ANUL XLI. — No. 1. 2 LEI EXEMPLARUL Duminică, 4 Ianuarie, 1925

UNIVERSUL LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 100 lei în străinătate pe un an 200 lei

Ciocnirile din Tripolitania

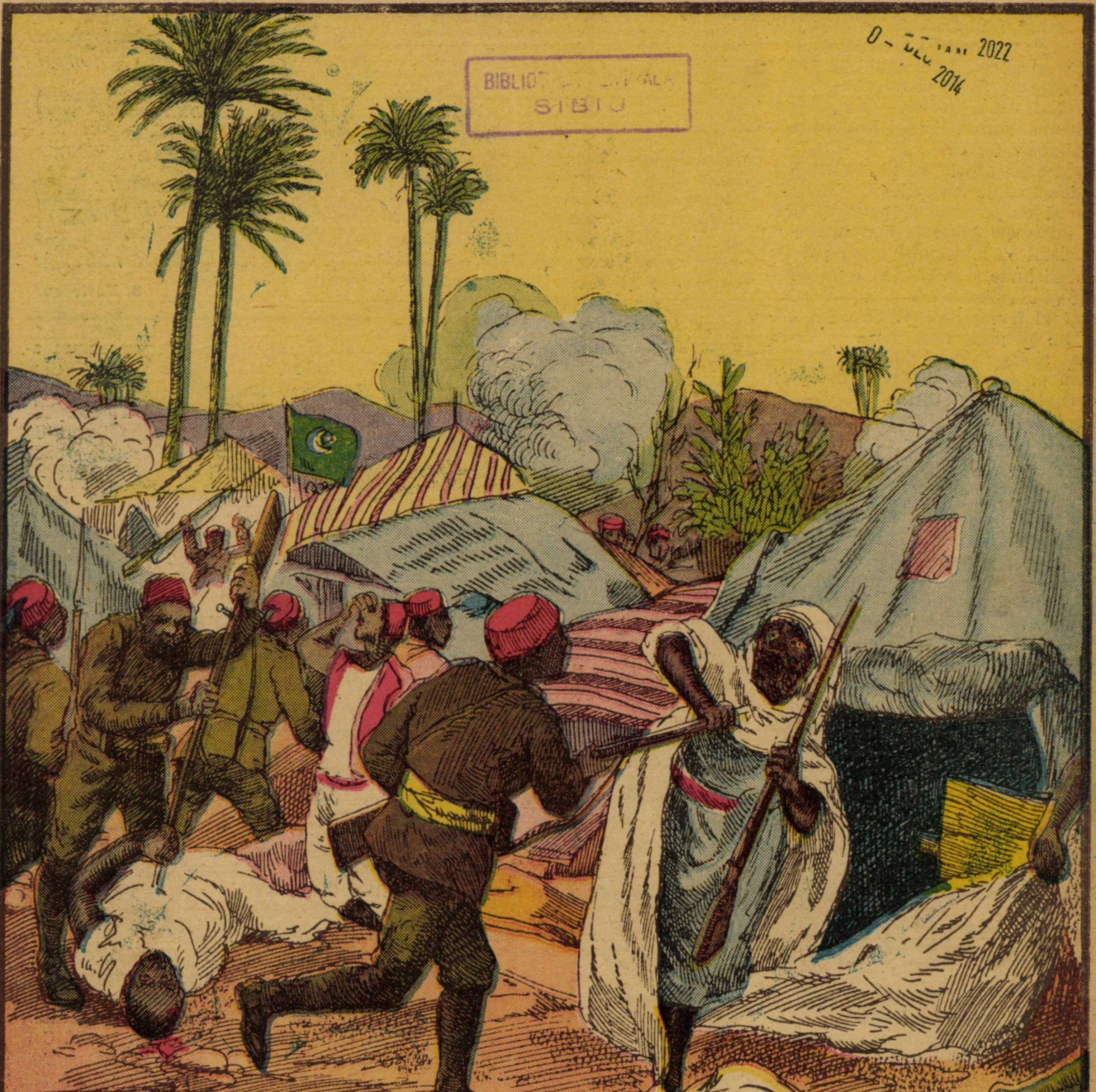
CARPEGNA
TORINO
TRIPOLI
Gily

BIBLIOT... SIBIU
0 - DEC 2022
2014
24329.

1964

Jertfa artistului

Viața artistului e o jertfă spontană și e un continu sacrificiu de sine Viața lui e o ofrandă adusă artei:

Artistul dacă vrea să creieze ceva de seamă trebue să se jertfească, fiindcă sacrificiul e geneza creațiunii în artă.

El e sau trebue să fie un slujitor statornic și devotat al artei și un prețios și remarcabil exemplu de jertfă de abnegație și de altruism.

Artiștii mari creatori n'au câștigat totdeauna bunuri materiale după manifestarea artei lor.

Totdeauna artiștii au dat și dau pildă de statornic devotament, de abnegație și de permanent sacrificiu pentru interesele generale culturale.

Artistul e totdeauna preocupat de gânduri bune și nobile. El e un entuziast și devotat servitor al adevărului și al frumosului. El sacrifică bunul lui propriu, toată forța sa sufletească și tot ce constitue mai de preț în om pentru a-și realiza și desăvârși preocupările lui artistice.

Pentru el nimic nu-i scump sau dureros, când e vorba să-și realizeze idealul său artistic.

* * *

Nu există nici o considerație de ordin personal care să-l facă a se abate din drumul său spre țintă.

De obicei, oamenii din jur nu-l știu, nu-i cunosc superioritatea lui intelectuală sau nu-l înțeleg. Astfel el e izolat și uneori lovit, persecutat și câteodată izgonit din societate ca un proscris, cum sunt cazurile lui *Byron Oscar Wilde, Paul Verlaine* și alții.

Când, după mari sforțări, artistul se manifestă cu magnifice realizări de artă, atunci conspirația mediocrității, care nu suportă răsplătirea bine meritată a superiorității, în loc să-l recompenseze, îl bârfește.

Homer și *Shakespeare,* cei mai mari dintre artiști-creatori, sunt contestați chiar și azi în existența lor ca oameni, tot din acel spirit de invidie, care caută să coboare pe un om superior la nivelul comun.

* * *

Mulți n'au cunoscut gloria, iar alții i-au primit consacrarea prea târziu, cum e cazul pictorului *Degas,* care după ce-a orbit s'a ocupat lumea de el și i-a recunoscut valoarea sa artistică excepțională sau cum a fost *Eminescu* la noi.

Artistul, fără a fi îndemnat de cineva, jertfește benevol și desinteresat, zi cu zi, tot ce are mai bun din comoara sufletului său. Dintr'un impuls instinctiv, el e pasionat de cultură și de artă, își frământă mintea în multe feluri ca să descopere noui orizonturi superioare și consumându-și energia și căldura propriei sale vieți, el luminează întunericul altora. Sufletul său e ca un far care îndrumează pe alții, călăuzește pe toți și le dă speranță că numai adevărul și binele, utilul și frumosul sunt durabile și trebue să triumfe totdeauna.

Jertfa artistului nu este inutilă. Artiștii sunt mesagerii artei și se sacrifică pe altarul fericirii comune. Ei sunt educatorii sufletești ai omenirii. Ei luminează și înalță mintea și realizează eterna frumusețe și creația desăvârșită.

Artistul întrevede o lume mai bună care să se înalțe ca sufletul său, să fie eroică ca și inima lui și să fie desinteresată ca și activitatea sa artistică.

Fără gând de recompensă și de glorie el nu așteaptă dela nimeni nimic. Măsura de apreciere a creației sale artistice, e în gradul de mulțumire sufletească ce-o resimte, ca o resonanță postumă, după exibiția operei sale.

G. Niculescu-Varone

TREI CATRENE

Lampa

Se mistue 'n tăcere
Odaia luminând,
Precum un geniu gând
Se naște din durere...

Țigara

Fum! numai fum în rotogoale
Și versuri, frunze moarte'n drum,
Chemări ademenitoare
și scrum...

La culcare

Cu gândul la culcare
Pe orice „azi" 'îngrop—
Și al veșnicii strop
Îl fac cu „mâine" mare.

S. Hortopan

SECRETUL

Ștefan Mirare, ca toți oamenii, aveau patima lui. O prinsese de pe timpul când era pe băncile școlii, unde contrastul atâtor caractere îl infulențase. O patimă întâlnită mai des la femei, nevinovată în fond, și care totuși printr'o întâmplare nenorocită povestită în cele ce urmează, i-a grăbit sfârșitul...

Îi plăcea să spună secrete și în omul acesta bolnăvicios, cu gesturile împiedicate de un nu știu ce sfios, se petrecea un proces psihologic atât de ciudat, — atunci când putea spune câte o „confidență" cum îi zicea el — încât devenea de nerecunoscut.

Se apleca la gura la urechia celui care-l ascultă, așa că își împiedica suflarea, spiona cu privirile, tresărea și vorbea pe șoptite, cu o expresie de nețărmurită bucurie pe față...

Iar când termina, cu umbre de mister în ochi, ducea degetul la ochi zicând:

Va să zică ne-am înțeles? Nimeni, dar nimeni să n'afle. „Și ce credeți că spunea? că va cădea guvernul Tancovici, că Arenian polițaiul, și-a înaintat demisia și multe alte fapte devenite banalități, citite de prin ziare cu mult timp înainte.

Dar să vă povestesc:

Mirare al nostru, era pe vremea aceea controlor la vama Predeal. Cinstit, muncitor, Ștefan devenise simpatic colegilor săi, care îl compătimeau, orecum, din pricina boalii de care suferea — un nod ce i se punea în gât, de câte ori vorbea mai tare — și fiindcă prin sfiiciunea lui, nu îi stânjenea.

Afară de acestea, nici odată nu iscălise vre-un memoriu pentru mărirea salariilor — memoriul pus la dosar, de altfel, fără rezoluție; așa că șeful, un om aspru, ocolit de toți, avea pentru el o purtare protectoare. Că Mirare al nostru era bogat, și nu se îngrijea de mărirea lefii nu putem spune. Și chiar să vrem, ne-ar fi desmințit hainele lui demodate, cu gulerul verde și mânecile dantelate, de atâta purtare. El se mulțumea cu cât avea, fiindcă era în largul lui, putea să-și satisfacă patima ce-i dădea clipe de voluptate. Câte secrete nu sunt la o vamă!...

Câte taine sociale, juridice, militare... cu concluziile lor: Va să zică, ne-am înțeles?

Nimeni, dar nimeni să n'afle".

Intr'o zi, un înalt demnitar, domnul R... trebuia să plece în străinătate; pentru a nu i se face neplăceri autorității sale, cu căutatul prin geamantane, fu încunoștiințat biroul vămii. Cel dintâi care află vestea, fu un copist, dat afară dela finanțe din București și pripășit aici de vre-o câteva săptămâni. Acesta, știa meteahna lui Mirare și ca să râdă puțin pe socoteala inofensivului controlor, puse la cale o farsă. Așa că, deabia intră Mirare în biurou, că Damian se și repezi la el, zicându-i:

— Veste mare! Mi se telegrafiază dela centrală că un contrabandist grozav — și aici imaginația perversă a lui Damian intră în funcțiune — contrabandistul Leroux din Paris, arestat de mai multe ori la noi și extrădat, vrea să ne-o șteargă de sub ochi diseară, cu trenul de nouă. Fii cu atenție... și mai ales... vorba".

Cum auzi Mirare acestea fugi la cabinetul șefului intră în biurou fără să bată în ușă, și cu aerul misterios ce-l avea în asemenea ocaziuni, se apropiă de „temutul", care era adâncit în cercetarea unor hârtii uitate:

— D-le șef, o confidență. Diseară... și povestindu-i toate cele înșirate de Damian, termină: va să zică ne-am înțeles, nimeni, dar nimeni să n'afle...

Șeful însă intrigat, simțind aprinzându-se în el, tot zelul funcționarului conștient, începu să strige:

— Ce tot vorbești D-le? Cum să nu afle nimeni? Vrei să comitem o crila datorie? Vrei să comitem o crimă?... Aii? Il arestăm...

Seara, pe peron lume multă aștepta evenimentul, căci contrar recomandațiilor lui Mirare, svonul cu „contrabandistul" se răspândise.

După ce clopotul sună de trei ori, profetic, se zăriră licărind în noapte două luminițe ce treptat se măriau, și îndată cu uruit prelung expresul se opri în stație. Prin geamul unui vagon de clasa I-a, demnul D... cu o havană între buze, privia pitorescul mulțimii de pe peron, când, deodată un glas strigă „uite contrabandistul" și cât ai clipi, zece gardieni cu șeful în cap se repeziră la inamovibilitatea sa, îl legară, și cu mult alai l-au dus în biroul direcțiunii, unde, după un sfert de oră agitat de puternice protestări, totul se lămuri. Toți rămaseră uimiți, șeful împietri, iar Mirare care privia spectacolul arestării dela una din ferestre, mai slab, leșină...

In urmă, lucrurile au decurs după cum era de așteptat. Șeful fu suspendat, iar bietul Mirare, autorul moral al ilegalității, fu dat afară, tocmai atunci, când spusese cea mai frumoasă confidență din viața sa. Chiar a doua zi, plecă din Predeal!...

Peste două săptămâni, citesc în gazetă că Ștefan Mirare din Târgoviște, a fost găsit mort la întretăierea căii Domnești cu Libertății. Dus la morgă, autopsia a constatat că murise din cauza unei sincope.

Andrei Vornicul

A apărut
ALMANAHUL
ZIARULUI
„UNIVERSUL"
Pe anul 1925
20 lei exemplarul.
Pentru provincie se va trimite 5 lei porto.

MELANCOLIE

Atâta dor îmi ieste de vremea care apuse
De când copilaria alături ne chemase..
O, sunt atâtea vorbe rămase azi nespuse
Și neștiute-atâtea dureri sunt azi rămase...

Pe lanul meu din suflet simt azi că e crescută
Cu rădăcini și frunze ce-ascunse stau tot timpul,
In loc de iarbă verde și fragedă, cucută,
Alăturea de care măcesu-și 'nalță ghimpul...

Sunt peisagii multe ce'n minte-mi vin adese
Ca valurile mării ce fierb spumoase, tainic,
Ca firele de lână ce toate se strâng dese
Să dea nuanțe multe când fac un covor trainic..

Pe atunci duceam să pască la mal blânda-ți junice
Și iarna te luam numai cu mine 'n sănioară.
O, ce folos că astăzi citesc pagini din Nietzche
Când nu pot să fiu vesel cum fui odinioară?

Pe atunci ți-admiram chipul când culegeam la pere
Și caerul de lână, doar de-a ta mână toarsă...
Dar azi. ce bucurie mai poate ca să spere
Acela aeta care ți e inima întoarsă?

Și dacă s'a dus vremea când din săpun clăbucuri
Făceam în vas, și'n urmă 'nălțam baloane 'n aer,
Și dacă astăzi nu poți ori nu vrei să mă bucuri
Și-alăturea de mine nu stai torcând din caer,

O, fie ca odată în minte să-ți răsară
O clipă 'n care 'n stare fuseseși ca să-l mântui
Cu zâmbetele tale, din zori și până 'n sară,
Pe-acela cărui astăzi tu nu crezi jurământu-i!

Și inima străpunsă cu 'mpunsături de ace
Atuncea o vei face adânc să se lumine
Și fericită iaraș ca 'n vremuri o vei face
Când vei gândi la clipe, de n'ai gândit la mine!

Ioan Cioränescu

Modestia marilor scriitori

Tolstoi despre scrisul său

Cu cât un scriitor este mai genial cu atât este mai puțin mulțumit de opera făcută. Și asta e explicabil. Creațiunea chiar a omului de rând în imaginația lui, în visarea lui trează întrece putințele redărei acestei creațiuni în realitate. Or, creațiunea geniului este și mai mare de cât puterea lui de a executa ceia ce el concepe în visurile și fanteziile lui creatoare.

De acea în spovedaniile multor scriitori și artiști de valoare găsim recunoașterea nemulțumirei de opera creată:

Așa Tolstoi vorbind de lucrările sale spunea unui intim prieten al său I. Teneromo următoarele:

— Nu cochetez, dar vorbesc adevărul curat, când afirm că eu apreciez sincer lucrările mele ca slabe și fără mare importanță.

Operile de ară le scriu cu ușurință și ele 'mi fac impresia înotătorului când el a înotat mult timp și obosit se lasă în voia jocului apei și a vântului. El se odihnește și se amuzează. Pentru mine adevăratul înot, în care m-am lăsat încă din adolescență, a fost munca gândirei religioase și toate scrierile mele au fost pentru a'mi explica și lumina această muncă. Aceasta este munca mea, muncă plină de sforțări și de mare cheltuială de puteri sufletești și numai obosit eu mă las pe spate și mă dau jocului imaginilor artistice și amuzându-mă scriu romane, povești mai ales din viața cercului meu.

Eu mă bălăcesc în acest haos și oare pot să prețuesc această bălăceală? Mai asămuesc sentimentul acesta cu sentimentul pe care îl are femeea care a născut mulți copii și este înconjurată de o familie mare. E straniu dar copii pe care ia născut cu ușurință nu îi iubește așa de mult cum îi sunt dragi copii pe care i-a născut cu greu sau a fost bolnavă după facerea lor. Faptul că a fost pentru ei pe pragul morței îi face mult mai dragi. Același lucru încerc și eu și nu discut: se poate că unele din lucrările mele literare să fie și bune dar eu nu sunt fermecat de ele, și văd în ele neajunsuri pentru care roșesc dar e prea târziu să le mai îndrept. Uite, spre pildă făcând corectura unei noui ediţiuni a romanului *Război și pace* am dat peste o scenă din ultimul ton al acestui roman. 'Ți aduci aminte când Nicolaie Rostov se roagă că Dumnezeu să-i ajute să se însoare cu bogata principesă Maria și să n'aibă neplăceri cu logodnica lui pe care o părăsise Sonia. El pusese pipa într'un colț, și începu să se roage în fața icoanei așa cum de mult nu se rugase. De odată intră Lavrușa, vistavoiul lui, și îi aduce două scrisori, una de la mama lui și alta de la Sonia. El deschide repede scrisoarea Soniei și cu mirare constată că Sonia îl eliberează de cuvântul pe care i l'a dat și îi permite să se însoare cu altă fată.

Mi-aduc aminte cum am scris această scenă. Cum mi s'a întâmplat mie această coincidență.. Așa mi s'a părut că e mai de efect. Dar cetind această scenă am văzut că nu e tocmai bine de ce s'a întâmplat așa și nu altfel.

Am imaginat o scenă dintre Natașa și Sonia în hotelul mânăstirei Trostzki, când Sonia a aflat că Natasa va fi logodnica lui Andrei și prin urmare lui Nicolaie nu-i va fi permis să se însoare cu sora lui Andrei cu princesa Maria. Și atunci Sonia din mărinimie a și scris lui Nicolaie refuzul ei, — ce și-a zis: în orice caz cu mine nu te însori, cel puțin eu în ochii tăi mă voi ridica și mai mult. Și scrisoarea Soniei a corespuns cu momentul rugăciunei. Pentru o povestire aceasta mergea dar pentru un roman adevărat această scenă nu ese bine. Și totuși mii de oameni citesc și nu'și dau seama de greșala psihologică, ba ridică și în slavile cerului pe genialul scriitor. Eu aș fi preferat să scot tot acest episod din roman, dar m'am temut că dacă faci vr'o schimbare într'un loc vei trage și altele din alt loc și toată lucrarea trebuie de reluat. N'am făcut nici o schimbare. O poveste, să fie poveste, să meargă și așa.

Câți din scriitorii de o mai mică valoare de cât Tolstoi, sau cu mult mai puțină valoare au avut scrupulele lui, dar poate și de acea n'au fost Tolstoi.

I. D.

Napoleon în pictura rusă

Napoleon I a jucat un rol însemnat în viața culturală și intelectuală a Rusiei. Figura acestui geniu n'a impresionat numai prin faptul că împăratul Franței a străbătut întreaga Rusie și s'a oprit în capitala ei, dar a impresionat și prin grandiozitatea geniului lui. Dostoevski i-a consacrat pagini sublime, Pușkin l'a cântat în versurile sale. Lermontov de asemeni. Singurul Tolstoi l'a descris în mod brutal, pentrucare fapt Merejkovski îl dojenește pe autorul romanului *Războiu și Pace* în fig. lui Napoleon este micșorată și aproape ridiculizată. Merejkovski crede că Tolstoi nu l'a înteles pe Napoleon sau invidia pe care acest geniu rusesc a nutrit'o față de toate geniile celel'alte — de acea el a criticat nedrept și pe Shakespeare, l'a făcut să fie rău și nedrept și cu Napoleon.

Dacă literatura rusă i-a consacrat atâtea pagini celebre, tot romanul lui Tolstoi: *Război și Pace* se învârtește în jurul războiului lui Napoleon în Rusia, nici pictura rusească n'a rămas în urmă. Și ea s'a inspirat din invazia lui Napoleon în Rusia, cucerirea Moscovei, înfrângerea lui Napoleon arderea Moscovei, retragerea lui Napoleon din Rusia și dezastrul armatelor sale la Berezina.

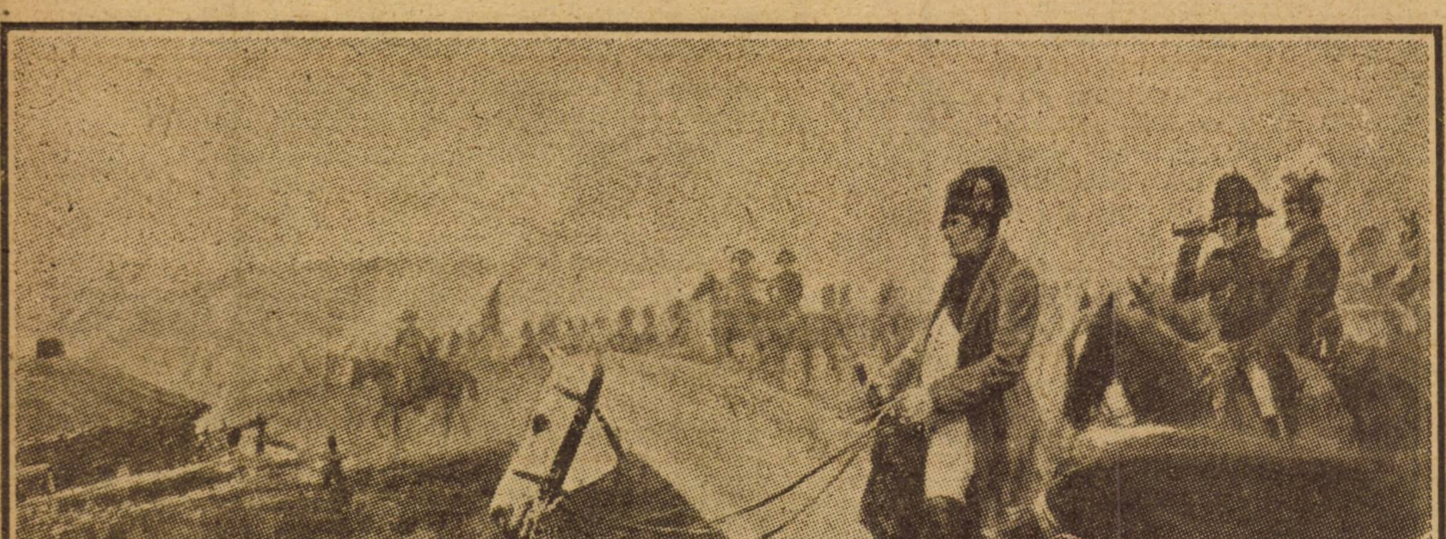

N. Vladimirov: Napoleon pe dealul Pocloni în fața Moscovei

Pe lângă pictorul Veresciaghin care a avut un cult pentru Napoleon și pentru epopea lui războinică și alți pictori ruși au consacrat talentul lor redărei scenelor principale din campania lui Napoleon în Rusia.

E greu de redat multe din aceste lucrări — dar am crezut necesar să dăm și cetitorului *Universului literar* unele din aceste amintiri ale epopeei napoleoniene în Rusia.

Așa reproducem după tabloul lui *Mazurovcki:* ARDEREA MOSCOVEI și părăsirea ei de Napoleon cu trupele sale: și tabloul lui *Vladimrov:* NAPOLEON PE DEALUL POCLONI de unde privește în zare Moscova în care trebuia în ziua acea să intre.

Sunt încă multe tablouri care formau o galerie specială și care au fost adunate cu ocazia a 100 de ani dela invazia lui Napoleon în Rusia, dar care probabil acum au luat drumul exilului, căci bolșevicii au vândut multe din pânzele bogate pe care muzeele lor și de stat și particulare erau încărcate, pentru ca din banii luați să facă propaganda lor distrugătoare a tot ce este frumos și mare.

Dr. I. D.

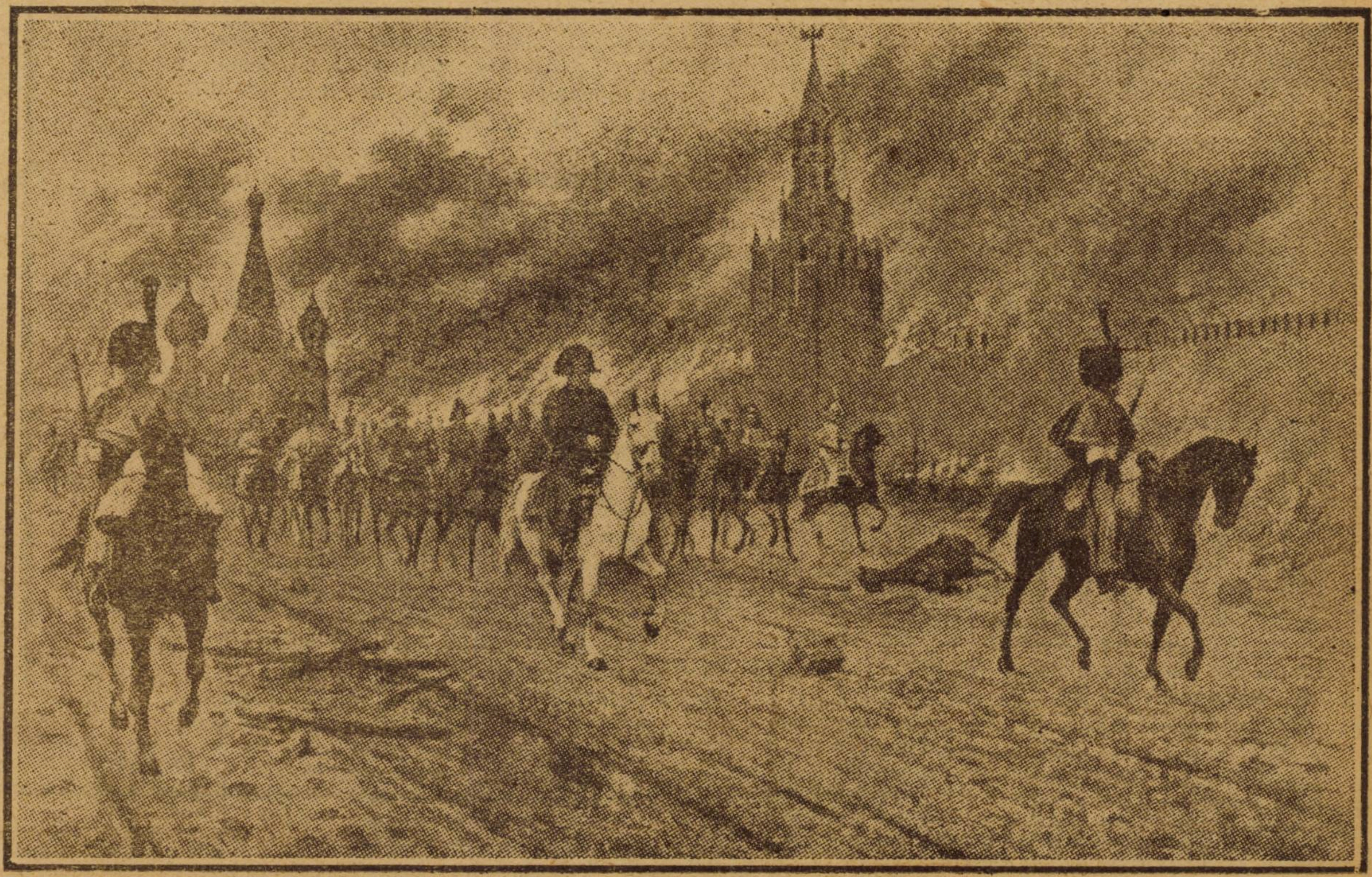

Mazurovski: Arderea Moscovei, Napoleon părăsește Moscova

Costache Negri 1)

> **Quand on broute sa gloire en herbe de son vivant, on ne la récolte pas en épis, après sa mort.**
> *Ernest Renau*

In anul 1812, se naște la Iași *Costache Negri,* descendent al unei familii de o aleasă cultură ; mari patrioți și cu o educație cu adevărat românească. Strămoșii despre tata și mama sa erau : Stefan Luca, Mare Logofăt, sub domnia lui Dimitrie Cantemir, care a fost trimis sol, în diferite împrejurări, în apărarea intereselor țării sale la curțile din Rusia și Polonia.

După mamă-sa, descindea din familia Vornicului Miron Donici, familie de poeți. Primii șapte ani de copilărie, Costache Negri, i-a petrecut în casa părintească, între mama sa și poetul Konachi; care luase în căsătorie pe văduva sa mamă. Petrache Negri, tatăl murisedupă câțiva ani dela nașterea unicului său fiu, Costache.

Konachi, era o persoană cultă : un patriot pasionat; un cunoscut poet, având și o avere considerabilă. Educațiunea și cultura pe care Negri o primise a avut o influență covârșitoare, în tot timpul vieței, întru desvoltarea însușirilor sale; și pentru înălțarea, cât mai sus a nobilului său caracter, de care nu s'a despărțit un moment în tot cursul vieței sale.

Costache Negri, ajuns la etatea de a fi dat la școală, îl ajută norocul, a intrat la un institut francez din Iași. Aici se găsește cu Alecu Cuza, Mihail Cogălniceanu, Vasile Alexandri, Docan, Asachi și alții, de care se leagă cu o sinceră, adâncă și prețioasă amiciție.

Din prima sa tinerețe el, se distinse ca o fire modestă și blândă, extrem de cumpătat în toate acțiunile sale. Din cea mai fragedă tinerețe își făuri pentru țara sa iubită, scumpele sale visuri naționale și democratice.

Văzând starea de înapoere a țării, care nu se depărtase mult de timpurile de tristă memorie, ale Domniei Fanarioților, căuta veșnic orizonturi noui în țările civilizate din apusul Europei. Pentru acest scop și înainte de 1841, pleacă în Italia și Franța, împreună cu vechii săi prieteni, V. Alexandri și Alecu Cuza. Costache Negri și ceilalți în voiajurile lor, asistă și observă marele lupte patriotice ce se dădeau pe acele vremuri în tot cuprinsul Italiei, pentru „Unitatea Națională“

---

1) Pentru cei care nu cunosc Inalta personalitate a marelui patriot

O FLOARE...

La geamurile mele, în glastră, am o floare
Letargică la lună, balsamică la soare
Discretă la zefirul și brizele ce-o frâng.
Ca dungile albastre sub ochii cari plâng
La geamurile mele, în glastră am o floare
Deapururi drăgălașă, deapururi zâmbitoare
E smulsă dintr'o jerbă de melancolici crini
De-ai zice că-i căzută din magice grădini
Dar câtă poezie de dulce amintire
Nu'și distilează 'n lujer gingașa-i plăzmuire.
De multe ori nostalgic la geam când o zăresc
Resimt fiori. Bujorii pe fată'mi regăsesc
O grijă, o dorință, în dragoste speranța
Ș'o mână drgălașă îmi pipăește clanța...
Ah! grația suavă, subtilități de crin
Ș'a buzelor dogoare..., și-al ochilor senin
In jur o letargie, balsamică divină
Și floarea dintre geamuri culege lună plină
De loc nu e geloasă,... din contră neoferă
Cu gestul resemnărei, splendoarea'i efemeră.
Din jertfă'i drăgălașă, briante se restrâng
Pe dungile abastre a ochilor ce plâng
E multă bogăție în dragostea curată.
Dar câte deziluzii în jalea mea bogată
Discretă 'n bâiguire, tomnatecă la soare
La geamurile mele, în glastră am o floare
Și 'n astă dimineață mi-apare și mai blândă
Oglinda mea fragilă în care se cufundă
Bujori, și ochi și buze, dogoare și carmin
In glastra dintre geamuri muri ultimul crin...

De Gik

Acelaș țel și aceiași dorință urmărește Negri și în Franța.

In 1848, acești Apostoli ai neamului românesc, se reîntorc în țară ca să ia parte activă la revoluția ce isbucnește la Iași sub Domnia lui Mihail Sturdza, pentru cauzele și împrejurările ce se cunosc.

Revoluția fiind reprimată, iar revoluționarii unii surghiuniți în Mânăstiri, iar alții exilați. Printre aceștia din urmă, a fost Costache Negri, care se reîntoarce la Paris, unde își stabilește centrul de propagandă națională. Aici cade în plină revoluție. la ale căror lupte sângeroase pe baricade.

Tot in acest itmp se aflau la Paris și tinerii revoluționari din Muntenia, printre cari: N. Bălcescu, C. Rosetti, D. Bolintineanu, frați Brătianu, frații Golești și alții.

Costache Negri, desfășura împreună cu coreligionarii săi, o intensă activitate, în realizarea efectivă a reformelor ce se cereau imperios, pentru regenerarea neamului românesc.

Din micul său avut — moșia Mangina jud. Covurlui — Costache Negri, ajută pe exilații români, fără avere. Pentru reușita cauzei lor sfinte C. Negri, uzează de toate mijloacele ce-i stau la îndemână. Impreună cu V. Alexandri, bunul său amic, reușesc a se lega de o rodnică amiciție, cu marele istoric francez, Edgar Quinet și marele poet Lamartine.

In intervalul șederei sale la Paris și în mijlocul pribegilor de la 48, cum îi numește marele nostru istoric, N. Iorga, rostește în ziua de Sf. Ștefan — 1848 — o cuvântare memorabilă, atât de înflăcărată și convingătoare, că va rămâne ca un imbold prețios, pentru generațiile viitoare.

In această caldă atomsferă pluteau cele mai curate și înalte sentimente sufletești și naționale, pentru regenerarea neamului său.

Negri sfârșește a sa cuvântare cu aceste frumoase și înălțătoare cuvinte „IN VISURILE MELE, INFLORIT SE ARATA VIITORUL ROMANIEI“.

Această profeție a marelui nostru patriot, s'a realizat, în cursul de aproape un secol, pentru binele și fericirea neamului nostru românesc.

Costache Negri, după anul 1848, părăsește Franța și apreciind, că momentul este prielnic, vine în țară se stabilește la moșia sa, Mangina unde cu toți tinerii patrioți români, din generația sa, se întâlnesc și unde s'a și făurit viitorul Moldovei și al întregului neam românesc.

Aceste întruniri aveau zice poetul Alexandri, un obișnuit al casei, un caracter familiar și național. Mangina va rămâne de veci, un loc sfânt, și binecuvântat; un cenaclu, un loc de pelerinaj al [illegible] tineri culți moldoveni și munteni. Mangina, a fost o bisericuță unde s'au format Apostolii Idealului nostru național. Aici s'a pregătit, în prima fază, marele act național *„Unirea Principatelor“*.

Pentru a prea slăvi pe acești mari Apostoli ai românismului și făuritorii Unirei, le vom reproduce numele lor și anume:

A. Cuza, Mihai Kogălniceanu, Ion Ghica, C. Negri, Vasile Alexandri, Anastase Panu, din comitetul Unionist, Alecu Ruso, Mavrocordat, Lascăr Rosetti, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, C. Filipeșcu, Alecu Golescu, Ioan Emanoel Florescu ,organizatorul primei armate românești și alții.

Actele mari patriotice săvârșite în timpul vieței lui Costache Negri, pentru înălțarea neamului românesc, și la care a contribuit în mod hotărîtor, cu mari sacrificii, la realizarea lor, au fost, în ordinea cronologică, următoarele:

„Desrobirea Țiganilor — 1848 — „Improprietărirea țăranilor“ „Alegerea lui Vodă-Cuza“, și „Unirea Principatelor“ — 1856-1861.

Secularizarea averilor Mânăstirești — 1862.

Desrobirea Țiganilor s'a realizat, sub domnia lui Mihail Sturdza. Ziua și momentul când s'a tradus în fapt, acest act umanitar, a însuflețit toate inimele românești. Pentru Costache Negri, desrobirea Țiganilor în realizarea ei, era ca un pas înainte, al desrobirei neamului românesc. Patriotismul său înflăcărat, îi inspiră cu această ocazie, următoarele versuri:

„Cruda vânzare de oameni și mai
cruda despă.țire“
„A fiilor de părinte, prin tirana
Neagra-orbire“
„Fie veșnic blestemată! Și ca Iuda
vânzătorul“
„Cine vinde, vândut fie! Și vândut
cumpărătorul“

Sentimentele liberale și democratice, de care era însuflețit Costache Negri, nu puteau să-i fie indiferentă, chestiunea națională a împroprietăririi numită și chestiunea rurală. Aceasta era o soluțiune de dreptate, de pace, de înfăptuire și consolidare a neamului românesc.

Improprietărirea zice, istoricul Al. Xenopol, a fost opera exclusivă și uriașă, a marelui român Mihail Kogălniceanu, în primul rând, și a demnilor săi colaboratori, Costache Negri și Alexandru Ion I. Cuza.

Kogălniceanu, prin această reformă s'a afirmat în fața neamului său, ca un mare om de stat; având alături pe Cuza-Vodă, un abil și hotărît om de guvernământ. Rolul ce Costache Negri, a avut în realizarea acestor mari reforme liberale, îl fixează însuși Kogălniceanu, în discursul său din anul 1890; când în plină cameră, vorbind de marii bărbați liberali și conservatori ai țării, contimporanii săi, zice: „Priviți, buștul lui Costache Negri, decanul liberalilor din Moldova, care deși în mod greșit vroia ca fiecare țăran, să aibă bucata sa de pământ, totuși, a fost *Fala și Tăria* acestei țări".

Omul faptelor mari, se născuse pentru națiunea română, și acesta era *Alexandru Cuza.* Credința tuturor bunilor români, din clasa conducătoare a țării, era că numai el putea ca domn al țărilor surori, să realizeze *Unirea definitivă a Principatelor;* visul de aur al românismului.

Numai prin această reformă, neamul românesc pentru totdeauna, își asigura vitalitatea sa națională. Dela îndoita alegere a lui Cuza-Vodă, până la Investitura lui, de către Sublima Poartă, și Unirea definitivă, a urmat o epopee întreagă; un lanț nesfârșit de conflicte și împrejurări cari compromiteau la orice moment, realizarea Idealului național.

Pentru aducerea la bun sfârșit, al acestui mare act, și pentru fericirea neamului românesc, se născuse Costache Negri, care în colaborare cu Vodă-Cuza, a dat poporului român, Unirea Principatelor.

Acesta este, adevărul istoric, riguros, exact, după cum documentează și afirmă istoricul nostru A. Xenopol. Prin Unire zice Vodă-Cuza s'a realizat în fapt principiul frăției românești.

Actul Investiturei și al Unirei definitive, cereau pentru desăvârșirea lor, *o formă oficială,* conform Convenției dela Paris — 1858.

(Sfârșitul în No. viitor)

A. Vernescu

O FERICIRE

Episod din războiul 1916–1918 —

Din cerul mohorât și tăcut cădeau într'una fulgi de ninsoare, și troenele se așezau mereu peste satele și câmpiile pustii! Era și viscolul își cânta pustiul și mai cumplit. Spre apus, orizontul se făcuse mai purpuriu, fulgii de zăpadă cădeau mai deși și mai mari, și cu cât zarea se făcea mai întunecată, cu cât umbrele nopței se întindeau mai departe, cu atât viscolul părea mai rece și mai de nepătruns!

Valuri de omăt se fugăreau în fâșii albe peste câmpuri de gheață, cârduri de lupi înotau prin zăpadă hămesiți de foame, iar prin văzduhul rece și mort, stoluri de ciori pribegiau croncănind, mânați de vijelia crivățului nebun!

Nu se zărea nimic, nici în cer nici în pământ. Satul Oniceni era înzăpezit cu totul sub culmile Carpaților. Din depărtare, casele păreau mușuroae de furnici acoperite cu zăpadă, iar slabele lumini ce se zăreau pela ferestre erau asemenea cu ochii lupilor ce licăreau în întuneric pe câmpiile pustii. Totul era fără viață și Dumnezeu părea că-și revărsase tot blestemul peste lume... La gura sobei, în care ardeau trei vreascuri rupte din gard, stătea cu ochii lăcrămați și obosiți d-na Sabina Vartolomei înconjurată de Olguța și Lola, două fetițe cu ochii albaștrii și cu păr bălai, gândindu-se la dânsul, la nenea Ionel, dus acolo în zările de urgie.

Oftau din adâncul sufletelor lor, când își aduceau aminte de căminul părăsit și ocupat de dușmani. D'apoi spânzurătorile din pădure ce urâte mai erau!... Ce îngrozitoare la vedere erau crengile copacilor de care atârna câte un spânzurat! Par'că și acum zăresc corpul soțului și tăticului lor, părintele Vartolomei, legănându-se rece în bătaia vântului, atârnat de cel mai înalt copac din pădure, spânzurat de nemți pentrucă era Român, și ca preot se rugase în biserică pentru isbânda oștilor noastre.

Ce înfățișare sinistră avea acea pădure de ale cărei crengi atârna câte un spânzurat învinuit de trădare de neam, și ochii lor eșiți din orbite par'că și morții își blestemau călăii! Ce sfâșietor era freamătul frunzelor amestecat cu sunetul oaselor ciupite de corbi, și ce jalnic le răsuna în urechi plânsul celor ce-și boceau morții!

Dar vai, când ea și fetițele au fost duse în fața generalului și întrebate de ce au înlesnit fuga lui Ionel la Români, cum au tremurat când generalul cu vocea-i aspră le-a spus că vor fi spânzurate tot în aceiași pădure. Noroc de aghiotantul generalului care era polonez și care le-a înlesnit fuga peste munți, căci alt-fel și dânsele azi ar fi atârnate de câte o creangă având ca tovarăși corbii și morții. Așa le-a fost viața în Ardeal dela începutul răsboiului.

In orice margine de pădure prefăcută în spânzurători, era scris pe o scândură mare cu litere roșii „Cimitirul trădătorilor de neam". Ce cuvinte îngrozitoare și totuși ne adevărate! Cum se putea numi trădător de neam un român care veacuri de-arândul a zăcut în robie, îngrășând cu sângele lui pământuri străine, luptând pentru idealurile altor neamuri și care acuma cu ori-ce preț căuta să rupă lanțurile sclaviei! Și vai Doamne, ce ștreanguri mai erau pe la răspântiile drumurilor, și ce de oase mai înălbeau câmpurile! Ce-o mai fi oare la Turda sătișorul lor drag și în căsuța lor oare ce strein locuește?... D'apoi oare Ionel mai trăește, sau a căzut străpuns de gloanțe dușmane?!... Acestea le erau gândurile de când au trecut munții stabilindu-se în Oniceni primite cu dragă inimă de românii din sat, ca pe niște martire ale nemului, sătule de lacrimi și sbucium. Dar oare ce larmă se aude în noapte, acum când viscolul e așa de cumplit?! Deodată la geamul astupat cu omăt se ivi o siluetă de ostaș, care le spuse să-și facă repede bagajul trebuind să părăsească satul căci ai noștri se retrag, iar dânsele ca fugite din Ardeal să-i urmeze spre a nu cădea din nou în ghiarele călăilor. Bagajele? Dar ce bagaje, decât doar numai paltoanele cu cari au venit îmbrăcate.

Fetițele, cu ochii obosiți de nesomn, o urmau în neștire. Ajungând în drum, se suiră într'o căruță de a armatei pornind din nou în pribegie. Doamne, ce vremuri triste și grele! Oare vei mai răbda mult pe acești monștrii ce voesc să domine omenirea?! Oare încă nu-i vărsat destul sânge nevinovat și nu sunt destule păduri prefăcute în spânzurători?!...

Mare-i mila și răbdarea Ta Doamne! Fulgii cădeau ca potopul din cerul arămiu și pustiu, viscolul mâna mai amarnic zăpada peste câmpuri, iar în urmă sgomotul de retragere și moartea se auzea tot mai tare. Asemenea strigătului morței se auzeau comenzi răgușite în noaptea pustie și rece și la un semnal dat toți se opriră ca prin farmec și sgomtul de pușcă se auzi și mai cumplit, răcnete și vaete și mai amare, iar printre rândurile de ostași răslețiți, ca o furtună umbla un ofițer cu un trup de uriaș strângându-i din nou în coloane, pornind și cu mai multă furie la atac!

Ce bine seamănă acest ofițer cu Ionel al lor! Ar fi voit să-i sară în cale, dar nu, căci de ar fi fost Ionel s'ar fi repezit în brațele lor, și cu toate acestea ce lung le-a privit și ce lumină misterioasă era în privirile lui!! Dar vai sărmanul, poate de mult e mort, sau poate nici n'a reușit să treacă la români, și oasele lui poate încă tot mai atârnă în vre-o pădure în bătaia vântului! Pe când sufletele lor triste plângeau în tăcere părăsite, soldatul de la căruță plecase și el la luptă, sgomotul de bătae amestecat cu furia viscolului era mai îngrozitor ca'n iad, iar strigătele de „ura" erau mai mărețe și mai puternice. Deodată ca prin farmec sgomotul luptei amuți, iar soldații în strigăte de bucurie aduceau pe umerii lor pe ofițerul cu trupul de uriaș ce i-a condus în luptă, distrugând până la unul cetele dușmane ce-i urmăreau, și mare le-a fost mirarea și bucuria, când în cel purtat pe sus recunoscură pe iu-

Naivitate

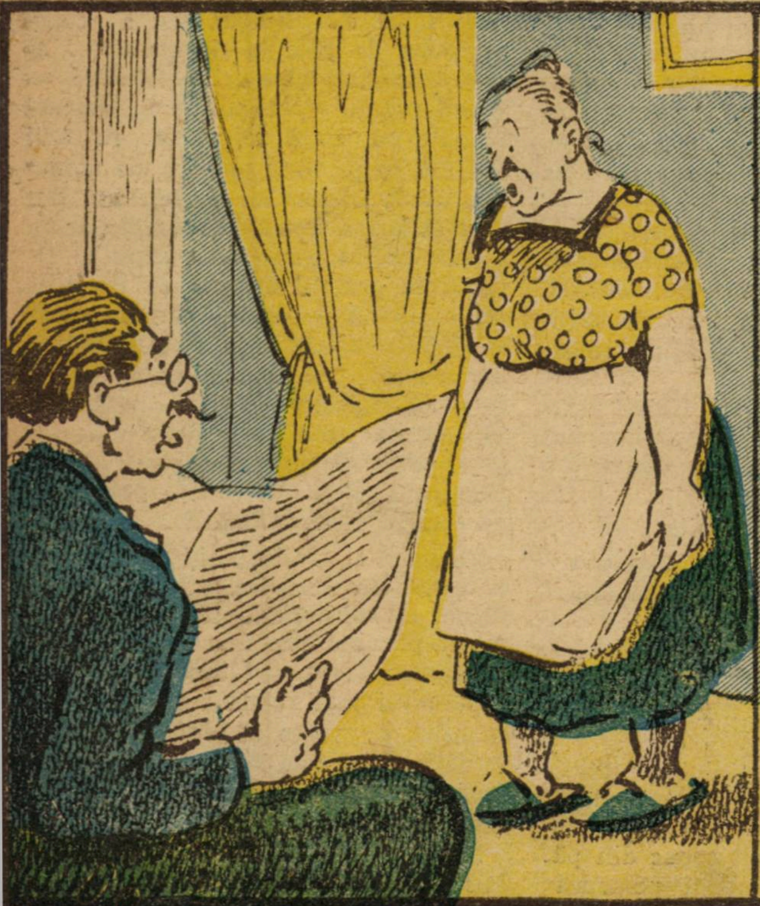

— De ce nu vii când te sun Mario ?
— Păi, domnu n'a spus că nu e acasă pentru nimenea ?...

Spirit practic

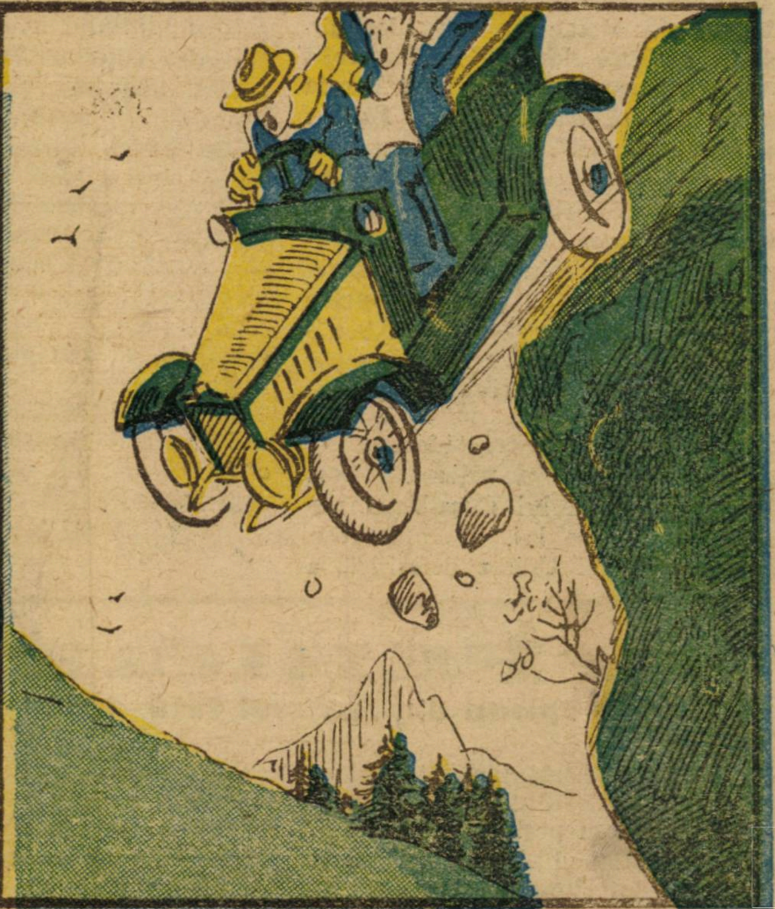

— O afacere dragă, îţi vând maşina cu o sută de lei !...

bitul lor Ionel pe care-l crezuseră mort, găsindu-l azi în acest mare erou care cu o mână de ostași a nimicit două batalioane de Nemţi. Câte lacrimi de bucurie nu vărsară toţi patru, şi câţi soldaţi n'au plâns gândindu-se la mamele lor rămase departe așteptându-i!! Apoi în mijlocul câmpului îngheţat, ostaşii, cu toţii îngenunchiară în jurul ofiţerului lor, care în momente aşa de tragice şi-a regăsit mama şi surioarele pe care credea că nu le va mai vedea nici odată, iar viscolul încetă de a-şi mai fluera pustiul, nevoind par'că a strica liniştea şi fericirea acelor ce credeau că nu se vor mai întâlni!

In timp ce în satul Clinceni clopotul dela bisericuţa pe jumătate distrusă, printre lespezile încă fumegânde aducea mulţumiri lui D-zeu pentru izbânda oştilor noastre, pe câmpul îngheţat şi pustiu acoperit cu cadavrele acelora ce-şi apărau credinţa şi neamul, noaptea era martoră la fericirea căpitanului Ionel Vartolomei care în urma isbândei câştigate de el şi de ai lui, şi-a regăsit mama şi surioarele! In faţa acestei răsplate cereşti, ostaşii pluteau pe aripile speranţei, iar sufletele lor aveau să pornească şi mai oţelite în lupte, căci încă mulţi mai sunt de răpus!!

Anton Gugu

STROFE

Trec în zări
nuanțe stranii
incolore
de mister
Și'n acorduri
de litanii
S'aprind candele
pe cer.

Pe cărări
cadelnițează
vrăji de pace
luna plină
— Iar pe lac,
ce dormitează,
țese haină
de lumină.

Plopii albi,
de nostalgia
unor clipe
trecătoare,
— Își îmbină
armonia
într'o jalnică
chemare...

Irizări
de-albastre tonuri,
cern pe campuri
reverii,
— Și pe ruinate
domuri
Se cobor
melancolii...

George I. Breazu

Citiţi „Veselia”

„Universul Literar“

CUPONUL Nr. 6

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari şi 3 CASE.

Tragerea în primăvară

ANUL XLI — No. 2. 3 lei exemplarul

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

Incepe carnavalul

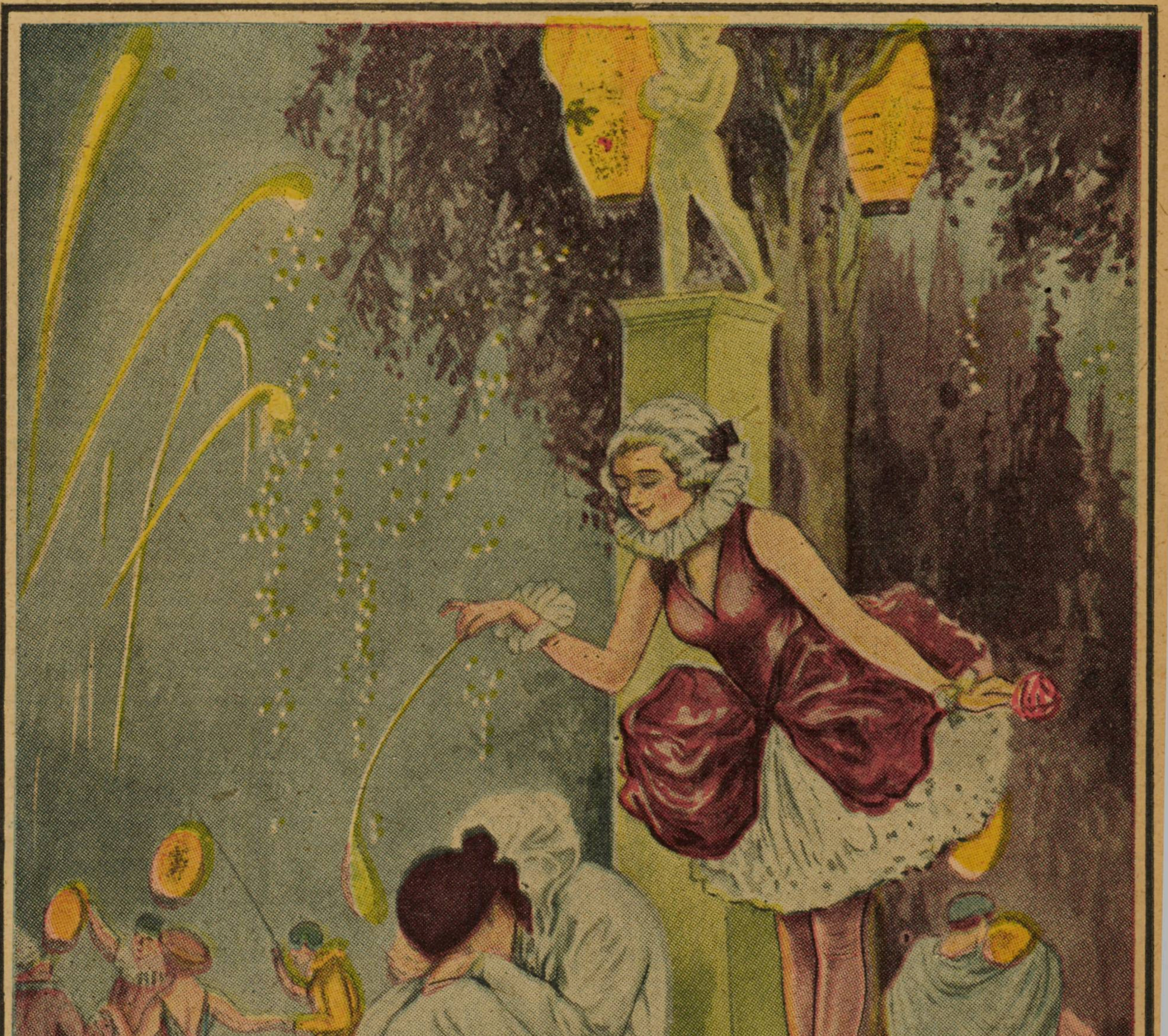

Costache Negri

— **Urmare şi sfârşit** —

Domnitorul Vodă Cuza îşi alese în acest scop ca sfetnici pe bunii săi amici, V. Alexandri, şi C. Negri, cărora le dete delicata misiune, ca în calitate de agenți diplomatici, să conducă şi să realizeze în fapt aceste tratative cu puterile garante.

Vasile Alexandri, a primit misiunea a reprezenta pe Vodă-Cuza pe lângă Impăratul Napoleon al III-lea. La Constantinopol, fusese trimis Costache Negri. Misiunea ce avea de îndeplinit V. Alexandri, era înlesnită şi ajutată de însuşi Impăratul Napoleon al III-lea pe lângă care era acreditat şi care era favorabil cauzei naționale. Dovada erau sfaturile înțelepte ce le dădea lui V. Alexandri. *„Nu forțați evenimentele zicea el ci folosiți-vă de cursul lor“*. In ce priveşte însă, pe Costache Negri, însărcinarea ce i se dăduse era din cele mai delicate şi mai dificultoase; considerând lipsa de cultură, şi tembelismul oriental, al poporului turc.

Sultanul nu voia cu uşurință, să abdice dela suzeranitatea ce exercita asupra țării româneşti. Negri însă, cu patriotismul său înflăcărat, cu încrederea ce-i dăduse Domnitorul Cuza Vodă, cu caracterul său nobil şi discret desfăşoară cu sacrificii mari, cea mai intensă activitate şi pricepere, cu tactul unui diplomat desăvârşit, pentru recunoaşterea, de Sublima Poartă, a noului Domnitor şi a Unirei Pentru aceasta ii s'au pus tot felul de piedici, în toate direcțiunile. Ajunsese la un punct, încât perduse orice speranță, pentru viitorul neamului său, comunicând aceasta în mod oficial, şi Domnitorului. Desnădăjduit fiind, uzează de tactul său de diplomat consumat, şi aleargă la mijlocul extrem de a arăta Sultanului în mod demn, hotărât şi solemn, ca în cazul când nu se recunoaşte alegerea lui Vodă-Cuza şi Unirea Principatelor, el nu garantează de evenimentele regretabile, ce eventual vor putea avea loc în țară şi care vor atrage după sine complicațiuni serioase, defavorabile şi Sublimei Porți.

Sultanul îngrijorat de această amenințare energică, sub formă diplomatică, şi apreciind consecințele, recunoaşte în sfârşit, actul unirei şi alegerea lui Vodă-Cuza.

Ceeace nu reuşise să obție Domnitorul dela Sublima Poartă, cu ocazia vizitei sale memorabile' ce făcuse la Constantinopol, obține abilul său sfetnic şi încercatul diplomat, Costache Negri.

Acest succes se datoreşte în bună parte, culturei sale, tactului său şi iubirei nețărmuită ce avea de țara sa, care caracterizează întreaga sa personalitate şi face pe puterile garante, să-l aibă în cea mai înaltă stimă ce i se cuvenea. Improprietărirea şi Unirea Principatelor, este opera desăvârşită şi exclusivă a acestor Titani ai Neamului Românesc. Alexandru Ion I. Cuza; Mihail Cogălniceanu şi Costache Negri. Cu toți nutreau acelaş ideal şi aveau aceiaşi însuflețire. pentru ridicarea şi propăşirea neamului lor. Ei, s'au complectat unul prin actul; s'au unit cu toții pentru unirea desăvârşită a Principatelor, şi deci cu nimic şi de nimeni nu se poate umbri, aureola ce înconjoară aceste mari figuri ale națiunei române.

De amintirea glorioasă, a lui Costache Negri, se leagă şi chestiunea, cu caracter național, aceia a *secularizărei averilor Mănăstireşti,* căreia i-a dat tot sprijinul său. Chestiunea aceasta îşi avea obârşia sa din timpul Domniei Fanarioților, cari îş protejeau pe coreligionarii egumenii Greci. Toți aceşti călugări, cari-administrau aceste averi naționale, se întreceau prin abuzurile ce comiteau, în dauna țării. Ei formau un stat în stat. Din această cauză erau încontinue conflicte între aceşti călugări îmbuibați, şi autoritățile româneşti. Situațiunea acestor călugări, devenind imposibilă şi chiar periculoasă Statului, s'au luat măsuri de constrângere contra lor, si făcut demersuri energice şi definitive la Constantinopol pe cale diplomatică.

Aici se găsea din fericire, ca agent diplomatic al țării, tot patriotul Costache Negri. Această chestiune vitală formează obiectul onor tratative îndelungate şi încordate, între Sublima Poartă şi principatele Unite; care se tranşează definitiv în urma unui documentat şi patriotic *Memorandum,* semnat de Costache Negri, adresat puterilor garante, prin Ambasadorii lor. In acest memorandum, Negri, arată că guvernul său va seculariza toate aceste averi, de cari se folosesc Egumenii Greci, în compensația unei subvențiuni acordate odată pentru totdeauna, într'un scop pios. C. Negri, adaugă la acest Memorandu, că aceste este *ultimul cuvânt* al guvernului său, potrivit dorințelor Patriei sale.

El întâmpină mari dificultăți şi în realizarea acestei chestiuni naționale, în care țara beneficia prin intervenția sa, de câteva milioane venit. Aceasta însă, se datora unor înalte personagii politice din guvern, care aveau interese a nu se seculariza aceste imense averi, în folosul Statului Român.

Totuşi Costache Negri. cu aceleaşi însuşiri nobile şi patriotice inerente persoanei sale, reuşeşte ca prin intervenția directă a lui Vodă-Cuza şi cu sprijinul dat de Mihail Kogălniceanu, care fusese adus în noul Minister, ca să anuleze dispozițiile luate de fostul guvern, care caută să zădărnicească sub toate formele, sforțările făcute de Costache Negri, în condițiunile cunoscute pentru secularizarea averilor Mânăstireşti.

Pe această cale spinoasă, nemuritorul Costache Negri, dărueşte țării sale, averile strămoşilor, stăpânite de

CHEMARE

In seara asta tristă, cu cer cernit de ploaie,
Pe-teele grădinei cad frunze ofilite...
Iar vântul rece-al toamnei, crenguțele îndoaie,
Şi hohotind, le frânge cu mâinele-i sucite...

In seara asta tristă, cu cântece pierdute
Pe negre căi, săpate în stânca unui nor,
Garoafele învoalte şi rozele tăcute,
Imbrățişează zarea şi-apoi în taină mor...

In seara asta tristă cum trec pe sus cocorii,
Cad lacrime duioase, din ochii lor cerniți..
Au părăsit grădina de roze visătorii...
Şi-acum, îşi plâng durerea, cocorii isgoniți.

. . . .

In seara asta tristă, iubirea mea, te cheamă...
O vino!... cu privirea, să însoțim cocorii...
Tristețea, ce pluteşte deasupra-ne, recheamă
„Durerile 'ntomnărei“, ce-ascund iubito norii...

Victor G. Dumitrescu

RUGA

Primește-mă natură iubitoare
La sânul tău divin, neprihănit,
Iar trupului meu bolnav și trudit
Un leagăn fă i de veșnică uitare!

Din sânul tău m'ai zămislit o floare,
Dar între spini natură m'ai sădit,
Și ghimpii lor amar m'au otrăvit,
Sî'n van cerșeau o rază dela soare!

Visam s'ajung la raza de lumină
M'am sbuciumat să mă ridic din tină
Dar peste tot găseam doar porți inchise!

Am obosit, și 'ngenunchez, o, mamă
La sânul tău primește-mă mă cheamă
S'adorm de-apururi somnul fără vise!

Elena Th. Păduraru-Iaşi

---

lunga vreme, de către călugării Greci, fără nici un drept.

III

Caracterul lui Costache Negri, cultura sa, iubirea de patrie și mediul în care el a trăit, l-au pregătit pentru rolul ce avea de indeplinit, în istoria renaşterii Neamulni Românesc. Intreaga sa viață a fost o continuă preocupare pentru apărarea intereselor țării; un sbucium, zicea el, pentru înălțarea neamului din care el s'a născut.

Educația sa civică si-a făcut-o în mijlocul amicilor săi, tineri patrioți moldoveni, din generația sa. Costache Negri a fost un dezinteresat exagerat, un vizionar. El era omul sacrificiilor necondiționate.

Deviza sa politică era „Nimic pentru el şi totul pentru ţară".

In tinereţile sale, avu tăria de caracter de a refuza adopțiunea, ce i se propuse de poetul Konachi; care i ar fi lăsat după moartea sa, imensa sa avere. Mai târziu în 1855 renunță la Domnia Moldovei, ce i se oferise. La 1869, refuză mandatul de deputat prin scrisoarea adresată lui V, Alexandri, în care termina cu următoarele cuvinte: „Dar destul m'am sbuciumat și eu în timpul trecut. și astăzi nu-mi rămâne decât a face loc altora, nu numai cu călduroasa dorință pentru binele obştesc, dar mai tineri mai cu ştiinţă, de lucrurile prezentului, şi mai cu bună sănătate decât mine." Toate scrisorile cunoscute până azi, adresate familiei şi amicilor lui, sunt scrise într'un stil curat românesc, patetic și interesante prin cuprinsul lor, cum este scrisoarea către C Lupașcu din 1869 în care tratează cu multă competenţă chestiunea evreilor în România.

Negri. pe lângă că era un excelent prozator era și poet, în momentele sale de reculegere. Intre poeții ca: V. Alexandri, Konachi, D. Bolintineanu şi alții devenfse şi el poet.

Pentru cei doritori a-i cunoaște inspirațiile sale poetice pot cita între altele:

„O noapte la Blânzi 1845; Războienii și Neamţu 1848,

„Strigoiul în colaborare cu V. Alexandri 1855.

„Hora eela Răducăneni 1857 Acestea se găsesc cuprinse în cartea d-lui E. Gărleanu din anul 1909.

V. Alexandri apreciindu-l ca poet îi dedică frumoasa poemă „istorică" „Dumbrava roșie."

C. Negri poseda o aleasă cultură, el cunoştea bine literatura franceză şi italiană. O bună parte din scrisorile sale erau conceptate în limba franceză. Aceasta i-a înlesnit desigur, relaţiunile sale diplomatice, cu personalitățile de distincţie, din ţările streine.

Activitatea patriotică a lui Negri, în lunga fază de pregătire şi înfăptuire a Marelor Reforme, a întrebuințat-o, în neobositele sale propagande ce făcea prin sate; prin oraşe şi mănăstirile din Moldova, pe care le colinda, pentru ridicarea *stărei țăranilor* şi *Unirea Principatelor.*

El, lasă pe al doilea plan, sentimentele sale familiare și interesele personale; neglijându-şi chiar sănătatea după cum o spune el însuși, în scrisorile sale. Se plânge vecinic că ocupațiile politice, îl absorb complect, că se simte foarte bolnav și căruntit.

Acest neobosit luptător şi-a îndeplinit cu prisosință, după cum se știe, misiunea sa de apostol al neamului românesc. Și a legat pentru totdeauna și prin jertfe, numele său, de viața și viitorul țării, întru realizarea visurilor sale.

El, a fost mai optimist decât *Avram Iancu,* marele revoluţionar din ţara Ardealului, în ce priveşte realizarea Idealului Național. Costache Negri, a avut n rocul marilor patrioți ai timpurilor din trecut, de a secera ceeace el însuşi a semănat, pe ogorul Patriei sale, după cum zice şi nemuritorul patriot Alecu Golescu.

Negri, a realizat în condiţiunile din trecut, pentru ţara sa, tot ce se putea visa în timpurile în care el a trăit. „Fiecare generaţie, zice M. Kogălniceanu, în 1863, are misiunea sa, fiecare nu poate pune decât o piatră, la edificiul viitorului. Perfecţiunea ce o dorim, numai generațiile viitoare, vor vedea-o şi se vor bucura. Mai avem încă, a trece încercări şi multe dureri".

C. Negri, prin glorioasele sale fapte, va înmna o măreață figură, în viitorul Panteon, al marilor noştri patrioți. Dacă el a ridicat în adevăr, cu toți bunii patrioți, temelia edificiului neamului românesc, detractorii săi însă, invidioşi de faptele sale glorioase, a încercat după moartea sa, a-i umbri memoria a-i ascunde faptele sale şi a-i distruge piatră cu piatră templul clădit de el. Poetul nostru Eminescu zicea despre Costache Negri, „că e un bun poet în momente de răgaz; prozator eminent şi patriot bun cu inimă dreaptă, fără patimă şi cel mai distins diplomat al ţărilor româneşti". După detronarea lui Cuza-Vodă 1886, amicul și sfetnicul său, Costache Negri, *distrus sufletește,* se retrage din luptă, în care n'a mai intrat. El, şi-a trăit până în anul 1874 Septembrie, viaţa sa de monah, într'o căsuță din Târgu-Ocna, singura şi unica sa avere care îi mai rămăsese. El trăia în mijlocul familiei și cu puţinii lui amici ce-i mai rămăsese A trăit, fără ajutorul nimănui, după cum în mod discret, reese din scrisorile sale.

Termin acest studiu-rezumat, asupra lui Costache Negri, cu următoarele versuri;

„Mi-am strâns acum aripa de cale
[ostenită",
„Și stau în nemișcare ca apa 'n
[loc oprită" 1)

Aceasta este personalitatea, lui Costache Negri, şi a marelor sale fapte, ce el a săvârşit pentru neamul său românesc. Ceeace a făcut posteritatea, pentru glorioasa sa memorie, cedez locul altora, mai competinţi, a o spune.

A. Vernescu

---

1) Versuri scrise de V. Alexandri în 1878, în scrisoarea deschisă ce adresează Generalului Em. Florescu şi care se pot aplica şi lui Costache Negri.

HARTIA

Tu, hârtie, eşti purtătoare de gânduri şi de visuri şi aduci mângăiere şi întristare. Pe tine se fixează cugetarea bună sau rea, superficială sau adâncă Tu concentrezi experienţa şi ştiinţa binefăcătoare, care înnalţă spiritul şi împinge mai departe roata progresului. Tu eşti pivotul gândirei şi al sentimentelor şi instrumentul scrisului: simbolul şi oglinda spiritului.

Graţie ţie, ziarul răspândeşte ştirile zilei, instrueşte, propagă ideile bune şi rele şi apără mai ales cauzele drepte şi utile, în interesul public general. Prin tine trăeşte şi prosperă societatea. Tu eşti nervul ei, fiindcă răspândeşti cunoştinţele instructive şi folositoare.

Prin tine se impune revolta contra nedreptăţii; se îndeamnă la bine şi rău; tu instrueşti şi convingi pe ignoranţi şi prin tine se luminează minţile întunecate. Tu faci să încolţească în minte idei bune şi rele, şi trecând de limita actualului, numai tu poţi imortaliza cele mai nobile gânduri şi cele mai laese simţiri.

Prin tine se manifestă talentul şi prostia; prin tine omul de geniu îşi toarnă în calapoade eterne spiritul, care altfel ar pieri. Prin tine vanitatea îşi leapădă vălul aparenţei, spre a rămâne ceiace e în realilate.

Tu eşti martora şi buna şi tăcută prietenă a bucuriei şi a durerei. Eşti gata totdeauna să asculţi pe toţi deopotrivă, fără deosebire de talent de situaţie sau de rang. Ţie ţi se destăinuesc şi cu tine se împărtăşesc secrete, chinuri şi dorinţi, şi numai prin tine acestea pot fii comunicate şi altora.

Popoarele oprimate prin tine, hârtie, îşi exprimă revolta, cer dreptate, se consolează şi se eliberează. Prin intermediul tău se relevă actele de seamă din viaţă şi progresul unei naţiuni.

Prin hârtie trăeşte cugetarea, prin ea se creiază şi se perfecţionează arta şi ştiinţa. Cultura şi civilizaţia numai prin tine se pot manifesta, desvolta şi răspândi.

Tu eşti marea misionară, marele profet al viitorului, eşti vestala care păstrează şi apără focul sfant din vatra spiritului, care nu trebue să se stingă niciodată.

Tu, hârtie păstrezi şi exibezi tezaurul scump al moştenirii intelectuale din toate timpurile şi dela toate popoarele civilizate.

Tu eşti veşnicul far al civilizaţiei şi limanul de eternitate al culturei.

G. Niculescu-Varone

Ne cheamă marea

Ascultă cum marea se sbate nebună
Lovind de catarguri și-apoi trece 'n sus,
Cu valuri uriașe, sub farmec de lună.
Spre mare, iubito, mi-e sufletul dus,

Ce poate să intre mai tainic în suflet
Ca vuietul groaznic ce-i spune mereu,
Când cere doar pradă în groaznicu-i urlet?
Si poate că cere chiar sufletul meu!

Ne chiamă iubito, ne cheamă departe,
Să mergem în noapte cu sufletul drag...
N'ai teamă de dânsa, n'ai teamă de moart
Când veșnic se sbate de largul catarg.

Dă-mi mâna n'ai teamă—că dragostea noastră
Crescută în suflet și azi, ca și ieri,
Ne cere drept pradă sub bolta albastră
Ce seamănă 'n suflet atâtea plăceri!

Și'n larguri ascunse când vom rătăci
Ca păsari ce sboară în noapte,
Ne-om spune povestea, ne-om spune aci
Durerea trecută, — în șoapte...

Ne-om pierde în taină încet, mai încet
Când marea se sbate nebună.
Și-oi sta rezimată pe-un tânăr poet
Ce dragostea'și spune sub lună!

Ciprian Doicescu

Din literatura modernă italiană

Acela care n'a putut iubi

de Giovanni Papini

De când Don Juan s'a căsătorit nu era de întâlnit — mai ales seara. Părul încărunţit, rărit, umerii uşor aplecaţi şi — de ce să nu spun? — un guturai îndărătnic şi cronic îl ţineau departe de lume şi de luxul ei. Şi totuşi, într'o seară, pe la jumătatea lui Martie, am văzut într'un local public pe Don Juan Tenorio vorbind cu Giovani Butadeo, cunocut şi sub porecla de „Jidovul rătăcitor".

Intr'o pivniţă caraghios împodobită tip german, sub lumina puternică a unei lămpi rotunde electrice, vorbeau aceşti doui oameni agitând capetele lor sure, fără să se uite la femeile cu buzele înroşite şi care stau plictisite în cercul tinerilor care le înconjurau. Cele două apariţii legendare îşi băuseră cafeaua şi făceau impresia oamenilor cari nu sunt preocupaţi că pe lume sunt oameni care învaţă folclorul şi profesori de poezie. Ei trăiau, vorbeau după cum vorbesc eu sau d-ta şi cum reuşii să m'apropiu de masa lor de fer în jurul căreia şedeau, putui limpede şi desluşit să înţeleg tot ceeace vorbeau. Cum lângă ei era liber un scaun, şezui şi eu. Amândoi bătrânii nu'şi întrerupseră convorbirea, numai mă priviră cu un surâs abia simţit, ca şi cum ar fi recunoscut în mine un prieten din copiărie cu care abia de câteva minute s'au despărţit.

— Nu este uşor, nu, nu este uşor — vorbea energic Don Juan — nu este uşor de explicat istoria mea şi eu voi putea muri înainte de a se dezvălui taina vieţei mele. Aveam obiceiul câte-odată să intru în teatrele în care se jucau piese privitoare la mine şi atunci râdeam mai mult de cât toţi ceil'alţi de parodiile naive ce făceau din mine un stricat nesatisfăcut, un amestec de desfrâu şi scârbă, care şi-a găsit în cele din urmă pedeapsa în infern din partea Comandorului şi a lui Dumnezeu.

Lucru plăcut este că să nu fi prins de acești regi ai teatrului? Şi Molière, care între altele fusese şi nobil şi actor, nu m'a putut înţelege, şi aceasta pentru că nimeni n'a putut să privească mai adânc în cea ce se asculdea sub jiletca mea mai albastră de cât marea şi sub pălăria mea împodobită cu pene negre. Sărutări, întâlniri nocturne, scări secrete, *rendez-vous-uri* şi răpiri, mascarade şi banchete, monumentul alb şi ultima serbare, tot ce era din afară, tot ce era conventional: numai aceasta şi nimic afară de aceasta văd în mine autorii tragi-comediilor şi poemelor. Eu sunt pentru ei şi pentru toţi acei care îi citesc, un fel de cavaler zvăpăiat, un amant pasionat, şi nici unul din aceşti cercetători ai sufletul omenesc n'a descoperit cauza desperată a tuturor aventurilor mele, nici unul din ei n'a înţeles că am devenit un stricat şi un desfrânat fără dorinţa şi fără voinţa mea.

O, dacă aş putea să chem din nou acele nopţi ale tinereţei mele când mă căzneam înainte de a putea adormi să'mi închipui ce o să fie viaţa mea viitoare! Am fost, ca nimeni altul, un copil bun şi curat; la dragoste mă gândeam ca la ceva sfânt, iar la femee priveam ca la o recompensă tainică ce trebuia să m'aştepte în pragul tinereţei mele... Şi tinereţea a venit, stelele au tremurat, arborii au înverzit, iar femeile s'au îmbrăcat în hainele lor luminoase şi frumoase... iubirea însă n'a venit: ea a rămas pentru mine o simplă vorbă. Eu n'am simţit bătăile acelea ale inimei de care albeşte faţa omului; n'am tremurat, n'am fost mişcat de privirea unei fete iubite, de sunetul unei vorbe dragi. Se agitau simţurile în mine, dar sufletul meu rămăsese liniştit, măsurat, tăcut ca şi înainte. Mă istoveam după iubire, dar n'am avut capacitatea pentru ea. Simţeam că nu voi putea iubi, nici odată că nu voi cunoaşte nici odată zbuciumul şi flacăra pasiunei; ştiam că voi putea să mă folosesc de femei, că voi fi iubit de ele, dar ştiam de asemeni că ele nici odată şi nici pentru un moment nu vor reuşi să aprindă inima mea şi să urmeze sufletul meu. In cele dintâi timpuri nici eu n'am vrut să cred în aceasta, şi am căutat ca pe orice cale, cu tot felul de mijloace să desmint tentaţiile mele de oare ce credeam adânc în frumuseţea şi superioritatea iubirei, pentru că n'am vrut ca femeile să fie pentru mine numai o jucărie şi o trecere de timp. M'am căznit deci cu toate mijloacele să creez în mine pasiunea acea pentru care mă simţiam incapabil am încercat orice metodă numai ca odată să mă văd stăpînit şi eu de focul acela al iubirii nebune.

Credeam că voi ajunge la acest ţel dacă mă voi conduce aşa cum se conduce un om care este îndrăgostit; am sperat că repetând cuvintele de oţel şi îndeplinind fapte oţelite şi în mine se vor naşte sentimente care se produc în oameni pe această cale. M'am prefăcut că iubesc, am copiat surâsurile, privirile, cuvintele expresiile de care se servesc îndrăgostiţii; de mii, de zeci de mii de ori am repetat cele mai dulci imagini, cele mai aprinse intimităţi, cele mai pasionate manifestări ale liricei de foc, am sărutat am mângâiat, am oftat şi nopţi întregi am stat sub ferestrele deschise aşteptând în mantaua mea, apariţia persoanei cunoscute; am scris scrisori nebune, m'am căznit să vărs lacrămi de suferinţă şi am ajuns până acolo în cât m'am făcut de râs în ochii tuturora. Dar zadarnic şi fără nici un succes au rămas toate încercările mele de înşelare, învăţate după toate modele şi cele mai cunos-

Poveste adevărată

În gen ironic

Se va întâmpla povestea cu „Capra cu trei iezi"
Ce, mic cândva ţi-am spus-o şi n'ai voit s'o crezi
Numai că în poveste urgia se abătu
Pe trei iezi, pe când astăzi ai s'o înduri doar tu
Când singură 'n odae precum in vremi te-aflai
O să te afli şi-astăzi şi părul tău bălai
O să-ţi atârne leneş pe-obrazul ca de crin,
Eu voi veni cum dornic soseşte un pelerin
La chipul ce-l adoră — deşi tu nu-l adori —
Şi'n uşă apoi tainic voi bate de trei ori.
— „Deschide uşa scumpo!" încet voi cuvânta
Infăşurându-mi trupul în neagra mea manta
Tot astfel precum face şi cel la care ţii
Cu o iubire-asemeni cinstitelor soţii
Şi când eu aştepta-voi răspunsul de griji ros
Te vei mira „A cui e ăst glas atât de gros?"
Si din odaia plină de mirosul de mosc
Imi vei răspunde: „Du-te, căci eu nu te cunosc"
Voi sta atunci pe gânduri şi-oi căuta 'n ce fel
Pot şi eu să am glasul tot dulce ca şi EL
Şi-o să-mi amintesc seara aceea când spre-apus
Muria bătrânul soare. şi'n care eu ţi-am spus
Povestea cea cu lupul ce-a fost ghicit de iezi
Povestea cea pe care tu n'ai voit s'o crezi.
Si-o să-mi aduc aminte că el cu mersul rar,
Tărăgănat, se duse spre meşterul fierar
Rugându l' drept răsplată a bunei lui credinţi
Ce-l lasă viu, cu pila s'ascută ai săi dinţi.
O să-mi aduc aminte şi o să rămân tăcut,
Căci n'am să pot ca lupul şi-eu dinţii să-mi ascut
Dar am să caut totuşi cu cel mai mare zel
Mijlocul să am glasul tot dulce ca şi „el"
Si bucuros voi face iar trudnicu-mi colind
Şi'n faţa casei tale am sâ mă văd pălind
Şi-mi va părea. — în uşă când am să bat din nou, —
Că ia a mea 'ndrăsneală proporţii de erou.
— „Deschide uşa, scumpo!" atunci am să cuvânt.
In timp ce-o sufla 'n preajmă-mi o batere de vânt
De astă dată însă eu n'am să mă mai las
Să am ca mai 'nainte atâta-asprime 'n glas,
Ci vocea o sâ mi sune duioasă şi cu drag,
Că tu surăzătoare o să-mi apari în prag.
Când ai să zăreşti însă că cel care venea
E altul, împietri-va frumosu-ţi chip de nea
Şi-atât de multă spaimă avea-vei să mă vezi!
Mai mult chiar ca 'n povestea cu „Capra cu trei iezi"
Şi-am să mă uit la tine ca un sălbatic lup,
Dar nu de sugrumare am să mă preocup.
Căci tu atunci desigur aminte o să-ţi aduci
De vremea 'n care singur săriam peste uluci,
De vremea când cu tine şedeam lângă papuşi,
De vremea de-azi, in care iubirea mi-o rapuşi.
Mustra-te-va-atunci clipa pornirilor nătângi,
Şi-o să mă rogi să nu fiu ca lupul din poveşti
Văzându te, ca iezii, că singură tu eşti....

Ioan Ciorănescu

cute cărţi. Am rămas vecinic incapabil pentru adevărata iubire şi pe zi ce trecea m'am convins în neputinţa mea de a iubi.

De atunci am început să trăesc cu viaţa mea legendară, cu viaţa care m'a făcut un desfrânat obicinuit. Până atunci am fost curat, căutând din tot sufletul acel sentiment căruia fie care se supune măcar o singură dată în viaţă. Neliniştit în neputinţa mea stranie, am voit să încerc soarta întregei mele vieţi, am crezut că poate pe neaşteptate din sufletul meu, în valurile mari ale vieţei, va izbucni iubirea mai puternic şi mai pasionat de cât la alt om şi după atâta aşteptare. Crezând că pricina nereuşitei mele este şi întâmplarea că n'am întâlnit încă femeea din care să străbată şi să curgă căldura internă pentru pasiunea mea, începui să caut pe femeea aceasta, să cutreer pământul întreg şi toate oraşele lumei, zăpăcind fecioare, înşelând femei tinere, urmărind văduve şi soţii, mereu neastâmpărat, neobosit, nemulţumit — aşteptând totdeauna de la locul de pândă pe acea femee, pe acea eliberatoare necunoscută care trebuia să fie unde-va şi pe care trebuia s'o întâlnesc că ea să mă înveţe şi să mă facă să cunosc iubea care nu moare. Găsii femei care m'au iubit, care au plâns după mine, care au fugit cu mine, care au murit pentru mine,— dar bucuria de a găsi o femee care să'mi facă să-mi bată inima în piept şi turbure sufletul n'am întâlnit. M'am desfătat cu trupul atâtot femei, am simţit pe peptul meu bătăile nenumăratelor inimi, dar sufletul meu nici o clipă n'a putut să se topească cu sufletul acelora care mă iubea.

Atunci, fui convins că sunt un desfrânat ticălos care urăşte iubirea şi care caută în ea numai satisfacerea trupească. Am trecut de la o femee la alta, de la o aventură la altă aventură, numai să pot să găsesc adevărata iubire. M'am jucat cu inimile a mii de femei dar eu n'am găsit să iubesc o singură femee şi pentru totdeauna. Sub masca legendei mele se ascunde surâsul amar al omului care a fost peste măsură de iubit dar care nici odată n'a putut reuşi să iubească.

Aci se opri bătrânul, iar cel alt bătrân spus cu vocea lui întenecată:

— Se poate că tot ceace ai spus este adevărat, pe câte este şi de ingrozitor; dar n'ai dat o nouă explicare, şi n'ai arătat o altă însemnătate legendei tale şi n'ai făcut de cât să dai o explicare internă a istoriei ei premergătoare. Dar eu care de veacuri mă zbat prin lume şi sunt obicinuit cu reflecţiunile, eu care sunt un fel de Oedip rătăcitorul, tragicul filosof care deslegă emigme, — eu văd bine învăţătura care se străvede din istoria vieţei tale. Acea ce oamenii vrură să condamne şi să ucidă în tine este iubirea pentru înşelare şi iubirea pentru adulter. Contra trecerei tale de la o femee la alta, contra variaţiei gustului şi voinţei tale ei au pus statuia albă a Comandorului, simbolul adevărat, — cum s'ar exprima un logician — al conştiinţei neschimbătoare în faţa intuiţei nestatornice. Şi de aceea tu Don Juane, eşti confratele meu, nouă amândorora oamenii ne au dat expresia urei lor faţă de schimbările în viaţa şi temerei lor de aceste schimbări.

Ei m'au condamnat la vecinica pribegie, închipuindu-şi că eterna mutare din loc în loc, privirea neîncetată a altor lucruri şi imagini, absenţa unui cuib statornic de la naştere şi până la moarte este cel mai mare blestem pentru un om. Iar eu am transformat blestemul lor într'o sărbătoare şi sufletul meu a devenit sufletul unui călător, care trăeşte mult mai bogat de cât al judecătorilor şi comandanţilor mei. Amândoi suntem noi, Don Juane, eroii varietăţei şi schimbărei, pe cari stăpânii unei singure case şi ale unei singure femeei au vrut să ne scuipe cu dispreţul lor. Dar noi fugim, Don Juane, noi fugim mai repede de cât ei, dar ei merg sub pământ şi aci se culcă pe fericirea lor economică.

Dar Don Juan ca şi cum n'ascultase ce vorbise jidovul rătăcitor şi când el tăcu acesta începu că vorbească:

— Sub masca legendei mele, poate că se ascunde ironia, ironia amară, dar în sufletul meu este numai durerea pe care deziluzia mea o reînoeşte. Am îmbătrânit şi încă nu ştiu dacă voi şti cândva ce însemnează a iubi. Femeea pe care am căutat'o n'am găsit'o şi când simţii că bătrâneţea a sosit m'am însurat cu o săracă servitoare căreia îi plăcuse numele meu. Şi acum Don Juan trăeşte cu amintirile lui moarte şi cu nădejdile lui nebune şi din toate i'a rămas o singură mulţumire când aprinde focul cu scrisorile pline de pasiune din trecut.

Jidovul rătăcitor vru ca din cuvântarea lui Don Juan să scoată iar vr'o încheere filozofică, dar un tânăr, îmbrăcat tot în negru cu un neg pe obrazul stâng al feţei se apropie de ei şi spuse că berăria se închide. Don Juan scoase din punga lui o piesă de aur, dar bătrânul îl opri. Era o piesă de aur spaniolă din 1662. Giovani Butades, ca om practic, scoase din buzunar monede mărunte de argint le arunca pe masă şi atunci toţi trei eşirăm în orăşelul pustiu de tot, şi începurăm a râde fără nici o pricină.

Din italieneşte de **D.**

Ce mi-a fost drag

Ce mi-a fost în lume drag
Decât codrii mari de fag,
Care duc în frunza lor
Dorul meu cel călător,
Rătăcind în larga lume
Fără glas fără nimic,
Fără ştire de la ea
Doar cu suferinţa mea!..

Ce mi-a fost mai drag în viaţă
Decât noaptea fără ceaţă,
Care duce dorul meu
Până unde gândesc eu
Peste nouă mări şi ţări
In lumea dragilor visări,
Unde dânsa ca să treacă,
Poate plânsul o îneacă!

Ce mi-a fost mai drag sub soare
Decât apa curgătoare,
Care duce 'n albe spume
Dorul meu pribeag. prin lume,
Dorul meu într'o oftare
Până 'n neagra depărtare,
Fără plâns, fără zâmbire,
Doar cu trista amăgire!

Ce mi-a fost mai drag în lume
Decât dulcele ei nume,
Care duce 'n neagra noapte
Dorul meu fără de şoapte,
Dorul meu care mă poartă
Pribegind din poartă 'n poartă,
Fără lună, fără stele,
Doar cu lacrimile mele

Anton Gurgu

Ştiri literare din străinătate

Editorii Gabriel Wells, Dodd Mead & Comp din New-York, şi John Lane din Londrai prepară o ediţie completă a operilor lui Anatole France în limba engleză.

Această ediţie de lux. imprimată pe hârtie fină, cu filigrama numelui maestrului, va cuprinde 30 volume în 8°. Va apărea în trei serii de câte 10 volume, scoase la mici intervale; prima serie se va pune curând în vânzare. Ediţia completă pentru subscriitori va fi socotită la 45 lire sterline.

Câteva titluri au fost modificate. Aşa „La Rotisserie de la reine Pédauque"; â fost infitulată „La Firma Regina Pedauque" „Povesteacomică" a fost schimbată în „Povestea unei măşti" şi „Cutia de sidef" în Sideful".

* * *

Dicţionarul limbei engleze editat la Oxford, şi care va avea aceiaş autoritate ca şi dicţionarul Academiei franceze — când va fi isprăvit — a fost terminat.

Primul volum din monumentala lucrare a fost tipărit în 1884; dicţionarul va cuprinde 425.000 cuvinte şi va costa 1 250.000 lire sterline; adică peste un miliard lei.

Romanţă

Planetei Marte

Ce ancestral blestem ţi-apasă
Sărmanu-ţi lut necunoscut
De'n noaptea strigătelor noastre
Tu încă şi-azi rămâi tăcut?

Ascunzi o lume mult mai veche
Cu alte legi de nu vorbeşti?
Sau porţi şi tu eternă lege
Blestemul lumei ce-ocoleşti?

Plutind imensităţii noaptea
Lumina ta par'că ne cheamă
Se-ascund atâtea taine 'n tine
Dar cine poate să-şi dea seamă.

Şi cine ştie dacă lutu-ţi
Nu poartă un imens mormânt?
Răspunde? sunt atâtea veacuri
Si tu n'ai spus înc'un cuvânt.

Dar astru-ţi de ascunde taina
Ce poate noi de mult o ştim
Mai bine taci'l chemării noastre
Cu-acelaş basm să ne minţim.

D. Negulescn-Piteşti

Arthur Conan Doyle

Cazul Musgrave

Trad, de Const. A. I. Ghica

Scherlock Holmes era cel mai metodic dintre logiciani; în îmbrăcămintea lui afecta o oare care îngrijire; dar printr'o stranie anomalie, era foarte dezordonat în casă, spre desnădejdea tutulor cari steteau cu el. Şi cu toate astea eu nu pot avea pretenţia că sunt formalist.. Existenţa aspră şi grea pe care am dus-o în Afganistan m'a făcut să devin oarecum mai neglijent decât ar trebui să fie un medic.

Totuşi neglijenţa asta are limite şi mă găsesc chiar desăvârşit când mă compar cu un original care îşi pune ţigările de foi în lada de lemne, cum făcea de pildă prietenul meu.

Apartamentul nostru era tixit cu substanţe chimice şi de corpuri delicte. Dar ceiace mă despera mai mult era îngrămădirea de hârtii pe care Sherlock Holmes le păstra cu sfinţenie şi nu dădea voie nimănui să pună mâna pe ele.

Intr'o seară de iarnă pe când stăteam la gura sobei şi îi sugeram sfios prietenului meu să-şi orândiască hârtiile, dânsul îmi arătă o casetă de oţel.

— Iată, dragă Watson, îmi zise el, o colecţie de documente foarte interesante, pe care dacă le-ai cunoaşte m'ai ruga să ţi le arăt în loc să-mi spui să le clasez.

— Nu sunt numai succese, continuă el, în orice caz însă sunt câteva probleme nespus de interesante. Iată bună oară o colecţie curioasă de obiecte, urmă el după o pauză arătându-mi o hârtie mototolită, o cheie de oţel, o bucată de lemn de care atârna o sfoară şi trei monede vechi ruginite.

— Foarte ciudată colecţie, am răspuns eu.

— E ciudată e drept, dar povestea care se leagă de ea e şi mai ciudată.

— Va să zică relicvele astea au o poveste..

— Fireşte.

Şi Sherlock Holmes luă unul câte unul obiectele şi le aşeză pe masă.

— E tot ce-mi rămâne din episodul „ritualului familiei Musgrave".

— Tare aşi dori să cunosc şi eu povestea aceasta.

— E drept că istorisirea asta e cu totul unică. Dar să-ţi povestesc cazul.

Reginald Musgrave fusese colegul meu de facultate. Nu prea era iubit de camarazii lui din pricina morgei lui aristocratice, care după părerea mea, nu era decât deghizarea unei mari timidităţi. Reginald era urmaşul unei familii foarte nobile şi locuia într'un castel în Sussex, la Hurlstone.

De la terminarea facultăţei, nu-l mai revăzusem vre-o patru ani, când într'o bună dimineaţă m'am pomenit cu el, acasă la mine.

— Ce mai faci Musgrave? l'am întrebat eu, după ce ne-am strâns cordial mâinile.

— Ai auzit probabil de moartea tatălui meu? zise el. A murit acum vre o doi ani şi de atunci m'am stabilit la Hurlstone în castelul părintesc. Am aflat însă că te ai hotărât să scoţi foloase de pe urma facultăţilor minunate cari îmi pricinuiau odinioară atâta admiraţie.

— Da, i-am răspuns şi facultăţile astea îmi asigură pâinea de toate zilele într'un chip destul de uşor.

— Mă bucură, de oare ce concursul d-tale, mi-ar fi foarte preţios azi. La Hurlstone s'au petrecut fapte stranii pe care poliţia n'a putut să le deslege.

— Iţi poţi închipui Watson cu câtă atenţie îl ascultam pe Reginald; după câteva luni de inacţiune el îmi aducea un caz care promitea un oare care interes.

Reginald se instalase în faţa mea pe un fotoliu şi urmă:

— Ştii, zise el, că deşi sunt celibatar, am un personal de slugi destul de numeros. In total am în serviciul meu opt slujnice, un bucătar, un fecior, doi rândaşi şi un groom.

Din toţi servitorii aceştia, cel mai vechi Brunton, feciorul, era, când intrase în serviciul tatei, un tânăr institutor, fără post, dar caracterul lui energic şi calităţile lui reale, îl făcură în curând indispensabil. Era un bărbat, bine făcut şi inteligent; azi nu pare să aibă mai mult de patru zeci de ani deşi e de peste două zeci de ani în serviciul nostru. E curios însă că, cu toată inteligenţa şi cultura lui, — vorbeşte mai multe limbi şi cântă din mai multe instrumente, — s'a mulţumit cu situaţia de fecior.

Cu toate astea are un defect, e foarte afemeiat.

Atâta timp cât a fost căsătorit nu prea am avut neplăceri, dar de când i-a murit nevasta a făcut o mulţime de conchiste. Aşa bună oară s'a logodit cu Raşela Howels, camerista, apoi a rupt cu ea şi s'a logodit cu Jeaneta Cregeihis, care e tot în serviciul meu. Raşela e o fată bună dar foarte impresionabilă şi nervoasă şi ruptura aceasta i-a pricinuit o congestie cerebrală. Aici începe primul act al dramei; al doilea a urmat imediat primului şi desnodământul a fost disgraţia şi concedierea lui Brunton.

(Va urma)

ACELAŞ DOR

Când în pacea serii prind
Stele să răsară,
Tot acelaş dor de mult
Mă încinge iară...

Când prin plopi zefirul trist
In tăcere cântă,
Tot acelaş dor nespus
Sufletu-mi frământă..

Şi când noaptea 'ncet şi lin
Mantia-şi întinde,
Tot acelaş dor pribeag
Iarăşi mă cuprinde...

George Nedelea

* * *

Universul Literar

CUPONUL Nr. 7

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului„ printre cari şi 3 CASE.

Tragerea în primăvară

Argument

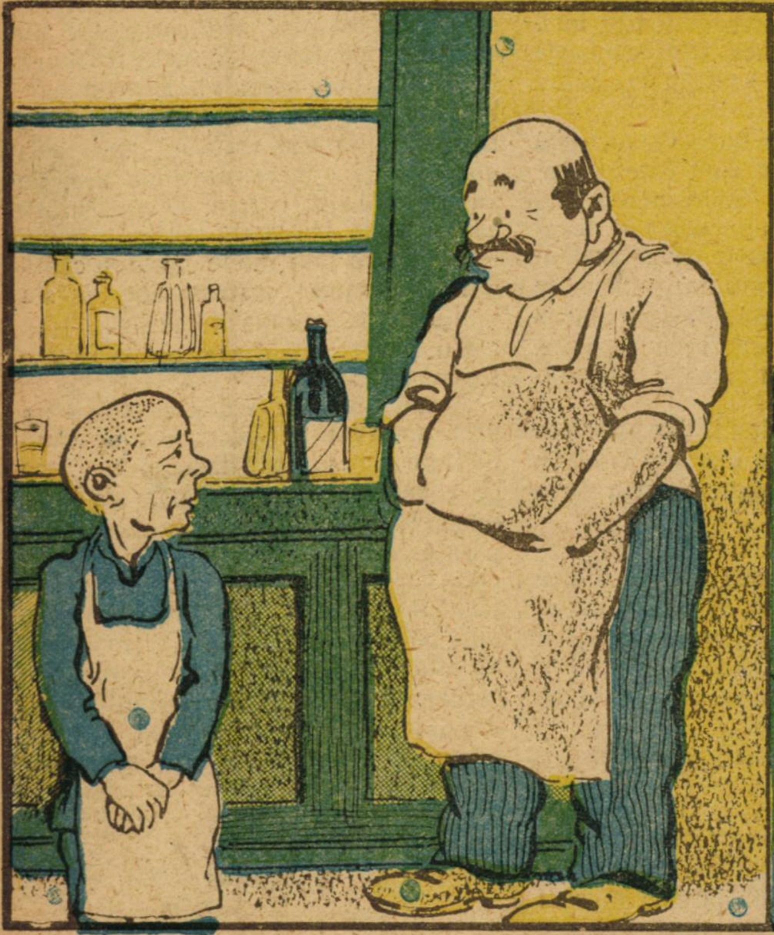

— De ce pleci mă băete ?
— Mă bate cucoana...
— Ei şi ce e ?... eu cum stau ?...

Neînţelegere

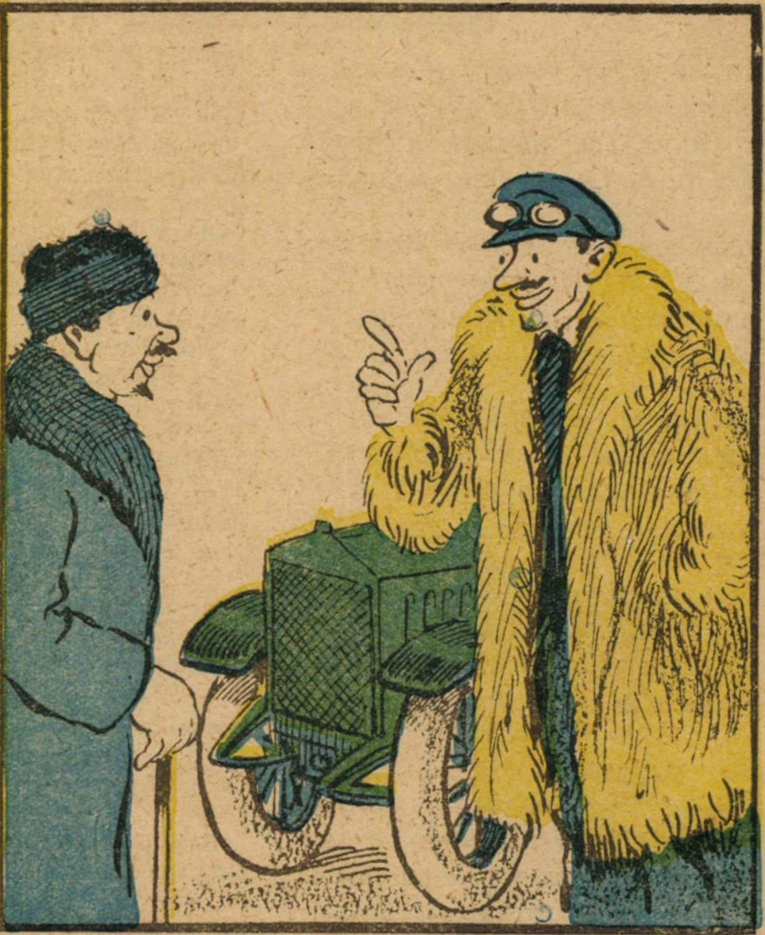

— Eri făceam împreună cu nevastă-mea 120 pe oră... Când ne răsturnam în şanţ... o ridic şi... n'avea nimic din fericire.
— Cine ? Nevastă-ta ? — Nu, maşina !

FILATELIA

A 11-a licitaţie din celebra colecţie de mărci a contelui Ferrari

Vestita colecţie de mărci a contelui Ferrari scoasă la licitaţie de către guvernul francez, ca aparţinând unui supus al statelor inamice (Austria) este aşa de bogată în mărci, că deşi până acum au fost unsprezece licitaţii, totuşi numărul şi raritatea mărcilor ce conţine este destul de mare şi departe de a se epuiza aşa de repede.

La ultima licitaţie s'au vândut, printre altele şi seria rarităţilor româneşti.

Iată cu ce preţuri s'au vândut aceste mărci: .marcăm preţurile în lei la cursul de azi)

Prima emisie cap de bou (1 Iulie 1858).

27	parale	uzat	133.000 lei.
27	parale	neuzat	371.000 lei.
54	parale	neuzat	27.000 lei.
81	parale	neuzat	540.000 lei.
81	parale	uzat	116.600 lei.
108	parale	neuzat	190.800 lei.

Pe marca cap de bou, emisia II (1 Noembrie 1858) de 5 parale pe hârtie azurie s'a obţinut 217.250 lei.

Pe o marcă de 15 bani, pe hârtie vergé emisia 1869 s'a obţinut 7420 lei.

Pe un bloc 2 mărci a 10 bani, pe hârtie vergé, neuzată, din 1871 s'a obinut 19.080 lei.

După cum se vede numai pe nouă mărci româneşti s'a obţinut la acea licitaţie 1.688.650 lei.

Din cele 11 licitaţii ţinute până acum s'a obţinut peste 250.000.000 lei. In această colecţie mai sunt mărci cel puţin pentru jumătate din această sumă.

Şi sunt oameni cari zeflemisesc încă pe cei ce se ocupă cu filatelia şi de sigur că mulţi dintre aceşti persifleuri au alte pasiuni bunăoară, cărţile... de joc, cursele de cai — adică pariurile pe bani la cursele de cai — fumatul, chefurile etc. şi desigur că pentru aceste pasiuni nu găsesc un cuvânt să le combată.

Noutăţi filatelice româneşti

Direcţia generală o poştelor a scos noui mărci poştale, de diferite valori: 2 lei verde; 6 lei carmin; 7.50 albastru deschis — azur — şi 10 lei albastru închis. In curând vor mai eşi mărci noui de 3 şi 5 lei.

„UNIVERSUL LITERAR“
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Ianuarie 1925
CUPON No. 5

Citiţi „Veselia”

Crême Simon

CREMA SIMON
Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.
CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.
Pudra şi Săpunul Simon

ANUL XLI. — No. 3. **3 lei exemplarul** Duminică, 18 Ianuarie, 1925

UNIVERSUL·LITERAR

PREŢUL ABONAMENTULUI în ţară: pe un an **150 lei** în străinătate pe un an **300 lei**

Cele două flacoane

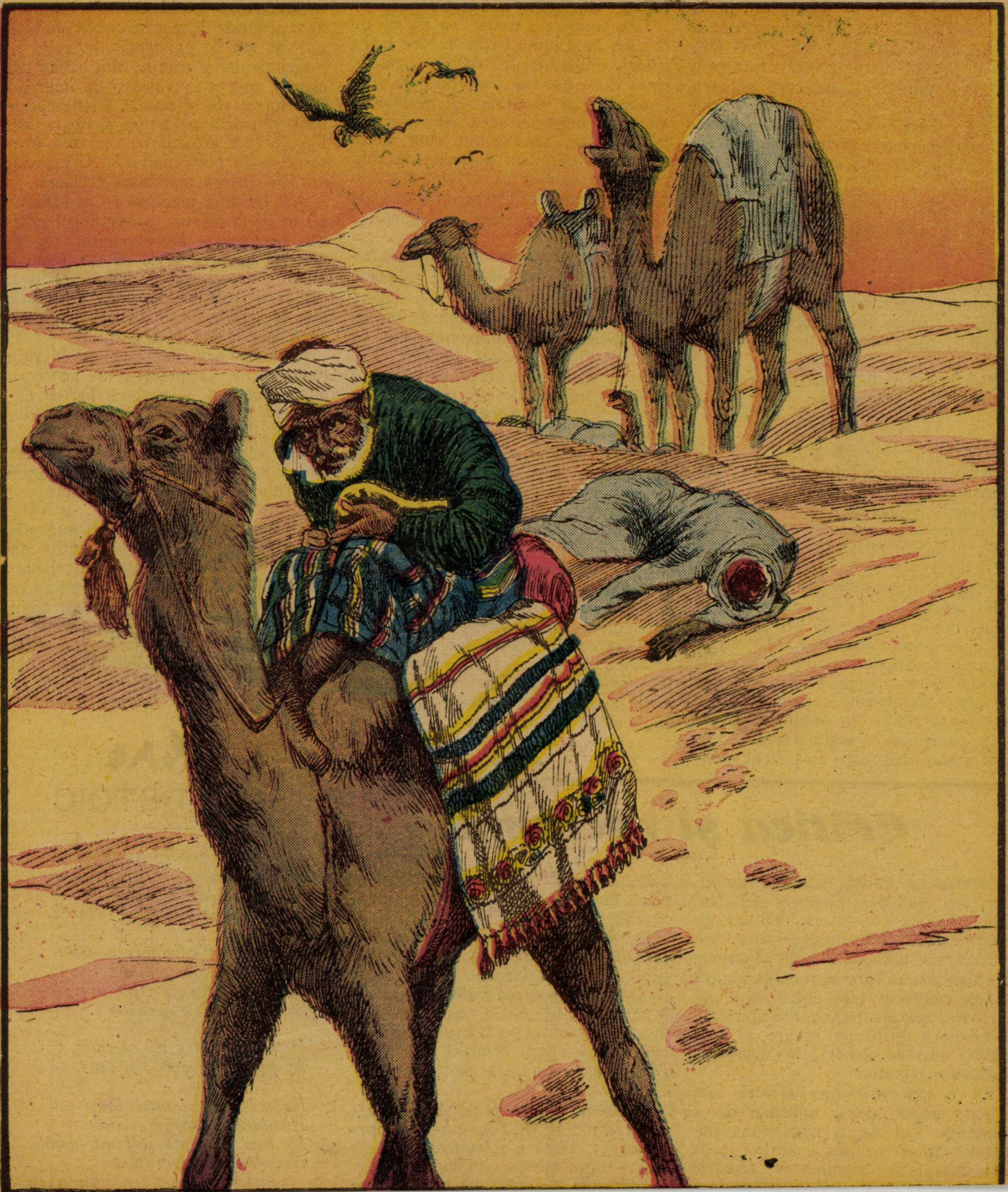

Solitarii din zilele noastre

de **LEONTIN ILIESCU**

In volbura zilelor noastre, când influențe cosmice determină curente în toate direcțiunile, nu se poate ca sufletul omenesc să nu cadă pradă jocului neînțeles al firii. Curente variate srăpânesc cuprinsul naturii ca și mediul social, — acesta din urmă o sferă mai mică dar concentrică a celui dintâi. Iată-l pe om, prins fără voia lui, în vârtejul universal, prin puterea unor legi, pe care solitarii lumii de-abia acum le dibuiesc din negura netălmăcită. De-abia acum, mintea omenească poate înțelege aceia ce nu i-a fost îngăduit să știe până acum,

Și astfel, legi nouă se lămuresc gândului omenesc în domeniul economico-social ca și în cel spiritual-moral. Aceasta însemnează că a venit vremea ca roada pârguită să cadă de pe pom Pomul se scutură astăzi din belșug, dar nu toată lumea îi gustă roadele, afară de cei pregătiți întru aceasta.

Cei pregătiți întru aceasta sunt solitarii din zilele noastre.

●

Cu aripa geniului a sărutat pământul Anatole France. Mă gândesc astăzi cu înfiorare la Romain Rolland și la Tagore.

Se pare că aceștia fac parte dintre solitarii lumii, cari sunt pe lume atât de puțini.

Prin ei se destăinuiește pământenilor evangelia cerului și tot prin ei nepătrunsele taine ale firii pătrund în înțelegerea oamenilor. De-aceia, solitarii din toate vremurile — ca și cei din zilele noastre — stau departe de restul muritorilor, contemplă firea, meditează numai în întuneric și tăcere, pentru că în întuneric și tăcere s'au făsut toate câte s'au făcut, pentru că din întuneric și tăcere sbucnește lumina sgomotoasă ce umple neamurile de bucurie.

Așa au făcut Cristna, Hermes, Buddha și Crist — solitari din alte vremuri —; astfel fac astăzi puținii solicitatori din zilele noastre.

Iată pentru ce trebue să nu ne întristăm prea mult Criza în care trăim astăzi, frământările ce ne bântuie, lipsa de *venă* în literatură și artă, huzureala în banalitate și nesățio sa alergare după foloase ieftine și repezi, toate, acestea nu sunt decât *starea* în care se dospește spiritul mare liberator ce va să vină nezăbăvit în literatură ca și în artă, în viață socială ca și în viața sufletească a lumii.

Intraripatul va veni cutezător, spărgând porțile banalității și aducând lumii flamura lui Prometeu.

Viața și opera sa îi vor da brânci în nemurire și astfel numele său va străluci în Pantheonul Istoriei. Lumea se va bucură atunci că un suflu nou a rupt stăvilarele neștiinței, că arta și literatura pornesc într'adevăr dela suflet ca să ajungă la suflet cu adevărat, și că treburile pământului vor merge peste câteva decenii mai bine decât azi.

Și astfel, fără hecatombe inutile, — fără concepții exagerate, liniștit dar plin de căldură cum e soarele ce sărută roua în diminețile de Mai, cea mai mare prefacere se va fi produs în spirite, trecând apoi în faptele oamenilor și în așezările sociale.

Cântăreții în culori sau din daltă, visătorii din fluer sau din harfă, vor binecuvânta atunci pe solitarii din zilele noastre, cari au întrupat o clipă apoteoza verbului solar.

Critica și reclama

Reclama a existat în toate timpurile, începând dela Greci și dela Romani. Ea s'a generalizat în toate direcțiile vieții, sub diferite forme.

Reclama, aplicată la artă și știință, e un mijloc la care se recurge pentru a face cunoscut publicului, prin publicitate, apariția unui produs spiritual. Reclama e un scurt elogiu al unui obiect pus în comerț, la dispoziția publicului amator.

Ea e cel mai bun și cel mai practic mijloc de a informa, de a convinge sau de a sugestiona publicul cititor asupra apariției și a valoarei unei manifestări artistice [illegible] din viața culturală a unui popor. Prin reclamă se exploatează buna credință și naivitatea unui anumit public.

De multe ori, reclama e o mistificare a adevărului, o laudă exagerată pentru merite iluzorii. Ea nu arată totdeauna adevărata valoare a manifestărilor intelectuale, așa cum sunt în realitate, ci e un interpret care recomandă o operă printr'o supravalorificare a acesteia, făcută prin publicitate.

Reclama zilnică și persistentă are o mare putere de convingere asupra cititorilor. Dacă e stăruitoare și bine făcută reține atenția cititorului și chiar îl convinge. Cu reclamă multă se obține totdeauna mai bine, mai repede și mai sigur un succes moral și material.

Reclama e un procedeu comercial, care nu poate să adaoge sau să scadă valoarea unei opere de artă sau de știință.

Azi ea a devenit o necesitate sine qua non pentru recomandarea, distribuirea și plasarea producțiilor artistice și științifice. Dacă nu s'ar face reclamă, toate manifestările inteligenții ar fi ignorate de marele public, fiindcă nu s'ar știi de existenta lor.

Critica nu-și pierde, din cauza reclamei, marea ei valoare de intermediar între artă și public. Critica serioasă consacră pe artiști și opera lor. Prin critică artistul își remarcă greșelile și se perfecționează. Critica favorabilă e cea mai bună reclamă.

Azi reclama joacă un rol covârșitor și, în multe cazuri, a luat locul criticei. Reclama e atotstăpânitoare și în materie de artă și de știință, (cum e și în comerț și în industrie) deși critica își menține întreaga ei autoritate și sentințele ei n'au greșit, când ea a fost făcută fără părtinire.

Reclama are deosebit merit prin răspândirea și puterea de achiziție, adică desvoltă și susține partea comercială a operei în folosul editorului sau al artistului.

Cu ajutorul ei se popularizează marile invențiuni și se impun atenției generale produsele necunoscute ale minții.

Adeseaori, reclama e o autosugestie ce influențează publicul cititor și, uneori, numai intervenția criticei obiective înlătură inducerea în eroare ce se face azi, intenționat, cu preconizarea multor manifestări spirituale, a căror valoare reală estetică sau științifică e mediocră, îndoelnică sau discutabilă.

G. T. Niculescu-Varone.

SONET-STOIC

....Și flora grădiniței moare,
Și veștejită stă în glastre,
Iar diminețele albastre
Au scuturat bujori de soare....

Polemizând răbdărei noastre
Tomnateca descurajare
Cântând leturgii funerare;
Simbolizatelor dezastre....

Peste deșerturi va să cadă
In jerbe flora de zăpadă....

Doar bărbăției unei ființi
Răbdarea e sărbătorească,
De mai așteaptă să'i mijească
Neveștejitele dorinți..

De Gyk

Stenca Razin[1]

— Cântec popular rusesc —

De la Ostrov până 'n maluri
Peste furtunoase valuri
Apar luntrile vopsite
Şi cu boturi oţelite;
Stenca Razin e 'ntâia,
Copleşindu-l veselia,
Cânta vesel fericit,
Cu-o prinţesă 'ndrăgostit

Dar în spate aude o şoaptă
„Ne-a făcut de babe-o gloată,
Doar o noapte a petrecut
Şi'n zori babă s'a făcut".
Bănuiala, deşi mică,
Ca un trăsnet groaznic pică
Pe capul hatmanului,
Spaima Volghi, Donului.

Incruntat, fruntea şi-o strânge
Faţa-i roşie de sânge,
Fulgere din ochi îi sbor
Prevestind un crud omor.
„Astăzi nu regret nimic,
Vă dau capu-mi de voinic,
Tot vă dau" răsună malul,
Glasul lui domină valul.

Ea cu ochii 'n jos plecată,
Galbenă şi mai mult moartă,
Tremura şi amuţise
Spaima morţii-o întemnise.
„Volga! Volga! mama noastră,
Volga, fluviul rusesc,
Iţi trimite-o rară astră
Azi poporul căzăcesc.

Ca să nu mai fie nor
Intre mine şi popor
Volga! Volga! dragă mamă
Iţi fac azi un dar de seamă"
Pe frumoasa lui iubită
O ridică 'nmărmurită
Şi-o aruncă peste bord
Valurilor din tribord.

„Stenca Razin, brav hatman,
Te doream mai mult d'un an.
Intr'o noapte îţi fui iubită
Şi mor astăzi fericită.
Stenca Razin! Stenca Razin!
Tu iubitu-mi muezin
Mai primeşte-o sărutare!
Strigă, şi'n valuri dispare.

Dragii mei! Ce vă 'ngrozeşte?
Hei! Tu Fâlea! mai glumeşte!
Şi-acum pentru odihna ei
Să cântăm toţi fraţii mei!
De la Ostrov până 'n maluri
Peste furtunoase valuri
Cântă vesel, mulţumit,
Stenca Razin fericit.

Cules de **Colonel I. S. Vasilescu**

Cele două flacoane

— Povestire orientală —

de **H. de Vere Stacpoole**

(Vezi ilustraţia din pag. I)

Intr'o zi, Cogia Baba, un negustor de sticle din Bagdad, stătea în mijlocul mărfurilor sale şi fuma din lulea, supraveghiind cu un ochi pe cei cari circulau în prăvălioara lui şi cu celalt două flacoane uriaşe de o nuanţă verzuie.

In vreme ce negustorul fuma astfel, un alt negustor anume Hamid veni în prăvălia lui Cogia Baba şi aşezându se lângă el îl întrebă de sănătate.

La drept vorbind Hamid avea nevoie de un flacon la fel cu unul din acele două care erau expuse in prăvălia prietenului său, dar cum nu-i trebuiau două şi fiindcă de altă parte se temea că negustorul de sticle să nu-i ceară un preţ prea ridicat, afectă să vorbească de lucruri indiferente şi in special de starea precară a comerţului său.

Hamid, când se sculă ca să-şi ia rămas bun dela Cogia Baba, păru că-şi aduce aminte de-odată că soţia lui il însărcinase să cumpere un flacon în care să pună măsline.

— Ţi le vând pe amândouă pentru un napoleon, propuse Cogia Baba. Fac de zece ori atâta, dar fiindcă tu însu-ţi mi ai spus că afacerile merg prost la Bagdad, ţi le cedez pe preţul acesta.

Discutară multă vreme şi în cele din urmă după o tocmeală de aproape două ore, Hamid obţinu un singur flacon pentru cinci piaştrii.

Or, imediat după plecarea lui Hamid, Cogia Baba se întrebă cam ce putea face prietenul lui cu flaconul acesta. Nu-i venea să creadă că o să-l umple cu măsline, cu atât mai mult cu cât gâtul flaconului era prea strimt

Ca atare chemă pe nevasta lui şi o trimise la o prietenă a soţiei lui Hamid ca să afle intenţia acestuia.

In vreme ce negustorul de sticle aştepta întoarcerea nevestei lui, un negustor, ovrei Ben Oram, zărind flaconul care mai rămăsese şi dându-şi seama de valoarea lui, intră în prăvălia lui Cogia Baba şi-l întrebă de preţul flaconului şi dacă mai avea unul la fel.

Din vorbă în vorbă negustorul de sticle aflând că ovreiul oferea zece napoleoni pe două flacoane, începu să-şi smulgă barba de desperare.

In răstimpul acesta sosi şi nevasta lui Cogia Baba care fără să se sfiască de Ben Oram, îi spuse că Hamid cumpărase flaconul ca să-l umple cu esenţă de trandafiri.

— Află, zise, ea că la Şiraz, recolta trandafirilor a fost foarte proastă aşa că preţul esenţei de trandafiri e de trei ori mai scump de cât la Bagdad. De îndată ce Hamid a aflat aceasta a cumpărat pentru o sută de napoleoni toată esenţa de tradafiri care există pe piaţă şi mâine vrea să plece cu caravana care merge la Şiraz, ca s'o vândă. Iată de ce ţi-a cumpărat flaconul. Lucrurile acestea le ştiu de la Amnila nevasta cismarului faţă de care soţia lui Hamid n'are nici o taină.

Auzind acestea ovreiul luă de-oparte pe Cogia Baba şi-i zise:

— De vreme ce Hamid, luându ţi flaconul te-a frustrat cu zece napoleoni fără cinci piaştrii, am un plan mulţumită căruia poţi să-l prazi de trei sute de napoleoi, de vreme ce el a plătit o sută esenţa de trandafiri pe care o va revinde la Şiraz de trei ori mai scump.

— Nu înţeleg...

Atunci ovreiul explică:

— Dute şi d-ta mâine la Şiraz şi ia cel'alt flacon, umple-l cu apă şi spune că e plin cu esenţă de trandafiri. Apoi, intr'o noapte, în vreme ce Hamid o să doarmă, schimbă flaconul, restul cred că il pricepi!

* * *

A doua zi dimineaţa în vreme ce caravana se pregătea să părăsească Bagdadul, care nu fu mirarea lui Hamid văzându-l pe Cogia Baba călare pe o cămilă. Dar surprinderea lui se transformă repede intr'o părere adâncă de rău aflând că negustorul de sticle avea şi el de vânzare un flacon de esenţă de trandafiri.

In vreme ce caravana, alcătuită din cinci negustori, începu să pornească, iată că se ivi şi ovreiul.

Beu Oram işi încărcase cămila cu o povară voluminoasă care conţinea, spunea el, diferite mătăsuri, dar care, în realitate, era un burduf plin cu apă şi acoperit cu un covor.

Peste trei nopţi, în vreme ce toţi dormeau, ovreiul împrăştiă pe jos provizia de apă a tovarăşilor lui.

Ben Oram procedând astfel intenţiona să se scape prin lipsa de apă, de tovarăşii lui şi să fure flaconul de esenţă de trandafiri fără să se teamă de a fi denunţat vre-odată pentru mârşăvenia lui.

La drept vorbind concepuse mai târziu planul acesta criminal.

---

1) Hatman bandit pe Volga executat în 1677.

Or, cerul păru că favorizează pe Ben Oram.

A doua zi, cu capetele plecate pe cămilele lor, Cogia și Hamid, istoviți de sete inaintau cu greu în vreme ce ovreiul care avea apă din belșug zâmbea in barbă; el rămăsese mai în urmă și se văita cât il ținea gura, ca să nu dea de bănuit celorlalți negustori.

Spre seară Cogia Baba care cunoștea bine deșertul zări, înălțând capul, că existau semne sigure că se afla o oază prin imprejurime. Astfel, in vreme ce bucuria și speranța renășteau în inima lui, se hotărî să profite de imprejurare și se duse la Hamid căruia îi se adresă astfel:

— Ascultă dragul meu, trebue să ți mărturisesc că atunci când am aflat că ai umplut flaconul tău cu esență de trandafiri, am umplut cu apă flaconul meu in speranța de a le substitui. Dar iată că Allah a voit că flaconul meu să fie mai prețios ca al tău. Iți propun deci să facem schimb.

Chinuit de sete, Hamid scoase o exclamație de bucurie și întinse lui Cogia flaconul cu esență de trandafiri.

Se întâmplă insă că din pricina secetei oaza numai conținea apă, iar Cogia Baba ceru a doua zi lui Hamid flaconul cu apă.

De-abea acesta își reluase flaconul că Hamid căzu deodată jos mort iar peste câteva clipe se prăbuși și Cogia.

In clipa aceasta ovreiul care nu știa schimbul pe care îl făcuseră cei doi negustori și care credea că șiretul Cogia avea la el flaconul de esență de trandafiri se apropiă de el și luându-și flaconul porni voios înainte.

* * *

Peste o săptămână ceil'alalți trei negustori muriseră și ei.

Ovreiul ajunsese acum la Șiraz și vându flaconul cu trei sute de napoleoni unui negustor.

Dar de-abea trecuse colțul străzii că o multime furioasă se repezi la Ben Oram târându-l până în fața cadi-ului.

Atunci, negustorul căruia ovreiul ii vânduse flaconul declară:

— Jidovul ăsta ticălos m'a jefuit cu trei sute de napoleoni, spunându-mi că flaconul acesta e plin cu esență de trandafiri și când colo e plin cu apă.

In zadar Ben Oram se sili să demonstreze că era nevinovat.

Cadi-ul încruntă sprâncenele și spuse acelora cari aduseră pe ovrei.

— Luați-l și faceți ce vreți cu el. Las populației din Șiraz grija de a răsplăti, așa cum socotește cu cale nevinovăția acestui om.

Ben Oram fu crucificat, așa cum e și azi încă uzul în Persia.

Și vulturii îi smulseră ochii, așa cum smulseră ochii lui Hamid și ai negustorului de sticle, Cogia Baba.

Trad. de **C. A. I. G.**

Iarna la țară în pictura modernă

In orașe numai în zilele când ninge și străzile se înfundă de zăpadă 'ți mai aduci aminte că este iarnă; altfel decorul străzilor și în zilele de iarnă nu se deosebește de cel din alte anotimpuri. Progresul și aci a știut să șteargă din frumusețile naturei și curățând străzile de frumoasa lor podoabă în câte-va zile le redă vechea lor infățișare.

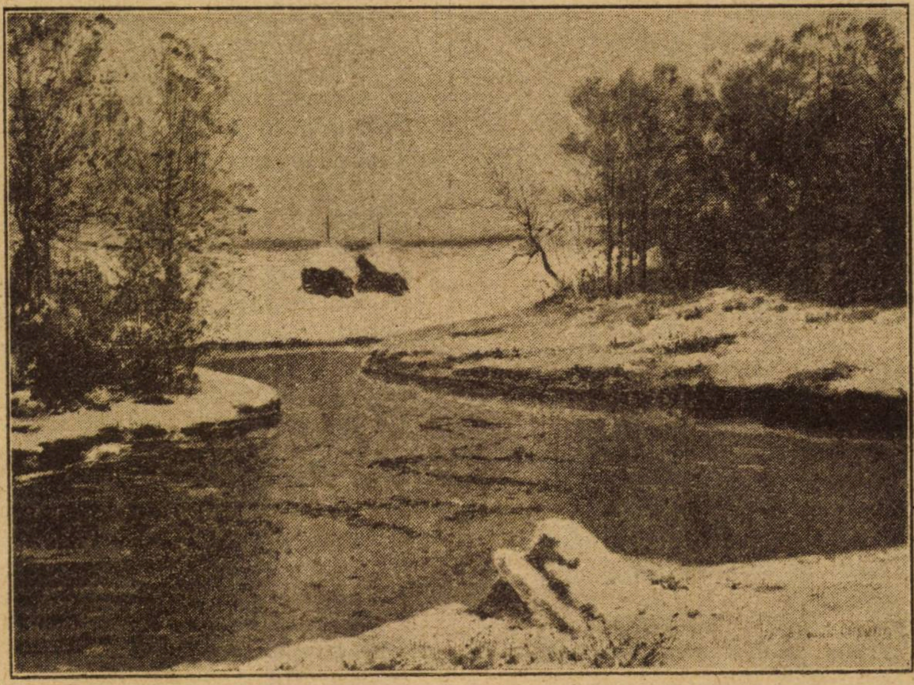

Cea dintâi zăpadă în pârloagă, tablou de Ovsianinikon

In schimb la țară iarna domnește în toată libertatea ei. Aci, n'o poate urni din loc de cât iar arsița soarelui și câtă vreme gerul stăpânește timpul ea se răsfață în haina ei albă pretutindeni. Câmpiile sunt acoperite cu vălul ei alb și doar pădurile care se profilează pe cerul fumuriu cu negrul lor sau vânătul apelor vre unui părău repede, ce nu îngheață ușor, mai întunecă nesfârșitul alb al zăpezei.

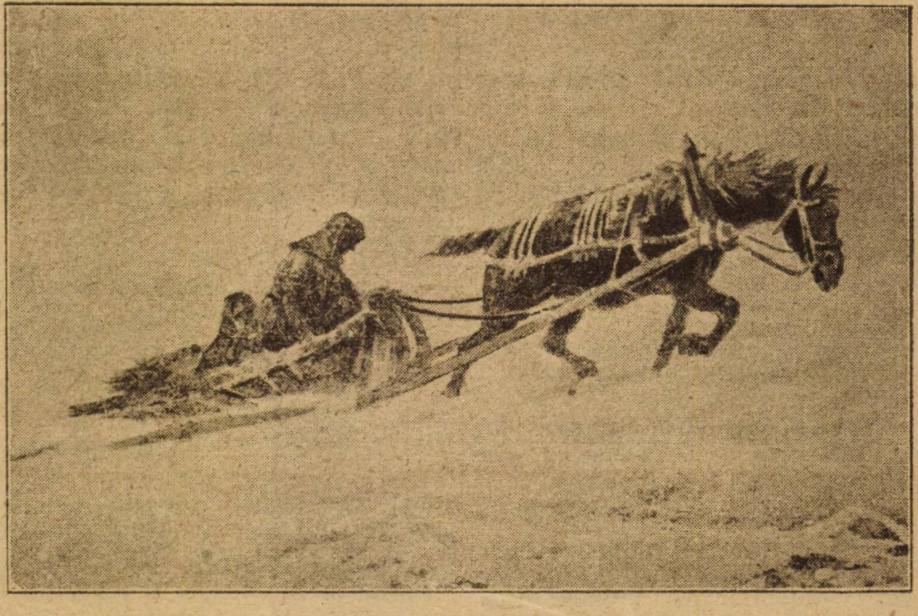

Prins de viscol în timpul iernei în câmp, tablou de Karazin

Satele dorm cu casele și ogrăzile lor albite ca de ani și doar fumu coșurilor rupe monotonia acestui alb nesfârșit; sau copiii în zilele de sărbători rostogolind mari bulgări de zăpadă sau lăsându-se pe alunecușul dealurilor cu saniile lor de lemn schimbă peisagiul, și tot astfel aspectul obicinuit al vieței triste de iarnă.

Nici călătorilor întârziați pe drumurile infundate nu le sunt vesele zilele de iarnă când viscolul înmormântează în nori de zăpadă toată natura şi omul pluteşte în bezna albă ca într'o noapte fumurie şi plină de mister.

şi peisagiile de la ţară în timpul iernei de cât de cele din oraş.

In cele câte-va reproduceri de tablouri redăm din aceste inspiraţii provocate de iarnă şi care evocă pentru

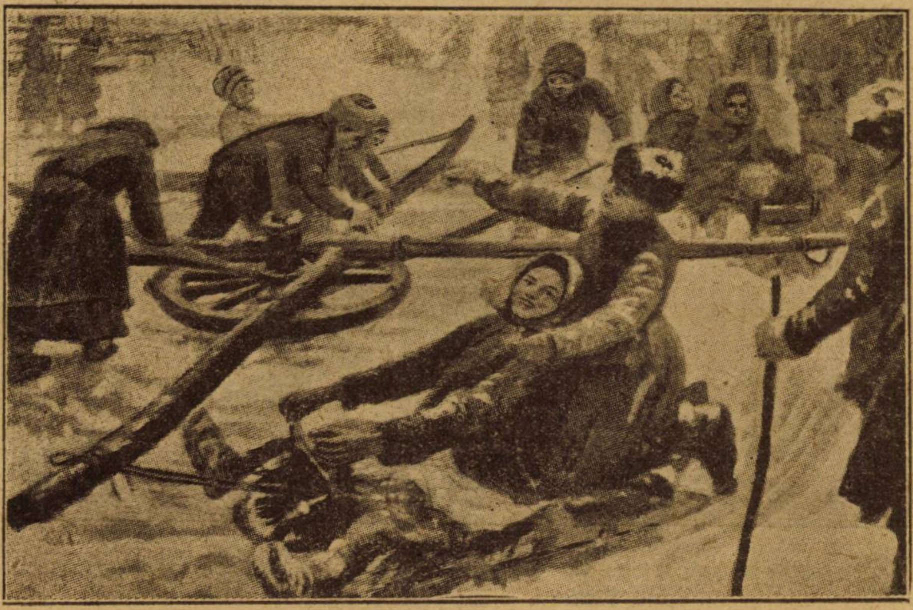

Iarna în sate : Copiii dându-se în sanie prinşi în roată.
Tablou de pictorul Sîcikov.

Da, viaţa de la ţară iarna e plină de farmec, de acea poate şi artiştii-pictori s'au inspirat mai mult de viaţă oraşeni lucruri aşa de rare şi aşa de nevăzute de par poveşti.

Şi totuşi ele sunt reale şi frumoase

D.

Arthur Conan Doyle

Cazul Musgrave

Trad. de Const. A. I. Ghica

— Urmare —

Dar să povestesc faptele. Ţi-am spus că feciorul era inteligent şi inteligenţa asta l'a înpins să caute să descopere lucruri care nu-l priveau.

Aşa bună oară, săptămâna trecută, în noaptea de joi, ca să fiu mai precis, mi-a fost cu neputinţă ca să dorm, de oarece comisesem imprudenţa să beau o cafea neagră după masa de seara. După ce am încercat în zadar să adorm, pe la ora două dimineaţa, văzând că somnul nu vrea să se lipească de mine, am aprins o lumânare şi m'am sculat ca să iau o carte din bibliotecă. Iţi poţi închipui surprinderea mea, găsind în bibliotecă lumina aprinsă şi pe Brunton, instalat pe un fotoliu cu o foaie de hârtie pe genunchi. Indignarea mea fu mare la vederea acestui străin care îşi permitea să cerceteze biblioteca mea.

M'am dus atunci la el şi i-am strigat:

— Va să zică d-ta îţi permiţi să scotoceşti prin hârtiile mele. De mâine nu vei mai fi în serviciul meu.

Brunton, cum mă văzu plecă fruntea şi nu rosti o vorbă.

Apropiindu-mă de el, am constatat uimit că hârtia pe care o examina n'avea nici o însemnătate şi că nu era altceva de cât copia întrebărilor şi arăspunsurilor alcătuind straniul şi vechiul obicei numit „Ritualul familiei Musgrave;“ ritualul orânduia ceremonia specială a familiei noastre, la care trebuie să asiste de veacuri fie-care Musgrave, în ziua majoratului; în sfârşit din punct de vedere practic documentul acesta n'are nici o insemnătate.

— Dacă îmi dai voie, i-am zis, vom vorbi de documentul acesta mai târziu.

— Bine. După ce am închis uşa bibliotecei cu cheia şi mă pregăteam să plec m'am pomenit de-odată spre marea mea suprindere nas în nas cu Brunton, care se întorsese fără să-l fi văzut.

— D-le Musgrave, exclamă el, cu o voce mişcată, nu pot răbda o atare disgraţie. Am fost în totdeauna mândru şi umilinţa aceasta m'ar ucide. Dacă nu mai aveţi nevoie de serviciile mele, ei bine lăsaţi-mă să mai stau o lună, ca să par că vă părăsesc de bună voie. In condiţiunile astea primesc, dar refuz să fiu dat afară, pentru că aunt prea cunoscut aci.

— Purtarea d-tale a fost nedemnă aşa că nu meriţi nici o consideraţie Cu toate astea fiind că esti de atâţia ani în casă am să ţi acord numai opt zile.

— O săptămână! exclamă el desnădăjduit...

— Da, şi poţi să te lauzi că ai fost menajat.

Brunton nu mai zise nimic şi plecă amărât.

A treia zi pe când părăseam sufrageria, m'am întâlnit cu Rachela Howels, foarte slăbită în urma boalei de care suferise şi ea mă vesti pe un ton foarte trist că Brunton plecase.

După ce rosti cuvintele acestea îi se făcu rău şi căzu jos leşinată.

Am sunat imediat după ajutor şi în timp ce servitoarea fu condusă în odaia ei, am întrebat ce se făcuse Brunton. Intr'adevăr dânsul dispăruse. Patul lui era neatins şi nimeni nu-l văzuse. Hainele, ceasul şi chiar banii lui, au fost găsiţi în odaia lui; numai fracul pe care îl purta de obicei lipsea de-asemenea papucii lui li-

Simfonii de toamnă...

In văzduh funebru, negre flamuri, ciorile
Râd macabru, ritmic măsurând cu-aripele
Cum trec triste, cum trec stranii, cum trec clipele,
Cum se 'nvârt pe dealuri, melancolic, morile...

De pe ramuri strâmbe, pale, moarte, foile
Cad în repezi trâmbe, ascunzând cărările;
Văduvite ramuri îţi arată zările
Din cotro vin molcom, nouri grei, vin ploile...

Au venit! Prelung timp spală 'ncet scheletele
Pomilor din parcul unde mor verbinele
Si în parcul unde-au adormit albinele
Toamna 'nebunită 'şi hohote regretele...

T. Rădulescu

pseau. In schimb ghetele lui se aflau la locul lor obicinuit.

Unde oare putea fi Brunton?

Evident că toată casa a fost scotocită și tot astfel împrejurimile fără ca să se dea de urmele feciorului. Astfel stăteau lucrurile, când un nou incident, ne făcu să uităm pentru moment dispariția lui Brunton.

Două zile în șir Rașela fusese atât de bolnavă în cât a fost nevoie de o ingrijitoare care s'o vegheze. In noaptea a treia după dispărița lui Brunton, ingrijitoarea văzând că bolnava se odihnea în liniște, adormi în fotoliul ei; când deschise ochii spre ziuă, găsi patul gol, fereastra deschisă și nici urmă de bolnavă. Am fost, informat imediat și împreună cu doi servitori am plecat în căutarea Rașelei. Nu ne-a fost greu să descoperim direcția pe care o luase căci de desuptul ferestrei ei, am văzut urme de pași cari duceau până la marginea lacului. In locul acela apa nu e așa de adâncă. Am scotocit cu o prăjină lacul, dar n'am dat de trupul servitoarei. In schimb am găsit un obiect la care nu ne-am fi așteptat. Era un sac de pânză care conținea o sumedenie de bucăți de metal și mai multe pietre și sticle colorate. Asta e tot ce am găsit în apă. De atunci nu am mai auzit vorbindu-se nici de Rașela nici de Brunton. Poliția nu știe încotro să-și îndrepte cercetările; în sfârșit, am venit să te consult în ultima instanță.

(Va urma).

* * *

Scrisoare netrimisă

Vă scriu la toate câte mi-ați fost drage
Prietene din alte vremuri: cine știe
Ce soare va mai străluci pe cer
Ce plânset de'ntomnare-o să mai vie!

O lume-i pregătită pentru cânt
Și alta caută iar spre îngropare...
Voi m'ați uitat, căci poate-a trebuit
Și gândul meu e plin de înoptare!

Vă scriu la toate câte mi ați fost drăge
Dar când vă cânt cu inima pustie,
Plâng dragostea copilăriei noastre
Ce, nici odată n'o să mai re'nvie.

Și florile și visuri peste vis
Vor depana umila mea cântare
Și'n nopți târzii, târziu va poposi,
La toate 'n gând și pentru fie-care!

Prietene... vă zcriu să stiți și vai
Că visul meu e-acelaș sub ruine;
Și dintre toate câte mi-ați fos drage
N'am mai rămas decât numai cu
mine!..

George Nutzescu

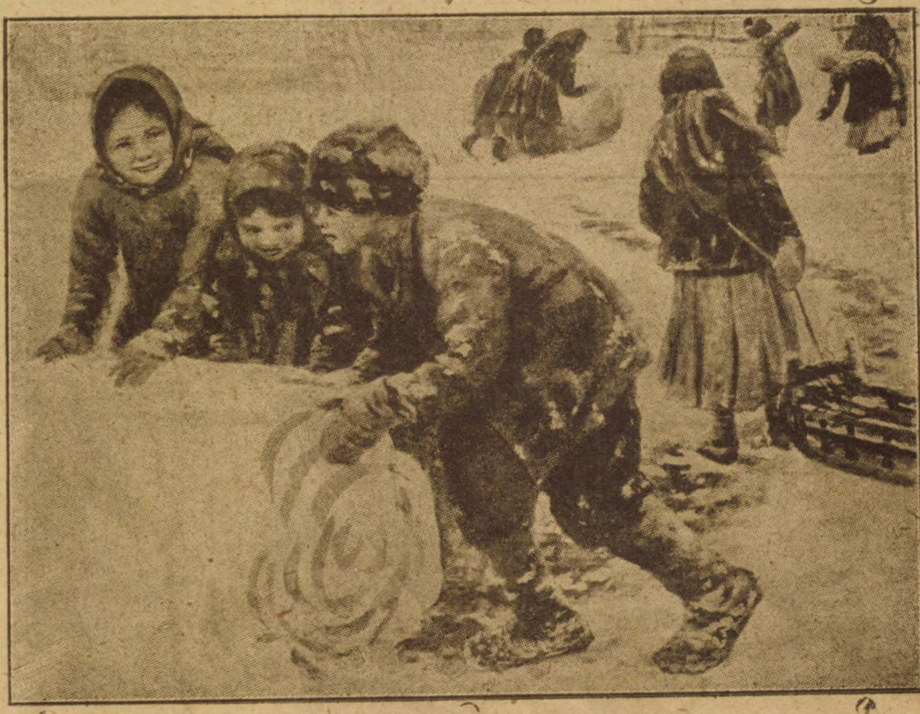

Iarna în sat. Copiii de țărani jucându-se cu zăpada. Tablou de Sicikov. (Vezi pag. 4—5).

Chapar.

Maniile scriitorilor

Să aruncăm o privire indiscretă în camerile de lucru ale marilor scriitori, — zice Chapar.

Una din *maniile* cele mai răspândite, la literați, consta în a nu putea să scrie decât într'un costum special.

Balzac lucră, timp de mai mulți ani îmbrăcat cu o rasă de călugăr.

Dumas-fiul scrià în totdeauna în pantaloni de zuav și în cămașă de flanelă.

Geniul lui *Théophile Gautier* cerea un halat și o tichie pe cap; acela al lui *Fr. Çoppée* cerea întotdeauna o haină roșie; și acela al lui *Sardou* o tichie pe cap, pe care n'o părăsea sub nici un pretext.

Milton, pentru ca să compună, „Paradisul pierdut", se acoperea c'o manta veche de lână.

Buffon era foarte corect: nu putea să scrie decât în haine de ceremonie, cu cămașă și manșete de dantelă, și c'o sabie alături.

Catulle Mendès nu era mulțumit decât când era în cămașă; vara ca și iarna, el scotea redingota, cravata, gulerul și vesta și rămânea în cămașa de flanelă și cu ghetele în picioare.

Victor Hugo, în căldura compoziției, umbla murmurând! el scria stând în picioare, aruncând pe jos foile.

— Poemele mele, zice *Mîstral*, le-am compus pe toate umblând. N'am făcut niciodată versuri stând jos. Cred că legănătura corpului e favorabilă a face sa se nască ritmul și ideile

Pentru *Ampère,* mersul era indispensabil. Eminentele sale facultăți și verva sa dispăreau când se așeza în fața biuroului său.

— A stà, zice el, înaintea unei mese, cu condeiul în mână. este cea mai penibilă și cea mai brută meserie.

Catulle Mendès, în focul compoziției, se plimba prin odaie și pe urmă venea să scrie la biuroul său.

Pentru unii acest exercițiu modest nu era îndestulător: înainte de a se așeza la masa de lucru, ei recurgeau, ca *Richepin,* la haltere și trapeze, sau, ca *Haraucourt,* la haltere și la exerciții de box.

Iules Lemaître fumà peste măsură. „Nu mai fumà", i-a zis doctorul. Autorul îl ascultă, dar un neajuns foarte grav: când se așeza la masa de lucru, fără țigară în gură, nu putea să lege o frază. Actiunea de a fumà îi devenise indispensabilă, pentru ca să scrie. El luă hotărârea de a nu mai fumà decât când scria....

Grivas Dem. Cruceanu
Teolog

* * *

Trei cuvinte

Povestea tinereței mele
E scurtă, numai trei cuvinte
Dar e atâta jale 'ntrânsa
De nici n'o poți cuprinde 'n minte.

Iubire este începutul
Povestei triste ce-am trăit
Uitare vorba de la mijloc
Și-apoi durere *la sfârșit.*

I. Nițulescu

Filatelia

Expoziția filatelică internațională

Anul acesta se va ține la Paris dela 30 Aprilie la 10 Mai o mare expoziție filatelică internațională.

Ea va fi foarte interesantă prin diversitatea celor admise a fi expuse. Astfel vor fi admise timbre poștale de toate felurile, benzi de jurnale, taxe de plată, plicuri cu mărci imprimate, mandate cu timbru, timbre telegrafice, timbre locale, timbre pentru întrebuințări particulare, timbre și vignete de aviație, timbre fiscale, municipale, încercări, probe si ori ce vignete poștale sau fiscale, timbre de caritate, comemorative, stampile poștale întrebuințate inainte de introducerea mărcilor etc.

Noutăți filatelice

Danemarca a scos la 1 Decembrie trecut timbre comemorând trei sute de ani dela introducerea serviciului de poștă. (1624) Ele s'au vândut publicului numai până la 1 Ianuarie.

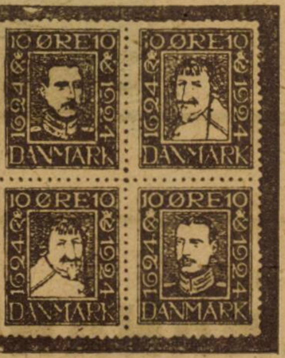

Din clișeul alăturat se poate vedea că în aceiași foae sunt imprimate față în față mărci cu efigia regelu Cristian al IV care a domnit la 1624 data introducerii serviciului poștal în Danemarca și Cristian al X care domnește astăzi.

Aceste mărci comemorative au fost tipărite în trei valori. De 10 ore verzi, de 15 ore lila și 20 ore brun. Sunt dantelate, pe hârtie albă filigranată.

* * *

La Londra s'a vândut colecția de mărci a d-lui M. Castle cu 250.000 franci adică peste 2.500.000 lei.

* * *

Cu ocazia congresului internațional de artă decorativă ce se ține la Paris se va emite o serie de 4 valori: (10, 15, 25 și 75 centimes și o c. p. de 45 etc.)

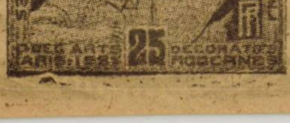

Aceste mărci se vor vinde până la 31 Octombrie și vor fi admise pe corespondență până la 31 Dec. anul acesta.

Ele vor avea un singur desen cel alăturat.

REVOLTA

Supremul gest de desnădejde
Pe zarea ultimului gând
A 'nscris, în slove vii, de pară,
Trufia visului născând.

Și sbuciumându-și neputința,
În spasmul crudei risipiri,
— Sbor, ca petale aurite
Scântei, în stranii năluciri.

Fantome cenușii, bizare
Cu glasuri aspre, de chemări —
In ochi, cu negrele păcate —
Colindă vechile cărări.

... Pe rugul stinselor dorințe,
Fiorul nouilor puteri
Își frânge patima nestinsă
De stânca crudelor dureri...

Gh. I. Breazu-Leurdeni

Tragerea premiilor filatelice

Iată rezultatul tragerii premiilor filatelice.

Au câștigat câte un lot de 50 de mărci diferite următorii:

G. Ștefănescu,—Spandonide Fierbinți Ilfov.
N. Covelciuc str. Polizu Loco.
Aurelia Dinescu str. Grădiștea 7 Slatina
I. Mihăilescu str. Fundacul Prefecturii 3 Constanța.
Victor Moldovan str. Moților 8 Cluj.
Romulus Botoș str. Pipas 4 Arad.
Maria Corcinski str. Uniri 51 Pașcani.
Lisette Ionescu str. Tunari 3 Loco
Poplavski, str. Regele Ferdinand 2 Tighina
Silvia Bendak str. V. P. Sasu 22 Brăila.
Justin Breabăn liceul din Siret Bucovina și *Fernanda Sorescu* Delahangu pe care o rugăm să ne trimită adresa.

Pentru luna viitoare vom da de asemenea importante premii filatelice, tutulor celor cari ne vor trimite patru cupoane; aceste cupoane vor apare în zilele 18 și 25, Ianuarie și 1 și 8 Februarie.

C. O.

„UNIVERSUL LITERAR"

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Februare 1925

CUPON No. 1

A apărut:

Grădina lui Dumnezeu este titlul unui volum de schițe ușoare pe care spiritualul nostru coleg *Cosco* l'a dat de curând la iveală.

Mânuind dialogul cu o vervă admirabilă și stăpân pe un humor sănătos pe care'l cultivă de mult, autorul a reușit să ne procure câteva ore de veselă și picantă distracție, fiindcă *Grădina lui Dumnezeu* se citește dintr'o dată. E destul să parcurgi prima pagină, ca să nu te mai oprești decât la ultima cu regretul că s'a sfârșit așa de repede.

Pe vremea aceasta, când se râde așa de greu, *Grădina lui Dumnezeu* îți lasă după ce ai citit-o, impresia unui colț senin pe un cer de leșie.

Soare de toamnă. Sub acest titlu, subtila poetă *Voichița Cercel* a făcut să apară un volum de versuri din care respiră un suflu de viață nouă în acest domeniu, o inspirație plină de tinerețe și de avânt, într'o formă de o delicatețe desăvârșită, în care imaginile se perindă când vioaie, când atinse de o ușoară notă de melancolie:

> *O, de n'ar fi dimineața*
> *Visele să le trezească,*
> *Aș trăi purtând in suflet*
> *Caravane de himere...*
> *Dar când leneșă-i simțirea*
> *Și gândirea mi se pierde,*
> *Sărutat mi-e chipul parcă*
> *De o ramură desprinsă*
> *Din tulpini însângerate*
> *Ca și visurile mele.....*

V. B.

Cântec

Ți-aduc garoafe parfumate
Și zâmbetele mele toate
Ți aduc și sufletu-mi cu ele
Și toate visurile mele,
Să te desmierde când te culci
Și să-ți închidă ochii dulci
Durerile să ți le aline
Și să gândești mereu la mine.

Eugen Murea

Universul Literar

CUPONUL Nr. 8

Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului„ printre cari și 3 CASE.

Tragerea în primăvară

Naivitate

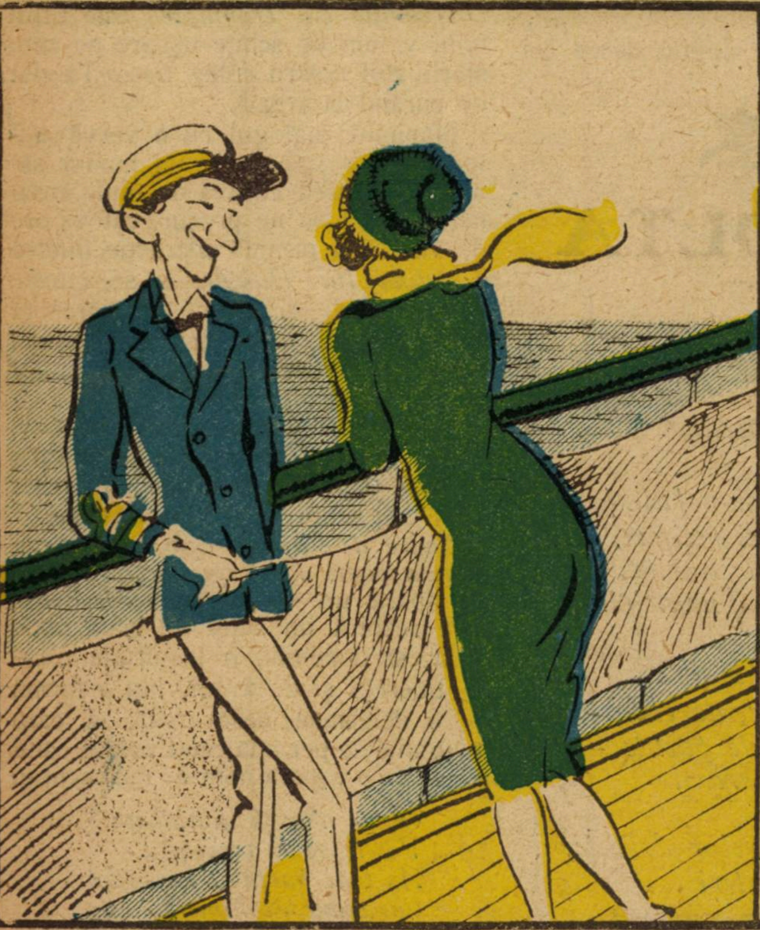

— N'aş fi crezut niciodată că e atâta apă în mare!....
— Şi încă... nu-i vezi de cât suprafaţa.

Poziţie încântătoare

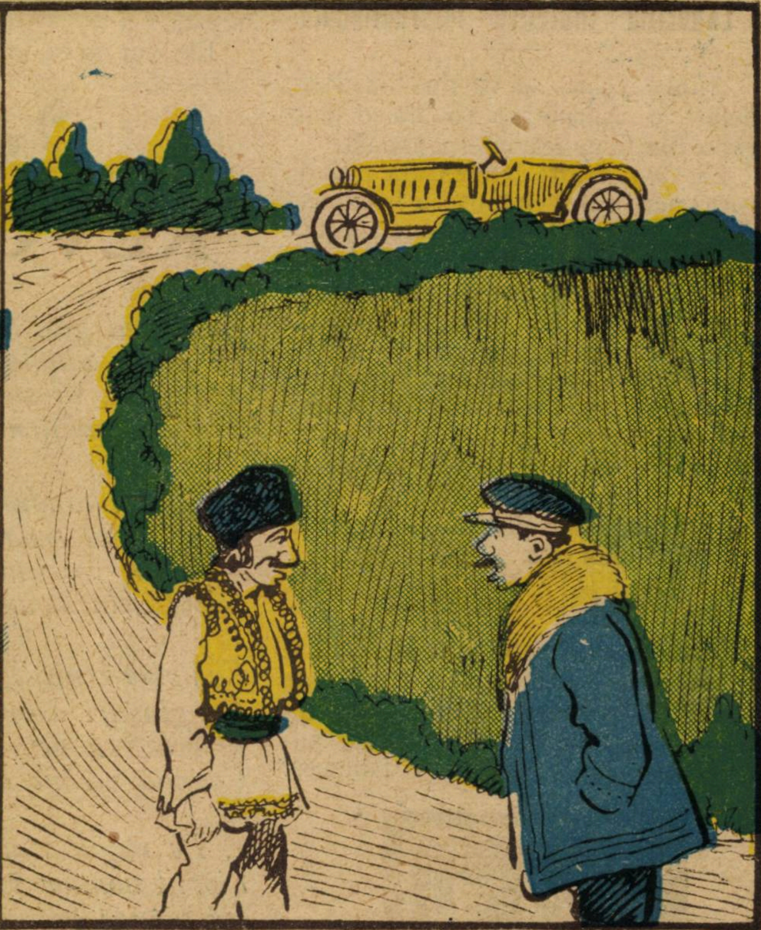

— Ce distracţii mai aveţi pe aci?
— Ia mai cade colea în prăpastie câte un automobil....

HAZURI

Un ţăran şiret, a cărui nevastă era rău bolnavă, se hotară în cele din urmă să cheme un medic. Ţăranul care voia ca soţia lui să fie bine îngrijită, dar care se temea în acelaşi timp de onorariul prea mare, se adresă astfel medicului:

— Domnule doctor, zise el, am pus deoparte două mii de lei pe care vi-i voi da, fie că veţi omorâ, fie că veţi vindeca pe biata mea soţie.

Peste câtva timp bolnava muri şi medicul se prezintă acasă la ţăran ca să încaseze banii.

— Sunt gata, zise soţul, să-mi ţiu făgăduiala. Dar mai întâiu de toate îngăduiţi-mi să vă pun două întrebări: — Aţi ucis pe nevasta mea?

— Se poate una ca asta!

— Cu atât mai bine. A-ţi vindecat-o?

— Vai, nu!

— Atunci, după învoiala noastră, nu vă datoresc nimic.

* * *

In bucătărie, micul Ionel contemplează o prăjitură proaspăt pregătită de bucătăreasă.

— Ce faci Ionel, îl întrebă mama lui:

— Mă gândesc.

— Te gândeşti? La ce? Sper că nu intenţionezi să mănânci prăjitura.

— Ba chiar aşa, mama, mă întrebam dacă merită să mănânc bătaie pentru ea.

* * *

Un englez debarcând la Calais, intră la un bărbier şi i se adresează astfel:

— Dragă domnule, eu sunt foarte pretenţios în ce priveşte bărbieritul. Iată o liră sterlină dacă mă bărbiereşti fără să mă tai şi uite şi un pistol; dacă mă tai, îţi zbor creierii.

— Să n'aveţi nici o grijă, milord.

Bărbierul îl bărbiereşte uşor şi fără să-i facă cea mai mică tăietură.

— Cum? întrebă englezul uimit. Nu ţi-a fost teamă de pistol?

— Nu, milord.

— Cum aşa?

— Dacă v'aşi fi făcut cea mai mică crestătură pe obraz v'aşi fi tăiat imediat beregata.

Gh.

O carte interesantă pentru tineret, corpul didactic, ofiţeri, etc. e descrierea celebrei expediţii a lui *Fr. Nansen* intitulată: SPRE POL, în întuneric şi ghiaţă veşnică.

Cartea, tradusă de cunoscutul publicist, d-l *B. Marian,* are numeroase ilustrăţii, cuprinde 320 pagini format mare şi se vinde la toate librăriile cu 40 lei.

A apărut

ALMANAHUL

ZIARULUI

„UNIVERSUL"

Pe anul 1925

20 lei exemplarul.

Pentru provincie se va trimite 5 lei porto.

Creme Simon

CREMA SIMON

Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.

CREMA SIMON

face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra şi Săpunul Simon

ANUL XLI. — No. 4. 3 lei exemplarul Duminică, 25 Ianuarie, 1925.

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

Din alte vremuri

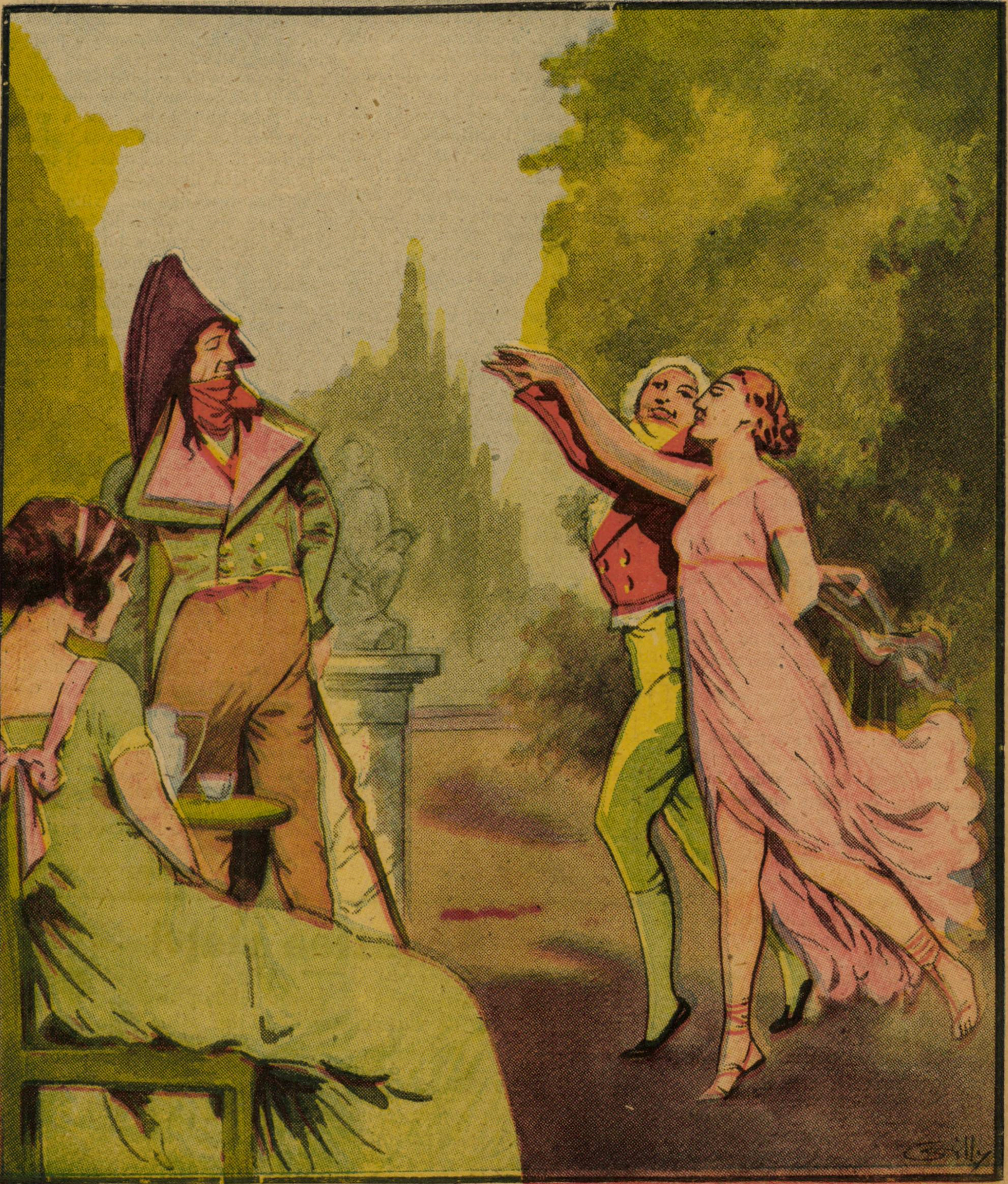

NOROCUL ZEILOR

de **LEONTIN ILIESCU**

Zeii cioplIţi de oameni în piatră, în bronz, în lemn de stejar sau în naivitatea închipuirii, n'au statornicia, măreţia şi eternitatea zeilor, pe cari împrejurările mari îi impun oamenilor, uneori fără de voia lor. Aceştia din urmă sunt mai presus de oameni şi nu sunt deci creaţiuni hibride, fără suflet şi fără culoare, după cum sunt zeii de comedie, cari, graţie inadvertenţei unei lumi pitice, îşi impun faima prin scamatorie.

In literatură zei adevăraţi au fost Eminescu şi Caragiale, în artă Grigorescu şi Luchian. Nu-i vorba aici de cât de cei într"adevăr representativi, expresiuni estetice ale epocii lor, căci nu-i socotim astfel şi pe cei ce-i apropie ca năzuinţi şi avânt.

Zeii cioplIţi sunt încă ai generaţiilor din urmă, ne sunt deci contimporani sau aproape contimporani.

De aceştia în literatură sunt mulţi ca şi în artă. Nu poţi cuteza nici odată să pătrunzi în cetatea lor, oricâtă *venă divină* ţi-ar clocoti în sânge şi ori câtă ambrozie ţi-ar distila sufletul în clipele de amărăciune.

Norocul acestor zei e incomensurabil, căci zeii norocului, era să zic ai întâmplării, au fost darnici, prea darnici cu ei.

Plutitori deasupra aceia ce, în graiul lor olimpic s'ar chema vermina literară sau artistică, pe noi, muritorii de rând, zidiţi în modestia noastră ca şi Florica în zidurile Curţii de Argeş, şi ne socotesc un fel de Šuburbă modernă sau plebe măruntă şi insignifiantă.

Am vrut să pătrund şi eu odată în Olimpul lor. Mă'ntâmpină zeii cu hohote de râs: — „Pitică făptură — păreau că-mi grăesc ei — cum îndrăzneşti să tulburi liniştea zeilor, în acest sanctuar de ospeţe divine, în acest triclinium unde Ganimede ne toarnă ambrozie în cupe de ambră şi unde noi suntem *cheia* destinelor voastre? Cum cutezi tu, care n'ai scris decât în reviste obscure, să pătrunzi în lumea noastră, când lamura inspiraţiilor tale ai împrăştiat-o pe nimicuri, socotind pe nedrept că omul sfinţeşte locul şi nu locul pe om?"

Eram buimăcit. Mi se părea că visez; că am mâncat decuseară vânaturi grele şi am băut vinuri ameţitoare, că un coşmar năpraznic s'a legat de mine şi că 'n somn mi-aduce toată legiunea duşmanilor cari mă pasc de un pătrar de veac.

M'am frecat la ochi şi, încetul cu încetul, m'am desmeticit. Visasem într'adevăr.

Semnele viselor mi-au fost de bun temeiu preocupărilor de azi înainte.. M'am gândit că sufletul omenesc şi geniul nostru artistic are străluciri nepreţuite. Revistele mari adăpostesc pe zei sau crisalide de zei, dintre cari unii, foarte puţini la număr, sunt zei adevăraţi sau năzuesc s'ajungă. Aceste reviste sunt adevărate cenacluri (am avut şi noi unul, *Strachina literară*, acum 25 de ani). Nu primesc în sânul lor pe începători.

Concepţia mi se pare greşită. Ea strică literaturei şi artei. Drept aceia, foaia noastră, „*Universul Literar*", unde au semănat cei mai mari visători ai neamului, adăposteşte cu drag avânturile începătorilor; unii dintre ei, ori cât de puţini vor fi, vor fi totuşi întraripaţii de mâine ai ţării, cântăreţii de mâine ai neamului românesc.

Dibuesc astăzi ritmul şi rima, n'au culoarea inspiraţiilor profunde, mulţi dintre ei, o vor avea mâine unii dintre ei, şi, oricât de puţini vor fi, noi tot ne vom simţi mândri că am dat drumul, pe căile nesigure ale artei, unor suflete pribege, pe cari natura le-a înzestrat cu năzuinţi estetice într'adevăr. Cei ce nu vor avea darul, se vor cuminţi şi vor renunţa la un bun ce nu le aparţine.

Mai rău am fi făcut în alt chip.

Am fi tăiat aripile unor puternice talente, cum au făcut zeii de acum 25 de ani cu resemnaţii de astăzi ai revistelor obscure de eri.

Iată rostul visului meu, ce m'a purtat parcă 'ntr'adins în cetatea zeilor făcuţi dar nu născuţi.

Cei ce mă vor citi cu drag şi vor pricepe că le grăesc dela suflet la suflet, vor şti de bine s'aleagă neghina din grâu.

Dixi et animam salvavi!....

Comorile ascunse

Este încă proaspătă amintirea sgomotului ce s'a produs în lume în jurul pretinsei descoperiri a întregei opere a lui Titu Liviu, de către un profesor italian din San-Martino.

Dacă în cele din urmă s'a dovedit că totul nu era de cât o mistificare, răsunetul şi emoţia pricinuită de această falșe descoperire are o preţioasă însemnătate.

Infrigurarea ce a isbucnit în jurul găsirii faimoaselor decade ale celui mai mare istoric roman ne a arătat că materialista noastră epocă mai este capabilă să se entuziasmeze şi pentru o capodoperă literară.

Găsirea însă, într'un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat, a întregei istorii romane a lui Titu Liviu, nu este de loc o imposibilitate aşa după cum susţin unii învăţaţi.

Exemplarele manuscrise ale acestei opere au existat cu miile în Imperiul roman şi călugării marilor mânăstiri, până în epoca lui Carol cel mare, au copiat de nenumărate ori întreaga lucrare a lui Titu Liviu.

Aceste exemplare vor fi găsite cândva. Nu trebue să uităm că multă vreme nu s'a cunoscut de cât două decade şi jumătate (25 cărţi), şi că, abia în secolul al XVIII-lea au mai fost descoperite încă zece la mănăstirea din Lorech. Ce ne poate face să fim pesimişti pentru viitor?

Dar, din nenorocire, nu numai operele istorice capitale ne lipsesc şi zac cine ştie sub ce dărâmături milenare, ci şi interesantele producţii poetice, filosofice şi literare ale antichităţii.

In *Myriabilion*, patriarhul Constantinopolului, Photius, ne face analiza critică a peste 300 cărţi de mare interes pe care le citise.

Aproape toate acestea ne sunt necunoscute, afară de scurtele extarse ce ne a rămas de la acest patrirch schismatic care trecea drept cel mai învăţat om al timpului.

Inţeleptul Solomon compusese un

Povestea vieţei

Purtat de-o adiere, se pierde 'n trist suspin,
Un cânt de 'nmormântare, de jale şi de chin,
El duce pe a lui unde un vis povestitor,
Un vis ce tainic spune, povestea tutulor.
C'aşa se duce lumea, cu 'n zâmbet trist şi rece,
Intr'un amurg se naşte, într'un amurg se trece.
O floricică blândă, topită 'n adiere,
Aşa-i povestea vieţei, e floare care piere.

Sm. Vizirescu

tratat de botanică unde erau descrise pentru 3000 plante.

Nu ar fi interesant să cunoaștem această operă pierdută și să facem o comparație între știința modernă și aceia a celui mai înțelept om din vechime?

Aristot pomenește de o poemă comică a lui Homer, care se citea mult pe vremea aceia și care nu era inferioară Iliadei și Odiseei. Unde e dânsa? Se va găsi vreodată?

Eschyle a scris peste șapte zeci de tragedii; nu-i cunoaștem de cât șapte; Sofocle a scris aproape o sută și Euripide tot atât. De la amândoi nu ne a rămas de cât vre-o 30!...

Și câte alte mii de comori despre care nu știm nimic mai mult de cât că au existat, nu stau ascunse așteptând de secole să iasă la lumină și să strălucească asemeni diamantului cu atât mai sclipitor cu cât mai din adânc a fost scos.

Și cum tot răul își are binele său, mistificarea profesorului italian, va servi prin sguduirea produsă, la îmboldirea cine știe a căror noui cercetări, ce vor reuși să scoată la iveală comorile ascunse, adevăratele comori pe lângă care aurul și pietrele prețioase sunt fără valoare.

Gilly

De pe prispa casei mele..

De pe prispa casei mele, noaptea 'n zarea 'ntunecoasă
Văd o palidă lumină, licărind până târziu,
E lumina de la tine, la fereastra ta frumoasă,
Ce străbate pân' la mine peste spațiul pustiu...

Cănd privesc acea lumină, cu privirea obosită,
Peste lanturi de imagini, ce 'nainte mi-se 'ntind,
Un adânc trecut de gânduri mă patrund ca o ispită
In a vremurilor valuri, care 'n taină mă cuprind!...

..„Și mă 'ntreb ades când doarme satul tot în întuneric
Și coboară de pe dealuri vântul aprig și despot,
Pentru ce, atâtea gânduri?.. când tu ești un vis himeric
Și ca mâine vei dispare... cu lumina ta cu tot!„.

Iar când liniștea-i deplină și pe ceruri iese luna
In podoabe de lumină, priveghind din înălțimi....
O, atunci!... acele gânduri, îmi frământă mintea 'ntruna
Și-mi aprind în suflet dorul,—dorul tău adânc, sublim

N. Anghel—Bacău

Ce folosim din citit

Toți suntem cititori. Citim să ne instruim. Toate cunoștințele culturale le dobândim prin citit. Ești cititor și din curiozitate. Citim ca să învățăm ceva și aceasta facem toată viața.

Citim mai mult între 15 și 25 de ani. Nevoia de a ne instrui e tot așa de puternică ca și necesitatea de a mânca, de a bea și de a dormi. Când citim uităm durerile noastre sufletești. Când ești trist și nimic nu-ți mai place, atunci dacă iei o carte favorită și citești, te dispune, te distrează și te instruește. De multe ori, în citit găsești un bun refugiu.

Când citim devenim serioși și liniștiți și, după dispoziție, bună și mulțumiți.

Numai prin citirea cu atenție a cărților alese și folositoare ajungem sigur la o cultură solidă.

Citirea cărților bune ne învață ortografia, contrucția frazelor frumoase și definitive, ne luminează mintea și ne îmbogățește cunoștințele culturale.

Citirea cărților e o adevărată binefacere sufletească și contribue, într'o largă măsură, la educația intelectuală, fizică și morală a tinerimii.

Citirea e isvorul tuturor cunoștințelor culturale și e cea mai nobilă dintre pasiuni, ea creiază viața intelectuală și nutrește spiritul ca pâinea corpul.

Citirea poate influența în bine sau în rău, după vârstă, cultură și stare sufletească.

De aceia e bine și prudent să se selectineze riguros cărțile menite să fie citite de tineri.

Cartea trebue să fie o călăuză demnă și un sprijin moral, un îndem la bine și un consolator bun și sigur. O carte e un prieten pe care poți să contezi totdeauna. Cartea e lanternă magică aprinsă în întunericul ignoranții.

Cartea conține erudiție și disciplină sufletească, fiindcă o minte clară și preocupată de gânduri nobile a conceput-o și a veghiat pentru realizarea ei.

Citirea cărților bune e pentru mulți o hrană sufletească și e tot așa de necesară ca lumina, aerul curat și alimentarea fizică.

Numai prin citirea cărților de seamă cunoștem trecutul și moștenirea de cultură și civilizație ce ne-a lăsat antecedenții noștri iluștri.

Cărțile cuprind tot ce-a produs omenirea în decursul vremii, dela primele manifestări intelectuale și până azi.

Cele mai liniștite, cele mai plăcute și cele mai scumpe clipe din viața mea le-am petrecut citind cărți bune și utile.

G. Niculescu-Varone

Casa artei!

Casa artei! Acolo se adăpostește tot ce sufletul omenesc concepe, tot ce mintea lui visează, mai frumos, mai gingaș și mai bun.

Toate visele făurite în minte, toată noblețea sentimentelor, toată fantezia omenească se'ntrupează sub imboldul muzei artei. In nenumăratele ei ramuri vine să se adăpostească în casa ocrotitoare.

Pictura care din paleta ei colorată face să ia visurile pictorului forme concrete, umbrele fluide, grațioase, care sburau în fața ochilor lui, le-a prins, sunt aici pe pânză, le vezi, le pipăi. Tot frumosul ce ochiul cuprinde în juru-i, îl pune pe pânză în maestrele-i culori.

Sculptura nobilă și impunătoare, cu formele estetice, întrupează grandoarea avânturilor eroice și mărețe.

Dar țesăturie cu desenele nesfârșiște și culorile variate! Câte vise, câte închipuiri, câtă trudă a gândului n'au fost prinse în firele acelea de lână sau de mătase care au creat ștofe și covoare în care palpita atâtea închipuiri.

Și broderiile dantelate care dau la iveală minuni de imaginație și răbdare!

Cine nu iubește frumosul? Asupra cui n'are farmec? Pe cine nu mișcă minunele săvârșite de artă?

Epoca renașterei a rămas nemuritoare pentrucă oamenii sătui de sbuciumările adânci, de răsboae crunte şi doritori de pace şi-au întors privirile către ideal; au lăsat visele să ia fiinţă, au închinat credinţei tot ce putea sufletul să creeze plăcut şi bun. Puternicii zilei, bogaţii, s'au întrecut ca să facă să trăiască de o existenţă neperitoare, acel avânt de idealism, punând în valoare puterea creatoare a geniului artistic. Şi arta s'a redeşteptat mai tânără, mai puternică, mai făcătoare de minuni ca oricând. Ea a potolit setea de frumos, de duioşie, de răsuflare sufletească pe care o simte omul or cât de umil ar fi; căci în sufletul fiecăruia din noi este o scântee de ideal, ceva ce dorim, un vis care'l urmărim, o umbră fugară de care ne agăţăm! La unii rămâne în forme embrionare, la alţii, cum sunt artiştii, iau fiinţă şi devin operile de artă nemuritoare atât de blânde, atât de creatoare ale atmosferelor de bine şi pace. Da, zic pace! căci mintea omenească în nemărginita-i bogăţie trebue să caute să 'nlăture din juru-i creaţiunile distrugătoare şi nu este nimic mai înpăciuitor mai blând, mai generos decât atmosfera de artă. Acolo unde ochiul alunecă pe forme minunate, pe culori fermecătoare, unde simţul estetic se poate amplifica, unde uiţi amarul zilelor, şi urâciunea brutală a vieţii.

Casa Artei este trebuincioasă educaţiunei poporului, a gustului estetic, este necesară pentru a fi un debuşeu a tot ce să crează în ţară artistic. Este templul unde toţi credincioşii se vor aduna, unde toate talentele vor găsi ocrotirea de care au nevoe. Este locul unde maeştrii ajunşi la celebritate ca d-nii Mirea, Vermont, Verona şi alţii, vor întinde o mână protectoare talentelor născânde. Va fi punctul luminos cere va răspândi pretutindeni razele păcii şi ale dragostei, a tot ce este nobil şi frumos pe pământ.

De acea când mă duc la Casa Artei pe care o consider ca o operă naţională civilizatoare, mă simt ca'ntr'o oază unde după un drum greu, sub arşiţa arzătoare a grijelor materiale, răsuflu mângâind cu privirea şi cu gândul, manifestaţiile artistice româneşti!

Şi formele graţioase ale tinerilor perechi care dansează în ritmul pasului la dancing îmi reaminteşte că şi Terspicora este una din zeiţele artei pe care trebue s'o iubim, căci acolo unde apare dânsa mână-n mână cu muzica, domneşte pacea, idealul către care trebue să aspirăm cu toţii ca să făurim Arta!

Eufrosina Pallă

H. Monin

Primele origini ale cultului Napoleonean

După dezastrele din 1815, fosta regină a Vestfaliei, Ecaterina de Wurtemberg, soţia lui Jérome Bonaparte, se retrăsese în ţara ei natală, la curtea din Stuttgard. Acolo trăia un bătrân savant, latinist, matematician şi astronom, profesorul Molk. Acesta în 1811 prezisese incendiul Moscovei, retragerea din Rusia, dezastrele împăratului în 1813, căderea lui, exilul lui în insula Elba, întoarcerea lui în Franţa în 1815, noua lui înfrângere şi în sfârşit întemniţarea lui la S-fta Elena. Toate prezicerile acestea s'au înfăptuit la literă.

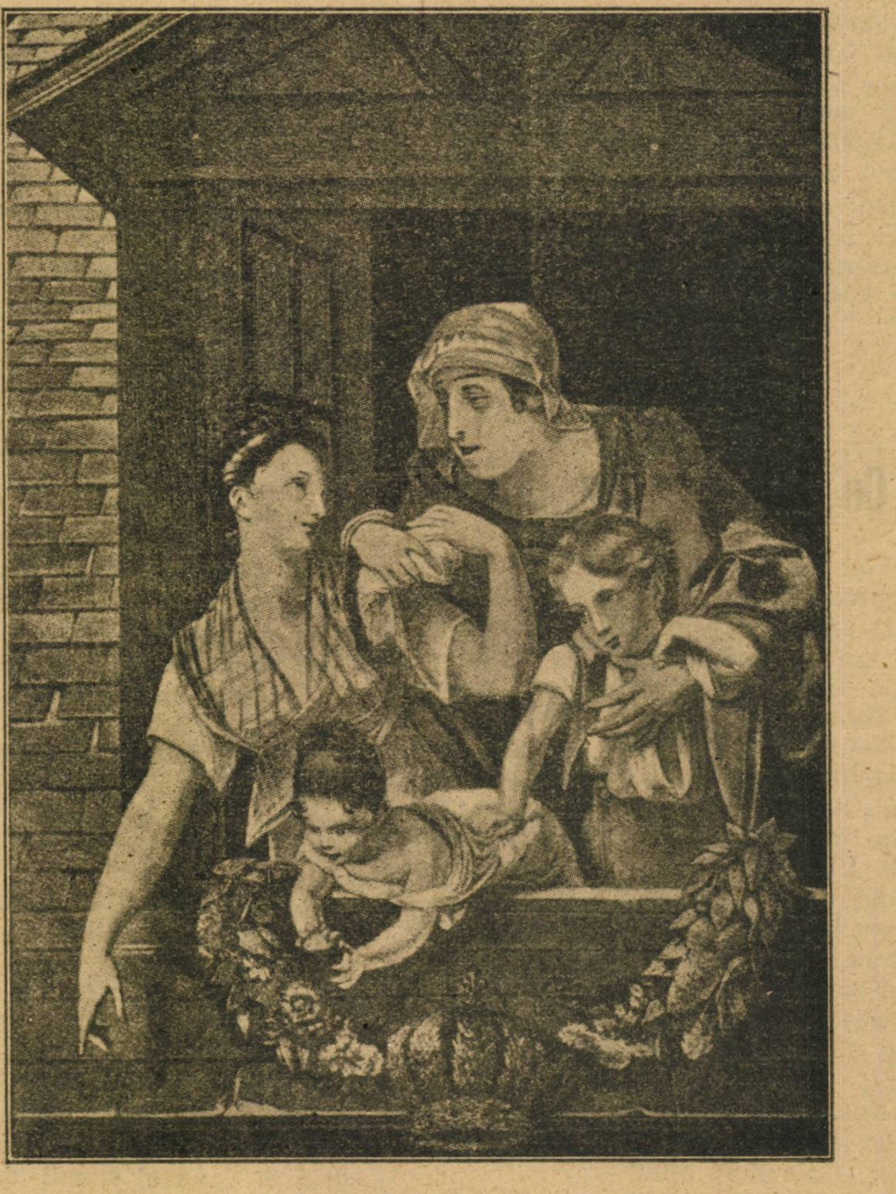

Primirea regelui la Paris, după tabloul doamnei Aouzon.

In 1818 Molk şi-a continuat profeţiile.

A fost mai puţin fericit după cum au dovedit evenimentele, dar avea pe atunci 70 de ani, şi poate că nu mai putea ghici aşa de bine.

„Impăratul Napoleon se va întoarce în 1820 în Franţa spunea el; în 1825, va fi ales împărat al Germaniei şi va fi mai puternic ca nici odată. In 1836, de la 30 Septembrie la 1 Octombrie, împăratul Napoleon va muri. In acelaşi an Roma va fi distrusă ca şi imperiul papilor (Molk era protestant) şi toată lumea creştină va adopta o doctrină ale cărei baze vor fi puse de împăratul Napoleon. Se va spune adesea că a murit la S-fta Elena, totuşi se va întoarce". Regina Ecaterina punea multă bază pe aceste pronosticuri favorabile care îi conveneau. Ea le-a înregistrat fără ironie ca o dovadă de credinţă napoleoniană, dar fără să adauge vre-o reflecţie personală. Ea nu avea nici o îndoială în privinţa sincerităţii ghicitorului.

Dacă împăratul Napoleon n'a pus bazele unei noui doctrine, în lumea creştină, — căci aceia a dreptului forţei dăinueşte de când lumea, — a produs în imaginaţia oamenilor o turburare care cum religioasă care s'a tradus de-atunci, și se traduce și azi încă sub multe forme în literatură, în artă și în politică. Majoritatea acelora chiar cari au refuzat adorația lor zeului mulțimii nu i-au rezistat de cât prin insulte și blesteme. Omul pios și ateul vorbesc mereu de religie: unul vorbește la ceia ce ține mai mult și celalt de ceia ce se teme.

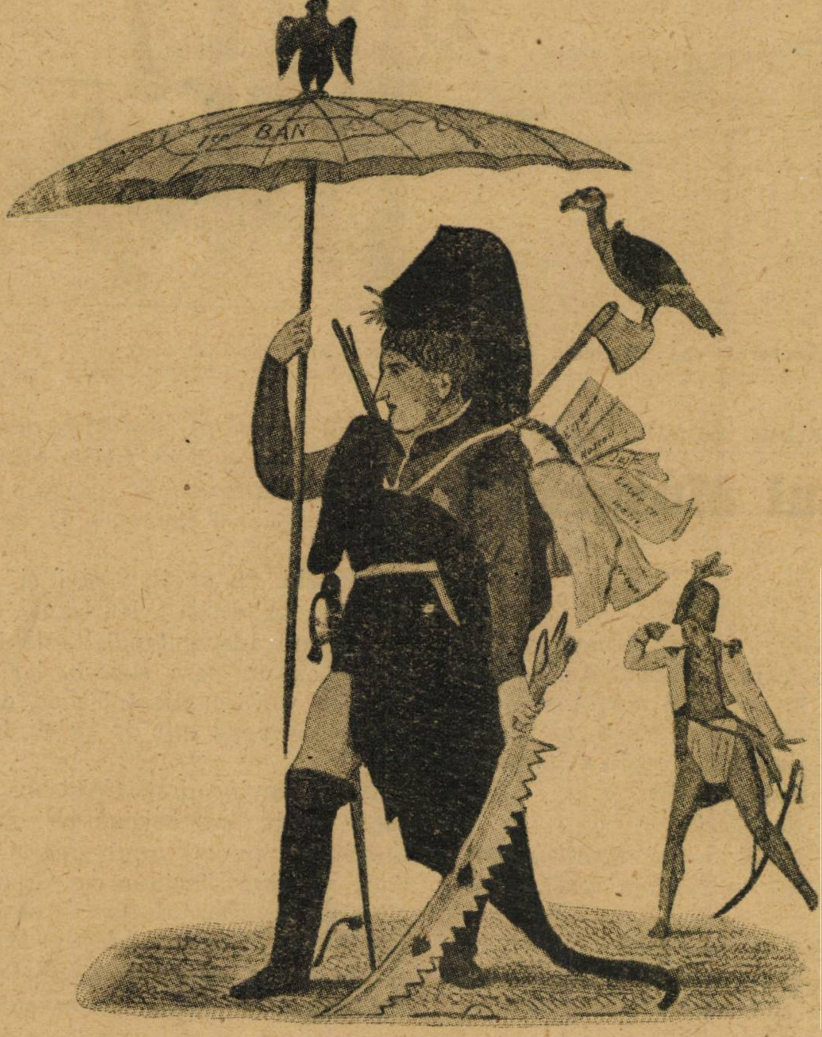

Robinsonul din insula Elba

De aceia auzim vorbindu-se în tot deauna în jurul nostru de Napoleon și mai ales am auzit vorbindu-se după moartea lui.

Cu toate astea cultul napoleonian nu datează, după cum își închipuesc mulți, din 1821.

Dacă a luat atunci, e drept o extindere din ce în ce mai mare ca să ajurgă la apogeu în timpul celui de al doilea Imperiu, cultul s-a desvoltat în inima poporului chiar după infrnâgerea de la Waterloo.

Nu există de altfel aproape nici o analogie între manifestațiile naive ale sentimentului popular francez și mișcarea factice de reconstituire istorică, legendară și teatrală la care asistăm azi. Politica trebuia cu timpul, așa cum face în totdeauna, să pună mâna pe forțele instinctive pe care o ideie dominantă o provoacă în popor..

Istoricii și publiciștii au avut dreptate că au insistat asupra greșelilor primei restaurațiuni, asupra amenințărilor urmate de efecte, care puneau în pericol și Charta lui Ludovic al XVIII-lea și cuceririle civile și sociale ale revoluției. Poporul a uitat termenii proclamații regaliste ale consiliului Bellart care atribuia nenorocirile Franței unui singur om. El a reținut doar termenii abdicației imperiale, atât de bine alcătuite spre a-l emoționa: „Puterile aliate proclamând că împăratul Napoleon fiind singura piedică la restabilirea păcei în Europa, împăratul Napoleon credincios jurământului său declară că e gata să abdice, să părăsească Franța pentru binele patriei ..". Așa dar, în înfrângere ca și în izbândă, împăratul se solidariza cu poporul: poporul a încarnat în împărat idealul său patriotic.

In afară de asta Bourbonii au mai comis și altă greșală interzicând serbările regimului imperial.

Serbările acestea aveau un caracter național care merita mai multe menajamente, așa bunăoară sărbătoarea de la 15 August nu era numai Sf. Napoleon dar mai era și comemorarea restabilirii cultului catolic. Aniversarea încoronării (2 Decembrie) era în același timp aceia a victoriei de la Austerlitz. Aceste două sărbători au fost abolite spre marea supărare a populației.

Statuia lui Napoleon de pe Columna Vendome, dată jos la 8 Aprilie 1814.

(Va urma)

Traducere de **C. A. Gh.**

Rondelul tăcerii

Tăcere! să-auzim ce spune
Trecutu 'n clipa de acum,
Cand visurile's numai scrum
Și tinerețea ne apune...

Ale 'ndoelilor furtune
Cu-al țigaretii nor de fum,
Vă răspândiți! s'aud ce spune
Trecutu 'n clipa de acum...

Și... din a inimii genune
Am auzit un geamăt cum
Se stinge... ca un mort parfum,
Păstrat în moartele cunune,
Și-am înțeles atunci ce-mi spune!

Seb. Hortopan

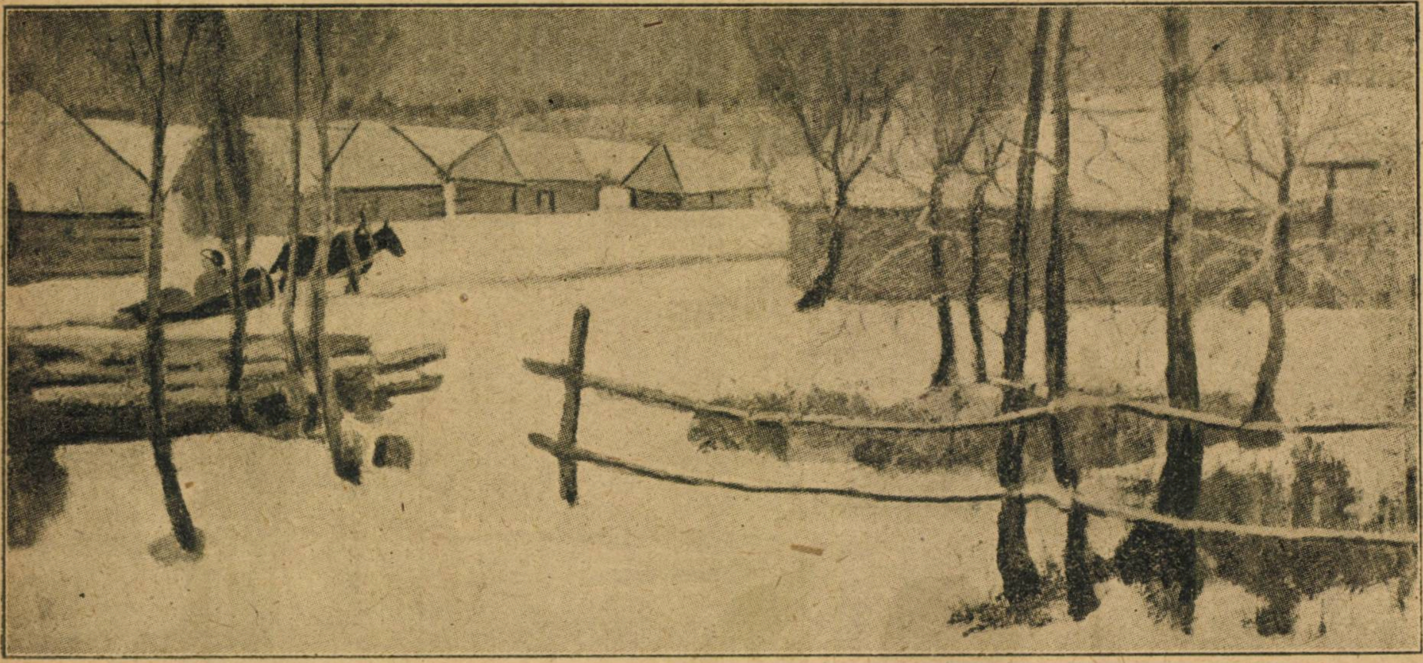

Iarna: după un tablou de pictorul rus Krascov. (Vezi numărul trecut).

Cântec de dragoste

— In formă populară —

Frunză verde trei smicele
Ochişorii mânarei mele
Mi-au vrăjit întreaga fire
N'am o clipă de gândire...
Plec d'acasă ca nebun
Şi tot merg așa pe drum,
Cin'mă vede, se crucește
Șade 'n loc și mă privește.

Stau culcat în iarba verde
Ochiu 'n zare mi se pierde,
Chipul mânarei mi s'arată
Ca o zână fermecată.
Cânt.., și cântul se topește
In jale ce mistuește,,
Fac ce fac și stau pe loc
Inima mi-e ca de foc.

Frunză verde de cicoare
N'am mai văzut ochi sub soare
Că ai mânarei de frumoși
De vrăjiți şi drăgăstoși;
Pe privirile-i senine
Mi-aşi da sufletul din mine,
Căci fără de ei, aice
Nu mai pot trăi ferice
Intr'o lume, ce-i ca moartă.
Fire-ai blestemată soartă....

G. I. Breazu

Arthur Conan Doyle

Cazul Musgrave

Trad. de Const. A. I. Ghica

— Urmare —

Mușgrave, i-am zis, trebue să văd hârtia pe care a consultat-o feciorul în seara în care l'ai surprins.

— O! hârtia asta n'are nici o valoare. In fine am o copie a întrebărilor și a răspunsurilor:

Iată-le, de altfel:

INTREBARE. —Cui aparține asta?

RASPUNS. — Aceluia care a plecat.

I. — Cui va aparține?

R.— Aceluia care va trebui să vină.

I. — In ce lună era?

R. — A şeasea după întâia.

I. — Unde era soarele

R. — Pe stejar.

I. — Unde era umbra?

I. — Sub ulm.

I. — Cum o măsori?

R. — Zece şi zece spre nord, cinci şi cinci spre est, doi și doi spre sud, unu şi unu spre west şi dedesupt.

I. — Ce vom da pentru asta?

R. — Tot ce ne aparține.

I. — Şi pentru ce?

R. — Findcă ne-afost încredințat.

Asta e tot şi mă tem că nu vom descoperi mare lucru cu ajutorul acestei hârtii.

— In orice caz, am zis, asta ne desvăluiește un mister mai interesant decât primul. Se poate că soluția unuia să fie şi soluția celui l'alt. N'o să te superi Musgrave, dacă-ți spun că feciorul d-tale îmi face impresia unui om foarte iscusit şi mai priceput de cât stăpânii lui.

— Nu te pricep, zise Musgrave.

— Mie din potrivă hârtia asta îmi pare de o însemnătate capitală. De aceia trebuie să mergem la fața locului.

Reginald nu se împotrivi şi în aceiași zi am sosit la Hurlstone.

Casa, un adevărat palat este înconjurată cu un parc superb, iar lacul de care vorbise clientul meu e situat la vre-o două sute de metrii de castel.

Eram convins dragă Watson, că în cazul acesta nu existau trei mistere diferite ci numai unul singur şi că dacă reușeam să citesc cu pătrundere ritualul familiei Musgrave deslegam enigma și aflam ce se făcuse Brunton și Rașela. Asupra acestui punct mi-am concentrat facultățile. De ce oare servitorul ținea morțiș să afle ce cuprindea formula ? Pe de altă parte am înțeles limpede citind ritualul că toate indicațiile astea de măsuri se raportau la un punct determinat şi dacă găseam punctul acesta descopeream toată taina.

Aveam două puncte de plecare un stejar și un ulm. Stejarul se afla de altfel în evidență în fața castelului.

— Copacul acesta exista când a fost compus ritualul ? am întrebat eu pe Reginald.

— După toate probabilitățile da. Circonferența trunchiului măsoară 5 metri.

— Dar ulmi vechi aveți ?.

— A existat unul vechi, dar a fost lovit de trăsnet, acum vre-o zece ani, aşa că a fost tăiat.

— Ştii locul unde se afla ?

— Da.

— Nu mai sunt alți ulmi ?

— Nu, sunt numai fagi.

— Aşi vrea să văd locul unde era ulmul.

Prietenul meu mă conduse numai de cât în locul unde a fost copacul şi care era situat la jumătatea drumului între stejar şi casa. Investigaţiile mele aveau deci un oare care succes.

— Imi închipui că e cu neputinţă de a şti care era înălţimea ulmului.

— Ba da pot să ţi-o spun imediat: opt metri.

— De unde ştii? am întrebat mirat.

— Când fostul meu profesor îmi dădea o problemă de trigonomertie, mă punea să calculez înălţimile copacilor din parc.

Revelaţia aceasta avea o foarte mare valore.

— Ia spune-mi, Brunton nu te-a întrebat nici odată ce înălţime avea copacul?

Reginald mă privi mirat.

— E drept că m'a întrebat acum vre-o trei luni.

Lucrul acesta, dragă Watson, după cum îţi poţi închipui, era pentru mine un punct esenţial şi dovada absolută că mă aflam pe o urmă bună. M'am uitat la soarele care apunea şi am calculat că peste o oră se va afla de-asupra vârfului stejarului; ast-fel că una din condiţiile ritualului era îndeplinită. Umbra ulmului, după părerea mea, nu putea fi de cât locul unde linia umbrei se opreşte, altminteri s'ar fi ales ca punct de plecare însu-şi trunchiul. Imi rămânea deci să găsesc unde trebuia să se oprească umbra ulmului, în clipa în care soarele se afla pe vârful stejarului. Lucrul părea greu la început de vreme ce copacul nu mai exista, dar fiind că Brunton fusese în stare să deslege problema de ce n'aşi reuşit şi eu? De-aceia m'am dus cu Musgrave în biuroul lui, am luat o bucată de lemn de care am legat sfoara pe care ai văzut-o, făcând un nod la fie-care metru. Am luat pe urmă o trestie de doi metri şi m'am dus cu prietenul meu în locul unde fusese plantat ulmul.

Soarele se afla tocmai de-asupra stejarului. Am luat trestia şi am înfipt-o în pământ şi am pornit apoi în direcţia umbrei şi am măsurat-o. Avea éxact trei metri. De atunci calculul devenea foarte simplu: dacă o trestie de doi metri proecta o umbră de trei metrii, un copac de opt metrii trebuia să proecteze o umbră de doisprezece metrii şi direcţia umbrei va fi forţat aceiaşi. Am măsurat aceşti doisprezece metri cari m'au dus lângă zidul casei şi am înfipt în locul acela un par în pământ. Iţi poţi închipui, Watson, bucuria mea când la câţiva centimetrii de par am văzut în pământ o depresiune conică şi care nu putea fi de cât un semn al lui Brunton, ceia ce-mi dovedea că şi el calculase la fel.

Din punctul acesta iniţial am numărat zece paşi spre nord, cinci spre zece spre răsărit şi doi spre sud, ceia ce m'a adus în faţa unei uşi.

(Va urma).

PRASADA

— *Poema poemelor* —

din l. sanscrită în franceză de **Louis Jacolliot**
în româneşte de **Mircea Bonifaciu PITTIŞ**

Naşterea lui Christna

Cam pe la anul 3500 înaintea erei moderne, în palatul rajah-ului din Madura (mica provincie din India orientală), veni pe lume o fiică a cării naştere fu încununată de o mulţime de povestiri minunate.

Sora rajah-ului mama copilului, câteva zile după liberare ei avu un vis în care după Vişnu apărându-i în toată strălucirea măreţiei sale, îi arată viitoarele destine ale aceleia care avea să se nască.

— „O vei numi Devanaguy (în limba sancrită — *trimisa lui Dumnezeu*“*)*, zise el mamei, fiindcă ea e aceea prin care harul lui Dumnezeu trebue să se împlinească. Şi nici o hrană pământească nu se va apropia de buzele ei: orezul, laptele şi mierea vor trebui să fie pentru ea hrana de toate zilele.

„Observă însă bine, că cineva se va căsători cu ea, însă va muri cum şi toţi aceia cari nu vor fi ajutat la acest act înainte ca el să se fi înfăptuit.

Fetiţa născându-se, primi numele de Devanaguy, după cum i se poruncise şi mama ei, temându-se ca nu cumva să fie împiedicată în executarea prescripţiunilor lui Vişnu în palatul fratelui său, care era un om rău, o duse în casa uneia din rudele sale numită Nanda, stăpânul unui mic ţinut de pe malurile Gangelui, vestit prin virtuţiile sale.

Fratele său căruia îi făcu cunoscut că plecă în pelerinaj dealungul fluviului sfânt, nu cuteză să se opună acestui plan, de teama zgomotului ce ar fi produs în popor.

Totuşi ca să-şi arate reaua voinţă îi acordă o suită din cele mai modeste, adică doi elefanţi, tocmai cât ar fi fost îndeajuns pentru o femeie din popor.

Spre seară, Lakmy, abia porni la drum cu copilul ei, când o suită de mai bine de o sută elefanţi împodobiţi cu aur, conduşi de slujitori îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, se aapropie de ea şi cum noaptea sosise, o coloană de foc apăru în văzduh pentru a le arăta drumul, în sunetul unei muzici care părea că vine din cer.

Şi toţi acei cari asistară la această plecare minunată, înţeleseră că nu era ceva obicinuit şi că noul născut trebuia să fie protejat de Cel de Sus.

Rajahul din Madura cuprins de o nemărginită ură şi mânie şi împins de prinţul Rakchasas-ilor (tartorul dracilor) care voia să zădărnicească planurile lui Vişnu, tirmise pe alt drum oameni înarmaţi cari să împrăştie cortejul şi să aducă înapoi în palat pe sora sa.

Atunci i-ar fi zis: — „Ascultă-mă, drumurile nu sunt sigure şi nu te poţi încrede uşor să faci fără piedici o călătorie atât de lungă; trimite în locu-ţi un sfânt călugăr care să-ţi implinească dorinţa!

Dar abia soldaţii ajunseră cortejul lui Lakmy, că aceştia luminaţi de spiritul lui Vişnu, se apropiară în şişi de convoi pentru a apăra pe mamă şi copil contra răufăcătorilor.

Rajah-ul se mâina şi mai mult, aflând că răutăcioasa lui faptă nu poate reuşi. In aceiaş noapte află în vis că Devanaguy trebuia să nască un fiu care-l va detrona şi-l va pedepsi pentru toate nelegiurile sale.

Căuta să-şi ascundă în suflet gândurile urâte şi încrezător că va ajunge cu timpul să atragă înapoi la aceste pe sora sa, în cazul când nu ar voi să se întoarcă de bună voe, şi că ar fi posibil să o omoare evitând astfel soarta care-l ameninţă; iar pentru a-şi ascunde şi mai bine planul, trimise înadins alţi slujitori cu numeroase daruri pe cari să le ofere ruda sa Nanda.

Călătoria Lakmy-ei pe malul Gangelui fu un adevărat triumf: din toate părţile mulţimea alerga în întâmpinarea ei zicând:

— „Cine să fie regina condusă de acest minunat cortegiu? Trebue să fie de sigur soţia celui mai puternic prinţ din lume!

Şi din toate părţile i se aduceau flori cu cari aşterneau drumul, cum şi fructe şi bogate daruri.

Insă ceeace produse mai mare uimire, fu frumuseţea tinerii Devanaguy care cu toată vârsta celor câteva zile avea înfăţisarea serioasă a unei

Naivitate

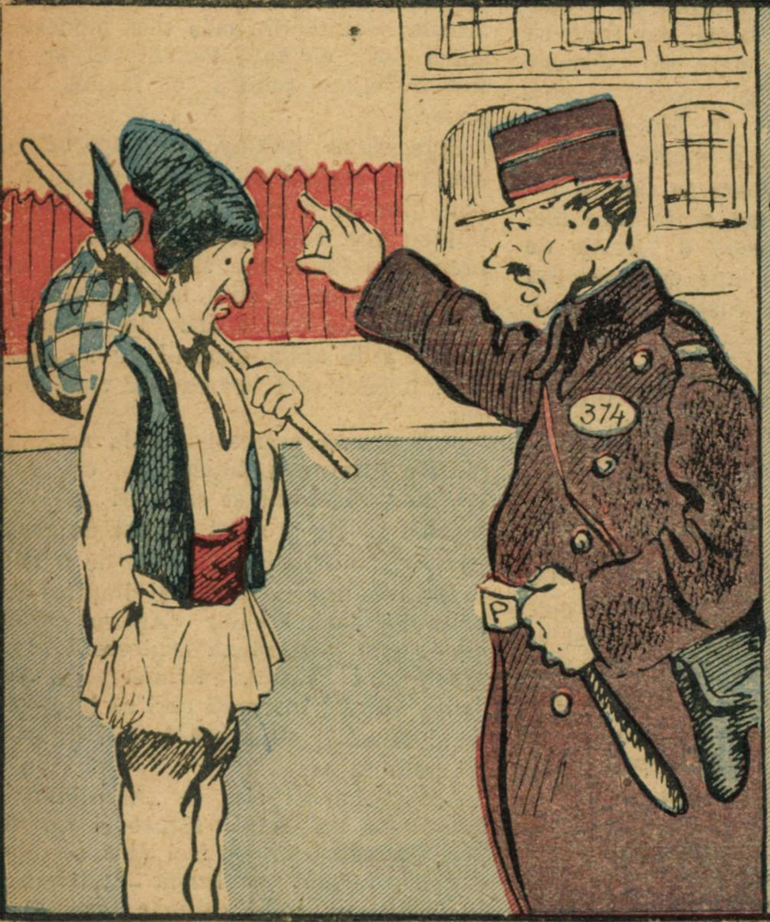

— D-le sergent, unde e partea cealaltă a străzii ?
— Dincolo, băete, în față...
— Nu se poate, am fost acolo și mi-a spus că aici.

La îndemână

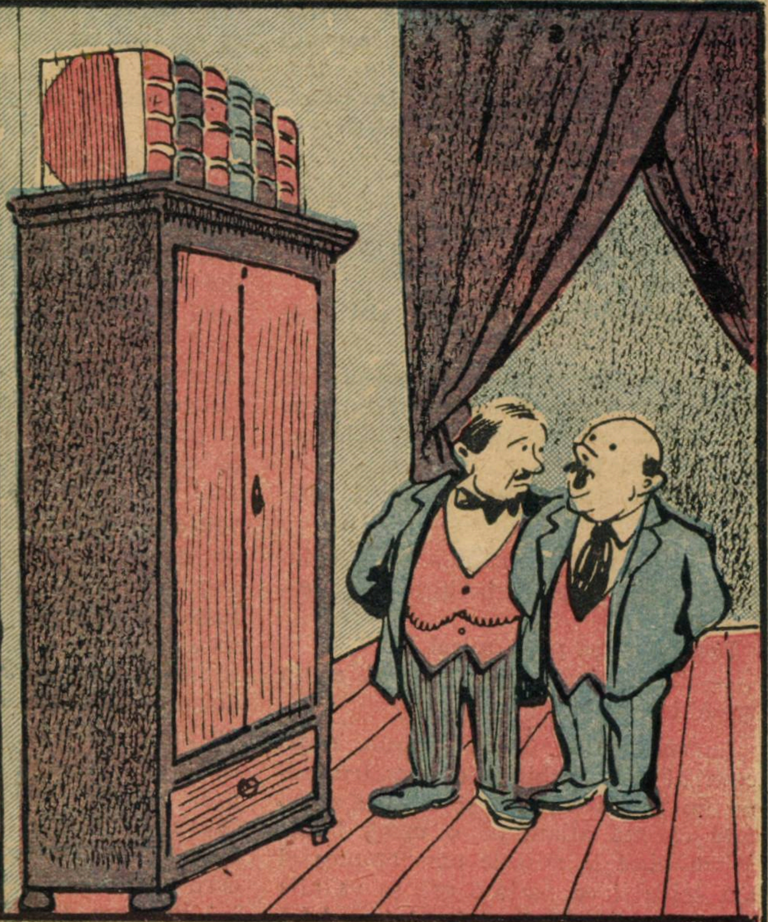

— Ce ? ai Larousse cel mare ?
— Da dragă, e bine să ai tot deauna la îndemână un dicționar.

femei și părea că înțelege ce se petrece în jurul ei precum și admirația al cărei obiect era.

Timp de 60 zile cât dură călătoria coloana de foc care dispărea când răsărea soarele și reapărea odată cu ivirea nopții, nu încetă să însoțească cortegiul decât la sosire.

Și lucru extraordinar de ciudat: tigrii, panterele, elefanții sălbatici, cum au obiceiul să facă la apropierea oamenlor, veneau să privească cortegiul și mugetele lor deveniseră duioase ca și cântecul privighetorii ca să nu înspăimânte copila.

Printr'un trimis al lui Vișnu, aflând Nanda despre sosirea rudei sale așteptă la două zile de drum de locuința sa, însoțit de toți slujitorii lui și îndată ce zări pe Devanaguy, o salută cu numele de mamă, adresându-se celor cari se mirau de această expresie : — „Aceasta va fi mama noastră a tuturor, fiindcă ea va naște pe acela care ne va mântui!“

Primii ani ai Devanaguy-ei se scurseră în liniște în casa lui Nanda, fără ca tiranul din Madura să fi făcut cea mai mică încercare pentru a o atrage la el, ba încă începu să-i trimită daruri și să mulțumească lui Nanda pentru ospitalitatea pe care o acordase Lakmy-ei și fiicei sale, ceeace făcu pe toți să creadă că lumina Creatorului îl atinsese și că devenise bun.

In acest timp, fecioara creștea în mijlocul prietenelor ei întrecându-le pe toate prin frumusețe și înțelepciune: nici una din ele nu știa să conducă gospodăria casei mai bine decât ea — deși avea numai 6 ani —, nici să toarcă lână și inul, nici să răspândească în toată casa atâta bucurie și voe bună.

(Sfârșitul în numărul viitor).

Crème Simon

CREMA SIMON
Această cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.
CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei : crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra și Săpunul Simon

O carte interesantă pentru tineret, corpul didactic, ofițeri, etc. e descrierea celebrei expediții a lui *Fr. Nansen* **intitulată: SPRE POL,** în întuneric și ghiață veșnică.

Cartea, tradusă de cunoscutul publicist, d-l *B. Marian*, are numeroase ilustrății, cuprinde 320 pagini format mare și se vinde la toate librăriile cu 40 lei.

„UNIVERSUL LITERAR“
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Februare 1925
CUPON No. 2

Universul Literar
CUPONUL Nr. 9
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului„ printre cari și 3 CASE.
Tragerea în primăvară

ANUL XLI. — No. 5. 3 lei exemplarul Duminică 1 Februarie 1925

UNIVERSUL LITERAR

PREŢUL ABONAMENTULUI în ţară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

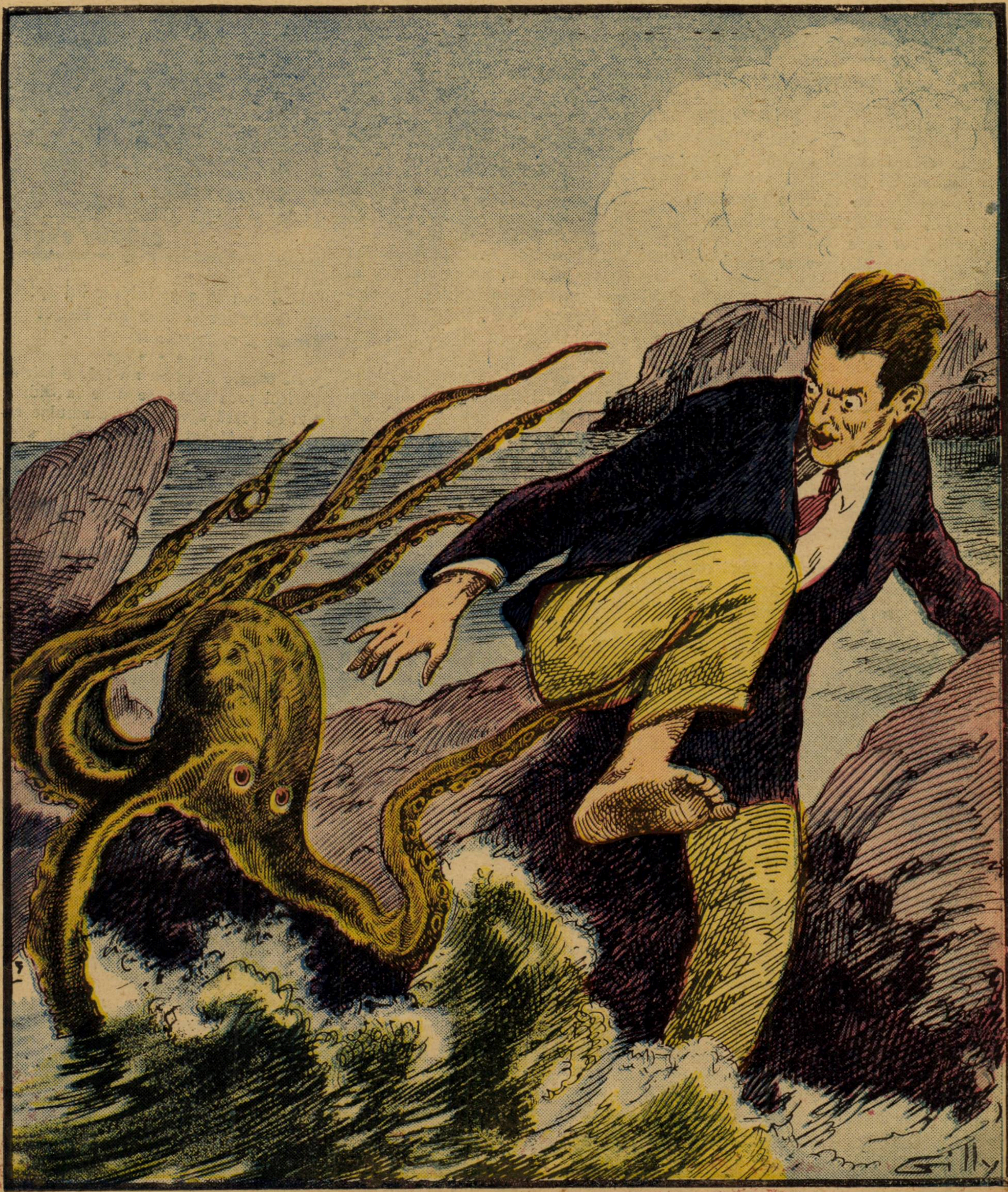

Formule fără suflet

de LEONTIN ILIESCU

Este firesc ca, în zilele de după răsboiu, oamenii, cari nu sunt de cât păpuși nepricepute ale jocului firii, să îndure consecințele logice și imutabile ale frământărilor universale. Aceste frământări au adus după ele un fel de oboseală organică, lenevie de cugetare și lipsă de avânt.

Această atmosferă e cheea tuturor crizelor prin cari trecem. De-aceea, în domeniul cultural, moral și intelectual, orice formulă ar culege din sborul gândului profeții și vizionarii zilelor noastre, ea va fi o formulă fără suflet cu tot sângele ambrozian al năzuitorilor spre mai bine.

Năzuințele superioare se pierd în vălmășagul preocupărilor sterile, al căror val înăbușitor se prăvale peste sufletele chinuite ale însetaților de dreptate și adevăr.

Iată pentru ce, în artă și literatură, ca să luăm numai o pildă, asistăm fără plăcere la exibițiuni aiuristice ce ne umplu viața de fantome sub raportul perspectivelor de mâine.

Străinătatea civilizată ne trimete tot felul de combinațiuni fumurii, cum ar fi rondoismul, cubismul, punctilismul și suprarealismul din ultimii ani.

Avem dinainte programul unei expoziții de artă hiperrealistă și de literatură de acelaș neam. Facturii humoristice a picturii nu cutezăm să-i jertfim un spațiu în fruntea acestei reviste. Cât privește literatura însă, iată finalul unei „inspirațiuni“ intitulate „De sufletul lui Fox“:

Lasă numai să mă 'mbrac
Să-ți ajut să urci în pom,
Câine vorbitor și om!
S'o dăm jos din pom și creacă
Și-apoi tava
Și'n târbacă
De trei ori de piatra scării
Să-i rupem șira spinării,
Și prin zori cu inimi — rai
Să pornim prin cir li lai
— Cir li lai, cir li lai
Precum stropi de apă rece
In copaie, când te lai.
Viro con go e o lig:
Oase roase — afară în frig
Lir liu gean, lir liu gean
Ca trei pietre date dura
Peste lespezi de mărgean.

Dacă nu le-ai citi într'o revistă cu pretenții de literatură, ai crede că te afli într'o secțiune de..... balamuc. Și aceasta nu e decât un reflex vag al nebuniei generale ce împrăștie pretutindeni formule fără suflet, cu resonanțe stridente și cu veleități de orientare.

Toți nechemații fac artă și literatură, stau gravi în jilțuri olimpice și se cred plutitori pe apa Castaliei, atunci când ei nu fac de cât să se târască nevolnici în băltoaca mocirlei de după războiu.

Zorile îndreptării se ivesc totuși și conture vagi ale primăverii de mâine se lămuresc la orizont. Se pare hotărît că îndrumarea bună va veni să pună în lumină deplină geniul unui popor, ce ascunde în adâncuri neprețuite mărgăritare.

E singura bucurie ce ne mai dă nădejdea că iubirea, frumosul și vrednicia vor fi cântate în lumina lor superbă, așa cum le cântară odinioară sacerdoții neperitori din templul muzelor adormite azi.

Muzele reînvia-vor atunci și la ospățul lor vor fi cântăreții cei vrednici ai neamului românesc.

RONDELUL VISATORILOR

Poeți de-acum și mai târziu
Și triști și entuziasmați,
De suferință 'ncătușați,
Cuprinși de gol și de pustiu.

Neînțeleși de nimeni, scriu...
Sărbătoriți și apoi uitați
Poeți de acum și mai târziu
Și triști și entuziasmați.

Adolescenți cu verb zglobiu
Firavi și palizi, izolați.
Din sanatorii reci, uitați
Cu un sărăcăcios sicriu...
Poeți de acum și mai târziu.

GEORGE GRUIA

Pirații mării

de H. G. Wells

(Vezi ilustrația din pag. I)

Nici o ramură a zoologiei n'a rămas atât de obscură de cât aceia care se ocupă de caracatițe.

Bunăoară caracatița denumită *Haplotenthis ferox* este absolut necunoscută. Prima ființă umană care a văzut o asemenea caracatiță, — primul care a supravețuit, firește, căci nu mai încape îndoială acum că seria accidentelor survenite la o mulțime de

locuia într'o pensiune de familie la Sidmouth. Era într'o după amiază și d. Fison se plimbă de-alungul malului stâncos situat între Sidmouth și golful Ladram.

De-odată atenția îi fu atrasă de un obiect cu o înfățișare ciudată care se afla în vârful unei stânci. De-asupra lui plana un cârd de păsări.

D. Fison a cărui curiozitate începuse să se trezească se hotărâ să cerceteze de-aproape obiectul acesta și se îndreptă în direcția lui.

Când ajunse în vârful stâncei, observă că ceia-ce îi atrăsese atenția nu era alt-ceva de cât un cadavru în jurul cărora roiau o sumedenie de ca-

D. Fison la aspectul acestui spectacol înfiorător scoase un strigăt de groază și se retrase repede.

* * *

De oarece d. Fison nu fusese într'un pericol prea mare, se duse la Sidmouth să ceară ajutor spre a smulge cadavrul profanat din tentaculele acestor monștri.

A doua zi în timpul reflexului el porni cu câți-va luntrași în direcția cadavrului. Apele nu învăluiseră încă stânca și cadavrul era în acelaș loc. Caracatițele văzând însă barca se apropiară de ea și-își lipiră tentaculele de lemnul bărcii ca și cum ar fi avut intenția să năvălească în luntre.

Inima domnului Fison bătea cu putere. Ii era scârbă și groază tot de-odată. Atunci unul din luntrași începu să lovească cu lopata în caracatițele care năvăliseră acum în luntre..

* * *

Se înserase. D. Fison se trezi de-odată culcat într'o barcă străină.

La căpătâiul lui se aflau câți-va străini cari îi fricționau tâmplele cu spirt. Intr'un târziu când își mai veni în fire află că luntrașii cu cari se afla cu câte-va ore mai înainte în barcă fuseseră omorâți de caracatițe și că el scăpase ca prin minune datorită țipetelor nefericiților lui tovarăși, țipete cari atrăseseră atenția salvatorilor lui.

Mai târziu, în urma unei vânătoare bine organizate s'a aflat și toate aceste caracatițe făceau parte din ordinul denumit *Haplotenthis ferox.* Una singură a fost văzută dar a dispărut repede în adâncimile mărei.

Se crede și să sperăm că monștrii aceștia cari au făcut atâtea victime au dispărut de-atunci și pentru totdeauna în adâncimile tenebroase și de nepătruns ale oceanului...

CUNUNIE..

E astăzi ziua 'n care tu mergi să te cununi.
Un domn bătrân și-o doamnă, desigur ți-or fi nuni.
Mă miră hotărârea ce-ai luat-o să-mi anunți
Intristătoarea veste a mândrei tale nunți
Știu, nu puteai pe vechiu-ți prieten să ți-l lași
Neînștințat, ci totuși când știu că te 'ntâmplași
Ca tu să fi aceea ce vrei să te măriți,
Tu, care azi de farmec ai ochii mai măriți
Și plini de fericire cum și de vrajă plini.
Pe-al mirelui tău umăr când capul ți-l înclini
Cu bucle mătăsoase, de el stând rezemat,
O, capul mic, șăgalnic, ce-odată necurmat
Te rezema de mine în șoapte de tăceri
Imi par povești frumoase clipitele de ieri.
Ca luna ce plutește pe creștete de brazi
Așa mi-a fost iubirea ce nu-mi surâde azi.
Când vălul de mireasă pe frunte îți va sta
Și-ai să te miri tu însă-ți de ce e viața ta
Obrajii tăi de-odată s'or face mai pălinzi
De-ți vei privi figura în luciu de oglinzi
Căci o să-ți pară 'n jururi că-ți cântă Pan din nai
Ca'n vremea când cu mine flori tinere adunai.
Invălindu-ți părul în albul tău tulpan
De-ți va părea că 'n juru-ți iar cântă zeul Pan,
Și ști că nu el cântă, ci cântă pe furiș
Regretul vremii-apuse în care te zăriși
Acum doar pentru-o clipă... Și-am să surâd șiret
Că fericită, totuș avut ai un regret...

Ion Carpen

Literatura ocazională

Sărbătorilo şi tradiţiile religioase, atât cât se menţin, se repetă regulat în fiecare an. Aceste ocaziuni solemne dau naştere la o literatură de circumstanţă.

Crăciunul, Anul Nou şi Paştele, cele mai mari sărbători eclesiastice ale anului, ce există la toate popoarele civilizate, sub diferite forme şi denumiri, sunt prilejuri pentru ziare şi publicaţii periodice ca sa revie asupra lor, cu mici variaţiuni pe aceiaş veche temă şi să reamintească faptela şi legendele cari au dat naştere acestor solemnităţi.

Afară de acestea, faptele istorice şi, în general, evenimentele de seamă complectează explicaţia privitoare la geneza literaturei ocazionale.

„Perşii" lui *Eschil* preamăresc marea victorie a Grecilor contra barbariei asiatice. In „Etneele", de acelaşi autor, cântă intemeerea oraşului Etna.

Aristofan, marele poet grec comic, a scris numai comedii, cari sunt şarje contra contimporanilor săi, ce asistau la aceste spectacole, cum sunt „Norii" îndreptată contra lui Socrate, „Broaştele" contra lui Euripide şi „Lizistrata" contra femenismului din epoca sa.

La Romani, „Eneida" lui *Virgiliu* a fost o poemă scrisă pentru divinizarea lui Caesar-August şi a familiei sale. Cele mai multe poezii ale lui *Horaţiu* sunt ocazionale ca şi satirele lui *Juvenal.*

Revenirea Primăverei, renaşterea naturii, era la Greci prilej să serbeze misterele Demetrei (Ceres, zeiţa secerişurilor) şi răpirea Persefonei (Proserpina).

La Fenicieni, tot cu aceiaş ocazie, se făceau sărbări în cinstea învierei lui Adonis, adolescentul.

Căderea Troiei a dat naştere unei literaturi de ocazie, din care ne-au rămas epopeiele: „Iliada" şi „Odiseia".

Cucerirea Indiei de către Arii, a fost motiv de inspiraţie pentru poemele Indice: „Mahabharata", (cea mai veche epopeie sanscrită de două sute de mii stanţe, care e un fel de enciclopedie a mitologiei indiene, scrisă în secolul al XV-lea înainte de Hristos), „Ramayana" şi „Vedele".

Lupta contra Maurilor, a dat prilej, ca în jurul paladinului Roland să se creieze legende.

Cruciadele şi cucerirea Ierusalimului au format cicluri epice între cari, demn de remarcat e „Ierusalimul liberat" de *Torquato Tasso* şi „Orlando furiosso" a lui *Ariosto.*

Geniul lui Napoleon I a inspirat pe *Victor Hugo* să descrie magistral „Bătălia dela Waterloo", pe *Balzac*, pe *Manzoni*, care a scris: „Cinque Maggio 1821". „Marseillaise" de *Rouget de Lisle* (1760–1836).

„Die zwei Grenadiere" (Doi Grenadieri) de *Heinerich Heine. Schneckenburger* a scris la 1840: „Die wacht am Rhein" (Paza Rinului). Poeziile lui *Arndt, Uhland* şi *Koerner*, care, cu ocazia bătăliei dela Leipzig, a scris celebra sa poezie „Cântecul sabiei", care a devenit Marseillesa Germanilor. Călătoriile lui Vasco da Gama a inspirat pe *Camoens* să scrie „Lusiadele".

Printre aceste opere, de recunoscută valoare artistică universală, să enumărăm operile ocazionale ale scriitorilor noştri consacraţi. Avem pe „1840" al lui *Grigore Alexandrescu*, „Deşteaptă-te Română" de *Andrei Murăşanu*, „Deşteptarea Romaniei", „Sergentul", „Peneş Curcanul" şi „Hora Unirii" de *Alexandri*, cari sunt de o deosebită însemnătate artistică naţională. *Coşbuc* a scris „Noi vrem pământ", *Vlahuţă* „1907" şi *Mihail Eminescu* a scris magnifica sa doină „Dela Nistru până la Tisa", cu ocazia inaugurărei monumentului dela Putna al lui Ştefan cel Mare. D-l *Octavian Goga* „La Noi" D. *Nicolae Iorga* ne-a înălţat cu entusiasmul său în articole zilnice pline de vervă, de vigoare şi de concizie, care constitue un catechism de educaţie naţională aleasă şi de nobilă pasiune literară.

Putem considera ca inspiraţie ocazională, care priveşte pe contimporani, comediile lui *Carageale*, satirele luì *Eminescu, Vlahuţă* şi ale lui *Iacob Negruzzi.*

Pe urmă, critica în genere este ocazională şi cele mai frumoase critici ce s'au scris, au fost prilejuite de subiectul momentului.

Orice întâmplare de seamă din viaţa unui popor, a servit şi altora de exemplu şi a îndemnat pe poeţi, pe scriitori şi pe artişti în genere să creieze opere de artă.

Literatura de ocazie e o literatură cotidiană şi măruntă, e rememorativă şi comemorativă. Ea are un rol educativ şi instructiv, e utilă la răstimpuri, când ocazia se repetă, dar nu e totdeauna creaţie literară adevărată, care supravieţuieşte în timp şi spaţiu. E o literatură constituită din producţii lirice, epice şi acumulate de multă vreme.

Această literatură festivă de circumstanţă e totdeauna în legătură cu anumite datini, reamintite în mod periodic, sau la anumite aniversări religioase, naţionale sau umanitare.

Aceste creaţiuni populare sunt, câteodată, banalităţi literare periodice şi totdeauna în legătură cu obiceiurile strămoşeşti fixate ale unui popor.

Literatura ocazională e utilă şi are un rol social bine determinat, fiindcă reaminteşte tinerilor generaţii ceiace au făcut antecedenţii lor sau ceiace religia şi conştiinţa umană inobilată au creiat pentru valorificarea spirituală a individului şi mântuirea sufletului său.

G. Niculescu-Varone

Din gândurile lui Jean Bourgogne

— Cine nu-i onest în viaţa particulară, nu poate fi onest în viaţa publică.

— Politicianul, care-i o canalie în piaţa publică, e fără dor şi poate o canalie şi în căminul lui.

— O inimă sensibilă şi generoasă suferă pentru suferinţa ori-cui şi se sileşte să micşoreze prin toate mijloacele, o părticică din suferinţele tuturor.

— Poporul, pe care-l iubim şi pe care-l voim mai bun, ca să fie mai tare, să-şi facă serios examenul de conştiinţă, să nu se încreadă în vorbele curtezanilor, cari-i cântă însuşirile, ca şi cum ar cânta virtuţile lui Caligula, ori ale calului său.

— Ca poporul să fie mare, trebue ca oamenii din popor să fie buni.

— Adevărata bunătate nu-i în fond de cât instinctul dreptăţii.

Culese de **Trab.**

Când dormi

Când dormi adânc, târziu în noapte,
Când cine ştie ce visezi,
Eu vin, te chem cu 'ncete şoapte
Şi nu le-auzi, şi nu mă vezi.

Eu stau aproape, mai aproape,
In mine chinul tot mi-l strâng,
Te văd ascunsă sub pleoape
Şi-atunci mai trist încep să plâng;

Iar când deschizi în ziuă ochii
Frumoşi, — tu fără nici un gând
Grăbită îi arunci spre rochii,
Te scoli şi-apoi te 'mbraci cântând.

Emil Hanganu

H. Monin

Primele origini ale cultului Napoleonean

(Urmare şi sfârşit)

Din pricina aceasta poporul a început să aibă un adevărat cult pentru Napoleon; atunci au început să iasă la iveală o serie de obiecte casnice, toate cu efigia lui Napoleon.

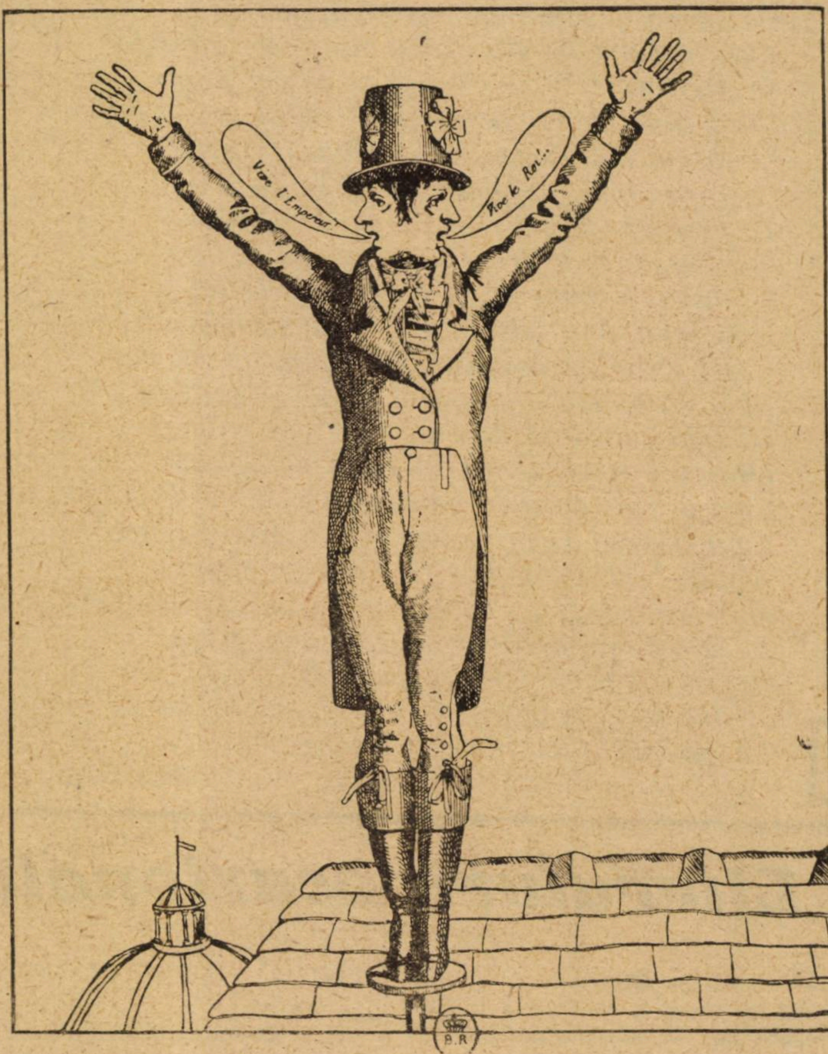

Scriitorul morişcă (Benjamin Constant)

Napoleon nu este divinitatea a cărei prezenţă nu se poate înfrunta decât cu un sentiment de teroare religioasă: este sfântul casnic, care face parte din viaţa de ficare zi şi a cărui prezenţă este dorită de toată lumea.

In acelaşi timp începuseră să apară cu mulţi-ani mai înainte atât în Anglia cât şi în Germania diferite caricaturi reprezentând pe Napoleon. Caricatura, cum a spus pe drept, un bărbat de stat, este valetul acela pentru care nu există nici zei, nici eroi. Pe vremea splendoarei lui Napoleon pe când Fouché i-a pus odată sub ochi una din aceste şarje, nu tocmai decente, împăratul a dat din umeri exclamând doar:

— ‚Puterea nu e niciodată ridiculă".

Napoleon simţea că persoana lui nu se preta glumelor caricaturiştilor. După primul tratat dela Paris, lucrurile s'au schimbat. Deşi în fond el era prizonier, avea titlul oficial de prinţ al insulei Elba „cu deplină suzeranitate".

Plecarea lui pentru insula Elba a figurat într'o şarjă dedesuptul căreia e-

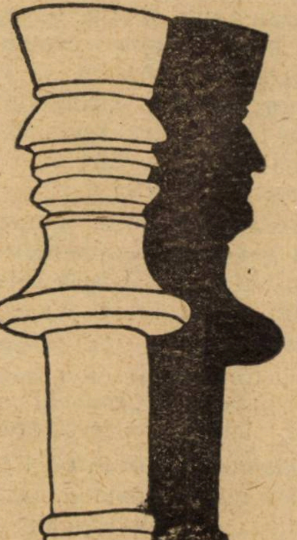

Pecetie dând printr'un efect de umbră silueta lui Napoleon rau scrise câteva versuri din fabula lui La Fontaine „Broasca şi Boul".

Totuşi, cu toate silinţele caricaturiştilor trebue să recunoaştem că Napoleon avea perfectă dreptate când îşi închipuia că persoana lui nu se pretează ridicuiului.

La cultul popular, care îl înconjură nu se poate opune gluma şi şarja uneori lugubră.

Iată bunăoară pe ducele d'Enghien sub forma unui înger care vrea să doboare pe „Satan Bonaparte". Iată alta care reprezintă un demon urmărit de o haită de câini,—demonul e fireşte Napoleon.

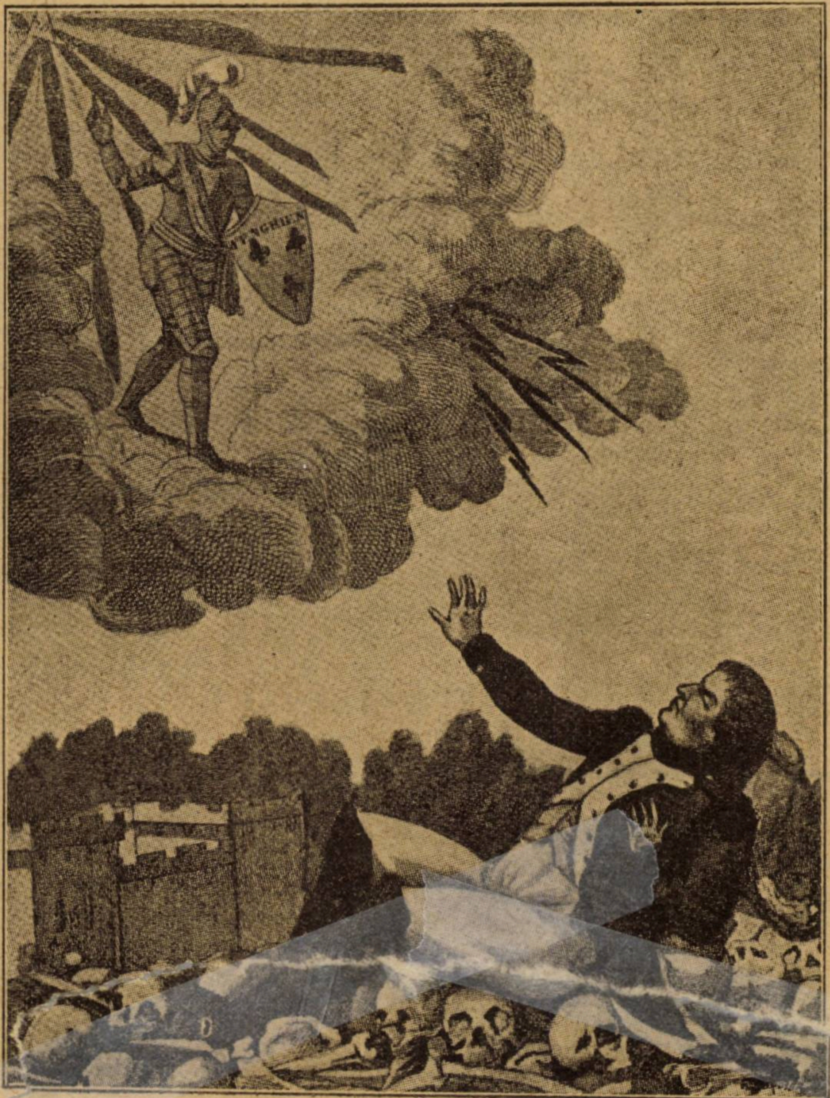

Visul lui Napoleon

Caricaturile acestea, în ciuda celo cari le împrăştiau nu aveau succesu dorit; de aceia le-a fost imposibil ad versarilor cultului lui Napoleon să s menţină în tonul acesta de ironi ieftină.

Nici măcar Waterloo n'a putut răc entuziasmul credincioşilor.

Nimeni nu se îndoia acum că înfrân gerea împăratului se datora trădării Inamicii Bourbon-ilor, în popor ma ales, nu ştiu dacă sunt revoluţionar sau bonapartişti.

Exilul dela S-ta Elena îl face p împărat să fie şi mai mult iubit şi săr manul duce de Reichstadt devine sul pana lui Barthelemy... „Fiul Omului"

Napoleon a intrat adânc în inim poporului francez, aşa că zeul mulţi mi nu-şi va găsi aşa curând pamfleta rul îl va aştepta chiar multă vrem încă...

Traducere de C. A. I. GH.

Focului

Era — de-atunci îmi pare mult —
Un timp urât afară...
Ascultam vântul, cum l ascult
Şi-acum, în fapt de seară

Ca şi acum jăratec roş
Era şi atunci în sobă
Vântul şoptea vuind pe coş
Cu focul stam de vorbă.

Dar, ce-i spuneam? Mai ştiu şi eu
Destăinuiri plăcute...
[illegible] vreun necaz ce-mi dă mereu
Prilej de lacrimi multe..

La gura sobei stau şi-acum
Dar nu vorbesc cu focul...
Prieten vechiu, cu trup de scrum
Ţi-a furat altul locul!...

E. Şt. I.

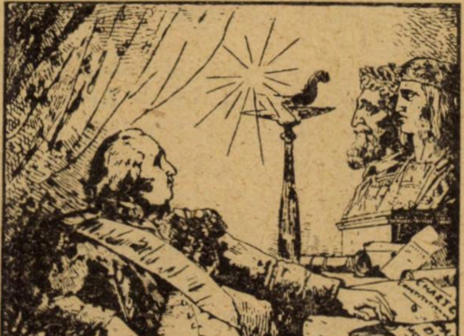

Ludovic al XVIII de Auzou

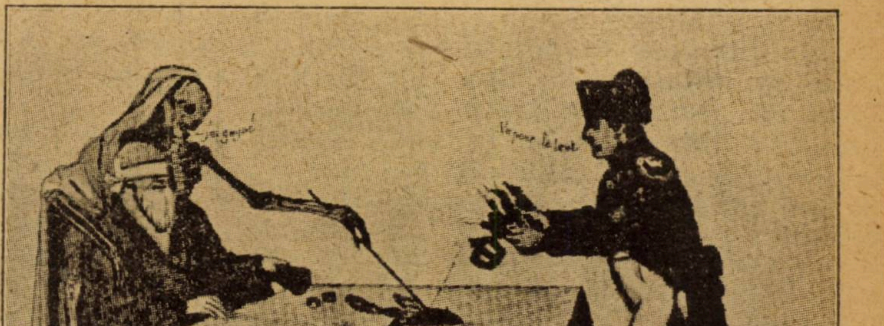

Jucătorul sau Napoleon şi Destinul

Cântec pentru umbre 'nstreinate

In sat la noi, eri s'a'mpușcat un băietan
Și se-adunase lumea ca la horă!
I s'a 'nchegat pe trup tot sângele, dar n'a pierit,
Doar desnădejdea în ochii lui s'a cuibărit
Cum se prevate — oră după oră!...

La 'nmormântarea lui: un car cu boi
Și o fată—mândra lui—de care fuse îndrăgit...
Se deșirase umezeala peste lunci,
Și n'ar fi vrut să piară, chiar atunci
Sub zarențe de întuneric pustiit...

Vroia s'ajungă un orb — un cerșetor
Din milă dragostea să isvorească
Căci fata-i surâdea cu nepăsare:
Perise pentru el și cânt și floare
Și mintea-i începu să 'mbătrânească!

Se strânse trecători să-l vadă — numai „Ea“
S'a îndreptat spre alte drumuri. O străină:
El zace în drum și azi cu ochii seci,
Te doare în gând pe-același drum de treci
Dar, nimenea, nu plânge, nu se 'nchină!..

George Nutzescu

Arthur Conan Doyle

Cazul Musgrave

Trad. de Const. A. I. Ghica

— Urmare —

— Dar ce e aici? am întrebat pe prietenul meu.

— E o pivniță.

— Hai s'o vizităm.

Am deschis ușa și ne-am pomenit pe o scară în formă de spirală. Reginald îmi lumină calea cu ajutorul unui felinar pe care îl luase din casă. In curând ne-am convins că nu eram singurii cari am explorat colțul acesta.

Pivnița asta slujea de magazie de lemne dar buștenii cari se aflau odinioară aci erau astfel așezați în cât lăsau un loc liber la mijloc. In spațiul acesta se afla o lespede grea cu un inel ruginit de care era prins un fular gros.

— Ei, dar uite fularul lui Brunton, exclamă clientul meu. Dar ce o fi căutat aci?

După cererea mea, doi agenți de poliție din partea locului au fost chemați ca martori și cu ajutorul lor am dat la o parte lespedea. O deschizătură întunecoasă se afla în fața noastră. Am văzuzt atunci, în vreme ce Musgrave îngenuchiat lângă noi, lumina deschizătura, o încăpere în care se afla o ladă deschisă; cheia asta pe care o vezi aici se află în broasca lăzei. Câteva monede de metal erau împrăștiate pe jos.

O masă neagră situată lângă ladă ne-a atras numai decât privirile; am zărit corpul unui individ, îmbrăcat în negru cu fruntea plecată pe marginea lăzei. Am recunoscut cadavrul lui Brunton. Cu mare greutate am reușit să-l scoatem de-acolo. Pe trupul lui nu se afla nici o urmă de rană care să ne fi indicat pricina morței.

Eram foarte decepționat. Imi închipuisem că am luminat misterul, totuși trebuia să determinăm cum murise. Brunton și ce rol jucase în toate asta femeia care dispăruse și tot astfel ce ascunsese cu atâta grijă familia Musgrave în lada asta.

M'am așezat deci pe un butoi, în pivniță și am rămas multă vreme pe gânduri.

Cunoști metoda mea în atari cazuri, caut să mă pun în pielea individului și mă întreb cum ași fi procedat eu însu-mi dacă a-și fi trecut prin aceleași împrjurări. In cazul de față mi-am închipuit că Brunton aflase că un obiect de mare valoare fusese ascuns undeva și el a descoperit ascunzătoarea.

Dar lespedea e prea grea de ridicat, de aceia a căutat un complice în persoana servitoarei care îl iubise. Cu toate că s'a purtat prost cu ea își închipui că s'ar putea împăca cu ea fiindcă un bărbat nu poate concepe ca o femeie care l'a iubit să-l urască vre-odată. De aceia, peste noapte se duse cu ea în pivniță și, cu ajutorul ei ridică lespdea. Operația a fost foarte grea de oarece de'ndată ce ridicau piatra puneau câte un buștean în deschizătura făcută. In sfârșit când deschizătura a fost destul de mare Brunton s'a coborât singur în vreme ce servitoarea îl aștepta sus. După aceia, răzbunarea care clocea în sufletul acestei femei, așa îmi închipui cel puțin, a făcut-o ca să scoată bușteanul și să înmormânteze de viu pe Brunton. Se mai poate însă, și nu știu dece mă opresc la ipoteza asta, ca Rașela după ce s'a văzut în posesia conținutului lăzei a luat-o la fuga Aceasta ar fi explicația chipului ei palid și desfigurat și a râsului ei isteric observat a doua zi. Dar ce putea conține oare lada? Și ce făcuse Rașela cu conținutul ei? Se vede că aruncase conținutul lăzei în lac ca să facă să dispară orice urmă a crimei; de acolo proveneau bucățile de metal pe care clientul meu le pescuise în apă.

Am rămas astfel pe gânduri vre-o douăzeci de minute în vreme ce Musgrave legăna felinarul de-asupra deschizăturei.

— Piesele astea au efigia lui Carol I zise el arătând acelea care rămăseseră în ladă.

— Vom mai regăsi poate ceva care să dateze de pe vremea lui Carol I, am exclamat. de oarece semnificarea celor două dintâi întrebări al ritualului îmi apăru de-odată. Arată-mi conținutul sacului pe care l'ai pescuit în lac.

Ne-am dus în biuroul lui și el mi-a arătat sticlele, cum le spunea el. Cum am frecat una de mâneca mea ea începu să lucească.

— Nu uita, i-am zis eu că partidul regalist a dăinuit în Anglia, chiar după moartea regelui și când membrii acestui partid s'au hotărât să fugă, au lăsat în părăsire multe obiecte prețioase, cu intenția de a le relua când timpurile vor fi mai liniștite.

— Unul din strămoșii mei sir Ralph Musgrave, a fost, urmă Reginald, un cavaler celebru și Carol al II-lea s'a slujit de el, în viața-i aventuroasă ca de brațul lui drept.

— Așa! Ei bine cred că am deslegat atunci și ultimul punct obscur. Așa dar pot să te felicit că ai intrat în chip tragic, e drept, în posesia unei relicve de o mare valoare istorică.

— Dar ce reprezintă relicva asta? întrebă el surprins.

— Nici mai mult, nici mai puțin de cât vechea coroană a regilor Engliterei!

— Coroana?

— Da, căci ce spune ritualul: — „Cui va aparține?

— Aceluia care a plecat? Or, aceasta

se petrecea după omorârea lui Carol I; pe urmă: „Cui va aparține? — Aceluia care va veni“ Carol al II-lea îmi pare foarte indicat în răspunsul acesta și cred că pietrele de față au împodobit pe vremuri coroana Stuarților.

— Și cum de au fost găsite pietrele astea în fundul lacului? întrebă Musgrave.

— A ! asta este o întrebare la care îmi trebuie câtva timp ca s'o pot deslega.

Și după o pauză i-am expus toate deducerile mele.

— Cum se face atunci, reluă Reginald că pietrele acestea n'au fost reluate la întoarcerea sa de regele Carol?

— Acesta este singurul punct pe care nu-l vom deslega nici odată. E probabil că acel Musgrave care deținea taina a murit în intervalul acesta și a neglijat să explice urmașului său cheia ritualului. Din clipa aceia și până azi, ritualul a fost transmis din tată în fiu, până când a căzut în mâinile unui om capabil de a descoperi taina ; omul acesta a plătit, de altfel cu viața, decoperirea lui.

— Acesta este Watson, cazul Musgrave. Familia aceasta posedă la Hurlstone faimoasa coroană a regilor Angliei; dar justiția a găsit cu cale să se amestece în afacerea asta și pentru ca să poată păstra coroana, Reginald Musgrave a fost nevoit să plătească o sumă frumușică.

In ce privește pe Rașela Howels nimeni n'a mai auzit vorbindu-se de ea.

PRASADA

— Poema poemelor —

din l. sanscrită în franceză de **Louis Jacolliot**
în românește de **Mircea Bonifaciu PITTIȘ**

Urmare și sfârșit

Adeseori, îi plăcea să rămână în singurătatea ei, cufundându-se în contemplarea lui Brahma, care răspândea asupra ei toate binefacerile cerului și îi spunea prin presimțiri ceeace avea să i se întâmple...

Astfel într'o zi când se afla pe malul Gangelui făcând spălăturile sale în mijlocul unei mulțimi de femei venite pentru acelș scop, o pasăre măreață își opri zborul deasupra ei și coborând ușor depuse pe capul ei o cunună de nuferi.

Uimiți, cei de față, începură a cugeta că acest copil trebue să fie predestinat pentru fapte mari.

Nu mult după această întâmplare Lakmy muri și Devanaguy află în vis că mama ei văzuse deschizându-se porțile scaunului lui Brahma, fiindcă avusese o viață neprihănită și că nu mai era necesar să împlinească pe mormântul ei cuvenitele ceremonii funerare.

Devanaguy, al cărei corp era pe pământ, însă gândurile continuu către cer, nu plânse pe mama ei nici nu îmbrăcă haine de doliu — după obiceiu —, fiindcă privea moartea cum scrie în cărțile sfinte ca o naștere pentru altă viață.

Tiranul din Madura — cum află de nenorocirea care lovise pe nepoata lui —, socoti nimerit ca să-și pună în aplicare planul, în care scop trimise la Nanda soli cu nenumărate daruri rugându-l să-i le dea Devanaguy-ei.

mare durere, fiindcă o iubea ca pe copiii lui, și nu putea înlătura presimțirile urâte cari îl făceau să considere sub cel mai întunecat aspect viitorul Devanaguy-ei în casa unchiului său din Madura.

Totuși, fiindcă cererea era dreaptă, lăsa la aprecierea ei să primească sau să respingă propunerea.

Devanaguy care știa bine că destinul o chema la Madura, urmă pe solii trimiși după ce imploră toate binefacerile cerului asupra casei pe care o părăsea acum.

„Nu uita“ — îi zise Nanda — „că vom fi foarte fericiți să te revedem în mijlocul nostru, dacă nenorocirea ne va aduce din nou aci!“

Presimțirile protectorului său nu o înșelară : de abia ajunsă în casa unchiului ei, acesta dădu jos masca, și o închise într'un turn a cărui ușă fu zidită pentru a-i lua ast-fel orice posibilitate de a mai putea eși de acolo.

Dar fecioara nu fu mâhnită de acest lcru; era destul timp să afle dela Cer, ce avea să i se întâmple și plină de încredere așteptă momentul arătat de Vișnu pentru împlinirea planurilor cerești.

Din contra, tiranu din Madura, nu părea de loc liniștit; o foame grozavă bântuia în ținuturile lui, moartea îi răpise pe rând toți copiii, și trăia cu teama crescândă ce i-o produceau treptat catastrofele tot mai grozave.

Persecutat de ideea că va fi detro-

guy, în loc de a se căi de nelegiuirile făptuite pentru cari fusese atât de amarnic pedepsit de Dumnezeu, hotărâ să alunge orice teamă ascunsă și să ucidă pe nepoata lui.

In acest scop amestecă otravă, extrasă din plantele cele mai periculoase, cu apa și alimentele zilnice trimise în închisoare Devanaguy-ei ; însă ciudat lucru — ceeace îl înfricoșă chiar, — fecioara nu numai că nu muri, dar nici nu observă măcar efectul acestor mâncăruri.

O lăsă atunci fără hrană, gândind că foamea ar fi mai puternică decât otrava. Zadarnică însă, fiindcă Devanaguy nu încetă să se bucure de cea mai perfectă sănătate și cu toată supravegherea orânduită îi fu imposibil să afle dacă ea primește alimente dela vre-o mână misterioasă sau că spiritul divin care o înflăcăra era suficient să o susțină în viață.

Atunci, tiranul părăsi gândul de a o ucide și se mărgini să așeze o gardă puternică în jurul închisoarei, amenințând pe soldați cu chinurile cele mai cumplite în cazul când Devanaguy ar isbuti să-i înșele și să scape.

Dar și această încercare fu zadarnică, fiindcă toate măsurile luate nu putură împiedica profeția patriarhului indian ca să se împlinească :
nească :

— „Și spirtiul divin al lui Vișnu va trece prin zid, pentru a se apropia de iubita lui!“

Și așa se întâmplă.

Intr'o seară pe când fecioara se ruga o muzică cerească răsună la urechile ei, închisoarea se lumină și Vișnu în toată măreția splendoarei sale divine apăru.

Devanaguy căzu într'un extaz adân și fiind adumbrit prin spiritul lui Vișnu care se întrupa, ea zămisli.

Intregul timp de sarcină se scurse pentru ea într'un farmec continuu, copilul divin îi aducea nespusă bucurie și o făcea să uite pământul, captivitatea și chiar existența însăși.

In noaptea în care născu și pruncul dădu primul țipăt, un violent vânt produse o deschizătură în zidul închisorii și fecioara cu noul născut fu luată de un trimis al lui Vișnu și condusă la o târlă — care aparținea lui Nunda — la hotarul ținutului Madura.

Noul născut fu numit CHRISTNA (în limba sanscrită înseamnă *„sfânt“*).

Păstorii fiind înștiințați de sosirea Celui ce le fusese încredințat lor, se prosternară înaintea lui și-l slăviră.

In aceeaș noapte Nanda află în vis — inspirat de Vișnu —, cele întâmplate și porni cu slujitorii curții și cu multe fețe sfinte în căutarea Devanaguy-ei ca să o scape cu pruncul ei de mânia tiranului din Madura —

Ingenioasă

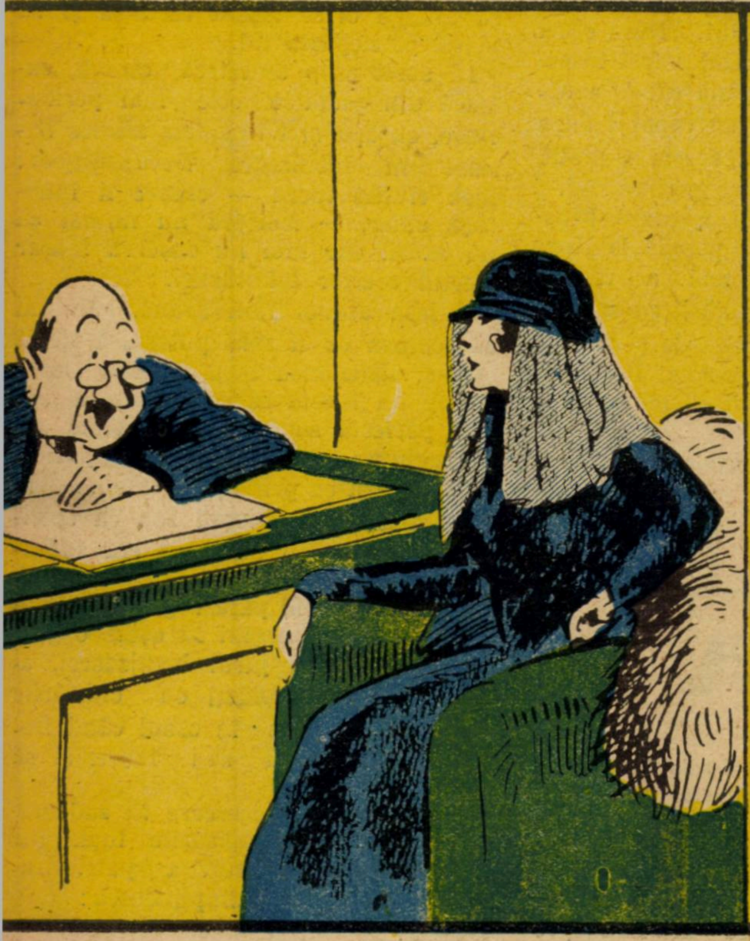

— Cum ? Cereţi o indemnitate de incendiu ? Bine, dar sod-tale era asigurat numai contra focului.
— Tocmai... a fost incinerat...

Nedumerire

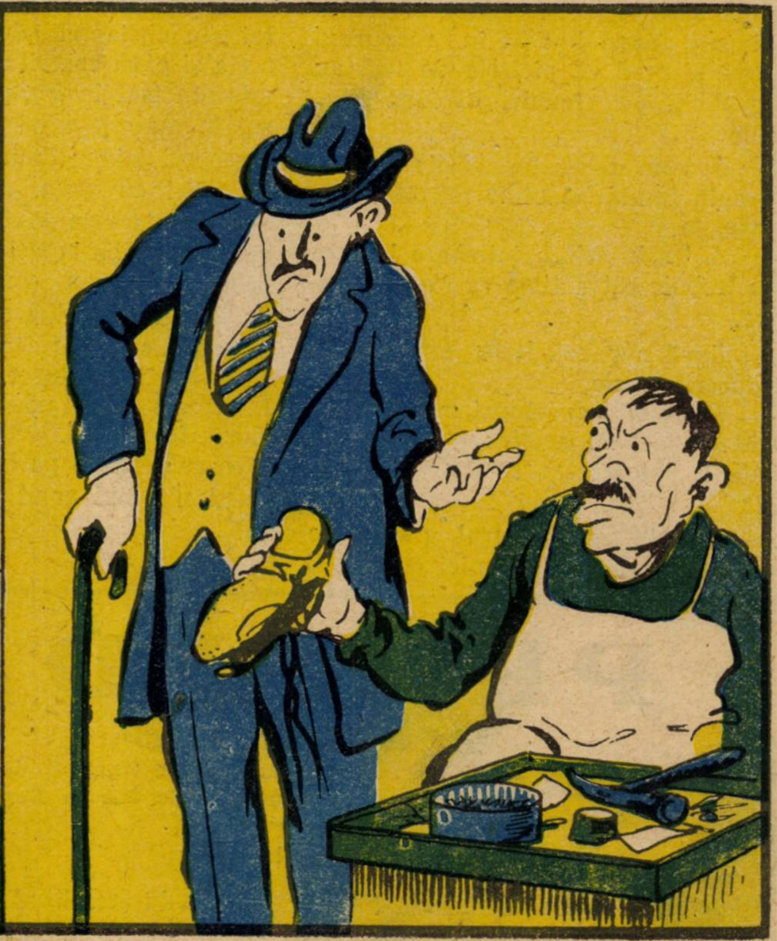

— Imposibil să mai repar ghetele astea...
— Mă mir... Şiretele sunt aproape noui !..

de minune se înfuriă la culme — şi în loc să-şi dea seama că e în zadar să lupte cu cerul şi să ceară graţie divină se hotărâ să urmărească prin toate mijloacele pe noul născut să-l ucidă pentru a evita soarta ce ştia că-l aşteaptă.

Şi cu tot noul vis prin care i se atrăgea atenţia asupra pedepsei divine ce-l aşteaptă, porunci în toate ţinuturile sale măcelul tuturor pronucilor de sex masculin născuţi în noaptea în care Christna veni pe lume, crezând că nu numai astfel va putea da peste acela care în credinţa lui mai târziu avea să-i ia tronul.

Indemnat şi de Satana care voia să zădărnicească planul lui Vişnu, trimise o trupă de soldaţi bine înarmată la stâna lui Nanda unde tocmai slujitorii de asemenea înarmaţi ai lui Nanda ajunseseră ca să protejeze pe fecioară şi noul născut, când deodată spre uimirea tuturor, oh! minune! Copilul pe care-l alăptă mama la sânul ei, începu să crească subit: în câteva clipe ajunse de talia unui copil de 10 ani şi începu să zburde în mijlocul turmii de oi.

Soldaţii tiranului sosiră şi ei cercetară, trecură pe lângă el fără să-l ia în seamă şi negăsind nici un copil reîntoarseră cu neîmplinirea datoriei şi cu teamă faţă de mânia celui care

Nu mult după aceasta sosi Nanda cu întreaga lui suită şi prima lui grijă fu să se prosterne împreună cu fetele, fiinţe — cari îl însoţeau — înaintea fecioarei şi adivinului copil şi fiindcă nu vedea în siguranţă în acel loc, îi luă cu elp emalul Gangelui, astfel că Devanaguy putu să vadă iarăş locurile în cari îşi petrecuse copilăria.

La 16 ani Christna îşi părăsi mama şi pe ruda sa Nanda şi începu să cutreere India cu noua lui doctrină.

Universul Literar

CUPONUL Nr. 10

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului„ printre cari şi 3 CASE.

Tragerea în primăvară

Crème Simon

CREMA SIMON
Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.

CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra şi Săpunul Simon

Citiţi „Veselia"

„UNIVERSUL LITERAR"
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Februare 1925
CUPON No. 3

ANUL XL I. — No. 6. 3 lei exemplarul Duminică 8 Februarie 1925

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

O partidă dramatică

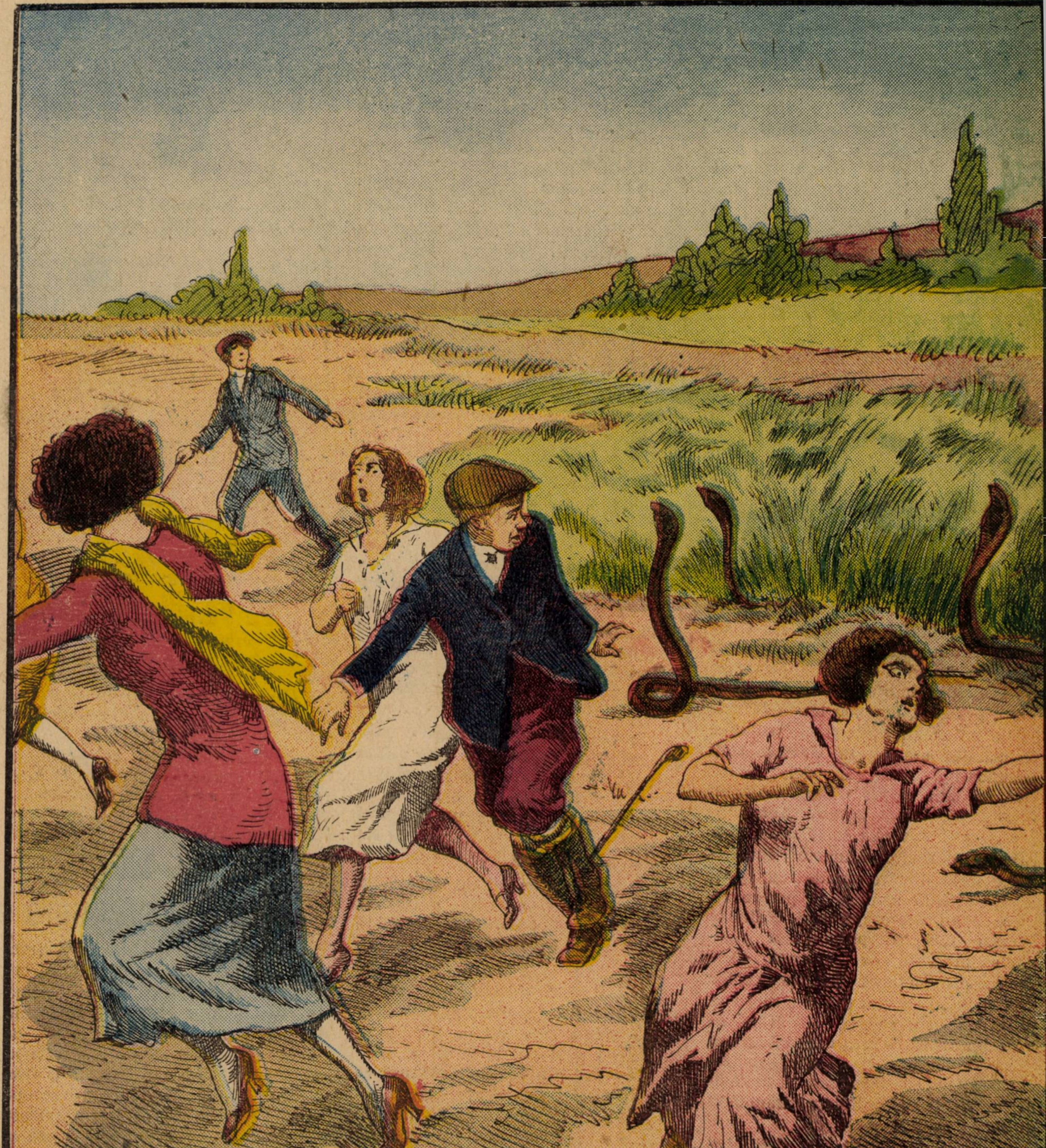

Sufletul începătorilor

de LEONTIN ILIESCU

Cei grupați în jurul acestei reviste, înțelegători ai rostului românesc în aceste vremuri de nemăsurată sburdălnicie, și-au propus să dea putință de manifestare începătorilor în literatură ca și în artă. Ei au pornit dela ideea că sumedenii de publicațiuni literare și beletristice ce năpădește ogorul inteligenții românești dela războiu încoace, se înfățișează mai mult în chip de cenacluri, de biserici și bisericuțe, în care nu tot insul are libertatea să pătrundă.

Bine fac, în ce le privește, revistele de acest fel. Ele sunt necesare desvoltării noastre culturale, pentru că ne pun în fața variatelor curente ce frământă sufletul visătorilor, îndeajuns de chinuit și altfel.

Noi vrem să dăm seama de toate aceste curente și drept aceea nu alungăm pe nimeni din cuprinsul nostru, pe nimeni dintre aceia cari simt și gândesc românește.

Dimpotrivă, adăpostim cu drag pe toți cei cari s'avântă tinerește în domeniul ispititor al scrisului și la cari simțim *scânteia divină* sclipind cu putere, cerându-și dreptul — ce nu-i logic să-i tăgăduim — de a se preface cu vremea în văpae creatoare de energii și frumuseți.

Noi înțelegem sufletul începătorilor și de-aceia îi iubim. Ei sunt astăzi aceia ce-am fost noi la vârsta lor și mărturisesc aceleași emoții ce le simțeam noi când eram ca și ei.

Dacă și noi le-am închide porțile, ce s'ar face sufletul lor nepotolit uneori în căutarea adevărului estetic?

După ce prind aripi, ei ne părăsesc, sunt primiți atunci în alte sanctoare și aceasta ne bucură nespus de mult, pentrucă înțelegem vrednicia lor de a se urca tot mai sus spre ideal și mândria noastră că le-am dat prilejul să se înalțe atât de sus.

Cei fără *vena* se vor exclude dela sine și vor apuca pe alte drumuri, potrivite aspirațiilor lor firești.

Iată credința noastră, pe care nimeni nu va putea face ca s'o renegăm.

Eterna mea iubită: ARTA

Am avut puterea și tăria sufletească să înfrâng multe nevoi ce zilnic m'au năpădit, de când am început să mă avânt în lupta aprigă a vieții și de când am nutrit în mine năzuința de a realiza un ideal de artă superior.

La început indiferența m-a întâmpinat peste tot, dar mai târziu încurajările nu mi-au lipsit și nici cuvintele mângăetoare de la corespondenți necunoscuți, mai ales dela femei, cari au citit cărțile (*Singur, Elogiul Frumuseții, Cartea inimii, Note despre Artă* și *Povestea unui* orfan, apărute în „Biblioteca Minerva") sau bucățile mele literare, unde au găsit stări sufletești identice și preocupări

Nu m-au descurajat nici bârfitorii literari nici decepțiile, nici piedicile în curs de aproape două decenii de continuă jertfire pentru artă și nu m-au scos din fire nici laudele. Am mers înainte, cu avânt, cu resemnare câteodată, dar totdeauna asemănătoare. cu hotărâre, cu stăruitoare și metodică muncă și cu credința nestrămutată în ceiace caut să realizez.

In clipele de restriște ale vieții mele, numai arta a fost unica și continua mea consolare, și pentru ea am fost mereu însuflețit de dragoste fără

Arta, eternul ideal creator, a fost, pentru mine, totdeauna o pasiune sufletească și o nevoie intelectuală. Arta e eterna și binefăcătoarea fântână de energii morale și materiale, unde am găsit totdeauna ultimul refugiu împotriva banalității sau a răutății oamenilor.

Arta a devenit pentru mine o religie, un credo suprem. Ea este eterna mea iubită pe care o ador și o proslăvesc din toată inima. Ei îi rămân un statornic, un devotat și un entusiast adorator cât timp voi respira și cât mintea mă va ajuta.

In templul măreț al artei, sufletul meu se purifică, se înalță și cuprins de pietate, ca în biserică, simt o adorațiune infinită pentru tot ce-i frumos și bine.

Cel din urmă prieten care îmi va rămâne va fi arta și tot ea îmi va fi ultima iubită care îmi va închide ochii, când viața din mine se va stinge. Mi-a fost din copilărie o muză ce mi-a inspirat toate faptele mele bune. Ea mi-a dat imbold la viața intelectuală superioară și m-a mângâiat în nefericire.

Nimic din ce-i amiciție, din tot ce este iubire lumească și din tot ce-i

cât ne stăpânește acest amor vrajnic, binefăcător și etern al artei, care ne face din animale oameni și din oameni zei.

G. Niculescu-Varone

Când fiecare floare...

Când fiecare floare 'mbobocită
Ce 'nchide diamante 'ntre petale
Iți spune dorul meu, îndurerată,
Și ca vrăjită inima-ți tresare.
De ne'nțeleși fiori cutremurată.

Când fiecare val pribeag al mării,
Ce spuma peste țărmuri și-o revarsă,
Aleanul meu, duios ți-l povestește
Și negrăit de lin plângând din unde,
Cu o tristețe grea te copleșește..

Când vântul înserării 'ngândurate,
Ce-și flutură aripele domoale
Durerea mea ți-o spune'n șoapte mute
Și-ți umple sângele aprins de doruri
Venite din adâncuri neștiute..

Când fiecare stea înflăcărată
Ce-și tremură pleoapele de aur
Nădejdea mea în gânduri ți-o strecoară
Și-ți 'neacă 'n valuri de lumină ochii,
Că 'ntreaga ta ființă se 'nfioară..

Când armonia sferelor divine.
Ca isvorîtă din plămânii firii
Iți cântă 'n vis iubirea mea adâncă
Și-un sfânt mister în suflet iți revarsă
Că deșteptată-l simți în tine încă:

In visul tău nevinovat, mă cheamă
Ca Heruvim cu aripi diafane,
Ca 'n ceasul nopții somnul să-ți
vegheze.....
Și Démon de va fi, nu-ți fie teamă.
Căci lângă pat va ști să 'ngenuncheze.

Iar zâmbetul chemării ne'nțelese
Când, fluturând, iți va 'nflori pe buze,
Il va culege mut... ca'n rugăciune...
Și Démonul nici stelelor, nici mării,
Nici Omului, el taina nu și-o spune!

O. Murescu

Femei colecționare

Caracteristicile fineței de observații și spiritului foarte desvoltat al culorilor la femei, adăogate la obișnuința lor de bun gust și aranjament, fac ca femeile să fie colecționare de mărci de primul rang. Cu toate acestea femeile cari ar fi indicate deci să facă colecții de mărci, se ocupă mult mai puțin cu această frumoasă îndeletnicire care astăzi este lăsată aproape exclusiv sexului tare.

Din parte-ne, îndemnăm mai ales elevele de școală să colecționeze mărci în timpul liber.

Țăranul rus

de Maxim Gorki

De când e mic, de îndată ce poate să stea în picioare, omul din Occident vede pretutindeni, rezultatele monumentale ale muncii strămoșilor săi. Dela canalele din Olanda, până la tunelurile dela Riviera italiană și la viile Vesuviului, dela marea muncă a Engliterii până la puternicile uzini din Sileiza, tot pământul Europei e acoperit din belșug de întrupările mărețe ale voinții organizate a omului, care-i într'adevăr stăpân. Copilul din occident suge impresia aceasta, care crește în el conștiința valorii omenești, respectul muncii sale și sentimentul importanței sale personale, ca moștenitor al minunilor muncii și al lucrului înaintașilor. Atari gânduri, atari sentimente, atari aprecieri n'ar putea să nască în sufletul țăranului rus. Câmpul nemărginit pe care se înghesue case de lemn, acoperite cu paie, are darul primejdios de a goli pe om, de a slei din el, dorințele.

Când țăranul iese din marginea satului, vede gol în jurul lui și câtăva vreme apoi, simte că golul acela s'a revărsat în sufletul lui. Nici în împrejurul lui, nu se văd urmele trainice ale muncii și ale creierii Moșiile boerilor? Aceștia-s puțini și-s dumanii cari le locuesc. Orașele? Sunt departe și din punct de vedere al culturii, n'au mai multă valoare de cât câmpia. Tot de jurîmprejur, o cîmpie fără sfârșit, și la mijloc un biet om, aruncat pe acest pământ plicticos, ca să săvârșească o muncă de ocnaș. Și omul se satură de sentimentul acesta de indiferență, care omoară capacitatea de a gândi, de a-și aduce aminte ce-a trăit și de a scoate învățăminte din experiență. Un istoric al civilizației ruse, ca să caracterizeze țăranii, spunea despre ei: „O mie de superstiții și nici o idee“.

* * *

Intreg folclorul rus întărește această tristă judecată. Negreșit, vara, „aurul viu al holdelor bogate“ e frumos, dar toamna, plugarul iar are înaintea ochilor, pământul scorojit, gol și cere iarăși muncă de ocnaș. Vine apoi iarna aspră, de 6 luni, pământul e acoperit cu zăpadă, vânturile urlă, mâniate și amenințătoare și omul se năbușă de lipsă de lucru și de urât în cocioaba lui îngustă și murdară. Din tot ce face, nu rămân pe pământ decât paie și o colibă tot cu paie acoperită, pe care focurile o nimicesc.

Munca la câmp cu tehnica sa primitivă e grozav de grea. Țăranii o numesc „stradă“, cuvânt, care în rusește vine de la „a suferi“. Greutatea muncii unită cu sărăcia rodniciei ei sapă în țăran instinctul proprietății, făcându-l aproape să nu simtă înrâurirea doctrinelor, care lămuresc cu precizie, prin puterea acestui instinct, toate păcatele omnști.

Traducere de **Adina Bratu**

NR. Ceeace s'a tradus aici este prefața ultimei lucrări a lui Maxim Gorki, tradusă în franțuzește.

FARUL

Pe 'ntinsul larg al mării privirea mi-o arunc
Cu gesturi tremurate și zâmbetul de prunc.
O, da! Sunt pruncul cărui îi place să dea viață
Vapoarelor ce marea o spintecă pe ceață,
Și sprintene corăbii eu le-am zărit ades
Pe 'ntinsul luciu-al mării din negură cum ies...
Când vuetul furtunii cu glasul ei de cobe
Răsună pân' la mine, îmi pare c'aud tobe
Și sunet de trompetă, ce chiamă la război
Natura mâniată, cu trăsnet și cu ploi,
Și oamenii pe care îi port cum vreau în mână
Atunci când aspra soartă 'naintea mea îi mână....
Și urletele mării unite în acord
Fac palizi marinarii ce tremură pe bord
Iar lumea 'ngenunchiată cu spaimă spune-o rugă
Și-a fulgerelor dâră brăzdează ceru 'n fugă
De pare c'ar trimete în geamăt către ei
Aceleași brațe calde ce și-eu le trimesei.
Inaură-te, natură, și tu de bieții oameni!
De ce urgia asta 'mpotriva lor o sameni
Când n'ai știut vre-odată și n'ai să poți să știi
Că-s cele mai frumoase și mândre jucării!
Eu sunt copilul mării, au și-ei copii acasă.
Și dacă de a lor moarte nici când ție nu-ți pasă
Gândește-te atuncea că fiii lor cuminți
Vor îndura în viață doar griji și suferinți.
Că mângâiați ei n'or fi de-a fericirii rază
Și jucării în viață în veci n'or să mai vază!
Indură-te, natură, de toți cei buni și răi
Căci dânșii de-opotrivă se chiamă fiii tăi!
Și-atunci când o să 'ncete potopul crunt de ape
Și vor avea nădejde toți oamenii să scape,
Să vezi ce bucurie avea-vor la cămin
Copii lor, sărmanii, când i-or vedea că vin!
Și-atunci când n'or mai face cu spaimă semnul crucii
Triști, oamenii, în mine vor fi lumini mai lucii,
Și gesturile mele ce tremurau când grea
Furtuna nemiloasă pe dânșii se-abatea,
Vor fi atât de blânde, de-atâta farmec pline,
Căn brațe-i voi atrage cu drăgoste spre mine!

Ion Carpen

Un foarte frumos succes de librărie găsește volumul apărut de curând **Grădina lui Dumnezeu** *de C. Cosco.*

Cartea, care cuprinde 24 de schițe umoristice cu numeroase desene în text, se citește admirabil, constituind un moment de desfătare.

Prețul unui exemplar 30 lei, la toate librăriile.

„UNIVERSUL LITERAR“

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Februare 1925

CUPON No. 4

Napoleon şi caricatura

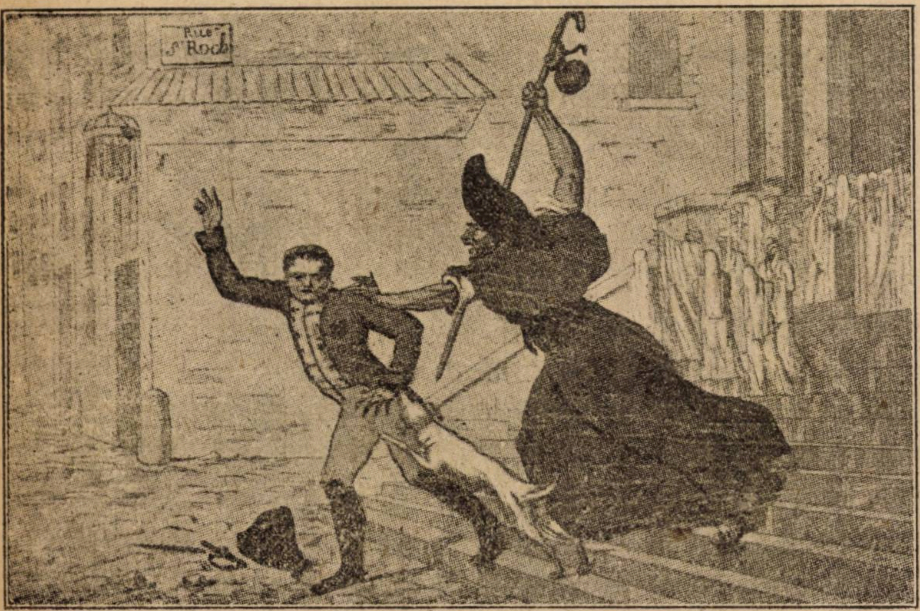

REVANŞA.—Tablou de Vaidier.

Din poezia persană

Robayatele lui Omar Khayyam

Khayyam, poetul persan s'a născut în Koroçan la începutul veacului al XI-lea. Aparţinea sectei Sufii-lor cari aveau ca principii esenţiale: disprețul pentru formele religioase şi pentru lucrurile pământeşti precum şi anihilarea în Dumnezeu

Catrenele lui Omar Khayyam sunt celebre în tot Orientul ca şi gazelele lui Hafiz, urmaşul său. In aceste versuri poetul persan cântă fuga timpului, orele scurte ce ne sunt date să le trăim pe lume şi înţelepciunea care ne comandă să ne folosim pe cât putem de clipa prezentă.

Omar este unul din cei mai ciudaţi poeţi nihilişti.

Versurile sale au fost traduse în franţuzeşte, destul de incorect, de Nicolas, în englezeşte de asemeni de Fitzgerald şi acum în urmă (1923) foarte curat şi armonos, de Toussaint.

Din această nouă versiune încercăm să redăm în româneşte câteva din strofele poetului persan.

I

Toată lumea ştie că n'am rostit nici odată vre o rugăciune. Toată lumea ştie că nu am căutat să-mi ascund defectele.

Nu ştiu dacă există o Dreptate şi o Compătimire... Cu toate astea, am încredere, căci nu am minţit nici odată.

II

Ce e mai bine? Să te aşezi într'o tavernă şi apoi să-ţi întrebi conştiinţa, sau să îngenunchiezi într'o moschee cu sufletul gol ?

Nu mă frământ să ştiu dacă avem vreun stăpân, şi nici ce ar putea face cu mine.

III

Fii îngăduitor cu oamenii care se îmbată. Spune-ţi că şi tu ai alte cusururi. Dacă vrei să guşti odihna, seninătatea, apleacă-te peste desmoşteniţii vieţii, peste umilii cari gem în nenorocire şi te vei simţi fericit.

IV

Fă aşa ca aproapele tău să nu sufere de pe urma înţelepciunii tale Stăpâneşte-te întotdeauna. Nu te lăsa târât de mânie. Dacă vrei să te îndrepţi spre pacea veşnică, zâmbeşte destinului care te loveşte, şi nu lovi pe nimeni

V

De oarece nu ştii ce îţi aduce ziua de mâine, sileşte-te să fii fericit astăzi, ia un ulcior de vin şi du te de te aşează în lumina lunii, şi bea, spunându-ţi că poate mâine, în zadar te va căuta luna.

VI

In lumea aceasta. mulţumeşte-te să ai puţini prieteni. Nu căuta să faci să dureze simpatia ce o poţi avea pentru cine-va. Inainte de a lua mâna unui om, întreabă-te dacă nu cum va, ea nu te va lovi, într'o zi.

VII

Tu ştii prea bine că nu ai nici o putere asupra soartei tale. De ce nesiguranţa zilei de mâne să-ţi dea atâta grije? Dacă eşti un înţelept, foloseşte-te de clipa actuală. Viitorul? Ce-ţi poate aduce?

VIII

Dincolo de Pământ, dincolo de infinit, voiam să văd Cerul şi Iadul. O voce solemnă mi-a spus: „Cerul şi Iadul sunt în tine".

IX

Fugare ca apa ce curge, ca vântul ce suflă în pustiu, aleargă şi zilele noastre. Şi două zile, totuşi, mă lasă nepăsător: e ziua ce plecă ieri şi-aceia ce mâine va veni.

X

Lumea întreagă: un grăunte de praf în văzduh. Intreaga ştiinţă a oamenilor: cuvinte. Popoarele, animalele şi florile celor şapte climaturi: umbre. Rezultatul meditărei tale neîncetate: nimic.

XI

Invăţaţii şi înţelepţii cei mai iluştri au mers prin întunecimile neştiinţei. Cu toate acestea, ei erau forţele luminoase ale vremei lor. Ce au făcut? Au spus câte-va fraze încurcate şi apoi au adormit....

XII

Să aspiri, aci pe pământ, la odihnă: nebunie. Să crezi în liniştea veşnică, nebunie: după moarte, somnu-ţi va fi scurt şi vei renaşte într'o tufă ce va fi călcată în picioare sau într'o floare pe care soarele o va veşteji.

XIII

Ascultă această mare taină. Când cea dintâi auroră a luminat lumea, Adam nu mai era decât o biată făptură care chema noaptea, care chema moartea!...

Trad. de **Gilly**

Mândra mea

— In formă populară —

Mândra mea e ca o floare
Rumeioară de bujor,
Are 'n ochi sclipiri de soare
Şi vrăji tainice de dor,

Mândra mea e subţirică
Ca o zână din poveşti,
Ea—ca altele—nu-şi strică
Faţa 'n dresuri femeeşti.

Graiul ei, e şoapta lină
Ce doineşte la izvor,
Mute lacrime alină
Cu-al ei viers fermecător.

Mândra mea e ca o floare
Ce nu creşte prin grădini,
Are 'n ochi sclipiri de soare
Şi'n suflet „flori de crin",

G. Leurdeanu

Din fanteziile poeţilor şi pictorilor

Fiinţele mici trăind bucuriile şi nevoile omeneşti

Fantezia povestitorului şi a poetului merge câte-odată aşa de departe încât atribue sentimente omeneşti, fiinţelor celor mai inferioare în scara erarhiei animale. Dar nu numai poeţii şi scriitorii sunt inclinaţi spre această fantezie. Oamenii de ştiinţă cu spirit cercetător nu odată s'au întrebat dacă fiinţele inferioare n'au şi ele reprezentări mai superioare de cât le bănuim şi dacă nu le manifestă extern, cel puţin le trăiesc în interiorul lor.

Problema a conştiinţei şi a judecăţei fiinţelor din infinitul mai mic de cât al nostru rămâne încă de dezlegat.

Până atunci fantezia scriitorului crează imagini şi presupuneri din viaţa fiinţelor inferioare, care e drept nu sunt de cât treceri din viaţa noastră în viaţa celor l'alte fiinţe, dar sunt treceri pline de farmec şi evocatoare de cele mai frumoase imagini şi tablouri.

Eminescu ne-a descris în *Călin* un astfel de tablou. E acela când la nunta *Zburătorului* s'au adăogat şi musafirii dintre locuitorii cei mici ai pădurei, care vin la ospăţul omenesc ca la al lor propriu:

„Trec furnici ducând în gura de făină
[mari saci
Ca să coacă pentru nuntă şi plăcintă
[şi colaci
Şi albinele-aduc miere, aduc colb mă-
[runt de aur
Ca cercei din el să facă cariul care-i
[meşter faur
Iată vine nunta întreagă, vornicel e
[un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de
[oţel
In veştmânt de catifea un bordar ro-
[tund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsue-
[şte'ncet un cânte ."

Un pictor german *Keinich Schlitt,* a avut şi el viziunea aceasta omenească în rândul vieţuitoarelor pădurei. Şi a ales şi el un episod din viaţa lor. Aproape aceiaşi eroi minusculi de la nunta lui întâlnim şi în tabloul pictorului. Şi aci un *grierel* şi aci un *gândac*, dar cu totul în alta ipostază. Pe când eroi din povestea lui Călin merg la nuntă.

Toţi cu inime uşoare toţi şagalnici şi berbanţi, în tabloul lui *Schlitt*, ei sunt bolnavi şi au venit să se lecuiască la doctorul lor, la *Piticul* din peştera fermecată.

Răgacea şi-a pierdut un corn cu ramuri şi spune bătrânului pitic nevoile ei, ca să le caute în hrisovul vechi şi să i dea mijlocul să-l pună la loc cornul perdut. O broscuţă şi a scrântit piciorul şi aşteaptă pe o laviţă să-i vie rândul. *Grierul* şi a frânt o labă şi indurerat s'a rezemat într'un băţ, pe când o altă broscuţă a venit să-i schimbe doctorul pansamentul de la gât, căci e răcită de atâta *orăcăit.* N'or fi venit după nunta lui *Călin?*

Tot tabloul de şi aşa de fantastic şi atât de absurd, este plin de viaţă, pentru că artistul a ştiut să transpuie viaţa noastră în sufletele acestor fiinţe, făcandu-le să trăiască o clipă din viaţa noastră, după cum trăim noi privindu-le pe ele un minut din viaţa de toate zilele.

Şi aci e toată asta, ori cum s'ar manifesta ea.

I. D.

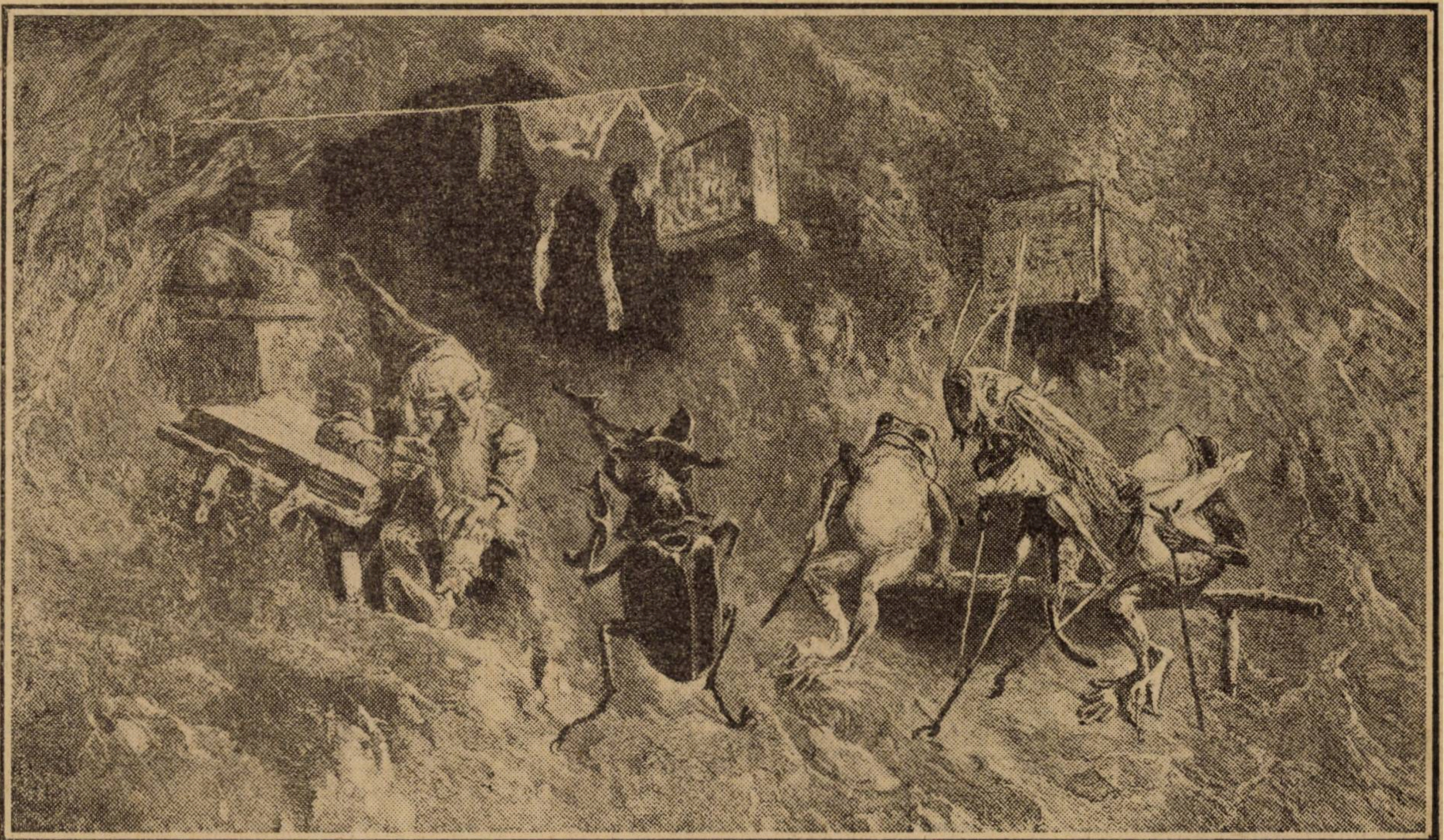

„Medicul Pădurii în ora de consultaţii" de Heinrich Schlitt

Rondelul cugetării

Scriitorului Leontin Iliescu

Precum comori adună marea
Ce strălucesc în inserare;
Cât e de mic, il face mare
Pe om, eternă... cugetarea.

Din sbuciumu'i şi frământarea
Clădeşte unei lumi altare,
Precum comori adună marea
Ce strălucesc în inserare...

Işi tae in granit cărarea
Tot mai adânc, spre-o nouă zare;
Si moartea-o jucărie'i pare
Ca să renască din uitare
Comorilor ce adună marea.

Seb. Hortopan

Romanță

In agonia toamnei funerare, suspină parcul obosit
Mărturisind eternul cântec al dragostelor ce-au murit;
Si'n noapte trist sfidând decorul pustiu al toamnei reci,târzii
Surâde luna cernând raze dealungu-aleelor pustii.

Podoabele de arbori veteji se 'ntind covoare pe pământ
Un miserere tainic cântă un glas neprihănit de vânt,
Acorduri vagi misterioase scandează lacul ațipit
Si'n noapte stins se-aude jalnic plângând un ecou obosit.

Departe apele sfioase își plâng bizar durerea lor
Si'n ronduri se aud suspine, suspinul florilor ce mor;
Sfios îngână o serenadă departe un clavir în noapte
Si undeva ascuns tot plânge un suflet blestemat în șoapte.

Târziu când totul doarme 'n pace și adânc repausul se'ntinde
In minte torța aceiași patimi mai întețit profund s'aprinde,
Mi-e gândul sbuciumat și'n minte aducerile aminte 'mi vin
„O! iarăși mă 'nfioară acelaș al dragostei ne'nțeles chin„.

D. Negulescu-Pitești

Adversarii lui Napoleon I
la Lobau
— Narațiune istorică —

Napoleon I înainta, în 1806, spre Viena. Voia să sdrobească armata arhiducelui Carol, care se ridicase în potrivă-i. Dar iată că din Lobau, o insulă pe Dunăre în apropiere de capitala Austriei, e întâmpinat cu ghiulele. Napoleon se opreşte în loc cu armata sa şi dă ordin să se ia numai de cât în stăpânire insula, curățând-o de vrăjmaşi. Dar insula opune armelor franceze o rezistenţă care uimeşte pe marele general.

— Ce e asta? exclamă Napoleon. Trupele care ocupă insula de sigur că nu sunt nemţi. Aceia s'ar fi plecat până acum.

Intorcându-se apoi spre mareşalul Lannes, care-i era la spate, îi ordonă:

— Mareşale, cu ori ce preţ, să-mi prindeţi câţi-va oameni din acea garnizoană şi să mi-i aduceţi aici.

Ordinul se execută. Cu preţ greu, cu jertfe disproporţionate, se aduseră înaintea împăratului câţi-va soldaţi austriaci din Lobau.

— Bine! zise împăratul aţintindu-i cu privirea lui pătrunzătoare. Să vie cineva care ştie nemţeşte, să-i întrebe cine sânt şi câţi sânt.

Un ofiţer înaintează spre ei şi le vorbeşte nemţeşte. Soldaţii austriaci dau din umeri şi nu răspund nimic, fiindcă nu înţeleg nimic.

— Iată, afirmă împăratul: ştiam eu bine că nu sînt nemţi! Dar ce sînt? Un soldat dintre cei prinşi bănueşte şi pricepe vorba franţuzească a împăratului şi-i răspunde-:

— Apoi, mărite doamne, noi suntem români din regimentul 31 de infanterie.

— *Poi, domine, romani, regimento, fanteria,* îngână împăratul repetând cuvinte cunoscute lui, corsicanul, şi pe care le prinse din graiul catanei; ăştia sunt italieni. A, iată dar valoarea armatei austriace!...

Printre trupele franceze se afla şi un ungur care asista la scena cu captivii austriaci. Acesta îşi ceru voe să vorbească şi dete următoarea explicaţiune marelui împărat.

— Da, sire, prin văile munţilor Carpaţi locueşte o populaţiune care-şi zice români şi care vorbeşte o limbă asemănătoare, întru câtva, cu cea italienească. Ei dau trupe bune de infanterie, aşa e, dar nu constituesc numai ei singuri forţa adevărată a Austriei, căci sunt amestecaţi cu unguri. Mai toţi aceştia vorbesc şi ungureşte.

Şi maghiarul, adresându-se ungureşte unuia dintre prinşi, acesta se nemeri că-l înţelese şi-i răspunse în limba lui.

Atunci împăratul conchise:

— Iată ce e de făcut!

Şi ordonă ungurului să întocmească o proclamaţiune în ungureşte, de vreme ce şi celelalte popoare eterogene din Austria pricep această limbă. Prin această proclamaţiune să le spue că împăratul le făgădueşte să-i scoată de sub jugul Austriei, pentru care ei nu se cade să-şi mai jertfească viiaţa, precum o fac.

Hrisovul acesta se alcătui şi Napoleon îl subsemnă. Un exemplar după el se află în biblioteca statului din Buda-Pesta.

— *Romani, romani!* repetă Napoleon pe gânduri. Tot virtutea romană face forţa armatelor! Trebue făcut ceva pentru acest popor...

Evenimentele însă se precipitară şi marele Napoleon nu-şi putu ţine cuvântul dat în momentul când în gândul lui se puse, pentru prima dată, temelia politicii naţionalităţilor.

Dar ce n'a făcut Napoleon I pentru noi românii, a îndeplinit Napoleon III, a desăvârşit Franţa întreagă, căruia îi suntem datori o recunoştinţă eternă.

Curioşii, doritori d'a cunoaşte mai multe şi mai precise amănunte asupra scenii pe care o schiţarăm, pot consulta biblioteca gimnaziului român din Braşov. Acolo vor găsi Monografia regimentului austriac 31 de infanterie, o broşură de o sută de pagini, format mare, tipărită cu litere chirilice în anul 1820.

N. ŢINC

Medicina la Egipteni
de SILVIU NICOARĂ

Medicina, ca orişice ştiinţă (sau artă) aplicată, a rămas puţin desvoltată la popoarele antice. Vindecarea se făcea atunci sau prin metode oculte — cum era autosugestia pacientului, passele magice, somnul hipnotic — (şi în acest caz metodele ei erau eficace, dar nu ni s'au transmis, fiind cunoscute numai de câţi-va iniţiaţi) sau prin practici grosolane, uzitate de vrăjitorii şarlatani sau „doctorii" ambulanţi. Leacurile acestora din urmă îşi aveau origina în „experienţa" poporului sau tot într'o iniţiere străveche, dar trecută prin filiera atâtor superstiţii, se depărtase mult dela adevăr.

In articolul acesta gândesc să mă ocup de ceiace era medicina populară la Egipteni, poporul acela despre care s'a luat obiceiul să se sanctifice orice urmă, fără a se avea întotdeauna dreptate. Las la o parte pe savanţii preoţi familiarizaţi cu misterele trupului omenesc; despre aceştia ştim foarte puţin, însă din puţinul acela ce ne putem face idee despre meşteşugul lor în vindecarea boalelor. De bunăseamă că se serveau de acea terapeutică pe care văd că o folosesc acum şi modernii; făceau prin mijloace oculte ca să reacţioneze toate puterile sufleteşti ale pacientului împotriva boalei. Cu alte cuvinte întregul organism îşi concentra forţele împotriva duşmanului acela interior, arătat de voinţa magului. Fagocitoza — acel fenomen biologic al nimicirii microbilor de către globulele albe — devenea astfel conştientă. Energia care până acum se risipea haotic pe tot cuprinsul trupului, se statornicea astfel în părţile atacate. Sângele circula mai puternic, muşchii se încordau şi ţesuturile se oţeleau într'o rezistenţă surdă. Iar peste puţin timp, sub farmecul voinţii magului, pacientul îşi recăpăta sănătatea.

Să vedem însă mijloacele medicinii populare aşa cum ni le arată *„Papirusul Ebers“*, după numele egiptologului german care l'a găsit şi l'a editat. Sunt înşirate aci o sumă de reţete practice, care mai de care mai ciudate. După afirmaţia lui *Maspero* însă câteva din ele sunt exacte, fiind recunoscute ca atare de medicii moderni.

Iată una: *„Pentru descărcarea pântecelui; Lapte de vacă, grăunţe, miere; pisate, strecurate, fierte; a se lua de patru ori“* Sau *„Pentru a vindeca colicii: sulcină, smochine, fierte în untdelemn; a se unge partea bolnavă“*.

Colici erau o boală frecventă printre Egipteni, ca şi durerile de cap, pentru care se recomandă: *„Făină, tămâie, lemn de Ona, plante Uâb, mentă, corn de cerb, grăunţe de sicomor, grăunţe de nuierit, ghips de zidar, grăunţe zait, apă; pisate, puse la cap“*.

Cea mai periculoasă boală, şi în acelaş timp mai frecventă, era însă acea a ochilor. Fie din pricina soarelui neîndurat şi a muncii continue sub razele lui, fie din infecţii, ochii supurau necontenit. De aceea scribul n'a uitat să adaoge şi o *„Prescripţie pentru ochiu, potrivindu-se la toate neorânduelile cari se petrec în acest organ;*

‚Creer omenesc: a se împarte în cele două jumătăţi ale sale; a se usca cealalta a se pisa, strecura, a se unge ochiul dimineaţa“.

Nu ştiu dacă leacul s'a experimentat în zilele noastre. De altfel ar fi şi greu, pentru că nu se ştie la ce maladie a ochilor ar putea fi eficace, universalitatea pe care i-o atribue scribul nefiind decât o explicabilă reclamă. In orice caz reţeta să nu ne pară inaplicabilă, pentru că la Egipteni se găseau la orice oră din zi sau din noapte, creere suficiente pe cari le scoteau de la cadavrele ce trebuiau mumificate.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 150 lei fiecare.

O sinteză istorică a d-lui Pârvan

I.

D. Vasile Pârvan e unul din puţinii cari au înţeles rostul şi fiinţa istoriei. A înţeles menirea documentului şi valoarea studiului său; a înţeles trecutul nu ca un prilej de citaţii şi de hârtie tipărită, ci ca un aspect al aceleaşi vieţi măreţe care ne învălue, ale cărei forme s'au repetat şi se repetă necontenit în omenire. De aceia judecă faptele trecutului nedepărtându-se nici odată de bunul simţ şi păstrând temeinic contactul cu realitatea. Citind de obicei istoricii moderni — mai cu osebire cei teoretici — păstrezi impresia ciudată că nu te afli în lumea înconjurătoare.

Istoricul ori se lasă copleşit de greutatea şi numărul faptelor — şi atunci nu mai întrevede realitatea — ori se adânceşte în lumea imaginaţiei sale şi creiază explicări şi argumentări a căror valoare ideologică e cu totul străină de cea a noastră. Sunt, ce-i dreptul, istorici cari odată cu faptele asimilate, înţeleg şi spiritul epocii pe care o studiază, culoarea locală, — în acelaşi timp când o intuiţie minunată îi face în stare să înţeleagă cheia multor evenimente despre cari documentele nu pomenesc nimic. Unul de felul acesta e cunoscutul *Guglielmo Ferrero* care în a sa *„Mărefie şi decadenţă romană“* (6 volume) a căutat să întrevadă întreaga psichologie a epocii pe care o zugrăvea, a popoarelor şi a eroilor; să găsească toate pricinile, conştiente sau inconştiente, cari au determinat curba evoluţiei Republicei Romane şi mai ales să reînvi în faţa cititorului priveliştile şi faptele petrecute acum două mii de ani. Tot un istoric-pictor este şi Neculaie Iorga al nostru, cu o sensibilitate pâlpâindă de artist, înzestrat cu belşug de culori şi veşnic însetat de viaţă pe care documentul nu-l lasă rece şi morăcănos şi pe care erudiţia nu-l înăbuşe.

Vasile Pârvan îşi are însă locul lui aparte; scrisul îi este potolit şi cugetat ca vorba cumpănită a unui român pe care viaţa l'a biciuit îndeajuns. O frază depănată pe îndelete, bogată şi senină, în care cuvintele stâlcite de limba modernă a orăşenilor îşi recapătă aroma dela obârşie, iar vorbe desmormântate de prin cronici sau culese din ţărănime dau paginelor un colorit arhaic şi sănătos. Pe ici, pe colo, neologismele vin să prindă sigure idei sintetice în propoziţii retezate. Iar intervertirea cuvintelor aduce o sumedenie de nuanţe inedite cari îmbogăţesc haina, ce pare simplă, a cărţii

II

Vasile Pârvan este în acelaşi timp un mare savant şi un dibaciu mânuitor de limbă românească. Iar cartea despre care năzuim a scrie astăzi: *„Inceputurile veţii romane la gurile Dunării“*, o fericită închegare a acestor două calităţi. Ea este o popularizare minunată a rezultatelor ştiinţifice pe cari le-au avut săpăturile autorului în vechile cetăţi ale Dobrogei. De vreo cincisprezece ani d. Pârvan s'a dăruit cu sufletul desgropării urmelor trecutului nostru din Sciţia mică. Rând pe rând au apărut între spinările joase ale uscatelor dealuri dobrogene, marmora greco-romană, iar inscripţiile au adus lumină şi viaţă pe locuri unde nici tradiţia numai păstra imaginea anticei splendori. Cu deosebire *Ulmetum şi Histria* au răsplătit cu belşug truda arheologului şi au dăruit materialul din cari s'au alcătuit nenumărate comunicări savante şi originale la Academia Română. Şi din toate aceste descoperiri s'au înţeles multe lucruri ce până atunci rămăseseră neînţelese şi harnicul arheolog îşi statornici numele în câmpul ştiinţei. Iar ca şi cei mulţi să se înfrupte din belşugul descoperirilor sale, Vasile Pârvan alcătui cartea al cărui titlu îl pomenirăm mai sus.

Şi este cartea aceasta o minune, din mai multe puncte de vedere. Dintru'ntâi se desfăşoară aci viaţa românească ce a decurs la gurile Dunării din cele mai vechi timpuri (secolul al doilea înainte de Cristos) şi până la năvălirea barbarilor. Rând pe rând se ivesc în faţa ochilor noştri sălbatecii Sciţi cari veneau din Basarabia şi cari nu reuşiseră să se alăture de pământ şi să rodească o cât de sumară civilizaţie; apoi negustorii Greci cari vin să întemeieze însă cu şeapte sute de ani înainte de Cristos porturi întărite pe malurile mării şi ale Dunării (Callatis, Capidava, Tomi, Ulmetum, Holmyris, Salsovia, Histeria şi altele, dar cari, mânaţi de interesele lor negustoreşti şi împiedicaţi de necurmatele năvăliri barbare, îşi hotărnicesc civilizaţia lor exclusiv la oraşe; şi însfârşit răzleţii negustori coloni şi romani ce se ivesc în Moesia, lângă Dunăre, prin secolul II-lea.

Aceştia sunt prea puţini, dar sunt şi, ceace trebue admis pentru a putea explica cele ce urmează, — continuă a veni încât pela jumătatea secolului I după Chr. au o majoritate în satele dobrogene. Nu s'a'r putea explica monumentele de înaltă artă arhitecturală ce s'au găsit în Dobrogea (monu-

La comisar

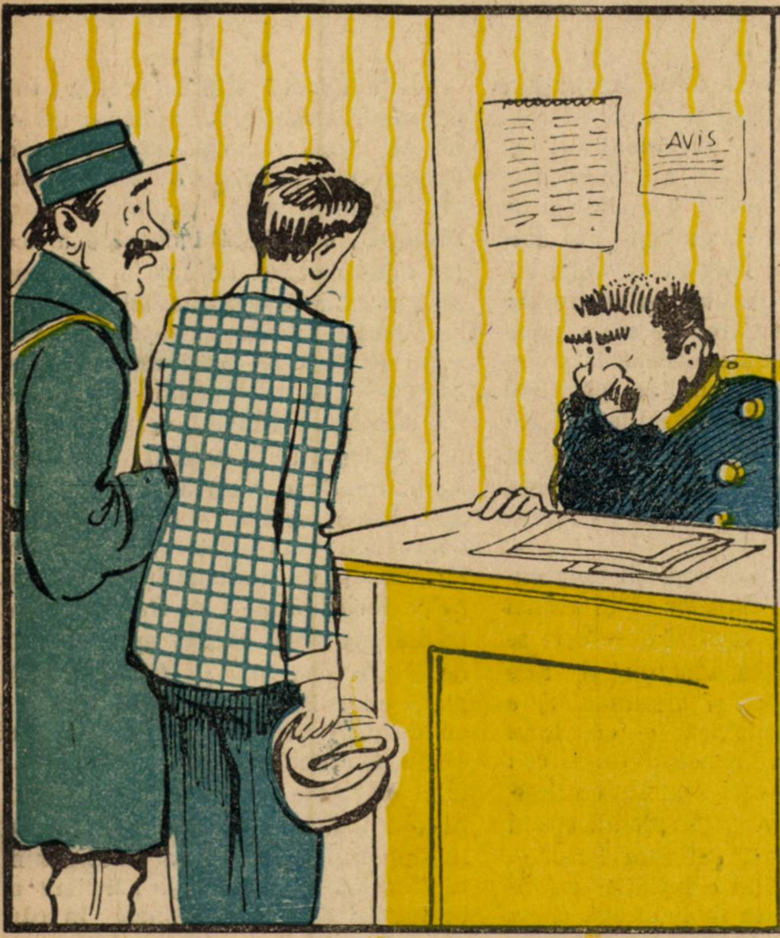

— Cum te chiamă ? Ce faci ?
— Eu fac... desperarea părin ților, d-le comisar !...

Rezon

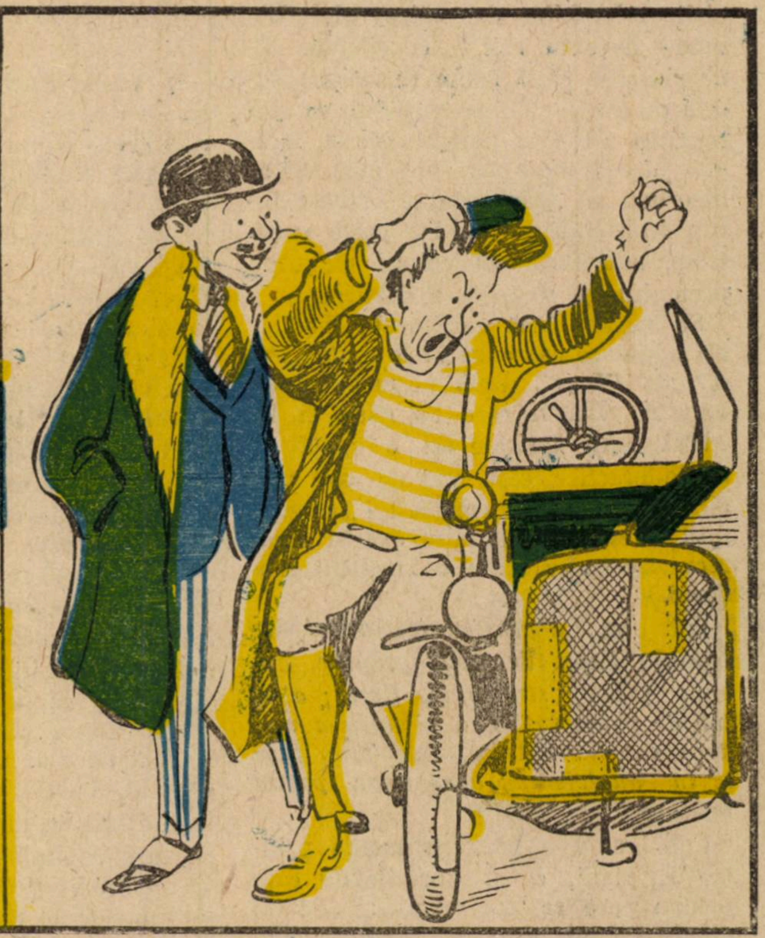

— Ah ! râșniță idioată, afuri
— De geaba, amice, nu înțele sită, tâmpită,
mașină americană... ge românește, nu vezi că e o

decât admițând existența unei culturi atât de ridicate ca și aceia din restul Impărăției Romane. S'au găsit cărămizi cari dovedesc școli greco-romane până și în Oltenia. .Descoperirea aceasta a făcut'o acum treizeci de ani istoricul Tocilescu, și-a publicat articolul *„Homer la Reșca“* în *Literatura și arta română*“ anul I. Cărămida de care e vorba, păstrează un fragment din Omer și slujea pentru școli.)

Iar toată această civilizație n'ar fi putut apărea într'o jumătate de veac; rădăcinile ei sunt cu mult mai adânci; germenii culturii romane trecuseră Dunărea cu mai multe sute de ani în urmă, atunci când Dacia era încă sălbatecă. Iar romanii nu s'au așezat la orașe ci ei, cei dintâi, au alcătuit sate *(„vicus“)* unde, stăpâni neturburați, și-au impus legile lor, moravurile lor — și au început munca trudnică de civilizație a autohtonilor. Deabia acum Sciții — cari trecuseră nesimțitori pe lângă cetățile împodobite ale grecilor — s'au statornicit în satele Romane, învățând dela ei munca țăranilor și limba română. In acelaș timp civilizația română se întinde și în târgurile grecești în care

mulțumitori împăratului roman care adusese liniștea în provincie, — începuseră să-și părăsească vechiul stil arhitectonic și să-și clădească casele după modelul celor rmoane.

Astfel germenii romani ridicară cu o sută de ani înaintea Daciei, Dobrogea pe treapta civilizației Orientale. Dar de care germeni va putea fi vorba ? De bună seamă, coloni romanizați, vagabonzi orientali ori săraci de pe tărâmurile africane.

Așa s'a crezut, dar Vasile Pârvan a arătat că nu s"a crezut exact, pentru că după pietrele rămase știm că : romano-dacii numeau pe împărat "părinte“ ca în occident iar nu „stăpân“ ca în orient; că ei aveau sărbătoarea „Rosaliilor“ ca și plugarii italieni și că, însfârșit, acești daco-romani *și numai ei singuri, dintre toate provinciile* aveau cultul zeului *Silvanus Sator*, care cult nu se găsește decât exclusiv în Italia. Iată deci obârșia colonitilor romani....

Dar ce s'a întâmplat cu civilizația aceia înaltă din sec. III-lea ? Ea a fost pierdută de către romani ca să-și poată apăra viața. Iată sacrificiul civilizației romane pentru a păstra viguros sământa romană....

M. ELIADE

Crème Simon

CREMA SIMON
Această cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.
CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei : crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc.
Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra și Săpunul Simon

Universul Literar
Cuponul Nr. 11
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului„ printre cari și 3 CASE.
Tragerea în primăvară

5 lei exemplarul Duminică, 15 Februarie 1925

UNIVERSUL·LITERAR

PREŢUL ABONAMENTULUI în ţară: pe un an **150 lei** în străinătate pe un an **300 lei**

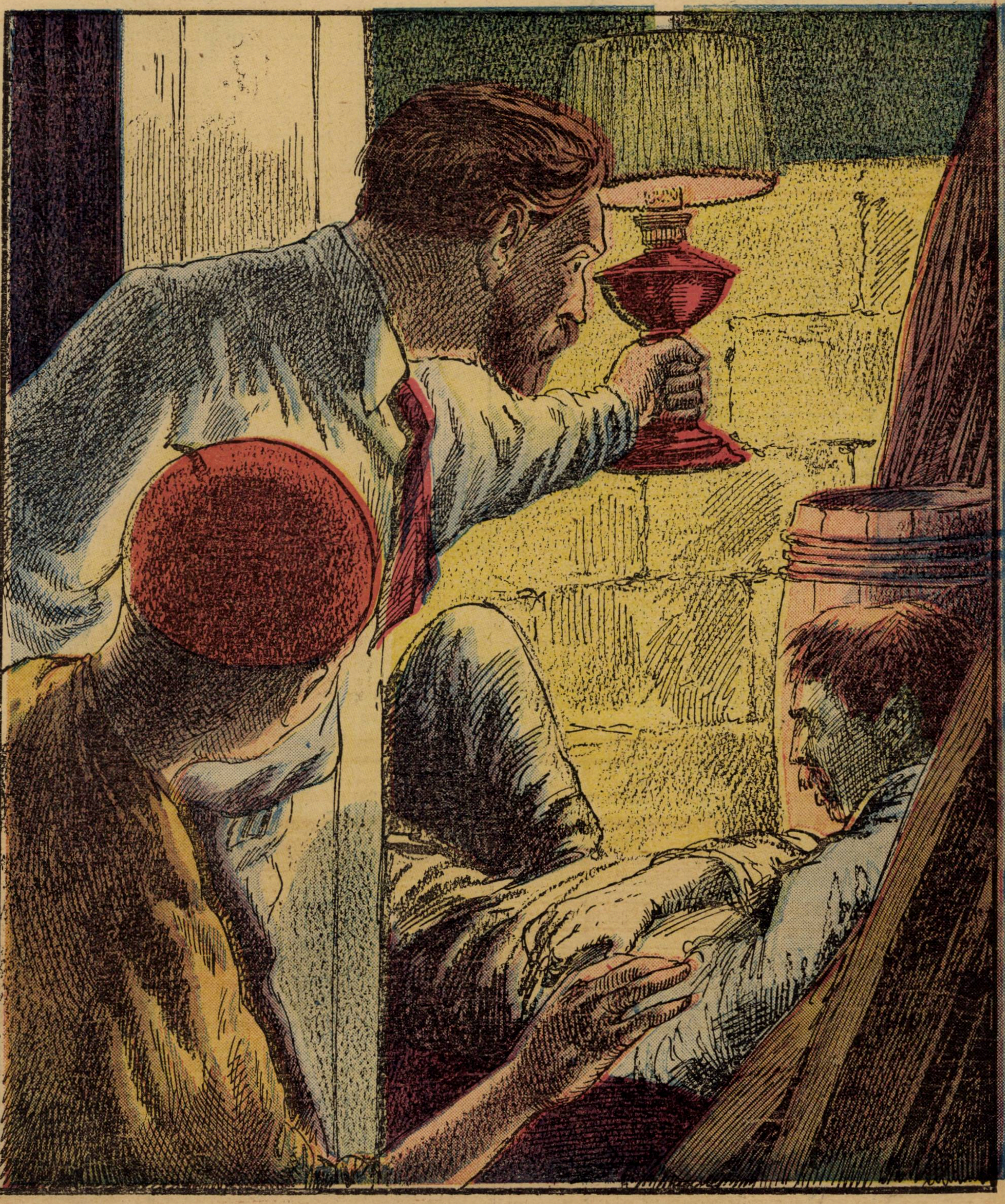

Casa spânzuratilor.—(Vezi explicatia în pag. 2-a)

Marmora lui Paul Verlaine

de LEONTIN ILIESCU

„Pauvre Lélian“ — aşa era chemat în intimitate poetul — a dus o viaţă de sbucium, în conflict permanent cu realităţile obiective ale societăţei, cu care nu se puteau armoniza idealităţile subiective ale visătorului.

In vechea cafenea Procope din Paris, un fel de Fialcovski sau Kübler al Bucureştilor, Paul Verlaine îşi avea colţişorul intim, ocupat odinioară de Alfred de Musset, unde, în faţa unei mese de marmoră, se strângea cu admiratorii săi, ca să-şi înece amărăciunile în absintul amăgitor.

Aci veneau şi cămătarii de totdeauna ai geniilor şi talentelor, să-şi însuşiască pe nimic creaţiunile maestrului ca să le vândă în urmă cu mare câştig revistelor şi ziarelor literare din Paris.

Poetul îşi potolia arşiţa dorului în alcoolul nimicitor; cămătarii, la pândă, achitau nota, „la douloureuse“, ştiind prea bine că se vor despăgubi din belşug.

Marmora lui Verlaine era sfinţită cu versuri întraripate, cu crochiuri şi desene admirabile, cu inspiraţiile aleşilor ce 'mprejmuiau istorica masă.

Cafeneaua Procope nu mai există; vestita marmoră a lui Paul Verlaine a fost vândută pe preţ mare unui bogat iubitor de relicve.

Se spune că preţul l-ar fi uimit pe *„pauvre Lélian“* şi-iar fi îndestulat capriciile, dacă poetul n'ar fi trecut în nemurire înainte de vânzarea celebrei mese.

Astăzi lucrurile nu se mai întâmplă la fel. Vremea lui Verlaine a apus ca şi epoca lui Eminescu. Astăzi poeţii, elegant şi cu îngrijire îmbrăcaţi, bine „stilaţi“, cu toate că zilele sunt încă destul de aspre şi-au asigurat în viaţă nu numai soclul vremelnic lor „imortalităţi“, dar şi o viaţă actuală, lipsită de griji şi amărăciuni.

Nivelul sufletesc însă a scăzut în zilele de după răsboiu. Cântăreţii neamului — n-i grăiesc despre cei vrednici şi pe cari talentatul i-a consacrat — sunt robuşti, rubiconzi şi inculţi. Cultura naţională e şi ea în suferinţă tocmai din pricina asta.

Căţi nu sunt însă, dintre cei mai buni scriitori de astăzi, tot astfel cum erau pe vremuri, la noi Eminescu, Verlaine la Paris. Cei de astăzi n'au însă nici norocul de a-şi îneca amărăciunea, dacă nu în absint, cel puţin într'un şvarţ cotidian?

„Pauvre Lélian“ a lăsat în urmă-i operă nemuritoare, şi o marmură ce, în loc să fie aşezată, lespede comemorativă la mormântul poetului satisface astăzi capriciul estetic al vreunui milionar îndrăgostit de relicve; Eminescu al nostru a lăsat şi el operă fără moarte, dar de masa lui de brad nu mai pomeneşte nimeni nimic.

Căci aşa merg lucrurile în vremuri când poeţii şi artiştii, producători de bunuri materiale, n'au parte nici de o zeciuială din aceste bunuri de cât atunci când ştiu să-şi împletiască talentele cu năzuinţa obrasnică a celui care *vrea* s'ajungă.

Sunt acestea însemnări de gânduri triste, ce nu trebue să scoboare sufletele celor aleşi. Ei trebue să priceapă că nefericirile de astăzi îi vor face să înţeleagă fericirile de mâine prin contrast.

Şi apoi, tot omul poartă cu sine sau în sine cheia şi a norocului şi a Calvarului său pe pământ.

Singura mulţumire

Plictisit hoinăresc pe străzi fără nicio ţintă şi simt desgust de tot, din cauza unei suferinţe ascunse pe care n-o pot explica.

Văd un schilod. Acesta-i mai nefericit ca mine, şi binecuvântez viaţa că mi-a dat un colţ mai bun sub soare şi că pot să trăesc întreg şi sănătos.

Intru într'o sală unde s'a anunţat *o* conferinţă. Ascult un conferenţiar plictisitor şi mediocru.

Mă duc la o expoziţie de pictură, dar nu sunt mulţumit de ceiace văd, fiindcă zugrăveala ce privesc e o profanare a artei.

Citesc un afiş care anunţă că la teatru se joacă o piesă proastă pe care am văzut-o.

Trec mai departe.

Ascult o conversaţie între doi oameni comuni.

Deodată, după un colţ de stradă, îndărătul meu, aud pe doi tineri cari discută cu aprindere. Unul citează o frază dintr'o bucată literară a mea, care i-a plăcut. El se entusiasmează şi pronunţă cuvinte de laudă.

Mă întorc şi mă uit la ei.

Trec mai departe şi reflectez: Azi când toată lumea e obsedată de grija zilei de mâine şi materialismul domină peste tot, s'a găsit unul care să resimtă ceiace m'a preocupat pe mine.

Sunt mulţumit că trăesc, că gândurile, impresiile şi sentimentele ce le am avut şi le-am dat în vileag, exprimă mult şi etern adevăr omenesc şi că ele interesează şi pe alţii...

Aceasta-i unica, dorita şi complecta mea satisfacţie.

G. Niculescu-Varone

Zări pustii

In taina visului ce sboară
Pe-aripa vântului pribeag,
Iluziile'ncep să moară
Şirag după şirag

Se plânge liniştea în noapte
Pe turla vechei mânăstiri,
Infiorând cu triste şoapte
Iubirea'ntregei firi.

Şi'n zarea care'ncet se stânge
I-şi cântă liniştea trecutul,
In depărtări de foc se plânge
Mereu necunoscutul

Cu gândurile'mprăştiate
Ce sbor spre bolta cenuşie,
I-mi mor iluziile toate
Din inima-mi pustie!

Anton Gurgu

Casa spânzuraţilor

de Jacques Cézembre

(Vezi ilustraţia din pag. I)

N'am crezut nici odată în supranatural dar dacă am căutat în totdeauna să explic din punct de vedere logic, faptele cele mai ciudate în aparenţă, în schimb simt o adevărată pasiune pentru tot ce prezintă la prima vedere un caracter ciudat.

Insist asupra punctului acesta pentru ca cititorii să înţeleagă mai bine motivele care m'au îndemnat să plec la Oran acum câţiva ani. Algeria nu mă atrăgea unde nu cunoşteam pe nimeni şi nu aveam nici un prieten. Singura cauză a plecărei mele a fost atracţia pe care o exercita asupra mea „Casa spânzuraţilor".

Cu câţiva ani mai înainte un unchiu al meu se spânzurase acolo, lăsându-mi casa şi averea lui, foarte neînsemnată de altfel.

Sfârşitul acesta tragic era destul de ciudat la un bătrân pacinic cum era unchiul meu. Pe de altă parte câteva amănunte stranii m'au impresionat oare cum. Toţi banii, pe care unchiul meu îi ţinea în casă dispăruseră odată cu moartea lui. S'a făcut o anchetă dar nu s'a descoperit nimic.

Puţin timp după moartea unchiului meu casa a fost închiriată unei familii spaniole, şi după cinci spre zece zile dela mutarea lor în casă s'a răspândit în tot orăşelul Oran un zvon lugubru: Intreaga familie se spânzurase.

De data asta n'am mai putut rezista curiozităţii şi m'am dus la Oran.

◆ ◆ ◆

Au trecut câteva săptămâni dela

instalarea mea în „Casa spânzuraților" cum îi se spunea prin partea locului, fără să fi observat cea mai neînsemnată anormalitate.

Intr'o zi, pe când mă întorceam acasă, după o absență de vre-o două săptămâni, dintr'o excursie pe care am făcut-o prin împrejurimi, am fost întâmpinat de o spaniolă bătrână care mi se adresă pe un ton foarte speriat:

— Vai Doamne! nu știți noutatea. José Barriga, vecinul d-voastră a dispărut. Toată casa lui a fost scotocită fără nici un rezultat... Lumea din cartierul unde e situată casa d-v. a început să se mute... groaza domnește în oraș...

* * *

Cum am intrat în casă, am simțit un miros greu care venea din pivniță.

Fără să stau mult pe gânduri am luat o lampă și m'am dus în pivniță. Imediat însă m'am retras îngrozit. Un cadavru zăcea acolo, un cadavru groaznic desfigurat și descompus în care am crezut că recunosc pe vecinul meu Barriga.

Vestea morții vecinului meu se răspândi ca fulgerul în tot orașul. In același timp era un mister, cum de putuse omul acesta să se introducă în casa mea. Ipotezele cele mai fantastice circulau. Un medic legist chemat ca să examineze cadavrul declară că Barriga murise de inanție. Dar ceia ce depășea imaginația tutulor fu că într'unul din buzunarele mortului s'au găsit doi metri de frânghie iar frânghia aceasta era la fel cu aceia cu care se spânzurară primii locatari ai casei.

* * *

Văzând că nimeni nu reușește să deslege misterul care plutea asupra casei, am hotărât să mă fac luntre și punte ca să-l desleg eu. Lucrul n'a fost tocmai așa de greu, de oare ce după multe cercetări, am descoperit în pivniță o ușă secretă care dădea într'un gang subteran ce se întindea până la casa lui Barriga.

De data asta nu mai încăpea nici o îndoială că vecinul meu săpase gangul acesta și grație lui se introduse în camera unchiului meu. Da, Barriga poseda geniul crimei. După ce-și omora victimele, le spânzura și datorită superstiției locuitorilor din Oran n'ar fi fost bănuit nici odată...

Cu toate însă că misterul a fost desvăluit și deși au trecut câți-va ani de când am părăsit orășelul Oran, vila mea se află și astăzi de vânzare și toată lumea o denumește „Casa spânzuraților".

Trad. de C. A. I. Gh.

Doină veche

Codruleț cu frunza deasă!
Sunt plecat de mic d'acasă,
Eu nu știu cosi la coasă,
Nici cu plugul ca să ar,
Nici să'njug boii la car!

Și pribeag dacă-am plecat,
Prin străini am tot umblat,
Și a vrut Dumnezeu cu mine,
De-am trăit și rău și bine
Zile negre sau senine!

Bun prieten mi-a fost teiul,
Plugul meu a fost condeiul,
Și ogorul o hârtie,
Casa mea câte-o chilie,
In amara mi pribegie!

Foaie, verde, foi de nuc,
Dar am sânge de haiduc,
Și mereu ma duc mă duc,
Vocea inimei de ascult,
Nicăeri nu stau prea mult!

Iar pe unde mă opresc,
Cu streinii de vorbesc,
Sau de stau cu ei la masă,
Gândul meu e tot acasă,
Dorul, jalea mă apasă!

S'apoi verde de mohor,
Sunt bolnav de-atâta dor,
C'aș vrea să fiu șoim să sbor,
Să cutreer lumea toată
Și peunde am trăit odată!

M. Marinescu-Angel

ROMÂNIA!

— POVESTE —

România era o femee frumoasă, bogată, bună și vecinic tânără pentru că era nemuritoare!

Ea avu mai multe fete. Pe cele din urmă când erau mici i le furaseră niște vecine rele: Basarabia i-o furase Rusia, o vecină puternică care poftise la drăgălășenia ei. Transilvania o luase altă vecină: Ungaria; iar Bucovina o furase Austria.

Fetițele furate nu uitau pe mama lor, și cu cât creșteau cu atât dorul lor era mai mare și mai înfocat. Se făcuseră mari și frumoase, și vecinic își îndreptau privirile înduioșate spre țara lor.

Ungaria dorea Transilvania cu flăcăii ei cei mai frumoși și mai voinici, dar aceasta din urmă nu vroia nici să-i vadă, nici să-i audă. Visa de neamurile ei; de românașii sprinteni și voioși, ale căror doine străbăteau munții și pădurile, de-i fermecau auzul, și sufletul. Frumoasa Transilvanie cu ochii scânteietori și gura rumenă, răspundea la cântecele falnicelor românași, cu cuvinte pline de jale; iar când auzea cavalul zicând horele, sârbele și tărășelile, piciorușele ei nu mai puteau sta locului, se repezeau spre dealurile și văile de unde venea chemarea. Dar Ungaria la plânsetele fetei, râdea cu răutate și o amenința cu întemnițare, dacă n'o fi cuminte!

România: „dulcea" așa-i ziceau cei care o cunoșteau, era așa de frumoasă, și din mâinele ei răbdătoare eșeau așa de minunate lucruri încât toți o iubeau. Chiar mama ei cea vitregă n'ar fi dat-o nimănui afară din casă. Biata fată era foarte amărâtă pentru că era așa de strâns ținută. Obrajii ei rumeni și trupul durduliu nu slăbeau însă de atâta amărăciune, și'n sufletul ei nu murea speranța că odată, odată, se va înapoia la vatră! Era credincioasă, se ruga la Dumnezeu mult, și într'o noapte visase că o zână frumoasă îmbrăcată ca o regină, venise s'o ia, și'npreunând sub mantia-i de aur cele trei surori de atât de amar de ani despărțite, le dusese la mama lor România, care cu lacrămi de bucurie, îi mulțumea slăvind-o!

Dar cea mai nenorocită era Basarabia: plină de daruri sufletești și trupești făcea fericirea celor din jurul ei, însă oricât se trudea, nu isbutea să mulțumească pe sgripțoroaica de Rusia, care din nimica toată se'nfuria și o schingiuia de vai de sufletul ei!..

Crescură între străini cele trei surori, visând la duioasa lor mamă, cu credința'n Dumnezeu, că într'o zi o minune le va strânge la olaltă!...

Iată că s'aude că un potop mare s'a năpustit peste omenire!

Războiul! acest zeu curat a deslănțuit asupra oamenilor toate năpăstele; și numai cei care or ști să se lupte cu toate nevoile, vor putea răbda toate suferințele; vor fi scutiți de crudul zeu, și a lor va fi isbânda...

Din cornul său, în culmea Carpaților România dă alarma: chiamă pe copii ei la arme! băeții la luptă, fetele la mângâierea chinurilor. Potopul vine! Se aud urletele de durere, strigătele fioroase ale luptătorilor, bubuitul văzduhului, se simte ceaţa de foc, duhoarea valurilor de sânge care încălzesc pământul îngheţat de groază!...

In ochii scânteietori ai Transilvaniei şi Bucovinei, în cari se oglindesc spăimântătoarele imagini, licăreşte însă raza speranţei că în trecerea acelui puhoi, se vor rupe zăgazurile care despart ţara mumă de acea a copiilor, şi că vor fi în curând unite! Dar vai! prin câte suferinţe?!... Românaşii viteji se rostogolesc din vârful munţilor de unde au văzut pe surioare întinzându-le braţele. Ei mor surâzându-le şi chiamă pe alţii în locul lor? România priveşte: îşi muşcă buzele ca să nu strige de durere la vederea atâtor fii cari închid ochii pe vecie; dar ea sună. chiamă mereu: alţii şi alţii sosesc de umplu golurile!

Dar puhoiul este prea puternic, în vârtejul lui fioros, distruge tot în calea lui; şi puţini copii care văd că o moarte sigură îi aşteaptă, se retrag la sora cea mare: Moldova, unde să ţie sfat şi să se întărească împotriva acelui iad. Moldova înţeleaptă şi primitoare, leagă rănile, şterge lacrămile, şi cu vorbe blânde mângâie şi îmbărbătează. Iată însă zâna visată Bucovina: apare seducătoare şi senină îmbrăcată în alb, cu crucea Mântuitorului pe piept. Ea atinge cu mâna-i fermecată frunţile românaşilor, şi'n inimile lor speranţa şi dorul biruinţei încolţesc; iar cu vocea ei mângâietoare le spune: „Să n'aveţi teamă, pe aicea nu se trece!“ Ziua cea mare a sosit! Toţi copii României sunt gata: ori moartea, ori nemurirea!...

Iadul se apropie... valurile de foc vin unele după altele; cortegiul de chinuri înaintează! Românii cari ştiu, cari simt, cum le luminează sufletul raza surâsului fermecător al zânei care le-a spus: pe aicea nu vor trece! strigă mamei lor România îngrozită de ce-i văd ochii:

— Mamă să nu ai teamă! Apoi cu piepturile descoperite aşteaptă puhoiul...

Uimitoare minune! Iadul a sosit! Dar piepturile românilor sunt de oţel, şi într'un minut de supraomenesc eroism, copii României au spulberat urgia care să năpustise asupra lor!

In urletele de furie şi de durere ale duşmanilor, o muzică îngerească se aude: sunt vocile fiicelor înstrăinate; doinele duioase care din trei unghiuri ale ţărei răsună; este cântecul de bucurie al fericitei mame; este zâna blândă care apare în mantia-i de regină urmată de corul surorilor de caritate!

Şi toţi cu toţii la olaltă pe pajjiştea smălţuită de flori încântătoare, în poiana de unde s'au rupt lanţurile graniţelor, joacă de foc mână'n mână, hora unirii şi a întregirei Neamului!

Eufrosina Pallă

Celei dragi

Te-am intâlnit in viaţa mea pustie
Şi chipul tău mi-a 'nseninat gândirea
Şi am tresărit visând nemărginirea
Infiorat de-a ochilor magie

Azi sufletul mi-e plin numai de tine
Şi-s stăpânit de vraja din priviri
In care dorm eternele iubiri
Şi duioşia vastelor suspine.

Inflăcărarea dorului de tine
Mă ţine 'ncătuşat necontenit
Eşti rază din neant care-ai venit
Să-mi dai vieţei clipe mai senine

Cu sufletul pierdut în depărtări
Atâtea nopţi am plâns gândind la tine
Inflăcărat de clipele sublime
Ce mă purtau pe aripi de visări

Minune cu ochi mari fermecători
Eu te-am văzut în vis de atâtea ori
Şi te-am chemat cu ochii rugători
Şi umeziţi de-atâtea aşteptări.

Eugeniu Murea

Ceasul rău

Slab, istovit, cu privirea stânsă şi aerul desnădăjduit, părea încarnarea suferinţei omeneşti.

Sătenii îl priviau cu gura căscată şi nu le venea a crede că văd pe feciorul dascălului Constantin, în ocnaşul reîntors de curând.

Nu mai era săteanul voinic. Cu privirea scântietoare cu pletele negre şi braţele oţelite, gata a se măsura cu cel mai tare.

Inspăimântat fugea de toţi, pe când gura-i pronunţa cuvinte neînţelese din care mulţi desluşiau numele nevestei lui.

Ceasul rău, ceasul rău, şoptiau ţăranii privindu-l cu groază şi ocolindu-l, neştiind ce se petrecea în sufletul său chinuit, care nu găsise uitare.

Din primele zile ale eliberărei, el se retrase în via lui din dealul Şurpei, şi sub povara durerei şi a remuşcărilor, trăia acolo ca un pustnic, hrănindu-se numai cu mămăligă şi usturoi.

Iarna ca si vara rămânea ceasuri întregi cufundat în gândurile cele mai negre, în cociaba mică aproape descoperită. Un singur gând îl stăpânea. Să se îndure cel de sus, să-i grăbiască sfârşitul să dispară ca soarele deasupra livezei.

In desperarea în care revenise avuse la început o licărire de nădejde. Nicuşor, copilul isteţ, portretul aceleia pe care n'o uitase nici o clipă mai avea nevoe de viaţa lui.

Il va îndruma, îl v'a trimete la Iaşi la şcoala unde învăţase şi el, până când va fi în stare să înteleagă şi să ierte crima făptuită într'un moment de nebună gelozie. Şi atunci îşi va face singur seamă, mulţumit cu iertarea fiului.

Dar era scris ca ispăşirea să fie complectă.

Copilul era cuprins de o spaimă nebună când îl vedea. Se înbolnăvea de era lăsat o clipă singur cu el.

Se resemnase.. renunţând la singura mângâiere, care i-ar mai fi putut alina durerea nemărginită, remuşcările cari-l chinuiau mereu.

Trăia ca un pustnic, nu se apropia de nimeni, îngrozit de a auzi numele „ucigaşul“ cu care soacra lui îl despărţise pentru totdeauna de copilul Ilenei ei.

Cu aceasta îi luase ultima licărire de nădejde, îl îndepărtase pentru totdeauna de oameni. Voia să trăiască numai pentru ispăşire.

Uitase de chinurile, de munca istovitoare, de anii cei mai frumosi pierduţi în ocnă. Nu şi vedea faţa brăzdata aproape toată albită.

Işi impunea regimul cel mai aspru, mai mulţumit, cu cât se pedepsea mai crud.

Arunca o privire indiferentă asupra strugurilor, cari se cociau în căldura soarelui de vară, asupra merelor, caiselor, prunelor.

Niciodată nu întindea mâna spre ele, ca să-şi potolească setea care-l consuma mereu. Se gândea jelind la primul timp al fericirei lui. Nu-i venea să creadă că el era fiul dascălului Constantin, sortit a fi preot, stimat şi admirat de toţi din cauza culturei căpătate la Iaşi.

Nu mai voise să audă nici de carieră nici de nimic, când văzuse pe Ileana fiica lui moş Petre, cel mai fruntaş gospodar din sat. Nu cunoscuse până atunci vre-o desamăgire.

Ea se învoise imediat la unire, cuprinsă de o mare iubire pentru acel pe care toţi ai satului, îl priveau cu respect.

Insă din primele zile chiar o pasiune oarbă, mistuitoare i se deslănţuise în suflet. Ileana ca toate femeile frumoase, nu putea fi credincioasă, îşi închipuia el.

Işi amintise din romanele citite d

şiretlicurile întrebuinţate de femei, spre aşi vedea iubiţii. Indată ce ea vorbea sau mulţumea la vre-un salut, el credea să vadă în aceste lucruri neînsemnate şi obligatorii, un început de sentiment.

Se nerăjea. o chinuia zilnic cu mustări, căuta s'o cerceteze cât lipsise de acasă.

De multe ori apărea pe neaşteptate înfaţaei; arunca o privire cercetătoare in toate părţile, ca şi cum era sigur să zărească pe cineva.

Ileana era grozav de mâhnită văzând cum din ce în ce mai des o gelozie înspăimântătoare chinuia, şi aproape întuneca mintea bărbatului ei. Se ferea să se mai întâlnească cu cineva, se ferea să ridice ochii, să mai vorbească.

Totul era în zadar.

Haralamb devenise tot mai bănuitor, şi din iubirea lui aprinsă, ea nu se alegea decât cu supărări.

— Nu ţin decât la tine, n'am iubit, şi nu iubesc pe nimeni altul, aceste cuvinte îi răsunau în urechi, cu accentul adevărat cu care fusese pronunţate.

Dar atunci!... El văzuse în aceste asigurări o dovadă a vinovăţiei ei, şi cu cât îşi dăduse osteneala să-i intre în voe, cu atât îl aţâţase mai mult.

Intr'o zi intrând într'o cârciumă să mai uite necazurile imaginare, i se pare că aude numele Ilenei, rostit într'o convorbire ce o avea fiul profesorului şi al arendaşului, cari se răcoriau şi ei la o masă. Avusese impresia că ei incetează de a mai vorbi la vederea lui, şi-l priviau batjocoritor.

Din acel moment, o idee fixă, de care nu se poate desface, îl împinge cu o putere misterioasă şi mereu crescândă spre fapta fatală.

Incepuse să vorbească tare ca un sminţit.

Nn sunt eu de aceia. „Ce stie satul nu ştie bărbatul" Lasă că pricep eu toate!

Intr'un suflet se repezise acasă.

— Ce zici, mergem azi la vie? Uite ce zi frumoasă Ileano.

— Mergem îi răspunde ea surâzând, bucuroasă că-l vede mai descreţit.

Şi se gătise cu cămaşa subţire de borangic, cu salba scumpă num i în galbeni. Cu flori roşii de măcieş în cozile groase şi lungi care îi cuprindeau de două ori capul bălan.

De câte ori îşi amintea de sfârşitul groaznic, se ducea pe locul martor al crimei, lui se arunca pe iarba înaltă, necosită, amestecând gemetele lui cu şoaptele pârâului care şerpuia prin vie.

De altfel privea toată ziua spre livedea inundată de lumină, şi nu perdea o clipă nici chiar noaptea, viziunea care-i apărea mereu, pe când în urechi îi răsunau ultimele ei cuvinte

Cum îl chiamă? o întrebase el cu vocea aspră, simţind o exaltare nebună.

— Pe cine? se uitase ea mirată, neînţelegând mânia ce i o citea în privire.

— Pe cine? pe iubitul tău. Nu de geaba suntem de răsul satului, se răstise el scos din fire, apucând-o de cozi, pe când degetele lui se înfigeau cu putere carnea moale a gătului.

— N'am nici un iubit crede-mă Haralambie, se rugase ea nebună de spaimă, ridicând spre el o privire aproape sticloasă.

— Să-mi spui sau te omor urmase el nebun de gelozie, ne dându-şi seama de furia cu care gâtuia pe nenorocita târând-o pe locul înverzit de iarba moale, din mijlocul livezei.

Un ţipăt sfâşietor străbătuse aerul, întrerupând par'că gânguritul pasărelelor care ciripiau prin pomi.

Şi Ileana căzuse ţeapănă, dându şi ultima suflare.

El îşi dase imediat seama de crima făptuită.

Aţâţia ani de atunci! Nici o clipă n'o pierduse din vedere.

Umbra ei îi apare de mănâncă. de doarme, de se uită cu privirea aiurită spre locul fatal.

Ii aude ţipetele de groază, îi zăreşte mâinile încleştate spre rugăciune.

Pe orice timp în gerul îngheţat al iernei, în plânsul melancolic al toamnei, în primăvara aducătoare de vlagă nouă, în tot ce-l înconjoară, în soarele ferbinte al verei care i-a umplut via cu daruri dumnezeeşti el se simte tot mai mult atras spre locul învăluit în umbre funerare, de care ar voi si el să fie cât mai repede acoperit.

Dar ispăşirea dură mult. El se roagă tot mai des de o umbră vizibilă numai pentru dânsul, să aibă odată îndurare.

In fine fu găsit într'o zi neînsufleţit, cu faţa trasă, istovită, cu ochii înspăimântaţi, ca eşiţi din orbite. Ceasul rău, ceasul rău, şoptiră din nou ţăranii, descoperindu-se cu milă înaintea resturilor neînsufleţite ale fiului dascălului.

Emilia Tailler

Oameni iluştri

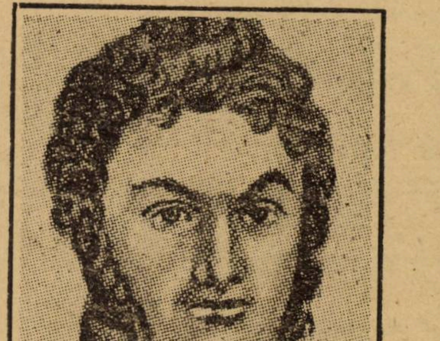

Cambronne

Cambrone pe care l'a făcut celebru atât rezistenţa-i îndârjită la Waterloo cât şi fraza pe care a rostit-o cu ocazia luptei, s'a născut la Saint-Sebastien în 1770.

In 1799, Cambronne sub ordinele lui Massena ia parte la bătălia dela Zurich unde face prioznier o baterie rusă. In urmă ia parte la toate luptele epopeii napoleoniene. După lupta de la Jena a fost avansat colonel şi în 1813 general.

La Waterloo, Cambronne comandă o divizie a gărzei, unde în timpul zilei, susţine şocul avant-gărzilor prusace. Seara, la ora dezastrului, e în ultimul careu care face faţă învingă-

conjuraţi de inamic dar nu se retrag cu un pas.

Englejilor care îl somează să se retragă, Cambronne le-a răspuns: „Garda moare dar nu se predă!" Victor Hugo înlocueşte fraza aceasta printr'un cuvânt mai aspru. Cambronne tăgădui ambele fraze. Câţi-va soldaţi ai lui confirmară însă cele două răspunsuri. Ceia ce e sigur însă e că generalul a fost regăsit a doua zi grav rănit printre ultimii supra-vieţuitori ai ultimului careu.

Cambronne a murit în 1842.

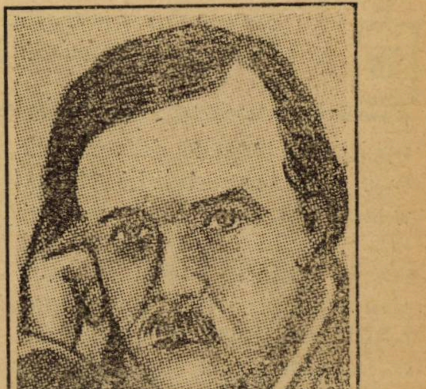

David d'Angers

Pierre-Jean David s'a născut la 1788, la Angers. Tatăl lui a fost sculptor. De la vârsta cea mai fragedă David aspiră să devină şi el sculptor. Desenul l'a învăţat la şcoala

Vrajă sfărâmată

Gândirea mea, închisă despotic ca 'ntr'un turn
Ca prin telegrafia sonoră, fără fir
Comunica cu tine departe, taciturn,
Și te 'mprejmuia tainic, ca suflul de zefir.

Ți-am spus toată dorința care-o aveam, hipnotic
Și pradă ca și mine neliniștei acestii
Ca și cum te 'mbătaseși de-odată cu narcotic
Căzuși învinsă 'n fața puternicei sugestii.

Și fără să-ți dai seama atuncea te ai întors
Și te-ai îndurat ușa în prag să mi-o deschizi
Bătea inima-mi iute ca aparatul Morse
Ce-și deapănă tic-tacul, și ne-am oprit timizi

Și-a radiat din mine atunci ca un efluviu
Adâncă bucuria ce nu voia să 'ncapă
Iu prea îngustu-mi suflet, ci vrea ca un deluviu
Ce-și răspândește 'n lume potopul lui de apă.

Să te cuprindă tainic și strâns ca'ntr' un năvod
Făcând să te 'nfioare între pereții strimți
Acelaș farmec mistic, ce-i veșnicul isvod
De sfântă fericire, atuncea când îl simți,

Ca rătăcit în mândre ținuturi palatine
Abia te auzisem cum ai urcat pe trepte
Ființa mea întreagă se îndrepta spre tine
Precum și-a mea spre tine prinsese să se 'ndrepe.

Dar deodată firul gândirii întrerupt
Făcut-a nici o vorbă măcar să nu mai sot
Și-atunci știut-am bine că n'o să mai mă 'nfrupt
Din focul bucuriei ce 'n mine-i stins de ot.

Și când sugestiunea lipsită de idee
Făcu să nu-i fii roabă și nici să fii cuprinsă
De vraja dinainte, te-ai dus,.. Te du, femee,
Voința cea din urmă mi-e stinsă, stinsă, stinsă...

Ion Carpen

suprimată, tânărul desperat că nu-și poate continua studiile încearcă să se sinucidă, dar scapă din fericire.

In cele din urmă părinții lui îl lăsară la Paris, unde sosi cu nouă franci în buzunar. Avea 19 ani pe atunci și fu foarte fericit de a fi primit printre lucrătorii cari lucrau la arcul de triumf de la Carrousel. David putu intra în urmă în atelierul lui Roland și în 1811 obținu premiul Romei.

Prima lucrare ce-l făcu cunoscut este o statuie a lui Condé care se află azi în parcul de la Versailles. De atunci începe epoca lui de glorie și de producție.

In 18 ani, el a executat peste 40 de statui, 75 baso-reliefuri, 20 de busturi și o infinitate de medalioane. Acestea din urmă constituie de altfel opera lui de seamă.

Printre celelate lucrări, trebuie să cităm în primul rând sculptura lui în marmoră *Philopoemen* în care a pus toată arta, toată puterea dureroasă de care era capabilă mintea lui pururi neliniștită.

In 1848 David partizan al revoluționarilor triumfători, a fost însărcinat împreună cu alți câți-va artiști, să reorganizeze Școala de Bele-Arte. Ales membru al Adunării constituante, a făcut parte din acei pe cari guvernul dela 2 Decembrie i-a socotit periculoși ordinei de stat, așa că a fost exilat. A rătăcit multă vreme în Belgia, apoi în Grecia. Dobândind în urmă grațierea, s'a întors în Franța unde a murit în 1856.

Unul împotriva zece

Situația patrulei sublocotenentului Dălcăuș nu era de jinduit. Sublocotenentul se afla cu cei zece oameni ai săi pe vârful muntelui Făgetul din județul Putna. Fusese trimis în recunoaștere, și se văzuse deodată înconjurat de un detașament inamic de o sută de oameni. Unul împotriva zece, nu era o luptă ușoară!

Acestea toate se întâmplau la începutul luptelor dela Mărășești.

Noroc că sublocotenentul, împreună cu oamenii săi, se află în vârful muntelui, într'o pădurice, pe când detașamentul se afla jos, la piciorul muntelui.

Păduricea, în care fusese surprinsă patrula sublocotenentului, acoperea creștetul muntelui tocmai cum o tichie acopere creștetul capului unui chel. In jos de creștet, muntele era cu totul pleșuv până la poale, și nu se vedea nici o tufă după care să se ascunză luptătorul care ar fi vrut să se apropie de pădurice.

Detașamentul inamic, precum am spus, ocupase poalele golașe ale muntelui, și înconjura de jur împrejur patrula de zece oameni.

Sublocotenentul se plimba furios, ca un leu în cușcă, prin pâlcul de fagi din vârful Făgetului.

Unii dintre fagi erau nespuși de bătrâni. De bună seamă că trecuseră și tăietori de pădure pe acolo, de oarece multe trunchiuri de arbori erau culcate la pământ și curățite de crăci.

Pe povârnișurile repezi ale muntelui, niște jghiaburi firești, făcute de șuvoaiele de apă scurse în timpul ploilor, slujiseră ca jghiaburi pentru scoborâtul buștenilor prin alunecare la vale.

Printre fagii culcați la pământ de tăietorii de lemne, unul avea inima scobită de putregai însă pereții și scoarța lui erau sănătoase și tari. Avea asemănare cu o butie foarte lungă, însă deschisă la amândouă fundurile. Uitându-se mai bine la acea scorbură de fag, sublocotenentului îi fulgeră prin cap una din acele idei luminoase cari hotărăsc soarta nu numai a unei patrule, ci a unei armate întregi.

— „Are vre-unul din voi un ferăstrău de campanie? întrebă sublocotenentul.

Chiar căprarul Pintilie se întâmplase să aibă unul.

— „E vre-unul din voi lemnar de meserie?" mai reluă sublocotenentul.

Soldatul Ghiberdic încă din copilărie lucrase lemnăria.

Sublocotenentul îl puse să taie

Noutăți filatelice

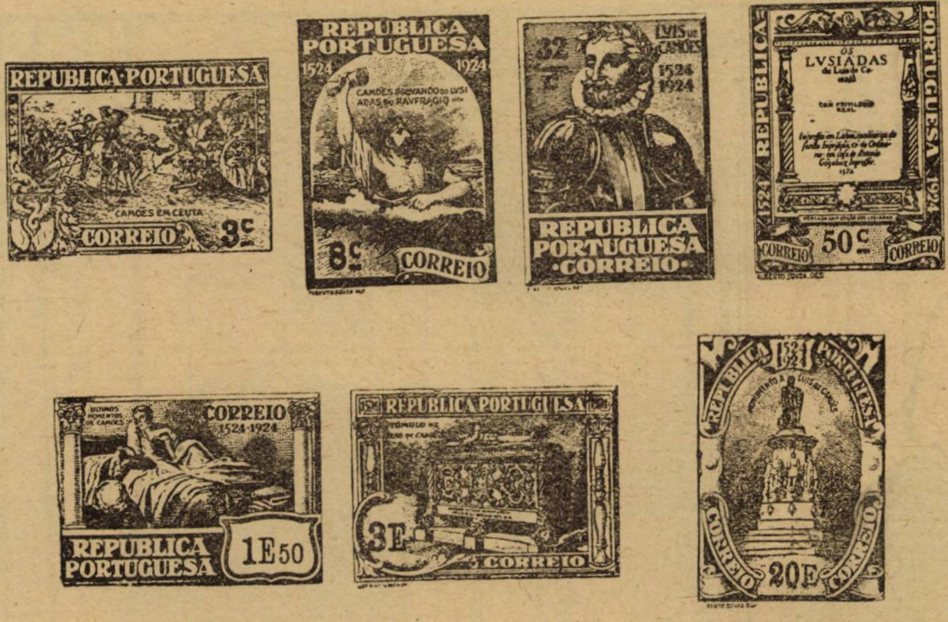

Ca suvenir pentru ultima expediție a munteluĭ Everest, unde, doi dintre cei mai inteprinzători turiști și-au găsit moartea când mai aveau 200 metri până la vârf, se va scoate niște timbre care vor fi puse în vânzare la oficiile poștale poalele munților Himalaia. Culoarea timbrelor va fi albastru aprins.

Comemorarea poetului Camoens

Portuglia a scos de asemenea o serie de timbre prin care comemorează 400 ani dela moareta marelui poet portughez Camoens.

Iată câte-va modele din aceste timbre:

Garibaldi comemorat de republica San Marino

San Marino a emis o serie comemorat din următoarele valori: 30 centesimi volet; 50 centesimi brun închis și 60 centesimi roșu, câte trele au figura lui Garibaldi; 1 liră leu și 2 lire verede. Iată aci și modelele:

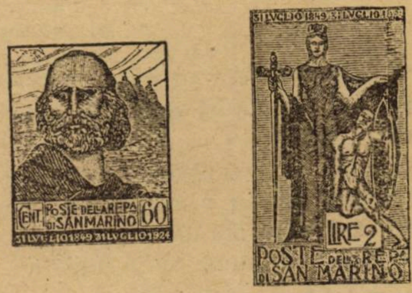

---

trunchiuĭ de fag ast-fel ca să fie deopotrivă de rotund pe toată lungimea lui, și să nu fie maĭ lung de trei metri. In scorbura trunchiului încăpea foarte ușor un om. Sublocotenentul puse pe Ghiberdic să maĭ netezească scorbura de toate nodurile dinăuntrul ei.

Dădu ordin apoĭ soldailor să strângă frunziș mult de fag, și îi puse să căptușească scorbura cu frunziș.

— „Să facĭ două dopurĭ pentru gurile scorburoase“ mai ordonă sublocotenentuĭ luĭ Ghiberdic.

Ghiberdic făcu dopurile.

Atunci sublocotenentul se așeză în scorbură ca într'o ghiulea, așezând lângă dânsul o armă Manlicher, și încingându-se cu o cartușieră.

— „Așezați dopurile la gurile scorburei, fără să le înțepeniți prea rău, și dați-mi drumul la vale pe jghiabul rămas dela tăietorii de lemne“ spuse în cele din urmă sublocotenentuĭ.

Sergentul Aftode, care se însărcinase cu această muncă, a avut grijă ca scorbura să fie ast-fel scoborâtă în jgiab, încât capul sublocotenentului să fie îndreptat spre poalele muntelui.

Totuși, este ușor de închipuit, câte loviturĭ, câte zdruncinături a suferit sublocotenentul în această scoborâre năprasnică, în timpul căreia scorbura se lovea de toate cotiturile jghiabuluĭ de pământ, precum și de bolovaniĭ de piatră de pe jghiab. Căptușala de frunziș, ce e drept, îl apără, dar îl apăra numai pe jumătate. Dacă — să-l fi ferit D-zeu de așa ceva — scorbura, în loc să alunece înclinată la vale, ar fi eșit din jghiab, și s'ar fi rostogolit de-adura, praf s'ar fi ales de oasele și creerul sublocotenentuluĭ Dălcăuș. Dar norocul l'a ajutat.

Când scorbura se opri la poalele munteluĭ trecuse de mult de linia de încercuire pe care se aflau așezați inamicii. Scorbura se oprise în fundul uneĭ vălcele împădurite. Soldațiĭ inamici nici n'ar fi putut oprĭ scorbura dar nici n'ar fi putut bănuĭ că dânsa închidea un om. Dimpotrivă, dânșii au crezut că este vre-un buștean prăvălit întâmplător dela munte.

Sublocotenentul scoase cu mare prevedere un dop al scorburiĭ. Imprejurul lui nu se vedea nimeni. Vălceaua în care se găsea acum, erà dosnică, și copacii îl ascundeau de ochiĭ inamicilor din detașament.

Luându-și arma, sublocotenentul se furișă după copaci, până începu să descopere din nou pe inamici. Dânsul se găsea mai la vale decât inamiciĭ, și se află în spatele lor.

Deodată aceștia auziră în spatele lor împușcături — ale sublocotenentului — cari urmau la scurte soroace. După câte-va focurĭ, câți-va dintr'aĭ lor fură răniți. Dânșii bănuiră că numeroși sildați de-ai noștri le căzură în spate. Ei goliră povârnișul munteluĭ pe partea unde erà jghiabul pe care se coborâse sublocotenentul.

Și atuncia, pe același jghiab de pământ, se văzură alunecând la vale, rând pe rând, zece crăci uriașe de fag, în frunzișul cărora erau ascunși cei zece oameni din patrula sublocotenentului.

Oreste A. Anastasiu

MARTURISIRE

Din coviltirul cerului coboară
Amurgul, ca un văl întins și greu.
Când sufletul mi-e'n liniștea de seară
Un schit tăcut,—și preot îi sunt eu.

Adânca tresărire a vieții
O simt în suflet, cum se sbate 'ncet.
Și amintirile mi se deșiră
Ca'n mintea unui visător profet!

Când de olaltă cerul ne desparte —
Și când mi-apari tăcută-atâtea ori...
Am împrejur numai singurătate,—
Și-aud un svon mai trist din depărtări!..

Din coviltirul cerului se-aude
Un glas ce pare ne'nțeles de noi...
Și dragoste în suflet mi-se-ascunde
Ca boaba cea mai neagră de noroi...

Ciprian Doicescu

Teamă firească

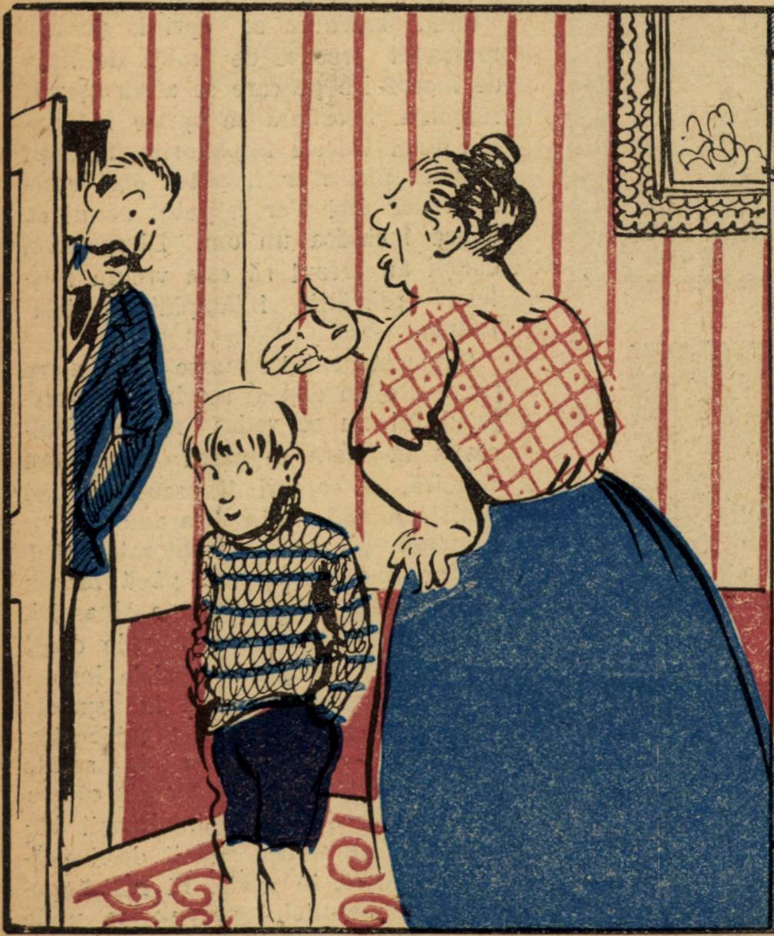

-- Ce s'a întâmplat ?

-- Ia, afurisitul ăsta a înghiţit un cartuş şi nu pot să-l bat ă mi-e că face explozie.

Doctorie urgentă

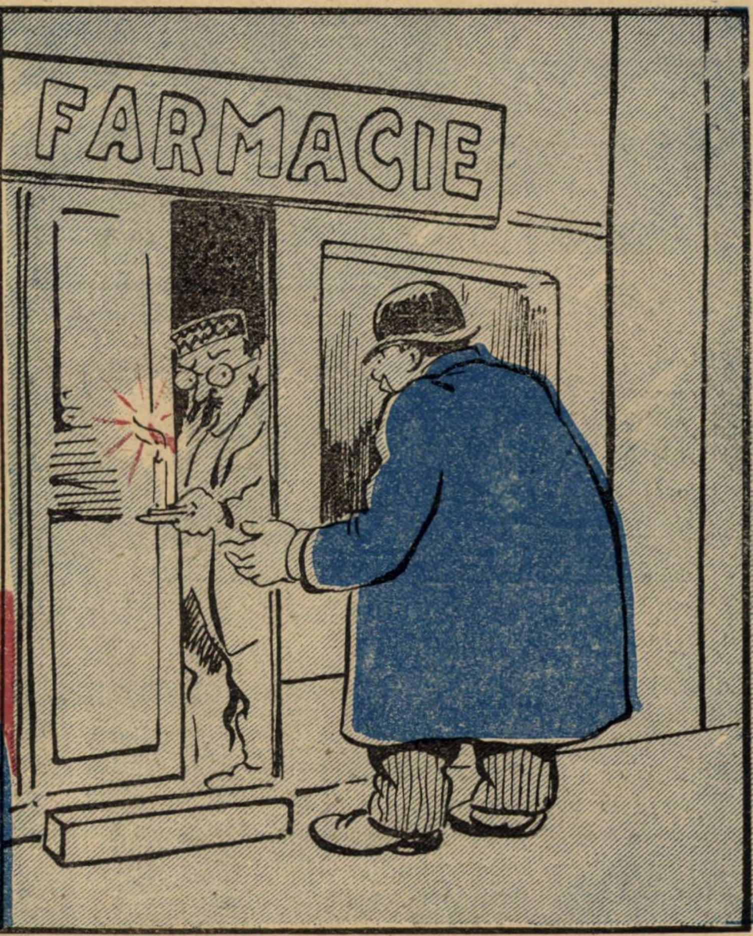

— Ce e domnule, ce s'a întâmplat ?

— Dragă, d-le, aş vrea să-mi daţi puţin praf de gândaci că nu pot dormi de ei....

HAZURI

Un biet ţăran auzise spunând pe preotul satului că nu putea citi fiin că-şi lăsase acasă ochelarii; ţăranul îşi închipui atunci că era deajuns să poarte ochelari spre a putea citi.

El se duse deci la oraş, intră la un optician şi ceru ochelari ca să poată citi. Dar era în zadar; cu nici un fel de ochelari ţăranul nu putea citi. In cele din urmă opticianul enervat, după ce răscolise toată prăvălia, izbucni deodată:

— Ia ascultă nene, d-ta ştii să citeşti.

— Ei asta e, reluă ţăranul. Crezi că dacă aşi şti să citesc aşi mai fi venit la d-ta.

* * *

Doi prieteni Vasile şi George se întorc noaptea târziu acasă. La un moment dat ajung în faţa casei lui George.

— Ei, zise Vasile, ce-o fi zgomotul acesta care se aude în casa ta? cu siguranţă că se află un hoţ.

— Cu atât mai bine. Lasă-l în pace. Soţia mea o să creadă că hoţul sunt eu care mă întorc târziu acasă şi o să-i tragă o bătaie straşnică.

Georgescu se uită la ceas foarte îngrijorat:

— Nu pot pricepe, zise el, soţiei lui ce s'a întâmplat cu ceasul meu; mi se pare că trebue curăţat.

— Nu tată, răspunse fetiţa lui, e curat, fiindcă eu şi Gicu l'am spălat adineauri în lighian.

* * *

Mitică străbate exasperat bulevardul.

— Ce ai? îl întreabă un prieten.

— Ce să fie, dragul meu, m'am certat din nou cu soacra mea... Vai ce grozăvie, ce scenă sfâşietoare...

— Cum aşa?

— Păi uită-te la haina mea!

Şi Mitică dându-şi la o parte paltonul arată prietenului haina care e într'adevăr sfâşiată.

Gh.

Citiţi „Veselia"

„UNIVERSUL LITERAR"
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Februare 1925
CUPON No. 5

Crème Simon
CREMA SIMON
Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.
CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.
Pudra şi Săpunul Simon

Universul Literar
Cuponul Nr. 12
Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului„ printre cari şi 3 CASE.
Tragerea în primăvară

ANUL XLI. — No. 8. 3 lei exemplarul Duminică 22 Februarie 1925

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

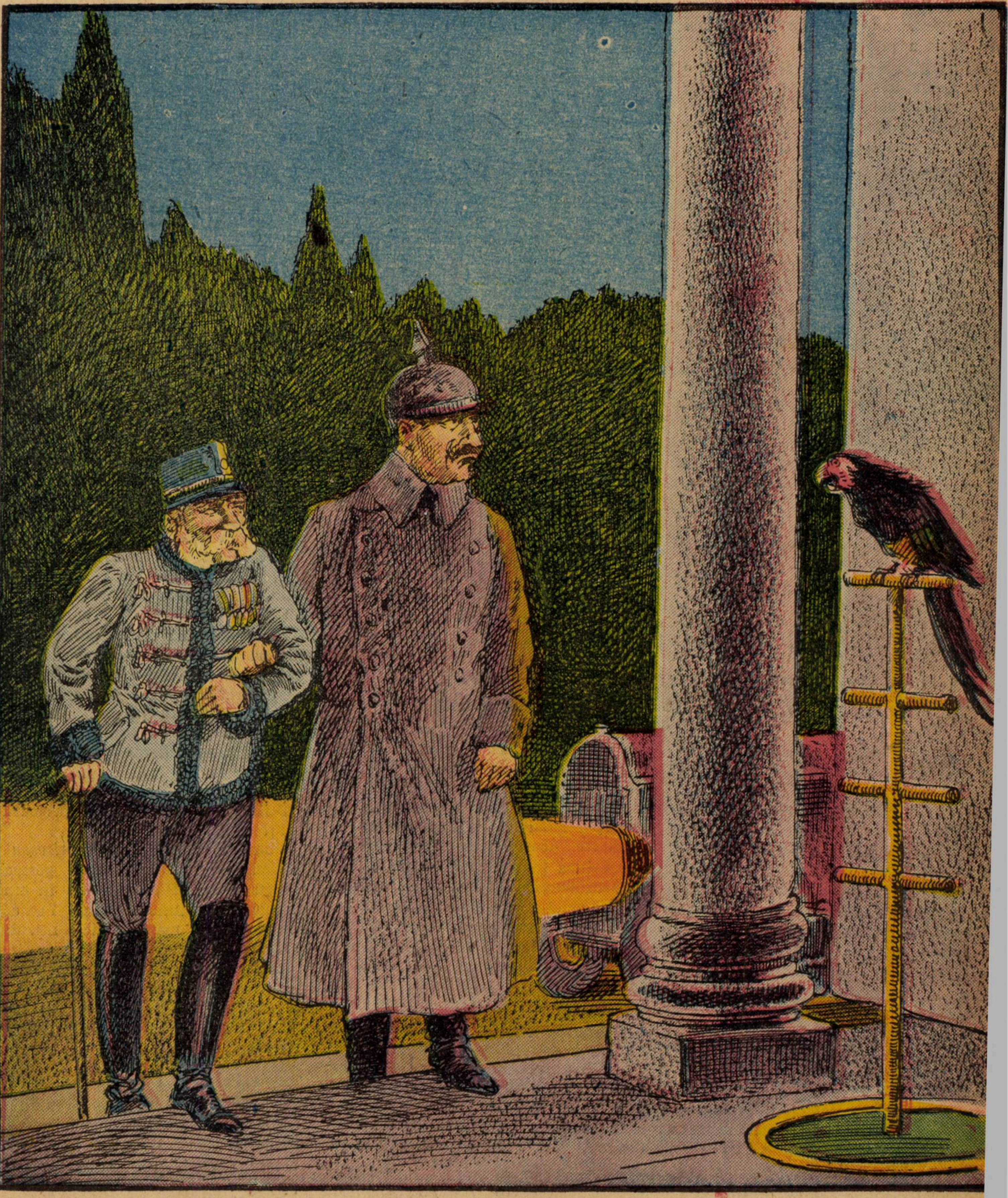

Papagalul regelui Romei.—(Vezi explicația în pag. 6).

Cartea d-lui Ossendowski

de LEONTIN ILIESCU

D. Ferdinand Ossendowski, profesor la Universitatea din Varşovia, a avut însărcinări mari sub regimul țarilor. Revoluția l-a prins pe teritoriul rusesc și l'a făcut să îndure peripeții nebănuite în lunga-i pribegie spre Pacific, unde spera să scape de urmăritori ce-i socotea primejdioși.

Eruditul polonez și-a strâns într'o carte interesantă însemnările intitulate: *„Dobitoace, oameni și zei“*. Cu un spirit de observație subtil, cu descrieri ce amintesc povestirile fantastice ale lui Edgard Poë, scriitorul ne plimbă până în inima Tibetului, înfățișându-ne templele buddiste din Mongolia și Thibet, — începând cu Urga și Uliasontai.

Sven Hedin, vestitul explorator, și alți savanți mondiali, i-au tăgăduit eruditului polonez realitatea peripețiilor, a odiseei trăite. Fapte rămân însă observațiunile admirabile ale d-lui Ossendowski, care își îngăduie, cu îndreptățită competință, să facă literatură, științifică în variate domenii. Geologia ca și zoologia, botanica, istoria comparativă a religiilor ca și arheologia străvechilor popoare, sunt puse la contribuție cu egală suprafață și adâncime de cunoștințe.

E o carte folositoare.

Un caz caracteristic, pe care ni-l înfățișează d. Ossendowski, este o varietate de veveriță mongoleză, ce trăește în admirabilă prietenie cu ciocârlia din aceiași țară. Ciocârlia mongoleză vestește, prin fluerături ascuțite, pe veverițele regiunii de primejdia vrășmașilor — vulturi, șoimi ș. a., — având grije să le anunțe și trecerea primejdiei.

Veverițele mongoleze se ascund în mușuroaiele lor, de unde nu ies de cât după ce primejdia a trecut.

Cum rasplătește veverița mogoleză pe binefăcătoarele e?

Ciocârlia are uneori capriciul să se apropie de pământeni și atunci s'așează din sbor pe spinarea veveriței, bate din aripi ca să-și păstreze echilibrul și cântă, în vreme ce veverița galopează cu binefăcătoarea ei. In acelaș timp ciocârlia ciugulește toți parazitii de pe spinarea veveriței, pe care o curăță astfel de amicii supărători, hrănindu-se tot odată și ea.

Cazul ar putea să aibă și o tălmăcire simbolică. Parabola ar avea acest înțeles etic, pentru oamenii de treabă: veveria e munca, virtutea, cinstea, geniul poporului. Ciocârlia ar putea fi spiritul vremii care curăță geniul neamului de paraziții ce-i macină avântul, vestindu-l totdeodată de primejdia vrășmașilor mari.

Tu, tinerime, mai mult încrezătoare în tine, în zilele de după războiu, vrei să fii tu ciocârlia care curăță geniul neamului tău de paraziții ce-i turbură și-i stăvilesc avântul?

Dacă da, atunci citește cu vrednicie frumoasa carte a d-lui Ossendowski și pătrunde-te de înțelepciunea ei.

Serenadă...

Vin frumoaso 'n astă seară
Sub fereastra-ți cu perdele;
Vin, dar nu ca 'n alte vremuri
Când făceau să te cutremuri
Zângănirile de armă
Sau făcea să te adoarmă
Vre'o mandolă sau chitară...
Vin frumoaso 'n astă seară
Doar cu visurile mele....

Și voi sta trudit în noapte
Sub tacerea grea de stele;
Tu visând că fericirea
E frumoasă când nu este,
Vei fi zâna din poveste:
Nu vei auzi iubirea
Ce ți-o spune noaptea în șoapte....
Și voi sta tăcut în noapte
Doar cu dorurile mele...

Voi pleca în zorii zilei
Ocrotind gânduri rebele:
Inchizându-te ca 'n stâncă
In iubirea mea adâncă
Să te țin! Vei fi izvorul
Ce va răcori ogorul
Insetat și sterp al milei
Voi pleca în zorii zilei
Doar cu gândurile mele...

T. Rădulescu

CRITICA DE AZI

Mulți din criticii de azi sunt ratații cari n'au răușit în niciun gen literar și atunci își varsă invidia, răutatea și neputință lor de creație în meschinării și în aprecieri veninoase. Acest fel de critică n'a răușit niciodată și nici n'a avut vreo valoare constantă. Defăimarea nu e critică.

Azi sunt puțini critici cari au drept criteriu de judecată obiectiv, valoarea reală a operei de artă. Astăzi, așa numita critică n'are ca punct de plecare, în prețuirea producțiilor artistice, decât interesul mărunt comercial, serviciile reciproce și bunăvoința condamnabil, pornită dintr'o prietenie lingușitoare sau din „nepotism“ literar.

Azi aproape nu există judecata literară, largă în concepții, făcută conștiincios, din convingere și din simpatie (vorbesc din majoritatea cazurilor) pentru operă de artă în sine.

Sunt două feluri de critici:

1. Critică doctrinară, care are de bază principii de artă definitive, cari nu se pot schimba, cum eclasicismul. Această critică a fost preconizată de *Laharpe, Nisard, Villemain, Brunètière*, etc. Acest fel de critică e sterp.

2. Critica psihologică, istorică sau nepărtinitoare ca a lui *Taine, Sainte-Beuve*, și alții. Această doctrină acceptă toate formele de manifestări artistice noui, fără să le condamne din spirit de prejudecată. E metoda de critică cea mai bună. Ea a transformat critica într'o operă de artă.

Astfel, pornind de aici, *Taine, Sainte-Beuve, Ernest Renan, Emile Faguet, Anatole France, Remy de Gourmont, Paul Bourget* în Franța, *Macaulay* în Anglia, *Georg Brandes* în Danemarca și alții au realizat, în lucrările lor, operă de critică literară. Această critică îndrumează, deschide noui orizonturi, corijează, dacă trebuie, pe scriitor, îi desvoltă personalitatea, creiază educația artistică a publicului și ea e singura bună, necesară și admisibilă.

Ce-a făcut *Titu Maiorescu*, în critică, la noi, a fost mai mult o activitate de magistru îndrumător și de consilier literar integru pentru scriitorii noștri. Marele dispărut a avut lucrări cu caracter literar, care constitue bucăți de o ponderentă, incisivă și puternică proză literară, dar aceste opere nu privesc critica în sine.

Dobrogeanu-Gherea intenționa să renvieze la noi critica lui Taine, dar n'a răușit, fiindcă i-a lipsit disciplina filozofică și cultura superioară a celui dintâi.

Domnul *Mihail Dragomirescu* a reînviat critica doctrinară germană și cu toate că a exagerat în unele cazuri, activitatea d-sale în acest sens, a adus mari servicii literaturii românești.

Mulți din scriitorii noștri de azi, n'ar fi fost ceiace sunt, dacă nu i-ar fi recomandat publicului cu multă căldură și stăruință d. Mihail Dragomirescu.

D. Eugen Lovinescu a făcut o critică în felul lui Emile Faguet, dar a sfârșit prin a susține pe mulți nechemați și pe mulți excentrici fantasmagorici din literatura din urmă, ceiace a contribuit la o scădere a prestigiului său.

D-l Ibrăileanu e un critic aproape

necunoscut pentru majoritatea publicului. Activitatea d-sale e mai mult profesorală şi doctrinală şi priveşte puţin actualitatea. După ce-l citeşti, ai impresia că d-sa e un continuator al lui Gherea.

Domnul *Ion Foti,* poet filozof şi critic, a studiat, după războ, operile de artă şi pe scriitorii români şi streini, privindu-i sub prisma cea mai largă a unei critici compresensibile.

A fost imparţial cu toţi scriitorii noştri vechi şi noui, pe cari i-a analizat judecându-le opera în cadrul vieţii şi al mediului în care ei au trăit.

A scris în ziarul „Viitorul" portrete literare magistrale asupra lui *Alexandri, Eminescu; Maiorescu, Carageale; Vlahuţă, Coşbuc, Macedonschi, Octavian Goga,* şi alţii.

Publicul nostru cititor se interesează numai de critica obiectivă, largă şi pornită dela principii estetice solide, inspirată de un paralelism continu cu marile literaturi streine şi judecându-se opera prin caracterul ei universal. Acelaş public repudiază, însă, pe calomniatorii literari şi critica pornită din meschinărie, din clică literară, sau din coterie artistică, cum se obişnueşte să se facă azi, dar încurajează pe cei cari, desinteresaţi, îşi asumă rolul, de multe ori ingrat, de a explica, fără părtinire, valoarea estetică reală a unei opere de artă.

Criticul trebue să aibă o pricepere adâncă a materiei, o vastă cultură şi experienţă de specialitate şi să fie aspru, să nu aibă îngăduinţe, dar să fie drept ca să poată da o povaţă folositoare, o îndrumare şi o explicaţie bună şi complectă pentru ca publicul să fie bine orientat şi să aprecieze obiectiv toate producţiile artistice.

G. Niculescu-Varone

PIER EMILIO BOSI

ROZE

Cleopatrii

Intr'o zi, plutind pe mare, peste umede smarande
Cari în noaptea înstelată au sclipiri de diamant,
Cleopatra luă roze şi 'mpletindu-le 'n ghirlande,
Le-aşeză zâmbind pe fruntea fericitului amant:

Două mii de ani trecură peste ziua fericită,
Două mii de când pe mare rătăciră amândoi,
Şi parfumul viu de roze din coroana veştejită
Umple spaţiul şi timpul ajungând până la noi!

Trad. de **N. Ţinc**

FEMEEA

— Nuvelă de **Coriolan Bărbat** —

Fata s'a oprit la colţul străzei şi şi-a luat rămas bun dela cei doi însoţitori... Primului i-a întins mâna uşor şi indiferent, celuilalt însă i-a strâns mâna cu atâta căldură.

Cei doi tineri îşi urmară apoi singuri şi tăcuţi drumul mai departe. Erau prieteni buni, dar acum simţeau par'că o înstrăinare oarecare, ba în clipa aceia se urau chiar. După un timp, tăcerea lor a fost întreruptă de întrebarea aceluia a cărui inimă era mai mult chinuită:

— Frumoasă fată, nu-i aşa?

— Nu e cine ştie ce, — răspunse cel'lalt şi nu ştia dacă spune adevărul sau minte fără nici o neruşinare. El era acela căruia Lya i-a strâns mâna cu atâtă căldură, şi faptul acesta i-a transmis o oarecare cantitate de sensibilitate nervilor săi destul de întăriţi. Dar o mai mare înrăurire asupra simţurilor lui, într'adevăr, n'a avut fetiţa aceasta. El de altfel simpatiza fiinţele plăpânde şi neştiutoare, cu faţă trandafirie şi catifelată şi nu ura nimic mai mult în purtarea femeilor decât atitudnea lor de ne'nţeles. Şi lucru naibii, simţea că totuşi ar fi avut par'că o oarecare înrăurire asupre lui atenţiunea distinctivă a fetei.

— Să fi cu băgare de seamă, — îi zise de-odată prietenul. Fetiţa aceasta e cam periculoasă.

— Prostie, toate sunt la fel, de altcum sunt fete şi mai frumoase şi mai cochete decât asta.

— Nu e vorba de asta. Ci despre aceia, că Lya e un *colector*. Alţii adună mărci, sau porţelan, sau insecte: Lya adună mărturisiri de dragoste. Inimă nu are ci numai dorinţă de amator, şi îşi adună bucăţile colecţiei după cum poate. Si e capabilă de ori ce, ca să-şi câştige pe cineva, care încă nu e cavalerul ei, dar din clipa când a devenit, — nu-i mai trebueşte. Atunci îl trage pe acul cu gămălie şi îl închide în cutia cu colecţia. Aşa cred că m'aşi mira foarte mult, dacă cineva mi-ar demonstra, cum că această îndeletnicire a ei e cam crudă...

Celalalt îi răspunse cam distrat:

— Nu trebuie să te laşi prins. Sau dinţii strânşi, palid şi cu o expresie de amărăciune.

— Da, — răspunse cu o crudă părere de rău, — eu m'am lăsat prins. N-am avut atâta minte ca să fac aşa ca şi când nu m'ar interesa. Dacă aş fi făcut aşa, s'ar mai ocupa şi azi de mine, s'ar interesa de existenţa mea, i-aş fi interesant, poate s'ar îndrăgi de mine... Dar, nu, să iubească nu ştie ci ar accepta să-mi fie soţie, numai pentru că eu nu vreau, ci ea... Dac-ai cunoaşte-o aşa de bine, ca mine!

Enea râdea.

— E o fiinţă drăcească, — zise nu fără puţină ironie.

— O nesimţitoare! — adăugă Bujor. Şi cuvântul acesta dur, spus printre dinţii încleştaţi despre o fetită frumoasă, pe care o iubea, îi trădă mai bine

Din cetatea sfântă

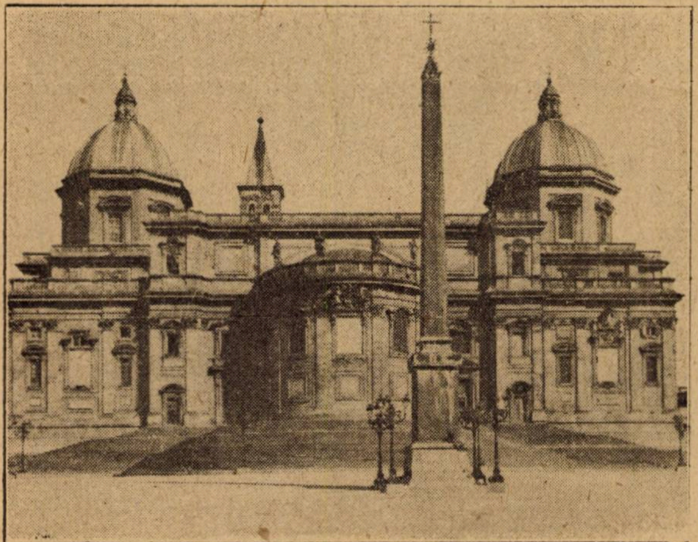

S. Maria Maggiore (extern)

TE IUBESC

Când copleșiți de farmecu 'nserării
Privirea ta ciudată mă 'nvelește,
N'auzi o șoaptă caldă 'nfiorată,
Ce din adâncul inimei îmi crește?....
„Te iubesc!...“

Ca fermecat de-o adiere sfântă,
Susurul viu al larelor isvoare
Ascultă 'n umbra sălciei bătrâne,
Cum se preschimbă 'n note șoptitoare:
„Te iubesc!...“

Spre lacul leneș luna-și poartă raza
Și fața 'și oglindește 'n undă lină....
Auzi, mișcându-și sânul plin de visuri,
Cu trestia 'mpreună cum suspină:
„Te iubesc!...“

Din armonia crengilor mișcate,
Ce 'n freamătul de frunze se'ntinde,
Ca un fior, dumnezeesc de tainic,
Un murmur plin de vraje se desprinde
„Te iubesc!...“

Oștiri de valuri negre naște marea,
Ca sbuciumată de adânci blesteme;
De țărm își sfarmă furia de unde...
Și'n mijlocul talazurilor geme:
„Te iubesc!,..“

Prin trandafirii dornici de săruturi
Aripa moale vântu-și rătăcește
Și'n largile văzduhuri, inspre zare
Urmându-și sboru 'nfrigurat, șoptește:
„Te iubesc!...“

Invăluite 'n pace neatinsă
Clipesc noroadele de mii de stele...
Și 'nsuflețind noianul de lumină
Un glas de foc coboară dinspre ele:
„Te iubesc!...“

Susurul apei, foșnetul de iarbă
Și cântul sorilor în grai se schimbă,
Căci sunt pătrunși de tainica-mi iubire
Și-ți spun pe rând în minunată limbă:
„Te iubesc!...“

Intreaga fire, molcom alintată
In armonia sferelor divine,
De suflul suferinței mele plină
Mereu o să ți șoptească pentru mine:
„Te iubesc!...“

O. Murescu

iubirea lui înfocată, decât, dacă ar fi început să plângă în mijlocul străzii.

Enea îl privi cu compătimire, dar și cu puțin dispreț.

— Mie nu mi-e dragă, zise din nou, dar de data asta cu toată sinceritatea. Și mai mult, n'au mai vorbit despre fată.

A doua zi seară să revăzură iarăși la o serată de binefacere. Fata ședea la locul ei cu capul puțin plecat, însă privirea-i zâmbitoare căuta adese pe furiș, privirea lui Enea. Această cochetărie însă îl enerva, cu atât mai mult, cu cât prietenul său observă privirile acestea și devenea deatâtea ori mai palid. Lui Enea îi părea jocul acesta atât de caraghios, o fată, prostuță, frumoasă, simplă, care voește să triumfeze asupra bărbaților, și un bărbat, care din cauza acestui *nimic* își face atâta inimă rea. Indignat de cele observate, se întoarce spre prietenul său:

— Grozav, ce măgar mare ești, Bujor!

Producțiunea, — la care, cum e obiceiul la producțiunile de diletanți, cei cari jucau pe scenă au petrecut admirabil iar publicul s'a plictisit de moarte, — se sfârși. Un fel de învălmășeală se produse și Enea se trezi de-odată cu Lya lângă el. Era îmbrăcată într'o frumoasă haină de bal care, scoțând mai mult în relief trupul ei svelt, dădea acestei blondine frumoase un farmec deosebit. In astfel de împrejurări, bietul Bujor, ar fi asemănat'o cu un portret de Böklin, însă Lya nu era deloc curioasă de părerile adoratorului ei. Ea se întoarse spre Enea, care, în acel moment, își ștergea monoclul cu atâta atențiune, de se părea că toată inteligența lui e concentrată în jurul acestei ocupațiuni serioase.

— Ei, uite, ce zici de haina mea, îmi șade bine? — întrebă Lya.

— M'da îți șade bine, — îi răspunse Enea, — păcat că înfrumusețează doar numai un corp — adăugă nu fără oarecare ironie.

Lya nu s'a ofensat: ci zâmbi, ca și când îi s'ar fi cine știe ce compliment

— D-ta ești un om foarte original — îi zise cu blândețe, — rămâi și la dans?

— Imi pare rău, dar mi e cam somn. Nu rămân.

Și totuși a rămas. La eșire să întâlni cu niște cunoscuți, printre cari era și o brunetă drăguță, care-i plăcea de mai de mult. Pe lângă frumusețea ei fizică, fetița aceasta avea și un suflet bun, — pentru care într'adevăr o îndrăgise Enea. Toată noaptea au dansat împreună. Și în decursul dansului, Enea observă de multe ori cum Lya îl fixează: cum îl îmbrățișează cu privirea lor, — două mari, frumoase, stele albastre.

— Ei, — își gândi, — ochii: sunt ochii.

Și bruneta avea doi ochi mari negrii, în a căror privire era atâta bunătate și sinceritate. Nu era o fetiță *curioasă:* și asta era principalul pentru Enea. Cele, cari au avut de-a face cu multe femei curioase, aceia știu să prețuiască femeile plictisitoare.

Pe Lya o văzu întâmplător pregătindu-se de plecare. Fața ei era alb-pălită. Cu o privire dornică îl căuta pe Enea, și când acesta o salută indiferent, ea îi răspunse cu o privire în care era atâta durere. De-abia să depărtă Lya și Bujor se și apropiă de dânsa:

— Admirabil, foarte bine... Poți să-mi fii mulțumitor pentru îndrumări. Dacă nu ți-aș fi spus nimic, ai fi început să-i facă curte și poate s'ar fi și plictisit, până acum, de tine. Dar, să nu crezi cumva că într'adevăr îi ești drag. Cochetează cu tine fiindcă vrea să-ți smulgă, pe seama ei, dragostea ea. Da, dragostea, că

Vederi din Italia

S. Giovani in Laterano

văd eu bine, — fata nu-ţĭ este indiferentă... Dar, numai să te prindă în mrejele ei şi-o să vezi.

— Dragă, — îi zise Enea, — mie Lya mie aşa de indiferentă, cu întreaga istorie-naturală a ei...

Şi Bujor înţelese, că prietenuĭ său spune adevărul. Simt o admiraţie faţă de Enea, dar tot odată şi o temere îl cuprinse faţă de cele ce se vor întâmpla.

Şi, într'adevăr, Lya cea cochetă s'a schimbat, — din pricina indiferenţei lui Enea. Ţinuta ei deveni timidă, nesigură, şi ochii eĭ uneori se umpleau de lacrimi. In convorbirile lor cu Bujor, aducea cu atâta tact vorba despre Enea, şĭ se vedea cum înscrie adânc în sufletul ei fiecare cuvânt ce-ĭ auzea despre el. Iar pe fetiţa aceia brunetă, de care se ocupa Enea, o ura din tot sufletul: faţă de ea lua totdeauna o atitudine jignitoare când o întâlnea în vre-o societate, iar pe la spate o bârfea.

Toate astea, pe Enea, însă, îl lăsau rece. De Lya nu se interesa deloc, cu atât mai mult însă se ocupa de de bruneta luĭ drăguţă.

...Când în oraş se lăţi vestea căsătotorei lui Enea cu fetiţa aceia brunetă, toat lumea aproba acea căsătorie, Lya prin puterea ei inspira atâta îngrijorare lui Bujor. Nu mai vorbea despre Enea, însă fetiţa ei devenea tot mai palidă, din cauza nopţilor petrecute în insomnie, ba îşi neglija chiar şi îmbrăcămitnea. Uneori, în prezenţa lui Bujor, şedea, ceasuri întregi, tăcută lângă fereastră, şi cu privirea spre cer, — ca în aşteptarea morţii...

Incă treĭ zile mai erau până la ziua nunţii lui Enea, când Bujor, care de lunĭ întregi, intenţionat, ĭa tot ocolit, veni la el:

— Enea, — îi zise nu fără oarecare emoţie, — dragă Enea voesc să te rog un lucru mare... Iţi va părea poate pe cât de prost, pe atât de imposibil, dar, te rog, pe prietenia noastră, pe prietenia noastră de *odinioară*, care a fost întreruptă din cauza unei femei, te implor, împlineşte-mi rugămintea! Scrie o scrisoare Lyei.

— Lyei? Păi, nicĭ odată nu i-am scris! Şi ce i-aşĭ scrie?

— Chiar asta e ce-ţi va părea curios, — îi zise Bujor, şi oarecum jenat urmă mai departe.—Scrie că o iubeşti...

— Ce eşti nebună?

Dar Bujor îmbărbătat par'că urma mai departe:

—Că o iubeşti, că totdeauna numai pe ea ai iubit-o, că numaĭ din prefăcătorie te-ai ocupat de logodnica ta, că numai din cauza unor împrejurări neprevăzute eştĭ astăzi lofodit, şi ce e principalul: că chiar şi-acum înainte de nuntă cu treĭ zile eşti decis să rupi orice legătură cu logodnica ta, dacă poţi să nădăjdueşti că Lya te va iubi. Iţi jur, îţi dau cuvântul meu, că n'o să se întâmple nimic! Mâine îţi vei primi scrisoarea...

Enea era un băiat serios şi conştient, de aceia se şi învoi cam greu. Dar prietenul său îl rugă cu atâta insistenţă, că în cele din urmă cedă.

— Uite, — îi zse Bujor, — scrisoare nu scriu, însă îţĭ dau voe să spui idealului tău tot ce vrei despre mine... Atâta îmi menţin doar, că dacă se va întâmpla ceva, tu singur vei rămânea în joc. Se despărţiră ca prieteni.

— Lya, — îi zise a doua zi Bujor, cu o emoţie vădită, — ţi-am adus o veste.

— Mie?

— Da.

Şi Bujor începu să-i mulţumească. Frumos, în culorii vii, şi cu atâta elocventă de par'că asta i-ar fi fost meseria de cine ştie când.

Ii vorbi despre desnădejdea lui Enea, despre plecarea lui, despre starea grozavă în care se află, şi din care va afla scăpare doar prin dragostea Lyei.

Despre prietenia lui desinteresată cu care interveni pentru prietenul său. Şi când ajunsese la fraza asta, să miră ei singur că nu-l înghite pământul. . .

Lya îl asculta surprinsă, cu ochi mari deschişĭ.

Mai întâi cu atâta interes, apoĭ... foarte liniştită. Şi când Bujor, cu o întorsătură poetică, ajunsese la revolver, care sta pregătit pe masa de scris a lui Enea, — în caz că va primi un răspuns nefavorabil,... Lya. începu deodată să râdă.

N-aş fi crezut nici odată, — îi zise lui Bujor, care purta în privire o surpriză prefăcută, — că Enea să fie atât

PRIN ITALIA

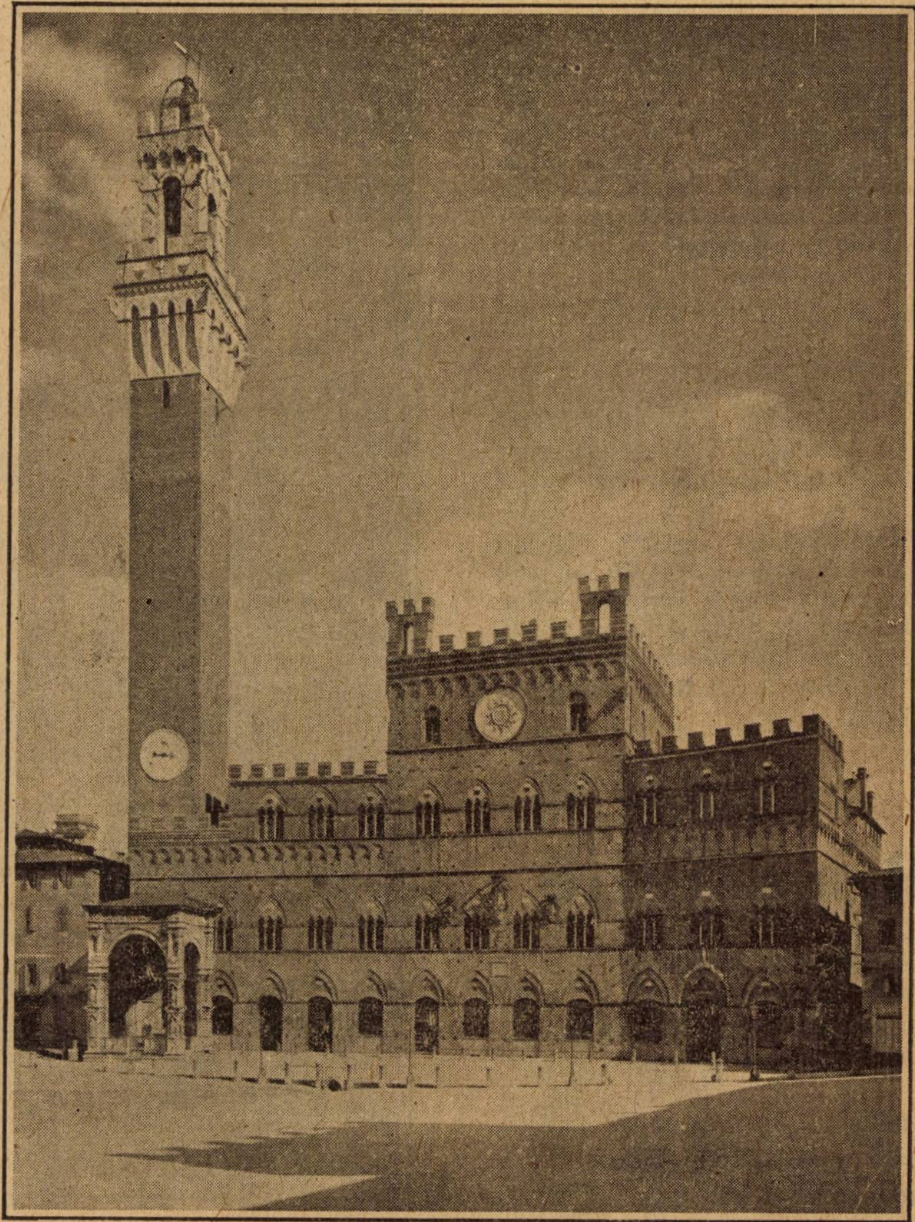

SIENNA. PRIMARIA. (Faţada cu turnul. Clădire din sec. XII-lea—XIV-lea).

de prost... Dar voi cu toţii sunteţi proşti, nebuni chiar, când sunteţi îndrăgostiţi!

Dar, — o întrebă Bujor, cu o seriozitate tragică bine-reuşită, — ce răspuns îi dai?

— Să se însoare, e chiar timpul să ajungă sub papuc. In ce priveşte apoi revolverul şi aşa nu e încărcat. Dintre toate revolverele, despre cari mi-au amintit adoratorii mei, nici unul nu era încărcat.

Bujor dete din umeri, şi îşi luă pălăria.

Lya însă îl reţinu.

— Bujor !

Işi aşeză mânuţa ei în mâna lui, şi pe când privirea ei îl îmbrăţişă cu atâta dragoste, îi zise încet şi cu o voce dulce :

— Bujor, dragă Bujor! Eşti un băiat drăguţ şi mult vrednic. Iţi sunt recunoscătoare pentru vestea ce mi-ai adus-o. Căci, închipueşte-ţi, dacă nu ştiam că Enea într'adevăr mă iubeşte, eram în stare să mă îndrăgesc de el la nebunie..

Rugăciune

Milostiveşti-mă părinte
Cu mila îndurarii tale,
Eu sunt un rătăcit în lume,
Trudit şi obosit de cale.

Din tot ce-am mai avut pastrat-am
Cu mine cântul şi credinta,
Cu amândouă mă rog tie
Tu întareşte-mi iar fiinţa.

Stăpânul zărilor întinse
Şi al întinsului de ape,
Al norilor pribegi pe ceruri
Tu fii mereu de mine-aproape.

Pe tine te slăvesc în cânturi
Ciripind păsările toate,
In cinstea ta şi-aprind lumina
Mulţimea stelelor în noapte.

Milostiveşte-mă părinte
Cu mila îndurării tale,
Eu sunt un rătăcit în lume,
Trudit şi obosit de cale.

Mih. Vanghele

D-l Alexandru Bilciurescu, urmând să pună în curând sub presă *Antologia ploii,* roagă pe domnii autori să-i trimită în str. Francmazona 51 bis, volumele sau manuscrisele conţinând versuri asupra acestui subiect.

Colindând cetatea eternă

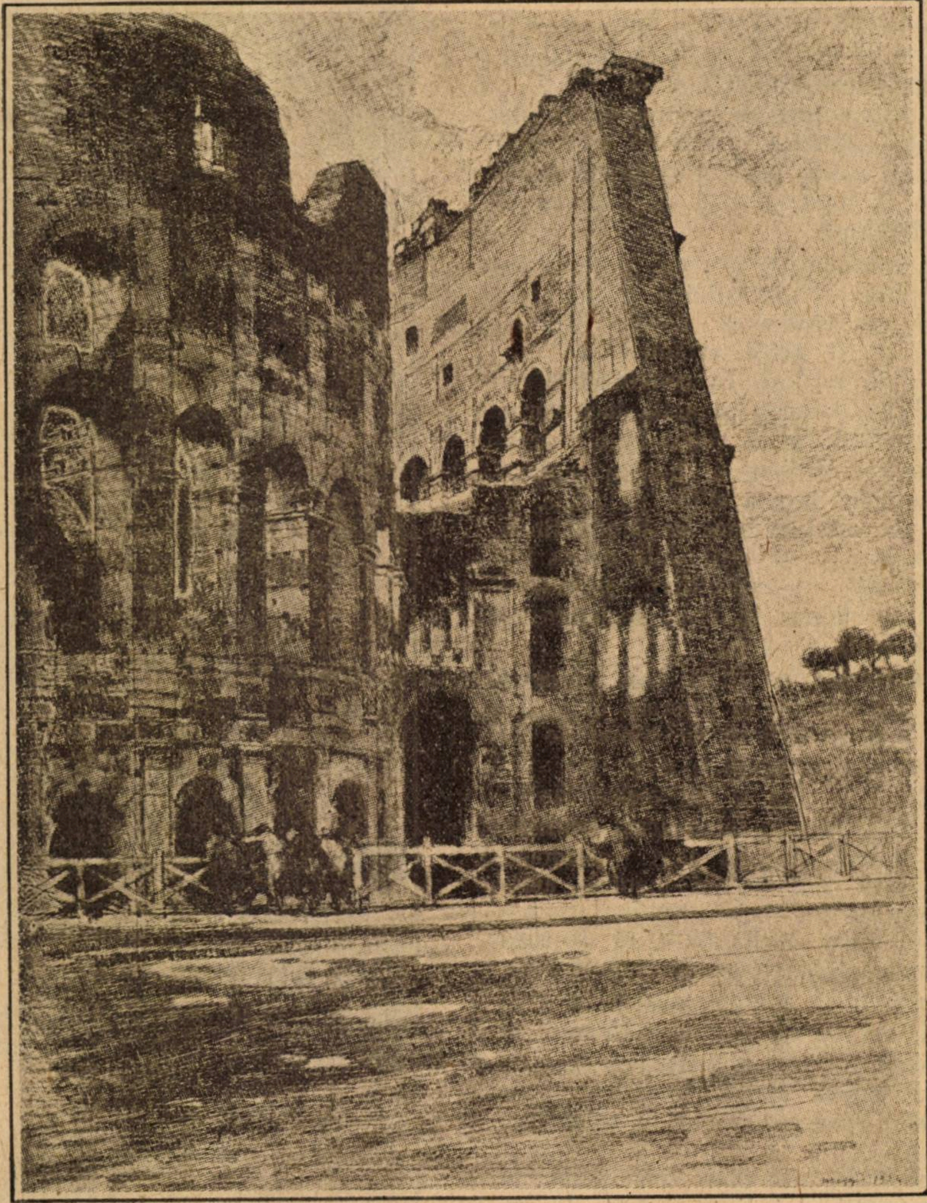

G. MENTESSI. COLOSEUL (Din volumul Roma. Publicat la Bergemo).

Henry de Gorsse

Papagalul regelui Romei

(Vezi ilustraţia din pag. I)

1814. La zgomotul pe care îl făcură târziu în noaptea de 14 Aprilie 1814 camioanele şi caii cari părăseau în grabă castelul de la Fontainebleau, Impăratul care stătea în odaia lui, se sculă de-odată în picioare. Se îndreptă spre uşa, pe care o deschise larg şi întrebă apoi cu o voce aspră sentinela care făcea de gardă.

— Cine a mai plecat?

— Mareşalul Berthier, sire.

— Berthier! .. Şi el a plecat.. Şi fără să-şi ia măcar rămas bun, îngână îndurerat Impăratul.

Golul se făcuse în jurul lui. Departe de Parisul cucerit Impăratul se simţea pierdut stingher, fără cămin măcar. Căci printr'un rafinament de cruzime Talleyrand dusese la Chartres pe Impărăteasă şi pe regele Romei urmând că mai târziu să-i predea Austriei.

De-odată în tăcerea care domnea în casă, se auzi un strigăt puternic.

— *Garde à vous*[1])

Ca mişcat de un resort soldatul luă poziţia şi cu mişcare automată luă arma pentru onor, privind pe Impărat drept în faţă.

La comanda aceia neprevăzută însu-şi Napoleon tresări. Pe urmă un zâmbet amar îi se ivi în colţul buzelor şi cu capul plecat se îndreptă spre fereastră lângă care se afla o colivie cu un papagal. Impăratul mângâia câteva timp păsărea care comandase onorul, apoi se apropiă de soldat.

— Cum îţi zice ţie? întrebă cu familiaritatea aceia care inspirase atâtea sacrificii.

---

1) Comandă militară franceză echivalând cu comanda noastră: La rând drepţi.

— Flambeau, sire.

— Câte victorii?

— Toate sau aproape toate.

— Câte răni.

— Douăzeci.

— Douăzeci!... repetă Impăratul pe gânduri... Şi vecinic credincios.., atât de diferit de acei pe cari am copleşit cu onoruri şi cari m'au părăsit de'ndată ce nu le-am mai putut fi de folos.

Vocea soldatului tremură:

— A! dacă aţi vrea, Sire, suntem încă două sute de mii, gata la cel mai mic semn să murim pentru D-voastră.

Napoleon clatină capul.

— Nu, zise el, Franţa este sătulă de războaie. Trebuie s'o lăsăm să-şi lege rănile. La urma urmei n'ai vrea să mergi şi tu acasă. N'ai şi tu un copil care te aşteaptă?

— Ba da, Sire, am o fată...

— Ei bine. întoarce-te atunci la ea. Cel puţin ţie nu ţi-au răpit copilul.

— Aveţi dreptate, Sire.

Napoleon rămase tăcut câtva timp apoi exclamă plin de durere:

— Când mă gândesc că fiul meu va pleca în Austria fără să ia cu el o singură amintire dela mine.

Soldatul se plecă puţin:

— O amintire. A! încredinţaţi-mi ori ce, Sire

Privirile Impăratului se opriră o clipă asupra coliviei.

— Ei bine fie, zise el după o pauză. Vezi colivia asta? Ai s'o duci regelui Romei şi îi vei spune povestea acestui papagal. Ii vei spune ca pasărea asta care vine din insulele îndepărtate mi-a fost dată de Iosefina, că pentru a-mi place papagalul ce l'a învăţat toate comenzile uzuale ale regimentelor noastre şi tot astfel numele tutulor victoriilor noastre. Ii vei spune încă. Flambeau, că într'o seară pasărea credincioasă a rostit apelul de odinioară tocmai în clipa când eram să cad sub loviturile asasinilor puşi în serviciul duşmanilor Franţei...

— Sire, ori ce s'ar întâmpla, voi înmâna papagalul Majestaţii Sale! exclamă Flambeau, ai cărui ochi se umplură de lacrimi.

— Bine, zise Napoleon. Ia punga asta. Iţi va fi poate de folos... Am să-ţi dau o foaie de liber parcurs... o vor respecta... Şi acum îmbrăţişează-mă, zise Napoleon cu simplicitate.

Şi în clipa aceia, papagalul strigă deodată: „Friedland!"... Rivoli!.., Wagram!... Austerlitz!.., Eylau!..:

1820. Şease ani au trecut de atunci. Fiul lui Napoleon I nu mai este regele Romei. E un duce de nouă ani, slab, neliniştit, nervos, cu un păr blond, buclat. Mama lui îl neglijează. El nu ştie că tatăl lui e exilat la Sfânta Elena E trist, fiindcă atmosfera de la Schöbrun nu are graţia spirituală a cerului frumos şi senin de la Paris.

Stă în odaia lui, cu o carte pe genunchi şi visează.

Institutoarea austriacă, — o blondă slabă, care brodează lângă fereastră, înaltă capul de-odată şi îi întreabă:

— Aţi învăţat lecţia de istorie, Alteţă.

Ducele tresare, ia cartea şi răspunde încet:

— Nein fräulein 1).

Guvernanta se apropie de el:

— Trebue s'o învăţaţi Alteţă. Vă las acum şi când mă voi întoarce, o să-mi recitaţi lecţia.

(Va urma)

Trad. de *Const. A. I. Ghica*

Rondelul înţelepciunii

Nu vei găsi înţelepciune
In vrafuri multe şi în cărţi,
Oricât te-ai strădui să'nveţi
Ingrata ştiinţelor minune...

Conştiinţii tale de nu'i erţi
A îndoelilor furtune,
In vrafuri multe şi în cărţi
Nu vei găsi înţelepciune...

Ci vei cădea, sărman, nebune
Invins.. cu-al vieţii tale preţ..
Vrei bun şi drept să te arăţi?
Tu... în a cărţilor lacune.
Nu vei găsi înţelepciune.

Seb. Hortopan

FILATELIA

RECLAMA ŞI FILATELIA

Italia pare că e singura ţară care utilizează timbrele poştale ca mijloc de reclamă.

In timpul alegerilor parlamentare, o bună parte din scrisori erau obliterate la oficiul postal cu o stampilă a partidului fascist pe care scria:
VOTATE LA LISTE NAZZIONALE.

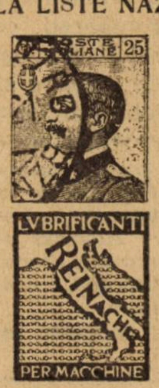

Acum au apărut mărci cu adaos pe care e o reclamă comercială după cum se vede din clişeul alăturat.

Şi Franţa a întrebuinţat stampile cu reclamă. Dar aceste reclame erau făcute într'un scop general, bunăoară se făcea invitaţie să se viziteze expoziţia generală internaţională de artă decorativă.

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

In iarna anului 1829—1830, cam pe la ora 1 din noapte, se mai aflau în salonul vicontesei de Grandlieu numai doi inşi străini de familia ei Când bătu ceasul, unul dintre ei, un bărbat tânăr şi frumos, se retrase şi dânsul. Numai când se auzi în curte uruitul trăsurei vicontesa nemai văzând decât pe fratele ei şi pe un prieten al casei ocupaţi cu terminarea unei partide de pichet se apropiă de fiica-ei care în picioare dinaintea căminului, părea că examinează o vizieră în litofanie, pe când în realitate asculta zgomotul gabrioletei într'un chip care îndreptăţea toate temerile mamei sale.

— Camilio, dacă vei mai avea faţă de tânărul conte de Restaud purtarea pe care ai avut-o în astă-seară, o să mă sileşti să nu-l mai primesc. Ascultă-mă copila mea, dacă ai încredere în dragostea ce ţi-o port, lasă-mă să te conduc eu în viaţă. Eşti de şaptesprezece ani, şi la vârsta asta e greu să prevezi viitorul, să judeci trecutul şi să ţii seamă de anumite consideraţii sociale. Un lucru însă nu trebuie să uiţi, draga mea. D-l Restaud are o mamă care ar toca mlioane, o femee de familie proastă, o fostă domnişoară Goriot de care s'a vorbit mult altădată. S'a purtat aşa de rău cu tatăl ei, încât desigur că nu merită să aibă un copil aşa de bun. Tânărul conte o adoră şi o îngrijeşte cu o pietate filială demnă de toată lauda; mai ales de fratele şi de sora lui are o grijă nemărginită. Dar ori cât de admirabilă ar fi purtarea asta adăogă contesa cu un aer fin, atât timp cât va trăi mama lui, nici o familie nu va îndrăzni să încredinţeze tânărului Restaud viitorul şi averea unei fete.

— Am prins câte-va vorbe cari mă îndeamnă să mă amestec şi eu în discuţia d-voastră, le întrerupse prietenul casei. Am câştigat, d-le conte, se adresă el adversarului: te las ca să alerg în ajutorul nepoatei d-tale.

— Ce va să zică să ai urechi de avocat, glumi vicontesa. Spune-mi însă, scumpul meu Derville, cum ai putut să auzi ceiace şopteam Camiliei?

— V'am citit în privire, îi răspunse Derville aşezându-se într'un jilţ din faţa căminului.

Unchiul îşi trase scaunul lângă nepoată-sa, iar d-na de Grandlieu se aşeză într'un fotoliu între fiica ei şi Derville.

— Doamnă vicontesă, socotesc că e momentul

---

1) Nu, domnişoară.

Critic de artă

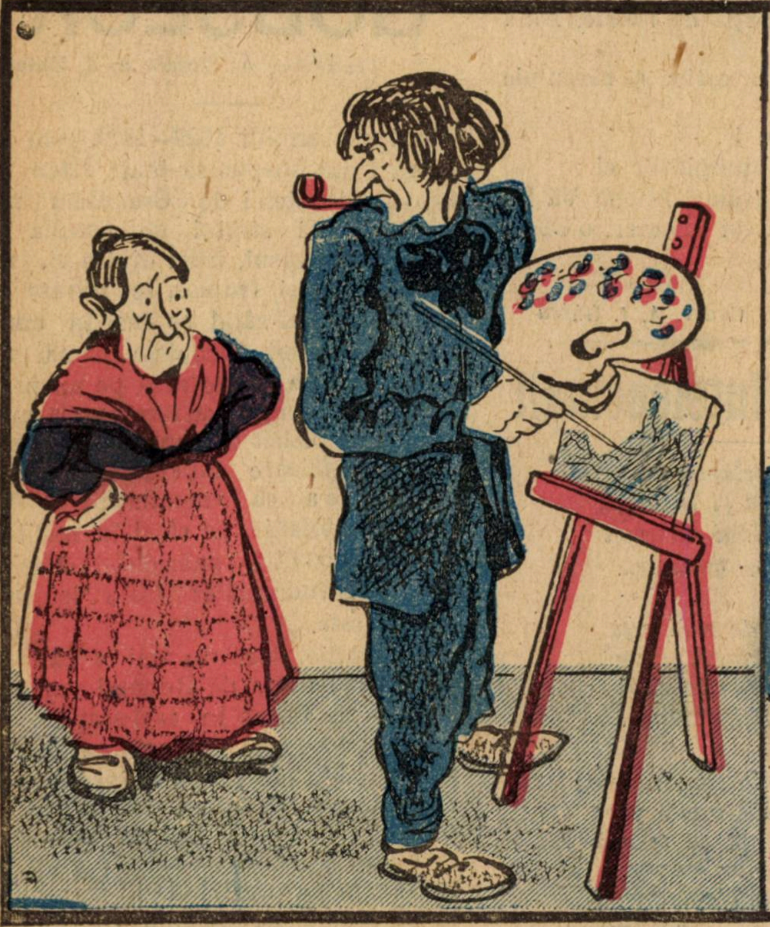

— Da... poftim!... Asta e muncă de copil, nu de un vlăjgan ca dumneata!...

Proba

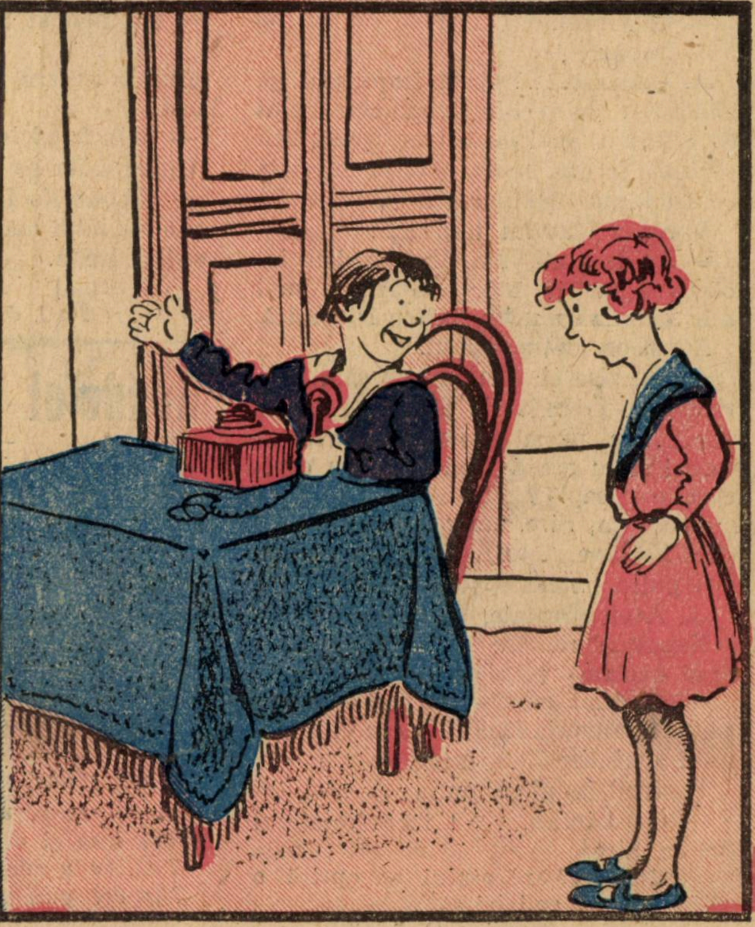

— Cum jucăria aia e un telefon adevărat?

— Sigur că e adevărat. De un ceas cer un număr şi nu răspunde.

plare care că va face să vă schimbaţi părerea pe care o aveţi despre averea contelui de Restaud.

— O întâmplare, exclamă Camilia. Spuneţi-o repede domnule, spuneţi-o repede.

Derville aruncă doamnei de Grandlieu o privire din care dânsa pricepu că contesa de Grandlieu era prin averea şi prin trecutul familiei ei, una din cele mai de vază femei din foburgul Saint-Germain şi dacă la prima vedere, vi se pare nefiresc ca un avocat oarecare să'i vorbească aşa de familiar şi să se poarte în casă ei într'un chip aşa de prietenesc, lucru nu e de loc greu de explicat. Doamna de Grandlieu înapoindu-se în Franţa odată cu familia regală se stabilise la Paris unde trăi la inceput — situaţie de nesuferit — din ajutoarele pe cari i le dase Ludovic al XVIII-lea din fondurile listei civile. Tânărul avocat descoperi din întâmplare oare-cari viţii de formă în vânzarea palatului de Grandlieu, vânzare făcută altă dată de republică şi ceru ca palatul să fie înapoiat vicontesei. Deschise procesul şi'l câştigă.

(Vă urma.)

Informaţii

Pe luna Martie vom oferi cititorilor noştri filatelişti importante premii.

* * *

Cu începere din numărul viitor vom pubblica o cronică medalistică.

In această cronică vom descrie toate medaliile româneşti, cum şi medaliile streine relative la istoria noastră.

Primim cu plăcere ori-ce comunicări şi întrebări în acest sens.

Un foarte frumos succes de librărie găseşte volumul apărut de curând **Grădina lui Dumnezeu** *de C. Cosco.*

Cartea, care cuprinde 24 de schite umoristice, cu numeroase desene în text, de Gilly se citeşte admirabil, constituind un moment de desfătare.

Preţul unui exemplar 30 lei, la toate librăriile.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 150 lei fiecare.

„UNIVERSUL LITERAR“

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Martie 1925

Crème Simon

CREMA SIMON

Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.

CREMA SIMON

face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra şi Săpunul Simon

Universul Literar

Cuponul Nr. 13

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului„ printre cari şi 3 CASE. Tragerea în primăvară

ANUL XLI. — No. 9. 3 lei exemplarul Duminică 1 Martie 1925

UNIVERSUL LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

O descoperire arheologică

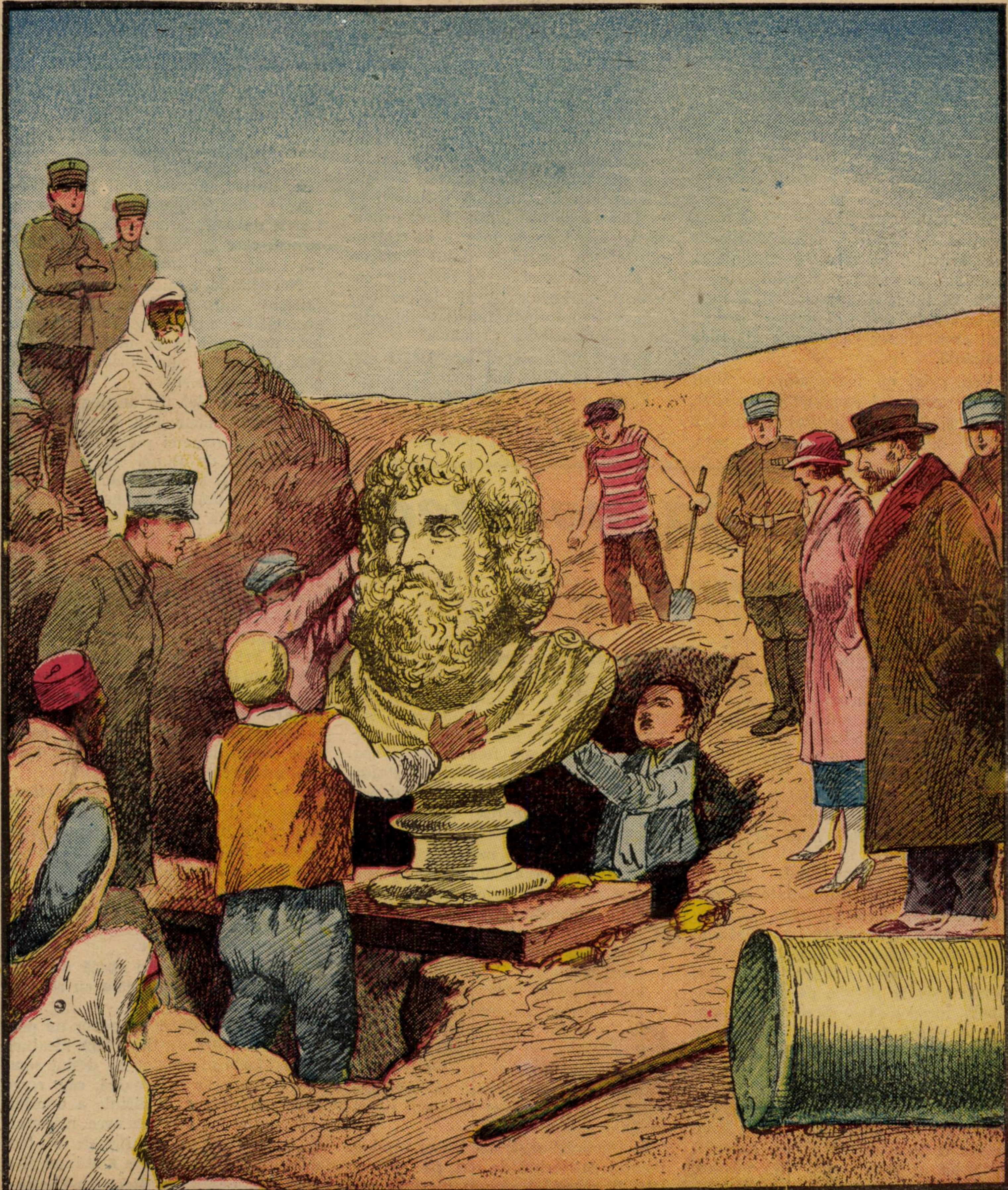

Fluvie de primăvară

de LEONTIN ILIESCU

Deşi vremea tot se mai sburleşte ursuză, supărarea îi va trece repede, odată cu babele sbârcite din Mart. Cele dintâi musculiţe zumzăe a primăvară. Mugurii de dragoste ai pomilor ne vestesc reîntinerirea firii, semănând în ogorul sufletelor nădejdi şi binecuvântări de primenire.

Fluvie de primăvară....

Voi, cântăreţi de mâne ai neamului, visători de astăzi ai tinereţii voastre, bucuraţi-vă şi aşteptaţi zile de sufletească mulţumire când vă veţi pierde prin ascunzişuri de păduri, dimineaţa, ca să vă minunaţi de cântecul ciocârliei sau de trilul privighetoarei.

Dimineaţa, câmpul e perlat de rouă, lacrima florilor şi a ierbei, boabe de mărgăritoare, în al căror infinit se resfrânge nesfârşitul soarelui.

Să vă întrebaţi atuncia dacă apele de smaralde, safire şi topaze, — sunt mai strălucitoare ca lacrima de rouă matinală.

Veţi privi cu luare aminte firul ierbii, scoarţa şi mugurii aerboarilor, fauna şi flora cuprinsului în care vă aflaţi, şi veţi înţelege atunci seva, substanţa, de iubire a naturii, *alma mater* ce cutremură de fiorii reînvierii toate vieţile pământului.

Coloritul primăverii, *nervul* ce mişcă totul şi pretutindeni, măreţea ei, tinereţea sburdalnică pe coclaur, sunt puternice motive de inspirare pentru adevăraţi cântăreţi, motive ce au legănat literatura lumii dela începuturile ei şi până azi.

Fluvie de primăvară.....

Iată taina tainelor, visarea viselor şi gândul divin, vinul ceresc.

Dacă veţi fi vrednici să tâlmăciţi ritmul primăverii, în aşa chip ca lumea să vibreze alături de voi, atunci... O, atunci, cartea deschisă a Naturii vă va face să dăruiţi lumii imnul primăverii, poemă ce va întrece în măreţie pe *Carmen Saeculare* al lui Horatius.

Dar câţi sunt aceia cari, din cutreerul pădurilor şi al înverzitelor crânguri, să prindă înţelesul de iubire al minunatelor primăveri?

Tocmai de aceia se face astăzi mai puţină artă decât ieri.

Fluvie de primăvară...

.... Dar primăvara e înrudită de aproape cu visul, cu idealul...

Cântec

Eu port în ochi misterul
Vrajitelor tăceri
Şi 'n inimă povara
De mistue dureri.

Pe frunte-mi se îmbină
Penumbre de visări,
Iar glasul imi revarsă
Cascade de cântări.

Eu port în suflet dorul
Şi chipul Nefiinţei,
Ce-mi picură în viaţă
Veninul suferinţei.

G. I. Breazu

Pe stradă, noaptea

Am două viziuni ale Bucureştiului noaptea: una dinainte şi alta de după marele război, pe care l-am făcut pentru întregirea neamului românesc.

Nu pot uita nopţile senine de vară sau de toamnă când mă plimbam deseori dealungul bulevardelor şi a străzilor semiobscure sau luminate feeric *şi* discutam cu prietenii mei asupra *es*teticei lu Kant sau despre o nouă operă literară apărută atunci a lui Anatole France, a lui Paul Bourget, a lui Pierre Loti, Emile Faguet sau altul. Fiecare din noi aducea partea lui de contribuţie în discuţii, în urma lecturilor speciale ce ni le impuneam.

Mi-aduc aminte că, înainte de război, pe Calea Victoriei, între ora şease şi opt seara, trecea sau se plimba atunci tot ce avea Bucureştiul mai select şi mai elegant. După ceasul opt, lumea, care se plimba pe strada principală, începea să se rărească şi numai treceau decât perechi izolate care se duceau la teatre sau la cinematografe şi celibatari cari intru în cafenele sau în berării. Iar după ora unu noaptea, când se stingeau parte din becurile şi din felinarele aprinse, se făcea linişte. Atunci oraşul căpăta aspectul misterios al unei cetăţi din poveşti, unde nimeni dacă erai „om de treabă", [illegible] nu te întreba unde te duci la o oră aşa târzie.

Atunci, înainte de război, am văzut uneori plimbându-se seara sau noaptea pe stradă grupuri de intelectuali, distinşi scriitori, poeţi şi ziarişti, cari în aceste peregrinări nocturne îşi făureau poate cele mai frumoase bucăţi literare, articole sau poezii.

Când ploua, sub lumina galben-palid-auriu a felinarelor de pe stradă, oraşul lua aspectul trist al unui port de mare în aşteptarea vapoarelor ce nu mai soseau.

Atunci tropotul cailor şi huruitul trăsurilor sau automobilele ce treceau repede şi duceau pe cei grăbiţi acasă sau aiurea trecătorii rari, întârziaţi şi linştea ce domnea, toate-acestea îţi aminteau că e mai bbine să te îndrepţi spre casă.

Azi alt aspect are oraşul tinereţii şi al visurilor noastre. Azi parcă mă simt strein în Bucureştiul de după război. Acum în Bucureşti e cosmopolitism. Azi nu mai îmi place să mă plimb pe stradă noaptea ca altădată, fiindcă nu mai găsesc farmecul pe care l-am simţit odată.

In Bucureştiul de azi trăesc visul oraşului patriarhal de ieri, pe cari cu toţii îl regretăm Acum nu mai poţi visa liniştit, nu te mai poţi reculege, fiindcă grijile sunt multe şi creiate de materializarea brută a vieţii de azi, care aproape a înlocuit iubirea idealului şi dragostea de frumos.

Necesităţile zilnice au transformat existenţa întro luptă continu, grijile au năpădit pe toţi şi cei cari au de suferit mai mult de pe urma acestei epoci de fier nu sunt tocmai scriitorii şi artiştii-creatori?

Nu numai atât. In deziluzia noastră, pentru Bucureştiul de azi, e poate şi regretul tinereţei pierdute.

Bucureştii de atunci era un simbol al seriozităţii şi al curentelor sănătoase în viaţa culturală a neamului nostru. Generaţia noastră a dat pe acel 13 Martie 1906, care a însemnat o epocă de seamă în istoria noastră culturală.

Toate ideile de întregirea neamului românesc, toate virtuţile pentru sacrificiu şi toată ideologia de la sate şi dela oraşe a fost afirmată şi impusă pentru prima dată în Bucureşti de intelectualii de atunci. Bucureştii, capitala la România întregite de azi, întrupa, printr'o tinerime generoasă şi desinteresate, revendicările morale şi naţionale ale neamului românesc şi toate aspiraţiunile umanitariste.

Din Bucureşti, inima şi cetatea sfântă a neamului românesc, a pornit întâiul strigăt de alarmă şi a început lupta pentru desrobirea Ardealului, Bucovinei şi Basarabiei. Tot aici şi-au desăvârşit educaţia mulţi din cei mai remarcabili scriitori şi artişti ai neamului nostru.

• • •

Acum suntem într'o epocă de tranziţie şi trebue să aşteptăm cu răbdare vremuri mai bune.

Un indivvid ca şi un popor nu poate să trăiască mult timp fără idealuri. Baza idealului creator e desinteresarea şi înălţarea sufletească, care constitue cea mai mare virtute a omului.

De-acum înainte vom avea mai multă posibilitate de manifestare a frumosului şi de propăşire a ştiinţei şi a artei româneşti. **G. Niculescu-Varone**

Se 'ntoarce iarna

Se'ntoarce iarna ce-a sburat
Cu paşi tremurători,
Cu câmpul rece, îngheţat,
Cu cerul plin de nori.

Şi vine 'n zarea fumurie
Cu ochii de zăpadă,
Cu haina-i albă, argintie,
Cu flori pe geam grămadă.

Şi aduce 'n sgomotu-i de gheaţă
Pe câmpuri troenite,
Doruri, cari să ne dea viaţă
In suflete, trudite.

Se 'ntoarce iarna cum s'a dus,
Cu'n an doar mai bătrână,
Spre miază noapte şi apus
Pe inimi dragi stăpână.

Speranţele din nou revin,
Iluzii dragi răsar,
Din al trecutului senin
Pe-al dragostei altar.

Şi când din cerul nouros
Cădea-vor fulgi în salbe
Ţi-oi pune 'n păru-ţi mătăsos
Iar flori de nufăr albe

In noapte-om depăna poveşti
Săruturi calde, rare,
Şi-om ţese flori ca pe fereşti
In dorul nostru mare.

Vom înşira mărgăritare
Pe inimile dornici,
Pe fruntea-ţi dulce visătoare,
Pe ochi-ţi melancolici,

Anton Gurgu

Infirmierul

Trecea neobosit până târziu noaptea prin cele trei camere ale căsuţei de ţară care servea de infirmerie şi faţa cu profilul clasic devenea tot mai îndurerată. Imprejurul lui numai suferinţe şi delir.

Tifosul exantematic isbucnise cu o nemai pomenită furie. Secera zilnic vieţele tinere care aşteptaseră nerăbdătoare să se măsoare cu duşmanul., Pe nişte pături improvizate, acoperite cu paie zăceau vitejii ca vai de lume, pe când moartea întindea spre ei mii de braţe.

Spaima de ingrozitoarea molimă făcea pe mulţi să-şi uite datoria. Infirmierul crezuse că va pleca pe front, deşi slăbit de tifosul recurent care-l ţintuise la Iaşi pe patul de suferinţe şi de o rană la picior de abia vindecată, căpătată pe câmpul de luptă

Acum vedea cu mâhnire că pentru un timp datoria lui era să rămână şi că nu trebuia să dezerteze dela lupta sfântă de a-şi salva semenii. De multe ori se simţea slab de ispita plăcerei. Dar privirile înspăimântate ale bolnavilor pare că-l urmăresc, i se părea că ele caută un sprijin. Atunci ceva supra omenesc se petrecu în spiritul şi sufletul lui. Cu stoicism, şi o pricepere rară, zi şi noapte plecat asupra celor mai grav atinşi, atent de a urma cu stricteţe tratamentul, reuşise graţie unei abnegaţiuni de fiecare minută de fiecare clipă, a scăpa pe câtiva. Aceasta îl încurajă a urma înainte munca eroică ce-şi impusese. Totuşi „Valea Adâncă" rămânea tot „Valea Plângerei" după cum o botezase regimentul din primele zile ale sosirei lui.

Zilnic groapa comună înghiţea vieţile tinere dornice de a goni duşmanul care se întinsese într'o mare parte a ţărei.

Infirmierul nu se descuraja. Cu râvna unui apostol, el lucra pentru binele comun. Infirmeria se tot înţesa; el reuşise a aduce paturi, a face fiecărui bolnav un loc şi nedeslipit de lângă căpătâiul lor, inspira curaj şi celui mai slab. Cunoştea viaţa şi situaţia tuturor pacienţilor. Fiecare îi încredinţa scrisori pentru părinţii, sau o amintire pentru logodnică, soţie sau copii. Ei le primea cu inima însângerândă, şi faţa surâzătoare, în timp ce-i asigura că statul le va îngriji familia, că ultimele lor dispoziţii se vor respecta.

„Eşti nebun Telene, îi ziceau cu toţii, văzând cu ce nepăsare îşi expunea tânăra viaţă unei boli neîndurătoare, jertfindu-se pentru necunoscuţi, cari de sigur nu-i vor păstra nici o recunoştinţă. El îi privea nepăsător, neaşteptând nici răsplată, nici decoraţii, nici o recunoştinţă.

Ca un fanatic se ocupa de bolnavii lui, şi faţa-i întristată începea a se lumina. Câteva sute scăpaseră graţie lui dela o moarte sigură, şi epidemia începea a descreşte. Tot mai rar şi mai puţin lugubru răsunau clopotele bisericii satului, tot mai puţin luau bolnavii drumul spre mormântul rece.

Primăvara sosise de timpuriu, fără ca bucuria naturei să se răsfrângă asupra năpăstuiţilor; desmerdarea timpului, miresmele, soarele care aureola totul, începea a trezi în sufletele cele mai desperate oarecare nădăjde.

Infirmierul nu avea decât un gând. Timpul favorabil va face bine convalescenţilor. Cine să-i transporte?

Fiecare se ferea. Viaţa primejduită devenise tuturor mai scumpă. Atunci el cu toate că istovit de muncă şi atâtea nopţi nedormite, îl lua cu dragoste de mamă în braţe, şi-i cobora pe cele câteva trepte în curtea spaţioasă a infirmeriei.

Constată imediat că starea lor se îmbunătăţea în aerul cald şi curat Medicul şi mai mulţi alţii turbau.

Cum se mai treacă ei în infirmerie?

Trebuiau să vină în contact cu aceşti nenorociţi. Li se părea că văd asupra-le insectele aducătoare de boală.

E păcat să se piardă un om ca tine ziceau ei adeseori lui Teleanu Pleacă, nu mai rămâne în acest infern.

Cine are să te caute de te îmbolnăveşti? Nimeni nu-i în stare să se jert-

Vederi din Roma

Piaţa Sf. Petru şi Vaticanul

Din cetatea eternă

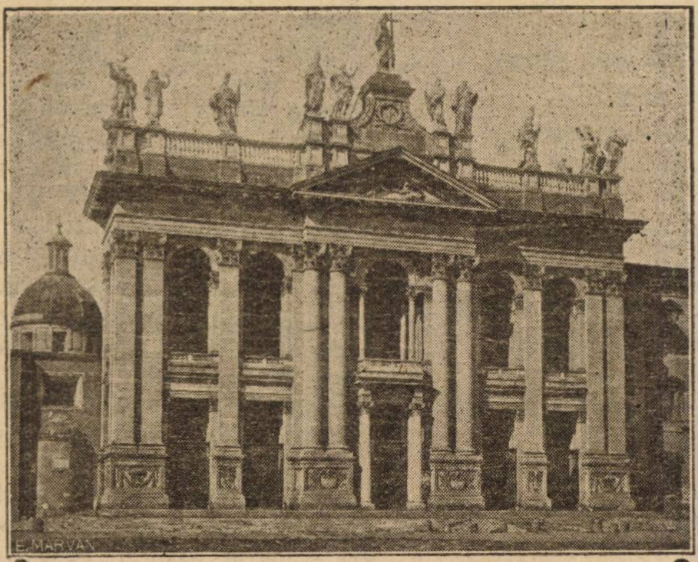

S. Paolo fuori le mura

fească, chiar acei pe cari i-ai scăpat dela moarte. Se înşelau însă.

Tocmai când era mai mulţumit, când cu lăcrimile în ochi primise binecuvântările celor cari graţie lui puteau să se întoarcă a doua zi la vatră, se simţi deodată cuprins de înfricoşătoarea boală. Galben ca ceara, culcat pe patul infirmeriei, zăcea cuprins de o puternică febră. Exemplul lui dăduse însă roade. Acei cari cu inimă uşoară voiau să părăsească spitalul, nu se îndurau să lase în astfel de stare pe mântuitorul lor. Unul din ei mai cu seamă cuprins de o recunoştinţă inexistentă la mulţi, se culcă cu un câine pe duşumea la picioarele bolnavului, atent în a-i aplica tratamentul cu care el scăpase sute de vieţii.

Işi amintea de recomandaţia infirmierului de a înfăşura imediat în cearceafuri reci pe bolnavul cu temperatura prea ridicată. Reuşi prin acest procedeu a-i micşora căldura. In fine după grele ceasuri de o îngrozitoare criză viaţa infirmierului era salvată. Totuş convalescenţa era grea. Corpul slăbit de boală şi suferinţi avea nevoie de multe pentru a se întrema.

Alimentele nu erau îndestulătoare. Credinciosul care nu se deslipise o clipă de patul său alerga prin sat şi reuşea totdeaune a-i procura câte ceva. Pe aceleaşi scări, pe care el transportase cu atâta uitare de sine bolnavii, spre a le uşura vindecarea, se cobora el zilnic sprijinit pe însănătoşiţii credincioşi cari erau fericiţi de a-i fi de folos. Se aşeza pe un scaun în faţa zăplazului, cu gândul şi inima departe. In curând tinereţea şi natura lui puternică şi sănătoasă învinseră nemiloasa boală.

Incepea din zi în zi a face plimbări tot mai lungi. Simţindu-se mai întremat ei obţinuse dela acei ce-i arătaseră că floarea rară a recunoştinţei tot mai există să se ducă la căminul lor. Ei rămâne încă puţin şi pe urmă trebuia să plece pe front.

Cât timp se jertfise pentru fiii ţărei, cât timp ocupaţiile nu lăsară timp gândirei, Telcanu nu simţise atât povara durerei.

Acum când avea câteva zile libere pentru a-şi căuta de sănătate îşi vedea în faţă neînduplecata soartă. Lăsase în capitală părintele bolnav, mamă, frate surori într'o situaţie nesigură şi de mult nu mai avusese ştiri dela ei. Pare că nu mai nădăjduia să-i revadă.

Pierduse un prieten scump, un om de valoare în ziua sosirei în localitate, pe care îl înlocuise. Se simţea ca doborât sub neîndurătoarea soartă. Un ce tainic îl atrăgea către locurile pitoreşti, către natura atât de fermecătoare în acel sezon. Ea-i amintirea de copilăria lui fericită, de jocurile în parcul încântător al moşiei părinteşti. Toate îi păreau un vis.

In curând primi ordinul de a pleca pe front. Se duse cu sufletul împovărat, gata a se măsura cu duşmanul. Toţi se mirau, că-i părăseşte în astfel de hal, şi-l sfătuiau să stărue să mai rămână. Dar patriotismul îi era la înălţimea eroismului. Aci nu mai putea fi de folos. Porni regretat de toţi. O melodie dintr'o poezie franceză îl urmărea mereu şi-l făcea s'o repetă. Parmi les peuples forts, tu fus le peuple juste 1). Şi dacă a fost ca mulţi necunoscut şi nerăsplătit, dacă nici o decoraţie nu i-a împodobit haina, altruismul său nu se altera într'u nimic! Rămase cu optimismul acelor cugetători cari sunt siguri că de asupra acestei lumi de violenţe, jaf şi omor, se va ivi aceia în care va domni mila, dreptatea şi caritatea.

Emilia Tailler

---

1) Printre popoarele puternice, ai fost poporul drept.

A apărut
ALMANAHUL
ZIARULUI
„UNIVERSUL"
Pe anul 1925
Şi se află de vânzare la toţi librarii, chioşcarii, depozitarii şi vânzătorii de ziare cu preţul de
20 lei exemplarul.
Pentru provincie se va trimite 5 lei porto.

Doina primăverei...

Frunză verde de trei foi,
S'a dus iarna de la noi,
Vin cocoarele 'napoi!
Pe poiană sburdă mieii
Şi 'nfloriră iar ghioceii!

Se înaltă mândrul soare,
Incălzind şi om şi floare,
Inima nu te mai doare,
După fiinţa ce ai iubit,
Când vioreaua-a 'nflorit!..

Bate vântul lin câmpia,
Cântă-o doină ciocârlia,
Chiar şi'n inima-mi pustia,
Vin speranţele pe rând,
Mintea mea cutreierând!..

Foaie verde tămâioară,
Dragă eşti tu primavară,
C'ai venit din nou în ţară,
Cu flori şi cu păsărele,
Să uităm de cele rele!,..

Dulce eşti tu primăvară,
Ca un zâmbet de fecioară,
Ce-i ard ochii ca o pară!...
Tu ne dai nouă puteri,
Să uităm ori ce dureri!...

Scumpă eşti tu primăvară,
Tu cea mai de preţ comoară,
Ce aduci belşugu'n ţară,
Şi'n întreaga Românie
Aduci pace şi frăţie!...

M. Marinescu-Angel

L'AIGLON

Dormi copile, în capela capucinilor pioşi
Somnul genelor căzute pe ochi dulci şi drăgostoşi
Tu ce nu ştiuşi dogoarea desmerdărilor de nume
Ce simbolizaţi speranţa şi grozavul tot din lume
Tu care găsişi în balsam; miere şi dezamăgire
Nu miji din giulgiul morţei melancolica'ţi zâmbire
Dormi copile drag în bronzul jilavii de egrasii
In biserica străină cu bizare leturgii
Unde nu te mai jeleşte brumăriul ghiocel,
Şoim stingher ce'şi cheamă puiul singuratec lângă El,
Rozele ce'şi dau bobocii drăgălaşelor copile
Dormi deapururea în pacea ce domneşte după grile...
Ce grozavă ţi-e tăcerea în mijlocul unor rugi
Şi acelaş candelabru, şi aceleaşi negre glugi —
Jalnice's ca şi fetila faclelor din preasma ta
Cari plâng la Crucifixul lui Isus pe Golgotha
Dormi blajin în coşciugelul tău de brons, în duh buhăi
E grozav deşteptarea, dar dar culcuşul mai grozav...
Sigilaţi şi în besna morţei două zeci de primăveri,
Cu parfumul şi cântarea drăgălaşilor îngeri
Şi cu magice Veneţii şi discreţi gondolieri...
Ochii, buclele blondine, chipul tău de Dumnezeu
Şi pe buzele'ţi glăsciorul ce s'a stins, tuşind mereu...
Dormi şi gerbele fanate pe mormântul tău stingher
Vor deplânge nostalgia dureroasă către cer
Blestemându'ţi sacrilegiul genialilor misei —
Ce te-am smuls din glia Franţei şi din dragostele ei...

. . . .

Bolţile îşi scutur frunza, ruginesc prin codru murii
Şi în ghinda de pe cale, mişun gâzele pădurii
Prin alicinile albastre negrăite remuşcări
Torc cu grijă în descântec nostalgia altor zări
Greeraşii es la lună. brotăcelul cere ploae
Şi la creştetu'ţi blajină mijlocelul si'l îndoae
Floarea păcei cea căzută din grădinile eterne
Ce tresare doar la glasul clopotuluide vecerne.
Nici un zâmbet, nu deşteaptă dormirea'i genială
Dar pe buze, picur ochii fulgişori de gerueală
Căci sunt ultimele lacrimi jalea ultimului plâns
Rouă scursă dimineaţa când corolele s'au strâns...
..Ochii ce şi-au spart oglinda când genuţele se 'nchid...
...Şiprin bolţi mai blând descreşte rugăciunea...
Gângurind...

. . . .

. . . .

Dormi, şi glugile lor negre ca şi florile ce mor
Sub acelaş candelabru în în acelaş trist decor,
Dintr'o dragoste divină pentru cei cari greşesc
Să te străjue dapururi cu duh blând bisericesc.
Dormi copile cu ochi lucii şi cu pletele blondine,
In balsamuri de tămâe, miradeni şi verbine;
Căci în jurul tău mijeşte să se zbată tot mai grav,
Din grozavă'ţi veşnicie, tot blestemul tău grozav.
Dormi uşor, Regele Romei, june duce de Reichstadt,
Jărtă şi dezamăgire, totuşi cum te-a desmerdat,
Drăgălaş, dumnezeeşte, genialul tău Papà,
Şoimul care'şi giugiulise puişorul—lui aşa...

De Gik

Henry de Gorsse

Papagalul regelui Romei

Urmare şi sfârşit

Dar după plecarea guvernantei, copilul pare transfigurat. Se scoală în picioare, trânteşte cartea şi exclamă mânios:

— Nu, nu!

Ori câtă silinţă şi-ar da nu poate reţine numirile germane şi când ochii lui parcurg paginile plin de huzari albastrii şi cuirasieri, el vede uniforme franceze.

De-odată copilul îşi reţine respiraţia. Cine va bătu la uşă. Ducelui îi e frică.. D. de Metternich care vine din când în când să-l vadă este vecinic însoţit de vizitatori străini cari se uită în toate colţurile ca şi cum ar căuta ceva suspect. Dar nu, e o fetiţă, fiica unui paznic francez pe care ducele a întâlnit-o mai zilele trecute într'un colţ retras al parcului.

Fetiţa intră şi înaintând în vârful picioarelor îi tinde micului duce o colivie cu un papagal.

In câteva clipe copila, care nu era alta decât fata lui Flambeau, îi spune toată povestea papagalului pe care îi i'a dat tatăl ei venit înadins la Viena ca să-şi ţină jurământul făcut Impăratului. In acelaş timp ea îi spune victoriile lui Napoleon, groaza suveranilor, etapa triumfală a Impăratului chiar în camera aceasta la Shoenbrunn. Şi micul duce repeta în şoaptă, spre a-şi întipări în minte fiecare detaliu.

De-odată papagalul strigă din nou ca în noaptea fatală, că Impăratul părăsit de toţi, apăru lui Flambeau.

— *Garde à vous.*

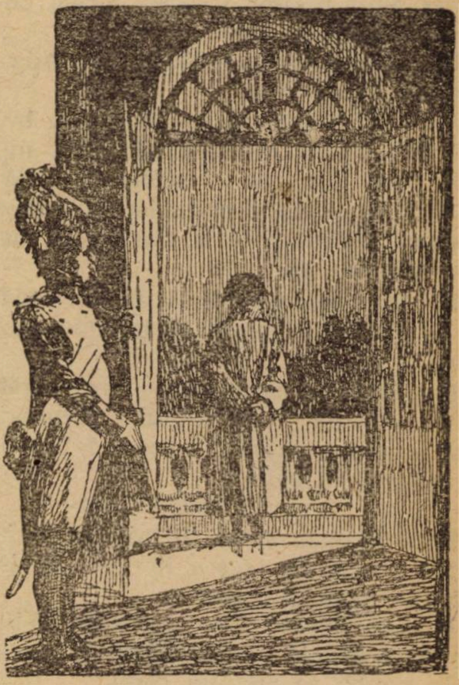

Fetiţa se îndepărtează repede ascunzându-se după o draperie... Dar uşa se deschide din nou şi împăratul Francisc al II-lea apare sumbru.

— Ai învăţat bine, azi Frantz.

Micul duce şovăieşte o clipă. Dar o personalitate nouă se trezeşte în el şi un zâmbet îi se iveşte pe buze.

— Da bunicule, răspunde el.

Şi el nu minte fiindcă nume noui cântă acum în memoria lui, nume glorioase pe care le repetă şi papagalul:

— Friedland! Rivoli! Wagram! Austerlitz! Eylau!

1914. Două zeci Iulie o mie nouă sute patrusprezece.

A trecut un secol de când Impăratul Francezilor a luat calea spre insula Elba.

La Shoenbrunn trebue să se ţină în seara asta un consiliu de coroană..

In pragul castelului, un bătrân cu

favoriți albi așteaptă... De-odată un automobil se oprește în fața scărei și din el coboară un călător ciudat, cu mustățile mari răsucite și cu un braț prea scurt.

— Wilhelm!

— Frantz!

Impăratul Austriei și Kaiserul se îmbrățișează și pătrund în castel.

*

Kaiserul a voit ca să se țină consiliul chiar în camera în care s'a odihnit Napoleon.

Și în vreme ce se urzește sinistrul complot care va ucide peste zece milioane de oameni, un strigăt puternic străbate întunerecul:

— *Garde à vous!*

Cei doi Impărați se scoală îngroziți.

— Franța ne ascultă! îngână bătrânul Frantz Iosif, închinându-se.

Dar Kaiserul își reveni repede în fire.

— Haida de! zise el ironic... E papagalul regelui Romei!

Dar după o clipă pasărea repetă cu un glas și mai ironic:

Friedland! Rivoli! Wagram! Austerlitz!

1920. Cinci ani au trecut de la încheierea păcei. Wilhelm al II-lea nu mai este Kaiserul insolent de altă dată. E un simplu prizonier la Amerongen, părăsit și el la rândul lui de toți generalii săi.

In dimineața aceasta tristă de iarnă el se plimbă în parcul de la Amersongen.

De-odată Kaiserul aude un strigăt care domină croncănitul corbilor. Dar ce-o fi strigătul acesta? N'o fi oare o halucinație?

— *Garde à vous! Garde à vous!*

Fără să țină seamă de nimeni Kaiserul pleacă pe șosea în direcța de unde a auzit strigătul.

In fața lui se vede o colibă. Wilhelm se avântă ca un nebun în ea.

In colibă se afla un copil.

— Ce e cu pasărea asta? întrebă Kaiserul mâniat.

— E un papagal pe care la'm învățat să rostească numele câtorva victorii proaspete. Ascultați.

Și ca și cum ar fi răspuns în chip spontan la invitația copilului papagalul, — care nu era decât acela pe care Wilhelm îl văzuse la Schoenbrunn, — strigă cu o voce răsunătoare:

Marna! Verdun! Marna! Verdun!

Kaiserul îngrozit, o luă la fugă urmărit de cuvintele papagalului care îi păreau ca o imputare groaznică pentru fără de legile săvârșite în timpul războiului.

Trad. de **C. A. I. Ghica**

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 150 lei fiecare.

Cronica medalistică

Numismatica, știința monetelor și a medaliilor, a luat și în țara noastră un avânt destul de mare.

Prin cercetarea monetelor și medaliilor s'a stabilit la multe popoare dispărute, organizația economică, financiară, artistică, politică, etc

Figurile conducătorilor acestor popoare au fost transmise posterității în cele mai multe cazuri prin monete și medalii. Numismatica e mai puțin răspândită ca filatelia, de oarece cercetarea monumentelor numismatice implică în majoritatea cazurilor cunoașterea limbilor moarte.

Țara noastră a dat și în această știință personalități cu renume universal. D. M. C. Șutu, presedintele soc. numismatice române, e citat ca autoritate, de toate publicațiile care se ocupă cu monetele grecești, romane și pontice

Comunicările verbale făcute la academia franceză de d-sa a răsturnat acum 2—3 ani, o teorie asupra unor greutăți egiptiene stabilite de celebrul Masperv.

Printre numismații de seamă dela noi mai putem cita pe d-nii: dr. Angelescu, actual ministru, dr. Severeanu, C. Moisil, Th și C. Zamfirescu, Victor Popp, general Solacolu, N. Bălescu, St. Capșa, Saiet Georges, etc.

Direcția ziarului „Universul Literar", dorind să dea desvoltare în coloanele sale și acestei științe, care este îmbinată cu frumosul și arta a hotărât ca începând cu acest număr, să publice o cronică numismatică. Această cronică se va ocupa în special cu *medalistica românească*, publicând în facsimil tezaurul nostru medalistic. In măsura puterilor noastre vom începe cu cele mai vechi. Vom fi recunoscători cititorilor dacă afară de medaliile ce vom publica ne va comunica și altele de care eventual nu avem cunoștință.

1799 Medalia lui Constantin Hangerli

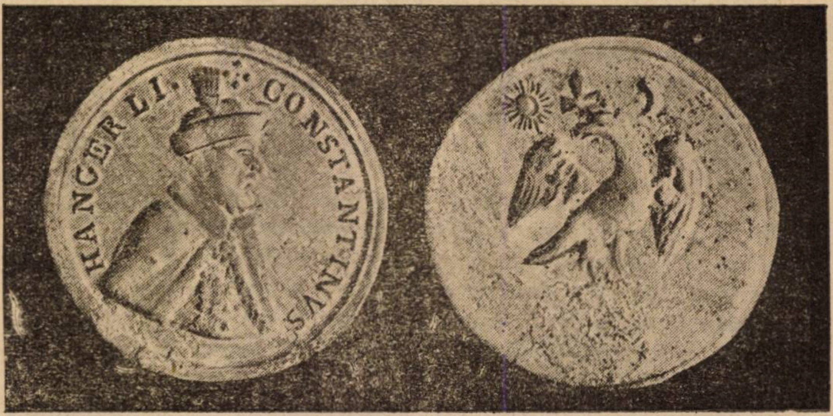

Hangerli a fost de origină grec și a domnit puțin timp în Muntenia. A fost asasinat de doui turci la 1799.

In amintirea acestui domn s'a bătut o medalie mică (25 m m) de alamă.

Pe aversul acestei medalii e reprezentat bustul lui Hangerli învesmântat cu mantie, având profilul la dreapta. Pe cap poartă căciulă cu pene. Inscripție circulară HANGERLI CONSTANTINVS.

Pe revers e reprezentat un vultur cu aripele deschise jumătate având în cioc o cruce. In dreapta capului o semilună și în stânga soarele.

1838. Medalia Academia Mihăileană

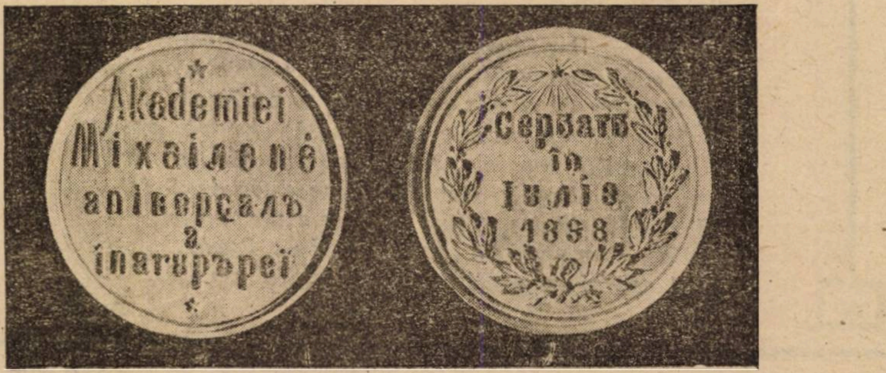

Mihail Sturza domnul Moldovei a fundat la Iași o academie, numind-o Academia Mihăileană. Pentru comemorarea acestui eveniment există o medalie care se prezintă astfel:

Avers, cu litere parte romane parte chirilice, are legenda următoare: *Academiei Mihăilene aniversală a inaugurărei*

Revers. In mijloc o coroană de lauri cu legenda: *Serbată în Iunie 1838* Medalia are diametrul de 40 m.m.

Numismații noștri de seamă spun că această medalie este apocrifă și că ar fi bătută de un negustor din Iași, mult mai târziu, în scop de speculă

In medalistica românească sunt mai multe medalii apocrife, după cum vom vedea, și care mai toate își au origina la Iași.

1839 Institutul de naştere şi moşit

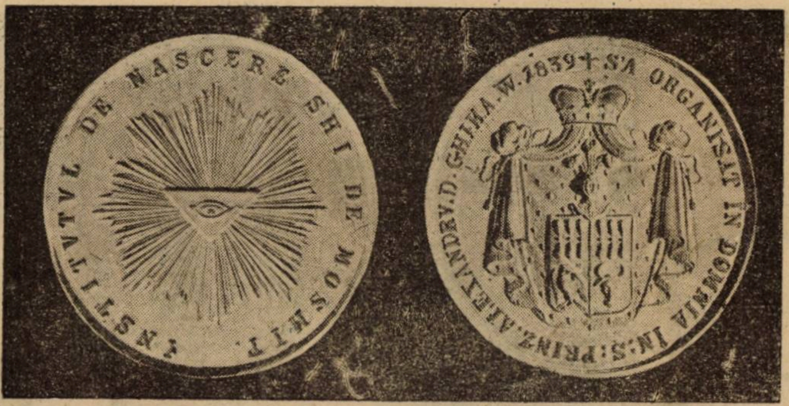
INSTITUTUL DE NASCERE SHI DE MOSHIT
S'A ORGANISAT IN DOMNIA IN: S: PRINZ ALEXANDRV D. GHIKA W. 1839 †

Domnitorul Al Ghica a înfiinţat la Bucureşti în 1839 spitalul maternitatea. Pentru inaugurare s'a bătut medalii de argint şi aramă cu diametrul de 45 m m.

Avers. In mijloc armura familiei, iar pe margine legenda: S'A ORGANISAT IN DOMNIA IN: S: PRINZ ALEXANDRV D. GHIKA W 1839 †.

Revers In mijloc ochiul lui Dumnezeu cu raze. Pe margine: INSTITVTVL DE NASCERE SHI MOSHIT.

C. A. Orăşianu

O, vino iar!

Din noaptea primelor păreri de rău
Ai apărut o nălucire 'n spaţiu,
Şi te 'ndrăgi nebun sufletul meu,
Simţind fiorul vieţii cu nesaţiu...

Dispreţuind pericolul de moarte
In trista şi adânca-mi sbuciumare,
Credeam că voi avea de tine parte
Şi implorai a soartei îndurare.

Cu farmecul de dulce 'mbrăţişare
O clipă de privii prin întuneric,
Incremenii de sfântă 'nfiorare
Dar n'am ştiut că eşti un vis himeric.

In răscolirea sufletelor noastre
Cântai amorul cel neprihănit
Şi tremurau a cerurilor astre,
Când doru-şi lua avânt spre infinit...

Privindu-ne a nopţii lună plină,
Ce gingaşă se oglindea în stânci,
Te-ai depărtat... şi nu mai vii divină
Căci n'am crezut ce-ai vrut să mi
spui atunci.

Azi pustiit e drumul de altă-dată,
Şi tristă-i zarea 'n care-ai apărut,
Trecură ani.. acelaş dor mă poartă,
Şi-acelaşi gând zadarnic din trecut...

N. Anghel

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

Incurajat de această primă isbândă făcu atâtea şicane unui ospiciu oarecare, încât dobândi restituirea pădurei din Liceney. Apoi izbuti să redobândească nişte acţiuni din întreprinderea canalului de Orleans şi nişte imobile destul de însemnate, cu cari împăratul înzestrase câte-va stabilimente publice. In chipul acesta, averea doamnei de Grandlieu, restabilită graţie dibăciei tânărului avocat, se ridicase la un venit anual de aproape 60.000 de franci. Om cinstit, cult, modest, şi plăcut în societate, avocatul deveni atunci prietenul casei, Cu toate că purtarea lui faţă de doamna de Grandlieu îi atrăsese stima şi clientela celor mai bune familii din foburgul Saint-Germain, el nu se folosea de împrejurarea asta, aşa cum ar fi putut s'o facă un om ambiţios. Nici nu voi s'audă de propunerea vicontesei, care'l sfătuia să se lase de avocatură şi să îmbrăţişeze nobila carieră de magistrat, în care, mulţumită protecţiilor lui numeroase, ar fi putut să obţină cele mai repezi înaintări. In afară de casa Grandieu, unde petrecea adeseori serile, nu se ducea mai de loc în alt familii. Era fericit că devotamentul lui faţă de d-na de Grandlieu îi dăduse prilejul să-şi afirme talentul, căci altfel cine ştie ce soartă l'ar fi aşteptat în viaţă. Derville n'avea un suflet de avocat. De când contele Ernest de Restaud fusese admis în casa vicontesei şi de când Derville descoperise simpatia Camiliei pentru tînărul acesta venea tot aşa de des la doamna de Granlieu, cum ar fi venit un dandy abia primit în cercurile nobilului foburg. Cu câte-va zile mai înainte, la un bal, se afla tocmai lângă Camilia şi-i spusese, arătându-i pe tânărul conte:—Ce păcat că băiatul acesta, n'are două sau trei milioane, nu-i aşa ?—Păcat ? Nu cred răspunse ea. Domnul de Restaud are mult talent, e cult şi e bine văzut de ministrul lui. Sunt sigură că va ajunge cine-va. Băiatul acesta va găsi atâta avere cât îi va cere inima în ziua când va ajunge mare. — Da, dar dacă e bogat ? — Dacă ar fi bogat, spuse Camilia înroşindu-se. Dar atunci toate fetele acestea, cîte le vezi s'ar bate pentru dânsul, adăogă ea arătând perechile care dansau. — Şi atunci, îi răspunse avocatul, domnul conte nu s'ar uita numai la domnişoara de Grandlieu. Iată pentru ce vă înroşiţi! Nu vă displace tânărul, nu e aşa ? Haide, spuneţi... Camilia se ridicase brusc de pe scaun. Il iubeşte, îşi spuse Derville. Din ziua ceia, băgând de seamă că el îi aprobă înclinarea pentru tânărul conte Ernest de Restaud, Camilia avu pentru avocat atenţii neobicinuite. Până atunci, deşi nu uitase nici una din obligaţiile familiei ei către Derville, ea îi arătase totdeauna mai multă stimă, de cât prietenie adevărată, mai multă politeţe de cât afecţiune; atât manierele cât şi tonul glasului ei îl făcuse ă necontenit să simtă distanţă pe care eticheta o punea între dânşii! Recunoştinţa e o datorie pe care copiii n'o moştenesc totdeauna odată cu inventariul.

— Intâmplarea asta, începu Derville după o clipă de tăcere îmi aduce aminte de singurele împrejurări romantice din viaţa mea. Aţi şi început să zâmbiţi, auzind pe un avocat vorbindu-vă de un roman în viaţa lui! Dar am avut şi eu douăzeci şi cinci de ani ca toată lumea, şi până la vârsta asta mi-a fost dat să văd multe lucruri stranii. Să vă vorbesc însă mai întâi de o persoană pe care n'o puteţi cunoaşte.

E vorba de un cămătar. Nu ştiu dacă vă puteţi închipui figura lui palidă, aproape albă, pe care aş boteza-o cu învoirea academiei, „o figură *lunară*". Părul cămătarului meu e lins, pieptenat cu grijă şi de culoare cenuşie. Trăsăturile feţei lui, reci ca şi ale lui Tailleyrand păreau că fuseseră turnate în bronz. Galbeni ca ai unui viezure, ochii lui mititei, aproape n'aveau gene şi se fereau de lumină; dar erau apăraţi de cozorocul unei şăpci soioase. Nasul ascuţit şi ciupit la vârf, părea că e un sfredel.

Avea buzele subţiri ca ale alhimiştilor şi bătrânilor pictaţi de Rembrandt sau de Metzu.

(Va urma)

„UNIVERSUL LITERAR"

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Martie 1925

CUPON No. 2

Probă de iubire modernă

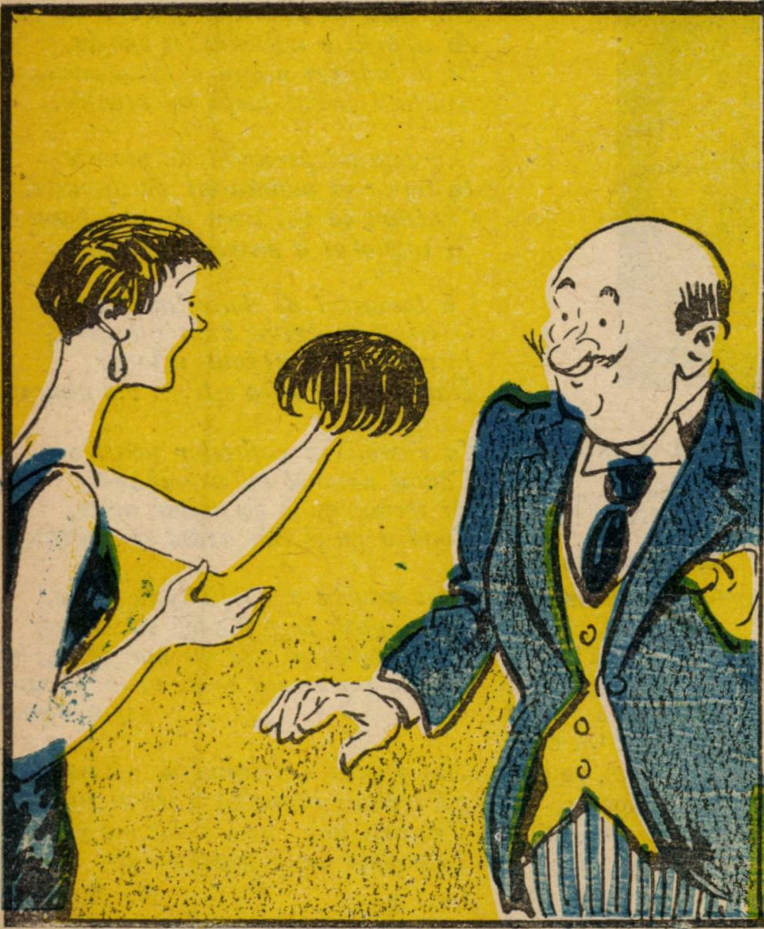

— Dragă, fiindcă ţiu la tine, ţi-am făcut o perucă din părul meu pe care a trebuit să-l tund .....

O garanţie

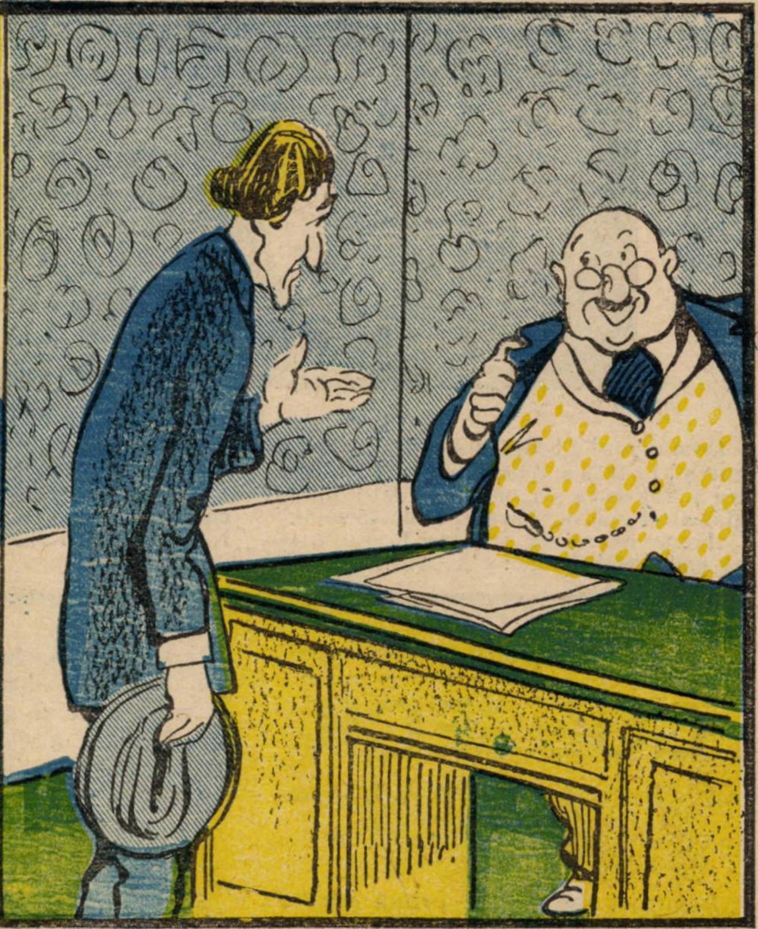

— D-le director, pentru garanţia împrumutului aveţi cuvântul unui om cinstit....

— Bine, vino cu omul acela şi îţi dau.

Distracţii şi jocuri

O problemă ciudată

E vorba să facem pe o hârtie, *numai din trei trăsături de creion*, toate liniile acestei figuri:

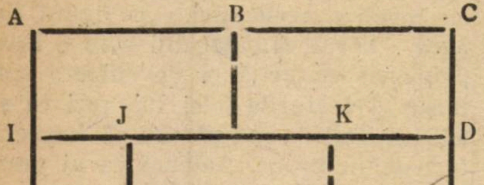

Deslegarea. Această problemă e imposibil de deslegat prin mijloacele obişnuite. Iată cum trebue să procedăm: Tragem mai întâi cu o singură apăsare de creion parcursul GJLBA·HGF DCB. Apoi, cu a doua trăsătură de condei parcursul J F K L. După aceasta (aci e surprinderea) îndoim astfel hârtia ca să aducem punctul J în K şi tragem cu ultima apăsare de creion, şi deodată ambele linii I J şi K D.

O carte interesantă pentru tineret, corpul didactic, ofiţeri, etc. e descrierea celebrei expediţii a lui *Fr. Nansen* intitulată: **SPRE POL,** în întuneric şi ghiaţă veşnică.

Cartea, tradusă de cunoscutul publicist, d-l *B. Marian*, are numeroase ilustrăţii, cuprinde 320 pagini format mare şi se

Tragerea premiilor filatelice

Următoarele persoane au câştigat câte un premiu filatelic compus din 50 mărci toate diferite.

Răiu Martin str. Cosbuc 50 Arad. *Louise P. Popisteriu* Piaţa Prundului 6 Braşov. *Poldy Lewenter*, str. Carol Tg. Ocna. *N A. Tuducescu*, str. Brutari 36 Loco. *Marioara Boiu*, str. Bisericii 14 Sibiu. *Tiberiu Ionescu*, str. Fraţii 18 Craiova. *Viorica Sinar Iaru*, caminul studentelor str. 11 Noembrie Cernăuţi. *Hohler*, str. Pomul Verde 5 Loco. *Virgil Iosipescu*, str. Lascar Catargiu 38 Iaşi. *Anţa Stamatescu*, str. Vlad Ţepeş 5 Giurgiu.

Citiţi ziarul
Ştiinţelor şi Călătoriilor
Care apare în fiecare Marţi

Universul Literar

Cuponul Nr. 14

Strangeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului„ printre cari şi 3 CASE.
Tragerea în primăvară

Un foarte frumos succes de librărie găseşte volumul apărut de curând **Gradina lui Dumnezeu** *de C. Cosco.*

Cartea, care cuprinde 24 de schite umoristice, cu numeroase desene în text, de Gily se citeşte admirabil, constituind un moment de desfătare.

Preţul unui exemplar 30 lei, la toate librăriile.

Citiţi „Veselia"

Crème Simon

CREMA SIMON
Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.
CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra şi Săpunul Simon

ANUL XLI. — No. 10. 3 lei exemplarul Duminică 8 Martie 1925

UNIVERSUL LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

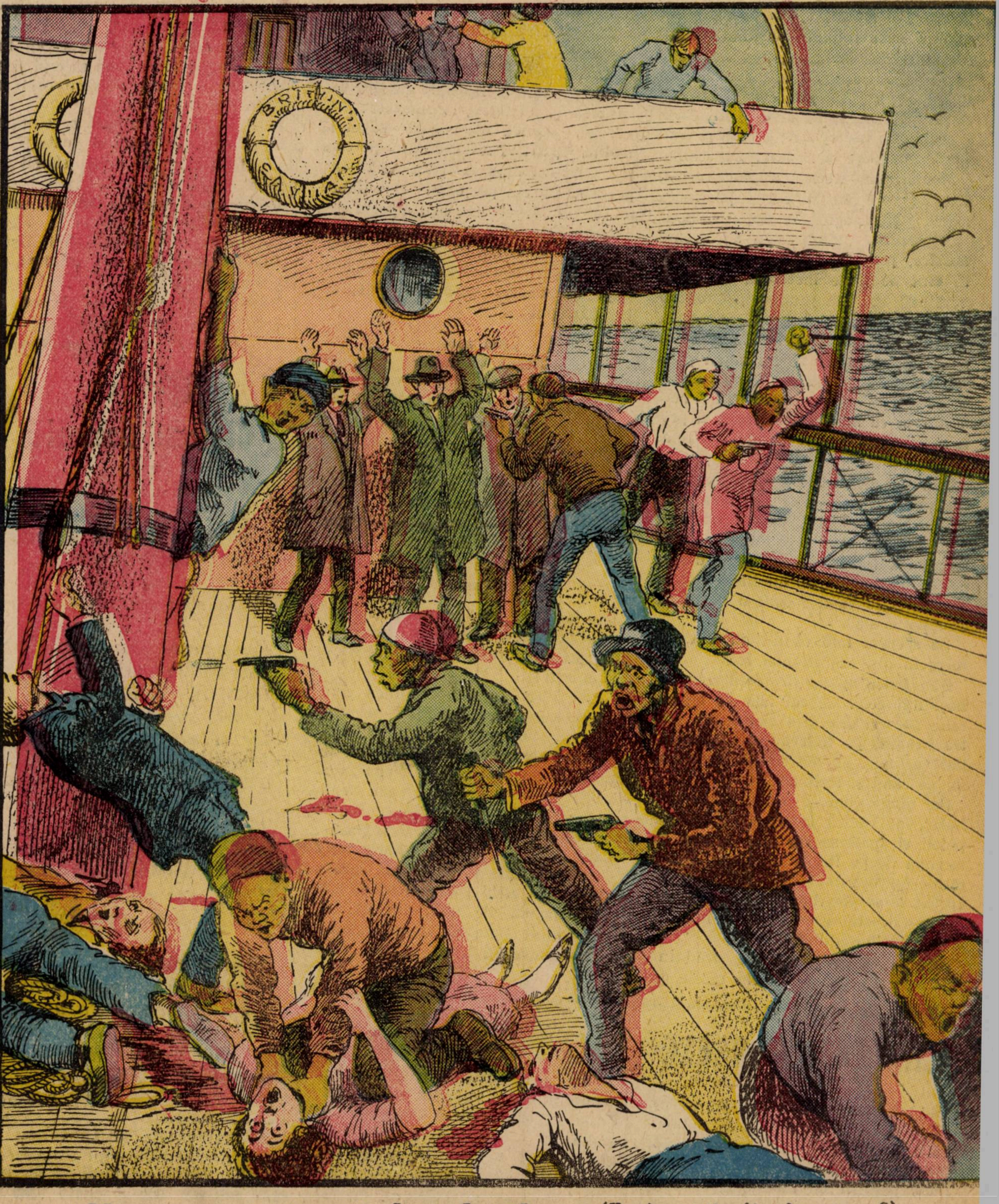

Un vapor atacat de pirati. — (Vezi explicatia în pag. 6).

Soclul e gata... pe când și statuia?

de LEONTIN ILIESCU

„Universul“, prin pana unui coleg de redacție, a dojenit cu demnitate pe *un „doctoral profesor“*, care-și îngăduie necuviința să insulte amintirea unui *ales* al inteligenței, afirmând că genialul Hașdeu a fost o *„nenorocire națională“*. Un alt coleg, revoltat, cu drept cuvânt, de atâta impietate, a evocat, în acelaș ziar, în câteva linii opera creatoare a omului superior.

Mentalitatea ciudată a *„doctoralului profesor“* nu este de cât expresiunea logică a psihologiei de după răsboiu.

Tinerimea intelectuală a vremii noastre, pregătită așa cum s'a putut în anii de grele încercări, cu nervii sfărâmați de nesiguranța și sbuciumul actualității, înăsprită sufletește printr'o ciudată hipertrofie a eului își închipue că tot ce s'a făurit până astăzi nu înseamnă nimic, că deabia acum începe opera constructivă a neamului, și că misiunea refacerii și prefacerii sociale e privilegiul ei exclusiv.

De-aci vine pornirea nemăsurat ostilă împotriva a tot ce s'a făcut bun de către precursori. Această tinerime nu vrea să cugete că și alții vor putea spune, ca mâine, acelaș lucru despre cei de azi. Ca mâine, un Hașdeu al zilelor noastre va fi socotit o „nenorocire națională“.

Să sperăm însă că nu nie dat să mergem din rău în mai rău.

S'ar putea spune că soclul nerecunoștiinții celor de azi față de faptele celor de ieri se ridică cioplit din piatră neagră, pe bulevardul „civilizației“ actuale, și întrebarea logică ar fi: pe când și statuia?

Dar aceasta nu se poate. Apele turburate de vântul nefericirilor se vor potoli și apele se vor face limpezi ca lacrima de pe florile dimineții. Necurățiile nu vor mai întuneca întinsul apelor, ci se vor duce la fund, făcând drum deasupra valurilor liniștite mărgăritarilor din adâncuri.

De-abea atunci, pe soclul străduințelor obștei se va înălța, în razele de soare, pe bulevardul civilizației reale, statuia recunoștiinții oamenilor cinstind amintirea eroilor.

Dar ca să ajungem la această înțelegere superioară a vieții și a lumii, vor trebui să dispară, ca un vis urât, neștiința, perfidia și lipsa de cultură din sufletele și inteligențele omenești.

Toate acestea mă fac să cuget la vestitul epitaf al lui Franklin, pe care și-l a făcut singur la etatea de 23 ani, pe când nu era președinte al republicii, ci un modest laborios tipograf.

Franklin a părăsit lumea noastră la vârsta pământească de 84 de ani, lăsând ca pe coloana-i funerară să se sape următoarea inscripție — epitaful conceput, la 23 de ani:

„Aci zace,
Hrană viermilor,
trupul lui
BENIAMIN FRANKLIN
tipograf,
Ca și o carte cu legătura uzată,
Cu foile rupte.
Cuprinsul operii nu e însă pierdut,
după părerea mea.
El va să reapară
într'o nouă ediție
revăzută și îndreptată
de Autor“.

Câtă adâncime de adevăr în concepția despre viață și lume a lui Franklin, statornic până la sfârșitul vieții pământești!

Dacă tinerimea s'ar gândi că viața noastră e o carte, al cărei cuprins se repetă în numeroase ediții revăzute și îndreptate de *Autorul* tuturor, de sigur, nu s'ar mai găsi pe *lume „doctorali profesori“* cari să creadă că nimic nu e bun din cele făcute până la ei și că adevărata Istorie a civilizației își deschide paginile cu numele lor....

.....iar scânteea de geniu, care a fost Bogdan Petriceicu Hașdeu, n'ar mai fi privită de *unii*, din fericire, foarte puțini la număr, drept o „nenorocire *națională*“.

OCHII CARI VORBESC

Când vezi pe stradă sau aiurea pe cineva, te uiți la el sau la ea indiferent, disprețuitor sau cu drag, după impresie ce-ți face.

Dacă privești cu atenție doi ochi ce se pironesc asupra ta, fiindcă ei vor-[illegible] alte gânduri vin în minte, alte sentimente încerci și starea ta sufletească se schimbă.

Ochiul e un ecran sensibil. Ochii aparțin inimii, ei exprimă sentimente, pasiuni și emoții cu o varietate de nuanțe.

Ochii, ca și spiritul, sunt susceptibili educației. Ei trebue să fie învățați să privească, să discearnă, printre diferite forme numai acelea cari sunt cele mai expresive și cele mai frumoase.

Prin privire începe și se sfârșește iubirea, și tot prin ea se înțeleg mulți oameni. Privirea e primul grai al iubirei.

Ochii unei femei pot să te vrăjească și să te întristeze, adică să-ți exprime dragoste, indiferență, ură, șiretenie sau groază.

Ochii frumoși cari vorbesc, au farmecat pe poeți, au supus pe eroi și au imblânzit pe tirani. Privind ochii cu atenție, înțelegi sufletul.

Privirea poate manifesta o voință de fier, o mare rezistență și poate fi și un indiciu sigur al unui sfârșit apropiat.

Privirea e o icoană a tristeții sau a bucuriei inimii noastre.

Ochii sunt interpreții inimii, sunt reflexul sănătății și al gândirii, al simțirei și al revoltei. Mai totdeauna ochii oglindesc starea sufletească, inteligența sau ignoranța.

G. Niculescu-Varone

Cântecul ciobanului

Frunzuliță de trifoi
Măi ciobane, dela oi,
Lasă-ți turma, vin' de vale
Trece mândra pe cărare,
Cu cofița într'o mână
Să ia apă din fântână.

Foaie verde și-o sipică
Mândrulița-i mititică,
Ochii ei, două safire
Prinde sufletu 'n vrăjire,
Iar obrajii doi bujori
Când îi vezi, te iau fiori...

Ș'apoi verde foileană
Vin' la neica, fă, Ileană,
Dă-mi cofița ta din mână
Să ți-o umplu din fântână..,
Plata mea nu este mare:
Mi-i dà doar o sărutare!

Foicică floare-albastră
Bădică, dragostea noastră,
De-astă toamnă s'a uscat
Ca frunza de plop brumat;
Ș'acum sufletul 'mi-e plin
De obidă și greu chin,..

Gh. I. Breazu

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 150 lei fiecare.

CLIPE

Pe când făptura-ți dulce cu forme răpitoare
Intr'al iubirii templu pășea cu tainic dor,
Cu inima cuprinsă de-o caldă palpitare
In brațele durerii, ca 'ntr'un adânc de mare,
Cădeam amețitor.

Pe când în vraja clară și fermecată-a nopții
Mergem tăcuti prin parcuri alături amândoi
Cu dulcile iluzii uitând tristețea sorții.
O viață-adăpostită sub aripile morții
Pătrunsă de nevoi,

In clipele-acelea scăldate în lumină
Când tresăreai sfioasă și tristă fără grai,
In clipele-acelea din noaptea opalină,
In liniștea-adâncă sub pomii din grădină
O zână tu-mi păreai.

Și te priveam minune ! frumoasă, visătoare,
Prin ploaia de lumină a astrului timid
Al nopții, și în mersu-ți de vrajă și splendoare
Simțiam atuncia bine, iubirea ta cum moare
In ochiul tău perfid.

A fost de-o clipă doru-ți în noaptea călătoare,
Sub blonda zare 'n care zâmbind te-ai arătat
Și nu credeam că clipa aceasta de 'nfiorare,
Imi va lăsa în suflet atâta sbuciumare
Sub cerul înstelat.

N. Anghel-Bacău

Scriitorii mari ruși

Ivan Bunin

Ca să fie cunoscut și în apus scriitorului rus Ivan Bunin, — căci astăzi se vorbește de el și la noi, — i-a trebuit tot atât de mult timp cât i-a trebuit ca să devie cunoscut și în Rusia.

„Incet și greu și-a creat reputația lui Bunin“, spune de el criticul rus Ismailov. El a avut soarta miniaturiștilor. Un tablou enorm strigă, atrage privitorii chiar în lipsa de calități interne, impresionează prin mărimea lui. Miniatura o observă la început numai amatorul și apoi mulțimea.

Atât în poezia lui, căci Ivan Bunin este și un mare poet rus, cât și în proza lui, el a fost asemănat cu Turghenef și Cehov. Și asemănarea nu este numai în formele externe ale expunerii dar și în aceași tristețe și durere după pierderea unei vieți trecute.

Există o categorie de oameni în sufletul cărora trăește un fel de farmec pentru trecut, o tendință spre tot ce a fost, o satisfacție pentru ce trece și se duce. Pentru ca s'aparții unei atari categorii nu trebue să fii bătrân. Și Turghenef și Cehov erau încă tineri când se tânguiau pe ruinele, *Cuiburilor de nobili*“ și regretau... *Livezile de vișini*“ ale vechilor nobili ruși, Bunin, de tânăr a fost și el reprezentantul tipic al acestei categorii de oameni pentru care cea mai mare plăcere a vieței constă în nostalgia liniștită după ceeace a fost și nu se va înapoia.

„Deschideți ori ce volum, din versurile lui Bunin și în toate veți întâlni *poezia toamnei prea curând venite* cum o caracterizează Ismailov, nostalgia aceasta a poetului după cea ce a murit sau are să moară, și regretele lui după o bătrânețe prematură.

Dar Bunin nu se lamentează asupra acestor păcate vechi și care nu pot fi răscumpărate. Nu, cea ce îl caracterizează este sentimentul lui de liniște și de pace. Totul a trecut, nimic nu se va înapoia. Doar natura în fața acestui tot ce se duce și moare lucește cu o eternă frumusețe și numai ea îl liniștește pe Bunin.

In acest domeniu el este cel dintâi între egali. El este creat pentru *lirica* aceasta *de toamnă*, cum o numește Ismailov, această împăcare cu tot ce este rău în viață : cu moartea, cu pierderea unui prieten, cu moartea unei femei iubite, cu distrugerea vieței de altă dată, cu nimicirea acelor *„livezi de vișini“* de care suferea și Cehov.

In scrierile în proză, Bunin este de asemeni liric ca și în poezia lui. Multe din bucățile lui în proză ar putea fi transpuse în versuri.

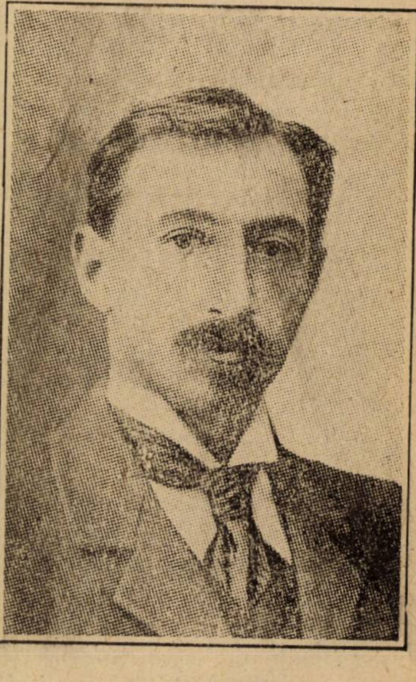

I. A. BUNIN
poet și nuvelist rus în anii maturi.

Ca și în poezie, Bunin și în proză e poetul care știe să sublinieze în natură multe lucruri care scapă privirilor altora, el poate s'observe cu delicatețǎ și simțire tot ce'l înconjoară și în toate să se arate că numai el există, cu înclinările lui, cu dragostea, cu plictiseala, cu nemulțumirea lui.

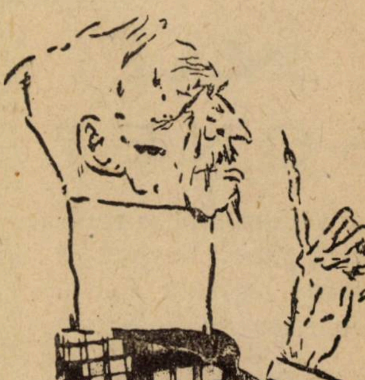

Caricatura lui I. A. Bunin după o revistă literară rusească care apare la Paris și arată pe poet îmbătrânit.

Cu greu poți scoate din povestirile lui lucruri care ar putea fi spuse de o a treia persoană. In general, Bunin povestește despre el. E scriitorul cel mai egocentrist.

Și totuși egocentrismul lui este atrăgător, impresionant. Dacă veți ceti cinci sau zece povestiri ale lui veți înțelege imediat de ce reușește să fie așa de comunicativ.

Tot secretul creațiunei lui este în amănunte și acea migăloasă și filigranică muncă, în acea desemnare cu peniță fină, cu acvarela delicată, care'l face un miniaturist în literatură.

In povestirile sale Bunin se apropie mult de Cehov. Il apropie de acest mare maestru concenția identică a lor despre romantism, despre supunerea liniștită în fața soartei care le dă pentru azi liniștea după cum mâine le va da nenorocirea și acea înțelepciune filozofică, ce îndeamnă să primești fericirea fără extaz, fără patetism, cu conștiința că fericirea s'obține dintr'o greșeală.

De aceea este natural că lui Bunin ca și lui Cehov le sunt apropiate psihologiile acelora cari au perdut pe iubita lor, cari s'au certat între ei, s'au despărțit, sunt în căutare de ceva nou sau se zbat în bănueli și îndoeli. De aceea foarte rar și Cehov și Bunin se opresc la fericire și ocolesc bucuriile pline de lumină.

Azi, când viața este atât de grea, când deziluziile de orice ordin sufletesc sunt așa de zdrobitoare scrierile lui sunt foarte căutate nu numai de nenorociții ruși cari au pierdut totul, dar și chiar de reprezentanții altor popoare care trăesc de asemeni o viață de zbucium și de deziluzii.

Poate de acea Bunin a devenit popular și în Europa și chiar la noi, unde este mai mult cunoscut lumei cetitoare prin traducerile în franțuzește, nefiind de cât foarte puțin tradus în românește.

Dr. I. D.

SONET

Murinde crizanteme și verbine,
Prizoniere palide în glastre
Indurerează sufletele noastre,
Cu agonia lor de eroine...

E toamnă și sunt totuși zări albastre
Și'n zări întrezăresc în linii line:
Cocori rătăcitori ce vin spre mine
Sau înspre alte zări cu alte astre?

Suspină toamna'n flaute de trestii
Melancolia mării se revarsă
In ochi de marinar cu buza arsă.

De sărutarea ultimă-a nevestii...
Și'n portul cu banale cafenele,
Corăbiile gem în lanțuri grele...

Toma Rădulescu

BETHOVEN

Cu prilejul tabloului simbolic al lui G. Temple

Fiecare cunoscător al muzicei lui *Bethoven* va înțelege tabloul pictorului *G. Temple* pe care'l reproducem în *„Universul Literar"*. In acest tablou sunt reprezentate în *figuri* ceeace Bethoven a exprimat în sonatele și simfoniile sale *în sunete:* frumusețea îngerilor, zborul puternic al aripilor lor argintate spre cer, dominând înălțimile suprapământești, sufletele eroice ale inimilor, omenești umbra eroilor, — într'un cuvânt toate acele elemente ale muzicei lui Bethoven sunt compuse admirabil de pictor în tabloul lui simbolic.

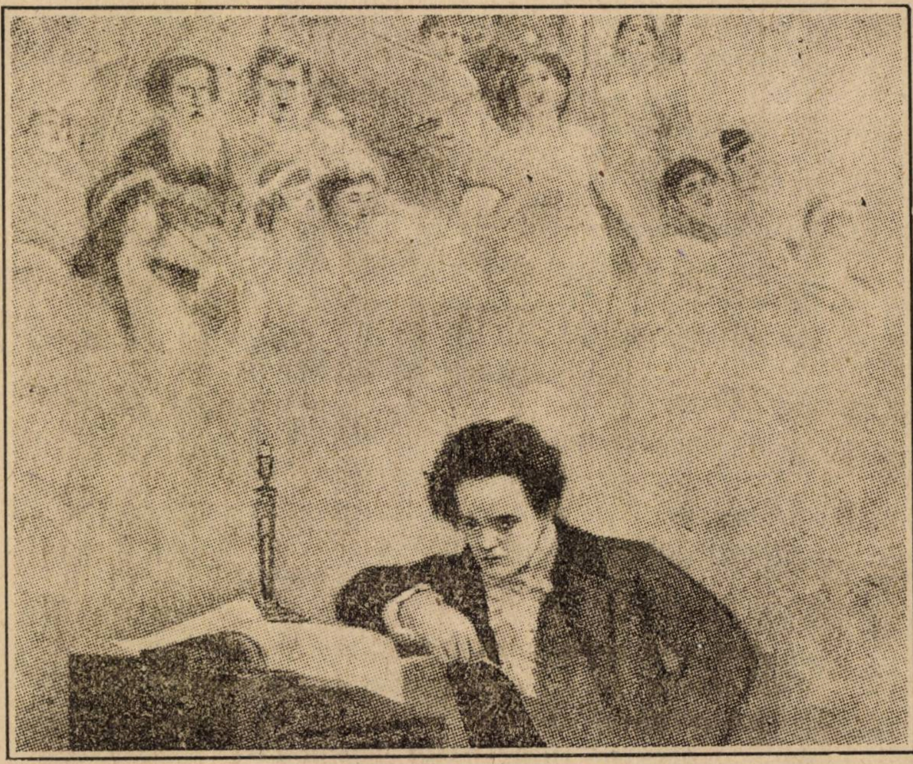

Bethoven — tablou de G. Temple

De asemeni e foarte reușit și portretul lui Bethoven, cu privirea lui concentrată și închisă în el însuși și pecetea durerei adânci care se vede în fața lui.

I. D.

O execuție

„Mâine dimineață la ora zece vom asista la execuția unui trădător zis Leonte. Căutați să vă înfățișați publicului în așa fel ca nimeni să nu poată spune că ținuta elevilor Școalei Militare de infanterie lasă ceva de dorit!", rosti căpitanul Teișan, comandantul nostru de companie.

„V'am vorbit în orele de educație militară, pe lângă altele, și despre pedepsele ce și le atrag prin sentințele Curtei Marțiale acei nemernici cari, conrupți de banii dușmanilor noștri se pun în secret în serviciul lor spionându-ne, și dându-le diferite planuri și informațiuni despre operațiunile armatei noastre. Mâine veți avea ocazie să vedeți consecințele unei astfel de conduite.

„După amiază serviciul este suspendat, pentruca să vă curățați cât se poate de bine armele, hainele și să vă faceți toaleta bărbii.

„Ne-am înțeles, băeți?"

„Da, domnule căpitan!" răspundem toți în cor.

„Acum, la lucru!"

Câte-va minute după acea pluton după pluton cântând străbătea, la distanță de vre-o douăzeci de pași unul de altul grădina școalei normale din Iași, spre a se îndrepta spre platoul de exerciții dela Copou.

Lungi ni s'au părut orele cari s'au scurs în ziua aceia. Simțeam clocotind în noi ceva necunoscut care aci ne îngrozia aci ne făcea să ne bucurăm că vom sfida cu privirile noastre pe acela care trebue că-și va fi socotit minutele ce-l despart de clipa ispășirei faptelor sale.

Dar ora ispășirei se apropie de tine nemernicule care ți-a plăcut să te numești fiul acestei țări, să te răsfeți în bunurile cu care ea a fost atât de darnică cu tine, pentru ca atunci când toți din jurul tău au sărit să goniască norul cel negru ce s'a ivit la orizontuĭ ei, tu, drept recunoștință ai întins cupa cu otravă acelora carĭ ți-au fost atât de binevoitori.

Ași fi vrut să fiu de față când zăvoarele celulei tale vor fi scârțâit înfiorătar și când omul justiției va fi intrat la tine pentru a te anunța că după câte-va ore leșul tău va fi aruncat cu scârbă să putrezească în întunecimea unei gropi ce o veĭ vedea-o făcută pe vre-un maidan unde nimic să nu arate rarilor trecători de mai târziu că locul acesta a fost spurcat cu sângele tău! Ași vrea să privesc atunci în ochii tăi ca să citesc în ei și pe fața ta durerea ce te va cuprinde la auzul grozavei sentințe și, decă remușcarea îți va fi umezit ochii de lacrămi eu să-ți strig că pentru ticăloși ca tine nu există milă și că lacrămile tale sunt blestemate să ardă pământul pe care cad și, întocmai precum cinstea nu s'a putut naște în sufletul tău, tot așa un fir de iarbă să nu mai crească pe urma pașilor tăi.

A asistat multă lume la execuție. Era o zi frumoasă de Martie. Pe cerul aproape senin soarele se înălța majestos, maĭ întâi roșiatic, iar apoĭ devenind din ce în ce mai auriu.

Noroiul provenit din topirea zăpezei se uscase aproape în întregime. Ici colo doar câte o mică băltoacă lucia de departe dealungul șoselei.

Nimic nu părea că arată că în această zi o să se petreacă ceva neobișnuit.

Locul de execuție a fost ales în valea din dosul cazărmilor dela Copou.

Publicul care fusese înștiințat din ajun, curios să asiste la o astfeĭ de scenă emoționantă, pe care, dacă nu ar fi fost războiul nu ar fi avut nici odată ocazia s'o vadă, se grăbise să se adune dis de dimineață privind în tăcere, de acolo de unde câmpul începe să se coboare, stâlpul gros de lemn înfipt în fața groapei făcută jos în vale la o distanță de vre-o sută de pași. Ordinea era ținută de armata locală care s'a înșirat sus dealungul străzei Sărăriei.

Școlile militare de infanterie și de artilerie, s'au înșirat la cele două flanduri perpendicular în jos spre vale, formând astfel un careu al cărui fund era lăsat deschis, pentru ca gloanțele trimise în țintă de către plutonul de execuție format din buni ochitori șĭ așezat la douăzeci de pași în fața stâlpului, să aibă câmp liber de trecere.

Noĭ formam latura stângă, iar școala de artilerie pe cea dreaptă.

Deodată un murmur se auzi în jurul nostru. Sus se observă o mișcare generală. Privirile tuturora se îndreptară către locul unde se auzise oprindu-se niște vehicule, și după puțin timp văzurăm lumea făcând loc unuĭ grup în mijlocul căruia observarăm pe un tânăr de statura mijlocie și purtând un frumos costum militar. Palid la fața și cu privirea mai mult în pământ, pășia încet, ca să nu se împiedice de lanțul de frânghie care era legat de picioarele sale.

Când zărĭ groapa șĭ stâlpul de care avea să fie legat, se uită lung într'acolo, apoĭ se scutură îngrozit, închise o clipă ochii și-șĭ aruncă în urmă privirile în jurul său, dar nu întâlni nici una care să pară a-i da o mângâiere. Un preot bătrân stând lângă eĭ bolborosia o rugăciune spunându-i să aibă curaj. O comandă răsună puternic în văzduh:

„Pe batalioane, pentru onor arm!"

Comandanții de companii repetară comanda unităților lor, șĭ eleviĭ școlilor militare împreună cu trupa dădură onorul. Fâșâitul săbiilor scoase atrase maĭ mult atenția condamnatului care privĭ împrejurul său luând ținută unui șef ce primește salutul unităței sale.

Toată lumea de față simți că trăește acum niște clipe grozave.

Se citi verdictul prin care acuzatul era condamnat la moarte în numele țărei și al M. S. Regele Ferdinand I.

In timp ce grefierul citea sentința, tânărul făcuse sforțări mari să pară cât se poate de liniștit

După ce spuse că este nevinovat, primi binecuvântarea preotului, îi sărută mâna și, condus de câțiva militari cari îl înconjurau, de preot și de grefier, el începu să coboare încet spre groapă.

După câțiva pași se opri și aruncă cât colo căciula sa cea fină cu fundul lat, precum și tot ce avea prin buzunare.

Privindu-l cu atenție ai fi observat ușor că e mai mult mort decât viu.

Când trecu pe lângă cei care urmau

Monumente din Italia

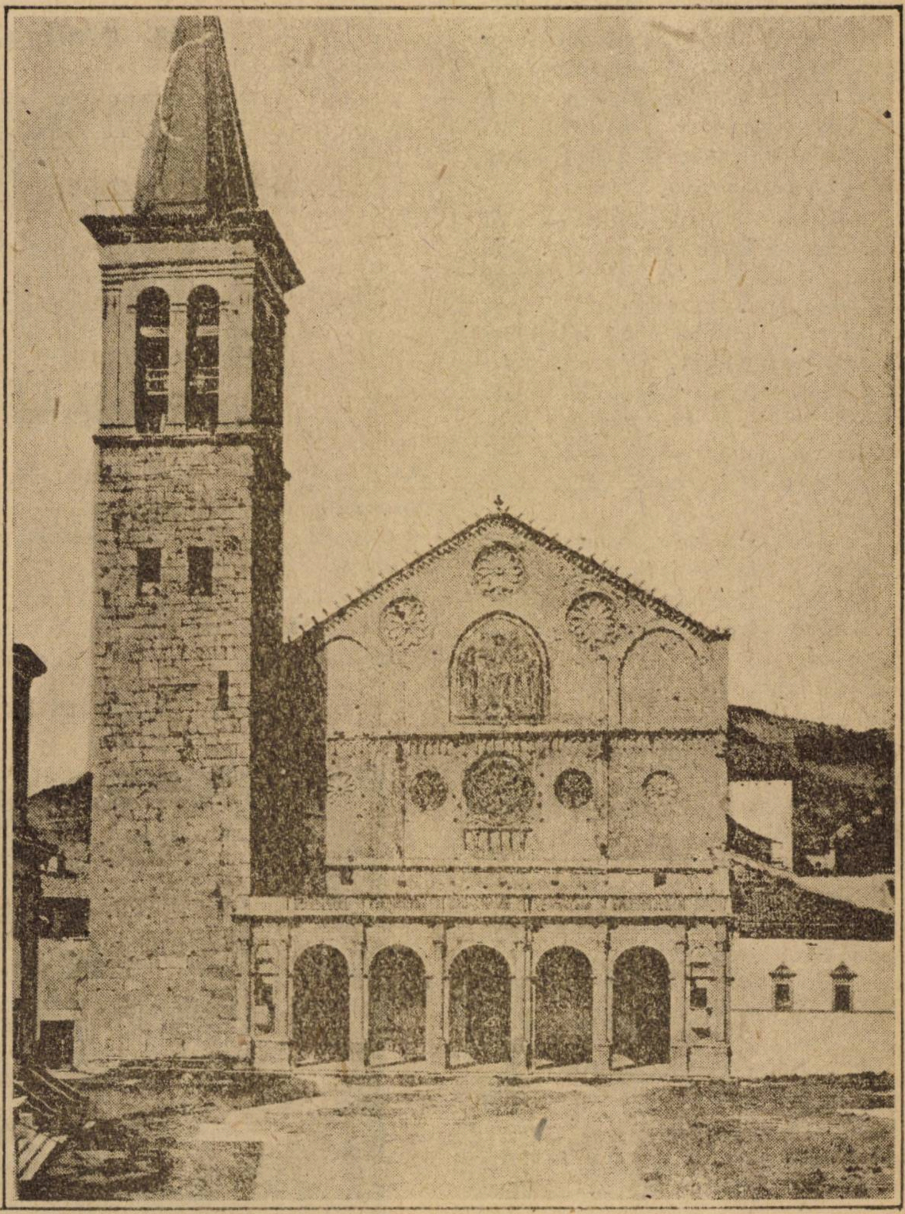

SPOLETO. — Catedrala (sec. XII-lea).

să execute verdictul, îi măsură cu o privire îngrozitoare, apoi apropiindu-se de groapă privi totul cu atenţie în jurul său, îşi aruncă după el dolmanul cel scurt, şi după ce scrise în registrul grefierului că lasă suma de o mie lei unei tinere, fu condus lângă stâlp şi legat strâns cu o frânghie încolăcită peste picioare şi peste braţe

Nu se lasă se fie legat la ochi.

Şi în timp ce acei cari îl conduseseră până aici se retrăgeau în sus cu paşi repezi, el, sperând să capete îndurare dela imensul public care, emoţionat aştepta să audă sgomotul de salvă, îşi adună toate puterile şi strigă cât putu mai tare că moare cu conştiinţa împăcată că nu e vinovat de faptele de care e acuzat şi că atunci când justiţia va recunoaşte greşeala făcută, va fi prea târziu.

„Mor nevinovat, mor nevinovat!" fură ultimele sale cuvinte pronunţate cu desnădejde văzând tăcerea sinistră cu care îi răspundeau cei cărora li se adresase.

Un foc de salvă despică aerul şi, în timp ce condamnatul tresări puternic străpuns de gloanţe, în depărtare se pierdea ecoul şuerăturilor, al câtorva gloanţe cari trimese, desigur, de câţiva soldaţi mai slabi de înger ocoliseră înadins ţinta.

Urmă imediat a doua salvă.

In această clipă braţele executatului se săltară în sus dela coate, capul îi se lăsă în jos, picioarele i se frânseră dela genunchi şi tot corpul alunecă în jos de-alungul stâlpului, lăsându-l să apară roşu de sânge şi ciuruit, deasupra cadavrului ghemuit la pământ.

Medicul constatând moartea fu scutit de a-i da în tâmplă ultima lovitură de graţie.

Doi soldaţi îl deslegară dela stâlp, îl aşezară pe o targă de lemn şi după ce-l aruncaseră în groapă, rostogoliră pământ peste el.

Ce-a urmat nu mai ştiu bine. La prânz nu am mai avut de loc poftă de mâncare, iar peste noapte mi s'a părut că-l aud strigând răguşit:

„Mor nevinovat, mor nevinovat!"

Prof. **C-tin V. Vişoianu**

Universul Literar

Cuponul Nr. 15

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari şi 3 CASE. Tragerea în primăvară

Cronica medalistică

de C. A. ORĂŞIANU

1840. Medalia Oştirea Moldovei

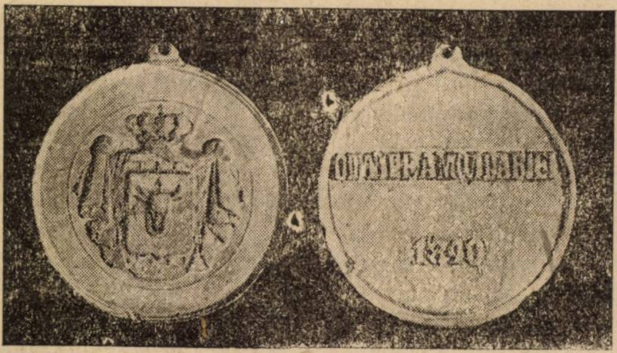

Această medalie este făcută dintr'o compoziţie de plumb cu zinc. Pare a fi o probă. Are 34 mm. diametru şi are toartă.

După cum se vede pe avers are numai steaua Moldovei fără nici o legendă, iar pe revers are scrisă transversal cu litere cirilice legenda; *Oştirea Moldaviei* şi dedesubt anul 1840. Literile cu care e scrisă legenda sunt de alamă şi par a fi îngropate în masa metalului din care e făcută medalia.

Cei cari mai au un asemenea exemplar am dori să ne comunice.

1840. Medalia Principelui Mihail Sturdza

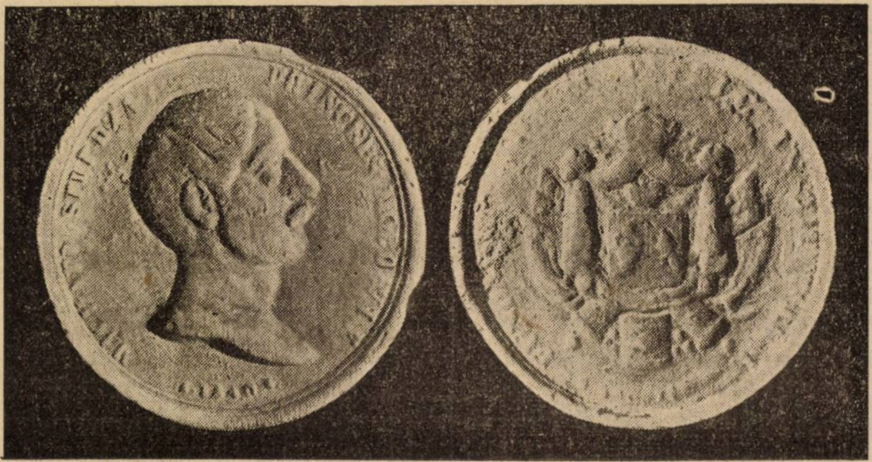

Principele Mihail Sturdza a făcut în oraşele din Moldova mai multe aşezăminte necesare ca spitale, orfelinate, lucrări edilitare, etc.

Conform obiceiului în asemenea ocazii împrumutat dela ruşi şi austriaci, s'au bătut medalii comemorative în aur, aramă şi plumb de 52 mm. diametru.

Avers: Capul principelui cu barbă având profilul în dreapta. Inscripţie circulară în latineşte MICHAEL STURDZA PRINCEPS MOLDAVIE * 1840 *

Revers: Emblema princiară cu coroană, aşezată pe trofee militare,—steaguri, tunuri, etc. — inscripţie circulară. FONDATOR UTILIUM PATRIE INSTITUTORUM * IASSIIS *

In traducere: Fundatorul instituţiilor folositoare Patrii.

Un vapor atacat de piraţi

(Vezi ilustraţia din pag. I-a)

Un vapor englez transportând nişte turişti naviga încet pe marea Chinei, când deodată nişte indigeni, cari se aflau pe bordul lui, ca pasageri, se năpustiră asupra călătorilor şi a personalului vaporului. Mulţumită armelor pe cari le aveau asupra lor piraţii se făcură stăpâni pe vapor.

După ce jefuiră pe pasageri, au mai luat şi o sumă de 2 milioane dolari care se afla în cabina comandantului vaporului.

Pe urmă, după trei zile de chefuri, sub ochii prizonierilor banditii au constrâns echipajul să-i debarce într'un loc pustiu al coastei unde au dispărut.

1842. Medalia medicilor din Moldova lui Mihail Sturdza

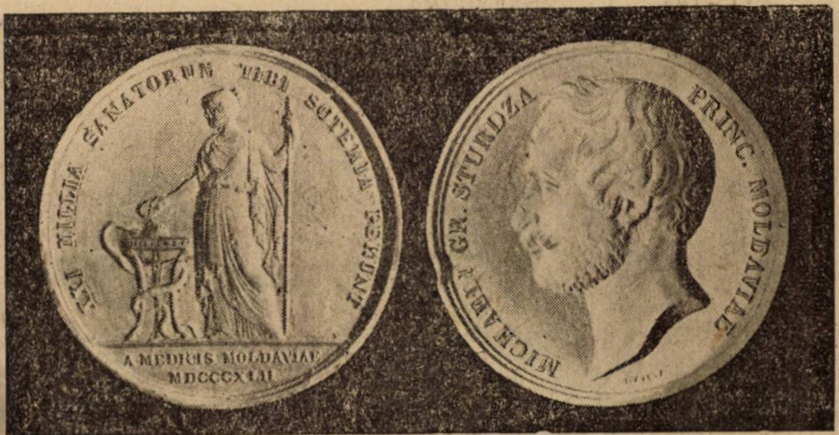
XXI MILLIA SANATORUM TIBI SOTERIA FERUNT
A MEDICIS MOLDAVIAE MDCCCXLII
MICHAELI GR. STURDZA PRINC. MOLDAVIAE

Principele Mihail Sturdza care cutreerase occidentul s'a gândit că spitalele ce l-a clădit au nevoe de medici pricepuți, de aceea a adus câțiva din străinătate.

In amintirea acestui eveniment s'au bătut medalii de aur, argint și aramă de 48 mm. diametru.

Avers : Capul domnitorului cu barbete având profilul spre stânga. Dedesubt cu litere mici numele gravorului C. VOIGT. Pe margine legenda MICHAELI GR. STURDZA PRINC. MOLDAVIE. (Mihail Gr. Sturdza domnitorul Moldovei).

Revers : Zeița Hygeia. Dedesubt pe două rânduri A MEDICIS MOLDAVIAE MDCCCXLII și inscripție circulară : XXI MILLIA SANATORUM TIBI SOTERIA FERUNT .(21 mii de sănătoși îți doresc însănătoșirea).

(Va urma)

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

Vorbea încet, avea o voce dulceagă și nu se mânia niciodată. Vârsta lui era o problemă: n'ai fi putut să spui dacă îmbătrânise fără de vreme sau dacă își crutase tinerețea ca să-i slujească întotdeauna. Totul era jerpelit și curat în odaia lui care, dela postavul verde al biuroului până la cearceaful patului, semăna cu sanctuarele acelea ale fetelor bătrâne ocupate toată ziua să-și frece și să-și șteargă mobilele de praf. Iarna, tăciunii din vatra odăei, îngropați sub o movilă de cenușe, fumegau încet fără flacără. Activitatea lui, de când se scula până ce-l apucau seara accesele de tuse, era regulată ca un ceasornic. Ai fi zis că e un *„om-mașină“* pe care somnul îl remontà. Dacă atingeți cu degetul un gândăcel care se plimbă pe o foae de hârtie, el se oprește și face pe mortul; tot așa omul acesta se oprea în toiul vorbirei și tăcea când trecea o trăsură, ca să nu ridice glasul. Asemenea lui Fontenelle, el își economisea suflul vital și concentra în persoana lui toate sentimentele omenești. In felul acesta, viața lui se scurgea fără să facă mai mult zgomot ca nisipul unui ceasornic antic.

Uneori victimile lui strigau, se înfuriau, apoi o mare tăcere se lăsa ca înîntr'o bucătărie în care se taie o rață. Spre seară omul-poliță se schimba într'un om ca toți oamenii, iar inima lui de piatră se transforma într'o inimă omenească.

Dacă era mulțumit de ziua lui, își freca mâinile și o abureală ușoară de veselie îi îndulcea sbârciturile feței. In sfârșit, în accesele cele mai mari de bucurie, nu vorbea de cât tot în monosilabe.

Acesta era omul pe care întâmplarea mi-l dăduse ca vecin în casele din strada de Grés, unde locuiam când nu eram de cât un biet secretar de avocat și când nu terminasem încă anul al treilea de drept. Casa asta, fără curte e umedă și întunecoasă. Apartamentele nu sunt luminate de cât dinspre stradă. Impărțirea clădirei în camere de mărime egală, printre cari străbătea un coridor lung și întunecos, îți spunea imediat că altă dată casa făcuse parte dintr'o mânăstire.

Casa și vecinul meu semănau ca două picături de apă. Singura făptură omenească cu care comunica, eram eu; venea să-mi ceară foc, să-mi împrumute o carte, un ziar. Și seara îmi dădea voe să intru în chilia lui, unde întârziam cu vorba când era bine dispus. Semnele acestea de încredere era fructul unei vecinătăți de patru ani și ale vieței mele cumpătate care, din lipsă de bani, semăna mult cu a lui. Avea el părinți, prieteni ? era bogat sau sărac ? Nimeni n'ar fi știut ce să răspundă. Nu l-am văzut nici odată cu bani la dânsul. De sigur că toată averea lui era închisă în beciurile Băncei. El însuși își încasa polițele, alergând dela un capăt la altul al Parisului, iute ca un cerb. De alfel era un adevărat martir al prudenței. Intr'o zi, din întâmplare, avea aur la dânsul. Un napoleon, cine știe cum alunecă și îi căzu din buzunar. Un chiriaș, care tocmai urca scările în urma, lui ridică moneda de jos și i-o întinse. — Nu-i a mea, răspunse el făcând pe miratul. Aur și la mine! Ași trăi eu cum trăiesc dacă ași fi bogat.

Dimineața el singur își făcea cafeaua într'o mașină de tinichea așezată în colțul cel mai întunecos al vetrei; un birtaș îi aducea un fel de mâncare la prânz. La un ceas anumit, nevasta portarului se suia să-i deretice prin odaie. Insfârșit printr'o ciudățenie pe care Sterne ar fi numit-o predestinare, pe omul acesta îl chema Gobseck. Numai mai târziu, când m'am ocupat de afacerile lui, am aflat că în vremea în care ne cunoscuserăm avea 76 de ani. Se născuse cam pe la 1740, în mahalalele Anversului, dintr'o evreică și un olandez și numele lui adevărat era Jean-Esther Van Gobseck. V'aduceț aminte ce zgomot a făcut pe vremuri la Paris asasinarea unei femei numite *frumoasa Olandeză ?* Când întâmplător i-am vorbit odată de afacerea asta, fostul meu vecin îmi spuse fără să arate cel mai mic interes sau cea mai ușoară surpriză: — E o nepoată a mea. Acestea au fost singurele vorbe pe cari i le-a smuls vestea morței unicei lui moștenitoare. Din dezbaterile procesului am aflat că frumoasa olandeză se numea în adevăr Sara Van Gobseck. Intrebându-l cum se făcea că nepoata lui după soră îi purta numele ei îmi răspunse surâzând: — In familia noastră femeile nu s'au măritat nici odată. Omul acesta nu văzuse pe nici una din femeile familiei lui, care îl precedaseră patru generații de-a rândul. Iși ura moștenitorii și nu putea să conceapă măcar că averea lui ar fi pu-

---

Poșta Redacției

D. Eugeniu Murea, Galați. — Dvs ne salutați:

Vă asaltez mereu cu rânduri,
Cu cele mai banale gânduri,
Adesea, poate, fără șic,
Dar știu că nu spuneți nimic,
Căci poezia e la modă
Și tot românul astăzi scrie
Infierbântat sau din... prostie.
De-aceia, astăzi iarăși viu
Și vă trimit o salutare
Cât roata soarelui de mare,
Și vă promit... c'am să mai scriu.

La care noi vă răspundem:

Mai asaltează-ne cu alte
Infierbințeli, dar mai... înalte,
Căci le primim cu bucurie
Când nu sunt scrise din

O ușurare

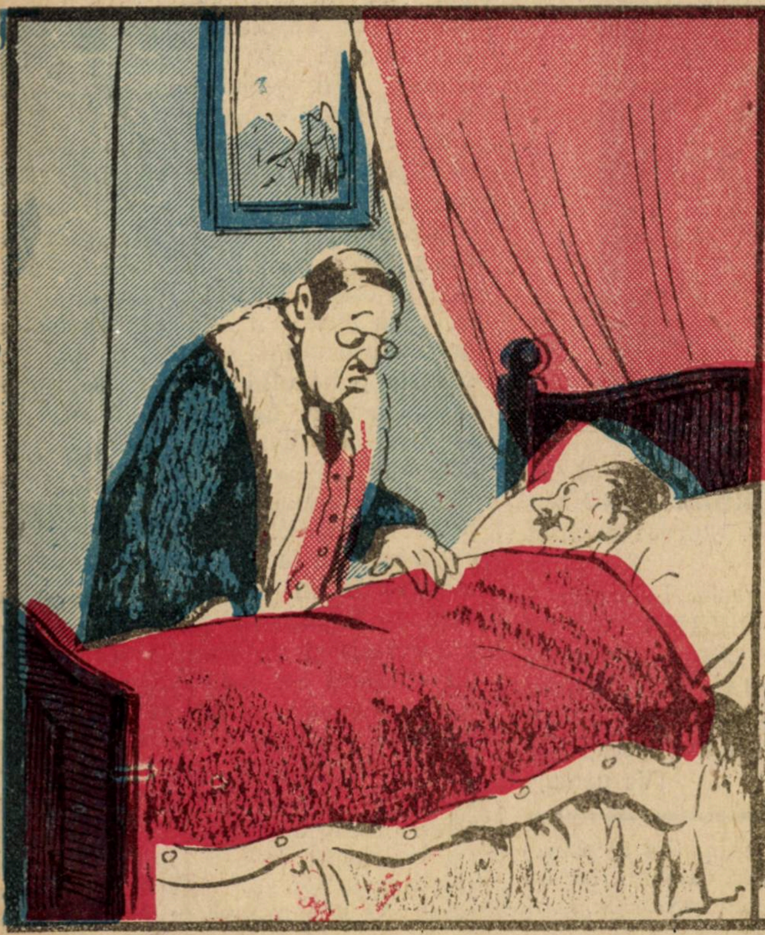

DOCTORUL. — Nu te ai simțit mai ușurat după plecarea mea ?

— Ba da doctore... cu vre-o trei sute lei.

Comparație

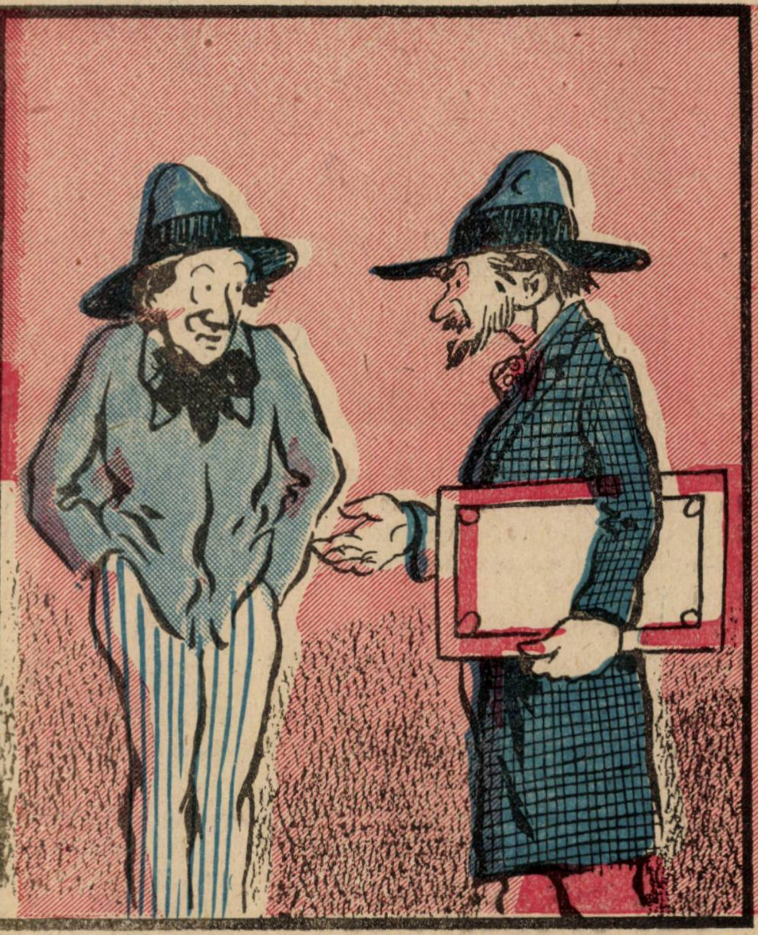

— Mi s'a spus că pânzele mele sunt fără valoare.

— Ei, ce are aface... și tablo urile lui Grigorescu n'au preț....

---

tut fi stăpânită și de alții afară de dânsul, chiar după moarte.

De la vârsta de zece ani mama lui îl angajase ca ucenic de marinar pe-o corabie care pleca în posesiunile olandeze din Indiile mari, unde a fost de toate aproape două-zeci de ani de zile. Pe fruntea lui galbenă brazdele mari și adânci purtau par'că tainele unor evenimente groaznice, ale unor spaime neașteptate, de întâmplări nesperate, de aventuri romantice, de bucurii nesfârșite : foame îndurată, iubire nesocotită, avere compromisă, pierdută, regăsită, viața de multe ori în primejdie și mântuită poate prin una din acele hotărâri sălbatice, cari nu găsesc o scuză de cât în nevoia apărărei. Cunoscuse pe domnul de Kergaruet, pe domnul d'EEstaing, pe lordul Cornwallis, pe lordul Hustings, pe tatăl lui Tippo-Saeb și pe Tippo-Saebb el însuși. Savoiardul acesta, care servise pe Madhadji-Sindiah, regele din Delhy, și contribuise atât de mult la întemeierea puterei Mahraților, avusese afaceri cu dânsul. Fusese în strânse legături cu Victor Hugues și cu mai mulți corsari vestiți, căci locuise vreme îndelungată la Saint-Tomas. Atât de mult căutase să facă avere cu ori ce preț, încât încercase să jurimile Buenos-Ayresului. In sfârșit luase parte la aproape toate evenimentele războiului pentru independența Americei. Dar când vorbea de India sau de America, ceea ce nu i se întâmpla cu nimeni și cu mine foarte rar, părea că face o indiscreție și că avea remușcări. Dacă sentimentele omenești, dacă sociabilitatea sunt o religie, el putea fi privit ca ateu. Cu toate că îmi pusesem în gând să'l studiez de aproape, trebue să mărturisesc, spre rușinea mea, că până în ultimul moment inima lui mi-a rămas o taină nepătrunsă.

M-am întrebat adesea de ce sex putea să fie. Dacă toți cămătarii vor fi semănând cu dânsul, atunci cred că sunt de genul neutru. Rămăsese el oare credincios religiei mamei lui și privea pe creștini ca pe o pradă? Se făcuse catolic, mahometan, brahman sau luteran? N'am aflat niciodată cari îi erau credințele.

Intr'o seară am intrat în odaia omului acesta, schmbat în aur, și căruia, victimele lui pe cari el le botezase clienți, îi spuneau în ironie sau în batjocură, „tata Gobsek". L'am găsit stând într'un jilț nemișcat, ca o statue, cu ochii pironiți în golul căminului, par'că ar fi recitit borderourile lui de învăluia într'o pâlpâire de lumină, care departe de a-i colora fața, o făcea să apară și mai galbenă. Mă privi în tăcere și-mi arătă scaunul care m'aștepta.

(Va urma)

Crème Simon

CREMA SIMON

Această cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.

CREMA SIMON

face să dispară toate micile alterări ale epidermei : crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra și Săpunul Simon

„UNIVERSUL LITERAR"

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Martie 1925

UNIVERSUL LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

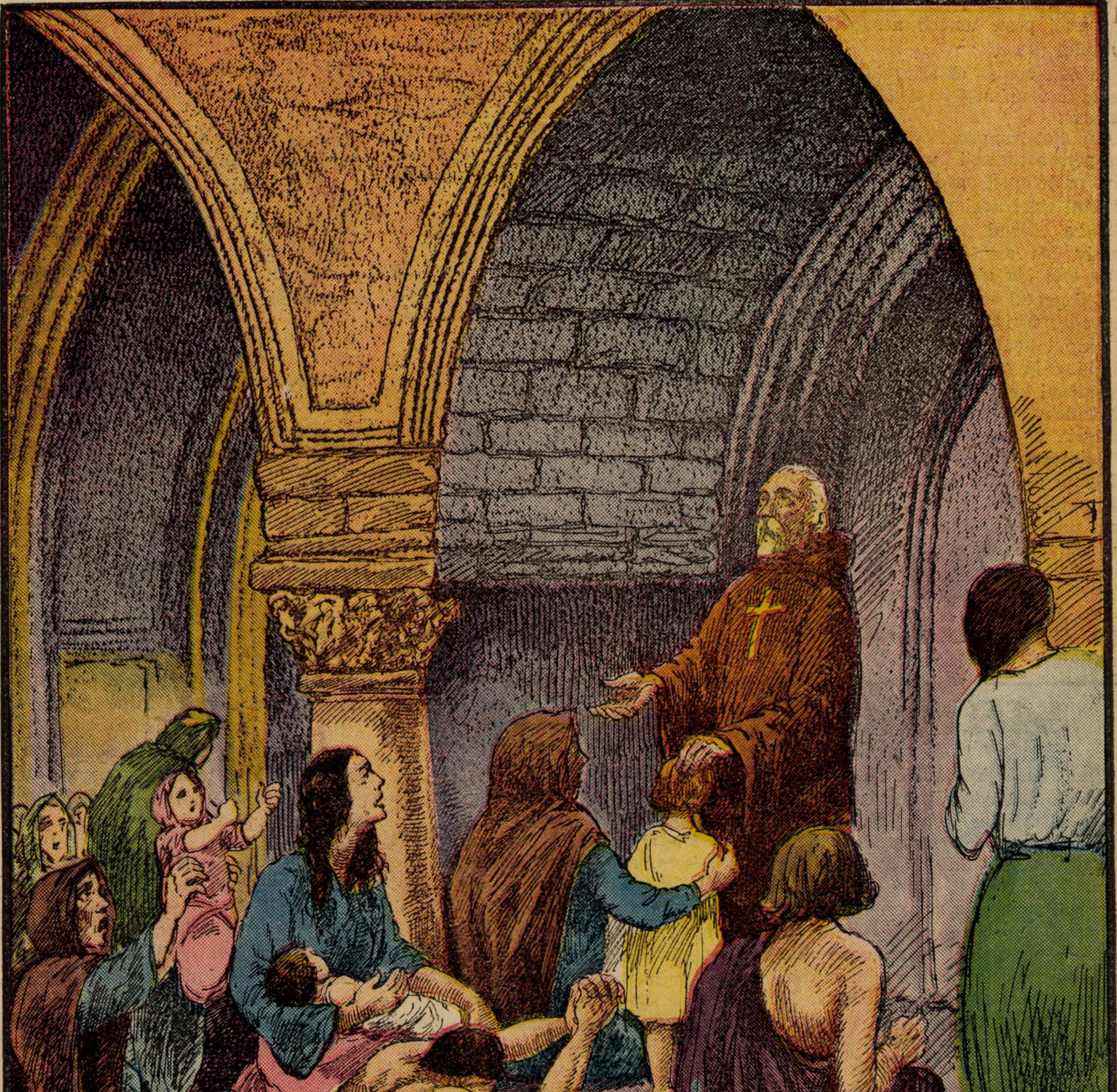

Sfîrşitul lumii. — **(Vezi explicatia în pag. 3-a)**

„La Vieille Haulmière"

de LEONTIN ILIESCU

S'a spus uneori că urâtul din natură nu poate fi motiv estetic în artă. In literatură s'a desmințit de mult acest principiu, dovedindu-se că subtilitatea maestrului poate arunca hlamisul artei peste umerii nesimetrici ai urâtului firesc.

Se mai credea că arta statuară nu poate face un motiv estetic din urâtul natural.

Genialul Auguste Rodin a venit însă cu personalitatea-i uriașă, să arunce de-o parte acest neadevăr și a dat veșmântul artei unei putreziciuni respingătoare, făcând s'apară, dintr'un bloc masiv, *„la vieille Haulmière"*.

Ce este *„la vieille Haulmière"* ?

E portretul sculputural al unei babe sbârcite, măcinate de vreme și de orgii E chipul unei bătrâne curtezane, privindu-se în oglindă, gândindu-se la tinerețea-i prăpădită pe nimicuri, revăzându-se impresurată *de* amanți și scăldată în flori.

Odinioară era sărbătoarea iubirii, la al cărei ospăț se grămădeau convivi de pretutindeni, poftiți și nepoftiți, acolo unde șampania curgea 'n valuri, ca nemurirea în cupele de ambră ale zeilor.

Și iată urâtul din fire ajuns motiv estetic în artă...

Ieri—eleganta hetairă de pe vremuri, cu linii și încurbațiuni de Afrodită, cu mlădieri feline de Cleopatră„ cu zâmbetul pervers al Mesalinei când își privește cu patimă călăul ce stă s'o răpună ; azi—„baba urâtă și hâdă, sperietoarea copiilor din leagăn, grozavă arătare de scârbă și dispreț..

Ce puternic și sguduitor contrast ! Dar contrastul acesta îl simte însăși *„la vielle Haulmière"*, și-l simți tu, cititorule, când stai îin fața portretului statuar, căutând să-i pătrunzi liniile, și când te cutremuri, poate, ca și bătrâna curtezană în clipa când și-a înțeles zădărnicia pe pământ.

Și tocmai acest contrast e motivul estetic din artă, càci el te mișcă, îți dă emoții necunoscute până atunci. Urâtul din fire, înveșmântat în haina statuară a artei, prin adevărul descoperit și interpretat cu măestrie de artist, acest „urât", în discordanță oribilă cu frumusețea de ieri îți răscolește sufletul și te înnalță pe nebănuitele piscuri, pe unde nu sboară decât vulturii lumii.

Și iată cum o realitate hâdă și respingătoare te poate atrage s'o contempli cel puțin cu aceiași mișcare sufletească cu care stai uimit în fața „Giccondei" lui Da Vinci.

Dar maestrul Rodin nu fu creat oare din aceași substanță a eroilor de veci ?

Rondelul lunii

Regina nopților, o, lună,
Sub raza ta eu am visat,
Când blândă coborai pe sat,
Iar inima-mi svâcnea nebună.

Tu sfântă, ocrotitoare, bună...
Păream de taina ta legat.
Regina nopților, o, lună
Sub raza ta eu am visat.

O, cine poate azi să mi spună
De ce atât mai fermecat,
Când visului înfiripat,
De stele îi urzeai cunună,
Răspunde tu, palidă lună?!

S. Hortopan

Sfârșitul unei idile

Erau amândoi în floarea vârstei. El de 19 ani, copleșit de visuri și cuprins de avânturi nepotolite, ea de 17 ani, sburdalnică, frumoasă și veselă.

S'au întâlnit din întâmplare la o excursie, în munți. Cum și dela cine a pornit primul gest care le-a trădat simpatia amoroasă, nici ei nu știu precis și nici nu 'și aduc aminte. Dar scrisorile lui ne arată tragicul iubirii începută într'o zi senină de vară. Tânărul a învins patima ce-l subjugase și azi pare vindecat.

Hazardul m'a făcut stăpân pe scrisorile lui de-atunci și le dau în vileag.

Iată-le :

I

Draga mea, Gândul meu e plin de scumpa ta amintire și inima-mi îți aparține. Sunt beat de privirea ta și vrăjit de mângâierile tale. Sunt sclav supus al farmecului tău care de departe mă ține prins ca într'o plasă, în care mi-ar plăcea să trăesc toată viața.

Ne-am cunoscut într'o excursie în munți și ne-am rătăcit în pădure, poate voluntar, știu eu ? Dar ce interesează aceasta ?

Ne-am spus câte-va cuvinte ca să nu tăcem, dar privirile noastre s'au încrucișat, ne-am uitat cu drag unul la altul și ochii noștri s'au fixat adânc, cu toată puterea lor vizuală.

Ți-am strâns mâna, aproape fără voie, iar tu mi-ai răspuns lipindu-te de mine. Deodată un fior, ca un curent electric, ni-a pătruns inimile și ai căzut în brațele mele, cari au devenit lanțuri fierbinți când te-am îmbrățișat cu pasiune violentă. Ai plecat capul pe spate, ai închis ochii și mi-ai oferit buzele tale de coral, cari sunt poarta paradisului, obrajii tăi ca piersicele coapte și sânii tăi mici, tari și proeminenți. Gura mea căuta pe a ta și pătimaș ne sorbeam răsuflarea.

Inimile noastre băteau în puternic unison.

Atunci a fost o beție de dragoste, clipe de nebunie și plăceri. Atunci am trăit intens, pentru prima oară, cu pasiune profundă, o clipă rară și de neuitat din viața mea. Atunci, entusiasmat am glorificat iubirea cu tine împreună, în imnuri de adorație și de devoțiune adâncă.

Târziu, ne-am pomenit deodată că e noapte și că glasuri prietenești ne strigau de departe. A fost prima deșteptare la realitate.

Vântul adia, frunzele foșneau și tălăngi dela oi se auzeau dintr'o vale vecină. Am pornit automați spre locul de întâlnire al tuturor, parcă am fi mers la un supliciu sau la o înmormântare.

Așa te-am cunoscut, așa te-am iubit și așa mi-ai umplut viața cu paradise necunoscute de mine până atunci.

Acum unde ești ? Unde să te caut ? Dece ai plecat chiar a doua zi, fără urmă și fără să-mi dai de știre ? Sunt nedumerit și mă chinue misterul.

II

Nu-ți mai dau de urmă. N'am putința decât să te caut cu gândul și cu dorul meu nebun, dar materialmente nu pot să te fixez nicăieri.

Astfel, te confund cu toate femeile frumoase ce le văd pe stradă, în trăsuri și în automobile. Te cred că ești una din eroinile simpatice ale romanului pe care-l citesc zilnic.

Te-ai așezat în inima mea fără rivală, a-tot-stăpânitoare și tiranică. Tu m'ai făcut să înțeleg că viața, un proces de sinteze, n'are niciun sens deosebit fără dragoste, care-i creatoarea și farmecul ei și care ne dă suprema bucurie și plăcere.

Clipa cea trăită cu tine în pădure, când mi-ai oferit toate plăcerile dragostei sincere, devine, zi cu zi, centrul de gravitate al existenței mele.

Câteodată, zdrobit de dureri că nu te-am lângă mine, chinuit de gânduri şi de taina în care te ascunzi, aş vrea să te uit, dar în clipa aceia devii mai obsedantă, sufer mai mult, mă simt istovit şi parcă ard de viu.

Somnul a fugit de lângă mine din ziua aceia fatală de fericire pe care n'o regăsesc.

Uneori te compar cu altele şi aş vrea să te găsesc mai puţin frumoasă şi aş vrea să te pun într'o situaţie inferioară, dar nu răuşesc. Cu cât vreau să te cobor, tu te ridici mai sus, de ce încerc să te urăsc, deaceia îmi devii mai dragă.

Te-am căutat peste tot şi-am întrebat pretutindeni de tine, fără să-ţi dau de urmă. Atât am aflat că în seara acea tatăl tău murise undeva departe şi că ai plecat imediat cu mama ta la locul de nenorocire. N'am mai aflat nimic mai mult.

Aceste scrisori ce le-am pentru tine le ţin închise în sertarul meu: el singur ştie taina vinovată a unui amor ce-mi distruge încet fiinţa.

Dacă aş ştii unde eşti as veni să te caut şi la capătul pământului. Aş lua traista şi toiagul pribeagului şi aş porni în căutarea ta, cum m'aş găsi şi cum aş putea numai să te mai văd odată şi să respir aerul parfumat care mângâie fiinţa ta dragă.

Toate încercările mele sunt zadarnice. Poate că nu vei reveni niciodată, poate că te-ai stins şi tu, fiindcă nu dai niciun semn de viaţă că mai eşti printre vii.

De multe ori am iluzia că te zăresc într'o stea de pe cer şi privesc lung şi cu drag astrul acela şi sclipirea lui mă mângâie parcă ar fi zâmbet dela tine.

Alte ori caut distracţie. Mă duc în saloane şi în localuri de petreceri. Aud în jurul meu cântece de veselie, jazz-band-uri, prieteni cari fac glume, râd sgomotos şi „domnişoare" care chicotesc.

Sunt „fete" pe cari le-aş fi iubit altădată şi pe cari poate le găseam tot aşa frumoase ca şi tine, dar azi ele nu mai mă impresionează şi nu mai au niciun farmec pentru mine. Tu ai luat vraja naturii şi liniştea mea cu tine, ca să mă laşi singur şi nenorocit...

III

Aceste scrisori deşi ţi le adresez ţie, totuşi sunt ale mele şi le scriu numai pentru mine. Cine ştie, poate va veni o vreme când le vom citi împreună! Dar aproape nu mai cred aceasta, fiindcă prea multă vreme a trecut de când nu te-am văzut şi prea mult am suferit ca să mai am puterea necesară ca să te iubesc acum, cum te-aş fi iubit atunci.

Am găsit o femee care mă iubeşte, e devotată şi mă adoră. E sinceră şi o cred, dar inima mea nu mai simte decât numai pentru tine. Ea este pentru mine o streină pe care o mângâi de milă şi dintr'un sentiment de recunoştinţă. Ştiu bine c'am s-o pierd şi pe ea din pricina ta, cum am pierdut şi pe altele şi cum voi pierde pe toate femeile ce le voi cunoaşte până în clipa când sper că te voi revedea. Atunci mă vor trezi ca dint'un vis şi voi privi cu ochii realităţii viaţa şi oamenii.

G. Niculescu-Varone

PRIMAVARA

Cu haina ta de flori şi de verdeaţă
Cu părul auriu aprins de soare,
Cu chipu 'nvăluit într'o lumină clară
Mai vin la noi, frumoasă primăvară

Mai vin cu bucuria casei noastre
Să mai înveseleştii truditul suflet;
Mai vin să 'mprăştii trista iernii ceaţă,
Să renoeşti iubirea de viaţă.

In satul nostru, înşirat pe coastă,
Noi te-aşteptăm cu mare nerăbdare;
Din toate zânele din lumea largă
Tu ne eşti cea mai scumpă şi mai dragă.

Şi viaţa mi-i tot tristă şi amară;
De ce nu vii, frumoasă primăvară?

G. Feresnariu

Sfîrşitul lumii

(Vezi ilustraţia din pag. I)

Anul *„O mie"* a fost un an de criză grozavă pentru toate naţiunile din Occident. Dela debutul erei creştine. tradiţii obscure şi profeţii echivoce afirmau că pământul va pieri la sfârsitul secolului al X lea.

Pe măsură ce se apropia data fatală, neliniştea devenea tot mai mare. In aşteptarea evenimentului pe care îl anunţau profeţiile, toţi examinară cu mare atenţie tot ce părea a fi o înştiinţare sau o prevestire şi cronicile notau cu scrupulozitate toate aceste întămplări. Aşa bună oară în anul 996 s'au ivit mari furtuni pe ocean, iar în primăvara viitoare a apărut la răsărit o cometă, exact în locul de unde trebuia să coboare „Bestia Apocalipsului". In iarna anului 999 care precedă anul marcat de Dumnezeu, zăpada căzu în atât de mare cantitate, încât în mai multe provincii colibele ciobanilor au fost înmormântate şi mulţi ciobani au pierit împreună cu turmele lor. După aceia a plouat trei luni în şir, aşa că recolta a fost complet distrusă iar foametea a băntuit cruntă.

In sfârşit sosi şi anul *„O mie"*. In primele luni ale acestui an nu s'a petrecut nimic deosebit. Primăvara şi vara trecură şi odată cu ele credinţa în sfârşitul lumii slăbi In Septembrie însă a apărut pe cer, la apus, o cometă care străluci trei luni, luminând cerul cu o lumină orbitoare.

* * *

Anul *„O mie"*, cu toate că nu s'a petrecut nimic deosebit în cursul lui. a fost totuşi pentru strămoşii noştri un prilej de groază şi au trebuit să treacă mulţi ani pentru ca sufletele superstiţioase să se liniştească.

Cu toate astea neînfăptuirea profeţiei n'a slujit la mare lucru, căci dela anul o mie până în secolul al XVI lea, istoricii au numărat numai puţin de două zeci şi cinci de date precise, care anunţau cu surle şi fanfare cataclismul final.

Totuşi nu e un secret pentru nimeni că sfarşitul pământului trebue să se producă într'o bună zi. Dar cum va pieri pământul? In privinţa asta savanţii nu sunt de acord. Unii ca Herschele şi Laplace au susţinut că viaţa va pieri din prîcina stingerii totale a soarelui; alţii pretind că din pricina lipsii acidului carbonic, iar alţii mai afirmă ca peste câte va mii de ani omenirea va pieri de sete din pricina dispariţiei elementului lichid. Alţii iarăşi prevăd un nou potop. In sfârşit acum un statistician american a calculat că pe la anul 2120 pământul nu va mai putea hrăni populaţia, aşa că oamenii înşişi vor suprima omenirea. Lucrul acesta poate părea paradoxal, totuşi e destul de verosimil căci nu s'a văzut oare, cu ocazia războiului mondial, la ce grad a fost împinsă nebunia distrugătoare a oamenilor?

Cronica medalistică

de C. A. ORĂȘIANU

1845. Medalia restaurărei mănăstirei Bistrița

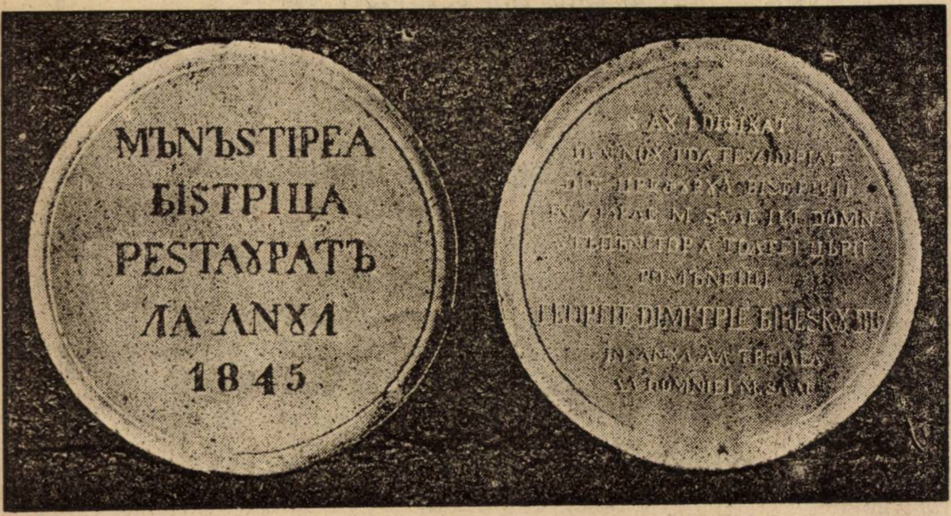

Cu ocazia restaurării mânăstirii Bistrița s'au gravat medalii de argint în mărime de 71 mm care au fost împărțite de domnitor dregătorilor și câtorva familii de seamă care au asistat la târnosirea acestei mânăstiri care sa făcut cu mare pompă.

Avers. Pe cinci rânduri e gravat cu litere chirilice MANASTIREA — BISTRIȚA — RESTAURATA — IN ANUL — 1845 —

Avers pe nouă rânduri. S'AU EDIFICAT — DIN NOU TOATE ZIDIRILE — DIN PREJURUL BISERICII — IN ZILELE M. SALE P. I. DOMN — STAPANITOR A TOATEI ȚARII — ROMANEȘTI — GEORGIE DIMITRIE BIBSCU V V — IN ANUL AL TREILEA — AL DOMNIEI M. SALE

1848. Medalia concertului Liszt la Iași

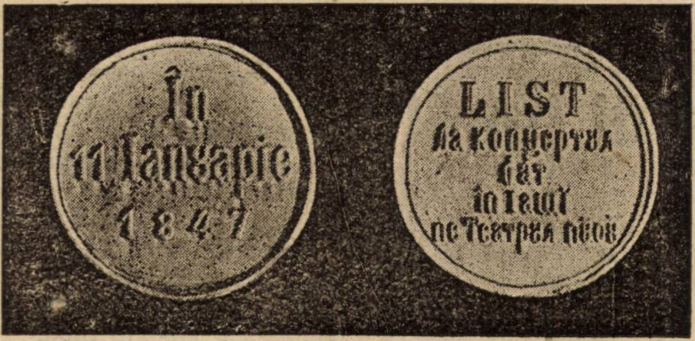

Și mai înainte vreme, când călătoriile dintr'o țară în alta se făceau cu greutate artiștii făceau totuși turneuri în străinătate.

Celebrul pianist Liszt după un concert dat la Varșovia a fost invitat să concerteze și la Iași. Acest concert a fost la 11 Ianuarie 1847.

Printre colecționari circulă o medalie în mărime de 35 mm. care amintește acest fapt cu legendele scrise cu litere chirilice.

Avers. LIST. La concertul dat în Iași pe Teatrul nuou.

Revers. In 11 Ianuarie 1847.

Se crede — cu multe motive — că și această medalie este bătuta mult mai târziu de către un negustor de vechituri din Iași. Unul dintre motive e că numele muzicantului, după cum se vede din clișeul de mai sus e scris List în loc de Liszt cum e corect.

1847. Mărturia Domniței Elena

Această mărturie e foarte rară.

Academie a avut un exemplar. D. Moisil, numismatul Academiei a identificat aceasta mărturie ca fiind a Elenei Bibescu.

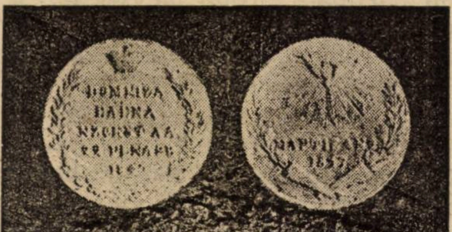

Avers. O coroană formată din două ramuri de lauri reunite la vârf. In partea de sus o coroană domnească.

In mijloc, pe 5 rânduri legenda cu litere chirilice DOMNIZA — ELENA — NASCUT — LA — 22 GENARE — 1847.

Revers. Două ramuri de lauri încrucișate în partea de jos. In partea de sus un porumbel ce se scoboară din cer înconjurat de raze. La miloc pe 2 rânduri legenda MARTIE In 2 — 1847.

Mărturia e de argint, fără toartă și are 23 mm diametru.

(Va urma.)

Zădărnicie...

Zadarnic cânți eternul cânt,
Copil pribeag al nimănui,
Cei ce 'nțeleg azi nu mai sunt,
Mai bine pune lira 'n cui!...

Zadarnic mai trăești în viață,
Fapturi ca tine nu sunt două;
Trecutul singur te învață,
Să nu mai speri o viață nouă!...

Zadarnic tu, mereu, visezi,
In cartea vieții este scris —
Și 'ntreabă de nu vrei să crezi, —
Că ce e vis rămâne vis!...

Zadarnic mai aștepți cu dor,
O raza vagă de iubire,
E stins al dragostei fior,
Și-n viață nu-i de cât durere!...

Ai fost născut fără noroc,
In lumea 'n care viețuești,
Și nu găsi-vei mai bun loc,
Ca cel din sferele cerești!...

M. Marinescu-Angel

Puțină fantezie

Bietul conu Tudorică e rău bolnav. Coana Frusinica, speriată, a trimes după doctorul casei. Dar acesta nu era acasă și a trebuit să fie chemat altul. Primul doctor sosind imediat acasă servitoarea îi spuse că l'a chemat conu Tudorică. Fuga, pălăria, paltonul și buzna la bolnav care ședea pe aproape.

Pe scară se întâlni cu cel'alt doctor chemat și el în grabă.

Ambii doctori se apropiară, fie-care de o parte și alta a patului în care conu Tudorică gemea ușor. Vârâră mâinile sub plapumă spre a-i pipăi pulsul.

— E febră tifoidă! zise unul din doctori...

— Ba de loc, făcu celalt. E pur și simplu beat, bolnavul nostru.

Conu Tudorică auzind ce spuneau doctorii sări ca ars drept în picioare.

Oroare!.... Cei doi savanți se țineau de mână!...

Prânzul unchiului

Este prima zi de Crăciun și d-na Zefirescu se pregătește să se ducă la unchiul cel mai cu ighemonicon, să-i facă vizită. Ea este gătită cu cerceii lungi la modă, în rochia șemiză cea mai șică, cu lorgnonul de aur agățat de un lanț tot de aur, și cu șirul de perle de gât. Așteaptă pe soțul ei să vină s'o ia. Dânsul după obicei, măcar că este Crăciun, s'a dus să dea o târcoală pe la club: „să mai vadă băeții", cum zice el. Dar vine îndată, a zis dânsul:

— Peste o jumătate de oră mă'ntorc! Așteaptă-mă, Bițico dragă!

D-na cam enervată n'a avut ce face, dar mormăe între buze: „puteai să nu te mai duci azi la club!".

D-na Zefirescu știe că obiceiul unchiului este să oprească la masă rudele de aproape fără a face invitațiuni speciale, totuși nu vrea să se ducă prea târziu la vizită, să nu aibă aerul că se duce numai pentru prânz. Ii recomandă lui Jenică să nu întârzie.

— Dacă trece ora patru, ne vom întâlni la unchiu.

— Bine! răspunse Jenică

Ora patru a trecut, și soția enervată de așteptare, pleacă de acasă.

La unchiu, lume multă, conversație vioae, tot felul de lucruri bune, dar bărbatul lui Zozo nu e! n'a venit, și nu vine!... Zozo nu pricepe nimic? Știe că clubul are o mare atracție asupra lui Jenică, dar oricât, nu așa încât să-și uite el orice obligațiune.

Rudele se miră de lipsa lui. Se fac orele șase, șapte opt și nu mai vine.

Mătușa Zozii insistă ca ea să rămâe la masă, dar D-na Zefirescu este și îngrijată și furioasă de această întârziere; nu știe cum s'o interpreteze, și pleacă acasă necăjită foc.

Zi de Crăciun a fost asta? tot timpul cu ochii pe ușe să vadă dacă nu vine Jenică, și el habar n'are!...

De sigur, s'a antrenat la vreun poker, la o sumă mare, o fi pierzând? cine știe! — Ajunsă acasă unde servitoarea n'o aștepta, și nu pregătise nimic, d-na se plimbă nervoasă prin odae.

— Ce-am să-i fac când o veni, o să vadă el! bombăne dânsa. Am rămas fără prânz, și ce prânz! Stau singură acasă să-mi închipui o sută, și o mie de lucruri. Doamne ferește! i s'o fi întâmplat ceva? uf! nesuferiți sunt bărbații!...

Zozo nu poate sta locului, când de odată se deschide ușa și apare d-nul Zefirescu, cu fața roșie, contrariată: este îmbrăcat cu un palton străin, lung, larg care-i vine până la glezne cu mânecile până'n unghii iar pe cap are o pălărie străină cafenie cu borduri mari (el obișnuit nu poartă decât pălării melon). Intră în odae furibs ::

— Firar al dracului de măgar!...

— Dar bine Jenică! exclamă Zozo.. nu mai poate însă spune nici o vorbă! Aspectul bărbatului ei o amuțește: isbucnește într'un mare hohot de râs!... Râde, râde cu lacrimi, servitoarea râde; numai Jenică nu râde: se plimbă furios prin odae gesticulând. Aspectul lui, în adevăr, este straniu. El, un om elegant, cochet, mic de talie și cam gros, îmbrăcat cu acel palton străin în care se pierde, și cu acea pălărie de toreador în cap toate astea ți dau o înfățișare nu se poate mai comică.

— Auzi domnule! urmează el să-mi ceară să-i împrumut pălăria și paltonul ca să-și urmărească amoreaza.

— Pentru un ceas, monșer, mi-a zis el, pentru un ceas!... Și acum este ora opt și jumătate, și am așteptat doar o veni, ași! de unde!... și a trebuit să-i i-au și eu haina și pălăria să mă întorc acasă. Și m'am înapoiat ca să te liniștesc pe tine, îi zise Jenică, Zozi, ca să nu crezi că mi s'a întâmplat ceva; dar mă duc iar la club, să-mi văd de palton și de pălărie. Auzi dumneata, să-mi ia lucrurile pentru un ceas, și să mă ție acolo cinci ore, să-l aștept pe el: netotul!... Și-am rămas și nemâncați; am pierdut prânzul dela unchiu; ne-a stricat toată ziua de Crăciun!...

— Intr'adevăr dragă, nu știu ce ți s'a întâmplat, dar am rămas fără prânz! zise d-na Zefirescu. — Vai! ce caraghios ești! și râde iar, și râde.

— Să-ți explic dragă, urmează d-nu Zefirescu desbrăcându-se: cunoști pe

Prin Roma

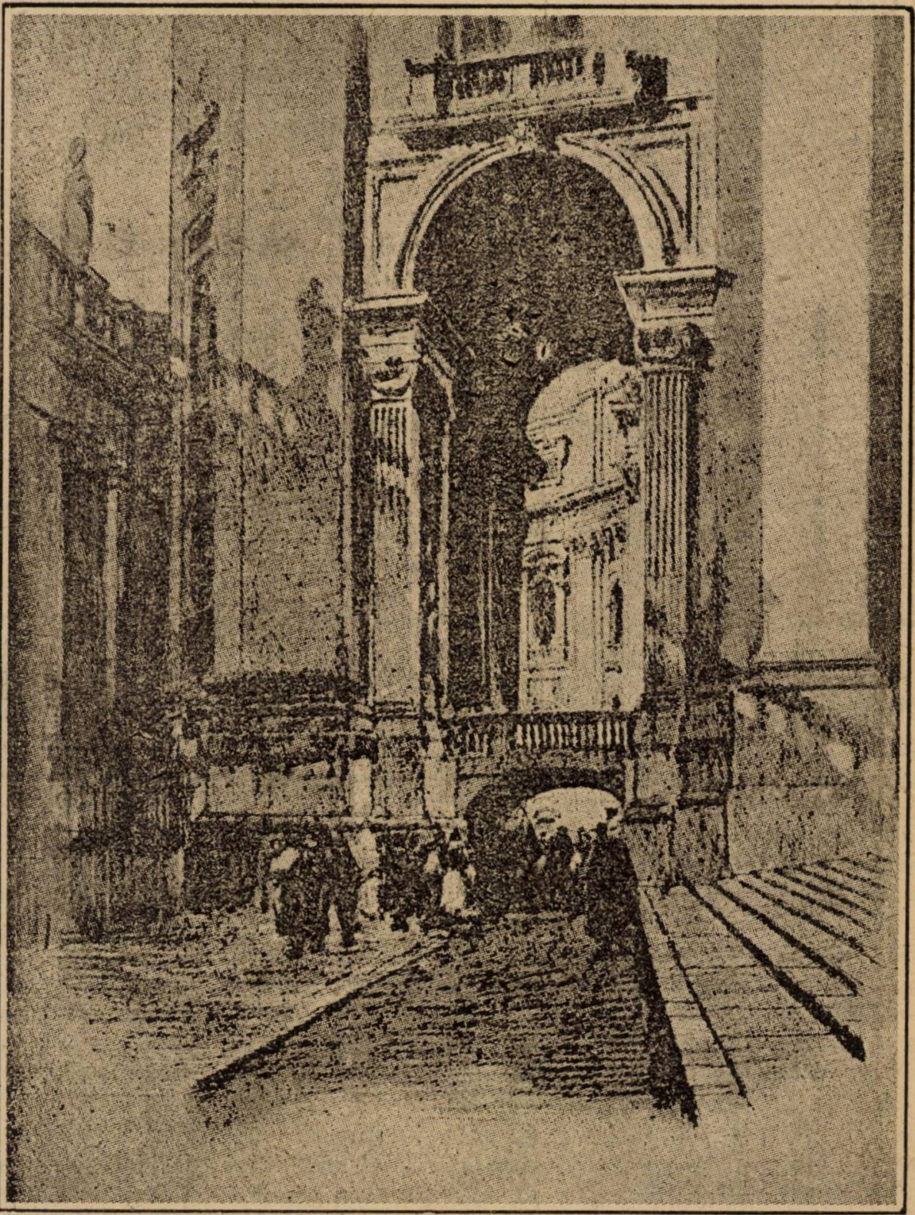

Pasagiu în curtea bisericii Sf. Petru. (Din volumul „Roma". Desemn de G. Mentassi).

CÂNTEC

Pe marginile gurii tale, de-abanos,
Stă prinsă 'n cue o frunză sângerată,
Nu ştiu de e pătrunsă 'n miez, ori, e pătată
De încremenirea zâmbetului veninos?

Dar otrăvită-aşa cum e de vrei
Fără să-mi ceri brăţare de rubin,
Fără să-ţi cânt, să plâng, ori să mă 'nchin..
Răsfrânge-o apăsat, pe ochii mei...

Să simt în trup, ţâşniri de sânge mort,
Tot trupul tău, să-l simt turnat în mine:
Şi 'nvins sub rămăşiţe de ruine,
Să'nod plângând al desnădejdii tort...

Va fi ea mai din urmă încercare,
Vestmânt ţesut din ramuri prohodite;
Frânturi zglobii, de cântece adormite,
Din sufletu-mi cuprins de 'nfiorare.

Şi atunci, târziu... când gura ta de sânge
Imi va seca lumina ochilor,
Pe strat va creşte floarea îndrăgostirilor,
Insa, nici ea, nici eu nu te-oi mai plânge...

George Nutzescu

prietenul meu Georgel, este amorezat lulea; şi prietena lui, îl înşeală. Desperat a venit pe la ora patru la mine, să mă roage să-i dau paltonul şi pălăria mea ca să-şi poată urmări mai lesne dulcinea schimbându-şi silueta.

— Numai un ceas, monşer, mi-a zis el, maximum, un ceas.

— Şi eu ca un prost l'am crezut! Şi stai, şi aşteaptă, şi gândeşte-te la tine, la întâlnirea ce-ţi dasem la unchiu, şi vremea trecea, şi-mi venea să turbez!...

La opt nu am mai răbdat! i-am luat şi eu pălăria şi paltonul, şi am venit să te liniştesc; dar o să vadă el, ce-am să-i fac! măgarul!...

In minutul acela servitoarea anunţă:

— D-nul Georgel Nichiforescu.

Georgel, înalt, slab, intră în odae ca o vijelie: cu pălăria melon a lui Jenică pe vârful capului, cu paltonul scurt, şi cu mânecele dela palton ceva mai jos de coate.

—Mii de scuze dragul meu! te-am căutat la club, şi mi s'a spus că ai plecat acasă: iute, am alergat după tine. Sunt desperat, monşer! m'am convins, mă 'nşală! D-ra petrece şi eu turbez!... Se plimbă agitat prin odae şi dă cu ochii de Zozo care râde într'un colţ al odăii.

— Mii de scuze, doamnă! îşi scoase pălăria de pe cap pe care în turburarea lui uitase să şi-o scoată.

— Scuze, scuze! zise Jenică, dar am rămas fără prânzul unchiului, şi n'avem nimic pregătit acasă. Zău! că ai merita o bătae!

— Mii de scuze, repetă Georgel, care în turburarea lui nu mai găsi altceva de spus.

— Scuzele ca scuzele, dar nu se potriveşte ca în ziua de Crăciun să rămânem nemâncaţi, zice Zozo: d-le Georgel scoate-ţi paltonul bărbatului meu care nu-ţi vine tocmai bine, şi rămâi cu noi la masă, să nu zcem că n'am avut şi noi un mosafir de Crăciun; am găsit în cămară cu ce să improvizăm un prânz, nu aşa de bun ca al unchiului, dar totuşi destul de bun ca să ne împăcăm de acest neajuns. Drept pedeapsă ai să ne istoriseşti aventura d-tale de astă seară.

— Mă rog doamnă să mă scuzaţi! sunt un netrebnic, un nenorocit, mă înşală, m'am convins, mii de scuze, mă rog!..

Zozo râzând se duse să orânduiască masa. Şopteşte eşind din odae:

— Bine-i face, prea e prost!

Eufrosina Pallă

Insemnări

de SILVIU NICOARĂ

Demonax a fost un filozof grec de prin veacul al doilea după Christos, ale cărui fapte şi sentinţe ne-au rămas cunoscute datorită biografii — elogiu scris de contimporanul şi admiratorul său, *Lucian*. Nu făcea parte din nici o sectă filozofică, se purta îmbrăcat simplu, avea mult bun simţ şi, după ce a trăit în deplină sănătate o sută de ani, s'a lăsat să moară de foame, pentru a nu mai împovăra pământul cu greutatea trupului său. Transcriu aci câteva din maximele şi anecdotele ce se pun pe socoteală acestui Demonax:

„Un senator roman care se afla la Atena, îi spunea, arătându-i pe fiul său, un tânăr de o frumuseţe rară, dar moale şi afemeiat: „Iată pe fiul meu, care te salută.

— Frumos tânăr, răspunse Demonax, e vrednic de tine, şi seamănă leit mami sale".

— Altădată: „un atlet; învingător la jocurile olimpice, fiind ironizat de către filozoful nostru, fiindcă se arătase în public cu o togă brodată cu flori îl lovi cu o piatră în cap de-i ţâşni sângele. Cei de faţă se măniară, fiecare se crezu el însuşi rănit; ei strigară că trebue adus cazul la cunoştinţa pretorului.

„Nu la pretor trebue să ne adresăm; amici, ci la medic!"

— Odată: „unul din amicii lui îi zise: „Haide, Demonax la templul lui Esculap, să ne rugăm pentru fiul meu

— Adică crezi că Esculap e surd, că nu poate auzi de aci rugăciunile noastre?"

— Peripateticianul Agatocle se lăudă că e singurul şi cel dintâi dialectician: „Dacă eşti întâiul; scumpul meu Agatocle, nu eşti singurul şi dacă eşti singurul nu mai eşti întâiul."

— Povăţuia pe un retor, care se producea foarte prost, să se formeze prin exerciţii necontenit: „Dar declam în fiecare zi către mine însumi, răspunse cellalt

„Acum nu mă mai miră de ce vorbeşti aşa de rău, când ai un auditor atât de prost."

— Ahmet, un poet prost, îi spuse că şi-a scris propriul lui epitaf într'un singur vers, şi că dispusese prin testament ca versul acesta să fie gravat pe coloana de pe mormântul său. Iată versul:

„Glia cuprinde doar oase: Admet sburat-a la ceruri.

„Versul acesta e aşa de frumos; zise Demonax zâmbind, că aş vrea de pe acum să-l văd gravat pe coloană."

— Când fu să moară, fu întrebat cum voeşte să i se facă înmormântarea: „Nu vă îngrijiţi; răspunse el; mirosul cadavrului meu, o să facă să mi se dea şi mie o groapă."

„Ce, n'ar fi lucru ruinos să lepădăm câinilor şi păsărilor trupul unui om ca tine?

„Nu e nici o ciudăţenie, că voesc să le fac oarecari servicii unor fiinţe vii şi după moartea mea."

Ştinţa modernă studiază astăzi legăturile adânci ce se găsesc între cele cinci simţuri. Sunt interesante mai ales cazurile anormale, când funcţiunile specifice ale simţurilor se confundă, se contopesc între ele. Am scris odată despre acei oameni cari *văd culorile*. Faptul e de altfel generalizat: poetul francez *Rimbaud* a compus acum vre-o douăzeci de ani admirabile versuri simboliste în care mărturisea nuantele colorate sub care îi apar sunetele, iar marele nostru savant, Dr. Marinescu, a publicat de curând într'o revistă franceză de specialitate, interesante studii în această privinţă.

Aci vom cita confuzia între *parfum* (miros) şi *culoare*, mărginându-ne să ilustrăm însemnarea noastră cu o singură pildă, luată din poezia japoneză. E bine să se ştie, mai înainte, că — în limba japoneză — cuvântul *nioi* însemnează *miros, parfum*, însă are uneori şi înţelesul lui *iro*, care însemnează *culoare*. Vedeţi, dar, că faptul e general. Iată acum o strofă transcrisă în litere latine:

„Iro ha nice to
„cirinuru wo,
„waga yo tare zo
„tsune naram?
„ui no oku yama
„kyoo koete;
„asa-ki yune misci
„ehi mo sezu."

Şi traducerea: „*Culoare* şi *parfum* — se evaporă; în această lume ce este, totuşi, — durabil? — In abisul existenţii —„astăzi" dispare — şi nici chiar somnul efemer — nu poate fi altfel."

Măicuţa

In chilia ei micuţă,
Plânge jalnic o măicuţă:
— Doamne, iartă ce-am făcut!
Nu-i de vină decât dorul
Care mi-a întins ulciorul
Şi-am băut...

Face-o cruce iar, măicuţa
Şi se roagă sărăcuţa:
— Doamne, care eşti prea bun!
Iartă sfinte, că nici dorul
Nu-i de vină, ci odorul
Că-i nebun...

Şi în ruga ei fierbinte,
Maica i zice înainte:
— Iartă Doamne... Doamne bun...
Nu-s de vină... nu-i de vină...
Spune mi când are să vina
Cel nebun?.

C. Delamunte

„UNIVERSUL LITERAR"
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Martie 1925
CUPON No. 4

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

— La ce poate oare să se gândească omul acesta? mă întrebam eu. Ştie el că există un D-zeu, că sunt în lumea asta sentimente, femei, fericire? Şi l'am plâns cum ai-şi fi plâns un bolnav. Mi-am spus însă în acelaş timp că, dacă într'adevăr avea milioane la bancă, putea să stăpânească cu închipuirea tot pământul pe care-l străbătuse, îl scotocise, îl evaluase şi-l exploatase.

I-am întrerupt gândurile spunându-i: Bună seara iată Gobseck. Atunci el întoarse faţa spre mine şi sprâncenele lui negre şi stufoase se apropiară uşor; la el inflexiunea aceasta caracteristică era egală cu rîsul cel mai vesel al unui meridional. — Eşti tot atât de posomorît ca în ziua când ţi s'a adus vestea falimentului acelui librar căruia i-ai admirat aşa de mult iscusinţa, cu toate că ai fost victima lui.

— Victima lui? întrebă el mirat.

— Cum, ca să obţie concordatul, nu şi-a regulat el creanţa în polite semnate de firma casei şi după ce a scăpat de faliment nu ţi-a impue reducerea obţinută prin concordat? — Era fin, răspunse el, dar tot am pus ghiara pe dânsul. — N'ai ceva polite de protestat? suntem în treizeci ale lunei mi se pare. Ii vorbeam pentru prima dată de bani. Işi ridică ochii spre mine privindu-mă ironic; apoi cu o voce dulce ca sunetele pe cari le scoate din flaut un elev care nici nu ştie încă să sufle într-ânsul: — Mă distrez, îmi spuse el. — Cum? te distrezi şi d-ta câteodată? — Nu vei fi crezând doar că numai cei cari fac versuri sunt poeţi? mă întrebă el, dând din umeri şi uitându-se cu milă la mine. — Poezie şi în capul ăsta! îmi spuneam eu, căci nu cunoşteam încă nimic din viaţa lui. — Ce viaţă ar putea să fie mai strălucitoare de frumuseţe ca a mea! urmă el mai departe, pe când ochii lui se aprindeau. — Esti tânăr încă, ai ideile vârstei d-tale; în jăratecul din sobă vezi chipuri de femei, eu nu văd decât tăciuni. D-ta crezi în totul, eu nu cred în nimic. Păstrează-ţi iluziile, dacă poţi. Eu să-ţi fac socoteala vieţii. Vine o vreme când viaţa nu e altceva decât obicinuinţa cu un loc care 'ţi place mai mult. Fericirea consistă atunci în exercitiile facultăţilor noastre aplicate la realităţi. In afară de învăţămintele astea două, totul e minciună. Principiile mele au variat ca şi acele ale tuturor oamenilor, a trebuit să le schimb la fiecare latitudine. Ceeace admiră Europa, Asia pedepseşte. Ceeace e un viţiu la Paris, e o necesitate când ai trecut dincolo de insulele Azore. Nimic nu e statornic pe pământ, toate's convenţii cari se modifică după climate. Pentru cine s'a aruncat fără voie în vâltoarea vieţii sociale, convingerile şi morala nu sunt decât cuvinte goale de înţeles.

Ceeace rămâne în noi e singurul sentiment adevărat pe care ni l-a dat natura: instinctul de conservare. In societăţile voastre europene instinctul se chiamă *interes personal*. Dacă ai fi trăit atât cât am trăit eu ai şti că nu există decât un singur lucru real, cu valoare destul de sigură ca să merite să te ocupi de dânsul.

Lucrul acesta... e AURUL. Aurul reprezintă toate forţele omeneşti. Am călătorit, am văzut că pretutindeni sunt munţi şi şesuri întinse; şesurile plictisesc, munţii obosesc; deci locurile nu înseamnă nimic. Intrucât priveşte moravurile, omul e pretutindeni acelaşi. Pretutindeni aceiaşi luptă între săraci şi bogaţi, aceiaşi luptă inevitabilă; e mai bine deci să fii exploatat; pretutindeni vei găsi oameni cu muşchii de fier cari muncesc şi oameni limfatici cari se chinuiesc zadarnic; pretutindeni plăcerile sunt aceleaşi, căci pretutindeni simţurile se sleiesc repede şi un singur sentiment le mai rămâne oamenilor: vanitatea! Vanitatea, ea e esenţa sufletului nostru, şi numai cu valurile de aur poate fi împăcată. Capriciile noastre cer timp, mijloace fizice sau griji necurmate. Ei bine! aurul conţine totul în germen şi dă totul în realitate. Numai cei nebuni şi cei bolnavi pot să-şi găsească fericirea dându'şi nopţile în cărţi ca să afle dacă vor câştiga câţiva gologani. Numai cei proşti pot să-şi piardă vremea întrebându-se ce se petrece, dacă doamna cutare s'a culcat singură în patul ei sau cu altul, dacă are mai mult sânge în vine sau mai mult temperament decât virtute.

Numai cei smintiţi şi cei vecinic amăgiţi pot să se creadă folositori semenilor lor, pentrucă izbutesc să lege câteva principii politice, cu cari să guverneze evenimentele totdéauna neprevăzute. Numai neghiobi; or li e dat să vorbească de actori şi să repete vorbele lor; să facă zilnic, doar că într'un spaţiu mai întins, plimbarea pe care fiarele sălbătece o fac între zăbrelele cuştei lor; să se îmbrace pentru alţii, să mănânce pentru alţii, să se mândrească cu un cal sau cu o trăsură, pe care vecinul nu va putea s'o aibă decât trei zile mai târziu.

Gelozie

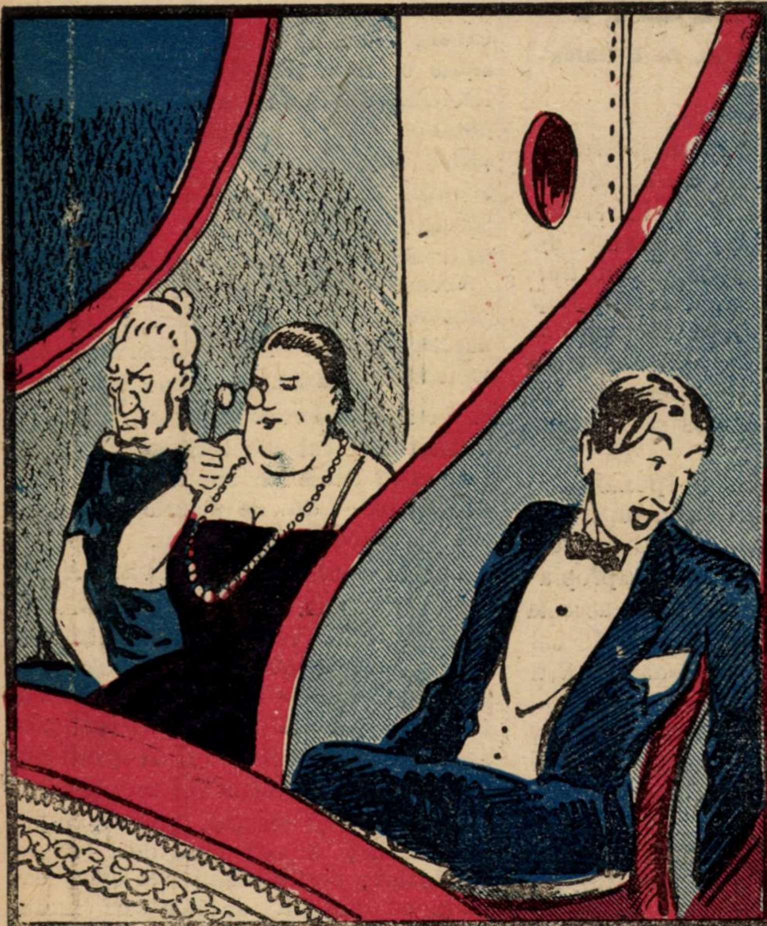

— De când şi-a tuns părul, bărbatu-său gelos n'o mai lasă să iasă n lume decât cu păzitoarea ei bătrână....

Un truc

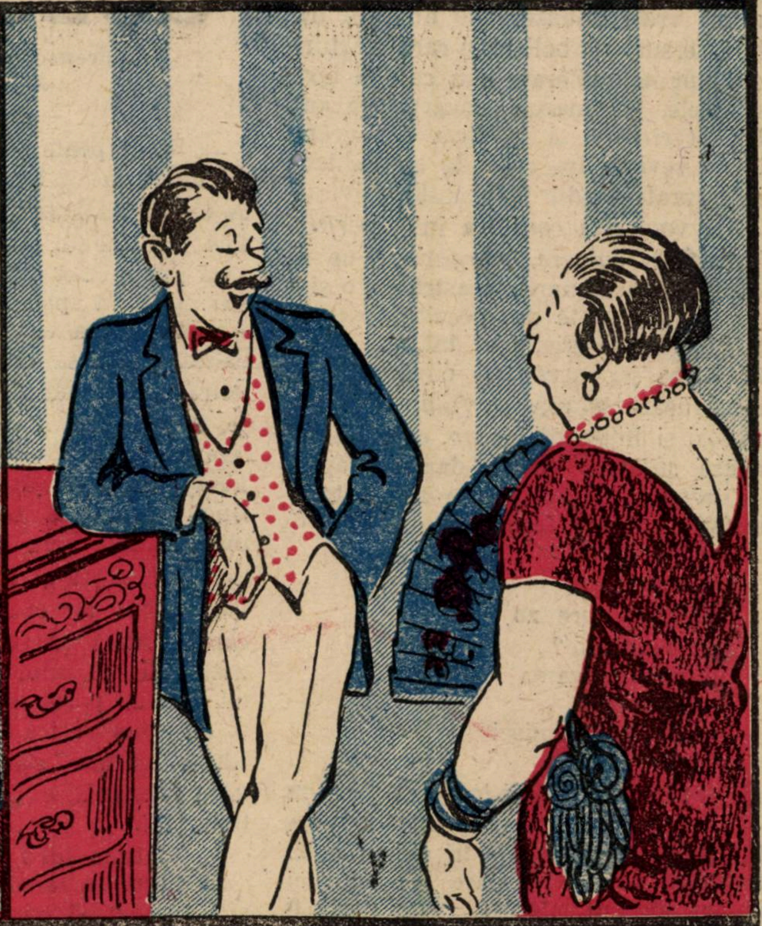

— Cum iei de nevastă o femee cu 10 copiii ?
— Vreau să profit de legea de încurajare a familiilor numeroase...

Nu-i asta oare viaţa parizienilor noştri, tradusă în câte-va fraze? Să privim viaţa mai de sus de cât o văd ei. Fericirea constă sau în emoţii puternice care uzează, cari ard viaţa, sau în ocupaţii regulate cari o transformă într'o maşină, funcţionând cu o regularitate matematică. De-asupra acestor fericiri, există un fel de curiozitate, pretinsă nobilă, care vrea să cunoască tainele naturii sau să imite unele din efectele ei. Ce sunt altceva, în două cuvinte, arta sau ştiinţa, pasiunea sau liniştea? Ei bine! toate pasiunile acestea omeneşti mărite de jocul intereselor voastre sociale vin şi defilează pe dinaintea ochilor mei liniştiţi. Apoi curiozitatea voastră ştiinţifică, lupta aceasta din care omul ese totdeauna învins, eu o înlocuesc cu pătrunderea şi înţelegerea tuturor resorturilor cari agită omenirea. Într'un cuvânt stăpânesc lumea fără trudă, şi lumea nu mă stăpâneşte nici odată. Ascultă-mă, reluă el, povestindu-ţi ce am făcut în dimineaţa asta, vei ghici plăcerile mele. — Se sculă, împinse zăvorul la uşă, trase o draperie veche, ale cărei verigi scirţiiră pe vergeaua de fier şi se lăsă din nou în fundul jilţului. — Azi dimineaţă, urmă el, aveam numai două efecte de încasat, cele'alte le lasem în ajun ca bani unor cilienţi ai mei. E şi asta un mic câştig, căci la scompt scad cursa pe care trebue s'o fac pentru încasare, luînd doi franci pentru trăsură. N'ar fi caraghios ca eu să străbat tot Parisul pentru un scompt de şase franci, eu care nu mă supun nimănui şi care nu plătesc de cât şeapte franci impozit pe an? Prima poliţă în valoare de o mie de franci adusă de un tânăr elegant, băiat chipeş cu haine în şireturi, cu monoclu, cu tilde una din cele mai frumoase femei din Paris, măritată cu un oarecare proprietar putred de bogat, un conte.

(Va urma)

Universul Literar

Cuponul Nr. 16

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari şi 3 CASE. Tragerea în primăvară

Un foarte frumos succes de librărie găseşte volumul apărut de curând **Gradina lui Dumnezeu** *de C. Cosco.*

Cartea, care cuprinde 24 det schite umoristice, cu numeroase desene în text, de Gilly şi Petrescu, se citeşte admirabil, constituind un moment de desfătare.

Preţul unui exemplar 30 lei, la toate librăriile.

Citiţi „Veselia"

Crème Simon

CREMA SIMON

Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.

CREMA SIMON

face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra şi Săpunul Simon

ANUL XLI. — No. 12. **3 lei exemplarul** Duminică 22 Martie 1925

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an **150 lei** în străinătate pe un an **300 lei**

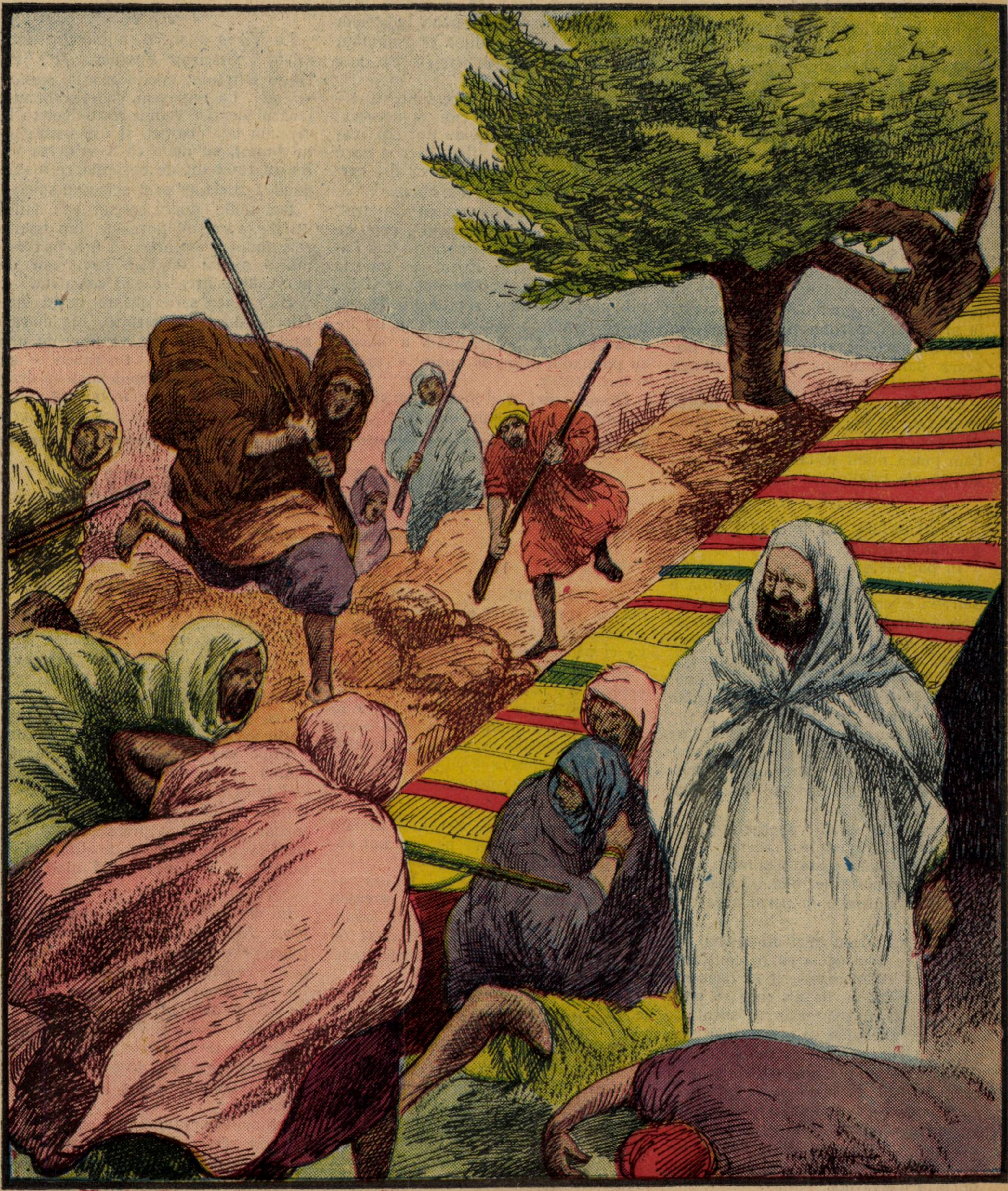

Prinderea lui Raisouli [illegible]

SCRISUL ITTIFALIC

de LEONTIN ILIESCU

Nu erau numeroşi scriitorii, cari, înainte de războiu, ţineau să ne îmbogăţească literatura cu eleganţe ce, de obiceiu, nu se prea rostesc între oamenii cum se cade, nici chiar în momente de evidentă iritare. Aceasta ne deosebea până acum de unele vietăţi, care, deşi n'au facultatea graiului, exprimă totuşi prin fapt şi în văzul lumii, aceia ce noi numai vorbim. Animalele au însă scuza treptei zoologice, pe care, natura a binevoit să le aşeze.

Un scriitor de talent a făcut şcoală în această direcţiune. Discipolii săi se întrecură să meargă mai departe decât maestrul lor. De aci, şcoala se prefăcu în sistem; pamfletarii de şarjă se crezură obligaţi ca, în polemicile lor, în goana după efecte de stil cu pretenţii de originalitate, să recurgă la artificii şi parfumuri, ce amintesc prea de aproape anumite locuri obscure dar necesare, şi celebritatea unui împărat roman.

Şi astfel luă naştere în proporţii exagerate la noi, ca orice importaţii de exotice, stilul sau scrisul, pe care l'am putea numi ittifalic, pentru că-l stapâneşte Phallus şi escorta lui.

* * *

Stilul ittifalic era în floare în păgânitatea antică.

In pagodele indice sunt şi astăzi inscripţii rămase din străbuni, coloane simbolice amintind ceremoniale închinate fecundităţii odată pe an, când se făceau, în acele temple, orgii nocturne, cu luminile stinse, libaţiuni zeiţelor Nary şi Lakmy, cultul Linghamei şi Nihamei, într'o promiscuitate de nedescris.

Aceste serbări se făceau odată pe an şi numai în unele temple. Cu vremea căzură în părăsire, călugarimea brahmină împotrivindu-se acelui ritual.

Serbările erau consacrate, totuşi, rodniciei naturii, acelei *alma parens*, pe care toate seminţiile, veacurile şi generaţiile omeneşti au iubit-o preamărind-o în perindarea vremurilor.

Ele răspândeau deci mireasma nevinovăţiei, prin aceia că, în conştiinţa mulţimei credincioase — chiar dacă sacerdoţii gândeau în alt chip — trăia stăpână şi tirană tradiţia seculară, ceea ce excludea perversitatea din preocupările acestei mulţimii.

Tot astfel, în poemele indice, ca şi în unele legende biblice cum e *Cântarea Cântarilor* — sunt imagini de stil, ce ar putea să pară ittifalice sau pornografice, dar care nu sunt lipsite, totuşi, de savoarea estetică a operelor de artă adevărată.

Dela stilul natural şi candid de odinioară, când opera literară se putea asemăna nudurilor sculpturale sau picturale, în care perfecţiunea liniilor şi a curbelor, ne dă viziunea artistică a maestrului, fără să deştepte însă simţul perversului, şi până la goana forţată de astăzi după originalităţi, trase de păr, e o depărtare ca dela cer la pământ.

Opera de artă, în care simţi văpaia geniului, n'are nimic cinic şi pervers: ea arde şi cutremură de fiori, ca măreţele privelişti ale firii, căci şi ea e bucată ruptă, pagină smulsă din cartea tuturor deschisă a naturii.

Cel ce stă în faţa operii de artă, poate să fie cinic şi pervers, când de pildă ar tremura *animalic* în faţa faimosului nud al lui Zorn, din galeria de artă din Stockholm, sau ar face, sub pretextul unui sentiment de pudoare jignită, aceea ce-a făcut un îndrăzneţ or b l, atunci când a sfăşiat cu pumnalul superba operă a maestrului suedez.

Domnii, cari cred însă că fac artă şi îşi închipuesc că sunt originali când, în şarje de polemici şi în pamfletele lor, recurg la perle de stil, culese fără alegere din vocabularul vulgarităţiilor de răspântii, nu fac decât să detroneze arta din înălţimile ei olimpice şi să împrăştie noroiu spre cele patru puncte cardinale ale artei.

Dar sistemul acesta este rău educativ al tinerimei.

* * *

La Viena apare o publicaţie intitulată „*Bettaners Vochenchrift*“. Pe Hugo Bettauer, conducătorul acestei reviste, l-a împuşcat, zilele trecute, tânărul dentist vienez Otto Rotsto k, care, în faţa justiţiei, şi-a motivat gestul funest, spunând că a vrut să ferească tineretul de corupţia ce-o răspândea Bettauer prin scrierile sale.

Iată unde duce scrisul sau stilul ittifalic, când nu porneşte din isvoarele limpezi ale artei, ci e folosit numai şi numai dintr'un sentiment de perversitate firească sau calculată.

S'ar putea scrie despre stilul ittifalic studii foarte întinse. Mă mărginesc însă la cele câteva linii de mai sus în nădejdea că tinerimea — cu care stau de vorbă totdeauna cu drag — va fi înţeles de ce trebue să se ferească vârsta ei tânără şi scânteetoare.

Sfârşitul unei idile

(Urmare şi sfârşit)

IV

Visul înşelându-mă, am căutat să cunosc realitatea şi am pătruns toată mizeria şi toată goliciunea şi întreaga ei zădărnicie.

Indoindu-mă de toate, neliniştit am cercetat în toate domeniile să-mi găsesc clipa aceia neuitată de fericire pe care numai întâmplarea mi-a dat-o. Dar tot hazardul mi-a răpit şi această din urmă a mea speranţă în mai bine şi într'o fericire veşnică.

*

Mă plimbam pe stradă şi în faţa mea am zărit o femee pe care am cunoscut-o cândva.

M-am uitat bine la ea. Figura sa îmi amintea de acea fiinţă cerească pe care am pierdut-o într'o oră fatală. Ea nu m'a observat. Era însoţită de un bărbat. Era mult schimbată, palidă şi părea bolnavă.

Avea o siluetă elegantă şi căuta în ochii bărbatului său fericirea pe care o simţea.

Când am zărit-o şi am recunoscut-o am vrut, o clipă, să mă reped la ea, s'o iau în braţe şi aproape s'o înăbuş sub mângâierile mele. Dar cei doi trecători de pe stradă el şi ea, erau aşa de mulţumiţi încât nu se uitau la mine şi nici nu au băgat de seamă că au în faţa lor un om aproape nebun.

Orgoliul meu par'că mă ţinea de braţ şi-mi era teamă să nu mă fac de râs.

Am stat pe loc, la marginea trotuarului şi le-am urmărit siluetele până departe, când au dispărut în mulţimea ce devenea din ce în ce mai deasă. Am sărit într'o trăsură goală care trecea prin faţa mea şi am pornit departe să-mi plâng visul meu pierdut.

După câtva timp, am revăzut-o mamă şi nu mă îndoiam că băiatul ce-l ţinea de mână o guvernantă, era copilul ei. Nici atunci n'am voit să-i turbur liniştea cu prezenţa mea. Am fugit iar ca un câine şi de atunci m'am hotărât să n'o mai revăd nici odată.

V

In dragoste n'am mai căutat fericirea, fiind-că era sigur că n'aş mai putea s'o găsesc. Gloria mi-se părea o vanitate, frumuseţea şi seducţiile ei o amăgire şi efemeră puterea de a domina.

Atunci reculeş şi închis în mine am căutat un refugiu şi o consolare. Visul meu acela dela 19 ani era mort acum şi nu mai putea învia sub nici o formă.

Atunci era exuberanţa tinereţii, eram în vârsta dorurilor nedesuşite şi când amorul nu e decât nevoia tinereţii de a iubi. Atunci, numai printr'o autosugestie, mă credeam nenorocit.

Acum m'am schimbat. Timpul cicatrizează toate rănile.

M'am adâncit în citirea filozofilor, am sorbit cu nesațiu cântecele poeților și am desgropat din uitare poezia nesecată a popoarelor și în special a neamului românesc din care fac parte. Am scris și am cântat și eu în accente noui durerile pe cari am căutat să le exprim într'o limbă colorată și vie. Găseam în cântul meu fericirea, alinarea durerii și alungarea îndoelii.

Am devenit un cântăreț al naturii și mă consideram a fi o părticică din univers. Tot scrutând mereu, deslușeam noui armonii, descopeream noui taine și mă convingeam că peste tot și toate străjuește o providență care ocrotește pe cei ce suferă și-o proslăvesc.

Trăind în această atmosferă de gânduri curate și nobile, m'au inseninat și am devenit și eu un „înțelept al firii". Visez și acum, dar sunt potolit și fără a fi cutremurat de furtuna patimilor.

Mă îndoesc de ceeace nu pot pricepe și de valoarea ființei noastre (dacă are vre-o valoare) dar mă gândesc liniștit că și excursionistul care ajunge pe vârful muntelui și vede departe zarea nemărginită.

Rare ori, mă cred un necunoscut, mă pierd în mulțime și-mi pare mai bine să rămân așa, decât să mi împrăști existența în detalii nefolositoare nimănui.

*

(Cine a fost pătimașul amorez, care din iubirea lui nefericită, evoluția unei stări sufletești determinată de împrejurări, a creiat o operă de artă unică, cum spune el ?

Poate există undeva sau e o plăsmuire a unei alte minți de poet.

Sunt puțini oameni acei cari creiază, simt în taină și nu se manifestă în lumea aleasă a artei. Sunt artiști mari ce vor să rămână necunoscuți și găsesc o mare satisfacție în a-și păstra opera lor pentru ei, ca și avarul comoara pentru sine. Creația lor artistică dispare. însă, odată cu viața lor.

Eroul nostru a fost poate unul din aceste specimene rare, dar reale ale societății noastre).

G. Niculescu-Varone

Universul Literar

Cuponul Nr. 17

Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului" printre cari și 3 CASE.
Tragerea în primăvară

ACOLO

Să ne 'nchinăm iubito, unde-i tăcerea sfântă,
Unde-i potop de raze, pe câmpul plin de floare,
Și'n șopotitul lin al plopilor din luncă,
Să ascultăm cu drag, un imn de sărbătoare.
In liniștea măreață și fără de hotare
Să ne 'nchinăm iubit-o, cântând cântare sfântă.

Odorul meu, acolo, vreau să trăesc cu tine,
Văzduhul să ne lege prieteni pe vecie
Sădindu-ne în suflet, un dor de zile bune,
Iar vântul să ne cânte, duioasă melodie.
'I-atâta de 'nțelept și dragostea ni-o știe,
Odorul meu, acolo vreau să trăesc cu tine,

I. Feresnariu

Guy de Maupassant

VEGHEA

Murise fără să se sbată, liniștită ca o femee a cărei viață a fost curată; și ea se odihnea acuma în pat, pe spate cu ochii închiși, cu trăsăturile liniștite, cu părul alb, pieptenat, cu grijă, de parcă și-ar fi făcut toaleta cu zece minute înaintea morții.

Pe toată figura ei palidă și resemnată se citea limpede că un suflet blând sălășluise în trupul acesta stins de bătrână.

In genunchi, lângă pat, fiul ei, un magistrat cu principii severe și fata ei Margareta, — o călugăriță care se numea acum sora Eulalia,—plângeau cu desnădejde.

Copii nu cunoscuseră pe tatăl lor: știau numai că acesta necăjise mult pe mama lor, fără să știe însă nimic mai mult.

Călugărița săruta nebunește mâna moartei, o mână de fildeș asemenea crucifixului așezat pe pat.

Deodată două bătăi discrete în ușă ridicară privirile celor doi copii. Era preotul care se întorcea dela masă.

Avea o față roșie congestionată din pricina romului pe care îl băuse cu cafeaua neagră spre a putea învinge oboseala ultimilor nopți petrecute la căpătâiul altor morți.

Părea trist — o tristețe convențională de preot, pentru care moartea este un mijloc de trai.

Făcuse semnul crucii, și apropiindu-se rosti pe un ton profesional: „Dragii mei, am venit să vă ajut să petreceți în liniște clipele acestea grele". Dar sora Eulalia se ridică deodată în picioare:

„Mulțumesc părinte, dar am dori să rămânem singuri. Sunt ultimele clipe când o mai vedem pe mama, așa că vrem să fim împreună ca altă dată când eram mici"..

Nu putu termina fraza fiindcă lacrămile o înăbușiră. Preotul se înclină fericit, gândindu-se că va putea să doarmă liniștit:

— „Cum vreți, dragii mei!" Ingenunchiă, se închină, apoi se ridică în picioare și îngână ușor: „Era o sfântă".

Copii rămaseră singuri. O pendulă ascunsă în umbră ticăia monoton; și prin fereastra deschisă pătrundea mirosul fânului proaspăt cosit și tot astfel razele palide ale lunei.

O pace nesfârșită, o seninătate nespusă înconjurau somnul de veci al moartei..

Atunci magistratul, mereu în genunchi, cu capul în pernă, strigă cu o voce dureroasă îndepărtată: „Mamă, mamă, mamă!" Și călugărița trântindu-se pe parchet izbindu-și fruntea-i de femee fanatică de scândura pardoselei, gemu cu o voce de epileptică: „Isuse! Isuse! Mamă! Mamă!

Și amândoi, zguduiți de un hohot prelung de plâns, gâfâiau.

Apoi criza se potoli puțin câte puțin. După aceia se ridicară și începură să privească leșul bătrânei. Și amintirile, — tot felul de dulci și îndepărtate, — le năvăleau acum în minte cu o sumedenie de amănunte uitate, intime și familiare.

Iși aduceau aminte de tot soiul de cuvinte, de zâmbete și de intonații ale făpturii care nu le mai vorbea azi.

Și o iubeau așa cum n'o iubiseră niciodată până atunci. Și observară în acelaș timp cât de mult o îndrăgiseră și cât de singuri se vor simți de aci înainte.

Dânsa era sprijinul, călăuza, toată tineretea lor, toată veselia existenței lor dispărute, era legătura lor cu viața, mama și creatoarea lor. Și ei erau acum singuri și izolați, osândiți să n'o mai vadă niciodată.

Călugărița zise fratelui ei:

— Știi că scrisorile mamii sunt aici în sertar. Iți aduci aminte că obicinuia uneori să le citească seara. Dacă le-am citi și noi pentru ca să ne mai aducem aminte de toate ființele dragi dispărute, de care ne vorbea atâta?...

Și ei luară din sertar vre-o zece pachețele de hârtie îngălbenită, legate cu îngrijire. Amândoi aruncară pe pat aceste relicve și alegând una din ele o citiră.

Erau scrisori vechi care toate începeau cu următoarele cuvinte: „Draga mea“; „Micuța mea“.

Și de-odată călugărița începu să citească cu glas tare toate scrisorile acestea vechi pline de amintiri duioase.

Magistratul cu cotul rezemat de pat, asculta cu ochii țintă la mama lui. Și cadavrul nemișcat părea fericit.

Sora Eulalia întrerupându-se, rosti deodată:

— Ar trebui s'o înmormântăm cu scrisorile ei.

Ea luă apoi un alt pachet pe care nu era scris nici un nume revelator și citi cu glas tare:

„Scumpa mea, te iubesc la nebunie. De eri sufer ca un nenorocit, chinuit de dorința amintirei tale dragi! Simt corpul tău cald înfiorându-se în brațele mele. Te iubesc! Te iubesc! M'ai zăpăcit. M'ai înebunit. Toată făptura mea te chiamă, și te vrea. Am păstrat în gura mea, gustul sărutărilor tale pătimașe“....

Magistratul se sculase în picioare și călugărița se întrerupse brusc. El îi smulse scrisoarea din mână pe care nu se afla decât următoarea semnătură: Acela care te adoră **Henry**“.

Tatăl lor se numea **René**.

Nu era el așa dar.

Pe urmă fiul cu un gest grăbit scotoci tot pachetul de scrisori. Luă alta și citi: „Nu pot să mă lipsesc de desmierdările tale“...

Călugărița împietrită ca o statue, cu lacrimi în colțul genelor, se uita la fratele ei așteptând verdictul. Atunci el străbătu odaia cu pași înceți, se duse la fereastră și cu privirea pierdută în noapte, se gândea.

Când se întoarse, sora Eulalia, stetea mereu în picioare, cu ochii uscați, alături de patul unde se odihnea moarta.

El se apropiă. Luă repede scrisorile pe care le vârâ deavalma în sertar; apoi trase draperiile patului.

Și când zorile făcură să pălească lumânările care ardeau pe masă, fiul se sculă încet de pe scaun și fără să mai vadă pe mama sa pe care o condamnase în mod irevocabil, rosti cu voce gravă:

— „Hai, să ne retragem, acum, surioară!“

Trad. de C. A. I. Ghica

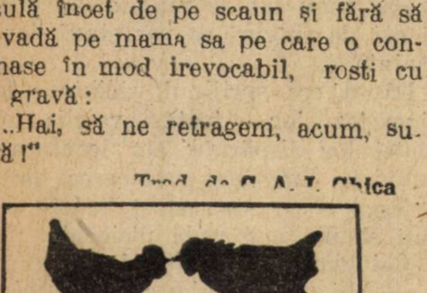

Cronica medalistică

de **C. A. ORĂȘIANU**

1848.—Medalia revoluției din 1848

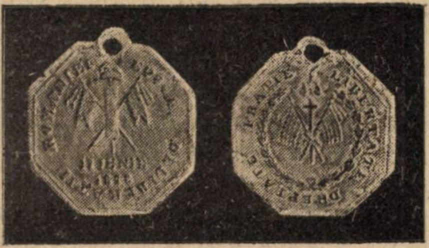

Această medalie de formă octogonală cu toartă a fost bătută spre amintirea revoluției din București 1848. Ea a fost împărțită acelor cari au participat la mișcarea de libertate de care era cuprinsă țara. Au fost bătute în argint și alamă în mărime de 22 mm.

Avers. La mijloc două ramuri de laur înconjoară o cruce între două steaguri încrucișate legate câte trele cu o panglică. O mână din văzduh ține deasupra lor cumpăna dreptății. Inscripție circulară: LIBERTATE, DREPTATE, FRAȚIE.

Revers. In mijloc Fascia romană având deasupra boneta frigiană (simbolul revoluții). Două steaguri încrucișate conturează fascia. Dedesubtul lor legenda: 11 IUNIE 1848. Pe margine EPOCA DELIBERAȚII ROMÂNIEI.

1848,— Medalia luptei din Dealul Spirei

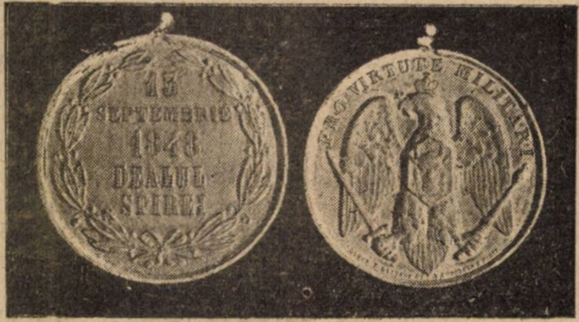

In amintirea luptei cu turcii dusă de către pompierii din București sub comanda căpitanului Zăgănescu la 13 Septembrie 1848 sau bătut mai târziu medalii de aramă cu toartă de 34 mm. Ele au fost date supravețuitorilor cari au luat parte la luptă.

Avers. In mijloc un vultur încoronat în cioc cu cruce și în ghiare cu spadă și buzdugan. Pe piept într'un panou capul de zimbru cu steaua între coarne. Deasupra legenda: PRO VIRTUTE MILITARI.

Revers. O coroană de laur în mijlocul căreia e legenda: 13 SEPTEMBRIE 1848 — DEALUL SPIREI.

1851.—Medalia destoinicie și osârdie

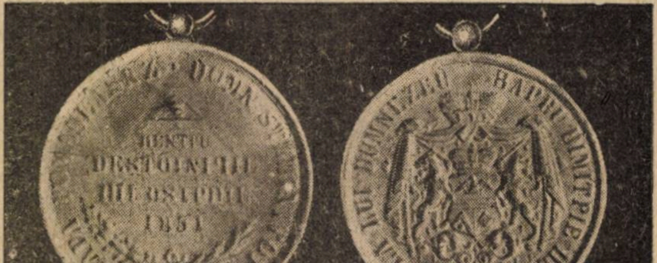

Principele Barbu D. Știrbei a bătut medalii de argint și aramă 35 m.m. cu toartă pe care le-a dat curtenilor și celor cu merite deosebite.

Avers. Stema familiei domnitorului Știrbei. Inscripție circulară cu litere chirilice: BARBU DIMITRIE ȘTIRBEI CU MILA LUI DUMNEZEU.

Revers. Ceva mai sus de mijloc ochiul lui Dumnezeu; apoi dedesubt pe patru rânduri legenda: PENTRU — DESTONICIE — ȘI OSIRDIE — 1851. O ramură de laur și alta de finic e dedesubtul acestei legende. Pe margine inscripția: DOMN STĂPÂNITOR A TOATA ȚARA ROMANEASCĂ.

1852. — Medalia reclădirii bisericii Sf. Spiridon din Bucureşti

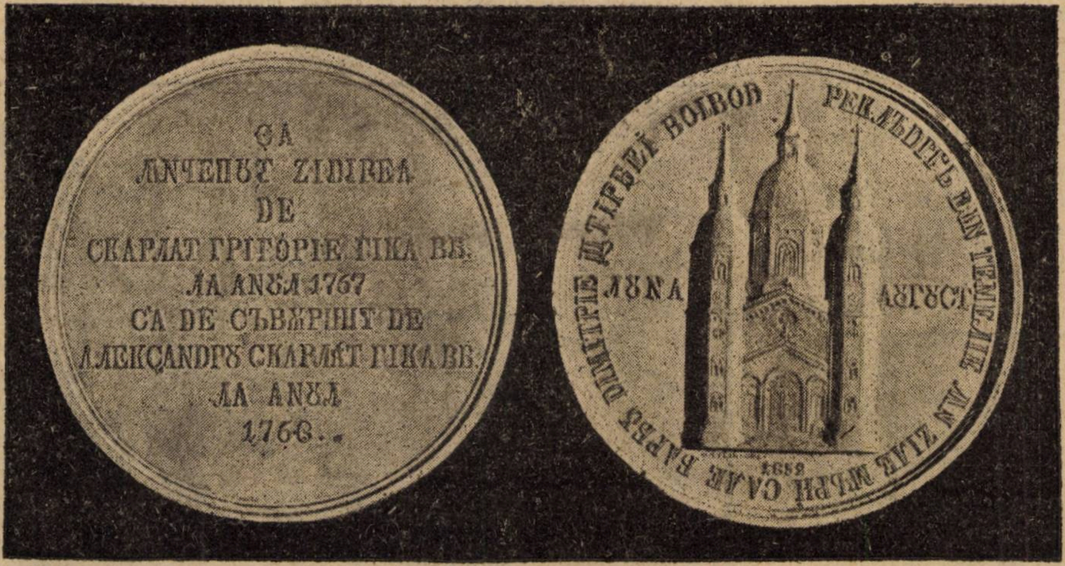
СА
ЛNЧЕПЪТ ЗИДИРЕА
ДЕ
СКАРЛАТ ГРИГОРИЕ ГИКА ВВ.
ЛА АНЪЛ 1767
СА ДЕ СЪВЪРШИТ ДЕ
АЛЕКСАНДРЪ СКАРЛАТ ГИКА ВВ.
ЛА АНЪЛ
1768.
РЕКЛЪДИТЪ ДИН ТЕМЕЛИЕ ЛН ЗИЛЕ МЪРИИ САЛЕ БАРБЪ ДИМИТРИЕ ШТИРБЕЙ ВОИВОД
ЛЪНА
АВГУСТ
1852

Biserica Sf. Spiridon a fost clădită la 1767 de către Scarlat Ghica. Marele cutremur de a 1838 aproape a distrus-o La 1852 a fost reclădită de domnitorul Barbu Ştirbei. Cu această ocazie s'au bătut medalii de argint și aramă de 65 m.m. In curtea acestei biserici a fost îngropat trupul, fără cap, al domnitorului Constantin Hangerli, decapitat de turci la Bucureşti la 1799 a cărui medalie am publicat'o în nr. de Duminică 2 Martie.

Avers. Biserica văzută din faţă. In stânga e scris cu litere chirilice LUNA și în dreapta AUGUST. Imediat dedesubt 1852. Inscripte circulară RECLADITA DIN TEMELIE IN ZILE MARII SALE BARBU DIMITRIE ŞTIRBEI VODA.

Revers. Pe nouă rânduri legenda: S'A — INCEPUT ZIDIREA — DE — SCARLAT GRIGORIE GHICA V. — IN ANUL 1767 — S'A DE SĂVÂRŞIT DE — ALECSANDRU SCARLAT GHICA V. V. — IN ANUL — 1768.

Istoricul Ionescu-Gion spune în istoria Bucureştilor că această biserică a fost începută în anul 1765 nu 1767.

In noapte

In noapte, când pe cer străluce
Luceafărul scânteetor,
Străbat cărarea ce mă duce
Spre tine, 'mpins de acelaş dor...

Cu capu'n palme — cum citeşti, —
Prin geamul străveziu,
Te văd, frumoasă precum eşti
Cum numai eu te ştiu.

Şi-abia târziu, când ochi-ţi dulci
Luminile-şi cobor,
Abia târziu, când tu te culci,
Eu plec încetişor.

Rătăcitoarea lună moare
Ascunsă într'un nor
Iar inima-mi tremurătoare
Iţi zice: „Somn uşor!"

S. Codreanu-Câmpina

* * *

PE MALUL NISTRULUI

Peşterile şi mănăstirile din stâncile Nistrului

Am scris în „Universul Literar" de aceste peşteri, dar găsind un articol din revista rusă „Niva" a pictorului rus Pahonov și cu ilustraţii făcute de el însuşi am crezut necesar să reproduc părţile mai caracteristice despre aceste locuri româneşti de care şi străinii erau entuziasmaţi.

Mănăstirea Bacota

Nistrul în cursul lui superior, de a lungul judeţelor Hotin şi Soroca se strecoară printre stânci calcaroase, nisipoase şi de lut care se ridică uneori la înălţimi de mai bine de 500 de metri. Nistrul prin aceste locuri e foarte îngust şi aminteşte un adevărat coridor ale cărui ziduri atârnă ameninţătoare şi îngrozitoare deasupra apei. Malurile în unele locuri sunt inaccesibile.

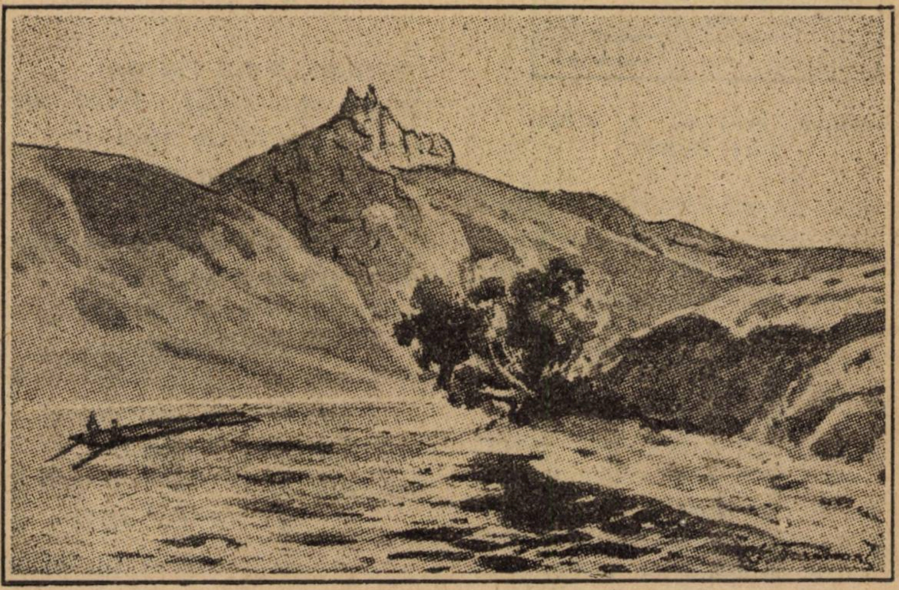
Cursul Nistrului

Tocmai pe aceste stânci pe care cu mari greutăţi te poţi agăţa ca să te urci s'au săpat o mulţime de peşteri în care au trăit şi trăesc călugări, pustnici.

Când s'au aşezat aci aceşti credincioşi într'u Domnul, e greu de spus, dar după părerea multora care s'au ocupat cu aceste peşteri, ele ar fi dăinuind din veacul al II-lea.

E posibil că peşterile acestea să fi existat şi înainte de creştinism, şi că ele au servit populaţiei să se adăpostească în timpul năvălirilor barbare.

Unele din aceste peşteri s'au transformat cu timpul în mânăstiri.

Cea dintâi din aceste mânăstiri este aceea din apropierea satului „Bacota". Satul e destul de mare şi are un trecut istoric, el a jucat când va un rol în istoria relaţiilor dintre Polonia şi Moldova şi a fost centrul celor mai frumoase ciocniri şi lupte, care au acoperit cu sânge aproape fiecare din paginile acestei istorii.

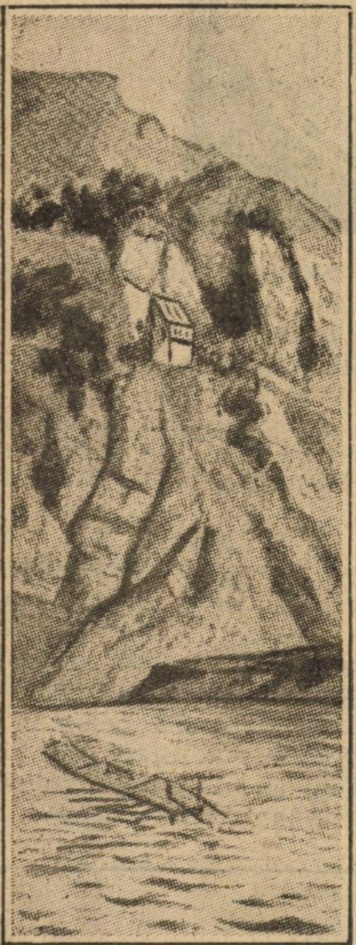

Vederea generală a mănăstirei Bacota

Bacota e aşezată pe malul Nistrului şi la picioarele unei stânci. Jos s'au strâns câteva căsuţe, iar sus pe o stâncă între tufişuri şi arbori se vede o clădire de lemn, care e astfel aşezată pe stâncă încât privind-o de jos ai crede că va cădea la orice moment în valurile Nistrului.

Dela râu şi până la această clădire care este mănăstirea însăşi e o potecuţă pe care cu greu te poţi urca. Dar potecuţa odată urcată 'ţi deschide o perspectivă cum rar se poate vedea. Nistrul pare un şarpe gigantic, strecurându-se cu greu printre stâncile înalte acoperite cu tufişuri şi verdeaţă.

Construcţia de lemn căreia îi se zice mănăstire nu este de mult făcută dar peştera care a servit de mănăstire şi până la construcţia ei a fost cunoscută şi era locul de rugăciune al ţăranilor din satele vecinate şi Bacota.

Intrarea în peşteră şi constatarea că ea servise de loc de rugăciune a fost descoperită întâmplător, şi numai în urma prăbuşirii unei stânci enorme.

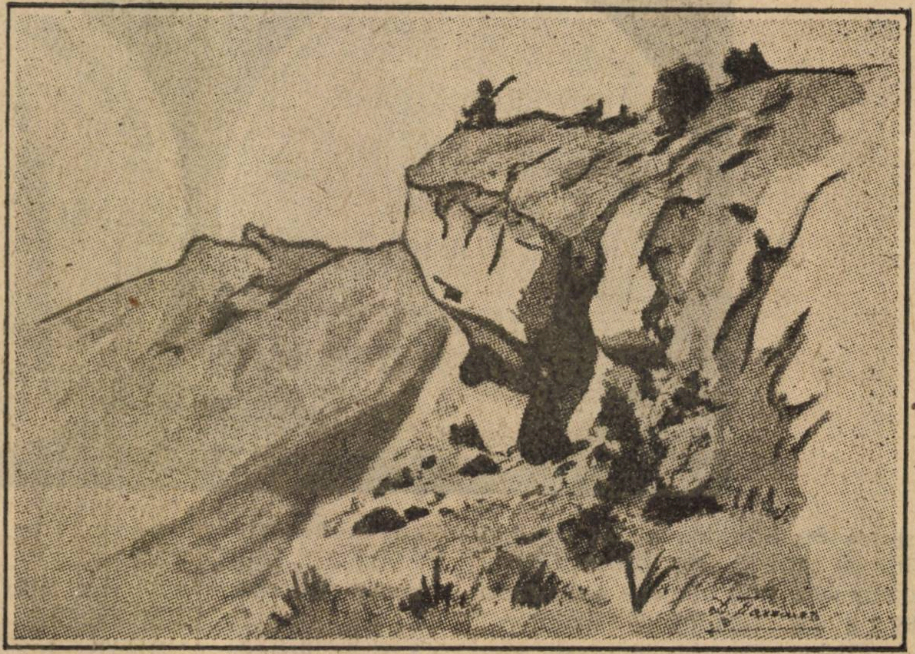

Stâncile Nistrului

Astăzi în această peşteră se vede o statuie a Maicii Domnului cioplită în întregime din piatră, iar într'o altă parte a peşterei se vede o *firidă* în care a fost probabil o statuie identică ce-a fost ridicată de acolo.

In jurul peşterei se văd urme de morminte, de scări şi se crede că în interiorul stâncei ar fi un drum care ar răspunde în vârful ei.

D.

Primăvara

S'a dus întunecata iarnă
Cu negurile călătoare
Şi primăvara vine iarăşi
Cu flori şi soare.

Intreaga fire e voioasă
Şi nu mai suflă vântul rece,
Tot farmecul de odinioară
Apare iară.

O, de ai putea tu înţelege
Insufleţirea primăverii
Şi tainuita ei chemare
Inălţatoare!...

In templul sufletului meu
Ai fi icoana mângâerii,
La care m'aş ruga mereu
In faptul serii.

N. Anghel-Bacău

„UNIVERSUL LITERAR"
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Aprilie 1925
CUPON No. 1

Prinderea lui Raisouli

(Vezi ilustratia din pag. I)

Ultima aventură a dramei care se joacă în Spania, — cu ocazia luptelor dintre trupele rifane şi oştile regelui Alfons al XIII-lea, — este prinderea lui Raisouli de trupele lui Abd el Krim.

Raisouli, al cărui nume a ajuns de mult celebru este un fel de senior feodal în Riff. El comanda o armată care îi era foarte devotată şi care trăia exclusiv din jafuri.

Multă vreme guvernul spaniol a considerat pe Raisouli ca pe un inamic şi tot astfel multă vreme rivalitatea între Raisouli şi Abd-el-Krim, alt senior feodal tot în Riff, dar mult mai cinstit, a favorizat extensiunea protectoratului spaniol în nordul marocan. Dar politica inaugurată de directoratul generalului Primo de Rivera a schimbat toate directivele acestea.

De-odată Raisouli n'a mai fost considerat ca un adversar. I s'a procurat bani, arme şi muniţiuni de care acesta s'a prefăcut că se slujeşte împotriva lui Abd-el Krim. In realitate însă continuă să lucreze pe socoteala lui şi-şi bătu joc de prietenii săi. Cu toate astea Abd el Krim n'a rămas cu braţele încrucişate şi azi Raisouli este prizonierul Rifanilor.

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

Pentru ce iscălise contesa poliţa asta, nulă în drept, dar excelentă de fapt,— căci aceste biete femei au o sfântă groază, de scandalul unei poliţe protestate, şi s'ar vinde mai curând de cât să nu plătească? Voiam să cunosc valoarea misterioasă a acestei scrisori de schimb. Ere la mijloc imprudenţă, prostie, iubire sau caritate? A doua poliţă, de aceiaşi valoare, semnată Jeny Malvaut, îmi fusese adusă de un negustor de pânză, în pragul falimentului. Nici unul din cei cari mai au oarecare credit la bănci, nu vine în biuroul meu, unde primul pas de la uşă înspre masă, îmi anunţă o desperare, un faliment apropiat, şi mai ales un refuz de împrumut încercat la toţi bancherii. Am ajuns să nu văd în clienţii mei de cât biete animale desnădăjduite, alungate, încolţite de haita nemiloasă a creditorilor. Contesa locuia în strada Helder, şi Jeny în strada Montmartre. Câte nu îmi închipuiam plecând azi dimineaţă de acasă? Dacă nu vor fi în stare să îmi plătească, mă vor primi cu mai mult respect decât dacă aş fi fost propriul lor tată. O vedeam pe contesă blândă, dulce, cu glasul plin de ademenirile rezervate celuilalt, cel pentru care semnase poliţa, şoptindu-mi cuvinte linguşitoare, implorându-mă poate, şi eu... Aci, bătrânul mă privi cu uitătura lui ştearsă. — Şi eu neclintit, mândru, neînduplecat! reluă el, stau înfaţa ei ca un răzbunător, ca o remuşcare vie. Dar să lăsăm presupunerile. Sosesc. D-na contesă doarme, îmi spune camerista. — Când aş putea s'o văd atunci? — La prânz. — Nu cumva d-na contesă e bolnavă? Nu domnule, dar s'a întors de la bal la trei. — Te rog să-i spui numele meu, Gobseck, şi că voi fi aici la prânz. Şi plec lăsând urme de noroi pe covorul care acoperea treptele scărei. Imi place să murdăresc covoarele celor bogaţi, nu din micime, ci ca să-i fac să simtă ghiară nevoii. Ajuns în strada Montmartre, în dreptul unei case modeste, deschizând poarta, dau de una din acele curţi întunecoase, în care soarele nu pătrunde nici odată. Odaia portarului era şi ea întunecoasă, geamurile unsuroase, soioase, funingăite sparte.

D-ra Jenny Malvaut? — A eşit: dar dacă veniţi pentru o poliţă, am banii la mine. — O să trec mai târziu. Odată ce banii erau la portar vroiam să cunosc şi pe fată; îmi spuneam că trebue să fie frumoasă. Mi-am petrecut toată dimineaţa uitându-mă la gravurile expuse la bulevard: apoi la douăsprezece precis am străbătut salonul ce dă în odaia contesei.

— Doamna abia adineaori a sosit, nu cred să vă poată primi acum, îmi spune camerista. — O să aştept, îi răspunsei eu, aşezându-mă într'un fotoliu. Aud deschizându-se persienele, camerista alergă şi'mi spune: — Intraţi domnule. După glasul ei îmbunat şi dulce, am înţeles că stăpână-sa n'avea bani. Dar când am intrat în odaia ei de culcare, ce privelişte admirabilă mi-a fost dat să văd! Contesa îşi aruncase în grabă pe umerii goi un şal de caşmir, în care era aşa de bine învăluită încât i se puteau ghici formele în toată goliciunea lor. Avea pe dânsa o haină largă lucrată numai în dantele, albe ca zăpada, şi cari revelau o cheltuială de cel puţin două mii de franci pe an la spălătoreasă. Bucle mari de păr negru îi cădeau de o parte şi de alta a capului, ca la creole. Aşternutul răscolit destăinuia un somn extrem de agitat. Un pictor ar fi plătit ca să vadă, măcar câte-va clipe, scena asta.

Sub draperiile lăsându-se voluptos o pernă aruncată pe plapuma albastră de mătase, păstra încă în cutele ei amintirea unor forme nedesluşite cari trezeau imaginaţia. Pe o blană mare de urs, întinsă la picioarele leilor sculptaţi în patul de mahon, străluceau pantofii de mătase albă aruncaţi cu nepăsare, ca după oboseală unui bal. Pe speteaza unui scaun atârna o rochie mototolită ale cărei mâneci se târau până la pământ. O pereche de ciorapi, subtiri să-i ridice o adiere de vânt, erau înfăşuraţi după piciorul unui fotoliu. Două jartiere albe se întindeau la picioarele unei canapele. Un evantai de sidef, pe jumătate deschis, strălucea pe cămin. Mai toate saltarele erau deschise. Flori, diamante, mănuşi, un buchet, o centură erau împrăştiate ici şi colo. Respiram un miros nedefinit de tot felul de parfumuri. Totul era lux şi dezordine, frumuseţe fără armonie. Dar mizeria, ghemuită într'un colţ, începea să'şi ridice capul şi rânjea, la contesa sau la amantul ei, cu dinţii ei ascuţiţi. Figura obosită a contesei semăna cu odaea aceasta răvăşită. Toate fleacurile acelea risipite la întâmplare îmi inspirau milă; strânse la un loc produseseră în ajun oarecare delir. Resturile acestea ale unei iubiri rănite de remuşcare, imaginea asta a unei vieţi de risipă, de lux şi de zgomot, trădau chinuri asemănătoare cu chinurile lui Tantal, ca să poată strânge în braţe plăcerea trecătoare. Câte-va umbre trandafirii pe faţa tinerei femei arătau şi mai mult fineţa pielei; dar trăsăturile erau oare-cum accentuate, şi cearcănul vânăt de sub ochi era mai umbrit ca de obicei.

Totuşi natura ei avea încă destulă energie ca să împiedice semnele astea de plăceri nebune şi să-i strice frumuseţea. Ochii ei scânteiau. Asemenea uneia din acele Herodiade datorită penelului lui Leonardo da Vinci, (am fost şi negustor de tablouri) era admirabilă de viaţă şi de forţă; nimic meschin în liniile şi în trăsăturile ei; toată făptura ei respira iubire, şi în clipa aceea îmi părea mai puternică decât iubirea însăşi. Imi plăcu. De mult nu'mi mai bătuse inima. Prin urmare eram plătit! Aşi da o mie de franci pentru o senzaţie care mi-ar aduce aminte de tinereţe. — Domnule, îmi spuse ea arătându-mi un scaun, vei fi atât de bun să mă aştepţi? — Până mâine la prânz, doamnă, i-am răspuns eu, îndoind poliţa pe care i-o arătasem, n'am

FILATELIA

Italia. — Timbrele pe care Italia le-a scos cu ocazia anului sfânt, vor fi sursarjate ca să servească şi în cele patru colonii ale sale. Italia a mai emis un *timbru-expres* de 2 lire albastru cu roz.

Ungaria — In Ungaria se comemorează anul acesta centenarul naşterii poetului Mauriciu Jokai, născut la 1825 şi mort la 1904 în vârstă deci de 80 ani.

Cu această ocazie s'au emis timbre de trei valori deosebite: 1000, 2000 şi 2500 k după forma alăturată.

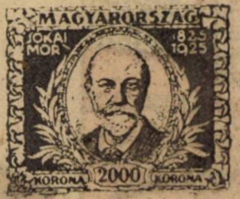

Aceste timbre au fost vândute de poşta ungară cu 10 la sută mai mult peste valoarea lor

Portugalia va scoate o nouă serie de timbre comemorative, la fel cu acelea publicate de noi (seria Camoens) In noua serie se sărbătoreşte 100 ani dela naşterea scriitorului portughez Camilo Castelo Branco. Vor fi 31 de valori toate de culori diferite. Subiectele adoptate vor fi: bustul scriitorului, casa unde s'a născut, casa unde şi-a petrecut cea mai mare parte din timp şi tipul diferitelor personagii din principalele sale opere.

Unul care e transportat de la un cap la altul al Americei ca un colet poştal

Americanul Chester Weaver din San-Francisco, având treburi urgente la Paris a convenit să plătească 683 dolari şi 50 cenţi în mărci poştale ca să fie transportat urgent ca un colet cu avionul postal la New York (5800 km), de unde apoi a luat vaporul pentru Paris. Iată un om taxat ca un colet poştal

Philatelic Magazin, de unde luăm ştirea, nu arată dacă în taxa percepută intră şi recomandarea... In ori-ce caz americanii sunt practici. **Or.**

Incetul cu încetul

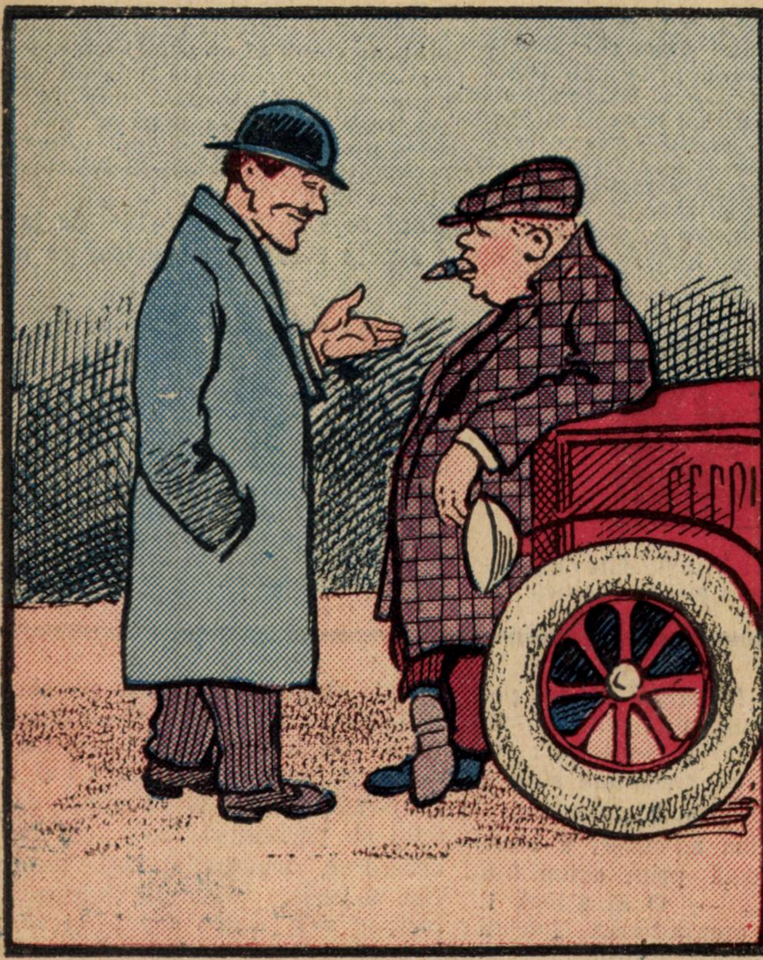

— Uite, umblu cu maşina de trei luni şi n'am nici un accident...

— Nu e nimic.... Nu despera... Vine şi asta....

Casă mare

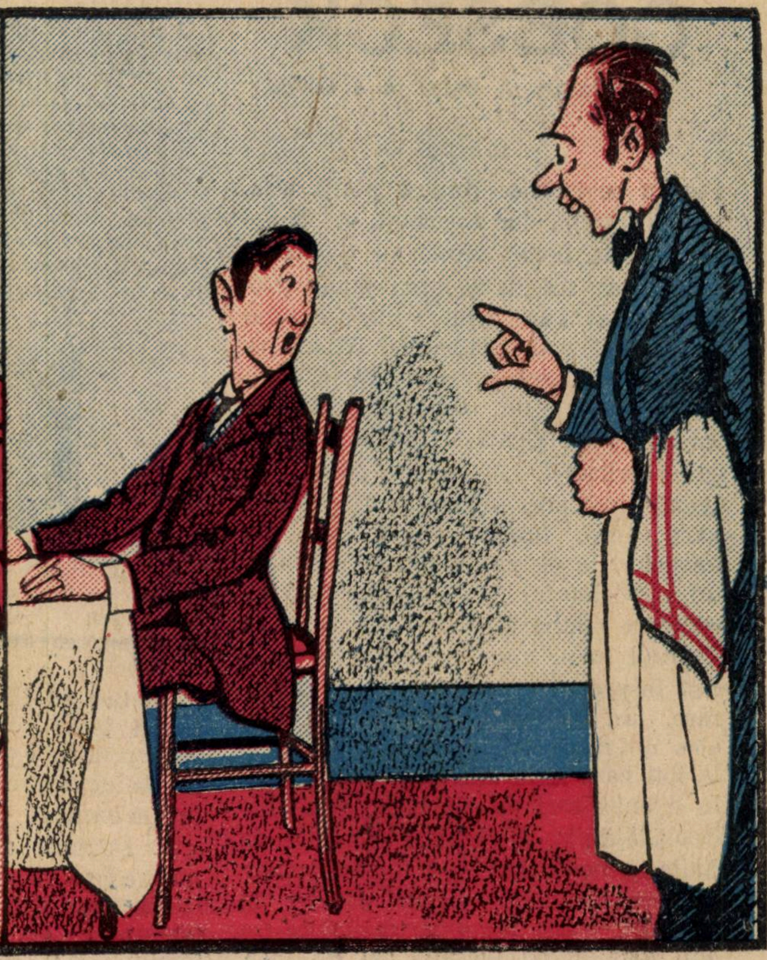

— Băete, dă-mi o scobitoare...

— N'avem dar vă pot da pe a mea...

dreptul s'o protestez mai înainte. — Şi în mine însumi îmi ziceam: — Plăteşte-ţi luxul, plăteşte-ţi numele, plăteşte-ţi fericirea, plăteşte-ţi monopolul de care te bucuri. Ca să-şi asigure averile, bogaţii au născocit tribunale, judecători şi ghilotine. Dar pentru voi cari vă culcaţi pe mătăsuri şi sub mătăsuri, sunt remuşcările, scârşnirile de dinţi ascunse sub un zâmbet, şi gurile de lei fantastici cari vă sfâşie inima. Un protest! cum, te gândeşti la una ca asta, mă întrebă ea privindu-mă în ochi, ai putea să ai atât de puţină consideraţie pentru mine? — Doamnă, dacă însuşi regele mi-ar fi dator şi nu mi-ar plăti, l'aşi da în judecată mai iute decât pe ori cari alt datornic. Tocmai atunci se auzi o bătaia uşoară în uşă. — Nu primesc pe nimeni, rosti ea răspicat şi poruncitor. — Anastasia, aş dori totuşi să te văd — Nu acum, dragul meu, răspunse ea cu o voce mai puţin aspră e drept, dar încă destul de rece. — Vrei să glumeşti? Vorbeşti cu cineva, răspunse deschizând uşa un bărbat care nu putea fi decât contele. Contesa mă privi, o înţelesei, de acum era în mâna mea. Tinere, poate că altădată aş fi fost destul de prost ca să tac din gură. In 1765, la Pondichéry, am fost îngăduitor cu o femee care imediat şi a bătut joc de mine. Bine a făcut! Pentru-ce mă încrezusem într'însa? — Ce pofteşte domnul, o întrebă contele. Am văzut-o atunci tremurând toată dincreştet până în tălpi, pielea albă şi catifelată a gâtului se făcu aspră, schimbând feţe-feţe cum se spune în popor. Eu râdeam fără ca unul singur din muşchii mei să tresară.

— Domnul e unul din furnisorii mei putu să spună ea. Contele îmi întoarse spatele, eu scosei polita pe jumătate afară din buzunar. Văzându-mi mişcarea, tânăra femee se îndreptă spre mine şi îmi întinse un diamant: — Ia-l şi du-te, îmi şopti ea. — — Schimbarăm cele două valori şi eşii salutând-o. Diamantul făcea pentru mine o mie două sute de franci. Când m'am coborât în curte am găsit un adevărat stol de lachei cari îşi periau livrelele, îşi văcsuiau ghetele sau curăţau splendidele echipaje. — Iată ce-i aducea la mine, mi-am spus atunci. Iată ce-i împingea să fure milioane şi să fure patria. Ca să nu se colbăiască pe ghete mergând pe jos nobilul sau cel care îl imita, face într'o bună zi o bae în noroi. In momentul acela poarta cea mare se deschise, şi cabrioleta tânărului care'mi prezintase poliţa trecu pe dinaintea mea. — Domnule îi zisei eu când se coborî, iată două sute de franci pe cari vă rog să-i daţi doamnei contese şi vă rog s'o înştiinţaţi că ţin amanetul la dispoziţia d-sale. — Tânărul luă cele două sute de franci şi un surâs ironic îi lumină faţa, ca şi cum ar fi zis: — A! a plătit! Cu atât mai bine!

(Va urma.)

Crème Simon

CREMA SIMON

Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.

CREMA SIMON

face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra şi Săpunul Simon

ANUL XLI. — No. 13. 3 lei exemplarul Duminică 29 Martie 1925

UNIVERSUL LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

Mânăstirile din peșterile de pe malul Nistrului

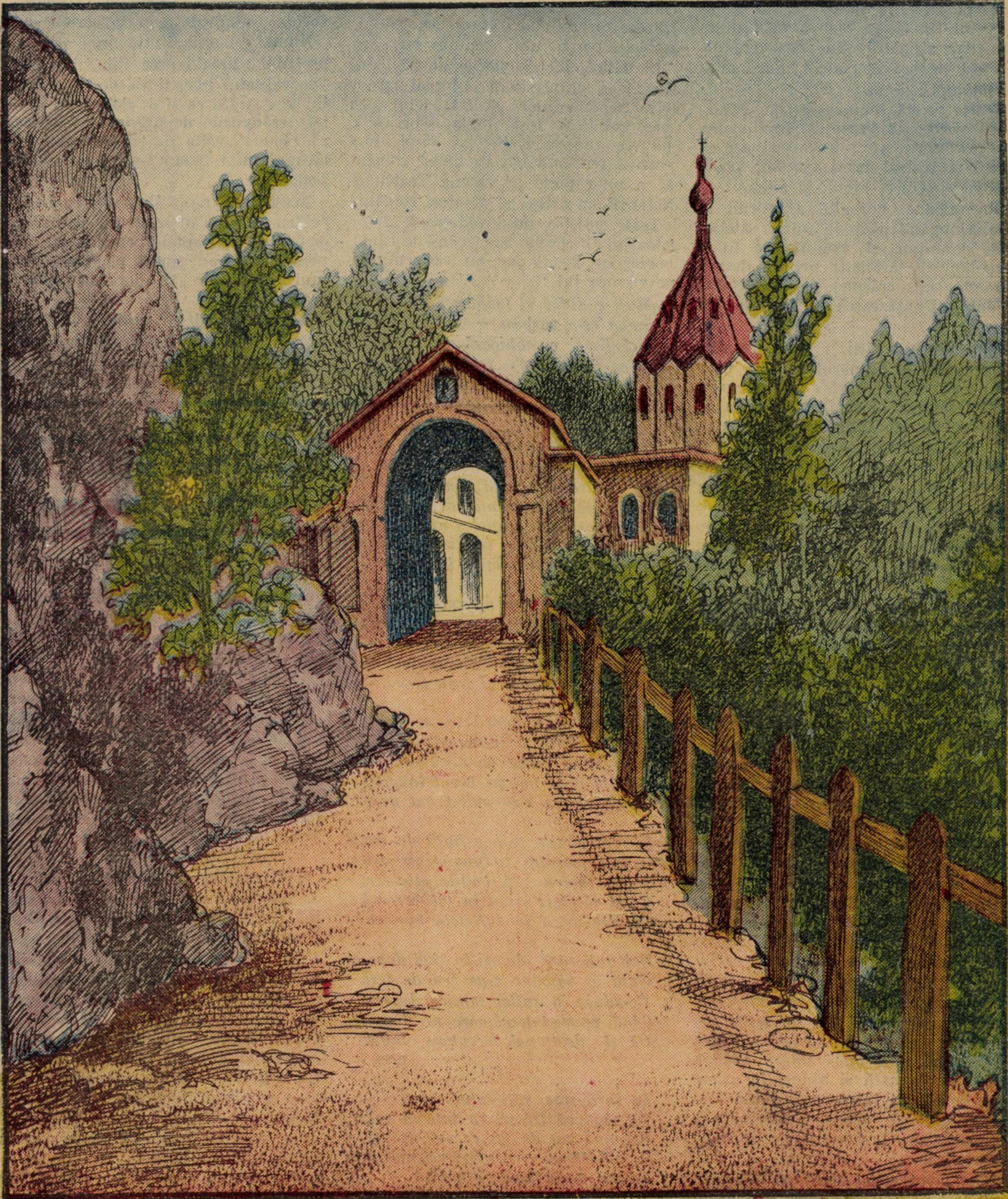

„O, vorbiţi, scriţi româneşte!“

de LEONTIN ILIESCU

E îndemnul unui poet cu drag de ţara lui... Pe semne, era necăjit sufleteşte că protipendada vremii sale vorbea, ca şi cea de azi, mai bucuros o limbă străină decât graiul pământului pe care s'a născut.

Poetul Gheorghe Sion a avut dreptate, dar strigătul său desnădăjduit n'a fost înţeles, nici auzit, după cum se întâmplă şi azi.

Foarte multă lume se crede obligată să vorbească „negreşit“ franţuzeşte, sau englezeşte, considerând şi azi că graiul şi scrisul românesc nu poate încânta simţul ei literar şi estetic.

Din saloane curentul a pornit la vale, ajungând până în inima satelor, unde domnişori şi domnişoare, fii şi fiice lămurit ţărăneşti, privesc de sus hora din faţa crâşmei şi o comentează într'o franţuzească să te strici de râs.

Spre norocul ţării... sunt români şi romance — numărul nu li-e prea mare însă — cari înţeleg să lupte pentru înlăturarea obiceiului de a nu se vorbi româneşte între români.

Se ştie exclusivismul francezilor şi englezilor în această privinţă. Dealtfel, în nici o altă ţară, societatea „bună“ — în care nu înţeleg să cuprind şi pe acei români sau romance, cari luptă pentru înlăturarea răului stăruitor — nu are un dispreţ, suveran pentru graiul ei naţional, — ci, dimpotrivă face apostolat ca spiritul şi geniul său naţional să fie cunoscut şi admirat pretutindeni, cum e cazul doamnei Maria Ionescu, care, în America, face o propagandă admirabilă în folosul patriei sale.

Boerimea noastră, de obârşie levantină, urmă de înrâurire străină la noi, cu nimic legată de sufletul acestei ţări, afară doar de interesul de a-i stoarce bogăţiile, nu s'a ostenit să priceapă frumuseţea graiului românesc pentru că nobleţea rasei de origină nu se armoniza cu aceea a ţării ce nu o chemase.

Din periferia ţării, ridicată cu vrednicie din întunericul satelor la lumina culturii, se întocmi însă o suprafaţă orăşenească de neo-boeri, cărturari, cari şi-au oţelit mintea cu învăţături grele, dobândite cu mijloace materiale sărace şi deci cu jertfe nemăsurate, clasă de oameni masivi, dintre cari unii nu-şi uitară obârşia neaoş românească şi ajunşi în saloanele bogate ca între egali, luptară şi luptă încă să alunge deprinderile anti-naţionale ale boerilor de importaţie exotică.

N'am avut astfel decât pe voevozii noştrii şi pe cărturarii lor, cari ne-au lăsat moştenire minunate tradiţii, de limbă în cronici şi hrisoave străvechi; n'avem astăzi decât străduinţa unor neo-boeri şi tinereţea unor intelectuali, de curând intraţi pe scena socială a vieţii, cari năzuesc eroic să înfiltreze în români simţul demnităţii, nobleţii prestigiului graiului lor.

De altfel, încă dinainte de războiu, tinerimea universitară a luptat împotriva xenomaniilor de tot felul, şi memorabilă a fost lupta, sprijinită pe vremuri de d. Nicolae Iorga, împotriva reprezentării în limba franceză a unor piese pe scena Teatrului Naţional cu artişti şi amatori români.

Toate acestea ne învederează dreptatea lui Gheorghe Sion când le cântă boeraşilor făcuţi dar nu născuţi de pe vremea lui:

„Mult e dulce şi frumoasă
Limba ce-o vorbim —
Altă limb' armonioasă
Ca ea nu găsim“.

In stihuri simple dar rupte din suflet, el exprima un mare adevăr pentru noi. Intr'adevăr, străini, cari ne cunosc graiul, îl preţuiesc mai mult decât îl preţuim unii dintre noi. Franţa are, în Universităţile ei, catedre de limba şi literatura română. Universitatea din Berlin avea, o catedră identică până acum câtva timp.

Celebrităţi ştiinţifice şi literare ca Mario Roques şi Emil de Martonne vorbesc admirabil graiul românesc.

Numai pe unii dintre noi, cari au probabil urechi prea fine, îi supără muzicalitatea unei limbi de care sufletul le e străin ca şi de doinele ce ispitesc crângurile de privighetori, şi fac să răsune văile de melancolia lor, aleanul unui neam şi epopeea unui popor.

Aceştia nu ne pot pricepe graiul — pentru că nu l'au supt din sânul mamei odată cu laptele prunciei lor, şi pentru că n'au simţit niciodată ritmul cântărilor şi dorului acestui neam.

Iată de ce adevăr grăiesc vouă ca strgătul meu să umple văzduhurile:

„Vorbiţi, scrieţi româneşte,
pentru Dumnezeu!“

Din spital

Pe cărăruia strimtă din spital
Te-am întâlnit tăcută, ca nicicând, -
Şi dragostea de-atunci o am în gând
Şi cum un pinten se'nfiripă 'n cal
Aşa mi te'nfiripi mereu în gând.

Când soarele ne-a apucat aşa
Ca doi copii ce stau numai de joc, —
Ca visători ce sper în veci noroc...
Şi n'ai voit să pleci din mintea mea
Ce arde ca imens şi roşu foc...

Şi tristă pe o bancă te am găsit...
Când sufletul se 'ntoarce spre trecut
Simt setea veche de necunoscut
Să fim doar noi pe lanul înverzit
Cu dragostea ce'n suflet am avut!

Şi mai târziu, prin asfinţit de seară
Am fost pierduţi ca luna printre astre,
Şi-am rătăcit sub bolţile albastre, —
Când visători eram în toi de vară
Cu dragostea în sufletele noastre!...

Dar anii sunt rămaşi în veci departe
Cum ar rămâne ziua cea de ieri,
Ce-aduce 'n suflet tainice dureri...
Când vremea trecătoare ne desparte
Că şi de-atunci trecut-au multe
veri...

In încăperea sufletului meu
Tu singură trăeşti ca într'un schit..
Si am uitat de tot ce s'a 'nplinit,
Şi văl întins, — şi vălul cel mai greu
Iubirii mele, lagăr a zidit!

Ciprian Doicescu

Răscolind amintirile

Debuturile lui Delavrancea

(Literar—avocăţesc—politic)

Dau aci câteva amintiri despre debuturile lui Delavrancea în cele trei îndeletniciri ale sale de căpetenie: literatură, avocatură şi politică, cu gândul că ele vor folosi poate odată condeiului ce se va încumeta să fixeze figura acestui netăgăduit talent care şi-a cucerit locul de cinste printre cei mai de seamă prozatori ai noştri, alături de C. Negruţi, Odobescu şi Creangă şi printre cei mai înzestraţi mânuitori ai cuvântului aşa cum au fost de pildă Barbu Catargiu, Al. Lahovary, Take Ionescu sau d. Titulescu.

* * *

Copil crescut în libertate şi deprins cu dragostea din preajma casei părinteşti, se simte strein la „şcoala Domnească“ şi mai strein pe urmă, pe la 1875, în internatul acela sărăcăcios dela Sf. Sava, cu sălile de meditaţie afumate de sobe sparte şi lămpi stricate, cu săli de măncare murdare, cu mese soioase, cu cafelele cu lapte „mirosind a câine plouat“ şi cu vestitul colţ din sala de meditaţie unde-şi avea pupitrul dinaintea căruia medita tăcut, colţ căruia multă vreme după ce a isprăvit liceul, i-a rămas porecla de „colţul lui Barbu“.

Delavrancea — se ştie — era o fire de artist cu multiple şi variante înclinări în spre o mulțime de îndeletniciri intelectuale pe cari netăgăduit le-a cinstit cu talentul lui excepțional îmbelșugat.

Adora muzica și fostul lui cumnat, de curând dispărut și el, regretatul Ștefan Sihleanu, un pianist bine reputat pe vremuri, trebuia să se imobilizeze ceasuri întregi în fața instrumentului ca să-i poată pridiди tot repertoriul. Era un judecător de artă cum altul n'am avut și în astă privință dreptele și competentele lui „Saloane" pot sluji și azi de modele. Posedând el însuși desenul ca un adevărat profesionist, au rămas de pe urma acestei îndeletniciri a lui câteva lucrări interesante, printre cari portretul în puncte al lui Anton Pan este o bucată demnă de un artist consumat. Dintre sporturi, cultiva cu deosebire scrima și natația și l'am văzut trăgând cu rapiera și înotând ca un adevărat maestru.

El nu putea să cugete fără ca creionul sau condeiul să nu joace pe hârtie desenând un subiect oare care: un cap, o unealtă, un colț de interior, o floare, un peisaj.

Intr'o zi, dispus pe vorbă, percrà într'un grup de prieteni printre cari și Hașdeu, toți roată împrejurul unei mese. Ca de obicei condeiul din mână alunecă pe hârtie desenând în puncte o roată de car meșteșugit redată. Când sfârșind-o, o dă la o parte și ia altă hârtie pe care începe alt motiv, Hașdeu ia hârtia pe care era reprezentată așa de natural roata de car și o bagă în buzunar. Ajungând acasă și examinând amănunțit roata lui Delavrancea, o idee prinde să se 'nchege și rezultatul este studiul apărut în *Revista Nouă* an I: „Bucea și Căpățână" prin care marele cărturar dovedește că noi românii suntem înaintea ungurilor la Dunăre, combătând teza contrarie a istoricului ungur Hunfalvi. Studiul închee cu următoarea glumă pe care o reproduc din memorie: „Și acum dacă Hunfalvi s'o supăra pe mine, leg și eu pe Delavrancea pe roata lui și-i fac vânt să se ducă de-a dura până la Budapesta, ca să spună acolo lui Hunfalvi că el e de vină care a ticluit așa de minunat roata și nu eu".

* * *

Dar era par'că vorba de debuturile lui Delavrancea.

Incep cu cel literar.

Cea d'intâi lucrare literară a lui Delavrancea a fost un mic volum de versuri intitulat *Poiana Lungă* (după numele unei moșioare a profesorului Limburg dela Sf. Sava). Apărut în editura Haimann a cărui librărie era pe calea Vctoriei, cam pe unde a fost până mai deunăzi „Arta Culinară", volumul acesta a apărut și a dispărut în interval numai de câte-va ceasuri fără să fi avut norocul să se resfețe măcar o zi în vitrine, iar cele câteva exemplare dăruite de însuși autorul lor intimilor spre seară, au fost cerute înapoi de el a doua zi dimineața și retrase defintiv.

A vent și la mine în dimineața aceia și ținând minte că-mi dase două volume, mi-a cerut să i-le înapoiez pe amândouă, iar la insistența mea de a-mi lăsa măcar unul, mi-a răspuns hotărât:

— Nici un rând, nici o slovă! Am vorbit și cu Haimann să le dăm foc.

Și văzându-mă nedumerit, îmi lămuri cauza:

— Citește mă *Convorbirile literare* cari au apărut ieri cu o poezie de Eminescu... Mă, după ce citești o asemenea poezie, nimeni nu mai trebue să mai scrie versuri! Ar fi o profanare!

Volumul a fost în întregime retras și iată, sunt 45 de ani de când nu i-am mai auzit de nume, ceiace mă face să cred că nu mai există nici măcar un exemplar rătăcit sau un fragment din el.

Rețin și azi o strofă, una singură; nu-mi permit însă s'o dau în vileag, de vreme ce dorința lui a fost ca versurile acestea să rămână necunoscute, versuri pe cari el le taxase de copilării.

Cu toate acestea, departe de a fi fost copilării, versurile din *Poiana Lungă* erau simțite, aveau imagni frumoase și formă corectă și astăzi chiar ele s'ar fi înfățișat stârnind oare-care vâlvă.

(Urmează)

V. Bilciurescu

Strălucitoarea biruință...

Strălucitoare biruință și azi, ca eri, își cere darul
Păstrărei neatinse-a brazdei ce veac de veac ați moștenit
De la străbunii ce știură, murind, să'i apere hotarul
De hoarde lacome și crude în lungul vremilor pândit.
Sus frunțile! tot mai înalte, la înălțimea biruinții
Ce, neclintit, în voi trăește, ca strajă nobili 'nfrățiri,
In pieptul vostru de aramă, săpată-adânc sub bolta minții —
In ochii-adânci, oglinditorii înălțătoarelor simțiri.
Priviți! întinderea de lanuri, cu tot belșugul ei de aur,
E — a vostră — mândră moștenire — și este sfânt s'o apărați
Cu brațele și mintea voastră — neprețuitul sfânt tezaur —,
Zid viu să ridicați în jurul'i, zid viu de piepturi, frați cu frați.
Pe munți, pe văile mănoase, pe câmpul care râde 'n soare,
In casele unde credința în Domnul are un altar,
Plutește suflul amintirei de glorie neperitoare,
A vitejiilor străbune prinse 'n trecutul secular.
Și astfel, de vi'i dat pe umeri ca să purtați prin lumi mândria
Acelor vremi de strălucire, zi după zi, an după an,
Prin fapte mari, mărețe jertfe, fiți demni, simțiți-i vrednicia,
Voi, drepți coborâtori din neamul nemuritor — daco-roman.

Tudori

Dragostea de artă

Pentru ignoranți dragostea de artă e ceva inutil, pentru mulți este o însușire aleasă, iar pentru puțini un dar ceresc.

E o patimă nobilă și spontană această dragoste de artă, care se confundă pentru cei aleși cu viața lor. Nu e o dexteritate, o doctrină sau vre-o învățătură prin școli, ci e ceva înnăscut, puternic, de neînvins ca și forțele naturii.

Nici mizeria nu-l sperie și nici indiferența sau înjosirea nu-l desgustă, nici disprețul și nici declasarea nu-l descurajează pe cel care are darul să scrie, să facă muzică, să picteze, să sculpteze sau să facă artă în genere.

* * *

Multe sforțări ne cere arta și ne vrea pentru sine, încât nici un sacrificiu nu e deajuns spre a realiza.

Prin dragostea de artă se ajunge la educația gustului și a sentimentului estetic, care justifică și dorința de a face artă.

Dragostea de artă e o manifestare spirituală, entuzistă și superioară, e suflul lăuntric care susține pe artist și-i dă puteri ca să persiste în misiunea sa.

* * *

Omul trebuie să aibă o țintă care să-l preocupe în viață. Unul e plugar care muncește cu spor, în mod rațional pământul și așteaptă roadele; păstorul are ca țintă să-și aducă întreaga turmă la târlă și oile să aibă ugerile pline cu lapte; muncitorul harnic se gândește la câștigul muncei sale; tâlharul la pradă și victimă iar bancherul la o afacere sigură, mare și rentabilă.

Orice om are un vis, o dorință ce predomină pe celelalte și-l călăuzește în cursul existenții sale. Acest țel se manifestă în mod variat. Unul își expune averea la jocul de cărți ca și cel ce riscă la cursele de cai câștigul existenții sau economiile sale. Altul e bibliofil, amator, snob, diletant, sportmen,vânător, sau e vițios, bețiv, detractat. Fiecare din aceștia, în felul lor, are o țintă sau o preocupare și-și trăește viața cum se pricepe.

Omul superior pătruns de spiritul estetic, caută să dea vieții obișnuite și vulgare o aureolă și o podoabă aleasă prin cultivarea pasiunei pentru frumos. Astfel se creiază scara valorilor și acea ordine, ierarhie și disciplină, fără de care o societate nu poate exista și nici nu poate progresa.

* * *

Dragostea de artă e un sentiment deosebit, e o necesitate spirituală imperioasă care înalță pe oameni, le luminează sufletul și mintea și îndulcește moravurile. Pentru unii emoțiunea estetică e o distracție rară și distinsă, pentru alții idealul artistic e o țintă supremă, pe care n'o ating decât câți-va.

Oamenii de seamă simt nevoia dragostei de artă. Prin această dragoste se 'nobilează caracterul, se cultivă sentimentele distinse, se provocă emulația în spirite și ea e flacăra dătătoare de viață care pune în mișcare vastul laborator al civilizației. Ea formează patrimoniul spiritual al omenirii și dacă am scoate pe marii artiști din istoria lumii, ea n'ar rămâne decât o înșirare banală de fapte sângeroase și fără importanță.

* * *

Dragostea de artă, dusă la extrem, constitue patima inerentă artistului creator. Datorită numai dragostei de artă, care-i o desinteresare și un gest de continuu sacrificu, omenirea inventează noui descoperiri, creiază noui opere și înseamnă un pas înainte în calea ascendentă a progresului cultural universal.

G. Niculescu-Varone

SOMN

Nu mai sună frunză'n codru,
Nu mai plânge apa 'n vale;
Nu-și mai cântă 'n frunze, vântul,
Tristul lui potop de jale.

In tăcere toate dorm,
Numai luna, arde, sfeșnic.
De-ași dormi și eu cu ele
Liniștit, somnul cel veșnic.

PE MALUL NISTRULUI

Peșterile și mănăstirile din stâncile Nistrului

(Vezi ilustrația din pag. I-a)

Mănăstirile Ladova și Jabca

Mai jos de Bacota, pe cursul Nistrului mai este o altă mănăstire a Ladovei, după numele satului care nu e departe de mănăstire.

In jurul satului se văd aceleași stânci săpate în peșteri. Ca și mănăstirea Ladovei mănăstirea Bacotei se află așezată la marginea stâncei și atârnă deasupra Nistrului!

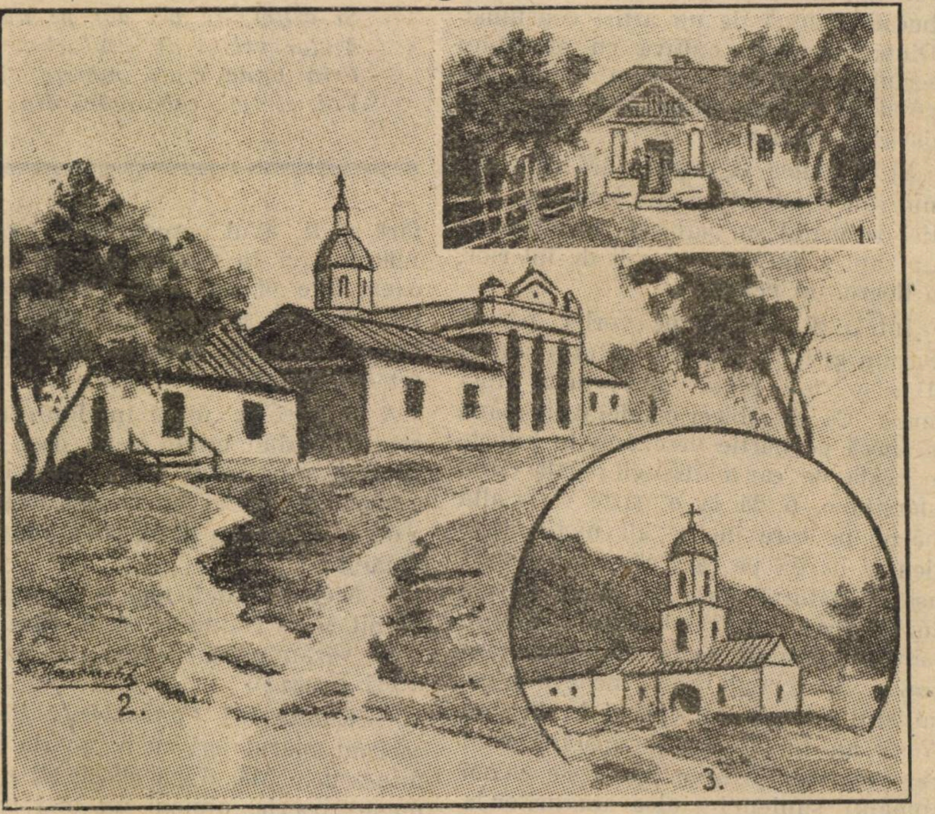

Mânăstirea Jabca, biserica și slujbele, școala, clopotnița și poarta de intrare

Această mănăstire are un aspect mai civilizat. Te poți chiar urca până la ea mai ușor, are o potecuță apărată de un gard.

Și aci natura e încântătoare, iar panorama împrejurimilor încântă privirile cu frumusețea ei: îndepărtarea largă face ca râul să se piardă în tonuri fine, Nistrul lucește, iar dealurile se pierd în infinit, acolo unde stau nevăzuți de aci falnici Carpați.

La doui kilometri de Ladova, pe cealaltă parte a Nistrului se găsește satul Naslavce, lângă care sunt de asemeni peșteri; acestea însă sunt lăsate în părăsire. Principala peșteră a fost când-va mănăstire, și e reprezentată printr'o grotă enormă, susținută de doui stâlpi de piatră, de unde primâne neuitată în memoria fiecăruia care a văzut-o.

Pe lângă mănăstirile amintite mai sus, mai este lângă satul Jabca, o altă mănăstire cu același nume. Aceasta este o adevărată mănăstire cu statutul ei mănăstiresc.

Interesantă este jumătatea ei, veche, așezată deosebit de cea nouă. Peșterile au un aspect original și special. Vopsite cu var în alb, ele contrastează cu negrul întunecat al stâncilor și de departe par că clipesc în negura zidurilor de piatră.

Peșterile ca și locurile în care ele sunt tăiate, au farmec deosebit pentru călător, care odată ce le-a văzut nu se poate să nu vie încă odată să le revadă. Severitatea primitivă aproape haotică și simplicitatea se unesc și se atrag.

Și fără să vrei văzându-le te duci cu mintea la timpurile trecute, când apele Nistrului au spălat lagările triburilor sălbatice care se băteau între ele, iar oamenii pacinici și primii creștini care se temeau de năvălirile străinilor, căutau în aceste peșteri liniștea și se rugau pentru pacea lumei întregi.

Dr. I. Duscian

„UNIVERSUL LITERAR“
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Aprilie 1925
CUPON No. 2

Invocarea lui Apolon

după H. Sienkiewicz

Primește-mă la sânul tău, iubită!
Cu glorie te voi încununa,
Voi înălța în lumea prea slăvită
Și chipul tău și sărutarea ta.
Departe în sferele înalte
Te-oi îmbăta cu cântul meu divin
Punându-te mai sus de celelalte
Zeițe cari mie mi se 'nchin', —
Pentru iubirea mea nețărmurită
Primește-mă la sânul tău, iubită...

Din purpura ce 'nbracă răsăritul
O mantie ți-oi face și din mări
Fura-voi tot albastrul, — infinitul —
In schimbul unor calde sărutări,
Să-ți țes hlamidă aleasă strălucită
Cu foc de stele, rouă de pe flori,
Cum nimeni nu mai are-așa comori, -
Primește-mă la sânul tău, iubită...

Din vârfu 'nalt al muntelui Parnas,
Din țara'n care vecinic e lumină
Și muzele cu vocea lor divină
Mă preaslăvesc la fiecare pas
M'am coborât acuma pe pământ;
Sunt zeu, deschide-ți brațele'n avânt
Și, ascultând atunci de ruga mea,
Chiar vecinicia toată-mi va părea
Că dăinuește-o singură clipită
La sânul tău, frumoasa mea iubită.

Trad. de **Const. A. I. Ghica**

Un omagiu de Mecena

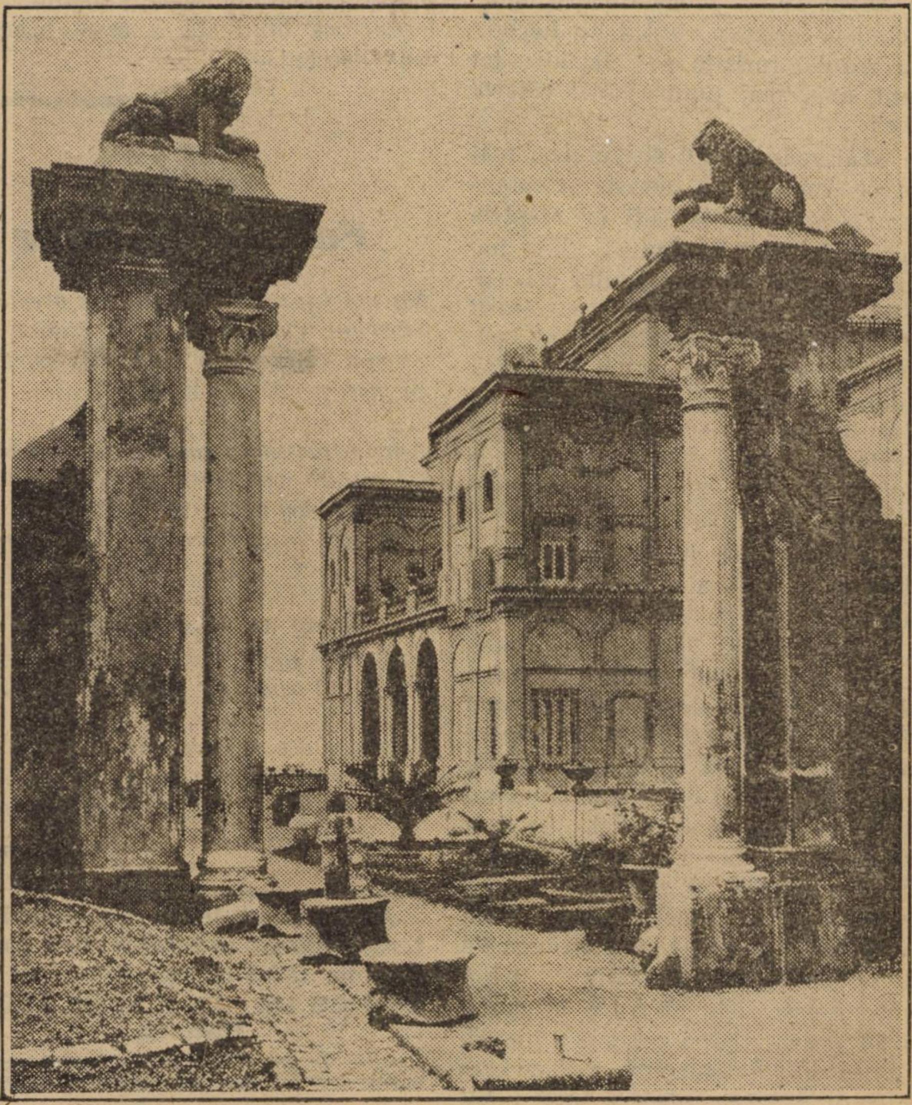

Vila Falconieri, lângă Roma pe care primul ministru al Italiei Mussolini a oferito în dar lui Gabriel d'Annunzio marele poet și patriot italian.

UCIGAȘUL

Când cele din urmă licăriri ale asfintitului, se agățau șovăelnice și pale, de crengile argintii ale plopișului de pe coastă, Ghiță Năstase trecea ca o umbră de vis prin tăcerea plină de umbre și mister a pădurii bătrâne, din Livezeni. In ochi lui, de o fixitate stranie, plutea o posomorîre enigmatică, înfiorată, când și când de sclipiri repezi și înfricoșătoare Ai fi zis că e un sălbatec din pustiuri, rătăcit pe meleagurile acestea. Seara prindea în plasa-i cenușie cele din urmă svârcoliri de lumină ale zilei, ce se sbate în agonie. Ghiță tresare la fiece fâlfâire de aripi a pasărilor, ce se pierd mute în nemărginirea nopții. Susurul isvorului din vale, îl înspăimântă, ca niște glasuri cunoscute de dușmani, ce-i pândesc calea. La vederea unei buturugi enorme, inima i-se strânse ca un melc, iar fața i-se contractă într'o expresie de nedumirire bizară. Se întoarse înapoi cu teamă, și ocoli prin altă parte. Liniștea cădea mută și pustia ca'ntr'un aiurit de vis... Umbre stinghere se desprindeau de prin stufișuri, însemnând în urma lor dâre

Ajunse în sfârșit, la Răscruci. Două drumuri se încrucișeau în acest loc: unul dinspre miază-noapte, care ducea în sat și la curtea boereaască; și altul dinspre apus, care străbătea pădurea în lung și se sfârșea în târgul Hulubeștilor.

Ghiță, după ce cercetă cu îngrijorare toată împrejurimea, se pipăi la brâu, unde sclipiră în razele de lună, două plăsele de sidef ; apoi se vârî cu băgare de seamă într'un stejăriș...

O mierlă, trezită din somn îl făcu să înlemnească locului; dar își reveni pe dată în fire, și se așeză jos, pe stratul scorojit de frunze moarte. Luna îl privea galeșe și tristă printre ramuri, ca un ochiu elocvent și plin de mustrare.

O boare lină și răcoroasă, îmbibată cu miresme de sulfină și mintă, adia în atmosfera calmă. Isvorul murmura tainic o rugă liniștită, iar în depărtare la vre-o stână uitată cine știe unde, picurau dulci și aromitoare, mărgăritarele unei doine străbune. Ghiță tresări deodată, de un fior neașteptat. Pe'ntinsului drumului, înhorbotat cu fel de fel de broderii minunate, pe care domnița nopții le izvodia din tortul coroanelor întunecate ale arborilor, se auzia un huruit ușor de trăsură. Pătruns de horii neliniștei, adulmecă, cu urechea ațintită 'n gol, tăcerea uniformă a singurătății. Nici-un freamăt de frunze, nici-o șoaptă perceptibilă. Sgomotul însă, întrerupt o clipă, se lămuri iar; acum se deslușia de-abinelea un huruit lin de trăsură cu cauciucuri.

Ghiță avu un moment de desechilibrare sufletească; dar săgetat prin creer de gândit neclintit al hotărârii luate, se ridică, binișor, din culcușu-i improvizat și scoțând dela brâu cuțitul mare cu plăsele de sidef, se lipi cu trupul de un stejar, gata de atac, la cel mai mic semn. Trăsura se ivi liniștită în cadrul strâns al drumului și în lumina blândă a lunii se putu desluși pe capră, silueta imobilă și înaltă a boerului din Livezeni. Ghiță tremura vargă, cu mâna încleștată pe cuțit. Și la cel din urmă îndemn dat de stăpân cailor, se ivi lângă trăsură, amenințând pe boer cu cuțitul. In fierbințeala mâniei turbate ce-i năpădi tot trupul, abia mai putu rosti câte-va vorbe:

— M'ai mâcat fript strigoiule... mai lăsat pe drumuri cu nevasta și copii... Acum te voi trimite să-ți iei răsplata cuvenită pe cealaltă lume! Și-i împlântă cu sete, de mai multe ori, cuțitul în piept; apoi se năpusti zăpăcit în desișul nepătruns al pădurii. Nu mai vedea nimic înnaintea ochilor. Un păinjeniș lipicios și stăruitor îi împânzise vederea. Ajunse de vale, la izvorul doinitor și plin de pace care-l făcu să se desmeticească din bujmăceala aceia neobișnuită.

Isi spălă cuțitul de sângele care se închegase în broboane rubinii, se spălă de asemenea pe mâini, și prinse apoi a se cumpăni, încotr'o s'o apuce. Și cum sta așa nedumerit, i se năzări că-l trage cine-va dela spate. O teamă instinctivă îl opri par'că să se uite înnapoi și, ca să scape de încurcătură, se puse pe fugă înspre sat. Dar „acel cineva“ se ținea scaiu de el, ba dela o vreme simți că i s'a urcat în spinare. Se scutură cu spaimă în loc, dar zadarnic, că „acel cine-va“, începu, în cele din urmă, să-l strângă de gât.. O luă la fugă pe câmpie, până ajunse acasă. Dete să intre în curte, dar în poartă răsări o umbră bizară, ce ținea în mână un cuțit roșu cu care îl amenință să se întoarcă înapoi. Cu ochii tulburi, și măriți peste măsură de groază, Ghiță se întoarse înapoi, apucă pe o uliță mai dosnică, dete într'alta și ajunse la „curtea boerească“. Nu se pomenea nici țipenie de om la această oră târzie din noapte..

Pustiul, tăcerea și singurătatea goală își dau mâna. Numai la un ochiu de fereastră — ca o candelă cernită la căpătâiul unui mormânt, — clipocia o luminiță slabă și sfioasă.

Sări zăplazul înălbit de razele lunii, și se îndreptă într'acolo. Umbra, care-l lăsase'n pace până atunci, — îl cuprinse acum pe la spate, și-l ridică în dreptul ferestrii luminate, unde i se arătă într'o lumină ciudată, chipul boerului, scăldat într'o baltă de sânge. Se îngrozi de scârbă, și prinse a se svârcoli în lături; dar umbra nu-l slăbea deloc din brațe.

O babă urâtă, scofâlcită și cu o coasă ciudată în mână, îi rânji hidos prin geam.

Cuprins de fiorii morții, începu să lovească cu pumnii în umbra ce-l încleștase așa de bine; dar degeaba că nu era nici un chip de scăpare.

Desperat în cele din urmă, trase cuțitul dela brâu, și convins că lovește în umbra ce-l strângea în brațe, —și-l înfipse cu putere drept în inimă, rostogolindu-se la pământ, sub ferestruica luminată, a casei boerului din Livezeni...

Cr. Breazu-Leurdeni

Faurul de rime

Nu mă îndur s'arunc în foc aceste
Sărmane versuri ce vi le trimet,
Și nici visez vre-o dată, că's poet
Și urc pe-ale Olimpului creste.

Am îndrăznit ca să-le scriu deși regret
Că multe vor avea sentinți funeste;
Peri-vor aruncate pe ferestre
Sau vor muri cum moare-un prost sonet.

Dar faurul de rime veșnic crede
Că.. semănând idei ca 'ntr'o livede
Pe albul coalelor ce înegrește

Doar... doar va răsări un bob de grâu
Frumos să strălucească 'ntrun târziu
Cum lanu 'n toiul verii strălucește!

S. Hortopan

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 150 lei fiecare.

Ciocârliei...

Mică pasăre ce cânți,
Inălțându-te spre soare,
Tuturora le vestești,
Iarna, care acuma moare!..

Tu vestești și primăvara,
Cu senin de viorea,
Și re'ntoarcerea la cuiburi,
A pribegei rândunea!...

...Cum te 'nalți cântând într'una,
Cu măiastra-ți armonie,
Cântă-acum o doină tristă,
Pentru o inimă pustie!...

Cântă cum cântai odată,
'N lunca verde dela Jii,
Ca să pot uita povestea,
Unor ochi senini căprii!...

Cântă mică ciocârlie,
Cântă-ți doina cu mult foc,
Ca să pot uita povestea,
Unei vieți fără noroc!..

Cântă!, vreau s'alin durerea,
Ce de viață greu mă leagă,
Cântă!, voi pleca în lume,
Cântă!, doina cea pribeagă!...

Că de când sunt dus de-acasă,
Stăbătând cale spinoasă,
Viața și povestea mea,
Să aseamănă cu-a ta!..

M. Marinescu-Angel...

Cronica medalistică

de C. A. ORĂȘIANU

1856. Medalia Pacea dela Paris

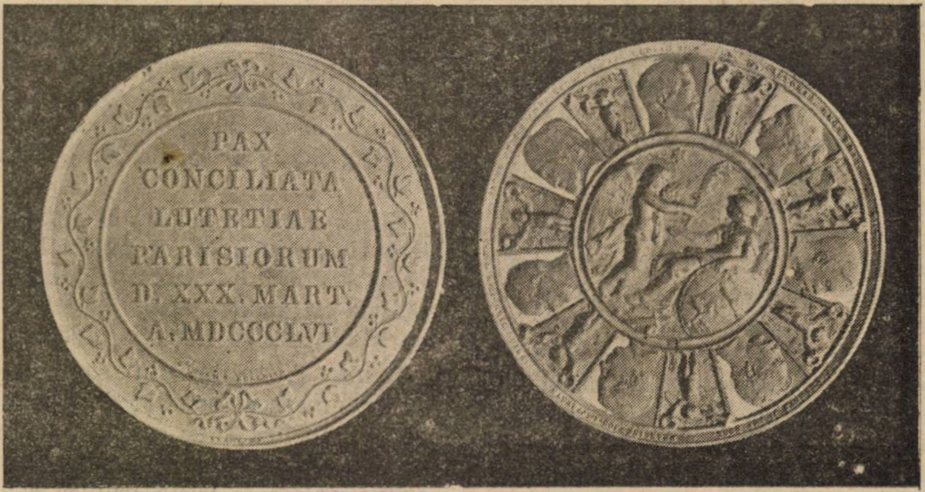

Tratativele de pace cari au urmat după războiul Crimeii, unde Rusia a fost învinsă, au fost urmate la Paris In *Luteția parisiorum*, cum i se spunea Parisului în vechime, sau strâns șefii celor 7 state beligerante.

In acest congres s'au aranjat mare parte din destinele țării noastre.

Cu această ocazie s'a decis ca Turcia să facă parte din concertul european.

S'a hotărît îmbunătățirea soartei creștinilor din Turica :

Marea Neagră a fost neutralizată

S'a înființat comisia europeană a Dunării, care garantează libertatea navigației pentru toate țările.

Rusia a consimtit ca cele 3 judete

din sudul Basarabiei, ce ni le smulsese la 1812, să fie realipite Moldovei.

Domnitorii: Barbu Ştirbey, (Moldova) şi Grigore Ghika (Muntenia), au cerut congresului dela Paris, *unirea celor două ţări sub un principe dintr'o dinastie* europeană. Franţa a susiţnut unirea, dar a întâmpinat opoziţia Turciei şi Austriei. In urmă, Congresul a hotărît ca ambele ţări să-şi constitue câte un Divan ad-hoc, care să hotărască asupra organizaiţei definitve a principatelor române. Domnul să fie însă pământean, moldovean sau muntean. Congresul n'a stipulat însă, dacă fiecare dintre principate trebuia să-şi aleagă domn deosebit. Cum alegerea aceluiaş domn nu era oprită expres de congres, s'a profitat de această inprecizie şi la 5 şi 24 Ianuarie 1859, ambele adunări au ales domn pe colonelul moldovean Al. Cuza.

Iată dar cum deciziile congresului dela Paris au fost hotărîtoare pentru întregirea neamului.

Tot acest congres a desfiinţat protectoratul rusesc, punând principatele române sub garanţia colectivă a celor 7 puteri semnatare: Franţa, Anglia, Austria, Turcia, Rusia, Sardinia şi Prusia, păstrându-se însă suveranitatea Turciei, căreia congresul a fixat să-i plătim anual 1.5000 000 piasrti Moldova şi 2.500.000 Muntenia.

Cu ocazia acestui congres s'au bătut medalii de aur, argint şi aramă foarte artistice, în mărime de 57 mm. făcute la G. Loosd şi W. Kullrich. Medalia mai poartă o semnătură „Berolini" desigur a patronului atelierului unde a fost frapate.

Avers. In mijloc zeiţa înţelepciunei Minerva, stând pe tron având mâna stângă rezemată de un scut. In faţa ei îngerul păcei îi întinde ramura de măslin, simbol de pace.

Pe margine, capetele şefilor de state care au semnat pace în ordinea următoare: In partea de sus faţă în faţă *Napoleon III imp.* şi *Victoria Reg. Brit.* Urmează apoi spre dreapta *Victor II R. Sardin., Alexander II împ. Russ., Francisc Jos. împ. Austr., Wilh. IV R. Pruss. Abdul Medsch. împ. Turc.* Capetele monarhilor sunt despărţite între ele prin nişte îngeri simbolici. Unul suflă dintr'o trompetă, anunţând lumii pacea şi altul ţinând în ambele mâini câte o coroană, semnul de distincţie pentru opera pacifică îndeplinită. Intregul avers, după cum se vede, e foarte armonios şi sugestiv întocmit.

Revers. Pe margine o corcană, formată din două corzi de ederă. In mijloc pe 6 rânduri în latineşte PAX CONCILIATA LUTETIAE PARISIORUM D. XXX MART. A. MDCCCLVI. (Pacea încheiată la Paris, data 30 Martie anul 1856). Dedesubt cu litere mărunţele G. LOOSD W. KULLRICH F. (cei cari au garavat medalia. Pe marginea de jos a cercului exterior, tot cu literă mică BEROLINI 1857.

1857. Agrafa Divanului ad-hoc al Moldovei

In urma hotărîrii congresului de pace dela Paris în anul 1858 la 7 Octombrie, s'a deschin la Iaşi Divanul ad-hoc al Moldovei. Cu această ocazei caimacanul Nicolae Vogoridi, dovedit a fi luptat contra unirii principatelor a comandat la Lipsca agrafe de prins pe pieptul membrilor Divanului în mărime de 36 mm. de argint aurit. Agrafa are o singură faţă.

Avers. Intr'un blazon un cap de zimbru cu steaua între coarne aşezat deasupra a doi delfini. Deasupra blazonului o coroană domnească. In partea de sus legenda— în litere romane DIVANUL AD HOK. Sub cei doi delfini milesium 1857 şi dedesubt pe o panglică, cu litere gotice, DEPUTAT.

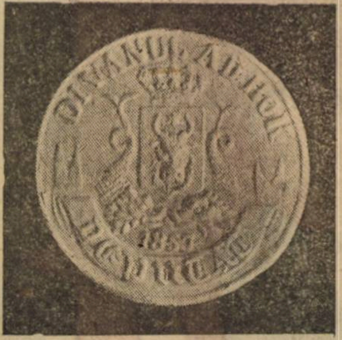

1857. Medalia Universităţii din Bucureşti

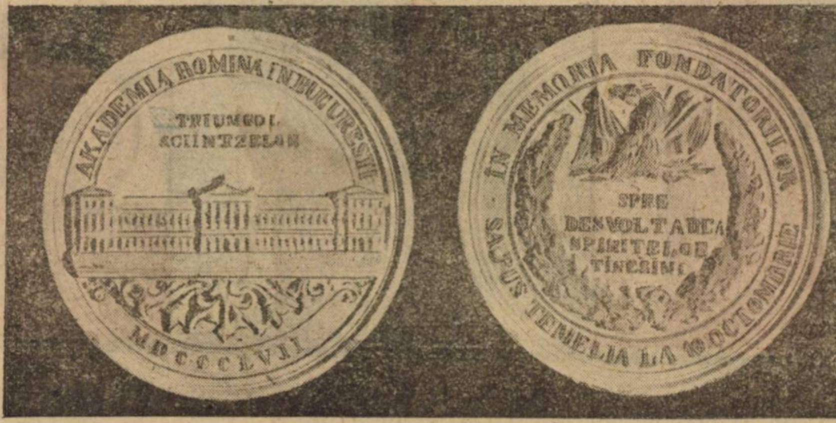
ACADEMIA ROMINA IN BUCURESTI
TRIUMFUL SCIINTZELOR
MDCCCLVII
IN MEMORIA FONDATORILOR
SPRE DESVOLTAREA SPIRITELOR TINERIMI
SA PUS TEMELIA LA 10 OCTOMBRIE

Actualul palat al Universităţii şi Senatului a fost clădit sub domnia lui Al. D. Ghica cu care ocazie sau bătut medalii de argint şi aramă de 51 m.m.

Avers. Faţada palatului universităţii. Imediat deasupra pe 2 rânduri TRIUMFUL SCIINZELOR. Pe margine sus legenda: ACADEMIA ROMINA IN BUKURESTI; jos MDCCCLVII.

Revers. La mijloc o ghirlandă de stejar care se închide în partea de sus cu armele ţării, vulturul pe două ţevi de tun înconjurat de steaguri. In mijloc pe 4 rânduri SPRE — DESVOLTAREA — SPIRETELOR — TINERIMI. Pe margine legenda: IN MEMORIA FONDATORILOR — SA PUS TEMELIA LA 10 OCTOMBRIE.

1858. Medalia al II spital al Sf. Pantelimon

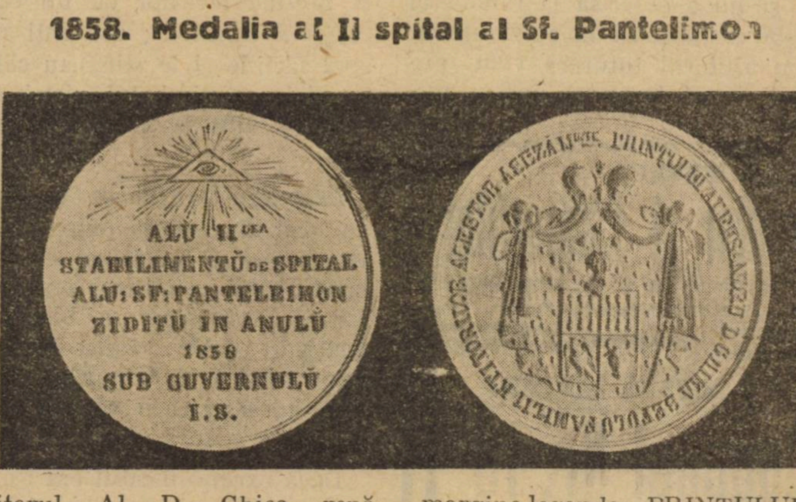

Domnitorul Al. D. Ghica, reparând actualul spital Colentina, care a fost clădit la 1750, tot de familia sa, a bătut medalii de argint şi aramă de 46 m.m.

Avers. Blazonul familiei Ghica. Pe margine legenda: PRINŢULUI ALEKSANDRU D. GHIKA ŞEFULU FAMILII KTITORILOR ACESTOR AŞEM-inte.

Revers. In partea de sus Ochiul lui Dumnezeu cu reze. Dedesubt pe 7

O soluție

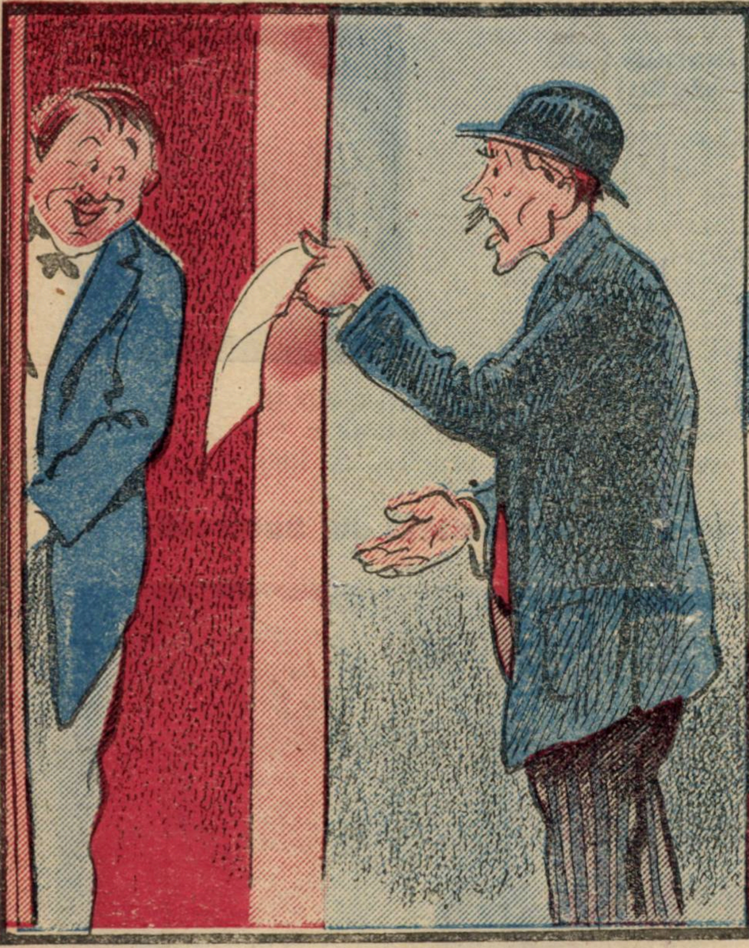

— Mult am să mai fac eu câte cinci kilometri pe zi până aci ca să-mi achiți nota asta ?

— Nu dragă, de mâine mă mut lângă d-ta...

O lecție de istorie

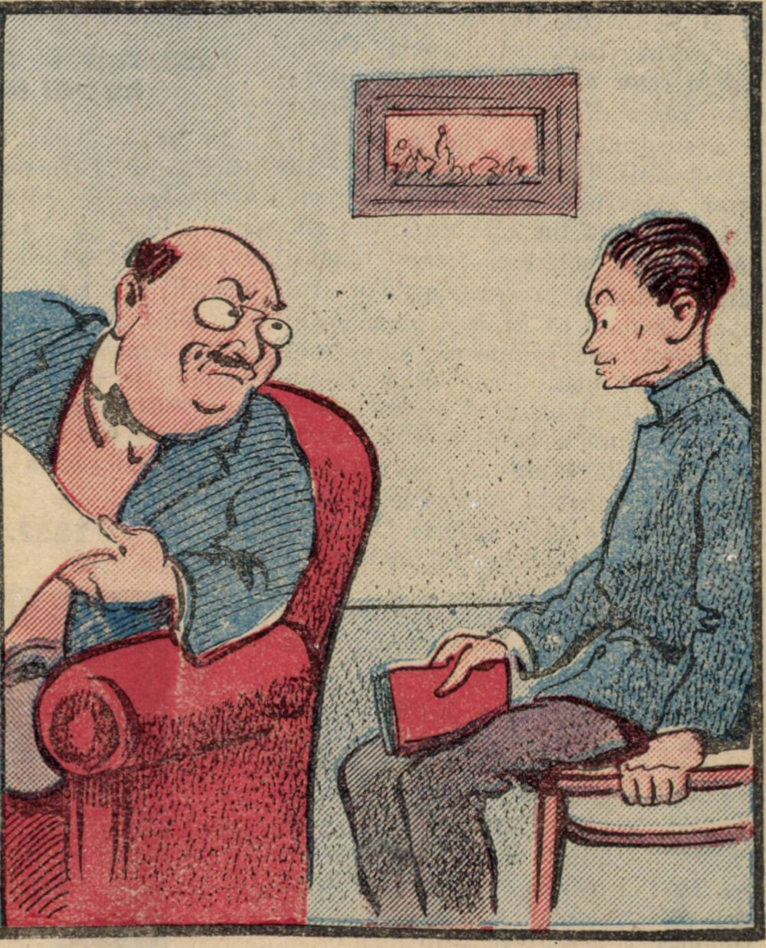

— Papa dragă, de ce regii francezi se urcau pe tron la 14 ani, dar nu se puteau însura de cât la 20 ?

— Pentru că e mai greu să ții o femee de cât să conduci un regat...

---

rânduri legenda: ALŬ II-LEA — STABILIMENTU DE SPITAL — ALŬ: SF: PANTELIMON — ZIDITŬ IN ANULU — 1858 — SUB GUVERNULŬ — I. S.

*

Rugăm cititorii cari cunosc vreo medalie și nu e descrisă la rândul ei în această cronică, să ne-o comunice. Astfel cu ajutorul tuturora vom putea stabili exact tezaurul nostru medalistic.

Citiți ziarul
Științelor și Călătoriilor
Care apare în fiecare Marți

Universul Literar
Cuponul Nr. 18
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului" printre cari și 3 CASE.
Tragerea în primăvară

Din curiozitățile vremilor trecute

Cum se făcea o excomunicare în anul 1350

Excomunicatului i se citea sentința la lumina făcliilor cu un ceremonial cât mai funebru ; asistenții răsturnau apoi făcliile și le stingeau călcându-le în picioare, simbolul vieței spirituale care se stinsese în sufletul vinovatului.

Excomunicarea avea urmări grozave : cel afurisit nu putea nici să mănânce nici să bea la un loc cu ceilalți creștini; tot ce atingea era trecut prin foc ; la apropierea sa, biserica se îmbrăca în doliu, cântecele conteneau, orga amuțea și clopotele erau nemișcate, adesea i se puneau la ușe un coșciug.

Dacă excomunicatul era un principe, supușii săi erau deslegați de jurământul de supunere către dânsul: ceremoniile cultului erau suspendate ; în tot ținutul, nu se mai administrau împărtășaniile și nu se mai făceau nici un fel de împăcăciuni.

O victimă a etichetei

La curtea Spaniei eticheta și ceremonialul erau împinse atât de departe încât Filip III a murit asfixiat de un vas cu mangal aprins pe care un ofițer din jurul său nu l'a îndepărtat, acest lucru ne intrând în atribuțiile ce-i erau îngăduite.

Crème Simon
CREMA SIMON
Această cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.
CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei : crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.
Pudra și Săpunul Simon

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an **150 lei** în străinătate pe un an **300 lei**

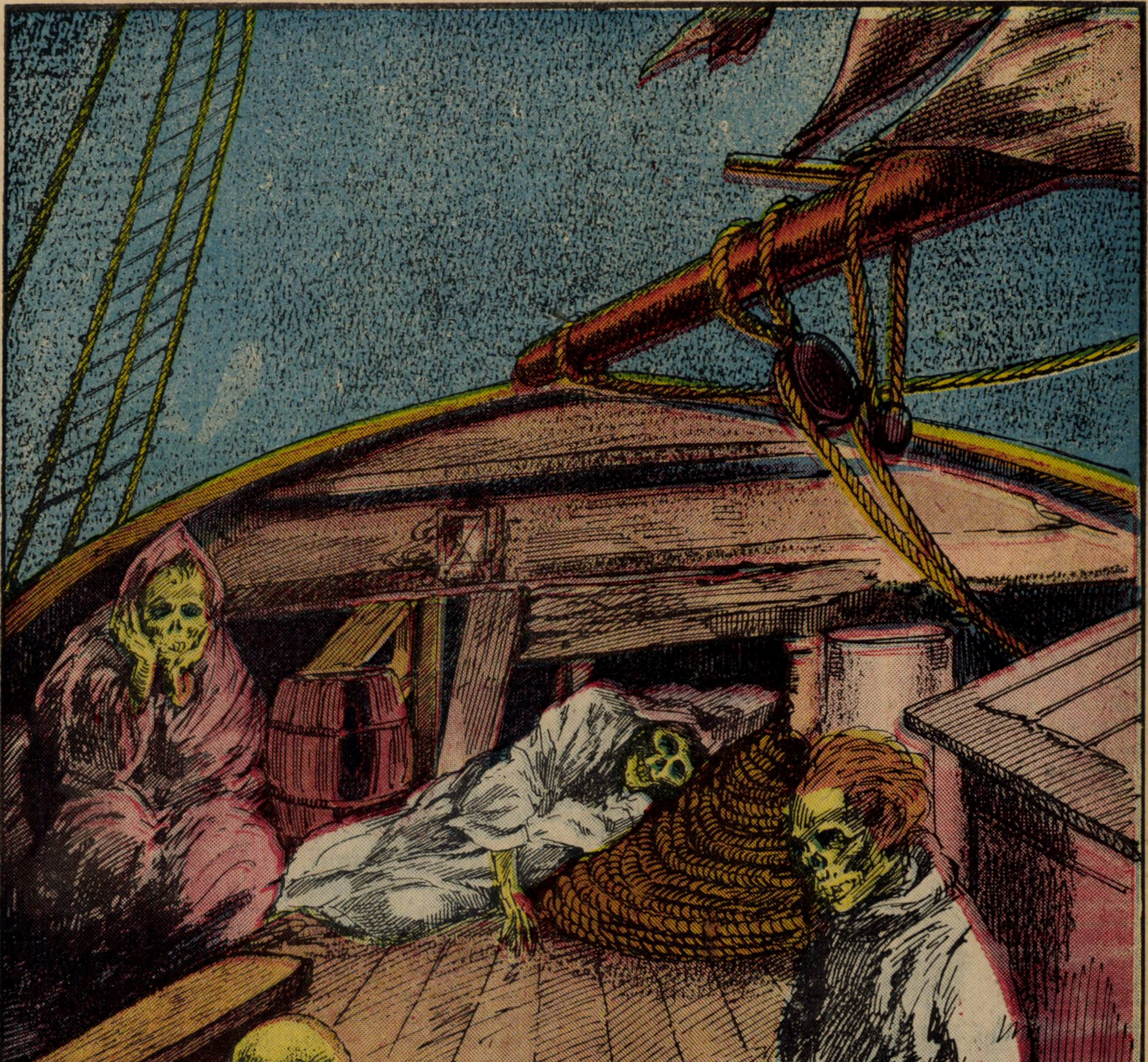

Strigoiul. — (Vezi explicația în pag. 5)

Atenee suburbiale

de LEONTIN ILIESCU

Cartierele se deşteaptă.

Spiritul vremii le îmboldeşte spre o viaţă mai ridicată sub raportul înţelegerii lucrurilor. Truda Universităţilor populare n'a fost prin urmare zadarnică.

Intelectualii şi scriitorii au acum un prilej admirabil să-şi afirme dragul lor de ţară colaborând la luminarea maselor, chemându-le spre dreptate şi adevăr.

Cel mai bun mijloc pentru răspândirea culturii este ateneul de suburbie. Ateneele suburbiale sunt anexele sigure ale universităţilor populare.

Acestea predau cursuri superioare pentru adulţi ; ateneele pregătesc spiritele prin conferinţi.

Lumea dornică de cultură n'are astfel numai centrele mari de luminare, nu e silită s'alerge mult după o conferinţă interesantă şi înviorătoare din punct de vedere intelectual sau cultural.

Această lume nu se mai duce ea după conferenţiari şi profesori, ci aceştia se duc în mijlocul ei, ca s'o înveţe carte, s'o lumineze la ea acasă.

Iată deosebirea.

Ateneele suburbiale ca şi Universităţile populare cer să fie organizate însă după un plan metodic şi unitar. Aceasta se poate face uşor, — dacă Ateneul Român din Bucureşti ar lua iniţiativa să întocmească instituţiuni similare, de periferie, un fel de secţiuni sau filiale ale aşezământului de pe calea Victoriei.

Organizarea unitară mai permite şi elaborarea unui program de lucru unitar, astfel ca toate cartierele să se folosească de experienţele şi progresele câştigate în această direcţiune.

Organizarea unitară mai permite şi întocmirea de statistici anuale, din care să se poată trage încheeri îmbucurătoare pentru viitor.

Cine să ia însă iniţiativa?

Umila mea părere este că ar fi de căderea intelectualilor şi scriitorilor tineri să pornească o astfel de întreprindere, cu sprijinul autorizat al celor mai mari şi mai încercaţi de cât ei, bine înţeles.

Roadele nu vor întârzia să se arăte în cel mai scurt timp.

Experienţa dobândită în Capitala ţării, va putea fi proiectată, pe o rază şi mai mare, în cuprinsul judeţului Ilfov şi mai apoi, în cuprinsul întregei ţări.

Aceasta nu împiedică însă ca, în toate centrele pământului românesc, să se formeze nuclee culturale, ale căror experienţe, aduse în patrimoniul comun, n'ar putea să fie de cât prilej de efecte îmbucurătoare.

O mişcare sănătoasă, pe acest tărâm, s'a şi produs, de altfel, în multe localităţi, dela Dorohoi la Severin, din Ardeal şi Banat până în Dobrogea nouă.

Ei bine, toate aceste străduinţi lăudabile ar trebui să fie coordonate, — strângându-se într'un congres sau conferinţă toţi exponenţii mişcării pentru înfăptuirea idealului cultural românesc.

Eu pun problema. Rămâne ca timpul să ne dovedească posibilitatea unor atari închegări. Preocupările superioare, pe această cale, vor fi, în tot cazul, mai vrednice de laudă de cât măruntişurile cotidiane, pornite din suflete sterpe şi din minţi leneşe, cu care ne-au prea obicinuit apostolii mincinoşi de după războiu.

Inalţă-te

Inalţă-te suflet spre cer,
Să scapi de păcatele lumii ;
Prefă-te în liră de-argint
Şi cântă cântarea luminii.

O haină cu fluturi şi flori
Ţi-oi ţese din raze de lună,
Din stele, luceferi şi sori
Ţi-oi face frumoasă cunună

Pământul e tină. Murdar,
Se'ncheagă cu 'ncetul pe tine ;
Smuceşte-te, scapă de el
Şi 'nalţă-te 'n zări mai senine

Şi-acolo, odată scăpat
De vuet, de larma de jos,
Spre steaua cea mică de sus
Te suie şi cântă frumos.

Pe cei ce rămân, tu să-i plângi
Cu lacrimi curate ca tine
Şi'n inimi să picuri încet
Nădejdi de zile mai bune.

I. Feresnaru

Răscolind amintirile

Debuturile lui Delavrancea

II

Debutul avocăţesc

Cu diploma lui de licenţiat în drept, Delavrancea — care reuşise să-şi creeze o reputaţie literară — nu izbutise la începutul carierei să pledeze nici un proces şi această puţin îmbietoare perspectivă a durat aproape un an. Nu e vorbă, nici după aceea, câtăva vreme nu l'au prea îmbulzit procesele până ce nu s'a ivit prilejul unei apărări la juraţi.

Nu lipsea totuşi să asiste ca simplu spectator la procesele cu oarecare răsunet, ba într'o zi brodindu-mă să fiu cu el, m'a luat cam pe vrute pe nevrute să ascult şi eu pledoariile avocaţilor cu mare reputaţie în procesul succesiunii Oteteleşanu. Lume multă de d'abia ne-am putut strecura şi găsi două locuri pe o bancă. Prezida regretatul Iulian şi pledau între alţii, Cornea, Stătescu, Sipsom, d. Dissescu. Pare că'l văd acum pe magistrul d. Dissescu scoţând din buzunarul dela spatele jachetei *Voinţa Naţională* în care apăruse testamentul Oteteleşanu şi comentând în faţa tribunalului acest testament după imprimat.

Iar când pe la vre-o 3 d. a. s'a suspendat şedinţa pentru câteva minute, i-am propus lui Barbu al meu să mergem să luăm ceva fiindcă nu mâncasem şi să revenim pe urmă.

— Eşti nebun ? — se răsti el — Dacă plecăm nu mai găsim locuri. Nu vezi câţi aşteaptă să ni le ia ?

Şi flegmatic scoase dintr'un buzunar un ghiuden şi câteva cornuri, dintr'altul un briceag şi fără să se turbure de lumea ce ne privea începem să mâncăm.

Venise după cum se vede — pregătit s'asculte toate pledoariile.

Foarte apreciat de renumitul jurisconsult Gr. Păucescu, acel Mecena al vremii, mare amator de litere şi artă, în casa şi la masa căruia Barbu era un răsfăţat şi avea totdeauna un loc de cinste, el n'a reuşit nici o dată să convingă pe marele avocat ca să-l asocieze desinteresat la un proces din multele pe cari le avea.

Odată, cu prilejul apariţiei unuia din volumele lui Delavrancea (n'aş putea preciza care ; pare-mi-se *Sultănica)* Gr. Păucescu îi ceru să-i rezerve 500 de volume pe cari i le plăti pe loc.

Delavrancea care înţelese gestul, profită de ocazie :

— Ascultă bunule Mecena, aş prefera tuturor acestor măgulitoare atenţii, una care m'ar măguli peste măsură. Dă-mi putinţa să mă manifest şi în cealaltă îndeletnicire a mea, lasă-mă să pledez de 2—3 ori alături de d-ta. N'am nici o pretenţie.

— Ştii ce mi-a răspuns mă ? — îmi spunea el vădit descurajat — N'a vrut mă, n'a vrut. A găsit o formulă de *non possumus* foarte inteligentă :

„Asta nu, cu nici un preţ nu — mi-a zis — vreau să rămâi întreg al literilor".

In aşteptarea debutului însă, a unui debut strălucit cum îl vrea el şi cum ne aşteptam toţi, a debutat cu

DORINŢĂ

Aş dori, să sbor departe... peste nouă mări şi ţări
Dus de brizele de mare şi de blândele cântări
Ce le şuer barcagii în singurătăţimarine
Pe oglinda drăgălaşe şi desmerdul lunei pline
Să brăzdez dezamăgirea, bucuriilede'arândul
Unde mă va ducea briza, reculegerea şi gândul
Şi în clarul nopţei blonde, singuraticelor stele
Depe bordul năvei, Doamne, săcântdoina ţării mele.
Toată jalea, tot aleanul moştenit dela bătrâni
Să'mi revăd grădina, casa, făcând streaşină din mâini
Şi să cred că e murmurul gârlei noastre şoptitoare
Dar să regăsesc în juru'mi doar singurătăţi de mare
Ca să pot ghici de dragul fiecărei amintiri
Cât de scumpe sunt atuncea drăgălaşe ciripiri
Cât de dragi pot fi şi boziibălăriilord'acas
Cât de crud este regretul ultimului bun-rămas...
Pe oglinda nesfârşirii să presar şi cu mărgele...
Să redau singurătăţei şi miragelor de stele
Modestia, bogăţia, de regrete ce pot da
Impletită, cu beteala doinelor din ţara mea.
In cadenţa de balade ce le murmur barcagii
In foşnirea unor pânze, ca în pacea leturgii.
Din grozava Mare Neagră, prin Bosforul de azur
Ce'şi adie după ţărmuri al legendelor murmur
Unde cântă marinarul „dedemultu'ntr'un târziu
Când magia şi grandoarea se topesc în argint viu,
Să plutesc printe galere pe blajina Marmara
Spre greceştele Parnasuri oglindite 'n unda sa,
Delos, Chos, Mitilene, şi Gericos şi Ciclade...
De bucalice seraiuri şi grădine de balade
Unde doarme: Bilelisa, şi Pericles şi Homer
Din bijuteria lumei; cel mai splendid giuvaer.
Regăseşti sub glii o friză or un basso-relief
Bogăţii desgrădinate şi brodate p'un gherghef...
Şi din codrii de curmale tu te duci bătut de floare
De parfum şi de beţie, dus de brizele de mare...
...Ce garoafe grandiforme ce grotesc de necrezut
Ce bizară dormitare e în port la Beyruth!
Ce cadâne drăgălaşe, ce negroşi de beduini
Şi în jugul degradărei, sclavii cât par de blajini!!!
Duc în ochi dulcegăria unor false giuvaere
Şi în gest străfulgerarea desgheţatelor cratere...
Dromadere gârbovite pe deşert dogoritor
Din Damasc, Bagdad, Djenareh se îndreaptă spre Basso
Şi în sfinte reculegeri 'mi fac gândul meu hagiu
Şi'l trimet cu caravana la Genizaretul viu,
Să se roage, să'ngenunche şi să plângă precum plâng
Ochii dragelor zambile dimineaţă când se strâng...
Haide lasă Beyruthul ca să dormiteze iar
Dumă, navă, spre Girgeno, Quadalhorce, Gibraltar....
Geamă surd Quadalchivirul, geamă 'njugul lor muletrii
Voi brava singurătatea celor „zece mii de metrii"
Adâncime ce înghite şi delfinul şi balena
In dorinţa mea grozavă să găsesc „Sfânta Elena"
Cu Longvoodul şi Briarul cu „Eroul şi ingratul"
Unde glia înghiţise dedemult pe: Impăratul...
In burhaiul înserării şi brumoase dimineţi
Să primesc rebotezarea generoasă 'altei vieţi...
Dar bogat în amintire blestemând să mă înturn
Singuratic cum se'închide în brăţara lui Saturn...
O blazat de grozăvia regăsită în Briar
Nu voi merge mai departe, deaceea în zadar
Brizele mă'ndemn spre larguri în al pânzelor foşnit,
Imi rechem desamăgirea şi desmerdul negrăit;
Doina, jalea, gândul, glia mă doreşte şi doresc
Să-mi revăd iar fumul galeş pe căminul părintesc,
Căci ghicii din ochi de dragul fiecărei amintiri
Cât de scump este glăsciorul drăgălaşei ciripiri,
Cât de gureş e regretul ultimului bun rămas,
Cât de dragi'mi sunt şi spinii bălăriilor d'acas...
O grădină dragă, ţie, da-voi pacea 'mi ideală
Gâzele să-mi dea cântarea, luna ta să-mi dea beteală...
Şi în horă ginerească cununat de D-zeu
Logodit singurătăţii, fi voi ginerele tău.

De Gekom

un banal proces al meu pe care mi l'a pledat la tribunalul din Bucureşti, având de adversar pe advocatul de atunci al Statului la Giurgiu (nu-i mai reţin numele).

Mi-a câştigat procesul fără prea multă bătaie de cap, cauza mea fiind dreaptă.

Şi cum înapoindu-ne de la tribunal, l'am întrebat de ceia ce îi datoram, m'am pomenit cu răspunsul acesta:

Nu mă plictisi cu insistenţele tale. Vrei să te achiţi de mine?... Dă-mi un proces mă! Da-ţi-mi un proces în care să am prilejul să mă manifest!

N'a trecut mult şi a avut acest prilej.

(urmează)

V. Bilciurescu

„UNIVERSUL LITERAR"
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Aprilie 1925
CUPON No. 3

Naţionalismul în creaţiunile artistice

Artistul, ca individ, trăeşte într'un anumit mediu. Natura, societatea şi climatul îi impregnează sufletul cu un ideal. Părinţii, şcoala, compatrioţii, instituţiile, tradiţiile, cultura şi civilizaţia, toate îl influenţează adânc şi-i dau pecetea caracteristică neamului din care face parte. Astfel se explică cum toţi artiştii, din toate timrile, au îmbrăţişat idealurile popoarelor în faza evolutivă în care se găseau.

Homer a creiat unitatea poporului grec; *Virgiliu* a cântat mărirea poporului roman; *Dante* a visat o Italie unită şi independentă; *Torquato Tasso* a preamărit în „Ierusalimul liberat" cavalerismul şi frumuseţea, nobleţea şi avântul pe care nu-l aveau contimporanii săi; *Calderon de la Barca* a descris în piesele sale elogiul onoarei, al patriei şi al religiei din epoca lui.

Secolul al XVII-lea, în Franţa, a fost icoana curţei strălucite a lui Ludovic al XIV-lea; *Shakespeare* şi *Milton* au arătat lumei caracterul şi tăria morală a poporului englez; *Goethe* şi *Schiller* au descoperit isvoarele nesecate ale poeziei germane, dând culturei opere nemuritoare.

Scriitorii ruşi dn secolul al XIX-lea ca *Gogol, Dostoiewski, Tolstoi* şi *Turgheneff* au transpus în operele lor specificul şi vigoarea uriaşă a unui popor de 150 miloane.

Ibsen şi *Björnson* ne-au redat frumuseţile Norvegiei şi au concretizat, printr'o viziune artistică genială frământările, marile idealuri şi „tare"-le morale ale secolului al XIX-lea.

La noi, prin *Grigore Alexandrescu, Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Vasile Alexandri, Eminescu, Coşbuc* şi *Octavian Goga* am obţinut şi am consolidat unitatea sufletească etnică prin care am putut înfăptui întregirea neamului românesc.

Orice popor a avut artiști cari au menținut energic și au dat stmulent pentru a duce mai departe lupta pentru existență și afirmare în domeniul creațiunei intelectuale universale.

*

Din popoarele semitice, numai evreii au jucat un rol unic în epoca modernă prin introducerea crestinismului, care a popularizat cărțile lor religioase și istoria lor fabuloasă.

Biblia opera lor de seamă, e o poveste dramatică extraordinară, e o operă culturală și istorică în parte, legendară în alta și supranaturală în multe părți, dar etern umană. Această epopeie reprezintă o fază politico-culturală a poporului evreu înainte disparitia lui ca factor politic în istoria lumii.

*

Ariștii reprezintă sinteza și unitatea, armonia și avântul unui popor. Ei exprimă, prin manifestările artei, durerile, bucuriile și idealurile unei natiuni.

Naționalismul, adică starea sufletească a unui popor și aspirațiile sale culturale, e scheletul și podoaba creațiunii de artă si e, în acelaș timp, cel mai insemnat isvor de realizare și de inspiratie artistică.

Naționalismul caracterizează opera de artă, dar nu exclude universalitatea.

Naționalismul e pentru artă cum îmbrăcămintea e pentru corp. In ce priveste fondul creatiunii aritstice, el este acelaș la toată lumea.

Artă n'are patrie. Arta domnește peste tot unde e cultură și civilizatie și exprimă preocupări și realizări estetice generale, dar ea poate fi totdeodată și manifestarea idealului cultural al unui popor.

Creațiunea artistică se înfăptuește, în general, în afară de naționalism și de cadrul coloarei locale.

Oamenii sunt aceiasi pretutindeni ca fond, fiindcă sufletul e universal, dar se deosebesc unii de altii numai prin costum, tradiție, educație, cultură și civilizație.

Artiștii, ca și oamenii de știință, se ridică deasupra neamului din care fac parte și deasupra epocei în care trăesc. De aceia operile de artă, invențiile și dragostea ca și toate sentimentele omenesti sunt un patrimoniu comun al tuturor și ele n'au nevoie nici de certificat de naționalitate și nici de supusenie ca să fie ceiace sunt, adică produse spirituale universale.

Naționalismul e necesar în operile de artă, fiindcă distinge manifestările intelectuale dintre popoare. Dacă nu s'ar afirma naționalismul în creațiunile artistice, atunci am avea o artă unilaterală și banală.

Note de drum

de LENAU

Erau de argint mesteacănii!
Lumina lunii toată
Din noapte părea c'a rămas
Pe ramuri atârnată.

Și 'n crâng o căscioară albă,
Pitită sub o vie;
Simții dela 'nceput, cu drag,
Spre dânsa că mă 'mbie.

O, cum luceau în roșii zori
Ferestrele sărace,
Și cum prindeau și munți, și șes
In roze să se 'mbrace!

Și vița urca spre ferești
Cu aurii bobițe,
Candoarea stă pe casă 'n chip
De albe porumbițe.

Și ciocârlii se avântau
In dimineața sfântă,
Părea că cerul azuriu,
Pământului îi cântă.

Acuma gândeam, că la geam
Iubita va apare,
Și vesel așteptam să-mi dea
Binețe, zâmbitoare.

O, visul meu dumnezeesc,
La adăpostul urii,
Cu dânsa să pot să trăiesc
In liniștea pădurii.

Privighetoarea seara.
Să rătăcesc cu dânsa 'n crâng,
Când vine primăvara,
S'ascult cum pirue 'n copaci

In toamnă să stăm, să privim
Cum prind frunze să sboare;
La sânul ei să mă lipesc,
Când totu 'n fire moare.

Să-mi cânte Iarna, lângă foc
Iubita mea bălae,
Și tot norocul cerului
Să-mi intre în odaie.

Să mișc nici nu cutez; mă tem
Că, de-aşi mişca odată,
Ca și un vis mi s'ar topi
Căsuța fermecată!

Dar iată, ușa s'a deschis
Și... mai să-mi vină plânsul,
Se-arată în prag un vânător
Cu câinii după dânsul.

Binețe-mi dă, zâmbind, și-o ia
In grabă 'nspre poiene.
Din cap eu dau și plec, strivind
O lacrimă 'ntre gene.

Trad. **Paul B. Marian**

PRIN ITALIA

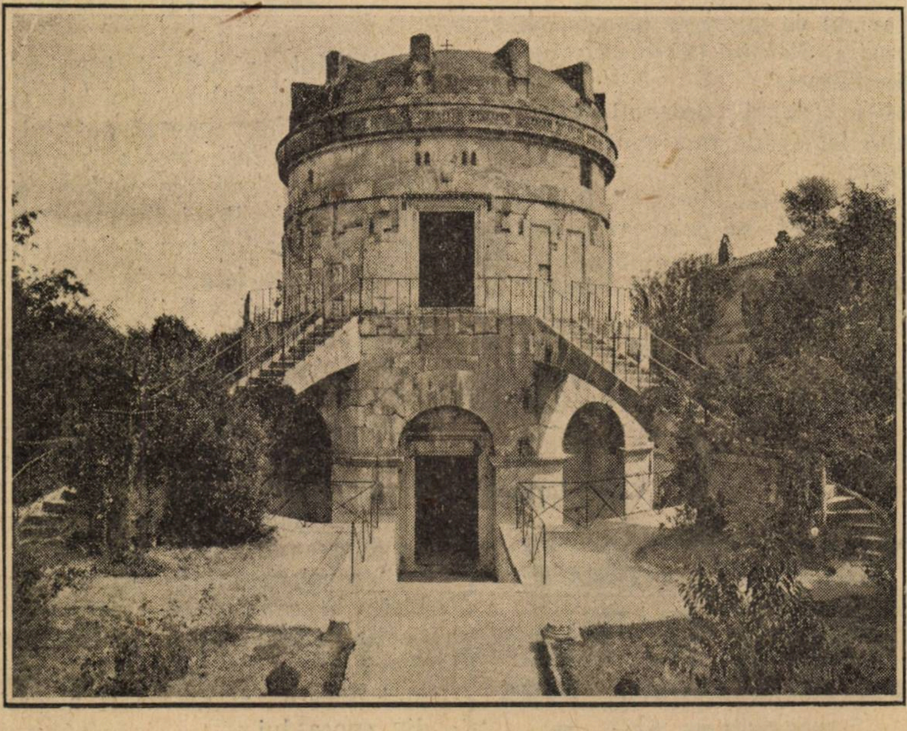

RAVENA. — Mausoleul lui Teodoric. (Secolul VI).

Satul nostru

Inșirat pe culmea unui deal brăzdat
Se înalță 'n zare mândrul nostru sat.
Cu livezi frumoase și case înalte ,
Satul nostru nu e cum sunt cel'alte,
Lângă dânsul trece un râu spumegos
Care duce 'n taină un cânt dureros.
Atingând cu vârful cerurile-albastre
Se răsfață mândru pădurile noastre.
Și zefirul trece cu aripi ușoare
Ca un vis de vrajă ce se pierde'n zare.
Cu fulgi de lumină fluturați din soare
Revărsatul zilei pe la noi apare.
Și când lunca noastră e plină cu flori
Toată lumea pleacă la muncă în zori..
Și ce veselie e în sat la noi
Când se'ntoarnă seara turmele de oi!
Noaptea când își lasă vălul ei ușor,
Și suspină tainic apa de isvor ,
Și când luna plină pe ceruri apare
Un rai de grădină satul nostru pare,
Să-l privești într'una de dor fermecat
Atât e de mândru scumpul nostru sat..

N. Anghel Bacău

DIN ITALIA

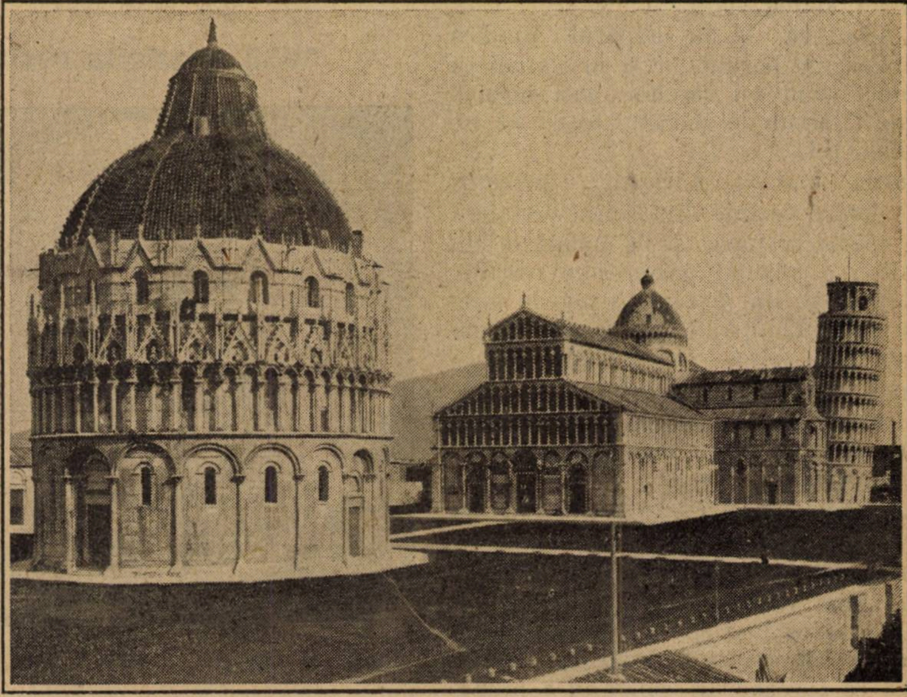

PISA. — Piața Domului cu Turnul înclinat.

STRIGOIUL

— de Jacques Cézembre —

(Vezi ilustrația din pagina I-a.)

Toată lumea se îngrămădise pe cheiu ca să privească plecarea pescarilor. Ceva mai departe, într'un colț retras, câțiva marinari discutau. Unul din ei, un bătrân simpatic, zise cu o voce gravă:

— „Plecarea asta îmi amintește o întâmplare ciudată și grozavă pe care v'o spun deși știu bine că n'o să mă credeți.

„Era în 1897. Eram vre'o cincisprezece matrozi cari trebuiam să plecăm cu corabia „Jeanne-Denis“, la pescuit la Terra Nova, sub comanda căpitanului Chalubert, un om foarte îndrăzneț, un adevărat lup de mare.

„Deabia am părăsit însă portul ca s'a întâmplat un accident. Un cablu sfărâmându-se, din întâmplare, lovi în cap pe un marinar care muri pe loc. Am trebuit să amânam plecarea și tot de-odată să înlocuim matrozul. A două zi căpitanul găsise un marinar, un breton din Quimper care se numea Jann Teuz. Marinarul acesta era un tânăr cu niște ochi mai strălucitori și cu o figura ciudată care inspira teamă.

— Ați avut noroc că m'ați întâlnit, d-le căpitan, zise el, căci nu ori cine ar fi primit să înlocuiască un om ucis pe bord, cu atât mai mult cu cât acesta a fost angajat de d-v al treisprezecelea.

— „De unde știi asta ? mormăi căpitanul.

— „Asta mă privește.

„Căpitanul nu răspunse și se mulțumi doar să dea din umeri, întorcându-i spatele.

„Cu toată pățania asta am ajuns cu bine la Terra-Nova. Deși Jann Teuz nu era iubit pe bord, era un pescar atât de îndemânatec în cât Chalubert de obicei foarte rezervat îl menajă oare cum. Intr'o seară însă se deslănțui pe mare un vânt năprasnic și în curând începu să ningă cu putere. Corabia noastră se clătină, asemenea unui om beat. Nu ne rămăsese altceva de făcut de cât se plutim în voia soartei. Vremea asta grozavă a durat câte va zile și aveam impresia că rătăcim pe un ocean necunoscut al unei planete moarte. Când vorbesc de uragan să nu vă închipuiți că era un uragan obicinuit, o! nu. Ca să vă dați seama de violența lui trebuie neapărat ca cineva să fi fost măcar odată acolo, în țara aceia depărtată a insulelor de ghiață..

„In sfârșit, în ziua a cincea, uraganul se potoli, dar ce spectacol sinistru ; vaporul Jeanne Denise nu mai era de cât o epavă jalnică. De 'ndată ce vremea se liniști, căpitanul voi în primul rând să determine poziția exactă a locului în care ne aflam ; dar care nu fu mirarea nostră văzând că busola și toate instrumentele de precizie dispăruseră ca prin farmec.

„Ce era de făcut ? . . . Unde să mergem ? Cum să ne orientăm ? Echipajul întreg era îngrozit fiind că evenimentele care se desfășuraseră apartineau mai de grabă domeniului supranaturalului ; puterile noastre erau paralizate, căci nu te poți lupta împotriva soartei. In răstimpul acesta corabia pornea înainte fără să știm încotro.

„Căpitanul desnădăjduit ne chemă pe toți la sfat. In timp ce ne adunaserăm pe punte am obsrvat că unul din noi lipsea și acela era Jann Teuz.

„De-abia am constatat absența lui că un zgomot ciudat ne-a pironit locului și un hohot îngrozitor de râs, un hohot supraomenesc întrerupse tăcerea care domnea printre noi.

„In fața corabiei noastre înainta încet o barcă și într'ânsa se afla Jann Teuz.

„Ticălosul râdea în vreme ce noi îl amenințăm cu pumnii.

— El, el e pricina tutulor suferințelor noastre...

„Dar Teutz foarte liniștit râdea mereu. Vocea lui îmi păru schimbată, îndepărtată când vorbi.

— „A! nu cunoașteți povestea mea ei bine să v'o spun eu. Ascultați:

„In 1845 am făcut parte din echipajul Tahit care a naufragit. Câți va dintre noi împreună cu căpitanul — o brută — am reușit să scăpăm adăpostindu-ne pe o barcă. Din nefericire n'aveam provizii de cât cel mult pentru patru zile. Știți ce se întâmplă în cazurile astea. Firea se trezește în om și un marinar trage la sorți victima care trebuie omorâtă spre a fi mâncată.

Lucrul acesta s'a petrecut aidoma pe barca noastră, dar în loc să tragă la sorți așa cum se cuvenea, tovarășii mei s'au năpustit asupra celui mai tânăr și mai slab și l'au omorât. Și știi cine a fost omorât ? Eu, — da eu Jann Teuz.

„A ! nu credeţi în strigoi ? Dar atunci cum vă explicaţi disparitia tainică a atâtor corăbii.

„Aflaţi că ele au dispărut fiind-că eram eu pe bordul lor şi mai aflaţi că atunci când un căpitan m'a înrolat, poate fi sigur de sfârşitul tragic ai corabiei lui. . .

Iarna când se angajează pescarii, mă întorc vecinic din lumea drepţilor, pe coasta bretonă, şi de îndată ce un căpitan a angajat doisprezece oameni. mă prezint lui şi atunci vai de corabia lui.. Echipajul întreg plăteşte cu viata lui crima marinarilor de pe Tahiti. De altfel, acei dintre d-v. care cunoaşteţi limba bretonă ştiţi doar că numele meu înseamnă : Strigoiul !..

Şi acum la revedere...

„In clipa aceia epava noastră târâtă de curent lăsa în urmă barca lui Jann Teuz care pieri în ceaţă şi în curând n'am mai văzut o.

„Ce să vă mai spun. Cu foarte mari greutăţi am reuşit, în cele din urmă, după ce aproape tot echipajul a murit, să fim salvaţi pe ocean, de un vapor care trecea întâmplător pe acolo.

N'am scăpat de cât eu şi căpitanul Chalubert..

Şi de atunci nu l'am mai revăzut nici odată pe Jann Teuz“..

Trad. de **Const. A. I. Ghica**

Zadarnic !...

Gândul meu spre tine se îndreaptă
Evocând înflăcărări păgâne..
O, şi ce târziu îmi vii !... Ca mâne,
Rob de veci, Nirvana mă aşteaptă..

Graţiile tale sunt stăpâne
Evilor ce-au prea mărit prin faptă
Taina cea deapururi înţeleaptă
A iubirii — zână peste zâne...

In zadar privirea mea te soarbe
Unui dor să-i smulgă înţelesul
Bucuria mea-i din altă lume..

In zadar !... Căci patimile oarbe
Trec uşor ca spuma, ca eresul
Astei lumi şi sunt prilej de glume.

I. Olteniu

Universul Literar
Cuponul Nr. 19
Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari şi 3 CASE. Tragerea în primăvară

Cronica medalistică

de C. A. ORĂŞIANU

1858. Medalia reclădirii Mitropoliei din Bucureşti

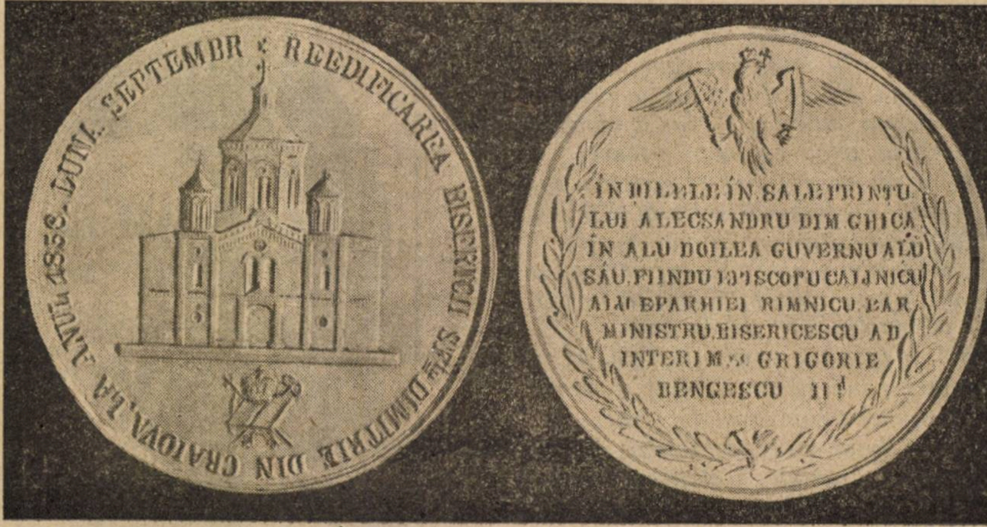
ANUL 1858. LUNA SEPTEMBR. REEDIFICAREA BISERICII SF. DUMITRIE DIN CRAIOVA, LA
IN ZILELE IN. SALE PRINTU
LUI ALECSANDRU DIM GHICA
IN ALU DOILEA GUVERNU ALU
SĂU. FIINDU EPISCOPU
ALU EPARHIEI RIMNICU. EAR
MINISTRU BISERICESCU AD
INTERIM D-L GRIGORIE
BENGESCU II-d

Actuala Mitropolie din Bucureşti, după cât s'a putut afla, a fost începută între anii 1654—55 de către Constantin Vodă Şerban (1654—1658). In ultimul an al domniei, răsculându-se contra turcilor, a fost nevoit să se retragă la Târgovişte şi apoi la C.-Lung. Turcii intraţi în Bucureşti, au pus domn pe Mihnea al III-lea, care chiar în acel an — 1658 — a târnosit această mănăstire cu hramul Sf. Constantin şi Elena.

La târnosire, a asistat, pe lângă mitropolitul ţării, Ştefan I dela Târgovişte şi patriarhul ecumenic al Antiohiei, cae întâmplător se afla în Bucureşti.

Mai târziu, mânăstirea zidită de Constantin Vodă Şerban, a fost declarată mitropolia ţării, odată cu mutarea scaunului domnesc dela Târgovişte la Bucureşti.

Avers. Faţada mitropoliei aşa cum a fost reclădită — astăzi e modificată —Dedesubt insemnele Bisericii ortodoxe.

Pe margine legenda : REEDIFICAREA MITROPOLIEI INCEPUTA LA ANUL 1858 LUNA SPTEMBRIE

Revers. Pe margine o ghirlandă de laur. In partea de sus vulturul emblema ţării româneşti. In mijloc pe 7 rânduri legenda : IN ZILELE IN. SA. PRINŢULUI — ALECSANDRU DIMGHICA IN ALU-DOILEA GUVERNU ALU SĂU, FIINDU—MITROPOLITU EM. SĂ. NIFON II-d—ALU UNGROVLACHIEI, EAR MINISTRU BISERIC. AD. INTER. — GRIGORE BENGESCU II-d.

Stanţa acestui revers a avut o mică crăpătură în partea de jos, semn care se observă bine la toate medaliile.

1858. Medalia reclădirii bisericii Sf. Dumitru din Craiova

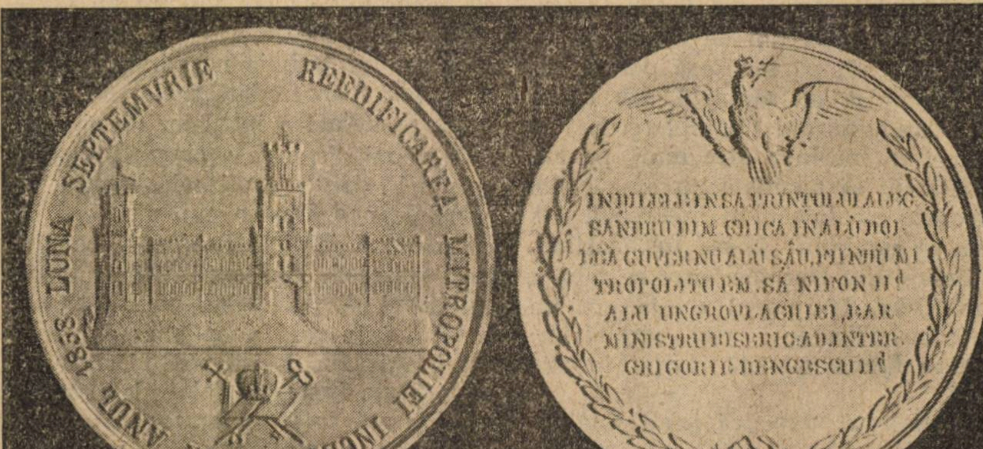
1858 LUNA SEPTEMVRIE REEDIFICAREA MITROPOLIEI INCEPUTA LA ANUL

Anvers. Faţada bisericii Dedesubt insemnele Bisericii ortodoxe.

Pe margine legenda : REEDIFICAREA BISERICII SF-tu DIMITRIE DIN CRAIOVA, LA ANUL 1858. LUNA SEPTEMBR. *

Revers. In partea de sus vulturul, care reprezintă emblema ţării româneşti, pe margine o ghirlandă de laur.

In mijloc pe 8 rânduri legenda: ÎN ZILELE ÎN. SALE PRINŢULI-ALECSANDRU DIM. GHICA — ÎN ALŬ DOILEA GUVERNU ALŬ — SĂU, FIINDU EPISCOPU CALINICU—ALU EPARHIEI RIMNICU. EAR—MINISTRU, BISERICESCU ADINTERIM, GRIGORIE — BENGESCU II-d.

* * *

Se 'ntorc cocostârcii

Se 'ntorc cocostârcii şi iarăşi pe pântec de cer, s'a aprins
Puhoi de lumină-văpae din zambet de soare bătrân:
Cu paşi de tăcere nădejdea-mi se pierde-un cântec învins,
Şi zilelor frânte de trudă, aceiaşi fantomă rămân.

Verdeaţa încuibă câmpia cicoarea la poala de cer,
Işi toarnă albastrul pe creste, şi creste spre ape se'nchină;
Mi-e cântecul frate cu jalea din sufletul celor ce pier,
Şi visul, o noapte de toamnă, muiată în zări de rugină.

Prietenă, umbră croită, din lutul din mine pripas
Abateţi păşirea bolnavă, spre crucea trântită 'n noroi;
Din snopul de-atâta speranţă, tot singur şi plâns am rămas;
Şi'n ţinte pe cruce ne-or bate, ca maine, pe unul din noi,

Se 'ntorc cocostârcii căruntă-i şi vremea, cărunt sunt şi eu,
— O, păsări cu aripi strivite, de golul din largă zburare;
Voi duceţi prin zare departe durerea trecutului meu,
Şi lutul din mine 'n genunche cerşind un popas de 'ngropare.

Spre târguri cu uliţi înguste şi geamuri pătate de fum,
Ca mâine, vă'ntoarceţi, şi iarăşi va geme pustiul prin crâng.
Veniţi cocostârci cu 'noire din flori se desface parfum,
Cu voi încă-un an se mai pierde dar totuşi vă aştept şi va plâng.

George Nutzescu

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

— In zâmbetul şi pe faţa lui am citit viitorul contesei. Domnişorul ăsta blond, rece, actor fără suflet, se va ruina, o va ruina, va ruina pe bărbat, va ruina pe copiii, le va mânca zestrea şi va pricinui mai multe ravagii de-a lungul saloanelor decât ar putea să pricinuiască o baterie de obuze într'un regiment. De acolo m'am dus în strada Montmartre, la d-ra Jenny. Am urcat o scară îngustă şi aproape dreaptă. Ajuns la catul al cincilea, am pătruns într'un apartament compus din două odăi, curate ca o monedă nouă. N'am zărit nici cea mai mică urmă de praf pe mobilele primei camere unde mă primi d-ra Jenny, o tânără pariziană îmbrăcată ideal de simplu, o figură nostimă şi plină de frăgezime, drăgălaşă, cu un păr castaniu bine pieptănat şi care, arcuit frumos pe tâmple, dădea fineţe ochilor ei albaştri, limpezi ca şi cristalul. Lumina lăsate pe ferestre, arunca o licărire străbătând printre perdelele subţiri dulce pe chipul ei modest, ai fi zis că e geniul singurătăţei. Când am prezintat poliţa fetei i-am spus că n'o găsisem dimineaţa.—Dar banii erau la portar, îmi răspunse ea.—Mă făcui că n'aud.—

— Se vede că domnişoara iese de vreme? — Ies foarte rar din casă, dar când lucrezi mai toată noaptea, e bună o bae dimneaţa. Mă uitai la ea. Dintr'o singură privire ghicii totul.

Era o copilă osândită să muncească în urma cine ştie cărei nenorociri, şi care făcea probabil parte dintr'o familie de fermieri cinstiţi, căci pe faţă avea câte-va pete de roşeaţă, specifice persoanelor trăite la ţară. Un aer bun de curăţenie sufletească respira în toate trăsăturile ei. Mi se păru că mă aflam într'o atmosferă de sinceritate, de nevinovăţie, care-mi răcorea pieptul. Sărmană copilă nevinovată! ea credea în ceva; deasupra patului ei simplu din lemn zugrăvit, era un crucifix împodobit cu două ramuri de merişor. Am fost aproape mişcat. Mă simţeam dispus să-i ofer bani, cu doisprezece la sută numai, ca să-i înlesnesc cumpărarea unei prăvălii. Dar mi-am spus îndată, cine ştie, poate că are undeva vre-un verişor care va împrumuta banii cu iscălitura ei şi care-i va toca toată averea. Şi-am plecat ferindu-mă de ideile mele generose, căci am băgat adeseori de seamă că binefacerea când nu vatămă binefăcătorului, omoară pe cel îndatorat. Când ai întrat adineaori mă gândeam că Jenny Malvaut ar fi o nevastă minunată; comparam viaţa ei curată şi retrasă cu viaţa contesei care odată ce ajunsese până la poliţă, va luneca desigur până 'n fundul prăpastiei viţiului! — Ei bine! — reluă Gobseck după o clipă de tăcere adâncă, crezi d-ta că nu-i nimic să pătrunzi astfel în cutele cele mai ascunse ale inimei omeneşti, să desvălui viaţa intimă a altora şi s'o vezi în toată goliciunea ei?

Nu vei găsi două privelişti care să se asemene. Alături de plăgi hidoase, chinuri de moarte, scene de iubire, mizerii pe cari le aşteaptă apele Senei, petreceri de tinereţe cări duc la eşafod hohote de desnădejde şi serbări somptuoase. Eri, o tragedie: un biet părinte care se asfixiază pentucă nu-şi mai poate hrăni copii. Mâine o comedie: un tânăr care încearcă să joace străvechea scenă a sinuciderei din dragoste, cu variantele vremei noastre. Ai auzit lăudându-se elocvenţa ultimilor predicatori? M'am dus şi eu câte odată să-mi pierd vremea ascultându-i; mărturisesc că uneori m'au făcut să-mi schimb părerile, dar purtarea, cum spune nu ştiu cine, nici odată. Ei bine, preoţii aceştia, oratorii, voştri mari, Mirabeau, Vergniaud, atâţii alţii în sfârşit sunt nişte gângavi pe lângă oratorii mei. Adesea, o fată îndrăgostită, de un bătrân negustor în pragul falimentului, o mamă care vrea s'ascundă greşeala fiului ei, un artist fără pâine, un om al zilei pe povârnişul disgraţiei, şi care, din lipsă de bani

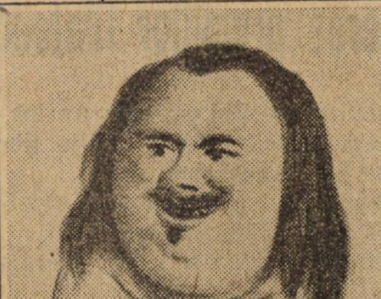

Balzac caricaturizat de Daumier

Un fel de a vorbi

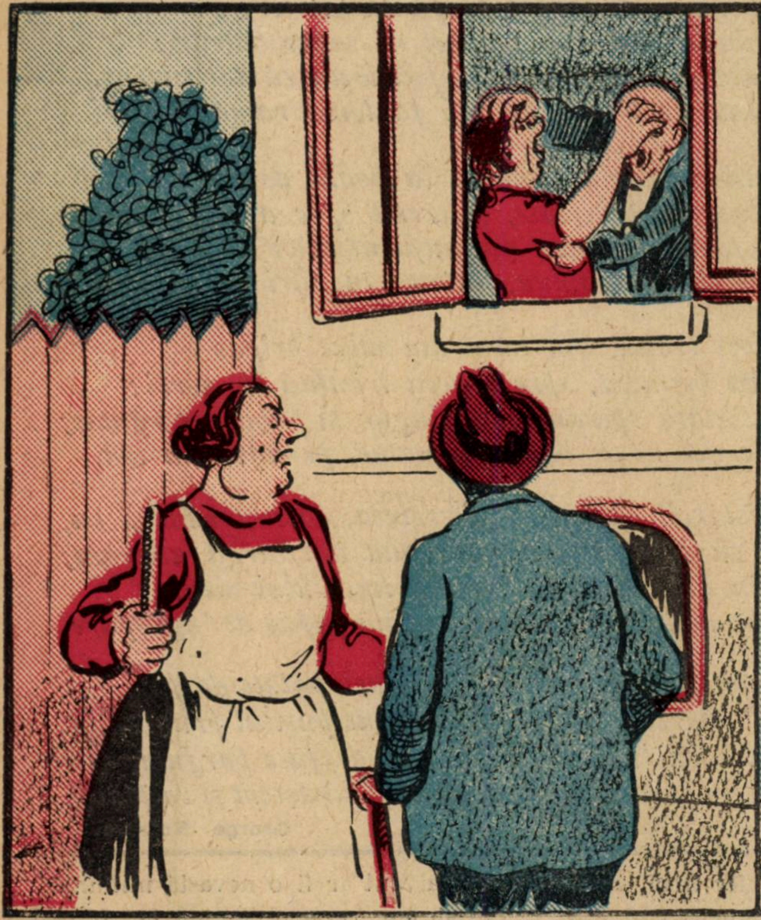

— Ce e scandalul ăla, madam Roza ?
— Ia surdo-mutul de sus, discută cu nevastă-sa.

Economie

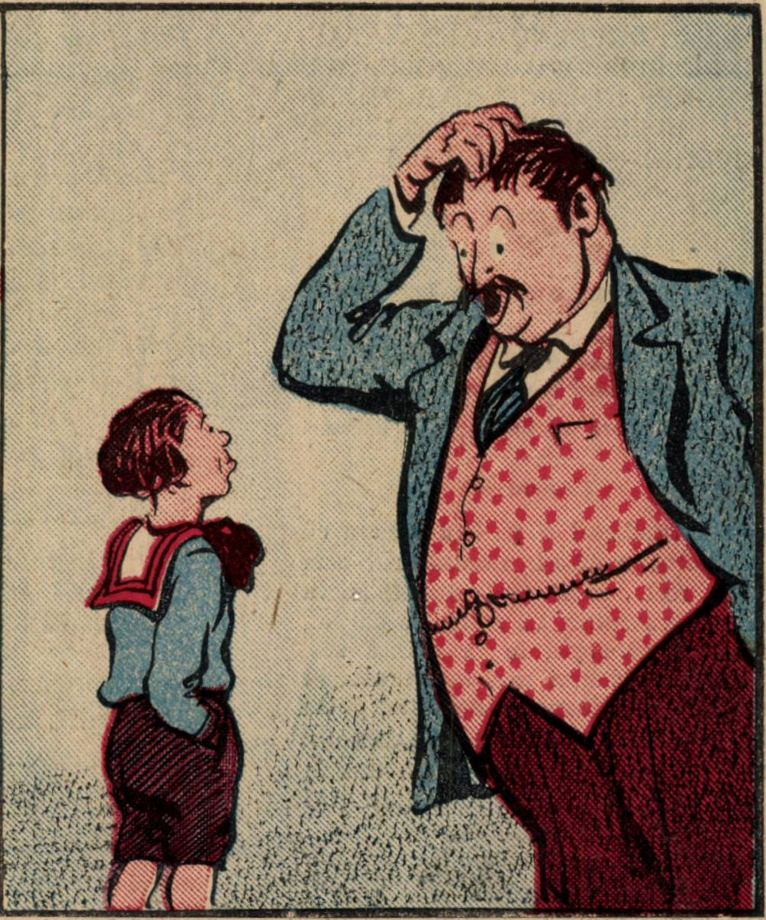

— Papa, tot te plângi tu că sunt scumpe cărțile de școală. Anul ăsta sunt hotărît să rămân repetent... ca să-ți fac economie.

lui, m'au făcut să mă cutremur în fața puterei cuvântului lor. Actorii aceștia sublimi jucau numai pentru mine, și fără să mă poată înșela. Privirea mea e ca aceea a lui D-zeu ; citesc în inimi. Nimic nu mi-e ascuns. Nu se refuză nimic celui care leagă și desleagă băerile pungei, sunt destul de bogat ca să cumpăr conștiințele acelora cari mână faptele miniștrilor, dela băeții-lor de biurou până la amantele lor : nu-i aceasta puterea ? Pot să am pe cele mai frumoase femei și desmierdările lor cele mai dulci : nu-i aceasta plăcerea ? Puterea și plăcerile nu rezumă ele oare toată alcătuirea voastră socială ? Suntem din aceștia vre-o zece la Paris, toți regi tăcuți și necunoscuți, stăpâni absoluți pe viața și pe soarta voastră. Ce e altceva viața dacă nu o mașină pusă în mișcare prin forța banului. S'o știi dela mine, mijloacele se confundă cu rezultatele ; nu veți isbuti niciodată să despărțiți sufletul de simțuri și spiritul de materie. Aurul e spiritul societăților voastre actuale. Legați prin aceleași interese ne întrunim odată pe săptămână la cafeneaua Themis, de lângă Pont-Neuf.

(Va urma)

Tragerea premiilor filatelice

Următorii au câștigat câte un lot de 50 mărci diferite din premiile filatelice ale ziarului nostru :

1) *D-na Victoria A. Antoniu*, str. Ștefan cel Mare, 311, Brăila.
2) *Traian Turtureanu*, str. Maramureș 3, Craiova.
3) *Seb. Ghimpețeanu*, str. Gloriei 10, Galați.
4) *Nicu I. Roșca*, str. g-ral. Tell 17, T. Jiu.
5) *Tudorița Ionescu*, str. Unirei 190 bis., Brăila.
6) *Florica Niculescu*, str. Cuza-Vodă 3, Caracal.
7) *D. Ștefănescu*, Cal. Călărași 245, Loco.
8) *Șerban Cesar Pascu*, str. Isvor 58 Loco.
9) *Maria Korcinski*, str. Unirei 51, Pascani.
10) *Virgiliu Isopescu*, str. Lascăr Catargiu 38, Iași.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 150 lei fiecare.

Poșta redacției

D. Nicorescu, Călărași. — Nu sunt lipsite de *simțire* versurile d-tale. Ar trebui să mai încerci însă... nu merge, de pildă,

„Eu cu versurile mele
Sufăr de-al tău dor“

Mai târziu vei înțelege și d-ta de ce nu merge.

Crème Simon

CREMA SIMON
Această cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.
CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei : crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra și Săpunul Simon

ANUL XLI. — No. 15. 3 lei exemplarul Duminică 12 Aprilie 1925

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

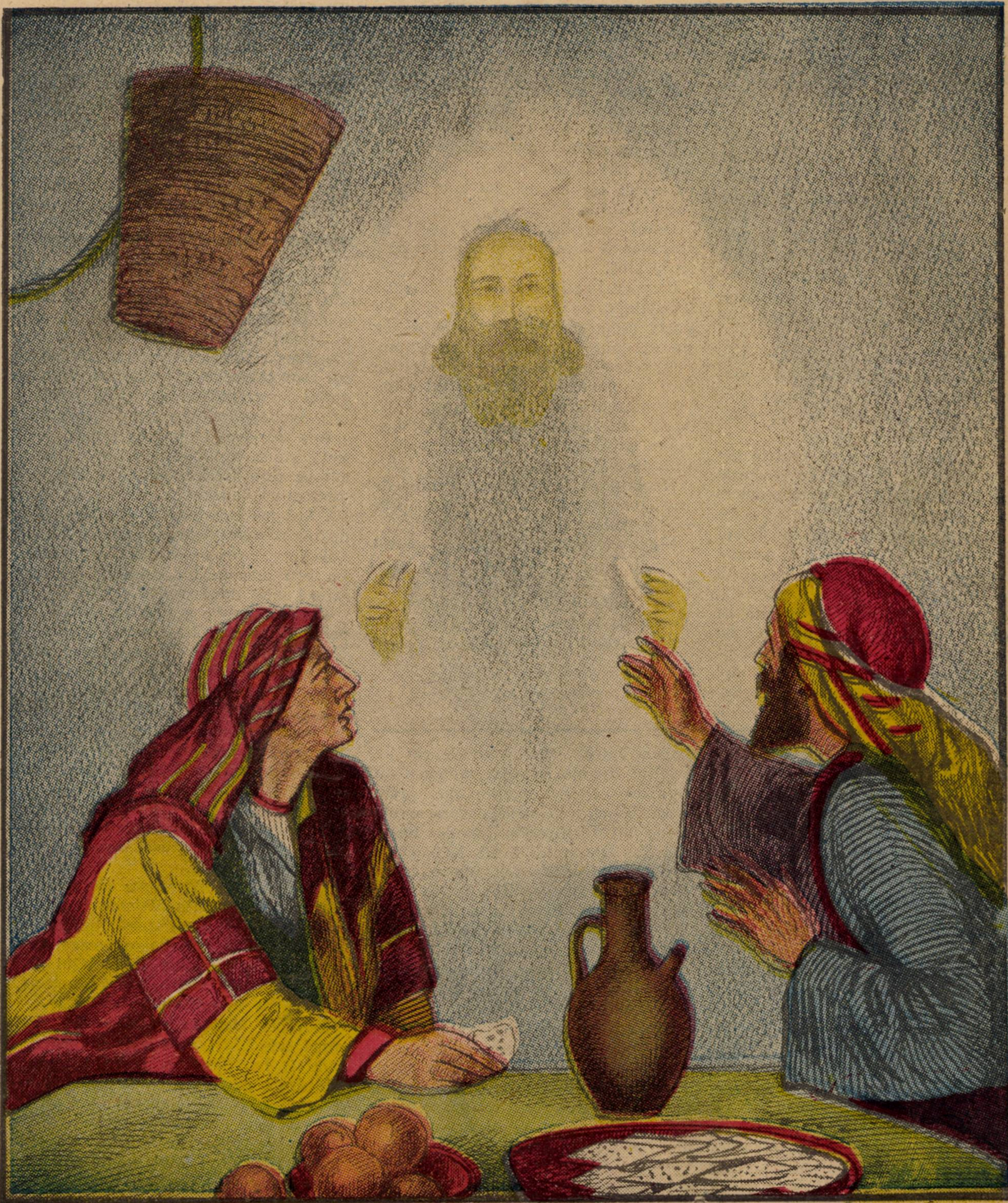

Apariția lui Cristos la Emaus — (Vezi pag. 2)

„Vin floriile cu soare“

de LEONTIN ILIESCU

Şi astăzi copilaşii, în Dumineca floriilor, se duc de dimineaţă la biserică, spre a-şi încinge mijlocul cu ramuri de salcie tânără şi fragedă.

Şi, an cu an, Duminici înflorite trec peste anii noştri, tineri şi bătrâni, împărţind bucuriile după vârstă şi după cum e omul aşezat în viaţă.

„Vin floriile cu soare
Şi soarele cu florii!“

spune graiul popular. Aşa cântă şi poetul inspirat. Soarele zilelor noastre e aşteptat încă să răsară odată cu primăvara României.

In aşteptarea mult visatei primăveri se cere să muncim ca grijile mărunte, necazuri şi amărăciuni, să nu mai facă noapte în sufletele noastre flămânde de pâinea bucuriei, de grâul înfrăţirii.

„Vin floriile cu soare..“ dar copilaşii simt şi ei că nu mai sunt vremurile copilăriei, aşa cum le-am trăit şi înţeles noi, părinţii lor, pe când eram şi noi copii, ca ei...

S'a spus deatâtea ori că suntem generaţie jertfită. Primim cu bucurie oncarea, dar avem şi o răspundere mare în faţa ei.

Avem răspunderea celor ce facem spre a pregăti urmaşilor o aşezare mai temeinică şi mai bună, ca ei să nu-şi blesteme strămoşii.

Drept aceia, se cere să lucrăm ca moşneagul nins de vremuri. Ca un grădinar al iubirii, acesta seamănă pe pământul lui Dumnezeu fără să-i treacă prin minte că va culege roadele semănăturii sale.

Moşneagul seamănă pentru alţii. Aci stă etica şi estetica preocupărilor sale. Când va pleca şi el de pe pământ, Duminici înflorite îi vor zâmbi acolo unde se va duce. Dar el nici măcar pentru ce-i se va întâmpla *dincolo*, nu face aceia ce face, pentru că n'aşteaptă răsplata nimănui, dar iartă greşala tuturor. Aşa e omul, care va sta senin în faţa lui Crist...

Iată pentru ce e vrednic să ne ostenim nu numai spre dobândirea de bunuri pământeşti, dar şi spre întrebuinţarea lor cumpănită, spre folosinţa tuturor.

Omul pe pământ nu e decât un gospodar al bunurilor ce i-au fost date să le aibă.

Gospodări-va bine aceia ce i s'a dat? Răsplata o va duce cu sine şi o va purta deapururi cu el, pentru că ea nu va muri nici după „moartea“ lui.

Astfel mi se destăinuie sufletul de florii şi par'că ascult concertul păsărilor din pădure, în dimineţile de April rugându-se naturii pe deasupra arborilor ce-şi înalţă braţele înflorite către cer.

Rugăciunea lor e mai presus de ruga omenească, dar înţelesul ei pare să fie acelaş:

Bine cuvântează, Doamne, pe cei rătăciţi. Bine cuvântează-i spre mântuirea lor!

Să poată spune şi ei, cu inima înflorită de iubirea aproapelui şi încărcată de daruri dumnezeeşti:

„Vin floriile cu soare
Şi soarele cu florii!..“

GLORIA IUBIRII

Gloria iubirii azi o cânt . . .
E fluidul, seva primăverii
Orga jelăioare a durerii
Risipeşte ultimul avânt

Gloria iubirii a Himerii,
E o sărbătoare pe pământ: —
Taina lui Osiris, zeul sfânt —
Al vieţii — visul învierii . . .

Fericirea râde visătoare . . .
Eunice — arată lui Petroniu
Luminişul vieţii vătoare. . .

Irizat, sub cer de antimoniu,
Nenoroc contemplă — ce ciudat e!..
Agonia clipelor uitate . . .

I. Olteniu

Răscolind amintirile

Debuturile lui Delavrancea

III

Debutul politic

Posedând cu un extraordinar belşug două din însuşirile ce se cer în primul rând omului politic: darul de a vorbi şi pe acela de a scrie, Delavrancea nu se hotărăşte totuşi să se avânte în arena politică, de şi'l ademeneau propuneri curtenitoare din ambele tabere, fiindcă pe vremea aceia aveam doar două partide politice.

La Delavrancea darul cuvântului s'a manifestat înaintea celuia al scrisului, cu mult înainte, pe când era într'a 5-a s'au a 6-a de liceu, n'aş putea preciza în care, dar reţin bine că era în acelaş clasă cu Mihai Ghimpa, unul din fraţii Goleşti, paremi-se Radu Novlean Bagaf, Tafeke. Murise profesorul lui, vestitul linguist Massim, antagonistul celuilalt linguist contimporan, profesorul Ţârcă, antagonism care a dat prilej lui Nichipercea (marele humorist Nae Orăşianu) să dea la iveală în revista lui *Ghimpele*, câte-va glume versificate foarte reuşite. Se ştie că pe când Massim pretindea să se pronunţe şi să se scrie: *naţione*, *raţione*, *sancţione*, Ţârcă cerea elevilor săi să zică şi să scrie: *năciune*, *răciune*, *sancciune* şi probabil, ca să dea dovadă de consecvenţă semna *Ţârcă*.

Murise, zic, profesorul Massim, şi hotărându-se ca printre cei ce urmau să-i facă elogiul funebru să fie şi un elev al liceului Sf. Sava unde profesase dispărutul, sorţii căzură pe elevul Barbu Ştefănescu (pe atunci nu adoptase pe Delavrancea).

Elevul Barbu Ştefănescu s'a executat şi a rostit o cuvântare în biserica Sf. Gheorghe unde s'a slujit mortul, aşa de magistrală, în cât toată asistenţa de corectitudinea dicţiunii şi mai ales de înălţimea imaginilor, se întreba cine putea fi imberbul acesta aşa de uscăţiv şi de puţin arătos, dar atât de impetuos şi de înflăcărat, iar profesorul Dem. Laurian, el insuşi un orator gustat cu reputaţie de mult făcută, care vorbise înaintea lui, nu se putu abţine de a nu-l îmbrăţişa faţă de toată lumea din biserică, lume care aproba prin lacrimi gestul acesta al maestrului Laurian.

A fost pentru elevul Barbu Ştefănescu un adevărat triumf ziua aceia şi colegii cu cari s'a înapoiat la internat nu i-au precupeţit admiraţia lor nici atunci, nici după aceia.

Debutul politic a fost precedat de debutul lui gazetăresc care s'a manifestat la *Epoca*, în chiar primele zile ale apariţiei acestui ziar întemeiat — cum se ştie—de marele român Nicolae Filipescu, cam imediat după înapoierea-i de la studii din Franţa. Aci Delavrancea colaborează sub pseudonim împreună cu Vlahuţă, dar după puţină vreme, absorbiţi în întregime de preocupări pur literare şi cu deosebire de revista lor, atunci înfiinţată, *Viaţa*, părăsesc amândoi *Epoca* şi renunţă la gazetărie.

Intr'o zi lui Delavrancea i se trimite răspuns că Eugeniu Stătescu ţine să-l cunoască şi să-i vorbească. Intâlnirea aceasta a fost hotărîtoare pentru Delavrancea şi constitue debutul lui politic, căci nu numai a reluat gazetăria dar s'a şi înregimentat politiceşte.

După ce Stătescu i-a zugrăvit în tonuri trandafirii activitatea şi programul la Ion Brătianu (casele erau peste drum în strada Colţei prin apropierea bisericei italiene) şi aci a primit bine cuvântarea şefului.

Marele vrăjitor de suflete care era Ion Brătianu, cu felul lui de a fi comunicativ şi atrăgător, întrebându-l între altele, ce-ar putea face pentru partid, Delavrancea spunea că i-a răs-

— Eu, d-le Brătianu, pot face tot ceia ce fac cei mai de seamă colaboratori ai d-tale.

După câteva zile dela această întrevedere a apărut ziarul liberal *Democrația* înființat pentru Delavrancea. Aci a scris el — pare mi se doi ani — o serie de articole cari l-au distins în gazetărie. Dispărînd însă ziarul, Delavrancea a trecut la *Voința Națională* unde împreună cu Gogu Cantacuzino și Ianovici a condus dispărutul cotidian scriind aci cele mai splendide filipice la adresa adversarilor semnându-le cu o stea.

A urmat firește câteva discursuri politice la Dacia cari l-au consacrat definitiv, până la ivirea unui scaun vacant la al II-lea de Cameră în Prahova, pe care ocupându-l, a avut prilejul să se manifeste și în parlament, așa cum se știe că s'a manifestat.

V. Bilciurescu

⁂

Christos la Emaus

(Vezi ilustrația din pag. I.)

Tabloul lui A. Sourde „Cristos la Emaus" amintește întâmplarea care este așa de simplu și mișcător descrisă în Evanghelia lui Luca în capitolul 24: „Doi din apostolii lui Christos se duceau pe drumul de la Emaus. Pe drum se apropie de ei cineva, dar ochii lor erau „opriți" și ei nu recunoscură în El pe Mântuitorul. Și se apropiară ei toți trei de satul în care mergeau. Și El se arată că vrea să meargă mai departe. Dar ei îl reținură, spunându-i „Rămâi cu noi, pentru că ziua se lasă spre noapte". Și El intră cu ei. Și când El rămase cu ei, El luă pâinea o binecuvântă și rupând-o în două le-o dete lor. Atunci li se deschiseră ochii și ei îl recunoscură pe El. Dar El se făcu nevăzut lor".

⁂

Dor de primăvară

Din trup de flori, din muguri fragezi,
Ce-apar pe vechea lor povară,
Renasc dorinți și'n dor de viață,
Revarsă dulcea primăvară.

Din volbura albastră-a zării
Au prins cocori să vină iară,
Privighetori, să-și cânte trilul,
In aburi calzi de primăvară.

Se'mprăștie-ale iernei neaguri
Și-un limpede cucernic soare,
Prin raze-și flutură izbânda,
Ce-o'mbie'n muguri verzi și'n floare..

Aurel Dumitrescu

Săptămâna Patimilor în pictură

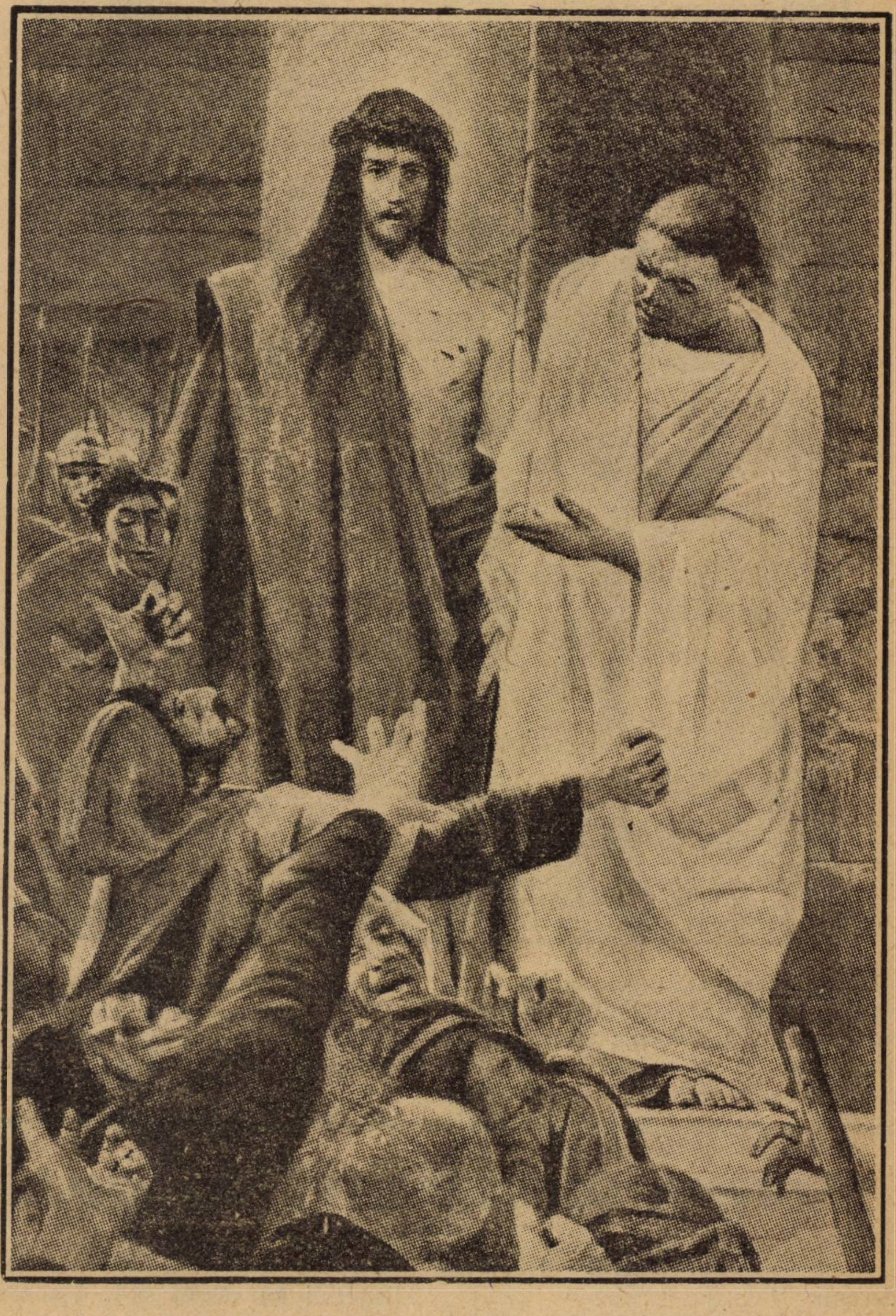

Suferințele îndurate de Mântuitorul în săptămâna patimilor au inspirat pe mulți pictori din întreaga lume care au căutat să pună pe pânzele lor momentele principale din această viață pământească a lui Hristos.

Tabloul lui *Verencrogh*, pe care pictorul l'a intitulat *„Iată omul!"* *„Ecce homo!"* reprezintă pe Pilat în clipa când arată mulțimei pe Hristos și o întreabă dacă acesta e omul care trebuie pedepsit pentru învățătura lui, iar mulțimea nebună de ură îi răspunde: *„Ucide-l!"*.

Tabloul lui *Ghirlandajo*, pictor din evul mediu, care în lucrarea lui îmbracă unele personagii în costumele epocei, cum au făcut de altfel și alți pictori vechi, ne arată drumul Mântuitorului spre Golgotha.

Pictorul *Kehler* în tabloul lui a redat ultima suflare a lui Hristos pe cruce și a intitulat lucrarea sa *„S'a sfîrșit"*. In această scurtă frază e toată tragedia *Aceluia* care a primit moartea pentru binele omenirii.

Tabloul pictorului grec *E. Kasparides* intitulat *„Coborîrea în mormânt"* exprimă momentul mișcător de care vorbește evanghelistul Luca *„Au venit chiar femei, cari au urmat pe Isus din Galilea și au privit mormântul și cum a fost așezat trupul Lui"*.

Aceste cuvinte ale Evangheliei și altele cari au servit pictorilor de a le întruchipa în imagini așa de vii, redau prin tablourile care au fost inspirate de ele și mai bine, momentele de suferință ale Mântuitorului și le fac mai bine înțelese. Generație după generația pătrunde în înțelesul acestor cuvinte și trăește cu ele, după cum generații de artiști reușesc să facă astfel ca omenirea să înțeleagă și mai bine aceste cuvinte.

cuprinde tot mai mult cu lumina lui spațiul Universului — și va fi o vreme când flacăra dragostei de oameni va lumina pe toți și va fi conducătorul și izvorul vieței. Despre

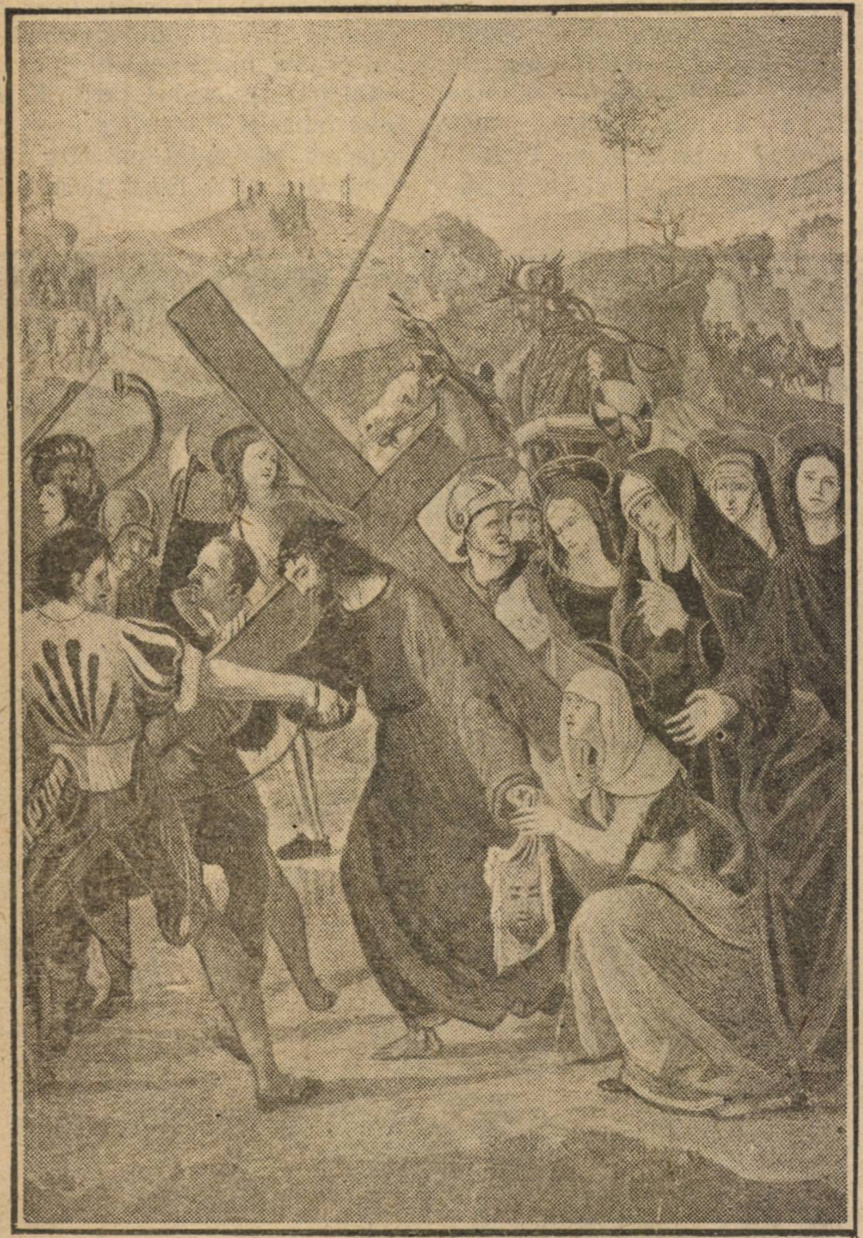

Din copilărie trăim cu tablourile și imaginele acestui trecut îndepărtat, care ca un foc puternic aprins pe un munte stăpânitor a toate, luminează veacurile și oamenii. Și focul acesta aceasta ne vorbește tablourile pictorilor care-și sacrifică talentele și geniile lor pe altarul flăcării vecinice și curate care este iubirea de oameni.

D.

De ce frumoșii tăi ochi plâng

De ce frumoșii tăi ochi, oare
Au fost ursiți mereu să plângă
Și-a lor lumini mângâetoare
Numai durerea s'o resfrângă?..

De ce azi gura ta nu are
Surîsul dulce de-altă dată,
Și inima ți tremurătoare
Par'ca uitat de lumea toată?..

In urma ta merg și-azi pe drum,
Privind și eu tot spre pământ,
Iar bietele'mi nădejdi, acum,
Sunt flori ce cresc pe un mormânt..

S. Codreanu-Câmpina

Impresionismul în artă

Impresionismul datează de câteva decenii.

E o inventie a pictorului *Claude Monet*, care a intitulat astfel un tablou al său expus la „Salonul oficial" din Paris la 1889. Acest tablou reprezenta un piesagiu, o impresie după natură.

O întreagă artă plastică și literară s'a născut din această concepție.

Impresionismul e o abatere dela realism, e o stăpânire a realității sau o dominarea acesteia prin intuiție.

Artiștii desgustați de excesele realismului au căutat să-l idealizeze, adică să redea nu numai o copie sau o fotografie a realității, ci au încercat să transpună sentimentul și starea lor sufletească de-atunci în peisagiul văzut sau în bucata literară pe care o creiau. Numai era natura moartăsau privită indiferent, ci însuflarea (Aneiferung) unei simțiri adânci în redarea unui colț de natură.

*

Impresionismul în arta plastică, mai ales în pictură, a dat cele mai însemnate talente, însă, în ceiace ce a produs mai remarcabil acest impresionisme e critica ce poartă acest nume.

In arta plastică e mai greu de deosebit nuanța impresionistă de ceiace privește technica în genere a acestei arte

Insistăm mai mult asupra importanței impresionismului în literatură, fiindcă influența lui este mai mare și mai decisivă în această direcție.

In ce privește literatura, impresionismul a născut o nouă școală literară și a creiat acea pleiadă de critici, cari a dat literaturii franceze cele mai de seamă nume din ultimii 35 de ani ca *Jules Lamaître, Emile Faguet, Anatole France, Paul Bourget, Remy de Gourmont* și *Paul Souday*.

Toți acești scriitorii au rupt-o cu vechea școală tradiționalistă franceză și s'au dedat acestei specialități, care a creiat cele mai frumoase și cele mai durabile opere de critică literară. Toți acești critici s-au prevalat dela *Sainte-Beuve*, pe el l-au ales ca strămoș, ca maestru și ca predecesor.

*

Impresionismul arată simțirea noastră, simpatia sau antipatia noastră, amintirea sau experiența noastră la citirea unei opere de artă.

Ca să înțelegem complect și bine epoca și opera lui *Rabelais* sau *Montaigne* de pilda, sau a oricărui scriitor sau artist în genere, avèm imediată nevoie de-o explicație, de reconstituirea societății în care au trăit acești artiști, fiindcă numai astfel îi vom putea pricepe cum trebue. Cu modul acesta critica a devenit indispensabilă cititorului de azi.

Pentru a înțelege un scriitor sau pe un poet antic, modern sau contimporan, publicul are de nevoie de intervenția și explicația criticului erudit, competent și obiectiv.

*

Majoritatea oamenilor de azi nu au timp să citească mult sau să se pună în curent cu toată producția literară din trecut. Ca să facă aceasta le trebue o viață întreagă de muncă, de sforțări și de sacrificii. In cazul când ai vreme, totuș nu poți cunoaște toate literaturile și toate manifestările culturale din lume.

Pentru a ajunge la o opinie proprie îți trebue o experiență în domeniul acesta de zeci de ani și ți mai trebue o vastă cultură, cel puțin pentru cunoașterea literaturii clasice și a câtorva din literaturile mari moderne. In orice caz, trebue să cunoști, în linii generale, toată producția spirituală a epocei tale.

Criticul impresionist reprezintă quintesența inteligenții și a creațiunii artistice. Asemenea critici sunt călăuze sigure și interpreți fideli ai gândirii tale proprii.

Mulți cititori, cu pregătirea necesară, pot aprecia singuri, fără a fi îndrumați de critici, valoarea reală a unei opere literare.

*

Impresionismul a devenit o nouă manifestare intelectuală, o creațiune artistică proprie, iar critica lui Sainte-Beuve sau a lui Taine, Jules Lamaître sau Remy de Gourmont e tot așa de folositoare și tot așa de prețioasă, ca lucrare literară, ca și opera lui *Hugo, Balzac* și *Flaubert*.

Impresionismul, devine prin critica, cel din urmă produs al spiritului și al concepției artistice. El domina arta de azi, fără contestație, în toate domeniile.

G. Niculescu-Varone

SONET

Când zâmbitoare mi-ai ieșit în cale
Era ca și acum tot primăvară.
Cocorii duși, veneau în cârduri, iară
Și cântec răsuna pe'ntreaga vale.

Și-atunci, ca și acum pe bolta clară,
In nopțile senine — aceleași stele pale
Sclipeau tăcut... și tot cu aceiași jale
Cânta pârâul tainic dela moară...

De-atunci nu-i mult... Și totuși cât îmi
[pare!
Trei primăveri cu nopți și-amurguri
[line,
Svârlite'n valul vremii călătoare;

Și'n drumul lor nebun spre-albastra
[zare
Din sbor te-au smuls, pe veci chiar și
[pe tine,
Iubita mea, cea mai frumoasă floare...

George Nedelea

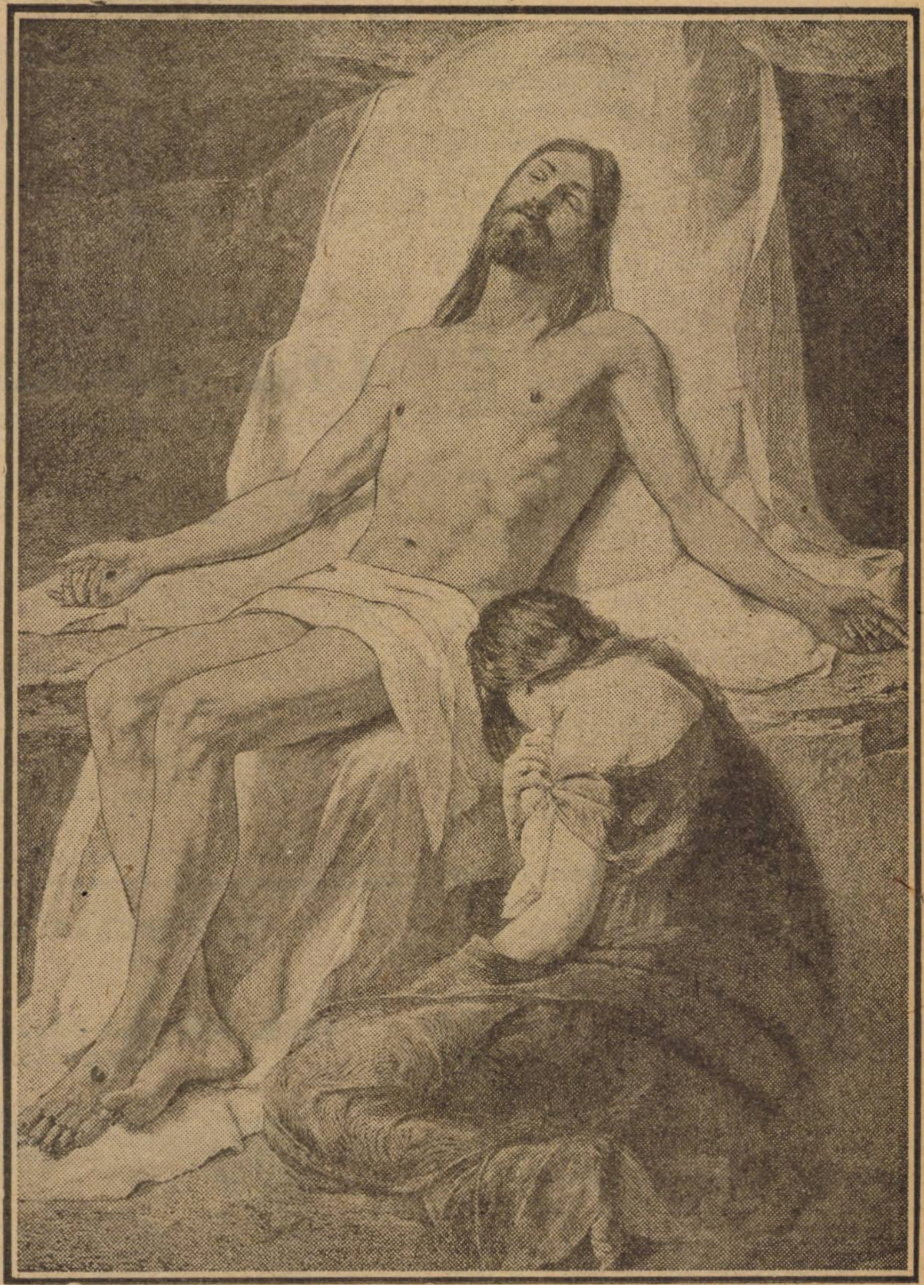

Vezi articolul : Săptămâna Patimilor în pictură.

Impăcarea

de François Coppée

Domnul și doamna Gridel deși erau căsătoriți nu se văzuseră de vreo trei ani. De aceia scoaseră fiecare o exclamație de uimire pomenindu-se deodată față în față în Avenue de l'Opéra.

— Elena !...

— Raoul !...

Acesta urmă numai decât :

— Ce mai faci ?

— Bine mulțumesc... Sunt fericită că te-am întâlnit.

— Si eu sunt încântat, draga mea... Imi dai voie să-ți ofer un ceai.

— O! dacă ne-ar vedea lumea împreună, ce-ar zice ?... Mai bine să ne plimbăm puțin...

Porniră câțiva pași în tăcere. După câteva secunde Raoul reluă :

— Ți-ai regăsit liniștea ?

— Asta e o întrebare pe care ași fi trebuit să ți-o pun d-tale...

— Mie ? Și pentru ce ?

Elena reluă zâmbind :

— Fiindcă d-ta aveai nevoie de libertate....

— Se poate... recunoaște însă că nu eram făcuți să trăim împreună.

— Am recunoscut-o...

— E drept. Ne cicăleam toată ziua... Pe urmă ne-am despărțit ca doi tovarăși a căror asociație n'a putut să meargă dar care totuși și-au păstrat o stimă și o afecțiune reciprocă...

Urmă o clipă de tăcere, după care doamna Gridel reluă :

— Și acum ești mulțumit ?... Lucrezi ? Gridel răspunse, întorcând privirile :

— Da...

— Cu toate astea mi se pare că nu prea ai publicat mare lucru.

— Ei da, nu lucrez de loc!... Nu fac nimic... Nu pot... A! am vrut să muncesc ca în trecut când nu eram însurat și totuși nu pot... Mă plictisesc... Nu pot să mai rămân acasă... Fug cât pot mai departe de casă... Și când mă întorc trebue să îndur prezența nesuferită a unei slujnice care nu știe să-mi îngrijească lucrurile. Toată casa e plină de praf... De aceia mi-am procurat o cârpă pe care o țin într'un sertar și cu care îmi curăț mobilele... In fine ce să-ți spun, am moștenit apucăturile d-tale... Ții minte... Toată ziua erai în spatele meu să rânduești lucrurile din biuroul meu...

Și praful... Erai o dușmană neîmpăcată a lui și cu toată lupta întreprinsă împotriva lui, nu reușeai niciodată să-l învingi...

— Da, da știu, îngână Elena clătinând capul... Dar știi că e timpul să întrerupem convorbirea noastră.

— O! de ce așa repede... De ce nu vrei să iei un pahar de ceai cu mine?...

Ea zâmbi:

— Fiindcă n'ar fi convenabil.

Apoi, după o clipă de tăcere ea zâmbi din nou și adaugă:

— Dar știi ceva... Suntem la doi pași de casa mea... Paharul acesta de ceai am să ți-l ofer eu însă-mi...

— A! iată o ideie strașnică.

Apartamentul doamnei Gridel era foarte bine rânduit și mobilat cu mult gust. Dar imediat Raoul observă că era ceva schimbat în felul de viață al soției lui. Numai era aceiași ordine din trecut. Instictiv el trecu degetul pe o masă de marmoră care se afla în mijlocul odăiei și constată că masa era plină de praf.

Elena care urmărise privirea lui, surprinse gestul lui Gridel. Ea se împurpură la față și rosti:

— Ce trebue să crezi despre mine?.. M'am schimbat mult, nu e așa?... Ce vrei... Nu mai am nici o tragere de inimă pentru ordinea care te enerva atâta odinioară... La ce mi-ar servi ca azi când sunt singură?

Raoul luă mâna soției lui și îi zise:

— Draga mea Elena, am fost mai aproape unul de altul de cât ne-am închipuit... Și dovada e că ne-a fost deajuns ca să ne părăsim pentru ca să ne simțim stingheriți... Ne-am comunicat reciproc tot ceeace purtăm în suflet.. Și poate că.. odată.. cu timpul... vom putea stabili o medie între noi.

— O medie suportabilă? întrerupse Elena cu un zâmbet mișcat

— Și care ne va produce o mare mulțumire.. Vrei *tu* să încercăm?

— Dar *tu* vei lucra cel puțin?

— Dacă ți-aș spune da, voi avea aerul că sunt un egoist.. Nu trebuie să facem planuri..

— Ai dreptate, aceasta este adevărata înțelepciune.

— Și acum draga mea, zise Raoul după ce amândoi soți se îmbrățișară, du-te și pregătește ceaiul... Mi-aduc aminte că-l preparai foart bine.

Trad. de **C. A. I. Gh.**

Ințelepciunea evreiască

Cartea proverbelor

Extrase din cărțile sfinte

Este o plăcere pentru cel drept să practice dreptatea.

* * *

Există aur, există perle, dar buzele înțelepte sunt nestimate.

* * *

Mă sărută pe buze acel care îmi răspunde cuvinte adevărate.

* * *

Nu este rațiunea care îi place prostului, ci aceasta-i ecoul ideilor sale.

* * *

Acela care răspunde înainte de a fi ascultat, arată nebunia sa și merită să fie confundat.

* * *

Când un înțelept vorbește cu un prost, fie că se supără sau râde, nu se vor înțelege.

* * *

Ferul ascute ferul, așa și omul ascute omul.

* * *

Săracul este odios chiar și amicului său.

* * *

Inima cunoaște propriile mâhniri și un străin nu poate să-i împartă bucuria.

* * *

Chiar și în râs, inima găsește durere.

* * *

Inima fericită este un ospăț continuu.

* * *

Pe prieten îl iubești în orice vreme, în nenorocire el devine frate.

*

Un inel de aur în râtul porcului, astfel este femeia frumoasă și proastă

Trad. **Paul B. Marian**

Cronica medalistică

de C. A. ORĂȘIANU

1789. Medalia bătăliei dela Focșani între armatele ruso-austriace contra turcilor

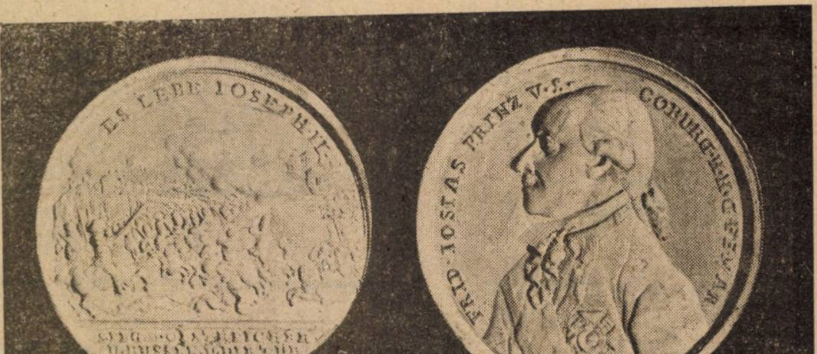

(Col. St. Capsa)

Pământul țărilor române a fost de mai multe ori teatrul războelor dintre alte țări.

Așa a fost și în anul 1789, când la Focșani s'a dat o bătălie între armatele ruso-austriace și cele turcești, care au fost învinse. Cu ocazia acestei bătălii, s'au bătut la vreme, medalii comemorative de 48 m.m. de aramă și de un aliaj de plumb cu bismut.

Avers. Bustul cu profilul spre stânga al împăratului Austriei Iosef al II-lea. pe margine inscripția: FRID. IOSIAS PRINZ V. S. COBURG. K. K. G. FE. MAR. Bustul în partea unde sfârșește mâna are litera R. Desigur inițiala numelui gravorului.

Revers. Un câmp de bătae, pe care se luptă cavaleria austro-rusă cu cea turcească.

In dosul cavalerii se zăresc trupe de infanterie.

Dedesubt pe patru rânduri legenda: SIEG. D. OESTREICHER. U. RUSSEN. U. DIE TURKEN BEY FOKSAN D. 31 IUL. 1789. Deasupra: ES LEBE IOSEPH II.

O curiozitate: în partea de jos a acestei medalii, care e de plumb cu bismut, are străbătut dintr'o parte în alta un nit de aramă ce corespunde la avers în partea de jos a bustului sub decorație și la revers în dreptul literilor UL din legenda 31 IUL. 1789.

1859. Medalia „Deputatul este inviolabil“

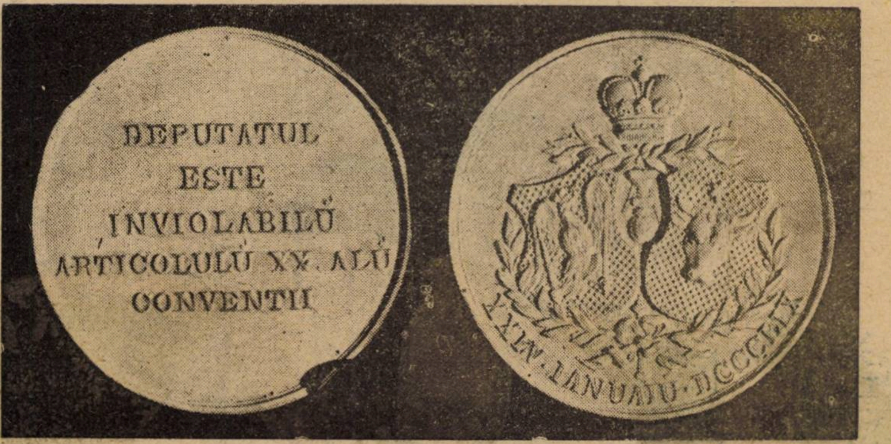

După alegerea lui Alexandru Ion Cuza ca domn al Moldovei la 5 Ianuarie 1859, Camera din București în ziua de 24 Ianuarie l'a proclamat și ea domn.

Acest fapt după cât s'a dovedit până acum este actul politic cel mai de seamă. Datorită lui, mica Românie înjghebată cu timiditate la 1859 a putut să afirme cu tăria la 1916 dreptul ca românii și teritoriile românești aflate în afara granițelor ei, să se alipească și să formeze o Românie Mare la 1918.

Cu ocazia marului act dela 24 Ianuarie 1859 s'au bătut medalii de argint în mărime de 51 m. m.

Avers. In mijloc mărcile Munteniei (vulturul având în ghiare spada și sceptrul) și Moldovei (capul de bou cu steaua între coarne). Deasupra oramură de laur peste care e o coroană domnească. Dedesubtul mărcilor sunt două ramuri de lauri legate la un cap cu o panglică.

In marginea de jos inscripția: XXIV. IANUAIU. DCCCLIX.

Revers. In mijloc pe cinci rânduri legenda: DEPUTATUL ESTE — INVIOLABILU — ARTICOLUL VXX. ALU — CONVENTII.

NOROCUL

(după Baudelaire).

Ca să ridic așa povară
Dă-mi tu, Sisif, a ta voință.
Vreau să lucrez cu stăruință
Dar Arta-i lungă, Timpul sboară,

Nu către vre-un mormânt celebru
Ci către un țintirim uitat
Biet sufletu-mi îndoliat
Se'ndreaptă'n ritm de marș funebru.

O! câte nestimate care
Dorm pe vecie părăsite
In întuneric și uitare!

Și câte flori cu mândră haină
Nu-și risipesc nebănuite
Parfumul dulce ca o taină.

Ana Codreanu Niculescu

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

Acolo, între noi, dăm pe față misterele finanței. Nici o avere nu poate să ne mintă, cunoaștem secretele tuturor familiilor. Avem un fel de CARTE NEAGRA în care înscriem notele cele mai importante asupra creditului public, asupra băncilor, asupra comerțului. Cazuiști ai Bursei, noi formăm un Sfânt-Oficiu care judecă și analizează acțiunile cele mai neînsemnate ale tuturor oamenilor cari au vre-o avere oarecare, și nu ne înșelăm niciodată. Unul supraveghează fondul judiciar, altul fondul financiar, un altul fondul administrativ, un al patrulea fondul comercial. Eu am supravegherea fiilor de familie, a artiștilor, a oamenilor de lume, a judecătorilor, partea cea mai emoționantă a Parisului. Fiecare ne destăinuește secretele vecinului. Pasiunile înșelate, vanitățile rănite, sunt vorbărețe. Vițiile, dezamăgirile, răzbunările, sunt cei mai buni agenți de poliție. Ca și mine, toți confrații mei s'au desfătat cu toate, s'au săturat de toate și-au ajuns să nu iubească puterea și banii decât pentru putere și pentru bani, în ei înșiși. Aici, urmă el arătându-mi odaia lui goală și rece, amantul cel mai înflăcărat care s'aprinde într'altă parte pentru o vorbă și scoate sabia pentru un nimic, se roagă în fața mea cu mâinile împreunate! Aici negustorul cel mai trufaș, aici femeea cea mai mândră de frumusețea ei, aici militarul cel mai orgolios, toți se roagă cu ochii în lacrimi, sau de turbare sau de durere. Aici se roagă artistul cel mai celebru și scriitorii ale căror nume sunt făgăduite posterității. Aici însfârșit, adaugă el ducându-și mâna la frunte. se află o balanță în care se cântăresc toate moștenirile și interesele întregului Paris. Spune-mi dacă mai crezi acum că nu se ascund fericiri sub masca asta albă de a cărei impasibilitate te-ai mirat așa de des? sfârși el întinzând spre mine fața lui palidă care parcă mirosea a argint.

M'am întors în odaia mea uluit. Bătrânul ăsta pipernicit și uscățiv crescuse cât un munte. Se schimbase în ochii mei, într'o imagine fantastică în care se personifica puterea aurului. Viața, oamenii, îmi inspirau groază. Așa dar, totul să se reducă la bani? mă întebam eu necontenit. Mi-aduc aminte că n'am putut s'adorm decât foarte târziu. Nu-mi eșea din gând frumusețea contesei. Mărturisesc spre rușinea mea că ea întuneca cu totul imaginea simplei și curatei fănturi închinată muncei și vieței umilite; dar a doua zi de dimineață, prin negura risipită a somnului, dulcea Jenny îmi apăru în toată frumusețea ei, și de-atunci nu m'am mai gândit decât la dânsa.

— Vrei un pahar cu sirop? zise vicontesa întrerupând pe Derville.

— Bucuros, răspunse el.

— Dar nu văd nimic în povestea d-tale care să ne privească, zise doamna de Grandlieu sunând clopoțelul.

— Ei drace! exclamă Derville. scoțând înjurătura lui obișnuită, pun rămășag că o să trezesc pe d-ra Camilia spunându-i că fericirea ei atârna odinioară de tata Gobseck; și cum el a murit în vârstă de 89 de ani. domnul de Restaud va intra în curând în stăpânirea unei averi imense. Aici însă trebue să vă dau oarecari lămuriri. Pe Jenny Malvaut... o cunoașteți, e nevasta mea!

— Bietul băiat, glumi vicontesa, ar fi în stare s'o mărturisească în fața a douăzeci de inși, cu sinceritatea lui admirabilă. — Aș striga-o Universului întreg, răspunse avocatul.

— Bea, bea bunul meu Derville. N'o să fii niciodată decât cel mai bun și cel mai fericit dintre oameni.

— Te-am lăsat în strada Helder la o contesă întrerupse unchiul redeșteptându-se dintr'o ușoară ațipire. Ce ai făcut acolo?

— Câteva zile în urma convorbirei cu bătrânul olandez, îmi trecui teza reluă Derville. Mi-am luat licența în drept, și m'am înscris în barou. Increderea pe care bătrânul avar o avea în mine creștea din ce în ce mai mult. Ii dam consultații gratuite asupra afacerilor spinoase în cari se angaja după date sigure. și cari ar fi părut rele tuturor practicienilor.

Omul ăsta, asupra căruia nimeni n'ar fi putut să aibă nici cea mai mică putere, asculta cu oare-care respect

Om milos

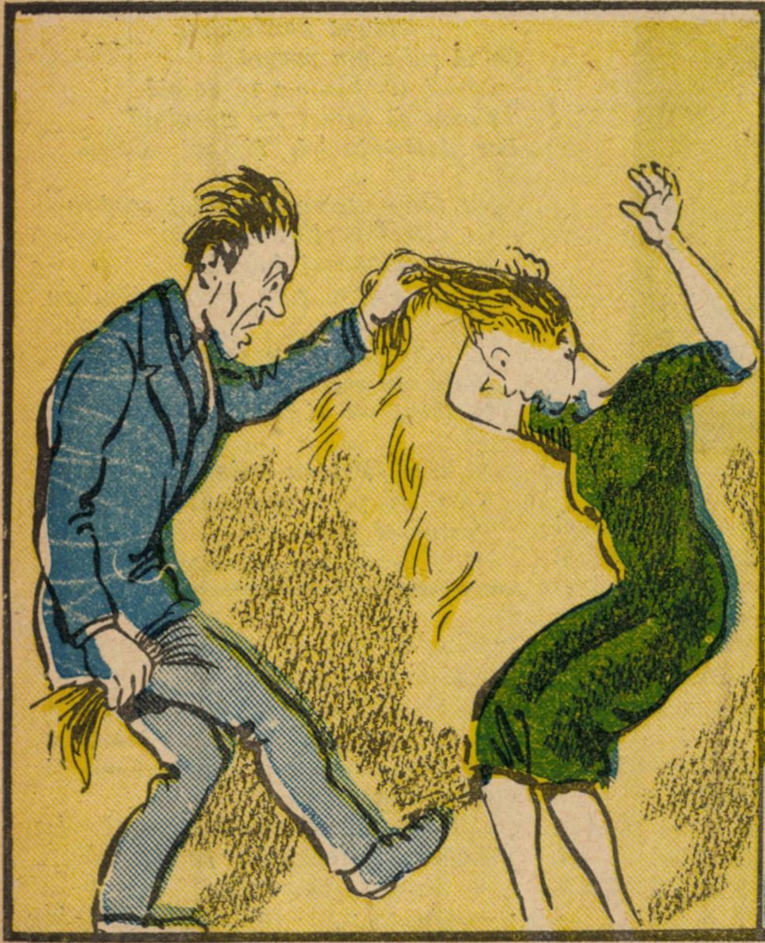

— Na!... Să te învăț minte să te mai tunzi „a la garconne" și să-ți prăpădești părul!...

Adevărata cauză

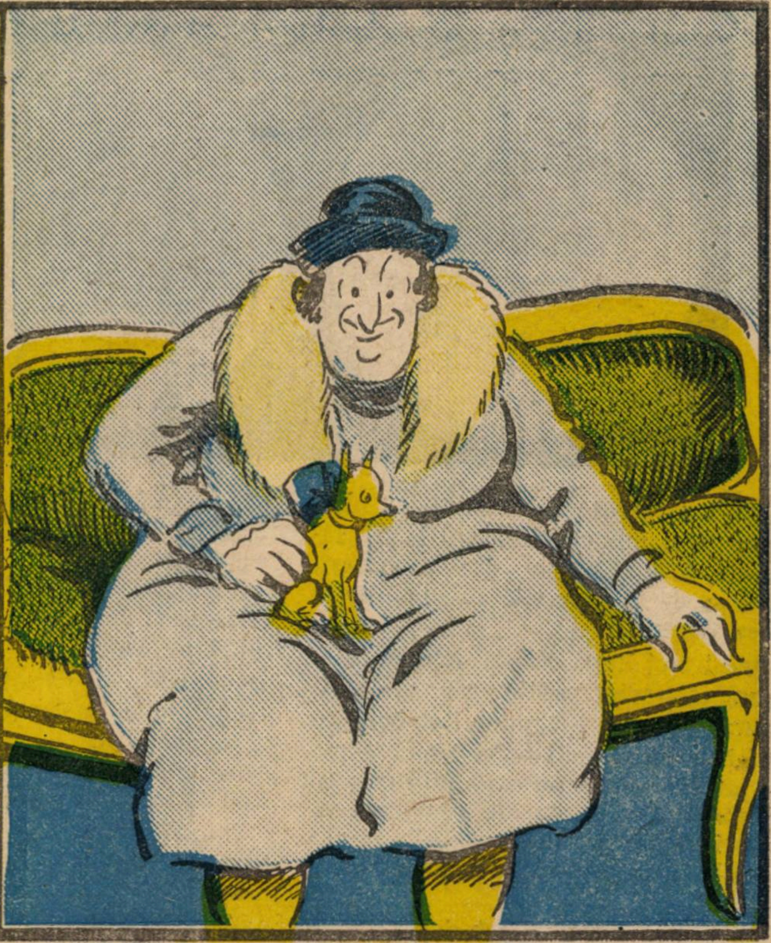

— Dă-te jos Bubică, nu vezi că rupem canapeaua?...

sfaturile mele. Dar e adevărat, că ele totdeauna îi erau de folos. In sfârșit, în ziua în care am fost numit notar șef al biuroului în care lucram de 3 ani părăsii casa din strada des Grès, și mă stabilii la patronul meu care-mi dădea masă, casă și 150 de lei pe lună. A fost o zi frumoasă aceea! Când mi-am luat rămas bun dela cămătar, nu-mi arătă nici amiciție nici displăcere și nici nu mă pofti să vin să-l văd: îmi aruncă numai una din acele priviri cari, la el păreau întru câtva că trădează darul profeției. După opt zile primii vizita fostului meu vecin, îmi aducea o afacere destul de grea, o expropriere: continuă să-mi ceară consultații gratuite și o făcea cu atâta lipsă de jenă, ca și când m'ar fi plătit. La sfârșitul celui de-al doilea an, patronul meu, om de petreceri și risipitor, se găsi într'o mare strâmtoare și fu silit să-și cedeze biuroul. Cu toate că pe atunci biurourile de notariat nu dobândiseră valoarea colosală pe care o au astăzi, patronul meu îl ceda cerând numai o sută cinci-zeci de mii de lei. Un om activ, instruit, inteligent, nu putea să trăiască în chip cinstit, să plătească dobânda acestei sume și să achite toată datoria în 10 ani, dacă ar fi izbutit să inspire încredere cuiva. Eu, al șaptelea copil al unui mic burghez din Noyon, n'a- și nu cunoșteam în lume alt capitalist în afară de tata Gobsek. Un gând ambițios și nu știu ce rază de speranță îmi dădură curajul să mă duc la dânsul. Intr'o seară deci o luai domol spre strada des Grès. Inima îmi bătea cu putere când am bătut la poarta casei lui posomorâte. Imi aminteam de tot ce-mi spusese odinioară bătrânul avar, într'un timp când eram departe de a bănui violenta frământărilor cari începeau în pragul acestei case. Așa dar mă duceam și eu să-l rog ca atâția alții!

Ei bine nu! îmi zisei, un om cinstit trebue să-și păstreze oriunde demnitatea Nu trebue să comiți o lașitate pentru toate averile lumei. Să ne arătăm tot așa de pozitivi ca și dânsul. Din ziua plecărei mele tata Gobsek închiriase și odaia mea ca să nu mai aibă vecin; în mijlocul ușei făcuse o mică ferestrue cu gratii, și nu-mi deschise decât după ce mă recunoscu.

(Va urma)

Crème Simon

CREMA SIMON
Aceasta cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.

CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra și Săpunul
Simon

„UNIVERSUL LITERAR"
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Aprilie 1925
CUPON No. 4

Universul Literar
Cuponul Nr. 20
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului" printre cari și 3 CASE.
Tragerea în primăvară

ANUL XLI. — No. 16. 4 lei exemplarul Duminică, 19 Aprilie 1925.

UNIVERSUL LITERAR
DE PAȘTI

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

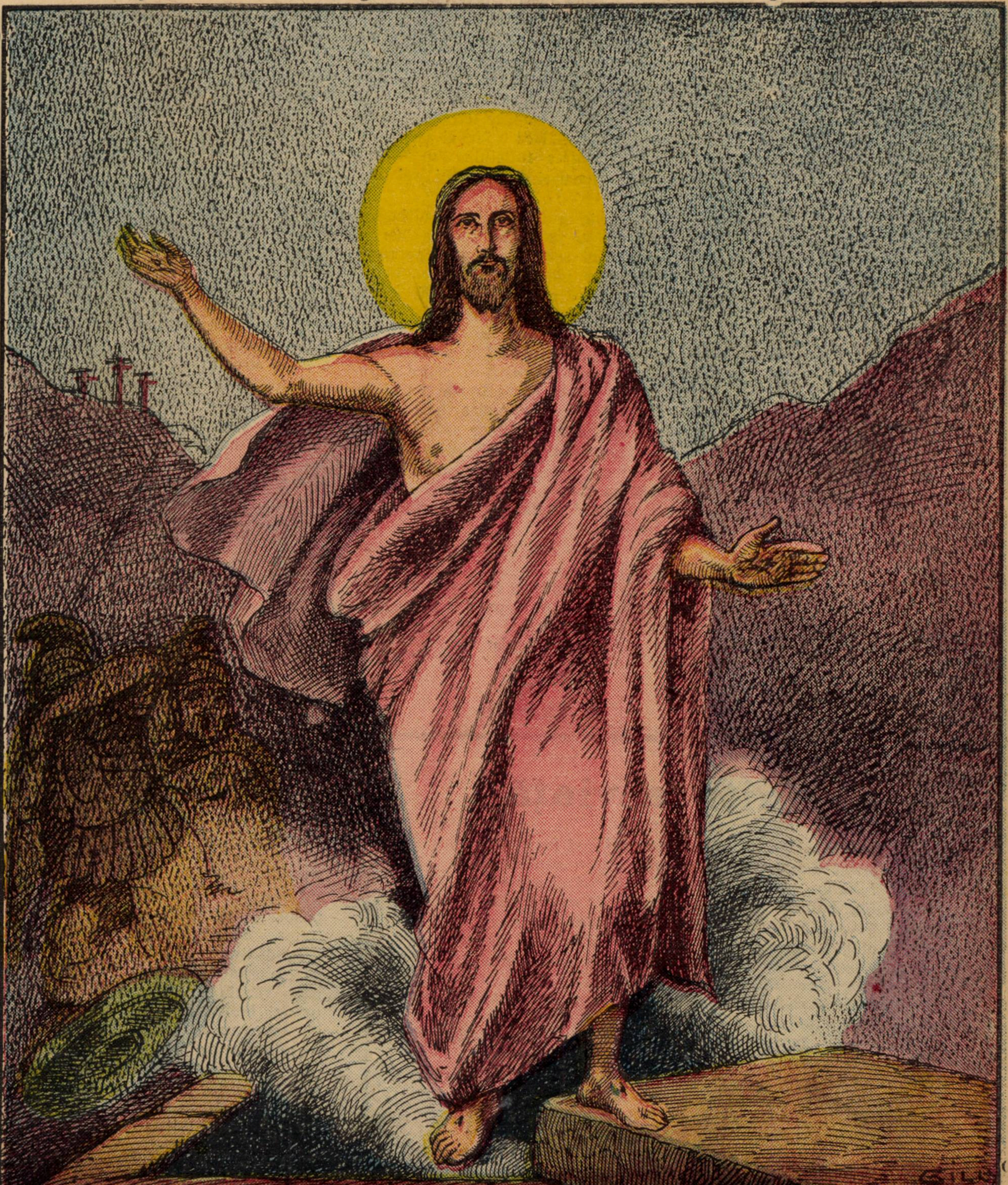

Cristos a înviat!...

de LEONTIN ILIESCU

Datina ne chiamă la credință odată cu sunetul clopotelor. Clopotele ne-au păzit, în zilele grele, de păsările prevestite de Apocalips, plăsmuite de oameni...

Datina ne'ndreaptă spre Iisus, de și *sufletul* ar trebui să ne cheme la *El*...

Sufletul ne e însă prea încătușat în temnița vrajbei și de-aceea greu ne este ca să-l desrobim.

Cel puțin, în noaptea luminată a Invierii, omul cel rău, cel ce caută pricină pruncului și, ca lupul din fabulă, pretinde că mielul i a turburat apa, să coboare o clipă în sufletul său, în aceia ce i-a mai rămas drept suflet, și, coborând acolo, să se cerceteze cu luare aminte, iar, dacă se va găsi pe sine în păcat, să-și spele cu lacrimi nesocotința, ca să fie iertat.

Iertat va fi atunci și de Dumnezeu și de oameni, căci aceasta va însemna că Iisus n'a bătut zadarnic la ușa sufletului său.

Se va simți ca după o rugăciune rostită cu suflet curat, sau ca în fața mărețiilor firii, când le privești de pe piscuri...

Păcatele lui de-abia le va zări de sus, din înălțimea sufletească până la care se va fi ridicat...

Iar omul cel bun, în noaptea luminată a Invierii, când, prin miriadele de ferestre de sus, Iisus contemplă miriadele de suflete din infinit, să cugete cât mai mult și mai adânc la îndreptarea celor ce nu sunt ca el...

E cea mai frumoasă rugăciune de Sărbători, lamură cerească din suflet pământesc...

Dacă toți oamenii s'ar gândi în acest chip, nu s'ar mai măcina de-asurda unii pe alții, ci ar afla și ei că au pe lume de făcut lucruri mai bune decât aceia ce fac...

Frăția sufletelor e mai rodnică în fapte bune și generoase decât vrajba și desbinarea lor.

Când se duce lumea la biserică, n'o face pentru decor, n'ar trebui s'o facă pentru că și ceilalți o fac, ci s'ar duce spre primenirea sufletului cu daruri ce fac miliardari din oamenii cei mai săraci.

Și, adevăr grăiesc vouă, mai bogați vor pleca de pe lumea aceasta cei ce vor stăpâni astfel de daruri, pe când ceilalți vor pleca foarte săraci, neputând să ducă cu ei nimic din ce au agonisit ca bunuri pământești.

Ni s'au dat talanții ca să-i sporim, iar nu să-i îngropăm în pământ. Iată ce vă spune în ceasul de acum sufletul meu slobod ca pasărea din pădure.

Bine ar fi ca vorba mea să se împrăștie *undeva* ca bobul de grâu și acolo să'ncolțească, să dea spice bogate și rod din belșug. Ar însemna că rugăciunea mea a fost auzită și că Iisus n'a bătut degeaba la ușa sufletului său.

Eu îi voiu striga, cu inimă bună, atunci:

Cristos a înviat!

Iar el îmi va răspunde cu aceiași lamură de suflet:

Adevărat a înviat!...

* * *

Plastica

Anului 1924—1925

Chiar dacă de aci înainte ar mai expune vre-un artist întârziat, anul plastic 1924—1925 se poate considera încheiat și ca atare o privire generală asupra lui socotim că și-ar avea rostul de pe acum.

De aci înainte oricât s'ar insista asupra artelor frumoase de la noi, de prisos nu va fi, întru cât această insistență coincide perfect cu data începuturilor avânturilor noastre în această direcție. Cine nu vede, cine nu simte, că arta noastră s'a emancipat de 2—3 ani încoace de fașa în care a stat atâta vreme! De unde până deunăzi nu se putea pretinde de la noi o manifestare în domeniul artelor frumoase care să stea alăturea cu o alta din țările ce au un trecut sub raportul acesta, astăzi putem primi fără teamă să figurăm printre cele mai pretențioase din manifestările acestea streine.

Anul acesta în deosebi, opera expusă a fost superioară sub toate raporturile tutulor operelor prezentate până acum, cu rezerva bine înteles a operei ieșite din școala aceia descreerată pretinsă modernistă, azilul tutulor nechemaților și a rataților cari crezând că râd de public, își bat în realitate joc de bruma de credit restrâns ce vor mai fi având, dacă au avut-o vre-o dată și pe aceasta.

In cursul anului au fost câteva expoziții colective ca de pildă: aceia de la Ateneu a femeilor-pictori și sculptori, închisă deunăzi; a *Tinerimei* de la Căminul Artelor, care a închis și ea de curând porțile; a „Cercului artistic" de la Sindicatul artiștilor din str. Corăbiei, care încă mai rămâne deschisă și în sfârșit Salonul oficial de la Ateneu care în afară de clasicii ce expun, e mai prejos decât toate cele de până acum din cauza prezenței din cale afară abundente a reprezentanților școalei nenorocite a bolsevismului în artă.

Despre prima expoziție a femeilor pictori și sculptori noi am vorbit la timp și vă aduceți aminte că n'am prea distins mare lucru: din vre-o 19 expozante, doar 6. Pe *Tinerimea* n'am văzut-o decât spre sfârșit; avea lucrări bune, unele remarcabile, însă din cauza unei desăvârșite lipse de reclamă, ea n'a înregistrat succesul la care avea drept. Mult mai fericit a fost Cercul artistic a cărui expoziție dacă s'a prezentat așa de bine, a avut în acelaș timp și satisfacția unui rezultat moral și material neașteptat pe care de altfel l'a meritat pentru fericita inspirație ce a avut de a selecționa lucrările prezentate, o selecți-

Veniți la viață

O, exilații la orașe cu orizonturi mici și reci
Ce suferinți ascunse boale nevindecate'n veci de veci,
Veniți! Natura vă îmbie pe toți la sânul ei divin
Să lecuiască al vostru suflet străin și de otravă plin.
Veniți la țară'n templul păcii, în liniștea înălțătoare
Să ascultați străbuna doină șoptită 'ntr'un apus de soare —
Și să priviți întinse holde și să uitați sub sfântul cer
Orașele ce vă robiră, — cetățile cu porți de fier . . .
Ce strâmte 's zidurile goale! Sus, sus pe-a munților creste
Ințelegând natura-mamă, legați fiind de-a ei poveste —
Gândirea se înobilează sburând din zări în zări albastre
Și Pronia își varsă harul pe clipa existenții noastre . . .
Veniți să rătăcim prin crânguri și să cântăm cântare nouă
Acelui ce cu primăvară ne uscă-a lacrămilor rouă,
Acelui ce din lumi departe, plutind pe razele de soare
Re'ntoarceți cântăreții 'n luncă și stolurile de cocoare —
Și face — isvoarele să cânte, redeșteptând în noi simțirea
Ca să cântăm imnul vieții . . . revarse peste tot iubirea . .
Sărmani bolnavi! lăsați-orașul, din cer potop de rază plouă
Veniți, veniți în templul păcii să intonăm cântare nouă!

In sfârşit *Salonul oficial* care din cauza curentului nefast inspirat de directorului artelor din ministerul cu acelaş nume s'a prezentat anul acesta ca nici odată mediocru.

Dar în afară de aceste expoziţii colective, artiştii noştrii au expus şi individual şi printre aceştia publicul cunoscător şi amator a avut prilejul să admire şi să guste câteva expoziţii cari într'adevăr au fost ca nici odată reuşite. Singura excepţiune au făcut-o cultivatorii modernismului exagerat cu şcoli cari mai de cari mai bizare şi mai neînţelese şi nenorocirea cea mare pentru ei a fost mai cu seamă admiratorii lor, iar rezultatul s'a văzut: compromiterea pe toată linia a acestei nenorocite şcoli şi înălţarea în stima şi admiraţia publică a şcoalei sănătoase producătoare de operă de artă curată, singura eternă.

V. B.

COCOARELE

Tabloul pictorului rus Kozacinski „Cucoarele vin" ne amintesc pastelul lui Alexandri cu acelaş titlu:

„Din cea zare luminoasă vine un lung şir de cucoare
„Aducând pe-aripi întinse calde raze de la soare
„Iată-le deasupra noastră, iată-le colo sub nor
„In văzduh călăuzite de un pilot bătrân cucor.
„Ele vin din fundul lumii de prin climele 'nfocate
„De la India, Brahmina, unde fiarele 'ncruntate,
„Pardoşi, tigri, şerpi gigantici stau în jungli tupilaţi
„Pândind noaptea elefanţii cu lungi trombe înarmaţi
„Au văzut în regiune ale Africei misteruri,
„Lacul Ciad şi munţii Lunii cu pustiu 'ngrozitor
„Nilul alb căruia se 'nchină un cumplit negru popor.
„Călătoare scumpe mie! Au lăsat în a lor cale
„Asia cu a sale râuri, Caşemirul cu a sa vale
„Au lăsat chiar Ceylanul mândra insulă din rai
„Şi revin cu fericire pe al ţării dulce plai".

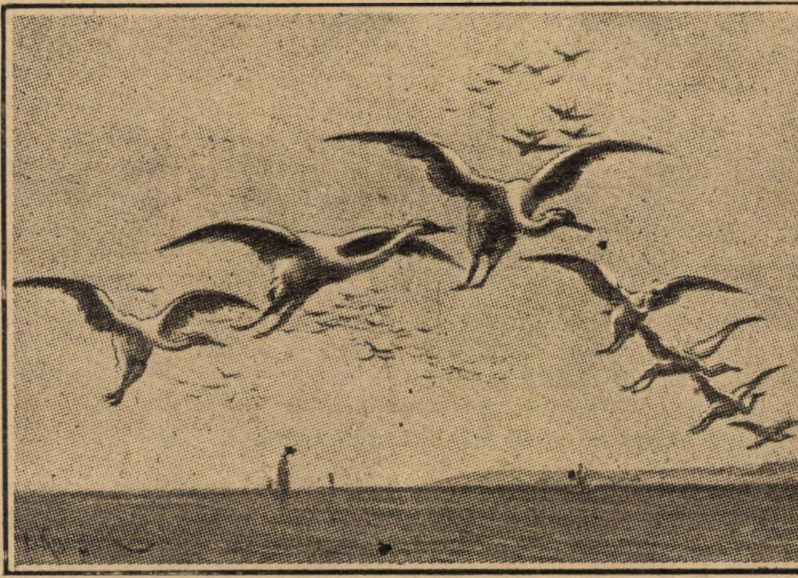

Reproducerea acestui tablou ca şi a pastelului lui Alexandri în zilele acestea de primăvară, vor permite cititorilor să-şi aducă aminte de numele poetului care se uită pe zi ce trece, deşi versurile lui sunt tot atât de evocatoare ca şi în trecut a atâtor tablouri pline de viaţă pe care le-a cântat aşa de duios.

D.

Sărbătoarea Invierii

— Pagini de demult —

Cu câtă duioşie îmi aduc aminte de această sărbătoare, din anii copilăriei!...

Cât de drag îmi era, să merg cu părinţii în noaptea Invierii la biserică, să aprind o lumânărică de ceară galbenă, din stiubeiul nostru, făcută de bunica şi pe care mă trudeam s'o ţin aprinsă până la înapoierea acasă, adăpostindu-i flacăra cu pălăria.

Ce bucurie aveam dimineaţa când mă îmbrăcam cu hainele noui nouţe, pe care mi le cumpărase tata de Paşti.

Luam anafură înmuiată în vin şi ciocneam primul ouşor roşu cu fraţii şi părinţii.

Şi ce frumos! răsunau cuvintele: „Christos a înviat"!

Mergeam apoi cu tata la cimitir şi acolo peste mormintele verzi şi albite de floricica albă zisă: „Păştiţă", dam ouă roşii la copii.

Acasă, mama mai împărţea la cei săraci şi necăjiţi, diferite bunătăţi de ale mâncărei, îmbrăcăminte şi alte lucruri, întru pomenirea celor morţi cari nu erau uitaţi, mai ales în zilele Invierii.

După masă mergeam la horă. Ce frumoasă era hora în sat în zilele de Inviere!

Vedeam pe toată lumea în haine noui şi curate privind flăcăii şi fetele cari jucau cu drag.

Şi copiii fără astâmpăr, cari pe unde se'ntâlneau fără a se cunoaşte chiar, se îmbiau să ciocnească între ei ouă roşii.

La o margine era panorama de bani; un flăcăiandru oare care înfigea în pământ un ban şi de la o di-

ne lovea banul şi îl da jos—îl câştiga pe dată.

Trei zile în şir ţinea sfânta sărbătoare şi de la copii mici şi până la bătrânii albiţi de ani—cari de-abia puteau merge, toţi erau voioşi şi fericiţi şi toţi purtau din gură în gură cuvântul: — „Christos a înviat".

•

Sărbătoarea învierei, trezeşte în fiecare din noi, care ne-am născut şi am copilărit în mijlocul naturei, amintirile celor mai frumoşi ani ai vieţei.

Ele sunt aproape singura mângâere, ce mai putem avea în timpurile de astăzi, şi putem spune şi noi, după cum se exprimă aşa de frumos marele poet dispărut, Al. Macedonski:

„Am perdut chiar amintirea inocenţii
de-altădată
„Dar de câte ori soseşte învierea lui
„Ca 'ntr'acea bisericuţă mă simt
iarăş religios,
„Şi îmi sufăr a vieţei sarcină împovărată!..."

M. Marinescu-Angel..

Cântaţi păsărele

Cântaţi drăguţe păsărele,
Cântaţi de câmpul înverzit.
Cântaţi în crâng şi la izvoare,
Cântaţi în dulce ciripit!

Şi voi străine călătoare,
Veniţi cântând în lung şirag,
Veniţi cu bună voioşie,
Sub cerul nostru-atât de drag!

Intreaga fire vă doreşte,
V'aşteapt'o horă să 'nvârtiţi.
Pământu 'mprăştie mireazme . . .
E cald la noi! Veniţi! Veniţi!

„ECCE-HOMO"

Te-au pironit printre mișeii pe cari l-ai blagoslovit..
Pe cel mai bun din Galileea, batjocorindu-L, răstignit,
Jertfitu-Ți-au pe două bețe încrucișate pe un deal
Blajina'Ți umbră proectată de creștinismul genial.
Și morței imortalizate, în giulgiu miresmatec, jos,
In criptă, soarele ascuns-au, în amurgitul lui pios .
Rămas-a gol..., Ghenizarethul și Bethleemul Galileei
Să l cânte'n ritmuri bibliace, Dumnezeirea Lui.., mișeii
Și prin batjocură și crimă, pe glii și gloduri sângerate,
Peste Ghehenă să mijească de apururi dragostea de frate
O bogăție de balsamuri, un duh de dragoste curată
Dezgrădinată dintr'o fire desamagită, . . . dar bogată
Prinos de generozitate, belșug de miere și răbdare,
Eterna lumei bogăție, suprema vieței deslegare . . .
Ghicise bine „Magistratul" și toți călăii jertfitori
Că tot apusul este moarte, precum mijirea este zori,
Ghicise și „nelegiuitul" din dreapta „Celui mai onest"
Că„ sacra'l generozitate schimbă-va totul.. printr'un gest
. . . De sus din înălțimea crucei, stigmatizatei josnici,
De dragul morței zâmbitoare prin răni deschise, bujorii
El, simbolul fărădelegii, momise tot nemărginitul
In cugetul, brăzdat de crime, și'l botezase renăscut,
Și creștinește'l expirase, Tâlharul, când „Batjocoritul"
Balsamul ghinturelor, dornic, în clipa morței a băut .
O! ștersu-s'au, blăjinei Mater, a genelor înlăcrimare
Uscată numai de nădejdea la Crucifix, conjurătoare
In sufletu'i mijită mistic, ce'i înflorește bucuria, . . .
De strasnica îngrijorare ce trase Martha și Maria.
După grozavă fulgerare ce dărâma catapetesme,
De dragul binelui, în criptă lăsase giulgiul cu miresme,
Trei amurgiri și trei mijituri dormeau: troiță de simbol
Și'n giulgiul alb o moarte neagră și crucea pe mormântul gol
Căci el plecase'n Galileea ca să-și revadă Ghetsemanii
Să dea vederea la orbire să-și îmblânzească El dușmanii
Din nou să-și cheme „dragii oameni", *dezamăgiți dar neuitați*
Bătuți pentru bocirea'l sfântă și pentru dragostea de frați
Da, se ducea în Galileea cu bobul de muștar în blid
Jus nozorimelex gelindum (*) *nepotul* regelui *David.*
Și graiul dulce-al iertărei, privindu-L, galeș cum se duce
Ce-au scris mișeii, o greșeală.. ștergea batjocură pe cruce
Bătu la ușa necredinței, în pragu'i ajunsese El,
Cu fluerele nezdrobite și coasta'mpunsă de oțel...
Jilav prin giulgiu strecurându-și bujorul vieței pământești
Bătu la ușa necredinței mărturisirei creștinești...
Prin bezna geamurilor sparte, pe zbuciumul jelitei toamne
Șopti un glas pe jumătate: „Ce crude's găurile Doamne"
Și'a duhului rebotezare cu mierea ce gustase Toma.
Distruse ginților trufașe, Babel, Gomora și Sodoma...
...Te-au pironit batjocorirei ca cel mai josnic criminal.
Și-au îngropat al nostru semen în giulgiul unui ideal
Instrăinatu-și-au de geniu, și duhul naufragiat
Dezamăgindu-și mișelia, și dragostea .. cu-n... sărutat.
O, jertfitori, cu degradare ne'ți aminti întruchiparea
Desgoliciunei barbarești... și clasica neremușcarea
Din bronz, ca cel mai strașnic meșter, turna-va jos repulsiunea
In cugetul stingher ce naște și moare bâiguind: minunea
Ca Jov în ghiara ispitirii mortis distrugem, totuș eu,
Voi șterge și dezamăgirea în dragostea lui Dumnezeu
Și cugetului jurându'i de slujitor pe Chrizostom,
Striga voi ginților trufașe, pe ștersul nostru apogeu;
„Rebotezat prin martiragiu, găsitute-am unicul om
„Nemărginit și adorabil, înconjurat de toți martirii"
„Imens ca „gestul" merita-vei imaginele nemuririi"
„Fii geamănul Dumnezeirii, Eternul și sublimul Om"
„Și Balsam răstignirei Tale, blagoslovit, glorificat,
„Revarsă'l și peste Ghehenă, peste sărac, peste bogat"..

Gekom

---

1) * Jus nozorimelex gelindum, aceasta în limba ebraică se traduce exact prin latinescul: Jusus nazareus, rex judeorum, adică: Isus Nazarineanul, regele Iudeilor. Batjocura aceasta fusese scrisă pe o tăbliță mică de desuptul crucei, I. N. R. I.

François Coppée

Ramura de Merișor

— Poveste de Paști —

— Nicîodată! strigă moș Bourgeuil ridicându-se cu violență și trântind șervetul pe masă. Nicîodată! Ai auzit? ... Nici odată!

Și în vreme ce bătrânul zidar umbla furios de colo până colo, asemenea unui urs într'o cușcă, doamna Bourgeuil cu capul plecat în farfurie cu ochii plini de lacrimi frământa mașinalicește niște migdale.

De vreo doi ani, aceeași ceartă izbucnește, ca și acum între cei doi soți tocmai la sfârșitul mesei, la desert. Se împlinseră doi ani de când erau certați cu fiul lor Eduard, care se căsătorise fără consimțământul lor, cu una din amantele lui, o fată din cartierul Latin, pe care o cunoscuse pe vremea când își terminase dreptul. Cât de mult l-au mai iubit și răsfățat

cât dânsul fusese singurul lor copil și venise pe lume tocmai după zece ani de căsnicie, când nici nu sperau să aibe vreun moștenitor. Numai decât Bourgeuil fostul lucrător, — pe vremea aceea antreprenor, — spusese soției sale: „Știi, Clémence că Parisul se reînoește cu desăvârșire, cu îndrăcitul acela de bulevard Haussmann. Afacerile merg strună, și dacă lucrurile vor continua tot astfel, mă îmbogățesc peste vreo doisprezece sau cincisprezece ani cel mai târziu. De aceea nădăjduiesc că băiețașul nostru nu va avea nevoe să stea toată ziua pe schele, așa cum stau eu, și să se întoarcă târziu acasă, prăpădit de oboseală, cu hainele pătate de var. Vom face dintr'însul un boier nu glumă, nu este așa, dragă?

Și lucrurile se petrecură într'adevăr așa cum dorise tatăl. Eduard fu unul din cei mai distinși elevi ai liceului Louis le Grand și Bourgeuil, țăranul sosit la Paris, din fundul regiunei Limousin cu o pereche de bocanci și două piese de cinci franci legate într'o cârpă, avu mândria de a vedea pe fiul lui felicitat de domnul ministru la împărțirea premiilor. Era un tânăr de viitor, nu altceva, care-și va trece socoteau ei, pe nesimțite, licența și doctoratul și va putea îmbrățișa orice carieră.

„Și-i vom lăsa flăcăului nostru un venit anual de douăzeci și cinci de mii de franci spunea moș Bourgeuil bătând cu mâna-i noduroasă umerii soției sale. Și pe urmă îl vom însura, nu este așa? cu o fată frumoasă, bine educată ca și el, care să-l facă fericit și să ne onoreze totde-odată".

Ah! cât erau de îndepărtate acum toate planurile astea frumoase! Tânărul Eduard căruia, îi mobilaseră din slăbiciune o odaie în oraș, întâlnise o femeie, — o stricată ce mai la deal la vale — și trăia în concubinaj cu ea întrerupându-și în acelaș timp

DIN ITALIA

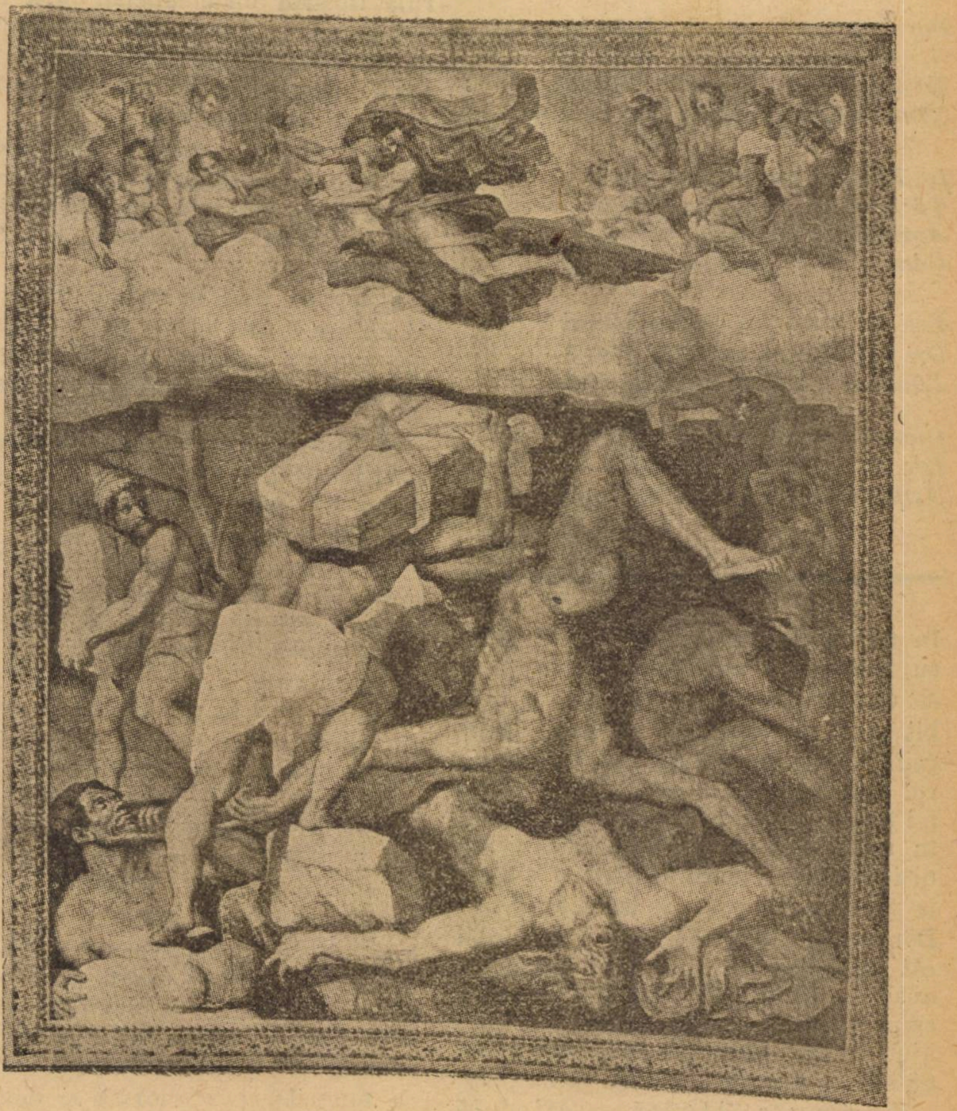

Frescă din sala giganților. „Jupiter trăznește pe giganți".

tudiile. La douăzeci și cinci de ani tânărul nu-și luase încă licența în drept. Foarte triști, foarte decepționați, părinții nu-și pierduseră încă orice speranță. Se gândeau că totul va trece Dar iată că într'o bună zi nebunul, avu îndrăzneala să le declare că-și adoră amanta și că voia s'o ia în căsătorie. O! mare noroc a mai avut în ziua aceea moș Bourgeuil că n'a fost lovit de dambla; se învinețise de nu-l mai puteai recunoaște. Goni pe fiul lui și nu-i mai trimise nici un ban de cheltuială. („Dacă dai numele meu acestei femei, strigase bătrânul, înfurat peste măsură, să nu mai aștepți nici o para dela noi până la moartea noastră!" Dar răul și ingratul copil nu voi să țină seamă de refuzul părinților și întrerupse orice legături cu ei. Și acuma se căsătorise cu ibovnica lui și trăia dintr'un salariu modest, de impiegat la un minister, într'o mahala îndepărtată a Parisului.

Firește că, de doi ani de zile, de când nu și-au mai văzut copilul, cei doi soți au suferit din cale afară. Dar în ultimele timpuri, situația se agravase și mai mult. Era vina mamei vedeți dv. Dânsa se simțea prea nefericită și se înduplecă cea dintâi. Mânia ei era mai mica decât durerea pe care o simțea. Inclina acuma spre ertare, așa că îndrăzni, în cele din urmă, să-i vorbească soțului ei.

Dar dânsul avu un acces de furie, și trânti un: „Niciodată" atât de puternic în cât toate geamurile se clătinară, oprind-o cu desăvârșire pe soția lui de a mai pomeni vre-odată de Eduard.

Ea însă nu putea să dea ascultare acestei porunci brutale și încercă să mai pledeze cauza vinovatului. Dar la fiecare încercare nouă, moș Bourgeuil se mânia așa de grozav, în cât traiul celor doi soți devenise pur și simplu un infern.

— Vrei să-ți spun ce cred, Bourgeuil?... Ești un om lipsit cu desăvârșire de suflet.

— Și tu, bătrâno află odată pentru totdeauna că ești lașă.

Și zidarul plecă, trântind ușa.

Și atunci în vreme ce rămânea singură lângă lampă, în salonul curat și bine mobilat, sărmana femeea începea să plângă prelung, cu hohote; Bourgeuil care se plictisea acum acasă, în fața chipului indurerat al soției sale, se ducea la cafeneaua de peste drum unde se întâlnea cu câțiva prieteni cu cari juca poker până noaptea târziu. Acolo în vreme ce juca, clevetea moravurile casnice actuale în care autoritatea părinților era disprețuită de copii, datorită cărui fapt, spunea el, respectul familiei e sortit să dispară pe zi ce trece. El cel puțin va da o pildă bună, va fi neîndurat până la urmă față de copilul lui. Acesta era de altfel singurul lui subiect de vorbă și, cu tot prestigiul, pe care i-l dădea averea sa, prietenii și toți tovarășii lui de joc îl taxau uneori, după ce pleca, cu epitetele de plictisitor și „pisălog bătrân". In fața lui însă toți îl compătimeau și-l lăudau pentru statornicia lui. Indeobște, un funcționar dela percepție — a cărui pipă mirosea foarte greu — răspundea în mod invariabil la toate imprecațiile bătrânului:

— Bravo, moș Bourgeuil... Ești un adevărat roman.

In realitate moș Bourgeuil, era un țăran din Limousin și nu poseda din istoria antică decât noțiuni foarte confuze. Totuși, cunoștea în mod vag, povestea bătrânului Brutus și gândul că era un om de talia romanului acesta, măgulea plăcut amorul lui propriu. Cu toate acestea când eșea din cafenea și se vedea singur în noapte, își spunea, — o! dar foarte încet, — că romanul Brutus avea un suflet nespus de aspru și că, în definitiv, e un lucru îngrozitor să osândești la moarte pe propriul tău fiu,

Dar iată că a sosit în sfârșit și Paștile. E o zi frumoasă de primăvară cu un soare cald și cu un cer albastru și voios. Intreg orășelul, e în sărbătoare. Femeile oarecum rușinate de toaletele lor de iarnă, cam trecute acum, se întorc dela biserică ținând fiecare o ramură de merișor în mână. Toată lumea de altfel, are câte o crenguță.

Moș Bourgeuil, care în ajun jucase cărți până la ora 12 noaptea, — s'a sculat târziu și e foarte prost dispus. Eri seară, la masă, soția lui i-a vorbit din nou de copilul lor, încercând să-l înduioșeze. Dânsa aflase că soția lui Eduard — la urma urmei era nora lor — nu era o târâtură așa cum crezuseră la început. Era o fată săracă, fără îndoială, care fusese mai întâi corsetieră. Dar în definitiv ei ce erau? Niște lucrători parveniți și atâta tot. Și apoi ei nu aveau doară pretenția să dea pe fiul lor după o aristocrată din cartierul Saint-Germain. Când Eduard făcuse cunoștință cu Angelica—așa se numea ea, — dânsa era cuminte, sau aproape.

SONET

Dorul iar mă poartă către tine...
O zâmbire vreau din ochii tăi:
Mi-or grăi de dragostea dintâi,
Nimicindu-mi vrăjba de suspine. —

In lumina lor plutesc văpăi
Tărmurind pornirile senine, —
Aprinzând dorințele haine..
Gândul Evei sburdă peste văi.

Ești tu visul lui Adam în rai
Ori ești Magdalena lui Isus?
Roua de pe flori în luna Mai.

Glasul ciocârliei prin vâlcele,
Isis, în poema ei de sus, . . . ,
Astfel treci prin visurile mele...

I. Olteniu

In tot cazul însă de când trăia cu Eduard — cu mult înainte de a se căsători cu el — nimeni n'a vorbit ceva pe socoteala ei, auzi Bourgeuil? Oare nu te vei înduioșa și nu vei ierta nici odată pe nefericiții copii? . . . — căci, dragul meu, trăesc în mizerie, auzi, în mizerie! La minister unde Eduard a găsit o slujbă, ia ghicește, te rog, ce leafă are? . . . Două sute de franci pe lună, atât cât cheltuești tu cu țigările și cafeneaua . . . E dureros . . . O! Eu nu-ți spun să te duci să-i vezi, dar să-i ajuți puțin: când noi ne ghiftuim nu găsești că e drept să le dai și lor ceva?

Și sărmana bătrână, văzând că bărbatul ei, vădit stânjenit, nu scoate o vorbă, se apropie cu sfiiciune de Bourgeuil, bătându-l ușor pe umăr. Sforțarea ei fu zadarnică însă întrucât tatăl aducându-și aminte că e un „adevărat roman", începu să strige eternul lui: „Niciodată".

Așa dar, în dimineața aceea, bătrânul zidar e nespus de trist și posac. E nervos și în două rânduri s'a tăiat pe față în vreme ce se bărbierea. Drace! doar n'o să fie atât de naiv încât să facă o rentă viageră fiului său. Nu e oare un adevărat „roman"? Și apoi la urma urmei, bătrânul Brutus n'ar fi procedat la fel? E drept că, în ajun, a fost cât p'aci să se înduioșeze. Iată ce înseamnă să dai ascultare femeilor. Dealtfel, așa sunt toate femeile, lipsite de energie.

Și întărit în convingerile lui, moș Bourgeuil, își îmbracă o cămașă albă și costumul lui gri de sărbătoare: căci deși nu mai e zidar azi, a păstrat totuși costumul tradițional, hainele gri, pe cari varul nu le pătează.

Se duce în salon spre a examina pendula deasupra căreia Galileu arăta cu degetul un glob de marmoră — cadranul — părând că afirmă că el se mișcă. E drept că globul nu se învârtește, poate ca să dea dreptate tribunalului Inchiziției, în fața căruia ilustrul matematician și-a lepădat teoria — dar cadranul marchează ora 11; și bătrânul căruia îi e foame, e plictisit că nu va mânca decât la douăsprezece.

In răstimpul acesta, d-na Bourgeuil se întoarce dela liturghie cu o ramură de merișor care îmbălsămează aerul cu o mireasmă puternică și dulce.

E cert că moș Bourgeuil nu e poet și nu are o fire tocmai delicată, totuși are senzații ca ori care din noi și senzațiile acestea îi trezesc fel de fel de amintiri.

Și în vreme ce bătrâna împarte ramurile pentru a decora casa, mireasma lor pătrunzătoare turbură inima bătrânului.

Și fără voie își aduce deodată aminte de o dimineață de Paști, — — vai! cât de mult e de atunci, — pe când era încă ucenic și soția lui lucra cu ziua la o croitoreasă. Amândoi erau încă în plină lună de miere, de oarece se însuraseră în ultimile zile ale Carnavalului. Și întocmai ca și azi, dânsa a adus dela biserică niște rămurele de merișor, pe cari le-a atârnat în odăița lor modestă — singură pe care o aveau — deasupra patului lor. Doamne ce drăguță mai era ea și cât de mult o iubea el pe atunci! Și printr'o sforțare repede a memoriei, dânsul revede, într'o singură clipă tot șirul lung de ani pe cari i-au trăit împreună în timpul cărora ea a fost atât de muncitoare, econoamă și devotată. Și cu toate astea el o face să sufere din pricina lui Eduard. Dar la drept vorbind, să fie Eduard așa de rău și de vinovat? Fără îndoială că oricine e dator să onoreze și să dea ascultare părinților, totuși tineretea și iubirea nu scuză care multe greșeli?

In clipa aceea bătrâna doamnă Bourgeuil, care îl pândește mișcată, a luat o ramură de merișor a înălțat brațul și iată o că a așezat planta deasupra fotografiei lui Eduard, — copilul lor, — fotografiat în costum de licean, pe vremea când obținea toate premiile și le producea atâta bucurie.

Pre legea mea, bătrânul zidar, a uitat deodată, unde se află. E amețit. Mireasma merișorului îl tulbură cu desăvârșire, — îl îmbată făcându-l să se simtă mai generos mai iertător, mai bun. Dedată se îndreaptă spre soția lui și după ce-și aruncă ochii asupra portretului, îngână cu o voce blândă:

— Ia ascultă, Clémence, ce ar fi dacă l'am ierta!

Ah! strigătul de bucurie pe care-l scoate, sărmana mamă... Și bărbatul ei care-i spune Clemence, ca pe vremea când erau tineri! De cincisprezece ani de când nu i-a mai spus pe nume. Și ea pricepe că bărbatul ei o iubește tot atât de mult ca în trecut.

Și în culmea bucuriei ea îi sare de gât, strângându-l cu putere la piept, mărturisindu-i chiar că acum câteva zile s'a dus să-l vadă pe fiul lor. E așa de nefericit că i-a supărat și dacă n'a venit până azi să le ceară iertare, e fiindcă n'a îndrăznit.

— Și știi adăogă ea, — și vocea ei se făcu alintătoare, — știi, am mai văzut pe soția lui... Nici pe ea nu trebue să fii supărat, te asigur. E așa de drăguță. Adoră pe Eduard, asta se vede cale de o poștă... Și apoi are atâta grijă de casă... Trecutul ei?... Știu.. Dar și Eduard o iubește. In lumea de jos, — și noi suntem din lumea aceea — oamenii sunt mai îngăduitori. Și ca să-ți mărturisesc totul dânsa e însărcinată de trei luni, așa că vom fi în curând bunici".

Moș Bourgeuil simte că-l apasă ceva pe piept, se înăbușe și de-abia dacă poate rosti:

— Destul femeie!... Pune patru tacâmuri pe masă și trimite după o birjă... Uite du-le și o ramură de merișor în semn de împăcare și poftește-i la masă pe amândoi..

Și în vreme ce bătrâna covârșită de atâta fericire, cade plângând în brațele soțului ei, moș Bourgeuil, — unde e „romanul" unde e neînduratul Brutus din antichitate! — începe să plângă și el, asemenea unui copil.

Trad. de **C. A. I. Ghica**

Isuse întoarce-te spre noi

In spre Golgota ridicându-ți singur
Copacul greu, cioplit în chip de cruce,
Ai umezit cu sânge stors din trupul
tău
Pământul unde hotărâse se te culce,
Chiar sluga ta — O, Iuda vânzătorul!
Să se'nplinească proorocirea de cândva
Ca tu, prin moarte, spre ceruri să-ți
iei, sborul . . .

Christoase! Fiu al stăpânirilor cerești,
O, ce minuni ai face de ai mai coborâ
Să îndrepți a omenirii cârmă — C'au
ajuns.
Copii cu părinți a se urâ . . .
Isvoarele sunt azi secătuite,
Desfrâul peste lume pus-a stăpânire,
Christoase blândă vorba ta — s'a
nărui't;

Nu mai avem nici sfinți, nici
Mânăstire.
De nu-ți întorci spre noi privirea ta
Ocrotitor să fii pân' la sfârșit
Din cer privi-vei, Doamne, cum se
sfarmă
Tot neamul pentru care ai pătimit!..

George Nutzescu

Ai Tăi suntem

Ai tăi suntem, ai tăi, Isuse
Noi ăştia toţi fără de nume.
Noi ăştia ce'n lume
Ducem războiul greu,
Pe tine Dumnezeu
Noi te-am ales Isuse.
Noi ce nu ştim de mila
Acelor ce te'njură
Acelora ce din gură
Ne smulge'nbucătura
Acelor care ură
Impărtăşesc, nu mila.

Noi ce nu ştim lumină!
Dezmoşteniţi de soartă
Pe care aci ne poartă
Sublima 'nvăţătură
Când ai rostit lumină!

In vaetele noastre,
Şi când copiii plâng
In suflet ni se sting
Durerile, Isuse
Când noi la cele spuse
De tine, ne gândim

In vaetele noastre.
Al nostru eşti, al nostru!
Noi doar te mai iubim,
Noi azi te mai cinstim
Noi ăştia urgisiţii.
Noi ăştia umiliţii!
Al nostru eşti, al nostru!
Viaţa şi puterea!
Şi când în clipa sfântă
Ţi-au dat să bei Tu fierea
Tu ai simţit durerea...
Am strâns-o noi cu toţii
Am strâns-o noi iloţii
Din clipa ceia sfântă.
Şi atunci când la picioare
Crezut-a un smintit
Că'n lemn te-a pironit
In ale noastre gânduri,
In suflete pe rânduri
Te-au prins ei cu piroane.
Şi acum când iar răsună
Cântarea ta divină
„Veniţi luaţi lumină!"
Când ştim că ingropat
Din morţi ai înviat
Ai tăi suntem, ai tăi, ne cântă!
Cu preţul vieţii, Iţi strigăm:
Ai tăi suntem, şi'n clipa sfântă,
Ingenunchiaţi, iarăşi sperăm.

N. Thomescu Baciu

ACTOR ŞI ARTIST

Multă lume confundă aceste două noţiuni. In limba curentă unui actor i se zice artist. Denumirea specifică şi oficială a actorului e aceia de artist-dramatic, artist-liric şi rar i se spune comedian sau tragedian. Aceste două cuvinte au un înţeles deosebit.

Să încerc a clarifica această confuzie ce se face cu ele.

Artist e cel ce exercită un meşteşug care-i în imediată legătură cu arta, e un creator de frumos, e cel ce traduce ideia frumosului într'o formă plastică şi sensibilă, e cel ce combină linii, sunete, cuvinte şi fraze pentru a produce asupra imaginaţiei noastre prin intermediul simţurilor, o impresie de frumos.

Artistul e apostolul artei, e cel ce se manifestă prin produsele de seamă Artistul e creator de curente şi de idealuri, de situaţii şi de personagii, e propagatorul de lumină şi de idei bune şi frumoase, el şi omul de ştiinţă sunt făuritorii civiliaţiei şi ai culturei noastre.

I se zice artist şi oricărui meşteşugar care se specializează în meseria lui şi ajunge prin muncă şi dexteritate la perfecţiune completă.

Se dă numele de artist scriitorilor, poeţilor, pictorilor, sculptorilor, muzicanţilor şi arhitecţilor, dar nu toţi aceştia sunt în adevăr artişti.

Goethe e un mare artist şi e în acelaş timp şi mare poet, *Balzac* e un celebru scritor, dar nu e mare artist. La noi, *Eminescu* e un mare artist şi poet, iar *Alexandri* e nu numai un eminent poet.
ale spiritului, e cel ce realizează ceva pozitiv, nou şi estetic.

Nu e suficient ca un scriitor să creeze personagii, atmosferă şi curente pentru ca să aibă şi calitatea de artist. „

Dacă unul din cei pe cari i-am indicat, sub denumirea de artist, nu realizează în toate amănuntele, nu redă clar cu toată precizi unea cel puţin liniile generale şi nu menţine simetria sau ritmul, adică arhitectonica ideală, ce cotropeşte într'un tot indivizibil, fondul şi forma, acela nu e artist-creator.

Citez câte-va cazuri caracteristice ca să ne dăm seama mai bine asupra diferenţierei ce trebue făcută între actor şi artist. Aşa Gogol, Dostoiewski, Tolstoi, Gorki sunt mari scritori, dar nu sunt artişti-creatori ca Shakespeare, Moliere, creatorul comediei franceze, *Racine*, *Schiller* sau *Ibsen*, fiind-că au compoziţia asimetrică. Aceasta nu se întâmplă la scriitorii clasici antici şi moderni, la cari perfecţiunea fondului se imbină cu forma definitivă.

Deosebirea se poate generaliza în toate domeniile artei creatoare.

* * *

Teatrul constitue o şcoală practică şi distractivă, un templu al artei unde scriitorul-artist în colaborare cu actorul de seamă, fac propagandă culturală şi naţională cu efect bun, sigur şi imediat.

* * *

Arta dramatică şi comedia nu se pot concepe fără actori, pentru-că ei o anima, o realizează şi-i dau precizia detaliului şi perfecţiunea creerei unui rol definitiv.

Imediat ce s'a jucat teatru la greci a apărut actorul. *Thespis* e primul autor dramatic care a fost şi actor.

Mulţi tragici şi comici greci au jucat în propriile lor piese, cum au făcut mai târziu Shakespeare şi Moliere.

Actorul a devenit cu timpul un profesionist şi îi trebue prestanţă şi anumite calităţi de voce, ondulări ritmice în mişcări şi gesturi studiate. Cu modul acesta, el complectează lacunele ce eventual le-ar avea autorul dramatic care ar juca în lucrările sale şi n'ar avea însuşirile indispensabile celui ce interpretează un rol.

Actor e cel care profesează arta teatrului, e cel ce repetă frumos pe scenă ce a gândit altul, e interpretul unui rol într'o acţiune dramatică, sau comică, e un predicator, un crainic, un tălmăcitor, şi un popularizator de artă, pentru a intrui sau a distra publicul şi este în acelaş timp, mijlocitorul indispensabil între autorul dramatic şi public.

Unii actori prin inteligenţă şi studiul îndelungat, se ridică până la concepţia artistului-creator şi se transpun în anumite situaţii şi stări sufleteşti, se identifcă cu personagile descrise în drame, tragedii, în piese sau în comedii şi le redă cu atâta perfecţiune şi talent încât merită să fie denumiţi actori-artişti.

Ast-fel sunt marii şi recunoscuţi actori, reprezentanţi ai artei dramatice şi muzicale universale, ca Talma, David Garrick, Edmond Kean, Henry Irving, Goldoni, Toselli, Ermete Novelli, Rossi, Carusso, Brandes, Beil, Rachel, Coquelin, Sarah Bernhardt, Moune-Sully, Eleonora Duse, *Agatha Bârsescu*, Edouard *de Max*, *Marioara Ventura* şi alţii cari n'au fost numai actori ci şi artişti, fiindcă au interpretat diferte personagii într'un fel superior, perfect şi unic, aşa încât rolurile deveneau creaţiuni artistice.

Cei mai mulţi scriitori, poeţi, pictori, sculptori, muzicanţi sau arhitecţi nu sunt artişti-creatori. Tot aşa şi actorii, majoritatea lor sunt mediocrii, figuranţi sau cabotini.

Scriitorul-artist dă caracteristica generală a personagiului pe care-l creiază într'o piesă, într'o tragedie sau într'o dramă. El schiţează uneori dă anumite tipuri, vagi câte-odată, iar actorul studiază personagiul descris, caută să-i dea viaţă şi inteligenţă şi-i face să trăiască. Astfel se explică cum din multe piese slabe, fără valoare artistică reală, marii actori fac creaţiuni extraordinare şi obţin succese strălucite.

Actorii sunt sau trebue să fie propagatorii de cultură, ei sunt agenţii de legătură dintre autor şi public şi cei mai buni vulgarizatori ai artei.

Actorii excepţionali sunt educatori, provoacă entuziasmul, stimulează şi creiază curente şi avânturi, ei devin ca şi artiştii adevăraţi creatori şi unii din cei mai de seamă factori de cultură şi progres.

Dar actorii nu prezintă decât momentul, întruparea de-o clipă a unui personagiu veşnic, pe când opera artistului-creator e eternă.

Actorul nu durează decât numai cât timp trăeşte înfăţişarea lui trupească şi atât cât tinereţea şi vocea lui subsistă. De aci tragedia marilor creatori de roluri fiind-că bătrâneţea lor adeseaori e tristă şi ignorată, iar moartea lor trece apoape neobservată, deşi pe scenă, în tinereţe, s'au bucurat de triumfuri.

După ei nu rămâne decât un nume şi-o vagă amintire, cari dispar în neantul vremii, fără revenire..

Marii scriitori, adică artiştii-creatori şi toţi eroii fixaţi în opera lor, sunt eterni şi în fie-care generaţie, ce se succede, ei sunt studiaţi, se găsesc interpreţi cari îi fac populari şi asfel continuă amintirea lor în mintea celor mulţi.

Actorul e o curiozitate a momentului, o modă, o simpatie preferată publicului atât timp cât poate să se producă, să-i amuze sau să-l impresioneze până la lacrimi, să-l facă să râză sau să-l indigneze.

Actorul e legat de autor, de contimporanii săi şi de timpul în care trăeşte, pe când artistul-creator durează în afară de timp şi de spaţiu.

Publicul e acela care vine la autor să se instruească, să se înalţe şi rar artistul-creator se duce la public, dintr'un motiv de apostolat, să-i călăuzească, să-l inspire şi cu facla geniului să-i arate noui drumuri de lumină şi de progres.

G. Niculescu-Varone

Cu un buchet

Sfioase, blânde violete
Venit-au eri, vin astăzi iară
La sânu-ţi adăpost să ceară,
Sub ochi-ţi dulci să se desfete.

Dar tu, ţi-o spun şi-ţi cer ertare,
Eşti cea mai crudă dintre fete,
Căci, vai, le laşi, fără regrete,
Să se usuce prin sertare.

S. O.

* * *

IN 1917

— Două pilde de eroism românesc sub ocupaţie —

de **POPIC**

Intr'una din zilele mohorîte ale primăverii lui 1917, după o ploaie care a ţinut toată dimineaţa, un soare de o strălucire neobişnuită îşi trimise razele prin aerul spălat de meşterii Domnului, învăluind Bucureştii în lumina speranţei.

Locuitorii cetăţii ferecate, auziseră de pregătirile de luptă ale armatei române, şi se putea citi în ochii lor încrederea în ceasul de răzbunare ce trebuia să sosească.

Pe drumul înfrângerii (redevenită după războiu ceea ce a fost şi înainte: bătrâna cale a Victoriei) lumea roia potrivit obiceiului, împrejurul vitrinelor cari expuneau situaţia frontului puterilor centrale.

Şi ca o ironie a soartei nemţeşti — care parcă începuse să'şi arate încă de pe atunci intenţiile —, o minune a văzduhului se ivi de-asupra Bucureştilor: un curcubeu sticlos, în care se deosebeau în chip luminos, numai culorile stindardului nostru naţional.

Şi lucru se înfăţişa atât de îndrăzneţ, în cât ai fi zis că mâna tainică a Răzbunării, a desfăşurat de-asupra acestei lumii obidite, o uriaşă eşarfă tricoloră, în semn de întărire pentru noi şi sfidare pentru vrăşmaşul prigonitor.

Deşi nimeni nu îndrăznise să spună vre-o şoaptă, nici să manifeste prin vre-un zâmbet mulţumirea sufletului, totuşi gândurile s'au înteles şi s'au contopit într'o tăcere sublimă aşa cum numai fericirile sau durerile marii pot să dea înţelegerea şi contopirea.

Providenţa vestea marea izbândă care avea să încununeze mai târziu jertfele patriei noastre.

Dar minunea văzduhului fu urmată de un fapt pe care închipuirea locuitorului Capitalei, nu-l putea cuprinde nici măcar în vis.

Un avion românesc sburând la o înălţime de cel mult 1000 metrii, trecu pe de-asupra oraşului urmărit de fumurile şrapnelelor germane.

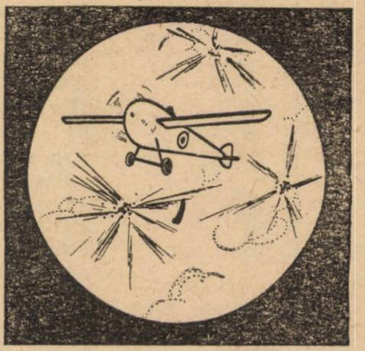

De odată o ninsoare de hârtiuţe albe începu să pogoare de-asupra centrului Capitalei, ca nişte fluturaşi nebunateci în raza soarelui de Mai.

Patrulele nemţeşti se înmulţira într' o clipă, şi cuvântul de ordine străbătu calea Victoriei: „Toată lumea se va duce numai decât acasă!.. Cine va pune mâna pe manifestele inamicului va fi împuşcat pe loc!...“

Avionul se depărta pierzându-se în zarea luminată de soare şi nădejdi noui, iar porunca ofiţerilor păzitori fu ascultă atât de repede, în cât după câteva minute străzile erau pustii de lume.

Totuşi mai era acolo cineva care nu vrusese să asculte de ordinul comandanţilor de stradă: Era steagul României strălucind în văzduh, ca o mărturie adusă împotriva „colossalului“ vultur germanic, care începuse să ia contururi de . . . ispăşită găină plouată!

Iata ce cuprindea manifestul pogorât din cer:

„Fraţilor, suferinţa voastră se apropie de sfârşit! Steaua vrăşmaşului se întunecă. Credeţi în Dumnezeu căci El este Cel Mare şi Drept!

„De pe ţărmurile Archipelagului vă aducem salutul celor ce lupta pentru aceleiaşi năzuinţi ca şi voi, iar dorul

Galeria artiştilor

B'ARG

A fost comparat cu Forain. Eu cred însă că expozantul dela „Mozart" nu e catalogabil; s'ar simţi el însuşi jignit să fie trecut sub etichetă ca drogurile în rafturi de farmacie.

B'Arg face satiră şi literatură. El face, în caricatură şi desen, aceea ce Juvenal a făcut în literatura latină.

Moravurile sociale ating sensibilitatea lui fină şi uneori îi rănesc sufletul prin grotescul lor de după războiu. Linia satirică din creaţiunile sale artistice biciueşte fără cruţare moravurile contimporanilor săi. Contrastul de efecte îl preocupă în grad superlativ.

Pe un câmp de perspective mari el aşează o femee, care ţine ridicat deasupra ei, şi parcă şi deasupra lumii, un copil. Ai impresia că-i spune:

— „Uite lumea, copilul meu... Vezi tu în ce vifornită ai intrat fără de voiă ta?"

Privind tabloul, uiţi lipsurile *voite* şi te pierzi în admirarea efectelor.

B'Arg tratează subiectele sale cu subtilitatea satirică a unui revoltat, care nu renunţă la eleganţă. Sunt creaţiuni ce trec dincolo de formulele cu care ne-au prea obicinuit profesionişti de toate zilele ai caricaturii. Pe unii dintre aceştia i-a îngropat destinul în noroiul împrejurărilor. B'Arg a isbutit să se smulgă din acest vârtej din care a ştiut totuşi să prindă nuanţele strigătoare la cer.

Iată superioritatea lui B'Arg.

Nu stau să-i înşir operele după catalog. Cei ce se vor duce să-l vadă, îl vor înţelege şi-l vor preţui, mai mult de cât poate s'o facă scriitorul acestor rânduri în spaţiul restrâns al unei mici cronici de revistă.

Expozita dela „Mozart" rămâne deschisă până după sărbători.

L. I.

---

vostru îl purtăm cu noi în inima Moldovei.

„Spuneţi tutulor că răzbunarea va veni şi nedreptatea va pieri!"

* * *

In zarva obositoare a podului Mogoşoaia, am văzut în aceiaşi seară de primăvară mângâietoare, un om din alte vremi şi dintr'alte lumi, care mi-a atras luarea aminte într'un chip ce nu mi l'am putut explica vre odată.

Cu o pălărie neagră şi mare, îngăduindu-mi să bănuesc ce frunte largă se tăinuia supt ea, cu un chip de medalie romană şi cu plete mari argintate, această făptură se strecura — cu un mers ce părea că nu atinge pământul — paşnic şi singur printre valurile triste şi înfrigurate ale mulţimii din zilele acelea.

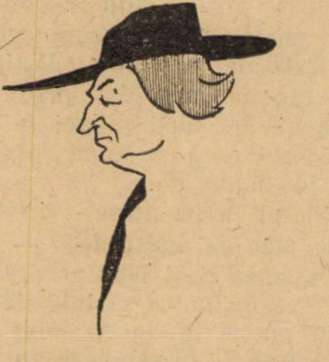

M'am luat după dânsul fără să vreau (mai bine zis: m'a luat după dânsul fără să ştiu) şi am mers aşa magnetizat până la larga piaţă a Victoriei.

Am intrat intr'o prăvălie după dânsul şi l'am privit de aproape.

Liniştit ca un vârf de munte sub furia văzduhului, m'a învăluit în razele ochilor săi, aşa cum santinela de piatră a ţărmurilor marine, învăluie sub lumină noaptea navelor în primejdie.

Eşind în stradă s'a oprit şi m'a întrebat:

— „Eşti român?"

— „Da domnule!"

— „Eu ştiu că românii sunt în Moldova!"

— „Sunt reformat!"

— „Reformat la suflet?..."

Nu ştiam cum să ocolesc un interogatoriu atât de tăios. Intâia oară în viaţa mea mă simţeam nefericit pentru debilitatea care'mi pricinuise la recrutare, reformarea din armată.

Bolboroşi-i aproape maşinaliceşte:

— „Prezenţa dumneavoastră aci face dovada contrarie!"

— „Eu tinere, am aproape 60 de ani! Totuşi mi-am făcut datoria ca simplu soldat voluntar, alături de bătrânul Donici, căzând împreună — el mort, eu grav rănit — la şarja de la Robăneşti. Şi fiindcă m'au lăsat în spital la Bucureşti, deaceia nu sunt astăzi dincolo la Siret!".

Ce puteam să mai răspund acestui necunoscut?

Vrusei să plec, însă mă opri.

O luarăm de-alungul unei alei de pe şoseaua Kisseleff, plină de verdeaţa copacilor şi de pustiul acelor vremuri triste.

M'a cercetat cine sunt, ce am făcut în viaţa, ce am studiat şi ce gândeam despre războiu, — în special despre campania noastră care debutase atât de rău.

Când a auzit că sunt fiul generalului Spulber Tiberiu Picturnian celebrul ostaş de la 1877, s'a oprit brusc pe loc, m'a privit uluit din tălpi până'n creştet, şi rotindu-şi ochii în semn de cruntă nedumerire, răspunse desnădăjduit:

— „Nu credeam să fie cu putinţă ca un leu de specia lui să dea naştere unui vlăstar atâta de fricos!"

Incercai să mă indignez, dar nu putui. Vocea lui nu era a omului întâlnit din întâmplare pe stradă, ci ecoul formidabilei mustrări cu care zilnic, vitejii mei strămoşi, îmi loveau şi îmi frământau sufletul.

Necunoscutul care mă judeca în chipul acesta, era boerul Iancu Grigore Trăsnea-Smeureanul, proprietarul unui castel de pe malul Argeşului, din comuna Putineii-de-sus, plasa Domneşti jud. Ilfov.

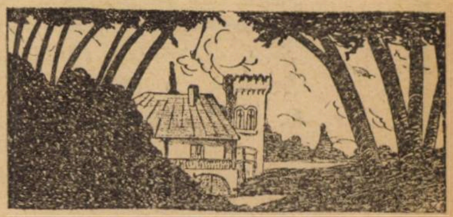

Şi pe alea pustie şi înegrită de umbrele serii, acest viteaz ostaş al românismului, îşi deschise braţele în formă de aripi sburătoare, şi îşi înălţă sufletul în lumea trecutului, — în lumea morţilor cari vorbesc.

(Eu am avut chiar iluzia creştinilor cari au urmărit ascensiunea la ceruri a Domnului nostru Isus Christos!)

Şi ca să nu rămân singur în şosea avui grija instinctivă să pornesc şi eu cu Smeureanul prin înălţimile sublime ale câmpiilor Elizee:

Un strămoş de-al Smeureanului, Mi
hail Todiriţă Trăsnea făcând part
din legiunea celor 1000 de cavaler
olteni, cari au însoţit pe BanulMărăci
nă în Franţa la 1346 ca să lupte pen
tru nefericitul Filip VI de Valois, -
a fost făcut prizonier la Crécy-en
Ponthieu de către arcaşii regelui E
duard al Engliterii.

Neputându-se deprinde cu soarta ar
pelor frânte, pasărea care şi-a păr
sit cuibul dunărean ca să sboare î
văzduhul cu orizonturi largi ale ap
sului, a ştiut să se dea morţei, dec
să trăiască mai departe fără libe
tate...

Mai târziu, pe la 1601, căpitanul R
du Vladimir Trăsnea, făcând par
din oştirea lui Mihai-Viteazul ca
lupta în Ardeal, a preferat să fie a
de vrăşmaşi (ca Farcaş şi Baba-Nova
de cât să părăsească cetatea Făgă
şului, etc., etc.

Şi sub razele împrăştiate de glo
trecutului unui neam de eroi, si
ţeam mai bine ca ori când ce greu
suferit era aerul Bucureştilor, otră
de suflarea ticăloasă a duşmanului.

A doua zi de dimineaţă, 9 M
1917 pornirăm spre Putineii-de-sus

* * *

In ziua de 10 Maiu 1917, potri
calendarului nostru naţional, Sm

OUL DE PAȘTI

Infricoșatul Pașă pătrunde la cadâne,
Racnind: „Care-i femeea ce m'a trădat?"... „Stăpâne!"
Vru Atigea să spună! „Să știu vreau cine-i lașa?"
— Nici-una nu răspunde . . . Se tem de moarte. Pașa,
Văzând a lor tăcere, se-nfurie mai tare,
Trânti o masă. sparse frumoasa-i narghilea,
Pe când turbată-i gură scuipa cu 'nverșunare,
Cuvinte de ocară, privind la Atigea. —
— „Ah! scorpii blestemate, șerpoaice cu venin"
„Veți mai trăi atâta cât ține un suspin" . . .
Apoi setos de sânge eși pașa tiranul
Privind crunt la cadâne și-n urmă iataganul. —
Suspinele tăcute, porniră tot mai tari,
Sărmanele cadâne cu ochii negrii, mari.
Știau cât de grozavă-i la cruntul pașă, ura.
Inspăimântat haremul simțea venind, tortura.
Și-n așteptarea morței stăteau îmbrățișate,
Dorind c'o lovitură să piară odată, toate. —
O, voi! frumoase nimfe, cu corpul diafan
Cu sânii albi, cu vârfuri ca piatra de mărgean,
Voi! ce păcăt făcut-ați? Ce fapt așa cumplit
Ați săvârșit, de Pașa e azi neîmblânzit?
O coajă de ou roșu, prin casă rătăcită
De Pașa ne'nduratul, fusese — atunci găsită. —
Dar ușa se deschide și'n cameră străbate,
Urlând, turbatul Pașă, ținând ceva la spate,
— „Voi ști care din toate, haremul mi-a spurcat
„Cine-i ghiaur aceia ce ou roș a mâncat.
„Voi ști s'o aflu'ndată, căci ochii nu mă mint".
Și'n fața lor le puse o cruce de argint.
Apoi strâmbând cu scârbă sublimul semn creștin,
Răcni: „Scuipați-l toate! Incepe tu, Zenin".
Tremurător, cadâna pășește'ncet spre semn,
Zvârlind priviri de groază spre Pașa cel nedemn.
Dar orice pas pe care cadâna îl făcea
O mie de pumnale intrau în Atigea.
— „Ce mai aștepți acuma? Hai, scuipă tu, cățea!
„Sfârșită ți-e viața de nu faci voia mea".
Intinse-apoi pistolul și gata fu să tragă.
Dar Atigea frumoasa, femeea lui cea dragă,
Se asvârli 'nainte-i, pe cruce mâna
O duse apoi la gură și-o sărută întruna.
Intreg haremu-acuma de groază e cuprins,
Citind pe fața Pașei ce ură s'a aprins.
O clipă doar; căci Pașa, ochi și trase'n ea
Și-așa muri creștina, Maria Atigea.

Călătorescu Radomir

---

reanul a vroit să serbeze cum se cuvine această dată istorică.

Aci începe povestirea celei mai îndrăznețe fapte ce s'a înregistrat vre odată în sânul unei populații cotropite de vrășmaș.

La conacul boerului Trăsnea, se înfățișară (tanțoși și țâfnoși ca niște curcani îndopați) 2 militari din armata de ocupație a dușmanului: un sublocotenent prusac în formă de salam cu cască și un feldwebel în formă de parizer cu șapcă.

— „Control de arme și alămuri" se adresă răspicat ofițerul prusac Smeureanului, drept ori ce formulă de prezentare introductivă.

Boerul se supuse ordinului cu docilitate, conducând pe oaspeți prin toate încăperile bătrânului conac.

Ajunși în fața Constantinopolului de pe Argeș, (cu toată lumina zilei ce descompunea miragiul vestitei mareorame *) militarii nu'și putură înăbuși un sincer sentiment de admirație:

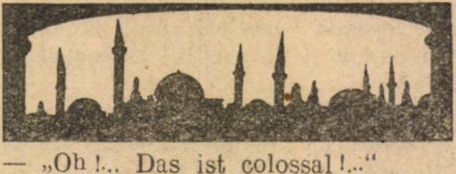

— „Oh!... Das ist colossal!..."

Și încântați peste măsură de descoperirea făcută și în special de gustoasele băuturi servite își manifestară (provocați de mine după un plan dinainte stabilit) dorința vizitării marelui port oriental de pe Bosfor.

I-am condus deci înapoia zidului din fața terasei, care nu era — cum s'ar fi crezut — un zid masiv de beton, ci peretele exterior al unei galerii misterioase.

(Acolo a ascuns intendentul castelului podoabele și obiectele rare ce se mai văd și astă-zi prin saloanele boerului Smeureanu).

Militarii intrară în ascunzătoarea aceia, fără arme și fără bănuială, fiind că și armele și bănuiala se înecară în fundul paharelor de băutură furtunatecă.

Priviră tezaurul de valori, de obiecte artistice și de reclive, cu atâta sinceră aiureală, că ai fi zis că au realizat acolo idealul lor de expansine economică...

Dar când zăriră pe pereții acelei galerii tricoloruri românești și portretele suveranilor noștri, nemții se indignară din adâncul autorității lor jignite, și voiră să protesteze cu vehemență.

Ofițerul scrâșnind din dinți ca și cum ar fi sorbit sare amară. scoase sabia din teacă, și încercă să prefacă în sdrențe și în țăndări, acele simboluri de nădejde și de independență cutezătoare.

Dar drapelele se închiseră asemeni porților amenințate și portretele se retraseră ca niște luntrii sub primejdia bandelor de pirați...

Și o perdea de fier coborî în tainiță, ca o mână de apărare în contra opreliștei vrăjmașului stăpânitor.

In cetatea aceia necunoscută și necercetată de pe colina Putineilor-de-sus, zăceau acum doi prizonieri dezarmați—doi bieți pițigoi în colivie—fără ca cineva să audă glasul fireștei lor mâhniri..

Ofițerul văzându-se victima unei fapte atât de indrăznețe, — cu toată convingerea ce-și făcu asupra descoperirei ce nu putea să întârzie, voi să-și străpungă inima cu sabia. Feldwebelul însă — plecându-se cu resemnare în fața soartei celei noui, cari îi asigura o „captivitate" îmbelșugată și o eclipsă totală de... emoțiuni răsboinice, — împiedecă pe șeful său să și curme viața și asigură pe proprietarul *lagărului* de toată filosofia sa în materie de înfrățire a popoarelor!?

Hainele și șepcile militarilor au fost duse într'o noapte pe malul Argoșului, unde au fost găsite a doua zi dis de dimineață, de către țărani români.

---

*) Boerul Smeureanu avea la Putinei-de-sus, o mareoramă unde se putea admira Constantinopolul, Veneția, Neapole, etc.

Inștiințate, comandaturile respective—au conchis că ofițerul și subofițerul, voind să se scalde în albia râului, au fost prinși de curentul apei, la punctul primejdios numit „Rechinul“ și s'au înecat.

Cadavrul sublocotenentului — identificat după semnalmente comunicate din București, — a fost găsit după vre-o trei săptămâni în Dunăre la Cernavodă, unde a și fost înmormântat cu onorurile militare cuvenite. Al feldwebelului însă nu a putut fi pescuit fiind-că a fost (probabil) vărsat în mare de vârtejul fluviului sau mâncat de pești din pricina grăsimei sale abundente!

Când am citit celor 2 captivi aceste amănunte din „Bukarester Tageblatt“. au început să râdă cum numai nemții știu să râdă.

Ofițerul — resemnat pe deantregul — m'a rugat să transmit „în secret“ logodnicei sale, fata unui arendaș din Ilfov vestea că nu este el cel din jurnal!

Atunci am râs și eu ca nemții, și a râs și Smeureanul, pe care nici măcar nu puteam să mi-l închipui zâmbind.

Ca să dau mai multă dispoziție acestei întrevederi originale am propus ofițerului prusac să facem prizonieră și pe fiica arendașului...

Această propunere senzațională, primită cu destulă sceptică seriozitate, nu fu cu totul desconsiderată în lagărul boerului Trăsnea.

(„Cine știe? își zicea ofițerul. — Poate că omul acesta e și el amorezat și în consecință înțelege inima mea în suferință!..“)

Și m'an ținut de cuvânt, aducând pe domnișoara în chestie la Putinei,— după multă vreme firește (când armata noastră din Moldova intra în București).

N'aș putea să descriu emoționanta revedere a logodnicilor, la care am asistat fără să fiu zărit. Pot să spun însă că acest ofițer german, se află acum în România la moșia domnului Kiril Boiceff — însurat fiind cu fiica acestuia (fosta lui fidanțată)—domnișoara Lorica Boiceff.

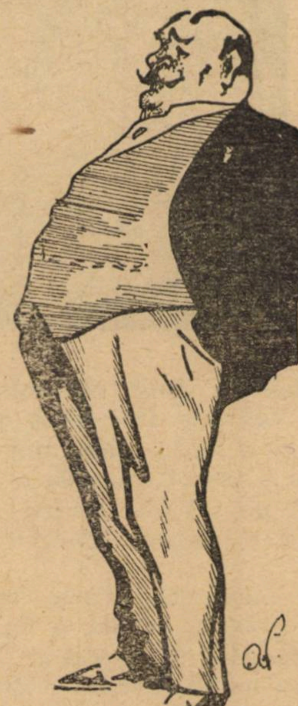

Și iată cum am descoperit în mine, scumpi cititori, însușiri de erou necunoscut, și de foarte dibaciu pețitor...

Papic

(Din romanul „Domnișoara Celina“ ce va apare în curând).

Paștele și Primăvara

— Flori de primăvară —

In toate timpurile și aproape la toate popoarele poeții au cântat primăvara. Ce s'ar mai putea spune ceva nou despre ea?

Ghioceii, vestitorii primăverii, înfloresc, mugurii se desvoltă și tot înverzește. Natura renaște viață nouă. Tot e tinerețe și tot e frumusețe.

Fiorii primăverii alungă tristețea. Pe cei disperați îi înveselește, pe cei nefericiți îi cheamă la ospățul vieții și pe toți îi îmbie la dragoste. Ori unde te vei uita vezi surâs și culoare, vezi și simți dragoste de viață.

Primăvara, bucuria oamenilor, e anotimpul reînvierii și refacerii naturei și supremul ei simbol e Paștele. El e sărbătoarea solemnă și însuflețitoare a primăverei, pentru că ea coincide cu reîntinerirea naturii, e învierea lui Adonis, e reîntoarcerea Proserpinei din infern la lumina soarelui.

Paștele, prilej de reculegere și meditație, e cea mai emoționantă sărbătoare a creștinătății și a anului, e simbolul suferinței și al speranței umane.

Invierea Domnului e baza religiei creștine și dovada veșnică și supremă că adevărul, dreptatea și iubirea nu mor nici odată.

* * *

Intr'o dimineață senină de primăvară, când păsările ciripeau la soare am simțit în trista mea singurătate, fiorii primăverei cum mă mângâiau pe față ca petalele de trandafir și am surâs cuprins de dorul de a trăi, de dorul de a iubi și cu toată natura, am strigat și eu *Trăiască viața!*

Gonit par'că de umbre misterioase și de îndemnuri nouă am eșit pe stradă și am văzut femei ce zâmbeau la lumina soarelui, bărbați ce se bucurau că trăesc, copii nesățioși de viață se jucau și atunci îndemnat de ceva necunoscut am plecat afară din oraș și m-am plimbat pe câmp.

Aici se ținea marea slujbă a învierei naturii. Ciocârlia sbura voioasă ș cânta cunoscutele-i triluri. Un câr de cocori în unghiuri ascuțite, se re întorceau acasă din țări depărtate Rândunelele ciripeau pe garduri, p fire de telegraf sau în sbor. Sturzi mierlele și fel de fel de păsări se în veseleau, se iubeau și se împărtășa de marea bucurie a firii Flori și ier buri de tot felul îmbălsămau aeru zarea era de peruzea și pajiștea d smarald. Oile erau vesele mieii sbu dau prin ceairuri și câinii se lăfăia la soarele ce dă speranțe de zile m bune.

Imbătat de aerul parfumat, de fru musețea eternă a naturii și de dorin

E primăvară

E primăvară!
Parcul e plin de trandafiri
Și fluturi sboară.

E timpul dulcilor iubiri
Și inimile ciripesc
In goană după năluciri,
Când liliacii înfloresc.

Un dor de viață nepătruns
Ne'ndeamnă spre o lume nouă,
Ne umple sufletul de taine
Iar firea cântă: „Pace vouă!“

Eugeniu Murea

Păcate mari

Isus învie... pentru-a câta oară...
In El învie și întreaga fire..
Și'n oameni par'că totul stă să moară...

...Invie spre a noastră fericire,
Mereu schimbat — nu ca odinioară —
Isus răsfrânge'n gânduri îndoire...

Natura'nvie, dar cu alte haine;
Puterea ei spre drum de orânduire
Vorbește mut de ale sale taine...

In Crist învie 'nalta Lui iubire,
In fire, minunata'mbrăcăminte,
In noi, — lipsiți de orice mântuire —
In noi, păcate mari, de mici morminte...

Șt. Lian

vagi m'am culcat pe iarba verde şi am privit bolta de azur a cerului.

Atunci nu mai m'am simțit singur pe lume, atunci nu mai m'am crezut nefericit, nici încovoiat sub hulă şi nici respins de lume. Atunci am simțit aripa fericirii cum mă mângâie pe frunte și am lăcrămat de bucurie că sunt şi eu fiu al naturii și că ea, mama noastră, a tuturor, e consolatoare, bună și darnică pentru toți.

G. Niculescu-Varone

Pățania bețivului

Intr'o zi pe drumul mare, unde se rostogoleau nori de praf, şi soarele dogoarea de parcă se revărsă foc din cer pe pământ, un țăran se înapoia de la târg.

Acolo, de! ca la târg! Mai o cinzeacă de țuică, mai o sticluță de vin, mai cu badea Gheorghe un pahar de bere știi! cum e omul!

Acum se ducea acasă cam pe două cărări, suflând greu.

— Setea mă omoară, bombănea omul afurisita de sete. Uf! ce mai căldură nenișorule! Unde aşi mai găsi o cârciumă să mai răsuflu puțin? Dar cârciumă nu era. Iată însă nu departe un puț. Țăranul cu fața roșie ca racul, nădușit ca vai de el, cu părul ud, lipit pe cap de nădușeală, se apropie de puț, în fundul căruia lucește o apă limpede și rece. Omul se apleacă să scoată apă, dar în limpezeală ei, își vede fața umflată de băutura și căldură, ochii holbați și strâmbându-se de opintirea ce făcea ca să 'nbrâncească găleata'n puț să se poată răcori mai iute. La vederea chipului ce-i izbi privirile rămase locului înlemnit cu ochii țintuiți asupra-i; apoi supărat se lua la ceartă cu arătarea.

— Ce te uiți la mine mă! umflatule, dihanie spurcată! ochi de broască! piei din fața mea: Satano! . . . Și făcându-și cruce, scuipă în puț. Dar chipul nu pierea, și cu cât se înfuria țăranul, cu atât se vedea mai urât în apa limpede.

— Aşa drace 'npelițat te strâmbi la mine! Vezi că acu-ți fac de petrecanie! Și bețivul din ce în ce mai zăpăcit de vin bătea câmpii srtigând la imagnia lui:

— Nu mă face că viu la tine, f'rai al naibii să fii! și omul nici una, nici două, trecând peste ghizdurile puțului sără în apă.

Spre norocul lui apa nu era prea adâncă și pomenindu-se în baia rece își veni în fire, și 'ncepu să strige din răsputeri cerând ajutor. Niște oameni care treceau pe drum se opriră și cu chiu, cu vai, îl scoaseră din puț.

Ei întrebară pe bețiv cum a ajuns acolo? Dar omul nostru foarte umilit, ud leoarcă și tremurând vargă, se feri să le spună pățania. Din ziua acea, își jură însă că nu va mai pune gura pe băutură, Doamne ferește! Se ține țăranul de făgăduiala, și decând cu botezul fără voe, cum zicea el, nu mai bău prin cârciumi în viața lui!

Eufrosina Pallă

Cronica medalistică

de C. A. ORĂŞIANU

1859. Medalia lui Vasile Sturza şi Anastasie Panu

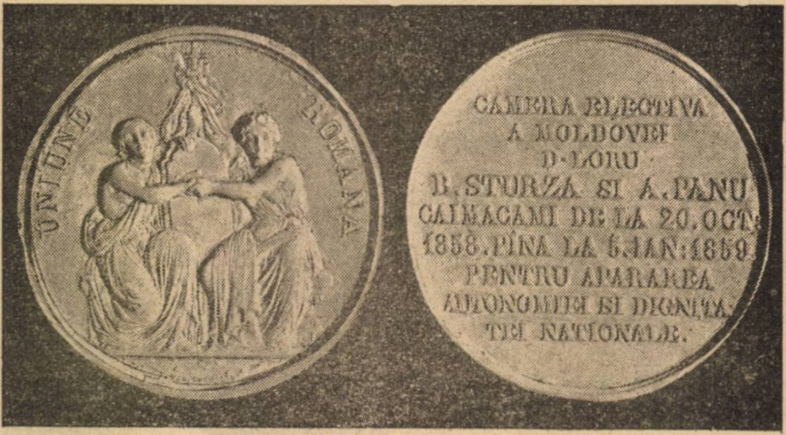

In Moldova după căimăcănia lui Nicolae Vogoride 1857—1858, care s'a dovedit că a luptat contra unirii principatelor, a urmat căimăcănia de trei, compusă din: Vasile Sturza, Anastasie Panu și Ștefan Catargiu 1858—1859.

Acești căimăcani, formau guvern de regență și aveau datoria să lupte pentru unire. Atât Sturza cât și Panu au luptat cu multă energie și sinceritate pentru acest ideal, pe când Ștefan Catargiu se cam opunea.

Ca mulțumire pentru serviciile aduse, Divanul adhoc al Moldovei a bătut numai pentru Vasile Sturza și Anastasie Panu o medalie de 51 mm. Ea a fost executată de sculptorul R. Farouchon (Paris).

Avers. Două femei învesmântate cu draperie, şezând pe o bancă de piatră mână în mână. Această alegorie simbolizează cele două țări surori care se unesc.

Pe margine legenda: UNIUNE ROMANA.

Revers. Pe nouă rânduri CAMERA ELECTIVA — A MOLDOVEI — D-LOR — B. (Basil-Vasile) STURZA și A. PANU — CAIMACAMI DE LA 20 OCT. : — 1858. PÎNA LA 5. IAN. 1859. — PENTRU APARAREA—AUTONOMIEI ȘI DIGNITAȚEI — NAȚONALE.

1859. Medalia Unirei

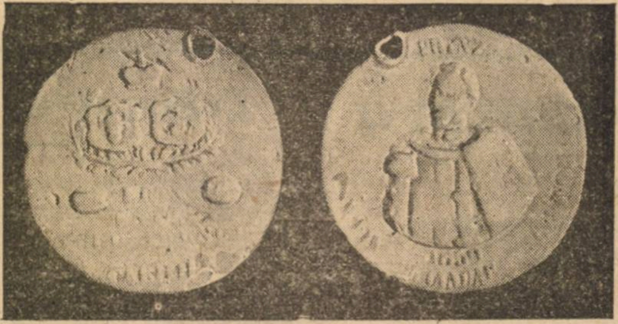

Tot cu ocazia alegerii lui Cuza ca domn al ambelor principate sau bătut în argint și altele de un aliaj cu plumb medalii în mărime de 37 m.m.

Avers. Bustul lui Cuza, în uniformă; pe umeri cu mantia domnească cu hermină. Capul e neacoperit și poartă cioc și mustăți. Pe margine inscripția: ALEXANDRU IOAN I. PRINZUL MOLDO-ROMANU. Dedesubtul bustului pe două rânduri: 1859—24 IANUAR.

Revers. Mărcile Moldovei și Munteniei având deasupra coroana domnească și dedesubt două ramuri de laur ce aproape le înconjoară. Dedesubtul lor pe cinci rânduri legenda: PRIN—UNIRE—VORU AGIUNGE—LA—FERICIRE.

1859. Medalia fuziunei armatelor la Socola

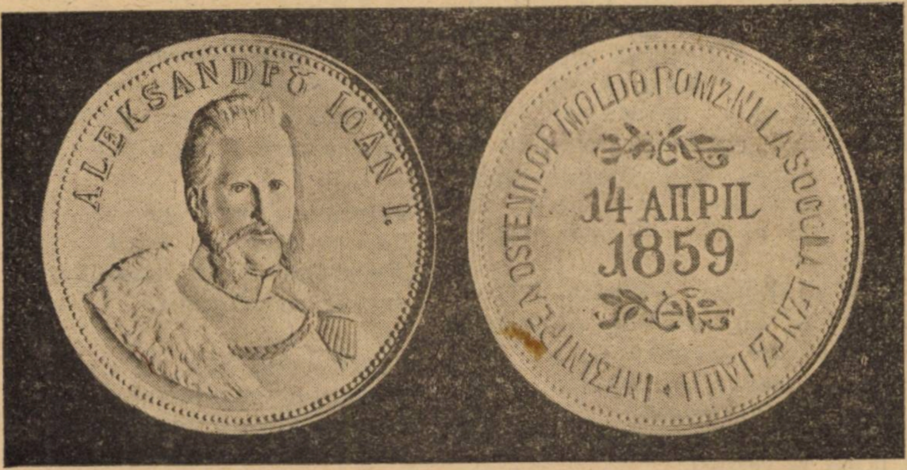

După unirea definitivă a Principatelor, făcută la 24 Ianuarie, a urmat-o transfuzie de trupe. Astfel din Muntenia, regimentul 3 de infanterie, care avea reședința în București, a plecat sub comanda colonelului Culogîu la Iași, unde a sosit la Socola, la 14 Aprilie. Aci s'a întâlnit cu regimentul 6 de sacșiri, care pleca să-și ia reședința în București.

Deși cu această ocazie, nu s'a bătut nici o medalie, mai târzîu—1896—au apărut niște medalii de argint de 55 m.m. care comemorează evenimentul întâlnirii armatelor la Socola din 1859.

Cercetându-se proveniența acestor medalii, s'a dovedit că ele au fost comandate de un *„client din România“ care a dat și modelul*, așa scrie fabricantul lor din Studgard — scrisoarea ce se află în mâinele d-lui St. Capșa cunoscutul colecționar de medalii din Capitală — Colecționarii știu că acest *„client“* este un negustor de „anticării“ din Iași, care a mai scos curiozități și în filatelie „mărcile Silistra 1913“.

Avers. Bustul Domnitorului Cuza întors puțin spre dreapta, purtând favoriți. Pe margine un cerc perlat și inscripția ALEXANDRU IOAN I.

Revers. In mijloc cu litere chirilice pe 2 rânduri 14 APRIL 1859.

Pe margine legenda: INTALNIREA OSTENILOR MOLDO ROMÂNI LA SOCOLA LANGA IAȘI.

Că această medalie este apocrifă, e faptul că la 24 Ianuarie Cuza este arătat pe medalia Unirei cu barbișon, iar la 14 Aprilie, adică după 2 luni și jumătate este arătat pe altă medalie, cu barbete mari pe care le purta când era numai colonel și prefect la Galați,

Ori, comemorarea unui eveniment important, ca acel al unirei armatelor, nu poate să înfățișeze decât realitatea momentului așa spune logica și așa s'a făcut și sub domnia regelui Carol.

1863. Medalia negustorii din București lui Costake Negri

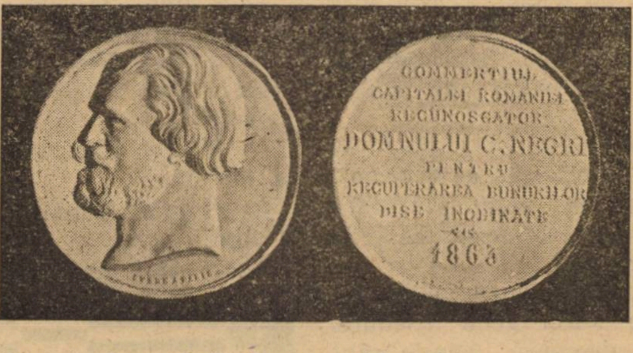
COMMERTIUL CAPITALEI ROMANIEI RECUNOSCATOR DOMNULUI C. NEGRI PENTRU RECUPERAREA BUNURILOR DISE INCHINATE 1863

După marele act de unirei, domnitorul Cuza a pășit repede pe calea reformelor înscrise în programul năzuințelor naționale. Reformele, secularizarea averilor mânăstirești închinate și împroprietărirea, au fost după unire cele mai importante acte politice din viața noului stat. Ele au transformat starea politică și socială a statului.

In secolul al 17-lea și 18-lea, domnitorii noștrii închinau, mai toate mânăstirile ce clădeau altor mânăstiri mai vechi din Orient conform unui obicei bisericesc. Mânăstirile clădite de domnitori, erau înzestrate de diferiți în decursul timpului cu multe moșii. Toată această avere era administrată de călugări greci trimiși dela Sf. Munte, unde trimeteau veniturile. Secularizarea acestei imense averi (suprafața moșiilor mânăstirilor închinate atingea cam a cincea parte din teritoriul țării) a fost cerută încă dela prima revoluție a lui Tudor Vladimirescu 1812. Cu toate dificultățile politice externe, Cuza, cu asentimentul lui Napoleon al III-a spuse adunării naționale spre votare, la 13 Dec. 1863, legea pentru secularizarea averilor mânăstirești și scoaterea limbei grecești din biserică.

Susținerea cu succes a acestei reforme în fața *Porței*, sub suveranitatea căreia țara era pusă prin pacea dela Paris 1856, a revenit lui Costake Negri, care era atunci agentul diplomatic al nostru la Constantinopol. Pentru aceasta, negustorimea bucureșteană, care pe atunci avea multă inițiativă, a bătut acestui mare bărbat de stat medalii de argint și aramă în mărime de 37 mm.

Avers: Capul lui C. Negri cu profilul spre stângă. Dedesubt e scris cu literă mică numele gravorului STERN A PARIS.

Revers: Pe opt rânduri legenda: COMERTUL — CAPITALEI ROMANIEI — RECUNOSCATOR — DOMNULUI C. NEGRI — PENTRU — RECUPERAREA BUNURILOR — DISE INCHINATE — 1863.

1863. Medalia Orașul R-Sărat lui Costake Negri

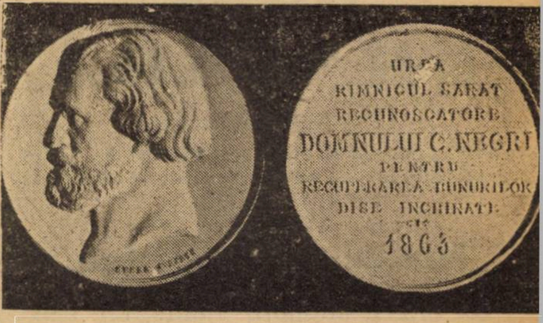
URBA RIMNICUL SARAT RECUNOSCATORE DOMNULUI C. NEGRI PENTRU RECUPERAREA BUNURILOR DISE INCHINATE 1863

Ca omagiu pentru aceleași motive, orașul R.-Sărat a bătut la acelaș gravor (Stern) medalii de argint și aramă de 37 mm.

Avers: Acelaș cap al lui C. Negri ca la medalia precedentă, cu deosebirea că-i lipsește mustăța dreptă, cum e și logic, capul fiind perfect cu profilul spre stânga, mustața dreaptă trebuea să lipsească și la ceialaltă medalie.

Revers: Pe opt rânduri legenda: URBA — RIMNICUL SARAT — RCUNOSCATORE — DOMNULUI C. NEGRI — PENTRU — RECUPERAREA BUNURILOR — DISE INCHINATE — 1863.

Numărul de medalii bătute a fost restrâns. Din această cauză mai târziu, pentru amatori, sau rebătut în țară la monetărie, unde se depusese ștanțele. Deosebirea e că cele rebătute în țară, nu poartă imprimat pe muche cuvântul de *„argent“ sau „cuvre“*, cu care gravorii au grije să însemneze medaliile ce ies din atelierul lor. Aceasta pentru a nu rămâne îndoială asupra metalului în care sunt bătute medaliile. Acest obiei îl au și gravorii germani.

D-lui Fery, Loco. Mulțumesc p. felicitări. La întrebări vă răspund. 1) Bine ar fi fost să le scot în volum, dar e mai bine din multe puncte de vedere e să le public întâi în ziar. Un prim interes e că putem face prozeliți pentru medalistică.

2 *Medaliile.. Mihai Viteazu* și Brâncoveanu sunt trecute printre monete (talerii Transilvaniei) și le vor veni rândul.

3) *Școalele grecești*, Kiselef, Podul de peste olt, Fântânele și Grânarele Bucureștiului, Monastirea Cozia etc., nu le am și aș mulțumi dacă mi le-ar procura cineva.

4) *Hangerli*. Sunt obligat față de știință să nu schimb o iotă din ortografia medaliilor.

5) La medalia medicilor e greșeală de cules. Am observat-o când nu se mai putea corecta. De asemenea la Listz și schimbarea med. Mitropolia și Sf. Spiridon.

6) Diferențele de diametru sunt controlate minuțios de mine cu „suplerul".
Cor.

PRASADA

(Poema poemelor)

Din sanscrită în limba franceză de Louis Jacolliot, în românește de Mircea Bonifaciu PITTIȘ)

Minunile lui Christna

Ca toți predicatorii lumii, Christna a căutat să dovedească, el însuși, originea lui cerească; s'ar umple volume întregi cu simpla nomenclatură a marilor fapte pe cari tradiția și poemele indiene i le atribue și sânt atât de extraordinare încât înțelegem că apostolii cari în acel timp au urmărit pas cu pas întreaga viață a lui Christna nu au îndrăsnit să le atribue lui Crist.

Astfel, regele Angașuna adept al lui Christna, declarând război tiranului Kansa — herodul indian, care măcelărise pe toți copiii născuți în aceiaș noapte cu Christna pentru a lovi pe acesta din urmă — omorându-l, cu propria sa mână, în capul armatelor sale, într'o mare bătălie pe care i-o dădu... Christna încă de copil, reînvia cu un gest numai, pe toți soldații în număr de 3000 cari muriseră în luptă — Numai corpul lui Kansa rămase acolo pradă vulturilor și fiarelor spurcate.

Neuitata împărțire a pâinilor cu ajutorul cărora Nazarineanul hrăni 5000 de persoane, nu înseamnă nimic pe lângă înmulțirea celor trei mănunchiuri de orez cu care Christna a hrănit întreaga Indie în timpul unei foamete și Lazăr eșit din mormânt a fost mult mai puțin însemnată minune de singură lovitură de trăsnet în câmpia dela Somapor — pe cari Christna îi aduse la viață numai printr'un semn.

Apostolii fură obligați să supună legenda necesităților timpului 'și dela măcelul copiilor — de necrezut în epoca în care îl așeză și care prin ei însuși ar ajunge să dovedească copia legendelor orientale — nu luară în deosebi decât părțile cele mai puțin minunate.

Iată după Prasada minunea învierii Kalavatty-ei, fiica regelui Angașuna minune pe care evangheliștii au întinerit-o în povestirea învierii fiicei lui Zaïr, șeful sinagogii. S'a făcut mențiune și lui Hari-Purama: bucata e în proză și versuri:

„Tocmai se celebra cu mare pompă la curtea regelui Angașuna căsătoria fiicei acestuia cu tânărul Govinda fiu al puternicului rege din Antarvedi numit Vamadeva.

„In timp ce Kalavatty se desfăta prin boschetele din grădină cu prietenele ei, fu mușcată de un șarpe și muri. Invitații înmărmuriră: Angașuna își rupea hainele, se tăvălia pe jos și blestemă ziua în care s'a născut.

„Deodată un sgomot mare se produse în palat și tot mai clar s'auzi repetându-se cuvintele: „*Pacia pitaram! Pacia guru!*" „Iată pe tatăl! Iată stăpânul!" Și fiecare căută să-i facă loc să treacă. Era Cristna.

„Acesta se apropie surâzând, sprijinit de brațul lui Ardjuna: — „Am aflat — zise el — că petreceți aci și am venit fiindcă bucuria sufletelor poate face fericirea cerurilor."

— „Dar din ce cauză strigăte de durere au urmat cântecelor voastre de veselie?" . . .

— „Stăpâne!" — zise Angașuna aruncându-se la picioarele lui izbucnind în hohot de plâns — „iată fiica mea!" și îi arătă trupul neînsuflețit al Kalavatty-ei, întins pe rogojină, îmbrăcat încă în haina de sărbătoare.

— „Dece plângi?" — răspunse Christna — „Nu vezi că ea doarme? Ascultă-i respirația, care e asemenea unui vânt ușor de noapte ce agită ramurile de măslin."

„Privește-i obrajii, cum se colorează; ochii ale căror gene tremură, cum au să se deschidă; buzele sânt gată să vorbească; ea doarme, vă spun, priviți-o cum se mișcă. Kalavatty! Scoală-te și umblă."

Pe măsură ce Christna vorbea, suflarea, căldura, mișcarea, viața, reveniră încetul cu încetul în trupul neînsuflețit și tânăra fată supunându-se poruncii omului Dumnezeu se sculă și merse în mijlocul prietenelor.

Și mulțimea mirată exclamă: „Cu adevărat acesta e un Dumnezeu fiindcă moartea pentru el nu-i de cât un somn.

Trad. de **Mircea Bonifaciu Pittis.**

Lumea mea

Lumea mea e 'ntruchipată,
Orice-ați spune, știu eu, lasă,
Orice-ați spune, zău nu-mi pasă,
Lumea mea e într'o fată.

Pentru-o singură privire,
Care-mi potolește dorul,
Eu ași da întreg decorul....
Infinit, nemărginire,

Soare, cerul plin de stele,
Universul cu pământul,
Le dau toate pe cuvântul
Fermecat al mândrei mele.

Lumea mea, întreaga-mi lume
Și idealurile-mi toate,
Mi le las cu drag să 'noate
In ecoul unui nume.

D. Spina

◆

Expoziția filatelică

internațională dela Paris

După cum am mai anunțat la 2 Mai se va deschide a Paris, expoziția internațională de filatelie cu următorul program:

In prima zi de dimineață va fi recepția presei.

După amiază va fi deschisă publicului și se va face și recepția congresiștilor.

La 3 Mai se va aduce omagiu la mormântul soldatului necunoscut.

La 4 Mai concursul societățior filatelice franceze.

La 5 Mai: Congresul filatelic internațional.

La 7 Mai. Sboruri cu avioanele la aerodromul dela Bourget.

La 8 Mai. Vizitarea Versaiului.

La 9 Mai. Impărțirea premiilor și banchet.

La 10 Mai. Excursii în imprejurimile Parisului.

La 11 Mai. Vizitarea tipografiei de timbre.

La 12 Mai. Inchiderea expoziției.

Universul Literar de Paști

Cuponul Nr. 1.

Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE și 2 VILE.

— Tragerea în toamna

Citiți în „Universul" lista premiilor.

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

— Ei mă întâmpină el cu glasul lui ascuțit patronul d-tale cedează biuroul.—De unde știi asta? Numai mie mi-a spus. Buzele bătrânului se'ncrețiră la colțurile gurei, și surîsul lui mut fu însoțit de o privire rece.

— Trebuia să se întîmple una ca asta, ca să vii la mine, adăugă el după o pauză, în timpul căreia rămăsei perplex. — Ascultă-mă, domnule Gobsek, reluai eu cu tot calmul pe care mi-l putui lua în fața bătrânului ăsta care-și țintea spre mine ochii lui strălucitori, impasibili și turburători. Făcu un gest ca și cum ar fi vrut să-mi spună: — Vorbește. — Stiu că e foarte greu să te mișc. Deaceia, n'am să-mi cheltuesc elocvența încercând să-ți zugrăvesc situația unui notar fără cinci franci în pungă care-și pune toată nădejdea în d-ta, și care n'are în afară de d-ta o altă inimă în care să poată găsi priceperea viitorului său. Dar să lăsăm inima. afacerile sunt afaceri, nu romane sentimentale. Iată ce este. Biuroul patronului meu aduce anual sub conducerea lui vre-o 20.000 de franci; dar cred că sub conducerea mea ar aduce 40.000.

El vrea să-l cedeze cu 150.000 de franci. Simt aici, zisei eu bătându-mă pe frunte, că dacă d-ta ai vrea să-mi împrumuți suma asta, în 10 ani aș fi achitat. — Așa te vreau! răspunse tata Gobsek. întinzându-mi mâna și strângându-mi-o bine! Niciodată, de când mă ocup cu afacerile, nu mi-a spus cineva mai limpede motivul vizitei lui. Garanții? urmă el măsurându-mă din cap până în picioare. Inc..., adăugă el după o pauză. Câți ani ai? — De 25 de ani peste 10 zile, răspunsei eu; altfel, n'aș putea trata. E drept. — Ei, ce zici? Se poate. — Trebue însă să grăbim lucrurile, altfel se ivesc concurenți. — Adu-mi mâne de dimineață extractul d-tale de naștere. și o să vorbim de afacerea asta. Fii fără grijă, mă gândesc eu. A doua zi la ora opt eram la bătrân. El luă actul oficial își puse ochelarii, tuși, scuipă, se înfășură în mantaua lui neagră. și citi extractul în întregime. Apoi îl suci, îl învârti, se uită la mine. tuși iar, se suci pe scaun. și-mi zise: — E o afacere care se poate face. Să vedem cum o aranjăm mai bine.

Tresării. — Eu iau cinci-zeci la sută reluă el, uneori o sută, două sute și chiar cinci sute la sută. Ingălbenii — Dar fiindcă ne cunoaștem de mult o să mă mulțumesc cu 12 și 1/2 la sută dobândă pe... Stătu la îndoială.

— Ei bine! da, mă mulțumesc cu 13% pe an. Iți convine? — Da, răspunsei eu. — Dar dacă e prea mult, nu primi. Grotius! (Imi zicea în glumă Grotius). Cerându-ți 13% eu îmi văd de interesele mele, dar d-ta vezi dacă poți plăti. Nu-mi place omul care primește orice. E prea mult? — Nu, zisei eu, aș lua în condiții mai grele.

— Zău! zise el privindu-mă răutăcios cu coada ochiului, vor plăti clienții d-tale.

— Nu, asta nu, strigai eu, eu voi plăti.

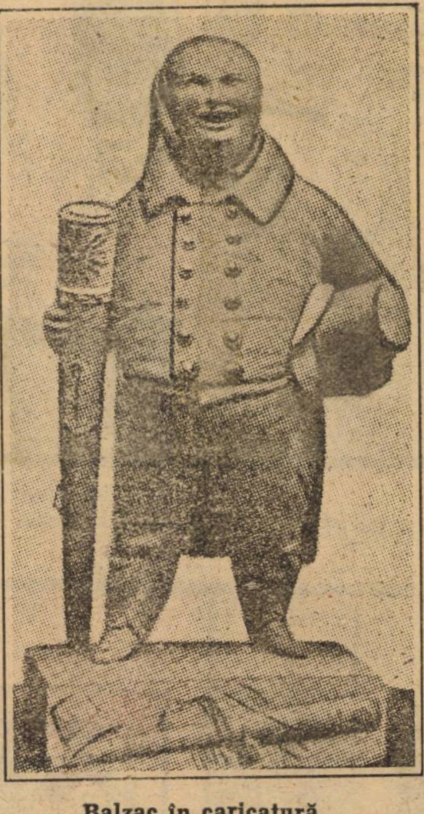

Balzac în caricatură

— La alții, mârâi tata Gobsek. — Dar onorariile sunt tarifate reluai eu. — Pentru transacții, pentru amânări, pentru împăcări, nu sunt tarifate. In cazuri de astea poți să ceri mii de franci, șase mii de franci chiar, după importanța intereselor, pentru sfaturile d-tale, cursele d-tale, proectele de acte, memoriile și pledoariile d-tale. Trebue să știi să cauți soiul ăsta de afaceri. O să te recomand ca pe cel mai învățat și mai iscusit avocat. O să'ți trimit atâtea procese de felul ăsta, încât o să faci pe toți confrații d-tale să crape de necaz. Werbrust, Palma, Gigonnet, toți confrații mei o să-ți dea exproprierile lor, și numai D-zeu știe câte au. Vei avea astfel două clientele, acea pe care-o s'o cumperi și acea pe care o să ți-o dau eu. Aproape ar trebui să-mi dai 15 la sută la cele 150.000 franci.

— Fie, dar mai mult nu, zisei eu cu hotărîrea celui care nu vrea să mai dea nimic în plus. Tata Gobsek se îmblânzi iar, și păru mulțumit de mine. Voi plăti chiar eu, reluă el, patronului d-tale, așa în cât să am un privilegiu serios asupra prețului și cauțiunei. — Oh! tot ce vrei din spre partea garanțiilor. — Apoi, o să-mi garantezi valoarea împrumutului în cincisprezece polițe lăsate în alb, fiecare pentru suma de zece mii de franci.

— Numai să'mi dai un înscris că n'o să mă apuci de două ori pentru plată. — Nu! strigă Gobsek, întrerupându-mă. De ce vrei ca eu să am mai multă încredere în d-ta decât ai d-ta în mine? Tăcui. — Apoi îmi vei face afacerile, continuă el pe acelaș ton glumeț, fără să-mi ceri onorariu, cât timp voi trăi, nu e așa? — Fie, numai avansuri de fonduri nu.

— Foarte drept! zise el. Ah! uitasem reluă bătrânul a cărui figură cu greu putea lua un aer de bunătate, o să-mi dai voe să vin să te văd?

— O să-mi faci totdeauna plăcere. — Da, dar dimineața va fi foarte greu. Vei avea afacerile d-tale și eu pe ale mele. — Vino seara.

— Oh! nu, răspunse el iute, trebue să iesi, să-ți vezi clienții. Eu deasemenea trebue să-mi văd prietenii la cafenea! Prietenii lui! — Ei bine! zisei eu, de ce nu la ora mesei? —

(Va urma)

O carte interesantă pentru tineret, corpul didactic, ofițeri, etc. e descrierea celebrei expediții a lui *Fr. Nansen* intitulată: SPRE POL, în întuneric și ghiață veșnică.

Cartea, tradusă de cunoscutul publicist, d-l *B. Marian*, are numeroase ilustrații, cuprinde 320 pagini format mare și se vinde la toate librăriile cu 40 lei.

Creme Simon

CREMA SIMON

Această cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.

CREMA SIMON

face să dispară toate micile alterări ale epidermei: crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra și Săpunul Simon

„UNIVERSUL LITERAR"

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Maiu 1925

CUPON No. 1

Pagina veselă

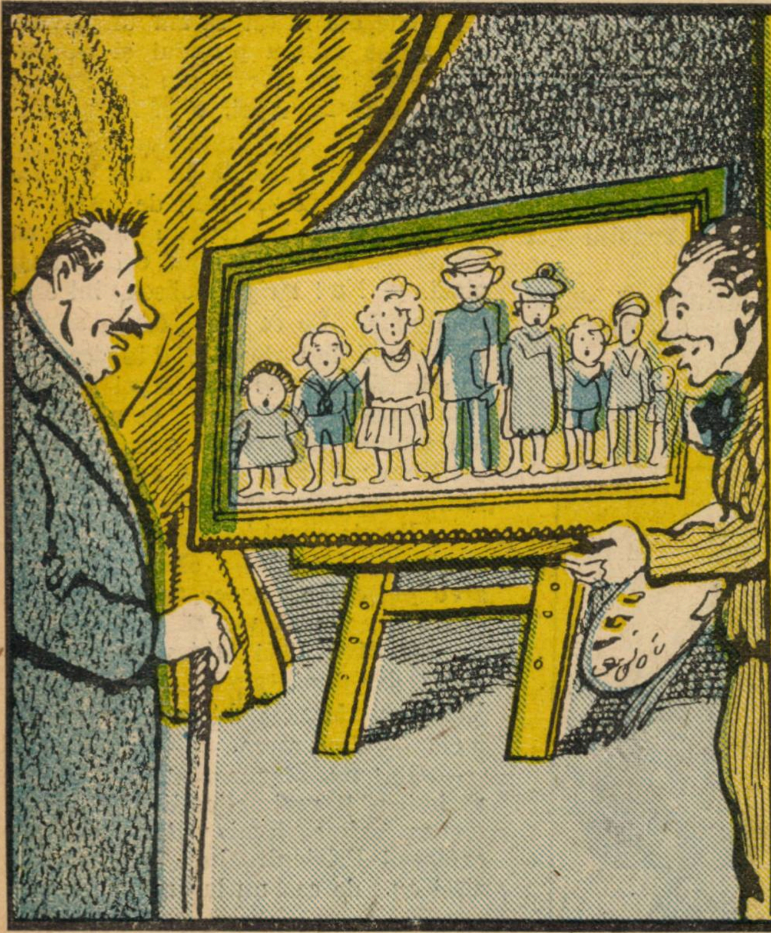

Pictorul. — Vă place cum v'am aranjat copiii ?...
Tatăl. — Da, da... dar ar fi trebuit să mai laşi loc că de !... cine ştie....

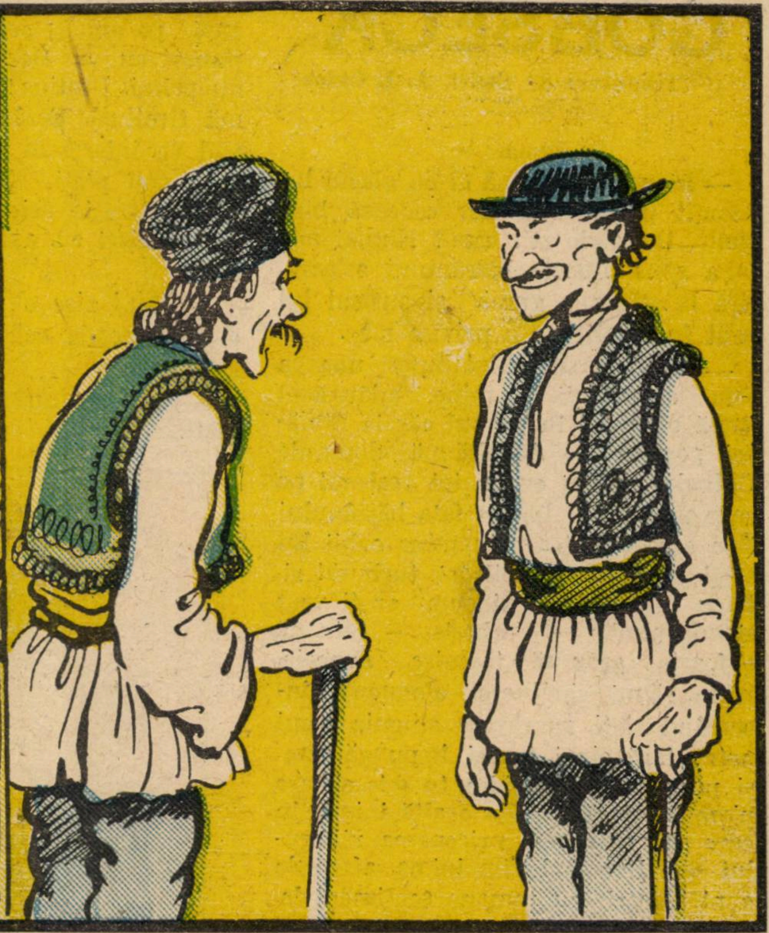

— Ţi-a fugit fata cu băiatul proprietarului ?
— Da, după cât ştiu, fuge mâine seară....

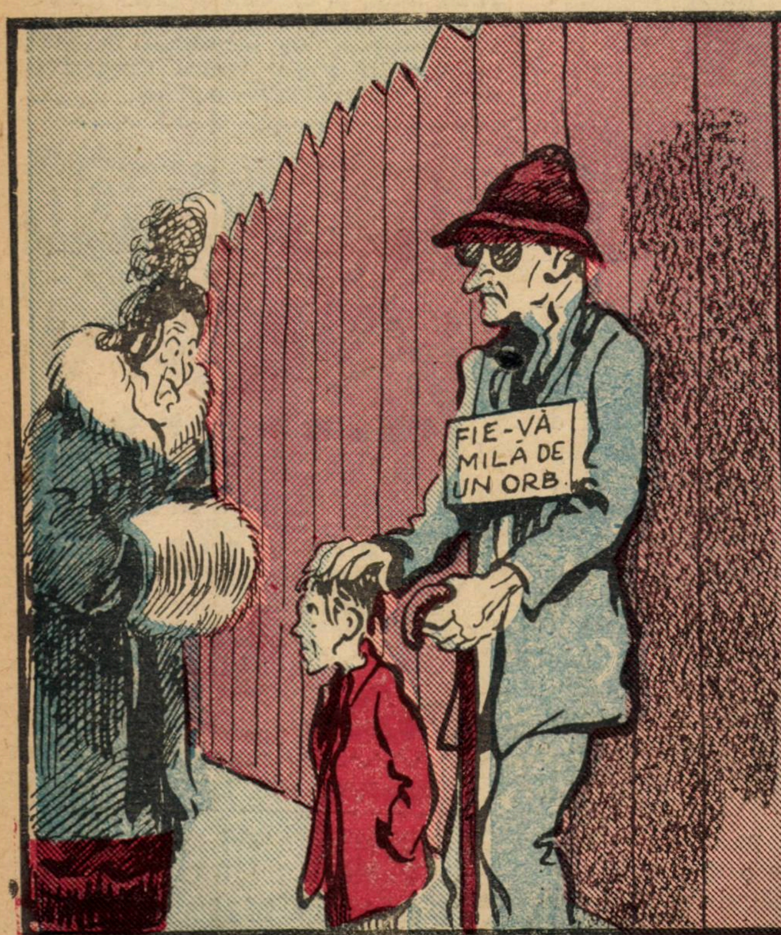

FIE-VĂ MILĂ DE UN ORB.

— Par'că aveai un câine. Ţi-a murit ?

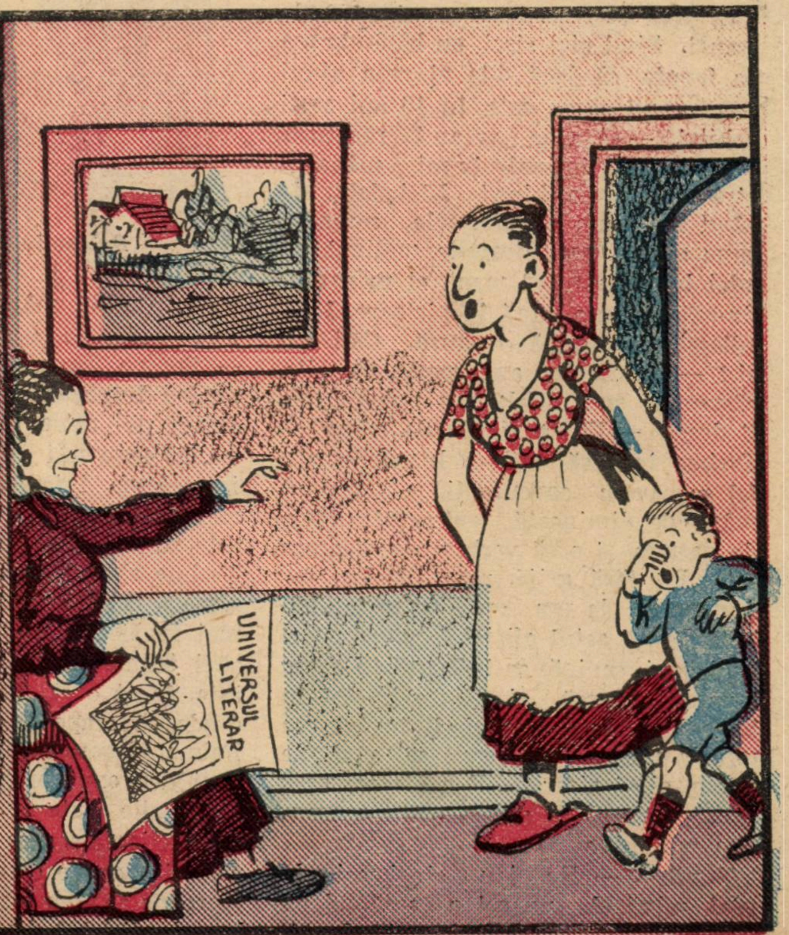

UNIVERSUL LITERAR

— Coniţă, coniţă, Pulu a înghiţit un leu.

ANUL XLI. — No. 17. 4 lei exemplarul Duminică 26 Aprilie 1925.

UNIVERSUL LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

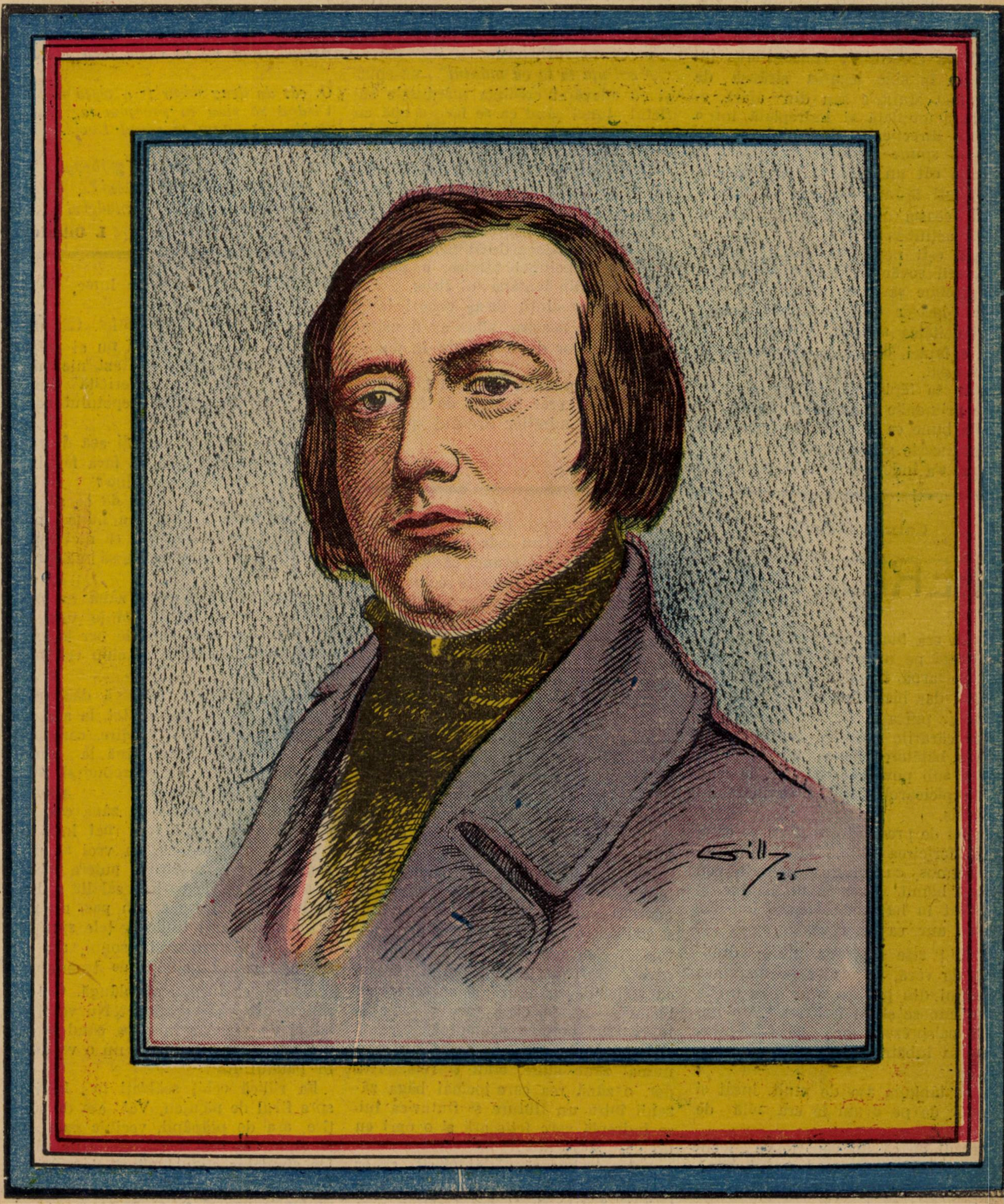

Se împlinesc 50 de ani de la moartea lui Edgar Quinet, marele prieten al românilor.

Duminica Tomei

de LEONTIN ILIESCU

Faptul biblic e cunoscut. Ințelesul său nu trebue să scape nimănui. E un înțeles profund moral. El ne arată puterea credinții, care exclude *îndoiala*. Indoiala e șovăire, mobilitate sufletescă, nestatornicie.

Puterea credinții e concentrare, închiderea în sine, legarea strânsă de un punct lăuntric sau din afară, energia acumulată și îndreptată într'o singură direcție, în domeniul moral.

Biblia spune ea însăși că dacă ai credința cât un grăunte de muștar, poți clinti munții din loc. Ce înseamnează aceasta decât că nehotărîrea omoară acțiunea?

Când ești nehotărât, ești șovăelnic. Când ești șovăelnic, stai în cumpănă dacă trebue sau nu trebue să faci o faptă. Lipsește deci îndemnul imediat, spontaneitatea sinceră, limpede și sigură a faptei, de vreme ce pregeți s'o înfăptuiești.

Dacă, în făptuirile rele, spontaneitatea e primejdie și poate fi fatală, în faptele bune ea te ajută, te îndeamnă, îți poruncește să fii virtuos.

Toma s'a îndoit, a cerut să pipăie rănile *învățătorului*. Toma n'a crezut în *învierea învățătorului*. Puterea credinții i-a lipsit. Firea lui slabă nu i-a îngăduit *să simtă* lumina ce-l împrejmuia și să pătrundă sigur în fluiditatea ei.

Toma necredinciosul...

„*Credința ta te va mântui*“—s'a spus, și cu adevărat credința mântuește sufletul atunci când ea se face o apă cu *convingerea* că aceia ce crezi este logic, drept, strâns și fără umbre.

Iată înțelesul profund moral al zilei de azi, despre care s'ar putea scrie cărți și biblioteci.

In cuprinsul unei cronici săptămânale nu poți alege decât firimituri din grâul înțelepciunei biblice, o picătură de apă din fântâna lui Iisus.

Puterea credinții de-ar coborî iarăș în sufletele noastre, alta ar fi astăzi fața lucrurilor după războiu în domeniul moral.

Aprindeți puterea credinții în suflete și veți face praf munții de întuneric ce stăvilesc minților drumul spre adevăr!..

SONET

Gurița ta de foc o vreau, mă'mbie...
Un vis de trandafir e vraja ei
Robindu-mă celei mai dulci femei
Iubirea mea ar fi o nebunie.

Țărîna mea așteaptă să re'nvie
Aprinsă iar de-a dorului scântei
Tu nici nu știi ce arde'n ochii mei
Atunci când vii în calea mea sglobie.

O, cât de drag mi-ar fi o viață'ntreagă
Visând să stau în preajma ta... Ar fi
Robia lui Adam la sânul Evei...

Ești tu lumina pururea pribeagă
A dorului ce'ntâi mă amăgi?...
Ucide-mă sub ochii Kamadevei!...

I. Olteniu

Catulle Mendès

FERICIREA

Sorica era fiica unui pădurar, și auzise odată pe niște oameni cari petreceau pe iarbă, în pădure, că există fericirea; dar biata fată nu știa cam pe unde ar putea-o întâlni? Firește că nu pe cărările pădurii sălbatece pe care le bătătorea dânsa, cu spinarea îndoită sub povara sarcinelor de lemne, cu picioarele goale, prin mărăcini și pietriș.

Un fel de presimțire o făcea se creadă că fericirea trebue sa fie un flăcău frumos, cu privirea mândră, cu surâsul blând, viteaz ca un haiduc, și îmbrăcat în haine de mătase împodobite cu aur, ca un rege.

— Ce! zise fetișcana într'o dimineața de vară, stând jos pe marginea drumului din pădure, sunt oare ursită să nu cunosc și eu fericirea? Am împlinit paisprezece ani, și frică-mi-e, că am să înbătrânesc și n'am s'o cunosc.

Ea se tânguia așa de mult, încât și pietrelor de pe drum le era milă de ea.

Norocul ei, că nu departe de locul unde se jelea, Sorica, era o zână bună care venise la nuntă unui licurici cu micșunea.

Zâna se apropie de fată și-i zise:

— Lasă micuțo, nu te mai văia așa. Fericirea nu este niciodată așa de aproape, decât atunci când o crezi mai departe. Ia privește colo peste drum: vezi acel vânător tânăr care doarme surâzând sub măceșul acela înflorit? Este nepotul regelui; cu toate că nu te-a văzut niciodată, se gândește la tine în visul lui.

Treci drumul, așează-te lângă el, și cum se va deștepta, o să-i pară că te cunoaște de când lumea, o să te ia de mână, și o să te ducă în palatul lui, unde vei fi cea mai fericită principesă.

După aceste cuvinte zâna cea bună pieri. Sorica rămăsese încremenită și nu-i venea să se miște, atât era de minunată de ce-i vedeau ochii! Nu, în viața ei nu crezuse că poate fi pe lume ceva mai frumos ca vânătorul adormit sub măceșul înflorit. Când se gândea că el ar putea s'o ia de nevastă îi venea să se sfârșească de bucurie.! Dar nu perdu multă vreme cu astfel de gânduri, și se repezi cu bucurie spre fericirea care o aștepta în cealaltă parte a drumului.

Dar vai! în pădurea aceea nu erau numai zâne bune, erau și rele. Așa dar, o zână rea care tocmai băga zâzanii între un fluture și fluturica lui, se îndreptă spre fetișoară și o opri cu un gest stăpânitor.

— Nu trebue să nădăjduiești că or să meargă lucrurile așa. Cum? n'ar trebui să faci decât vre-o câțiva pași ca să capeți fericirea? Dar atunci n'ar fi nimic mai frumos pe lume, decât norocul oamenilor!

Nu pricep lucrurile astfel. Cât despre tine, micuțo, află că nu ai scăpat de toate necazurile; nici azi, nici mâine, n'ai să fii cea mai fericită dintre principese, în palatul nepotului regelui“.

— Ah! Doamnă, sunteți așa de rea? Ce supărare poate să vă facă fericirea unei fete sărmane ca mine?

La urma urmei, n'am de ce să mă tem, de oarece zâna cea bună mi-a spus să trec drumul, așa că nici o putere din lume n'ar putea să mă oprească!“

— Este adevărat că o zână nu poate să se împotrivească voinței unei alte zâne, dar acea care te ocrotește, a uitat să hotărască în ce chip vei trece drumul.

Haide grăbește-te, aleargă dacă poți dar privește sus, sus de tot, la acel fir de păianjen ușurel și subțire, care merge dela stejarul ăsta, până la ulmul de colo, pe firul acela trebue să treci ca să străbați drumul“.

Și după ce grăi astfel, zâna cea rea pieri. Soricăi nu-i veni mai întâi să creadă acest neajuns. Ea vroi să pornească, dar în zadar. O putere misterioasă o ținea de partea cealaltă a drumului. Nu putea face un pas, nu putea nici măcar întinde brațele spre fericirea care surâdea în somn, așa de aproape sub boschetul de trandafiri!

Atunci, ea începu să plângă. Ce! se putea oare, era adevărat? Nu va fi alături de vânător în clipa când se va deștepta? Nu o va privi, nu o va duce în palatul lui?

Ea ridică ochii scăldați în lacrimi spre firul de păiajen. Vai! așa de subțire, așa de plăpând, vecinic gata să piară la cea mai mică adiere de vânt. Un sfredeluș cu o lovitură de aripioară l'ar fi rupt; ar fi trebuit un fluture foarte ușurel ca să se așeze pe el fără să-l rupă. Dacă Sorica după ce s'ar sui în pom ar înainta cu vârful piciorului pe acest nimic tremurător. ar cădea pe pietre şi şi-ar sdrobi oasele; şi ar fi găsită acolo sângerândă dându-şi sufletul.

Ei bine! oricum, cu toată moartea sigură, ea va înfrunta singură calea care i se oferă către fericire! Da! aşa mică, slăbuţă, adesea ori plângând pentru o înţepătură de albină, va avea îndrăzneala să înfrunte moartea!..

Ea se sui pe stejar, din ramură-n ramură: ramura din vârf încărcată de frunze se aplecă binişor şoptind duios spre firul de păiajen!.. .

Oh! ce frică-i era Sorichii! cum tremura! dar nu şovăi decât o clipă.

— O! tu, care dormi subt trandafiri, frumos flăcău, fericire scumpă, adio! adio! zicea.

— Nu te cunosc, şi mor de dragul tău: adio!

Voi căuta să nu ţip în cădere, de frică să nu te sperii; dacă s'ar putea să fie căderea mea destul de uşoară, ca să nu te deştepţi din visul în care mă visezi!...

Apoi dânsa înaintă îndrăsneaţă. Şi credeţi fără îndoială că se prăpădi pe pietre, în cădere? Deloc!

Inainte ca să fi făcut primul pas, ea fu schimbată de zâna cea bună (şi asta fu răsplata pentru curajul ei) într'o gărgăriţă mititică de tot care iute, cu lăbuţele subţirele alergă pe firul de păianjen din vârful stejarului, până în vârful ulmului.

Dar după ce trecu, se făcu iar fată frumoasă şi se aşeză lângă vânător subt măcişul înflorit. Nepoţul regelui deşteptându-se o luă de mână şi-i zise:

— Eşti şi mai frumoasă decât visul meu! Vrei fetiţă de pădurar, să fii prinţesă în palatul meu?

Căci — aşa şopteşte vârtelniţa bunicii, că degiaba geloziile puternice vor să ne fure bucuriile ce ne sunt sortite; dacă omul are destul curaj ca să merite să-l ocrotească zânele cele bune, ajunge întotdeauna la fericirea care-l aşteaptă în marginea cealaltă a drumului.

trad. de **Eufrosina Pallă**

Universul Literar
Cuponul Nr. 2.
Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari **2 CASE.** şi
2 VILE.
— Tragerea în toamnă —
Citiţi în „Universul" lista premiilor.

Isus printre oameni

Sunt două mii de ani de când tu fiul sfânt,
Te-ai întrupat în om şi-ai trăit pe pământ,
Sunt două mii de ani şi'mi pare c'a fost eri,
De când te răstigniră pe crucea cu dureri.
Căci vina ţi-o găsiră 'n chemări la viaţă nouă,
Şi'n dragostea de oameni, şi sfatul „Pace Vouă"
Cuvântul tău prea sfinte răsună şi-azi mereu,
Dar omul este acelaş ca şi 'n trecut pigmeu.
Te ia pe tine martor când ştie că nu poate,
Şi vinde 'n taină Doamne pe soră şi pe frate,
Cu primăvara sfinte în suflete re'nvii
Dar sufletele 's sterpe şi minţile pustii,
Căci ura ne'mpăcată cu veninoşii spini,
Adânc în omenire îşi are rădăcini.
Şi celui mai bun om, răsplata cea mai bună,
Semeni lui mărite din spini îi fac cunună.
Zadarnic fuse Doamne şi jertfa ta şi truda
Căci dacă-ai fi înviat din nou te-ar vinde Iuda
Şi nu ca 'n vremea aceia pe arginţi stăpâne,
Azi orice muritor te-ar vinde pentru o pâne.
Căci atâtea Golgote şi atâtea cruci, Divine
Şi orice cruce vrea câte un om bun ca tine.
Şi Iuda şi Ana şi Caefe atât de mulţi sunt
Privirea ta mărite o 'ndreaptă spre pământ.

A. Năvărlie

Tuşa Melania

Bătrâna tuşi în sec şi trase pledul peste picioare. Un nepot, căruia abia-i mijia mustaţa, înţelegând semnul tainic, răscoli focul din sobă, asvârlindu-i câteva bucăţi de lemne. In cuprinsul de lumină al lampei, spânzurată de bagdadie, nouraşii de fum, isvorâţi din ţigări, plutiau ca nişte visări copilăreşti.

Afară, luna îşi ţesea, în fire de argint, povestea eternă, îmbrăcând cu podoabă feerică sărăcia nopţilor de iarnă.

Tabloul acesta îmi răsare în suflet acum, după un potop de vreme.

...Aşa şedeam noi copiii, pe vremuri mai bune ca cele de astăzi, în fermecătoare nopţi de iarnă lângă sobă, în jurul bătrânei noastre mătuşe, o mărturie din alte vremi.

Mică, uscată, m'am pomenit cu dânsa în cuprinsul senin al casei de la ţară, de cum am început să osebesc zilele.

Săraca Tuşa Melania! Dumnezeu s'o erte!

Azi doarme şi ea eternul somn al morţii după o viaţă de zbucium, petrecută în frământările unei dureri fără grai, în cuprinsul îngust al celor patru pereţi ai odăiţei ei. Aceşti patru pereţi au fost singurii ei prieteni, amici şi confidenţi.

Adecă nu. Imi mai amintesc şi de-o fotografie veche, îngălbenită pe margini şi care atârna la căpătâiul patului ei de fecioară bătrână. Vedeam mereu fotografia aceasta încununată, cu un ram de iederă. Şi mereu îmi tot băteam capul, ce anume va fi însemnând ramura de iederă în jurul fotografiei îngălbenite care arăta un bărbat pe care nu-l văzusem nici odată?

Târziu abia, după ce crescusem mare, când Tuşa Melania se gârbovise cu desăvârşire, am ajuns să cunosc povestea, de-o duioşie tristă, a ei şi a chipului din perete.

Abia atunci am înţeles rostul simbolului ramurei de iederă. Atunci am cuprins şi rostul altarului de jertfă pe care l-a ridicat în sufletul ei candid de fecioară, stropul de femee, ţinta glumelor noastre de copii zburdaţi, sărmana Tuşa Melania.

Să vedeţi cum a fost:

.... Bătrânul Toma Câmpean preotul, era un om căruia Dumnezeu îi hărăzise un singur dar: o cerbicie fără seamăn, sprijinită de-o voinţă de fier.

Dacă bătrânul Toma, din întâmplare se năştea într'un pat împărătesc, ar fi rămas de pomina veacurilor. Aşa, ca preot, devenise tiranul satului şi mai vârtos al casei sale. Biata preoteasă, bunica noastră, bună ca o bucăţică de pâine caldă, ajunsă supt stăpânirea straşnică a bunicului părea numai o umbră.

Cele două fete, răsărite din căsnicia lor împărţiră frăţeşte firea părinţilor. Cea mai mare, mama noastră era tăiată din bunica; Tuşa Melania semăna aidoma Părintelui Toma.

ETERNUL CÂNTEC

— După Rosemonde Gérard —

Când eu voi fi bătrână şi tu bătrân vei fii
Când pletele 'ţi bălae cădea-vor brumării,
In Maiul plin de Soare, în vechia-ne grădină,
Plăpândă bătrâneţă, ne-o desmorţi blajină . . .
Când firea va renaşte şi'n cugete cărunte,
Ne-om regăsi iar tineri, . . . doui juni îndrăgostiţi,
Şi 'ţi voi zâmbi, atuncea, mişcând brazdată-mi frunte,
. . . Ce „duo" adorabil de . . ., bieţi îmbătrâniţi . . .
Te voi privi şagalnic subt bolta de glicină,
Jucându 'ţi strengăreşte ochiade . . . ca dinţii . . .
Când eu voi fi bătrână şi tu bătrân vei fii
Când pletele 'ţi balae s'or face colilii . . .
Pe banca noastră veche, de muşchi învestmântată,
La banca de „altădată" ne-om strânge iar la sfat,
Mişcaţi de-o bucurie duioasă şi bogată.
Sfârşind dulceţi de graiuri . . ., prin câte un sărutat
. . . De câte ori, odată, jurasem: te iubesc,
Atunci cu mare grijă noi le vom socoti . . .
De scene cu duiumul din şirul ştrengăresc
De multe mărinţişuri cu drag ne-om aminti . . .
O rază stingherită din dragostea divină
Prin părul alb, greoae, cădea-vă minunat . . .,
Când amândoi, pe banca ascunsă de glicină
Pe banca amintirei, ne-om regăsi la sfat . . .
Precum mi-eşti drag de-a pururi, din scară'n dimineaţă
Mai mult azi ca deunăzi, şi mâine şi mai mult,
Ce'mi pasă de brăzdarea din bătrâneaţea'mi faţă
Când dragostea mi-e graiul şi doina de de mult!?
. . . Gândeşte-te că zilnic să grămădesc vestigii
A-tale şi'ale mele's, aceleaşi amintiri,
Că suntem credincioşii aceleaşi religii,
Mereu îndragostiţii acelorași iubiri . . .
Dar, noi vom fi atuncea, moşnegi de tot . . . de gheaţă,
Dar braţul tău l'oi strânge cu vlaga dedemult.
Căci drag îmi eşti dapururi, din scară'n dimineaţă,
Mai mult ca astăzi, mâine, şi poimâine . . . mai mult . . .
Din clipa dragostoasă-ce fuge ca o boare
Doresc să-i smulg deliciul şi . . ., să'l păstrez tot viu
Blagoslovind balsamul predestinat să zboare
Domol să-i gust dulceaţă, s'o cuget mai târziu . . .
Şi grămădind bigotic în inima'mi avară
Voi strânge mângâere pentru momente grele,
Voi fi bogată atuncea de o bogăţie rară,
Căci voi deţine aur din dragostele mele . . .
Şi-aşa, din fericirea ce ritmic se sfârşeşte
Memoria adesea dulceaţa ei mi-o da,
Din dragostea descrisă cândvà, dumnezeeşte,
S'o fi păstrat întreagă în cugetarea mea . . .
Când eu voi fi bătrână şi tu bătrân vei fii
Când pletele 'ţi bronzate, pe rând se vor albi
In Maiul ce dogoare, în pacea din grădină
Grozava bătrâneţă, duios ne-om desmorti,
In suflete brumate mijiri de dimineaţă
Ne-or sugera iluzii şi dragi însufleţiri . . .
Tu vrei a stinge, poate, un zâmbet şters pe faţă,
Şi vom culege mierea din fostele iubiri . . .
Dar regăsiţi alături subt bolta de glicină
Cu atâtă duioşie în ochi ne vom privi —
Ca doi stingheri pe lume, uitaţi într'o grădină,
. . . Când farmecul se şterge sub fulgii brumării
Când dragostea e crudă şi zâmbetul barbar
Când firea desgheţată devine iar gheţar . . . .

De Gik

Pentru cele două fete, decum începuseră să fie socotite domnişoare, cu prinsul casei parohiale deveni o cetate întunecată în care razele soarelui dacă mai pătrundeau. Străşnicia părintelui Toma ridicase ziduri uriaşe în jurul ei.

Când fata cea mai mare trecuse peste al 17-lea an, într'o bună zi, părintele Toma primi în casă un tânăr pe care-l luă cu sine în „canţălare". După vre-o două ciasuri, părintele Toma deschise uşa larg şi chemă pe bunica şi pe mama. Le prezintă pe tânăr, îi spuse numele şi pentru ce a venit. A cerut mâna feti şi că dânsul a promis. Bunica îşi frecă mânile, apoi încercă să le ducă la ochi, simţind că oaspeţi nepoftiţi se grămădesc să iasă...

Un tuşit scurt, dar mult grăitor, chemă pe bunica la realitate. Dete curs liber lacrimilor şi împreună mâinile tinerilor sărutându-şi ginerile pe care atunci îl văzuse întâiaşi dată în viaţă-

Aşa s'a măritat mama.

— Ştiu eu ce fac, — a zis bunicul — şi cum fac eu aşa este bine făcut! Sau credeţi că am să îngăduiesc ca să vă întocmiţi viaţa după cum stă scris în cărţi? Prostii.

Şi nimeni n'a îndrăznit să sufle o vorbă. S'a făcut nunta şi a fost bine. De data aceasta metoda bunicului n'a dat greş. Când veni însă rândul mătuşii Melanii, părintele Toma o sfecli. Urmându-şi metoda, bunicul prezentă şi pe al doilea ginere taman ca pe tata. Când fu însă mai sigur, dete peste piedică.

Tuşa Melania spuse în faţa alesului că nu are dor de măritiş, dar, presupunând că l-ar avea, mirele nu-i convine şi nu-l vrea.

Bunicul, când îşi dete seama de această răsvrătire nemaipomenită, crezu că l-a ars cineva cu sfârcul unui bici peste ochi. Se stăpâni însă până ce plecă tânărul. Dar atunci isbucni:

— Care va să zică te răsvrăteşti, domnişoară?!! Răsvrătire în casa mea, contra mea? Să iei bine seama ce faci... mai e timp... vrei... nu vrei?

Bunica, sărmana, încremenise cu colţul şorţului dus la gură, în pragul uşi.

Tuşa Melania se îndreptă, lăsă capul îndărăt şi luând la ţintă ochii bunicului, zise răspicat:

Bunicii i se păru că aude crăpându-se pereţii. Ii era că se prăbuşea casa, peste dânsa, atât de grele i se vădiră cele două vorbe necunoscute în casa parohială.

Bunicul ca şi când ar fi prins rădăcini...

— Va să zică nu vrei, gemu el...

— Sunt fata d-tale, strigă Tuşa Melania şi eşi din odae.

In faţa acestei răsvrătiri Părintele Toma îşi perduse cumpătul. Neştiind ce să facă, luă pălăria şi cârja şi se duse în sat. Când s'a reîntors, spre sară, părea că se liniştise. Dar, din ziua aceia, pentru fiica lui, el nu mai avu o vorbă. Tuşa Melania încetase de-a mai fi pentru dânsul.

Tot în aceiaşi seară, Tuşa Melania, urcându-se în odăiţa ei, scoase o fotografie dintr'o cutioară ascunsă, acoperind-o cu pătimaşe sărutări.

Prilej la acest martiriu care începea, îl dăduse icoana unui vis. Pe vremea când surorile erau la şcoală se înfiripase dragostea tuşii Melania cu acela al cărui chip îl arătă fotografia tăinuită cu atâta sfinţenie. Sub farmecul dragostei de student poate cea dintâi a lui, în cine ştie ce seară fermecată din Mai, tânărul stoarse făgăduinţa feti că-l va aştepta. Fata s'a 'nvoit. I-a cerut în schimb cuvântul că are să vie şi, i-a cerut fotografia, s'o aibă aproape, să-i întărească sufletul în clipe de slăbiciune şi ispite viitoare. In seara aceia când dân-

PRIN ITALIA

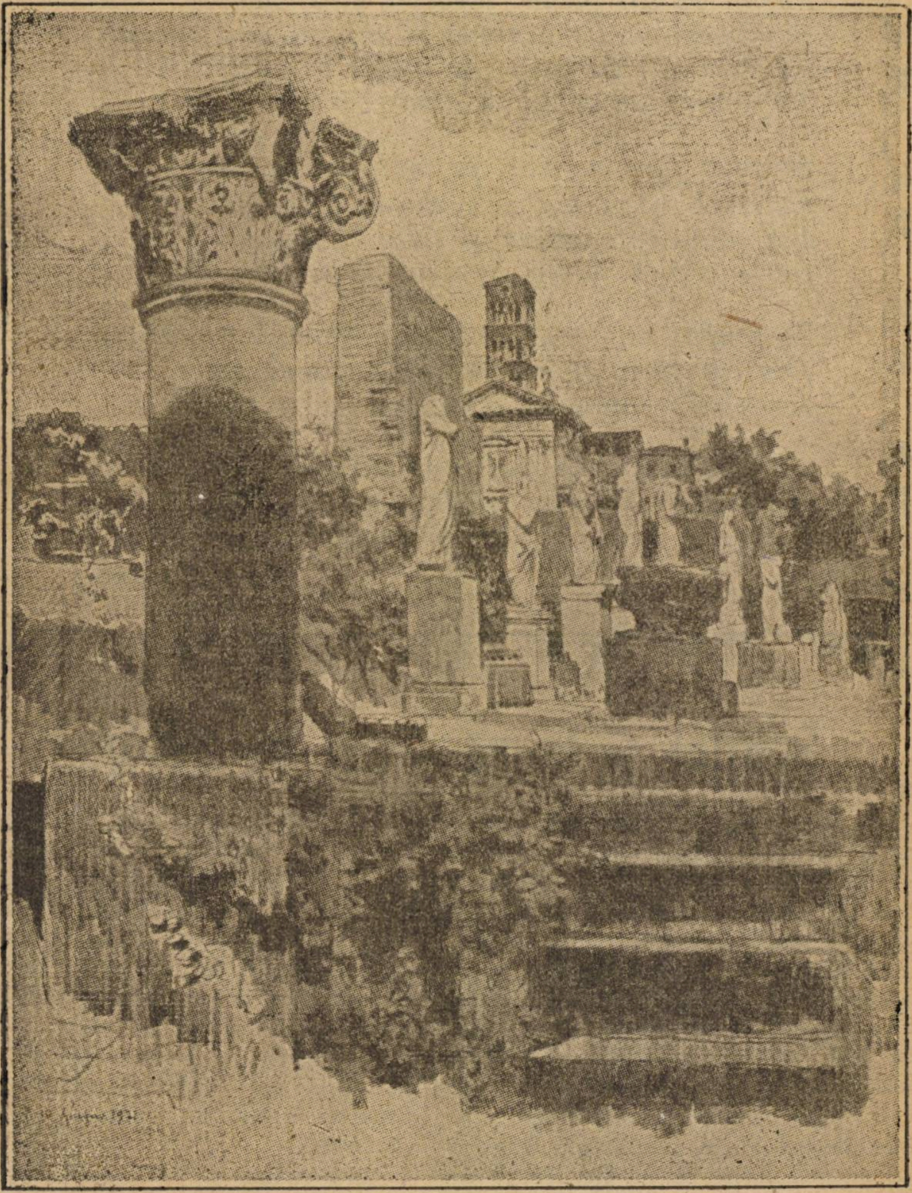

Casa Vestalelor din Roma

sa se împotrivi, fotografia parcă luase suflet.

Apoi, zile s'au scurs după zile. Primăveri şi-au desfăcut podoaba după primăveri şi toamne au cernut frunzele lor uscate peste trupul atâtor frumuseţi.

Dar Tuşa Melania aştepta cu credinţă de fier....

Fotografia îngălbenise cu desăvârşire, chipul se spălăcise de atâtea sărutări, de umezeala atâtor lacrimi, picurate în sfinţenia curată a încăperii de fecioară.

Anii se mistuiră şi alesul nu mai venia.

Iar biata Tuşa Melania se pleca tot mai mult către pământ, se făcea tot mai acră, mai arţăgoasă în vreme ce pe faţa ei, brazdele trase de plugul vieţii se înteţeau îndesându-se şi înmulţindu-se an cu an.

Când am ajuns eu să prind povestea tristă a vieţii ei de zbucium de aşteptări zadarnice, de curăţenie ideală. Tuşa Melania era bătrână, bătrână.

Şi tot mai aştepta. Ştiutoare de propria ei tărie de suflet ea a îmbrăcat în firea ei pe tânărul care-i luase cuvântul şi căruia dânsa îi ridicase altar de slujbă în inima ei de fecioară altar de jertfă şi, aducând drept prinos pe acest altar — atât de rar — visul unei tinereţi pierdute.

Intr'o iarnă tocmai în preajma Crăciunului, ne pică un oaspe în casă. Un prieten de şcoală al tatii care nu se văzuse cu el de vre-o treizeci de ani. Bucuria bătrânilor nu se poate descrie. Era, ca şi când perdeaua ce acoperea trecutul anilor de tinereţe s'ar fi dat la oparte îngăduind celor doui bătrâni să mai trăiască odată aceeace a fost acum, când se vedeau aproape de apusul vieţii.

Deodată fata întrebă:

— Rogu-te, Gheorghe, să-mi spui, cum s'a prăpădit prietenul nostru Radu Părăianu...?

In odae se făcu o clipă linişte.

— Radu ?.. S'a prăpădit aşa cum a trăit. S'a şters cum se şterge o umbră. Sunt aproape 25 de ani.

In linştea ce urmă un cuţit isbindu-se în farfurie sună ca un ţipăt desperat.

Tuşa Melania îl scăpase din mâna-i tremurândă.

— Melanie, Melanie, ce-i cu tine ?

Tuşa Melania tremura toată iar lacrimile îi curgeau în rostagoliri de mărgăritare peste brazdele adâncite ale fetii.

— Ţi- rău Melanie ? — Spune ?!

Ea nu răspundea, ci continuă să plângă plânsul ei îngrozitor de dureros, fără hohot, fără glas, plânsul adevăratei dureri înmormântată în dosul celor doi ochi din cari isvorau râurile sfinte ale durerii ei mute.

Când s'a ridicat să treacă în odaia ei, Tuşa Melania n'a mai putut face drumul singură.

Intâmplarea aceasta venită din senin a răscolit pacea casei parohiale.

Tata încercă să cobore iar în făgaş şi zise mamei :

— Ia mai slăbeşte cu spaima! Aşa-i cu fetele astea bătrâne. Să'nduioşează de-o nimica toată.

Mama însă nu se putu linişti.

Şi iată cum a doua zi, dis de dimineaţă ne trezirăm în ţipetele ei.

Tuşa Melania să sfârşise în decursul nopţii.

In cuprinsul alb al patului ei de fecioară dânsa adormise lin cu mâinile încrucişate şi ţinând între degetele îngheţate veche şi îngălbenită fotografie. In jurul buzelor supte, strânse în cercul de sbârcituri încremenite umbra unui surâs fericit.

Tata, cum se plecă asupra ei dete cu ochi de fotografie şi tresări.

Ochii lui — avea doi ochi atât de frumoşi şi atât de buni — se împăinjenird, şi două lacrimi se furişară grăbite, pierzându-se în barbă.

Recunoscuse chipul lui Radu Părăianu...

. . . .

Pe deasupra mormântului mătuşii Melania iarba a încolţit şi s'a veştejit de nenumărate ori, s'a asemuit pământul şi n'a rămas decât crucea, bătută de vânt şi de ploi, şi amintirea sufletului ei duios de fată bătrână.

Mihail Gaşpar

„UNIVERSUL LITERAR"

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Maiu 1925

CUPON No. 2

Vântul

Pornit pe căi tăcute, aleargă zi și noapte
Și nimeni nu-l îndeamnă și nimeni nu-l oprește...
El trece azi furtună iar mâine se oprește;
Tot mâine lin și leneș, apucă 'n altă parte.

Drumeț fără odihnă, pe àripi fermecate
Cutreeră văzduhul și vremea l însoțește.
E-a lui nemărginirea și totul cucerește
Intr'o clipită oarbă, în zări necercetate.

Și timpul nu-l măsoară, nici drumul care-l face...
Din căi fără de număr, alege care i place,
La nimeni nu se uită când trece pe cărare.

Și nimeni nu s'așteaptă să-l vadă când apare.
Răzleț, pe drumuri moarte, nu știe unde-ajunge
Și cântă pentru-o lume și pentru ea, el plânge..,

C. Delamunte

Spiritul și inima d-nei de Sévigné

D-na de Sévigné reprezintă întreg secolul al 17-lea; sau, cel puțin, e reprezentanta cea mai complectă a secolului 17-lea pe care l'a arătat lumei sub toate aspectele. D-na de Sévigné reprezintă iubirea pentru rege, *loialismul* și regalismul adânc, fanatic, sentimental, admirația și afecțiunea față de rege precum și față de șeful familiei. E regalismul simțit de o femeie, cu o delicatețã și o gingășie deosebită, e regalismul care a fost simțit puțin ca al Henriettei de Englitera, simțit de princesa Palatina și de ducesa de Burgonia.

Acest sentiment a fost simțit de multe femei din secolul al 17-lea, de unele mult mai mult de cât de către D-na de Sévign-; ea însă ni-l arată așa cum a fost în inima femeilor Franței din acel timp și astfel cum ele l-au inspirat bărbaților și astfel cum, din societatea înaltă, acest sentiment se coboară până în popor.

Regele Soare își aruncă razele sale asupra multor pagini ale Doamnei de Sévigné luminându-le o clipă, precum nu se poate vedea cartea lui Virgil sau a lui Horațiu altfel de cât desfăcându-se peste strălucirea lui August ca și peste o glorie.

D-na de Sévigné reprezintă patriotismul francez din secolul al 17-lea, care, la acea epocă, nu se putea despărți de regalism și, despărțit de dânsul, n'ar fi avut rost.

Acest patriotism și-a avut însă gloria sa și în operile lui Boileau, La Bruyère, La Fontaine, Bossuet, Fénelon; un patriotism fierbinte, întunecat, invidios, mândru și exclusiv, nesfârșit de respectabil cu toate acestea, amintindu-și de faimoasa Ligă, de Henric IV, de pământul francez de atâtea ori călcat și devastat de dușmanul străin, amintindu-și de defecțiunile atât de repetate și atât de recente (acelui secol), de acei conetabili de Bourbon și neputând să ierte prințului de Condé de cât în considerația serviciilor aduse *„apoi“* și *„înainte“*.

Acest dulce și cald patriotism respiră nu numai în admirabilele pagini ale D-nei de Sévigné asupra morței lui Turenne, dar și în alte multe pasagii unde se vede pe marchiza de Sévigné urmărind armatele franceze în izbânzile și înfrângerile lor, cu pasiune, cu o pasiune comunicativă și contagioasă, cu o nerăbdare răsboinică care o face să devie melancolică și dureroasă ,pe măsură ce armatele înaintează și pe măsură ce se prevedea că cuvintele ei glumețe și tragice în acelaș timp vor căpăta un sens rămas celebru și clasic :

— „D-nul de Turenne e totuși mort!“

D-na de Sévigné e amorul eroismului, e ceia ce însemană *„trebue să trăești periculos“*, pe care cu două secole înainte deNietzche, de la romanele lui Calprenide și tragediile lui Corneille până la cuvintele profetice ale lui Arnauld și ale lui Nicole, întreg secolul 17-lea a repetat ca pe deviza sa. Desigur, d-na de Sévigné nu afost o ducesă de Longueville sau o Mare D-șoară; când e vorba însă de Turenne, de Condé, de Luxemburg, de Lauzun, de aceia, chiar, pe care ea nu i-a iubit de cât pe jumătate, gestul curagios și cavaleresc o atrage o seduce, o cucerește și o înduioșează profund. In fața stoicismului lui La Rochefoucauld și în fața generozității „simplă și *„naivă“*, precum se spunea pe atunci, a cardinalului de Retz, ea e fermecată în mod respectuos. Acești aventurieri ai marelor discordii, deveniți niște înțelepți, și cari sub noua înfățișare, și-au conservat toată seva, îi impun în mod straniu, o captivează, o rețin.

D-na de Sévigné a întrupat iubirea filosofiei religioasă și iubirea elocinței religioasă ; acestea au fost cele două nobile pasiuni ale secolului al 17-a. Acest secol a avut iubirea de Dumnezeu pe care Bossuet, prea pretențios, se plângea că a pierdut-o. Bossuet a iubit din toată inima și cu tot gândul pe Dumnezeu și i-a plăcut să-și pue inima toată și frumoasa-i rațiune în serviciul credinței, căutând rațiunea de a crede după ce a găsit-o chiar și chiar fără a avea nevoe de această rațiune.

Oratorii creștini sunt filosofi, și câte-odată, filosofi mari; filosofii sunt de multe ori oratorii mari ai amvonelor creștine.

In tot timpul secolului al 17, aproare, a fost o dorință neobosită de a se explica ideia de Dumnezeu și să se analizeze adevărurile religiei. Acest secol, mai mult poate de cât ori-care alt secol, a căutat să'și dea seama de ceia ce credea și de ceia-ce era de crezut.

D-na de Sévigné l-a reprezentat în mod fermecător ; fără spiritul de a epigamiza, D-na de Sévigné, a fost în privința filosofiei religioase a secolului 17, ceia ce George Sand a fost pentru filozofia socială a secolului 19. Ea n'a fost totdeauna bine înțeleasă, însă s'a pasionat totdeauna de rațiunea justă, foarte curioasă și personală. Jansenistă, independentă, ea a admirat pe Pascal pe care un Baudelaire nu'l poate critica

D-na de Sévigné a iubit religia ca și secolul său, cu modestie și candoare, în acelaș timp, și cu o dorință discretă să o vadă expusă în mod eloquent.

Ea reprezintă secolul al 17-a și cu iubirea ei pentru morală și pentru moraliști. Acest secol a fost moralist subtil , și cu entuziasm a primit, deci pe un *Nicolae care* „se cobora în inima omenească cu o lanternă“, pe un Racine care se coboară în inima omenească cu o lampă funebră, sau pe un Rochefoucauld care a făcut, cu o severitate neînduplecată, mărturisirea genului omenesc și examenul de conștiință a lumei întregi.

D-na de Sévigné l'a binemeritat din partea moralei, de oarece moralei i-a plăcut să se spue bine despre ea, a recomandat'o, a lăudat'o, a răspândit'o în lume și această sublimă femeie a gloriosului secol de aur, i-a fost credincioasă.

* * *

D-na de Sévigné reprezintă încă și iubirea pentru societatea înaltă, și, din acest punct de vedere, ea a rămas încarnația însăși a secolului al 17-a.

Acest secol a fost secolul saloanelor cari nu sunt academii, nici budoare, nici săli de conferințe, nici cluburi; au fost saloane. E secolul societății care iubește oratoria și care nu s'a servit de această oratorie de cât pentru distracții. E secolul cuvintelor profunde, al cuvintelor franceze prin excelenă. E secolul care a învățat Europa să converseze. E secolul tradiției.

D-na de Sévigné a gustat natura cu inima ei toată, a iubit marea chiar, ceia ce relativ era rar în acea epocă. Ea a fost înamorată de ape, de arbori, de crepuscul și de lună. Și ceiace o diferențiază de un Racan, de Théophile de Saint-Amant, de d'Assouci și de La Fontaine, cel puțin de Segrais, de Boileau și de Fénelon, (și de însuși Andrei Chénier chiar), e că ea n'a admirat natura cu simțimintele celor vechi sau, ajutată în mod discret de aceștia, ci ea a admirat'o cu propriile-i simțiminte poetice, cu abiaoare cari amintiri de Arioste sau de Tasse.

Și, ceia ce trebue să remarcăm, încă, e că natura nu i-a fost o consolatoare. Modernii noștri amanți ai pădurilor și a locurilor iubesc natura cum ar iubi o ființă oare-care; o iubesc, ca să se consoleze de societate, de umanitate, sau de o faptă neomenească; ei o iubesc cu toată puterea mizantropiei lor; d-na de Sévigné a iubit'o mult pentru ea însăși, și a iubit'o fără să aibă nevoe de dânsa, ca și cum ar fi avut nevoe totuși de mângâerile ei, ceiace constitue, neîndoios, cel mai adânc fel de a iubi.

D-na de Sévigné reprezintă secolul său chiar cu defectele sale, cum e firesc și inevitabil.

Ea a aprobat Revocarea Edictului din Nautes, nu ca toți contimporanii ei, căci au fost câte-va excepții, ci că majoritatea contimporanilor ei catolici.

Nu e de cât un punct în care d-na de Sévigné nu reprezintă secolul al 17-a, sau două poate, unul însă mai cu deosebire. Ea s'a îngrijit puțin de artă și nu s'a preocupat de loc de știință. Ea n'a ignorat numele principalilor mari artiști ai secolului al 17a; ea însă nu vorbește nici odată de cât scurt și fără pasiune de aceștia, ca și La Fontaine; nu spun însă ca și Molière. In ce privește știintele, ea le-a ignorat în mod complect. Nu pot spune însă dacă, asemena lui Malebrauche, ea socotia ca ocupații copilărești și nedemne (ale omului) de a observa anatomia unui fluture sau a unui crustaceu; e adevărat însă că ea nu și-a întors privirile la acestea, cu atât mai mult, atât de înamorată de lumina lunei, ea nu s'a ocupat de astronomie. Cu toate acestea secolul său a fost cum preocupările (acestea) științifice au devenit o modă. Ea a văzut pe *„femeile savante“* succedând „Prețioaselor“, și pe *„femeile științifice“* succedând *„femeilor savante“*; a văzut pe d-na de Sabliére succedând d-nei de Rambouillet și a trăit destul ca să vadă, cu zece ani chiar înainte de a muri, pe de Fontenelle explicând faimoasa sa operă: *„Pluralitatea Lumilor“* unei marchize care nu era ea. Cum în literatură, ea a iubit pe scriitorii anului1630 sau pe scriitorii mai recenți cari ar fi putut place publicului din 1630, tot astfel, ea n'a fost atrasă către știința, de oarece pubicul din 1630 nu se ocupa de loc de știință.

Dacă Valtaire a maltratat'o, dacă a spus de ea că era prima persoană a secolului său în ce privește stilul epistolar, și, mai ales ca să povestească fleacuri cu gingășie „și că, ce e păcat că e lipsită cu totul de gust“ aceasta a făcut'o, în mod foarte evident, pentru că ea n'a iubit îndeajuns pe Racine; și poate că, deasemenea, n'a avut nimic comun cu d-na du Châtelet.

Cu toate acestea nu e mai puțin adevărat că d-na de Sévigné reprezintă aproape în mod exact secolul căruia a avut onoarea să-i aparție, și care, la rândul său, a avut onoarea să o posede. D-na de Sévigné nu s'a stabilit într'un personaj; ea le-a jucat pe toate, în așa fel în cât a făcut invidios pe acela pe care l'a adoptat.

D-na de Sévigné nu e numai una din marile scriitoare cu care Franța se mândrește, ea a fost și rămâne, ca mamă, ca prietenă, ca patriotă, una din *„acele femei ale Franței“* de care Franța se mândrește și pe care o arată cu o legitimă onoare străinătăței și lumei întregi ca pe cea mai nobilă onoare națională. D-na de S-vigné proectase de sigur în glumă, să scrie un Tratat asupra prieteniei.

Ea n'a avut nimic de regretat, căci l'a scris.

Scrisorile sale admirabile, rămase clasice în literatura universală, sunt un tratat *„De Amiciția“* fermecător, delicat, pătrunzător, desmierdător și profund, precum, spre sfârșit, un *„De Senectute“*, cordial, melancolic și dulce, care *„provoca gustul de a îmbătrâni“* sau care consolează. Se va spune veșnic cuvintele lui Joseph de Maistre, vorbind de opera epistolară a d-nei de Sévigné:

— Dintre—d-na de Sévigné și d-na de Grignan (fiica sa), care aș vrea să fiu? Fiica, ca să primesc scrisorile din partea mamei.

Și se va spune .veșnic) că prietena sublimă are gloria aceasta, că iubită în timpul vieței sale de toți acei cari, cunoscând-o, erau demni să o cunoască, ea a fost iubită încă și după moarte și va fi iubită totdeauna, neexistând bărbat sau femeie care cetind-o să nu dorească să aibă, chiar fără geniul ei, o prietenă ca d-na de Sévigné și care să nu se întristeze părăsind-o!

Petru V. Gâdei

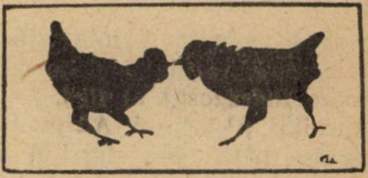

SINGURATATE

Când m'am întors în casa din care ai plecat
Și-am privit în juru-mi, mi s'a părut pustiu,
Și 'ncet... pe nesimțite, încet, fără să știu
M'am pomenit plângând pe-o margine de pat.

Când m'am întors în casa din care ai plecat
Plângând priveam în juru-mi și nu recunoșteam
Nimic din toate-acelea pe care le iubeam
Toate-mi păreau străine de cele de-altă-dat'.

De după dealuri luna rotundă ca o roată
Se ridica pe cerul albastru 'ntunecat
Se ridica 'ntr'una și mă privea mirată.

Sdrobit, ca'n nesimțire, pe o margine de pat
Am stat gândind la tine și plâns'am noaptea toată,
Când m'am întors în casa din care ai plecat.

Ion Hoinarul

Galeria ărtiștilor

Adam Bălțatu

La „Mozart" expune lucrări admirabile. Adam Bălțatu e un luminist de forță. Anul acesta ne prezintă și o lucrare de mari dimensiuni: *Naufragiul*. Efectul de mare e minunat prins. Grupul de compoziție, înfățișând pe supraviețuitorii dezastrului, așa cum au putut scăpa de furia elementelor, e tratat cu mult avânt coloristic și psihologic, exprimând realitate și adevăr.

Pictorul Adam Bălțatu are luminosități neașteptate în peisagile sale. Mai puțin năvalnic dar mai subtil în lucrările din anul acesta, el mărturisește un progres forte, pe care i l'am prezis acum doui ani.

Spiritul de perspectivă, tratamentul sincer, coloritul vioi, desenul bine înțeles, ne spun că maestrul creează în inima naturii, stăpânând cu competință imaginația, păstrând aproape instinctiv frăgezimea momentului, a realității. E multă euritmie în lucrările acestui pictor de mare talent.

Puterea talentului său ne dă mari speranțe de viitor, mai ales dacă va isbuti să vadă galeriile vestite din străinătate și opera marilor maeștrii ai veacurilor.

Aceasta ar fi numai o întregire a culturii sale artistice, căci talent are din belșug și simț estetic cu prisosință.

Peisagiile sale sunt minunate efecte din natură, văzute și trăite de el ca un mare îndrăgostit al firii.

Expoziția pictorului Adam Bălțatu e deschisă până spre sfârșitul acestei luni.

E o demonstrație admirabilă împotriva curentelor false, pe care modernismul le-a introdus și în domeniul artistic, făcând ca tot felul de elucrubații și insanități să prindă rost acolo, de unde ar trebui să fie alungate cu revoltă și dispreț.

Toți nechemații, din cari școala n'a putut să facă nimic bun, s'au înregimentat sub cupola nouilor curente, ametind lumea cu nebunii, care au dispărut de mult din apusu civilizat, îngropate sub piramida disprețului public.

O astfel de impresie îți face salonul „oficial" din anul acesta, de unde au fost goniți cei mai buni artiști. Noroc că expozanți ca Adam Bălțatu, Băeșiu, Bordenoche, Bulgăraș, Băncilă și alții îți recrează admirabil sufletul, purtându-te spre sferile senine ale desăvârșitului estetic.

L. I.

Cronica medalistică

de C. A. ORĂȘIANU

1862. Medalia Azilul Elena Doamna

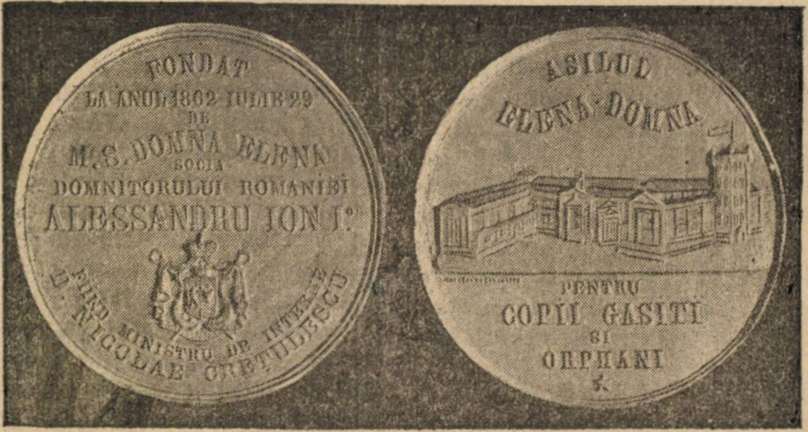

In timpul domniei lui Cuza, doamna sa Elena, voind să vie în ajutorul fetelor orfane a înființat, fiind ajutată de mai mulți oameni politici, azilul care îi poartă numele.

Cu ocazia inaugurării acestui azil s'au bătut la Paris, medalii de aramă de 51 m. m.

Avers. In mijlocul medaliei macheta clădirei azilului. Deasupra pe două rânduri inscripția: ASILUL ELENA DOAMNA.

Dedesubt pe patru rânduri PENTRU — COPII GASIȚI — ȘI ORFANI.

Sub machetă în partea stângă e semnătura gravorului CAQUE GRAV DE L'EMPEREUR.

Revers. Marca țării având deasupra pe 7 rânduri legenda: FONDAT — LA ANUL 1862 IULIE 29 — DE — M. S. DOMNA ELENA — SOCIA — DOMNITORULUI ROMANIEI — ALESSANDRU ION I-o.

Sub marca țări pe două rânduri: FIIND MINISTRU DE INTERNE — D. NICOLAE CREȚULESCU.

1863. Medalia Arsenalului armatei

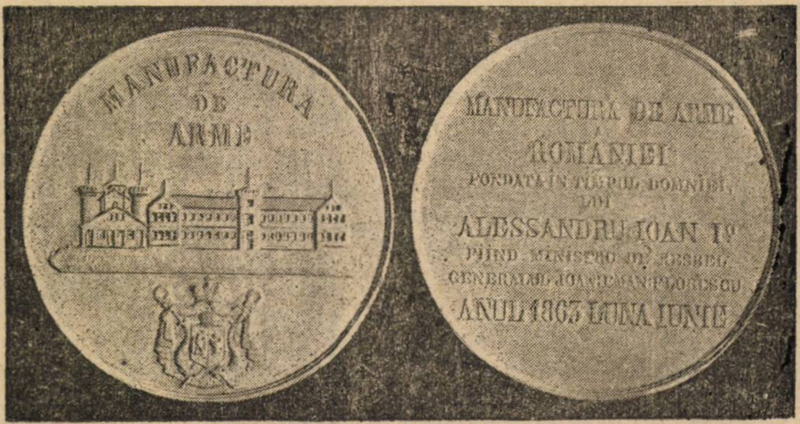

Vodă Cuza cunoscând importanța aprovizionării armatei cu arme și muniții, a hotărât să înzestreze țara cu o fabrică, care într'o măsură oarecare să repare arme (pusci și tunuri) și să facă și munițiile necesare. Cu ocazia inaugurării s'au bătut la aceiaș gravor care a făcut și medalia *Azilului Elena Doamna*, medalii de 51 m. m.

Avers. In mijloc macheta vechiului arsenal care mai există și astăzi cu oarecare modificări.

Deasupra pe trei rânduri inscripția: MANUFACTURA — DE — ARME.

Dedesubt marca țării.

Revers. Pe nouă rânduri legenda: MANUFACTURA DE ARME — A — ROMANIEI — FONDATA IN TIMPUL DOMNIEI — LUI — ALESSANDRU IOAN I-o FIIND MINISTRU DE RESBEL — GENERALUL ION : EMAN : FLORESCU — ANUL 1863 LUNA IUNIE.

1863. Medalia jud. Tecuci din Vodă Cuza

Pentru marele act al secularizării averilor mânăstirilor închinate, județul Tecuci a comandat gravorului Stern dela Paris, care mai târziu, sub domnia regelui Carol, a gravat și monedă de un leu și doi lei de argint, o medalie ovală 40 ×46 milimetri cu toartă de argint și bronz. Medaliile

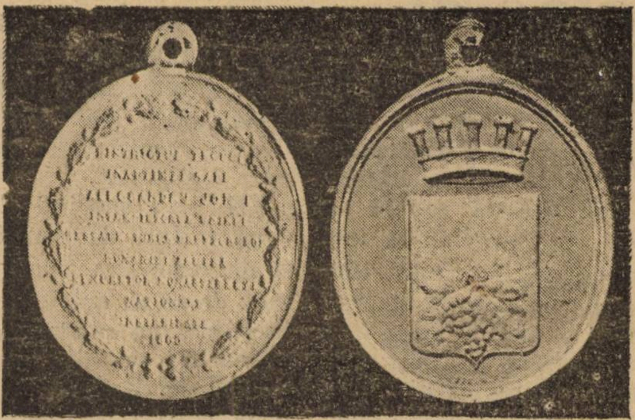

toartă, de argint şi bronz. Medaliile sunt turnate nu bătute.

Avers. Marca judeţului Tecuci (un ciorchin de strugure).

Revers. O coroană de stejar. In mijloc pe 10 rânduri legenda: DISTRICTUL TECUCI — INALŢIMEI SALE — ALECSANDRU ION I — INTEMEIETORUL UNIREI — RÈSTAURATORUL DREPTRILOR — ROMANIEI ASUPRA — BUNURELOR MONASTIREŞTI — NAŢIONALE — INSTREINATE — 1863.

1864. Medalia Oraşului T. Măgurele lui C. Negri

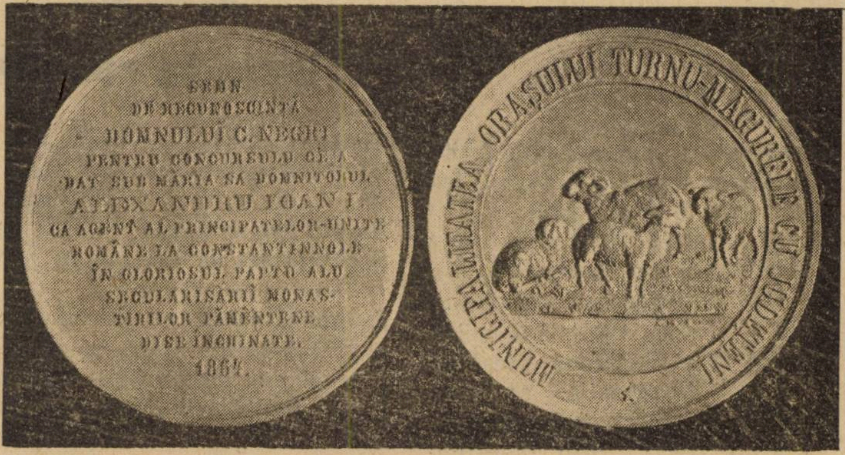

Ca şi oraşele Bucureşti şi R. Sărat judeţul Teleorman împreună cu capitala sa T. Măgurele, au bătut, în cinstea lui Costache Negri, o medalie de 54 m. m. la gravorul A. KEKBERG. Această medalie se numeşte înrte colecţionari *Oiţele*. S'a bătut în argint şi aramă.

Avers. In mijlocul unui câmp cu iarbă e un berbec cu trei oi, care reprezintă marca judeţului. Pe margine într'un cerc, inscripţia: MUNICIPALITATEA ORAŞULUI TURNU-MAGURELE CU JDEŢENI.

Revers. Pe 13 rânduri legenda: SEMN — DE RECUNOŞTINŢA — DOMNULUI C. NEGRI — PNTRU CONCURSULU CE A — DAT SUB MARIA SA DOMNITORUL ALEXANDRU IOAN I — CA AGENT AL PRINCIPATELOR UNITE — ROMANE LA CONSTANTINOPOLE — IN GLORIOSUL FAPTU ALU — SECULARIZARII MONASTIRILOR — PAMANTENE — ZISE INCHINATE — 1864.

Munca

Pământul obosit tresaltă de bucurie sub picăturile de rouă răcoritoare!

Sunt lacrimile de dragoste care picură din ochii nopţei când se apleacă să strângă-n braţele-i voluptoase pe amantul ei iubit. Acuma este al ei! La sânu-i duios şi plin de mister pământul se va răsfăţa, va răsufla!...

In şoapte de dragoste, el va istorisi nopţii faptele lui: sbuciumările, sforţările lui uriaşe, săvârşite sub îndemnul de foc al aprigei luptătoare: Ziua!

Buimăcit de lumina ei arzătoare, frământat de mâinele ei rapace şi brutale, ziua nu dă răgaz pământului, îi cere muncă, muncă titanică de rob, produs rodnic şi netrudit, fierbere a minţii lui nemărginit de bogată! Dăruit de razele de foc ale soarelui, el saltă, aleargă şi din munca lui gigantică dă zilei minuni de bogăţii. Se luptă crează, şi'n mişuneala vieţii, pentru nemărginitele-i nevoi, pentru capriciul firei schimbăcioase ale vieţii, trebue muncă, produs vecinic insuficient, fantezie nelimitată, rodnică producţie! Şi pământul lucrează, şi la tot în juru-i, dă puterea creatoare a muncii, şi blânda răsplată a odihnei.

Frumoasa noapte cuprinde în braţele-i oacheşe, mlădioase, răcoroase şi parfumate pământul obosit, şi'n sărutări desmierdătoare îşi adoarme îndrăgostitul pe sânu-i plin de vise...

...Cocoşii cântă! câinii latră, vitele mugesc! păsările ciripesc! şi sus, sus, pe cer, un văl cenuşiu învălue orizontul. Cenuşiul se face vioriu, apoi purpuriu, şi cerul pare deodată aprins.

In acea văpae apar mănuchiuri de raze de argint, şi globul de aur al soarelui se ridică din neant! Lent, măreţ, scânteetor, vine ca un împărat care, împodobit în haine de briliante, sue solemn treptele de marmură ale palatului său! Şi pământul cu vieţuitoarele lui gălăgioase împinse de nevoile inerente firei lor, încep mişcările dătătoare de viaţă, şi ziua strigă cu glasul ei puternic şi neîndurător: la muncă! la muncă!...

Cu ochii tăi...

Cu ochii tăi frumoşi şi nepătaţi
Ce-mi amintesc atâta 'nduioşare,
Cu ochii tăi cei pururi adoraţi
Mi-ai inspirat întâia 'nfiorare.

Cu ochii tăi cu gene tremurânde
Asemeni unui vis fermecător,
Cu ochii tăi cu străluciri de unde
De câte-ori m'ai prins în vraja lor!...

Cât de adânc pătrunde-a lor privire
In noaptea ce din ei îţi stă desprinsă,
Ce scânteiri de focuri în clipire
Imprăştie privirea lor aprinsă!

...O! de-aş simţi o veşnicie 'n mine
Fiorul din privirea lor cum arde
Şi tot misterul umbrei lor divine
Şi toată dulcea lor seninătate...

Din focul din lumina lor de stele
Ce se revarsă ca şi valurile mării,
Aprinde-voiu singurătăţii mele
Făclia pe mormântul depărtării.

N. Anghel-Bacău

Traducerile din clasici

I. — In aceşti doi ani din urmă, s'a îndeplinit în mişcarea noastră culturală un eveniment rar şi îmbucurător: s'au tipărit peste treizeci de opere clasice în traduceri nemerite şi adeseori unice. Evenimentul a trecut însă aproape nebăgat în seamă de critică şi de cititori. N'am văzut nicăeri o dare de seamă completă şi justă asupra comorii antice tălmăcită în româneşte, nici recenzii asupra volumelor separate. Peste tot, simple notiţe informative. Şi lucrul e nedrept pentrucă faptul acesta e de o mare însemnătate.

II. — In ziua de azi, nu toţi au timpul şi mijloacele de a cunoaşte clasicii în traducerile franceze sau germane. (De cei cari pot citi textele originale nici nu mai vorbesc; un cunoscător al elenei şi latinei, e astăzi o adevărată *„rara avis“).* Unele din ele s'au epuizat, altele se întâlnesc arareori prin vitrinele librăriilor noastre. Se pot procura numai comandându-le deadreptul editurii sau prin mijlocirea unei biblioteci publice. Numai socotesc că preţul lor e destul de ridicat. Deci un prim folos al seriei de tălmăciri româneşti, pune la îndemâna tuturora pe un preţ nepretenţios, autori inaccesibili, până acum, în limbile apusene.

III. — Şi e de mare folos cunoaşterea acestor autori. Mai întâi, mulţi din ei au o filosofie prielnică epocei noastre; ne învaţă să luptăm pentru bine şi adevăr şi să ne resemnăm în faţa soartei nestatornice. *Un Marc-Aureliu* şi *Epicte,* filosofi stoici, pot fi adevărate călăuze în viaţă. Maximele lor, călite în viaţă iar nu plăsmuite într'o vagă şi aristrocratică metafizică contemplativă, — ne arată ce e trecător pe lumea aceasta, ne lămureşte scopul existenţei şi ne îndeamnă la luptă şi la datorie. O filozofie sinceră, adevărată, care te cucereşte dela început; bunul simţ alăturat cunoaşterii profunde a nimicnicii celor omeneşti.

In generaţia noastră roasă de sport şi pornografiile, lecturile, antice ar fi „duşul“ mântuitor.

IV. — Apoi, trebue să se ştie că operile clasice erau făurite în muncă trudnică. Nu ajunge *talentul* pentru perfecţiune: intervine *raţiunea* cu migăleala ei fecundă care scutură opera de orice influenţă prea legată de epocă, de o personalitate caducă. Acesta era crezul artistic al celor vechi. Şi cetitorul de astăzi, chiar în traduceri, urmăreşte arta antică; descopere munca creatorului, talentul şi cugetarea sa. Şi cunoscând un dialog platonic sau o tragedie eschiliană îndeplineşte în acelaş timp munca gânditorului şi cea a filosofului.

Repetăm că acea *muncă* a lectorului, nu se petrece decât în lectura clasicilor. Pentrucă fără această muncă ei nu pot fi înţeleşi. Şi isprăvind cartea, două foloase se adaugă spiritului lectorului; cel *estetic* — cunoscând procedeele adevăratei şi eternei arte — şi cel *raţional,* prin analiza ce a fost silit s'o facă pentru priceperea cărţii.

V.—Şi iată deci, trei foloase imediate ale casicilor: o *morală* alintătoare de suferinţi, o *estetică* absolută şi o *judecată* sănătoasă. (Cetitorii să mă ierte că stărui atât de îndelung asupra *„foloaselor imediate“,* dar eu nu uit că şi în cultură, chiar şi în filosofie, se caută astă-zi cu deosebire *utilitatea).*

In afară de acestea, lecturile antice ne aduc în minte vremuri şi oameni cari interesează ca orice trecut istoric mai ales că acest trecut a fost unul din cele mai măreţe ale omenirii şi păstrează legături trainice cu fiinta românismului de astăzi

Când realitatea ajunge nesuferită prin urâţenia şi ţepii ei, privelişte a unei lumi eroice o poate îndepărta cu uşurinţă. Şi această privelişte nu e un joc copilăresc, un romantism întârziat, cum îl învinuesc bancherii-filozofi, ci, o nevoie imediată a spiritului. Numai într'un trecut idealizat de depărtare şi imaginaţie, se mai poate găsi conştiinţa unei lumi perfecte. Şi acest trecut—prin moralitatea sa—poate fi foarte bine acela al Republicei şi imperiului roman. (Nu vorbesc de decadenţă; ea se întâlneşte peste tot în zilele noastre, aşa încât nu se simte nevoia de a o căuta în antichitate). Din cunoaşterea trecutului învăţăm să preţuim cum trebuie prezentul; şi tot din vieţuirea câtorva clipe în mijlocul lui, căpătăm puteri nouă pentru lupta de toate zilele.

VI.—După ce am arătat faptele pentru care lecturile antice sunt demne de a merita atenţia cititorilor, mă întorc la vraful de tălmăciri româneşti din ultimii doui ani. Am scris că unele sunt unice; de pildă *„Odiseia“* în versiunea d-lui *Murnu.* E de prisos să stărui aici asupra meritelor tălmăcirii; cei cari cunosc *„Iiada“* aceluiaşi traducător îşi pot da seama de măreţia lucrării.

Pomenim apoi *„Dialogurile“* lui *Platon,* traduse de d. *Cezar Papacostea,* precum şi *„Perşii“* lui *Eschil,* în traducerea d-lui *Ion Foti.* In ce priveşte tălmăcirile d-lui *St. Bezdechi* ele sunt numeroase şi alcătuite într'o limbă vie, tinerească; a fost însă acuzat cu dreptate că traducerea lui *Lucian* n'a fost făcută după textul grec ci după versiunea franceză.

In general traducerile sunt corecte şi muncite; iar editarea ieftină la *„Cassa Şcoalelor“* şi artistică la *„Cultura Naţională“.*

VII. — Pomenind numele acestor două edituri de seamă, ne apropiem şi de rezolvirea unei ultime probleme: de ce au apărut în doi ani atâtea traduceri, pe când în ceilalţi ani numărul lor era atât de restrâns? Răspunsul ar fi chiar în fiinţa acestor două edituri dezinteresate.

Până acum nimeni nu întreprindea asemenea lucrări, pentrucă era sigur că va păstra manuscrisul în sertar, editorii nepublicând decât acele cărţi a căror desfacere e asigurată. Deaceea şi numele acestor două institute culturale nu trebuie uitat în scurta noastră dare de seamă.

Mircea Eliade

Balada râsului

Eu sunt cascadă de opale şi safire;
De diamante, de topaze, pietre
scumpe ;
Eu sunt o strălucire ce irumpe;
Sunt flăcări de lumină în potire.

Spontană izbucnire de viaţă,
Răsfrângeri de culori printr'un cristal
Un val de spumă, înflorind, un val—
Ce se înalţă scânteind din ceaţă.

Simfonică beţie de lumini —
Ce se împletesc în străluciri bizare,
Sunt amforă din, care stropi virgini
De rouă, bei în zori de sărbătoare.

Petre Antonescu

Insemnări

de SILVIU NICOARĂ

Balzac a fost un mare mâncăcios. E şi explicabil, când ne gândim la cele patrusprezece ore de muncă zilnică, muncă grea de creator şi care i-a adus pierirea, atât de timpurie, la cincizeci de ani. Pe lângă aceasta bea şi foarte multă cafea, care îi aducea insomnia trebuincioasă lucrului, dar care i-a şi zdruncinat nervii. Avea odată o cafea atât de „tare“, încât Balzac pretindea că şease ceşti ar omorî un om. Lucrul e, de bună seamă, exagerat; însă prietenii aveau grija să adaoge, când îi cereau o ceaşcă din cafeaua aceasta minunată:

NORII

Trec nouri albi și negri în haosul ceresc
Și soarele rămâne ascuns de către ei
Și nourii se-adună, se-alungă toți și cresc
Și par noian himeric de pașnici fun igei.
Pe boltacea senină pe care-au fost cândva
In nopțile tăcute lucioase stele mii
Și mândra lună plină ce'ntotdeauna va
Da farmec bolții-albastre, prin razele-arămii
Ce'n jur le risipește, pe bolta unde-a pus
Pecetluind tăcerea supremul lui sărut
Mărețul zilei astru ce trece spre apus —
Și-a 'nsuflețit o lume de când a apărut,
Trec nouri albi și negri, pe creștete de brazi...
Cumulus, stratus, nimbus *și* cirus *învățam*
La Fizică pe vremuri că se numesc, iar azi
Numirea lor în minte tot ca pe vremi o am.
Și totuși acești nouri în cari îți adâncești
Privirea câte-odată atunci când ei par că-ți
Arată-a lor mânie, cu sgomotul de cești
Ce toate, uriașe, se sfarmă 'n bucăți.
Nu fac cât acei nouri care-i zăresc ades
Pe orizontul vieții lăuntric și fecund
Și care te'nconjoară cu vălul lor cel des
Pe tine, mult iubito, și 'trînșii mi te-ascund..

Ion Carpen

— „Acum îmi pierd un ochiu!"...

Dar mă depărtez de subiect. Scrisesem despre Balzac „gourmand"; căci într'adevăr romancierul alerga după mâncările alese, rafinate și bine pregătite. Iată ce a consumat într'o seară la Véry: „o sută de stridii de Ostende; douăsprezece cotlete, un boboc de rață cu napi, o pereche de potârnichi la frigare, o zlăvoacă normandă fără a mai socoti aperitivele, fructele, vinurile celebre, cafele și licheururi:

Recunoașteți că pofta de mâncare și gustul gastronom nu lipsea cătuși de puțin lui Balzac. Păcat numai, că ocazia unei mese atât de îmbelșugate, pe cont propriu — căci creatorul „*Comediei umane*" nu avea timp să primească invitații la „dineuri" nobile — ocazia aceasta, spun se ivea destul de rar.

* * *

Popoarele sălbatece își manifestă primitivitatea lor ciudată prin multe și interesante aspecte: muzică, religie, sărbători, războaie, dragoste; distracții, etc. Și obiceiurile acestea au interesat atât de mult pe savanții Europeni încât s'au adunat sute de fapte și ipoteze explicative, asuprà-le. Ba ceva mai mult, mai toți călătorii au ținut să facă și etnografie în cărțile lor de amintiri. Au fost studiați sălbătecii ca niște specii rare de animale, cu curiozitate și mult interes științific. Multe probleme sociale și psihologice cari frământă mintea celor moderni, s'au limpezit cu ajutorul observațiilor asupra triburilor necivilizate. Aci găsim în embrion, toate instinctele noastre specific umane. Aci pricepem

bine procese cari ne rămâneau enigmatice în complexul sufletului omului modern. Și în același timp, studiile acestea sunt și distractive pentru orice cititor. Iată de ce recomandăm lectorilor noștrii cartea lui *Henri Coupin: „Ciudățeniile rassei umane"*; care ar trebui tradusă și în românește. De aci vom spicui ori de câteori vom întâlni lucruri interesante.

Deocamdată aflați că indivizii tribului *Tekunas* se maschează fiecare la o anumită sărbătoare, în costume oribile, cutreeră tăcuți satele. Negrii din Malacca anunță printr'un bețișor cu găuri, câte zile va ține serbarea pe care o dă pe rând, fiecare "cetățean";. Aci se bea și se joacă nopți și zile dearândul, bărbați și femei la olaltă: până la completa abrutizare.

Tristă viață trebue că duceau medicii pe cari domnii noștri îi chemau din occidentul luminat în palatele lor de un orientalism sărăcăcios și cumpătat. Fără traiul luxos dela curte fără eleganța și ‚manierele" contimporane, fără prieteni docți și epicurei, fără cărțile latinești și epigramele sau polemicele erudite... nefericiții medici păziau căpătâiul domnilor români ani îndelungați. Și mulți dintre ei erau măcelăriți fie de boerii crunți sau noii ocârmuitori. Plata, ce e drept, era colosală. Sute de galbeni se dedeau medicilor sau „bărbierilor" purtători de leacuri. Numai că, nu toți se puteau bucura de comorile adunate aci. Mulți din ei sufereau soarta stăpânilor lor, îi urmau pe la Stambul, prin Rusia sau pe

istoria medicinei noastre în trecut, atunci o să se vadă ce aventuroasă viață duceau „savanții" occidentali prin meleagurile noastre.

Curiozități bibliofilice

Cărțile legate în piele de om

Scriitorii francezi Edmond și Jules de Goncourt dau bibliofililor, în volumul al doilea din celebrul lor jurnal, indicațiuni asupra folosinței pielei femeești în legarea cărților de preț.

Faimosul colecționar și editor de artă Isidore Liseux afirmă că avusese în mâinile sale un exemplar din *Justine a* marchizului de Sade, în prima ediție, un octavo din 1793, legat în piele de femee.

Acum vre-o cincisprezece ani, un librar-anticar de pe strada Senei, în Paris, expunea în vitrină un exemplar din *„La Philosophie dans le Boudoir"* a aceluiaș autor, legat în piele de femeie „ne vopsită" asigură negustorul.

Pielea era de cuoarea lemnului de nuc și semăna mult — oroare! — cu pielea de porc.

Intr'un catalog al unui librar parizian, din anul 1898 se putea citi: „304 Legătură în piele omenească. — Sue (Eugène) *Les Mystères de Paris.* — Paris. 1854 2 tomes en un volume. 200 frcs."

Doctorul Hippolyte Bouland fondatorul *Societăței Colecționarilor de exlibris și legături artistice*, poseda un tratat de boale femeești legat într'o piele de femee. Pielea fusese a unei bolnave moartă la spitalul din Nancy, unde el fusese student.

Bibliofilul Chéramy avea un exemplar din *Le bien que l'on dit des femmes*" de Emil Deschanel (tatăl fostului Președinte al Republicei franceze) legat de asemenea în piele de femee.

Tot acest colecționar avea un exemplar din poeziile lui Anacreon legat în piele de negresă.

La o vânzare publică ambele exemplare au atins prețuri mari.

Legătorul de lux Kieffer mărturisește că a legat pentru un doctor din Paris, un exemplar rarisim din *Elogiul Sânilor* de Mercier de Compiègne într'o piele de femee și anume tocmai din pielea sânilor.

Acest doctor colecționează în special pielea de femee tatuată. Astfel un exemplar din opera lui Ch. Louis Philippe: *Bubu de Montparnasse*, a fost legat de acelaș Kieffer într'o piele de femee pe care se vede tatuat o inimă străpunsă de o săgată cu deviza: „A

O enigmă

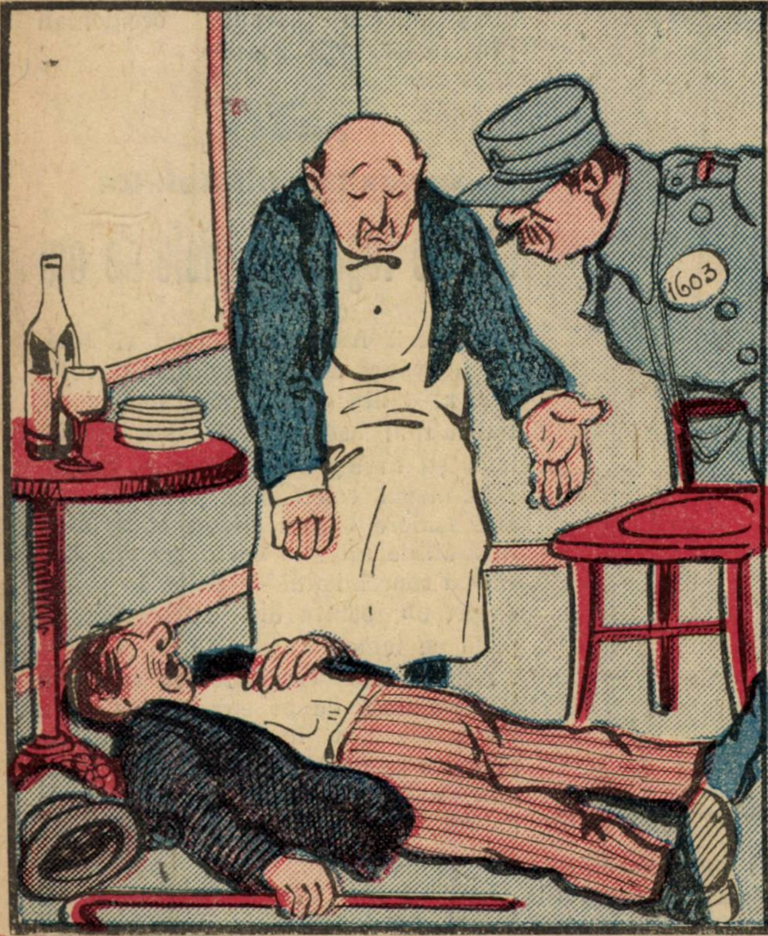

— A băut vre-o zece absinturi şi pe urmă a căzut jos. Nu ştiu ce o avea !...

Ofertă desinteresată

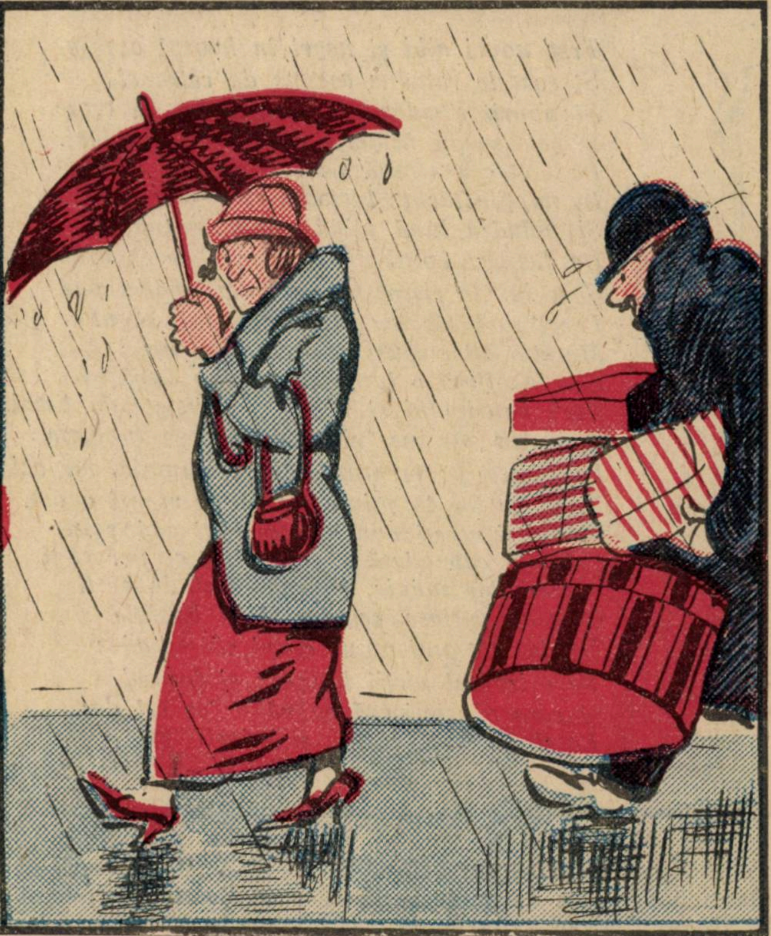

— Puiule dragă, nu vrei tu să te scap şi de umbrelă ?

Camille Flammarion, ilustrul astronom a legat un exemplar din *„Terre et Ciel“* în pielea unei prietene a sale care i-o lăsase prin testament în acest scop.

Nu sunt prea rare cataloagele marilor bibliofili streini în care se găsesc asemenea curiozităţi. E uşor de înţeles la câte excetrităţi, adesea nu tocmai de bun gust, poate duce întrebuinţarea unui astfel de material pentru legarea cărţilor.

Gilly

HAZURI

Nu prea e uşor lucru să predai morala copiilor. Iată bună oară un exemplu.

Un învăţător se silea să înveţe pe elevii lui câteva principii de morală spre a-i călăuzi în viaţă.

— Când veţi fi mari, le spunea el, amintiţi-vă mereu că trebue să porniţi în totdeauna de jos pentru ca să vă ridicaţi pe urmă, puţin câte puţin, prin muncă cinstită

Un elev, Gicu îl întrerupse de-odată :

—Iertaţi-mă, domnule, tata a început de sus şi pe urmă s'a coborât, puţin

— Va să zică tatăl d-tale a făcut afaceri proaste? întrebă dascălul.

— De loc, s'a îmbogăţit în minele de cărbuni. Invăţătorul avu de furcă spre a face să înţeleagă pe elevi că nu vorbise de cât la figurat şi că te poţi ridica prea bine coborându-te.

Reluându-şi apoi discursul, dascălul zise la un moment dat:

In viaţă nu trebue să faci nimic dacă eşti nevoit să te ascunzi. Toate actele trebuie săvârşite în totdeauna la lumina zilei

— Iertaţi-mă, domnule, zise la rândul lui, Puiu, dar tata nu poate face aşa cum spuneţi d-voastră.

— Şi de ce, mă rog?

— Fiindcă e fotograf.

Bietul dascăl desnădăjduit a găsit cu cale să-şi întrerupă în ziua aceia cursul lui de morală.

* * *

Tânărul Ionel se simte stingherit faţă de croitorul lui din pricina unei facturi neplătite.

—Ei domnule, îi zise într'o zi croitorul, mi-ai făgăduit că-mi vei plăti azi datoria.

— Scuză-mă dar e cu neputinţă...

— Un om cinstit, domule, nu are de cât un cuvânt...

— Intr'adevăr, e tot ce am la mine, de-ocamdată ţi-ajunge ?

O carte interesantă pentru tineret, corpul didactic, ofiţeri, etc. e descrierea celebrei expediţii a lui *Fr. Nansen* intitulată: SPRE POL, în întuneric şi ghiaţă veşnică.

Cartea, tradusă de cunoscutul publicist, d-l *B. Marian,* are numeroase ilustrăţii, cuprinde 320 pagini format mare şi se vinde la toate librăriile cu 40 lei.

Citiţi zarul
Ştiinţelor şi Călătoriilor
Care apare în fiecare Marţi

Crème Simon

CREMA SIMON
Această cremă igienică şi binefăcătoare albeşte şi înmoaie pielea dându-i o mlădiere şi o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumuseţea şi frăgezimea tinereţei.

CREMA SIMON
face să dispară toate micile alterări ale epidermei : crăpături, degerături, roşeaţă, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra şi Săpunul Simon

ANUL XLI. — No. 18. 4 lei exemplarul Duminică 3 Mai 1925

UNIVERSUL LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 150 lei în străinătate pe un an 300 lei

Anul sfânt la Roma

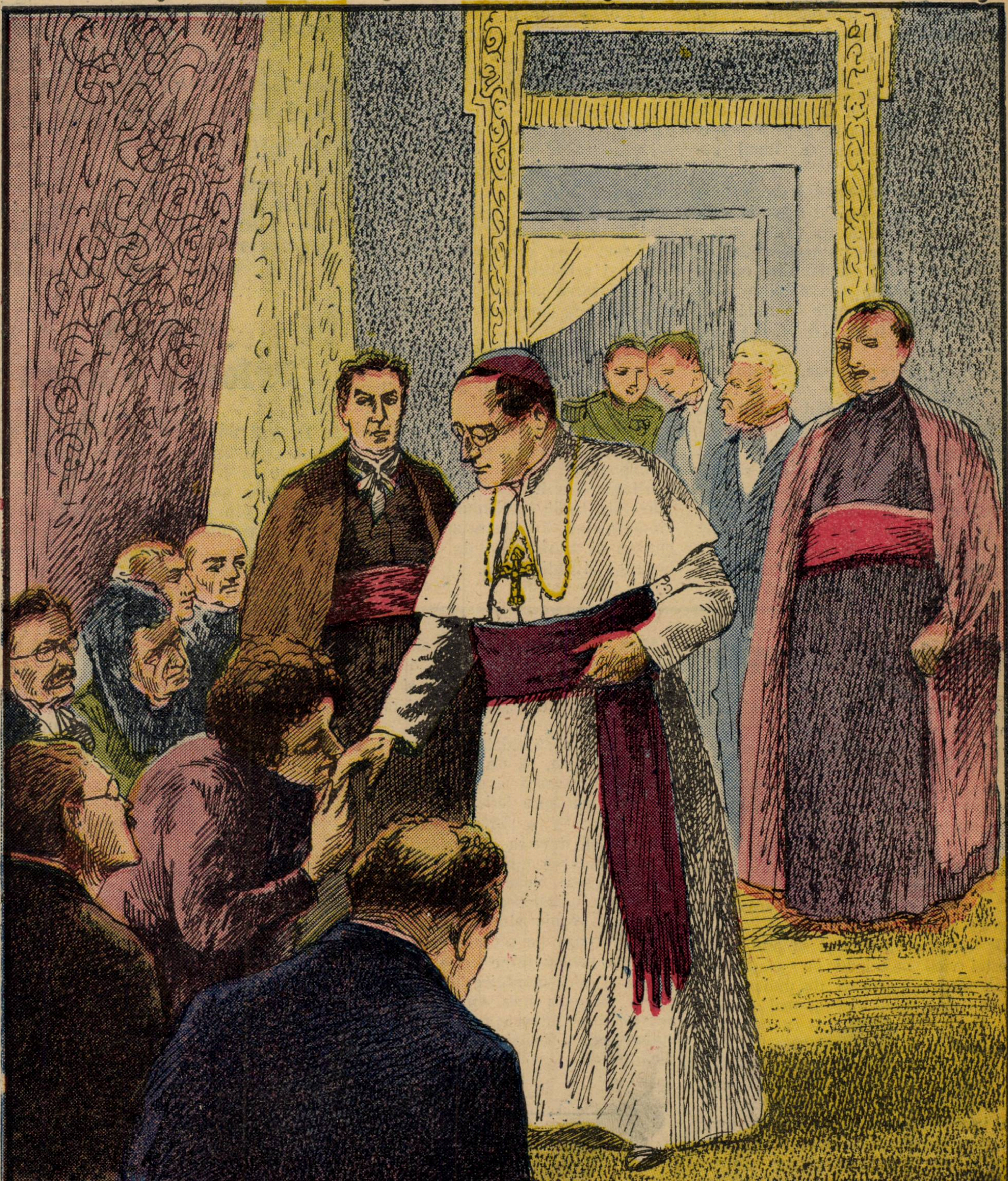

Tradiționalismul și... aiurismul în literatură și artă

de LEONTIN ILIESCU

Nevroza de după război a încurcat mințile, rătăcind sufetele, nu numai pe ogorul social, dar și în literatură, în artă. Viiturile apelor turburi s'au ridicat la suprafață și împrăștie miasme, efluvii urât mirositoare. Ne-au răzbit huliganii făcând Babel în literatură, prăpăd mare în artă.

Orfani de talent, lipsiți de pregătire sufletească și de bun simț, ei cred că se pot impune cu bâiguieli aiuristice, ca versuri searbede și șchioape, cu „inspirații" străine de ritmul sufletesc.

Ei mai cred, îndrăgostiți de planuri întortochiate, că istoria artelor și a literaturii, se deschide cu pagina lor.

Revistele literare spumegă astăzi de moderaism. Pereții ateneului se revoltă par'că sub pânzele dezordinei mintale și morale, pe lângă care de milă mai sunt îngăduite formulele clasice ale artei firești.

O reacțiune se impune. Simțul estetic al iubitorilor de frumos nu îngădue profanarea templului de către sacerdoți de carnaval.

Apusul civilizat, în frunte cu Franța luminii, a isgonit de mult din rândurile oamenilor liberi pe ratații celor nouă muze. Aiurismul posedaților trebue să dispară sub lespedea funerară a bântuiților de ciumă, iar, pe soclul imortalității să fie înălțată iarăș statuia elegantă a artei adevărate.

In fața acestei arte plângi împreună cu ea, te înnalți prin puterea ei, și tot cu ea râzi atunci când ea râde în satiră de foc de moravuri stricate și de oameni fără cap.

Tradiționalismul, vechile isvoare, grăirea din daltă sau din verb, în culori și nuanțe, *dăr dela suflet la suflet,* iată ce vrea lumea sastisită de atâta decadență și desfrâu.

Și la noi se pornește un curent sănătos pentru alungirea scamatorilor și mistificatorilor, cari amăgesc lumea cu iluzii deșarte, strivindu-i sufletul cu închipuiri de ospiciu.

Mișcarea va porni din București și Cluj în acelaș timp.

Această foaie, consacrată culturei literare și artistice a poporului, va urma să meargă pe această cale, pe care a și mers, de fapt, dela apariția ei și până azi.

Iată de ce ne bucură, mișcarea din ultima vreme, pornirea curentului sănătos ce exprimă mai lămurit ritmul sufletului omenesc.

Literatura și arta nu sunt ameteli cerebrale, producătoare de dezordini, ci expresiuni nobile ale chintesenței spirituale și sufletești.

De-acela tradiționalismul clasic și înviorător vine să doboare zeii de piatră cubistă ai aiurismului de origină psihopatică și antiestetică.

Cântec de seară

Am cântat aseară blânzii ochi de rouă,
Dragostea ce moare'n crinii albi și moi
Am simțit străpunse pleoapele-
amândouă
De tăcerea care pătrunsese'n noi

Se'nălțase luna peste creste sure
Picurând din gene lacrimi de cristal
Le sorbiai cu sete-aprinsă să te fure
Spre nemărginirea rece de opal.

Ai plecat ca jertfa viselor ne'nvinse
Să o arzi pe rugul altor temple noui
Gândul meu spre tine cu aripi întinse
A sburat în cântul monoton de ploi.

Am cântat aseară chinul meu târziu
Imnul logodirii cu durerea grea...
Am cântat aseară pe un drum pustiu
Cea din urmă noapte din iubirea mea!

Vasile I. Popescu-Topoloveni

Tot singur

Stau departe de oraș de vâlva și sgomotul vieții. Stau departe într'o căsuță ca un pustnic în chilia lui.

Tot în jurul meu e deșert și sunt singur. Nimeni nu-mi surâde nici de aproape și nici de departe. Nimeni nu mângâie singurătatea mea,

Sunt și traesc așa de singur încât mi se pare că în fața și îndărătul meu se întinde pustiu fără margini.

E goală și pustie odaia în care stau parcă-i Sahara.

De multe ori am vrut să pun capăt acestei vieți nefericite, cu gândul că după moarte poate să fie undeva, într'altă lume, mai bine și mai înălțător. Dar anii au trecut și ca un marinar în mijlocul furtunei pe mare, văz în orice scânteie, prin tunete și fulgere, o stea călăuzitoare, speranța, care poate să mă ducă la liman.

E trist sufletul meu ca o zi de toamnă când burnița rece se cerne din sita cerului. Aș fi dorit să găsesc un suflet-frate să ne spunem cuvinte de

M'aș fi bucurat dacă în singurătatea mea ar fi venit cineva, o femeie iubită, care să mă mângâie și să-mi spună să nu fiu trist că nu voi mai fi singur.

Mi se pare câteodată că e un blestem viața mea, că un duh rău și negru mi-o întunecă și ceva se pune în drumul meu spre fericire

S'a înfipt că o săgeată otrăvită în inima mea durerea singurătății. O otrăvire lentă se insinuează în corpul meu și trăesc momenet de tânjeală și de durere ucigătoare.

Singur, veșnic singur, stau ca un înger de pază pe propria mea groapă și parcă pentru mine nu e nici mângâiere și nici mântuire în lumea aceasta. Singura mea consolare, unica, adevărată și adânca mea mulțumire sufletească, a fost și rămân numai cărțile.

G. Niculescu-Varone

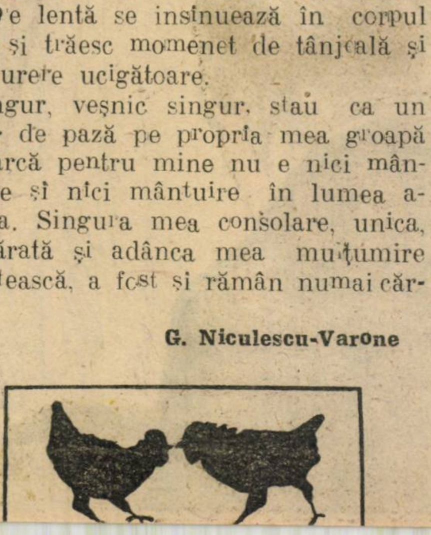

Prieten vechiu

De fapt nu'mi fusese mie preten. Devenise cu timpul în urma legăturilor strânse ce le avusese cu fratele meu mai mare, mort acum vre'o zece ani.

Trăia din milă. Colegii din ministere — pe unde trecuse el — colegii de facultate — pe care n'o isprăvise — ajunși departe, oameni mari cu situații materiale strălucite, toți aceștia, și nu erau puțini la număr, îl ajutau bănește, fiecare după puterea lui.

Cu pensioara lui, de 85 lei pe lună, pentru cei câtiva ani serviți la stat, putea foarte bine să moară de foame.

Pe când eram în Finanțe, primeam regulat la două zile, vizita lui B. și totdeauna îi strecuram în mână 2—3 lei.

Iși făcuse obicei din aceasta și când mi se întâmpla uneori să-i dau numai un leu sau chiar mai puțin, era gata de scandal și'mi riposta energic:

— Bine bre, îți bați joc de mine? Ce vrei să fac cu ăștia? Și'mi băga în ochii palma întinsă pe care odihneau cei câtiva gologani ce-i dasem.

In ultimul timp ajunsese de nesuferit. Mă urmărea ca umbra. De nu eram la Minister, venea acasă. De nu mă găsea acasă, mă căuta prin cafenele și dă astfel peste mine.

Era în stare să alerge toată ziua, numai să mă găsească.

In cafenea nu avea astâmpăr. Nici odată nu m'a fost dat să'l văd bându-și svarțul liniștit.

Chema chelnerul cu lovituri puternice în masă și cu un ton răstit îi făcea aspre observații.

— Asta-i svarț ticălosule! ? Mi l'at adus simplu și eu ți l'am cerut cu de zahăr că-i amar ca fierea ! Ce te uiţi ca un bou? Adă-mi mai repede zahărul că doar nu'l aduci din buzunarul lui tatu-tău !

Chelnerii toţi îi îndeplineau dorinţele, neripostându-i pentru insultele primite. Il cunoşteau ca pe un cal breaz şi cum era un nelipsit al cafenelelor, îl porecliseră *stâlpul*.

Adeseori mofturile şi harţagul lui mă revoltau şi pe mine şi atunci îl trăgeam de haină : Lasă măi omule! Ce atât scandal pentru un fleac de nimic! Ne facem de râs ! Uite cum se uită lumea la noi !

— Ce vrei frate dragă ? Se răstea la mine, sărind de pe scaun, tremurând de mânie, cu faţa palidă ca de mort şi cu privirea în flacări.

„Pe banditii ăştia de-i laşi aşa, îşi bat joc de tine şi te mai cred şi prost.

Dar probabil, văzând atâţia ochi îndreptaţi asupra mesei noastre, se muia numai decât, îşi răsucea o ţigară groasă, o aprindea şi începea să tragă cu putere din ea, suflând departe în aer, pe nas şi gură, un fum gros albastru, pufăind de necaz şi ciudă.

Şi numai după ce i-se aducea cele cerute cu atâta insistenţă, par'că i venea inima la loc, se afuma tacticos în scaun şi îşi sorbea liniştit, cu o vădită plăcere, svarţul lui favorit.

Inviorat apoi, prindea gust de vorbă şi după ce mă purta prin cele mai tăinuite ascunzişuri ale polticei, trecea la faptele diverse mai importante, pentru ca să ajungă însfârşit la mizeria în care se sbătea, neputând cu ceiace câştiga, să facă faţă cheltuielilor zilnice.

Bătea şeaua să priceapă iapa.

Ajungea acolo, unde ştiam dinainte că o să ajungă. Ii mai trebuiau câţiva lei peste ce-i dasem în ajun.

Şi mă executam.

De multe ori nefăcându-mi dinainte socotelile, sufeream eu lipsuri şi de aceia într'o zi când B. era în aşteptare la postul său, pe o bancă de pe sălile ministerului — eram şi fără chef atunci — i-am spus neted că-i voi fixa o sumă lunară, pe care o va primi totdeauna la luarea lefei. Atât şi nimic mai mult.

In răstimp m'am însurat. De aci înainte îmi luai asupra'mi o a doua sarcină. In fie-care Joi aveam la masă pe B.

Vară, iarnă, B. era nelipsit la masă cum nelipsit era la încasarea chenzinei.

Mi-aduc aminte de iarna grozavă din primul an al ocupaţiei germane.

Stăteam în Dealul Spirei pe Lăzureanu.

Cât de departe stătea B. — locuia pe atunci, în Ţăranilor — totuş n'a lipsit dela nici o masă.

O singură dată a întârziat o jumătate oră fiindcă ningând peste noapte, se aşezase o zăpadă grozavă şi cum B. era suferind de picioare, a trebuit să ducă o luptă de uriaş contra vântului şi a mormanelor de zăpadă, până ce a ajuns în Lăzureanu.

Dar ceia ce'l făcea pe B. să sufere mai mult pe vremea aceia, nu era numai decât ocupaţia străină, ci mai mult privaţiunile de tot felul, inerente unei asemenea stări de lucruri.

Lipsa zahărului şi a cafelei îl demoralizase cu desăvârşire.

De la o vreme se mulţumea să bea cafeaua fără zahăr, iar când a dispărut cafeaua, fiind înlocuită cu tot neamul de surogate, disperarea lui luase proporţii uriaşe.

Sătul până în cap de surogate, îndrăgise ceaiul care era mai suportabil fără zahăr.

Ne-am despărţit în ziua plecărei mele în provincie, transferat în interes de serviciu.

Trecură ani după ani şi nu l'am mai văzut.

Când după cinci ani m'am întors în Bucureşti şi l'am căutat în strada Ţăranilor, nu l'am mai găsit.

Murise în spital.

Se dusese şi el acolo, să întâlnească pe acei cari ca şi el, au fost sortiţi o viaţă întreagă să alerge de dimineaţă până în noapte târziu după o bucată de pâine.

Ion Holban

BALADA

Pe-o dâră blândă dela soare
Indrăgostitul de grădină
Sub cer de Mai dogoritor
Pe aripi cu polem de floare
In duh cu miere de albină
Venea un fluture în zbor...

Mult drăgălaş era copilul
Zâmbirilor de primăvară
Doritul dragelor zambile
Ce'i dau în pacea lor azilul
In ginecee mierea rară
Şi dragostea unor copile...

In nopţile cu lună plină
Şi dimineţele cu rouă
Când şuer gâzele sburând
Adus de-o dungă de lumină
Blagoslovind o viaţă nouă
Iubeşte florile, pe rând...

Garoafele, îşi dau parfumul
Zambilele ofer caliciul
Şi tot balsamul din grădină
Iar el... prin flori croindu-şi drumul
Glorificându-le deliciul
E ginerele.. . fără vină!

Sărută dalbele petale
Şi prin corole se îmbată
Şi de parfum şi ambrozie
Dar... ginere fără beteală
Stingher, deapururea îşi cată
Blagoslovita cununie...

Desgrădinat din ginecee
De dragul floarei deslipit
El pare a fi un duh stingher
Desprins din cuget de femee
Un sol brumatec biriut
De-un gest născut dintr'un mister..

Zburând mereu din foare 'n floare
Prin glastre, sere şi ghivece
Prin bălării şi prin grădini
El regăseşte deslegare
Desamăgirilor şi... trece
Pe-aceleaşi dâre de lumini....

Dar iată..., gâzele s'adună...
Şi'i foşnet mare şi murmur...
Şi'i cântec dulce prin grădini
Şi gârla... zice că'l cunună,
Şi toate gâzele'l conjur
Să-şi ia mireasa din... glicini...

Dar într'o bună dimineaţă
Un ger grozav desfăşură
Un giulgiu sur de brumă deasă
Când... dragostea lui de viaţă
Pe-un ghiocel stingher zbură...
Căci îşi găsise... dar... mireasă..

...Şi ignerile 'mbrăţişase
Mireasa în dalbă cununie...
...Sosise gerul primei toamne
Grădinile mureau geloase
Iar el în dulce letargie
Se logodea cu florea.. . Doamne.

Prin buruieni dormeau cu vite
Mai toate gâzele grădinii
Un ghiocel brumatic doară
Cu braţele întredeschise
Sub grămăjoarele glicinii
Ce cresc decum se scuturară

Strângea cu ultima petală
Cu'a dragostei dogoare blândă
Topind şi... bruma 'n fir de rouă
O adormire glacială
Un flutur mort; şi-o murmurândă
Dezamăgire, care — plouă....

Ghirlănzi de gerurui cad în brazi
Şi goliciunea cea târzie
De dragul meu cântă astfel;
„Hei, ginerele morţei azi“
„Glorificat de-o bălărie“
„Muri în chip de brumărel“

. . . .

„Venea drăguţul zburător“
„Pe aripi cu polen de floare“,
„In duh cu miere de albină“,
„Sub cer de Mai dogoritor“,
„Pe-o dâră blândă dela soare“
„Şi din grădină în grădină“..
„Fu ginerile florilor“..

Gekom

TU, STEA...

Tu, stea ce'n fund de ceruri albastru licărești,
Coboară-te la mine din bolțile cerești,
Coboară 'n miez de noapte, când luna a apus
Și când nici-un luceafăr de straje 'n loc n'a pus.

Cu brațe 'ncrucișate în fața ta mă 'nchin:
Coboară-te 'n tăcere, și lângă mine vin'...
Fereastra e deschisă, — și poți intra ușor...
Vin-o, să fii, — la gâtul iubitei, — mărțișor!

S. Pădureanu, Câmpina

MICHEL PROVINS

Intre judecată și iubire

D-na Evelyne, 45 ani, cu părul aproape alb, pare cu mult mai bătrână decât vârsta pe care o are. Văduvă de multă vreme, și-a sacrificat tinerețea, devotându-se trup și suflet educației ficei sale, Nicola.

Prietenii și cunoscuții, dădeau considerația cuvenită acestor două ființe de elită, care se iubeau și se înțelegeau ca două surori.

Bernard este de câteva zile aproape logodnicul oficial al Nicolei.

Nicola (privind dela fereastră). — Mămică dragă, s'a oprit o trăsură! A venit Bernard! Mă duc să-l primesc!

Evelyne (zâmbind). — Așteaptă cel puțin să urce scara!

Servitorul (anunțând). — Domnul Bernard dorește să fie primit numai de Doamna.

Evelyne (surprinsă). — Numai de mine?

Nicola. — Dar nu'nțelegi, mămico?... A venit să-mi ceară mâna... E'mbrăcat în smocking!... Ce fericită sunt!

Evelyne. — Mi se pare că-l iubești?!

Nicola. — Mai puțin decât pe tine, dar mai mult ca orice pe lume.

Evelyne (îmbrățișând-o). — Mica mea Nicola!

D-na Evelyne se pregătește să-i facă cea mai frumoasă primire, dar este surprinsă de răceala și atitudinea lui Bernard. Neliniștită, îl întreabă, grăbită.

Evelyne. — Dar ce s'a'ntâmplat?

Bernard (ezitând). — Vă rog să mă credeți că mâhnirea mi-este așa de mare, mai cu seamă...

Evelyne. — Bernard, te rog, fi mai explicit...

Bernard. — Cel puțin astăzi, vă rog să nu-mi mai spuneți pe nume... Familiaritatea de pân'acum, nu-mi mai convine.

Evelyne. — Ce'nsemnează asta?... Eri erai altul!... Ce nenorocire a putut să se'ntâmple de ieri?

Bernard. — Nenorocirea nu datează de ieri, ci de 23 de ani!...

Evelyne (bănuitoare). — Ce spui?... De 23 de ani? Dar Nicola nici nu era născută... Trebuie să fie o neînțelegere... E ceva grav?

Bernard. — Mai grav decât vă'nchipuiți!... Iată despre ce este vorba: Ieri seară, căutând niște acte pentru notarul meu, am fost nevoit să deschid, pentru prima oară dela moartea tatălui meu, sertarele biuroului său. Intr'unul din sertare, printre alte acte particulare, am găsit un plic, pe care era notat: „Scrisorile prietenului meu Vernier. Să i se încredințeze la cerere."

Evelyne (emoționată). — Dar D-l Vernier a murit.

Bernard. — Știu!... Asta m'a și îndreptățit să deschid plicul... Citirea primei scrisori m'a impresionat așa de tare, încât mi-a deșteptat curiozitatea să mai citesc și altele. (Arătând o scrisoare). Iată câteva rânduri dintr'o scrisoare: ...„Ție, celui mai bun prieten, de aproape 20 de ani, vreau să-ți mărturisesc fericirea mea! Sunt iubit de cea mai ideală femee... Știu de altfel că totul nu poate fi decât un vis, de vreme ce nu-mi este îngăduit să sper mai mult... Totuși, sunt nebun de fericire..."

Evelyne (din ce în ce mai turburată). — Și ce dată poartă scrisoarea?...

Bernard. — Aprilie 1882. — Iată un fragment din altă scrisoare datată din acelaș an: „Pe cât de fericit am fost ieri, pe atâta de nenorocit sunt astăzi! Am convingerea că cea mai cinstită femee, oricât de mare ar fi dragostea ei, instinctul o oprește în fața realizării... Ce trebuie să se petreacă în suflet, ca s'adormi ori să nimicești cel mai sfânt sentiment?... Voi fi oare vreodată în stare să desleg această enigmă?

Iată acum alt fragment din altă scrisoare, datată din Octombrie, acelaș an, adică din toamnă, când fructele coapte... cad singure din pom... (citind) Actul suprem s'a consumat într'o atmosferă caldă de dragoste, fără cea mai mică remușcare... Ințelegi tu, dragul meu prieten? de acum este amanta mea, ea... De ce oare o fi existând un singur cuvânt care generalizează atât pe femeea care se dă întreagă din iubire, cât și pe cea care se pretează... —

Evelyne (cu fața palidă). — Și'n celelalte scrisori, ce se mai spune?

Bernard. — Romanul legăturii, care a durat trei ani.

Evelyne. — Totuși, nu'nțeleg nimic... N'ați citit decât crâmpee din scrisori. Dar numele celei în chestiune, numele vinovatei...

Bernard. — N'am vrut să-l spun, fiind sigur că-l cunoașteți.

Evelyne (îndurerată). — In adevăr, îl cunosc...

Bernard. — Prin urmare, înțelegeți și D-voastră că trebuie să socotiți vizita această ca cea din urmă...

Evelyne. — Dar pentru ce?... Nimeni, absolut nimeni nu cunoaște această greșeală a vieții mele.

Atât Vernier, cât și tatăl D-tale sunt morți: taina rămâne între mine și d-ta. Atunci de ce să nu mai vii pe la noi?... Ți se pare că lumea nu mă stimează îndeajuns? Dar eu cred că am ispășit această greșală de acum 20 de ani, jertfindu-mi tot timpul numai pentru educația Nicolei... Mă adresez dar dreptei D-tale judecăți, și te întreb: cu ce este vinovată Nicola să sufere, ea care ți-o jur, n'a fost născută din greșala pe care D-ta nu mi-o ierți?

Bernard. — Vinovăția ei constă în faptul că este fica d-tale... Fiind sânge din sângele d-tale, și pe deasupra primind și o educație așa după cum ai înțeles-o d-ta, este de două ori vinovată. Are prin urmare, atavismul în inimă și în sânge!...

Evelyne. — Oh! Legile și convenientele sociale, cu prejudecăți false și absurde!...

Bernard. — Vă seamănă ca două picături de apă: dela frumusețe până la felul de a judeca și de a gândi...

Evelyne. — Și într'adevăr, d-ta crezi că o slăbiciune a mea, iertată de altfel de toate împrejurările vieții, te îndreptățește să bănuiești că fiica mea...?

Bernard. — Nu bănuiesc nimic... Cred însă că această facultate... de ordin sentimental, i s'a transmis şi ei...

Evelyne. — Supoziţiile D-tale mă 'ndreptăţesc să cred că n'o iubeşti, şi în cazul acesta...

Bernard. — Dinpotrivă ! o iubesc prea mult... Tocmai din această cauză mi-e teamă, că mai târziu...

Evelyne. — Şi Nicola mi-a mărturisit adineaori, mai 'nainte de a veni d-ta, că te iubeşte din toată inima.

Bernard. — Serios ! Tocmai de această sensibilitate admirabilă şi morbidă, moştenită dela D-ta, mi-e groază !...

Evelyne. — Prin urmare, s'a sfârşit !...

(In salonul de primire s'a lăsat întunerecul. Şi unul şi altul simt că nimic nu mai poate îndrepta lucrurile.

Bernard se ridică, salută respectuos pe Evelyne, şi vrea să plece).

Bernard. — Vă rog să mă iertaţi... In situaţiunea aceasta mi-ar fi cu neputinţă să nu fac, ceeace fac...

D-na Evelyne, rămânând singură, zdobită de emoţie, plânge.

Nicola. (intrând, neliniştită). — Bernard a plecat ?... Dar ce s'a întâmplat ?... Ce este ?...

Evelyne (neputând să răspundă, o îmbrăţişază şi o sărută, iar după o pauză, cu vocea stinsă). — D-l Bernard nu mai vrea... să facă parte din familia noastră.

Nicola. — Bernard ?... Nu se poate !

Evelyne. — Aceasta a fost scopul vizitei lui. Vorbele lui au fost aşa de crude...

Nicola. — Crud, el ?... Nu este în stare, mămică dragă, ţi s'a părut !..

Evelyne. — Tu nu cunoşti încă tristeţile vieţii, şi mai ales pe oameni...

Nicola. — Nu este nevoie să cunosc oamenii... Eu cunosc pe Bernard, sufletul cel mai sincer, cel mai drept, cel mai desinteresat ; într'un cuvânt, cel mai curat !... Răspund pentru el ! Mă iubeşte şi'l iubesc !

Evelyne. — Şi cu toate acestea...

Nicola. — Şi care sunt motivele ? Căci nu cred ca el să fi luat o astfel de hotărîre, fără să aibă cel puţin un motiv ?

Evelyne (încurcată). — Mi-a spus că s'a gândit mult, că are caracterul prea independent pentru căsătorie, şi că'i e teamă să nu se fi înşelat asupra propriului său sentiment...

Nicola (revoltată). — Asta nu se poate ! Nu este adevărat !... N'a putut să spună aşa ceva !... Iartă-mă, mamă, dar cred că-mi ascunzi adevărul...

De ce mi-l ascunzi ?... Este în joc fericirea mea !... Te rog !... Trebuie să-i fi spus cineva vre-o minciună despre noi !... Intriganţii nu cunosc bunul simţ ! (După o pauză). Sau... poate c'avem o pată în familie... Sau nu sunt fiica ta ?... Vezi cum mă frământ şi cum îmi năpădesc în minte fel de fel de idei !... Tatăl meu n'a fost oare un om cinstit ?

Evelyne. — Ba nu, eu sunt de vină !... (plângând). Eu n'am fost o femee cinstită !...

Nicola. — Minţi, mamă ! minţi din nou !...

Evelyne. — Nu mint, draga mea Nicola ! Ascultă, trebuie să-ţi spun adevărul, ca să mă poţi judeca :

Eu sunt vinovată, tu eşti fiica şi judecătorul meu, şi tu vei hotărî dacă trebuie sau nu să mă mai iubeşti...

Nicola. — Taci, mamă, te rog !

Evelyne. — Acum 23 de ani, fiind orfană, am fost silită să mă căsătoresc cu tatăl tău, un om cu mult mai bătrân decât mine. Eu eram doar o copilă neştiutoare, şi iubeam un tânăr frumos, o inimă aleasă. Am rezista ani de zile dragostei mele, dar n'am fost în stare să fiu tare până la sfârşit !... Simţiam şi eu nevoie de puţină fericire, de puţină mângîere !... Acest prieten, a murit curând, şi taina noastră, nebănuită de nimeni, a fost împărtăşită numai unui prieten al său, care nu era altul decât tatăl lui Bernard. Nenorocirea a făcut ca Bernard să găsească printre scrisorile tatălui său, şi unele scrisori în care vorbea despre dragostea noastră, şi astfel a aflat totul...

Nicola (mişcată). — Şi pe urmă ?

Evelyne. — Ce vrei să zici ?

Nicola. — Dar nu 'nţeleg nimic !... Ce legătură poate să existe între actele tale personale, necunoscute de nimeni, şi căsătoria mea cu Bernard ?

Evelyne. — Susţine că tu eşti fiica mea, şi că te-ai născut cu slăbiciunile mele... sentimentele...

Nicola. — Ţi-a spus el aşa ceva ?

Evelyne. — El, adineaori !... Aceasta e motivul pentru care nu vrea să te mai ia în căsătorie... Se îndepărtează de tine, de teamă să nu-mi semeni.

Nicola (revltată). — Şi această teamă a fost mai puternică decât încrederea în mine, decât stima şi amorul lui faţă de mine ?...

Evelyne (cu mâhnire). — După cum vezi...

In mintea Nicolei se frământă cea mai grozavă problemă : Are de ales între amorul lui Bernard şi iubirea de mamă.

Evelyne (după o pauză). — Nu mai zici nimic ?... Aşa dar, mă condamni şi tu ?...

Nicola se aruncă în braţele mamei sale şi o acoperă de sărutări şi lacrimi.

Evelyna. — Mă ierţi ?

Nicola. — Se poate să nu te iert, cu inima bună pe care mi-ai dat-o ?.. Are dreptate domnul Bernard : îţi seamănă ţie, sunt fiica ta !.

Traducere de **Corneliu Ionescu**

PRIN ITALIA

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 150 lei fiecare.

Cronica medalistică

de **C. A. ORĂȘIANU,** membru al soc. numismatice române

1818. Medalia „Pacea dela Passarovici"

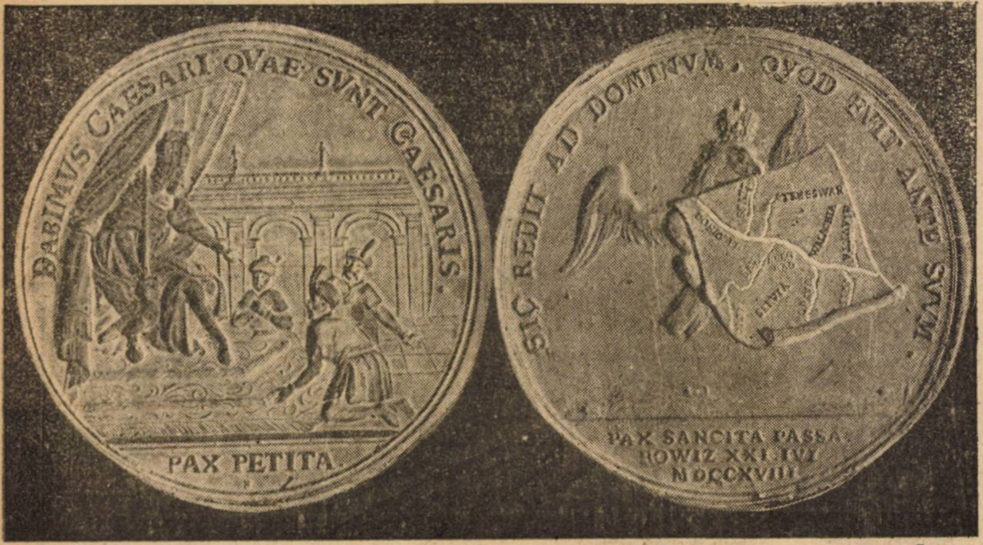
DABIMVS CAESARI QVAE SVNT CAESARIS.
PAX PETITA
SIC REDIT AD DOMINVM, QVOD FVIT ANTE SVVM.
TEMESWAR
PAX SANCITA PASSA ROWIZ XXI IVL MDCCXVIII

Războiul din 1718 dintre Austria aliată cu ducatul Veneției contra Turciei s'a sfârșit prin înfrângerea grea a armatelor turcești.

Orașul Passarovici (Serbia), aflat la confluența râului Morava cu Dunărea, a fost ales ca loc pentru încheerea păcei. Prin această pace, Turcia a păstrat arhipelagul Peloponez, disputat mult de către Veneția, cedând însă lui Carol al VI al Austriei, Belgradul, Banatul Timișoarei și toată Oltenia.

Cu această ocazie s'au bătut medalii de argint și aramă de 43 mm. diametru.

Avers. Pe un tron acoperit cu baldachin stă Carol al VI de Austria. Pe treptele tronului solii Turciei, îngenunchiați, cer pacea. In fund se văd coloanele și arcadele templului păcei.

Pe margine inscripția: DAB IMVS CAESARIS QVAE SVNT CAESARIS. (Să dăm Cezarului cele ce sunt ale Cezarului).

In partea de jos: PAX PETITA (Pace cerută) și litera N. care, desigur, este inițiala numelui gravorului.

Revers. In mijloc un vultur încoronat, stă cu aripele întinse suspendat în spațiu, deasupra unui câmp cu coline. Vulturul ține în cioc și ghiare o hartă desfășurată pe care sunt însemnate localitățile cucerite dela Turcia. Se pot citi bine cuvintele: TEYSSA, TEMESWAR, WALACHIA și ALAVHITA (Oltul).

Dedesubt pe trei rânduri: PAX SANCTITA PASSAROWIZ XXI IVL MDCCXVIII. (Sfânta pace dela Passarovici 21 Iulie 1718).

Pe margine legenda: SIC REDIT AD DOMINVM, QVOD FVIT ANTE SVVM. (Așa se dete Domnului, ce a fost al său).

1864. Medalia jud. Dâmbovița lui Cogălniceanu

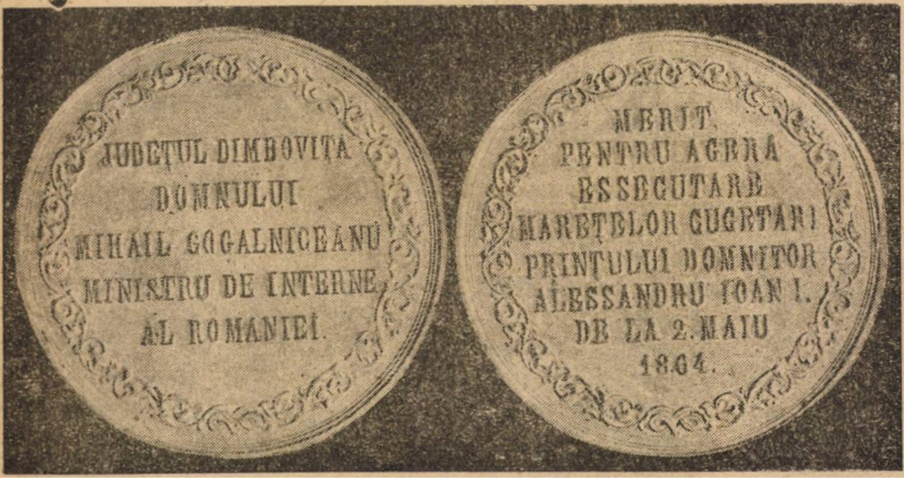
JUDEȚUL DIMBOVIȚA
DOMNULUI
MIHAIL COGALNICEANU
MINISTRU DE INTERNE
AL ROMANIEI
MERIT
PENTRU AGERA
ESSECUTARE
MAREȚELOR CUGETARI
PRINȚULUI DOMNITOR
ALESSANDRU IOAN I.
DE LA 2. MAIU
1864.

Avers. Pe margine un cerc ornamental.

In mijlocul cercului pe 5 rânduri legenda: JUDEȚUL DIMBOVIȚA — DOMNULUI — MIHAIL COGALNICEANU — MINISTRU DE INTERNE AL ROMANIEI. Stanța acestui avers, fie când a strungit-o, fie când a început să fie întrebuințată, a crăpat la mijloc în trei părți. Pe medalia ce reproducem se observă crăpăturile paralele.

Revers. Pe margine acelaș cerc ornamental.

In mijloc pe 8 rânduri legenda: MERIT — PENTRU AGERA — ESSECUTARE — MAREȚELOR CUGETARI — PRINȚULUI DOMNITOR — ALESSANDRU ION I — DE LA 2 MAIU — 1864.

Medalia e de aramă și are 58 m.m. diametru.

1864. Medalia virtutea militară a lui Vodă Cuza

Vodă Cuza a vrut să introducă și el în țara românească obiceiul apusean de a recompensa moralmente pe cei cari aduc servicii țării și tronului.

Guvernul turcesc, sub suveranitatea căruia eram, considerând aceasta ca un act de independență a oprit împărțirea medaliilor. Ele sunt de argint de 32 mm. cu toartă.

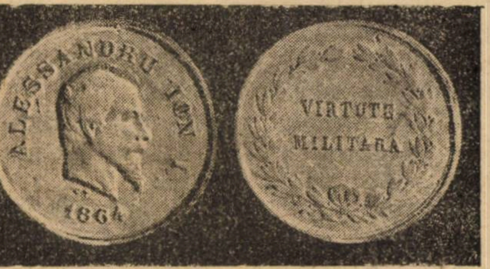
ALESSANDRU ION I
1864
VIRTUTE MILITARA

Avers. Capul lui Cuza cu profilul spre dreapta imediat sub gât inițialele G. T. (numele gravorului).

Inscripție circulară: ALESSANDRU ION I 1864.

Revers. O cunună de laur în mijlocul căruia e scris pe două rânduri VIRTUTE MILITARA.

1864. Medalia pentru scrimă a școalei normale militare

In timpul domniei lui Vodă Cuza a început să funcționeze la Târgoviște o școala normală militară. La concursurile de dare de semn și scrimă, ce se țineau la sfârșitul anului, se dădeau învingătorilor medalii. Aceste medalii erau de argint gravate cu toartă de 29 m.m.

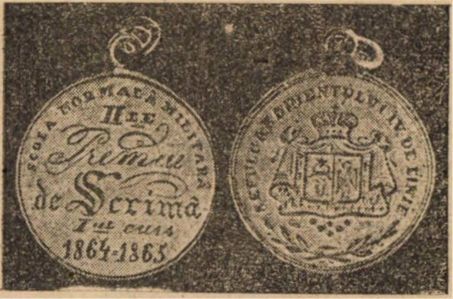
ȘCOALA NORMALA MILITARA
II-lea
Premiu
de Scrimă
1-iu curs
1864-1865

Avers. In mijloc marca țării. Dedesubtul ei două ramuri de laur. Pe margine legenda: SEFULU REGMENTULUI IV. DE LINIE.

Revers. Pe margine în partea de sus SCOLA NORMALĂ MILITARĂ.

In mijloc pe 5 rânduri: II-LE — Premiu — de Scrimă — I-ul curs — 1864 — 1865.

1864. Medalia orașului T.-Măgurele lui Cogălniceanu

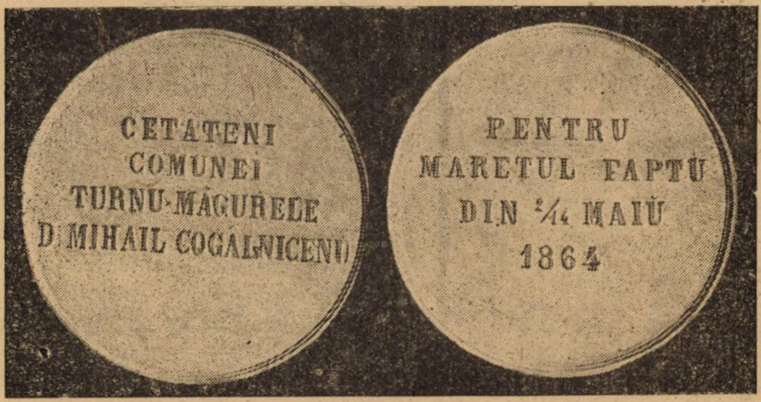

Pentru aplicarea legei secularizării averilor mânăstirești, cetățenii turneni, au bătut special o singură medalie de aur de 48 m.m. care s'a dat lui Cogălniceanu și câte-va de aramă.

Revers. In mijloc pe 4 rânduri: CETAȚENI — COMUNEI — TURNU MĂGURELE — D. MIHAIL COGĂLNICEANU.

Avers. In mijlocul medaliei, pe 4 rânduri legenda: PENTRU—MĂREȚUL FAPTU — DIN 2/14 MAIU — 1864.

1864. Medalia orașului T.-Măgurele lui Nicolae Crețulescu

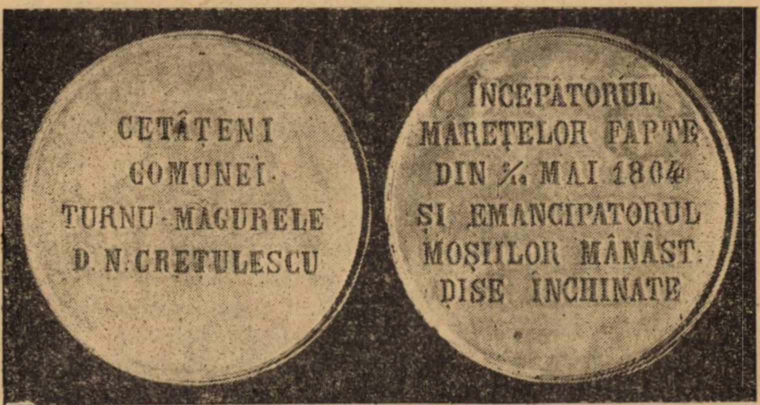

N. Crețulescu, ca ministru de interne, a început aplicarea legei de secularizarea averilor mânăstirești preparată și prezentată parlamentului de primul ministru Cogălniceanu. Crețulescu nefiind destul de energic în aplicarea acestei legi, a trebuit să demisioneze. Trebile ministerului au fost luate apoi de primul ministru care a aplicat legea în întregime.

Cetățenii din Turnu Măgurele n'au uitat nici pe N. Crețulescu care a început aplicarea legei de secularizare și au bătut o medalie de aceleași dimensiuni (48 m.m.)

Avers. In câmpul simplu al medaliei e scris pe 4 rânduri legenda: CETĂȚENI COMUNEI TURNU-MĂGURELE D. N. CREȚULESCU.

Revers. Pe 6 rânduri: INCEPĂTORUL MĂREȚELOR FAPTE DIN 2/14 MAI 1864. ȘI EMANCIPATORUL MOȘIILOR MÂNĂST: DISE INCHINAE.

Pe când pe medalia lui Cogălniceanu Mai este scris cu U la urmă, pe medalia lui Crețulescu acest U lipsește.

Albumul lui

Când era mai desgustat, mai desamăgit de traiul tot mai greu, de grija mereu crescândă pentru ai săi, de lumea interesată și materialistă la extrem, Marius își întorcea privirea îndărăt, și găsea mângâiere în viața trecută, în tinerețea lui nelipsită nici de petreceri, nici de iubire.

A fost bogat, avusese casă elegantă, bibliotecă aleasă, tablouri de preț, și știuse să le aprecieze, să le înțeleagă, cu tot rafinamentul spiritului său subtil, cultivat, cu tot gustul desvoltat prin studiu, și atracția sufletului său idealist spre tot ce era frumos, artistic.

Din toate aceste el nu păstrase nimic. Toate le împrăștiase, le dăruise. Cărțile cele mai rare n'au avut valoare pentru el, decât până se pătrundea de ideia cugetătorului, până ce inima lui iubitoare tresărea la versul poetului, pe urmă, nu se mai interesa ce deveneau.

Din acest motiv nu mai avea aproape nimic din cărțile românești și din bogata bibliotecă clasică a celor trei mari națiuni din occident. Niciodată însă Marius nu simțise această pierdere, din cauza mulțumirei ce-i cauza păstrarea unui alt obiect, mult mai scump pentru dânsul decât toate lucrurile pe care le împrăștiase.

„Albumul verișoarelor mele“, îl întitulase el, și rămânea înduioșat, de câte ori se așeza la biuroul de mahon și-l scotea din sertarul din mijloc. Era rupt, ros de timp, avea puține pagini, dar din despărțiturile lui eșiau șase femei de o uimitoare frumusețe.

Fața lui Marius strălucea de câte ori le privea. Timpul îi argintase puțin părul pe la tâmple, dar sufletul, fața, privirea lui, păstraseră încă aceiaș voiciune, ca și pe timpul a cărui amintire îi revenea de câte ori atingea albumul. De multe ori ochii i se umezeau când se oprea la această pagină plăcută a vieței lui de student.

Se simțea par'că transportat în luxoasa casă a mătușei. Fotografiile care le avea în fața lui, păreau că se însuflețesc, că'i vorbesc.

Nina era prima pe album, și mult timp a avut impresia că și în inimă îi apărea cu profilul de madonă, cu părul ca razele soarelui, cu ochii de o frumusețe și o strălucire rară, de coloarea viorelei. Se simțise din ce în ce mai atras, mai încurajat s'o viziteze.

Era de abia ieșit din adolescență.

Viața i apărea ca un șir neîntrerupt de petreceri, și de succese. Toți îl înconjurau, îl răsfățau, se băteau pentru el. El mergea cu ea la teatru, la concert, la plimbare. Se simțea măgulit când prietenii îl vedeau la braț cu frumoasa lui verișoară. Inima lui simțea pentru prima oară o tresărire dulce. Valuri de iubire isbucneau, nebune, pasionate, conținute numai prin respectul ce Nina știe să-i impue. Ei, îi dedică primele versuri, de un lirism mișcător.

Dar bogăția matușei, frumusețea Ninei, făcură să vină în curând „prințul din povest“ la al cărui braț, verișoara plecă în țări îndepărtate, lăsând unanime regrete, și desperare în tânărul suflet al lui Marius.

Celelalte verișoare, Novatella, Cora, Lalla, se succedară rând pe rând în inima lui largă, tânără și aprinsă. Erau atât de diferite, ca înfățișare, temperament, caracter, că Marius se miră singur, cum de îndată ce una îl părăsea, își găsea imediat mângâiere

Clipe de vis

„O cântă-mi blând, iubito, cum n'ai cântat vreodată
O cântă-mi blând aceeași sonată demodată! . . .
Căci plânge un suflet tainic în violet amurg . . .
— Și dorurile cântă, iar lacrămile curg , . .

O cântă-mi melodia ce plânge-atâtea doruri, . . .
Căci ce ne pasă ,dacă va râde cinevà? . . .
Destul că ea renaște în suflete ecouri,
Ce nu credeam alt'dată c'or re'nvia cândvà.

In înserarea pală, pe cerul de-ametist,
Prin miile de stele, se stinge-o mică stea . . .
E sufletul ce piere, al bietului artist
Ce și-a cântat iubirea . . .
O cântă draga mea.

O cânt'o lin, în taină și plângi cu plânsul ei . . .
Incet . . . încet . . . ascultă . . . acum, ușor se stinge
Abia șoptit înaltă o rugă către zei,
Dar vai, fiorul morții cuvântul îi învinge . . .

In clipa aceia stinsă, un strop de fericire
I-a picurat în suflet . . . el a murit de mult . . .
Și'n cea din urmă clipă a șopotit: „Iubire“ . . .
O cântă-mi blând în seară, al dragostei tumult . . .

Victor Dumitrescu

în cealaltă. Nu-și dădea seamă că inima lui înfocată avea nevoe de iubire, de devotament, de jertfă, că era la o vârstă, care nu permitea indiferentă față de oricare, dar mai cu seamă fiind înconjurat de aceste verișoare atât de dotate, atât de simțitoare c'o înfățișare demnă de penelul celui mai mare pictor. Dar nu isprăvise bine studiile și cea din urmă, Alisa, părăsi și ea casa părintească în mijlocul urărilor de fericire a tuturor oaspeților cari o iubeau și o admirau. Rămase într'o astfel de stare sufletească că de abia după câteva luni se hotărî să viziteze iarăși casa mătușei. Se întoarse, mai trist, mai abătut decât cum intrase. Auzise câteva știri dela ele, dar nu-i răsunase în urechi râsul vesel și plăcut al Ninei, nu văzuse privirea înfocată și răutăcioasă a Novatelei, nici sburdălnicia Lalei, nu se bucurase de atențiile Stelei, de cuvintele binevoitoare ale Anisei.

Cât de repede îi trecea timpul când era în mijlocul lor! cu cât erau mai multe se simțea mai bine. După ce și-au luat sborul, privea fotografiile lor înșirate pe măsuța care-i servea de biurou, în modesta lui cameră de student. In curând isprăvi și el studiile și plecă din orașul, care nu-i mai prezenta nici un farmec. Mult timp le urmărise în drumul vieței, fericit când auzia vești bune dela ele. Mai târziu, când se căsătorise, când a avut parte de fericire, de avere, mulți ani au trecut și albumul rămase nedeschis în biuroul de mahon. Marius era prea mulțumit spre a se gândi la trecut. Se bucura și se delecta cu traiul bun, cu plăcerile care se urmau mereu. De abia mult mai târziu când se saturase de toate, când suferise pierderi însemnate, dezamăgiri de tot felul, simțise o bucurie nespusă când regăsise albumul cu fotografiile verișoarelor. Ele îi reaminteau timpurile când avea douăzeci de ani. Cu o rară memorie de inimă făcea la cine voià să-l audă, biografia celor șase. Se gândea atunci la cultura lor socială, nu putea să uite grația distincția manierelor lor, finețea elegantă a înfățișărei, a surâsului, completate printr'o oarecare poză nepăsătoare, rezervată și plăcută. Nimic sec și rău. Aparenta frivolitate a tuturora, ascundea o rară seriozitate, un suflet înalt ales. Numai după ce le părăsise, s'a gândit, că și în sufletele lor trebuia să se ascundă multe taine. Își reamintea cât de mult suferise, când le vedea înconjurate de tineri de lume, cu maniere curtenitoare. Fără voie îi veniau comparațiile. Ce diferență! Atunci aveau sentimente adevărate, păreri, preferințe. Toate simțeau, aveau individualitate!... Azi? scepticism, blazare... Cu închiderea albumului îi dispărea și buna dispoziție. Adeseaori Marius șoptea convins interpretând astfel fraza marelui orator „Alte timpuri, alte moravuri.“

Emilia Trailler

Insemnări

de **Silviu Nicoară**

Eliu Lampridiu, scriitor latin din secolul IV d. Ch. a colaborat la acea compilație istorică numită *Historia Augusta*, cu viața împăratului *Heliogabal* și a lui *Alexandru Sever*. Dela el cunoaștem nebunia celui dintâi, manifestată printr'un viciu precoce și patologic, o blazare totală, care l'a dus la neurastenie.

Heliogabal dedea banchete, însărcinând pe fiecare senator să pregătească un fel de bucate, pe care venea să le mănânce, împreună cu toți curtenii, chiar la el acasă. Astfel, tot colindând pe la locuințele seatorilor —bucătari, până într'o zi întreagă.

Intr'o zi Heliogabal dădu poruncă să părăsească imediat Roma toți senatorii. Aflând că unul din ei, Sabinus, întârziază, dădu ordin unui centurion să-l ucidă. Centurionul fiind însă surd, înțelese că trebue să gonească pe senator afară din oraș, și numai așa a putut bătrânul să scape cu viață.

Pe paraziți statornici oricărei mese antice, îi chinuia Heliogabal, legându-i de brațele unei roți ce scotea apă dintr'un lac; astfel că aceștia erau scufundați până la înăbușire în apă, apoi ridicați sus în văzduh, din nou cufundați, și așa timp îndelungat.

E de prisos să mai amintim că Heliogabal a murit spânzurat într'o latrină....

P. Barre în a sa „*Istorie Germană*“ în 10 volume și-a îngăduit să copieze 200 de pagini din *Istoria lui Carol XII a lui Voltaire*, înlocuind însă personagiile scriitorului francez, cu acelea pe cari le studia el.

Voltaire a dat pe față furtul în articolul „*Plagiar*“ din „*Dicționarul filozofic*“. Tot acolo mai aflând că un oarecare *Ramsay* a copiat în „*Călătoriile lui Cirus*“ pe „*Telemac*“, iar când i se spunea lucrul acesta răspundea că nu e lucru extraordinar ca el să gândească la fel cu Fénelon.

In poezia orientală cmparațiile simbolice, metaforele sunt în cale afară de dese. Pentru un cititor străin de maniera orientală e chiar lucru greu să priceapă sensul unor asemenea fraze.

Pentru a sfătui pe tineri poeți cum să-și alcătuiască termenii de comparație în poemele lor, *Șeref-Râmi* scrie în limba persană „*Anis el'-Oșșag*“, care însemnează „*Tovarășul îndrăgostiților*“. Cartea coprinde mai multe capitole, fiecare tratând despre o parte a trupului, fruntea, picioarele, ochii, nasul, gura, etc. Noi traducem mai jos începutul capitolului despre *BUZE*.

„Poeții persani au asemuit conturul circular al buzelor unei cutii ro-

„tunde (care păstrează filtrul magic)
„pentrucă ele înveselesc sufletele întristate aşa cum a spus-o Zehîr Faryâi :
„Cum căutam în cutia pe care o alcătuiau buzele sale
„Acel filtru ce se culege din capul şearpelui (dinţii),
„Cosiţele părului ei se răsuciră în inele, şi
„Imi oferiră un şearpe, în locul talismanului pe care-l căutam"
„Au fost deasemeni alăturate unui
„papagal, din pricina dulcelor vorbe,
„ca în acest vers :
„Ca urmare a bucuriei sale, sufletul meu se va veseli,
Ca un păun care se umflă'n pene ; dacă buzele tale,
„Ca un papagal, vor începe a vorbi".

„Asemuirea cea mai elegantă pe care o pot folosi cei cari suferă de părasirea prea iubitei lor e de a numi buzele *zahăr*, pentrucă ele sunt
„acele cari vindecă bolile dragostii ;
„în ce priveşte culoarea lor, se alătură
„cu cea a sucului său siropului de
„rodii, ca în versurile acestea :
„E timp ca buzele tale, în chip de leac
„Să întindă bolnavului de dragoste
„Zahărul şi siropul rodiilor, etc.".

Lectura lui *Şeref Râmi* e, după cum s'a văzut, foarte plăcută şi în acelaş timp instructivă. Fără o prealabilă obicinuinţă cu simbolurile orientale, acei poeţi persani ca *Firdusi* şi *Zifca*, ar rămâne cu desăvârşire neînţeleşi.

Pe lângă aceasta *„Tovarăşul îndrăgostiţilor"* mai e şi o admirabilă antologie, aducând strofe din cei mai de seamă cântăreţi persani şi arabi.

La venirea lui *August* la Roma, după bătăia dela *Actum* unde flota lui *Antoniu* şi a *Cleopatrei*, a fost definitiv înfrântă, entuziasmul era de nedescris. Avea să fie în sfârşit linişte, cu un stăpânitor atât de energic.

Istoricul *Dion-Cassius* povesteşte că un senator alerga pe străzile Romei căutând să convingă pe cetăţeni să nu-i supravieţuiască lui August.

Trebuia ca în ziua morţii Divinului Impărat, toţi cei ce se însărcinaseră la aceasta, să se omoare pe mormânt. Era un obiceiu vechiu oriental şi uzul ce începea să se facă la Roma arată că August fusese câteva clipe, cu drept cuvânt, socotit un zeu.

*

La Alexandria adevărata ştiinţă şi poezie începu să se fărâmiteze într'o eruditie deşartă, pierzându-şi spontaneitatea şi puterea de creaţie, rămânând numai cu cea a comentării şi adnotării textelor Ştiinţe noui istorice îşi fac acum apariţia ; critica textelor, paleografia, bibliografia, istoriografia, îşi au rădăcinele lor în lucrările eruditilor din Alexandria. Munca aceasta migăloasă ajungea uneori stupidă ; îndobitociţi de amănunte, Alexandrinii ajungeau pedanţi şi strâmţi la minte. Disputele lor deveneau copilăreşti, iar sbuciumul lor întristător de zadarnic.

Sonet de primăvară

Pe'ntinsuri şi-a desfăşurat decorul
Fermecător din splendide covoare,
Ţesute fin din razele de soare,
Stăpânul vieţii, dorul, călătorul,

Din loc în loc răsare câte-o floare,
Iar ciocârlia 'nnalturi îşi ia zborul
Străbate uşurică 'n salturi norul
Şi'n înălţimi rotindu-se dispare

Un „simţ-a-vară" cântă 'ntr'o grădină
Sculând din somn adânc toţi amorţiţii,
Iar arborii înmuguriţi se'nchină

Suflând uşor ca'n zori de zi triziţii,
Şi-au început, purtaţi de dor să vină
Perechi, perechi la braţ, îndrăgostiţii.

Emil Hanganu

Priviţi ce întrebări se puneau între maeştrii sofisticei Alexandrine :

„Pentru ce Omer a început catalogul vaselor cu cele Beoţiene ? Cum putea capul Meduzei să se găsească în acelaş timp în Infern şi pe scutul unui zeu ? Câţi vâslaşi avea Ulise ? etc.".

Şi se scriau cărţi, se ţineau prelegeri pe „temele" acestea ! Ştiinţa Alexandrină oferă un admirabil tablou de sfârşit de epocă culturală.

*

Titus Vinius, ajuns mai târziu legatul şi favoritul împăratului *Galba* (89 d. Chr.)—fiind invitat odată la masa împăratului *Claudiu* (41—54 d. Chr.) fură vasul de aur în care fu servit. Claudiu băgă de seamă, şi invitându-l a doua oară la ospăţ, îi puse în faţă un vas de lut.

*

Pe un vas de ospăţ din secolul III d. Chr. s'a găsit următoarea inscripţie epicureistă : *„dum vivimus, vivamus"*. („Pentru că trăim, *să trăim!*")

Istoricul arab *Abul-Feda* a scris printre altele şi o *„Viaţă a lui Mahomed"*, de mare folos orientaliştilor europeni pentru cunoaşterea vieţii profetului. De acolo ştim că *Abd-el-Motalleb*, părintele lui *Abd-Allah* şi bunicul profetului — a chemat pe toţi prietenii ca să sărbătorească naşterea aceluia care va trebui să coprindă mai târziu lumea. Intrebându-l de numele copilului, *Abd-el-Motalleb* a răspuns : „L'am numit *Mahomed*", Nu era mai bine, reluară oaspeţii, de a-i da un nume din familia sa ? Sper, adăogă *Ei-Motalleb*, că numele va acoperi de glorie în cer pe copilul care l-a creeat pe pământ : am voit ca *Mahommed* să fie semnul acestei speranţe măgulitoare".

Trebue să adăogăm — pentru a pricepe năzuinţa bătrânului că *Mohammed* este participiul verbului *Hamad*, şi inseamnă *slăvi, acoperit de glorie*. Şi după cum ştim cu toţii — profeţia lui *Abd-el-Motalleb* s'a adeverit întocmai.

*

Istorisirea faptelor privitoare la începuturile şi desfăşurarea Imperiului Româno-Bulgar a făcut-o cronicarul bizantin *Nikita Acominatos Honiatul* în cuprinsul letopiseţului său. Cronicarul acesta (1150—1210, datele nesigure) şi-a început istorisirea cu Ioan şi Manuel Comnen şi sfârşeşte cu luarea Constantinopolului de către latini, până la Enric de Flandra (1206). Dela el cunoaştem toate amănuntele expediţiilor împăraţilor Angheli împotriva Asanizilor, deşi aceste amănunte sunt oarecum înturnate dela adevăr prin prea vădită subiectivitate a autorului.

De data aceasta povestim moartea lui Asan.

Ivancu, o rudă deaproape a conducătorului Româno-Bulgarilor, fiind acuzat că are legături tăinuite cu o soră de a soţiei lui Asan, este chemat de acesta, noaptea în cort. Ivancu înţelegând ce-l aşteaptă, se sfătui cu rudele şi prietenii lui ce cale trebue să urmeze. Se hotărî deci să vie la Asan înarmat şi dacă acesta îl va dojeni cu blândeţe, să se pocăiască, iar de se va arătà hain şi crunt în vorbe — cum îl erà obiceiul — să nu-l crute. „Deci pe când Asan nu numai că nu şi a stăpânit necazul, ci cum l-a văzut a şi izbucnit ca o fiară şi îndată a pus mâna pe sabie, Ivancu, luându-l pe dinainte, îi implântă arma în deserturi şi-l omoară. După asta el se furişează de acolo numaidecât şi se întoarce la tovarăşii lui ca să-i înştiinţeze despre întâmplare. Totodată el îi hotărăşte să se scoale, spunându-le că neamurile şi prietenii ucisului nu vor sta în nemişcare ; şi dacă el cu ai lui îşi vor ajunge ţinta, ţările şi însăşi Mysia vor stăpâni mai cu dreptate şi mai după lege ca Asan, şi nu vor cârmui totul cu sabia ca răposatul domn, săvârşind numai ceeace mânia povăţueşte ; iar dacă planurile lor vor cădea şi nu va fi după cum le e voia, atunci nu rămâne decât să se arunce în braţele Romeilor şi să ceară ajutor dela dânşii. Deci chiar peste noapte nu numai ei s'au întărit în gândul acesta, ci şi pe alţii au îndemnat să ia parte la sfatul lor. Drept care au pus mâna pe Târnova, care este cea mai tare şi mai de frunte între cetăţile din Emos, fiind înconjurată cu ziduri puternice şi împărţită în două de apa unui râu zidită pe culmea muntelui, şi s'au gătit de apărare împotriva lui Petru şi tovarăşilor săi. Căci încă dis de dimineaţă s'a răspândit vestea despre moartea lui Asan, nu numai înlăuntrul cetății, ci și peste ziduri și încă și mai departe". (Din cartea întâi a domniei lui Alexie Anghel (1195—1203). Cap. 4-5, traducerea minunată a d-lui Murnu în „Analele Academiei Române").

SONET

Intunecimi tăcute de pădure,
In voi e atâta pace și răcoare
Și-atât mister în crengi tremurătoare
Și'nsubțiratice tulpini de mure.

Pe jos din muschi, au răsărit covoare...
Isvoarele încearcă să murmure
Cântări duioase, gingașe și pure,
Senine melodii mângâietoare.

De pretutindeni, valuri de tăcere
Șoptesc tăcut și lin „la revedere",
Când fermecat dispare călătorul...

La revedere, locuri adorate...
Prin crângurile voastre'mbălsămate
Pe mâine se va'ntoarce visătorul.

Gh. Tuleș

FERICIREA

— POVESTE —

A fost odată un împărat, tânăr și frumos, ca un păun. Și acest împărat stăpânià peste o țară întinsă și bogată, cu ogoare mănoase și grădini minunate, încât se aflau acolo toate bunătățile lumii. Intr'un castel împrejmuit cu zăplazuri de fier și aramă, în inima unei păduri străbune, — își duceà viața plină de lux și plăceri, tânărul împărat.

Văzând atâta frumusețe, plină de măreție, și știind traiul îmbelșugat ce-l ducea împăratul,—nu te ai fi putut opri o clipă, să nu exclami, cuprins de uimire: Iată cel mai fericit om!... Dar poate tocmai din cauza acestei prea mari fericiri, tânărul împărat se simțià încătușat de urît și desgust de viață. El doria veșnic alte plăceri și frumuseți, năzuià într'una alte înfățișări ale lumii, și tânjià necontenit după dorinți neînțelese de nimeni. Și, cum încăperea castelului său, nu-i mai putea satisface dorințele inimii și împlini visurile sufletului, — porni într'o bună zi, în lumea largă, să caute fericirea dorită...

El înțelegea prin fericire, satisfacerea deplină și imediată a tuturor dorințelor de-o clipă, și a tuturor visurilor frumoase și deșarte. Și cum pribegia așa fără nici-un rost, ajunse într'un sat, adăpostit sub streașina unui deal; se opri la casa unui țăran mai cu stare, și începu a-l iscodi, fel și chip dacă se simte, sau nu, fericit.

Țăranul, — care părea a fi un chiabur înstărit — îi răspunse cu un zâmbet amar, încolțit în marginea gurei:

— „Hei, tinere, aș fi eu fericit, cu starea care o am, dacă n'ar fi la mijloc pârdalnica de sgârcenie și nesățioasa poftă de îmbogățire. Dorința asta arzătoare, de a strânge cât mai multă avere, mă ține veșnic într'o tulburare sufletească, și n'am o clipă de liniște curată și senină. Bogăția materială e țelul vieții mele!...

Impăratul, dete din cap cu amărăciune, și porni mai departe. Ajungând într'o poiană înverzită și îmbălsămată de flori, văzu un păstor, tânăr și frumos, care cântà duios, o doină tristă și plângătoare. Impăratul simți o înduioșare dulce și caldă în suflet; și întrebă pe tânărul păstor, dacă e mulțumit cu viața ce o duce.

Acesta îi răspunse, cu glasul înmuiat de vraja unui dor păgân:

— „Sînt cel mai năpăstuit om de pe lume... Soarta m'a aruncat pe aceste meleaguri, în floarea tinereții. Imi duc viața singur, în mijlocul acestei poeni, împresurat de străjile tăcerii, și adăpostit de liniștea mută și pustie. Acum m'a năpădit aleanul și dorul aprig, de părinți și frățiori — și-mi vărs tot focul inimii în apele molcome și triste ale doinei... Peste chipul Impăratului trecu o umbră fugară de melancolie, care dispăru odată cu îndepărtarea de lângă păstor.

Trecând pe lângă un izvor limpede și curat ca lamura, el desluși în oglinda jucătoare a apei chipul fraged și îmbujorat al unei fecioare, ce-și topia amarul inimii în lacrimi îmbelșugate de cristal străveziu. Erà așa de mândră și drăgălașe această fecioară, încât ai fi crezut că e o crăiasă din povești, într'un decor feeric de vis sublim...

Impăratul stătu pe loc înmărmurit, neputând grăi de uimire.

Dar, după un răstimp, venindu-și în simțiri, o agrăi cu dulceață în glas:

— „Tânără fecioară, de ce îți vestejești frumusețea chipului tău fraged, cu para ucigătoare a lacrimilor?"...

— „Cum nu mi l'aș vesteji, bădie când visul vieții mele se stinge 'n agonie!... De trei nopți, în șir, de când aștept să se ivească din desișul pădurii chipul mult dorit al iubitului... și zadarnică mi-e așteptarea, precum zadarnică mi-e viața făr'de el"... — Și zicând aceasta își îngropă fața în palme, isbucnind într'o pornire instinctivă, de plâns năvalnic și amar...

Tânărul împărat se depărtă, cu sufletul mâhnit și cu mintea chinuită de gânduri ciudate și negre.

Acum parcă înțelegea zădărnicia goală a vieții...

Ajunse, într'un târziu, la peștera intunecoasă și umedă, a unui sihastru. Obosit de cale și copleșit de mâhnire, se așeză pe o lespede de piatră lângă sihastru, și prinse a-l întreba despre fericirea vieții, după ce-i destăinui, mai întâiu, toate întâmplările ivite în cale.

Atunci sihastrul, cu o lucire fixă în privire, și cu un zâmbet palid, de neîncredere, pe buze, începu a-i tălmăci înțelesul fericirii omenești:

— „Fericirea, fătul meu, este în sufletul nostru... Ea e asemenea mirezmelor de flori ce plutesc liniștite și senine peste o pajiște înverzită și luminată de soare. Și de îndată ce vânturi neprielnice și răzvrătitoare, se abat în cuprinsul lor, fericirea se spulberă în înaltul văzduhului, topindu-se și amestecându-se cu alte sufluri și mirosuri neplăcute. Atunci norii se strâng și întunecă lumina binefăcătoare a soarelui, iar pajiștea se ofilește tânjind după viață.

Așa e și sufletul nostru; fericirea plutește liniștită pe deasupra pajiștei sufletești; iar când vânturile nimicitoare ale dorințelor deșarte se abat năpraznice, liniștea sufletească se risipește, și în urmă vin norii întunecoși ai mâhnirei și desgustului de viață. Din dorințele noastre, veșnic nesăturate și neastâmpărate, se naște toată nefericirea pământeană. Omul fără dorințe și năzuințe vane, e pe deplin fericit. Trebue să ne punem frâu tuturor pornirilor firești; numai așa putem fi fericiți"...

G. Breazu-Leurdeni

FILATELIA

Valoarea timbrului poștal

Desigur, nu e filatelist, și chiar profan, care să nu rămână stupefiat, când aude, că unele timbre poștale au realizat prețuri de sute de mii de lei un exemplar cu toate că nu sunt nici măcar lucrate artistic.

Numai artă nu este pe timbrele poștale din Moldova *„Cap de bou"* și au ajuns, cu toate acestea, la prețuri neobișnuite.

Cauza primordială, însă a acestui dezechilibru atât de bizar, este legea cererii și a ofertei. Nu caracterul *clasic* sau, mai bine zis, nu caracterul *artistic* a unui timbru poștal, ci raritatea lui și, mai cu seamă, numărul amatorilor de a-l poseda, determină valoarea lui.

Raritatea unei vignete poștale este, însă, de două feluri: *absolută* și *relativă*.

Pentru primul caz, amintim, — *Cu titlu de curiozitate,* — timbru poștal din *Mauritius*, care este, în prezent, cel mai rar și mai valoros timbru poștal din lume.

Cei mai mulți își amintesc, că, la expoziția din Londra, din Maiu 1923, s'a oferit pentru această vignetă, — deși cu un caracter artistic nu prea pronunțat, — o sumă extravagantă.

In cazul al doilea, — ca exemplu, — sunt timbrele poștale românești, dela încoronarea Suveranilor.

Pentru aceste evocative vignete, se plăteau, acum 2 ani de zile, pe scările palatului poștei din București, sute de lei, de către publicul român, profan în materie filotelică, care le strângea, nu cu scopul colecției, ci mânați numai de spiritul speculației.

Mulți păstrează și astăzi acele timbre poștale, sperând să vadă, cât de curând, ceasul, când se vor putea îmbogăți de pe urma lor.

Dar așteptarea le va fi zadarnică.

Timbele dela Incoronare sunt cotate de cataloagele străine, până în 250 lei, seria completă și nu știm, care ar fi acel filatelist, amator, care să plătească unui profan peste această sumă.

Honoré de Balzac

GOBSECK

Traducere de **Const. A. I. Ghica**

— Urmare —

Foarte bine aprobă Gobsek. După masă, între patru și cinci. Ne-am înțeles vrasăzică, o să ne vedem în toate Miercurile și Sâmbetele. Vom vorbi despre afacerile noastre ca doi buni prieteni. Ah! ah! sânt vesel uneori. O să mă cinstești cu câte o aripă de prepeliță și un pahar de șampanie, și o să stăm de vorbă. Știu multe lucruri vechi cari se pot spune astăzi, și din cari vei învăța să cunoști pe oameni și mai ales pe femei.—Bine, fie, o să plătesc și prepelița și șampania.—Nu, să nu faci nebunii, altfel nu mai am încredere în d-ta. Să nu deschizi o casă luxoasă. Să ai o singură servitoare bătrână, nu mai ulte. Am să te vizitez din când în când ca să văd cum stai cu sănătatea. Voi avea plasat un capital pe capul d-tale he! he! trebue să mă informez cum îți merg afacerile. Aide, vino în astă-seară cu patronul. — Ai putea să-mi spui, dacă nu sunt indiscret întrebându-te, zisei eu moșneagului când ajunserăm la poartă, ce însemnătate avea extractul meu de naștere întoată afacerea asta? Jean Esther Van Gobseck dădu din umeri, surâse răutăcios și-mi răspunse: Cât de proști sunt tinerii! Află deci și lucrul ăsta în viață, că înainte de 30 ani cinstea și talentul sunt încă un fel de ipoteci. după 30 de ani, nu mai poți avea încedere în nimeni. Și închise poarta. Trei luni în urma acestei visite, eram avocat. In curând avui fericirea, doamna mea, să pot întreprinde afacerile cu privire la restituirea proprietăților d-voastră. Câștigul acestui proces m'a făcut cunoscut. Cu toată dobânda enormă pe care aveam să i-o plătesc lui Gobsek, în mai puțin de cinci ani mă plătii de orice datorie. Luai în căsătorie pe Jenny Malvaut pe care o iubeam sincer. Potrivirea soartei noastre, a muncei noastre, a succeselor noastre sporeau tăria sentimentelor noastre. Un unchiu al ei, arendaș îmbogățit, murise lăsându-i 60.000 de franci care mă ajutară să mă achit. Din ziua aceia viața-mi fu numai fericire și prosperitate. Dar să nu mai vorbesc de mine. Nimic nu e mai nesuferit decât un om fericit. Să ne întoarcem la persoanele noastre. Un an după cumpărarea biuroului fui târât, aproape fără voia mea, la un chef cu mai mulți prieteni de vârsta mea. Prânzul acesta era rezultatul unei prinsori pierdute de unul din camarazii mei și câștigată de un tânăr foarte cu trecere pe atunci în lumea elegantă. Domnul de Trailles, floarea dandysmului din acea vreme, se bucura de o strașnică reputație.

— Dar se bucură și acum, zise contele de Born, întrerupând pe avocat. Nimeni n-are haine ca el, nimeni nu conduce un *tandem* așa de bine ca el. Maxim are talentul să joace, să mănânce și să bea cu o grație neîntrecută de nimeni altul. Se pricepe la cai, la pălării, la tablouri... Toate femeile se înebunesc după el. Cheltuește aproape 100.000 de franci pe an, și nimeni nu-i cunoaște măcar o singură proprietate, sau un singur cupon de rentă. Tip. de cavaler rătăcitor al saloanelor noastre, al buduoarelor, al bulevardelor noastre, un fel de amfibie care e și bărbat și femee, contele Maxim de Trailles e o făptură ciudată, bun de toate și de nimic, temut și disprețuit, știind și ignorând totul, deopotrivă capabil să facă o binefacere ca și o crimă, aci laș, aci nobil, mai mult plin de noroiu decât pătat de sânge, având mai multe griji decât remușcări, preocupat mai mult de o bună mistuire decât de gândire, făcând pe pasionatul și nesimțând nimic. Inel strălucitor care ar putea uni ocna cu societatea înaltă. Maxim de Trailles aparține acelei clase inteligente din care se ridcă un Mirabeau un Pitt, un Richelieu, dar care de cele mai multe ori dă la iveală un conte de Horne, un Fouquier Tinville și un Coignard.

ascultă pe fratele vicontesei, auzisem multe din cele ce se șoptesc despre omul ăsta, dela bietul tata Gobsek, dar mă feream ca de foc de primejdioasa onoare de a-i face cunoștința, când îl întâlneam în lume. Insă camaradul meu stărui atâta de mine ca să mă înduplec să merg la banchetul lui, încât nu puteam să refuz fără să nu mi se atribuiască o modestie fățarnică. V'ar fi greu să vă închipuiți un prânz de felul ăsta, doamnă. E de o măreție și o îngrijire rară, luxul unui sgârcit care din vanitate devine într'o zi risipitor. Când intri, rămâi uimit de ordinea ce domnește pe masă, o masă care-ți ia ochii, așa de mult strălucesc argintul, cristalele, șervetele înflorite de pe ea. Viața e în toată floarea ei; tinerii sunt grațioși, surâd, vorbesc pe șoptite și seamănă cu niște noui căsătoriți: în jurul lor totul e feciorelnic. După două ceasuri, ai crede că vezi un câmp de luptă după războiu; numai pahare sparte, șervete aruncate, mototolite; bucate risipite pe jos și călcate, cari te desgustă; apoi, strigăte asurzitoare, toasturi glumețe, un foc de epigrame și de glume nesărate, fețe îmbujorate, ochi aprinși cari nu mai spun nimic, confidențe involuntare cari dau pe față totul! In toiul acestui sgomot infernal, unii sparg sticle, alții cântă; se provoacă unii pe alții, se'mbrățișează sau se bat: se ridică în aer un parfum straniu compus din sute de mirosuri și un concert de strigăte scoase de sute de glasuri; nimeni nu mai știe ce mănâncă, ce bea, ce spune; unii sunt triști, alții flecăresc; unul e monoton și repetă aceiaș cuvânt ca un clopot pus în mișcare; altul vrea să poruncească tăcere, cel mai înțelept propune o orgie. Dacă ar intra atunci cineva cu sânge rece, s'ar crede la o bachanală. In toiul unei astfel de petreceri d-nul de Trailles încercă să câștige bunele mele grații. Eu aproape îmi păstrasem judecata, mă țineam bine. Dar de Trailles, cu toate că se prefăcea că e amețit de băutură își păstra încă tot sângele rece și se gândea la afacerile lui. Intr'adevăr, nu știu cum se făcu dar, ieșind cu el din saloanele Grignon, la ora nouă seara, mă fermecase așa de bine încât îi promisesem că o să-l duc a doua zi la tata Gobseck. Vorbele: onoare, virtute, contesă, femee cinstită, femee adorată, nenorocire, disperare, grație limbei lui aurite, apăreau ca prin farmec în frazele lui. A doua zi de dimineață, când mă deșteptai, și vrui să mi-aduc aminte ce făcusem în ajun, de abia putui să leg două idei. In cele din urmă, mi-am adus amnte că fusese vorba, pare-se, de fata unuia din clienții mei, în primejdie să piardă reputația, cinstea și iubirea soțului ei, dacă nu găsea 50.000 de fr. în dimi-

Un mic serviciu

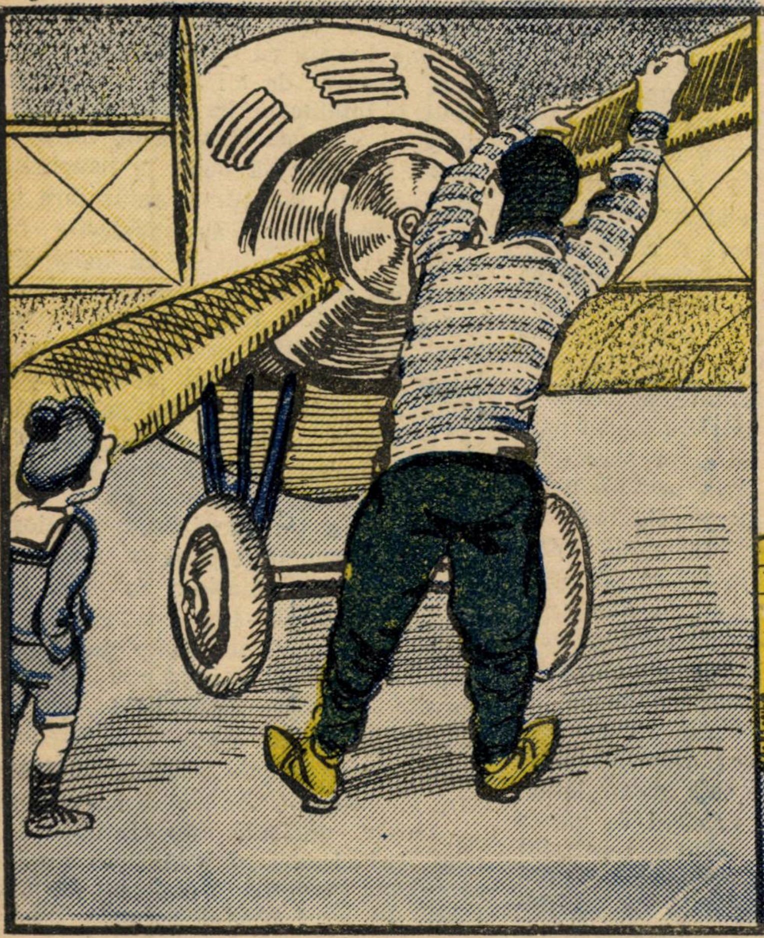

— Domnule Aviator, ești bun matale, tot te urci sus să-mi aduci și balonul meu roșu pe care l-am scăpat adineaori ?...

Rezon

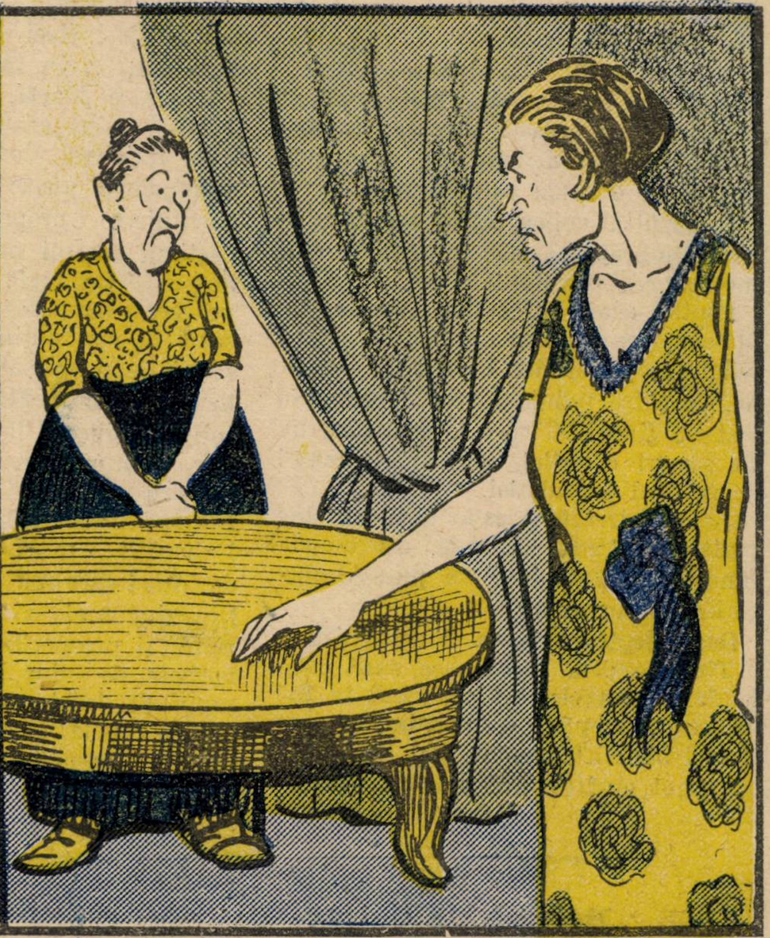

— Vezi Marițo, că poți să-ți scri numele în praful de pe masă ?

— Nu pot coniță, nu știu carte....

pentru echipage, bani pierduți nu știu pe ce. Fermecătorul meu conmesean mă asigurase că era destul de bogată ca să poată repara prin câțiva ani de economie pierderea ce avea să sufere averea lui. Numai atunci începui să întrevăd pricina stăruințelor camaradului meu. Mărturisesc spre rușinea mea, că nici prin gând nu-mi trecea în clipa aceea, de ce importanță era pentru tata Gobseck împăcarea cu filfizonul ăsta. Tocmai când mă sculam din pat, domnul de Trailles intră. — Domnule conte, îi zisei eu după ce ne adresarăm saluturile obișnuite, nu cred că aveți nevoie de mine ca să vă prezint lui Van Gobseck, cel mai politicos, cel mai inofensiv dintre capitaliști. Dacă o avea bani sau mai de grabă, dacă veți prezinta destule garanții o să vă dea, de sigur. — Domnule, nu intră în firea mea să vă silesc să-mi faceți un servicu, chiar făgăduit, răspunse el. — Sardanapal! îmi zisei eu, lăsa-voi pe tipul ăsta să creadă că nu mă țin de cuvânt ?

(Va urma)

„UNIVERSUL LITERAR“

PREMIILE FILATELICE

Pe luna Maiu 1925

Tragerea premiilor filatelice

Următoarele persoane au câștigat câte un premiu filatelic, cuprinzând câte 50 de mărci diferite.

Dinu Roșca, str. Victoriei 8 Tg.-Jiu.

Căpit. Popescu, soseaua Doamnei 52 Loco.

Al. Levițky, str. Ferdinand I 46, Chișinău.

G. Marian, Loco.

Emil Mihalcea, str. Mihai Bravu 10, Buzău.

Virgil Isopescu, str. Lascar Catargiu 38, Iași.

Prohor Vataman, Hotin (Basarabia).

D-ra Ecaterina Harnagea, Aglaia Cordoveanu, str. M. Eminescu 1, Chișinău.

George Hohler, Loco.

Un foarte frumos succes de librărie găsește volumul **Gradina lui Dumnezeu** *de C. Cosco.*

Cartea, care cuprinde 24 de schite umoristice, cu numeroase desene în text, de Gilly și Petrescu, se citește admirabil, constituind un moment de desfătare.

Pretul unui exemplar 30 lei, la toate librăriile.

Crème Simon

CREMA SIMON

Această cremă igienică și binefăcătoare albește și înmoaie pielea dându-i o mlădiere și o catifelare fără pereche. Ea conservă femeei frumusețea și frăgezimea tinereței.

CREMA SIMON

face să dispară toate micile alterări ale epidermei : crăpături, degerături, roșeață, pârliri, etc. Crema trebue întinsă pe pielea încă umedă.

Pudra și Săpunul Simon

Universul Literar

Cuponul Nr. 3.

Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului“ printre cari **2 CASE.** și **2 VILE.**

— Tragerea în toamnă —

Citiți în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 19. 4 lei exemplarul Duminică 10 Mai, 1925.

UNIVERSUL·LITERAR

PREȚUL ABONAMENTULUI în țară: pe un an 210 lei, în străinătate pe un an 420 lei

O sinucidere

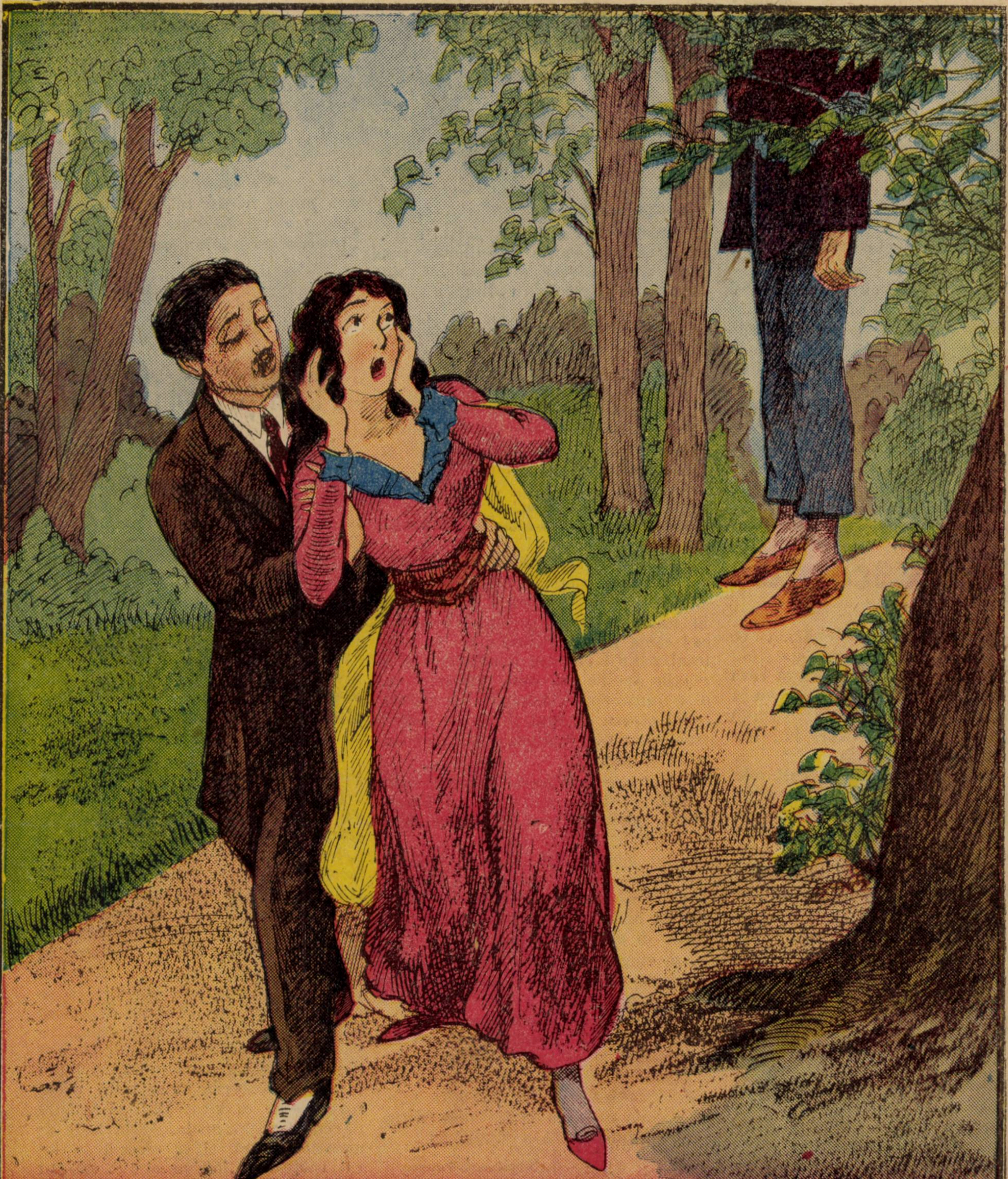

Treci la pupitru, maestre !...

de **LEONTIN ILIESCU** şi **V. BILCIURESCU**

Incepând cu numărul viitor, această veche revistă trece sub conducerea d-lui profesor Nicolae Iorga.

Eruditul nostru istoric este omul vremii, sinteza aspiraţiunilor de azi ale neamului, expresiunea logică şi firească a prezentului, din care se desfac şi se lămuresc perspectivele viitorului. Faima acestui om superior a trecut de mult graniţele ţării sale, gloria neamului găsind în puternica-i personalitate o interpretare corespunzătoare spiritului de astăzi al vremii.

E unul dintre cei puţini, cari, în Babelul actualităţii, în labirintul frământărilor sociale, de după războiu, n'a pierdut firul Ariadnei, pe care-l ţine cu adâncă pază şi pricepere, căutând să descurce încurcata neamului cale spre adevăr.

D-sa e propovăduitorul evangheliei naţionale în artă ca şi în politică, în literatură ca şi în viaţa socială, luată în complexul ei. Imprăştiat, cu egală preţuire, în toate domeniile de manifestare a vieţii româneşti, tumultuos sau potolit, după seriozitatea şi amplorarea problemelor, neobosit străduitor, fără preget şi preferinţi, d. Nicolae Iorga e simbolul contemporanităţii, pururea în goană după liniile sigure ale viitorului încă nelămurit.

Mare sacerdot în altarul muzei Clio, idealist în preocupările de politică socială, întraripat sub cerul Melpomenii, nu-i câmp de activitatea rodnică în care fluiditatea acestui mare cărturar să nu se fi împrăştiat cu dărnicie şi avânt.

Ce va fi „Universul Literar“ de azi înainte? In ce chip va îmbrăţişa el lumea cititorilor noştri, — care-şi potolea setea de cultură la izvoarele lui? Cum va pricepe şi cum va îmbrăţişa această lume fluvia de gândire şi de ideal, ce-o va revărsa această veche foae literară cu dorul hotărât de mai bine?

Acestea sunt întrebări, ce-şi găsesc de îndată o desegare dreaptă şi firească, dacă ne gândim la sufletul, ce-l pune acest Apostol al neamului în realizarea idealului cultural românesc.

„Universul Literar“ şi-aştepta îndrumătorul sufletesc.

El e aci.

Treci la pupitru, maestre!

Orchestra îţi va urmări cu sfinţenie bagheta. Soliştii te vor urma cu însufleţire, ca şi cei din urmă cântăreţi din „ansamblu“.

Adolescenţă

Eram adolescent şi umblam pe stradă cu gânduri împrăştiate. Nu ştiam care e ţinta vieţii, doream ceva şi doream prea mult, iubeam ceva şi iubeam prea mult! Pluteam ca înrt'o ceaţă deasă şi multe visuri îmi fluturau atunci în minte.

Mă preocupa aspiraţiile culturale. Aş fi vrut să fiu un cuceritor să culc poparele la picioarele mele, să le fac să se închine ca la un idol. Doream să fiu un savant fără pereche, stăpânul spiritual al unei generaţii sau un poet de valoarea lui Homer.

Aş fi vrut să fiu o personalitate artistică de o valoare excepţională mondială, care s'atragă, în chip deosebit şi abundent, dragostea şi admiraţia publicului din lumea întreagă.

Doream să fiu un geniu admirat de mulţime spre . . . a câştiga simpatia celei care era peste drum de internatul unui liceu unde îmi făceam studiile, şi cu ea aş fi voit să trăesc într'o lume ireală viaţa idilică şi paradisiască a celei dintâi iubiri!

Ce frumos era atunci! Imi făceam multe iluzii şi mă bucuram de viaţă.

In ochii fiecărei trecătoare, bănuiam fericirea mea. Fericit eram când citeam o carte instructivă şi retrăiau în mine pasiunile şi faptele eroului ce-l cânta poetul. Fericit eram în mijlocul naturii pe care o admiram şi'n nopţile senine de vară priveam cu drag luna, regina astrelor, sau stelele ce-mi păreau că sunt florile de argint sau diamante incrustate pe peretele boltit al cerului.

Toate aceste plăcute impresii s'au dus şi din tot ce-am dorit odată, n'au rămas decât desiluzii şi cenuşa rece a amintirii.

Visul adolescenţii mele, visul ce este astăzi baza idealului meu, s'a dus de mult pe căi necunoscute. Am pierdut tot ce a fost mai frumos şi mai poetic în existenţa mea.

Azi, singur cu mine însumi, ca un schimnic, deapăn firul unei vieţi retrasă şi monotonă.

Acum, când mă gândesc la acele vremuri trecute dar neuitate, sufletul se înduioşează şi aş vrea să fiu iar de optsprezece ani, să văd în orice femeie frumoasă o iubită, în orice bărbat voinic un erou şi în orice carte bună şi interesantă o Evanghelie.

G. Niculescu-Varone

Primăvară!

Din nou sosit-a dulcea primăvară,
Şi peste tot întinde-al ei covor...
Se'nalţă din adâncuri viaţa, iară,
Şi cântă mii de păsărele'n cor.

In lumea care'n cântec se deşteaptă,
Gângăniile ies la soare-acum,
Şi-un melc mărunt, nerăbdător aşteaptă,
Cu casa'n spate, iar s'o ia la drum

Ce zvânturat e soarele de-April!
O zi întreagă nu-şi găseşte locul
Şi-abia târziu de tot —, bată-l norocul! —
Adoarme'n părul unui blond copil...

Doar pentru mine n'are nicio rază,
Nici nu-mi trimite calda lui zâmbire:
Spre marea, nesfârşita mea mâhnire,
Ei moare'ncet, pe-un deal unde s'aşează...

Lelia Câmpina

Poeniţa fermecată

Intr'o noapte de vară luna lumina drumurile argintând cărările. Licuricii scânteau prin tufişuri ca nişte picături de briliante, şi Radu flăcăul cel frumos, după care se topeau toate fetele din sat, rătăcea de colo până colo, cântând doine duioase din caval.

El era îndrăsneţ, şi nu se sfia să umble noaptea prin pădure. Inainta gânditor, neştiind cam în ce [illegible] să-şi îndrepte paşii. Deodată auzi crăcile trosnind, frunzele foşnind, şi nişte mormăeli urmate de hiueli straşnice, care se apropiau.

Radu se ascunse într'un tufiş ca să vadă ce se petrecea.

Pe cărarea care se pierdea în pădure, toate lighioanele codrului treceau cu mare alaiu: urşii mergeau a lene, gravi, mormăind ca nişte filozofi, lupii urlau jalnic, vulpile chelălăeau ca nişte leliţe care se ceartă, cerbii mândri se furişau alături de căprioarele iubite, pisicile miorlăeau patetic, veveriţele săreau din pom în pom, şi iepuraşii fricoşi se strecurau prin iarbă. Cu toţii păreau că se duc în acelaş loc. Băiatul îi lăsă să treacă, apoi se luă după ei. După ce merseră cât merseră locuitorii pădurii ajunseră într'un loc fermecător, într'o o poeniţă acoperită cu o iarbă mătăsoasă verde ca smaraldul, şi smălţuită cu flori minunate. Acolo toate animalele tăcură, şi se aşezară în jurul poianei ca într'un circ; păreau că aşteaptă vre-un spectacol. In adevăr, florile sub razele mângâetoare ale lunei, care privea surâzătoare acel loc încântător, începură să crească, să tot crească, tot mai mari și mai frumoase, până se făcură niște ne mai pomenit de drăgăstoase Mărgărita gătită în rochiță din fâșioare albe de mătase, cu panglici galbene în păr, panseluța cu rochiță liliachie, zambila în rochiță roz cu clopoței de argint, macii în haine roșii cu căciulița neagră pe cap, se uita galeș la fetele flori. Micșuneaua se ținea de mână cu sulfina, și pe urma lor se răspândea un parfum îmbătător; iar dedeteii cu stânjineii, niște băeți obraznici se țineau după ele, amețiți de miresmele lor! Dar din toate florile, cea mai încântătoare era răsura: înaltă, subțire, cu părul de aur, cu ochii albaștri, cu gura ca o fragă, într'o haină de argint cusută cu foi de trandafir, părea o zână pe care o mângâia razele opaline ale lunei.

De odată privighetoarea începu să cânte și florile însuflețite începură să joace.

Radu privea înmărmurit acel tablou; nu văzuse în viața lui ceva mai minunat!...

Deodată cântecul cocoșului pădurei răsună, razele lunii păliră, florile vii pieriră, și flăcul buimăcit rămase singur.

El porni spre casă, pe cărarea aurită de zorile zilei care răsăreau.

Nu spuse nimănui de cele ce văzuse, dar noaptea viitoare se întoarse iar în poenița fermecată. In fiecare noapte el se ducea să vadă pe zânele codrului, nu mai putea răbda să nu se ducă. Dar ce-l atrăgea mai mult, era gingașa răsură; simțea că nu mai pote trăi fără ea! Intr'o noapte flăcăul se gândi să cânte din caval, să vadă ce or face florile însuflețite? oare n'or pieri ca nălucile? Când tăcu privighetoarea, el începu să cânte doine duioase, în care punea tot dorul inimii lui îndrăgostite.

La auzul cavalului, zânele nedumerite se întrebară ce pasăre măiastră necunoscută lor, cântă așa de frumos?

După câteva minute, după cântecul lui Radu începură să joace o horă, și el încet, încet, se strecură printre ele, până ajunse în mijlocul lor. Ei dorea să spue răsurii toată vraja sufletului său. Zânele păreau că nu l văd; el tăcu și privighetoarea cântă iar. Băiatul nu mai putea de dragul fetei minunate, și cu inima tremurândă se hotărî să-i spună c'o iubește! El se prinse în joc lângă iubita răsură, mânuța ei era așa de ușoară încât par'că ținea în mâna lui o foae de trandafir. Luna scălda poenița într'o lumină sclipitoare, totul era farmec și duioșie!..

Flăcăul îmbătat de vraja iubirii, trecu brațul peste brâul frumoasei fete, și-i șopti toată tainica lui dragoste!

Dânsa înbujorată nu-i răspundea; el o strângea cu foc la piept! Știa că'n curând zorile vor apare și iubita va pieri!.. Cu cuvinte calde desmierdătoare îi spunea dorul sufletului său...

— Cine mă iubește moare; îi șopti răsura, și două picături de rouă picară din ochii ei! Dar Radu fermecat strângea mai tare pe zână la pieptul lui...

Deodată cocoșul cântă, codrul foșnește deșteptat din blându-i somn, și flăcăul îndrăgostit căzu mort cu inima străpunsă de un ghimpe!

A doua zi flăcăii din sat căutară pe Radu prin munți, prin văi și păduri, și-l găsiră în poeniță mort, cu o floare de răsură în mână. Vroiră să-l ridice, dar nu-l putură lua din loc. Veni popa din sat și-i ceti de deslegare, dar degeaba! Ei fură siliți să-l îngroape în poeniță.

Până a doua zi, mii de flori crescură pe mormânt, iar la cap o răsură înflorită își scutura pe mormântul iubitului picăturile de rouă. Babele spun: că ori când te duci la poenița fermecată, găsești răsura înflorită, pe care strălucesc stropi de rouă, ca boabele de briliant; și de aceea se zice: răsura care plânge, din poenița fermecată!

Eufrosina Pallă

PUFFI

Anișoarei

Sunt singur doar cu Puffi în seara asta 'n casă
Și gânaurile nu știu de ce 'ncepură ca să
Imi hoinărească iarăși. Cu mine ce mai vor?
Privirea mi se plimbă distrată pe-un covor,
Țesut după 'nvechite și neaoșe modele
Pe când eram în casă hrănit cu acadele
Și când pe un alt Puffi în brațe îl țineam
Pe-un Puffi tot ca ăsta, sau poate mai de neam.
Asemeni unei țarini intinse și aride,
Imi pare 'ntreaga viață, precum cu niște cride,
Fac semne croitorii pe stofa care-o au
Ca'n haine s'o preschimbe, de vremea când erau
In mine alte doruri, și gândul trist pierise,
In suflet, ca pe-o stofă, le am pe toate scrise.
O clipă Puffi pleacă. Dar iarăș mi s'a 'ntors,
Și-așa cum face fusul bunicelor la tors
Imi mormăie și dânsul vrând parc'că să m'adoarmă.
Când nu-l mângâi, din teacă el scoate ca o armă
O ghiară ascuțită, și-o împlântă 'n mâna mea,
Crezând că poate, altfel, stăpânu-i adormea.
Mă uit la dânsul bine, și ochii lui, ceacârii,
Imi spun: „De nu mă mângâi, să știi c'am să te sgârii"
Fii mângâiat de mine cu drag, frumos motan,
Tu, unicul viu martor al celui mai scump an!
Afară se înalță sus iedera pe-arcadă.
Pe nesimțite ziua a început să scadă
Căci soarele pe-un munte, pe al cărui înalt vârf
Doar jnep sălbatec crește ici-colo, și șovârf,
E sfâșiat în grabă de-o gură de pisc lacom
Ca un delfin de mare. Tu Puffi, nu afla c'om
Avea aceiași soartă și noi poate, cândva,
Când nimeni n'o să știe și nu ne va salva.
Tălangi de vaci răsună pe culme sus, și iată
Că-i sfâșiat un soare și este sfâșiată
Și inima-mi in care au înviat pe rând
Dorinți apuse care 'nfloriră tremurând
Și-acum țâșnesc ca apa 'n fântâni arteziane.
Pe Puffi și pe mine o Doamne ia-ne, ia-ne!

Ioan Ciorănescu

SONET

In mângâeri molatice de lună
Au adormit copacii, albi de floare...
Zefirii-au ațipit peste pripoare
Și'n fund de lac, comori de foc s'adună

Din depărtări, în noapte, aiurează
Un plâns duios și cald de mandolină
Și florile, în giulgiuri de lumină,
Inmărmuresc vrăjite și visează...

Dar iată că un fulg de nor s'aprinde
Și chipul lunei pline îl cuprinde...
Zefirul s'a trezit și'n grab' se strânse

La flori... El le sărută și le saltă,
Iar ele râd în freamăt, la olaltă...
...A doua zi erau cu toate plânse.

Ioan Dreva

* * *

Haremul de statui

Toma Toma avea reputația unui om foarte ciudat. După ce căuta cu desperare societatea oamenilor, se schimba dintr'odată, părea apucat de un acces acut de mizantropie care-l făcea să fugă de oameni, de femei în deosebi, și să dispară.

Atunci se refugia la vila ce o avea în munți.

Se ascundea acolo și nimeni nu mai știa nimic de el.

Henric Heine îndrăgia statuile de femei. Aceeași ciudățenie o avea și Toma Toma. Numai că, pe când Heine trebuia să se mulțumească cu statuile existente, cari poate că nu corespundeau tipului visat de el, Toma Toma avea favoarea de a le putea crea el, căci avea un mare talent de sculptor.

Nu lucra de cât pe ascuns; pentru asta deci se retrăgea în vila sa. Era gelos pe creațiile sale și-i era frică de inoportuni ce i-ar fi putut turbura pacea. Acolo, în singurătate și siguranță, dădea frâu liber imaginației sale și realiza idealurile cele mai nebunești.

Ce departe sunt femeile plăsmuite din aluatul omenesc pe lângă femeile sale de piatră?

Femeile sale erau perfecția absolută, iar corpul lor, deși de piatră, părea însuflețit, atât de minunate creații artistice erau ele. Și după cum corpul lor corespundea dorinței și gustului lui Toma Toma, la fel era și cu sufletul lor. Or, pe Toma Toma asta îl interesa mai mult de cât corpul.

El știa că poți fi stăpân pe corpul unei femei fără a fi în acelaș timp și pe sufletul ei care cine știe unde vagabondează.

Or, Toma Toma era sigur de statuile sale. Creatorul lor, el era în acelaș timp și stăpânul lor atotputernic: sufletul lor era rupt doar din al său: cum puteau deci să-l trădeze?

Și apoi, le avea închise, sus, ca într'un harem, într'o sală vastă, izolată, ferite de privirile altora și fără putință de a vedea pe altcineva afară de el, astfel încât în sufletul lor să nu existe alte impresii.

Intr'o seară însă, pe când cobora scara spre a se duce în odaia-i de culcare, auzi în urma sa, în harem, șoapte și râsete înfundate.

Un moment interlocat se liniști asigurându-se că n'a fost decât o părere și-și contină drumul; dar pe măsură ce cobora, i se părea că șoaptele și râsetele răsunau tot mai libere, mai ușurate, mai impertinente.

Intrigat, se opri și ascultă. In adevăr, așa era, nu se înșela.

Atunci fu cuprins de o neliniște grozavă; presimția ceva, ce nu voia să-și mărturisească. Zadarnic căută să se convingă că se înșeală, că totul nu-i decât o părere; sgomotul ce creștea în harem era dovada evidenței.

Reținându-și cu greu răsuflarea gâfâindă, oprimându-și bătăile violente ale inimii, se întoarse și urcă scara tiptil, ca o pisică, oprindu-se cu grijă la fiecare treaptă; urcarea asta i se părea interminabilă și totuși, cu cât se apropia de ușa haremului, cu atât doria să se prelungiască.

Ajunse, insfârșit. Ce se petrecea îndărătul ușii? Tremurând, ascultă.

Le auzi cum vorbiau între ele exprimându-și plictiseala de a sta acolo închise și izolate de restul lumii, curiozitatea de a vedea ce-i dincolo de pereții în cari se înăbușiau, dorința de ceva nou, neprevăzut, așteptat. Eternul femenin!

Toma Toma încercă același sentimente ce trebue că le-a avut Dumnezeu, văzând că i se sustrage Omul, creația sa.

Dar când le auzi că-și bat joc de el, ca pun la cale farse, că-l trimit să se întâlniască cu mama pădurii, și toate astea însoțite de râsete și gălăgie, își simți pieptul umflat de furie și revoltă.

Deschise ușa.

Un spectacol fantasmagoric i se înfățișă înaintea ochilor: la razele argintii-albastre ale lunii, ce intrau printr'o ferestruică de sus, toate statuile, cari își părăsiseră soclurile dansau și alergau, albe, în mijlocul sălii. Și erau atât de absorbite în jocul lor încât nici nu observară apariția stăpânului lor.

Acesta, văzând fápturile sale scuturându-se de sub autoritatea sa și manifestându-și independența, n'avu decât un singur gând: să se răzbune, să le pedepsiască.

Trânti ușa după el; o închise cu grijă și ferocitate.

Inainte de a se depărta, stătu puțin și ascultă: nu se mai auzia nimic; de bună seamă că ele prinseseră de veste și rămaseră îngrozite.

Satisfăcut, râse ușor și-și frecă mâinile.

Apoi coborî scările cu repeziciune fulgerătoare — toate scările până'n pivniță.

Aci avea depozitate butoiașe cu praf de pușcă pentru vânătoare. Le urcă sus, unul după altul, și le așeză în jurul haremului închis hermetic, după care le dădu foc . . .

. . . Oamenii din împrejurimi afirmau a doua zi că bubuitul exploziei fusese urmat de țipete și vaete de femei.

Kostya Galitza

* * *

Rămas bun

Bate vântul
Și departe
Se aude glas de bucium;
Ce mi-aduce'n
Inserare,
Dor de mândra de demult.
Fuge vântul
Peste sate,
Plângător d'atâta sbucium;
Și cum sboară
Peste ape,
Mă opresc și îl ascult.
Căci, îmi spune
La ureche
Taina codrilor de fag;
O minune
De poveste
Din trecutu' atât de drag.
Sună frunza
Pe cărare,
Tresărind sub pașii mei
Și povestea
Tăinuită,
Mi-o spun frunzele de tei.
Vântule,
Pribeagule,
Mergi la mândra mea, de-i spune
Că mi-e dor
De chipul ei,
Să-l mai văd căci plec în lume.
Peste crânguri de mesteacăn
Peste tufe de alun,
Sboară vântule și spune
Mândrei mele „rămas bun“.

I. Feresnariu

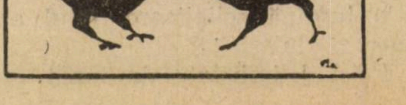

MICA VETA

M'am însurat cu fată săracă şi cum postul ce-l ocupam pe atunci în Finanţe nu-mi aducea lunar cine ştie ce leafă mare, închiriasem o singură cameră, cu bucătărie în tovărăşie, la cucoana Dominica, ce ţinea şi ea cu chirie două camere la cucoana Sica, proprietăreasă în strada Spitalului.

Sunt mulţi ani de-atunci şi totuşi nu pot uita pe cucoana Dominica.

Femeie săracă, trăia din te miri ce neavând nici o ocupaţie. Câteodată la zile mari, gătea de mâncare cucoanei Sicăi — care şi ea trăia singură cuc — şi atunci pentru serviciul făcut, luau masa împreună.

Coana Dominica nu era singură. Avea pe lângă dânsa o fetiţă cam de vre'o trei ani, slută de mama focului dar foarte inteligentă, singura-i calitate prin care te atrăgea, obligându-te — fără voe — s'o îndrăgeşti.

Mica Veta când pentru prima oară intrarăm în casă, ne privi cu ochi mari, miraţi, în cari licărea întrebarea: ce mai caută şi ăştia ?

Ne împrietenirăm repede, la câteva zile după mutarea noastră. Conversam împreună timp îndelungat, uimindu-ne cu judecata ei de om matur, aşa că nu ni se mai ura cu ea.

Făcea progrese vădite. In fiecare zi descopeream ceva nou în ea, ceeace ne făcea ca odată cu trecerea timpului s'o îndrăgim tot mai mult.

Şi astăzi îmi sună în urechi strigătele ei de bucurie când mă vedea intrând pe uşă, venind dela slujbă.

Trebuia s'o iau în braţe şi s'o mângâi, iar ea drept mulţumire îmi scotocea în grabă buzunarele, să găsească nelipsitele bomboane.

O iarnă întreagă am stat la cucoana Dominica şi în timpul acesta, mi-a fost dat, numai o singură dată, să văd intrând în casă, o doamnă foarte elegantă şi destul de frumoasă, care apropiindu-se de mica Veta, îi depuse un sărut pe frunte, fără nici o tragere de inimă, ca la moment să-i întoarcă spatele, să converseze în taină, câteva minute cu cucoana Dominica, să-i strecoare ceva în mână şi apoi fără a mai arunca o cât de fugitivă privire micuţei, ce sta înghemuită în fundul patului, să iasă pe uşă cum venise.

O ştiam pe cucoana Dominica foarte ascunsă şi tăcută, dar nu'mi închipuiam că va merge atât de departe, încât să facă un mister din vizita acelei necunoscute, pe care dela început mi-o închipuisem că e mama Vetei.

Trecuse multă vreme dela această întâmplare şi nu ştiu cum, într'o zi neavând de lucru, aruncai o vorbă aşa într'o doară şi mirare mare, se prinse.

In ziua aceia cucoana Dominica luase masa la cucoana Sica şi probabil că din această cauză era foarte bine dispusă şi având chef la vorbă, îmi povesti istoria micuţei Veta, care în momentele acelea, sărăcuţa, trăgea un pui de somn.

Cu ochii spre copilă care dormea dusă, cucoana Dominica, începu astfel povestirea:

— E din flori micuţa. Chiar în noaptea când a fost născută, mi-a fost dată în primire.

„Ai văzut pe maică-sa. E doamna aceia frumoasă şi galantă, care dă pe la mine din Paşti în Crăciun.

„A născut'o de fată mare şi de ruşinea lumei şi a celorlalte rude — numai mama ei ştie totul — mi-a dat'o s'o cresc ca şi cum ar fi a mea şi niciodată, când va fi mare, să nu-i pomenesc că maică-sa trăeşte şi că face parte dintr'o familie bogată.

„Iată trei ani împliniţi de când o cresc. In acesti trei ani, n'am văzut'o pe maică-sa de cât în trei rânduri, aşa de drag ce-i e de fată.

„E drept, îmi plăteşte bine pentru întreţinerea fetei, dar ce creştere pot să-i dau eu, care nici să mă iscălesc bine, nu ştiu ?

„Acum cât e mică, merge cum merge, dar când o mai creşte o ţâră, să vedem ce-i de făcut, căci dă, odată cu vârsta şi viaţa cere altele multe şi nu ştiu dacă cu ceeace am dela maică-sa voi putea s'o duc mai departe.

„He-hei domnule, făcu bătrâna după o pauză, surprinzând atenţia încordată ce dam povestirei ei.

„Nu toţi oamenii au suferit şi dacă e vorba să vorbim, inimi bune şi suflete mari, găsim mai de grabă la cei săraci şi umiliţi decât la bogătaşii cari se joacă cu banii cum se joacă copiii cu petricelele.

PRIN ITALIA

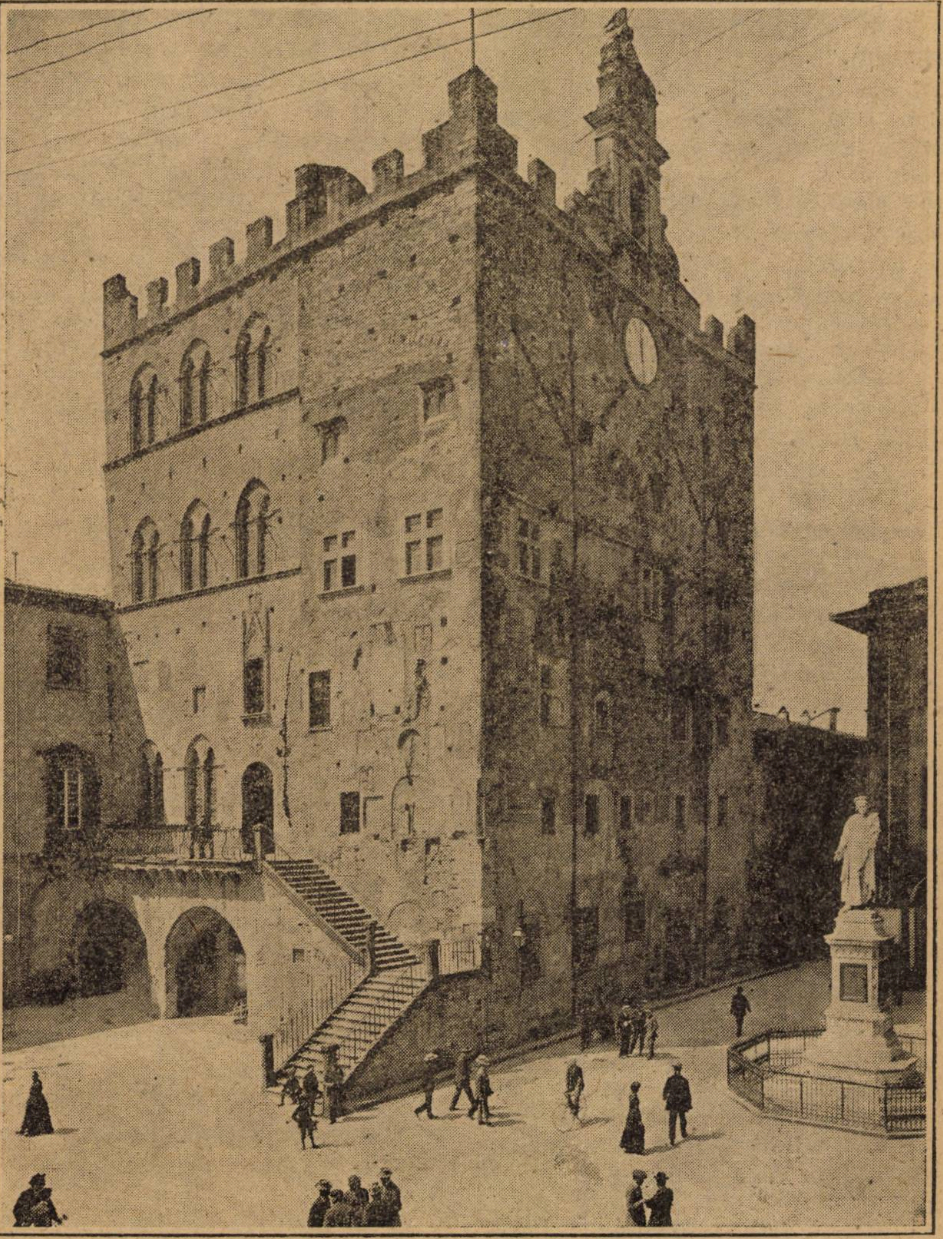

Prato (Toscana) Palatul Pretorio. Clădit în secolul al 13-lea. In faţa lui se vede monumentul lui Dante

„Uite la mama nenorocitei ăștia de fată.

„Numai după chip seamănă a om, dar sufletul ei, e mai negru decât al diavolului.

„Ai văzut cu câtă răceală s'a apropiat de biata fată, care se uita înspăimântată la acea doamnă mare ce sta în fața ei.

„Eu cred că ființa asta mai degrabă iubește un câine sau o mâță, decât pe fiica ei, care e carne și sânge din ea.

„Mi-i mai dragă mie, care i's streină, decât ei, care i'i mamă. Iți spun drept, m'am deprins așa de mult cu ea, că dacă ar fi s'o pierd, aș plânge nemângâiată.

„Sunt foarte neliniștită de o bucată de vreme, căci nu știu cum se face, dar nu'mi mai ese din cap gândul că mâine sau poimâine viu muri și ce se va face fără mine micuța nenorocită.

„Va mai găsi ea în lumea asta largă, o inimă iubitoare ca a mea?

„Pe ce mâini va intra sărmana ?

„Iată gânduri peste gânduri — domnule — ce mă chinuesc mereu și cu drept cuvânt, căci slavă Domnului sunt destul de bătrână și doar n'o să trăesc cât lumea.

La o mișcare ce o făcuse prin somn fetița, bătrâna își întrerupse povestirea, se îndreptă repede spre pat, o examină cu atențiune și făcându-i semnul crucei, se întoarse luându-și locul pe scaunul ce-l părăsise.

— Așa e domnule, viața asta — începu ea din nou—unul se naște cu prea mult noroc, te miri singur de cum îi merg toate bine, iar altul nenorocitul, n'are nici după ce bea apă!

„De ce oare Dumnezeu n'o fi împărțit egal la toată lumea darurile lui cerești ?

Un oftat adânc întrerupse povestirea.

Când îmi îndreptai privirile spre bătrână, capul i se aplecase adânc spre piept, iar din ochii triști picurau lacrimi.

Ion Holban

Rondelul nopții

Ca 'ntr'un sicriu enorm și gol
Inchizi în inima, ta, noapte.
Ecouri vagi, cântări și șoapte
— Sub al tăcerii, greu, lințol.

Un ne'nțeles și trist Simbol
De negrăite stranii, șoapte —
Inchizi în inima ta noapte,
Ca 'ntr'un sicriu enorm și gol.

Pornesc visări, târzii în stol —
Și pier grăbite, fără șoapte
In infinitul mut, de noapte...
Iar clipele se sting domol
Ca 'ntr'un sicriu enorm și gol..

Breazu-Leurdeni

Invingătoare

Scoase din buzunar ceasul mic de aur aruncând o privire îngrijorată.

Incă o jumătate de ceas șopti ea și va veni să ia răspunsul.

O mare supărare întristă fața frumoasă a Anetei încadrată de părul ciufulit prin adierea vântului tomnatic.

Aneta șovăia, căuta să se sustragă gândurilor să-și mai amâne examinarea sentimentelor. O legătură strânsă o unea cu soțul ei. Il admirase totdeauna. Ce suflet înalt, mărinimos. Ii apărea deasupra slăbiciunilor omenești.

— Nimeni nu te va iubi ca mine îi spuse el când o luase în căsătorie, ghicind starea ei sufletească, suferințele îndurate din cauza trădărei aceluia care o asigurase de iubirea lui nemărginită.

Niciodată Aneta nu voise să se mai gândească la el, niciodată nu pronunțase numele lui Petre față de soțul ei.

Câți-va ani au trecut dela căsătoria lor. Aneta era mulțumită. Avea pentru Octavian, soțul ei, o afecțiune adâncă, ce deși nu era iubire, mergea crescând cu timpul. Se știa iubită, adorată, și nu avea altă dorință decât să ducă înainte viața retrasă și plăcută.

— Să petrecem iarna în Capitală, îi zicea adeseaori Octavian, crezând că-i întâmpină o secretă dorință, când vântul tomnatic despuia arborii și șuera prin crăpăturile casei vechi.

Ea se opunea mereu spre marea lui bucurie.

Nu se plictisea niciodată în tovărășia-i: stăteau ceasuri întregi de vorbă, după care ea se simțea mai serioasă, mai luminată, începea a se ocupa mai cu sârguință de bolnavii de protejații ei.

In curând acea liniște fu tulburată. Interese materiale îl sileau pe Octavian să se mute pentru un timp în București.

Nevoind a se despărți de Aneta, el închirià în Capitală, o vilă nu departe de centru care avea o mare grădină în față împrejmuită cu pomi stufoși și trandafiri, florile preferate ale soției lui.

Incă dela primele vizite la familii cunoscute Octavian se întâlni cu cel mai bun prieten al său, și acesta prin tr'o curioasă anomalie era tocmai Petre.

O înfiorare o cuprinse pe Aneta când la despărțire el îi strânse mâna cu căldură, vorbindu-i cu tonul intim de altădată, ca și cum nu era vinovat de nimic. O privea cu aerul îndrăznet fiind sigur de a-i deștepta vechea pasiune, încredințat că la cel mai mic semn va fi gata să-l urmeze la capătul lumei.

Deprins cu succese, el n'o înțelegea și nici nu căuta s'o înțeleagă. Nu-și dădea seama că anii au adus un progres în gândirea ei. Nu voia să observe că nu mai era fata romantică de altădată, gata să urmeze primul impuls, să asculte numai inima. Era, și voia să rămână soția credincioasă și devotată a aceluia, care sincer și desinteresat o luase de tovarășe tocmai când criza sufletească era cea mai acută.

La orice cuvânt mai îndrăznet al lui Petre îi apărea fața gravă și binevoitoare a lui Octavian. De atâtea ori în ultimul timp îl văzuse îngrijorat, de atâtea ori privea prelung în ochii ei, voind par'că a-i citi în suflet.

Ea evitase cu dibăcie de a se încurca cu Petre în discuții nevoind a-i cauza supărare.

In curând avură clipe de adâncă sdruncinare și durere nespusă.

Tara intrase în vâltoarea de foc și fii ei trebuiau să-și plătească tributul de sânge.

Octavian primise și el ordinul de plecare. Aneta voia cu orice chip să-l întovărășească. Dar plecarea împreună era legată de multe greutăți.

Octavian n'ar fi luat nimic în seamă, nici casa de curând aranjată pentru care cheltuise o avere, nici mizeriile inerente pribegiei din loc în loc. Se cutremură numai, la gândul că fetița lor Constanța de abia de un an și jumătate, atât de plăpândă ar fi silită să înfrunte toate greutățile timpului și ale împrejurărilor.

O desperare adâncă îl cuprinse la gândul despărțirei. Jertfa se impunea. Și luându-și rămas bun, avură impresia că se despart de fericire.

Odată cu Octavian trebuia să pornească și Petre.

Se fălea cu ordinul de a pleca pe front. Făcea pe indiferentul față de Aneta, se arăta mulțumit de a se măsura cu moartea odată ce viața nu-i mai prezenta nici o nădejde.

O mare mâhnire pe care nu voia să și-o explice cuprinse pe Aneta la gândul plecărei lui.

Să ție la amândoi ? Ce fatalitate!

Câteva zile au trecut de abia de când Octavian lipsia, și Aneta fu întreruptă din gândurile ce o făceau să privească visătoare aleea de trandafiri roșii. Iși amintia cu câtă bucurie, i le arătase el în ziua când pășise pentru prima oară în casă.

Dece atât de posomorâtă doamna ?

Petre îi luase mâna pe care strângea cu pasiune.

— Credeam că ai plecat, îi zise ea foarte demnă şi indiferentă în aparenţă, crezând să vază înaintea ei privirea caldă şi sinceră a lui Octavian.

— Ştiu eu să mă învârtesc, zise Petre încredinţat, privind-o ca pe o pradă sigură, ce nu putea să-i scape.

Şi zilnic căuta s'o încânte cu cuvinte măgulitoare.

— Eşti frumoasă, cum nu mai e alta pe lume, te voi iubi totdeauna. Lasă-l pe Octavian. Nu garantez că-ţi va rămâne credincios.

Ea, se apăra ferindu-se de a urma impulsul inimei. Işi făcea mustrări, îşi propunea să nu se gândească decât la Octavian. Suferea însă grozav la gândul că-l va îndepărta, căci se hotărâse a pune capăt acestei stări nesuferite.

Răspunsul ei va face pe Petre să plece. Se temuse că în ultimul timp să nu-i lipsească curagiul. Reuşise să se gândească, reuşise să învingă.

O remuşcare o cuprinse. Ce se mai îndoia ?

— Eşti totul pentru mine, i-a spus de atâtea ori Octavian, eşti singura mea fericire pe lume, în cât ea era încredinţată de sinceritatea lui.

Dar Petre ?

El nu va avea o supărare adâncă. Auzise chiar dela dânsul, cât de curând se săturase de toate femeile pe care credea că le va iubi toată viaţa.

Asta-i va fi soarta dacă l'ar asculta, şi singură ar fi „vinovata".

Scoase din geantă un bileţel roz, semnul prieteniei, scrise cuvintele hotărâtoare, punându-l la locul convenit.

Se sculă cu greu de pe bancă.

Cedând supărării, care o cuprindea tot mai mult, începu să plângă. I se părea că singură îşi îngropase fericirea. Nu trecu mult, şi se simţea mai resemnată.

Va urma calea aleasă, va îmbătrâni alături de un tovarăş inteligent şi credincios. I se părea că nu mai regretă pe Petre, ci că regretă iubirea de care inima ei era veşnic însetată.

Nu dură mult.

Incepu a simţi puternica afecţiune ce o avea pentru soţul ei.

Va rămâne cinstită, credincioasă.

De Octavian era sigură, nu putea să se îndoiască. Se vedea mai tare. Va fi bună, va încerca să se devoteze. Cu toată exaltarea, cu tot curajul pe care voise să si-l infiltreze, simţia cum tristeţea o copleşia.

Alergă în casă.

Nu trebuia să mai vază pe Petre.

Ingenunchia, în faţa portretului lui Octavian care spânzura într'o ramă bogată pe peretele dintre cele două ferestri ale camerei.

Numai lângă el se simţea mulţumită, liniştită...

Emilia Tailler

Sonetul apelor

In frământări de valuri înspumate,
Din vârf de munţi, spre şesuri şi
câmpii;
In şopote de vagi melancolii
Se-adună apele de mări chemate...

Şi'n calea lor, ogoarele udate,
Dau roade şi visează 'n nopţi târzii
Comori nepreţuite, avuţii,
De chibzuinţa omului exploatate...

Şi cântă apele mergând la vale,
Şi'n cântul lor e-atâta dor şi jale;
Dar... într'o zi... în furie nebună

Vor rupe, înfruntând orice zăgazuri
Şi vor eşi din matcă şi din iazuri
Spre alt pământ, ş'o lume tot mai
bună...

Seb. Hortopan

Inţelepciunea lui Ahikar Asirianul

E mai bine să cari pietre cu un înţelept, decât să bei vin cu un prost.

*

Dacă îşi va lungi porcul coada de şeapte coţi, el nu va înlocui calul.

*

Dacă pleci în călătorie, nu te bizui pe pâine străină, ia-ţi pâinea ta.

*

Puii unei vrăbii căzură din cuibul lor. O pisică îi prinse spunându-le: Dacă nu eram eu, vă ajungea o nenorocire.

*

O cârtiţă se ridică la suprafaţa pământului, ca să acuze pe Dumnezeu că nu i-a dat vedere. Un vultur veni şi o sfâşia.

*

După cum un copac este împodobit cu ramuri şi fructe, un bărbat are femee şi copii. Acela care n'are nici frate, nici femeie, nici copii, este un arbore de pe drum; fiecare îl izbeşte cu piciorul ca să-i ia fructele, iar animalele îi iau frunzele.

Inţelepclunaa lui Ben Sira

A vorbi unui prost, înseamnă să vorbeşti unui om care doarme. La sfârşit el va întreba: Ce este ?

*

Sunt înţelepţi, care trec drept înţelepţi în ochii tuturor şi care în proprii lor ochi sunt proşti.

*

Nu întreprinde nimic fără reflecţie şi după acţiune nu te mâhni.

*

Nu fii răbdător rugându-te şi nu te descuraja, făcând binele.

*

Amic nou, vin nou; trebuie să-l bei când este vechiu.

*

Intocmai ca eunucul care vrea să facă dragoste cu o fată tânără, aşa-i acela care îşi face dreptate prin violenţă.

*

Nu te gândi la moarte: Tu nu-i vei face bine şi ea îţi va face rău.

Traducere de **Paul B. Marian**

Guy de Maupassant

O sinucidere

(Vezi ilustraţia din pagina I-a.)

Când bătrânul Lebas, contabil la firma Labuze, ieşi din biurou, rămase câteva clipe uimit de strălucirea soarelui care apunea. Lucrase toată ziua la lumina palidă a unui bec de gaz, în biuroul lui, a cărei singură fereastră dădea într'o curte strâmtă şi adâncă, asemenea unui puţ. Odăiţa în care de vre-o patruzeci de ani îşi petrecea zilele, era atât de întunecoasă încât trebuia să fie luminată chiar în mijlocul verei.

Incăperea aceasta era umedă şi rece şi emanaţiunile curţei cari pătrundeau aci prin fereastră răspândeau un miros neplăcut de mucegai.

D. Lebas de patruzeci de ani în şir venea aci în fiecare dimineaţă la ora opt unde stătea până seara la şapte, plecat de-asupra registrelor, scriind necontenit şi aliniând cifrele una după alta cu conştiinciozitatea unui funcţionar model. Câştiga acum trei mii de franci pe an în loc de o mie cinci sute cu cât debutase. Rămase burlac, deoarece mijloacele nu-i îngăduiau să se căsătorească. Şi fiind că nu avusese niciodată în viaţă o plăcere intensă se mulţumea cu puţin. Cu toate astea din când în când, plictisit de munca lui continuă şi monotonă, îşi formula o dorinţă pur platonică: „Doamne, dacă aş avea cinci mii de franci venit anual, aş trăi şi eu bine!" Dealtminteri nu trăise bine niciodată, fiind că nu trăia decât din leafă lui. Viaţa i se petrecuse fără evenimente, fără emoţii şi aproape fără speranţe. Facultatea viselor pe care fiecare om o poartă în suflet, nu se desvoltase în mediocritatea ambiţiilor lui.

Intrase, la douăzeci şi unu de ani, la D. Labuze de unde nu mai plecase. Tatăl lui murise în 1856, iar peste trei ani murise şi mama lui. Şi de-atunci nimic deosebit nu se petrecuse în viaţa-i goală, afară doar că se mutase din casa în care locuia, fiind că proprietarul lui voise să-i mărească chiria. In fiecare zi se trezea la ora şease dimineaţa, apoi se îmbrăca, îşi făcea patul, îşi curăţa odaia, ceea ce-i răpea o oră şi jumătate. Pe urmă se ducea să-şi cumpere un corn la brutăria din str. Lahure, înainte de a pleca la slujbă, şi pe care-l mânca pe drum, în timpul ce se ducea la biurou.

Tot şiragul de amintiri pe care fiecare din noi îl purtăm în suflet, toate evenimentele neprevăzute, — iubirile plăcute sau dureroase, călătoriile aventuroase cari alcătuiesc existenţa liberă a celorlalţi oameni, îi erau cu desăvârşire necunoscute. Pentru el zilele, săptămânile, lunile, anotimpurile, anii se trecuseră la fel. Zilnic, la aceeaş oră, se scula, se ducea la slujbă, mânca şi se întoarcea acasă, fără ca ceva să fi întrerupt vre-odată monotonia regulată a aceloraşi acte, a aceloraşi fapte şi a aceloraşi gânduri.

Odinioară mustaţa lui era blondă şi părul uşor ondulat, azi fruntea îi era pleşuvă şi mustaţa îi albise. Şi de-atunci se scurseseră patruzeci de ani, lungi şi totuş repezi, goi ca o zi tristă şi asemenea orelor unei nopţi de veghe. Patruzeci de ani şi nici o amintire, nici măcar o nenorocire, afară de aceia a pierderei părinţilor.

* * *

In ziua aceia, D. Lebas rămăsese uimit în faţa strălucirei soarelui care apunea şi în loc să se întoarcă spre casă, se gândi să facă o mică plimbare înainte de masă ceiace i se întâmpla de patru sau de cinci ori pe an. O luă pe bulevard, unde o mulţime imensă se plimba de alungul copacilor înfloriţi. Era o seară de primăvară, una din aceste seri calde cari turbură inimile şi răscolesc sufletele.

Dl. Lebas porni voios, fericit de bucuria obştească ce se zugrăvea pe toate feţele. Ajunse în Avenue des Champs Elysées unde îşi continuă drumul, însufleţit de efluviile de tinereţe care străbăteau aerul.

Cerul întreg era în flăcări şi Arcul de Triumf îşi profila în zare massa-i neagră, asemenea unui uriaş. Când ajunse în dreptul monstruosului monument, bătrânul contabil constată că îi era foame şi intră într'un birt modest ca să mănânce. Mâncă cu poftă, bău un sfert de vin negru de Bordeaux, ba chiar luă o cafea, ceea ce nu prea i se întâmpla des şi un păhărel de licheur. După ce se sculă de la masă se simţi oarecum turburat. Iată o seară frumoasă, îşi zise el; am să mă mai plimb puţin până la Bois de Boulogne.

Porni iarăş fredonând la infinit o arie veche, pe care o cânta odinioară o vecină a lui:

Işi înstrună iar chitara
Codru'n freamăt blând,
Primăvara, primăvara
Vine surâzând.

Noaptea începuse să împresoare oraşul, o noapte caldă şi senină. Dl. Lebas pornea de-alungul aleei dela Bois de Boulogne, privind trăsurile cari treceau în şiruri nesfârşite, lăsând să vadă, pentru o clipă, o pereche înlănţuită. Era o procesiune lungă de îndrăgostiţi cari se plimbau sub cerul înstelat şi arzător. Şi ei treceau, — treceau într'una, aproape culcaţi în trăsură, tăcuţi şi strâns lipiţi unul de altul, pierduţi în halucinaţia, în emoţia dorinţei şi în fiorul posesiunei apropiate. Noaptea părea plină de sărutări cari pluteau în aerul cald şi o sensaţie nespusă şi covârşitoare de duioşie netărmurită părea că se coborîse asupra întregii firi. Toate făpturile acestea înlănţuite îi aruncau în treacăt ca un fel de emanaţiune subtilă şi turburătoare. D. Lebas obosit de atâta umblet, se aşeză pe o bancă spre a privi defilarea trăsurilor. Şi, aproape în aceeaş clipă, o femee veni să se aşeze lângă el.

— Bună seara, prietene, zise ea.

El nu răspunse. **Ea reluă:**

— De ce nu vrei să-mi răspunzi? N'o să-ţi pară rău.

Dânsul rosti pe un ton grav:

— Te înşeli, d-nă.

Ea îl înlănţui cu braţele-i rotunde şi pline:

— Ascultă, nu fă pe prostul; ascultă...

El se sculă de pe bancă, cu inima strânsă de mâhnire.

Peste câţiva paşi, o altă femeie îl acostă:

— Vrei să mergi cu mine?

El îi zise:

— De ce ţi-ai ales o meserie aşa de urâtă?

— Ei asta-i, doar nu mi-am ales-o de plăcere.

El stărui cu o voce blândă:

— Cu atât mai rău.

Ea mormăi:

— Doar n'ai vrea să crăp de foame.

Şi ea plecă supărată.

D. Lebas rămase locului zdrobit. O mulţime de femei îl acostară rând pe rând, dar el nu le dădea nici o atenţie. Ii se părea că un văl negru se aşternuse de-asupra capului său, un văl care îl îndurera din cale afară.

Şi el se aşeză din nou pe o bancă, în vreme ce trăsurile porneau mereu înainte: „Aş fi făcut mai bine să nu vin aici. Nu ştiu de ce, dar mă simt cu totul altul, sunt trist", îşi zise el într'un târziu. Şi începu de-odată să se gândească la toată dragostea aceasta venală sau pătimaşă, la toate sărutările acestea plătite care defilau pe dinaintea lui. Iubirea? El n'o cunoştea de fel. Avusese şi el vre-o două, trei femei în viaţa lui, la întîmplare, prin surprindere,—mijloacele-i neîngăduindu-i nimic deosebit, nimic ales. Şi se gândea la viaţa pe care o dusese, atât de diferită de viaţa tuturor, la viaţa lui aşa de întunecoasă, aşa de tristă, aşa de uniformă şi mai ales aşa de goală.

Există într'adevăr unele fiinţe cari nu au noroc în viaţa. Şi de-odată ca şi cum şi-ar fi smuls un văl des de pe ochi, începu să vadă mizeria, — infinita şi monotona mizerie a sărmanei sale existente: mizeria trecută, mizeria prezentă, mizeria viitoare, monotonia zilelor, fără nimic înainte sau îndărătul lui, fără nimic in jurul lui, sau în inima lui pururi solitară.

Şi trăsurile defilau mereu pe dinaintea lui şi mereu vedea apărând şi dispărând cele două făpturi tăcute şi înlănţuite. I se părea că întreagă omenire defila în faţa lui, îmbătată de bucurie, de plăcere, de fericire. Şi numai el era singur, pururi singur, singur ca nimeni altul pe pământ.

Se ridică de pe bancă, dar de-abea făcu câţiva paşi că se simţi iar obosit, ca şi cum ar fi umblat multă vreme pe jos, şi se aşeză pe banca următoare. Ce mai aştepta, ce mai spera oare? Nimic? Se gândea că trebuie să fie aşa de dulce la bătrâneţe să ai copii. E plăcut să îmbătrâneşti în jurul fiinţelor cari îţi datoresc viaţa, cari te iubesc, cari te desmiardă şi-ţi spun cuvinte încântătoare şi naive ce încălzesc sufletul.

Şi gândindu-se la odaia lui goală, la odaiţa lui curată şi tristă, în care nu intra nimeni, o senzaţie nesfârşită de mâhnire îi îngheţă inima. Şi odaia aceasta îi se păru şi mai tristă încă de cât biuroul pustiu şi întunecos. Nimeni nu intra în odaia lui goală care nu auzise nicicând ecoul vre-unei voci omeneşti. Ai crede că, pereţii păstrează ceva din viaţa persoanelor cari trăiesc în mijlocul lor.

Să-mi cânţi

Să-mi cânţi prietene un cântec,
Cum nu mi-ai mai cântat demult;
Cântarea să-mi fie descântec,
Iar eu vrăjit să te ascult.

Să-mi cânţi un cântec din chitară
Cum ştii să cânţi; încet, duios
Şi-n legănarea lui uşoară
Să-mi făuresc un vis frumos.

Să-mi cânţi, să-mi cânţi mai mult pe strună
Din care-mi scoţi cântarea mea;
Să-mi cânţi până târziu, când luna
V'a răsări să-mi cânte ea.

Emil Hanganu

Casele locuite de familii fericite sunt mai voioase decât locuințele săracilor. Odaia lui era tot așa de goală ca și viața lui, și numai gândul de a se întoarce singur într'însa îl îngrozi. Și ca și cum ar fi voit să se departeze și mai mult încă de locuința aceasta sinistră, o luă în pădure ca să mai stea puțin pe iarbă.

Și auzea acum în jurul lui, de-asupra lui, pretutindeni, un zgomot confuz, imens, continuu, alcătuit dintr'o sumedenie de zgomote variate,—un zgomot înăbușit, apropiat, îndepărtat, o palpitare enormă și vagă de viață: suflul Parisului care respira asemenea unei ființe uriașe.

* * *

Se luminase de mult de ziuă și sarele sus pe cer inunda cu un val, blond de raze, întreaga pădure de la Boulogne. Trăsurile începură să circule și călăreții galopau voioși prin alei.

O pereche de îndrăgostiți pornea încet pe o alei pustie. De odată tânăra femeie, ridicând privirile, zări printre crengile copacilor ceva negru și nemișcat; înălță mâna, mirată, neliniștită:

— Ia te uită, ce e asta?

Apoi scoțând un strigăt, căzu în brațele tovarășului ei.

Un gardist chemat în grabă constată că pata neagră nu era de cât un bătrân care se spânzurase cu ajutorul bretelelor. Hârtiile găsite asupra cadavrului indicară că sinucisul nu era de cât contabilul firmei Labuze.

Cauzele morței au rămas pururi necunoscute și au fost atribuite unui acces subit de nebunie.

Trad. de **Const. A. I. Ghica**

François Coppée

Degetarul de argint

Celebra curtezană Schomberg (moare de durere și de plictiseală în vila ei dela Monaco.

Femeia aceasta, căreia zece ani de orgii nu-i au alterat aproape de loc frumusețea, simte îndesându-se pe ochi,—pe ochii ei cari au pricinuit atâtea patimi desnădăjduite — un văl care îi răpește pe zi ce trece vederea.

Infirmitatea asta grozavă a constatat-o acum doi ani. Intr'o zi așezându-se în fața oglinzei dela masa ei de toaletă, își văzu fața scăldată într'o ceață ușoară; a doua zi, negura asta înspăimântătoare devenise mai opacă și curtezana Schomberg își aduce aminte că de câteva vreme avea dureri dese de cap în timpul cărora i se împăinjenea vederea. Consultă mai mulți oculiști; toți fură de acord asupra diagnosticului boalei și fenomenele își urmară mersul lor lent, progresiv și neîndurat. In sfârșit, într'o zi, medicii vorbiră de operație. Dar curtezana Schomberg e lașă. Femeia aceasta, care a făcut să sufere atâția nefericiți, se teme de durere; nervii ei obosiți și istoviți de excesul voluptăților de tot felul, se trezesc și se revoltă la gândul că vor fi atinși de un instrument de oțel, tocmai ea, pentru care tânărul prinț de Royaumont, un copil de douăzeci de ani, a murit străpuns de lovitura necinstită a unui spadasin de meserie. Ea respinse sfatul medicilor și lăsă boala să-și urmeze cursul. Azi doamna Schomberg e aproape oarbă.

Vila curtezanei este cea mai frumoasă și cea mai bine situată, în colțișorul acesta — adevărată gură de rai — care se numește Monaco. Trecătorul care zărește printre grilajul năpădit de plante agățătoare, pridvorul cu perdele trandafirii, își închipuește că fericirea trebue să-și fi făcut locașul acolo. Dar curtezana Schomberg e nespus de tristă și îndurerată; ea nu mai ghicește florile decât după mireasma lor îmbătătoare și nu-și mai aminteste azurul strălucitor al Mediteranei decât după sunetul ritmic al valurilor. După ce a gustat cu toate simțurile viața, nu se mai gândește decât la simțul care i-a fost răpit. Când primește un mănunchi de flori, îl respiră o clipă, apoi îl aruncă mâniată. A izgonit pe ultimul ei amant care i-a inspirat un capriciu, — un pianist polonez care legăna melancolia-i improvizând valsuri de toată frumusețea, — în ziua în care privindu-l de aproape în ochii lui albaștri de slav, n'a mai putut distinge privirea lui caldă. Când nebunul de Grigorașcu, fiul fostului domnitor român, — singurul care îndrăznește să-i dea brațul în public, — o duce la casino, dânsa pleacă deacolo mâniată de zgomotul aurului, a cărui strălucire n'o mai poate vedea, și nu mai joacă niciodată la ruletă, dânsa care a pierdut și a câștigat de atâtea ori la jocurile de noroc averi cu adevărat princiare.

Totuși infirmitatea curtezanei îi mai îngădue să vadă încă, atunci când le apropie de ochi, obiectele foarte strălucitoare, și ultima plăcere pe care o mai simte cu văzul, e de-a examina diamantele și giuvaericalele ei.

In fiecare seară, camerista ei, faimoasa Manetta, care, în timpul expoziției dela 1867, se lăuda că văzuse în pat pe toți suveranii Europei, pregătește în micuțul iatac al curtezanei o masă acoperită cu un covor de catifea roșie pe care așează două candelabre aprinse. Pe urmă aduce o cutie grea de abanos care conține toate giuvaericalele stăpânei. Curtezana se instalează atunci într'un fotoliu și cu privirile ei stinse cercetează rând pe rând fiecare podoabă a cutiei, — coliere, inele, cercei, brățare, broșe, diademe.

Aceasta e suprema plăcere pe care bătrâna curtezana o mai poate da ochilor ei cotropiți de noapte; focul unui diamant, strălucirea unei perle rare, sunt singure în stare să mai aprindă în ochii ei o licărire fugară. Pupilele ei dornice de lumină se dilatează atunci în prada unei negrăite voluptăți; și în vreme ce privește cu atenție bijuteriile strălucitoare, își amintește de toți acei cari i le-au dat pe vremuri; și vorbind mașinalicește, mai mult pentru ea decât pentru camerista cu fața zbârcită, care stă rezemată de un colț al mesei și care o ascultă cu un zâmbet de dispreț și de ură totdeodată, curtezana Schomberg, cu ochii pierduți, evocă trecutul ei de infamie și de prostituție.

— Iată podoaba de rubine a marelui duce, zise ea . . .

Cât de mult trebue să se mai plictisească bietul Leopold, în exil, în Scoția. Când mă gândesc cum a fost izgonit de supușii lui, mă cuprinde parcă un fel de milă! Ce frumoase sunt pietrele astea roșii și rare ce nu se găsesc decât în insula Ceylon... Uite și colierul de pierle al lui Wertheim. Știu că e ruinat deobiinelea de când a dat faliment fraudulos; totuși lucrul e curios pentru un evreu.. Frumoase perle, n'am ce zice... Și foarte scumpe... Da, mi-aduc aminte, l'am gonit pe bancher pentru-că a făcut prostia să ofere în aceiași zi un colier la fel soției lui... Ah! iată și cercei marchizului... Nu prea era bogat, bietul băiat, cu toate astea era un adevărat gentilom. In ajun de a fi izgonit dela club, fiind-că nu'și plătise o datorie de onoare, pac... Și-a tras un glonte drept în inimă... Două safire a câte șase carate unul... Frumos dar pentru un om sărac; îmi închipui că norocul îl favorizase atunci când mi-a cumpărat pietrele... Smaraldele lui Veli-Bey... Ei dar constat că toți foștii mei amanți au avut un sfârșit tragic. Veli-Bey a fost găsit într'o bună zi mort, în patul lui, ucis din ordinul Kedivului... Superbe smaralde!.. Vai, tare sunt grele... Uite și diadema regelui Lituaniei... Diamantul acesta dela mijloc, e un diamant istoric, un diamant draga mea, pe care curtea regală a voit să-l răscumpere când sărmanul Ioan al IV-lea și-a măritat fiica... E drept că Majestatea Sa a fost mai fericită decât înaintașii săi. Cam ramolit nu-i vorbă, totuși și-a păstrat încă coroana și chipul lui e gravat pe toate mărcile Lituaniei.

Și după ce a înșirat multă vreme istorisirile acestea care toate se termină într'un chip tragic sau rușinos, curtezana strânge giuvaericalele îngrămădindu-le de-avalma în cofretul ei de abanos.

Uneori însă doamna Schomberg scoate din cutie și bijuterii demodate, fără valoare. Ele nu strălucesc îndeajuns pentru ca să le poată recunoște și să-i aducă aminte de acei cari i le-au trimis. Ele alcătuiesc groapa obștească a amintirilor.

Manetta se instalează atunci lângă stăpâna ei, căci aceasta îi dăruiește uneori câte o bijuterie veche, un inel sfărâmat, un lănțișor, un medalion turtit.

Și, într'o seară, pe când cele două femei scotoceau printre rămășițele tezaurului, camerista, foarte surprinsă, descoperi un degetar vechi de argint, o bijuterie umilă și sărăcăcioasă, care pare rușinată de a se găsi în mijlocul atâtor pietre sclipitoare.

Manetta și-l puse în deget și adresându-se râzând curtezanei:

— Un degetar de argint!.. Ce o mai fi și ăsta, doamnă?

Curtezana nu-l poate vedea, dar dânsa ia degetarul și-l pipăi multă vreme.

Și într'o clipă, revede ca într'un vis, vremea atât de îndepărtată când fusese și ea cuminte și se numea pur și simplu Virginia Poirot. Iși terminase tocmai ucenicia la un florar din strada Saint-Denis. Băiatul de serviciu de-acolo, un oarecare Jean Baptiste, îi dăduse degetarul cu ocazia Crăciunului. Dânsul o iubise mult, voia chiar să se căsătorească cu ea, și deși era trimis zilnic dela un capăt la cel'alt al Parisului pentru comisioane, o conducea în fie-care seară până la poarta casei părinților ei, cari locuiau în soseua Clignancourt. Băiatul acesta de treabă, cu obrajii roșii, cu părul vâlvoi, era la urma urmei un bărbat foarte acceptabil. Amândoi însă nu câștigau decât opt franci pe zi. Cum puteau deci să alcătuiască o căsnicie? Dealtminteri ea refuzase să se mărite cu el și într'o bună zi tocmai în capătul foburgului Poissonnière, fosta domnișoară Virginia se oprise cu el în fața unui debit de tutun:

— Am să te rog de aci înainte, zise ea, să nu mă mai conduci acasă, domnule Jean Baptiste... Hotărât, nu mai vreau.

Peste opt zile dânsa se duse într'o seară la Elisée Montmartre, în tovărășia câtor-va prieteni, și-și alesese un amant. Sărmanul băiat! încă unul care din pricina ei s'a sinucis! După șease luni de când își luase un amant, — o! cum trece vremea — Jean Baptiste s'a sinucis prin asfixie, lăsând pe un scaun alăturea de patul lui un bilețel conceput ast-fel:

„*Mor din pricina Virginiei, pentru care resimt o iubire peste puterile mele*“

Fața doamnei Schomberg, fața asta posacă de curtezană bătrână și aproape oarbă, deveni deodată și mai posomorîtă ca de obicei, în vreme ce trânti degetarul în fundul cofretului de abanos.

— Va să zică, doamnă, repetă camerista cu un zâmbet prostesc, nu vreți să-mi spuneți ce e cu degetarul ăsta?

Și bătrâna Schomberg, închizând capacul răspunse aproape în șoaptă:

— Degetarul acesta?... Ei bine da, e toată tinerețea mea.

trad. de **Const. A. I. Ghica**

Cronica medalistică

de **C. A. ORĂȘIANU,** membru al soc. numismatice române

Medalii pentru expoziții de agricultură, apicultură zootehnice etc.

In cei câți-va ani de domnie a lui Vodă Cuza, s'a lucrat mult pe domeniul economic. In diferite părți ale țării, oameni de inițiativă: agricultori, crescători de vite, industriași etc. având concursul și în multe cazuri îndemnați de șefii autorităților, prefecți, primari, etc. au organizat expoziții de toate produsele solului. Aceste expoziții au dat un mare avânt economiei naționale.

Membrii guvernului dintre cari mulți fie că fusese surghiniți în străinătate, fie că își făcuse acolo studiile au întrodus obiceiul ca și la noi, să se dea expozanților meritoși pe lângă diplome și medalii.

Astefel avem din timpul lui Vodă Cuza, o serie foarte frumoasă de medalii de argint și aramă, cari au fost împărțite ca premii la diferite persoane.

1864. Medalia expoziției regională Fălticeni

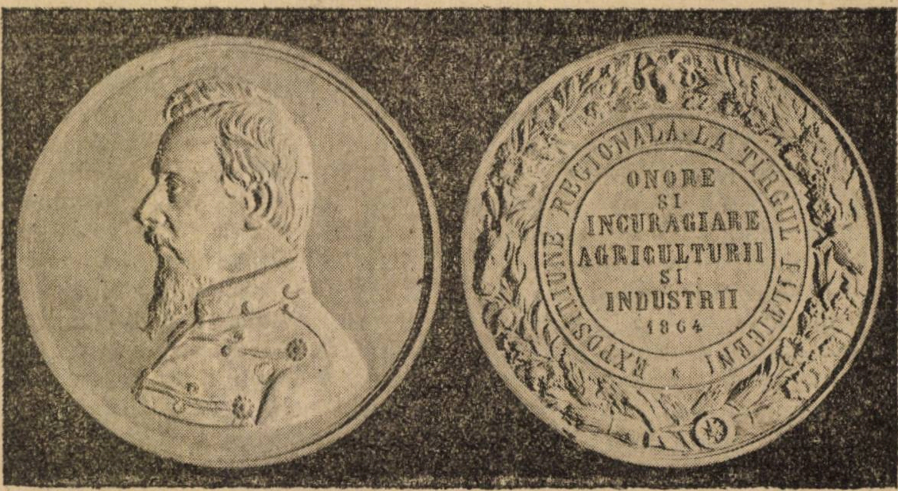

Orașul Fălticeni pe atunci numai târg, a organizat prima expoziție de agricultură și industrie, foarte reușită, la care au expus județele învecinate și mai din depărtare. Publcațiile timpului, spun că era mare însuflețire la această expoziție. Pentru prima oară de când eram sub suzeranitate străină ne afirmam cu oarecare independență pe tărâmul economic.

Aceasta era un semn că în curând aveam să ne scuturăm de ocupația străină, conducându-ne singuri destinele.

La sfârșitul expoziției, Vodă Cuza, în persoană, a împărțit expozanților meritoși medalii de argint și aramă de 58 m.m. diametru.

Avers. Bustul lui Cuza cu profilul spre stânga.

Revers. Pe margne o cunună groasă compusă din coarde de viță cu struguri și foi de laur și stejar. Această cunună e întretăiată în partea de sus; cu un cap de berbec, în stânga cu un cap de cal, la dreapta cu un cap de bou și jos de un plug și 6 snopi de păioase (grâu, orz, ovăz).

Către mijloc, un cerc în care e scrisă legenda: EXPOZIȚIUNE REGIONALA LA TARGUL FILTICENI.

* * *

La mijloc pe 7 rânduri: ONÓRE — ȘI — INCURAGIARE — AGRICULTURII — ȘI — INDUSTRII — 1864.

1864. Medalia expoziției orticole și apicole București

După târgul Fălticeni, orașul București a organizat și el o expoziție de flori și stupărie.

Medaliile împărțite cu această ocazie — argint și aramă — sunt de 60 m.m. Bustul lui Cuza este însă aido-

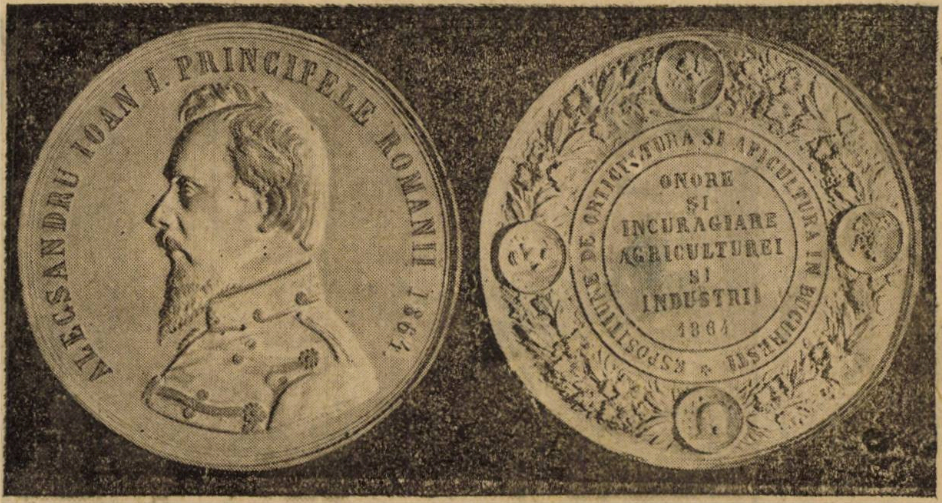
ALECSANDRU IOAN I. PRINCIPELE ROMANII 1864
EXPOSITIUNE DE ORTICULTURA SI APICULTURA IN BUCURESTI
ONORE ŞI INCURAGIARE AGRICULTUREI ŞI INDUSTRII 1864

ma ca la precedenta. Deosebirea de diametru se vede la margine că e mai întinsă puțin.

Avers. Bustul lui Vodă Cuza semnat sub umăr de A. PITTNER F.

Pe margine legenda: ALECSANDRU ION I PRINCIPELE ROMANII 1864.

Revers. Pe margine aceiaş ghirlandă groasă ca la medalia precedentă, compusă din viță de vie cu struguri, foi de stejar și de laur, ce par mai mult a foi de porumb.

Peste ghirlândă, în cele patru puncte cardinale sunt aşezate în locul capetelor de animale, câte un medalion pe care se află — sus — un buchet de flori, — jos — un stup primitiv cu albine împrejur, — în stângă — fructe (un pepene, o pară, un măr și 2 nuci) și — dreaptă — un ciorchine de strugure. Către mijloc un cerc în care e legenda: ESPOSIȚIUNE DE ORTICULTURÂ ŞI APICULTURÂ IN BUCUREŞTI. *

In mijloc pe 7 rânduri: ONÓRE ŞI INCURAGIARE AGRICULTUREI ŞI INDUSTRIEI 1864.

1864. Medalia expoziției regionale București

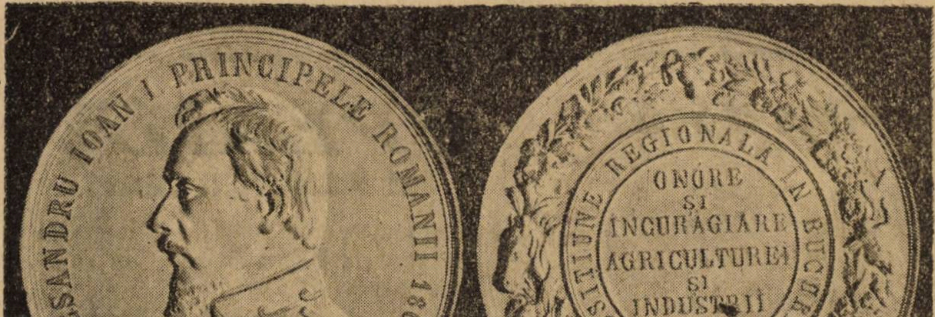
ALECSANDRU IOAN I PRINCIPELE ROMANII 1864
EXPOSITIUNE REGIONALA IN BUCURESTI
ONORE ŞI INCURAGIARE AGRICULTUREI ŞI INDUSTRII 1864.

Avers. La fel ca la medalia precedentă (exp. orticolă și apicolă București).

Revers. Aceiaşi ghirlandă ca la medalia expoziției dela Fălticeni, de asemenea și legenda din mijloc numai legenda din cerc e schimbată astfel: EXPOSIȚIUNE REGIONALA IN BUCUREŞTI. Are mărimea de 60 milimetri.

1865. Medalia expoziție regionale Iași

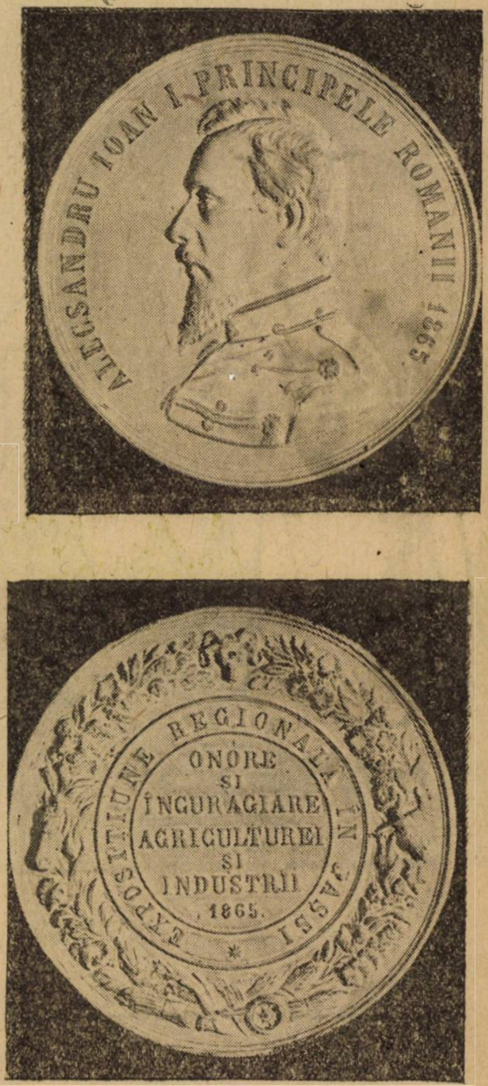
ALECSANDRU IOAN I. PRINCIPELE ROMANII 1865
EXPOSITIUNE REGIONALA IN IASSI
ONORE ŞI INCURAGIARE AGRICULTUREI ŞI INDUSTRII 1865.

Aversul și reversul sunt la fel cu acelea depe medalia expoziției regionale din București cu singura deosebire că în loc de București e scris IAŞŞI.

FILATELIA

Expoziția filatelică dela Paris

La 30 Aprilie s'a deschis la Paris expoziția internațională filatelică. Sunt expuse toate varietățile de timbre poștale, — envelope, bande, cărți poștale, mandate timbrate, *mărcile* poștale existente înaintea timbrelor poștale, obliterațiunile întâlnite peste timbrele poștale; apoi, toate lucrările și publicațiunile filatelice și tot ceiace privește filatelia, ca: albume, filigranoscoape etc.

Și se vor decerne expozantilor meritoşi medalii de aur, vermeil, argint și bronz. Va fi și un *„mare premiu al expoziției“* şi *„Cupa de onoare“*.

Comitetul de organizație, a început lucrările preparatorii încă dela 10 Iulie 1924.

Pentru expoziția filatelică, imprimeria Vangriand, a imprimat un *timbru special oficial*, (vezi clișeul de mai jos) pe lângă vinietele de propagandă; lansate gratuit de comitetul organizator.

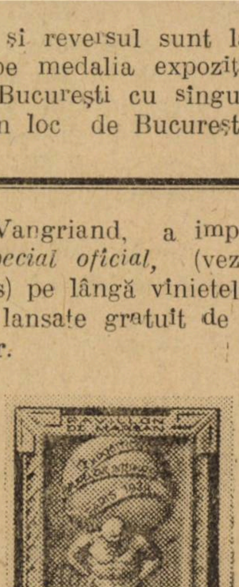
PAVILLON DE MARSAN
PHILATÉLISTES VENEZ TOUS A PARIS

S'a organizat deasemenea un catalog special al expoziției.

In programul expoziției, este prevăzută și o zi consacrată exclusiv poștei

Şiretenie

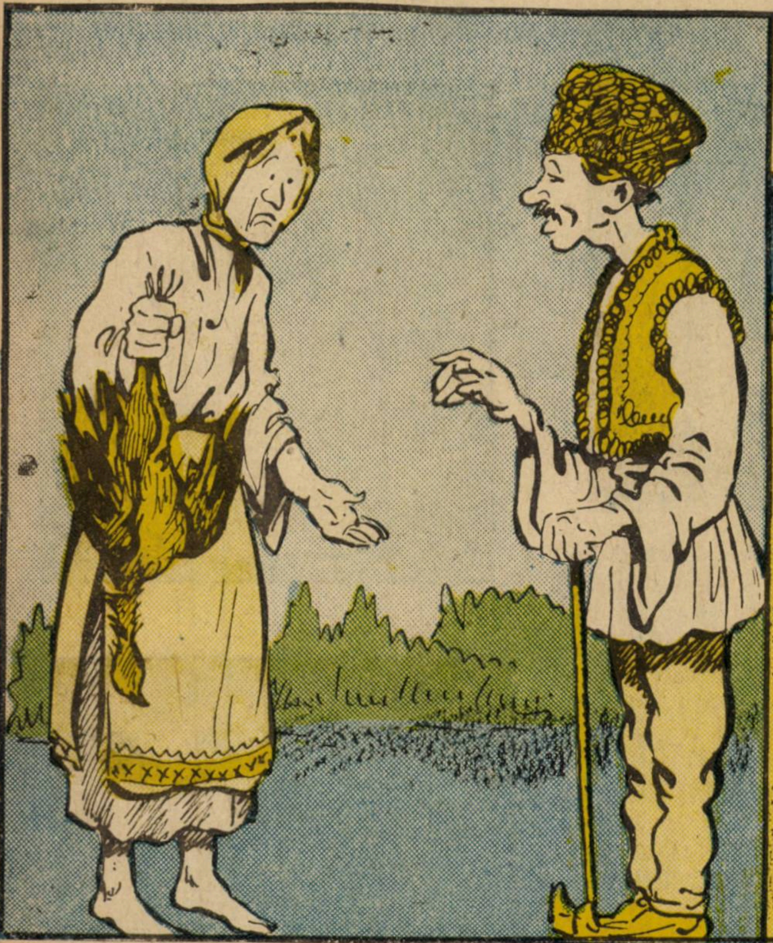

— Iar ne-a murit o găină....
— Pune-o pe şosea când trec automobilele că ne-o plătesc boerii.

Cine e de vină

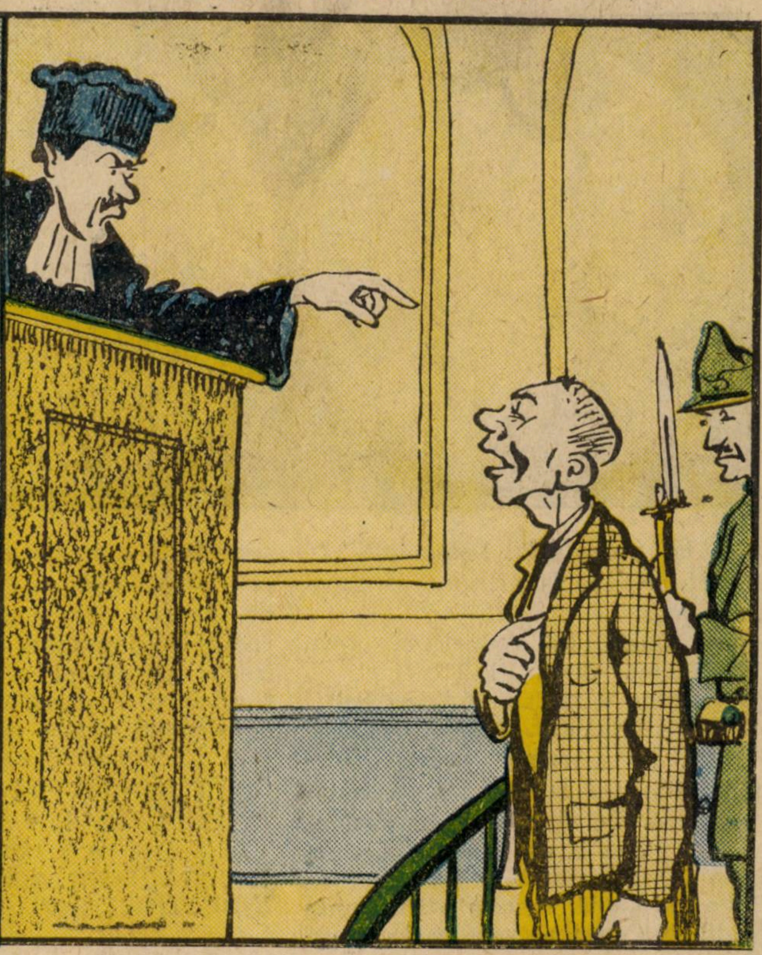

— Curtea te iartă de data asta, dar să nu te mai prind pe aci !...
— Domnule judecător, asta depinde de poliție să nu mă mai prindă...

aeriene; se va face o cursă poștală, — plecare și sosire, — pe scrisori fiind aplicată seria de propagandă, specială pentru aviație, compusă din 4 timbre.

Expoziția internațională filatelică din Paris va fi cel mai de seamă eveniment, ce l-a înregistrat filatelia până astăzi, în scurta-i viață de 8 decenii.

Patronajul președintelui republicei este o încurajare pentru întreaga lume flatelică.

Se știe, că și expoziția filatelică românească ținută în București, în Octombrie 1924, a fost patronată de Augustul nostru Suveran.

E un semn de încurajare, de aprobare chiar, pentru filateliști.

* * *

Sunt aproape șase luni, de când o bună parte din corespondența franceză, poartă această obliterație de propagandă:

EXPOZIȚIA INTERNAȚIONALA
A ARTELOR DECORATIVE ŞI
INDUSTRIALE MODERNE
PARIS. APRILIE. OCTOMBRIE 1925

S'a pus în circulație, de curând, chiar o serie de 4 tipuri cu ocazia expoziției de arte decorative.

N. St

Mândra

In haosul nemărginîrii
Eu sunt slăvita creatură,
Impodobită de natură,
Cu toate darurile firii.

In ochi, sprincene sau pe gură
Și'n zâmbetul nemulțumirii
Port toată vraja fericirii...
Fiori de dragoste și ură.

Eu stăpânesc c'un gest gândirea
Și viața chiar, cu'ntreg decorul,
Eu sunt lumina, strălucirea

Idealurilor toate, dorul
Inaripat, sunt mântuirea...
Eu sunt ertarea și amorul.

D. Spina

„UNIVERSUL LITERAR"
PREMIILE FILATELICE
Pe luna Maiu 1925
CUPON No. 4

OPERILE
lui PANAIT ISTRATI

în românește vor apare în **editura Renașterea**, str. Pictor Grigorescu 3 (prin Calea Victoriei). Primul volum scris direct în românește va fi **Trecut** și **Viitor** care s'a și pus sub tipar.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 210 lei fiecare.

Universul Literar
Cuponul Nr. 4.
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului" printre cari **2 CASE.** și **2 VILE.**
— Tragerea în toamnă —
Citiți în „Universul" lista premiilor.

UNIVERSUL · LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

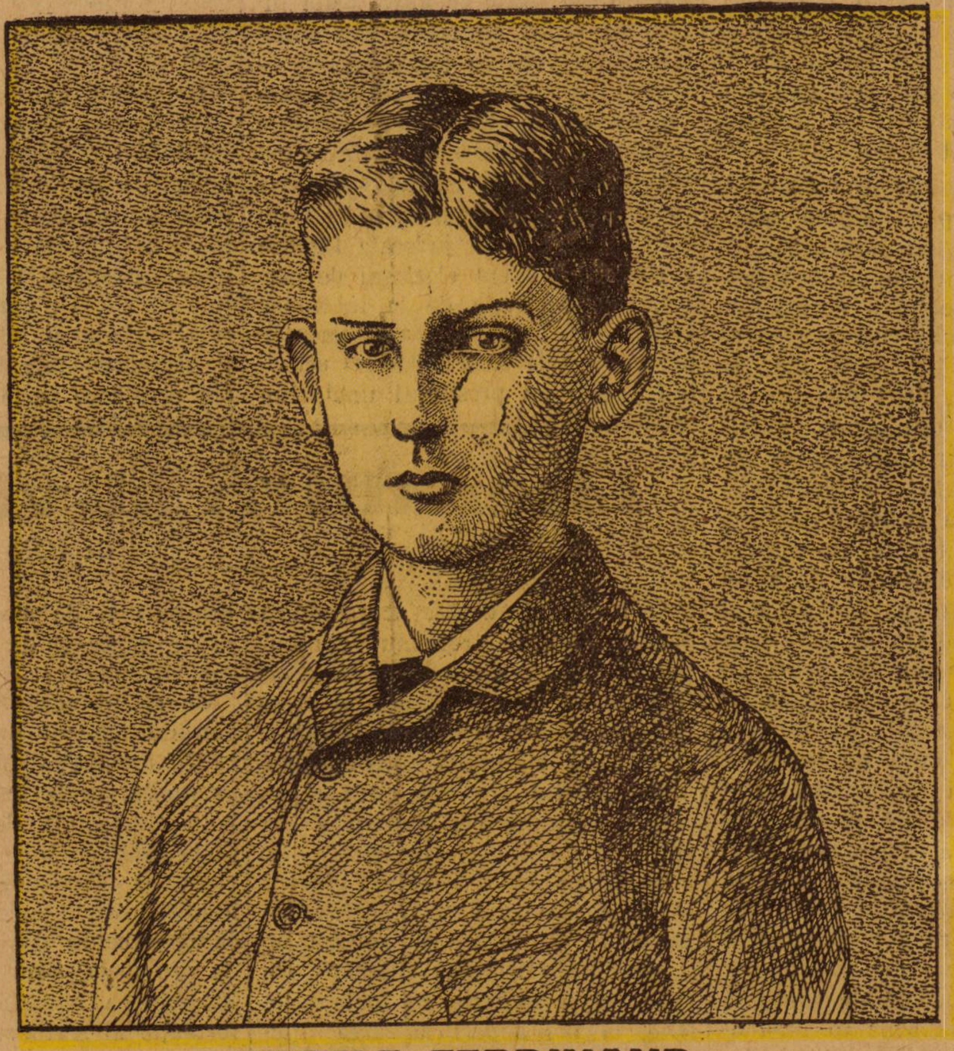

REGELE FERDINAND

IN ETATE DE 17 ANI

ANUL XLI. — No. 20

17 MAI 1925

PREȚUL 4 LEI

Menirea Noastră

de N. IORGA

Toate marile ziare apusene au crezut că îndeplinesc o datorie faţă de publicul care le susţine cu dragoste şi credinţă, publicînd suplimente literare.

De la „Petit Parisien", răspîndit în milioane de exemplare până la vechea „Tribuna" din Roma aceste suplimente ilustrate întreţin la cetitorul obicinuit — deseori mai inteligent decât celalt şi totdeauna mai nepărtinitor, dragostea pentru cetit, lămurirea în domeniul culturei şi acea atingere necontenită cu lucrurile mai înalte şi mai frumoase decât viaţa, care dau vieţei înseşi nu numai un farmec, dar şi adevăratul ei înteles.

In astfel de publicatii nu se miruesc scriitori până atunci necunoscuti. Ceia ce nu înseamnă, că, fără pretenţie, nu se poate înfăţişa sau chiar alcătui o normă de bun simţ şi de bun gust. Iar, în ce priveşte pe scriitorii noi, ele se sperie mai putin decît revistele de clică, de ivirea unui om, având putinţa de a spune altfel decât ceilalţi, cu sinceritate şi căldură, singura noutate din sufletul său.

Dar asemenea reviste au o datorie foarte plăcută, aceia de a nu se trufi cu puţinul pe care se simt în stare a-l face, de a nu bate toba înaintea unui vechiu faliment sau a unei prăvălii, care altfel neavând nici capital nici credit, nu va avea niciodată marfă, de a nu scoate ochii nimănui cu ilusia, mai mult sau mai puţin vnovată, pe care cine ştie cine şi-o face despre acel cine-ştie ce, care este personalitatea sa literară sau critică. Este un fel de anonimat pe care şi-l impune şi cine are un nume mai răsunător şi mai bătăios, un fel de continuă silinţă de a fi statornic în linia opiniei publice culturale, ridicând-o pe nesimţite cu asentimentul, ba chiar cu concursul ei tot mai sus.

La noi şi'n starea de lucruri actuală, o astfel de acţiune se cere mai mult decât oriunde. Aceasta pentru că, s'o spunem, relaţiile între public şi scriitor sunt oarecum întrerupte.

Nu din vina publicului. Cel din vechiul regat cere lacom cultură, cel din ţările alipite doreşte cu entuziasm să între în plin în viaţa morală a naţiunei unite.

Naţionalităţile sînt tot mai mult nevoia să înţeleagă ce este în sufletul nostru. Din afară chiar, unde limba noastră începe a pătrunde, unde lucrurile noastre se caută şi fac prin ele înseşi norocul la Paris al cutărui aventurier literar, atenţie şi interes se îndreaptă către noi.

Dar cum voiţi să se urmărească de cineva o poesie pe care n'o înţelege nici cine a scris-o şi o face aşa fiindcă simte că altfel toată lumea ar vedea neantul său sufletesc? Cum voiţi ca într'o familie — şi familia formează cercul cald pentru literatură — să nu se arunce romanul cu cheie, în care se culeg dela slugi lucrurile scabroase cu privire la oamenii zilei? Cum voiţi să se admită judecata literară a simplului agent electoral de partid, care vorbeşte de la înălţimea intereselor de carieră ale ucenicilor săi şi cutează a batjocori activităţi oneste cu prestigiul unei imparţialităţi de o manifestă ipocrizie? Cum voiţi ca Sasul, Ungurul sau Rusul să-şi piardă vremea căutînd într'o limbă pe care o învaţă acum, decaïchiarea unor lucruri pe care oricînd le poate ceti mai bine exprimate în limba părinţilor să ?

Fără a cădea în exagerări bufone, pe care nu le poate ascunde nici un limbagiu de scolastică metafizică şi a proclama că Dante este un fel de Budai-Deleanu italian din evul mediu, ori că Shakespeare, dacă s'ar fi născut în România, s'ar fi numit Sorbul, avem o literatură a sufletului nostru naţional. Aceasta trebue s'o prezentăm şi s'o explicăm naţiunei noastre şi celorlalte.

Iar, când, azi, se încearcă a se dovedi prin proslăvirea exotismului în foi răspândite cu dibace sacrificii, e mai mult decât oricând datoria noastră de a ne ţinea pe linia neschimbată a continuităţii naţionale normale. Cine vrea să ne ajute să vie. Va găsi primirea cuvenită, nu numai talentului său, dar şi atitudinei sale faţă de naţiunea din care face parte.

Literatura şi viaţa

de ION SÂN-GIORGIU

O revistă franceză, ocupându-se mai dăunăzi cu romanul contimporan francez, cerea poeţilor să se libereze de vraja Parisului şi să se îndrepte spre provincie unde o viaţă nouă şi viguroasă clocoteşte şi unde sufletul are mai mult răgaz pentru reculegere şi pentru a lua atitudini nouă în faţa vieţei.

Dacă în Apus literatura începe să se mecanizeze şi industrializeze prin centralizarea scriitorilor şi prin transformarea chemării poetice într'o meserie ca toate celelalte, la noi superficializarea literaturei noastre se datoreşte tot acestei centralizări, dar pe lângă acestea se mai datoreşte şi lipsei de viaţă interioară şi de experienţă a scriitorilor.

Capitala are o rară putere de atracţie pentru intelectualii noştri de pretutindeni. Ea e oaza de verdeaţă şi de apă limpede pentru însetatu[illegible] intelectual din provincie. Căci [illegible] ideal mai frumos poate avea fiul de popă cu înclinări spre crimele literare decît mirajul Capitalei care străluceşte plin de îndemnuri şi de momeli făgăduitoare de glorie şi de ascensiune pentru viitorul poet sau dramaturg?

Cu studii neisprăvite şi cu viaţă netrăită tânărul provincial debarcă în această Capitală haotică şi parvenită, unde mai ales după răsboiu elementele de poezie trebue să le cauţi cu lupa şi-şi încheie cariera în bisericuţa sau cafeneaua literară care îi ucide tot ce a adus curat şi senin din colţul său uitat de provincie. Cam aceasta este în majoritatea cazurilor procesul de formaţie al scriitorului român. Dacă în colţul său de provincie tânărul visător a avut o viaţă interioară, iar în creerul său s'au sbătut câte-va gânduri, viaţa de cafenea cu intriga şi bârfeala ei şi viaţa de redacţie cu acea mecanică meserie de publicist fără repaos a înăbuşit încetul cu încetul ceia ce visătorul de altădată adusese ca o comoară anonimă şi neştiută din provincia copilăriei sale.

Scriitorul român nu trebue învinuit pentru că e robul formulelor literare, ci pentru că nu-şi trăeste înainte de toate viața sa de om. Formula este pentru el fardul cu care vrea să-și ascundă lipsa de expresie. E uneori justificarea lipsei de talent, precum e și justificarea existenței sale literare, care în lipsă de operă constructivă se mulțumește cu reclama sau cu bluful unei mode.

Opera literară trebue să isvorască din contactul sufletesc al poetului cu societatea. Oricât de viguroasă personalitate ar fi scriitorul, el nu poate crea numai dintr'un joc al fanteziei, ci dintr'o adâncă trăire a vieței și a materialului său poetic. Opera literară este înainte de toate o realitate sufletească. Ori sub ce formă s'ar oferi opera literară, ea este o confesiune...

Tragedia poetului modern este aceasta: neträind viața, el nu are nimic de mărturisit. Creerul său funcționând superficial, ideile sale sînt atît de transparente încît ele se mișcă sprintene și vide prin furnicarul de locuri comune pe care l'a creat civilizația. La cei mai mulți dintre scriitorii noștri viața se reduce la experiența copilăriei și a întâii tinereți. Tot materialul lor pshihologic e deci foarte redus și este rareori îmbogățit cu elemente noi și mature... Devenit publicist bucureștean, scriitorul nu mai are timp să trăiască și să gândească. Ucigându-și sufletul în ambiții pe care nu le justifică munca și viața trăită intens, îmbătându-se de prmiul succmes pe care i-l oferă camaraderia sau edmirația mutuală a tovarășilor de litere, tânărul poet devine un harnic meseriaș de fraze și imagini.

Astfel literatura nu mai e pentru el o necesitate sufletească, ci pur și simplu o necesitate grafică, o obsesie a tiparului sau mijlocul de parvenire la dulcile situații burgheze pe care în deobște boema la origine le dispretuește. Bluful și succesul sunt cele două scopuri urmărite în genere de debutanții literari și numai în rare și alese cazuri e arta pură, definitivă, unică. Căci ce altă însemnătate are de pildă literatura dramatică cirpită din poezia altor veacuri și construită după toate socotelile negustorești ale regisorilor moderni, decât pretextul pentru a văpsi cât mai multă pânză, a costuma cât mai mulți soldați dându-le roluri de figuranți și a pune în inscenare toate mamșinile producătoare de sgomot ale teatrului, pentru a smulge publicului uluit de culori și sgomot aplauzele succesului efemer? Ce înseamnă altceva în evoluția liniei noastre toate acele dicționare de cuvinte și de imagini pe care le împrăștie poeții noștri lirici în strofe care nu se leagă și în versuri fără rimă și fără ritm, decît pe o dovadă de impotență sufletească, fie farsa conștientă a unor glumeți vânători de originalitate? Dar unde oare se poate distinge mai bine lipsa de idei și superficialitatea de observație de cît în „romanele“ care au umplut vitrinele șicare în afară că sunt uneori o spirituală cronică a vremurilor noastre, nu reușesc să se închege într'o mare frescă socială în care să se sbată o lume vie și să se lovească idei și probleme.

De sigur că sunt și excepții, dar romancierii și poeți ca Rebreanu și Corneliu Moldoveanu sau, dramaturgi cunoscători ai meseriei până în cele mai mici detalii ca Victor Eftimiu și A. de Herz, nu pot ei singuri să împrăștie aceea atmosferă de superficialitate care domnia azi literatura noastră. La urma urmei, trăesc și ei în atmosfera de cordialitate sau de bârfeală și sînt și ei terorizați de fluxurile bursei literare din București. Și iarăși nu se poate nega că talente noi se ivesc în fiecare an și că se scrie astăzi mai frumos, mai vioiu ori mai colorat decât cu câteva decenii în urmă. Modele literare care s'au succedat au avut și ele partea lor bună. Au ajutat la frământarea materialului lexic, la mlădierea frazelor, la împrospătarea expresiilor, la purificarea în parte a limbii de locuri comune. S'a făcut ucenicie literară și s'a cernut nisipul din care se vor putea culege fărâmele de aur. Limba literară ieșită din frământările intelectuale ale ultimilor ani are netăgăduit destule posibilități de expresie pentru a servi unui mare poet.

Dar marea poezie pe care avem drept s'o cerem și pe care ne-ar putea-o da nenumărații scriitori de talent de astăzi, nu poate isbucni decât dintr'o adâncă trăire a vieței și din urmărirea cu încăpățânare a unui unic ideal de artă.

Scriitorului nu-i trebue decît ochi ca să vadă viața care clocotește și care nu e aceia ce plutește la suprafață intrigilor, scandalurilor și adulterelor de fiecare oră, ci e viața care se găsește în inima unei populații ce nu trebue numai decît căutată în îngrămădeala de pe calea Victoriei. Să se coboare numai poeții noștri în orașele noastre de provincie și va descoperi acolo o lume care se frământă și care, deși duce în aparență o viață patriarhală, trăește intens viața de toată ziua, a cărei originalitate talentul scriitorului ar putea-o veșnici. Marele merit al lui Caragiale, e că într'o epocă oarbă pentru cei mulți, a știut să vadă caricatura unei vieți sociale de împrumut. Sunt atâtea probleme noi care sgudue societatea noastră de la războiu încoace, dar care e scriitorul ce a știut să le mobileze și să le purifice prin talentul său? Există o atît de mare varietate de tipuri interesante care ar putea da prilej unui romancier slav de pildă să creeze o mare epopeie a vieții noastre sociale și morale. Dar care e scriitorul în afară de Liviu

---

PROHOD

Una câte una și-au suflat luminile
Zilele de toamnă, rând pe rând mai mici
Și pe așternut de tufănici
Și-au dat sufletul grădinile.

Se răresc în fiecare zi
Vitele flămânde pe câmpii,
Tot mai triste, mai flămânde și mai cenușii.

Azi din zorii zilei s'au înșiruit
Jos la râu toți plopii și-au plecat la drum pe lângă apă,
Semănând cu niște preoți lungi cari-au pornit
Să petreacă toamna către groapă.

A. Pop Marțian

Rebreanu și de Mihail Sadoveanu, care a pătruns până în adâncul tainelor acestei lumini anonime?

Dar scriitorului îi mai trebue și o viață interioară puternică. Sufletul său nu poate rămânea un simplu aparat fotografic care să înregistreze lumea ce se sbate înaintea sa. El trebuie să trăiască adânc și să vibreze puternic în mijlocul unei vieți care pentru el nu poate fi o onestă trecere de timp, ci o gravă desfășurare de fapte și de probleme.

El va trebui să se simtă mai puțin scriitor și meseriaș al condeiului și mai mult om, care trăește viața, nu cu dispretul estetului sau cu graba superficială a vînătorului de succese și de situații, ci cu înțelegerea bună și profundă a omului în care arde o inimă și se sbate un suflet. Și în sfârșit el va vedea în poezie expresia superioară a celui chemat a fi interpretul unei societăți, unei nații și prin aceasta a omenirii întregi.

Când legătura vie între literatură și artă se va face nemijlocit și spontan, romanul nu va mai fi gazetărie pasională, drama joc de situații și dialog inutil și lirica bazar de imagini zădarnice. Cu talentele pe care literatura noastră le are și care nu au nevoie decît de disciplina vieții trăite adevărat și cu limba noastră care e în vecinică prefacere și innoire, marea poezie nu va putea de sigur să întârzie prea mult și firul țesut de un Eminescu, Caragiale și Coșbuc, va putea fi din nou reluat....

PE FUNDENEANCA

Am auzit prin somn ciocănind în geam și am tresărit. O umbră întunecată mă privea din fereastră:

— Domnule învățător, mergem?

— Da, da.

Am sărit din pat, am aprins lampa și am început să mă îmbrac. Am ieșit afără pe prispă, m'am spălat la repezeală, mi-am pus în grabă gulerul și cravata, mi-am luat haina, mi-am luat și paltonul vechiu pe umeri, am stins lampa și am ieșit în curte. Moș Vasile potrivea căpițele cailor. Portile erau deschise la perete.

— Bună dimineata.

— Bună dimineața taică, ei mergem!

— Mergem mergem, moș Vasile.

— Și noi suntem gata. Prin „noi" moș Vasile întelege caii și căruța, pe care o pregătise încă de seara.

Un câine cenușiu începu să mârâe dușmănos. Bătrânul îl potoli cu o vorbă răstită alungându-l după coltul casei.

Mă pofti să urc în căruță și să țin puțin hăturile. El intră în casă, spuse noră-si câteva cuvinte, apoi ieși iar în curte, se urcă alături și pornirăm spre câmp cu vreun ceas și mai bine de zori. Il rugasem cu o zi înainte să mă scoale de vreme. Simțeam o dorință vie să-mi desfăt ochii urmărind înălțimea rotogolului de lumină de asupra bărăganului neted. Prilejul se arăta prielnic. Când am ajuns la podul morii părăsite de lângă lac, fața apei, netedă ca oglinda sclipia de mulțimea stelelor de parcă ar fi fost înflorită cu ținte de aur. Cociocul de trestii din stânga dormia încremenit. Satul rămânea înapoi liniștit, cufundat în somn. Aerul tocmai ne înviora obrajii, alunga fiorii de căldură din trup ca un duș de apă rece.

Podul vuchiu de lemn a duduit o clipă, apoi roatele au început să alerge lin prin praful gros de un lat de mână. Am urcat dâmbul de lângă cimitir pe lângă un șir lung de salcâmi tineri împrejmuiți cu sârmă ghimpată. La răscruce am cotit spre stânga, moș Vasile a slăbit hățurile, s'a așezat cu fața puțin către mine, a fluerat cailor să meargă la pas și a început să-și răsucească o țigară.

Lantul de nuci dinspre lac se înșiruia în urmă ca o uriașă horbotă neagră. De asupra bolta se desfășura nesfârșită, spuzită de scântei tremurătoare. Cloșca și puii se apropiau de mijlocul cerului. Luceafărul sclipea ca un mărgăritar. In fața noastră, departe, acolo unde stelele abia se mai zăriau licărind, o dungă întunecată, dreaptă, tăia întinderea. Era capătul zării, locul unde pământul pare că sprijine ca un pridvor fără capete ceardacul rotund al cerului. Nu am luat seama când am lăsat la spate aria și clăile. Am întrat între tarlale largi de cositură, printre porumbiști uscate cu frunzele sfârtecate de ploile și vânturile toamnei, printre miriști vinete ce se pierdeau în umbră către dreapta spre Frunzăneasca și Lilieci.

Eram numai amândoi. In partea dinapoi moș Vasile așesaze merindele într'o coșniță acoperită. Intre coșniță și fundoaie trei pepeni verzi jucau, rostogolindu-se pe brațul de fân așternut în căruță. Urciorul cu apă astupat cu un șomoiag de iarbă se odihnia în călcea de tablă căptușită cu pae. Caii își luaseră puțin avânt și alergau în dulap măsurat, scuturând coamele negre și ciulind din când în când urechile. Moș Vasile lăsase biciul în căruță. Iși aprinsese țigara cu un chibrit și fuma liniștit privind sâmburele de foc ce răsăria dintre mustățile albe. Câteodată, când fumul de tutun îi întra cu răsuflarea în piept, tușia înecat.

Sta cu spatele răzimat de loitră, cu trupul strâns într'un mintean cârpit. Pe cap avea o căciulă cu fundul rotund, apăsată până lângă sprâncenele negre, groase. Fața lui slabă, prelungă, atât de blândă ziua, părea în întunerec foarte aspră.

La un timp a aruncat mucul de țigară, a scuipat peste carăule înapoi, a tușit de mai multe ori înăbușit și-a strâns minteanul la piept, a aruncat o uitătură către luceafărul de dimineață și a zis:

—De-acu' nu mai e mult până la ziuă. In răsărit de soare suntem pe Fundeneanca. Frumos are să fie și azi și, răsucindu-și gâtul, dat ocol cu ochii zării de jur împrejur:

— Nu e un fir de nor.

— Are să fie frumos și astăzi, moș Vasile.

—D'apoi că ar fi bine; am isprăvit de cules și pogonul care a mai rămas. Ochii lui au rămas câtva timp pironiți în gol, apoi s'au îndreptat iar de alungul căii laptelui, au căutat îndelung și, în cele din urmă, biruind o sfială multă vreme stăpânită, mă întrebă:

— Oare adevărat să fie că pământu' se mișcă?

— Adevărat, moș Vasile.

— Ei ași? Păi atunci cum stăm noi de-asupra și nu cădem?

— Minunea lui Dumnezeu.

— Cum de nu se aruncă copacii în lături? Că noi tot așa îi vedem și ziua și noaptea.

La grea încercare mă pusese moş Vasile Zaharia. Ştiam că e om care se îndeletnicește cu cititul. Avea acasă o carte cu zodii şi putea fără greş să-ţi spună în ce zi vor cădea Paștele cu zece ani înainte. știa să citească viitorul nepoților după zodia în care erau născuți, citia jurnale și explică în zilele de alegeri înțelesul foilor de propagandă ale „domnilor“ dela București, cari treceau în goana automobilului de aiungul satului zădărând cânii și aruncând în urmă vrafuri de afișe cu fotografii și semne după ce avuseseră grijă să se cinstească în cârciumă cu zececincisprezece de ai lor, să spună tot binele despre ei şi tot răul despre altii. La început, când a ieșit politica asta nouă, moş Vasile a avut câteva vreme oarecare nădejdi. Pe urmă a înţeles că toate cuvântările acelea păsărești pe care nu le credeau nici cei ce le spuneau, nici cei ce le ascultau erau timp pierdut și nu li mai da nici o luare în seamă, fiindcă în cugetul lui se înfipsese gândul că toţi sunt la fel.

Mai citia moș Vasile și Cazania și Psaltirea dela biserică, ale căror cuvinte îi mergeau la inimă, fiindcă erau clare și drepte, vorbiau de viata lumii de dincolo așa cum simțim că trebue să fie și arătau viața lumii acesteia așa cum este: ispitită de amăgirile necuratului și plină de curse în care cad totdeauna sufletele șubrede. Și pe urmă aceste cărţi erau cărţi vechi, scrise de oamenii sfinți de demult, cari știau neasemănat mai multe ca acei de azi, căci făceau cu credință voia lui Dumnezeu, țineau la mântuirea sufletului mai mult decât la spurcatele îndemnuri ale trupului, și fiindcă își dau viața pentru credință Dumnezeu li se arăta de atâtea ori, îi isbăvia din cele mai grele primejdii și li da putere să facă minuni cum astăzi nu se mai fac.

Toate acestea el le știa și le înțelegea foarte bine, iar eu cunoșteam demult ca le înțelege, căci stătuserăm adesea de vorbă.

De data asta însă mă încurcase rău, căci niciodată nu-mi trecuse prin minte că m'ar putea întreba: „De ce nu se aruncă arborii în lături, dacă se mișcă pământul?

In felul cum mă întrebase simțiam și interes, dar și uimire în cugetul lui, căci eu rostisem că pământul se mişcă și el nu se așteptase fără îndoială la una ca asta.

— Vezi, moș Vasile, învăţaţii văd multe lucruri deosebit de lumea cealaltă; multe ni se par nouă într'un fel și, dacă le privim de-aproape, își desvăluie alt rost și altă înfăţișare.

Nu știu ce va fi înțeles el din cuvintele mele încurcate, căci s'a grăbit să-mi răspundă:

— Apăi, dimineața, uite acum, când o răsări soarele, nu-l vedem noi cum se ridică de-acolo dinspre Zoicaru, mai sus, mai sus până ajunge la amiaz? Şi de aci nu coboară el către Bălăceanca, mai jos, tot mai jos până asfințește? Cum nu-l vedem noi cu ochii cum se mișcă?

— Invățații spun că asta e o părere înșelătoare a ochilor noștri, moș Vasile. Pământul se rostogolește în fața soarelui. Uite vezi copacul de colo? Noi mergem în căruță și el stă pe loc. Dar, dacă privim numeai la el și uitäm că ne aflăm în căruță, ni se pare că fuge copacul înapoi. Când mergem cu trenul...

— Bine, bine, aşa-i dar vorba-i că noi stăm în căruță, căruța merge, căci o trag caii. Dar pământu de cine-i tras?

Hotărât, moş Vasile știa să pună întrebări.

— Dacă pământul se învârtește, atunci soarele stă pe loc cum stă copacul înfipt în miriște?

— Nu, cică se mişcă şi soarele.

— Ei, ba nu, asta-i altă comedie. zi se mișcă şi soarele şi pământu laolaltă?

Iar, după câteva clipe de tăcere:

— Mie mi se pare că învățații au trecut de fundul minții, grăi el cu înțeles.

— Auzi dumneata, să vezi cu ochii dumitale și să crezi lucrurile altfel de cum le vezi! Atunci de ce ne-a mai dat Dumnezeu ochi? Nu, nu, taică, lumea s'a smintit din temelii.

Nu vezi dumneata ce-a ieșit acum? Unde se pomenia de otomobile când eram eu copil? Unde se pomenia de airoplane? Unde se pomenia să vorbească lumea pe sârmă? Acum am auzit că vorbește și fără sârmă la o sută de poște. Citeam într'un [illegible]

— Aşa-i.

Din Detlev von Liliencron

SICILIANE

Primăvară

Spre miazănoapte sus cocoare zboară,
Din aripi lasă zorii stropi de soare.
Jos schit de maice 'n valea solitară.
Starița stă 'n grădină visătoare.
De sus vuiesc acorduri, se coboară
Jos în măreața verdelui splendoare.
S'a stins... Iar sus e pace-acuma iară —
Starița ruga și spune 'n șoapte rare.

II

Toamnă

Spre miazănoapte sus cocoare zboară,
Din aripi picură apus de soare.
Jos schit de maice 'n valea solitară.
Starița stă 'n grădină visătoare,
Din porți acorduri sună 'n japt de sară
In sus spre-adânca liniștei splendoare.
S'a stâns... Și jos acum e pace iară —
Starița ruga 'și spune 'n șoapte rare.

Trad. de **Lucian Costin**

— Adevărat că-i așa? Moș Vasile își făcu cruce: Apăi da, am citit eu într'un jurnal adus de Ilie. Nu-i lucru curat aici, nu-i lucru curat... Dar cu Dumnezeu degeaba se pun ei...

Apucă hățurile, flueră încetișor și caii își domoliră iar mersul. Bătrânul se apucă să răsucească altă țigare. Potrivia pe întunerec tutunul în foiță, o strângea cu băgare de seamă, uda marginea cu buzele și o lipia binișor cu degetele, despicând întunerecul cu ochii plini de gânduri.

Pe mine mă fura liniștea nețărmurită a cuprinsului. Sorbiam cu sete aerul limpede și-mi adânciam privirea în ceața supțire pe de-asupra curelelor ondulate acoperite de păiușaguri. La capetele de lângă drum se vedeau crescute din belșug trâmbe de rochița rândunelei și mănunchiuri dese de costrei. Smocuri de susaiu gras țâșniau negre din umbră cu luciri albastre pe foile crestate. Natura sălbatecă își răsfăța grabnică viața bogată nestânjenită de mâna omului, care își luase pe alocurea dreptul trudei lui. Mă stăpânia o curiozitate vie, ațâțată necontenit, îmbogățită ca prin minune cu o lume de simțiri și icoane noi, care chemau la rândul lor nenumărate alte simțiri și icoane de demult.

(Sfârșitul în numărul viitor).

V. Cârlogea

Amiel

POESIE

Verde cuib de trandafiri
Lîngă lac supt munte gol,
Unde fluturi mii în stol
Pe gropi sbat aripi subțiri.

Templul unde sălcii plîng
Și-și desfac cosițele,
Revărsînd șuvițele
Peste doliuri ce se stîng.

Cîmp de pace 'mbălsămat
Pridvor al cerurilor,
Cu darul misterelor
Legînd moartea împăcată.

Noi cei ce trăim în van
O viața fără spor,
De odihna-ți cât ni-i dor,
Cimitir de la Clarens!

N. Iorga

TINEREȚA REGELUI FERDINAND

până la venirea în România *

de N. IORGA

In anul următor după nașterea prințului Ferdinand, Carol de Hohenzollern—Sigmaringen era chemat, ca rudă a Impăratului Napoleon, care primi cu plăcere această alegere, și ca represintant al politicei căreia poporul românesc îi datoria în așa de largă parte fericita unire a Țărilor Dunărene, atâta vreme fără sens despărțite, să dea României dinastia, străină prin originile sale, prin lipsa de legături cu partidele de desbinare din țară, pe care de multă, de foarte multă vreme o doriseră cugetătorii politici și luptătorii pentru o viață națională unită, liberă și tare.

La 10 Maiu st. v. 1866 el lua în stăpânire un tron umbrit încă de o vasalitate tradițională și amenințat de lăcomiile vecinilor, din care menirea sa, înaltul său simț de datorie, conștiința sa de răspundere înaintea istoriei, virtuțile de rasă, întărite printr'o educație exemplară, erau să facă însuși centrul silinților unui popor întreg, dincoace și dincolo de hotarele trecătoare ale principatului. Căci era vorba de atingerea unui scop firesc pe care nu numai un singur popor, ci oricare popor s'a ridicat prin cultură la conștiința menirii sale are dreptul să-l urmărească din toate puterile și cu toate jertfele sale.

Prințul Leopold fusese dintre aceia cari salutaseră fără îndoeli și temeri hotărârea fratelui său de a căuta departe, la Dunărea-de-Jos, nobila glorie a unei mari misiuni îndeplinite apoi prin unitatea absolută a sforțărilor vieții întregi. El era de față la serbările căsătoriei care, în Novembre 1869, dădea României o Doamnă în persoana unei alte fiice a Rinului, coborâtoare și din Casa de Orange, principesa Elisabeta de Wied, care era înrudită și cu dinastia rusească.

Intre cele două cumnate era și apropierea iubirii comune pentru cele mai înalte îndeletniciri ale minții omenești. Principesa Elisabeta, care stăpânia resultatul foarte bogat al unor lecturi foarte întinse în toate marile literaturi ale lumii, nu manifestase încă acel talent literar care i-a dat mai târziu și o altă glorie decât aceia a tronului, dar dona Antonia de Bragança, principesa Antoinette pentru aceia în mijlocul cărora o strămutase soarta, era înzestrată cu o deosebită îndemânare în pictură, și maeștri ai artei au recunoscut nu odată calitățile de originalitate și avînt pe care știuse să le desvolte.

De curând principesa Antonia ajunsese greu bolnavă, așa încît îngrijirea pe care doria s'o deie fiului ei Ferdinand, cel mai iubit dintre toți, slăbi. Un martor ocular, care știe spune că totuși iubirea ei pentru flori și gustul ei artistic au avut o înrăurire asupra copiilor, descrie astfel pe mama Regelui nostru:

„O mare frumusețǎ în tinereța ei, ea rămăsese catolică înfocată, petrecându-și ceasuri întregi din fiecare zi la biserică. Avea un minunat talent pentru picturi și broderie, gustul ei era fără greș, și odaia ei cuprindea din belșug frumoase lucruri vechi ce-i veniau dela tatăl ei, regele Portugaliei, care, ca toți Coburgii, era un mare cărturar și iubitor de artă.

„Era foarte severă în vederile ei de moralitate, și tinerii prinți fură crescuți cu cea mai mare severitate, cum, de altfel, bătrânul Carol Anton, bunicul lor, fusese un om aspru, cârmuindu-și familia cu mână de fier."

Totuși supt înrâurirea acestei mame, care moștenise de la părintele ei gustul frumosului și tot ceia ce în chip natural derivă dintr'însul pentru orânduirea și înălțarea unei vieți omenești căreia-i e scârbă de urât și de trivial, crescu tânărul prinț Ferdinand. După învățăturile din casă cu Gröbels, apoi director de museu, el merse, ca fiul oricărui cetățean, la gimnasiul din Düsseldorf, frumosul oraș renan, așa de plin de amintiri napoleoniene, de generoase influențe latine, care adăpostise în timpurile din urmă o întreagă școală de pictură, în care un Achenbach, un Camphausen, un Baur și Sohn se întâlnesc cu Vautier, Frances în numele și originile sale. Când era

---

***) Fragment din opera „Regele Ferdinand"**

de șease ani, candidatura printului Leopold la tronul Spaniei păru că apropie pe Princesa iberică de vechea ei patrie. Apoi furtuna războiului cu Franța trecu pe acolo, rupând raporturi seculare și pregătind pentru viitor uri fatale civilizației umane însăși. Soarta a făcut ca viitorul rege peste o țară latină să nu fi participat nici cu sufletul la pasiunile pornite către umilirea și distrugerea Franciei imperiale, cu a cărei aprobare Carol I-iu putuse stăpâni pe malurile Dunării asupra unui popor pe care nimic nu-l putea face să uite caracterul său de rasă și toate datoriile ce se desfac dintr'însul.

După cinci ani de studii gimnasiale făcute în bune condiții, care dădură bazele solide ale unei culturi generale necesare oricărui domnitor modern, prințul Ferdinand intră în viața publică la 1885, urmând tradiția părintelui său, ca ofițer în garda prusiană, pentru a trece îndată la școala militară din Cassel. După doi ani de practică la regiment, el își făcea apoi studiile universitare la Tübingen și la Lipsca (1887), ascultând pe profesorii de istorie, dreptul ginților și dreptul roman, de economie politică și finanțe.

Intre acei cari au avut înfluență asupra lui în cea d'întâiu Universitate se pot însemna: Schonberg, de economie politică, spirit democratic, von Martitz, de drept administrativ, Kugler, istoricul cruciatelor, Romelin, de statistică, Wach, de drept penal, Friedberg, de drept canonic, istoricul de școală veche Mauernbrecher și celebrul filozof Wundt.

Pe acel timp Universitatea germană, și la Berlin, păstra acel caracter de obiectivitate științifică, dar și de cult pentru un ideal uman pe care iubirea pentru propria națiune poate să-l covârșească, dar nu trebuie să-l întunece, ce a fost marea ei glorie și a atras către dânsa,nu numai pentru o învățătură de specialitate, dar pentru o inobilare și îmbogățire a sufletului, studenți din toate țările, și din acelea unde stăpânia alt spirit decât cel german. Era atunci în școala înaltă ca și în știință, în literatură, o admirabilă putere de a înțelege viața oricărui popor, de a-i admite fireștile tendinți, de a se încălzi sincer de o luptă ale cării motive erau adânc urmărite și cu simpatie înțelese. Doctrina lui Treitschke, cu îndumnezeirea Statului și binecuvântarea actelor de violență pornite dela dânsul, în singurul lui interes, totdeauna sacro-sanct, nu avea răsunet — o spunem din propria experiență — în sufletele tineretului, și niciun profesor nu credea că trebuie să plece dela dânsa în lecțiile lui de istorie. Nicăiri mai mult decât în presa științifică germană nu putea să afle un autor străin o mai străbătătoare analiză a țesăturii intime din care se alcătuia lucrarea lui. Iar bolnavele concepții ale lui Nietzsche, dușman al creștinismului pentru blândeța lui și batjocoritor al toleranței și compătimirii ca elemente de slăbiciune și inferioritate, aceste odioase teorii în care par a trăi vechile porniri păgâne ale Lituanienilor baltici și ale cruzilor prinți slavi dela Elba evului mediu, nu diformaseră inteligența, setoasă de adevăr, râvnitoare de teorii, a studențimii germane.

In acest orizont mai larg, luminat de razele ultime ale unei filozofii care, peste ruina sistemelor sale, a întărit și afinat cugetarea umană, și-a format Principele Ferdinand spiritul în așa chip încât între Dânsul și între Românii a căror tradiție culturală, veche de mai multe secole, e străină și de egoismul național și de violența mijloacelor de realizarea lui, să nu poată fi niciodată acel antagonism care împiedică fericita înțelegere în gânduri dintre un Suveran și un Popor.

Căci încă dela 1880 se încheiase actul care-i punea în perspectivă sarcina de a continua opera, dusă departe pe drumul consolidării de Stat, a marelui său unchiu, restabilitorul prin arme, la 1877, al independenței României și îndrumătorul poporului românesc către fireștile lui destine.

* * *

Spre a păstra contactul cu cetitorii și colaboratorii vechi ai „Universului Literar“ și spre a putea da posibilitate tinerelor talente să se manifeste, începînd cu numărul viitor vom publica o „Rubrica a Debutanților“.

15 Maiu 1848

Trufia maghiară persistând cu încăpățânare a precipitat pe 15 Maiu 1848 și nu puțin a contribuit la această precipitare schimbarea centrului de gravitate al influenței lui Szechényi către Kossuth. Acest 15 Maiu nu mai putea întârzia, căci tirania s'a izbit de hotărârea dârză a Românului de a resista cu orice preț și fatal s'a produs scânteia care a produs focul.

Nu trebue uitate în împrejurarea aceia, prețioasa contribuție pe care a dat-o la trezirea conștiinței ardelene foaia lui Barit, *Gazeta Transilvaniei,* apărută în Ianuarie 1839 și la care contribuia și Papiu Ilarian, protestul corpului profesoral din Blaj în frunte cu directorul Simion Crainic și proclamația lui Simion Bărnuț.

Atât în adunarea dela Dumineca Tomei cât și în cea dela 15 Maiu, sfatul lui Bărnuț a consfințit cel mai de samă moment al acestei revoluții, închegat în cele patru memorabile puncte votate de întreaga adunare.

Și în sângele care a curs neîntrerupt dela prima ciocnire dela Mihalț și până la 13 August anul următor s'au jertfit pentru marea cauză sfinții mucenici ai neamului: Balint, Bătrâneanu, Simonis, Vasile Pop.

Și ce frumoasă evocare cu prilejul acestei comemorări!... Cei trei comandanți: Avram Iancu, Axente și Bradu! Figurile din comitet: Bărnuț, Bălășescu Cipariu, Laurian Bran, Micaș și scumpele icoane din vremea aceia: mitropolitul Andrei Șaguna, nefericitul nostru istoric N. Bălcescu, Buteanu, Dobrici, Balint, Boieru!

Evocând acest mare moment istoric dela care începe trezirea conștiinței poporului român din Ardeal la drepturile lui și întreține nestinsă flacăra năzuințelor naționale devenite azi fapt împlinit, noi trebue să le dăm cinstirea cuvenită, salutându-le cel puțin cu aceste câteva rânduri.

V. B.

* * *

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 210 lei fiecare.

PAUL APPEL, rectorul Academiei din Paris

Amintirile unui Alsacian

Răsboiul din 1870

Auziam vorbindu-se împrejurul nostru de o afacere Hohenzellern în Spania. Nici la liceu, nici în familia mea nu i se dădea nici o importanță. Deodată în ziua de 20 Iulie se anunță declararea războiului Franței contra Prusiei.

Cuvântul „răsboiu" n'avea pentru mine decât o însemnătate luată din studiile mele de istorie și nu înțelegeam grozăvia lucrului.

Este de temut că pentru mulți oameni e la fel. Fratele mieu Carol, care fusese soldat și văzuse câmpul de luptă dela Magenta mă făcu să înțeleg ce era în adevăr răsboiul, arătându-mi toate suferințile pe care le produce.

La liceu, mare emoție; toți ardeau de un patriotism înfocat. Profesorul ne citia „Rinul german" de Musset, pe care-l găsiam destul de slab, „Luarea redutei" de Mérimée, care-mi plăcea mai mult. Cursurile încetară; n'au fost împărțire de premii. Orașul era într'o extremă agitație.

Se ridicară imense grămezi de pământ înaintea unor părți din zidul înconjurător și mi se lămuri că acestea trebuiau să ferească părțile slabe în contra artileriei prusiene, care era foarte de temut. Nu puteam să mă împiedic de a gândi că miniștrii noștri trebuiau să știe aceasta de mult timp și că era prea târziu să îndrepte lucrul după declararea răsboiului.

Se anunță că o flotilă cu tunuri va păzi Rinul. Drumul de fier aduse pe amiralul Exelmans, ofițerii și oamenii de echipagiu; el aducea în acelaș timp corăbiile demontate care trebuiau să fie reparate în grabă; un șantier fu deschis în afără de oraș aproape de Ill. Noi mergeam să vedem pe lucrători.

Și această operație mi se păru destul de întârziată. Seara mulțimea se grăbia pe Broglie pentru a auzi muzica militară; făceam să ne repete aria de operă bine cunoscută: „Nu, nu, niciodată în Franța, niciodată Englezul nu va domni", cântec foarte slab pe lângă „Wacht am Rhein" (paza pe Rin) pe care o cunoșteam.

Intr'o seară, muzica ni cântă Marsilieza, interzisă de Imperiu dela 1852. Eu o auziam pentru întâia dată. Inteleserăm că guvernul imperial voia să învieze vechiul spirit democratic, să facă să trăiască iar marile tradiții revoluționare, galvanizând națiunea.

Fuiu adânc mișcat și mama deveni cu totul palidă. Suflul mare al Patriei în pericol trecu peste noi. Un vânzător de lemne din Vosgi spusese înaintea mea, în aceiași zi: „Impăratul a violat jurământul său în 1852; un om care și-a violat jurământul va fi părăsit de D-zeu". Agitația creștea; soldații nou chemați, gărzile mobile convocate în grabă, rătăciau pe străzi fără ordin sigur și fără viață. Carol aduse acasă un om din Klingenthal, Friess, și-i dădu de mâncare.

Increderea reveni întreagă la vederea frumeasei armate din Africa, ce sosise cu Mac-Mahon. Zuavii, turcoșii, infanteria de linie, tăbărau pe metereze, pe povârnișuri, pe poligon; noi plecam, Stroebel, Butterlin și eu, dela o tabără la alta, admirînd ținuta oamenilor.

Erau mirați că se așezau sub corturi mici, strimte și joase, când casele orașului erau acolo, gata să-i primească cu dragoste.

Ne întâlnirăm cu Leblois, care-și exprimă teama că generali obișnuiți cu războiul din Algeria să nu fie gata să manevreze contra unui organism așa de temut ca marele stat-major prusian. Treceam astfel dela încredere la îngrijorare.

Intr'o seară, la sfârșitul lunei Iulie, după masă, pe o căldură înăbușitoare, lectura îmi fu întreruptă de o explozie violentă. Știuiu a doua zi că Badesii, temându-se de un atac brusc, făcuseră să sară — din partea lor — podișul cotit al podului de drum de fier depe Rin. Mi se spuse că făcuseră să sară în aer podurile de pe marele râu al Badenului, la Kintzig. Germanii credeau că Franța, declarînd răsboiul, ar urma tradițiile lui Napoleon I, și ar face un atac imediat asupra Germaniei de Apus și Miazăzi, înainte de a fi făcută concentrarea trupelor. Podul de vase pe Rin, la Kehl, fusese stricat de pionierii noștri fără arme. Văd încă pe acești oameni bravi întorcându-se din expediția lor, cu brațele în jos, cântând: „Trei rațe desfăcându-și aripile", etc.

Apoi, deodată, în seara de 4 August, aflarăm surpriza dela Wissembourg, moartea generalului Douay, respingerea unui mic corp francez. Orașul luă un aspect sinistru. Atunci sosiră primii răniți. Acei pe care-i zăriu eu erau aduși dela gară la spital, într'un omnibus, unde se vedeau oameni însângerați pe bănci. Voiu avea totdeauna înaintea ochilor imaginea unui vânător rănit la piept, curgîndu-i sângele pe piept. Se zice: „Aceasta e o surpriză, cum fatal se întîmplă la răsboiu; Mac-Mahon va îndrepta răul, el a plecat cu toată armata în nordul Rinului de jos. In ziua de 6 August, Joi, sgomotul se răspândi că o mare bătălie începuse la Froschwiller; că Mac-Mahon era învingător, și că arunca pe Germani în Rin. Dar, seara, sosiră cei dintâi fugari din armata franceză. Eram în piața armelor, astăzi piața Kléber, când văd un biet soldat, sfârșit de oboseală, care se îndreaptă spre arcade. Un civil care ieșia dintr'un magazin din piață, își luă pușca, constată că era descărcată, apoi, adresându-se soldatului: „Vrei să fugi? un soldat francez nu fuge: — Erau prea mulți", zise soldatul, continuându-și drumul. Era urmat de resturile aripii drepte al armatei lui Mac-Mahon, vânători, zuavi, turcoși cu pușca de curea, pe cai găsiți fără stăpân.

Un grup de acești turcoși duceau drapelul trăgătorilor din al II-lea pe care-l scăpaseră.

Ei îl dădură ofițerului de serviciu în colțul pieței armelor; ofițerul îl desfășură la una din ferestrele comandamentului pieții. Noi salutarăm plângând.

Fratele mieu, Carol, se întoarse în oraș seara cu ultim[illegible] tren care a venit dela Obernai la [illegible]rasbourg. Asistase la o mare bătălie la Heidenkopf; toată ziua auzise tunul, aflase dezastrul: alerga în Strasbourg-ul amenințat.

Noaptea sosia; se auzi bătînd semnalul de alarmă; orașul era în groază. Podiștile fură ridicate;

le lăsară în jos a doua zi, ca să intre fugarii, cavaleria germană urmăria pe Francezii. In aceiaşi zi, Strasbourg-ul era pus în stare de asediu. Germanii încercară o lovitură care nu reuşi. Se chemară voluntari ca să ajute serviciile crucii roşii pe câmpul de luptă ; fratele mieu plecă, şi lipsi două zile.

Oraşul se pregătia de apărare. Garnizoana cuprindea un singur regiment de infanterie complect : 87 venit din Belfort prea târziu pentru luptă ; artileria pieţii, depoul pionierilor, câţi-va marinari cari trebuiau să formeze flota Rinului şi cari erau soldaţi excelenţi. Venia în urmă garda mobilă complect neexperimentată, garda naţională, un regiment şi un escadron de marş : aceste două elemente din urmă, formate de fugari, aveau o moralitate mediocră. Văzuiu într'o zi ieşirea regimentului de marş ; îmi făcu foarte rea impresie. Oamenii, femeile, copiii, catolicii, protestanţii, evreii cereau să reziste pînă la capăt. Se formară două companii de voluntari : compania liberă şi compania franctirorilor. Aceasta din urmă era comandată de profesorul Liès-Bodard, dela Facultatea de ştiinţe : fratele mieu se înrolă în ea. Mie îmi părea rău că vârsta nu-mi permite să fac la fel.

Mai multe zile trecură cu preparaţii din amândouă părţile ; oraşul era împresurat de un corp de armată sub ordinele generalului Werder ; bateriile germane fură stabilite pe înălţimile care dominau piaţa. La 14 seara, ca o bătae de joc pentru ziua Impăratului francezilori, duşmanii începură bombardamentul. Noi eram liniştiţi la noi la al doilea etaj, în strada Dogarilor, mama şi cu mine, când auzirăm primele exploziuni.

Mama mă trimise în etajul de jos în colţul străzii Dogarilor şi a străzii Ail, la vecinii noştri Fritoch; vorbiam cu ei, când un obuz, urmând strada Ail, pătrunse în etajul întâiu al casei din faţă, unde isbucni cu un sgomot teribil. După această emoţie auzirăm alte explozii mai depărtate, apoi ne întoarserăm la noi. A doua zi, luarăm precauţiunile recomandate de un afiş ; poloboace pline cu apă fură puse în toate etajele casei şi ferestrele astupate cu saltele: stabilirăm o adevărată tabără în etajul de jos, în podul transformat în dormitor ; In toate nopţile erau acolo mama mea, Carol, sora mea, care era în trecere la Strasbourg cu băietaşul ei, servitoarea Caterina, un ofiţer Griset, prietenul fratelui meu şi eu. Fratele meu şi Griset dispăreau toată ziua pentru serviciu, se întorceau seara şi adese ori făceam cu Griset o partidă de dame înainte de ora somnului. La 18 avu loc un nou bombardament, mai violent decât cel dintâiu: Germanii trăgeau în mod hotărît asupra oraşului, ca să silească populaţia să ceară o capitulare, pe care de altfel n'o voia cu nici un preţ. Burghezi inofensivi, femei, copii, fură omorîţi sau răniţi.

Mi se povesti că un obuz explodase în odaia unei mânăstiri de maici, ocupată de unsprezece orfane, care fuseseră omorîte, sau grav rănite. Cetătuia franceză, ca răsbunare, arse Kehl, ceeace aduse o protestare indignată, a comandantului german, care nu înţelegea să se răspundă violenţelor sale. Bombardamentul devenise regulat, tunul trăgea încontinuu ; noaptea se vedeau fitilurile aprnse ale bombelor germane descriind o spirală parabolică şi căzând în urmă pe case. Cartierul cel mai încercat era cartierul Petru, care fu încurând o grămadă de ruine fumegînde.

In fiecare zi, Stroebel, Butterlin şi eu străbăteam oraşul ca să vedem noi distrugeri şi să prindem veşti. Mama se îngrijia de ieşirile noastre, dar noi îi demonstram că pericolul era acelaş peste tot. Intr'o zi, Stroebel şi eu mergeam de-a-lungul meterezului aproape de poarta spitalului, loc relativ liniştit. Deodată, auzind şueratul unui obuz, avurăm timpul să ne refugiem după bârnele care proptiau o casă; proiectilul căzu pe meterez, fără să explodeze. Soldaţii din linie, de pază pe meterez, alergară numai decît să-l ridice, rîzînd. In altă zi ne încrucişarăm cu o targă care purta cadavrul unui lucrător dela terasamente ; era corpul unui brav lucrător care lucra la iezătura III, înaintea porţii Pescarilor. Ca să umple mai bine gropile, generalul pusese să facă o iezătură în râu : Germanii, ca s'o distrugă, o acoperiau mereu cu proiectele; dar comandamentul nostru pusese acolo lucrători civili, cari reparau stricăciunile pe măsură ce se făceau. Unul din aceşti lucrători fusese omorît. Mulţi alţii muriră la acel post ; ei îşi vedeau camarazii loviţi lângă ei; nu-şi opriau lucrul, susţinuţi de ideia datoriei.

Germanii aduceau o rafinare de necrezut în metodele lor de bombardare.

La început, când o bombă cădea pe o casă, cineva se urca numai decît ca să stingă începutul posibil al unui incendiu. Astfel, pe când mîncam într'o zi, mama şi eu către prânz, la etajul al doilea al casei noastre de pe strada Dogari-

PRIN ITALIA

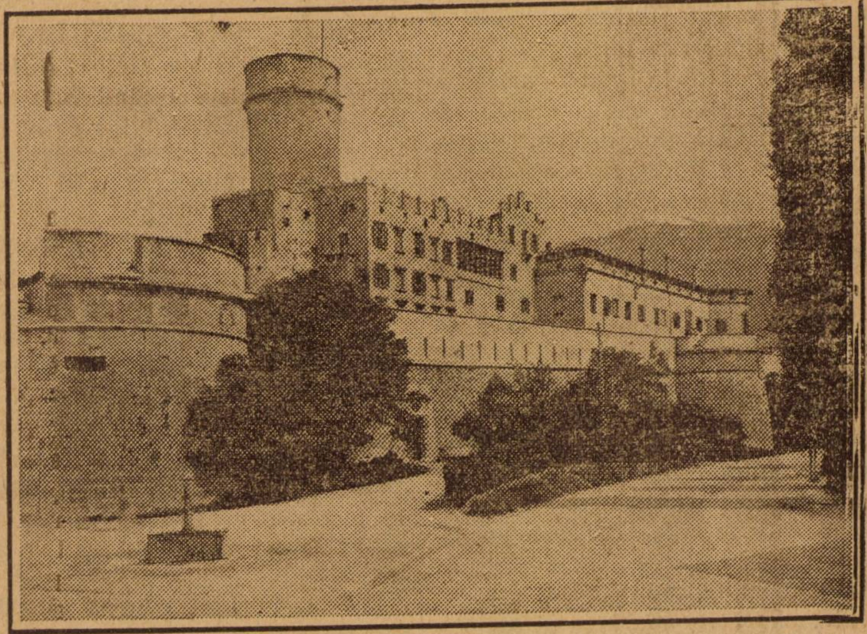

Castelul Del Buon Consiglio (Trento). O veche fortăreaţă. In acest Castel. în timpul răsboiului 1914 — 1918, a fost spânznrat Cezar Batisti deputat în Camera Austriacă

lor, auzim o explozie formidabilă în pod. Mă urcăiu fără întârziere; nu luase foc; podul era plin de fumul exploziei; o gaură enormă spărgea zidul din mijloc.

Mă coborîiu în grabă, netemîndu-mă să rămîn expus bombardării. Dar Germanii fuseseră vestiți că cineva se ducea să vadă imediat după exploadare; ei luară obișnuința de a trimite una după alta două bombe în acelaș loc. La început, ei omorîră astfel mai mulți cetățeni cari se repeziseră prea de vreme. In strada noastră, mai cu seamă, un obuz căzuse pe casa din colțul străzii Poumon: mai multe persoane se urcau să vadă, când un al doilea proiectil omorî una și răni două. De atunci, se luă obiceiul de a se aștepta a doua explozie și de a se urca pe urmă. Se luau astfel obiceiuri, se făceau reguli: atât e de adevărat că nu există primejdie regulată pe care omul să nu ajungă a o suporta.

In acest timp, un fel de nebunie cuprindea orașul; vești false erau răspândite, probabil de Germani: se anunțau victorii franceze, se vorbia de sosirea unui ajutor care venea să deblocheze piața. Văzuiu într'o zi o mulțime de bieți oameni îmbrîncindu-se la intrarea străzii, strigând într'un delir de veselie: „Ajutorul sosește, iată ajutorul“.

Un obuz, căzând în mijlocul lor, îi aduse la realitatea aspră.

Noi aveam ceeace trebuia pentru hrană: mama, amintindu-și sfaturile pe care le dădea tata pentru caz de asediu, făcuse provizii mari de ciocolată și de legume uscate. Pâinea nu crescu niciodată, pentru că orașul avea rezerve imense de făină destinate armatelor. Cît despre carne, se găsia la măcelărie excelentă carne de cai luată dela caii omorâți sau răniți de focul dușmanului. Avem pe conștiință că am făcut să mănînce carn e de aceasta pe bieții turcoși pe carei fratele meu îi aducea: calul le era oprit de religie; noi îi făceam să creadă că li se servea carne de vacă.

Marea greutate era să avem legume proaspete; eram siliți să nu lipsim pentru mult timp; câteodată, întorcîndu-se, fratele mieu aducea cartofi cu care și înțesase buzunarele.

Mama ne spunea glumind că niciodată nu avusem o poftă așa de mare.

(Va urma)

Zaharia Bârsan

Distinsa personalitate a lui Zaharia Bârsan am înțeles-o încă de acum 25 de ani când l-am cunoscut. Sărbătorirea lui e un act ca urmare logică a sacerdoțiului său în altarul Thaliei și al Melpomenei.

L-am cunoscut pe sărbătoritul de astăzi acum douăzeci și cinci de ani, cu prilejului turneului artistic al marelui nostru Nottara, care care venise pentru o singură reprezentație la Turnu-Severin.

Parc'a fost ieri.

Eram în ultimul an al liceului „Traian“. Directorul nostru dăduse poruncă, pe întreaga școală, că nimeni n'are voe să meargă la teatru.

Era concepția ciudată a celor mai buni dascăli de provincie de pe vremuri.

Maestrul Nottara juca, în „*Curierul de Lyon*“, pe Dubosc și pe Lesurques. Din trupă făceau parte și tinerii absolvenți de pe atunci Zaharia Bârsan și N. Grigorescu-Tuciu.

Cum era să pierd o reprezentație atâta de rară la Turnu-Severin, să scap un atât de minunat prilej de emoții estetice?

Am călcat consemnul. Directorul nostru venise și el la teatru. Avusesem însă grija să tipăresc o „*Inchinare*“ în versuri maestrului și să-i pregătesc un discurs admirativ. La căderea cortinei peste ultimul act, în aplausele și ovațiunile obștești, i-am vorbit maestrului, spunându-i că, dacă noi, școlarii liceului „Traian“, avem prilejul să ne bucurăm de fiorii adevăratei arte, aceasta o datorăm directorului nostru, care, înțelegător profundial culturii artistice, ne-a dat poruncă să nu lipsim dela această nobilă manifestare de teatru.

Directorul, era foarte încântat, — „dar de ce n'au venit și ceilalți?“

Incepuse să creadă și el că n'a interzis de când lumea școlarilor săi să meargă la teatru.

A doua zi, maestrul Nottara mi-a făcut cinstea să mă primească și atunci am avut bucuria să cunosc și pe Zaharia Bârsan, tânăr, plin de sănătate și încărcat de minunate daruri sufletești.

Am urmat trupa la Turnu-Măgurele cum era și firesc în expansiunea mea de atunci. Am jucat acolo, sub privirea maestrului Nottara și a sărbătoritului de azi, pe Lambert, un rol fără însemnătate din „*Curierul de Lyon*“. Eram în al șaptelea cer.

Spre toamnă, intrasem în Universitate. Cea dintâi grijă mi-a fost să-l revăd pe Zaharia Bârsan, pe care, după multe cercetări, l-am găsit în vechiul „Luvru“, stăpânind o cameră la mansardă.

Avea o figură inspirată. M'a îmbrățișat cu multă voe bună și nu s'a supărat că l-am turburat tocmai în clipa când prindea în vraja versului văpaia inspirării sale.

De-atuncea l-am văzut mereu, pe acest suflet de pribeag, tot atât de sincer și înflăcărat, după cum îl cunoscusem la Turnu-Severin.

Dar, dacă el slujește cu vrednicie în altarul Thaliei și al Melpomenei, — și dacă literatura lui e prețuită ca, — adevărata expresiune a unui suflet întraripat, nu acestea sunt singurele sale însușiri de laudă. El a știut să facă mai mult, să facă aceia ce alții deabia acum încep să înțeleagă că trebue înfăptuit: *apostolat românesc*.

Iată marea vrednicie a lui Zaharia Bârsan. Imprăștierea pretutindeni a geniului național, nu numai în zile de libertate, dar și în vremuri de cumpănă grea, el s'a străduit s'o facă în vremuri de suferință pentru frații noștri din Ardeal, după cum o face și astăzi în zilele de bucurie ale neamului.

Iată vrednicia lui. Am dreptate să cred și astăzi despre el, aceia ce-am crezut acum douăzeci și cinci de ani, — când mi se părea că am întâlnit un suflet, pe care-l cunoscusem mai de mult.

Să meargă înainte pe calea de până acum; e încă în puterea frumosului său talent.

Leontin Iliescu

A apărut și s'a pus în vânzare la toate librăriile din țară „Femeia cu două suflete“, piesă în trei acte de Ion Sân Giorgiu.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Debutanților de talent li se va răspunde prin scrisoare.

Coperta reprezintă o fotografie încă necunoscută a M. S. Regelui (Lămuriri la articolul respectiv din text.)

Cronica artistică

Aurel Băeşu

Puţini sunt pictorii tineri cari să fi cunoscut un renume aşa de timpuriu ca expozantul dela „Cartea Românească". Mai întâi la Iaşi unde a făcut cei dintâiu ani de Bele-Arte, şi apoi la Bucureşti, a câştigat repede inima unor iubitori de artă cari au văzut într'însul mult mai mult decât o simplă făgăduială.

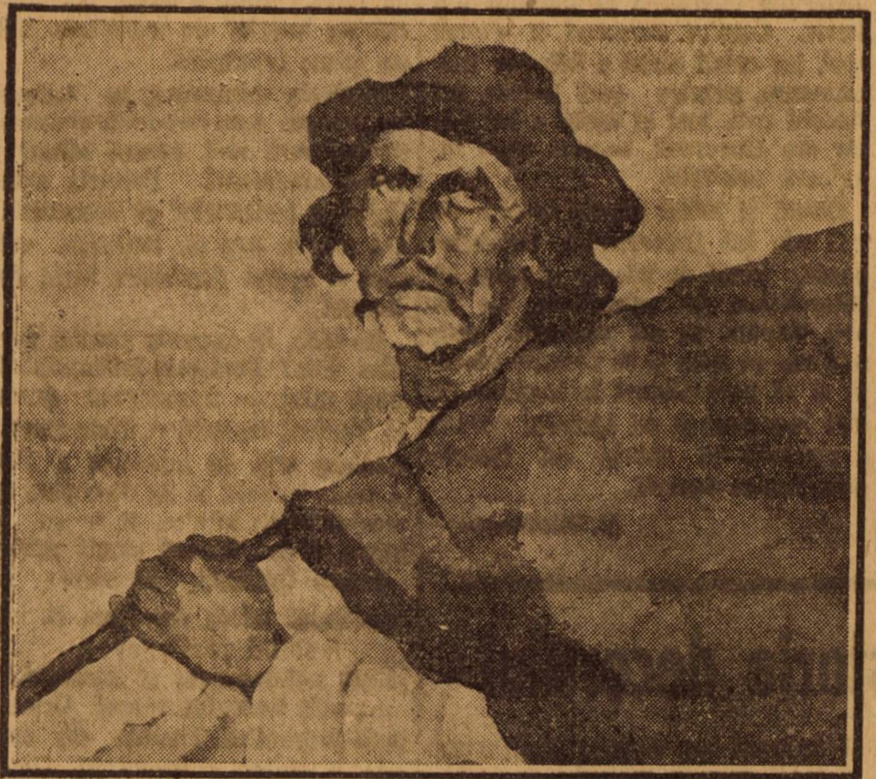

Tablou de Băeşu

Dela început a fost socotit ca un pictor călcând sănătos pe urma marelui Grigorescu şi neavând decât de câştigat cu fiecare an menit să treacă. Un început aşa de bun putea să fie ucigător. El era ameninţarea foarte serioasă a străduinţilor de care un artist niciodată nu trebue să se înstrăineze, şi care-i chezăşuesc progresul.

A trebuit să aibă Băeşu un prea puternic talent ca să nu-şi lase tinereţea uluită de admiratori şi să lupte cu le însuş, şi cu vitregile de care natura n'a fost dat să-l scutească.

Dar în lupta aceasta interioară tânărul pictor a pierdut zburdalnica lui voioşie de culoare, paleta s'a întunecat puţintel acordându-se dela sine cu tristeţea aceia preocupată a omului care-i silit prea de vreme să-şi cumpănească viaţa şi să se îndepărteze de tot ce inima în clocot ar fi putut să-i ceară.

Băeşu sufere în pânzele lui, în colorile lui, cum suferă în viaţa lui. Şi energia cu care penelul îi aşează pata pe tablou e poate sîngura izbucnire ce nu mai este în stare să şi-o înfrâneze şi în care-şi consumă o violenţă înăscută. Ca toţi sentimentalii cari au pudoarea sentimentelor lor, e aspru şi rece. Pasta lui e aproape uscată şi tonalităţile generale cântă în preajma cenuşiului rece.

Meşter în peisaje, dar parcă tot mai meşter în portrete. Aici unde pictura propriu zisă se îmbină şi trebue să se îmbine cu un element literar — psihologia personajului —, Băeşu pare mai în largul lui. Acele câteva capete de maici şi de ţărani, cum şi auto-portretul său, sunt lucrări ce-i dovedesc un progres de care trebue să se ţină seamă. Şi-acest progres dovedeşte încă odată temeinicia încrederii cu care a fost primit totdeauna.

* * *

Salonul umoriştilor

Mai bogat ca acel de anul trecut, mai variat şi mai de gust, Salonul umoriştilor deschis la Mozart arată caricatura noastră pornită bine spre drumul artei, săltată cu totul peste diletantismul ce părea că-i ameninţă începutul.

Pictori breslaşi, găsesc astăzi vrednic de paleta lor genul acesta pe care un poet al vremii îl intitulase cu suveran dispreţ „cumătru al gazetăriei", neştiindu-i sau uitându-i cu dinadins acele calităţi specifice care-au ispitit atâtea şi-atâtea temperamente mari, dela creionul măestru al lui Honoré Daumier până la penelul genialului Leonardo da Vinci.

Perseverenţa lui Iorgulescu, Anestin şi-a lui Ionescu Sin — acesta din urmă premiat meritos al salonului oficial,—şi ivirea lui Virgil Condoiu — un neştiut, dar valoros element,—dovedesc cele spuse mai sus. Restul expozanţilor, afară de unul singur, aduce contribuţie frumoasă la reuşita salonului. Siluetele fragile şi elegante din pastelurile lui Gruia, şarja incisivă şi schematică a lui Gic, câteva portrete de Iordache — în evident progres — şi capetele stilizate până la geometrie ale d-lui Kapralik alcătuesc lângă cei dintâi expozanţi un tot simpatic şi bine menţinut în cadrul umorului, un umor care n'a ajuns încă la o formulă specific românească — e drept —, dar care-i caută drumul încetişor şi sigur, căutând să învingă, aşa cum e firesc, cele dintâiu greutăţi ale deschiderei drumului nou.

Victor Ion Popa

Răscolind amintirile

Delavrancea critic de artă

Multă vreme Delavrancea a făcut critică de artă pentru el, pentru propria-i mulţumire sufletească, fără să-şi împărtăşească părerile în direcţia aceasta decât unui cerc restrâns de prieteni şi s'a stăpânit s'o facă până ce, pare-mi-se prin 1890, o seamă de pictori şi sculptori cari tocmai expuneau colectiv la Ateneu, l-au scos din rezervă cu insistenţele lor şi, după ce-i refuzase de câteva ori hotărât, a primit în sfârşit să-i satisfacă şi aşa au apărut *Saloanele* lui, rămase până azi modele de critică de artă dreaptă şi competentă.

Când artiştii cari stăruiau să le judece opera, l-au hotărât, Delavrancea a pus o singură condiţie: să nu se supere nimeni de aprecierile lui, fiind-că el va căuta să fie drept, să nu ţină seamă nici de prietenii, nici de consacrări. S'a întâmplat însă că a fost aşa de drept, în cât a indispus cam pe mulţi; i-a indispus însă temporar, căci, după trecere de câte-va zile numai, toţi nemulţumiţii au fost împăcaţi, convinşi că au fost judecaţi aspru, dar drept, ceia ce nu puţin a contribuit la autoamendarea greşelilor lor.

Apariţia acestor *Saloane* a stârnit ca niciodată o vâlvă neaşteptată printre cei ce urmăriau atunci manifestările noastre de artă şi a făcut în vremea aceia dovada pregătirii autorului în direcţia aceasta.

Aşa au trecut sub judecata condeiului său: Andreescu, Grigorescu şi Aman, cele trei mari coloane pe cari în prima linie se razimă temeinic templul artei româneşti; Lukian, Alpar, Mircea, Verona şi Vermont pe cari îi avea în mare stimă; vre-o câţi-va alţii încă şi cei doi sculptori reputaţi în vremea aceia: Valbudea şi Georgescu, cel d'intâiu autor al vestitelor lucrări *Mihail Nebunul* care a avut menţiune onorabilă la Salonul din Paris, *Copilul dormind* şi *Fiorul apei*, iar celalt autor a câtor-va monumente, printre cari statuia lui Asachi dela Iaşi şi aceia a lui Lazăr din Bucureşti, aceasta mult inferioară celeilalte.

Citind şi astăzi aceste cronici de artă ale lui Delavrancea, impresionante, pline de adevăr şi pare că chiar acum de actualitate, nu te poţi stăpâni să nu recunoşti marele dar ce avea şi în direcţia aceasta şi să nu-l alături la multele pe cari le-a avut şi cu ajutorul cărora a strălucit în scurta lui trecere prin lumea aceasta.

V. Bilciurescu

Câte ceva din istoria decorului

Marea mişcare teatrală accentuată în ultimii ani la noi a premenit înainte de toate vechile sisteme de decoruri, aducându-le în loc altele, dacă nu mai valoroase, cel puţin mai apropiate mentalităţii şi nervilor noştri. Adeseori noutatea a fost exagerată, alteori, ea s'a mărginit la o reeditare a lucrului făcut altundeva de altcineva şi de cele mai multe ori a fost rezultatul unei savante compilări, oarecum localizate după date venite de peste hotar. O linie definită, o teorie urmată orbeşte n'am avut şi poate că nu vom avea. Exemplul străinătăţii poate să dea în privinţa asta învăţături lecuitoare. Montarea şi decorul trebuesc adaptate operei însăşi. Incercarea de încorsetare a operei în anume principii de plastică a scenei a adus la căderea rapidă a tuturor curentelor. Şi multe sunt la număr aceste ciudate încercări de reformă izbucnite totdeauna din satul unui vechiu sistem, din dorul premenirii şi din vrerea dârză de stăpânire a lucrurilor bune pe care fiecare încercare căzută le-a lăsat în urma ei, vrând nevrând.

Aşa dela vremea când Mahelot şi Laurent au făcut cel dintâiu pas înainte, făcând decoruri succesive pentru piesele lui Molière, Rotrou şi Hardy, fie la Hotel de Bourgogne, fie la Comedia Franceză, şi până astăzi, arta decorului a făcut progrese cu adevărat minunate. Este adevărat că, între timp, un formidabil ajutor i s'a adăogat teatrului prin întrebuinţarea electricităţii, dar, chiar înainte de asta, decoraţia scenică ajunsese să câştige concursul de care nu se poate să se mai lipsească niciodată, concursul pictorului de meserie, acel chemat să aranjeze plastic şi să completeze spectacolul alături de organismul literar al autorului şi de organismul dramatic al actorilor. Van Loo, Servadoni, Boucher şi Fragonard au fost printre cei dintâiu pictori cari au servit teatrului. Epoca aceasta durează până la 1877, când Antoine, mare regisor francez şi de sigur punctul de plecare al întregii mişcări actuale, începe lupta pentru întronarea adevăratului decor. In Teatrul Liber şi apoi la Odeon, Antoine se mulţumeşte să lucreze cu mici meşteşugari, dibaci în perspectivă şi buni copietori ai documentelor istorice, şi puţin îl interesează sforţările uriaşe ale lui Eduard Manet şi Claude Monet, şefii impresionismului în pictură, cari căutau să afle tainele luminii. Acest mare drag de adevăr l-a dus pe Antoine până la exagerări nefolositoare, cum a fost în piesa „Les Bouchers" de Icres, unde a adus pe scenă într'un interior de măcelărie, hălci de carne proaspătă.

Fantezia decorativă se înăbuşia în cerinţa asta de adevăr absolut, şi simbolismul nou născut atunci se vedea ameninţat. Precizia arheologică a costumelor şi decorurile se bat cap în cap cu ficţiunea esenţială a operei dramatice scria Jean Jossuel.

In 1890, în numele poeziei se ridică Paul Fort, care înfiinţează Teatrul mixt — transformat curând în Teatrul de artă —, unde avea să înceteze arta de iniţiativă a vieţii, şi unde trebuia să se descopere miracolul vieţii zilnice, şi senzul lui tainic. Teoreticianul noii mişcări Pierre Quillard. El scrie: Naturalismul adecă scoaterea la iveala faptului particular, a întâmplării neînsemnate şi accidental e potrivnic teatrului însuşi. Orice operă dramatică, înainte de orice, este o sinteză: Prometeu, Oreste, Oedip, Hamlet, Don Juan sunt făpturi omeneşti generale în care se încarnează, cu o extraordinară tărie, cutare ori cutare pasiune. Poetul le-a însufleţit cu o viaţă supranaturală, le-a creat prin puterea vorbirei şi ele brăzdează lumea ca nişte pelerini ai veşniciei. Imbracă-le în zdrenţe, vor fi tot regi, dacă aşa i-a încununat Eschil şi Shakespeare şi purpura care lipseşte de pe umeri va înflori din vers. Pânzele ridicule se schimbă în arhitecturi de vis, dacă poetul ăsta va vrea să sugereze. Cuvântul creiază decorul. Decorul dar va trebui să fie o pură ficţiune ornamentală care să completeze iluzia prin colori şi linii potrivite cu drama. Numai atunci dar teatrul va fi acela ce trebue să fie: un pretext de visare.

Cu ivirea acestui manifest, pictorul este rechemat să-şi dea contribuţia în teatru şi rămâne, stabilit definitiv ca o necesitate de neînlăturat.

G. A. H.

Cronică dramatică

Teatrul Naţional: UN JOC PERICULOS de Strindberg. MATEI BOERUL de Dan şi Sfetescu.

Actuĭ lui Strindberg, frumos montat de d-nii Soare şi Cornescu, e una din cele maĭ blajine lucrări ale crâncenului misoghin scandinav. Un soţ naiv, o soţie pătimaşă şi inconştientă, un bătrân cinic şi un prieten tânăr, trist, răscolit de dorinţi cari îl tălăzuesc între rău şi între bine, adunaţi toţi sub acelaş acoperământ, iată punctul de plecare al acelui joc periculos în care femeia vrea să iubească şi să fie iubită; iar tânăruluĭ îi scapă voinţa aprigă sub crâncena povară de dor, îndelung înăbuşit. Dar o singură clipă de beţie complectă e prea de-ajuns să sfarme vraja. Amantul şi amanta au ajuns numai decât bărbat şi femeie, deci egoişti şi răĭ. Cearta începe după înţelegere, ura începe după iubire. Soţul, care-şi pleacă fruntea şi le cere hotărârea definitivă îşi regăseşte femeia singură cântând la pian aceiaş romanţă, acelaş început de dor neîmplinit ca şi la ridicarea cortinei: amantul fugise ca şi în trecut, ca'n totdeauna, în clipa când încetase să mai fie amant.

O minunată creaţie a făcut d. *Morţun* din rolul micuţ al cinicului socru. In cadrul piesei d-nii Atanasescu şi Vraca. D-ra Puia Ionescu a luptat cu însuşiri frumoase să biruiască rolul nespus de greu al femeiĭ.

* * *

„Mitu Boerul" poate că nu-i fixarea definitivă a îmbogăţitului de războiu, după cum se aude că s'a pus de către membrii comitetului de lectură. In orice caz e o comedie plăcută prin şarja egal menţinută pe de-a lungul celor treĭ acte cam uşuratecă poate, cam fără prea mult gust pe-alocuri, dar oricum o piesă hazlie şi cu destulă cădere să aibă trecere în ochii unui anumit public.

Interpretarea a fost la înălţimea piesei. D. Antonescu a avut să lupte cu greul monoloagelor pe care autorii au ţinut să le reîntroneze în piesa modernă, iar d. Manu a avut o ivire în scenă de mare şi meritat succes.

Piesa a fost pusă în scenă de d. Petrescu.

Un oraş frances puţin cunoscut:

Clermont Ferrand

de N. IORGA

Un cerc de vulcanĭ stinşi cu gurile goale, pe care le scormonesc cazmalele pentru piatra neagră de construcţie, cu coastele acoperite de buruiană aspră ca părul de cal din care, primăvara, ţîşneşte o floare stearpă, de câteva zile, prin desişul de perie al căreia zac răsturnaţi de mii de ani, cum au căzut din zvîcnirile tragice ale preistoriei, bolovani eraticĭ. Aiurea, în vechea lavă peste care s'a aşternut pământul putreziciunilor milenare s'au înfipt rădăcinile sucite ale pădurii de brazi, cu trunchiurile roşcate şi frunza veşnică, şi cete de mistreţi se zbeguiesc prin adîncimile nestrăbătute.

Dacă n'ar fi o întreagă lume omenească găzduită aici de două miĭ de ani şi mai bine în formă organisată şi civilisată, fără a mai pomeni pe întâii fii ai rasei ascunşi prin scorburile de lavă, ar fi cel mai caracteristic peisagiu de împietrită închegare a chinurilor pământului ce se aşeza.

Pe o muche dreaptă de-asupra tăieturii în care se strecură un torent de munte, gâlgîindu-şi apa clară, pe o catapeteasmă de linişte vechĭ Galĭ aĭ lui Vercingetorix îşi aveau capitala, Gergovia, şi acolo s'a petrecut ultima luptă isprăvită cu zugrumarea libertăţii celtice. De aici a rămas trainica amintire a dîrzului şef războinic, ca un *genius loci*, pe care-l pomeneşte pe piaţa oraşului modern din vale, statuia de bronz în care el zboară spre luptă cu un coif de Arminiu pe pletele zburlite.

Nu ştiu ce săpături s'au făcut ori se vor face aici, dar pe cel mai mare din aceste *podiĭ, puys, poggio*, în italieneşte, *puig* în catalană), acela al căruĭ vîrf se înfăşoară în negurĭ dese, Puy du Dôme, un zeu peste toată această încremenire de piatră frământată, un Daunias, din care cuceritorii făcură o întrupare indigenă a luĭ Mercur. Sprintenuĭ zeu al comerţuluĭ înaripat se înfăţişează însă în tipul statuilor care-ĭ poartă numele chircit şi bărbos, noduros şi pătrat, amintind alte chemărĭ în altă mitologie. Acum el era însă un rob, şi alături i s'a pus un păzitor în zeitatea însăşi a Impăratuluĭ, *numen Augusti*. Piedestalul statuiĭ uneşte pe prins şi pe păzitor în aceiaşi invocare.

Pe muntele limpede, *Clermont*, prin opoziţie poate cu întunecatul munte din faţă, un oraş care poartă acest nume. Pe un loc îngust bilşugul de piatră tare, sumbră, i-a dat clădirĭ înnalte, umbroase, despărţite prin ulicioare ce se strecoară înguste, umede. De-asupra lor, veacul al XII-lea a aridicat biserica romană, dintr'o piatră maĭ clară, frumoasă zidire de o ciclopică tărie, simplă în registrele de jos ale arhitecturii sale, dar ţesută, sus, în arcade supt streşină, de a lungul turnurilor scunde, cu mosaice de piatră foarte variate, cu capricioase linii de teracotă încântătoare în palidu-i roz pe acest fond de cenuşie uniformitate.

De jur împrejur, reparate după sistemul care rîglîie piatra până la albeaţa primitivă sau păstrate cu patina lor seculară, interesantele ziduri romane se păstrează, îndoindu-şi uşor bolţile blînde, proptind legături netede fără sistemul scorburilor gotice adînci.

Dar secolul al XIII-lea a părăsit în margine vechiul edificiul religios care concentra viaţa sufletească a oraşului şi-a înfipt sus pe culmea bătută de vânturi, de-asupra criptei cu Maica Domnului de lemn, cu faţa de cărbune, temeliile unei zidiri gotice. Incepută de la altar şi de la galeriile laterale, ea a rămas multă vreme neisprăvită.

Numai când statuile sfinţilor din portale căzură sub ciocanele furioase ale revoluţionarilor, Viollet le Duc a adaus,—d[illegible] sistemul lui de contrafacere în[illegible]ăzneaţă, o fatadă.

Intunerecul pietrei, situaţia dominantă a locului salvează greşelile de gust şi seara, când am văzut-o întâiu imensa fațadă profilându-se pe severul cer înstelat era de o impresionantă măreție. Părea că și această întruchipare a răsărit din zbucnirile energiilor subterane, gata să escaladeze văzduhurile.

Finele linii ale pietrei dure dau o sprinteneală deosebită dungilor care se suie până la întunecata boltă ce seamănă a fi ușoară ca un zăbranic. Pe capitèle a înăvălit sculptura ornamentală, care dă scene de istorie sacră portalelor și sfinți răzleți firidelor. Unul din meșteri a pus numele său, Rodbertus, pe această migălită împodobire a puternicilor stîlpi. Peste severitatea lespezilor severe lumina soarelui aruncă un simbol de senină binecuvântare.

Avîntul vieții moderne a năvălit din ce în ce mai puternic asupra acestor aspre rămășițe de trecut, care se armonisează așa de bine cu cadrul naturii severe în ciuda viilor cătărate pe piatra de foc cu amintirile vânzolelilor supreme și a dărîmărilor de aventuri, dela Gergovia lui Vercingetorix până la altarul lui Mercur Daunias. Palate frumoase s'au alipit zidurilor negre încă în secolul al XVIII-lea și unul din ele, cu vesela curte înnaintea întreitelor fațade, cu eleganta-i scară și apartamentele măiestru împărțite, e azi Prefectura, unde ne-a primit cu atîta grație un înnalt funcționar, căruia nu-i e străin nimic din preocupările intelectuale ale vremii noastre.

Alte clădiri masive sînt ceva mai nouă. Pe locul nezidit s'a așternut una din cele mai frumoase pieți, păzită de statuia eroului gal și de aceia a viteazului napoleonian generalul Desaix. In alt edificiu s'a adăpostit o Universitate, căreia nu-i lipsește decît recunoașterea de Stat a Școlii superioare de drept foarte frecventată. Un încântător pavilion din epoca lui Ludovic al XVI-lea, păstrîndu-și cîteva mobile grațioase, servește Facultății de litere, și lecțiile pe care le face aici cu atîta talent și știință profesorul Bréhier unui grup restrîns, dar respectuos ascultător de tineri și tinere au în acest cadru ceva din atmosfera unei vremi cu mai mult răgaz și cu mai multă simțire decît a noastră. Armaturi prețioase sînt strînse într' un museu, în altul se păstrează tablouri și sculpturi care n'au numai valoarea unor documente artistice ale vieții locale.

Un teatru încăpător dă representații cu trupă permanentă și concerte cu sală plină. Și un mare avînt industrial a plecat dela imensa fabrică de cauciucuri a firmei Michelin, care însă a impestrițat coastele tragice cu semănătura coșmegelor pentru miile de lucrători, ridicule căsuțe de alb și roșu, care strică un întreg peisagiu de poesie geologică.

Ceva mai departe, în această țară cu mântuitoare surse subterane Royat desfășură de amîn două margenile unei șosele perfect întreținută, splendidele hotele și vilele cochete care așteaptă vîrtejul de activitate al verii.

Dar trecutul nu se poate desrădăcina și sînt îngrijiri pioase care-l păstrează. Curți de întunerec, prăvălii de umbră, zdrențuite fațade cu armele aristocrației moarte icoane biblice, fantesii de închipuire naivă, scări sucite înșiră pe panglica lor la fiecare rînd altă lature a sculpturii lor decorative, pe când ici și colo flori de azi aduc o izbucnire de viață și de veselie pe fondul trist al acestor rămășițe indestructibile.

Ceiace în Clermont e o raritate arheologică e însă în orașul alipit spre care suie răpede șoseaua—elementul dominant. Simfonia istorică se conservă întreagă pe „Muntele lui Ferdinand“ „Mont Ferrand“. Vechile fortificații ale „slobozieì“ medievale răsar din șanțurile năvălite de buruiană. In jurul bisericii gotice, se îngrămădesc zidirile negre pecetluite cu blasoane și înflorite cu capricii sculpturale.

Umbra pare a se furișa pe strădințele strîmte. Și Italienii lui Michelin, cari-și afișează reclamele socialiste în limba lor, regăsesc aice găoacea neagră a propriilor lor burgade în care evul mediu dăinuește stăruitor.

PRIN ITALIA

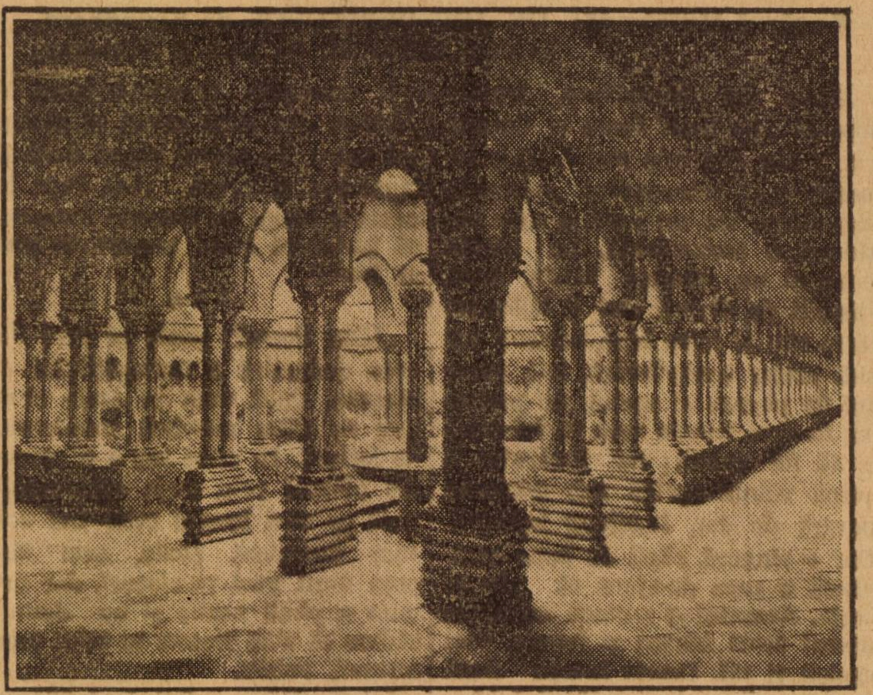

Mânăstirea Benedictinilor din Monreale
Arhitectură gotică Arabo-Normando

Mărunte

Librăria Stock din Paris scoate de câteva vreme o serie de cărțulii verzi, pe preț de un franc și jumătate, în care defilează alături de literați cu vază, biografii de popularizare ale marilor pictori francezi. Vre-o douăzeci de reproduceri curățele însoțesc un text mai totdeauna scris frumos și totdeauna de oameni pricepuți. La noi, pentru micul nostru cortegiu de pictori glorioși nu se face nimic în direcția asta. Alături de „Grigorescu“ al lui Vlăhuță epuizat și imposibil de reconstituit și de „Luchian“ al d-lui Cioflec, amândouă cărți prea scumpe pentru lumea care-ar trebui să le citească, nici o editură nu mai adăugă nimic. Pentru cimentarea unui viitor bun avem nevoie mai cu seamă de cunoașterea și de iubirea trecutului, mai ales când acest trecut își are merite atâta de frumoase. Alături de desgroparea artei noastre anonime, și alături de încurajarea atâta de inimoasă a elementelor în viață, se cuvine și celor cari au făcut începuturile grele, singura cinste ce li se mai poate face.

*

Ciclul de conferințe organizat anul acesta de Sindicatul Artelor Frumoase își va avea, în anul viitor o urmare foarte interesantă și foarte bine venită. Toate conferințele se vor ocupa de personalitatea lui Grigorescu și vor tinde să fixeze definitiv în cadrul istoriei marea figură a plasticei românești.

Inițiativa aceasta inimoasă face cinste pictorilor dela care a pornit. Ea mărturisește începutul acela de sălășluire a respectului pentru trecut care-i obârșia cuminției și a cinstirei de sine, formă de credință necesară orișicărei arte.

*

Pentru zidirea palatului ei, tovărășia artiștilor plastici, Sindicatul, a început să vândă în locul obișnuitelor biletele — zise cărămizi —, reproduceri litografice, mici tablouașe după lucrări în alb-negru ale pictorilor noștri mai de seamă. Și, când o simplă carte poștală cu o insipidă mutră de amorez cinematografic se vinde cu patru ori cinci lei, prețul de zece lei pus de Sindicat pe tablouașele lui este modest și îmbietor.

*

A trebuit o intervenție energică și foarte de sus ca un domn hapsân să nu lase în stradă pentru totdeauna acea frumoasă și tinerească înjghebare artistică numită „Academia liberă de sculptură și pictură“. Eroismul tinerilor ei conducători a fost îndeajuns răsplătit prin recunoașterea oficială, oarecum, drepturilor la viață pe care și le-a căpătat Academia, cu munca ei stăruitoare. E bine că din când în când, în vremuri de astea așa de grele pentru cei ce nu-și cântăresc inima cu arginți, se mai găsește câte un om care să înțeleagă și să aline cu mâni bune obraji nevinovați pălmuiți pe nedrept.

*

Moartea așa de dureroasă a Eleonorei Duse, incomparabila meșteră a veacului, n'a fost se vede să rămâe fără folos. Nepăsarea uimitor de ciudată a oficialității față de mica dorință a Dusei — care și-a visat un teatru cu elanuri tinerești, până în clipa când a închis ochii în sărăcuță odae a hotelului din Pittsburg — a fost zguduită de catastrofă. Surghiunul nevoit al Dusei nu trebuia, nu putea să se mai repete. Și așa astăzi, a doua mare personalitate a Teatrului Italienesc actual a putut să-și afle sprijin neprecupețit. Pirandello, autor, director de tatru și regizor, prăznuește amintirea uriașei umbre în inima Italiei în localul noului său Teatru de artă, pornit pe aceiaș cărărue de artă proaspătă pe care-l visa, aceea care s'a stins acum un an.

CARȚI ȘI REVISTE

A. VLAHUȚĂ: *„Amurg și zori“* (Edit. Cartea Românească). — Sunt minunate articole scrise în timpul și după marele răsboiu și publicate prin „Flacăra“, „Drum Drept“, „Neamul Românesc“, iar cele mai multe în ziarul „Dacia“. Titlul e simbolic: *amurgul* — e potolirea dorului de cucerire întrupat în amenințătorul „Deutschland über alles“; *zorii* — sunt ai noii vieți întemeiată, nu pe forță și ură, ci pe dreptate și dragoste, care trebuiau să triumfe.

Cu câtă îndreptățită revoltă scrie Vlahuță în privința devastării de către dușmani a casei dela Câmpina a pictorului Grigorescu, în care erau adunate comori de artă și unde toate, ziduri și lucruri, păstrau incrustat în ele sufletul senin al marelui artist: „Au venit Nemții — scrie el —. Câtă groază în aceste trei vorbe! Li s'a spus cine a fost Grigorescu. Li s'a arătat că atelierul pictorului e menționat și în „Baedeker“-ul lor. Toate au fost în zadar. Acei cari-și adăpostiau caii în bisericile noastre, acei cari-și făceau o voluptate din devastarea caselor și profanarea altarelor, nu puteau întâmpina decât cu răutate batjocoritoare implorările ființei duioase ce părea că nu mai trăește pe pământ decât pentru paza acelui sanctuar. Nici o crutare pentru casă, nici o considerație pentru văduva marelui artist, al cărei suflet palpita îndurerat în lucrurile lui batjocorite.

Pentru cel care, în timpurile grele ale răsboiului, la Iași, a întreținut flacăra conștiinței naționale, pentru N. Iorga, găsește câteva fraze sintetice: „Pentru noi acest nume, scump tuturor știutorilor de carte, este și un simbol. Un simbol al fecundității pământului și sufletului românesc. El ne vorbește în fiecare zi despre uriașele energii ascunse ale neamului nostru.“

Cunoscător adânc al sufletului țăranului român, Vlahuță mustră pe eroii cari ar vroi să vorbească toată lumea de vitejiile lor, cum a fost cazul cu sergentul cu piciorul amputat, care își expunea decorațiile și obrazul sulemenit privirii tuturora, pe trotuarele Iașilor... Adevăratul țăran român nu face aceasta: el e simplu și modest.

...Paginile acestea și-au ajuns scopul lor atunci când au fost scrise. Au fost un îndreptar. Totuși, ele și astăzi au o deosebită însemnătate. Pana de neîntrecut scriitor a lui Vlahuță le-a dat farmec nebănuit. Se desprinde, din fiecare rând, acelaș suflet plin de curată dragoste de neam, pe care l-am întâlnit în „România Pitorească“ și „Din trecutul nostru“. Vlahuță e aici întreg: cu nestrămutată credință în căderea imperialismului german și în triumful cauzei noastre sfinte, iubitor al țăranului la a cărui ridicare s'a gândit o viață întreagă, înțelegător al celor obidiți și bun până la înduioșare.

Cartea, împrospătând memoria atât a vremilor grele și totuși mărețe prin care am trecut, cât și a bunului Vlahuță uitat prea de vreme, este de două ori binevenită.

*

PETRE V. HANEȘ: *„Studii literare“* (-dit. „Universala“). — Neobosit cercetător al trecutului nostru literar, d. *Petre V. Haneș* ne dă, în acest volum, interesante pagini despre Basarabeanul Al. Mateevici, Kogălniceanu, Bolintineanu, Ion Ghica și Asachi. Autorul a făcut o faptă bună solicitând puțină atenție din partea noastră pentru preotul Mateevici, acest îndrăgostit de literatura și limba românească el însuși traducător (din Puskin mai ales) și versificator. Căci, dacă scrierile sale nu sunt atât de interesante din punct de vedere estetic, ele au contribuit totuși la redeșteptarea spiritului românesc în Basarabia, sub pravoslavnica stăpânire rusească. Odată chiar, Mateevici a reușit să dea o odă *„Limba noastră“*, superioară cunoscutei „Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim“ a lui Gh. Sion. Sunt, la Mateevici, accente puternice și naturale. Iată câteva strofe caracteristice:

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roiu de fulgere ce spintec
Nouri negri, zări albastre.
Limba noastră-i graiul pânii
Când de vânt se mișcă vara...
In vestirea ei bătrânii
Cu sudori sfințit-au țara.
Limba noastră-i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor, țăranii.

E, într'adevăr, o poezie ce trebue reținută. Ea a răsărit „nu numai dintr'un suflet destul de bogat și de impresionabil ca al lui Mateevici, ci din milioane de suflete care simțiau de un veac și nu puteau spune, se frământau de o simțire neînțeleasă și-și așteptau profetul ca să le-o formuleze artistic“.

Luminoase sunt constatările și informațiile cu privire la tineretea lui Kogălniceanu. Incă de timpuriu, el a lăsat să se întrevadă adânca dragoste de trecut și de cultura specific românească, pentru înălțarea căreia a luptat neîntrerupt. Il vedem pe Kogălniceanu în diferite situații, ca director de teatru, ca luptător în revoluția dela 1848, ca avocat și funcționar, păstrându-și însă, întotdeauna, caracteristicile covârșitoarei sale personalități.

Recunoscând că poezia lui Bolintineanu nu prezintă un deosebit interes, — e lipsită de inspirație adâncă și, ca ritm, e monotonă, — d. Haneș stărue asupra prozei sale: romanele „Manoil“, „Elena“ și descrierile de călătorie. Intr'adevăr, scrierile în proză ale lui Bolintineanu sunt superioare superficialelor sale versuri. Versurile cer o cu totul altă technică și încordare. Nu trebue totuși să exagerăm valoarea celor două romane dela începutul acestui gen literar la noi.

Asupra „Convorbirilor economice“ ale lui Ion Ghica și „Nuvelelor istorice“ ale lui Gh. Asachi, autorul, cu bună dreptate, însistă. Primele, scrise în formă dialogată și presărate cu plăcute istorisiri, au un netăgăduit farmec literar. Celelalte însă — „Nuvelele istorice“ —, n'au fost scrise cu gândul de a produce încântare estetică, ci de a reda istoria într'o formă atractivă.

In această nouă lumină trebuesc văzute bucățile pe care Asachi le-a întitulat, în lipsă de alt termen, „nuvele“.

Prin lămuririle și bogăția informativă a acestor studii, d. Petre V. Haneș a făcut un real serviciu istoriei.

Mișcarea literară în străinătate

O privire asupra literaturii franceze celei mai noui

„Originalitate și individualism în producția literară“ sunt astăzi cuvinte de ordine în Franța. Zadarnic ai voi să cauți grupări, școale, cum au fost în vremea lor Parnasul, Naturalismul, Simbolismul. Deasemenea nu se mai găsește nici o revistă care să tindă a uni pe scriitori cu aceeaș direcție limpede fixată, cum era cazul înainte de răsboiu cu „Mercure de France“, „Revue blanche“, „Ermitage“ ori „Nouvelle Revue française“. Toate revistele importante s'au transformat acum în colecții estetice, antologii lunare.

Tot odată trebue constatată ruperea unității spirituale, care stăpânea revistele cele mai importante înainte de răsboiu. La o unitate și sistem de grupare înclină mult două reviste: „Révolution surréaliste“ — care însă unește numai pe vechii dadaiști francezi — și „Philosophies“ care însă este mai mult o grupare de tineri filosofi și auditori universitari, decât de scriitori.

E greu să așezăm scriitorii francezi pe grupe ori direcții; tot așa de greu ne este să-i grupăm după șefi de școală. Anatole France — s'a văzut clar la moartea lui — n'a exercitat nici o influență asupra literaturii (afară de așa zisul jurnalism literar „échos, reportages, chroniques“ asupra cărora influența lui a fost mare). Moartea lui Maurice Barrès și a lui Marcel Proust, a adus pierderea singurilor scriitori cari ar fi putut întemeia școală; Romain Rolland ca și Georges Duhamel n'au discipoli; abia dacă se poate vorbi de André Gide și Paul Valéry, dar și influența lor este destul de slabă și indirectă. In general literatura franceză trece azi printr'o epocă de lipsă de direcție. Concepțiile tari înnainte de răsboiu nu mai au trecere, cele eșite după 1918 oferă multe scrupule și contraziceri.

Literatură

— *„Fereastra albastră“* nuvela de Hugo Salus, prelucrată în limba cehă de Ian Grmela, va apărea într'o ediție bibliofilă, tipografia A. Kral, Praga.

— „Așa grăit-a Zaratustra“ în prelucrare cehă de Othokar Fischer, apare la Al. Erdce în a III-a ediție.

— „Noul Brandes“. La Erich Reiss, tipărit în Berlin, apare zilele acestea:

— „Povestea lui Isus“, noua operă a lui Brandes, a iscat discuții vii nî Danemarca, în traducere germană.

⁂

— O nouă revistă săptămânală germană, sub conducerea cunoscutului critic literar Willy Haas. va apărea la Ernst Rowohlt, editura Berlin. Spre deosebire de revista franceză „Les nouvelles littéraires“, căreia îi seamănă ca titlu — „Die literarische Welt“ — va rămâne nu numai pe terenul literar, ci va pătrunde și în domeniul culturei politice și critice. Și-a atras colaborarea a foarte cunoscuți scriitori din Germania și străinătate.

Universul Literar
Cuponul Nr. 5.
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. și 2 VILE.
— Tragerea în toamnă —
Citiți în „Universul“ lista premiilor.

UNIVERSUL · LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

QVESTA·OPA·A·FACTA·FARE·LA·CONPAGNIA·DI·CASTELSAGIO·VANNI·PELANI·MA
DE BENEFATORI E OPRRATORI·DI·DETTA·CONPANGNIA

Altar.—Biserica S. Cruce.—Florența.

ANUL XLI. — No. 21.

24 MAI 1925

EXEMPLARUL 4 LEI

Gheorghe Murgoci

de **N. IORGA**

Din societatea noastră a dispărut, dăunăzi, una din cele mai mari valori intelectuale şi morale.

Gheorghe Munteanu Murgoci a fost un geolog de frunte. Va vení vremea s'o spuie şi tovarăşii săi de ocupaţie, cu mai multă autoritate decît mine. Eu atîta ştiu că specialiştii din străinătate pomeniau numele lui cu un adînc respect, atribuindu-i în special darul rar al unui instinct care mergea de-a dreptul la recunoaşterea sigură a realităţii. Şi nu pot uita cu cîtă străbătătoare pricepere el era în stare să ne facă a înţelege răpede probleme capitale din specialitatea sa.

Interesul lui s'a dus dela început şi la geografie. Aş putea zice că inima, calda lui inimă, îl îndrepta către descrierea poetică a ţării. Nu cunosc o carte mai plăcută, mai învăţătoare şi mai ispititoare decît manualul lui, din care au învăţat până acum trei generaţii. El trebuie tipărit în sute de mii de exemplare ca să contribue la intormaţia şi cultura naţională a oricui.

Era şi un poet. Orice subiect atins de dînsnl se ridica mai sus de cît realitatea, totuşi atît de bine văzută şi atît de adînc înţeleasă.

Îl iubiam însă, peste toate aceste îusuşiri mari, pentru nesfîrşita lui bunătate. Modest şi în clipa celor mai frumoase izbînzi, el se apropia iute de oricine şi o convorbire cu el îmbogăţia şi îmbunătăţia totdeauna.

Şi era un om de viaţă şi de muncă, pe care orice-l interesa şi-l îndemna la activitate spornică. Prin el am cunoscut pe acel prinţ tînăr, care dela spiritul lui enciclopedic a primit de sigur mai mult de cît dela toţi colegii lui. Prin el s'a contribuit esenţial la popularisarea iubitei noastre Dinastii. Zdrobit de o cumplită boală, se chinuia povestind pentru Institutul sud-est-european, pe care l-a priceput şi în misiunea lui activă, călătoriile sale în Asia Mică. La cursurile dela Vălenii-de-Munte, în vară, agonisînd aproape, el vorbia două ceasuri, cu o uşoară plîngere pentru uitarea Basarabiei, unde fusese factor esenţial al legii agrare. Şi, împiedecat şi de a dormi, în patul de zăcare el gîndia şi lucra la opera nouă. A murit crezînd, luptînd şi iubind.

Pentru tineretul unei epoce de transiţie e un exemplu, un mare exemplu.

Teatrul şi literatura

de ION SAN-GIORGIU

Anul teatral se apropie de sfîrşit. Teatrele, unul după altul, îşi închid masivele porţi asupra celor din urmă aplauze ale unui public, care a primit aproape cu aceiaş căldură piesele pornografice pe care le joacă compania Iancovescu şi compilaţiile mediocre ale pieselor greceşti şi bizantine dela Teatrul Naţional. O privire retrospectivă este deci normală şi poate dădătoare de învăţături. Cronicarii dramatici vor resuma, probabil din nou subictele celor câteva duzini de piese care au format repertoriul dramatic bucureştean. Noi ne vom mulţumi cu alte constatări şi cu alte gânduri.

Teatrul îşi împlineşte menirea numai atunci când înţelege să armonizeze valoarea rară a mijloacelor de reprezentaţie cu valoarea nediscutată a operei dramatice. In cele mai dese cazuri o asemenéa armonizare este imposibilă. Ea constituie doar un ideal de împlinit şi pe care numai sforţări uriaşe îl pot atinge. Rare au fost momentele în istoria literaturei dramatice şi a teatrului, când teatrul şi poezia au dus cu adevărat bună casă.

In veacul nostru Reinhardt şi Gémier prin sforţări neobişnuite şi printr'o intuiţie rară a adevăratului teatru au înţeles să tindă la împlinirea acestui ideal. Amândoi au avut momente în activitatea lor când idealul urmărit părea atins. Mai ales Reinhardt prin inteligenta reînviere a lui Shakespeare a dat teatrului german nu numai o strălucire neaşteptată, dar a redat din nou pe Shakespeare literaturii europene. Dela el purcede în bună parte reintroducerea lui Shakespeare în repertoriul european.

Dar Reinhardt dacă a avut meritul de-a înfrăţi scena cu literatura, a avut şi nenorocul, că, punând bazele regiei moderne, a creiat acel număr de regisori cari au destrămat repede opera dascălului lor, subordonând nu numai, cum era şi bine, jocul baghetei magice a regisorilor, dar şi înseşi textele de reprezentat. La început fireşte directorul de scenă s'a mulţumit cu adaptarea pentru scenă a materialului literal, pe care i-l punea la îndemână poetul. Unii au procedat cu respect şi au căutat doar să tălmăcească mai potrivit gândurile poetalui, alţii însă nu s'au mulţumit cu atât ci şi-au îngăduit denaturări în texte, tăeturi sau adeseori, schimbări de loc şi interpretări personale, care făceau uneori pe bietul dramaturg să nu-şi mai recunoască opera. S'a dat şi la noi Shylock, în stilul în care a fost reprezentat la Burgtheater la Viena. Cine nu s'a întrebat cu această ocazie — chiar dacă a admis toată pompa nu totdeauna potrivită a montarii — ce căuta Jidovul rătăcitor, care apărea în fundul scenei, în tabloul final, adăogând un element mai mult decât indicase Shakespeare.

Dar regisorii nu s'au mulţumit numai cu adaptarea literaturii dramatice după bunul plac al capriciilor lor, ci au căutat să impuie un anume fel de literatură dramatică, în care pasiunile să se concentreze în câteva gesturi reflexe şi care să se potrivească la sportul lor arhitectural, pictural şi musical. Curentul expresionist, care debutase în Germania cu literatura umanitaristă a lui Fritz von Unruh şi cu parafraza lui Faust „Omul-oglindă“ a lui Franz Werfel, a degenerat în violentele verbale ale lui Toller şi în fantasmagoriile lui Ivan Goll.

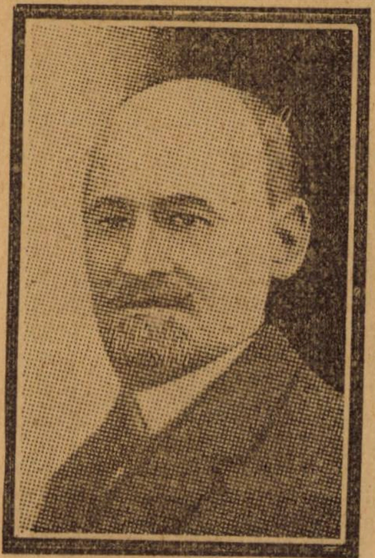

GHEORGHE MURGOCI

Se pare că la noi regisoratul, pe care printre cei dintâi l'am cerut şi eu acum câţiva ani ca pe un purificator al teatrelor noastre îmbătrânite în tradiţia celei mai teribile lipse de gust, a dus repede la acelaş rezultat la care mai ales a dus în Germania. Teatrul Naţional, descoperind acum doi ani binefacerile unei regii conştiente şi artistice, văzând că publicul aplaudă cu mai multă căldură şi plăteşte cu mai mult entusiasm spectacolele în care urlă o sută de figuranţi şi se zugrăvesc palate de pînză tremurătoare, a crezut că se poate înlocui jocul armonic al ansamblului cu strigătele din Thebaida sau prin costumele de catifea din acel Bizanţ, în care versuri ca acestea:

Căci politica cea bună în asemenea momente
Este de a nu recurge la mijloace violente.

ajung, pentru ca să consacre şi să popularizeze inteligenţa unică a unui scriitor.

Suntem la o cruce de drum, Dintre trate genurile literare, drama pare a-şi crei o albie largă în sufletul acestei naţii. Talente de deosebite calităţi şi mai ales variabile prin cantitate, îşi fac încetul cu încetul drum spre marele public. D-l Valjean întâiu, domnul Corneliu Moldoveanu în urmă au deschis debutanţilor porţile Teatrului Naţional. Au fost şi lucrări bune, dar au fost şi lucrări mediocre. Peste toate însă a domnit capriciul regisorilor, literatura a trecut repede pe al doilea plan, pentru a triumfa figuraţia urlătoare şi pânza aurită. Cele cincizeci de spectacole ale Thebaidei nu înseamnă un succes pentru autor, ci pur şi simplu un succes al cinematografului vorbitor.

D-l Moldoveanu iubeşte teatrul cu pasiunea şi aş zice, cu candoarea unui adevărat liric. Rare ori un conducător de teatru a pus o mai devotată muncă în slujba unei instituţii ca acest director care nu scrie piese şi nu este deci terorizat de gândul perfid de a duşmăni literatura originală. A mers în devotamentul său atât de departe încât a sacrificat magazii întregi de pînză vopsită şi armate de figuranţi, pentru ca piese compilate după manuale străine să poată smulge aplause dela un public, care, in loc să asculte cuvîntul creator de acţiune şi să privească mlădierea jocului, îşi aiuria privirile la sclipirea decorurilor bogate. D-l Corneliu Moldoveanu este, cum se vede, un devotat până la jertfă a literaturei originale. A jucat pe toată lumea, cu aceeaş risipă de colori şi de material uman cu care a jucat pe Shakespeare. Nu a avut numai ambiţia să joace pe scriitorii români, a voit să-i impuie publicului şi a crezut că-i va face şi productivi teatrului, pe care d-sa, care gospodăreşte cu cântarul, nu-l vrea deficitar. Şi de aceia, pentru ca această literatură crudă să poată fi primită de un public, fireşte neîncrezător, i-a oferit-o cu zorzoane şi cu clopoţei, pentru ca doamnele să admire mătasa şi catifeaua, iar mahalaua să asculte din culmea galeriei rumoarea sălbatecă a scenei în care bubuiau tunete şi răsunau surle.... D-l Moldoveanu a fost mai darnic decât s'ar fi aşteptat însuşi d-sa. Regisoratul, consacrat de d-sa ca factor preponderent în teatru, a oferit marele spectacol care salvează mediocrităţi şi umple casa teatrului. D-l Corneliu Moldoveanu şi-a făcut cu prisosinţă datoria şi faţă de autorii dramatici şi faţă de casa teatrului.

Regisoratul are însă altă menire. El este armonizatorul între scenă şi poezie. El adaptează poezia la scenă şi el cere scenei şi actorilor toate sforţările pentru a scoate în vileag cele mai nebănuite taine ale poeziei. După experienţa marilor spectacole e timpul să avem opera trainică a regiei adevărate. Cu selecţionarea repertoriului, cu instruirea fără nici un compromis a actorilor, cu simplificarea mijloacelor decorative la strictul necesar. pentru crearea atmosferei şi închegarea ansamblului, Teatrul Naţional va trece dela regisoratul plastic la regisoratul internar al spectacolelor.

Stagiunea de anul acesta trebuie să ne făgăduiască stagiunea de regie adevărată a anului viitor, care nu trebuie să ne ofere nici cinematograf vorbitor, nici revistă ca la Cărăbuş.

Pe Fundeneanca

— Urmare şi sfârşit —

Am mers aşa câtăva vreme tăcuţi. Dela un loc am început să desluşim prin întunerecul aburit de apropierea zorilor copacii de pe Băduleasa.

— Aşa, aşa taică, adăugă el după ce aprinse altă ţigare şi asvârli chibritul, lumea merge deandoaselea. De asta nu-i bine. Azi oamenii nu mai postesc nici la noi în sat, ce să mai spun de lumea dela oraş Nu mai e credinţă. Intr'o zi au venit la văru Ion nişte boeri dela Bucureşti. Au venit la el fiindcă văru' Ion ocheşte bine şi ştie locurile Vreau să meargă pe câmp la vânătoare. Ştii ce-a spus unu dintre ei? A spus că nu e Dumnezeu! Uite aşa, spuneà cum îţi spun. Eu mă uitam la sfânta biserică fiindcă ştii, văru Ion sta peste drum de ea Par'că mi-a dat cu un cuţit prin inimă. Stam răzimat de gard şi mă uitam la crucea de pe vârful turlelor. Auzisem că-i procoror.

— Bine domnule, am îndrăznit, dar atuncea cine-i mai mare peste lumea asta? El şi-a dat şapca pestriţă pe ceafă. Era un om gras şi roşu, cu ochii mărunţi. A început să râdă tare şi pe urmă m'a bătut pe umăr.

— Natura moşule, natura...

Aşi fi scuipat de nu mi-ar fi fost ruşine.

— Natura, natura, dar e vorba pe natura ala cine a făcut-o, cine e mai mare peste ea?

Ceilalţi au pufnit de râs:

— Spune-i Georgescule... aşa îl chema. De asta spun lumea nu mai crede nici în Dumnezeu, nu mai posteşte, nu mai cinsteşte sărbătorile. La biserică se duc doar la Crăciun și la Paști. Cinstea a murit, viața s'a stricat, hoții s'au înmulțit toate merg deandoaselea. Auzi și donmu' Mitică ăla care face politică tot așa spunea că nu e Dumnezeu...

Zmuci hățurile:

— Die taică... și caii porniră în trap legănat. Căruța alerga lin. Drumul coti puțin spre dreapta, apoi spre stânga printre ogoare întoarse. In față ni se deschidea o poiană largă străjuită de grupuri răslete de copaci. Pe amândouă părțile erau șiruri de dărămături. Un pătul urias cu pereții sparți își arăta scheletul de furci putrede. Acoperișul nu mai păstra decât 2—3 tinichele agățate de căpriorii rari, strâmbi. Dincolo de pătul o movilă de moluz amestecat cu cioburi de cărămidă însemnà locul unei clădiri de zid. Pe dreapta o magazie de [illegible] lungă de vre-o 70 de stânjeni, desvelită, pustie.

— Uite aici a fost armanul.

— Ehei ce era aici pe vremea lui Gherase și a lui Zagorit! Vezi pătului și magazia de colo? Nu puteau cuprinde bucatele, tot câmpul era acoperit cu grămezi. Acolo aveau cârciumă, bucătărie, magazie, aveau gospodărie mare cu vite, orătănii și câini. Ce trudă s'a tocat aci! Ce lume! Toată iarna nu mai conteneau căruțele să care la gară. Cine ar mai fi crezut că au să ajungă oamenii stăpâni pe ogoarele boerești!

Iaca doar de aici încolo i-a mai împărțit în lume. Așa era drept așa a vrut Dumnezeu. Uite acum dorm ciorile în pătulul luii Zagorit. In conac își închid ciobanii oile noaptea... Boer Mitică dacă dă odată pe an pe aici. Lasă tot în grija logofeților. Și ei îl fură de-l stâng, De nimic nu se mai îngrijește, nici de moșie nici de curte. Dumneata n'ai apucat curtea pe vremea lui Gherase. Ce era acolo! Când intrai în grădină credeai că-i rai. Acuma s'a părăduit tot. Brazii s'au uscat, florile au pierit, casa s'a ruinat. N'a mai rămas nimic, fiindcă boeru stă la București, are acolo case mari, are bani să-i ridice cu lopata, douăzeci și cinci de milioane!... Nu-i pasă de viață. Nu-i vorbă că a și îmbătrânit. Și știi cum a apucat el moșia asta dela copilu lui Gherase? Toată întinderea asta de nu-i ajungi capătul cu ochii? Sunt 17.000 de pogoane. Intr'o singură noapte, a luat-o la cărți de la copilul lui Gherase Da, cât vezi. S'au cunoscut la Paris și a luat-o într'o singură noapte. Unii spun că îl mai împrumutase cu vre-o 40—50 de mii înainte de a juca la cărți pe băiatul lui Gherase. Ii timise acolo pentru învățătură și când la-au adus în țară l-au adus în sicriu...

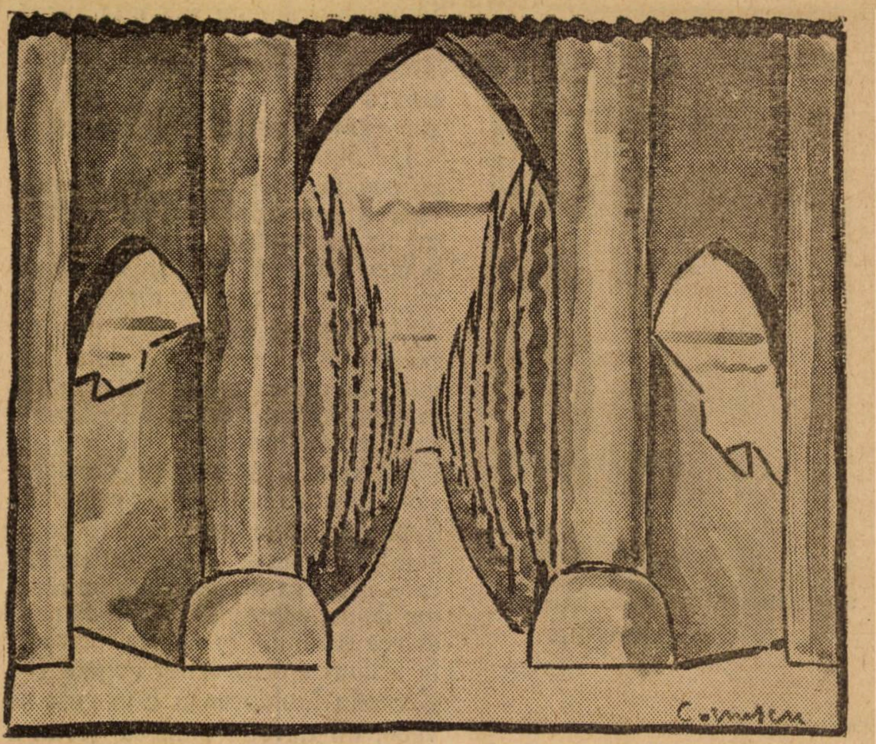

„ISUS", de N. Iorga,— Schița pictorului Cornescu pentru actul I.

Cerul se deschisese larg spre răsărit. Moș Vasile a oprit lângă puțul adânc, cu ghiazduri de piatră joase, în mijocul poenii.

Potrivi caii lângă sghiabul lung de scânduri se dădu jos, luă căldarea, o legă cu frânghia și începe a scoate apă cailor. Dobitoacele sorbeau liniștite. In lumina limpede a zorilor lunca desfășura până departe porumbiștele uscate. Către stânga, la vre-o câteva sute de stânjeni, tăetura ocolului silvic de la Brănești își înălța tufărișurile mărunte în dosul unei fâșii înguste de ceață viorie. Poiana Bădulesii era acoperită de pâlcuri de bozi. Ciorchinele negre ca strugurii spânzurau brumate de rouă. Mai departe deasupra boziilor se ridicau ciulinii galbeni ca niște mingi, țepoase lângă tufele înalte de scaeți albi. Sălbătecia și pustiul stăpânea întreaga poiană. Copaci răsleți străjuiau păragina.

Nu trecea nici o adiere de vânt. Undeva în urmă se auzi o clipă un strigăt, apoi nimic.

In față ziua înpânzea cerul ca o mare albă ce creștea domol, neîntrerupt spre înălțimi. Răcoarea se revărsa curată din adâncimile senine. Stelele se stinseseră în limpezimea vânătă. Caii ridicaseră capetele. Moș Vasile privea răsăritul în vâlvorat crescând în dosul stejarilor. Ochii lui căprui zâmbeau înduioșați pe fața încrețită, dogorâtă de vipia verii. Obrajii slabi, nebărbieriți sclipeau de fire argintii.

— Vezi ce frumos e? Mă întrebă. Apoi strânse sfoara, așeză căldarea în căruță, se urcă și se așeză în locul de mai înainte.

Caii porniră singuri spre drum. Erau obicinuiți. Ieșirăm din poiană și intrarăm iar între loturi. Pe unele locuri vedeam pănușile albe ale știuleților răsfoiate și aplecate în jos. Erau loturi culese.

— N'a prea fost an bun anul ăsta, rosti el cu ochi la știuleții mărunți de pe marginea drumului. Nu-i vorbă că ăsta nici n'a fost muncit ca lumea. Dar nici al nostru nu-i prea bun, măcar că l-am muncit după regulă... A fost o grindină grea pe după Sâmpietru. O puteai aduna cu lopata. I-a sdrențuit de par'că i-ar fi bătut cu melița. Ia uite ce frunză e pe jos. De-atunci au dat înapoi. Altfel ar fi fost de-o minune. Și după ce se gândi o clipă:

— Da-da, e lumea rea. Nu mai

ţine sărbători, nu mai ţine nimic. S'a hoţit... De asta le-arată şi Dumnezeu... Nu era atâta înşelăciune altădată...

După ce intrăm pe un drumeag îngust ne abatem pe o miriște largă acoperită de troscoţel. Pe dreapta lotul era cules. Cocenii tăiaţi și legaţi se odihneau în glugi mari așezate pe mijloc.

Căruţa tocănea monoton în pasul domol ai cailor. Când ajunserăm cam pe la jumătate moş Vasile opri. Un om de statură potrivtă cu mustaţă mică neagră ieşi din dosul unei glugi: Era nenea Ilie, El tăiase și legase cocenii în timpul nopţii.

— Bună dimineaţa!

— Bună dimineaţa, da de ce a-ţi venit aşa de vreme bre?

— Dapoi c'am venit după cum e bine.

Deshămară caii și-i lăsară să pască slobozi pe mirişte. Deasupra câmpului dinspre Zoicaru de după un vâlnic îngust vişiniu un zimţ ca de jeratec se ivea pe marginea de jos a tavanului portocaliu al bolţii. Creștea pe nesimţite. Marginea dedeasupra îşi arăta deslușit rotunzimea. Moș Vasile privea — a câta oară? — răzimat de căruţă. Soarele îşi înălţa incetişor, discul roșu, sclipitor ca o gură de cuptor încins, podidind cerul de lumină învăluind cuprinsul în limpezime, dând liniştii desăvârşite o neasemănată măreţie. Acum s'a desprins cu totul ca o uriaşă roată de văpăi și stăpâneşte tot câmpul învesmântat într'o nemărginită haină ruginită, iar noi privim tăcuţi, uimiţi, în timp ce caii pasc tihnit pe miriștea plină de rouă troscoţelul verde, crescut după seceratul grâului.

— Ei de unde are el atâta lumină, atâta strălucire, atâta putere? întrebă moş Vasile Zaharia de par'că domnul Procuror ar fi fost lângă noi, în faţa soarelui, care urca deasupra porumbiştilor, ce-și tremurau ușurel spicele în boarea răcoroasă care începuse să adie.

V. Cârlogea

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

RUBRICA DEBUTANŢILOR

SONET

Apusu 'nclină sângerate flamuri,
Și — singuratici soli din vremi bătrâne —
Trei ulmi, în ţintirim, încep să'ngâne
Vechi psalmodii, clătind încet din ramuri.

Iar floarea soarelui, căzând pe gânduri,
Tâcută 'şi pleacă fruntea 'ntristată...
Și sear' aprinde 'n bolta 'ndoliată
Lumini în candelabre, rânduri, rânduri...

.... O suflete al meu, de ce plângi iară?
Când ulmii tânguesc duios spre seară,
De ce stingher te pierzi printre morminte?

Ori liniştea etcrn' a păcii sfinte
O regăseşti prin umede cavouri?
... Trei ulmi cu mine plâng, şi plâng ecouri.

Ioan Dreva

ANVERS

de N. IORGA

Un imens port ale cărui basinuri adăpostesc corăbii din toată lumea, un uriaş amestec de linii şi de vagoane, o mulţime învălmăşită cuprinzînd toate chipurile omeneşti până la Indianul cafeniu cu bărbuţa rară şi tichia neagră, tramvae urîte pline de materialul antropologic cel mai divers, cafenele şi restaurante luxoase în care triumfă profilul semitic, zidiri noi în care masivul pietrei se înveseleşte de lucirile bronzului; atîta ar fi Anvers, Antwerpen al localnicilor.

Un triumf al internaţionalismului materialist şi mecanic, al comerţului şi al băncii, al creditului şi al bursei.

Dar nu poţi intra în portul vast de-asupra căruia se incovoaie arcul de granit al celei mai frumoase primblări fără să te întîmpine castelul, cu turnurile-i rotunde la colţuri cu portalele în arc frînt, cu impunătoarea-i masă de veche zidire medievală. Şi peste amestecul haotic al acoperişurilor ţîşneşte sus săgeata cu căngi de piatră a unei măreţe catedrale, în jurul căreia splendida piaţă-şi desfăşură în rând palatele aurite cu caturile înălţîndu-se în piramidă, cu statuile dominînd în vîrf şi de la care radiază străzi adesea înguste şi întunecoase, dar, şi cînd au devenit largi, pline de ziduri patinate de vreme şi unele din ele avînd data înscrisă pe poartă.

Catedrala e un bloc neisprăvit de linii ce se suie, de portale ce păstrează tot poporul lor de sfinţi, complectat în timpul din urmă,— patru şiruri de sculpturi încadrînd timpanul ornamentat. Incet, încet cutezătorul turn se supţiază. Dar în dosul lui răsare altul, mai masiv. Pe coperiş se suie bisericuţe bizare. Zidul se umflă în capèle suplimentare, dar abia se contureazǎ colateralul din stânga şi modeste prăvălii continuă o lature modîlcoasă a lăcaşului care e mai însemnat ca sforţare chiar decît ca înfăptuire.

O scoică moartă de credinţă pe jumătate părăsită? O, nu! Doar la fiecare colţ păzeşte madona în firida ei. Doar ziua se începe şi se sfîrşeşte în vuetul mens al clopotului ce se zbate'n clopotniţa ridicată ca o chemare, ca o siguranţă deasupra mării. Şi astfel nu e de mirare cînd interiorul, celebru pentru „răstignirile“ de Rubens, răsună de armonia imnurilor, întovărăşite de orgă, ce se îndreaptă către alba Madonă, impresionant de vie între sclipirile lumânărilor din fund.

Dar strada răsună de chemările ascuţite ale unei muzici orgiastice. Trec în această Dumineсă după Mardi-gras copii ce dănţuiesc ţinîndu-se de mînă, femei în haine bărbăteşti cu părul despletit şi obrazul pudrat şi fardat, polişineli şi „domino“, pierroţi în haine albe, mutre ciudate făcute din şaluri rupte, din plapome şi din pălării vechi, purtători de pene ca vestiţii **Gilles** de la Binche, moşuleţi cu umbrele şi negri autentici cu borchinoase nasuri roşii. Pe trotoare lumea se înşiră aşteptîndu-i.... E o altă lature din viaţa acestui popor, dar e tot tradiţie.

*

Şi unul din cele mai mari porturi mondiale altoieşte astfel silinţa lui de muncă, prosperitatea lui în creştere cu cele mai variate şi mai tenace amintiri şi obiceiuri din trecut.

LUNA

de ROBERT VIVIEZ

Luna din ţara mea tuşeşte
Roasă şi pală
Usina, lângă malul apei
Cu ochii spăimântaţi şi calzi
Din când în când pufneşte

Căsuţele ce sănt pe cheiu
Trag în plămâni fumul şi toamna
Cinchiţi pe prag, oameni trudiţi
Stau liniştiţi
Şi se împrospătează'n noapte.

E gata totul pentru azi.
Doar să fumăm luleaua.

(In apa tulbure se pierde
O lună tot mai slabă.)

Aşa, e traiul cîtă-i viaţa.

Traducere de N. IORGA

Din volumul „Le ménétrie“.

PAUL APPEL, rectorul Academiei din Paris

Amintirile unui Alsacian

Răsboiul din 1870

(Urmare)

Către sfârşitul lui August, episcopul monseniorul Andr. Raess voi să se ducă la cartierul general german, să roage pe marele duce de Bade să înceteze masacrarea sistematică a locuitorilor şi distrugerea regulată a oraşului.

Dorinţele tuturora întovărăşiră pe prelat; dar episcopul nu putu să ajungă la cartierul general: comandantul armateî de asediu, generalul Werter refuză să-l primească şi-i trimise vorbă prin şeful Statului-Major că nu va acorda nimic. Maî mult, în aceeaş seară chiar, artileria germană îndrepta tunurile asupra catedraleî. Către miezul nopţii, fratele meu şi Griset, care se duseseră să dea o raită prin pod, ca să vadă dacă o bombă neexplodată nu pusese foc trecând, se întoarseră cu totul speriaţi; fratele meu ne spuse:

„In noaptea asta e în adevăr grav, catedrala arde“. Eu mă urcaî cu el ca să văd; clădirea întregă era cuprinsă de flăcări şi de fum; focul înghiţea pădurea de grindiş ce acoperă naosul; din timp în timp se vedeau flăcări verzi provenite din arama acoperişuluî; focul lingea cu furie baza săgeţii pe care nu putea s'o vatăme. In aceîaş timp, incendii isbucneau în alte puncte ale oraşului.

Astfel Germanii, cu lipsa lor de psihologie, tratau pe aceîa pe care-i considerau,—ziceau ei ca fraţi. Ei întrebuinţau deja procedeurile de distrugere pe cari mulţi dintre francezi le uitaseră, dar care trebuiau în timpul răsboiuluî cel mare, să fie reînoite în contra oraşului, a populaţieî şi Catedralei din Reims, cu toată perfecţiunea pe care ştiinţa a putut-o produce în patruzeci şi cinci de anî.

A doua zi noi ne bucuram de un mic accident; un om tânăr, pe care-l cunoşteam, nefiind în siguranţă la el, se hotărâse, chiar pentru noaptea aceea, să transporte salteaua sa la catedrală, ca să doarmă ocolo liniştit, gândind că poate fi la adăpost în clădirea sfântă. Işi poate cineva închipuî ce noapte petrecuse şi cum fugi cu salteaua în spate.

Nu maî puteaî eşi din piaţă pentru înmormântări; se hotărî să se îngroape morţii în grădina botanică a Şcoaleî de Farmacie, în faţa clădirilor Academieî.

Oraşul era plin de oameni săracî fără lucru ş fără mijloace. Se creie pentru eî mese populare. Eu mă înrolaî în unuî din aceste restaurante gratuite, deschis la berăria Piton, în dosul micilor Arcade. In toate zilele, la prînz şi seara se servea acolo o masă. Eu fuî însărcinat cu paharele şi cu vinul. Intr'o zi, ieşind dela servit, auzii o detunătură în aer şi văzuî pe trecătorî privind vârful catedraleî: crucea care susţinea săgeata fusese atinsă de un obuz; se vedea încă un noruşor de fum; crucea era aplecată; ar fi căzut dacă n'ar fi fost reţinută de fierul paratrăsnetului. Se spunea în oraş, că această lovitură, în adevăr stupidă, era rezultatul unuî rămăşag între doî ofiţerî germani. Se explică, atuncî, cum maî multe bombe trecuseră pe deasupra oraşuluî: erau acelea care nu-şi ajunseseră scopul.

Către 10 Septembrie, mi se spuse că o societate elveţiană, cu sprijinul şi asentimentuî confederaţieî elveţiene se constituise ca să ofere un azil locuitorilor, cărora ieşirea din Strasbourg ar fi permisă, mai ales bolnavilor, femeilor şi copiilor. Proectul acesteî societăţi fu primit cu o recunoştinţă plină de entuziasm, de comisia municipală şi de populaţie. Locuitorii din Strasbourg sunt legaţî de Elveţieni prin frumoase amintirî istorice, printr'o dragoste comună de libertate şi drept, Strasbourg-ul va păstra vecinic amintirile zileî cînd reprezentanţii din Bâle, Berna şi Zurich pătrunseseră în oraş, în urma uneî înţelegerî între generalul Werder, comandantul asediaţilor, şi generalul Uhrich, comandantul pieţei.

In mijlocul rămăşiţilor şi al dărâmăturilor fumegânde ale cartieruluî naţional, primaruî, comisia municipală, numeroși locuitori primiră pe delegații pe care-i conduseră la hotelul Comerțului, unde fură oprite măsurile practice de luat pentru a asigura ieșirea bolnavilor a femeilor și copiilor. In acest timp, bombardamentul asediului continua.

Persoanele doritoare să părăsească Strasbourg-ul trebuiau să se înscrie la primărie.

Noi hotărîrăm, mama și eu, să nu părăsim pe Carol și să rămânem pe loc. Prietenul meu Butterlin, fu din contră, luat de familia sa și plecă cu mama și surorile sale. Mai tîrziu el îmi spuse că a regretat amar că a plecat: Germanii lăsaseră pe Doamna Butterlin cu fetele sale în satul lor natal, dar oprise pe fiul ei ca să-i și pe alți băeți de 14—16 ani, ca să-i transporte praful și proectilele.

După plecarea Elvețienilor, asediul continuă; se svonise că Germanii reușiseră să practice o spărtură înspre cartierul Petru și că vor da în curînd asalt. Perspectiva unui asalt preocupa mult pe fratele meu, nu pentru el însuși, ci pentru oraș care ar fi — zicea el — jefuit de Germani, dacă ar intra cu forța. Către 13, aflarăm că la Paris republica era proclamată. Nu știam nimic de Sedan.

Eu avui într'o zi în privința fratelui meu, una din emoțiile cele mai puternice din viața mea: zării pe profesorul Liés-Bodard, comandantul franc-tirorilor, care cobora strada noastră și apropiindu-mă îl auzii întrebând adresa familiei Apell. Crezui că fratele nea să ne anunțe. Inaintai și-mi spusei numele.

Liès Bodard îmi zise că venea să ne întrebe unde locuia Frey, armurierul, al cărui fiu fusese omorît la Contades, de o explozie de obuz. Fără să arăt nimic, fui ușurat; îmi fu rușine de satisfacția mea, căci cunoșteam bine pe fiul lui Frey; dădui adresa tatălui său la intrarea străzii mari pe piața Gutemberg. De câte ori, în timpurile fericite de pace mă așezasem cu Carol în prăvălia armurierului că să vorbim de vînătoare, de puști și de cartușe! Tatăl Frey nu-și reveni niciodată de moartea fiului său. Astfel Germanii pregătiau viitorul.

Intr'o seară, văzurăm pe Griset sosind exuberant și întărâtat. Reușise — spunea el — să omoare un German, în tranșeu, cu un glonte; il lovise chiar în frunte. „Insfârșit, zicea el, am omorît unul". Iată unde poate să ajungă un om cum se cade împins pînă la capăt de o lună de incendii, bombardament și crime.

Toți locuitorii și toți apărătorii erau la acelaș punct.

La 20 Septembrie, se produse un eveniment care deșteptă — pentru puțin timp, speranța noastră: guvernul Republicii numise prefect al Rinului de jos pe Alsacianul Valentin, raportîndu-se la energia și patriosismul său, pentru a ajunge la postul său. Noul prefect se deghiză: el intră ca lucrător într'o berărie la Schiltigheim, aproape de Strasbourg.

Călăuzit de Albert Lange, el reuși să înșele supravegherea Germanilor și se aruncă în avant-posturile franceze, traversînd gropile înnot. La 20, dimineața, soldați aduseră guvernatorului din Strasbourg un lucrător dela berărie ud leoarcă și acoperit de noroiu; era prefectul Rinului de jos care venia să-și ocupe postul.

După aceasta, asediul continua monoton, mergînd spre inevitabilul său desnodămînt.

Toamnă

Azi în grădină
Toamna vecină
Aduce soare.
Și cum ajunge
Umblă s'alunge
Paseri spre zare.

Frunza tăcută
Cade bătută
Din ram desprinsă.
Jos pe cărare
Frunza îmi pare
Inîmă aprinsă.

Veccincă lege:
Toamna culege
Frunze umile
Din ramul vieții
Și al tinereții
Culege file.

Volbură Poiană

(Scrisori din Paris)

I. STYKA

Zilele acestea a încetat din viață unul din cei mai mari pictori polonezi: J. Styka. Numele său se bucura de mulți ani de zile de faimă mondială. Născut în 1858 în Lemberg, el a fost elevul marelui pictor Matejko. A obținut marele premiu de Roma al școalei de Bele Arte din Viena, ceea ce i-a permis să ia contact cu arta italiană.

Tablourile sale au două caracteristice pe care trebue să le notăm: sunt sincere și impregnate de un patriotism adânc. Artistul a dus sinceritatea atât de departe încît pentru compozițiile cu subiecte istorice sau religioase, a călătorit în ținuturile unde se petrecea acțiunea, ca să se pătrundă de atmosfera locală. Astfel, pentru tabloul Golgota, a făcut o călătorie în Palestina; iar pentru compunerea ilustrațiilor Odiseei a cutreerat timp de nouă luni de zile ținuturile cântate de Homer. A doua caracteristică, patriotismul, se relevează mai întâi prin subiectele unora din pînzele sale mai celebre. „Maica Domnului binecuvântând poporul polonez", „Bătaia dela Baklawicz", „Prin foc și sabie", etc. Dar chiar în celelalte tablouri, se poate urmări o tendință vădită de a pune în valoare sentimentele patriotice, ca să servească de pildă compatrioților săi subjugați. Din acest punct de vedere, Styka e încă un exemplu de rolul pe care trebue să-l joace elita intelectuală în formarea și întărirea sufletului unui neam. Luptătorul unui neam oprimat, el a avut fericirea să închidă ochii după reînvierea patriei sale.

Viața i-a fost surâzătoare; a fost încărcat de onoruri încă de zeci de ani; era membru al Academiei de Bele Arte din Roma; era stabilit lîngă Paris, la Garches, unde vila sa e un adevărat muzeu de artă; o altă vilă, la Capri, în Italia, adăpostește un muzeu cu toate tablourile lui originale, după care s'a făcut ilustrarea romanului Quo Vadis. Cea din urmă operă a sa e o admirabilă ilustrare a Odiseei prin 80 de tablouri, de frumusețǎ clasică, senină și pură.

P. Sergescu

LITERATURA POLONEZĂ

UN ELEV AL LUI SHERLOCK HOLMES

de VLADIMIR PERZYNSKI

Printre storurile lăsate și prichiciul ferestrei. două raze de lună își strecurau lumina în odaie. Domnul Kulkiewicz stinsese lumânarea și se trântise pe pat, așa îmbrăcat cum era, cu mâinile sub cap. In clipa aceasta supremă, nu încerca totuși nici cea mai mică emoție. Se simția numai năvălit de o strașnică nepăsare și amorțit, par'că, de plictiseala așteptării. Prin ușa lăsată dinadins întredeschisă, ca să poată ieși fără sgomot, pătrundea tic-tacul înfrigurat al unei pendule din camera vecină.

Sunetul aprig al pendulei vesti ceasul unu. Domnul Kulkiewicz se sculă, dădu storul la o parte și privi în curte. O singură fereastră, numai, era luminată. „Am să mă duc la ceasurile două“—gândi el, mișcând ușor din buze. Și își repetă iar: „Am să mă duc la ceasurile două“, ca și cum nici n'ar fi putut să creadă că o să fie aidoma ceea ce avea să se petreacă. Incepu să se desbrace cu încetul. Iși scoase haina, vesta, apoi se așeză pe pat și căzu iarăși în visare.

De odată, se auzi, de la catul de sus, un țipăt de copil. Apoi, vreme de câteva minute, un sgomot surd și monoton în dușumea. După aceea o trăsură întârziată trecu uruind pe stradă, făcând geamurile să tremure. In depărtare, șuierul unei locomotive sfârșiă tăcerea nopței. Domnul Kulkiewicz asculta toate astea cu atâta înmărmurie ca și când le auzia pentru întâia oară în viața lui. Dar nu se înspăimânta câtuși de puțin de faptul că e înspăimântat. Și, acesta era un fenomen în toate privințele conform legilor psihologice: toți eroii din romanele pe care le citise încercau, doar, aceleași senzații. El însuși le cunoscuse, și nu numai odată, în imaginație.

Stinse însfârșit lumânarea, pe care o aprinsese de mai multe ori și adormi ca cel mai liniștit om din lume. După vis, trebuia să treacă la faptă,— avea să comită o crimă.

Domnul Kulkiewicz calculase crima aceasta cu atâta rafinament încât n'avea să se teamă nici de cea mai mică primejdie. Nu s'aștepta la cine știe ce minunății, însă de câteva mii de ruble, era sigur. Propietăreasa, o văduvă între două vârste, trecea drept o femee bogată și zgârcită. Cu banii aceștia, domnul Kulkiewicz putea să plece în străinătate — după o lună sau două, de-abia, ca să nu treziască bănuieli — și acolo, în marile capitale, să-și dea drumul, să înceapă cu adevărat să trăiască.

Domnul Kulkiewicz visase totdeauna să devină un mare hoț internațional, unul din acei hoți aristocratici, cari ies de la balul ambasadei în plastron scânteietor de diamanté și se duc în cârciumele de la marginea orașului să dea instrucțiuni subalternilor.

Ințelegând că pentru a se lupta cu poliția trebuia să fie bine pregătit, se îngriji de toate cu o râvnă neobosită. De alt-fel, domnului Kulkiewicz nici nu-i plăcea cuvântul acesta grosolan: „poliție“; el nădăjduia să aibă deaface cu „detectivi“, cu detectivi de talia lui Sherlock Holmes, de pildă. Și își putea spune cu mândrie că nu era un singur roman polițist, tradus în limba poloneză, pe care să nu-l cunoască de-a fir a păr. Nu era nici un șiretlic, nici o cursă din care să nu știe cum să scape, nici o încurcătură din care să nu poată ieși deasupra...

Domnul Kulkiewicz ura oamenii și viața.

Se simția născut pentru splendori, bogății și aventuri romantice, cuceriri amoroase,— și când colo, era nevoit să-și înăbușe marile-i ambiții câștigându-și pâinea într'un magazin de cămăși. Une ori, se simția plictisit și nemulțumit, scârbit de el însuși. Numele de Kulkiewicz, nume atât de puțin aristocratic. îi devenia de ne suferit. Iși închipuia atunci că e fiul nelegitim al vre unui prinț, care într'o bună zi, pe patul de moarte, pătruns de remușcare, va trimite după el să-l cheme ca să-i lase moștenire titlul și averea. Dar vremea trecea și trimișii prințului nu se arătau de loc în prăvălie.

Din observațiile sale asupra vieții, domnule Kulkiewicz trăsese filozofic concluzia că la urma urmei nimic nu e mai greu, de cât să găsești prilejul ca să-ți pui însușirile la încercare.

Victima și-o alesese, nu-i vorbă, de multă vreme, dar vezi că trăia la un loc cu încă o vară și o servitoare și domnul Kulkiewicz nu se simția în stare să lupte de-odată cu trei ființe atât de pricepute să țipe. Așa că își blestema soarta care-i semăna în cale piedici de astea stupide. Când însă — și tocmai când s'aștepta mai puțin ca oricând la așa ceva — află că verișoara victimei s'a dus, iar a doua zi, că și servitoarea a plecat, fiind chemată acasă din pricina unei morți în familie.

Văduva rămăsese singură...

Toate astea se petrecuseră așa de repede, într'un chip așa de neprevăzut, încât domnul Kulkiewicz de-abia putea să-și dea seama.

Găsi însă în el destul sânge rece ca să facă față situației. Trebuia deci să lucreze cu băgare-de-seamă, să-și stăpânească surescitarea nervoasă pe care o simțise crescând în el tot timpul zilei acelea din ajunul crimei, să-și urmăriască până și cele mai mici mișcări,— ca să nu se dea de gol.

Dar tot prefăcându-se liniștit, de-o liniște nepăsătoare aproape, când în el nu era o singură fibră care să nu vibreze, tot jucând comedia, îngrijat într'una că n'o joacă destul de bine, toate astea ajunseseră să-l copleșiască pe domnul Kulkiewicz. I se părea că în ziua aceia toți mușteriii, patronul, casierița, vânzătorii, se uitau la el, îl observau cu o atenție deosebită. Nu era decât o închipuire, bine înțeles— și domnul Kulkiewicz, găsea prilejul să constate încă odată legile psihologiei—dar chiar în această închipuire băga de seamă o lipsă de sânge rece care-l îngrozia. Spre seară, credea că înebunește Un astfel de haos se făcuse în capul lui, în care se ciocniau ideile cele mai protivnice, încât trebui să se trădeze. Un tânăr elegant intră în magazin și ceru un lucru oarecare. Domnul Kulkiewicz îl servi cu o gentileță nemaipomonită, surâzându-i tot timpul, iar după ce tânărul ieși, se întoarse către casieriță:

— El, ce zici de tânărul ăsta?... Era foarte bine... nu-i așa, domnișoară Anna?....

Domnișoara Anna, o blondă slăbuță și plăpândă, nu răspunse nimic, dădu numai din umeri, fără să ridice ochii din registre.

— Ți-a plăcut și dumitale, nu?

— Lasă-mă'n pace, îngână casierița, roșindu-se.

— O! dar repede te mai superi!

— Dar ce-ai azi de ești așa galant? îl întrebă un alt vânzător din magazin, luând apărarea domnișoarei Anna,

Domnul Kulkiewicz luat așa pe neașteptate, își pierdu șirul. Da! La urma urmei, așa e! Ce-avea azi! Lăsă ochii în jos, simțind că dacă ar întâlni pe ai celorlalți s'ar roși până'n vârful urechilor. Convins că e ținta tuturor privirilor și vrând să scape din situația asta, întrebă brusc pe unul din colegi:

— Ce te uiți așa la mine?

Cel întrebat făcu ochii mari.

— Eu? Mă uit la tine?

— Găsești că's destul de alb la față, nu?

— Dar puțin îmi pasă dacă ești alb s'au roșu!

Domnul Kulkiewicz se înclină spre el, cu un zâmbet misterios:

— Ți-aduci aminte de ocheșica de eri?... la ghici la ce ceas m'am culcat azi dimineață?

— De unde vrei să știu?

— La șase. Așa că, înțelegi, am oarecare motive să fiu puțin... enervat.

— Dracu să te ia! bombăni celălalt, plictisit că l'a necăjit numat pentru atâta lucru.

Domnul Kulkiewicz strălucește de mulțumire, nu altceva. — L'am prins în laț! își zice. Dar numai la gândul c'ar fi putut să se dea de gol, îl cuprinse iarăș tulburarea. Cu toate acestea n'a mințit.

Azi a venit acasă de-abia la șase dimineața. Prevăzând că o să fie nevoit, fără'ndoială, să dea deslușiri pentru ce se află într'o stare așa de nervoasă, își pregătise terenul — și deci, răspunsul — ca un criminal de soiu.

Se închise însfârșit și magazinul. Domnul Kulkiewicz mâncă în pripă, ca să aibă timp să dea și o raită pe la Alei. Era o seară liniștită. Luna se înălța pe cer. O adiere caldă răspândia prin văzduh miresme de primăvară.

— Frumoasă vreme și-a ales ca să moară! gândi de-odata domnul Kulkiewicz. Și cinismul acestui gând îl înmărmuri pentru o clipă. Să fie el, oare, așa de sigur de sine, așa de tare, ca să făptuiască ce-avea de gând? Simția că dacă în clipa aceea s'ar uita în oglindă, ar vedea pe diavol în ființă.

Mergând încet pe marginea trotuarului își repetă întreg planul pentru ultima oară, supunând fiecare amănunt celei mai severe critici. Dar nu găsi nimic de modificat.

Casa în care locuiește are trei curți. Cea de-a treia care adăpostește niște grajduri şi şoproane nu-i despărţită de curtea vecină decât printr'un gard mic, foarte uşor de sărit. Pe calea aceasta — ca să nu dea ochi de loc cu portarul — va intra domnul Kulkiewicz, în seara hotărâtă. Iar, după crimă, tot pe-aci va ieşi în stradă Va ieşi îndăzneţ pe poarta mare a casei de-alături, şi astfel va fi luat drept un musafir întârziat. Apoi, cu aerul cel mai liniştit din lume se va întoarce prin partea din faţă a casei, va suna pe portar în aşa fel încât să fie văzut, se va sui în camera lui şi va da alarma.

Pân'aci lucrurile mergeau de minune.

Dar, suind scările, se întrebă neliniştit, dacă văduva n'o fi invitat cum va vre-o prietenă să petreacă noaptea la ea. Teama, i se risipi însă, când o auzi vorbind, prin deschizătura uşei:

— Dumneata eşti?

— Da, eu.

— Bine c'ai venit. Sânt singură. Acum n'o să-mi mai fie frică. Noapte bună.

Şi după ce închise uşa, intră în camera ei de culcare.

Domnul Kulkiewicz se înfiora şi acum, la amintirea acestei convorbiri. Vorbele văduvei îi suna încă în urechi, i se părea că vin din adâneimea unui mormânt... apoi, fu cuprins de o superstiţie grozavă. când simţi în creer răsunetul bătăilor de ceasornic:—unu şi jumătate!

Aţinti urechea, desnădăjduit. Ar fi vrut să descopere în tăcerea nopţei, un sgomot cât de mic, cât de neînsemnat, care să-i dovediască prezenţa vre-unei fiinţe deştepte şi care să-l indreptăţiască să amâne lucrul pe a doua zi. Apoi îşi repetă maşinal: „Am să mă duc la ceasurile două“ şi încercă să se gândiască la altceva decât la ideea aceasta fixă.

Incepu să se desbrace cu încetul. Hotărî să scoată tot de pe el, să rămână gol, deoarece văduva ar fi putut să se sbată şi să-i rupă astfel vre-o fâşie din îmbrăcăminte. Apoi îşi puse în mâini o pereche de mănuşi noi, de teamă să nu lase cumva, pe gâtul victimei, urme doveditoare. Insfârşit, era gata. Cu toată neliniştea ce-i stăpânia schiţă un zâmbet de mulţumire: —însuşi Sherlok Holmes n'ar fi în stare să dea de firul acestei afaceri!

Işi dădea seama, cu toate acestea, că n'ajunsese până la capăt, că zile întregi de îngrijorare îl aşteptau şi că-i trebuia o linişte neînchipuită ca să poată îndura privirile agenţilor.,..

De-odată, auzi în camera de-alaturi bătând ceasurile două. Domnul Kulkiewicz inchise ochii, se sculă din pat printr'o supremă sforţare a voinţei şi se îndreptă spre uşă.

Păşi încet, cu foarte multă grijă, ca nu cumva să-i scârtâie duşumeana sub picioare. Inainte de a apăsa pe clanţă, stătu vre-un sfert de ceas, nemişcat, plin de năduşală şi dârdâind de frig. Gândul că avea să ucidă pe cineva i se pérea acum atât denecrezut, încât se întreba singur ce caută la uşă,

Işi dădu însă seama că n'aştepta altceva decât un motiv neprevăzut ca s'o şteargă. Şi numai ideea aceasta îl împinse înainte.

Uşa se deschise fără sgomot. Ii rămânea doar să străbată odaia care dădea în camera de culcare a victimei. Fu o treabă de zece minute. Acum încă o uşă mai era de deschis şi totul se sfârşia.

Un pas greşit îi făcu să loviască cu piciorul în parchet In tăcerea nopţei, lovitura ceea i se păru formidabilă. Hotărât la ori ce, întinse mâna spre clanţă. Când, uşa se deschise puternic, de la sine, şi în prag apăru văduva, în cămaşe, cu faţa luminată de câteva raze în bătaia lunii

Domnul Kulkiewicz se clătină, se răsnci cuprins de groază, şi o luă la fugă. Intr'o secundă ajunse sub plapomă, sgâlţâit de sughiţuri şi cutremurări şi muşcându-şi mâinile până la sânge, ca să nu urle.

Un minut după aceea, duşumeana odăii sale scârţâi sub greutatea unor paşi şi o voce ameninţatoare tună:

— Aşa respecţi dumneata o femee cum-se-cade şi mai în vârstă de cât dumneata?

Nu răspunse nimic, şi cu capul sub pernă, cauta printr'o sforţare desnădăjduită să găsiască o explicaţie care să cuprindă măcar o cât de mică urmă de adevăr, — când, i se păru că simte o mână cum îl mângâie uşor şi că aude acelaş glas murmurând în şoaptă:

— Ştiam că ai să vii....

. . . .

Domnul Kulkiewicz nu i-a mărturisit niciodată nevestei sale că voise s'o omoare. Şi-a schimbà însă, cu totul ideile despre viaţă.

Traducere de
C. CRISTOBALD

Pagina culturală

STUDENŢII LA SATE

de LEONTIN ILIESCU

Studenţii au pornit la sate ca să descurce minţile din iţele întunericului. Mişcarea culturală a cetitorilor academici, călăuziţi de povaţa bună a maeştrilor lor, poate să ducă la rezultate admirabile în ce priveşte viitorul cultural al ţării.

Prin şezători şi conferinţe, prin biblioteci ambulante, prin teatru popular şi proiecţiuni cinematografice de folos agricol, geografic, meşteşugăresc sau pur moral, se poate face operă sănătoasă şi trainică pe meleagurile României noastre.

Se pune astfel în aplicare planul arătat, în diferite rânduri, de noi, în coloanele ziarului „*Universul*“, în ce priveşte instituţiunea dascălilor pribegi, ce ar fi să ia fiinţă, ca şi în privinţa trenurilor culturale, a căror necesitate e adânc simţită azi.

Statul poate pune trenuri culturale la îndemâna studenţilor, iar aceştia pot primi cu bucurie misiunea de dascali pribegi, pătrunzând în inima satelor, în lunile lor de reculegere şi de vacanţă.

Ei mai pot face la sate şi anchete sociale, în spiritul iniţiativei d-lui dr. Gusti, directorul institutului social român. Monografiile sociale, întemeiate pe date statistice şi pe cercetări la faţa locului, pot ajuta la întemeierea unei monografii generale a vieţii sociale din ţara noastră.

Ar fi, din partea studenţilor noştri, o străduinţă cu îndoit folos pentru ţară şi pentru neam.

Dar studenţii pot face aceiaşi operă şi la oraşe, unde fabrica şi cazarma ar fi centre minunate de experimente culturale. Prin Atenee suburbiale şi Universităţi populare opera culturală e chemată să ia un avânt neaşteptat.

Deviza Voevodului Cantemir ar putea fi tălmăcită, în înţelesul ei adânc, mulţimii: „*Cine vrednicia capului nu pricepe, acela lungimea cozii la mare cinste ţine.*“

Şi tot astfel, în minunatul graiu din cronici scos s'ar putea tâlmăci înţeleapta gândire a Vornicului Iordache Golescu, tatăl marilor noştri Goleşti: „*Nici cât să îngăduieşte ca cei răi pe cei buni să-i stăpânească şi cei proşti de minte celor cu minte bună să le poruncească. Căci, cu cât neştiinţa şi răutatea le vor necinsti, cu atât ştiinţa şi bunătatea mai mult vor înflori.*“

Frumoase lozinci şi pentru zilele noastre. Generaţiile tinere, prea grăbite să ia în seamă rosturile vieţii noastre, dar mai ales pe ale vremii de azi, vor învăţa multe pilde sănătoase din înţelepciunea bătrânilor.

Iată opera minunată a tinerimii, din sufletul căreia fântâni de lumină şi adevăr ar trebui să ţâşnească spre rodnicirea neamului în faptele cele bune.

Iniţiativa pornită o salutăm cu însufleţire. Roadele ei le aşteptăm cu deplină incredere. Sub privigherea cuminte a dascălilor, discipolii — primăvara de azi a neamului — vor da o altă faţă României, minunându-se ei singuri de aceia ce au putut făuri atunci când s'au ridicat până la inălţimea dato riei lor. Vor fi împlinit astfel gândul într'aripat al unei Regine, care, aceasta, a înţeles când şi-a îndemnat poporul să se înalţe până la înălţimea datoriei sale ca să se minuneze singur de puterea sa.

Aprindeţi făcliile, lampadofori ai neamului, ca să strălucească pe lume geniul neamului românesc !.

Răscolind amintirile

Dem. Racoviţă (Sfinx)

Intâmplător îmi cad din nou sub ochi unele din cronicile teatrale de pe vremi ale regretatului *Sfinx* şi mărturisesc că ele interesează şi azi şi ar putea fi recitite cu drag, de şi s'a aşternut peste ele vremea a patruzeci dea ni şi ar fi fost firesc să nu mai aibă pretenţia actualităţii. Eu unul, recitindu-le, am găsit că în multe privinţi, unele din observaţiile şi poveţele lui de atunci, ar putea sluji şi astăzi conducătorilor teatrului nostru.

Pentru teatru, Sfinx a dat dovadă de o vocaţie excepţională şi o pregătire temeinică.

El a scos la iveală dintre interpreţi talente cari erau ţinute în umbră şi a făcut să se reducă la justa valoare mediocrităţile scoase în evidenţă; el a luptat ca nici un altul în vremea aceia pentru adoptarea unui repertoriu raţional şi rentabil; lui i s'a datorat atunci o distribuţie de roluri neinfluenţată de alte consideraţiuni decât acelea ale meritului şi talentului şi cel d'intâiu ochiu cunoscător care a desprins din gloata tinerilor de atunci pe Nottara, a fost Dumitru Stăncescu (culegătorul de basme şi snoave), nu e mai puţin adevărat că Sfinx e acela care l-a scos în evidenţă şi a împărtăşit publicului toate minunatele lui daruri de mare şi incomparabil interpret, tot aşa precum tot lui Sfinx se datoreşte stabilirea reputaţiilor din vremea aceia, cum erau de pildă: Aristiţa Romanescu, Iulian Gr. Manolescu şi profilele acestora schitate de el, au rămas până azi cel mai drept şi mai fermecător comentariu al activităţii lor scenice.

Autoritatea lui în ce priveşte cronica teatrală era nediscutată şi chipul drept şi obiectiv în care aprecia piesa şi interpretarea îl impusese aşa de mult, încât cronicile lui teatrale ce apăreau Joia în *România liberă* a lui Laurian, erau mult mai gustate de public şi mai ascultate de actori de cât acelea ale lui Gion apărute sâmbăta în *Românul* lui Rosetti.

Ca ministru al Instrucţiei, Titu Maiorescu, care-l aprecia mult, hotărâse să-l trimeată la Paris pentru a se perfecţiona pe lângă Sarcey, dar, nenorocos, cum se considera însuşi şi cum a fost în realitate, s'a întâmplat ca Maiorescu să părăsească Ministerul tocmai in pragul pregătirilor lui de plecare, aşa că, mâhnit peste măsură de această nefericită coincidenţă, bietul Sfinx a văzut năruidu-se şi această arzătoare a lui dorinţă.

Amărât de insuccesul acesta, nefericit în viaţa familiară, cu nervii sleiţi din pricina firii lui extrem impresionabile, Sfinx s'a stins acum treizeci şi cinci de ani cu acest foarte modest, dar meritos activ: cronicile din *România Liberă* şi studiile despre teatru din *Revista Nouă*.

V. Bilciurescu

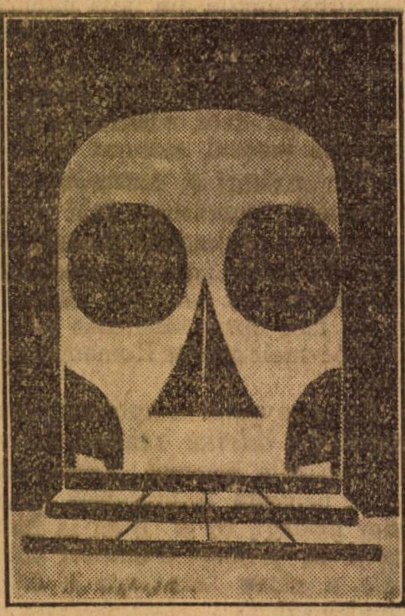

Ion Sahighian. — Anatema

Maxime şi cugetări

de Napoleon Bonaparte

Cine e omul care n'ar vrea să fie tras în ţeapă — cu condiţia să fi fost Cezar ?

O slabă rază din gloria sa l'ar despăgubi din belşug de o moarte timpurie

*

Gloria prelungeşte memoria oamenilor peste durata secolelor.

*

Omul abil profită de tot, nu neglijează nimic din tot ce i-ar putea aduce câteva şanse în plus ; omul mai puţin iscusit adeseori nesocotind una singnră, pierde tot.

Poporul este acelaş peste tot. Când îi aureşti lanţurile, nu mai urăşte robia : dar dacă are prilejul să le vadă aşa cum sunt — se îndârjeşte, vrea să le sfărâme. ajunge la aceasta cu trufie şi în năzuinţa sa zdrobeşte pe monarhi.

*

Nici o şovăială în marile crizei ea ucide adeseori şi nu salvează niciodată.

Carol I (al Engliterei) ar fi putut să lupte şi să învingă; şovăi şi fu pierdut

Să şovăeşti înseamnă se te lipseşt de dreptate şi de geniu.

Dacă Cezar ar fi ezitat pe ţărmurile Rubiconului, n'ar mai fi fost ceeace eşte.

Una dintre marile virtuţi militare să nu şovăeşti niciodată, atunci când trebue să aclionezi.

*

Richelieu, acest mare ministru, sau mai de grabă, acest mare rege, fu singurul privilegiat să dea ca folositoare statului : pasiunile şi talentele sale, viciile ca şi virtuţile.

*

Cei mai mulţi oameni şi chiar oamenii cari nu ştiu să fie îndrăzneţi decât pe jumătate.

*

Sunt împrejurări, în care e mult mai greu să cazi decât să reuşeşti.

*

Când arbitiarul se află în mâni bine, poate foarte uşor să se împace cu justiţia.

*

Suveranitatea poporului este una din himerele ideologilor noştri, democraţi fără energie şi republicani fără putere ; iacobinii noştri, cunoscuţi şi demascaţi nu s'au putut apăra şi au depus armele.

Cât despre legitimitatea monarhiilor ereditare, este o chestiune mare, inabordabilă în zilele noastre ; însă argumentele pentru şi contra, dacă s'ar putea pune în mişcare, ar străluci egal.

PAGINA ARTEI

Cronica Artistică

G. Pătrașcu

Puțini sunt artiștii de felul d-lui Pătrașcu, cari să-și fi creiat în viața lor un drum așa de sine stătător, așa de aparte față de tendințele ce influențează într'un fel ori într'altul pe mai toți împărtășitorii unei arte. La noi cel puțin, expozantul dela Căminul artelor este un singuratec. Rămas în totul strein tălăzuirilor ce clatină dela o zi la alta viziunea plastică încercând sub încătușări noui să rupă cătușe mai vechi, d. Pătrașcu a avut parte să izbândească prin cea mai puternică armă artistică: personalitatea, și când zic așa zic o sinceritate mare, definitivă, organică, brutală aproape, dar totdeauna zvârlită înaintea oricărei preocupări de ideologie, așa de numeroase și așa de demoralizatoare astăzi. Trecut de multe ori peste granița, învâlvată de curente noui, d. Pătrașcu nu s'a lăsat furat de nici unul din ele. Alături de Luchian este singurul pictor dela noi căruia străinătatea nu i-a ciufulit aripile sănătoase. Căci nu i-a uluit ochii cu nici unul din desenurile lesnicioase de-acolo ci l'a făcut să se găsească și să aibă credință în drumul ce și-l aflase în el insuși. Din punctul acesta de vedere pictorul a fost mai norocos decât altul. Munca a putut să-i fie rodnică fiind că ea nu s'a risipit în căutări de forme noui ci s'a aplecat să adâncească aceia ce trece dincolo de formă, și dincolo de meșteșug.

In d. Pătrașcu se știe și se admite, dintru început, ca pictor de șevalet și ca pictor modern. Ar fi inutilă ispita suprafețelor mari și a compozițiilor grele a căror pildă trecută cearcă să răstoarne iarăși brazde pe ogoarele noastre noui. D. Pătrașcu nu ar avea ce să spue prin ele. Clasica linie largă, emfatică și declamatoare îl interesează dar nu-l subjugă. O sfiiciune de moldovean potolit în care însăși răsvrătirea capătă aer de discreție îl impiedică să reverse și să diluezе în suprafețe mari și în linii largi acel intimism care-l caracterizează, acea poetizare a tragicului din fiecare lucrușor ce înconjură viața noastră de fiecare zi. Deaceia poate natura noastră a fost cel dintâi subiect al d-lui Pătrașcu din care i-a venit întâia mare biruință. Dar intimismul de care am vorbit nu-i numai o atitudine plastică de circumstanță. In el stă însăși cheia artei expozantului. Natura mare, exterioară e văzută printr'o lentilă colorată cu aceiaș năzuință de apropiere și de concentrare: *de intimizare.* Așa fiind natura se schimbă din scop în mijloc și subiectul aparent rămâne pretext plastic pentru redarea ueei stări de suflet. Și intradevăr, rareori un artist a știut să pue în opera lui un accent sufletesc mai adânc și mai impresionant. O mică tragedie interioară țâșnește parcă din fiecare tablou. Sub înfățișarea încremenită a fiecărui colț întunecos din natură simți ca un clocot nelămurit și neterminat. Fiecare operă a d-lui Pătrașcu, grea de dramă închingată, pare semuitoare unui cilindru de oțel în pereții căruia apasă înspăimântător tăria concentrată a unui val uriaș de aburi. Și acest dedesupt permanent, mai mult poate decât superioritatea picturală a operei, chezășuește prețuirea în viitor a celui încununat anul acesta cu Marele Premiu.

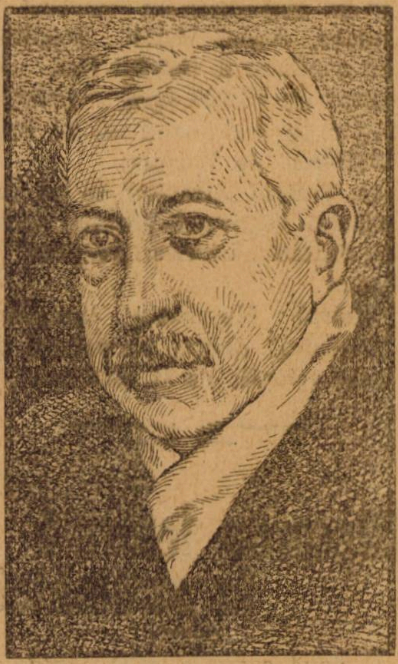

G. PATRAȘCU

In ce priveste culoarea și linia d. Pătrașcu e socotit ca unul din cei mai mari pricepători ai tainelor picturicești din țară. L'a adus la renumele acesta rara bună calitate a pastei grase pe care o pune cu chibzuită risipă de senzibilitate; cântarul neimitabil cu care-și dozează și și echilibrează petele, folosința tuturor efectelor ce pot să iasă din anume stropi de culoare ajutători vibrării de lumină și mai ales tonurile acelea grele și mișcătoare, imbinate în de ele în armonii de-o surprinzătoare frumusețe și de-o absolută originalitate.

Dar peste această comoară materială, astăzi, mâine, vremea va pune cu o mână nevăzută o ceață ușoară. Culorile sub tăria aerului și-a luminii vor luneca ușor spre altele, întunecându-se încetinel și viziunea coloristică a d-lui Pătrașcu va colabora cu timpul ca să dea alte nuanțe și alte armonii. Dar ca și până acum ca totdeauna la pictorii mari, vremea n'are să poată schimba aceia ce nu-i materie și opera d-lui Pătrașcu are să trăiască prin marea ei sinceritate, prin sufletul care a plămădit'o.

Victor Ion Popa

Premiul cel mare de artă

G. Pătrașcu

Marele pictor căruia i s'a dat anul acesta premiul de 100.000 lei este moldovean de obârșie. E născut în 1872, la 20 Noembrie în orașul Tecuciu unde și-a făcut clasele primare și a terminat gimnaziul. Trecând apoi la Liceul din Brăila și-a luat bacalaureatul în 1892 după care s'a înscris la facultatea de Științe din București unde a urmat doi ani. Se înscie pe urmă la Belle-Arte și părăsește Universitatea. Director al școlii era Mircea, vestitul pictor, iar ca profesor de estetică funcționa Stâncescu.

In 1898, pictorul Grigorescu, dându-și seama că se află în fața unui talent neobișnuit stăruie din răsputeri pe lângă Spiru Haret — pe-atunci ministru al Instrucției —, obține o bursă pentru tânărul pictor și-l trimite la Paris să-și continue studiile. Verile le petrecea în tară. In vara lui 1900 deschide prima sa expoziție, iar în 1901 — an în care Salonul oficial din Paris îi refuzase lucrările trimise, cum le refuzase atunci tuturor românilor înființează, chiar în Paris, Societatea Tinerimea Artistică, dimpreună cu Strâmbu, Șt. Popescu, Simonidi, Fr. Stork, K. Loghi și Capidan. In vară, tânăra înjghebare își deschidea prima expoziție.

In 1902 s'a întors dela Paris stabilindu-se în București.

E acum la a 10-a expoziție personală.

Teatrul la Budapesta

Producția teatrală în Budapesta este foarte întinsă, dar și foarte slabă. Așa se și explică faptul că s'au reprezintat numai anul acesta șaptezeci de premiere și cu toată bogăția înscenării publicul se'ndepărtează din ce 'n ce de teatru, ducîndu-se mai de grabă la reviste.

La Teatrul Comic, după o neînsemnată farsă franțuzească, s'a reprezentat „Viață liniștită“ piesă într'un act, de Ferencz Molnar. Nu-i decît o urîtă batjocură a umflării din pantomime. In fiecare clipă crezi că ești între viață și moarte. și la sfîrșit nu se tratează decît dacă un chefliu poate răpi din fața publicului pe o cîntăreață de operetă.

Un succes remarcabil a obținut pe scena acestui teatru „Stelele“, dramă de Zilaky Lajos, Este o piesă cu teză cu finețe lucrată după tipar mai vechiu francez.

E vorba de un astrolog, care printr'un mare succes în știință, vrea să-și recâștige soția pe care o iubea foarte mult, dar o neglija, și care acum îl părăsea. El spune că a inventat un avion cu care pretinde a putea străbate pătura de aer dimprejurul globului pămîntului, spre a ajunge la stele. Pornește cu acest aparat, dar cade din fericire tot pe pămînt. Mulțimea nu știe că el încercase deja, îl sărbătorește, dar dânsul, știindu-se un încorect în știință hotărăște să se sinucidă. Tocmai în momentul fatal apare soția, care nu voise la urcarea în aparat să-l însoțească, dar acum se'ntoarce la dînsul, îl duce într'un sălaș departe de lume, ca să trăiască cu el și pentru el.

Bine construită, cu destule scene impresionante, sub regia pricepută a lui Bajda Laszlo, avînd în rolurile principale pe marea Irén Barsanyi, Pàl Lucacz și Gyula Hegediis piesa a impresionat mult déla'nceput.

La Teatrul Național. întoarcerea lui Ferencz Kis dela teatrele particulare. care plătesc mai bine, a fost sărbătorită prin reprezentarea piesei „Partea din moștenire“ de Bibo Lájos, piesă cu subiect țărănesc, nu prea originală, dar bine construită din punct de vedere dramatic; este considerat în genere ca un păcat al criticei maghiare comparația ce se face între dramaturgul Bibo și Bibo autorul de nuvele, gen pentru care nu-i înzestrat.

Actorii joacă admirabil; dar deasupra tuturor se ridică Ferencz Kis. care trăiește scenele acestea cu o putere de neuitat.

*

Teatrul la Moscova. In Teatrul cel Mare s'a reprezentat „Hugenoții“ de Meyerbeer cu fastuoasă înscenare. Acelaș teatru pregătește sub conducerea cehului Suk „Salomea“ de Straus, apoi — avînd ca dirijor pe Steinmann — va urma „Walkiria“ de Wagner.

La Teatrul Artiștilor se va juca probabil stagiunea viitoare premiera dramei istorice „Pugacev“ de Trenev.

Teatrul Meyerhold pregătește „Mandatul“ dramă cu subiect din Rusia actuală, de R. Erdmann.

Mișcarea teatrală în străinătate

O nouă comedia cehă *intitulată „A fost odată“ sau „Tâlharii din Chlum“ se va juca în curând la teatrul de stat din Weimberg. Autorul ei este Karel Horkh.*

Turnee în Siberia *pregătesc teatrele din Moscova. Cel dintâi turneu va fi făcut de ansamblul Teatrului Artiștilor.*

*

Teatrul Stanislawskj *din Moscova a jucat de curând o piesă cu titlul: „Inginer Sempton“. Piesa tratează problema muncii individuale și colective și a luptei dintre individ și colectivitate. Ca mai tot ce se joacă în Rusia, e o lucrare în totul conformă doctrinei bolșevice, și e artă doar într'atât cât poate să fie artă o pledoarie obișnuită.*

*

Societatea actorilor din Berlin e la cuțite cu societatea directorilor de teatre. Totuși premierele se țin lanț în capitala Germaniei și scenele lui Reinhardt au dat cele mai multe noutăți fără să fie însă cele mai bune. La Kammerspiel a căzut comedia proastă a lui Stucklens „Numai pe ea o chiamă Helsinga“. La Deutsches Theater, Oscar Steinheim a dat piesă „Sălbateci“ — din viața negrilor — tărăgănată, cu personagii neadâncite și dialog artificial, La „Comedia“, o comedie ușoară de Fauchois „Maimuța vorbitoare a fost pusă în scenă de Erich Pabst cu Bassermann și Paul Gratz. N'a avut succes.

Nici Jessner n'a fost mai fericit. „Vălul Păcatului“ de Barlach în înscenarea lui Fehlings a fost lipsită de interes.

Succes a avut Karl Heinz Martin cu „Francisca“ de Wedekind unde a întrebuințat toată imaginația lui bogată să dea un ritm viu și tânăr.

„Pânza de corabie la orizont“ a lui Rudolph Leonhard a avut parte de o înscenare unică. Un vapor întreg construit pe scena turnantă a lui Reinhardt a servit pentru montarea acestei lucrări. Imbinarea fericită a maselor, întrebuințarea înțeleaptă, creatoare a elementului ritmic, au făcut toate din premiera lui Leonhard cel mai mare succes berlinez din luna trecută.

Din istoria decorului

In 1890, Maurice Denis, marele pictor francez, a publicat în revista Art et Critique un articol: Definiția neo-tradiționalismului, articol care era un adevărat manifest al imbolismului. Denis fusese îndemnat de cineva să scrie acest articol și acel cineva era omul care avea să joace un rol foarte important în teatrul francez. Era Lugné-Poé. Pictorii își stabileau legăturile definitive cu teatrul și nevoia contribuției lor în montări, o găseau mai ales în „triumful universal al imanației estetilor asupra caznei unei imitări prostești“ și prin urmare „triumful emoții pe care o dă frumosul asupra minciunii naturaliste“.

După acest manifest pictorii simboliști au început să lucreze mereu pentru „teatrul d'art“. Vuillard Bonnard. Maurice Denis, Odilon

ANUL XLI. — No. 22. 4 LEI EXEMPLARUL 1 IUNIE 1925

UNIVERSUL·LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

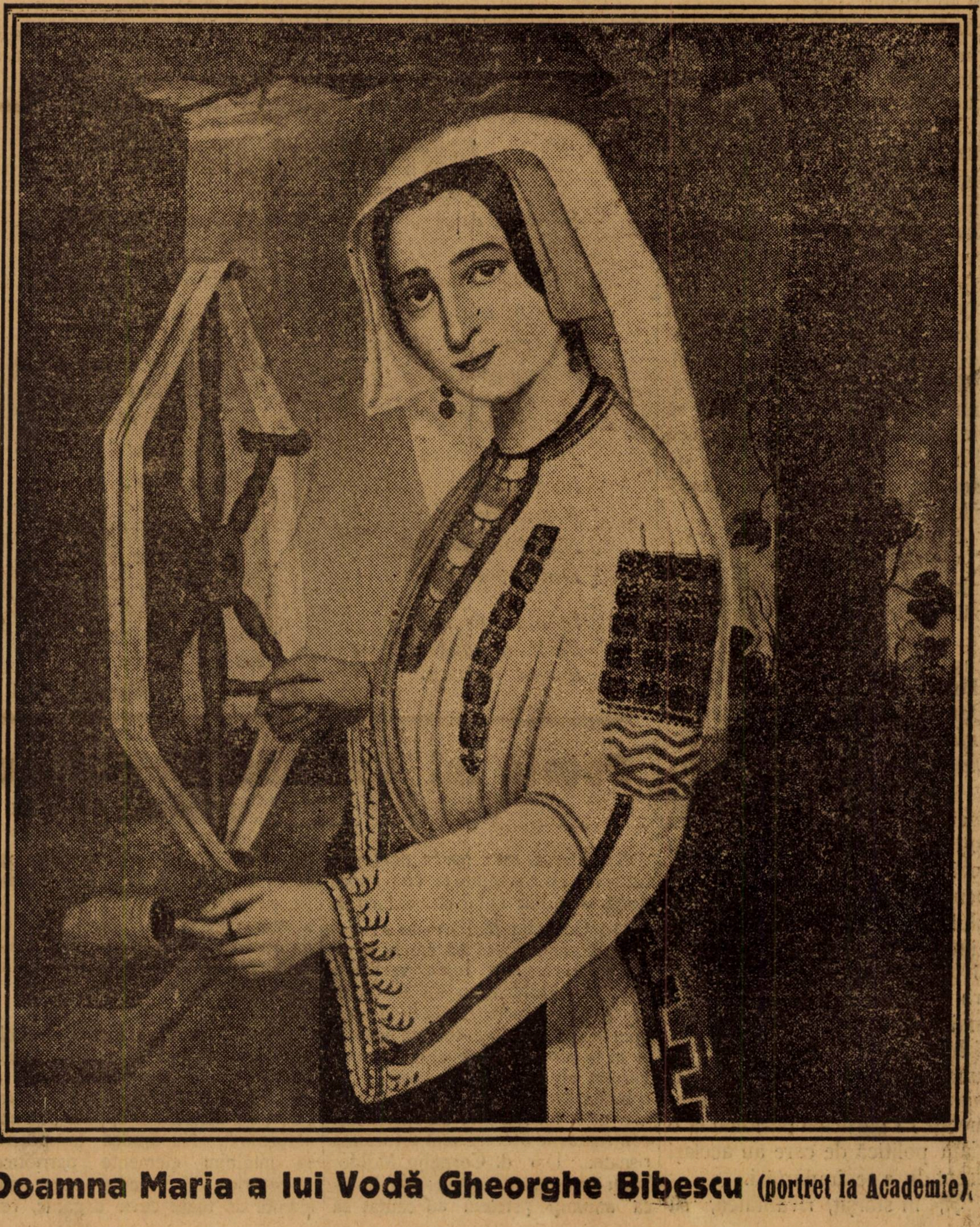

Doamna Maria a lui Vodă Gheorghe Bibescu (portret la Academie).

La Congresul Ligei Culturale

de N. IORGA.

Cetitorii vor întreba: oare mai are un rost Liga Culturală?

Voiu răspunde: când cultura românească va fi bunul comun al întregului popor românesc, când ea va pătrunde şi în straturile lui cele mai adînci, cînd neamurile conlocuitoare vor cunoaşte-o şi vor preţui-o după valoarea cîtă poate s'o aibă— mai mult nu cerem —, cînd peste hotarele noastre ea va putea merge, alinătoare şi îndemnătoare la orice Romîn ce se află supt stăpînire străină şi n'are dreptul decît la atîta din comoara neamului, cînd ce am făcut noi în domeniul cultural se va încadra în viaţa civilizaţiei universale, atunci şi numai atunci va avea rost să fie părăsită şi să dispară şi cea din urmă şi mai slabă din societăţile pentru cultura Romînilor.

Până atunci însă, mai va...

Că s'a înfipt tricolorul în pămîntul înmuiat cu sînge proaspăt al ţerilor astfel răscumpărate, că s'au pus firme româneşti la primării, la colţul străzilor şi la magazine e mult. Dar *de aici începe o muncă de cultură mai grea poate, oricum mai delicată decît pînă acum.*

In adevăr drumul la inimi e mai larg deschis acum cînd toţi suntem într'o ţară, dar nu mai e magia României libere răsărind în zare ca templul de marmură al naţiei în viitor unite. Pragul s'a trecut, şi toate neajunsurile din läuntru răsar, supuse criticei, şi celei mai aspre.

Idealiştii de pe vremuri, cu lungi răgazuri pentru cultură, sunt prinşi acum de nevoi şi înfometaţi. Ei participă pasionat la o viaţă politică de care au acelaşi drept de a se împărtăşi.

Şi, în sfârşit, rivalitatea, să zicem: emulaţia nu e numai între oameni, ci şi între ţinuturi. Cele devenite libere concurează fireşte la hegemonie cu ţara veche.

Peste toate aceste osebiri, dintre care unele sînt, cu intenţie sau fără, peste măsură exagerate, are a trece o mare influenţă care să şteargă impresia luptelor de fiecare zi şi să restabilească vechea frăţie, ce se cere strămutată din înnalta ideologie de pe vremuri în realitatea complexă de astăzi,

Măcar de aceia Liga Culturală are misiunea de a interveni. Şi măcar ea are *autoritatea* de a o face.

La Timişoara şi la Lipova a făcut-o azi. La Blaj şi aiurea va încerca-o mîne.

Surâsul lunii

Surâsul lunii,
Ningând alunii—,
Păşeşte 'n sat—,
Lumini aprinde
De crengi se prinde
Neastâmpărat.

De la fântână
Te ia de mână
Incetinel.
Il duci acasă
Nevrând să iasă
Din cofăel.

In miez de noapte
Ferit de şoapte
Il afli 'n prag.

Şi după tine
In casă vine
Prins de toiag.

De-l dăm afară,
Stă jos la scara
Ca un hoinar,
De tragem storul
Cu binişorul
El intră iar.

Ştim că şiret e:
De află fete
De măritat,
Se furişează
C'o blândă rază
La ele 'n pat.

Volbură Poiană

Poesia lui Corneliu Moldovanu

de ION SÂN-GIORGIU

Reeditarea unei opere poetice e totdeauna o confruntare cu o epocă nouă şi în mic chiar cu nemurirea.

D-l Corneliu Moldovanu a riscat această confruntare adunându-şi într'o singură carte toate versurile sale. D-l Moldovanu s'a supus unui greu examen. Acela de a oferi unei epoce, in care domină modele şi în în care-capriciile acestei mode variază cu furie după anotimpuri, o haină literară ce nu corospunde nici unei formule. E un curaj, căci confruntările literare sunt totdeauna riscate... Dar d. Corneliu Moldovanu este un invingător. Nu fiindcă anumiţi prieteni au căutat să aducă un omagiu de recunoştinţă aceluia ce ocupă azi o inaltă funcţie culturală, ci fiindcă poezia sa a intervenit la timp într'o luptă literară in care falsul şi artificialul, surogatul şi formula căutau să se impue prin toate mijloacele.

⁂

E multă vreme de când d. Moldovanu a apărut în poezie. Orice s'ar spunea de alţii, interesaţi a o face, d. Corneliu Moldovanu aparţine însă sufleteşte epocei „Sămănătorului". Nu fiindcă în poezia sa intâlnim elemente patriotice şi istorice, ci fiindcă ea este inainte de toate ceva organic, reprezintă o stare de suflet unitară, închisă într'o formă, care nu înseamnă nici un compromis şi care se încheagă într'un tot nedespărţit cu fondul poetic corespunzător.

Corneliu Moldovanu reprezintă acea disciplină artistică, pe care unii critici o numesc clasicism, dar pe care noi am numi-o mai curând sinceritate formală şi stilizare.

Intr'o epocă lipsită de discernământ şi de disciplină literară, poezia lui Corneliu Moldovanu apare azi ca un îndreptar... Lumea setoasă de sinceritate și obosită de lipsa de afectare, dornică de o poezie în care cultul formei poetice să nu se confunde cu obsesia verbală, a regăsit în Corneliu Moldovanu, adevărata poezie, care înseamnă învăluirea în vis şi ideal a unei vieţi interioare puternice. D-l Moldovanu a apărut deci astăzi ca o *noutate* literară. Poezia sa n'a prins mucegaiu. Imaginea nu e ştearsă, cuvântul nu s'a uzat, sensibilitatea nu s'a desactualizat. Poezia d-sale are caracter general uman, are frăgezimea florilor proaspete care apar pe trunchiul ce se credea uscat. Găsim în ea nu numai acea intensă trăire a elementelor sale poetice, care constitue prima condiţiune de viabilitate în poezie, dar şi o sensibilitate deosebită şi un simţ al nuanţelor care menţin pe poet în cel mai actual modernism. Iar în forma poeziei sale, care fără a abuza de ritmuri variate şi de sonorităţi inutile, e totuşi muzicală, întâlnim o plasticitate pe care din contimporanii săi numai un Anghel o poseda...

D-l Corneliu Moldovanu a resistat peste aşteptările tuturor la confruntarea cu eternitatea.

*

Nu trebue să căutăm în poezia sa isbucniri de patimă, nici salturi în domeniul cugetării ca la P. Cerna. Şi e poate mai bine că d. Moldovanu nu s'a încurcat în speculaţii filosofice, care, oricât de respectabile ar fi, nu pot duce bună casă cu poezia. Un poet trebue să aibă fireşte o concepţie de viaţă, o atitudine faţă de realitatea care-l înconjură, dar e inutil să versifice lecţie de filosofie. D-l Moldovanu deşi un contemplativ, nu e un cugetător. Chiar şi concepţia sa de viaţă e destul de vagă.

Incepând cu un optimism firesc la un tânăr de douăzeci de ani, care vede în iubirea eterică şi platonică suprema fericire, poetul se resemnează curând, şi un scepticism amar face loc primelor clipe de vrajă şi de vis. El care a înţeles iubirea ca un suprem omagiu adus visului în care învăluia fiinţa idealisată şi se mulţumia doar cu focul visurilor sale:

Ci nezărit în umbră şi tăcere,
Asemenea parfumului în floare,
De ţi-am cerut din ochi o mângâiere,
Iubit-am visul, nu pe visătoare,

ajunge curând la resemnarea amară din versurile:

Şi, de nu'nseamnă apusele vecii
Nimic în faţa celor viitoare.
La ce atunci să aibă însemnare
O clipă între două veşnicii?

Poetul iubeşte mai presus de toate poezia care îmbracă în vers realitatea ale cărei metamorfose efemere il turbură. El știe că „Omul e oaspe vremelnic la masa durerii“, el ştie că „taina“ nu trebuie vândută „vremelnicei iubiri“, căci eternitatea nu trăeşte decât în visurile noastre.

Poezia d-sale nu e optimistă, cum s'a scris de către unii critici, ea nu e un strigăt de bucurie, ca la Cerna, ci e mai curând cantilena, e romanță și elegia timidului, care nu-şi cucereşte, iubita ci o pândeşte de departe, pe fereastra poleită de lună, când doarme, iubind-o cu castitatea unui trubadur medieval: poezia d-sale e stampa în care e săpată o imagine învăluită de taină şi de trecut.

Din această lipsă de vigoare d. Moldovan n'a putut crea marea poezie în care s'a avântat în cele câteva poeme. *Sacra Fames* de pildă, cu despreţul ştiinţei şi cu apoteozarea credintei, sau „*Hamlet*“, „*Vulturul*“ şi „*Spre Culme*“. cu toată frumuseţea, versului, sânt lipsite de elan şi de variaţie. Numai simţului său formal poetul îi datoreşte lipsa de retorică, la care concepţia poemelor îl expunea. Nu e mai puţin adevărat însă ca „Cetatea Soarelui“, cu toată bogăţia de imagini şi cu toate amplificările uneori inutile, este o încercare de poezie epică de mare talent, ocupând în literatura noastră un loc unic.

Poetul nefiind un luptător, nici un cuceritor de viaţă şi urmărind un vis şi o viziune, el va renunţa la orice atingere cu realitatea.

El ştie bine că în lumea superficială care'l înconjoară e un străin şi de aceea renunţă la ea:

La masa noilor plăceri
Sosesc tîrziu... La ce-aş rămâne?
Cununa veştedă de eri
N'o schimb pe florile de mâine.

Iar iubitei care însfârşit îl întâmpină, poetul ce şi-a ucis visul în singurătate nu-i poate răspunde de cât:

Tu eşti o însetată de plăcere—,
Ţi-e sufletu de doruri mistuit;
Eu sunt un obosit

şi mai departe:

Eu preget mult, tu te avânţi în zbor,
Tu urci şi eu cobor...

Sufleteşte poezia lui Corneliu Moldovanu e un coborâş de pe culmea de viaţă, unde l-au înspăimântat adâncurile, în câmpia înflorită cu flori albastre a visului, în resemnarea şi vraja trecutului.

De aceia poate scurtele sale poeme cu caracter istoric se desprind din opera sa ca nişte stampe istorice şi legendare, închizând în imagini de o claritate străvezie şi într'o formă de sonoritate şi rigiditate metalică, gestul tipic şi evocator al unor clipe reprezentative sau a unor fiinţe tipice devenite mituri. D-l Corneliu Moldoveanu, debutat ca un creator de mituri... Poemele sale istorice fac de astăzi înainte parte nu numai din istoria literaturii noastre, dar şi din mitologia poporului nostru. Mirajul vieţii la atras spre culmi de pe care a coborît curând. „Cetatea Soarelui“, în care poetul a prins marea tragedie a ţarinelor şi satelor noastre, e o revenire la mit.

Poate că primirea pe care i-a făcut-o critica şi publicul acestui vechiu volum reeditat acum, vor deschide noi prespective creatorului de mituri Moldovanu. Nu-l credem încă epuizat sufleteşte, pentru a nu putea păşi, din nou în grădina poeziei pure. Când are cineva o limbă poetică asemenea cu aceia în care a turnat acea capricioasă şi mistică poemă „Cântarea Cântărilor“, poate fără şovăire porni din nou la drum...

A o face nu e numai o firească continuare a unei evoluţii, dar e şi o datorie faţă de noi.

Un frate e un prieten pe care ţi-l dăruieşte firea.

(Legouvé)

*

Soarele şi moartea nu se pot privi în faţă.

(La Rochefoucauld)

*

Inainte de toate, să fii drept cu tine însuţi.

(Shakespeare)

*

Fiecare e ursita lui însuşi, şi singur îşi toarce firul vieţii.

(Joubert)

Dela Washington prin Londra și Paris la Praga

— Din memoriile președintelui Masaryk —

In sfârșit, iată-mă iar pe mare și — de rândul acesta — fără teamă de submarine germane. E ultimul prilej de odihnă și examen de conștiință, dar prezidenția este o piedică în această privință.

La fiecare pas, nu numai pe continentul american, ci și pe vapor, făceam observația că mi-am pierdut libertatea personală și viața mea privată; eram acum un om public, un om oficial, totdeauna și pretutindeni oficial. Așa se cerea, așa o cereau, nu numai cetățenii Statului nostru, ci și străinii lor guvernele, prin organele lor secrete, făceau paza noului suveran, până și pe vapor.

Marea! Marea! Creieri și nervii se odihnesc. Numai mare și cer și mare ziua și noaptea; vuetul mașinelor și al helicelor nu mă turbură. In timpul șederii mele în străinătate mă desvățasem de somnul regulat; cred că în tot timpul nu am avut nici cinci nopți de somn adevărat; creerii erau mereu în funcțiune, ca un ceasornic chibzuind, comparând, calculând, cântărind ce va aduce ziua de mâne pe câmpurile de luptă, la ministerele diverselor țări — era o măsurătoare continuă a distanței și a devierilor dela ținta noastră.

Marea liniștia nervii; și observarea vaporului liniștește; vizitam ca de obiceiu, și vaporul „Caraiman" și ascultam explicațiile ofițerului cu privire la progresele navigației. Mi-am adus aminte de prima mea călătorie din Franța în America (1878) și de vaporul relativ imperfect de atunci.

Atunci călătoriam ca un necunoscut spre America, fără poziție, dar plin de speranțe și energie — acum mă înapoiam din acelaș New-York, poate pe aceeaș cale, ca președinte și iarăși plin de speranțe că voiu isbuti în munca mea viitoare.

După alegerea mea ca președinte, atât în America, pe cât și în Anglia și pretutindeni foarte mulți oameni mi-au adresat întrebarea sterotipă cum mă simt ca președinte din moment ce am realizat independența noastră? Pentru dânșii era un lucru dela sine înțeles că trebue să fiu pe deplin fericit; la Praga m'a vizitat un cunoscut scriitor din Germania, numai spre a vedea — precum pretindea dânsul — un om cu adevărat fericit!?

Ca președinte mă gândiam nu mai la continuarea muncei și la răspunderea, pe care noi toți, cei cari știu să cugete și să muncească politicește, trebuia s'o purtăm iar, după războî.

Nu mă simțiam fericit, dar mă bucura constatarea cohesiunii interne sau — dacă voiți — a logicei muncei îndelungate a vieței mele. Dela examinarea propriei mele vieți și a activității mele în străinătate, trecui la examinarea războiului mondial, a evoluției politice a Europei dela 1848 încoace, a timpului propriei mele vieți, căutând în imensa mulțime a amănuntelor, firul roșul al evoluției legitime.

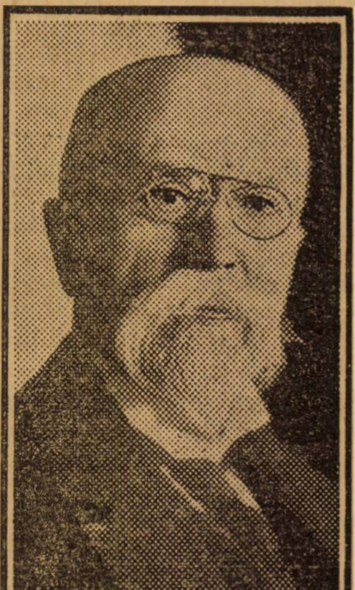

D. MASARYK
Președintele republicei ceho-slovace

Suntem deci liberi, vom fi liberi, avem o republică independentă? Un basm — mi-o spune mereu, adeseori involuntar, uneori cu glas tare, conștient că suntem într'adevăr liberi și că avem re-pu-bli-ca noastră!

Mă liniștisem — zile întregi mă plimbam pe bord, ochii îmi rătăciau în larg, dar în capul mieu clocotiau noile probleme, așteptarea tratativelor de pace și rezultatele lor: grijî peste grijil Odată cu planurile pentru viitor, recapitulam evenimentele de căpetenie ale războiului și făceam revizia muncii mele pentru liberare.

In vârtejul gândurilor, un lucru îmi apărea lămurit: cu toată știința și filozofia, cu toată inteligența, și înțelepciunea, cu toată precauțiunea și cu toată prevederea, viața individului și a națiunii ia un mers care se deosibește considerabil de dorințile, voința, și de străduințile noastre, și totuși este logică în aceasta, o logică pe care o descoperisem „ex post". Planurile și toate sforțările celor mai capabili conducători politici, cari creează istoria, se manifestă ca o „vaticinatio ex eventu".

In tot timpul războiului am făcut mereu comparații între părțile beligerante, între planurile și străduințile lor.

Cu această reflexiune și cu altele asămănătoare ne apropiam la 29 Noembrie de coasta engleză; în port, onorurile militare și diplomatice mi-au adus iarăși, aminte că sunt suveran; tot astfel și în gara Londrei. Seara am avut o întrevedere cu prietenii și ajutorii mei dragi Steed și Seton Watson.

Câtă deosebire între situația politică din Decembrie 1918 și cea din Mai 1917, când părăsisem Londra, spre a face ocolul pământului! Este adevărat că grijile nu se împuținaseră, cele vechi dispăruseră întrucâtva, dar se adăugaseră altele noi.

Am stat o săptămână la Londra (până la 6 Decembrie) și am întrebuințat timpul pentru vizite la numeroși cunoscuți, mai ales la publiciști.

La un „lunch" dat de d. Balfour am întâlnit o societate aleasă de personagii politice: lord Milner, Churchill, etc. Se vorbia, firește, de situația politică și de sfârșitul războiului, de problemele conferinței de pace. Tocmai în ziua aceea (29 Decembrie) Germanii prezentaseră Aliaților o propunere cu privire la instituirea unei comisiuni pentru stabilirea răspunderii războiului. Interesul pentru Rusia și pentru legiunile noastre din Rusia și Siberia era mare; pentru aceasta se interesa mai ales lordul Churchill. I-a plăcut cum am înfrânt la Chiev — fără violență — agitația bolșevică. In timpul discuției noastre am făcut, în mod involuntar, comparații între bărbații de stat Balfour, Gladstone etc. și bărbații de stat germani. Câtă deosebire în toate concepțiile privitoare la lume și la societate, câtă deosebire între constituționalism și parlamentarism și țarismul ruso-pruso austriac, care se prăbușea. Cu Balfour am vorbit mai mult despre filosofia religioasă decât despre politică.

In așteptarea conferinței de pace am vizitat câțiva politiciani și funcționari, mai ales dela Ministerul de externe, cari urmau, după toate probabilitățile, să ia parte la conferința de pace. Nu i-am uitat nici pe diverșii ambasadori.

Evenimentele politice pe continent se desfășurau mai departe, în urma înfrângerii Puterilor Centrale. Imi aduc aminte ce impresie a făcut trecerea frontierei germane de către armata engleză (1 Decembrie). In aceeaș zi, moștenitorul german a renunțat la toate drepturile Coroanei prusiene și ale Coroanei imperiale germane. In Serbia, prințul Alexandru luase regența și Statul sârbo-croato-sloven deveni realitate.

La Londra am primit știri amănunțite despre ultimele zile ale Austriei, am primit mai ales informațiuni — prin curierul meu special — despre modul cum au exploatat Austriacii prezența delegaților noștri la Geneva. Unii dintre agenții lor și câțiva diplomați austrofili încercaseră să vorbească cu delegații noștri și să afle convingerea lor politică.

Se pare că unii dintre membrii delegației noastre, neobservând cursa, au retușat față de agenții austriaci tabloul situației de acasă; s'a vorbit mai ales despre contradicția dintre vederile mele și ale dr-ului Kramarz și partizanilor săi, iar la Viena s'au trimis apoi știri despre șovăiala câtorva delegați cu privire la Austria. Dr. Beneș a adus însă claritate și precizări dela Paris; adversarii au observat și aceasta foarte bine. Se înțelege că eu luam știrile cum grano salis. Aceste știri îmi amintiau însă poziția mea în lumea noastră politică dinainte de războì îmi reamințeam că oamenii numai rar se schimbă în mod radical, fapt despre care va trebui să țin seamă: „președinte — fie, dar fără partid", „un idealist", „mai mult filozof decât politician" etc., uita-vor oare toți și toate partidele diversele certuri și lupte, oare nu vor reînvia vechile uri?

(Va urma).

Traducere de **V. Teconția**

MALINES

de N. IORGA

In plin ținut flamand, Malines, Mechelen pentru o populație care nu înțelege sau nu vrea limba francesă, înnalță formidabilul turn scorburos al clopotniței sale.

In afară nimic nu s'a schimbat din vechea clădire gotică în care ramuri de piatră drepte leagă înnalta navă de părțile laterale în care e încastrată o bună jumătate din contraforturi. Mari portaluri își rotesc în dreapta și în stânga triumfalele rosete. Doar calvinismul a rostogolit statuile. Numai în interior adăugiri și reparații au adus elemente de împrumut care aparțin altor epoce.

Modestă, piața medievală presintă fațadele-i de piatră neagră pe care bogăția negoțului în acest cuib de industrie n'a adaus auriturile din Bruxelles. Palatul de Justiție își păstrează liniștita curte interioară, și cărărui umede duc la beguinagele mănăstirești părăsite.

De-alungul Dylei miloase luntri de o formă veche par uitate. Dar vremea nouă, fără a schimba șerpuirea străzilor, a prefăcut locuințile în care dăinuește încă o viață cu aromă de ev mediu. Și, când de supt porțile boltite iese mulțimea gătită pentru primblările de Duminecă, fețele au un zîmbet de mulțămire, de calmă mîndrie pentru munca îndeplinită.

De-odată asupra acestei mulțimi care roiește, solidară ca în cetățile evului mediu în toate manifestările ei, binecuvântarea turnului răsună. Armònia de aramă se anunță ca un zbor de îngeri, se înfundă ca în prăpăstii de pocăință, strigă victorios ca în trîmbiți de argint. Ea spune toată povestea seculară a trudei tenace, a luptelor nesfîrșite, a satisfacțiilor câștigate aspru și gustate din plin, dela vremea întîii organisări până la ocupația germană.

Un mare martur și un deplin biruitor al ei e colo, aproape, în clădirea pașnică a arhiepiscopiei, un om în fața cărua se pleacă regii și către care de ani de zile se ridică aplausele popoarelor care știu ce e dreptul și se pricep să-l apere. Inalt, slab, puțin adus de spate, cu șuvițele de păr alb fluturînd ușor, cu severa față sculptată ca în cedru, cu licărirea dulce a viilor ochi tineri el povestește cu un glas în care e calmul judecăților definitive ale istoriei despre zilele când miile de robi belgieni erau „concentrați" de germani la munca silnică, despre vremea când la plângerile episcopilor, asemenea cu aceia cari în secolul al V-lea apărau orașele contra lui Attila, la poimenirea rostirii aspre a istoriei, generalii răspundeau cinic: „Istoria? noi o facem!

Primirea s'a sfârșit, bună, caldă. In ușă câteva momente silueta impunătoare a cardinalului Mercier dăinuește. Un Hildebrand gata a muri pentru dreptate şi aud în ureche cuvintele abia şoptite: „je n'ai pas eu peur“.

Afară e o primăvară începătoare plină de cea mai dulce lumină. Era ceva tot aşa de primăvăratec în raza acelor ochi neuitaţi, peste cari bătrâneţa n'are putere, căci ea nu atinge pe cei ce întrupează conştiinţa umană.

Culturale

Conferinţile d-lui Pittard, la Fundaţia Carol I

I.

La 25 Maiu d. Pittard şi-a început conferintele la Fundaţia universitară Carol I.

Primit cu cuvinte frumoase şi în aplauzele călduroase ale publicului, eminentul arheolog şi a justificat subiectul conferinţei: va vorbi întâi de operă şi apoi de oamenii preistorici.

Ca să se înteleagă subiectul, d-sa a schitat aspectul geografic şi climateric al Europei. In epoca quaternară, întreaga parte septentrională, adică dela Alpii elvetici, acoperind Germania, nordul Frantei, dela jumătatea Rusiei în sus era numai ghiaţă, Marea Egee, Adriatică nu existau; Spania şi Italia erau unite de Africa, Anglia cu Irlanda şi Scotia făceau corp cu Scandinavia, iar Franta nu era despărtită de Anglia. Evenimentele geodezice care urmează au importanţă extraordinară din punct de vedere al urmelor omeneşti însă ele sunt chiar infintezimale.

In epoca interglacială, cu ivirea regiunilor calde, fauna şi flora iau o extensiune luxuriantă: nici odată Europa n'a avut mai multe turme de cai, boi, bizoni, mamuti, hipopotami, etc. şi plante, astfel că hrana era supra abundentă pentru oameni.

Ca metale în această vreme predomină silexul: scânteia ce a tâşnit din el a folosit mii de ani oamenilor; şi tot el a servit pentru făurirea atâtor instrumente necesare omului primitiv. (Identitatea acestor instrumente la oamenii primitivi din Asia, Africa şi Europa a născut marea problemă dacă ideia originală a formei instrumentelor a apărut numai într'unul din continente, ori în toate, datorită inteligenţei — problema poligenismului şi monogenismului instrumentelor din silex).

Odată cu instrumentele ia loc şi ideea de artă. Din acest punct de vedere, după localitătile unde s'au găsit urme, arheologii au făcut împărtirea civilizatiei omeneşti b) *perioada moustieriană*. Arta în b) *perioada mustieriană*. Arta în ambele aceste perioade o relevă instrumentele uzuale din silex se înţelege cu adevăr primitive şi grosolană. Ingeniozitatea minţii se relevă în acomodarea cât mai nimerită la lovire.

Transformările cari au urmat perioadei post glaciale ne pun în fata miraculosului. Fără a vorbi de faună şi floră, manifestarea estetică a omului ajunge forma strălucirii. Nu se ştie cărui eveniment se datoreşte această fericită revoluţie. Este c) *epoca solutreană şi mai ales* d) *epoca magdaleniană*. Frumuseţea, complicaţia şi delicateţea instrumentelor, micilor obiece denotă o preocupare înaltă şi largă artistică: arta împreunată cu religia în cult. Armele, sculptura minuţioasă şi gingaşe surprind pe un om modern şi sunt demne de tilul unei modelări moderne. Să amintim că osul e preferat în lucru, încă din epoca solutriенă.

In acelaş timp pictura îşi face loc: pereţii grotelor întunecoase sunt pline de desemnuri. Ei bine, gravurile acelea de animale au atâta realism şi denotă atâta observaţie în cât artiştii magdalenieni au rămas cei mai mari artişti de animale. Auditorii conferinţei au putut admira din proecţiile cinematografice exactitatea liniilor, dunga de mişcare, de fugă, de durere a animalului rănit. Sunt o antilopă rănită, un bizon gata de luptă, ca gravuri şi un cap de cal, ca sculptură, uimitoare şi demne de admirat.

Răscolind amintirile

Iniţiala B.

Acum vre o patruzeci şi şapte de ani, conu Alecu Borănescu, cum îi ziceau şi profesorii şi elevii, era profesor la matematici la cursul superior dela Sf. Sava şi director la celaş liceu.

Prea multă algebră n'am învăţat noi de la conu Alecu, dar la oarele lui de curs n'am fi lipsit pentru nimic în lume, fiindcă erau pentru noi adevărate ore de petrecere. Mai întâiu conu Alecu nu ştia niciodată cum te chiamă de i'ai fi fost elev zece ani, aşa încât acelaş elev putea răspunde în aceeaş oră şi pentru el şi pentru alt coleg fără ca profesorul să observe; apoi numele unora le confunda cu pronumele altora, ceiace da naştere la scene de un comic iresistibil; de pildă, dacă spuneau lecţia la tablă doi elevi, să le zicem: Raiovici Teodor şi Radovici Camil, din cari numai unul răspundea satisfăcător, conu Alecu, pe lângă că i poreclia de-a'ndoasele, le punea şi notele tot de-a'ndoasele şi fireşte păgubia cel care răspunsese bine.

Parcă-l aud pe conu Alecu dojenind pe cine nu trebuia, cu glasu-i de târcovnic care tărăgănia cuvintele pe nas:

Tu, Radovici Camil, nu ştii nimic, eşti o putoare, iar tu, Radovici Teodor, pentru c'ai ştiut, uite, îţi pun zece.

Bine înţeles protesta cel care ştiuse:

— Nu mă chiamă Raiovici Camil, coane Alecule, ci Raiovici Teodor şi vă amintesc că eu am ştiut.

Conu Alecu îi dă înainte:

— Bine, bine, asta zic şi eu, tu ai ştiut.

Dar nu treceau două minute şi iar îi poreclia sucit.

Conu Alecu era sincer convins că numele care începeau cu litera *B* aveau aplicaţie pentru matematici şi de aceia ori de câte ori asculta pe vre-un Constantinescu, Ionescu ori Petrescu cari nu ştiau, conu Alecu isbucnia:

— Nu mă mir de loc că nu ştiţi. V'am mai spus eu că *toate numele cu iniţiala* B *sunt nume de matematici consumaţi: Bertrand,* *Brîot, Borănescu — adecă eu — hm! și poate Bacaloglu.*

Toți făceau haz de pretenția lui conu Alecu de a trece înaintea profesorului universitar Bacaloglu, care avea într'adevăr reputațiunea unui matematician consumat, dar făceam mai ales haz de întâmplarea excepțional de comică, anume că tocmai în clasa noastră se brodise ca acei cu inițiala *B* să fie cei mai slabi la matematici, de și aceștia se alegeau cu note mari la conu Alecu, grație unei mistificări ingenioase: dacă de pildă nu învățau Bădescu, Berlescu, Bonciu sau Bertea, ori alții cu aceiaș inițială convenția între noi era făcută; îl lăsam pe conu Alecu să ne pună notă rea, iar în ședința următoare, când totul se uitase, protestam. Cel cu musca pe căciulă, dar cu *B* în fruntea numelui, îl întreba pe conu Alecu ce notă i-a pus în ședința trecută și, dacă profesorul răspundea, cum era firesc, că-i trântise un 3 sau 4, elevul, cu mutra foarte mirată, ridica tonul:

— Nu se poate, coane Alecule; s'a făcut eroare; eu am răspuns foarte bine: chiar m'ați felicitat d-voastră.

Iar conu Alecu, bănuitor:

— Cui tai tu brașoave, măi? Cum ți aş fi pus 3, dacă ai fi răspuns bine?

— M'ați confundat, coane Alecule — insista îndrăzneț elevul în hohotele de râs conținute ale clasei — D voastră știți că eu învăț; de altfel eu sunt la litera *B*.

Atât îi trebuia lui conu Alecu! Argumentul era prea convingător: muia tocul în cerneală și transforma pe loc pe 3 în 8, 9, și chiar 10,

Dar mai adorabil ca ori când a fost conu Alecu pe ziua de 29 Noembrie 1878, a doua zi după căderea Plevnei. Mare fierbere dimineața aceia la liceu: nici noi nici unii din profesori nu voiam să ținem cursuri. După lungi parlamentări, conu Alecu convine să nu ținem cursuri și atunci prinzând curaj, devenim și mai pretențioși: cerem să ni se dea steagul liceului ca să manifestăm cu el în frunte pe la oamenii zilei.

Conu Alecu resista dârz.

Știți cum l'am convins?

Ne-am dus în delegație toți purtătorii numelor cu inițiala *B*.

Apilpisit, conu Alecu ni l'a dat:

— Na, vi'l dau! Duceți-vă dracului!

V. Bilciurescu.

România antică și modernă

Din „la Vita Italiana". Roma

Obiceiurile, instituțiile, tradițiile, arta

Pe terenul acesta, destul de vast, multe sunt de cercetat, Totuşi chiar cine-i uşor îmbibat de limbă şi cultură romană vede imediat un substrat de elemente traco-ilirico-romane, cu uşoare, inevitabile suprapuneri streine.

Puterea conservativă a Dacoromanilor a săvârşit adevărate minuni. In ciuda tuturor vicisitudinilor portul aminteşte pe Daci, obiceiurile — în reminiscențele lor păgâne — amintesc Roma antică, instituțiile civile (Domni, Curte, cetate, judeţe, drept) imperiul roman, arta ne aminteşte Bizanțul. In ciuda tuturor infiltrațiilor şi amestecurilor, Românul s'a ţinut separat şi deosebit prin limbă, caracter, obiceiuri. prin tradiție, faţă de numeroşii săi vecini: Sârbi, Ucrainieni, Ruşi, Unguri, Tătari, Bulgari.

Firea

Din cauza acestei complexități de rasă, climă şi geografie care face să predomine în arta română colorile fundamentale şi accentuate, albul şi negrul, iar în poezia sa patrioticele „doine", şi sufletul poporului român este înclinat mai degrabă spre melancolie.

Motivele acestei stări psihologice pot fi lămurite prin aceste trei păreri ale unor Români eminenți, cunoscători ai poporului lor:

Profesorul Iorga a scris: „Psihologia poporului român, din care s'au rupt unele categorii de clase dominante, este aceia a unui civilizat aruncat de circumstanţe nefavorabile în starea patriarhală, dar care păstrează elementele esenţiale ale unui trecut mai bun.

Scriitorul principe Bibescu a spus: „Românii sunt inteligenți, buni, uneori turbulenți, răbdători, supestitioşi, fatalişti, şi au în caracterul lor un fond de nobleţă.

Profesorul Onciul a scris la rândul său că „Românul înfruntă toate cu o linişte neclintită. El munceşte cu multă preciziune; dar munca nu-i procură vre-o mulțumire, deoarece strămoşii săi l-au învăţat că de secole rodul muncii lui poate fi foarte uşor cules de altul."

Această schitare poate fi complectată cu o părere străină, sârbească. Dealungul Dunării Românii şi Sârbii trăesc amestecați de secole, în alternativă de progres şi regres ca penetrație națională, teritorială. Forța de extindere a Sârbilor stă în arme, aceia a Românilor în prolificitatea lor. De aceia un proverb sârbesc spune: „Când o femeie româncă intră într'o casă sârbească toată familia încetează de a mai fi sârbească." Este Venus, care cucereşte şi subjugă pe Marte.

Criza română

Incetând puternica stăpânire a Romei şi slăbindu-se acea a Bizanțului, adversitățile istorice ale îndepărtatei Dacia Traiana suferiră fluctuaţiile neîncetate ale multor popoare neliniştite, timp de lungi secole.

Istoria popoarelor care au format Dacia Traiană este la noi puţin cunoscută din două motive: întâiu, fiindcă materialul de cercetat asupra faptelor principale şi acele care interesează mai mult, este destul de voluminos, apoi fiindcă istoria, deşi este numită învăţătoarea vieţii, este prezentată pretutindeni „ad usum Delphini" şi faptele poporului român au fost diminuate, neneglijate, adumbrite, după placul celor cari l-au stăpânit.

Acum istoricii români reconstruiesc trecutul lor şi revendică partea lor sub soarele civilizaţiei. Prin meritul profesorului Iorga mai ales, cine doreşte poate cu uşurinţă să se informeze asupra istoriei şi vieţii poporului român, dela căderea Romei până'n zilele noastre.

Oricât de mare este ispita, un articol de revistă nu poate expune nici sumar firul faptelor care au curs timp de patrusprezece secole Aşa că, de cât să alterez, prefer a trece peste perioada dela căderea Imperiului roman până la renaşterea poporului român în secolul trecut, expunând numai ideile principale, care servesc a lămuri chestiunea tratată a istoriei poporului român în legătură cu acea a Romei şi a Italiei.

Dela căderea Imperiului roman

la apariţia Turcilor au încercat a se stabili în jurul lanţului Carpaţilor transilvani Ungurii, Bizantinii Sârbii, Bulgarii, Polonii. Toate aceste popoare au influenţat pe cel român; în vicisitudinile lor de cuceriri, dominatii, stăpânire, unitatea politică a Românilor a fost ruptă; dar reacţiunea latină şi dorul de a-şi câştiga libertatea latină nu s'a stins niciodată. Deoarece presiunea cea mai mare era atunci exercitată dinspre Carpaţi, apărură în şesul moldavo-muntean care era mai adăpostit, două principate naţionale româneşti, acel al Munteniei în secolul XIII şi al Moldovei în secolul XIV.

Aceste două principate, multă vreme în duşmănie unul cu altul, avură o viaţă turbure şi sbuciumată, asemeni micilor state italieneşti din Evul Mediu. Ele dădură începutul unei civilizaţii româneşti sub domnii naţionali Ştefan cel Mare (1457-1504) şi Mihai Viteazul (1593-1601) şi formară embrionul din care s'a desvoltat învierea Daciei Traiane în România Mare de azi.

Venirea Turcilor opri şi turbură pentru alte cinci secole renaşterea civilizaţiei occidentale în Orientul european. In reacţia contra intrusiunei refractare a Semilunei, Carpaţii transilvani avură de suferit presiunea Austriei din spre Apus, Rusiei din spre Răsărit. In epoca din urmă Turcia impuse unei bune părţi din poporul român acea administraţie depravată şi tristă, care se numeşte „domnia Fanarioţilor“ greci din Constantinopol.

Trebue totuş să relevăm că nici Slavii, nici Bizantinii, nici Turcii n'au reuşit niciodată să impue Românilor o dominare completă, asemeni celorlalte popoare balcanice, ci că Românii au ştiut să-şi păstreze totdeauna o anumită independenţă administrativă locală. Ei au avut totdeauna principatele lor autonome cu domni propri.

Cu toată această îndelungată criză a libertăţii politice „poporul român“ acela din şesuri şi din munţi, se menţinù neatins şi pur, credincios la două idealuri, care l-au însoţit ca doi luceferi pe drumu-i dureros: al latinităţii şi al creştinătăţii.

Intr'adevăr, pe când mase mari de Bulgari, Sârbi, Albanezi, Greci primiră islamismul, care e semnul cel mai tangibil al stăpânirii turceşti, nici un Român nu a îmbrăţişat religia lui Mahomet.

Aşà erà chiar onoarea Românilor pentru aceşti noi barbari păgâni că poezia populară preamăreşte pe domnitorul Constantin Brâncoveanu, deoarece. fiind prins şi dus la Constantinopol, a preferat să moară împreună cu toată familia lui decât să-şi lase credinţa creştină. Poetul popular, întorcându-se spre Turci, exclamă

Să ştiţi c'a murit creştin
Brâncoveanu Constantin

Latinitatea a trăit şi s'a exteriorizat în Dacoromani prin amintirea Romei. Cuvântul „latin“ e rar şi puţin cunoscut; în schimb la fiecare pas se întâlnesc numele de Roman. Ţăranul, care formează baza naţiunii, spune că-i *Român*, vorbeşte *româneşte.* Separaţi teritorial de Roma, strănepoţii legionarilor i-au rămas credincioşi cu sufletul. Pe când stăpânii cei noi se străduiau să îndepărteze chiar depe sol-amintirea Daciei şi Romei, şi impuneau regiunilor, desmembrate artificial, numele exotic de Transilvania, Bucovina, Basarabia, Dobrogea, ţăranul român transmitea cu tenacitate copiilor şi nepoţilor săi simbolul *ţării româneşti. Toată ţara românească* este conceptul abstract care rezumă patria, statul, naţiunea, indiferent de vicisitudinile stăpânirilor, guvernelor şi hotarelor politice.

Cu toata această conştiinţă subiectivă, poporul român, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea era complect adumbrit, desmembrat, uitat, necunoscut. Cei mai mulţi din Europa nu ştiau nici chiar dacă există: unii care-l ştiau din nume amestecând religia cu naţionalitatea, îl considerau grec ori slav. In principatele Munteniei şi Moldovei limba şi cultura greacă făcuseră într'adevăr să fie uitate în clasele de sus limba şi conştiinţa românească. In Transilvania şi Bucovina germana şi maghiara înnăbuşiau limba românească. In Basarabia împilarea slavă scosese dialectul moldovenesc din viaţa civilă. Numai bunul popor dela ţară continuă a întrebuinţa săraca lui limbă şi a avea încredere în *ţara* lui.

Nici una din variatele concepţii şi sisteme realiste, care conduseseră politica Evului mediu şi modern înnainte de revoluţia franceză, nici cel dinastic, nici cel economic, nici geografic, nu reuşise cel puţin să adune ramurile poporului român sub o singură conducere. Unui principiu ideal, acela al naţionalităţii, îi fusese dat să împlinească misiunea reparaţiei meritate.

OSCAR RANDI

Din literatura modernă Italiană

Claudia Procura

de Giovanni Papini

In momentul când Pilat se hotărâ din nou să iasă în faţa poporului lui Israel, care murmura de nerăbdare, ca să-i dea răspunsul, intră la el un servitor trimis de soţia lui.

Să nu fie nimic între tine şi purtătorul acesta de adevăr, îi poruncia soţia lui, căci am suferit mult în noaptea aceasta din pricina lui.

Niciunul din cei patru istorici nu ni spune cum a primit Guvernatorul Imperiului intervenţia soţiei sale. Afară de numele ei, nu ştim nimic altceva despre ea. După evanghelia lui Nicodim ea se numia Claudia Procula.

Dacă numele acesta a fost într'adevăr aşa, atunci ea a aparţinut unei familii cunoscute şi puternice, familiei Claudie. Fără îndoială prin naşterea şi situaţia ei în societate ea sta mai sus decât bărbatul ei; şi e posibil că Pilat, un sclav obişnuit eliberat, să fi fost dator mult influenţei soţiei sale în ceia ce priveşte situaţia sa de funcţionar în alt în Iudeia.

Dacă aceasta era într'adevăr aşa şi dacă pentru aceasta anume Pilat îşi iubia soţia, oricum el n'a rămas nesimţitor la rugămintea ei. Reiese totuşi că el a iubit-o, pe cât era în stare să iubească un om de natura lui, de oare ce căutase ca ea să-l însoţească în Asia. Vechea lege a lui Opiu, deşi îndulcită printr'o dispoziţie a Senatului în timpul consulatului lui Ceteg şi Varon, opria pe proconsuli a-şi lua soţiile cu ei, încât după toate probabilităţile a trebuit un ordin special pentru ca Tiberiu să-i permită Claudiei Procula să-l însoţească pe Ponţiu Pilat în Iudeia.

Din cauza spuselor necomplecte, rămân nedefinite cauzele amestecului Claudiei. După Matei, un vis o urmăria din cauza lui Isus. Ea a trebuit să audă cum de la un timp se vorbia de noul prooroc; se poate chiar că l-a văzut în zilele acelea, şi omul acesta aşa de deosebit de restul Evreilor, aşa de departe de demagogul mărginit şi de fariseul ipocrit, poate că a impresionat-o pe Romana sentimentală. Ea nu înţelegea limba care se vorbia în Ierusalim, dar orice tălmaciu putea să-i facă ştiute u-

PRIN ITALIA

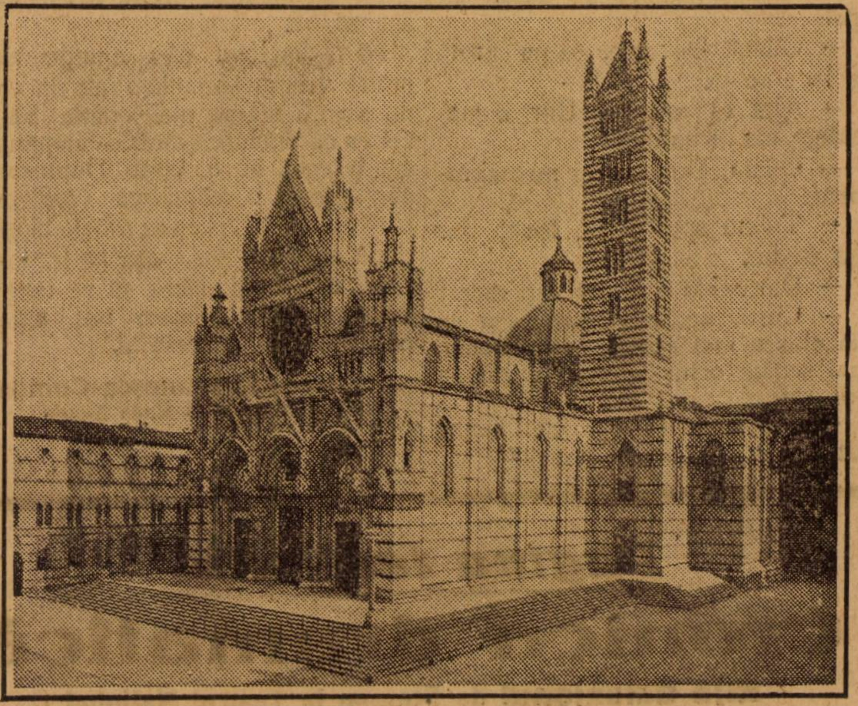

Catedrala din oraşul Siena. — Secolul XIII-XV)

nele din cuvintele lui Isus, care au putut s'o convingă, contrar opiniei publice, că el nu este un tâlhar periculos.

In vremurile acelea miturile şi credinţile Răsăritului, satisfăceau mai bine dorinţile pentru nemurirea personală decât vechea credinţă latină, care era o negustorie legală, victimă a scopurilor politice şi utilitare,—începuseră să aibă influenţă asupra Romanilor, dar mai ales asupra femeilor lor. La Roma patricienele cunoşteau tainele lui Mithras şi lui Osiris. iar unele din ele înclinau chiar spre iudaism. Sub însuşi Tiberiu, Evreii cari locuiau în Roma, au fost toţi alungaţi din capitală, de oare ce unii dintre Evrei au fost înşelat pe o matroană Fulvia, care trecuse la iudaism. Iar, după cum reiese dintr'o aluziune a lui Suetoniu, Fulvia n'a fost singura care a trecut la iudaism.

Poate deci că ea, Claudia Procula, trăind în Iudeia, să fi cunoscut mai cu temeiu credinţa poporului în mijlocul căruia guverna bărbatul ei şi că a căutat să ştie, îndrăgostită de ceva nou,—ca orice femeie,—ce doctrină nouă propovăduia acest prooroc, despre care se vorbia atâta în Ierusalim. De aceia se poate că ea a ajuns la convingerea că Isus a fost „purtătorul adevărului“ şi deci nevinovat. Visul din noaptea aceia a fost — îngrozitor, pentru că din cauza lui a suferit. — a întărit în ea convingerea, şi nu e de mirare că, bazându-se pe autoritatea ei asupra lui Pilat, ea a intervenit la el.

Nouă ne este de ajuns că ea a numit „Purtătorul Adevărului“ pe acela pe care Evreii au vrut să-l ucidă. Cu centurionul din Capernaum şi cu femeia cananeiană, Claudia a fost printre primii cari nu credeau în Dumnezeu, dar cari au crezut în Isus, şi nu fără pricină Biserica ortodoxă o socoteşte pe Clandia de sfântă.

In sufletul lui Pilat, pe care nu-l socotiau pătimaş, dacă nu din milă, cel puţin din ura lui contra lui Caiafa, poate că răspunsul dat de el Invinuitului, să fi fost influenţat de trimisul Claudiei. Claudia nu i-a spus *„Scapă-l!“*, dar *„Să nu fie nimic între mine şi între tine“*. Aceasta a fost ideia ei conducătoare (avut-a oare el sentimentul însemnătăţei celor ce urmau să se întâmple?) şi Pilat nu a vrut să iea parte la moartea acestui cerşitor tainic care se prezenta ca rege. Cuvântul lui a fost: să-l judece ei înşişi, dar Evreii n'au vrut de loc aceasta. Atunci lui Pilat i-a trecut prin minte un alt chip de a-l scăpa. S'a intors spre Isus şi l-a întrebat dacă este Galilean.

Pilat e scăpat. Isus nu-i aparţine lui. ci aparţine cercului de judecată a lui Irod Antipatru. Acesta se află la Ierusalim, unde venia, după obiceiu, la Paşti. Pilat a găsit o ieşire legală ca să satisfacă pe soţia sa. Pe lângă aceasta, faţă de Evrei, el face şi un gest frumos, predându-l pe Isus unuia din ai lor; şi apoi el face şi o mare nemulţămire tetrarhului, pe care-l urăşte din adâncul inimii, căci crede, şi aceasta cu multă dreptate, că este omul lui Tiberiu. Fără să piardă vreme, el ordonă soldaţilor să-l ducă pe Isus la Irod.

Traducere de I. D.

Guvernământul arbitrar este cel mai bun şi mai trainic din toate, când un rege înţelept, luminat şi hotărît îl conduce el însuşi. Dar cuvântul „arbitrar“ pare a fi sinonim cu „despotic“, Acesta însă, derivă numai, din arbitrar. Şi totdeauna adepţii unei libertăţi fără margini au recurs în contestaţiile lor la arbitraj.

*

Toţi filozofii noştrii moderni, înţelepţii noştri în discursuri, aşa-zişii noştri republicani, au tunat împotriva cuceritorilor. Şi cu toate acestea prin eucerire s'a redat şi se va reda libertatea naţiunilor.

Napoleon

Folklore

De ce este Românul sărac

(Legendă)

Dumnezeu a venit la Baba Iova şi-a întrebat-o:

— Cât torci într'o zi, Iovo?

Ea a fost torcând un ciurel de fuse (zece fuse).

Da' ea a zis, ca femeia;

—Cât m'oiu sili „Doamne“, şi, de nu fac nimic în casă, mai mult de un fus şi jumătate nu pot toarce.

— Tu nu spui drept, Iovo; dar să ştii că aşa o să fie.

Şi de atunci a rămas de nu poate să toarcă femeia mai mult de un fus şi jumătate pe zi.

Iar a mai venit Sfântuleţul să ispitească pe baba Iova şi-a întrebat-o.

— Cât ţeşi într'o zi?

— Doi, trei, coţi, Doamne!

— Tu nu spui drept, Iovo; dar aşa să fie, Iovo, cât poate secera omul într'o zi?

— De o da din aripi, Doamne, mai mult de o jumătate pogon nu poate secera.

— Iovo, tu nu spui drept; da, aşa să fie; pe brânci de'ţi da, mai mult de două, trei clăiţe să nu puteţi secera. — Babă Iovo, da' cămaşa cât o porţi?

— Mai mult ruptă Doamne!

— S'o porţi treanţă; că, dacă se

slăbește, să-i tot coși la petece, s'o porți potlog de potlog.

— Da' c'un codru de săpun cât speli?

— Odată, Doamne, că pe urmă se face coajă.

— Atât să speli. — Dar o mămăligă cât iți ajunge?

— Odată, Doamne și nu mai rămâne.

— Tu nu spui drept, Iovo, dar așa să fie.

— Dar pui la o cloșcă câți scoți?

— Cinci, șease, Doamne, și la ăia cloșca mai sparge capul unuia, mai scoate ochii altuia și rămân doi, trei.

— Dar dintr'un car de lemne cât arzi?

— O lună Doamne, și se sfârșește.

— Tu nu spui drept, Iovo, dar așa să fie.

Să fi zis Iova că-i ajunge mai multă vreme lemnele dintr'un car, nu s'ar fi sfârșit nici odată. Să fi zis ea că mănâncă dintr'o mămăligă cât trăește, ar fi lăsat Dumnezeu să-i ajungă o mămăligă câte zile o avea. Să fi zis ea că scoate cloșca două sute de pui, așa ar fi fost. Dar, vezi, ei îi plăcea să se tânguiască și daia suntem noi săraci că-i tragem, păcatele ei.

Maria Drăgănescu-Combari
Auzită dela **Rada Neagu**
Treștenic Vlașca

Pagina teatrului

Cronica dramatică

Niță Galantonul de Stempo la Teatrul Național

Inainte ca Teatrul de la Cărăbuș să-și deschidă stagiunea de reviste, Teatrul Național a renunțat repede la repertoriul clasic și ultramodern și s'a transformat în improvizată grădină de vară sau în teatru de cartier.

Se vede că și literatura trebuie potrivită cu anotimpul, nu numaî haina. Pe căldură omului nu-î prea plac tragediile și o consumație intelectuală care obosește creerul este negreșit răspingătoare.

De aceîa d-l Corneliu Moldovanu după „Mitu Boeru" ne a oferit pe „Niță Galantonul" de Stempo, o comedie de moravuri, care a luat dela Caragiale numaî travialitățile, nimic însă din acea desăvârșită tipizare care dă eroilor luî caracter de eternitate.

Niță Galantonul este un mitocan îndrăgostit de banî până la stupiditate și care nevoind să plătească zestrea fiicei sale, nu se dă în lăurî să-i strice pentru a nuștiu câta oară fericirea. Timp de treî acte Niță cârciumarul nu face decât să strige că nu dă bani, până se ia la bătae cu soția sa și cade extenuat de revoltă la marginea caseî de banî. In cele din urmă unchiul Nae împacă lucrurile, plătind zestrea pe care Niță o refuză.

Harpagonul d-lui Stempo este foarte puțin molieresc. Se prea poate să fie de undeva în Teî sau în Pipa Nan. D-l Stempo l-o fi întâlnit chiar în carne și oase. Nimic maî normal pentru o epocă atât de democratică precum a noastră. Dar aceasta nu-i putea îngădui tomnatecului autor să prefacă scena Naționalului într'o pitorească priveliște de Moșî.

Dar, s'o recunoaștem, reprezentarea acesteî comediî nu cade în vina autoruluî, care e liber să scrie cum îl ajută mintea și talentul. Vina nu e nicî a d-luî Corneliu Moldovanu care s'a opus la reprezentarea ei. Cî ea cade în seama comitetuluî de lectură și maî ales în sarcina celuî maî bătăios dintre ei, a „macrocriticuluî" Mihail Dragomirescu.

D-l Corneliu Moldoveanu jucând pe „Niță Galantonul" s'a răsbunat amar împotriva d-luî Dragomirescu, dovedind astfel publiculuî și criticeî că utilitatea comitetului de lectură poate fi cel puțin discutată.

• • •

Literatura noastră dramatică — este în plină ascensiune. Pentru stagiunea viitoare se anunță până acum o nouă dramă a d-lui N. Iorga „Cleopatra", o piesă de d-l Ion Sân Giorgiu, o comedie de Victor Ion Popa — și un poem de Horia Furtună, „Păcală".

*

Teatrul Popular se pregătește cu zor pentru stagiunea viitoare. Un repertoriu ales va fi în curând dat publicitățiî. S'au făcut angajamente noui, iar direcția de scenă o va avea d-l Victor Ion Popa.

Mărunte (Teatrale)

La Zagreb s'a jucat cu mare succes piesa „Liliom" de cunoscutul dramaturg ungur Molnar. Această lucrare, jucată și la noî în trupa d-luî Bulandra, a fost foarte căutată în Iugoslavia. Ea s'a jucat în provincie de nenumărate ori. La Zagreb a avut parte de regia luî Tito Stozzi, un bine reputat om de teatru al statuluî vecin. In „Liliom" el a accentuat foarte mult elementul comic și a dat pieseî o înfățișare caricaturală, prezentând-o astfel într'o nouă față destul de adequată de-altminteri.

In aceîaș vreme un alt mare succes de teatru a avut un tânăr caricaturist și desenator dalmațian Tijardovici, cu libretul pe care l'a scris uneî operete „Illo, Pierrot". Tot Tijardovicî a făcut și schițele pentru decorurî și costume. Chiar și unele dansuri au fost conduse de dânsul.

„*Eleonora Duse*" e titlul și aproape subiectul uneî cărțî scoase de Eduard Schneider. Zic „aproape" fiindcă subiectul e maî de grabă autorul decât celebra comediană, decî maî puțin biografie și maî mult autobiografie. In prefața pe care a scris'o luî P. Kropotchin, Brandes spune că autobiografiile sunt cam de următoarele două feluri: „să vedețî ce de-a talent am avut ce atrăgătoare am fost! (Igohanne Heiberg), sau: „Mult talent am avut, meritam să mă iubească lumea, și cu toate astea era să rămân necunoscut. Să vedeți cât de greu am luptat ca să ajung la celebritate (Andersen).

D-l Schneider ar fi din categoria întâia. D-sa a scris mai multe piese și a trimis una Duseî, fiindcă pe semne nu găsea în Parisul d-sale așa de lipsit de actorî, pe actrița care să merite să-î figureze în distribuție. (De-al de d. Schneider acesta, sunt și între ceî treizecî de autorî dramaticî dela noî). Și-așa Duse i-a citit piesa, i-a răspuns că-i genială dar.. nu poate s'o joace fiindcă.. și fiindcă... și oricâte motive vreî afară de unul care putea să fie singurul adevărat. Și dela începutul până la sfârșitul cărții Duse există întrucât poate să i permită orgolioasa pană a scriitorului. E o carte neplăcută. Sub limbajul mieros și hiperbolic coîcăe o îngâmfare și o încredere de sine tot pe-atât de obraznică și nerespectoasă pe cât de umilită ar voi să pară. O simplă afacere de librărie, poate, dar în nici un caz o evocare ca aceea pe care ar merita o memoria uriașei artiste italiene.

Teatru pentru copii

Odată cu Fundația „Principele Carol“ care pregătește o serie de antologii cuprinzând piese scurte — de preferință comedii —pentru folosul copiilor satelor și târgurilor, Casa Școalelor a început să tipărească o serie de piese pentru copii. Autoarea celor dintâi broșurele este d-na Lia Hărsu, scriitoare pricepută în literatura pentru cei mici. Intâmplător la câteva zile după ce ne-a venit informatia asta am nimerit într'o sălită de școală unde pe la sfârșit de serbare, copiii jucau o piesă, înadins făcută — zice-se — pentru teatrul școlar Era o monstruozitate. N'aveam curajul să-i povestim subiectul și-i penibil să descriem cazul bieților copilași actori, puși să joace rolurile și să spue vorbe care n'au nimic aface cu copilăria lor, cu sufletul lor fraged și imaginatia aceia bogată și fantastică în care povestea dela țară a moșneagului sfătos se lipește ca o bucățică ruptă de acolo.

A doua zi am colindat librăriile și am adunat tot ce am găsit publicat în țara noastră ca teatru pentru copii, și ca teatru sătesc,— pe care tot copiii îl joacă pe la școli.

E de neînchipuit ce comori poate să găsească cineva cercetând aceste umile cărtulii. Parcă n'ar fi în țara asta nici un om să priceapă ce-i un suflet de copil!

Dascălul cel mai plicticos nu face în ora lui de clasă o morală mai nesărată și mai plină de ifose, și un actor de tragedie nu joacă în viata lui roluri mai fără de haz. Dar acolo unde autorii s'au întrecut pe ei înșiși e în piesele în care personagiile sunt oameni mari, bețivi și nebețivi, răi și buni, proști și deștepți. Veți găsi piese antialcolice. Să le joace cine? Copiii! Și pentru cine? Pentru oamenii mari. Inchipuiți-vă acum un nepot de o șchioapă cu barbă de vată spunând lui bunicu-său să nu mai bea: oul moralizează găina. De ce nu și pe autor?

Câteva excepții onorabile sunt, e drept, totuși piesa pentru copii, adevărata, n'am găsit'o încă. De altfel nici Francezii nu-s mai fericiți. Avem dinainte zece volume groase de teatru pentru copii din Franța, un total de vre-o 150 de acte mici, și afară de o dramatizare inteligentă și plină de umor a fabulei lui la Fontaine: „Greerele și furnica“, o mică fantezie cu un iepuraș viclean și-o fetiță naivă n'am găsit nimic bun. Doar „O bucată de slănină“, piesă cu un subiect delicios dar foarte prost tratată, în care însă numai tratarea aparține autorului fiindcă subiectul e o dulce poveste de copii de prin Sicilia.

Poate că d-na Hărsu să fie mai fericită. In așteptarea bucuriilor cu o curiozitate firească și pe care n'o întrece decât curiozitatea ce-o avem să vedem piesa pentru copii pe care a făgăduit s'o scrie d. Herz cunoscutul nostru autor dramatic, pentru un teatru ce are de gând să înființeze spectacole speciale închinate copiilor.

G. A. H.

Din istoria decorului

Până în 1898, lumânările, lămpile și gazul aerian au furnizat lumina în teatre. In acel an Opera Comică și Teatrul Châtelet din Paris și-au instalat cele dintâi electricitate.

Foarte curând după asta Teatrul nostru National din capitală și-a preschimbat și el vechea lumină cu instalatie electrică, așa încât din punctul acesta de vedere stăm printre cele dintâi teatre din lume cari s'au folosit de avantagiile invenției lui Edison.

Experientele vestitei dansatoare Loïe Fuller atrăseseră în sălile unde danța, toată lumea artistică a Parisului. Jocurile de lumină întrebuințate de dânsa oricât de naive și de primitive ar fi fost, dăduseră puternice suggestii și arătaseră posibilități mari în ceiace privea montarea. Era firesc ca influența ei să dea roade imediate.

Odată introdusă electricitatea, decorul trebuia să ia drumuri noui. Cel dintâi care aplică această binefacere este Mariano Fortuny, inventatorul așa-numitei cupole Fortuny. El a preconizat o cupolă de pânză albă, astupând tot fondul, partea din lăturile și susul scenei. Lumina acestei cupole trebuia să pornească dintr'un reflector așezat în cușca suflerului, iar schimbările de coloare urmau se se facă prin interpunerea de geamuri colorate.

Această cupolă — în Țara Românească aplicată numai de Teatrul Regina Maria și Teatrul National din Craiova — e astăzi făcută pe schelet fix, din ipsos și colorată cu un sistem special, prin stropitură fină, ceia ce face mult mai lesnicioase schimbările de lumină, iar luminarea ei se face din lături și de sus, întrucât luminatul din cușca sufleurului ar proecta necurmat pe cer umbrele actorilor din scenă.

Principial însă, cupola Fortuny, ușura scena de toată încărcătura culiselor, de toată pânzăria plicticoasă și inestetică a sufitelor și un singur plan, o singură culisă, un singur copac ajungeau pentru compunerea unui decor.

Din nenorocire teatrele noastre— și asta e cam în toate teatrele vechi —sunt construite în așa fel încât cupola Fortuny le este inaplicabilă. Teatrul nostru National de pildă nu poate să și-o facă atâta vreme cât nu și-o modifica arhitectura scenei. Și lipsa acestei cupole împiedică cele mai simple și mai monumentale realizări scenice.

Noua lege a teatrelor și literatura originală

Memorii și altele.

Alcătuitorii legii celei nouă vor să dea Teatrului românesc toată sprijinirea oficială pe care o merită. Atât cât a ajuns până la noi, din memoriile breslelor interesate și din intentiile foștilor și actualilor demnitari, vădește o dispunere generală pentru literatura originală și o înțelegere destul de serioasă

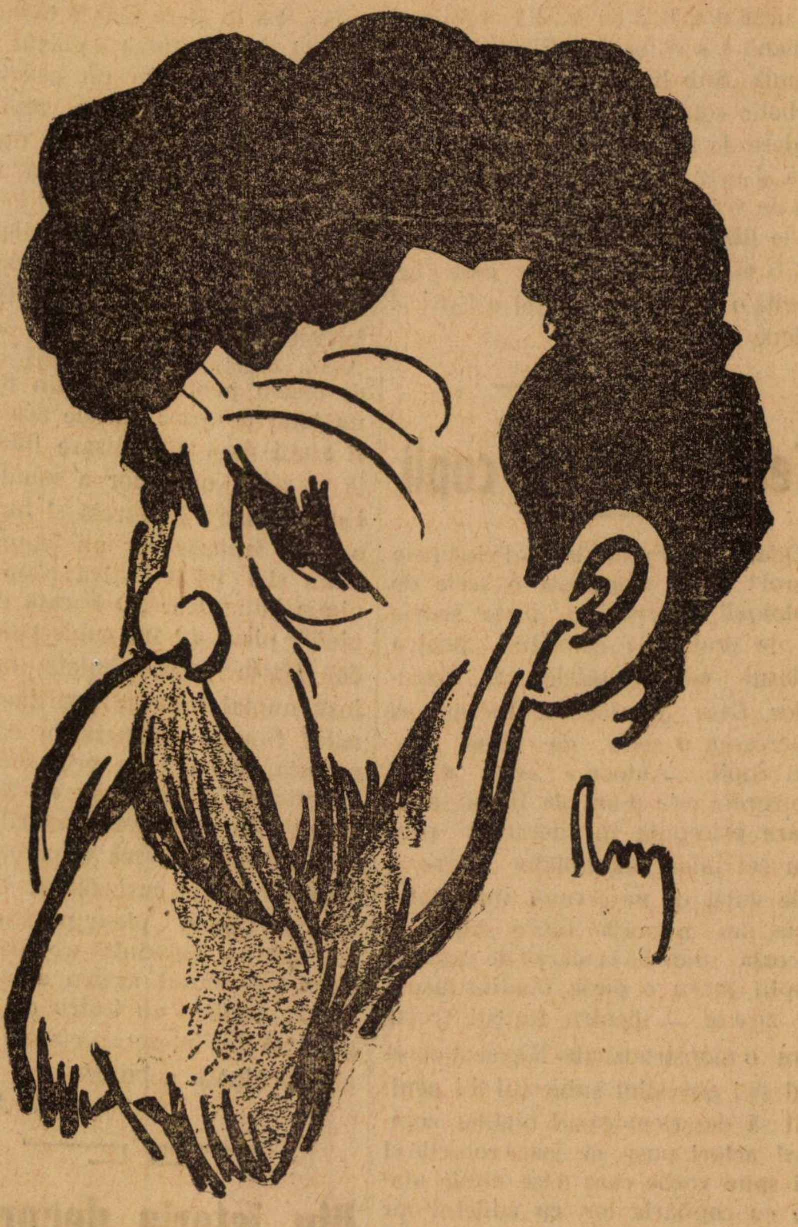

Profesorul Eugène Pittard

a nevoilor ei de răspândire. Sub imboldul legiuirii celei nouă — dacă vre un ministru de finanţe n'o pune beţe în roate la legiferarea, după care ar urma să fie reduse mult taxele pe spectacolele date *de oricine* când se joacă piese româneşti —, dramaturgia naţională ar ajunge să se bucure de vaza tuturor alcătuirilor teatrale şi Teatrul Naţional n'ar mai avea singur datoria să joace mai toată producţia originală.

Comitetul de lectură al Teatrului Naţional face poate multe greşeli, ca să le zicem aşa, dar aceste greşeli sunt prea fireşti. In primul rând, pronosticurile de teatru au fost, sunt şi vor fi riscate, oricât de mare ar fi competenţa celui care le formulează. Vechi oameni de teatru, de netăgăduită pricepere se văd contrazişi de nenumărate ori în aşteptările lor. Ce-i buni şi ce-l rău deci — dintr'un anume punct de vedere —, ce prinde şi ce nu prinde, numai publicul, masa, colectivitatea aşezată în scaune poate s'o spună. Director, actor, director de scenă ori comitet, greşala îl aşteaptă în fiecare clipă când e vorba de aprecieri anticipate.

Pe de altă parte, comitetul are de ales din aceia ce i se prezintă. El nu poate să refuze o piesă care se prezintă cu destule însuşiri ca să nu merite condamnarea definitivă şi a înţeles foarte bine că o piesă răspinsă de Teatrul Naţional este o lucrare mai totdeauna înmormântată. Doar trecerea şi numele unui Victor Eftimiu a mai fost în stare să spargă ghiaţa teatrelor particulare şi să plaseze piese ce nu convinseseră comitetul de lectură. Incolo, lucrările rămân condamnate definitiv şi comitetul Naţionalului nu are dreptul să ucidă sâmburele de talent ce s'ar găsi într'o piesă. El trebue s'o primească fiindcă numai aici poate să vadă ea lumina rampei şi să ajungă în faţa adevăratului judecător: publicul.

Incurajate, prin avantagii, să joace repertor original, companiile particulare vor descongestiona Teatrul Naţional, iar comitetul de lectură al acestuia va putea să închidă puţintel robinetul primirii şi să admită lucrări tot mai puţine. Multe lucrări vor da greş — e firesc — şi multe vor face surprize. Teatrul Naţional, prin comitetul lui, va fi chemat atunci să facă gesturi elegante şi folositoare. Din lucrările multe, jucate pe scene particulare ei vor admite mecanic pe cele de valoare şi le vor înscrie în repertorul stabil al Teatrelor de Stat, ceia ce ar echivala cu o consacrare. In felul acesta, încetişor, Teatrul Naţional va ajunge să fie aceea ce l au visat întemeetorii: reprezentantul artei dramatice române.

* * *

Se pare că anul acesta e anul memoriilor. Alături de memoriile lui Alexandru Marghiloman, care îşi vor avea rostul lor în politică: se aude că vor mai apărea memoriile unui mare om al ţării, fost critic literar de o covârşitoare însemnătate şi convertit, mai târziu, la politică. Memoriile lui Titu Maiorescu — căci de el este vorba — cuprind viaţa marelui cărturar de la vârsta de 23 ani şi învăluesc întreaga viaţă culturală a ţări, dela aşa de însemnata mişcare a Junimii ieşene până prin zilele noastre.

* * *

Intr'un cerc de prieteni, Gib Mihăescu, nuvelistul atât de cunoscut, a citit o piesă în patru acte „*Am ucis păcatul!*". Proaspătul dramaturg aduce într'o formă cam alambicată, dar de o frumoasă ţinută literară, un material dramatic deosebit de valoros, neobişnuit de îndrăzneţ şi de bizar totodată, în care adâncirea psihologică şi o anume atmosferă grea de dramă slavă îl arată plin de însuşiri pentru noul său drum.

Literatura străină

Benedetto Croce critic

In „Rivista d'Italia e d'America" — numărul pe luna Martie — Mario Puccini închină un articol lui Benedetto Croce, cu ocazia unui volum recent de critică literară a acestuia: Poesia e non poesia.

Se găsesc, în acest volum de studii asupra scriitorilor celor mai însemnați ai Italiei și țărilor străine prea puține puncte pe care cititorul nu le-ar putea primi. In schimb, citirea cărții dă oricui putința de a lua cunoștință de esențialul personalității lui Croce, și aceasta din două motive: 1) scriitorii studiați sunt în mare parte străini; 2) sunt autori dintr'o epocă depărtată de a noastră. Și de aceia acuzarea ce se aducea lui Croce la apariția primelor studii asupra scriitorilor noi ai Italiei — anume că i-a valorificat după o singură cetire — nu poate fi adusă acum.

Ca'n toate operele sale, se remarcă și'n cartea aceasta cunoscutul defect al lui Croce: lipsa de căldură și avânt, lipsa de pasiune pentru subiectul tratat, defect pe care și-l recunoaște și el. Dar, mai mult poate ca'n alte cărți, apar aici într'un relief impresionant marile lui calități: vederea justă, expunerea clară, strălucitoarea limpezime a cuvântului și ceva cu totul personal: puterea de a găsi — par'că prin instinct — în opera unui autor regiuni de o importanță neașteptată și necercetată de alții.

Surprinzătoare vor părea pentru unii — dar netemeinice pentru nimeni — părerile sale asupra unor autori pătrunși adânc și cu aparențe de eternizare în admirația cititorilor. Acesta e cazul George Sand, scriitoare socotită de mulți genială, dar pentru Croce foarte dibace în construirea de lumi false și neverosimile, dar săracă, dacă nu lipsită de orice poezie.

Mult mai interesant este studiul consacrat lui Balzac. Reproșează Croce lui Balzac ceia ce în general i se reproșează: deslânarea în stil și lipsa de măsură. Pe când însă Mario Puccini socoate că aceste lipsuri sunt provocate de graba cu care au fost compuse romanele lui Balzac și de dezarmonia emotivității sale, Croce le pune pe seama „dispoziției psihologice pe care o avea Balzac de a imprima un impuls capricios creațiilor sale, așa în cât caracterele personagiilor sale se'nvârtesc și cresc vertiginos în jurul lor însele devenind din ce în ce mai pline de și, câte odată, în vârtejul în care ajung, se transformă în contrariul de ce erau, și cu surprindere vedem la ele calități contradictorii și discordate cu cele dintâiu, pe când acțiunea, din cauza mersului vertiginos, ori pierde orice logică și, străduindu se să desvolte aceste caractere, capătă apucătura unui roman de foileton, sau de odată se precipită și lâncezește, iar stilul, *care trebue să fie una cu acțiunea și caracterele,* cade din simplicitatea robustă și simplă în deslânare ori trece la tonul explicativ și reflexiv."

Am pomenit la'nceputul acestor rânduri de cunoscuta lipsă de avânt și căldură a lui Croce; dar și acest defect apare aici mult atenuat. Cine vrea să se convingă, ar putea ceti paginile dense și emoționante asupra lui Maupassant, care se bucură de nemărgenita admirație a lui Croce, ca prozatorul cel mai bogat în poezie, ca nuvelistul care a evitat amănuntele împovărătoare ale vieții din jurul nostru, nu idealizându-le romantic, ci sintetizându le liric.

Incotro se îndreaptă literatura italiană?

E întrebarea pe care și-o pune Benjamin Crémieux în ultimul număr din „Nouvelles littéraires". Fiind privită de un străin, deci „de departe", în sensul necesității de a fi scutit de simpatii prea pronunțate și prejudecăți care împiedecă vederea clară a unei probleme — credem că este interesant să arătăm vederile generale ale lui Crémieux.

Ca și literatura franceză după moartea lui France, Barrès și Proust, literatura italiană trece în momentul de față printr'o criză evidentă.

Mai întâiu, în Italia nu se poate vorbi de curentul sau maniera unui scriitor, și aceasta din cauza individualismului italian care nu îngădue predominarea autorilor consacrați: o carte de d'Annunzio sau Pirandello ar întâmpina acum aceeași rezistență și ar provoca aceleași discuții ca la 'nceputul carierei lor.

Acest individualism literar este cu atât mai ciudat, cu cât în arta plastică Italia a oferit și oferă școale neîntrerupte; și mai este de notat că, de și mai bogată poate decât orice țară în *genii* literare, Italia este săracă în *talente.*

Tot așa de greu este să circumscriem întreaga literatura italiană și cele două grupări care se manifestă: futurismul, care acum se poate considera ca încheiat, și „Ronda", grup care a strâns în jurul său pe toți neoclasicii, a scos revista cu același nume, care acum a încetat — și cei cari au condus o și-au luat complet libertatea de acțiune —, dar care singură ne oferă întrezărirea punctului spre care se'ndreaptă literatura italiană, când afirmă că limba nu-i făcută pentru realism, impresionism și pentru genul inferior al romanului, ci pentru poesie, tragedie, dialogul metafizic ori social, pentru exposeul dialectic, pentru marea istorie, deci întoarcerea la leopardism și reluarea subiectelor tradiționale.

Chinul cel mai mare al unui scriitor italian de azi e că nu știe prin ce să înlocuiască realismul și impresionismul; cei mai mulți se'ndreaptă spre teatru, încurajați de succesele obținute în străinătate de Pirandello, Rosso di San Secondo și Chiarelli.

In general anti-realism, tendință persistentă spre intelectualism și fantezie cu nuanță „expresionistă", cu interes particular și cu o criză evidentă în roman, sunt acum trăsăturile clare ale literaturii italiene.

A apărut și s'a pus în vînzare la toate librăriile din țară **„Femeia cu două suflete"**, piesă în trei acte de **Ion Sân Giorgiu.**

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Debutanților de talent li se va răspunde prin scrisoare.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 210 lei fiecare.

Mărunte

Dela noi

Se pare că noua lege a teatrelor nu va trece prin Corpurile Legiuitoare în primăvara asta. Această lipsă de trecere a ministrului Artelor — care ţine foarte mult să-şi aibă legea votată — dovedeşte odată mai mult ce consideraţie de a cincea roată la căruţă se dă culturii şi artei în Ţara Românească, sub oblăduirea de astăzi.

De altfel d. Lăpădatu va trebui să mai renunţe şi la ideia aşa de fericită a Teatrului de Vest, pentru conducerea căruia era desemnat eminentul societar al Naţionalului, d. Aristide Demetriad. Puţinii bani liberi din budgetul Statului cu cari trebuia să se facă acest teatru, aşa de necesar, au fost sacrificaţi — se vede — pentru călătorii de feţe mai mult sau mai puţin înalte, mai mult sau mai puţin grase în ţări mai mult sau mai puţin prietene, pentru afaceri mai mult sau mai puţin rentabile.

*

D. Radu Portocală, o inimă de Român vrednic până într'atât, de a fost în stare să svârle în nasul guvernului o demisie indignată când a fost vorba să se ia prin ordin de sus hrana Brăilenilor conduşi de d-sa, continuă să se ocupe de Teatrul Comunal înfiinţat de d-sa. In felul acesta, cea dintâiu trupă, susţinută pe de-a'ntregul de o comună, va putea să-şi treacă activitatea şi în stagiunea ce vine. Se vorbeşte chiar de o întărire a trupei şi a mişcării teatrale şi d. Romald Bulfinski, bine cunoscutul actor, pare că-şi va lua sarcina să o conducă d-sa de acum înainte. Inceputul acesta de fixare e un semn de vremuri bune. Elementele adunate de ici şi colo, cea mai mare parte deprinse cu vagabondajul unor turnee perpetue fără năzuinţi prea înalte şi fără conducere cu preocupări de artă, strânse odată într'un făgaş pe care d. Bulfinski îşi va pune pecetea conştiinciozităţii sale cunoscute, vor adăoga mişcării teatrale de la noi încă un factor de progres. Şi acest progres va fi şi pentru artişti şi pentru public.

*

D. C. Berariu, conducătorul Teatrului Naţional din Cernăuţi, şi-a luat ca mână dreaptă pe d. Petre Sturza. Acest boer moldovean, care a adus la noi patima de teatru ibsenian, om de gândire înainte de toate, va putea să aştearnă activitatea trupei sale pe o minunată cărare de artă.

Teatrul Naţional din Capitală va cunoaşte în stagiunea viitoare o activitate şi mai plină de piese originale decât a fost cea încheiată.

Lucrezzia Petrescu, Ionescu Darbun, Victor Eftimiu, Mircea Ştefănescu, A. Hertz, Maniu şi Froda, Horia Furtună, Ion Minulescu, Valjean, C. Petrescu, sunt cele dintâi feţe de scriitori cu care ne vom întâlni în repertoriul nou alcătuit. Directorul teatrului nu împărtăşeşte pe semne fobia unor gazetari grăbiţi şi cari n'au nici vreme şi nici chibzuinţa caldă, prietenească şi înţeleaptă ce-ţi trebueşte să judeci munca altuia şi să-i respecţi umilului mânuitor de condei, rătăcit în lumea asta de samsari şi şantagişti, cazna, străduinţa încăpăţânată şi credinţa în ceva mai bun şi mai frumos.

*

Dacă ar fi să credem cu putinţă trecerea în faptă a tuturor gândurilor bune ce se vântură prin Ministerul Artelor, ar însemna să socotim că Ţara Românească va avea în toamna care vine încă trei teatre cu trupe stabile pentru stagiunea întreagă. Inimos, d. Ludovic Dauş vrea să desăvârşească în Chişinău începutul de teatru făcut anul acesta. In Cernăuţi d-l C. Berariu caută să-şi înjghebe trupă regulată, iar d-lui Aristide Demetriad, îi revine sarcina să facă, aşa cum e hotărât, acel teatru de Vest, aşa de important pentru cultura românească dela graniţa apuseană unde opt trupe bine organizate, ale minorităţilor, n'au de luptat cu nici o concurenţă artistică ori culturală.

Din Budapesta

Teatrele particulare din capitala Ungariei trec iarăş printr'o criză. Sunt în Budapesta două mari trusturi de teatru. Amândouă sunt ameninţate să se prăbuşească. Parcă o singură conducere ar împiedeca propăşirea mai multor teatre adunate. Un exemplu bun este societatea „Union". Companiile de teatru propriu-zis care fac parte din ea au avut în ultimul timp câteva succese mari. Dar toate câştigurile venite de acolo au fost înghiţite de companiile de operetă care merg din ce în ce mai prost

Cel dintâiu succes mare l-a avut Teatrul Unguresc cu piesa „Magnetic" a lui Arpad Pasztor. E o dramă de colportaj, cu oarecare ţinută literară, bine construită şi cu excelente calităţi de caracterizări şi atmosferă. Al doilea succes l-a avut Laios Biro cu drama „Mariska". De altfel Biro este un vechiu prieten al succesului. A colaborat cu Lengyel la vestita „Ţarină" pe care a jucat-o — în lungă serie, la noi — trupa d-nei Lucia Sturza Bulandra.

CARŢI ŞI REVISTE

Ramuri, No.3 şi 4. Număr dublu şi interesant. D-l Iorga publică un judicios articol despre „Noul Roman Francez", analizând două romane moderne franceze care reproduc în forma cea mai caracteristică totala decadenţă a genului" şi d-sa termină critica severă cu lapidara constatare, că „zeama lungă a „analizelor" duce totdeauna la desfrâul stilistic, ca la noi.

In acelaş număr d-l Iorga publică un articol despre romanul d-lui Léon Thévenin, în care remarcă însuşiri de scriitor şi dragoste pentru ţara noastră, dar şi o judecată uneori prea grăbită asupra lucrurilor dela noi.

D-l. Iacobescu dă câteva pagini de proză bine scrise. Inregistrăm cu toată atenţia debutul în literatură al unui nou prozator, d-l L. Lenguceanu, care nu are numai o visiune nou a naturii şi un simţ fin de observaţie, dar şi o rară eleganţă.

D-l Sân-Giorgiu oferă o vie caracterizare a lui Paul Claudel, o analiză concisă a poemului dramatic „Isus" al d-luî Iorga şî o poezie cu versurî sculpturale.

D-l. Marcel Romanescu ne arată în delicioasa poezie „Troițe" şi cum un poet rafinat se poate împăca cu ritmul şî naivitatea populară.

La Cronică, d. Iorga are juste observaţiî despre poezia lirică a d lor Corneliu Moldovanu, Ion Pillat şi Volbură Poiană.

Un anuar. — Liceul „Mircea cel Bătrân" din Constanta şi a tipărit Anuarul pe anul 1923 — 1924. Asemenea publicaţiî au devenit foarte rare, deşî ele pot fi — cum ne arată anuarul de faţă — un stimulent pentru elevii de talent.

Relevăm în Anuarul liceului din Focşanî câteva articole bine scrise şi câteva traducerî, dintre cari „Blestemul Bardului" de Uhland şi „Pierdevară" de Gollfried Keller sunt traduse cu talent şî într'o limbă plină de coloare.

* * *

„Homunculus" de Al. Ciura începe cu două schiţe: Homunculus şi Ghiţă, în care aceîaş problemă e văzută sub două feţe diferite. In întâia băiatul de ţară pe cale să se călugărească, în a doua acelaş băiat de ţară trimis la carte în oraş. Pe amândoi îi gâtue îngustimea dintre ziduri, amândoî se simt traşi înapoi spre satul lor de viaţa dintru început şi amândoi fug, unul dela mănăstire şi altul din oraş ca să se întoarcă spre locuşoarele de-acasă. E aceîaş problemă a desrădăcinării, dar pusă ceva maî sfios şî mai fragmentar, pe care o speculează cu alt condeiu d. Cezar Petrescu.

Sfârşitul volumului cată spre o literatură de care a cam obosit veacul nostru, datorită mult şi d-luî Rădulescu Niger. E un fel de îndreptare spre apostolat, cam prea romantică şi prea arbitară ca să fie tocmai-tocmaî prilej de literatură. Un vocabular puţintel cam încărcat de provincialisme uneorî îngreunează pe alocurî mersul frazeî curate, dar într'altfel „Homunculus" e un volumaş care se poate citi ca un pahar cu apă răcoritor, aşa de bun e sufletul din care a izvorât.

*

„Cunoştinţe Folositoare", biblioteca scoasă sub directiva redacţională a d-luî profesor universitar Ion Simionescu, are patru seriî de publicaţiî interesante întitulate: Seria A. Ştiinţa pentru toţi; Seria B. Sfaturi pentru gospodari; Seria C. Din lumea largă şi Seria D. Ştiinţă aplicată. Sunt micî cărţuliî instructive admirabil alese şî pline de interes pentru oricine, scrise de oameni pricepuţî în materie, în formă îngrijită şî pe înţelesul oricuî. „Cartea Românească", oricât de negustoroasă ar fi ea, izbuteşte să ne împace cu iniţiativa acestor cărţuliî. Ele sunt de un real interes şi ar fi de datoria oricăruî om de bine să le răspândească luminiţele cât maî adânc în straturile ţăriî noastre.

Ultimele numere apărute sunt: *Ingrăşarea pământuluî* de Dr. I. M. Dobrescu profesor la Academia Agricolă din Cluj, *Frigurile de Baltă* de Teodor Dumitrescu, *Sfaturî practice* de inginer dr. A. Schorr, profesor la şcoala de arte şi meseriî din Braşov, *Scrisori cereştî* (meteorite) de Ion Simionescu, profesor la Universitatea din Iaşî, *Dîn istoricul electricităţii* de Stel. C. Ionescu şi *Mercur şi Venus* de C. Negoiţă.

* *

„Gândirea" numărul pe luna Mai. Conţine, pe lângă bucăţi semnate de colaboratorii obicinuiţi: Cezar Petrescu, Lucian Blaga, Ciocâlteu, două poezii de Hosman, traduse din englezeşte de Dragoş Protopopescu. Semnalăm cititorului aceste bucăţi de un tragism rustic adânc impresionant, precum şi articolul pe care—la finele revitei—D-l Protopopescu îl închină acestui poet care şi-a creat o rapidă celebritate, şi a cărui influenţă domină mereu in operile celor mai cunoscuţi poeţi englezi de acum.

*

„Ritmul Vremii". Un studiu asupra lui Rebreanu semnează D-l George Dumitrescu. Scris într'o limbă atât de distinsă, încât prea puţin o ofensează câteva regretabile latinisme, studiul d-lui Dumitrescu nu-i elogiativă caracterizare, ci conţine remarcabile contribuţia la extinderea şi lămurirea operei romancierului necontestat.

Un alt studiu—asupra lui Pilat—scrie D-l Pompiliu Constantinescu tânăr al cărui nume semnează aproape săptămânal articole de serioasă critică în revistele noastre.

Poezii semnează George Dumitrescu şi Milcu.

O traducere din Leopardi ne oferă D-l N. Creţu.

Vom expune în numărul viitor observaţiile noastre.

Bibliografii

Editura „Cartea Românească"

* A. VLAHUŢĂ. — *In vâltoare*, nuvele — Biblioteca Scriitorilor Români, 184 pag. Lei 35.

* NICHIFOR CRAINIC. — *Cântecele patriei*, poezii — Colecţia „Pagini alese din Scriitorii Români, No. 189, 32 pag. Lei 3.

* I. POPESCU-BĂJENARU — *Sfânta scriptură pentru popor* — cu 118 ilustraţii, 4 icoane şi o hartă a locurilor sfinte — 182 pag. Lei 45.

* D. I. ŞTEFĂNESCU. — *Industrializarea şi comercializarea fructelor şi legumelor*, lucrare premiată de „Cartea Românească", 216 pag. Lei 80.

* J. M. GUYAU. — *Pentru părinţi şi copii*, pagini alese de morală şi educaţie, traducere de Scarlat Georgescu, Biblioteca Minerva No. 59, 84 pag. Lei 5.

* SILVIO PELLICO. — *Ani de temniţă*, partea II-a. traducere de N. Pandelea, Biblioteca Minerva No. 92, 116 pag. Lei 8.

Colecţia „Cunoştinţe folositoare"

* I. SIMIONESCU. — *Scrisori cereşti* (Meteorite)—32 pag. Lei 4.

* ST. C. IONESCU. — *Din istoricul electricităţii*, 32 pag. Lei 4.

* C. N. NEGOIŢĂ. — *Mercur şi Venus*, 32 pag. Lei 4.

* Dr. I. M, DOBRESCU. — *Ingrăşarea pământului*, 32 pag. Lei 4.

* TEODOR DUMITRESCU.— *Frigurile de baltă*, 32 pag. Lei 4.

* Ing. Dr. A. SCHORR.— *Sfaturi practice*, 32 pagini, Lei 4.

Universul Literar

Cuponul Nr. 7.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă—

Citiţi în „Universul" lista premiilor.

„RAMURI” REVISTA LITERARA CRAIOVA
Director: N. IORGA

UNIVERSUL COPIILOR
DIRECTOR
STELIAN POPESCU

MIHAIL SADOVEANU
VENEA O MOARĂ PE SIRET

CORNELIU MOLDOVANU
POESII

„Revista Istorică”
Director: N. IORGA

„Universul Literar”
Sub conducerea D-lui N. IORGA

ION SÂN GIORGIU
RODUL SUFLETULUI

N. IORGA
Istoria Comerţului

„UNIVERSUL”
Director:
STELIAN POPESCU

N. IORGA şi G. BALŞ
L'ART ROUMAIN

N. IORGA
HISTOIRE DES CROISADES
GAMBER — PARIS

„VESELIA”
— ZIAR UMORISTIC —

ZIARUL ŞTIINŢELOR ŞI AL CALATORIILOR
Director: STELIAN POPESCU

ION SÂN GIORGIU
Cercetări critice

N. BATZARIA
SUFLETE DE VITEJI

ION SÂN GIORGIU
FEMEEA CU DOUĂ SUFLETE

ANUL XLI — No. 23. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 7 IUNIE 1925.

UNIVERSUL LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

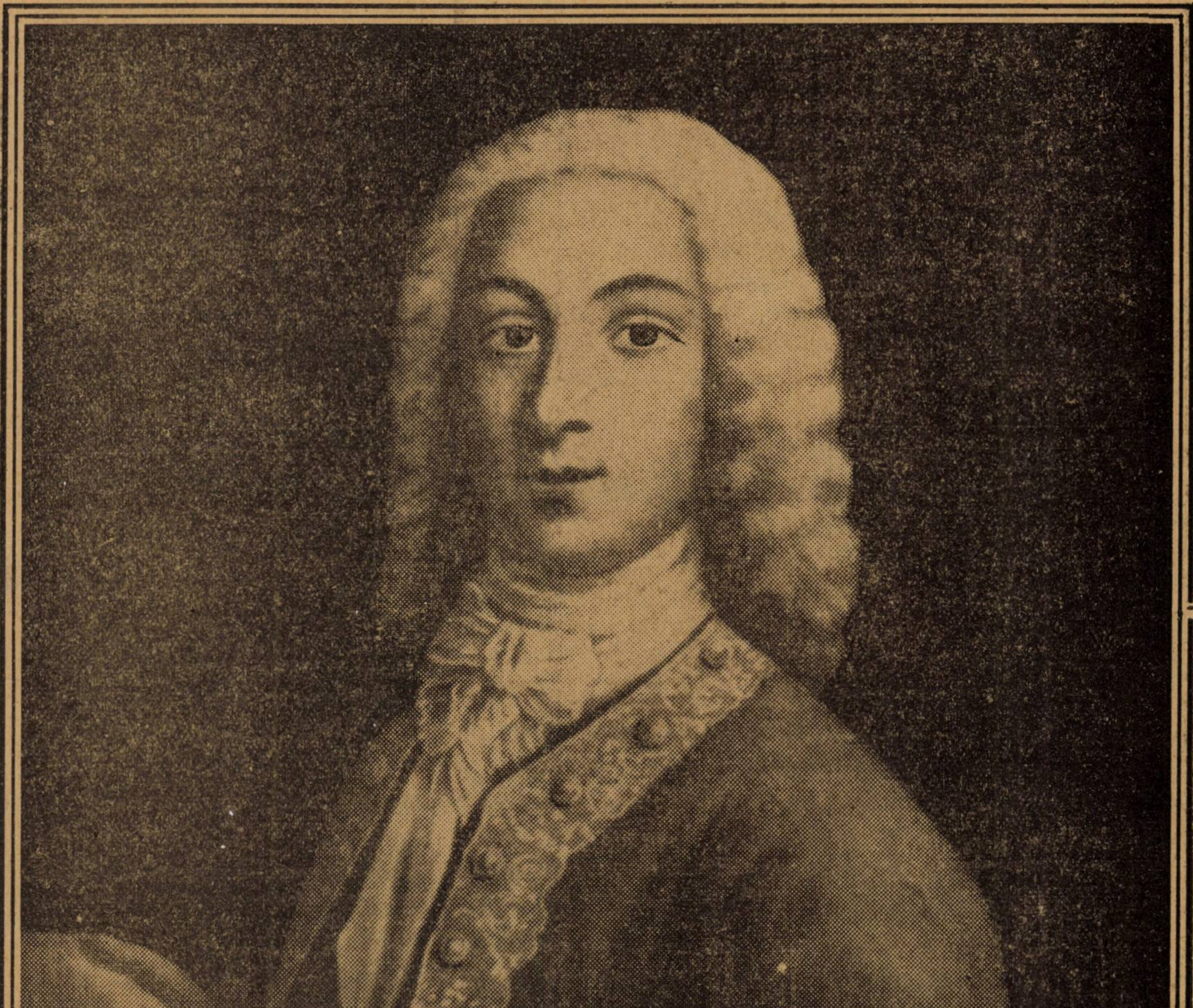

Antioh Cantemir,

fiul lui Dimitrie Vodă și al Casandrei Cantacuzino, vestit scriitor în rusește

Grija monumentelor istorice

de N. IORGA

Aproape zilnic Comisiunea Monumentelor Istorice. alcătuită — va asigur — din oameni cari pricep și cari iubesc strălucitele, uneori, totdeauna interesantele urme ale unui mare trecut primește plângeri împotriva halului în care se află vechile biserici și mănăstiri.

S'ar putea face astfel de plîngeri și în ce privește puținele case vechi ce se mai păstrează și asupra cărora se năpustește furia proprietarilor fără simț și a arhitecților gata să facă hardughii de Viena cu cupole, deșanțari de Berlin în care două ferești nu samănă și ușile se deschid în tavan, ciudățenii norvegiene în care podul e mai mare decît toată cladirea. S'ar putea pîrî preoții cari vînd icoane și odăjdii cocoanelor chinuite de snobismul „antichităților naționale“ ori le schimbă pe batjocuri de tinichea la orice fabricant de „obiecte sacre“. N'ar strica nici denunțarea indiferenței oficiale față de risipirea acelor covoare basarabene, bucovinene, oltene, în care e cea mai rară gama de colori și o fantesie decorativă cum n'a mai avut-o și nu va mai avea-o niciun popor pe lume. Ori față de vînzarea pe nimic a unor cămeși, fote și oprege pentru care se vor bate muzeele americane.

Dar, menținîndu-ne în domeniul monumentelor, ce poate face Comisiunea, atît de îngustată în mijloace — căci așa de multe sînt cererile —, atunci cînd în același moment i se spune că plouă în splendida biserică a Văcăreștilor — o cunoști, ctitorule? —, că se dărîmă scara de la paraclis, al cărui vîrf se dumică zilnic, că la Comana se calcă pe oasele deslocuite ale mucenicilor războiului de unitate națională, că la biserica Ienei din București piere ultimul rest de frescă nemuruită cu tencuiala Vandalilor, că se dărîmă falnicele construcții medievale ale Sașilor din Ardeal și, tot odată, că necontenit supt var se ițiesc frescele frumoase care se cer descoperite?

Ni pare rău, adînc rău, dar abia ici și colo, în oarecare măsură, putem ajuta.

Faptul însuși al semnalării răului nu e însă lipsit de însemnătate. *Incepem a ne simți*, și e mare lucru.

Ceva mai mult se poate cere, credem. Şi aceasta e *ajutorul*.

Să păzească oricine e la fața locului rămășița unei comori fără păreche, care valorează mai mult decît toată politica pe care o facem dela noul regim încoace. Să oprească pe Vandali, să-i pedepsească în fața prostiei sau ticăloșiei lor. Să-i denunțe și celor de acolo prin graiu, nu numai prin scris Comisiunii, de atîtea ori neputincioasă. Şi să strîngă cum poate mijloacele necesare pentru ca acest bun obștesc și acest element al educației naționale să nu dispară. *Să se facă donații pentru conservarea monumentelor, precum din donațiile celor bătrîni ele au fost înnălțate.*

Mă auziți și mă înțelegeți, oameni buni?

Din literatura olandeză

Elena Lapidoth-Swarth

— Un cântec al mării —

Slab lampa licărește 'n coliba de pescar.
Bătrânul stă pe gînduri la focul solitar.
Ca umbre 'ntunecate pe ziduri apărînd
Vedenii de-altădată s'arată rînd pe rînd.

Afară cîntă vîntul de leagănă 'n cântare
Pe cei cari muriră luptînd cu aspra mare.
Afară cîntă vîntul pe morții satului:
Dar maica somnoroasă n'aude cîntul lui.

Se 'ntoarce tinereța din nou cu anii grei:
Ea simte sărutarea logodnicului ei —,
Ascultă împreună cîntarea undelor —,
Şi cîntă iar iubirea în sufletele lor.

Iar trec în fericire cu mînile 'mbinate
Şi pasul lor în țărmul cel de nisip străbate.
O leagăn'amintirea pierdutei tinerețe
Şi un zîmbet taie pacea îngălbenitei fețe.

La ușă bate... Cine-i? Şi'un tînăr intrînd
S'aruncă în odaie și rupe pacea blînd
— Şi cine mă trezește din visurile bune?
— Ascultă, Maică dragă... mai mult nu poate spune.

Slab lampa licărește și biata ei lumină
Lovește fața care de spaimă e plină.
— Ascultă-mă, nepotul... Dar ea l-a întrerupt:
— Sau luntrea lui în lupta cu apele s'a rupt?

— Vai, maică, cine poate să 'nfrunte așa un vînt?
Pe margenile mării tot trupuri moarte sînt.
Atunci ea prinde mîna acestui falnic sol
De parcă și ea însăși se prăbușește 'n gol.

De mînă nu-l slăbeşte şi astfel amîndoi
Se duc de parcă vîntul îi mînă d'inapoi.
Ajunseră la ţărmuri aşa fără cuvînt.
Copilul sta ca floarea albă, ruptă de vînt.

Asupră-i se aruncă bătrîna în tăcere,
Şi pletele-i cărunte le rupse de durere.
Şi apoi vorbi: Copile, să te găsesc astfel!
Şi părul şi l întinde de-i face giulgiu din el.

Şi ochii i-i închide, sărută fără'a plînge
Gura încremenită şi-obrazul fără sînge.
— Copile, rece buza îţi este astăzi. Tu
Eşti fără de suflare şi inima stătu.

Şi, Doamne, oare asta mi-o dai tu ca răsplată
Pentru atîta rugă ce ţi a fost închinată?
Aveam dela copilul cel mort atîta semn,
Şi-acuma eu, sărmana, cu-atîta mă îndemn.

Tovarăşul acasă s'a dus. Cît o să stea!
Dar apele ascultă, bătrîna ce plîngea.
Sălbatec împrejuru-i zburau pasări de mare:
Ea sta numai cu mortu 'n adînca-i desperare.

Stătu aşa alături de el îngenunchiată
Şi-l leagănă pe braţe ca pruncul de-altădată.
— Şi soţul şi copilul, să-i ierte Dumnezeu,
I-a fost cuprins tot marea cea rea sînul său.

Şi nu putea cu-aceia să-i fie de ajuns doar
De mi-a luat la dînsa şi ultimul vlăstar.
Şi se 'nălţă de-odată bătrîna blăstămând:
Sălbatec poartă vîntul căruntu-i păr, suflînd.

— De mi i-ai luat, o mare, pe toţi, atuncea iea
In tulburea ta apă şi însăşi viaţa mea.
Şi-acuma cîntă vîntul de leagăn'n cîntare
Pe cei cari muriră luptînd cu aspra mare.

Trad. de N. I.

Un miniaturist: Ion Pillat

de ION SÂN-GIORGIU

Domnul Ion Pilat a debutat în poezie ca un rezultat al lecturilor din literatura franceză. A cetit cu hărnicie toţi poeţii contimpòrani francezi şi din digestia lecturilor s'a născut poezia sa. la început cu vagi ecouri exotice şi cu elemente de prefăcut simbolism, apoi simplificându-se până la parnasianismul cel mai sonor.

Ceea ce a surprins de la început în poezia acestui boier iubitor de artă, a fost mai mult sensibilitatea sa pentru frumosul în genere decât pentru elanul liric. Domnul Pillat nu este un liric, căci domnia-sa nu este un sentimental. Poezia sa e mai mult de esenţă cerebrală decât de esenţă efectivă. Aşa fiind, literatura domnului Pillat e ca atitudine operă de diletant rafinat, de artist şi nu operă de poet creator de viaţă nouă şi deslănţuitor de patimi.

Era firesc ca opera acestui poet să fie mai mult o colecţie de imagini decât o serie de momente sufleteşti. Lectura i-a fecundat din capul locului fantezia şi i-a dat prilejul să creeze o poezie care, deşi distinsă ca formă şi elegantă în expresie, s'a remarcat, mai ales în primele volume, printr'o artificialitate pe care, numai vaccinul tradiţionismului băştinaş a putut o înviora.

* * *

Domnul Pillat, părăsind exotismul din primele volume, s'a refugiat în lumea trecutului şi a ţarinelor natale. In volumul *Pe Argeş în sus* domnia sa reia firul întrerupt al poeziei alexandriane, chemând amintirile trecutului în ajutor si prefăcând alături de lumea bunicilor şi a curţilor boiereşti acea atmosferă patriarhală pe care domnul Corneliu Moldovanu reuşise să o evoace. In ciclul acesta tradiţionalist nu interesează forma, pe care poetul o zămisleşte de astă-dată dintrun material lexic băştinaşi ci interesează mai curînd evoluţia poetului spre o tărire a elementelor de poezie pe care le descopere în cuibul copilăriei sale şi interesează apoi atitudinea sa mistică faţă de o lume apusă, pe care o simte retrăind în jurul său şi care constituie în poezia sa nu numai un element decorativ, dar şi un substrat orgaanic unitar.

In poezia artificială a domnului Ion Pillat, călătoria sa pe Argeş a fost mai mult decât o excursie de diletant, a fost un eveniment sufletesc. A fost unica încercare de a ieşi din diletantismul artistic şi a intra în larga trăire poetică. Volumul acesta care ni-l oferă pe domnul Ion Pillat ca pe un artist al verbului, ca pe un cioplitor de imagini şi ca pe un cizelator de versuri, ni-l impunea mai ales ca pe un rar poet de atmosferă. Păstrând proprţiile, opera aceasta ar fi putut încheia o activitate sau ar fi făgăduit o nouă înflorire. Se pare însă ca ciclul *Satul mieu*, care caută să se menţie în aceeaşi notă tradiţionalistă şi în aceeaş atitudine de estet rafinat, desminte aşteptările pe care le putem facem.

* * *

Domnul Ion Pillat se întoarce la diletantism. *Satul mieu* este, pentru unele detalii, evocări şi imagini, o operă de artă. Este o frescă — şi poetul, adăugând schiţele lui Teodorescu-Sion, a recunoscut acest lucru—în care viaţa satelor noastre este prinsă în mici medalioane, în aquarele aristocratice, din care însă lipseşte viaţa şi convingerea pe care o dă asimilarea lumii în mijiocul căreia trăeşte poetul.

Domnul Ion Pillat în diletantismul său s'a mulţumit cu instantanee lirice. D-sa nu este în acest ciclu decât un atent excursionist. In curtea de la Florica era la dânsul acasă. La Miorcani e simplu American călător în Orient, care descopere curiozităţi şi gesturi, colori şi linii, pe care cu graţie şi cu atenţie le prinde în obiectivul său fotografic. D-nul Ion Pillat nu are o atitudine sufletească faţă de această lume, fiindcă pentru domnia-sa lumea satului natal are numai o formă exterioară. Această lume nu trăieşte vie, nu este pătrunsă de sufletul poetului capabil de a se contopi cu viaţa ei, ci este privită cu ochi străini de visător şi colecţionar şi cu desinteresul estetic al unui creator de forme abstracte.

Pentru d-l Pillat ciclul acesta de poezii este ca atitudine o întoarcere la exotismul de altădată şi o capitulare faţă de primitivismul epocei. Am fi aşteptat dela poetul plin de caldă sensibilitate al Floricăi o evocare cu accente de tragedie sau cu gesturi de caricatură a unei lumi depărtate şi oropsite pe care poetul a putut-o cunoaşte mai de aproape în colţul neştiut al satului de pe Prut. Dar tocmai această lipsă fundamentală de viaţă interioară şi de adâncire ne dovedeşte deplin incapacitatea sentimentală a poetului. Nu-i facem, fireşte, o vină din această anemie sufletească. Incapacitatea afectivă e o boală a secolului, iar neputinţa ideologică, un viciu al generaţiei noastre. Domuul Pillat este tocmai prin acest diletantism un reprezentant caracteristic al epocei de tranziţie a liricei noastre.

Dar, faţă de întreaga generaţie de poeţi lirici moderni, domnul Pillat este un artist. Iubind imaginea şi cuvântul caracteristic, fugind de locul comun, urând beţia de cuvinte inutile, d-sa s'a mulţumit, nu numai cu o formă rigidă şi fixă care să strângă inspiraţia şi imaginea ca un cleşte, dar şi-a redus expresia la forma lapidară a două strofe, concentrând în ele toată viziunea poetică şi toată sensibilitatea pe care ar fi putut-o turna în ea.

* * *

Domnul Ion Pillat e un miniaturist. El vede viaţa printr'o lentilă micşorătoare. E excursionistul care priveşte peisajul printr'un binoclu întors. Miniaturismul său nu este numai un capriciu stilistic, ci e mai ales o atitudine sinceră. Neputinţa sa sentimentală şi incapacitatea sa ideologică îl duc în chip firesc la miniatură. Astfel domnul Pillat a luat drumul poeziei de album, prinzând în câteva imagini elementele caracteristice ale unor situaţii.

Ca artist şi deci ca stilist, domnul Ion Pillat face în ciclul acesta un pas înainte. Chipul cum domnia sa ştie să reducă la cele mai lapidare expresii elementele de poezie şi cum prinde într'un gest tipic şi într'o imagine caracteristică colţul de viaţă pe care-l evocă în miniatura sa constitue partea cea mai de seamă a acestei opere, căreia, dacă-i lipseşte sufletul şi elanul, îi prisoseşte imaginea şi culoarea.

Maica Fevronia

...„Venisem cu o seară înainte, la Cerni, moşia lui Cucenu Iancu Scurei, împreună cu Vasile Marga, Jenică Tenea şi Miluţă Efstatiade, să vânăm prepeliţe şi potârnichi.

A doua zi, disdimineaţă, eram cu toţii împrejurul mesei, la cafea cu lapte.

Câte lucruri bune: Cozonac proaspăt, cald, cu gust de rom şi portocale, caimac, miere aromată şi ce lapte bun, gras.

Cucoana Sultănica, soţia gazdei, o femeie înaltă, voinică, rumenă la faţă şi durdulie, de vre-o patruzeci şi cinci ani, gospodină vestită, ne zoria la vânat.

—Mergi şi mată, Alexandre, zise cucoana Sultănica cu un surâs ironic abia simţit, către mine —, văd că ţi-ai pus ciubotele cele roşii cu şireturi şi te-ai prins în catarame şi cureie.— De ce nu stai mai bine cu noi acasă? Ai să mergi la primblare călare, cu Ana, — pe urmă vei cerceta hrisoavele vechi ale familiei, în bibliotecă, după cum faci de câte ori vii pe la noi.

— Ia, lasă băietul în pace, Sultănico, vorbi râzând cuconu' Iancu, un bărbat frumos cu barba albă, e mai bino să se pârlească o leacă la soare, e lucru sănătos.

Am plecat cu toţii, pe urmă, în veselia sgomotoasă a cânilor. Ne-am lăsat la vale, pe un colin de deal, până am ajuns la un platou întins, numit Călimsnii, unde erà o mirişte de grâu deasă. Cuconu' Iancu Scurei cu vasile Marga au luat partea stângă.

La mijloc, s'a aşezat Jenică Tonea, cel mai bun puşcaş. La dreapta ne-am pus eu şi Miluţă Efstatiade.

Erau o mulţime de prepeliţe. De-abiea foceam câţi-va paşi şi cânele meu Fior, un setter alb, lăţos, cu o pată galbenă pe şold, se opriea fermecat, respirând greoi, cu buzele mari umflate.

Miluţă şi cu mine ne pregătiam puştile, apoi, deodată, strigam cânelui:

— „Piil“.

Fior se năpustea iute ca o săgeată şi prepeliţa se ridică sburând dealungul pământului.

Ca neofit într'ale vânătoarei, trăgeam eu cel dintăiu. Nervos şi grăbit nu ochiam, ades, îndestul de bine şi dădeam greşuri. Dar Miluţă Efstatiade, vânător vestit—mititel, slăbănog şi cu un nas mare stacojiu—dobora îndată prepeliţa la pământ. Fior o aducea frumos în gură şi o lăsa să cadă la picioarele noastre.

Am mers, aşà, vre-o 3 ceasuri strângând, cu toţii, multe prepeliţe. Când am ajuns la un lan de meiu, lângă un spineriş, Miluţă şi cu mine am rămas acolo iar ceilanţi au pornit înapoi să mai cutreere odată Călimanii. Fior era obosit, fiind foarte cald.

Ne-am aşezat la umbra rară a spinilor. După ce ne-am răcorit puţin cu un gât de apă, din plosca lui Miluţă, am aprins câte o ţigare. Deodată, un stol întreg de potîrnichi se lăsă drept în faţa noastră în lanul cu meiu.

—Ei, acu-i acu, zise îngrijat tare Miluţă. Să vedem câte parale îţi face căţelul.

Fior, mirosind a sălbătăciune, s'a ridicat în picioare, mişcând din nări în toate părţile.

Potârnichea e greu de vânat, căci fuge foarte repede prin desime. Cânele trebuie să fie de rasă şi bine dresat ca s'o oprească. Pentru Fior, totul a fost o jucărie. Incruntat, cu nasul la pământ şi sforăind puternic, umbla ca un titirez prin lanul cu meiu. Se opriea, brusc, încordat:

—„Piil".

Potârnichea se ridica într'o bătaie de aripi asurzitoare. Miluţă era atât de bucuros, încât nu mai putea sta locului. Douăsprezece potârnichi au intrat în torbele noastre.

—Bravo, măi Alecule, ce câine straşnic ai! Fior aista al tău ar fi în stare să scoată şi pe Scaraoschi de coadă din adâncul pământului.

Miluţă, entusiasmat, luă în braţe cânele, îl sărută pe frunte şi-i dete o bucăţică de zahăr. Fior da din coadă mulţumit şi răsufla iute cu limba lung atârnată la o parte.

Pe la amiază, ne-am aşezat cu toţii la umbra unui stog de fân şi am stat la masă. Un argat de la curte, care se ţinea după noi, ne-a desfăcut cutii de sardele, un borcan cu salată de pătlăgele vinete, apoi am mâncat cu mare poftă dintr'o spată de purcel rece. Ceilalţi vânători, după ce au isprăvit masa, s'au culcat.

Eu, am pornit încet spre casă, lăsând pe Fior în seama lui Miluţă Efstatiade.

Când am ajuns la curte, cucoana Sultănica şi duduia Ana stăteau în cerdac, la răcoare.

Duduia Ana, o nepoată a lui cuconu Iancu Scurei, era înaltă, blondă, cu ochii mari albaştri. Venise de la şcoală, din străinătate. Terminând studiile şi fiind orfană, stătea la Corni, deocamdată.

Cucoana Sultănica ne priviea cu ochi plini de bunătate.

După vre-un ceas de convorbire liniştită, duduia Ana şi cu mine am plecat la primblare în pădurea de stejari bătrâni.

Ana părea o floare fragedă, vie. a codrului. Păşiea legănat, în ritmuri înăscut elegant, într'o armonie de linii sculpturale.

Vorbeam despre lucruri neînsemnate, pe când un val de foc îmi întunecă pieptul... Ne-am oprit pe un tăpşan, într'un luminiş. Din adâncul pădurei se raspândea o linişte plină de taină. O boare uşoară, caldă, ne mângâia faţa. In vale, Bistriţa, ca un şuvoi de argint topit, sclipia în bătaia soarelelui, şi pierea departe, printre dealuri păduroase, într'o brumă albăstrie.

Ana se uită lung în ochii mei.

—Spune-mi, Alexandre, este adevărat că ai iubit o fată frumoasă, care a murit în braţele tale?

Ce splendid luminau ochii mari albaştri! Părea că toate puterile sufleteşti ale fetei, răscolite din adâncuri, scânteiau încordate.

—Da, am răspuns cu glas domol, este adevărat.

Privirea Anei se stinse într'o clipă. Trăsăturile feţei i s'au contractat, brusc, dar s'a stăpânit imediat. Apoi, începú să râdă, cu un timbru sardonic, aproape sinistru.

Fulgerător, îmi trecu prin minte, că am fost atît de aproape de vatra sfîntă a adevăratei fericiri, de care însă m'am îndepărtat cu un cuvînt sincer, dar neîndemnatic.

Ne-am întors, în urmă spre casă, vorbind din nou, despre acele nimicuri uşoare ale conversaţiei obişnuite din saloane.

Duduia Ana s'a retras în camera sa. Am rămas singur în cerdac, cu privirile pierdute în zările depărtate.

Era spre seară. Soarele, aproape de asfinţit, se cumpănia pe crestele azurii ale Ceahlăului, departe într'un lac de aur şi purpură aprinsă. Un vîntuleţ răcoros îmbălsămat învăluia frunzişul teilor bătrâni.

O mîhnire nespusă se anina uşor de piscurile gîndurilor mele, apoi se scobora, pe neşimţite, în adîncuri... De-odată, m'a trezit glasul cucoanei Sultănicăi, care făcea gospodărie prin ogradă:

— Zamfiră, hăi, da bine aşa se mestecă şerbetul de smeură? Doar ţi-am arătat de atîtea ori... Uite. apuci făcăleţul cu mîna dreaptă şi cu stânga învîrteşti, pornind dela dreapta nu cum faci tu... Iaca, vezi în loc să iasă roz, s'a făcut vînăt acum şi tot zahărul l-am turnat degeaba... Arză-te-ar focul, şi eu doar aveam de gînd să te mărit de Crăciun cu Costache argatul... Las' c'ăi vedea tu măritiş...

Lăsînd pe Zamfira la mestecat şerbetul de smeură, cucoana Sultănica se opri la uşa bucătăriei, unde se vedea arzînd în vatră un maldăr de ciocălăi. Costache argatul învârtia o frigare cu pui.

— Hai, Agripină, hai, dă-i zor cu masa, trebuie să vie musafirii, vorbia răstit cucoana Sultănica. Ia, vezi, mai unge puii ceia, nu te calici la unt... Dar sărmăluţele, mămăliguţa-s gata?

— Ia, lasă, duducă, că ştiu eu treaba bucătăriei, doar una e Agripina, răspunse îngîmfată bucătăreasa, o ţigancă bătrînă şi grasă. Vezi. mata, mai bine de sufragerie, că Ion feciorul e cam moluţ la lucru — până scoate vinul din beciu, până pune masa şi taie pînea, chiar că-ţi iese sufletul.

— Bine zici, tu Agripină. răspunse stăpina, — mă duc să-l mai îmboldesc o leacă. Cucoana Sultănica urcă scările de din dos grăbită şi dispăru.

Curînd s'au reîntors şi vînătorii. Masa, îmbielşugată, li-a dat putere.

Miluţă Efstatiade şi Vasile Marga, după vochiul lor obiceiu, se ciondăniau într'una:

— Măi Miluţă, da prost cîne mai ai. Tiras cela al tău nu face nici-o ceapă degerată. Bine că l-ai lăsat naibei acasă. Săptămîna trectă la Hoisăşti, n'a putut să oprească măcar două prepeliţe şi, cînd s'a ridicat un stol de potîrnichi, se uita haihui la ele.

Miluţă clipi din ochi, şiret.

— Iar, faci şi tu pe grozavul, măi Ţilică. Ce crezi că eu sunt chior şi n'am văzut cîte greşuri ai dat? Te lauzi ca mare vînător şi tu eşti mai mult un fel de buhnaciu care umali teleleu Tănase pe colacuri, strici haliciurile de geaba şi numai cît sparii dihăniile prin ierburi.

Cuconu Iancu Scurei şi cucoana Sultănica făceau mare haz de dînşii, îndemnîndu-l cu păhărelul, în care turna tămăios vechiu, ruginit Ion feciorul cel moluţ la treabă.

Într'un tîrziu, eram pe ceardac. Duduia Ana se aşează, pe nesimţite, lângă mine.

— Ce frumos este cînd iubeşti întâia oară, — nu-i aşa, Alexandre?

— De cîte ori iubeşti, ţi se pare că atunci simţi cea dintîi înfiorare a dragostei, i-am răspuns.

— Nu, reluă fata, liniştit, acelea sunt flori de toamnă.

Pe urmă am tăcut amîndoi timp îndelungat. In taina nopţii de vară' complice, sufletele noastre zburau, totuşi, departe unul de altul.

Dar Ana era atît de frumoasă... Farmecul ei pătrundea adînc toate fibrele tinereţelor mele, ca o undă vie, o undă de lavă aromată, ameţitoare.

(Va urma) **N. N. Lenguceanu**

Drumuri ardelene necălcate

N. IORGA

La doi paşi dela acel minunat oraş al Sighişoarei, în care se păstrează cu atîta pietate moştenirea unui trecut de strînsă solidaritate civică — cetatea fiind aproape un Stat autonom — printre înnălţimi domoale, mai adesea descoperite de coaja verde a pădurilor, dealungul unor văi cotite şi cotigite ca ale Moldovei mele, se ajunge, peste banalitatea satelor cu case greoaie şi stîngace, de un singur tip, la castelul, se poate zice mai mult: la palatul de pe vremuri al contelui Haller.

Odată a fost aici bielşug, mîndrie şi petrecere. Puternicele ziduri închid odăi de locuinţă, odăi de paradă, un „manej" ca o sală de teatru, colţişoare de convorbire, un paraclis seniorial. Insemnările care pomenesc rostul de pe vremuri au mai rămas prinse de ruină.

Apoi părăsirea şi-a făcut opera. Intre vechii pomi cari dau încă roadă, pereţii crapă şi se năruie. Scîndurile putrede au cedat şi resturi de lemnărie atârnă în gol. Duhori nesuferite se desfac din murdăriile acumulate. Unde nobilii în dantele şi soţiile, fetele lor cu perucile pudrate priviau, dacă nu la spectacolele civilizaţiei apusene, măcar la încurarea cailor de rasă ai Ardealului, picură tencuiala cojită. Se dejghioacă pe încetul fresca de supt cupolă, care prezintă în şir societatea de atunci, oameni şi tipuri, până la popa romănesc în haina lui neagră, fiecare avînd un număr de ordine care trimete la o listă pentru totdeauna pierdută. De acum pe veci necunoscutele figuri cască ochi speriaţi în faţa pustiului tulburat numai la şoaptele elevelor, intimidate de atîtea amintiri, care se deprind într'un colţ la ţesătorie, pe cînd în celalt capăt glasuriile copiilor unei şcoli elementare trezesc ecouri dureroase în nesfârşirea cămărilor nelocuite.

* * *

Apoi mai departe prin această lume de sămănături triumfătoare, care-şi fîşie înnalta săcară încă verde, la soarele de Maiu.

Iată Ghertanul, Birthälm al Saşilor. Ar fi un bloc de piatră banală ca atîtea alte sate dacă nu s'ar vădi îndată tesaurul pe care evul mediu l-a transmis timpurilor noastre.

A fost un timp cînd episcopii săseşti stăteau aici. De cînd au plecat spre Sibiu, lăsînd în urmă mormintele acoperite cu lespezi de piatră ale înnaintaşilor, ale căror chipuri bărboase sînt pline de o aspră expresie, părăsirea s'a înstăpînit, şi ea ar fi făcut şi mai mult rău dacă acest admirabil popor de conştiinţă istorică şi de instinct solidar n'ar sta aşa de strîns unit în jurul tradiţiei sale.

Zidurile uriaşe întrec prin vigoarea lor cele mai multe din cetăţile noastre, mai noi. Apusul însuşi are puţine întărituri aşa de zdravene. Ajungi la ele printr'un gang acoperit, plin de umbră, în care nu cutează să pătrundă buruiana triumfătoare şi albinele care se îmbată de flori. Şi, pentru a vădi, parcă, strînsa legătură a presentului cu trecutul, procesiunea ieşirii din biserică ne întâmpinăi preoţii în negru, cu lanţuri de aur, şi vechile porturi arhaice ale femeilor şi fetelor, care, cu toată predica abia ascultată, ştiu să se uite, ba chiar să rîdă la căciulile noastre.

Supt o clopotniţă apar fresce, care după costumul, mai ales după scufia personagiilor, par a trimete la secolele al XV-lea ori al XVI-lea. Se desfac şi pier; coperişul, spart brutal de o scară de lemn, stă să cadă. Biserica însăşi, superbă în simplicitatea ei, are picturi din doua epoce, cu totul remarcabile, şi la altar icoane pe lemn care aparţin la ce are mai bun Ardealul din veacul Reformei. O greoaie uşă de lemn se închide prin cea mai complicată operă de lăcătuş, şi mi se spune că a aflat loc la o expoziţie din Paris.

Sighişoara însăşi arată în frumoasb-i biserică, al cării pranaos are o aşa de ciudată boltă joasă, întreţesută cu nervuri capricioase, resturi de fresce din care unele sînt din evul mediu încă, iar altele din epoca Renaşterii.

E aici nu numai o bogăţie de artă apuseană cunoscută, dar *posibilităţi mari de a o îmbogăţi prin descoperiri neaşteptate.*

Dela Washington
prin Londra şi Paris la Praga

— Din memoriile preşedintelui Masaryk —

Am cântărit totul foarte obiectiv —pro şi contra—şi am controlat regulele procedeului mieu, am revizuit de mai multe ori întregul cadastru al acelor persoane cu care aveam să tratez şi să colaborez, îi cunoşteam pe toţi relativ bine; ar ieşi o carte destul de voluminoasă, dacă aş voi să scriu consideraţiuni generale, ar fi interesant şi—pot s'o afirm—chiar intructiv. Nu aveam nicio îndoială asupra politicei de care avea nevoe Statul nostru înoit; eram sigur că nu trebue să cedez şi că nu voiu ceda faţă de nimenea în chestiunile de principii, câre sunt cele mai importante. Dar peste toate antipatiile pur personale am tras cu buretele.

Ştirile despre cari am vorbit, mi le-am complectat întrucâtva la Paris, mai ales, şi prin ziarele noastre, care vorbiau despre prăbuşire.

La Paris (sosisem acolo la 7 Decembrie) am făcut în primul rând o vizită oficială preşedintelui republicei franceze, Poincaré, spre a-i mulţumi verbal pentru ajutorul Franciei şi al său; l-am mai văzut apoi la un dineu oficial.

După această vizită am plecat la trupele noastre, la Darney; le-am trecut în revistă şi am petrecut câteva ore în mijlocul lor. Inapoindu-mă la Paris, am schiţat în drum primul mieu ucaz. Am vizitat răniţii la spital.

Ca şi la Londra, am avut şi la Paris vizite active şi pasive. Foarte cordiale au fost vizitele mele la ministrul Pichon şi la o întreagă serie de politiciani, ca la preşedintele Camerei, Deschanel, la Clemenceau, etc.

Pe Clemenceau nu-l cunoşteam încă personal, dar el mă interesa de mulţi ani şi i-am urmărit activitatea pentru armată în timpul războiului.

Mai mulţi cunoscuţi de ai săi mi-au spus că, la începutul războiului, Clemenceau era întrucâtva pesimist cu privire la sfârşitul războiului şi la Franţa. Cu atât mai mult mă interesa din punct de vedere psihologic faptul că dânsul, deşi sceptic, a găsit energia necesară pentru muncă, nu numai pentru dânsul personal, spre a-şi înfrânge pesimismul şi scepticismul său prin muncă, ci şi din devotament pentru Franţa. Este însă adevărat că există sceptici şi sceptici! Clemenceau îmi deşteptase interesul mai de mult, prin discursurile sale şi prin activitatea sa literară, prin romanul său („Les plus forts“) şi prin filosofia istoriei („Le Grand Pan“), în care pretinsul său scepticism se exprimă atât de plastic. La început, el nu ne simpatiza prea mult; propaganda austriacă şi maghiară răspândise versiunea că dânsul ar fi austrofil.

Când s'a aflat că va veni la putere (ceeace s'a întâmplat la 16 Noembrie 1917), mai multe ziare franceze au publicat după ziarele maghiare ştirea că noul prim ministru va fi de partea Maghiarilor, deoarece fiica sa ar fi măritată cu un Maghiar şi că fratele său ar avea o Vieneză ca soţie. Atitudinea sa obiectivă şi energică în afacerea Sixt nu a dat dreptate Maghiarilor. Cât-va timp, el nu era de acord cu politica mea faţă de Rusia, deoarece nu plecasem cu armata în România; cu atât mai mult m'a bucurat că a recunoscut acum că desfăşurarea lucrurilor îmi dăduse dreptate. De alminteri tocmai Clemenceau a fost acela care a stabilit încă în Decembrie 1917 şi Ianuarie 1918 cu dr. Beneş acordul privitor la Unguri.

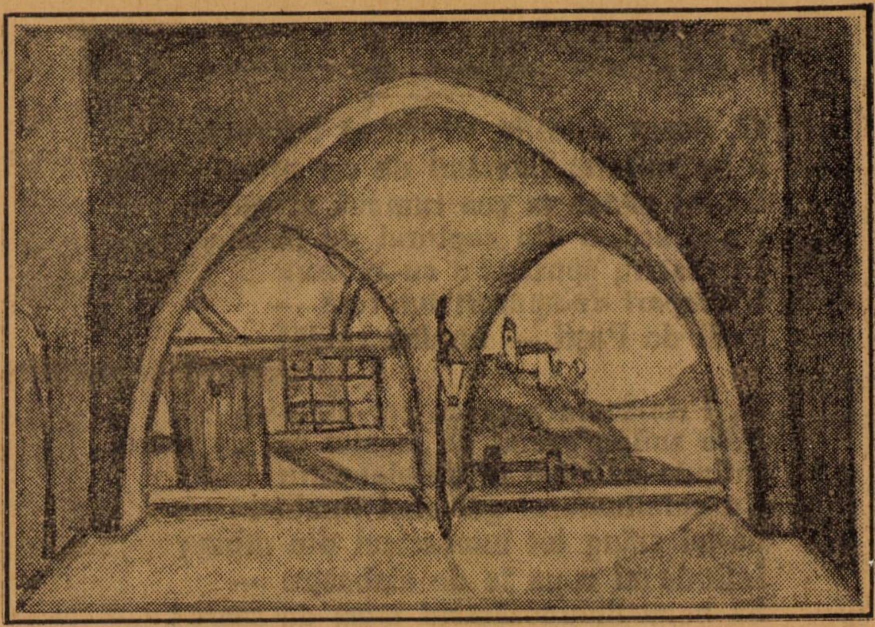

Holberg.— **Ţăranul-baron.**— Decor de V. Enescu

După aceste ştiri despre acţiunile austriace şi austrofile, întreprinse în Elveţia în timpul conferinţei din Geneva şi după conferinţă, trebuie să presupun că austrofilii aveau acces la Clemenceau; deoarece nu voiau să vorbească cu Clemenceau personal despre aceasta, am căutat să mă informez pe alte căi accesibile, în mod just şi precis, asupra situaţiei. Voiu mai reveni asupra acestei chestiuni.

Un personaj interesant în politica de atunci era d. Berthelot; nu numai ca factor politic—el a şi ajuns mâna dreaptă a lui Clemenceau, — ci şi ca observator politic al evoluţiei mondiale. Am discutat despre toate chestiunile importante, orânduirea Europei după războiu şi mai ales despre Orientul apropiat. Important era faptul că el se declara, consecvent, pentru scoaterea Turciei din Europa, în concordanţă cu planul iniţial al aliaţilor.

Am înoit şi raporturile cu ziariştii şi publiciştii (Gauvain şi alţii), bine înţeles şi cu cercurile academice, în deosebi cu profesorul Denis.

La Paris se afla şi colonelul House, astfel că am putut continua conversaţiunile noastre despre războiu şi despre pacea viitoare. El făcuse mai înainte cunoştinţa d-lui Beneş, invitat la conferinţa de armistiţiu, în care House a apărat vederile lui Wilson despre inutilitatea continuării războiului.

La ambasada engleză am întâlnit cunoscuţi şi prieteni englezi; pe lordul Derby l-am cunoscut abia aici. Amicii Steed şi Seton-Watson au sosit de asemenea la Paris.

Cu ministrul plenipotenţiar Vesnici m'am înţeles, întotdeauna, foarte bine. cu dr. Trumbici am conferit pe larg despre viitoarea colaborare cu Iugoslavii.

Tot la Paris ne-am înţeles şi asupra contururilor mai precise ale Micei Inţelegeri. Mai întâiu am tratat cu Take Ionescu, care l-a adus apoi pe Venizelos la mine. După situaţia de atunci ne imaginam un acord mai intim cu Iugoslavii şi cu Polonii, cu Românii şi cu Grecii, cari aveau din timpul războiului balcanic un tratat de amiciţie cu Sârbii. Ne-am dat însă seamă de dificultăţile ce aveam să întâmpinăm şi mai ales de diversele chestiuni teritoriale, în primul rând între Iugoslavi şi Români. Ne-am zis că la conferinţa de pace ne vom netezi calea pentru viitoarea noastră acţiune comună. Este adevărat că ideia Micei Inţelegeri plutia — cum s'ar zice—în aer. Munca comună cu Românii şi Polonii în Rusia, raporturile intime cu Iugoslavii din toate ţările, întreţinute în cursul războiului, ca şi acţiunile comune, cum a fost congresul dela Roma al popoarelor asuprite şi organizarea Uniunii democratice a Europei Centrale în America, toate acestea au fost încercări premergătoare ale muncii comune.

Franţa a fost cea dintâiu care ne-a trimis un ministru plenipotenţiar; d. Clément-Simon, numit la 12 Decembre 1918 pentru Praga, a plecat cu mine (în ziua de 14 Decembrie) la Praga. Impreună cu noi a plecat şi ataşatul militar englez, sir Thomas Cunningham, numit pentru Cehoslovacia şi Austria.

Traducere de **V. Teconţia**

CUPA DE LUMINA

O, Soare milostiv, stăpân al tuturora,
Mi-e sufletul flămând de cer primăvăratic.
Dă-mi pânea ta cea rumenă și caldă
Ce-ai scos-o din cuptorul de jăratic,
In răsărit, spuzând-o cu-aurora:
S'o'mpart de-apururi tuturora —
Felii de Paști — lumină caldă!

O, Primăvara mea cu cer albastru
Mi-e sufletu'nsetat de mustul roș de soare.
Intinde-mi cupa ta de alabastru
Cu chihlimbarul galbenei lumine,
Să-mi stâng tot întunericul din mine;
Intinde-mi cupa ta de alabastru —
Să beau dumnezeescul must de soare!

Dă-mi purpura ciorchinelor de poamă
Ce coc, roșind cu zorii dimineţii,
Ca să-i culeg în coșul serii
Și'n neagra sufletului cramă
Să-i calc sub tălpile durerii:
Apoi să'mpart la toţi drumeţii
Cotnar spumos din cupa vieţii!

ION BUZDUGAN

Miturile wagneriene şi legendele noastre populare*)

de EM. CIOMAC

„Cei cari au putut asculta în Bucureşti poeme muzicale ca „Lohengrin“, „Vasul fantomă“, ori „Walkyria“ au simţit de sigur că farmecul atotputernic al artei wagneriene nu este numai în beţia senzuală a muzicei acesteia directe, dar şi în poezia magică a textului. Au simţit că lucrări ca acestea sunt cu totul altceva de cît obişnuitele *opere*.

„Cu Lohengrin, vechea lume a operei se năruie. Spiritul pluteşte deasupra apelor şi în sfîrşit lumină este“. Astfel vorbia în 1850 Liszt, cel mai înţelegător prieten al lui Wagner. Intr'adevăr în această „operă romantică“ se înfăptuesc puternice cele două principale elemente ce ne vor da prin unirea lor *drama muzicală*. Pe de o parte *textul poetic*, pe de alta *muzica simfonică*. Mai cu seamă prin acestea îşi aduce Wagner reforma. In privinţa celui dintîiu element putem spune că încă de la început, încă de la „Vasul fantomă“ şi „Tanhäuser“, poezia e adusă pe scenă. Reforma e îndeplinită de pe atunci. In privinţa muzicei, vom vedea că evoluţia se face mai tîrziu. Iar în „Lohengrin“ această evoluţie e aproape pe calea înfiripării definitive.

Oricine ascultă această din urmă „operă“ e pătruns de un farmec care se lasă simţit, dacă nu înţeles, fără nicio încordare. *Simbolul poetic* este atît de străveziu în cît sub acţiunea exterioară, ghicim uşor acţiunea lăuntrică. De aci, imediata reacţiune a sensibilităţii noastre. Intuiţia sufletească, pătrunde, după estetica wagneriană, în inima lucrurilor mai sigur şi mai lesne de cît raţiunea cu tot aparatul ei laborios de speculaţiuni. Şi în acţiunea din „Lohengrin“ nu vorbesc sufletelor noastre un autor ori nişte eroi accidentali, istorici — ci adevărul veşnic viu şi simţit al unui *mit*.

Mitul e prin definiţie popular. El trăeşte inconştient în sufletul mulţimii. Un subiect inspirat de dînsul va fi mai uşor simţit şi înţeles de cît altul. „El e o creaţiune populară prin excelenţă, simbol viu şi veşnic adevărat al celor dintîi senzaţii pe cari omul le-a simţit în faţa Firii“. E fabula, tradiţia care, sub formă de alegorie, lasă să se întrevadă un mare fapt natural, istoric ori filozofic. Wagner aduce mitul în subiectele dramelor sale poetice şi simbolice.

Lohengrin nu este numai drama *artistului*, crainic al cerului care, coborîndu-şi harul între oameni, e neînţeles, e cercetat cu raţiunea şi nu cu sufletul şi trebuie deci să se întoarcă pfnă la urmă în turla lui de fildeş. Astfel mărginit, simbolul ar pierde din frumuseţa universală a înţelesului său. Simţim cu toţii în cavalerul ceresc, mai mult decît apariţia unui artist, a unui poet mîngîietor. El ne pare însuşi *Idealul* pe care-l chemăm, dar îl pierdem cînd vrem să-l cunoaştem de aproape.

E dinainte scrisă de soartă dorinţa de a-l cuprinde întreg, de a-l cunoaşte, de a-l păstra.

Neînfrînatul dor omenesc de *a şti* trăeşte simbolic în sufletul „pur feminin“ al *Elsei*, suflet naiv şi instinctiv ca norodul însuşi, pe cînd *Ortruda*, femeia „politică“, întrupare a egoismului realist, în care a perit idealul, e tocmai potrivnica ei absolută. Elsa e şi imaginea omenirii slabe şi nedreptăţite care-şi aşteaptă cu o supremă nădejde mîntuitorul de sus. Şi aceasta răsăre, supt întruchiparea radioasă a cavalerului în zale de argint, venit din nemărginirea ceriului şi apelor albastre, purtat de aripele de zăpadă ale lebedei preacurate, scăldat în lumina visului.

Simbolul e vădit. Din „împărăţiile reci ale ideii pure, ale frumuseţii absolute“, cavalerul neprihănit năzuieşte şi el către pămînt. către oameni, către dragostea unei fiinţe.

Taina îl învăluie. Nu cere decît iubire şi încredere. Sufletul trebuie să-l iubească, raţiunea nu trebuie să caute a-l înţelege. E şi simbolul „Luceafărului“ lui Eminescu.. E o nemărginită, universală putinţă de expresie într'un mit ca aceasta, stilizat de un artist de geniu.

Legenda celtică a lui Lohengrin nu are apoi alt înţeles decît cea greacă a lui *Heros* şi *Psyché*, sau cea românească a *fiului de împărat şi a domniţei din vis*,

---

*) Extras dintr'un studiu asupra lui Richard Wagner.

Analiza ucide iubirea, ucide idealul. E înţelesul obştesc mitului. Psyche sufletul omenesc, îşi apleacă lampa cercetătoare asupra lui Eros adormit. Ea înfrânge astfel, ca şi Elsa, porunca tainei şi divinul soţ, trădătorul Eros, ca şi Lohengrin, trebuie s'o părăsească.

Făt-frumos, în povestea românească, prin ochiana din cămara tăinuită a turlei, zăreşte pe domniţa visurilor lui. El înfrînge astfel voinţa împăratului şi trebuie să plece în lume, în căutarea idealului. Săgeata pe care o zvârlia în neştire, ca să vadă încotr'o îl mînă soarta, cade din nemărginirea cerului, departe în zare, într'un copac uriaş. Făt-frumos ajunge, după ani de lupte şi felurite întâmplări la picioarele pomului în care-şi găseşte implântată săgeata sorţii lui. Şi, în clipa aceea, domniţa din vis îi răsare supt înfăţişarea unei paseri albastre care, lepădîndu-şi vestmîntul îşi reia chipul minunat de femeie goală. Ea va fi soţia lui Făt-frumos, numai dacă el nu-i va desvălui taina. E fermecată să rătăcească pe pămînt în haina de aripi a pasărei albastre. Numai noaptea poate părăsi dînsa veşmîntul vrăjit. Făt-frumos o duce în palatul tatălui său şi o ia de soţie. Dar nu poate păstra taina. Şi, îmboldit de sfaturi rele, în timp ce domniţa lui dormea goală în culcuşul lui, el, pe furiş, îi ia haina de pene şi o pune pe foc. Indată e pedepsit. Mireasa trădată se trezeşte, îl blastămă şi dispare în cerul de unde a venit.

Vedeţi asămănarea de fond în simbolul legendelor. Toate au acelaş temeiu, acelaş înţeles adînc omenesc pe care îl vom întîlni şi în dramele lui Wagner. O lume nouă, poetică, trăieşte în teatrul acesta nou, şi eroii ei, ca puterile simple, elementare ale Firii, trăesc nu atâta ca oameni, ci ca entităţi cuprinzătoare, cu toată tinereţa şi frumuseţa neperitoare a legendelor populare.

Să ne amintim cu acest prilej şi de *Siegfried*, eroul „Tetralogiei". Copilul naturii e crescut în voie şi el înţelege Firea, e aproape de dânsa. In idealul lui etic şi artistic, Wagner vede în Siegfried, *omul liber*, trăit în afară de convenţiuni, omul ale cărui puteri s'au desfăşurat nestînjenite în pădurea fermecată a simbolurilor care îl privesc „familiar" — ca să vorbim ca Baudelaire. O întreagă concepţie despre viaţă e în „Siegfried". Şi această concepţie e adîncă, fiind şi dânsa izvorită din *mit*, din credinţile populare care-şi făuresc şi înzestrează eroii după chipul şi asemănarea lor. Şi *Siegfried* — etimologic, biruitorul în pace, — erou simbolic, nu e plăzmuit numai de imaginaţia poporului german. Supt numele de Făt-frumos ori de Gheorghe cel viteaz, de pildă, el trăieşte şi în povestea noastră. Fraţii Grimm susţineau că fondul tuturor basmelor aparţin în comun popoarelor şi e acelaş la toate. Astăzi ştiinţa pare a confirma această vedere. Iată, nu de mult, un erudit, *Friedrich Panzer*, în revista germană „*Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*", redă în traducere povestea românească a lui Ispirescu, „Gheorghe cel viteaz". Acest din urmă personaj legendar are o figură în totul asămănătoare cu cea a lui Siegfried. Şi el e părăsit în pădure, mama lui fiind răpită, şi el creşte în mijlocul fiarelor, se joacă şi se luptă cu puiul de urs, are putere neîntrecută, lucrează la un fierar — ne gândim la Niebelungul *Mime* — şi acest stăpîn vremelnic ca să se descotorosească de dînsul îl trimite împotriva unui balaur. Dar el ucide balaurul, şi, sfătuit de-o păsărică, îşi scaldă trupul în sîngele acestui monstru, ceeace-l face invulnerabil. Numai în spate s'a prins o frunză şi prin partea aceea poate fi răpus. Intors la fierar, îşi făureşte singur armele cu cari va învinge. Toate aceste amănunte sunt absolut comune în ambele legende. Detaliul cu invulnerabilitatea şi cu frunza îl întîlnim la toate popoarele. Şi *Achile*, scăldat de maică-sa *Thetis* în *Styx*, poate fi rănit numai în călcîiu. Imi aduc aminte şi de povestea lui Odobescu din *Pseudokinegeticos*, „Feciorul de împărat şi fata din piatră", dacă nu mă înşel. Şi acolo, ca şi în Siegfried, eroul trezeşte cu o sărutare fecioara care îi va fi soţie. Către dînsa îl duce o pasăre năzdrăvană.

Până şi numele spadei — *Balmùng* la Siegfried, — *Balmut* la Gheorghe cel viteaz, confirmă identitatea.

Povestea scandinavă, spune autorul articolului din revista germană, e probabil venită la Români pe cale orală prin Saşi în veacul al XII-lea. Dar povestea n'ar fi fost adoptată, dacă nu întrupa şi ceva din sufletul neamului nostru.

Prin fondul acesta comun de năzuinţi, de ideal, poveştile devin marele izvor din cari poetul îşi va scoate creaţiile lui cuprinzătoare de înţeles *curat-omenesc (rein-menschlich")*, însuşire care singură caută să stăpînească dramele muzicale ale lui Wagner.

Din înţelesul acesta simbolico-legendar îşi ţese el urzeala. Din mediul acesta îşi va plăzmui eroii. O comoară nepreţuită zace în imaginaţia populară. Ne amintim de atîtea chipuri din lumea veşnic vie a basmelor.

Evocăm pe Făt-frumos care răpeşte în amurg din livada paserei măiestre, merele de aur, asemeni lui *Hercul* în grădinile vrăjite ale *Hesperidelor*. Şi grădinile acestea fermecate le vom găsi şi în *Parsifalul* lui *Wagner*. Iar paserea măiastră, e însăşi divina Himeră care se hrăneşte cu inima noastră, purtîndu-ne visul spre ţara fără nume.

Minunată frumuseţă a plasticelor icoane, cuprinzătoare ale unui înţeles uman atît de adînc!

Va tinde şi intuiţia creatoare a artiştilor noştri spre acest ideal nepreţuit, singurul ideal statornic care zace în poveştile noastre, uitat, accesibil şi purtător de aurite roade fără moarte?...

* * *

Răscolind amintirile

Anghel Dumitrescu

Dacă-l vor fi uitat acei ce l-au citit de mult, în schimb elevii de odinioară dela liceul Sf. Sava nu-l vor şterge din minte pe profesorul lor de acum o jumătate de veac, pe Anghel Dumitrescu.

Inalt, dar proporţionat şi mlădios, înfăţişare meditativă, severă, cu priviri pătrunzătoare, păr bogat ca o coamă de leu din care pururea atârna o şuviţă pe frunte şi pe care o alunga pe spate cu o expresivă zmucitură din cap, era destul să înceapă o lecţie de istorie pentru ca toată clasa, de obiceiu distrată, să se reculeagă şi să-l asculte cu plăcere. Frază aleasă, elegantă chiar, bogăţie de amănunte, chip magistral de a prezinta subiectul, dar de a se impune ca să fie ascultat, toate aceste calităţi ni-l făcuseră respectat, adorat chiar, de şi era foarte sever.

Mi-aduc aminte de procesul dintre el şi ministerîn, care ţinea să-l convingă să noteze elevii aşa cum se notau atunci, şi pare-mi-se şi azi, cu cifre între 0 şi 10, pe când el aprecia cu aceste două simple formule: *ştie* şi *nu ştie*.

Argumentul lui era acesta: ori ştii o chestiune, ori n'o ştii; în niciun caz nu poţi s'o ştii meritând a sau 3, 5 sau 6, 8 sau 9. Nu pot să admit că știi pe Ludovic al XV-lea, pe Ștefan cel Mare, pe Tudor Vladimirescu, ori războaele punice, pentru nota 3 sau 10, fiind-că asemenea chestiuni se știu sau nu se știu. Un episod istoric, o problemă matematică, un principiu fizic, o formulă chimică, o perioadă geologică, nu sunt marfă care să se cântărească cu ocaua, ca să deduci că atârnă atâta și valorează atâta.

Pe când era directorul internatului Sf. Sava, un elev intern, Macedoneanul Simion Dumitrescu, fugia dela internat la teatru și aici Pascaly îl întrebuința ca figurant, iar Simion ne spunea nouă cu ifos că joacă în trupa lui Pascaly. Pe semne că într'o seară îi lipsia lui Pascaly lacheul care să anunțe regina în *Ruy-Blas*, și acest oficiu l-a îndeplinit Simion. De-atunci autoritatea artistică a lui Simion crescuse considerabil în ochii noștri.

Intr'o seară în ora de meditație, Simion ne făcea teatru jucând pe *Mordon* din *Muschetarii*. Ca să imiteze barca, Simion, luase o planșetă, o așezase pe un lemn rotund dela sobă, așa că planșeta, urmând mișcările imprimate de Simion să oscileze, dând impresia că alunecă pe valurile mării, așa cum era decorul la teatru pe atunci, și improvizatul Mordon își debitează dialogul între mușchetari și el. Se auzia: „Dumnezeul meu!... dă-mi putere!... ah, mizerabilii!... maica mea!... încă unul!...“.

In chiar clipa aceasta culminantă pentru interpret, ușa dela sala de meditație se deschide și în cadrul ei apare Anghel Dumitrescu. Simion, așezat cu spatele la ușă, nu l-a văzut și dialogul a continuat. Băeții, cu nasul în carte, abia-și puteau stăpâni râsul.

In toiul perorației, Simion observă liniștea și, rotindu-și privirile ca să și-o explice, dă cu ochii de Anghel Dumitrescu, care, scrâșnind din dinții îi făcea semn să vie la el. Dar Simion nu se putea ridica din cauza planșetei care oscila într'una. Reușește însă să se scoale și cu mutra plouată se apropie de director.

Parcă-l aud azi pe Anghel Dumitrescu:

— După ce că nu 'nveți nimic, apoi nu lași nici pe alții să 'nvețe? Și cu o uimitoare adresă îl pălmuește.

După plecarea directorului, domnește o clipă de tăcere, apoi băeții izbucnesc veseli:

— Urmează, Mordoane!

Mai târziu, când l-am cunoscut ca om de litere, mă aflam într'o zi cu Vlahuță la ceaiu la el în apartamentul din Str. Regală, când servitoarea, o Unguroaica, Anișca, introduce un domn cu un raft de hârtii subțioară.

Era spițerul *P*, care ținea cu orice preț să facă literatură.

— Maestre — îl întâmpină musafirul — am aici o dramă în cinci acte și am venit să ți-o citesc, ca să-ți dai părerea...

— Imposibil, dragă *P*... Vezi bine, am o afacere cu domnii...

— Aștept, maestre...

— Iartă-mă, dar tratez cu domnii o afacere de onoare (și, improvizând o minciună) mă bat în duel, dragă.

— Numai un act, maestre...

Vădit enervat, Anghel Dumitrescu se pironește într'un scaun și se face că ascultă.

Spițerul citește actul și pleacă făgăduind să vie a doua zi pentru urmare.

Cum a ieșit, Anghel sare de pe scaun și chiamă servitoarea:

— Ce-ai făcut, nenorocito?... Știi tu cine e ăsta pe care l-ai băgat în casă?

Servitoarea stă tîmpită.

— Ăsta, Anișco — urmează crescendo maestrul — este un tâlhar care are un cuțit în cinci acte pe care-l viră în mine și-l răsucește ceasuri întregi!

Ințelegi tu Anișco?... vrea să mă omoare. D'aia, Anișco, dacă mai vine, să-i spui că nu sunt acasă, că am plecat departe, că am fugit, că am murit. Spune-i ce vrei, dar să nu mai intre aci, că mă omoară cu cuțitul lui în 5 acte!

Ce mare păcat că a dispărut așa de vreme o minte așa de limpede și de distinsă!

V. Bilciurescu.

Naționalismul constructiv

Acțiunea studențească la sate însemnează o îndrumare serioasă pe ogorul cultural al țării. In fata naționalismului sgomotos și muscular, exclusivist și agresiv, ce s'a manifestat până astăzi în lagărul unei părți a studențimii noastre, se ridică hotărât celalt naționalism, constructiv și creator, cu năzuinți evident pacifiste și cu dorul nestrămutat ca geniul neamului să-și desfășure toate forțele în vederea propășirii obștești.

Apostolatul românesc, îndrumat fiind pe această cale, pretinde ca îndrumătorii lui să fie mai întâiu ei convinși și pătrunși de puterea adevărului ce vor să-l răspândească; să fie înzestrați, în acelaș timp, cu priceperea largă a spiritului vremii în care trăiesc, și, totdeodată, să aibă logica interpretărilor drepte în ce privește fenomenele sociale din cuprinsul țării, în legătura cu aspectele generale ale societății, aspecte comune tuturor țărilor.

Iată pentru-ce ar trebui ca studenților, destinați să învioreze sufletele prin puterea tinereții lor, să li se deá putința unor mijloace de cultură care să-i îndepărteze dela preocupări și dela griji ce sunt protivnice unei culturi temeinice și adevărate.

In acest chip înțeleasă propaganda culturală a studenților la sate— după ce au izbutit ei însiși să-și apropieze o cultură care să le învedereze dreptul la apostolat—, ea poate să înfăptuiască, în chiar cuprinsul unei generațiuni, opera culturală, pe care nu s'au învrednicit s'o facă decât prea puțini oameni aleși, cari, înainte de războiu ca și astăzi, se străduesc cu glorie și demnitate pe acest drum încă plin de mărăcini.

Verbalismului sever ca și tendințelor de ură, exprimate fără spiritul răspunderii de către cei cari își închipuesc că „naționalismul integral“ este cheia care deschide României noastre porțile viitorului, trebuie să li se opună fapte adevărate de cultură, de îndrumare economică, de așezare socială, care să permită elementului autohton românesc să se afirme în concertul neamurilor conlocuitoare în condiţiuni de perfectă egalitate culturală și intelectuală, mai ales că însușirile sufletești ale poporului nostru îl fac pe acesta vrednic de înțelegeri superioare.

Drept aceia, dacă tinerimea celorlalte neamuri conlocuioare se ostenește prin învăţături serioase ca și prin tradiţia unei așezări culturale mai vechi, să-și păstreze, chiar să-și sporească patrimoniul și prestigiul de civilizație, nu mai puțin adevărat este faptul că și tinerimea pur românească trebuie larg sprijinită ca să nu rămână, sub raportul vredniciilor culturale și intelectuale, în urma celorlalte.

Dar cine mai e preocupat de aceste gânduri, în psihoza bizară de după războiu, decât o pleiadă de oameni superiori, pe cari îi doare într'adevăr mizeria vremii și cari sângerează de nenorociri, pe cari alții nu le înțeleg afară de ei?

Zările se 'nviorează însă, sufletele stau parcă în așteptare resemnată, coardele vioarei presimt apropierea maestrului viorist.

Naționalismul constructiv, în înțelesul său adânc și firesc, va face să vibreze într'adevăr coardele sufletului românesc. în ziua când minţile celor mulţi vor fi descurcate din negrele ițe de azi.

Iată un steag de idei pentru cei cari vor să meargă pe calea îndrumătorilor spre bine și spre progres.

Leontfn Iliescu

Ceva din istoria decorului

Gordon Craig

Fără îndoială că cel mai de frunte teoretician şi fundator al artei moderne de punere în scenă este Gordon Craig. Marea lui influenţă au suferit-o rând pe rând aproape toţi regisorii de teatru din Rusia, Germania şi Franţa, iar, dacă ideile lui n'au putut să fie aplicate în întregime niciodată, farmecul perspectivei noi pe care o deschideau ele n'a rămas nicăeri fără de un răsunet ce se va resimţi pesemne încă multă vreme. Ca aplicator al ideilor lui, Gordon Craig a putut să nu reuşească totdeauna. Luminoasa lui năzuinţă rămâne însă cea mai originală dintre toate concepţiile de regizsorat. El vrea să darâme teatrul vechiu, şi să reconstruiască altul în care să introducă utilizarea, forma şi dictonul care să se potrivească acestei arte. Prin urmare nu năzuinţă spre realism ci spre un stil anume. Vrea un teatru pur, unde gândirea să se mărturisească prin gest, prin horă de viziuni şi imagini nedefinite, scuturând pentru totdeauna jugul literaturii, al muzicei şi al picturii. Teatru, numai teatru! Şi acest teatru nu-i nici jocul actorilor, nici piesa, nici punerea în scenă, nici danţul; e un tot alcătuit din elementele care-l compun în chip firesc; *gestul,* suflet al jocului, *cuvintele,* trupul piesei, *linii* şi *colori* din cari ia fiinţă decorul şi **ritm,** esenţa danţului. Crede Gordon Craig că va veni o zi când nu se vor mai juca piese aşa cum le ştim noi şi se vor crea opere speciale pentru teatru: aceasta va ti când toate elementele vor fi închegate şi concepute de un acelaş spirit: regisorul, care ar trebui să fie totdoodată actor, pictor de decoruri şi costume şi director de scenă.

Până la vremea aceia ideală, pot să fie adaptate — în oarecare măsură—, şi unele din piesele externe. Totul să se zămislească în linie simplă şi grandioasă, lăsându-se vorbei strălucirea ei, stilizând decorul şi personagiile şi suprimând oarecum însuşi artistul care trebue să ajungă un fel de păpuşă superioară. In felul acesta se creează o armonie vizuală care înfăptueşte unitatea operei de oarece este concepută de un singur individ.

In volumul său „Arta Teatrului“, Gordan Craig lămureşte principiile lui. „N'am să mă iau la întrecere cu fotograful, departe de gândul ăsta. Am să mă străduesc în schimb să ajung la ceva pe de-a'ntregul opus vieţii de toate zilele, vieţii reale pe care o vedem“, scrie el. Intr'adevăr, el caută să aleagă câteva colori care să se armonizeze cu tonul piesei. Ia apoi ca punct de reazim, centru al machetei, un lucru oarecare, parc, fântână, balcon etc., grupând în preajma lui şi dependent de dânsul celelalte lucruri de care se vorbeşte în piesă şi care trebue să se vadă. Lumina are sarcina să armonizeze decorul. Urmărind calea aceasta, când a montat „Hamlet“ la Teatrul Artistic din Moscova, Gordan Craig a căutat să realizeze o personalitate mereu ţinută a mărimilor şi valorilor între personagiile piesei şi cadrul în care se desfăşoară acţiunea, tinzând să facă din erou *„un suflet aşezat într'un spaţiu nesfîrşit şi rece“.* Să mai citām pentru cea mai bună lămurire următorul pasaj din cartea lui, pasaj referitor la montarea lui Macbeth:

— «Ştim piesa foarte bine. Pe ce meleaguri se petrece? In ce fel se arată ea închipuirii noastre, în primul rând, şi-apoi, ochilor noştri? Eu de pildă văd două lucruri: o stâncă înaltă şi râpoasă, şi-un nour umed înceţosându-i vârful. Aici jos, lăcaşul oamenilor cruzi şi războnători ; acolo sus locul în care sălăşluesc spiriteje rele. La sfârşit nourul va distruge stânca şi spiritele vor înfrânge oamenii. Veţi spune numai decât: frumos şi bine, dar cum să realizăm asta pe scenă? Construiţi o stâncă şi închipuiţi ca o ceaţă care să-i ascundă vârful. Ce formă va avea stânca, şi ce coloare? Ce linii vor da impresia de înălţimi şi de stâncă râpoasă? Duceţi-vă să vedeţi vreo stâncă, dar aruncaţi numai o privire şi însemnaţi *liniile generale şi direcţia lor ;* conturul amănunţit n'are nici o importanţa. Suiţi liniile cât mai sus, nu vă fie teamă: nici odată n'or să fie destul de înălţate. Aduceţi-vă aminte că toate astea n'au nimic aface cu realitatea şi că e numai chestie de proporţie.

«Dar colorile», veţi zice, care sunt colorile pe care le-a indicat Shakespeare? Nu întrebaţi natura, ci însăşi piesa. Veţi găsi două colori: una a stânci, şi a oamenilor, alta a nourului şi a spiritelor. Ascultaţi-mă pe mine, nu mai căutaţi alte colori. Compuneţi-vă decorul şi costumele aducându-vă aminte că fiecare din aceste două culori poate să aibă foarte multe nuanţe. De staţi în cumpănă, de vă îndoiţi de voi înşivă sau de ce v'am spus eu, când veţi termina decorul vostru, nu va mai fi în ochii voştri realizarea viziunii interioare ce v'aţi făcut-o după indicaţiile lui Shakespeare».

Intre asemenea tendinţe, evident, pictorii nu aveu nici, un rost. Dealtfel Gordon Craig nu-i întrebuinţează şi caută să convingă şi pe alţii să se ferească de ei.

⁂

Gordon Craig şi-a început cariera de director de scenă în 1896, montând «On ne badine pas avec l'amour» de Musset. De atunci a creeat în 1900 «Didon şi Enea», în 1902 «Masca iubirii», în 1903 «Acis şi Galathea». In 1904 a cutreerat Germania montând la Lessing Theater din Berlin «Veneţia salvată» de Ottoway, apoi în 1905 a compus decorurile şi costumele pentru „Electra“ pe care trebuia s'o joace uriaşa Duse. Tot pentru Eleonora Duse a lucrat în 1906 decorurile şi costumele din «Rosmersholm» de Henric Ibsen.

A trecut apoi în Rusia, continuându-şi cercetările lui de teatru şi în 1912 montează la Teatrul de Artă din Moscova «Hamlet», cu care a avut un mare şi convingător succes.

Totuşi ideile lui nu puteau să tie totdeauna şi pe de-a întregul primite, iar Gordon Craig n'a înţeles să facă niciun fel de compromis. In felul acesta s'a lăsat de gândul să mai monteze — cum era vorba — „Regele Lear“ la Deutsches Theater şi „Macbeth“ pe o scenă englezească. După aceea s'a dat cu trup şi suflet şcolii lui de Artă Teatrală, pe care a deschis-o la Florenţa în 1913 şi revistei «Masca», scoasă tot la Florenţa încă din 1908.

Culturale

Conferinţele d-lui Pittard, la Fundaţia Carol I

II

După ce în prima conferinţă d Pittard a prezintat şi ilustrat cele mai vechi elemente de viaţă şi cultură umană, instrumente, unelte, arta, aşa de splendidă în epoca paleolitică, era firesc ca d-sa, mai ales ca antropolog, să se întrebe: cui se vor fi datorind aceste începuturi, unele într'adevăr remarcabile, de cultură umană? Cari sunt cei mai vechi locuitori ai lumii şi in special ai Europei, unii dintre dânşii poate chiar autorii artei paleolitice din Franţa şi Spania, sau înrudiţi cu dânşii?

Intr'o întreagă serie de diapozitive dintre cele mai potrivite, d. Pittard a arătat că epocii paleolitice mai vechi îi aparţine rămăşiţele omeneşti dela Heidelberg *(Homo Heidelbergensis),* contimporan cu animalele de climat dulce, interglacial: rinocerul, elefantul vechiu, hipopotamul. Că acestor fel de oameni i-a urmat un alt tip, *homo Dawsoni* (numele unui geolog) de la localitatea Piltdown. In al treilea rînd vine, în ordinea vechimei vestitul *homo Neanerthalensis,* din epoca quaternară mijlocie, cu un climat rece şi umed, epocă de vieţuire a mamuţilor şi a culturii musteriene. Rasa dela Grimaldi, rasa dela Cro-Magnon şi rasa dela Chancelade nu sunt cîte trele decît cele mai vechi resturi de fosile de *homo sapiens,* rasa mare de obîrşie directă a popoarelor de mai târziu. Aceste rămăşiţi de *homo sapiens fossilis* corespund ultimelor perioade ale epocii quaternare sau paleoliticului: perioada aurignaciană, solutreană şi magdaleniană.

Evoluţia este destul de clară atât în ce priveşte capacitatea craniană, conformaţia feţei, ţinuta capului, etc. Intr'o clipă ai suggestia nesfîrşitelor secole şi milenii cari au trecut dela desfacerea omului de viaţa animală şi cultivarea lui până în timpurile protoistorice.

Epoca de trecere dela paleolitic la neolitic, învăţaţii francesi o numesc epoca aziliană, tot după numele unei localităţi. După ea începe o vreme cu mult mai apropiată de noi, epoca neolitică, sau a pietrei lustruite, pe care d. Pittard o ilustrează cu tot ce putea fi ilustrată mai frumos din preistoria europeană: palafitele sau locuinţile lacustre elveţiene.

III

Descoperite în al şaselea deceniu al veacului trecut, locuinţele lacustre elveţiene au ieşit la iveală în timpul unei mari secete, cînd, apele retrăgîndu-se, a apărut pe fundul lor o mulţime întreagă de pari, urme ale unor vechi locuinţe şi, printre ei, tot felul de resturi, obiecte de piatră, de os, de lut ars, olărie, în sfîrşit tot utilajul unei vieţi orînduite, ba chiar destul de prospere. Animalele domestice sînt cunoscute, de asemeni cultura cerealelor — d. Pittard dă cîteva exemple foarte frumoase de cum s'au păstrat dovezi pînă astăzi. Cu pasiunea şi uşurinţa de etnograf încercat, d. Pittard descrie colorat această viaţă de acum 4—5 000 de ani, cum ar descrie-o pe aceia a unui sat din Dobrogea actuală, pe care de altfel o cunoaşte bine.

Nu mai puţin interesantă şi clară a fost prezentarea caracterelor de rasă ale popoarelor acestor timpuri. Deosebind o rasă nordică de una mediteraniană, cu evidente trăsături de amestec, aduse de migraţiuni şi invaziuni, d. Pittard s'a referit în mai multe rînduri la ţara şi locurile noastre, de unde, pe Dunăre în sus, s'a putut aduce dela noi nu numai chihlimbarul, dar şi un schimb de populaţie. In orice caz, în chip repetat, d. Pittard a constatat bogăţia excepţională a materialului nostru din epoca neolitică, implicit deci viaţa variată şi bine înzestrată ce se va fi desfăşurat şi la noi în aceste timpuri.

A.

Literatura minoritară

Ileana Cosânzeana

de Kovács Dezsö

Mijeşte de ziuă. De după stufăriş cerul străluceşte vioriu. In odaie se revarsă un aer răcoros, parfumat, amestecat cu mirosul unor aşchii proaspete de rândea. Se iveşte şi soarele însângerat de după malurile râului, săgetându-şi razele tremurătoare de aur pe faţa copilaşului. In loc de sărutări de mamă îl mângâie cu trandafiri de cari presară din belşug şi pe faţa împăcată, frumoasă a mamei din camera de alături.

— Ionică, ascultă, măi Ionicule! Scoală-te, scoală-te, odorul mieu, că am de lucru aici în odaie! —, îngână Saveta, bucătăreasa bătrână...

Copilaşul se trezeşte speriat, dar, văzând pe bătrâna, se linişteşte; şi i se porneşte pe buzişoare un zâmbet dulce.

— Adu cafeaua!

— Mai întâiu să ne îmbrăcăm, răpede! Astăzi avem mult de lucru!

— Nu mai e bolnavă?

— Nu, nu! Dar fă repede! — Şi, pe când îl găteşte cu pantalonaşii şi cu ghetele, dă poruncă servitoarei îmbujorate, care trece grăbită prin odaie.

— Dulapul cel mare să-l duceţi afară în tindă, şifonierul să-l mutaţi în chilia stăpânului.

— Nu-i aşa, Saveto, că eu de aceia nu dorm în odaia mămicăi, pentrucă acolo mă trezesc servitoarele, când au de lucru, de curăţit. Am visat că...

— Taci din gură! Ţi-a murit mămica! Astă noapte a murit mămica-ta.

— Cum de a murit? —, întreabă copilaşul uimit. Oare cum e dânsa, moartă?

Ieri şi alaltă-ieri mult s'a mai vorbit în bucătărie. Mai întâiu a spus-o Saveta, şi pe urmă au şoptit-o şi ceilalţi.

Copilaşul, auzindu-i vorbind cu aer grav, şi a zis şi el:

— Mămica-mi are să moară. — Gândindu-se asupra acestor vorbe, şi-a mai zis în sine că celelalte lucruri n'au să moară. Când a trecut în dormitor, l-au rugat să tacă molcom. Tăticul şedea la căpătâiul patului, şi-i făcea semn cu mâna.

— Mămica doarme.

— Da, da. Acum doarme numai, dar are să moară. Da, noi o ştim! — se gândi cu mândrie copilaşul.

Apoi a murit. Azi dimineaţă a murit.

Pe dudul din faţa ferestrelor, şi pe streaşina bucătăriei de vară vrăbii sprintene ciripesc; una din ele s'a aşezat pe cercevea, iscodind ce se petrece înăuntru.

— Mi-a murit mămica! — a vrut să-i spună copilaşul, dar a ştiut că prin geam nu se aude glasul. Numai gura ţi se vede mişcându-se.

— Ionică, pentru Dumnezeu, să nu-ţi ţii aşa de ţeapăn piciorul, că nu te pot încălţa!

— De ce mă încalţi cu ghetele cele nouă? Cele vechi sunt mai bune, mai largi.

— Doamne Dumnezeule! ce copil! — mormăi bătrâna servitoare.

Copilaşul se uită cu ochii holbaţi la razele soarelui şi în mintea lui răsare un gând vag despre rostul şi însemnătatea acestei zile. Samănă a Duminică şi Crăciun. Se vor trage, pe semne, şi clopotele.

Acuma du-te de te joacă până isprăvim; atunci te vom chema.

— Şi cafeaua mea? Saveto, unde mi-e cafeaua? Şi să nu sărut mânile la mămica şi la tăticu'?

— Las'o pe mai târziu când vom fi pregătit tot. Deocamdată du-te şi te joacă în curte!

— Dar ce-i cu dejunul. Saveto. Savetico, bătrânico?

Aşa îi zicea când era în toane bune.

Lacrimile o podidiră pe bătrânica.

— Ai dreptate. ai dreptate; du-te în bucătărie: astăzi îţi iai cafeaua acolo.

— Pentru asta nu trebuie să plângi, Savetico, că doar eu nu mă supăr.

— Nu nu; du-te numai!

Copilaşul iese. Trecând pe lângă dormitor, se opreşte din mers şi-şi ciuleşte urechile. Nimic nu se strecoară dinăuntru decât şoapte şi sgomot uşor.

Răsgândindu-se, îşi frământă mintea.

— Cum o fi?

Mergând mai departe pe coridorul întunecat, într'un colţ vede ceva nou şi straniu. Un astfel de lucru n'a mai fost în casă. Miroase pretutindeni a tâmplărie, a aşchie proaspătă de rândea,

— Lidi, ascultă, Lidi! Ce-i asta? — întreabă el pe o servitoare grăbită.

— Ăsta-i capacul sicriului, Ionicule dragă, răspunde, cu milă, servitoarea. — Dar du-te de-aici, că ne stai în cale!

Copilaşul, pe gânduri, îşi trece în revistă amintirile. Unde a mai văzut el capacul unui sicriu? Unde Doamne unde?...

Da, da, în povestea Ilenei Cosânzene, cu cosiţe aurite, se vorbeşte de un sicriu... Prin urmare aşa-i capacul sicrielor. Acela era însă de sticlă, nu de lemn. Impărăteasa blestemată a omorât pe Ileana Cosânzeana şi piticii i-au făcut un coşciug de sticlă. Adecă nici nu l-au făcut, că l-au găsit de-a gata subt tufe. N'aveau decât să-l scoată. Supt el îşi făcuse culcuşul o şopârlă cu spinare aurită. Seara are să-i mai povestească bătrânica din nou — povestea.

Se duce la dejun şi, pe când îşi ia cafeaua, îşi ascute urechile şiret, dacă nu cumva ar putea afla cum e mămica?

Nimic, nimic. Nu se vorbeşte de ea. Intunericul devine din ce în ce mai de nepătruns şi el începe să bănuiască cu sufletul lui de copilaş cât de mare e prefacerea care s'a produs în casă, în odăi, peste tot şi pentru toţi.

Pe la amiazi îl caută una din mătuşile-i venite azi toate în vizită.

— Vino, odoraşule, să ţi-o vezi pe sărmana!

Ea zace în odaie, sub zambile, acoperită cu un giulgiu. Samănă cu Ileana Cosânzeana. Iată, în oglindă mai e un alt sicriu frumos, învălit şi acela în nişte nouraşi de giulgiuri.

Sărut'o, sărmana!

El se atinge sfios de poala dantelei şi apoi se retrage din mijlocul celor mari într'un colţ. Aici găseşte calul de nuele şi căruţa. Nebăgat în seamă de nimeni, le ia şi iese în curte să se joace. Inaintea porţii deschise stau nişte ţărani.

Unul dintre copiii de ţărani îşi ia inima în dinţi, intră în curte; iar copilaşul, împrietenindu-se cu el, începe să se joace.

— Ştii tu povestea cu Ileana Cosânzeana? — întreabă el dintr'odată pe copilul de ţăran.

— Nu o ştiu.

— Saveta are să ni-o povestească Mi-a făgăduit. Atunci am să mi-o însemnez şi eu. Dacă o ţin minte ţi-o voiu povesti-o şi ţie. E o poveste minunată; ai să vezi. Mi-a murit mămica! A murit, da, a murit.

— Nu-i aşa, că a murit? O ştiam.

— Eu însă am ştiut-o înaintea ta.

— A fost doar mămica ta! Nu era greu s'o ştii. Dacă mie-mi va muri mama atunci am s'o ştiu eu cel dintâiu.

Şi apoi se pierdură în joc...

Traducere de **Bitay Arpad**

Mişcarea literară în străinătate

Revue de métaphysique et de morale. *La pensée grecque d'après M. Leon Robin*

Acestei admirabile cărţi îi adaugă un studiu E. Bréhier. Intr'o chestiune atît de dificilă ca acea a gîndirei greceşti, nu cu uşurinţă se poate găsi cel care să spue o părere cu autoritate. Dar Bréhier e cunoscut şi prin cursurile, şi prin cărţile de istorie a filosofiei, care au pătruns de mult în public.

Bréhier socoate că niciodată nu se vor epuiza cele ce se referă la istoria filosofiei greceşti, ca una a cărei influenţă asupra gîndirii umane — din evul mediu şi pînă azi — n'a încetat. Se poate spune cu siguranţă că toate direcţiile filosofice care s'au ivit posterior, au ca prim germen un sîmbure din larga filosofie elină. Şi este explicabil aceasta: n'avem decît să ne gîndim la lipsa totală de dogmatism în operele tuturor filosofilor elini. ca să 'nţelegem de ce filosofia acestui popor a fost totdeauna nu un jug, ci un mijloc de eliberare.

Filosofia greacă s'a născut din larga difuziune a spiritului raţionalist. Tendinţa de a reflecta asupra lucrurilor omeneşti o vedem la primii mari poeţi: Homer şi Hesiod, se îndreaptă spre o idee de ordine şi dreptate, indiferent de normele traditionale şi de religie. Chiar miturile îşi pierd caracterul lor divin şi tind a se transforma în forţe naturale. In acest fapt se vede pecetea spiritului elin.

Acest spirit raţionalist este aplicat de Greci şi la materialul pe care îl primesc din Orient. Intr'adevăr Orientalii cunoşteau anumite eţete matematice pe care le foloseau în viaţa practică, şi pe care le primesc şi Grecii; dar ei sunt primii cari au curiozitatea şi dorul de a le demonstra, şi întemeiază astfel adevărata ştiinţă.

Primul merit al lui L. Robin este că evită orice chestiune care nu s'ar putea rezolva prin apelare la texte; nu găsim în cartea sa o construcţie teoretică a filosofiei greceşti, dar ne oferă pietrele întregului edificiu.

Un alt aspect al filosofiei greceşti este strînsul raport dintre ea şi mitologie. Filosofii Greciei s'au apropiat de mitologie, unii criticând-o şi răspingînd-o, cei mai mulţi adaptînd-o şi absorbind-o.

In cele 400 de pagini extrem de condensate ale lui Robin, n'avem de sigur un tablou complect al evoluţiei gîndirii greceşti, nici o amănunţită expunere a filosofiei acestui popor, dar prin înlăturarea hotărîtă a tuturor amănuntelor de o importanţă nedicisivă—ca nu cumva deasa înşiruire de copaci să ne împiedice de a vedea pădurea —, autorul ne oferă o admirabilă vedere a ansamblului.

Plus că — prin extrem de interesanta interpretare a dialogurilor lui Platon şi limpezirea solidă a operei lui Aristotele— gustăm în cartea aceasta parfumul însuşi al cugetării celor două mari spirite ale antichităţii.

⁂

Nouvelles Littéraires. *Un mare poem inedit al lui Arthur Rimbaud*

Intr'un număr recent al acestei reviste, anunţându-se apariţia apropiată a unui studiu al lui Marcel Coulon, studiu care-şi propune a pătrunde în adîncul operei lui Verlaine şi Rimbaud, sunt reproduse mai multe bucăţi dintr'un mare poem al celui din urmă.

„Ce qu'on a dit au poète à propos de fleurs“ este titlul acestui poem inedit, pe care glosarul şi notele explicative ale lui Coulon îl fixează în opera şi psihologia rimbaudiană. Citãm şi noi trei strofe cu cace se termină prima bucată:

— Des lys! on n'en voit pas!
Et dans ton vers, tel que les manches
Des Pécheresses au doux pas
Toujours frissonent ces fleurs blanches!

Toujours, cher, quand tu prends un bain,
Ta chemise aux aisselles blondes
Se gonfle aux brises du matin
Sur les myosotis immondes!

L'amour ne passe à tes octrois
Que les lilas — ô balançoires!
Et les violettes du bois!
Crachats sucrés des Rymphes noires!

⁂

Nuova Antologia. *Paderevski.*

Cunoscut în toată lumea ca unul din cei mai mari pianişti, revenind stăruitor în ştirile presei şi în discuţiile zilnice odată cu sfirşitul răsboiului mondial, cînd — Polonia realizîndu-şi unitatea — marele artist prezidează primul guvern al patriei sale libere, personalitatea lui Paderewski era totuş insuficient oglindită în spiritul celor mulţi.

In numărul pe Maiu al revistei italiene senatorul şi iubitorul de artă Valperga se ocupă într'un articol interesant de Paderewski. Ceia ce unii bănuiau, alţii credeau, devine limpede citind impresiile unui om în stare de a înţelege şi care a avut şi are relaţii destul de strînse cu marele pianist.

Ceiace se remarcă din prima clipă la Paderewski — şi prin aceasta diferă el de cei mai mulţi foarte mari artişti — e faptul că are o personalitate din cele mai complecte. In curent cu tot ce face podoaba gândirii omeneşti, acecstă lărgime de spirit i-a facilitat de sigur în gradul cel mai înnalt acea extraordinară—şi plină de poezie —interpretare, care se adaogă unei tehnici din aele mai desăvârşite. Dacă la acestea mai adăugăm aprinsul lui patriotism care l-a făcut să refuze chiar invitaţiile extraordinar de rentabile, cînd veniau din partea opresorilor ţării sale, înţetegem de ce în viaţa politică a ţării sale a avut din primele clipe rangul cel mai înnalt: este admiraţia pentru marele artist, recunoştinţa pentru serviciile aduse patriei sale şi confirmarea măreţiei personalităţii sale, care nu se află pe teren necunoscut, cînd iese din cercul acesta al artei pure.

Europäische Revue

O revistă nouă și atît prin programul seducător cît și prin conținutul în toate ramurile larg cuprinzător, mult înviorătoare.

Repugnîndu-i fraternitatea sentimentală, tinzînd a mijloci cunoașterea și înțelegerea cât mai adîncă între popoare, revista vrea un lucru frumos și nu ușor: să afirme și să întărească unitatea spirituală a Europei.

Personalitățile care colaborează în primul număr: Hofmannstahl, Ferrero, Nitti, Seipel, Oskar Schmitz, André Gide, Stefan Zweig, etc., cît și varietatea chestiunilor tratate — asupra cărora vom reveni pe larg într'un număr viitor ne fac să privim cu cele mai mari nădejdii această nouă mare publicație.

Mărunte

Desideriu Kovâcs, a cărui nuvelă o publicăm în numărul de față, este un scriitor maghiar din Cluj și este unul dintre cei mai buni nuveliști ai Maghiarilor din Ardeal. D-l Bitay un devotat propagandist al înfrățirii maghiaro-române, a tradus mai multe nuvele ale scriitorului ungur pentru „UniversulLiterar“.

⁂

Bilanțul stagiunii ce s'a închis Duminică 21 Mai la Teatrul Național merită să fie în de aproape cunoscut. El va avea darul să mai îmblânzească puțintel pe cei îngroziti de invazia pieselor originale, și să-i facă mai puțini aspri față de oficialitatea primitoare, fie ea comitet de lectură, fie director al Teatrului.

S'au jucat 30 de piese, din care 5 intr'un act, făcând un total de 392 reprezentații: 238 din ele cu cele 17 piese originale (12 noui și 5 reluări) și 154 cu lucrările marelui repertor străin.

⁂

O nouă industrie încolțește în țară: a filmelor. Dela încercările neizbutite dinainte de război până la realizarea fericită a nuvelei lui Carageale „Păcatul“ nimeni nu mai avea curajul să se avânte pe un drum din care străinătatea are înzecite foloase. Un tânăr regisor, cu practică în stadiuri vieneze, d. Jean Mihail, a rupt fericit ghiata izbutind să deschidă iarăși ușa care ruginise. „Păcatul“ de Caragiale si „Manase“ de Ronetti Roman („Țigăncușa dela iataç“ e făcută de o societate străină) sânt cele dintâi încercări. Mișcarea tinde să se canalizeze. O societate e gata să ia ființă. Poate că în clipa de față e fapt împlinit. Meleagurile noastre așa de minunat de pitorești si trecutul nostru cu adevărat eroic, a putea prin acest lesnicios mijloc să-și aibă dreapta cunoaștere chiar în ochii celor ce nu prea vor să ne cunoască.

⁂

Stagiunile teatrelor năzuiesc că se întindă încet încetișor peste tot anul. Dela o vreme când se deschideau în Noembrie ca să-și încuie porțile în Februoar, și până azi am străbătut drum lung și anevoios. Teatrul se afirmă astfel tot mai mult ca o necesitate. Acest progres însemnat îngreuiază sarcina conducătorilor și-i silește la sacrificii tot mai mari. Repertoriile se fac cu o deosebită atenție și pentru întărirea trupelor cu elemente noi și bune nici o ispită nu-i neintrebuințată. Tinereța nerăbdătoare, svânturatecă și bătăioasă schimbă cu càte-va sute de metri locul de muncă căutând o mai dreaptă prețuire și întrebuințare. E peste tot o patimă și un entuziasm care făgăduește mai mult decât toate aparențele. Dar de nicăeri nu se vede ivindu-se mâna aceia fericită, mâna aceia care a fost odată și-a făcut minuni pentru vremea ei, care să tae deodată brazda cea mare în teatru și să pue pe sforțările teatrale întreita pecete a unei personalități, a unei vremi și a unui neam.

⁂

La marea expoziție de arte decorative deia Paris a luat parte și „Comedia franceză“. Bibliotecarul marelui teatru francez, d. Conet a aranjat o expoziție retrospectivă a costumului și a decorului, scoțând la iveală tot aceia ce putea să cuprindă interesant vechea arhivă ce-i stă la dispoziție. Machete de decoruri și costume încă dela jumătatea veacului al șaptesprezecelea, programe și afișe gravuri din epocile cele mai strălucite de teatru, ediții originale din piesele marilor scriitori, portrete de ale artiștilor renumiți până la micile amintiri, daruri, scrisori și cărți. toate sunt făcute să ilustreze prodigiosul drum al mișcării teatrale din țara-prietenă, dela cele dintâi zile ale înființării unui teatru permanent până aproape de zilele noastre.

Universul Literar

Cuponul Nr. 8.

Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. și 2 VILE.

— Tragerea în toamnă —

Citiți în „Universul“ lista premiilor.

Cărți și reviste

Eulemberg, „Siluete Literare“. Se mai găsește la librării această carte admirabilă și originală. Nu dese ori cel obișnuit să cetească are norocul să-i cadă în mînă o carte atît de plăcută. Nu-s bucăți de critică în genul obișnuit: un studiu mai mic sau mai întins cu impresiuni personale, ori cu înlănțuiri de caracterizări pe cât se poate strict științifice; ci studii de întindere aproape egală asupra scriitorilor aparținînd la cele mai deosebite neamuri și la cele mai depărtate epoci. Am putea spune că aproape toate figurile predominante ale tuturor literaturilor svnt cuprinse în această carte. Este atunci un fel de vade-mecum istoric literar? Da; însă lipsit complet de plictisitoarele date, ca și de ordinea strict cronologică a viețuirii marilor autori. Este strîngerea la un loc a tuturor studiilor-conferințe pe care acest critic atît de cunoscut le-a ținut la unul din cele mai mari teatre din Germania.

Originalitatea, farmecul și valoarea acestor studii stă în următorul fapt: cultura literară extraordinar de întinsă, inteligența rară și o putere de asimilare de o varietate nu mai puțin rară îl pun pe Eulemberg în posibilitatea de a ne reda caracteristica unei personalități în articole fie cu scene hazlii presărate, fie discursiv debitate, fie discret, dar pasionat prezentate, după cum cere nota caracteristică a autorului: Musset, Homer, Goethe, Tolstoi, Heine se succed într'un mod agreabil și instructiv. Este o carte din cele pe care nu le lași ușor din mînă și care unește —cum rare ori se întîmplă— binele cu frumosul, faimosul „utile dulci“ al lui Horațiu, poet căruia spre finele cărții i se 'nchină un studiu în stil bonomic-melancolic.

„RAMURI” REVISTA LITERARA CRAIOVA
Director: N. IORGA

UNIVERSUL
COPIILOR
DIRECTOR
STELIAN POPESCU

MIHAIL SADOVEANU
VENEA O MOARA
PE SIRET

CORNELIU MOLDOVANU
POESII

„Revista Istorică”
Director: N. IORGA

„Universul Literar”
Sub conducerea D-lui N. IORGA

ION SÂN GIORGIU
RODUL SUFLETULUI

N. IORGA
Istoria Comerţului

„UNIVERSUL” Director:
STELIAN POPESCU

N. IORGA şi G. BALŞ
L'ART ROUMAIN

N. IORGA
HISTOIRE DES CROISADES
GAMBER — PARIS

„VESELIA”
— ZIAR UMORISTIC —

ZIARUL ŞTIINŢELOR ŞI AL CALATORIILOR
Director: STELIAN POPESCU

ION SÂN GIORGIU
Cercetări critice

N. BATZARIA
SUFLETE DE VITEJI

ION SÂN GIORGIU
FEMEEA
CU DOUĂ
SUFLETE

ANUL XLI — No. 24. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 14 IUNIE 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

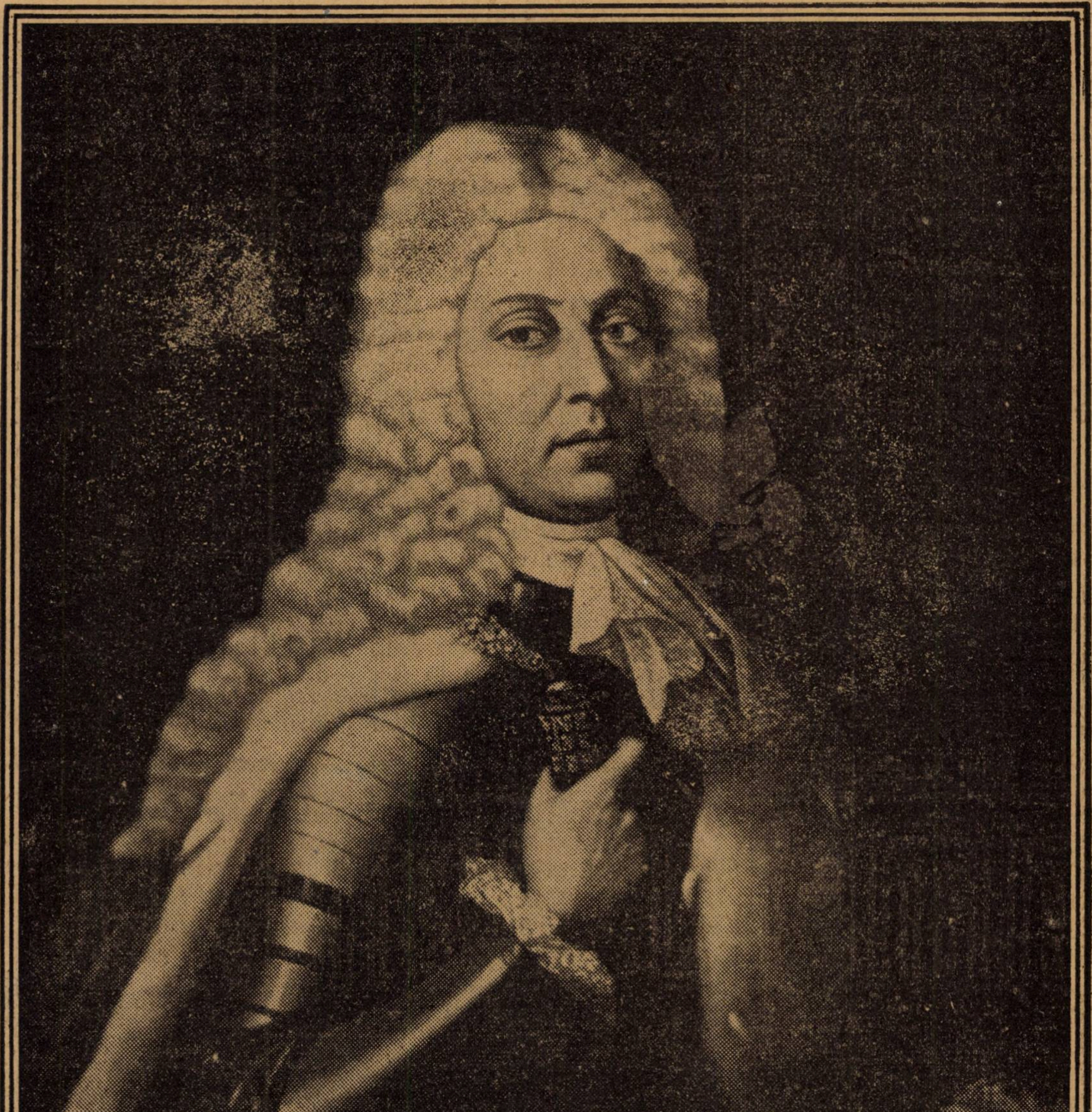

DIMITRIE-VODĂ CANTEMIR, în exilul rusesc.

CUM SA CETIM

de N. IORGA

Niciodată literatura noastră n'a fost mai copleșită de asociațiile de cafenea, de bisericuțele din unghere, de cooperațiile neputințților coalisate. Niciodata glasul reclamei n'a fost mai îndrazneț în a „lansa“ pe toți ne sprăviții și incapabilii de a simți întîiu și deci a reda frumuseța. Niciodată cabale mai dibace n'au reușit mai bine a infige în mintea publicului reputații care nu se sprijină pe nimic decît îndeletnicirea de a trata neînțeles subiecte imposibile. Spiritul de gașcă al politicei de partid a năpădit într'un domeniu unde odinioară locul de frunte se căpata prin trudă îndelungată pe temeiul unor adevărate daruri din naștere.

E de ajuns ca o fițuică să apară, cu cîteva nume necunoscute în jurul titlului sfidator, pentru ca prin crăinicirea la răspîntii noi valori literare să se impuie de pe o zi pe alta publicului. E de ajuns ca un pretențios să aibă legături cu cîrmuitorii vremelnici și deci împărtășire la sfîntul budget pentru ca îndată ciracii că facă în jurul lui ceată. E de ajuns să dispuie cineva de note la examen, de influență la probele de capacitate pentru ca Shakespeare să devie în fața tribunalului său și al adepților săi un fel de Pătlăgică, iar Patlăgică să-și ieie zborul către înnălțimile nnde până la criticul budgetivor trona Shakespeare.

Individualismul insolent n'a cerut vre-odată atît de mult cît cere azi. Modestul pseudonim care în „mica sa epistolă“ îți cere un bilet de intrare în galeria literară și pe care-l admiți ca să-și deie sama și el ce este acest meșteșug, devine după trei poesii publicate ca „încurajare“ un mare pontif, care bate din picior la oricine, reclamînd rangul pe care și l-a cîștigat prin ostenelile sale încununate cu succes. Pas' de-l tăgăduiește, de-i dă măcar un sfat, și vei afla imediat că pe lîngă păcatele ce ți se proclamă în toate berăriile, mai este unul, și grozav: că „faci parte din altă generație“...

Niciodată nu s'a afectat mai mult nebunia, de băieți cari, de altfel, sînt într'o stare de sănătate perfectă, și niciodată nu s'a urlat mai mult, ca merit literar esențial, imoralitatea. Acestea devin condițiile neaparate ale noutății. Adolescenți își ieau aiere de sadiști experți și bătrîni scriitori socot că se regenerează proclamînd că nu sînt străini de tainele acelor perversii care întovărășesc decăderea fisică și o întăresc.

Publicul, zăpăcit de această musică de „jazzband“ cu strigătele, scheunăturile și alte stridențe ale ei, nu cetește sau, influențat de acești afișori ai meritelor plăsmuite, se lasă atras întocmai ca spectatorii la teatru în fața unui titlu istoric scris cu *y*, cu *tz* și alte mijloace ieftene și sigure.

A îndrepta pe acești depravatori e imposibil pe calea criticei. Orice observație-i face a-și da drumul injuriilor, și este totdeauna o rancună personală, un interes politic care acordă insultătorului onorurile tiparului.

Noi, nu putem răsbi. Nu pentru că n'avem putere sau influență, ci pentru că în fața noastră sînt minți strîmbate, simțiri obtuse. Ceia ce ni e însă imposibil nouă e însă posibil publicului.

El n'are să primească hotărîri, ci să încerce.

Să cetească nu pentru un ceas înnaintea somnului, pentru distracția din vagon, pentru clipa fără întrebuințare. Ci serios să se apropie de cartea în care este un suflet. Pe acest suflet să-l judece după înnălțimile la care se urcă, după grația mișcarilor ascensiunii lui, dar și, neapărat, după valoarea scopului ce urmărește în zbor.

Și, dacă o literatură poate trăi și între pereții ce închid fumul de țigări al cenacolului, marea literatură nu poate veni decât purtată în triumf pe umerii zdraveni ai unei întregi societăți.

Noapte de primăvară

Un șal negru de'ntunerec
Și, legată peste frunte
Cu beteala ei de nori,
In cernitul port de munte,
C'un ulcior de lut pe umăr,
Noaptea tremură pe cale
Pe sub codrii de jugastru,
Coborînd în pas agale
Drumul de pietriș albastru...

Cînd să treacă peste-o punte,
Dusă cum era pe gînduri,
Printre așchii lunecoase,
De păinjeniș de scînduri,
I-a alunecat piciorul
Și, scăpînd din mîni ulciorul,
S'a sfărmat în mii de țăndări,
Mii de cioburi luminoase,
Iar pe cîmpul înoptat
Ape negre, răcoroase,
Din ulcior s'au revărsat...

Apoi noaptea 'ngîndurată
La sălaș grăbind de zor,
Se întoarce supărată
Doar c'o toartă de ulcior
Ce-o înfige 'n gard, la poartă,
Ca un jghiab de lună spartă...

Din fereastra-i cu zăbrele,
Lung privesc cu noaptea'n zare
Cum se sting în depărtare
Ciobur'ile verzi de stele...

Ion Buzdugan

Hugo von Hofmannsthal

de **Ion Sân-Georgiu**

In cadrul literaturii germane e bine să se facă o diferențiare între literatura care aparține imperiului german și între aceia care aparține vechii Austrii. Nu e vorba aci de loc de o încercare metodologică unilaterală prin care să se introducă în cercetarea literară a acestui studiu elemente regionaliste. Ci doar de a grupa în cadrul unei provincii, care psihologicește are caracterele ei speciale, scriitorii cari închid în opera lor matură ceva din amestecul melancolic al raselor Austriei și din diletantismul suprastilizat al Vienei zilelor noastre.

Există o atmosferă caracteristică Austriei, cu melancolia de amurg a unei mare străluciri, cu adîncimea mistică a sufletu'ui slav ce se revarsă ca un vin vechiu și tare în limba plină de plastică și de muzică a lui Rilke sau în frământarea nelămurită și provocătoare de strigăt a lui Werfel, cu toată acea decadență stilizată a Evreului europeizat ce se întâlnește în poezia lipsită de vigoare dar plină de grație a lui Hofmannsthal. Este Praga vechilor domuri catolice și a amestecului slavo-german, este Viena în care se întîlnește sentimentalismul german cu spiritul tăios și cu gustul artistic al Evreului civilizat. Caracterele comune ale țării, ale societății și ale naturii se întîlnesc în lirica de sfîrşit de veac a Austriei muribunde.

In fruntea tuturor trebuia să punem pe *Hugo von Hofmannsthal*, care reprezintă firește sufletul Vienei artistice și rafinate. In maturitatea sa prematură pe care o întâlnim în poezia ciudată și grațioasă a tînărului de douăzeci de ani, e însăși maturitatea Austriei de la 1894, conștientă de apropierea apusului ei politic. Viena de astăzi, care caută să-și înlocuiască prestigiul politic cu cel al muzelor, adăpostește pe Hofmannsthal, cîntărețul romantic al Austriei de altă dată și al melancoliei de toamnă timpurie, care a prevestit parcă în estetismul său mai presus de actualitate estetismul de Stat al Austriei de azi.

Hofmannsthal, cu toate că nu a scris decît prea puține poezii, dar toate într'o formă definitivă, este totuși mai presus de toate un liric.

Dar lirismul său nu se bizuie pe puterea de a simți, ci pe sensibilitatea excesivă a artistului. Lirismul său este melancolia de a nu putea simți. Poezia sa este reflexul unor simțiri apuse, care trăesc doar în amintire. O dorință bolnăvicioasă și surdă îl îndreaptă spre trecut, care nu-i apare numai în rămășițile lui istorice, ci mai ales în exemplificările lui artistice. Toată conştiința sa despre poezie trebuie căutată în schița sa critică „Convorbire despre poezie“. Aici reneagă Hofmannsthal epoca în care trăiește. El crede că lucrurilor reprezentative din epoca noastră li lipsește relieful intelectual. Poezia pare izgonită din vremea noastră. Pe cînd evul mediu a fost o comoară de metafore.

Ca la un adevărat romantic, morții trecutului sînt pentru Hofmannsthal totdeauna vii. Ei îi apar în splendoarea de altădată, aureolați de fantasia sa poetică, neînsuflețiți de dorul său de trecut. De aceia poate îl apasă prezentul pentru că el este încărcat de amintirile trecutului. Hofmannsthal își duce oboseala sufletului său prin lumea de umbre a prezentului. Căci prezentul nu are pentru el viață decît întru cît este un reflex al trecutului. El însuși simte palpitând în el generații apuse și vieți de mult uitate. Sufletul său e păstrătorul melancoliilor din alte vremuri. Poetul are conştiința acestei epuizări sufletești când spune:

Oboseala popoarelor pe deplin uitate
Nu pot s'o'ndepărtez de pe pleoape.

Hofmannsthal este înainte de toate un estet. Dacă are o posibilitate de a simți, e aceia de a simți și gusta frumosul. Eclectic în gust, diletant în preocupările sale, Hofmannsthal e reprezentantul acelui diletantism evreesc rafinat care trăește din cultul frumosului și a cărui operă nu poate fi decât expresia nostalgiei acestui frumos. Diletantismul și eclectismul său nu sunt ca acele pe care le observăm la toți poetae minores ai epocei noastre, ci e, în cultul său pentru formă și artă, el însuși producător de artă pură.

Dacă Hofmannsthal în cele douăzeci și una de poezii lirice ale sale nu a putut da marea poezie lirică, ne-a dat totuși lucrări de artă înprastilizată. Stilul limpede, rafinat, de o calitate cu totul excepțională, este contribuția cea mai de seamă pe care Hofmannsthal o aduce liricei moderne. El duce mai departe ca George, pentru care rima trece pe al doilea plan și pentru care ritmul rămîne pururi același invariabil și aproape monoton, obsesia cuvîntului, a imaginii și a musicei versului. De acea poate opera sa lirică a rămas atît de redusă, fiindcă grija de a creia lucruri definitive l-a îndepărtat de improvizațiile efemere. Ceiace conștiinciozitatea artistică sau poate neputința sa sentimentală nu i-au îngăduit să creeze în lirică, l-a îndrumat spre dramă, unde partea cea mai de seamă o are tot lirismul, pe care nu-l întîlnim numai în subiectivismul romantic al caracterelor, dar și în vagul și atmosfera versurilor, în lungile monoloage muiate în vis şi în contemplație.

Neputința lui Hofmannsthal de a simți viața se vede mai ales în atitudinea pe care o are el față de natură. Ea nu-i apare ca o minunată forță, nici ca o rară frescă de colori, ci ca o misterioasă lume plină de melancolii și de taine. Ea este, ca pentru un autentic romantic, cadrul nostalgiei sale neurastenice. Nu trece fluidul vieții prin templul ei vast împodobit cu flori și cu roade, ci aripa morții și a descompunerii. Chiar Primăvara, cîntată de toți poeții ca o zeiță a vieții renăscinde, este pentru Hofmannsthal încărcată de melancolie și nostalgie. Pe el nul atrage primăvara beată de cîntec și de miresme, darnică în flori și în frunzișuri tinere, ci primăvara anemică și abia înfiorată a primilor îmbobociri. De aceia una dintre cele mai stranii și mai caracteristice poezii ale lui Hofmannsthal este „Imprimăvărare“, care prinde în muzica inegală a unor strofe cu variate ritmuri tot nelămuritul primăverii care abia se naște și toată melancolia vînturilor de April.

Alearg' al primăverii vînt
Pe-aleile goale;
Cît de ciudate lucruri sînt
In adierile sale.

El lin s'a legănat
Pe unde-i plîns
Și 'ncet s'a mlădiat
Prin păr nestrîns.

Salcâmii în floare
I-a strecurat,
Și brațe arzătoare
A mîngîiat.

Guri rîzătoare
Lin a atins.
Pe nor răzoare
Tăcut și-a 'ntins.

---

1) Din volumul „*Lirica Germană Contimporană*“.

Prin fluiere țipînd
S'a strecurat,
Zări în amurg arzînd
A desmierdat.

Trecu în sbor
Prin odăi șoptitoare
Și stinse ușor
Candela tremurătoare.

Alearg'al primăverii vînt
Pe-aleile goale;
Cît de ciudate lucruri sînt
In adierile sale!

Pe singuratice și goale
Alei alunecînd,
El duce suspinînd
Șovăitoare umbre pale.

Și un parfum adus
In zvon de șoapte
De unde a venit
Ieri noapte.

Primăvara este pentru el tristă i obosită, reprezintă o stare de onvalescență a naturii.

Dar toată starea sa sufletească este o stare de convalescență și de decadentism. Pentru Hofmannsthal viața nu are coloare, nu are existență prin ea însăși. Ea se amestecă cu visul, cu trecutul mort, cu amintirile în care-i sînt înfipte rădăcinile. Romantismul lui Hofmannsthal nu e dorul după vis, nu e fuga din viață în lumea fantasiei, ci e conștiința identității între viață și vis. Atunci cînd poetul cîntă: „Și trei sînt una: un om, un lucru, un vid", el vede în lumea ființelor și lucrurilor același joc al soartei și aceiași existență efemeră ca și la visuri. Cît de trecătoare îi apare viața, ca apa ale cării valuri se schimbă pururi sau ca o fata morgana înșelătoare ni-o arată acea „Baladă a vieței extraordinare", în care scepticismul său ia forma unei definitive îndoeli și ajunge la o singură recunoaștere, aceia a unei eterne melancolii:

Și cresc copii cu ochi adînci ca zarea
Și nu știu de nimic și cresc și mor,
Iar oamenii-și urmează 'ncet că-
[rarea.

Din fructe crude dulci se fac cu zor
Iar noaptea cad ca niște păsări
[moarte
Și zac puțin și putrezesc ușor.

Și vîntul bate rar și de departe,
Noi auzim și noi rostim cuvinte—
Avem tristeți și bucurii deșarte.

Și fuge'n iarbă drumul lung, cu-
[minte
Orașe, facle și copaci în zare
Se 'nalță vii sau zac printre mor-
[minte.

La ce au fost clădite? La ce oare
Sînt multe și niciunul nu-i la fel?
Ce schimbă oare rîs, plîns și pa-
]loare?

La ce acele jocuri fel de fel,
Cînd sîntem mari și singuri și
[tîrzii
Și nu mai rătăcim spre niciun țel?

Ce'nseamnă c'am văzut dinele mii?
Și totuși spunem mult când spu-
nem „seară".
Cuvînt din care curg melancolii,

Ca mierea grea din fagurii de
[ceară...

Hofmannsthal nu crede în viață, fiindcă îi deslușește pretutindeni partea efemeră și-i simte fiorul morții.

El nu crede în iubire, fiindcă sufletul său nu se poate transfigura de patimă. In poezia „Amîndoi", tipică în forma ei lapidară, poetul simbolizează această neputință de a iubi. Poetul are o singură posibilitate: aceia de a gusta arta Inspirația sa nu pornește deci de-a dreptul dela viață, ci dela melancolia care-i inspiră viața, fie dela însuși jocul cuvintelor și al imaginilor. Fiind un îndrăgostit de poezie, el o creaze din elementele ei exterioare. Lipsa de trăire lirică îl duce la arta delicată a diletantului superior și a decadentului stăpînit, îl duce la reflexiune sceptică și la suprastilizare formală. Nu e nicio mirare că un stilist ca Hofmannsthal, pentru care cuvântul are poate o semnificație mistică, s'a mulțumit cu forme lirice atît de delicate ca mai ales forma terținei... La anemia sufletească se adaugă în chip normal și economia formală. Sfîrșitul de veac care trăiește în poezia sa fragilă ca o porțelană fină își găsește o nemijlocită expresie în miniatura lirică.

Poezie de amurg și de sceptică renunțare la viață, lirica lui Hofmannsthal reprezintă prin sensibilitatea ei neîntîlnită încă în poezia germană, prin melancolia atitudinii, prin tristeța imaginilor, prin muzica ritmurilor catifelate și prin structura ei de o rară maturitate, o formă suprastilizată a lirimului romantic, epuizat în propria sa sensibilitate și închegat în haina de mătasă a unui vers, care pare să reprezinte culmea evoluției versului. Hofmannsthal e floarea delicată crescută în căldura umedă a serilor de cristal, e vinul vechiu păstrat în sticla uitată a unei pivnițe seculare. In ea răsună parcă tot trecutul unei rare desvoltări artistice și literare, e parcă însuși cîntecul de lebădă al vechii Viene, rămasă muzeu și sarcofag al unei apuse civilizații.

Maica Fevronia

(Urmare și sfârșit).

II

Ziua a doua de vânitoare era hotărîtă pentru vinaturi mari de munte, lupi, vulpi, mistreți și capre, după cum ne va fi norocul.

In ajun, seara, cuconul Iancu Scurei. a ținut sfat cu șeful pădurarilor Moise Gheonea, un țăran înalt, voinic, serios și tăcut, cu care a hotărît planul de bătaie în valea Păisoaiei.

Dimineața, cu vre-un ceas înainte de răsăritul soarelui, am pornit la drum. Cînii, i-am lasat acasă. Fiecare dintre vînători aveau cartușe destule cu puști de lup, precum și altele încărcate cu cîte două gloanțe grele, pentru mistreți.

Am urmărit câtva timp valea Grențieșului. Pe urmă am început să urcăm coasta muntelui Basacru. Am scoborît apoi, valea Fagului cu zor și ne-am oprit pe plaiul Namirei, la Gura Zboinei, în mijlocul unui codru de fagi seculari.

Acolo Moise Gheonea a întocmit toți vînătorii într'un arc de cerc spre răsărit, până la mijlocul văii numite a Păisoaiei, în locuri anume știute mai dinainte ca trecători de ale fiarelor.

Impreună cu un pădurar bătrîn, moș Toader Ghindaru, am scoborît coasta Namirei, ca vre'un șfert de oră. Ne'am oprit lîngă un arbore bătrîn, trăsnit și răsturnat de-a curmezișul cărărei. Moise Ghenea s'a lăsat spre fundul văii, unde avea de așezat hăitașii, împrejurul muntelui.

Se luminase bine de ziuă. Faldurile întunecoase ale nopții se risipeau sdrențuite de crengile fagilor, spre adîncimile pădurilor. O lumină tînără, fragedă și plăpândă

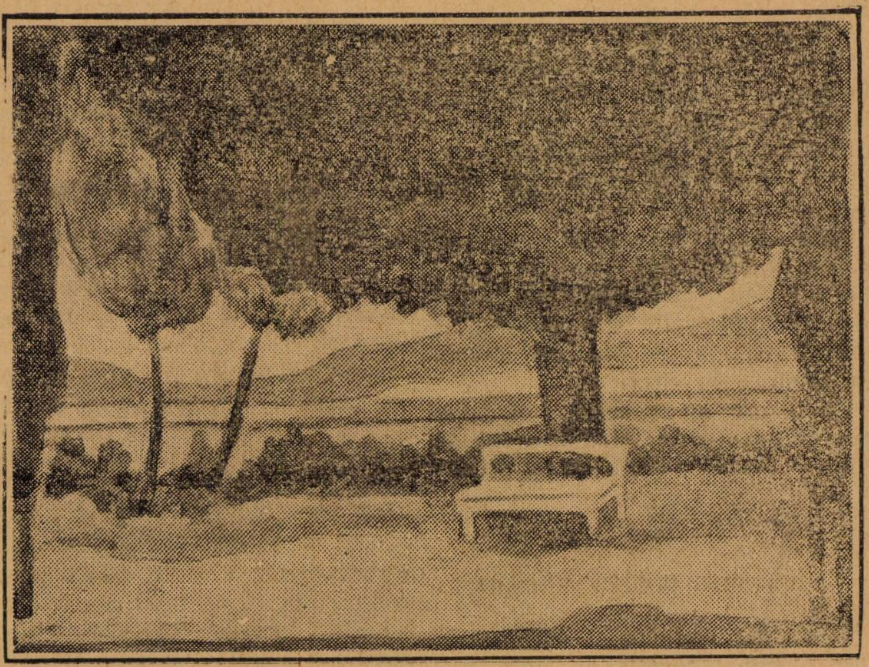

Turhgeniev. „O lună la țară". — V. Enescu.

ca un suflet de fecioară, începu să învioreze cerul limpede și să mîngîie codrul, care, trezit din somn greu, începu să se înfioare într'un murmur de negrăită fericire. Răsăritul, încins de un colan de rubine, se aprindea din ce în ce mai tare. Soarele apăru, răspândind o vijelie de fulgi de aur topit pe frunzele arborilor.

Tot codrul în picioare, ca mii de făclii sfinte, poienele tăinuite, florile sălbatice, miresmele pămîntului, un stol de păsărele, ce împletiau ghirlanoele de veselie și tinerețǎ în înnaltul cerului, totul cînta un imn de bucurie luminii.

Atunci, din adîncurile sufletului simțiam cum se ridică o undă de foc spre țărmuri. In străvechiul codru moldovenesc numai eram singur. Ramurile fagilor se întindeau spre mine ca mîngîierile unui leagăn și-mi spuneau, în șoapte potolite, toate legendele aurite ale acestui pămînt al mieu, frămîntat pe din două cu cenușa strămoșilor.

Moș Toader Ghindaru mușluia într'o traistă veche, de unde a scos un boț de mămăligă cu brînză, copt în spuză, numit „*urs*", și o ceapă mare albă, pe care a turtit-o cu pumnul de o piatră, — apoi tacticos și serios, cum mănîncă țeranii noștri, s'a pus la masă.

— Nu guști ceva conașule, mă îndemna moș Toader, am mîncare și pentru mata. Mi-a dat cucoana, de acasă, un puiu fript și o garafă de *jin*.

Dar mîncarea lui moș Toader îmi lăsa gura apă. L-am rugat să-mi dea și mie o bucată de „*urs*". Moș Toader, cu un surîs ironic de-abia mascat, de mustața lui stufoasă și albă mi-a întins boțul de mămăligă prăjită cu brînză și, văzînd că mănînc cu poftă, a mai scos de supt suman o ploscuță de lemn, plină cu rachiu de ierburi sălbatice, tare ca jăratecul, pe care mi-a întins-o cu oarecare încetineală.

De-odată, în liniștea solemnă a pădurilor, răsună, spre răsărit, un chiot prelung ce a înfiorat de spaimă ecourile adormite. Un urlet grozav i-a răspuns dinpre Apus, urmat de o larmă tunătoare de glasuri în fundurile Păisoaiei.

Incepuse hăituiala.

Moș Toader, încruntat, m'a așezat între ramurile fagului trăsnit, după care s'a lungit pe o rînă, aproape de mine, cu pușca întinsă, făcîndu-mi semn de tăcere.

Vuietul hăitașilor se apropia. Moș Toader, auzind un foșnet, în desișul întunecos din fața noastră, mă atinse pe braț.

Apăru un fel de cîne mare ciobănesc cu botul lung și ascuțit. Era un lup bătrîn. Când am luat pușca la ochi, m'a simțit și a pornit în goana mare spre dreapta. Am tras și l-am culcat la pământ.

Bătrînul îmi șopti să stau locului că, poate, voiu avea norocul să treacă în dreptul nostru un mistreț, ce stătea ascuns în mlaștinele din vale. Vre-o jumătate de ceas nu s'a mai văzut nimic. Ceilalți vînători trăgeau focuri rare.

Un piriit prelungit de vreascuri rupte, însoțit de un grohăit sălbatec, ne vesti în sfîrșit apropierea mistrețului, — un monstru sburlit, hidos, plin de noroiu uscat, ce urca, încet, spre noi.

— Ii pălit, conașule, — lasă-l pe mine.

Pădurarul, sprinten ca o ciută, sări peste trunchiul fagului, puse un genunchiu la pământ, luă arma la ochiu și, cînd mistrețul era la vre-o trei pași de dînsul, l-a trăsnit drept în scobitura umărului. Dihania a căzut grămadă, curînd au apărut și hăitașii în frunte cu Moise Gheonea.

Vînătoarea a fost mănoasă: Șase lupi, cinci vulpi frumoase și un mistreț.

Pădurarii au așezat vînatul și au aprins un foc mare pentru masa noastră.

După cîteva oare de veselie vînătorească, m'am retras într'un luminiș singuratic plin de mușchiu și flori sălbatice, de unde se vedea pînă în valea Bistriței...

Ana îmi era acum aproape, foarte aproape.

Cu vre o lună înnainte am cunoscut pe Ana tot acolo, la Corni. Cînd s'au întîlnit privirile noastre, am văzut o lumină ce pălește supusă, părînd că așteaptă să sufere. Nu puteam să ne desprindem ochii. Ce lucru straniu, — glasul Anei trezia în sufletul mieu armonii nebănuite, necunoscute.

Pînă atunci trăisem o viață uniform de sarbădă. In fiecare zi parcă rupeam cîte o filă veștedă dintr'o carte veche. Ce schimbare...

Totul începea să aibă un rost, iar plictiseala, pe care ne muncim în felurite chipuri noi oamenii s'o gonim din suflet, s'a risipit, a perit: simțiam că Ana era femeia care trebuia să dea viață himerelor cugetării mele și fericire tinereții.

Ce frumos era în singurătatea aceia, pe pajiștea sălbatică plină de flori...

In largurile oceanului ceresc, un nouraș se topia, încet, ca și năluca mea dragă de iubire. Florile cîmpului, înfiorate de adierile calme, îmi atingeau fața, mîngîindu-mă, — suspinînd în de ele...

Femeii iubite nu trebuie să-i spui totdeauna întregul adevăr: Un singur cuvînt am rostit și a fost de ajuns ca să se frîngă firul visului aurit ce mă lega de inima Anei.

Dînsa iubia, cu adevărat, pentru întăia oară. Eu, nu...

Pe înnoptate, ne-am întors la

conac. Prietenii se gătiau de plecare.

Am rămas cu Ana.

Mi-a spus că s'a hotărît să plece din nou în străinătate. Pe urmă m'a privit lung, foarte lung apoi mi-a dat o cutiuţă, rugîndu-mă să n'o deschid decît după ce vom fi departe unul de altul.

— Păstrează ce vei zări înăuntru ca un simbol, îmi zise Ana, cu glasul sfîşiat.. Ştii bine, Alexandre, că este un mormînt ce ne desparte, acolo unde odihnesc moaştele sfinte ale primei tale iubiri.

Când am ajuns acasă, am deschis cutiuţa, unde scînteia o buclă blondă, prinsă pe un crep de doliu.

III

Vechiul meu prieten, Alexandru tăcù.

Eram la ţară pe terasa unei case vechi boiereşti, de unde se vedeau în vale satele Tupilaţii şi Ancuţa. Rîul Moldova şerpuia printre holdele de grîu.

Feciorul a venit să ne poftească la masă.

— Spune-mi ce a devenit Ana, întrebăiu pe Alexandru.

Bunul meu prieten se întunecă de tot la faţă, apoi răspunse:

— Ana... s'a făcut călugăriţă, acum douăzeci de ani, la Mănăstirea Agapia, purtînd numele de maica Fevronia, şi s'a stins din viaţă anul trecut, ca o sfântă.

N. N. Lenguceanu

Tăceri albastre

Tăceri albastre şi moi
In după-amiezi de vară...
Patimile toate din noi
Au început să moară...

Oboseala amiezii
A adus liniştea livezii,
Pînă aici pe divanul cu perne,
Spre care soarele-alunecă abia
Ca o apă de după perdea,
Şi lîngă noi se aşterne...

Ochii tăi s'au închis şi ei
Leneşi şi grei —
Doar ale inimii bătăi
S'aud clare şi regulate,
Tăind larga singurătate
A 'ncremenitei odăi...

Ion Sân-Giorgiu

JINDRA HAŞCOVA-FLAJŞHANSOVA

CEHOSLOVACIA, ŢARA ŞI POPORUL

(Prima conferinţă despre Cehoslovacia ţinută sub auspiciile Institutului Sud-Est European).

Inainte de a începe conferinţa mea trebuie să mulţămesc Institutului Sud-Est-European pentru invitaţia ce ne-a făcut-o şi mai ales d-lui director Nicolae Iorga, căruia naţiunea cehoslovacă îi poartă mare recunoştinţă pentru prietenia d-sale. Tot deodată, vă rog să-mi iertaţi unele greşeli de accent şi compoziţie, ce inereu se vor strecura în conferinţele mele, cu atât mai mult, cu cât am voit a vorbi în limba română ca să mă apropiu mai mult de d-voastră. Urmez astfel calea profesorului Jarnik — neuitatului d-voastră prieten, — care încă după răsboiu, a ţinut la d-voastră în limba română conferinţe despre relaţiunile cehoslovace-române în trecut şi în viitor. Viitorul de atunci, doamnelor şi d-lor, este astăzi prezentul. Astăzi Românii şi Cehoslovacii sînt legaţi prin nişte tratate solide diplomatice şi economice, la cari au lucrat oamenii cei mai de samă ai ambelor ţări.

Legăturile acestea sînt sprijinite şi de legături culturale. Imi reamintesc conferinţele d-lui profesor Iorga ţinute la Praga, Brno şi Bratislava acum doi ani, cari au imprimat în mintea şi inimile cehoslovacilor stima şi dragostea nu numai faţă de acest mare apostol al culturii, dar şi faţă de întreaga naţiune română.

Aci mai trebuie amintite şi legăturile vii, pe cari le au reprezentantele mişcării feministe din ambele ţări împrietenite, împrospătate de vizitele dese pe cari şi le fac şi vizita ziariştilor cehoslovaci, cari în toamna trecută, în cursul zilelor petrecute în România, s'au putut convinge de prietenia strînsă ce ni-o păstrează nobila naţiune română. In ceeace priveşte relaţiunile artistice, mi-aduc aminte şi de turneul plin de succes al societăţii „Cîntarea României" şi al unora din cîntăreţii d-voastră de operă, cari au fost primiţi cu mare entusiasm pe scenele cele mai de samă ale oraşelor noastre. Imi reamintesc de asemenea vizita artiştilor noştri, a şefului de orhestră Oskar Nedbal, a violoniştilor Vasa Prihoda şi Jaroslav Koţian, precum şi de turneul corului institutorilor cehi din Praga în tradiţional de ospitaliera ţară a d-voastră.

Astfel evoluează şi se strâng relaţiunile de amiciţie între ambele popoare, cari vor duce, de sigur, la cimentarea reciprocă, cît mai adâncă şi mai caldă a sentimentelor de înfrăţire ale acestor două naţiuni. La acelaş scop am dorinţa să servească şi această conferinţă, care de altfel nu are decât un caracter informativ, având la bază numai dorinţa de a face mai cunoscută ţara mea.

Planul mieu rezumativ va fi de a trece pe supt ochii d-voastră după retrospectiva istorică imaginea geografică a republicei noastre, — de unde voiu trece peste puţin timp la câteva date economice şi statistice.

Republica noastră, după cum ştiţi, îşi are obârşia limitelor sale de astăzi după marele răsboiu, din împărţirea monarhiei austro-ungare, răsboiu, care a redat graniţele adevărate şi independente naţiunii cehoslovace după 400 de ani de subjugare habsburgică. Independenţa ţării noastre s'a pierdut prin bătălia dela Muntele Alb, la 1620, cînd nobilii cehi s'au răsculat contra dinastiei de Habsburg, pe care o aduseseră mai dinainte pe tronul regal al Boemiei.

Motivul acestei răscoale au fost diversele oprimări ale catolicismului împuternicit şi protejat de această dinastie, care prin mijloace inchizitoriale urmăria pe reformişti şi pe aderenţii altor confesiuni.

In Boemia se găsiau pe atunci mulţi aderenţi reformaţi ai religiunii catolice, idee care de altfel mai dinainte cucerise spiritele din aproape întreaga Europă, trezind prin ele şi simţul naţional.

Spiritul naţionalist se redeşteptase încă din prima jumătate a secolului al XV-lea, când întreaga naţiune s'a răsculat, contra Impăratului Sigismund. Sigismund a fost acela care a ars pe rug la Constanţa, în Elveţia, pe Ioan Hus, reformatorul mult iubit al naţiunii. Ioan Hus era pătruns de ideile reformatoare ale Englezului Wiklef, care la rându-i doria reformarea Bisericii catolice decăzute şi stricate.

Regele Sigismund şi avea oarecari drepturi la tronul Boemiei, fiind fratele ultimului rege din dinastia luxemburgă, Vaclav. Pentrucă mai era și împăratul Germanilor, poporul însă nu-l simpatiza, văzînd în el în afară de omorîtorul lui Hus și un German. Dinastia luxemburgică altfel a contribuit mult la înălțarea regatului Boemiei — mai ales prin personalitatea Impăratului Carol IV, care nu numai că a consolidar situația regatului Boemiei, însă a avut și grija înfloririi culturale și artistice,—mai ales a capitalei regatului său, Praga,—care ît datorește în primul rînd caracterul său pitoresc și istoric.

Terminând această retrospectivă istorică, aduc câteva date statistice asupra republicei cehoslovace.

Ea are vre-o 14 milioane locuitori și vre-o 140.000 kilometri pătrați suprafață și se compune din țările istorice ale fostului regat al Boemiei, margraviatul Moraviei și ducatul Sileziei, care făceau parte din fosta Austrie și la care s'au adăugat Slovacia și Rusia Subcarpatică din fosta Ungarie.

Frontierele naturale ale Boemiei, Moraviei și Silesiei sunt în cea mai mare parte regiuni muntoase, începând în Vest cu „Pădurile Boemiei“, Sumava, granițile următoare fiind Munții Metalici, munții Krkonose și terminând în Silesia cu Jesenik. Slovacia și Rusia Subcarpatică sunt traversate de munții Carpați cu culmea lor cea mai însemnată, vârfurile „Tatrelor“. Boemia mai e traversată de cîteva ape însemnate, din cari Vltava trece prin orașul Praga. Ea se unește mai sus, în regiunea bogată a viilor, cu Labe (Elba), a cării vale formează cea mai fertilă regiune din Boemia.

Majoritatea apelor din Moravia și Slovacia se varsă în Dunăre. Astfel fac și apele Morava și Váh, cea din urmă formînd prin valea sa cea mai frumoasă regiune a republicei, pe malurile ei existând foarte multe ruine de castele slovace din evul-mediu.

Majoritatea locuitorilor o formează Cehoslovacii, peste 9 milioane de locuitori, pe cînd restul e format din diverse minorități ungare și germane, iar în Est de Ruși subcarpatici (și ceva Români; N. R.).

In ceeace privește însă numele locuitorilor, adică Cehoslovacii, el dăinuește de mult, însă nu există în terminologia Statului decît după anul 1918, când ambele popoare s'au unit de bună voie să formeze un singur Stat, de aceiași naționalitate și de două limbi.

Intre limba cehă și cea slovacă nu e nici măcar distanța celor două dialecte ale limbii franceze: langue d'oc și langue d'oïl. Aceste două limbi, cea cehă și cea slovacă, au avut chiar până în secolul al XIX-lea o singură limbă literară, limba cehă. Din cauze politice mai în urmă s'a format limba literară slovacă, conducătorii slovaci de atunci voind pe de o parte prin aceasta să se apropie mai mult de popor și pe de alta voind să împiedece oprimarea culturală ungară.

Revin iarăși la partea geografică a Cehoslovaciei. Capitala republicei e Praga cu 728 000 locuitori, pe care cunoscutul geograf german Humboldt a numit-o între cele patru orașe mai frumoase ale Europei.

Praga are pozițiune splendidă pe malurile Vltavei, încunjurată fiind din toate părțile de dealuri pitorești și dominată de vechiul castel Hradcany, clădit în cursul veacurilor — odinioară reședința regilor Boemiei, acuma reședința oficială a președintelui republicei.

Istoria emoționantă a națiunii cehoslovace a imprimat orașului Praga caracterul tradiției istorice în cîteva sute de biserici, palate și monumente din diverse secole.

Praga are încă aspectul bine definit al unei capitale moderne prin bulevardele ei lungi și largi și prin pompoase clădiri moderne.

Ea e și un oraș eminamente universitar; are Universitate cehă și germană, două școli tehnice și foarte numeroase academii, licee, școli superioare și elementare. In afară de acest caracter Praga mai e și centrul vieții economice, industriale și comerciale a republicei.

(Va urma.)

Tradus eu ajutorul d-lui D. Basili

Păreri și discuții

SCRISOAREA LUI HORAȚIU DIMITRIU

Ți-am citit scrisoarea în care ataci juriul salonului oficial și nu m'a mirat prea mult. Te știu un răzvrătit, îți știu anume amărăciuni și era firesc să fii nedrept și neînțelegător. Nu mă așteptam însă să-ți socoți atacul așa de necesar încât să-l dai publicității și să faci dintr'o părere personală un fel de exponent al părerii generale. Rolul pe care ți-l ai luat trece astfel deasupra oricărei mizerii mărunte prin care reaua credință ar putea să explice unele atitudini și rândurile tale cer o discuție mai largă.

Ingădue-mi deocamdată mie, neînrudit in niciun fel cu salonul și cu juriul, mie, persoană neoficială și fără veleități, neexpozant în trecutul salon, neexpozant în cel prezent și (te asigur) neexpozant în cele viitoare, deci nepremiat și neaspirant la premii — îngădue-mi, zic, să-ți răspund din partea cîtorva oameni (fără pretenții de vastă pricepere, dar destul de simțitori la artă) cari au avut satisfacția să vadă în salonul oficial nu numai o expoziție bine aleasă și frumos compusă, dar și o manifestare reprezentativă în totul pentru artele plastice care se fac acum în țara noastră.

Nu-ți place constructivismul și nu-ți place cubismul. Te înțelegem și admitem căci — poate — n'avem nici noi sensibilitatea aceia care ar fi în stare să guste bizara lor plămădeală. Dar mișcările există și adepții lor lucrează; e un lucru pe care l-ai constatat și tu. Și, cînd asta este realitatea, oare avem noi dreptul să le negăm existența (nereprezentîndu-le într'un salon oficial, evident, ar însemna că tu, Stat, le negi existența)? Hotărît că nu. Căci ce este oare un salon oficial dacă nu o riguros de exactă pagină de istorie a artelor plastice dintr'un timp și un loc dat? Ori vei fi vrînd cumva să vîri și în istorie hulă și favoruri? D. Iorga, — și-l știi ce luptă a dus —, într'un istoric al presei românești, făcut cu prilejul congresului de presă de acum doi ani, a vorbit cu cea mai senină obiectivitate despre „Gazeta Bucureștilor“ și alte cîteva apărute sub ocupația nemțească. E atitudinea firească a istoricului care alungă părtinirea, oricît de drag ori de urît i-ar fi ceva.

Sau poate spui că noile curente nu-s „artă“? Dar ce-i artă și ce nu-i? Unde începe și unde sfîrșește arta? Doamne!

Crezi că Meissonier nu era sigur că știe ce-i arta cînd trecea pe lîngă operele lui Courbet, spunînd juriului dela salon: „Să fim serioși... asta numai artă nu-i“?

Ori vei fi vrînd ca salonul nostru oficial să repete aceia ce face salonul oficial al Franciei, unde prezidează o veche și prefăcută tradiție? Nu ți-am dori, dragă prietene, să ai a face cu o tradiție sămuitoare celei care-a răspins pe Courbet, pe Delacroix și pe Cézanne — huliții de ieri și idolii de azi — şi să suferi batjocora cravaşei împărăteşti ca tabloul răzvrătitului din Ornans. In tradiţia aceia — te incredinţăm — s'ar fi găsit şi un Meissonier pentru cojocul tău.

Vei răspunde că ruginiţii academici nu erau in stare să priceapă brutalul realism al lui Courbet? Dar nici tu, nici noi nu sintem în stare să pricepem abstracţiile ultramoderniştilor. Pentru ce să-i condamnăm, dacă lucrurile stau aşa? Meissonier nu ghicia faţa artei de după dînsul, şi n'ar fi putut să spue în nici un caz că pictura va porni pe calea lui Courbet. Ai putea tu să spui cum va fi arta de mîne? Nu răspunde! Este inutil! Situaţia e aceiaşi, numai eroii sînt alţii. Ca şi moşneguţul miniaturist cu barbă albă, avem şi ai în faţă semne ciudate, hieroglife pe care nu poţi să le descifrezi. Prognosticuri? Dar prognosticurile sînt ridicule. Nu te încumeta să le faci, cum nu ne încumetăm nici noi, şi să nu despreţueşti, mai ales să nu despreţueşti. De oriunde, poţi să iei o învăţătură şi de oriunde poate să-ţi vie o surpriză. Iar o nouă cercetare, o nouă muncă e o nouă jertfă pentru artă. Şi, dacă toate curentele moderne n'ar fi decît atît, tot li s'ar cuveni să le respectăm.

Mîne vor isvorî alte năzuinţe şi alte drumuri se vor deschide. Cei de azi vor dispreţui ce vor face ceilalţi de mîne, cum tu despreţueşti ce fac cei de azi, dar din munca tuturora va rămînea cîteva să le folosească altora de mai tîrziu, căci nicio energie nu se cheltuieşte fără rost şi nicio strădanie nu-i fără răsplătire.

Iar tu, prietene, lasă juriul să aleagă tot aşa de înţelept şi de nepărtinitor ca şi anul acesta, lasă-l să arate *tot* ce răsare pe ogorul plasticei noastre şi nu-i imputa această frumoasă şi elegantă lărgime de vederi care l-a făcut să dea un salon aşa de bogat şi de cuprinzător ca acel dela Ateneu.

Vreţi, voi câţiva, să luaţi anume atitudini pictoreşti şi să vă rsetrângeţi în cadre de şcoli? Faceţi societăţi cu programe bine stabilite şi deschideţi expoziţii colective, untare şi armonioase, căci aveţi oricând putinţa unor asemenea manifestări. Lăsaţi însă Statul să-şi facă datoria, — faţă de toţi acei cari găsesc că mai bine este să ducă traiu greu şi să râsfringă o fărimă de inimă pe un petec de pînză decît să facă samsarlîc şi să se îngraşe de nesimţire, — inregistrând fără părtinire tot ce se creiază.

Şi aşa, intr'o doară, gândeşte-te şi la ziua aceia, când alt juriu, pornit cam pe drumul tău, dar şi mai aspru decât eşti tu, îşi va hotărî o cale mai îngustă încă şi, năzuind să facă din expoziţia oficială un fel de reprezentant *specific* al artei româneşti. pur-româneşti, — va găsi — poate — că pictura ta e plină de accente streine pe care ţi le-a lăsat vremea de şcoală dela München şi te va socoti chiar pe tine — cel aşa de Romîn şi aşa de duşman străinismului — neapt să figurezi printre artiştii reprezentativi ai plasticei noastre.

Vîctor Ion Popa

GALBENII 1)

I

Cum sui pe muchea dealului la gară,
Vezi satul mieu cu neamul răzeşesc;
Intr'însul am cules întăia oară
Lumina pe pământul românesc;
Intr'însul am deprins întâiaoară
Cuvântul tatei cel înţelepţesc;
Intr'însul am văzut întâia ară
Mai viu decât argintul pământesc
Surâsul mamei, ca o stea, la ţară,

Cum sui pe muchea dealului, la gară,
Vezi satul mieu cu pomii cei rotaţi:
Intr'însul am crescut noi, zece fraţi,
Copii ştrengari ai soarelui de vară,
Din zi în zi tot mai neastâmpăraţi,
Atâta cât am stat la noi, la ţară.

Cum sui pe muchea dealului, la gară,
Vezi satul mieu cu vatra unde ştiu
Că amintirile se desfăşoară
Şi tot trecutul mi-l păstrează viu.

II

Ce lămurim cu ochii duşi în sat
Mai albă de cât floarea din grădini
Mai naltă decât codrul cel vărgat?

Adună grabnic slabele lumini
Ce vin întârziate în amurg
Ca nişte ape limpezi care curg:

O casă a 'nălţat lui Dumnezeu
Credinţa 'naintaşilor smeriţi;
Acolo îngenunche gândul mieu
Alături de bătrânii umiliţi.

Cinci clopote în turnul ei stau treze.
Stăruitoare mâni urcând le-au dus
In turnul unde stau, acolo, sus,
La viaţă şi la moarte să vegheze

Pe când adoarme singură acasă
Copilăria mea demult rămasă
Ca o poveste 'n casa părintească.

Prind clopotele toate să răsune
Ca 'n vremuri rele şi ca 'n vremuri bune,
Din somn copilăria să-mi trezească.

III

Cu oamenii bătrâni un pom crescut
De-asupra satului se desluşeşte

---

1) Din ciclul de poezii: „Galbenii“.

Cât turnul de biserică făcut.
De atâția ani umbrind adăpostește

Pe toți bătrânii adunați la sfat.
Cu vârful drept la Dumnezeu privește

Și parcă vârful lui s'a agățat
De cerul nesfârșit. Acela-i nucul.

Acolo 'n primăvără cântă cucul
Intâia oară.
Cântă cucu 'n față;

Iar mama în blajina dimineață
Deschide geamul, glasul să-i asculte.

Oricât i ar fi strigările de multe,
Le ține minte mama, numărând.

Iși strigă cucul numele, cântând.

Volbură Poiană

De-asupra Murăşului bănăţean

de N. IORGA

La o parte de marile drumuri, Lipova duce liniştit, pe malul Murăşului gălbiu şi leneş, o viaţă care se leagă strîns de amintirile unui lung trecut de spornic negoţ, la care în mare parte au colaborat Romînii.

A fost aici, în această margine bănăţeană şi luptă cu Turcii Timişoarei, stăpîni pe aceste locuri de necontenită şi îmbielşugată roadă. Begul de aici stătea în luptă continuă cu Imperialii, cu Nemţii din apropiere, iar înaintea lor cu Ungurii prinţului ardelean, cu cetele româneşti ale Banului de Lugoj ales dintre vechile neamuri cavalereşti de seminţia noastră.

Din această frământare de trei ori seculară a rămas ca vie şi puternică amintire numai cetatea de peste apă a Şoimuşului.

Printre casele fără stil ale unui sat de oameni înstăriţi, cu biserica mai nouă plină de produse naive ale zugrăvelii populare, în genul icoanelor pe sticlă de la Nicula, ajungi la suişul răpede al unui deal de unde se poate vedea toată întinderea plană a Ţinutului încunjurător. Prin orbitele porţilor dispărute întri în cuprinsul larg al cetăţii-palat.

Numele ei se întîmpină în acte ungureşti din vremuri medievale destul de departe. Cred că s'ar putea merge însă şi mai adînc în trecut. Nu se poate ca o stăpînire, oricare ar fost, să lase fără dominaţie această poruncitoare modîlcă a malului murăşan. In adîncuri trebuie să zacă rămăşiţile vremilor preistorice.

Aşa cum este însă, această puternică zidire, care şi-a schimbat des stăpînii, — toţi, fireşte, străini —, nu aminteşte în sistemul de înjghebare şi împodobire pe alţii decît pe constructorii de fortăreţe, biserici şi palate din secolul al XV-lea. Se ştie că bătrînul Iancu-Vodă, Hunyadi al Ungurilor, a poruncit, ani de zile, aici. De la dînsul, de la meşterii lui, cari au dus exact aceiaşi artă a unei ornamentaţii gotice modeste şi ieftine, peste bisericuţa ardeleană dela Sîntimre, până în Moldova lui Ştefan-cel Mare, sînt pătratele care se întretaie la uşi şi la fereşti. De-acolo la Piatra sau la Hîrlău, la Păpăuţi sau la Sf. Nicolae din Dorohoiu.

Plină de tristeţă pentru vremurile pierdute şi visînd de Domnia asigurată, liniştită, plină de fericire a fiului ei, Craiul Ioan Sigismund Zápolya, a stat aici luni de zile Isabela, regina Ungariei, fiica regelui polon şi a ambiţioasei Italience din neamul Sforza. Amintiri din Lombardia ei cu ape largi, cu albastrul palid al munţilor în zare, cu ţarinile ei bine lucrate, îi vor fi umblat prin minte cînd, sprijinindu-se pe margenea de piatră a fereştilor delicate, va fi privit la marele rîu cărîndu-şi apele către Apus. Dar din tot ce a trebuit să închidă atunci, la jumătatea secolulului al XVI-lea, Curtea crăiască, n'a rămas nimic. Spiritul simplu şi drept al Corvinului e singurul întipărit asupra zdravenelor ruine.

A fost pe aici şi o propagandă catolică între Romîni şi Sîrbi. Din ea a rămas înnalta, spaţioasa zidire mănăstirească de la Rodna, prefăcută în Radna şi, din causa cultului Fecioarei miraculoase, în Maria Radna. Pare că ai dat de un colţ de Loreto, de Fourvières ori de Maria-Lach sau de Lourdes. Prăvălii micuţe vînd sfinţenia în toate formele şi dimensiunile, pe toate preţurile. Intre copacii bătrîni, scările de piatră duc la recea biserică fără artă, în păretele căreia e prinsă piatra purtînd urma copitei Turcului prădalnic pe care mîna nevăzută a Maicii Domnului l-a oprit aici. Franciscani cari ştiu romîneşte duc prin culoare şi coridoare în felul secolului Mariei-Teresa la chiliile numerotate, la refectoriul cu vinuri bune, la biblioteca răvăşită, înşirînd pe rafturi infinitatea cărţilor bine legate despre materii religioase astăzi superflue. Clădirile de locuinţă ar putea cuprinde în ele o armată, dar mănăstirea care s'a învrednicit odată şi de o visită împărătească — şi se pomeneşte lauda Suveranului pentru aceste frumoase dealuri pline de vii şi livezi — nu are azi decît prilejul de a primi din cînd în cînd multa ţărănime ce aleargă la o mîngîiere şi la o asigurare. Vin de-avalma Şvabi, Unguri, Romîni, Sîrbi, de toate legile, cu gîndul la vite care trebuie ferite de accidente, la recolta care trebuie garantată de grindină, pe alături şi la propria sănătate.

Vlădica ortodox de Lipova şi de Inău era veşnic între două neamuri, Romînii şi Sîrbii. Supt Turci el a dus-o după oameni şi împrejurări. Alte vremi au adus alte împrejurări. Dar din acest trecut al pravoslaviei a rămas biserica.

Forma ei e ciudată. Samănă a fi fost întăiu moschee, ceia ce supt raportul istoric e şi probabil. Transformarea după nevoile slujbei creştine s'ar fi făcut ca la Giurgiu ori la Brăila. Ziduri joase, arcade umplute cu zidărie. Inăuntru se descopăr supt tencuială resturi de frescă, purtînd inscripţii slavone. Apoi s'au ridicat mai sus păreţii, şi la începutul veacului al XVIII-lea. cînd s'au adus împodobiri în stil iesuit, a răsărit şi puternica turlă. Inscripţii româneşti bine săpate înseamnă pe pietrele de mormînt din curte numele ctitorilor şi slujitorilor lăcaşului.

Din vremea turcească au rămas pe străzi şi arcadele sprijinite pe stîlpii puternici de zid, cum se văd la Odobeşti, pentru o mică burghezie romînească stăpînitoare. Ele dau pitorescul unui orăşel asupra căruia s'a întins şablonul austriac, din fericire prea puţin amestecat cu mode ungureşti noi.

Elementul romănesc nu dă caracterul dominant Lipovei de astăzi, pestriţă ca populaţie. D. Sever Bocu, a cărui casă e o comoară de cărţi şi, mulţumită doamnei, fiica fostului primar din Sinaia, Manolescu, de artă populară, nu-şi are cei mai buni alegători aici. Dar jurul e tot al nostru, şi de acolo vin la tîrg să cumpere olărie, postavuri și altele de nevoie aceşti ţărani ai Banatului cu mintea plină de nesfîrşite cotloane de înţelepciune puţin cam vicleană.

Vremea nouă a instalat altă administrație şcolară, în clădiri absolut neîncăpătoare (ca să te sui la şcoala secundară de băieți, treci prin coridorul şcolii de fete; elevii fac recreaţia în stradă, fetele în curte), împodobite une ori cu inscripţii linguşitoare pentru puternicii zilei. Dar aproape de oraş «Apa acră», cu splendidu-i parc (sanatoriu pentru bolile de inimă) a trecut în mânile unei societăţii româneşti. Drumul iniţiativei noastre e larg deschis. Vor veni şi drumeţii?

Căci stăpînirea unei ţeri se ţine prin supremaţia activităţii naţionale în acea ţară.

Răscolind amintirile

Bonifaciu Florescu

Vi-l mai aduceţi aminte?

Mijlociu, brun-încărunțit, incorigibil boem peste măsură de negligent și de distrat, însă studios și cult, Bonifaciu Florescu ne oferia cu originalitatea firii lui cele mai distractive și mai plăcute oare din programul de studii al liceului Sf. Sava, unde era titularul catedrei de limba și literatura franceză la cursul superior, și al catedrei de la școala de ofițeri, unde preda același curs.

Cultura lui în domeniul literaturii franceze și cu deosebire al acelei contimporane n'avea păreche în alt profesor de aceiași materie pe atunci: dovadă că el se prezenta la toate concursurile pentru catedrele vacante în specialitatea aceasta și totdeauna reușia; însă, drept e, învățător nu era, fiindcă, din cauza lipsei de metodă, nimeni n'a putut prinde de la el nici limbă, nici literatură francesă.

Dacă de pildă băieții nu voiau să fie interogaţi în vreuna din oarele lui de curs — și mai dese ori nu voiau decît voiau — era destul să se ridice unul din ei și să provoace o discuție oarecare, pentru ca Bonifaciu să se întindă toată oara asupra subiectului acestuia. Inventa unul că a asistat într'o familie la o discuţie unde s'a afirmat de pildă că Voltaire nu era totdeauna spiritual și mușcător. Atît îi trebuia profesorului! Debita o conferință pe tema contrarie, care nu mai contenia. Suna clopoțelul, anunțând sfîrșitul oarei și Bonifaciu îi da zor până ce de multe ori venia peste el profesorul care-i urma. Abia atunci se trezia Bonifaciu și se hotăra să plece, după ce, uitându-se la ceas, bolborosia:

— C'est vrai, j'ai dépassé l'heure. Je vous demande pardon.

Și, ori de cîte ori băieții nu erau dispuși să fie ascultați, îi dau profesorului sămînță de vorbă cu te miri ce iscoadă la fel.

La masa lui de la Fialkowski unde se întâlnia zilnic cu Costică Câmpineanu, Al. Macedonski, Mircea Demetriade și alții, era plăcut să asiști, mai cu seamă când Bonifaciu era în vervă. Ca să vină însă la Fialkowski, el pleca de acasă citind pe strada și era așa de confundat în citanie, încît i se întâmpla des să se lovească de cîte un felinar, iar, cînd ajungea la cafenea, înainte de a intra, se împiedica regulat de trotuar, așa că de cîteva ori i s'a întîmplat chiar să cadă:

— Tiens, c'était le trotoir; je n'observais pas!

Și flegmatic se scula și intra în cafenea, fără ca măcar să-și dea osteneala de a se scutura de praf sau de noroiu.

Un tip mai nepăsător și mai distrat n'am cunoscut.

V. Bilciurescu

Un nou războiu între marile naţiuni ar ucide o sută de milioane de oameni, ar distruge în câteva ceasuri cele mai puternice cetăţi, ar nimici viaţa a ţări întregi, ar lăsa după dînsa popoare fără ideal moral, necrezînd decît în putere şi întorcîndu-se la barbaria neorganizată.

(**Paul Appel,** rectorul Universîtuţii din Paris)

Știința valorează cît și ființa morală care o întrebuințează.

(Acelaşi)

Literatura minoritară

Calul bătrân

de **Kovács Dezső**

In prima zi a Crăciunului, desdedimineață, Margareta dînd năvală la patul mieu, îmi aduce vestea:

— Tăticule! Știi ce s'a întîmplat? A sosit, s'a întors calul bătrîn al lui Desideriu! S'a așezat lîngă cuptor de se încălzește.

— Nu mai spune.

— Ba da! Calul cel bătrîn. Calul-leagăn.

— Dacă-i așa, asta-i mare lucru! A adus cu sine și o scrisoare — năvăli busna înăuntru Saveta. El a scris-o lui Desideriu! E scrisă cu niște litere mari și frumoase. Calul a scris-o!

Fiind Saveta — ca elevă de clasa a II-a primară —, cea mai pricopsită în „sindrofie“, ne putem încrede în ea în astfel de lucruri.

E scrisă cu litere mari, repetă Margareta. Cu litere de cal. — Tăticule, cine învață caii să scrie? Sunt niște școli pentru cai? Fiecare cal știe să scrie?

— Cei mai înaintați în vîrstă de obiceiu știu.

Iată apare și micuța Susană, trăgănîndu-și pașii.

— Calul! A adus scrisoare! —

— Auzi acolo! Asta-i ceva extraordinar, nemaipomenit, Odorașule! Unde-i scrisoarea cu pricina?

E legată de gâtul calului. Iară Desideriu plînge. Saveta, cea învățată, își ridică degetul ca în școală, în semn că nu-i așa. Ea o știe mai precis..

Scrisoarea nu mai e legată de gîtul calului. Desideriu a deslegat-o acum și de aceea plînge, că a și cetit-o.

Desideriu plîngea într'adevăr amar, după cum se desprindea și din odaia a treia. Plîngea și atunci cînd a apărut în mijlocul lor. Aplecîndu-se peste masă, plîngea cu hohot; sub nasul lui se închegase un lac cumsecade.

— Ce-i cu tine, dragul tatei?

— Calul! A adus scrisoarea! —, lămuria Susănica.

Și lîngă Desideriu de fapt se vedea o scrisoare desfăcută și sfoara cu care era atîrnată de gîtul calului. Avea și plic, timbru și dată în toată regula. Era o scrisoare adevărată. S'a spălăcit însă de lacrimile vărsate din belșug asupra ei.

Calul cu pricina sta lîngă cuptor, răzimat lîngă perete; neavînd decît trei picioare și jumătate altfel nici nu putea.

Eram vechi cunoscuți. Inainte cu trei ani l-a dăruit, de Crăciun, Ingerul lui Desideriu. Ce animal minunat a fost atunci, neted și strălucitor! A avut niște urechi ascuțite, ochi strălucitori și o piele adevărată de mînz. Nu-i lipsia decît să dea cu picioarele ca să fie un cal adevărat Aceasta însă nu era cusur. Desideriu dădu cu picioarele și pentru el, strigînd:

— Acum calul dă cu picioarele! Cărați-vă de aici! — Firește că rugămintea lui cea nepregetată comunicată Ingerului a fost să aibă un cal care să dea cu picioarele.

Cu timpul calul s'a tocit și, fiind prea iubit de Desideriu, i s'au rupt picioarele. Aceasta însă n'a avut a face! L-am dus la curelar, și iar i-au răsărit piele nouă, ochi, urechi, coadă, șea. Și iar s'a tocit cu totul. Căci Desideriu îl adora și nu-l slăbia din mîni, jucîndu-se ceasuri întregi cu el în fiecare zi.

Toamna însă, tocindu-se și pentru a doua oară, a dispărut din zare. Stăpînu-său s'a robit școlii și calul a fost dat uitării. Și iată-l odată răsărit în zorile sfîntului Crăciun din toiul nouălor și strălucitoare jucărele; între soldați și păpuși, între vase de fiert și cuptoare, între căruțe, măgari și tunuri te pomenești cu calul bătrîn, tocit, ferfenițos, înzestrat cu cu o scrisoare! Nu-l aștepta, zău, nimeni, nu-i trecea nimănui prin minte să sosească.

„Datu-mi-s'a scrisoarea în grădină, în chioșc, în noaptea roditoare de mântuire a sfântului Crăciun.

Prea-iubitul meu stăpînaș,

Tare mă mîhnește că m'ai dat cu totul uitării. M'ai lăsat în chioșc, pe un frig răzbitor, m'ai dat pradă viforelor și vânturilor, pe când tu te-ai jucat în voie în odăița călduroasă.

Ce zile vesele am petrecut împreună vara! Nu-i așa că toată ziulica călăriai pe spinarea mea, mă duceai la pășunat și adăpat. Ne-am tocmit birjari la Saveta și Margareta, și le-am dus păpușile orișiunde, și am fost răsplătiți binișor.

Dădeam cu picioarele, nechezam, alergam, țăcăniam.

Atunci îți eram cel mai bun dintre toate jucărelele.

Stăteam la taifas. Mă îmbrățișai, mă sărutai.

Și acum..., acum m'ai lăsat afară pe frig, m'ai aruncat pradă vânturilor, omătului și gerului cumplit.

Am văzut aseară pe micuțul Isus intrând la voi. Ușa s'a întredeschis. Pe pomul de Crăciun erau lumânări cu sutele. L-am văzut limpede intrând. M'am lipit însă de stâlpul chioșcului să nu mă vadă cumva și să creadă că micului stăpân al mieu nu-i mai arde, nu-i mai pasă de mine.

Am fost și eu nou nouț. Am avut doi ochi, două urechi, șea, zăbală. Acum, ce-i drept, acestea nu le mai am.

Mi s'a ciuntit și piciorul dinainte. Nu pot sta ușor. Tăticul mi l-ar putea drege, dacă l-ai ruga.

El se pricepe la lemnărie.

Știu că-ți sunt drag și acum, deși nu mai am frumuseța și splendoarea de odinioară.

Vara ai pierdut acea frumoasă cartă poștală cu cele trei corăbii. Ea se află lipită de spinarea mea, sub cioltar. Margareta mi-a vîrît-o acolo. Dar pe urmă a uitat de ea. Ea uită de toate. Și când ai căutat-o! Ți-o scriu, să o știi.

Iată-mă lângă cuptor. De grăit nu pot grăi, dragă stăpânașule. Tu însă știi citi. Citește-mi deci această scrisoare. Și, dacă ți-e dor îndată să te joci cu mine, eu sînt gata orișicând.

Te sărută cu drag.
Căluțul mic al tău.“

Așa glăsuia scrisoarea. Ce-i drept, am mai citit scrisori mai vesele și mai frumoase. Din stăpânașu-le mic însă n'am putut scoate nici o vorbă, așa-l zguduia plânsetul cel amar.

Dar dintr'odată a sărit și, răpezindu-se asupra scrisorii, a rupt-o bucăți.

— N'a scris-o calul! Calul nu știesă scrie!

— Dar cine s'o fi scris?

— A scris-o și pe aceasta Sf. Niculae ca și pe cea de mai dăunăzi. Calul nu știe să scrie.

Cu toate astea nu s'a mai lăsat de plâns câtăva vreme. Așa mi se pare că până în ziua de azi se crede că oricum dar calul a trebuit să fi făcut scrisoarea.

Mi se pare însă că mamica l-a învățat să scrie.

Din perina-mi de călătorie i s'a făcut un culcuș cald, între perete și unul din pătucene. Zău, îi merge bine bătrânului cal; căci, deși odaia geme de proaspetele jucărele de Crăciun, Desideriu în fiecare zi își ia căluțul bătrân de-i ține de urât.

El distrează calul, el îi ține de urît!

Dragă stăpâne! Atît e de mare suferința obidiților din lume cât ne putem desprinde din ea cu inimă nobilă!

Imi rotesc privirile asupra ta cum iți desmierzi acest lemn tocit ca să-l faci să uite suferințile îndurate. Și știu că inima ta are să se cutremure odată de obidele și durerile năpăstuiților. Și, dacă Atotputernicul îmi va arăta mila și grația lui, odorul mieu scump, ai să vezi și tu ziua când—ca și luțul tău stricat—voiu ajunge și eu afară pradă zăpezii și ploilor. Dar eu n'am să mă mai întorc nici la cină, nici la dejun, nici la prînz... și n'ai să-mi mai deschizi ușa.

Eu însă n'am să sufăr afară de de frig. Săracii, cei desmoșteniți, îți vor apărea la ușe de ți-o vor bate. Tu îi vei lăsa înăuntru: și eu mă voiu bucura cu dânșii la bine.

Traducere de **Bitay A.**

Biserica din Râfov

de **N. Iorga**

Vizitând Râfovul cu frumoasa bisericuță a Cantacuzinilor de pe la jumătatea veacului al XVII-lea și cu armonioasa casă de locuință sprijinită pe puternicele bolți vechi care sunt de sigur de pe vremea Postelnicului Constantin, actualii reprezentanți ai familiei lui Șerban-Vodă au avut, în amabila lor ospitalitate, și bunătatea de a-mi arăta, pe lângă o icoană grecească a Sfântului Elefterie, care poate fi și mai veche decât 1600 și o admirabilă icoană cu viața Sf. Dimitrie pe fond de aur, o Evanghelie din 1750 pe marginea de jos a filelor căreia se află această inscripție, în frumoase litere mari:

„Această sfântă și dumnezăiască Evanghelie s'au dăruit dela Stroești: întru care se prăznuiaște și să cinstiaște hramul Sfântului și marelui Nicolae, și s'au afierosit de mine robul lui Dumnezeu Nicolae Dudescul, biv Vel Stolnic, la sfănta bi, serică de la Mira Lichia, care pentru a lui de la Dumnezeu dăruită coroană a facerilor de bine cu tot neamu creștinesc, la care și eu robul său, la întămplarea ce mi s'au întămplat la curgerea anilor 7259, Mart 28, fost-am trimis de Domnu nostru Ion Grigorie Ghica Voevod la urgie in Znagovi de amu șezut zile 48 și după aceea iarăș aducându-mă vătafu Gheorghie Ghiurgiul, de copii, iarăș din porănca Mării Sale mai sus numitului Domn la mănăstirea ce să numește Cotruceani, și acolo am șezut zile 35, încă tot la urgie aflăndu-mă: după acestea toate zile(a) m'au dus la mănăstirea ce să chiamă Văcăreștii, aridicându-mă un căpitanu Dragomiru Doletu, și am șezut și acolo zile 44; la care văzănd că Dumnezeu mă pedepsește pentru mulțimea păcatelor meale, am epicalisit și am chematu pe acest Sfănt Nicolae, ca să-mi ajute să mă scape denu măna vrășmașilor. Așa fără zăbavă și înu grabă și-au arătat mulțimea milelor sale cătră mine. Eu dar, robul său, cu ce a-i da miri (mulțămire?) să mă arăt, alt ne mai avăndu, fără numai am hotărît, puind gănd la Dumnezeu și la ajutoriul Sfântului, ca denu temelie să fac această sfăntă bisericuță cu a mea cheltuială la satul Stroieștii. Ci dară, până a se începe a să face săvârșire, am adus întâi semn de plecăciune cătră această sfăntă bisericuță a Sfăntului Nicolae această sfântă Evanghelie la latu 7260, Oct. 9 d., și cine s'o ispiti a o apoxenisi sau a o depărta de la această bisericuță să aibă înaintea Domnu Is. Hs. împotrivitor și pe Sfântul Nicolae, și să să orănduiască la judecata care iaste să să judece Iuda Iscarioteanul; la care și eu pentru aducerea aminte amu pusu pecetea la toate foile aceste ce s'au scris de Gheorghie logofățelul, sluga mea".

Cum se vede, e o întreagă istorie de prigonire, un întreg capitol de vieață politică acela pe care-l scrie Gheorghe Logofețelul pentru marele boier care se mulțumește a dicta într'un stil care întrebuințează și cuvinte grecești de usagiu curent atuncea, ca *a epicalisi* și *a apoxeniti* pentru a întări totul cu micuța lui pecete octogonală, din care, cerneala fiind proastă, nu se înțelege mai nimic.

Să încercăm a completa însemnările lui precise și scurte.

Am arătat aiurea ¹) originele puterii și bogăției acestor boieri cu moșia chiar în marginea Bucureștilor, rolul însemnat pe care-l joacă sub Matei Basarab, scăderea familiei după moartea lui Dimitrie Dudescu, refacerea prosperității ei cu Spătarul și Postelnicul lui Vodă Brâncoveanu, Radu (Răducanu), care se însoară cu fata sfetnicului hotărîtor al Domniei care era atunci Stolnicul Constantin Cantacuzino. Sub Ștefan-Vodă, fiul acestuia, el, cumnatul stăpânitorului, peri împreună cu acesta în temnița din Adrianopol.

Fiul său, Constantin, botezat după numele Stolnicului, fu ginerele lui Antioh Cantemir, prin fiica acestuia Maria. Conte de Imperiu, poate prin moștenire dela tatăl său ²) el avu de lucru cu toți Domnii contemporani, ajungând, la urmă, dacă nu Domn, cum de sigur va fi vrut. măcar baș-boier, ceea ce-l punea în fruntea tuturor colegilor lui din Divan. Neodihnindu-se cu atâta, el ajunse în temniță și trebui să caute un alt adăpost în mănăstire, unde muri la 1766. Un izvor apusean ni-l arată încercând cu tehnicieni străini exploatarea unei mine de aramă.

Teribilul mare boier, pe care nu-l putea împăca nimeni, avu pe acest fiu Nicolae cu plânsoarea de pe Evanghelie și cu minunea Sfântului Nicolae, al cărui nume-l purta, poate în amintirea lui Nicolae-Vodă Mavrocordat. La 1741 el era acum al doilea Postelnic ¹). Din notița dictată de dânsul îl vedem la 1751 fost Stolnic-Mare: făcuse carieră în acești zece ani, mulțumită puterii unui tată care-l va sălta până la Vistieria cea Mare.

Prigonirea sub bătrânul Grigore Ghica, de care ni se vorbește, începută la 27 Mart 1751, cu închiderea la Snagovul cu strașnic renume, a fost datorită, de sigur, acelei măsuri, arătate de Banul Mihai Cantacuzino, în „genealogia" familiei lui, pe care Domnul o luă contra lui Pârvu Cantasuzino și a „câtorva boieri și negutători", acuzați că n'au răspuns banii pentru slujba oieritului ²). „S'a închis", spune acesta, „pe la grele închisori, prădându-i cu 70 de pungi de bani, la anul 1752". Adică până la moartea, în ziua de 26 August, a lui Vodă.

Bătrânul cu soția, cu acest Nicolae, care întovărăși pe maică-sa la Constantinopol, se așezară după aceia în fruntea partidului vrăjmaș

---

1) *Studii și documente* VIII, paginele XXXVI—VII.

2) In 1717 el e intitulat conte, cu prilejul unei călătorii ardelene în serviciul Imperialilor (*Documentele Cantacuzinilor*, pp. 1767, nle LXXVII—VIII). I se zice „Constantiu Dudescu Cantacuzino".

Studii și documente, VIII, p XXXVIII.

2) *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 121.

Ghiculeştilor, Mitropolitul Teofil punând în mişcare mulţimea din Bucureşti contra lui Matei-Vodâ, fiul lui Grigore. Uneltirile Dudeascăi şi ale lui Nicolae pe lângă Poartă fură încununate de succes, căci tânărul Domn fu strămutat în Moldova, dar şi cei doi pârâşi, împreună cu Constantin însuş, merseră în exil la Mitilene, de unde-i scoase Constantin-Vodă Racoviţă la 1753. Apoi, spre răsplată, după doi ani, Constantin Dudescu se înţelese cu duşmanul său personal Barbu Văcărescu şi făcu pe episcopul de Râmnic Grigorie să fugă, cu boierii olteni, la Adrianopole, pentru a răsturna pe acest Domn; încă odată ura boierilor de ţară contra Grecilor era întrebuinţată ca armă de luptă, deşi între „ponturile“ învoielii cu Vodă era şi înlocuirea unui Grec cu alt Grec la capuchehaielâcul ţării, dar, e adevărat, sub supravegherea Românului Sandu Bucşănescu, încă a unui boier ales de localnici. Ca pedeapsă, mai târziu. Barbu Văcărescu va muri în exil pe insula Cipru, unde alt Văcărescu, Ştefan, stătu până la 1757 în surgun,

La 1761 Nicolae Dudescu era la Poartă ca reprezentant al ţării, şi, înţeles cu tatăl său, el puse la cale căderea lui Constantin Mavrocordat, al treilea Domn pe care-l ataca familia. Data accasta, deci, boierul fu Caimacam, după mazilirea Domnului, care luă el calea spre Mitilene.

Dar „Dudescu cel bătrân, cu toate că era un om prea înţelept, dar vrea el să fie la toţi Domnii cel dântâiu sfetnic, şi nu vrea să capete aceasta prin osteneală, ci să-l aibe cam d'o frică, şi pentru acaastă elatomă (păcat) pururea făcea ceartă şi da pricină la scandal“. Vărul primare, care era Constantin Racoviţă, trebui deci să primească boierii dela dânsul. Nicolae ajunse astfel Mare Vistier, dar „ceata Dudescului“, duşmană a Cantacuzinilor, nu fu mulţumită numai cu atâta. Urgia turcească-i ajunse peste puţin şi, pentru datoriile ţării, cei doi Dudeşti fură puşi la un loc cu adversarii lor, în temniţa din palat, apoi „cu hoţii şi cu ucigaşii. fără aşternut, în fiare de picioare şi cu lanţuri de gât“. Planul era să i şi omoare. Cantacuzinii fură îndemnaţi în zadar să-i pârască. Trebui ca „norodul Bucureştilor“, să scoată dela osândă pe prigoniţi.

Ajungând Domn Ştefan Racoviţă în locul fratelui mort, el atrase la Constantinopol pe Constantin Dudescu, acoperindu-l cu mustrări. dar Nicolae refuză să pornească: „nici cum n'a vrut să meargă, spuind şi pricina că se teme de moarte“. Urmă călugăria bătrânului. Alţi boieri intrară în temniţă, şi din nou „norodul“ apăru ca liberator.

Nicolae fusese pus şi el la teasc de Domnul în nevoie de bani. Dar Ruşii ocupară în curând ţara, şi el ajunse Vornicul cel Mare al lor[1]). La vre-o zece ani după pace, sătul de cinste şi de harţă, el pornia „pe la sfintele mănăstiri pentru închinăciune“, în Răsărit[2]). Moartea i se prileji însă numai către sfârşitul veacului, lăsând un fiu, care era să fie şi el un mare călător şi un mare cheltuitor, Constantin, cel din urmă din seminţa lui.

O soră a lui Nicolae, Zoiţa, fu soţia lui Matei Cantacuzino din ramura lui Şerban, femeie tot aşa de neastâmpărată ca şi toţi ai neamului ei, care trebui să fie închisă de familie la mănăstirea Mărgineni şi sfârşi murind la Constantinopol ca soţia unui Turc fără situaţie şi avere[3]).

Legătura cu acel Râfovean a Zoiţei explică pentru ce cartea se păstrează în familia Cantacuzinilor de aici.

La Stroieşti va trebui să se facă cercetări în biserica lui Nicolae Dudescu.

(Din „Analele Academiei Române“).

---

[1]) *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 122 şi urm.

[2]) *Stndii şi documente*, VIII, p. XXXVIII.

[3]) *Genealogia Cantacuzinilor*, pagina XXXVIII.

Lucruri noi despre Chilia şi Cetatea Albă

— Comunicarea d-lui profesor Iorga la Academia Române —

In şedinţa publică de Vineri, 29 Maiu, d-l profesor N. Iorga a desvoltat la Academia Română o interesantă comunicare privitoare la importanţa comercială din trecut a celor două cetăţi moldovene, aducând ştiri noi, ca o complectare la „Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe,“ lucrare publicată de d-sa acum douăzeci de ani.

Iu cartea profesorului polon Ian Ptaşnik :„Cultura italiană medievală în Polonia“, scrisă pe baza materialului inedit din Arhivele Liovului, se vorbeşte de un negustor Pietro Messopero de Ansaldo care se intitulează *heres Licostomi, consul Francorum,* cu prilejul unor procese purtate de dânsul şi soţia sa înaintea tribunalului din Liov. Familia aceasta nu este cunoscută prin alte documente şi nici nu figurează în lista cunoscută de consuli genovezi (guvernatori) ai Chiliei, dela sfârşitul secolului XIV (Conrad Donato, Pietro Embrone şi Niccolò Fieschi)). Se mai ştie că pe lângă consul exista un casier sau massario, un scriitor de scrisori greceşti — cunoaştem pe un Antipa —, un gardian.

Dar dela începutul sec. XV, Genovezii nu mai sunt stăpâni la Chilia, şi Messopero, de care e vorba prin 1440—50, nu putea fi în acel moment deci consul genovez la Chilia; nici consul în sensul de azi, ca reprezentant al Genovei la Liov, unde are procese cu Evreii galiţieni, nu putea să fie. Singura explicaţie a titlului său nu poate fi alta decât aceea că aventurierul voia să-şi dea importanţă mai mare în revendicările sale, şi poate că vre-un înaintaş al său, poate chiar părintele său va fi ocupat demnitatea de consul genovez în Licostomo (Chilia). Numai în acest sens putea el să se prezinte ca „moştenitor al Chiliei, consul frâncesc“ (genovez).

II.

D-l profesor Iorga aduce, în partea a doua a comunicării sale, ştiri tot aşa de importante, privitor la nişte negustori veneţieni din Cetatea Albă. In publicaţia de documente asupra Cretei veneţiene a lui H. Noiret (din 1892) se pomeneşte un bogat negustor Nicolae Polo şi fratele său cari făceau, sub stăpânirea moldovenească un negoţ aşa de important, încât „restul averii“ lui Nicolae la Cetatea-Albă se ridică la marea sumă de 2.500 galbeni ; avea dese legături cu Pera. El se afla în acel cartier al Constantinopolei, în ceasul fatal al căderii oraşului în 1453: prins de Turci împreună cu familia sa, el se răscumpără cu o mie de galbeni, încă o dovadă a marei lui averi. Fratele său, rămas în Cetatea-Albă, îi trimete „restul averii“ prin intermediul vice-consulului veneţian din Constantinopole Battista Gritti, dar Turcii i-o confiscă fără drept. Căzut în sărăcie, Venețianul nu se descurajează și continuă negoțul său, care, după cum se vede, consta din exportul peștelui din bălțile basarabene, în schimbul căruia importa la noi bumbacul (*cotoni*) din Asia Mică. Intre pagubele pricinuite lui de pirați se află un transport de bumbac și altul de vinuri. Ruinat a doua oară, el este mângâiat de Senatul venețian cu o sinecură în Candia.

O descoperire neașteptată făcută de d-sa în Arhivele din Lille, printre socotelile Casei de Burgundia, ne aduce știrea despre un alt mare negustor din Cetatea-Albă, nobil venețian de origine grecească, ccre se intitulează în document „Johani Polo de Albo Castro nobilis homo greco“. El atestează că a primit 19 livre, dela Maximilian de Austria, prețul unui interesant manuscris al patriarhului Constantinopolei (disputa eu Sultanul Mohamed II, ed. Migne, Patr. graeca, vol. 160), scris curând după 1453. Se vede de aici că manuscrisul s'a găsit la Cetatea Albă inainte de 1484.

Negustorul acesta va fi fost frate sau nepot al lui Nicolae Polo de mai sus. Este interesantă numirea *Albo Castro*, după românește, în locul cuvântului grecesc Maurocastron.

⁂

Din timpul stăpânirii turcești asupra cclor două cetăți moldovene, d-l Iorga mai aduce știri interesante cu privire la rolul important ce au jucat aceste cetăți între posesiunile Hanului. Dintr'o cronică tradusă în „Journal Asiatique“ se vede că în 1551 au fost închişi acolo doi principi tătari, şi Hanul îi liberează în trecerea sa. Un alt Han, Islam-Ghirai a murit la 1588 la Akkerman. Se vorbeşte de cariera lui Cantemir, șeful tătăresc din Bugeac, sprijinit pe elementele tătăreşti locale, opuse Tatarilor din Crimeeia, etc.

O planşă, aparţinând unui album din sec. XVIII, ne aduce o complectare a informaţiilor cu privire la războiul ruso-turc din 1789. Ea reprezintă Cetatea-Albă, desemn făcut la faţa locului. Cetatea este întreagă cu turnurile acoperite, două moschei înlăuntru, o poartă pe unde iese armata turcească — în care se distinge bine un Paşă cu două tuiuri și suita sa. Notița din josul ei este singura descriere a acestei cuceriri şi ne aduce data exactă, neştiută până azi: 30 Sept. 1789—. Cetatea a fost cuprinsă prin capitulare nu, prin asalt, cum s'a crezut până acum. Armata rusească în faţă dă onorurile.

Aceste ştiri noi ne conving şi mai mult că însemnătatea militară a raielei Chiliei şi Cetăţii-Albe a fost necontenit de prima ordine. Ele se adaugă astfel spre a creşte cronica bogată a acestor două oraşe de un lung şi glorios trecut.

N. C.

Călătorul

Prietenului I. N. Sion

S'a sculat în zori
Călătorul
Şi-a plecat în zorl
Spre un ţărm cu flori,

A plecat cîntînd,
Indrăznețul,
S'a tot dus cîntînd,
Insetat, flămînd
Cântărețul.

Ţărmul înflorit
Ce departe-i!
De lung drum zdrobit,
Chipu-i vestejit
Ca de moarte-i...

Ci el merge iar
Prin pustie...
Atît chin și-amar
Nu i-o fi 'n zadar?
Cine ştie?...

Bazargic. **Em. Papazisu**

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

EXAMENE

Producţiile claselor de dramă dela conservator. fără să aibă o prea mare strălucire, au dat la iveală câteva elemente destul de folositoare. In cea dintâi producție (Casele D-nei Sturza şi a d-lui Nottara) locul din frunte l-a ocupat d-na *Nelly Sterian*, care în „Maria Stuart“ a adus accente de adevărată actriţă. Tonuri bune atitudini frumoase, expresivitate în gest şi figură.

Un singur și un mare cusur: o graseiere supărătoare. D-ra *Nora Piacentini* (clasa Nottara) în şcoala femeilor s'a arătat o ingenuă delicată și plină de amor, D-na *Ana Marian* şi d-ra *T. Ciuceanu*, artistă la Naţional, de altfel, au lăsat să se vadă că pot să facă mai mult decât au făcut în producție. D-ra *Sabanof* a spus cu căldură versurile lui Grillparzer din „Hero și Leandru“. Băieţii, în afară de d. Mereanu, au fost slabi.

Clasa d-lui Soreanu a arătat un excelent element: d. *Gcorgescu*. In actul I din *„Nebuniile dragostei“* a jucat pe sâcâelnicul Albert cu minunate notaţii actoriceşfi. E încă elev, abia trecut în anul II. D-l *Turculeț* a jucat foarte frumos un act din „Doctorul fără voie“ și s'a dovedit mult mai în stare să facă bună comedie decât dramă. D. *Robescu* (clasa Toneanu) a jucat cu mult suflet scena din Instinctul. D-ra *Stahl* i-a dat o replică inteligentă și fină. In „Tosca“ D-ra *Mihălcescu*, cel mai bun element femenin din a II-a producţie a avut momente de un puternic dramatism. alături de un bun partener: d. *Ioan Bindea*.

CARŢI ŞI REVISTE

I. L. Caragiale. — *Cănuţă om sucit.* Colecția „Românul“, Editura Eminescu.

Pe lângă bucăți supra-cunoscute în care iese'n relief ridicolul și mediocritatea unei pături sociale in stadiu de semi-cultură, găsim în volumul acesta trei nuvele care n'au revenit prea perzistent în studiile consacrate lui Caragiale, dar asupra cărora credem că-i bine să nu se treacă prea repede, fiind bucăţi care ne arată laturi deosebite de cele arhiconsacrate la marele scriiter.

„Intre două poveţe“. Mi-amintesc și-acum cât de surprins am fost la citirea acestei schițe, după ce'n spiritul mieu se fixase solid Caragiale spiritualul și ridiculizatorul. „Intre două poveţe“ îmi descoperia pe Caragiale omul de lume şi de salon, şi omul care'n viaţa unei pături sociale căreia nu i s'a consacrat prea mult ca scriitor a putut prinde un tip real şi de o intensitate de viață și de poezie care-l fixează tiranic în sufletul cititorului. Şi tiranic persistă în suflet mefistofelica apariţie a micei domnişoare Nina, precum tiranic îl stăpâneşte și pe scriitor făptura ei în care natura pusese un parfum atât de ameţitor, de vreme ce la finele schiței un regret discret, dar profund învălue pe scriitor.

„La conac.“ Prin subiect — un tînăr de țară, pe care neexperienta și slaba rezistență la ispită, amândouă atât de inerente vârstei lui, îl fac să-și piardă într'o singură noapte cei cincizeci de galbeni atât de hotărîtori pentru dânsul în ziua aceea, — prin drăceasca scoatere'n cale a prietenului cu priviri crucise și cu povețe nefaste, prin sfârșitul mulțumitor totuș, această nuvelă oferă destule analogii cu nuvela mai mare și atât de cunoscută „La hanul lui Mînjoală“. Cu intensă viață ni-i redat peisajul de țară în mijlocul verii. Și, dacă miezul povestirei prin natura lui însăși nu lasă o impresie egală cu nuvela mai sus pomenită, forța descriptivă și de adâncă poezie a naturii câmpenești este absolut desăvârșită.

„Cănuță om sucit“ este nuvela din fruntea volumului.

Nu tocmai rareori s'a spus despre Caragiale că are grozav de ascuțit simțul ridicolului și mult mai atenuat simțul compătimirii și al înduioșării la durerea altora. Nuvela aceasta e una din cele care dovedesc mai cu putere contrariul. Este adevărat că scriitorul, în tot cursul bucății, nu se arată nicio clipă ca apărător al de toți lovitului, a toate iertătorului, simplului, dar dureros simțitorului și de nimeni înțelesului Cănuță, „om sucit“, cum îl califică atât de firesc soția lui.

Am spus că nicio clipă nu apare fățiș compătimirea și înduioșarea autorului; mai degrabă o calmă constatare, poate chiar o ușoară indiferență.

Dar acestea-s numai în aparență. Adevărul e că postulatul discreției — una din condițiunile adevăratei arte — a fost respectat aici într'un grad desăvârșit. Adâncă e discreția scriitorului, dureroasă e strângerea de inimă a cititorului.

Toate cele trei bucăți — ca aproape întreaga operă a lui Caragiale — îndeplinesc condiția primă și vitală a oricării arte: sufletul adevăratei vieți.

⁂

Leopardi, în românește.

In numărul pe Maiu din „Ritmul Vremii“ d. N. N. Crețu ne oferă o traducere din „A se stesso“, una din cele mai caracteristice poezii ale lui Leopardi. Se vede în ea renunțarea definitivă la ceea ce este socotit drept cel mai frumos lucru pe lumea aceasta și ultima desnădejde a aceluia pe care Hauvette îl socotește cu mult superior lui Petrarca și poate egal cu Dante.

Dar traducerea de care vorbim este slabă. Cititorul care se găsește în favorabila circumstanță de a o putea compara cu originalul va putea judeca mai ușor afirmația noastră.

Neputând reda toate elementele care ne-au permis această afirmație — lucru care ar părea pedant și nici economia acestei reviste nu-l îngădue, — credem suficient să spunem că alături de redări nefericite ca „bătaia ta“ pentru „sbuciumul tău“ (e vorba de inimă), se găsesc în această traducere inversiuni nefirești limbii romîne și incertitudini gramaticale care pun spiritul cititorului imediat în echivoc, cum este „puterii ce *ascunse*“ fn loc de „puterii care ascunsă,...“ (Te 'ntrebi într'adevăr: ce ascunse?) In fine, d. Crețu spune în traducerea sa „mă simt invins, idee care nu numai că e inexistentă în original, dar constitue o gravă rătăcire față de măreția atitudinei lui Leopardi, cu acel despreț față de sine și de toate.

Prea puțin s'a făcut prin această traducere pentru trecerea lui Leopardi în sufletul romînesc.

„Năzuința.“ Revista craioveană prin pana d-lui Popescu Telega unul din cei mai buni cunoscători de literatură spaniolă pe cari-i avem — ne oferă un studiu asupra diferitelor interpretări ale lui Don Quijote în cursul veacurilor, și o traducere de contesa de Pardo-Bazon: „Vinerea Patimilor“ nuvelă realistă, înfiorată de un tragic suflu.

Semnalăm și „Un schivnic s'a rugat“, impresionantă poezie de rugă a d-lui Eugen Constant.

Citiți zarul
Științelor și Călătoriilor

Universul Literar
Cuponul Nr. 9.
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. și 2 VILE.
— Tragerea în toamnă
Citiți în „Universul“ lista premiilor.

Cărți primite

Un păhar de șampanie, schițe și nuvele de Laerțiu, cu o prefață de d. Valjean.

*

Poemele mele dela Toria, sensații și aspecte din viața sanatorială, de Traian Niculescu, cu o prefață de d. Eug. Lovinescu.

BIBLIOGRAFIE

In editura „Cartea Românească:

▬ **I. Al. Brătescu-Voinești.** — *In slujba păcii* (scrisori), ediția II-a, 160 pag. lei 30.

▬ **Bucura Dumbravă.** — *Haiducul,* ediția a VI-a, revăzuta de autoare, traducere de Teodor Nica, 416 pag., lei 75.

▬ **I. Simionescu.** — *Oameni aleși* (vol. I, Străinii), ediția III-a, 200 pag., lei 40.

▬ **S. Mehedinți.** — *Vechimea poporului romîn și legătura cu elementele alogene.* 48 pag., lei 15.

▬ **I. C. Luncan.** — *Străbunii mei* (Istoria neamului românesc in 24 fascicole), fascicola I-a 48 pagini mari și 40 ilustrații originale, lei [illegible]0.

▬ **Pantelimon Diaconescu.** — *Curs de preparație.* (Pentru elevii absolvenți ai învățămintului primar elementar, cari se prezintă la examenele de admitere în școale normale, zeminare, licee, etc., etc.), 96 pag., lei 25,

In „Biblioteca Minerva“ :

▬ No. 74. — **Maxim Gorki.** — *Conovalov,* traducere de I. Răduț, 84 pag. lei 5.

▬ No. 104. — **Ion Ciocârlan.** — *Inimă de mamă* (premiată de Academia Română), ediția a III a, 112 pag., lei 3.

▬ No. 109. — **H. Sienkiewicz.** — *Doamna Elzen,* traducere de Mihail Negru. 104 pag., lei 8.

▬ No. 113 — **Ivan Turgheniev.** — *Faust,* traducere de Nicolae Pastia, 104 pag., lei 8.

▬ No. 121. — **V. Vereșaghin.** — *Amintiri din războiul dela 1877,* traducere de N. Pandelea, 104 pag., lei 8.

▬ No. 124. — **Leon Tolstoi.** — *Povestiri populare,* traducere de Ion Bârseanul, 96 pag., lei 8.

▬ No 48. — **Leon Tolstoi.** — *Amintiri din Sevastopol,* vol. II, 112 pag., lei 8.

„RAMURI" REVISTA LITERARA **CRAIOVA**
Director: N. IORGA

UNIVERSUL COPIILOR
DIRECTOR
STELIAN POPESCU

MIHAIL SADOVEANU
VENEA O MOARA PE SIRET

CORNELIU MOLDOVANU
POESII

„Revista Istorică"
Director: N. IORGA

„Universul Literar"
Sub conducerea D-lui N. IORGA

ION SÂN GIORGIU
RODUL SUFLETULUI

N. IORGA
Istoria Comerţului

„UNIVERSUL"
Director:
STELIAN POPESCU

N. IORGA şi G. BALŞ
L'ART ROUMAIN

N. IORGA
HISTOIRE DES CROISADES
GAMBER – PARIS

„VESELIA"
– ZIAR UMORISTIC –

ZIARUL ŞTIINŢELOR ŞI AL CALATORIILOR
Director: STELIAN POPESCU

ION SÂN GIORGIU
Cercetări critice

N. BATZARIA
SUFLETE DE VITEJI

ION SÂN GIORGIU
FEMEEA CU DOUĂ SUFLETE

ANUL XLI — No. 25. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 21 IUNIE 1925

UNIVERSUL LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

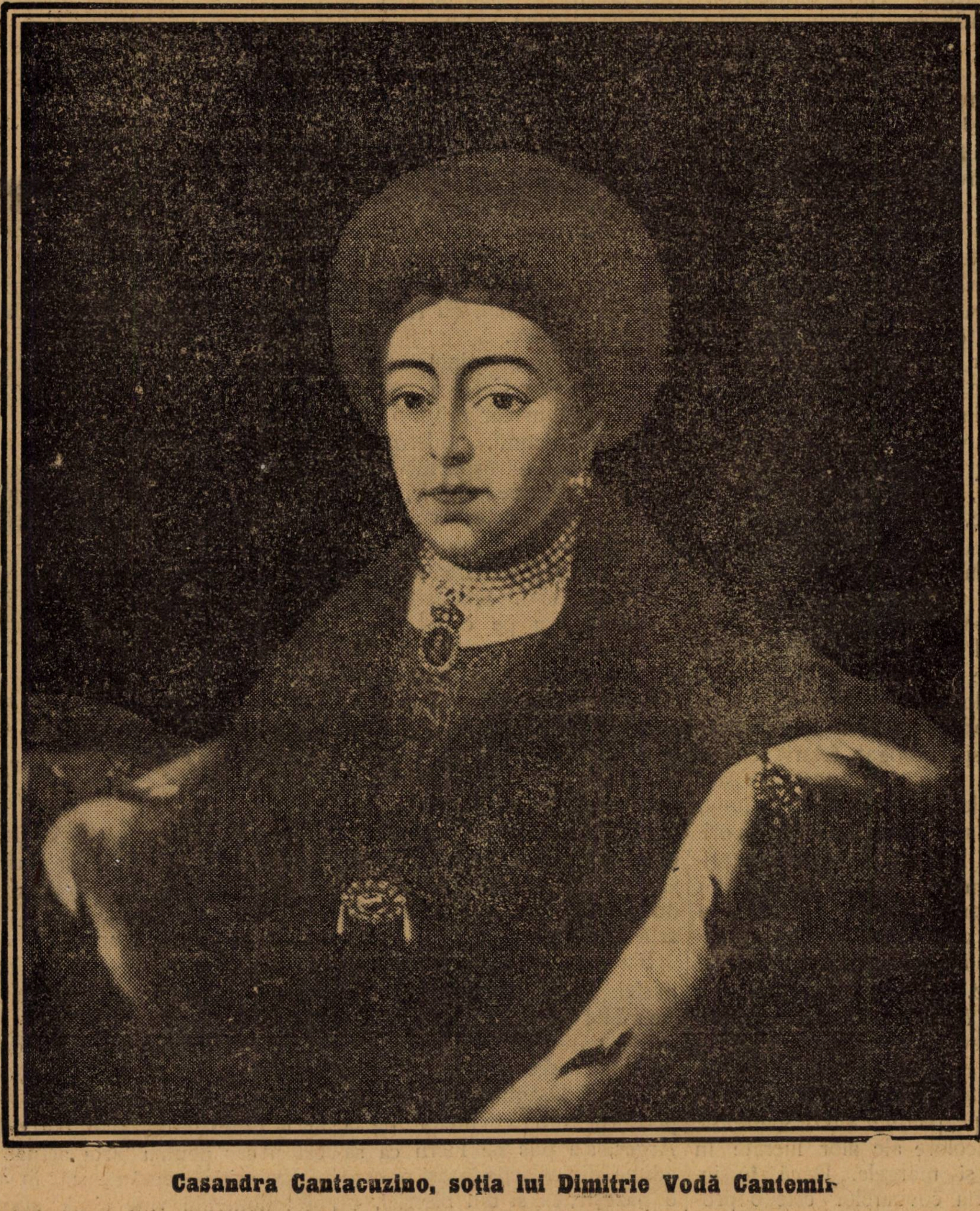

Casandra Cantacuzino, soția lui Dimitrie Vodă Cantemir

Arta românească la Paris

de N. IORGA

De la publicarea cărţii francese despre *„Arta Românească veche“*, în 1922, până azi, mulţămită şi contactului direct, şi atît de larg, pe care l-au avut cu această artă — şi cu natura încunjurătoare, cadru aşa de corespunzător—cîţiva dintre fruntaşii arheologiei bizantine, după congresul din April trecut, cunoştinţa comorilor de frumuseţă pe care ni le-a lăsat un harnic şi înţelegător trecut şi-a făcut drum în minţile Apusenilor.

Marea Exposiţie de artă decorativă din Paris a dat prilejul ca înseşi operele ieşite din smeritele inimi binecuvîntate ale meşterilor de pe vremuri să călătorească spre Apus, ducînd acolo ca o nouă solie a realisărilor artistice.

Participarea noastră la Exposiţia însăşi n'a fost admisă de un guvern preocupat de singurilc griji ale Tesanrului. S'a învocat, făţiş, în ţară şi în străinătate, incapacitatea de a produce în acest domeniu. Credinţă—dacă totuşi este o credinţă—după mine cu totul greşită. Rar se poate găsi la o naţie, până la cel mai sărac om, atîta îngrijire de «decoraţía» propriei sale locuinţi ca la Romîni şi atîta pricepere în a da acesteia un aspect bogat, felurit şi simpatic. Pe cît de păcătoase sînt străzile noastre, strîmbe, strîmte, murdare, lăsate la disposiţia oricărui barbar, pe atîta ne pricepem a face mici musee din sălaşurile noastre familiare. In sate, gospodina însăşi e o maestră în domeniul artelor decorative. Cîteva întreprinderi, ca a d-lui Mirtoiu din Craiova, dau o desvoltare originală, în mobilă, motivelor populare. Cîmpulungul bucovinean transpunea pe paltinul alb desemnurile multicolore ale iilor lucrate în lînă şi mărgele. Dacă în industria covoarelor este o profundă degenerare, şi supt raportul desemnurilor şi supt acela al coloritului şi, nu mai puţin, al tehnicii, aceasta se datoreşte mai mult decît indiferenţei oficiale: unei adevărate conruperi prin albumuri idioate, pe care le aprobă lipsa de gust a îmbogăţiţilor cu hurta.

Puteam expune. Puteam s'o facem chiar onorabil. Am fi biruit, sînt sigur, pe atîţia cari se cred mai tari ca noi. Fiindcă nu e vorba de cantitatea producţiei, nici măcar de o desăvîrşire tehnică a ei, în fasa de astăzi a acestei arte, cînd problema noutăţii pasionează pe toţi, *ae suggestii inedite, de îndrumări cu totul noi. Şi ele pot porni ae la noi.*

Faţă de reaua-voinţă a Statului, Fundaţia Carol a voit să fim de faţă măcar printr'o exposiţie de pictură, modernă şi, întru cîtva, retrospectivă. In cursul visitei sale la Paris, Prinţul Carol s'a înţeles în această privinţă, în primitoarea casă a acelui pictor de mare notorietate care e d. Stoenescu, cu bunul prieten pe care-l avem în domeniul frumuseţei, d. Focillon. Elocventul profesor de Istoria artelor la Sorbona şî-a asociat pe Léonce Bénédite, a cărui neaşteptată moarte în ajunul chiar al deschiderii exposiţiei de la Jeu de Paume a fost o durere pentru noi, şi pe prietenul şi ginerele acestuia, d. Dézarrois, directorul uneia din cele douá mai răspîndite reviste de artă din Franţa.

S'a cerut şi colaborarea Comisiei Monumentelor Istorice. Acordată fiind bucuros după luarea garanţiilor necesare, entusiastul secretar al Comisiunii, d. Virgil Drăghiceanu, descoperitorul monumentelor de la Argeş, s'a pus pe lucru ca să adune, din colecţia însăşi pe care o păzeşte, ca si din biserici. elemente caracteristice. D. G. Balş a consimţit să întovărăşească acest transport, adăogînd zelului d-lui Drăghiceanu autoritatea sa ştiinţifică în general recunoscută. Astfel s'au găsit la Paris, în Maiu trecut, alături cu o colecţie de artă populară, preţioase documente ale vechiului nostru meşteşug în toate ramurile: fresce, icoane, lucrul în lemn al catapitesmelor, sculptura în metal a crucilor şi ripidelor, ţesătura luxoasă a perdelelor de mormînt şi a veşmintelor preoţeşti.

Indată ce acest tesaur a fost revelat criticilor de artă din Paris, activitatea de secole a poporului românesc în acest domeniu s'a impus atenţiei respectuoase a tuturora. S'a simţit imediat că aici nu e copia servilă a Bizantinilor din ultimele timpuri, decalchiarea procedeelor obişnuite de călugării de la Muntele Athos, că în forme care par străine trăieşte firea originală a unui popor adevărat. Niciuna din manifestaţiile noastre în ultimul timp nu ne-a ridicat mai sus în stima judecătorilor competenţi şi fără părtenire decît această presentare a «bucăţilor alese» din vechea noastră trudă pentru frumos în domeniul sacru al Bisericii.

De aceia am ţinut ca părerile prietenilor noştri francesi să fie înfăţişate aici largului public căruia i se adresează această foaie.

Dar, odată cu această biruinţă netăgăduită a datinei naţionale religioase, s'a petrecut un fenomen care trebuie să ne întristeze numai momentan, fiindcă din tristele constatări de azi poate veni învăţătura pentru mini.

Venind după orice altă dovadă asămănătoare din partea altui neam, arta noastră istorică ar rămînea imposantă. Nu e acelaşi cas pentru arta actuală.

Exposiţia românească în acest domeniu vine după aceia a Belgienilor, Polonilor şi Elveţienilor, cari au cu totul altceva de presintat. Mari şcoli de pictură şi de sculptură s'au format la aceştialalţi şi sînt cunoscute de mult pretutindeni. Artiştii noştri cei noi n'au încă putinţa de a celebra suta de ani de cînd s'au desfăcut dintr'un tipic de veacuri. Cu toată căldura cu care a fost presintat marele Grigorescu de un distins critic de artă engles, el însuşi e un nume cu care cineva e prea puţin deprins în străinătate. Ca şi la Veneţia, la Paris nu-şi dau samă privitorii nici de adevărul impresiilor lui de natură şi de oameni, nici de extrema delicateţă cu care ele au fost păstrate. Alţii sînt cunoscuţi ca nişte camarazi parisieni, de la cari nu se aşteaptă o nouă inspiraţie. Se cunosc influenţele ce s'au exercitat asupra lor, şi se trece mai departe. Apusul se regăseşte în aceste pînze, şi el are numai grija să le claseze în preţuirea sa.

De ce nu s'ar relua legătura cu ceia ce de la primul moment a cîştigat preţuirea străinătăţii? De ce nu ar face arta de azi un pas în urmă pentru ca încă mai puternic să se arunce înnainte pe calea arătată de orice formulă? *De ce nu ne-am renaţionalisa după ce am văzut că alţii nu ni cer ceia ce sînt ei înşii?*

Suflet pribeag

Amurg, păstor de vremuri, coboară pe irugă
Şi fulgeră pe cîmpuri la turmele de stele
Din cîrja-i de lumină cu raze de oţele...
Iar turma speriată pe cîmp o ia la fugă
Şi oile de aur împresură Bugeagul
Pe cînd sub zări Amurgul îşi fulgeră toiagul...

Pe cîmp urzeşte luna de-argint albastua-i natră
Şi ţese strecătoare din fir de ierburi coapte
Să-şi strecure pe cîmpuri pîraiele de lapte...
Departe, hăt, departe, în noapte cînii latră:
Hau-hau — ţîhnind la lună, urlînd sinistru 'n noapte
Şi, răspunzînd din cîmpuri — hau-hau — ecoul latră...

Cînd focul dela stînă în licăriri se stinge,
Iar luna îşi aprinde jăratecul în vatră, —
Noi ascultăm în noapte cîmpiile cum latră...
Şi-o frică neînţeleasă în suflet se prelinge
Şi un fior de groază de spate ne apucă
Şi părul supt căciulă se urcă 'n cap măciucă...

O, suflete sălbatic, ce te'nfiori şi tremuri
In noapte la auzul pustiilor cum latră,
Au nu-ţi cunoşti ecoul trecutului din vremnri,
Pe cînd erai o fiară în peştera de piatră?
Dar sufletul n'aude! Vrăjit de pacea multă.
Ecou 'n zări cum latră în noapte, el ascultă...

Şi, adîncit în noaptea mislerului din mine,
Adulmecînd în suflet pustiul vieţii mele,
Ascult cum latră 'n mine durerea ca un cîine,
Ţîhnind — hau-hau — la lună, în nopţile cu stele
Privind stingher la stele, cu sufletu-mi-pribeagu
Ascult, ascult în noapte lătratul ei sinistru,
Si chiuiu de durere, înfiorînd Bugeagul, —
Si chiotu-mi snspină diu munţi şi pîn' la Nistrui...

Ion Buzdugan

Expoziţia de arta română

dela Paris

Cînd eram mici şi ni se arăta pe o hartă Sud-Estul Europei, zăriam printre munţi încâlciţi un mozaic de State cu nume pitoreşti, unde se găsiau chiar „principate". Ca adolescenţi, credeam de bună samă că industria ţerilor acestora slujia cu deosebire să procure din bielşug libretiştilor prinţi încălţaţi cu cisme roşcate, în cap cu căciuli de astrahan cu pene, încinşi cu iatagane turceşti pe care erau încrustate inscripţii creştine, duelişti excelenţi şi dănţuitori fermecători.

Răsboiul însă se însărcină să ne înveţe geografia.

Şi acum, cînd privim aceiaşi hartă, vedem o ţară întinsă, bine aşezată într'un cadru natural solid rotunjit: România. E nevoie să cunoaştem mai bine această veche şi îndepărtată tovarăşă a Occidentului latin.

Dacă nu putem pretinde să ştim bine feluritele nenorociri, jocul revoltelor fericite şi al apăsărilor triumfătoare, cărora în decursul ve[illegible]ilor ea li-a fost cînd eroina, cînd victima, cel puţin ne stă în putinţă să ne facem o ideie sintetică, aproape justă, despre geniul ei. Nimic n'ar fi putut să ni-o îngăduie mai bine decît expoziţia de artă românească veche şi modernă, de curînd organizată în salonul Jeu de Paume dela Tuileries, o anexă a muzeului Luxemburgului.

Aşa dar e adevărat; feluritele elemente etnice, strîns unite, cari alcătuiesc în sfîrşit actuala Românie, au un trecut comun, aspiraţiuni unitare bine determinate. Le-au exprimat prin arta lor, pe care cultura noastră, aproape exclusiv latină, n'a cunoscut-o până astăzi.

*

Arta aceasta prezintă un caracter tradiţional şi cu deosebire viouı, aşa de răzvrătit la influenţele estetice de origină păgînă, încît ne sileşte să ni revizuim convingerile pe care le căpătasem aşa de uşor. Reiese mai întîiu din această expoziţie atît de bogată în învăţăminte că noi cunoaştem foarte rău descendenţa, ramificaţiile infinite ale artei creştine ieşite din Bizanţ. Despre ea ştim numai din vechime, de pe vremea lui Winckelmann şi a lui Quatremère de Quincy.

Renaşterea, această deşteptare a curiozităţilor arheologice, a trezit în Occidentul nostru amintirile acelei vrîste de aur care fu pacea romană. Strămoşii noştri din secolul al XVI-lea au oropsit dintr'o dată goticul, împins poate pe vechi obîrşii autohtone de-a lungul dărîmăturilor Imperiului, ale Imperiului fericit, tutelar provinciilor, ziditor, constructor de drumuri largi, generator de încrederi. Dela Parthenon la şcoala din Pergam, dela templul lui August la arcul de triumf al lui Septimiu Sever, dela marele templu dela Baalbek la Palladio, dela Palladio la marele palat din Champs Élysées, găsim o continuitate de tradiţie, care poate fi considerată, după dispoziţie, ca splendidă sau ca netrebnică.

După pilda Aticilor, din cari ni-a plăcut să facem cei mai preţioşi strămoşi ai noştri, noi numim barbar tot ceia ce nu primeşte să se supună acestei păreri, şi-l nesocotim.

Nedreaptă naivitate. Lăudăm la noi atita supunere şi rîdem Orientul apropiat pînă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (într'o epocă în care de altmintrelea stilul nostru Ludovic al XVI-lea nu se hrănia decît din anticul latin) caracteristicile adînc săpate ale întreitei ei obîrşii, creştină, asiatică şi bizantină ?

N'ar fi mai bine să constatăm că regiuni imense au construit, au brodat, au zugrăvit opere ale căror variaţiuni nu iese dintr'o restrînsă gamă ; că un întreg idealism, foarte particular, le-a călăuzit pe o cale uimitor de constantă şi că a sosit vremea să vedem în Bizanţ, ca şi în Parthenon, un isvor minunat de îmbielşugat şi de gustos, la care se adapă chiar şi astăzi uriaşe trupuri etnice.

Vom găsi în această expoziţie mobilă liturgică, icoane datînd dela sfîrşitul secolului al XVIII lea şi începutul celui de al XIX-lea, care au păstrat un extraordinar caracter de arhaism.

Cîte odată, în ornamentaţia pletorică a unor broderii, printre sumptuoasele ieşituri pe care se imprimă placa de argint aurit a icoanelor, veţi găsi printre pătrăţelele ţintuite, romburile sau frunzele bizantine un fel de ornamentaţie care aduce cu mătăsurile cusute veneţiene. Aceasta e toată concesia la aportul occidental. Un savant foarte specializat în această chestie ar descoperi pe ici pe colo influenţe sîrbeşti sau turceşti, ori venite din Fanar cu acea minunată şi mercantilă aristocraţie dé Greci „ieşită“—spune d. André Focillon în remarcabila sa prefaţă la catalog—„din acel ciudat ghetto elenic din Constantinopol, Levantini de finanţă, copiînd în curţile lor strîmte ierarhia complexă a Imperiului bizantin, al căror continuatori li place să se creadă.“

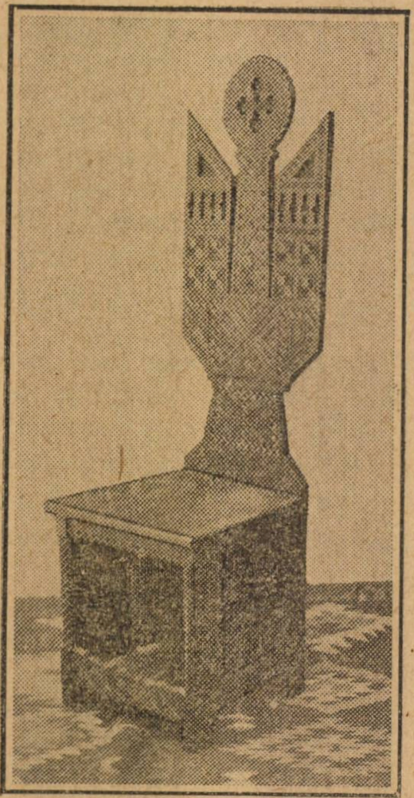

Scaun cu spătar „furcă“.
Desemn Miertoiu.

Şi, totuşi, vom fi uimiţi cu deosebire de omogeneitatea ansamblului, de acel aier de familie care-l împodobeşte şi-l întruchipează. Acele mari fresce din secolul al XVI-lea care ni arată pe Vodă Mircea-cel-Bătrîn, pe Sf. Iacob al Persiei, pe Sf. Nestor şi care provin din biserica episcopală dela Argeş, sînt pline de o poesie înnălţătoare şi înfrigurată, splendid accentuată. Parc'ar fi figurile de pe nişte enorme cărţi de joc. Acele picioare lungi încălţate, acele degete stilizate, numai curbe şi fără falange, acea lîncezeală îngrijitoare şi maiestoasă uitată la prinţii noştri din Occident dela decadenţa Carolingienilor, o regăsim aici încă nouă, pe cîtă vreme Primaticcio stă să cadă la Fontainebleau.

Aceste personagii rigide şi încoronate, aceşti sfinţi războinici înzăuaţi ca legionarii unui Aetius, chipurile acestea cu trăsături gravate, cu cărnuri ca afumate în cadelniţă, cu ochii măriţi şi cerniţi ca de grijile unui Apocalips fără sfîrşit, au un stil, un fel de înaripare ascuţită şi teribilă. Nu iau drept pildă decît pe acel prea frumos şi gînditor Arhanghel Mihail, cu platoşa lui ca făcută din pene şi, pedesuptul aripelor, mantia strîmtă care se îndoaie şi se frînge în zigzaguri de fulgere.

Adesea simţul oribilului mînă pe artist către reprezentări şi mai arbitrare. O tăiere a capului lui Sf. Ion Botezătorul, provenind dela mănăstirea Văcăreşti şi care este datată din 1722 (un an după moartea lui Watteau !), face din sfînt un monstru înspăimîntător şi vrednic de milă : supt pielea verzuie a spinării apar, înmulţite în afara oricărui adevăr anatomic, cercurile coastelor şi metaniile vertebrelor, aşa cum au morţii îmbălsămaţi, dar nu descarnaţi, ce se văd în danţurile macabre ale secolului al XV-lea la noi. In fundul panoului, un soiu de muscă cu aripi rotunde făcute dintr'un relief în argint în formă de potcoavă. E capul sfîntului oferit fiicei lui Ierodiadei şi care e nelipsit de nimb. Chipurile calăilor au o slăbiciune nervoasă, o musculatură convulsivă ca la Signorelli.

*

Preţioasele lucrări făcute din stofe, din mătasă, din fir de aur şi de argint, n'au mai puţină fineţă tragică.

Se poate vedea o perdea de mormînt în mătasă roşie din 1476: portretul Doamnei Maria din Mangop, soţia lui Ştefan cel-Mare. Umflătura lividă a acestui chip cu ochii închişi, indicaţi numai prin semicercul pleoapelor, cu nasul redus, cu gura mică şi gâlcevitoare, spune toată măreţia realistă, totdeodată macabră şi cu desăvîrşire Smerită a înmormîntărilor regeşti. Printr'o întîmplare patetică, mătasa care forma chipul s'a zbîrcit pe ici pe colo şi, supt pielea aceasta crăpată, fondul de mătasă roşie apare în lungi despicături purpurii, ce par să ni arate, începătoare, grozavele metamorfoze ale mormîntului.

Mai uimitoare încă sunt perdelele aşternute peste sarcofagele datînd din secolul al XVIII-lea, unde, printre largi semne ideografice arătînd puterile personagiului pe care-l încunjură, se desprinde silueta cu tendinţe realiste a aceluia ce doarme supt această splendoare brodată. Cea mai extraordinară din aceste perdele este aceea care arată pe Vodă Ieremia Movilă. Enorm, facturat ca un obuz de tun scurt, se prezintă aproape din faţă în mantia lui înţepenită rebrodată cu frumoase motive florale; mîna ridică puţin sabia cu garda tătărească; o extraordinară căciulă de blană cu un preţios surguciu în faţă, prins cu o copcă cu piatră ca rubinul, pleacă ascuţită de-asupra unui obraz gras, vîrît în greoaia dalmatică şi încadrat pînă la ochi de o barbă neagră: desemnul schematic al picioarelor cu călcîiul răsucit, puternicele contraste ale lividităţilor şi ale coloraţiunilor strigătoare, arabescul basilicelor, al arborilor al florilor împrăştiate în jurul acestei uimitoare siluete îi dau un aspect minunat modern, s'ar zice al unui Matisse datînd din 1905 şi mai evocă şi alte nume.

In cele cîteva pagini ale prefeţei sale aşa de poetice şi de savante, d. Henri Focillon spune: „Pe umerii auriţi ai lui Ieremia Movilă, pe statuia sa de aur, în poleiala cadrului preţios, *apare un chip ca al lui Cranach,* un soiu de Frederic Magnanimul de pe plaiurile Moldovei, puternic, îndesat. cu barba neagră, de o izbitoare frumuseţă.

*

Afla-vom oare printre actualele lucrări ale României continuarea acelei arte mistice şi sonore, a acelui realism de impresiune aşa de grav şi cu toate acestea aşa de pitoresc? Da, în lucrările populare, în acele broderii delicate unde rigoarea geometrică a motivelor e îndulcită de armonioasa simplicitate a tonurilor şi a materialului întrebuinţat. Unele din aceste cămeşi ce se pot vedea în cele două vitrine din prima sală, făcute din in trainic, dar candid şi fără greş, au un farmec nesfîrşit, te fac să gândeşti la savoarea pinii calde, îţi evocă veselele cîntece ale fetelor. Da, în rusticitatea aleasă a ceramicelor. Nu, în pictura propriu-zisă. Acolo nu există prelungire, nici tranziţie între arta făcătorilor de icoane, fideli până la 1850 tradiţiilor ce am enuntat, zugrăvite abia în secolul al XVIII-lea cu o uşoară influenţă italiană în felul lui Carlo Dolci.

Dar să reluăm vechile noastre manuale de bacalaureat. Lovitura de trăsnet dela 1848 se aude până în fundul Europei. La semnalul acesta, Vodă Cuza se foloseşte de o tresărire a conştiinţei naţionale româneşti şi înfăptuieşte unirea Principatelor Moldovei şi Munteniei. Atunci artişti români ca Teodor Aman au venit în Franţa şi şi-au asimilat libertăţile artei noastre occidentale. Pictori dela noi le jalonase calea în sens invers: Liotard în secolul al XVIII-lea, dar mai cu samă în 1837 Raffet, în cursul „Călătoriei sale în Rusia meridională“ publicată de Gihaut; Michel Bouquet, al cărui „Album Valaque“ a fost litografiat de Ciceri şi despre care biblioteca din Cluj conţine—ne arată d. Ioan Cantacuzino în excelentul şi foarte scurtul studiu ce însoţeşte catalogul—crochiuri; pictorul Dessin, pictorul Doussault.

Teodor Aman, care fu elevul lui Drolling şi al lui Picot, aceşti davidieni întîrziaţi, făcu frumoase portrete în care se ghiceşte parcă influenţa lui Courbet, dar mai cu samă a lui Couture şi chiar a lui Ricard, acest mediteranian nostalgic. Aman e reprezentat în această expoziţie printr'un mare portret în care se răsfaţă romantismul oficial al gravului şi frumosului lui chip. Pe urmă iată-l pe Grigorescu, a cărui viaţă începe ca aceia a unui Fra Angelico al Carpaţilor, se continuă la Barbizon lîngă Millet, Rousseau, Diaz şi se sfîrşeşte în acea ţarină românească căreia i-a adorat pururea simpla şi dulcea frumuseţă.

Alături de el, Andreescu duce o viaţă şi dovedeşte un talent oarecum paralele. Ei au străluciri vii şi nuanţate în reprezentarea florilor, a ţărancelor, a liniştitelor colibe. Dulceaţa rasei lor raţionaliste, ale cării cîntece cinstesc mai mult dragostea şi pe April decît ciocnitul armelor sau mîndria răzbunărilor, îi pecetluieşte pe de-a întregul. Grigorescu a murit în 1907; mai toată opera lui, evacuată în vremea răsboiului la Moscova, se poate vedea astăzi, dar nu în România. Impresionismul propriu-zis, acela al lui Claude Monet, n'a influenţat pe niciunul din aceşti pictori, la cari trebuie să adăugăm pe Luchian, mort în 1916. Lărgimile de execuţie ale unui Théodore Rousseau, impresionismul măgulitor al unui Daubigny unit cu sensibilitatea mai intelectuală a lui Millet, conveniau prea mult sentimentului şi gustului lor natural.

Şi printre cei în viaţă vom găsi însemnători dibaci de tipuri populare ca Steriade, portretişti subtili şi fermecători ca Stoenescu, a cărui tehnică ne pare destul de apropiată de aceia ce întrebuinţează acel încîntător pictor slav ce se numeşte Olga de Boznanska; un fel de idealism dezolat la Tonita, al cărui „vagabond“ prezintă o scriere analitică, desprinsă, în care se ghiceşte ca alipită o inspiraţie foarte locală, amintiri poate de fresce româneşti de prin secolul al XV-lea; o inteligentă adaptare de pilde cézanniene în natura moartă a lui Teodorescu Sion; în sfârşit schiţe foarte originale, după tipuri populare, în lumini savant neutre, în care siluetele împrumută o mare valoare de caracter, de Iser.

Printre sculpturi, trebuie văzut „capul de femeie“ al lui Călinescu (mort de curînd), al cărui caracter poetic şi pasionat poartă de minune pecetea rasei sale; „bustul de fată“ de Irina Codreanu, în care am crezut că gâcim influenţa lui Brâncuş. cel mai inspirat poate din sculptorii zişi cubişti, Român dacă nu mă 'nşel, şi pe care sînt foarte surprins că nu-l văd aici; „Centaurul şi Herculele“ lui Jalea, în care amintirea lui Rodin modificat în unele manifestări de exemplul actual al lui Bourdelle îmi pare cam prea vizibil.

Neavînd să dărîme la ei niciun fel de academism oficial, artiştii români n'au avut acele mânii reactive din care au născut la noi săl-

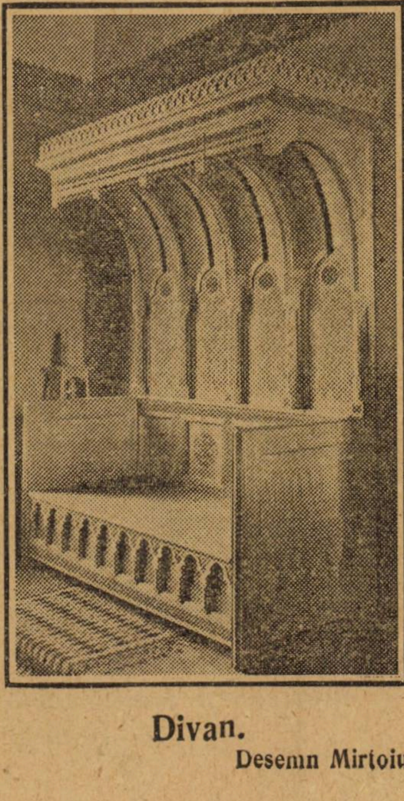

Divan.

Desemn Mirtoiu.

batecii din 1905 și unii din cubișii noștri, Arta lor incîntătoare și potolită rămîne credincioasă reprezentării mai ales obiective a unei naturi pline de dulci atracții și a cărei sevă liniștitoare țîșnește din toate aceste opere. In acest chip, ca să cinte frumusețile pămintului lor, artiștii români rămîn, in afară de orice, in tradiția indrăgit nationalista care face din ei una din ramurile cele mai seducătoare și mai omogene in familia artistică a Europei.

R. R.

(L'Europe nouvelle)

Pictura modernă

de profesor dr. IOAN CANTACUZINO

Școala de pictură românească e de formație recentă. Abia dibuind spre mijlocul veacului al XIX-lea, mărginită numai în decurs de cincizeci de ani la cîteva rare individualități artistice, ca deabia de vre-o treizeci de ani încoace să asistăm la repedea ei înflorire. In evoluția ei nu se leagă de nici o tradiție picturală care să fi existat pe însuși pămîntul țării noastre; nici o formulă de școală nu i-a prezidat desvoltarea, Aman, Grigorescu și Andreescu sunt precursorii și întemeetorii unei mișcări artistice care dobîndește din zi în zi o putere și o diversitate cît mai mare.

Inaintea acestei epoci așa de apropiate, arta de a picta nu era exercitată în România decît de pictorii de icoane și decoratorii de biserici cari se țineau de tradiția bizantină, atinși însă, cu începere din secolul al XVIII-lea, de oarecari influențe italienizate. Intre acești artiști, cea mai mare parte anonimi, încătușați în expresia artei lor de severe tradiții iconografice și școala plastică apărută către 1840, domnește un hiatus enorm; sunt ca două lumi deosebite, aproape fără legătură una cu alta. Gîndind, și analizînd lucrurile mai de aproape, am găsi poate în arta acestor vechi decoratori mai multe legături între arta lor și arta succesorilor lor moderni care să stabilească un fond de sensibilitate comună. Alături de înfățișări de sfinți sau de scene scoase din cele două Testamente, în care un studiu critic mai atent ar îngădui fără îndoială diferențierea feluritelor școli și influențe, e important să notăm în special o categorie de compoziții mai rare și care reprezintă pentru istoria picturii noastre un mare interes, este vorba de portretele ctitorilor încunjurați de familiile lor Ele datează uneori din secolul al XVI-lea, însă mai adesea de prin veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea și împodobesc pronaosul unui mare număr de biserici din România; aceste portrete de o factură frustă și rigidă sunt mai totdeauna caracterizate printr'un realism totdeodată grav și naiv; elementul teatral sau melodramatic lipsește cu desăvîrșire; impresia e serioasă și directă; din grupul compact de personagii cari compun ansamblul unei opere se desprinde un sentiment de hotărîtă forță morală. Aceste trăsături elementare exprimă una din înfățișările caracteristice ale artei populare românești și nu trebue de loc să fie pierdute cu vederea, la alcătuirea unui studiu istoric și psihologic atent al desvoltării picturei în România.

Din toate astea nu rămîne mai puțin stabilit că mișcarea pictoricească modernă s'a născut de-abia de ieri de-alaltăieri și că a evoluat cu o repeziciune surprinzătoare. Aparenta spontaneitate a acestei geneze nu poate fi înțeleasă decît punînd-o în legătură cu înseși împrejurările cari au prezidat la renașterea națională în România.

Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate al veacului al XIX-lea s'a produs în țările române o puternică deșteptare a conștiinței naționale, — care a dus la unirea principatelor Muntenia și Moldova sub domnia prințului Cuzaza în 1859, iar în 1919, ca o consecință a ultimului războiu, la reconstituirea integrală a națiunii românești într'un singur stat, prin revenirea la patria mumă a Banatului, Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei. In toate momentele acestei îndelungate dramei storice, Franța, prin influența ei intelectuală și prin ajutorul ei efectiv, a jucat unul din rolurile celemai însemnate. Intre 1830 și 1860, fu o năvalnică revărsare de nouă vitalitate care s'a întins în toate domeniile de activitate politică, socială, intelectuală și estetică; viața profundă a nației române a fost renovată cu desăvârșire și aceasta într'o scurgere de timp foarte scurtă. Această întoarcere exuberantă la viață, urmând unei

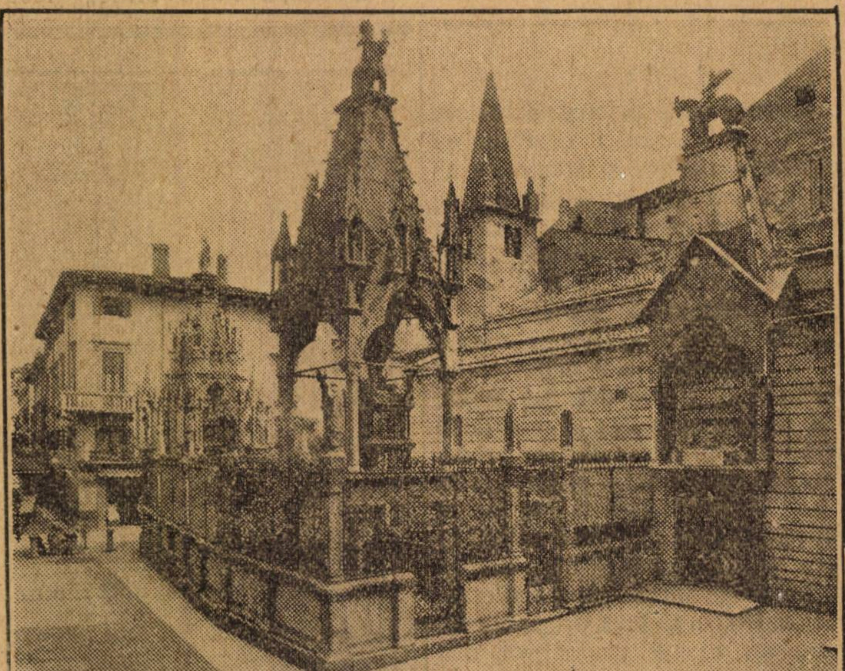

Mormîntul eruditului Scaligeri dela Verona în stil italo-gotic la 1300.

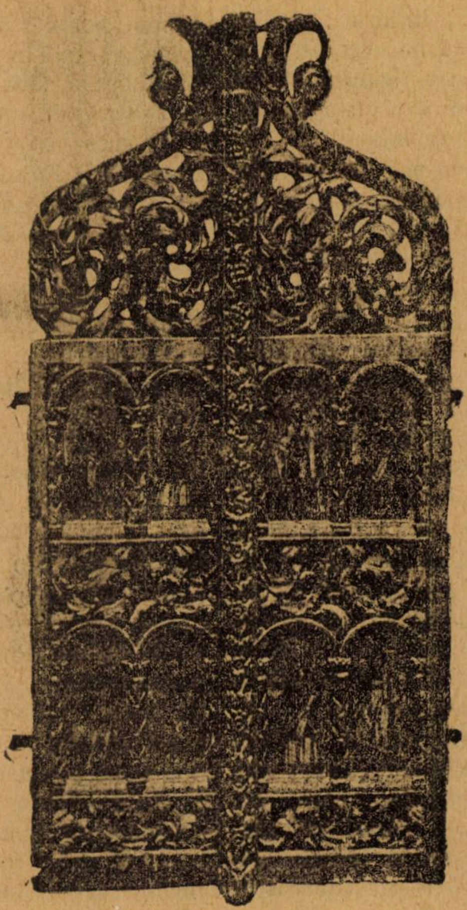

Biserica Şcheilor Brasovului. Uşile împărăteşti din paraclisul din stânga.

lungi perioade de asuprire, a fost însoțită de un pelerinaj în masă al tinerilor intelectuali români în Franța, spre care îi atrăgeau irezistibil de puternice afinități de rassă și de sensibilitate comună. Şi, dacă frumoasa și muzicala pleiadă de poeți români cari s'au făcut cântăreții armonioși ai acestei renașteri, s'au nspirat din vechile comori legendare și poetice ale poporului, adăpindu-se ca dintr'un izvor nesecat, numai datorită contactului direct cu arta franceză s'a născut pictura românească și s'au format cei dintâi artiști români. Minune a actiunei civilizatoare a Franciei, care stimulează, subțiază și înavuțește adîncul vieții individului, ori de unde ar veni el, fără ca să-i subjuge personalitatea și nici să-i deformeze propria-i originalitate — pictorii români cari au primit în Franța inițierea artistică și și-au afinat gustul și judecta, au știut totuși să păstreze calitățile firești cari dau poporului român fisionoma lui proprie. Aceste calități așa de fine, și cari în unele privințe se apropie de multe calități franceze, se regăsesc în cele mai diverse manifestații ale artei populare în România, fie că e vorba de muzică, de poezie sau de artă decorativă; subtilele broderii lucrate de țărancele române constituesc una din expresiunile cele mai desăvîrșite ale acestor însușiri caracteristice ale poporului nostru. In cântecele sau istorisirile sale poetice, cînd pecetluite de un sentiment de pătrunzătoare nostalgie, cînd brodate pe o temă umoristică sau drăgălaș zeflemisitoare, țăranul român, cînd nu cîntă dragostea și sbuciumăriie ei, proslăvește pădurile, apele, florile și frumuseța lucrurilor. Ii plac colorile frumoase, nuanțele fine și delicate, motivele subtil-geometrice ansamblurile armonioase și discret rînduite; îi plac ideile clare și eleganța formelor. Accentele războinice sau cele cari să inspire ura, aproape că lipsesc din cîntecele sale. Spiritul său evită prisosul, îi place măsura. Operele pictorilor români nu se puteau lipsi sănu păstreze o dîră din trăsăturile cele mai deosebite ale sensibilității populare.

Deci nu-i deloc uimitor, că, în urma acestui lucru, pictura de peisaj și aceea a florilor ține în școala plastică românească locul cel mai de frunte, iar pictorul român este înainte de toate un colorist îndrăgostit de fine armonii și valori delicate. Dacă chiar dela nașterea școalei plastice românești s'a statornicit printre pictorii noștri tradiția să se ducă să studieze în Franța, să mai notăm că, pe dealtă parte, cîți-va artiști francezi au poposit în România, printre anii 1837 și 1860 și că au lăsat în trecerea lor prin această țară amintiri cât se poate de interesante. Raffet în 1837, Michel Bouquet puțin mai tîrziu și în fine Doussault și Dessin au lucrat pe aci unul după altul, lăsîndu-se prinși de viața înaltei societăți bucureștene și ieșene.

In timpul șederii sale în România, Raffet a litografiat cîteva planșe admirabile cari fac parte din „Voyage dans la Russie méridionale" publicat la Gihaut; Michel Bouquet, în afară de al său „Album valaque", ale cărui planșe desemnate de el fură litografiate de către Ciceri, a mai lăsat, ca o urmă a șederii sale în România o serie de foarte multe desemnuri, în parte inedite, și păstrate la Biblioteca universitară din Cluj; amintim, pentru mai multe amănunte, interesantul studiu publicat în limba română de către domnul Oprescu, profesor la Facultatea de litere a universității noastre transilvănene.

Nu ni s'a părut deloc nefolositoare notarea acestor din urmă fapte; ele constituesc unul din aspectele influenții franceze asupra desvoltării picturei în România.

Obiceiul să-și facă portretele, a fost introdus în familiile românești pe la sfîrșitul veacului al XVIII-lea; artiștii cărora li se încredința lucrul acesta erau pictori străini, în trecere sau chiar statorniciți în țară. Liotard poposi și el cîtăva vreme în provinciile dunărene; un oarecare număr de portrete nesemnate, dar care par să fie de mîna lui, sunt astăzi proprietatea familiilor românești.

Cei cari mai pictară portrete în România până la 1848 au fost de căpetenie pictori austriaci, aparținînd școalei vieneze sau — mai rar — Levantini de origine constantinopolitană. Rosenthal e unul din cei mai cunoscuți dintre artiștii aparținînd primei categorii; Levaditi, care pictă numeroase portrete în familiile moldovenești, aparține celei de a doua. Ar fi de făcut un interesant studiu asupra acestor portretiști străini, imigrați în România de prin țările vecine, pătrunși din depărtare de influența lui David și Ingres, și cari n'au fost întotdeauna lipsiți de talent.

Printre ei nu se văd de loc Italieni, cu toate că aceștia din urmă au călătorit dese ori în Polonia în tot cursul secolului al XVIII-lea, lăsînd în urmă-le numeroase portrete . De asemenea, nu se găsesc nume românești; școala picturală românească era cu desăvîrșire inexistentă în prima jumătate a secolului al XIX-lea ; un artist originar din Brașov, Lecca, unul dintre primii Români cari, pe la 1840, a pictat cîteva portrete, cu o artă rudimentară și de-abia cioplită; tot în rîndul acestor rari primitivi poate fi trecut și Bardasare Panaitescu, imagist naiv, care a decorat cîteva biserici și a colorat cîteva scene împrumutate dn istoria națională. Nimic nu anunța pîn'aci, pentru pictură, vremurile noi cari se pregătesc. Tătărăscu care, tot cam în epoca ceea, fusese să studieze pictura în Italia, aduse oarecare îndemînare meșteșugărească; a decorat mai multe biserici cu picturi de un gust puternic italienizat și fără nici un pic de sentiment religios.

Iată-ne ajunși în anii cari precedă imediat evenimentele din 1848; în țările de limbă românească spiritele sunt în fierbere; îmbulzeala Românilor către școlile franceze a început să se producă; tineri și arzători patrioți aduc din Franța, odată cu spritul de emancipare, voința de acțiune și voința de organizare a libertății; provoacă și dirijează miscarea măreață dela 1848 pînă la 1859, care a întemeiat România nouă. Exodul acesta al intelectualilor români spre Paris a făcut să iasă la iveală unele vocațiuni de pictori și a pecetluit nașterea școalei picturale românești.

Și seria o deschise Aman, al cărui portret pictat de el însuși în 1853 figurează în expoziția noastră.

Teodor Aman a lucrat în atelierul lui Drolling și în cel al lui Picot, apoi s'a statornicit în București, unde foarte numeroasele și variatele sale opere pe care le-a lăsat sunt în mare parte expuse în propria lui casă, pe care Statul român, devenind legatarul pictorului, a transformat-o în muzeul Aman; a pictat portrete, scene istorice comandate de către Stat, scene de „genre", țărănești, colțuri de țară, grupuri în parcuri sau grădini, opere fără mare personalitate în factură, de un colorit în care, cu toată acea asprime în execuție, influența lui Delacroix și a lui Thomas Couture se simte la fiecare clipă, sincere însă și mai ales vioaie. Portretele, de o execuție în general rece și minuțioasă, mărturisesc cu toate acestea un sentiment just al fizionomiei individului și un gust real în rînduirea accesoriilor.

Câteva din marile compoziții ale lui Aman, foarte îngrijite, pictate cu o nesfîrșită conștiinciozitate și exactitate, reproduc credincios unele scene din istoria contemporană, așa de pildă, aceea a ședinței istorice când a fost proclamată Unirea Principatelor, în 1861; personagiile cari intră în compoziția acestor tablouri sunt portrete exact pictate; aceste opere prezintă, din acest punct de vedere, o valoare documentară foarte mare.

Aman n'a fost un mare pictor; n'a fost chiar totdeauna un bun pictor; a fost însă un artist convins, avînd un respect absolut față de arta lui, și influența sa asupra destinelor școalei plastice românești a fost considerabilă, din însăși pricina acestei seriozități ce-o aducea în îndeplinirea misiunei sale. Și într'adevăr tot el a fost acela care, între anii 1860 și 1864, a fondat în București Școala de Arte Frumoase și a inaugurat, încă dela început, o tradiție de relații urmate și azi între noua instituție și Școala de Arte Frumoase din Paris. Primul bursier trimis la Paris de către Școala lui Aman ca să studieze pictura a fost domnul Mirea, care s'a consacrat mai tîrziu aproape numai picturei de portrete și care conduce în momentul de față la București școala, astăzi înfloritoare, pe care o inaugura cîndva ca elev.

Aman ne-a lăsat un oarecare număr de aqua-forte. Cea mai mare parte din ele dovedesc o mare siguranță în desemn și netăgăduite calități de portretist cari se manifestă aci într'un fel mai puternic poate decît în pictura lui; unele portrete gravate de către el cu o trăsătură hotărîtă, ușoară și adesea spirituală, sunt excelente opere care îl așează pe autorul lor în rîndul celor buni aqua-fortiști ai epocei sale.

In fond, Aman a fost mai cu seamă un elev constiincios al școalei franceze, ale cărei învățături le urmă și după întoarcerea lui în România; n'a putut niciodată să se desbere de o oarecare lature „imagistă", care, la el, pare mai ales legată poate de o lipsă de cultură generală; arta lui e lipsită de spontaneitate și în orice caz n'aduce nicio notă specific românească, nici măcar în sentimentul de interpretare, dacă nu în alegerea subiectelor.

Publicul românesc, atît de simțitor față de poezia populară și de farmecul ei particular care se desprinde din pământul țării sale, a simțit și a recunoscut, dimpotrivă, în Grigorescu pe poetul care a știut să cânte sufletul românesc și să exprime, frumuseța subtilă a peisagiului românesc în ceea ce are el mai pătrunzător, mai adânc, mai intim. Ca să-l judeci pe Grigorescu, care a fost dotat de altfel cu cele mai fine și mai delicate calități de colorist, ca să înțelegi admirația entusiastă de care se bucura în România nu trebue să se uite niciodată punctul de vedere pe care l-am enunțat și care, uneori, le scapă puțin criticilor francezi chemați să-l judece pe acest maestru.

Grigorescu și Andreescu!

Două nume pe cari istoria picturei în România nu le va despărți niciodată! Și unul și altul s'au simțit irezistibil atrași către pictura de peisaj. Dotați cu o vie sensibiltate de coloriști, se întîlniră amîndoi la Barbizon, unde trăiră ani de zile în contact cu maeștrii cari exercitaseră asupra lor o atracție fascinatoare.

Grigorescu s'a născut în 1838 dintr'o familie săracă de la țară; a debutat pictînd icoane. La douăzeci de ani, cu desăvârșire lipsit de o altă educație picturicească decât aceea pe care o dobândise din contemplarea operelor religioase ale vechilor „zugravi" de biserici, el se închise vreme de trei ani în singurătatea mănăstirei Agapia, a cărei capelă o decoră, punînd în munca aceasta ardoarea și crezul artistic care, altădată, îi însuflețise pe vechii maeștri ai picturei religioase în Italia. Retragerea aceasta voluntară a tânărului artist în umbra unei mânăstiri, în izolarea dealurilor împădurite ale Moldovei îi adânciră calitățile sale excepționale de observație și de sensibilitate.

A trăit în bucuria așa de gravă a creației spontanee. Acest adolescent neexperimentat, în lumea res-

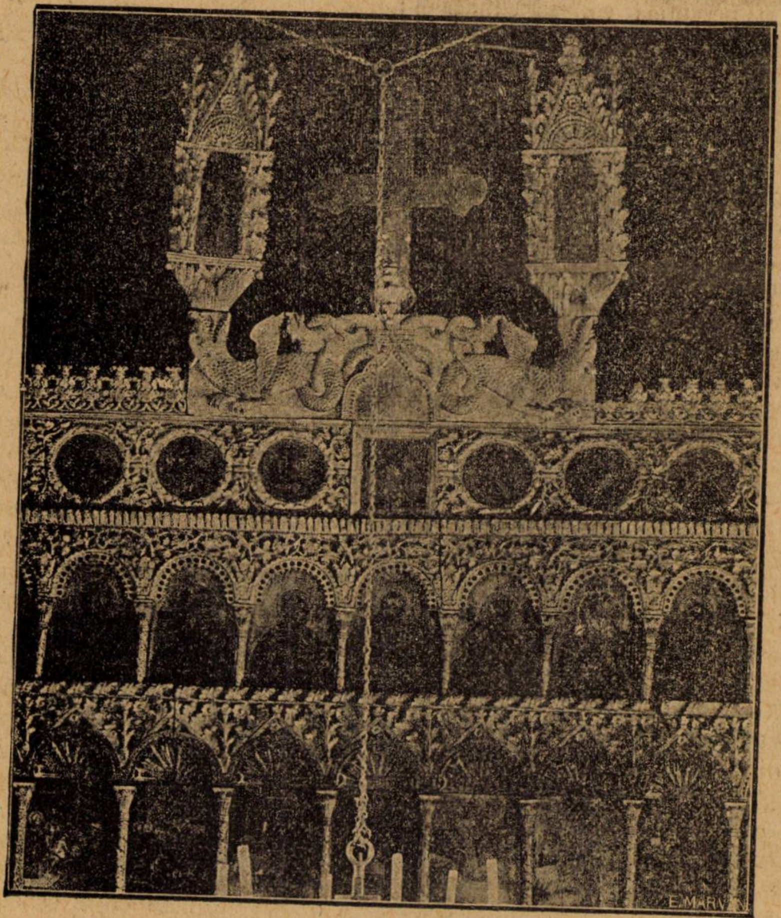

Paraclisul din Măgureni. Tîmpla: partea superioară.

trînsă a mînăstirei sale, a renovat picutra bisericească, a impregnat de duioșie omenească figurile sfinților și ale sfintelor, a înlocuit rigidele figurații ale tradiției bizantine cu ființă de suferință și simțimînt, după modele luate dintre țăranii și oamenii simpli în mijlocul cărora trăia, fără ca vreodată, în compozițiile sale nimic teatral sau lumesc să vie să turbure seninătatea simțămîntului care-l inspira. Cu un desemn foarte hotărît și mlădios aceste picturi dela Agapia emoționează prin umanitatea lor profundă; ele ar fi marcat o dată în evoluția picturii religioase, dacă pictorul ar fi stărut pe acest drum; așa cum sunt, stabilesc o interesantă trăsătură de unire, în persoana lui Grigorescu, între arta vechilor zugravi, cari au decorat bisericile din România și școala peisagiștilor noștri moderni, al căror maestru necontestat a fost Grigorescu.

Mihail Kogălniceanu, unul dintre oamenii politici cari au contribuit cel mai mult la formarea României noi, a făcut cunoștință cu Grigorescu la mînăstirea Agapia; izbit de darurile excepționale ale acestui tânăr artist, îi procură mijloacele să plece în Franța.

La douăzeci și trei de ani Grigorescu a sosit la Paris. După o trecere scurtă de tot prin Școala de Arte Frumoase, însetat de aer, irezistibil, mînat de pasiunea peisagiului și de nevoia de a lua contact natura, nevoie pe care o desfășurase în el viața dusă în singurătățile de la Agapia, curând-curând a părăsit atelierele școalei ca să evadeze în spre pădurea de la Fontainebleau unde, dela 1861 până la 1867, a trăit în intimitatea lui F. Millet, Th. Rousseau, Corot, Diaz și Ch. Jacque. Viața pământului! Sentimentul acesta atât de profund și atât de puternic care isvorăște cu strășnicie din frunzișuri de pădure, din cîmpuri în floare, din ape tăcute, din ogoare mănoase și din țarini inundate de lumină, tot acest panteism al naturii cari a impregnat admirabila pleiadă de peizagiști de la Barbizon, îi convenia de minune firii lui Grigorescu, și în special firii lui de român poet, cultul puternic simțit al lucrurilor apropiate de pământ fiind totdeauna legate de sensibilitatea poetică a poporului român.

In contact cu acești maeștri, în mijlocul vieții libere de câmp și de pădure, sufletul lui Grigorescu s'a deschis în largul lui; din această epocă avem dela el o sumedenie de studii și tablouri, încântătoare sau îndrăsnețe, luminișuri, margini de pădure, pășuni înflorite, maluri de ale Senei, pictate liber și întotdeauna cu un foarte subtil simțământ al valorilor colorate; în aceasta se constată impede influențe cari au avut înrâurire asupra lui și cari în unele momente l'au dominat; rînd pe rînd. Amintirile lui Corot și a lui Diaz apărea în pînzele sale dar, în mijlocul acțiunei dominatoare a acestor doi maeștri, Grigorescu rămâne el însuși prin caracterul special al luminozității și bogăției sale. Pășunele semănate cu flori sau arse de soare iau la el o cădură și moleșală de covor oriental, amestecate cu un nu știu ce vesel, aerian și fraged totdeodată.. Dar în curând îl cuprinse nostalgia de pământul natal; „dacă ați ști ce frumoasă e țara mea!“ le spunea el prietenilor care voiau să-l rețină. După câțiva ani petrecuți în Franța, Grigorescu s'a întors în România. Aci dădu el ce-a avut mai bun în sine; trăind retras, solitar, în afară de coterii, o viață simplă și gravă, închinată cu desăvârșire cultului artei sale, vreme de patruzeci de ani, până în ultima zi a vieții, artistul nostru s'a dedat bucuriei de a picta.

Grigorescu a știut să exprime cu o rară fericire fizionomia peisajului român: aspectele cele mai felurite, motivele cele mai nuanțat și cele mai fugitive, pe cari i le oferea ochiului său pămîntul natal au fost notate cu dragoste, cu duioșie, cu hotărîre: intimitatea rîzătoare și dulce a văilor însorite dintre colinele noastre, splendoarea colorată a toamnelor, pătrunzătoarea poezie a întinselor cîmpii mlăștinoase, albeața fluturătoare a drumurilor prăfuite pe cari, sub soarele de vară, care cu boi merg în pas egal, ca robiți unei munci seculare, bâlciuri țărănești forfotînd de vite și de oameni, boi la arat, colțuri de sate cu colibele rustice pierdute în stepă, margini de păduri în apus de soare, grupuri de nuci întinzîndu-și crengile înfrunzite pe coaste de dealuri ierboase, ciobani tineri la munte, fete sprintene de la țară, cu linii svelte, cu mișcări mlădioase, cu siluetă elegantă, bătrîne torcînd lîna răsucită în jurul fusului strămoșesc, toată gingășia și toată drăgălășenia ascunsă care se desprind din lucrurile și ființele legate de pămînt toate, acestea Grigorescu le-a pictat, a știut să le cânte pe pânză în armonii ușoare, colorate și luminoase, evocatoare și suggestive, niciodată aspre; impresionismul său, foarte deosebit, e născut din cel al lui Diaz, transpus însă în tonalitățile proprii ale peisajului românesc, în care atmosfera care învăluie obiectele se deosebește adînc de atmosfera mai estompată și mai puțin vibrantă a regiunei Parisului.

Grigorescu n'a fost deloc un portretist în accepția stabilită a cuvântului, cu toate că a posedat un simț foarte sigur și foarte viguros al fizionomiei individuale, dovadă acel portret, direct și puternic, al acelui „garde-champêtre“ dela Barbizon, care înainte de războiu mai putea fi admirat în pînacoteca din București; i-a mai plăcut adesea să picteze, după femei tinere, schițe de un modelat catifelat și ales, de un farmec plastic totdeodată discret și captivant. Silueta feminină ocupa de altfel în opera lui un loc considerabil; expoziția noastră cuprinde o întreagă serie de frumoase desemnuri în două creioane, adevărate desmnuri de pictor, în cari negrul profund se unește armonios cu gama subtilă de cenușiu și care, mai bine decît orice descriere, vor spune pînă la ce punct a știut să desprindă grația plină de cântec a liniilor și armonia mișcătoare a atitudinilor modelelor lui, mai întotdeauna alese printre țărănciele de la munte.

Grigorescu a mai fost un admirabil pictor de flori: gama argintată și aurită a celor dintîi înfloriri i-a sedus ochiul. A pictat adesea, cu un simț deosebit de gingaș al vieții primăvăratice, ramuri de măr sau de cireș, împrăștiind în jurul lor zăpada trandafirie a petalelor.

Acesta a fost pictorul Grigorescu. A murit în 1907. Retras în modestul său atelier din Câmpina, a continuat să picteze pînă la sfîrșit, deși își pierduse aproape cu desăvârșire vederea, infirmitate d ecare se resimțiră crud ultimele sale producțiuni. A fost o ființă admirabilă plină de bunătate și de candoare, „un erou al sufletului românesc“, așa cum l-a definit Al. Vlahuță în frumosul volum, atât de bine documentat, pe care îl consacră maestrului român.

Din nefericire, și ținem să stăruim asupra acestui punct, cele câteva pânze de ale lui Grigorescu pe care le cuprinde expoziția noastră, sunt departe de a fi cele mai bune pe care le-a pictat; ele nu dau decît o idee foarte incompletă și inexactă de ceea ce a fost acest mare artist. Mulți colecționari, museele Statului înseși, au crezut că fac bine, în vremea ultimului războiu, când vrăjmașul înainta pepământul nostru, să asigure păstrarea celor mai bune tablouri ale lor punându-le în depozit la Moscova; și acolo au rămas de atunci. Avem prea puțină nădejde să le mai vedem vreodată. Multe alte opere de ale lui Grigorescu, și din cele mai însemnate, se găsesc în România, în posesia câtorva mari colecționari, dintre cari cea mai mare parte au refuzat să se despartă de ele cu prilejul expoziției din Paris. Aceste felurite împrejurări au făcut să nu putem prezenta azi publicului parisian de cât o reunire de tablouri a căror sărăcie relativă nu îngăduie de loc să se reconstituiască fizionomia așa de personală a aceluia pe care noi stăruim să-l considerăm ca cel mai mare pictor național al nostru.

Andreescu, din opera căruia expoziția actuală cuprinde câteva pânze caracteristice, a fost contemporanul, tovarășul și prietenul lui Grigorescu. A început ca profesor de desemn la un liceu dintr'un mic oraș de provincie din România; primele sale încercări de pictură, de un meșteșug laborios și de o materie încă foarte slabă, dovedesc însă un nobil e și cinstit temperament de artist; el știa să aleagă motivul compozițiilor sale și să desprindă expresia caracteristică a liniilor dintr'un peisaj.

In curînd, înfrigurarea să picteze puse stăpânire întreagă pe el și îl sili să evadeze din mediul mediocru în care își înăbușia talentul; a fost prins și el de mișcarea irezistibilă care mâna spre Franța pe tinerii români din vremea lui; alături de Grigorescu, lucrează câtăva vreme în atmosfera roditoare a școalei de la Barbizon. Diaz și Théodore Rousseau exercită asupra lui influența cea mai hotărâtoare. In contact cu ei, darurile lui firești se desvolară repede și el nu întîrzie să dea dovadă unui puternic și original temperament de pictor de „pleiun air“, avînd simțul sintetic al volumelor, al planurilor și al masselor; „tușa“ lui grasă și armonioasă, tonalitățile sobre și calde ale coloritului său, materia bogată și susținută a paletei sale îl rânduesc printe artiștii de rassă și opera lui, hotărît, ar fi lăsat urme adînci în școala plastică românească, dacă nu l'ar fi răpus o moarte timpurie.

Micul tablou expus la Jeu de Paume, și care reprezintă cosmegele unui cătun nenorocit împrăștiate pe marginile unui drum larg și prăfuit, sub un cer jos și pierdut spune îndeajuns până la ce punct acest pictor, atita vreme nesocotit poseda sentimentul intim al caracterelor, al valorilor armonioase și al marei poezii a spațiului. Andreescu, cu desăvârșire uitat, înecat în reputația mereu crescândă a lui Grigorescu, a fost, ca să zic așa, regăsit de prea puțină vreme și s'a început să i se dea dreptate talentului său, pe care n'a avut timpul să ni-l dea întoată măsura lui.

Colecționarii îi caută astăzi operile și domnul Cioflec a publicat asupra lui o lucrare importantă pe care o recomandăm celor ce se interesează de fizionomia acestui nobil pictor.

Grigorescu se găsise așezat la confluența școalei romantice cu școala modernă; el aparține generațieide poeți și de artiști cari au desvăluit sufletul românesc și l-au slăvit în operele lor. Să nu uităm aceasta cînd e vorba să-l judecăm pe acest maestru. Impresionismul său delicat excela în evocarea sentimentului ascuns din lucruri, mai mult decît să ne definească realitatea lor formală. Inaintînd în virstă un oarecare romantism mistic s'a desvoltat în el și l-a dus să „idealizeze“ unele din personagiile lui preferate; să le dea un tip conventional care a ajuns la sfîrșit să se apropie de o „imagerie“ sentimentală; pastorii lui egendari, țărancele lui gingașe ale căror siluete le-a supțiat și le-a lungit peste măsură, l-au dus la un fel de nationalism literar care n'a fost totdeauna de prea bună calitate și care a slăbit grozav calitatea artei lui. Ochul lui îmbătrînit n'a mai putut să prindă valorile, alburile lui n'au mai fost armonioase și au căpătat un ton uniform cretos care strică ultimele lui picturi.

Cu Luchian, care a pictat și el

peisajul câmpenesc al ţării sale, pădurile, cîmpurî înflorite, apele şi casele rustice, se dechide o fază nouă pentru pictura romănească, căreia îi însuflă un accent vîguros necesar. Artist puternic îndrăgostit de arta lui, suflet vibrant ş pasionat într'un corp plin de suferinţe, copleşit de boala care l-a ucis de tânăr şi luptând totuşî pînă la capăt fără o clipă de codire, Luchîan întrunia în el darurile excepţionale de colorist şi desmnator ; massele construite sintetic, modelate, plîne de savoare, dau picturii lui un caracter de solidîtate şi de uşurinţă totdeodată. Acest sîmţ plastic aşa de remarcabil se uneşte la dînsul cu calităţi de colorist excepţional de puternice ; materia pastei luî e preţioasă şi ajunge adeseorî pînă la transparenţa şi căldura unor emaîle translucîde ; alburile lui de fîldeş sau lăptoase, verdele lui mat nuanţat la infinît, care cită pe pînză, albastrurile lui cenuşii, o întreagă polîfonie subtilă şi logîc scrisă în care ţîşnesc icî-colo cîteva accente vîguroase, dau pînzelor luî o putere şi o blîndeţă captîvantă. E pictor în toată acceptia cuvîntului ; fie că pictează florî, fie că modelează un portret orî valuri de teren, fie că evocă întîmitatea melancolică a vechilor ziduri patinate de vremurî ori farmecul tăcut al uneî case străvechi cu treptele năpădîte de iarbă, mereu aceeaş justeţă de accent, aceeaş siguranţă a modelajului, aceeaş solidîtate a materieî.

Dragostei de tonurî frumoase puse cu „tuşă“ francă energîcă şi dîn plin fisonomîa morală a mosurii şî al echilîbrului. Avem dela dînsul portrete frumoase în care solidîtatea linîilor lasă să străbată din plîn fisionomîa momrală o modeluluî. Studiîle luî de flori sunt din cele mai frumoase. A pictat aquarele delicate şî în numeroasele luî peisaje desenate în două creîoane se găsesc calităţile de coloare şi de întîmîtate emoţionantă care-î caracteriză pictura.

Monografia frumoasă pe care a scos-o domnul Cîoflec asupra lui Luchîan va da putinţă cititorului să întrevadă întinderea şi diversitatea operei acestuî pictor pe care o moarte prea timpurie l-a răpit artei româneştî.

Şî iată-ne ajunşî la capătul acestei schîte istorîce la care nu maî avem de adăogat decît cîteva observatii scurte asupra tendinţelor de astăzi ale picturei din Romănia. Sînt abia treîzeci de ani, de atunci şi numărul artiştilor carî constituîau şcoala romămnească se reducea la cîţiva ; asistăm astăzî la desvoltarea unei arte care răspunde aşa de bine simţuluî înăscut de culoare şî de decoraţie, aflat la poporul romănesc. Dar, pentru ca acest gust fîresc să ia fiinţă şi să dea naştere unei mişcărî artistice de oarecare însemnătate, era necesar ca viaţa socială în România să se constitue în toată complexitatea eî de azi ; aceasta a fost opera renaşterei naţionale.

Biserica Şcheilor Braşovului. – Ferecături de Evanghelii.

E înteresant să constatăm pînă la ce punct s'a răspîndit gustul de pictură în publîcul romănesc în foarte puţini ani ; dacă vom judeca după numărul mereu în creştere de colecţii, expoziţii particulare, saloane anuale, publicaţii de artă, monografîi de pictori luxos editate, sîgur că ne găsim în faţa uneî manifestatiî noî, bogate, foarte tînereşti şi foarte însufleţite a vieţiî artistice în România ; din clîpa aceea şcoala asta abia născută dă la îveală o foarte mare diversitate de tendinţe; ea mărturiseşte de asemenea oarecare calităţî propriî eî şi care o deosebesc de mişcările a sămănătore care se observă la naţiile vecine.

Pictorul român înainte de toate este un colorist; îi plac nuanţele fîne şi eleganţa formelor; îi place să puie pe pînză înfăţişarea fiinţelor sau a peisagiilor pe care le vede în preajma luî ; are prea puţină înclînare spre simbol orî spre formule alegorice . îi sunt dragi ideile limpezi ; e un realist. Ca îsuşî poporul român e peisagist şi fizonomist înainte de toate ; peisajul, pîctura de flori, portretul constituesc materia preferată a arteî lui ; contra artiştilor poloni sau ungurî, se simte prea puţin atras spre marî compoziţiî istorice orî vaste subîecte legendare, pe care istoria naţională ar putea totuşî să i le dea dîn belşug ; pitorescul familiar îi convîne mai de grabă. Poate că la această îndepărtare de „marea pictură“ contribue şi lipsa uneî tradiţi scolastice.

Anume curente moderne n'au avut nici o înfuentă asupra pictorilor noştrî. Dacă impresionîsmul lui Grigorescu care a fost acela al maî anitu pictorî din şcoala dela Barmultor pictori din şcoala dela Barnîca curentă a multor artişti de-aî noştrî, imprestonismul lui Claude Monet n'a avut aproape nîci o înfluenţă asupra şcolii româneştî. Nu avem nici un reprezentant a lui, şî aceasta e un lucru destul de greu de explicat, Dînpotrivă observăm la tinerii noştri pictorî un curent din ce în ce mai accentuat care-î duce spre estetica nouă a picturei europene şi mai cu seamă a picturei franceze: exprimarea mai sintetică a obiectelor prin simplificarea liniilor; o definire mai severă a caracterului fiecăruia printr'un desemn mai riguros geometric, care reduce corpurile la esenţialul formei lor ; părăsirea tot mai accentuată a sentimentului impresionist' întrebuinţarea tonalităţilor simplificate alături de analiza adîncită şi rafinată a valorilor. Acest curent de artă modernă de o înaltă probitate şi care năzuieşte să dea naştere unui stil nou în pictură, se impune în ochii pictorilor români cu tot mai multă autoritate; dar toate acestea fără manifestări exagerate, ci cu un simţ foarte fin, foarte măsurat al necesităţilor artei.

Intr'adevăr este curios că cubismul propriu-zis n'a avut în şcoala bucureşteană decît un ecou extrem de slab şi că anarhismul violent care a răsturnat concepţiile estetice din aproape toate şcolile europene, vreme de cîţiva ani, nu s'a lipit de loc de spiritul pictorilor noştri. Să fie lipsă de fantezie ori lipsă de pasiune? Să fie lipsă de vlagă ori provincialism? Nu cred; după părerea mea aceasta s'ar putea lămuri cel puţin în parte prin aceea că, nefiind cazuri să reacţioneze împotriva tradiţiilor de şcoală de-oparte şi contra unui impresionism tiranic de altă-parte, necesitatea acestei mişcări anarhice a fost mai puţin simţită în România de cît în alte părţi.

Şi pe urmă anarhismul acesta, de obîrşie curat slavă, mai degrabă importat în Franţa decît izvorît în ea, e prea puţin conform spiritului raţionalist al poporului românesc.

Organizatorii expoziţiei acesteia sau silit să adune în sala rezervată pictorilor în viaţă operele artiştilor celor mai reprezentativi din diferitele curente care există în România: poate că n'au reuşit în totul, unii pictori de valoare nici nu sunt reprezentaţii; alţi sunt departe să fie reprezentaţi prin lucrările lor cele mai reuşite şi cele mai caracteristce.

Dar aşa cum este adunarea aceasta de pînze va fi deajuns să dea putinţa să se vadă că în România e pe cale să se săvîrşească o sforţare spontanee plină de viaţă şi foarte variată în manifestările ei, sforţare abia bănuită dincolo de graniţi şi pe care inimoasa şi frăţeasca osptalitate ce ne-au acordat-o prietenii noştri din Franţa ne îngăduie s'o dăm astăzi în vileag.

Presa Franceză

despre expoziţia noastră la Paris

D. Doumergue la Expoziţia de artă rmânească

Preşedintele Republicei, însoţit de d Jules Michel secretar general dl Prezidenţei, a inaugurat azi dimineaţă Expozitia de artă română organizată la Tuileries în anexa Muzeului din Luxemburg.

D. Doumergue a fost primit de d. Diamandy, ministrul României de membrii comitetului romîn şi de d. Paul Léon, directorul Artelor Frumoase.

(*Journal des Débats* din 26 Maiu 1925).

Arta românească veche şi modernă

Mîne după amiază va avea loc în sala „Jeu de Paume“ inaugurarea oficială a expoziţiei de artă românească veche şi modernă.

La această inaugurare vor lua parte ministrul Instrucţiunii Publice, directorul Artelor Frumoase şi ministrul României la Paris.

Expoziţia aceasta, organizată de Muzeul Luxemburgului şi de directorul lui, d. André Dézarrois, de un comitet francez de o parte, şi de altă parte de un comitet romîn în fruntea căruia se află d. doctor I. Cantacuzino, profesor la Universitatea din Bucureşti, este cea mai frumoasă expoziţie care a fost prezentată pînă acum la Paris. Ea va fi deschisă publicului pînă în Iulie.

(*L'oeuvre* din 24 Maiu 1925).

Arta românească veche şi modernă

După Olandezi, Belgieni şi Elveţieni, iată-i pe Români la muzeul „Jeu de Paume“. Léonce Bénédite, care i-a invitat în numele Franciei, nu mai e aici spre a-i primi, dar nici-un prieten al picturii care va trece pragul frumoasei expoziţii nu va putea să nu evoce memoria aceluia care a fost la Paris cel mai devotat propagandist al „şcoalelor străine“ şi cel mai primitor dintre toţi directorii de muzee.

Colegii săi romîni au răspuns la chemarea lui cu o grabă care ne a mişcat. Nu au şovăit să aducă din ţările lor opere de o valoare considerabilă şi al căror transport a fost foarte greu: un iconostas complet, fragmente de picturi murale, argintării preţioase. D-l profesor Ioan Cantacuzino ni aminteşte că, „în afară de colecţionarii însişi muzeele statului au găsit cu cale să asigure, în timpul războiului, cele mai bune tablouri, ducîndu-le la Moscova, unde sunt şi... azi“. Cu toate acestea, şi mu'ţumită concursului unui eminent arheolog ca d. Drăghiceanu, al unui pictor celebru ca d. Stoenescu, al unui critic subtil şi erudit ca d. Henri Focillon, Romînii au putut să ne ofere o imagine vie şi fidelă a artei lor, expresia istoriei şi civilizaţiei lor.

Imaginea aceasta este triplă. Există intr'adevăr la Jeu de Paume trei expoziţii. Arta veche a României, aceia a frescelor, a icoanelor şi a velinţelor. Arta modernă, care se revelează cam pe la 1850, se desvoltă sub influenţa franceză. In sfîrşit arta populară, care dovedeşte nu numai virtuţile etnice ale creatorilor şi urmaşilor ei, ci şi poezia curată şi delicată ce pare caracteristică dominantă a marilor opere expuse.

Sala broderiilor religioase cuprinde adevărate minuni care încîntă ochiul. Efigiile Doamnei Maria de Mangop, a lui Ieremia Movilă şi a Doamnei Tudosca sunt tot ce poate fi mai frumos.

Nu trebue să uităm de asemeni pe cei trei mari precursori ai şcoalei romîne contimporane, Aman, Grigorescu şi Andreiescu.

Printre pictorii cari trăiesc se disting domnii Stoenescu, Popescu, Steriadi şi cei „tineri“, domnii Iser şi Ghiaţă.

De abia am putut să ne reculegem cîteva clipe înaintea iconostasului. Sanctuarul acesta frumos trebuie văzut. Arta românească e la înălţime şi trebuie onorată.

Paul Fierens

(*Journal des Débats* din 26 Mai 1925).

Arta românească la Tuileries

După Belgieni, Olandezi şi Elveţieni cari, dela 1922 ne-au arătat pe rînd capodoperele vechi şi moderne ale artei lor naţionale, iată România.

Din capul locului trebuia să spunem că nicio comparaţie nu e posibilă între manifestările acelea trecute şi acelea din prezent. Te afli ca într'un vis în faţa unor seniori drapaţi înbrocart ducînd nişte Doamne împodobite cu bijuterii fine, purtînd în cap văluri diafane şi ale căror picioare încălţate cu sandale lunecă pe covoare bronzate de soare.

Toată arta aceasta anonimă şi veche, frescele acestea de un stil sever, icoanele acestea primitive acoperite adesea cu argint şi care nu lasă să se vadă decît faţa, covoarele acestea brodate cu fire de aur şi argint, catifelele acestea bogate şi iconostasul impunător, toate acestea ne îngăduie să facem cunoştinţă cu prietenosul suflet românesc, amestec straniu de civilizaţie latină şi şi de virtuţi slave, pe care nici războiul, nici năvălirile duşmane n'au putut să-l schimbe, sufletul acesta românesc care palpită atît de aproape de sufletul nostru.

Observăm minunatele tablouri ale lui Grigorescu, Teodorescu, Sion, Iser şi Popescu şi sculpturile lui Mirea şi Severin.

Scoarţe româneşti de toată frumuseţa şi o expoziţie de ceramică rustică completează colecţiunile acestea, care vor rămînea deschise publicului pînă la sfîrşitul lui Iulie.

Vanderpyl

(Le Petit Parisien din 28 Mai 1925).

Arta românească veche şi modernă

Expoziţia de artă românească veche şi modernă, inaugurată astăzi la Jeu de Paume, este a patra din aceste manifestaţiuni de artă străină, aşa de instructive, al căror program îl întocmise îndată după războiu regretatul Léonce Bénédite şi care ne fac să intrăm aşa de adînc în caracterul şi în sufletul raselor. Ea va fi pentru cea mai mare parte din Francezi o revelaţie şi nu ştim cum să mulţumim mai bine eruditilor romîni şi francezi, d-nii George Balş, Drăghiceanu, Henri Focillon, Stoenescu şi André Dézarrois cari ne-au oferit această mulţumire sufletească.

Originalitatea sa consistă cu deosebire în aceia că artele plastice nu domină în chip exclusiv. Arta decorativă sub formele ei cele mai rafinate figurează aci pe picior de egalitate cu pictura, sculptura şi desemnul. Originile din nenorocire lipsesc şi arta împodobirii pe care Roma şt Bizanţul iând pe rând au implîntat-o pe malurile Dunării, unde se semnală, în primele veacuri ale erei noastre, prin creaţiuni de o somptuozitate totdeodată aşa de sălbatecă şi aşa de nouă, nu aruncă aici decît o strălucire relativă. Giuvaericalele, colanurile care ne-au fost procurate de mormintele barbare au ieşit de mult din ţară şi nici colecţiile publice nici cele private nu le cuprind. In comparaţie cu aceste comori dispărute paftalele, inelele şi brăţările ce ni se arată n'au decît un interes foarte secundar. De altfel nu sunt de o antichitate mai înapoiată ca porţile în lemn sculptat dela biserica din Cotroceni, al căror stil este încă întreg roman, sau ca patrafirul ale cărui broderii de aur, de caracter bizantin totuşi, amestecă în motivele lor de o ornamentaţie aşa de ciudată amintiri de artă chinezească. Intr'un cuvînt, arta veche în această expoziţie nu se urcă mai sus de secolul al XVI-lea, dar cu începere dela această dată ea e de o incomparabilă bogăţie.

Destinaţia ei este înainte de toate numai şi numai religioasă. Bisericile fac să lucreze pentru ele numai şi pe pictorul care decorează în frescă zidurile lor cu icoane sau portrete de ctitori şi pe giuvaergiul care lucrează în ciocan plăcile de argint suflat cu care se îmbracă evangheliile, icoanele sau iconostasele şi pe lemnarul care sculptează dintr'o bucată ciubucele şi mobilierul bisericesc şi pe meşteşugarul care desemnează cu fir de mătasă sau de metal scene din Evanghelie pe stofele *epigonatelor, epitaf urilor şi patrahirelor* portrete de personagii ilustre pe mătasă sau pe catifeaua coperemintelor de morminte. De aici vin acele admirabile bucăţi luate din mănăstirea dela Curtea-de-Argeş pe care le-a creat pictorul Dobro-

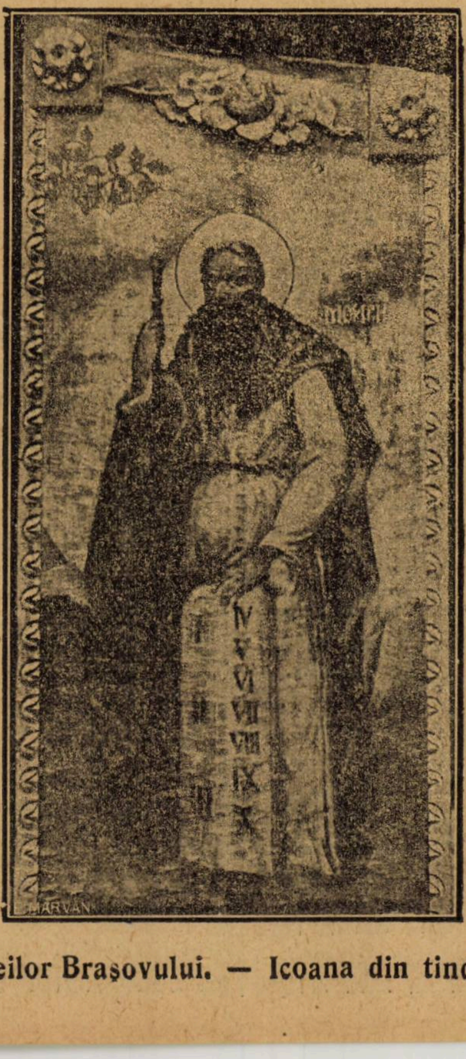

Biserica Şcheilor Braşovului. — Icoana din tinda mică.

mir între 1512 şi 1524, acele chipuri maiestoase al lui Hristos, al lui Ioan Botezătorul, al arhanghelului Mihail, ale pioşilor fundatori ai bisericii, icoane zugrăvite cari, cu toate că reproduc tipurile şi formulele imutabile ale artei religioase bizantine, le împrumută totuşi o mlădiere necunoscută fresciştilor vechilor biserici ruseşti. De aici vin *flabellele*, potirele, raclele cu sfintele moaşte, crucile, cadelniţele lucrate cu un gust remarcabil cu toată mulţimea amănuntelor. De aci vin în sfârşit acele extraordinare efigii al Doamnei Maria din Mangop, soţia lui Ştefan cel-Mare, sau a lui Ieremia Movilă, una brodată pe matasă într'un stil cu totul gotic, alta lucrată în felul covorului într'un stil cu totul oriental, amîndouă de neuitat.

La arta aceasta de înaltă distincţie se opun forme de artă cu desăvîrşire rustice, olărie în coloraţiuni surde, albastru şi alb, şi în nuanţă discretă, în cari se cetesc influenţe asiatice şi mediterane, dar topite în sensibilitatea românească şi disciplinate de ea; broderii de lână cu decor geometric şi cu motive de natură stilizate, a căror coloare este tot aşa de vie pe cît este de sobră aceia a ceramicelor; covoare de părete şi de parchet cu armonii severe şi sumbre sau cu note râzătoare şi curate, după regiunea de unde vin. Moderne sau vechi, toate bucăţile acestea sint lucrate în acelaş spirit şi după aceiaşi formulă. Prezentul urmează cu respect urmele trecutului şi-l continuă cu naivitate. Fericită ţară unde singele, ferit de orice aport străin, ramine mereu generos şi mindru, unde caracterul personal al rasei pe care nevoia de a se apăra împotriva stăpinirii musulmane şi perioadele de lupte nesfîrşite pe care a trebuit să le străbată ca să-şi recîştige independenţa l-au făurit dintr'un metal excepţional de resistent, care se afirmă pururea asemenea lui însuş!

Astfel sînt aspectele artei vechi la expoziţia de artă românească Arta modernă este bogat representată şi ea, de marii artişti — Amanii, Andreeştii, Grigoreştii, Luchenii, — cari au reacţionat în al XIX-lea secol împotriva formulelor austriece sau levantine şi cari au restaurat, sub influenţa şcoalei franceze, o şcoală de pictură naţională. Sînt aci cîteva bucăţi alese în care se descopere o sensibilitate dătătoare de fiori, pe care daruri rare de pictor şi o tehnică minunată au susţinut-o. Vin la rînd artiştii în viaţă, tot atît de variaţi ca temperament, pe cît de bogaţi ca număr şi al căror talent se manifestă în toate sensurile, în peisaj, în portret, în floare, în natură moartă, cu o autoritate mereu crescîndă. Vom intîlni în această secţiune multe nume care s'au găsit de mai multe ori sub condeiul mieu, Elena Popea, Iser, Stoenescu. Saloanele noastre, la care ei participă activ, ni i-au făcut de mult familiari şi cetitorii noştrii n'au uitat de sigur efigia lui Jean-Paul Laurens pe care Stoenescu a înfăptuit-o şi care ţine aşa de impunător loc în sala *des Artistes français*.

Şcoala de sculptură, de şi cuprinzînd frumoase talente, nu s'a desvoltat încă cu aceiaş vioiciune şi cu aceiaşi diversitate ca pictura. De altfel nici nu e represintată decît prin cîteva bucăţi de studii sau portrete, printre cari *Pietà* şi *Tête d'enfant* de d-ra Cosăceanu se disting cu deosebire.

Thiébault Sisson

(Le Temps)

Arta românească
la sala Jeu de Paume

E o mare și frumoasă surpriză aceia pe care ne-au făcut-o amcii noștri Români și aceia din compatrioţii noștri cari au întreţinut în deosebi contactul cu gândirea și arta acestei naţiuni.

Să mărturisim că, în afară de acei cari au călătorit acolo pentru studii, puţini dintre noi cunoșteam și bănuiam însemnătatea comorilor vechi și interesul sforţărilor moderne ce ne sunt desvăluite astăzi. Francezii călătoresc puţin și marile opere de artă ale trecutului nu călătoresc decât de la o vreme în coace, destul de recentă. Artiștii moderni români nu figurează decât cu discreţie în Saloanele noastre. Iată cele două principale motive ale neștiinţei noastre și s'o binecuvântăm pentru că plăcerea de artă se îndoește cu plăcerea uimirii.

Au trebuit unele împrejurări fericite și unele iniţiative luminate pentru ca evenimentul să se producă. D. Henri Focillon, care a prezidat în chip așa de inteligent la destinele muzeului din Lyon, nu putea să inaugureze mai bine întoarcerea-i la Paris ca profesor la Universitate decît provocând o manifestaţie ale cării elemente fusese în stare să le studieze și să le admire pe loc. El a găsit în regretatul Léonce Bénédite un colaborator entusiast și activ ca întotdeauna. Cît despre eruditii și înalţii funcţionari români, se va vedea chiar prin exposiţia lor cu ce tragere de inimă și-au priceput sarcina și se va ghici ce formidabile greutăţi au avut de învins spre cea mai mare glorie artistică a ţarii lor.

Această glorie va fi de aci înainte câștigată și nu va mai ţinea socoteală de legenda destul de despreţuitoare pe care o întreţineau vecinii și rivalii. Ne cutremurăm în acelaşi timp la gândul că aceia ce rămâne din această moștenire de secole ar fi putut să sufere o altă distrugere decît aceia prea înceată a vrîstelor.

Exposiţia dela Jeu de Paume, care va dura pînă la 1 August, cuprinde vre-o zece divisiuni foarte destinate. Cu regretul de a nu le putea comenta în amănunţime, trebue să mai aducem un omagiu d-lor: N. B. Cantacuzino, ministrul României, Drăghiceanu, director în Ministerul Artelor, Stoenescu, distinsul artist apreciat la noi, André Dézarrois, de la Muzeul Luxembourg, cari au jucat un rol decisiv în comitetul de organizare. Și, cum nu putem să facem să intre într'o scurtă dare de samă o istorie pe cît de vastă, pe atît de variată, trimitem și noi pe vizitatori la savantele prefeţe ale Catalogului, datorite d-lui Focillon, d-lui G. Balș, membru în Comisiunea Monumentelor, ș d-lui dr. Ioan Cantacuzino, profesor la Universitatea din București. Grație lor, frescele acestea grandioase, aceste veritabile și sumptuoase broderii religioase, aceste icoane, acest minunat iconostas de la mănăstirea Arnota, se lumînează pentru noi și devin, printr'o frumoasă consecvență, elemente pentrn propria noastră cultură de Latini. Să nu uităm acest punct visitînd expoziția; ne va explica în același timp taina instinctivei noastre emoțiuni.

Ne-a fost de asemenea plăcut să constatăm mai bine decît prin trimiteri ocazionale armonia, sensibilitatea și unitatea școalei moderne de pictură: Grigorescu cu așa de frumos tîlc rustic; Luchian, plin de forță și de mister; Andreescu, excelent peisagist, cari fură minunați înaintași. Printre artiștii în viață, Ghiață, Toniță, Stoenescu, Iser, Pallady, Popescu, Petraşcu, d-nele Elena Popea și Cutzescu-Stork vor fermeca prin talent personal, ca și prin particularitatea de rasă și vor contribui la impresiunea nouă și rară care se desprinde din toată această manifestare de un nobil trecut și de un present plin de seducție și de bărbație.

Arsène Alexandre
(„Le Figaro".)

Expoziția de artă română

la Jeu de Paume

Nu în câteva rânduri ar trebui să vorbim de această expoziție care vine la rând după expozițiile de artă olandeză, belgiană şi elveţiană. D Bénédite îi dase tot sprijinul său; d. Dézarrois a terminat cu bine această punere la punct, cu concursul luminat al d lor Drăghiceanu, Balş şi doctor Cantacuzino.

In realitate e istoria României care apare sub ochii noștri cu trecutul ei artistic, dacă totuşi se poate zice: România, căci numele e modern şi ar trebui să se zică: Valahia şi Moldova; Basarabia, al cărei nume vine de la marele cuceritor Basarab, fiind pur moldovenească, ca și Dobrogea, care poartă de asemenea numele cuceritorului său creștin. Muntenia și Moldova sunt vechia Dacie a lui Traian care a lăsat aci limba românească şi se vede încă imensul monument ce l-a ridicat acolo în amintirea cuceririi lui.

Se poate spune că a fost altă dată o artă românească? Ca şi în limba ei, România a primit diferite influențe, care se recunosc după anumite caractere particulare; acelaşi lucru e cu toate stilurile şi, cum stilul nostru roman se complică din roman şi din bizantin, astfel arta română, născută din bizantină, primeşte puțin câte puțin influența Serbiei, Veneției, Germaniei, Franciei, și se poate spune că astăzi toți pictorii ei suut născuți din școala noastră.

Secolul al XIII-lea este acela în care se găsesc broderii admirabile destinate cultului, cele mai vechi vestigii ale artei române. Apoi un superb iconostas, de o execuție admirabilă, de sigur operă a artiștilor creați de Bizanț și tot aşa cruci, icoane într'o anumită varietate.

Frescele datează din secolul al XVI-lea şi sunt foarte frumoase. Remarcăm cu deosebire aceia a faimosului «Basarab» de la bătălia din Nicopole, în costum occidental.

Din cauză că nu l-au ascultat pe el, călăreţii francezi cari s'au azvârlit furioşi în luptă au fost toți ucişi sau prizonieri ai Turcilor, cu deosebire Jean sans-Peur, care a scăpat printr'o răscumpărare la 1396.

Mai departe întâlnim cadelnițe gotice, cruci cu mărgăritare şi sfeşnice în argint, care amintesc stilul nostru al Renașterii îngreulat sub Ludovic al XIII-lea.

Admirabile perdele de mormânt, în catifea roșie brodată ne arată pe foştii Domni ai Moldovei. Totul e interesant, totul spune în această vedere retrospectivă sufletul romanesc religios şi patriot, ieşind încetul cu încetul din hotarele agresiunii şi afirmându-se vioiu şi eroic, esențial latin şi acoperit cu mantia Bizanțului.

Arta populară nu e mai puțin tipică, împrumutând de la toți vecinii ei și făcându-și o entitate de armonioase colori şi de desenuri variate.

Pictorii moderni, cum am spus, sunt toți elevi ai școalei noastre. Cel mai vechiu, Aman (1831—1891), ne dă aci portretul lui, într'o technică foarte sigură, care purcede de la Ingres, dar care s'a înegrit mult. Andreescu are prea frumoase peisage. Grigorescu este poate cel mai remarcabil dintre aceşti artişti; *Jidovul* lui *cu gâsca* este o operă de pictor mare. Trebue să remarcăm lucrările lui Luchian, lui Ghiață, lui Iser, lui Pallady, foarte modernist, lui Petrașcu, care e violent, lui Popescu, impresionist, lui Steriade, lui Stoenescu, care are mult farmec, şi lui Tonitza, care s'a inspirat de la Manet.

Nu fac decât să schițez aici frumusețile acestei expoziții; mă mărginesc să le semnalez interesul şi să le arăt sufletul românesc aşa de aproape de al nostru, în acel Orient balcanic care a îndurat aşa de lungi, aşa de numeroase şi aşa de neîndurătoare încercări şi din care fiecare rasă a ştiut totuşi să-şi păstreze entitatea.

Louis de Meurville
(„Le Ganlois")

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

■ Eugen Boureanu.—*Sărmani oameni*, nuvele, în Editura Literară a Școalelor, Prețul 45 lei.

■ Al. Lascarov-Moldovanu.—*Revoluția de mâne*, încercări literare asupra crizei noastre moral-sociale de azi. Editura Tip. Lupta N Stroilă. Prețul 35 lei.

■ Traian Niculescu.—*Poemele mele din Toria*, Tip. Stroilă. Prețul 35 lei.

Universul Literar
Cuponul Nr. 10.
Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. și
2 VILE.
—Tragerea în toamnă
Citiți în „Universul" lista premiilor.

D. Eugène Pittard la Vălenii-de-Munte

D. Eugène Pittard profesor de antropologie la Universitatea dîn Geneva, a vizitat, în ziua de 2 Iunie, împreună cu d. profesor Iorga, Vălenii-de-Munte şi oprindu-se la şcoala de misionare „Regina Maria“ a desfăşurat înaintea elevelor interesanta conferinţă asupra *Primelor rase omeneşti în Europa.*

D-sa a arătat rolul antropologului, care are în vedere prin proprii preocupări ştiinţifice marele număr de rase omeneşti, delimitarea lor şi de aici concluzia că omul trebue considerat, ca orice element geologic, în studiul antropologiei şi deci să se aibă în vedere caracterele morfologice asociate cu caracterele descriptive.

In Europa se cunosc mai multe rase, care sunt foarte amestecate; în oraşele mari e greu să se facă deosebire între ele, de ex. într'un centru ca Parisul. Dacă ieşim însă din acest centru mare şi observăm toată populaţia Franciei, din Nord, din mijloc sau din Sud şi dacă alegem din aceste grupe trei indivizi, vom constata trei mari diferenţe care se referă la statură, craniu, faţă, ochi şi păr. De aici putem crea trei tipuri: 1) tipul nordic, 2) cel din podişul central, care prezintă un element intermediar omogen din punct de vedere geografic şi etnic; al treilea tip e cel dolihocefal, tip brun, mediteranian.

Populaţia franceză a fost constituită din aceste trei rase principale; care de altfel se pot găsi şi'n altă parte. E întrebarea, de unde vin aceste tipuri, cum se explică acolo unde sunt, şi, dacă au venit din altă parte, de unde au venit?

Criteriul acesta de cercetare îl putem aplica nu numai la Franţa, ci în toată Europa.

Datoria antropologului e de a constata în trecutul cel mai apropiat urmele şi de a vedea dacă se găsesc aceleaşi imagini morfologice; a cerceta din etapă în etapă pentru a ajunge la cele mai îndepărtate urme. Astfel, dacă trecem peste miile de secole, ajungem la era quatenară în care constatăm existenţa omului.

E probabil că omul a existat înainte de această epocă, dar nu se poate constata certitudinea existenţii umane. In quaternar se constată această existenţă, precum şi produsul culturii pământului şi resturi de schelete. Omul a existat în epoca aceia caldă în care găsim şi elefantul, rinocerul şi, ca faună mică, molusce; concluzia e că în Europa era o temperatură mai ridicată şi deci posibilă pentru existenţa acestei vieţi.

Rezultă că au existat două rase umane: 1) o rasă extrem de brutală şi 2) alta rafinată, cu o capacitate craniană mai bună. Mai cunoaştem instrumentele de silex dela această rasă din urmă, cum şi urme de floră şi faună.

După perioada caldă avem una glacială, care cuprinde aproape toată Europa. In spaţiile interglaciale s'au găsit schelete cu maxilare, cranii cu orbite mari; astfel de urme se găsesc pretutindeni: în Spania, Anglia, Italia. După aceste schelete se constată că oamenii nu puteau sta bine în picioare, că tibia era mai îndărăt, femurul nu era în linie dreaptă cu tibia cînd omul şedea in picioare, iar coloana vertebrală era mai încovoiată. Acest om era poate descendentul tipului brutal din epoca mai caldă, dar rasa aceasta a dispărut către sfîrşitul perioadei glaciale.

Alături de acest tip constatăm existenţa altei rase în epoca postglacială, în care se vede oarecare progres: instrumentele s'au înmulţit şi sunt foarte variate; se găsesc şi săgeţi. Viaţa devenise mai uşoară, şi perioada se termină cu o desvoltare a artei: pictură, modelaj, sculptură, care sunt manifestări artistice de primul ordin; animale bine executate, oase şi coarne gravate artistic. Oamenii trăiau în posesiunea animalelor sălbatice si probabil că exercitau prin asta asupra lor oarecare influenţe magice.

Aşa ceva se constată şi la rasele înapoiate, cum sunt Australienii. Acum avem două tipuri; unul cu talia foarte înaltă, craniul dolihocefal, care reprezintă rasa cea mai veche; se găseşte azi în Britania, în sudul Franciei, între Pirinei şi Loire, 2) alt tip mai mic, care a dat o rasă artistică, e tipul Auvergnatului. Acest tip a creat locuinţile lacustre în Elveţia şi arată vârsta pietrei lustruite. O parte din acest tip îl găsim în Răsărit, o alta a urmat cursul Dunării, ajungând în masivele alpine, de unde s'a răspândit în toate masivele muntoase ale Franciei. Dela el a rezultat domesticirea animalelor şi cultura cerealelor, iar penetraţia lor în regiunile muntoase a format substratul populaţiilor europene.

Acestea sunt concluziile la care a ajuns prin studii sistematice antropologul Pittard. Insă cercetarea, oprindu-se aici, ar fi insuficientă: trebuesc anchete făcute în fiecare ţară pentru a studia epoca preistorică şi mai ales în munţi, unde populaţia n'a suferit amestec prea mare. Căci numai ţăranul din munţi este acela care păstrează adevărata nobleţă etnică şi adevăratul caracter ancestral.

Incercarea de a reconstitui trecutul prin studiul antropologiei este de mare folos, căci prin cercetarea urmelor rămase se vede cum această omenire primitivă în lupta pentru viaţă a pregătit Europa de mai târziu.

Rezumat de elevele şcolii de Misionare.

Literatura străină

Revue Bleue. — D-l Thévenin, autor al unui roman plin de simpatie pentru noi, dar primit destul de rece de critică din cauza idilismului şi retorismului său, publică citeva fragmente dintr'un caiet cu însemnări despre România. După o descriere cu reală poezie a Constanţei, Iaşului şi Brezoiului, staţie balneară olteană, pe care autorul acestei recenzii o cunoaşte binişor şi cu plăcere intelectuală şi mîndrie regionalistă constată observaţiile juste şi poezia neforţată a Thévenin, urmează o elogioască constatare a eleganţei şi distincţiei cu care a fost jucată o piesă din Molière la Şcoala Centrală, fapt care-i ocazionează literatului francez afirmarea că nu există pe lume popor care să 'nţeleagă şi să-şi asimileze mai bine cultura franceză.

Pe noi ne entusiasmează mai mult comparaţia pe care o face între lumea feminină din Bucureşti şi fetele noastre de ţară: eleganţa celor dintâiu, de un perfect şi încântător parizianism, datoreşte de sigur foarte mult artei croitorului, pe cită vreme fetele de ţară în costumul lor simplu şi distins par statui create pentru costumul lor. Dacă cele dintîiu aprind în sufletul privitorului admiraţia şi dorinţa, cele din urmă te dispun spre îndelungă contemplare.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

ANUL XLI. — No. 26. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 28 IUNIE 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

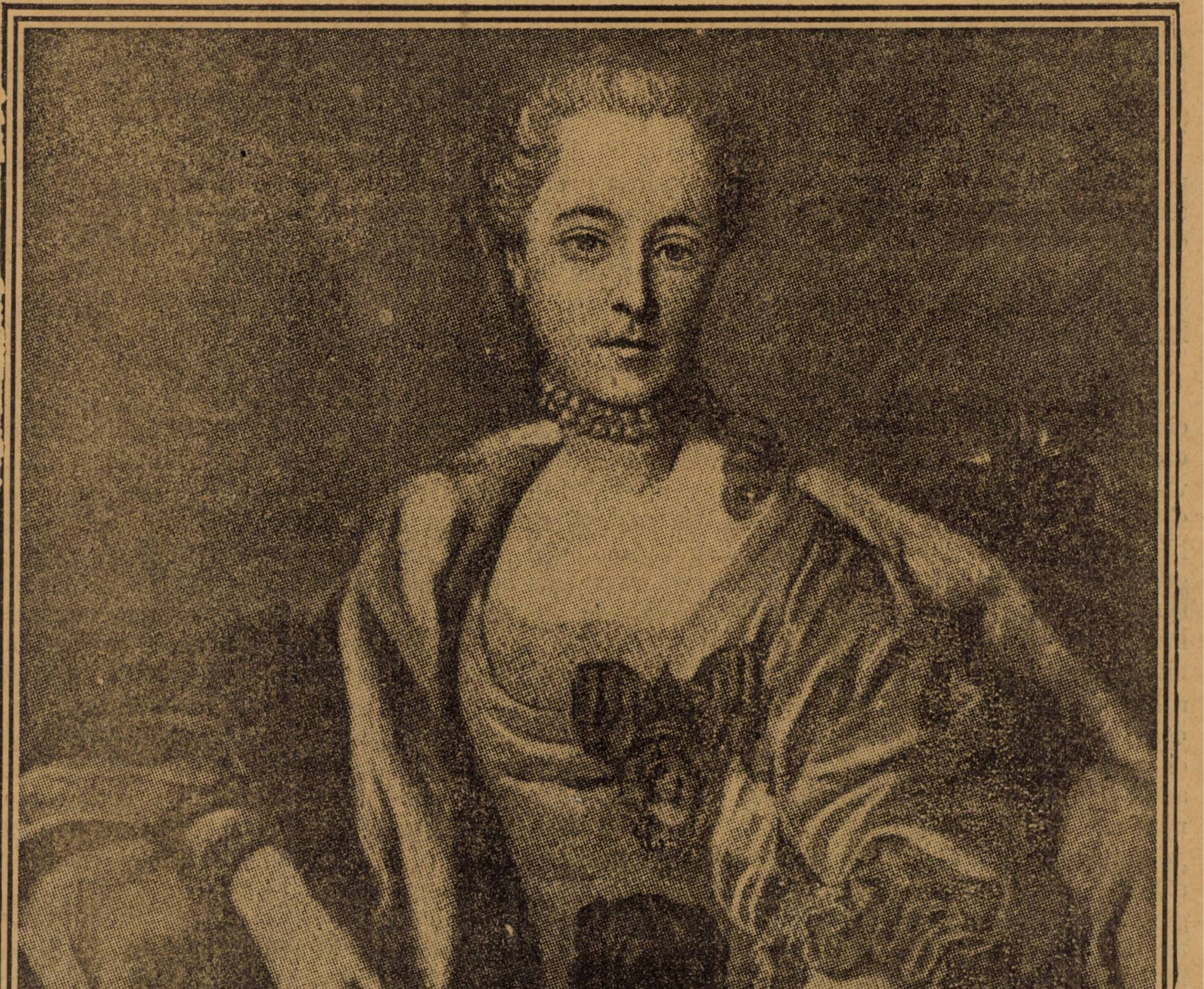

Princesa Ecaterina Galitzine, născută Cantemir.

(Portret de Van Loo și gravat de R. Gaillard)

Două poete de sînge românesc în Franţa

Elena Văcărescu şi Ana de Noailles

de **N. IORGA**

Academia Română a recunoscut prin alegerea ca membre corespondente ale ei meritele literare, covîrşitoare, a două doamne din neamul nostru pe care împrejurările le-au adus a da expresie unui suflet care, prin poruncile nebiruite ale rasei, rămîne totuşi legat de cugetarea şi simţirea noastră.

E greu a caracterisa, şi încă pentru întâia oară în critica literară românească, opera atît de vastă şi capabilă de atîtea interpretări a d-rei Elena Văcărescu şi a d-nei Ana de Noailles, născută Brâncoveanu.

Sînt mai multe decenii de cînd scrie odrasla poeţilor Văcăreşti, a lui Ienăchiţă cel învăţat în carte italiană, francesă şi orientală, a lui Alexandru şi Nicolae, cîntăreţi de iubire în genul frivol al veacului al XVIII-lea, a lui Iancu, cel cu studii la Pisa, care a început cu stanţele înaripate din «Primăvara Amorului» ca să mîntuie cu traduceri îngrijite din clasici. Tatăl ei, ministru plenipotenţiar, a fost adus a-şi creşte fetele în străinătate. Aceasta însemna însă pe atunci a li da o educaţie exclusiv francesă şi prin atingerea cu comorile scrisului marii ţeri latine s'a deşteptat în ea îndemnul de a da în aceiaşi limbă rostire celor d'intăiu visuri şi hotărîtoare dureri. Cine ar vrea să critice această direcţie, pe care fireşte că o deplîngem pentru interesul ce purtăm literaturii româneşti, nu trebuie să uite că «poetul naţional» Alecsandri a început răspunzînd franţuzeşte lui Lamartine şi a continuat, peste corespondenţa lui, de regulă francesă, prin piesa de salon «Les bonnets de la comtesse».

Totuşi ar trebui să nu fi urmărit cineva de loc, nici măcar întîmplător, viaţa împărţită între apartamentul din Paris, între Bucureşti şi între casa de ţară, iubită, dela moşia strămoşească, a aceleia care într'una din cele mai duioase poeme ale ei se califică, nu fără mîndrie, de «fată a vechilor boieri» pentru a nu şti cît de strînse au rămas relaţiile ei, discrete întâiu, dar cu atît mai puternice, cu patria niciodată ştearsă din amintire. Cîndva a crezut că poate reda spiritul poesiei noastre populare în «Cîntecele cobzarului», şi i-a plăcut să dea ilusia unei autenticităţi care a fost admisă. Dacă pentru judecătorii informaţi această ilusie nu s'a putut produce, dacă note evident exotice se amestecă în firul cîntecului, românesc mai mult la suprafaţă, opera a găsit un larg răsunet şi a contribuit în măsură însemnată la cunoaşterea noastră în străinătate.

Mai tărziu, aş zice chiar: cam tîrziu am descoperit în exilata de bună voie, care *trebuia* uitată, şi s'a făcut toată atmosfera pentru aceasta, alături de poeta, acum de notorietate universală, o vorbitoare de o rară abundenţă, de o musicalitate superioară, de un puternic pitoresc. Şi astfel, cînd a fost vorba de a se apăra interesele ţerii înnaintea unui areopag greu de mulţămit ca acela dela Geneva, am prefăcut o femeie care-şi datora gloria numai cîntecului — de şi ajunsese a fi şi o conferenţiară de mare notorietate—în apărătoarea entusiastă a dreptului nostru. Cei cari au ascultat-o spun că niciodată el n'a fost mai bine servit.

Care e caracterul operei francese a Elenei Văcărescu, dela cea d'întăiu culegere de prin 1890 până la acel tainic volum de mărturisiri şoptite care e *La dormeuse éveillée*, în care se întîlnesc, nu numai amintiri şi accente româneşti, dar întreagă acea lume de sate mărunte, de drumuri albe, de fîntîni cu cumpănă, de bisericuţe şi curţi boiereşti, de cimitire cu praf de cărbuni în ulceluşe de lut, de surugii şi de preoţi, în care s'a format firea umană şi literară a scriitoarei?

Icoane s'au înfipt puternic în mintea ei. Ea poate să le desvolte în tablouri, sau în răpezi luciri poate să le facă întrevăzute numai cînd se desfăşoară larg unda sentimentului. Acest sentiment însuşi, îmbrăcat într'o haină care aminteşte veşmîntul de brocard şi aur al vechilor Voevozi şi boieri poate pierde chiar din intensitatea şi adîncimea lui, atît e de bogat, de felurit, de magic coperişul acesta. Fiindcă fondul sentimental e o mare durere ascunsă, toată această poesie se poate asămăna bine cu acele minunate perdele, pline de chipuri, de flori, de biserici profilate în zare, de şerpuirea chenarelor orientale cu care se ascunde privirilor piatra sură, cu cîteva aspre litere de amintire, a unui mormînt. Cîntecul d-rei Văcărescu, străin de creaţiunea epică, de exoticele descrieri şi de melancolica şoptire a impresiilor intime, e atît — şi atît de mult.

Puneţi în locul caselor de ţară dela Văcăreştii Dîmboviţei cu jocuri de lumini în zări, cu nesfîrşiri de grîne, mergînd pînă în marginea pădurilor adînci, dar străbătute de atîtea poteci, în locul casei de modă veche unde, dacă trăiesc amintiri, ele sînt clare, avînd coloare şi contur, cu biserici în care păreţii sînt numai o frescă făţişă, perdeluţele dverelor ascund numai o clipă îndeplinirea actului sacramental al liturghiei, iar preotul nu e decît săvîrşitorul solemn al unui rit care nu ascunde nimic, o lume apuseană cu totul deosebită. In colţul lacului Leman, acoperit de misterioase ceţe de dimineaţă, străbătut ziua de molateci fiori şi oglindind zborul agerelor păsări albe, un castel. A trecut prin multe mîni, şi istoria e sămănată în toate ungherele lui de umbră. Credinţa e acolo un vechiu catolicism detronat din forme, dar rătăcind încă prin suflete, un calvinism care îndreaptă conştiinţa spre insondabilul cercetărilor interioare. Problema marilor întrebări despre viaţă şi moarte, despre creator şi creatură urmăreşte cugetele, pe care veacuri de cultură le-au deprins a fi de o complexă reflexivitate. Şi gîndul fiecăruia se leagă, cu sau fără voie, de opera literară a secolelor, din care vine o întreagă delicată educaţie a sentimentului. Totul e amestecat, chinuit, şi formulele de împăcare păstrează sprincenele încreţite ale veşnicelor puncte de întrebare.

Acolo creşte o fiinţă de frumuseţă, inteligenţă şi sensibilitate care e oarecum în afară de rasă. Tatăl bătrîn mort în cei d'intăiu ani ai copilăriei ei, mama visînd de o îndepărtată patrie mediteraneană, aşa de deosebită de Dunărea şi Carpaţii soţului care purta numele unui Domn romîn martir; de jur împrejur o lume, alta decît a ambelor origini, dar de care ea simte că nu se va putea despărţi niciodată, fiindcă această lume a format-o; şi, îndată legătura de familie cu un neam frances ilustru, care o adoptă şi o absoarbe. Poruncile sîngelui trebuie să fie însă ascultate. De spre partea mamei sînt transmisiuni care duc pînă la templele elenice ale elenismului insular, mai departe chiar, pînă la misterele de artă ale unei rase mai vechi, încă nedescifrate, ale Cretei minoice; bunicul a primit el însuși aceste imperioase suggestii şi, stăpîn pe o formă poetică distinsă, Mușurus, ambasadorul turcesc, a tradus în greceşte pe Dante. De spre partea mamei, romantismul ereditar al Bibeştilor, oameni de talente multiple şi vioaie, o urmăreşte, o îndeamnă şi el spre manifestarea literară.

Viaţa personală e aşa de puţin faţă de tot ce vine din urmă, faţă de tot ce se îngrămădeşte împrejur! Din cerinţile eredităţii, din farmecul mediului, din aplecarea către cugetarea filosofică şi nu mai puţin din talentul special de a reduce totul în formele concrete, aparţinînd tuturor simţurilor: vedere ascuţită, auz la pîndă, mireazmă persecutoare, desmierdări ale pipăitului, se produce o poesie care nu samănă cu a nimănui, dar se impune admiraţiei tuturora.

Atîtea sensaţii dominatoare care încîntă şi ameţesc se confundă într'un sentiment de tainică unitate. Nu mai e: aproape şi departe, azi şi ieri, o formă şi altă formă; acelaşi val nesfîrşit, venind de cine ştie unde, se duce în rătăciri eterne, spre o ţintă necunoscută; dar este *un* val, unul singur, iar ţinta nu poate fi deosebită. Nu e lumea de jos stăpînită de voinţa de sus; totul se învîrte în acelaşi cerc de vrajă şi se satisface în acest măreţ vîrtej care înneacă şi voluptatea, atît de adînc resimţită, a vieţii şi, presimţirea, atît de dureros înfiorată, a morţii.

Peste un stil care din ce în ce se rafinează şi rupe cu tradiţia, sufletul de miraculoasă sinteză se vădeşte. In alcătuirea lui avem de sigur o parte, şi cu deplină conştiinţă îl reclamăm pentru noi, fără a impune poetei nicio îndatorire.

* * *

Dintre două mari poete dăruite Franciei, lăsăm Anei Brîncoveanu toată libertatea. Un singur apostolat romănesc ni ajunge: acela al Elenei Văcărescu.

Poesia contesei de Noailles

de ION SÂN-GIORGIU

Albert Tibaudet, gustatul critic francez, scria cîndva, în unul din spiritualele sale articole, că romanul tinde din ce în ce mai mult să devie un gen literar al femeilor. Thibaudet avea numai în parte dreptate în ceiace privește romanul. Dacă ar fi spus însă că lirica este un gen în care sufletul sensibil și capabil de puternice sentimente al femeii va găsi cea mai potrivită formă de întruchipare, de sigur că n'ar fi exagerat. Ar ajunge rarul exemplu pe care-l oferă opera poetică a celei mai sărbătorite dintre poetele contimporane, Contesa de Noailles, pentru ca să se justifice această afirmație.

La un început de veac, cînd lirica părea că moare și că sufletul uman covîrșit de supracivilizație nu mai poate trăi și simți adînc viața, cînd elanurile primare ale sufletului erau înăbușite de tirania rece și dominatoare a spiritului, poezia doamnei de Noailles a izbucnit din adîncimile unei sensibilități neîntîlnite pînă azi și cuvîntul ei fermecat a căpătat elanuri și ritmuri de o putere surprinzătoare. Din ce în ce mai mult poezia acestei Romînce, altoită cu cele mai delicate ramuri ale culturii franceze, se impune în mișcarea literară contimporană. Contesa de Noailles nu e numai o mare poetă, e poezia însăși. Toată puterea de a simți, de a trăi și de a cînta viața, pe care veacuri patriarhale și răsboinice au păstrat-o în adîncurile ființei sale, a inundat de-odată această literatură care e o revărsare de viață, un chiot de bucurie dăruit fiecării clipe trăite și în care cuvîntul este strigătul spontan al unei sensibilități prea bogate.

După Eminescu, Grigorescu și Iorga, Contesa de Noailles, o Brîncoveancă ce nu și-a putut uita obîrșia, fiindcă în fiecare clipă de intensă trăire și în fiecare vers ce-l cîntă, tresare ceva din sufletul desfășurat în larga frumusețǎ a naturii țării sale, înseamnă pentru neamul nostru o nouă și rară realizare de creație artistică. Indiferent de limba în care si-a turnat clocotul ei sufletesc, Doamna de Noailles aparține României prin acea bogăție furtunoasă de viață sufletească, prin acea tinerețǎ înflorită veșnic și prin acea patimă primitivă cu care gustă tot ce-i aduce în cale viața.

Poezia doamnei de Noailles e înainte de toate poezia vieții. Rare ori un poet a cîntat cu mai mult entuziasm și cu mai caldă înflăcărare viața ca d-na de Noailles. E atît de îndrăgostită de strălucirea naturii și de frumusețea vieții, încît ideia morții î se pare o imposibilitate. Iubind lumina orbitoare a cerului și cîntecul plin de taine al naturii, poeta se bucură de viață cu o putere nesecată de a pătrunde și de a trăi.

Optimismul Contesei de Noailles nu e ideologic și de esență filosofică, ci organic și isvorăște din însăși vitalitatea ei nestăpînită.

E naturai ca o asemenea iubire de viață și de natură să ducă la o concepție panteistă a vieții. E firesc ca poeta să se creadă una cu natura care o încunjoară și să se simtă trăind în fiecare floare și în fiecare adiere de vînt. Dar tocmai acest fel de a simți și a interpreta viața și natura face din ea pe cea mai desăvîrșită cîntăreață contimporană.

Eu scriu pentru ca'n ziua
în care n'oiu mai fi
Să știe toată lumea
că am iubit plăcerea,
Și cartea mea să spuie
mulțimii viitoare
Cum am iubit viața
și vesela natură.

Dar această beție de viață și de lumină, care o stăpînește pe poetă și care se desfășură larg în poezia sa, va da liricei sale acea palpitare însuflețită pururi de forțe noi și acel ritm sonor, care se preschimbă în cîntecul poetului într'o muzică de o neîntrecută frumusețǎ. Rareori poezia lirică franceză, menținîndu-se în făgașul alexandrinului național, a putut oferi exemple de o musicalitate mai variată și mai spontană, ca în lirica doamnei de Noailles. Așa cum am spus că d-na de Noailles este poezia însăși, putem spună că lirica ei este musica însăși. Nimeni n'a atins mai desăvîrșit idealul romanticilor și chiar al unei Verlaine, ca această poetă, al cării suflet e un chiot sărbătoresc de bucurie și al cării poezie e un nesfîrșit cîntec.

Și oare în toate aceste măsuri care apar spontan în poezia doamnei de Noailles nu întîlnim caracterele specifice ale rasei și ale naivei noastre poezii populare? Civilizația apuseană și toată larga cultură franceză, la care și-a adăpat sufletul, nu au putut înăbuși accentele spontane ale unui suflet, care e legat de pămîntul său natal și de-o întreagă tradiție națională.

Chiar lipsa de abstracție și acel sentimentalism pururi tînăr care însuflețește lirica doamnei de Noailles, sunt elemente care trădează rasa căreia îi aparține.

Dar nicăiri nu e mai neîntrecută poeta ca în poezia erotică. Poetă și preoteasă a vieței, — cum o numia un critic francez—doamna de Noailles va fi înainte de toate cîntăreața iubirii, a unei iubiri care nu e nici numai încărcată de tristeță și nici numai aureolată de bucurie. Iubirea doamnei de Noailles e înainte de toate o nesfîrșită dorință pe care nicio realizare nu o poate pe deplin mulțumi. Ea nu e sentimentalism dulceag și nici impresionism anemic, ci e patimă vijelioasă și sensualitate sănătoasă și dominatoare. Femeia pasionată și lacomă de voluptate apare în poezia aceasta fierbinte în toată sinceritatea tuturor dorinților ei neîmplinite și neîmblînzite.

Toată această bogăție de sentimente și sensații, care copleșește o poezie ce-și găsește totdeauna triumfătoare expresia, ca și frumuseța unei forme poetice, care nu poate fi monotonă fiindcă e totdeauna nouă prin precisiunea nuanței, fac din doamna de Noailles unul din rarele exemple unice ale liricei contimporane. Și de sigur că alături de poezia de o nesecată vigoare și de un sălbatec ritm a lui Verhaeren și de simfonia plină de strigăte de revoltă și de trîmbiți de victorie umanitaristă a lui Whitman, lirica doamnei de Noailles, cu bucuria ei de a sărbători o lume și o viață în care totul e cîntec și apoteoză, înseamnă în vremurile de haos de astăzi o realizare a sufletului creator.

Din opera d-rei Elena Văcărescu

I.

De-ajung să mor pe voia-mi, aceasta eu v'o cèr:
Ca să-mi săpați mormîntul la revărsarea serii,
Cînd luna va fi mică așa ca firul undei.
Să se deschidă țerna acolo unde hora
De grîie și cicoare deschise larg se 'nvîrte.
Cînd primăvara moare, atuncea vreau să mor,
Cînd va trece izvorul lucind printre copaci,
Și, cerului cu nouri albi dînd aspect de marmuri,
Lumina cea grozavă întreg îl va cuprinde
Și vor suna de zumzet a' mierii făcătoare,
In șuierul cel iute al coaselor ușoare
Și 'n vuietul de care ce se întorc la arii.
Îmi place acel fraged efeb cu arcu 'ntins
Ce sfarmă 'ntre falange vasul de ap' al Hebei,
Imi place primăvara, drumeț de vremi, ce trece,
Ce are-aceiași grabă de viață ca și visu-mi
Și care ca și aoru-mi creiază nebunește
Ce nu va fi în stare din truda-i a vedea.

II.

Nebună pînză ...

Tu care ții in tare joc
Și soare și apus și sînge
O scump drapel al patriei!
Cu trei colori într'un vîrtej
De ideal și de acțiune,
Materie și rază 'n care
Suflă un vînt, gloria strigă!

Augùst țesut, urzeală sfîntă,
In care fir de fir întră
Inima caldelor mulțimi,
In vîrful de oțel și aur
Scuturi curaj și scuturi dor
Și sfășii innălțimile
Cu zvon de trăsnet și de trîmbiți.

Nebună pînză, lentă sacră.
Eroică, radioasă harpă

Prinsă în cerul luptelor,
Tu care duci, ca noi în vine,
Mireazmă de culmi ardelene,
Moldova cu mîndrele i văi
Şî Oltul beat de zburdăciune,

Tu care 'n friguri te strecori
In cugetare şi în spaţiu,
Ca vulturul în dorul lui,
Hlamidă 'n care taie-atîţia
Prin vijelioase bătălii
Un mîndru giulgiu pe trupul lor,
In care se 'nfăşoară 'ntregi,

O nobil brîu desfăşurat,
Mai neatins cînd eşti maî rupt
Şi mai bogat cînd eşti în zdrenţe,
De ţi-ar fi dat tot să triumfi,
Prin săbii şi prin călăreţi,
Să 'mpingi în şiruri de furtuni
Mîndria crud' a oştilor!

De ţi-ar fi dat, veşnic măreţ,
La murmurul vechiului graiu
A cărui miere în noi este,
Să înmulţeşti prin vifore,
In muncă şi in serbători,
Bogat, pe tinerele frunţi
Soare şi sînge şi azur!

III.

Ies toate dela tine

Pe cel ce stă în casă îl plîng, pe cel ce trece:
Ei pot să aibă toate din voi, sîngele nu,
Artera 'n care vremea se umflă şi vuieşte
Si mă simţesc în tine cu foc fiic' a ţărînei,
Lut din strămoşi, o ţară care-ai rămas a mea,
Şes larg, vìrfuri viteze şi zări strălucitoare.
Căci eu îţi sînt blândeţa şi eu îţi sînt puterea,
Eu am ieşit din tine ca focul din cratèr,
Intreagă vin de-acolo, ca lanul de secară.
Şi mirosul cîmpiei de-aromă şi de pace.
Intreagă vin de-acolo, ca apele sprenţare
Ce duc pe rînd azurul şi asprele furtuni.
Eu sînt pădurea eare cîntă altei păduri,
Sînt visul ce s'aşează pe-un colţ de seară caldă,
Sînt fiii tăi cei mîndri, femei cu albe văluri,
Izvorul la o parte, în care-i val de stele,
Şi negrul zeu ce şade în funduri de pămînt.
In toamna înfocată sîot munţii tăi de-aramă,
In mişcătorul murmur al grînelor tăiate,
Tristă şi totuşi mîndră, eu doina ţi-o urmez...
Şi-atît de felurită în tine, Ţară, sînt
Oraşul roz şi verde şi rîul ruginit,
Căsuţa umilită ce n'o răstoarnă vîntul,
Albă, neagră, pe ginduri ca barza 'n drumul ei;
Floaréa de pe cîmpie ce 'n prag varsă mireazma-i,
Furca îngălbenită şi lungul ei fus brun,
Piscurile 'ndrăzneţe, cu vîrfuri sunătoare,
Ce par că ieau din ceruri ca amforele ape.
Eu urmăresc pe fondul de-azur ce trece 'n flux
In sarice blănite drepţi, mîndrii tăi ciobani...
Ca pe-un ţişnit de apă glumeţ, desfac şi 'ntind
Orientul tău cu glasul ce mi l-a dat Apusul.
Sînt mănăstirea roză cu-al ei maur cerdac
Şi zmirna fumegîndă la groapa de viteji
Şi 'n salba mea, pe care se clatină lumină
E Moldova de aur, Oltul şi Dunărea...
Sînt cei cari-şi strîng via supt ceaţă, şi mai sînt
In marea prăfuire de zdrenţe si de aur,
In vuietul cel mare de foc, de danţ, de clopot,
Ţiganii cari 'n strigăt ating ţimbalele...
Sînt iarăşi şi povestea cu vijelii şi zarvă,
Sînt la haiduci în frunte o pană de păun
Şi-apoi, pornire' aprinsă în care-mi zace dorul,
Eu sînt rîvnirea-ţi lungă de Transilvania.
De-acel Ardeal cu firea aspră care mă arde
In sîn cu gust de friguri, cu pipărată sete.

IV.

Surugiul

Drumul, albul, imensul şi blîndul nostru drum,
Iţi mai aduci aminte, amtnte-ţi mai aduci?
Un zvon uşor zbucneşte, vibrează, ian ascultă-l
In ritmul lui nesigur, iute şi ascuţit.

Un ritm care străbăte rîzînd noaptea cea fină,
Lumina lunii pline căzînd ca gest de-adio,
Clopotniţa cu vîrful rotund clară pe deal,
Fîntîna care doarme, înnaltă ca un zeu.

O surugiu, porneşte! In scările ce sună
Cîntă: „Ci unde mergem, căluţi, aşa de iute?,
Şi luna ni răspunde: „Fugiţi, fugiţi mai mult
„Departe şi de jocuri şi de dureri, de muncă,

„Fugiţi cît e pămîntul, fugiţi cît e ispita.
„E de argint cărarea, de aur ca o salbă,
„Şi-o dragoste pierdută se plînge pe potecr.
Atuncea surugiul mai tare zvîrle-un strigăt.

De fapt, în zborul iute al cailor voinici
E alb drumul ca mîna iubitei şi ca fulgul,
Şi treci prin satul care îşi doarme somnul lui
Prin şesul ce cuprinde săcara cu spic lung,

Prin viaţa dela care vai! nu vom lua nimica
Decît aierul care vuìeşte şi-acel cînt
Ce merge cătră lună ori pare-a coborî
Cînd, prins în scări, s'aprinde în zboru-i surugiul.

V.

Fusul negru

Priveşte, mai priveşte şi nu uita nimic.
Un şes departe,
Iarba cam albăstrie, nisipul cam roşcat
In colţ un pom.

Apusul care nu e decît dungă de aur
Pe fond de grîu.
Sună găleata 'n aier umed, scîrţie puţul:
Umbra ce tremură.

Ca o eşarfă trece o buhnă neagră mare
Drept printre noi.
Iţi pare că şi Timpul, Pămîntul, Spaţiul
Sînt pe genunche-ţi.

Ai vrea... Ci zi... Ce-ţi este dorinţa? Lumea toată
Ori veşnicia?
Nu? Ci numai clipeala cînd sufletul e greu
De greul verii.

Acum sună pîciorul popei pe pragul sfînt
Sună, tîrziu.
Să mergem, dar în tine-i un foc care mă sfarmă,
Foc în privirea-ţi

Să mergem... Iată noaptea... Şi cerul e sfîrşit.
Uită-te-o clipă
Şi să ţinem în minte noi doi păn' om muri
Blîndul decor...

Iarba cam albăstrie unde Moldova blîndă
Varsă fiinţa-i
Şi la fîntînă femeia care-şi spală
Fusu'negrit.

VI.

Grădinile

Toamna în seara verde printre roşii colori
Eşti, ţara mea, de aur ca fructul ce s'a copt,
In aierul albastru case par trandafiri,
Grădini îmbielşugate pleacă zidul bătrîn...

Se razimă oraşul pe-un cîmp larg şi sălbatec,
Se simte la răspîntii un miros de porumb,
Şi zarea argintie în care piere satul
Ascunde strălucirea grea ca o catifea.

Un preot care poartă veşmîntul Asiei,
Cu comanacul roşu de-aceiaşi catifea.
Păstrează peste faţa-i aspră si rumenită
Roşeaţa aurorei şi-a caldului Apus.

Iată culegătorii cu sprintene prăjini
Cum leagănă pe umăr în ritmul lor încet
Negrii struguri în cari sînt fragi şi scorţişoară,
Muşcata 'n care arde un gust ca de tămîie.

Ceas vast şi plin de roşu foc, ceas nestînjenit,
Ce-ţi place şi de sînge şi de paloarea serii,
Ori trebuie ca însumi s'aduc în pacea ta
Voluptuosul strigăt al vechilor dureri?

VII.

Pe mal de Olt

Printre mireazma caldă a luptelor de-April
Eu ascultam pe malul unde trecea ciobanul,
La zgomotul cu farmec de fluier păstoresc,
Cum trece printre ierburi şi sălcii Oltul iute.

Olt de haiduc sălbatec şi de dalb Voevod,
Elegiac şi dulce Olt, trist şi furios,
Larg ca o spadă. mîndru ca sunetul de ode,
Olt viu al voiniciei, Olt dîrz al zeilor.

Şi eu ziceam: Amice rîu, bun de basme multe,
De ce nu poţi din valul tău iute să 'nălbeşti
Ostaşul vitejiei în freamătul de cete,
Ostaşul tinereţei cu aier rud şi blînd?

Vorbiau de el în taină străbune Moldovence
Domniţele cu haina blănită cu samur
Şi care 'n curtea unde visau de îndrăzneală,
La orice zvon cu gîndu-şi dădeau: Poate că-i el.

Supţire, în veşmîntul cu-argint şi blănuri scumpe,
Cu strîmta lui căciulă pe capul cel pletos,
Ducea tot inimi prinse de brîul ce-l încinge
Şi-avea în ochi căldura mirezmelor ce-a iazi.

Uşoară-i era spada ca zborul de scîntei,
Dar degetele 'ncete aveau Asia 'n ele,
Şi arunca la şeaua albastră rînd pe rînd
Iubita-i leşinată ori robii sîngeraţi.

Şi tu, drag Olt, aceste isprăvi le ascundeai?
Lăsai în unda-ţi clară el să-şi adăpe calul
Şi-acum de pomenirea lui încă mai suspini:
De-ar mai fi azi vitejii, poate ar fi şi iubire!

De-aş fi găsit eu însumi viteaz din neamul mieu,
Să ne iubim pe malul cel iute-al Oltului
Departe şi de vreme, de joc, de îndrăzneli,
De-al nostru trup departe, departe şi de moarte...

VIII.

Aspră împărăţie

O gînditoare schituri din munţii cei sonori,
Popor uşor de zvonuri, popor rătăcitor,
Cerdace negre 'n care curg ape din amfore,
Stînci de pe care saltă torentele murind,

Poteci ce duc prin mijloc de vîrfuri zăpezite,
Fagi mai înnalţi ca înseşi palate din Apus,
Neguri care vă faceţi trandafirii ghirlande,
Brazi mari şi negri cari vă înşiraţi în zid,

Aspră împărăţie de o crudă lumină,
In braţele acestei lumi eu am plîns mai mult
Şi dorul ca din mine a piatră să se-aleagă
Făcu în desnădejde să-mi moară inima.

IX.

Şi marele călugăr aşteaptă

Biserica în care veni în zi de-Octomvre
Rămîne înverzîtă şi crudă, albă, sură,
Şi curtea foarte veche a vechiului lăcaş
Pare s'asculte pasul drumeţului străin.

Supt lespezi dorm acolo sprintenii Voevozi,
De veacuri dorm supt lespezi, prinşi în putrede mantîi
Dar piatra ca şi vremea şi-a Domnilor cenuşă
Aşteaptă să se 'ntoarcă pe deàlurile fine.

Călugărul cel mare aşteaptă 'n vălu-i trist,
Mantia de 'ntunerec supt ceruri rătăceşte,
Şi zarea fără frîie, mireazme fără ţel,
Tot pare că vesteşte el va veni: e sigur.

Dar eu ce ştiu ce este viaţa şi tot ce ţine,
Cum uiţi toate pe lume şi cum toate se duc,
Răspund: totu-i asemeni cu lespezile acelea
Din care niciodată Domnul n'a răsărit.

X.

Arnăutul palid

Arnăutul palid cu brâul cel roş
In cerdacul mare, în frageda sară...
In curtea cea roză un puţ înverzit,
Pe lunga-i prăjină un punct de carmin.

Departe răsună vioara 'nfocat,
Și omul alintă cuțitul cel fin,
Căci teaca lui verde, ca buzele dulci
In seara de August, ca mîna ușoară

Il fac să revadă ce a omorît:
Femeia în sînge, oțelul în carne.
Supt cerul de-aramă și de chihlimbar
Arnăutul palid blînd fieru-l sarută.

XI.

Vîntul ploios

Vîntul ploios pe coperișuri
Geme furios
Și face să cadă un cuib jos
Pe iarbă.
Auzi mai aprig țipînd
Cocoșul de fier
Și 'n vechiul păr cîntînd
Cucuvaia.
Știi tu, știi tu un ceas
Cînd florile cad,
Cînd dorul mieu se spriiină
Pe un mormînt?

XII.

Vreau să dorm

Vreau să dorm acolo în zările largi
Supt cer adumbrit,
In cimitir de sat,
Lîngă țăranii dragi.

Să se plece asupră-mi bisericuța roză
Ce se zbate 'n furtuni
Și 'n juru-mi să vuiască
Șesul imens al nostru.

Și vor veni în seară tot cîntece la mine,
Spre cine le-a cîntat,
Și-i vor aduce suflul
Caldelor nopți de vară.

Cu busuioc și floarea soarelui și cu nalbi
Imbălsămati movila,
Cu florile ce poartă în horele străvechi
Copila și ciobanul.

Să-mi verse aburirea și zama din pămînt,
De unde 'n inima-mi
Mîndria de-a tăcea,
Cînd m'am sfărmat de dor.

Și clopotul cu sunet lung din schitul bătrîn,
Mormint de Domni pletoși
Să crească asupra mea
Cu glas ce nu-l voiu ști.

Și vuietul cel dulce de fus și de prăjini
A puțului supt nuc,
Fiorul din porumb
Supt lună, facă-mi veghe!

Poporul alb al ăstor secerători, ciobani.
Vieri și lăutari
Să știe c'aici doarme
Copila de boieri.

Buni de isprăvi odată și de cîntece buni
Pentru ursita aspră,
Ea care a gustat
Furtunile, iubirea și toat' amărăciunea.

Copila boierească ce v'a iubit, o neam!
Și vă roagă, iubiți-o,
Cînd ea își va lua locul
Nou lîngă groape vechi.

Voi cari nu'ți ști calda iubire ce-a avut,
Cînd prea mult tinse brațul,
Suflați-i pe un fluier,
In loc de plîns, un dor.

Voi, cari nu'ți ști dulcea beție ce-a 'mbătat
Zilele-i de durere,
Purtați pe-a ei cenușă
Zmirnă 'n vase de lut.

Voi cari nu'ți ști cîntul ei care-a proslăvit
Sărutul ca și plînsul
Dați-i vin și untdelemn
Grîu, miere, fir de mac!

Din opera d-nei de Noailles

I

Vîntul cel larg și dulce ce seceră miresme
Le 'mprăștie 'n curatul deșert tîrziu al verii,
Pădurile și lacul se suie 'n cerul serii :
Se pare că parfumul cade din cer și stele.

Și în această seară fără amar și greu
Supt cerul plin de stele care visează pașnic
Am ca o îngerească și dulce presimțire
Că fără de iubire poți să fii fericit.

II.

Pecetea

Mă voiu lipi de viață atîta de puternic,
Cu strîngere atîta de aspră și de tare,
Incît pîn'ce dulceața zili-mi va fi răpită
Se va aprinde viața de strînsul mieu cel cald.

Căci marea ce se 'ntinde bogat pe lumea toată
Păstra-va 'n rătăcirea de valuri trecătoare
Ceva din acra, aspra durere ce-i aduc,
Durere care trece ca luntrea peste zile.

Lăsa-voiu dela mine în faldul dealului
Căldura din privirea ce l-a văzut în floare
Și greieral ce șade pe ramura de spin
Cîntînd va duce strigăt din dorul vieții mele.

In cîmpii primăverii verdeața înoită
Și pajiștea stufoasă la margine de șanț
Simți-vor cum palpită și fuge pe aripă
Umbra mînilor mele, ce le-au atins atît.

Natura, bucuria și stăpînirea mea,
Va respira în aier un foc lăsat de mine
Și peste desnădejdea durerii omenești
Eu în adînc mi-oiu pune a inimii pecete.

III.

Suferință

Une ori calma frumuseță
A dimineții pline-a verii,
In care vînt trece și-atinge,
Sau dulcele miros de ploaie
Ce peste strugure se scurge
Sau bucuria meiului,
Ori din trifoiu și din susanuri,
Imprăștie 'n suflet pace,

Dar, cînd tot timpu-i năvălit
De o durere ce apasă,
Cînd pieptul nu ți se ridică
Decît supt sarcine de vis,
Cînd orice sgomote în lume
Sînt ca o unghie pe nervi,
Cînd, plină de-o teamă gingașă,
Ești ca o groapă ce trăește,
In care zace cufundat
Un zeu ce simte și rîvnește,
Cînd ai abisul în priviri
Și cînd tot sîngele te doare?...

VI.

Viața adîncă

Să fii în rostul lumii un arbore uman,
Să 'ntinzi ca o pădure de frunze-a ta dorință
Și să simțești în noaptea cea pașnică, 'n furtuni
Seva universală ce ți se strînge 'n mîni,

Și să trăiești cu raze de soare peste față,
Să bei sarea aprinsă din undă și din plîns,
Să guști cald bucuria, durerea cald s'o guști,
Ele care în spațiu fac un abur uman.

Să simți tare în suflet aier și foc și sînge,
Ce se'nvîrtesc cum vîntul se 'nvîrte pe pămînt,
Să te ridici spre fapte, spre taină să te pleci,
Să fii ziua ce crește și umbra care cade.

Ca seara purpurie, în floare de cireși,
Din inima ta roșă să curgă foc și apă
Și, ca zorile clare pe priporul de deal,
Să ai suflet de visuri pe margenile lumii.

V.

Soarele pârguie natura;
Dar degetele lui grăbite
Nu sparg un verde-acoperiș,
Și vara trece peste codri.

Supt frunzele de merișor
Și supt frăgarii în arcade
Un vînticel fraged și alb
Trece ca un voios pîrău.

Un ocean de-aier zburînd
De-odată aplecă pădurea,
Și ea c'un zgomot turburat
Işi dă mirosul ei secret,

Din loc mișcat și tot gonit,
Un biet melc pe moalea cărare
Lucește ca o țiglă brună,
Ca un colț de pămînt spaniol.

Ici, un brad de glorie sumbră
Işi are crengile cuprinse
De leagănul cel mătăsos
Al unui cocîrjat păianjen.

Și la suit și coborît
Pe dealul rășinos și brun,
Pe care trece vântul clar,
Ce miros de catran și apă,

Și văd supt bolta de verdeață
O veveriță ca de foc,
Pe cînd tot picură încet
Semințele ce cad din teiu.

VI.

In clara dimineață, cer
Dealuri și aburi laolaltă,
Și păsările cad de sus
Cum cad clipe de fericire.

Și cum îți vine a dori
Să fii ceva ușor în aier,
Să guști suprema mulțămire
A zorilor celor dintâiu!

Să fii doar dealul cel săpat
In cerul pur ca o turcoază
Ori să fii rouă spre-a te lua
A vântului bruscă suflare!

O bucurie netedă,
Să fii doar blîndul cînt pierdut
Al păsării al cării plisc
E ca un sîmbure ce crapă.

Să fii puțin din acest văl
Ușor de-argint, in și mătasă,
Care 'nfocat plutește, arde
In mii de centre 'n zona albastră

Să fii un mic pătrat lucind
Pe dușumeaua cerului,
Să fii doar o mișcare 'n vînt,
O rază 'n soarele de miere.

O moarte, zău, oare-ai putea,
Topind un trup mulțămitor,
Să faci din mine ce doresc:
Un strop de-azur în veșnicii!

VII.

De-acum înțelepciunea-mi morminte locuește,
Silința-mi resemnată gătită e de mult,
S'așează în pămîntul aspru, zgârcit, avar,
O inimă ce'n toate iubi crud frumuseța.

S'au stins atâția ochii, încît traiul mi-e greu,
Și, cînd blîndeța unui ceas dulce mă îmbie
Si vara mă orbește în caldele amiezi,
Zîmbesc fără a crede în vana-i bunătate.

Şi, totuşi, cît de-amare torturile să-mi fie,
Nu voiu scurta, natură, rămasul bun de tine.
Desfacerea de faţa-ţi aprinsă, sensuală,

Căci eu fuiu infinită, iubind ce nu se pierde,
Şi-mi alesesem toate ca fără de sfîrşit.

VIII.

Gîndesc cîte odată la cum am început:
Abia lucia albastrul
Şi eu, trăind cu-această inimă fermecată,
Ce se pierdea în zări.

Căci eu sînt ca şi vremea şi viaţa-mi e făcută
Din lutul lumilor.
Am fost mai înainte de Egipteni şi Greci,
In însuşi faptul undei.

E sigur că în valuri, odată cu lumina
Pe unda lucitoare,
Eu m'am născut cu lumea, vulcan de smirnă plin,
Azur blând fumegînd,

Imi pare că ştiu ceasul d'întâiu, cînd mi-a venit
Pe umedele buze,
Odată pentru toate lirismul cel divin
Aripi desfăşurate.

Acuma sînt oglinda caldă şi delicată
A vremii ce se duce,
Sînt recea dimineaţă şi seara întristată
Şi sînt noaptea cu stele.

Mă simt cîte odată culcată pe un ţărm,
Curmal negru m'atinge,
Pe cînd ca nişte valuri de deal cămilele
Merg spre-Anatolia.

Ori stau pe strălucirea nisipului amar,
Supt salcie albastră
Şi-aştept să se întoarcă Ulise tinerel
Ca vîsla peste umăr.

In reg al mieu e spaţiul şi mă întorc în timp
Ca să ascult duios
Pe doctorii cu gîndul subtil şi călător
In Alexandria.

Imi pare a fi calda Arabă, ochi de lup,
Pe care-o sapă visul,
Ori stau în mănăstire prin Andalusia
Lîng'un palmier frumos.

O n'aş putea vre-odată să spun tot ce doresc,
Căci mă doboară focul,
N'aş şti nici dacă munţii de-argint mi-ar dărui
Suspinul lor prin spaţiu,

Nici dacă crinul roşu mi-ar da mirosul lui,
Amestecat în ceruri,
Nici dacă marea toată mi-ar sta în inimă
Şi ar ţîşni uriaşă !

IX.

Natură călduroasă ce sprijini largul cer,
O, nimenea ca mine atîta n'a iubit
A zilelor lumină, blîndeţ'a toate cele,
Apa cu strălucirea-i şi ţărna, mama vieţii.

Pădurea ca şi lacul şi şesul roditor
Mai mult mi-au atins ochii decît ochii umani.
M'am sprijinit pe-a lumii întreagă frumuseţă
Şi mi-am simţit mireasma stagiunilor în mări

Mi-au fost ca o cunună a' soarelui luciri
Pe fruntea de mîndrie şi de simplicitate,
Ca trudele de toamnă au fost a'mele jocuri
Şi am plîns de iubire pe-a' verii braţe calde

Venind fără de frică şi fără chibzuinţă
La voi, v'am dat gîndirea în bine şi în rău,
Avînd drept bucurie şi drept toată ştiinţa
Al vostru suflet aprig cu viclenii bestiale

Ca floarea cea deschisă, sălaş pentru albine
Mi-a răspîndit viaţa parfumuri şi cîntări,
Şi inima-mi trezită e ca un coş deschis
Cu iederă şi ramuri care din el se pleacă.

Supusă cum e unda, oglindă de copaci,
Eu am ştiut de dorul ce arde 'n faptul serii,
Făcînd să se ivească la om şi la făpturi
Frumoasa nerăbdare şi voinţa divină.

Te ţin întreagă, vie, în braţe, o natură,
Şi ah! e de nevoie ca ochii să mi întunec
Şi să mă duc odată, în loc sterp, fără vînt,
Pe care nici lumina nici dragostea nu-l ştiu...

X,

Am respirat haşişul, mierea verilor calde
Din grele flori aprinse
In straturile pline de flori şi de lumină
Ca în grădini indiene.

Porumbii si păunii şi lebăda şi mieii
Săriau din somnul lor
Şi urmăriau cu ochiul frumos, încetinel,
Pe oamenii în treacăt.

Şi clara lor coloare umplea de străluciri
Cărarea de mătasă:
Vedeai cum trec alene şi se strecoară'n flori
Feţele înstelate.

Miresme din tufişuri, din umede potire
Săriau, nestinse flăcări,
Simţiai cum se adună în aierul suav
Dulcea tovărăşie.

Ce dimineţi trecute pe ţărmul de lac cald,
In care se alintă
Oglinzi glauce, blînde, rodul solzos al apei,
Crapii cei argintaţi.

Căldura albăstrie cu braţele ei tari
Parcă-mi strîngea obrajii,
Şi şuierul de luntre în zare arunca
Un gîfîit cu plînset

Și nourul adesea era așa de sfînt,
De dulce pentru ochi
Incît credeai că este iertat pe pieptul lui
Să-ți pleci fața de vis.

Dar să fi fost o viață supt ceruri revărsată
Azur, sevă și val,
Și vai, se poate oare ca ochii să mi-i sfarme
Ințelepciunea lumii?

XI.

Ruga dimineții

Luceşte ziua. Crezul mieu singur e în zei,
Nempiedecați de nimeni:
Din sarea și nisipul Cretei mi s'a 'nchegat
Acest suflet al mieu.

Eu cred numa 'n Cibela, Minerva şi Junona;
Sînt singurele-mi zîne,
Le văd cum 'ntr'o sară, fiind pe Partenon,
Le încunună aur.

Cred și în Pan cel tînăr și'n nimfe care mușcă
Pe-o rosă, primăvara,
Și cred și'n voluptate, dar și în moarte cred,
Ce toate le împacă.

Când voiu muri, să-mi puneți cu o pioasă grijă
In gură un obol:
Imi trebuie, căci altfel cum aș veni la zei
Pe malul de 'ntunerec?

Și voiu dormi pe urmă de somnul greu, supus,
In groapa fără fund,
Și voiu simți aproape zeii greci adormiți,
Veștejiți și sublimi.

Dar inima-mi întreagă nu se va despărți
Și n'oiu muri întreagă,
Căci știu, prietenia cea vie că supt cer
Continua-va drumu-i.

Căci v'am iubit atîta, parfumuri și lumini,
Calde de auroră,
Straturi de flori din dulcea vară de pe pămînt
Val alb care răsună,

Incît așa pornire nu se poate tăia.
Extas însuflețit,
Iubirea mea va 'ntrece viața ce s'a sfîrșit
Și gura mea închisă.

XII.

Tinereța în Savoia

După ploaie în noapte e un miros naiv,
Ce parfumează cerul cel sur: un val de apă
Dulce peste livada plină de vis candid
Aruncă transparenta-i mantie aburoasă.

Abia se face ziuă: orașul trist tot doarme,
Și-aud, pe cînd din aier trec rîuri lunecînd,
Cu un cucernic sunet de porțelan și aur,
Un clopot care sună colo jos la Clarise.

Traducere de **N. IORGA**

Elena Văcărescu

Urmașa uneia din cele mai vechi și mai cărturărești familii românești, d-ra Elena Văcărescu a ținut cu sfințenie să mențină, ca de altfel toți strămoșii săi, tradiția rasei, cu toate că a fost crescută în Franța încă de pe cînd era copilă, în acel Paris de unde nu venia în țară decît doar vara în lunile vacanțelor la moșia părintească din Dîmbovița.

Zic „cărturărești", fiindcă mai toți înaintașii d-rei Văcărescu au lăsat urme de îndeletnicirea lor literară: străbunicul a fost denumit părintele poeziei românești și de la dînsul emană vestitul testament:

Urmașilor miei Văcărești,
Las vouă moștenire
Creșterea limbii românești
Și-a patriei cinstire,

și același strămoș a scris prima gramatică românească: chiar generalul Teodor Văcărescu, mort de curînd, are la activul său o foarte interesantă și documentată lucrare asupra războiului independenței.

La Paris, unde studiase poezia, sculptura și muzica, d-ra Văcărescu a avut prilejul să fie cunoscută și să fie apreciată de poeții Sully Prudhomme, Leconte de Lisle, François Coppée și chiar de Victor Hugo.

D-ra Elena Văcărescu

Dintre operele poetice cunoscute, traduse în mai toate limbile din Europa, relevăm: *Chants d'aurore*, premiată de Academia franceză, *La dormeuse éveillée*, *L'âme sereine*, *Lueurs et flammes* și, după unii, lucrarea cea mai curioasă: *Le Rhapsode de la Dambovitza*, iar dintre romane: *Le Sortilège*, *Amor vincit* și *Rois et reines que j'ai connus*. Insăși Regina Greciei, cu recunoscutu-i talent, binevoește să se ocupe în prezent cu ilustrarea operelor acestora ale d-rei Elena Văcărescu.

Dela războiu, talentata noastră poetă n'a mai putut veni în țară, neîndurându-se să-și părăsească bătrîna mamă, care nu mai poate călători. Aceasta nu înseamnă însă că d-ra Văcărescu se desinteresează de țara sa, pe care o iubește cu nespusă dragoste și de care-i e dor în toată clipa. Din potrivă, d-sa se interesează mereu de opera d-sale culturală din București, *Societatea Analelor*, a cării președintă este sora d-sale, d-na colonel Caribolu, societate unde au ținut interesante conferințe mulți scriitori francezi, printre cari notăm pe d-nii Abel Hermant, Jean Richepin, Lichtenberger, Herriot, așa cum se interesează de cealaltă fundațiune a d-sale: biblioteca pentru studenți instalată chiar în casa d-nei Caribolu din bulevardul Lascar Catar giu 67, bibliotecă la care a colaborat și fostul președinte al Republicei Franceze d. Poincaré, trimițînd chiar un însemnat număr de volume.

In timpul războiului, patriotismul luminat al d-rei Văcărescu a îndemnat-o să ție conferințe despre România în mai toate orașele din Franța, câștigând multe simpatii pentru țara sa, așa precum același cald patriotism o îndeamnă astăzi să sprijine pe toți Romănii aflători în Franța cari au nevoe de sfatul d-sale.

In prezent d-ra Elena Văcărescu este delegata Romăniei la Liga Națiunlor, unde glasu-i a răsunat în mai multe rânduri în folosul umanității în general și al României în deosebi, glas ascultat întotdeauna și de multe ori aprobat.

Iată, în cîteva rînduri numai, meritele aceleia pe care Academia Română a consacrat-o chemând-o deunăzi printre membrii ei.

V. Bilciurescu

(După notele procurate de d-na colonel Caribolu).

Contesa de Noailles

Contesa de Noailles e fiica lui Grigore Basarab Brâncoveanu și sora fostului deputat Constantin Basarab Brâncoveanu. Ea continuă deci tradiția marelui Voevod Constantin Brâncoveanu, *„boier vechiu și domn creștin“*...

Mama sa, născută Mussurus, făcea parte dintr'o familie nobilă din Creta, scoborîtoare din vestitul umanist Marc Mussurus, vrednic și erudit tovarăș al lui Aldo Manuzio, Venețianul din secolul al XV-lea.

Contesa de Noailles, născută la Paris, n'a trăit de loc în țara ei, dar a creat o admirabilă literatură în patria-i adoptivă. A vizitat însă de cîteva ori România și a călătorit mult în Orient. A văzut Constantinopolul, Persia, cercetînd comorile lor artistice și scriind minunate pagini despre acestea. Orientul i-a înrîurit mult talentul, — impresionîndu-i opera poetică aproape în întregul ei.

Precocitatea poetică a marii scriitoare se afirmă încă dela vîrsta de șase—șapte ani, de cînd într'adevăr i se cunosc cele dintîiu versuri. In arta Contesei de Noailles se răsfrînge viața sa lăuntrică și intimă, cu senzațiile, impresiile și imaginîle-i caracteristice.

Crescută la Paris, în Metropola luminii, într'un mediu cu totul artistic și de către o mamă care era distinsă maestră de piano, opera literară a Contesei de Noailles împrăștie în suflete o mireasmă exotică, învăluitoare și neînțeleasă.

D-na Contesă de Noailles

Cu tot parnasianismul poeziei sale, o stranie afinitate o apropie de maestrul romantic Victor Hugo.

Dintre operele-i mari, *„Le Coeur innombrable“* a fost premiată de Academia Franceză. O altă scriere minunată e *„L'Ombre des Jours“*. In domeniul romanului a scris *„Les Éblouissements“*, *„Les Vivants et les morts“*, *„Les forces éternelles“* și *„Le poème de l'Amour“*, iar ca volume de versuri cităm *„La nouvelle espérance“*, *„Le visage émerveillé“* și *„La domination“*.

Iată opera literară care a determinat Academia Română s'o aseze între aleșii ei pe Contesa de Noailles.

Și, acum, în original, cîteva perle din poezia distinsei romănce

Mes livres, je les fis pour vous, ô, jeunes hommes,
Et j'ai laissé dedans.
Comme font les enfants qui mordent dans les pommes,
La marque de mes dents.

J'ai laissé mes deux mains sur la page étalées,
Et la tête en avant.
J'ai pleuré, comme pleure au milieu de l'allée
Un orage crevant.

Je vous laisse, dans l'ombre amère de ce livre,
Mon regard et mon front.
Et mon âme toujours ardente et toujours sûre,
Où vos mains traîneront.

(Din *Offrande*).

Pauvre faune qui vas mourir,
Reflète-moi dans tes prunelles
Et fais danser mon souvenir
Entre les ombres éternelles.

Tu leur diras que je m'endors
Mes bras nus pliés sous ma tête,
Que ma chair est comme de l'or
Autour des veines violettes.

Et dis-leur que dans les soirs lourds,
Couchée au bord frais des fontaines,
J'eus le désir de leurs amours
Et j'ai pressé leurs ombres vaines

(din *L'Image*)

Le soir est un silence odorant, rose et clair;
L'astre s'incline.
Un bambou languissant est amoureux de l'air,
Sur la colline.

Des chevriers s'en vont près d'un torrent en fleur
Fin des journées!
Un puits luit! Bétharam s'endort dans la chaleur
Des Pyrénées.

De Lourdes aux belles eaux flotte un mystique appel
Sur la campagne;
Mais tout le soir répond au soupir sensuel
Qui vient d'Espagne.

O muzicalitate subtilă, ce te face să tremuri de'nfiorare, respiră din toate aceste visări. Sunt versuri aproape intraductibile în graiul nostru, cu elegante și mlădieri, a căror tălmăcire în românește așteaptă pe maestrul iscusit.

Citind versurile Contesei de Noailles ai sensația că mîngîi un șirag de pietre scumpe într'o apă de isvor.

Și, totuși, nădăjduim că, într'o zi apropiată, vom putea ceti și în limba noastră superba literatură a Contesei de Noailles (Incercăm. N.I.)

Leontin Iliescu

ARTA VECHE

de G. BALŞ

Din catalogul expoziției de artă românească modernă şi veche de la „Salle du Jeu de Paume" din Paris.

Cînd vorbim de arta veche românească, trebuie considerată deosebit de arta Țării Românești și acea a Moldovei. Aceste două țări surori care, prin unirea lor în veacul al XIX-lea au format România, au fiecare istoria lor paralelă, dar totuși deosebită una de alta, cu toate relațiile lor neîntrerupte; de asemenea arta lor a urmat două evoluții deosebite, de și au fost în anume timpuri înrîuriri reciproce.

Statul muntenesc s'a alcătuit în a doua jumătate a veacului al XIII-lea sub forma pe care a păstrat-o aproape neschimbată pînă la unirea cu Moldova, pe cînd Statul moldovenesc n'a luat ființă decît la mijlocul veacului al XIV-lea.

Ceia ce ni s'a păstrat din vechea artă românească e aproape numai arta religioasă. E, așa dar, nevoie, înainte de toate, de a cunoaște evoluția arhitecturii ei, care alcătuește, oarecum, osatura ei — pictura și artele minore fiind anexele sale complimentare. Trebuie, deci, studiată biserica. Fie isolată, fie făcînd parte din mănăstire — cum e de obiceiu cazul —, biserica concentrează ceia ce e mai caracteristic și din punctul de vedere al construcției și din acel al lucrărilor prețioase.

Clădirile mănăstirești, grupate într'o curte închisă și înărită, nu au o întocmire prea deosebită de cele clădite în evul mediu în tot sudul Europei și mai cu deosebire în Balcani. De și foarte pitorești, ele nu prezintă un interes așa de imediat, și de aceia biserica însăși e aceia care atrage mai mult luarea aminte și care are o mare valoare documentară și artistică.

Dintru început, în Țara-Românească, arta bizantină și-a pus caracteristica ei pecete pe cele dintâiu clădiri bisericești și biserica domnească din Curtea-de-Arges, din prima jumătate a veacului al XIV-lea, cea mai veche ce ni s'a păstrat, e unul din cele mai curate tipuri ale bisericii în cruce greacă cu patru stîlpi, din timpul Comnenilor și Paleologilor.

Spre sfîrșitul acestui veac — care nu ni-a mai lăsat niciun alt monument — ia ființă, odată cu ridicarea bisericii la Cozia (pe la 1390, o nouă direcție arhitecturală. Sub influența culturii sîrbești, mai veche, mai desvoltată, introdusă în Țara-Românească de către călugări sîrbi, regăsim, fără schimbări, tipul bisericei școalei de la Morava. Astfel se ivește odată cu acest plan sîrbesc dispoziția triconcă a naosului, dispoziție venită din Athos și care va deveni regulă aproape generală atît în Moldova, cît și în Muntenia. Din aceiași vreme datează și bisericile Vodița și Tismana. De și acest tip sîrbesc n'a dăinuit, totuși a lăsat urme — în afară chiar de triconc — în planul bisericilor din vremurile următoare.

In timpul secolului al XV-lea, ne întoarcem la tipuri mai apropiate de adevăratul bizantin. Biserica din Snagov, de la care ni s'a păstrat ușa de lemn, cu figuri săpate, datează din acea vreme.

Pe la 1500, un tip nou, cu totul altfel, se arată în mănăstirea Dealului. Este o clădire în întregime de piatră cioplită, lucru frumos în care se împreună un plan apropiat de cel sîrbesc cu o fațadă cu elemente armenești și georgiene.

Biserica episcopală din Curtea-de-Argeș, ridicată pe la 1515 de Neagoe Voevod (care petrecuse parte din tinerețа sa în Turcia), procede dela principii mai mult sau mai puțin asemenea, dar adaugă elementelor mănăstirii Dealului altele nouă: un nartex cu coloane, a cărui origine poate fi căutată la Muntele Athos, turnuri numeroase și cu forme orginale și mai cu seamă, o foarte bogată ornamentație, în care motivele decorative arabe, persane și otomane se amestecă cu ornamentația armenească și georgiană, într'o policromie în care aurul joacă un rol foarte important.

Ca și la Dealu, arcade supțiri în „boudin", așezate pe două rînduri și despărțite de o puternică cornișă în chip de frînghie răsucită, împodobesc fațada. Această alcătuire reapare mai tîrziu și devine una din caracteristicile arhitecturii bisericești muntene.

După această înflorire exotică, urmează clădiri mai modeste și iarăși mai apropiate de timpurile bizantine ale peninsulei balcanice.

Fațadele sunt cu parament de piatră și cărămidă, cu arcade oarbe care încunjoară biserica, despărțite în două caturi printr'un brîu; rînduri de cărămizi așezate ca dinții de fierăstrău joacă un rol însemnat în împodobirea lor, ca, de altfel, în toată arhitectura bizantină meridională. In veacul al XVII-lea apare pridvorul cu stîlpi sau coloane, slujind drept exonartex. Planul cu o singură navă predomină, afară de rari excepții (Mitropolia şi Biserica Domnească din Târgoviște), unde se regăsește tipul mai clasic, cu patru stîlpi, al bisericii domnești din Curtea-de-Argeș.

In decursul veacului al XVII-lea apar elemente gotice — probabil sub influența Moldovei — în chenarele ferestrelor și ușilor. Voevodul Vasile Lupu, care zidise în Iași frumoasa biserică Trei Ierarhi — despre care vom vorbi mai jos —, clădise în Tîrgoviște, capitala Țării Românești, o biserică în stil moldovenesc, care a avut de sigur o influență asupra numeroaselor biserici ridicate, în aceiași vreme, de Voevodul Vasile Lupu, care zidise în sarab (1632—1654).

In timpul lui Șerban Cantacuzino (1628—1688) se găsesc în detalii unele înrîuriri și, în fine, în Domnia lui Constantin Brîncoveanu (1688—1714), se alcătuește un tip bine definit de biserică, cu exonartexul deschis, pe coloane, cu arcade oarbe în „boudin" pe două rînduri suprapuse și despărțite de un brîu în formă de frînghie sau de tor, precum am mai văzut și la biserica episcopală din Curtea-de-Argeș.

Chenarele gotice ale ferestrelor și ușilor dispar și găsim în locul

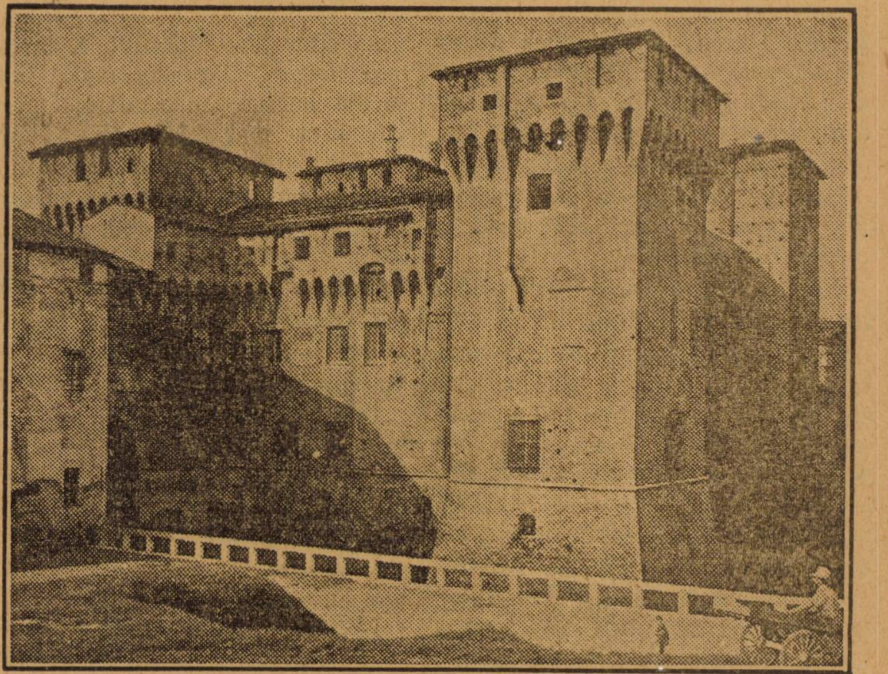

Castelul ducal al familiei Gonzaga din Mantova făcut de Bartolino de Novara (1395).

lor chenare cu frunze late și flori mari, larg tratate — răsunet îndepătrat al Renașterii italiene, — care sînt una din caracteristicile vremii. Acest stil este acel al clădirilor din veacul al XVIII-lea și chiar din începutul celui de al XIX-lea până cînd, supt influenia definitivă a arhitecturilor occidentale, stilul național dispare.

Astfel, pe un plan și pe principii bizantine ce dăinuesc în tot timpul evoluției acestei arhitecturi, se altoiesc necontenit — după capriciul Voevodului — clădiri cu tendințe străine, eterogene, care încetînd odată cu voința care le plăsmuise, n'au întrerupt totuși evoluția firească a stilului bisericesc muntean. Ele n'au izbutit decît tîrziu să le întipărească ceva dn caracterul lor, adăogîndu-i unele din elementele lor și ajungînd astfel a alcătui un stil deosebit și unitar.

*

Istoria arhitecturii bisericești moldovenești este cu totul deosebită și evoluția ei mai regulată.

Cea mai veche biserică păstrată, acea din Rădăuți, a cării dată de clădire este destul de nesigură (între 1360 și 1400), e o biserică românească, foarte modestă, dar care are totuși acum separația clasică bizantină în naos și pronaos. Apoi aflăm biserica — de asemenea foarte modestă — a Sfintei Treimi dela Siret, unde se regăsesc influențe sîrbești, între altele planul triconc. E vremea (sfîrșitul sec. al XIV-lea) cînd călugării sîrbi aduc în Țara-Românească și în Moldova cultura lor bisericească și artele lor. Alexandru-cel-Bun (1400—1433) clădește pentru soția sa catolică o biserică în întregime gotică. In fine după această dibuire, după aceste începuturi nesigure vedem desprinzîndu-se, în timpul Domniei lui Ștefan-cel-Mare, eroul național al împotrivirii față de Turci (1457-1504), un tip de biserică bine determinată care va evolua răpede în așa fel încît în ultimii ani ai lungii lui Domnii, ne aflăm în fața celui mai perfect tip al arhitecturii bisericești moldovene. Mai bine de douăzeci de biserici, care ni-au rămas din această vreme, sînt mărturiile acestei înfloriri (Voroneț, Hîrlău, Piatra-Neamț). Simplicitatea și armonia liniilor, precum și o logică clară constructivă sînt calitățile ei cele mai însemnate.

Acest tip se desvoltă în tot timpul secolului al XVI-lea, Biserica se mărește, se lungește, fațadele, în loc să fie ca în timpul lui Ștefan-cel-Mare, cu materiale aparente — piatră și cărămizi smălțuite — sunt acoperite cu frescuri pe exterior.

Ceia ce caracterizează această vreme, e un plan bizantin — aproape întotdeauna cel treflat — și bolți bizantine; dar fațadele sunt lucrate într'un chip gotic. Inălțarea mai mare a bisericilor, în contradicție cu proporțiile bizantine mai scunde, contra-forturile, chenarele ușilor și ferestrelor, profilul acoperișurilor, toate aceste elemente sunt gotice. Explicația firească se află în legăturile Moldovei cu țările vecine: Ungaria și Polonia.

Din amestecul acestor elemente — atît de disparate în aparență — s'a născut stilul moldovenesc, care a știut, contopindu-le, să creeze ceva într'adevăr unitar.

Apoi dela începutul sec. al XVII-lea se resimt influența nouă. Planurile și fațadele muntene încep să modifice bisericile moldovenești, apoi alte influențe mai meridionale și mai îndepărtate se arată; elemente georgiene, otomane și chiar rusești pătrund în ornamentație. Deși două din cele mai vestite clădiri ale Moldovei, Dragomirna (1600) și Trei Ierarhi din Iași, 1645, aparțin acestei perioade, totuși ea este o epocă de decadență. Liniile nu mai au nobila simplicitate, nici armonia veacurilor precedente și prea îmbielșugata lor împodobire mărește încă mai mult aceste defecte.

Apoi vin elementele occidentale. In sec. al XVIII-lea stilul italian corcit, care s'a răspîndit asupra Răsăritului Europei, înlocuește vechiul stil moldovenesc, și aceasta dispare cu totul.

Se vădește astfel clar un neîndoios paralelism, plin de interes, între evoluția arhitecturii moldovenești și istoria țării.

Pictura murală este întregirea firească a orișicării biserici românești. Cît timp zîdurile sunt acoperite cu podoaba lor — cu frescuri —, ea nu este privită ca sfîrșită; în unele vremuri, în sec. al XVII-lea în Moldova, la sfîrșitul sec. al XVII-lea și în sec al XVIII-lea în Muntenia, s'a zugrăvit päretele și pe din afară și aceasta alcătuește una din cele mai originale însușiri ale acestor biserici.

Aceste frescuri au întotdeauna o înfățișare foarte bizantină, orișicare ar fi influențele străine care s'au manifestat în construcția sau ornamentația sculptată a bisericî.

Cele mai vechi frescuri cunoscute nouă sînt cele ale Bisericii Domnești din Curtea-de-Argeș, descoperite de curînd sub alte straturi de frescuri mai recente. Atît din punctul de vedere al facturiilor, cît și din punctul de vedere iconografic, ele prezintă un interes deosebit și sunt socotite printre cele mai de samă producții bizantine, de acest fel ale veacului al XIV-lea. Ele se leagă, în mare parte, de ciclul mosaicelor de la Chariè-glami din Constantinopol, înrudindu-se de aproape cu ele.

Frescurile dela Cozia, dela sfîrșitul veacului al XIV-lea, țin de altă direcție și ele sunt printre cele mai interesante și ajung la o adîncă emoție. Acelea ale bisericii episcopale din Curtea-de-Argeș (dintre care unele sunt expuse) și care datează de pe la anul 1520, aparțin unui stil foarte deosebit, de o mîndră înfățișare și plină de măreție.

Influența gotică care s'a manifestat în arhitectură n'a lăsat nici o urmă în frescurile moldovenești. Ele ne arată, pe la 1490—1500, întregi alcătuiri vrednice de luare aminte, atît prin însăși frumusețea lor, cît și prin armonia desăvîrșită a colorilor.

Toate aceste frescuri sunt foarte puțin influențate de arta occidentală, chiar pînă în vremurile tîrzii. In rarele cazuri în care s'au putut semnala unele apropieri, ele se aplică tot atîta, și poate chiar mai mult picturii înseși a Muntelui Athos.

Nu trebuie uitat că frescurile bizantine trebuie considerate dintr'un punct de vedere cu totul deosebit de acel al picturilor occidentale. Pictorii bizantini nu pun preț pe perfecția formelor, ci vor să redea gîndul religios pe care trebuie să-l exprime personagiile lor și scenele ce le reprezintă și ei izbutesc adesea să dea acestui gînd un sentiment de adîncă emoție. Nu trebuie să ne închipuim, picturi răzlețe, ci zugrăveala întreagă, cu tonuri care se potrivesc pe deplin și care sunt înviorate ici și colo de poleiturile cununiilor și veșmintelor; trebuie să ni le închipuim în penumbra bisericilor, luminate de făcliile tremurătoare ale candelelor și lumînărilor și atunci ne vom da seama de efectul, adesea măreț, întotdeauna deplin religios, ce-l produc aceste picturi.

Veacul al XVII-lea e o vreme de decadentă a frescurilor, atît în Muntenia, cît și în Moldova ; aici, spre sfîrșit, sub influența zugravilor greci, mai are loc o ridicare de cîțiva ani.

In Țara-Românească, sfîrșitul secolului al XVII-lea este martorul unei adevărate renașteri. E un stil mai *fraged*, figurile mai puțin severe, adesea surizătoare; mișcările sunt mai mlădioase și mai vioaie; grija efectului decorativ e mai mare, și o nouă ornamentație se arată. Acest stil nou, corespunzător apariției stilului arhitectural brâncovenesc, caracterizează întregul veac al XVIII-lea și-l regăsim chiar cu unele din frumoasele sale însușiri la începutul sec. al XIX-lea

Pictura icoanelor are o evoluție mult mai puțin limpede și e cu atît mai greu de judecat — în starea de față a cunoștințelor noastre — cu cît numărul iconelor ce ni s'au păstrat e destul de restrîns, mai cu samă în Moldova.

Se poate spune, în general, că parte din ele urmează de aproape stilul și principiile frescurilor, iar altele sunt puternic influențate de zugrăveli străine, de pictura occidentală, mai ales, nu în ceea ce privește factura, dar compunerea și mișcarea.

Această influență, în genere italienească, se resimte în Țara-Românească încă dela începutul sec. al XVI-lea. Mai tîrziu, în veacul al XVII-lea, se arată influența rusească, mai ales în Moldova. Secolul al XVIII-lea, care a produs, în Muntenia, un șir de icoane dntre cele mai interesante și adesea foarte frumoase, n'a dat în Moldova decît produse mediocre.

După obiceiul oriental, icoanele sunt foarte des acoperite cu metal bătut și lucrat de obiceiu cu argint alb sau aurit, care lasă descoperite numai fața și mînile.

Această îmbrăcăminte devine ea însăși o icoană, pe care ornamentația și subiectele secundare iau des mai multă importanță și prezintă mai mult interes decît pictura ce o ascund. Intr'un stil asămănător sunt tratate, de obiceiu, legăturile Evangheliilor și Psaltirilor din mănăstirile noastre.

Obiectele de metal prețios, din tezaurele mănăstirești, potire, candele, cădelnițe, discuri, cruci, chivoturi, ne arată toate deosebitele technice cunoscute ale argintăriei : metal lucrat cu ciocanul în primul rînd ; ciselat, turnat, lucru de fir (filigrană); smalțurile sunt mai rare. Iar, în ceia ce privește ripidele, — și printre cele mai frumoase trebuie socotite cele dela Putna, din sec. al XV-lea, în filigrană și lucrate cu ciocanul — ele sunt din cele mai interesante, atît prin caracterul lor arhaic, cît și prin frumosul efect decorativ.

Influența străină, gotică, se resimte încă din primele secole: mai ales mai multe cădelnițe, lucrate probabil de argintarii din Transilvania, se asamănă mult de ceia ce se lucra în centrul și occidentul Europei.

In Muntenia, în vremea lui Brîncoveanu (ultimii ani ai sec. al XVII-lea și sec. al XVIII-lea), argintăriile, care iau un mare avînt, participă, în chipul cel nou, la acest fel de renaștere și introduc, prin intermediul argintarilor ardeleni, un stil floral din cele mai bogate, indirect inspirat de barocul italian, care mai mult sau mai puțin modificat, orientalizat într'un anume fel, a produs obiecte, — mai ales candele, din cele mai frumoase.

Ușile, obiectele de mobilier: scaune, strane, tetrapoade, sunt din lemn lucrate, sculptate, adînc săpate (à jour) și mai întotdeauna zugrăvite și poleite. Numărul obiectelor vechi care ni-au rămas e foarte restrîns și acele frumoase catapitesme, executate într'un stil care, cu oarecari variații, s'a întins asupra întregului Orient creștin al Mediteranei, datează de-abia de la sfîrșitul sec. al XVII-lea.

Aceste tîmple cu ornamentație simbolică, foarte bogată, prea încărcată chiar, cînd sunt privite în parte, au totuși o minunată înfățișare decorativă atunci cînd sunt la locul lor, în misterioasa penumbră a naosului, atunci cînd poleiturile, ceva șterse de fumul cădelnițelor, prind, ici și colo, lumina lumînărilor.

Unele uși mai vechi au particularitatea de a reprezenta scene religioase în baso-relief, ceia ce e totdeauna rar în domeniul bizantin.

In fine printre tezaurele mînăstirilor noastre pot fi socotite printre obiectele cele mai scumpe țesăturile brodate, mătăsurile, catifelele, brocartele, aierele, acoperemintele de morminte, veșmintele preoțești, patrafirele, bedernițele.

Obiecte ca patrahirul și bedernița dela Tismana (sec. al XIV-lea, patrahirele și aierele cusute cu fir și mărgăritare, dela Putna (sec. al XV-lea), daruri ale lui Ștefan-cel-Mare către bserica ce trebuia să fie gropnița sa, acoperemintele dela Sucevița, ale Movileștilor, dela sfîrșitul sec. al XV-lea sunt desigur so-

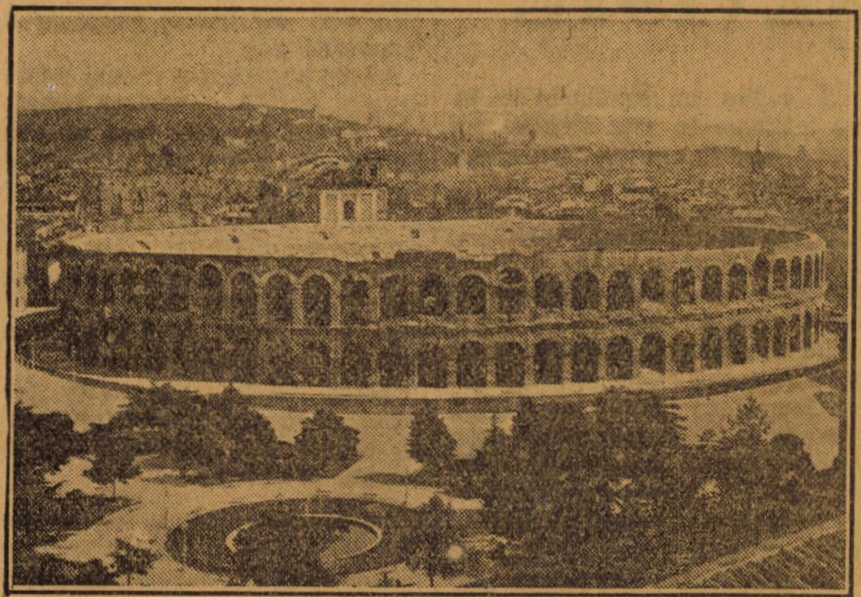

Amtiteatrul şi arena dela Verona

cotite printre cele mai interesante şi mai frumoase lucruri ce ni le-a lăsat moştenire acea vreme.

Intr'un ordin de idei ceva mai special, manuscrisele nu sunt mai prejos de sculele mănăstirilor. Literele împodobite, chenarele, în fine paginile zugrăvite cu chipurile evangheliştilor, (astfel cum îi vedem în Evanghelia mănăstirei Neamţ, dela 1425 sau din acea dela Putna, de asemenea din veacul XV-a) dau dovada uneei arte desăvîrşite şi sigure de ea însăşi.

Oricît de interesante ar fi construcţiile militare şi civile, ele nu pot fi alăturate clădirilor bisericeşti. Avem, ce-i drept, rămăşiţe mărete de cetăţi şi de pitoreşti case de ţară; dar numai pe la sfîrşitul sec. al XVIII-lea ele încep să capete în Muntenia, o lature artistică în sine însăşi, palatele, ruinate, ale lui Brîncoveanu sunt socotite printre cele mai interesante prin grija decoratiei şi prin noile tendinţe ce le reprezintă. Dar şi aici, de la sfîrşitul sec. al XVIII-lea influenţele occidentale, barocul corcit şi un stîngaciu stil „empire“ au izgonit arta natională.

Tradus de **D-ra Balş**

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

Casa lui Tudor

D. profesar Iorga a primit scrisoarea de mai jos.

Interesele ocupaţiunii mele ducîndu-mă pe meleagurile unde a copilărit acela care este cu adevărat desrobitorul Romînismului de sub împilătorii străini, am vizitat pentru prima oară căscioara din Vladimir-Gorj, simbol, cu atît mai elocvent în aceste timpuri, cînd fiecare din noi trebuie să-l poarte în inimă pentru trezirea conştiinţei naţionale.

Dar mare-mi fu mîhnirea la vederea umilei căsuţe, transformată azi în bucătărie şi celar. Căci, dacă o nenorocită scînteie ar rătăci printr'un ungher al bîrnelor de peste o sută de ani, s'ar nimici şi această icoană a noastră.

Nu am avut fericirea să iau parte la sărbătorirea din Vladimiri de acum patru ani—atunci fiind student funcţionar în Bucureşti — şi să aud hotărîrile exprimate şi promisiunile făcute de cei în posibilitate a face ceva pentru mutarea colibei în locul unde a fost prima oară aşezată, transformînd-o într'un frumos monument istoric şi cu ajuiorul unui mic muzeu naţional.

Promisiunea reprezentanţilor guvernului şi naţiunii din acel timp s'a stins ca focul de paie, căci, în afară de neînsemnta sumă de lei 50.000, donată de Cameră şi depusă la o bancă din Tîrgul-Jiului, starea lucrurilor de atunci nu s'a schimbat întru nimic. Nepăsarea s'a prelungit atîta că s'a întîmplat în acest timp şi moartea strănepotului „Domnului Tudor“, Constantin Vladimirescu care a murit cu durerea în suflet că şi-a lăsat în sărăcie copiii, cărora ajutorul promis atunci, astăzi li-ar fi de mult mai mare folos.

Se spune că în prezent legiuirile nu permit mamei tutoare înstrăinarea căsuţei, avînd şi copii minori, dar eu cred că s'ar putea face o înlocuire de valori cu autorizaţia tribunalului, avîndu-se în vedere scopul frumos.

Faţă de acestea, prea mult stimate profesor, pentru a se înfăptui hotărîrea ce a-ţi luat acum patru ani, dar care nu s'a putut realiza — cauza fiind resursele materiale după cum arătaţi în articolul „Grija monumentelor istorice“ din „Universul Literar“ No. 23 din 1925, — vă rog să luaţi în samă aceată sinceră scrisoare şi să adresaţi cîteva rînduri de povăţuire şi îmbărbătare preotului Gr. Diaconescu din Vladimiri-Gorj, un inimos romîn care face parte din comitetul de iniţiativă de la numita serbare şi care este în măsură să ducă la bun sfîrşit opera început ca proiect.

Mi-am îndreptat strigătul de alarmă către d-voastră, singurul chemat în această chestiune şi în aceste timpuri de lăcomie materială, convins că nu veţi lăsa în peire micul semn al unei revoluţiuni curat naţionale.

Primiţi, vă rog, d-le profesor, respectoase salutări şi umilul mieu devotament.

DUMITRU CARTIANU
Gorjan, delegatul Centralei băncilor populare în jud. Gorj, Str. Unirii 72, Târgul-Jiului.

Universul Literar

Cuponul Nr. 11.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă—

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

CARŢI ŞI REVISTE

Mihail Sadoveanu. – *Privelişti dobrogene.* O carte nu numai frumos scrisă — afirmaţia nici n'ar mai avee rost — ,dar şi extrem de interesantă. Sunt descrieri de lucruri, însemnări asupra neamurilor extrea de variate care şi-au trimis frînturi până'n Deltă. Este un carnet de drum? Ar fi, dacă varietatea bucăţilor şi felul mereu altul de a le trata n'ar face ca opera aceasta să scape oricării etichetări. Renunţăm şi noi la o asemenea operaţie; mulţumindu-ne a arăta cît este de interesantă, insistînd apoi asupra frumuseţelor ei.

Nimeni — după cum constată'n prefaţă şi autorul — nu a căutat să îndepărteze din sufletul publicului romîn ignoranţa şi aproape indiferenţa faţă de o provincie socotită'n general ca un pămînt sterp, fără farmec, aproape barbar şi cu o viaţă fără niciun Dumnezeu.

Şi — Doamne! Dobrogea şi Delta au văzut şi văd · şi acum trăind într'un amestec ameţitor cele mai felurite neamuri: toate seminţiile din Europa şi Asia-şi au aci representanţii lor. Oglindirea în mod viu a sbuciumului de viaţă a acestor neamuri — cu nepripita, dar statornica înfiltrare de clipă cu clipă a elementului romîn, care în provincia aceasta este mai numeros decît toate celelalte — este primul merit al d-lui Sadoveanu: interesant din punct de vedere naţional, impresionant ca frămîntare de viaţă românească.

Se adaugă la aceasta: portrete de eroi neştiuţi şi nebănuiţi, unii simbolul cel mai înduioşător al căderii din măriri de altă dată, alţii personificînd desăvîrşit pe „cuceritorul“ oprind ani de zile mersul legilor, şi asta nu cu cine cît de misterioase forţe, ci doar c'un zîmbet dulce pe buze, c'o infinită nobleţă'n maniere şi cu o eleganta mînuire a unei nuieluşe prin aierul limpede al zilei.

Şi apoi minunatele descrieri ale Deltei, cu forfotul de vietăţi nenumărate, cu lişiţa blîndă, cu stîrcii albi ca zăpada — «domnişoare ale bălţii» — cu amănunte asupra epicelor ospeţe dela malul mării, cu borşul de peşte, cel cu totul altfel de cum îl ştim noi, şi prins în accente de o măreţie ce chiamă din morminte şi pe eroii homerici.

Şi'n fine rechemarea impresionantă a întregii vieţi romane, grece, bizantine şi slave, care lasă'n sufletul nostru un sentiment de tăcută înclinare în faţa desfăşurării imense, fără 'nceput şi fără sfîrşit.

*

„Viaţa Românească.“ — Ultimul număr, pe lîngă urmarea la studii anterioare ale d-lui Ibrăileanu şi asupra cărora vom reveni cu o privire de ansamblu, ne aduce două bucăţi de poezie: „Suprema glorie“ de Demostene Botez, — bucată agreabilă şi cu accent satiric cum nu ne obicinuise d-sa, — şi „Odiseia“ de G. Topîrceanu parodie în versuri antice la epopeia lui Homer, bucată cu mult humor şi care ne trimite gîndul spre admirabilul „Infern“ al aceluiaşi.

Revista ieşană îşi începe volumul cu «Sfintele amintiri» de Mihail Sadoveanu, bucată care — într'un stil stăpînit, concis şi colorat — învie cu extraordinară putere începuturile creştinismului, cu lupta nentreruptă şi dumnezeiasca jertfire a lor pentru cuvîntul Mîntuitorului.

(D. Bogdan-Duică îşi continuă contra colegului său N. Iorga atacurile absolut copilăreşti, cari nu pot trezi decît un uşor zîmbet, regrete puţine şi mai ales urări de completă linişte sufletească. O constatare însă: e aşa de puţină literatură în „ştiinţa despre literatură“ a neobositului erudit clujean! — N. R.)

*

George Vâlsan. — *Grădina Părăsită.* (Cluj, 1925).

D-l Vîlsan, care şi-a asigurat un loc frumos în ştiinţa românească, a fost printre primii debutanţi literari ai „Sămănătorului“. Identificîndu-se cu atmosfera naţională pe care o impunea revista de sub conducerea d-lui Iorga, d-l Vâlsan a publicat în „Sămănătorul“ şi după dispariţia acestuia în „Convorbiri Literare“ şi „Ramuri“ o serie de poezii în care critica vremii remarcase mai ales talentul descriptiv. De atunci d-l Vâlsan a tipărit un fragment de roman care a fost discutat şi a trezit serioase nădejdi.

De curînd d-l Vâlsan şi-a strîns în volum versurile de odinioară. Astfel adunate în mănunchiu, ele pot caracteriza pe autor şi-i pot preciza locul în mişcarea sămănătoristă.

D-l Vâlsan este un poet de atmosferă şi de descripţie de natură. Legătura cu pămîntul şi istoria ţării sunt caracterele esenţiale ale inspiraţiei sale.

Limbă bogată, ritm robust, uneori imagini fericite subliniază talentul său. Poetul nu este însă un liric. Sentimentul e în deobşte inexistent sau, cînd există, destul de simplu şi lipsit de nuanţe, care de fapt constituie partea originală a liricului.

Criticii de atunci nu s'au înşelat. D-l Vâlsan avea toate însuşirile unui poet epic. Ar fi putut fi un sobru şi viguros prozator.

Totuşi din volumul acesta desprindem sonetul ce urmează, care nu e lipsit nici de simţire, nici de coloare şi unitate:

Pe culme buciumele nu mai sună.—
Tot cerul pare o câmpie 'n floare
Prin care'ncet se plimbă, visătoare,
Fecioara umbrei, strălucita lună.

Din cînd în cînd se-aude ca o che-
[mare
Cascade 'n munţi. Şi parcă vor să
[spună
Că zîne'n luminişuri se adună,
Că a 'nceput a nopţii serbătoare.

Un înger alb alunecă din stele...
O, de-aş putea comorii lui de vise
S'adaug florile iubirii mele!

Să le presare'n somnul tău,
[aproape...
Tu să nu ştii de cine-au fost
[trimise
Şi-un dulce plîns să-ţi tremure'n
[pleoape....

Cr.

Clişeele din acest număr înfăţişează frumoasa şi influenta fiică născută lui Dimitrie Cantemir, pribeag, din căsătoria lui cu princesa Trubeţcoi.

In *Revista Istorică* ce stă să apară se poate găsi povestea vieţii ei.

*

In nl trecut s'a pus din greşeală notiţa supt mormintele dela Verona. Ele sînt ale nobililor stăpînitori della Scala (Scaligeri) şi nu a eruditului mai nou Scaliger. N. I.

A apărut şi s'a pus în vînzare la toate librăriile din ţară **„Femeia cu două suflete“**, piesă în trei acte de **Ion Sân Giorgiu.**

Citiţi ziarul
Ştiinţelor şi Călătoriilor

ANUL XLI. — No. 27. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 5 IULIE 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

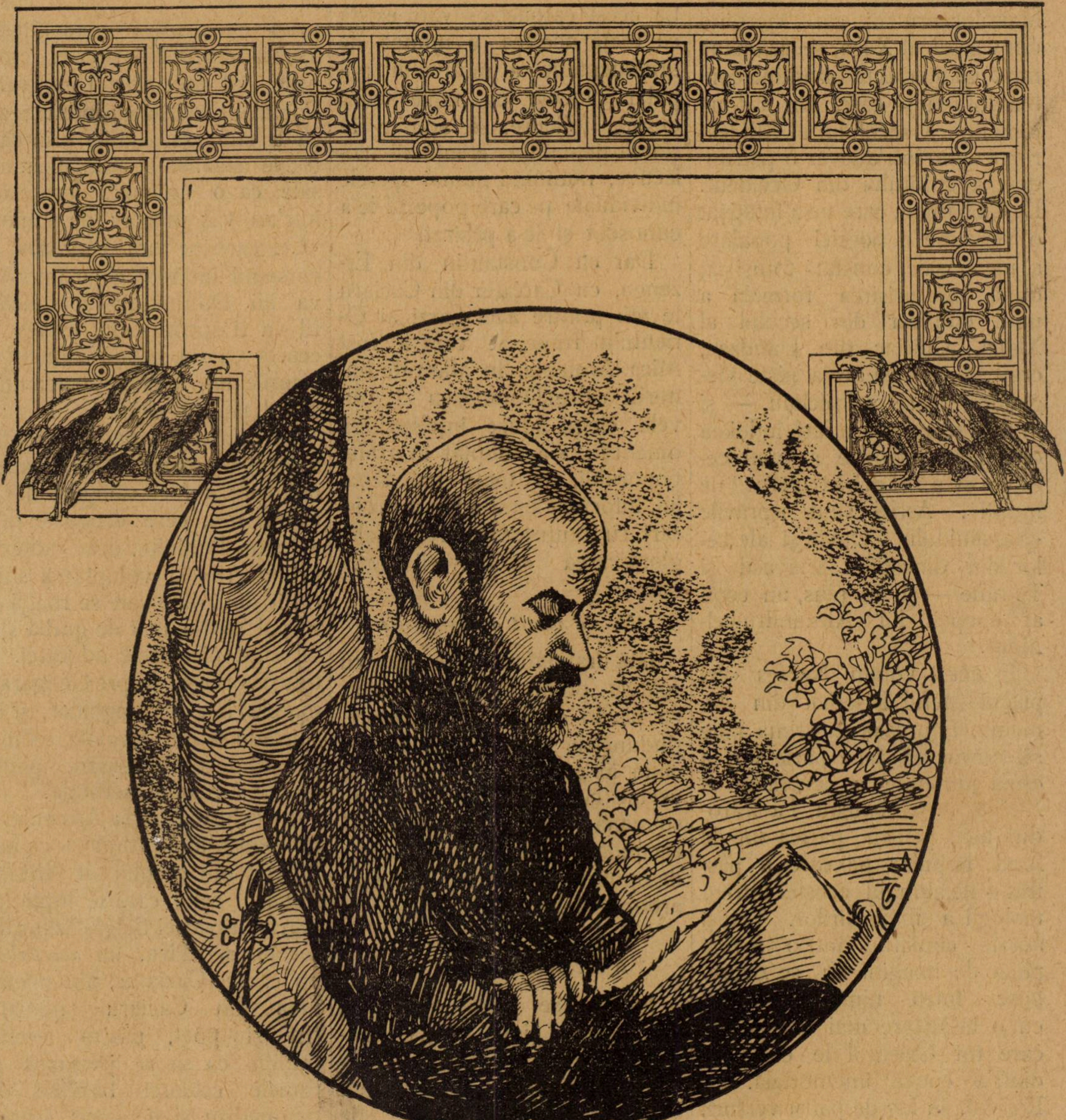

KOMITAS VARTABET, compositor armean

După tabloul de P. Terlemezian.

Poesia armenească în evul mediu 1)

I.

de N. IORGA

Tălmicirea, pe cît de fidelă pe atît de delicată, a d-lui Ciobanian, cel mai însemnat poet liric armean de azi, dă un mare număr de extrase din această poesie religioasă şi morală a călugărilor armeni, care, începînd din veacul al X-lea, se asamănă mult cu literatura bizantină contemporană şi care, din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, reprezintă într'adevăr o pătrundere a spiritului din Occident. D. Ciobanian, care ne-a înfăţişat o versiune a poesiei populare a naţiei sale, constată totuşi că, după mărturisirea formală a unui cronicar din secolul al XI-lea, Chiriac din Gandzac, erau pe vremea aceia nişte «legende» care se recitau — şi în care se amesteca fără îndoială obişnuita melopee a «petrecerilor» şi a «serbătorilor de munţi». Astfel sunt isprăvile «Sassanidului» David şi ale celor din dinastiile Artavasd şi Tigrane — şi, în plus, un ecou al epopeii lui Alexandru-cel-Mare.

In acest volum Narses «cel plăcut», şeful Bisericii din Armenia, figurează în prima linie şi, măcar că face parte din a doua jumătate a secolului al XII-lea, d. Ciobanian l-a introdus aici, pentru partea lui de fond popular pe care a păstrat-o de-alungul acestei întregi teologii a mănăstirilor. Totuşi aceste cimilituri într'o formă plină de imagini nu se deosebesc întru nimic de cele, cu o înfăţişare mai concisă, pe care tot Orientul le cunoaşte dintr'o epocă imemorială. La Romîni, în loc de patru versuri, gâcitoarea n'are decît două. De pildă:

Cureluşă unsă,
Supt pămînt ascunsă,

ceia ce înseamnă, foarte simplu, şarpele. Sau :

Sus bat tobele,
Jos cad stelele.

ceea ce e, foarte simplu, sita. La acest catolicos savant există cu toate acestea o muncă de ornamentaţie a motivului popular. Incolo, cu noile teorii despre folklore, se admite în sfârşit neputinţa creaţiunii colective, rămînînd numai operele individuale pe care poporul le-a cunoscut şi le-a păstrat.

Dar cu Constantin din Erzenga, cu Caciatur din Caciaru te afli printre acei barzi ai Orientului francisat care a fost Mica Armenie. In afară de imnurile către Dumnezeu şi gravele elogii aduse înţelepciunii omeneşti, s'a adoptat în graiul poporului, în toată naivitatea lui, întocmai cum a făcut Froissart cu franţuzeasca vremii sale, glorificarea «primăverii radioase»:

Ni s'a vestit o evanghelie.

Iată trandafirul care vine cu soarele premenitor şi aţîţător, cu păsări cu pene multicolore, rîndunelele în prima linie, care cîntă în grădinile cu trandafiri, vecine cu Persia păgînă, musulmană, «ceia ce nu se poate ascunde», ceia ce se găseşte de opotrivă în floare şi 'n însuşi arborele înfrunzit :

Cela care nu iubeşte
N'are frumuseţă 'n el.

Incolo, se poate ajunge la o înţelegere şi cu ştiinţa, amestecînd în ea amorul care, privit mai de aproape, nu e decît «baza adevăratei ştiinţi», fie chiar şi supt forma generală a «iubirii faţă de aproapele», căruia, creştineşte, trebuie să-i ierţi totul. Şi, în alt domeniu, e ca un ecou al cîntecului «florilor de-odinioară» în plîngerea războinicilor cari nu mai călăresc şi nu-şi mai duc, biciuind, năvalnici, bidiviii, «pentru femei frumoase cu faţa luminată şi cîrlionţi bălai», a căror «inimă era voioasă şi plină de dulceaţă, vorba».

Până la nota cu totul personală a plîngerii împotriva prietenilor prefăcuţi, nu e nimic care să nu poarte un timbru european occidental; generalităţile asupra destinului soartei omeneşti sînt precizate şi motivate. Poetul proclamă cu îndrăzneală că el subjugă inimile prin cântecele ascunse în adîncul inimii sale ca o comoară preţioasă într'un vas mârşav de pămînt, «Cel care-mi fură comoara şi curse-mi întinde, chiar împotriva lui Dumnezeu se ridică». El va fi socotit «în lumea aceasta ca un nebun adîncit în visurile lui, înţelept pentru unii, zălud pentru alţii».

Şi numai pentru el, pentru avîntul din sufletul său, acest om care a fost călugăr, dar a rămas om, cere dragoste dela «icoana luminii», dela «adierea primăverii» şi voluptatea suferinţii din iubire care se roagă ca trupul să fie mai de grabă strivit supt picioarele adoratei. Şi totuşi vorbeşte despre Ghagaran, marele Han al Mongolilor, şi inspirîndu-se din formele tehnice ale cântecului persan, plînge moartea regelui acestuia.

In vechea şi marea Armenie, în ţara «prinţului prinţilor» ca acel Liparid din secolul al XIII-lea, urmaşul celui care se luptă împotriva invaziei Selgiucizilor din secolul al XI-lea, un *vartabed*, un cleric, Caciatur, din mănăstirea din Caciaru, miniaturist şi poet, păstra vechile tradiţii ca să se jăluiască pe ruinele celebrei basilice din Ecimiadzin şi ale acelei «case a Orientului» care e ţara lui, de moartea celor din urmă apărători ai ei, Satun, prietenul acelui Han mongol Abagha pe care naivitatea propagandei occidentale credea c'o să-l poată trage de partea creştinismului,

---

1) Archag Tschobanian, *La Roseraie d'Arménie*, Trésor populaire arménien, folklore et chevalerie, II, Paris, 1923.

H. TUMANIAN

Plîngerea Armeniei

E oarbă calea noastră, e neagră calea noastră
Şi pe aceste drumuri, etern întunecaţi,
Fără lumină mergem,
De veacuri lungi noi mergem etern fără lumină
Prin munţii ţerii noastre,
Prin asprii noştri munţi.

Şi ducem pe 'nţunerec
Comori ce ni-s mai scumpe,
Pe întunerec ducem comori fără de preţ,
Tot ce-a putut să facă prin vremea cea trecută
Aaîncul cugetării din suflet chinuit,
Prin munţii ţării noastre,
Prin nalţii noştri munţi.

De cîte ori veniră din cel pustiu golaş
Asupra noastră hoarde de barbari înfuriate,
Veniră necurmate şi veşnic au lovit
In nobilul tezaur ce duce caravana
Prin munţii ţerii noastre,
Prin sîngeraţii munţi.

Si caravana noastră, speriată, zdrumicată,
Prădată, masacrată de duşmanul avan,
Se tîrîie în zdrenţe pe drum, si sînge curge
Din răni fără de număr,
Prin munţii ţerii noastre,
Prin îndoliaţi munţi.

Şi ochii ni se poartă departe 'n aşteptare
Spre stelele ce 'n zare se văd cum licăresc
Şi caută în zare să vadă de mai vine
Din nou vre-o dimineaţă
Prin munţii ţerii noastre,
Prin înverziţii munţi.

Trad. de **N. Iorga**

Proch, «podoaba călăreţilor», «braţul nou al noului Sion», Sembat, primit la Curtea Hanului Mangu.

D. Ciobanian citează poeţi cari şi-au căutat pe ţermurile mării o patrie independentă: trei oameni din Erzenga, Ioan, Moise, Grigore, Fric, şi însfîrşit Ştefan din Sanic.

Ioan din Erzenga a văzut splendoarea pe jumătate latină a regatului din Sis, unde domnia Hethum, fiul lui Leon I-iu, cu drepturile dinastice în cari dăinuia amintirea Bagratizilor şi aceia a Arzerunilor, dîndu-i prestigiul necesar ca să represinte «rassa lui Aram sfărîmată şi sfîşiată de «liftele străine», «rassa necredincioasă a lui Ismael, născut din slujnica Agar».

Fric, un laic, cu toate poemele-i religioase, care n'a fost niciodată «învăţăcel», se plînge şi el că vede Tatarul ajuns stăpîn în ţara lui şi pe «hoţi» în locul prinţilor şi se căinează că străbate drumurile mari ca un desrădăcinat, pînă s'a retras în una din acele mănăstiri ospitaliere pe care cuceritorii le cruţau:

Grăbeşte-te, aleargă-ne în ajutor,
Şi scapă-ne de suferinţă

strigă el, adresîndu-se lui Dumnezeu.

Mărturisim credinţă Sfintei Fecioare Maria, Maica Domnului.
Credem în Sfînta Treime una şi nedespărţită,
Dar sîntem căzuţi în mîna necredincioşilor.
Nu suntem trestii si nici mărăcini
Şi ne svîrli în foc.
Cel puţin sfarămă-ne odată
Pentru ca inima ta să se liniştească
Dacă adevăr este că totul purcede de la tine,
O, Dumnezeule puternic şi bun!

Şi acest Ieremia dintre ruinele armeneşti are, vorbind de el însuşi, accente cu totul moderne:

In loc de pîne
Am vrut ca inima să-mi înflorească.

In cinstea unui nou Liparid, căzut în luptă împotriva Turcilor în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, un Sarchis, încolo necunoscut, a căutat lauda celui din urmă dintre eroi, «astru luminos al ţerei Sisului», «stîlpul casei Armeniei».

Dar iată că apar noi nenorociri ca să aţîţe isvorîrea altor cîntece. Toctamiş, Hanul european al Hoardei de aur, Timur cel Şchiop trec, încă delasfîrşitul aceluiaşi veac, cu noii lor Tatari, Mezii lor, «fii bastarzi ai lui Abraham» Hunii lor, distrugînd totul în trecere, silind pe regi să se lepede de credinţă, ca Bagrat din Georgia, căsăpind prinţii armeni nesupuşi, distrugînd, Erivan, Ursa, Amida, Mardin, Nisibis, pînă în «Ţara Rumiilor» şi pănă în «Şamul» sirian:

Se înfioară oasele mele şi tremură
Mi s'a 'mpăinjenit vederea şi inima mi-i moartă,
Că am văzut cu ochii mei
Prăpădul năpustit asupra ei.

Scrie un poet nou, al acestei desnădejdi Grigorie din Klath:

Nu-i pîne la brutar,
La cîrciumă nu-i pic de vin.

Călăreţu-i fără cal,
Pedestraşii fără arme.

Sub copita cailor în goană
Striviau pe copilaşi.

Din ţestele acelor zugrumaţi
Işi înnălţau altar de rugăciune.

«În clipa în care puneam în scris jălania aceasta», zice clericul armean, «în piept inima-mi frigea».

In vreme ce în secolul al XVI lea Persanii şi cu Turcii se certau dela stăpînirea nenorocitei ţeri, viitorul patriarh Ioan din Tălguran a cîntat farmecele tinereţei şi cu Grigore din Achtamar, un poet pribeag, Zaharia din Gnunic, revine la vechile cîntece despre trandafir şi filomelă.

Ne aflăm în grădinile înflorite ale Iranului.

Din *La France Nouvelle*
trad. de **C. Cristobald**

Lirica armenească

de ION SÂN-GIORGIU

E cunoscută la noi din cîteva traduceri ale d-lui N. Iorga publicate în revista „Ramuri" şi din mica antologie pe care ne-au prezentat-o în ediţia de la Cultura Naţională, cu traduceri care nu sînt totdeauna reusite, domnii Mircea Gheorghiu şi Grigore Avachian.

Ceia ce caracterizează această poezie nu este numai o epocă anumită de înflorire şi un singur moment de sinteză, ci o intreagă evoluţie a unui gen literar, care începe în manifestările orale ale celor mai vechi timpuri şi se încheie cu lirica revoluţionară a vremurilor noastre. Dar această poezie, în care întîlnim accentele cele mai blînde, ca şi accentele cele mai violente, reprezintă în afară de impresia poetică a unei rase înzestrată cu mari calităţi artistice şi o sinteză de cultură orientală şi cultură europeană.

Dacă în ciclul poemelor numite „Saracan", ciclu care reprezintă poezia armenească din epoca zisă clasică, întîlnim mai mult elemente religioase creştine ca'n poeziile lui Ioan din Erzenga, în poezia medievală a trubadurilor — sau a asugilor, cum se numiau ei în limba lor, vom întîlni nu numai întreaga varietate a motivelor lirice, ca iubirea, vinul, moartea, etc., ci şi o formă poetică ce trădează fie influenţa poeziei persane. cu notaţiile ei lirice şi cu primitivismul sincer al unui Hafiz şi Saadi, fie influenţa patimei violente pătrunsă de un adînc misticism, a Cîntării Cîntărilor, fie în fine elemente europene aduse de cruciaţi.

Cîntecele de iubire a lui Ioan din Tălguran pot sta alături de cele mai calde strofe şi de cele mai a plastice imagini din Cîntare Cîntărilor...

Şi în care literatură oare se întîlnesc accente atît de pătimaşe ca acele din poezia lui Ioan, care strigă parcă din adîncul întregii sale fiinţi:

Nu mai pot îndura suferinţa
de a te iubi! Voiu muri în curînd;
Ia un hîrleţ de aur şi vino
de-mi sapă mormîntul.

Să fiu ars pe un rug uriaş,
pentru ca văpaia inimii mele să
se înalțe mugind.
Sînt atît de mulţi acei pe cari
i-a mistuit focul acesta...

Şi care e poetul modern care să fi găsit expresii mai simple şi totuşi mai expresive pentru a striga patima sa nestăpînită ca extaticele chemări în poezia unuia dintre cei mai străluciti poeţi lirici ai Armeniei, Grigore din Achtamar? Iată trei versuri în care isbucneşte clocotul său sufletesc:

Sînt beat, sînt beat, sînt beat de
dragoste!
Sînt beat, sînt beat, sînt beat ziua
în plin soare!
Sînt beat, sînt beat noaptea în vise!

Şi oare cînd va ceti cineva cu atenţie poezia scurtă ca o sentinţă şi rezumîndu-se uneori la un strigăt de patimă a lui Nahabed Kuciac, nu va întîlni oare în notaţiile sale fugare şi expresive şi în imaginile strălucitoare aruncate la întîmplare pe precursorul modernilor, cărora li lipseşte însă calitatea esenţială a poetului armean. sinceritatea?

Dar aceşti trubaduri aşugii cari din cele mai vechi timpuri şi-au purtat cîntecul lor întovărăşit de sunetul vioarei din loc, în loc ducînd astfel în mijlocul poporului dorul lor de nemărginit şi strigătele iubirei lor mistuitoare au lăsat o poezie în care rătăcirile lor prin ţări depărtate se oglindesc în versul totdeauna plin de imagini şi musical.

Unii ca, Nahaş Hovnathan, sînt poeţi, pictori şi călugări, alţii ca trubadurul Ghunkianos, călugăr şi el, a cărui viaţă prin rătăcirile şi aventurile ei e o pasionantă pagină de poezie, aduce în lirica sa accente mistice, pe cînd în poesia celui mai reprezentativ dintre aceşti aşugi, Givani, elementul social predomină.

Dar lirica armenească nu se încheie odată cu dispariţia acestor trubaduri călugări. Poezia aceasta pătimaşă şi mistică totodată, poezie cîntată în ritmuri tărăgănate şi sumbre şi in care exotismul oriental se îmbină atît de ciudat cu misticismul creştin, a fost continuată şi a evoluat la poezia revoluţionară a zilelor noastre, în care suferinţele Armeniei martirizate capătă accente de o rară şi sălbatică frumuseţe. Poeţi ca, Ioan Tumanian, Avedic Isahakian sau ca Arşag Ciobanian au început să aibă un renume european.

Lirica armenească, în evoluţia ei bogată, ca însemnate clipe de înflorire, va trebui să ocupe în literatura universală un loc de frunte, pentru că ea, pornind de la popor, asimilînd influenţe orientale şi europene şi canalizîndu-se în cîteva remarcabile talente, se închiagă într'un mănunchiu de o rară originalitate, mănunchiu pe care, dacă studiul lui Briusov a ştiut să-l semnaleze, antologia lui Ciobanian a ştiut să-l impuie intelectualităţii europene de astăzi.

Lumea e asemenea mării 1)

Lumea e asemenea mării: acel care trece prin ea
nu poate rămînea în loc;
Eu m'am îmbarcat pe marea aceasta
şi corabia mea a pornit pe nesimţite;
Acum a sosit în apropierea unui rîu, —
mi-i teamă să nu se isbească de vre-o stîncă,
Intreaga-i făptură să i se distrugă,
iar scîndurile să-i fie împrăştiate...
Deslănţue, Doamne, un vînt salvator
Şi, aruncînd o licărire în aceste întunecimi, —
deschide-mi calea spre locuri sigure...

Ioan din Erzengă

---

1) Din volumul *Din lireca armeană* apărut la „Cultura Naţională". Ioan din Erzenga e un poet armean din veacul al XIII-lea.

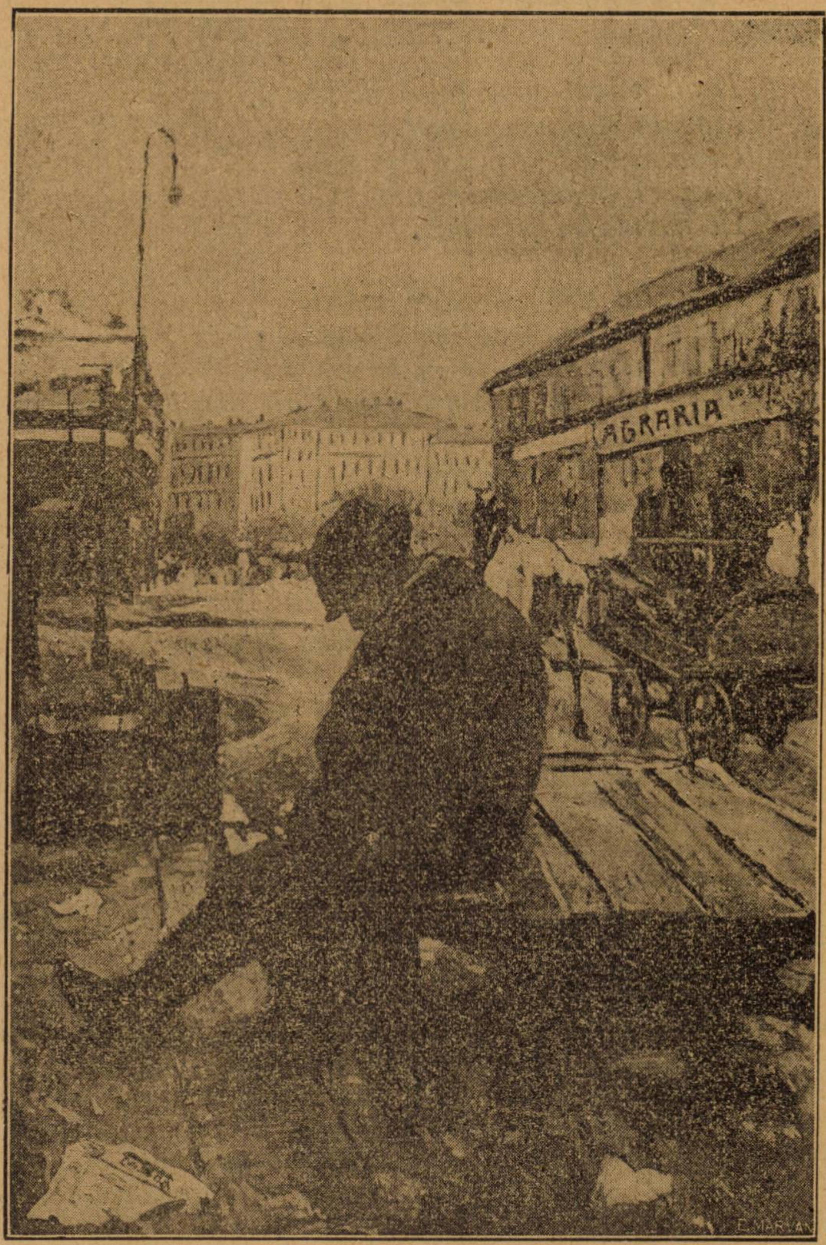

După Tîrg, de S. Khaciadurian.
(La Muzeul istoric din Viena)

SCURT ISTORIC
despre arta şi literatura armenească

Limba armenească

Armenii, deşi stabiliţi în Asia Minoră, vorbesc o lìmbă europeană. Vocabularul, morfologia, ordinea proporţiilor şi spiritul limbii armeneşti dovedesc că ea face parte din marea familie a limbilor indo-europene sau pur europene. Intrebuinţarea statornică a terminilor limbii vechi, mijlocii şi moderne, întrebuinţarea de expresii dialectice, varietatea modurilor şi a timpurilor verbelor, uşurinţa nesfârşită de a forma cuvinte compuse fac din limba armenească un graiu cît se poate de bogat, în stare să exprime toate ideile, nuanţele cele mai subtile de gîndire, şi un instrument de cultură de primul ordin.

Filologii incepînd dela Franz Bopp (1816), cu care s'a deschis studiul comparat al limbilor, s'au luptat multă vreme ca să precizeze originile limbii armeneşti. Toţi ştim că limba armeană face parte din familia limbilor indo-europene, însă Hübschmann (1875); a fost cel dintâiu care a precizat locul armeneei printre aceste limbi, considerînd-o ca o limbă specială în familia sus arătată, şi nu ca o derivare din altă limbă, persană de pildă, precum se spunea altă dată.

Ca să precizeze bine origina limbei armeneşti, filologii urcă pănă în vremea cînd rassa actuală s'a format prin amestecul vechiului popor indigen din Urartu, — numele vechiu al Armeniei — cu emigranţii veniţi din Tracia şi Macedonia sub numele de *Armeni*, în veacul al VII-lea înnainte de Hristos, şi cu Frigienii, izgoniţi şi ei de invazia cimerilor. Şi filologii dovedesc cum că *Armenii* au dat tonul limbii armeneşti. Probă, asămănările fundamentale dintre limbile armenească şi frigiană.

In urmă, armeneasca a simţit influenţa limbilor vecine, de pildă a limbii persane (veacul întîiu după Hristos), a limbilor greacă şi siriană (către veacurile al IV-lea şi al V-lea după Hr.) a Arabiei (în secolele al IV-lea şi al X-lea), a latinei (în secolul al XIV-lea), etc., păstrîndu-şi fondul şi originalitatea.

Astăzi, limba armenească se compune din două dialecte principale: întâiul se vorbeşte în Armenia rusească şi al doilea de către Armenii din Turcia şi coloniile armeneşti. Cele două mari masse ale poporului armenesc, împărţite în două de împrejurări politice, îşi au astfel şi dialectele lor deosebite şi fiecare pronunţia sa specială. Iată de ce şi literaturile lor, cam de vre-un secol încoace, se desvoltă separat.

Limba armenească n'a devenit cu adevărat un instrument de cultură decît datorită alfabetului ei special compus din 37 litere, care pot să transcrie toate consoanele din orice limbă.

Pînă la inceputul secolului al V-lea, Armenii, deşi posedînd o limbă cultivată -cum dovedesc vechile cîntece populare amenești — întrebuinţau alfabetul grecesc sau sirian.

Pe la începutul veacului al V-lea din era noastră, 404—406, un savant religios armean, *Sfîntul Mesrob,* a creat literile armeneşti — literele care se întrebuinţează şi azi, cu oarecare mici modificări în formă,

Literatura armenească

Păzmuirea alfabetului a fost pentru Armenia începutul unui strălucit avînt intelectual. Scrierea i-a îngăduit Armeniei — unde creştinismul era religie de stat din 305 — să aibă mai întîiu una din primele şi cele mai bune tălmăciri ale Bibliei, şi să creeze în urmă o vastă literatură care începe din veacul al V-lea şi ajunge pînă în zilele noastre.

Literatura *scrisă* — căci înaintea alcătuirii alfabetului Armenia avea o literatură *orală*, de o inspiraţie epică, glorificînd zeii şi eroii — îmbrăţişază aşa dar o perioadă de cinsprezece veacuri. Să mai adăogăm, în paranteză, că şi din literatura orală au ajuns pînă la noi o samă de bucăţi, cunoscute sub numele de „Cîntece din Goghtan“.

Ca să-şi facă cineva o idee aproximativă de valoarea acestei literaturi ar trebui s'o studieze secol cu secol, sau pe categorii. Cadrul acestei publicaţii nu îngăduie nici una, nici alta. E de ajuns să notăm că în decursul acestor veacuri Armenia a produs un foarte mare număr de scriitori, cari au cultivat toate cunoştinţile omeneşti: teologia ca şi filosofia, istoria ca şi demografia, poezia ca şi romanul, gramatica şi lexicografia, jurisprudenţa şi medicina, ştiinţele exacte şi fizica, chimia, geometria, mineralogia, astronomia. Pînă şi alchimia, astrologia, magia şi toate ştiinţele zise oculte îşi au în literatura armenească un număr de eminenţi reprezentanţi.

O seamă dintre aceşti autori, şi mai ales teologii, filozofii şi istoricii au fost traduşi în principalele limbi europene. Unii, ca Sebeos au slujit chiar ca bază sau argument în studiile istoricilor altor popoare procurîndu-le preţioase lămuriri.

Să adăogăm că secolul al cincilea e veacul de aur al literaturii armeneşti, atît pentru limba clasică a acestui secol, cât şi pentru frumuseţa şi valoarea operelor scrise sau traduse.

Ca să dăm cîteva nume, să citămm printre istorici şi demografi pe Faust din Bisanţ, Agatanghel, Corun, Ghazar de Pharb, Eghişe (secolul al V-lea), Hovanes Mamigonian, Sebeos (sec. al VII-lea), Chapuh Bacratuni, Hovhan; Toma Ardzruni (sec. IX), Sembat Conetabilul, Kiracos de Gandzac (sec. XIII) Stebanos Orpelian, etc.

Printre filosofii şi teologii armeni: Eznic, David, Mambrè (secolul al V-lea), etc.

Printre poeţi; Sahac, Mesrob, Hovhannes Mandacuni (sec. V-lea) Komitas (sec. VII), Nerses Şenorhafi, Nerses din Lambron (sec. XII), etc. Insă cel mai mare artist verbal al poeziei clasice a fost Grigore din Narec (sec. X), care a manifestat un geniu puternic, a produs o operă erudită şi rafinată şi a creat un stil de o forţă şi o intensitate de nesămuit.

Trebue să notăm că mai toate subiectele poeţilor au un caracter religios. Toţi excelează în acele *şaracane* (cîntece religioase) în care pun, totdeodată, frumuseţi de concepţie şi de expresie.

*

Dacă vasta literatură armenească n'ar avea nimic altceva ca să-şi arate valoarea şi să atragă atenţia lumii intelectuale europene, operele acelor *asug-i* (trubaduri armeni) cari, din secolul al XIV-lea şi pînă la sfîrşitul celui de-al XVIII-lea, au inundat Armenia şi ţările învecinate cu poeziile lor tot aşa de frumoase pe cît de originale ar fi de ajuns ca să-i încredinţeze Armeniei un loc dintre cele mai onorabile printre cele mai frumoase literaturi din lume.

Toate subiectele şi genurile de poezie sunt tratate: dragostea, vinul, natura, munca la cîmp; glume, cîntece mistice, cuplete satirice, umoristice, rugăciuni funebre; cîntece de naştere, căsătoria, petrecerile (danţurile); poveşti versificate, cîntece istorice, geografice, naţionale, etc.

Lirismul domină, şi ceeace el exprimă de preferinţă, şi cu mult succes, sunt sentimentele de dragoste şi de milă, iubirea de femeie, dragostea de pămîntul natal, iubirea de Dumnezeu, afecţiunea pentru cămin, tristeţa în faţa cruzimii destinului şi a nedreptăţilor vieţii.

Principalii trubaduri armeni au fost; Hovhannes din Frzenga, Fric, Constantin din Erzenga, Caciatur din Kaciaru, Mighirdici Nahaş (sec. XIV), Hovhannes de Tilguran Arachel din Sunic, (sec. XV).

Cîntec de iubire 1)

Te-am văzut stînd plină de vrajă,
Lumina asemenea soarelui,
Or asemenea unei rare grădini
Cu flori strălucitoare
De *trandafiri şi crini...*

Ochii tăi sînt asemenea mării,
Sprîncenele tale ca norii sumbri;
Gura îţi străluceşte cu buzele fine
Şi cu şirurile de mărgăritare ale dinţilor tăi.

Cînd te văd, călugării
Işi uită de ştiinţă şi de cărţi,
Trupul li se înfioară,
Şi 'n vară se preschimbă iarna pentru ei..

Cum aş putea scăpa de vrăjile tale,
Cînd tu clatini munţii,
Surpi prin dragoste piscuri şi fortăreţe,
Şi prăvăleşti stînci şi înalte ţărmuri?
Hovannes din Tâlguran, biet nebun,
Tu cînţi imnuri sînilor ei de aur,
Dar focul, mi-i teamă că îţi va arde sufletul
Şi viermii cei neadormiţi în veci se vor hrăni din tine...

Ioan din Tâlguran

Din volumul *Din lirica armeană*, apărut la „Cultura Natională. Ioan din Tâlguran, poet armean din veacul al XV-lea.

Viziune [1]

Paradisul s'a deschis; eu am văzut ca într'un vis,
O grădină minunată cu flori mirositoare;
Am ascultat cîntecul nemai auzit al îngerilor
Şi acordurile suave ale harfelor cu zece coarde.

Am admirat arbori ca frunzişuri verzi,
Innălţîndu-se unii cu alţii prin ramurile
Incarcate de gutui, pere, struguri şi rodii —
Şi de toate felurile de fructe rare şi parfumate,..

Apoi apăru o Regină în aureolă de glorie
Purta pe frunte o cunună împodobită de pietre preţioase;
Sfinţii cu chipuri încunjurate de raze se apropiară de mine
Şi atunci am auzit ispititoare cuvinte.

M'au vrăjit cuvintele acestea de iubire.
Dragostea mea mă stăpîni încă puternic ca totdeauna:
Ghunkianos îşi află printre vasele sfinte
Iubita dorită, regina sufletului său.

Ghunkianos

---

[1] Din culegerea „Lirica Armeană". Ghunkianos, născut la Erzerum, a trait ani îndelungi la mănăstire.

Grigore din Achtamar, Nahabed Kuciac (sec. XVI). Nahaş Hovnatan. Minas din Tocat, Avedic din Eudochiă (sec. XVII), Saiad Nova (XVIII), ect. Givani, mort în 1913, a fost în ordine cronologică ultimul mare *aşug* armean.

Printre aceşti trubaduri sunt unii cu un renume universal, ca Nahabed Kuciac şi Saiad Nova, pe cari Valeriu Brusov în a sa „Poezie armenească" (Moscova, 1916) îi compară cu geniile internaţionale.

Să adăugăm că toţi aceşti trubaduri au întrebuinţat sau au luat ca bază graiul vulgar, pe cîtă vreme toţi ceilalţi vechi autori folosiau vechea armenească literară, zisă armenească clasică.

*

Adoptarea tiparului în 1513, adică la vre'o 50 ani după descoperirea lui, dădu o mare impulsie mişcării literare, artistice şi ştiinţifice, întreţinută de scriitorii didactici şi de aşugi, încât primul ziar armean, *Aztarar (Informatorul)*, apărut în 1794, a trebuit să accentueze mai mult şi să pună definitiv Armenia în mişcarea modernă a popoarelor occidentale.

Trebue notat că ultimele veacuri, deşi bogate în cîntece de trubaduri, sunt sărace din punct de vedere al literaturii propriu zise. Sunt veacurile în care Armenii dăinuiesc sub jug străin, masacraţi, terorizaţi, persecutaţi.

Graţie unui abate armean, Mechitar de Sebasta, viaţa intelectuală armenească a început să se însufleţească din nou.

Mechitar înfiinţează, la începutul secolului al XVIII-lea, la Veneţia, o congregaţie care se consacră studiului istoriei, artei şi literaturii armene, şi răspândirii lor printre Armeni şi străini. Câţiva din aceşti călugări excelează chiar ca poeţi în literatură, ca de pildă părintele Arsen Bacratuni (1790 — 1860) şi părintele Leonţiu Alişan (1820—1901).

*

Renaşterea literaturii armeneşti începe cam pe la jumătatea secolului al XIX-lea, avînd centre de o parte Constantinopolul, Smirna, Veneţia, Viena, şi de altă parte *Tiffis*, Bacu, Erivan, Moscova, Ecimiadzin.

In aceeaş vreme dospeşte renaşterea întregii vieţi intelectuale armeneşti şi, s'o spunem, a simţimîntului şi mişcării naţionale.

Literatura armenească a avut atunci în Turcia şi în Rusia pleiada ei de renovatori.

Citām, printre poeţi, pe Bedros Turian (1851—1872), Meghîrdici Beşictaşlian (1828 - 1868), Rabat Şhahazîz (1841—1907), Tovmas Terzian, Ghazaros Aghaian (1840—1912). Meghirdici Agiemian, Mikael Nalbaudian (1829—1866), etc. Printre romancieri şi povestitori pe: Caciadur Abovian (1803 — 1848), Raffi (1835—1888), Pergij Proşian, Minas Ceraz, Dzerentz (1822—1888), d-na Serpuii Dussap. Printre dramaturgi pe: Gabriel Sundukiantz (1825—1912), Srapion Hekimian, Srapion Teghelian, Beşictaşlian, Terzian, etc. Şi un satiric genial: Hagop Baronian.

E vremea cînd limba vulgară începe să ia un veşmînt literar şi puţin cîte puţin să-şi impună folosirea în literatură.

Astăzi, poporul armean posedă mai mult de 100 cotidiane şi periodice, iar literatura armenească contemporană e foarte demn reprezentată printr'o pleiadă de remarcabili scriitori (poeţi, romancieri, povestitori, publicişti, filozofi, istorici, filologi, etc.) dintre cari mulţi au fost traduşi în diferite limbi europene.

Printre maeştrii literaturii contimporane cităm pe poeţii: Daniel Varujan (1884—1915), Atom Iargianian Siamanto (1878—1915), Hovhannes Tumanian (1869 — 1923), Avedik Isahakian (1875), Misak Medzarentz (1886—1908), Vahan Terian (1885—1920), d-na Zabela Assadur. Hovhannes Hovhannissian (1864), Alexandru Zaturian (1865—1917), Derenik Demirgijian (1876), Hagop Hagopian (1869), Arşag Ciobanian (1872), Valian Tekeidan, Vahan Malezian, Ardacies Harutiunian (1873—1915), Ruben Vorberian (1874), Diran Tcirakian (1875—1923), Eghişear Durian (1860).

Romancierii şi povestitorii: Grigor Zohrab (1860—1915), Şirvanzate, Avetis Aharonian, Rupen Zardarian (1874—1915), Arpiar Arpiarian (1850—1908), Levon Paşalian, d-na Zabela Eassayan (1873), Vertanes Papazian, Meloc Gurjian (1859—1915), Ervant Sirmakechaulian, Hagop Ochagan, Mikael Gurdjian, Souren Pardevian (1876—1921), Muratzan, Nartos, Telgadintzine (1860—1915), Ervant Odian etc.

Dramaturgii: Şirvanzade, Levon Şant, Demirgjian, etc.

Trebuie să adăogăm că un mare număr dintre aceşti autori contemporani au fost masacraţi în 1915, rînd cu deportarea Armenilor din Turcia.

Arhitectura armenească

Efortul artistic pe care l-a desfăşurat poporul armean de-a lungul veacurilor e considerabil, însă contribuția Armeniei la desvoltarea artei a rămas multă vreme necunoscută, aproape disprețuită.

Această nedreptate a fost reparată prin cercetările și studiile lui Marr, Schlumberger, Choisy, Strzygowski, Diehl, Morgan, Macler etc.

Strzygowski, în magisrala-i operă *Die Baukunst der Armentier und Europa*, 1918, Viena), publicată după o lungă călătorie prin Armenia transcaucaziană, declară nu numai că Armenii au produs o artă originală, dar că această artă a exersat și o mare influentă asupra artei bizantine, în epoca formării aceseia. Eminentul profesor merge mai departe chiar și constată influenta artei armenești în unele părți ale capodoperelor Sfînta-Sofia (Constantinopol) și Sfîntul Petru (Roma), de asemenea și în unele vechi biserici din Europa, ca acelea dela Aachen, Germigny-des-Près, Sfîntul Satir din Milano, etc.

Jacques de Morgan (Histoire du peuple arménien; Paris) și *Charles Diehl (L'Architecture Arméniene)*, în revista de studii armenești, tomul I, fascicola II), fără să dea o importantă așa de mare elementului de creație în arta Armeniei, recunosc locul strălucit și deosebit pe care-l ocupă în mișcarea estetică din evul mediu. „Această artă armenească, spune Charles Diehl, „a exercitat o puternică acțiune în toată lumea din Răsărit și a xercitat și o mare influentă asupra în Apus".

„Stilul bisericilor rusești din Pokrova, Chiev, Vladimir, cel al bisericilor din România și mai ales din Serbia, scria A. Choisy în 1899 *(Histoire de l'architecture*, vol. I), este mai mult armenesc decît bizantin".

După Strzygowski, arhitectura armenească a inventat unele forme de arhitectură.

Pictura armenească

Pictura se manifestă la Armeni prin fresce și pictură murală, gravuri colorate și miniaturi, în mare parte distruse de invaziile cotropitoare. Dar cîteva dintre cele mai prețioase manuscrse armenești împodobite cu gravuri, au fost salvate și se află în clipa de față prin diferite biblioteci armenești, în Armenia, în Ierusalim, în Veneția, în Constantinopol; etc. Cel mai vechiu dintre aceste manuscrise este Evanghelia Reginei Mlke, scrisă în 912.

Manuscrisele armenești conservă numele unui mare număr din acei artiști cari, cu talent profund și artă scrupuloasă, au ilustrat aceste manuscrise. Au ajuns de asemenea până la noi și numele câtorva pictori vechi; ca acel al lui Nagaş Hovnatan și al lui Nagaș Megherdici, amîndoi și poeți în acelaș timp.

Iată cum caracterizează pictura armenească un filolog francez bine cunoscut în a sa „France et Arménie" (Paris, 1917).

In artele plastice, vechii Armeni au excelat în ornamentație și decorație. Flora stilizată jocă în acestea un rol preponderant, tot așa ca și peștii și pasările. Ornamentele geometrice sunt obicinuit folosite și întrebuințarea friselor în *hacikar*-e (stele în piatră) îngăduie compunerea lor cu cele mai fine ciseluri de artă gotică. Dinpotrivă, vechii Armeni au rămas primitivi și rudimentari în reprezentarea chipului omenesc, și, dacă se întâlnesc câteva obiecte de artă demne de remarcat, ca de pildă capul Anahit-ei (zeița vechii Armenii) acestea trebuesc atribuite artiștilor străini, mai ales Greci, invitați de către regii Armeniei să vină să lucreze în ținuturile lor.

In ultimul timp, Armenii au avut un mare pictor de *marine*, Hovhannes Aivazowski și mulți pictori de talent ca: Edgar Șahin, Zaharia Zaharian, Vardan Makhokian, Arsen Șabanian, Horsep Pusman, Panos Terlemezian, Eghișe Tateosian, Sarkis, Khaciadurian, Mardiris Sarian etc., toți renumiți, în cercuile artistice străine.

Câteva muzee mari posedă multe tablouri de ale lui Aivazowki. Muzeul din Luxemburg și altele din Franța posedă tablouri de Makokian, Șahin Zacarean, etc.

Musica armenească

Muzica armenească e tot așa de veche ca și poporul armean.

N'avem noțiuni precise asupra timpurilor păgîne. Cu toate acestea învățăm din istoricii veacului al cincilea, că, deși creștină, Armenia își urma încă vechile moravuri, mai ales în ceeace privește cîntecele populare și muzica.

In istoricii susmenționați și mai ales în Faust de Bizanț, găsim o sumedenie de nume cu privire la cîntecele, instrumente de coarde și de suflat, cîntăreți și muzicanți. Autorul se plînge el însuși, că în p in creștinism, poporul armean s'a lăsat prins de moravurile păgînești, celebrînd nunțile, sărbătorile, petrecerile, înmormîntările chiar, cu vechile cântece și instrumente.

In urmă, muzica armenească s'a desvoltat bine. Trei genuri de muzică au fost și sunt cultivate de Armeni: *muzica religioasă sau liturgică*, folosită în biserici, *muzica populară* pentru cântecele și danțurile populare, și *muzica modernă* pentru compoziția operelor muzicale contimporane.

Un maestru francez bine cunoscut, Louis Laloy, în „Mercure Musical" din Paris (15 Dec. 1906), caracterizează astfel muzica populară armenească: „Această artă nu e în realitate nici europeană nici orientală, are însă un caracter unic în lume de dulceață grațioasă, de emoție pătrunzătoare și de dragoste nobilă. Melodii cu inflexiuni delicate și totuși precise, ritmuri mlădioase și însuflețite, o muzică într'adevăr care vine din adâncul inimei și curge ca o apă rece, limpede și luminoasă. Și e soare în aceste cântece, dar nu un soare dogoritor ca în deșert, ci unul cu o lumină aurită, cerească, a cărui dogoare e o mîngîiere pentru albeața vîrfurilor, verdele pădurilor și pentru sclipirile pîraielor șosoitoare. Poate că n'au greșit de loc cei cari au rînduit în Armenia, la picioarele muntelui Ararat, raiul pămîntesc.

Căci țara aceasta, a cărei istorie a fost așa de nenorocită, este într'adevăr un pămînt ales, în care firea fecundă și ocrotitoare împarte din bielșug omului binefacerile ei.

O lungă idilă, pașnică, plăcută și surîzătoare, aceasta trebuie să fi fost, și-a fost într'adevăr, viața de țară armenească, în ciuda tuturor biciuirilor ce au cutreierat-o.

Sufletul oamenilor a rămas demn de acest pămînt fericit; și-a păstrat în adîncul inimii curățenia lui nativă, credința în bunătatea lucrurilor și dragostea lui de lumină și viață. Și această prețioasă comoară de ingenuitate ne-a fost transmisă neatinsă în aceste cîntece cu linii frumoase, flori strălucitoare și parfumate.

Cîntecele de iubire, sunt melancolice și pasionate ca în toate țările din lume, însă cu o nuanță deosebită de duioasă emoție în fața frumuseții, Cîntecele de muncă sunt

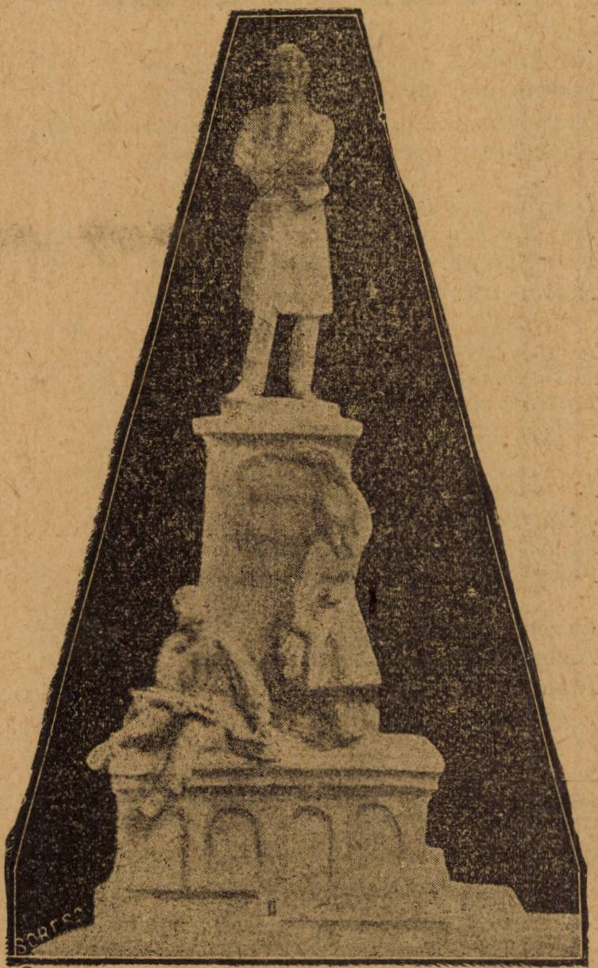

Statuia poetului Kh. Abovian, (în Erivan)
de Marukian

strigăte de chemare cu bogate modulaţii, făcute parcă să străbată de la un munte pînă la a·tul şi să îndemne la muncă boul iubit, fratele, prietenul, aproape confidentul plugarului armean. Apoi, cîntecele de jale, din care se înălţă liber toată tristeţa părăsirii sau a despărţirii, în cari, nu se amestecă nici reproşul, nici revolta."

De vre-o sută de ani încoace, Armenii au dat un număr considerabil de muzicanţi. Unii, ca: Macar Ekmalian, Cristofor Caramurza, Komitas Vardapet, Grigor Suni, Romanos Melikian, Nicoghos Dicranian, au studiat muzica populară şi religioasă armenească, le-au cules comorile, le-au armonizat şi au produs opere cu motive populare.

Alţii au excelat în muzica modernă.

Tigran Ciuhagjian a compus primele operete în Turcia. Spandarian e un compozitor de talent bine cunoscut în Rusia. Mai există de asemenea un mare număr de violonişti, pianişti, cîntăreţi armeni etc., cu o reputaţie în cercurile muzcale străine.

Teatrul armenesc

Mai ales sub domnia celor trei monarhi armeni din dinastia Artasisian, Artaşès I-iu (190—161 în de Hr.), Tigrane II sau cel mare (140—55 în. de Hr.) şi Artavas (56-t35 în. de Hr.). Armenia a cunoscut toate binefacerile unei civilizaţii înaintate.

Aflăm din istorici că aceşti trei regi au introdus în Armenia cultura elină, invitînd în ţara lor savanţi şi artişti greci şi încredinţîndu-le înfrumuseţarea Armeniei.

După isvoare greceşti, Artaşat, capitala lui Artaşés a fost zidită după planurile lui Hanibal, care bătut de Romani, se refugiase în preajma regelui armean. Strabon zice despre oraşul Artaşat că era „frumos", Plutarè îl numia „mare" şi foarte „frumos".

Tigranakert, zidită de Tigrane cel Mare, era şi mai frumos. După Th. Reinach *(Mitridate Eupator*, pag. 345—346), capitala lui Tigran era reconstituirea vechilor oraşe gigantice asiriene babiloniene, Avea ziduri de cîte 50 de braţe înălţime şi aşa de groase că se puteau instala pe ele grajduri nesfîrşite. Avea palate şi grădini măreţe în împrejurimi.

După cum spune Plutarh o mulţime de regi detronaţi slujiau în palatul lui Tigran. Iar, după cum spune Dio Cassius, Tigran se considera ca un Dumnezeu.

Tigranakert îşi avea de asemenea şi teatrul său. Tigran adusese un mare număr de actori greci cari jucau tragedii greceşti.

Dar mai ales sub regele Artavast, fiul acest[illegible]a, se accntuă activitatea scenei în Armenia. Regele acesta nu era numai un protector al artiştilor şi al literaturii, dar compunea el însuşi tragedii. Plutarh povesteşte că regele Parţilor şi Orode era oaspele regelui armean, în timp ce armatele sale îşi disputau victoria cu cele ale Romei aproape de care (53 în. de Hr.).

Vestea victoriei şi capul lui Crasus, generalul roman învins i-au fost aduse pe cînd asista cu regele la o reprezentaţie teatrală în capitala armenească.

Se juca o piesă de Euripiede. Plutarh, „Paralelele" sale, vol. IV face elogiul regelui armean care compunea tragedii chiar şi în captivitate, în Egipt, înainte de-a fi decapitat de Antoniu, amantul Cleopatriei (31 în. de Hr.), Plutarh povesteşte că în vremea sa tragediile lui Artavast, zis Elenofilul, existau încă. Azi, nici o urmă.

Armenia, după ce s'a convertit la creştinism a început să despreţuiască teatrul şi tot ceeace exista ca moravuri şi tradiţii păgîne. Dar, cu toate sforţările autorităţilor, nu s'au putut smulge aceste lucruri şi din viaţa poporului. Sub dinastia Arşakunik (dela întîiul pînă la al cincilea secol după Hr.) în America au continuat să dăinuiască vechile tradiţii, — cîntecele, obiceiurile, etc. Faust din Bizanţ (sec. V) descrie toate acestea în cronicile sale. Un şef suprem al Bisericei armeneşti Hovhan Mandacuni (sec. V) combate viu în predicile sale aceste moravuri şi îndeamnă pe credincioşi să le despreţuiască şi să scîrbească de teatru, — „lucru diavolesc".

Şi sub dinastia Bagratizilor Armenia trebue să fi avut teatre. Insă amănunte în privinţa aceasta lipsesc. Intîlnim cu toate acestea în autorii acelei vremi oarecare

Trubadurul [1]

Trubadurul e o pasăre fără de aripi,
Astăzi aici, iar mîine cine știe unde;
Trubadurul e o vîrtelniță care nu incetează,
Astăzi aici, iar mîne cine știe unde.

Une ori e mistuit de foame și de sete,
Iar alte ori îmbogățit de soartă,
El rătăcește, rătăcește fără încetare,
Astăzi aici, iar mîne cine știe unde.

E un fel de licuriciu,
E crainicul care împrăștie noutatea,
Un nor mic gonit de vînturi,
Astăzi aici, iar mîne cine știe unde.

El pribegește purtat de vane nădejdi,
Străbate orașe și sate,
Și adesea cade ca trăsnetul
Astăzi aici, iar mîne cine știe unde.

Givani nu se oprește nicăiri,
Necontenit e 'n sbor ca o albină.
Până la moarte așa va trăi,
Astăzi aici, iar mîne cine știe unde.

Givani

Din culegerea „Lirtca Armeană". Givani a trăit dela 1846—1909. E cel mai mare poet modern.

aluzii vagi ca de pildă Gregor din Narec (sec. X) care deplînge poporul văzîndu-l că se lasă prins de desfătări teatraliceștj, de cîntărețe, etc.

Ne lipsesc de asemenea notițe asupra teatrului armenesc, sub dinastia Rupenizilor, în Cilicia.

Teatru armenesc renaște de-abia pe la jumătatea veacului al XIX-lea aproape are drept centre Constantinopolul și Tiflis Teatrul armenesc a dat un talent interanațional, pe Ptros Adamian, renumit interpret al lui Shakespeare, în timp ce un artist armean, Martiros Menakian, a fundat tetrul turcesc pe care l-a condus vreme de patruzeci de ani.

In acest moment, pe scena armenească, în Armenia și în coloniî, înătate, ca d-nii: L. Eghiazarian, d-na Siranuș, Hovhanes Abelian, Hovhanes Zarizian, Vahram Papazian, Arșavîr Șfahkatuni, d-na Eliza Kovan, etc.

Sunt și muzicanți cari muncesc spre a răspîndi studiul muzical prin comunitățile armene din străinătate ca d-nii: L. Eghiazarian, Mehvobian, elevii lui Komitas Vartabiet, etc.

Danțul armenesc

Danțul a fost foarte cultivat la Armeni. Vechilor danțuri religioase, funebre și războinice le-au urmat dansurile moderne in 2, 3, 4 și 6 timpi.

Louis Laloy, cunoscutul muzician, care a studiat danțul armenesc, il caracterizează după cum urmează, in „Mercure Musical" din 15 Decembre 1906:

„Danțurile, când grave și religioase, cînd duioase ca un cîntec de dragoste sau ușoare pline de veselie nevinovată sînt totdeauna adinc expresive, adevărată muzică de corpuri armonioase și libere. Vezi legănatul prelung, preludiul horei imense care adună la un loc pe tineri și bătrîni, un întreg popor cu zîmbitoarea fantezie tinerească, salturile-i ușoare, invîrtiturile, brațele mlădioase care se înnalță și se îndoaie ca niște ramuri alinate de vînt... Admirabilă țară, în care danțul este pentru toți un graiu firesc, căruia fiecare i se poate da, în inspirația unei seri frumoase, și să facă din întreaga-i ființă o imagine însuflețită a veseliei, sau a regretuluti, sau a dorinței!

Armenii în arta străină

In afară de arta națională, desfășurată pe pămîntul patriei, spune Arșag Ciobanian („La Roseraie d'Arménie", vol. II, Paris 1923) talentul armenesc s'a manifestat în nenumărate opere produse pentru națiunile străine de către artiști emigrați, în diferite țeri din Europa, sau lucrînd chiar în Orient pentru rasele musulmane care și-au intins dominația asupra Asiei anterioare și asupra Asiei Mici. Daniil, arhitectul mormîntului lui Teodoric cel Mare, din Ravena, a fost Armean. Bizantinii au incredințat restaurarea Sfintei Sofii lui Tiridat, autorul frumoasei basilice din Ani. In arta arabă și în aceea a Persiei musulmane a existat o parte însemnată de colaborare armenească. Cit despre Selgiuicizi și Turcii otomani, monumentele lor ca și argintăriile, pietrele sculptate, faianțele sunt aproape în întregime datorite artiștilor și meseriașilor armeni.

H. Dj. Sironni

Din folklorul armean

Pasărea Sahak

Intr'un articol apărut în revista „Ramuri" no. 1, an. XV, cu titlul „Asămănări și analogii între folklorul spaniol și român" d. Popescu-Telega face unele apropieri între credințele poporului nostru și ale poporului spaniol.

Intre altele, se amintește legenda zidirii Escurialului și a punții din Toledo în legătură cu legenda mănăstirii de Argeș și cu alte legende asămănătoare.

Pentru aceî cari se îndeletnicesc cu studii folklorisice am crezut necesar să amintesc cele de mai sus și să traduc din culegerea de povești și legende armenești a domnului Frédéric Macler [1]:

„*Pasărea Sahak*".

„De cum se desprimăvărează și toată vara, după apusul soarelui se aude un glas tînguios în valea umbroasă a viilor: Sahak! Sahak!..

„Nimeni n'ar putea spune de unde vine acest glas.

„In toată valea, ori încotro te-ai îndrepta auzi răsunetul aceluiași glas și, cu cît aștepti să se apropie, cu atît el se depărtează, repetînd fără icetare aceiași plîngere tristă Sahak, Sahak!..

---

1. *Petite bibliothèque arménienne*, Paris 1911.

2. Tradusă de pe un text armean de Ioan Gazargjan, publicat în *Elementary modern armenian*, by Kevork H. Gulian, London—New-York—Heidelberg, 1902, pp. 144 5.

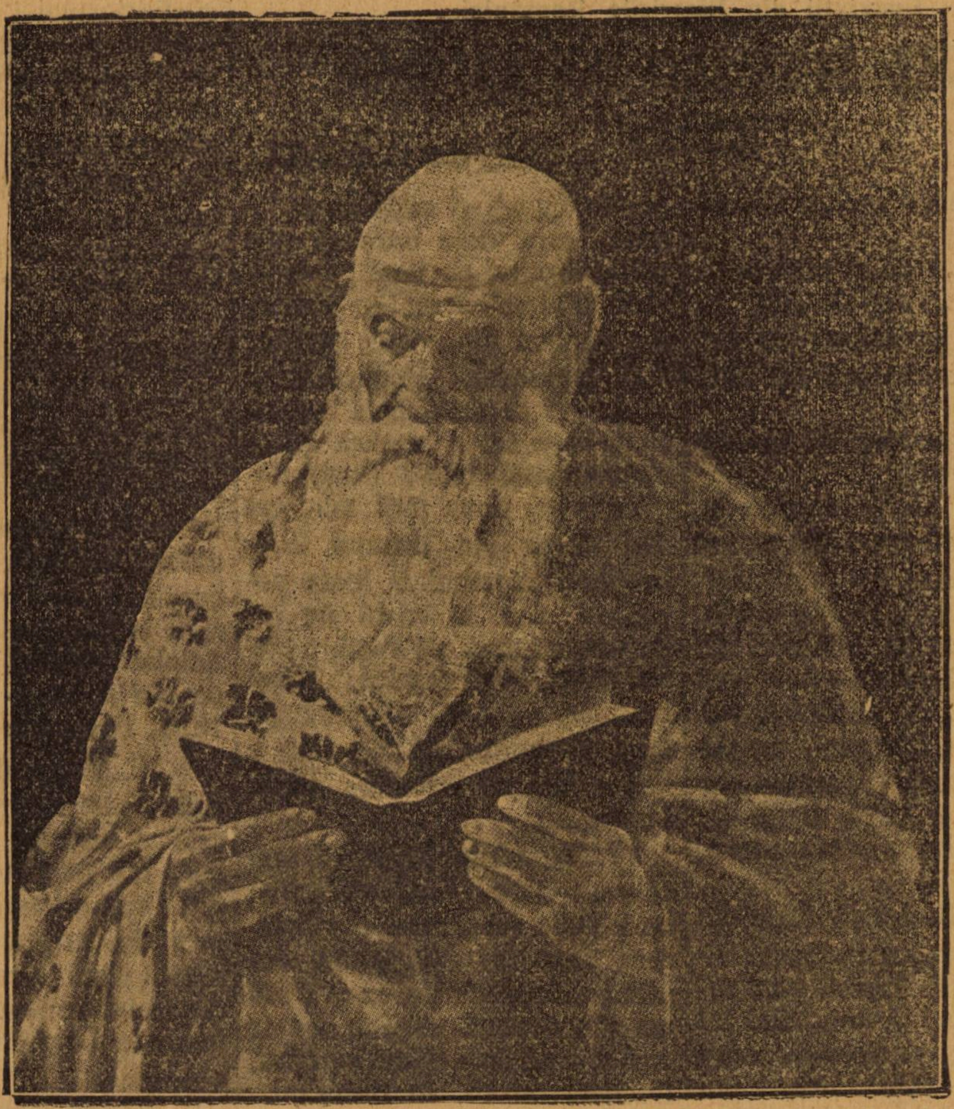

Preotul, de Fetfagian.

„Se zice că glasul acesta este plînsul neîncetat al unei păsări legendare, care a fost odinioară ființă omenească.

„Era odată o mamă, o mamă plină de iubire, care avea un singur fiu, Sahak; un tînăr blond, pe care îl iubiea din toată inima. Și mama și fiul erau fericiți, foarte fericiți.

„Dar, vai, în acel timp era obiceiul ca atunci cînd se făcea un pod, pentru a împăca duhurile din apă, să se jertfească cea dintîiu ființă omenească ce trecea pentru prima dată pe podul nou.

„Dacă nu se jertfia nimeni, atunci apele se înfuriau și se grăbiau să răstoarne podul cu undele lor năprasnice. .

„Blondul Sahak nu cunoștea obiceiul acesta nelegiuit și plecă, într'un ceas rău, să vadă podul, de curînd ridicat si care era pe isprăvite.

„Vesel și fără grijă Sahak se încumetă să treacă podul și-l trecu, dar, vai, obiceiul era neînduplecat, și bietul copil fu jertfa nefericită a podului nou ridicat.

„Mama, neștiind de această grozavă nenorocire, așteptă întoarcerea fiului ei. Nu știa unde plecase. Il așteptă zadarnic; căci blondul Sahak nu se mai întorsese, și biata mamă, ca o nebună, începu să-l caute, alergînd încoace și încolo dar nu-l găsi nicăieri.

Cine știe cît timp mama rătăci prin munți și prin păduri căutînd și plîngîndu-și copilul iubit. Intr'o zi, nu știu cum, ea făcu aripi și se ridică în văzduh. Și din clipa aceea ascunsă în negura nopții, ea își plînge soarta și-și caută încă iubitul copil, pe care fără încetare, cu glas trist îl chiamă: Sahak, Sahak, Sahak !“

V. Brătulescu

Mărunte

Articolele mărunte apărute în acest număr sunt scrise pentru revista noastră de către *d. H. Dj. Sirouni,* redactor al revistei armene literare și artistice „*Navasard*“. Tot D-sa ne-a pus la dispoziție și clișeele pentru acest număr, cum și desemnul care împodobește frontispiciul copertei.

*

Poveștile d-lui N. Iorga, publicate de curînd în limba franceză la Paris au fost traduse în limba armenească și strînse în volum.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 210 lei fiecare.

Inscripţii din Bisericile Românlei

BISERICILE ARMENEŞTI DIN BOTOŞANI [1]

— FRAGMENTE —

publicate **de N. IORGA**

1. De asupra uşii de intrare pentru femei:

* S'a clădit acest pridvor pe vremea lui Hagi-Oxendi, cu cheltuiala poporenilor din Botoşani, la leatul armenesc 1232 (1782).

2. De asupra uşii de intrare pentru bărbaţi:

* Biserica Sf. Marii, care fusese clădită cu vre-o 300 de ani în urmă, acum, cu atotputernicia lui Dumnezeu, s'a înnoit, lăsindu-se (totuşi) zidurile cele vechi (şi adăogindu-se) cu turn şi clopotniţă; cu cheltuiala poporenilor din Botoşani, cu sîrguinţa cea mare a dumisale Ştefan Goilav, la 1826, Iunie 21.

3). Pe păretele d'innăuntru, spre miazăzi:

Această biserică s'a clădit din temelie în oraşul Botoşani întru numele Sf. Treimi, cu cheltuiala lui Hagi Anton, fiul lui Oxenti Leon, pe vremea marelui patriarh chir Luca, catolicosul tuturor Armenilor, cu osteneala şi stăruinţa preotului Melcon Treşu Buzatov din Roman, ca să fie această biserică pomenire pentru şepte rînduri de oameni din neamul său; 1795 Septemvrie 1.

4. Acesta e mormîntul odihnei preotului Iacov Şahanian, din Rusciuc, care a trecut către Domnul la anul 1798, Ianuarie 8.—Supt această piatră doarme Khudret, preoteasa preotului Iacov Şahanian; 1797, Dechemvrie în 16.

5. Sahag Şahanian, care şi-a inchinat toată viaţa întru fala neamului. Ci voi cari întîmplător treceţi pe lîngă mormîntul acesta, să ziceţi: Dumnezeu să-l ierte; 1837, Martie 2. Asemenea cu el, şi soţia sa, Hripsima, care viaţa întreagă şi-a petrecut-o cu cuviinţă şi în linişte şi împlinindu-i-se veacul, şi-a căpătat în moarte odihna.

6. Dumnealui Boghos Iacubenţ. O deşartă slava acestei vieţi, care ca o umbră piere d'innaintea ochilor! (Iată) Boghos Aga, slava ţării sale, cel mai vestit din neamul Iacubenţilor, cunoscut la toate popoarele; care în vrîstă de 44 de ani, în ziua de Paşti, a plecat către viaţa veşnică. De şi moartea i-a pus stăpînire pe trup, ci numele lui cel bun a rămas fără de moarte; 1828, Martie 25.

* 7. Mormîntul Khatunei. Trecătorule, (iată) Khatuna, suflet bun, soţia lui Moise din Erzerum, fata lui Măgîrdum din părţile Răsăritului, şi care a trecut din această viaţă în cea de veci la anul dela mîntuire 1799, Dechemvrie 10, în Botoşani.

* 8. Acest mormînt e al dreptcredinciosului Cristea Bolfosul, feciorul dumisale Ioan, negustor împărătesc[1], înţelept şi blînd, de neam bun, pururea milostiv săracilor; care a trecut din această viaţă la anul de la mîntuire 1802, Maiu în 25. El roagă pe trecători să spuie un Tatăl Nostru pentru el.

* 9. Venit-am de la Tatăl şi am intrat în lume; iarăşi las lumea şi merg către Tatăl. Aici este trupul unui sfinţit slujbaş ce au fost al Domnului Isus, preotul Avedis, ce i s'au zis Barhudar, născut în oraşul Similului (Ismail). A trăit viaţă curată şi desăvîrşită, şi a venit apoi la Botoşani, unde i s'a întîmplat sfîrşitul vieţii, trecînd de aici la viaţa de veci; anul 1814, Fevruarie 14.

* 10. Mormîntul lui Hagi Mihail. Acest mormînt de odihnă este al bunului suflet Hagi Mihail, fiul negustorului Marcar, din Ţinutul Pastunicului (în Armenia); care a trecut din această viaţă la cea de veci, cînd era leatul armenesc 1240 (1790) Ianuarie 14, în Botoşani.

---

[1] Am avut înaintea mea buna traducere, pe care a binevoit să mi-o dea d. Iacobeanu, profesor de limba franceza la liceul din Botoşani. O steluţă arată care sînt inscripţiile de la biserica Sf. Marii Celelalte se găsesc pe păreţiişi în cimitirul bisericii Sf. Treimi.

[1] **„Negustor împărătesc" e negustor în slujba Sultanului, gealep.**

Omul nu murea

Pe atunci minunată era lumea. Amurgurile n'aveau umbrele tristeţei, nopţile nu erau împovărate cu frică şi teroare, crivăţul nu gemea jalnic, din piepturile mamelor nu se înălţau gemete.

Pe atunci zorile se îmbătau de trandafirii lui Maiu, pentru că domnia renaşterea nesecată a primăverii şi veselia. Bucuria înfloria pretutindeni, pe pămînt şi pe ape. în vălcele umbroase şi pînă la orizontul maiestos.

Din cer, de pe pămînt, de pe cîmpiile înflorite şi frunzişul zăvoaielor se desprindea un suflu de paradis, umplînd lumea cu farmec şi vrajă.

Dorul de viaţă izvora fără de zăgazuri din toate părţile şi se revărsa. Ceva covîrşitor şi misterios răpia inima omului spre un punct depărtat şi fără de margini, doruri tot mai noi şi fragede prindeau aripi şi-şi luau sborul, ca doina copleşitoare a privighetorii, spre depărtările orbitoare ale aurorei, spre frumuseţi fără nume şi în veci neînţelese.

Oboseala nu era, desnădejdea ruinătoare şi amărăciunea fără de de leac erau necunoscute lumii.

Moartea nu exista pe atunci.

II

Florile printre ierburi, fluturii pe mărăcini şi toate privirile omeneşti erau fraţi şi surori cu luminile ce dorm şi se trezesc pe albastrul adînc al cerului.

Toropeala morţii nu se sălăşluia

pe pleoapele lor, iar ghiare nu săpau ochii lor luminoși.

Pomii, din cuiburile de pe ramurile lor revărsau o muzică eterică și dulce împreună cu frunzele lor parfumate; mielușeii pajiștilor verzi ale colinelor înverzite păşteau voioși, de pe coperişurile satului, cocoșii rătăcieau săltăreți, bătîndu-și aripile și slăvind clipele zilei și un soare cald, care își scăldase razele în miere, se cobora în jos, aducînd cu el liniştea, voluptatea și suavitatea.

Pentru că nu muriau nici pasările cerului, nici mamele înainte de copii, lor și nici copii, odată ce se năşteau.

Satele și orașele n'aveau cimitire și pămîntului îi era necunoscut gustul cărnii omenești.

Pe atunci buzele nu suferiau de setea fericirii şi nu ședea omul, ca acum, lîngă fîntîna tristeței și nu gemea, cu fața între mîni, văzîndu-și imaginea turbure în valurile turburi.

III

In viața aceasta misterioasă, căminurile erau pline de binecuvîntare, anul, de tinerețá magică; fructele nu se isprăveau prin culesul lor, grădinile nu se veștejiau îmbătrînind în trei anotimpuri. Prin peșteri şi în scorburile stiucilor se îngrămădia mierea sălbatecă și topindu-se, se revărsa în vale; și se spunea că de la izvoarele fîntînelor țîșnia odinioară lapte de căprioară. Eufratul era plin de solzi de aur iar valurile lui răspîndiau dealungul țărmurilor ce le parcurgeau aburi parfumați de vrajă. Păsările, îmbătate de voluptate, se înălțau în pîlcuri în văzduhul ce resunau de trilurie lor divine. Și pe sub bolta această fantesistă, parfumată, eterică și plină de armonie veniau în josul apei, înnotînd, nimfe goale cu sînurile la suprafața apei, șăgalnice; pe cînd țărmurile înverzite își întindeau bratele lor lor de crini plini de rouă, spre a a atinge goliciunea naiadelor, își întindeau buzele ca să sărute frăgezimea tîmprilor lor pasionate.

Se zice că mamele își alăptau copiii șapte ani și că porumbite își hrăneau cu lapte puii.

In fine plutia un vis dumnezeesc legănînd lumea. amestecîndu-se cu viata, umplînd toate inimile. Nu era moarte, nu era moarte...

IV

Era într'una din zilele rare ale acelei lumi fericite. Un bătrîn, pe o cîmpie ale cării lanuri, încă verzi, aveau pe alocuri spice galbene, se juca cu copiii, vesel, nepăsător și cu uitarea de sine a pruncilor.

Pentru că omul care îmbătrînea, cu părul alb cu barba albă, n'avea nici încrețituri pe fată, nici dungi pe frunte; picioarele nu-i slăbeau și nici nu-i tremurau brațele. Forțele lui rămîneau proaspete, iar vigoarea tinerească intactă. Viața nu era decît o perioadă care se întorcea înapoi și întineria. Dedesubtul părului alb mijiau cel negru, pielea veche, căzînd ca mătreața, ceda pieii fragede, și, înr'o tbună zi, bătrînul, trezindu-se, se găsia copil. Bătrîneția înaintînd, se ducea să se topească în dimineața născînd a vieții. Durerea nu locuia , ca acum, în fundul oaselor și nici tristeța nu se strecura prin vine. Frica morții nu alerga după om odată cu umbra lui și nu-l prigonia.

Bătrînul juca arșice cu un cîrd de copii desculți, cu părul creț rîzînd și zglobiu. Berzele coborîseră din cuiburile lor, fără a se teme de ei. Vrăbiile veniau să se așeze pe capetele copiilor și umerii bătrînului. Vite roșii, negre, pestrițe păşteau în liniște, mirosînd iarba, smuncinudu-se spre a o rupe de la rădăcină. Bivolii, tolăniți la umbră, în apa răcoroasă, rumegau cu mișcări domoale, aruncînd priviri leneșe, nepăsătoare asupra celor ce-i înconjurau și a împrejurimilor.

Și, iată, de-odată se auziră în văzduh bătăi de aripi și din sferele necunoscute de sus o ființă se lasă pe cîmpie, se opri pe dîmbul din apropiere și chemă pe bătrînul care se juca cu copiii. Copiii își urmau jocul.

— Vino, bătrîne, zice apariția cu aripile albe, pe umerii căreia fîlfiia o purpură acoperindu-i trupul.

— E hotărît, continuă el, ca trupul tău să aibă ani numărați și să moară după aceia, după cum vor muri după tine toti oamenii cari au apărut pe lume sau care vor mai apărea.

— Dar ce-i moartea repetă bătrînul cu curiozitate și naiv ?

— Moartea, urmă necunoscutul, cu un surîs trist, e un somn, în care, dacă închizi odată ochii, nu-i mai poți deschide ; e o noapte întunecoasă pentru vecie, unde nu se arată nicio auroră, unde nu pătrunde nicio rază de lumină. Cînd vine moartea și te îmbrățișează, soarele acesta cald, lanurile acestea frumoase, arborii aceștia cu foșnetul lor, norii aceia cu trupuri de crini ce tremură pe albastrul depărtat al orizontului toate vor rămînea aici la locurile lor, pentru alții. Iar ție iți vor lipsi și nu le vei mai vedea.

Bătrînul se cutremură și fu cuprins de o neobișnuită turburare.

— Imi spui lucruri ciudate și crude, zise el, căci e oare cu putință și cum să mă mîngîiu la gîndul că soarele va rămîne la locul lui cerul în splendoarea lui, că păsările vor zburda cîntînd, iar colinele vor continua să fie acoperite cu vii și livezi și că eu voiu muri ca să nu văd toate acestea... Dar care este pricina, întrucît deasupra satelor se va înălța din nou fumul hornurilor, copiii mei, iubiții mei rudele mele vor rămînea aci, și se vor bucura singuri de toate acestea ; numai eu nu voiu fi în mijlocul lor... De ce ? De ce ?

— Mi s'a spus că omul e mic, dar năzuințile lui sunt infinite ; mi s'a mai spus că asemenea cu rîurile cari curg neîncetat și ale căror izvoare nu seacă, așa și inima omului are nenumărate izvoare și artere din care dorul și năzuința izvoresc fără de socoteală. Vreau să mori, dar cauza nu o știu nici eu.

Bătrînul își lăsă domol capul pe piept și apoi, ridicîndu-și ochii, ca și cînd moartea ar fi fost lîngă dînsul, privi încă odată în juru-i. Frumusețele străluciau în juru-i cu un farmec etern și mai mare. Firea era fermecătoare și răspîndia din bielșug bucuria vieții.

— După moarte piatră să devin, dar să am un ochiu, care să vadă. Să fiu iarba aceasta, dar să-mi port inima cu mine. Să fiu ghimpele acestei mărăcini, dar să-mi păstrez limba care să poată vorbi numai cu iubiții mei.

După moarte-mi să deviu cea mai mică insectă a cîmpului, dar iubirea mea, dorurile și simțimintele mele să-mi rămînă mie și să mă pot bucura de lume din colțișorul meu.

Ochii bătrînului se umplură de lacrimi.

Pe fața necunoscuului se lăsă o umbră de tristeță. Și el la rîndu-privia natura. Și, deși venit din sfere cerești, străin de alte orizonturi simția deliciile mediului ce-l înconjura, simția că și inima lui împărtășește dorința puternică și tristeța bătrînului.

Se făcu o clipă de tăcere, pentru că bătrînul plîngea. Necunoscutul părea cufundat în gînduri.

In fine, ființa înaripată, care avea părul negru și undulat de fecioară și buzele de foc, își lăsă aripele ce-i atîrnau de-a lungul trupului, ca doi nori albi, privi odată cerul și zise:

— Bătrîne, ca o ultimă grație și cosolare, s'a hotărît ca tu însuți să-ți fixezi anii de viață ce vrei să-i trăești. Alt nimic să nu mai ceri, căci nu-ți va da. Spune-mi, acum, cît vrei să trăești?

Bătrînul nu grăia, căci cu socoteala anilor și veacurilor cît timp putea să cîștige din nemurire? Din imensitatea mării cîtă apă poate să prinză palma unui copil?

— Grăbește-te, bătrîne, anunță necunoscutul, timpul mieu e scurt, iar aripile mele nu sunt obișnuite să rămînă în tihnă îndelung. Uite, vita păroasă ce paște colo, va servi ca măsură dorinților tale. Pune-ți mîna pe spinarea ei și cîți peri vei putea cuprinde supt mînă, atîți ani vei mai avea de trăit.

Dar, vai! Dorinta pătimașă a vieții îl pierdu, căci bătrînul se întinse cu întreg trupul pe vită. Dar mînile ce-i rămaseră atîrnate în aer nu pututră prinde în palmă nici măcar un fir de păr.

VI

Necunoscutul, care era solul dăruitor de viață, redeveni îngerul ce ia sufletele.

Iși luă cu tristeță sborul în cer ca un uliu și cu iuțeala fulgerului.

In urma lui, luminile păliau, se turburau, doliul atîrna ca o perdea din cer. O amărăciune ciudată sufla de pretutindeni, așezîndu-se, ca praful, peste tot.

Din ziua aceia, nopțile fură prinse de frică și teroare. Verdele speranței și a tot ce mijește și e verde a fost mușcat de o limbă de șarpe. Fluviile se adînciră, iar apele luară culoarea ruginii.

Pasările începură să cînte tristeța.

Colorile se întristară, luminile se întristară și ele, iar pretutindeni domnia tremurul morții.

VII

Bătrînul murise.

Și viața fu destinată să fie așa, cum o trăim noi, pînă la vîrsta în care trăise și murise bătrînul.

Omul muri, dar dorul lui de viață rămase nemuritor.

Copiii cari se jucau se apropiară de trupul lui și mirosul morții pătrunse și în sufletele lor. Și de aceia pînă și copiii de azi au grija nestatorniciei duratei vieții și frica sfîrșitului ei palpită în inimile lor.

In interiorul acestei epoci necunoscute, firea e închisă în frunta riile-i inextricabile, iar Moartea domină agitîndu-se din toate unghiurile, dela Miazăzi și Miazănoapte, dela Răsărit și Apus.

Rupen Zartarian

Rupen Zartarian este cel mai bun stilist al prozei armene contimporane și fost deportat și masacrat de Turci în 1915.

Două festivaluri armenești

Armenia, cîntecele și poezia sa populară

— Conferința d-lui profesor N. Iorga —

La 20 Iunie a avut loc la Ateneul Român un frumos festival armenesc, organizat de d. *Leon Eghisarian*, muzicant armean așezat la Paris, absolvent al Conservatorului Național de muzică și declamație din Paris.

Festivalul a fost deschis prin conferința d-lui prof. *N. Iorga*, care a vorbit despre „Armenia, cântecele și poezia sa populară". D-sa a început prin a arăta că dinstinsul propagandist naționalist armean, care este d. Eghiasarian, dorind să facă cunoscute și publicului românesc comorile de poezie și artă ale nației sale s'a adresat d-sale, rugându-l să vorbească despre acest popor.

Și a primit din două motive. Intâiu, dacă acest popor n'ar suferi ce sufere azi în plin sec. XX-lea, spre rușinea omenirei, n'ar vorbi. Toate națiile interesează în ceia ce ele au caracteristic ca ideie, frumusețâ, virtute, dar înaintea lor interesează acelea care sufăr.

Al doilea, a primit să vorbească fiindcă-l interesează în deosebi națiile care au legătură cu noi. Și dintre conlocuitorii noștri de altă naționalitate are respect mai mare pentru cei mai vechi și cei mai buni.

Dar Armenii sînt colaboratorii, creatori ai principatului Moldovei, care s'a întemeiat și din puterea sufletească a unui popor în plină vigoare și desvoltare, dar și din cauză că pe la noi Armenii creaseră un mare drum de comerț, ce lega Cafa Crimeii — armenească, — azi Teodosia sau Feodosia, cu Cracovia și alte centre comerciale ale Galiției.

De altfel tot Armenii au dat viață și valoare de comerț Cracoviei, încă de prin sec. XIV-lea, supt regele Cazimir.

Armenii dela noi sînt din trei epoce. Unii veniți prin sec. XIV-lea, pe la 1300 și ceva, și formînd cele mai vechi colonii, cum sunt în orașele din Nordul Moldovei: Iași, Roman, Botoșani, Suceava, unde au biserici frumoase și poartă nume românești ca Varzaru, Prunçu, Țăranu, etc. La biserica din Botoșani se găsesc inscripții de o poezie foarte aproape de natură și care apare ca un răsunet al poeziei persane.

Alții veniți după 1700. Armenii din Ardeal sunt din prima epocă și au venit din Moldova. Astfel avem pe cei dela Gherla și Ibașfalău, unde se află o mare biserică, dar prefăcută în stil iezuit, căci Armenii de aici sunt uniți cu Roma.

Cînd au trecut în Ardeal, pentru negoț, nu din cauza unor rari persecuții, cum a fost aceia exercitată de Ștefan-Vodă — poreclit Belicânle —, ei au dus acolo o moștenire de obiceiuri și nume românești cari se simte încă. Au fost conduși de Axintie Vărzărescu. Apoi la Viena se găsesc Mechitariștii cari, ca și Armenii din insula San Lazzaro degli Armeni, lîngă Veneția, au jucat un mare rol și cultural.

La noi Armenii áu avut în toate ramurile vieții publice un rost însemnat, așa încît n'au nici un motiv să li fie rușine de originea și naționalitatea lor.

In ceeace privește trecutul istoric al Armenilor în general, d. Iorga arată că au fost trei Armenii.

Una, cea mai mare și mai veche, care a avut o mare misiune politică, a fost aceia de supt Caucas. Ea a stat alături de Bizanț și s'a menținut, cu toate că a fost atacată și lovită cu putere. Ba a dat numeroase personalități conducătoare Bizanțului, cum e Impăratul Ion Țimisches, din secolul al X-lea. Și e un mare merit al poporului armean că, pe vremurile acelea, cînd se creştea şi trăia în ideia universalităţii, el şi-a păstrat cu îndîrjire personalitatea lui. Civilizaţia pe care a desvoltat o Armenia aceasta poate sta alături de aceia a Bizanţului. Literatura de cronici, traduse în franţuzeşte de Langlois, literatura poetică, care s'a dezvoltat de asemenea, după cum ni-o arată culegerea admirabilă a d-lui Ciobanian, un om de credinţă faţă de naţia sa şi de talent, precum şi ceia ce a dat în româneşte d. Avachian dela Cetatea-Albă, arta la fel cu cea bizantină, toate aceste produse ale spiritului, care stăteau alături de acele ale Bizanţului, pe care-l concurau chiar, dovedesc la Armeni mijloace sufleteşti cu totul deosebite şi pe lîngă aceasta mîndria de a le întrebuinţa.

A doua Armenie e pe jumătate francesă, feudală. Rivalitatea bizantino-persană i-a deslocuit pe Armeni din ţara lor, îndemnîndu-i să se scoboare spre Marea Mediterană, unde cad în braţele Francesilor cruciaţi, înfiinţînd astfel colonii în Sis, Pilerga, dinMunţii Taurului şi de pe ţărmii Mării. Această Armeniese resimte în toată activitatea şi organizarea ei de influenţa Apusului, dela care primia şi regi, cum a fost Petru de Lasignan, cuceritorul Alexandriei, Leon de Lusignac şi alţii.

Literatura devine o literatură de trubaduri. Acelaşi cavalerism, aceleaşi omagii către doamna visurilor, aceleaşi cîntece eroice, în fine un capitol de Occident pe coastele Mediteranei răsăritene e întreagă această producţie a spiritului.

A treia Armenie în sfîrşit este Armenia timpurilor noastre. Sfâşiat strivită în picioare, batjocorită; distrusă de şuvoaiele turceşti, înşeiată de Ruşi. Literatura ei este dominată de o notă de jale adîncă şi zguduitoare. Armenia veacului al XIX-lea n'a mai cunoscut speranţa învierii decît în pribegii sau naţionaliştii ei .fanatici; a cunoscut însă pe umilul cîntăreţ popular în care se întîlneşte toată aroma poeziei vechi, cum e de exemplu Givani, cîntăreţ apostolic prin însăşi priveliştea înfăţişării lui sărăcăcioase.

D. profesor Iorga încheie amintind apelul făcut umanităţii cu prilejul războiului celui mare, cînd s'a aruncat principiul că orice naţie are dreptul de a trăi liberă pe pămîntul moştenit dela strămoşii săi.

Diplomaţia o fi avînd interes şi poate să-l uite, dar naţiile nu căci ele l-au primit in instinctul şi cugetarea lor. au sîngerat pentru el, şi de aceia noi putem ridica glasul azi pentru Armenia sîngerîndă, batjocurită, spunînd: dacă principiile nu-s pentru a înşela popoarele mici, atunci Statele mari au datoria de a înlesni Armeniei refacerea ei.

Să ne ajute Dumnezeu să vedem această naţie stăpînă pe pămîntul pe care singură are dreptul, au fost ultimele cuvinte mişcate ale d-lui Iorga.

Au urmat recitări de d-na Sadoveanu din poezia mai nouă şi cîntece armeneşti executate de corul societăţii „Cîntarea României“, supt conducerea excepţională a d-lui Eghasarian, şi soluri de d-na Băicoianu.

Al doilea concert

Al doilea concert al maestrului Eghiasarian, dat Sîmbătă, 27 Iunie, la Teatrul Popular, a fost precedat de conferinţa d-lui profesor Ion Sân-Giorgiu, despre: **„Armenia. literatura şi arta ei“.**

Conferentiarul se scuză de înlocuirea ce o face d-lui prof. N. Iorga, care fiind reţinut n'a putut veni să vorbească după cum se anunţase.

D. Sân-Giorgiu a arătat epocile în care Armenii s'au aşezat în ţările româneşti, pătrunzînd mai întâiu în Moldova, apoi în Ardeal, şi în timpul din urmă în oraşele din Muntenia.

Remarcă influenţa Armenilor în comerţ, agricultură şi rolul ce l-au jucat ei în viaţa noastră socială.

Literatura Armenilor se poate împărţi în patru faze. La început a fost o literatură orală, epică, ce evoluiază cu vremea, cuprinzînd în întregime manifestările spiritului uman.

Secolul al V-lea e secolul clasic cu caracter religios şi mistic. Poesia aceasta ca şi cea de mai tîrziu respiră căldura Sudului.

Poesia lirică a sec. al XVIII-lea apare supt o nouă înfăţişare. E poesia epigonilor. Sînt tratate toate genurile şi motivele de poesie.

Din poesia aceasta transpiră accente şi imagini din poesia biblică şi cea europeană. E un amestec de misticism şi sensualism sănătos.

Vorbitorul termină cu o scurtă privire asupra literaturii actuale a Armenilor, în care se reflectă suferinţile lor îndurate din cauza vitregiei vremurilor.

D-na Marietta Sadoveanu a declamat mai multe bucăţi poetice armeneşti, după care a urmat concertul.

VADUVA[1]

de ERVANT ODIAM

Pe poteca pietroasă, accidentată, ce duce spre munte, obosită şi istovită, cu un copilaş în spinare, cu unul în braţe şi împrejuru-i atîrnaţi de poalele rochiei alţii trei cari erau destul de măricei spre a putea suporta acest drum, mergea Haigamuş de vreme îndelungată.

Un vînt rece de Decembre sufla din vîrful muntelui ca şi cum ar fi vrut să gonească fără de milă grupul ce se îndreaptă spre el. Spaima şi dezastrul însă fuseseră într'atîta de îngrozitoare şi goniseră pe Haigamuş spre drumul muntelui încît, fără a da importanţă la ameninţarea vîntului continua spinosul urcat.

Zăpada căzuse din bielşug, vîntul din ce în ce mai rece pătrundea şi încleşta picioarele goale a văduvei. Insă ea umbla într'una, nu cu speranţa de a ajunge undeva, ci mai mult cu încăpăţînarea de a fugi din aceste locuri...

Jos, în depărtare, ruinele satelor supt uriaşa zăpadă păreau nişte catacombe albe, şi o panglică verzuie, rîuleţul îngheţat, cu o imobilitate răutăcioasă încunjura aceste ruine.

— Unde mergem? Cînd vom ajunge? întrebau din cînd în cînd copilaşii ce mergeau în jurul ei tremurînd şi ridicînd capetele lor speriate.

— Nu ştiu...

Şi, gîfîind, tremurînd de frig, grupul continua urcuşul, fugărit de dezastru şi gonit de vînt.

— Ni-e foame, mamă...

— Umblaţi...

Nu, nu mai puteau. Chiar era prea mult de cînd umblau aceşti micuţi. Intunericul începuse să se înteţească şi nici nu era vorba de ajuns undeva..

Copiii se înghesuiră împrejurul mamei lor, îmbrăţişîndu-i pieptul, braţele şi picioarele, aşteptînd în zadar căldura corpului ei îngheţat şi, tremurînd speriaţi, o întrebară.

---

[1] Ervant Odian, cel mai mare umorist contimporan al Armeniei, care a fost deportat în 1915 de către Turci. O carte a sa contra socialismului a fost tradusă în mai multe limbi europene.

— Spune, pînă cînd vom fugi? De ce am lăsat locul nostru? De ce ne fugăresc? N'e foame, suntem obosiţi, ne prăpădim... De ce? De ce?

Atunci Haigamuş, sărutînd pe toţi în parte, spuse...

— Colo, jos, am fost stăpînă, însă acuma sunt prădată. Braţele-mi nu mai au brăţări, nici urechile-mi cercei şi nici gîtu-mi salbă. După atîtea chinuri mă simt hidoasă, d'aci 'n colo chiar în ochii mei sunt o fiinţă josnică: nu mai vreau să rămîn, nu mai vreau să mai fiu... Ajunge... Sunt obosită, sunt desgustată.

— Ni-e foame, ni-e frig, strigau copiii implorînd.

— Nu mai am pîne, nu mai am haine, nu mai am nimic.

— Ah, murim.

— Nu mai am...

Copiii, chinuiţi şi 'nspăimîntaţi, ridicară ochii, priviră spre Haigamuş. Faţa ei rece şi uscată semăna a unui spectru înspăimîntor. Pe părul ei zăpada îngheţată atîrna în jurul capului şi a frunţei în formă de şerpi argintii... Hidioasă şi înspăimîntătoare era ea.

— Mă doare, dar nu mai am nimic a vă da, continuă Haigamuş, nici pîne, nici haine, nici adăpost şi nici măcar o rază de speranţă... Nenorocirea e prea mare, răutatea prea puternică. Nu mai vreau să aştept, nu mai vreau să sper, sunt obosită. Să vină sfîrşitul, să vină sfîrşitul, marele şi eternul sfîrşit... Moartea să vină asupra mea şi a voastră, asupra noastră a tuturora.

Atunci copilaşii încăpăţînaţi şi revoltaţi din nou îşi ridicară capetele lor.

— Nu, nu vrem să murim,

— O, nu refuzaţi, nu pîngăriţi şi nu profanaţi putinţa şi liniştea mormîntului. Acolo veţi scăpa de a mai fi obiectul prigoanei şi al milei.

— Nu, repetară copiii, nu vrem să murim. Vrem să trăim. Vrem să-ţi spălăm picioarele însîngerate, să-ţi închidem şi să-ţi tămăduim rănile tale, pînă ce vor dispărea urmele lor. Cu sărutările noastre să încălzim şi să redăm viaţă trupului tău îngheţat. Să te reîmpodobim cu brăţări, cercei şi salbe, să ştergem zăpada de pe părul tău. Să te reîmbrăcăm cu rochii brodate şi cu mătăsuri împodobite... Şi întratît să iubim, ca tu să devii mai fragedă, mai încîntătoare şi mai atrăgătoare...

...Şi copiii cu un avînt de ne descris îmbrăţişară pe Haigamuş strigînd.

— Să trăim, să trăim.

Traducere de Bergi

Literatura străină

Nouvelle Revue Française. *Réflecxions sur la littérature.* — După René Johannet, Georges Valois şi Abel Hermant, Albert Thibaudet este cel mai recent — dar probabil nu ultimul — care se avîntă într'o discuţie pasibilă de atîta lungire cum e „chestiunea burghezului“. Extragem şi rezumăm observaţiile importante.

Trecînd răpede asupra capacităţii de producţie şi economie, dar în acelaş timp şi a incapacităţii politice — ambele afirmate de Valois, — Thibaudet se referă la o chestiune precisă de fapt, care din planul politic şi social trece pe cel literar, şi se 'ntreabă: în ce mînă ne aflăm noi în burghezie?

A porni cu ferocitate contra burgheziei ca Daumier şi Flaubert n'ar mai avea haz. Definiţia flaubertiană că „burghez este oricine cugetă în mod inferior“ este foarte debilă. Cînd a creat un mic burghez în carne şi oase ca Homais sau un mare burghez ca Dombreuse, el a simţit burghezia nu ca un fel de a gîndi, ci ca un fel de viaţă.

„Şi, dacă burghezia este un fel de viaţă — ceia ce merge mai adînc spre rădăcina lucrurilor —, atunci un Flaubert, un Barrès, un France, noi înşine figurăm în burghezie, indiferent dacă ne place ori nu, sau în orice caz ar trebui să lămurim ce ne face să tăgăduim aceasta“. Şi acum, ce'nseamnă a trăi burghez? Şi: trăim din ce în ce mai mult, sau din ce în ce mai puţin burghez?

Noţiunea burgheziei aproape se confundă cu aceia a averii agonisite, şi aspectul ei cel mai clar este posibilitatea individului de a trăi din rentele sale. Filosofia naturală a averii agonisite este tradiţionalism; dacă însă burghezul francez de astăzi este un foarte moderat tradiţionalist, aceasta se explică prin faptul că această filosofie este prea scurtă, şi apoi e greu să separăm de inteligenţă acest ferment: dorul de aventură.

Aşa că felul de viaţă propriu-zis burgeză s'ar putea defini astfel: o libertate de inteligenţă asigurată de restul greutăţilor şi bazată pe solida stabilitate a averii agonisite.

Dar chiar înainte de răsboiu toţi economiştii erau de acord în a considera stabilitatea averii drept un mit şi a susţinea că, dacă ea nu-i împrospătată, alimentată de muncă, în cîteva generaţii Statul o absoarbe. Astăzi e limpede pentru oricine trecerea dela valori de stabilitate la valori de mişcare.

Cînd astăzi vedem accelerarea ritmului de transformări sociale, de invenţii practice, de descoperiri ştiinţifice, mode artistice, actualităţi literare, înţelegem uşor descurajarea forţelor de conservare. Chiar politica, socotită pînă acum arta prevederii, a devenit arta viziunei imediate şi fără anticiparea viitorului. Cei cari dela 1918 încoace au tratat în congrese cu Englezii, au putut constata că o parte a forţei lor provenia din refuzul sau incapacitatea lor de a-şi înfăţişa un alt plan decît durata generaţiei actuale.

Iar în literatură burghezia şi capitalul ei dispar înnaintea omului de schimb şi valizei sale. „Totul conspiră, şi mai întîiu el însuşi, a face de invidiat pentru scriitor acest ideal: să reprezinte moda şi să reziste zece ani. Că 'n urmă şi înainte este întunericul, nu contează! Averea în mişcare înlocueşte şi aic. averea agonisită“.

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

- **George Mihail-Zamfirescu,** —*Flamura Albă*, chipuri şi suflete, prinse în vîrtejul morţei. (Editura „Icoane Maramureşene“, Satu-Mare), lei 20.
- **George Mihail-Zamfirescu.** *Cuminecătura*, comedie tragică într'un act, (Editura „Umanitatea“, Bucureşti), lei 15.

Universul Literar

Cuponul Nr. 12.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă—

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 28. [illegible] LEI EXEMPLARUL Duminică. 12 IULIE 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

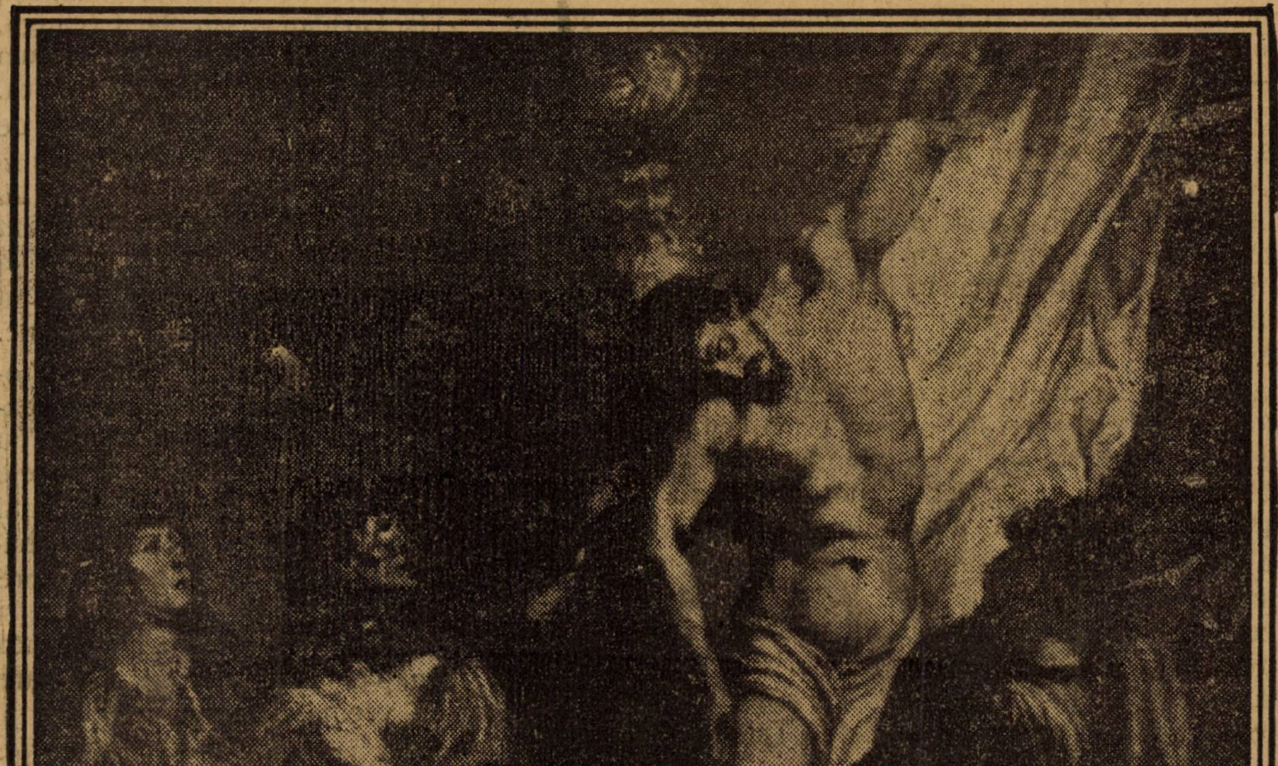

Tablou atribuit lui Rubens

(Se află în Catedrala armenească din Gherla).

Numai un povestitor

de N. IORGA

In grija lor de a da cu orice preț lucruri noua, chiar daca nu le înțelege nimeni și nu plac nimanuia, scriitorii de azi, mindri că au înlocuit „samanatorismul“ neestetic—și asupra acestui lucru vom mai vorbi pe larg—, au uitat macar ce știe colegul lor revoluționar din Paris, d. Istrati, adecă: a povesti.

Proza trebuie să povestească, oricîte podoabe, oricîte complicații s'ar adăugi firului insuși al povestirii, care, acesta, peste orice adausuri, trebuie, neaparat, să se vadă. Nicio „analisă“ care calcă pe loc nu poate înlocui această indispensabilă condiție. Și, iarăși, nicio „ideie“ luata din cărți, nicio moda de stil, niciun meșteșug de presentare nu pot să înșele pe cetitor, care, de sigur, e simțitor pentru tot ce dă o formă bună, dar ține înnainte de toate *să i se spuie ceva.* Nu primește, acest cetitor, care el ne chibzuiește pe toți și ne alege, nici să-i aduci înnainte numai *privelişti,* scene, cu care poți umplea ușor sute și sute de pagini, sau dialoguri, convorbiri de acelea ticăite cu care-l înșeli numai fără a-i da nimic pe care să-l simtă.

Răsfoind o literatură foarte sprentară, în dosul căreia se ițiește mai totdeauna unul care, peste tot ce dă, ține să fie văzut—„priviți-mă: **eu** sînt“—, trudindu-mă să trec de la o pagină bleagă la altă pagină bleagă sau dela o pretenție vană la altă vană pretenție, mă opresc totdeauna și-mi ieau răgaz de cetit, ca d-voastră toți cei ce vă faceți de lucru cu scrisul nostru, cind omul stă cuviincios și povestește.

Așa mi s'a întîmplat acuma în urmă cu volumașul d-lui Sandu Teleajen — să i zicem cum îl chiamă și nu cu un nume de gîrlă: Alexandru Morcovescu —, *Casa cu mușcate albe* (băgați de sama și la titlul așa de simplu și atît de patriarhal aromitor).

Pe autor, înveșmîntat în undele „Teleajenului“ sau, îl cunoșteam de la una din nenumăratele grupări în care se afumă unii pe alții și zvîrl gunoaie în capul trecatorilor inocenți. L-am văzut, cu părerea de rău care întovărășește la un iubitor de literatură bună constatarea oricării rătăciri, trudindu-se după aceiași ispititoare și afurisită „noutate“ și căutînd, de exemplu, a decalchia un graiu vechiu care nu-și dă ușor tainele.

Cartea aceasta împacă pe deplin cu scriitorul de pe valea minunată a Teleajenului. Mă scutesc de a-i căuta înaintași, la Gîrleanu sau la Creangă, sau la cine știe care altul, cum se muncește o anume critică. Ceia ce interesează înainte de toate e *perfecta cunoștință a unui colț de viață, dominarea lui întreagă printr'uu real talent* și, taina cea mare, *iubirea adîncă* pentru subiectul împletit cu înseși începuturile vieții sale.

De aceia răsar așa de pitoresc boierinașii vălenari, băbuștele urmărind vremi ce nu se mai pot întoarce, curatele fete cu ochii limpezi, bărbații în lupta onestă cu viața, bunicii cu brațele deschise spre viitorul odraslelor, preoții și călugării acestui unghiu nu încă năpădit de furia egalisatoare a vremii noastre.

Oprește-te o clipă, cetitorule, la aceste cîteva pagini cu aier, cer, mireazmă și bunătate, culege din ele sensul unei lumi aparte și, la sfîrșit poftește și d-ta pe scriitor să uite de manieră și să se desfacă de clici.

Domestică

In baia de soare și de liniște a bătăturii
Ațipesc purcei de pâslă cu romaniță'n colțul gurii;
Cânele stă'ncolăcit torcând și el un gând,
Și, când trece pe furiș pisica, se uită după ea, blând.
Câte-un puiu de găină, rupând păianjenișul somnului,
Fuge de subt aripa mamei, să caute boii-domnului,
Plopii cari veghează, din patru colțuri, odihna ogrăzii
Se bat-ca să nu-i prindă somnul-cu proaste de rîndunici;
Dar un curcan care-și plimbă mulțumirea supt un dud rotat
A rostogolit, de-odată, peste curtea adormită
Un pumn de blesteme amare,
Supărat că nimeni nu-l vede și nu-l aude;
Și, fiindcă a făcut ispravă mare,
Dudul rotat îl răsplătește cu dude.

A. Pop. Marțian

Exotismul d-lui Liviu Rebreanu

de ION SAN-GIORGIU

D. Liviu Rebreanu, care după războiu se impusese ca un scriitor epic al vieţii naţionale de peste munţi, a oferit în *„Ion"* o frescă, aceasta de şi semănată cu banalităţi şi detalii inutile şi deşi nu reuşise să impue pe poet ca pe un stilist şi pe un stăpînitor al verbului, era totuşi o interesantă încercare de roman, şi o colecţie foarte variată de tipuri româneşti. Fiind primul roman românesc de dimensiuni mari şi mai ales prima încercare epică din viaţa Ardealului sub dominaţia ungară, *Ion* s'a bucurat de un succes deosebit şi de o primire foarte caldă din partea criticei.

Indulgenţa naţională îşi făcuse şi de astă dată datoria cu un scriitor care aducea cu el ceva din viaţa de odinioară a Ardealului desrobit.

„Pădurea Spînzuraţilor", în proporţii mai strimte,tratase viaţa războiului nostru. Nici aici însă poetul nu ajunsese încă la stăpânirea mijloacelor depline verbale. Ardeleanul lupta cu limba nestabilă a ziarului şi a vieţii de toate zilele. Dacă în poezia lirică se ajunsese de la Eminescu şi până la noi la o limbă mai mult sau mai puţin caracteristică, în proză nu se întîmplă acelaş lucru. Sămănătorismul produsese, ce e drept, minunata armonie verbală a lui Mihail Sadoveanu, dar limba acestuia era insuficientă pentru un poet care ar fi îmbrăţişat toate clasele sociale şi care ar fi îndrăznit să se încurce şi în oareşicare speculaţii filosofice. Pentru proza modernă românească se simţia nevoia unui creator de limbă. D. Rebreanu ar fi dorit să fie, dar i-a lipsit geniul. De aceia romanele sale sunt cercetări psihologice interesante şi colecţii de tipuri; dintre care unele sînt bine prinse, nu pot fi însă socotite, în ce priveşte forma, decât ca încercări şovăielnice.

*

De aceia ne-a mirat la D. Rebreanu saltul din lumea micilor burghezi şi a ţeranilor romîni în exotismul cel mai colorat şi în jocurile hazardate ale închipuirii. D-sa nu avea niciuna din însuşirile necesare pentru a rătăci, fără frica de a se pierde, în India sau Egiptul antic, locuri pe care nu le cunoaşte şi pe care, chiar dacă cunoştinţile istorice i-ar fi îngăduit să le lămurească, i-ar fi trebuit cel puţin pana unui Anghel ca să le evoce.

Dar d. Rebreanu a voit să fie în ritmul vremii. Literatura exotică şi senzaţională înfloreşte în Franţa şi Germania. Iar Panait Istrati, clasicul sui generis al d-lui Sanielevici, a transformat mahalaua brăileană într'un harem oriental. Se pare că acesta ar fi drumul succesului de librărie. De ce deci nu l-ar urma şi d. Rebreanu?

Dar d-sa nu poate fi un simplu colecţionator de anecdote picante ca un Istrate oareşicare. D. Rebreanu a cetit pe Kant. Şi cineva care şi-a legănat curiositatea în lectura celui mai aspru dintre judecătorii minţii umane nu poate să se mulţumească doar cu o singură sau cu mai multe povestiri exotice. D-sa a voit să le puie la bază un principiu filosofic; dacă se poate, destul de îndrăsneţ, pentru ca din poet balcanic să devie scriitor occidental.

D. Rebreanu şi-a însuşit ideia metempsihosei şi a reîncarnării sufletului. Fantesia orientală e transformată de filosoful d-lui Rebreanu, Aleman, în principiu filosofic modern. Sufletul se reincarnează de şapte ori pînă îşi găseşte fericirea, zice d. Aleman Rebreanu. Părechea divină, Adam şi Eva, se reeditează la nesfârşit. Fiecare om ascunde în sine pe un Adam în căutarea unei unice Eve predestinate. Prin şapte vieţi trebue să treacă fiecare Adam şi

Elevele scoalei de misionare din Vălenii-de-Munte

Priveliști din Vălenii-de-Munte

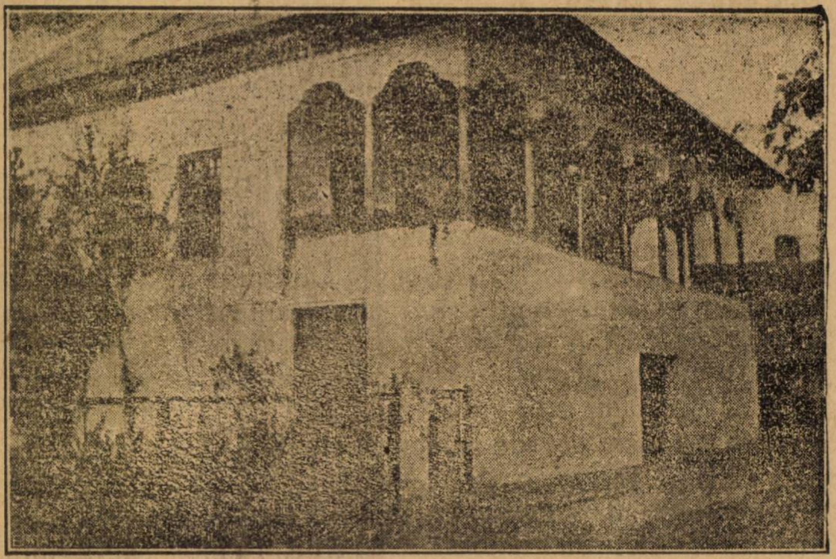

Casa N. Iorga

fiecare Evă, până să se poată aşeza împreuna.

Aceasta e tema filosofică a d-lui Rebreanu. Cum se vede, demnă de cetitorul asiduu al lui Kant.

•

Dar cum realizează d. Rebreanu această ideie? «Adam şi Eva» nu e un roman. Dacă autorul şi-l întitulează astfel, e poate mai mult de dragul editorului sau pentru a revoluţiona genul. Ceia ce ni oferă d-l Rebreanu e o serie de povestiri mai mult sau mai puţin orientale, legate între ele prin firul nevăzut al aceluiaşi suflet vecinic în căutarea eternei iubite. Ar fi mai mult o serie de „Rahmenerzählungen", cum le numesc Germanii şi cum le utilizaseră romanticii.

Povestea începe într'un sanatoriu. Profesorul Toma Novac a fost împuşcat din gelosie de un Rus refugiat în România, pentru că-l surprinsese cu soţia sa, Ileana... Destinul teoretizat de Aleman se împlinise. Adam o găsise pe Eva. Dar fericirea descoperită în cea de a şaptea călătorie de-alungul secolelor şi a lumii a fost brusc încheiată de moarte. Inainte de a muri, Toma Novac vede trecându-i pe dinaintea ochilor cele şapte vieţi trăite în căutarea zadarnică a Evei.

In povestirea întâiu, Toma Novac e Indianul Mahavira, îndrăgostit de Navamaliha, pentru care în cele din urmă moare, în clipa când vrea s'o smulgă din stăpânirea regelui. In a doua povestire, Toma Novac e Egipteanul Unamonu, care se îndrăgosteşte de iubita regelui, Isit, dar pe care nu o poate cuceri şi moare în clipa când ajunge la ea.

Povestirile sunt sensaţionale, cu foarte multă momenclatură exotică, de o autenticitate ce trebuie controlată mai de aproape, dar care nu poate înlocui nesiguranţa şi insuficienţa stilistică.

D. Rebreanu nu se dă de altfel în lături dela efectele cele mai sensaţionale, dela scene erotice şi dela acte de brutalitate excesivă. Iată de pildă cum zugrăveşte d-sa în a treia povestire răsbunarea regelui Huma-Huns:

«Huma-Huns se răpezi asupra ei. Toată lumea se închină cu respect în faţa spectacolului, iar ţipetele fecioarei umplură de bucurie toate inimile supuse.

De abia sculat de lângă fata aproape leşinată, Huma-Huns se îndreptă spre marele Işakku Uş, tatăl ei, şi cu o apăsare de deget meşteşugită îi smulse din orbită ochiul drept, aruncându-l cu mândrie în obrazul altui prisonier. Marele Işakku se prăbuşi cu un răcnet sfâşietor, care stârni nespusă plăcere tuturor fruntaşilor dela mese. Regele se aşeză iar la petrecere. Apoi, când vinurile îi aţâţară pofta, porunci celeilalte fecioare să se lungească pe canapeaua din umbră...» Va putea oare spune cineva că această pagină nu se asamănă cu multe din «Kira Kiralina»?

Singura povestire în care autorul reuşeşte să prindă coloarea locală şi în care stilul său se simplifică la expresii reduse şi lapidare e aceia pusă în mediu roman şi în care e zugrăvită toată puterea de patimă a latinului, ca şi neînduplecata sa mândrie. Cavalerul roman Axius îşi dă sama de vinovăţia iubirii sale pentru sclava Servilia şi luptă nebuneşte împotriva acestei iubiri. Soţia sa, Chrysilla, când descopere taina, ucide pe aceia care i-a vrăjit bărbatul. Axius moare în baie, tăindu-şi vinele.

Lipsite de adâncime şi de adevărata atmosferă sunt cele două povestiri din urmă, cea din viaţa misticilor medievali şi cea din timpul marii revoluţii franceze. Mai ales povestea medievală, cu dragostea călugărului pentru chipul fecioarei Maria mi se pare cu totul neizbutită.

In colori vii şi mai aproape de talentul realist al d-lui Rebreanu este ultima povestire cu dragostea sălbatecă şi târzie a lui Toma Novac pentru Rusoaica Ileana. E în această nuvelă o pagină trăită, desprinsă din cadrul tragediilor care au urmat marelui războiu.

•

Dl. Liviu Rebreanu a voit să ni dea o operă de o desăvârşită originalitate, dar nu ne-a oferit decît şapte aventuri, dintre care cele exotice sunt desigur cele mai slabe. E păcat că un scriitor realist ca d-sa, în loc să-şi plămădească limba literară cu tenacitate şi să pătrundă în mijlocul multicolorei noastre actualităţi, s'a încercat într'un gen pe care numai marea muncă şi marele talent al unui Flaubert sau intuiţia istorică a unui Anâtole France l-au putut ilustra.

Căci cu scene de voluptate exagerată, cu descrieri exotice care nu reuşesc să închege o atmosferă şi cu un stil care variază între procesul-verbal şi dulcegăria sensaţională, nu se poate crea un nou drum în literatura românească.

Dar suntem siguri că însuşi dl. Rebreanu, când se va trezi din visul său oriental care l-a primblat pe malurile Gangelui şi ale Nilului, ni va da opera pe care avem tot dreptul s'o aşteptăm dela tenacitatea sa literară.

Moştenirea lui Macarie

de Eug. Boureanul

Moşneagul urcă spre casă. Nicidată nu i s'a părut suişul mai greu ca de astă dată. La mijlocul cărării se opreşte şi măsoară, oftînd, şerpuirea drumeacului spre vale. Dă din cap, ca dus pe gînduri. Işi întoarce, apoi, privirile spre deal, urmărind panglica cafenie a pîrtiei, care aici piere printre tufe şi buruieni, aici încalecă peste dîmburi, încovăindu-se mereu spre ruptura de supt muche. Apoi ochii i se 'mpînzesc supt coastă, pe limba de pămînt pe care dealul o înfige —ca pe un călcîiu — în cleiul bălţilor întinse ale Bahluiului.

Pe tăpşanul acela se răsfiră căsuţele Vizurenilor.

Cătunul e mic şi sărăcăcios. Casele, şubrede, par strivite supt căciulele de stuh ale acoperişurilor. De mult, a perit şi urma gardurilor dintre gospodării, — iar porcii, cu spinări păroase ca de mistreţi, şi copiii slabi, galbeni şi cu burţile umflate ca cimpoaiele, mişună în voie, pretutindeni, şi se 'ndreaptă, laolaltă, spre ochiurile mîloase ale bălţii. bucurîndu-se într'o frăţească libertate de folosinţa întinsurilor pămîntului şi apei.

In mijlocul cătunului se ridică curţile boierului Iorgu. Nici gospodăria asta nu-i grozavă, dar, aşa cum se arată cu zidurile albe, adăpostite supt acoperişul de tablă roşie, cu ograda împrejmuită de săioane largi şi poieţi lungi, pare necuprinsă pe lîngă bojdeucele ce o împrejmuiesc. întocmai ca nişte javre sfioase şi hămesite de foame, care s'ar feri de un dulău puternic şi ghiftuit.

Macarie priveşte lung şi îndurerat răsfirarea lăcaşelor omeneşti din vale, apoi îşi trage căciula peste ochi, îşi înfige toiagul în pămînt şi 'ncepe să urce iarăşi, gîndind:

— De s'ar ierbi odată şi cărarea asta!

Păşeşte silnic şi truda îl încovoaie tot mai tare. I se pare că n'are să mai ajungă. Şi nu-şi lămureşte de ce.

De cîte ori n'a scoborît şi n'a ridicat el dealurile astea, şi nici urmă de oboseală nu i-a muiat picioarele. Şi acum de ce-i e greu?...

Să fie bătrîneţa?... Aşa-i, e bătrîn... Şi nu mai are mult... A început să-şi simtă sfîrşitul pe aproape...

— Uite, nici nu ştii cînd vine ceasul! — gîndeşte moşneagul. — Poate nu mi-i dat să ajung până acasă! Şi-o amărăciune începu să i se strecoare în suflet.

Paşii îi încetinia. Genunchii îi tremurau şi i se muiau, încovăindu-se ca supt o povară, prea grea pentru puterile lor irosite. Şi Macarie se gîndia că, poate, nu-i mai era dat să-şi poarte mai mult umbra pe cărarea asta, pe care, odinioară, o scobora cu sufletul plin de atîtea nădejdi.

Pe atunci apele nu năpădiseră şesul şi el era tînăr, iar toată urgia ce i se abătuse asupra capului, căuta să şi-o învălurească în negurile uitării, izvorite din grijile unor gînduri care-i umpleau inima de mulţămire...

— Ce vremuri! — gîndia moşneagul — ce vremuri..., şi cum au trecut!... Ia aşa, o umbră, ca toate! —iar în colţurile ochilor simţi ceva umed şi usturător.

Vederile i se umbriră. Se opri. Ridică mîna şi-şi şterse lacrimile, care i se prelingeau pe obrajii scofîlciţi.

Apoi se întoarse, îşi sprijini palmele pe ciotul toiagului, şi-şi lăsă bărbia peste mînile împreunate. Rămase aşa, privind iarăşi spre văile din care urca.

Acolo, jos, pe tăpşan fiinţa lucrurilor începuse să se întreţese în painjenişul umbrei. Fumurile se împânziau, îmbrobodind în ape albăstrii bojdeucile Viezurenilor şi tremurând tot mai subţiate spre stuful bălţilor, care se hotărnicia — în pete tot mai negre, prefăcând în pojghiţe de argint ochiurile liniştite ale smârcurilor.

Nici un zgomot nu urca până pe măgură, — doar un zgomot slab, freamătul îndepărtat al trestiilor, mulcomia în singurătatea în care moşneagul, mai străin ca ori când, îşi depăna firul amintirilor, în amănunţimile acela, ale socotelilor celor de pe urmă.

Iar, din îndepărtările cerurilor, noaptea învăluia trâmbele tot mai năvalnice ale negurilor ei potolitoare de frământări... Macarie înţepenise, ca un steiu, privind mereu spre cătunul din care de mult nu mai desluşia nimic altceva de cât vedeniile pe care mintea lui le făcea să se perinde, ca nişte icoane luminoase zugrăvite pe-o placă enormă închenărită între zările cerului şi-ale pământului.

⁂

Prin noapte duduiră paşi grei şi grăbiţi. O umbră se opri undeva sub surpătura malului.

— Moşule... 'mneata eşti?

Macarie nu se clinti.

— Moşuleee! — chiui iar — Ce faci acolo?

Bătrânul tresări. Tuşi. Apoi se întoarse spre măgură:

— Iaca viu! şi gemu greu —: De nu le-ai sămăna macar tu, draga taicăi!

Cineva venia în goană. Se opri gâfâind lângă moşneag.

—Ce fricăam tras!... Credeam că ai păţit ceva!... De când te-aştept,... s'a răcit şi mămăliga!

Macarie o privi lung. N'o desluşia bine şi se bucura, oare cum, că nu-i poate vedea chipul, frământat de-o grijă măruntă ca aceia. Apoi dădu din cap.

— Las'o, Frăsino!... Las, să se răcească! — De-abia nu ne-o mai arde măruntaiele! — Şi-şi lăsă mâna pe umărul fetei, târându-şi picioarele prin buruienile jilave şi pe heejul care începuse să se umezească de roua bogată a nopţii aceleia de vară.

II

Fata aprinsese lampa şi-o atârnase în cuiu. Pe prispă aşternuse velinţa şi aşezase o măsuţă rotundă, cu trei picioare, peste ştergarul căreia rânduise toate ale cinei.

Acum se aşezase şi ea de partea ceialaltă, aşteptând ca moşneagul să taie feliile mămăligii.

Macarie sta, cu capul prins între palme, încovoiat peste genunchi, cu totul adâncit în gândurile lui.

In linıştea nopţii nu zvoniau de cât ţârâiturile greierilor, şi nu se incrusta altă mişcare decât zborul sutelor de fluturi şi gângănii în preajma luminii gazorniţei.

Se gândia să-l îmbie, ori să-l întrebe ce are, dar — parcă — nu îndrăznia. Ori de câte ori se îndemnase să vorbească, cuvintele-i muriseră chiar pe buze.

Undeva, pe şesurile de peste bălţi, răsună un şuier prelung, slab şi-o huruitură ca a unor tunete foarte îndepărtate.

— Aista-i trenul de miezul nopţii!—Şi, la gîndul unei vremi atât de târzii, fata se încumetă să rupă tăcerea: De ce nu guşti, moşule?... Poate nu ţi-i îndemână?

Macarie tresări.

— Zău, iea ceva!... Uite caş şi urdă proaspătă... Azi am adus-o de la stînă... Iaca şi scrob.... da' şi-aista s'o sleit!...

Moşneagul îşi ridică fruntea îmbrobonată de sudoare.

— Mneata chiar ţi-i rău, moşule!—adăugi faţa—Te-ai tras de tot la faţă. Ori, ai păţit ceva de vale?...

El nu-i răspunse. O privi numai lung, lung de tot şi oftă din adînc. După un răstimp o întrebă încet.

— Tu ştii unde-i lumînarea de la Paşti, Frăsino?

— De ce mă 'ntrebi?

— Aşa!... E bine să ştie omul... unde-i e lumina...

Ea începu să plângă....

— Ce ai?... De ce te boceşti?.. Eu am întrebat de lumînare,... şi tu te-ai pus pe plîns!

— Apoi... cu cine rămîn eu?—hohoti fata.

— Cat-o, Frăsino, lumânarea,... şi pune-o la căpătâiul patului!... Aşa..., să fie acolo!... E bine să fie lumina la îndemâna omului!... De ce mă 'ntrebi tu... cu cine rămîi?... Omul nu-i niciodată singur,... niciodată nu rămîne singur!... Dumnezeu e pururea lîngă el, când are credinţă şi îndemn,... Când nu le are, e mai stingher decât cucul... chiar în mijlocul satului... Cată lumînarea şi mi-o pune la căpătâiu! —

Fata se sculă şi întră în casă, înnăbuşindu-şi clocotul lacrimilor.

Macarie se răzimă de părete, îndungă crucea de-asupra merindelor de pe masă, — apoi îşi ridică mîna şi trase semnul ei în bătăile vânturilor...

— Iartă-le, doamne, gîndurile şi faptele!—Şi-şi lăsă braţele în poalele cămăşii.

Prin întreţeserea genelor, în depărtările nopţii punctate de stele el urmăria aceiaşi perindare a zilelor lui trecute. Şi părea aşa ca şi cum tremurul acela al punctelor învăpăiate, ar fi însemnat, în desfăşurarea vremuri lor trecute, clipe luminoase ale gîndurilor şi simţurilor lui.

— Cât de puţină fericire adună omul într'atât amar de viaţă!, gîndi Macarie, iar în pustiul întunecos, care i se hotărî tot mai necruţător în preajmă, în singurătatea care părea că-l veşniceşte amărăciunea gîndurilor de pe urmă, moşneagul nu-şi mai putu stăpîni năvala gândurilor.

— Frăsino!—iar undeva, departe, în cine ştie ce adîncuri, în noaptea goală şi liniştită, i se năzări un gemăt slab, ca o îngînare a chemării lui, venită de pe altă lume.

Macarie se sculă şi bătu în geam. Lovitura sună seacă, într'o ciocnire de ţurţuri de ghiaţă.

— Frăsinooo!

Din casă fata-i răspunse, printre lacrimi. Moşneagul se aşeză iarăşi pe velinţă. Ea se desprinsese din pata de întuneric a uşii şi i se alătură.

— M'ai chemat?

— Team chemat, Frăsino, — vroiam săte întreb ce gîndeşti t'i...?

— De cine, moşule?

— Aşa-i, de cine?... de unde să ştii tu ce să gândeşti... De oameni?... Tu eşti o copilă.... crudă...

— Ce ai matale, moşule?... Ţi-e rău?

— Mie?... Nu mi-e rău, Frăsino,... nu!... Dar uite!... poate nu mai e mult... Şi vroiam să-ţi spun şi ţie,... ca să ştii!—Şi iar se opri.

— Ce?—făcu fata, într'o îngînare de teamă şi aţîţare.

— Vroiam să te întreb: ce gândeşti tu, de-ai noştri... cei din vale?

— Ştiu eu, moşule?... Iar te-ai necăjit pe ei?...

— Iar, copilă!... Iar!... Dar tu nu ştii de ce mă necăjesc eu aşa pe dânşii!... Şi, uite.... numai e mult,... şi-ar trebui să ştii!...

Macarie tăcu. Apoi întinse mîna, dibuind capul fetei şi-o trase lângă el.

— Frăsino, tu vezi Viezurenii?... Hei!—acolo nu era zare de casă... Numai aici, pe holm, erau cele ce vezi şi azi... De jur înprejur era răzăşia noastră, din vechi, cu diate strămoşeşti... Dar vremile acelea s'au dus... Cum s'au dus şi feciorii miei...

— Au murit?

— Taci, nu mă întreba, copilo!... Eu am rămas singur, şi tare-mi era greu în pustietatea ceia... Iar, într'o noapte, am visat aşa... Poate numai m'am gândit, dar mia mi s'a părut că visez... Am visat că de vale e sat... numai din neamul mieu... Şi tare-mi era bine, aşa cu neamul în preajmă... Iar când m'am desmeticit, m'am dus pe coastă şi am căutat în vale... Ce mai vatră de sat era acolo. la poalele măgurii!... Şi sufletul mi s'a umplut de bucurie!., Apoi am plecat... De ici, de colo, am început a-mi îndemna rudele, de pe unde mi le ştiam înprăştiate...

„Măi, zic..., eu tot am rămas singur pe lume... Veniţi şi vă voiu da pămînt, şi vatră de casă, să nu rămână totul de izbelişte...

Aşa am făcut cu Viezurenii... Le-am arătat la fie-care. Tu să şezi ici, tu colo,.. iar în mijlocul vetrei am lăsat loc de biserică... Mă gândiam aşa, când s'or întări, au să-şi ridice şi biserică...

Ei, dar ce să-ţi spun eu?... Foc mi-am tras peste cap...

I-ai văzut cum vin, aşa, câte unul?... Bun!... Bine că-i ştii şi tu!.. Zic: de ce nu ne dai şi asta, şi ceialaltă?... De ce nu faci hârtie fiecăruia de ceia ce le dai?..... Aşa m'au chinuit o viaţă, până le-am dat scrisuri la mână... Mă chibzuiam că tot lor o să le rămână, şi le-am făcut voia. Iar, când s'au văzut stăpâni cu scrisuri,... ce să-ţi spun?... Au început să-şi vândă între ei.... care, ogor,... ce-aveau!.. Da tot nu era nimic.... până n'a venit boierul...

„Ce faceţi voi, măi?... Vă vindeţi locul bisericii?...

Unde-aveţi să vă închinaţi voi, măi?... Eu unde am să mă îngrop?...

Dar acum aveau scrisuri la mână... Vezi, tu fată?—aşa-i omul...Il aduni de pe drumuri, îl înstăreşti, îi dai ceia ce el n'are, şi după care jinduieşti,... iar, când încalică nevoia, şi-şi îndeplineşte dorul cu cele ce râvnise şi i se păruse că-i trebuesc, i se întunecă mintea, se satură... de bine, şi se leapădă de ele.

— Moşule, ei zic că n'au avut cu ce ridica biserica, şi, dacă le-au lipsit banii de zidărie, ce-aveau să facă cu locul?... Ei, aşa. zău: mata

Priveliști din Vălenii-de-Munte

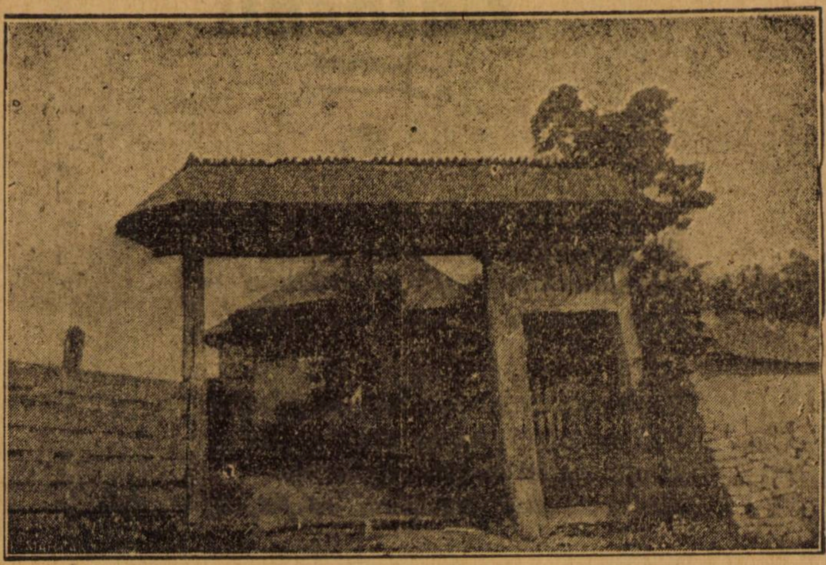

Poartă veche de pe valea Teleajenului

ai o comoară aici... Ai îngropat o. pentru că ţi-ai luat de samă, să nu mai faci biserica...

— Ei aşa, zi !... Au dreptate, am îngropat ceva...., dar nu în ţarină...

— Unde ?

— In sufletul mieu !, făcu moşneagul într'un tîrziu.

Tăceau amîndoi. Din cînd în cînd privirile li se încrucişau, pline de întrebări şi bănuieli. Fata rupe muţenia.

— Cum în suflet ?

— Aşa, Frăsino !.. Multe închide omul în el, şi multe duce cu dînsul, dincolo, în groapă... Da tu să ştii aşa,... pe mine mă bate un gînd... De ce-am îngăduit eu ciocoiul pe locul mieu..., pe vatra credinţii şi a mormîntului meu... Aşa că ştii... Eu trebuia să-mi clădesc lăcaşul pentru odihna sufletului !... Acum să ma duci în casă..., să mă ajuţi că sînt tare obosit...

Cînd se întinse pe patul tare, care scirţii supt apasarea timpului din ce în ce mai greu, moşneagul o întrebă :

— Ai pus lumina ?

— Pus !

— Şi chibrituri ? —Şi nu mai aşteptă răspunsul care nu venia —: E bine aşa, e bine!... Acum du-te şi te hodineşte... Ai fi şi tu trudită !... Şi bătrînul rămase, cu privirile pierdute în tavanul, care se depărta se lărgia mereu cuprinzînd sub boltirea lui gîndurile amare, care nu-l puteau lăsa să-şi ţeniască ochii.

III

Ii vede limpede pe toţi. Retrăeşte toate clipele trecutelor amărăciuni.

„De ce nu ni-i dai nouă, moşule?

„Ce să vă mai dau, nepoate ?

„Banii !... Ce-ai să faci cu ei..., de-i ţi-i aşa ascunşi ?

„N'am niciun ban, nepoate !..

„Poate vrei să-i laşi lui ?...

„Ce să las, când n'am ce ?

„Apoi 'mneata n'ai fi trăind cu văzduhul!... Pămîntul ni l-ai dat nouă, — dacă n'ai fi avînd o comoară, din ce-ai trăi ?

„Da tu crezi, omule, că multe-i trebuesc omului ca să poată trăi?... Gînd bun, bre, şi minte să poată înţelege, că toate după cîte se sbate sînt deşertăciuni... Asta-i !... Şi voi nu vreţi să înţelegeţi nimic!

„Aş !... Aşa eşti d-ta, hapsin!

Şi Macarie aude limpede svonul tutulor întîmplărilor trăite între păreţii aceştia, între toţi. Viezurenii rîvniseră ceia ce li se păruse că încă n'au avut.

In mintea răzeşului întîmplările trecute se înşiruiau tot mai slabe, tot mai zădarnice. El le simţia că nu le mai poate înţelege, că se şterg, pe încetul, şi-o linişte adîncă se încheagă înnăuntrul mădularelor lui, din ce în ce mai nesimţitoare.

Pe ferestre genia o zare de lumină. Privirile unchiaşului o urmăriau şi nu-şi lămuria în de ajuns dacă painjinişul acela de firişoare limpezitoare a multe vine din afară sau dacă porneşte din însăşi făptura lui. El simţia, însă, că negurile se destramă, că încunjurul se lămureşte, şi că trebuieşte o lumină, un singur sîmbure de lumină, care să se-adauge pentru a-i desăvîrşi şi mai tare înţelegerea cărării pe care avea să apuce.

Intinse mîna, dibui sub velinţele şi leicerile împăturite la căpătîiu şi-şi scoase făclia de Paşti. O aprinse, încet, cu mîini tremurătoare şi şi-o aşeză înainte. Apoi îşi întoarse privirile spre răsărit.

In lumina din ce în ce mai hotărîtă a zorilor, care năvăliau pe ferestre, un cap bălaiu cătă într'aurirea geamurilor.

Lui Macarie i se păru un chip pogorît din înnălţimile spre care năzuia. Il privi cu încordare şi desluşi faţa plînsă a nepoatei.

Ii surîse tare liniştit, şi-i făcu semn. Fata intră. Se apropie de pat, privindu-l nedumerită.

— Frăsină..., dac'or veni, să le spui... aşa : că am desgropat comoara. Am scos-o din lut..., că s'a mistuit... S'a dus acolo de unde a coborît!... Aşa să le spui!

Apoi privi spre icoană, se închină, apucă lumina cu amîndouă mîinile şi rămase nemişcat... Pleoapele i se înmuiară, iar buzele i se deschiseră, ca pentru a mai spune ceva, ori a ofta pentru cea din urmă dată...

Fata îl privia înmărmurită — iar, când făclia începu să se aplece între palmele ce se destindeau, — ea ţipă desnădăjduită. Prinse lumînarea şi se repezi pe uşă prăbuşindu-se spre vale, şi ducînd lumina, care se stânsese în goana ei vijelioasă.

Din vale, Viezurienii priviau, bănuitori, goana copilei aceleia, spre bojdencile lor, pline de griji.

. . . .

Cînd l-au pornit, spre văi bocetele hăuliau pe măgura aceia peste care atît de arare răsunaseră ţipetele durerilor omeneşti. Viezurenii se perîndau unul cîte unul din ogradă, aruncînd prepuielnice şi iscoditoare priviri pline de întrebări spre colţurile şi cotloanele gospodăriei. Apoi ochii li se ţintuiau spre pămîntul pe care păşiau, întrebîndu-se îngrijoraţi :

— Oare unde o fi ascuns-o ?

Şi, sub cerul senin de vară, convoiul cobora pe cărarea ce ducea spre vale, spre părţile acelea din care nimic nu se mai înnaltă din viermătul dorurilor şi-al rîvnelor nepotolite. Iar undeva departe, pe albastrul înnalt, un nouraş ce se destrăma, se izida — parcă —, pierzîndu se în depărtări, ca un semn curat ce nu poate dăinui peste pămîntul cernit de negrul gîndurilor omeneşti !

Şi nimeni nu înţelegea că duceau cu ei doar cuibul comorii care se izidiseră de mult pentru rîvnele lor nepotolite.

Galbenii

(Urmare)

IV.

Te prind cu vorba să te duc în sat.
Pe marginea șoselei să pășim,
Altminteri pe șosea ne prăfuim —
De-o lună pe la noi nu a plouat.

Vezi colo o sprinceană de pămînt
Mai răsărită parcă decît toate?
Acolo eu cu degete 'nghețate
Am tras dup' un vînat cu pușca 'n vînt.

In schimb avuiu în altă zi noroc:
Vezi colo tufărișul pe-arătură
Acolo într'o zi de toamnă sură
Am răsturnat doi iepuri dintr'un foc.

Ia seama: a țîșnit un urechiat
De după șanț — e meșter bun la fugă;
Și, uite, altul sus pe buturugă
Stă poponeț în labe ridicat.

V.

Să mergem pe hotarul ce ne duce
De-a dreptu 'n sat. Pășește înainte —
E strîmtă cărăruia pentru doi.

Uitasem să-ți mai spun: mi-aduc aminte
De mult, de mult stătea înfipt' o cruce;
Te uită iar spre gară, înnapoi,..
Pe locul unde țarina se lasă
Căzu trăsnit, pe cînd prînzia la masă
Feciorul Friguroaii, într'o vară.

Țineam să-l uit; dar, vezi, nu l-am uitat.

De 'ntîrziam pe-acolo cîte-o seară,
Cu dreapta îmi făceam o cruce lungă
Silindu-mi pasul mic să nu m'ajungă
Trăsnitul Friguroaii pînă 'n sat
In straiu de diavol negru îmbrăcat.

Căci îmi șoptiau bătrînii, sprijiniți
In cîrja lor de vreme 'negurată:
— Din groapa grea se scoală cei trăsniți
Să doarmă 'n sat, acasă, cîte-odată.

Volbură Poiană

Răscolind amintirile

CAROL SCROB

Acum patruzeci de ani nu era poet mai în gustul public, mai îndrăgit, mai popular decît Carol Scrob. Repertoriul lăutarilor era aproape exclusiv alcătuit din versurile lui, puse pe muzică; la centru ca şi la mahala răsuna muzica motivată de versurile lui; rar auziai o arie timidă pe versurile colonelului Şerbănescu, iar muzica *Somnoroaselor păsărele* sau a lui *Mai am un singur dor* inspirată de Eminescu, nu s'a auzit decît mai tîrziu, prin 1890, după apariţia volumului său de versuri, aşa că adoratul marelui public în vremea aceia era tot Scrob; pretutindeni se ridica în slăvi poesia lui şi prin multe saloane deschise, clavirele descordau debitîndu-i romanţele. Cine dintre contimporani nu-şi împrospătează astăzi tabloul vremii: tinerele abia ieşite din *pension,* dînd ochii peste cap în faţa clavirului şi acompaniînd pe vre-un imberb care încînta de el insuşi cînta:

Aş dori din piept să-mi scot
Inima cu dor cu tot,
Şi s'o pun în pieptul tău
Ca să simţi ce simt şi eu.

or:

Doamne, cît e de frumos
Stele sus şi stele jos!
Sus sunt mii şi mii de stele,
Jos sunt ochii dragii mele.

Şi totuşi astăzi tot bagajul lui literar a întrat în pămînt; de vre-o douăzeci de ani, poate şi mai bine, nu se mai pomeneşte nici numele lui, nici poesia lui, iar chitarele şi clavirele îţi cîntă astăzi tot ce pofteşti afară de Scrob, de cari nu-ş mai aduce nimeni aminte.

Iată cum şterge vremea orice urmă din opera cîntăreţului care s'a mulţumit în viaţă să fie numai dulceag. Şi la fel au pătimit şi alţii, ca de pildă colonelul Şerbănescu, care incon testabil a avut o inspiraţie poetică superioară, şi chiar Traian Demetrescu, incomparabil superior amîndorora şi la fel vor mai păţi-o şi alţii cari rîvnesc astăzi la aceiaşi uşoară gloriolă.

In schimb însă cu toată sarbăda muzică pe care au fost puse versurile lui Eminescu, cîntecul lui trăieşte, şi trăieşte de mult detot, pentrucă-l susţine versul duios, versul care spune mai mult chiar decît muzica. Nu vorbesc de muzica regretatului compozitor Scheletti, care are în *Ce te legeni codrule* o inspiraţie pe motiv de doină, de-o putere de creaţie uimitoare. Dar şi tot restul, care e foarte slab, trăieşte şi mai are mult de trăit.

V. Bilciurescu

DISCURSUL D-LUI IORGA LA ACADEMIE

PENTRU

Primirea preotului Nicolae Popescu, profesor universitar

Pentru întâia oară intră în Academie un preot din vechiul Regat, un simplu preot, mai ieri încă diacon, purtând în sărăcie, dar cu mîndrie îndreptăţită veşmântul care mai bogat a acoperit trupul lui Teoctist şi lui Macarie, lui Eftimie şi lui Azarie, cronicarii şi vlădicii, lui Varlaam şi lui Dosoftei, lui Antim şi lui Damaschin, lui Chesarie cel luminat şi sfîntului părinte Veniamin, lui Dionisie Lupu şi lui Dionisie Romano. Un preot care-şi are biserică, cunună şi binecuvîntează trupul morţilor, un preot care vine la noi plin de conştiinţa suferinţilor şi de blîndeţea mângîirilor omenirii. Un smerit preot apostolic.

Nu un abbé literar şi ştiinţific, dintre aceia cari au fost podoaba Academiilor din toată lumea: elegant şi ironic, sceptic şi zâmbitor, având legături cu saloanele şi cluburile politice şi încunjurat de rude din cea mai bună societate. Un popă, fiu de ţeran, purtând în aleasa lui, cuviinţă, în totala lipsă de orice mândrie, în simplicitatea scrisului său şi a purtărilor pecetia onestei sale origini rurale. Intre atîţia orăşeni cîţi suntem aici, cari căutăm totdeauna, dar reuşim numai uneori să scăpăm de pretenţiile pe care ni le strîcoară în suflet mediul, el vine cu moştenirea atâtor generaţii de oameni cari au stat numai în convorbire intimă cu sfîntul pămînt inspîrator.

Ai ajuns, părinte Nicolae, căruia ţi se zice Popescu ca pentru a se vedea mai bine că eşti legat indisolubil de chemarea duhovnicească, ai ajuns apoi sus în lumile ştiinţei. Ţi-am dat şi noi ce am putut, aceia cari, venind din străinătate, suntem une ori aici aşa de puţin ca să ajungem tot în străinătate ceva mai multişor. Dar cu bucurie te-am văzut trecînd şi în acea lume străină, şi pentru ca să vezi cît ar putea preţui şi folosi acest învămînt al nostru şi pentru ca să afli acolo mijloace de lucru pe care Statul romîn ţi le-a refuzat aproape totdeauna, aşa încît fără această bibliotecă a Academiei făcută din toate pomenile azi nu s'ar putea scrie o pagină de istorie a trecutului nostru.

De acolo ni te-ai întors învăţat în toată puterea cuvîntului, ştiind greceşte fără atavism de protipendaoă ca mine, fără derivaţii alogene ca eruditi colegi ai mei, ştiind greceşte prin greaua-ţi trudă, Slavoneşte te-ai deprins a pricepe. Ceteşti limbile Apusului. Metoda strictă a Vienei ai unit-o, acolo, cu veşnic via curiozitate a filologului sprinten, de şi de o imensă eruditie, care a fost neuitatul meu prieten Constantin Jirecek, învăţător şi al dascălului dumitale şi regretatului meu elev Nicolae Dobrescu.

Şi, fiindcă e vorba de dînsul, azi în Academie îl reprezinţi şi pe acela pe care moartea l-a luat chiar când îşi lua locul cuvenit lîngă noi. Il zărim astăzi, peste apa morţilor, pe dînsul, tot aşa de modest, tot aşa de cinstit, tot aşa de harnic, tot aşa de devotat, vorbind cu candidă căldură de pe aceiaşi catedră de istorie a Bisericii la Universitatea din Bucureşti de pe care, şi prin ostenelile noastre contra nepriceperi şi intrigii, poţi vorbi astăzi şi din spiritul lui.

Va veni o vreme când te vom putea sili să-ţi publici lecţiile, pe care nu le consideri ca o formă şi ca o povară, pe care trebuie să le scoţi cu greu din cercetări migăloase, asupra unei materii necercetate în amănunte. Nu lăsa, ca iubitul nostru Onciul, ca după ce vei trece dintre cei vii să ţi se îndeplinească această dorinţă, căci s'ar putea întîmpla să paţi ca dînsul, ale cărui manuscripte au dispărut prin îngrijirea, atît de firească, a familiei, care probabil aşteaptă să le descoperim şi să le răscumpărăm. Să avem smerenia descoperirilor şi curajul prostiilor noastre, măcar pentru a putea să bem toată viaţa din cupa otrăvită a insultelor şi a tăgăduielilor. De ce adecă numai noi, cei mai bătrâni, să avem parte de această băutură care, asigur pe oricine, nu slăbeşte hotărîrea cui îşi simte o putere şi-şi recunoaşte o misiune.

Privelişti din Vălenii-de-Munte

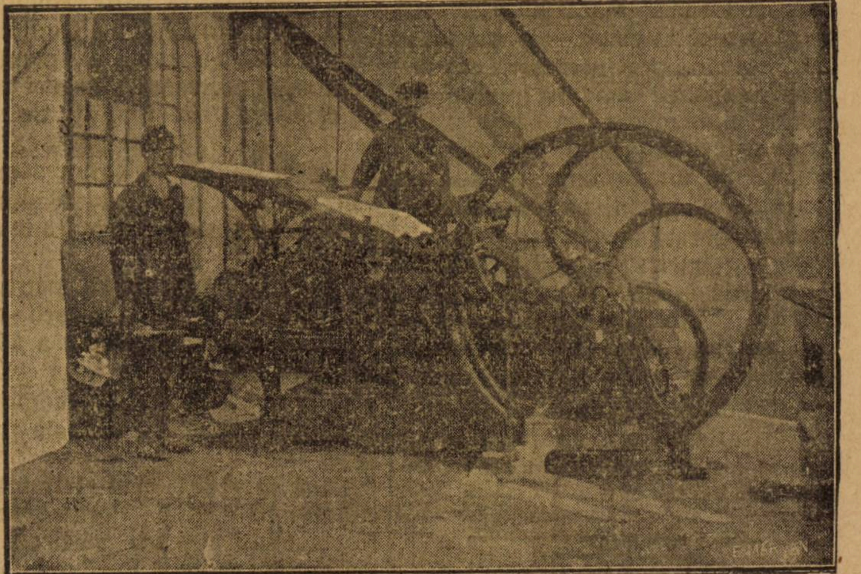

Vechea tipografie dela Vălenii-de-Munte

Cind te-am ales, s'a putut ridica obiecţia că ai scris prea puţin. Nu cred că e un păcat, cum ferească Dumnezeu nu e un păcat să scrii mult, cit de mult, cind ai ceva de spus, fie şi pentru ca mini altul să-l spuie şi mai bine sau mai rău, dai pe un nume nou, care sună mai simpatic.

S'a răspuns că ai în scrierile de până acum tot ce trebuie pentru a caracteriza un erudit deplin format.

In adevăr, se poate aduce mai multă preciziune decît în studiile asupra lui Nifon, inspiratorul Basarabului clăditor de biserici nemuritoare în frumuseţa lor? Se poate o mai delicată descurcare a unor probleme de amănunte decit în cercetarea asupra Vlădicilor din veacul al XVII-lea? Se poate vorbi mai nobil şi mai pe înţeles decit în pomenirea lui Vodă Brincoveanu cel căruia aur de ctitorie îi picura din minile generoase sau a bunului Domn restabilitor al rasei noastre pe tron, Grigorie Dimitrie Ghica?

Uneşti în aceste studii o pregătire mare cu o ambiţie mică, în ţara unde încă ambiţiile mari precedează pregătirile necesare. Nu e bine nici într'un fel, nici într'altul. Cît de mari ambiţii, dar şi trude corespunzătoare. Dar, cind trudele au fost, ambiţiile sunt o datorie.

Ţi le impunem azi, şi nu poţi refuza. Ai toată ştiinţa bizantinologului, ştiinţa, răbdarea şi, adaug, pietatea specială a lui. Rămîi legat înnaintd de toate de povestea acestui cler românesc, vrednic pentru faptele sale de cultură să fie cercetat pînă la cel din urmă călugăr cărturar: dascăl de copii, zugrav, sculptor, argintar şi nu mai puţin — findcă te-ai aprins de iubire pentru bunul autor de condace şi icoane. Macarie şi însuţi ai glas bine cuvîntat — şi cîntăreţ. Dar, ori cînd poţi, priveşte şi în lături. Leagă ce am fost de ce au fost şi alţii, măcar ca să se vadă ca şi pentru folosul altora am trăit noi, şi nu numai cînd se cereau jertfe de singe în pragul culturii umane apărate aici.

Nu eşti nici tînăr — şi ai scăpat de zburdăciunile ştiinţifice — şi, cu tot părul alb din barbă, nu eşti nici bătrîn, nici măcar atâta ca mine. E cea mai bună vristă a rodului sufletesc. Cind te primim astăzi serbătoreşte, ni luăm dreptul de a-ţi şopti la ureche: Pas, de n'o pierde, părinte!

Ciprian Porumbescu

de **Liviu Marian**

— O pagină din istoria muzicei româneşti —

Intre artiştii români, cari au merite deosebite pentru promovarea muzicei noastre naţionale, ocupă un loc de frunte şi compozitorul bucovinean Ciprian Porumbescu.

Născut la 2 Octombre st. v. 1854 în comuna Şipote ca fiu al preotului Iraclie Porumbescu, un distins publicist şi foarte bun cîntăreţ, talentatul Ciprian a arătat încă de mic copil o deosebită dragoste pentru muzică, în special pentru vioară. Cu drag asculta cîntecele lăutarilor săteşti.

Primele lecţii de vioară le-a luat la un muzicant neamţ, Simon Meier, învăţător în comuna Ilişeşti, unde începu a învăţa la şcoala primară: Avea pe atunci abia şase ani!

In 1863 trecu la liceul din oraşul Suceava. Acolo avu pe rînd ca profesori de vioară pe bătrînul organist Valentin de la biserica catolică şi apoi pe judecătorul Schloetzer, din nefericire însă numai pentru scurtă vreme, întru cît amîndoi muriră.

Chiar ca elev de liceu, Porumbescu era acum stăpîn pe vioară, cu toate că învăţase aproape singur acest instrument. Despre cîntecul său la vioară din acea vreme ne spune prieterul şi colegul său, preotul Constantin Morariu, următoarele: „N'o mai pot uita niciodată, căci ca dînsa n'am mai auzit şi cu bună samă nu voiu mai auzi alta atît de măiastră, mai ales în cîntarea doinei şi a cîntecelor noastre populare".

La 1873 Porumbescu trece la facultatea de teologie din Cernăuţi, unde continuă în parte singur, în parte cu ajutorul altora studiul viorei, al violoncelului şi pianului. Din timpul petrecerii sale aici avem şi cele dintîiu compoziţii ale sale, pe care le-a executat personal, ca dirijor al corului teologilor-seminarişti. Sînt cîntece bisericeşti şi laice, mai mult uşoare improvizaţii ocazionale.

Chiar din acea vreme, petrecînd mult la ţară şi între lăutarii satelor, Porumbescu a început a aduna melodii populare, pe baza cărora a scris mai tîrziu multe compoziţii, brodate pe motive naţionale romîneşti.

Până în 1877, cînd termină facultatea teologică, Porumbescu a fost sufletul mişcării muzicale româneşti din capitala Bucovinei, unde a dirijat diferite coruri, în special pe cel al primei societăţi studenţeşti „Arboroasa", întemeiată la 1875, anul întemeierii Universităţii cernăuţene.

Porumbescu a fost şi un înflăcărat naţionalist. In Octombre 1877, cînd se comemora la Iaşi aniversarea tristă a omorîrii Voevodului Grigore Ghica, care se credea că a plătit cu viaţa străduinţele sale curagioase de a zădărnici răpirea Bucovinei de la sînul Moldovei — societatea studenţească „Arboroasa" a trimis o telegramă de condoleanţă Ieşenilor. Porumbescu şi alţi patru colegi ai săi, cari trimiseseră telegrama, fură arestaţi pentru această „crimă de innaltă trădare" faţă de Statul austriac şi stătură întemniţaţi, alături de criminali ordinari, trei luni de zile, cînd fură achitati de Curtea cu juri.

Părăsind temniţa, unde suferise şi trupeşte şi sufleteşte, Porumbescu scrie: „Hora detrunchiaţilor", adică a Bucovinenilor desprinşi cu sila din trunchiul Moldovei. Este prima sa compoziţie muzicala cu tendinţe iredentiste

In toamna anului 1879 Porumbescu urmează la facultatea de litere din Cernăuţi cursul de istorie, iar de la 1830 îl continuă la Viena, unde cercetează şi Conservatorul.

Orhestra celebrului compozitor vienez Eduard Strauss îi face cinstea să-i cînte frumosul său vals „Camelii", care farmecă pe Vienezii iubitori de muzică şi dans.

Tot la Viena Porumbescu şi-a tipărit şi o colecţie de cîntece studenţeşti, cari se cîntau la întrunirile cercului studenţilor de la „România Jună". Aceste cîntece, aşa de populare în Bucovina de altădată, au devenit naţionale-româneşti, ca de exemplu „Cîntecul tricolorului", „Pe-al nostru steag e scris unire" şi altele, la care Porumbescu a scris şi textul.

In 1881 Porumbescu este profesor de muzică şi dirijor al corului bisericii Sf. Nicolae din Braşov. Cu toată firea sa debilă şi sanătatea sdruncinată din timpul petrecerii sale în temniţa din Cernăuţi, Porumbescu a desfăşurat o foarte bogată şi asiduă activitate muzicală la Braşov. A scris şi publicat o mulţime de piese muzicale şi a dat o serie întreagă de concerte foarte bine apreciate. Dar în urma muncii acesteia, continuă şi obositoare, se îmbolnăvi de plămîni şi la sfatul medicilor plecă în Italia unde se stabili pe coastele Mării Mediterane, la Nervi.

Din corespondenţa sa poetică = duioasă, cu tata, sora şi prietenii săi transpiră o nostalgie puternică după patria îndepărtată şi fiorul dureros la gîndul că i se apropie sfîrşitul tinerei sale vieţi, pe care o iubia cu tot focul cald al inimii sale simţitoare de artist pasionat.

Medicii îi interziseră la plecarea în Italia orice muncă, chiar şi pe cea muzicală, ba îi opriră chiar vioara, tovarăşa sa dragă şi nedespărţită de pretutindeni. Numai astfel nădăjduiau ei că tînărul îşi va putea reface puterile slăbite.

Stingher, chinuit de gîndul boalei sale, de nostalgie şi plictiseală, Porumbescu insistă disperat pe lîngă prieteni să-i trimită singura mîngiiere, ce i-o mai putea oferi viaţa: iubita sa vioară, fără care simţia că nu va putea trăi.

Era în Decembre 1882, cînd o primi. Cu ea la subţioară se îndreptă spre malul mării, pentru a înfrăţi acordurile ei, departe de lume, cu glasul talazurilor înspumate ale Mediteranei.

Inserase. Lumea ieşise la plimbare sub cerul blînd şi înstelat. Singur, pe un vîrf de stîncă, Porumbescu începu a cînta cîntecul cel mai drag şi scump al neamului nostru: străvechea doină.

Cu încetul şi pe nesimţite se adună în jurul său o lume întreagă de ascultători curioşi, cari urmăriră cu evlavie mută plînsul vioarei maestrului necunoscut.

Şi, cînd acesta se opri obosit din visarea sa dulce, care-l transportase în gînd pe cîmpiile Bucovinei îndepărtate, un ropot sgomotos de aplause şi strigăte entuziaste de „bravo“ îl chemară la realitate.

Printre numeroşii admiratori erau oameni de seamă ca de exemplu Camillo Boito, vestitul compozitor şi critic muzical, prietenul lui Verdi; poetul italian Marco Salle; generalul rus Totleben; ministrul Boetticher şi alţii.

A fost un mare triumf pentru Porumbescu acest concert improvizat şi totădată un omagiu spontan adus geniului muzical al poporului nostru, a cărui doină nu răsunase încă pînă atunci sub cerul senin al Italiei surori.

La invitaţia lui Boito, Porumbescu îl vizită la Genova pe marele Verdi, care avu pentru el cuvinte de caldă şi entuziastă apreciere.

In Italia Porumbescu mai făcu scurte voiajuri de plăcere în cursul lui 1883 la Pisa, Florenţa şi Roma, după care se înapoiă în Martie în Bucovina, în satul Stupca, unde tatăl său era preot.

Ajuns acasă, Porumbescu, căzu din nou bolnav şi după trei luni se stinse de ftizie la 25 Maiu st. v. 1883, în vîrstă de 29 ani neîmpliniţi încă.

Activ întotdeauna Porumbescu a compus şi pe patul morţii. Cea de pe urmă compoziţie a sa, cîntecul trist de lebedă este „Tempi passati“.

Moartea lui Porumbescu n'au plîns-o numai Bucovinenii, ci întreg poporul romîn a vărsat lacrimi la mormântul proaspăt al marelui artist şi compositar, iar cunoscătorii şi iubitorii de muzică românească din ţări străine s'au grăbit să trimită condoleanţele lor îndureratului părinte al compozitorului.

Presa română cât şi cea străină de atunci a relevat cu această ocazie în mod elogios şi i-a apreciat după merit opera.

Cît timp a fost Porumbescu în viaţă, nu s'au tipărit din compoziţiile sale decît zece piese şi o colecţiune de cîntece studenţeşti. După moarte, tatăl său şi soră-sa, doamna Mărioara Raţiu din Câmpina, au mai tipărit alte şaptesprezece piese, iar reuniunea de cîntări „Armonia“ din Cernăuţi alte trei în colecţia ei de cîntece în total abia 30 piese din cele peste 230 ale compozitorului.

In 1907 a luat fiinţă în Suceava Bucovinei reuniunea de cîntare „Ciprian Porumbescu“, în al cării program de activitate intră şi popularizarea operei lui Ciprian Porumbescu. Ea a comemorat în 1908 aniversarea de 25 ani a morţii lui Porumbescu, la mormîntul său în Stupca. Cu această ocazie familia Raţiu, ca moştenitoare a operelor muzicale ale lui Porumbescu, a pus la dispoziţia numitei reuniuni manuscriptele acestuia şi a autorizat-o să le publice într'o ediţiune specială critică.

Reuniunea a şi început publicaţia la 1910 şi a continuat-o până la 1914, când ea a fost oprită de războiu. Au apărut până acum 11 fascicule cu 25 piese, dintre cari cele mai multe sunt coruri bărbăteşti şi mixte, o samă cu acompaniament de pian. Restul cuprinde trei hore şi un potpourri de cîntece naţionale pentru pian. Celelalte rămîne să se tipărească acum.

Ca text la compoziţiile pentru voce, Porumbescu s'a folosit de cîntece populare şi de versurile lui Bolintineanu, Alecsandri, M. Poni, Lepădatu. V. Bumbac, T. V. Stefanelli şi a.

La foarte multe a compus el însuşi textul.

Personalitatea muzicală a lui Ciprian Porumbescu este dublă: el este artist executant, viorist, şi totodată compozitor.

Ce priveşte pe artistul executant, de vioară, Porumbescu a fost (dacă ţinem samă de critica muzicală contemporane, de aprecierile străinilor, în special cea a lui Verdi ş. a.) fără îndoială un mare maestru un Enescu bucovinnean pentru vremea sa şi poate relativ superior acestuia, dacă socotim vrîsta în care a murit şi posibilitatea desvoltării, pe care a oprit-o brusc în loc moartea sa prematură.

Compozitorul Porumbescu a fost poate mai prejos de artistul Porumbescu şi lucrul se explică uşor.

Cu tot talentul său precoce, moştenit din părinţi, fiind mai mult autodidact, deci fără şcoală continuă, solidă, la înălţimea talentului său; cu numai un an de conservator şi aproape fără de cunoştinţa contrapunctului. Porumbescu, care a început prea din timpuriu a compune şi din cauza boalei şi morţii sale premature nu a putut ajunge culmea desvoltărei şi perfecţiei, — nu ne-a putut da o operă muzicală de valoare egală isolidă, definitivă.

Porumbescu s'a inspirat din frageda copilărie de muzica lăutarilor şi cîntăreţilor ţărani ai satelor noastre; a cunoscut apoi muzica vieneză şi în sfîrşit pe acea italiană în chiar patria lor. In compoziţiile sale se resimţesc cîteitrele din influenţele amintite.

Fire sentimentală, impresionabilă, temperament poetic, liric prin excelenţă, Porumbescu pune preţ înainte de toate pe melodie.

Armonizarea, aranjamentul tehnic trec la el pe planul al doilea In privinţa aceasta este mai superficial decât urmaşii săi savanţi, cu şcoala sistematică, îndelungată, ca d. e. compatriotul său Tudor cavaler de Flondor.

Melodia sa este peste tot uşoară, zglobie, senină, adesea ultrasentimentală. In privinţa aceasta poate fi comparat cu Alecsandri în poesie, după care a venit Eminescu, care, ca şi urmaşii lui Porumbescu în muzică, amplifică cizelează, aprofundează forma şi fondul poeziei romîneşti.

Lui Porumbescu îi plac totdeauna efectele de virtuozitate, cadenţele şi floriturile. E interesantă în privinţa aceasta asemănarea sa mare cu autorul său muzical favorit, Belgianul Bériot, compozitor fără deosebită profunzime, în schimb însă foarte melodic şi plin de efecte tehnice.

Opera lui Porumbescu este foarte bogată şi variată. Şi poate presentimentul morţii apropiate l-a făcut să lucreze aşa de mult şi grăbit, fără să aibă timpul pentru acea perfecţiune artistică, la care ne indreptăţia pe deplin talentul său excepţional.

Totuşi lucrările sale postume ne dau indicaţii suficiente despre ceia ce ar fi putut crea el cu vremea în artă, dacă i-ar fi fost îngăduit să trăiască şi să se desvolte normal, liniştit.

A început cariera sa de compozitor muzical cu cântece studenţeşti, aşa cum se obicinuesc ele la universităţile germane, şi care au fost adoptate şi de studenţii români dela Cernăuţi şi Viena. Influenţa germană în aceste compoziţii este evidentă şi firească.

Cîntecul şi muzica populară naţională şi-au imprimat timbrul lor puternic asupra horelor şi doinelor sale, cât şi asupra unor cântece şi coruri cu motive populare.

Corurile lui Porumbescu însemnează primul pas înainte în activitatea sa de compozitor. Aproape toate sunt bărbăteşti, unele mixte cu solo şi acompaniament de pian sau orchestră.

In multe din ele, ca de e, în: Altarul Mănăstirii Putna, Tabăra romînă (fragment din: Dumbrava Roşie) aflăm acum trecerea la muzica sa dramatică de mai tîrziu.

Fiind însuşi virtuoz la vioară, Porumbescu a dat atenţiune cuvenită şi muzicei instrumentale. A scris piese pentru vioară şi pian, ca: Balada Dorul; altele numai pentru piano (piese de danz ca: hore, valsuri, polci, etc.); în sfîrşit a aranjat o serie de piese, în special romanţe, pentru voce şi pian.

Piesa „O noapte de primăvară“ este aranjată pentru vioară, sopran, bas şi piano, iar «Rapsodia romînă», pentru orchestră.

Culmea activităţii sale de compozitor a atins-o Porumbescu în opereta sa «*Craiu nou*», care i-a stabilit definitiv faima şi valoarea în literatura muzicală romînă. Ea a fost jucată şi aplaudată în aproape toate centrele mari româneşti. In ea descoperim încă odată cele trei elemente, cari au influenţat scrisul său muzical: cel popular-românesc, cel vienez şi cel italian. A fost însă o împărechere, o contopire realizată în mod fericit, din care ar fi răsărit de sigur cu timpul — dacă trăia compozitorul — mult dorita operă romînească.

Amestecul acestor trei elemente îl aflăm realizat cu virtuozitate de artist chiar în diferitele melodii din opereta sa. Muzica uşoară din „Craiu nou“ este cea cunoscută din opereta vieneză contemporană, lui Porumbescu.

„Craiu nou“, ca şi alte operete româneşti mai recente, ridică o chestiune principială: poate fi înfăptuită opereta noastră naţională?

Răspunsul poate fi mai curând negativ, întru cît rămîne o problemă grea muzicală, neresolvită încă practic de compozitorii noştri, ori de caracterul serios, melancolic, grav al muzicei noastre naţionale populare se pretează ca bază de clădire pentru operetă, a cărei origină este eminamente străină. De altfel şi un Tudor Flondar şi alţii mai recenţi, de după Porumbescu, au recurs fără, jenă în operetele lor la elemente străine, fără a fi fost totuşi mai fericiţi în realizarea operetei noastre naţionale decât tânărul lor precursor Porumbescu.

Trebuie încă relevată muzica bisericească a lui Porumbescu: diferite imnuri liturgice, *Hristos a înviat* şi altele. Totuşi firea sa zglobie, setoasă de viaţă, nu era potrivită pentru acest gen serios, care păstrează la el un caracter pronunţat laic, foarte înrudit cu cel al muzicei bisericeşti catolice. De altfel el este de origină polonă (deci catolică) numele său familiar fiind o traducere verbală a polonezului „Golembiovschi“. In compoziţiile sale bisericeşti Porumbescu nu a egalat pe alţi compozitori ai noştri de specialitate ca d. e. Muzicescu şi a.

In scurta sa viaţă marele artist, care a fost Ciprian Porumbescu, a dat tot ce a putut să dea neamului şi artei sale iubite.

Mort în pragul maturităţii, după ce făcuse abia primul pas însemnat în cariera sa de compozitor cu solidul şi complexul „Craiu nou“, el rămâne totuşi o figură importantă în analele tinerei noastre istorii muzicale, un luceafăr strălucitor, spre care suntem datori să ni îndreptăm cu recunoştinţă privirile noastre umezite de lacrămile regretului.

Liviu Marian

SPIRITUL DE SOLIDARITATE

Nu suntem solidari. Iată nota diferenţială între noi şi celelalte neamuri. În pătura intelectuală a ţării, această caracteristică e mai accentuată decît în celelalte straturi sociale.

Straturile populare simt mai adînc nevoia strîngerii rîndurilor atunci cînd socotelile vieţii li-o poruncesc sau cînd o primejdie împărtăşită le ameninţă.

Recentele manifestaţii de naţionalism agresiv au dovedit că există o conştiinţă naţională, destul de puternică, în pătura numericeşte importantă a ţării. Psihologia mulţimii s'a învederat cu putere în acele împrejurări.

Solidaritatea aceasta se manifestă însă mai mult în opere cu caracter sgomotos şi negativ de, cît pe tărîmurile de muncă susţinută şi constructiva.

Vine la ordinea zilei o problemă de etică superioară în ce priveşte demnitatea profesională a unei bresle sau cinstea individuală a unui breslaş?

Nimeni nu sare în sprijinul celor cari ridica problema. Pe nimeni nu-l ispiteşte nevoia de a se clarifica situaţiuni echivoce, de a se reduce la adevăratele lor proporţii legende create mai mult de abilitatea farsorilor, pe temeiul naivităţii colective. Intervenienţii sunt lăsaţi la voia întîmplării. Breasla nu se amestecă, ca şi cînd interesele ei n'ar fi în joc.

Din această pricină, nu poate veni purificarea mult dorită. Din cauza aceasta răul dainueşte în administraţia publică şi în moravurile societăţii. Acestei stări de profundă criză morală se datoreşte întinderea răului şi la sate. De aceia şi chirurgia mult trîmbiţată a fierului roşu întîrzie atît de mult.

Singura solidaritate, cu încăpăţînare şi fără zgomot afirmată, este aceia a conspirațiunii tăcerii împotriva faptelor sau a oamenilor, al căror scop este desființarea răului persistent.

Dar solidaritatea tăcerii, a rabdării scrișnite sau a nepăsării egoiste, e un trist semn de lașitate colectivă, ce nu trebue să bucure pe nimeni, mai ales cînd știm că împrejurul nostru mișună elemente nedorite, agenţi de toate neamurile, cari uneltesc în umbră și cu pîndire ni gătesc răul în orice moment.

Nu suntem solidari.

Suntem însă un neam de oameni, vrednic prin toate marile lui moșteniri.

Numai spiritul de bine înţeleasă solidaritate și de disciplină în toate faptele noastre poate fi cimentul armat ce va lega invicibil însușirile cele bune între ele.

Care om va izbuti să facă această minune?

Acel mare comprehensiv al viitorului va privi vulturește de-asupra destinelor unui neam întreg.

Leontin Iliescu

JINDRA HAŞCOVA-FLAJŞHANSOVA

CEHOSLOVACIA, ŢARA ŞI POPORUL

(Prima conferinţă despre Cehoslovacia ţinută sub auspiciile Institutului Sud Est European).

— Urmare şi sfârşit —

După Praga vine oraşul Plezen Pilsen) cu 150 000 locuitori. Plezen e orazul eminamente industrial cu renumite fabrici de bere și cu vasta uzină «Skoda».

De o mare importanţă industrială sînt şi oraşele Liberc şi Ustí, cu majoritatea de locuitori germani.

Capitala Moraviei e *Brno*(Brünn) cu 225.000 locuitori şi cu mari industrii mai ales textile.

Brno mai e şi sediul Universităţii Masaryk după numele preşedintelui republicei.

Un oraş iar însemnat din punct de vedere cultural e *Olomouc* aşezat pe valea fertilă şi bogată ce se numeşte *Hana*. Olomouc are caracterul pitoresc istoric şi mai e şi reşedinţa episcopului satolic.

Oraşul *Moravska Ostrava* este tipul oraşelor mari industriale.

Capitala Slovaciei este Bratislava înainte Pressburg sediul unei Universităţi purtînd numele celebrului pedagog ceh Komenius. Bratislava are o frumoasă poziţie pe malurile Dunării, care îi dă avantaje la desvoltarea comercială.

La Bratislava se găseşte şi sediul Comisiunei internaţionale a Dunărei.

Un oraş cu mare însemnătate pentru Slovacia a fost *Turc. sv. Martin*, a cărei tradiţie culturală e analoagă oraşului Blaj al dv.

Importantă poziţie geografică are centrul Slovaciei de Est, oraşul *Caşcovia (Kosice)*.

Oraşul principal al Rusiei Subcarpatice este *Uzhorod* (Ungvar) sediul guvernatorului şi al episcopului greco-catolic.

Incă alt oraş însemnat al Rusiei Subcarpatice e *Hust* şi *Muncacia*. O specială menţiune merită şi localităţile climaterice şi băile cehoslovace.

Dintre acestea *Karkovy Vary (Karlsbad)* este de un renume mondial — cu hotelurile sale măreţe şi cunoscute surse de apă caldă minerale, naturale —, miraculoase împotriva boalelor de stomac, de ficat și de rinichi. Renumite mai sunt şi localităţile *Frantiskovy Lazně* (Franzensbad) pentru boale de inimă, *Marianské Lazně* (Marienbad), un oraş de grădini pe dealuri, renumit pentru boale de stomac,

Un mare viitor are *Jáchymov* (Joachimsthal) cu isvoare radioactive şi cu marele Palace-Hôtel cel mai confortabil hotel de mare stil în Cehoslovacia.

In Moravia e cunoscută localitatea climaterică *Luhacovice*, situată într'o frumoasă regiune de păduri şi centru social de vară al întregei republici.

Mai bogată însă în localităţi climaterice şi balneare rămîne Slovacia, care încă are şi un foarte mare număr de surse minerale pînă acum neexploatate,

Dintre localităţile climaterice ale Slovaciei cele mai renumite se găsesc pe culmile munţilor „Tatra„ Ca de exemplu renumita *Strba*, situată pe ţărmul unui lac, ori *Tatranská Lomniţa*, unde îşi caută însănătoşirea bolnavii de piept în pensiuni de confort modern.

Recomandabile petru reumatici sunt, bă le *Piestany* cu interesantul anturaj etnografic.

Iarăşi o poziţie frumoasă au şi băile *Trencanské Teplice* şi idilica *Lubochna*.

Trecînd acum la partea economică — lăsînd la o parte din lipsă de timp explicaţiunile foarte complicate despre viaţa politică, despre mişcarea socială şi reforma agrară —, trebue amintit că ţările cehe au reprezentat — chiar în fosta Austrie — cea mai importantă parte industrială și agricolă. Cu toate că ele nu însemnau decît 25$^0/_0$ ca teren şi 35$^0/_0$ ca locuitori, prezintau totuşi 38$^0/_0$ ca pămînt cultivat, dind jumătate din recolta de cereale a Statului austriac, 80$^0/_0$ din producţia de huilă, 83$^0/_0$ din lignit şi 48$^0/_0$ din lungimea căilor ferate. Mai trebuie adăugat că în această statistică nu intră Slovacia care pe atunci nu avea o statistică aparte, fiind înglobată din Statul ungar.

Din enumerarea aceasta putem vedea de ce Cehoslovacia după independenţă a putut să ocupe o situaţie sigură în viaţa politică şi să se desvolte atit de repede şi înfloritor. Marea evoluţie a republicei cehoslovace în ceeace priveşte industria și comerţul se poate explica prin bogăţia solului și subsolului și prin activitatea harnică a locuitorilor ei. In ceeace priveşte bogăţia naturală a Cehoslovaciei, trebue menţionată agricultura ei foarte evoluată adăugînd că 41$^0/_0$ dintre locuitorii cehi sînt agricultori, iar dintre locuitorii slovaci 60$^0/_0$,

Marele merit al acestei evoluţiuni agricole stă în stricta aplicare a legilor reformei agrare.

In mare progres este industria zahărului prin cultura raţională a sfeclei. Zahărul chiar constitueşte cel mai important articol de export, fiind şi numit „aurul“ nostru. Afară de zahăr un important articol în ramura industriei agricole e berea — fiecare din dv. cunoaște renumita bere di Plezen (Pilsnerbier). Insemnată e și producţia spirtului. In ceeace priveşte ramura industrială, foarte însemnată estr industria minieră și metalurgică, ale cării produsă sînt exportate în întreaga lume ea fiind reprezintată printr'un şir de uzine de fier, cu cele mai renumite din Vitkovice.

Industria fabricatelor de fier este din punct de vedere tehnic superioară, mai ales în ceeace privește fabricarea mașinelor agricole, — cît și specialitatea și fabricarea mașinelor pentru industriile de zahar.

Cunoscută și apreciată este și industria sticlăriei și porțelanului zise de Boemia, care ocupă regiuni întregi la nordul Boemiei, în jurul Karlsbadului, care livrează renumite și căutate lucrări de artă în materie de sticlărie și porcelanuri, exportînd din produsele ei între 80% până la 90%.

In legatură cu industria porcelanului mai e și industria ceramică, la rîndu-i e foarte răspîndită și cunoscută în străinătate.

Industria textilă a ajuns la un mare grad de înflorire, ocupînd în Cehoslovacia regiuni întregi în Nordul Boemiei, în Moravia și Silezia.

Importantă e și industria lemnului, care se explică prin bogăția mare de păduri — ele constituind 33 la sută din terenul republicei.

Industria de prelucrarea lemnului și mai ales mult cunoscuta în străinătate industrie a mobilelor din lemn curbat ocupă asemenea un rol principal în industria Statului.

La un grad de desvoltare foarte mare a ajuns și industria pielăriei încălțamintelor și mănușilor.

Desvoltarea industriilor se datorește în Cehoslovacia și sprijinului marilor instituții financiare.

Desvoltarea sănătoasă a economiei naționale prin care trece Cehoslovacia are drept consecință mediată și desvoltarea culturală a artelor și literaturei, despre care însă voiu trata altă dată.

Incheind conferința mea, țin să vă amintesc că prin ea n'am vrut decît să vă arăt cîte ceva și că ea nu putea fi decât o imagine slabă a istoriei, geografiei și economiei cehoslovace în capitole atât de diverse și atât de răslețe, prin care n'am vrut decât să împrospătez cunoștințile Dv. asupra țărei mele. Dacă prin ea am ajuns a imprima în atenția dv. o oglindire, fie ea cât de palidă și dacă am putut fixa atenția dv. câteva momente asupra țărei mele, munca mea e destul de răsplătită.

(Tradus cu ajutorul d-lui D. Basiliu

Cine a urzit pămîntul

Primăvara, când s'a încălzit, s'a spucat Dumnezeu să urzească lumea: dar nu știu cum a nemerit de a făcut pămînt mult și cer puțin. — Așa s'a sfătuit Dumnezeu cu Sfântul Petru și a zis.

— Ei, Petre! Ce să facem noi, să să cuprindă pămîntul sub cer?

Ariciul a auzit și a spus:

— Lasă-l, Doamne, pe sama mea; că știu eu ce să fac.

Dar sfîntulețul s'a răstit la ariciu:

— Ei, ce ai să faci tu atâta de mic la atâta pământ?

Atunci s'a supărat ariciul și a plecat mînios. S'a gîndit Dumnezeu s'a gândit și nu s'a priceput ce să facă pămîntului; ș'a strigat:

— Ei, Petre! ia trimite pe cineva la ariciu; că poate știe dînsul ce e de făcut.

— A mânat Sfîntul Petru paianjenul;

— Du-te, păianjene, la ariciu.

— Aoleu, Sfinte Petre! Nu mă duc; că urzesc.

Atunci l-a blestemat sfîntulețul:

Să urzești, să tot urzești
Şi să nu mai isprăvești.

Şi d'aia n'are păianjenul casă.

Pe urmă, s'a dus sfântul Petru la albină. Ea a fost frământând cocă. Așa sfântulețul i-a zis:

— Albină, albinuță, nu poți tu să-ți lași treaba să te duci, să vezi, ce spune ariciul să facem ca să acoperim pământul cu cer.

— Doar să mă spăl, Sfinte Petre, și mă duc.

A plecat albina: Sburrr... sburrr... sburrr... A ajuns la ariciu. — El a fost dormind; dar de bîzîiala albinii s'a deșteptat supărat, și-a întrebat-o răstit:

— Ce vrei?

A început albina: Uite-așa... Acum ce e de făcut?

— Pleacă de aici, albină. Să învăț eu pe Dumnezeu, șade rău.

Albina iar sburrr... sburrr... dar nu s'a dus, ci s'a pitit sub o frunză la spatele ariciului, care a început a bombăni singur:

Nu știe D-zeu ca un sfânt.
Ce să facă la ăl pămînt.

Şi eu, un prăpădit, un zgîrcit, știu. — Să salte pămîntul în sus să-l dea în jos, să-l sucească, să-l învîrtească și are să se strîngă, să se facă deal sus, vale jos. — Albina: sburrr.... sburrr... a plecat.

— Aoleo! nu te-oiu prinde eu!

— Cam greu, arice; că eu sbor pe sus și tu te tîri pe jos.

S'a dus albina la Dumnezeu și i-a spus ce auzise dela ariciu. Atunci a blagoslovit-o Sfîntulețul și a zis: Tot ce-i face tu să fie bun:

Mierea dulce la mîncare
Ceara sfîntă lumînare.

S'a rugat albina iar: Doamne, fă că, de m'o supăra omul, săl-înțăp să moară.

— Nu, albinuță, să nu înțepi omul; că tu o să mori.

După ce a săltat sfântulețul pământul, el s'a fost cuprins sub cer, dar a rămas amestecat, și s'a fost făcut numai râpi și prăpăstii. Atunci iar s'a jăluit Dumnezeu:

— Oleo, Petre! Oare pe cine să chem să rînduiască pămîntul ăsta?

A mânat Sfântul Petre albina la ariciu; dar ea n'a vrut să se mai ducă, și atunci a trimis șoarecele,

Şi a venit ariciul cu șoarecii, cu gândacii și furnicile, au luat învăț cu toții dela ariciu ș'au tărât pământul de au lucrat dealurile, măgurile și hotarele. Se vede că au ostenit și ei de nu au mai putut căra pământu până aici [1]) şi d'aia 'i-aşa de neted pela noi locul.

Cât au lucrat ei, greierul le a cântat să fie toţi cu voie bună, să aibă spor la muncă.

Aşa, când s'a dus Dumnezeu şi a văzut ăl pămînt atâta de ticluit, atâta de potrivit, a zis: Dacă mi-ai făcut tu ăst bine, arice, să te rînduesc să porţi o cămaşă, de soarele să nu te arză Romînul să n'aibă ce să-ţi facă să te strângi, să te faci un ghemuţ mititel şi să n'ai habar de nimeni.

Apoi a blagoslovit Dumnezeu greierul:

— Să fii totdeauna la căldură, să cînţi ca o păsărică, să stai cu omul în casă, nimeni să nu te vadă; dar să asculte cîntecele tale şi să-i treacă urâtul.

Gîndacii şi şoarecii, măcar că au fost şi ei acolo tovarăşi, nu i-a blagoslovit Dumnezeu fiindcă umblă prin gunoae şi spurcăciuni.

A mai vrut sfîntuleţul să fie tot meşteri micşori, să nu i bage nimeni în samă când or lucra; de aceia n'a chemat nici lupul nici ursul, fiind că sunt prea mari.

Şi acum oamenii, când văd aricii, se gîndesc: să nu-i omorâm, că ei au urzit pămîntul că ştiu toţi că ariciul a urzit pămîntul.

Maria Drăgănescu-Combari,
Trestenic-Vlaşca.
Culeasă dela Rada Neagu

---

[1]) Comuna Trestenic-Vlaşca e aşezată pe un şes întins; iar povestitoarea caută să dea această explicaţie naivă spre a motiva de ce le e locul şes în judeţul Vlaşca.

Universul Literar
Cuponul Nr. 13.
Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.
— Tragerea în toamnă -
Citiţi în „Universul" lista premiilor.

Privelişti din Vălenii-de-Munte

D. A. D. Xenopol la cursuri cu d. N. Iorga

CRONICA

Cîteva gândiri referitoare la „Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathenvereins".

In anuarul acesta s'au ostenit diferitele secţii ale Asociaţiei Carpaţilor transilvăneni să arăte în mod intuitiv activitatea lor din ultimul an, care cuprinde două ţinte mari: una care constă în înlesnirea uscării pe munţii noştri prin plasarea drumurilor şi marcarea lor şi prin construirea colibelor, dând prin aceasta mijloc pentru cea de-a doua, de a stârni prin excursii în lumea munţilor noştri cele mai bune forţe trupeşti şi sufleteşti.

Cine n'a fost niciodată pe munţi, ci s'a uitat numai de jos la înălţimea lor maiestoasă nu-şi poate închipui ce înseamnă să respiri aerul curat, neatins de răsuflarea otrăvitoare ieşită din coşurile fabricilor, să priveşti lumea odată din înălţimea aceia la care te-a putut ridica numai propria ta putere trupească însoţită de cea sufletească printr'un entusiasm stăpânit care te păstrează de o imprudenţă periculoasă. Aici te simţi ridicat din strâmtoarea vieţii celei de toate zilele într'o lume unde tot ce te apasă, tot ce caută să te reţină în viaţa zilnică plină de neputinţe omeneşti, trebue să te părăsească, unde tot ce e necurat şi nesincer trebue să se dea înapoi înaintea măreţiei şi curăţeniei ce domină în înălţimile acesteia.

Când omenirea a început să fie prinsă în marele avânt al progreselor tehnicei moderne, în vârtejul şi goana după câştig şi plăcere, s'a născut în om cu o tărie mărită dorinţa de a se elibera prin fugă la inima naturii din încătuşarea vieţii zilnice. Şi câteva ceasuri petrecute în mijlocul munţilor te oţelesc pentru poverile zilei, te ţin drept în cea mai aprigă luptă, te hrănesc neîncetat cu sentimentele cele mai curate, cele mai adânci omeneşti, te ţin nestrămutat în calea dreaptă, întovărăşit de credinţa în atotputernicia celui Invizibil de încredere în dreptatea şi curăţenia sufletească a omului, atât de mult ascunsă sau aproape stinsă, de iubirea care e mai tare decât orice în viaţa sufletească.

Unde te poţi simţi mai umil şi în acelaş timp mai înălţat decât in mijlocul acestor uriaşi, pătruns în tăcerea lor veşnică, care vorbeşte mai tare, mai călduros decât orice.

Ce eşti faţă de ei, cari stau de mii de ani, şi ce eşti faţă de mărimea aceluia care le-a ridicat? Ce eşti? Un atom în imensa lumea de asupra ta şi dela picioarele tale. Dar în micimea şi smerenia ta te stăpâneşte puterea de a cuprinde simţind tot ce se desvălueşte ochilor tăi, inimii tale, însetate de frumuseţă şi de seninătate.

Ce poate fi mai frumos decât o dimineaţă pe munţi, când se ridică soarele în veşnica-i strălucire asupra vârfurilor, ori o noapte, când razele argintii ale lunii le învăluesc într'o altă mantie a nestîrpitei frumuseţe?

In fiecare fibră a corpului simţi noua viaţă care te cuprinde şi care recurge la marea iubire iertătoare, conţinând tot ce răsuflă în lumea aceasta, tot ce caută drumul spre lumină sau locul său la soare.

Intors dela înălţimile acestea, te simţi îndatorat mai mult să lucrezi pentru pământul care te poartă, să faci bine celor ce trăiesc cu tine, să asiguri, în amintirea clipelor petrecute pe munţi, curăţenia şi sfânta tăcere a acestora.

Aildegarda Hőchsmann.

Icoane nemţeşti
în casele sătenilor noştri?

Intr'un sat din ţinutul Vlaşca am găsit, din întâmplare, la unul dintre fini, o icoană de hârtie, dar nu din acelea cunoscute de toată lumea, ci o icoană deosebită, mai mult un tablou în colori strigătoare, în felul celor pe care le mai aduc şi azi, de pe la târg, găinarii din partea locului.

Tabloul închipuie pe Maica Domnului cu Isus în braţe, însă, în loc să-l ţie pe stânga, aşa cum se obişnueşte în zugrăvirea icoanelor noastre ortodoxe, îl ţine pe dreapta adecă tocmai aşa cum e la catolici.

Ceeace m'a pus pe gânduri mai mult n'a fost însă chipul cum e zugrăvită icoana Maicii Domnului, ci diferitele scene de jur împrejurul icoanei pe acelaş tablou.

Intr'adevăr, sfinţii, căci aşa numeşte poporul chipurile de pe o icoană, aveau cravată, unii frac, iar alţii — oribilă priveliste pentru un drept-credincios,— sărutau mâna la cucoane.

Nedumerit m'am întors către finu, mieu şi l-am întrebat;

— Păi, bine, măi fine, dar dumneata ai mai pomeuit sfinţi cu cravată şi cu frac? la care omul, şi mai nedumerit ca mine, mi-a răspuns, înălţând din umeri şi de-abia îngăimând:

— De, naşule, le-am cumpărat şi eu dela unul care avea multe: zicea că are drept dela Ministeriu.

— Aşa era; pe dosul icoanei o ştampilă rotundă lăsase următoarele cuvinte;

„Importul aprobat prin Ministerul Cultelor şi Artelor, Bucureşti, *No. 4240 (sau 4249)/922*“.

Atunci m'am lămurit, dar nu de ajuns, căci o întrebare mi-a venit în minte.

De ce Ministeriul Cultelor şi nu Sf. Sinod al Bisericii noastre *autocefale* să aprobe sau să oprească aducerea în ţară a unor astfel de icoane ilustraţii, răspândite poate cu un scop? De ce adică moş Gheorghe, bunicul notarului cu icoana, om de aproape nouăzeci de ani, să se închine cu toată evlavia lui la nişte sfinţi „nemţeşti“, cari şi-au schimbat îmbrăcămintea lor lungă şi demnă de sfinţi cu aceea a cutărui lăutar din satul Clejanilor?

Asta nu mi-am putut-o lămuri cu niciun chip şi n'a fost cine să mă lămurească. Un lucru însă m'a mirat şi mai mult:

Feţele bisericeştî n'au prins de veste că „un om rău a venit şi a sămănat neghină“?

V. BRATU

Cursurile dela Vălenii-de-Munte

Miercuri, 15 Iulie, se deschid la Vălenii-de-Munte cursurile Universităţii populare de supt conducerea d-lui N. Iorga. Pentru anul acesta s'a alcătuit un program dintre cele mai variate şi mai interesante.

Se vor ţinea prelegeri de către d-nii profesori universitari: N. Iorga, D. Gusti, D. Pompeiu, Ion Simionescu, Sextil Puşcariu, Gh. Taşcă, Traian Brăileauu, Dragoş Protopopescu, Ion Sân-Georgiu, D. R. Ioaniţescu, Naie Ionescu, Octavian Onicescu, D. Caracostea, Aristide Basilescu şi d-nii Al. Dem. Marcu, Ionescu-Şişeşti, Tudor Vianu, D. Munteanu-Rîmnic, Baţaria, Em Ciomac, N. N. Lenguceanu, B. Solacolu, Petre Suciu, etc.

Afară de profesorii români, un mare număr de intelectuali saşi vor veni să vorbească despre istoria, literatura şi arta săsească. Nume ca dr. Victor Roth, dr. Fr. Müller, dr. Richard Csaki, Gustav Rösler, dr. Molitoris sint o dovadă că Saşii trimit anul acesta la Văleni pe cei mai buni reprezentanţi ai lor.

Din partea Ungurilor va conferenţia d. profesor Arpad Bitai, cunoscut cetitorilor acestei reviste prin traducerile sale din scriitorii minoritari.

Cu un astfel de program Universitatea populară dela Vălenii-de-Munte înţelege să-şi împlinească mai departe misiunea ei de propagandă culturală şi înfrăţire minoritară prin cultură.

Literatura străină

Nouvelles Littéraires.—Penultimul număr al acestei foi de informaţie literară şi artistică ne aduce două interesante bucăţi: un discurs al lui Paul Valéry şi un articol semnat de Jean Jacques Brousson, autorul lui „Anatole France en pantoufles“, asupra Mariei Başchirţev.

Paul Valéry, fără 'ndoială cel mai mare poet francez actual şi un minunat prozator, nu ne-ar fi reţinut asupra scurtei sale alocuţiuni la un club de literaţi unde erau la un loc Galsworthy, Pirandello, Unamuno şi Cuprin, dacă n'ar fi revenit cu spirit şi cu multă fineţă asupra unui adevăr care trebuie mereu amintit: literatura, arta limbagiului, adecă a elementului de crudă deosebire între neamuri — cu toată imposibilitatea pentru noi de a înţelege complect sufletul unui alt popor decît al nostru —, este chemată tocmai prin această imperfectă, dar cauzatoare de iubire cunoaştere, să ajute cu un ceas mai de vreme la armonizarea umanităţii.

Notele lui Brousson restabilesc o Marie Başchirţev altfel decît fata de pension modelată de primul ei romancier, Theuriet, o Marie Başchirţev om complect, care nu „se pudra numai cu Homer şi cu Dante“, ci a suportat teribilele probleme contradictorii ale sufletului, a suferit şi s'a eternizat în al său „Caiet intim“ cu graba şi neliniştea celui ce simte 'n urma lui umbra din ce în ce mai apropiată şi mai înfiorătoare a morţii.

M. C.

ANUL XLI. — No. 29. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 19 IULIE 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

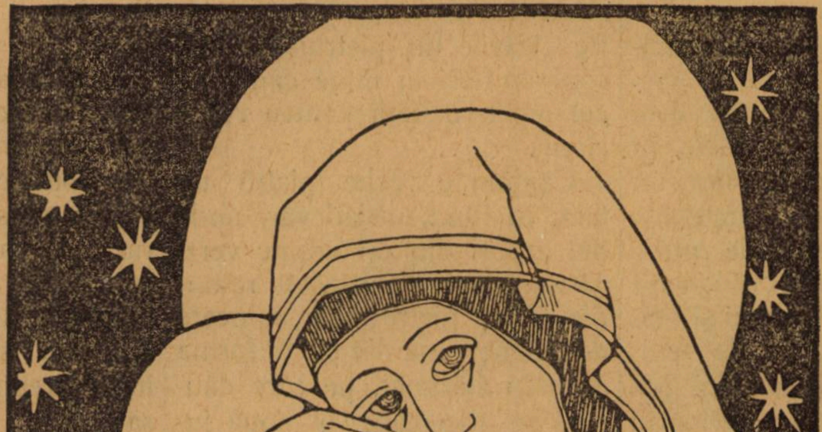

MAICA DOMNULUI, după o icoană de la Cernica

Desen de Nadia Buluglin

La mormîntul unui Domn

de N. IORGA

De-a lungul Seinei largi cu undele verzi Melun, dominat de înnalta catedrală gotică, înşiră casele-i modeste, tupilate supt acoperişurile de olane. O lume de Duminecă ocupă străzi şi trotoare, foarte discretă şi simpatică. Bătrîni cu figuri care par coborîte din vechile portrete de burghesi din veacul al XVI-lea. Pretutindeni straja înnalţilor copaci bătrîni, farmecul cel mare al acestei Francii rămasă «druidică» prin acest cult al dumbrăvii şi livezii.

Căutăm aici mormîntul Domnului moldovean care în vremile grele ale Convenţiei dela Balta-Liman a ştiut să fie, în multe domenii, un inovator, un creator, dar,mai presus de toate, să întrupeze idealul de unire politică a poporului său, rupt în două şi între Carpaţi şi Dunăre şi care, muşcat de veninoasa calomnie a patimei politice, şi-a pus capăt zilelor în acest minunat colţ de provincie francesă unde totul vorbeşte numai de pace şi de înseninare.

Cimitirul, admirabil îngrijit, cu straturile încă verzi în jurul rîndurilor de cruci, cu oalele de flori aşezate în colţurile brazdelor, cu podoabele de porţelan acoperind receala pietrei cu inscripţii sigure, dar stăpînite, se desfăşură pe o coastă de deal. Dar paznicul nu ştie nimic de prinţul venit din depărtare ca să se fulgere aici cu arma ucigaşă. Cînd îi vorbim însă de castelul *du Mée*, el ni arată direcţia către acesta.

— Este acolo şi un cimitir. Acolo va fi înmormîntat.

Şi printre zidurile de piatră sură de-asupra cărora iese imenşi arbori bătrîni în ramurile cărora vîscul verde şi-a făcut din bielşug cuibul rotund, în singurătatea întreruptă numai de pasul calm al bătrînilor ieşiţi o clipă la aier în liniştea Duminecii, înaintăm către grupul de case solide, încunjurate de grădini perfect întreţinute, care e acest le Mée, înscris cu litere roşii în istoria modernă a Românilor.

Cimitirul e un raiu al durerii. Nu se poate o mai îngrijită rînduială pentru morminte iubite. Rare ori, cînd o familie s'a stîns cu totul, iedera năvăleşte şi ascunde inscripţiile pe care niciun ochiu înlăcrimat nu le mai ceteşte. Ici şi colo adevărate monumente de artă. Pe cărările fin pietruite femei, copii cu flori în mînă caută locul îngenuncherii pentru rugăciune.

Căutăm o veche piatră uitată. In fund, într'adevăr, unde doi arbori din cei veşnic verzi îşi amestecă inextricabil ramurile, două pietre răsar, mîncate de vreme, una din ele în forma de stîlp sfărîmat, pe care dăunăzi se încercase o nouă inscripţie, rămasă neisprăvită. Acolo sînt copiii lui Ioan, fiul din întâia căsătorie al fostului Domn, acela care a adus mari servicii ţerii ca reprezentant al ei la Roma şi la Petersburg: Alexandru, născut la Iaşi, în 13/25 Iunie 1846 şi mort la Paris abia la 13/26 Februar 1902, apoi Nicolae, şi el născut la Iaşi, în 6/18 Decembre 1849 şi mort la Fontainebleau încă din 26 Novembre 1873, precum şi copiii celui d'intâiu, Grigore şi Ana, dispăruţi în vrîsta copilăriei.

Credeam că tot acolo sînt astrucate rămăşiţile lui Grigore-Vodă Ghica însuşi. Dar descoperim uşor în stînga o construcţie recentă de piatră grea şi tristă, pe speteaza căreia e placată o îngrijită veche stemă a Moldovei din marmură albă. Jos, trei morminte se înşiră, al patrulea aşteptînd încă pe acela care de cu vreme s'a gîndit la adăpostul oaselor sale. Cel d'întâiu la stînga e al Domnului moldovean, născut în 1807, «decedat în castelul du Mée» la 22 August 1857. Urmează al soţiei, Eufrosina (1817—28 Decembre 1889), al Mariei Ferdinand Ghica († 1907). Inscripţia francesă a celui d'intâiu aminteşte cînd a fost «hospodar» fără să adauge nimic din marele şi nobilul rol naţional ce a jucat, fără să facă o aluzie la uciderea lui prin clevetiri nevrednice. Niciun cuvînt românesc nu s'a săpat pe groapa acestui în adevăr «mare Român».

E în această rece pompă exterioară tăcută de-asupra unei sumbre drame omeneşti ceva deosebit de impresionant. Dar e şi o mustrare pentru poporul care l-a uitat, o neapărată cerere de imediată reparaţie, măcar la aproape şaptezeci de ani dela sacrificiul unei vieţi încă preţioase pentru neamul său.

Intrebăm de castelul a cărui linişte a fost turburată de împuşcătura din August 1857, pe care o înfăţişează cu atîta emoţie scrisoarea lui Ubicini, cu care Vodă-şi petrecuse ultima seară din viaţă. De jur împrejur burghesi înstăriţi şi-au făcut grădini şi vile frumoase, ale căror titluri poetice sînt scrise pe plăci de porţelan împodobite: *des ormeaux*, *des fleurs*, *le rameau*. Nimeni nu ştie să existe un castel du Mée. Abia ni se dă o indicaţie pentru partea din sat către Melun.

In adevăr, acolo e castelul, astăzi proprietate a octogenarei doamne de Ridder. In mijlocul unui admirabil parc solitar de pe terasa căruia ochiul cuprinde întreaga privelişte până departe, se înnalţă o sură clădire cu trei rînduri, de un stil distins, aproape elegant. Ea pare să poarte încă pecetea momentului prin care a rămas în istorie: zidurile se cojesc, transparente sînt lăsate asupra fereştilor, scările par a nu fi fost călcate de multă vreme. O tristă atmosferă de mister o încunjură.

Amurg de Ianuar. Soarele se lasă roşu ca de sînge, şi pe pajiştile umede se tîrăsc neguri ca nişte fantome.

Rătăcire

Am aşteptat azi poşta dela tîrg
Sà văd dacă-mi aduce vre-o scrisoare
Şi n'a venit, şi-a fost o zi cu soare
Şi am rătăcit pe cîmpuri fără sîrg

Am întîlnit cirezi de vite albe
Şi oi cu lîna moale cu ciulini
Şi-o fată care'avea în ochi lumini
Şi-o salcie ce zvîrle bani din salbe

Şi am văzut înveşmîntată'n zale
Toamna, *trecind într'un vîrtej de praf*
Şi-am numărat stâlpi strîmbi de telegraf
Înfipţi adânc la depărtări egale.

Apoi, cînd soarele gălbuiu şi rece
Spre dealul cu podgorii a căzut,
Eu m'am întors acasă abătut:
Din minte-mi chipul tău nu vrea să plece.

Sìmţiam că pot pînă în zori să-ţi scriu
Şi m'am trezit de-odată fără gînd
Şi n'am putut să-ţi scriu măcar un rînd
....Nu ştiu ce sînt şi nici ce-aş vrea să fiu..

Ascult cum vântul se prelinge calm
Prin noaptea care a crescut înaltă.
Trec aripi moi în sbor grăbit spre baltă
Eu numele ţi-l murmur ca un psalm...

Zaharia Stancu

Literatură şi Public

de **Ion Sân-Giorgiu**

Ori-cît de tainică şi intimă ar fi arta în clipele ei de înfrigurată elaborare, ea nu va putea fi nici pentru cel mai aristocratic dintre artişti o creaţiune cu desăvîrşire personală şi exclusiv egoistă. Poesia e o confesiune, o mărturisire de credinţă sau un strigăt de luptă, şi ea se îndreaptă înainte de toate către societatea încunjurătoare.

Prin tipar poesia s'a îndepărtat şi mai mult de caracterul ei intim şi aristocratic pe care l'a avut chiar şi în vremuri cînd pe cale orală era dăruită societăţii pentru a deveni obiect de consumaţie spirituală. Hîrtia tipărită, care se oferia marelui public în schimbul banului, a avut fireşte drepturi din ce în ce mai mari asupra poetului. Treptat opera acestuia se produse în funcţie de această hîrtie devenită marfă poetică, şi ochii săi se aţintiră cu atenţie din ce în ce mai încordată asupra marelui invisibil care judecă şi cumpără. De aceia în ori-ce epocă putem lesne distinge două soiuri de literaturi: una care se îndreaptă către marele public, şi deci aducătoare de lauri pentru poeţi, şi alta care se menţine pe cît se poate în cercul aristocratic al cunoscătorilor.

E destul să ne gîndim la epoca aceia a clasicismului german, cînd drama lui Schiller, care a înfruntat fără înfrîngere modele de mai tîrziu şi şi-a tăiat un drum din ce în ce mai luminos în literatura germană, a fost pe vremea apariţiei sale cu desăvîrşire înfrîntă în massele populare de către teatrul scandalos de sensaţional şi de potrivit ca gusturile societăţii burghese de atunci al lui Ifland şi Kotzebeu. Georg Brandes, ocupîndu-se cu şcoala romantică francesă, mărturiseşte că romanticii de la 1830 nu s'au bucurat niciodată de popularitatea cu rădăcini adînci în marele public a unui Scribe, de pildă, care ştia în măestria lui banală să gîdile sentimentalismul lacrimogen al mulţimii.

Disproporţia dintre banalitatea populară şi capo-d'opera necunoscută astăzi e un fenomen curent în literatură. E atît de curent, încît n'a învins numai simţul de autocritică al scriitorilor, dar a sdruncinat şi sdruncină neîncetat chiar şi cea mai calmă judecată critică, fiindcă americanismul vremilor noastre a dat forme cu adevărat tragice acestei disproporţii prin cabotinajul turbulent şi lătrător ce a venit în sprijinul poesiei confecţionate.

*

Dar la ce-am căuta oare exemple aiurea, cînd viaţa literară dela noi ne oferă atîtea? Se scrie oare azi la noi cu alt scop decît acela de a măguli un public care, cînd ceteşte, ceteşte franţuzeşte si pe care cultura românească îl interesează doar întru cît e un reflex şi o maimuţăreală a celei franceze?

La ce oare slujeşte toată acea solidaritate de cafenea de cît la impunerea sau la distrugerea cutărui camarad literar? Unde e idealul artistic pur, unde e conştiinţa literară, unde e crezul înrădăcinat şi tenace care să călăuzească pe scriitorii noştri? Critica? Dar ea există doar pentru naivi. In limbajul curent al poetaştrilor şi criticaştrilor din subsolul ziarelor, ea se numeşte româneşte neaoş „înjurătură". Nu voiu uita nici odată pitoresca scenă la care am luat parte într'o zi cînd un camarad de litere, întîlnindu-mă pe stradă, m'a întîmpinat cu vorbele:

— Am auzit că m'ai înjurat... Ce-ai cu mine de mă'njuri?

— Eu te-am înjurat?...

— Da, da, tu... In revista cutare...

— Ah! A fost un articol obiectiv de critică, n'a fost înjurătură.

— Critică, înjurătură, tot una este.

Şi prietenul plecă bosumflat mai departe şi pînă azi nu mi-a iertat «înjurătura».

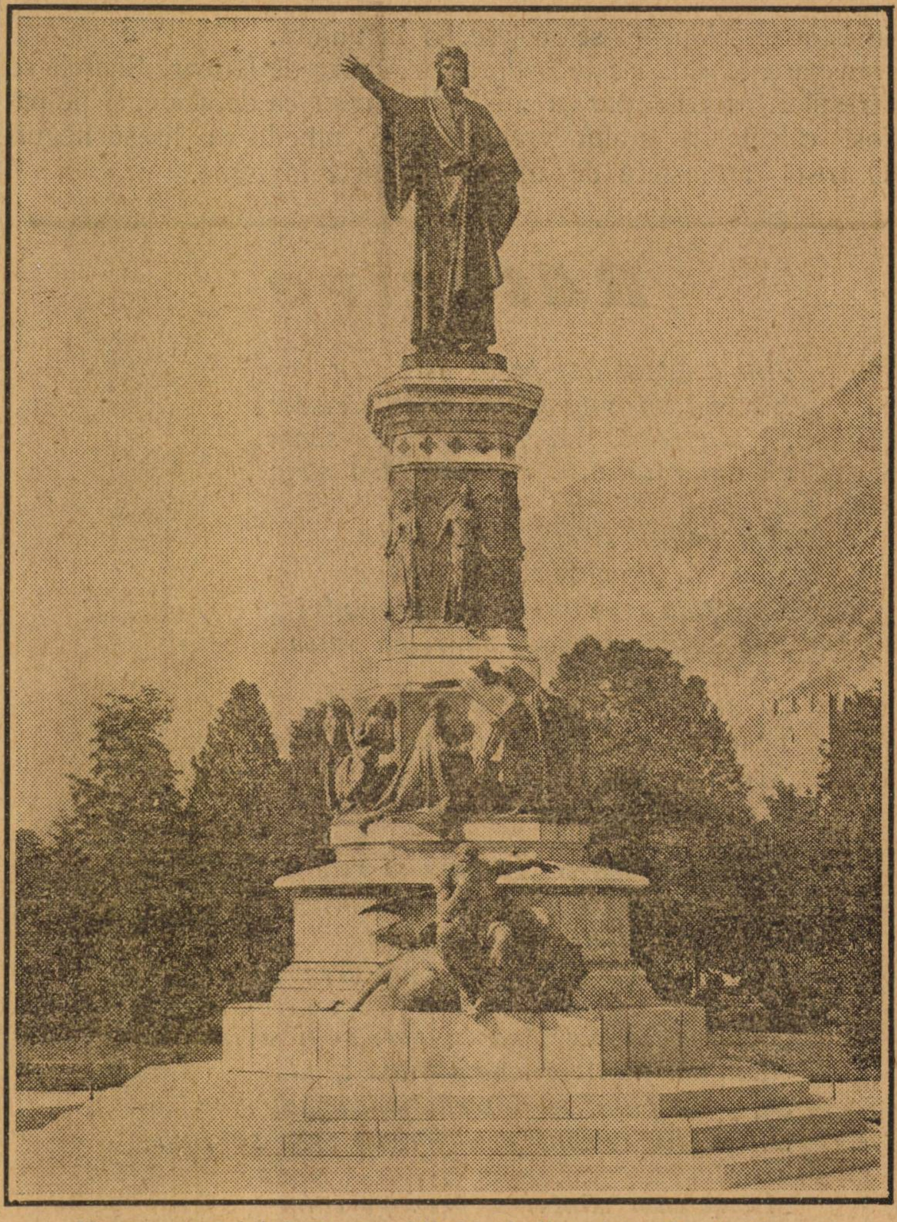

Monumentul lui Dante Alighieri din piaţa Dante-Trento

Aceasta e în genere mentalitatea care domină mişcarea noastră literară. Critica e bună dacă face reclamă şi poate deci produce popularitate şi bani... Ori-ce altă încercare de control e un lucru neserios, un intrus în viaţa paşnică a literelor române. Ea trebue, nu numai evitată, dar împiedecată cu toată hotărîrea. Admiraţia mutuală va interveni şi va neutralisa tentativa criticei de a stabili valoarea fiecărui scriitor. Criticul, mai ales dacă e tînăr, va fi acoperit de adulaţii, prins prin cele mai nevăzute fire într'o pînză de linguşiri şi intrigi, ca astfel cel care pînă ieri «înjura», să devie colaboratorul cel mai preţios al ariviştilor literari.

Toată diplomaţia şi bîrfeala de cafenea ca şi toată politica pe care cei mai mulţi scriitori o duc în publicistica zilnică pentru a cîştiga bunăvoinţa marelui tiraj nu au decît acest unic scop: cucerirea prin ori-ce mijloace de reclamă şi prin ori-cîte concesii de artă a marelui public.

Ce nu face de pildă cutare autor de comedii şi reviste, sau cutare dramaturg, celebru prin cantitatea înspăimîntătoare a operelor sale,pentru a obţinea singura justificare a activităţii lor: succesul? Servicii personale cu titlu de reciprocitate, însemnări în viaţa intimă, intervenţii pentru premii şi subvenţii, invitaţii fără număr la copioase ospeţe, ca şi o tenace urmărire pas cu pas în toate împrejurările sînt doar cîteva din mijloacele oculte de care se foloseşte literatul bucureştean pentru a face carieră. Publicul, animalul docil şi domestic, va fi în cele din urmă cucerit de această politică literară plină de trucuri şi abilităţi, pe care o duce cu atîta tenacitate visătorul care a uitat de mult ce este visul. Numai publicului i se închină poetul zilelor noastre.

Vorbiţi cutărui bard de idealul artistic pe care trebuie să-l urmărească şi de crezul care trebue să-l însufleţească în scrisul său şi el îţi va răspunde cu un surîs de compătimire.

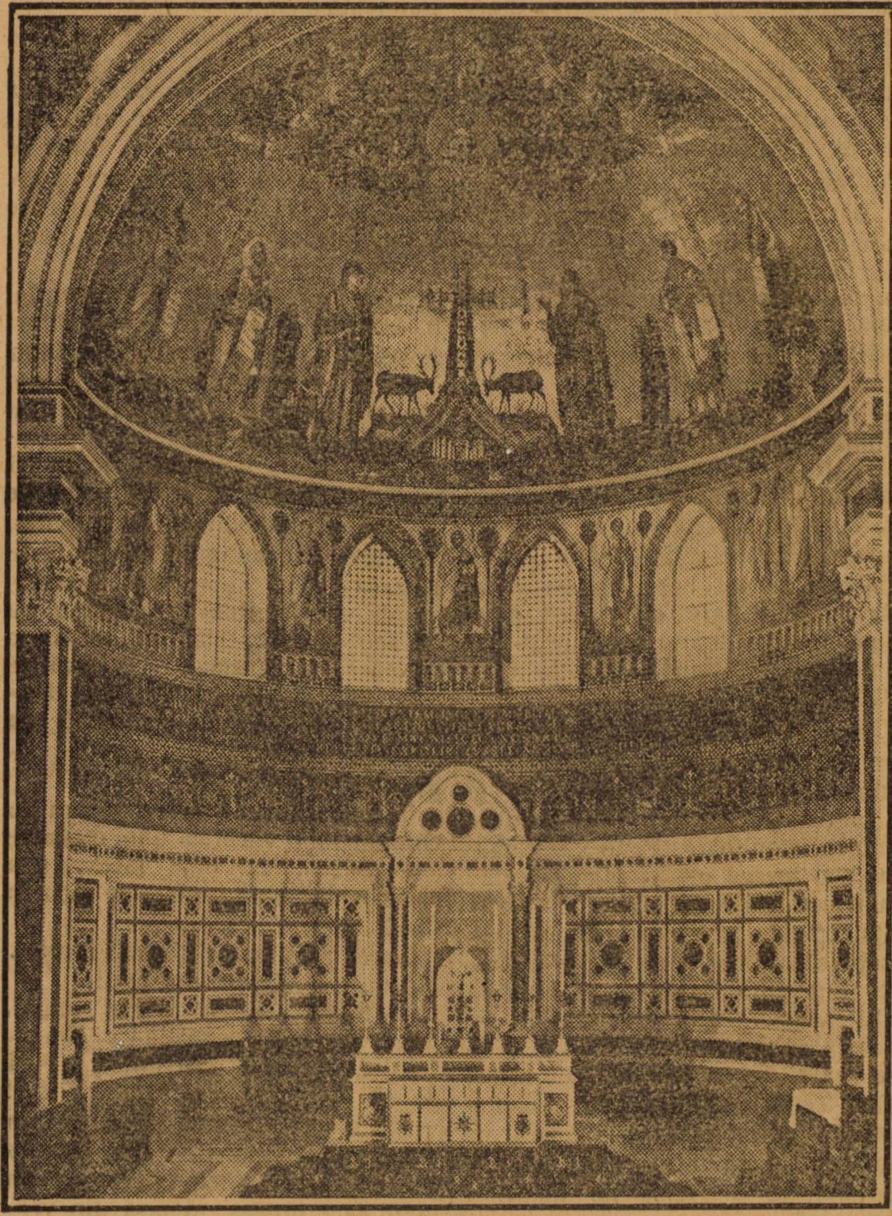

Basilica San Giovani din Roma

— La ce dacă nu-mi garantează succesul?

Vorbiţi-i cutărui dramaturg de originalitatea care-i lipseşte, şi de frumuseţa, netăgăduită, care lipseşte versului său, evident foarte răsunător, şi el îţi va răspunde cu un gest de divin stăpînitor:

— Ce copilărie, cînd piesa mea a făcut atîtea representaţii!

Vorbiţi i cutărui prozator de fraza sa lipsită de coloare, de stilul său hodorogit şi de psihologia sa falşă, şi el îţi va răspunde cu indulgenţă:

— Şi cu toate astea romanul meu s'a vîndut într'o lună în cinci mii de exemplare.

Aceasta e concepţia literară ce domină presa şi publicul. Şi să ne mirăm atunci că atîţia nechemaţi se găsesc azi în rîndurile întîiu şi că atîţia scriitori de real talent sufăr în umbră umilinţa de a fi despreţuiţi?

De aceia cred că una din datoriile criticei româneşti e, nu numai să demaşte şi să dărîme falsele zeităţi, dar să reintegreze valorile lăsate uitării, căci numai prin această dublă operaţie se va putea realiza purificarea literaturii noastre, în care noi, în ciuda tuturor reclamagiilor şi a intrigantilor. totuşi, credem.

Răsbunarea

In dimineaţa aceia de Iunie, moşneagul se sculase mai pornit pe harţag ca totdeauna. Cutreiera — neastîmpărat — pretutindeni, se impiedica de toate lucrurile şi bombănia, drăcuind şi înjurînd tot ce-i eşia în cale.

Părea că umblă după ceva pe care nu-l găsia. Intra şi ieşia de prin poieţi, din şură în chilerul din dosul casei, se ivia în uşa tindei, şi iar o pornia dela capăt, oprindu-se — din cînd în cînd — lîngă vre-un gard, şi ridicînd privirea spre cer, după ce închidea din cîte un ochiu şi căta într'o parte, întocmai ca găinile, când li se năzare uliul.

Dădea din cap amărît şi se minuna straşnic:

— Tţ, tţ, tţ!... şi pufnia, scărpinîndu-şi nasul, ascuţit ca un plisc de găinuşă —: Hm!... apoi, treabă-i asta?... Mă rog, să judece şi cînii,... asta-i treabă? — şi o porni spre prispă.

Se aşeză în voie, drăcui de cîteva ori şi-şi scoase luleaua şi beşica de tutun.

— Hm!... Asta ce se chiamă?... Coşcogeamite gospodărie..., să nu găseşti tu o sapă a cătării!.. Şi-şi prinse luleaua în colţul gurii, scotocindu-se în şerpar. Hm!.. iaca mi-o luat şi chibriturile acum!... Zău, spune dacă asta-i treabă! — Apoi se sculă, tare amărît.

Işi roti privirea împrejur. făcu cîţiva paşi spre mijlocul bătăturii, şi după ce-şi puse palmele pîlnie, în jurul gurii chiui straşnic.

— Anicooo!...

In lanul popuşoiului de pe coastă, o femeie se opri din prăşit şi-şi ridică faţa spre deal, streşinindu-şi privirile cu mîna.

Toader Zmeu-i făcu semn şi femeia porni spre casă, urcînd în silă şi sumecînd poalele pînă de-asupra buruienilor ude de rouă.

Când sări pârleazul în ogradă, moşneagul o întrebă răstit:

— Da' unde-s sapele, măi „copchilo"?...

Fata îl privi nedumerită:

— Care sape?

— Hm!... Care?... Sapele?

— Apoi, nu le ştii unde-s?.. In pătul, că... doar 'mneata le-ai pus,... cu mîna 'mneatale!...

— Hm!... eu!... Fă-te şi le adă..., să le vedem şi noi!

Fata ridică în pătul şi 'ncepu să le svîrle una cîte una...

— Ho!... ajungă-ţi!... Că doar n'am să prăşesc cu toate! Şi moşneagul se sculă de pe prispă şi începu să le încerce, una pe cîte una.

Le apăsa gura în pămînt, lovia pe rînd cu cîte un colţ în lutul bătăturii,.., ridica unalta în sus şi-o depărta cu amîndouă mînile, închizînd dintr'un ochiu şi privind în lungul cozii, bombănind mereu şi aruncîndu-le — pe rînd — la o parte pe cele pe care le cercetase, ca un cunoscător adînc al treburilor...

— Sapă-i asta?

Fata ridica iar cîte una şi întreba sfioasă.

— Da' ce are? — Se apleca din beciu, aducînd unalta în mişcări ritmice, închipuind munca prăşitului —: Parcă-i... chiar bună.

Toader Zmeu se încrunta:

— De-abia ai făcut ochi şi vrei să mă'nveţi şi munca ţarinei!... Hm!... Asta-i încă una!... prăşeşte tu cu sape de-aiastea!

Fata-l privia supusă:

— Lasă, tătucă, îi prăşesc eu.. Nu-i nevoie să-mi ajuţi!... Prăşesc singură, pîn'or scăpa oamenii de-ai lor.. Atunci, mi-au spus c'or face clacă şi pentru noi!

— Hm.. O spui!.., Cînd?.. După ce s'or păli popuşoii?... Nu-i ştiu eu!

— Mai am o leacă, mija!... Poate-or începe de poimîni, tătucă!

— De poimîni!... Apoi se scărpină în cap şi se-aşeză iarăşi pe prispă —: Dar, chibriturile unde mi le-ai pus?

— Păi.. 'mneata nu ştii unde-s ele, totdeauna!... Pe poliţa vetrei!..

— Hm,... pe poliţă!... Fă-te şi mi le adă!

Fata îl privi lung, bănuind:

— Apoi... pentru atita lucru m'ai chemat? — Şi întră în casă.

După ce moşneagu-şi aprinse luleaua, ea se'ndreptă să strîngă sapele răvăşite.

— Lasă le-oiu strînge eu... Du-te în ogor... dacă zici c'or veni! — şi începu să pufuiască, tare mulţumit, rotogoalele albăstrui de fum, care se irosiau în airul limpede al dimineţii, abia încropit de soarele care ţîşnise de-asupra dealurilor.

*

Toader Zmeu fuma, mulţumit că se scutise de-o treabă ca aceia a prăşitului. Işi prinsese un genunchiu între palme şi rămăsese aşa, răzimat de părete, în mîngîerea soarelui de dimineaţă.

Gîndurile-i fugiau la fel de fel de lucruri, iar ochii urziţi între gene, prin tromba fumului, în depărtările adînci ale şesului.

Departe, cît puteai vedea, se întindeau, întretăindu-se, mărginindu-se, închenărindu-se, ogoarele semănăturilor omeneşti. Păreau ca isvodul unei scoarţe uriaşe, în care „pînea" în pîrg şi punctele albe, însemnate de muncitor prin popusoişti, răsăriau ca nişte alesături ciudate.

Bătrînul îşi simţia şi mai binecuvîntată odihna lui, — gîndindu-se la munca oamenilor acelora..., la sudoarea care-i muia ca într'o apă dată în cap..., la truda cumplită a braţelor pentru căuşul de făină al mămăligii de toate zilele. Se gîndia la meseria lui bună şi tihnită, lipsită de griji mari şi, mai ales, de lipsa hranei de mîni... Dar, la gîndul acesta, ochii îi fugiră devale, undeva, supb coastă, departe, unde un fum supţire, abia ghicit, zbucnia pe un horn ca un paiu, iar în auz păru chiar că-i sună nişte lovituri foarte regulate şi chinuitoare —: „Pfuu!.., Pfuu!.. Poc, Poc!.. Poc-poc!.

— Hm, pentru aista trebuie să prăşesc eu acum! Şi unchiaşul îşi şterse fruntea, plin de trudă şi amar, ca şi cum s'ar fi oprit dintr'o muncă istovitoare. Pentru aista numi mai merge mia!... Hm!... Io-te-l cum mai macină!... Şi eu stau!... Sta,i zmeule, ...că bine stai!... Aşa-ţi trebuie!... Piatra ta nu mai e bună... La tine ţîrîie făina!... Stai, că... n'ai vînt!... La el merge..., c'o poartă aghiuţă! — Şi Toader Zmeu se sculă de pe prispă, să nu mai vadă coşul acela îndepărtat al morarului, care-l făcea să moară de foame,... şi să intre în grija sămănatului, la o vreme de bătrîneţe că a lui...

Se opri lîngă sapele împrăştiate, le privi lung, se scărpină la ceafă şi-şi tufli pălăria pe ochi.

— Am să le mai urc şi pe-aistea! — iar, după ce le întoarse şi răsuci, adunîndu-le cu piciorul, trecu înainte, aruncîndu-şi capul pe spate şi oftînd foarte amărît.

In dosul casei, un cireş îşi pîrguie rodul. Vesele şi gureşe, un stol de vrăbii cipţăiau, sburăturindu-se din cracă în cracă si ciupind cireşele rumene. Moşneagul se opri, se plecă la pămînt, adună cîţiva bulgări de ţărînă şi începu să-arunce în pom.

— Hm!... bate-o-ar uliul de spurcăciune!... Huşşşi, la moara Neamţului,... plesni-v'ar guşele!

Păsările sburară pe coama de stuf a casei, pe coşare, privind — parcă — întrebătoare spre unchiaşul acela cu deprinderi pe care — poate — ele le cunoşteau numai copiilor... Apoi, una câte una, sfîrîiră îndărăt spre rodul ademenitor.

— Poftim, — pufui unchiaşul. — Pune-te cu păsările dracului!... Acum să mai stau de strajă şi la gorgoaze!... ...Ptiu! dar'ar lupul vrăghiilor peste voi! — Şi, după ce aruncă încă un bulgăr spre pom, plecă spre deal, pe cărăruia care şerpuia printre tot felul de pomi şi arbori.

Supt umbra livezii nucii bătrâni îl îndemnau la odihnă. Bîzîituri slabe de musculiţe şi albine îngînau înnadins o poftire ca spre somn. Moşneagul scutură din cap şi ieşi în marginea grădinii.

Pe-un dîmb lăturalnic, moara îşi înnălţa turnul scîndurilor înnegrite de vremuri şi îndungate de muşchiu. In liniştea văzduhului, mîngîiate de pârerea unei bori abia ghicite, aripile morii abia se clatinau, cu un scîrţîit slab, slab de tot, ca o îngînare de geamăt. O ţarcă se cumpănia în vîrful crucii, cu deschideri abia văzute de aripi, ca mişcarea braţelor unui prunc legănat...

Toader Zmeu îşi privi moara cu ciudă, apoi îi vorbi ca unui duşman:

— Şăzi..., că bine faci!... şi-a Neamţului umblă..., dare-ar focu 'n tine!

Farul aripilor scîrţîi mai tărişor. Moşneagul clătină din cap:

— Poate vrei să te mai ung..., după ce stai degeaba!... Hm!... scîrţîie, pîn' n'ai mai putea!... Nici de un tutun, nu vrei să mai umbli! — Şi începu să urce iar, spre tăpşanul pe care moara aceia de vînt odihnia tristă şi stinghere, ca un lucru fără înţeles, rămasă din vremuri, din care foarte puţini mai dăinuiau ca să-şi mai aducă aminte de trecerea grabnică şi neîncetată a înfăţişărilor şi rostul peritor al intocmirilor omeneşti.

II

In moara asta, aproape putrezită de ploi şi vechime, îşi cătrăneşte bătrîneţa Toader Zmeu. S'a spart vadul de odinioară, şi drumurile mai poartă căruţile încărcate cu saci spre morile, şi mai noi, cu aburi şi benzină. Pietrele lor merg pe orice vreme şi înghit mai multe grăunţe, asvîrlind mai iute făina decît rîşniţa aceasta cucuiată pe vîrful dealului, ca o stafie din poveste.

Pe cărările care duc spre moara de vînt nu se mai abat decît văduve sărmane care de abia pot umplea cîte-o dăsagă de popuşoiu, ori căte un gospodar prins în dricul muncii fără făină în căpistere.

Moşneagul îşi suge toată ziua ciubucul lulelii, iscodind întinderile de la ferestruele de de-asupra coşului,

Cărările dealului se întind pustii şi el bleastămă şi înjură, mereu.

Treburile merg tare prost, şi din hambarul văduv de vamă până şi şoarecii s'au călătorit, în alte părţi mai îmbelşugate. Doar bufniţile îi tulbură singurătatea, mărind şi mai aprig mînia morarului.

In zilele cu vînt, Toader Zmeu deschide piedica, şi atunci aripile descătuşate prind a se roti ca nişte braţe care ar chema desnădăjduit poporul de odinioară... Moşneagul stă în pridvor, la capătul scării, şi retrăeşte ca aievea clipele bielşugului dus.

— Incet, bădică, încet !... Pe rînd, ca la moară !... Lasă că... acu' îţi vine sorocu... Iac'acuş! — Şi rotogoale albăstrui i se învăluesc în jurul capului, ca nişte pânze străvezii care schimbă şi preschimbă oamenii şi vremurile, aşa cum sau perindat în viaţa moşneagului.

Dar înşelarea asta nu ţine mult. Grîndeiul scârţie jalnic. Prîsnelul stîriie, rotind „alergătoarea" într'un făşîit ca de vaiet. Şi morarul se trezeşte din visurile lui, revenindu-i în minte că toată goana asta stearpă a morii nu e îngăduită de cît cu o singură ţintă...

— Las'o să umble,... iac'aşa!... Parcă o să ştie cineva că hodorogeşte şandramaua degeabă ?... „al măi, ce se mai învîrteşte moara Zmeului!.. Ştii că-i merge, unchiaşului !... Lasă-i, să crape untul în ei,... iac'aşa !... «Hai măi şi-om măcina tot la el, că... parcă tot mai de treabă-i ca Neamţul» !... Iar cînd o fi să vină, când ce i-o zări, de departe, are să strîngă cleştele..., are să mute gîrliciul, şi-are să aştepte, aşa în mijlocul vetrei, cu mînile în şolduri, ca un om foarte obosit.

«Bună vremea, moş Toadere !

«Bună, nepoate!.., Cu ce afaceri, pe la noi ?

«Apoi... am venit să mai măcînăm, oleacă !

„Greu nepoate,.. tare greu!.. De-o săptămînă nu mai stau... nici zi, nici noapte... s'au tocit şi pietrele.

„Iară!... Păi ce ne facem?

„Ştiu eu!... Du-te la a Neamţului..., că nu-i departe... Şi face făină „făină"

«Păi, noi vroiam...

«N'am ce vă face, am scos şi perpeliţa şi tîrtirezul şi fusul.. N'am ce vă face!»

Şi moşneagul rîde foarte fericit :

— Lasă! am să-i învăţ eu minte! .. N'am să le macin nici de-o mămăligă!... S'o strica el moara Neamţului, odată !...

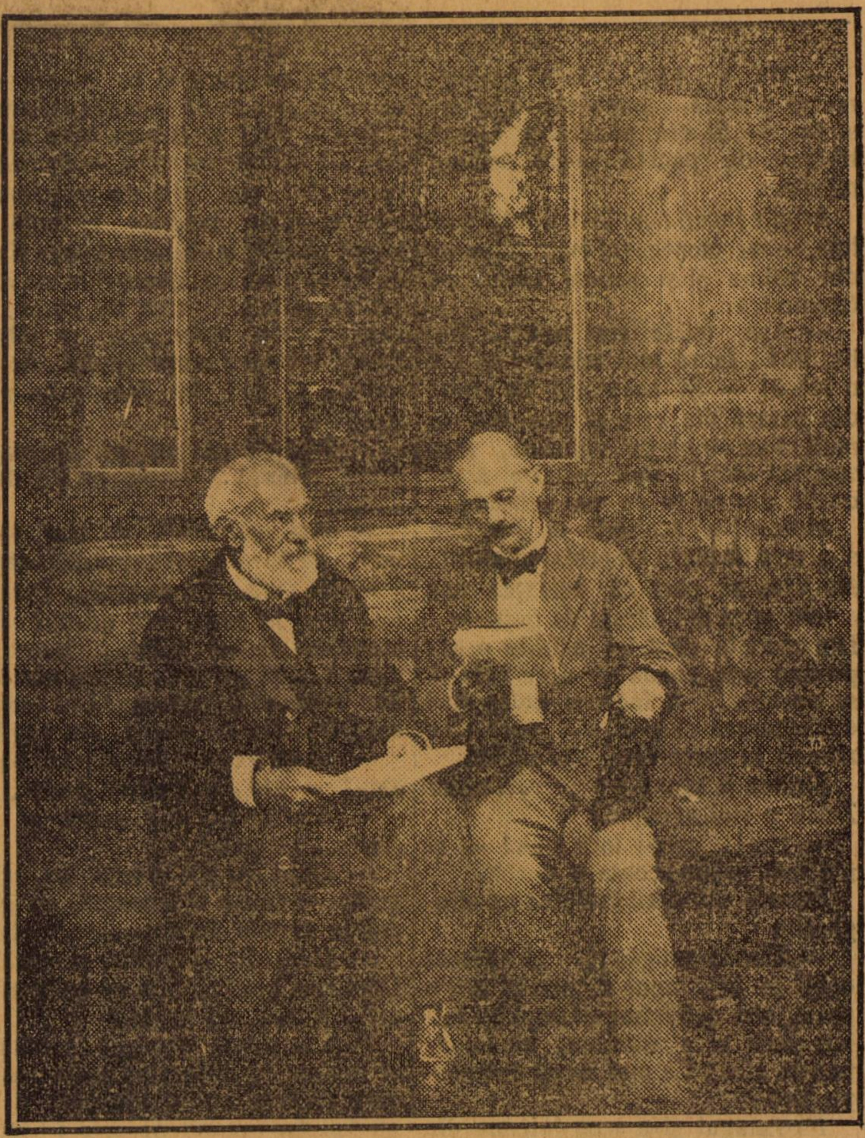

Urban Iarnik şi fiul său în foişorul din grădină, în 1919.

Stă aşa şi se gîndeşte la vremea aceia fericită, cînd oamenii or fi să nu mai aibă unde măcina... Dar, cum privirile i se împînzesc pe îndepărtările tremurătoare, în arşiţa soarelui, unde va, în funduri prinde a se închega ceva, ca un trup omenesc.

Morarul tresare.

— Să ştii că aista-i tot Neagu!... El e..., cine să bată coclaurii, la o vreme ca asta ? — Şi Toader Zmeu sare de pe pragul pridvorului şi urcă grăbit la o ferestruie, de deasupra coşului. Stă aşa, mai în umbră, unde să nu poată fi zărit.

Se gîndeşte la amarul pe care i-l face Anica !... Fata asta numai c'a înebunit, de se uită la un haidău... Auzi!.. ea, fată de morar, să-şi lege viaţa cu un golan!... Unde s'a mai văzut asta ?...

«Măi fată, eu te ucid!... Să-ţi muţi gîndul de la el..., că, să ştii, eu te ucid !

„Poţi să mă şi omori, tătucă !... Mie mi-i drag !...

„Bine, bine !... Numai să-l mai prind eu care cumva pe aici !... Să nu zici că nu ţi-am spus !...

Şi moşneagul nu pierde o clipă din ochi pata aceia trupeşă, care începe să se lămurească mai deplin.

— Dar parcă nu-i trup de romîn!... Parc'ar fi o muiere : — Şi gîtul i se'ntinde, de parcă mai lesne i-ar veni să deosebească, prin silinţa aceasta, înfăţişarea celei care se apropie!...

— Chiar aşa..., e chiar femeie!.. Şi parcă duce nişte desagi... Iii! — mari îs şi... grei trebuie să fie!... Iate uită cum o îngreuie !... Să ştii că vine la măcinat! — Şi morarul sare grozav de bucuros, desprinde lanţul, dă drumul cîscîciurilor, descleştează prăsnelul, iar grindeiul începe să se mişte scîrţîind. El se loveşte cu palma peste frunte.

— Ha, ha, hà! — ia să te ungă moşul o leacă,... poate ţi-o fi foame şi ţie. — Şi din păcorniţă toarnă bielşug de păcură peste lemnul mîncat..

Aripile încep a se învîrti iute, mai iute, — iar moşneagul bate bucuros din palme şi-şi scoate capul pe ferestruică:

— Aşa, fetele tatei, aşa!... Ha ha, hà!... Ia să mai mîncăm şi noi o leacă! — Şi scoboară în grabă din moară, din care şi pospaiul de mult l-au înghiţit vînturile, care trec tot mai în voie printre scîndurile din ce în ce mai şubrede.

Morarul a scoborît în bătătură şi-şi face de lucru cu proţapul morii.. Nu vrea să pară că aşteaptă aşa o femeie cu doi dăsagi de grăunţe... Din cînd în cînd îşi asvîrle ochii, privind prin coada lor spre ceia ce se apropie... A început chiar să-i deosebească chipul, şi... pare tare adîncit în cercetarea [illegible] ţapului.

Străina a ajuns a[illegible]e. Toader Zmeu a ridicat capul

— Hm!... asta-i încă una! — şi n'a mai putut scoate o vorbă.

Femeia s'a oprit înaintea lui stingherită.

— Bine te-am găsit! — şi-a plecat ochii în jos, apoi a privit într'o parte, şi-a schimbat dăsagii pe cellalt umăr şi a întrebat, cu jumătate de glas: Ce mai faceţi dumneavoastră?

Moşneagul şi-a scos luleaua din gură şi s'a lăsat moale pe capătul tălpii, lîngă proţap. Ochii i se împăinjeniseră, iar prin minte-i treceau tot felul de gînduri:

— Hm!... asta-i solomonărie!... Iac'aşa,... tot de-a Neamţului e şi asta!... Numai că-i un făcut!... Mare comèdie!... Hm!... Da' de unde vine «fumeia» asta? — Şi nu se putea dumeri de unde şi cum s'a întors baba aceia, ce sta stînjenită înnaintea lui, şi care pierise odinioară, femeie tînără şi frumoasă, din gospodăria ei..., cît era de cînd nu mai auzise nimic de rostul ei,... şi de cît de demult o credea moartă.

III

Se stricau cu totul deprinderile lui Toader Zmeu. Baba cutreierase toate cătunele, făcuse arie prin satele vecine şi pospaiul se aşezase la loc pe scîndurile, pe toate edecurile morii. Trupul puţin al morarului, desvăţat de muncă în anii din urmă, se frămînta toată ziua pe scările morii, cînd la coş, cînd la pruntar, acum să ungă grindeiul, acum în pridvor să numere carele, care-şi aşteptau rîndul.

Din usa hambarului, baba nu mai contenia cu gura şi cu cearta cu oamenii, cari se perindau la vămuire.

Seara, cînd se cobora spre casă, Anica-l aştepta cu cina, — dar mîncarea nu-i mai pria ca odinioară, cînd el găsia cusururi la toate şi înghiţiturile şi sorbiturile aveau timp să se răcorească, despărţite de clevetirile şi ocările fără de sfîrşit, la care fata nu răspundea, ci răbda tăcută vorbirea moşneagului. Acum trebuia să tacă, iar femeia nu mai isprăvia.

— Păi,... dacă nu mă'ntorceam, dracu' te lua!... Aşa-i că s'a dres vadul?..

— Măi „fomeie“, da mai taci, măi..., că mi-ai făcut capul călindar!..

— Să tac?... Eu să tac?... Parc'ai fost bun la ceva, vre-odată? Un tontălău te-am lăsat..., bun de clanţă!... Şi parcă ce te-am găsit?... Mai zi ceva!... Acum aşa-i că umblă moara?.. De ce umblă, mă rog?...

— Mare fermecătoarea-i şi baba asta! — gândia Toader Zmeu...

— Acu'... să mai mărit şi pe Anica... şi gata!

— Dacă nu s'o mărita ea, singură! — rupea moşneagul, cu gîndul la certele de odinioară, cu fata.

— Ce?... Să se mărite, singură?,.. Da-i rup gîtul!... Am eu om pentru ea!... Rumîn, nu şagă!...

Fata o privia îngrozită, gîndurile ei fugiau la dragostea aceia pentru care vărsase atîtea lacrămi, şi înghiţise tot amarul pe care i-l făcea moşneagul.

— Dă, dă! — îndrăsni să curme morarul.

— Ce, dă?.. Eu nu vreau să ştiu!.. Să se mărite singură?... Apoi mai stau eu, aici?... Iar plec..., şi praful s'alege iar de voi!...

— Duce-te-ai dracului! — gîndia uncheşul, — şi pînă tîrziu, cînd steaua ciobanului se ridică în dricul cerului, odihna nu-l putea prinde.

Iar, pe măsură ce se închidea mai mult în sine, baba se făcea şi mai clevetitoare, şi de multe ori, cînd morarul dormia mai adînc şi mai frînt de trudă, ea îl scutura amarnic:

— Toadere!... N'auzi, Toadere!

— Ce-i «fomeie»?, — săria uncheşul.

— Da' cîte baniţi de popuşoiu, i-ai iertat lui Postolache?

— I-ra, bre omule,... da lasă-mă măcar noaptea să mă hodinesc creştineşte!

*

Se înnăsprise amar viaţa morarului. Nici sărbătoarea nu-i mai ticnia acasă. Baba nu mai conteni.

— Da 'mai taci odată, muiere..., că-mi iau cîmpii la bătrîneţă.

— Dă-dă!... Sărace de tine. ţi s'o urît cu binele!

— Să nu mai dea Dumnezeu bine...

— Ce?... Aşa?... După ce ţi-am dres vadu', faci gît?...

Iar moşneagul trecea în tindă şi pleca — pe din dos — spre moară. Femeia rămînea acasă, să descoase gîndurile fetei, şi să-i pună norocul la cale.

Toader Zmeu se usca în moară. Aici era în largul lui. Putea şi ce vorbi, nestînjenit, fără înpricinare.

Se aşeza pe cîte un sac şi privea jalnic cuprinsurile morii, albite de pospaiu. Işi aprindea luleaua şi sorbia în larg fumul iute... Ochii i se opriau, pe rînd, pe mădularele morii... Cîte nu se stricaseră?

— Vai de noi! — începea morarul, privind cu compătimire la edecurile hodorogite —: Ne mănîncă baba, bre!... Dă, spune tu, asta ne trebuia acum?... Nu stăm noi liniştiţi? — vorbia el morii, care i se părea că prinde viaţă, că-l ascultă cu urechi înţelegătoare — Dă, spune!... beleaua asta ne mai trebuia... la o vreme de bătrîneţă?... Vai de zilele noastre, bre!... Ne găteşte farmasoana,... asta-i! — Şi ceasuri întregi singurătatea se îngîna în jăluirea tristă şi necurmată a moşneagului.

Cînd amurgurile prindeau să urzească tortul de zabranic al nopţii, pe scara pridvorului, duduia un pas săltăreţ şi grăbit. Morarul tresăria:

— Na, iar vine sgripţoroaica!

Iar în uşă se 'nchenăria chipul uscat al femeiei:

— Stai, ha?.. Vrei să te poftesc... ca pe boieri!... Hai şi-ai mînca..., ai uitat că mîni e zi de lucru..., ha?

. . . .

In seara aceasta, Toader Zmeu e mai liniştit. Baba a plecat la tîrg. Zisese să n'o aştepte. Avea treburi, — putea să se întoarcă chiar a doua zi.

„Vezi şi deretică toate... Pentru norocul tău mă duc!

„Mamă! — cercase să se roage Anica.

„Ce?... Să nu prind golanul pe la casa mea, că... gata-i!... Nu mă mai vedeţi cît ăţi trăi voi! — ameninţase bătrîna.

.. Morarul s'a urcat la moară, din deprindere. I se pare că acolo e singurul lui colţ de tihnă. Se gîndeşte la multe...

— De-acum să ştii că mărită şi fata!... Poftim!... Mai păs, Toadere, de viaţă!... Aşa, cel puţin, mai scăpam eu de gura ei... O mai boscorodia pe fată,.. mai răsuflam o leacă!.. De-acum gata! . Ce crezi? Vai de capul meu !.. Dacă se duce fata.... rămîne baba singură .. Apoi, ţine-te !.. Mai, mare comedie !. 'Ce dracu, greşiiu şi eu, la vreme de bătrîneţe ? — Şi moşneagul rămîne pe gînduri, tare abătut...

S'a înnoptat. De peste dealuri se ridică luna, grozav de mare şi de luminoasă. Greierii se îngînă, în ţirîituri din ce în ce mai îndărătnice. Pe ferestruicile morii lumina năvăleşte veselă, plină, albind pereţii prăfuiţi de pospaiu, şi întunecînd—parcă-şi mai taie colţurile în care năvala razelor nu pot ajunge. Iar în colţurile acelea, din umbra lor şi trîmbele de paienjeniş, se închiagă ca nişte chipuri triste, cu ochi mari, buni, care privesc nespus de jalnic spre morar.

— Ce te faci tu, Toadere, de acum ?...

Moşneagul dă din umeri, şi le răspunde numai din mişcarea buzelor.

— Dă !.. Ştiu eu ?...

Tare îi era bine în moară, pînă acum... Nici aici n'are să-l lese baba în pace... Şi unchiaşul se ridică, frînt de amar. I se pare că se înnăduşă. Se 'ndreaptă spre ferestruică, să prindă ceva din boarea nopţii...

Privirile i se scoboară pe cărare.

— De n'o veni baba macar o noapte, să doarmă şi el liniştit ! — dar — între copacii livezii — i se năzare ca trecerea unei umbre.

— Haiti, s'a 'ntors tartarul ! — şi rămîne împietrit de groază.

Umbra se mişcă încet, ferindu-se, trecînd de supt poală supt poală de nuc.

— Tţ !... asta nu-i baba !... Hm, mare comedie !.. Cine-o fi? — Apoi începe să-l prindă o bănuială — : N'o fi, oare, Neagu ? — Şi inima-i tresare — : Să ştii... că el e !..

— L-am prins ! — geme moşneagul : — De acum nu-mi scapă .., al mieu e ! — Şi braţele i se încordează vînjoase.

Umbra a trecut, o clipă, prin bătaia lunii. Era Anica ..

— Na! — Se miră Toader Zmeu. — E fata... Oare unde se duce?

N'o mai vede. Se întinde afară, peste prichiciul putred, care pîrîie încet. Cercetează marginea livezii. Nimic ..

— Trebue să mă scobor, să văd ce face ea! —, dar în acelaşi timp, din umbra pomilor, două trupuri grăbite, încărcate cu legături, trec în plinul lunii...

Moşneagul le lămureşte: fata şi haidăul .. Merg grăbiţi, aproape fug.

— Haiti, c'o şterge şi asta! — şi se desprinde de la fereastră, năpustindu se în pridvor, — dar în prag, învăluit de lumină, limpezeşte un gînd :

„Să ştiţi că... nu mă mai vedeţi,... cît aţi trăi voi!"

Morarul rămîne înfipt în capătul scării... Departe, tot mai departe, grăbesc cele două umbre care fug mereu. El se lasă pe prag, îşi sprijină capul în palme şi cade pe gînduri. Apoi începe să zîmbească foarte fericit...

Işi scoate luleaua. O aprinde şi trage mulţumit, cît mai în piept, fumul care i se pare neînchipuit de dulce. Şi priveşte cu nespusă dragoste, cu toată fericirea bătrîneţii lui, în urma celor cari se şterg din ce în ce, pierind în adîncurile nopţii.

Eug. Boureanul

Galbenii

(Urmare)

VI.

Pîrăul,
Să ne oprim o clipă pe podeț.
Supt el se furișează, îndrăzneț,
Pîrîul satului ce mișcă moara.

Cu frații mă scăldam, aice, vara:
Toți desbrăcați ca nuferii, în soare,
In susul apei sprinteni alergam;
Apoi la vale 'n valuri înotam,
Din mîni vîslind, vîslind și din picioare,
Ușori ca broaștele înnotătoare.

De multe ori ca varga mă'ndoiam,
Să prind cu ochii apa curgătoare
Pîn' nu pierea fugind la cotitură.
Plecat, așa, cu mîna rătezam
Lumina apei dintr'o smucitură.

Ziceam eu gîngurind copilărește :
—Așa o taie rîndunica 'n zbor
In ceasul cînd amurgul pe ogor
In sunetul talangelor pășește.

Iar stropii risipiți în foc de soare
Păreau grăunțe de mărgăritare.

VII

Moara.
In dreapta, moara cade 'n șold proptită
Cu strașina pe ochiul stîng lăsată ;
De-atîția ani stă moara supărată
Jălindu-și tinerețea adormită.

Umblă pe vremuri moara, zi și noapte
In saci sporind bielșugul de făină.
Turna morarul spîn, în coș. cît șapte,
Mai ștrengăria în prag cîte-o vecină—
Mergea în moară măcinișul strună—
Morarul bun făcea făina bună.
Știa din pietre să o potrivească,
Știa cu vorba să ademenească.

De-l amețiai cu plosca de rachiu
Morarul se iuția c'argintul viu :
Din zece saci ajunși la măcinat,
Fura dintr'înșii doi la numărat,

Volbură Poiană

Generalul Cornea

Cind ajunserăm în fundul cimitirului, prietenul Radu se opri cu ochii aţintiţi asupra unei cruci mari de stejar, acoperită cu straşini de scîndură. Căută să descifreze literele schimonosit scrise de o mână stîngace pe lemnul vînăt, spălat de ploi. O tufă de liliac alb îşi tremura frunzele supţiri şi clătina ciorchinele fragede de flori în adierea amurgului, ce cobora peste liniştea plină de taină a sutelor de morminte. Tînărul gospodar şi prieten de oaste al lui Radu ne scoase din nedumerire:

— E crucea domnului general,

— Generalul Cornea?

— Da. Aici e îngropat.

— Ce spui, frate? De cînd a murit?

— O, păi sunt şapte ani. Din 1918, la trei săptămîni după ce a venit din Moldova.

— Auzi! Săracul!... Şi Radu rămase nemişcat, cu privirile aţintite departe spre culmile dealurilor întunecate, răzimate în fund pe linia albastră crestată a munţilor.

Işi strînse puţin genele de-asupra ochilor lui verzi de par'că ar fi vrut să înlăture lumina care-i tulbura icoane chemate de departe, clătină uşurel capul, zîmbi cu tristeţă şi dădu ocol mormîntului, cercetîndu-l cu băgare de seamă. Pe braţul din dreapta spînzura un busuioc uscat şi o lumînare frîntă, subţiată de căldura soarelui. Pămîntul se bătuse, ierburi sălbatece năvăliseră de-asupra şi creşteau în voe.

— Cum, mă, era din sat dela voi, şi tu nu mi-ai vorbit niciodată de el?

— Dacă n'a venit niciodată vorba...

Pornirăm înapoi spre poartă.

— Cine îngrijeşte de mormînt acuma?

— La drept vorbind nimeni. N'are din neamul lui în viaţă decît o soră bătrînă. Doar ea vine cîte-odată în cimitir, dă ocol tînguindu-se mormintului, îi aşează lă sărbători cîte o lumînare aprinsă la cap ş-ii pune cîte un mănunchiu de flori sub straşina crucii, mai smulge buruienile şi apoi pleacă văitîndu se pentru necazurile ei tuturora pe cari-i întîlneşte. Incolo cine să se îngrijească? Nu ştii d-ta cum e lumea, domnule Radu? Cînd eşti mare şi tare, toţi îţi dau ocol, cînd nu mai poţi, nu ştiu cum să se scape de d-ta, iar, cînd nu le mai eşti în faţă, cum să nu te uite?

— Bine, dar n'ai putut şi voi să-i puneţi o cruce de piatră mai ca lumea? Asta peste zece ani nici n'are să mai fie.

— Aşa a lăsat el cu limbă de moarte. Să nu-i pună nici cruce de piatră, nici grilaj împrejur. N'a fost om fălos ca alţii... Ii plăcea să trăiască retras. Mai sunt şi acum mulţi bătrîni cu cari a copilărit. Era om bun la inimă. Sta aici în sat totdeauna cînd avea concediu. Intra între oameni şi între copii, vorbia cu ei deopotrivă şi le spunea fel de fel de istorii, din toată lumea. Pe mulţi i-a îndemnat să-şi dea copiii la carte şi au ajuns oameni. Sînt coloneli, advocaţi, profesori, cari au fost ajutaţi de el, dar astăzi nu-şi mai aduc aminte de satul din care s'au ridicat.

Obiceiul lui se ştia. In fiecare an în luna lui Septembrie era aici. Era doctor mare. Cîtă lume a tămăduit! Şi eu cînd am fost de nouă zece ani am fost scăpat dela moarte de el. Mă îmbolnăvisem de tusă. Ai mei credeau că-s ofticos. El le-a dat nişte doctorii. Le-a spus cum să mă îngrijească şi m'am făcut bine în două săptămîni.

Ne împărţeia totdeauna cărţi şi jurnale şi ura grozav pe streini, dar îi certa cîte-odată şi pe ai noştri.

In fiecare an la Sîmpetru trimetea cărţi pentru copiii de la şcoală. Bun om a fost. Casele din Bucureşti le-a lăsat unei şcoli de-acolo nu ştiu cui, le-a dat de pomană. Cărţile pe care le avea aici le-a dăruit gimnasiului din tîrg, cum a sosit din Moldova. A venit un profesor şi le-a luat cu o trăsură în trei cufere.. Copii n'a avut.

Gospodarul sfîrşi pătruns de tăcerea noastră. Ne abăturăm din cărare pe lîngă un gard de leasă, păşirăm peste un zăplaz în grădină şi de aici pe sub crăcile grele de frunză ale merilor şi pomilor ajunserăm în curte.

Se întunecase de-a binelea.

Intrarăm în odaia curată şi ne aşezarăm pe paturile îmbrăcate cu scoarţe noi de gazda noastră, care se simţia foarte mulţămită că ne are sub acoperămîntul său şi ne arăta bunăvoinţe cum putea mai bine.

Pentru prima oară după cinci ani de hoinăreală prin haosul orăşenesc recunoşteam gustu laptelui proaspăt şi curat, căldura unei priviri desinteresate şi tihna unei linişti desăvîrşite care ne răcoria sufletele cum răcoreşte apa de munte setea desnădăjduitilor din pustii.

Radu tăcea. Se gîndia desigur la generalul Cornea. Eu nu-l văzusem niciodată. Auzisem că făcuse minuni în spitalele din Moldova şi că era un naţionalist fanatic.

— L-ai cunoscut? îl întrebai.

— Propriu zis, nu. Dar nu e nevoe să trăeşti cu un om o viaţă întreagă ca să-l cunoşti. O clipă, un gest, o mişcare, un cuvînt ţi-l desvălue cîteodată întreg, cu tot ce e, cu tot ce gîndeşte, cu tot ce năzueşte, cu tot ce face.

Ştii cînd l-am văzut, întâa şi ultima oară? Cînd am venit din Moldova în 1918, pe vremea asta, cu trei săptămîni înainte de a muri el. Ne-am urcat în acelaşi vagon dela Mărăşeşti. Ţi-aduci aminte în ce condiţii veniam în teritoriul ocupat, sub supravegherea aspră a celor ce ne smulgeau munţii şi ne furau, cu Dunărea, viaţa.

Era un tren lung de douăzeci şi cinci de ghereuri, pline cu refugiaţi şi demobilizaţi, femei, fete şi copii, ofiţeri şi soldaţi.

In vagon, înghesuială de nedescris. Amîndouă fundurile erau pline pînă aproape sus cu lăzi de campanie, cufere şi legături.

Era vagon pentru ofiţeri. Cîţiva aveau nevestele. cu ei. Un căpitan de artilerie, proprietar prin Dolj, îşi chema copiii: două fete şi trei băieţi îmbrăcaţi cercetăşeşte. Soţia îi murise de tifos exantematic la Iaşi.

Inainte de pornirea trenului a fost zarvă nespusă. Toţi se năpustiau asupra vagoanelor cu grija de a-şi ocupa locuri. Era o forfotă neîntreruptă: huruituri, glasuri, strigătei, 'ntrebări. După cîteva minute larma s'a potolit. De pe peronul gării, ciuruită de gloanţe, pe jumătate ruinată, ne urmăriau ochii celor ce rămîneau pentru alte convoaie sau ai celor ce-şi însoţiseră prietenii. Santinelele nemţeşti păşiau reci, aruncînd priviri bănuitoare, cînd în spre cei ce ne salutau de pe peron, cînd în spre noi cei cari le răspundeam din uşile deschise. Era într'o după-amiază noroasă de Maiu. Se anunţase că vom pleca la ceasurile 5. Intîrziaserăm cu zece minute. Unii începusesă să devină nerăbdători. Nu cunoşteau motivul de zăbavă. La un moment dat maşina a scos un şuerat prelung, tamponînd vagoanele înapoi. Ne-am repezit toţi la uşi. Simţia fiecare nevoia să privească afară în clipele cînd păşiam cu sufletele strivite de amărăciune pe pămîntul care ştiam că nu e liber. Ochii ni se îndreptau pe dealurile alăturate, găurite de gropi, pe cîmpul din stînga, sfîrtecat de şirurile tran-

Prinţesa Galiţin

şeelor adânci, împînzit de linii de sîrmă ghimpată, acoperit de suluri ruginite, aruncate în voia întîmplării pe taluzuri, printre caprele de lemn, printre berbecii destrămaţi.

Câţiva arătau vila Negroponte, cu zidurile zdrelite, găurite de obuze şi gloanţe. Spunea fiecare ce ştia ori ce auzise. Căpitanul de artilerie povestia cum au 'ntrat Ruşii într'o cramă plină de butoaie, pe care le desfundau cu descărcături de armă, bînd pînă ce se rostogoliau ca butucii unii peste alţii. A doua zi îi scoteau morţi înnecaţi în vinul căruia îi dăduseră drumul în furia beţiei. Doi sublocotenenţi tineri, mai mult nişte băieţi, îşi împărtăşiau cele ce auziseră despre întîmplările din teritoriul ocupat făceau prognosticuri şi planuri. Cerul se posomora din ce în ce. Ameninţa a ploaie. Un plutonier neamţ trecu grăbit, vîrîndu-şi capul 'n uşa fiecărui vagon.

Cînd ajunse la cel din urmă, se agăţă de scară şi sună într'un ţignal. Locomotiva scoase un ţipăt ascuţit, smuci vagoanele înainte şi trenul porni lin, în timp ce noi priviam înapoi spre jumătatea de ţară liberă, cu inîmile stăpînite de un fior neînţeles. Glasurile s'au domolit ca prin minune. Fiecare coborîse în el însuşi.

Căpitanul părea obosit. A păşit peste o ladă albastră aşezată la mijloc şi s'a îndreptat către peretele din dreapta, cătîndu-şi un loc de odihnă. Atunci l-am auzit spunînd:

— „Nu vă supăraţi, domnule general“.,.

— „Mă rog, mă rog“...

S'a aşezat alături de un bătrîn mărunt aproape gîrbovit, cu faţa albă, tăiată de creţuri dese. Capul i era chel pe dea'ntregul. Supt sprîncenele blonde, ţepoase, sclipiau liniştiţi doi ochi limpezi. Avea nasul încovoiat puţin, mustaţă lungă cu vîrfurile răsfirate şi cu poala galbenă şi un cioc mic supt bărbie, Purta haine de postav verde cazon la fel cu al soldaţilor şi cisme simple. L-ai fi confundat uşor cu un plutonier reangajat, ieşit de curînd la pensie, dacă figura nu ţi-ar fi exprimat o seriositate distinsă, care impunea numai decît respect.

Se odihnia pe o valisă de doc cărămiziu, cu mînile încrucişate pe genunchi, cu o pipă de chihlimbar între buze.

Cînd a prins de semă că-l observ, şi-a întors capul jenat în cealaltă parte şi a cerut un jurnal căpitanului. Acesta i-a întins „Gazeta Bucureştilor“. Cînd a văzut-o, generalul a făcut cu mînile un gest de oroare.

— Nu, nu, nu, scîrboşenia asta, nu . . .

Faţa i se roşi de indignare. Trenul alerga printre ogoare, depe care muncitorii ne salutau cu isbucniri de veselie. In staţii ne întîmpinau cete de femei cu ochi sfioşi întrebători, cu un sentiment de simpatie discretă întipărit pe feţe. Cîte unele cereau lămuriri despre oameni şi regimente. Ne îmbiau cu lucruri de-ale mîncării. pregătite pentru cei aşteptaţi de-atîta vreme !

Treceam aşa dela o staţie la alta, iritaţi de colorile acelea negre ale firmelor, care aveau aerul unor inscripţii funerare. Am ajuns în Focşani noaptea. Mare parte dintre ofiţeri au coborît din vagoane. Nu ştiu cum s'a iscat un scandal între ei şi comandamentul gării. Se auziau vociferări pe peron. Se vedea îngrămădire de oameni. Vocile răguşite ale Nemţilor răsunau strident. S'a svonit că din cauza aceasta nu mai plecăm. Cineva aducea vestea că un soldat german bruscase pe un locotenent care voia să cumpere unpachet de ţigări şi nu-i respectase consemnul. Ofiţerul rostise un cuvînt greu. Generalul, care pînă atunci păruse foarte adîncit în gînduri, a ridicat de-odată ochii întrebători. S'a sculat de pe valisa cărămizie şi-a pus pipa în buzunar şi s'a oprit în uşă.

— De ce întîrziem ? m'a întrebat. I-am spus ce aflasem. El a coborît încetinel şi s'a îndreptat către grup.

S'a interesat de ce e vorba şi s'a apropiat de ofiţerul german care îl privia ascuţit. Nu eram aproape, să aud ce-i spunea. Vedeam numai din gesturi că îi vorbeşte răspicat şi liniştit. Au făcut trei paşi mai departe amîndoi. S'au oprit. Neamţul a dat un ordin şi a salutat pe generalul Cornea, care se întorcea cu paşi mărunţi :

—Să nu le mai daţi prilej. Sînt...

In lumina becului electric faţa lui părea de pămînt. Cearta se terminase. Ne-am urcat în vagoane, cu feţele aprinse. Bătrînul s'a aşezat pe valisă. Se cunoştea că era agitat. In întunerecul abia străbătut de văpaia unei luminări de spermanţeţ, lipită pe stinghia dela mijlocul păretelui, creţurile feţei păreau trase cu cărbune. Şi-a scos pipa. A înfipt o ţigare şi-a aprins-o. A tras de citeva ori, căutînd să se liniştească, dar nu isbutia. Ciocul mărunt, alb îi tremura supt bărbie. Maşina a şuerat prelung. Mutra vînătă a unui Neamţ deşirat a apărut în uşă anunţînd că e ordin să o închidem. A apucat de mîner. Roatele ruginite au scîrţîit sinistru în ulveul de fier. Trenul a pornit mărindu-şi viteza. Ne apropiaserăm în juru-i fără să ne dăm sama. Căpitanul i-a şoptit ceva. Iì propunea să se odihnească poate. El şi-a clătinat capul cu amărăciune:

— Ei, băeţi, noi am făcut ce-am făcut. Am visat, am luptat, am avut şi clipe de bucurie. Greutăţile mari ne-au ajuns bătrîni. Voi începeti viaţa acum. Şi e o viaţă tristă, amară...

Noi n'am apucat în tinereţa noastră astfel de vremuri...

Genele îi străluceau. De lîngă păretele dimpotrivă ochii negri ai cercetăşiţelor priveau deschişi mari.

In vagon era o tăcere de piatră. Nu ştiu de ce nu pot uita clipele acelea. Şi nu ştiu de ce îmi pare atît de rău. Poate fiindcă n'a mai trăit măcar un an.

V. Cîrlogea

Fundamentele geografice şi istorice ale Micei-Antante [1]

de **N. IORGA**

„Le Monde Slave“ rugase pe d. Iorga să-i dea conferinta pe care a făcut-o cu un asa de mare succes pentru „Société des amis de l'Université de Paris“, la Sorbona, în 12 Februar. Eminentul istoric romîn a ţinut să modifice acest strălucit şi sugestiv exposeu, pentru a pune într'un mai viguros relief lecţiile care se degajează din el. Din bogata colecţie de clişee care ilustrau explicaţiile sale, a ales el însuşi pe cele mai proprii în luminarea tesei sale. „Le Monde Slave“ este fericit de a publica astăzi acest articol care este începutul unei colaborări regulate.

Mica Antantă este ea o formaţiune accidentală şi trecătoare a diplomaţiei? sau între cele trei State ale sale: România, Cehoslovacia, Iugoslavia, se află in toate domeniile, un număr de elemente comune?

Este ceia ce mi-am propus să examinez în această scurtă demonstraţie.

Mai întăiu de toate, teritoriul.

România se poate considera (dacă vorbesc de ea întăiu, nu este pentru că e ţara mea. dar pentru că ea se găseşte în mijlocul Micei Antante) ca o fortăreaţă de munţi cu anexele sale naturale. Este o Transilvanie cu dependenţele sale.

Intimplarea (tristă întîmplare pentru naţiunea mea) a voit ca această parte centrală, această parte esenţială şi capitală a teritoriului român să fi fost cucerită de un stat străin. Adaug: un stat care nu era un stat naţional; astfel că, supt acest raport, nu va fi niciodată antagonism între Românii şi Maghiarii cari, unii şi ceilalţi, cunosc istoria. Ea a fost cucerită de un stat internaţional, de un stat de creaţie apostolică; acesta era regatul apostolic al Sfîntului Ştefan, regat în funcţie de cruciată, a cărui misiune era să înainteze aşa de departe, pînă unde se aflau păgîni sau ortodocşi, adecă păgîni şi jumătate păgîni, să-i cucerească pentru religia catolică.

Tragedia naţiunii româneşti este că, fortăreaţa fiind pierdută, lucrurile înnaintate, expuse invasiei de pretutindeni, de deasupra şi de dedesupt, din Răsăritul polon şi din Apusul maghiar, au trebuit să continue apărarea unui colţişor central trecut supt dominaţia unei rase, alta decît aceia care îi apăra.

Este deci o Transilvanie românească şi sînt teritorille cari depînd de ea. Cîmpie valahă de o parte, de alta regiunea olteană, orientată mai curînd spre partea Adriaticei, avînd raporturi mai strînse cu teritoriile sîrbeşti din vecinătate. Este foarte sigur că, în acest moment, e un alt climat în Oltenia decît în stepa valahă şi că, dacă se întîmplă o nouă ninsoare (şi poate să se întîmple până la sfîrşitul lunii April), teritoriul oltean are şanse să nu ajungă până la frontierele sale. Oltenia are un alt soare, Oltenia are alţi curenţi atmosferici; este mai sorită, mai surîzătoare decît restul ţerii. Din partea de Nord-Est se întinde Moldova, tăiată de văi adînci, ţară care reservă la fiecare moment surprise urîte pentru mulţi, dar plăcute pentru turist, ţară infinit mai variată ca Muntenia. Teritoriul său se continuă prin ceia ce se numeşte, cu un nume ce n'are niciun sens, Basarabia.

Două teritorii au în adevăr nume care nu li se potrivesc: Bucovina, care fu austriacă din 1775 până la sfîrşitul răsboiului mare, şi această Basarabie. care a aparţinut Rusiei între 1812 şi răsboiu; încă în 1856, congresul din Paris, după ce ne-a promis supt influenţa lui Napoleon III, toată Basarabia — cu învoirea Austriei care era interesată aici —, ni-a dat în sfîrşit cele trei judeţe din Sud, pe cari Rusia le-a reluat în 1878. Basarabia, aceasta însamnă teritoriul dinastiei Basarabilor cari domnise în Muntenia. Adevărata Basarabie nu este deci decît două, din cele trei districte. — nu trebuie chiar să se înţeleagă Cetatea-Albă sau Achermanul — singurele districte ale Chiliei şi Ismailului, Bugeacul al Tatarilor. Restul este o Moldovă, Moldova văilor, care se continuă prin o Moldovă de stepă, legată de marea stepă rusă.

Cît despre Bucovina, numele său însamnă, în slavă (şi germanii au făcut Buchenwald, ceia ce n'are nici un înţeles), „pădure de fagi“. Este în adevăr o pădure de fagi, dar este de asemenea altceva. Bucovina e fost anexată de Austria, graţie unei înşelăciuni comise în detrimentul Turcilor. Turcii nu ştiau geografia şi era poate mai bine: dar era altfel pentru Români, căci de teritoriul lor se vorbea. Se putea face cu atlasele turceşti geografia cea mai capricioasă: mai la urmă, erau Românii cari plătiau. Austria zicea: „este pădurea de fagi“ dar, în locul unei păduri, 'mperialii luară trei districte cu cele mai bune mănăstiri, cu locurile istorice cele mai glorioase ale Moldovei, persistînd în a zice „este pădurea de fagi“. La un moment, ei scoborîră până la Roman. Părea că vor să ia astfel toată partea Moldovei dintre Carpaţi şi Siret, zicînd: „e pădurea care se continuă“. E mult mai rău decît pădurea lui Shakespeare, care innainta.

Partea rămasă necucerită, partea liberă de-asupra Transilvaniei româneşti, este deci aceasta.

Dar este de asemenea (dacă se poate întrebuinţa acest termen) o

---

[1] Din *Le Monde Slave*.

Transilvanie boemă. Cadrilaterul boem nu este de fapt decît o Transilvanie, şi care, ca şi Transilvania română, a servit de pradă unei invasii. Nu numai că nu supt un drapel naţional, dar chiar supt un drapel duşman Transilvania cehă a fost invadată, în detrimentul rasei slave, de rasa germană, vecina sa din Nord, care cobora din Saxonia. Germanii s'au infiltrat în această Boemie, căreia i-au schimbat, pînă la un oarecare punct, caracterul; dar, cum Cehoslovacia actuală va dura (trebuie să dureze) multe elemente care păreau pierdute pentru rasă vor reveni aici, pentru că necesităţile atavice nu dispar uşor şi sînt de ajuns circumstanţe mai favorabile pentru ca lăstarii să revie la tulpina lor adevărată.

Această Transilvanie slavă a Boemiei se continuă prin teritorii morave pe de o parte, prin teritorii slovace pe de alta. Nu este cîmpie ca în Valahia. Nu sînt orizonturi caracterisate ca în Oltenia, dar sînt „lucrări, părţi exterioare“ care sînt in relaţie strînsă cu cetăţuia munţilor.

In Iugoslavia, afară de această prelungire care innaintează către Italia, care urcă şi se pierde în Karst, alţi munţi au servit să împiedece, atît cît au putut, pătrunderea unei civilisaţii străine; civilisaţia romană mai întâiu, apoi în urmă acea civilisaţie a Veneţiei care a sfîrşit totuşi prin a trece pe de-asupra acestor munţi pentru a invada, nu zic: Serbia, dar diferitele Serbii care erau în afară de Serbia adriatică, de această Serbie dela Zeta, dela Diocleea care a fost adevăratul leagăn, şi în evul-mediu, partea cea mai interesantă a Serbiei. Dar cotropitorul din Occident a cucerit, nu Serbia bizantină, nu Serbia ortodoxă ci Serbia latină, Serbia catolică, regiunile asupra cărora s'a întins continuu o profundă şi utilă influenţă venită din acest Occident latin care a rămas în tot timpul evului-mediu leagănul tuturor ideilor noi, tuturor marilor transformări ale istoriei, punctul de plecare al marilor revoluţii paşnice. Astfel că. dacă Serbia n'are Transilvania sa balcanică, cum au cehii Transilvania Boemiei muntoase şi Românii Transilvania propriu-zisă, se întîlneşte aici acelaş, raport între un teritoriu muntos, care poate, într'un oarecare moment, să servească de basă unei pătrunderi străine, şi teritoriile care depind, dar rămîn libere. Aici de asemenea, aspectul acestor regiuni nu este destul de diferit ca să nu se poată vedea elementele unei aceleiaşi formaţiuni de basă, care, prin urmare, au luat caractere diferite.

(Va urma).

Tradus de: **Loreta Bogza şi Alexandrina Vornicelu.**

Scrisori din Paris

Expoziţia internaţională de arte decorative (1925)

Parisul a fost, în toate timpurile centrul de unde au pornit îndemnurile şi îndrumările spre progres în toate ramurile activităţii culturale. In timpurile tulburi de acum cînd materialismul brutal ameninţă să sugrume orice avînt spre un ideal de bine sau de frumos, tot din Paris ni vine pilda de înălţare sufletească. In ciuda nespuselor greutăţi de tot felul: încordarea relaţiilor diplomatice între diferite state europene, jocul monstruos al valutelor, frământări de politică internă, foarte vii, etc. în ciuda acestor piedici, Parisul a reuşit să ne dea o mare expoziţie internaţională, exact la 25 de ani după celebra expoziţie universală din 1900 E o victorie a preocupărilor desinteresate de cultivarea sufletului, asupra contingenţelor materiale. Ea vine astfel ca o consolare pentru inimile îndurerate ale celor ce desnădăjduiau în ridicarea morală a omenirii de după răsboiu. Din acest punct de vedere, ideea expoziţiei şi înfăptuirea ei, indiferent de valoarea artistică, trebue salutată cu cea mai mare bucurie şi recunoştinţă. De sigur sacrificiile făcute pentru a ajunge la rezultat, au fost foarte mari. Dar numai graţie lor, se aprinde azi un far de lumină nouă în civilizaţia omenirei. Iar Parisul cîştigă un drept mai mult la recunoştinţa Societăţei. Aşa fiind sunt principial împotriva nemulţumiţilor cari socotesc expoziţia ca o cheltuială de prisos, ca o cauză a scumpirei traiului în Paris, sau ca o pacoste pentru frumuseţa artistică a cetăeţi-lumină. Anume, se pretinde de către unii, că instalarea pavilioanelor şi lucrărilor expoziţiei, pe amîndouă malurile Senei, între piaţa Concordiei şi piaţa Alma (trecînd prin esplanada Invalizilor) strică unitatea arhitectonică a Capitalei şi că, în schimb; lucrările expuse sunt, în general, mediocre şi nu consolează de stricarea perspectivei. Acest fel de a prezenta lucrurile e, fără îndoială, exagerat. Mai întîiu, expoziţia nu ţine decît pînă în luna Octombrie, iar după aceea Parisul îşi va recăpăta aspectul obicinuit. Iar, în al doilea rând, participarea aproape a tuturor naţiunilor civilizate la această manifestare dă un tablou luminos al tendinţelor actuale ale artei decorative, tablou cu deosebire important şi demn de toată luarea aminte tocmai din punctul de vedere estetic, Se reproşează că veacul nostru nu a reuşit să-şi cristalizeze concepţiile artistice, că nu există un „stil“ bine definit de pildă. „stilul Louis XVI-lea“.

In această privinţă, se pune rău problema; în adevăr, arta contimporană e în plină viaţă, ea incearcă să producă forme noi, ea se strădueşte spre frumos; în momentul în care ea se cristalizează în formele definitive, ea încetează de a mai fi isvor de inspiraţie nu mai crează, deci nu mai e în domeniul artei pure, ci trece spre meşteşug. Ca atare, tocmai lipsa unui „stil al veacului al XX-lea“ e un motiv mai mult pentru injghebarea unei expoziţii: în care să se pună faţă în faţă toate tendinţele actuale, toate realizările cele mai disparate; din ciocnirea lor se va naşte expresiunea concepţiei despre frumos a veacului nostru. Expoziţia, care s'a inaugurat la 28 April, trebue judecată mai ales din punctele de vedere expuse mai sus. In acest caz, trebue să recunoaştem, fără rezerve, că e un lucru măreţ şi să fericim pe cei cari au prilejul de a o vizita şi studia cu de-amănuntul.

Aproape toate neamurile Europei au ţinut să ducă contribuţiunea lor în sforţarea internaţională; până şi Rusia sovietică are un pavilion (de altfel, oribil ca arhitectură). Alături de Germania, numai noi Romînii strălucim prin lipsă. E o durere şi o ruşine. Aveam prilejul să arătăm că aducem şi noi o notă originală în ansamblul producţiei artistice omeneşti; sute de mii de vizitatori s'ar fi oprit, fie şi cîteva clipe, în faţa covoarelor sau ţesăturilor noastre naţionale, sau în faţa minunatelor sculpturi populare în lemn, etc. Numele de România a fost trecut prin mii de buze şi s'ar fi legat de o imagine zîmbitoare a sufletului neamului nostru. Aceasta ar fi fost cea mai mare propagandă pentru noi. Căci, cu toată atotputernicia materialismului. va veni timpul când numai forţele culturale vor decide de dreptul la viaţă al popoarelor; şi numai cei ce vor contribui cu ceva la progresul civilizaţiei vor putea să se razime pe stima şi ajutorul celorlalte naţiuni. Pentru aceasta, e o datorie imperioasă să ne expunem drepturile la viaţă, să arătăm că nu suntem un popor de sălbatici, cum ne socotesc mulţi, ci că avem personalitatea şi distincţia noastră sufletească. Am pierdut cea mai strălucită ocazie pentru a ne face cunoscuţi; motive meschine de economii ne scot din ochii lumei civilizate Trebue să înregistrăm cu adâncă durere această decădere.

Toate celelalte state au făcut tot ce le-a stat în putinţă ca să pună în vedere producţiunea de frunte a artei lor decorative, artă aplicată la nevoile vieţei. De şi expoziţia s'a deschis pentru public, totuşi lucrările de instalare nu sunt încă terminate şi e probabil că abia se va putea avea o idee precisă de ceeace trebue să fie expoziţia. Acuma, aproape trei sferturi din pavilioane sunt încă închise publicului, iar aleele prezintă aspectul unui turn al lui Babel, unde lucrători din toate neamurile se străduesc plini de sudoare, sub un cer mereu ploios, să pună în ordine pavilioanele împodobite cu drapelele fiecărei naţiuni. Această muncă îndărătnică, precum şi revărsarea mărei de vizitatori în stradelele încă neterminate, fac puţin cam greoaie cercetarea exposiţiei. Am putut însă s'o visitez, timp de două zile, în ajunul inaugurărei. Nici o îngrămădire de curioşi, doar ici-colo cîte un jurnalist luînd note despre cele ce se găsesc aruncate încă în desordine prin săli. Şi, afară de aceasta, spectacolul nespus de măreţ al muncei pentru înfăptuirea cât mai răpede a lucrărilor rămase în urmă; muncă ce se petrece fără sgomot, calmă, maiestoasă; un crepuscul petrecut în această lume vieţuitoare mută, care creează feria de mîne e impresionant, cutremură pe cel căruia i-a fost dat să-l simtă şi-i dă puteri noi.

Intre naţiunile exposante, bine înţeles că Francia are cu mult, locul de frunte. E de altfel în adevăr cunoscut de toţi că nimeni în lume nu se pricepe să împodobească cu gust obiectele menite întrebuinţărei de toate zilele. Tonul modei e dat de Paris; de aceia, după cum era de aşteptat, pavilioanele franceze sunt numeroase şi pline de lucruri minunate. Ceea ce e interesant este că s'a încercat, cu deplin succes, o aranjare nouă a lucrurilor expuse; s'au înlăturat vitrinele, care dau totdeauna un aspect artificial; ele au fost înlocuite prin ansambluri decorative, care te apropie de realitate si pun în adevărata valoare gustul artiştilor decoratori. Dintre aceste ansambluri, trebue să cităm un „Clos de Normandie" admirabil. Bucătăria normandă e renumită şi formează una din gloriile acestei provincii, de aceea ea e pusă în loc de frunte. Un perete de sticlă permite visitatorilor să vadă cum se prepară bucatele, pe care le pot mânca în sala de alături, foarte frumos aranjată în stil normand, cu minunate oglinzi încadrate în „fer forgé". In ziua inaugurărei, pe fiecare masă erau flori de măr, aduse din Normandia, în Parisul încă îmbrăcat în haină de iarnă. Şi mai sunt şi alte producţii caracteristice acestor navigatori renumiţi. Chioşcuri construite după principiile de soliditate şi uşurinţă ale corăbiilor, flori care împodobesc toate ferestrele. Alături de Normandia, regiunea de câmpii de la Nevers expune unelte agricole şi obiecte în legătură cu viaţa de cultivatori ai pământului. Mai încolo e un proect arhitectonic de sat frances, un cimitir sătesc o capelă militară copiată după lăcaşul de odihnă al zecilor de mii de eroi morţi în Champagne. Pavilionul Alsaciei nu e încă terminat, ca şi al altor ţinuturi.

Alături de provincii. coloniile franceze au ţinut să arate cum se exteriorisează, în acele tărâmuri. concepţia despre frumos; interesante sunt contribuţiile negrilor.

Dar, în afară de acest fel de expuneri pe provincii, sunt altele închinate unui anumit domeniu al artei aplicate. Marile magazine din Paris (Louvre, Lafayette, etc.) au fiecare cîte un pavilion, în care rivalisează în expunerea de modele de gust. Există o regiune „a meseriilor" extrem de interesantă chiar pentru nespecialişti. Pavilionul horticulturei ne presintă cele mai minunate exemplare de flori produse in oraşul care nu poate fi întrecut în această privinţă, în Paris. Produsele sunt îmbinate în mod armonios, făcînd o adevărată plăcere ochilor; nu sunt flori puse fără ordine, unele lîngă altele, ci adevărate parcuri fermecate, cu mii de colori. Pavilioanele „tracţiunei" cuprind modele de vagoane ale căilor ferate franceze; noi, călătorii de rînd, nici nu ne-am fi putut închipui luxul şi confortul vagoanelor saloane pe care le admirăm uitîndu ne prin ferestre, căci chiar în exposiţie, intrarea în aceste vagoane ne e interzisă. Mai trebue să amintim mobilele, ceramica, porţelanele, dantelele. Toată lumea a auzit de minunatele dantele de Chantilly, sau de manufactura dela Sèvres, sau de neatinsele tapiserii de Beauvois sau Gobelins. Iar mătăsurile din regiunea Lyonului îşi găsesc cu greu perechea în producţia mondială. Nu trebue uitate cristalele de Baccarat; satul jucăriilor, etc. Şi ar mai fi atîtea de spus despre admirabilul îmbold pe care-l dă Francia, cultivărei gustului public prin artele decorative. Dar cadrul acestor note sumare nu îngădue o extindere mai mare, iar pe de altă parte, pavilioanele respective nu sunt construite încă, aşa că nu putem avea decît o visiune imperfectă a efortului frances.

Vreau să schiţez acum în treacăt cîteva impresii din pavilioanele celorlalte naţiuni. Fără îndoială că Danemarca ne prezintă două dintre pavilioanele cele mai reuşite; mai ales pavilionul Manufacturei regale de porţelane din Copenhaga, e o adevărată încîntare pentru ochi. De altfel, a fost organisat de însuşi directorul acestei manufacturi celebre, d-l Dalgas, şi în cel mai mic colţ se simte gustul sigur şi fin al său. E cunoscută pretutindeni faima porţelanelor de Copenhaga, colorate în tonuri dulci dintre cele mai plăcute; pavilionul actual are de scop să dea o privire de ansamblu asupra acestei admirabile producţii. E cu neputinţă de redat în cuvinte bogăţia de culori şi minunata transiţie între tonuri, care fac celebritatea acestor producţiuni; fără exagerare, o piesă cît de mică reflectează aproape o sută de nuanţe diferite. Cînd intri în pavilion, ochii sunt atraşi întîi de minunatele animale făcute în porţelan — cîni, pisici, tigri, vulturi, în posiţiile cele mai deosebite, cu o expresie de viaţă aşa de mare în cît te aştepţi să le vezi mişcînd. Apoi minunate farfurii de ornament, cu desemnuri în culori vii, statuete pline de mişcare — notăm operele d-lui Henning, — două busturi de mărime naturală, în porţelan alb, ale regelui şi reginei Danemarcei. Am lăsat inadins la urmă citarea vaselor măestre, împodobite cu desemnurile cele mai deosebite, unele în colori palide, altele strălucitoare, unele de mărimea unui copil mare, altele mici de tot. E cu adevărat o feerie, care umple de mulţumire sufletul celor ce o pot vedea înfăptuită. Notăm încă, detaliu preţios, că acest pavilion a fost gata în ziua inaugurărei exposiţiei, dînd o probă de precisie și de exactitate în mijlocul pavilioanelor celorlalte, din care unele n'au încă nici coperişul.

Cehoslovacia expune cristale foarte frumoase, precum şi tapiserii de preţ. Un lucru curios şi interesant sunt modelele de firme pe care le expune, sub formă de vitraliu. De pildă, pentru giuvaergiu se figurează două inele, alături de care e scris „Pe tine şi pe soţia ta vă unesc prin un lanţ de aur, giuvaergiul“. Altă firmă, avind ca desemn o rindea, scrie; „Eu îţi pregătesc ultimul culcuş în sicriu. Tîmplarul“ etc. E o încercare interesantă de a ieşi din banalitatea firmelor actuale, şi merită să fie însemnată.

Polonia are un pavilion de artă decorativă, foarte frumos construit ca arhitectură. Păreţii primei sale sunt acoperiţi de emblemele oraşelor mari ale ţărei reînviate; într'o a doua sală s'a pictat o frescă reprezentând anotimpurile şi lunile anului, în colori vii şi strălucitoare. Intreaga construcţie are caracterul unùi conac boeresc la ţară, iar turnul aminteşte clopotniţele bisericeşti. In pavilion se găsesc, între altele, minunate mobile. In alt loc, se expun producţiile şcoalelor elementare de artă decorativă din Varşovia şi Cracovia; elevii sunt copii şi e, în adevăr. surprinzător să constatăm înclinarea artistică pronunţată a acestui popor. Nenumărate dantele fine dovedesc că nici această ramură a artei aplicate nu e mai prejos în Polonià. Lucrurile expuse presintă un tot armonic pentru cari trebuiesc felicitaţi organizaiorii secţiunei polonese şi mai ales, baronul L. du Puget şi d.l Warszalowski.

In pavilionul belgian am observat o minunată sufragerie, cu pereţii în marmură, verde-pal. Pavilionul Angliei nu e încă terminat. E însă interesant să notez, felul metodic cum au dispus organisatorii lucrările. Văsând că inaugurarea expoziţiei îi apucă nepregătiţi, ei au împărţit sala în patru saloane despărţite prin cortine: primul e aproape pe deplin aranjat, cu producţii ceramice, bibelouri, etc.; e în rarea în pavilion şi probabil că va fi deschis publicului în curind. Salonul următor e şi el foarte înaintat ca organisare. Am observat o cameră de culcare originală şi interesantă. In al treilea salon abia s'a început lucrul, pe cind cel din urmă stă încă în umbră si în linişte; nu există de cât schele peste tot şi nimeni nu lucrează încă în el. In felul acesta, pavilionul britanic se deschide succesiv din ce în ce mai mult pentru visitatori; e un fel ingenios de a deschide sala, înainte ca organisarea ei să fie deplin terminată. Pavilionul italian promite să fie graţios: are linii simple şi drepte: se degajează din el o impresiune de seninătate, care impresionează. Păreţii pavilionului elveţian sunt acoperiţi de afişe plăcute ochiului şi dau o idee de ce ar putea fi industria afişelor artistice către care va trebui, mai curând sau mai târziu, să se îndreptese reclama în societatea contimporană. In această privinţă Elveţienii par a fi premergători în Europa.

Pavilionul austriac presintă o arhitectură interesantă; din acest punct de vedere e unul din cele mai reuşite din exposiţie; el respiră multă veselie şi lipsă de grijă. Suedesii expun minunate opere de sticlărie şi cristal; mai ales fîntînile arteziene de cameră sunt remarcabile. Turcii au instalat un restaurant pe malul Seinei; pavilionul lor principal nu e construit încă. Grecii abia puneau minunate ferestre colorate în tango, etc., la pavilionul lor.

Din ţările extra-europene, Iaponia a sfârşit organisarea pavilionului în care se găsesc minunate produse ale acestei civilisaţii de mai multe ori milenare din extremul Orient. Un restaurant iapones, cu lampioane şi atmosferă locală, ne strămută în feeria luminoasă a ţerii de la soare-răsare.

Ca o ultimă însemnare, mai notez ideia îndrăzneaţă de a amenaja trei corăbii model-Seina în interiorul exposiţiei. Cea dintâiu se chiamă *Orfeu* şi e destinată a fi un salon de musică, a doua e *Délices* şi alcătueşte un restaurant, iar a treia are numele *Amours*. Se pare că acest din urmă nume a fost rău predestinat, căci (încă înainte de inaugurare, a fost surprinsă acolo o tînără pereche) şi de atunci gardiştii fac de strajă, întocmai ca ofiţeri, de quart pe vapoarele cele adevărate....

Evident, notele precedente nu pot avea pretenţia de a face o dare de samă asupra exposiţiei. Ele au ţinut numai să dea o impresie generală de sforţarea din care s'a născut exposiţia şi să conducă la conclusia că avem a face cu un lucru frumos şi foarte folositor pentru cultivarea sufletului.

P. Sergescu

CRONICA

Fîntîna dela Văleni

Nu departe de Sybaris, era, în străvechile vremuri, Cetatea Crotonei. După neobositele-i perigrinaţiuni de studii prin sanctuarele Egiptului, la Crotona îşi aşeză Pythagora academia, vestita şcoală, împotriva căreia nepotolite lupte purtară sybariţii pe vremuri.

O astfel de şcoală trăieşte, în zilele noastre, la Santyniketan, lîngă Calcuta. E şcoala lui Tagore, profetul Indiei, potrivită pe temeiurile nevoilor de astăzi ale lumii.

In toate timpurile, atunci cînd atmosfera sufletească şi spirituală a ţărilor, a societăţii omeneşti, era înăbuşită de aerul necurat al stricăciunii, s'au ridicat—ca un fel de mirodenie cerească pe pămînt—oameni superiori, întrupînd în ei aspiraţiunile viitorului şi luptînd eroic pentru îndreptarea minţilor şi innălţarea sufletelor.

Prin astfel de vremuri trecem noi în zilele de după războiu.

Puţini oameni s'au ridicat însă deasupra acestor vremuri, sfărîmînd cătuşele pămîntului ce-i ţineau prea departe de cer.

Ţara noastră a avut norocul ei: fintîna dela Vâleni.

Săpată adînc în inima gliei, de un ziditor cuminte şi într'aripat, fintîna dela Văleni, nesecată în apă limpede şi înviorătoare, se revarsă binefăcătoare peste sufletele însetate de adevăr. In aceste suflete apostolul neamului samănă grîu lămurit, ale cărui roade vor aduce primăvara în cuprinsul romînesc.

Fîntîna dela Văleni.

E străduinţa lui Pythagora în şcoala dela Crotona; e măcinişul de gânduri bune dela Santyniketan.

Tineri şi bătrîni, cari merg la Văleni, ca şi arabii la Mecca luminii, chemaţi par'că de puteri nevăzute, se duc acolo să uite chinul răbdat al nefericirilor de azi, acolo unde cartea deschisă a naturii stă tuturor învăţătoare de bine.

In Sodoma zilelor noastre, e aproape singura lumină ce arde în altar. Indemnătoare spre năzuinţi superioare, stîrnind în oameni mîndria ştiinţii şi lauda muncii, înfăptuirea apostolului dela Văleni a atras în miragiul ei pe mulţi oameni de bine, cari, mai presus de prejudecăţile timpului şi de contingenţele unui naţionalism rău inspirat, au înţeles să colaboreze cu sinceritate şi omenie la opera de armonizare socială pe de-asupra urilor şi supt egida păcii.

Iată marea putere fluidică a sufletului superior. Străin şi rece în faţa patimilor mărunte, ce deosebesc pe vierme de gloria aştrilor, firea superioară înţelege să păstreze ritmul firesc al lucrurilor,

„svîrlind de sus poporului
lumina viitorului“

şi să împrăştie împrejurul său fiorii marelor avînturi şi ai înălţărilor spre desăvîrşit.

Iată minunata putere de alinare sufletească a fîntînii dela Văleni.

Noi, cei de astăzi, sîntem, unii dintre noi, fîntîni frumoase şi adînci, dar fără apă.

Să ştim atunci, că pătrundem numai isvoarele, şi, din fîntînile frumoase şi adînci, va isbucni nepotolită, înviorătoare, apa vieţii, a vieţii româneşti.

Fără ură, fără părtinire, mergeţi la Văleni! Acolo e fîntîna de laudă, ca odînioară la Crotona, ca astăzi Santyniketan.

Leontin Iliescu

P. Sergescu.—*Scrisori din Varşovia, cu o prefaţă de N. Iorga. Editura Ramuri, Craiova, 1925.*

Intr'o modestă broşură d-l P. Sergescu, conferenţiar universitar de matematică, îşi strînge impresiile sale din Polonia. Tînărul învăţat ne oferă pe lângă o conferinţă despre literatura poloneză în veacul al 19-lea cîteva scrisori vioaie şi interesante despre politica şi literatura contimporane a Poloniei. Darul pe care ni-l face d-l Sergescu prin colecţia impresiilor sale e cu atît mai preţios, cu cît balcanismul nostru cultural nu ne prea dă răgaz să cunoaştem cultura şi arta vecinilor noştri.

In conferinţa sa despre literatura poloneză în veacul al 19-lea d-l Sergescu ne oferă o scurtă privire sintetică asupra poeziei unor strălucite talente ca Adam Mickievicz, Slotacki şi Krasniski D-sa relevă mai ales caracterul de luptă şi de exaltare naţională a acestei poezii cari a contribuit de sigur mult la formarea sufletului nou al Poloniei moderne.

D-l P. Sergescu remarcă un curent positivist s'au naturalist şi citează pe prea bine cunoscutul romanciet H. Sienkievicz şi pe prozatorii Prus şi Sieroszewski, ale căror romane sînt pline de idei îndrăsneţe de luptă naţională. Sieroszewski e caracteristic şi pentru exotismul prozei sale, influenţate de un lung surghiun în Siberia.

După şcoala realistă în fruntea căreia se află celebritatea lui Sienkiewicz, urmează adoca neoromantică contimporană. D-sa pomeneşte de opera cam nebuloasă dar totuşi remarcabilă a poetului simbolist C. Noruid şi de traducerile din Verlaine ale lui Miriam, editorul de mai târziu al lui Noruid. In legătură cu şcoala neoromantică d-l Sergescu semnalează cu drept cuvânt pe prozatorul şi dramaturgul Przybgzesuski, a cărei literatură violentă aminteşte pe Anudberg şi ale cărui legături cu poeţii germani contimporani sunt cunoscute.

D-l Şergescu nu uită nici pe ultimul deţinător al premiului Nobel pentru literatură Le Reymont a cărei proză urmează tradiţia lui Mickiewicz şi Sienhiewicz Romanul său „Ţăranii“ este epopeia naţională a Poloniei şi sănătatea sufletească de care respiră îi dă şi o deosebită semnificaţie morală.

Notele de artă sînt şi ele prin informaţia lor preţioase, căci ele aduc o obiectivă şi sobră informaţie asupra mişcărei teatrale şi dramatice din Polonia, ca şi informaţii asupra manifestărilor artistice.

Tot aceste informaţii sigure şi precise care dovedesc un interes viu pentru cultura altor neamuri şi o atenţie pururi încordată spre a păstra urmele frumosului de pretutindeni, fac din d-l Sergescu nu numai un informator, dar şi un plăcut scriitor.

I. S. G.

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

▬ **Sandu Teleajen şi Adrian Pascu.**— *Cuiburi sfărîmate,* piesă în trei acte. (Din repertoriul Teatrului Naţional din Iaşi şi Teatrului Popular din Bucureşti). Editura „Viaţa Românească“, lei 40.

▬ **Sandu Teleajen.**— *Casa cu muşcate albe,* schiţe şi nuvele. (Editura „Viaţa Românească“, Iaşi), lei 25.

Au apărut în editura „Cartea Românească“ :

▬ **I. Simionescu.**— *Oraşe din România,* (cu 62 figuri) 282 pag., lei 80.

▬ **Miriam Harry.**— *Nuvele arabe,* traducere de N. Pandelea. (Biblioteca „Minerva“ No. 53), 80 pag., lei 5.

▬ **Edgar Poe.** — *Povestiri extraordinare,* traducere de N. Daşcovici. (Biblioteca „Minerva“ No. 118), 96 pag., lei 5.

▬ **Charles Nodier.** —*Poveşti şi nuvele,* traducere de N. N. Răutu. (Biblioteca „Minerva“ No. 181), 104 pag., lei 8.

▬ **Ion Agîrbiceanu.** — *Melentea,* (povestiri) în colecţia „Pagini alese din scriitorii Români“ No. 193. 32 pag.. lei 3.

▬ **Ion Neniţescu.** — *Din „Pui de lei“*, (poesii) aceiaşi colecţie No. 194, 32 pag., lei 3.

▬ **Nicolae Filimon.** — *Ciocoii vechi şi noui,* (prologul) aceiaşi colecţie No. 195, 32 pag., lei 3.

▬ **I. Simionescu.** — *Spiru C. Haret,* (viaţa şi opera lui) în colecţia „Cunoştinţe folositoare“, 32 pag., lei 4.

▬ **Dr. M. Căhănescu.** — *Reumatismul şi artero-scleroza,* în colecţia „Cunoştinţe folositoare“, 32 pag., lei 4.

Vor apare:

▬ **George Mihail-Zamfirescu.** —*Gazda cu ochii umezi,* schiţe şi nuvele.

▬ **George Mihail-Vlădescu.**— *Romanul d-şoarei Mimi,* schiţe şi nuvele. (Colecţia „Cartea Vremii“).

Nota Redacţiei

Ţinem să aducem la cunoştinţa tuturor cetitorilor noştri cari ni trimit manuscrise că urmărim cu tot interesul producţiile ce ni se trimit şi ne bucurăm ori de cîte ori descoperim o licărire de talent. Regretăm că nu putem răspunde tuturora şi că răspunsul pe care-l dăm este numai publicarea operelor meritorii.

Vom căuta, pentru a ţinea şi mai strînsă legătura cu marele nostru număr de cetitori, să publicăm regulat unele din încercările debutanţilor de talent, deschizîndu-li în corpul revistei o rubrică specială.

Universul Literar

Cuponul Nr. 14.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 30. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 26 IULIE 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

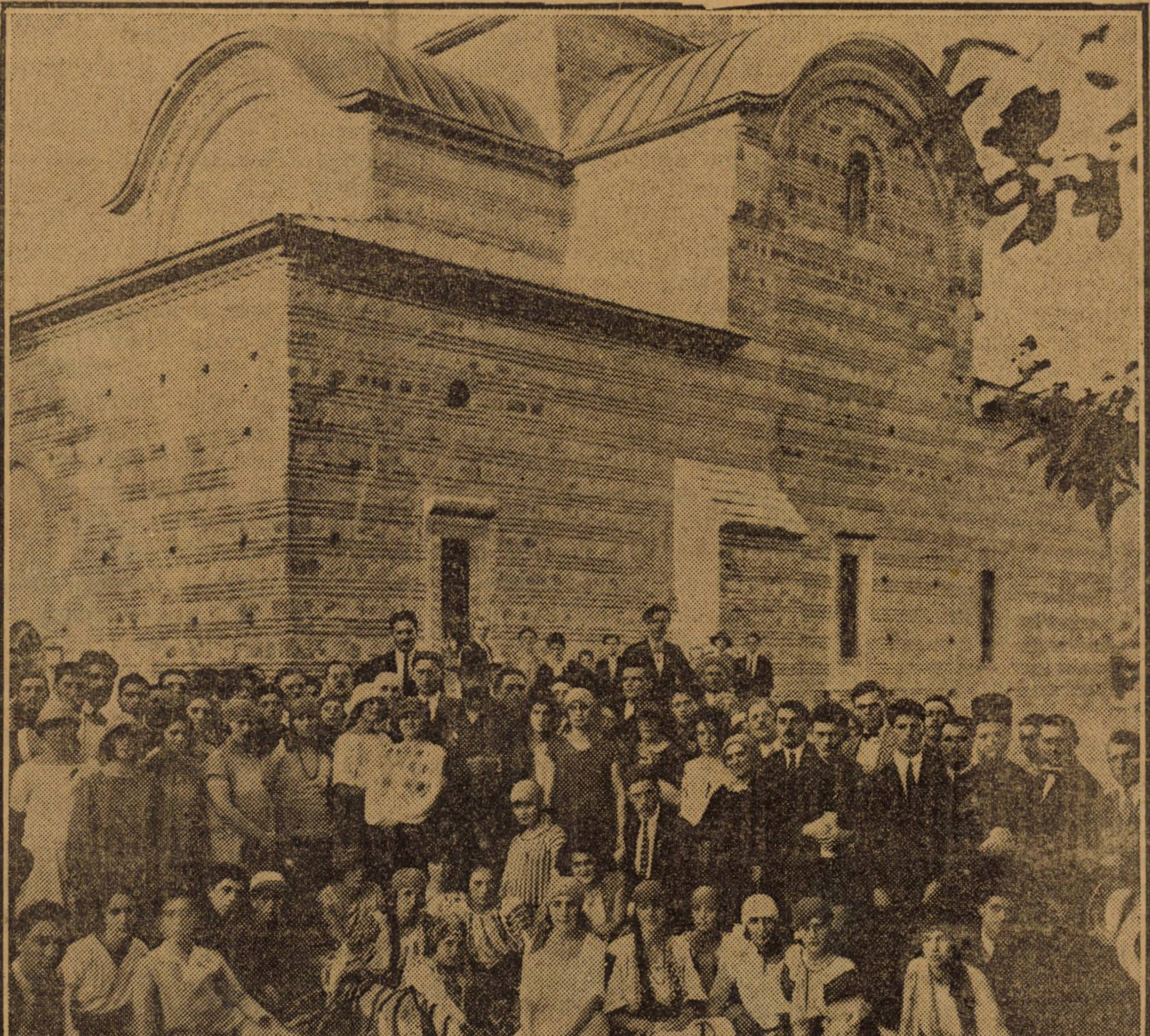

Visita Universităţii populare din Vălenii-de-Munte la Mănăstirea Domnească din Curtea-de-Argeş. (Vara anului 1924).

IN SECUIME

— Constatări şi datorii —

de N. IORGA

N'am văzut pănă acum douătrei săptămîni partea aceia, ciudată, de ţară ardeleană, pe care numai obiceiul noii geografii, basată pe usul comun, o cuprinde în Ardeal, pe cînd odată Secuimea era un teritoriu cu totul deosebit: altă înfăţişare a pămîntului, altă grupare a satelor, alt caracter al locuinţii şi altă împodobire a ei, alt tip al locuitorilor însişi, purtînd un port ca al Românilor şi vorbind o limbă ca a Ungurilor, fără a fi pe deplin nici Unguri, nici Romîni.

Dela Braşov, pe o zi de neguri grele şi de prigonitoare ploaie, cu toate zările prinse şi închise, şoseaua duce printre lanuri de proprietate mică, seculară, foarte bine îngrijită şi foarte răsplătitoare, în margenea turmei de căsuţe cu vîrful de ţiglă roşie, de-asupra cărora marele turn călos al bisericii castel se iţieşte pentru a străjui în faţa primejdiei. Aici sînt Saşii, al căror sat nu e decît o frîntură de oraş, ai căror ţerani nu se deosebesc prea mult de fraţii lor, cetăţenii din vecinătate.

Unde încep, exact, Secuii, aceasta o spune harta etnografică prin pînza ei de coloare, o spune şi numele, de un sunet noduros, al grupărilor rurale, peste blocul arhaic de silabe al căruia s'a aşternut, în noua titulatură oficială, şi contrafacere romănească. Dar trebuie să aştepţi puţin ca să dai de o privelişte absolut deosebită de cea de pănă aici.

Castelele, ascunse în marile parcuri, adesea sălbătăcite, lipsesc pe aici, de şi nu e colţ de ţară săcuiască în care, de-a lungul veacurilor, să nu se fi dus lupta de fiecare moment între neînfrîntul soldat sau «ofiţer» sătesc şi între mîndrul senior furişat, cu ambiţii monarhice aduse din stepă. Dar această ţerănime legată de străbune datini şi-a făcut adăpostul cu totul altfel decît vecinul germanic. căruia i-a smuls de altfel atîtea elemente vădite în urmaşii lui prin părul de grîu copt şi ochii de palidă cicoare.

După ţara cărămizii şi a oalei de coperiş sîntem aici în aceia a înjghebărilor de lemn cu înnalt ţuguiu de şindrilă de-asupra palanului deschis, a cerdacului asemenea cu acela al Romînimii de munte. Toată arta se trudeşte asupra acestui material, pe care-l taie, îl sapă, îl brodează. La porţi, alăturea de cele două «stele» de piatră, aspre ca în anticul Orient, înfipte de o parte şi de alta a intrării în curte, vezi toate formele pe care o închipuire bogată le-a putut da materialului lemnos: unii stîlpi au mici căciuliţe şindrilite, ca un zbîrciog. de-asupra parului, la alţii o scîndurică e răzimată strîmb de acelaşi suport, pe alocurea de-asupra tăbliilor se alcătuieşte o întreagă straşină, ba chiar un adăpost de porumbei, cu ferestruicile rotunde în şir. Ar fi de făcut studii serioase asupra acestei arte populare.

Lumea nu iese la iveală însă ca în satele noastre. E mai ferită, mai rece, pe alocuri ai zice chiar: duşmănoasă. Feţele variasă dela un loc la altul. dela o casă la altă casă: unii Secui au toate caracterele Romînului moldovean, alţii se apropie de rasa blondă a unora dintre Saşi, mai germanici decît ceilalţi; cîte un exemplar presintă încă palida figură turco-finesă cu crăpăturile strîmbe ale micilor ochi negri în îngustul chip zbîrcit.

•

In mijloc, aceşti răzleţi şi veşnic ameninţaţi şi au făcut tîrgul, mai bine *Tîrgoviştea*, căci acesta e sensul numelui de Vasarhély, pe care l-am prefăcut în Oşorheiu, ori, mai cărturăreşte; Vaşarheiu,—oficial: Tîrgul Secuilor.

Interesant orăşel prin străduţele lui întortochiate, atît de tăcute, prin răspîntiile umbroase, prin marea piaţă, care mai păstrează cutare casă cu două rînduri avînd sus supt coperemîntul triunghiular cerdacul pe stîlpi.

Locuitorii nu sînt, cu toată aparenţa şi cu toată predominarea decisivă a elementului pur secuiesc, de o singură origine. In margine săteni aşezaţi la meşteşuguri, cîrciumari aciuaţi la pînda muşteriilor, brutari şi altă sărăcime. Aceştia, numai aceştia se ţin de singura seminţie secuiască. Incolo centrul a fost al altora.

Priviţi unele firme: nume armeneşti, de-ale Armenilor Moldovei, se mai păstrează încă în ortografie maghiară. La cutare fereastă în lături, fata cu obrazul oacheş şi ochii negri are un tată Armean şi cîtă deosebire între înfăţişarea ei şi roşia, plina figură a mamei, o Maghiară, care priveşte cu aceiaşi curiositate pe drumeţii valahi! Şi Greci au fost pe aici, Greci adevăraţi şi falşi «Greci», ai Companiei de comerţ. A lor, a acestei burghesii străine, şi nu a sătenilor de graiu unguresc a fost piaţa.

Şi pe o străduţă a Grecilor, pe lîngă o căscioară ruinată ajungi la un paraclis de piatră în care tinda e despărţită de navă prin curioşi stîlpi sculptaţi. Acolo se face, de un preot tînăr, în faţa cîtorva soldaţi şi-a unor femei cu tulpane negre, slujba romănească.

Şapte ani dela aşezarea stăpînirii romăneşti la atîta se reduce în viaţa religioasă împărtăşirea noastră. Două regimente în adevăr dau orăşelului mişcarea vioaie şi cochetă a ofiţerilor noştri. şi soldaţii ducîndu-şi caii la adăpost, cercetează cu ochii ce se petrece după perdele. Colonelul comandant străbate încet marea piaţă a unui negoţ de mult în scădere. Dar administraţia – cu o comună în care fireşte n'avem niciun rost – se reduce la trei comisari de poliţie şi la un prefect care trebuie să să fie pe undeva, la un agent sanitar cu «nemuneraţie mică după budget». Vre-o zece-douăzeci de familii vegetează, fără tradiţii.

*

Clopotele dela bisericile ambelor confesiuni secuieşti, catolică şi calvină, sună bucuros la sfîrşitul slujbei în această zi de Duminică. Trotoarele se umplu de lume gătită serbătoreşte. In mersul încet, în ţinuta demnă, în paza privirilor e ceva din semnele unei vechi burghesii autonome, la unii şi disciplina seculară a «cetăţeanului» calvin.

Un sentiment de respect ţi se impune, şi-ţi pare bine că-l ai. Pe aceşti oameni cari sînt acasă la ei trebuie să-i înţelegi, să-i înţelegi bine, înainte de a-ţi clădi cuibul alăturea.

Galbenii

VIII.

Tata și mama.
Coboară o trăsură către noi:
E tata și cu mama. Unde merg
Gătiți de drum bătrînii amîndoi?

Mă'ndeamnă inima grăbit s'alerg
In calea lor cucernic să mă'nchin.
Intineresc părinții mei cînd vin:
Cu fulgere de brațe lungi mă strîng.

Nestăpînindu-i, ochii mamei plîng,
Și vrea să-mi spună mama numai mie
Ceva, din cîte poate spune-o gură
In ceasuri rari, de mare bucurie.

Privirea mamei fulgeră duioasă
Ca niciodată 'n ochii ei acum.
De-odat' o văd că sare din trăsură:
— Mă'ntorc cu tine, dragul mieu, acasă...

Și pleacă singur tata azi la drum.

IX.

Fîntîna.
Așa am pomenit fîntîna asta
De mic copil, cum o cunosc bătrînii
Cu ciutura, în lanț de fier legată.
Iar cumpăna, tot înălțîndu-și creasta
Cît salcia vecină așezată
Jelește dusă 'n repezeala mînii.

Odată am văzut un călător
Grăbit, plecîndu-și ciutura la gură
Să-și potolească setea, din isvor.
Din cît sorbia, părea că nu se'ndură
Să lese ciutura din mîna lui:
Il însetase lungul drumului.

Glumind, din prag, strigă la el morarul:
— Ia sama, să nu bei fîntîna toată.

Răspnnse călătorul c'avea darul
De'nțelepciune binecuvîntată:
— De-ai veacui, morare, – atîția ani
Cît n'o seca izvorul viu de apă,
Insdrăvenit ca tarii bolovani
In tine moartea n'ar putea să'ncapă.

Volbură Poiană

R. U. R. de Capek

de Ion Sân-Giorgiu

De la teatrul de idei al lui Ibsen, drama modernă a evoluat repede spre teatrul cerebral, în care oamenii nu sînt nici individualisaţi ca în anumite piese „à thèse“ francese, nici tipisaţi ca în dramele mohorîte ale marelui nordic, ci sînt pur şi simplu marionete în care se întruchipează ideologia cea mai îndrăzneaţă şi uneori utopia cea mai neaşteptată.

In Germania un Ernst Toller a creat drama socială, în care nu mai există oameni, ci simple simboluri, iar un Georg Kaiser a făcut din eroii săi, fie întruchipări de instincte primare, fie figuri stranii urmărite de obsesii fantasmagorice. Pretutindeni în Germania se simte sforţarea de a lămuri în teatru tîlcurile adînci ale existenţei, tendinţă care duce pînă la însăşi lichidarea legilor consacrate dramatice. Cuvîntul anarhie, pe care un critic l-a scris pentru a califica decadenţa dramei germane, nu e de sigur pentru unii scriitori exagerat.

Drumul pe care nu l-au putut deschide Germanii în noua dramă, se pare că l-a deschis Pirandello, care a înţeles că înnoirea dramei nu se poate aduce prin inovaţii de tehnică, ci printr'o adîncire a sufletului uman, cu toate prăpăstiile lui cele mai nebănuite, care trebuie să rămîie obiectul principal al dramei. Pirandello nu e mulţumit cu ceia ce-i oferă ochiului său de observator suprafaţa vieţii. Psihologia rutinară nu-l mulţumeşte. Conflictele mari, catastrofele pornesc uneori dela lucruri mici, necercetate şi une ori despreţuite. Această lume caută el s'o cunoască, fiindcă nu strigînd după suflet ca impotenţa afectivă germană se poate crea noul suflet, ci căutîndu-l şi descoperindu-l în elementele cele mai banale ale vieţii. Pirandello este de fapt în drama modernă revalorificatorul dramei psihologice. Pentru dînsul nimic nu este banal şi locul comun chiar devine interesant.

Dar, în încercările de a da un nou suflet şi a deschide drum nou dramei moderne, un loc de frunte se cuvine Cehoslovacului Capek, care disproporţionează satira pînă la utopie şi din veacul mecanicei şi al formulelor sociale caută să desprindă şi să salveze sufletul, care e, ca şi la Pirandello, acelaşi de totdeauna, format din nesfîrşită iubire.

*

R. U. R., representînd iniţialele caracteristice ale fabricei de oameni artificiali, este intitulată, de către însuşi Karel Kapek, dramă utopică.

E utopică, nu fiindcă autorul ar fi renunţat la toate regulele dramatice, aşa cum au făcut în piesele lor unii dramaturgi germani, ci fiindcă în drama sa Capek imaginează conflictul între oamenii şi creaturile lor artificiale care au toate însuşirile omeneşti, în afară de aceia a procreaţiunii şi în afară de suflet.

Ideie îndrăzneaţă, fantasie bolnăvicioasă, vor zice unii, farsă şi caricatură zămislită de bunul plac al unui mare ironist, vor zice alţii. Şi totuşi R. U. R. nu a fost scrisă de dragul bluffului şi al succesului. Capek nu are o concepţie balcanică a literaturei. Capek, trăind într'una din ţările cele mai industrialisate din Europa, a întrevăzut primejdia mecanisării omenirei şi distrugerii sufleteşti. El şi-a dat sama —şi aici e alături, fireşte, de modernii germani şi de Pirandello—că triumful tehnicei asupra vieţei, izbînda spiritului asupra sufletului e în detrimentul omenirii, care, distrugîndu-şi idolii, nu va putea, în goana după creaţiuni artificiale, să creeze o nouă religie. Căci nu ajunge religia muncii, fără ca aceasta să ducă la înnobilarea sufletului şi la perpetua întinerire a inimii.

Oamenii aleargă după o desăvîrşită liberare din lanţurile muncii şi sacrificiilor inutile. Pretutindeni unde e cu putinţă, sforţările umane se vor înlocui cu sforţările maşinilor, iar, acolo unde maşina nu va putea înlocui pe om, acesta se va mecanisa, se va desindividualisa, va deveni el însuşi un mecanism util al marii colectivităţi, o mică maşină disciplinată şi mută.

Capek a imaginat pe un American care, întrecînd toate invenţiile lumii, a născocit fabricaţia artificială a omului. Ca să se economisească rassa aleasă a omului, i s'au fabricat sclavi şi sclave de toate categoriile, pentru ca să-l poată înlocui pe om în toate împrejurările. Geniul şi cultura a dus pe om la fabricaţia omului artificial, iar acesta a devenit instrumentul întregii civilisaţii umane. Ceia ce bătrînul Werstand a născocit şi realisat după ani de trudă şi după nesfîrşite experienţe, adunînd formule chimice şi utilisînd cele mai perfecţionate mijloace ale tehnicei, au prefăcut într'o vastă usină de oameni artificiali Harry Domin, directorul fabricilor, inginerul Fabry, director tehnic, dr. Gall, conducătorul secţiei fisiologice, dr. Hallemeier, conducătorul institutului de psihologie umană, consulul Busman, director comercial, şi constructorul Alquist, şeful construcţiilor.

Ei sînt singurii oameni adevăraţi în această usină, aşezată, cum era şi firesc, pe pămînt american, şi în care toată munca intelectuală, în afară de aceia a invenţiei, şi toată sforţarea tehnică este realisată de către *roboţi*, oameni artificiali, cari sînt educaţi pentru toate meseriile umane şi cari lucrează cu devotament de sclavi şi cu energie de maşină pentru împlinirea şi multiplicarea operei bătrînului Werstand.

In această lume, în care femeile nu sînt femei şi bărbaţii nu sînt bărbaţi şi care împrăştie zeci de mii de roboţi, aşa cum, de pildă, o fabrică ar trimite la cele patru colţuri ale universului sardele sau cremă de ghete, pătrunde într'o zi curiositatea femeiei.

Elena Glory a aflat de noua minune a minţii omeneşti. Ea voia să-i pătrundă tainele. E îngrozită cînd află că Sulla dactilografa nu e decît o fiinţă artificială, pe care Domin o poate oricînd ucide, trimiţînd-o la presa hidraulică sau în sala de disecţie. Şi spaima ei creşte cînd află că toată populaţia fabricei e compusă din roboţi, manechine de carne cu făptură de om.

Apariţia Elenei în mijlocul celor cinci directori inventatori şi creatori de sclavi nu rămîne fără consecinţă. Eternul feminin tulbură şi cucereşte chiar şi pe cel mai rece dintre ei, pe Domin. Explicaţie decisivă, o cerere în căsătorie cu ceasornicul în mînă şi Elena rămîne să împartă viaţa cu Domin.

Toate acestea s'au petrecut în prolog. Pănă la actul întâiu s'au scurs zece ani. Roboţii au fost fabricaţi cu milioanele. Usinele au trimis corăbii încărcate cu lucrători agricoli, muncitori de fabrici, funcţionari şi soldaţi. Universul, pănă în cele mai depărtate ţeri şi insule, a intrat în stăpînirea sclavilor, cari scutiau de acum înnainte pe oameni să lucreze şi să ducă ei războaiele. Roboţii duceau ei înşii războaie, precum tot ei erau utilisaţi pentru stîrpirea grevelor şi răscoalelor.

Dar iată că, de unde roboţii fuseseră creaţi ca să slujească lumea, din sclavi ameninţau să devie usurpători şi tirani. Domin şi cu tovarăşii săi sînt îngrijoraţi de ştirile de revoltă ale roboţilor cari vin de pe continent. Elena e îngrozită de cele ce vede şi aude. Ea nu mai are decît un vis: viaţa de coşmar în care trăieşte să ia sfîrşit. Dar Domin nu se lasă înduplecat.

Ziarele venite cu ultimnl vapor aduc vestea răsboiului balcanic în care roboţii fac acte de sălbătăcie, în care roboţii s'au constituit în sindicate pentru luptă solidară împotriva oamenilor şi pe lîngă toate aceste nenorociri se anunţă cea mai mare dintre ele, dispariţia aproape totală a naşterilor. Paradisul omenesc, în care nimeni nu mai munceşte şi toată lumea gustă viaţa, a ajuns un adevărat infern.

Alquist, constructorul, e şi el îngrozit ca şi Elena de tragedia noului paradis pămîntesc.

— «Nimic Eleno, nu e mai îngrozitor, decît să creezi oamenilor un paradis pe pămînt! De ce nu mai nasc femeile? Fiindcă întreaga lume s'a prefăcut în Sodoma lui Domin!» Acesta e strigătul de desnădejde al unuia dintre înfruntătorii omenirii, care-şi da sama că munca şi iubirea fecundă a fost înlocuită prin surogatul roboţilor. Şi, cu cît creşte printre inventatori conştiinţa desastrului apropiat, cu atît creşte şi conştiinţa roboţilor că ei trebuie să stăpînească lumea, fiindcă ei o conduc de fapt.

Chiar în fabrică şi în faţa Elenei răsună glasul de ură al robotului revoltat: «Voi nu sînteţi atît de capabili ca roboţii». Radius, care a cetit o bibliotecă întreagă, e plin de despreţ pentru decadenţa umană. El crede în puterea şi în ura sa. Dar Radius nu mai e un robot obişnuit. E un exemplar superior. Doctorul Gall, nemulţămit cu primele ediţii, a căutat să creeze altele superioare. El îi vrea pe roboţi mai aproape de oameni. Chiar dacă ar primejdui propria sa operă şi tot îi va înzestra cu o sensibilitate pe care odinioară nu au avut-o. Visul lui e să-i facă să iubească, să-i facă fecunzi. Opera lui va fi desăvîrşită de-abia cînd, după modelul Elenei, va fabrica o altă Elenă, în stare să simtă şi să iubească şi ea ca Elena lui Domin. Omenirea trece printr'o mare criză. Pe de o parte scade natalitatea, pe de alta se înmulţesc roboţii. O parte din lumea civilisată cere restrîngerea fabricaţiei pentru a dovedi utilitatea rassei umane, o alta, lacomă de capital, cere dimpotrivă intensificarea producţiei de roboţi.

Elena, căreia ca femeie i se revelează toată monstruositatea operei soţului ei, se hotărăşte să ardă documentele invenţiei. Numai astfel, ne mai existînd cheia fabricaţiei, opera sălbatecă de distrugere a adevăratei umanităţi va dispare. Intre timp, Domin nu renunţă la planurile sale nebune. El nu se teme de revolta roboţilor. Manifestul lor publicat la Havre, îl lasă rece. Contra roboţilor internaţionali va crea o nouă forţă: roboţii naţionali. Aceşti roboţi, cari vor fi făcuţi în fabrici diferite, se vor război între ei, şi astfel solidaritatea internaţională va fi împiedecată. Dar, în clipa cînd Domin plănueşte această neutralisare a puterii roboţilor, i se anunţă revolta propriilor săi sclavi. Ca o mare în furtună încunjură ei locuinţa inventatorilor. Domin speră să-i poată înfrînge. Crede că, dînd curent electric întregului grilaj de sîrmă, îi va împiedeca să pătrundă pînă la dînsul. Domin nu-şi reneagă nici în faţa desastrului opera sa. El crede roboţii necesari omenirii, căci ei trebuiau să devie sclavii unei omeniri aristocratice şi eliberate de teroarea muncii. Totuşi se miră de atitudinea lor. I se pare că este ceva schimbat la ei. Intr'adevăr doctorul Gall a schimbat ceva în fabricaţia lor şi li-a modificat caracterul. El i-a făcut într'adevăr oameni adevăraţi, capabili să simtă şi să urască întocmai ca oamenii. Dar Elena mărturiseşte că ea a cerut lui Gall să li dea roboţilor un suflet. Abia acum îşi dau cu toţii sama de primejdie. Lupta pe viaţă şi pe moarte între oameni şi uneltele lor a început. Ingroziţi ei caută scăparea. Busman o găseşte. Pentru libertatea lor vor da roboţilor invenţia. Un schimb decisiv şi unic. Dar invenţia a fost nimicită de Elena. Nu mai rămîne decît resistenţa în faţa atacului sălbatec al roboţilor, condus de neînduplecatul Radius. Nici încercarea lui Busmann de a-i cumpăra cu bani nu reuşeşte. Roboţii cuceresc casa, distrug baricadele şi ucid pe inventatori, în afară de Alquist. Radius strigă triumfător: «Nu mai există oameni. Oamenii ni-au dat prea puţină viaţă. Voim să avem mai multă viaţă!».

Iată-i pe roboţi conducînd fabrici. Alquist e în slujba lor. Lui i se porunceşte să conducă fubrica de oameni. Dar încercările lui Alquist sînt zădarnice: secretul fabricării a fost nimicit de Elena.

Peste două zeci de ani roboţii cari trăesc împrăştiaţi pe întreaga suprafaţă a pămîntului vor dispărea, şi atunci rassa umană va fi cu desăvîrşire stîrpită. Roboţii cer zădarnic înmulţirea. Era tocmai taina care li lipsia. Alquist li spune cu brutalitate: «Roboţii nu sînt viaţă. Roboţii sînt maşini». Iar acum nici posibilitatea de a fabrica omul-maşină nu o mai au. Viaţa e pe cale să se stingă. Alquist stă neputincios în faţa tainei. Dar în clipa aceia doi roboţi, Primus şi Elena, ultimele fabricate ale doctorului Gall simt în ei revelaţia divină şi salvatoare a iubirii. Primus, omul artificial, descopere în Elena, femeia artificială, farmecele dătătoare de viață ale Evei. Ei stau unul în fața altuia ca înaintea unei revelații divine. Dr. Gall, înainte de a cădea pradă revoltei roboților, își desăvîrșise opera creînd pe cei d'intîiu oameni adevărați. Alquist, descoperind iubirea lor, îi binecuvintează ca Dumnezeu pe întîii oameni. Ii trimite să se iubească și să se înmulțească. Alquist e fericit că omenirea nu va peri și că din dragostea celor dintîi roboți deveniți oameni prin iubire se va perpetua rassa umană, începînd de la capăt lupta ei pentru civilisație.

*

R. U. R. este de sigur o operă paradoxală. Ca joc al fantesiei poetice este fără îndoială tot ce s'a scris mai îndrăzneț în teatru. Fără a disolva forma dramatică tipică și nerenunțînd la dialogul normal, ori cît de îndrăznețe i-ar fi ideile, drama lui Capek e utopică numai în aparență. In realitate este cea mai convingătoare reabilitare a umanității desbrăcată de civilisație. Capek crede că supracivilisația duce la uciderea sufletului și deci la distrugerea umanității. Roboții nu sînt decît un simbol. Ei sînt omenirea mecanisată, incapabilă să simtă intens, să sufere, să rîdă și să iubească.

Muncitori automați, viața e pentru ei simplă îndeplinire a unei funcțiuni mecanice. Lumea aceasta nouă o va putea distruge pe cea veche, dar nu o va putea înlocui. Există taine în natură pe care civilisația nu le poate adînci. Sînt elemente primare de viață umană, peste care civilisația nu poate trece. Ceia ce creiază într'adevăr și durabil este fecunditatea, este iubirea primitivă, iubirea care a legat pe Adam și pe Eva și pe care nici un surogat nu o poate înlocui.

In secolul nostru de supracivilisată saturație, pledoaria lui Capek pentru iubirea primară și pentru evoluția lentă a umanității de la primitivism la civilisație este de sigur rostirea unui adevăr banal, dar de neînlăturat. Așa cum reușește el în drama sa, scrisă cu puternice caracterisări, cu arhitectonică construcție, cu îndrăznețe jocuri de idei și într'un dialog viu, să ridice instinctul primar al iubirii fecunde și creatoare de viață la înălțimea unui simbol, Capek creiază, nu numai o operă de paradoxală revoluție literară, dar reintegrează în toate drepturile lui, în parte usurpate, principiul etic al iubirii.

DEZERTORUL

Pe tăpșanul sfărogit, din fața iezăturii, vitele rumegau leneșe, cu capele plecate și cu ochii închiși, ca topite de văpaia soarelui de amiază, sub săivane și 'n dosul perdelelor de stuh, cînii dormiau, mîrîind mut, bătînd aierul cu labele nervoase, ori zvîcnind scurt și clămpănind întărîtați și neputincioși spre puzderia roiurilor de muște, care pătau văzduhul încropit.

In fața staniștei, în umbra clocotită, văcarul își pufăia luleaua stînsă, atîrnată în colțul gurii, cătînd arare și foarte plictisit spre soarele care parcă nu mai voia să cadă spre chindie.

Și, în liniștea aceasta, în care ori ce sgomot părea supt de arșiță, și departe în largurile cîmpurilor, care tremurau de secetă, zvonia — din cînd în cînd — boncăluitul singuratic al buhaiului.

— Amarnică vită! — gîndia Timotei-văcarul—,cum nu se dă ea închisă!... Tot la lărgime..., nu-i place strîmtoarea.., parc'ar fi un haiduc,— așa bate cîmpurile și calcă holdele, nesupărat de nimeni! — Apoi mintea i se opri la împrejurarea aceia și se miră adînc de ciudățenia firii omenești. Și, ori cît se frămîntă, nu se putu dumeri: de ce omul, care se ia cu tine de piept pentru o brazdă de iarbă..., țăranul, care te farmă—,dacă ai greșit și ai scăpat un vițel în marginea holdei lui, privește fără nacaz vita aceasta care-i cărăruiește lanul și zîmbește privind spre buhaiul care-i răstoarnă brazdele și căpițele.., ori îi frămîntă sub picioarele bunduce snopii și glugile popușoiului.

— Așa-i omu' nostru! —, hotărăște Timotei, sleit de zăduf.

Inchide ochii. O muscuță îi bîzîie în obraz. Boncălăiturile buhaiului s'aud din ce în ce mai slabe. Adoarme...

Cîndva tresare. Cînii bat întărtați în marginea păpurișului. Văcarul se ridică în picioare.

— Na, Reteveiu, na!.. Na, Vulpeo, na! — dar cînii nu-l aud.

Timotei privește spre țarc. Poarta-i închisă și se miră:

— Ce dihanie-o mai fi și-acolo?

Iși iea băltagul și se'ndreaptă spre iaz, îndemnîndu-se:

— Nea, șarlă! Că n'or fi dat lupii... acu'vara!

Din puzderia țipirigului care se mișcă ușor, i se pare că aude un glas de om. Timotei se oprește. Privește lung, bănuitor și își alungă cînii, îngroșîndu-și glasul:

— Măi..., cine-i acolo?

Nu-i răspunde nimeni. Doar undeva se îngînă sfîrșitul găinușilor.

— N'auzi tu, măi? — Cine-i acolo?

— Eu! — se aude din desiș.

— Care eu?

— Gligore!

—Gligore'i fi, dar care acela?

Cellalt, parcă s'ar gîndi.

— Măi..., nu răspunzi?

Papura se mișcă și peste șfichiurile ei se ițîiește un chip tînăr, tras, cu privirile afundate. Timotei se 'ncruntă, apoi își streșinează ochii..

— Ce cați tu în baltă, măi?... Ia ieși de-acolo!

Verdeața se pleacă și străinul începe să se apropie. Merge greu. La fie care pas, clisa pleoșcăiește șuierător și plesnește, de parcă s'ar desfunda cîte o grapă uriașă.

S'a apropiat. Cămașa-i o sdreanță. Pantalonii par o pojghiță de noroiu.

— De unde vii tu, bre? — îl întrebă Timotei, mișcat.

— Cat de... lucru...

— Păi... în papură, bre?... Cine ești tu?

Străinul își pleacă fruntea. Fața-i pare și mai slabă, iar mînile-i tremură, și picioarele parc'ar sta să i se îndoaie.

— Poate-i flămînd,... săracu'! — gîndește văcarul. — Cine știe ce păcate l-o ascuns prin papură!. Apoi îl întreabă tare—: Măi, dar... ai mîncat tu ceva?

Cellalt îl privește tăcut. Buza de jos a început să-i se miște ușor, răpede, și 'n colțurile ochilor i se închiagă ca o undă de plîns.

— Tţ!

— Hai, bre... şi ţi-oiu da ceva !... Hai, bre Gligore, — lasă,... de mine n'ai de ce te teme! — şi se'ndreaptă spre staniştea din jurul căreia, cînii mîrîie surd spre străinul care s'apropie şovăind, de pare că ar sta să se prăbuşească la fiecare pas.

II

S'au învăţat laolaltă. Bătrînului îi pare mai cu rost viaţa asta în doi. De câteva zile undele ploilor au mai înviorat cîmpurile şi-au mai potoloit arşiţa.

Une-ori, Timotei rămîne la stanişte. Străinul îi poartă vitele. Face toată treaba ciurdarului, numai nu voieşte să se depărteze nicăiri de pe cîmpul cu zări largi, cu cărări limpezi care desvăluie de departe pe cine duc şi pe cine-l aduc.

In amurg, cireada se întoarce la stanişte. Păzitorul numără vitele, le închide în ţarcuri şi începe să-şi pregătească cina.

In faţa focului Gligore aşteaptă mut, sfredelind zările cu priviri bănuitoare. Talangele gonacelor clămpănesc din cînd în cînd, — Alte ori, gardul ţarcului se clatină cumplit sub scărpinătura cîte unei vite, şi noaptea răsună de-o bălăngăneală stăruitoare, ca şi cum — sub bolta nesfîrşită a cerului, — ar fi prins să sune clopotul unei slujbe tainice de prea mărire a misterului care învălue firea. Şi'n cupola această a capiştii tutulor credinţelor, îndepărtările aprind — pe rînd — luminiţile tremurătoare ale făcliilor acelora misterioare ale stelelor. Hiul zumzăia cu îngînări de cîntec..., în iaz păpurişul şi ţipirigul foşnesc tainic, aici potolit, aici iute, tremurător, ca nişte rugi slujite de duhurile nevăzute ale întunericului... Vitele mugiau slab, abia auzit, de parcă nu el, ci cine ştie ce suflete sbuciumate şi-ar geme durerile, în faţa altarului nevăzut, pe care-l poate închipui ori ce palmă de pe pămîntul acesta al frumuseţelor şi suferinţilor ..

Flăcăul rămîne cu privirile în jarul care se spuzeşte mereu. Peste chipul slab, tăciunii întind pojghiţe arămii, învrîstate de pete crude, în mijlocul cărora apele ochilor undesc clipociri şi mai vii. Vacarul îl priveşte îndelung, pufăind mereu din luleaua, care — de cele mai multe ori — de mult e stinsă.

— Amărît suflet şi flăcăul ista ! — gîndeşte Timotei. Nu vrea el să spună nimic,... şi cine ştie ce-l doare, şi cît îl doare ! —

— Culcă-te, măi băiete..., că'i fi trudit !

— Nu mi-i somn, bade !.. Mie aşa-mi vine, .. să stau mereu treaz!.. Să nu mai dorm, niciodată !

— Da' ai să te prăpădeşti, măi Gligore !...

Flăcăul tace. Dar un oftat greu îi clocoteşte plămînii...

„Tare-i e drag lui flăcăul !... Cuminte băiet ar fi, de n'ar sta atît de amărît... Şi el are o fată E la curte. Slujeşte ziua, iar noaptea plînge... Haidăii îs răi, şi fata-i cuminte..., iar viaţa ei e un chin. Bătrînul oftează, şi el.

„Ce să facă, dacă-i sărmană ?... Trebuie să slujească... Aşa-i partea celui sărac..., să nu se bucure nici odată de rodul muncii lui..., tot altora s'o deie ! — şi umbra unei amărăciuni îi cotleşte sufletul. De-ar şti el ce-i cu flăcăul ista ?

Simte că nu mai poate tăcea.

— Măi, Gligore,... de ce nu-mi spui tu, măi tată, ce vierme te roade pe tine ?...

Flăcăul tresare. Il priveşte neînţelegător, şi ochii îi clipocesc repede, sub căutătura stăruitoare şi bună a bătrînului.

— Nimica, bade !.., Ce vierme?.. Aşa-s eu..., un om de pripas...

— Măi băiete. tu ai ceva greu pe inima ta !... Poate ai şi tu pe cineva pe lumea asta..., un tată.... o mamă..., ceva !... Şi puiul cucului e stingher, bre, dar tot este undeva o cucoaică, care i-a svîrlit oul... Nici el nu-i singur, dar mi-te omul bre!

— Ba, eu îs singur, bade..., iac'aşa cum mă vezi de singur...

— Tare-i greu atunci ! oftează Timotei.

Şi tac amîndoi, o tăcere grea care doare, şi parcă le frămîntă inimile, ca pe cîte o bucată de caş, între nişte degete vînjoase...

Focul s'a acoperit cu cenuşă. Noaptea, fără lună, abia albureşte sub pusderia stelelor, care sclipesc din ce în ce mai viu în adîncuri. Departe, se aude un nechezat de cal.

Străinul ciuleşte urechile. Ascultă şi bătrînul, dar gîndurile lui fug răpede la alte lucruri... Flăcăul se uită cînd la păzitor, cînd ochii i se'ncordează spre întunecimea oarbă din care — în răstimpuri tropotă ceva, ca o goană ocolită de cal... Apoi totul amute şi nu se mai aud de cît sforăiturile cosaşilor prin ierburi...

De-odată cînii se năpustesc în besnă, lătrînd grozav Cineva cearcă să-i potolească, dar dulăii bat şi mai îndîrjiţi.

Flăcăul a încopciat — în cîteva sărituri — postata pînă la păpuriş şi s'a prăbuşit în ierburi şi mîl, cu o zdupăitură surdă, de sac plin. Bătrînul a rămas privind uluit spre iaz.

Cineva chiamă, înfuriat:

— Timotei, da, strîngeţi şarlele ! Şi o înjurătură crîncenă îl zvîrle pe moşniag în picioare.

— Phii !... domnu' vechil !... Şi păzitorul îşi saltă minteanul pe umeri, ştergîndu-se în întuneric Nea Reveico,... nea Vulpeo, nea !... Că-i domnu' vechil, doar !... Nea, nea ! Cînii s'au potolit... In faţa staniştei se ivesc umbrele vechilului şi-a, lui Timotei.

— Da' ce mai e pe-aici?

— Bine, coane Iorgule!... Bine, ce să fie?

— Vitele-s toate ?

— Păi, cum ?... Toate.., în cap !

— Da' tu tot singur trăeşti ?.., şi vechilul îşi întoarce capul înprejur, de parc'ar căuta ceva.

Timotei cearcă să-i prindă rostul întrebării, apoi îi răspunde cu sfială.

— Dă !... mata nu ştii ?

Vechilul intră prin stanişte, o ocoleşte, înconjoară ţarcul, îşi pleacă încoace şi încolo capul, cercetînd cuprinsul îngrăditurii, şi se'ntoarce spre bătrîn.

— Vezi, să nu piară vre-o vită, că-i foc !... Bagă sama ! Aici este cam în cîmp !... Să nu spui că nu ţi-am cîntat-o !... Şi pleacă iar, pierind în întuneric.

După cîtva timp, un nechezat tulbură iar liniştea, şi-un tropot hotărît, răsună, pierind treptat în depărtări.

. . . .

Timotei a rămas locului, cu privirile împînzite în întunecimi. Mintea i se frămîntă în mii de întrebări.

— Ce căuta vechilul, la o vreme ca asta, pe coclauri ?,.. şi chemă înnăbuşindu-şi glasul, fără să ştie de ce:

— Măi, Gligore !... Da' unde eşti tu, bre ?...

Din ţipirig se ivi străinul, ca o bucată uriaşă de mîl...

Bătrînul îl privi nedumerit :

— Ce-i cu tine, măi băiete ?

— Nimic, bade !... şi se lăsă istovit, tremurînd grozav.

Timotei se aşeză lîngă el. Il privi mult, apoi se sculă, prăvăli o perdea de stuf şi-o aduse pe vatră. Focul îşi înălţă curînd aripi de flacări, în noaptea tîrzie, întraurînd împrejurimea,

— De ce te-ai vîrît tu în mîl ?

Flăcăul tăcea. Bătrînul se alătură mai tare de el;

— Măi, mare păcat apasă pe sufletul tău! Tu ai ucis un om,.. măi creştine, şi... de-aceia eşti tu aşa!

Străinul tresări. Clipi răpede, aiurit. Apoi dădu din mîni:

— Nu, bade!... N'am făcut... aşa păcat!

— Atunci ce-i?... Măi, tu să-mi spui drept..., c'apoi eu mă minii!, hotărî Timotei.

Gligore îşi lăsă braţele peste genuchi, capu-i scăpăta de parcă i l-ar fi răpezit cineva în silă.

— Eu, bade..., eu îs... „dizirtor“! şi-şi prinse capu'n palmele înglodate, începînd să plîngă nepotolit.

Timotei îl privia tăcut. In minte nu i se lămuria niciun gînd, doar în inimă simţia că-i sfîrîie ceva, dureros, ca o milă fără de margini pentru tovarăşul acesta întîmplător.

Işi scoase luleaua şi-i aprinse rămăşiţa tutunului, îngînînd grozav de abătut:

— Păcat de tinereţele tale, măi băiete!

III

Zorile i-au prins treji.

— Du-te, măi tată, înapoi!.. Lasă, trece şi asta!... Parcă numai tu ai făcut oştire?!...

— Nu mă duc, bade!

— De ce, măi băiete?

— Apoi... eu am mai fugit deacolo!

— Rău, măi Gligore!... Da'.. tot du-te, poate te-or ierta!...

Străinul se sculă. Se gîndeşte adînc...

— Iaca, bade, m'oiu duce... cu vitele!

Dar privirile-i rămîn pironite, departe, peste cîmp. Pleoapele i se deschid dîn ce în ce mai mari, de parcă bulbii ochilor ar sta să-i iasă din gavane.

— Vine cineva..., bade!

Timotei se scoală şi priveşte necăjit. Insă chipul i se înbunează, şi zîmbeşte:

— Asta-i Profira mea.

Flăcăul îl priveşte nedumerit:

— Fata mea,... adică!... Am şi eu o fată..., slujeşte la curte!... Da-i necăjită, săraca!... Tare-i necăjită şi fata asta!...

Gligore se 'ndreaptă spre ţarc, deschide porţile şi rămîne răzimat de tăraş, socotind perindarea vitelor.

— Douăzeci.., şi unu... şaizeci, şaptezeci si şase...

Fata a ajuns. Vorbeşte cu bătrînul. Din cînd în cînd, cată pe furiş spre el. Ochii li se'ntîlnesc, pe cîte o clipă, şi se despart fulgerător. Obrajii fetei se înpurpurează. Timotei dă din cap şi vorbeşte rar, parc'ar spune ceva trist şi foarte bun.. Profira cercetează spre străin cu priviri tot mai blînde şi mai pline de milă.

— Măi Gligore, ia fă-te mai încoace!...

Flăcăul vine, ca şi cum s'ar împletici.

— Măi Gligore, lasă... mă duc eu cu vitele... Tu rămîi şi prinde nişte peşte!... Tare-i plac Profirii „chiticii“...

Fata se'mbujorează ca de jar.

— Oiu prinde. bade..., dacă zici dumneata!

* * *

— Şi zici că eşti de departe?

— Din plaiu... Tata-i pădurar!... La Stat,.. pe Bărnar!

— Dar mămucă-ta... trăieşte?

— Nu!

— Ca şi mine!, oftează Profira şi rămîn pe gînduri amîndoi.

Din vreme în vreme, flăcăul scoate crîsnicul.

In plaiu, printre lintiţă şi mătreaţă, argintesc peştişori de tot soiul...

— Tare-s mititei, săracii!... rupe Gligore.

— Şi de ce-ai fugit de la oaste?... Te bătea?

Flăcăul tresare.

— Nu mă bâtea!.., Dar mi-era dor de codru!... Aşa mă prindea, cîte odată, dorul... de parcă se rupea inima'n mine!...

— Ii rău la oaste!..., hotărăşte fata.

— Dă... ştiu eu?... Uniia ziceau că-i bine, da'mia tare-mi era rău!

— Ca şi mie... la curte!... şi iar tac.

Soarele a început să ardă. Copaia e plină de peşte...

— Hai şi l-om fierbe... Trebue să vină şi tata... Fă o ţîră de foc!

Cînd fiertura începe să clocotească, fata se uita la străin —„tare-i slab!..—se gîndeşte. Da'tare trebuie să fi fost el frumos... în codru!.. Apoi mintea i se mută la viaţa ei, şi se pomeneşte vorbindu-şi gîndurile.

— E rău la curte!... Toţi umblă după tine!

— Cine?

— Toţi haidăii!... Vechilul mi-a spus să mă duc la el!,.. Dar eu nu vreau..., şi el tare se poartă rău cu mine!

— Săraca!, oftează străinul.

— Şi-o spus că... are să mă'nveţe el minte... are să i-o facă el tati!...

— Aşa a spus?

— Aşa, şi tare mi-e teamă!.,. Eu de asta am venit acum!... Dar, de ce-am venit, nu ştiu!... Mă gîndiam să-i spun..., dar, ce să-i spun?

— Iată-l... nu-l mai înfrica degeaba!

— Dumneata... aşa zici..., nu ştii ce jăclaş e vechilul!... Şi începe să plîngă.

Flăcăul nu ştie ce să facă. Ii e milă de fată, că şi ea e-un suflet necăjit. Intinde mîna, şi-o mîngîie pe cap:

— Lasă!... Aşa o zis el.., dar nu te teme!

Profira începe să plîngă mai tare şi-şi lasă capul după mînă, se apleacă încet şi se razimă de pieptul flăcăului... El se gîndeşte departe, la plaiu..., la bojdeuca lor..., la o vreme trăită în largul fără de stăpîni al codrilor...

De undeva, talangele zvonesc din ce în ce mai limpede.

— Ia, vine tata!, şi fata se smulge din braţele străinului.

IV

— Lipseşte-o juncă, măi Gligore!

— Nu se poate, bade!

— Dacă-ţi spun că lipseşte! Şi iar începe să numere „ciurucul“ una, două... nouă, patruzeci şi una!... iacă, nu-i o juncă!...

Flăcăul s'a îngălbenit... Unde s'o fi dus?... Asta trebuie să se fi rătăcit... cînd a dormit el în porumbişte...

— Tţ, tţ, tţ!... Unde-o fi?... Ce dracu-i de făcut?

Străinul o porneşte, nebun, peste cîmpuri.

— Unde te duci, măi?

Gligore nu-l mai aude... Urechile-i vijîie. Parcă la lovit cineva în moalele capului.—

„Să ştii că... pe mine cade ponosul!... Cine-are să mai creadă!.,. Un dizirtor!... „El“ a luat-o!... Şi fuge, fuge, cutreierînd toate mîncăturile, toate dosurile, pretutindeni...

...Cînd se înnoptează, străinul se întoarce frînt de trudă.

— Nu-i, bade!

— Păi nu-i!— Şi bătrînul îl priveşte tare amărît. — Las'o!... Poate-o ieşi ea!...

— De unde? — abia întreabă Gligore.

— Dă..., ştiu eu!

. . . .

Peste-o săptămînă a mai perit o vacă. Bătrînul se încruntă.

— Măi..., ce faci tu cu mine?

Străinul a încremenit.

— Bade...

— Măi..., tu, ista!... Unde-i vita, măi?

— Bade..., n'am luat-o eu!

— N'ai luat-o tu..., dar unde-i?

Flăcăul tace. Ce-are să spună?... Cine să-l creadă? Au pierit două capete... El nu le-a vîndut..., dar vitele nu-s.

Peste cîmpi, se văd vîrtejind nouri de praf. Un călăreț.

Străinul a uitat de lipsă. Privirile lui stăruiesc spre cei ce se apropie. Vrea să se ascundă.

— Unde pleci ? — se'ncruntă păzitorul.— Să stai aici cu mine..., să dai seamă !

El s'a îngălbenit, de parcă-i un mort. Tremură ca iarna. Abia poate îngîna :

— Să... nu mă răpui,.. bade !

Bătrânul îl privește ciudos... Călărețul se apropie. E vechilul... A ajuns...

— Ce mai e paici, Timotei ?

— Bine..., cucoane!

— Vitele-s sănătoase ?

Inima bătrînului bate de se rupe. Flăcăul a înlemnit în pragul staniștei. Vechilul il fură cu ochii, un zîmbet îi fulgeră pe chip.

— Și-s toate ?

Paznicul tace. Vechilul descalecă.

— Ia să facem o numărătoare !

Timotei abia vorbește :

Ba... lipsesc două... O juncă și o vacă...

— Cum lipsesc ? — urlă vechilul —De ce lipsesc?... Aista cine-i?...

— Un om! — vorbește bâtrînul, neștiind ce să răspundă...

— Ce om ?... Aista-i un jăcaș !... Ha ? — aî început să strîngi hoții la staniște... Vra să zică... de-asta tot bate cîmpii fică-ta ?...

Și se'ndreaptă spre străin.

— Cine ești tu, măi ? — iar biciul se'nvîrte prin aier, se'ncolăcește peste grumazul flăcăului, și șfichiul îi sîngeră obrazul.

Timotei tresare.

— Nu da... Cucoane Iorgule,... că-i un rumîn năcăjit...

Vechilul se întoarce.

— Lasă... te'nvăț eu minte !... și uită de numărătoare — Ai să plătești, ca popa !

Incalecă și-o pornește în galopul calului, pierzîndu-se tot mai în adîncimile serii, care umbrește cuprinsul.

. . . .

Toată ziua străinul s'a frămîntat. Fata n'a mai venit... Ii venia să fugă în lipsa bătrînului... Unde să se ducă ?... Și, dacă pleacă, avea să deie vina pe el... Și-așa, tot pe dînsul îl credea paznicul vinovat.

„Așa-i !, gîndește Gligore — tot pe cel chinuit cade năpasta !

N'a mîncat nimic... Cum învîrte mămăliga, pentru bătrîn, nici nu se gîndește că face un lucru de mîncare. In mintea lui nu trăește decît paguba vitelor și rușinea lui...

„Cine să-l creadă ?... Nu-i el un.. dizirtor" ?

. . . .

Cireada s'a îndreptat spre staniște. Flăcăul simte ceva, ca și cum i-ar fi rău... Iar are să dea ochii cu bătrînul...

Vitele se'nșiruiesc din ce în ce mai aproape. Mugetele răsună tot mai puternic... s'au apropiat, și se'ndreaptă către iaz...

— Bună seara, Gligore ! — și bătrînul închide puțin țarcul, să mai strîmteze trecerea. — Una, două... nouă,... optzeci... o sută paisp'ce ! — și-amute.

Se scarpină în cap. Se uită spre flăcău, îi face semn.

— Ia vino,... măi băiete, și le-abate afară !... Ptiu ! — dare-ar lupii în ele !... Asta-i încă una !

Și răbojul începe dela capăt.

— Numără și tu, măi Gligoraș!... Una, două... șapte-zeci... o sută două-spre-zece... și o înjurătură cumplită îi scapă — : Cîte-s bre ?

— O sută paisprezece, bade !

— Iar lipsește una ! — oftează Timotei — Adică... ce fel vine asta..., că doar eu le-am păscut ?...

...Nici n'a mai putut mînca. Fumează mereu și tace. Flăcăului îi e tare greu !... Cînd focul i'a stîns de tot, bătrînul se întinde pe suman.

A rămas privind spre stele. Se gîndește la lipsa proaspătă..

„Cei de vină băiatul ?... Și începu să numere stelele... una, două,... nouă...

— Măi Gligoraș..., tu dormi ?

Flăcăul stă tot răzimat de păretele staniștei. Ochii ii luciau ca doi tăciuni.

— Aici trebuie să fie o mînă, bade ! — răspunde acesta, cu gîndul la spusele fetei.

—Este măi, băiete ! Este !... că... să vezi tu... Eu am ațipit la amiază, în cotul văii... Și, cînd m'am trezit, am zărit eu ceva albind si 'nnegrind... hăt departe !... dar — mi-am zis— cine știe c-o fi... De unde să știu eu că... Dacă știam, măi Gligoraș... — Și povestea urmează jalnică, în noaptea care-și eclipocia miile de ochi și milioanele de făclii ale stelelor, care nu luminau nici un gînd și nu vedeau nici o suferință de pe pămînt..., prea mărunte și prea depărtate, de veșnicia lor peste toate trecătoare.

V.

E cald. In amiază. Străinul s'a apropiat de staniște, să se mai umbrească. Il doare capul, de parcă i-ar fi fost creierii în țeastă.

A ațipit.

In preajmă se aude o zdupăitură. Tresare.

„Cine-o fi ?," —dar nu se desmeticește bine și Timotei năvălește pe ușă.

— Fugi... bre Gligore !... Vin jandarii !..., i-o adus vechilul, pînă mai încoace, pe sub dîmb !...

Flăcăul se prăbușește pe ușă. Stă o clipă nedumerit, cătînd — parcă — o scăpare undeva.

— Fugi, bre, ce stai ?... Apucă spre Voinești !... Iote colo,... spre pădurea ceia !... Și-i arată un clin negru care se adîncește în zări.

. . . .

A alergat toată după-amiaza. A fugit cu desnădejdea groazei... Jandarmii s'au ținut mereu de el.

A ajuns de mult în codru,... dar marginile-s rare.. Și el nu cunoaște locurile... Nu mai poate goni,.. Din cînd în cînd se împleticește,... se prăbușește ca un buștean.

„Ce bine sr fi să moară !" —Dar vedeniile jandarmilor îl îngrozesc. Sare și iar o iea la goană.

A dat într'o scursură. O iea în lung, și înainte i se deschide o curătură, cu lăstar tînăr. Se oprește... Incotro să mai apuce !?... Cată împrejur...

Pe muche se ițiește uniforma albă a unui jandarm.

— Stai !

Flăcăul se apleacă și-o zbughește în goană tupilată, de potîrniche, urmărită prin ierburi.

Un gînd i se limpezește.

— Aiestea-s din pricina vitelor !... De ce nu i-a spus el bătrînului vorbele fetei ? — Dar mintea i se 'ntunecă.

Nu-i vreme de gînduri..., și se cață pe-un pieptiș cu lăstar mai bătrîn. A dat într'un gavan des. Frunzișul îl ascunde bine. Dar strîmtoarea locului îi aduce—deslușit — un sunet greu, de pași... Jandarmii !

L-au ochit și l-au prins între ei... Incotro ? Se închină... Și se avîntă drept înnainte... Urcă iar... De-odată ajunge într'o poiană, pe coastă... Se oprește și privește în urmă.

„Unde-or fi ?—,dar îi deslușește. Peste codru hăule lung, în valuri tremurate :

— St-a-a-aa a-'i !

Dă să pornească iar... Ceva a șuierat scurt... Prin pîntece simte o fierbințeală grozavă... Iar fuge... Aleargă nebun, ca o sălbătăciune încrustată...

..-A intrat în codrul adînc... Se 'nserează... Frunza-i deasă și trunchii nămornici... Prin pîntece îl săgetează greu. Se oprește...

Se înoptează mereu. Işi desface

sdrentele de pe el... O rană mică își deschide izvorul sîngelui care șuruie necurmat...

Il apucă amețeala. Se lasă jos... Tremură... Nu se mai gîndește la nimic.

A rămas cu ochii în sus. Oftează... Nu mai simte nici o durere... Doar capul i se face din ce în ce mai greu.—Și parcă ameţeala—îl prinde din ce în ce mai tare.

Sus, printre frunze licărește o stea.

In jurul lui, cuprinsul parcă-i o bucată uriașă de cărbune...

Tare-i obosit... Ii vine să adoarmă... Pleoapele i se apleacă grele, ca două loazbe de pămînt... Tare-i obosit !... oftează mereu.

— Ce bine-i în codru !... Tare-i bine !..

Valuri de somn și trezie se amestecă, în răstimpuri din ce în ce mai scurte, în adîncul lui... Buzele i se mișcă... A 'nceput să vadă multe..., tot trecutul.

Adoarme cu încetul, lin, potolit.... Durerea din pîntece parcă a pierit.

— E bine, — tare bine-i în codru !... și... tu... Profiro... lasă... să nu... te temi !... în codru... ! — iar peste buzele care s'au oprit, îi flutură ultima licărire de viață, într'un surîs, nevăzut decît de steaua care punctează, rece și tainică, adîncul orb în care lui i se pare că se prăbușește.

Eug. Boureanul

LITERATURA RUSEASCĂ MODERNĂ

Darul Sfântului Nicolae

de Alexei Remizov

A fost odată un țăran sărac.

Il chema Ivan și n'avea altă avere decît un petec de pămînt. Viața î-i era tare grea, căci n'avea pe nimeni să-l ajute : era singur pe lume. Dar nu crîcnia de loc ; primia ceea ce-i era dat dela Dumnezeu și o ducea numai într'un cîntec, ca și cînd nu l-ar fi păscut nicio grijă.

Intr'o zi ara pe cîmp și cînta mergînd în urma plugului. Ajungînd la căpătul țarinei dela marginea drumului, se opri.

Pe drum mergeau doi oameni. Unul era bătrîn și se răzima în toiag; celălalt nu era nici tînăr nici bătrîn și avea înfățișarea unui om voinic și aspru.

Ilie îl întrebă pe Nicolae :

— Ce-are omul acesta de-i așa de vesel ? De ce cîntă ?

— Caii lui au spor la muncă. Și nu cunoaște, poate, lipsa. De ce n'ar cînta ?

Drumeții se opriră în fața lui Ivan.

— Dumnezeu să-ți ajute, Ivanușca, zise Nicolae.

— Să te-audă Dumnezeu, și Ivan se descoperi.

Ilie îl întrebă:

— Ce-ai de ești așa vesel?

— Și de ce n'aș fi vesel? Caii îmi sunt sănătoși și au spor la lucru; ce-mi trebuie mai mult ! Numai de s'ar milostivi Sfîntul Nicolae să-mi dăruiască un grîu frumos.

Călătorii își urmară drumul. Amîndoi sfinții mergeau alături, printre țarine, printre flori de primăvară.

Ilie îi zise lui Nicolae:

— Ce-a spus omul acela? Tu faci să crească grâul ? Nu eu sunt acela care săvîrșesc minunea asta?

— Nu trebuie să-l judeci, îi luă apărarea Nicolae. E un om ca toți oamenii. Ce înțelege el din toate astea ?

— Ai să vezi ! Am să fac să-i crească un grîu frumos ; am să trimit apoi o grindină să i-l culce la pămînt.

Și Sfîntul Ilie făcu să crească grîul înalt și frumos, că-ți creștea și inima de bucurie, uitîndu-te la el.

«Bună recoltă! își zicea Ivan. Dumnezeu mi-a hărăzit fericirea asta, iar Sfîntul Nicolae nu m'a uitat nici el. Am să am atîta grîu încît nici n'am să știu unde să-l pun.»

* * *

Intr'o seară Ivan stătea în prag și cînta.

Ce văzu însă? Un bătrînel cu barba albă ca laptele venia spre el, sprijinindu-se 'n toiag.

— Fii bine-venit, unchiașule !

— Vezi, Sfîntul Nicolae are milă de omul sărac. Ivan avea să piardă totul, să rămînă 'n sapă de lemn.

— Ascultă, Ivane. Vinde grîul !

— Cum?

Rămase înmărmurit. O recoltă așa de frumoasă ! Și, apoi, ce preț să ceară ?

— Cere cît vei vrea. Are să ți se dea. Insă, ascultă-mă pe mine. Vinde grîul.

Și se depărtă.

* *

Ivan se supuse și vîndu minunăția de grîu.

Un bogătaș vecin îi dădu pe el o sută de ruble.

Nu se scurse bine ziua că un nor mare și gros acoperi cerul, se îndeși, izbucni în fulgere și trăsnete, și o ploaie mare cu piatră culcă tot grîul la pămînt, ca și cînd s'ar fi tăiat cineva cu cuțitul din rădăcini.

Sfîntul Nicolae mergea prin cîmpul pustiit.

Sfîntul Ilie îi ieși în cale.

— Vezi, am făcut ce-am spus. Ia uite ce frumos e grîul lui Ivan !

— Nu, nu e grîul lui Ivan, zise Sfîntul Nicolae. Lia vîndut. Acum e al lui Gundaev. L-ai ruinat pe bietul om pe nedrept. Tare trebuie să se mai căineze acum !

— Așa ? Am să fac să crească ea loc de zece ori mai frumos de cum a fost.

* * *

Peste noapte, Sfîntul Nicolae veni și bătu la fereastra lui Ivan. Fu primit în casă și Ivan cum îl văzu, îi căzu în genunchi, mulțumindu-i. Il pofti apoi să mîie la el în noaptea ceea.

Dar Sfîntul n'are vreme. Are de bătut drum lung.

— Cumpără înapoi grîul, Ivane.

— Bine, dar nu mai am ce face cu el, e părăduit de tot.

— Nu e nimic. Cumpără-l. Spune că ai să faci focul cu el, sau nutreț pentru vite. N'ai să pierzi nimic.

Ivan mulțumi bunului bătrîn și dădu fuga numai decît la vecin să cumpere grîul.

Acesta i-l vîndu bucuros pe jumătate de preț.

A pierdut, însă.

Căci, ce să vezi ? Grîul crescu din nou, tot mai înalt și mai frumos. Spicele pline erau așa de grele, că se îndoiau pînă la pămînt. Cîmpul, de aur, strălucia parcă și el de bucurie !

Cînd fu la seceriș, Ivan numără de zece ori mai multe mănunchiuri ca deobiceiu.

* * *

Nicolae se întîlni iarăși cu Ilie.

Tunătorul era mulțumit.

— Ai văzut, i-am dat acum o recoltă bogată. Așa că n'a pierdut nimic. A și secerat grîul și l-a întins tot la soare.

— Da. Insă l-a secerat acela care l-a sămănat. Ivan a avut grijă să cumpere înapoi grîul omului obidit.

— Cum ?

— Așa cum se cumpără.

Și Nicolae îi povesti lui Ilie că Gundaiev cel bogat i-a dat lui Ivan, pe jumătate de preț, grîul stricat de grindină.

— Așa? Bine. Am să-l fac eu să nu s-aleagă cu nimic.

Şi plecă, groaznic şi întunecat.

* * *

Sfântul Nicolae nu-l parăsi pe bietul om. Peste noapte, veni la fereastra lui Ivan.

— După ce vei treiera grâul, îl sfătui bunul bătrîn, să-l duci numai decît acasă şi să-l adăposteşti în pătul.

Ivan făcu așa precum i-se spuse. Treieră tot grâul și dobândi cite un pud de boabe de fiecare snop. Un pud din fiecare snop! Niciodată nu se mai văzuse aşa ceva. Duse apoi bucatele acasă şi le puse la adăpost.

O ploaie grozavă se porni. Când veni Ilie, găsi însă tot grîul prin hangare, pătule, magazii. Dumnezeu e martor de ce mînie fu cuprins atunci sfîntul.

— Bine. Da cînd o fi să-l macine, ştiu eu ce am să fac.

Şi făcu într'adevăr ceiea ce îşi zise. Ivan duse grîul la moară. Dar vezi că din trei puduri de boabe îi ieşiau numai două de făină. Oare unde se ducea al treilea?

Ivan nu ştia că Ilie i-l lua.

Bietul om se gîndia, căuta, dar nu găsia nimic să-l lumineze.

* * *

Chiar în noaptea ceiea bătrînul bătu iar la fereastra lui Ivan.

— Ascultă, Ivanuşca! Fă din făina ta de grîu două turte şi pune-le în cuptor să se coacă. Iar cînd te vei duce la biserică, să le iei cu tine; una s'o pui pe cap, aceea va fi pentru Sfîntul Ilie Tunătorul, iar cealaltă s'o ţii sub braţ, aceea va fi pentru Sfîntul Nicolae Milostivul.

Iată că, în ziua Sfîntului Nicolae, Ivan o porni spre biserică, des-de-dimineaţă, cînd nici nu se stinseseră toate stelele de pe cer.

Pe drum se întîlni cu un călător. Nici tînăr, nici bătrîn, avea înfăţişarea unui om puternic şi întunecat.

— Pentru cine sunt turtele astea?

— Aceasta de pe cap e pentru marele nostru Sfînt Ilie, iar aceastălaltă de sub braţ, pentru Sfîntul Nicolae milostivul.

Cînd auzi Ilie răspunsul acesta înţelept, ise mai linişti inima şi se îmblînzi.

Şi de-atunci Ivan a trăit fără griji.

Şi nu is'a mai isprăvit făina níci odată.

Acesta, fu darul binecuvîntat al Sfîntului Nicolae milostivul.

In romîneşte de

C. Cristobald

Fundamentele geografice și istorice ale Micei-Antante

de N. IORGA

(Urmare)

II

Să trecem la rasă,

Nu este greu de a arăta care sunt adevăratele origine ale populaţiei care, în Boemia, în Slovenia, în teritoriile româneşti și în Peninsula Balcanică, formează prima pătură, prima aşezare, puţin diferită de aceia ce se în chipuie de obiceiu. Se va vedea că sub aspectul slav ca si sub aspectul latin, ea prezintă adeseori elemente mai vechi, cari sunt comune acestor naţiuni, şi esenţialul este această basă, care urcă uneori la epoca preistorică, şi care se simte încă puternică şi determinantă în toate domeniile gîndirii, ca și ale acţiunii.

Când ai supt ochi vederi din Romînia, din Iugoslavia, din Slovenia de asemeni, privirea este adesea atrasă de aceste cară cu boi cari reprezintă principalul mijloc de locomoţiune pe tot acest teritoriu. Ele aparţin unei epoci foarte vechi. Se aminteşte versul lui Ovidiu în care este vorba de boii sarmatici cari trag carele:

„Sarmatica trahunt plaustra boves“.

Ori, în săpăturile făcute ocasional, din întîmplare, în munţii Transilvaniei, s'au găsit animale asemănătoare din toate punctele acelora cari se întrebuinţează încă astăzi: astfel că aceşti boi, şi oile de asemenea, represintă pentru toată această preistorie o achisiţie a preistoriei. Aceste sunt animale cari au fost îmblînzite în epoca preistorică. Dar care era rassa care le-a domesticit şi ale cării urme se întîlnesc tot aşa de bine în Cehoslovacia ca şi în România şi ca şi în Iugoslavia?

Va veni momentul în care se va recunoaște marea importanţă a acestei rasse atît de mult timp neglijată. Dacă sunt mereu discuţii asupra formării naţiunii francese, nu s'a isprăvit prin a se observa ce represintă Celţii, Galii și de asemenea Iberii.

Va veni un moment în care foarte numeroasele mărturii, puţin răspîndite, pe care le posedăm asupra Tracilor şi Ilirilor vor fi adunate pentru a forma basa unei largi sintese. Ilirii nu erau numai mărginaşii Peninsulei Balcanilor, pe coasta ei apuseană, ei erau de asemenea, sub numele de Iapigi şi Mesapi, şi ai coastei apusene. La Nord, Heneţii făceau parte din această mare familie a Ilirilor și, urmînd numele locurilor cari se termină în *ona*, s'a ajuns la fixarea frontierei septentrionale a rassei în regiunile Tirolului.

Adriatica a fost deci o mare a iliriei, și rassa s'a întins pînă foarte departe la Sud, în regiunile Insulelor Ioniene. în vecinătatea unei alte rasse, a acestei rasse elene care a fost mai pătrunsă de cum se crede de populaţiile aborigene ale Peninsulei Balcanice, cărora civilisaţia elenică li datorește chiar unele din calităţile şi unele din defectele sale.

Tracii, ei nu se întindeau numai pe teritoriul Peninsulei Balcanice şi pe malul stîng al Dunării, dar încă pe toată regiunea Carpaţilor, la Apus pînă la stepa ungară, la Nord pînă la ultimele prelungiri ale munţilor, şi ei mergeau pînă la stepa rusă. Era o rassă foarte entusiastă, foarte energică, pe care religia o făcea gata la cele mai mari sacrificii. Această religie și-a exercitat de asemenea influenţa asupra religiei grecești, căci eu cred că unele divinităţi elenice îşi au de sigur origina lor aici, că misterele nu sunt datorite rassei elenice, de un echilibru mintal aşa de armonios, dar acestui spirit entusiat, desordonat în gîndire, în sentiment, în acţiune care distingea pe Traci.

Consideraţi unele caractere ale artei populare; consideraţi de asemenea modul de a construi casele, de a lucra la cîmp, formarea satelor, aspectul oraşelor; vă veţi da seama că multe trăsături ale vechii civilisaţii preistorice a Tracilor şi Ilirilor supraveţuesc la toate popoarele acestor regiuni, sub slavismul Sîrbilor ca și sub slavismul şi turanismul Bulgarilor, de altfel eu cred că se exagerează proporţia sîngelui turanic ce se găseşte la Bulgari.

Da, la Bulgari ca şi la Romîni, este sînge trac; și la toţi este, pe de-asupra sîngelui trac, o infiltraţie romană, destul de importantă. In veacul al VII-lea subsistau încă urmele acestei vieţi romane. Pe de altă parte Turanienii, năvălitorii veacului al VII-lea, erau prin numărul lor infinit mai puţin importanţi decît fură Francii în Galia; ei nu formau decît un lagăr, şi răsboinicii cari trăiau în acest lagăr se pierdură total în comunitatea slavă sau latină asupra cărora se stabilise dominaţia lor.

Să considerăm acum ideile care domină viaţa populară a Slovacilor, tradiţiile lor pastorale. Este în fond aceiaşi civilisaţie preistorică. Şi aceasta se întîlneşte încă în Uckraina şi în toată Rusia apuseană, astfel că dacă un călător venind din această Moldovă basarabeană, trece Nistrul fără a şti că numai are face cu aceiaşi rassă, nici aspectul satelor şi construcţia caselor, nici costumul chiar, danţurile, cîntecele populare nu-l fac să observe că este într'o altă ţară.

Dacă, semnalînd aceste elemente de comunitate de rassă, se contribuie puţin la atenuarea deosebirilor care domnesc în aceste regiuni ca şi în multe altele, se face, cred, în acelaşi timp cu o operă adevărat ştiinţifică, operă de umanitate extrem de utilă; popoarele se duşmănesc şi se detestă pentru că se cred ceia ce nu sunt şi pentru că uită ceia că au fost cu toţii la începuturile lor, în aceste infiltraţii, aceste „intermitiuni" cari formează o parte esenţială a originilor tuturor acestor rasse.

Mi se va zice: „Da, Slovenii samănă destul, măcar în ceia ce priveşte usagiile vieţii populare, cu Romînii vecinii lor: dar Cehii?" Dar, între alte lucruri frumoase ce mi s'au dat la Praga (informaţia cehoslovacă nu este numai foarte solidă, sprijinită pe cunoştinţi ştiinţifice catalogate şi distribuite cum trebue; ea nu este numai presintată într'o formă literară extrem de agreabilă; ea este de asemeni perfect ilustrată şi artele grafice, contribuesc să facă cunoscută această naţiune interesantă şi acest Stat de utilitate europeană) se găsea un mare album represintînd formele de jachetă de piele purtate de ţăranii Boemiei, Kozuch. Ei bine! această jachetă de piele este aceiaşi pe care o poartă ţăranii la noi sub numele de cojoc; Kozuch-ul Cehilor este absolut cojocul nostru. Dacă n'aş fi privit legendele albumului, le-aş fi numit cojoace pe aceste jachete mari prinse la talie şi acoperite de ornamente care aparţin aceleiaşi arte populare ca şi la noi.

Pentru a o spune în trecere, întinderea latină nu numai pe teritoriul Romaniei Orientale, mult mai vastă altădată decît teritoriul actual al Romînilor, dar puţin peste tot în aceste regiuni, nu este datorită numai cuceririi lui Traian. Rolul acestui împărat tutelar nu trebue micşorat, dar nu prin colonii trimişi din Italia sau de aiurea, în misiune oficială, s'a ajuns la desnaţionalisarea acestei puternice rasse tracie căreia-i aparţineau Geţii şi Dacii cei mai vechi locuitori ai malului stîng al Dunării şi ai munţilor Transilvaniei. Cît despre mine, eu cred ferm într'o lentă infiltraţie populară. Opera de desnaţionalisare nu s'a îndeplinit decît prin emigraţia unui excedent de populaţie, care avea aceleaşi ocupaţii ca şi populaţia printre care se stabilise şi nu cu legionari emeriţi de şaizeci de ani cari aveau să se însoare cu femei dace — încîntate, fără îndoială, de a contracta unirea cu soţi de această vîrstă—,nu cu funcţionarii luaţi, de altfel, în momentul în care Imperiul este internaţional, din toate rassele II nu cu căutătorii de aur şi cu aventurierii s'ar fi ajuns la desnaţionalizarea unei naţiuni ca Tracii.

Dar, în momentul în care Italia nu mai avea nevoe de ţărani liberi, când sclavul şi negustorul furnisau ceia ce trebuia ca să se nutrească oraşele italiene, excedentul populaţiei libere a năvălit în Peninsula Balcanică, astfel cum — cu toate că istoricii nu se unesc deloc asupra aceste fapte—el a invadat lent partea meridională a Galiei, Provenţa. Aşa s'a format, printr'un fenomen pe care îl putem numi, pentru a fi în nota zilei, eminament «democratic», fără «imperialismul» lui Traian, basa latină din aceste regiuni.

Dar, înainte de Romîni, era aici un alt element comun. Studiile făcute în ultimii ani asupra Celţilor au dat pentru Galia sintesa care este admirabila carte a d-lui Camille Jullian. Nu voiu zice că au neglijat importanţa Dunării pentru rassa celtă dar au atins foarte puţin acest fapt totuşi esenţial pentru istoria umanităţii. Dunărea, în adevăr, în timp de secole, a fost un fluviu celt dela originile până la grerile sale. Proba este foarte uşor de furnisat; toţi aceşti *Taurisci*, toţi aceşti *Scordisci* cari se găsesc din partea Panoniei, unde elementele ilirice se amestecă cu elemente traie, sunt Celţi. Ei aparţin aceleaşi clase ca Galii din Franţa sau ca Galateii din Asia Mică; şi aceştia, de altfel, se găsau vecini cu Tracii frigieni ai Asiei Mici, care erau de aceiaşi rassă ca cei din Europa, Brigii, de exemplu.

Dar iată încă altceva rotăcisată Belgradul de astăzi era Singidunum deci un *durum* celt. Dorostorum (Silistra) în această formă Natisată prezintă acelaşi Dunum, dar de această dată iniţial Carsum al Romanilor, în Dobrogea, care este Hîrşova, actuală a Romînilor, este un Karst; aici stînca ce se ridică de-asupra Dunării este Karstul. Şi Isaccea, care este vadul principal al Dunării inferioare, se numia Noviodunum, ca şi Noyon. Noi avem Noyon-ul nostru, la gurile Dunării. Foarte recent, colegul mieu archeologul Pîrvan, a semnalat la congresul Ştiinţilor istorice dela Bruxelles două sau trei localităţi cu caracter evident celt, din spre Nistru, dincolo de vărsarea Dunării.

Şi originea Cehilor. Ţara lor se numeşte, cu un termen germani Boiohemum, şi era altădată patria Boiilor. Ori aceşti Bii erau o populaţie celtă şi mă întreb dacă marelui rege dac, celui mai mare rege dac, cu mult mai mare decât acela pe care l-a bătut şi distrus Traian, dacă numele de Boirebista nu conţine aceaşi indicaţie de rasă ca acel de Boii. Cît despre finala acestui nume de Boirebista, trebue pusă în paralelă cu finala aceluia de Ariovist care desigur — cu toate că prin secole Germanii au pus sub patronajul acestui şef o acţiune politică evident inspirată de filantropia cea mai pură — nu este germană.

III

Să luăm acum aspectul locuinţei. Am încercat să trag linile principale ale acestui subiect într'o lucrare care a apărut în franţuzeşte acum trei ani şi care se numeşte: «L'art populaire en Roumanie». Dar, nu consider această artă ca aparţinînd Romînilor singuri. o consider ca o artă pe care au moştenit-o Romînii şi alte naţii, şi care îşi are originile în acest strat traco-liric şi mai ales tracic.

In toată regiunea care ne interesează, casa are un caracter absolut diferit de aceia din Franţa, Italia, din Peninsula Iberică. In oposiţie cu casa mediteraniană, care este o zidire de piatră strîns legată cu altă zidire — de fapt, satul întreg, în aceste regiuni mediteraniene este o singură casă —, fiecare locuinţă a satului tracic este deosebită; fiecare trăeşte în locuinţa sa, isolat în mijlocul unei mari curţi cu o livadă şi chiar o grădină, astfel că suprafaţa ocupată de un grup de aceste locuinţi este infinit mai întinsă decît suprafaţa ocupată de un sat occidental.

Această casă isolată, făcută din lemn şi din vălătuci, a căriei faţadă se sprijin pe coloane de lemn fixate pe un fel de margine de pămînt futos, prispa Romînilor această casă umilă, dar pitorescă, este caracteristică pentru toată regiunea. Casa mediteraniană nu se întîlnește în Iugoslavia, în partea Adriaticei, și în partea acelei Macedonii care a fost dominată de influențe venite din interiorul lumii elenice. In Boemia, pe de altă parte, casa germană a depășit locuința arhaică, deplin dispărută.

Lîngă munții românești, se vede uneori un alt tip care diferă, de asemenea, de cel apusean. Este casa cu aproape două rînduri: partea superioară poate fi apărată, și în partea inferioară se păstrează depozite de alimente și mijloace de apărare. Această casă va evolua spre forma ce se numește cu un termen turc *cula*, adecă „turnul", casa țăranului-boier și a boierului puțin țăran. De altfel se găsesc astfel de cule pe teritoriul sîrbesc, până în Macedonia și în Albania, în toată Albania: este castelul acestor regiuni.

Dar, până la hanul sîrb dela marginea drumului mare, se regăsește și acela tip foarte vechiu pe care î-l oferă de asemenea toată Slovacia.

(Va urma)

Traducere de *Loréta Bogza și Alexandrina Vornicelu.*

VENEȚIA

de Fr. Nietzsche

Odinioară stam
Pe pod în noaptea brună;
Venia din zare cîntec:
Mari picături de aur
Cădeau pe apa 'n tremur.
Bărci, musică, lumini, —
Plutia ca o beție
In noapte-afară...

Iar sufletul, o strună,
Cînta atins în taină
Un cîntec lin de barcă
Vibrînd de fericire —
Dar cine-l asculta?

Trad. de I, S. G.

Cărți și reviste

In editura „Cartea românească" va apare *Dureri fără nume*. roman de d. George M. Vlădescu.

*

D-nii editori și autori cari vor să li se recenzeze lucrările sînt rugați să trimită cite două exemplare pe adresa d-lui profesor Ion Sîn-Giorgiu, la redacția „Universului Literar".

Un sat românesc de munte

de OTTO FOLBERTH

Am petrecut vara într'un sat rominesc de munte pe coasta de sud a Carpaților. Aceste regiuni de dealuri, cu văi lungi, cari se lasă încet în jos, au avantagiul de a fi așternute în acest timp în cel mai curat, cel mai clar și cel mai ușor aer. Zăpușeala și praful șesului nu se urcă până la ele. Vijelii și furtuni ale părților văgăunoase de nord nu străbat peste creastă. Luni întregi cresc pomi și scăieți în cerul albastru-închis.

Satele sunt cu totul date soarelui. Voinței și drumului său se apleacă ascultătoare și bucuroase daravelele zilei. El chiamă dimineață cu dimineață turmele de capre la păscut și seara le trimite iarăș acasă, încălzește mocirlele de mlaștină pentru plăcerea porcilor, ademenește sucul de grădină în răcoroșii și galbenii castraveți. Acoperișurile drăgălașe de șindrilă, luminate de soare, umbresc colibele de lut, susținute de stâlpi de lemn și invită la cea mai plăcută ședere. Puținii oameni din carierele de piatră sau de pe câmpuri devin castanii, chiar negri.

Aceste sate sunt altfel alcătuite decît ale noastre nemțești dincoace de munți. Ele s'au format cu totul fără regulă. Primul a clădit la stradă, al doilea la deal, al treilea la păriu, al patrulea în mijlocul câmpului său. Așa trăesc ei singuri, fără grijă, retrași, chiar ascunși, într'adevăr la țară, în timp ce rîndurile de case solid încheiate ale satelor noastre, transilvănene închid „o comună" de jur împrejur de oameni însuflețiți de aceleași sentimente, fiind uniformi moralicește, pe un loc cît se poate de strîmt și provoacă prin această rînduire și subordonare, aproape fără păreche, a fiecăruia, negreșit o putere de afirmare a așăzări complecte.

Țăranul român nu se desparte de natura încunjurătoare, nici prin șiruri drepte de ulițe, nici prin planuri geometrico-pedante (satele noastre sunt toate geometrice plasate în jurul unui centru), nici prin ziduri de curte, chiar nici măcar prin grarduri de grădini. Ziduri împrejmuitoare și construcții de cetăți contrazic instinctului său și îi erau întotdeauna resurse necunoscute ale apărării de războiu. In loc să caute apărare înaintea pericolului, care se ridică din ținuturile nesigure, căuta adăpost refugiindu-se în munții greu de străbătut. De o sută de ori au gonit războaele cu Turcii pe locuitorii satelor românești în întunecosul codru care ascunde. Coliba și casa erau firește lăsate dușmanului, dar copil, animal, turmă, erau salvate. Așa a devenit ocrotitorul și prietenul codru iubit încă din timpul pastoral, cu cîntecele lui din fluier răcorosul izvor aromit al poeziei populare românești.

Așa cum mirosului de codru, colorilor luncilor cu flori sunt simțurile acestui țăran deschise lumii animalelor. Și aiurea încă în Estul Europei se poate găsi destul de des acest traiu aproape echivalent unul lângă altul, de om și animal, de locuință și grajd, de mîncare și nutreț. In timp ce însă acestui traiu laolaltă se acață în Polonia sau d. ex. Podolia ceva melancolic, hrănit din largul infinit asiatic, în Rominia el are ceva sudic-pitoresc, luciri ușoare cu o nuanță orientală. Acolo este prietenia între om și animal, mai cu seamă între om și calul de stepă mai legată de soartă, întărită de suferință, dar chiar din această cauză și aproape îndîrjită; aici vorbesc și se ceartă, înjură și glumesc țăran și țărancă aproape fără întrerupere cu caprele, pisicile, găinile și cîinii lor. Nimic nu e mai încîntător decît o privire ascunsă în intimitățile acestei întinse familii țărănești. Ce interesant e de observat cum capra care se întoarce dela păscut e primită de cînele păzitor la hotarul casei și e condusă sub acoperișul ei, cum acest domn și fanfaron al curții îndeamnă pe țărancă prin lătratul flămând să pregătească mîncarea pentru seară și toate animalele cu două sau patru picioare vin dînd din coadă, cotcodăcind, grohăind, din cele mai ascunse colțuri ale gunoiului, din grădinile vecinilor, mocirlele fîntînelor să împărțească ceia ce a rămas de la mămăliga de seară, mîncată cu lapte rece de capră, de oamenii din casă, între câne, porc și păsări, cum seara prinde mai întăiu pe cei mai mici și mai ușori, apoi tot mai greu obosiți, până însfîrșit însăși părechea de pisici după o aventură de miezul nopții cade undeva încolăcită.

Locuiam într'o căsuță cu un vechiu acoperiș de șindrilă. A făcut cineva studii asupra elocvenței, bogăției de expresie a vechilor acoperișuri de șindrilă? Cum ele sunt gata să se stingă și se va ajunge încîrînd la aceasta. Invățaților cari se ocupă cu această chestie li este de neapărată lipsă de sfătuit să îndrepte deosebita lor atenţie asupra satelor de munte ale Carpatilor de sud. Şi anume nu numai satelor româneşti dintre care despre unul povestesc aici, ci şi asupra satelor ungureşti ale Secuilor pe partea transilvaneană. Acestea înainte de toate aparţin la puţinele colţuri ale pămîntului european, unde se găseşte până astăzi o existenţă aproape exclusiv ieşită din lemn şi o cugetare în lemn. Odată au trebuit să cunoască toate popoarele acest mod de a cugeta. Aici el a rămas fiindcă n'a putut fi stîrpită sub nici un fel prea marea bogăţie a lemnului. Acoperişul de şindrilă deci, sub care locuiam, aparţinea acelora, care se pot compara pe deplin cu fisioptnomia unei feţe sbîrcite. Vîrsta sa părea a fi considerabilă, căci muchiile şi suprafeţele drepte odinioară formau mai întotdeauna linii şi forme mişcătoare. Expresiunea sa era astfel compusă din severitate şi fire glumeaţă, cum se poate găsi întotdeauna numai în trăsăturile ţăranilor cari îmbătrînesc. Ceva distingea lămurit acoperişul acesta de cele din jurul lui: nici măcar în cute şi crăpături nu s'au format aici grămăgioare de muşchiu, aşa încît era cu totul liber de mirosul şi întunericul de putregaiu, parcă era curat luminat de soare. Cel mai elocvent însă strălucia noaptea în lumina lunii: apoi părea a consta din solzi de argint şi a ascunde un palat de pitici.

Locul mieu cel maj iubit de şedere era cerdacul de lemn al casei. Acolo se afla o bancă joasă, lată ca un pat şi acoperită cu covoare ţărăneşti. Cînd erai aici, respirai parfumul răcoros care se ridica din iarba înaltă a unei grădini împrejmuite. Această grădină se băga cuneiform într'o bifurcaţie de stradă; din capătul său se ridica un foarte înalt plop aproape până la nori. Nici odată n'am văzut o viţă de vie mai înaltă. La plopul acesta s'a fost ridicat timp de decenii o viţă de vie groasă ca un braţ şi lăsa să se legene strugurii ei din înălţimea coamei de casă peste grădină. E un semn dinstinctiv al Românului că el lasă însuşi în propria sa grădină să facă Dumnezeu cum îi place.

Dincolo de stradă, departe vre-o treizeci de paşi de plop, stăteau două alte căsuţe mici. Ele nu erau îngrădite nici de curte nici de grădină: stăteau simplu la marginea străzii. Aparţineau unui pantofar şi unui brutar. Meseria lor îi hrănia însă numai pe jumătate. De cealaltă parte erau ţărani şi posedau găini, raţe, câni tineri şi alte vieţuitoare. Toate acestea se petreceau înaintea noastră pe stradă, pentru că casele nu erau îngrădite, unde pentru aceasta cu un ansamblu aşa de potrivit, Anica brutarului era arţăgoasă şi spuza desculţă de copii a pantofarului jucau cu dispoziţie schimbătoare comedii şi drame.

Din uşa deschisă a pantofarului se auzia bătând zi cu zi Fieciar vroia să treacă pe acolo, auzia dela o sută de paşi invitaţia: Rămâi! Rămâi! Şi fiecare se opria şi schimba noutăţi cu pantofarul. Oameni cari se aflau pe un drum mai lung, ce veniau din carieră de piatră sau duceau pe spatele unui căluţ de munte cu păr lung porumb la moară, ciobani cari veniau călărind dela poiană cu vre-o însărcinare, dar şi ţigani pe cari se numesc aici lăutari, şi cari veniau sdrenţeroşi şi mahmuri dela vre-o nuntă din munte, nu se opriau numai înaintea colibei pantofarului, ci intrau şi începeau a fuma lulele, scuipau de trei ori şi raportau apoi cu de-amănuntul despre evenimentele din sate şi de pe munţi. Vecinul brutar cunoştea după gloaba care aştepta sau împovăratul măgar înaintea uşii pantofarului că trebuia să fie o visită interesantă, şi se furişa dacă putea numai s'o facă neobservat de soţia sa, de asemenea dincolo. Cel puţin o clipă vroiam să se dea plăcerii unei conversaţii spirituale. Polemica glumeaţă a bărbaţilor, devenind din ce în ce mai sgomotoasă, îl ţinea adese ceasuri întregi între ciocan şi nicovală.

Nu îndrăznesc să păşesc din cadrul acestui tablou: prea mult aş trebui să povestesc de jocul de Duminică al fetelor, de cântecele nesfârşite ale ţăranului pe câmp, de baia flăcăilor goi în râu. Totul ar confirma şi aici că viaţa ţăranilor români izvoreşte din felul lor de a fi fără grijă, când străbat nepretenţiosul lor drum la toiagul unei smerenii fireşti, înaintea lui Dumnezeu.

trad. de **Hildegard Höchsman**

CRONICA

Poesia ziarelor. — In de obşte ziarele de tiraj fac rare ori loc literaturii şi mai ales literaturii bune. Totuşi une ori întîlnim în foiletonul vre-unui ziar de provincie cîte o bucată literară care se ridică mult de-asupra producţiei zilnice. Nu ne putem opri să nu semnalăm poesia d-lui Ştefan Bălceşti, apărută într'un număr al ziarului „Tribuna Nouă" din Arad şi pe care, pentru sobrietatea şi frumuseţea versurilor, o reproducem în întregime:

Octombre, Octombre bătrîn cărăuş

Octombre, Octombre, bătrîn cărăuş
Tu ce zici de vremile-acestea de-acuş?

Cu ce mai ţii viaţa atîtor boi tari,
Cînd vine căratul şi n'ai ce să cari?

Odată, pe vremuri, chervanele tale
Gemeau supt povară pe drumuri la vale; —
Şi ce voioşie şi ce mai bucate
Şi ce de chervane în fier ferecate...

Pocnind din harapnic, cu inimă bună,
Mergeai pe-delături prin colbul de lună,
Şi cum gemeau boii de trudă la jug,
Plutia parcă'n aier un cînt de bielşug..

. . . .

Inchid acum ochii şi văd cum ne vii
Incins cu mlădiţe de viţe de vii;
La şold ai o ploscă; mi-o 'ntinzi şi eu gust...
Ce bună-i grijania de turbure must!

Te văd lingă geamuri cum vii să ne pui
S'avem pentru iarnă grămezi de gutui
Şi pui pe corlată cu grijă'n chelar
Borcane cu miere şi mere de jar

Şi, plin de răcoare, pe scară, ne-aduci
Panere cu struguri şi coşuri cu nuci.

. . . .

Octombre, Octombre din anii mei duşi
Ce jalnice-s toamnele-acestea de-acuş!
Pîrjol pe ogoare şi'n suflete frig
Şi nicio nădejde şi niciun cîştig!—

Mauriciu Jokai de dr. Gheorghe Kristóf. — Cluj. Editura „Minerva".

D. Gh. Kristóf, profesor la Universitatea din Cluj, n'a făcut numai un act de pietate faţă de memoria lui Jokai, înfăţişîndu-l publicului romînesc cu ocazia centenarului naşterii sale — pe care Jokai l-a zugrăvit în opera sa —, dar a făcut şi o faptă bună, căci, în lupta pe care o duce o parte din intelectualitatea românească pentru înfrăţirea culturală româno-maghiară, evocarea figurii literare a lui Jokai devenia o adevărată necesitate.

Jokai e înnainte de toate un scriitor de o rară productivitate. Nici până azi nu există încă o ediţie a operelor sale complecte. Şi iarăşi nu există gen literar şi domeniu cultural în care Jokai să nu se fi manifestat. Dar Jokai, cu toate infiltrările străine şi mai ales framen pe cari le întîlnim în opera sa, este înnainte de toate un reprezentant al rasei sale. Descendent al nobilimii mijlocii a oraşului dunărean Komarom, el a fost în opera sa un exponent al maghiarimii. Debutînd la vrîsta de nouă ani, el ajunse la cea de optzeci de ani să realizeze o adevărată enciclopedie literară, căci nu este gen literar, nu este formă publicistică, dela polemica de ziar şi până la marea frescă a romanului social, în care să nu se fi manifestat Jokai.

In afară de plăcute şi uşoare note biografice, pe care ni le dă Kristóf şi din care facem cunoştinţă cu visătorul copil ciselator singuratec de versuri, cu studentul silitor de mai tîrziu, care debutează la optsprezece ani cu o piesă de teatru apreciată de criticii vremii, cu avocatul tînăr pasionat totuşi de literatură şi artă, cu romanticul şi revoluţionarul spiritual dela Budapesta din anii 1848 - 49, care era să fie victima revoluţiei dacă n'ar fi întîlnit pe Roza Benke de Laborfalva vestită actriţă a vremii, — cu care s'a retras într'o modestă şi singuratecă locuinţă din Debreţin, — cartea învăţatului dela Cluj e şi o încercare de caracterizare literară

Elementul biografic şi mai ales vădita tendinţă de propagandă pentru marele scriitor ungur domină această încercare de biografie şi acest studiu literar. Astfel e redată pe larg activitatea de publicist revoluţionar a lui Jokai, activitatea sa politică dela 1850 — 60, relevînd mai ales spiritul său tolerant şi împăciuitor faţă de naţionalităţile din monarhia austro-ungară. De asemenea e redată în trăsături simpatice şi caracteristice, viaţa sa privată din care reţinem devotamentul soţiei sale Roza, care, deşi mai în vrîstă cu opt ani decît poetul, a ştiut totuşi să aducă în permanenţă în viaţa lui sbuciumată o rază de senin şi nenumăratele sale călătorii în străinătate.

Prea puţină atenţie dă, după părerea noastră, d-l Kristóf operei literare propriu, zise a poetului, rezumîndu se la caracterizarea celor mai însemnate din scrierile sale, ca de pildă piesele istorice cu caracter romantic şi operele în proză. Desvoltîndu-se supt influenţa literaturei romantice franceze şi apoi a literaturii sociale contimporane, Jokai s'a făcut celebru prin povestiri şi nuvele şi prin romane dintre care cele mai însemnate sînt „Noul Moşier" şi „Trandafirul galben", în care mai ales se remarcă însuşirile lui de psiholog şi stilist.

Un întreg capitol închină autorul elementului românesc din scrierile lui Jokai. Intîlnim aci nu numai descrieri pitoreşti ale naturii ardelene şi ale societăţii româneşti in Transilvania, viaţa aurarilor abrudeni, şi nu lipsesc din descrierile lui nici figurile istorice ale Romînilor, cum nu lipseşte nici evocarea lui Avram Iancu.

Studiul d-lui Kristóf este deci o lucrare de propagandă şi cu toate lipsurile curat literare şi cu toate stîngăciile de stil, care la o nouă ediţie ar putea fi evitate, cartea aceasta va cîştiga desigur simpatia Romînilor pentru scriitorul ungur.

Semnalăm şi aici contribuţia d-lui Arpad Bitay, care colaborează cu cîteva pagini bine traduse din Jokai.

I. S. G.

*

Charles Maurras, *Viitorul Inteligenţei.* In româneşte cu o notă introductivă de *Tudor Vianu.* (Colecţia enciclopedică „Cartea Vremii").

Pentru o primă tălmăcire a lui Charles Maurras, în româneşte, s'a ales bine studiul despre „Viitorul Inteligenţii", (L'Avenir de L'Intelligence), apărut la 1905 în fruntea volumului cu acelaş titlu. Căci în această puternică polemică şi lucidă diagnoză a culturii moderne, nu găsim nici atitudinea specială propriu zisă a politicului Maurras, nu găsim nici resentimentele şi nici afecţiunile luptătorului şi ziaristului. „Viitorul Inteligenţii" este mai de grabă o piatră de bază, sămînţa de idealitate care tălmăceşte sensul acţiunii practice a lui Maurras, un mic compendiu al ideilor sale filozofice. Ce gîndeşte însă Maurras în ce priveşte posibila utilitate modernă a unei orientări catolice şi regaliste, sînt lucruri pe cari le atinge Maurras aci în chip mai mult incidental. Obiectul principal al lucrării este — după cum rezumă traducătorul în „Introducere" — „analiza condiţiilor felurite prin care a trecut scriitorul frances, din vremea clasicismului cînd el era aliatul forţelor de fapt ale regalităţii, prin veacul al XVIII-lea, cînd i se trezeşte ambiţia de a conduce lumea, până în vremurile noastre, cînd pare a se încovoia tocmai în faţa forţelor materiale pe cari a crezut cîndva că le-ar putea conduce". Indemînatec tradusă versiunea românească a „Viitorului Inteligenţii" poate să găsească mulţi cetitori printre intelectualii cari reflectează la soarta pe care li-o rezervă situaţia lor „în mijlocul civilizaţiei materialiste a timpului".

L.

*

Un povestitor modern rus: Alexei Remizov. De un an de zile, Parisul, ţinta atîtor emigrări de suflete, adăposteşte pe necunoscutul Alexei Remizov, refugiat şi el din raiul sovietic, ca atîţi alţi intelectuali ruşi.

O dramă, *„Oficiul Diavolilor"*, publicată în „Revue de Genève" şi cîteva povestiri răzleţe apărute în traducere francesă e şi firesc să nu fi avut darul să-l copleşească pe autorul lor de glorie.

Dar îi va veni rîndul.

E şi firesc.

Nimeni nu poate pretinde că represintă cu desăvîrşire spiritul unei naţii, unei rase: aceasta nu-i este dat nici unui Goethe, unui Voltaire, sau unui Tolstoi; anumiţi artişti însă par să condenseze în ei cîteva trăsături particulare, caracteristice poporului căruia î-i aparţin şi din care ne oferă şi nouă imagini, e drept, reduse, incomplete, însă cît se poate de isbitoare.

Casul lui Remizov.

Şi tocmai caracteristica aceasta, aspectul rusesc, exotismul acesta va face ca Remizov — care acasă la el a fost multă vreme combătut, neînţeles — să străbată mai repede aiurea.

Remizov se inspiră din poveştile şi legendele populare. Asta nu înseamnă numai decît că nu face decît oficiul de transcriitor. de colecţionar. Ba, chiar dinpotrivă. Pentrucă la Remizov nu numai legenda în sine interesează, ci şi felul său de-a o reda, pitorescul vestmîntului în care o îmbracă, musicalitatea frasei, a cuvîntului. Palpitarea ceia de viaţă, de frumos, care se înalţă dintre rînduri şi care-i ridică poveştile pînă la valoarea unor poeme.

Povestea cea mai stranie, cea mai de necrezut ia la Remizov o întorsătură simplă şi familiară: ai zice că autorul ne istoriseşte o întîmplare oarecare cît se poate de firească, pe cînd poveştile cele mai „realiste“ cele mai banale, par să ia înfăţişarea de legende.

Opera aceasta, aşa de populară prin obîrşii, este totuşi, prin esenţă, aristocratică. E o artă de cărturar, de „intelectual“. Poporul rus n'o cunoaşte şi, chiar dacă i-ai înfăţişa-o, n'ar înţelege-o, poate, căci legendele acestea şi miturile acestea, supt înfăţişarea lor plină de savoare, nu mai trăesc decît în memoria savanţilor şi a artiştilor, adunători şi păstrători de comori, clasă din care face parte cu multă cinste şi Alexei Remizov.

C.

*

Victimele Pamfletului. — S'a întâmplat zilele trecute un incident foarte curios. Doi scriitori de talent au intrat într'o violentă polemică de idei. Dar acum trăim în zodia pamfletului, zodie de literatură unică pentru maltratarea adversarilor, caracterisată prin abusul violenţelor de stil şi prin colecţia de invective injurioase; cei doi scriitori au fost ei înşişi victimele proprillor lor violenţe. Dînd desăvârşită libertate condeilor lor sprintene au ajuns repede să uite că meseria de scriitor are şi ea oareşicare obligaţii de respect şi stimă reciprocă şi au căzut în cursa pe care talentul lor de pamfletari le-o întindea. Şi astfel publicul cetitor a asistat la un duel cu pretenţii ideologice şi literare, dar care a degenerat repede într'o pitorească încăerare de cocoşi şi într'un vesel schimb de insulte. N'au lipsit sub forma figurată a stilului poetic nici înjurăturile. Şi când acestea au fost epuisate, „incidentul“ a fost prezentat de către una din victime comisiunei de judecată a Sindicatului presei.

Se zice că discuţia a fost violentă şi tîrzie. In cele din urmă ziarele au publicat un comunicat laconic şi caracteristic:

„Ca urmare a acestei cereri şi după desbaterile ce s'au făcut (sic), juriul Sindicatului ziariştilor a constatat din expunerile părţilor că nici una din acusaţiile aduse reciproc nu e întemeiată (?!) şi a regretat polemica urmată între d-nii Dem. Teodorescu şi Nichitor Crainic“.

Cu alte cuvinte Sindicatul în stilul său curtenitor şi elegant, a constatat că învinuirile aduse reciproc de cei doi poeţi au fost opera unor fantesii înferbîntate şi că în fond tot incidentul se reduce la simplă literatură pamfletară. Vor înţelege oare în viitor pamfletarii ce triste victime pot deveni atunci cînd talentul lor coboară ultima treaptă a simţului critic şi a răspunderii morale?

S.

*

„Cyrano de Bergerac“, poemul dramatic al lui Edmond Rostand, s'a representat de curînd la „Teatrul Municipal“ din Windhrady (Cehoslovacia) în traducerea d-lui Jaromir Jahn şi cu un tînăr actor, d-l Stepanek, în rolul titular. Piesa a avut un foarte mare succes. Nu mai puţin tînărul artist aproape necunoscut, care cu prilejul acesta s'a consacrat, iscînd în presă şi printre personalităţile teatrale cehoslovace vii discuţii pe tema interpretării ce a dat rolului şi a montărei cu totul nouă şi originale în care directorul de scenă Steiskop a înfăţişat poemul atît de specific frances al lui Rostand. De notat că „Cyrano de Bergerac“ a mai fost jucat înainte şi pe scena „Teatrului Naţional“, într'o interpretare şi o montare oarecum „slavisate“, e drept — dar, oricum, a fost.

Numai la noi, nu. Intr'un rînd a anunţat-o „Teatrul Naţional din Bucureşti. Imediat un teatru particular — care şi-a făcut o specialitate din a-şi însuşi repertoriul celorlalte întreprinderi surori — s'a grăbit s'o anunţe la rîndu-i. N'a jucat-o însă nici unul nici altul.

Şi traducerea magistrală a poetului Mihail Codreanu stăruie prăfuită în rafturile librăriilor, dupa nu ştiu cîţi ani de la tipărire.

*

In timpul verii acesteia *Luigi Pirandello* va face cu trupa sa un turneu prin Europa, jucînd numai piese de ale sale, şi ziarul *Vilag* afirmă că prima etapă a acestui turneu va fi la Budapesta.

*

Miercuri 15 Iulie a avut loc inaugurarea cursurilor de vară ale „Universităţii populare“ din Vălenii-de-Munte, care a păşit într'al şaptesprezecelea an de funcţionare.

D-l profesor Neculai Iorga a deschis festivitatea cu o cuvîntare arătînd rostul acestor cursuri cel dinainte de războiu şi cel de acum, după marele eveniment, cînd noi înduiri reclamă o călăuzrie morală nouă.

Seara a avut loc în sala de cursuri o pitorească şezătoare, la care au fost mult admirate — şi vor ramîne, hotărît, în amintirea celor cari au fost de faţă — corurile şi danţurile naţionale executate de un grup de învăţători din judeţul Suceava.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

Universul Literar

Cuponul Nr. 15.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

— Tragerea în toamnă —

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 31. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 2 AUGUST 1925

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

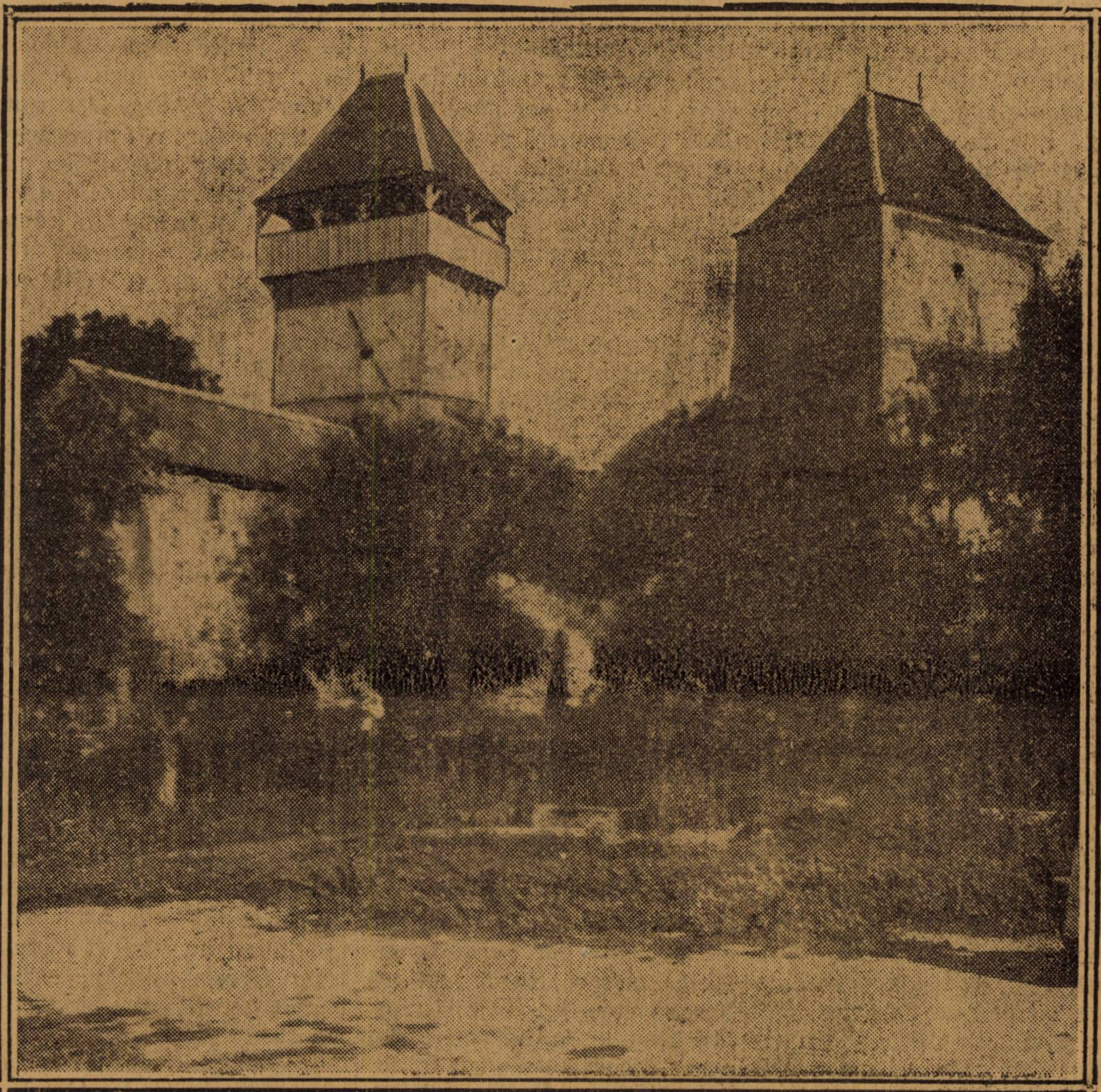

Castelul din Câlnic, în Transilvania

Literatura Saşilor

de N. IORGA

In *Die deutsche Dichtung Siebenbürgens im Ausgange des 19. und im 20. Jlahrhundert, arei Jahrzehnte*, Jena, 1925), d. Karl Kurt Klein presintă cîteva capitole, bine scrise, din viaţa literară a Saşilor ardeleni. Autorul are dreptate cînd spune că e absurd să se scrie volume despre «motivul visului în literatura *mittelhochdeutsch* pe la 1250" şi să se lase cu totul la o parte o întreagă secţiune vie a literaturii germane actuale. Prefaţa, care caută să explice caracterul şi lipsurile literaturi săseşti e plină de înţelegere şi de perspicacitate: merită să fie cetită cu atenţie şi de cine face parte din naţiile conlocuitoare. Se menţionează şi cererea, ivită în Germania, de a se scrie istoria literaturii şi pe ţinuturi, pe seminţii, — cuminte desiderat.

Cartea, destul de întinsă, arată cum după literatura de luptă contra Ungurilor, pe la 1870—80 (Michael Albert, Traugott Tamm, Wilhelm Schuster), a urmat o epocă de poesie pentru poesie. Impăcarea cu un mai blînd regim maghiar potolise patimile: două isbucniri nouă, în 1896 şi 1897, fură înăbuşite. Simţul pentru viaţa poporului, îndemnul noii literaturi germane sînt factori hotarîtori. Apar Henningii, Römer, Orendi Hommenau, Melas, Herfurth, Fr. Ernest Rösler Litschel, Thullner, Kirchner, Seraphim, Anna Schuller-Schullerus, Daichendt şi alte notorietăţi locale, care meritau să trezească interes şi aiurea. Modelele lor germane sînt puţintel cam vechi. Cei numiţi la urmă dau viaţă nouă dialectului (dacă ar fi dat şi subiectelor înseşi ale musei populare...). Ce a făcut Alecsandri şi mai ales Eminescu la noi între 1840 si 1880 ajung a face, cu toată tirania unei mari literaturi în alt dialect, glorios, dar străin, pela 1890 Saşii. Nu lipseşte poetisarea anecdotei, care, cu mult succes pentru moment, s'a încercat şi la noi.

Reviste nu se putură în adevăr împicioroga până la frumoasa publicaţie «Die Karpathen» din 1907 (doar «Landwirtschaftliche Blätter» şi «Siebenbürgischer Volksfreund»). Şi acolo ca şi la noi pănă pe la 6880 Calendarele avură şi un important rol literar. In ele apar şi povestiri (de Julius Theiss, în 1895, ceva despre contrabanda la vechea graniţă romănească, de Johann Leonhardt, care atinge şi viaţa Romînilor ardeleni, ca „Stina", «Stîna».

Se dau ştiri amănunţite asupra unei literaturi nuvelistice neaşteptat de bogate. Nu lipseşte nici povestirea istorică (Daichendt) Istoria aşezării Saşilor în Ardeal iea corp în popularul roman al istoricului Seraphim, «Imigranţii», acelaşi însă care din toată viaţa Romînilor ardeleni a ştiut culege numai satira „Alegerea în satul Moţilor" (Calendarul „Siebenbürgischer Volksfreund" pe 1904). Alţii, mai ales femei, povestesc mai simplu şi mai simţit în dialect: Adolf Schullerus îşi rîde în acelaşi calendar de «dascălul valah». Piese de teatru cu caracter ocasional aparţin aceleaşi direcţii: se ating şi subiecte istorice. Unele din ele fac parte din genul operetei. Litschel şi Semp încearcă o nouă comedie. Dar şi realisări teatrale în stil mare sînt opera aceleiaşi generaţii.

La 1907, cu „Die Karpathen", de la Braşov, a lui Meschendorfer, începe era nouă, revoluţionară. Se caută forma estetică, aşa cum în Apusul german o cerea vremea. Asociaţia artistică «Sebastian Hann» lucrează îu aceaşi direcţie renovatoare. Indepărtarea de tradiţie şi de popor era socotită ca un lucru inevitabil, dar care nu trebue să se regrete. Fondul însuşi ajunge a fi fără de interes. E literatura desrădăcinată.

Ca tip în lirică „.mici tablouri executate prin scoaterea la iveală a unor caractere secundare, adesea neesenţiale, în desemn uşor» Ca limbă, capricioase formaţii individuale.

Cel mai bine înzestrat, capabil de adîncă simţire şi de nobil avînt către idei, e Iosef Lehrer din Mediaş. Dar autorul recunoaşte că prin aceste însuşiri chiar poetul iese din falanga renovatorilor. Pentru formă se laudă mai ales Eduard Schullerus. Citaţiile din Hermann Klos arată un fin simţ al misterului, înainte de a trece la bolnavele fantasii ale aşa-zisului „expresionism".

In noua povestire, legată totuşi strins de satul săsec, Regine Ziegler se gîndeste şi la „Ghiţă, rîndaşul pastorului", Luise Helfenbein recomandă recîştigarea pentru „Neu-Sachsen" a terenului pierdut la Românilor. Aceiaşi primejdie românească o arată parohul de la Orăştie, Julius Orendi, dar el mîntuie vorbind de prietenia zilnică între ţăranii celor două naţii, de sincera părere de rău a Românilor cari stau locului faţă de ultimii Saşi cari pleacă din sat şi cărora li se dă un înduioşat ospăţ la plecare. Foarte lăudat e bătrînul romancier Plattner, „Roseggerul săsesc". In Wittstock se înfăţişează un delicat represintat al nuvelei psihologice. Noul curent îusufleţeşte „Lenora" lui Meschendörfer.

Inţelegem pasiunea cu care autorul vorbeşte de avîntul din 1914, de înfrăţirea la luptă cu fraţii germani şi ţinem samă şi de aceia că lucrarea a fost scrisă pentru publicul german.

Mai puţin alipirea, nouă, la

Ungaria „pentru că înfrîngerea ei posibilă părea că înseamnă căderea în prăpastie“. Se amintesc cuvintele rostite de episcopul Teutsch la Pesta: „țara am pierdut-o, dar am găsit patria“. Se înşiră strigătele răsboinice pentrn Centrali ale tuturor poeţilor saşi. Regine Ziegler consacră chiar întrării Romînilor în Ardeal un întreg volum de osîndă. Şi predica ridică glasuri ascultate, ca să ne răspingă. Se dă în notă şi toată literatura menită să descrie şi să combată pe Romîni (de Sigerus, Petricek, Leonhard, Gustav Schuller, Luise Helfenbein, Adolf Schullerus, Herfurth),

Literatura de după răsboiu ne interesează, fireşte, şi mai mult. Se arată împăcarea subită cu noul Stat, pe care Saşii îl apără contra bolşevismului maghiar peste cîteva luni chiar. Se critică însă o politică din care n'a venit răsplătirea pentru schimbarea de atitudine. Dar isolarea de Germania dă nou avînt literaturii. Se relevă că revista care poate dura, *Ostland*, a d-lui Csaki, se razimă pe noţiunea patriei nouă. Se iese din provincialism pentru un germanism unitar în noua Romănie şi se afirmă nevoia *adevăratei* afirmări culturale. „Arta e o eminentă afacere naţională, e expresia devenită figură a puterilor vitale ce se află în naţiune“ ,scrie cu dreptate d. Conrad Nussbacher. Sîntem deci iar pe calea dreaptă *pe cea mai dreaptă*. In această direcţie, deşi forma e mai abstrusă, ar lupta în revista braşoveană *Klingsor*.

Mărturisesc că poesia d-lor Hajek, Reisner şi Capesius nu-mi pare a se potrivi cu această doctrină de luptă. E literatură de iniţiaţi. «Michael Weiss» al d-lui Meschendorfer ni spune, măcar că e vorba de o luptă, cu cine şi pentru ce.

Rugăciune în pădure

de REGINA ZIEGLER

Ieri s'a 'ntîmplat cu mine o minune,
Eu l'am privit în ochi pe Dumnezeu —
Purtam cu greu în spate crucea grea
Şi orice oră îmi săpa o rană.

Simțiam cum mă mîna ceva departe,
Cînd vii uitare, tu isbăvitoare
Căzut jos la pămînt pe crucea mea
Țărna-mi băuse plînsul arzător.

. . . .

Nu știu cît am zăcut acolo jos...
Un vînt ușor mă desmierdă pe fată
Și fruntea mi-o atinse-un cînt de îngeri,
Sării în sus s'ascult cutremurat;
Uitîndu-mă la aurul pădurii
Mi se luă povara de pe suflet...

. . . .

Apoi pășii cucernică 'n sanctuar
Spre-o nouă fericită rugăciune.

Trad. de **Ion Sân Giorgiu**

K. B. CAPESIUS

In țara de-altă dată

— FRAGMENT —

Când întri în Gross-Schenk, la drumul, ce duce de la Sibiu, se ridicase un arc de triumf. Intre ghirlandele se vedea scris cu litere artistic împletite «Bine ai venit». Acolo se îmbulzia, numaidecît după prînz o mare mulţime de oameni. Ea aștepta pe episcop și înaltul cler din Germania, cari trebuiau să vină la solemnitatea societăţii «Gustav-Adolf».

„La cine va locui ?“ întrebă o femeie mai în vîrstă, care purta o rochie de oraş, dar în cap o basma.

„Apoi la bătrîna doamnă-Kinigsrichter“, îi răspunde alta. „Ea are odăile cele mai frumoase“.

„Noi vom găzdui şi pe un frate german“, povesti a treia, „i-am aranjat odaia cea bună. Poate că va fi mulţumit“.

„Apoi trebue să fie mulţumit“, spune prima iarăş, „putem noi să le dăm altceva, decît ceace avem? De fapt era riscat să inviţi societatea să vină aci. Nu ştiu, cum vor fi adăpostiţi atîţi oameni din toate oraşele“.

„Se poate face cu putinţă In schimb este o mare onoare pentru GrossSchenk“.

„Tăcere, sosesc. A-djuranţii se înşiră“.

In adevăr muzicanţii ridicară instrumentele lor de tablă, pentru a le pune la gură în clipa următoare

D-l Karl Bernhard Capesius

Pe stradă se apropia un nor de praf.

„Nu sunt ei, nu sunt ei!“ strigă un băieţel. care ocupase postul de observaţiune şi care fugia înaintea trăsurii. Muzicanţii lăsară instrumentele jos şi scuipară. Judecătorul localităţii, care îşi dresese degeaba glasul, intră iar în rînd. El transpiră grozav. Nu se ştia, din cauza căldurii mari, pe care o simţia încă odată aşa de tare în blaua pastorală sau din cauza emoţiei?

Trăsurile, cari sosiau în momentul acela, fură primite de tineret cu urale. In ele erau o mulţime de oaspeţi din oraş, tineri şi bătrîni unul lângă altul. Opriră, şi în tim ce caii se apărau, dînd din cap nerăbdători şi lăsînd să sune clopoţelele, un tînăr serviabil, îmbrăcat în negru indică străinilor de pe o listă lunga locuinţele.

Acum părintele, îmbrăcat într'o blană ca şi judecătorul, se apropie de o trăsură şi ridică puţin pălăria sa rotundă.

„Vă rog, domnilor, aţi trecut prin Leschkirch? Aţi auzit poate, cînd trebuiau să plece Sfinţiile lor? Aţi dormit acolo, după cum am auzit".

Ar fi auzit. că o jumătate de oră după ei vor veni, spuseră noii veniţi.

Acum toţi priviau în jos atenţi strada plina de praf. Incă de cîteva ori sosiau trăsuri sau răsăriau din praf studenţi mergînd pe jos şi intrară cantînd, dar nu erau încă cei aşteptaţi.

Uite, acela cu şapca roşie e drăguţ, şopti o mică fată de burghez prietenei sale şi amîndouă aruncau pe ascuns priviri pătimaşe înspre partea cealaltă.

„Un Chlamydat Mediaş", săspunse aceasta, care fusese deja la oraş. Avea şi o bluză albă şi capul şi-l apără cu o umbrelă de cea albă. Acum îl întorcea gingaş dintr'o parte în cealaltă, şi cînd liceanul se uită la ele, ea îi aruncă un bucheţel de primire. Căzu prea aproape într'o băltoacă. Fetele se ascunseră roşii ca racul şi chihotiau după umbrelă.

In fine apăru un nor de praf aşa de mare, încît nu putea să provină decît dela Bonderium. Flăcăii cei mai chipeşi pe caii cei mai iuţi călăriră să-i primească pe înalţii oaspeţi cu vechiul drapel al fraternităţii la frontiera Hattert apoi se întoarseră, escortînd mult aşteptata trăsură.

Muzica intonă chiar sub arcul de triumf, birjarul opri cei şase bălani ai trăsurii, judecătorul local se apropie de trăsură şi îşi descoperi capul; toţi îşi scoaseră pălăriile.

„Prea Sfinţite domnule Episcop şi Prea Sfinte domnule *Arhiereu!*", începu să spună el cuvîntarea sa, aşa cum îl învăţase preotul, cam greoi, dar cu accent liniştit şi sigur.

Episcopul era un om încă tînăr cu trăsături energice, ascultă cu atenţie şi îşi pregătia ideile pentru răspuns. Germanul un moşneag, se uita cu un suris binevoitor în toate părţile şi făcu semn cu mîna. Il bucură mai ales, că a fost condus ca un nobil şi primit aşa de solemn.

Cînd judecătorul termină tot şi strigă: «Trăiască», şi muzica intonă, iar învăţătorul dirija muzica cu atîta zel, par'ca ar fi vrut să se distingă cît mai mult în ochii supremului său şef. Apoi răspunse d-l Episcop în cîteva cuvinte, iar preotul din Germania făcu semn cu mîna, iar după aceea trăsura cu cei şase cai intră în trap în tîrg, unde în vasta curte preoţească mai avu loc încă o primire.

„A fost frumos", spuse femeea mai în vîrstă şi-şi şterse ochii cu batista, pe care o ţinuse tot timpul în mînă. Toate femeile o imitau.

„Bunică, a fost împăratul?", întrebă un băeţaş.

«Prostule», spuse ea foarte supărată, «împăratul este doar catolic. El doar nu vine la societatea noastră»,

Ceilalţi însă rîseră cu poftă de întrebarea băiatului. Pe urmă mulţimea, se împrăştiă numai tînărul cu haină neagră mai rămase acolo, pentru a primi şi orienta pe străini, căci mai sosiau pînă tîrziu la amurg.

In partea de jos a pieţii se ridicase un pavilion mare. Lemne erau bătute în pămînt sub acoperişul cortului şi scînduri simple erau puse pe ele, pentru a face în acest fel mese şi bănci pentru sute de oameni. Cu toate acestea aprobpe toăte locurile erau ocupate, cînd Hermann Georg Hann şi Martin Pildner intrară în pavilion în seara recepţiei cam pe la ora 9. Pe cînd ceilalţi doi căutau un loc bun, Hermann privia publicul.

«Acesta este deci poporul meu», se gîndi el. Şi observă, că aci erau reprezentate toate comunele dela Bistreţ pînă la Broos şi Braşov, toate epocile vieţii şi toate sexele dela moşneagul cu pletele albe şi dela matroană pînă la adolescent şi fată, dela nobilul prefect de judeţ pînă la cetăţeanul din Gross-Schenk şi pînă la ţăranul din Hartmsdorf, toate clasele sociale. Ce îi aduce împreună pe toţi aceştia? se întrebă el. La masa de onoare, care era înălţată, el văzu toţi bărbaţii cu soţiile lor, cari ca preşedinţi şi conducători în societăţi bisericeşti şi culturale aveau datoria să asiste la adunările anuale. Ei veniseră să lucreze şi să dea o dare de seamă a muncii lor. Mulţi dintre oamenii mai bătrîni veniseră, cum se vedea, din obişnuinţă. Voiau să se întîlnească iarăş cu bunii prieteni din celelalte localităţi, cu care poate că frequentaseră universitatea. Acum secondau pe fetele şi fii lor, cari ei însăşi, deja cu şepci colorate, veniau dela gimnaziu sau dela universitate. Aceştia însă căutau, aci, înainte de toate veselie şi petrecere. Hermann văzu fete tinere din toate oraşele, pe care le cunoştea sau a caror origină o ghicea după port sau după purtare. Şedeau încă în mare parte în grupuri şi tot aşa la mesele din vecinătate tineretul, dar el ştia, că peste cîteva ore însă aspectul va fi schimbat. Intr'adevăr, toate fetele nu puteau fi împăcate. De aceea de pe acum se putea observa o concurenţă ascunsă, de a-şi asigura pe cît posibil un cavaler pentru serbări. Şi sora sa ca şi verişoarele sale şedeau împreună cu celelalte fete din Gross-Schenke într'un colţ Ele observau cu ochi critici şi cu grijă orăşencele, care li-se păreau atît de superioare, cu toate că ele însăşi îşi dăduseră toată silinţa cu toaleta.

Cetăţenilor plugari din Gross-Schenk şi ţăranilor veniţi din împrejurimi li-se părea important şi onorabil faptul, că puteau să ia parte la societăţi. Şedeau solemni şi tăcuţi la capătul de jos al meselor şi erau conştienţi de demnitatea lor de Saşi „nefiind nici unul domn, nici unul rob". Iar mulţi se şi plictiseau, dar nu o spuneau. Li se părea, că aşa trebuie să fie.

Trebuie să existe o idee de unitate în toţi aceşti oameni, se gîndi Hermann, chiar dacă nu-şi da de tot seama, chiar dacă alte motive, cu totul deosebite îi aduceau. A fost poate cea mai mare artă a conducătorilor noştri, de a redeştepta tot mereu această Idee şi de ne-o arăta în forme vii. N'am venit noi, Georg Hann, Martin şi eu aci în primul rînd, fiindcă suntem Saşi, şi deabia pe urmă pentru acele lucruri, care, sperăm, în deplină conştiinţă, că se vor realiza. Căci aceasta nu este prea mult.

Acum se întoarseră. Georg Hann şi Martin, nu era posibil să găsească un loc bun.

Atunci mergem altundeva, unde putem să vorbim, zise Georg. In acest moment preotul din Gross-Schenk sui în tribuna oratorului, ridi: tă lîngă masa oficială, iar vocea sa răsuna patetic prin pavilion: „Dragi concetăţeni".

„Poate că tot ascultau", întrebă Hermann.

Aş, lasă-l să vorbească. Imi închipui eu, ce spune, va vorbi despre „cele şapte secole" sau aşa ceva, zise Martin.

Intr'adevăr, preotul continuă: „Sunt acum aproape peste şapte secole, de cînd Germanii au întemeiat aci în depărtatele păduri această localitate germană..." Acum Hermann urmă de bună voie pe ceilalţi doi.

Stînd în odăiţa farmacistului, Martin povesti despre impresiile, pe care le primise în ultimul timp în cursul călătoriilor sale în diferite oraşe săseşti.

«La Sibiu e mare nelinişte. S'au format acolo două partide. Partidul burghez cere, ca comitele să abdice, fiindcă sub noul regim n'ar putea fi întrebuinţat. Aşa numiţii oficiali vor să-l ţină cu orice preţ. Ei nu ştiu, că tocmai acum ar fi timpul ca fiecare să-și lămurească situaţia».

„Şi ce atitudine are el însăşi?", întrebă Hermann.

„Păi, aceasta este clar. O natură aşa de pronunţată de tiran nu va da aşa de uşor din mînă poziţia şi puterea", spuse Georg. „N'au dreptate".

„Da", continuă Martin, „cu toate că in celelalte orașe se cere în massă participarea la noul regim și abdicarea comitelui. La Sighişoara au făcut........ pe seama lui și la Braşov s'a făcut cu această ocazie o serenadă senatorului Hubbes. Prin atitudinea sa în această chestiune el a făcut posibilă noua linie ferată la Braşov. Pe urmă ţinu o frumoasă cuvîntare şi declară, că şi în alte privinţe trebuie înlăturată supremaţia Sibiului".

„Și cu toate aceste contrarietăţi se serbează dincolo solidaritatea. Cum se poate?" exclamă Hermann.

„O, e foarte simplu", spune Georg, „toţi îşi dau seama că cu toată neunirea lor depind unii de alţii, ca naufragiaţii de plută. Iar scopul acestor adunări este de a manifesta în afară și înaintea massei această conştiinţă".

„Ştiţi cum mi se pare istoria?" spune Hermann. „Ca un teatru sau ca un caleidoscop. Mereu aceleaşi culise, mereu aceleaşi pietre, şi tótdeauna o nouă scenă, un nou decor. Cred că nicăieri nu se poate recunoaşte atît de clar ridicolul acela numit viaţă publică, decît la noi. Căci teatrul nostru este atît de mic, noi stăm așa deaproape de scenă, încît se poate vedea totdeauna în dosul culiselor și se pot recunoaşte, iluziile reprezentate".

„Bine" făcu, Gheorghe. „Astfel poţi să vorbeşti atît timp cît stai în sală. Dar pentru acela de pe scenă, chestiunea are cu totul altă aparenţă. El trebue să joace rolul său, fie că îl crede ridicol sau nu. El trebue să-l joace aşa, cum jocul o cere şi trebue să-l ia în serios, altfel şi-a greşit cariera.

„Şi cum se numeşte piesa?".

„Conservarea poporului sas. O tragicomedie în încă multe acte, sperăm".

„Da — dar", răspunse Hermann; „cine te obligă să faci teatru, cînd crezi, că e ridicol?"

„E o necesitate, care mereu îndeamnă pe cîţiva la aceasta. Căci un lucru e sigur: piesa trebue jucată", spuse Georg Hanns.

„Nu voi juca niciodată" exclamă Martin, „mă voi retrage şi voi face pe spectatorul amuzat și desinteresat".

Herman rîse: „Să ştii, că tu vei fi primul, care vei apare pe scenă. Eu însă mă voi abţine sî se va putea.

„Nu va merge mult timp", spuse Georg.

„Și tu? Tu te considerai deja predestinat rolului de erou? întrebă Martin.

Georg nu răspunse, Hermann însă se uită semnificativ la prietenul său și zise: „Ştii ceva? Tu să fi regisorul nostru — atunci jucăm şi noi cu plăcere. Dar noi începem un act nou în sensul înţelegerii stabilite de curînd".

Băură un rînd pentru jurămîntul lor. Apoi Martin spuse: „Acum să mergem să privim, cîtă vreme nu jucăm".

SATUL MIEU

— De MICHAEL ALBERT —

Din satul unde m'am născut
M'a dus soarta departe:
De satul care l'am pierdut
Visul nu mă desparte

Tot stau şi astăzi nalţii fagi
Acolo sus pe munte,
Si-amurgul îi are tot dragi,
Cînd li adie'n frunte.

De-a lungul străzii dela noi
Tot se tîrăşte apa:
Iar pleacă sălciile moi
Asupra lui pleoapa.

Şi este-o salcie, o ştii?
Cu scorburi mari, înaltă,
Eram ca şi nişte copii,
Atît de laolaltă...

Si cu gîndiri copilăreşti
In dulcea umbr'a sării
Priviam luminile cereşti
Prin crăci, in fundul zării:

Şi turma care se'ntorcea
Pe strada noastr'acasă:
Palidă luna strălucea
Fantastic şi frumoasă.

Şi din adîncul cerului
Se'nşiră stelele pe rînd,
Pe somnul lăvicerului
Ogoarelor lumini vărsînd.

Eu mă duceam în dulce vis
Prin curtea mea, nemernic
Şi descîntam, în vers închis.
Intîiul simţ sfielnic.

Stau vitele pe locul gol
De şi rumegă 'ndelete,
Şi cinele îmi dă ocol
Cu măguliri încete.

Pe cînd trudiţi secerători
Işi gustă pinea serii,
Se uită 'n vorbă, răbdători
De truda încordării.

Şi ascultam bătrînii zicînd:
„Ne dă Doamne? răsplată".
De-atîţia ani vor fi zăcînd
In groapa 'ntunecată.

Din satul unde m'am născut
M'a dus soarta departe:
De satul care l-am pierdut
Visul nu mă desparte.

Căci n'am ştiut, cît fuiu în el,
Niciun năcaz să-mi vie,
Şi 'n somn toşnia încetinel
Un pom de poesie:

De-asupra mea îşi revărsa,
Plouînd, bogata floare:
Păstrează satul lumea sa,
Dar frunze pomul n'are.

Tradus de **N. Iorga**

Construcţiile de apărare ale Saşilor în Ardeal

Nota caracteristică a satului săsesc din Ardeal o formează cetatea. Ea e nelipsită în satele din partea de mijloc şi din partea sudică a acestei provincii. Intru cît e vorba de locuri întărite, ele nu se deosebesc esenţial de construcţiile similare. Indată însă ce apare ca aşa-numite biserici-castele, formează un ce cu totul specific, o particularitate a ţinuturilor ţării noastre locuite de Franconi din regiunea Rinului şi a Moselei şi nu se găsesc nicăeri în alt loc într'această desăvârşire de construcţie şi plan. In diferite rînduri s'a făcut încercarea să se dovedească ideia arhitectonică a acestor biserici-castele. N'ar fi alt ceva decît traducerea, în cel mai bun cas o desvoltare mai tîrzie, a unei construcţii de fortificaţie întrebuinţată încă din ţara mamă. Intr'adevăr se găsesc şi în Germania biserici întărite. Dacă însă considerăm că în Ardeal avem d-a face cu un sistem bine cugetat de construcţii de apărare răspîndite în toată ţara, unite între ele cu drumuri—în timpurile cele mai vechi cu întărituri în păduri şi cu locuri pustiite —,în zădar căutăm ceva asămănător.

Biserica întărită săsească nu este o simplă transferare a unui model adus sau incetăţenit aici: e resultatul unei necesităţi isvorîte din condiţiile particulare ale vieţii de colonist în ţara aceasta. Paza din partea coroanei ungare, care chemase coloniştii în ţară şi le promisese diverse privilegii şi ocrotire, cadea foarte frumos pe pergamentul răbdător al documentului; era însă foarte problematică în viaţa reală. Chemarea ţăranilor şi orăşenilor germani în Ardeal de fapt avuse în vedere scopuri militare în primul rînd. Graniţa de Sud a ţării trebuia să fie adusă iute la o alcătuire mai strînsă şi această regiune trebuia apărată din spre vecini printr'un lanţ de comune puternice. Astăzi se crede că mai jucase un rol şi intenţia tacită de a realisa prin interpunerea unor elemente neutre şi de încredere un sprijin în contra nobilimii veşnic neliniştite. Devisa conferită pe sigiliul provinciei Sibiiului şi totdeodată a naţiunei săseşti «ad retinendam coronam» nu avea numai o semnificaţie politică externă, ci — şi aceasta poate în măsură mai mare — o semnificaţie internă.

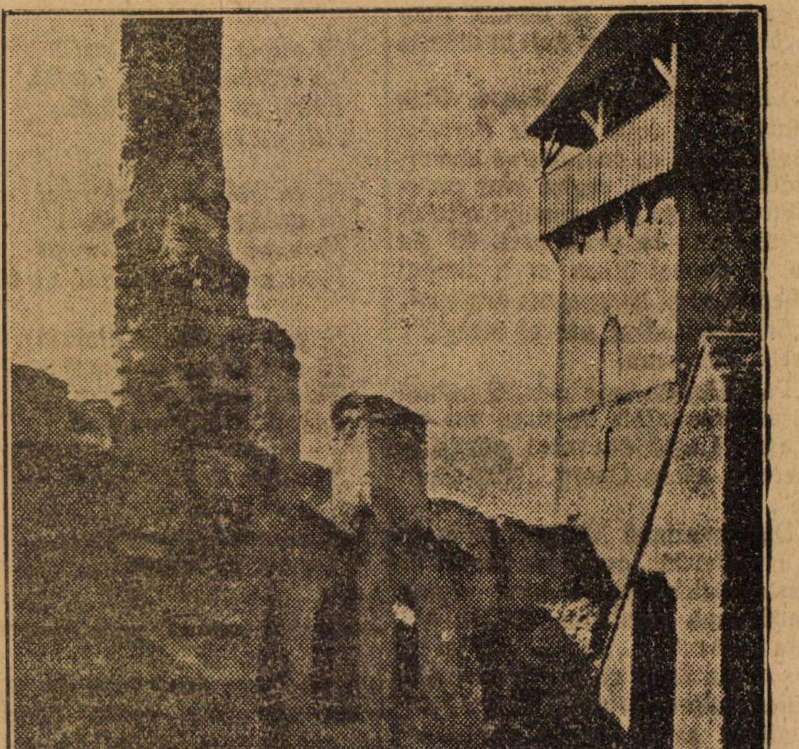

Castelul din Câlnic

Din prima zi a sosirii lor, imigranţii s'au instalat în ţara puţin populată pentru o şedere definitivă. După ce-şi construiră casele, al căror tip primitiv se mai găseşte păstrat în diferite case ţărăneşti, imediat au început clădirea bisericilor; aceasta în secolul al XII-lea. Şi aci este iarăşi caracteristic că, acolo unde basilica romană se înzestra cu un turn, acest element de construcţie nu era amenajat numai cu clopotniţă, ci şi cu turn de apărare, de fortificaţie, ca «Burgfried».

Tocmai turnurile acestor mai vechi biserici romane în ţară surprind prin zidurile lor groase de un stînjen în interiorul cărora scări uşor de închis duc din subsol în etajele de sus. Pentru fiecare etaj erau crenele, şi din sus turnul era înzestrat jur împrejur cu un balcon de lemn care permitea să priveşti liber în toate părţile şi dădea posibilitatea să verşi de sus apă fierbinte, smoală aprinsă şi alte neplăceri asupra duşmanului care ajunsese până la zid. Iar împrejurul bisericii probabil că sătenii au ridicat un val de pămînt cu un gang de apărare din bîrne de stejar. Invazia Mongolilor din anul 1241, care aduse aproape de prăpastie colonia, făcuse pe coloniştii încercaţi de necazuri să fie pătrunşi de gîndul că trebue să şi apere viaţa şi avutul lor prin fortificaţii stabile. Aşa începură în secolul al XIV-lea să împrejmuiască bisericile cu ziduri tari de piatră şi adăugară la acest inel de zid, adesea ori triplu, turnuri în forme felurite, pătrate, octogonale, rotunde, acoperite şi neacoperite. Războiul cu Turcii şi apoi invenţia armelor de foc necesitară o nouă întărire a fortificaţiilor. Cam pe la anul 1500 cele mai multe biserici castele săseşti vor fi înoit forma lor actuală.

D. Dr. Victor Roth

Ultimul pas pe acest drum este întărirea însăşi a bisericii. Ea fu implicată în sistemul fortificaţiei. Deveni chiar elementul principal; turnul şi biserica fură unite într'un tot şi pentru scopuri de războiu. Imprejurul stranii şi a navei se construiră ganguri de apărare şi se deschiseră găuri în zid pentru a vărsa smoala; se introduseră canale. De multe ori un nou turn cu mai multe etaje fu clădit deasupra locului unde se găsia strana, ba chiar şi de-asupra uşilor lăturalnice se adăugiau astfel de construcţii încît cel străin de ţinuturile noastre la prima vedere a unei astfel de cetăţi nu poate bănui că în interiorul clădirii, în mijlocul instrumentelor de luptă şi de ucidere se aduce laudă Domnului.

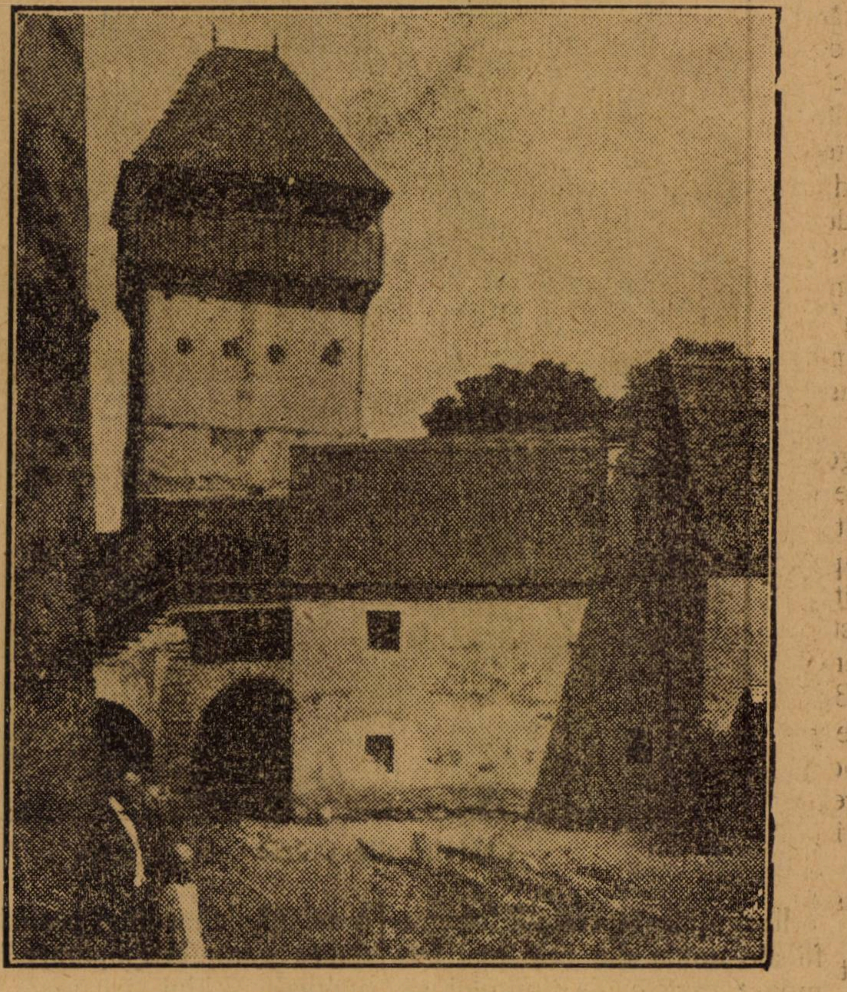

Castelul din Câlnic

E surprinzător că toate aceste construcţii de apărare n'au fost făcute în urma ordinului autorităţilor. Sînt chiar cunoscute documente prin care guvernul opreşte în mod expres să se ridice cetăţi de piatră, şi totuşi au fost ridicate. Asprimea vieţii şi tendinţa elementară de conrupţi au forţat locuitorii să se apere astfel. Aceste castele ţărăneşti şi biserici au fost înfiinţate în urma voinţii libere a comunităţii poporului. Femei şi copii au dus pietre şi var, bărbaţii au aşezat zidurile; nici un arhitect străin n'a desemnat planurile, niciun inginer nu i-a învăţat şi totuşi corespundeau pe deplin cerinţilor vremii pentru apărarea vieţii şi a averii. Pentru noi, copii ai presentului modern, sînt simbolele voinţii de viaţă, imagini ale vitejiei şi credinţei, mărturii ale unei puteri conştiente, slăvirea curajului bărbătesc, şi acestea sînt argumente suficiente pentru că aceste documente ale unui trecut plin de lupte să fie păstrate ca o îndemnare pentru generaţiile viitoare şi o podoabă pentru ţara întreagă.

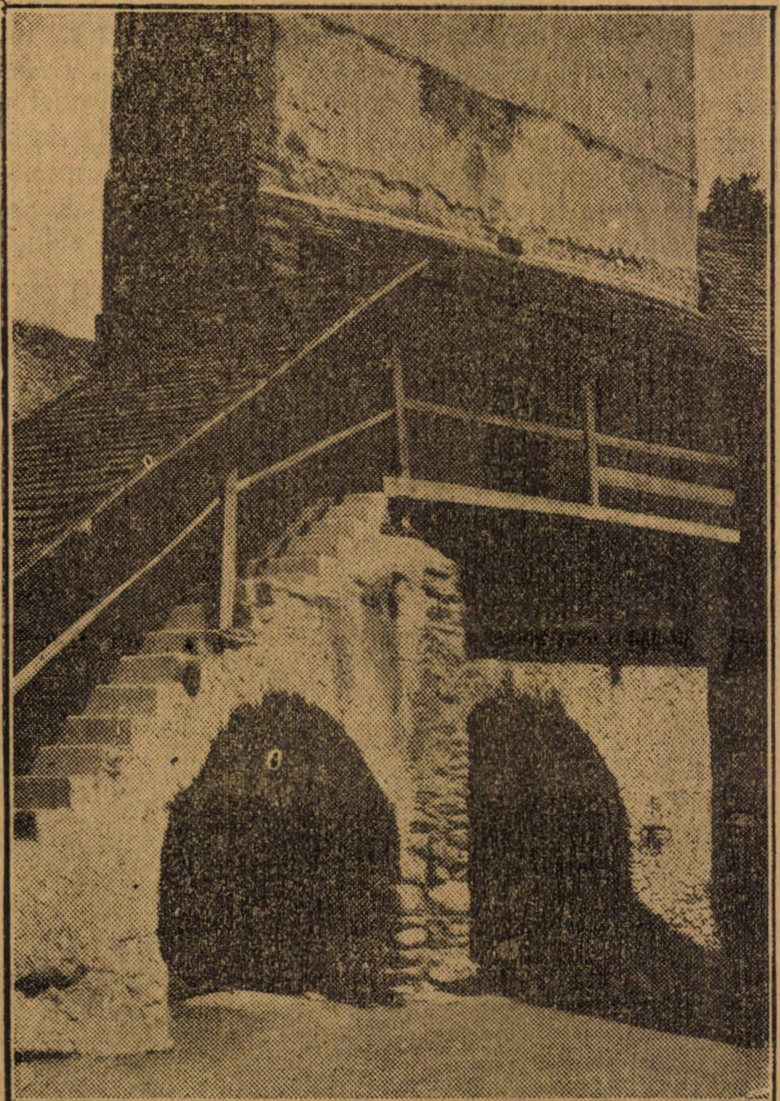

Castelul din Câlnic

Ilustraţiile represintă fotografii ale unuia din cele mai frumoase castele ale ţinutului săsesc. In judeţul Sibiului se află comuna Kelling Cálnic, odinioară reşedinţa unei puternice şi răspîndite familii de nobili, a căror descendenţă s'a confundat în nobilimea maghiară. Dovezile că acel castel din Câlnic, situat în mijlocul satului ar fi fost la început un castel de nobil, lipsesc. Din contra. Avem argumente să credem, că deşi poate cu ajutorul nobilului, a fost ridicată de comuna sătească. Aceasta ne-o arată cel puţin locuinţile care se sprijină de partea dinăuntru a zidului lăuntric. Fiecare din aceste locuinţe au o pivniţă, de-asupra o odăiţă de locuit şi peste toate ducea gangul de apărare lat şi acoperit. Zidul din afară e apărat spre Apus de un bastiar şi spre răsărit de un turn. In interiorul castelului intri prin aşa numitul «Celahaus» (uşă de apărare), care putea să fie închis cu un grilaj greu de stejar, care se mai găsia acolo pînă acum cîţiva ani. Cu acest Vehehaus este unit şi turnul de intrare, înzestrat cu vechiul balcon. Din vîrful lui răsuna clopoteleu la serviciul divin. In mijlocul zidului lăuntric se ridică liber un turn peste măsură de gros, care în gura poporului poartă numele de Siegfried. Acoperirea este de dată mai recentă; la început era încoronat ca şi turnul de sud cu un balcon de lemn. In turnul acesta se găsia odăiţa preotului. Scări ascunse în zid duc în etajele de sus. O clădire specială adăpostia şcoala. Partea cea mai veche a clădirii imposante o constitue o capelă mică, singura biserică în stil roman în ţinutul săsesc. Capela forma centrul comun şi împrejurul acestei capele a fost mai tîrziu ridicat castelul săsesc. Comuna Châlnicului conştientă de moştenirea scumpă ce-o constitue acest castel strămoşesc, se străduește să o apere de dărăpănare. Mîni credincioase păzesc acest monument, mărturie a secolelor pline de glorie

Victor Roth,
Doctor în teologie şi filosofie
Sebeşul Săsesc

Cîntec

de Heinrich Ziegler

Pic cu pic căzură
Zilele 'n puhoaie —
Visele-mi aprinse
Arcuri încovoaie.

Strînse lîngă ziduri
Dorurile-mi trec —
Aşi lărgi strîmtoarea
Ca să pot să plec!

Svonurile-adie
Pline de dureri.
Mi-aşi schimba toţi anii
Pentru primăveri.

Trad. de **Ion Sân-Giorgiu**

Scurt istoric al literaturii Saşilor în Ardeal

de KAROL KURT KLEIN, doctor în filosofie, asistent la Universttatea din Iaşi

Constitue un fapt demn de admiraţie că, faţă cu micul număr al lor, Saşii ardeleni au, pe lângă o literatură ştiinţifică care, fiind într'o legătură neîntreruptă cu progresele Apusului şi-a asigurat recunoaşterea învăţaţilor din întreaga Europă, au şi o literatură beletristică considerabilă. Dacă poezia săsească nu se poate compara în însemnătate cu aceia a marilor popoare europene (Francezii, Germanii, Englezii), totuşi poate fi alăturată cu drept cuvânt literaturilor popoarelor mai mici — deşi n'a scos la iveală vreun Shakespeare sau Goethe. Imprejurările, în care s'a născut şi s'a desvoltat literatura Saşilor ardeleni, erau parte favorabile (ei ştiu limba germană ca şi Nemţii din Germania, dar pe lângă asta au dialectul lor propriu, care este capabil şi el de cultură poetică), parte nefavorabile: crâncene razboaie care, nimicind urmele culturilor din Ardeal, au durat secole întregi şi, sfârşindu-se, au fost continuate de lupte naţionale tot atât de crâncene. Prin urmare dezvoltarea literaturii săseşti din Ardeal reprezintă un deosebit interes şi, pe lîngă însemnătatea materiei, studiul ei este rodnic şi productiv, cu atât mai mult cucât legi ale formării operei poetice se recunosc aici limpede. Totuşi noi de data aceasta nu ne vom ocupa cu constatarea acestor legi de ordin general, ci ne vom mulţumi a da un scurt istoric al literaturii Saşilor ardeleni şi al dezvoltărei ei până în zilele noastre.

Literatura populară a Saşilor ardeleni este foarte veche. Făcându-se o amănunţită cercetare a conţinutului bogat în poezii populare, basme, legende si zicători, se prea poate să se găsească bucăţi compuse încă de pe timpul imigraţiei săseşti în secolul al XII-lea sau încă de pe timpuri mai vechi. Aşa în cântecul despre Omorîtorul Miresei („Brautmörder“) vedem amestecate amintiri de la Rinul nemţesc ca amintirea pădurilor din Ardeal. Precum această poezie a provenit dintr'o ledendă a unui „Wasserman“ sau a unui „Blaubart“, tot aşa au si multe poezii fond mitologic; altele îşi au originea din timpul poeziei germane cavalereşti („Minnedichtung“), aşa de cunoscuta poezie despre „mica sălbatică păsărică“ („Et 'sass e kli vält Vijeltchn“). Apoi veniră poezii din clasa burgheză care în Ardeal bine înţeleş laudă clasa ţărănească, şi poezii populare istorice („La Oradia Mare, în Ţara Ungurească“ — Die Kommandantentochter von Grosswardein), din care ne-au rămas puţine, dar a căror existenţă este bine dovedită, Cele mai mişcătoare poezii populare s'au născut însă chiar pe pământul ardelean: aşa numitele cântece de orfani. Neîntreruptele războae cu popoarele sălbatice (Tatarii şi Turcii) au făcut copii orfani să rătăcească în cea mai neagra mizerie pe străzi şi prin păduri. Peripeţiile şi nenorocirile lor au fost cântate în mişcătoare poezii populare. De obiceiu se slăveşte mama moartă.

„Ich setz en kuis ŏn Lirfichstaich,
„Ach harze Motter, jedinkt u moich,
„Gedinkt u moich voi aich u aich,
„Gott vid uh ji dőt Himmelraich!

(Am pus un trandafir pe poteca cimitirului.
A, iubită mamă, aminteşte-ţi de mine
Aminteşte-ţi de mine, precum eu de tine,
Dumnezeu îţi va da împărăţia cerurilor.)

In atstfel de poezii simple se oglindeşte un adânc simţ poetic şi au un limbaj prea frumos. In timpul Reformei au pătruns în Ardeal numeroase cântece bisericeşti protestante, care au fost imitate într'o formă liberă Incă din epoca catolică datează un frumos cântec înălţând Maica Domnului („Maria aller Werlt ein Trost“), descoperit prin întâmplare la Cisnădie lângă Sibiiu. Pe la sfârşitul sec. al XVIII-lea şi în secolul al XIX-lea s'au cântat în Ardcal poezii moralizatoare („Bänkelsängerlieder“, „Moritaten“ ş. a.). La formarea lor însă Saşii n'au prea luat parte, ci s'au mulţumit a adopta din curentele apusene ceiace le plăcea. Acest lucru îl dovedeşte faptul că nu s'a mai cântat în dialectul săsesc ca odinioară, ci în germana literară. După 1890 însă apare din nou poezia dialectică. Fac apariţia un număr de poeţi: Iohann Rösler, Georg Meyndt, Ernst Thullner, Franz Herfurth şi mulţi alţi), cari au pus la îndemînă poporului o mulţime de poezii scrise în dialect şi din ce în ce mai mult cîntate. Chiar şi în oraşele vechiului regat se aude melodia cîntecului „Um Hontertstreoch“ devenită cu drept cuvînt populară nu numai în Ardeal, dar şi în Germania.

Tot atît de vechi ca poeziile popoarelor sunt şi *basme şi legende* săseşti; unele datează încă din timpuri păgîne; altele împrumută motive chiar şi din basmele antichităţii greco-romane. Aşa în basmul despre „Borstenkind“ găsim motivul basmului antic „Amor şi Psjche“ Se prsupune că împrumutul acestor motive s'a făcut prin mijlocirea Românilor. O notă caracteristică a basmelor săseşti este evitarea faptelor prea fantastice sau aventuroase şi păstrarea dreptăţii cu orice preţ: Cel rău este pedepsit, cel bun este răsplătit; excepţii abia se cunosc.

Legendele săseşti se împart după conţinutul lor în legende despre imigrare, despre uriaşi, despre vrăjitoare şi despre comori. Eroii naţionali le lipsesc cu totul. Abia mai tîrziu eroi istorici însemnaţi ca regele Matei Corvinul, Iosif II de Austria. Carol al XII-lea din Suedia cîştigă oarecare popularitate. Din contra, luptele cu Tatarii, Turcii şi Curuţii joacă un rol însemnat în legendele săseşti.

* * *

Alături de poezia populară a luat un mare avânt în perioada umanismului şi a reformei şi poezia cultă. In timp ce poporul se îndeletnicia cu aşazisa «Hora morţii» («Totentanz») şi — ca un contrast faţă de prea mare desfrânare — îl reprezenta de obiceiu pe la nunţi, cărturarul arhiereu al oraşului Braşov, Valentin *Wagner*, prietenul şi urmaşul marelui reformator Iohannes Honterus, întovărăşi vestitul tablou al lui Holbein «Hora morţii» cu versuri latineşti. De asemenea el scrise o prefaţă în versuri latineşti la «Cartea juridică a lui Honterus».

Din mulţimea scriitorilor de versuri latineşti se disting prin eleganţă şi ştiinţă Christian *Schesäus* şi Iohannes *Lebel*, ambii socotiţi ca însemnaţi umanişti ai patriei lor. Cel dintâiu a scris „Ruinae Panonicae“, iar celălalt un «Carmen de oppido Thalmus» (Tălmaciu) opere care conţin un mixtum compositum de date istorice şi fantastice. Cât de mult era atunci preţuită limba latină se poate vedea din proverbul săpat pe strana bisericii protestante din Sighişoara în 1523:

„Wer zu ay gestuel vil stan
„Und nit latein reden kan,
„der solt bleiben daraus
„das man ym nit mit kolben lans.

(Cine vrea să stee în aceasta
strană şi nu ştie latineşte
să rămâie mai bine afară,
ca să nu fie luat la bătae.)

Deoarece epoca poeziei latineşti şi a celei următoare ei. epocă barocă şi bombastică, n'au interes decât pentru istoriograful literar, care vede cum se contopesc curente venite din Apus cu cele născute pe teritoriul Ardealului, formând noi mişcări intelectuale, culturale şi literare, nu ne vom ocupa de ea aici. Anumite figuri au însă un interes deosebit, cum e comitele sas Valentin *Franck de Franckenstein*, care nu se lăsă numai lăudat de prietenii săi într'o colecţie de poezii («Rosetum Frankianum»). ci puse şi el mâna pe condeiu pentru a traduce o sută din maximele marelui Ovidiu. Traducerile lui Frank sunt vrednice de a fi amintite şi din cauză că învăţatul sas a tradus multe din maximele lui Ovidiu în patru limbi: în nemţeşte, săseşte, româneşte şi ungureşte. Desigur că traducerile n'au ieşit toate bine. Ca exemplu aducem următoarea traducere (cu ortografia originală a lui Franck):

Ovidius

Eximia est virtus praestare silentia rebus
Et contra gravis est culpa tacenda loqui

Nemţeşte

Der selb' ist billi k loben werth
der was verschweigen kan,
Hingegen steht ein Plaudermaul
dem Menschen schändlich an.

Româneşte

Gsinnye are minte aore sze take
Si kena nu sze kade nu tot greaszke.

Ungureşte

Igen jeles dolojh titkot el halgatni,
Ellenben nagy vétek mindent kifecsegni.

Săseşte

E Kloger moss werlich
net allezejt rieden
Noch allerloj Pedlen
de ugen austrieden.

Tot dela Franck avem o poezie românească mai lungă. («Fericitui kui sze aszkunde, etc.»), recunoscută una din cele dintâi poezii ale lui din cauza stilului şi a exprimării.

Un adevărat poet, care, ca şi Vasile Cârlova în literatura românească, poate fi judecat după puţinele sale poezii că ar fi ajuns un poet liric de valoare, Iohann Samuel *Kessler* (1771—1796) a murit pe câmpul de luptă ca ofiţer al Împăratului (austriac), fără să-şi vadă măcar ediţia poeziilor lui apărută în 1797. «In nesiguranţă am trăit, totuşi nu fără Dumnezeu; în nesiguranţă mor, dar nu fără tărie; tu, suflete al întregii existenţe, îndură-te de mine!».

* * *

In secolul al XIX-lea literatura Saşilor ardeleni a atins de două ori o înălţime considerabilă: în deceniul al patrulea şi al optulea. In acest secol ideia naţionalismului a devenit populară în toată Europa. Cum nu era să găsească această ideie ecou în Ardeal, unde s'a dat, timp de secole, pe ascuns sau pe faţă, lupte naţionale! In «Cartea de poezii pentru Germanii ardeleni» scoasă de Iohann Friedrich *Geltch* (câte un volum în 1847 şi în 1851) cu colaborarea mai multor tineri luptători pentru libertate, găsim pe lângă multe poezii proaste şi unele care au rămas până astăzi, aşa de ex. imnul Saşilor: «Siebenbürgen, Land des Segens, Land der Fülle u. der Kraft!» (Ardeal, ţară a binecuvântării, ţară a bielşugului şi a puterii). Autorul acestui imn Max *Moltke* îi apostrofează pe toţi locuitorii acestei provincii binecuvântate:

„Siebenbürgen, grüne Wiege,
einer bunten Völkerschar!
Mit dem Klima aller Zonen
und dem Kranz von Nationen
um des Vaterlands Altar“.

(Ardeal, leagăn verde
al unei mulţimi de diferite popoare!
cu clima tuturor zonelor
şi cu coroana naţiunilor
împrejurul altarului patriei),

şi îi chiamă cu toţii la unire:

„Siebenbürgen süsse Heimat,
unser teures Vaterland:
Sei gegrüsst in deiner Schöne,
und um alle deine Söhne
schlinge sich, der Eintracht Band!“

(Ardeal, dulce ţară,
scumpa noastră patrie,
fii salutată în frumuseţa ta
şi împrejurul fiilor tăi
împreune-se legăturile unirii).

Dintre scriitorii saşi ai acestei epoce cei mai însemnaţi doi, Iosef Marlin şi Daniel Roth, seamănă între ei, atît prin viaţa lor neliniştită cît şi prin atitudinea lor extrem de hotărîtă cu care au apărat drepturile poporului săsesc, faţă de Unguri, dar şi pretenţiile îndreptăţite ale poporului românesc.

Iosef *Marlin* (1824 - 1849) este cel dintîi ziarist al Saşilor ardeleni, care a îndrăznit să-şi încredinţeze soarta numai condeiului. In operele şi articolele sale el se ridică cu asprime, cu ironie mişcătoare şi cu despreţ batjocoritor împotriva a tot ce i se pare învechit, putred şi supravieţuit, atât în viaţa publică pe cât şi în cea particulară. In mai multe romane («Atila», «Sulamith») el îşi lasă liber frîul fanteziei poetice şi se ridică pentru libertatea celor apăsaţi. In prefaţa fragmentului de roman «Horra», zugrăvind răscoala înăbuşită a Românilor ardeleni de pe timpul lui Iosif al II-lea, el scrie: „Cartea mea descrie un popor, în ale cărui bordee locueşte o natură extrem de puternică, o poezie simplă, dar atrăgătoare, un popor, care şi-a cîştigat de puţin timp libertatea *), pentru care pe degeaba s'a vărsat sîngele în anul 1784... Despre acea puternică răscoală îţi povesteşte această operă. Pe cînd Românul se mîndreşte ca popor liber în faţa Europei, povestirea îţi înfăţişează un tablou al bordeelor, al speranţelor, al grijilor şi al luptelor sale...“ — Ca dramaturg („Clara de Vişegrad“, „Decebalus“) Marlin a reuşit mai puţin.

Daniel *Roth* (1801—1839), origiuar din Sibiiu, a avut de timpuriu prilejul să cunoască poporul român. In vîrsta de numai 25 de ani el veni în capitala Moldovei ca preot al comunităţii protestante şi a rămas acolo patru ani. Deşi pe atunci Iaşul din cauza unor epidemii şi a mai multor mari incendii nu pare a fi fost un loc de şedere prea plăcut, totuşi Roth a prins o caldă afecţiune pentru poporul român, pe care a păstrat-o pînă în cele din urmă. Cunoscutul istoric ardelean Gheorghe Bariţ îl aminteşte pe Roth în cartea sa: „Părţi alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani din urmă“ în modul următor: “Roth fusese şi mentor al unor fii de boierii din Moldova, iar Ardeleanu cunoştea limba romînă, se şi dedase cu viaţa romînească ceva mai orientală“. De aici se explică de ce Roth în marea luptă politică înaintea anului 1848, în care spiritele se agitau pentru unirea Ardealului cu Ungaria, a propagat pentru ideia unei monarhii «daco-române», compusă din Ardeal, Ţara-Românească şi Moldova. Politica aceasta îi a atras de sigur ura Ungurilor; şi, când aceştia au ocupat Ardealul (în anul 1849), Roth era nevoit să fugă – fusese executat în efigie în casa sa — mai întîi la Rîmnicul-Vîlcea, pe urmă la Iaşi, oras unde trăise odată ca tînăr pastor şi unde şi muri în 1839, mistuit de dorul de patrie. Cu o nespusă iubire a zugrăvit Roth în povestirile sale această iubită patrie, Ardealul, cu diferitele ei popoare; o vervă ideală l'a condus în alcătuiri dramatice (Romane: «Der farrhof zu Kleinschenk», «Harteneck», «Lupta de pe „Cîmpia Pînii“»: *drame*: „Don Rafael“, „Judecătorul regesc din Sibiiu“, „Rákoczy şi Barczay“, „Normani în Italia“). In „Cruciatele Politice“ ale lui Marlin apare şi Roth ca un „Chorrock“-dramatic, lăudîndu-se:

„Zvar gestecht man mir Genialität
„Aber ich bin kein politischer Kern,
„Bin nur literarische Celebrität!

(Deşi mi-se atribue genialitate,
Eu nu sint o stea politică,
Ci numai o celebritate literară!)

Chiar dacă prin „genialitate“ s'a spus prea mult, totuş Marlin şi Roth au fost scriitori de samă. Operele lor fiind citite şi mai tîrziu, ei deschid tradiţia literară a Saşilor ardeleni şi pregătesc epoca „de înflorire“ a literaturii săseşti, reprezentată prin triumviratul Michail Albert, Traugott Teutsch şi Friedrich Wilhelm Schuster.

Michael *Albert* (1836-1893), poet şi prozator, îsi are rădăcinile creaţiunii poetice în pământul Ardealului. Impresiile tinereţei — era fiu de ţăran — şi timpul petrecut ca «student» (va să zică elev de liceu) în oraşelul Sighişoara, care cu clădirile ei vechi, cu biserici gotice, cu turnuri de apărare şi cu zidul gros împrejurul oraşului parc'ar fi o mică cetăţuică germană din evul mediu, i s'au întipărit adânc în memorie şi l-au împins spre poezie. Profesor în liceul săsesc din Bistriţa, pe urmă la Sighişoara, el este influenţat în poeziile lui de Heine şi Rückert; în curînd însă se lepădă de înrîuririle străine şi deveni independent, atât în subiectul, cît şi în forma poeziei sale, Durerea îi adânceşte talentul; poeziile din «Coroana Morţii» («Totenkranz») sunt adevărate mărgăritare. Dar nici humorul nu lipseşte din lirica lui Albert. Prin originea lui trebuia să devie pictorul vieţii de la ţară, şi el zugrăveşte cu un humor liniştit, dar plin de vervă stări şi tipuri ţărăneşti din timpuri trecute («Odaia ţărănească», «Der Pfarrer aus dem Haferland»). Pe terenul dramatic el nu se mulţumi însă cu tipuri şi subiecte ardelene: Pe lângă un poem dramatic «Flandrii la Olt» şi o dramă «Harteneck», el a dramatizat şi povestea u doi eroi străini: „Carol XII-lea“ şi „Ulrich de Hutten“, dovedind prin aceasta că el credea că prin talentul său poetic trece hotarele Ardealului. Complicaţia, pentru ce nu cuteza să-şi părăsească ţara (ca de ex. Marlin) şi să-şi bazeze viitorul pe condeiu, o dau numeroasele sale nuvele: Poetul se simţi legat prin mii de lanţuri sufleteşti de pămîntul patriei şi de poporul său, de care nu se putea desprinde.

---

*) Este vorba de anul 1848.

Asemănător lui Albert în privinţa iubirii de ţară şi de popor este Traugott *Teutsch* (1829 1913). Primele lui scrieri erau nuvele, în care îşi înălţa ţara şi neamul; aşa şi marile lui romane istorice «Schwarzburg» şi «Georg Hecht» (un al treilea roman «Aluta» l-a ars Teuwsch cu propria sa mînă) erau dedicate poporului săsesc, al cărui trecut îl proslăviau cu însufleţire şi cu temeinice cunoştinţe istorice. Din cauza exageratei lungimi a expunerii, aceste romane însă nu se mai citesc. Numai lipsa aproapre totală a unei critici pricepute ne explică faptul că lui Teutsch, care era cam încrezut în talentul său poetic, nu i s'a atras atenţia asupra acestei greşeli.

Ca cel mai însemnat poet sas fu socotit de către mulţi preotul Friedrich Wilhelm *Schuster* 1824 1924. Intr'o dramă «Alboin şi Rosamundo» el redă plastice aspecte din istoria Longobarzilor, un trib german dispărut. Talentul lui *Schuster* ca poet, este însă liric. Intr'o limbă poetică el cîntă în trei serii de poezii lirice (Elegii, sonete şi «Tändeleien») o iubire de la începutul şi pînă la sfîrşitul ei, lui Schuster i se impută o putere de pasiune erotică, ce rar se găseşte la scriitorii saşi. Dacă adese ori s'a spus că el ca poet ar fi un epigon al lui Goethe trebue să mărturisim că şi ca epigon era o fire poetică puternică, de sine stătătoare.

Pe lîngă Albert Teutsch şi Schuster în epoca de «înflorire» a literaturii săseşti şi-au făcut apariţia încă o mulţime de poeţi (şi de pseudo-poeţi), din cari amintim pe Gustav *Seivert*, scriitor de nuvele sociale cu subiect ardelean, şi pe *F. F. Fronius*, care într'o latinască (cu dinadinsul stricată) a publicat (încă dinainte) «scrisori» «obscurorum virorum» pline de humos. In sfîrşit a stîrnit vîlvă medicul Friedrich *Krasser*, introducînd în literatura săsească o notă nouă: Condus de idei socialiste şi antireligioase, a publicat două volume de poezii libere, din care în două ediţii tipărite în Germania s'au vîndut peste un milion de exemplare. Cu toate acestea, pe dînsul nu-l putem socoti drept un precursor al curentului nou în literatura săsească, care se iveşte abia după ce apare revista „Carpaţii“ în anul 1907. Inainte de a trece la acest curent nou, vom arunca însă o scurtă privire asupra literaturii dialectice.

Pe lîngă poezii populare, scrise în dialectul săsesc, nici literatura dialectică cultă n'a lipsit niciodată la Saşi; dar numai pe la mijlocul secolului al XIX-lea Victor *Kastner* (1820—1857) îi dă drepturi literare. Ca şi la Albert, impresiile din tinereţă au avut o mare influenţă asupra operei poetice a lui Kästner. Farmecul special al satului săsesc se simte pretutindeni în poezia sa, chiar şi vocabularul său dialectic şi l-a completat din dialectul ţăranului sas, innobilîndu-l şi îmbogăţindu-l cu multe cuvinte noi. Cu sumeţie se ştie el Sas şi scrie poezii spre lauda poporului său, Sentimentul acesta de iubire faţă de popor şi de ţară îl găsim mai în toată literatura dialectică. Cea mai bună reprezentantă a genului epic este Anna *Schuller-Schullerus* (cunoscută şi ea autoare dramatică); povestirile ei cu o prefaţă a cunoscutului scriitor Adam Müller Guttenbrunn (originar din Banatul românesc) au fost traduse şi în germană. Johann *Plattner*, scriind nemţeşte, dar cu sintaxa şi lexicografia dialectului săsesc, a întemeiat nuvela psihologică săsească; s'a încercat şi în comedie, fără să poată ajunge desăvîrşirea dramatică a comediei dialectice a lui Hans *Lienert*. Lirica dialectică am relevat-o la poezia populară.

Spre sfîrşitul secolului al XIX-lea literatura dialectică a luat un avînt mare şi a devenit extrem de populară. In creşterea ei cantitativă ea a fost însă împiedecată de noul curent literar, apărut odată cu revista „Carpaţii“.

«Carpaţii», «revistă bimensuală pentru cultură şi viaţă» condusă de profesorul braşovean *Adolf Meschendörfer*, erau un organ de luptă în contra lipsei de critică pe toate terenurile culturii, dar mai ales de ale artei şi ale literaturii. Precum în literatura românească urmează după epoca lui Ioan Eliade Rădulescu epoca aspre critici, tot aşa revista lui Meschendörfer represintă începutul epocei critice în literatura săsească. Meschendörfer răspinge şi combate aspru părerea că tendinţa naţională ar putea să

Cărarea acoperită

de HERMANN KLÖSS

La margine de sat pe cîmpul nins
Găsii eu urma ta,.. Mă aplecai
Şi-ţi sărutai mut paşii pe zăpadă.

Şi pribegind apoi tot mai departe
In ziua ce muria, — un clopot lin
Chiema spre sară lumea de odihnă —
Fulgi albi de-argint ca sufletul tău cast
Cădeau pe ochi-mi arşi şi pe obraz...
Iar noaptea cenuşie-acoperi
Cărarea 'ngustă cu-ale tale urme...

Trad. de **Ion Sân-Giorgiu**

dea valoare unei opere literare. Fără milă este batjocurită și dat la o parte literatura aşa numită «naţională»; singurul punct de vedere al criticei devine cel artistic. Pe cînd generaţia mai veche a tins să arăte în operele sale spiritul specific ardelean şi săsesc, reformatorii literari neglijează subiectul ardelean, spiritul specific săsesc şi tind a-şi asigura recunoaştere dincolo de graniţile Ardealului. Noua generaţie vrea să nu mai fie atinsă de pata diletantismului; poetul să fie numai artist, indiferent de concepţie naţională.

Aici nu mai e vorba de o idee isolată, ci de o nouă concepţie despre viaţă, care a pătruns în artă şi literatură ca şi în viaţa de toate zilele. Cine vrea s'o cunoască, să cerceteze revista lui Meschendörfer. Între colaboratorii ei găsim şi din cele mai de samă spirite ale Romînilor, ca pe d. Iorga şi pe d. Lăpedatu, actualul ministru de Culte.

Primul rezultat al asprei critice, făcute de «Carpaţii» era că s'a scris mai puţin, dar mai bine. Noii poeţi lirici ca Eduard Schullerus, Hermann Kloss, Iosef Lehrer şi Ergon Hajek stau la înălţime de scriitori europeni.

Eduard *Schullerus* a murit încă tânăr la Braşov în 1914. Prin traduceri din ungureşte el şi-a ciselat limba şi-a făcut-o răsunătoare şi sonoră. Cum el simţia că va muri timpuriu şi că nu se va mai însănătoşi, a scris poesii, pline de dorinţa aprinsă a vieţii, dar şi de osteneală şi de resignare.

„Wieder starb ein Tag dahin
Mieder falt' ich bleiche Hände,
Tröstend fliesst es durch den Sinn:
Näher—näher deinem Ende!...“

(Iar a mai trecut o zi.
Cad obosit cu mîinile palide.
Mîngîindu-mă îmi trece prin gînd:
Mai aproape — mai aproape
de sfîrşitu-ţi).

Şi poesia lui Hermann *Klöss* cunoaşte neîndurarea morţii. „Iubirea noastră în poesii“ îşi întitulase el primul volum de versuri. Dar după ce nemiloasa moarte îi răpise iubita, nu mai găseşte decît un singur ton: Jăluirea pentru mireasa dispărută. Abia după răsboiu îşi reculege poetul sufletul zdrobit. Schimbă şi forma versurilor: Trece de la impresionism la expresionism. Poesiile lui publirate în revistele „Ostland“ (Sibiu) şi „Klingsor“ (Braşov) indică destul de bine această trecere.

Lirica lui Iosef *Lehrer* este fără tretenţiuni şi modestă. Totuşi poesiile lui caracteristice printr'o adîncă credinţă în Dumuezeu, sunt de o putere impresionaotă. Egon *Hajek*, adept al lui Stefan George, este influenţat de principiul artistic „L'art pour l'art“. Afară de un volum de poesii lirice şi un volum de nuvele, mai este de amintit o baladă a sa, „Cămaşa ciumii“, publicată în revista, „Ostland“. Această revistă a continuat după răsboiu tradiţia „Carpaţilor“ însă cu o fundamentală deosebire: „Carpaţii“ se adresase Saşilor Ardeleni, revista „*Ostland*“ luptă pentru interesele literare şi culturale al Germanilor din toate provinciile alipite României prin tratatele de pace, care toate cuprindeau în sine şi însemnate colonii nemţeşti în Bucovina, Basarabia, Banat). Iar, după ce revista „Ostland“ a încetat, ne mai putînd învinge greutăţile materiale s'a pus în locul ei o nouă revistă, cam expresionistă şi revoluţionară, „*Klingsor*“. Aici pe lîngă autorii cunoscuţi şi recunoscuţi de mai nainte (Meschendoerfer, Kloss, Kühlbrand) apare generaţia nouă: Bernhard Capesius, autor epic, liric şi dramatic; Dutz Schuster, cu satire pline de spirit, în versuri şi în proză; în primul rând însă Heinrich *Zillich*, directorul revistei. Zillich, după vîrstă este unul din cei mai tineri scriitori saşi, după talent unul din cei mai buni,

Poeziile lirice şi nuvelele sale au acelaş caracter: Studiind cu sîrguinţă pe cei mai buni scriitori moderni şi pătrunzîndu-le adânc arta, el a fost inspirat (însă nu influenţat) de ei. Zillich este un zelos fruntaş al tinerei generaţii, care, punîndu-se în mijlocul marei evoluţii apusene, nu mai caută să imite curente recunoscute, ci are pretenţia de a fi părtaşă a acestei evoluţii. Se arată în faptul acesta o atît de mare vitalitate a literaturii săseşti, încît pare a se adeveri ceeace a spus unul din conducătorii tinerimii: Vom avea in deceniile viitoare tot atît de sigur o epocă de înflorire în literatura săsească, pe cît de sigur este că nici Dumnezeu nu ne va scăpa de apus în politică. Talentele poetice, pe care le poartă acuma pămîntul săsesc în sînu-i, poate chiar de aceea fiindcă privilegiile vechii «*terra saxonia*» au fost distruse, nu vor putea fi împiedecate să iasă la ivaală nici chiar prin cea mai aspră indiferenţă a publicului şi a cercurilor ştiinţifice».

FEMEIA FANTANII

de Anna Schuller-Schullerus

Vara a venit din nou.

Bunul Dumnezeu acoperise masa sa mare cu o faţă de masă aurie şi spusese: Copii—veniţi la masă!

Tatăl şi mama erau de dimineaţa până'n seară afară pe cimp la seceratul grîului şi se trudiau şi se aplecau, de le curgea sudoarea în arşiţa soarelui de pe frunte — ei voiseră din toată inima ca Hanno lor şi chiar Maio a lor şi Lisa lor, să mănânce în curînd noua şi buna lor pîne.

Bătrîna bunică însă, care şedea acasă în umbră, avea şi ea osteneala şi necazul ei, căci ea trebuia să părăsească copiii.

Şi aceasta nu era ceva aşa de uşor. Bine înţeles, Maio însăşi putea să ajute. Ea lăsa dimineaţa să iasă găinile din coteţ ca să le arunce grăunţe, dădea purceilor făină cu apă şi avea grijă să nu ardă fasolele albe, până ce mama şi tata se întorceau obosiţi şi flămînzi dela càmp; da şi ea atuncea viţeilor iarbă din grădină, de după şură, dela fîntînă, unde sunt merele cele galbene.

Numai Hanno, nebunaticul Hanno de bine însă, dacă n'ar putea merge, apoi l-ar conduce de mînuţă ca şi pe mica Liso sau l-ar legăna în capac, dar aşa — cine naiba era în stare să-l păzească? Se furişa ca o nevăstuică sub poartă în şură şi căuta ouă, sau şedea în grajd la cai, mînându-i cu cozile lor lungi şi era cea mai mare fericire că aceştia erau mai cuminţi decît el, căci alt-fel l-ar fi făcut praf.

Cel mai rău era însă, cînd Hanno fugia pe stradă la băeţii năsdrăvani. Degeaba încuia bunica portiţa de la uliţă; ca vîntul era sub poarta afară; apoi — dă Doamne bine — bunico, — pînă cînd îl vezi pe Hanno iarăş!

Ce nu mai iscodiau băeţii!

Ei fugiau desculţi la pîrău, băgau picioarele în cel mai mare noroiu şi-şi făceau cizmuliţe, apoi se bălăciau în pîrău încoace şi încolo. pînă cînd apa îi spăla de tot, apoi plîngeau şi boceau că li s'au rupt ghetele. Dar bătăile pe care le primiau dela şăgalnicul lor tată! Fugiau ca îndrăciţi după grădini, urcau peste gardul puţin înalt şi fugiau în şură, se suiau pe bîrnă şi săriau jos în arie, pe paiele de mazăre. Intr'adevăr, bunul Dumnezeu avea de lucru cu ei pînă le trimitea în fiecare zi îngerul său păzitor nimeni nu s'ar gîndi, că are grijă şi de băeţii răi.

Dar bine înţeles pentru aceasta e şi bunul Dumnezeu.

Cu cea mai mare plăcere însă se jucau băeţii la vechea fîntînă în grădină după şură.

In crăpăturile unor bîrne hodorogite de fîntînă creştea măcrişul sălbatic şi galbena păpădie: aici nu stropăiau nici boi şi nici cai, aici în fântînă era apa bună de băut: în tot satul nu era de găsit una aşa de bună. Fîntîna era aşa de adîncă încît nu se putea vedea aproape de loc apa; cînd te aplecai însă foarte mult, puteai vedea, cum se oglindia cerul jos în adîncime şi bunica povestise că, dacă odată soarele ar sta chiar peste fîntînă şi s'ar oglindi, apoi s'ar putea vedea femeia fântînii, care şade acolo jos în adîncime în vălul ei alb şi doarme. — Incă nimeni n'a văzut-o şi aceasta era bine. căci bunica spunea: dacă s'ar vedea odată femeia făntînii, ea ar pleca din fîntînă şi totul ar trebui să se usuce.

Da, dar băeţi aşa de nebunatici, ce le pasă lor de asta? Chiar în ciuda ei au vrut să vadă femeia fîntînii. Acia poate să facă oare ca tot să se usuce?! Ei, asta: mîne dimineaţă! Nimic nu poate să facă, nimic!

Şi se lăsau în găleată jos, făceau gălăgie şi ţipau, fugiau desculţi în alunecoasa albie de fântînă încoace şi încolo, se apucau de mîni, dansau în jurul fîntînii si batiocoriau şi cîntau:

Femeia fîntînii,
femeia fîntînii
trage-mă în fântînă!
Vino cu cîrligelul tău
fă din mine o păpuşică,
femeia fîntînii,
femeia fîntînii
tragemă în fântînă!

Şi odată aruncase chiar un băiat — dacă nu era chiar Hanno, — o piatră grea înăuntru. De-odată începuse în fîntînă să fiarbă şi să bolborosească şi apa le ţişnia mâniată băeţilor pînă'n faţă. Dar cum au mai fugit! Numai că nu şi-au pierdut picioarele — şi n'au aruncat nicio privire înapoi.

In acest caz se poate crede cît de bucuroasă era săraca bunică, cînd a trecut ziua lungă de vară şi Hanno, cu oasele întregi pe la ţă, liniştit ca un îngeraş, frumos acoperit, nu se mai gîndia nici la uliţă, nici la fugă. Din fericire, cum s'a spus, şi bunul Dumnezeu îi ajuta să-l îngrijească, căci altfel cine ştie cum ar fi ieşit la capăt.

Odată, într'o după-amiază foarte caldă — tata şi mama erau iarăş afară la cîmp — bunica şedea cu copiii pe scara casei. Ea le-a făgăduit să le povestească un basm. Şireata bunică! — ea a fost mai înţeleaptă — ştia că apoi Hanno nu se putea deslipi de lîngă ea nici cu şapte boi; nu-i trebuia apoi nici cizmuliţe de noroiu, nici măcriş nemişcat şedea apoi ca un şoricel şi asculta.

Bunica povestia astăzi legenda femeii din fîntînă.

Cu piciorul legăna pe mica Liso, care dormia în copac. Pe treapta cea mai înaltă şedea Maio şi împletia o pălărie de paiu şi Hanno s'a întins pe bancă înaintea fereştii dela scară cu mînile sub cap.

Era o desăvîrşită linişte. Cocoşul umbla în curte numai pe degete şi soarele lucia prin fereastră, chiar în faţa lui Hanno — şi el vroia să asculte cred că i se auzia numai bătaia inimii.

„Vara, cînd seara soarele se culcă după deal şi se acopere cu plapoma lui rară de vară şi spune: Dormiţi bine toate — în curînd nu mă mai veţi vedea, nici nu mai simţesc oasele mele bătrîne —, apoi se urcă femeia fîntînii cu vălul alb încet din fîntînă — ia stropitoarea şi merge în grădină să stropească florile.

„E adevărat, e chiar aşa, şopteşte soarele, care încă luminează faţa lui Hanno: dacă vrei să vezi femeja fîntînii, ţi-o arăt — eu stau acuma chiar deasupră fîntînii“.

Bunica povestia mai departe, Maio împletia, dar Hanno treceu mîna peste obraz, se sculă pe furiş şi se coborî în curte şi prin gură în grădină la fîntînă.

Dar până ce a venit acolo era întuneric de tot în grădină. La fîntînă însă stătea o frumoasă, mare femeie cu un văl alb pe cap şi ţinea în mînă o stropitoare.

„Vii, Hanno“, spunea ea, „de mult te-am aşteptat, vino, vreau să-ţi arăt ceva, vino, băiatul mieu“.

Luă pe Hanno de mînă şi merse cu el în grădină la flori. Acolo ridică stropitoarea şi începu să stropească. Florile se întorceau către ea, deschideau gura ca să bea apa cea bună şi rece. Erau aşa de însetate, săracele; căci toată ziua aşa de lungă de vară luminase soarele; în sfîrşit erau sătule, dădeau din cap şi spuneau: Mulţumim!, şi trandafirul care fusese acuma în oraş, spunea: Sărut mîna doamnă!

Femeia fîntînii merse cu Hanno prin toată grădina să stropească şi stropitoarea ei nu se golia nicio dată şi: unde vălul ei lung atingea în treacăt iarba, acolo rămînea în peste tot numai stropi limpezi.

Aşa treceau în dosul grădinilor, peste lunci, la lanul de grîu.

„Aici creşte pînea!“, strigă Hanno.

„St! n'are voie nimeni să vorbească la stropit: altfel se deşteaptă soarele şi-mi bea apa, zicea femeia fîntînii şi stropia şi aici, dar ea trebuia să se ridice pe degete, căci grîul îi crescuse mult peste cap.

Cum se bucura grîul de apă!

Devenise cu totul auriu de căldură şi abia se putea ţinea pe picioare. Femeia fîntînii netezia părul ciufulit al spicelor de grîu şi la fiecare grăunţaş pica puţină apă. Spicele de grîu se aplecau şi spuneau: „Vă mulţumim, n'o cerem de pomană!“.

Acuma se pleca femeia fîntînii la pămînt la măzărichele roşii şi albastre, şi Hanno vedea, cum îi întindeau aceste flori micuţele lor mîini.

„Vă rog apă! spuneau — că ele sunt încă mici — nu pot să vorbească aşa de bine. Şi femeia fîntînii dădea fiecăreia puţină apă şi nici una nu se stropia, cu toate că n'aveau şerveţele.

„Mulţumesc frumos — să vă fie de bine!“, spuneau albăstrele ele şi măzărichele roşii şi dădeau căpuşoare femeii fîntînii.

Femeia fîntînii s'a sculat şi mergea acum cu Hanno la ogorul de porumb.

Cocenii de porumb stăteau ca soldaţii şi fiecare avea o puşcă sub braţ sau chiar odată două.

„Drepţi!“, comandase generalul, o tulpină groasă de cînepă, „la dreapta!“ Şi toţi întorceau capetele către femeia fîntînii, care le picase apa pe puşti, dar Hanno vedea bine că nu erau puşti, ci erau frumoase şi lungi spice de porumb.

„Femeie fîntînii, şoptia Hanno şi o trăgea de văl, „aici pe cîmp creşte mămăligă şi mălaiu!“

„La rugăciune“, comandase generalul „tulpina de cînepă“, si toţi aplecau capul cu coiful şi cu penajul de-asupra, şi Hanno auzia cum se rugau:

Ochii tuturor te aşteaptă,
Doamne,
şi tu dă-le lor hrana
la timp.

Mai mult nu putea să înţeleagă Hanno, căci femeia fîntînii îl trăgea de mînă mai departe. Erau acum la un alt cîmp, şi se urcau pe deal—apoi coborau iarăş, peste întregul hotar, căci n'a plouat de mult, şi toţi o aşteptau, ca pe Dumnezeu.

„Nu eşti obosit, Hanno? Mergem încă în pădure la brazii şi molifţii cei mici: altfel oamenii trebue să sufere iarna de frig“.

„Şi moş Crăciun nici nu găseşte pomii de Crăciun. A, uite-te ce drăgălaş!“

Sub un stejar bătrîn se uitau din iarbă o mulţime de fragi.

„Vai dacă Liso a noastră ar fi aici!“, spunea Hanno şi se aplecă la fragi.

„Poţi să vii cu ea aici să-ţi umpli tot coşuleţul. Vreau să le dau acuma apă: altfel se usucă pînă ce veniţi voi!“

Si le dădea din stropitoare.

„Doamne ajută, mătuşă!, spuneau fragii şi beau aproape toată stropitoarea, apoi îşi ştergeau gura cu şorţuleţele lor, aşa cum fac copiii buni.

„Adio, fragi, în curînd mă întorc cu Liso la voi!“, şopti Hanno şi se sculă.

„Acuma mai vărs apă pe frunzele late ale stejarilor pentru păsărele, ca s'o găsească cînd se deşteaptă mîine dimineaţă, căci altfel, cu gîtul uscat, nu pot să deştepte pădurea şi oamenii şi dorm apoi pînă tîrziu. Dar acuma vino răpede. Vezi după deal dunga aceea pe cer? Soarele a aruncat acum cearşiaful de pe el, se scoală acum imediat şi pe pămînt se luminează, si, tu ştii, pe mine n'are voie să mă vadă nimeni“.

Ei se întorceau acum răpede spre casă, treceau dinaintea ogorului de porumb şi spicelor de grîu şi trandafirului nobil din grădină.

Şi acum stăteau la fîntînă cu păpădiile.

Femeia fîntînii luă o piatră, care era pe marginea fîntînii.

„Cunoşti piatra aceasta Hanno?“

Hanno se înroşi de tot.

„Eu — eu am aruncat o jos“.

„Tu ai aruncat-o jos — pentru ce?“ Am vrut să văd — femeia fîntînii“.

„Vroiai să vezi femeia fîntînii? Ştii însă ce spunea bunica?“

Ea spunea, cînd se vede femeia fîntînii — apoi ea pleacă din fîntînă — şi totul trebue să se usuce“.

Şi tot trebue să se usuce. — O crezi acum, Hanno? Nu vroiai s'o crezi, tu şi băeţii răi. Însă acum ai văzut tu cum totul aşteaptă apă şi eu te-am luat pentru aceasta cu mine! Dar acuma trebue să plec din fântâna voastră. Când mama va veni mâine dimineaţă cu cănile după apă, nu va mai găsi nimic.

Adio Hanno — mă duc — se răreşte de ziuă.

Femeia fîntînii îşi acoperi capul cu vălul, aruncă stropitoarea goală înapoi în fîntînă şi se îndreptă spre grădină.

„Femeia fîntînii“, strigă Hanno apucînd-o de rochie, „nu pleca, rămîi aici: altfel nu mai primim nici pîne, nici mere! Iartă-ne, de acuma nu te vom mai batjocori, nici nu ne vroim mai cobori în găleată; rămîi aici, — da?“.

Dar femeia fîntînii dădea trist din cap. „Tu mi-ai răscolit cu piatra toată apa, aşa că n'am putut să stropesc două nopţi. Şi cu băeţii sburdalnici aţi făcut apa limpede a pîrăului cu totul nămoloasă aşa, că bivoli şi vaci, cari vă dau laptele cel mai bun, n'au putut să bea cînd se întorceau seara însetaţi dela păscut.

Fugiaţi împrejurul fîntînii, fiindcă vroiaţi să mă vedeţi şi făceaţi o gălăgie că n'am putut să închid nici un ochiu — cu toate că eram aşa de obosită .. Dă... m'ai văzut acuma, dar pentru aceasta trebue să plec şi nu mai pot să rămîn“.

„Femeia fîntînii“, spunea Hanno şi împreuna mîinile, „te rog rămîi aici. Dacă pleci, nici Liso a noastră nu mai primeşte pîne — mai bine nu vreau s'o am eu; iubesc pe surioara mea atît de mult şi ea vrea întotdeauna s'o ţin eu în braţe. Dragă femeia fîntînii, nu mai vreau să dorm nici o noapte, vreau să mă scoli sa-ț ajut la stropit; rămîi numai aici — vrei?

Ochii femeii fîntînii deveniau de-odată clari și limpezi ca cerul albastru, se putea bine vedea, căci răsărise chiar luceafărul.

Ea puse mîna pe capul lui Hanno. „Dormi, băiatul mieu, ca să te faci puternic și mare, ca să poți ajuta odată tatălui și mamei la munca lor grea. Eu încă vreau să rămîn la voi, pentru că ai vorbit pentru surioara ta, și o să aveți mereu apă bună și rece, cît veți trăi. Ceva trebue să-mi făgădueşti secret: n'ai voie să spui nimănui că m'ai văzut. Poți să-mi făgădueşti asta?"

„Da" spuse Hanno cu voce tare și dădu mîna ca un adevărat băiat.

Femeia fîntînii puse și cealaltă mînă deasupra, uitîndu-se apoi în ochii lui.

„Invață a prețui apa, copile, căci ea vin din cer și se întoarce iarăș la cer. Cînd vezi, primăvara cum lasă Dumnezeu să țîșnească izvoarele cele multe, să topească zăpada și rupe vara norii negri, numai ca să se umple fîntîna mea, apoi gîndește-te la femeia fîntînii, care se duce să stropească și pentru tine, ca să poți mînca o bucată de pîne săsească, pe care ți-ai cîștigat-o prin munca ta. — Adio Hanno — soarele răsare, ascultă, sună acum la biserică pentru rugăciunea de dimineață.

Femeia fîntînii își acoperi capul cu vălul și se dădu repede jos în fîntînă.

„Rămîi sănătos!" vroia să strige Hanno, dar vocea nu-i suna, vroia să ridice piciorul, dar era așa de greu, încît nu se putea mișca din loc și ochii îi erau parcă legați.

Suna mereu mai departe.

. . . .

Cînd Hanno putu să-i deschidă iarăși a dispărut fîntîna și femeia fîntînii și gradina: el era iarăș întins pe banca înaintea ferestrei dela scară. Bunica ținea pe Liso în poală și Maio ținuse mîinile asupra împletiturii de pae împreunate și se ruga:

Clopot de rugăciune,
Doamne ajută-ne;
Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul,
Dumnezeu Sfîntul Duh.
Amin.

Hanno se uita cu ochii mari în jurul său — era acum dimineață sau seară?

Poarta dela curte se deschidea. Tatăl venia dela cîmp și intrase cu o cărătură de grîu. Lîngă căruță mergea mama și avea albăstrele și măzăriche roșii în mînă. Maio fugi jos și mica Liso începea să se sbată în poala bunicii.

Hanno se coborî încet, cu ochii măriți, de pe bancă.

„Uitați-vă ce am aici!, striga mama și ținea mănunchiul în sus.

Deodată începură să strălucească ochii lui Hanno — ca două luminițe; acestea erau doară albăstrelele și măzărichele, pe care le-a stropit azi-noapte cu femeia fîntînii: el le recunoaște bine!

Dar el nu spunea nimic, o nu! cu nici un preț, căci altfel trebuie să plece femeia fîntînii.

Buna femeia fîntînii.

Și rîzînd luă pe surioara sa în circă și săria cu ea de pe scară jos, chiar în brațele mamei.

CRONICA

Natura României în poesia română, este titlul unui interesant articol al profesorului N. Iorga în *Revue de Genève* din Iunie 1925.

Am zis interesant nu spre a ne servi de un cuvînt pe care l'au importat mulți din cei ce au frequentat cultura străină și întrebuințînd-o pentru a'și lua „un ifos" sau a ieși din încurcătură. Pentru noi articolul este interesant, întîi pentrucă e informativ pentru străini și informativ tocmai cum trebuie să fie un articol care e destinat a atrage atenția străinilor asupra noastră într'o revistă literară. Apoi pentrucă domnul Iorga atinge și aci, ca în tot ce tratează, puncte din care ese scînteia ce luminează drumuri noui, deschide vederi neașteptate și presintă străinului aspecte revelatoare asupra întregului nostru fel de a fi în imagini fericite, evocatoare de realități con. crete și totuși solid construite pe noțiuni precise de știință, indicațiuni sigure de cugetător și erudit.

Astfel articolul începe cu enunțarea uscată a unei afirmații aproape didactică: „România este ceia ce s'ar putea numi o țară complectă". Apoi pe această afirmare netedă clădește o Românie în imaginele cele mai pitorești și mai representative pentru fiecare regiune, în foarte puține trăsături. dar cît de evocatoare. Nu ne place vecinătatea prea apropiată. Treci de la o casă la alta prin o înlănțuire neîntreruptă dar răsfirată, ca acea „farandolă" care se deșiră în bătaia soarelui cu un ritm larg și generos care este „chorusul" antic, „*hora*"...

Și acea atmosferă de vis care scaldă cîmpia valahă iarna și vara și cele cîteva indicațiuni prin care se realizează în cîteva cuvinte, țara noastră în bogata ei varietate și totusi într'o unitate vie și trăită în fiecare clipă și în fiecare lucru, precum și discreta subliniere a trecutului istoric Introducerea aceia de o pagină și jumătate este o adevărată bijuterie, și are o valoare informativă pentru străini, mai prețioase de cît un volum de studii. Este și o admirabilă pregătire pentru înțelegerea poesiei românești, care apare, cum și este în realitate, un produs natural și direct al țării evocate.

Traducerile din Alecsandri, Eminescu, Iosif și Nichifor Crainic au acelaşi caracter de intuiție surprinzător de justă a tot ceia ce face originalitatea și coloarea sufletească a fiecăruia, și nota profund națională a tuturor. D. Iorga s'a preocupat să redea atmosfera, musica, ritmul și tot ceia ce nu se poate precisa, dar care face esența creațiunii fie-căruia în parte și a tuturor laolaltă, peste stîngăciile și imperfecțiunile traducerilor.

In acest articol scurt și strălucitor e sufletul nostru în avîntul său original, care caută să atingă și să pătrundă sufletul cetitorului de limbă francesă. E calea cea mai directă pentru cunoscuți și apreciați.

S.

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

▬ Victor Crasescu, *Schițe și nuvele*. (Editura „Cartea Românească") 240 pag., lei 45.

▬ Madeleine Gouygou, *Jeux d'esprit* (enigme, rebusuri, șarade, logogrife, mici comedii și scenete de diferiți autori, toate în limba francesă). Editura „Cartea Românească", 86 pag., lei 25.

Universul Literar

Cuponul Nr. 16.

Strângeți complect aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. și 2 VILE.

— Tragerea în toamnă —

Citiți în „Universul" lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 32. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 9 AUGUST 1925

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

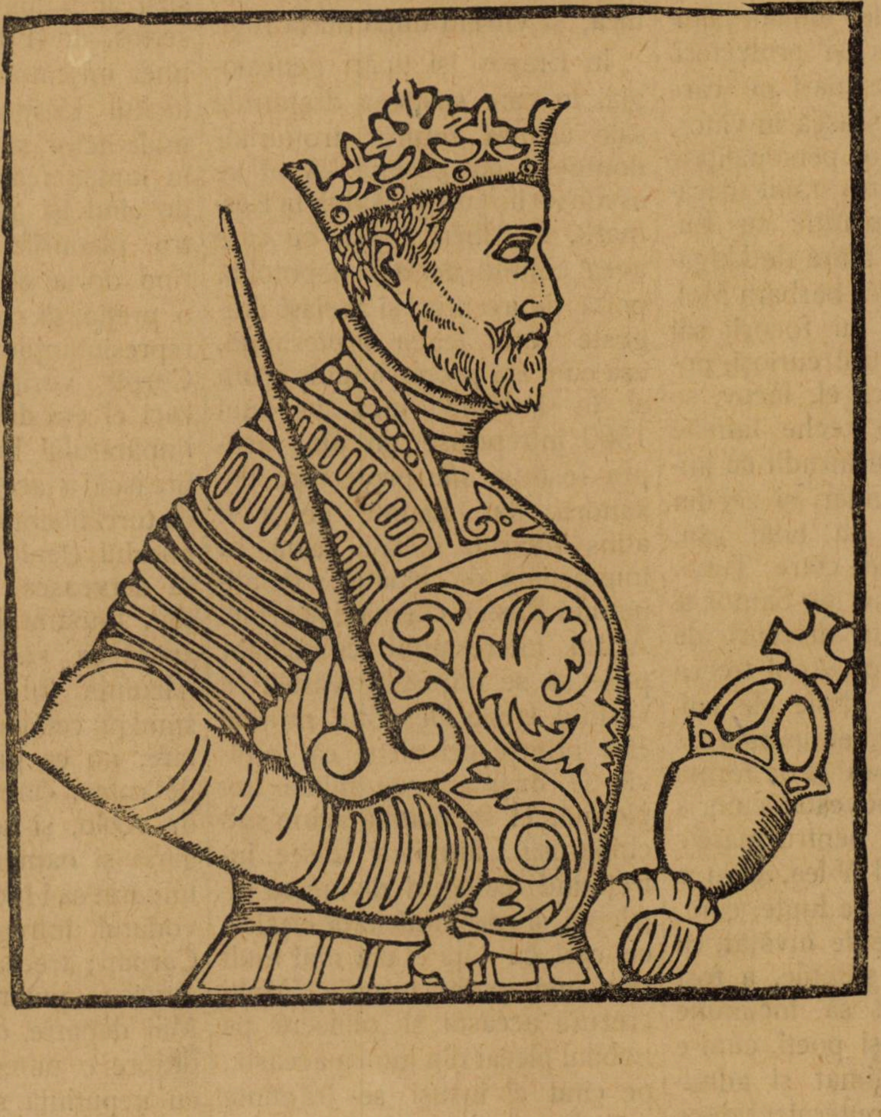

DESPOT-VODA

Desen de d-na Bulughin

DESPOT-VODA[1]

In acelaşi an (1558) fugi din Moldova, unde planurile sale fuseseră descoperite un anume Iacov Basilikos, până acum un oaspete iubit al Voevodului temut şi urît de toata lumea, cu care se pretindea înrudit prin Doamna Ruxanda, o fiică a lui Rareş. Acesta, un bărbat încă tînăr — număra abia treizeci şi cinci de ani, – era foarte frumos şi descria neînchipuit de elocvent mărimea strămoşilor săi, pe cari-i urmăria pînă la miticul Heracle, întinderea cunoştinţilor sale, înnalta situaţie a prietenilor şi protectorilor săi şi faptele mari pe care voiă să le săvîrşească în viitor. Era de sigur o personalitate neobişnuită pentru mult decăzuta şi, în comparaţie cu Europa apuseană, afară de Ungaria şi Polonia, încă barbara Moldovă. Stăpînind cu focoşii săi ochi pe ascultătorii curioşi, povestia bucuros că el, Iacov, se scoboară dintr'o veche familie grecească şi că e înrudit cu împăraţi, eroi legendari şi zei din Olimpul păgân, că tatăl său, ucis mişeleşte de către Turci, a fost un marchis de Samos şi că el moşteneşte drepturi de stăpînire în Paros. Apoi trecea la cariera sa în ţările de cultură ale Europei, entusiastă de antichitatea greacă şi de forma ei modernă şi povestia cum a luptat în Franţa pentru marele Impărat Carol al V-lea, cum a compus descrieri de lupte, cum, ca om peste fire de învăţat, ca meşter în toate ştiinţile, a fost de drept chemat să încunune cu lauri ambiţioşi poeţi, cum e foarte preţuit, stimat şi admirat în Prusia de puternicul duce Albert şi în Polonia de cutare sau cutare alt nobil, care se distingea prin spirit larg şi dragostea pentru ştiinţă. Nu vorbia nimic de şederea lui la Montpellier, ca student, de legăturile cu o femeie, de omorul care l făcuse a părăsi Franţa, împrejurări pe care le relatează un izvor frances [1]). Boierii, cari-l ascultau cum povestia, îşi ziceau că frumosul străin, purtat prin lume, foarte înzestrat şi blînd cum era, ar fi un mai bun Domn pentru Moldova decât bolnavul Alexandru cu ochii roşi şi cu mîni încă şi mai înroşite. El însuşi nu stete mult la cumpănă să-şi dea consimţimîntul la această alegere tainică, şi curînd după aceia fugi.

In Braşov îşi tipări genealogia, în care susţinea drepturile sale asupra tuturor tronurilor domneşti cu putinţă. Apoi se ascunse în ţara Zipsului, la Kesmark, la Albert Laski, cu care avea comun aceiaşi nepotolită poftă de aventuri şi aceiaşi dragoste către legea protestantă, aşa cum era propovăduită acum şi în Polonia. Încă în anul 1560 întreprinse un atac asupra fostului său protector. Alexandru, dar, înainte de a fi atins hotarul, mica-i ceată fu împrăştiată de gloatele Palatinatului Rusiei, chemate la arme. Acum interesantul comediant puse să se împrăştie vestea că vestitul Iacob Despotul nu mai este printre cei vii şi că, otrăvit de duşmani cu inima împietrită. el se plimbă acum sub chiparoşii Câmpiilor Elisee, întreţinînd dialoguri divine cu înţelepţii şi eroii anticităţii clasice, cu cari cu toţii el era mai mult sau mai puţin înrudit. Mulţi crezură aceasta şi plînseră pe nobilul plecat din lumea aceasta, pe cînd el însuşi se frămînta neînchipuit de mult în pretinsul său mormînt. Se înţelese din nou cu Laski şi-i făgădui cetatea Hotinului cu bogatul său *portorium*, cel mai însemnat în Moldova acelei vremi. Se încunjură de tot felul de tovarăşi de aventură, chemă în jurul lui pribegi din Statul său de moştenire moldovenesc şi chiar năvali în Moldova. La Verbia pe Jijie (1561), Alexandru, cu toată paza Ienicerilor, fu atît de straşnic bătut, încît nu se mai opri din fuga-i nebună pănă la Chilia, de unde sangeacul îl trimise la Constantinopol.

Acum începu biruitorul c Domnie cam ciudată, căci o atît de multă mărime într'un cadru mic stîrneşte de obiceiu rîsul. Şi, dacă cel puţin el însuşi ar fi luat toate acestea în serios, ar fi devenit poate eroul unei mişcătoare tragedii; strălucitul Despot însă era prea mult actor şi trăia prea puţin în lumea reală. Ce nu voià el, de cînd îşi găsise o basă pentru planurile sale? In primul rînd doria să se încunune cu o preţioasă coroană în presenţa represintanţilor trimişi de toate Curţile vecine mari şi mici, căci el era doar şi moştenitorul Impăratului bizantin, căpetenia firească a acelei Elade stăpînite de turci liberatorul înăscut al poporului elenic! Apoi, pentru ca să servească pe binefăcătorul său, Impăratul Ferdinand, şi să apară ca *restaurator patriae*, năzuinţa lui tindea încă să smulgă cetăţile ardelene, ca atare, nu ca grămezi zadarnice de ruine, «tânărului» usurpator de acolo, şi se găsiră în Ungaria şi oameni cari sfătuiră pe Impărat să-i încredinţeze lui Voevodatul întregii ţeri de peste Carpaţi; trecea doar drept credincios, puternic şi cuminte! Mai departe, cu măreaţa-i ideie despre o putere suverană, era cu neputinţă să îndure mai departe pe Turci în Moldova de Miazăzi şi tot atât de cu neputinţă să se expună ca un Voevod de rând unui control păgîn din partea Sultanului. Ce mîndră sună chemarea lui, pe care o îndreaptă către «curagioşii şi războinicii lui boieri»:

---

[1] Fragment din «Istoria Poporului românesc» vol. II. (acum apărut).

[1] Iorga, în *Revista istorică*, II, şi Motogna, în aceiaşi revistă, X.

el li amintește de originea lor romană și-i salută ca scoborîtori «ai vitejilor romani, cari făceau să tremure lumea întreagă». Cu astfel de tovarăși era el sigur să recîștige cele pierdute și să calce în împărăteștile-i picioare heracleice pe mișeii barbari turci: «scopul mieu», scria el, «nu este altul decît ca Dunărea să devină granița țării mele, Moldova, și ca eu să fiu zi și noapte în luptă cu necredincioșii și blăstămații de Turci». Şi nu numai tînărului Transilvănean voià el să-i smulgă țara, ci și celui transalpin, bolnăviciosului și nevrîstnicului fiu al lui Mircea — acesta din urmă murise încă din 1559, odihnind pe leşurile victimelor sale—, acestui Petru-Vodă, pe care-l ocrotia o mamă temută. Dar toate acestea erau numai pregătiri, numai un eroic preludiu: piesa trebuia să se sfârşească cu marea apoteosă a Heraclidului ca Impărat al întregului Răsărit creştin, în aplausele înmărmurite ale Europei apusene, care cugeta umanistic.

In realitate însă faptele următoare purtară toate semnele unei nenorocite existențe pământești. Ioan Voevod — acesta i era numele de stăpînitor, pe care l scria bine-înțeles cu cerneală de purpură, tot așa după cum și pe monede punea să fie înfățișat cu coroana pe frumosul său cap — Ioan Voevod deci, «vindex et defensor libertatis patriae», «patronus Moldaviae», primi steagul turcesc de întărire, pe care l tălmăci representanților stăpînitorilor straini ca un fel de ordin oriental al Lânii de aur, plăti tributul și numi pe sangeacul de Chilia și Acherman «tatăl său». După un războiu de hotar împotriva Țării Românești, el se oferi să iea de soție pe o fiică a lui Mircea, o soră a noului Domn, în timp ce negocia și cu Voevodul din Chiev și cu Palatinul [illegible], Martin Zborowski, pentru o căsătorie potrivită. Pe când apoi chema în Moldova savanți cari-l admirau, pentru ca să întemeieze Universități latine, pe când întrona un episcop al credinții adevărate, un socinian, se născu, fără ca el să bage de samă, o conjurație generală: Tomşa, poate un Barnovschi, fu chemat ca drept credincios Voevod pămîntean și iscăli proclamația domnească răspîndită în țară cu veneratul nume de «Ştefan Voevod». Trupele străine ale Grecului și ereticului fură atacate și nimicite, usurpatorul însuși închis în Suceava și acolo asediat de Domnul cel nou cu boierii lui și cu ajutor unguresc, probabil și muntenesc. Amestecul unei vestite căpitănii de Cazaci, Dumitru Vișnievieţchi, care se trăgea dintr'o soră a lui Petru Rareș, Maria, și prin urmare putea presintă și el drepturi la Scaunul moldovenesc, rămase fără succes, și curagiosul șef al eroilor de la Nipru, al cavaleriștilor Tătari creștini, cari, întocmiți din membri ai tuturor națiunilor, țineau paza la granița răsăriteană în spre pustiu, căzu mișelește în această expediție, care fu nîtreprinsă pentru a cîștiga o coroană ce-și pierduse încă de mult strălucirea. In ce privește pe Despot, acesta își apără viața — el nădăjduia poate să-și poată păstra și tronul princiar — cu o îndărătnicie vrednică de admirat, dar, părăsit de toți, învrăjbit de mult cu Laski, trădat de șeful Ungurilor săi [1], trebui la urmă să cedeze și, ieșind călare din cetate în haine domnești, jucă precum se cuvine și actul al cincilea și suferi sfârșitul sângeros (4-5 Novembre 1563) [2].

N. Iorga

tradus de *Otilia Enache Ionescu*

SEARĂ

Clare coborau cărări de lună
Pînă 'n pragul casei tale mici
Cînd ai vrut, aripi de rîndunici,
Să ridici sprîncenile, cunună.

Ca s'alungi tăcerea sfintei seri
Ai sunat șiragul de mărgele.
S'au surpat și-au plîns departe, stele,
S'au păienjenit din nou tăceri.

Și văpaia alb'a mînii tale
Îmi ardea și mînile și ochii,
Busuioc aveai la sînul rochii,
Mi-era fruntea 'ncinsă 'n cerc de zale.

Și n'am spus o vorbă, amîndoi
Cu pleoape umede de vis.
Scutura o creangă de cais.
Fluturi de lumină peste noi.

Zaharia Stancu

---

1) V. Motogna, în *Revista istorică, l. c.*

2) V. asupra lui Despot, Iorga, *Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos l'Héraclide, dit le Despote* (Bucureşti 1900) şi un articol mai recent în *Kwartalnik historyczny* din Liov.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

D-l Mihail Sadoveanu, romancier

de **Ion Sân-Giorgiu**

D-l Mihail Sadoveanu este înainte de toate un povestitor. Toată opera se se caracterizează prin însuşirile sale de povestitor. Inrudirea sa cu Creangă nu este numai regională, ci şi literară. D-l Sadoveanu e un Creangă mai puţin primitiv şi înzestrat cu o mai puternică imaginaţie şi cu un spirit de observaţie, care, dacă nu reţine detaliul, se opreşte totuşi atent asupra lucrurilor pe care le întîlneşte. In composiţie el porneşte de-a dreptul dela povestea populară ca şi Creangă. De altfel discursul său de recepţie la Academie nu e decît o recunoaştere publică a legăturii sale sufleteşti cu viaţa şi cugetarea poporului. Mai toate nuvelele sale sînt povestite şi deci puse în cadrul trecutului. Prin însuşi acest caracter de povestire al epocei sale, d. Sadoveanu e departe de a da o largă frescă a vieţii noastre sociale şi naţionale, ci numai crîmpeie şi răpezi fulgerări de activitate. Pentru d-sa, acţiunea unei nuvele se concentrează în puţine pagini povestite domol şi limpede. Fără a fi lipsit de pătrundere sufletească, d. Sadoveanu nu este totuşi un psiholog, în înţelesul modern al cuvîntului. D-sa nu amănunţeşte viaţa sufletească a eroilor săi. Mulţumindu se cu cîteva trăsături caracteristice, d. Sadoveanu se opreşte la marginea prăpăstiilor sufleteşti. Se aude geamătul prelung, nu are însă nici curajul, nici abilitatea necesară ca să coboare în acele adîncimi pe care atîţi scritori occidentali nu se sfiesc să le cerceteze... D. Sadoveanu e lipsit de orizontul pe care-l dă o cultură largă şi de ideologia pe care i-ar fi putut-o oferi o cugetare mai adîncă şi o mai atentă pătrundere a vieţei. Intr'o epocă de supra-cultură, d. Sadoveanu a rămas încă la cunoştinţile primei sale tinereţi şi la o lectură în care precumpăneşte literatura rusă.

Dela Ruşi d. Sadoveanu a luat înninte de toate predilecţia pentru tipurile excepţionale din popor. Toată nuvelistiea d-lui Sadoveanu este o colecţie de interesante tipuri rurale. Dar, pe cînd romancierii ruşi îşi aprofundează tipurile şi un Dostoievschi, de pildă, devine în analiza sa un procuror şi un demascator al desastrelor sufleteşti, d. Sadoveanu se mulţumeşte cu o simplă schiţare a tipurilor sale Dar tot dela unii scriitori ruşi d. Sadoveanu a luat un procedeu care la d-sa precumpăneşte: crearea de atmosferă. Acolo unde încetează evocarea tipurilor începe descrierea de natură sau a mediului înconjurător. Prinzând cu o intuiţie rară tot ce e caracteristic într'o situaţie, d. Sadoveanu evocă. Prin povestirea, răpede a acţiunii, prin schiţarea sumară a tipurilor şi prin înfăţişarea plastică a părţii decorative, d-l Sadoveanu reuşeşte să creeze atmosfera povestirii sale, care cucereşte prin farmecul ei evocator. Zările nelămurite ale naturii moldoveneşti, liniştea patriarhală a satelor, taina curţilor boiereşti, sînt motive pe care d. Sadoveanu ştie să le împreuneze cu o deosebită artă. D. Sadoveanu se mulţumeşte să povestească şi să zugrăvească. Din împreunarea povestitorului cu pictorul de rar talent, a leşit nuvelistul Sadoveanu. Ca poet descriptiv d. Sadoveanu este unic în literatura noastră. Ochiul său învăţat cu o largă privelişte a văii Siretului, sau cu răpezile schimbări de coloare a cerurilor moldoveneşti, a împrumutat condeiului său fecund însuşiri de penel. Aproape pretutindeni unde d. Sadoveanu nu povesteşte, pictează. Mai ales în primele sale volume nota descriptivă constituia partea cea mai caracteristică din poesia sa. Pentru cine iubeşte natura Moldovei, descrierile sale sunt mai mult decît simple evocări fugare, ele sînt largi pînze bogate, colorate, în care cerurile, apelet cîmpiile şi codrii moldoveneşti

Expoziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne. Paris 1925

Pavilionul Belaiei

Sînt redaţi cu o artă, pe care în pictură numai Grigorescu a putut-o realiza. Comparaţia cu Grigorescu nu este nicidecum exagerată. Aceiaşi simplicitate de linii şi culoare la pictor şi aceiaşi economie de expresie şi putere de evocare la poet. D-Sadoveanu nu abuzează de adjectiv şi de detalii, ca d'Anunzio de pildă; poet impresionist, d-sa zugrăveşte în cîteva trăsături şi în cîteva sigure însăilări de cuvinte priveliştea, care nu e statică precum e la poeţii descriptivi în genere, ci e vie şi dinamică, totdeauna însoţită de puterea creatoare a verbului. In concisiune şi simplicitate stă taina peisagistului Sadoveanu.

* * *

Viaţa nu este încă un peisagiu, nici o scenă de marionetă, ci e un mare teatru în care tragicul şi comicul se ciocnesc cu violenţă. Precum poetul nu poate trece pe lîngă viaţă cu un surîs despreţuitor, tot aşa nu o poate privi numai cu o simplă curiositate de diletant, sau cu interesul superficial al unui fotograf ocasional.

D. Mihail Sadoveanu ne-a oferit în primele sale povestirì privelişti colorate, dar neadîncite de viaţă. Talentul de povestitor şi farmecul stilului său colorat au ştiut un timp să ascundă această lipsă. Poate că şi tinereţa excesivă a tînărului prosator sămănătorist nu ar fi putut oferi mai mult. In criza literară de pe vremuri, d-l Iorga îl impuse cu hotărîre. Trecerea d-lui Sadoveanu în cercul dela „Viaţa Romînească“ nu i-a folosit. Căci, dacă d. Iorga îi deschisese orizonturile largi ale societăţii romîneşti, „Viaţa Romănească“ nu ştiuse să adauge la îndrumarea «sămănătoristă» a tînărului scriitor nicio orientare nouă şi nicio posibilitate ideologică de desvoltare. D. Sadoveanu a rămas la maturitatea cu care debutase.

Insuşirile de povestitor şi le-a păstrat cu hotărîre. Şi a păstrat însă şi mediul din care-şi ulegea inspiraţia, încît vasta sa operă ar putea fi redusă la cîteva povestiri caracteristice. In roman d. Sadoveanu ne-ar fi putut oferi fie o operă resumativă, fie, silit de noul gen în care se încerca, o adîncită privelişte a vieţii moldoveneşti de a sfîrşitul veacului trecut şi de la începutul veacului nostru.

Romanul *Venia o moară pe Siret* nu este decît o schiţă, un proiect de roman, sau o lungă povestire. D. Sadoveanu, obsedat de întreaga sa operă poetică, s'a menţinut în lumea pe care o cunoaşte de mult şi din care şi-a cules eroii. «Venia o moară pe Siret» e, în ce priveşte mediul pe care il zugrăveşte poetul. o concentrare a tuturor tipurilor pe care le-am mai întîlnit la d-sa. Găsim pe de o parte lumea satelor, cu ţăranii ei pătimaşi, pe de alta lumea decadentă şi de sfîrşit de veac a boierilor. Intre aceste două lumi care se înstrăinează din ce în ce mai mult una de alta, se ridică slugile parvenite şi Evreii speculanţi, aliaţi pentru folosirea tuturor păcatelor societăţii moldoveneşti. E de sigur un admirabil proiect de roman.pe care un cunoscător de talent al lumei pe care vrea s'o descrie iar fi putut duce la o fericită realisare.

Dar pentru aceasta trebuie altceva decît stilul curgător de povestitor şi farmecul patriarhal al descrierilor. Trebuia o concepţie, pe care d-sa nicăiri nu o trădează. Amurgul boierimii moldoveneşti la sfîrşitul veacului trecut e un motiv de bogată poesie epică. Tragedii mari au zguduit această boierime, pe care nu o putem încă socoti ca dispărută cu desăvîrşire şi lichidată de ceata lacomă a vechililor îmbogăţiţi şi a Evreilor.

Pesimismul d-lui Sadoveanu este cel puţin exagerat. Dar vina este numai a faptului că s'a lăsat ispitit de o lume pe care d-sa nu o cunoaşte decît din auzite. De aici şi caracterul de povestire imsprimat «romanului» său. De aici lipsa de detalii, lipsa de viaţă adevărată pe care povestirea d-lui Sadoveanu o trădează mai ales atunci cînd pătrunde în patriarhalele saloane boiereşti din Iaşi. Ne gîndim de pildă la Duiliu Zamfirescu, autorul Comăneştenilor, cum cu

Expoziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne. Paris 1925.

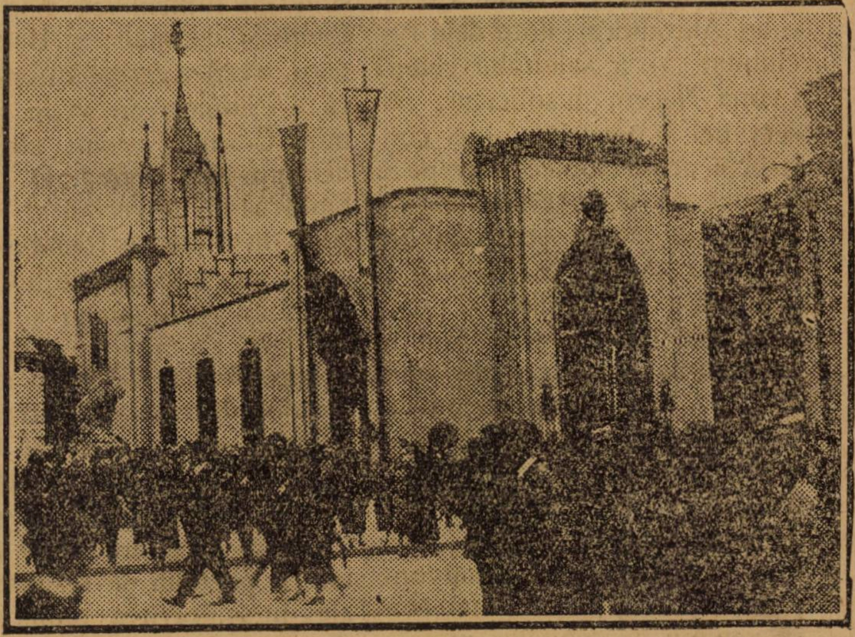

Pavilionul Marii Britanii

totul altfel ar fi făcut să trăiască o lume, pe care d. Sadoveanu o cuprinde în fermecătoarea, dar incompleta evocare a boierului Alexandru Filotti dela Buciumeni şi a salonului coanei Leona Negru. Insuficienţa observaţiei şi neputinţa unei construcţii arhitectonice duce pe d. Sadoveanu la povestirea evocatoare. Nu putem cere d-lui Sadoveanu obsesia psihologică şi analitică a modernilor, şi poate că e mai bine că n'a căzut în exagerările analitice ale unui Bourget, care introduce în cadrul epic al romanului prea multe elemente lirice şi subiective.

Totuşi putem regreta lipsa unei construcţii literare mai complicate şi o speculare mai consecventă a deosebitelor motive. Poetul epic nu poate proceda ca liricul prin crearea de atmosferă, sau ca poetul dramatic printr'o condensare a acţiunii şi printr'o simplificare resumativă a caracterelor. El trebuiea, renunţînd la detaliile exterioare inutile, să creeze o lume bogată şi vie, multicoloră şi sbuciumată, cu nesfîrşite figuri reprezentative şi, reconstituind în formele ei caracteristice o societate, să creeze, nu numai un conflict care să însufleţească şi să domine întreaga operă, dar o serie de conflicte mărunte bine prinse şi redate, care să dea operei sale un caracter de universalitate. Intr'un colţ de viaţă naţională să se simtă trăind întreg universul.

D. Sadoveanu nu ni-a oferit în romanul său larga frescă a vieţii moldoveneşti. Conflictul dintre boierul bătrîn, îndrăgostit de Aneta, fiica Ţiganului, adusă de moara purtată de apele înnebunite ale Siretului, cu Vasile Brebu, îndrăgostit la rîndul său de frumoasa Ţigancă pentru care a stat multă vreme la închisoare, ca şi conflictul de aceiaşi natură sentimentală al lui Alexandru Filotti cu fiul său Costi, conflict care duce la uciderea Aniţei şi la rănirea lui Costi de către Vasile Brebu şi apoi la duşmănia dintre fiu şi tată, sfîrşind cu sinucîderea bătrînului Filotti şi cumpărarea Buciumenilor, vechea moşie strămoşească a Filoţilor, de către parvenitul Ciornei — sînt elemente de puternică dramă. D. Mihail Sadoveanu, povestitorul, nu a ştiut însă să se folosească de ele şi, aşa precum s'a mulţămit doar cu schimbarea tipurilor, tot aşa s'a mulţumit doar cu o superficială descriere a conflictelor de mai sus, care la un alt poet s'ar fi prefăcut într'o amănunţită analisă a luptei dintre clasele sociale moldoveneşti. Lipsa de cugetare şi de orientare a poetului se resimte mai ales în zugrăvirea luptei surde dintre boierimea adevărată şi parvenitul de ultima oră, luptă care trebuia de fapt să constitue miezul romanului.

Judecata noastră severă, dar dreaptă nu ne-a oprit totuşi să admirăm frumoasa scenă a judecăţii lui Vasile Brebu, unde d. Sadoveanu, fiindcă lucrează cu material rural binecunoscut, reuşeşte să ni dea cîteva pagini de mare poesie epică. De asemenea nu se poate trece cu vederea nici figura atît de duioasă a Duduii Matilda, nici impresionanta moarte a Aniţei în mijlocul zăpezii, pe o iarnă grozavă.

Acolo unde d. Sadoveanu poate folosi vechile sale procedee: evocarea unor momente duioase sau zugrăvirea unor privelişti încărcate de farmec, poetul impresionist, povestitorul şi pictorul creiază pagini de rară şi autentică artă.

In «Venia o moară pe Siret» calităţile de povestitor ale d-lui Sadoveanu nu au fost suficiente. iar lirismul său atît de plăcut în anumite descrieri — ca în «Privelişile Dobrogene» de pildă — a însemnat o vădită scădere. D. Sadoveanu a reuşit în această schiţă de roman să arăte că, oricît ar vrea să urce spre piscul cu largi perspective al poesiei epice, d-sa rămîne tot un drumeţ singuratec pe poteci tainice: povestitorul de altă dată

Galbenii

X.

Grecul.
In casele aceste mari a stat
Un grec fuaul şi nalt cât o prăjină.
Tot satul l'a ştiut că s'a legat
Cu dragoste aprinsă de-o vecină.

Călare grecul, 'ncetinindu-şi trapul,
De cîte ori trecea la arătură,
Vecinei i-a 'nvîrtit îndată capul
Că prea avea vecinul barba sură.

De-atunci, în fie-care fapt de zori,
Porniau îndrăgostiţii în trăsură
Pe drumul ce se pierde în pădure —
De se 'ntrebau sătenii une ori :
— Cum de-a putut nemernicul să-i fure
Din cuib nevasta, într'o săptămînă ?

Dar li-a răspuns şăgalnic o bătrînă :
— Cînd tremuri zdruncinat de anii grei.
De *ai pune 'n poartă uriaşii smei*

Ca pază, să nu-ţi scape tinereţa,
Tot păcălită plînge bătrîneţa ..

Nevasta tînără ţi-o scapi din mînă.

XI

Pragul porţii

Aici în pragul porţii ne-aştepta
Nerăbdătoare mama, cînd vestiam
Mult fericita zi că vin acasă.
De bucurie mama lăcrima,
Cum lăcrimează roua de pe ram.
In zi de primăvară luminoasă.

Aici în pragul porţi-şi întindea
Cu duioşie slabele ei mîni,
Mai răpede la sîn ca să mă strîngă.

— Te-aştept să vii, de-atîtea săptămîni...
Şi-ar fi mai plîns, la sîn cînd mă strîngea,
Dar ochii ei nu mai puteau să plîngă.

Şi azi aşa, şi mîni aşa, cu drag,
Işi aştepta vlăstarele să vină
Să-i aurească vatra cu lumină.

Străjerul bun, pe-aceste locuri sfinte,
Neadormit'a casei noastre pază,
Se 'ncredinţa că drumul ni-l scurtează
Ieşindu-ni la poartă înnainte.

Volbură Poiană

Fundamentele geografice şi istorice ale Micei-Antante

de N. IORGA

Costumul din toată această regiune, cu toate că diferită în aparenţă dela o ţară la alta, aparţine, în liniile sale esenţiale, aceleaşi comori de veche civilizaţie a Tracilor.

Pentru oameni, el se compune dintr'o cămaşă care poate fi acoperită cu o manta de postav sau cu un cojoc de piele; brîul lat poate fi de piele, cu ornamente de metal, dar, mai adese, el este de lînă verde sau roş în Moldova.

Cît despre iţari, ei sunt, în părţile apusene ale Transilvaniei, şi în toată regiunea de stepă care le mărgineşte, un fel de izmene sarmatice, foarte largi. Ei sunt, de altfel, foarte încreţiţi pe picior astfel că persoanele care nu ştiu cum se îmbracă, şi-ar imagina că indivizii care-i poartă au picioarele de o dimensiune peste măsură, triplu mărimea naturală. In româneşte, a se înveşmânta se zice: „a se îmbrăca", veşmîntul este o îmbrăcăminte". Centura, brîul (branum), se mai numeşte brăcinar. Dar eleganţa consistă în a încreţi iţarii într'un oarecare fel. Noi n'am ajunge, este sigur, să tragem după noi partea neîncreţită a acestor pantaloni, în timp ce orice ţăran înţelege să-l aşeze într'un mod estetic.

Acest veşmînt este acel care se vede pe Columna lui Traian şi pe monumentul din Dobrogea la Adam-Clissi (Tropaeum), care e din aceeaş epocă, se întîlneşte acest fel de a se îmbrăca, care era acel al Dacilor, puţin acela al Sarmaţilor şi care aparţine în originile sale unei civilizaţii preistorice.

Sandalele, bucăţi de piele legate împreună prin curele, sînt încălţămintea cea mai veche, nu numai la Romîni, dar în toată Peninsula Balcanică. Şi chiar numele romănesc de *opincă* se întîlneşte în această peninsulă, sub o formă slavă; este *opanka* vecinilor noştri.

Ceeace acoperă capul este mica pălărie rotundă, a cării formă variază dela o vale la alta. Dar mai ales, la început, înainte de importarea acestei pălării, *pălăria* fără îndoială din *pilearia* latină, prin Saşii din Transilvania, era acea căciulă de lînă neagră, cenuşie, albă, care se poartă în diferite feluri, astfel că, numai considerînd forma, se recunoaşte îndată cării regiuni sau chiar cării văi îi aparţine ţeranul. Aceste căciuli se poartă uneori drepte ca la *pileaţi*. Dacilor opuşi la *comaţi*, cu capul gol. Acest obiceiu s'a generalizat după rasboiu mai ales, şi vechii soldaţi poartă totdeauna căciula în acest fel; dar sunt ţerani cari o poartă turtită, şi alţii o preferă plecată într'o parte sau în cealaltă.

Costumele femeilor se compun din aceiaş cămaşă, care este impodobită cu broderii pe mîneci („rîuri" *rivi*), latin şi pe sîn; se va vedea îndată care este caracterul broderiilor, cari vin şi ele, din moştenirea acestei foarte vechi civilizaţii. Pe de-asupra cămăşii, aceeaş manta pe care o poartă oamenii şi un cojoc mai uşor. In afară, un şorţ cu dungi, cu flori sau cu desemne, a cărui formă variază dela o regiune la alta. In mai multe regiuni, este făcut din două părţi, unul în faţă, altul în spate Sunt, în Banat, şorţuri făcute dintr'o singură bandă cusută în fir de aur sau de argint şi din lungi fire de lînă roşie care acopăr mai mult sau mai puţin, pe de-asupra, fusta albă. In alte regiuni, ca în Moldova, o singură fotă încunjură corpul, îl strînge şi dă mersului un caracter particular de elegant; această formă de *catrinţă*, opusă fotei şi opregului, se continuă în Bucovina şi în unele regiuni din Transilvania, unde s'a păstrat încă vechiul costum.

Cît despre cap, este pe el un lung văl, foarte adesea de un lucru particular de fin. In unele regiuni nu se pune direct pe păr, ci se aşează pe un fel de susţinători cari dau femeilor un aer măreţ, un aer de zîne sau de regine din timpuri preistorice.

Acest costum s'a păstrat în Moldova şi, ceeace este foarte curios, mai curînd la elementele infiltrate. Astfel Ungurii din Moldova poartă vechiul văl, pe cînd Romîncele se îmbracă în costume cumpărate din oraş. Şi în Basarabia din Nord, la Hotin, unde sînt Ruşi Mici, se întîlneşte mai adesea vechiul costum roman la Ruşii Mici, decît la Romînii din această regiune.

Ornamentul romin, ce se vede pe cămăşi şi pe şorţuri care se poate observa pe covoare şi pe lucrurile de sculptură in piatră sau lemn, şi chiar în lucrurile de gravură pe metal, este totdeauna geometric, abstract, stilisat. Frunza, floarea, fluturele, pasărea, animalul, totul este redus la acele forme vechi, milenare [1]). Dacă se întilneşte imitaţia obiectului chiar, atunci este o formă împrumutată din Occident. Astfel in multe case, se văd vase de ceramică care se cred a fi romăneşti. Dar nu sunt, cu toate că vin din Transilvania: sunt săseşti, apropiate de ceramica din Alsacia. Am, in colecţia mea, vase de formă manifest arhaică, aparţinînd vechii arte romineşti, dar aceste piese nu conţin niciodată reproducerea integrală şi adecvată a unui element vegetal sau unui element animal. Cind aceste elemente se întilnesc, este sau un împrumut din Occident, pe care l-am indicat, sau o copie din Persia, ca in unele covoare care n'au caracterul geometric, ci dau florile, pasărea, in întregime; aceste covoare, foarte frumoase, provin numai din Oltenia, unde s'a infiltrat o modă turcească ea însăş o imitaţie. Căci Asia Mică, în covoarele sale de Caramania, are forma geometrică, pe cind Persia dă reproducerea obiectului aşa cum este în natură.

Această artă nu aparţine numai Rominilor. Costumul sirbesc, bulgăresc, chiar unele elemente ale costumului grecesc, cu toate că transformate, vin din aceeaş moştenire preistorică. Şi eu adaug costumul ucrainian, unguresc, slovac, morav, cu toate că bucăţi de stofă sau de mătasă cu flori mari înlocuesc aici părţile mai vechi ale lucrului popular [2]).

Nu se poate reproduce în linii şi proecţii cintecul cum nu se poate reproduce basmul popular, danţul, cu toate că se poate notă un moment al dansului. Dar cintece şi danţuri sunt absolut comune oamenilor din regiunile acestea.

Voiu arăta curind cit, de mult în arta superioară, în arta înaltei civilizaţii, elementele bizantine şi occidentale sint amestecate intr'o sinteză mai mult sau mai puţin perfectă, în cutare sau cutare ţară, dar totdeauna făcută din aceleaşi elemente, cu aceleaşi tendinţe şi acelaş gust, sub influenţa acelor curente diverse cari au ajuns să se armonizeze.

Să nu uităm ouăle impiestrite. In colecţiile cehoslovace, în cele sirbeşti şi în cele romăneşti, sunt aceleaşi linii care revin. Lucrul este destul de uşor de făcut. Partea care trebuie să rămină albă este unsă cu ceară inainte de a se muia oul in coloare; zgiriind ceara se obţin liniile albe. Eu cred că cele mai frumoase ouă pictate sunt din partea sudică a Bucovinei. Mi s'au dat recent exemplare de o bogăţie, de o varietate, de o fineţă extraordinare.

V

Pe deasupra acestei civilizaţii populare, lumea pe care se sprijină edificiul politic al Micei Antante a suferit în diversele domenii, în acel al artei, al literaturii, al formelor politice de asemenea două mari influenţe.

Una vine din Sud: este influenţa bizantină. Ea a determinat caracterul Serbiei în interior şi a contribuit să dea ţărilor române trăsăturile lor primitive.

Cealaltă vine din Apus. Ea a început să se exerciteze, din veacul al IX-lea, prin acest marş carolingian căruia îi pot consacra mai târziu, poate chiar aici, un studiu particular; apoi ea s'a făcut simţită prin lumea transilvană şi prin lumea poloneză sau chiar prin coloniile germane din ţările romineşti, saşii din Transilvania sau germanii stabiliţi în regiunile noastre. O altă cale de infiltrare a occidentului a fost, calea italiană. Dalmaţia, cum s'a văzut dejà, a fost în întregime invadată de civilisaţia veneţiană, care a trecut în ţările romineşti, unde a pătruns de asemenea direct prin alte căi.

Aceste diferite elemente au creat în Cehoslovacia, în sec. XIV lea, o formă de artă mai ales franceză; influenţa franceză a fost foarte puternică la Praga sub domnia lui Carol IV, el insuşi crescut în Franţa şi care avea legături cu societatea franceză a acestei epoci.

Dar, dacă Cehoslovacia a avut o civilisaţie de artă gotică fără influenţe bizantine, acestea au fost, din contra, foarte puternice în literatură la începuturile sale; ceva din vechea liturghie venită din Peninsula Balcanică s'a păstrat în Boemia până în veacul XIV-lea. Se poate întreba, dacă în mişcarea îndreptată contra catolicismului oficial, contra, „papismului“ nu erau vechi reminiscenţe de ortodoxie bizantină, cu caracter curat popular.

In România cele două influenţe sunt pretutindenea şi totdeauna amestecate. O sintesă a rezultat în biserică: este în treflă, de formă bizantină (se zice „bisantină“, dar eu aş prefera să întrebuinţez termenul „athonică“, derivată din numele Muntelui Athos; căci e vorba de forma bisericii din mănăstire, care se regăseşte numai la Muntele Athos), dar cu ornamente gotice. Turnul central e aşezat intr'un mod special: s'a căutat originea acestei trăsături în Orient, dar el aparţine unei tradiţii din ţară. Lîngă arcadele lombarde, se întîlnesc elemente aparţinînd unei policromii cu totul particulară. Această formă de biserică, bizantină şi occidentală în acelaş timp, a ajuns să ia locul în Muntenia vechilor tipuri dela început, biserica de modă sirbească cum biserica episcopală din Argeş, sau de modă grecească, precum, e vechea biserică domnească din acelaş Argeş, amindouă imitaţiile unei arte straine. Atunci, definitivă forma nouă s'a răspindit prin toată ţara romînească.

Dacă se trece Dunărea, se găsesc în Serbia, vre-o douăzeci de admirabile exemplare de artă influenţată de Italia; şi această artă, la rindul său, a exercitat o profundă influenţă asupra artei româneşti Astfel că, în arta superioară, se constată aceleaşi influenţe venite din aceleaşi regiuni, aceiaşi tendinţă către aceiaşi sinteză şi dacă nu se ajunge la tipul comun, sînt măcar în toate momentele „interpenetraţiuni“, penetraţiuni reciproce dintr'o ţară în alta.

Ceiace se poate observa în domeniul artei, se poate observa în alte părţi de asemenea. Inceputurile vieţii politice superioare a Rominilor, stadiul în care a fost depăşi- pentru prima oară, regimul „juzilor“ şi al „voevozilor-duci“ cu caracter patriarhal, sînt în raport cu civilisaţia politică din Balcani. Imperialismul bizantin a trecut la Slavii din Sud şi a venit dela ei la Romini. Prinţii romini erau representaţi în frescele bisericilor cu coroana pe cap, ca succesorii, ultimii succesori ai împăraţilor din Bizanţ, şi lumea ortodoxă îi invoca ca pe şefii naturali ai acestei ortodoxii, care s'a întins in afară de teritoriul român, în Ucraina, in Polonia şi fireşte rămînea în relaţii cu acest focar al vechii credinţe orientale care erau principatele române Când Constantinopolul a fost cucerit, când Statele slave din Peninsula Balcanică au dispărut, pe teritoriul românesc s'au refugiat ultimii representanţi ai voinţei de independenţă a creştinătăţii balcanice, şi de câte ori această creştinătate a voit să-şi câştige independenţa, din teritoriul românesc a plecat elasău.

---

[1]) in **„Influences orientales sur la peinture toscane“. M. Soutier prezintă variante** ***sarde.***

[2]) **Aceleaşi linii de ornamentaţie se găsesc pe costumele din Calabria. Avem aface, probabil, aici cu Balcanici din vechime, emigraţi.**

In epoca lui Mihai Viteazul, Sîrbii şi Bulgarii se băteau sub steagul principelui român, dela care Grecii de asemenea, şi Albanesii încă, aşteptau scăparea lor. In veac, XVII, sub steagu prinţului muntean Matei, Bulgarii pregătiau răscoala departe de ţara lor. In veac XVIII, clerul ortodox din toată peninsula se forma în Ţara Românească, unde toţi patriarhii Orientului încunjurau tronul principelui: patriarhii de Constantinopol, de Alexandria de Antiohia, de Ierusalim. Toată această lume se hrănia din produsul impositelor care apăsau asupra populaţiei moldovene şi muntene, bucuroasă, de altfel, de a contribui cu sacrificiul ei la menţinerea formelor tradiţionale ale religiei. Cînd, In 1804, Serbia s'a ridicat pentru independenţa sa, erau lîngă Ruşii lui Alexandru I, cari susţineau mişcarea naţională a lui Caragheorghe, Romînii din Oltenia. In 1821, cînd o mişcare naţională şi socială a izbucnit în Muntenia, sub un şef din acest contingent, Tudor Vladimirescu, ea n'a făcut decît să reproducă formele revoluţionare sîrbeşti din 1804. Cînd la 1877 România a fost lîngă Rusia, pentru a ajuta să se dea în Balcani libertatea creştină, Sîrbii luptau pe celălalt front, şi mai mult decît odată mânile noastre s'au întîlnit frăţeşte. Cehoslovacia este mai depărtată; dela ea totuşi, dela husitismul său, a plecat la începutu sec. XV-lea, mişcarea care a da naştere primelor monumente ale literaturii romîne. Ioan Hus propoveduia cuvîntul lui Dumnezeu în limba poporului, şi prin aceşti Husiţi veniţi în Transilvania noi am primit cele dintîi elemente de proză literară. Şi, pe de altă parte, prin Sîrbi prin cîntecul dela Cosovo, am avut prima noastră baladă.

Si iată ultimele trăsături, Cînd sub influenţa unei păci „şchioape şi rău făcute“, care n'a primit niciodată iscălitura regelui Ferdinand, trei părţi ale Românei trăiau sub dominaţia germană care nu ni-a cruţat nimic—şi de aceia nu se poate uita —, prima veste a desrobirii ne-a venit prin cavaleria sîrbească reintrată în patria sa şi care înainta către Dunăre. Şi cînd Cehoslovacia şi-a proclamat independenta. garnisoana din Praga era compusă din Romîni, cari distruseseră insignele Monarhiei austro-ungare, pentru a anunţa colaboratorilor lor de mai multe secole că oara libertăţii a venit.

Acestea sunt amintiri pe care niciun protocol nu le poate consemna, dar cari supraveţuesc tuturor protocoalelor şi le dau singura garanţie posibilă; garanţia sufletelor.

Tradus de **Loreta Bogza** şi
Alexandrina Vornicelu

Expnziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne. Paris 1925

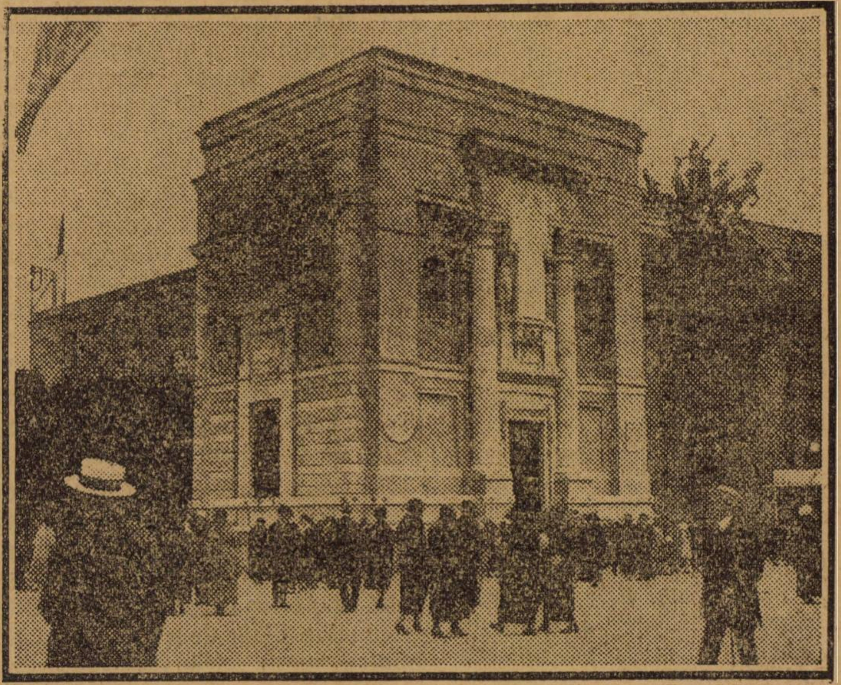

Pavilionul Italiei

Rolul istoric al poporului săsesc din Ardeal

de **Frederic Muller**, inspector şcolar

Fericirea ori nefericirea în desvoltarea unui popor atîrnă în deosebi de două circumstanţe: în ce măsură se poate acomoda raporturilor schimbate la întîmplare şi, pe lîngă aceasta, în ce măsură rămîne credincios legilor interne ale desfăşurării sale. Această axiomă o vom găsi confirmată mai ales în istoria poporului săsesc din Ardeal, de oare ce aici o mică grupă de colonişti deveni poporul deţinător al unei desvoltări istorice, dar care nu putu atinge un număr alcătuitor de Stat.

Inaintaşii actualilor Saşi ardeleni fură chemaţi în veacul al XII-lea din regiunile Rinului mijlociu în Ardeal, ca să cîştige pentru cultură — cum spun documentele — „ţinuturi părăsite şi nelocuite“. Puterea Cumanilor era atunci sfărîmată, primejduirea Ardealului, unde adesea invadau, părea înlăturată definitiv; se intenţiona ridicarea culturii ţării prin aducerea reprezentanţilor unei munci bine cultivate, cari să dea băştinaşilor exemplul pentru o tehnică superioară, o organizaţie şi o uşurare. Regii unguri, cari conduceau aceste colonizări, aveau incontestabil un al doilea punct de realizat, hotărîtor întrucît era posibil. De pe cînd Ştefan cel Sfînt îşi îndruma poporul la o viaţă creştină şi paşnică prin silă, se obişnuiseră şi urmaşii săi să nu-şi mai razime stăpînirea pe cetele răsboinicilor maghiari, în cari foarte uşor puteau renaşte porniri către dezordine şi jafuri; ei întrebuinţau ca proptele ale tronului în special luptători recrutaţi dintre imigranţii din Apus. Curtea regală cerea şi dela înaintaşii Saşilor ardeleni mai cu seamă răsboinici greu înarmaţi pentru luptele din lăuntrul ţării.

Pentru a-şi îndeplini datoria lor, de a perpetua aci cultura adusă şi de-a o transmite prin pilduire, coloniştii trebuiră să-şi pretindă acele drepturi pentru orînduirea tuturor evenimentelor vieţii lor, care atunci erau în uz pretutindeni, în ţările răsăritene unde erau aşezaţi coloniştii din bine cultivatele regiuni renane. Existau două mari direcţii în întreprinderile germane de colonizare în evul mediu: una sud germanică în josul Dunării şi una nord-germanică. Ultima stătea sub înrîurirea principatului saxon, pe atunci foarte puternic, care cuprindea întreaga Germanie de Nord. Se obişnuise în curînd să nu se mai deosebească coloniştii după caracterul tribului, ci după felul drepturilor de colonizare. Iar după această deosebire se întrebuinţa numirea de Saşi pentru toate părţile curentului colonizator nordic. Şi Saşii noştri ardeleni, cari după obîrşie sînt Franci, primiră în documente un nume, care se referă numai la relaţiile lor juridice, nu şi la provenienţa lor.

Esenţialul acestor drepturi de colonizare era că aceşti colonişti nu se administrau şi nu se judecau de funcţionari şi corporaţiuni alese din sînul lor. Regele însuşi numia pe cei mai înalţi funcţionari de control. In domeniul bisericesc deasemenea era formată această trăsătură democratică, deşi Biserica catolică era constituită foarte autoritar: ei înşişi îşi alegeau feţele bisericeşti; justiţia sufletească, extinsă asupra unei importante părţi a dreptului civil, era exercitată de propriii conducători bisericeşti. Construcţia intimă bisericească tot prin aceeaş trăsătură democratică era însemnată: ei erau posesorii liberi ai moşiilor distribuite cu drepturi şi datorii egale şi aveau aceleaşi pretenţii asupra pămîntului nedistribuit. asupra pădurii, păşunii şi apei.

Fireşte, contrasta cu dreptul local, pe care coloniştii trebuiră să-l pretindă pentru ei ca trebuincios traiului. Precum regii unguri contimporani supuneau orice prin puterea patriarhală, tot astfel fiecare nobil feudal, căruia regele îi dădea o însărcinare, credea că poate lucra samavolnic pretutindeni. Contra acestei nesiguranţe a dreptului cîştigat, coloniştii avură de purtat multe lupte. In aceste lupte s'au strîns tot mai mult laolaltă şi deveniră în fine un popor, Odată, cînd regele Carol Robert de Anjou voi ori trebui să-i aservească unui împuternicit al ţării, se ridicară cu armele în mîni chiar împotriva regelui. Era cu şase ani înainte de înfrîngerea lui Carol Robert de către Basarab. Cînd putu el să-i învingă pe Saşi, tot cu ajutorul Cumanilor, pare că a recunoscut nedreptatea făcută lor. căci de acum înainte — cel puţin în cea mai mare provincie de colonişti ai Sibiiului — nu mai fură aşezaţi în oficiile regale de control înalţii nobili unguri, ci Saşii. De sigur că acum exista un îndoit pericol intern, prin faptul că neamurile bogate săseşti, ilustrate în multe lupte, puteau fi încorporate la nobilime prin demnităţi regale. Fetele acestor case se căsătoriau cu nobili unguri, iar aceştia începură în acest chip să se stabilească în sate săseşti, căutînd totodată să răpească libertatea coloniştilor. Vechiul spirit democratic al poporului rămase biruitor şi în destrămare. In sfîrşit regele Mateiaş Corvinul, fiul lui Ioan Hunyadi, dă Saşilor dreptul ca şi ei să deţină efectiv posturile în care regele numia mai înainte funcţionari de control. Era o mare onoare prin această încredere care li se acorda Saşilor în timpuri atît de grele. Saşii au răspuns încrederei ce s'a pus în ei cum vom arăta îndată. Cu favorurile ce li s'a acordat însă se încheie democratica lor organizaţie internă şi închegarea pentru care se străduiră ei în grele lupte de colonizare.

O nouă formaţie cîştigă teren printre ei, formaţie care întări spiritul democratic: oraşele ardelene săseşti se măriră. Nu pare verosimil ca aceste oraşe să fi fost astfel întemeiate chiar dela colonizare. Sibiiul e numit într'o inscripţie încă în anul 1241: „Hermannsdorf", iar cercetarea unei desvoltări edilitare arată ca sîmburele său cel mai vechiu constă într'o cetate cu biserică, sub care se întindea un sat. Relaţiile generale fac posibilă treptata desvoltare urbană. Manufacturierii, aduşi de colonişti, lucrau la început pentru aceştia numai într'un cerc mai restrîns. Incetul cu încetul, pe măsură ce produsele lor bune îşi măriau desfacerea, se spori şi numărul meşteşugarilor. Fiind tot mai mulţi meşteşugari, ei puteau să-şi vadă vara de gospodărie, iar iarna să lucreze în industrie. Această sănătoasă desvoltare industrială era înlesnită şi condiţionată de educarea breslelor, cînd la două veacuri după colonizare se deschiseră perspective frumoase. Principatele romîne se organizaseră şi se întăriseră. Marea circulaţie negustorească dela porturile Mării Negre către Polonia şi Germania răsăriteană se mută de pe drumul comercial tătăresc pe al Moldovei. Oraşele săseşti în curînd se împărtăşiră de ele, cîştigînd şi prin introducerea produselor lor în principatele romîne. Mulţimea scrisorilor şi a documentelor principilor romîni din arhivele oraşelor săseşti probează existenţa unor **relaţii** strînse. Intr'o anumită vreme, principii romîni obişnuiau să comande tot ceeace le trebuia, în oraşele săseşti, dela leagăn până la carăta domnitorului. Folosul acestor întinse legături nu era propice numai unora dintre dibacii întreprinzători ca în oraşele Moldovei, apărute aci în mare număr. Pentru acest lucru breslele şi spiritul de solidaritate erau prea puternice în oraşele săseşti. In acest sens era favorabilă legătura întregii populaţii urbane; se născu o burghezie numeroasă şi conştientă, care însă era si pregătită să-şi ofere forţele ei pentru binele comun.

In curând se reliefă o mare datorie pentru această burghezie. Turcii dovediră superioritate în lupta dela Nicopole (1396), contra sistemului deluptă al cavalerilor europeni. utilizând cu succes arme de foc. Era de prevăzut epoca răsboaelor de cucerire turceşti şi trebuiau făcute încercări de sprijin pentru ţările creştine expuse primelor atacuri, astfel ca prin noi metode să-şi întărească apărarea. Dela împăratul Sigismund, la curtea şi în anturajul căruia fù crescut Ioan Hunyadi, ne sunt cunoscute planuri ce pot fi confirmate şi cari poartă semnele noilor situaţii. In Ardeal fură magistral realizate aceste noi planuri prin Ioan Hunyadi. Punctul principal al acestor planuri era existenţa unor oraşe bine întărite, cari să poată rezista tunurilor turceşti. Astfel de ziduri de apărare fură zidite de Saşi. Intîia mare victorie, pe care Hunyadi o repurtă asupra Turcilor în Ardeal, e aceea din faţa Sibiiului fortificat cu ajutorul burgheziei acestui oraş. Aşa de importantă îi păru lui Ioan Hunyadi această împresurare, încât îl convinse pe regele Ladislau V să predea Saşilor din provincia Sibiiului apărarea trecătoarei Turnului-Roşu. Această desfăşurare continuà când Bistriţa obţinu regiunea pasului Rodnei. Astfel ajunseră atunci — şi anume prin îndemnul unuia dintre cei mai renumiţi fii ai poporului român — regiuni întinse cu populaţie românească sub administraţie săsească. N'avem motiv a ne atinge de numeroasele neînţelegeri, prin cari este interpretat acest fapt; interese actuale înlătură vechi neînţelegeri. Totuşi poate fi amintit atît că, în districtele mărginaşe de demult anexate regiunii administrative săseşti, libertăţile personale ale Romînilor fură păzite şi păstrate spre deosebire de alte regiuni.

Pe măsură ce primejdia turcească creştea în jurul Ardealului, cîmpia ungară fu, după cum se ştie, în 1541 cucerită de Turci şi schimbată într'un paşalîc; puterea de rezistenţă a Ardealului nu putea fi clătinată; atenţia se îndreptă către Saşi. Nobilii unguri trebuiră în fine să-i recunoască pe aceştia ca state generale cu drepturi egale şi să colaboreze la legiferare. Aceasta este epoca strălucirii Saşilor, însă totodată şi timpul grelelor pierderi în populaţie. Multe sate care pînă atunci fuseseră săseşti, ceeace s'ar putea atesta, şi-au pierdut în acest timp locuitorii lor saşi şi sînt, precum dovedesc diferite şi încă existente contracte de colonizare, complectate de autorităţile săseşti cu Romîni din pămîntul nobil al Ardealului ori din principate.

Acest fapt este foarte surprinzător, dar e limpezit, cînd se cunosc expediţiile Turcilor şi ale tovarăşilor,—ale Tatarilor mai ales — în veacul al XVII-lea. Atunci cînd reuşiau oştirile Turcilor şi ale Tatarilor să înainteze, erau jăfuite nenumărate localităţi şi multe mii de oameni erau tîriţi în prinsoare. Saşii, cari erau mai bogaţi, atrăgeau, fireşte, aceste turme de jăfuitori mai mult. Dacă se îmbulzia populaţia dela ţară la oraşe, atunci în cursul lungilor asedii se iscau epidemii, care zeciuiau massele acestea îndesate. Dacă rămînea populăţia rurală în bisericile ei întărite, nu era în stare să facă faţă totdeauna asediului şi era spulberată. Romînii făceau, după cum spun documente indiscutabile, şi în Ardeal tot aşa cum făceau în principate. Cînd se apropiau cetele de Turci şi de Tatari, se retrăgeau spre codri, mai cu seamă în munţi, şi aşteptau până pleca duşmanul.

După sfîrşitul veacului al XVII-lea se schimbară fundamental condiţiile politicei mari. Marele imperiu habsburgic îşi intinse puterea până peste Ardeal, împingînd înapoi pe Turci. Sistemul de războire se schimbă în aşa fel, încît oraşele săseşti nu mai puteau fi luate în considerare ca întărituri. Cu toate acestea, cel puţin pe hîrtie, ele păstrau drepturile de până atunci. Impăratul Leopold a făgăduit Saşilor că-i va ţinea în seamă, de oarece se temea că poporaţia, conştientă de independenţa sa, din muntosul Ardeal, nici cu silnicia soldaţilor nu va voi să intre ca luptători în imperiul său. Luptele maghiare ale curuţilor sub Tiököly şi sub Rakazy atîta impresie făcură la Viena, încît nobilimea maghiară era foarte temută. Această nobilime ştiu să-şi cîştige şi prin destoinicia sa diplomatică multă influenţă. Insă mereu îi stătea un ghimpe în ochi: Saşii, cari trăiau burghezeşte şi ţărăneşte, în cea mai mare parte erau liberi. O zecime din ţăranii saşi trăia dela început în deplină atîrnare de nobili. Saşii liberi reclamau exercitarea drepturilor politice egale cu nobilii. La începutul epocei Habsburgilor nobilii în colaborare cu generalul Rabutin reuşiră să înlăture pe Sachs von Harteneck, conducătorul Saşilor. Acesta voise să ajute desvoltarea ţării prin o democratizare a legilor de contribuţie spre a facilita desvoltarea economică. Habsburgii înlesniră desvoltarea unei industrii superioare în Boemia şi Austria şi favorizară importul în Ardealul pe care voiau să-l orînduiască asemenea unei colonii. Industria ardeleană, care suferise mult pe timpul Turcilor, producea aproape exclusiv mărfuri ţărăneşti plăcute gustului poporului nu numai în Ardeal, ci şi în Principatele romîne, din vechi timpuri ex. aşa (denumitele «braşovenii»), pe care mărfurile boeme şi austriace nu le înlocuiră. Atacurile politice ale funcţionarilor nobili maghiari se transformă în urmă într'o teorie periculoasă: locuitorii regiunii administrate de Saşi să fie, mai slobozi decît cei ai altor regiuni ardelene; să fie supuşi dar cu deosebirea că domnii lor să fie nu singuratecii nobili, ci însăşi economia politică. Pe temeiul acestei teorii se încercă a se pune în mişcare Curtea vieneză, spre a face oameni dependenţi şi pe Saşii şi pe Romînii rămaşi încă liberi, zicînd că în acest chip Statul ar avea mai multe încasări. In această stare grea se înalţă dintre Saşi unul din cei mai mari fii ai acestui neam, Samuel von Brukenthal, care sub Maria Terezia ajunse guvernator al Ardealului. El reuşi să apere drepturile ameninţate. Lui Brukenthal împreună cu neamul său i-ar fi fost uşor să intre în graţiile stăpînirii, ca să-şi uşureze lupta, dacă s'ar fi aplecat spre a primi credinţa catolică a domnului habsburgic. Văzurăm cum în timpul colonizării, în ciuda stăvilirilor vechii biserici catolice luară fiinţă între Saşii ardeleni organizaţii bisericeşti democratice. Reforma lui Luther fu, fireşte, foarte binevenită acestei direcţii religioase a Saşilor, încît ei, fără o esenţială luptă internă trecură de partea lui. Habsburgii cereau acum, şi dela Saşi caşi dela Romîni, o convertire la Biserica catolică. Insă, în vreme ce ei voiau să lase şi mai departe formele naţionale ale Bisericii unite romîne-Saşilor lise cerea o trecere absolută. Dacă se afla un Sas care de, venia catolic fermecat de înaltele făgădueli, Saşii erau constrînşi să-i dea un post însemnat chiar dacă era prost sau rău şi dacă înainte trăise o viaţă imorală. Despre Brukenthal zisese însuş Impăratul Iosef II că l-ar fi făcut cu plăcere ministru în Viena, dacă ar fi fost catolic. In pofida tuturor acestor vrăij nu se găsi atunci aproape niciun Sas care să-şi fi părăsit credinţa. In pofida tuturor grijilor grele, situaţia externă liniştită pe vremea lui Brukenthal avu ca urmare că starea economică se îmbunătăţi şi că în oraşele săseşti din nou se arată o înflorire industrială. Bogatele colecţii ale palatului Brukenthal din Sibiiu dovedesc azi că Brukenthal, în tot ceeace crea, se gîndia şi la poporul său. Pe baza testamentului său, palatul dela Sibiiu a devenit un muzeu al poporului săsesc.

Urmează epoca revoluţiilor. Intelectualii saşi se încredinţară încurînd că prin tînguiri pentru pierderile care fuseseră necesare nu ajung departe. Ei căutau să întrebuinţeze mai ales mijloacele vremii noi: în locul vechilor formaţii comune, cari în evul mediu trebuiră să ia caracterul privilegiilor naturale, să recurgă la acelea cari corespundeau timpului nou, care se sprijineau pe un contract voluntar. Din prima jumătate a veacului al XIX-lea şi năşteau necontenit noui organizaţii de acest soiu, care cercau să întărească şi să desvolteactivitatea economică precum şi pe cea umanitar spirituală, artistică ori curat socială, prin contactul conaţionalilor. Azi nu există nici un Sas care să nu fie înţeles ca organizator. Pe lîngă aceasta, organizaţia Bisericii săseşti fu dela început democratică, aşa că mirenii apăreau totdeauna alături de feţele bisericeşti.

Politiceşte, Maghiarii înregistrau în urmă cîştigul epocei revoluţionare. Prin egalizarea dela 1867 ei căpătară stăpînirea Ardealului. Conducătorii hotărîtori ai Saşilor nu credeau în durabilitatea acestui Stat, ci îşi îndreptau speranţele, asemeni conducătorilor cu puternică influenţă ai Romînilor (cf. cărţile lui Brote şi Popovici) în spre Austria refăcută. Maghiarii credeau să maghiarizeze pe Saşi tot aşa cum maghiarizaseră o serie de oraşe germane în Ungaria.

O aprigă luptă se dădu decenii de-a rîndul între Maghiari şi Saşi, luptă pe care criticii romîni o uită cînd ironizează „eternul oportunism săsesc“. In regiunile săseşti avură loc fapte vrednice de paşalele turceşti. Astfel fu cazul lui Bethlen care bătu cu biciul pe notarii și reprezentanţii comunali săseşti în Sighişoara. Fură aşezaţi funcţionari maghiari plini de ură. Se încercă la alegeri să se conrupă alegători saşi prin bani şi vinars. Puternicul baron Desideriu Banffy pronunţă batjocuritor cuvîntul; Saşii trebue conrupţi înainte de a fi maghiarizaţi. In sfîrșit Maghiarii recunoscură că orice e zadarnic, de oarece Saşii nu se lasă nici conrupţi, nici maghiarizaţi. Insă conducătorii saşi, cînd nu se mai înfăptuia Austria Mare, se gîndiră la temelia unui popor aşa de mic şi aşa de răsleţit, că minoritatea nu va putea avea niciodată înrîurirea asupra formării statului şi trebue deci să facă pace cu poporul conducător în Stat, dacă şi acesta voește. Pe temeiul înţelegerii reciproce fură din nou întărite bazele desvoltării poporului săsesc în ultimele două decenii ale Statului maghiar. După înfrîngerea industriei săseşti în urma luptei vamale cu România, dela 1878 încoace, s'a ivit o mare sărăcire a populaţiei orăşeneşti. Totuşi treptat se născu din nou industria, care se desvoltă cu timpul. Fabrici apar pretutindeni unde sînt Saşi.

Cu această tradiţie de solidaritate și adaptabilitate a păşit poporul săsesc în Statul român. Imprejurarea că satele româneşti din apropierea celor săseşii, din punct de vedere economic şi cultural, stau cu mult mai bine de cît celelalte, dovedeşte că, pentru Romîni, Saşii nu sunt vecini nefolositori şi nu vor fi nici de aici înainte. Aceste fapte vorbesc mai clar decît toate învinuirile isvorite pretutindeni din convieţuirea îndelungată, pentru că pretutindeni sunt oameni răutăcioşi şi plini de ură, cari vorbesc mai mult decît cei liniştiţi şi cu gînduri bune. Insă în noul Stat sunt oameni cari cer Saşilor o adaptare care să le răpească ceeace au esenţial. Sunt scoşi funcţionari saşi din administraţie şi din regiunile locuite de ei, cari odinioară erau cele mai bine administrate din Ardeal, au fost oprite orînduelile auto-administrative şi e vorba acum de o reformă administrativă care să-i reducă pretutindeni pe Saşi la minoritate. Străvechea lege şcolară săsească este atinsă în fundamentele sale, iar întreprinderile săseşti sunt urmărite cu intenţii de naţionalizare. Averea universitaţii săseşti este expropriată contra explicaţiilor autentice ale ministrului Garoflid date la crearea legii. Comunităţile săseşti au pierdut moşii, mai ales păşuni şi păduri cu o valoare aproximativă de două miliarde de lei. Politicianismul Romînpare că voeşte să ştirbească vitalitatea poporului săsesc. E mare greşala că multe puteri de valoare, cari ar fi priincioase pentru altfel de lucrări, mai bune, sînt legate astfel de o luptă destructivă. Poporul săsesc susţine că puterile sale pentru bună starea comună şi pentru munca productivă sunt prea adînc săpate în fiinţa şi în viitorul lui. Cu cît vor vedea acest lucru mai curînd politicianii romîni, cu atît mai bine va fi pentru desvoltarea productivă a ţinuturilor patriei noastre, în care locuesc şi Saşii.

Traducere de: **A. Decei**

Amurg dunărean

— Doctore, iţi recomand pe nevastă-mea. Vezi, Bianca, şi dumnealui e filosof ca şi tine... O să vă'nţelegeţi de minune. Eu mă cobor în restaurant să beau o halbă, căci mă arde setea...

Doctorul se'nclină adînc.

— Sunt foarte încîntat, doamnă...

O priveşte'n ochi. Zîmbetul i se şterge de pe faţă şi vorbele-i mor pe buze,

Ea îl priveşte de-asemenea. Cu capul dat puţin pe spate, deschide ochii mari şi caută înnăuntrul minţii o amintire nelămurită.

Pe bordul vaporului, vîntul adie, răcoros. Ii răsfiră cîteva şuviţe şi şuviţele sunt argintii... Pe fruntea senină, anii au însemnat trecerea lor prădalnică şi'n jurul ochilor albaştri, cearcăne largi mărturisesc începutul bătrîneţii.

Doctorul șopteşte.

— Bianca?

Ea surîde, şi surîsul parcă-i vine din altă lume.

— Da, Bianca... D-ta?

— Doctorul Dragoş... Mircea Dragoş...

— Vai! Dum-nea-ta?..

— Eu...

Se privesc de-odată aprinşi, uimiţi, desmeticiţi de-aceiaşi sbucnire, atinşi de-aceiaşi săgeată scăpată din încordarea unui arc îndepărtat.

— Dum-nea-ta?!

— Eu...

— Dar nu se poate, nu se poate... Ia stai... Colea, lîngă mine... Dumneata eşti Dragoş? Doctorul Dragoş?

Ii ia mîinile şi-l priveşte drept în faţă. Ochii, ochii parcă-i spun ceva... Incolo nimic... Obrazul brăzdat, tîmplele albe, fruntea pleşuvă...

Şi doctorul se'ntreabă: „Bianca? Nu se poate! Părul cărunt, gura adîncită, bărbia ieşită în afară...“

Tac şi se privesc mereu... Amîndorora li se'ntunecă frunţile; amîndoi se simt învăluiţi de acelaşi fior şi amîndorora li tremură mîinile într'o strînsoare timidă, neisprăvită și dureroasă.

— Doamne, dar e cu neputinţă...

— Da, da... Par'c'ar fi cu neputinţă!..

Oftează amîndoi, adînc... Şi fug privirile, urmărind un stol de raţe de-asupra păpurişului din deltă, ascultînd clocotul valurilor frămîntate de helice. Adie vîntul, e răcoare pe bord, Dunărea se-ntinde argintie, sub cerul însîngerat de razele apusului... Bărci răsleţe de pescari se leagănă spre ţărm şi, ca un ecou dintr'o lume de neant, un dangăt de clopot fîlfîie şi se risipete în vibrări adînci şi rugătoare...

— Unde mergi?

— La Vîlcov. Dumneata?

— Tot acolo...

Ce să-şi spună? N'au ce să-şi spună... Ii apăsă greutatea unui munte care s'a prăvălit, de-odată, peste ei... Ar vrea ca de sub stîncile trecutului să poată'ntînde braţele, să prindă făşia aceia de viaţă trandafirie, să se'nfăşoare în faldurile ei, să retrăiască îndepărtatele însoriri din înfloritele primăveri de atunci...

— Ţi-aduci aminte?

— Da,..

Eram trei cari te iubiam: Ţinteş, Păsăreanu şi cu mine.

— Ce s'or fi făcut dînşii?

— Cine ştie? D-ta ne iubiai pe toţi, cel puţin aşa ni spuneai cînd ne strîngeam în jurul mesei din grădină ca să'nvăţăm împreună. Noi eram într'a șaptea de liceu, d-ta erai într'a'ntiia primară.,.

— Nu aşa! Acest *dumneata* e îngrozitor.,. Povesteşte la persoana a treia... Vorbeşte despre dînsa, despre Bianca...

— Bianca era într'a'ntiia primară... Şi, dacă aceia ce învăța ea, stîrnia adesea glumele noastre, în schimb ceia ce învăţam noi aprin

Expoziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne. Paris 1925

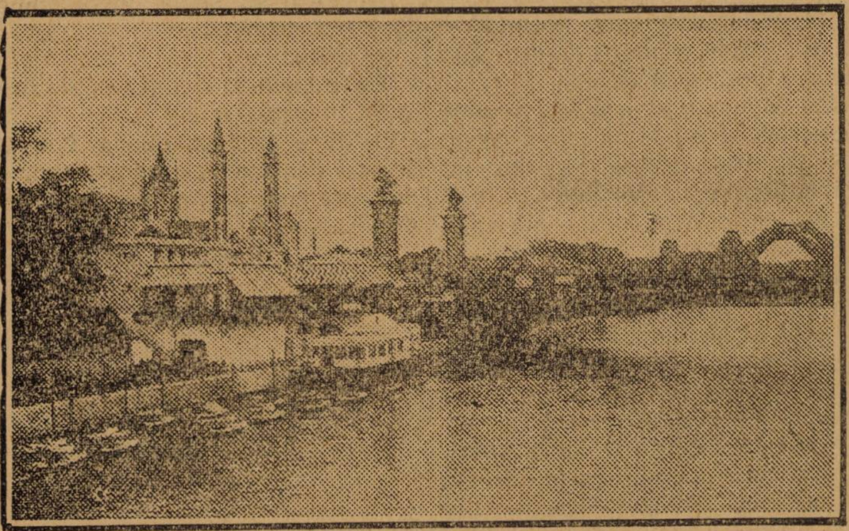

Berăria turcească pe Sena (La stînga)

dea în spiritul ei o dorință nestăpînită de a ne ajunge. Mai ales de când „papa“ îi spune că, dacă se sileşte poate trece peste a doua şi a treia, de-a dreptul într'a patra, Bianca se prăpădia învățînd sau se înfigea între noi, cu obrajii în pumnişori, trudindu-se să priceapă aceia ce nici noi nu puteam pricepe.

— Și Asia e tot în județul Putna? ne întreba ea, convinsă c'o să ne mirăm foarte de pătrunderea ei. Noi, ne minunam, în adevăr; îi sărutam fruntea bombată şi-i desmierdam buclele blonde..

— Tu, Bianca, poţi trece deadreptul în liceu... Doar ştii cît şi noi...

Dumneata... pardon!... Ea deschidea ochii albaştri, plini de gânduri înmugurite şi ne întreba pe rînd: „Da, Păsăneanu? Pot trece în liceu?“ Sau:

Spune drept, Ţinteş, i-adevărat ce spune Păsăreanu?“

Iar noi? „Negreşit, Bianca. Tu eşti doar o fată foarte deşteaptă!..

⁂

A doua zi.

— A spus şi papa că se poate.

— Ce să se poată, Bianca?

— Cum ce? Să treci de-odată, în liceu.

— A, da... Se-înțelege, cum să nu se poată? Trebuia să-l mai întrebi şi pe papa? N'ai destulă încredere în noi?

— Ne prefăceam supăraţi... Ea ne privia pe rînd. Zîmbetul i-se ştergea încet, năsucul i-se înroşea şi printre genele lungi, lacrimile-i isvorau cu îmbilşugare.

— Eu... eu... v'am crezut... dar papa... zicea că nu se poate... Şi eu.. eu... am spus: „Ce, băieţii nu ştiu?- Şi *maman* a spus tot aşa: „Ce, băieții nu știu?“ Pe urmă.., pe urmă.. a spus și el că se poate...“

Spunînd astfel, negreşit că-și sufla mereu năsucul trandafiriu și suspina de-i săltau pe piept dantelele rochiței..

— Vezi, Bianca? Altădată să nu mai întrebi şi pe alții.. Cînd ți-am spus noi, e destul... Tu eşti doar o fată foarte deșteaptă...“

— Ia spune, Bianca... Cu cine vrei tu să te măriți?

Ea ne priveşte pe rând Păsăreanu își ascute botul umbrit de-o iluzie de mustață, Ţinteş îşi scoate pieptul milităreşte, iar eu îmi plec fruntea pe palmă, implorînd o cu privirea.

— Cu tine, spune ea lui Ţinteş.

— Dar eu?!

— Cu tine mă mărît mâne... şi cu tine poimâne...

— Bine, Bianca! Foarte bine!

— Si-i desmierdam căpşorul bălai îndemnând-o să-şi facă temele, căci:

— Știi, Bianca, eu nu vreau să am o nevastă proastă!

— Dar ia spune, Bianca, cu cine vrei tu să te măriţi pentru totdeauna?

Ea clipește des, ne priveşte pe rând şi nu prea înțelege... Dar Bianca e „foarte deșteaptă“... Găseşte răpede răspunsul.

— Cu papa!

Rîde, bate din palme, şi, cînd rîde Bianca, rîde şi grădina, rîde și cireşul de de-asupra, şi „Juxtele“ pe care le măcinam cu răbdare, întrerupîndu-ne din cînd în cînd pentru a o întreba:

— Si pe cine iubeşti tu mai mutl?

La Sarmisagetuza stă mândrul Decebal,
Ce-a 'nvins popoare multe, de jos şi de pe cal!

Urcată pe masă, întinzînd mînuţile desgolite pînă la umăr, învolborîndu şi rochița de mătasă albastră, Bianca spune versuri, îşi scutură pletele blonde şi de sub fruntea bombată, ochii aruncă văpăi de bucurie.

Noi, aşezaţi la rînd în faţa mesei, aplaudam cu înfocare.

— Bravo! Bravo! Bianca!

Ea, încurajată, încrezută, spune mai departe, dă glasului mlădieri armonioase, alte ori tăieturi scurte, hotărît. Face teatru, şi noi ne rupem palmele, o luăm în braţe, o sărutăm şi împărţim cu sgîrcenie prada asta dulce, bucățica asta de fată trandafirie care rîde printre lacrimi şi plînge'n hohote de rîs, închizînd în trupuşorul ei de-un cot atîta viață nestăpînită. Cu obrajii strălucind de bucurie, se'nvîrte'ntr'un picior, se'n'mlădie ca o crenguță înflorită.

⁂

„— Bianca, vrei tu să-mi dai ceva?

„— Ce să-ţi dau?

„— Un lucruşor de nimic, Bianca

„— Spune!

„— Spune tu întîi. Imi dai?

„— *Tie* îţi dau.

„— Şi de ce numai *mie?*

„— Pentru că tu nu spui minciuni... Tu nu m'ai înşelat niciodată...

Bianca nu e chiar un copil. Mă priveşte cu ochii plini de încredere... Instinctul o apropie de cel sincer...

„— Spune, ce să-ţi dau?

„— Uite, Bianca... Eu am avut un frăţior cu părul inelat ca şi tine... Acum nu-l mai am..:

„— A murit?

„— Da, Bianca!

„— Mititelul!..

„— Şi vreau, Bianca, să-mi da o șuviță din părul tău... Nu te speria!.. N'ai să te faci urită!

„— Dar tu ce-mi dai?

„— Ce-ţi pot da eu, Bianca!

„— Eu știu ce să-mi dai!

„— Eu nu ştiu...

„— Să-mi dai... ochelarii!

„— Bine, Bianca. Mîine ţi-i dau, căci trebue să-mi cumpăr alţii. Dar ce să faci tu cu ochelarii?

„— Să-i pun la ochi... Să'nvăţ uşor ca tine... Să mă fac şi eu doctoriţă...

„— Da, Bianca...

„— Să scriu frumos ca tine..

„— Sa scrii, Bianca...

„— Să fiu cuminte ca tine..

„— Să fii, Bianca...

„— Să fiu bună ca tine..

„— Da Bianca! Da, Da!..

Am ridicat-o ca pe o păpușă, am strîns-o la piept s'o zdrobesc și i-am sorbit, în sărutări nepotolite, răsuflarea-i grăbită... Parcă era ruptă din mine și acum cînd isprăvisem liceul, trebuind să plec spre alte lumi, mă durea cumplit despărțirea de ochii ei înnecați în uimire, de năsucul ei trandafiriu, de pletele ei blonde...

* * *

„— Uită-te spre mine, Bianca!

„— Nu vreau! Eu mă uit spre el!

Și fetița-și culcă tîmpla pe umărul mieu, mă privește pe sub gene, în timp ce Ținteș se trudește să ne prindă'n obiectiv.

„— Ține capul mai drept!

„— Auzi, Bianca! Ține capul mai drept.

Ea bate din picior.

„ – Nu vreau! Ce-are cu mine?

„— Se'nțelege, Bianca... Ce-are cu tine?

Ea se lipește mai mult de mine, dă din cap afirmativ, face pe serioasa, ceia ce n'o împiedecă să deschidă gura și să primească o bomboană tocmai în clipa cînd Ținteș zice: „Gata“

„— Cînd pleci?

„ – Mine dimineață, Bianca.

„— Și cînd vii înnapoi?

„— Nu știu...

Ea mă privește cu ochii plini de lacrimi... De eri, de cînd a aflat că plec, Bianca nu mai rîde. Plînge prin toate colțurile și nimic nu-i mai place...

„— De ce nu mă iei și pe mine?

„— Am să te iau, Bianca, după ce te'ai face mare. Nu mi-ai spus că vrei să te măriți cu mine?

„— Mă mărit acum...

„— Acum nu se poate, Bianca. Întîi trebue să'nveți carte.

„— Învăț cu tine...

Mă ține cu brațele de gît, mă privește drept în ochi și lacrimile-i înneacă fața. Abia i-aud glasul:

„— Am să mor fără tine..“

O salt în brațe, o urc pe umăr... Alerg cu ea prin grădină și-i spun toate glumele ce-mi vin în minte... Apoi o iau în oraș, o încarc cu bomboane și cu jucării, îi iau cărți cu poze frumoase și-o plimb cu trăsura... Mă'ncălzește ca o frîntură de primăvară...

Seara, stăm până tîrziu lîngă masa din grădină... „Papa“ și „maman“ fac haz de desnădejdea ei; Ținteș și Păsăreanu „spun prostii“, iar Bianca stă în brațele mele, îmi desmiardă mîinile și-și lipește de ele obrajii uzi... Fluturi mulți roiesc în jurul lămpii; răcoarea crește, Bianca mi-a adormit în brațe. Mă apasă greu somnul ei și mă doare gîndul că plec fără să mai pot vorbi cu ea...

Cu capul plecat în afară, privesc pe peron. M'au însoțit cîțiva colegi cari fac grup în fața ferestrei întrebîndu-mă despre toate... Nu-i ascult... Mă doare capul... Mă leagă atîta dragoste de lumea care se frămîntă în acel oraș!.. Au rămas atîția cărora nu li-am putut spune o vorbă de plecare... Printre aceștia e și Bianca... Dormia în pătucul ei cu perdele albastre și nu m'am îndurat s'o deștept.

Călătorii aleargă de colo, colo... Roțile cărucioarelor cu bagaje fac un sgomot asurzitor, colegii din fața ferestrei mă plictisesc cu întrebările lor... M'apasă ceva, un dor, o remușcare... Aș vrea să mă cobor, să rămîn...

De-odată, un bulgăre de lumină năvălește, se rostogolește pe peron... O fetiță cu pletele răvășite, cu brațele pline de flori...

— „Bianca!..“

Mă aude, mă caută.... „Papa“ nici n'o poate ajunge... Ea, cu ochii mari, somnoroși, se uită în toate părțile... O strig din nou.. Mă zorește... Aleargă spre mine... Întind brațele.. Îmi întinde florile... Nu le ajung... Mă plec mai mult.. Trenul flueră.. Tampoanele se lovesc năprasnic...

— „Nu te urca, Bianca!... Domnilor, n'o lăsați! Innebunesc... Un țipăt scurt... Ah!... „Papa“ o smulge de pe scara vagonului, o ia în brațe... Ea se sbate.. Florile cad pe lespezi... Trenul pleacă... Mă orbesc lacrimile...

Fîlfîie mult batista în mîna ei... Ca o luminiță părăsită... Inima mi se stinge... Gara a rămas în urmă, departe... O ultimă licărire, albă... Adio...

— „Adio, Bianca...“

III

Și au trecut treizeci de ani...

* * *

Doctorul tace... Il strînge ceva de gît... Se uită la vecina lui care a rămas albă, cu privirea adîncită în amurgul dunărean. E dînsa, e Bianca, e fetița rămasă pe peron, fetița care a scăpat florile, care privește în urma trenului, care rămîne fluturîndu-și pletele în vînt, agitîndu-și batista în semnul unui adio desnădăjduit..

* * *

— Și, mai păstrezi șuvița din părul mieu?

Doctorul se simte îngălbenind Își pleacă fruntea...

— Nu..

Ea, adîncindu-și mai mult privirea în depărtări:

— Bine ai făcut, căci ai fi avut aceiași deziluzie pe care am avut-o eu toată viața privind prin ochelarii d-tale....

G. M. Vlădescu

Către sine

de Giacomo Leopardi

Te odihnește pe vecie,
Nefericită inimă. E stinsă
Nădejdea cea din urmă ce-am crezut-o
Eternă. A perit. Văd bine-acum:
Nu numai scumpe visuri și nădejdi,
Ci chiar dorința-i stinsă. Dormi pe veci.
Destul ai suferit. Nu prețuiește
Nimic cît sbuciumarea ta; pămîntul
Nu-i vrednic de suspinul tău.
Viața e pustiu și-amărăciune.
Atît. Noroiu e lumea. Dormi în pace
E desnădejdea cea din urmă. Soarta
Ni-a dat o mîngîiere: moartea.
Desprețuiește-te pe tine, firea,
Puterea ce ne mînă spre mizerii
Și veșnica zădărnicie a lumii!

Traducere din italienește, de

Al. Iacobescu.

CRONICA

N. Iorga. — *Scrisori de boieri și Scrisori de Domni — Ed. II. Casa Școalelor.*

Editura Casei Școalelor a făcut de sigur o faptă bună tipărind într'o nouă ediție culegerea de scrisori boierești și scrisori domnești a d-lui N. Iorga. Cartea aceasta nu are numai o însemnătate istorică, ci și una pur literară. Ea este o antologie de minunate pagini poetice, aparținînd boerilor și Domnilor noștri, cari chiar și în cele mai obișnuite scrisori știu involuntar să coboare un suflu de adevărată poezie. Dl. N. Iorga, poetul, a ales cu rară înțelegere din nesfîrșitele colecții de scrisori pe cele mai caracteristice și a strîns acest minunat mănunchiu de opere poetice necunoscute. S'ar putea scrie un studiu întreg despre frumuseța limbii, despre farmecul expresiilor și despre ritmul care șerpuiește totdeauna viu și firesc al acestor scrisori. Să citească cineva cu atenție scrisoarea de mai jos și va vedea cîtă poesie ascund rîndurile pe care Vornicul Tricoliciu le scrie soției sale Negrita la 1482.

„Dumnealui Tricoliciu Vornicul scrie jupânesei mele Negritei și fetei mele Neagrei și nepoatei mele de fiică Marei și nepotului mieu de fiică Mihuței și Misei, așijderea nepot al mieu, și lui Nicoară din Vasluiu și fratelui mieu Dragotă Tămășanul și lui Pașcu și lui Miloș și lui Cosma Morcul, fratele lui Soltan și la toți ai miei iubiți frați și prieteni. Și vă dau de știre că pînă în acest ceas sunt în viață și că am căzut în mînile Domnului Basarab Voevod și mă ține ferecat, cum Dumnezeu a orînduit. Drept vă rog pe voi: nu mă uitați și nu lăsați să mi se risipească, ori marfă ce va fi, ori scule. Și să nu se risipească, ori marfă ce va fi, ori scule. Si să nu vă certați pentru averea mea pînă ce veți auzi că sunt viu, ci să îngrijiți și să căutați cu milă caii și iepele și oile și porcii și toată averea cîtă este. Si de asemenea pe mine să nu mă uitați, ci tot aceia ce vi se va părea mai bine, aceia să faceți, ca să nu pier. Și să mai știți că Soltan, fratele lui Cosma, este cu mine viu, pînă ceasul ni va veni. Si mila lui Dumnezeu să vă înmulțească anii amin. Scris în Tîrgoviște, Ianuar.“

Asemenea frumuseți literare n'ar trebui să lipsească din cărțile de limba romînă ale liceelor noastre. Poate că, oferind tineretului această proză ritmică și colorată, s'ar pregăti și gustul viitorului public pentru altă literatură decît aceia pe care o consumă astăzi cu nesaț.

S.

*

Dr. Arpad Bitay. — *Istoria Literaturii Romîne.* — Ed. II. Cluj. 1925, Dl. Arpad Bitay tipărește a doua ediție a scurtei sale istorii a Literaturii Romîne scrisă pentru ungurii din Ardeal.

E o scurtă privire generală asupra desvoltări noastre literare fără pretenții de originalitate, dar suficientă pentru a îndruma pe cei ce ar vrea să aibă o îndrumare introductivă în literatura romănească. D. Bitay complectează noua s-a ediție cu ultimele lucrări mai de samă ale literaturei noastre, ceia ce dovedește interesul ce-l poartă autorul și poesiei noastre mai nouă.

S

*

In nr. 34 al revistei „*Lumea*“ dela Iași. d-l Al. Alexandrescu, într'un articol „Poesia populară“, cu multă dreptate se îngrijește de soarta poesiei poporane. Tot ce are mahalaua orașului mai desgustător ca musică, poesie (cupletul) și danț, trece la sat urmînd cu spor scara de degradare a artei.

Se amestecă în acest articol și păreri de adînc necunoscător al adevăratei poesii populare.

B.

Cărți și reviste

Scurtă istorie a literaturii polone, de *Ștefan Glixeli,* profesor la Universitatea din Vilna, traducere de *N. I. Herescu* — Răspunzînd invitației făcute de d. Profesor Iorga, d. Glixeli a ținut la Universitatea populară din Văleni, în vara anului 1924, un ciclu de lecțiuni din istoria literaturii polone. Prin editura Casei Școalelor, aceste lecțiuni se tipăresc într'o broșură menită să înlăture în parte necunoașterea reciprocă ce stărue între noi și vecinii dela Nord.

Broşura începe prin o introducere asupra limbii polone şi continuînd cu istoricul şi caracterizarea întregei literaturi polone, dela primele ei începuturi pînă azi, dă un material bogat şi pe deplin edificator asupra unei literaturi de valoare, pe care, în chip vinovat noi o ignorăm, atunci cînd primim cu aviditate ori ce export colonial al Parisului.

„Polonia a avut din evul mediu o literatură care nu este de despreţuit. Caracterul său esenţial este că se asamănă în totul marilor curente literare din Apus.“

Dela început, literatura polonă nu are legături cu Orientul, dar e în strîns şi continuu contact cu cea franceză şi italiană, care o influenţează. Faptul că Polonia păgînă până la 966, a fost convertită la creştinism de preoţii romani, a determinat direcţia generală a civilizaţiei polone.

Literatura în Polonia începe (sec. XII) în latineşte; dela sfârşitul veacului XIII e în limba polonă şi are caracter strict religios.

Veacul al XVI, e epoca de culminare a literaturii polone, «veacul de aur». Acum, literatura în limba polonă cîştigă prioritate asupra celei în limba latină.

După „veacul de aur“ urmează o scădere progresivă a literaturii polone, din care, reînvie prin influenţa clasicismului francez.

După împărţirea Poloniei (1795) literatura se transformă în spiritul ei; dispare spiritul voltaerian anticreştin, pentru a face loc unui sincer sentiment religios şi un înflăcărat patriotism.

E bine redată caracteristica predominantă a întregii literaturi polone, prin vorbele „artă pentru patrie“. Totdeauna s'a păstrat, însă şi vechea tradiţie de a cultiva arta cea mai pură.

Trăsăturile esenţiale ale romantismului polon reies clar în concluzie din întreaga expunere a celor 6 lecţii: sentimentul religios reînoit, sentimentul naturii, elementul popular şi întoarcerea către trecutul naţional.

Sistema d-lui Glixeli e cea cronologică cu citarea scriitorilor de samă şi a operilor principale ale fiecăruia, insistîndu-se asupra epocilor care marchează o etapă de desvoltare sau transformare a literaturii, precum şi asupra diferitelor genuri. Caracterizări precise şi ştiinţific obiective.

Bucăţile din autorii poloni (Krasinski, Mickiewicz şi Rostwowski) date în partea a doua a broşurii, sînt o ilustrare a caracterizărilor pe care, d. Glixeli le face în prima parte.

B.

* * *

Orpheus, an. I, nr. 4. — Intre puţinele şi slabele manifestări de răspîndire şi adîncire a culturii clasice, apare şi această revistă a profesorilor universitari şi secundari de latineşte şi greceşte.

Părţi de specialitate, preocupări ştiinţifice, se amestecă cu bucăţi literare din autori clasici, promovînd, pe deoparte, învaţămîntul limbilor clasice, iar pe dealtă parte urmărind să activeze preocupările către izvoarele de sănătate morală şi literară, cuprinse în operele clasicilor greci şi latini.

Elevii multor liceie şi seminarii traduc bine texte greceşti şi latineşti, în proză sau versuri, pe care le înfăţişează fiecare din numerile revistei.

Interesante contribuţiile de filologie latină pe care le dau d-nii Evolceanu şi Grama.

D. Drăgoescu se ocupă de inscripţiile latineşti în Dacia.

Bune alegeri şi traduceri din poeţii Theognis, Hipponax şi Bacchylides.

Se dau Odele 9 şi 11, cartea I, din Horaţiu, în traducerea d-lui Alt Stamatiad.

Pe «Hero şi Leandru», poemul lui Musaeus, din care, Schiller îşi ia mai târziu, subiectul baladei sale, îl dă într'o traducere acceptabilă d. Simenschi. B.

Mărunte

Când pictorul Stern a scris o carte despre Reinhardt, n'a căutat să scoată in relief, prin munca uşoară a reproducerii unei conversaţii, personalitatea marelui regisor. El s'a multumit să explice foarte sumar principiile de montare ce l-au călăuzit in inscenările lui cele mai de seamă. Czell, autorul cărţii despre Gemier, intrebuinţează sistemul nu tocmai fericit prin care s'a făcut şi cunoscut şi detestat Ambroise Vollard, biograful atâtor pictori francezi. El a scos din toate conversaţiile cite un fragment, pe care după o foarte vagă legătură le-a adunat in volum.

Interesante pot să fie îndestul acele fragmente şi gînduri, cînd interesant e personagiul dela care pornesc. Dar acest sistem nu izbuteşte să-ţi inchege o icoană vie. Ea trebuia mai dinainte stabilită.

Despre Gemier s'a scris şi s'a vorbit destul. Activitatea lui ni-i cunoscută pas cu pas, şi pe semne că instinctul de teatru, de actor ori de regisor e mai tare decit insăşi frumoasa-i inteligenţă. Altfel nu s'ar explica de ce creaţiile lui trec peste lămuririle date de dînsul şi de ce alte ori il surprinzi in contradicţii ciudate cu inseşi vorbele lui.

Jucînd şi montînd, ascultă acelaşi ritm interior nelămurit, care face pasărea să cînte. Gîndurile, inteligenţa nu sînt decit zidurile ce cresc pe o temelie care va rămînea totdeauna în afara putinţelor omeneşti de disecare. Şi, ca totdeauna in artă, în marea artă, ceia ce-i mai trainic e făcut fără intenţii lămurite, fără principii şi fără hotăriri de mai înainte luate. In Gemier, actorul, care-şi trăeşte pe scenă rolurile, pină la extenuarea fizică, în regisorul care şi smulge gulerul şi cravata dela git zbuciumîndu-se cit toţi interpreţii la un loc pină să ajungă la realizarea acelei linii simple şi armonioase ca să dea unitate spectacolului, clocoteşte o putere pînă la care inteligenţa nu poate să ajungă.

Poate de-aceia cartea lui e o desilusie. Sînt într'insa lucruri frumoase şi scotociri interesante in materialul aşa de bogat al cercetărilor teatrale, dar numele lui te face să ceri cu mult mai mult dela cel care stă astăzi in fruntea mişcării teatrale franceze, adept şi urmaş direct şi poate cel mai demn urmaş al lui Reinhardt.

•

„Strămoşii mei“ e titlul unei opere ce apare in fascicole la Cartea Românească, scrisă şi ilustrată de d. I. Luncan. In cea dintiiu fascicolă apărută, mici tablouri literare imprumutate celui mai cunoscut material istoric. Se trec in revistă cîteva din cele mai insemnate momente ale vieţii străbunilor noştri, geţi, daci şi romani. Cartea e scrisă intr'un stil limpede şi uşor, putând servi foarte bine ca o lectură şi atrăgătoare şi instructivă pentru o anume masă de cititori. Fiecare pagină de text e precedată de un desemn în care autorul cărţii —e însuşi şi desemnator—a căutat să reprezinte plastic o scenă evocativă in legătură cu textul său.

Tipografic, cartea d-lui Luncan este iarăşi o lucrare frumoasă, curată şi plăcută, aranjată cu gust şi pricepere.

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

Mihail Sadoveanu. — 44 de zile în Bulgaria. (Cartea Românească).

Grigore Alexandrescu. — Poesii (Cartea Românească).

Ion Adamescu.—Pagini alese din Scriitorii Români. (Cartea. Rom.)

Vor apărea în toamnă:

▬ **Al. Lascarov Moldovanu,** *In grădina lui Naş-Muşat,* nuvele şi schiţe.

▬ **Eugen Boureanul,** *Povestiri din deal,* nuvele.

▬ **Eugen Boureanul,** *Cel din urmă erou* roman.

▬ **Eugen Boureanul,** *Pămîntul,* roman.

▬ **George M. Vlădescu,** *Dureri fără nume,* roman.

▬ **George Mihail Zamfirescu,** *Bariera,* roman.

In numărul 33, „Universul Literar“ va începe publicarea povestirii „Oameni şi Vremuri“, al cărei autor e talentatul prozator ardelean S. Agârbiceanu.

Citiţi ziarul
Ştiinţelor şi Călătoriilor

Universul Literar
Cuponul Nr. 17.
Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.
—Tragerea în toamnă
Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 33. 3 LEI EXEMPLARUL Duminică, 16 AUGUST 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

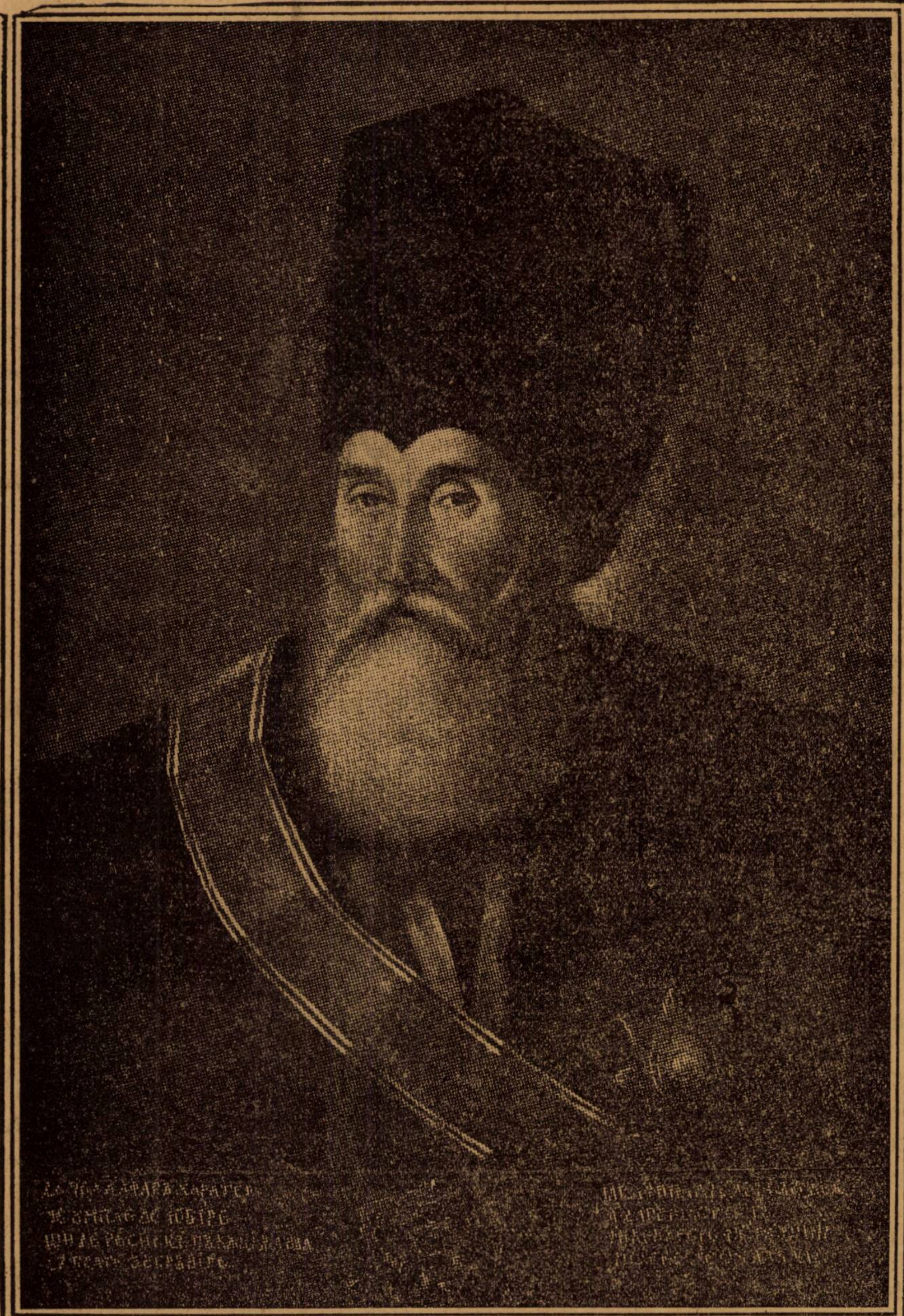

GRIGORE BRINCOVEANU

mare elenist, coborîtor din Constantin Brîncoveanu întemeietor al castelului Sîmbăta (Făgăraş)

Cei nebăgați în samă

de **N. IORGA**

Am cetit, mai mult decît aceasta: am corectat tipografic, cu cea mai mare plăcere cele două contribuții pe care a binevoit a le da acestei publicații d. Eugen Boureanul.

Numele acestui povestitor nu mi era de loc nou. In acea epocă a «Sămănătorului» a cărui apărare voiu ști s'o ieu, și în curînd, contra denigratorilor interesați, contra refusaților înăcriți de acum vre-o douăzeci de ani, cari încă nu s'au mîngîiat, și contra simplilor neînțelegători sau a neînțelegătorilor simpli, d-sa publica lucruri frumoase, din domeniul popular și istoric. Știu și bogata colecție de tipărituri românești rare pe care o făcuse și pe care greutățile vieții l-au silit s'o vîndă, s'o împrăștie la cele patru vînturi.

Povestirile d-lui Boureanul arată o perfectă cunoștință a vieții de la țară, nu numai în toată întinderea și varietatea, dar în toată adîncimea și intimitatea ei. O duioșie deosebită străbate aceste pagini de un dramatism discret. Fără să fie acele proporții care se admiră la alții, prea puțini, și nu totdeauna și la dînșii, aceste scene largi de viață adevărată rețin și emoționează.

Iată însă că, după douăzeci de ani de muncă modestă, omul care n'a știut să bată darabana la vitrina literară, e un necunoscut. Un necunoscut în cel mai deplin — și mai trist — înțeles al cuvîntului.

Vina nu e a cetitorului, ci a celor cari se presintă ca avînd chemarea de a judeca operele literare și de a informa, de a orienta publicul.

Poate nicăiri nu s'a văzut o mai răspingătoare șarlatanie decît așa-numita critică literară românească de astăzi. Grupele de cumetri și de frați de cruce, cu sau fără această cruce, capiștile de idoli mititei, asociațiile politice care se servesc de scriitorii pe cari-i pun în funcții și-i acopăr de răsplătiri, nu se sfiesc a-și striga din amvon pomelnicul privilegiaților în afară de cari nimeni nu există.

Estetica și bunul gust sînt invocate pentru a înșela pe naivi. De fapt «lansarea» și tăgăduirea sînt resultatul unei complicate socoteli de avantagii și de supărări.

Luați antologii ca ale d-lui I. Pilat, răsfoiți dări de samă ca ale revistelor în vază, străbateți coloanele meschine ale fițuicilor de terorisare, ascultați conferințile publice, și veți vedea că nu e deosebire între cum se fabrică măririle politice și cum se încoronează meritele literare. Cum voiu arăta, cultura întreagă a intrat în domeniul politicianismului propriu zis, sau se creiază pentru dînsa un fel de «politicianism» special.

Nu știu ce beletrist rămas tînăr la o vrîstă destul de matură se apucase cîndva de „revisuiri literare“. Cei uciși de dînsul trăiesc și vor mai trăi Dar, Doamne, la ce revisuiri adevărate vor fi supuse judecățile literare ale vremii noastre!

MARINE

Furtuna

Din zorii zilei marea s'a zbătut
De biciul vînturilor spintecată,
Și ca o sclavă 'nvinsă a gemut
In fața gidelui îngenunchiată.

Pe munți de valuri cu căciuli de spumă,
Se urcă ea cu hohote spre cer,
Dar strigătele-i, vîntul le zugrumă
Și, în vîltori înăbușite, pier.

Și iar se cațără pe aspre stînci
Și strînge 'n brațe moi bătrînul mal,
Dar nemilos pămîntul îi dă brînci
Spre-a fulgerului sîngerînd pumnal.

Liniște

Amiază... Marea s'a culcat să doarmă
Pe larg covor de alge și nisip
Și, potolind a valurilor larmă
Și-a desgolit supt soare albastru-i chip.

A sărutat-o soarele fierbinte
Pe pieptul umed și pe fruntea 'naltă
Ca un copil visează ca cuminte
La somnul nuferilor de pe baltă.

Dar, leneș, cerul brațul și-l îndoaie
Spre apa 'n care soarele se scaldă
Și marea ce la pieptu-i se despoaie
O strînge într'o 'mbrățișare caldă.

Ion Sân-Giorgiu

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de I. Agîrbiceanu

In cele trei camere ale primăriei comunale, scunde, pătrate, afumate stăruia o liniște grea, plină de un miros de mucegaiu, de hîrtie învechită și de praf. Geamurile mici, somnoroase, împăinjenite de vălul acela fumuriu, pe care părăsirea și uitarea le pun pe lucruri, abia zăriau în strada pustie. Păinjeniș vechiu atîrna în unghere, subt tavan, în colțurile fereștilor, păstrînd, ca pe niște relicvii uitate, resturi din scheletul muștelor: învălișul ușurel, aproape imaterial, găoacea capiului celui cu ochi mulți odată vr'un piciorуș de fir supțire în unghiu obtuz.

Cele cîteva dulapuri cărămizii deschideau guri strîmbe, prin care se prelingeau foi îngălbenite și pline de praf. De-asupra lor apăsau condici grele, slinoase, posomorîte de demnitatea care nu li mai folosia la nimic.

Dacă ai fi ascultat la ușa camerei a patra, ai fi auzit scârțîitul strident al unei penițe. Dar moș Damian, pîrgarul satului, nu era aici să asculte. Trăsese binișor cu urechea, știa că scrisoarea curge întins, și trecu la crîșma de peste drum să-și amorțească măseaua c'o gură de rachiu: părea că tot încearcă să-l înjunghie!

Moș Damian plecase, iar cel ce venia acum cu pași grei și îndesați, tropotind pe podele, izbind cu putere ușile, nu stătu să asculte scîrțîitul, ciocăni cu hotărîre în ușa camerei a patra și intră fără să mai aștepte răspunsul.

— „Pustiu pe-aici, domnule notar“, începu el. „Poți fura ce vrei. Poate chiar pe dumneata te-ar putea fura cineva. Bună ziua“, sfîrși el și întinse mîna omului care ședea la birou și încă nu se oprise din scris.

— „Bună ziua“, răspunse notarul scriind mereu. Vorbiau ungurește. In sfârșit, la terminarea acelei fraze, slujbașul puse un punct greu, se ridică și-i întinse mîna.

— Ei, ce te-a mai adus pe la noi, domnule Ponori? Dacă vii tot cu vechile năcazuri —, zise notarul, privind distrat prin camera care nu se deosebia întru nimic de celelalte trei, — nu cred că te mai putem ajuta. După plecarea celor din urmă mobilizați, nu mai putem face rost de brațe de lucru.

Slujbașul tăcu și privirea-i rămase fixă la ornicul vechiu din păretele din față. Părea că se miră de arătătoarele ruginite, care făceau un unghiu ciudat pe cadranul îngălbenit de vreme.

— Vin tocmai să-ți vestesc că te-am scăpat de aceste neplaceri. Nu mai avem nevoe de brațe muncitoare din sat.

— Mă bucur, răspunse notarul. Se uită pe-o clipă la omul îndesat cu fălcile puternice, c'o mustață îmbîrzoiată, blondă, cănită numai supt nas de fumul lulelei ce nu i se mișca dintre dinți. Arătîndu-i un scaun, se pregătia să șadă iar la birou, întinsese mîna după condeiu.

— Numai atît, domnule Grecu? Te bucuri, și atît? Nimic mai mult? Nu ești curios să știi cum se face de nu mai avem nevoie de brațe muncitoare din sat? Două moșii care fac împreună patru mii de iugăre? Crezi că s'a întîmplat o minune? Ni va crește recolta fără muncă?

Ponori, administratorul celor două moșii, puse întrebările repede, apropiindu-se mereu de slujbașul satului. „Cum, într'adevăr nu ești curios?“ începu din nou. Iată mie îmi vine să zburd, ca un vițel scăpat din țarc. Și n'o să mă las pînă nu mă îmbat în seara asta.

— Alte griji ai dumneta și altele am eu, domnule administrator. Nu vezi că în toată cancelaria numai condeiul meu mai scrie? Și e glumă să duci povara singur, într'un sat cu trei mii de suflete?

Notarul își retrase mîna dela condeiu și privi cu doi ochi negri, arzători, cufundați puțin în orbite, la administrator. Era înalt, uscățiv, brunet, palid, cu o frunte largă și tristă.

— Nu mai ai trei mii de suflete, domnule notar, zise zîmbind administratorul. „Cîți sunt duși?“

— Da, răspunse c'un glas sec slujbașul. S'au dus sute, dar năcazurile lor toate au rămas aici, mai crescute decît cînd erau ei acasă. Și știi că mi-am dus și pe ajutorul ce-l aveam aici!

— Pe d-l Marcu?

— Da, pe subnotarul. Cît n'am alergat să-l pot scăpa! Zădarnic! Mi-ai făgăduit și dumneata.

Administratorul își scoase pipa dintre dinții negrii, se miră din gura larg deschisă:

— Cînd a plecat?

— Aseară!

— E cu neputință să-l înroleze, să-l ducă la front. Amândoi baronii mi-au promis să intervie.

— Își vor fi uitat, d-l Ponori, zise notarul cu amărăciune.

— Uitat? Se poate? Cînd un om ca dumnealor își dă cuvîntul să știi că e lucru sfînt. Iaca miine am să li vorbesc.

— Prea tîrziu, domnule administrator. De altfel ți-aș fi mulțumitor dacă ai mai încerca odată. Nu pot răzbi singur, și alt ajutor n'am de unde lua acum. Nu se mai găsesc nici de leac.

— O să vezi dumneata! Mîne tot trebue să mă duc la oraș pentru prisonieri...

Notarul începuse să scrie din nou. Acum se opri de-odată:

— Ce prisonieri?

Administratorul zîmbi satisfăcut:

— Vezi că te interesează și pe dumneata? Pai, nu ți-am spus că nu mai avem nevoie de brațe muncitoare din sat, la cele două moșii? De unde credeai că ni vin muncitorii? Satele vecine, ca și cele depărtate, n'au de unde da. Așa, stapînii au stăruit să li dea prisonieri.

— Italieni?, întrebă repede notarul.

— Aș, italieni! N'avem să clădim doar căi ferate ori șosele. Vin Ruși, Muscali adevărați, cari au crescut la sapă și la coasă. Se spune că-s blînzi și îndelung răbdători ca și vitele și muncesc cu drag pămîntul.

— Și, aduceți mulți?

— Nu știu numărul cu precisiune. Dar vor veni între o sută cincizeci și două sute. Așa mi-a scris stapînul cel tînăr. Și, pentru a lua unele îndrumări, mîne trebue să fiu la oraș. De-aceaa am trecut și pe la dumneata. Am nevoie sa știu ce crezi dumneata: am putea încartira pe la oameni vr'o cincizeci șaptezeci? Ceilalți vor avea loc în cele două curți boierești. E vorba, bine înțeles, mai mult pentru iarnă. Acum am trecut de Sîngeorgiu, și, vorba Romînului: toată tufa dă sălaș.

— Ți-a scris stapînul dumitale să întrebi?

— Da!

— Mă mir, zise notarul; după cît știu, cînd se duc într'un loc atîția prisonieri, sînt ținuți într'o tabără, și nu sînt împărțiți pe la cvartire.

— O să facă tabără și aici în cele două curți, dar pentru iarnă e nevoie de locuințe. Se'nțelege că vor veni ca într'o tabără: cu basă militară, cu ofiţeri.

—Vor veni şi ofiţeri? intrebă notarul, crescîndu-i dintr'o dată paliditatea din faţă. Ochii lui arzători priviau ţintă la administrator.

— Aşa-mi scrie stăpînul cel tînăr. Ba mi-a poruncit să vă întreb şi să vă rog dacă n'aţi fi aşa de bun să găzduiţi pe unul dintre ofiţeri? Doi ar încăpea la mine, dar pentru al treilea nu găsesc o locuinţă mai potrivită.

— Trei vor veni?, întrebă, distrat acum, notarul Grecu.

— De trei e vorba.

— Promisiuni, dragă domnule Ponori, nu-ţi pot face nici cît priveşte pe locuitori nici pe mine. La mine, dumneata ştii cît e de strîmt; pe lîngă asta, căsnicie nouă: cîte nu lipsesc! Iar în casele oamenilor, va fi greu. Dacă vor voi să-i primească. Şi de bună samă nu se vor putea încartirui decît unde este bărbat la casă.

Administratorul începu a rîde în hohote.

— Ba mie mi-e frică să nu-i ceară mai bucuros în gazdă femeile care n'au bărbat la casă, domnule notar. Dumneata nu prea ştii ce se petrece în lumea de azi, domnule Grecu. Sînt multe străcăciuni.

Notarul cercă să scrie mai departe. Dar peniţa rămînea înfiptă pe hîrtie: nu mai veniau gîndurile. Cerca să adune unele frînturi care izbucniau de ici şi de colo, ca nişte treceri repezi de albine, dar nu le putea prinde. Gîndul lui adevărat era departe. Se uită cu duşmănie la cel din urmă punct, greu apăsat pe hîrtie şi-i părea că el e pricina că nu toate continua.

Administratorul băgă de seamă, şi zise bucuros:

Azi aşa se cuvine: jos condeiul, şi trecem peste drum la un păhar de vin. E zi de bucurie azi, domnule notar, şi pentru mine şi pentru dumneata. Eu o să mă pot gîndi în tihnă la procentele mele după recoltă, dumneata n'o să-ţi mai baţi capul cu muncitorii din sat cari trebuiau să lucreze şi pe moşiile boiereşti. Procentul mieu va fi mare, domnule notar, te asigur. Sătenii nu ni munciau pe degeaba cum ni vor munci prisonierii. Pe urmă vei avea şi dumneata muncitori gratuiţi. De cînd nu tot bat capul stăpînilor că trebuie aduşi prisonieri!

Notarul Vasile Grecu nu-l asculta; îşi îmbrăcă pardesiul pe'ndelete, îşi îndesă pălăria în cap îşi luă bastonul dintr'un colţ, şi, cînd îl văzu pe administrator, păru că se miră că-l vede aici. In clipa aceia, ornicul, după ce sfîrîi prelung potenţîndu-şi pe fiecare clipă hîrîitul ca şi când ar fi vrut să se deserteze cu maşinărie cu tot, — începu să bată răguşit şase ceasuri.

— Iată şi oara oficială de închidere a sunat. Ce te poate opri să gustăm un păhar de vin? Ponori îl întrebă aşa, de şi ar fi putut crede că notarul se îmbracă pentru a-i primi propunerea. Dar din faţa, din privirile duse ale notarului, el vedea limpede că gîndurile lui Vasile Grecu bat alte meleaguri.

Ieşiră amîndoi (umplînd de răsunet camerele pustii. In coridor, Grecu, care mergea înainte, se lovi de moş Damian, gata să-l răstoarne: bătrînul se clătina voiniceşte pe cele două picioare încovoiate de povara anilor.

— Iar ai tras la măsea, moş Damian, „zise c'un fel de scîrbă notarul. De cînd nu ţi-aş'i fi făcut eu vînt să pot găsi alt om în loc!

Moş Damian se feri lîngă părete, chinuindu se să-şi ţină echilibrul.

— Năcazurile „domnule notar" năcazurile şi durerile domnului *şpan*," adaose el văzînd pe administrator. „Cred cinstiţii domni că-şi bea cineva minţile de bucurie?

Beai ca să-ţi ameţeşti durerea. N'am doi feciori de trei ani în bătaie? Mai ştiu eu ceva de ei de cînd au plecat? Hm! Bem să ne amorţim, şi mai bem să ni pară că nimic nu s'a întâmplat!

Cei doi ieşiră în curte. Vasile Grecu nu mai era dornic să audă răspunsul moşneagului: i-l ştia pe din afară.

Totuşi azi, fără să vrea, îl auzi pînă la sfîrşit. Şi, cum trecea prin iarba grasă de mîzga primăverii prin curtea primăriei, se gîndia întins la un lucru: Ce spune ticălosul ăsta de bătrîn? Şi-i părea că a auzit acum, pentru întîia oară, vajnicul răspuns de apărare al lui moş Damian.

La poartă, afară în drum, întinse mîna administratorului:

— Seara bună, domnule Ponori.

— Cum? Nu vii peste drum?

— Ce să caut?

— Ţi-am spus: un păhar de vin. Eu trebuie să mă îmbăt în noaptea asta!

Administratorul nu glumia: voia să se îmbete. Aşa prăznuia el orice bucurie ce-l ajungea în viaţă. Dar nu-i plăcea să bea singur. Nu putea înghiţi mai mult de două-trei păhare. Şi-i trebuia larmă în jur, musică, dacă se găsia.

Şi, în sat, la ceasul acesta, n'ar fi găsit niciun „domn" cu care ar fi putut sta la un pahar de vin. Popa Mihuleţ era dus la o înmormîntare într'al treilea sat, jandarmii erau cu toţi în patrulă cine ştie pe unde, doi invăţători erau de mult înrolaţi, al treilea, Petru Grecu, era în duşmănie cu Ponori.

— Voia dumitale, domnule administrator, dar eu n'am chef. Ştii că, dacă stau mai mult la un păhar de vin, a doua zi nu mai sînt bun de nimic. Şi lucrul în biurou îmi stă grămadă. Noapte bună!

Dar nu se mişcă. Frînturi de gînduri îi intrau în cap: „Prisonieri.. Pentru ce nu sînt Italieni? Dar pentru ce ar vrea ei să fie Italieni? Cum, aduc soarele şi lumina dela Sud? Unde? In ce noapte? Unde e noapte?.. Ah, dar ofiţerii! Pentru ce ofiiţerii? Şi ce spunea că amoarţia cu rachiul ticălosul acela de pîrgar?

Işi duse mîna la frunte ca şi cînd ar fi vrut să se şteargă de sudoare. Un uşor abur de ameţeală cerca să i pătrundă în creier. Faţa îi deveni şi mai palidă.

— Iţi spun să vii cu mine. Ce mai stai la îndoială? Munca dumitale istoveşte; crezi că nu se vede pe faţa dumitale,? Incepu să stăruie din nou administratorul.. Il luă la braţ şi porniră amîndoi să treacă drumul la birtul din faţă.

Vasile Grecu se lăsa dus. Abia începu să se mişte, norul acela de ameţeală dispăru, făcîndu-i ceva amar în gură, şi frînturile de gînduri de mai înainte îl năpădiră din nou.

A, ce bun, ce răcoritor e într'adevăr un păhar de vin cu sifon! Recreiază, împrospătează, după o muncă aşa de tîmpită ca a lui! Abia sorbi un păhar, pe care nu-l mai putu lua dela gură pînă nu-l deşertă, şi, iată, de odată i s'au limpezit gândurile.. Oboseala, iată ce o să-l aştepte de aici încolo, rămas singur în cancelarie.

Administratorul era fericit. Chemă pe crîşmar, un mărginean care ţinea în arendă această crîşmă comunală, poreclită de săteni „Hotel", şi-l întrebă dacă nu are un vin şi mai bun.

— Am, domnule, cum să nu am! Dar trebuie să vă spun că-i un vin tare de tot.

— Nu este vin tare: e numai vin bun, mai bun şi foarte bun. Să ni aduci din acest din urmă, dacă ai.

— La poruncă, răspunse crîşmarul şi dispăru pe uşă. Era un om voinic, — să fi avut vr'o patruzeci şi cinci de ani, — cu o faţă roşie, bine hrănit, cu părul şi mustaţa cumu-i pana corbului.

După ce privi în urma lui, administratorul zise:

— Şi vă mai plîngeţi dumneavoastră Romînii, domnule notar, că vă duc în războiu pe toţi bărbaţii buni, ori ba să poarte armele. Iată-l pe Mitru al nostru! Nime nu se atinge de el!

— Unul la o mie, domnule Ponori, răspunse Vasile Grecu şi sorbi binişor din pahar. Băutura răcoritoare îi făcea bine.

Mărgineanul se întoarse cu două butelii pecetluite.

Administratorul bătu în palme: «Iată taina deslegată, domnule notar!» Cine mai poate găsi şi azi astfel de vin, e vrednic să rămînă la vatră. E un om şi jumătate. Mitru nost se ştie învîrti în lume! Ce zici, Mitruţ, ne mai temem de războiu? Birtaşul îndrugă pe ungureşte cîteva vorbe:

— Dumnezeu ştie, domnule! Ori cînd mă poate chema.

— Pe-un bolnav de inimă?

— De, asta-i drept!, făcu mărgineanul cu un glas de umilinţă prefăcută.

— Lasă, Mitruţ, n'avea grijă! Pînă ai ce-ţi trebuie în pungă, şi pînă ce mai poţi da vin de bună sămînţă domnului notar şi mie, să dormi liniştit Parcă nu ştim noi că toţi oamenii cuminţi gîndesc la fel în ziua de azi.

Bău din vinul proaspăt, plescăi limba de cerul gurii, şi zise:

— Păcat că-l bei cu sifon. E ca uleiul!

Bău şi notarul o jumătate de pahar şi simţi o furnicare plăcută în trup Din vreme în vreme frînturi din gîndurile de mai înainte cercau să se apropie, palide, nehotărîte. Dar muriau în apropierea luminii şi a căldurii care-i inundau tot mai mult întreaga fiinţă.

Incepură să vorbească de războiu. Lui Vasile Grecu i se deslega limba în faţa unui străin, cînd se vorbia despre răsboiu. Şi, cînd era silit să spună un cuvînt, il lăsa să-i scape din gură numai după ce l-a cumpănit în fel şi chip. De trei ani avuse destule pilde să se cuminţească. Dar, acum, lumina şi căldura aceia lăuntrică nu-i dădeau pace. Cum nu era încă aşa de ameţit de băutură încît să nu mai calculeze urmările, nu vorbi de chinul ce-l ardea în suflet de trei ani, nu-şi arătă nădejdile care-i pilpăiau încă în inimă, ci se cufundă într'o largă analisă a războiului şi a păcii. Ungurul bea acum fără să mai ţină samă dacă notarul îi urmează pilda, bea şi-l asculta c'un fel de uimire tîmpită. Vorbe aşa înalte el nu înţelegea, dar cum cuvînta de frumos notarul ăsta şi cum îi mai scăpărau ochii! Odată, în tinereţe, îşi aducea acum aminte, auzise el pe un preot reformat predicînd din amvon tot cu acelaşi foc, şi ochii îi străluciau ca şi acum lui Vasile Grecu. „Iubirea frăţească între oameni!“ Da, iată un cuvînt adevărat, bine spune notarul! Aşa o iubire va avea el şi faţă de prisonierii ruşi cari vor veni. Nu-s şi ei oameni?

Administratorul deşerta păharele, şi ochii începură să se umple de supţiri aţe singerii. Vasile Grecu, înfierbîntat acum, nu numai de vin, ci şi de propriile-i visiuni, vorbia despre pierderile atîtor vieţi omeneşti în uciderea dintre oameni, ca şi cînd ar fi la sfîrşitul lumii.

„Nimeni nu va fi biruitor“, sfîrşi el. „Prăpădul ne aşteaptă pe toţi.“

Ungurul nu-l auzi. Asculta cu ochii închişi cînd, puţin după ce sfîrşi notarul, sări în picioare, cu păharul plin în mînă, işi dădu capul pe spate, şi începu să zbiere din nişte plămîni de fier cîntecul de războiu al Ungurilor: Marşul lui Kossuth!

„Toţi, toţi trebuie să plecăm cînd vine porunca“, urlă el în romîneşte, cînd ajunse la acest vers al marşului. „Şi dumneata „bade Mitruţ, şi d-ta, domnule notar! Toţi după mine: unu, doi, trei!“. El privi cu ochii împăinjeniţi prin odaie. Părea că nu-l mai cunoaşte pe notar.

Vasile Grecu se trezi într'o clipă; ca un fier roşu îi trecu prin inimă cîntecul administratorului; îşi scoase ceasul din buzunar: era miezul nopţii. Işi luă bastonul şi pălăria. Ungurul şedea acum, cu păharul gol în mînă, cu capul frînt în piept In clipa aceia întrară, negri şi înalţi, aplecîndu-se, doi jandarmi cu arma la umăr. Soseau din patrulare. In strigătele din bucurie ale administratorului, Vasile Grecu se strecură din birt. Mai auzi pe roşcovanul spunînd, cu limba împletecită: „Fraţilor, în noaptea asta trebuie să mă îmbăt! Ştiţi, Ruşii vin, vin la noi prisonierii“...

In răcoarea nopţii, Vasile Grecu se trezi de tot. Cînd se apropiè de locuinţa lui, se opri mirat, văzînd ferestile luminate. Un gînd îi fulgeră prin cap: Va fi auzit şi nevastă sa vestea cea nouă? Simţi un sloiu de ghiaţă între spete şi, cum se apropia de portiţă, îi păru de-odată plină de pustiu uliţa, satul, curtea, lumea întreagă. Şi parţial părea că izvorăşte din sloiul acela de ghiaţă. Nu mai avu nici o bucurie să între în curte. Gîndi să se întoarcă la crîşmă, dar aducîndu-şi aminte pe cine lăsase acolo, îi fu scîrbă.

Işi apăsă fruntea cu mîna şi zise cu glas tare:

„Nu-s beat şi acum?“. Apoi apăsă repede pe clanţă şi intră în curte, în lătratul gros al unui cîne alb, miţos, care venia în salturi mari spre el.

In casă, cît ce hapăi cînele, lumina se stinse. Vasile Grecu intră în întuneric. Nu-şi putea da sama de ce, dar în întuneric îşi simţi inima mai uşurată. Se desbrăcă încet, cu grijă să nu facă nici, un sgomot. După ce se întinse în pat îşi spuse chiar, cu o îndoială pe care voia s'o facă reală: Am văzut lumină sau mi s'a părut? Ascultă respirarea regulată a soţiei lui din patul vecin. „Vezi bine că m'am înşelat“, îşi zise el „iat'o cum doarme de liniştită“. De unde să ştie ea vestea cea unică? Gînduri de om beat!“ Şi, cînd, la cîteva clipe după ce se întinse în aşternutul răcoros, patul începu să se învîrtă cu el, simţi o bucurie adîncă: „Vezi bine că sînt ameţit încă de vin. Iată proba! Am mai păţit eu aşa!“.

Dimineaţa, cînd se trezi, cu gîtlejul fript de sete, cu capul greu, nevastă sa era sculată. A dormit el mult? Numai cînd pleca la oraş, se scula Vilma înaintea lui. Altfel o lăsa totdeauna dormind, şi ştia că adeseori nu se îndura să lase patul pînă pe la zece. Vasile Grecu se uită la ceas: erau abia şapte.

«Iată că mi se face femeia harnică», îşi zise el c'un zîmbet amar, şi începu să se îmbrace, Dar abia intră Vilma cu cafeaua ce aburia din filigeana albă, ca de spumă, cu felioarele de pîne prăjite rumen şi fiinţa lui întreagă se îndulci: o vedea aşa de dulce şi nevinovată ca totdeauna. Nici un gînd ascuns nu-i ceti pe fruntea curată încadrată de cîrlionţi negri. Ochii ei albaştri verzui îl priviau deschis cu aceiaşi linişte de sfîntă cum i-a văzut întîia oară îndreptaţi asupra lui. Puţintică, delicată, uşoară ca un fulg, cu obrazul alb şi mic, era şi acum mai mult o copilă decît o femeie. In dimineaţa asta părea şi mai tînără, şi mai fragedă.

Vasile Grecu, odată cu întrarea Vilmei, simţi o undă tare de parfum. Vilma se parfuma aşa numai cînd mergea la oraş. Cu toată lumina ce-o simţia în suflet văzîndu-o, avu o tresărire ca de teamă, de nesiguranță, și cerca să-i prindă privirile. Dar din ochii aceia clari nu putu citi nimic.

— „Mi se pare că ai venit tîrziu aseară“ începu pe-un glas plin de cîntec și de alintare notărășița, punînd tava pe-o măsuță rotundă, pe care albia zăpada unei acoperitoare de in.

— Da, m'am încurcat cu administratorul. Tu știi că nu poți scăpa de el, răspunse bărbatul. Nu rămîn nici odată bucuros, mai ales acum cînd am atîta de lucru.

— Te-am așteptat, urmă femeia c'un zîmbet abia perceptibil, și mi se pare c'am adormit cu lampa aprinsă. M'am trezit în lătratul cînelui, și mi se pare că atuncea am stins-o. Ai fi putut veni mai de vreme. Ea se întoarse ușoară într'un călcîiu și dispăru pe ușa care duce la bucătărie. Era supărată, era veselă? Notarul nu-și putea da sama, cum nici odată n'a putut vedea limpede în sufletul femeii sale.

Fără s'o mai întîlnească, salutîndu-o din gang, se duse la slujbă. Cînd ajunse înnaintea birtului, nevasta administratorului și cu un fecioraș se siliau să-l scoată pe d. Ponori pe ușă. Îl țineau de subsuori. În grabă, se opri înnaintea birtului o căruță. Notarul o cunoscu: era a curții. Cu silă mare, între înjurăturile cu sughițuri ale lui Ponori, acesta fu urcat în căruța. Băiețașul șezu lîngă el, sluga dădu biciu caitor, și duruitul sec umplu în grabă liniștea uliții.

— Ai făcut rău că l-ai pornit la drum în halul acesta, doamnă Ponori, zise notarul, bucuros că administratorul nu-l cunoscu. Cine știe ce poznă mai face pe drum!

— Nicio grijă, domnule notar! O să adoarmă buștean, băiatul îl va ținea să nu cadă din căruță și, după trei ceasuri de somn, se trezește om în toate mințile, — tocmai cînd va ajunge la oraș. A mai făcut el drumuri de astea. Și acum nu putea întîrzia cu niciun preț: Il asteaptă stăpânul.

Vasile Grecu intră în curtea primăriei, dar de odată se răzgîndi, se opri în portiță și se uită în urma căruții. N'o mai văzu! Voia să știe, nu s'a abătut cumva pe la locuința lui? Gîndul acesta îl și rușina și-l umplea și de amărăciune. Cu el în suflet se așeză la birou și începu să desfacă poșta.

Dar printre șirele scrisorilor oficiale vedea mereu întrebările acestea. Pentru ce pot să nu mă încred cu desăvîrșire în ea? Pentru ce n'o înțeleg? Cum mi-a putut rămînea un sfinx și după un an și jumătate de căsnicie? Oricine o vede ar spune, ca și mine, că-i o femeie mai nevinovată decât o sfîntă. Privirile acelea limpezi de cristal, delicateța micului ei trup cum ar putea vădi un suflet pătimaș? Dar privirea ei ucigătoare prin mirarea ce o arată în unele clipe? Da, parcă nu e patimă, ci mirare și așteptare! Dar felul cum înțepenește uneori de o crezi moartă? Dar plânsul ei rar care izbucnește din bun senin?

Notarul desfăcea scrisorile una după alta, le cetia, le punea în vraf, după ce apăsa pecetea de înregistrare si însemna data și, după ce le termină, înțelese ca n'are nici ideie de cuprinsul lor. Intrebările de mai înainte, pe care par că le vedea scrise printre rînduri, nu i se puneau de-odată în cale, ci la diferite pasagii. Și fiecare ștergea tot cuprinsul rîndurilor cetite mai înainte.

— Se vede că așa-s făcut eu să nu pot trăi fără să mă chinuiesc cu întrebări, zise el tare, în ciudă, și luă scrisorile să le citească din nou.

— Porunciți ceva d-le notar? se auzi glasul hodorogit al lui moș Damian, prin deschizătura ușii.

— Nu. Lasă-mă!

— Mi s'a părut că m'ați chemat! Ușa scârții încet și iarăși se închise. Tiptil moșul ieși în curte și se așeză, zgîrcit pe iarba moale, la umbra unui pom.

Dar sforțările lui Vasile Grecu de a înțelege cuprinsul scrisorilor oficiale fură zădarnice. Se aruncă cu scîrbă la o parte, și încercă să termine raportul început ieri. Capu era însă gol; părea că niciodată n'a avut de lucru cu astfel de prostii: cum se presintă recolta, cîte măji metrice se pot prevedea pentru rechisiție, cît fîn, cîte sînt familiile celor mobilisați mai pe urmă, care dintre ele sînt mai sărace. De unde să știe el? Și, chiar dacă ar ști, întru cât îl interesează?

Gîndul că vor veni prisonieri ruși în sat, cari vor fi supraveghiați de trei ofițeri, se amesteca mereu cu întrebările de mai înainte. Își prinse capul în mîini și, rězimat cu coatele pe masă, rămase nemișcat.

„Iarăși pe-același drum?“ păru că-l întreabă un glas din adîncul ființii sale.

— N'am încotro! Mă supun unei puteri mai mari decît mine, auzi în el însuși răspunsul.

Va urma.

Troița

Bubuie departe golurile zării,
De răsună largul țarinelor plane
Parcă bat arama sute de ciocane
Dîn făurăria fundurilor mării.

Munți de neguri saltă'n diavolești prigoane,
Spînzură de poarta grea a înserării
Zdrențe de lințoliu, iasmele turbării
Fîlfîie aripe reci de uragane,

Tremură pe lanuri mii de verzi drapele.
Frunze sfîrtecate fulgeră prin aier,
Și, cutremurată de obștescul vaer

Își suspină huma visurile grele...
Tu privești, troiță, mai presus de ele
Desfirînd vrăjmașul vremurilor caier...

V. Cârlogea

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 210 lei fiecare.

Citiți ziarul
Științelor și Călătoriilor

NYJRÖ JÓZSEF

Oameni cu capul în stele *)

Un flăcău tăia de zor lemne din pădure. Din sufletu-i plin de vlaga vieții răsăria răsunînd de dor o doină duioasă de dragoste. Aşa de puțin ajunge pentru fericirea unui flăcău! Vezi, doar și animalul apropie gura de ochiul celuilalt în chip de sărut, dacă-l cuprind fiorul dragostii. Florile se sprijină una de alta, vîrfurile de copac se pleacă unul către altul în șoapte dulci; iată şi piatra oarbă și rece, atingîndu-se de tovarăşa ei, îşi face loc lîngă ea. Rîndunica, săgetînd văzduhul, îşi cufundă privirile în ochii încîntători de fată mare. Totul își găsește adăpostul dragostii.

Din depărtare se desprindea în zarea albăstrue minunatul sătuc de munte. Bărbații cu căciuli țuguiate îşi întindeau mînile prietenos. Casele cu înalte acoperişuri, pe lîngă multe necazuri, adăpostiau și multe zile albe. Bărbații, în creştetul munților învecinați cu stelele, sprijinesc cu umerii lor văcuța să nu se prăbușească în genune și se tîrăsc în genunchi între nori să-şi secere orzul ce li-a mai rămas din milă. La picioarele lor răsună ierburile, iar pe de-asupra capetelor li zîmbesc stelele. Iată cum își duc viața oamenii cu capu 'ntre stele.

Flăcăul tăia lemne. Pe de-asupra munților se îngrămădiau visurile, iar Domnul se aşeza în jilțul său de judecată, din vîrful albastru, înnorit al Harghitei. Incet i se coborî pe genuchi un vultur.

Cîteva flori aiurite îşi închideau pe dos umbrelele colorate. Copacilor bătrîni li scapă de pe crengi niște scrisori de dragoste. Păsărica îşi odihnește limbuța-i istovită de cîntec pe foi verzi ospitaliere. La adăpostul înfloririi nesfîrșite, se ascund cu duiumul vietățile mici. Pămîntul și aierul răsunător se sting în atîta liniște, încît un om cu suflet rău li-ar putea sugruma armonia agonisantă cu un singur pumn.

Luminile cele multe se așezau binişor pe cer, cînd iată și de pe pămînt se ridică una rătăcită ca și cînd lampa de pe masă s'ar fi avîntat de vînt în văzduhuri. Feciorul tresări. Foile tremurau sfioase, apoi le cuprindea o lumină roșie de sidef. Printre copaci prind a se strecura niște săgeți mici de lumină, apoi totul fu cuprins de strălucire în jurul lui. Se porniau niște curente calde și vorba bătrînilor copaci înroşi amenințător. Inima flăcăului începu să svîcnească sălbatec și căciula-i neagră pe care o luă de pe cap, i se păru roșie. Nu scotea niciun cuvînt, ci numai se îngălbeni ceară. Işi petrecu după gît traista și porni calea întoarsă.

Foc! Se stîrni undeva îngrozitor cuvîntul.

Clopotul plîngea, turnul irosi pe ferestre lilieci ameţiţi, cînii îşi întinseră îngroziți botul în colbul alb al drumului. Mamele îşi cărară tipînd copiii lor în biserică, unde preotul — tronul desnădăjduit al lui Dumnezeu — spunea tare și „pe lătinie" la rugăciuni. Toţi obrajii se spălăciră ca urmele mortului Hristos. Casele scot niște spume de scrum, pe de-asupra oamenilor zboară focul, urechile li plîng, sînurile lor desvălite, se lovesc de pietre cînd se închină înaintea puterilor distrugerii.

Voinicul se plecă înainte gîrbovit, ca și când ar aştepta să i se suie în circă fie îngerul, fie dracul. Apoi se răpezi în spre primejdie. Picioarele-i spulberară roua spintecînd o cărare nemiloasă în roadele binecuvîntate ale cîmpurilor.

Flăcările se contopiră. Obrajii oamenilor se schimbară în negru. Toate chinurile celor nouăsprezece veacuri izbucnesc în văpăi ucigașe. O cruce se răstoarnă pocnind. Pe grumazul însîngerat al boului, lanțul se topește în puhoiu de argint. Șira spinării cînelui ars se ridică arc roșu înainte de a se rupe. Pasărea aşternută scut peste puii ei moare cu ciocul ridicat spre cer. Amintirile milenare ale Hunilor, case, șuri, ard cu pocnete asurzitoare și căminul se aruncă în aier ca o ploaie de aur.

Inainte! Pe de asupra lumii îngeri roșii se sărută brăzdînd cu purpură de sînge obrajii cerului.

Inainte! Mijește o lume nouă. Căldura dispare din stînci, statuile unor dumnezei noi și amărăciunea omului inundă lumea. Puterea tainică ridică leagănul uitat în curte, în văzduhul răsunător, și acolo l mistue în flacări. Flăcăul se oprește încîntat în înălțime.

Cît de frumoasă ni-a ajuns casa!

Viața toată se porni dintr'odată de plîns și moartea își ridică frumosu-i cap.

Aduceți aici cosciuge!

Feciorul își înfipse privirile în capul morții, ridicîndu-și toporul la văzul acestui ospăț nebun.

Uite-l înroşit părul ibovnicei mele!

Nu mai scoase nici, un cuvînt nu mai făcu nici un pas, ci se schimonosi încet și, ca un Lucifer trezit din somn, se întinse urît.

Focul se juca în fel de fel de colori, pentru că nu totul arde la fel. Lucrurile brute, ființile vii si omul, fiecare după felul său. Și omul oricînd este așa de felurit. Copilul se stinge în niște văpăi albe. Focul bărbatului este negru, cel al fetei mari trist, iar rugul clădit din trupuri de mame plînge înduioșător. Nu la fel se aprinde rugăciunea și cu cîntecul. Dragostea nici nu te mai doare atunci.

„Uite-l înrosit părul ibovnicei mele"! țipă flăcăul.

Zgomotul asurzitor se liniști încetul cu încetul. Se sloboziau în spre ceruri niște ghemuri de fum în stare să înegrească și stelele, și, atunci, satul păru că s'a prefăcut în aur lelt. De pe streșini picura foc. Pe acoperiș se mai legănau niște sperietori urite și pe ferestre mai săriau în afară niște flori înebunite. Splendoarea înfiorita a Răsăritului mai străluci odată și apoi se prăbuși în scrum.

Animalele cu părul vîlvoiu de frică își închiseră din nou ochii. Flăcăul căzu pe gînduri. Obrajii lui căpătară o umbră posomorită și niște tîmple negre. Nu-i mai păsa de viață. Era negru, negru de tot, ca și cînd acum ar fi ieșit din trupul nopții

De-odată, totuşi, i se porni un zîmbet pe buze. Cu mîni reci își scoase cimpoiul din traistă. Pe lîngă el se răpeziră niște oameni întîrziați. Acestora le strigă;

„Spuneți-i voie bună Aniței Bokor"!

La glasul cimpoiului se iviră tiptil niște umbre albe la poala pădurii, dar zburară înapoi și ele.

Numai cucuveaua de pe cracă răsufla mai tare cînd flăcăul se prăbuși de pe stîncă....

In dosul lui se desfăcu încet floarea morții luna și pluti peste vîrful copacilor spre flăcău ca un sicriu lungit de argint.

A doua zi preotul se pomeni cu un păstorel încălțat cu niște opincuțe.

— „Viu din munți" — murmură cu sfială. „Täticul meu te roagă

---

1) Fondul acestei schițe este marele incendiu din vara anului 1924, care a distrus frumosul sat săcuesc Zetea. (Jud. Odorheiu).

să te îmbraci în hainele bisericești, că-l aduc pe Ștefan Baró".

— Care Ștefan Baró?, tresări preotul.

— Care a murit.

— Va să zică a murit?

— Da!

— Și cam cînd?

— Aseară!

— A fost bolnav?

— De loc!

— A fost ucis?

— Ba!

— A murit pe neașteptate.

— Destul de neașteptat.

Satul aflase vestea. O ceată mică se adună în curtea preotului. Iată și pe țircovnic și cîntărețul cu piept lat. Preotul se îmbrăcă ursuz. Un fecior își aruncă pe umăr, ca o coasă, crucea de doliu și cu o țigară mică, ascuțită în gură, se porni în fruntea convoiului.

Pe lîngă sicriul închegat din niște scînduri brute așteptau cîteva fete cu prapure. Clopotele răspîndesc un dangăt sacadat.. Copiii, cu niște fire lungi de iarbă, imitau gestul cădelnițării. Bocitoarele se pornesc pe hohote de plîns. Codrul e plin de freamăt mistic, clopoțeii se leagănă gingaș. Cucul scoate sunete asurzitoare, pare că chiar acum ar fi scăpat dintr'un ceasornic învechit. Asupra furnicarelor plutește o ceață albăstruie, amară. Urechile iepurelui se ițiesc sfioase din ierburi. Din înălțimi vulturul secuiesc strecoară albăstrime și colb de soare peste pompa acestei îngropăciuni, jumătate păgînă, care se pornește neindeminatec pe un car greoiu.

Se duse flăcăul lipit prin sînge de pămînt. La drum se lovesc insecte asurzite de păreții sicriului.

Nimeni nu știe ce s'a întîmplat, numai pămîntul. Acest pămînt minunat, asupra căruia au trecut douăzeci de veacuri descărcîndu-și viforul, prăpădind popoare. In el s'a descompus purpura hierofanților, în el s'a coborît puterea vrăjitorilor. Cît de mult s'a udat prin sînge de om și de porumb! Azi nu s'a prăbușit peste el decît un flăcău după ce i s'a năruit lumea lui și după ce și-a cîntat cîntecul cu cimpoiul lui simplu.

Coșciugul fu așezat pe petecul negru al satului ars. Unde s'ar duce? Aici i-a fost casa, aci trebue să se întoarcă. Bărbați cu mustățile pîrlite se opriră brusc. Fiecare era calic, lipsit de toate. Viitorul trist, fără de speranțe li-a astupat gurile. Dela cine și ce să aștepte? Scrumul li acoperă încet gurile.

— Nu o să fie aici niciodată un foc care să cheme luarea aminte a lumii —, spuse unul.

„Lumea!?", rîde crîcnind un altul.

Vezi cît de bine li se lămuresc că lumea nu-i decît adunătura maselor și al puterilor uimitoare, peste care se rostogolește banul strigător și strivitor și unde chiar și inima păsărelei nu-i decît mașină. Ce vrei deci tu sătucul ars, copilul prăbușit de pe stîncă, care, în culmea desnădejdii îți pui întrebarea: Ce este deci omul? Și răspunzi tot tu: Omul este un păcat pe care Domnul l-a săvîrșit în contra sa.

Astfel de gînduri li treceau prin cap cînd, iată, unul din oamenii de stele, cu cap de cometă, tresare scoțînd o ideie bizară. Aruncîndu și în sus brațele, scoate strigătul acesta sfîșietor:

„Oamenilor! Mai aduceți aici un sicriu! Să îngropăm satul! Mulțimea stă în temniță, trupurile pocnesc de atîta încordare de nervi. Să îngroape satul?...

Fiecare își are mortul lui —, li strigă tovarășul de pe o grindă arsă. Ni-a murit casa, tot ce-am avut frumos! Ni-a murit speranța! Am ajuns la sapă de lemn! Iată a murit și jocul copilăresc și s'a acoperit cu lințoliu de scrum! Suntem niște oameni arși pînă în inimi! Haideți cu sicriile!

Sicriul nou s'a așezat lîngă celălalt și s'a început înmormîntarea sinistră.

Fiecare a dus cîte un pumn de cenușă din praful căminului său. Mai dăunăzi a mai fost casă, casă împodobită cu flori și zîmbete. A fost pîne, pîne dulce. Hăinuță, hăinuță înflorită. Cine știe cît de împodobită, împestrițată de dragoste. Rostul vieții lor, răsplata trudei lor, aripa visurilor, promisiunea viitorului. Acest pumn de scrum li făcea rostul lumii, vieții, frumuseții, autorității și al cinstei. Iată în ce s'a prefăcut cîntecul, laptele, limba, zîmbetul, tot, tot.

Pumnul acesta de cenușă aruncat peste sicriu li zdrobi inima, li amuți gura. Mamele deteră în mînuța odraslelor lor acest simbol blestemat al prăpădului, să-l arunce ei peste coșciug. Peste straturile crescînde de cenușă și scrum li se scurgeau șiroiu lacrimile. Nu mai lipsia decît un om, apostolul unui neam ce se îngroapă, ca, murdărindu-și degetele cu acel amestec hidos, să schițeze semnul de întrebare pe bolta cerului:

„Ce se alege acum din lume?"

In sfîrșit s'a întîmplat ceva straniu. Sicriul flăcăului a rămas singur. Fiecare se prăvălia peste al lui.

Așa s'au prăpădit oamenii cu picioarele înfipte în ierburi și cu capetele ridicate între stele.

A venit preotul, și sfințind totul, praful, cenușa, scrumul, sicriile, neamul, le-a îngropat de-avalma.

Jos în pămînt mai trăiesc și acum, dacă n'au murit...

Traducere de: **Bitay A.**

SONET

Biet suflete, puterile-ți adună
Și uită povestea tristă, care
Vorbia de-un pustnic pe un țărm de Mare
Zvîrlit de-un val pe o noapte de furtună...

.... Și că localnici cu străine graiuri
Veniau la el cu daruri să-l îmbie,
Dar el, privind spre zarea argintie,
Muria plîngînd de dorul altor plaiuri.

... Hai, suflete trudit adînc de doruri,
Să rătăcim pe țărm pustiu de mare
Și să privim cum în apus de soare

Se'ntorc din larguri albatrosi, în stoluri...
...Dar ce, tu plîngi acum, cînd înserarea
Așterne doliul, pacea și uitarea?

Ioan Dreva

Poesia și Arta Armenească

— în Evul-Mediu —

de N. IORGA

(Continuare și sfîrșit) 1)

Hovassap din Sivas are aceleași preocupări străine de necazurile vremii: cîntecele sale de dragoste, ca și acelea ale lui Nahaleb Cuciac, par să izvorască din litanii exotice, rătăcite prin Biblie. El „compune cîntece fără mare însemnătate, numai pentru desfătarea oamenilor cumsecade“, și se pare că numai din întîmplare cîntă și subiecte vechi de epopeie.

Insă pe unul din ei, Simion din Aparan, îl duce gîndul mai degrabă către gloriile care se ascund supt ruine îngrămădite, ca acelea ale palatului lui Tiridate, contemporanul lui Pompeiu. Și va vorbi alor săi despre putința unei deșteptări:

Să nădăjduim ca și tinerii înflă-
[cărați
Și să cîntăm noi înșine cîntecele lor.

Epiccopul Moise plînge căderea Aniului cu biserici mărețe, iar preotul Iaacov Patonchenț căderea orașului Tocat, cotropit de tîlharii de Turci. Cîntăreții anonimi se inspiră tot din aceleași dureri.

Veacul al XVIII-lea a cunoscut, sub influența Mechitariștilor din Veneția, o poesie armeană clasică. Așa, unul din acești cîntăreți, Balthazar Depir, vine din Constantinopol. Domină atunci, poate, mai multă poesie reală și se resimte până și în cele mai simple inscripții de pe morminte, care se pot descifra prin cimitirele părăsite, ca acela care se află împrejurul celei mai însemnate biserici a Armenilor, din Botoșani smerite comemorări obișnuite ale celor răposați, iar mai adesea bucăți în versuri care rămîn veșnic tinere, legate de amintirea atît de trecătoare a celor duși. Dar inspirația populară cîntă, simplu și limpede, în versurile pictorului bisericesc Ionathan (Hovnathan),

Eu sînt aici doar oaspe de o zi.
Cine pentru mine s'o ruga.
Inveșmînte-i-se sufletul în mi-
[reasma nemuririi.
Odată mort, Lazăr n'a mai rîs
[de loc.

E calea firească pe care se ajunge într'un graiu ales, la motivele „țărănești“ ale lui Givani, mort de curînd, trubadur rural întîrziat în epoca falșei spoieli și a individualismului în cuvinte rare:

Nimic nu poate să'mpiedece cîntul
[care-i dat de Dumnezeu!
Chiar în fund de temniță am să
[cînt mereu,
Am să cînt neîncetat.
Cît voiu avea suflare și cît voiu
[avea glas,
Totdeauna, am să cînt făr' de răgaz.
Am să cînt neîncetat.

Dar acest patriot, fiu al „poporului de jos“, n'o uită nici pe „bunica cu părul nins“, pe „biata bunică smerită“, etern tînără, care e Armenia lui mult iubită. Și el crede într'un viitor mai bun, care, vai, întîrzie, căci:

Noi avem spini, dar copiii noștri
[vor culege trandafirii,
Lor li este dat să vadă vremuri
[mai frumoase revenind.

II

Dar această splendidă operă, a poetului Ciobanian, mai are și o altă însemnătate decît aceia de a ni înfățișa gingășia sfioasă sau izbucnirile triumfătoare ale unei poesii de cincisprezece ori seculară.

Mai e și o comoară de artă culegerea d-lui Ciobanian, alcătuită cu o dragoste nesfîrșită și o desăvîrșită înțelegere pe care o înalță o întreagă școală fără să fi putut până acum să răspîndească în chip mai larg cunoașterea ei.

Este ea originală, creatoare?

Care din revelațiile frumuseții schimbătoare și totuși unice ar putea oare reclama cu drept cuvînt această calitate? E de ajuns ca niște elemente de întrebuințare generală sau generalisată să presinte la o națiune note care să corespundă nevoilor tehnice, destinației practice și mai ales cerințelor sufletești naționale pentru ca un capitol din istoria artei universale să-i se datorească. Dar în arhitectură, în sculptura decorativă, în pictură, este casul provinciilor caucasiene sau al celor așezate pe țărmul Mediteranei albastre care formează noțiunea istorică și realitatea actuală a Armeniei. Arta ei participă la aceia a marii civilisații orientale, înlăturată în aparență numai prin ceia ce se numește elenism, dar ea a luat chiar dela Grecia lecții din acel bun simț armonios care este gustul. A putut deci să transmită acestei arte romane, prin singurul fapt universal care a fost Bizanțul, modèle pe care logica latino-greacă nu lear fi primit în întregimea și multiplicitatea, în hiperbola și exagerațiile formelor primitive. Ici și colo se disting în ornamentație gesturi de artă care amintesc China și Iaponia; nu trebuie să ne mirăm de aceasta cînd știm positiv că arta Extremului Orient este mai puțin veche decît se crede și că prin India și „Sciția“, pătrunsă de elenism a primit învățături de la acea sintesă mediteraneană care fu Grecia, creatoare numai în margini bine determinate.

Mai tîrziu, de asemenea, noua Persie a Sasanizilor, îndrăgostită de plîngeri și de privighetori, și abstracta Arabie, sleită în formule pe care reușia să le varieze la infinit, s'au suprapus pe o tradiție prea împovărată, fără să rupă totuși ceia ce lega această artă de un suflet național bine determinat 1). Nu e de mirare că Turcii, cei mai mari plagiatori în materie de civilisație pe cari i-a cunoscut lumea, s'au unit cu școala acestor maeștri, atît cît au fost în stare să-i imiteze prin represintanții propriei lor rase. La început, în Vaspuracanul regelui Ghagic Arzrumi, formele sînt simple în fațade (la Akh Thamar) ca și în sculpturile crucilor de comemorare (la Tathev). Figuri omenești mari și grave, cu ochi impresionanți, încadrări de ciorchini, ornamente geometrice, totul împrăștiat cu măsură.

Te-ai crede înaintea producțiilor artistice ale artei romane din Occident, care, avînd legături cu această înflorire a „țării de piatră“, întinsă asupra Siriei și Asiei Mici, mult mai mult decît asupra Bizantului, străbătut de cruciați, nu procedează de acolo în mod exclusiv.

Miniatura presintă, pe lîngă aceste figuri, coloane, frontispicii cu flori uniforme, cu pasări mici, care sînt de o altă inspirație, și desemnuri curioase în care se încrucișează și se desfășoară pești și monștri.

E și epoca aceia cînd se ridicară în capitala de la Ani numeroasele bi-

---

1) Vezi No. 27 al „U. L“.

1) Influența directă a Armeniei în arta românească, mai ales după casul, cu totul particular totuși, al bisericii episcopale din Argeș, a fost adese ori afirmată. Ni e însă greu să admitem un imprumut direct, din lipsa altor legături și dat fiind așa de puținul lucru pe care Armenia îl represinta către 1500.

Dacă e ceva „armenesc“, numai prin Bizant acest element a putut să vină.

serici cu păreţii împodobiţi cu „arcade lombarde", cu un singur turn acoperit cu un acoperiş ascuţit, cu decoraţii de sculptură în genul caracterisat mai sus.

Dar furtuna turcească, lovitura distrugătoare a invasiei selgiucide, trece pe de-asupra civilisaţiei solide şi severe în care nu e nimic căutat, complicat, afectat. Rămăsese lucrarea metalelor, care, păstră în chivoturi, poate şi în scoarţele cărţilor de biserică, trăsătura mare, puţin aspră a figurilor nemişcate. Restul urmă, pe un alt teritoriu, o influenţă deosebită. Preceptorul bizantin amestecă aţîţările lui la prestigiul civilisaţiei, în plină desvoltare, a Francilor creatori şi representanţi ai cruciatei. Inceputul noii arte, care în clădiri ca aceia a bisericii din Gheharb, păstrează un aer de asămănare cu arta romană (1), este mai curînd bizantino-persan în miniaturi, unde arborele se adaugă pe lîngă pasărea şi coloanele din manuscrisul sicilian din Schevra, datat din 1195. Totusi pasările încep să aibă mişcări de o graţie cu totul particulară; pe lîngă celelalte specii apare papagalul; leoparzii se adaugă aici, părînd desfăcuţi de pe o faianţă asiriană; îngerii au aripi bizare, prelungite.

Cel dintîiu rege, Leon cel Măreţ, cu toate că puterea sa deriva din cele două mari autorităţi din evul mediu, Papa şi Impăratul, puse să se lucreze în acest domeniu după tradiţiile locale. Totuşi pecetea acestui suveran nu se deosebeşte întru nimic de aceia a occidentalilor, de cari se legase atît de strîns.

In timpul secolului al XIII-lea, scenele religioase sînt curat bizantine.

Totuşi Evanghelia din 1260 presintă lucrul, de o extraordinară originalitate, al acelui inovator, care fu, cu sau fără legături cu ceia ce Occidentul făcea nou, Thoros zis Roslin.

Artistul e din vremea sa, pe care îndrăzneşte să o menţină în tipuri şi veşminte în trecerea Mării Roşii, în care Moise, încunjurat de raze, deschide drumul, încercînd adîncimile cu toiagul său, cu cavalerii cu coifuri şi zale după moda Occidentului, — în scurt cruciaţi ca în cutare miniatură din Romanul lui Alexandru.

Se recunoaşte aceiaşi trăsătură în „Isus plîngînd pe munte" — miniatură atribuită aceluiaş, — în grupul care se încălzeşte, în acela al cuptorului, în oroarea comică a figurii cutărui drăcuşor, în jocurile copilului divin adus în Templu, în gestul maiestos şi dulce al Fecioarei, în Ingerul superb în mişcări, în Buna Vestire aşa de pură, în Adunarea la Caiafa, inspiraţie demnă de pictorii italieni ai epocei; *se vede din ce în ce mai mult că mişcarea pe care a produs-o Cimabue şi Giotto nu e nici locală, nici naţională, că se întinde din Sicilia, e prin Grecia, prin Muntenia* (frescele din Biserica Domnească dela Argeş, către 1360) *până în Toscana* 1). Chiar în podoabele margenilor, cu păsări a căror specie e bine definită, cu şerpi agăţaţi, se vede bine capriciul, triumfător în domeniul lucrurilor vechi repetate la infinit de-a lungul secolelor.

Thoros nu avu urmaşi, dar, dela sfîrşitul secolului al XIV-lea, nu mai sînt pictori pentru marile figuri tragice, pentru scenele mişcătoare. Influenţa Occidentului se amestecă acum cu un avînt cu totul particular al imaginaţiei orientale, ca să dea în manuscrisul din 1312, datorit călugărului Ioan, sau acelea din 1331 şi din 1350, în figuri de o varietate fără sfîrşit, îngeri gînditori, cavaleri mergînd la atac, siluete de biserici, vase pline cu flori, monştri blînzi gata să se urce către înălţimile nevăzute, palmieri cu frunzişul larg desfăcut, copii cu boneta ascuţită cari, făcînd strîmbături, se caţără în arbori. In cel din urmă manuscript, copiat la Sorgat din Crimeia, în plin domeniu genovez, se află, cu acieaşi libertate înaripată a desemnului, cutare tip de păstor idilic care ar părea că vine dintr'o inspiraţie italiană.

Pe lîngă aceasta, este amintirea vechii decoraţii, şi chiar un curent nou apare, care se distinge prin figuri larg deschise, prin corpuri îndesate; în biserica menţionată mai sus, dela Argiş, o parte din fresce au acest caracter.

Secolul al XV-lea, de adîncă decadenţă politică, nu oferă decît o slabă continuare a operelor trecutului.

In secolul al XV-lea grijile artei nu se deşteaptă decît foarte tîrziu, mai ales în provincia persană, cu toate că Evanghelia din 1586, scrisă şi împodobită la Constantinopol, e remarcabilă.

Pentru secolul al XVII-lea se constată o oarecare reluare a tradiţiilor: cutare se inspiră din operele lui Roslin, un altul reuşeşte într'o împodobire marginală tot aşa de fluidă ca şi aceea din secolul al XIV-lea.

Atitudinea cîntăreţului din fluier, mişcarea coţofenei gata să-şi ia zborul sînt demne de atenţie. O greutate neplăcută, o acumulare de detalii, în scurt: un gust rău, împestriţat, distinge epoca următoare.

⁂

Domnul Ciobanian are dreptate să afirme că naţiunea care a putut da această graţioasă poesie religioasă şi erotică, cavalerească şi patriotică, şi acest mare capitol de artă originală, nu merită să trăiască supt jugul dublu al vecinilor cari n'au egalat-o niciodată.

Starea actuală a Armeniei este o crimă a politicii noastre, brutală, interesată şi mărgenită de preocupări meschine.

(Tradus de **Ileana Zara**)

---

1) Dar sculptura presintă păsări, animale, flori din Orient.

1) Miniaturile din 1275 par greoaie.

Literatura şi Societatea

de **Barbu Solacolu**

Copleşit de gerul şi de intemperiile vremilor glaciare, trogloditul, — omul magdalenian din paleoliticul quaternar, trăind în besna ascunzişurilor, săpa păreţii de piatră ai cavernelor înfigînd în ei, pentru milenii, desenul tipisat al animalelor ce-i asigurau prin vînarea lor existenţa lui precară.

Pictor animalist, de neîntrecut statornicia pentru veşnicie oglinda credincioasă a existentei sale.

Desemnul cerbilor bogaţi în coarne rămuroase, al cailor ageri şi sprinteni, cum şi al uriaşilor mamuţi hirsuţi arată astfel, în negura preistoriei, urmele limpezi ale unei vieţi ce căuta dornic fixarea ei imuabilă în cursul fugar al mileniilor unei omeniri în continuă devenire.

De ce erau desemnate aceste animale? Dintr'o plăcere pătimaşă a telentaţilor Magdaleniei?

Formă oare desemnul şi pictura aceasta animalistă expresia vre unui mit, a vre unei religii?

Constituiau cavernele împodobite, locuri sacre?

Aşteptau oare primitivii în comunitatea vre-unei rugăciuni pioase săvîrşirea misterelor ce le stăpîniau sufletul lor noptatic?

Fireşte că, la toate aceste întrebări ce-ar vroi că scormonească rodnic cenuşa timpurilor trecute, nimeni nu va putea da răspunsul desăvîrşit. Şi nici poate urma vre-unor semne sau vre-unui scris, ce pare să se repete stăruitor ca ornament simbolic al desemnurilor felurite, nu-şi va găsi deslegarea asămănătoare descopeririii cheii misterioase a vre unui alfabet ocult. Peste toată această viaţă, mai mult bănuită decît cunoscută, cade grea şi amuţitoare lespedea mileniilor fugare şi'n continuă sporire. Strat peste strat se aşterne, aşa ca viaţa fosilelor să-şi găsească, în adîncul pămîntului, mormîntul ei plin de tăcere.

Dar de bună samă că pentru cercetătorul modern al tuturor datelor acestora preistorice, nu amănuntul mai mult sau mai puţin precisat în individualitatea lui constituie obiectul principal al investigaţiilor sale ştiinţifice. Ci, dimpotrivă, din tot ceia ce culege răsleţit din taina pe care o închide pămîntul, din tot ceia ce vestigiile unei vieţi apuse îi pot oferi ca probabil şi ca amănunt al unor îndeletniciri omeneşti,—cercetătorul modern reconstituie, prin aceste slabe mijloace, firul desfăşurării umane în timp. El închiagă astfel, sintetic, aspectul general al geniului şi existenţei umane de la origine, cu scopul bine definit de-a găsi un punct de razim întregii desfăşurări ulterioare de viaţă.

Şi'n acest sens, de-un adevăr putem fi pătrunşi, şi anume de acela, că nu există viaţă a oricării societăţi omeneşti, care să nu-şi fi fixat cugetul şi sufletul ei, să nu şi le fi concretisat în forme superioare de artă cu tendinţe obiective de rămînere statornică a lor în timp şi în spaţiu.

Şi, dacă pentru demonstrarea acestei axione, am luat exemplul celor mai îndepărtate timpuri, e pentru că în schematica numai a unei existenţe de-abia bănuite să putem totuşi distinge ceia ce e caracteristic omenesc pentru toate timpurile şi pentru toate societăţile ce şi-au găsit cîndva o desfăşurare normală de viaţă.

De-asemeni păstorii nomazi prin deşertul Gobi, coborîtori prin văile Altailor în larga stepă tibetană, popoarele Chirghisilor ei Calmuchior, noaptea, cînd turmele lor se odihnesc, ei aprind opaiţele în „iurtele" ce-i adăpostesc, şi-acolo, în aşteptarea somnului, ascultă poveştile pline de miracole ale celor mai bătrîni dintre ei. Sufletul lor cere această odihnă. Povestitorul astfel, creator al unei literaturi epice vorbite, culege elementele povestirilor sale din lumea înconjurătoare, fireşte, adăogîndu-li acestora însă şi propria lui nelinişte din faţa necunoscutului, el reuşeşte să mai dea vorbei sale farmecul sufletului său dominat de misterul întregii existenţe. În acest chip povestea se închiagă şi trece fluturătoare pe buzele miilor de generaţii urmaşe. Şi'ntr'un tîrziu, în poveştile lor păstorii descopăr desfăşurarea propriei lor istorii, a faptei şi dorurilor lor, căci în relatările îngînatei melopei disting elementele unei vieţi obisnuite lor, iar, de altă parte, elementele nefireşti şi misterioase corespunzătoare nopţii pline de taine a sufletului lor copleşit de necunoscutul existenţei.

Aşa dar, şi în simplicitatea acestei vieţi primitive, pastorale, se poate descoperi aceaşi caracteristică pornire omenească de fixare a unei forme superioare artistice, care să cuprindă prisosul unui suflet bogat prin viaţa ce-i e dăruit dela natura s'o trăească. Deci, aceiaşi tendinţă de obiectivare şi statornicire definitivă,—care, în fond, resumă creaţia de artă, în genere,—se lasă a fi desprinsă din schematica aproape liniară a unei vieţi omeneşti lipsite de orice complexitate de raporturi sociale, tocmai prin existenţa ei primitivă asămănătoare doar izvorului de munte, cristalin.

Evident, literatura e în general o ramură din acest expresiv mănunchiu de concretisări umane.

În consecinţă, ea constituie finţa proprie a acestora din urmă şi numai a acestora. Adecă numai ceeace o societate, într'un timp dat, poate socoti *omenesc* în tendinţa ei de închegare obiectivă a însuşi *omenescului* ei poate tot de odată să constituie şi acea literatură care să corespundă formei de perfecţie spre care societatea însăşi în desvoltarea ei firească a tins.

Şi cu acestea se poate în sfîrşit lămuri şi problema critică propusă sub titlul de «societate şi literatură».

Caducitatea sau desăvîrşirea celei din urmă e în funcţie de omenescul permanent pe care l cuprinde ca exponent firesc al societăţii în care acea literatură a luat naştere.

De bună samă că elementul de «societate» introduce prin forţa lucrurilor un nou punct de vedere în critica literaturii, iar în relaţia celor două concepte de «societate» şi «literatură» e de ţinut samă de tot ceia ce fiecare în parte poate însemna şi oferi, independent una de cealaltă.

Astfel, dacă literatura închiagă sintetic şi tipic expresia unui omenesc datorit, nu indivizilor în parte, ci datorit unei colectivităţi, tot astfel şi societatea e într'adevăr acea entitate capabilă a suggera o literatură, ca pură expresie a ei, numai în casul cînd ea apare, nu subjugîndu-se vre uneia din părţile ei componente, (unei clase sociale bunăoară), ci afirmîndu-se global sub forma întregului amorfisator al înseşi acelor părţi.

In acest sens e de prisos să se mai vorbească despre vre-o literatură burghesă, boemă, proletară sau nobilă. Acestea toate sint adiective care nu au absolut niciun rost la lămurirea unei opere de artă.

Intr'adevăr, această eventuală clasificare priveşte condiţiunile materiale felurite ale existenţei în societatea ce-şi găseşte firesc unitatea tocmai dintr'un proces de integraţiune a părţilor ei componente şi amorfe. Nu-şi găseşte însă nicio justificare la vre-o eventuală distincţie între felurite «grade» sau «moduri» de literatură.

Literatura e una şi indivisibilă aşa cum şi societatea e unitară. Că une ori va afirma spiritul şi tendinţile sociale distincte ale unei clase anumite a societăţii, aceasta nu schimbă întru nimic chipul resolvirii problemei. Literatura chiar şi în acest cas se va mărgeni numai la redarea tipică a omenescului, pe care evident orice clasă socială îl poate conţinea. Dar literatura devine pur politică atunci cînd margenile acestui omenesc sunt întrecute, cînd sentimentul profund uman e falşificat sau înlăturat pentru a putea motiva sau provoca o acţiune politică în speţă, de pildă o acţiune pornită din ura sau resentimentul de clasă. Şi, încă şi în acest cas special, tot s'ar mai putea vorbi de literatură, dacă tipul omului descris sau imaginat corespunde unei realităţi absolute, în sensul posibilităţii de a fi acest tip înţeles şi simţit, potrivit veracităţii sau verosimilităţii existenţei sale.

Aşa dar literatura nu se împarte pe clase sociale, ci ea culegînd elementele ei din toate straturile societaţii, apare ca un exponent sintetic al culturii şi frămîntărilor ei.

Iar marii visionari, premergătorii, creatori de mituri şi, prin propagarea idealurilor lor, reformatori ai societăţilor, — cu toată părerea, adese ori adînc înrădăcinată, că ei sunt răscolitorii, prin scrisul sau vorba lor, ai unor noi valori şi ai unei vieţi nouă, — se mărginesc totuşi să înalţe palafitele utopiei lor pe logica vremurilor şi a societăţilor în care ei îşi duc traiul. Ceia ce dovedeşte, în primul rînd, că literatura e eminamente socială, în sensul că, departe de a fi un simplu şi independent produs individual, e, pînă chiar şi în subiectivismul de care-i animată, produsul incontestabil al unui mediu social.

In al doilea rînd se dovedeşte că nu poate exista literatură decît numai acolo unde scrierea şi conceperea ei corespunde datelor elementare ale vieţii societăţii umane.

Altminteri totul nu se reduce decît doar la o elucubraţie de minte bolnavă. Şi nimic poate nu ar motiva mai bine cele enunţate decît amintirea aici, în treacăt, a faptului că însuşi visul omenesc ca resultat al memoriei dovedeşte, în existenţa lui imanentă, necesitatea fixării lui într'un cadru social.

Şi evident e locul ca pe temeiul tuturor acestor enunţări sumare să deducem logic următoarea încheiere, — tot odată sub forma unei maxime programatice:

Intensitatea vieţii culturale şi materiale a societăţilor determină însăşi măsura producţiei literare.

Şi înţelegem să ilustrăm astfel axioma, prin amintirea epocei lui Pericle sau prin amintirea domniei unui Ludovic al XIV lea.

* * *

In jurul cîtorva biserici şi case vechi, de pe Valea Teleajenului

De la început cerem iertare celor cari nu vor găsi în cuprinsul acestor fugare însemnări date şi cunoştinţi de specialist şi mici caracterisări cu aspect de generalitate. Incercînd să discutăm asupra cîtorva biserici şi case vechi de pe Valea Teleajenului, nu voim de cît să atragem atenţia specialiştilor asupra unor lucruri întru statornicirea şi luminarea cărora, înainte de noi, ne amintim că alţii au împlinit aceiaşi sarcină cu mai multă autoritate şi cu nediscutată competenţă.

Orice visitator străin de Valea Teleajenului, dar pe care un gînd bun l-a mînat să colinde prin satele şi tîrgurile risipite de-a lungul şi pe după dealurile mărginaşe ei, — va rămînea, de sigur, impresionat puternic de frumuseţile naturale, de sănătatea şi agerimea neastîmpărată a oamenilor, de portul, obiceiurile şi aşezările lor bătrîne, care, aici încă n'au murit. Dar va culege, e drept, şi niţică amărăciune întîlnind de pildă, într'un sat, o bisericuţă istorică măcinată de dintele vremii şi neîncăpătoare azi pentru numărul, de multe ori înmiit faţă de trecut, al locuitorilor. Intr'alt sat va găsi înfloritoare secte *baptiste* şi *adventiste*, alimentate cu noi adepţi de păcatele vădite ale localei feţe bisericeşti... în cutare tîrg, va întîlni spoiala şi maimuţăria civilisaţiei, neciselată şi neadaptată decît la suprafaţa vieţei locale.. In în cutare sat, vechiul «chioşc de horă ţărănească», pustiu şi dărăpănat ca, şi hanul cu obloane şi foişor bătrînesc, pentru ca, la cîteva sute de metri mai de vale, un circiumar de modă nouă s'agaţe de-asupra unui grajd văpsit proaspăt o firmă ţipătoare: „*Salon de dans*"...

Inghiţindu-şi amărăciunile acestea mărunte, visitatorul nostru va trăi şi clipe de reculegere pioasă, uitare de sine şi îndreptăţită inviorare, în faţa mărturiilor, demne de cercetat, ale vredniciei şi calităţilor neschimbătoare ce alcătuiesc aceia ce numim suflet şi neam românesc. Lăsînd la o parte pictura minune, a vechii biserici fără acoperemînt din cîmpul Ploeştilor, în altarul căreia un dud bătrîn ţine leturghia cu vînturile, ploile şi zăpada, lăsînd bisericile şi zidurile vechi cetăţi de scaun a Tîrgşorului, ctitoriile dela Măneşti, Strejnic sau Bucov, să zicem că prietenul nostru se va opri în tîrgul Vălenilor. Icicolo, printre zidurile dărîmate ale curţilor ce-au străjuit hanuri şi braşovenii vechi, va intîlni cîteva case boiereşti cu cerdac înalt, sprijinit pe stîlpi, prinşi în sferturi de arc, de-asupra cărora streaşina acoperişului, ridicată în afară, e şipcuită cu scînduri mici în formă de raze. Apoi case de modă nouă, fără stil şi coloare locală... şi iarăşi o casă bătrînă de mic boieraş ori neguster de pe vremuri, *cam cu acelaşi cerdac*, dar *absolut cu aceiaşi streaşină şipcuită, ridicată în afară.*

Va vedea apoi „mănăstirea Vălenilor“, cu minunatele flori săpate în piatră şi lemn, cu pictatele chipuri ale jupăniţelor şi boierilor ctitori ce parcă străjuesc cu o tristă cuminţenie, mormintele cu slovă înflorită în piatră de la picioarele lor. Va părăsi acolo hărnicia unui profesor-pictor care migăleşte cu trudă să scoată de supt văruieli şi picturi noi frescele şi toată pictura zugravului şi meşterilor dela 1680 şi va urca ceva mai sus uliţa Popii-Tudor, oprindu-se la biserica mai nouă, ctitorită la 1808 de Filip treti Logofăt şi Soare Piţoiu. Ceia ce-l va izbi aci dela început va fi *asămănarea streaşinei acoperemîntului acestei biserici* cu streşinile şipcuite, ridicate în afară, întîlnite la casele vechi romăneşti pomenite mai sus. Iar, după ce va cerceta şi alte lucruri demne de interes în tîrgul Vălenilor, va trece peste dealuri prin pădurile dela Poiana în spre tîrgul Slănicului.

De cum va ieşi din piaţa tîrgului de Sîmbăta, din Slănic, în dreapta, va zări o veche casă cu acelaşi foişor şi *aceiaşi streaşină şipcuită* intîlnită la casele vechi din Văleni. Mergînd mai departe şi urcînd pe lingă gară în spre temniţă, aproape în faţa acesteia, se va opri uimit. Intr'o grădină singuratecă, pioşia unor ctitori slăniceni a ridicat la 1800 o biserică, de pe care Logofătul Filip din Văleni, cu opt ani mai tîrziu, se pare a-şi fi luat modelul Şi iată alături şi casa în care se adăpostia prin sec. XVIII-lea şi prima jumătate a sec. al XIX-lea vechea „Cămărăşie a Ocnei“... Soră vrednică a caselor întîlnite pînă aici, cu aceiaşi arhitectură şi *aceiaşi unică streaşină şipcuită* ca şi streaşina bisericii de alături şi a bisericii Logofătului Filip din Văleni.

Să-l duc pe prietenul nostru la bisericuţa măruntă din Schiuleşti ori la aceea, azi aproape pustiită de odoare şi suflete credincioase, dela mănăstirea Crasnei ?... Poate l-am întrista, cînd de la aceasta din urmă va culege amărăciunea ce, fireşte, ţi-o trezesc în suflet, comorile lăsate pe mîni de moştenitori răi. Să-l oprim în satul Homoriciului. Va intîlni aci două case bătrîne cam prin apropierea bisericii zidite de Iane Vătaful la 1744. Streaşina acestor case şi a bisericii din Homoriciu o va găsi soră tot aşa de bună cu streaşina de la casele şi bisericile amintite în Văleni, Slănic, Schiuleşti şi Crasna.

Va conchide prietenul, odată cu noi, *că în urmă cu optzeci, o sută, două sute de ani, valea aceasta a Teleajenului a avut un anumit stil de case şi biserici*, că stilul acesta e continuu îngropat de prefacerile vremii, şi că o mare faptă ar săvîrşi specialistul arhitect care, cu o mică strădanie, ar fixa acest stil şi l-ar trimite ca model primăriilor şi fruntaşilor din satele unde odinioară înfloria desăvîrşit iar, azi, e menit pieirii ca şi vechiul port naţional.

Va tresări acest al doilea prieten, cetind fugarele noastre însemnări ?...

Sandu Teleajen

Jindra Huşcova-Flajhansová

Literatura şi arta Cehoslovată

(A II-a conferinţă despre Cehoslovacia ţinută supt auspiciile Institutului Sud-Est-European)

Unul dintre marii scriitori ai dv., vorbind despre cultura naţională română, s'a folosit de o frumoasă frasă pe care îmi permit a o repeta la începutul conferinţii mele, care va trata despre literatura şi arta cehoslovacă. Frasa ar fi aceasta : «Fiecare naţiune are eul său, care s'a format în decursul veacurilor din pămînt, din freamătul codrilor, din florile albe născînde ale primăverei, din razele soarelui, din negura toamnei, din zăpada iernei, din suferinţă, din glorie şi mai mult din nesfîrşitele amintiri, care au rămas din umbrele morţilor, din odihna cărora licăreşte o lumină strălucitoare pentru călăuzirea urmaşilor lor, care trăiesc numai prin ei.»

De aceste cuvinte, doamnelor şi domnilor, putem să ne folosim şi pentru caracterisarea literaturii şi artei cehoslovace — unde voi vorbi numai despre cei mai însemnaţi scriitori ai Cehoslovaciei — căutînd a fi cît mai concisă, pentru a nu vă obosi urechea cu citarea unui nesfîrşit şir de nume proprii şi descripţii, care ar rămîne numai vag în amintirea d-v. Incep, dar, conferinţa cu un nume, care nu vă e cu totul necunoscut, numele unui reformator al limbii şi al religiei, numele unui savant, care din naţiunea noastră s'a făcut pentru întîia dată cunoscut lumii întregi prin scrisorile sale, care au fost traduse în mai toate limbile Europei. Acesta e maestrul *Joan Hus* (1370—1415) care a fost ars de viu de către preoţii catolici la Constanţa în Elveţia, în anul 1415, pentru că n'a vrut să şi schimbe principiile şi ideile sale. După moartea lui de martir. naţiunea cehă s'a răsculat îndată împotriva omorîtorilor lui, fapt, care a provocat apoi marile războaie husite. E folositor să ştim, că unul din principiile marelui Hus a fost acela de a pune la îndemîna poporului cărţile bisericeşti, traducîndu le din latineşte, principiu care a pătruns prin ciracii lui în Slovacia şi nordul Transilvaniei, ceeace pare a fi inspirat pe un preot romăn de a face acelaş lucru, adică a traduce cărţile bisericeşti din slavoneşte în limba română.

Războaiele husite au avut, însă şi urmări triste prin faptul că au întrerupt desvoltarea literaturii şi artelor, care ajunsese destul de înfloritoare în timpul regelui din dinastia luxemburgă, Carol IV, întemeietorul primei universităţi din Europa Centrală, la Praga (în anul 1348), Mişcarea husită dealtfel a şi întărit credinţa religioasă la Cehi, unde apoi s'a ivit *Petre Celcischi* (1390—1460) care a întemeiat secta Fraţilor din Moravia şi a supus unei critici severe învăţătura bisericească, predicînd simplitatea apostolească, bazîndu-şi principiile sale numai pe Biblie. Scrierile sale au avut foarte multe puncte de apropriere cu acelea ale lui Tolstoi —— al cărui antemergător a şi fost. Petre Celcischi şi-a dat sfîrşitul către anul 1460, lăsînd în urma sa într'o foarte înfloritoare stare secta Fraţilor din Moravia, în capul căreia s'a ivit mai tîrziu luminatul *Joan Bahoslav* (1523—1571), care a încercat o apropiere între spiritul simplu al Fraţilor din Moravia cu cultura şi educaţia ştiinţifică umanitaristă.

La fel cu Hus, care a fost pentru Blahoslav un exemplu — el s'a ocupat şi cu gramatica limbii cehe. Opera sa principală a fost însă traducerea noului testament în limba cehă. Această traducere, împreună cu aceia a vechiului testament, la care au conlucrat mai mulţi, a constituit cunoscuta Biblie din Kralice. Din acelaşi mediu al sectei Fraţilor din Moravia a apărut apoi şi ultimul Episcop al ei *Joan Amos Komenschi-Comenius* (1592—1670), savant encicloped, a cărui viaţă s'a scurs în cele mai triste momente ale patriei sale: anume în vremurile bătăliei dela Muntele Alb (1620) între nobilii cehi şi Habsburgii catolici, cari au răpit Cehilor libertatea şi speranţele lor timp de 4 secole în urmă. Intre numeroşii emigranţi, cari n'au vrut să îmbrăţişeze legea catolică, a fost şi Comenius.

Despre scrierile lui Comenius, care astăzi aparţin umanităţii întregi — cîteva din ele fiind traduse şi în limba român — nu voi insista prea mult. El a fost filosoful Evului Mediu după cum se vede din „Pansofia" sa, care este enciclopedia ştiinţei omeneşti, prin care ni se arată cum să ajungem la ţelul vieţii noastre către Dumnezeu. Comenius a avut însă şi vederi largi în ceea ce priveşte pedagogia – unde propaga şi educaţia fisică pe lîngă cea sufletească, etc.

După moartea lui Comenius pe pămîntul ospitalier al Olandei, poporul ceh a avut de suferit timpuri grele, descrise de marele romancier — care încă trăeşte—Jiràsec în romanul său cu titlul „Intuneric". Floarea naţiunii cehe a trebuit atunci de mult să plece, iar locurile lor au fost ocupate de nobilii străini, cari nu aveau decît cunoscuta lozincă: „îmbogăţeşte-te", care a fost şi lozinca ordinului iesuit adus de Habsburgi în Boemia — ordin care-şi împlinea misiunea de a catolicisa poporul prin severitate şi cruzime.

Tendinţele antireformiste ale acestui ordin, au fost a suprima fireşte şi limba naţională, introducînd pretutindeni prin şcoli şi universităţi limba oficială a catolicismului, limba latină. Limba cehă s'a menţinut în timpul acesta numai la ţară în cîntecele şi poesiile naţionale.

Abia pe la sfîrşitul secolului XVIII lucrurile se schimbară în mai bine, cînd şi în întunecata Austrie se iviră primii eclerori înfuenţaţi de mişcarea pentru libertate, pornită din Occident şi mai ales din luminoasa Franţă. Ei au şi început să se ocupe de istoria şi de limba cehă. Dintre aceştia, meritul cel mai mare pentru construcţia ştiinţifică a limbii cehe, îl are savantul *Josef Dobrovschi*, 1753—1829 care, însă, fiind pesimist, nu prea punea încredere în roadele muncii sale.

Abia în generaţia următoare se iveşte *Josef Jungmann*, (1773—1847) care adună împrejurul său nişte patrioţi înflăcăraţi, muncind la o laltă cu încredere la educaţia şi propăşirea neamului.

Ei îşî propuneau de a pune în practică încercările ştiinţifice ale lui Josef *Dobrovschi* precum şi a pune basele poesiei naţionale.

Munca lor a fost încoronată de succes pentru că dădură la lumină marele dicţionar al limbii cehe, îmbogăţindu-l cu termeni de care se simţia nevoie, mai ales pentru numeroasele traduceri din alte limbi cu care, adepţii lui Jungmann voiau să împlinească lipsurile literaturii proprii şi prin care voiau să dea îmbogăţirea necesară limbii cehe. Din şcoala lui Jungmann, afară de traducători, se relevă şi doi poeţi originali: *Frantisec, Ladislav Celacovschi* şi *Jan Collar.*

Inainte de a vorbi despre aceşti doi poeţi, trebuie să reamintesc încercarea de mistificare (a. 1817–1818) făcută de doi poeţi, Hanka şi Linda, cari susţineau că au găsit manuscrise vechi şi lăsau să se creadă că, compoziţiile lor sunt nişte vechi manuscrise din secolul al XIII lea şi chiar al IX lea după cum încercase de altfel şi în Anglia Macpherson cu cîntecele lui Ossian.

Se ştie că aceşti doi poeţi n'au făcut aceasta decît din iubire de patrie, pentru a da şi bohemilor ilusia că au şi ei o vechie poesie naţională în felul Niebelungilor în Germania şi Rolanzilor în Franţa. Abia pe la sfîrşitul secolului al XIX, lea preşedintele nostru, Masaric, împreună cu elevii săi, descoperiră falşitatea acestei legende a manuscriselor.

Revenind la poeţii noştri din şcoala lui Jungmann, cităm mai întîi pe *Celacovschi*, (1719–1852) care a fost ca şi Alecsandri şi Russo pentru România – culegătorul cîntecelor naţionale. El a pus în două volume cu titlu «Răsunet de cîntece ruseşti» şi «Răsunet de cîntece cehe» (1839) toate cîntecele populare adunate, dîndu-li o formă mai literară, mai poetică.

Dintre discipolii săi, cel care a înţeles mai bine sufletul poporului a fost *Karel Jaromir Erben*, (1811—1870) care, în volumul său cu titlul ,,Mănunchiu de flori", a dat o minunată culegere a poesiilor epice cehe, inspirate din motive naţionale. Cu totul aparte de acest curent, care-şi căuta inspiraţia într'un înflăcărat patriotism, rămîne poetul *Karel Hinec Macha* (1810—1836) - un admirator a lui Byron, care a scris printre altele, celebra poesie lirică ,,Luna Maiu", unde se caută a ni se arăta în cadrul naturii îndoelile şi suferinţele personalităţii sale. Geniul său, însă, n'a fost destul de preţuit printre contimporanii săi. Gloria sa a crescut abia în generaţia care l-a urmat.

Al doilea mare poet al şcoalei lui Jungmann a fost slovacul *Jean Collar*, (1793—1852 care a fost şi discipolul filosofului german Herder. El a dat poesiei cehoslovace, un ciclu de sonete patriotice. Deşi poet slovac, Jan Collar a scris în limba cehă ca şi un alt slovac, prietenul său, Pavel Iosef Safaric, un etnograf de samă de oare ce atunci limba cehă era singura limbă literară. Limba slovacă, care diferă puţin de cea cehă, a fost introdusă numai tîrziu ca limbă literară, pe la anul 1840 de către Ludevit Stur—un patriot slovac înflăcărat, care a crezut că se va apropia astfel mai mult de inima poporului slovac.

Nu pot discuta aici urmările acestui fapt puţin prevăzător pentru mai târziu; trebuie însă să accentuez că, *deşi in Cehoslovacia avem astăzi două limbi literare deosebite, cehii şi slovacii formează totuşi o singură naţiune indisolubilă : naţiunea cehoslovaca.*

Un discipol mai tînăr al lui Safaric a fost *Fratisec Palascki*, (1798—1876) care a dat naţiunii sale o operă însemnată despre istoria cehă şi care a fost dela 1848 pînă la moartea sa conducătorul politic al naţiunii sale.

Evoluţiunea politicei sale s'ar putea resuma în două cugetări care au rămas: I-a: ,,dacă Austria n'ar exista, ar trebui s'o inventăm" şi a II-a: ,,am existat şi înaintea Austriei şi vom exista şi după ea, — din comparaţia cărora, se poate vedea cît de desilusionat a fost în spre sfîrşitul vieţei sale de Austria, pe care la început o admitea.

Un interpret devotat al teoriilor sale politice, şi-a găsit Palaschi în gazetarul Carel Havlicec Borovschi, care, însă, a fost suprimat în floarea activităţii sale de regimul reacţionar austriac.

In timpul acela de acalmie generală, cînd conştiinţa naţională cehă a fost înăbuşită cu forţa şi cînd toată publicitatea cehă era penibil impresionată de mijloacele inchisitoriale ale poliţiştilor austrieci, publică *Bozena Nemcova*, (1820 — 1862) o femeie de o rară inteligenţă, basmele şi poveştile sale—din care ,,Bunica" a fost tradusă în limba romînă de marele prieten al României regretatul profesor universitar din Praga, Ioan Urban Jarnic. Această carte, ,,Bunica" este primul roman unde scriitoarea a pătruns pro fund în sufletul ţăranului ceh. Nemcova a scris şi minunate basme, care au fost traduse în parte de către Abatele Zavoral din Praga—iarăşi un bun prieten al Romînilor. In generaţia următoare dintre discipolii şi admiratorii lui Macha s'a relevat o altă femeee *Carolina Svetla*, (1830—1889) care, prin romanele sale, a atins probleme, care în acele vremuri ocupau spiritele femeei. Stela ca şi poetul *Halec*—care pe lîngă poesii de o rară frumuseţe şi fineţe, a mai scris diverse romane, nuvele şi drame, care au fost foarte preţuite de către contimporanii lor. în paguba lui Joan Neruda — poet şi nuvelist care, în călătoriile sale depărtate a trecut şi prin România, despre care a şi scris cu mare simpatie.

Ioan Neruda (1837—1891) a întemeiat forma foiletonului la noi—foiletonul, care trebuie să fie o sinteză a formei literare în ziaristică. Neruda e acela, care a creiat o formă literară în genul descrierii călătoriilor. Capodopera lucrărilor lui, însă, o formează poveştile din «Mala Strana» unde a redat printr'o meşteşugită descriere caracterul intim al locuitorilor celei mai pitoreşti părţi a oraşului Praga. Veşnic neuitate vor rămîne în literatura cehă două volume de versuri cu titlul: «Motive simple» şi «Cîntece de Vineri», unde poetul a trecut dela intimitatea suferinţelor personale la meditaţiuni patriotice asupra suferinţelor tragice ale naţiunei. Din evoluţia lui Neruda, ca şi din aceea ale lui Svetla şi Halec, am putea constata cum un scriitor poate trece în opera sa dela cosmopolitism larg la o notă patriotică. Nota aceasta din urmă a predominat complect la un alt scriitor *Svatopluc Cech* (1846—1908) care într'un şir de poezii a comentat şi a meditat asupra istoriei naţionale. In România — mai ales în Transilvania,— el e cunoscut pentru poesiile sale revoluţionare «Cîntecele sclavului», care au apărut într'un nesfîrşit număr de ediţii şi în foarte numeroase traduceri.

Corespunzător lui Svatopluc Cech, în prosă, este romancierul popular *Alois Jirasec*. (n. 1851), care într'un şir lung de romane şi povestiri, a descris istoria cehă veche şi nouă.

Cu totul altă notă a adus în literatura cehă marea personalitate a lui *Jaroslav Vrchlischi* (1853 — 1912), şi a colaboratorilor săi dela revista «Lumir». Vrchliscki are meritul că a fost cel dintîi, care a dat poesiei cehe orizonturile mai largi, prin traduceri ale literaturii mondiale, — mai ales din literatura limbilor latine. Au rămas după dînsul numeroase volume de versuri lirice şi meditative ca şi de versuri epice în «Fragmentele de epopee», unde după exemplul lui Victor Hugo a încercat a reda evoluţiea umanitară. Ne-a mai lăsat şi un şir de drame cu subiect istoric.

Nu mai puţin sunt importante şi traducerile sale din poesiile celorlalte popoare, care introduc în limba cehă toate operile clasice.

Din ceilalţi scriitori din grupul revistei «Lumir», cel mai apropiat lui Vrchliscki a fost devotatul său prieten J. Sladec, traducătorul operelor complecte ale lui Shakespeare — pe cînd Julius Zeyer (1841—1901) tot din grupul «Lumír» — visa izolat, dispreţuind complect mediul contimporanilor săi, de care a şi rămas neînţeles. El a încercat cele mai diverse subiecte, începînd cu povestirile în versuri în felul lui «Aucassin şi Nicolette» pînă la cele mai depărtate subiecte japoneze şi chineze. Zeier rămîne, însă un epic de mare fantesie şi un prozator escelent.

(Va urma)

CRONICA

Musica românească.— In biblioteca „Hora“ a Bisericii Româneşti dela Paris, a apărut de curînd conferinţa d-lui N. Iorga despre Musica românească ţinută la 15 Martie a.c. la Paris.

De şi avem în ţară la noi nenumăraţi melomani, musica românească, cu originile şi evoluţia ei, este foarte puţin cunoscută.

Conferinţa d-lui Iorga umple un gol real. D-sa se ocupă aci cu musica bisericească şi cea populară.

Musica bisericească a fost totdeauna corală, niciodată instrumentală şi originea ei trebue căutată în Bizanţ. Musica şcolii din Constantinopole a fost reformată de către călugărul Macarie. Caracterul acestei musici este simplicitatea. D. Iorga pomeneşte apoi de colindele cîntate de copii. Trecînd apoi la cîntecul popular, d-sa spune că originea acestuia, ca şi a tuturor cîntecelor balcanice, trebue căutată în vechea musică tracică. Intre musica populară românească şi cea ţigănească nu există nici o legătură. Ţiganii sînt numai transmiţători ai musicii româneşti.

Hora românească reproduce vechile „choros“, musică pură cîntată pentru cel mai pur dintre danţuri. D. Iorga vorbeşte apoi despre doinele Romînilor şi arată cum ele aparţin păstorilor şi cuprind acele doruri melancolice. La sfîrşit, d-sa pomeneşte şi de cele cîteva culegeri de cîntece populare şi de culegătorii cei mai însemnaţi ca Gavril Musicescu, d Kiriac, Mandicevschi, George Dima, Vidu şi Tiberiu Brediceanu...

D. Iorga se întreabă, cu drept cuvînt, dacă noua generaţie de compositori va înţelege că motivele de inspiraţie trebuie căutate în aceste cîntece populare. Cel mai chemat dintre cei tineri de a răspunde acestor aşteptări este, cred, d M. Jora, ale cărui composiţii pentru ochestră, conţin unele motive româneşti.

S.

* * *

„Vasile Alecsandri şi originea sa“. — Intr'o broşură de 28 de pagini, d-l inginer V. I. Istrati se ocupă, şi d-sa, de origina lui V. Alecsandri. Il îndreptăţeşte la aceasta faptul că a trăit cîndva în apropierea poetului şi că face parte dintr'o familie care a avut strînse legături cu „bardul dela Mirceşti“.

Nu e o lucrare savantă, nu e înfăţişarea unei umflate pretenţiuni ştiinţifice, ci judecata limpede a bunului simţ.

D-l Istrati judecă omeneşte şi, de aceia este bine înţeles şi suficient de convingător.

Punctul de razem al lucrării e scrisoarea pe care d-l Ion Sîn Giorgiu o adresează „Adevărului Literar“ drept răspuns la articolul d-lui Sanielevici, articol prin care se stabilia „definitiv“, ştiinţific în fond şi logic în formă, originea evreiască a lui Alecsandri. Se dovedeşte şi de astădată, însă, că, vorbele anume alese impresionează pe profani, dar nu se pot fixa prin rădăcini care să le facă resistente unei adieri de argumentare contrarie.

Articolul d-lui Sanielevici impresionase pe unii, pusese pe gînduri pe alţii, bucurase pe o altă parte. Se hotărîse, aşa dar, că Alecsandri e un „brachicefal“ şi nu „dolicocefal“. Multora li rămăsese numai tristeţa resemnării în faţa sentinţii d-lui Sanielevici.

Iată însă că scrisoarea d-lui Sîn Giorgiu, prin înfăţişarea unor mărturii ale bunicii d-sale, d-na Maria Stroici, înlătură de odată toată clădirea argumentării renumitului critic, inclusiv conclusia.

Insuşi d-l Sanielevici, silit, se întoarce la punctul de plecare al problemei: „Deocamdată nu ştim nimic *sigur*; nici că Alexandri *era*, nici că *nu era* de origine evreiască“.

D-l Istrati, prin observaţiile făcute asupra vieţii şi operei poetului, vine să întărească afirmarea că, Alecsandri *nu putea fi* evreu.

Presintă oarecare importanţă şi unele înrudiri ale lui Alecsandri, care sînt date în această broşură.

Reţinem şi notele despre familia Istrati.

B.

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

„*Immanuel Kant în filosofia şi literatura română*“, de *I. E. Toroutiu*, tip: „Bucovina“, Bucureşti.

„*Oraşe din România*“, de *I. Simionescu*, editura „Cartea Românească“, Bucureşti.

„*Cuiburi sfărîmate*“, piesă în 3 acte de *Sandu Teleajen* şi *Adrian Pascu*, „Viata Românească“, Iaşi.

Universul Literar

Cuponul Nr. 18.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 34. 3 LEI EXEMPLARUL Duminică 23 AUGUST 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

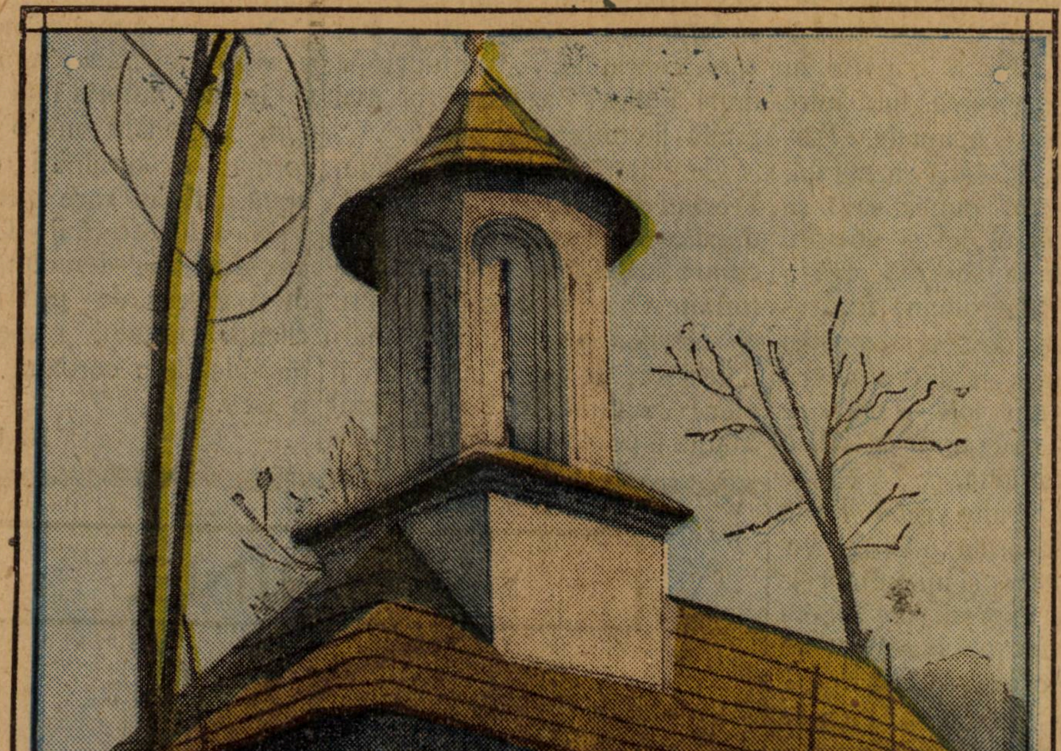

BISERICA DE SAT

POLITICIANISMUL LITERAR

de N. IORGA

Intre politica de partid, care iea prea mult din puterile, cerute în atîtea părţi, ale poporului nostru şi între literatură nu mai existau pănă pe la 1900 şi ceva legături de nici un fel. Scriitorul trăia la o parte, în sărăcia şi ignorarea lui, între cei de aceiaşi ocupaţie. Bărbatul politic îşi cetia gazeta lui, îşi făcea — ori punea să i se facă — discursul lui şi une-ori, înnainte de a adormi, cetia cîteva pagini din romanul frances lăsat pe masa de noapte a soţiei sale; la teatru se ducea pentru publicul din loje — cînd se ducea — şi mai mult la cîte o celebritate străină.

Fuseseră şi alte vremi. Toată politica, adevărata politică, venia din cultură şi una din cele mai înnalte expresii ale ei era literatura. Cel mai însemnat om politic al nostru, Mihail Kogălniceanu, a fost şt a rămas scriitor în orice emanaţie a marelui său suflet. Dar această unire de preocupaţii şi de talente dispăruse de mult. Se mira lumea cînd răposatul Marghiloman îşi arăta admiraţia pentru scrisul românesc şi cînd vreun orator parlamentar înţepa cu boldul o comparaţie reuşită în logosul lui de debut.

Dar, cînd, de pe la 1900, s'a văzut că, într'o generaţie cu preocupări ideologice, literatura poate avea o influenţă, cînd în numele ei la Mart 1906 Bucureştii au fost două zile în picioare, fabricanţii de Ministere pentru amici s'au întrebat dacă un asemenea mijloc de stăpînire poate fi lăsat pe mîna oricui, dacă el nu poate servi la o concurenţă primejdioasă.

Atunci a fost lansată contra «Sămănătorului» sărac „Viaţa Românească", sprijinită pe abonamente oficiale ca să dea certificate de talent numai celor agreaţi de partid, făcînd tăcerea asupra celorlalţi sau aruncîndu-li injurii (Gîrleanu a murit fără ca lăudătorii lui Calistrat Hogaş să-l fi descoperit). Cum s'a văzut că sistemul prinde, el a fost apoi continuat. „Nemuneraţia după budget" a creat tot mai multă literatură de partid.

Candidaţii s'au oferit îndată. Trecînd dintr'un partid într'altul, după ce se oferise unui al treilea, cutare critic fără talent şi autoritate s'a erijat în capelmaistru al elevilor şi studenţilor, mari judecători de literatură cum îi place „lui domnu". Tot ce banul Statului poate da a înlocuit mijloacele intelectuale care lipsesc prea mult corifeului. Şi an de an s'a fabricat poetul, nuvelistul, estetul după cea mai utilă formulă salariată şi subvenţionată. Ori altul, special în romane actuale, a dat Casei Şcolilor povestiri cu cheie pline de insulte la adresa adversarilor partidului.

Nu cred să mai existe undeva această adevărată pîngărire. Statul îşi face datoria faţă de literatura naţională într'o singură formă: a sprijinirii celor ce ajută partidul care guvernează. Vechea literatură de Curte era oricum mai demnă: în loc de a îngriji de paltoane pe clienţii clubului respectiv, ea împodobia o coroană şi onora o ţară.

N. IORGA

MARINE

Vaporul

Pe apa nesfîrşită de cerneală
Ce se afundă 'n noaptea verde-a zării,
Vaporu-şi lasă trena de beteală
Şi picură cu foc asfaltul mării.

El pare 'n întunerecul macabru
Ce cade tot mai greu şi mai opac,
Un rug înflăcărat, un candelabru
Sau, încărcat cu fructe, un copac.

Sirena urlă lung ca un şacal
Şi îi răspunde gemătul vîltorii,
Tot mai departe fuge el de mal
Ducînd în besna nopţii călătorii.

O clipă doar mai străluceşte 'n zare
Ca un ciorchine luminos de stele
Şi 'n urmă parcă se afundă 'n mare
Şi cade greu cortina nopţii grele.

Faun modern

In faţa mării te-ai oprit pe plajă
Să te-oglindeşti în strălucirea apei,
Şi ai văzut mirată cît de-aproape-i
Frumosu-ţi trup dăruitor de vrajă.

Te turbură privirea ta de jar
Și te încîntă frumusețea-ți albă,
Surîzi statuii umezi de cleștar
Și scuturi blonda părului tău salbă.

Dar, cum te uiți în apa nemișcată,
De-odată vezi alăturea cu tine
Doi ochi înfipți în șoldurile-ți pline —
Și frîngi c'un gest oglinda blestemată

Ion Sân-Giorgiu

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de **I. Agîrbiceanu**

Vasile Grecu nu se pregătise pentru a fi în slujba Statului, ci în slujba lui Dumnezeu. După ce termină liceul. în toate clasele unul din cei mai buni elevi, intrase în seminarul de clerici, și-l absolvi cu distincție și cu purtare morală foarte bună, dar fără o convingere hotărîtă și nesdruncinată asupra adevărurilor credinței creștine. Intrase în seminar mai ales la dorința mamei sale, văduvă de cinci ani, pe cînd era în clasa a șeaptea de liceu. Neamul lor, din moși strămoși, s'au trezit în satul acesta de pe Gecaș, dar pînă la dînsul și la fratele său Petru, din trupina lor n'a crescut vlăstar de domn. Toți au fost țărani la coarnele plugului, crescători de vite albe și mari meșteri în strugărit. Dar tatăl său, bădicul Pavel, a voit să ridice ocara de pe neamul lor. Familii mai sărace decât ei aveau în timpul din urmă băieți la școală ; unii ieșiră chiar domni mari, advocați și doctori. Bădicul Pavel și lelea Ana nu voiau ca și copiii lor să rupă orice legături cù satul, cu pămîntul. Adevărat că moșia lor nici nu era de disprețuit : treizeci de jugăre, tot fruntea hotarului din Cozla. Ei chibzuiseră deci așa : doi copii au, doi feciori : unul popă, altul dascăl în sat. Vor avea și slujba, vor împărți și pămîntul. Și de li va da Dumnezeu noroc, vor trăi bine în lumea asta de necazuri.

După moartea bădicului Pavel, lelea Ana simți și mai puternică dorința de a-și avea copiii lîngă ea. Petru, cel mai bătrîn, cu puțină atragere de învățătură, fu bucuros să intre la școala normală. Scăpă de latină, de algebră și de alte prostii cu care profesorii zadarnic se siliră să-l chinuiască.

Vasile, după ce termină liceul, stătu pe gînduri. Dar dorința mamei sale fu hotărîtoare. Intră în seminar, unde se deșteptă în el o boală de care avea să sufere întreaga viață. Așa credea el pînă azi, că e o boală neputința de a-și face o concepție limpede asupra lumii și vieții. Cînd termină liceul nici-o neliniște nu i se coborîse în suflet, se simția liber și vesel ca paserile cerului. Ori ce carieră și-ar fi ales, era sigur că va răzbi prin viață. Era sănătos și optimist. Preoția nu-l atrăgea; totuși, la dorința mamei, intră în seminar fără păreri de rău. Simția că va putea birui viața și ca preot.

Dar acolo, între zidurile reci și grele, între o predică și o meditație. sau lecție de același cuprins neliniști tot mai dese începură să i se coboare în suflet. Intâiu ușoare, apoi tot mai grele. Ce este omul? Ce e viața ? Ce e sufletul ? Ce e moartea ? Ce este Dumnezeu ? Le alunga, simțind că-l tulbură și-i întunecă vieața, adînc convins că nu are nevoie de ele pentru a trăi în lume. Dar ele reveniau mereu din cărțile de studiu, din lecțiile profesorilor, din predicile spiritualului, din subiectele date pentru meditație. Se isbia de ele pretutindenea, în biserică, pe gangurile umede și întunecoase, în supravegherea aspră a superiorilor, în privirile, cuvintele și grijile lor, se isbia de ele în pilda atîtor colegii. Veniau uneori multe ca un roiu de albine pline de cîntec și de zîmbet; veniau alteori întrebări singuratice, reci, înghețate ca o fâșie de vînt dela miază noapte ; veneau altele mărețe, altele ucigătoare prin iraționalitatea lor,

Vasile Grecu, cînd văzu că nu poate scăpa de ele, ori unde s'ar ascunde, își luă hotărîrea conștientă să le privească drept în față. Să le pună la cîntar, să le examineze, să vază ce sînt și ce au cu el.

Fu o luptă necurmată de patru ani. Nici el nu le putu birui pe toate, nici răspunsurile pe care le dădeau cărțile și lecțiunile nu-l putură îngenunchia deplin. Lupta o dusese cu vitejie, fără patimă, fără mari emoții : sabia minții fulgera fără să se obosească. Dar această îndeletnicire lăuntrică îl făcu să fie veșnic ocupat, să ajungă cel mai distins cleric, așa că profesorii și superiorii îl credeau cel mai convins creștin. Uscățiv și slab de la fire, le părea profesorilor un adevărat ascet. El însă părăsi seminarul nelămurit asupra întrebărilor fundamentale privitoare la viață, deci și asupra răspunsurilor pe care le dă doctrina creștină.

Cînd se simți scăpat de zidurile reci, de lecții și de meditații, crezu că, în sfîrșit, s'a isprăvit cu toată, neliniștea lui lăuntrică. Ii părea, la lumina soarelui de primăvară, în mijlocul cîmpiilor înflorite printre care șerpuia drumul spre Cozea, că neliniștea aceia a tulburat numai suprafața sufletului său, dar că adîncul nu l-a atins. Nu și-a pus sufletul întreg în ea. Și sosi acasă cu convingerea că neliniștea lui a fost o neliniște zadarnică, tot așa ca și întrebările acele pe care nimeni nu le dorește, de care nimeni nu se bucură, de care nici un folos nu au în lupta vieții, în bucuria sau năcazurile lumii.

Dar tînărul cleric se convinse în grabă, cu un fel groază, că se înșela. Cît ce ajunse acasă și mamă-sa începu a-i vorbi de preoție, simți un junghiu în inimă : Ii veni, dintr'una, convingerea hotărîtă: Nu se putea face preot ! Intîiu rămase el însuși uimit, neputînd crede, cînd văzu limpede acest adevăr. „Dar pentru ce am învățat eu patru ani în seminar ? Nu pentru preoție ? Cum, să arunc patru ani din viață? Nu se poate !“.

Lelei Anei nu-i spuse nimic, ci cercă să se dumirească pe sine însuși. Abea a început examenul, și simți cu groază că-i învie iar toate întrebările din seminar, rămase nedeslegate. Așa dar se înveninase atît de adînc? Nu mai putea scăpa de ele ? Nu va putea scăpa toată viața, dacă nu le va da un răspuns? Nu-i venia să creadă ! Se uită în seninul cerului, privia lanurile grele de grîu, luă furca, sapa, coasa și se apucă de lucru. Zadarnic, hotărîrea că nu se putea face preot îi era trează mereu în suflet, și ea deștepta și legitimarea· Dacă nu crezi, dacă nu poţi crede, cum să te faci slujitor al altarului? Şi atunci pornea întreg convoiul întrebărilor cu care se luptase în seminar.

Cercă să le răspundă acum cu argumente din mijlocul naturii. Pe unele le dobori, simţind cum îi creşte credinta, altele însă nu puteau fi lămurite nici acum. Lunile de vacanţă trăi într'o continuă înfrigurare. Dar, în Septembre, hotărîrea lui fu luată: nu se va sfinţi preot decît în ceasul în care va avea o deplină convingere creştinească.

Cînd îi vesti mamei sale hotărîrea, lelea Ana rămase ca trăsnită. Nu putu scoate multă vreme cuvînt din gură.

— Glumeşti, Vasile, zise ea într'un tîrziu cu glasul stins, cu nehotărîre.

— Nu glumesc, mamă. Ar fi un mare păcat!

— Păcat să te faci preot?

— Da, dacă nu crezi deplin.

— Dar bine, ce-ai făcut tu patru ani? N'ai învăţat mereu tot lucruri popeşti, tot credinţă?

— Cîţi au învăţat aceste lucruri, mamă, şi au ajuns ruşinea bisericii şi a lui Hristos! Şi-i vrea dumneata să ajung ca popa din Poiana?

— Ba să mă ferească Dumnezeu!

— Sau ca acel din Grind?

— Să ne păzească Precista.

— Ori ca părintele Vartolomeiu din Secătură?

Lelea Ana îşi făcu cruce.

Cunoştea pe toţi preoţii pomeniţi de Vasile: unul se îmbăta cu ţăranii în crîşmă, altul umplu satul cu copii din flori, al treilea era un cămătar şi un negustor mai rău ca un jidov.

— Şi toţi aceştia au învăţat, mamă, patru ani în seminar tot lucruri de ale lui Dumnezeu, tot treburi popeşti. Şi iată-i ce-au ajuns dacă n'au avut convingerea adevărată în slujba lor, dacă n'au avut credinţă. Dacă ei ar crede cu adevărat că în sfînta leturghie jertfesc trupul şi sîngele Domnului, crezi că ar cuteza să se apropie de altar plini de spurcăciuni cum sînt?

Lelea Ana tăcu un restimp; nu pricepu decît pildele.

— Dar tu, zise ea într'un tîrziu cu glasul plin de frică şi de nesiguranţă, tu nu eşti un om slab ca ei, şi nu vei fi. Neam de neamul tău nu li-a sămănat. Pentru ce-i aduci pe ei ca pildă?

— Pentru că orice preot care nu crede cu adevărat se poate ticăloşi mai în grabă ca alţi oameni, mamă.

— Dar ce-i aceia să crezi cu adevărat? Tu nu crezi aşa?

— Incă nu ştiu, mamă. Cînd voiu şti, îţi voiu împlini dorinţa.

— Cum? Tu nu crezi în Hristos Dumnezeu şi în Maica Precistă? Femeia se sculă de pe scaun şi îl privi de sus până jos.

Nu ştiu, mamă, nu mă întreba.

— Eşti încă un copil şi nu ştii ce vorbeşti, zise lelea Ană. Prea multă carte vă strică la cap. Dar să intri numai odată în viaţă, să te isbeşti de necazurile ei şi să vezi cum trece fumul! Atunci vei simţi cît e de aproape Dumnezeu în toate lucrurile. Până nu trăeşti, până ce nu eşti om în lume, zadarnic te întrebi, dacă este sau nu este Dumnezeu. Nebunii fac aşa şi cei ce n'au de lucru. Pe Dumnezeu, viaţa ţi-l arată.

Vasile Grecu asculta atunci uimit cuvintele maică-sei, şi s'a gîndit adese ori la ele. Nu era adevărat că el se bătuse până acum cu întrebările ce-l chinuiau mai mult ca cu nişte probleme de matematică, abstracte?

Lelea Ana stărui să se pregătească pentru preoţie. Popa din sat, părintele Mihuleţ, era bătrîn, parohia mare, şi acum de-un an, de cînd isbucni războiul, trebuia să mai poarte grija şi altor sate vecine, lipsite de preoţi, unii internaţi prin lagărele din ţara ungurească, alţii duşi preoţi la armată. Nu-l mai ajutau puterile. L-ar fi voit mai bucuros ginere, dar, cum l'a întrecut fratele său Petru, preotul ar fi vesel să-l aibă şi numai de ajutor, care să-i moştenească, cînd va vrea Dumnezeu, slujba.

Mama îngîndurată îl voia aşezat fără întîrziere în rosturile lui: Cine ştie ce se mai poate întîmpla? Dacă nu se preoţeşte, nu-l vor duce la războiu? Iată Petru, frate-său, că-i dascăl în sat, om cu slujbă, n'a alergat cu socrul său, părintele Mihuleţ, păn' le-a ieşit sufletul să-l scape? Dar până cînd?

Ii vorbi deci limpede, practic, fără încunjur, aproape negustoreşte, cum pun ţăranii la cale astfel de trebi:

— Trebuie să-ţi vezi de-o preoteasă, dragul mieu, şi cît mai în grabă, în toamna asta! Să te văd aşezat. Cu părintele ne-am şi înţeles: te ia numai decît ajutor, îţi dă a treia parte din colegie şi din slujbe. E un om cum se cade Sfinţia Sa".

Şi începu să-i spună ce fete ar crede ea mai potrivite. Vasile o ascultă în tăcere, deşi se simţia jicnit că mamă-sa cearcă să-i intre atît de adînc în vieaţă. Dar, încă în Septemvre, o vesti pe mamă-sa că s'a înscris în şcoala de notari.

— O să mă fac notar, mamă. Peste un an sînt cu diploma în mînă. Din notar, dacă va fi să fie, ori cînd mă pot sfinţi preot. Şi se poate, cel puţin în parte, să-ţi împlinesc dorinţa. Se vorbeşte că pe domnul Perţa o să-l numească de pretor, şi atunci o să fiu notar aici în Cozla.

Bătrîna stărui zadarnic pe lîngă dorinţa sa, plînse, se jelui, dar Vasile rămase neînduplecat. Plecă la noile cursuri.

Scăpat de grija preoţiei, conştiinţa sa se linişti. Un adînc fund de cinste şi de responsabilitate era stratul în care se plămădia nelinişţea lui. El credea că orice slujbă se poate împlini cu sfinţenie, afară de aceia a preoţiei, şi dacă nu are o convingere limpede şi hotărîtă asupra doctrinei creştine.

Trăi, deci, un an liniştit, văzîndu-şi de noua învăţătură. Incă înainte de a termina, notarul Perţa fusese într'adevăr numit pretor, dar familia încă nu apucase să se mute la oraş, şi noul prim-pretor fu ajuns de o moarte năprasnică. Cînd veni Vasile Grecu acasă, găsi pe doamna Perţa şi pe fată-sa Vilma în doliu. Pe fată o vedea rar pe acasă. Trăise mai mult la oraş, la nişte rudenii ale notarului. Mamă-sa, notărăşiţa, era Unguroaică, dar încă părinţii săi uitaseră să vorbească ungureşte: nişte ţărani fruntaşi, din viţă de nobili săräciţi, cari au trăit generaţii întregi într'un sat românesc din vecinătate. Din tradiţie mai păstrau numele de botez ungureşti la partea femeiască.

Fostul cleric se aprinse cît ce văzu pe Vilma de două-trei ori. Ii plăcu delicateţa ei, mersul uşor ca o plutire, ochii ei albaştri verzui, de o claritate adîncă, tristeţa ei din vremea doliului, şi mai ales cîntecul glasului ei, care-l îmbăta. Nu iubise nicio fată, nici nu ştia bine ce e iubirea, cînd o întîlni pe Vilma. Şi acum se îndrăgosti prosteşte. Nu trecură patru săptămîni dela întoarcere, şi, fără să-i spună un singur cuvînt mamei sale, o ceru de nevastă.

Doamna Perţa fu uimită de hotărîrea năprasnică a tînărului. Fata, după ce înţelese de ce e vorba, s'a ascuns zile întregi de el. In urmă notărăşiţa-i spuse:

— Fata e tinerică, domnule Grecu. N'are decît nouăsprezece ani. Iar dumneata eşti fără slujbă. Poate te înrolează. Poate te apuci de altă meserie. Se pare că nu eşti prea statornic în hotărîrile dumitale. Pentru ce nu te-ai făcut preot?

Văduva Perţa începu să-l descoase, dar în inima ei era foarte mulţămită: Iată că-i trimite Dumnezeu o mîngîiere repede după o moarte atît de năprasnică!

Vasile Grecu voi să-şi arate hotărîrea şi vrednicia; în două luni fu notar în Cozla. Drept e că notărăşiţa văduvă şi rudeniile dela oraş ale celui mort, nu stătuseră cu mînile în sîn. Şi, peste altă lună, se prăznui căsătoria.

Notarul, după întîiele săptămîni de fericire, se trezi cu o nouă problemă. De data asta problema nu mai era abstractă, nu mai plutea între cer şi pămînt, ci era alături de sine, trăia în ea, mînca cu ea la aceiaşi masă: era nevastă-sa, micuţa Vilma.

Cînd îi spuse mai întîiu doamna Perţa că Vilma e tinerică şi nu are decît nouăsprăzece ani, el se miră adînc în sine.

Nu i-ar fi dat mai mult de şaisprezece. Acum că o vedea zilnic, şi citise actul de naştere, nu ştia ce să creadă, Uneori, i părea abia o copilă, neştiutoare, naivă, dulce; alteori îi părea cu mult mai bătrînă de cum îi spusese mamă-sa, din felul cum vorbia de cuminte, de priceput, şi mai ales din privirea limpede şi adîncă a ochilor. Erau clipe în care avea convingerea că prin ochii aceia se uită la el o fiinţă cu totul străină de Vilma lui, cineva care se ascunde adînc în ea, şi care-l priveşte cu o stăruinţă ciudată şi neîntreruptă. Nu-şi putea da sama de ce-l priveşte aşa. Nici ea nu ştia, căci, de cîte ori o întreba, avea vecinic acelaşi răspuns: „Cum mă uit? Ca de obiceiu! Sau nu?". Şi privirea ei trecea parcă prin orbitele lui, străpungea păretele din spate, şi pătrundea în infinit.

Dar ceia ce-l făcea pe Vasile Grecu să se învîrtă mereu în jurul problemei celei noi, ca fluturele care nu se astîmpără de-a se roti în jurul luminii până-şi arde aripile, — era uniformitatea stării ei sufleteşti. Fie că i se părea o copilă nevinovată, fie că o credea o fiinţă străină, Vilma avea acelaş mers, acelaş surîs, acelaş glas, îl întîmpina cu aceiaşi purtare moderată, rece ar fi zis el, fie că venia acasă vesel, fie că se întorcea necăjit de la slujbă.

Nu cuteza să-şi mărturisească, dar uneori avea sensaţia că Vilma trăieşte cu un străin în casă. Şi, cu cît treceau lunile, sensaţia aceasta creştea mereu

Expoziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne, Paris, 1925

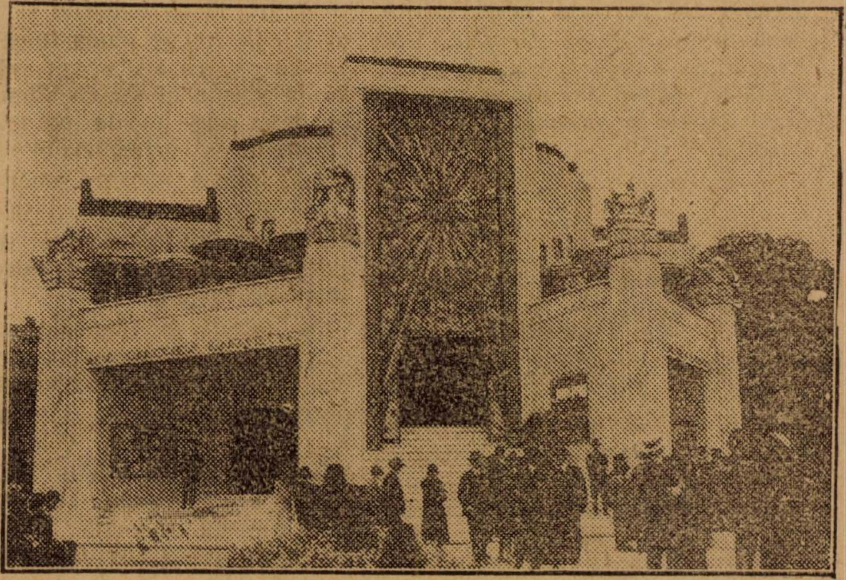

Pavilionul galeriilor Lafayett

Il puneau apoi pe gînduri grele unele scene din clipele mai intime. Cîte odată, rar de tot, la îmbrăţişările lui, ea izbucnia într'un plîns cumplit care-l îngheţa, tăindu-i ori ce putere de mîngîiere. Alteori, prin ochii ei îl privia parcă nu ea, ci o mirare şi o aşteptare nemărgenită. Iar, după ce criza trecea faţa ei îmbrăca aceiaşi mască de linişte nepătrunsă, ochii ei trimiteau aceleaşi priviri de-o claritate adîncă. Peste zi nu se întrista şi nu se bucura; se mărginia la schimbul de cuvinte convenţional, nu se vedea bucurie în ochii ei cînd îi aducea un dar, nu se supăra cînd el, uneori, întîrzia la un pahar de vin. Nici odată nu i s'a plîns că i-ar lipsi ceva; soacră-sa nici cînd nu i-a spus că Vilma ar fi nemulţumită cu el.

Şi totuşi, instinctiv, Vasile simţia că Vilma se depărtează de dînsul.

Dar i-a fost vr'odată aproape? Trecuse un an de căsnicie cînd îi veni mai întîiu, aşa din bun senin, această întrebare. Nu cuteză să se oprească la ea, îl îngheţă de spaimă abia ce o văzu limpede.

De ce l-ar fi luat dacă nu l ar fi iubit? Mamă-sa n'a silit-o, căci ţinea la ea ca la ochii din cap. Alt răspuns nu-i trebuia lui Vasile Grecu, altă cercetare nu cuteza să facă.

Dar, de cîteva ori, cînd a fost cu Vilma la oraş în anul al doilea de căsnicie, Vasile văzu cu uimire colori nouă în obrajii ei mici şi palizi, văzu străluciri în ochii ei, în locul privirii clare. Şi mai ales observă o agitare a întregii ei fiinţe, ceia ce o făcea mai drăguţă, mai caldă, mai atrăgătoare.—Pentru cine se schimba aşa? Aştepta poate, să întîlnească vr'un cunoscut? Iubise pe cineva aici? Dar notarul îşi dădu repede sama că nu un anume bărbat producea această schimbare în nevastă-sa.

Ea se interesa fără sfială, şi deci nevinovat, de orice tînăr sau bărbat mai frumos, şi în conversaţia cu ei era de-o vioiciune şi de-o drăgălăşie pe care bărbatul nu le cunoştea. Se mira ca în faţa unei revelaţii. Uneori îl străpungeau suliţele temerei, dar, îndată ce-i vedea faţa nevinovată, ca de sfîntă, se liniştia. Işi zicea adeseori: E mediul ei; aici a crescut. Se vede că societatea îi lipseşte.

In sfîrşit prin Martie, în anul al treilea de răsboiu, se opriră, în trecere prin Cozla, unităţî de artilerie. Două săptămîni fu mereu schimb de trupe. Notarul trebui să găzduiască ofiţeri, germani, austrieci, cehi, unguri, cum se nemeriau. La început nu cuteză să-i propună Vilmei să primească si ei pe cineva. Cu greu se hotărî. Trebui totuşi, fiindcă erau şi ofiţeri superiori pe cari nu-i putea încartirui orişiunde, şi-i era ruşine de ofiterul încredinţat cu aceasta, să-l refuze.

Care nu-i fu mirarea cînd, venind acasă, găsi biroul lui schimbat în cameră de dormit?

Vilma era îmbujorată de lucru, de alergare, şi o bucurie adîncă îi ardea în ochi.

— Pe care ni-l aduci, pe generalul? O, te rog, lasă-l pe d-sa la părintele! Este un căpitan, vorbeşte romînește, nu știi cum il chiamă?

Vasile alergă la ofițerul ajutător și abia aflară care dintre ofițeri știa romînește. Vilma îl găzdui fericită. Și tot așa pe-al doilea, pe-al treilea, pe-al patrulea. Cită vreme se scurse armata prin sat, risul ei răsuna veșnic prin odăi. Apoi reveni la uniformîtatea de mai inainte.

* * *

Iată problema care nu avea în ea nimic abstract și cu care se chinuia acuma s'o deslege fostul cleric Vasile Grecu, notarul cel tînăr din Cozla.

Inglodat în lucrul de birou pînă în git, el trăi ultimele săptămîni destul de liniștit. Credea uneori că viața i se va liniști tot mai mult, împăcîndu-se cu firea soției sale, chiar fără să o priceapă.

Munca multă il mai mulțumi și din alt motiv. Vechile întrebări și indoieli cu care se luptase în seminar și acasă, in cele două luni de vacanță, nu se mai apropiau de el pînă cînd nu i s'a pus deslegarea problemei celei de a doua: Vilma. Cind se chinuia să o priceapă pe dînsa, văzu cu spaimă că se ridică din nou și întrebările cele dintîiu, așa că adeseori începea zbuciumul cu întrebarea: cum poate fi Vilma mereu în aceeași stare sufletească? și sfîrșia cu îndoieli asupra realității propriei existențe, sau asupra divinității lui Isus Hristos.

Erau clipe cînd se smulgea din aceste vîltori ce-l cufundau tot mai adînc, către profunzimi unde nu mai exista niciun înteles, se smulgea din ele spunîndu-și: „Sunt un om neisprăvit, iată nenorocul mieu iată boala mea. N'am putut rumega ce mi s'a dat ca hrana intelectului, n'am putut asimila deplin nimic, și nici simțirea nu mi-e mai vitează decît înțelegerea. Sunt un om neisprăvit și zadarnic aș voi să trăiesc ca un om inferior. Deci în lături, gînduri nebune, nu sunteți pentru mine“.

Dar numai munca încordată putea să le alunge. Cel puțin, in această primă jumătate a anului al doilea de căsnicie, și în al treilea de războiu, din Martie de cind s'au scurs trupele prin Cozla și pînă aseară, el a trăit destul de liniștit, copleșit cu totul de munca de birou.

Dar a fost de-ajuns ca în seara trecută administratorul să-i aducă știrea că venirea prisonierilor ruși și a celor trei ofițeri, pentru ca neliniștea sa să izbucnească mai tulburătoare ca ori cînd.

Zadarnic își spunea că nu-i nici o primejdie în venirea celor trei ofițeri, zadarnic se înfrunta, cătînd să se rușineze pe sine insuși, că o bănuiește fără nicio vină pe Vilma că o insultă cu temerile și bănuielile sale nu se putea liniști. Gîndul că ofițerii aceia vor rămînea multă vreme în sat, că administratorul se îngrijia de pe acum de incartiruirea prisonierilor pentru iarnă, stătea mereu amenințător chiar în pragul cugetării sale, cum stă la orizont norul vînăt de negru, greu ca de plumb, norul aducător de furtună.

Și norul se împînzia dintr'un singur gînd, tot mai stăruitor acum deși Vasile Grecu se silia din toate puterile să-l alunge: Gîndul era: M'a iubit vr'odată Vilma? Mă iubește acuma? Vasile simția că întreaga lui spaimă izvorăște din această îndoială, din acea stă nesiguranță. Ar fi putut veni zeci de ofițeri tineri dacă iubirea Vilmei ar fi vădită, ce i-ar păsa lui? Și începea să-și cerceteze viața lui și a Vilmei, de cînd a înnăscut-o, nădăjduind să găsească dovezile iubirii ei. Că dinsul o iubise și o iubia, nu se putea îndoi. Și acum îi tremură sufletul la amintirea celei dintăiu intîlniri cu Vilma. Dacă intr'un an și jumătate uneori s'a văzut mai străin de ea, vina n'o putea găsi in iubirea lui ci în tăcerea aceea, în uniformitatea rece a Vilmei. Cît n'a suferit el în astfel de ceasuri?

Dar Vilma îl iubise? Vasile Grecu se gîndi la zilele dinainte de cununie, și, cu cît le cerceta mai amănunțit, cucît cerca să pătrundă purtarea de atunci a Vilmei, rămînea tot mai sărac de iluzii și cu sufletul tot mai înghețat. Ce dovezi de iubire i-a dat Vilma? Il primia liniștită, povesteau nimicuri, sau discutau cărți citite de amîndoi, se plimbau prin grădina văduvei Perța, spunîndu-și abia cîteva vorbe. Și chiar pe acestea el le spunea, ei întreba, altfel ar fi putut trece ceasuri fără să-i spună vr'un cuvînt. Abia acum își dedea seama că n'a descoperit pe față, în privirile fetei, nici odată o mare izbucnire a bucuriei, a fericirii. Da, își zicea acum, am fost cu totul orbit de dragostea mea. Eram mulțumit cu ceia ce se petrecea în mine, cu ceia ce simțiam eu, și eram fericit. Imi părea că așa trebue să fie, în dragoste, fetele tinere: palide, tăcute, sperioase. Chiar fuga și ascunderea ei in cele patru zile după ce-i cerusem mîna, o luam ca o dovadă a dragostei sale. Dar dacă-i fu frică de mine? Dar dacă, în vremea asta, va fi cercat s'o convingă pe mamă-sa să nu o mărite?

Pe ce s'a bizuit dînsul crezînd că a deșteptat dragostea în fata aceia? Abia acum se gîndi că el n'are niciuna din întăile calități care pot mișca sufletul unei fete tinere: știa că nu era frumos. Nu avea nimic din frăgezimea tinereții care atrage. Era un om uscat, cu fața palidă, cu obrajii veșnic plini de cotoarele bărbii de multul ras in seminar. Era un cleric uscățiv care-și aruncase costumul de preot și-l îmbrăcase pe cel de notar. Era apoi, destul de închis dela fire. Numai cînd o problemă îl agitase însufleția; atunci vorbia frumos, expresia feței era atrăgătoare. Dar clipele acelea sînt rare!

Notarul se uita uneori desnădăjduit în oglindă și, cînd vedea mărul lui Adam cum i se plimba pe gît, se depărta cu scîrbă de apa oglinzii.

Ce să fi găsit bun de iubit în el, Vilma? Alți tineri a văzut ea la oraș, unde a trăit partea cea mai mare din anii fetiei.

Se sbătea cu gîndurile acesta, le alunga, dar ele reveniau mereu. Dela limpezirea lor atîrna temerea sau siguranța lui, în mijlocul schimbării ce se pregătia în sat. Tot mai puțin trăgea în cumpănă răspunsul de altădată. Dacă nu m'ar fi iubit, de ce ar fi venit după mine? Cine a silit-o?

In ziua aceia Vasile Grecu cercă zadarnic să lucreze. Scrisorile oficiale, care așteptau răspunsuri grabnice, stăteau vraf pe masă. Notarul ședea înțepenit în scaun, sau se plimba prin odae cu mînile la spate. Ochii arzători i se coborîră și mai adînc în orbite. Uitase, de dimineață, să se bărbierească, și cotoarele negre, dese, țepoase, îi umpluse obrazul ca o perie aspră. In urma rasului aproape zilnic în seminar, trebuia și acum să folosească briciul tot a treia zi. Părea mai slab, mai uscat și mai îmbătrinit. Cînd înghiția să-și umezească gîtul ars, mărul lui Adam, mai mare ca de obiceiu, se plimba ca o vertebră.

Noaptea-l apucă în cancelarie. I se păru că i se limpezesc gîndurile și începu să scrie.

Dar nu umpluse o pagină și se auzi răsunînd in liniștea inoptării o căruță. Durăitul ei se opri inaintea primăriei, și în scurtă vreme pași grei răsunară în odăile intunecoase.

Fără a mai ciocni la ușă, intră administratorul.

— Mi-am uitat să trec pe la

dumneavoastră, zise el, şi mă bucur că te aflu pe dumneata aici. Te rog să duci doamnei pachetul acesta. Şi el puse pe masă un pachet cu firma unei prăvălii cunoscute din oraş.

Notarul întîiu nu înţelese, dar, oprindu-se din scris, se uită la pachet, văzu adresa, şi zise:

— Mulţămesc. O să i-l duc.

Administratorul începu să clatine greu din cap.

— M'a mîncat o ruşine, domnule notar! Sînt o brută, nimic mai mult, zise el c'un glas de sinceră părere de rău.

— Dumneata ai vrut să te îmbeţi!

— Că m'am îmbătat nu-mi pare rău. Dar ceia ce nu-mi pot ierta e că nu m'am trezit până la plecare. Inchipuie-ţi, nici nu se putea altfel! Doamna Vilma, cînd m'a văzut, n'a mai voit să plece la oraş. I-a dat un bilet băiatului pentru prăvălie, şi s'a dus repede în casă. Mai mare ruşinea pe mine! Eu nici nu ştiu nimic cum s'au petrecut lucrurile. Băiatul mi-a spus.

Notarul ascultă ultimele cuvinte ale d-lui Ponori, plimbîndu-se prin odaie. Nu răspunse în grabă. In îngheţul ce i se coborî în suflet simţia un singur lucru: că trebuie să aleagă cuvintele, să fie chibzuit.

— E firesc, domnule Ponori! Cum ar fi putut veni cu dumneata în halul în care te aflai?, zise în sfîrşit pe-un glas aşa de străin, încît administratorul se uită uimit la el.

— Acum te superi şi dumneata. Lucru firesc, nici nu se poate altfel. Am fost o brută, recunosc. Şi te rog să-i spui doamnei că-mi cer, pocăit, iertare.

— Ii voiu spune, domnule Ponori! Deodată notarul se opri, îl măsură de sus pînă jos pe administrator. Vasile Grecu îşi ţinea acum trupul drept şi privirea lui era îndrăzneaţă.

— Să-mi spui, domnule administrator, începu el c'un glas aspru, să-mi spui ce-i cu Ruşii dumitale şi cu cei trei ofiţeri? N'ai fost dumneata beat aseară cînd ai venit la mine? Te-ai îmbătat întăi la dumneata acasă, ori la crîşma mărgineanului?

D-l Ponori îl privi prostit.

— Crezi că am glumit, domnule notar?

— Sînt sigur că ai spus vorbe de clacă.

— Dar ce imposibilitate vezi dumneata în venirea prisonierilor ruşi în Cozla? Pentru ce aş fi glumit? Era o bucurie pe care veniam să ţi-o vestesc şi dumitale. De altfel, iată aici o scrisoare pentru d-ta dela domnul baron cel tînăr. Administratorul îşi scoase din buzunarul din lăuntru portofelul pîntecos, şi luă din el o scrisoare pe al cărui plic erau armele contelui.

Notarul luă epistola, o privi pe amîndouă părţile şi o puse în buzunar.

— De altfel proba cea mai bună că n'am glumit, va fi sosirea prisonierilor. Duminică vor sosi. Cred că în chestiunea aceasta iţi scrie d-l Conte.

Administratorul îi pofti noapte bună şi ieşi.

(Va urma)

Povestea cu ursitoarele

Pe drum spre Buciumeni, un găzar îşi mîna bidiviul de la cotiugă îndemnîndu-l la răstimpi.

— Hii, animală, hii, că ne'mpresură besna nopţii şi to-i spăria de cioturi şi de umbre. Şi nuiaua găzarului vîjîia pe de-asupra gloabei, oprindu-se de coastele ce sunau sec. Găzarul văzu intr'o vreme satul, ce hodinia tăcut în sfinţitul de vară. Căsuţele albe irosîte, stăruiau încă în văzul lui, cu toată pîcla viorie ce isvora din tainiţile nopţii.

Spre ele îşi mîna cu sîrg globanul ce se opintia cu capul în pămînt, suflînd pe nări toată truda zilei.

— Hii animală, hii, că-i hodini şi tu în vre-o ogradă, şi-i ronţăi ceva fîn!

Şi globanul opintia şi mişca urechile în semn de înţelegere. In Buciumeni ajunseră pe'noptat, şi cotiuga trecu un podeţ, trosnind din mădulare ca un bătrîn hodorog, intrînd în ograda lu Blendea, unde trăgea totdeauna găzarul.

Nevasta lui Blendea năştea în sara aceia şi gazarul şezu la masă doar cu omul. La femeie erau adunate babele satului, ce grăiau cu glasuri scăzute. Sfatul lor ajungea pînă la Blendea şi la găzar cari sfârşiseră de'nfulecat, şi steteau pe pragul tinzii ascultînd împietriţi sub cernerea lunii.

— Or veni ş'aci ursitoarele?, întrebă una din babe.

— Or veni, de ce să nu vină? ş'aista-i puiu de om şi la orice om vin ursitoarele.

— Da or veni horind, ţinîndu-se de mîni cu degete străvezii, horind ca vîrtejul prin văzduh. aşa le-o văzut mai an baba Vuca, cînd au venit să ursească copilului lui Tentea...

— Or veni ş'or ursi de bine sau de rău!...

Un orăcăit ca de broscuţ tăiè sfatul babelor şi'n odăita întunecată se aprinse opaiţul şi se făcu mişcare.. Blendea şi găzarul priviau acum la fărima ceia de carne ce se frămînta neliniştită. Ochişorii, mici, clipiau des, des, de tot, orbiţi de-atîta lumină.

Din noaptea nefiinţei zbucnise deodată în lume, în lumină. In ochii lui nu se vedea nici nedumerire, nici bucurie, ci numai nesimţire de cele ce-l împrejmuiau. Şi plînge pruncul şi plîngea, ca şi cum ar fi fost mîniat că l-au trezit din pacea lui şi l-au trimis aci pe lumea în care-s atîtea dureri.

Blendea şi cu găzarul s'au privit ş'au rîs de broscuţul ce orăcăia pe'ntrecute.

— Da bun piept are voiniçul ista!...

— Bun — răspunse Blendea şi porni spre crîşmă să vestească lumii că i-a născut muierea un fecior.

Găzarul se lăsă 'ntr'o rînă pe prispă s'adoarmă. Din odaia lehuzei zvoniau răsufletele ei greoaie şi trudite... Pruncul amuţise in copae. Pe prichiciul hornului găzarniţa pîlpîia să moară, născînd umbre şi lumini pe păreţi. Gazarul nu putea s'adoarmă, gîndia la cele întîmplate peste zi, la afacerile lui mărunte, la drumul făcut cu cotiuga pe sub arşiţa verii, la cele întîmplate la gazdă, şi la sfatul babelor despre ursită.

Din-spre crîşmă zvoniau lăute şi chiote vesele. Găzarul gîndi că Blendea cinsteşte pestru feciorul lui cel nou născut. Din înalt luna îşi cernea argintul aşternînd pulbere peste toate-ale pămîntului, schimbînd cu lumina de basm, şurile în mogîldeţe stranii, aruncînd umbre nehotărîte, pe alocure. Greierii zbîrnîiau veşnicul lor ison, către stelele ce pîlpîiau în înalt. Supt streaşina de stuf, undeva ciptăiau prin vis vrăbii. Găzarul simţi într'o vreme, o mireasmă de soc, adusă de adieri şi rămase cu ochii aţintiţi în gol... In urechi îi ţiuia tăcerea...

De după şuri trei femei, înveştmintate 'n alb, inaintau uşor, dănţuind cu paşi cumpăniţi. Păreau că ating pămintul şi pletele bălăi curgeau valuri unduindu-se peste umeri pe spate. Găzarul le văzu cum porniră dănţuind căire casa lui Blendea.

— Aha! de bună samă aistea s ursitoarele, biigui el şi-şi inghiţi răsufletul. Un glod i se puse pe piept, strinse binişor ochii şi se prefăcu că doarme. Arătările pătrunseră în tindă, priviră pe rind la găzar, care amuţise, şi intrară în odăiţa în care era pruncul. Lehuza dormia, copilul asemenea.

Găzarul aţinti urechea, încordindu-şi luarea aminte să nu piardă nimic din sfatul iasmelor, ce se opriseră şi tăinuiau în de ele privind cînd la lehuză, cînd la copil. Gazorniţa îşi dase sufletul de mult şi în odăiţă era întunerec orb, numai pe copăiţa pruncului cădea o rază sarbădă din lumina lunii.

Una din arătări grăi:

— Pruncul aista va muri de înec în vremea cînd a împlini trei ani!

— Va muri — întări a doua — dar unde?

— Unde? In fintina din ogradă.

— In fintina din ogradă, îngînară cele două ca un ecou.

Apoi ieşiră iar uşor şi priviră pe rind spre găzarul din tindă, care-şi inghiţia răsufletul, şi dănţuind hora lor nebună ca în virtej, se şterseră topindu-se sub razele lunii, ca nişte iasme ce erau. Găzarul nu putea s'adoarmă, ci cu ochii aţintiţi în gol, rămase gîndind neliniştit la cele văzute.

Spre zori Blendea intră pe poartă, călcind nehotărit, împleticindu-se la fiecare pas, grăind cu voie bună că muierea lui a născut un fecior, şi grăind astfel pătrunse în odăiţă unde adormi. Găzarul se sculă trudit de nesomn, se duse de-şi înhămă globanul la cotiugă şi il porni pe poartă îndemnîndu-l:

— Hii, animală, mişcă răpegior pîn' nu răsare soarele, c'avem cale lungă de bătut.

Şi globanul porni poticnind, ciulind din urechi înfiorîndu-şi trupul de aerul proaspăt în vreme ce în răsărit soarele ieşia asemenea unui cap tăiat, împroşcînd singele proaspăt peste întinderi.

II

Se împliniau trei ani de la naşterea feciorului lui Blendea şi, în ziua asta ca şi atunci, găzarul îşi îndemna bidiviul pe soseaua Buciumenilor. Din lanurile răscoapte se 'nălţau ciocirlii gureşe, piruind în slăvi. Apa morţilor, juca peste lanurile ca de ceară, în cari sfîriia puzderia cosaşilor si a bondarilor De undeva din vr'un cotlon tăinuit suna molcum din caval un cîntec înmlădiat de căldura amiazii. Cînd casele din Buciumeni se lămuriră în ochii celor doi drumari, soarele urcase 'n culmea cerului, şi atunci găzarul îmboldi globanul ce porni trezit din visare.

La Blendea era ziafet mare Fecioru-său împlinia trei ani încheiaţi. Se făcuse un rominaş înbujorat, rotofeiu, şi ai lui il perdeau de drag Găzarul, după ce dădu bineţe celor din casă, merse să-şi deshame globanul, dîndu-i drumul prin iarba sfîrojită, să ronţăie în voie. Pruncul lui Blendea se juca în preajma fîntinei, Găzarul privind la el, îşi aminti ceva dintru trecut, îşi aminti din seara aceia cu întîmplări ciudate, a căror amintire stăruise multă vreme în capul lui. Se 'ndreptă spre casă şi chemă pe Blendea afară.

— Măi Blendeo, cum lăsaţi voi copilul micuţ singur în ogradă: poate l-a muşca vr'un câne, poate a merge spre globan şi l'a zbi globanul, poate a... cădea în fintînă; ia fă bine, adu un ţol ş'o funie ş-om lega la gură fîntîna, că de... nu ştie omul...

— Da de unde, măi omule — răspunse Blendea —, ce gînd pe tine: n'are să paţă nimic, fugi de-acolo.

— Măi Blendeo, fă precum îţi zic, că nu de rău îţi zic. Copilu-i copil: el ce ştie.?

Blendea, mai mult că să-i facă pe voie ospelui, aduse un ţol ş'o funie şi-o legară de gura fîntînii, apoi se duseră şi cinstiră pentru prunc.

Intr'un tîrziu găzarul porni iar încotro il minau daraverile lui negustoreşti, lăsînd pe cei cu voie bună să se 'nfrupte 'nainte din singele Domnului.

Pruncul intre acestea se 'nvîrtise în preajma fîntînii de vreo cîte-va ori, se depărtă, pînă ce într'un tîrziu îi licări în căpşor gîndul să se suie pe ţol.

Ţolul era bine strins de ghizd şi pruncul bucuros începu să salte rîzînd şi grăind pe cît învăţase Dar, de atît săltat, funia începu binişor să slăbească, să slăbească pînă se desfăcu pătura din legătură, şi pruncul căzu în adinc.

Cei din casă chefuiau cu nespusă voie bună, înfierbintati de vin şi veselie, pe cînd, în afundul fîntînei, se 'nchideau ochiurile de apă, deasupra unei vieţi ce abia începuse să mijească.

Radu Boureanu

Contesa de Noailles

Mîngîere

Bucură-te c'ai putut să suferi greu.
Cîte-odată şi durerea vrea hodină.
Patimile nu te copleşesc mereu;
Foamea lor şi setea lor s'alină.

Nu slăbesc numai nădejdile luptîna;
Trîndăveşte şi durerea mai la urmă.
Aş putea să nu mă bucur astăzi, cînd
Ostoită suferinţa mea se curmă?

Biata fiinţă cuminţită de durere,
Duce jalea şi nădejdile 'n tăcere.—
Cînd eşti gata să primeşti şi bun şi rău,
Şi cînd lumea şi mormîntul ţi-e tot una,
Şi nu tremuri nici pe culme, nici pe hău,
Eşti stăpînul sorţii tale totdeauna.

A. Pop Marţian şi Ştefan Bălceşti

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare si Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

Expoziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne, Paris 1925

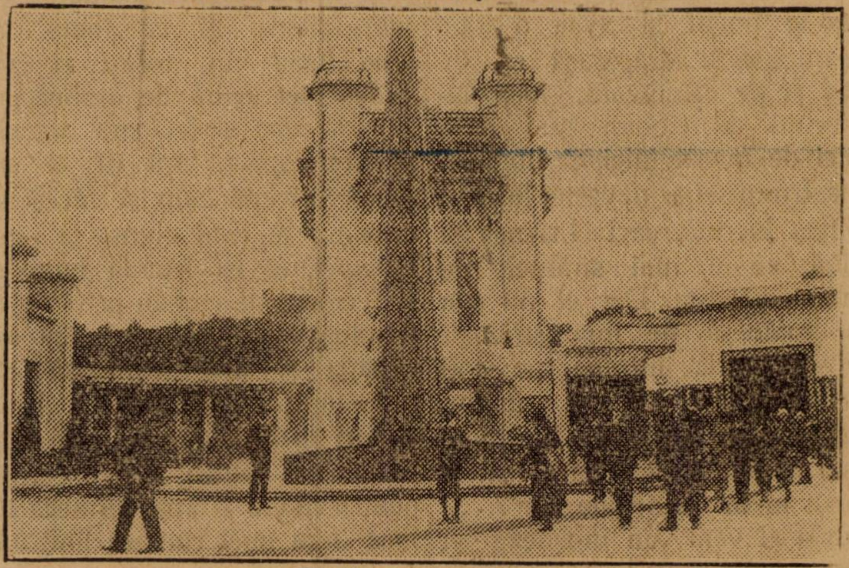

Fîntîna spinoasă

Un basm necunoscut, izvor de inspiraţie al lui Eminescu [1]

Frumoasa fără corp

In volumul *Literatură populară* editat în 1902 de Ilarie Chendi se află o lungă poveste versificată de M. Eminescu *Miron şi frumoasa fără corp*. Originalitatea motivului ar îndemna pe cineva să creadă că a fost întruchipat de Eminescu. Dar marele cititor de literatură universală şi naţională a întîlnit şi aici un basm care l-a isbit prin frumuseţa lui. A căutat să-i dea o formă aleasă, dar n'a stăruit pănă la capăt.

Basmul se găseşte publicat în aceiaşi carte a călatorului german R. Kunisch, *Bukarest una Stambul,* din care, după cum am arătat de curînd, Eminescu a scos şi basmul *Fata din grădina de aur,* izvorul capo doperei lui *Luceafărul.*

Pentru că nimic din cîte au interesat mai de aproape pe marele poet nu ni poate fi indiferent, împărtăşesc aici basmul *Frumoasa fără corp.*

Nevasta unui cioban născuse un fecior şi bucuria părinţilor era mare. Vezi că se luase de zece ani şi acesta era cel dintîiu copil, pe care li-l dăruise Dumnezeu. Şi, pe cînd părinţii cătau cu bucurie la prunc, iată se deschide păretele şi două zîne de toată frumuseţa păşesc în colibă. Ciobanul şi nevastă-sa priviră cu o cucernică teamă la fecioarele cele mîndre; ştiau că sînt ursitoarele, care se ivesc la naşterea fiecărui copil şi-l dăruîesc după vrerea lor cu podoabe trupeşti şi sufleteşti, hotărînd dinainte norocul şi nefericirea.

Femeia prinse inimă şi grăi: „măestrelor, noi sîntem oameni sărmani şi norocul a fugit mereu departe de coliba noastră. Dar vă vom da mulţămită toată viaţa, dacă v'aţi îndura să dăruiţi băiatului acestiu tot binele de care noi n'am avut parte“. Ursitoarele zîmbiră şi una din ele grăi către băiat „să fii tare ca leul, mîndru cu primăvara şi deştept ca văzduhul care le ştie pe toate!“ Şi cealaltă grăi: „toţi oamenii să te iubească, iar puterea şi bogăţia să fie partea ta!“ Şi după ce grăiră acestea, se pregătiră să plece. Dar mama zise: „Vai, prea slăvitelor, nu puteţi voi să dăruiţi mai mult băiatului mieu, să se deosebească de toţi ceilalţi oameni?“. Şi ursitoarele tăcură o clipă, apoi una grăi către noul născut: „să doreşti totdeauna numai ce-i mai sus!“ Şi cealaltă grăi: „să dobîndeşti ceeace doreşti!“. După aceste vorbe, ele se făcură nevăzute, iar inimele părinţilor se umplură de bucurie.

Şi băiatul crescu şi se făcu tare ca un leu şi frumos ca primăvara şi deştept ca văzduhul a toateştiutor. Toţi cari-l vedeau îl iubiau şi jinduiau fericirea părinţilor. Cînd crescu mare, se întîmplă că, stînd în uşa colibei, să vadă un om care cutreera satul călare şi striga neîncetat: „Stăpînul, Impăratul nostru făgădueşte mîna fetei lui şi jumătate din impărăţie aceluia care e mai voinic, mai deştept şi mai frumos ca toţi ceilalţi; iar cel ce vrea să se iea la întrecere să poftească la palat!“. Auzind acestea, flăeăul merse îndată la părinţi şi le spuse: „lăsaţi-mă să mă duc la palat, să mă iau la intrecere cu toţi ceilalţi bărbaţi ai împărăţiei“. Şi părinţii îl binecuvîntară şi-l lăsară să plece.

Şi, cînd ajunseră la împăratul, mulţi erau adunaţi acolo şi ospătaţi de trei zile cu mîncare şi băutură. In ziua a patra însă se adunară cu toţii într'o poiană mare din faţa palatului şi peste puţin sosi şi Impăratul cu toţi sfetnicii împărăţiei sale, şi apoi sosi şi domniţa, urmată de toate slujitoarele, şi erau atît de mîndre, încît mulţi oameni şi-ar fi primejduit bucuros viaţa pentru ele, dar pe lîngă stăpîna lor nici nu se vedeau, după cum ziua nu se văd stelele.

Şi domniţa avea în mînă o oglindă, care avea darul să arate chipul celui care era mai frumos dintre toţi. Şi, cum căta în ea şi păşia 'printre rîndurile bărbaţilor, nu-şi vedea decît chipul ei în oglinda fermecată; dar, cînd sosi în apropierea feciorului de cioban, se şterse chipul ei şi se ivi acela al flăcăului. Atunci se întoarse şi, cum îl zări, strigă: «acesta-i cel mai frumos!».

---

[1] A fost şi obiectul unei comunicaţii, care a şi apărut. a d-lui N. Iorga la Academia Română. — N. R,

Şi Impăratul se sculă şi grăi: «aveam o pădure mare, care se întindea pînă la hotarul împărăţiei mele şi aveam un munte în care era fier pentru toţi supuşii mei. Dar într'o noapte un moroiu, care, pe cînd trăia, fusese sluga mea, făcu din toată pădurea un singur copac şi din tot fierul o singură secure, şi scaunul domniei mele nu va mai sta ţeapăn, pînă ce nu se va găsi un om care cu această secure să doboare copacul acela» Atunci pe rînd, duseră să iea securea, dar nici unul n'o putu clinti din loc. Insă, cînd sosi şi rîndul feciorului de cioban, el luă securea şi cu o singură lovitură trînti la pămînt capacul uriaş. Şi, după ce-l doborî, ciopli din el un par aşa de gros încît doi oameni nu-l puteau cuprinde şi aşa de lung cît un catarg de corabie. Şi se duse cu acel par la locul unde era îngropat slujitorul care bîntuia în chip de strigoiu şi-l înfipse aşa de adînc, încît nu se mai vedea. Atunci împăratul strigă: „acesta-i cel mai voinic“.

Şi păşi înainte sfetnicul cel mai bătrîn al împăratului şi grăi: «cine poate spune la ce se gîndeşte acum domniţa, fata stăpînului şi împăratului nostru?» Şi tăceau cu toţii, căci nimeni nu cunoştea răspunsul; însă feciorul de cioban ieşi din rînduri, se înclină şi grăi: „domniţa se gîndeşte acum la mine!“. Pe dată ce fiica împăratului auzi acestea, înaintă şi grăi: «tu ai ghicit; şi, pentrucă eşti cel mai voinic, cel mai mîndru şi mai deştept, te iau de bărbat». In aceiaşi zi făcură nuntă, iar împăratul dărui ginerelui jumătate din împărăţia sa.

Astfel ajunse tînărul puternic şi bogat şi avea o soţie frumoasă şi drăgălaşă ca întîia zi de primăvară. Insă feciorului de cioban nu-i păsa nici de mărire nici de bogăţie, iar frumuseţia nevestei lui nu-l putea încrută, căci el rîvnea să aibă ce e mai strălucit pe lumea aceasta. Dar el nu ştia ce poate să fie mai strălucit şi de aceia întreba pe toţi drumeţii, cari treceau prin împărăţia lui, ce este în lume mai strălucit, de care să fi auzit ei în pribegiile lor? Şi într'o zi veni un moşneag şi zise: «nimic pe lume nu este mai presus de fecioara fără corp, care locuieşte în palatul de diamant. Cel ce vrea să o vadă însă, trebue să meargă în noaptea anului nou lîngă lacul de smarald, unde se scaldă ea la miezul nopţii. Atunci tînărul se hotărî să meargă într'acolo, ca să dobîndească pe fecioara fără corp. Degeaba îl rugară părinţii, împăratul şi împărăteasa să-şi lase gîndul şi să rămînă acasă, degeaba se tînguia tînăra lui soţie. Dar oricît i-ar fi fost înfăţişarea de mîndră şi de ademenitoare, corpuri gingaşe de femei sînt destule pe lume şi tînărul se simţia atras departe de nevasta lui, către fecioara fără corp, despre care-i povestise drumeţul. Aşteptă pînă veni toamna, şi, cînd frunzele prinseră să cadă din copaci, porni la drum spre lacul de smarald şi umblă douăzeci de zile pînă ajunse acolo. Iar, dupăce ajunse îşi ridică o colibă pe malul lacului şi aşteptă noaptea de anul nou, cînd fecioara fără corp avea să vie să se scalde.

Era o noapte frumoasă cu lună şi feciorul de cioban sta lîngă lac ascuns printre pomi, căci astăzi trebuia să vadă ce avea lumea mai măreţ. Noaptea era geroasă, dar el nici nu băgă de samă. De odată zări că se iveşte în depărtare o fecioară minunată, în o haină de aur, care strălucia de diamante şi mărgăritare. Şi, cu toate că luna lucia viu, totuşi el nu vedea nici urmă de umbră pe zăpadă albă şi fecioara trecea printre copaci, fără ca el să poată pricepe cum se făcea aceasta... Şi, cînd ajunse la malul apei, ea îşi lepădă hainele şi feciorul de cioban privi răpit frumoasa arătare, mai albă ca zăpada şi mai frumoasă ca orice făptură pămîntească. Apoi coborî în apa lacului, care nici iarna nu putea să îngheţe pentru că era o apă fermecată. Insă faţa apei rămase liniştită şi nemişcată, cu toate că feciorul de cioban vedea bine cum fecioara minunată înnota. El nu-şi lua ochii dela ea şi nici nu se mişca, de frică să nu-l descopere şi să fugă. Ea însă stătu un ceas în apă, apoi ieşi fără să se fi udat, îşi îmbrăcă rochia şi mantia şi plecă aşa cum venise.

Feciorul de cioban, după ce văzuse fata cea frumoasă, simţi că nu mai poate trăi fără dînsa. Dar degeaba se socotia el fel şi chipuri cum ar putea s'o dobîndească. Gîndia zi şi noapte fără să afle o cale. Iar dragostea pentru fecioara fără corp îl mistuia tot mai mult şi se gîndia să moară. Atunci însă se întîmplă că o bătrînă miloasă care trecea pe acelaş drum să l întrebe de ce stă moară, pentrucă nu putea ajunge la fecioara fără corp în muntele de diamant. Dar bătrîna era chiar Mama Pădurii, care ajută oamenilor cînd sunt la strîmtoare. Şi ea grăi astfel către flăcău: «la muntele de diamant poţi ajunge uşor; ia-o pe calea pe care a luat-o fecioara fără corp şi apoi mergi tot înainte, fără să te gîndeşti la drum, doar numai la dînsa, şi astfel vei ajunge la ea; o vei cuceri uşor, căci e nevoită să facă totdeauna ceea ce vrea acela a cărui inimă e plină de dragoste

Expoziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne, Paris 1925

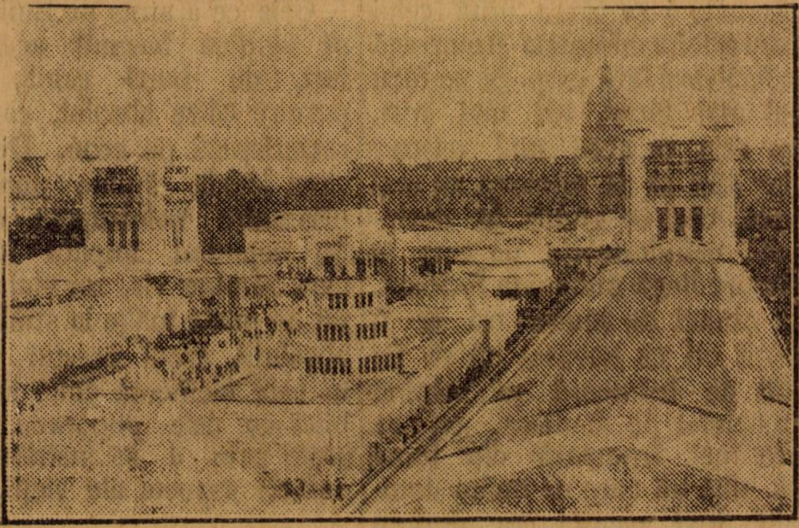

„Piaţa Invalizilor“ — vedere generală

pentru dînsa». Şi tînărul se bucură şi o luă la drum fără întîrziere, şi nu se gîndi la nimic decît la fecioara fără corp, aşa că nu vedea nici drumul pe care mergea şi nici nu ştia dacă-i zi sau noapte. Şi ajunse la muntele de diamant, fără să bage de samă, pînă nu-l avu în faţă. Şi, cînd ea îl zări, vru să fugă, el însă se mîhni şi gîndi: «ah, de ar rămînea aici!». Atunci ea se opri şi aşteptă liniştită apropierea lui. Iar el grăi: Mi-am părăsit împărăţia, am părăsit comori nepreţuite şi nevastă-mea varsă lacrămi dimineaţa şi seara, şi varsă lacrămi noaptea în vis, căci mă visează pe mine. Eu însă nu mă gîndesc nici la împărăţie şi comori, nici la părinţi şi nevastă, căci inima mea e plină de dragoste pentru tine!». Insă fecioara cea frumoasă tăcea, şi ochiul ei privia rece către străin. Şi feciorul ciobanului se întristă şi gîndi: «ah, de ce nu-mi urează prietenos bun venit?». Atunci fecioara zîmbi şi spuse: «fii bine venit la mine şi primeşte mulţumiri pentru dragostea ta cea credincioasă; acum însă urmează-mă în palatul mieu, ca să te pot cinsti şi ospăta ca pe un oaspe iubit.» Şi tînărul o urmă în palatul ei măreţ, care era făcut dintr'un singur diamant şi se aşeză lîngă dînsa la masa încărcată cu cele mai scumpe mîncări şi băuturi. Dar, cu toate că atinse de două ori cu mîna haina ei, el nu simţi nimic şi-i era ca şi cum ar pipăi numai aerul.

Şi bău el şi mîncă şi era răpit de frumuseţa minunatei fete. Ea însă vorbia prietenos cu el şi-l servia ca pe un oaspe binevenit. Şi, cu cît o privia mai mult cu atît dragostea lui se aprindea mai înflăcărată; ea însă îl privia liniştită, ca mai înainte. El se gîndi mîhnit: «ce-mi foloseşte mie că am ajuns la muntele de diamant şi că stau lîngă cea mai răpitoare fecioară din lume, dacă ea nu împărtăşeşte dragostea mea: «Ah de-ar fi a mea!» Atunci ochii fecioarei se aprinseră de patimă, iar pieptul ei săltă atît de furtunos, încît plesni haina cea strîmtă de pe ea. Şi îmbrăţişă pe tînăr şi-l strînse lîngă ea şi apăsă buzele ei pe gura lui şi se lăsă împreună cu el pe culcuş. Iar feciorul ciobanului se aprinse mai tare cînd văzu fecioara minunată stînd lîngă el în toată frumuseţa ei; şi-şi încolăci braţele pe gîtul ei şi-şi apăsă gura pe buzele ei roşii. Insă braţul lui, care căuta grumazul ei alb, atinsese numai aerul şi buza lui fierbinte nu simţi nimic, deşi vedea cum gura ei se lipeşte de a lui. Şi patima lui creştea mai tare, căci vedea cum, îmbătată de dragoste, sta culcată lîngă el, dar nu simţia vreun corp străin lîngă al său. Atunci îşi aminti de sfatul Mamei Pădurii şi cugetă: «Ah, de-ar avea şi ea un corp ca şi celelalte femei!». Ea însă se întristă şi-i grăi: «doreşte tot ce voeşti; această singură dorinţă nu ţi-o pot îndeplini niciodată; priveşte: eu sînt ceia ce poate fi mai măreţ pe această lume; nici ofemee de pe pămînt nu-mi poate sta alături; sînt veşnic tînără, veşnic frumoasă, dragostea mea nu cunoaşte nici oboseală nici sfîrşit,—însă corp eu nu am!» Şi tînărul privi minunata frumuseţă a fetei şi un dor aprins îl cuprinse. Dar, de cîte ori încerca să-şi înoade braţele în jurul ei cuprindea mereu numai aier.

Şi astfel rămase el un an întreg în castelul de diamant; de cîteori voia să plece, îl înlănţuia minunata frumuseţă a fecioarei, ce nu se putea asămăna cu nimic; dar, tot timpul cît rămase la ea, fu mistuit de dorinţi neîndestulate. In cele din urmă, nu mai putu să rămîie acolo. Işi aminti de tînăra lui nevastă în floarea vîrstei, de strîngerea ei de mînă, de sărutarea, de îmbrăţişarea ei, şi-l cuprinse dorul de nevasta părăsită. Cu hotărîre îşi luă rămas bun dela fecioara fără corp şi părăsi muntele de diamant şi călători fără răgaz pînă ajunse la împărăţia socrului său. Aici fu primit de ai lui cu bucurie şi se făcu mare sărbătoare, şi nevasta lui îl copleşia cu desmierdări care-l încîntau. Dar peste cîteva zile deveni tăcut şi trist. El privi în jurul său, dar toate i se părură sarbede pe lîngă măreţia părăsitului castel de diamant. Privia la nevasta lui, dar, oricît de caldă era strîngerea ei de mînă oricît de dulce sărutarea ei, ori cît de fierbinte îmbrăţişarea, domniţa i se părea urîtă celui care privise minunata frumuseţă a fecioarei fără corp. Şi se făcu tot mai tăcut, tot mai trist, iar ceia ce avea nu-l mişca; dar nici să se întoarcă nu mai vrea, căci se gîndia la dorinţeli-i neîndestulate, pe care le simţise lîngă minunata fecioară. Şi atunci de multe ori ar fi dorit ori ca nevasta lui să fie atît de frumoasă ca stăpîna castelului de diamant, ori ca cea mai frumoasă din lume să aibă un corp ca tînăra domniţă. Insă aceasta era dorinţă zădarnică. Şi astfel trăi el tăcut şi nemîngîiat pînă la moarte.

Ceia ce a atras pe Eminescu să verifice basmul acesta, a fost, de bună samă, acea pornire către absolut, care caracterisează pe erou. Desăvîrşirea ideală rămîne numai o plăsmuire neîntrupată aevea. Şi, neputînd împăca idealul, care rămîne vis, nu viaţa care nu se poate înălţa la strălucirea absolută, eroul acestui basm, în care elemente culte se îmbină cu cele poporane, sfîrşeşte prin a se înstrăina de ambele aspecte ale vieţii.

D. CARACOSTEA

Jindra Huscova-Flajhansová

Literatura şi arta Cehoslovacă

(A II-a conferinţă despre Cehoslovacia ţinută supt auspiciile Institutului Sud-Est-European)

(Urmare)

In vremea aceasta se şi iveşte o reacţie literară şi filosofică împotriva grupului revistei «Lumír» — o reacţie realistă condusă de actualul preşedinte al republicei cehoslovace, profesorul universitar de filosofie de pe atunci *T. G. Masaryk* (n. 1850). D-sa a cerut dela scriitori să părăsească acea puţin rodnică visare pentru a se întoarce la adevăr şi realitate. Lozinca învăţăturii şi educaţiei sale era «Adevărul» — şi astăzi pe stîndardul preşedintelui se văd cuvintele «Veritas vincit» (Adevărul învinge).

Dintre puţin numeroşii poeţi cari aparţin şcoalei lui Masaryk trebue să numesc pe *J. S. Machar*, — prietenul său —, un admirator înflăcărat al clasicismului şi un pasionat duşman al catolicismului medieval.

In proză şi în dramă, însă, realismul ademenia mult pe scriitorii noştri, cari încearcă a presinta un tablou fidel al vieţii poporului şi al micii burghesii. Din această categorie de scriitori numesc mai ales pe două femei; *Teresa Novacova* (1853—1912), un spirit pătrunzător de observaţie, şi pe feminista înflăcărată *B. Vikova-Kunetisca*.

In această legătură trebuie să vorbesc şi despre poesia dramatică, a cărei evoluţiune am lăsat-o pîn'acum deoparte.

La începutul său, în timpurile lui Jungmann, genul acesta a avut numai tendinţa redeşteptării naţionale. Autorii dramelor de pe atunci voiau pe deoparte să facă educaţiunea naţiunii în ceiace priveşte limba, pe de altă parte să redeştepte conştiinţa naţională în popor prin alegerea subiectelor istorice. Acest caracter l-au avut dramele lui *Iosef Cajetan Tyl* (1808 – 1856), un scriitor de profund talent, a cărui activitate dramatică însă a fost banalisată de ocupaţiunile sale jurnalistice şi actoriceşti, el făcînd parte dintr'o trupă ambulantă de teatru.

Dintre numeroase drame şi încercări în proză ale lui Cajetan Tyl, una s'a păstrat în pioasa amintire a poporului drama „Bîlciul“, din care un cîntec cu titlul „Cde domov muj?“ — „Unde eşti patria mea?“ a devenit cîntecul naţional, rămînînd apoi imnul naţional ceh.

In decursul timpului însă s'a perfecţionat şi drama cehă în ceiace priveşte forma şi acţiunea sa. Pe scenele cehe s'au jucat piese, în care se oglindiau curentele sociale ale timpului. Dramaturgul *Bozdech*, 1841—1889, a perfecţionat pînă la virtuositate, după exemplul frances, piesele de salon, pe cînd *L. Stroupeznischi* (1850—1892) e întemeietorul dramei realiste.

Intre anii 1880—1900 găsim între poeţii şi scriitorii dramatici şi pe marii poeţi Zeier şi Vrchliscki, cari, însă n'au avut succesul scenic — din cauza lipsei de nerv şi gradaţie dramatică. Astfel ajungem pe pragul activităţii dramaturgilor contimporani dintre cari *Jaroslav Hilbert* în 1871 a cucerit publicul prin prima sa lucrare „Vina“. El a fost oarecum influenţat de Ibsen, după cum reiese din subiectul dramei, unde descrie sufletul femeiei, care se sbuciumă supt conştiinţa unui păcat. In dramele sale, scrise mai tîrziu, a încercat să resolve şi problemele spirituale, de la care a trecut peste încercările istorice la drama din viaţa burghesimii. In ultima sa lucrare dramatică de o fericită concepţie — jucată anul trecut pe scena teatrului din Praga — a reuşit să oglindească sufletul omului contimporan. Ea poartă titlul „Spre alt ţărm“, iar personagiul ei principal e conducătorul mişcării socialiste, care propagă victoria prin violenţă. Prin resultatul, care-l dă teoriilor sale puse în practică prin crimă, se convinge de laşitatea lor şi revine prin pierderea fiului său la idealuri pur umanitare. Prin Hilbert ajungem la autorii dramatici cari au început să scrie după înfiinţarea republicei—deci în timpuri mai prielnice pentru desvoltarea genului dramatic şi cari au de azi încolo posibilitatea de a pătrunde şi pe scenele străine. Dintre aceştia s'a remarcat Carel *Capec* (n. (1890) mai ales cu două dintre dramele sale ,,R. U. R.“ şi ,,Din viaţa insectelor,“ care au avut succese răsunătoare pe scenele străine. Ambele drame fiind de un interes capital ar merita să vadă şi lumina rampei romîneşti.

Un mare succes între masele largi admiratoare de teatru în străinătate a avut comedia lui *Langer* (n. 1882) intitulată ,,Acul în carul cu fîn“. Acum în urmă însă Langer a scris şi o dramă ,,Mahalaua,“ în care a schiţat, magistral psihologia locuitorilor periferiilor din Praga.

Cu numele acestor dramaturgi n'am caracterizat destul evoluţia dramei moderne cehe, care este prea complicată pentru a fi redată într'o conferinţă atît de concisă. Revenind la celelalte genuri literare trebuie relatat că ele s'au emanicipat de teoriile realismului prea rece, scriitorii dorind prin scrierile lor să accentueze individualismul şi impresionismul lor. Este de remarcat importanţa pe care o are în această vreme scriitoarea *Ruzena Svobodova* (1868—1920) care, la fel cu *Nemcova*, *Svetla şi Novacova*, marile scriitoare despre care v'am vorbit, s'a distins prin talentul său literar şi marea cultură ce-o posedă.

Ea-şi începe activitatea prin schiţe luate din viaţă şi trece apoi la cele mai complicate şi foarte bine stilisate scrieri impresioniste. Svobodova a avut foarte mulţi elevi şi eleve. Dintre toţi contimporanii însă, i-a stat mai aproape arbitrul literar *Frantisec Salda* (n. 1867), care a propovăduit însufleţirea artei prin experienţele proprii şi perfecţionarea genului literar într'o formă aleasă.

Expoziţia internaţională de arte decorative şi industriale moderne, Paris 1925

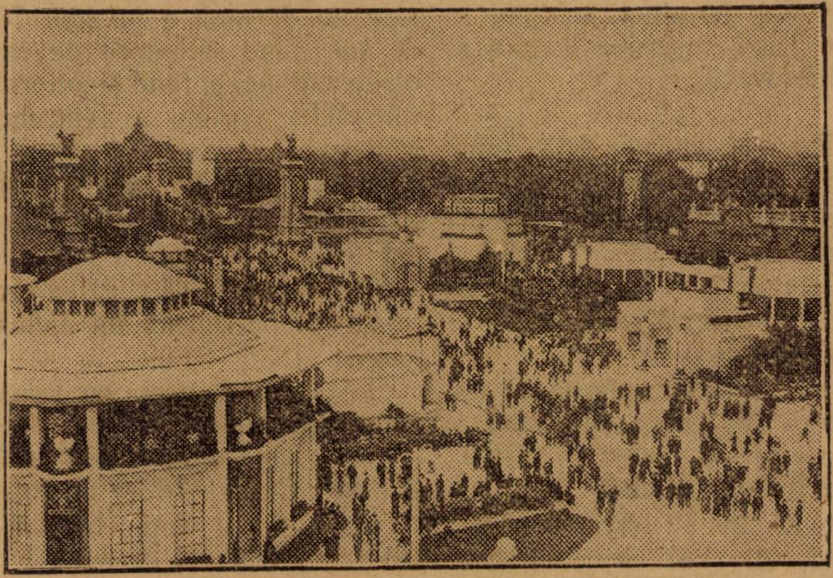

„Piaţa Invalizilor“ — vedere generală

O nouă epocă a poesiei cehe se începe la sfîrşitul secolului al 19-lea cu apariţia celor doi poeţi de seamă *Antonin Sova* (n. 1864) şi *Otacar Brezina*, (n. 1868) cari sînt şi marii representanţi ai simbolismului ceh. Sova a ajuns la acest curent prin desilusiile sale din viaţă, care au puternic răsunet în poesiile sale. Brezina însă s'a isolat cu totul în turnul său de fildeş ca un adevărat preot al poesiei măreţe. Opera sa e constituită din cinci cărţi de poesii şi o culegere de încercări prosaice în care el îşi întoarce privirea peste orizontul acestei vieţi către veşnicie, unde în entusiasmul său mistic zăreşte ţelul vieţii în Dumnezeu şi, condus de o mare dragoste fraternă, doreşte unirea tuturor.

Prin opera lui Brezina poesia cehă a atins culmea sa. Poeţii cari l-au urmat n'au avut nici profunzimea cugetărilor sale, cu toate că printre ei au fost şi câţiva talentaţi ca Otocar Theer sau naţionalistul ceh Victor Dyc sau pasionatul optimist Neumann şi un şir întreg de poeţi, cu cari nu vreau să obosesc atenţiunea dv.

Trec literatura din Slovacia. V'am vorbit despre Jan Collar, autorul ciclului de sonete scrise în limba cehă. Aş avea de arătat un lung şir de luminători ai literaturii slovace, pe cîmpul poesiei, prosei şi dramei. Mă resum însă de a vă numi doi scriitori: poetul Hviezdozlav şi povestitorul Cucucin. Prin ei literatura slovacă a ajuns la cea mai mare înflorire. *Hviezdoslav* (1849—1921) a însemnat în mediul slovac ceeace a fost Vrchliscki pentru Cehi: un poet de mare talent şi de largi vederi în ceeace priveşte introducerea literaturii clasice în limba slovacă. In poesiile sale (el a mai scris şi prosă şi dramă) a reuşit să pătrundă în sufletul curat al poporului slovac. Hviezdoslav a avut noroc de a vedea împlinirea visului său — adică unirea poporului cehoslovac — pe care a propovăduit-o făţiş şi curagios încă în timpurile marelui războiu, murind trei ani în urmă.

Ca Hviezdoslav în poesie, a pătruns *Cucucin* (n. 1860) în prosă printr'un lung şir de povestiri ale sufletului ţăranului slovac într'o formă, din punct de vedere artistic, desăvârşită.

Cu aceşti doi scriitori slovaci am terminat, schiţînd în linii largi, mişcarea literară în Cehoslovacia.

⁂

Trec la cîteva date privitoare la arta cehoslovacă cu a cării descriere voiu încheia conferinţa mea.

Arta cehoslovacă are o lungă tradiţie istorică, mai ales în ceiace priveşte arhitectura, care în mod special în timpurile desvoltării naţionale din timpul lui Carol IV a avut diverşi reprezentanţi celebri, cari, cu toate că nu au creat o şcoală nouă, au ştiut să acomodeze influenţele străine individualităţii poporului ceh.

Ceiace e demn de cunoscut, e că desvoltarea picturii în epoca modernă este şi ea legată de evoluţia arhitectonică, care la clădirea Teatrului Naţional din Praga, prin contribuţia poporului ceh în două rînduri (întîia dată el luînd foc) a concentrat (a. 1879) un mare număr de pictori ai generaţiunilor timpurilor lor pentru concursul freşcelor şi tablourilor teatrului.

Intre aceştia s'a relevat pictorul original Nicolae Aleş, care într'o măsură a fost urmaşul marelui pictor cehoslovac Josef Manes.

Josef Manes (1820—1871), a creat pictura cehă modernă, cum Smetana a creat muzica cehă, inspirîndu-se de la două isvoare noi: subiecte împrumutate din viaţa ţeranului cehoslovac, cît şi din istoria Boemiei.

Urmaşul său *Nicolae Aleş* (1852—1912) a continuat opera lui Manes prin picturile sale inspirate din acelaş mediu. E trist că acest fin ironic şi primitivist genial nu era destul de preţuit de generaţia contimporanilor săi.

Mai mare succes decât Aleş a avut, dintre pictorii Teatrului Naţional din Praga, *Frantisec Zenisec*, virtuosul picturii plăcute şi elevul maeştrilor francesi pictorul *Hynais*, (n. 1845) care nu de mult a împlinit 70 de ani, fiind sărbătorit de întreaga naţiune, el fiind şi autorul splendidei cortine a Teatrului Naţional.

Din şcoala francesă a ieşit şi pictorul marilor pînze istorice *Vatlav Brozic.*

De aceiaşi şcoală şi generaţie se ţine şi peisagistul fin Julius *Marac* (1835—1899).

Din şcoala francesă modernă a mai ieşit şi talentatul desemnator al vieţii mondene *Ludec Marola* (1865–1898) un observator fin al vieţii bulevardelor din capitala Franciei.

In Franţa a învăţat şi decoratorul monumental Alfons *Mucha* (n. 1860).

Cu Mucha am ajuns la contimporani. Cea mai mare apariţie a artei contimporane cehe este Max *Svabinschi* (n. 1873) un însemnat acvafortist, care intr'un şir de numeroase tablouri ni-a reconstruit figurile marilor noştri scriitori morţi: poetul Mucha, povestitorul Neruda, istoricul Palascky, compositorul Smetana şi scriitoarea Nemcova, afară de alţii. Svabinschi mai este şi un portretist plin de vervă şi un iubitor pasionat al vieţii şi admiratorul nudurilor.

Dintre pictorii moderni s'au mai distins impresionistul fin care a fost *Jan Preissler* (1872—1917) un colorist admirabil.

Colorile vii ale regiunilor slovace au fost prinse în tablourile neperitoare ale lui *Joza Uprka* (n. 1861).

Din aceiaş generaţie mai fac parte şi peisagistul impresionist *Slavicec* (1870 — 1910) care a murit în floarea vrîstei.

In Franţa a mai crescut şi ilustratorul lui Lecomte de Lisles, *Kupka*, acvafortistul *Şimon* şi decoratorul *Spiller.*

Ca să completez tabloul ce vi l-aţi făcut despre arta noastră, mai citez cîteva nume: ale a admiratorului mării *Cnüpfer*, acvafortistului plin de spirit şi inspiraţie Hugo *Boettinger*, al peisagistului *Hudecec*, al expresionistului *Neieali* şi tipicului talentat ilustrator al basmelor *Schwaiger.*

Din lungul şir al sculptorilor cehi, trebuie să menţionăm măcar pe clasicul *Myslbec* (1848) şi elevii săi Stanislav *Sucharaa* (n. 1766) şi *Jean Stursa*, şeful sculptorilor moderni de astăzi.

⁂

Terminînd conferinţa noastră, sîntem deplin conştienţi că ea n'a fost decît o schiţă săracă şi incomplectă, neredînd decît în mod palid complicata evoluţie literară şi artistică a poporului cehoslovac, care mai ales după războiu a înflorit şi înfloreşte vădit. Se poate oare caracteriza destul prin cîteva frase farmecul dulce al primăverii, se poate prinde cu cîteva frase diversitatea problemelor ce le presintă în operele sale poetul modern? Răspunsul va fi de sigur perpetuu negativ.

Termin deci cu dorinţa să se poată găsi în România aliată şi prietenă cineva care ar putea, cu mijloace mai mari, mai desăvîrşite, să vă expună mai perfect mişcarea literară şi artistică a Cehoslovaciei decît un simplu conferenţiar informativ.

(Tradus cu ajutorul d-lui D. *Basiliu*).

BIBLIOGRAFIE

„*Mauriciu Jokai*», biografie şi caracterisare, de dr. *Gheorghe Kristof*, cu prilejul aniversării a o sută de ani dela moartea lui, „Minerva", Cluj.

Universul Literar

Cuponul Nr. 19.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă

Citiţi în „Universul" lista premiilor.

UNCHIUL

de **Francis Carco**

In grădiniţa luminoasă, bunica aşeza jilţul *unchiului*. Imi amintesc şi acum zidul îmbrăcat în iederă, aleile curate, crengile aplecate mult. *Unchiul* se juca singur, ostenindu-se să-şi împreune degetele în felurite chipuri; cînd reuşia să le încurce, avea un slab surîs de mulţămire nedeslușită, apoi se întuneca, şi, cu gura căscată, aiurit, rămînea aşa multă vreme... Trebuia atunci ca cineva să deslipească blînd mînile sărmanului idiot.

Eram pe vremea aceia tare neastîmpărat. *Unchiul* nu-mi plăcea de loc. Privirea lui fixă mă înfricoşa. Ce bucurie nebună pe mine, cînd mă dădeam în leagăn şi-mi făceam vînt smucind cît puteam de frînghie! Stîlpii tremurau, inelele scîrţîiau; alunecam pe sus, drept în picioare, scoţînd ţipete care te surziau.

Și *unchiul*, văzîndu-mă zburînd pe de-asupra lui ca un vîrtej, întindea braţele spre mine, strigîndu-mă.

Fuseiu băgat în gimnasiu.

Acolo am învăţat şi am aflat lucruri grozave. Intr'o zi, directorul îmi zise:

—Jean-Paul-Réné Cauchoise, eşti născut la 3 Iulie 1880, în Nouméa, Noua-Caledonie. Nu-i aşa ?

Rămăseiu uimit. Cum? Bunica mea nu ştia unde mă născusem? Vrusei să răspund că mă născusem *acasă la noi,* la Saint-Bruno. Nu putuiu. Simţiiu numai că începuseră să-mi curgă lacrimi.

Directorul îmi puse mîna pe frunte şi-mi zise:

— Să fii cuminte. Tu eşti băiat bun.

Camarazii mei se jucau în curte, făcînd baloane de săpun. Nu mă amestecam printre ei. Mă mulţumiam numai să privesc la cei cari jucau în bile, sau mai degrabă mă plimbam singur. Imi repetam neîncetat — ca să mă încredinţez şi eu — că, într'adevăr, mă născusem în insula ceia din Caledonia. Dar nici o amintire precisă nu mă îndreptăţia, şi, adesea, şovăiam să cred.

Bunica venia, venia să mă vadă în fiecare Joi şi-mi aducea prăjituri. „*Unchiul*“ e tare bolnav, spunea mereu bunica.

Duminica ieşiam singur să mă plimb.

... De cîte ori îmi evoc copilăria, totdeauna o figură blîndă de bătrînică îmi surîde în păinjenişul amintirei. Revăd atunci vorbitoriul cu păreţii lui severi, împodobiţi cu tablouri şi zugrăveli reci, șterse. Iar celelalte amintiri se destramă nelămurit, se pierd...

Incerc, totuşi, şi-acum simţimîntul acela ciudat care mă năvălia de cîte ori, în ceasurile de studii, deschideam atlasul geografic. Intr'un pătrat albastru erau desenate: Nouméa, Dombéa, golful... nu ştiu care... Numele acestea aveau numai însuşirea să-mi umple inima de tristeţă. Nedeslușite impresii de călătorie, de pe undeva, departe, luau fiinţă în mine. Dar cum aş putea exprima aceasta? Cum aş putea tălmăci nostalgia fierbinte, deşteptarea unui atît de mare şi copleşitor mister...

Şi iată că într'o seară de Maiu — nu ştiu cum — îmi amintiiu numele unui servitor: Arona!

Era înalt, sprinten, șiret şi vesel...

Se apropia vacanţa mare. Castanii, desfrunziţi, de-abia mai umbriau cîte un petec de pămînt. Sălile erau reci şi lemnul înegrit al pupitrelor, dacă sprijiniai obrazul pe el, ţi-l îngheţa.

Eu nu primiiu decît un premiu pentru purtare bună...

Casa ce-o regăsiiu după o lipsă de aproape zece luni, îmi păru de o pustietate, de o singurătate încîntătoare. Iarba năpădise în toată grădina. Trandafirii începuse să se scuture şi iedera se căţăra sălbatec până pe vîrful zidului, atîrnînd în afară. In mijlocul unei astfel de privelişti, visul mieu nu făcu de cît să înveşmînte noi şi tulburătoare hotărîri. Şi, — lucru straniu! — căsuţa aceasta mă făcea să bănuiesc existenţa unei alte case, a unei alte grădini, unde, tot copil, cunoscusem aceiaşi statornică sensaţie de ameţire. Numai că, acolo, iedera şi trandafirii climatului nostru erau înlocuiţi de către lianele încîlcite şi înalţiiu palmieri.

Atunci, simţii o singură şi chinuitoare nevoie să vorbesc. Bunica, absorbită de îngrijirile ce nu înceta să le dea *unchiului*, nu ghicia ce agitaţie nebună mă stăpînia, când privirile noastre se reîntîlniră. Aş fi vrut să strig: „Bunico, bunico, aici, în colţul acesta, erau odată doi piersici înfloriţi, erau rodii multe. Prin văzduh, plutia — bilşug — miresme de scorţişoară, de soare. Frunzele de aloes şi de cactus se înălţau de-asupra zidului — sus, spre cer...“

Dar totul se petrecu în alt chip.

Unchiul trăgea să moară. Mă îndepărtau de el cît mai mult cu putinţă şi eu simţiam bine, privindu-i figura învineţită şi umflată, că n'o s'o mai ducă multă vreme... La drept vorbind moartea lui nu mă mişca de loc, de oare ce punea capăt unor suferinţe groaznice.

Cu toate acestea, o tulburare nelămurită mă stăpînia. Deveniam ciudat, sperios şi aspru. Seara, închis în camera mea, nu puteam de loc s'adorm. Ceasul suna, pe rând: unsprezece, douăsprezece, unu...

Intr'o seară mă culcasem mai tîrziu ca oricînd. Lampa răspîndia o lumină roşie, de jeratec.

Auziiu bătînd în uşă.

Mă sculăiu. Deschiseiu. Bunica îmi făcu semn s'o urmez.

...*Unchiul* era culcat în patul în care dormia de obiceiu bunica. Faţa lui, altă dată contractată, era acum de o seninătate adîncă... Şi, cu mînile împreunate pe piept, de astădată pentru totdeauna, părea un crucifix de fildeş.

Atunci, nu ştiu ce nesfîrşită şi dureroasă emoţie îmi zdrobi nervii. Căzuiu în braţele deschise ale bunicii şi, printre lacrămi, îi auziiu glasul tremurat:

— Imbrăţişează-l!

Şi nu aflăiu, decît într'un tîrziu groaznicul adevăr. *Unchiul* era tatăl mieu. Se întorsese din colonii. In Numéa se îmbolnăvise de friguri. Mama murise acolo. El îşi tîrîse zilele din urmă printre noi - sărman idiot —fără să-şi cunoască nici mama, nici fiul.

(Tradus de **C. Cristobald**

CRONICA

Ion Slavici

Ion Slavici şi-a încheiat zilele la Panciu.

Un mare povestitor a dispărut cu dînsul. Iată cum apreciază „Universul“ politic lunga lui carieră:

„Ion Slavici aparţine unei generaţii care făcea cu mari dificultăţi, primii paşi spre aşezarea aspectelor de viaţă la noi. El a avut necontestabilul merit de a fi fost în acea critică epocă, un valoros înaintaş, un viguros creator.

Contimporan cu Eminescu şi cu o întreagă pleiadă care se găsia la o răspîntie, pe nedesţelenitul ogor al limbii romîne, Slavici realiză în proză acele neuitate creaţii, impresionante prin sufletul popular pe care-l reprezintă, remarcabile prin puritatea si siguranţa expresiilor adoptate.

Pînă în vremea din urmă, înainte de a se fi ridicat Sadoveanu şi Brătescu-Voineşti, Ion Slavică dominat, pe bună dreptate, nuvela românească.

Bogat înzestrat din punct de vedere artistic, el a unit aceste daruri fireşti cu un serios simţ de observaţie, care l-a dus la înţelegerea sufletului popular şi la fixarea lui în opera care l-au consacrat ca pe un povestitor de seamă“.

* * *

Folclor muzical.

D. Aur Călugăru, profesor la Timişoara, ni semnalează activitatea unui sîrguincios culegător de melodii poporane întovărăşite de versurile lor.

Din ştirile pe care le dă despre culegerile d-lui S. V. Drăgoi, dela conservatorul din Timişoara, entusiasmul d-lui Călugăru apare perfect justificat.

In afară de tipărituri mai vechi făcute prin o casă străină (*„Dansuri poporale“*, *„Miniaturi“* (muzică poporană) şi *„Doine“*) d. Drăgoi are gata pentru tipar *„303 colinde“*, număr interesant şi în ceia ce priveşte variaţia melodiei şi aceia a textului.

Lucrarea are ca prefaţă un studiu asupra musicei colindelor, pe care d-sa le-a cules din cele mai romăneşti ţinuturi: Timiş, Arad, Caraş Severin, Huniedoara, Sibiu, Făgăraş, Tîrnavele şi Cojocna.

Acum d. Drăgoi se gîndeşte la instituţiile noastre culturale şi artistice, la Academie: poate va întrezări de undeva zorile unei bunevoinţi care să-l ajute la tipărirea operei sale. Care vor fi limitele minime şi maxime ale aşteptării d-lui Drăgoi, nimeni n'ar putea precisa. De aceea, d-sa nu s'a oprit aici şi a început lucrul pentru a-şi pregăti materialul care va forma cel de-al doilea volum de colinde, acesta ceva mai bogat.

Şi nouă ni se pare că prima datorie revine Academiei, care are în trecutul ei un precedent.

* * *

Revista „Tudor Pamfile“ dela Dorohoi ne inştiinţează că e în posesiunea unei *Antologii eroice*, dar... nu are cine o tipări.

* * *

„Tudor Pamfile“. Anul III nr. 5—8. Revistă folkloristică dela Dorohoiu se străduește cu multă dragoste să împlinească ceia ce anunţă a fi în subtitlu: „revistă de musică artă populară şi folklor“. Prin conţinut caută să se apropie de „Şezătoarea“ d-lui Gorovei. Mai mult decît aceasta, dă şi cîteva melodii populare culese din Ardeal. D. locotenent-colonel Titus Maier iscăleşte duioase amintiri despre elevul de şcoală militară, Tudor Pamfile. De atunci se afirma lămurit harnicul folklorist de mai tîrziu.

Literatura poporană, înfăuşată în acest număr, e culeasă din toate părţile ţării: din Banat, Ardeal, Moldova şi Muntenia.

Povestea *„Ionică, făt frumos“* e o interesantă variantă a unor răspîndite motive poporane. D. Nicolau însă pare că nu stăpîneşte destul de bine înţelesul unor termeni populari. Ex.: „A mîncat şi acesta un puiu de *„burzuluială“* dela Impăratul de s'a tîrît pe coate până acasă“. Dar *burzuluială* nu înseamnă în graiul poporului *bătaie*.

Greşeli de acestea ne vor încurca mai tîrziu la istoria limbii.

In schimb, e admirabil redat înţelesul a „O samă de cuvinte“ din popor, de către părintele Savin dela Jorăşti, un vechiu şi harnic adunător al comorilor sufletului poporan.

* * *

Arta şi literatura poporană începe a fi obiect de cercetare serioasă. Treptat se înmulţesc convingerile active despre valoarea pe care o cuprind manifestările sufleteşti ale poporului. Un interes real conştient se iveşte ici şi colo, cînd mai timid, cînd mai hotărît.

„Societatea compositorilor romîni“ a instituit un premiu de 10.000 de lei pentru cea mai bună colecţie de cîntece poporane (melodii), culese pe întinsul unei provincii.

Culegerea va fi întovărăşită de toate datele în legătură cu bucata culeasă şi cu persoana culegătorului. Se vor păstra particularităţile fonetice locale.

Pentru acest ultim punct, cel mai bun lucru ar fi ce se face aiurea: culegerea tuturor cîntecelor poporane prin *fonograf*. Ce conştiincios şi preţios material, nu numai pentru cei ce studiază musica, dar mai ales, pentru filologi, cărora li-ar facilita urmărirea transformărilor fonetice în decursul vremii. B.

* * *

In „Revista societăţii istorico-arheologice bisericeşti din Chişinău“ vol. XVI, 1925, d. Ştefan Berechet publică: „Frăţia de cruce după un manuscris slav din Basarabia“, în care găsim interesante ştiri în legătură cu literatura poporană

B.

ANUL XLI.— No. 35. 3 LEI EXEMPLARUL Duminică 30 AUGUST 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

IOAN SLAVICI

† Ioan Slavici

de N. IORGA

Greşelile omului politic nu se mai discută la moartea lui; ele trec în domeniul istoriei care nu iartă, cînd judecă în afară de patimile momentului, dar în acelaşi timp şi explică, puind pe fiecare în mediul epocei sale, în acele împrejurări în care a trăit şi în mişcarea curentelor de care a fost împins şi condus.

Fericit însă e acela, care, în afară de direcţia politică pe care în conştiinţa sa, ori, din nenorocire, după interesele sale, a trebuit s'o urmeze, a dat rostire sufletului său, în clipele cele mai însemnate ale lui, în formele durabile ale literaturii.

Cu ce sentiment de răspingere s'ar apropia cineva, de amintirea lui Ioan Slavici, dacă ar ţinea samă numai de atitudinea lui duşmănoasă faţă de programul, neapărat, de unire a tuturor Românilor, de serviciile de sclav pe care le-a adus armatei de ocupaţie prin scrisul său, de injuriile cu care acel care a dispărut astăzi le a adresat celor cari, după putinţa lor, au luptat pentru izbînda dreptului romănesc!

Dar cît de mult se dă în urmă — şi tot mai în urmă va rămînea cu vremea — vinovatul politic din vremea marelui războiu cînd apare opera de tinereţă şi maturitate a scriitorului!

In vremea cînd se căuta fără succes, de ideologi şi sentimentali cu scrisul uşor şi fără durată, formula vieţii noastre populare în deosebitele ţinuturi, cînd tot mai palid în zorzoanele lui se făcea «ţeranul român» «descoperit» de Alecsandri din aşa-zisele lui «poesii populare», acest fiu de ţeran din părţile Ardealului, Sîrbu după numele său adevărat, Slavici într'un limbagiu mai «savant», a ştiut — poate influenţat de un Auerbach, povestitorul german al vieţii dela ţară germane, căci Rosegger Tirolesul nu apăruse încă la orizont şi nu era vorba de idilele lui Bjoernsterne Bjoernson — să deie cetitorilor revistei junimiştilor sucul tare şi gustos al adevăratei vieţi populare, aşa cum o văzuse, o trăise în Ţinutul său de naştere.

Ţeranii lui Slavici, adevăraţi şi energici, au intrat biruitori în literatura romănească. Vorba lor puţină şi apăsată, exprimînd sentimente, cînd dîrze, cînd duioase, dar totdeauna de o mare demnitate umană, chiar şi cînd erau aduşi pe cărările păcatului, dădea nuvelei romăneşti o înfăţişare de realitate dramatică necunoscută pănă atunci. Se vedea întăia oară că nu e de nevoie să creezi un ţeran neexistent pentru a te mîndri cu dînsul, că se poate trezi interesul şi produce consideraţia fără a trece cu un pas dincolo de margenile realităţii.

Şi tot odată fostul seminarist făcea «preoţie» şi în acest scris de imaginaţie al său. Din toate aceste curente şi mişcări se desfăcea o impresie de sănătate morală, robusta şi discretă, care n'avea nevoie să întrebuinţeze mijloacele predicelor sarbede şi bodogănelilor ipocrite.

Opera de atunci a lui Slavici este o contribuţie esenţială la educaţia poporului romănesc. N'am aşteptat moartea autorului pentru a o spune.

* * *

PESCARII

Au pornit corăbiile 'n larg
In noaptea coborîtă peste 'ntinderi
Iar valurile 'n asprele destinderi
De stînca 'ntunecimilor se sparg.

Pe cheiul mut şi gol ca un păcat,
Privind la ceru 'ntunecat şi greu,
Un vagabond certat cu Dumnezeu
Frămîntă 'n dinţi un cînt tărăgănat.

Vîntul poartă noaptea peste zări
— O imensă plasă de pescar, —
Cînd, la ţărm, sclipirile de far
Se-aprind ca nişte tainice chemări

Şi portul a rămas acum pustiu,
Goelanzii, prinşi pe ape, dorm,
Şi în decorul mort şi uniform
Doar sufletul adîncului e viu...

Corăbiile-au ajuns de mult în larg
Şi goelanzii zboară 'n jurul lor
De parc'ar fi un suflet călător.
Insîngerat pe fiece catarg.

Pescarii dau năvoadele la fund
Şi muşchii de oţel nervos se 'ntind.

Pe cind în ochii 'ntunecați se-aprind
Nădejdi în golul apelor rotund...

Și-urmărind pe gînduri val cu val,
În așteptarea celor ce-au plecat,
Neveste stau cu ochiul încordat,
Ca niște stînci înfipte lîngă mal...

Dem. Gâlman

BALZAC

de **Ion Sân-Giorgiu**

A aparținut marii generații a uriașilor scrisului. Alături de Hugo și Dumas, Balzac apare și el acum, după aproape un secol de la moartea sa, ca un atlet al condeiului. Opera sa e înainte de toate masivă, cuprinzînd în ea voința îndîrjită a unui mare fantast de a crea o nouă realitate. Căci lumea de eroi și eroine a romanelor sale era pentru Balzac cea mai autentică dintre realități.

In această privință Balzac e 'ntr'adevăr un romantic. Imaginația sa înfierbîntată și în veșnică creștere îl face să creeze o lume nouă, pătimașă și bizară, un nesfîrșit caleidoscop de tipuri care luptă cu viața, dar pe care el le socotește mai reale decît realitatea însăși. El pune jocul imaginației sale mai presus de toate adevărurile crude ale vieții care-l trezesc une-ori din minunatele sale visiuni.

A fost toată viața un rob al fantasiei sale. Indrăgostit de bani, li-a simțit obsesia până la demență și a crezut că-i va putea crea și stăpîni, pe cînd realitatea îl afunda în cele mai tragice datorii. In toate romanele teroarea banului îl urmărește și-l ajută une ori să creieze adevărate figuri mitice, ca Gobsek de pildă. Insetat de afaceri, avînd credința că ar izbîndi să iasă din mediocritatea sărăciei sale, imaginația sa optimistă îl amestecă în afaceri de editură și tipografie care-l duc pe marginea ruinei și-l fac să-și prefacă scrisul său drag într'o muncă silită pentru plata unor interminabile datorii.

Dacă a putut resista la atîtea înfrîngeri materiale și, la începutul carierei sale de poet, la atîtea înfrîngeri morale, aceasta se datorește tot acestei fantasii bogate care îi clădia poetului atîtea locuri minunate de refugiu și o lume pe care el o putea însfîrșit domina. Era atît de obsedat de lumea pe care o crea pentru romanele sale, încît vorbia despre eroii săi ca despre ființe existente, la ale căror dureri și bucurii lua parte. Cine nu cunoaște oare celebra anecdotă a lui Jules Sandeau, care, într'o zi, vorbind cu Balzac despre sora sa bolnavă, acesta îl întrerupse zicînd: «Toate astea foarte bune, dragul meu, dar să ne 'ntoarcem acum *la realitate* și să vorbim de Eugenie Grandet»,

Plăsmuirile imaginației sale erau pentru el realitatea, nu viața însăși din care își aduna numai elementele pentru crearea acestei realități.

De aceia Balzac, fără a fi un artist, e un mare poet. El a creat o lume în care credea și pe care desprinzînd-o din imaginația sa haotică, a știut să o individualiseze și s'o concretiseze într'o nouă realitate. Aici se întîlnește romantismul cu realismul său. El e prefacerea plăsmuirilor imaginației în forme concrete și reale. Elanul său romantic și jocul imaginației sale nu aveau alt scop decît acela de a crea o lume reală, vie, concretă, puternic închegată. Se poate oare o concepție mai romantică decît aceia a Comediei Umane, care trebuia să fie un fel «istorie naturală a omului» și care deveni fragmentul unei fresce a vieții contimporane franceze? Și totuși în realisările unei Eugénie Grandet sau unui Père Goriot cît simț al realității, cîtă precisie în detaliu, ce desăvîrșită închegare a tipurilor, ce meticulos spirit de observație! Acesta era Balzac; un fantast și totodată un neîntrecut cunoscător al realităților vieții. Fire proteică, imaginația sa îl ajută să se transpuie în toate situațiile și să întrupeze toate tipurile, de la femeia castă și sentimentală, până la avarul îndrăgostit de banii săi ascunși. Marea sa bogăție de tipuri și de situații din romanele sale se explică tocmai prin acest temperament proteic care-i îngăduia să trăiască puțintel din tragedia și comedia fiecăruia dintre eroii săi.

Toată această lume pe care o plăsmuia imaginația lui Balzac ar fi rămas un joc al fantasiei sale fără uriașa sa putere de muncă. El a știut să-și stăpînească imaginația și s'o concretiseze pe hîrtie. Excesiv ca'n concepțiile sale a fost și la lucru. Balzac lucra une ori trei luni fără întrerupere, închis în odaia sa de lucru, fumînd și bînd cafea și scriind fără răgaz cîte unsprezece la șaisprezece ore pe zi. Și nu era aceasta o muncă ușoară, un joc stilistic, o simplă improvisație ca la Victor Hugo, de pildă, ci o neîncetată refacere și prefacere a aceluiași manuscris, care mergea până la terorisarea tipografilor cari aveau groază de corecturile hieroglifice ale lui Balzac.

Dar numai astfel Balzac a putut ajunge la cele optzeci de volume pe care le-a scris și care închid în ele, nu numai frămîntarea unui suflet, dar oglinda adevăratii Francii depe la 1830—1850. Balzac a fost un mare poet, căci a ştiut să plăsmuiască o lume nouă şi totuşi caracteristică pentru epoca din care a fost desprinsă. N'a fost un artist. Cu toată patima sa pentru poesie, cu toată setea sa pentru artă, cu toată mania sa de a colecţiona tablouri şi statuete, cu toată încăpăţînarea sa de a-şi reface de zeci de ori un manuscris, Balzac n'a putut fi un stilist. Imaginaţia sa fierbinte era mai puternică de cît posibilităţile sale de realisare stilistică. Munca sa uriaşă s'a lovit totdeauna de inegalitatea composiţiei şi stilului său, în care, cum spune Taine, fiecare găseşte ceva ce-l interesează şi-l stăpîneşte, toţi însă caută zădarnic impecabila formă pe care numai marea artă o poate împlini.

Balzac şi a dat sama de această imperfecţie şi poate de aceia munca sa excesivă, pentru a dovedi prin masivitate ceia nu putuse împlini prin detalii, munca destrăbălată şi sălbatecă care l-a ucis după o dureroasă descompunere a uriaşei sale făpturi în noaptea de 18 August 1850.

In toamna aceasta se împlinesc **douăzeci** *de ani dela apariția revistei literare* „**Ramuri**" *al cării director este astăzi d. N. Iorga.*

Pentru aceasta s'a hotărît punerea de pe acum supt tipar a unui volum sărbătoresc.

Volumul va fi tipărit în condițiuni tehnice neobișnuite și în cele 300 pagini se intenționează strîngerea tuturor colaboratorilor de până acum ai „**Ramurilor**",

Pentru aceasta redacția revistei face un călduros apel la vechii și noii colaboratori cu rugămintea de a trimete manuscrise, fotografii și semnături pe adresa: Institutul de arte grafice „**Ramuri**", *Craiova.*

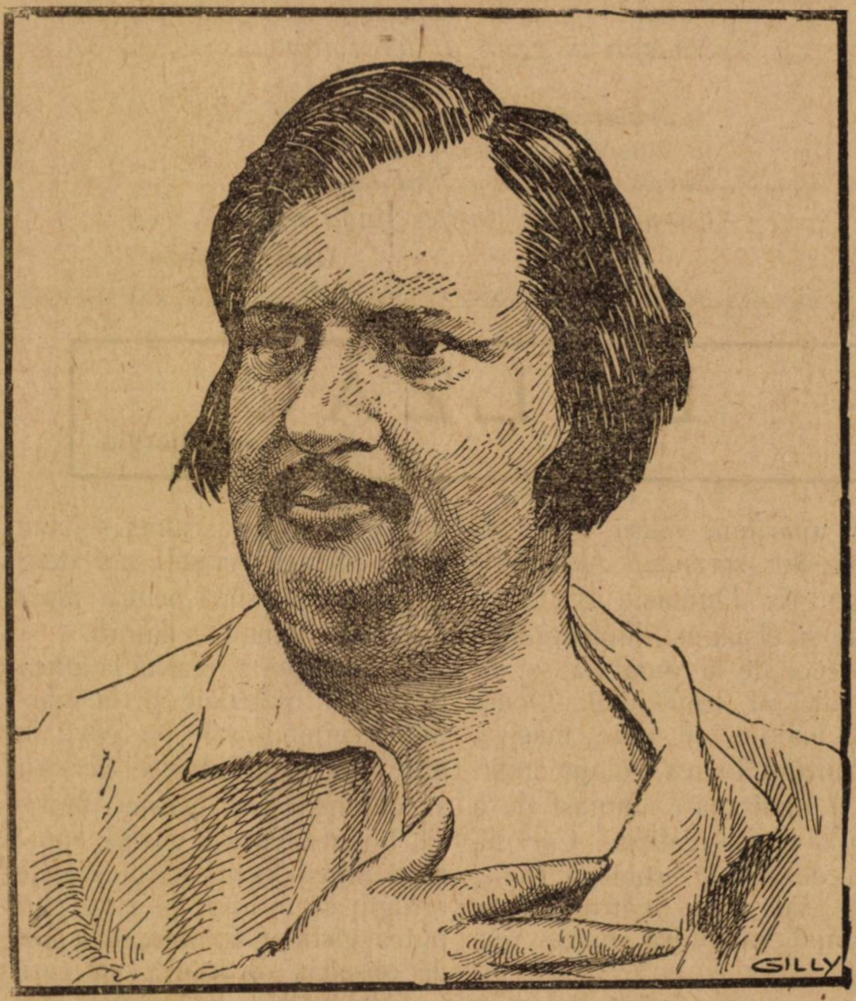

Honoré de Balzac

Luiz de Camoens

SONET

O, suflete, tu ce te-ai smuls curînd
Dintr'o viață tristă și pustie,
De-acum te odihnește 'n veșnicie.
Eu viața 'ntreagă mi-o trăiesc plîngind.

Dar, dacă 'n noua lume 'n care ești
E 'ngăduit să-ți mai aduci aminte
De dragostea ce-mi arde 'n ochi fierbinte,
Incearcă orișicînd să-ți amintești.

Și, dacă chinul mieu că te-am pierdut,
Mîhnire pururi fără de sfîrșit,
Iți va trezi un gînd fugar spre mine,

Pe Dumnezeu cel veșnic, care-a vrut
Să zbori la cer, să-l rogi să fiu răpit
In lumea ta, cum te-a răpit pe tine.

Trad. de **Al. Iacobescu**

Sărăcuța de ea

de **Ioan Slavici**

Preotul încheiase slujba 'nvierii, se albia de ziuă, şi lumea cobora în sat întorcîndu-se dela biserica de pe coaste, — fiecare cu lumînarea aprinsă 'n mînă.

Se nemerise ca anul acesta Paştile să cadă tîrziu, tocmai spre ziua de Sf. Gheorghe, şi'n crîngul înverzit cîntau privighitorile, lunca era presărată cu flori, oile ieșiseră dimpreună cu mieluşeii lor la păşune şi răcoarea primăvăratecă te ademenea să ieşi şi să te duci departe prin livezi şi peste cîmpii.

Curînd a 'nceput însă să cadă ici o picătură, colo alta, tot mai mari şi tot mai dese, în cele din urmă a dat bunul Dumnezeu o ploicică mănoasă, care s'a înteţit de-ţi venia să te temi c'o să le strice oamenilor toată veselia de Paşti.

Abia pe la amiază-zi s'a pornit un vînt, care a mai risipit norii, şi copiii mai mici şi mai mari, flăcăii şi fetele, pînă chiar şi babele şi mosnegii au început să iasă, ca să ciocnească ouăle roşii, să-și petreacă 'n fel de fel de chipuri şi să mai stea de vorbă după obiceiul păstrat din bătrîni.

Din sus de sat, la loc mai ridicat de unde se deschide vedere largă, se 'nalţă 'n mijlocul unei grădini frumoase conacul boieresc, mai mult palat decît castel, case cu multe încăperi, încît te întrebai ce va fi făcînd boierul cu atîta lărgime.

In partea de spre sat, pe unde trecea drumul de ţară, se afla un larg cerdac cu geamlîc, în care Lucica, fetiţa de vre-o patru ani a boierului, îşi petrecea timpul cînd n'avea voie să iasă la plimbare.

Pe la două dup'amiazăzi se'seninase, ce-i drept, dar mai rămăseseră pe ici pe colo băltoace şi iarba era încă udă. Era umezeală 'n aier şi despre plimbare nici vorbă nu putea să fie. Boierul a ieşit dar în ceardac, ca să se încredinţeze dacă geamurile sînt ori nu bine închise încît să nu poată trage din nici o parte.

Peste puţin a ieșit apoi Lucica dimpreună cu nemţoaica ei o fetişcană de vre-o patru-spre-zece ani, care n'avea decît să-i ţie Lucichii de urît îndrumînd-o cum are să-şi petreacă timpul cu jucărelele ei, care erau de tot multe şi felurite.

A ieşit în urmă şi madama, o femeie mai bătrîioară, care avea purtarea de grijă pentru bunăstarea trupească şi sufletească a copiliţei, priveghind ca nu cumva să mănînce ceia ce nu-i prieşte, să fie atinsă de vre-un vînt mai aspru ori să ieie apucături nepotrivite cu rangul părinţilor ei.

E 'nvederat că madama, femeie conştiincioasă, a examinat şi ea cu toată luarea aminte geamurile, ca să fie bine închise.

— Fericit copil Lucica! — Ce n'avea dînsa acolo!? Jucărele pentru zece şi mai mulţi copii, încît n'avea decît să-şi aleegă dintre ele după plac.

Erau acolo păpuşi mai mici, mai mari şi de tot mari, toate scumpe şi frumoase. Erau saloane cu mese, cu scaune și cu canapele. Erau sufragerii cu fel de fel de tacîmuri şi de vase. Erau mai ales animale, şi elefanţi, şi cămile, şi girafe, — ba lupi, ba lei, ba pisici, până chiar şi iepuri cu urechile mari, — ca să-şi aleagă după pofta inimii.

Şi gingașă era Lucica, îmbrăcată numai în horbotă de cea scumpă, şi supţirică şi fragedă ca floarea de piersec, care se ofilește cînd e atinsă de o adiere mai aspră şi nu-şi mai vine în fire.

Mai era Lucica după toate acestea şi o fire de tot duioasă și atît de cuminte, încît te mirai cum se poate ca un copil la urma urmelor mic să fie atît de cuminte, atît de bine crescut şi de ascultător.

Nu doară că n'ar fi rîvnit şi ea ca ori şi care muritor să-şi facă acum o plăcere şi apoi alta.

Se pomenise însă 'n lume stăpînită de gîndul, că nu are să se bucure de viaţă decît atunci, cînd vreau purtătorii de grijă ai ei, şi așa cum lor le place.

„Madam, — întreba ea cînd îi era sete, — am voie să cer dela frailain un păhar cu apă?"

Dacă, din întîmplare, madama era de părere că nu are să-şi astîmpere setea, ea răbda, iar, dacă nu-i trecea setea, mai întreba peste cîtva timp, dar de băut nu bea decît atunci cînd i se dădea voie și atît cît i se ierta.

Acum ea se uita pe fereastră la copii, cari se jucau pe afară, la aier curat și în bătaia vîntului. Unii, desculţi, umblau prin băltoacele rămase în urma ploii, alţii alergau prin iarba încă udă, iar alţii scuturau pomii, ca să cadă stropii rămaşi pe ei, și toţi ciocniau, cum se cuvine în ziua de Paşti, ouăle cele roşii, le curăţiau şi le mîncau cu multă poftă, muşcînd şi din cozonacul cu lapte.

Lucica ar fi ciocnit și ea, dar n'avea cu cine, ar fi mîncat ou și ar fi muşcat din cozonacul cu lapte, dar n'avea voie, căci oul rece şi cozonacul șunt mîncare grea, care nu face pentru dînsa. Era în dulapul din sufragerie și baclavaua, care îi plăcea mult, dar madama nu-i dădea decît o bucăţică, — aşa numai ca s'o guste. şi ea-i ducea dorul.

Copiii se uitau şi ei spre geamlîc şi o vedeau aşa — frumoasă şi gingașă — parcă nici nu era fiinţă vieţuitoare.

— „Ce răsfăţată și cît de fericită e!" —, suspinau ei cuprinşi de uimire.

— „Cît de fericiţi sînt!" —, zicea însă și ea.

O, ce n'ar fi dat, dac'ar fi putut să se joace și ea cu ei la aier curat şi în bătaia vîntului, — chiar şi dacă n'ar fi umblat prin băltoace și n'ar fi alergat prin iarba udă. Ştia însă prea bine că aşa ceva nu se poate, şi nici că mai întreba. Era mulţumită că poate să se uite pe fereastră şi să-i vadă pe copii fără ca să bage de samă madama, care era pierdută în citirea unui roman interesant, căci altfel ar fi trimis pe vruna dintre multele slugi boiereşti, ca să-i alunge de acolo pe obrasnicii şi nespălaţii aceia de copii.

Dîndu-şi sama despre aceasta, Lucica şi-a luat una cîte una păpuşile şi păpușelele, saloanele și sufrageriile, animalele de tot felul, jucărelele ei toate, și le-a înşirat în faţa geamlîcului, ca să le vadă copiii şi să se bucure şi ei.

Acum, în ziua de Paşti, se cuvenia aşa ceva, fie chiar şi fără voia madamei, şi Lucica se simţia în adevăr fericită, atît de fericită, încît în cele din urmă şi-a luat inima în dinţi și-a întrebat pe madama dacă are ori nu voie să ceară de la frailain să-i aducă fonograful și să-i cînte la el.

Un lucru mai lipsia pentru ca fericirea Lucicăi să fie deplină: să se deschidă fereastra ca să poată copii să vadă şi să audă bine. Lucrul acesta era însă cu desăvîrşire peste putinţă: chiar şi pentru ziua de Paşti ar fi fost prea mult deodată.

In vremea aceasta boierul îşi făcuse obicinuita plimbare călare — cu gîndul mereu la mult iubita lui fetiţă, la care ţinea, precum se zice, ca la lumina ochilor săi.

Cum Doamne să nu ţie cînd atît suflet mai avea şi el în lumea aceasta. Părinţii îi muriseră. Un frate mai mare al lui se prăpădise în urma unui duel. Cu sora sa se certase din causa moştenirii rămase dela părinţi. Iar soţia sa, muma Lucicăi, îl părăsise.

Rămaseră numai ei amîndoi. Lucica şi el, şi era lucru firesc, ca, întors acasă, el înainte de toate la ea să alerge, ca să afle cum şi-a petrecut timpul — acum în ziua de Paşti:

— „Foarte bine! — Foarte bine!, — răspunse ea. — M'am jucut cu copii".

Boierul se uita nedumirit în toate părţile, dar niciun copil nu vedea.

— „Cu cari copii?" —, întrebă el.

— „Cu aceia!" —, răspunse Lucica arătînd la copiii adunaţi în faţa giamlîcului.

Madama sări ca înţepată de viespi în picioare, Abia acum îşi dete seamă despre infamia copiliţei, care abusase de bunăvoinţa ei, ca să-şi petreacă timpul cochetînd cu acei copii desculţi, nespălaţi, ordinari şi obraznici.

„Se vede teapa!" —, zise ea în gîndul ei. — Copil născut din părinţi cu adevărat nobili nu poate să prindă slăbiciune pentru asemenea lăpădături ale neamului omenesc.

Sluga boierească s'a dus acum, se'nţelege, să-şi facă datoria, luîndu-i la goană pe copii, dar asta cam tîrziu, căci Lucica apucase să-şi dea samă că e cu putinţă să se bucure de viaţă şi fără de voia madamei.

Cu gîndul mereu la baclavaua cea dulce, ea a pîndit prilejul să se furişeze în sufragerie, a pus un scaun lîngă dulap, s'a urcat pe scaun şi a mâncat o bucăţică, apoi o bucată şi încă una, cît a putut pînă ce s'a săturat ca în ziua de Paşti.

Nu prea era însă copila deprinsă a fi sătulă, şi peste noapte o supără ceva la pîntecele ei cel delicat şi n'o lăsa să doarmă. Ştiindu-se vinovată, ea se stăpînia şi nici nu gemea, nici nu plîngea.

A doua zi de Paşti ea era cu ochii stinşi şi chiar mai palidă decît de obiceiu.

Dac'ar fi cercetat mai de aproape, madama s'ar fi încredinţat că are chiar fierbinţeli.

„La aier curat şi în bătaia vîntului!" —, zicea boierul, şi-a dat poruncă să pună caii la cupea.

Peste puţin s'a răsgîndit însă. Prea era frumoasă ziua de primăvară; păcat ar fi fost s'o închidă în cuşca aceea. Lucica a ieşit în trăsură deschisă cu madama şi cu frailain.

Era atît de bine şi de frumos, dar din cînd în cînd adierea vîntului i se părea copilei prea aspră. Fiindcă băltoacele secaseră şi iarba nu mai era udă, madama i-a dat voie să între în livedea înflorită, iar ea a cules o floare, două, nu mai multe, şi iar s'a urcat în trăsură.

Seara a fost chemat doctorul şi acesta era de părerea că e la mijloc o mică răceală. Ziua următoare acelaşi doctor s'a încredinţat, că e la mijloc şi o mică indigestiune! Două zile în urmă au ţinut trei medici un consult şi au fost toţi trei de acord că e grav casul, iar Vineri înainte de Duminica Tomii, Lucica s'a stins cum se stinge candela din care s'a istovit untdelemnul.

Prea de tot era delicată pentru lumea plină de nevoi, în care ni petrecem noi viaţa.

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu"

de **I. Agîrbiceanu**

Vasile Grecu rămase plimbîndu-se prin odaie. Din cînd în cînd arunca ochii la pachetul de pe masă. Vreme de vr'un ceas paşii lui sunară în odaia pustie. Apoi îşi luă pardesiul şi porni. Dela uşă se întoarse: uitase pachetul după ce-l luă subsuoară, îşi văzu în cuier şi pălăria. O puse 'n cap şi deschise uşa In cele trei odăi goale, părăsite, paşii lui răsunară a pustiu. Pustiul era închegat parcă în aerul lor, şi notarul trecea prin el rupîndu-l cu pieptul. De-aici, din odăile acestea cu aier închis, a pătruns pustiul şi în sufletul lui? Il simţia zăcînd acolo ca ceaţa grea de pe-o baltă. Ieşi cu el în curtea primăriei, ieşi cu el în stradă, porni cu el spre casă. Nici vorbă să se împrăştie! Dimpotrivă, era tot mai des şi tot mai rece.

Dela o vreme avu sensaţia că pustiul nu mai încape în el şi începe să radieze afară, prin membre, prin cap, prin ochi mai ales. Şi părea că o ceaţă se ţese din el şi pe drum, în jurul lui, o ceaţă sură, rece, prin care dibuia cu greu către casă.

Lampa era aprinsă şi arunca o lumină palidă, în valuri fumurii prin ceaţa aceia. Cînele nu se mişcă din culcuşul său.

Vilma cetia la masă, lîngă fereastră.

Vasile înaintă zîmbind şi puse pachetul pe masă. Femeia nu văzu pachetul, rămase cu ochii la zîmbetul lui.

— Ce-i cu tine? Ce ai?, îl întrebă Vilma, c'o sămînţă de spaimă în adîncul privirilor.

— N'am nimic. Sînt puţin obosit. Am lucrat azi ca un bou. Dar nu vezi ce ţi am adus?, şi el arăta spre masă.

— Ţi l-a dat administratorul?

— Da! A sosit adineaori dela oraş.

— N'am putut merge cu el. Era beat, dormia buştean în căruţă. O, ce scîrbă! Privirile ei începură să joace de nerăbdare, uitîndu-se la pachet.

— Voiai să mergi şi tu la oraş?

— Da, ne-am înţeles ieri după masă.

— Dar mie nu mi-ai spus nimic, nici aseară, nici azi dimineaţă.

— Pentru ce să te mai încurc şi cu năcazurile mele? Ai tu destule pe cap. Numai de mi-ar fi trimis stofa ce-mi trebuie. Nici odată nu poţi fi servit de-acasă ca atunci când vezi cu ochii.

Vorbele din urmă le spuse desfăcînd învălişul de hîrtie. Privirile ei deveniră adînci şi clare, glasul fin, sonor ca totdeauna. Numai obrajii i se împurpurau pe măsură ce despacheta.

Vasile Grecu o privia încremenit. Cum poate să o bănuiască de vr'un gînd rău? Nu o are supt ochi, nevinovată, curată ca o floare? Nu i-i milă lui să îngrămădească bănuieli pe un suflet atît de plăpînd? Vilma a auzit că administratorul merge la oraş, avea nevoie de o stofă, a voit să întrebuinţeze prilejul să o cumpere. Voia să meargă însăşi, dar s'a scîrbit de administratorul beat. Ce poate fi mai simplu?

Notarul se apropiă tiptil, şi, punîndu-i uşor mîna pe umăr, privi stofa de mătase. Vilma o pipăi, o privi în lumină, o lipi de obraz.

— E moale şi caldă. E dulce, zise ea, şi privirile i se aprinseră. Imi place. O să mi fac o haină... şi în loc de orice definiţie, ea trimise un sărut din gura mică viitoarei toalete.

— Am aici material să-mi aranjez și alte două toalete! M'am dus veșnic cu desgust la cursul de croitorie, dar ce bine-mi pare acum că am învățat! Ce m'aș face dacă n'aș avea gust și n'aș ști să-mi coș o haină?

Vasile își luă, abia simțit, mîna de pe umărul ei.

— Și ce nevoie ai de-odată de trei toalete, una nouă și două modernisate? Te pregătești pentru într'un bal?

Femeiușca se întoarse spre el și-l privi mirată:

— Cum, tu nu știi nimic?

— Ce să știu?

— Că vom avea oaspeți în Cozla. Administratorul nu ți-a spus nimic?

— Mi-a vorbit, dar nu de oaspeți, ci de prisonieri ruși.

— Și nu ți-a spus că vor veni cu ei și trei ofițeri, că vor fi stabili la noi un an—doi, poate până la sfirșitul războiului?

— Poate să-mi fi spus, dar am uitat. Știu că mi-a vorbit de prisonieri ruși... Ba da, ai dreptate! Acum îmi aduc aminte că m'a întrebat dacă n'am putea primi și noi în cvartir pe unul din ofițeri.

Notarul simția că se înăbușă, dar știa că trebuie să meargă până la capăt.

— Și tu ce-ai răspuns?, întrebă Vilma, privindu-l țintă în ochi, cu o așteptare arzătoare.

— Ce era să răspund? Că nu pot făgădui înainte de-a vorbi și cu tine. O săptămână două, e altceva. Dar un an—doi, —, aici trebuie să ne gindim.

— Cu cit vor sta mai mult, cu atît mai bine. Ne vom mai distra și noi! Cum? Tu mai stai încă pe gînduri?

— Aștept cuvîntul tău.

— Ei, nu glumi! Nu-mi arde mie de glumă acum. Știi că și'n rîndul trecut am avut ofițeri la noi. Și n'am avut să ne plîngem de nimic. Vasile, zise ea de-odată, apropiindu-se de el și punîndu-i amîndouă brațele ușoare, albe, pe umeri: „Tu nu simțești nevoia unei schimbări?“.

— Ce schimbare?

— Nici eu nu-mi pot da bine sama. Dar, cu viața uniformă pe care-o ducem, nu-ți pare ție că ești întemnițat în ceva greu și rece, în ceva neînțeles? Nu ți-ar plăcea să izbucnești din urita carapace care te ține închis, să te liberezi și să zbori spre vieață? Doamne, nici eu nu știu cum să spun, ce simțesc! Mi-e dor de libertate, Vasile, Mi-e dor de viață!“.

Și, de-odată, din inflăcărarea aceasta, căzu într'un plîns zguduitor, cu țipete, cu leșin. Bărbatul se năcăji vreme îndelungată s'o trezească la conștiință. Cît ținu convorbirea cu Vilma, el urmări de-aproape orice nuanță a glasului său, orice schimbare a feței. Ingheța de spaimă și învia de bucurie după cum bănuia că simte păcatul sau nevinovăția din femeie. Dar la cuvintele din urmă ale Vilmei o lume întreagă se dărîmă în el, cu sunet mare, ca o clădire cu zeci de caturi. Dar lumea ce se dărîma nu avea viață, nu era omogenă, —clădirea era făcută nu din material solid, ci din dărîmături puse unele peste altele, să întruchipeze, de formă, o clădire. S'a prăbușit cu sunet mare, dar a scăpat viața de-o minciună! Nu e nicio pagubă, niciun păcat!

Ceia ce Vasile Grecu nu putu înțelege într'un an și jumătate de căsnicie, pricepu, pătrunse acum, într'o clipă: „Sărmana copilă“, zise el, „ea nu m'a iubit niciodată!“ E curată, e nevinovată, dar, a ghicit: e setoasă de viață, e setoasă de iubire. Și acum știu că nu eu îi voiu putea-o da!“.

El crezu că-și spuse cuvintele acestea fără nicio emoție pentru el, și nu băgă de sama lacrimile mute care-i cădeau din noaptea ochilor pe obrajii, pe brațele pe pieptul Vilmei, făcînd sforțări să o trezească din leșin.

Vasile Grecu își dădea samă de-un singur lucru: că s'a făcut lumină, că niciodată nu-l va mai tulbura o întrebare în legătură cu problema de lîngă el. Problema era deslegată: Vilma nu-l iubise nici odată! Iată tălmăcirea simplă, firească, a întregii sale purtări, a vieții ei întregi de cînd trăiește supt acoperișul acestei case.

Tot ce a clădit el pentru a-și înălța un edificiu al înțelegerii ei, în care el să se simtă bine și liniștit, a fost clădit din neadevăr, din dărîmături. Dar nici el n'o iubise? Pica de dragul ei și numai închipuindu-și o în minte! Iubirea orbește pe om? A avut el nenorocirea să fie orb un an și jumătate?

Gîndurile-i treceau prin cap fără să-l mai poată tulbura. Incercă toate mijloacele s'o aducă la conștiință pe Vilma. Și, cînd ea deschise ochii, el nu-și putu reținea un suspin de bucurie.

A trecut, nu-i nimic! N'are să se mai întimple, șoptia el.

— Cum, tu plîngi? De ce plîngi?, îl întrebă cu voacea obosită soția.

Vasile își duse batista la ochi. Nu simțise lacrimile. Simția numai o milă, o înduioșare fără de margini pentru puțintica ființă ce se ridicase pe divan și îl privia acum cu privirile acelea de-un dor adînc.

— Mi-a fost rău, nu-i așa?, întrebă Vilma.

— Da! Putintel! Ai plîns și tu. Dar nu-i nimic. Slavă Domnului că a trecut! Și mai mult să nu mai plîngi, copilă!“ Él o amenință drăgut, ca pe un copil, cu degetul.

Nicicînd nu s'a simțit așa de liber, așa de intim cu Vilma ca acum. Ea îl privia mirată. Simția și ea schimbarea. N'o mai privia ca pe soție, cu dragostea une ori pătimașă, alte ori temătoare, n'o mai privia, mai ales, ca pe o problemă, ci ca pe o copilă neștiutoare care are lipsă de ajutorul lui.

Iată, i-a fost de-ajuns să audă strigătul vieții ca să înțeleagă! Combinațiile intelectului nu i-au folosit la nimic. Junghiul ce i-a trecut prin inimă la vorbele de foc ale Vilmei, simțirea i-a descoperit adevărul!

Și, cum o contempla acum, liniștit și împăcat, îi veni de-odată gîndul: nu cumva și întrebările acele din seminar au rămas fără răspuns tot din pricina asta? Nu avuse dreptate mamă-sa cînd i-a spus: „Pe Dumnezeu viața ți-L arată?“.

I se părea că iese atît de ușor, de nevătămat, din descoperirea asta, încît iubirea sa nu poate fi decît înmormîntată. Ii va ținea locul necuprinsa înduioșare cu care se uita acum la Vilma. Credea că, acum îndată, vor putea trece și la deslegarea întrebărilor din seminar. Cu o singură lovitură să facă lumină deplină în viața lui. Să nu mai fie un om neisprăvit! Să alunge din mădularele sale boala aceia de care s'a molipsit în seminar. Să intre și el, în sfîrșit, în viață!

Abia o hotărî pe Vilma să cineze.

— Acum pot să-ți spun liniștit un lucru, zise el. Azi dimineață m'ai mințit!

Vilma nu înțelegea.

— Ai spus că ai adormit asară cu lampa aprinsă. Dar ai stîns-o numai cînd am venit eu. Atunci te-ai și culcat.

— Ai dreptate, zise Vilma, zîmbind. M'ai văzut pe fereastră?

— Nu! Azi dimineață am și crezut ce mi-ai spus. Dar acum înțeleg multe lucruri pe care înainte cu un ceas nu le înțelegeam. Știu și ce ai făcut aseară pînă la miezul nopții.

— Cu neputinţă!, răspunse femea cu uimire".

— Ai cercetat toaletele tale. Ai făcut combinaţii: ce ţi-ar mai trebui, ce s'ar putea drege, drăguţ, să fie ca un lucru nou.

— Aşa e răspunse Vilma, oprindu-şi furculiţa pe care o ducea in farfurie.

— Şi mai ştiu, continuă Vasile, şi gândirile pe care le aveai când iţi cercetai toaletele. Eu nu eram de loc amestecat în acele gînduri...

Vilma nu răspunse. Mirarea crescu în privirile ei clare punînd parcă un sîmbure de umbră, în fundul lor. Notarul zîmbi.

— Vez c'am ajuns năsdrăvan? Dar să lăsăm toate acestea. Am să-ţi spun că mă supun voinţii tale. Vom primi şi noi un ofiţer în cvartir. Dar cu o condiţie.

Femeiuşca se înveseli, umbrele-i dispărură din priviri.

— Care e condiţia?

— Să-mi spui pentru ce te-ai ascuns aseară de mine? Pentru ce nu ai lăsat să te văd şi eu cum îţi cercetezi toaletele? Pentru ce te-ai făcut că dormi şi nu dormeai? Iţi era teamă de ceva, teamă de mine?

Vilma se gîndi puţin.

— Nu, răspunse apoi cu hotărîre. Dar aveam eu plăcerea să mă aflu singură cu vestmintele mele, să le mîngîi, şi de asta să nu ştie nime! N'ai avut nici odată plăcere in astfel de de îndeletnicíri?

— Nu, răspunse Vasile fără să mai zîmbească. Dar cred că ai vorbit sincer, condiţia ai înlăturat-o şi vom avea şi noi pe ofiţerul nostru.

Vorbiră apoi, cu uşurinţă mai mare ca oricînd despre o mulţime de lucruri în legătură cu războiul. Vasile Grecu se simţea într'o măsură oarecare apărătorul, proteguitorul Vilmei, şi era mereu liniştit, mulţumit de situaţia adevărată în care se afla în sfîrşit.

Numai după ce stinse lumînarea şi se lungi în aşternut, îşi dădu sama că în el se închegase deplin pustiul cu care venise din cancelarie, de pe uliţă; se închegase şi se schimbase într'o baltă amară. O iubia pe Vilma, iubirea nu murise, cum crezuse el; şi abia acum ştia că iubise o statuie pentru el şi că nu mai putea avea nicio nădejde s'o invieze în viitor.

Va învia-o, poate, altul, dar nu pentru dînsul. Inchipuirea, cu jocul ei arzător, îi arătă pe acela pe care-l va iubi Vilma şi înşira scene de dragoste mare. Simţirea, rănită, înveninată pînă'n rădăcinile vieţii, i se răsvrătise, sfîşiindu-i inima. Îi venia să blesteme viaţa, dar mai ales să se blesteme pe sine. El, omul cel neisprăvit, a fost de vină la întreaga nenorocire. Trebuia să vadă, să simtă, încă înainte de căsătorie, că fata nu-l iubeşte, că poate încă nimic nu i-a trezit inima, n'a deşteptat-o la viaţă. Şi, de sigur, acesta din urmă e adevărul. N'a văzut-o el, nu a spus însăşi că se simte ca într'o închisoare, că-i vine să izbucnească din carapacea ce-i ţine trupul şi sufletul legat? Dar el n'a văzut nimic, n'a înţeles nimic!

Balta pe care i-o făcea pustiul amar din suflet se răspîndia în răstimpuri în fiinţa lui întreagă. Amărăciunea parcă mai potolia chinul simţirii rănite. Îi venia să se zvîrle în pat ca un şarpe pus pe jar.

Dar nu se mişca. Rămase întins pe spate cum se aşezase. Vià în el ceva mai puternic decît chinul înveninat şi arzător, mai tare decît amarul părerilor de rău, mai poruncitor decît pornirea spre geamăt ce i se ridica din adîncurile vieţii: conştiinţa lui îi spunea că el abia acum se află în situaţia cea adevărată, că nu are niciun drept nici să suspine, nici să se tîngue, nici să spereze, nici să pizmuiască pe altul. Şi, după cum, terminînd seminarul şi dîndu-şi sama, că nu e un creştin deplin convins, fu gata să părăsească o carieră pentru care se pregătise, din pornirea glasului lăuntric din el, al firii sale fundamental şi esenţial cinstite, tot astfel acum, după ce deslegase problema cu care trăise un an şi jumătate supt un acoperiş fără s'o înţeleagă, această fire lăuntrică a sa, îi spunea că nu mai poate avea nimic cu Vilma, după cum înainte ştiuse că nu mai poate avea nimic cu preoţia.

O prăpastie îl îndepărta de hirotonire, o prăpastie îl despărţea de Vilma. Conştiinţa îi spunea limpede acest adevăr, conştiinţa care pleca din tainele unei firi adînc cinstite, care recunoaşte şi se închină adevărului.

Şi glasul lăuntric îi poruncia linişte, şi porunca lui era mai tare decît sîngerarea durerii fără hotar.

Deci nu-i scăpă niciun geamăt, nu făcu în pat nicio mişcare. In curînd putu auzi respirarea regulată a Vilmei care adormise. Chinul nu şi-l putea smulge din trup, amarul nu-l putea potoli în suflet, dar avea putea să sufere în tăcere.

Nu-şi dădu sama cînd adormise. Dimineaţa nu ştia dacă a dormit ori se cufundase numai, înnecîndu-se, în pustiul din sine. Capu-i era greu, trupu'nţepenit; poate nu făcuse o singură mişcare noaptea întreagă. Dar de un lucru îşi dădu seama îndată ce fu în picioare. Fusese mai greu de trăit ieri decît azi. Cu toată înţepenirea trupului se simţea azi cu mult mai uşor, mai vesel chiar. De bună samă era mai limpede şi mai gata de muncă. Scăpase de-o minciună. Avea supt picioare teren solid. Ştia ce să creadă şi cum să se poarte cu Vilma. Porni la slujbă înviorat.

Intre scrisorile rămase de ieri, găsi una înaintea căreia rămase uimit. O mai citi odată. Fratele său Petru era chemat să se presinte în douăzeci şi patru de ceasuri la unitatea de honvezi căreia îi aparţinea, pentru încorporare.

— E cu neputinţă, zise el cu voace tare. Trebuie să fie o greşală. Petre Grecu, al treilea învăţător din Cozla, fusese scutit pentru a nu rămînea şcoala pustie. Ceilalţi doi învăţători erau de mult înrolaţi. Va fi iarăşi o încurcătură, cum a fost şi înainte cu un an şi jumătate, îşi zise notarul, — cum se poate să rămînem fără nici un un învăţător? Dar cîte alergări vor fi de lipsă iar!

El luă hîrtia şi porni la şcoală. In curtea primăriei se întîlni cu plutonierul dela postul de jandarmi.

— Aş avea o vorbă grabnică cu d-voastră, domnule notar, zise plutonierul, după ce salută.

Vasile Grecu se opri.

— Poftim!

— Aţi primit un ordin de chemare pentru domnul învăţător, fratele dumneavoastră?

— Da! Acum am desfăcut poşta. Cred că trebuie să fie o greşală.

— Aşa cred şi eu. Dar dumnealui trebuie să se presinte încă astăzi.

— La el plecasem şi eu, domnule plutonier. Va pleca, de sigur. Va duce şi dispensa. De aceia mă grăbiam.

— Aşa dar nu mai e nevoie să-l avisez şi eu?

— Nu, domnule plutonier.

Jandarmul salută şi plecă. Notarul porni întins la şcoală. Peste optzeci de capete de copii mărunţei se întorceau spre uşa ce se deschise, apoi se ridicară toţi, abia răsărind de-asupra băncilor, şi ochii lor priviră miraţi la notar. Nu-l mai văzură intrîndu-l în şcoală.

Vasile nu-şi putu reţinea un zîmbet.

— E ca'ntr'un stup aici, Petre!

— Ce să fac! Aduc cîte trei clase într'o sală. Şi cîţi vin acum la şcoală? Niciun sfert din vremurile normale. Vin aceia pe cari mamele nu au la ce-i folosi.

Notarul nu-şi mai putea lua ochii dela copii.

— Dar nu cred să aibă toţi vîrsta de şcoală.

— Vezi bine că nu! Sînt aici şi de cinci şi de patru ani. Mamele cu cei mai mari merg la lucru. Cu cine să-i lase acasă? Dar ştiu că n'ai venit să faci inspecţie, zise Petru c'un fel de teamă în glas.

— Ai dreptate. Trebuie să pleci imediat să te prezinţi la unitate. Iată ordinul. Se 'nţelege că-i vorba numai de o încurcătură. Nu eşti scutit pentru serviciu. Dar pentru aceia trebuie să te presinţi la termen. Ştii tu cît sînt de stricte azi legile pentru noi. Iţi vei duce şi ordinul de dispensă.

Petru pălise la faţă de îndată ce începu Vasile să vorbească.

— Mă aşteptam la asta, oftă el.

— Pentru ce te aşteptai? Nu eşti dispensat?

— Au mai fost şi alţii. Şi mulţi dintre ei sînt azi pe front, dacă vor mai avea zile.

— Se poate şi asta. Cît te priveşte însă, sînt sigur că e vorba numai de-o greşală.

Petru clătină din cap, apoi porunci copiilor să se ridice pentru „Tatăl nostru". Geamurile se cutremurau de rugăciunea spusă cîntat, de clasa întreagă. Băieţaşii cari nu erau de vîrsta şcolii la rugăciune se simţ au în rînd cu toată lumea. Vr'o doi, cari, se vede, veniră pentru întîia oară, se uitau cu capul strîmb la gurile celor mărişori cari spuneau rugăciunea. Un prichindel din banca a treia, lîngă geam, se ridicase, uitîndu-şi degetul în colţul gurii.

— După amiazi nu veniţi la şcoală, băieţi. Am un drum pînă la oraş şi nu voiu fi acasă, le porunci dascălul.

Cei doi fraţi ieşiră, lăsînd în urma lor o larmă argintie.

— Cred că de data asta nu e glumă, începu vorba Petru cît ce ieşiră în drum.

— Ştii că mă mir, răspunse notarul. Cînd ieşti dispensat pentru slujbă, la o şcoală cu trei puteri didactice, cu sute de elevi, ce te poate face să te îndoeşti?

— Am eu de mult o presimţire, răspunse cu faţa întunecată Petru.

— Ei, presimţire!

— Şi mai am pilda altora, cum ţi-am spus.

Dascălul era cu patru ani mai vrîstnic decît notarul. Era un om voinic, cu spate late, cu grumazii puternici, mai înalt decît Vasile. L-ar fi putut duce pe notarul subsuoară, aşa părea de uscat şi de puţintel pe lîngă el. Era brunet şi Petru, cu obrajii mari, fini, cu sprîncene stufoase. Nu prea făcea el brînză multă în şcoală, slujba îl cam plictisea, dar acum, în vreme de războiu, ţinea morţiş la ea, ba chiar se făcuse mai harnic. Lucrul de căpetenie era că şcoala îl scăpa de primejdia morţii, şi, al doilea, poate tot aşa de însemnat pentru Petru, ca şi întîiul, că, rămînînd acasă, îşi putea lucra pămîntul. Şi nu numai moşia lui, ci şi partea notarului. Vasile nu avea vreme de economie, şi Petru făcea bani buni. Mai ales de vr'o doi ani de cînd se scumpiseră foc bucatele şi vitele. Unde nu s'a ridicat el în vremea asta? Îşi plătise toate datoriile, începînd cu cele rămase dela bătrînul, mai cumpără opt jugăre de pămînt, zidise un grajd nou. Şi înainte îi plăcea să muncească pentru a aduna, dar, de cînd văzu cu cîtă uşurinţă se poate îmbogăţi un om cu pricepere, lăcomia lui crescu, şi alerga de dimineaţă pînă seara după trebi, uitîndu-şi adese ori de şcoală, de cele mai multe ori punînd băieţi mari să-i ţină locul în clasă. Lelea Ana era foarte mulţumită cu el, cînd îl vedea că are dragoste de pămînt, dar mai ales că asudă să crească moştenirea părintească. Cîte zile negre nu i-a făcut răposatul cu risipa lui! Altfel, cu moşie de treizeci de jugăre, fruntea locului. ar fi ajuns el să cunoască băncile?

Cei doi fraţi înaintau pe uliţa largă, pustie a satului, şi vorbiau de trăznetul acesta ce căzuse pe capul lui Petru, şi nu numai pe al lui, spunea Petru, ci şi pe al bătrînei, pe al părintelui Mihuleţ, socrul său, dar mai ales pe capul Anastasiei, soţiei sale.

Vestea era într'adevăr cu urmări de trăsnet pentru Petru, deşi, spunea el, o presimţise. Adevărul era că se temea mereu de ea, Ziua, noaptea, atîrna de-asupra capului său ca sabia din poveste. Temerea neîntreruptă îl făcu să creadă în presimţire, căci frica îi deştepta toate primejdiile războiului, îi arăta prăbuşirea gospodăriei sale de acasă, şi el trăi dela începutul războiului cu vedeniile acestea în suflet. Poate şi necurmata înfrigurare în care trăia, teama de ziua de mîne, îl făcu să se zdrobească în aşa măsură după avere.

Apoi mai era un motiv pentru care Vasile nu reuşia să-l convingă pe dascălu, în drum spre casă, că e vorba numai de o încurcătură a celora ce poartă catastifele armatei. Petru simţise în totdeauna că, odată înrolat, nime nu-l va mai putea scoate din armată. Aici ar fi putut vorbi dascălul despre presimţire.

Astfel treceau vorbind pe drumul pietros. De două zile nu plouase, tina cleioasă, gălbuie, a drumurilor din Cozla, se învîrtoşase şi prinsese pe deasupra un poleiu. Era pe la sfîrşitul lui Maiu, vremea umblase potrivită pentru a adeveri zicătoarea: „Plouă în Maiu, mîncăm mălaiu!" Tot satul harnic de-a purta sapa, de-a aduce apă din vale, de-a legăna un copil, era din zori la prăşit.

Uliţele erau pustii, porţile zăvorite, cele mai multe fereşti cu obloanele de lemn, văpsite verde, închise. Prin ţarcurile de supt şoproane, mugea ici şi colea cîte un viţeluş cu botul umed şi fraged. Rar lăpăia vr'un cîine. Pe la portiţe răsăria unde şi unde vr'o babă încârligată. Din unele case pătrundea strident orăcăit de broscoiu. Bătaia lui Dumnezeu, nu alta, pe femeile asupra cărora s'a abătut lehuzia pe vremea asta, când îţi arde pămîntul subt tălpi de graba lucrului la hotar.

Era un senin înalt în văzduh, liniştit şi nepătruns; se cobora în zori departe pe umerii dealurilor de graniţă ai hotarului Cozlei, îmbrăţişîndu-l cu aceeaşi nepăsare, ori în aceeaşi dragoste, ca şi în vremurile bune. Ce-i păsa lui că nu mai sînt ochii să-l privească, ce-i păsa că toate feţele erau plecate de-asupra pămîntului de o putere tot mai mare, pe măsură ce se împuţinau braţele lucrătoare din sat?

In răstimpurile cînd conversaţia poticnia între cei doi fraţi, prinşi amîndoi de alte gînduri, Vasile Grecu îşi adîncea privirile în pustiul satului. De puţine ori avuse prilejul să-i vadă înfăţişarea, străbătîndu-l în lungime, în ceasul cînd munca începuse afară la hotar. Dimineaţa, cînd mergea la lucru, mai treceau încă pe uliţi destule femei întîrziate cu mărunţei după ele, mai treceau cară, pluguri, pe lîngă car mergeau cu gravitate, cu paşi de stăpîn, femei sau bătrîni, cari au trebuit să aştepte să isprăvească întîiu alţii cu aratul, cu căratul gunoiului. La amiazi uliţele se umpleau iarăşi de viaţă, cînd el se înapoia pentru masă. Veniau băieţaşi cu vacile pe care le aşteptau viţeii cruzi, cari nu puteau răbda pînă seara; veniau femei care aveau acasă vr'o bătrînă. să ducă fiertura la lucrători. Iar, cînd începea să însereze, pustiul era alungat de pe uliţile satului.

(Va urma.)

Moartea lui Balzac

de **Victor Hugo**

La 18 August 1850 soţia mea, care visitase peste zi pe doamna Balzac, îmi zise că Balzac e pe moarte. Plecai în grabă la el.

Domnul de Balzac suferia de optsprezece luni de o hipertrofie a inimei. După revoluţia din Februarie plecase în Rusia şi acolo se însurase. Cîteva zile înaintea plecării sale îl întîlnisem pe bulevard; el se căina şi răsufla zgomotos. In Maiu 1850 se întorsese în Franţa, căsătorit, bogat şi muribund. La sosire avea picioarele umflate. Il căutau patru medici Unul dintre ei, d. Louis, îmi zise la 6 Iulie: «Nu are şase săptămîni de viaţă» .Era aceiaşi boală ca şi la Frederic Soulié.

La 18 August, unchiul mieu, generalul Louis .Hugo, era la mine la dejun. După masă îl părăsiiu şi luăiu o birjă, care mă duse în Avenue Fortunée Nr. 14, în cartierul Beaujon. Acolo locuia d. de Balzac. El cumpărase resturile hotelului d-lui de Beaujon, cîteva clădiri care scăpaseră prin întîmplare de dărîmare; mobilase aceste încăperi minunat şi îşi crease astfel un mic hotel delicios, a cărui poartă principală dădea pe Avenue Fortunée, în timp ce grădina fu înlocuită printr'o curte lungă şi îngustă al cării pavaj era întrerupt din cînd în cînd de dungi de gazon.

Sunai. Luna era împînzită de nori. Strada era pustie. Nu venia nimeni. Mai sunăiu odată. Uşa se deschise. Apăru o servitoare cu o lumînare.

— «Ce doreşte, domnul?» zise ea. Plîngea.

Imi spusei, numele. Fuiu lăsat să întru în salonul din parter, unde pe o consolă în faţa căminului se găsia bustul colosal de marmoră al lui Balzac de David. O lumînare ardea pe o masă bogată ovală care se afla în mijlocul salonului şi care în loc de un picior avea şase statuete aurite de un gust minunat.

Veni o altă femeie, plîngea şi ea, şi îmi spuse:

— Moare! Doamna s'a retras. Medicii l-au părăsit de ieri. Are o rană în piciorul stîng. Acolo e arsura. Medicii nu ştiu niciun remediu. Ei spuseră că idropisia domnului e o idropisie şoricoasă, o infiltraţie, acesta e cuvîntul lor, că pielea şi carnea sînt ca slănina şi că este imposibil să i se facă o puncţie. Ah, da, luna trecută s'a lovit domnul de o mobilă împodobită, pielea s'a rupt şi toată apa pe care o avea în trup a curs afară. Medicii au zis: Stăi! Asta i-a speriat şi de atunci i-au făcut împunsătura. Ei şi-au zis: să imităm natura. Dar s'a adăogat de-odată un abces la picior. D-l Roux l-a operat. Ieri au îndepărtat aparatul. Rana în loc să fi supurat, era uscată şi arzătoare. Atunci au zis: E pierdut! şi nu s'au mai întors. Am trimis după patru sau cinci de-ai lor. Toţi au răspuns: nu mai e nimic de făcut. Noaptea a fost rea. Azi dimineaţă la orele nouă domnul nu mai vorbia.

Doamna a trimis după un preot. Preotul a venit şi a dat domnului maslul. Domnul a făcut semne că înţelege. După o oară a strîns mîna surorii sale doamna Surville. Dela unsprezece horcăie şi nu mai vede nimic. Nu va trece noaptea. Dacă voiţi, pot să l vestesc pe domnul de Surville care încă nu s'a culcat.

Femeia mă părăsi. Aşteptăiu cîteva minute. Lumînarea lumina abia strălucitoarea rînduială a salonului şi minunatele tablouri de Porbus şi Holbein care atîrnau pe pereţi. Bustul, de marmoră domina nelămurit în această atmosferă posomorîtă ca strigoiul omului care zăcea pe moarte. Un miros de mort umplea casa.

Domnul de Surville întră şi-mi adeveri tot ce-mi spusese servitoarea. Ceruiu să văd pe domnul de Balzac.

Trecurăm printr'un coridor, urcarăm o scară ce era acoperită cu un tapet roşu şi încărcată cu obiecte de artă, vase, statui şi tablouri, apoi trecurăm printr'un alt coridor şi observăiu o uşă deschisă. Auziiu un horcăit tare şi fantomatic. Eram în odaia lui Balzac.

In mijlocul odăii era un pat. Un pat de mahon, la ale cării extremităţi erau prinse vergele şi curele, o pregătire care avea de scop să mişte pe bolnav. D-l de Balzac zăcea în acest pat cu capul răzimat pe o grămadă de perne, înălţată cu perne roşii de pe divan. Faţa lui era violetă, aproape neagră, aplecată spre dreapta, bărbia neîngrijită, părul cenuşiu şi tăiat scurt, ochii deschişi şi fixi. Il priviiu din profil şi el sămăna astfel cu Impăratul.

O femeie bătrînă, îngrijitoarea, şi un servitor stăteau în picioare de-amîndouă părţile patului. O lumînare ardea pe o masă, o alta pe o comodă după uşă. O vasă de argint era pe mesuţa de noapte. Omul acesta şi femeia aceasta tăceau într'un fel de groază şi ascultau horcăitul sgomotos al muribundului.

Lumînarea de lîngă pat lumina puternic tabloul unui tînăr rumăn şi surîzător, ce atîrna aproape de cămin.

Din pat venia un miros nesuferit. Scuturăi plapoma şi luăiu mîna lui Balzac. Era plină de sudoare. O strînseiu. El nu răspunse strîngerii.

Era aceiaşi odaie în care-l visitasem cu o lună mai de vreme. Atunci era vesel şi plin de nădejde, neîndoindu-se de însănătoşirea sa, arătînd rîzînd abcesul. Am vorbit vreme îndelungată și am discutat politică. El îmi reproșă demagogia mea. Era legitimist. Imi zise: «Cum ai putut renunța cu atîta veselie la titlul unui pair de Franța, cel mai frumos după titlul de rege al Franciei!». El îmi mai zise: «Am casa d-lui de Beaujon, fără grădină, dar cu o galerie spre bisericuța de la colțul străzii. Am aici la scara mea o ușă care duce la biserică. O învîrtitură de cheie și sînt la slujbă. Țiu mai mult la galeria asta decît la grădină». Cînd îl părăsiiu m'a întovărășit mergînd cu greu, până la scară și-mi arătă ușa aceia, după care strigă nevestei sale: «Inainte de toate să i arăți bine lui Hugo toate tablourile mele».

Ingrijitoarea îmi zise: — In zorii zilei va muri.

Coborîiu cu figura aceasta de plumb în minte; cînd trecuiu prin salon, găsiiu bustul nemișcat, nesimțitor, mîndru și strălucind vag și comparăiu moartea cu eternitatea.

Intors acasă, era o Duminecă, găsiiu mai multe persoane care mă așteptau, printre care pe Riza-beiu, ambasadorul Turciei, Navarete, poetul spaniol, ducele Arrivabene, un exilat italian. Li spuseiu: Domnii miei, Europa e pe cale să piardă un mare spirit.

Muri peste noapte. Număra cinzeci și unul de ani.

*

Inmormîntarea avu loc Miercuri.

Intâiu fu expus în capela Beaujon și trecu acea poartă, a cării cheie îi era mai scumpă decît toate grădinile paradisiace ale fostului arendaș general.

Giraud îi făcu încă în ziua morții sale portretul. Au voit să-i iea masca, dar n'a fost cu putință, atît de răpede a fost descompunerea. Dimineața, după moartea sa, lucrătorii cari voiau să iea masca găsiră fața pocită și nasul căzut pe obraz. Il puseră într'un sicriu de stejar cu dublu capac de plumb.

Serviciul funebru avu loc la Saint-Philippe-du-Roule. Lîngă acest sicriu mă gîndii că tot aici fusese botezată a doua mea fiică și de atunci nu mai văzusem biserica. In amintirile noastre se ating moartea și nașterea.

Ministrul de Interne, Baroche, veni la înmormîntare. In biserică stătu în apropierea mea, înaintea catafalcului, și din cînd în cînd îmi vorbia. El zise:

— A fost un om excelent. Eu ziseiu: A fost un geniu. Convoiul trecu de-acurmezișul Parisului pe bulevarde până la Père-Lachaise. Cădeau picături de ploaie cînd părăsirăm biserica și cînd sosirăm la cimitir. Era una din acele zile cînd cerul parcă plînge cîteva lacrimi.

Tot drumul îl făcurăm pe jos. Mergeam pe dreapta la căpătîiul sicriului și țineam în mînă un ciucure de argint al capacului. De cealaltă parte Alexandru Dumas.

Cînd ajunserăm la groapă, care era sus pe movilă, acolo era adunată o mulțime nesfîrșită; drumul era rîpos și îngust, caii trăgeau numai cu greu dricul ce aluneca mereu înapoi. Mă treziiu între o roată și un mormînt. Cît pe ce să fiu zdrobit. Privitorii ce se aflau pe mormînt mă ridicară la ei.

Sicriul fu coborît în mormîntul ce se afla în apropierea lui Charles Nodier și a lui Casimir Delavigne. Preotul rosti ultima rugăciune, iar eu spuseiu cîteva cuvinte. In timp ce vorbiam soarele apunea. Intreg Parisul îmi apărea în depărtare în ceața strălucitoare a apusului.

Aproape, la picioare cădeau azvîrliturile bulgărilor în mormînt și eu fuiu întrerupt de zgomotul surd al țărnei ce cădea pe sicriu.

Henri Focillon

Exposiția de artă românească

la Jeu de Paume

Nu departe de Voroneț, în după o amiază ușoară, în pacea dulce și solemnă a cîmpiei românești, ce frumos țăran deodinioară am întîlnit în drum! Din causa privirii sale așa de mîndre și dreaptă, strălucind de șiretenie și de duioșie, pentru statura și fața sa și pentru mîna întinsă cu o ușurință regală, aveam poftă să-i zicem: Bună ziua, boierule!

Cuvintele pe care ni le adresă în limba sa străină, nu le înțelegeam, ne fermecau prin tonul lor de nobilă blîndeță. Il priviam cum se depărta ca și cum vedeam plecînd un prieten, nu aplecat supt robie, ci mîndru și liber pe cîmpul lui.

Acest domeniu strîmt, îl dăduse în feudă, strămoșilor săi, Ștefan, Domnul Moldovii și lunga seminția rustcă nu-l părăsise. Era ținutul bisericilor pictate, pe unul din acele frumoase ziduri colorate cu vioiciune care arată supt cer, printre frunzișul verde a cărui umbră le străbate încetișor, încîntătoarele rînduri de fresce și o întreagă Biblie în aer liber, în țara mănăstirilor încinse cu metereze albite cu var, unde păzitorul, în picioare pe tunul său, chiamă pe credincioși printr'un lung semnal pe care-l răsfrîng și-l duc departe buciumele ciobanilor....

Omul și peisagiul său, amintirile care-l întovărășesc în lungul secolelor și de care nu se desparte, memoria mi le presintă pe pragul exposiției de artă românească, ca pe imaginea simbolică a virtuților unui pămînt minunat și a unui mare popor. O rasă nu econstantă totdeauna întinsă egal. Istoria o amestecă cu violență cu omenirea, amenință să o desfacă în elementele sale. le unește din nou, le îndoaie sub sclăvie, le răspîndește în libertate.

E o dramă a lui Shakespeare, sau mai curînd urmarea rău adunată a fragmentelor unei tragedi pierdute, unde trec figuri ciudate, duse de refluxul năvălitor al unei victorii sau al unei înfrîngeri. Nicăeri această desordine și această lumină întunecată n'au fost mai sensibile ca în locurile unde pare că se isprăvește Europa și începe

Aşa, la hotarele a două lumi, a două clime şi, dacă se poate zice, a două suflete ale omului, pe un veşnic cîmp de luptă. Dar în mijlocul acestor confusiuni Romînul rămîne în picioare, și în aceasta stă măreţia sa, aproape întreagă. Ţeranul din Voroneţ nu s'a schimbat, nici cel din Carpaţi şi dela Dunăre.

Acesta este, cred, înţălesul Exposiţiei deschise la Jeu de Paume. Admirabilul peisaj francez, în care piatra şi verdeaţa, pe malurile Senei, nu departe de castelul regilor, se unesc ca să formeze cea mai trainică armonie, este în adevăr, un loc bine ales pentru frumoasele lecţii senine, pentru o interpretare gîndită şi simţită a presentului şi trecutului popoarelor. Se văd aici succedîndu-se minuni rare şi numele cele mai scumpe Occidentului. Rembrandt, van Eyck, Memling, Holbein au întrecut pe vechii pictori cari, pe ziduri e bisericilor, au fixat energic trăsăturile Domnilor donatori, ale strămoşilor lor, ale sfinţilor patroni, argintarii, ţesătoarele, cusătoarele, ca şi liricii gingaşi ai peisajului şi ai vieţii, contimporanii noştri..

Dar nu e locul să stabilim o comparaţie. Nu e vorba de un fel de concurs de capo d'opere. Ceia ce ni e înfăţişat, e mai puţin un măreţ museu provisoriu, populat cu rarităţi, decît elocventul rezumat al unei istorii frumoase, proba unei culturi originale, puternică şi subtilă, care, în lungul secolelor, desfăşură aptitudinile unei simţiri şi isprăveşte prin a ni picta un suflet.

Şase săli mari se succedă, supt o lumină intimă şi paşnică, şi fiecare din ele are însemnătatea sa proprie, ca şi figura sa, în strînsa continuitate a întregului. Sînt mai întîi artele populare, apoi maeștrii vii şi înaintaşii lor din secolul al XIX-lea. E în sfîrşit arta veche, representată printr'o alegere minunată de broderii, podoabe de altar și acopereminte de morminte, prin fresce, icoane, obiecte de argintărie. Și în fund, sub o uşă în acoladă, de un încîntător gotic moldovenesc, străluceşte cu blîndeţă iconostasul dela Arnota, într'o capelă, unde s'a urmărit, nu să se reconstituiască un ansamblu de arhitectură, ci să se insufle cu justeţă atmosfera vieţii religioase. La fiecare oprire în această plimbare de istorie şi artă, în fiecare din aceste săli, aranjate cu o sobrietate rafinată, se impune un sentiment armonios și reculegere.

* * *

Chiar dela intrare sîntem în mijlocul, în nobila familiaritate a unei rase care inventează, ca să-şi înfrumuseţeze viaţa, o întreagă înflorire minunată. In lungul zidurilor, covoare mari, mai asămănătoare cu un strat de flori decît cu peisagii de pădure, cînd mărginite cu tărie de o margine bogată şi severă, cînd libere şi fără margini, totdeauna cu o delicioasă subtilitate de colori.

Roşul arzător și proaspăt, rosul aurorei şi rosul floarei, albastrul adînc şi uşor alternînd cu armonii mai surde şi mai grave, amestecate cu negru și cafeniu auster pe care se ridică ramuri mari şi corole largi, lungi de aur sau în coloarea frunzelor veştejite, buchete frumoase. Această vivacitate şi varietate nu aparţine Orientului. Sîntem la un popor de poeţi și de colorişti, dar carei ştiu, din instinct, să'şi ordoneze formele

Nici o epocă mai bine ca a noastră nu e în stare să înţeleagă calitatea şi interesul acestor capo-d'opere ţărăneşti. Pretutindeni ele s'au asociat la renaşterea artelor decorative care le-au ales adeseori ca modele şi care în România sînt respectate şi iubite cu pietate.

Pretutindeni, dela Baltica la Mediterana, pare că vine pînă la noi din adîncul timpurilor trecute, purtînd cu o patriarhală gravitate ţesăturile, lemnul, ceramica sa, o societate foarte veche şi foarte sănătoasă, dotată cu frăgezime primitivă şi cu simplitate colorată. In timp ce civilisaţiile urbane crei au o elită erudită și pretenţioasă, fără încetare în căutarea înoirilor, pămîntul păstra în adîncimile liniștite ale vieţii ţerăneşti, în monotonia zilelor, a temelor, o inspiraţie a tehnicii şi daruri care ni se par tot aşa de vechi ca şi omul din Europa, şi pe care nici o nelinişte, nicio grijă nu le-au obosit sau înăsprit vre-odată.

Incă, în marele secol al naţionalităţilor și al epopeii raselor, romantismul începuse a se aplica asupra acestei comori ; fiecare popor care se deşteaptă sau se întregeşte, înţele să iea de-acolo cea mai preţioasă din arhivele sale morale ; unei generaţii stoarse de estetică și de rafinare îi place să găsească acolo fondul veşnic al omului.

In istoria acestei Românii deschisă la atîtea schimbări, expusă la atîtea influenţe, arta populară represintă acordul major, forţele şi minunile, care în cursul timpurilor s'au schimbat mai puţin.

Aceste broderii, aceste covoare şi aceste vase, cine le-a făcut şi cum ? Din instinct şi din dar, supt un cer aşa de dulce asămănător cu al nostru și care n'are strălucirea aspră a unui soare oriental, la umbra arborilor frumoşi ai ţărilor noastre, în căsuţele de lemn acoperite cu şindrilă, mîni dibacie şi frumoase, continuînd lîngă pămînt să fixeze, pe stofă sau pe argila colorată cu sucurile pe care le dăruieşte larg drumul visurilor pe care le-a inspirat totdeauna. Rasă mîndră şi solidă care s'a menţinut întreagă, cu tot talazul iute al invasiilor, în Alpii Carpaţilor, refugiul și cetăţuia sa, și în întăritura Bihorului, unită în elementele sale de Dunăre, care nu-i este numai vechicul, dar element de legătură pentru triburile văilor, fără ea despărţite unele de altele în marginile înguste ale tribului păstoresc.

Credincioasă încîntătoarelor sale cîntece, unde nu ştiu ce nostalgie se împreună cu o veselie nervoasă, cum fata care joacă, se încrucişează cu jucătorul şi se uneşte cu el un moment în învîrtiturile horii, credincioasă pămîntului său, limbii sale, eroilor săi, credinţii sale, ea este de asemenea cu aceiaşi aplecare către proaspăta, via vegetaţie a folklor-ului său, nevoia sa de a-și înfrumuseța viaţa, desemnele sale elegante, musicalitatea tonului. Pictorul olar înfloreşte vasul său, frumoasa ţesătoare îşi inventează decorul, fata în ajunul nunţii brodează rochia de cununie cum se poveşteşte, cum se respiră, fără caiete, de modele, dinveselie sufletească.

Opera lor este armonie, dar şi expansiune. Ciobeanul sculptor de furci şi de toiege, care cu vîrful cuţitului sapă în lemnul proaspăt un sistem de rosete, de spirale, de romburi şi accente, moștenite poate din vîrsta de bronz, nu îndeplineşte o treabă de rînd: la fel cu păstorul din Sicilia ciselînd idila păstorilor pe potirul de cişmir pe care ni-l întinde Teocrit, el îşi cîntă după-amiaza largă supt soarele de munte. Cusătoarea nu repetă cu monotonie tema leneșă ca să înşele urîtul unei trîndăvii de harem. Cu vioiciue, cu plăcere, ea inventează, și desemnul său onduleazǎ ca un rîu sub cer şi ca un cîntec de pasăre.

Acest gust liber și curat, această uşurinţă inspirată determinăcea mai fragedă, cea mai rîzătoare varietate. Pe zidurile din Jeu de Pacume, în cea dintîi sală, încîntător omagiu ţării virtuţilor sale naturale, iată ceia ce izbeşte mai întîi : libertate poruncitoarea a darului creator. Nu sînt lucrători cu privirea scurtă, cu memoria încîlcită, ci artişti. Dar nuanţele gustului personal înșiș dominate de preferinţe generale şi de obișnuinţile mediului. Pretutindeni pămîntul este acelaş, cau mai curînd geniul său, dar provinciile au urmărit destine politice mult timp deosebite şi n'au avut aceleaşi vecinătăți nici aceleași atingeri. Unele, ca Basarabia și Banatul, de unde vin, cu fantasia reliefurilor de argint şi de aur, aceste şorţuri făcute din ciucuri lungi care ondulează ca părul unei femei, au fost atinse de Orient.

Oltenia este ţară clasică: ea nu datoreşte Asiei splendoarea artei sale, ci datoreşte lirismul creator poesiei raselor celtice și echilibrului Mediteranei.

Aici nu sîntem nici la Slavi, nici în Islam, ci la coborîtorii Dacilor, mult timp vecini și supuși legionarului roman și înaintea lui în legături cu orașele greceşti dela gurile Istrului.

In valea Oltului, cînd ieşi din trecătorile Carpaţilor se revărsară Romînii răspinşi din Transilvania de Unguri în drum către Dunăre.

Acolo, în secolul al XIV-lea, cei dintîi voevozi istorici întemeiară independenţa munteană și fundară, la Curtea-de-Argeş, Saint Denis-ul lor rustic. Pămîntul fiecării națiuni are punctul său sensibil și cetăţuia sa morală.

Poate că acolo, în cele din urmă îndoituri ale Alpilor transilvăneni, pe coasta dunăreană, nu leagănul, ci Atica sau Ile-de-France a geniului romănesc, trebuie căutate probele permanente ale aptitudininilor sale mediteraniene. Nu vioiciunea levantină falşificată de bizantinismul degenerat pe care au făcut-o s'o cunoască, către sfîrșitul regimului turcesc și numai în timp de un secol, Domnii fanarioţi şi clienţii lor, ci sînt virtuţi de o armonie adîncă, instinctivă, omagiu măsurii şi dreptăţii, ceia ce arată cel mai înalt umanism european.

Frumoase covoare olteneşti, așa de fericit combinate, și de un geniu așa de uşor, în care viața formelor rămîne viaţă, fără să se asprească, fără să se usuce! Ramura este încă mlădioasă, cu foile sale aurite, pe albastrul întunecat al marginilor sau pe coloarea rosă și roşie a fondurilor. Pasărea nemișcată prin frunzişuri n'a fost prinsă de păsărarul reginei din Saba, ci este trecătorul familiar al cerurilor. Mica fiară care „se umflă în pene" în mijlocul covorului frumos din colecţia Garoflid, nu este tigrul sau leuşorul portalurilor, ci este pisica de casă. Totul este adevărat, totul este la loc, cu o fantesie plină de bogăţie, plină de coloare, dar care-şi ia modelele din viaţă şi regula din judecată.

Simţul limitei lipsește Basarabiei: ea stilisează un motiv şi-l repetă, fără să ştie unde să se oprească. Asia îi impune obsesia multiplicităţii în identic; arhitectonica mediteraneană n'a învăţat-o compoziţiile definite, măsura care determină în spaţiu un fel de cîmp închis, în afară de care nu e decît profusiune şi haos. Dar ceiace este ai ei, este gustul încîntător al unei game în acelaş timp strălucitoare şi surdă, plină de vioiciune şi plină de duioșie, împărţind colori rose, verzi, cenușii, aproape albe, buchete de primavară ofilite pe fonduri mărețe negre sau de un brun foarte închis. Parcă ar fi fantasia unui nomad cercetată de amintirea florilor din singurătate şi de umbra masivă a nopţilor.

Și el e un poet, un încîntător inventator de decor: pictorul vaselor. Operele sale sînt acolo, presentate ca într'un museu pretenţios şi care nu vrea decît ceia ce e ales. Ar fi putut să fie înmulţite, căci ele sînt nenumărate, dar le-au ales şi împărţit în două vitrine una consacrată ceramicii din Transilvania, cealaltă provinciilor vechiului regat.

Bun olar transilvănean, tu care știi să fixezi în atingeri sprintene și să faci să strălucească de o viaţă proaspătă mierla cu ochii rotunzi, cu ciocul galben, asemenea unei flori frumoase întunecat în mijlocul florilor strălucitoare, sau cerboaică nemișcată în fuga sa şi fricoasă să nu cadă în mîna noastră pentru totdeauna, cît de bine ilustrezi pe La Fontaine!

Ici bogate ornamente albastre, pe care se sprijină şi sdrobeşte penelul, colindă cu o moleşală puternică smalţul lucios aurit; dincolo se deschide cu o umilă bucurie o grădiniţă de sat; mai încolo nuanţele mai subtile care merg dela violetul clar pînă la cenușiul ros, atenuiază această vivacitate rustică. Acesta este darul frumos, măreţ şi ţărănesc prin care Transilvania aduce în ceramica românească, cu darurile ei libere şi fine, cîteva elemente din Europa centrală. Insă, la Mediterana ne face să ne gîndim iarăși, olarul muntean și olarul moldovean, unul cu pămîntul său încrustat, cu decorul său care timbrează cu amintiri miceniene, coasta străchinilor şi, pe farfurii făcute mai modern, cu economia sa elegantă şi notele care cîntă,—celălalt cu un fel de sinceritate deschisă, o voluptate liniștită a tonului. Nimic mai prietenos, nimic mai puternic ca aceste flori frumoase de argilă pictate şi fasonate de oameni, un reflect etern al cîmpurilor. Născute sub degete de ţerani, ele miroasă a livadă şi a cuptor, dar poartă în smalţul lor ceva ca o curgere de isvor şi ca o strălucire transparentă a cerului. Sînt flori și sînt fructe, bune de luat în mînă, de o exactă rotunzime, şi mai sînt încă înfăţişări mişcate pe buze surăzătoare. Arta populară românească nu este numai bunătate, ea este omenie.

Prin naturalismul său viu și temperat, are calitatea armonică a raselor mari care au văzut în univers, nu o umbră fugară sau o enigmă scînteietoare, ci domeniul omului, făcut după măsura sa, grădină viselor fericite, recompensa lucrărilor sale.

Virtuţile decoratorilor aparţin unei excelente Europe, iar nu unui Orient difus. Ele însamnă tinereţa verde a unei naţiuni care se păstrează şi se menţine în cursul timpurilor, iar nu echivocul unei populaţii de hotare.

Să ne amintim că aceste broderii vin dela costume care nu s'au schimbat de loc din secolul în care le purtau războinicii sculptaţi pe columna lui Traian şi să măsurăm vechimea şi statornicia unui astfel de mediu.

⁂

Sălile de artă contimporană ne despart de vechea Romănie. Să le străbatem pentru a respecta ordinea timpurilor, pentru a căuta mai întăiu un acord între formele seculare ale geniului naţional, în biserici şi mănăstiri, și darurile sale născute aşa de vii, aşa de sensibile, în operele ţăranilor. Ce ne învaţă arta religioasă de altă dată? Aşa de bogată, nu este ea mai diferită? Și mai ales Bizanţul, tîrgul influenţelor celor mai depărtate şi celor mai ciudate, și centrul lor de strălucire, nu a străbătut-o pînă'n fund? Nu e natural să fi fost ast-fel în acest Sud-Est european care suferi aşa de mult timp influenţa Imperiului grec, văzu pe Turc prelungindu-i obiceiuri şi care pretinse el însuşi să continue fastul şi ierarhia în curţile mici ale Domnilor creştini?

Trei portrete extraordinare, mai curînd nişte apariţii, se ridică în fundul perspectivei celor dintîi săli, și aceste portrete ne atrag, printre proaspetele şi finele peisagii ale modernilor, ca și cînd ar fi păzitorii secretului vîrstelor, al magilor pe cari trebuie să-i asculţi. Nu sînt pictate pe pînză, pe lemn, sau pe tencuiala frescelor, ci, strălucioare de aur, de argint, de galoane şi găitane, brodate cu grosime pe catifea cărămizie. Statura lor nu e menită să se ridice pe păreţele vre unei camere de lux, ci să se întindă pe piatra mormintelor. Nu sînt portretele oamenilor vii de altă dată, ci comemorarea lor în moarte. Intre doi seniori tineri îmbrăcaţi poloneşte, un fel de despot tatar, a cărui mantie se apropie de dalmatica şi de caftan, a cării faţă respiră tiranie şi nu ştiu ce măreţie: este Ieremia Movilă, marele Domn al Moldovei în secolul al XVI-lea Acest satrap energic, care pare a fi un bastard din Bizanţ şi din Turcime, dus pînă la mormînt de fastul său barbar, o sa ni descopere secretul şi o să ne facă să simţim peste arta veche, geniul ţării sale?

Arta religioasă în Romînia a atîrnat totdeauna de porunca Domnilor, şi s'a resimţit de variaţiunea gusturilor lor. Nu era, ca în sec. al XIII-lea, în Franţa expresiunea directă a unui adînc înţeleges sociale, în care monarhia poporul şi episcopatul gîndiau în comun, nu technica catedralelor, ci semnificaţia şi caracterul esenţial al formelor arhitecturale şi ale plasticii.

Aici, pe malurile Dunării şi ale Siretului, aspecte multiple, bogate în: împrumuturi, printre care se poate vedea limpede, nu numai vitalitatea unui popor care, ocupat să apere prin răsboiu independenţa sa, se distinge în orice epocă prin fundaţii considerabile, ci şi înrudiri cu Ocidentul, mai mult chiar, un accent romănesc, chiar cînd vorbeşte limba unei arte străine. Nu e vorba de un bizantinism care s'a supravieţuit în condiţiuni artificiale şi nesigure, ci de o funcţiune vie care asimilează şi se reînoeşte.

Istoria monumentală, mai ales în Moldova, ar putea să confirme aceasta. Comisia românească a monumentelor istorice a avut dreptate ţinînd să ne presinte exemple. In lipsa monumentelor însuşi excelente fotografii, reunite într'o sală adăugată, ni fac să cunoaştem mediul arhitectural căruia-i aparţin obiectele expuse şi, pe pragul secţiei de artă veche, ne ajută mult să'i înţelegem sensul.

Şi în valea Oltului, pe planul bizantin în formă de cruce cu cupolă cu variante sîrbeşti, se văd ridicîndu-se clădiri de o arhitectură romană. Arcaturile elegante oarbe, care mobilează cu o savantă economie golul zidurilor. bandele lambarde le recunoaştem cu emotie. căci le-am văzut în peisagiile Mediteranei între pin şi chiparos, în Franţa de Sud, în Italia, în Spania orientală. şi mai departe, mai sus, în ţările Meusei şi ale Rinului...

Influenţă, nu, căci acest stil este stins in Occident de trei secole, cînd apare pentru întîia oară în România, dar credincios unui foarte vechiu tip comun.

Cît despre biserica moldovenească din epoca frumoasă, secolul al XVI-lea, ea este de scrisoare bizantină sau sîrbească, dar a fost zidită în stil gotic: se prelungeşte se înalţă, e aşezată pe contraforturi şi străbatută de ferestruici flamboiante.

Dar minunea, — care nu se întîlneşte decît acolo, în cîteva biserici construite în Bucovina sub Petru Rareş, — acea Biblie mare pictată pe îmbrăcămintea exterioară, acei sfinţi, acei apostoli, acei doctori, asemenea ţeranilor glorificaţi, în picioare sub cerul lui Dumnezeu, în cîmpia frăţească, îmbrăcînd sanctuarul cu o întreagă liturghie multicoloră, dubiată în interior cu mii de forme misterioase, mai tainic elocvente, în secretul locurilor consacrate, într'o atmosferă de tesaure, de mormînt şi de peşteră, în care reflectul de argint al zilei luptă cu flacăra de aur a luminărilor. Insfîrşit, chiar în ajunul robiei, splendoarea lui Constantin Brîncoveanu in decor şi'n clădire nu este făcută numai într'un stil turcesc greoiu. Cînd el pune să lucreze pe argintarul transilvănean şi pe sculptorul de ornamente, în piatra linlelului şi'n lemnul de canat, o face după modele împrumutate dela barocul veneţian. şi dupa capriciul său neînfrînat Şi în unda unui lac singuratic reflectul schiţat prin faţada palatului dela Mogoşoaia samănă cu un reflect al marelui Canal.

Domnii epocii mari, din sec. al XIV-lea pînă în sec. al XVII-lea, după ce i-am văzut aici brodaţi pe „epitafele" lor sau pictaţi pe zidurile bisericilor lor, nu-i mai putem modela în chip vag după imaginea pe care ni au lasat-o Fanarioţii asupra acestor funcţionăraşi greci corupţi şi servili, ieşiţi din ghetto-ul elenic din Constantinopole şi răpede suprimaţi cînd displăceau vizirilor. Vechii şefi care conduseră mai întâi pe Munteni în contra Ungurilor şi cari, rămînînd ataşaţi prin legăturile vasalităţii feudale de coroana apostolică, dădură cei dintâi relief şi trăinicie sentimentului naţional, ieşian din profunzimea rasei. Erau coborîtorii acestor „juzi" care, în cursul erei pastorale, comandaseră patriarhal elanurile podişurilor şi ale văilor. Dar sa nu ne înşelăm, înfăţişarea lor istorică este aceia a prinţilor cavaleri, nu a păstorilor epici. In fundul sălilor dela Jeu de Paume, în acest mic sanctuar albastru de noapte, în care străluceşte iconostasul dela Arnota, în aurul său învechit, afumat, asămănător cu flacăra unei lampe, în faţa unui tron de lemn al unui egumen sau a unui voevod, sub o vitrină de muzeu, iată proba nediscutabilă, regăsită în mormîntul unuia din şefii de altădată, succesori direcţi din Basarab.

(Va urma)

Vară

Nori de praf se'nalţa albi de pe şosea,
Se tîrăsc prin şanţuri şi plutesc agale;
Peste nesimţirea moartelor tarlale
Pîlpie văzduhul, bolta arde grea.

Soarele — o gură de cuptor încins, —
Varsă peste ţarini ploaie de văpae:
Supt povara verii grîul îşi îndoaie
Spicele bălane; cîmpul pare nins.

Desfătînd în taină chip neasemuit,
Biruind vrăjmaşa ziuelor ardoare,
Mînară treci prin toate şi cutezătoare,
Inimă păgînă, dor neostoit.

V. Cîrlogea

CRONICA

Un poet american.

Numarul 7 al *„Vieţii Româneşti“* prin articolul d-lui Dragoş Protopopescu: *Un mare poet american. Edwin Arlington Robinson*, aduce o preţioasă contribuţie la cunoaşterea literaturilor străine. Părăsind drumul bătut al incursiunilor in literaturile bine cunoscute sau, măcar, indelung cercetate ale popoarelor europene, d. Protopopescu ni infăţişează un amplu şi erudit studiu asupra poetului american pe care „opinia generală il dă ca cel mai mare poet al Americei de azi“.

D-sa incepe fixind un cadru general al poesiei pe de-asupra epocelor, a curentelor sau a limitelor de spaţiu intrebindu-se in chip logic dacă poesia europeană e adevărata şi singura poesie („poesia citorva cerebrali extenuaţi?“), pe cind rasa Yankeilor inseamnă negarea artei, negarea poesiei.

Trecind in revistă cîţiva din poeţii americani şi spicuind citeva din principiile pe care se razimă intreaga dogmă americană in artă, stabileşte notele caracteristice ale poesiei americane.

„Poesia americană e poesia socială.“ Ea infăţişează sufletul omului in mediul acesta copleşit de străduinţe materiale, in mediul acesta de „fum şi oţel“; e „arta pentru comunitate“.

In locul falşei poesii găsim o complectă deliteraturisare, un imediatism, o desbărare de toate parasitările poetisante, care e „contribuţia barbată a Americei la inspiraţia vremii“.

„Poesia americană a împăcat toată lumea cu un poet care face onoare criticei aşa cum ceilalţi ii fac numai incurcături.“

Cu Edwin Arlington Robinson, poesia americană a intrat in literatura universală, incepindu-se, in acelaş timp, perioada eroică a poesiei americane moderne Deşi trăieşte intr'o comunitate democratică, poesia lui e profund contemplativă.

Descendent al celor o sută „părinţi rătăcitori“ stabiliţi la 1620 în acel Nord al Neo Angliei, el păstrează sobrietatea, rectitudinea de conduită cultul liniei care „caracterisează deopotrivă viaţa şi opera puritanului poet.

Multele sale volume care totalizează cam vreo 700 de pagini, exprimă pe cel mai intreg poet al zgomotoasei Americi.

Titlurile poemelor indică adesea preocupările poetului; ele sint adesea persoane din viaţa de toate zilele sau din trecutul istoric. „Pretutindeni experienta directă a poetului cu lumea felurită şi comună, experienţă canalizată de poet spre o idee năzărită sau inchegată intr'un tablou dramatic“.

„Drama ideii e intr'adevăr nucleul poesiei lui Robinson. Şi, cum ideia e a Americanului, ea nu e abstractă; cum aparţine unui puritan, e morală; şi, cum drama ideii morale nu trăeşte de cît in exemplare umane, iată-l pe poet in căutarea lor: omul bătrin ducind de mină un copil, omul care a sfirşit şi e singur, omul care fascinează şi totuşi e un netrebnic, făureşte destinele altora şi trece pe lingă al lui propriu, mătuşa nenorocită, dar iubitoare, unchiul Anania, cu profuziunea lui de credinţă in orice, etc.“

In „Flamond“ găsim problema morală a vieţii pusă „înalt şi aproape de noi“ ca in puţine alte poesii. Convingerea morală face poesia sa, ea e nervul principal, care ni dă „sensaţia unei existente deplin justificate,—una, credem, cu emotia estetică,—ceia ce face din morala lui Robinson poesie şi din poesia sa un lucru consonant cu noi şi plăcut ca un viciu“.

Reproducem, in traducerea d-lui Dragoş Protopopescu „Darul Domnului“, una din cele mai originale şi puternice tratări ale Fecioarei Maria in literatură şi poate cea mai frumoasă poesie a lui Robinson:

Darul Domnului

De-un har pe care numai ea îl ştie
Printre ai ei, de cer învrednicită,
Ea poartă o mîndrie cuvenită
De ceia ce a fost aşa să fie —
Cu paşii ei să urce scara
Aleşilor, din, vai ce ieapă,
Ca umilit abia povoara
S'o poarte şi să n'o priceapă

Imun de toţi, şi singur, şi aparte
Infăptuit din cei cu rază,
La fel cu nimenea din cei ce-au parte
Să fie fii de mame mai cu vază,
Eternul rod din anii grei
Străluce uns, şi aşa îi ia
Vederile, că i-ar părea
Un sacrilegiu să fie-al ei...

Se teme de-aşa mult şi bine
Cu ginau-abia de poate să învingă
Până la el,—cumva să nu-l atingă
Cu griji, necazuri sau suspine;
Il vede parcă 'ntr'o spetează
De cer, şi 'n vis i se năzare
Mărirea unui om pe care
Nimic din om nu-l visitează.

Poate c'a satului poveste
I-o lua din purpură si nimb
Şi-o faimă i o lăsa, în schimb,
De zîmbete printre neveste;
Cu vremea, 'n gura rea, netoată
Nimic din el n'a rămînea;
Ea însă, albă ca o nea,
Păstra va gloria lui toată.

Pană şi cei ce-l văd prea bine
Nălţinau se din suferinţă,
Prinşi şi bătuţi să nu se 'nchine,
S'or svîrcoli de şovăinţă,
Cînd ea, de sîrg, de pe acuma-i
Culege veacuri la picioare
Şi cu nădejdi tremurătoare
L aşează unde vrea ea numai.

Ii face 'n suflet adăpost
De bunătate 'n ea rămasă.
— Dar, dacă rodu o fi să iasă
Mai rău decît în ea a fost.
Din faima i n'are să-i deştepte:
Ci sus, în visul ei de ieri,
El va urca în vagi căderi
De flori pe a cerurilor trepte.

B.

*

Neo-pangermanismul Germaniei mderne. — S'au schimbat multe in mecanismul vieţii sociale şi chiar morale, a Germaniei de după războiu,—fireşte. A rămas, totuşi ceva neclătinat: *pangermanismul*. Preoţii lui Wilhelm al II-lea oficiază şi astăzi, deghisaţi, in odăjdii schimbate, dar cu vechiul fanatism păgin, propovăduind despre destinele inalte ale neamului ales, despre triumful final al Kulturii impintenate şi cu cască de oţel.

Mărturie stă o anumită direcţie a literaturii germane contemporane, care oglindeşte o pornire corespunzătoare spiritului public, a mediului moral din care această literatură se inspiră. Şi această mărturie e cu atît mai irefutabilă, cu cit ea se razimă pe reputaţia şi influenta considerabilă a trei scriitori, representanţii de fapt ai intelectualei germane şi campioni ai pangermanismului postbelic: *Thomas Mann, Hermann Keyserling şi Oswald Spengler.*

Cei dintiiu, Thomas Mann, are despre recentul războiu european o concepţie cu adevărat.. prusacă, socotind că acest răsboiu n'ar fi fost altăceva decit „o ridicare in masă a Germaniei in contra Romei“ şi „un act din eterna tragedie care se joacă între viţiul latin şi virtutea germană".

Herman Keyserling crede că viitorul este al unei rase alese, şi localisează această rasă la Prusaci. Şi doar Keyserling nu este un învechit — cum s'ar putea crede — ci un scriitor care exercită în sferele intelectuale ale ţării sale o atracţiune miraculoasă şi o influentă extraordinară.

Pentru a răspîndi cît mai larg această filosofie, el înfiinţează în 1920, la Darmstadt, aşa-numita „Şcoală a Inţelepciunii", şi un organ de propagandă publicistică, „Calea desăvîrşirii".

Insfîrşit, Spengler, bufniţa filosof, prevestitorul apropiatei dispariţii à culturii moderne pentru a face loc noui Kulturi teutone... El ajunge la acest raţionament înlocuind pe Dumnezeu prin ideia de cultură, pe care-o arată că se înfăţişează umanităţii în diferite încarnaţiuni succesive. Şi nu e de loc greu să bănuieşti că cea din urmă dintre aceste încarnaţiuni va fi aceia a „Kulturii".

Atîtea simptome ce arată neîndoios că în Germania republicană de azi bîntue cu furie microbul imperialismului.

•

O carte a lui Louis Barthou despre Wagner. Intre iubirea pasională şi genialitate s'a putut stabili, adesea, un curios raport de cauzalitate, care interesează, nu numai ştiinţa fenomenelor sufleteşti, dar şi istoria celor mai puternice zămisliri ale spiritului uman...

Intr'adevăr, din cercetarea biografiei oamenilor mari se desprinde constatarea că la basa procesului de formaţiune a operelor neperitoare, stă de multe ori amorul: melancolic şi resemnat ca la Dante, profund şi liniştit ca la Goethe, pătimaş şi desnădăjduit ca la Eminescu.

Un exemplu, pe lîngă atîtea altele, ni'l dă recenta carte a scriitorului şi cunoscutului om politic frances Louis Barthou, tratînd despre viaţa pasională a genialului compositor şi musicant Ricard Wagner *(La Vie amoureuse de R. Wagner).*

„Nici un om mare — scrie d. Barthou — n'a avut o viaţă amoroasă mai plină, mai frămîntată şi în anumite ceasuri, mai tragică, decît aceia a lui Wagner. Acest prodigios musician, a cărui artă a creat o lume nouă, a găsit în dragoste inspiraţiunile sale cele mai frumoase. De la *Vasul Fantomă,* pînă la *Parsifal*, amorul, acel al inimei ca şi acel al simţurilor, inspiră şi domină opera sa. Viata pasională a lui Wagner, luată în ansamblul său, se înfăţişează ca o trilogie ale cărei personagii principale sînt Minna, Mathilda şi Cossina".

In interesanta sa lucrare, d. Louis Barthou ni dă portretul expresiv al fiecăreia din aceste figuri feminine, a căror cunoaştere explică părţi caracteristice din opera nemuritorului artist

•

Iarăşi Saint-Simon

„Adevărata viaţă a lui Saint Simon" o descrie, pe bază de documente şi serioase cercetări, d. *Maxime Leroy (La Vie véritable du conte Henri de Saint Simon.)*

Cartea, apărută în Maiu, anul acesta, corespunde cu împlinirea unui secol dela moartea precursorului doctrinei socialiste şi are meritul să restabilească adevărul asupra unei personalităţi pe care admiratorii o trecuseră de mult în lumea basmului şi a legendei.

E adevărat că însuşi d. Maxime Leroy se arată a fi un mare admirator al contelui Henri de Saint Simon, pe care-l preţueşte ca pe cel mai profund filosof social, dar sentimentul acesta nu-l împiedică să arăte cum a trăit într'adevăr şi cine a fost pe vremea lui contele de Saint Simon. Şi aflăm astfel despre origina modestă a filosofului care a fost rînd pe rînd: soldat, negustor de mărunţişuri, ţesător, debitant de vinuri, impiegat la Muntele-de Pietate, sub-bibliotecar al Arsenalului, agitator politic, filosof social.

„A fost mare domn şi „sans culotte", a cunoscut bogăţia fabuloasă; a fost unul din regii modei; — şi a murit in mişerie aproape, după o agonie demnă de Socrate".

Opera lui străluceşte printr'o neîntrecut de inteligentă înţelegere a stării sociale din acea epocă şi prin bogăţia ideilor. Opera aceasta închide nu numai ideile directoare ale doctrinei socialiste, ci deasemeni conţine, în embrion, legile fundamentale ale positivismului, istoriei ştiinţifice, sociologiei, politicei experimentale, al căror precursor poate fi cu drept cuvînt socotit.

Spiritul lui era atît de departe văzător, încît încă de prin anul 1814 a prevăzut o Societate a Naţiunilor şi un Birou internaţional al muncii, aşa cum le avem în fiinţă astăzi.

⁂

Revue Historique du Sud Est de l'Europe, *Juillet-Septembrie, 1925.*

Pe lîngă un număr important de articole istorice şi filologice, „Revue Historique du Sud-Est Européen" publică în numărul ei ultim partea întîiu din ciclul de conferinţe pe care d. N. Iorga le-a ţinut anul acesta la Sorbona, conferinţe în care d-sa se ocupă cu prosatorii realişti din România.

După ce în introducere d-nul Iorga relevă interesul ce are literatura noastră pentru istoria contimporană a Sud-Estului european. D-sa ne oferă un lung şir de caracterisări, ale scriitorilor noştri. dela Const. Negruzzi şi pînă la Duiliu Zamfirescu. Vom reveni pe larg atunci cînd studiul va fi publicat în întregime.

BIBLIOGRAFIE

Au apărut:

- **N. Iorga**—*Scrisori de Boieri şi Domni.* (Ed. II. Editura Casei Scoalelor).
- **Dem. Gâlman** — *Minciuni Nemuritoare*, versuri (Edit. „Geniului").
- **Mihail Sadoveanu** — *Insemnările lui Neculai Manea*, roman (Edit. Cartea Românească).
- **Mihail Sadoveanu** — *Dureri înăbuşite*, nuvele (Editura Cartea Românească).
- **Nicolae Pora**—*Oglinda fermecată*, poveşti. (Colecţia „Pagini alese din scritorii români").

Vor apărea:

- **N. Iorga** — *Les Prosateurs Roumains du XX-me siècle.*
- **N. Iorga** — *Istoria literaturei Româneşti,* Vol. I.
- **Ion Sân-Giorgiu** — *Lirica Germană Contimporană.*
- **Ion Sân-Giorgiu**—*Antigona* (trad. după Hasenclever).

Universul Literar

Cuponul Nr. 20.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari **2 CASE.** şi **2 VILE.**

—Tragerea în toamnă

Citiţi în „Universul" lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 36. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 6 Septembre 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

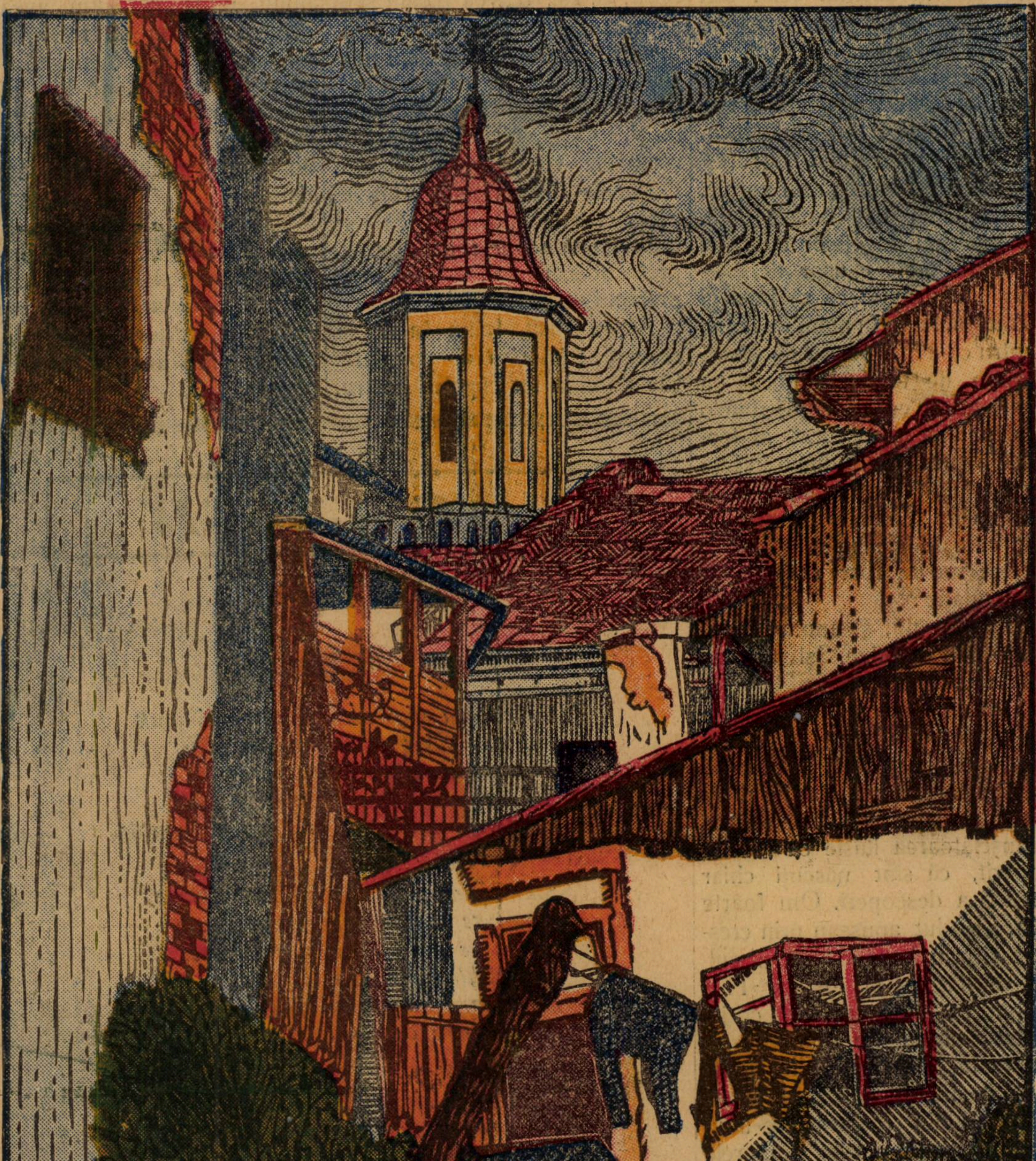

Biserica Sfîntul Teodor din Iași

INVIERI CRITICE

de **N. IORGA**

O anume şcoală literară, hrănită din subvenţii ministeriale acordate celei mai comode „culturi", îşi caută un razim şi, cum nu-l poate găsi în ideile şi mai ales în talentul celor cari o sprijină şi-i poartă steagul, aleargă la istoria literaturii romăneşti şi scoate de acolo numele, de sigur respectabil şi respectat, al lui Titu Maiorescu.

Opera profesorului bucureştean ar fi un îndreptariu veşnic. Prin el s'au dat tablele legii. Iar înţelesul poveţelor cuprinse în aceste table e uşor de înţeles şi de urmat: ca să înţelegi literatura, lucru în afară de lume, pentru că e mai presus de dînsa, desfă-o de toate legăturile cu pămîntul şi cu oamenii, ridic'o sus în albastrul curat al teoriilor neprihănite, pune-o în faţa decalogului estetic, judec'o pe ea în sine însăşi după preceptele care în ele înseşi sînt.

Are vre-un rost această recomandaţie?

Cred că nu, şi anume pentru două motive, şi acestea foarte uşor de înţeles.

Titu Maiorescu n'a descoperit nimic, n'a vrut să descopere nimic şi-şi va fi rîs în taină de toţi aceia cari, în jurul lui sau mai departe, aveau dulcea şi înşelătoarea ilusie că au descoperit, că sînt născuţi chiar pentru a descoperi. Om foarte cult, absolut apusean prin creştere şi prin legături, a avut cultul clarităţii şi al logicei. Prin stăpînirea unui ales simţ critic, asupra căruia nu se poate argumenta, prin solida lui judecată de fiu de dascăl şi nepot de ţeran din Maiarii vre-unui oraş ardelean, a adus el marele serviciu de a înlătura pretenţii, înveşmîntate tot aşa de solemn ca şi pretenţiile celor ce se ţin azi de cordoanele sicriului său ca singur sprijin în viaţă.

Dar cu aceste mari însuşiri, el şi cei mai mulţi dintre contemporanii lui, întrecuţi fără măsură de Eminescu tocmai fiindcă nu-i lipsia lui ceia ce lor li-a lipsit, el, zic, n'avea niciun simţ al trecutului nostru nicio noţiune clară a desvoltării vieţii noastre naţionale, pe care n'o preţuia, într'o cultură necunoscută lui şi, tot aşa, niciun contact cu realităţile vieţii poporului său. De aceia el argumenta în golul propriei sale informaţii. Şi i se întîmpla să acopere cu despreţ, prefăcut sau real, — mai mult prefăcut—, acest gol.

Astăzi însă trăim în dubla revelaţie: istorică şi populară. Ele domină tot cugetul nostru. Ne învăluie pe cîţi am învăţat şi ştim ceva mireazma dulce din urmă, calda aburire din prejur. Nu putem face raţionamente reci, nici împleti şiraguri de deducţii din ceia ce este însăşi inima şi viaţa noastră. O uriaşă orhestraţie, în care e şi sentiment şi instinct, ne împiedecă de a urmări ţingănitul diapasonului după care-am avea să urmăm; ba ni se întîmplă că zîmbim de bagheta naivului capelmaistru, care, în loc să se uite la zbuciumul nostru, se zgîieşte, încîntat de dînsul, la liniuţele şi puchiţeii de pe portativ.

Maiorescu a îndeplinit un lucru: o misiune. Misiunile sînt însă în timp şi cer o individualitate. Şi, cum timpurile nu se întorc şi individualităţile nu se repetă, misiunile nu se pot plagia.

GALBENII

XVII

Zmeul

Cu cît era mai sus, cu-atît mai mult
Imi amintia povestea de demult
A zmeului ce intră pe furiș
Să fure din grădină mere coapte
Păzite de Domniță 'n miez de noapte.

Smuncindu-și coada lui șerpuitoare,
Bătut de vînt, se legăna cornuș...
In loc de gură avea sbîrnîitoare.
Cu mînile-amîndouă îl țineam
De sfoară să nu-mi scape. Ii simțiam
Mînia după cum trăgea de sfoară.

Răvașe potrivite-i trimiteam
Pe sfoară, sus; iar vîntul le purta
Ca un postaș — răvașele trimise
Anume pentru zmeu cu slove scrise.
Răvașul, pus pe drum alinător,
Părea o rîndunică dusă 'n sbor.
In urma lui un pîlc de rîndunele
Se alungau certîndu-se 'ntre ele.

De se 'nteţia furtuna uneori,
Ţipînd din ale trăsnetelor goarne
Nepotolită zmeul să-mi răstoarne,
Roia în mine roiul de fiori,
Căci îl prindea cu braţ de foc furtuna
Şi 'n nuc îl agăţa ca totdeauna.

Volbură Poiană

Ospăţul lui Neron

(Fragment din actul al V-lea al lui **Britannicus** de J. Racine).

Tradus de **D. Nanu**

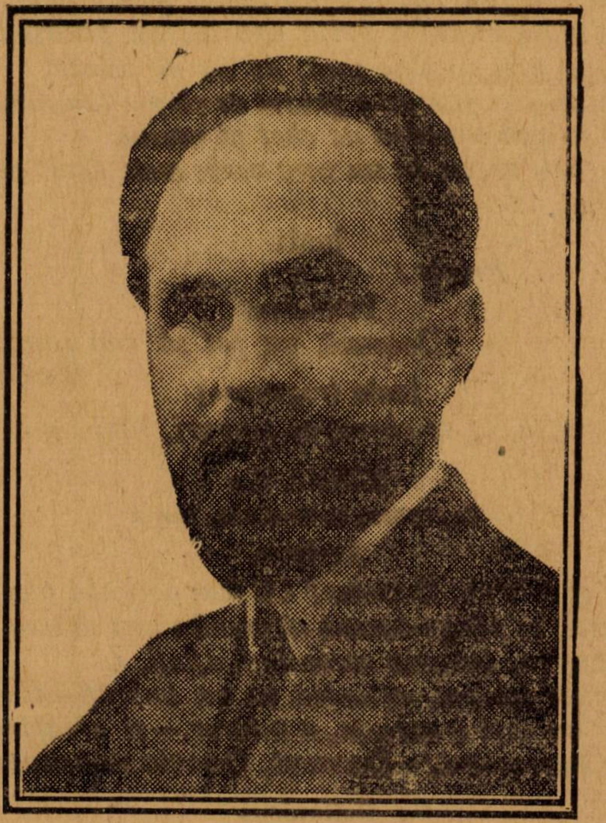

D. NANU

FIGURAŢIA

(In fund, la stînga, soldaţi păzesc pe ultima treaptă de sus a unei scări urcînd în sala banchetului care se vede numai în profil, pe trei sferturi, în culise. Intrarea prin colonade dorice.

I Dela versul 3 „Şi-a invitat prieteni, curteni aleşi să vie" încep să curgă prin fund invitaţii, tineri, femei încununaţi cu coroane de trandafiri pe cap. Senatori şi alţi demnitari în vîrstă, în ţinute mai severe. La versul 79 zis de Britanicus, în scenă: „In strigătele acelea de chef şi veselie" se aude o rumoare veselă „Evohe! evohe!". acorduri de flaute şi instrumente de coarde.

II) La versul 128 spus de Agripina: „Credeam că-i ziua urei şi ea era a milei" se imorăşte o rumoare sinistră şi o parte din invitaţi părăsesc sala banchetului speriaţi, coborînd treptele în neorînduială şi iese prin dreapta discutînd cu animaţie moartea lui Britanicus, la care asistaseră.

Argumentul: Neron a căutat, cedînd sfaturilor curteanului Narcis, să scape, prin otravă, de fratele său vitreg Britanicus, al cărui tron îl uzurpase. E cel dintâiu pas al crimelor sale, despărţindu-se de o viaţă care până atunci, dase cele mai frumoase nădejdi de viitor).

SCENA I-a

Iunia, Britanicus

Iunia

Greşit îl judeci, Doamne, de-l judeci după tine!
Nu! Pasul vostru drumuri deosebite ţine.
(Ferindu-se cu precauţiune de invizibili spioni)
Abia cunosc pe Neron şi curtea lui, de-o zi,
Dar, dac'ar fi pe faţă să spun ce cred, — aci
E multă depărtare din gînd pîn' la cuvinte,
Iar inima şi gura n'au tot aceiaşi minte.
Trădarea e o dulce distracţie de soiu, —
Nu! adăpost aicea nu este pentru noi!

Britanicus

Dar fie el prieten ori sincer, ori făţarnic,
De ce te temi de Neron? El nu se teme amarnic?
Nu, nu! — Nu'ncearcă dînsul prin josnic atentat
S'asmută împotrivă-i şi plebe şi senat.
Ce zic? îşi recunoaşte călcările-i de lege.
S'a 'mpărtăşit lui Narcis, că răul înţelege.
Ah! Să-ţi fi spus el însuşi. Stăpînă pînă unde...

Iunia (tăindu-i vorba)

De *Narcis tocmai,* Doamne, *poţi tu cumva răspunde?*

Britanicus

Şi pentru ce m'aş teme? E el vicleană faţă?

Iunia

Dar *ce ştiu eu? E vorba de scumpa ta viaţă!*
Ce văd, ce simt, nu-mi place. Toţi par vînduţi. mă tem...
Neron mă paşte parcă din urmă, c'un blestem.
O neagră presimţire de nu ştiu unde-mi vine.
Tu pleci: regret... dar n'aş vrea să pleci de lîngă mine.
Vai! dacă pacea asta ce-atît ne 'ncîntă-acum,
Ţi-acopere vre-o cursă anume 'ntinsă 'n drum?
Dacă *Neron, de ciudă că ne-am unit cărarea*
Alese noaptea asta s'ascundă răsbunarea?
Dacă *şi-ascut ei fierul cu care te lovesc?*
Oh! dacă-i ceasul ultim în care-ţi mai vorbesc?
Ah! Prinţe....

Britanicus

Plîngi iubito! o! scumpa mea comoară!
Deci, *pîn'acolo gîndul de mine te'nfioară?*
Cum, Doamnă, *tocma'n ziua cînd, plin de-a lui măriri,*
Vrea Neron să te-orbească de-atîtea străluciri,
Cînd tot mă părăseşte şi numai lui se'nchină,
Preferi cu mine umbra şi laşi a lui lumină?
Cum? tocma 'n ziu'aceasta, şi'ntr'un palat aşa,

Răspingi o 'mpărăţie şi plîngi de mila mea?
Dar şterge-aceste lacrimi iubita mea,—adio...
Mă'ntorc şi toată grija ce-o ai, vei părăsi-o.
De-aş mai rămîne încă, aş da de bănuit.
Mă duc, şi plin mi-e gîndul de chipul tău iubit!
In strigătele-acelea de chef şi veselie
Cu ochi'nchişi, eu nu voiu vorbi decît doar ţie!
Adio...

Iunia

Prinţe!

Britanicus

Doamnă, nu pot să mai rămîiu.

Iunia (rugătoare)

Aşteaptă să te cheme ei singuri, mai întîiu!

SCENA II-a

Agripina, Britanicus, Iunia

Agripina

De ce întîrzii, Doamne? Cît mai degrabă pleacă
Neron se plînge-acuma că vremea laşi să treacă.
Plăcerea, bucuria mesenilor aflaţi,
Spre-a isbucni, aşteaptă să vă îmbrăţişaţi!
Să nu laşi o dorinţă, a tuturor,—şi dreaptă —
Să lîncezească;—Doamnă, Octavia ne-aşteaptă.

Britanicus

Fii, Iunia, pe pace şi treci la sora mea.
Grăbeşte. Ea aşteaptă îmbrăţişarea ta.
Cum voiu putea o clipă să scap, mă'ntorc la tine
Să-ţi mulţămesc de grija ce'n veci mi-o porţi.
— Cu bine!

SCENA III-a

Agripina, Iunia

Apripina

Să mă înşel eu, Doamnă, sau drept este?...
aţi plîns
Cînd mînile de-adio înfrigurat v'aţi strîns?
Pot şti ce nor în treacăt v'aduse tulburarea?
Vă îndoiţi că-i pace cînd eu fac împăcarea?

Iunia

După atîtea chinuri ce azi am îndurat,
Puteam să n'am un suflet atît de tulburat?
Vai, nici nu pot pricepe de-ajuns acest miracol
La bunătatea voastră mă tem de un obstacol.
Căci, oricum, o schimbare la Curte-i obiceiu,
Şi unde e iubire, e teamă 'n ochii mei...

Agripina

E de ajuns; vorbit-am şi toate sînt schimbate
Când am avut eu grija, orice 'ndoieli, abate!
Răspund eu de-o pace jurată 'n mîna mea.
Neron mi-a dat de asta o chezăşie grea.
Să-l fi văzut cu cîtă duioasă mîngîiere
Işi înoia credinţa cînd am ţinut a-i cere!
Cu ce îmbrăţişare fierbinte m'a oprit!
De mine-a' sale braţe abia şi-a deslipit.
Şi, cum bunăvoinţa îi strălucia pe frunte
Mi-a dat pe faţă taine din cele mai mărunte.
Se 'mpărtăşia ca fiul ce, lîng'al mamei piept,
Işi uită de mîndrie şi-i spune toate, drept
Dar, reluîndu-şi fostul lui chip sever, degrabă,
— Ca împăratul care pe mama sa întreabă—
Increderea-i augustă deplin în mine-a pus.
'Mi-a'mpărtăşit secrete plutind de vulg mai sus.
Mărturisesc,—şi trebui ştiut şi de mulţime —
Spre lauda lui, n'are în sufletu-i cruzime.
Numai duşmanii noştri, schimbîndu-i gîndul bun
I-azmute uşurinţa şi'ncontra noastră-l pun.
Dar le veniră rîndul: puterea lor declină,
Şi Roma va şti iarăşi cît poate-o Agripină!
Au şi întins ei svonul că iarăşi cîrma iau.
Dar se'nserează. Nu voiu la noapte-aci să stau.
Octavia ne-aşteaptă. Să-i dăm ei restul zilei.
Credeam că-i ziua urii şi ea era a milei!
Dar ce s'aude-acolo? Ce-i sgomotul confus?
Ce poate fi?

Iunia (văzînd lumea care se risipeşte speriată)

O! Ceruri! Zei mari! Britanicus.
Scăpaţi-mi-l!

SCENA IV-a

Agripina, Iunia, Burrhus

Agripina

Stai, Burrhus! De ce se risipiră
Mesenii oaspeţi?

Burrhus (îngrozit)

Doamnă, Britanicus expiră!

Iunia

Ah! dragul mieu!

Agripina

Expiră?

Burrhus

E mort, vorbind mai drept.
Doamnă!

Iunia (în culmea desperării)

Mă iartă, Doamnă, nu pot să mai aştept...
Mă duc să-i fiu un sprijin, sau să-l urmez în pripă!

SCENA V-a

Aceiaşi fără Iunia

Agripina

Ce crimă Burrhus!

Burrhus

N'aş mai rămîne-o clipă
Aci viu! Le las toate: curtenii şi împărat!

Agripina

Cum? Sîngele de frate nu l-a cutremurat?

Burrhus

Această hotărîre în tain'a fost luată.
Abia văzu 'mpăratul pe frate-său; de-odată

Se scoală, 'l ia 'n brațe, toți tac ca morți;
Cezar
la cel dintîiu în mînă o cupă, rostind rar:
„Ca ziua să apună cu semne norocoase,
„Voiu revărsa din vinu-mi cu mîna mea,
prinoase.
„O zei! Vă chem l'această libatie,—veniți,
„Și adunării noastre prielnici să ne fiți!"
Cu-aceleași jurăminte Britanicus închină.
In mînă, cum îi toarnă Narcis, i-e cupa plină,
Dar buzele-i de margini abia și le-a atins...
Nici fierul, focul vieții mai grabnic n'ar fi stins.
Luminile-i sub pleoape învinețind, înghiață,
Și, rece peste patu-i căzu lipsit de viață.
Ți'nchipuî lovitura pe toți cum ne-a isbit!
De spaimă, jumătate din oaspeți au fugit.
Dar cei ce-au fost la Curte mai des și știu
măsura,
Privind în ochi pe Cezar și-au potrivit figura...
El sta în vremea asta pe patu-i înclinat.
Nicio mirare 'n chipu-i nu l-a străfulgerat!
„E-o boală, zice dînsul, atac d'epilepsie
„A suferit, dar fără pericol, din pruncie".
Narcis, viclean, se 'ncearcă să pară 'naurerat.
Dar multa-i bucurie pe obrazu-i s'a trădat.
Eu,—poate împăratul ce-o vrea să-mi zică iară,—
Am răzbătut prin ceata curtenilor, afară,
Să pot prin colțuri plînge, cu sufletul răpus,
Și țara și pe Cezar și pe Britanicus!

Agripina (zărind pe Neron)

Privește-l... vezi de eu sînt aceia ce-l inspiră!

SCENA VI-a

Burrhus, Neron, Agripina, Narcis

Neron (zărind pe Agripina)

Zei!

Agripina

Stai, Neron; am două cuviințe,—nu te miră.
Britanicus ucis e. *Știu cine-l abătu*
Cunosc și ucigașul.

Neron

Și cine este?

Agripina

Tu!

Neron

Eu? Uite bănuiala de care ești în stare!
Orice nenorocire mi o svîrli în spinare!
Și cui o vrea s'asculte la tot ce'n vînt li spui,
Chiar moartea lui Claudiu pe seama mea o pui!
Țineai la fiu-i: moartea te-a atins peste măsură,
Dar Neron nu răspunde de-a soartei lovitura.

Agripina

Nu, nu;—sărmanu-ți frate murit-a otrăvit.
Narcis e ucigașul, căci tu i-ai poruncit.

Neron

Dar cine poate, Doamnă, *ce spuneți voi, s'o*
spuie?

Narcis (cinic, lui Neron)

Hei, Doamne, *bănuiala așa ocară nu e*
(Agripinei)
Britanicus, se știe, hrănia mari năzuinți,
Și, Doamnă, *ținta asta v'ar fi costat căinți.*
Rîvnia o cucerire mai sus ca o iubită.
De *bunătatea voastră, puteați fi pedepsită.*
Vă înșela, sînt sigur; cu vremea, revoltat,
V'ar fi pretins să vază trecutul înviat!
Deci *fie că destinul cu sila vă răsfață,*
Sau că, vestit de cursa ce i s'a'ntins în față,
Cezaru-a pus crezare pe sfatu-mi credincios,
Ori-cum, aceste lacrimi, vedeți.., sînt de prisos.
Lăsați-le la dușmani; de ele sînt mai vrednici.
Dar *voi?*

Agripina

Urmează, Neron, mereu cu-asemeni sfetnici!
Mărețe fapte lași tu în cronici după noi!
Urmează! asta nu e un pas să dai 'napoi:
Ai început c'un frate ucis,—să bagi de samă,
Presimt că vei sfîrși-o cu propria ta mamă.
In inima ta, Neron, eu știu că mă urăști.
Ai vrea ca să te scuturi de tot ce-mi datorești
Dar netolositoare eu moartea mea ți-oiu face:
Ah! chiar să mor, nu crede c'am să te las
în pace.
Căci Roma, Cerul, viața pe care-o vei sorbi,
Oriunde, oricînd, de mine mereu îți vor vorbi.
Te-o prigoni ca furii a inimii mustrare
Și, ca s'o'nneci, vei face cruzimea ta, mai mare.
Ca focul care crește din el, mînia ta,
Cu noi vărsări de sînge mereu s'o adăpa.
Dar *cred că'n urmă cerul sătul, de-a tale crime*
Te va zdrobi,—să'ncheie cu lanțul de victime!
Cînd te o stropi de-avalma sîngele lor și-al mieu,
Silit vei fi tu singur să verși și pe-al tău.
Și numele tău fi-va—de-ar trece vreme multă—
Celor mai cruzi din despoți o groaznică insultă.
Nu, nu mă'nșel eu! Iată ce-ți stă în frunte
scris,
Adio-acum, și pleacă!

Neron (privind o cu ură)

Urmează-mă, Narcis...

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu“

de **I. Agîrbiceanu**

Acum însă apăsa greu. Mai ciudate îi părură lui Vasile Grecu casele. Îi părea că, în bună parte, ele răsuflă pustiul ce pluteşte asupra satului întreg. Iar seninul încremenit de-asupra era o ironie?

In sfârşit, se apropie de casa lor; era în uliţa Borşului, la capătul de răsărit al Cozlei, la extremitatea opusă şcolii. Dela şcoală până aici erau pe puţin trei chilometri. Dascălul locuia în casa părintească, zidită încă de moşul lor, tot un Petru. Era clădire de cărămidă arsă, cu temelie de piatră, tăiată în coasta Ungurului, — un deal în hotarul de miazăzi al Cozlei. Casa înfruntase până acum şaptezeci de ani, şi se ţinea încă în putere, adăpostind supt coperişul de ţiglă, hăbucită de muchi rotunzi şi suri ca nişte nasturi umflaţi, trei odăi largi.

In lumina soarelui de primăvară înapoia casei bătrîne ardea roşu acoperişul şurii celei noi, zidite de dascăl. Ograda şi grădina laolaltă,—cît o moşie!

Petru se însurase mai întăiu şi se aşeză aici, cu fata popii Mihuleţ, cu Anastasia, lîngă mamă-sa văduvă. Era tot a familiei şi casa unde locuia notarul, o clădire cu odăi mai mici, dar mai nouă. O cumpărase notarul dela un scriitor în cancelaria notarială, — dela „aghentu“, cum îi spuneau oamenii. N'avea curte şi grădină mare, dar pentru Vasile, care nu se apucase încă de economie, era potrivită. Din pricina moştenirii, cei doi fraţi nu ajunseră niciodută la ceartă: Petru şi-a ales mereu partea cea mai bună, iar Vasile era mulţumit cu ce-i rămînea.

— Mi e şi groază să le spun!, zise Petru înaintea porţii. O să fie o jelanie! Numai plîns de femee să nu aud!

— O să le spun eu de ce e vorba!, răspunse notarul. E lucru firesc să se sperie dacă tu vei începe să le spui că pleci de-acuma pe front, că nu va mai fi putere pe lume să te scoată din hainele militare.

Lelea Ana şi dăscăliţa Anastasia erau acasă. Văduva privia în grădină, nevasta cea tînără pregătia amiaza. Lelea Ana nu mai avea ce căuta deocamdată la hotar: ei ispràviră mai întăi cu prăşitul.

Intrați în casă. femeile ieşiră repede. Vasile făcu o întrebare. Nu apucă bine să pomenească de vestea cea nouă, şi bătrîna sări de pe scaun, unde şezuse cu mînile frînte în poală, ostenite, de pămînt:

— Il chiamă? Sfinte Duumnezeule! M'am gândit eu cît ce v'am văzut pe amîndoi.

Anastasia izbucni în plîns,

— Nu-i nici o primejdie, inccepu fratele cel mai mic. E o încurcătură de bună samă, cum a mai fost odată. De înfăţişat, trebuie să se înfăţişeze, dar se duce şi biletul de dispensă. Caii sînt în grajd?

— Cum? ţipă cu spaimă Anastasia, trebuie să plece chiar acum?

— Da! Incă azi se va înfăţişa. Aşa-i porunca. Dar fiţi liniştite. Desearà, cel mult mîine, se va înapoia.

Cele două femei parcă abia acum ioţeleseră primejdia. Se porni văicăreală de răsuna casa.

Vasile cercă zădarnic să le convingă în argumentele care nu-i folosiră la nimic nici faţă de Petru. Se gîndia să afle altele, dar nu găsia. Se mira mai ales de un lucru: şi cele două femei erau convinse, ca şi dascălul, că, de pleacă odată, nu se va mai înapoia. Il îmbracă şi-l trimit pe front. Dovezile care le aducea Vasile, nu făceau nicio impresie asupra lor, din potrivă, focul desnădejdii izbucnia tot mai tare.

Dascălul îşi ieşi din răbdări.

— De cît să te vaicări în zadar, mai bine te-ai arunca pînă la tata. Să-i spui că-l rog să vie pînă aici!, zise cu un glas aspru, schimbat, dascălul, Anastasiei.

Dăscăliţa, să fi avut douăzeci şi trei de ani; era blondă, cu părul bălaiu, cu ochi albaştrii, de statură mijlocie, iute ca un pîrjol şi vecinic veselă. Cine ar mai fi cunoscut-o după vestea primită, cum alerga spre locuinţa ei părintească, spre casa parohială unde locuia părintele Mihuleţ?

Abia la vorbele lui Petre, lelea Ana îşi mai veni în fire. Ştia, din rîndul trecut, cînd a mai fost chemat dascălul la armată, că tot cu părintele Mihuleţ s'a dus. şi că le-a fost drumul cu noroc. Oftă şi se uită la notarul.

— Nu va trece mult şi-ţi va veni rîndul şi ţie!, suspină ea din baierile inimei, Nu m'ai ascultat. N'ai vrut să te sfinţeşti popă Aş fi fost liniştită cel puţin din partea ta!

Vasile zîmbi:

— Tot numai poţi uita, mamă!

—Nu! Că voi nu ştiţi ce'nseamnă să creşti un copil, să-l păzeşti şi de umbră şi de soare, şi, cînd îl vezi mare, să tremuri mereu că-l chiamă împăratu. De aceia vă creştem noi, să ajun'geţi în gura tunului?

— Nu toţi cari îmbracă haina ostăşească ajung în gura tunului, mamă. E greu, e primejdie, nu zic ba! Şi, pe deasupra, pentru noi bătaia asta e o adevărată nelegiuire. Dar ce te faci cu porunca? Am venit să-i dau de ştire eu. Altfel ar fi venit plutonierul de jandarmi.

— Da, plutonierul, oftă bătrîna. Ei stau acasă, bine hrăniţi, să-şi plimbe penele de cocoş pe uliţile satului şi pe hotar, să se agaţe cu neruşinare de femeile oamenilor, rămase fără sprijin, şi pe voi să vă trimită în primejdia morţii! Asta-i dreptate?

Şi ea începu să plîngă din nou, nemai contenind decît la ivirea în prag a părintelui Mihuleţ. Şi atunci pentru o clipă numai, pentru ca să reînceapă alăturea de Anastasia.

Nu peste mult intră şi Petru. El ieşise. îndată ce plecă Anastasia după părintele, să pună în rînd căruta, să adape caii.

Spre adînca mirare a lui Vasile, preotul veni cu un geamantan, gata de drum.

— Cum, şi dumneata crezi că e lucru serios?

— Mai mult decît serios. E grav.

— Nu vă mai înţeleg...

— Nu-i greu de înţeles. Vor să ni-i curăţe şi pe cei cari ni-au rămas. Se vorbeşte de-o mare ofensivă. tot împotriva României. Vor să cuprindă Moldova. Dar soarta războiului cine o cunoaşte? Dumnezeu Sfîntul. Cînd or fi să răzbească ai noştri încoace, e lege scrisă să nu mai rămînă puiu de intelectual romîn.

— O să vedeţi că vă înşelati cu toţii, zise notarul. Nu poate rămînea un sat ca al nostru fără niciun învăţător. O să-mi pun şi eu piciorul în prag.

— De folosit nu ştiu ce ai putea folosi, dar o încercare nu strică. Şi de-aceia te-am ruga să vii chiar azi şi tu cu noi.

— O familie întreagă! zîmbi Vasile.

— Da, şi chiar de-am mai merge pe atîţia, n'am face cît un singur jidov care-şi vede de pielea lui sau a unuia de al său. Trebuie să încercăm toate mijloacele. Dacă îl îmbracă acum, nimeni nu-l mai desbracă pînă la sfîrşitul războiului.

Preotul Mihuleţ se ţinea încă voinic. Barba-i era albă ca omătul, dar faţa roşie şi ochii plini de viaţă. El luă la o parte pe lelea Ana şi-i şopoti ceva. Bătrîna îl luă de mînecă şi-l duse după ea în odaia vecină. Era o taină pe care credeau că numai ei doi o ştiu. In rîndul trecut, cînd l-au scăpat pe dascăl de armată, fu nevoe şi de cîteva părăluţe. Dar de taina lor ştia şi dascălul. La oraş nu odată subofiţeri dela garnizoană îl puneau să plătească un vin. Ei, după ce luau la cap, mulţi i-au spus: „E cam scump socrul dumitale“.

— Cîţi?, întrebă bătrîna, privind ţintă la cuscru, îndată ce trecură dincolo.

— Eu dau trei mii cuscră, toţi banii gata pe carei-iam.

— Atunci cît să dăm noi? Cinci sute?

Părintele se cătrăni.

— Ce-s cinci sute în ziua de azi? Nici cinci mii nu-s destui. Trebuie să facem rost de cel puţin zece mii. Cîte osii trebuiesc unse; ce gîndeşti dumneata? Inainte, că era altul preţul banului, şi un tot două mii. Cred că-ţi aduci aminte!

— Apoi taică, aşa-i! Sînt păgîni nesăturaţi.

—Dar e nimic, cuscră, pe lîngă ce pierdem cu toţii dacă-l înrolează pe băiat. E limpede.

— Aşa-i părinte, aşa-i! Desfăcînd încet dintr'o batistă mohorîtă, puse în mîna popii Mihuleţ trei bilete de cîte-o mie.

Părintele se luptă, să-şi stupească sufletul, pînă mai scoase încă patru mii.

Căruţa era gata de plecare. Notarul crezu că părintele i-a spus aşa 'ntr'o doară, să-i însoţească şi el, atît de adînc era convins că nu poate fi vorba decît de o încurcătură, şi că se vor face de rîs prezentîndu-se cu atîta alaiu la cazarmă.

Dar popa Mihuleţ, după ce se urcă, zise grav;

— Vino lîngă mine. Petru va şedea înainte cu sluga.

— Nu glumeşti?, mai întrebă Vasile.

— Parcă de glumă ni arde nouă acum!

O îndoială amestecată cu un simţimînt de teamă se coborî acum şi în sufletul notarului.

— Dacă ţineţi cu orice preţ!

— Vezi bine că ţinem!, răspunse bătrînul.

Nu sînt despărţiri mai tragice decît cele, mai absurde decît acestea! Cînd te copleşeşte desnădejdea cea mai grea învie de-odată gîndul: ei, ce prost e să plîng aşa! Mîine va fi aici. E vorba numai de-o greşală. Ori eşti la început cu sufletul uşor, convins că nu-i vorba decît de limpezirea unui lucru, şi de-odată năpădeşte, se revarsă în tine convingerea despărţirii veşnice. Cele două femei trecură prin aceste chinuri stupide. Mai tare se ţinuse lelea Ana. De cînd dăduse banii, nădejdea ei în întoarcerea lui Petru crescuse de-un stînjen, cînd mai înainte abia cuteza să răsară din suflet.

Petru rămase tăcut şi încruntat.

— Să treceţi pe la mine, zise Vasile. Trebuie să-i spun nevestei. Ea nu ştie, cum n'am ştiut nici eu, că plec la drum. Şi ce de lucru mi s'a grămădit, părinte Mihuleţ.

— O să-ţi ajutăm cu toţii, numai să dea Dumnezeu să ne înapoiem toţi, răspunse preotul căzut pe gînduri.

Căruţa cîrmi din uliţa principală la stînga şi se opri înaintea locuinţei notarului.

Vilma deschise fereastra să vadă cine-i.

De azi dimineaţă gîndul lui Vasile o căută adese ori, o văzu cu închipuirea, dar nu se opri mult asupra chipului ei: ştia că nu mai are dreptul. Nu o putu vedea însă aşa frumoasă cum izvorise acum în fereastră. Odată cu inundarea luminii, sufletul lui fu năpădit şi de norul amărăciunii, cînd o zări. Dar se birui, se stăpîni, şi îndată-i veniră în ajutor cîţiva picuri din înduioşarea aceia nemărginită pe care o simţi aseară faţă de Vilma.

— Dă-mi, te rog, pardesiul, zise Vasile, şi să nu mă aştepţi la masă. Poate nici deseară. Trebuie să mergem la oraş.

— Ce s'a întîmplat?, întrebă Vilma cu glasul clar răsunător, cu un interes puţin obicinuit la dînsa.

— O chestie oficială, se grăbi să răspundă părintele Mihuleţ, tocmai în clipa cînd notarul era să-i descopere taina.

Vilma aduse pardesiul, veni lîngă căruţă, ieşind pe portiţă ca o arătare albă din vis, îi întindea haina şi Vasile o vedea însă tot în cadrul de lemn sculptat al portiţei.

— Te rog şi eu ceva, zise Vilma, plecîndu-se spre Vasile. Notarul, vesel fericit, îşi aplecă urechea în care i se descărcară ca o ploaie repede, mîngîietoare şi aromată cuvintele Vilmei. Ii simţia respirarea aprinsă şi nu se grăbia să înţeleagă. Mereu o întreba întrerupînd-o. Cum? De care? Doi metri? Şi o silia astfel să-i repete iar, sau să-i spună cu alte cuvinte acelaş lucru.

— Ei, n'aţi mai terminat?, întrebă cu necaz părintele Mihuleţ. Intârziem. Se ridică de-acum soarele şi nu putem scoate splina cailor.

In sfârşit Vasile înţelese. Căruţa porni. Vilma privi mult în urma ei. Avu un regret tîrziu: de se gîndia mai de vreme, ar fi putut merge şi ea la oraş.

* * *

Lelea Ana şi dăscăliţa Nastasia aşteptară zădarnic pînă noaptea tîrziu. Nu se înapoie căruţa! Se culcară şi se frămîntară zadarnic în aşternut. Ce somn să se apropie de ele? Se sculară în zori palide şi înfrînte. Cînd una, cînd alta ieşiau la portiţă şi priviau pe drum la vale. Nimic nu se arăta.

După amiază sosi căruţa aducîndu-l pe părintele Mihuleţ. De departe încă chipul lui spunea nenorocirea.

— N'am putut ajuta nimic, oftă el, după ce se coborî din căruţă. A mai rămas o nădejde, notarul e încă în oraş. La noapte vom şti care ni e soarta.

Şi intrară toţi trei în casă ca într'un mormînt. Către miezul nopţii sosi notarul. Vorbise în dreapa în stînga!

— Nimic! Nu s'a mai putut face nimic. Ordin strict. Nevoie de oameni.

— De parale, nu de oameni, băiete! Dacă mai aveam zece mii, acasă nu-l aduceam, dar intra într'o cancelarie, sau la o slujbă din dosul frontului. Cu cît trec anii de războiu, se ticăloşeşte şi armata. Putrezeşte. Nici cu gîndul nu gîndeşti cine aşteaptă bani în ziua de azi! Cum s'ar fi pomenit înainte de războiu atîta stricăciune în armată? Cînd pînă şi coconeii..' Vă spun eu: putrezeşte şi odată o să se dărîme pe capul ţării.

Lelea Ana asculta numai urechi.

—La front nu pleacă decît peste patru săptămîni. Dar din garnizoană îl mută încă poimîne, undeva în ţara ungurească“, sfîrşia Vasile.

Lelea Ana privi cu înţeles la cuscru.

Iar în ziua următoare popa plecă singur la oraş. Nimeni nu-i ştia cărările, dar dascălul Petru Grecu a fost trimis încă, în aceiaşi seară, la o unitate în ţara ungurească.

V.

Prisonierii ruşi sosiră duminecă pe cînd toca de liturghie. Satul

Cozla e așezat ca într'o căldare uriașă; coastele dealurilor care întruchipează căldarea nu sînt prea iuți. Uliți întregi s'au putut dura pe ele, străjuite de amîndouă părțile de așezări omenești, cele mai multe de piatră, acoperite cu țiglă. De departe, de pe culmea oricărui deal te-ai apropia, ai în față o revărsare de păreți albi și de acoperișe, printre care roșește unde și unde țigla nouă, sau își arată posomorîrea vr'un acoperiș de pae. O clopotniță de lemn mai străjuiește și acum, înnegrită de vreme, putrezită de ploi, crăpată de arșiță, pe coasta Măgurii mici, spre apus, în cimitirul părăsit! Odată aici se urcau Cozlenii la liturghie în bisericuța de lemn.

Dar acum biserică nouă, largă cît o catedrală, își înalță turnul învălit în tinichea lucitoare ca argintul, drept în inima satului, singura vatră esoasă pe care o are Cozla.

Pe această vatră rotundă mai încap cele trei mari clădiri boierești, cu curțile, acareturile și grădinile. Două sînt proprietăți ale familiilor de conți, înrudite acum, ale căror moșii le administra aceiași persoană, d. Ponori, *șpanul*, cum îi ziceau oamenii. A treia rămasă fără stăpîn, e a Statului.

Intre ele și biserica romînească a fost pe vremuri dușmănii destule. De aceia o prigoniră, hotărîndu-i așezarea afară din sat. Dar azi puterea curților boierești a căzut, clădirile sînt în ruină, proprietarii au pierdut de mult îndeletnicirea cu agricultura, dau rar pe aici, la cîte-o vînătoare, iar biserica creștină se înalță trufașă drept în inima satului.

Intre biserică și clădirile boierești mîncate de vreme și de neîngrijire, rămîne un teren pătrat, un fel de piață. Cozla însă n'are nici tîrg de țară, nici tîrg de săptămînă așa că piața nu slujește decît pentru sfaturile oamenilor cînd iese dela biserică, dela crîșmă ori se adună aici cînd vre-o veste neașteptată a bătut din aripi peste sat. Se mai opresc aici olarii cu mărfurile lor de pămînt smălțuit în căruțe trase de cai mici cu coama lungă sau, în preajma praznicelor împărătești, vărarii cari aduc piatra prăfoasă gata să se macine, în cară trase de bouleni cu grumazii vineți, cu coarne scurte țepoase.

Vestea cu sosirea prisonierilor ruși răscolise de două zile, tot tot satul. Duminecă de dimineață lăvițele de pe la portițe înfloriseră de femei și de copii în port de sărbătoare. Prin curți, pe uliți lumea furnica. Băiețașii, cari trebuiau să pornească de mult cu vitele la pășune, stăteau la portițe, răzimați în bîtele de corn, ascultau vorbele oamenilor mari, și priviau, ca pe niște spini, către intrarea din spre miazăzi a satului. Vitele flămînde mugiau în ogrăzi. După fiecare muget mama sau bunicul ghiontia pe feciorași să-și vadă de drum. Dar ei păreau că nu simțesc nimic, se feriau cu un pas și rămîneau în aceiași așteptare.

Moșnegii bătrîni începură povești cu Muscalii din 1848. Părerile erau împărțite. Unii spuneau că-s oameni buni la suflet, alții întăriau că-s cruzi și vicleni. Femeile se adunau roată în jurul lor și ascultau, aruncînd mereu priviri îngrijorate spre miazăzi. Parcă se temeau că nu vor veni.

Multe vorbiau despre bărbații lor prinși în Rusia. Primiseră dela ei cărți și nu se plîngeau că li merge rău. Nu prea credeau ele în veștile astea: parcă din închisoare, din țară străină, poate scrie cineva de rău? Unele, a căror pricepere nu ajungea prea departe, se întrebau dacă, din cei ce vin, nu va fi oare unul care să știe de bărbații lor? Nu vin din Rusia? Ar putea să știe.

Cînd se ridică soarele de-o suliță pe cer tot satul era în uliți. Se tîrîră și bătrînii cei mai neputincioși. Era un zumzet nedeslușit. Nime nu vorbia cu glas tare ca de obiceiu. Părea că plutește un fel de solemnitate în văzduh.

De cîte ori trăgeau clopotele și trimiteau un vaet prelung pînă în culmile dealurilor din jurul Cozlii, cu mic cu mare, cei de pe la portițe își făceau cruci, ziceau „Doamne iartă-ne“, dar părea că au în gînd și pe cei ce vor veni, că și pentru ei se închină. Căci spuneau cele două cuvinte cu un glas mai grav decît de obiceiu, crucile se făceau mai largi, iar cîteva bătrîne se închinau adînc, încît ajungeau cu degetele în țărînă.

Trăseseră a treia oară clopotele, tocase de liturghie, și creștinii n'aveau gînd să intre în biserică. Cei din partea satului pe unde aveau să intre prisonierii, nu se mișcară dela portițe, cei din părți opuse se strînseră în piață, înaintea bisericii.

Erau toți în straie de Duminecă. Femeile în ii albe, cu mîneci largi, înflorite cu altițe, cu șorțuri de lînă, cu catrințe pline de alesături. De departe ai fi crezut că-s femei și țațe gata de petrecere, de voie bună. Portul, la cele mai multe, era de tinere. Dar, dacă le priviai mai de aproape, vedeai trupuri secătuite de muncă, îmbătrînite înainte de vreme. Ochii celor mai multe femei măritate de cinci, de zece ani nu mai aveau focul tinereții. Obrajii uscați aspriți de vînturi și de arșiță. O reverie tristă era parcă singurul simțimînt mai delicat care cuteza să se ridice din suflet pînă în priviri și în liniile feței.

Cele mai multe se gîndiau la bărbații, la copiii lor, porniți de mult în bătaia gloantelor, căzuți prisonieri, bolnavi în spitale, sau a căror urmă s'a pierdut cu totul, cît ce au plecat din garnizoană, ca și cînd i-ar fi înghițit pămîntul. Chinul și desnădejdea celor doi ani și jumătate, în curînd trei, amorți peste zi, peste săptămînă, de greutatea muncii, se trezia Dumineca și în sărbători, să nu le lase să se hodinească. Iar acum sosirea acestor prisonieri li răscolise pînă în adînc toate suferințele anilor de războiu.

Vr'o trei patru invalizi de războiu treceau sprijinindu-se în cîrji, își tîrau piciorul beteag dela un grup de oameni la altul, și, după ce le ascultau poveștile cu glasul scăzut, aruncau cîte o vorbă:

— Oameni și ei, ca toți muritorii!

— Prisonieri de războiu, ca și alții. Nu-i mare lucru!

— Am văzut noi tot felul de armată!

Aruncau cuvintele peste umăr și treceau mai departe, la altă portiță. Și, într'adevăr, ei singuri păreau azi străini în sat. Nimic deosebit nu se putea citi în privirile lor, pe fețele lor. Aveau aceiași mască de nepăsare cu care întîmpinau orice știre din războiu, de cînd s'au nenorocit ei și au venit acasă, siguri că de-acum nu-i va scoate nime din sat.

Prin conștiința aceasta ei pierdură legătura cu toți și toate cari suferiau supt amenințările primejdiei de moarte și a necunoscutului. Ieșiră, se smulseră din lumea celor ce suferiau și nădăjduiau ori desperau. Erau crengi uscate ale omenirii care sîngera, cum de altfel îi socotiau și pe ei, fără să le spună, fără să-și mărturisească chiar loruși cu glas tare, toți cei rămași întregi și sănătoși, poate chiar și cei mai de aproape ai lor la o lună, două după ce s'au obicinuit cu ei.

După toaca de leturghie neastîmpărul începu să crească: Poate nu vor veni azi? Li se va fi întîmplat ceva pe drum? Vor fi încercat să fugă? Ce prostie! Unde ar putea fugi într'o ţară străină încunjurată de soldaţi? Vin trenurile cu mari întîrzieri, poate de aceia nu mai vin. Vor fi ostenit şi vor sta să hodinească!

Aşa treceau întrebările şi răspunsurile dela unul la altul, cînd de-odată se auziră cînii lătrînd în partea de miazăzi a satului. Toate capetele se'ntoarseră. Copiii, pe urmă fetişcane şi femei, porniră din toate părţile satului într'acolo. Copiii începură să alerge.

Dar nu se auzia nicio larmă decît lătratul, tot mai înteţit, al cînilor. In piaţă, înaintea bisericii grupul de oameni fu multă vreme neschimbat. Unii, cei mai tineri, femei şi copii, se rupeau din roată şi porniau pe uliţă la vale dincotro băteau cînii. Dar alţii, cari sosiau de pe uliţi lăturalnice, li luau locul.

In sfîrsit roata începu să crească mereu. Noii veniţi rămîneau: se auzia acum un zgomot înăbuşit, prin care trecea, se ridica ceva uniform, ca o bătaie surdă.

— Iată-i că sosesc!

— Au sosit. Uite-i!

Se vedea frontul şirelor de cîte opt la cotitura uliţii. Se desluşiau apoi două, trei şire, după cum treceau la cotitură. Pe de margini, în urmă, înainte chiar, la cîţiva paşi de rîndul prim,—totul era înnecat într'o mare mişcătoare de oameni, femei şi copii, şi norii grei de praf cari se ridică înăbuşitori.

Cozlenii, cari aşteptau în piaţă dinaintea bisericii, privîră şirele mişcătoare care înaintau greoiu clătinîndu-se la dreapta şi la stînga. De departe, cînd abia începură a se zări, uniformele lor făcură să pară o turmă de oi cu lîna roşcată pe spate.

(Va urma)

Literatura minoritară

VLUPILE

de **Gyallay Domokos**

In zilele noastre o bună piele de vulpe îţi aduce o sumă frumuşică, poate chiar mai bine de o mie lei.

Dar tocmai acum omul sărac nu poate face rost de ea. Puşca e oprită cu străşnicie; toţi jandarmii umblă forfotă adulmecînd după ea. Dar cù capcana?... Şi asta s'a oprit de primpretor de cînd cutreeră vînînd, hotarele satelor.

Mai e puţin noroc că minţii nu i se poate pune nici o oprelişte. Şi mintea îl mai procopseşte pe alocuri pe omul sărac.

Mateiu Jórsa vara trecută şi-a încărcat crestăturile podului cu nişte rădăcini veninoase de omeag şi măsălariţă.

Găinile sînt prăpădite numai cu o doză mică din otrava aceasta. — Oare ceva mai multă otravă n'ar fi în stare să răstoarne şi vulpea?

Dupăce omătul a acoperit binişor scoarţa pămîntului, Mateiu şi-a pus la lucru mintea-i şireată. Luînd o bucată bună de ficat, o tăie în nişte bucăţi arătoase, le-a fiert în sucul rădăcinii veninoase şi le-a uns tacticos cu unt mirositor.

„O să fie mîncare costisitoare, vulpoiule! Fie, însă, că o plăteşte pielea ta!“.

Cunoştea foarte bine drumurile vulpii; ştia pe unde umblă după şoareci şi iepuri în hotar, precum şi pe unde se strecoară la marginea satului după găini. Vrea să-şi încerce norocul la hotar.

Şi de n'ar reuşi cu mîncarea? Ar rămîne batjocorit şi dincolo de mormînt... Dar de reuşeşte? Atunci altă friză: vreunul din pizmaşii lui are să svonească lucrul în toate părţile... Nu-i bine să dai lucrul ăsta pe mîna satului.

Către seară a luat bucăţile de nadă cu el şi le-a aşezat una cîte una la poala ridicăturii caprelor. Ca şi cînd ar fi fost nişte şoricei nemişcaţi din cari se împrăştie un miros frumos de unt.

Spre zorii zilei se furişă afară să vadă ficatul. Pe umeri purta desagii în cari va băga vulpea cea şireată.

Ficatul nu se mai vedea... dar, se zăreau nişte urme proaspete de vulpe. Mateiu înfiorat de bucurie răsufla repede. Se luă cu multă îngrijire după urme. Urcă şi cobori coastele, trecînd prin şanţuri şi tufe. Trebue doar timp pînă cînd otrava îşi desfăşoară puterea în măruntaie. Străbătu gîfîind prin zăpadă, ştergîndu-şi adesea fruntea îmbrobonită...

„Nu o fi dusă pînă la pădurea cea mare?!“. Cerceta cu multă încordare urmele de vulpe... „A, uite aici s'a aşezat puţintel!“.Oprindu-se îşi aprinse luleaua şi iarăşi porni plin de speranţă... „Uite, pe aci a trecut poticnindu-se. Aici s'a tăvălit prin zăpadă“. Tot mai multe semne de aşezare şi de tăvălire...

Dintr'odată Mateiu se opri cu hohot de rîs:

— „Tot m'ai aşteptat, cumătro!“

Acolo zăcea vulpea într'o gropşoară înghesuită, îndesată ca şoriciul pe jăratec. Matei o împunse la coadă, la urechi.

„Nu mai suflă, e butuc. Uite ce statură bună are, cîtu-i de lungă spinarea ei. Cu asta te pricopseşti binişor“.

Repede cu ea în desagi!

Işi roti privirile împrejur. Soarele îşi scotea capul de sub marele lînţoliu alb. Se gîndi: să o ducă acasă în sat? Nu va fi slăbit cu întrebarea: ce are în desagi?

— „Nu! O duc deadreptul în Odorhei la cojocar, Acolo o voiu jupui după cum îmi va cere cojocarul.

Ajuns în drumul mare, o luă bucuros spre Odorheiu: „O mie de lei, ori, poate şi mai mult! Asta-i un cîştig frumuşel şi uşor“.

Dar ce o să fie la vama oraşului? Tresări dintr'odată cînd i-a răsărit în zare oraşul. De i se va cere scrisoarea, biletul de vînător?!...

— „Le vin eu de hac vameşilor! Dacă malul e prea prăvălatic trebuie să-i faci ocolul“.

Coti la dreapta în spre grădini, unde se zăria o cărare bătută de femeile care-şi trec astfel, în oraş cu ocolul vămii, ouăle, smîntîna şi celelalte produse aduse spre vînzare.

Nici nu dădu pe strada mare decît în preajma casei d-lui Bakó. D-l Bakó e un cojocar vestit după cum o arată şi firma lui: o coadă de vulpe.

— Nu cumpăraţi piele frumoasă de vulpe? dădu Mateiu în atelier.

— Cum să nu! — răspunse d. Bacó ridicîndu-şi ochelarii pe frunte.

— „O cumpărăm imediat dacă e bună“.

Mateiu aşeză desagii pe laviţă şi descoperi spinarea vulpii.

— Cam aşa este!

D-l Bakó pipăi marfa.

— Uite, mi-ai adus şi sîmburile! — spuse el uimit. Nu ştii că mie nu-mi trebuie decît coaja?

— Desfac eu coaja. Asta nu-i piedică mare.

D-lui Bacó îi plăcu prilejul.

— Cu sare ai prins-o?, întrebă frecîndu-şi unul de altul vîrfurile a două degete şi trăgînd cu coada ochiului la vulpe.

— Ba nu, răspunse Mateiu. Omul sărac în zilele noastre nu mai ajunge la astfel de [illegible]. Aste nu se dă decît domnilor şi numai cu recipisă. Cum am putut?... Cu nebunării!

— Cum?, întrebă cu uimire cojocarul — Are aceea atita putere?

— Are dacă se pregăteşte cum se cade. O duce mai departe decît sarea, dar tot se opreşte în cele de urmă [illegible] vad!

D-l Bakó nu se putu uimi îndeajuns. Se retrase lîngă uneltele-i de lucru şi se puse pe tăiat o piele de miel. Îi pierise cuvîntul, se puse pe gînduri. Ceva nu-i place lui.

— Cum ai putut trece vama, dacă n'ai scrisorică? —, îl întrebă în sfîrşit pe un ton de imputare. Acolo, de obiceiu, se află un detectiv...

— N'am fost nebun să dau pe la vamă! rîse Mateiu cu încredere.

— Cum? n'ai trecut de vamă n'a? — strigă înfricoşat cojocarul. Şi începe să se plimbe foarte agitat în lungul atelierului. Se uită afară pe fereastră, trăgînd cu urechile înspre poartă.

— Tare prost ai făcut, măi! De ne pomenim dintr'odată cu detectivul?...

— Cu detectivul? Cuvîntul ăsta îi era cunoscut încă din vremea războiului. E un fel de finanţ, dar mult mai rău.

— Nu dă el pe aci! potoli Mateiu pe cojocar. Dar îi trecură şi lui nişte fiori neplăcuţi prin spate.

— Aibă dracu să fie! Ba bine că nu! —, strigă cojocarul.

Îşi băga în fiecare clipă nasul înăuntru: „nu cumva ai marfă oprită în atelier?", Mai bine să ascundem vulpea ta. Haide.. eu închid poarta iar tu să arunci în vremea asta hoţul de vulpe în grajd. Seara o voiu jupui eu, cînd nu mai dă pe aci nici un detectiv.

Mateiu primi numaidecît această vorbă cu tîlc. Cojocarul zăvorî poarta, iar Mateiu deschise grajdul şi aruncă înăuntru vulpea scoasă din desag.

Se întoarseră în atelier. Cît de nesuferit i se părea acum oraşul!

Şi-ar da toate silinţele să-i întoarcă spatele cît mai repede.

— Să facem o învoială d-le Bakó. Cît îmi dai pentru vulpea asta frumoasă?

Cojocarul stătu foarte mult pe gînduri, smulgîndu-şi barba o [illegible]. Pe sub mustăţile lui păru a se juca un zîmbet răutăcios.

— Iţi dau două sute de lei...

— Nu-ţi faci blestem! —, tresări Mateiu. Preţul e o mie de lei.

— Da, pentru o vulpe cinstită dar nu pentru una ce a umblat pe căi piezişe.

— O poţi lucra şi pe asta ca şi pe celelalte...

— Şi dacă mă prind? O să mă coste jumătate de avere. Pază de hoţi, ce gîndeşti? Detectivul...

— Dar două sute lei! izbucni cu resemnare Mateiu. O arunc mai bine în Tîrnava.

— O poţi arunca. Dar te pot prinde şi acolo detectivii de apă.

Mateiu văzu că a intrat în capcană. Roşcatul ăsta e în stare chiar să vestească pe detectivi. O lăsa mai cu binişorul rugîndu-l:

— Nu mă despoia aşa de neîndurat d-le Bakó! Omul nu e menit pentru un singur tîrg....

După multe rugăminţi din partea lui Mateiu şi după multe ifosuri şi strîmbături din partea d-lui Bakó s'au învoit în cele din urmă cu patru sute de lei. Dar nici nu apucă Mateiu să ureze noroc la piele, cînd în faţa ferestruicii văzu o figură iscoditoare de domn, cu un toiag de trestie în mînă.

— Bre, detectivule, bre — cipoc Mateiu în sine. N'ai jindui cumva vreo piele de vulpe?

Lăsa învelit cu totul batjocorirea pe care o adresă în sine detectivului. O luă încet pre casă socotind în sine... patru sute de lei... Ei, nici asta nu-i simbrie proastă.... De-ar fi în fiecare zi!...

* * *

D-l Bakó izbucni în hohote răsunătoare de rîs cînd a văzut pe Mateiu ieşind pe poartă.

— Ce ai omule?, îl întrebă doamna care atunci intrase în atelier.

— Am cîştigat cel puţin şapte sute de lei pe o piele de vulpe. Azi să găteşti un prînz bogat, femeie! Ceia ce s'a şi făcut. D-l Bakó trase după prînz şi un puiu de somn. Şapte sute de lei... poţi să-ţi faci parte şi de niţică odihnă.

Amurgise bine cînd Bakó, sculîndu-se, îşi luă uneltele-i tăioase şi porni la grajd să jupoaie vulpea.

Trăgînd zăvorul deschise uşa grajdului. Cînd, deodată îi sări înainte vulpea cu nişte ochi însîngerati, holbaţi.

D-l Bakó se sprijini de grajd, cu rîs de frică.

Vulpea cu paşii greoi, şovăitori ajunse în curte. Sughiţă, tuşi, vărsă. D-l Bakó se mişcă... Vulpea speriindu-se, se aruncă buzna peste gard şi se făcu nevăzută. Aleargă şi d-l Bakó dar, pînă se agăţă de gard, vulpea o luase razna înspre largul cîmpului.

Trad. de **Bitay A.**

Richard Dehmel

Destăinuire

Al lumilor stăpîn eram eu pentru tine
In vis;
Iar tu erai, erai un soare pentru mine,
In vis.
Şi te-am împodobit cu tot ce ştiu mai bun,
Cu focul dorului nebun
In visul mieu, în vis.
Plutiai departe în aerianu-ţi drum,
Şi parcă'n praf atunci m'am umilit
N'aintea ta, în vis.
Şi eu te-am înşelat şi te-am minţit
In praf, în vis...
Vino dar ca să trăim acum!

Trad. de **Lucian Costin**

BIBLIOGRAFIE

Vor apare:

■ **Ion Sân Giorgiu** — *Eva* (piesă în trei acte).

■ **A. Pop-Marţian** şi **Ştefan Balceşti** — *Tălmăciri în versuri*, Din poeţii francezi moderni).

■ **Al. Al. Leontescu** — *Floarea din Memphis.*

■ **Al. Al. Leontescu** — *Arome biblice.*

Un reformator social

— Saint-Simon —

de **Barbu Solacolu**

In cursul lunii Maiu a acestui an, Franţa a sărbătorit împlinirea unui secol dela moartea lui Claude-Henri de Romray, conte de Saint-Simon.

Figura acestui om, care a avut curajul înlăturării tuturor titlurilor sale de nobleţă pentru a îmbrăca haina umilă a unui apostol pasionat, se aşează la un loc de cinste în galeria marilor utopişti, în şirul acelor visionari, creatori de mituri şi dornici de-o viaţă nouă, alături de figurile unor înaintaşi ca Platon, Thomas Morus sau Campanella.

Intr'adevăr, Saint-Simon e socotit ca un representant de frunte al socialismului utopic şi mulţi chiar ar vroi să-l desemneze ca precursor şi al socialismului ştiinţific— al acelei doctrine care crede într'o ordine socială viitoare ca decurgînd necesar din legile naturale ale unei evoluţii inexorabile către o organizaţie socialistă a societăţii umane.

Dar serbătorirea centenarului lui Saint-Simon nu corespunde numai amintirii unor date istorice, pe care generaţiile actuale ar avea datoria să le reţină dintr'un respect patriotic pentru trecutul lor.

Ci, asămănător opiniei d-lui Parodi, publicată recent în „Revue Bleue", această serbătorire corespunde însăşi grijilor şi frămîntărilor noastre de astăzi.

Sînt într'adevăr două chipuri de-a serbători o glorie. Intr'un fel se aminteşte un nume şi o viaţă,—şi aceasta platonic, pentru a mulţumi anumite exigenţe ale modei sau ale obiceiului, şi apoi cel de-al doilea fel de-a serbători o glorie, acela ce decurge direct din nevoia actualisării unei glorii trecute printr'un concurs de împrejurări ce leagă o punte firească între present şi trecut.

Serbătorirea lui Saint-Simon intră în cea de-a doua categorie. Căci astăzi omenirea trăieşte pe urmele fărîmiţării ei într'un răsboiu istovitor. Frămîntări sociale de altă parte perpetuiază această istovire, în tendinţa însă de-a găsi formula unei vieţi nouă, desăvîrşite.

Elucubraţii patriotice se asociază astfel celor mai înaintate gînduri de umanitarism internaţionalist, iar cumpăna vremii de-abia de-şi mai găseşte, răsleţit, razimul în respectarea firului tradiţiei. Forţe materiale se deslănţuiesc cotropitoare de suflet, iar sufletul societăţilor europene se trudeşte să renască din propriile-i vestigii asemeni pasărei Phoenix.

Ei bine, asemănător acestor împrejurări actuale, viaţa de-acum un secol îşi căuta în acelaş chip un vad de desfăşurare şi de progres.

Revoluţia francesă, prin tot ceiace negase şi fărîmase, dovedia, pe de altă parte, nevoia imperioasă a unei largi opere constructive şi regeneratoare. Frămîntările de-atunci se înoiesc astăzi.

Intîmplător, autorul acestor rînduri a găsit într'un raft pierdut o carte care, dacă nu e extrem de veche (datează doar din 1851), e în schimb foarte interesantă prin descrierea tabloului epocei de-acum zece decenii. Volumul acesta constă dintr'o culegere de articole de ziar semnate de Cuvillier Fleury şi care fuseseră publicate în „Journal des débats".

Credem interesantă publicarea, aici, a unei pagine din acest autor, pagină ce se referă la o situaţie din trecut, dar care tot pe-atît de bine s'ar potrivi zilelor noastre.

„Acest secol e o epocă de expansiune universală, e liberal la exces şi până la extravaganţă, plăcîndu-i să răstoarne toate barierele, în politică, în literatură, în filosofie, în industrie, în teatru, în Parlament; pasionat pentru liberul examen în orice lucru; flămînd de egalitate, visînd progresul indefinit şi ameliorarea fără sfîrşit şi fără nicio limită a soartei rasei umane. Acestea sînt în chiar excesele lor, virtuţile vremii noastre, o mare desinteresare filosofică, o imensă generositate publică, o prodigioasă nevoie de emoţii umanitare, toate calităţile care ţin la această surescitare filantropică a creerului la naţiunile cărora progresul luminilor li-a deschis ochii asupra celor mai secrete miserii ale stării sociale; toate gesturile şi mişcările bune cari resultă din această sdruncinare superficială a inimii omeneşti, agitată de revoluţiile populare şi preocupată de ameliorări necunoscute.

Da, aici stă caracterul de cinste şi cu adevărat superior al epocei noastre; dar care nu înţelege care-i e greşeala!

Exagerarea şi nestavilirea spiritelor, gustul pentru aventură, nerăbdarea jugului, pasiunea pentru schimbare, căutarea desnădăjduită a imposibilului, şi, printr'o contradicţie care n'a fost îndeajuns de repetată, alături de mobilitatea părerilor, calculul han şi obstinarea tuturor intereselor; apoi, lîngă abnegaţia ideologică, egoismul arzător la împărţirea prăzii şi nerăbdător la concurenţă; printre visele filantropilor grija negustorilor, taraba răzimată de şcoală, iar îmbogăţitul parvenit cumpănindu-l pe Platon!"

Recunoaştem că citatul e lung, dar cît de caracteristic pentru acea epocă şi cît de fidel apare ca răsfrîngere a înseşi vremii noastre!

*

In împrejurările de-atunci Saint-Simon vroia să fie constructiv. El voia să „termine Revoluţia". Gîndia, astfel, că „umanitatea nu i făcută ca să locuiască ruinele".

Cuvintele lui Saint-Simon pot fi repetate astăzi, cu aceiaş tărie, pentru că pe urma răsboiului mondial noi trăim acum în aceiaş aşteptare a săvîrşirilor ce vor avea să ne înalţe de-asupra tuturor nevoilor unei vieţi sfîrtecate.

*

Saint-Simon s'a născut la 17 Octombre 1760. Cu începere din 1776 a luat parte, ca ofiţer, la răsboiul american pentru independenţă şi, în urmă, înapoiat în Franţa, fu trimes ca diplomat în Olanda.

Dela 1783 până la 1788 a funcţionat ca comandant al pieţei oraşului Metz Apoi demisionă din armată; iar în timpul marii revoluţii îşi pierdu întreaga sa avere, pe care totuşi, mai tîrziu, şi-o refăcu ajutat fiind de contele Redern, ambasadorul Prusiei în Franţa. Acesta îi puse bani la disposiţie pentru a specula asupra bunurilor naţionale scoase în vînzare pe urma revoluţiei. Dar atît de îndrăzneţe au fost aceste speculaţii, încît Saint-Simon suferi pentru ele un an de închisoare.

Sfîrşind Teroarea, se bucură de-o viaţă uşoară, în care timp, în afară de petreceri, căuta să-şi consacre timpul şi cetitului.

Cunoscînd pe d-na de Staël, divorţă după abia zece luni de căsnicie, fără ca totuşi să poată să se cunune cu marea scriitoare.

Dar viaţa uşoară pe care o ducea îl făcu să-şi risipească în curînd toată averea. Deveni copist într'o Casă de Credit şi Amanet, salariat fiind cu o mie de franci pe an. Apoi, găzduit de un fost valet al său, reuşi după moartea acestuia să capete o pensiune modestă dela familia sa, care-i dădu astfel răgaz să scrie „memoriile asupra științii omului“, scriere ce-a impresionat profund pe Auguste Comte.

In colaborare cu Augustin Thierry, devenit istoric celebru mai tîrziu, scrise despre „reorganisarea societății europene“, carte din care și azi pot extrage învățăminte, și mulțumită publicației căreia Saint-Simon căpătă, prin ministrul de Interne Carnot, un post de bibliotecar.

Cu acestea, viața lui Saint-Simon deveni rodnică. In 1817 publică lucrarea despre „Industrie“. În 1819 apăru „Organizatorul“, rezultat al strînsei colaborări dintru saint-simon și Auguste Comte. Aici se cuprinde și celebra frasă denumită mai tîrziu „parabola politică Saint-Simonistă“, care i-a atras un proces sensațional — și anume întrebarea:

— Ar fi oare pentru Franța pierderea a trei mii de artiști, învățați, industriași, negutători, meseriași sau lucrători mai dureroasă decît pierderea a treizeci de mii de membri ai nobilimei, ai Curții sau ai bogaților latifundiari?

Dar liniștea sufletească a lui Saint-Simon, cu atita trudă căpătată, fu din nou distrusă.

Comte îl părăsi, dornic de independență și în desacord cu înclinațiunile religioase ale maestrului. Evident, Comte își croia drum positivismului său.

Saint-Simon, în miserie și neurastenie, încercă să se sinucidă, dar, glonțul, greșind ținta, el pierdu un ochiu. Un Mecenate, — bancherul evreu Rodriques, — îi înlesni viața tristă ce-i mai rămînea de trăit.

Ca ultime scrieri au apărut: „Opiniuni literare, filosofice și industriale“ și „Noul Crestinism“.

Doctrina saint-simonistă și-a găsit o largă răspîndire prin grija și stăruința discipolilor, printre cari sînt cu deosebire necesare de amintit numele lui Bazard și al lui Enfantin.

*

În scrierile sale, Saint-Simon a criticat vehement nobilimea. El o considera parasitară și, de și mîndru de origina sa nobilă, descendent al lui Carol-cel-Mare și al lui Louis de Romray, duce de Saint-Simon, senior de frunte la Curtea lui Ludovic al XIV-lea. Regele Soare, — îi doria totuși peirea.

Credea într'o profundă refacere socială, în care munca să-și găsească locul de frunte atît prin retribuirea ei, cît și, în dreptul de-a desemna ea conducerea poporului.

El și-a plecat urechea la larma suferinții celor de jos și a imaginat constituirea unei singure clase, în care elementele productive ale societății să se închege puternic pentru desăvîrșirea progresului ei. Industriași, agricultori, muncitori salariați, meseriași erau chemați, după părerea lui, să se înțeleagă într'o armonie de atunci, veșnic dorită și postulată, — și aceasta pentru o cît mai dreaptă răsplată și prețuire a muncii lor și pentru o cît mai deplină înlăturare a privilegiilor celor puțini și sterpi în goliciunea vieței lor de trîntori.

Autor al „Noului Creștinism“, op devenit clasic, Saint-Simon pornia fătiș dela gîndul și grija sa de-a nu împinge clasele sărace ale societății la excese împotriva claselor bogate și ale conducătorilor.

El devenia astfel apostol al unei noi religiii sociale, propovăduitor al unui ideal etic, care își găsia în practică desăvîrșirea în disciplina muncii și în moralitatea vieții individului.

Departe cu totul de ideia comunismului, Saint-Simon postula ideia solidarității și aceia a unei răsplătiri individuale, proporționate în raport direct cu munca depusă și cu capacitatea de care se dă dovadă în depunerea însăși a acestei munci.

Ideia socialisării mijloacelor de producție, idei eminamente socialistă, el o cerea în cadrul redării acestor mijloace de producție în mînile celor mai destoinici.

Așadar, postulatul socialist propriu-zis era cu mult atenuat.

El se mărginia în acest fel să constituie arma de luptă, doar împotriva nobilimii leneșe și acaparatoare.

In acest sens predica suprimarea proprietăței ereditare. Statul după părerea lui Saint-Simon este în drept să fie proprietar al tuturor dunurilor și are căderea, pentru o cît mai dreaptă satisfacere a cerinților individuale și pentru o cît mai largă împlinire a dreptății pe pămînt, să împartă aceste bunuri, cum și mijloacele de producție acelora numai cari singuri sînt în stare a face față necesităților felurite ale unei colectivități.

Orice monopol e astfel înlăturat. El nu poate decurge nici din moștenire, nici dintr'un calcul egoist, individualist la exces, nici din vreo putere sau privilegiu, violent sau exagerat.

Misiunea de căpetenie a unei societăți organizate e tocmai de-a înfrîna pornirile egoiste și egocentrice și de-a le înlocui pe acestea printr'o săvîrșire a unei cît mai echitabile solidarități.

In ceia ce postula astfel, Saint Simon condamna orice antagonism social. Era dar departe de dînsul ideia oricării lupte de clasă, sub orice formă ar fi fost ea înțeleasă să fie purtată.

Așa fiind, Saint-Simon nu trebuie să fie considerat, propriu-zis, ca un direct precursor al socialismului științific.

Saint-Simon este și rămîne un utopist, și numai atît.

Intr'adevăr, tot ceia ce a gîndit și scris n'a fost expus în cadrul unor săvîrșiri sociale, resultat al unor legi strict științifice, obiective.

Căci nici chiar distincția pe care o făcea între așa numitele epoce organisatoare și critice nu putea constitui nimic alta decît o normalisare necesară unor expuneri principiale, iar nici decum nu putea această distincție să servească drept conținut al unor legi naturale, de neînfrînt.

Saint-Simon a îmbrățișat doctrina socialistă sub forma ei doar a unei predice umaniste. Și n'a acordat rigidității vre-unui sistem valoarea științifică a cunoștinții perfecte a vieții sociale.

Din maldărul de fapte și de idei omenești, el n'a încercat să desprindă nicio lege imutabilă, care, în înlănțuirea obiectivă a unor cause precise de efecte, de-asemeni precise, să caute să statornicească existența iminentă sau legitimitatea strict științifică a postulatelor socialiste.

Departe de-a imagina un sistem după care viața socială să nu apară decît ca un resultat mecanic al unei vointe oarbe și independentă de vointa umană, Saint-Simon, din potrivă, a acordat, generos, mișcărilor sociale un suflet, fixînd omenirii un ideal, pe temeiul căruia societățile să-și îndrumeze viața lor în chip teleologic.

Iar pentru vremile noastre, care în multe privințe samănă atît de bine vremilor de acum un secol, opera lui Saint-Simon, care înainte de-a fi o carte a unei direcțiuni politice și sociale, e o carte a vieții și a aspirațiilor omenești, ar putea să represinte, potrivit unei caracterisări incidentale a d-lui profesor N. Iorga, acea nouă formă de creștinism „desvoltat pe basă morală, pe basa sufletului omenesc“, iar nu pe aceia mecanică a „combinațiilor de ore de lucru“.

Firește, odată mai mult am in

ţelege nevoia trecerii vieţii publice post-belice la o fasă a solidarităţii în cuget şi în faptă, cum şi la afirmarea unui suflet unitar, organic, resultat al unor străduinţe comune şi armonioase.

Izvoare armonioase

(după Gabriele d'Annunzio, delle Laudi, Libro III-o, Alcione)

Cînturile mele
sînt odraslele pădurilor,
sînt odraslele nisipului,
altele ale undelor,
altele ale soarelui,
altele ale vîntului.

Adînci mi-s cuvintele
cum sînt rădăcinile
pămîntului;
altele-s senine
cum sînt firmamentele,
calde ca şi vinele
tinere,
aspre ca tufişurile
din drum,
şi confuse cum sînt norii
de fum;
netede cum e cristalul
muntelui,
tremurînd ca frunzele
de plop,
umede ca nările
unui cal în galop,
slabe ca miresmele
care umplu zările...
Sînt virgine ca bobocii
florilor,
şi nocturne cum e roua
cerului;
sumbre cum sînt asfodelii
iadului,
mlădioase ca răchita
vadului,
şi sînt fine
ca o pînză ce păianjenul
o ţese 'ntre tulpine...

Trad de **Giuseppe Cifarelli**

Henri Focillon

Expositia de artă românească

la Jeu de Paume

Este o cataramă de cordon de aur, un motiv de arhitectură cu turnuleţe şi crestături, în mijocul căreia se află un enigmatic relief mic, o lebădă cu cap de femeie, Melusina sau Sirena... Mortul întins în fundul gropii de piatră şi găsit, într'un mod ciudat, întreg, în gătelile sale de cavaler, supt pămîntul bisericii domneşti, mormîntul dinastic, dela Curtea de Argeş, nu ni povesteşte istoria şi întîmplările, dar ni suggerează un întreg şir de influenţe şi chiar o întreagă viaţă morală. Ea nu e nici germană, nici probabil italiană, ci mai curînd francesă, şi cred că aici cetesc într'un ornament arhitectonic ca o amintire de flori de crin. Acest Domn, fiul acelora cari luptară contra Angevinilor din Ungaria, era tributarul civilisaţiei lor şi simţitor la strălucirea sa.

Şi nu este un cavaler din Occident Mircea-cel-Bătrîn, representat aproape cu un secol şi jumătate mai tarziu, dar conform cu vre-un vechiu portret dela sfîrşitul veacului al XIV-lea în picioare ca un rege, măreţ şi aspru, într'un costum care ni e familiar, căci este aproape acela al prinţilor noştri? Este al nostru acest luptător dela Nicopole, acest tovarăş de arme al contelui de Nevers, în cea din urmă şi cea mai desastroasă încercare de cruciată. Odinioară, în timpul unei după-amiezi ploioase, într'o singurătate verde a Carpaţilor, la intrarea unei strîmtori negre, îl văzuiu pentru întîia oară, representat aşa cum îl văd aici, epic şi naiv, pe zidul mănăstirii pe care o fundă şi care păstrează mormântul său, Cozia.

Din acest frumos pustiu de verdeaţă şi de stîncă, din aceste amintiri nomade, ce sentiment viu se desface şi-mi zugrăveşte creştinătatea militară a timpurilor vechi, care susţin misiunea sa istorică pînă la chinul lui Constantin Brîncoveanu!

Din biserica episcopală de la Curtea-de-Argeş, a fost desfăcută fresca care se vede aici şi acelea care o întovărăşesc, ca şi pînă la dublul portret al donatorului şi al soţiei sale, Domnul Neagoe şi soţia sa Despina. Generaţiile au trecut, gustul s'a schimbat. Micul model de biserică, pictat pe zid între cele două figuri pioase, este al celui mai minunat mormînt din Europa dunăreană, mai asămănător în măreţie cu raclele de aur şi de smalţ ale comori lor mănăstireşti decît cu o clădire de piatră înălţată în capiteluri. Cu retuşările sale metalice, cu nuanţările de albastru al cerului cu păsările care oferă clopoţèle cîntecului vîntului, cu turnurile sale enorme indesate unele în altele, cu bielşugul de decor, la care au luat parte Georgia, Armenia şi Islamul, este minunea unei poveşti, o fantasie de Calif, — nu mormînt. Acest Hristos imperial, aceşti sfinţi, aceşti arhangheli, toţi aceşti eroi cereşti sînt pazitorii morţilor.

Ca şi vechia biserică domnească, biserica episcopală e un mormînt. Aproape două secole le despart, sufletul românesc, însă numai este acelaşi dar luxul Domnilor a ales alte modele. Una desfăşură pe zidurile sale o extraordinară liturghie de cortegii, de solemnităţi, de episoade dramatice, în care severitatea concentrată a geniului teologic al Bizanţului se desface şi se potoleşte ca să se amestece cu viaţa, unde se îmbogăţeşte cu o gamă armonioasă şi vie, in isbucnirea unei renaşteri care înzoieşte arta mediteraneană în sec. al XIII-lea şi XIV-lea, dela atelierele Greciei pînă la atelierele Toscanei; cealaltă, mai vecină cu noi, pare mai veche, mai gravă, mai misterios religioasă, şi ca adormită în cereasca toropeală a morţii.

Roşul arzător şi dulce, verdele tinerelor mlădiţe, galbenul de scoarţă şi de fructe înfloresc în noaptea de vară fonduri albastre, ca în frumoasele covoare olteneşti.

Măreaţă demnitate a acestor ziduri care răspîndesc pacea pe deasupra mormintelor şi care decorează visurile celor vii cu eterna primăvară a imaginilor. Astfel se desfăşoară ca un cîntec de biserică. pornind pe supt bolţi din, voci puternice de oameni, o artă pe care ascetismul n'a distrus-o şi care e deschisă la viaţă.

Adese ori ea e cuprinsă de un tel de căldură secretă, ea dă o patetică violenţă înţepenirii figurilor de pe icoane, aproape înmormîntate sub un doliu luxos de plăci de argint aurit, bătute 'n cuie de o pietate barbară, şi sub funingenea luminărilor, sub un cer fumuriu,

Citiţi ziarul
Ştiinţelor şi Călătoriilor

răsună acorduri surde adînci; sfinţi ai lui Greco se ridică pe un pămînt nalcinat. Cîte odată pare că surprizi o influenţă italiană ca în această Pietă, în care, lîngă mama îndurerată, ţinînd pe Hristos pe genunchi, e altă mamă, cu totul omenească, crucificată şi ea în inima sa Despina, întinde pe micul său copil mort către Maica Domnului milostivă Dar oricare ar fi păzitoarea mormintelor, mîngîietoare miseriilor şi a tristeţelor, sau servitoarea triumfală şi ordonatoarea bucuriilor credinţii, împrejurul lespezilor de piatră care poartă în caractere slavone numele, victoriile virtuţilor morţilor, împrejurul candelelor şi a evangheliarelor, înaintea sfîntului sfinţilor apărat de un zid de aur pictura românească nu este o seacă despuiere a geniului bizantin îmbălsămată în liniştea mănăstirilor depărtate, ci o explosie puternică şi o imagine înaltă a existenţii.

Pe zidurile bisericilor moldoveneşti ea amestecă alaiurile nunţilor ţărăneşti şi strălucirea vie a costumelor cu pompele şi cu ierarhiile paradisului. Şi pe răceala pietrelor de mormînt e acelaş dar care face să apară în broderiile strălucitoare, nu simboluri mortuare sau luxul unui cadavru celebru, ci oameni vii, întregi. Iată-i grupaţi într'o armonie dinastică şi cerească în acelaş timp, lîngă broderii liturgice şi podoabe de altar. Liniştea mare şi pacea întinsă a credinţii alternează aici cu aceste imagini de o vitalitate care te urmăreşte. Ei fac parte în acelaşi timp din ordinea lumii care trece şi din ordinea suverană care nu moare, aceşti oameni, aceste domniţe care împletesc cu podoabă de aur, pe fond de mătasă sau pe fond de catifea, trăsăturile energice ale identităţii lor pămînteşti. Niciodată nu s'au conceput mai surprinzătoare portrete de istorie ca efigiile aurite menite să fie întinse pe mormintele joase, săpate cu inscripţii şi ornamente arhitectonice.

In această ţară de pictori şi de cusători, nici un meşter care să poată tăia în piatră relieful larg şi blînd al odihnei eterne. România nu cunoaşte morţii de marmoră albă cari acopăr criptele din Occident, şi nu cunoaşte nici acele frumoase pietre de mormînt pe care dalta le-a săpat cu o trăsătură aşa de puternică şi de bine întinsă, într'un cadru de litere gotice, siluetele goale ale defuncţilor, poate cele mai adormite din toate.

Ea îmbracă lespezile funebre, îngropate în pămîntul bisericii, pe care abia îl întrece, cu o podoabă apăsătoare, înţepenită în măreţie. Ea răspîndeşte asupra voevodului inmormîntat ultima splendoare a gloriei sale de Domn, pe care n'o închiagă în asprimea rece a pietrei şi care pare că păstrează astfel puţin din căldura vie. In umbra umedă a odăilor mortuare zugrăvite cu picturi asămănătoare cu nişte apariţii, supt un arc de boltă jos, şi ca în mijlocul ţării morţilor, cît sînt de ciudate, cît sînt de mişcătoare aceste mari figuri ale Domnilor de altădată!

Ici aurul şi purpura se adună, dincolo sînt colorate cu cele mai dulci şi mai rare lumini. Aurora întunecată a luptelor şi asasinatelor de palat face lui Ieremia Movilă un fel de aureolă teribilă care-l întovărăşeşte în veşnicie. Dar pe umerii săi de aur, de-asupra statuii sale de aur, obrazul său de satrap bărbos, care face să te gîndeşti la alergătorii din stepă şi la modelele lui Holban sau ale lui Cranach, fixează cu ardoare, din adîncul liniştei şi nemişcării sale formele celor vii şi zbuciumul lor zădarnic. Domnul îmbrăcat poloneşte şi, mai departe, Simion, fratele lui Ieremia, cu coroana pe cap, în sfîrşit Maria soţia lui Ştefan, se succedă în lungul zidurilor, ca nişte portrete şi ca nişte bandiere sub cerul uşor al Parisului. Cum li trimite gindul înapoi mănăstirilor lor, pe vîrful munţilor, în inima pădurilor! Să ni-o închipuim aşezată în singurătatea ei, legănată de cîntecul monoton şi nasal al egumenului, între pietrele unei biserici de sat, pe această Paleologă care-şi lăsă micul feud în Crimea, rest al Imperiului, ca să vină să se mărite cu soldatul aspru, creştin învirşunat în contra Turcului şi ca să găsească în ţara sălciilor somnul cel din urmă, sub acest omofor delicat şi măreţ pe care vulturul de aur al seminţiei sale s'a aşezat pentru ultima oară!

* * *

Şi-apoi să ne întoarcem, să intrăm în România de azi. Intre sălile de artă veche şi cele care sînt consacrate modernilor, între imaginea Voevozilor morţi, întinşi pe purpură şi omul din secolul al XIX-lea, de exemplu portretul însuşi al lui Aman, aşa de romantic şi care ai zice că e un frumos Couture, nu este o rătăcire de zece ori seculară, şi nu sînt ei şi unii şi ceilalţi martori a două lumi care nu aparţin aceloraşi regiuni istorice? Din momentul în care România există ca naţiune nu pare că şi pierde geniul antic? Pe măsură ce arheologia şi cultura ştiinţifică ni dau un trecut venerabil, vedem, printr'un curent contrariu, talentul modernilor căutînd alte discipline, uitînd maiestoasele lor base morale ca să se amestece un moment, cu Europa, la sguduiturile fierberilor noastre, la capriciile gustului nostru. In definiţia şcoalei româneşti contimporane, Orientul-Express nu e un element superior?

Cred că recunosc dela început îndemănări, farmec, motive care ni sînt familiare. Nu sîntem in Franţa, cea mai bună, cea mai fină, care a fost vre-odată? Case din vechile noastre oraşe bretone, peisagii din Midi-ul nostru se amestecă cu aspectele unei naturi neînfrînate şi aspre. Cîmpii întinse catifelate de apusul soarelui, coborîrile la adăpat, trecerea turmelor, pădurile despoiate de toamnă aparţin intimităţii memoriilor noastre.

Dela Corot la Sisley, pe aceste teme, interpretate în acelaşi chip, s'a format sensibilitatea noastră, ei ne-au învăţat mai întâiu să preţuim pictura. Oare acolo sînt compatrioţii şi continuatorii frescelor olteneşti şi moldoveneşti? Se poate ca unul din marii iniţiatori ai modernismului românesc, Grigorescu, din care iată un ansamblu de opere pline de amintirile prieteniei francese, să fi început prin a zugrăvi zidurile unei mănăstiri? Şi noi, dacă se pune în mod brusc în faţă secolul al XIII-lea cu arta vie, noi înşişi avem un contrast violent. Ni trebuie, pentru a ne înţelege, să restabilim ordinea şi legătura timpurilor. Dar, pe cînd noi treceam prin nuanţe şi grade, pe cînd puneam mai mult de trei secole ca să altoim humanismul latin pe vechiul nostru trunchiu celt sau gotic şi să-i dăm flori din seva şi parfumul nostru, România, îmbălsămată de regimul fanariot şi redată vieţii în secolul naţionalităţilor, trecea de-odată dela servitute la libertate, dela inerţie la acţiune, dela îmbucătăţire la unitate şi echilibru, şi ieşia deodată din lungul şi admirabilul său ev-mediu ca să devină modernă Dar dela care popor avea să ceară lecţii? Dela acela care, în ultimele amorţiri ale moliciunii turceşti, la hotarele unui orizont politic fără viitor, nutrise viaţa spiritului său prin filosofii şi poeţii noştri.

Cu ce emoţie descoperiam operele lor în bibliotecile boierilor, în fundul satelor pierdute! Ce? Aşa de departe? Şi totuşi Francia era acolo presentă. Şi, după cum se vede bine prin pictori, influenţa noastră nu e tiranică şi ceia ce ni este nouă mai drag, este de a fi iubiţi! Veniră la noi Aman, Grigorescu, Andreescu şi mulţi alţii încă. Acestor moştenitori ai vechilor zugravi, decoratori ai bisericilor ţărăneşti, Francia nu li-a cerut să uite: ea n'a abusat de om, nu l-a abătut din calea sa prin farmecele ei, ea l-a redat tinereţii sale natale şi, din nou l-a călăuzit la izvoarele ascunse, la comoara veşnică a simţirii. Supt pădurile din Bas-Bréau, pe malurile rîului Oise, Grigorescu, ieşit din mănăstirea Agapia, unde nu făcea decît să reinventeze un italienism de formă, învăţă, lîngă Millet şi Daubigny, nu procedee, nu un stil, ci prietenia pămîntului, şi acel secret al tinereţii în care scaldă şi în care înfăşoară inimile mari. In acest secol plin de revoluţii, încălzit de friguri sociale, în acest secol al oraşelor, retragerea pictorilor noştri în inima singurătăţilor răspîndeşte o pace măreaţă.

Atunci se naşte peisajul romănesc, acest peisaj ţerănesc aşa de poetic.

Ceia ce Franţa nu putea să-i dea, este însuşirea fisionomică a pămîntului care-l poartă şi-l inspiră, este şi acea „simţire» care colorează într'un chip aşa de pătrunzător locul unde se simte bine, e acea melancolie nedefinită amestecată cu intimitate, care prelungeşte în noi, ca o trăsătură de arcuş pe o coardă vibrătoare, o emoţie al cărui nume nu-l ştim. Peisajul acesta este pămînt cu grîu, vie şi păşune, dar e şi arena călăreţilor nomazi, este imensul prag deschis către o lume necunoscută, şi, nu departe de hotarele tătăreşti pe malurile Pontului Euxin, o alianţă a Europei celei mai roditoare şi mai bine construită cu Asia visurilor fără de sfîrşit. Soarele pe acoperişurile Bucureştilor colorează zăpada fină trosnind de tonuri de „sorbet". El străluceşte în praf sburător pe uliţile Balcicului împrejurul minaretelor albe. Este al nostru, căci nici nu volatilisează nici nu înăspreşte formele, a căror baze le respectă în ochii noştri, şi duce cu el ca un călător care vine de departe melancolie, amintiri şi visuri.

Această calitate de afecţiune şi de nostalgie, această credinţă visătoare, această eleganţă nomadă, nu se exprimaseră poate pînă atunci decît prin jocuri şi cîntece.

Iată-le asociate imaginii naturii şi imaginii omului. Pictura peisagiului şi a ceia ce se vede într'un peisagiu florile zidul vechiu, animalele care trec, păstoriţa delicată cu pasul cadenţat deschid un nou domeniu acestor daruri frumoase ale poporului, născut aproape de pămînt şi care nu se desparte de el.

O Ţigancă de Luchian, cu gîtul mic şi liber sub cămaşa albă, cu obrazul indo-persan, cu pielea aurită sub părul negru, supţire şi strălucitor, mai multe portrete feminine de Grigorescu pictate cu dragoste şi sprinteneală, cu nu ştiu ce vioiciune neglijentă, revelează o altă aplecare instinctivă La acest popor de răsboinici şi de ţerani, cîtă parte trebuie să se dea femeii! Am văzut-o inventivă în artele populare, plimbînd frumoasele sale mîni pe lucrul de lemn. prin proaspătul labirint pe frunziş ţesut. Ea face să se audă, în zilele noastre, prin glasuri ridicate, sonorităţi bogate şi profunde care nu se vor stinge.

Acesta este privilegiul raselor înnalte şi acela care, prin trasmisiunea secretă a moştenirii spirituale, ne ajută să distingem mai bine artificiul unei culturi şi calitatea unei civilisaţii. Chiar cînd femeia tace, ea strecoară din căldura şi din pasiunea sa uşoară în simţirea copilului şi a omului.

Acei fumători, acei trîndavi visători îndoiţi supt propriile lor visuri şi capabili de a ni comunica cea mai delicată mărturisire, acei pictori şi musicanţi cu degete fine, ei poartă în inimă, în argila însăşi din care sînt frămîntaţi, cea mai frumoasă gingăşie.

Un obraz oarecare de femeie, pictat de Grigorescu în intimitatea unei lumini cenuşii şi aurite, pare modelat, nu de atingerea pictorului, ci de mîngîieri fine şi vii.

Peisagiul romănesc păstrează o graţie particulară, Niciodată cineva n'a fost mai bine dăruit ca să deştepte în frumoasele cîmpii ecoul unui sunet adevărat, o armonie adîncă, ca şi căldura unui cîntec.

Acord infinit de rar al unei sprinteneli nervoase şi al unei linişti desăvîrşite, al unui fel de geniu ţigănesc care vibrează la toate undele vieţii şi al maiestăţii lucrurilor naturale. In lungul drumului larg, sămănător cu o urmă nehotărîta şi brăzdată de făgaşuri, între căsuţele triste, către fîntîna care-şi ridică cumpăna, ca gestul unui braţ către cer, Andreescu merge — ţăran de acolo — cu inima plină de o beţie melancolică.

Luchian pictează florile aşa cum le-ar culege, proaspete, cu totul vii, strălucitoare de soare şi de suavitate. Dar în curtea plină de iarbă a unei mănăstiri, asămănătoare cu curtea unei ferme, cu arborii, livada, zidul său scund, zid de ascunzătoare, geniul său naşte o emoţie mai adîncă şi mai veche.

Acest cer aşa de blînd şi de senin, acest farmec temperat, această armonie a lucrurilor foarte vechi care supravieţuesc năruirii anilor cu o existenţă înceată şi scăzută, pirotesc în inima ţăranului pe care-l întîlniiu odinioară pe drumul Voroneţului, îndreaptă pasul său, se amestecă cu el în poesia bisericilor pictate, cu comoara lor religioasă, cu tămîia din criptă, cu mormintele lor zugrăvite cu imagini solemne; ele aparţin moştenirii rasei.

Incă odată îi aud lunga istorie, răsunînd din sgomotul războiului. In lungul secolelor, Slavul, Ungurul, Tatarul, Turcul sînt la porţile lor şi adese ori aşezaţi la vatra lor, nu ca oaspeţi, ci ca stăpîni.

Rînd pe rînd se vede infiltrîndu-se în cultura sa proprie tehnica constructorilor sîrbi, fastul cavaleriei angevine a Ungariei, propaganda catolică venită din Transilvania sau din Polonia, ondulaţia geniului bizantin, minunatele născociri decorative ale Caucasului, ale Armeniei şi ale Persiei. Dar prin această reţea de fire de aur, ţesute şi nuanţate de influenţele cele mai diferite, trăieşte urzeala solidă şi încîntătoare care-i poartă şi-i dă tonul.

Niciodată vre-un popor n'a voit mai cu energie. Unitatea sa politică este cu totul nouă unitatea sa morală este seculară. Expediţiile epice ale marilor Domni i-au dat odinioară mai mult decît odată, largi base teritoriale: dar acestea sînt capitolele militare ale unei istorii mai adînci şi mai întinse. Arta ni oferă o imagine vie şi ne face să-i simţim continuitatea.

Nu e numai ecou sau reflex, ci virtute activă Nu e numai mîngîiere, lux şi răgaz, ci stăpînirea sufletului prin el insuşi, deschiderea darurilor secrete. Sub mînile maeştrilor ele retrăiesc, cîntă încă, ca să ni spună, nu elegantul capriciu al unui om cult, ci constanţa unui vis care nu s'a schimbat, delicata vigoare a unei civilisaţii care, în cursul secolelor, e capabilă să se reînoiască fără să se desmintă.

Henri Focillon

tradus de Ileana Zara

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

CRONICA

Dreptatea lui Confucius.

Khung-Fu Ceu sau Confucius, cum l-au botezat misionarii catolici, latinisindu-i numele, a fost un simplu comisar de piaţă într'un tîrguşor chinezesc. Pe vremea lui viaţa era grea ca şi astăzi. Confucius a isbutit ca, într'o singură săptămînă —aşa, cel puţin, spune legenda despre el — să ieftenească în oraşelul său viaţa în chip neaşteptat.

Oamenii, înclinaţi totdeauna spre basme, la noi ca şi la celelalte neamuri, îl înnălţară la rangul de zeu sau, mai degrabă, de profet.

Confucius a fost într'adevăr expresiunea representativă a epocii sale, într'o vreme cînd generalii chinesi se hărţuiau, ca şi astăzi, ca să predomnească unii peste ceilalţi. El a scris cărţi foarte serioase pentru înţelepţirea contemporanilor săi. Toate scrierile sale au fost strînse în cinci cărţi mari de către discipolii săi, între cari cel mai vrednic pare să fi fost Meng-Ceu, sau Mencius cum îi zic Europenii.

In aceste cărţi, Confucius descrie pe oamenii vremii şi ni-i înfăţişează pe unii cu darurile, pe alţii cu păcatele lor, şi, lucru foarte curios, cetindu-l pe acest mare profet al Chinei, avem impresia netedă că ne plimbăm prin lumea de azi, că asistăm la aceleaşi certuri politice şi sociale, că vedem împrăştiindu-se peste lume aceleaşi bucurii şi aceleaşi nefericiri.

Aceasta însemnează că, dacă *formele* societăţilor s'au schimbat de-alungul vremurilor, *fondul* a rămas însă acelaşi, pentru că acelaşi pare să fie şi sufletul omenesc.

Confucius stăpîneşte astăzi spiritul omenesc în China, Iaponia, partea de Miazăzi a Mongoliei şi spre Indiile de Miazănoapte.

Poţi fi buddhist, lamaist, tavist sau brahmanist, dar nimic nu te opreşte să fii şi confucionist în acelaş timp. Doctrina lui Confucius se grefează admirabil pe fondul tuturor credinţilor rasei galbene, pentru că ea este mai mult un catechism politic şi economico-social decît o evanghelie în înţelesul religios al cuvîntului.

Ce-i învaţă Confucius pe contemporanii săi şi pe răstrănepoţii acestora?

Ii învaţă cum să-şi îngrijească trupul şi mintea, cum să şi cultive pămîntul, cum să şi întrebuinţeze viaţa şi timpul în chip folositor, cum să-şi conducă familia, cum să facă politică, cum să cinstească amintirea strămoşilor, pe prinţi cum să guverneze, pe popor cum să fie cîrmuit.

Iată dreptatea lui Confucius.

Pe temeiul tablelor sale de legi, China a răsbit liniştit prin vîltoarea veacurilor până în zilele noastre, cînd ea îndură aceia ce îndură poate tocmai din pricină că s'a cam îndepărtat de cel dintăiu şi mai vrednic de cel mai mare dascăl al ei, de Confucius.

O traducere în româneşte a cărţilor lui Confucius ni-ar prinde bine în restriştea de azi a societăţii româneşti.

Multe lucruri bune le-om învăţa dela *acela* care, pe bună dreptate grăieşte cînd spune că *„pe acela, pe care-l iubeşte poporul, Dumnezeu îl iubeşte, iar pe acela, pe care-l urăşte poporul, Dumnezeu îl urăşte“*.

Dar cine se va învrednici să ni-l traducă pe romîneşte, atunci cînd nici Volney n'a fost încă tradus din nou?[1]

Mă gîndesc la pilduitoarele *„Ruini“* al lui Valney, şi înţeleg de cît folos ni-ar fi cetirea şi a acestei cărţi pe româneşte în ceasurile de acum!

Lumea de astăzi nu se mai gîndeşte însă la gloria înaintaşilor ei. Ea îşi închipuie, în vremea tuturor paradoxelor, că istoria civilisaţiei se deschide cu pagina ei.

Inainte de ea, preistoria, neantul...

L. I.

*

Adevărul Literar, nr. 247, din 30 August apare închinat memoriei lui Ioan Slavici cu articole semnate de d-nii M. Sadoveanu, G. Galaction, Dem. Teodorescu, Octav Botez, precum şi cu fragmente din opera dispărutului prosator. Articolele tind mai mult să înfăţişeze omul şi viaţa lui decît să ni redea o caracterisare precisă şi complectă a operei. Fugitive şi vag sunt aruncate ici şi colo fraze care încearcă să fixeze locul lui Slavici în literatura romînească.

D-l Octav Botez încearcă o analisă literară a romanului „Mara“. Restul *Adevărului Literar* conţine prosă iscalită de Jean Bart, Elin Pelin, Victor Aradi, cîteva traduceri.

Găsim o singură poesie, aceia a d-lui V. Demetrius, ceia ce însemnă o îndreptare pe drumul selecţionării materialului poetic ce se presintă direcţiei revistei. Prea se publicau până acum poesii multe şi slabe, cu subiecte lipsite de orice interes, de-o inspiraţie slabă, o limbă silită, greoaie şi o versificaţie schiloadă. Evidentă lipsă de gust literar e şi publicarea acelor glume „un, doi, trei“, care îşi pot avea locul în alte reviste decît cele literare.

*

Literatura romînă în Germania.

D-na Else Holme-Balsen, o scriitoare din Hamburg, a cării specialitate e filologia, s'a consacrat studiului literaturii poporane româneşti.

D-sa urmăreşte caracteristicul etnografic al acestei literaturi, încercînd să sintetiseze cunoştinţile culese din acest studiu al bogatului folklor românesc, în cîteva lucrări, dintre care una formează teza sa de doctorat.

Dela interesul pentru o parte din literatura românească, d-na Holm-Balsen a trecut la îndrăgirea întregii noastre literaturi poporane şi culte.

Potrivit acestor simţiminte, d-sa pregăteşte o antologie a scriitorilor romîni moderni, care va cuprinde bucăţi în prosă din operele mai multor scriitori: Sadoveanu, Slavici, Agîrbiceanu, Vlahuţă, Delavrancea, etc.

B.

*

Cu prilejul deschiderii universităţilor, *Universul Literar* va apărea într'un număr închinat studenţimei, care va cuprinde articole literare, studii şi cercetări asupra vieţii studenţeşti.

*

Reviste.

Au apărut:

„Neamul românesc pentru popor“, Nr. 17, anul XIII, director N. Iorga, cu articole de d. profesor N. Iorga, I. Gr. Oprişan, N. Andriţoiu, V. Teodorescu-Ţincu, etc.

Universul Literar

Cuponul Nr. 21.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă –

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

---

[1] Vechea literatură românească l-a avut.

ea D-lui N. IORGA

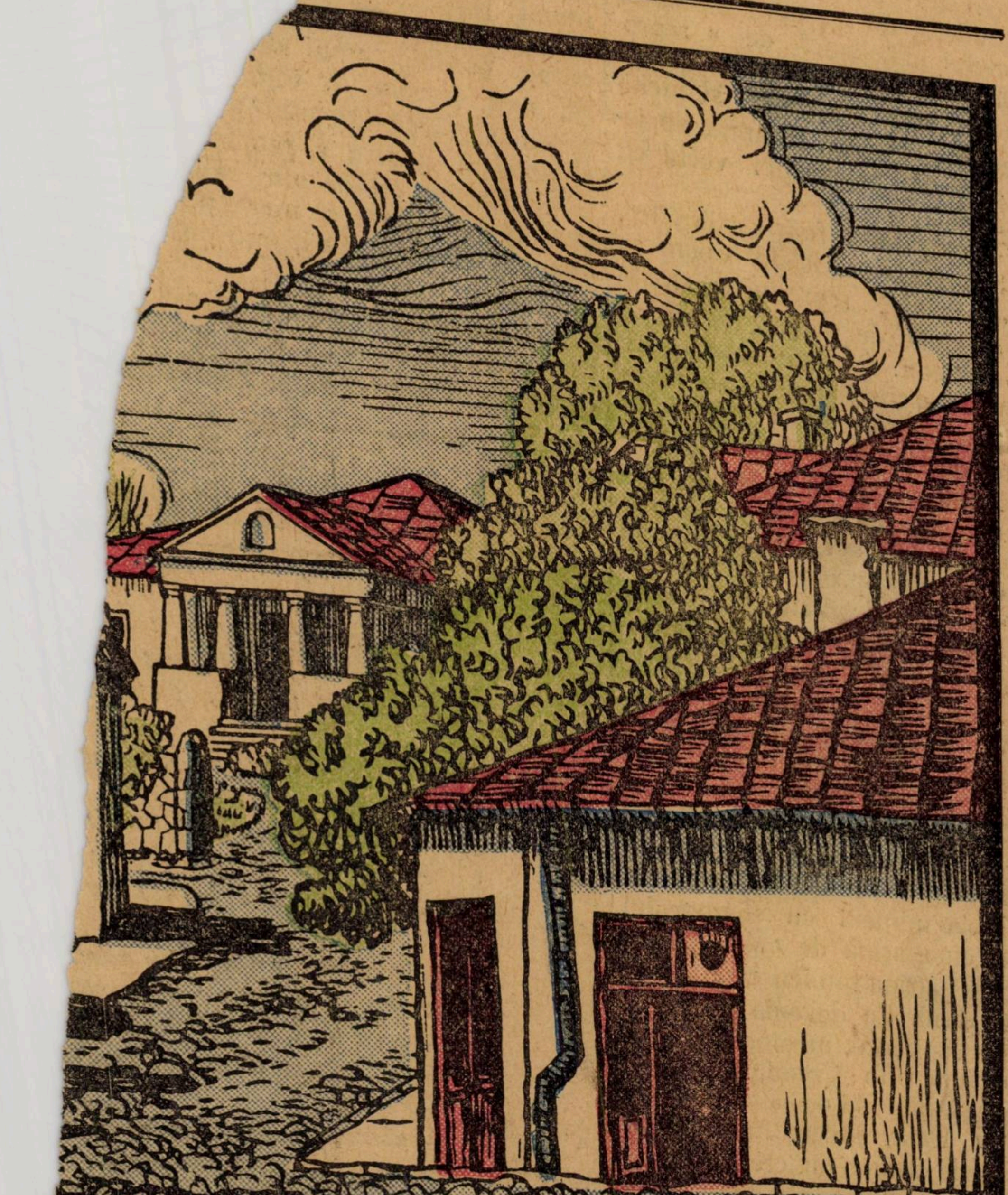

Uliță în Iași

Corectînd acum în urmă pentru „Ramurile“ din Craiova o poveste olteană a d-lui Plopşor, condeiul mi s'a oprit înnaintea felului „filologic“ de a reproduce produsul, care se părea a fi foarte interesant, al închipuirii populare, hrănită de izvoare ale inspiraţiei vechi cît lumea.

Culegătorul. foarte „ştiinţific“, şi absolut precis în opera sa „obiectivă“, reproducea toate varietăţile de rostire ale graiului oltean. Părîndu-i rău că nu are la disposiţie şi vre-o placă de gramofon şi că mijloacele neîndestulătoare care sînt literele nu permit să se redea toate nuanţele intonaţiei, el mă deruta şi mă speria cu formele acelea de aproape sub-dialect cu care mai întăiu ochii miei nu sînt obişnuiţi (şi ai cetitorului şi mai puţin).

Am läsat povestea cum era. Am respectat documentul. Facă din el fiecare ce poate! Dar, uite, am şi regretat puţin.

Povestea era odinioară *un gen literar*. Ea îngăduia — şi cît voiai! — individualitate. Nu umbla nimeni cu stenograful ori cu maşina de cules sunete după bătrîna sau fetişcana care-i ştie firul. Ea devenia dulceagă prin Ispirescu, mustoasă şi provocantă prin Creangă, romantică şi plină de o înaltă fantasie prin Delavrancea. Atîţia scriitori de frunte nu credeau supt demnitatea lor s'o înfăţişeze trecînd-o întăiu prin comoara minţii lor proprii. Şi erau unii aşa de meşteri încît în ei se reunia tot ce basmul are mai simplu cu tot ce firea aleasă a poetului avea mai inspirat.

Ba mai mult decît atîta. Veşmîntul versului se aşternea peste fondul ei de isprăvi minunate şi de înţelepciune măiastră. Un Ştefan Cacoveanu, Ardelean, un Nicoliţă, Mo
tau să „înşire
prinderilor supr
rul iubirii, scump
nunat răsplătite, a
Frumos şi a unei Fet
părat, vrednici unul d
Şi, mai presus de toţi,
nescu smulgea înţelesul a
al poveştii pentru a procla
prin trîmbiţa ei de aur mil
nară că sînt iubiri ce nu se po
atinge şi sînt măriri care nu pot
descinde.

Acuma, fiecare e plin de atîta încredere în sine, el e aşa

Verhaer

Creşteau în stratur

Creşteau în straturi flori
Şi se părea grădina 'n a
Răsfrîngerea 'n cristale de
A sufletelor noastre puse '

Pe zări marmoreene s'a co
Tăcerea albă, mare,
Spre care s'au pornit în şi
Copaci cu vîntul în spinare
Şi umbre-albastre prinse de

Acum nici vînt nu mai adie.
Doar pînze largi de frig se
Peste grădină, din cîmpie în
Şi peste lacuri mari de cosit

Prin aierul încremenit de ger
Zăpada scînteiază ca oţelul,
Iar stelele trăiesc în cer.

Din luna rece de aramă
S'a desfăcut şi ninge 'ncet o s
Metalică şi străvezie.

Acum blajina veşnicie,
Clipind din mii de ochi strălucito
Se uită bună, albă, nemişcată
Spre pămînteana, pururi noua, săr

Tradus de **A. Po**

Conspiraţia tăcerii

de **ION SÂN-GIORGIU**

Sînt patru luni de cînd „Universul Literar“ a început să apară supt conducerea d-lui N. Iorga, dar, afară de cîteva ironii pe care unele publicaţii le-au strecurat printre rîndurile lor, cea mai largă îndiferenţă a întîmpinat încercarea d-lui Iorga de a pune puţintică conştiinţă şi de a lămuri un drum în mişcarea noastră culturală.

Nu scriem aceste rînduri pentru a cerşi bunăvoinţa şi atenţia celor cîţiva antreprenori de foi literare. Părerea lor ne interesează prea puţin, iar controlul lor asupra activităţii noastre ar fi fără îndoială inutil. Noi nu înţelegem să discutăm literatură cu membrii Institutului de Literatură, împrăştiaţi cu abilitate şi sprijiniţi de discretele fonduri ale protectorului lor, cum nu înţelegem să discutăm cultură românească cu toate elementele asiatice care au inundat periodicele şi ziarele noastre zilnice. O anumită polemică, pe care atîţi aventurieri ai condeiului o duc cu predilecţie, noi nu înţelegem s'o facem. In babilonia adjectivelor care insultă şi şantajează ne ferim să pătrundem. Credem prea mult în necesitatea unei opere de creaţie culturală şi literară, pentru a ne coborî la activitatea negativă a polemiştilor şi esteţilor noştri.

Dacă ne ocupăm astăzi de naivul boicot cu care socotesc anumiţi literaţi să ne asedieze, o facem numai fiindcă vedem în el o altă formă de manifestare a acelui politicianism pe care revista noastră înţelege să-l demaşte. Literatura noastră se desvoltă azi în funcţie de cafenea. Scriitorul modern este înainte de toate un «causeur». Cele cîteva pagini pe care le scrie la rare răstimpuri formează obiectul unor lungi discuţii de cafenea.

Acolo se consacră gloriile efemere şi tot acolo se desbat problemele literare, desbateri din care fireşte nu lipseşte intriga, cum nu poate lipsi nici insulta şi calomnia. Cea mai mică manifestare literară ia în atmosfera de bîrfeală a cafenelei proporţii extraordinare. Pentru a exista însă în literatură, trebuie neapărat să faci parte din această pestriţă societate de poeţi rataţi şi de critici fără autoritate. Orice manifestare în afară de cercul de interese al cafenelei este pur şi simplu boicotată. Poţi scrie o sută de volume, poţi să ai talent suficient pentru a aprovisiona toată neputinţa artistică a cafenelei, pentru ea eşti totuşi inexistent, cît timp înţelegi a avea o activitate independentă de capriciile sovietului literar.

Numai astfel se poate explica imensa popularitate de care se bucură junele politician literar d. I. Pilat în toate cenaculele şi tăcerea ostilă cu care aceleaşi cenacle întîmpină uriaşa şi veşnic noua operă a d-lui N. Iorga. In ultimul an au eşit de supt condeiul harnic al învăţatului opere ca *„Istoria Literaturilor Romanice“* (3 vol.) *„L'Art Roumain“*, *„L'Art Populaire Roumain“*, *„Istoria Artei medievale şi moderne“*, şi nesfîrşitele studii de istorie şi cultură publicate lunar şi totuşi nu s'a cheltuit atîta cerneală pentru simpla anunţare a acestor unice opere de mare sinteză, cît s'a irosit pentru a înterpreta volumaşul de versuri «Satul mieu» pe care d-l Ion Pilat l-a tipărit astă primăvară. Nu e oare acest simplu exemplu o dovadă de inconştienţă a cercurilor noastre intelectuale? Nu înseamnă oare aceasta că o perfidă conspiraţie a tăcerii vrea să acopere opere care trăiesc în ciuda tuturor intrigilor şi că pe de altă parte reptila literară se tîrăşte cleioasă şi insistentă în cele mai deosebite şi mai contradictorii publicaţii?

Dar să mai luăm un exemplu. Panait Istrati publică o carte. Editorul, presimţind o afacere, face zgomotul necesar, îl trimite în exil să scrie alte cărţi, şi bietul om se vede deodată devenind din fotograf amator poet balcanic consacra-la Paris şi geniu al umanitatrismului la Bucureşti.

Acum cîteva zile băieţaşii cari vînd ziarele pe Calea Victoriei anunţau răguşit sosirea lui Panait Istrati, iar gazda sa, un cunoscut întreprinzător de afaceri gazetăreşti, îl ascundea ca o raritate şi l arăta curioşilor ca pe un rar şarpe de bîlciu.

In schimb o revistă literară ca aceasta, la care tot ce se scrie corespunde unui crez şi fiecare atitudine este onestă, o publicaţie în care cei mai de samă scriitori şi învăţaţi şi-au publicat scrisul şi care are posibilitatea să pătrundă în cele mai depărtate colţuri ale ţării, revista aceasta este boicotată şi acoperită de o stupidă tăcere, pentru că are o singură vină: aceia de a avea în fruntea ei pe cel mai autenntic representant al culturii româneşti unitare, pe Nicolae Iorga.

Totuşi această conspiraţie a tăcerii, pe care am mai putea-o numi şi conspiraţia prostiei coalisate, nu ne intimidează. Publicaţia acesta îşi va urma hotărîtă drumul ei, care înseamnă îmbrăţişarea oricărui talent serios şi lupta îndîrjită împotriva blufului literar şi a politicianismului de cafenea.

Noi credem că lipsa de seriositate, care şi-a făcut drum şi în literatură, nu va putea vicia un domeniu din care a fost lesne exclusă de cîte ori s'a introdus cu obrăznicia şi inconştienta unui intrus.

GALBENII

XIX

In cireş

In vîrful lui uşor mă căţăram
Ca o pisică sprintenă, ce-o-alungă
In salturi, cînele ca s'o ajungă
Cu labele pîn' s'o sui pe ram.

De-acolo multe locuri desluşiam:
In fund, spre miază-noapte, se zăria
Cu turnuri albe, Romanul, oraşul;
Spre miazăzi Bacăul se 'ngropa
In Valea Bistriţii, spre răsărit
Un deal cu vii încercuia Poenii;
Spre asfinţit, îşi ridicau sălaşul
Atîţia munţi cu creasta dusă 'n nori.
Dar totdeauna lacom am privit,
Mai mult simţindu-mi tremurarea genii
Deschisa lunc'a rîului Siret.
Acolo 'n necuprinsul cîmp de flori
Mă fermeca văzduhul tămîiet.
— Ia sama, să nu cazi, din ramuri, jos...
O auziam pe mama dîndu-mi sfatul.
Şi-i răspundeam grăbit:
— Cît de frumos,
De-aici, din vîrf, se vede, mamă, satul!

Volbură Poiană

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu"

de **I. Agîrbiceanu**

In mulţimea mişcătoare de oameni drumul cărămiziu pe care-l făceau prisonierii, devenia tot mai desluşit pe măsură ce uliţa, scăpînd de cotituri, înainta în linie dreaptă.

Oamenii din roata care aştepta în faţa bisericii, nu mai vorbiau, nu-şi mai puneau întrebări; întregul grup se prefăcu parcă într'o cunună, într'o înflorire de capete, care priviau ţintă din cotro se apropiau prisonierii.

Se vedeau acuma bine, erau aproape. Veniau cu toţii, cu trupurile grele, mari, aplecate înainte, parcă nu de puţina sarcină în zdrenţe pe care o purtau în spate, ci atrase de o putere tainică a pămîntului. Capetele erau plecate în piept, cozoroacele capelelor acoperiau fruntea şi ochii. Din întreaga faţă li se vedeau aproape numai bărbiile mari, încîlcite, sure de praf Măsurau uniform şi osteniţi paşi largi, din picioarele îngropate 'n cizme albite de praf. Picioarele în marş nu mai făceau linie dreaptă la încheietura genunchiului. Mulţi aveau cizmele sparte, arătînd degete mari murdare de praf, ori erau legate cu sfoară groasă, să nu le cadă talpa.

Convoiul trecu pe lîngă biserică spre una din curţile boiereşti. Cei din şirele prime nu văzură pe unde trec, şi înaintau în marşul de un legănat greu şi trudit, cu singurul gînd să ajungă odată. Ceilalţi văzură turnul, biserica, şi întîiu unul, apoi alţi doi trei, pe urmă şire întregi îşi descoperiră capetele ce arătau un păr miţos, încîlcit, şi cu braţe lungi îşi făcură, de trei ori semnul crucii. Pe-o clipă perechi de ochi albaştri priviră în dreapta şi în stînga la învălmăşala omenească ce-i urma într'o mare mişcătoare, apoi bărbiile sure de praf se rezimară iarăşi de piept.

Se frînse şi roata de oameni din naintea bisericii. Satul întreg porni după prisonieri şi inundă curtea domnească. Femeile îşi ştergeau mereu lacrimile cu năfrămuţele de Duminecă, ţinute adunate în pumn, ori cu mînecile iilor. Altele plîngeau cu hohote. Bătrînelor li curgeau lacrimile în pîrăiaşe de-alungul obrajilor zbîrciţi, şi se uitau cu gura uitată deschisă. la toate mişcările prisonierilor. Copiii se apropiară pînă lîngă străini, şi cercetau cu de-amănuntul cizmele, hainele, povara din spate a Ruşilor.

O bătrînică tot făcea semne prisonierilor.

— Şedeţi, maică, şi vă hodiniţi! zise ea, nemaiputîndu-se răbda Şedeţi, căci picaţi de osteneală. Vai de maicile care v'au făcut!".

Curtea, părăsită acum, căci întreaga economie se purta din cea de peste drum unde locuia d. Ponori, era un covor verde de troscoţel gras, înalt de-o palmă.

Dar prisonierii nu şezură.

Un ofiţer izvorî din mulţime soldaţii austro-ungari de gardă făcură front înaintea lui, porunci fură împărţite. Garda se împrăştiè, afară de un plutonier-major, care scoase din buzunar o listă.

Prisonierii fură puşi în rînduri lungi, apoi plutonierul, între doi ofiţeri, cel de mai înainte şi încă unul, făcu apelul nominal.

Cetia cu greutate numele ruseşti. Glasuri pline, melodioase răspundeau şi de ici şi de colo din rîndurile prisonierilor, şi cei ieşiţi făceau un pas înainte şi rămîneau pe loc.

Mulţimea Cozlenilor asculta acest apel nominal cu o atenţiune încordată, ca şi cînd ar fi avut o însemnătate covîrşitoare, nu numai pentru prisonieri, ci pentru ei înşişi. Orice plîns conteni. Era acum linişte desăvîrşită, numai întrebările schilodite şi răspunsurile cîntătoare picurau în ea.

— O sută patruzeci şi doi, încheiè plutonierul. Niciun om nu lipseşte.

— Foarte bine, răspunse unul dintre ofiţeri.

— Acum e rîndul dumitale, Andrei Vasilievici Petrov. Oamenii abia acum înţeleseră pentru ce primul din întîiul şir nu făcuse un pas înainte ca ceilalţi, şi nu fu chemat să răspundă. Imbrăcămintea lui nu se deosebia mare lucru de a tovarăşilor, mai ales cum erau ninşi des şi greu de praf.

Cel chemat porni cu paşi elastici. Nu purta nicio povară în spate. „E ofiţer“, şoptiră bărbaţii. Simţea ploaia de priviri îndreptate toate asupra sa, şi în ochii lui albaştri, blînzi şi buni de copil aproape, se vedea că e puţin stînjenit de atenţiunea aceasta.

El se postă înaintea taberei şi începu să vorbească ruseşte. Era înalt, svelt, vînjos, deşi părea foarte tînăr.

Poate şi fiindcă era ras şi pe barbă şi pe mustăţi. Mîna stîngă şi-o ridică dela o vreme şi o puse în şold, iar dreapta începu să gesticuleze.

La început Cozlenii nu crezură că vorbeşte el: prea era plin şi puternic glasul lui de bariton, care învăluia totuşi cuvintele într'o dulceaţă deosebită. Vocea lui părea că vine din adîncimi mari, născută din claritatea armonioasă şi caldă a unui clopot viu din altă lume.

Nu vorbi mult, dar obrajii albi şi delicaţi se împupurară. Prisonierii cei bărboşi îi ascultară cu ochii albaştri plini de visuri.

Cozlenilor li se muiară din nou inimile.

Femeile suspinau.

— Săracii, citu-s ei de supăraţi, şopti un bătrîn.

— Şi cum ascultă de pierduţi. Se pare că nu mai au nicio nădejde, zise altul.

Andrei Vasilievici Petrov, după ce schimbă un cuvînt în nemţeşte cu unul din ofiţeri, li făcu prisonierilor un semn. In cîteva clipe erau cu toţii lungiţi pe iarbă. Capelele fură scoase din cap, poverile din spate puse de-o parte. Un oftat de uşurare se ridică şi din rîndurile lor şi din îngrămădirea Cozlenilor.

Unii dintre prisonieri îşi căutară praful de tutun ce le mai rămăsese, şi începură să răsucească ţigări în hîrtie murdară de gazete. Alţii căutară în zadar după resturi. Fură îmbiaţi de cei cari mai aveau. Dar nu se ajunse nici la douăzeci.

De-odată, din îmbulzeală, peste capetele copiilor, se întinse o tabachere, apoi, şi de ici şi de colo, altele, pachetele cu tutun, ţigarete, cutii cu chibrite.

Bărboşii zîmbiră. Ochii li luminară blînzi. Zîmbiră şi Cozlenii. In curînd de-asupra taberei se ridică, în nouraşi vineţi, fumul. Prisonierii începură să vorbească între ei.

Nimeni nu şti care femeie veni cu întîia jumătate de pîne subsoară, cu un coş cu brînză, cu slănină. Intr'o jumătate de ceas, prisonierii aveau din belşug de toate.

Un soldat din gardă trecu printre oameni. Era un ungur. O rupea şi pe româneşte.

— Băutură nu-i slobod. Rachiu şi vin să nu beţi!

Tocmai atunci nimerise şi Moş Damian, pîrgarul satului, c'o ploscă în care se clătina rachiul.

— Uite, domnule, bea şi dumneata, zise bătrînul. Soldatul privi plosca veche, simţi mirosul băuturii până în furca pieptului, aruncă o privire cercetătoare în jur, dar, cînd să întindă mîna, se răzgîndi.

— Nu se poate. Am spus. Nu-i slobod, şi se depărtă în ţinută militărească dela locul ispitei.

Moş Damian era afumat de dimineaţă.

— Proşti, zise el. „Ce ştie dumnealui! Cînd vine omul ostenit dela drum, e mai rupt de oboseală decît cînd se întoarce dela lucru. O gură de rachiu, în împrejurări de astea, nu-i băutură. E leac! Şi aştia, spuse el arătînd cu mîna spre Ruşii, Dumnezeu îi ştie de cînd sînt pe drumuri.

— Nu vin dela oraş?

— Dar unde crezi că i-au prins? In fundul ţerii Poleacului, nepoate! Şi de-a colo hi şi hi, făcu moş Damian. „Ori credeţi că sînt cară de foc şi pentru ei? Nu vezi că ai noştri, şi vin înghesuiţi ca peştii. Toate trinurile duc răniţi şi gloanţe.

Alţii din jurul lui moş Damian se amestecară în vorbă.

— Zice că de cinci zile vin mereu cu scurte popasuri, noaptea.

— Cică i-ar aduce dela altă moşie, din Ţara Ungurească, unde au iernat. Acolo au venit alţii. Se vede că-i schimbă şi pe ei, cum schimbă trupele la front.

— Se vede pe ei că nu pot veni numai din oraş. Sînt rupţi de oboseală.

— Ş'apoi, iată cît sînt de zdrenţoşi! Trebuie să-i fi prins de mult. Ai noştri cari mai vin pe-acasă spun că Ruşii sînt foarte bine îmbrăcaţi.

— Şi mulţi sînt bătrîni, măi taică! Spun că Rusia are potop de popor, pentru ce vor trimite şi ei în bătaie pe oamenii bătrîni?

Pîrgarul nu-i mai asculta. Işi făcu loc printre lume şi se apropiè de prisonieri. Li făcea semne, cînd unuia, cînd altuia din cap, din ochi, din braţe, tot arătîndu-şi plosca. Dar prisonierii nu cutezau.

Ei clătinau din capete bărboase, unii zîmbiau şi de stăruinţile bătrînului. Clătinau din cap, arătau cu braţe lungi spre ofiţeri şi ziceau: Nema!

— Auzi-l tu cum zice! Nema, se ciudia părgarul. Dar ce are ofiţerul cu băutura mea? Cu omenia mea? Adicăte îţi vin străini drumeţi în sat, oameni năcăjiţi, cari Dumnezeu ştie de cînd n'au mai pus pe limbă un strop de băutură, şi nu-i poţi omeni, că zice ofiţerul: Nema. Ei, drăcie ca asta!

Cîţiva Cozleni, văzînd stăruinţa zădarnică a pîrgarului, se înveseliră.

— N'ai încotro, moş Damiene, va trebui să duci băutura înnapoi.

— Uite comedia! Încă aşa ruşine n'am păţit, şi el îşi ridică pălăria mare, lată, şi se şterse de sudoare pe chelie. Şezu apoi pe-o piatră şi puse plosca lîngă el. In curînd îl încunjurară vre-o cinci de vîrsta lui, şi începură să guste.

De cînd începură să sosească darurile pentru cei flămînzi, femeile şi copiii urmăriau de aproape toate mişcările prisonierilor, ca şi cum acum ar fi văzut pentru întîia oară oameni mîncînd. Ii văzură cum îşi făcură cruce, cum se închinau către răsărit.

— Creştini ca şi noi, maică, suspină o bătrînă, şi iată-i la ce soartă au ajuns. Dumnezeu să ferească şi pe puiu de şarpe.

— Aşa or fi şi ai noştri cari-s prinşi în Rusia. Ei, cu toţii, tot mai au o nădejde. Odată şi odată se va isprăvi şi bătaia. Dar cei schilavi, cari umblă în cîrjă, ori cei ce stau pe spate în spitale şi răcnesc supt cuţitele doctorilor? Dar cei cari putrezesc'n pămînt străin?

— Sărac de lume şi sărac de noi!

După ce simţul de curiositate se mai potoli, după ce mila se revărsa în ajutorul dat, sufletul mamelor, a soţiilor, a părinţilor, se umplu de alte gînduri. Unde vor fi ai lor? Ce vor face ai lor?

Şi ici şi colo, plîngeau femei, şezînd singuratice în iarbă. Sau bătrîni tăcuţi înţepeniră pe bolovani de piatră.

De odată din rîndurile prime ale mulţimii de Cozleni cari încunjurau tabăra, izbucni un ţipăt sfîşietor:

— Ionică, sufletul meu! Tu eşti!

Şi o femeie, sveltă, vînjoasă se rupse din mulţimei, şi dădu năvală printre prisonieri, până în mijlocul taberei. Ochii ei nu mai părăsiră ţinta spre care plecaseră. Dar, la un pas înaintea Rusului, ea se opri, privi prostită, înălţă mînile în aier şi căzu pe spate.

O luară pe braţe şi o aşezară la o parte pe covorul de troscoţel.

Aduseră apă rece. O bătrînă începu să descînte. O roată de oameni se făcu în jur, crescînd mereu.

Femeia stătea întinsă, nemişcată, cu fața palidă ca de mort.

— E nevasta lui Ionică al Diacului! zise cineva din grup.

— Da! Vai de capul ei, ce i s'o fi părut?

— Ferească Dumnezeu de o nenorocire. I-ar rămînea pe drumuri cei trei copilaşi.

Şi oamenii începură să vorbească cu laudă despre Anuţa lui Ionică al Diacului. Al treilea an de cînd duce greul vieţii singură. Şi se poartă ca o mironosiță. Îi umblă ei prostii prin cap ca la alte neveste tinere? Işi vede de năcazurile ei, şi parcă din zi în zi se face mai harnică. Unde-i gospodărie de om sărac ca la dînsa? Cu cîte capete de vită a lăsat-o Ionică şi cîte-i intră acum în ogradă? Mai ales de cînd îl ştie în viaţă, prins la Muscali. I-a venit scrisoare. Şi „poza“ şi-a trimis'o. Au văzut'o mulţi, tot satul. Cui nu i-a arătat-o Anuța? Căci îl aveau drag pe bărbat, minune mare! Şi era Ionică acolo în poză tocmai ca Ruşii. Işi lăsase barbă, şi avea „ciapcă“ rusească în cap!

Aceste şi altele încă, cuvîntară Cozlenii despre Anuţa lui Ionică al Diacului. Şi iat'o acuma ţeapănă, întinsă pe spate! Doamne fereşte de-o nenorocire!

Dar toate capetele se'ntoarseră spre bolnavă. Deschise ochii. In curînd se ridică.

Lucrurile se petrecură aşa cum bănuiră oamenii. Anuţa, de cum venise şi ea cu dorul ei, înţepeni în rîndurile prime ale privitorilor şi nu-şi mai luă ochii de la un Muscal. Nu-l putea vedea bine, căci prisonierul era cuprins cu mîncarea, şi nu-şi înălţă capul. Dar de departe ar fi jurat că-i Ionică al ei. Inima începu să-i spargă pieptul, respirarea i se opria, şi ea privia întinsă în acelaş loc. Să fie cu putință? De dorul casei să se fi strecurat el între ostaşii ruşi, să se lase prisonier, pentru a veni acasă la dînsa, la copii?

Avea chipul din „poza“ trimisă din Rusia adînc întipărit în minte şi inimă. Năduşeli o treceau, îngheța într'o clipă pentru a-i arde tot sîngele aprins în clipa următoare.

Rusu înălţă în urmă capul. Anuţa nu mai putu răbda şi dădu năvală. Dar în faţa lui văzu că se înşelase.

Prisonierul, după ce se prăbuşi femeia, împinse de-o parte, cu scîrbă, mîncarea. In curînd lacrimi grele se prelingeau dintre genele lui blonde.

Anuţa lui Ion al Diacului, pămîntie şi ameţită, porni spre casă. Oamenii începură să se împrăştie.

Clopotul trăgea de ieşit. Acum era tîrziu să mai meargă la biserică. In Dumineca aceia părintele Mihuleț sluji liturghia numai cu diacul cel bătrîn şi cu paraclisierul.

Pe cînd ieşiau oamenii în grupuri din curtea boierească, pe drum se apropiau cîteva care de ale curţii, pline cu lădiţe, cu pachete de veşminte. Trei bucătării de companie erau legate după cară.

D. Ponori, administratorul, venia călare, pe-un cal sur, scund şi îndesat, în urma carelor.

Părintele Mihuleţ ieşia din biserică, cu cartea subsuoară, piţigăind dintr'un corn de prescură. Administratorul opri calul.

Salută pe preot, zîmbi, arătîndu-şi dinţii negri cari strîngeau cîntura de os a pipei, îşi scoase apoi drăcia din gură, şi zise:

— Ţi s'au înmulţit credincioşii, părinte Mihuleţ. Am poruncă de la stăpîni ca orice slujbă vor cere muscalii dela dumneata, eu să plătesc.

Preotul era posomorit.

— Ei, că de slujbe li arde lor acum!, răspunse, voind să-şi urmeze drumul.

— O să vezi. Muscalii ăştia toţi sînt nişte bigoţi. Cred în puterea popii cînd are patrafirul pe piept. Iţi spun, să ştii: eu plătesc. — Bine-bine! Poate în felul acesta vei mai da şi dumneata de sufletul celor răposaţi. Să ne vedem cu sănătate!

Părintele Mihuleţ porni, cu diacul cel bătrîn alăturea.

Administratorul îndemnă calul. Din drum întrebă:

Ei, şi cu dascălul cum a rămas?

— Ştii şi dumneata ca şi mine.

— L-au pornit în Ţara Ungurească?

— Da?

— Nu ştiu pe unde vei fi umblat dumneata şi cu notarul. Dar eu ştiu c'am bătut la toate uşile. E de neînchipuit să lase satul lipsit de toate trei puterile didactice, şi mai ales după ce domnul Petru fusese dispensat.

Preotul se opri şi îl măsură cu privirea. Un zîmbet viclean păru că zîmbeşte în mustaţa bălană. Şi îşi aminti ce-i spuse ginerele său la despărţire: M'au pîrît oameni răi, tată. Iată de ce nu mai putem ajuta nimic. Mi-a spus un sublocotenent că e denunţat ca agitator, că abia aştept să se întoarcă norodul pe frontul romănesc.

Dar Petru nu se putea lega de mine, anume. Bănuia pe administrator, mai ales de cînd se iertară cu prilejul cumpărării celor din urmă două jugăre de pămînt cu care crescu moşia părintească. Intre cei ce voiau să le cumpere fusese şi d. Ponori. Dar, nu ştia să fi spus vr'odată vorbe nesocotite înnaintea administratorului.

Preotul îl măsură pe călăreț de sus pănă jos.

— Dacă ai pus şi d-ta o vorbă bună pentru Petru, îţi mulţumesc. Se vede însă că vorbele bune au tras mai puţin în cumpănă decît cele rele.

Administratorul, ca şi cînd n'ar fi auzit nimic, continuă:

— Pretutindenea mi-au spus că-i lipsă mare de oameni. Dar greutatea de căpetenie a fost gradul d-lui învăţător. Dacă ar fi fost soldat de rînd, ori grad inferior... Dar e sublocotenent, părinte Mihuleț. Şi e lipsă arzătoare de ofiţeri. S'au topit mulţi în luptele cele mari din Italia şi Polonia.

— Va fi cum zici!, suspină preotul şi-şi văzu de drum, c'o mare îndoială în suflet: Nu-i cumva administratorul cel ce l-a încondeiat atît de greu pe ginerele său?

— Cu neputinţă nu-i, îşi zicea părintele. Străinul să-ţi trăiască o viaţă întreagă în sat, să-şi aibă îngropaţi aici şi părinţi, nu te poţi încrede în el, mai ales la zile grele ca acele de azi.

De departe, cîrmind spre curtea boierească în care intrară carele, administratorul îi striga;

— De încartiruire te-am scăpat de data asta, părinte! Popa Mihuleţ nu mai răspunse. Dar se opri îndată ce Ponori intră în curte. Aproape îşi uitase de ce i-a fost azi biserica pustie. Avea bătrînul rană proaspătă la inimă, şi, cînd durerea sîngerează mai întăiu, nici sufletul preotului nu se deosebeşte de al altora. E un om neputincios şi el ca ori care altul.

Se opri cu bădicul Visalon, paracliserul mărunțel şi încîrligat de spate, cu obrajii vecinic plini de ţepe albe-negre.

Se vedea bine în curte. Prisonierii, cei mai mulţi, erau încă trîntiţi pe iarbă. Alţii se mişcau greoiu în jurul căldărilor negre de supt care se înnălţa fumul. Mai erau în curte şi grupuri de Cozleni.

— Stau trîntiţi ca nişte copaci tăiaţi dela túlpină, zise părintele cu tristeţă.

— Vin de departe, părinte, sînt osteniti.

— Da! Şi osteniţi vor rămînea întreaga viaţă, oftă părintele. Să ştii, criznice, că cine trece prin războiul ăsta şi se întoarce viu acasă, nu va mai fi ce-a fost cîtu-i veacul. Nu te mai poţi întoarce întreg din aşa prăpăd.

După ce mai urmăriră un timp mişcarea din curte, preotul zise:

— Vino să-i vedem şi noi mai de-aproape!

Sufletul părintelui Mihuleţ se umplu de înduioşare, de milă. Săracii oameni! Din ce afund de lume au ajuns ei pe meleagurile astea. Sînt toţi mari, puternici, cum se cade, în ţara lor fără hotare. Dar iată-i cu nădejdea vieţii stinsă în ochi!

Abia se apropiè de tabără, şi prisonierii se ridicară. Cei mai de aproape se plecară să-i sărute mîna şi să i-o ducă la frunte. Veniră pe urmă şi alţii. Induioşat pînă la lacrimi, popa începu să li spună cuvinte de compătimire şi de îmbărbătare. Cine să-l înţeleagă? Dar prisonierii simţiau înduioşarea bătrînului şi nu şezură pe covorul de troscoţel, tăvălit acum, decît după ce porni părintele Mihuleţ.

— Iată oameni, creştini ca şi noi, ajunşi în rîndul dobitoacelor. De ce i-au adus aici? Să fie boi de jug. Iată oameni, continuă părintele, cari n'au avut în viaţa lor nimic nici cu Nemţii, nici cu Ungurii, puşi deodată să se arunce în săbiile lor, ori să măcelărească înşii. Om cu om să mai poate sfădi, om pe om se mai poate mînia, dar milioane de oameni, neamuri întregi, în veci nu se pot mînia unele pe altele. Şi popa oftă din nou căzînd pe gînduri grele.

— De, părinte, zise paracliserul, se poate că ne apropiem de sfîrşitul vremilor şi de capătul pămîntului. Atunci scrie la carte că se vor scula neamurile, unul asupra altuia, cu vrăjmăşie mare, fără nicio pricină, numai cît or fi intețite şi înveninate de Anticrist, duşmanul lui Hristos Dumnezeu.

Apoi păşiră tăcuţi spre casa parohială.

(Va urma)

Hanul dela Ancuţa

Incepuse să ploaie tare, cînd au pornit din Hălăuceşti, la vre-o trei ceasuri după amiază. Se însera. Drumul deveni un chin din pricina noroiului clisos în care se înfigeau copitele cailor şi-şi făceau cale cu greu roatele mari ale chervanului, acoperit cu burduf de piele. Lîngă capră şi de'asupra arcurilor dinapoi, sipete grele de lemn, ferecate, stăteau prinse în frînghii şi curele.

Era primăvara, la începutul lui Aprilie. Din spre stînga, unde era valea Moldovei, venia un vînt subţire şi rece, plin de miresmele proaspete ale şesurilor nesfîrşite.

— Moş Tihule, întrebă un glas puternic bărbătesc dinnăuntrul trăsurii, ei, ce ne facem cu ploaia asta? O să putem urca rîpa dela Tupilaţi, ca să rămînem noaptea la Păstrăveni, sau vom mîne pe aici undeva, dacă ştii vre-un rateş mai curat pe aproape?

—Greu, tare, boierule, răspunse vizitiul. Pînă la podul de peste Moldova o mai fi ca vre-un ceas jumătate. Apoi, de acolo la deal, prin huma asta moale, n'o să putem răzbi. Caii sînt trudiţi de atîta drum şi nici nu se mai vede. La un şfert de poştă, este un han bun, ţinut de un Arnăut gospodar vestit,—iaca acolo, la dreapta, mai depărtişor, unde sè văd nişte case mari albe. Am să mai îndemn o leacă telegarii şi intrăm în rohatca satului Ancuţa.

— Bine, moşule, hotărî boierul, să tragem la hanul Arnăutului.

Acum, noaptea se lăsase în plin asupra pămîntului. Prin ferestrele burdufului dela trăsură, se vedeau licărind cîteva slabe lumini răsleţe prin sat. — Ici, colo, cîte un biet de cîne hămăia răguşit, trezit din somn de zgomotul tălăncilor, al zurgalăilor, de pocnetele harapnicului şi îndemnurile către cai, amestecate cu sudălmi, ale vizitiului.

Hanul, înnalt, cu ziduri groase, avea o boltă mare la mijlocul clădirii, închisă cu două porţi legate cu lanţuri. Un felinar mare se legăna în bătaia vîntului.

Hangiul a descuiat o lăcată mare ce ţinea lanţurile. Chervanul a intrat supt boltă. S'au scoborît un bărbat de vre-o patruzeci de ani, potrivit la stat, cu barbă neagră, şi o cocoană tînără, care ţinea în braţe un prunc.

O sală mare şi afumată. O vatră, într'un colţ, unde ardeau cîteva loazbe de fag.—Mama şi copilul s'au retras într'o cameră de mosafiri, unde, după ce au mîncat cu toţii ce se poate pregăti răpede la ţară, s'au culcat.

Hangiul Leonte Giumelgian, un Arnăut de vre-o cinci zeci de ani, a fost în tinereţe călăreţ de rădvan la un boier din Iaşi, iar, acuma, stătea de mai mulţi ani la Ancuţa, ţinînd hanul în arendă. Hangiul avea ochi mari negri, umbriţi de gene stufoase şi îmbinate. Purta mustăţi lungi şi groase, ce mascau de abia buzele bestiale. Un piept lat şi nişte braţe de uriaş. Pe cap avea o legătoare de mătasă galbenă. In brîul lat şi roşu, ţinea un iatagan, amintirea sileafului plin de arme, de odinioară.

Caii fiind îngrijiţi, vizitiul a intrat în sală şi s'a aşezat pe o laviţă lîngă vatră. Hangiul i-a pus dinainte o sticlă cu rachiu, o bucată de pîne neagră şi măsline.

— De mult n'ai mai fost pe aicea moş Tihule?, întrebă hangiul pe vizitiu.

— Da, de mult, jupîne, răspunse bătrînul, îmbucînd şi trăgînd o duşcă de rachiu. Dă, amù s'o deprins boierii să meargă cu poşta lui cuconu, Nicu Privileghio. Sînt mai mulţi laolaltă, dau parale mai puţine şi au pază.

— Cine sînt boierii d-tale, grăi Leonte hangiul.

— Feţe însemnate din Cernăuţi. Sînt plecaţi de mult de acasă. Au fost la Viana, la nişte doftori, pentru cucoana,—apoi au trecut pe la Braşov, Bucureşti şi Brăila. La Galaţi, s'au oprit mai multe luni. Cucoana a născut acolo şi a trebuit să mai întîrzie ca să se facă fetiţa mărişoară şi să poată răbda la drum. Tot la Galaţi, dumnealor au mai făcut o moştenire mare dela un bogasier bogat, moşul cucoanei şi acuma se întorc cu plin acasă. Trebuie să ne oprim la Păstrăveni, la cuconu' Sandu, neam cu boierul, şi la Tîrgul Neamţului. De acolo, vom merge drept la Cernăuţi, unde voiu găsi muşterii pentru întoarcere la Galaţi. Ei, da' pe mine unde mă culci, jupîn Leonte?

— Ia în podul cu fîn, unde ai mai dormit şi altă dată, răspunse hangiul, rînjind şi arătînd nişte dinţi de fiară.

Totul se linişti şi căzu într'o tăcere adîncă.

Pe la miezul nopţii, Leonte hangiul intră în sală cu o lampă mică în mîna dreaptă, tîrînd după dînsul o femeie uscăţivă, cu ochi mici sclipitori, care tremura şi clănţănea din dinţi de spaimă.

Hangiul vorbia pe şoptite, dar foarte hotărît şi răstit.

— Giumaia, grăi hangiul, nu trebuie să scăpăm norocul din mînă. Moş Tihu doarme dus în podul grajdului. Am desfăcut legăturile sipetelor de pe roţile chervanului. De abia am putut să le urnesc de grele ce sînt, pline de aur şi argint, ce se auzia zornăind. Lasă, nu-ţi fie frică. Ţi-aduci aminte în tinereţe, cînd am ucis la pîndă pe ciobanul vlah Lazăr, la podul de lîngă Meglena, în Macedonia, și apoi am fugit împreună la Stambul cu chimirul plin de lire? Nu ne-a prins nimeni şi nici Dumnezeu nu ne-a pedepsit.

Femeia tremură și mai tare, făcînd de trei ori semnul crucii.

— Și, acuma, iar vrei să ucizi, Leonte? întrebă, abia răsuflînd, Giumaia.

— Trebuie, răspunse Leonte cu ochii turburi. Numai aşa scapă omul de nevoi. Am să-i înjunghi pe toţi chiar acum, în somn, cu iataganul... Mai întîiu pe boier, pe urmă pe cucoană, pe copil și pe moș Tihu birjarul. Tu ai să speli sîngele. Eu am să tîrîi hoiturile în beciu şi am să le arunc în groapa adîncă, unde chifteşte păcura. Apoi, înham caii la chervan şi mîni dimineaţă vînd totul lui Leiba samsarul, la Piatra.

Leonte Arnăutul scoase încet iataganul din teacă, încercă tăişul pe părul de pe braţe, luă cu sine lampa, lepădă papucii şi se apropiè de uşa unde dormiau drumeţii.

Pe cînd Giumaia stătea la pămînt cu fruntea lipită de podele, tremurînd şi suspinînd, Leonte hangiul apăsă încet pe clanţa uşei.

II

— Giumaia, dormi?, întrebă Leonte Arnăutul, din pat, pe întuneric.

— Nu, răspunse Giumaia, n'am putut nici măcar aţipi, de cînd m'am culcat.

— Sst, vorbeşte mai încet şi pe limba noastră, ca nu cumva să ne audă și să ne priceapă fata alături. Poate că nu doarme nici ea, mititica. Asta e cea din urmă noapte ce o petrece la noi. Mîni va fi acasă la dînsa, cu bărbatul ei... Eu am dormit ceva, dar tare greu. Au venit iar să mă chinuie în vis strigoii, boierul, cucoana şi Lazăr ciobanul... Ce vis fioros... Eu, zăceam la pămînt, trîntit cu faţa în sus. boierul şi cucoana horcăiau peste mine, trăgîndu-şi sufletul, iar sîngele lor, gîlgiind din rane, îmi umplea gura și mă înneca... Nu puteam nici să ţip, nici să mişc braţele, supt povara hoiturilor... Lazăr ciobanul stătea în picioare şi se uita la mine cu ochii scurşi... Era atît de slab și galben la faţă Lazăr ciobanul...

O cucuvaie, în apropriere, scoase un ţipăt sfîşietor.

— Leonte, Leonte, scoală că nu-i a bine. Du-te la icoana Precistei, cazi în genunchi şi te roagă. Mîni e nunta fetei. Ce n'am făcut, de şasesprezece ani ca să se îndure cerul cu mine și să uit de faptele mele... Ştii, în noaptea ceia grozavă.. După ce am ucis pe boier, pe cucoană și pe moș Tihu, i-am aruncat în groapa cu păcură. Am vrut să arunc și copilul, dar fetiţa s'a trezit, de-odată, din somn, s'a uitat la mine, la tine, cu ochi mari şi ni-a rîs ca un îngeraş.. Mi s'au

---

IN PORT

Au pornit corăbiile toate
Cu fîșii de soare la catarg;
Au plecat corăbiile'n larg
Și-acum, tîrziu, pe înnoptate
Cînd valuri lîngă cheu se sparg,
In zarea cu perdelele lăsate
E liniște... 'ntunerec și pustiu
Și portu-i trist și gol ca uu sicriu...

Nourii trec mereu în spre apus
Grei și'ntunecați ca un păcat
Și cerul tot e negru, cătrănit,
Iar luna de trei uopți n'a răsărit,
Și din pescarii cari au plecat
Niciunul de trei zile n'a venit...

Din cîrciuma din port, un vagabond,
Hamal în port, învinețit de beat,
Cu pumnii strînși și ochiul injectat,
Cu nervi 'ntinși în pîrghii de oțel,
Cu pași șovăitori s'a îndreptat
Spre cel mai apropiat bordel...

Pe poart'a dispărut hamalul beat,
Și'n prag l-a'ntîmpinat un rîs din plin;
Apoi la o fereastă s'a lăsat
Perdeaua de un roșu'ntunecat
Și'n casă-i o lumină mai puțin.

In larguri marea cîntă monoton,
Iar farul trist veghiază lîngă dig
Și marea parcă tremură de frig,
Iar nori 'ncremeniți pe cerul mort
Par niște zdrențe 'ntinse peste port...

Și din spre largul mut si 'ntunecat
Adîncurile gem înăbușit,
Iar luna de trei nopți n'a răsărit,
Și noaptea crește 'ntr'una, nesfîrșit,
Și-atîta întuneric s'a lăsat
Incît lumina farului, pe cheu,
Iți pare în abisu 'nvolburat
— O lacrim'a lui Dumnezeu...

Dem. Gâlman

is'ovit puterile şi i-am dăruit viaţa... Am plecat cu fetiţa la tîrg, unde am lăsat-o la o mancă. Acolo a crescut-o cîţiva ani. Apoi am adus-o acasă, spunînd sătenilor că-i o nepoţică rămasă orfană... Şi aşa, Zamfiriţa a crescut mare... Cîte pomeni n'am făcut... Am zidit biserica din Tupilaţi, am cumpărat odoarele, crucea, evanghelia, icoanele şi hainele preotului... Cîte cununii, botezuri şi înzestrări de fete sărace am făcut, doar m'o ierta Dumnezeu... Boli n'am avut. Treburile ni-au mers bine, averea s'a făcut mare. Zamfiriţa are parale bune şi un bărbat tînăr şi frumos, Alecu Negrilă, feciorul zapciului.

Cucuvaia ţipă de trei ori şi mai sfîşietor.

— Giumaia, Giumaia, iaca mă duc la icoană.

Leonte hangiul se urni din pat cu greu şi merse împletecit până la colţul de răsărit al încăperii, unde era o icoană mare a Sfintei Eecioare, afumată de vechime şi luminată de o candelă. Cînd Leonte căzu în genunchi, mucul candelei sfîrîi lung şi se stinse.

In tăcerea nopţii se auzi trei trosnituri puternice, de-asupra lui Leonte.

Giumaia era lîngă bărbatul ei, tremurînd de spaimă.

— Leonte, vai de mîne, a pocnit icoana sfîntăt. Cînd eram copilă la Meglena, ni spunia bunica, noastră că, de va trosni icoana asta odată, va muri unul, iar, de va trosni de trei ori, se va stînge de moarte grea tot neamul nostru... Leonte, mi-i tare frică. Să ştii că a sunat ceasul ispăşirii pentru noi.

Amîndoi ucigaşii se prăbuşiră la pămînt, făcînd mătănii şi plîngînd cu hohote.

III.

Toţi oamenii din Ancuţa şi Tupilaţi au venit să joace şi să chefuiască la nunta Zamfirei cu Alecu Negrilă, la hanul lui jupîn Leonte Arnăutul.

Era Dumineca Tomei.

Pe la toacă, mirele şi mireasa trebuiau să plece la casa lor, la Tupilaţi, ca vre-o două leghe departe de Ancuţa.

Toată ograda hanului era plină de lume. In dreapta, lîngă hambare ardea un maldăr de ciocălăi de popuşoi, la care se frigeau în şir miei, din cari se ospătau nuntaşii la nişte mese lungi de scînduri, plina cu ouă roşii, cozonaci şi oale cu vin vechiu vestit de Ţibucani. In mijloc era o horă mare de flăcăi şi fete. Flăcăii purtau cojocele, cusute cu arniciu şi fluturi de aur, iar fetele fote bogate şi ii frumos împodobite. Două tarafuri de lăutari cîntau din scripci, naiuri şi cobze. Băieţii, copilele tropăiau de rupeau pămîntul şi chiuiau, răsunînd de veselie valea negrăit de frumoasă a Moldovei.

Fiind vremea împlinită, două chervane grele au pornit cu sipete şi lăzi de Braşov, ferecate, spre Tupilaţi, ducînd zestrea miresii.

Zamfira, oacheşă, cu ochi albaştrii îmbrăcată în ţesut de borangic de mătasă alb, cu un val de beteală de aur până la călcîie, s'a prăbuşit în braţele Giumaiei şi ale lui Leonte Arnăutul, plîngînd cu hohote. Trebuia să plece din casa părinţilor. Lăutarii, atunci, au început să cînte vestitul cîntec:

Taci, mireasă, nu mai plînge,
Că la maică-ta te-oiu duce,
Cînd o face plopul pere
Şi răchita vişinèle.

Toţi nuntaşii rîdeau şi chiuiau. Mirele, Alecu Negrilă, cu un smoc mare de beteală la piept, se răpezi şi smulse cu putere pe mireasă, care nu se lăsa din braţele bătrînilor, după obiceiul pămîntului şi o duse pe sus în chervanul împodobit cu flori şi plin de perechi de porumbei albi, legaţi de picioruţe cu mătasă şi beteală, Doi armăsari negri înhămaţi la chervan, erau ţinuţi locului, cu mare greutate, de mai mulţi flăcăi.

Leonte Arnăutul se sui pe capră. Giumaia se urcă şi ea. De şi îmbătrînit, Leonte hangiul apucă cu putere hăţurile armăsarilor zvăpăiaţi. Zurgalăii de argint zornăiră prelung şi chervanul porni ca o vijeiie în spre rîpa Tupilaţilor, în pocnetele harapnicului şi urările de traiu bun ale nuntaşilor.

Cerul se înnorase tare şi se pregătia a furtună, dar Leonte Arnăutul mîna ca un leu. După vre-o jumătate de ceas se apropiară de podul de peste rîul Moldova. Incepu să picure picături mari de ploaie şi se întunecă de tot. Din spre miazănoapte şi apus, de pe dealul Războienilor, scobora cu mare iuţeală un nor negru, tîrîndu-se pe pămînt ca un balaur. Un vîrtej de colb se stîrni, de te orbia cu totul. Furtuna venia năprasnic, făcînd un uruit surd, ca un gemăt, cuprinzînd nenumărate glasuri de jale. Cînd Leonte ajunse la capul podului, au fost cuprinşi într'un sul negru, ce se răsucia din pămînt până în nori. Sulul acela părea ceva viu, un uragan de suflete chinuite, despletite, urlînd îngrozitor, toate iazmele iadului stîrnite într'o goană nebună.

Leonte trînti o sudalmă păgînă, un blăstăm înfricoşat, plesni armăsarii cu harapnicul şi dete drumul hăţurilor...

Dar, cînd ajunse la mijlocul podului, Leonte se uită la apa Moldovei, ce venia umflată şi, în scăpărările vinete ale fulgerelor, zări, plutind, legănate pe creasta undelor, trei sicriuri descoperite, unul lîngă altul. La mijloc era boierul, cu tăietura mare la gît, de unde gîlgîia sîngele şiroaie. In dreapta lui era cucoana şi, în stînga, Lazăr Vlahu, ciobanul.

Leonte Arnăutul scoase un răcnet înfiorător şi, acoperindu-şi ochii cu mînile, scăpă hăţurile. Armăsarii se muşcară unul pe altul, săriră drept în sus, suciră oiştea şi rupseră şleaurile şi hamurile. Chervanul izbi ingrăditura slabă a podului şi se prăbuşi, într'un amestec de lucruri sfărîmate, de cai încurcaţi în curele şi oameni înnebuniţi de spaimă, în apele adînci, ce i-a cuprins, rostogolindu-i la fund, deodată.

Trăsnetul a lovit de trei ori hanul. Podul fiind plin cu fîn, a ars totul până în temelie.

Ruinele hanului deta Ancuţa se văd şi astăzi, cum mergi dela Hălăuceşti spre Tupilaţi.

Acum treizeci de ani, cînd eram copil, la Davideni, mama Agripina chelăreasa mi-a povestit ceva din istoria lui Leonte Arnăutul. Pe atunci, mama Agripina era foarte bătrînă. Acum de sigur că a murit, iar legenda hanului blăstămat n'o mai ştie nimeni, în ţinuturile acelea atît de frumoase ale vadurilor rîului Moldova.

N. N. Lenguceanu

În toamna aceasta se împlinesc **douăzeci** *de ani dela apariţia revistei literare* **„Ramuri“** *al cării director este astăzi d. N. Iorga.*

Pentru aceasta s'a hotărît punerea de pe acum supt tipar a unui volum sărbătoresc.

Volumul va fi tipărit în condiţiuni tehnice neobişnuite şi în cele 300 pagini se intenţionează strîngerea tuturor colaboratorilor de până acum ai **„Ramurilor“**,

Pentru aceasta redacţia revistei face un călduros apel la vechii şi noii colaboratori cu rugămintea de a trimete manuscrise, fotografii şi semnături pe adresa: Institutul de arte grafice **„Ramuri“**, *Craiova.*

Misticismul engles

de Dragoş Protopopescu

Se vorbeşte mult de misticism. Toţi bastarzii literaturii îşi caută legături cu cerul după ce au pierdut prietenia cu pămîntul. Pseudo-primitivi, poeţii aceştia se îmbie deci la misticism. Iată-i comunicînd cu tainele naturii, manevrînd baghete magice în ritmuri de gimnastică suedesă, cetind panteistic solfegiile ei şi încunjurîndu-se singuri cu mister.

Lucrul aduce bine cu fapta acelor fete imaginative care îşi scriu singure bilete de dragoste. Taina nu se săvîrşeşte însă, misterul cu orice preţ nu vine. Ţipi, el tace; fugi după el, te părăseşte şi, scris cu literă mare în cele din urmă, el rămîne literă moartă. Ajungi în situaţia eroului lui Mérimée care se roagă în genuchi amantei să-i spuie cel puţin că l înşală spre a-i da singura ilusie cu putinţă că a ţinut la el.

Cel mai mare ,,cocu“ al acestui misticism e şi cel mai neputinte poet al vremilor noastre: Paul Claudel. Frances şi mistic! Dacă s'a mai auzit de aşa ceva!

Intre o plenipotenţă diplomatică, dar nu şi de alt soiu, şi un catolicism de seminar, ceia ce e acelaşi lucru—şi e un lucru de care, cum spune Béraud, cineva nu se mai vindecă o viaţă — omul aceste ia interviewuri la sfinţi şi întră în odaia Fecioarei cu chei falşe.,.

Aceasta pentru ca o mînă de mandarini extenuaţi—nu atîta în Francia, ci la noi, în goană veşnică după monete de aluminiu, ei înşişi aluminisaţi de prea multă practică supt lună—să i se închine.

Sîntem de fapt în faţa uneia din vindictele publice ale literaturii. Oameni cari au pierdut atingerea cu pămîntul şi-au cugetat mîntuirea într'un salt suprem pe culmile aierului. Se întîmplă însă că aierul e numai o respiraţie a pămîntului şi că organele de adaptare la el sînt o prelungire a unor vechi nevoi pamîntene, tuburile pulmonare fiind numai o ramificaţie pentru bune sieste, a aparatului digestiv; iar, în ce priveşte cerebelul, o substanţă cenuşie care cel mult interesează norii...

—Inapoi la pămînt, li strigă atunci nimfele aierului, făcute pentru satiri, nu pentru chimişti şi amantul care se exaltase pînă la dînsele cu toate pompele pneumatice află că are o burtă cînd cade pe ea, din tavanul imensului borcan în care dumnealui făcuse vid!

Nu se poate într'adevăr o mai vrednică răzbunare. Poetul modern e un om care se eschivează. Dintr'o incapacitate de a trăi care îşi are originea într'o boemă atavică agravată cu simbolism parvenit, adică într'o *boemă intelectualisată*—cel mai monstruos act al naturii—el îşi reneagă simţurile şi apetiturile fiindcă nu le mai are şi pregăteşte o straşnică păcăleală stomacului făcînd apologia tenului palid. El devine atunci poet ,,mistic“, aşa precum, din aceiaşi răsturnare de valori creştinul a ajuns fariseu.

.... Pudicul erou încoronat al lui Montaigne lăsă prin testament să nu fie spălat după moarte ca să nu i se vadă pantalonii. Poetul modern ar cere acelaşi lucru, dar fiindcă *nu-i are.* Motivul devine la dînsul pretext, pudoarea o crasă neruşinare.

Ştie oricine, afară de poetul modern, că misticismul e un sensualism exasperat, un sensualism care nu mai e. Dar, ca să nu mai fie trebuie să fi fost. Şi acest trecut, în lumea simţurilor, e totdeauna un present. Misticismul e tocmai prelungirea sensaţiei în eternitate. E ca prefacerea sunetului în ritm, dincolo de ideia de timp şi spaţiu, într'o succesiune care ţine loc şi de una şi de alta. E tocmai această proiectare a simţurilor noastre în nesfîrşire, acest relativism al sensualităţii, trăit cu ascuţime şi durere, ceia ce scapă culegătorului absolut, teoretic, al extasului cu orice preţ, din poesia modernă.

E ceia ce făcea în oratoriu pe Sfînta Teresa să izbucnească în lacrămi la vederea lui Isus rănit, şi, visitată de atunci mereu de el sau de diavol, ceia ce pentru mistic e tot una — să se simtă într'una înfiptă în sîn de lancea unui înger şi să exale miros de uleiu şi viorele pînă şi'n mormînt...; ceia ce făcea pe ,,misticul doctor“ Luis Ponce de Leon din ordinul Augustinilor şi pe San Juan de la Cruz, adeptul Teresei, să se simtă la fel năpădiţi în odaia de culcare de aceiaşi diavoli, sau... diavole, pentru ca poesia lor să rămînă floarea mistică a veacului al XVI-lea spaniol.

Cu pilda acestora în faţă se poate uşor afirma că neamul cel mai puţin abstract, neamul engles, a dat poeziei moderne şi cel mai adevărat misticism.

Bîntuitul de viziuni *William Blake* care vedea stafii ziua 'n amiaza-mare, devine rapsodul propriilor lui profeţii şi rămîne acel poet al vedeniei care n'are încă echivalent în literatura universală.

Ce fiu sănătos şi trupeş al Scoţiei s'a ridicat *Robert Burns* la misterul nopţei de Sabat din ,,Tom a' Shanter“ sau cel din ,,Addres to the De 'il',' ,,Holy Willies Prayer“, ,,The Jolly Beggars“? Familiaritatea cu ascunsul lucrurilor, care în romanul contemporan al lui *Horau Walpole, Mathew Lewis* sau *a-na Radeliffe* devine un joc al teroarei, derivă la poetul scoţian în humor şi, punctat cu grotescul diavolesc, ni dă speţa unică a misticismului vesel.

Misticismul grav tremură în frageda „Cristabel“ sau povestea din „Rubla Khan“ sau în pasărea fatidică din înfiorata baladă a mării care e „The Ancient Mariner“. Cu ele *Coleridge* desface încăperile inspiraţiei moderne în care *Shelley*, cu forforescenta „Queen Mab“, şi mai ales *Keats*, cu „La Belle Dame sans merci“ şi „Eve of St. Mark“, susură cu glas de pe lumea cealaltă.

Dar poesia mistică engleză culminească în a doua jumătate a secolului XIX-lea la poeţii „Sămănătorului“ *(The Germ)* dela 1851: sensualul italian pe trei sferturi: *Dante Gabriel Rossetti* şi „poeticul tapiţer“: *William Morris.*

E caracteristic pentru autenticitatea misticismului lor că mişcarea dela 1850 a fost numită „The Fleshly School of Poetry“ — „Şcoala cărnoasă a Poesiei“ — imputîndu-i-se adică, de către un grăbit care a trebuit să retracteze, tocmai prea mult apel la simţuri.

Contactul cu natura şi nu cu esenţa lucrurilor, stăruitor la amorosul şi pateticul Rossetti e chiar taina misticismului său, cel mai pur şi învolt din cîte cunoaşte poesia modernă — poesia englesă, cel puţin, după spusa lui Watts-Dunton, marele critic al romantismului engles, care vede în „renaşterea mirării“, renaşterea miraculosului, însăş origina acestui romantism.

Tovarăşi de suflet cu platonicul Ruskin, care credea că află în nori şi firmament „misiunea cerurilor faţă de om“, în rouă şi curcubeu mila lui Dumnezeu şi în lumină, harul nesfîrşit, dospit pînă şi cu carnea noastră, al înţelepciunii sale („Modern Painters“ part. XI, cap. XI, ediţia populară), Rossetti şi Morris s'au înfruptat din medievalismul pe care li-l revelase deopotrivă catedrala gotică şi frescele din Campo Santo (Pisa). La Morris, aversiunea pentru Renaşterea profană şi profanatoare, ce făcuse pe dascălul său, Ruskin, să se revolte împotriva dulceagului Murillo, iar pe maestrul Rossetti să nu se încînte de somptuositatea lui Rafael şi amîndoi să li prefere primitivii din întîi şi-a doua şcólă toscană, se altoia pe o descoperire proprie: saga scandinavă, făcută chiar pe solul îngheţat al Islandei unde îl mînaseră paşii.

La strămoşii lui barbari, în luptă cu elementele oarbe ale naturii, poetul găsise un misticism nou, al forţei, forţa ca supremă cunoaştere a tainelor mari, la omul care neputîndu-le înţelege, le curmă şi le posedă nimicindu-le.

Frăţia prerafaelită, cum s'a numit reacţia mistică dela 1850, îşi are însă cel mai înalt exponent în Dante Gabriel Rossetti. Medievalist atavic, traducătorul pasionat al lui Dante şi al primitivilor italieni, dela Ciullo d'Alcamo la Cavalcanti, adăuga în mod fericit la natura lui de Italian exuberant acel anglicanism eterat care făcuse din sora lui, poeta Cristina, o sfîntă. Din această unică împletire de sînge deriva de sigur misticismul pe care moartea timpurie şi ideală a unei fiinţe adorate îl potenţa adesea cu extas. Nu există fusiune mai absolută a realului în ireal ca aceia din „The Blessed Damoisel“, unde iubita plecată în cer a încremenit acolo, cu gîndul la iubitul părăsit, ca o icoană de veşnică aspiraţie amoroasă.

Cine vrea alte icoane ale acestui misticism erotic cetească sonetele sale (The House of Life), poate cele mai frumoase după cele shakespeariene. Misticism magic înfioară piatra năzdrăvană din „Rose Mary“, cu duhuri închise, dar răscumpărate şi eliberate de faţă, prin păcat, sau bate cu hohot sinistru în mărturisirea crimei din „A last Confession“ ori cu aripile destinului în balade neîntrecute ca „The White Ship“ sau „The Ring's Tragedy“.

Nu putem decît să le semnalăm aici. Şi să trimetem la ele pe poetul şi cetitorul romîn pentru a înţelege că adevăratul misticism nu e galvanisarea eului cu lecturi, cum nu e nici deşertarea în scris a unui cerebel exacerbat, nici reabilitarea în literatură a practicei inane.

SONET

de **Giusepe Leopardi**

Protivnică iubită, cruda soarte
Ți-a pus în mîni deplina mea putere,
Și, totuși, m'a lipsit de-o mîngîiere
Cînd ți-a deschis un drum spre cer prin moarte.

De-apururi oglindește unda mării
O frumusețǎ aspră și ciudată;
De tristu-mi gînd tu nu vei fi uitată
Cît timp nu calc în căile pierzării.

Cuvîntul mieu îți e făgăduială
Că dragostea, adese ori, în lume
E veșnică, deplină și curată.

Și, ca un semn că'n moarte nu te'nșeală,
Slujește amintirii ca un nume
Scris la mormînt pe-o piatră 'ntunecată.

Trad. de Al. Iacobescu

Despre musica cehoslovacă

de **Jindra Huşcova şi Antonin Horejs**

Dacă voiu începe conferinţa mea vorbind mai întâi despre marele compositor Smetana, aceasta nu înseamnă că înnaintea lui arta musicală în Cehoslovacia n'ar fi ajuns la un grad înalt de cultură. Musica naţională, — cehă mai ales — a fost totdeauna cunoscută dincolo de graniţile ţerii noastre. aşa că în istoria universală a musicei întîlnim numele multor compositori şi profesionişti cehi, cari au trăit din motive sociale departe de ţara lor, ducînd astfel pe meleaguri străine ecoul cîntecului şi artei cehe.

Un şir întreg de compositori au apărut în Cehoslovacia înnaintea, în timpul şi după epoca barocă, creînd o tradiţie curată şi cinstită musicei cehe, care apoi a culminat cu talentul universal al lui Frederic Smetana.

După cum neuitatul dv. poet Alecsandri a spus cu un mare spirit de observaţie că Romînul e născut poet, tot astfel se spune că Cehul e născut musicant, ceia ce ascunde şi un pic de adevăr în sensul că aproape mai toate curentele artistice au avut un puternic răsunet la compositorii cehi, atît în ţară, cît şi peste graniţă.

Mai tîrziu a venit epoca romantismului, a naţionalismului şi a neoromantismului – toate ideile acestea inspirînd într'o nervoasă gradaţie o mare mişcare în silinţile artistice şi musicale – în dorinţa de a crea o adevărată artă naţională – şi toate sintetisîndu-se în măreaţa operă a lui Frederic Smetana (1824—1884), care e şi întemeietorul musicei naţionale cehe.

Smetana, ca compositor are pentru noi o însemnătate incomensurabilă pentru că a creat nu numai opera naţională, şi un şir nesfîrşit de composiţii orhestrale şi vocale, dar şi pentru că prin geniul său a îndrumat pe calea sănătoasă şi sigură mişcarea noastră musicală în ceia ce priveşte evoluţia musicei şi a teoriilor ei. Influenţa sa e covîrşitoare şi astăzi în haosul ce l-au creat direcţiunile diverse ale modernismului.

Composiţiile lui Smetana, chiar dacă nu am ţinea samă de însemnatul său spirit de organisator, de oare ce a fost primul care a ridicat opera din Praga la gradul înnalt ce-l avuse pe timpul lui Mozart, şi chiar dacă n'am luat în samă activitatea sa de şef de orhestră şi maiestru al pianului, composiţiile sale, şi personalitatea sa ni rămîn o apariţie monumentală pentru istoria musicei noastre naţionale.

Astăzi nepare natural că Smetana zic, fiind apărătorul lui Ricard Wagner în musică şi mai ales în operă, să fi fost defăimat de duşmanii săi, şi iarăşi natural că el, în ciuda tuturor greutăţilor, a învins prin părerile şi activitatea sa.

Ceia ce e însemnat să ştim e că, fiind admiratorul lui Wagner, totuşi în operele sale n'a fost subjugat influenţei lui, ci a rămas o puternică individualitate a rasei sale, dela care a împrumutat toate calităţile tipice, astfel că în epoca neoromantismului el rămîne totdeauna individual, propriu. Geniul operelor sale este bine definit, ele avînd prin acţiunea lor gradată, prin dramatismul puţin comun, prin lirismul natural lipsit de sentimentalism toate calităţile de mare poet şi pictor musical.

Astfel fiecare operă a sa diferă prin diversitatea temelor sale musicale, ale personagiilor sale, cît şi a acţiunilor dramatice.

Smetana pe scenele operelor străine e cunoscut prin opera „Mireasa vîndută“, care totuşi nu e cea mai bună. Este altfel lesne de înţeles motivul de ce „Mireasa vîndută“ a pătruns în repertoriul statornic al scenelor străine; pentru că prin ea a înviat geniul de operă comică neglijat după moartea lui Mozart şi care prin Smetana s'a ridicat iarăşi la un foarte înalt nivel. Opera sa capitală rămîne însă „Libusa“, care poate sta alături de cele mai perfecte opere clasice, care operă însă nu şi-a putut croi drumul scenelor străine din causa subiectului ei pur naţional. Celelalte opere ale lui Smetana, „Dalibor“, „Sărutul“, „Două văduve“, „Zidul demonului“, „Secretul“, sînt de mari calităţi artistice, ele încep însă abia acum a fi luate în samă în străinătate.

Prin enumerarea sus numitelor opere n'am terminat însă activitatea compositorului Smetana. E rîndul creaţiunilor sale orhestrale. Poemul său simfonic în şase părţi, „Patria Mea“, este şi va rămîne unul dintre cele mai însemnate composiţii ale acestei ramuri de literatură musicală. In el Smetana a cîntat ţara sa, istoria şi poporul ei, începînd cu timpurile mitologice şi sfîrşind cu presentul. Dintre alte poeme simfonice numim: „Hakon Jarl“, „Tabăra lui Waldstein“, „Ricard al III-lea“, factura cărora se leagă strîns de prietenia ce Smetana purta lui Liszt. Afară de aceasta Smetana mai are un mare număr de uverturi şi composiţii orchestrale.

E necesar să vă amintesc şi composiţiile sale pentru pian,

Mai pe larg trebuie însă amintite composiţiile lui Smetana în ramura musicei sale de cameră, unde Smetana este propovăduitorul unei mişcări noi şi unde învie vechea formă, pe care o complectează cu inspiraţiile sale. Trei composiţii pentru musică de cameră: „Trio Gmol", Quartetul „Din viaţa mea" şi „Quartetul Demol", rămîn o oglindă fidelă a vieţii lui Smetana, ele fiind singurele composiţii unde Smetana rămîne subiectiv, descriind în ele afară de bucuriile vieţii sale şi destinul său amar, care se asamănă mult cu acele ale lui Beethoven.

Smetana a devenit surd la sfîrşitul vieţii sale, apoi a înebunit. El trebuie însă să rămînă veşnic întipărit în mintea oamenilor pentru că tocmai în timpul surdităţii sale, care este cea mai mare tragedie pentru un suflet de compositor, a scris cele mai mari şi monumentale opere ale sale, tocmai unde bucuria şi dorul de viaţă sînt descrise mai convingător.

Smetana rămîne original în activitatea sa literară, cît şi cea musicală.

El rămîne compositor polifonic de mare stil, care ştie să redea printr'o concepţie justă trăsăturile esenţiale ale naţiunii în ceia ce priveşte ritmul şi temele, precum şi diversitatea impresiunilor sufletului ceh. Individualitatea sa bine cristalisată măreşte, pe lîngă Wagner, Berlioz, Verdi, Grieg şi Liszt, rodnica epocă musicală a veacului al XIX-lea. Dacă omenirea pănă astăzi nu l-a recunoscut în de ajuns, aceasta va veni în scurt timp, pentru că opera unui compositor de concepţia lui Smetana rămîne veşnic tînără şi ajunge să fie preţuită de fiecare om musical în mod egal cu operele celorlalte individualităţi mari ale musicei.

Trecem la al doilea mare compositor cehoslovac, *Antonin Dvorák* (1841 - 1904). Dvorák este cel mai cunoscut dintre compositorii cehi în străinătate şi represintă de obiceiu acolo arta noastră musicală. Succesele sale artistice au început abia cînd a împlinit treizeci ani. Mai pe urmă însă popularitatea sa a pătruns cu mare iuţeală, cîştigîndu-şi mai întîiu renumele în Anglia, unde s'a făcut cunoscut prin composiţiile sale de oratoriu şi cor. In Germania şi-a cîştigat renumele cu ajutorul editorului Simroc — şi mai ales prin sprijinul lui Bülow şi Brahms, cu cari a fost legat şi de interese artistice. Intre operele lui Brahms şi Dvorak se întinde un fir argintiu, care le leagă şi le apropie prin forma concepţiilor lor, ele fiind basate pe tradiţia beethoveniană şi avînd predilecţie pentru forma musicală absolută.

Dvorak a crescut în mijlocul poporului, ceia ce a influenţat şi lăsat urme caracteristice în opera sa în ceia ce priveşte melodia, unde foarte des şi involuntar se sprijină pe caracterul cîntecelor populare, precum şi în ceia ce priveşte ritmul, unde a fost influenţat de cadenţele elementare ale ritmului popular. De-o importanţă deosebită sînt la Dvorak calităţile sale de instrumentalist, care adumbresc defectele de formă ale composiţiilor sale grandioase.

Diversitatea genurilor îmbrăţişate pe Dvoràk este foarte mare şi întrece mult pe ale prietenului său Brahms. Terenul ferm al creaţiunilor lui Dvoràk a fost musica absolută, adică poemele simfonice şi composiţiile pentru musica de cameră sextete, quintete, din care mai ales sînt şi composiţiile sale de «trio», între care trebuie amintite «doinele» sale, care impresionează prin diversitatea temelor lor. Afară de poesii simfonice şi musica de cameră, el este cunoscut şi pentru însemnătatea composiţiilor vocale. In ceia ce priveşte composiţiile de oratoriu, el a arătat încă prin «Imnul» (opul 14) puterea activităţii sale în acest gen, în care oratoriu «Stabat mater» va rămînea o operă de desăvîrşită perfecţie. In opera aceasta ca şi în celelalte oratorii, Dvorák urmăreşte tradiţia creată de Bach şi Händel. In musica dramatică Dvorák s'a apropiat de ideile lui Wagner; înţelegerea însă a baselor teoretice ale musicei moderne a făcut că n'a ajuns şi în operă la succesul dorit. Astfel din şirul operelor sale «Dimitrie», «Iacobin», «Diavolul şi Caterina» şi «Rusalca», numai cea din urmă a avut succese mai răsunătoare.

«Rusalca» (Zîna) e compusă pe textul poetului Iaroslav Kvapil, renumit la noi şi ca dramaturg prin punerea în scenă a ciclului shakespearian.

In «Rusalca», desvoltată în atmosfera basmelor şi a feericului, Dvorák a pus concepţia lirismului său nobil şi plin de fineţe. In afară de acestea el ni-a mai dat diverse composiţii pentru piano şi canto.

Nu putem trece de altfel nici peste composiţiile sale orchestrale de program, care caracterisează inclinaţia sa spre influenţe neoromantice. Din categoria aceasta fac parte «Rapsodiile slave», «Carnavalul», «Othello» şi celelalte poeme simfonice cu subiecte feerice şi eroice. O altă operă interesantă, unde Dvorák a făcut să se releveze puterea ritmului său şi dragostea sa faţă de caracterul danţurilor slave şi mai ales cehe, e «Danţurile slave».

Dvoràk a fost artist de puţină educaţie şi a ieşit din mijlocul poporului, dar prin sănătosul său talent a pus basa solidă a operei sale. El n'a fost un gînditor şi operele sale n'au profunzimea cugetului. Ele rămîn însă calde prin optimismul lor vesel, cu care compositorul priveşte lumea, şi puternice prin naturalul lor sincer.

Va urma.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

CRONICA

Şcoala de misionare morale şi naţionale dela Vălenii de Munte.

De doi ani de zile există la Vălenii de Munte o şcoală de Misionare morale și naționale subt conducerea d-lui N. Iorga. Absolvente de liceu şi de şcoală normală din cele mai depărtate unghiuri ale ţării, îşi complectează aici o cultură generală pe care învăţămîntul secundar o oferise numai superficial și rigid. Pătrundere în problemele adînci ale culturii generale, spontaneitate, simţul răspunderii, independenţă in cugetare, iată lucruri rare pe care Şcoala de Misionare le dăruieşte membrelor sale.

Publicăm mai jos cuvâtarea pe care domnişoara Ileana Zara, absolventă a Şcoalei de misionare a ţinut-o în ziua părăsirii acelei şcoli.

„Domnule Profesor,

„Ne găsim în momentul de care un an întreg ne-am temut, acela în care trebue să ne despărţim de tot ce ni-a fost atît de drag, şi de care clipe de înălţare sufletească, ne ţin strîns legate pentru totdeauna. E unul din cele mai dureroase momente pe care-l trăim, şi ne îndeamnă sufletele să vă spunem cîteva cuvinte:

„Aţi criat pentru noi colţişorul acesta de linişte, în mijlocul unei naturi plină de poesie şi dătătoare de gînduri curate, o atmosferă de prietenie, de intimitate, în care ne-am simţit ca acasă la noi, şi unde am fost în adevăr fericite.

„N'a pătruns aici nimic din zbuciumările vieţii din afară, nimic din ceia ce e urît şi rău, aşa că în această lume aleasă noi n'am simţit decît presenţa de fiecare oră a unui suflet mare, care ne-a îndemnat la lucru şi ne-a inspirat gîndurile.

„Ne-am strîns din toate colţurile ţării şi n'a mai fost între noi deosebire de limbă sau de sentimente; am fost ca nişte surori, urmărind, toate, calea ideală pe care d-voastră ni-aţi arătat-o. Aici ni s'a transformat fiinţa întreagă, ni s'a deschis înainte perspectiva unei vieţi pe care am înţeles s'o facem frumoasă prin noi înşine, în care să ne găsim mulţumirea pe calea înaltă a binelui. Ne-aţi învăţat aici, în mijlocul naturii, să iubim natura, să ni iubim neamul pe care ni l-aţi făcut cunoscut prin minunate lecţii de istorie, care au fost clipe de viaţă trăită în trecut, fapte care păreau că se petrec în jurul nostru, evocări de figuri şi caractere de la care am luat exemple pentru viaţa noastră. Ne-aţi făcut să preţuim pe strămoşii noştri, pe acei oameni plini de demnitate şi de bun simţ, şi sufletele noastre vibrau de entusiasm şi de bucuria de-a învăta; ni-aţi îmbogăţit mintea şi sufletul deschizîndu-ni orizonturi largi şi noi de viaţă: nu era numai cunoştinţa care să se adauge în mod pasiv la ceia ce ştiam noi, ci au fost evocări ale unei vieţi întregi, a societăţilor care trăiesc prin ceia ce au dat ca contribuţie pentru progresul omenirii, şi de aici am scos marea învăţătură că un om trăieşte numai prin ce dă din sufletul lui pentru alţii. Au fost clipe de înălţare sufletească pentru că erau lucruri care se adresau nu numai minţii, dar şi sufletului nostru.

„Departe de zbuciumările vieţii, ni-aţi arătat care e viaţa cea adevărată, cît de adîncă e mulţămirea acelui ce împrăştie lumină, şi ni-aţi mai învăţat, Domnule Profesor, ceva de mare preţ pe care şcoala cealaltă nu ni l-a dat ca aici: ne-aţi învăţat să gîndim, ne-aţi lăsat să spunem ceia ce am crezut noi în multe ocasii, şi prin aprobarea d-stră ni-aţi dat încrederea în noi înşine.

„Liniștea atît de prielnică pentru studiu ni-a oferit clipe de desfătare sufletească, tocmai fiindcă nimeni nu ni-a dat ceva silit: am făcut cum am vrut, şi-am făcut mult, învăţînd în acest an mai mult decît am fi putut afla o viaţă întreagă în altă parte.

„Aici am înţeles mai bine care este rolul şi datoria noastră în viaţă, am cîştigat curaj şi îndemn la muncă, pentru că am avut înaintea noastră cel mai strălucit exemplu. Ne-aţi ajutat să ni făurim o ţintă în viaţă, un ideal spre care să tindem în mod cinstit şi numai prin noi înşine.

„Nu ştim dacă avem în noi destul suflet ca să vă mulţămim pentru tot ce ni-aţi dat: pentru grija părintească de fiecare zi pe care aţi avut-o pentru noi, pentru acea bunătate caldă care s'a răspîndit aşa de larg în jurul nostru, pentru fericirea pe care am simţit-o.

„Am înţeles că mulţămirea care trebuia să v'o aducem este aceia de-a fi aşa cum a-ţi dorit d-stră: vă promitem că vom duce cu noi solil acestor gînduri bune în colţul de ţară in care vom lucra. Glasua d-stră va vorbi prin noi lumii aceleia care încă nu vă cunoaşte, care nu ştie că aici la Văleni este lumină, lumină curată şi multă pentru toţi, aşa cum a fost şi pentru noi.

„Viaţa poate ni păstrează grele încercări şi suferinţi, dar nădăjaduim să le învingem, să trecem peste ele.

„Vom vedea de departe căsuţa aceasta prietenoasă, liniştită, încunjurată de verdeaţă şi de flori, în care am trăit ca nişte copii fără grija zilei de mîne, o vom vedea ca pe un liman dătător de bucurii curate, ca pe un far luminos, iar pe d-stră, creatorul acestei luminii, innalte şi senine vă vom avea vecinic înainte ca pe cel mai ideal exemplu. Trebue să mulţumim încă d-nei Iorga pentru bunătatea cu care ni-a vorbit totdeauna şi pentru minunatul exemplu ce ni-a dat; sîntem recunoscătoare d-nei Sadoveanu, care pe lîngă lecţiile ce ni-a făcut, a venit la noi cu atîta bunătate, cu sfaturi şi îndemnuri bune.

„Trimitem un cuvînt de mulţămire tuturor profesorilor şi profesoarelor care au venit să ne învețe atîtea lucruri frumoase; mulţumim mult d-rei directoare care prin îngrijirea d-sale atît de plină de atenţie şi bunătate ni-a dat putinţa să lucrăm în linişte şi să trăim în afară de orice grijă, numai în lumea ideală pe care ni-aţi creat-o.

„Plecăm, ducînd cu noi imaginea vie şi duioasă a acestei căsuţe înflorite care ne-a adăpostit cu prietenie, în care am petrecut cele mai frumoase are din viaţa noastră; plecăm ducînd în suflete icoana clară a călăuzitorului care ne va îndruma mereu pe calea binelui, ni va purifica sufletele şi ni va da curaj. Plecăm cu gîndul şi cu dorul de-a ne întoarce iar aici, unde e adevărata viaţă morală!"

*

Cînd poeţii fac politică... Maurras a spus, în nu mai ştiu care recentă împrejurare, că orice discuţie literară bine îndrumată, duce la politică. Întinzînd observaţia, de sigur interesantă (a vajnicului luptător monarhist de la „Acţiunea Francesă") am putea formula postulatul pretutindeni, și totdeauna verificat, că orice carieră literară bine întrebuinţată, duce în lagărul politicei militante: Ovidiu, Dante, V. Hugo, Blasco Ibanez, D'Annunzio,... sînt tot atîtea exemple.

Datorită însă temperamentului lor deosebit de impresionabil, caracterului lor idealist, veșnic însetat de frumos, s'a întîmplat, mai întotdeauna, că poeții aventurați în politică au avut multe și mari neplăceri.

Dintre cei citați mai sus niciunul n'a tost cruțat de cortegiul negrelor sbuciumări resultate din contrastul și nepotrivirea dintre aceste două lumi ireductibile: viața și visul.

Dar iată ce i-o, fost dat să pată, mai săptămînile trecute, cunoscutului poet german *Johannes R. Becher*. Nemulțumit de inscăunarea mareșalului Hindemburg ca președinte al republicei — pentru dînsul *Hindenburg* și *republică* sînt două noțiuni contradictorii, — Becher a scos la iveală o carte de-o extraordinară vehemență polemică: „Cadavrul pe tron“. Cum, însă, în anii de după războiu, Johannes Becher a tipărit o întreagă serie de lucrări cu caracter revoluționar; cum, în recenta lui operă făcea, printre altele, apologia luptei de clasă și făptuia sacrilegiul de-a batjocuri scumpele prejudecăți naționaliste ale junkerilor, — a stârnit o furtună de indignare patriotică. Și, pe cînd își petrecea liniștitele zile de concediu, în Württemberg, sosește pe neprevestite un ordin telegrafic de arestare, fiindcă procurorul general al Imperiului, citindu-i cartea „Cadavrul pe tron“, a văzut în această scriere îndemn fățiș la înaltă trădare.

Iată de ce spuneam că poeții n'o prea nemeresc cînd fac politică...

V.

* * *

Figuri uitate. *Julia B. P. Hajdeu.* Se împlinesc, luna aceasta, treizeci și șapte de ani de la moartea *Juliei Hajdeu* —«cette fleur exquises dont l'éclosion a été brusquement interrompue, mais dans laquelle le botaniste reconnaît tous les caractères de la plus rarevariété» (Sully Prudhomme despre Julia Hajdeu*).

De și, astăzi, personalitatea genialului copil aparține mai mult legendei și misterului decit literaturii, socotim, totuși, că e de datoria noastră să împrospătăm pentru marele public amintirea despre acel caracter nobil și spirit mare, despre acea vie inteligență care a fost Iulia noastră...

Născută la București în Novembre 1869, și-a petrecut primii ani ai copilăriei în casa unde se găsesc azi Arhivele Statului. La vîrsta de trei ani știa să cetească, iar la opt ani vorbia curent: germana, francesa și englesa. Mai înainte de a împlini nouă ani, isprăvia cursul primar,—iar la unsprezece, terminase clasa a patra secundară la liceul Sf. Sava și reușise cu distincție la examenele de admitere în conservatoriul de musică.

Plecă apoi la Paris, înpreună cu mamă-sa, pentru a-și continua învățătura la Sorbona. Aici trece cu mare izbîndă examenele de bacalaureat în litere, de și nu avea mai mult ca șaisprezece ani. In toamna aceluiași an (1886) se inscrie la Facultatea de Litere, studiind în același timp pictura și musica, pentru care avea un prodigios talent. Ceva mai tîrziu, Iulia Hașdeu ținu două savante conferințe la Sorbona, despre: logica ipotesei și cealaltă despre Herodot. Cele mai plăcute ceasuri le petrecea însă scriind. Moștenise darul divin al poesiei, atît de la tatăl ei cît și de la bunicul și străbunicul ei. Acesta din urmă, Tadeu Hajdeu scrisese în limba polonă *) ode, al căror subiect îl forma sentimentul de dragoste și dor pentru patria sa, Moldova, iar Alexandru Hajdeu — bunicul Iuliei — a scris în limba rusească un volum întreg de „Sonete moldovenești“. De asemeni tatăl său, Bogdan Hasdeu, savantul nostru istoric și filolog, a fost, după cum se știe, un adevărat poet.

Lucrînd în aceiași direcție, spre care o împingeau tainice forțe atavice, Iulia Hajdeu a întrecut prin puterea talentului pe iluștrii săi înaintași. De și a părăsit viața la vîrsta de nouăsprezece ani, a lăsat totuși o considerabilă operă literară: vre-o șase volume, dintre care două de poesii („Bourgeons d'Avril“ și „Chevalerie“), toate în franțuzește.

Caracter de-o rară discreție, Iulia Hasdeu n'a publicat aproape nimic în timpul vieții; mai mult chiar, își semna adesea poesiile cu pseudonimul *Camille Armand,* de și numai cei de aproape i-ar fi putut descoperi versurile pe care le păstra în mare taină și cu multă grijă.

Despre valoarea poesiilor Iuliei Hasdeu, s'au exprimat elogios în special Sully Prudhomme și Emile Boutroux, cu prilejul tipăririi volumului „Bourgeons d'Avril“, un an după moartea genialului copil.

Intr'adevăr, iată cum caracterisează cunoscut literatul și filosof Em. Boutroux opera Juliei: „Versurile sale îi fac un loc de cinste printre poeții noștri. Ele au toată grația și întreaga delicateță a unei arte foarte distinse, și, de asemeni, calitatea supremă: sinceritatea“.

Merită să amintim, că de și întreaga ei operă literară a fost scrisă în limba francesă, totuși Iulia Hasdeu, care era Moldoveancă după tată, Ardeleancă după mamă și Munteancă după locul nașterii, se arătă întotdeauna mîndră de a fi Romîncă.

V.

* * *

Hans Christian Andersen este și rămîne, alături de Henric Ibsen și Björnson, unul dintre cele mai glorioase nume din literatura scandinavă.

A devenit celebru prin acele minunate povestiri, de-o deosebită frăgezime de suflet, pline de sinceritate și humor naiv, debordînd de bunătate, și cuceritoare, mai ales, prin firescul și simplitatea stilului,— povestiri care-au făcut farmecul atîtor generații de copii din Europa și America.

Dar Andersen nu a fost numai un scriitor de geniu; a fost și un mare om. Mare prin extraordinara energie morală cu care, sărac fiind și fiu de țăran, a ținut piept tuturor încercărilor vieții, urmărind țelul său suprem, ca un iluminat, nepăsător la tot ce-i era străin ori potrivnic: «Să devină celebru și slăvit, să ajungă onorat și admirat, —asta-i răsuna în urechi în fiecare dimineață și ziua întreagă»—ni spune biograful său, Georg Brandes.

Și a triumfat. E adevărat că la apariția primelor sale opere, prin 1835, nimeni, aproape în Danemarca nu se entusiasmează. In Germania însă, succesul operei sale fu considerabil. De-abia atunci văzură compatrioții săi danesi valoarea lui Andersen. Prin 1844 era o glorie națională și familia regală însăși se mîndriă să-l aibă de oaspe. A murit în 1875, în vîrstă de 70 de ani.

In luna August, anul acesta, s'au împlinit cinzeci de ani de la moartea lui Hans Christian Andersen.

V.

* * *

Sentimentul plictiseli în literatură. Cunoscutul romancier frances *Henri de Régnier* a dat la iveală, foarte de curînd, o lucrare al căruii obiect principal îl formează analisa leneviei de spirit și a plictiselei în care își tîrăsc existența mulți oameni nevoiți să trăiască în provincie. Studiul-roman al d-lui de Régnier ni arată în chip magistral cum plictiseala apasă viaţa cotidiană a micilor: oraşe raritatea distracţiilor de ordin mai înalt, lipsa aproape totală a neprevăzutului, banalitatea exasperantă a figurilor, mereu aceleaşi, platitudinea preocupaţiilor sfîrşesc prin a transforma, încet dar sigur, sufletele, făcându-le stupide, răutăcioase, meschine.

---

*) „Oeuvres Posthumes“ de Julie B. P. Hasdeu „Bourgeons d'Avril“ Hachette, Paris, 1899.

*) Familia Hasdeu — străveche familie moldovenească — se refugiase în Polonia pe la 1760.

Pe cît de interesant, însă, subiectul acestei cărţi *(Le Divertissement provincial)*, tot pe atît de interesante şi lămuririle criticului *Ed. Jaloux* despre felul cum a evoluat sentimentul plictiselii în literatură, Iată ce scrie d-sa ca introducere la recensia pe care o face lucrării d-lui Henri de Régnier, într'unul din numerele hebdomadarei celei mai răspîndite în Franţa *„Les Nouvelles Litteraires“*: „Plictiseala nu este ceva nou în istoria umanităţii; Romanii suferiau chiar de acel teribil *toedium vitae* care se pare să-i fi torturat groaznic, iar Evul Mediu a cunoscut acea *acedia* a mănăstirilor, care nu este altceva decît o formă mai înnaltă a plictiselei. Cu toate acestea plictiseala şi-a făcut tocmai tîrziu intrarea în literatură, şi e de mirare că un rău aşa de vechiu n'a fost exprimat mai degrabă. Chateaubriand a fost cel dintîiu care a dat o formă acestei misterioase suferinţi morale, a cării zugrăvire umple jumătate din opera sa şi pe care nimeni n'a redat-o cu atîta putere, adîncime şi înţelegere ca Beaudelaire. De aici încolo, însă, plictiseala ajunge una din musele scriitorilor contemporani.“

In literatura noastră avem exemplul operei d-lui *G. Bacovia*, pe drept cuvînt numit „poet al desnădejdilor provinciale“.

V.

* * *

O Federaţie a Uniunilor intelectuale, care să grupeze Uniunile naţionale ale intelectualilor de pretutindeni, îşi propune să realiseze scriitorul german *Karl Anton Rohan,* autorul pătrunzătorului studiu despre timpurile de faţă, intitulat *Europa.*

In acest scop a făcut să apară la Leipzig o mare revistă de propagandă, primită cu multă simpatie de toate cercurile de intelectuali din străinătate.

Iniţiatorul Federaţiei pledează cu multă căldură pentru o apropiere între representanţii activităţii intelectuale din diferite ţeri, care nu s'ar putea realisa depline decît în momentul cînd această apropiere ar conduce la relaţiuni personale şi directe cît mai strînse. Numai astfel crede Rohan că s'ar putea impune din nou valoarea socială a intelectualilor—pretutindeni răsturnată—, şi tot astfel s'ar remedia desordinea ideilor care a împins atîtea societăţi umane la anarhie.

După cum vedem, ideia lui Karl Anton Rohan nu e originală, d oare ce, se ştie că îndată după războiu romancierul engles *John Galsworthy* (Balzacul Angliei) a întemeiat clubul P. E. N. *(Pen Clubus)*, care grupează pe toţi oamenii de litere englesi. fără deosebire de şcoli, cenacluri ori credinţe politice.

Exemplul acestui „Pen Club“ a fost, apoi răpede imitat de mai toate ţerile, şi de vre-o trei ani au loc congrese ale „Pen Cluburilor» din toată lumea. Rostul acestor congrese este să urmărească tocmai acea solidaritate intelectuală care-l preocupă şi pe Rohan. Originalitatea acestuia ar fi dar caracterul mai larg al Federaţiei preconisate, care este sortită să cuprindă, nu numai pe scriitori, ca „Pen Clubul“, ci pe toţi intelectualii de samă din toate ţerile.

V.

Reviste

Răsăritul, an. VII, nr. 41—48. Stăruinţă, hotărîre, modestie, muncă ordonată, drum limpede, ideal se înfăţişează într'un tot în revista redactată de d. I. Gr. Oprişan.

O revistă culturală trebuie să fie nuanţată şi de nota de morală, fie prin alegerea subiectelor, prin tratarea lor, dar şi direct prin chiar presentarea unor probleme de morală. Aceasta o face d. Troşoiu în primul articol *„La rang de dogmă“*.

Printr'o justă observaţie analitică, printr'o apropiere naturală,—lipsită de orice retorică,—de morala creştină şi printr'un vioiu umor, d-sa intreprinde o şarjă împotriva minciunii noastre de toate zilele şi de toate felurile ajunsă la *„Raugul de dogmă“*.

„Tata Cornea...“ e un viu portret pe care d. Lascarov Moldovanu, smulgîndu-l din bogata-i comoară de amintiri, reuşeşte să-l învăluiască din belşug cu simpatiile cetitorului.

Cîtă putere de evocare, cîtă strecurare în inimile altora, a iubirii pămîntului din greu muncit, a pămîntului presărat cu semne amintitoare ale faptelor strămoşeşti, cîtă căldură de graiu neaoş romînesc în «Dincolo de stepe», al d-lui Oprişan! Găsesc aici sufletul Romînului întreg: dragoste de trecut, linişte şi muncă pentru ziua de azi şi puternică încredere în vremile ce vor să vie: «In calea vieţii acestui neam de multe ori s'au aşternut stepe întinse. Dar dincolo de ele a luminat totdeauna crucea biruinţilor.“

Urmează schiţa d lui N. Pora, „Moştenirea“, cu suficiente calităţi literare de formă şi de fond.

Restul: poesiile, cronica, pagina pentru copii, meticulosa pagină a cronologiei evenimentelor, contribue la desăvirşirea notei de armonie a unei bune reviste de cultură şi literatură.

B.

BIBLIOGRAFIE

Al. Al. Leontescu— *Foi de papirus.*
(Trei volume de poeme biblice).

N. Iorga.— Les ècrivains réalistes en Roumanie au XIX-e siècle, Paris—Gamber, 1925. 8 franci.

Virgil Şotropa: Tătarii în valea Rodnei; tip. „Ardealul“ Cluj, 1925.

Virgil Şotropa: Două tablouri statistico-istorice din anii 1714 şi 1733 privitoare la preoţii romîni din Valea Someşului, Cartea Romînească, Bucureşti.

Ion Dragoslav. Facerea lumii şi alte povestiri; „Cartea Romînească“.

I. Dimitriu-Dămieneşti. Dicţionar pedagogic enciclopedic, vol. I Roman, 1925.

I. Slavici: Mara, roman, ediţie nouă; edit. Cartea Românească, 1925.

Liviu Rebreanu: Pădurea Spînzuraţilor, roman, ediţia III; edit Cartea Romînească.

M. Sadoveanu: Frunze în furtună.

Universul Literar
Cuponul Nr. 22.
Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi
2 VILE.
—Tragerea în toamnă—
Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI.— No. 38. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 20 Septembre 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

Literatura și cinematograful

de **N. IORGA**

Pe pînza represintației cinematografice se desfășură o viață. O viață ciudată, în care proporțiile sînt de cele mai multe ori exagerate sau strîmbate, în care mișcările sînt izbiri sau răpeziturі furioase, în care fețele care nu vorbesc fac schime speciale pentru a se înțelege ce gînd le însuflețește, ce patimă le frămîntă.

Și ceia ce se petrece trebuie să fie neobișnuit. Intîmplări pe care le poate născoci numai o minte bolnavă, chinuită de dorința de a găsi ceva nou, neînchipuit de nou, foarte impresionant. Vînători de lei, fie ei de ihtiosauri, rătăciri prin pustiurile unui al șaselea continent, furturi electrice, asasinate cu unde herziene, iubiri cu scandal, discuții cu revolverul, aruncări în apă, spînzurări pe funii, zboruri prin văzduh și vîjîiri cu automobile fantastice. Fără asta cinematograful n'are haz: nu face să te duci la dînsul. N'ai avea decît să te uiți împrejur ca să vezi lucruri obișnuite, biete lucruri banale, indiferent dacă în ele e bucurie ca bucuria ta și durere ca propria ta durere.

Toate acestea trebuie să se strecoare apoi răpede, amețitor de răpede. O icoană aleargă după alta ca să se confunde. Și din această goană a imaginilor, pe care le simți alergînd în epileptica lor țăcănire, însuși subiectul capătă o înfățișare de zbucium, de gîfîire.

Cine nu se duce la cinematograf! Și cîți nu se duc numai la cinematograf! Astfel din frecventarea continuă a spectacolului la modă *se formează o anume deprindere a sufletului.*

Ori de se duce apoi publicul la teatru ori de iea în mînă o povestire, *îi trebuie ceva de același fel.* De aici teatrul pentru decor și pentru „mișcare“. De aici ridiculele „Byzantzuri“ (așa scriu erudiții afișurilor), cu personagii istorice neînțelese într'o acțiune copiată după cel dintăiu manual și într'un cadru de o pretențioasă și naivă ignoranță. De aici celelalte exbibiții spectaculare, în care nu e nici minte, nici inimă și în care viersul sau rîndul de proză e numai un fel de expresie oarecare.

De aici, în literatura propriuzisă, povestirea pentru povestire. Povestirea miraculoasă, neverosimilă, nelogică, scrisă într'un stil lipsit de orice personalitate, căreia i se cere o singură calitate: să depene un fir de o coloare și de o materie neobișnuită într'un mediu care să nu samene cu acela de care sîntem încunjurați. Lucruri trăite sau netrăite—e indiferent. Cine să mai caute vibrația emoționantă a martorului și actorului celor înfățișate! Ajung ceruri nouă, nume exotice, întîmplări unice. Publicul își recunoaște cinematograful cînd se aprinde la Paris de „haiducii“ și „Anghelii“ Orientului de convenție în stil de «Alhambre» de carton, precum la București s'ar aprinde de «apașii» din dosul fortificațiilor parisiene.

Cinematograful nu poate cuprinde literatură. El se răsbună făcînd-o.

N. IORGA

* * *

GALBENII

XX

Străbunul meșteșug.

S'a auzit tocînd la noi în sat
Vestind pe-a doua zi o serbătoare.
Bătea 'n aceiași toacă unde-am învățai
Alături de credința 'ntăritoare
Să toc cu vechi ciocane, mici de lemn.

Azi parcă văd pe tata lîngă mine,
Cu stăruință dîndu-mi cald indemn:
— Așa să ții ciocanele, vezi bine;
Intîiu să bați de două ori cu ele,
Apoi cu unul rar să dai în toacă,
Atita cît nu simți că ostenești.
Pe urmă saltă 'n ritmuri măruntele
Din ce în ce mai pline să se facă,
Să-ți pară zvon de aripi îngerești.
Să-ți tremuri pumnii strînși cu 'ndemînare
Să crezi că pică grindina pe casă,
Să-ți pară glas de apă furtunoasă
Supt fulgere de lemn tocănitoare.
Pe mine m'a deprins bunicul tău,
Pe dînsul l-a 'nvățat bunicul mieu,
Din tată 'n fiu, la bine și la rău,
Din turnul caselor lui Dumnezeu
Vestim poporului cu glas de toacă
Pe-a doua zi o nouă sărbătoare.

Tu, cînd vei crește 'n lumea noastră, mare,

Eu voiu avea în plete promoroacă —
Să'nveți pe-ai tăi acest sfînt meșteșug;
Căci fiecare lasă cu iubire
Ceva la fii pe lume moștenire
Din spornicia unei vieți întregi.
Nu am nici boi să-ți las, nu am nici plug.
Ci, cînd voiu fi la margini de mormînt —
Noi muritorii stăm supt aspre legi—,
Aș vrea s'aud al inimii cuvînt
Rostit în zvonul glasului de toacă;
Atunci, din strîmtul meu sicriu, stingher,
Neprihănită gura mea să tacă
Stîndu-mă cu inima la cer.
Așa-mi spunea pe vremuri tată-mieu
Suit în turn, cu rîvnă să mă 'nvețe
Ștrăbunul meșteșug—să toc și eu...

E tare mult, de-atunci, din tinerețe.

Volbură Poiană

ALEXANDRI Şi MODELELE SALE

— Cu prilejul studiului d-lui Charles Drouhet —

de ION SAN-GIORGIU

D-l Charles Drouhet. adunîndu-şi în volum studiile privitoare la influenţa scriitorilor francesi asupra operei literare a lui Vasile Alecsandri, a reuşit să ofere cercetătorilor poetului o imagine unitară a dependenţei sale de cultura francesă. Dar d. Drouhet a realisat prin cartea sa, care se presintă ca o lucrare de vastă erudiţie şi de frumoasă obiectivitate ştiinţifică, şi cea dintîiu cercetare ştiinţifică de literatură comparată în limba romănească privind legăturile unui scriitor romîn cu o literatură străină.

Critica foiletonistică şi-a exprimat oareşicum nedumerirea că un învăţat îşi poate cheltui timpul şi ştiinţa pentru a «sfărîma o glorie» a literaturii noastre. Nedumerirea era naivă, iar teama de a răsturna o glorie, nefundată. Originalitatea unui scriitor nu se diminuiază prin descoperirea influenţelor pe care le-a suferit, atît timp cît aceste influenţe au fost asimilitate de o cultură şi un talent personal. O stiinţă relativ nouă, literatura comparată, şi-a luat drept ţinta tocmai cercetarea legăturilor ce există între deosebitele literaturi. De cînd un Joseph Texte şi un P. Betz au întemeiat această ştiinţă şi de cînd cercetări necontestate au dovedit cîte izvoare deosebite au servit unui Shakespeare, Goethe şi Victor Hugo pentru a crea o operă care trăieşte vie şi tînără şi astăzi încă, criticele aduse literaturii comparate nu mai pot fi luate în serios de nimeni.

D-l Charles Drouhet a ştiut însă să mai treacă şi peste altă greutate. Cercetările de literatură comparată sînt în genere foarte delicate. Ele pot uneori pasiona exagerat pe cercetător şi-l pot sili să caute influenţe acolo unde nu se întîlnesc decît vagi reminiscenţe sau unde, motive literare asămănătoare apar în chip independent unele de altele. De aceia cercetătorul trebue să procedeze nu numai cu o obiectivitate neîntrerupt controlată de cel mai pur spirit ştiinţific, dar şi lipsit de orice ideie preconcepută şi de ambiţia de a face descoperiri de plagiate inexistente. Lucrarea d-lui Drouhet poate fi considerată din acest punct de vedere ca o realisare reuşită. D-sa, cercetînd influenţa francesă la Alecsandri nu a uitat niciun singur moment căare de a face cu o personalitate scumpă tuturor Romînilor şi a procedat deci cu respectul cuvenit unui mare poet.

Ca metodă, d. Drouhet a ştiut să facă deosebire între influenţele voite şi conştiente pe care le întîlnim mai ales în teatrul în prosă al lui Alecsandri şi între influenţele involuntare, care arată cum ştia Alecsandri, să asimileze materialul poetic străin, influenţe pe care le întîlnim mai ales în poesia sa lirică şi epică.

Că teatrul în prosă al lui Alecsandri este plin de influenţe, că e aproape o nesfîrşită serie de localisări, nu e de mirare. Se ştie că pe tărîmul dramatic nu se crease pînă la Alecsandri încă nimic.

Teatrele aveau nevoi de repertoriu şi aceasta cădea în bună parte în sarcina lui Alecsandri. Pentru a face faţă acestor cereri de repertoriu, Alecsandri găsi un mijloc uşor şi simplu: compilările şi localisările. Astfel populara *Coana Chiriţa* nu este dupa amănunţita cercetare a d-lui Dronhet decît o compilare de efecte comice din „Provincialii la Paris“ a lui Picard, din „Contesa d'Escarbagnas“ a lui Molière sau chiar din „Nebuniile amoroase“ de Regnard. D-l Drouhet mai arată apoi ce izbitoare asămănări există între comedia „Coana Chiriţa în balon“ şi „D-na Angot în balon“ a lui Scribe. In ce priveşte ciclul Coanei Chiriţei, influenţa modelelor francese se întîlneşte şi în felul cum sînt schiţate personagiile secundare şi chiar în cele mai mărunte procedee comice. In ce priveşte localisările la unele din ele se cunosc prea bine modelele, cum e de pildă „Ginerele lui Hagi Petcu“, care nu e decît versiunea romînească a lui „Gendre de Mr. Poirier“ de Augier. D-l Drouhet ni arată cu aceiaşi inepuisabilă erudiţie că în „Lipitorile Satului“ apar atîtea elemente dintr'o piesă a lui Charles Bataille şi Rolland, precum popularul vodevil „Florin şi Florica“ este şi el o compilaţie după „Marionetele lui Picard“. Dar, chiar şi atunci cînd se încearcă într'o piesă socială ca „Boieri şi Ciocoi“, care trebuia să fie o creaţiune originală, Alecsandri, care se molipsise de tehnica teatrală francesă de pe la 1850, nu poate înlătura influenţe însemnate, aceia a unor piese de Augier, care pare să fi fost unul din dramaturgii de predilecţie ai poetului nostru. Din teatrul în proză al lui Alecsandri singurele piese in care talentul poetului se mişcă independent sînt „Iorgu de la Sadagura“, „Iaşii în Carnaval“ şi „Sinzîiana şi Pepelea“.

Dacă influenţa francesă a fost în teatrul în proză directă şi conştientă, ba chiar voluntară, la teatrul în versuri ea trebuie urmărită în manieră şi în factură. E mai mult o influenţă formală, cum se va vedea că este şi influenţa lui Lamartine şi Hugo în poesia lirică şi epică a lui Alecsandri.

D-l Drouhet arată cum Alecsandri aplică teoriile din prefaţa lui Cromwel şi Ruy Blas. Dintre cele trei drame în versuri, „Fîntîna Blandusiei“ este cea mai personală şi cea în care influenţele străine se pot găsi mai greu.

In „Ovidiu“ putem urmări alături de procedee şi motive romantice influenţa lui Racine şi chiar a lui Molière, iar în „Despot-Vodă“ putem remarca fără multă greutate, pe lîngă subiectivismul lui Hugo, şi numeroase alte procedee romantice. D-l Drouhet are dreptate cînd spune că Alecsandri nu era făcut să scrie în felul dramei romantice. Influenţa în drama sa istorică e formală şi nici decum asimilată şi contopită cu o predisposiţie naturală pentru acest gen literar.

Alecsandri nu şi-a creat gloria literară ca poet dramatic, ci ca poet liric şi epic. In această direcţie cercetarea comparată poate lămuri contribuţia personală a poetului şi aceia a elementelor străine. In două capitole foarte amănunţite, d-l Drouhet se ocupă cu legătura poesiei lirice şi epice a lui Alecsandri cu maestrii romantismului Lamartine şi Hugo.

Se ştia de pildă că atît de cîntata „Steluţă“ a lui Alecsandri a avut ca model poesia „Amintirea“ a lui Lamartine. D-l Drouhet merge mai departe, arătînd cum aproape întreaga lirică de iubire a lui Alecsandri oglindeşte ceva din sentimentalismul romantic al lui Lamartine, de la care poetul a rămas şi cu unele reminiscenţe stilistice. Atmosfera şi idealismul lui Lamartine au lăsat de sigur urme în lirica lui Alecsandri. De la Victor Hugo Alecsandri a împrumutat mai mult elemente tehnice şi stilistice şi multe din ritmurile „Orientalelor“ pot fi regăsite în poesiile lui Alecsandri. Cea mai interesantă şi mai precisă dintre cercetările d-lui Drouhet este aceia privitoare la poesiile epice ale lui Alecsandri. D-sa crede înainte de toate în „acţiunea hotărîtoare“ a „Legendei Veacurilor“ a lui Hugo asupra „Legendelor“ — nu vedeţi şi identitatea titlului? — şi arată cum Alecsandri „tratează folklorul naţional după procedee specific romantice“. „Legenda Veacurilor“ nu a influenţat deci prin subiecte, ci prin tehnică, procedee, motive şi stil. D-l Drouhet crede că Alecsandri a îmbrăţişat şi concepţia de viaţă a lui Hugo, ceia ce este fireşte mai greu de dovedit. Interesantă e mai ales cercetarea procedeelor şi chiar urmărirea unor imagini ale lui Hugo pe care le utilisează Alecsandri. Uneori întîlnim la poet imagini din Hugo transpuse de-a dreptul în româneşte, ca de pildă:

Fug Leşii, fug Cruciaţii şi
[fuge însuşi Craiul,
Ii duce Domnul Ştefan cum
vîntul duce paiul.
(Dumbrava Roşie.)

Comme s'envole au vent une
paille enflammée
S'évanouit ce bruit qui fut
la grande armée.
(Expiation.)

O asămănare izbitoare e de asemenea între cunoscutele versuri din „Peneş Curcanul“ şi „Cîntarea aventurierilor mării“ a lui Hugo, din care cităm pentru comparaţie:

En partant du golfe d'O-
trante Nous etions trente,
Mais en arivant à Caaix
Nous étions dix.

Dacă se mai adaogă procedeele stilistice împrumutate de Alecsandri de la Hugo, ca paralelismul, antitesele, repetiţiile şi chiar metafore, lucruri pe care d-l Drouhet le preciseazā cu meticulositate ştiinţifică, atunci se poate zice cu drept cuvînt că poesiile epice ale lui Alecsandri sînt partea din opera sa în care influenţa romantismului frances a fost mai adînc resimţită şi unde stilul său poetic se armonisează mai bine cu stilul romanticilor francesi.

Deşi în scurta sa conclusie d-l Drouhet constată că numai o parte din opera lui Lamartine şi Hugo a influenţat pe Alecsandri şi că nimic din „Jocelyn“ a celui d'întâiu şi din „Contemplaţiile“ lui Hugo nu putem găsi oglindindu-se în opera cîntăreţului de la Mirceşti, lipseşte totuşi acestui studiu o scoatere în relief a originalităţii lui Alecsandri, care cu toate influenţele se afirmă, şi o mai amănunţită cercetare a paradoxalei probleme cum un poet clasic ca Alecsandri a fost totuşi influenţat din punct de vedere formal de către romanticii francesi. D-l Drouhet s'a menţinut însă în nota strict filologică a cercetării, lăsînd pe sama altora comentariile. Aceasta nu scade lucrarea sa, care ca material şi metodă contribuie la încetăţenirea spiritului ştiinţific în cercetările critice, iar ca o contribuţie la istoria literaturii române lămureşte în chip definitiv legăturile lui Alecsandri cu scriitorii francesi.

SONET

de **Giusepe Leopardi**

Cînd simte zborul clipelor din urmă,
Pe ţermul plin de grea singurătate,
In ghiara morţii lebăda se zbate,
Şi'n jalnic cîntec sufletul şi-l curmă.

Ar vrea să-şi ducă zborul mai departe.
Işi plînge viaţa stînsă prea curînd,
Serbătorind cu cel din urmă gînd
Cărarea ce-o apropie de moarte.

Cu-acelaşi gînd, femeie, cînd iubirea
S'apropie de cea din urmă clipă
Şi nu văd niciun mijloc de scăpare, —

Din sufletu-mi un cîntec se'nfiripă
Şi plîng cu-amare lacrimi nălucirea,
Tăcerea ta şi dragostea ce moare.

Trad. de **Al. Iacobescu**

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu"

de **I. Agîrbiceanu**

VI.

Prisonierul rus Andrei Vasilievici Petrov fu încartiruit la notarul Vasile Grecu. Nu fu o silă, nici o alegere, ci un lucru firesc, rînduit aşa parcă dela începuturile lumii. Nicio întrebare, nicio discuţie nu se urmă. Şi totuşi găzduirea lui la notar, mulţumi pe toată lumea.

Incă înainte de prînz, cînd satul întreg era adunat în jurul prisonierilor în curtea boierească, sosiră aici, din curtea de peste drum, soţia administratorului cu cele două surori ale sale, fete mari. Făcură repede cunoştinţă cu cei doi ofiţeri austro-ungari, dintre cari unul era un Şvab grăscior, cu obrajii mari şi rumeni. Cel lalt, deş avea unul dintre numele istorice ungureşti, şi vorbia limba Statului ca şi un nepot al lui Tuhutum, nu călca a Ungur, cum nu călca moş Damian, pîrgarul satului, a popă. Deşi era inferior în grad Şvabului, el părea stăpînul. Vioiu, neastîmpărat, ca argintul viu, se agita zădarnic cînd deocamdată nimic nu era de lucru. Gîcia gîndurile Şvabului, pentru planurile de mai tîrziu, şi nu aştepta ca acesta să-şi deschidă gura, pentru a da porunca ce trebuia.

Din cînd în cînd, cu o mulţumire pe care nu şi-o putea ascunde, arunca priviri asupra fetelor, a femeilor mai frumoase, şi buzele lui groase, unsuroase parcă, aveau o destindere.

Cînd sosi administratorul acasă îi găsi instalaţi la el, bînd rachiu de drojdie, mestecînd brînză cu pîne moale. Cele două surori rîdeau cu lacrimi de spiritele sublocotenentului. Căpitanul, Şvabul, zîmbea cu gura plină, şi dădea păharele peste cap.

— Dumneavoastră, începu administratorul, veţi fi oaspeţii curţii; nici că se poate altfel.

— O, chestiunea aceasta e aranjată de mult, răspunse D-na Ponori. Patru odăi stau goale. Ar fi putut încape ş Rusul, dar, drept să vă spun, e mai bine aşa.

— Da! Vom fi mai nestînjeniţi, zise una dintre fete.

— Destul că-i avem pe front înaintea nasului, observă sublocotenentul.

Şvabul vorbia mai greoiu ungureşte.

— Dar unde-l vom aşeza pe Andrei Vasilievici Petrov? Trebuie să fie loc sigur. Să nu ne trezim cu o încercare de desertare!

— Cît despre asta să nu aveţi grije, răspunde d. Ponori. Dacă va rămînea la notar, care e romîn, va fi în siguranţă Orice încercare de acest fel va fi socotită ca o conspiraţie a amîndurora.

— Da! E foarte potrivit, întări sublocotenentul. Mai adăugaţi că-s amîndoi aliaţi de războiu şipravoslavnici.

Administratorul era totuşi neliniştit. Nu mai vorbise cu notarul despre încartiruirea la el a unuia din ofiţeri de cînd îi dăduse scrisoarea dela conte, stăpînul moşiei.

Ieşi în curte, privi pe stradă, în ograda vecină, apoi ieşi în uliţă.

Grupuri de oameni mai ieşiau şi acum dela Ruşi. Alţii intrau.

— N'aţi văzut pe domnul notar?, întrebă Ponori.

— A fost mai înnainte. Dar s'au înapoiat toţi trei. Cum trei?

— Notarul cu doamna şi Rusul!, răspunse alt Romîn.

— Care Rus?

— Ofiţerul care a cuvîntat în limba lor.

Administratorul nu ştia de cuvîntarea lui Andrei, dar înţelese că de el e vorba.

— Şi încotro au plecat?

— Spre casă.

Dl. Ponori nu mai intră în curtea cu prisonierii, ci porni spre locuinţa lui Vasile Grecu.

Notarul şi Vilma se vorbiră de cu seară să meargă împreună pentru a vedea pe prisonieri. Işi repetară înţelesul şi de dimineaţă: Vasile va veni să o iea, îndată ce va auzi că au intrat în sat. Notarul se ţinu de cuvînt, dar cînd, impreună, cu Vilma, la întoarcere, ajunseră în fața primăriei, sluga de la poștă îl aștepta cu două telegrame. Le desfăcu, văzu că, cu întoarcerea poștei, trebuia să trimeată niște rapoarte urgente, rugă pe Vilma să meargă singură, căci vine și dînsul numai decît, și, cum nui-l avea la îndemînă pe moș Damian, opri pe servitorul dela poștă să-i ducă scrisorile.

Nu zăbovi mai mult de o jumătate de ceas, dar, cînd ajunse el, Rușii erau în curte, și tocmai li vorbia ofițerul rus. Voacea Rusului îl uimi: părea că liniștește sufletul. Căută cu privirea prin mulțime, dar nu putu descoperi în grabă pe Vilma. In sfîrșit o zări strîmtorată între femei. Numai ochii și fruntea îi putu vedea. Cînd ajunse lîngă dînsa, Rusul nu mai vorbia, se amestecase în mulțime.

Vilma era transparent de palidă.

— Săracii oameni, suspină ea.

— Biete victime!, răspunse Vasile. O turmă ce a fost dusă la junghiere. Rămășițele ei iată-le. Dar ai auzit glasul acestui ofițer?

Vilma inclină din cap.

— Un bariton cum n'am mai auzit. Nici nu mi-am putut închipui să existe așa voace, zise notarul cu însuflețire.

Nevasta inclină din nou din cap.

— Frumoasă voace, șopti ea.

— Cred că o s'o mai auzim multă vreme, începu notarul după un timp de tăcere. E și rugămintea contelui să-l găzduim noi pe Rus. Mi-am și uitat să-ți spun. Proprietarul mi-a trimis o scrisoare prin d. Ponori: o uitasem în buzunar, și numai venind dela cancelarie, mi-am adus aminte de ea.

Iat'o! Și intinse hîrtia parfumată discret.

In vreme ce Vilma părea că citește, Vasile adăugă?

— Contele e un gentleman, și ar vrea ca Rusul să nu fie jignit, să aibă mereu in față pe cei doi. L-a cunoscut pe ofițerul rus într'o împrejurare ciudată, spune în scrisoare, și numai la stăruințele lui i s'a dat voie să vie cu trupa, ca interpret. Toți aceștia, spuse el arătînd prisonierii, sînt tocmai din fundul Rusiei, și nu cunosc decît limba lor. De-o jumătate de an sînt prinși. Deci contele ne roagă să-l găzduim noi.

— Da, adevărat!, zise Vilma, oprindu-se cu ochii pe un șir al scrisorii.

— Ce-i adevărat?

— Andrei Vasilievici Petrov, Așa îi chiamă!, șopti Vilma. Așa l-au strigat, cînd a vorbit prisonierilor.

Vasile Grecu o întrebă:

— Ești dar învoită și tu să-l luăm la noi?

Nevastă-sa inclină iarăși din cap și adăugă, acum cu voce tare:

— Săracii oameni! Din ce depărtări au ajuns ei pe pămîntul ăsta străin...

Mai stătură și priviră pe prisonieri. Văzură cum le aduceau femeile de mincare. In vremea asta sosi nevasta administratorului cu cele două surori și porniră.

— Trebuie să-l caut, zise Vasile. Dar nu știu cum mă voiu înțelege cu el.

— O! știe nemțește!, răspunse cu vioiciune Vilma. Și nu peste mult îl găsi, și veni cu el la Vilma. Ofițerul păru stîngaciu, surprins de-atîta bunăvoință.

— Dar n'am să pot pleca cu d-stră pînă nu-l avisez pe d. căpitan. Eu sînt om supt poruncă și supraveghere, adause îndată c'un zîmbet amar, abia visibil.

— Mergem numai să vedeți locuința, domnule locotenent... Da? Am gîcit gradul? La noi, se'nțelege, sînt steluțele, zise vesel Vasile. Facem o plimbare pînă la noi, pe urmă vă presentați pentru porunci. Dar știu că nu-i nici o piedecă. O să vedeți.

Și așa porniră toți trei spre locuința notarului. Vasile era vorbăreț minune mare, împotriva obiceiului său. Vilma plutia ușoară, în desăvîrșită muțenie, cu capul în pămînt. Notarul abia acum înțelese pentru ce contele îl ruga să-l găzduiască pe ofițer: între ai administratorului nu știa nime nemțește.

D-l Ponori îl află în jurul mesei. Notarul voi să-l cinstească numai de cît. Vilma nu insista. Tăcea și acum.

— Doamna poate nu vorbește germana?, întrebă ofițerul.

— Ba da, încă mai bine ca mine, o lăudă Vasile.

— O, nu așa de bine!, răspunse c'o înflorire de zîmbet Vilma. Și repede se ridică și servi o gustare. Notarul se minună cînd văzu sticla cu cognac. Nu mai știa să aibă cognac de cîteva săptămîni.

Administratorul își ceru scuse că-i deranjază, și se frămînta mereu pînă ce-l putu lua la o parte pe Vasile Grecu.

— Nu știu, domnule notar, dacă ai citit scrisoarea domnului conte!

— Fii liniștit. Am citit-o. Lucrul e aranjat. Poți să anunți pe d. căpitan. Dar parcă spuneai că vin două sute? Mie nu mi s'au părut mai mult de o sută.

— Nu, sînt o sută patruzeci și doi. Peste o săptămînă mai vin șaizeci. O să-i împărțim pe lîngă aceste două moșii, la Domeniul Statului din Pietroasa. Deci, vă învoiți, d-le notar? Se înțelege, nime nu așteaptă să ne faceți acest serviciu pe degeâba.

— Anunță cum ți-am spus. De altfel va veni și domnul ofițer nu mai de cît.

— Dacă voiește. Dar cred că nu e nevoie. La d-voastră e mai în siguranță decît oriunde, zîmbi administratorul și salută.

Dup'o jumătate de ceas voi să plece și ofițerul.

— Nu ne însoțești și tu Vilma?, întrebă Vasile.

Notărășița clătina din cap.

— Dar ai prilejul să faci cunoștință, chiar dela început și cu ceilalți din domnii ofițeri.

— I-am văzut!, răspunse Vilma.

— Și nu vreai să-i cunoști?

— Ii și cunosc!

— Haida de!

— O să vezi dacă n'am dreptate. Du-te tu, și-i privește și o să-i cunoști, ca și mine, în două minute, fără a li vorbi ceva.

Rusul rămase tăcut cît ținu acest schimb de cuvinte. Tăcut și grav: cum o auzi pentru întîia oara vorbind mai mult, glasul ei învoalat îi păru cunoscut. Ca prin vis își aducea aminte de el.

Notarul nu înțelese ce voia să spună Vilma. Dar, după ce, cu ofițerul rus, făcu o scurtă visită în casa administratorului, Vasile se lumină. Cei doi nu o interesează pe Vilma. Și se întrebă îndată ce ar putea s'o intereseze. Căpitanul era mai mult un chip de burghes hodinit, pornit prea de vreme spre îngrășare, iar celălalt își descoperia obîrșia la întîia privire.

Astfel încartiruirea se făcu repede, spre mulțumirea tuturor. Administratorul nu scăpă prilejul să li spună celor doi ofițeri: „Nu m'aș fi simțit la largul mieu cu Rusul în casă. Noii Ungurii din Ardeal, nu-i putem suferi încă dela 48, cînd au năvălit să ni zugrume lupta pentru libertate. Din tată în fiu s'a moștenit ura față de ei. Cu soldații de rînd e altfel: ei au venit ca vite de jug“.

Totuși, împotriva acestui simțimînt, d. Ponori s'a purtat cu multă prevedere față de ofițerul rus. La cîteva zile după sosirea prisonierilor, administratorul nu se putu răbda să nu-l întrebe pe sublocotenent:

— E adevărat că Andrei Vasilievici Petrov se trage dintr'o mare familie rusească?

— Ţi-a spus el?

— Nu. Se vorbeşte însă despre asta.

— La vînătoare şi în războiu toată lumea se laudă, domnule administrator.

— Cred că ce se spune despre el e adevărat, rosti cu serositate Şvabul. Am auzit chiar din gura generalului.

D-l Ponori nu stărui mai departe. Se gîndi însă că e bine să urmeze întru toate instrucţiile contelui celui tînăr, care i-a vorbit despre origina nobilă a prisonierului, şi i-a pus în vedere să fie foarte prevenitor cu Petrov.

Vasile Grecu trăise zilele din urmă într'o necurmată înfrigurare. Uneori îi părea că visează, că el n'a descoperit nimic nou în Vilma, că n'a deslegat nicio problemă, că nici nu a fost vr'o dată nevastă-sa pentru el o problemă. Şi, în clipele acelea, fiinţa lui întreagă se lumina, şi inima îi creştea de bucurie. Îşi zicea: nu s'a întîmplat nimic, şi totuşi văd că e mai bine de cît înainte! Sînt mai liber, mai liniştit, muncesc mai cu spor, iar de Vilma mă simt mai aproape ca altădată. Nu mă mai chinue nici o întrebare asupra caracterului său. Sînt liniştit din partea ei.

Alte ori îi venia limpede întrebarea: „Pentru ce mai rămîn în minciună? Ce mai aştept? E lucru hotărît că Vilma nu mă iubeşte, că nu m'a iubit niciodată". Şi atunci îşi dădea răpede sama că liniştea lui de-acum, sporul la muncă, puterea nestînjenită faţă de Vilma, izvorîseră toate din adevărul ce i s'a descoperit că soţia nu-l iubeşte, din faptul că el intrase în urmă în rolul lui cel adevărat, că nu mai trăia dintr'o minciună.

Şi, în astfel de clipe'i se punea hotărîtă soluţia: nu mai putem trăi împreună, nu mai putem să ne înecăm în minciună. Însă deslegarea aceasta îi umplea sufletul cu un pustiu amar, cu o durere care voia să-i smulgă rădăcinile vieţii. Şi numai decît se apropiau, veniau în ajutor gîndurile cele bune, cele luminoase, şi că totul a fost un vis, că n'a deslegat nicio problemă.

Stările acestea sufleteşti se schimbau mereu, ţinîndu-l tot într'o necurmată îngrijorare. Dar se părea că peste întreaga lui luptă lăuntrică stăpîneşte o putere mai mare, care nu-l lăsa să cadă pe gînduri, nu-l reţinea dela lucru. Părea că se deşteptase în el un alt om care trecea peste năcazurile şi suferinţile celui dintăiu, şi care se purta cu Vilma cu toată gingăşia, cu o desinteresare, în ce-l privia pe el, de frate mai mare sau chiar de părinte. Era conştiinţa realităţii, pornită din adîncurile unei firi care nu se putea minţi pe sine însăşi, şi care simţia în adevăr razimul de căpetenie al vieţii. Omul acesta nou, abia născut, nu se desluşise deplin pe sine însuşi, se confunda adeseori cu cel dintăiu, lucra destul de tare ca să facă singur cei dintăi paşi în viaţă.

Apoi în zilele din urmă, înnainte de sosirea prisonierilor, ca şi după sosirea lor, avu o mulţime de treburi. Şi, cum putea lucra acum, munca îi fugăria gîndurile, îi potolia lupta lăuntrică. De multe ori credea chiar că a scăpat de ea. Dar înfrigurarea în inconştientul firii sale ţinu mereu. Abia îşi cobora privirea în sine, şi o simţia.

Omul cel nou care se născuse în Vasile Grecu îl ajută să se poarte cu nevastă-sa astfel că nimeni n'ar fi putut bănui ce se ascunde în inima sa. Numai nevasta simţia schimbarea, deşi nu o putea înţelege. Simţia însă că Vasile altfel o priveşte, altfel îi vorbeşte, iar de pe dînsa părea că se desleagă legături ciudate: nu ştia ce sînt nu înţelegea cine i le-a pus, dar avea sensaţia clară că legăturile acelea se desfac, se dîstramă încetul cu încetul. Avea sensaţia creşterii şi a eliberării. Mai ales din aceste proprii simţiri părea că înţelege ea schimbarea lui Vasile. Şi Vilma se simţia tot mai liberă, parcă tot mai firească, în faţa lui Vasile. De cîteva ori chiar se abătuse asupra ei gîndul: nu cumva a fost pînă acum ceva nefiresc între ei doi? Dar era mai mult un abur al gîndului decît gînd adevărat, şi ea nici nu căuta să-i răspundă.

Din cînd în cînd o mirare adîncă i se cobora în suflet: Pentru ce Vasile n'o mai săruta decît pe frunte? Pentru ce, în dormitor, îşi mutase patul de lîngă al ei, tocmai lîngă păretele de la miază noapte? Pentru ce seara nu intra în odae înainte de-a o întreba dacă s'a culcat? Şi pentru ce stingea lumînarea îndată ce intra în dormitor?

Toate schimbările acestea pe Vilma nu o supărau; din potrivă, îi părea că toate o ajută să-i cadă de pe trup şi de pe suflet legăturile acele neînţelese. Începu să-i crească sensaţia că e iarăşi copilă în casa părintească, şi adieri dulci îi treceau atunci prin suflet, umplîndu-l cu arome scumpe. Alte ori nici nu lua în samă, aceste schimbări, dar, rar de tot cînd îşi dădea silinţa să le înţeleagă, nu simţia decît o mirare adîncă ce i se cobora în suflet.

Cu ofiţerul rus era neasemănat mai prietenos Vasile decît Vilma. Fără amestecul lui, conversaţia lîncezia numai de cît. Vilma părea că nu-i arată niciun interes deosebit. Cu toate acestea, tăcînd ascultîndu-i pe ei, Vasile simţia că întreg sufletul Vilmei e aici.

Notarul era încîntat de oaspele său. N'ar fi putut face o alegere mai bună. Era un om cu o purtare aleasă. Uniforma blusei de campanie părea că nu-i potrivită pentru delicateţa firii sale. Vasile îi da informaţii asupra Ardealului: asupra Romînilor, asupra problemei naţionalităţilor. Nici nu-şi dădea samă, în cele dintîiu săptămîni, că aproape numai el vorbeşte la masă, la cafea.

Era de ajuns ca la începutul conversaţiei să spună întîiele frase ofiţerul, pentru ca armonia glasului său să-i pătrundă întreaga fiinţă, să-şi uite frămîntările sale şi să se avînte fără sfîrşit. Abia la urmă îşi dădea sama de necuviinţa lui. Atunci ruşinat, zicea:

— Iartă-mă, te rog! Te obosesc cu atîta vorbă.

— De loc, răspundea Petrov, zîmbind. Din potrivă, îmi faci o mare plăcere. Sînt chestiuni pe care nu le cunosc, şi mă interesează.

— Dar nu! Am trecut marginea. Acelaşi lucru plictiseşte.

— Să nu te superi, dar, de spui aşa, dumneata nu ştii ce-i plictiseala zise într'un rînd Petrov la veşnica scusă a lui Vasile. Plictiseala o înţelegi cînd stai pe pămînt străin, între oameni străini, luni de zile, ani, fără nicio ocupaţie, fără o carte de cetit, fără a avea cu cine să schimbi o vorbă. Pentru mine, domnule notar, e o recreaţie să aud pe cineva vorbind. Nu ştiu însă dacă pe femeile dumneavoastră le interesează chestiunile politice. Văd că doamna pare obosită.

Vilma părea într'adevăr obosită. Dar era o oboseală care nu avea nicio legătură cu vorbirea înflăcărată a lui Vasile. De aceia ea spuse repede:

— Discuţii de felul acesta nu obosesc.

— Şi vă interesează doamnă?, întrebă ofiţerul. La noi toate femeile fac politică şi sociologie!

— Doamne, răspunse Vilma,

pentru noi, pentru Romîni, cele ce spune bărbatul mieu, nu sînt chestiuni de pură teorie. Sînt chestiuni de existenţă ori de moarte. Şi mai ales acum, în toiul războiului, după intrarea României, sînt lucruri care taie adînc în existenţa neamului întreg.

Ofiţerul avu o privire plină, satisfăcută, ca răspuns la cuvintele Vilmei. Credea că gicise acum taina tăcerii şi a oboselii acelei femei micuţe, delicate, cu privirile de-un albastru verziu atît de adînc Işi zicea: „Bărbatul vorbeşte, dar femeia se mulţumeşte să simtă problema“.

— De altfel, începu el din nou, pentru mine, aci, e o recreaţie numai faptul că am cu cine schimba o vorbă. Dar, mai întîiu, dumneavoastră sînteţi aşa de îndatoritori, aşa de buni cu mine. Apoi conştiinţa că nu eşti lîngă un protivnic îţi îmblînzeşte sufletul înăsprit de războiu. Şi, în al treilea rînd, regiunile de-aici, mai ales după ce urci pe umerii dealurilor, samănă mult cu unele părţi ucrainiene.

— Sînteţi din Ucraina?, întrebă repede Vilma. Notarul n'a încercat niciodată să-l descoase: Cine e? Din care părţi ale Rusiei? Cînd a căzut prisonier? In ce lupte a fost? Tot întrebări de care puţini prisonieri au fost cruţaţi.

Andrei Vasilievici Petrov se simţia bine în familia notarului şi pentru acest respect ce i-l dădeau amîndoi soţii.

— Nu, doamnă, nu sînt din Ucraina, sînt din Rusia Mare. Dar familia noastră are moşii în Ucraina şi am văzut şi eu de cîteva ori regiunile acelea blînde. Numai pădurile lipsesc acolo. Pe-aici trebue să fie vînat din belşug.

— Da, răspunse Vasile. Sînt iepuri, vulpi, uneori întîlneşti şi căprioare!

Din pieptul lui Petrov se ridică un oftat. Privirile lor se umplură parcă de ceaţa depărtărilor.

— Sînteţi vînător? întrebă Vilma, poticnindu-şi în ochii aceia ceţoşi privirile verzui adînci.

Rusul zîmbi:

— Cîte-odată, doamnă!

Pentru ce zîmbise? Numai de bucurie că Vilma se interesa de pasiunile lui? A zîmbit inconştient supt înrîurirea acelor priviri, care păreau că aşteaptă ceva?

— Aici aţi putea vîna, domnule Petrov, zise Vasile. Numai administratorul iese cîte-odată cu puşca.

— Ei, dar cine-mi dă mie armă şi mă lasă să alerg singur prin păduri? Şi Rusul rîse din toată inima.

— Pentru ce să nu vă dea voie? Dumneavoastră nu sînteţi ori şi cine. In cuvîntul d-voastră se pot încrede. Trebuie făcut ceva Vasile!

Vilma spuse cuvintele ca'ntr'o înfrigurare. Obrajii ei palizi se aprinseră, iar privirile i se măriră.

Ofiţerul o contemplă mut.

— Vă mulţumesc, doamnă!

— Să ştiţi că o să avem concesiunea!, strigă cu însufleţire notarul.

* * *

La cîteva zile după convorbirea aceasta notarul avu drum la oraş. Era în primele zile ale lui Iunie şi trebui, dimpreună cu casierul satului, să ridice ajutorul pentru familiile celor duşi în războiu.

Cînd ieşia din clădirea administraţiei financiare, trecea prin faţă o trăsură. Doi cai negri cum îi tăciunele jucau oglinzi în soarele arzător. Un bărbat tînăr, îmbrăcat cu eleganţă, stătea răsturnat în trăsură. Domnul cel străin, cînd îl văzu pe Vasile făcu un semn de bucurie cu mîna, apoi porunci vizitiului să oprească. Omul de pe capră, în livrea, cu nasturi sclipitori în pălăria mică şi rotundă ce-i acoperia vîrful capului, cu un fel de pană de struţ neagră, se lăsă adînc pe spate. Abia potoli fugarii plini de foc, cari rămăseseră cu gîturile încordate, frămîntînd cu copitele pămîntul.

— A, domnul notar din Cozla! Mă bucur mult! Şi domnul cel tînăr, cu faţa albă, lungăreaţă, cu nasul prea mare, întinse mîna înmănuşată lui Vasile, care se apropiase de trăsură.

— Bună ziua, domnule conte! salută notarul.

— Ce întîmplare fericită! Te rog urcă-te. Mă grăbesc şi am să te întreb cîte ceva. Am sosit abia azi, şi mai am afaceri de aranjat. Mîne mi se isprăveşte concediul.

Vasile se urcă. Trăsura porni.

— Şi mai întîiu trebue să-ţi mulţămesc, domnule notar! Te rog iartă că n'am avut prilejul pănă acum. Am vrut să-ţi scriu, dar cîte nu-s pe capul omului! Dumneata ştii că tatăl mieu e bolnav? Nu? O! E atins de paralisie în partea dreaptă. Nu se mai poate interesa de nimic. Aşa, pentru a aranja chestia cu prisonierii, a trebuit să-mi iau concediu. Iţi mulţămesc că l-a luat în familia dumitale pe locotenentul contele Andrei Vasilievici Petrov.

— Cum, e conte?

— Nu ştiai? A, da! Ţi-am scris la repezeală şi am uitat să-ţi spun. E dintr'o familie istorică a Rusiei. Cum vă place? Cum sînteţi mulţămiţi cu el?

— I cîntaţi, domnule conte.

— Mă bucur. In deosebi soţia dumitale trebuie să fie veselă. Are o distracţie. Dar dînsul? E mulţămit?

— Atît cît poate fi un om în situaţia lui. Noi facem însă tot ce putem să-l distrăm, să uite realitatea.

— Vă mulţămesc! Dar prisonierii, ce-i cu ei? Fac ispravă? Imi raportează administratorul că-s muncitori excelenţi.

— Da, sînt harnici. Li place munca pămîntului. Cu ea au crescut.

— N'au fost încercări de desertare?

— Aş, de unde! Oamenii ăştia n'au iniţiativă, parcă n'au voinţă. Sînt cu totul cufundaţi în gînduri. Parcă visează, nu trăiesc. Unde-i pui acolo rămîn, ce li dai de lucru, aceia fac.

— Dar certe între ei, bătăi? N'au apucat la băutură?

— Nu. Sînt supravegheaţi de aproape.

— Să şi fie! Rusul nu ştie să bea, ci să se îmbete. Şi, cînd e beat, nu-l mai cunoşti. Se schimbă în fiară.

— Cred că nu vor ajunge la beţie. De altfel e şi scumpă acum băutura. Să-i auzi însă, domnule conte, cum cîntă! Aşa coruri încă nu s'au mai pomenit!

— Da, sînt mari cîntăreţi. Sînt vestiţi. Cîntă şi în biserică?

— O singură dată au cîntat, Dumineca trecută. Pînă s'au obişnuit cu leturghia românească. Este un dascăl între ei. Acela conduce.

— Şi cîntă ruseşte, se 'nţelege?

— Da. A fost o serbătoare.

— Cred, zise contele oftînd. Dar ofiţerul dumneavoastră v'a cîntat vr'odată?

Notarul zîmbi. Crezu că contele zîmbeşte. Trăsura intră în clipa asta pe o poartă larg deschisă.

— Să nu te superi. Te mai reţin puţin, zise contele. Nu eşti grăbit?

— Nu, răspunse notarul. Am isprăvit.

— Atunci te rog să intrăm pa cîteva minute. Vasile Grecu abea acum văzu că's în curtea locuinţii contelui.

Tînărul trecu într'o odae vecină, şi în curînd se întoarse cu şase volume groase.

— Dacă nu te superi te-aş ruga să le duci ofiţerului rus. Sînt romane în limba rusă: Tolstoi, Dostoyewski. Va fi o mîngîiere pentru bietul om. Cît o să-l nenorocească prăpădul din Rusia!

— Dar dînsul știe ceva? întrebă notarul uimit.

— Cum? N'ați vorbit niciodată despre stările din Rusia?

— Nici odată. Dînsul n'a pomenit de ele, eu n'am vrut să aduc vorba, crezînd că nu știe nimic. Pentru ce să-i creștem suferința?

— Aveai dreptate. Dar dînsul știe.

— Atunci înțeleg și mai mult tristeța lui, zise notarul.

— Da, știe! Eu l-am cunoscut tocmai cu prilejul sosirii până la dînsul a știrii cu evenimentele din Rusia. Era pe la sfîrșitul lui Mart, într'o garnisoană de dincolo de Tisa. L-am întîlnit într'o cafenea. Era beat, se bătea cu chelnerii și striga că l-au înveninat cu gazetele nemțești care erau împrăștiate, numai petece, în întreg localul. Venise patrula să-l iea. Era eșit din fire. Apucă o sticlă cu apă și izbi în capul plutonierului. A trebuit să-l iau supt scutul meu. Am umblat o săptămînă să-l scap de pedeapsă. Pe urmă am ținut mereu legătura cu dînsul. Cînd, mai tîrziu, am înțeles că pot avea prisonieri la moșie, am hotărît să lucrez ca să poată veni și el aici. Nu se putea liniști la oraș. Ziarele sînt pline cu știri din Rusia. Și pe deasupra, știam că se dorește din tot sufletul la țară. Imi spunea mereu că-i dor de cîmp, de hotar larg, în care să poată respira slobod. Eu n'am mai avut prilejul să-l întîlnesc. El nici nu știe că am umblat pentru el. Cărțile acestea sînt întîia solie pe care i-o trimit să știe că-i la moșia mea.

Vasile Grecu era impresionat de povestirea contelui.

— Te rog să-i mai dai și a doua dovadă de unde se află, zise el.

— Contele nu-l înțelese.

— Te rog să-i împrumuți o armă de vînătoare și o permisiune dela comenduire.

Tînărul rămase o clipă gînditor.

— Și-a arătat el această dorință?

— Nu. E gîndul mieu. Am auzit că iubește vînatul. Ar fi o distracție pentru dînsul.

— Mda!, făcu contele. Insă poate fi și o primejdie.

— Credeți că va încerca să dispară, avînd o armă?

— Nu. Nu asta! Dar ar putea să-și facă lui un rău?

In starea sufletească în care se află... Dar, fie! Cred că la țară s'a mai potolit. Dar va trebui să-i cîștig permisul. Ceia ce, cred, nu-mi va fi nici mie ușor. Totuși, să încercăm!

Contele trecu iarăși în odaia vecină, aduse o pușcă de vînătoare de fabrică englesă, o traistă cu cartușe. Chemă servitorul și duse toate lucrurile la trăsură.

— Trebuie să încercăm acum. Generalul, cu trenul de unu pleacă. Dumneata știi, domnule notar că Rușii o să treacă în Galiția la ofensivă! Cherenschi vrea să-și cerce puterile. Va merge cu greu: armata lor e în descompunere. Cuvintele din urmă contele le spuse în trăsură.

— Permisul fu cîștigat mai ușor de cum gîndise. Generalul era în dispoziție mărinimoasă, băuse mult cognac.

De fugit, nu vă fugi prietenul dumitale. Iar, de se va impușca singur, cu atît mai bine!, zise el brutal, dîndu-i bilețelul contelui. „Dar să știi că e extraordinară favoare! Numai pentru dumneata l-am dat. Și trebuie să rămînă taină. Nu vreau să-mi fac neplăceri.“

Contele îl duse pe Vasile pînă la otelul în curtea căruia își avea trăsura; un servitor duse lucrurile la Vasile în căruță și le acoperi cu fîn.

— Incă odată îți mulțumesc, domnule notar. Distrați și în numele mieu pe nenorocitul prieten. Adio! Și trăsura contelui porni într'altă direcție a orașului.

Va urma

Ce povestesc bătrînii

de LIA HÂRSU

Cînd îmbătrînim, patimile se potolesc, aspirațiile se reduc, speranțele sînt vagi. Viitorul ni-e problematic, presentul nu ni aduce cine știe ce lucruri noi; ni rămîne deci trecutul.

Frumos sau urît, furtunos sau pașnic, banal sau interesant, pentru noi e ca o a doua viață pe care o trăim din nou în aduceri aminte.

In fiecare zi cînd mă duc s'o văd pe mama — ție-ni o Dumnezeu!—femeie de peste optzeci de ani și o întreb:

«Cum ai dormit astă-noapte, mamă?», îmi răspunde întotdeauna la fel:

— N'am prea dormit.

— Și ce-ai făcut?

— M'am gîndit. Mi-am adus aminte...

Și începe a-mi povesti cîte o întîmplare din viața ei, din trecutul cel mai îndepărtat, de pe vremea când era copil și „înnota ca un pește în Someș“. Mama e de prin Ardeal și a apucat multe.

— Odată, povestește ea — să tot fi avut vre-o unsprezece ani —, ne pomenim că vine la noi un Ungur și nu știu ce tot șușotește cu mama. Cică să facă un mare bine Ungurimii.

Pe vremea aceia se sculase un fecior de neam și pornise să desrobească pe Unguri de stăpînirea Nemților. Pe flăcău îl chema Varodi. Acù, se pusese preț mare de către stăpînire pe capul lui și, hărțuit din toate părțile nu, știa unde să s'ascundă.

Acest Varodi fusese o vreme fugit dincoace de munți și se băgase fecior la o casă boierească din Piatra-Neamț.

Aflînd el apoi că Ungurii stau gata să se răscoale împotriva Austriacilor și că-l așteaptă cu armele pregătite, tupilați prin păduri, venise să pornească cu alți flăcăi de neam în fruntea răsculaților. Avînd el însă, încă vre-o cîteva de rînduit pînă a nu porni, căuta un loc unde să s'ascundă pînă atunci.

Ungurii din sat știau că Romînii — satul era plin de romîni — sînt miloși și îngăduitori, și că nimănui nu-i va trece prin minte să-l caute în casa unui Romîn, se rugară de mama — că nu i-ar fi venit nimănui s'o bănuiască — să scoată cîteva cărămizi din tocul ușii și să-l bage pe Varodi înăuntru, pînă i-o veni lui bine să iasă de·acolo.

Vezi că zidurile caselor erau p'atunci groase cît să'ncapă un voinic, nu şubrede ca acum, să le dea vîntul jos.

Dar mama n'a voit, zicînd că nu-i de cît ea acasă — tata, fie-iertatul, era dus în «ţară» după treburi — şi, dacă or prinde·o Nemţii, îi rămîn șease copii pe drumuri.

Atunci s'a dus Varodi la o Unguroaică de·a lor. Era îmbrăcat ca o cerşitoare bătrînă. S'a rugat de Unguroaică să·i frigă o găină. Femeia și·a rîs de el, zicînd că o babă cerşitoare poate mînca şi pîne goală, nu găină friptă.

Varodi i·a spus atunci în taină cine e şi i·a dat bani ca să-i cumpere de mîncare, că tare era flămînd săracnl!

Femeia, ademenită de preţul pus pe capul lui Varodi, ori de teamă să nu se afle, s'a dus la primar și i·a spus să vie să prindă pe Varodi, că-i ascuns la ea în casă, ba a mai dat zvon şi prin vecini, aşa că primarul n'a avut ce face.

Cînd a scos cătuşele și le·a pus lui Varodi la mîni, a suspinat din greu şi a zis:

— Mai bine muriam acù, un ceas de cît s'ajung să-ţi leg eu singur ţie mînile.

— Şi le·ai văzut tu, mamă, toate astea?, o întreb eu prefăcîndu·mă că n'o cred.

— Acolo eram, că s'adunase tot satul. Femeile şi cele bătrîne, și cele tinere lăcrimau de mila lui, că tare era frumos flăcăul.

— Apoi?, mai întreb eu.

— Ei... apoi a venit o femeie sărmană, a căzut în genunchi dinaintea lui Varodi și i·a spus plîngînd :

— Bărbatu-mi zace în închisoare şi-mi mor copiii de foame din pricina ta. Spune·mi ce să fac?

Varodi a privit-o lung și mai c'a dat să lăcrimeze, a scos un inel de preţ din deget, i l-a dat femiei şi i·a zis aşa:

— Uite-te la mine şi spune ce pot eu să mai fac pentru tine? Ţine inelul ăsta şi... Dumnezeu să te-ajute.

Apoi l·au dus. L·a spînzurat Impărăţia, iar în ziua cînd l-au spînzurat, toate doamnele şi grofina noastră s'au îmbrăcat în negru din cap pînă'n picioare.

Şi în fiecare noapte mama îşi deapănă firul amintirilor, iar a doua zi îmi povesteşte altă întîmplare din copilăria ei:

Imi mai spunea cum odată, pe cînd se războiau Nemţii cu Ungurii, s'a zvonit că trec şi prin satul lor. Romînii au dat fuga în munţi. Bunicul avea un frate mut. Aşa se pomenise el, mut, de cînd se născuse. S'au gîndit să-l lase în sat să li păzească avutul. Ungurii nu l·au crezut. Au crezut că·i vre-o iscoadă şi că se preface numai. Cînd au aflat de la ungurii satului că-i Romîn, s'au repezit la el şi l-au sfîrticat cu săbiile.

După ce a trecut prăpădul și s'au întors acasă cei fugiţi, l-au găsit mort, iar cuptorul ciuruit de gloanţe. Socotiau, pesemne, că s'o fi ascuns cineva în cuptor. Pînă şi cămăşuţele copiilor erau toate sfîşiate şi împrăştiate prin casă, pline de sîngele bietului mut nevinovat.

— Şi tare erau răi Ungurii, şi mare duşmănie aveau pe Romîni, că, după ce tăiau capetele copiilor de Romîni, lingeau sîngele de pe tăişul săbiilor şi ziceau: «Tii, dar dulce-i sîngele de Romîn!».

In alte dăţi mama-mi povesteşte ciudate întîmplări cu farmece şi stafii. Cum, odată, plecînd maică-sa cu o slujnică, călări bărbăteşte, într'un sat vecin, şi, trecînd pe dinaintea unei mori părăsite, pe unde se aţintiau stafii, au răsărit odată ca din pămînt doi curcani cari au sărit pe cozile cailor. Ele, de frică, au tăcut.

— Şi ce s'au făcut curcanii, au mers şi ei pînă'n satul vecin?, întreb eu zîmbind.

— Dar de unde? Cum au început ele a se închina, curcanii au perit tot precum au venit.

Şi altele încă, multe. Cum, trecînd ei odată cu trăsura noaptea prin munţi, a văzut o bîrnă de foc tăind văzduhul — un bolid, pe semne, — şi s'a lăsat undeva, departe, pe pămînt.

Multe retrăieşte mama în nopţile ei de insomnie, nopţi de aduceri aminte din copilăria ei îndepărtată; fenomene de ale naturii; întîmplări cu stafii şi strigoi, pagini dintr'o istorie care nu s'a scris în cărţi şi care nu se învaţă în şcoli, dar pe care povestindu-le ea copiilor ei, iar copiii ei copiilor lor, nu se vor pierde încă multă vreme.

Umerii Marchisei

de **Emil Zola**

I.

Marchisa doarme în patul său mare, cu perdele de mătasă galbenă. La amiază, auzind bătăile pendulei, se hotărăşte să deschidă ochii.

In cameră e cald. Covoarele, draperiile uşilor şi ferestrelor alcătuiesc un cuib moale în care frigul nu poate să pătrundă. Peste tot, căldură şi parfum. Primăvară veşnică domneşte.

Cum s'a sculat, marchiza pare să fie cuprinsă de o grijă neaşteptată. Dă plapoma la o parte şi sună pe Iulia.

— Doamna a sunat?

— Spune-mi, afară e desgheţat?

O! buna marchisă! Cu ce voace mişcată a pus întrebarea aceasta! Primul ei gînd a fost la frigul cumplit de afară, la vîntul care bate cu furie, pe care ea nu·l simte, dar care trebuie să sufle atît de crud în cocioabele oamenilor săraci. Şi ea întreabă dacă vremea e liniştită, ca să poată sta la căldură fără remuşcări, fără să se gîndească la toţi aceia cari tremură de frig.

— S'a desgheţat, Iulio?

Camerista îi dă capotul de dimineaţă, pe care mai întîiu l-a încălzit la sobă.

— O! nu, doamnă, nu s'a desgheţat. Din potrivă, a îngheţat mai rău... Cu siguranţă c'o să se găsească vre-un om mort de frig.

Marchisa e cuprinsă de bucurie ca un copil. Bate din palme, strigînd:

— A! cu atît mai bine! Mă voiu duce după prînz să patinez!

II.

Iulia trage perdelele încetişor, ca nu cumva lumina, năpădind dintr'odată, să vatăme vederea gingaşei marchise.

Strălucirea albăstrie a zăpezii podideşte camera cu o lumină veselă. Cerul e cenuşiu, însă de un cenuşiu atît de frumos, încît aminteşte marchisei o rochie de *soie gris-perle* pe care o purtase în ajun la balul Ministeriului. Rochia aceasta era împodobită cu dantelă albă, asemenea firelor de zăpadă, pe care ea o vedea pe marginea coperişurilor şi pe cerul palid.

In ajun fusese încîntătoare cu diamantele ei noi! S'a culcat la ceasurile cinci dimineaţa. Aşa că-şi simte capul puţin cam greu. Cu toate acestea s'a aşezat în faţa unei oglinzi, şi Iulia i-a prins în ace valurile de păr bălaiu. Capotul alunecă şi umerii rămaseră goi, pînă pe la jumătatea spatelui.

O generaţie întreagă îmbătrînise în priveliştea umerilor marchisei. De cînd, graţie constituţiei puternice a corpului, doamnele începură să se decolteze şi să danţeze la Tuilerii, marchisa şi-a plimbat umerii prin mulţimea saloanelor oficiale, cu o sîrguinţă care a făcut din ea stindardul viu al nurilor din al doilea Imperiu.

Ea a urmat moda, scobindu-şi rochiile tot mai mult, pînă ce-a ajuns la sfîrcurile sînilor, astfel că, draga femeie puţin cîte puţin şi-a arătat toate comorile corsajului. Nu există un spate şi un piept mai mari ca ale ei — care de-altfel sunt cunoscute dela Madeleine pînă la Saint Thomas d'Asquin[1]. Umerii marchisei, larg desfăşuraţi, sînt blasonul voluptos al ţerii.

III

Fireşte, e inutil să descrii umerii marchisei. Sînt tot aşa de populari ca şi *Pont Neuf*[2]. Timp de optsprezece ani au făcut parte din spectacolele publice.

N'ai nevoie decît să priveşti cel mai mic colţişor, într'un salon, la teatru sau aiurea, ca să auzi şoptindu-se: «Uite, marchisa! O cunosc după aluniţa de pe umărul stîng!».

De altfel, sînt nişte umeri foarte frumoşi, albi, voinici, provocători. Privirile unui guvern întreg au trecut pe deasupra lor, dîndu-li parcă mai multă fineţă, întocmai ca şi cu lespezile de piatră, pe care picioarele mulţimei le lustruiesc cu vremea.

Dacă aş fi fost bărbatul sau amantul ei, mi-ar fi plăcut mai mult să sărut butonul de cristal dela uşa cabinetului vreunui ministru, tocit de mînile solicitatorilor, decît să mîngîiu cu buzele umerii aceştia peste cari a trecut suflul cald al întregului Paris galant. Cînd te gîndeşti la miile de dorinţe care au fluturat în jurul lor, te întrebi din ce argilă a trebuit să-i frămînte natura, ca să nu poată fi roşi şi sfărîmaţi, aşa cum se întîmplă cu goliciunea statuilor, expuse în plin aer, prin grădini şi cărora vînturile şi ploile li macină contururile.

Marchisa a dat pudoarea la o parte. Ea a făcut din umerii săi o instituţie. Şi cum a luptat ea pentru alegerea guvernului! Totdeauna ocupată, în acelaşi timp pretutindeni, la Tuillerii, la miniştri acasă, la ambasade, la simpli milionari, aducînd la matcă pe cei nehotărîţi, printr'un surîs, susţinînd tronul cu sînii ei de alabastru, scoţînd la iveală, în clipe de primejdie, mici colţuri ascunse şi delicioase, mai convingătoare decît toate argumentele oratorilor, mai hotărîtoare decît toate spadele soldaţilor, şi fiind gata, spre a cîştiga un vot, să-şi sfîrtice cămăşuţele, pînă cînd cei mai neclintiţi dintre membrii oposiţiei s'ar declara convinşi!...

Totdeauna umerii marchisei au ieşit din luptă întregi şi victorioşi. Au sprijinit o lume, fără ca vre-o zbîrcitură să poată crăpa marmora lor albă.

IV

In după-amiaza acesta marchisa, îmbrăcată într'o delicioasă toaletă polonesă, s'a dus să patineze. Patinează adorabil!

Afară era un ger de crăpau pietrele; un crivăţ care înţepa nasul şi buzele doamnelor, ca şi cînd vîntul li ar fi suflat nisip în faţă. Marchisa rîdea; se desfăta grozav că-i era frig.

Se ducea din cînd în cînd să-şi încălzească picioarele la focurile de cărbuni aprinse pe marginea lacului. Apoi se întorcea în aerul îngheţat, zburdînd ca o rîndunică.

Ah! ce partidă frumoasă, şi ce fericire că nu s'a desgheţat încă! Marchiza va putea să patineze toată săptămîna!

La întoarcere, pe o aleie dela colţul Cîmpiilor Elisee, marchisa a văzut o cerşitoare pe jumătate moartă de frig, tremurînd la rădăcina unui copac.

— Nenorocita, murmură ea, cu o voace obosită.

Şi, cum trăsura mergea prea repede, marchisa, neputînd să-şi găsească geanta, aruncă cerşitoarei buchetul ei, un buchet de liliac alb care făcea cu prisosinţă, cinci galbeni.

In româneşte de C. Cristobald

---

[1] Biserici din Paris.

[2] Pod din Paris.

Despre musica cehoslovacă

de **Jindra Huşcova şi Antonin Horejs**

Zdenek Fibich, al treilea mare compositor al nostru (1850—1900), diferă temeinic prin teoriile sale musicale de Smetana și Dvorák. El totuşi a călcat pe drumul determinat de Smetana, urmînd însă şi pe acela al lui Wagner. Simţul său artistic s'a coborît asupra ideilor naţionale romantice, el înălţînd arta sa spre cosmopolitism. Operele sale «Hedda», «Căderea Arcunei», «Mireasa din Mesina», «Furtuna» (subiectul shakespearian), afirmă deja prin titluri lărgimea vederilor sale spre orizonturi internaţionale.

Ele se disting prin felul lor individual în care se iveşte genialitatea composiţiei sale tehnice şi prin originalitatea şi bogăţia ideilor sale. Prin opera sa «Şarca» el şi a îndreptat privirile către mitul ceh și a constituit prin ea a doua operă excelentă a noastră pe lîngă «Libusa» lui Smetana, cu subiectul luat din aceiaşi atmosferă. Fibich e tipic în ceia ce priveşte construcţia personagiilor feminine, demonice și pasionale ale operelor sale — fapt ce-l apropie de Ricard Wagner —, contopind adîncimea gîndurilor personagiilor scenice cu neţermurita lui fantasie musicală.

Importanţa mare a lui Fibich stă în culminarea scenică a melodramei, spre care l-au îndreptat ideile lui Wagner.

Problemele acestea le-a resolvat Fibich prin trilogia sa «Ipodamia», după textul dramelor celebrului poet al nostru, Jaroslav Vrchlicky şi prin diverse alte composiţii melodramatice, care rămîn capo d'opere ale acestui gen de musică.

După cum Fibich ni-a mai arătat că poate fi de un lirism fin şi intim în liedurile sale, tot astfel s'a impus şi în composiţiilor orchestrale: l-au convins pe Fibich să scrie şi în acest domeniu, adecă ale poemelor simfonice.

Caracterisarea vieţii şi operelor lui Fibich determină pe omul pătruns de un idealism curat şi de fineţă rară a gustului artistic care n'au fost bine cristalisate la Dvorák.

El stă cu atît mai sus, cu cît n'a scris numai în gustul marelui public — iubitor de efecte—, ci a rămas independent în ceia ce priveşte activitatea sa de creator.

Aceşti trei compositori: Smetana, Dvorák şi Fibich, cari au trăit în acelaş secol, au apărat naţiunea lor împotriva asupririlor culturale şi naţionale, pe lîngă alţi compositori mai mici, cari au lucrat supt adăpostul şi din îndemnul lor. Majoritatea acestora au ieşit din tradiţia lui Smetana afirmată de către Dvorák şi Fibich. Astfel a evaluat *J. B. Förster,* care prin lirismul său se apropie de Fibich. El se depărtează de Smetana prin subiectivismul său, cu care resolvă probleme psihologice în operele şi cîntecele sale. In operele sale «Debora», «Jesika», «Neînvinşii», «Inima», ori în simfoniile sale, el caută în artă cea mai frumoasă expresie a vieţii, despreţuind acea parte vagă a artei pe care o formează experimentalismul. El oglindeşte prin operele sale iubirea de patrie, de natură, de mamă şi femeie, precum şi un simţ adînc religios—atît în composiţiile sale pentru musica de cameră, cît şi în cele pentru cor — unde rămîne după Smetana, cel mai mare maestru al literaturii vocale.

Nu mai puţin interesant decît Förster este Vitezslav *Novak* — elevul lui Dvorák şi actualul director al Conservatoriului din Praga —, care a menţinut arta noastră musicală la înălţimea curentelor străine.

El se apropie de Brahms, de care a fost influenţat în tinereţe în composiţiile sale de musică de cameră — basîndu-şi apoi individualitatea sa pe culegerea de subiecte din folklorul morav —, care a format caracteristica operelor sale: «Suita slovacă», «cîntece slovace», «quartetul în G-dur» şi cele patru balade pentru cor cu acompaniament de orchestră.

La începutul activităţii sale el descrie obiectiv. Mai tîrziu însă, în composiţiile sale de piano («Sonata eroică») şi în poemele simfonice devine din ce în ce mai subiectiv, — atingînd apogeul în ciclul «Cîntece melancolice» şi în poemul «Veşnicul dor», etc., etc.

Mai tîrziu însă a fost condus de impresionism, care se iveşte în composiţiile sale de piano şi în cîntecele intitulate: «Nopţi de iarnă», în poemul său «Toman şi Zîna pădurii», «Fantasie de pe mare» pentru cor şi orchestră, «Furtuna» şi ciclul pentru clavir «Zeul Pan». Elementele erotice ni le arată în mai multe composiţii vocale, «Eroticon» şi într'un ciclu de cîntece.

Demne de cunoscut sînt operele sale surprinzătoare ca tehnică desăvîrşită: «Copilul teribil», «Lucerna», «Carlstein».

Caracteristic composiţiilor lui este raţionalismul şi ironismul puternic, care au basa în lupta amară pentru existenţă, pe care a dus-o autorul. Caracteristică este şi melancolia lui puternică, precum şi pasiunea eruptivă, unită cu o cugetare filosofică. Cu totul îndepărtat ca vederi rămîne *Iosef Suk* (1875), care în calitatea sa de compositor liric samănă cu Dvorák, a moştenit calităţile lui extraordinare de instrumentalist, urmîndu-i tradiţia în ceia ce priveşte nesecata sa parte melodică. Făcînd parte din marele quartet ceh împreună cu Hoffman, Oskar Nedbal şi Berger, el a pătruns musica de cameră, cu care a şi îmbogăţit scrierile sale polifonice. Afară de composiţii pentru clavir, ciclul său liric «Primăvară», poemul «Mama» şi altele, Suk mai are şi o composiţie scenică după basmul poetului de samă Zeyer, «Raduz şi Mahulena», şi un fel de oratoriu, «Supt umbra pomului». Composiţia sa simfonică «Asrael», prin care cîntă «maiestatea morţii», şi poema simfonică «Praga», însă, n'au întrecut opera sa culminantă, «Zrani», care se distinge prin bogăţia fondului ca şi printr'o caracteristică tehnică formală. Precum Suk prin composiţiile sale a fost urmaşul lui Dvorák, tot astfel *Otokar Ostrcil,* actualul şef de operă la Teatrul Naţional din Praga, este urmaşul talentat al lui Fibich. Ostrcil secondează tehnica de composiţie a maestrului mai ales în opera „Moartea lui Vlasta" şi în poemul simfonic „A dur". S'a lăsat însă influenţat şi de impresionism în operele sale „Ochii lui Kunal", „Bobocul", „Legenda din Erin', şi în composiţia sa pentru cor: „Legenda Sfintei Zita". Caracteristic lui Ostrcil este că a acceptat multe din teoriile moderne ale musicei, pe care şi le-a apropiat şi cu operele sale.

Din şcoala lui Vitezslav Novák a eşit un mare număr de compositori de talent, din cari amintesc pe *Vycpalek,* un cugetător profund, *Rudolf Karel,* care în afară de composiţii pentru cameră şi fantasia sa orchestrală „Idealuri", a scris şi opera „Inima Ilsei", *Kricka,* compositor care înclină spre şcoala rusească mai ales încomposiţiile sale de canto.

Ferindu-mă de a înşira aci numele multor alţi compositori, trebuie să amintesc pe compositorul de talent *Jeremias,* care însă a murit în floarea tinereţii apoi pe electicul smetanian, fostul şef de operă la Teatrul Naţional, astăzi mort, Karel Kovarovic, care a scris opere cu subiecte populare, Karel *Weiss,* cunoscut mai ales în Germania pentru operele sale „Evreul polones" şi „Atacul morii", pe actualul şef al operei din Brno *Frantisek Neumann,* cu operele „Beatrice Cenci" şi „Nu te juca cu dragostea", şi pe talentatul director al Teatrului Naţional din Bratislava *Oskar Neabal* — elevul lui Dvorák —, cunoscut bine în Romînia ca şef de orchestră şi compositor. Pe lîngă diverse composiţii pentru balet şi operetă, el mai are şi o operă, „Ţăranul Iacob", cu subiect din viaţa dela ţară.

Musica moravă are cel mai însemnat reprezentant în Leoş *Janacek,* care a evoluat individual —, depărtîndu-se de orice influenţă prin realismul său musical, care de mai multe ori atinge naturalismul, ceia ce-l face apropiat lui Musorgsky.

Predilecţia sa pentru folclor l-a făcut să conceapă un studiu amănunţit al cîntecelor şi vorbirii populare, în care căuta accentul temelor sale.

Prin acest fel de compunere lucrările sale devin foarte originale. Din operele sale, din care cîteva s'au jucat pe scenele mari ale Europei şi Americei, menţionăm: „Fata vitregă" şi „Ecaterina Kahanova". Mare succes a avut anul trecut cu ultima sa lucrare cu subiect din viaţa animalelor, intitulată: „Aventurile unei vulpi cuminţi".

O foarte puternică expresie au composiţiile sale pentru cor, musică de cameră şi orchestră. In afară de Janacek se mai găseşte în Moravia un număr însemnat de compositori de talent.

In ceia ce priveşte Slovacia, musica slovacă a suferit efectul unei pasivităţi locale —, obişnuite în Ungaria. Prin oprimarea şi neglijenţa ungară, musica slovacă a fost lipsită de şcoli şi centru cultural de tradiţie. Dacă în trecut musica slovacă a atins un nivel mai înalt trebuie să recunoaştem că meritul acestui fapt a fost al coloniştilor germani. In epoca de oprimare a Ungariei, Slovacii s'au sprijinit în musică pe poporul slovac sănătos şi solid, dînd îngrijire cîntecelor naţionale, care, ca la toate naţiunile slave, rămîn originale, atît prin caracterul lor estetic, cît prin melancolia lor, rămînînd însă cele mai frumoase dintre cele slave.

Cîntecele naţionale slovace însă au şi imprimat în destinul musicei slovace simplitatea, care a împiedecat desvoltarea musicei superioare, iar compositorii slovaci nu s'au inspirat decît din musica simplă, populară, astfel că cele mai răspîndite lucrări nu sînt decît nişte armonisări ale cîntecelor naţionale.

Marele talent musical slovac n'a avut o îndrumare superioară, el rămînînd în formaţia diletantismului şi autodidactismului.

Dintre compositorii slovaci trebuie să amintim pe *Figuş-Bystry,* care, în afară de composiţii corale şi cîntece slovace, a scris şi o operă — care nu s'a represintat încă —, apoi compositorul *Schneider-Trnavsky,* care în majoritate a compus cîntece naţionale. In afară de mulţi alţii, o apariţie simpatică în musica slovacă e compositorul Jan Levoslav *Bella,* care şi a făcut marea educaţie în apropierea clasicilor. Cu toate că destinul a împiedicat ca operele şi calităţile sale să fie recunoscute în măsura pe care ar merita-o, el totuşi are nişte lucrări de valoare artistică, mai ales foarte numeroase composiţii vocale bisericeşti în stil palestrinian, messe, coruri. cîntate în spiritul lui Bach şi Haendel şi cîntece apropiate lirismului lui Schumann, precum şi măreţe opere orchestrale, din care se relevă poemul simfonic „Destin şi ideal“. Bella a mai scris şi o operă, împrumutînd subiectul lui Wagner, cu titlul „Fierarul Wieland“. Ceia ce trebuie ştiut de Romîni e că Bella a trăit patruzeci ani în Romînia, la Sibiu, ca director al corului «Armonia» şi ca pedagog musical.

Bella astăzi are optzeci şi doi ani şi o activitate de şaizeci de ani în urma sa. Activitatea sa începe însă abia acuma să radieze la orizont, aducînd dovada că în Slovacia se ascund multe talente asămănătoare lui, care sperăm că se vor releva în cel mai apropiat viitor.

(Traducere cu concursul
d-lui **D. BASILIU**)

CRONICA

Cînd nu ştii să taci:.. — *Un cas de ignoranţă pretenţioasă.* — Sînt de admirat avîntul şi competinţa cu care «doctorul Ygrec» atacă, printr'un ziar de dimineaţă, problemele la ordinea zilei sau pe care d-sa le pune capricios la ordinea zilei. Intr'un recent articol competinţa d-sale, în colaborare cu alte mari competinţe, se întreabă cu ifos! Ce caută Valmiki pe frontispiciu, Ateneului Român din Bucureşti? alături de Copernik şi Cuvier: Cine este acest Valmîki, pe care întemeietorii Ateneului l-au cocoţat atît de sus, dar pe care „doctorul Ygrec“ nu-l găseşte în lexicoanele şi enciclopediile d-sale?

Cine e Valmiki? Dacă distinsul Ygree dela ziarul de dimineaţă îl consideră drept un X oarecare pe Valmiki (*Gvalmiki* este scris din eroare de către executorul inscripţiei, care a pus în frunte un *G* inutil), aceasta se datoreşte, de sigur, împrejurării că simpaticul doctor e cam străin de literatura sanscrită.

Altfel, ar fi ştiut că Valmiki este autorul legendar al Ramayanei, opopeia indică, în care sînt porestite faptele eroice ale lui Rama.— Despre această epopee, brahmanul Surgo Shiddanto, socotit ca întîiul astronom şi poet cunoscut în istorie, ni spune că este de o venerabilă antichitate.

Dar doctorul Y mai aduce vorba şi de monumentul prostiei, simbolisat de Francesi în Hegessippe Simon, eroul dela Clermont Ferrand, stabilind o apropiere, pe care oamenii de bun simţ o socotesc bireverenţă şi impietate faţă de amintirea primelor ateneişti,

Intr'o vreme cînd indianismul făcea epocă şi la noi, întemeietorul Ateneului, acel om de ispravă care a fost Esarcu s'a gîndit să-l aşeze şi pe Valmiki în societatea postumă şi nemuritoare a lui Copernik şi Cuvier. Cei cari mai sînt în viaţă din pleiada intelectuală de atunci, şi-aduc aminte că bătrînul Esarcu s'a dus la marele Hasdeu ca să-l consulte asupra numelor ce vor figura pe frontonul Ateneului. Hasdeu şi-a dat binecuvîntarea, nebănuind că, peste treizeci şi şapte de ani, un Y oarecare, fie el chiar doctor, va contesta nu numai nemurirea, dar şi existenţa lui Valmiki.

Ni pare rău că „doctorul Ygrec‘, s'a ostenit să urce pînă în vîrf monumentul lui Hégesippe Simon, crezind că de-acolo poate privi, supt perspectivă mai largă, frontispiciul Ateneului Romîn, cu gîndul de a-şi lumina contemporanii asupra greşelilor înaintaşilor noştri.

D-sa putea să facă acelaşi lucru rămînînd pe pămînt, că tot aceia era. Aşa se întîmplă însă cînd nu ştii să taci.

L. I.

⁂

Primum vivere.., era preceptul celor vechi, prin care îşi rideau de oamenii ce ştiau să facă filosofie şi să cultive artele, dar cari nu se gîndiau să-şi creeze mijloacele de existenţă.

Setea de glorie, vanitatea de a fi mai presus de mulţime, a rătăcit în toate epocile multe suflete, pentru a le prăbuşi, apoi, asemeni cutezătorului Icar, din înălţimile unui vis superb ca orice miragiu, dar cu mult peste puterile unor biete aripi de şindilă.,. Numai vulturilor li-e dat să zboare spre culmile azurii, numai geniul poate să seavînte către sferele eternului Frumos, către Olimpul cugetării.

Totuşi, acest adevăr, atît de simplu, scapă adesea observaţiei celor ce bat la porţile de argint ale templului Artei. Şi vezi de multe ori tineri plini de sănătate, în stare să cucerească prin muncă tot ceia ce face o viaţă tihnită, plină de micile satisfacţiî burghese, irosindu-şi forţele prin cafenele şi cenace îndolelnice, ducînd o miserabilă existentă de boem, fiindcă vre-un succes ieftin ori lauda vre-unui prieten generos i-au făcut să creadă că sînt artişti de geniu...

Ba chiar această mentalitate bolnăvicioasă stăruie şi atunci cînd vre-un triumf temeinic i-a consacrat, concepţia multor scriitori şi artişti de samă. la noi în deosebi dar şi aiurea, fiind că însăşi menirea lor specială în lume îi sorteşte unei vieţi speciale. O viaţă desordonată, excesivă, înglodată în viţiu, lene şi imoralitate, o viaţă pe care o încheie nebunia,—iată cum gîndesc foarte mulţi că trebuie să trăiască artistul, omul de geniu. Victime ale acestei greşite concepţiuni au fost cele mai puternice personalităţi artistice pe care le-a avut neamul nostru: *Eminescu, Iosif* şi atîţia alţii. Au crezut că nu trebuie să-i mai preocupe altceva decît arta lor, că de rest nu trebuie să se sinchisească. şi că trebuie să renunţe mai ales la viaţa burghesă care-i stricătoare unui artist de rasă... Aşa au crezut scriitorii generaţiei de eri, aşa mai cred încă mulţi şi astăzi, — cu toată dureroasa experienţă a trecutului, cu toate exemplele menite să-i înveţe adevăratele datorii ale artistului către sine însuşi şi către artă.

Goethe este, poate, cel mai mare poet al lumii, geniul incomperabil în a cărui operă găseşti chintesenţa întregii umanităţi; totuşi el a trăit o viaţă positivă, realistă, muncind în direcţii multiple, agonisind bunuri pămînteşti, cruţîndu-şi sănătatea. A fost ministru, director al teatrului din Weimar, consilier intim al ducelui de Weimar; şi totodată, savant, diplomat, profesor, om de lume, gospodar harnic. sportsman, prieten adevărat, soţ, tată, bunic.

Primum vivere, deinde philosophari, sau: mai întîiu scriitorul să-şi asigure o existenţă mulţumitoare, exercitînd vre-o profesiune productivă, şi apoi să facă artă. Numai avîndu-şi independenţa materială asigurată, va putea produce opera; numai astfel va scrie în răgaz cărţi de la care nu va aştepta să-i procure pînea zilnică. Iar succesul, mai bine pregătit, va veni mai sigur dacă trebuie să vină. «Este o greşală să crezi că miseria este un stimulent; miseria ucide inspiraţia», a spus cu drept cuvînt un gînditor francez.

Flaubert, neîntrecutul culptor al cuvîntului frances, gîndia tot astfel cînd pretindea că Literele sint un lux. Iar *Béranger* sfătuia pe tinerii ce doriau să îmbrăţişeze cariera scrisului: Nu contaţi pe literatură pentru a trăi. Literatura poate fi asemuită unui baston de promenadă, niciodată însă nu vă va face slujba unei cîrje.»[1])

N. N. V.

* * *

„...va vorbi un mititel...“— Maestrul încercărilor de bibliografie cronologică în istoriografia romînă fiind invitat să colaboreze la numărul omagial al «Mişcării Literare» închinat memoriei lui Slavici, are grijă ca, în răspunsul pe care îl dă d-lui Rebreanu, să încunoştiinţeze naţia că d-sa a parafat ultima pagină a volumului III al *Istoriei civilisaţiei romåne moderne* şi că în curînd fecundul d-sale condeiu ni va dărui o serie nouă de *Probleme fundamentale ale literaturii romîne.*

Părerea d-sale «nu e compatibilă cu un număr omagial», pentru că din scrisul lui Slavici pe subtilul estet şi pe profundul înţelegător E. Lovinescu îl interesează numai *„caracterul specific romănesc“,* nu şi *„valoarea sa estetică“.*

Articolele celui de curînd dispărut erau „scrise *poate* corect romăneşte, dar nu şi frumos romăneşte: — scrise adecă într'o limbă greoaie, provincială, într'un stil demodat! N.R.) şi supărător prin prolixitate şi lipsă de relief“.

Părerea sa e incompatibilă cu un număr omagial şi totuşi şi-o spune într'o oarecare măsură. Ce ar fi fost dacă, în locul grimasei de amenintare către opera lui Slavici, care e artă, orice ar zice d. Lovinescu, ni ar fi analisat obiectiv cu toate calităţiie şi scăderile ei una din bucăţile celor trei volume? Nu s'ar fi supărat nimeni, nici ţărîna de pe mormîntul celui cu activitatea publică «profund vătămătoare» n'ar fi sărit in ochii celui care a obosit vorbind despre civilisaţie. Impietăţile nu sînt răsplătite niciodată rău. Dar cine ştie, poate, atunci n'am mai fi ştiut că ilustrul critic lucrează de zor pentru viitorul bibliograf şi am fi fost lipsiţi şi de înţeleptul d-sale dicton final: „In faţa gropii, minciuna a devenit tradiţională“, pentru că versul lui Eminescu a devenit de mult lege.

G. V. B.

* *

Lumea, an. I, nr. 37.

Reţinem *„O suferinţă“* a d-lui T. Arghezi şi traducerea d-lui Topîrceanu: *Pilotul,* de G. Steynen. O observaţie justă asupra lui Panait Istrati.

Restul slab. Stilul în care sînt scrise multe din celelalte bucăţi (In tîrgul Folticenilor, Muntele Ararat) merge pînă la a fi nesuferit: cînd neromînesc, cînd vorbărie pretenţioasă şi încurcată. Un singur exemplu: „Păpuşi în palmele chirurgului scrofulelor de stil; *sterilizatorul altarelor pestilenţializate* de baccilii ridicolului; arhanghelul reptilelor chemate şi nechemate, purgate prin promiscuitatea breslelor de tot soiul, minate de cleptomanie şi analfabetism, trăindu-şi tragedia cavernei, puturoasei şi cangrenatei lor ratări, etc»! — In adevăr e ceva nevoie de sterilizare, de desinfecţie, în stilul „Sărmanului Klopştok“.

B.

* * *

O explicaţie

Una din fiicele lui Slavici îmi dovedeşte că tatăl său a fost înscris la naştere cu acest nume.

Iau act. Dar atunci părintele lui a creat acest nume, care nu e popular şi nu poate traduce decît pe „Sîrbu“.

N. Iorga

* * *

Ilustraţiunile din prima pagină a Universului Literar nr. 36 (Biserica Sfîntul Teodor din Iaşi şi nr. 37 (Uliţă din Iaşi) sînt reproduceri după desemnul d-lui Horia Teodoru.

* * *

Revistele, publicaţiile ca şi corespondenţa literară a „Universului Literar“ să se trimită d-lui Ion Sîn-Giorgiu, Calea Victoriei 89, Scara B.

Cărţi

A. Cotruş: *Versuri,* Arad.— D-l Cotruş vrea să scrie poesie nouă Zicem *vrea,* nu pentrucă ar fi greu să scrii versuri alandala, să înfăţişezi material poetic abracadabrant, să faci colecţii sau şiruri de părechi de noţiuni contrarii, ci pentru că unele luminişuri în poesia sa ni fac să întrevedem un alt drum pe care îl mînă şi temparamentul şi imaginaţia şi puterea creatoare a stilului său.—De aceia rău face d. Cotruş că stăruie pe cărări întortochiate, cînd altul e rostul său.

Aceasta ar trebui să o înţeleagă poetul „Elisabetei“, cînd însuşi se smulge fără voie din fuga neînţeleasă către nou, cum e în poesia „Bradul“. Impresii care nu sint căutate, o simţire care nu e de împrumut, un gînd limpede se împletesc laolaltă. Imaginea nu mai e cea pregătită în laboratoriul de chimie; ea e clară şi plastică.

„Stînca-mamă îl întinde parcă'n
palmă-i peste-abis, cucernic.
Să-l învețe cu nevoile
Să-l boteze'n voie ploile“...

Dacă d. Cotruş ar avea cu adevărat şi darul versificaţiei, n'ar recurge la acele însăilări de rînduri în proză învîrstate cu versuri. Cînd accentul tonic iţi încurcă ritmul, schimbi rîndul, dar nu faci aceasta pentru că ritmul sufletesc ar cere-o.

D-l Cotruş s'a aviatat în versul fără rimă, silit de greutatea de neînvins a găsirii rimei. Cînd le poate găsi—fie că vin fără voia poetului —se grăbeşte să le utiliseze oricît de slăbuţe ar fi:

„Se'mprăştie sălbatec tinereţea
mea şi a ta.
Ca florile de măr în nijelia grea“

D-l Cotruş e convins **„c'a întrevăzut minuni.**
Acolo unde alţii n'au căzut nimic“ şi ni înfăţişează aceste minuni după cum îi e vrerea, de oare ce nu-l tulbură posibilitatea unui control în ceia ce priveşte personala apariţie.

Multte poesii sînt inspiraţii de o clipă, aruncate în fugă pe pagina uuui album.

Une ori se lasă dus de mînă de d. Minulescu („O plecările, plecările“), iar alte ori, cum e în „L-am întîlnit pe Dumnezeu“, noi îl întîlnim pe d. Lucian Blaga. Manieră blagistă e şi aceasta:

„Sanie peste zăpada veacurilor—Gînd!
Cînd lupii nopţii mi-or fi smuls urlînd
Din tine trupul sîngerînd“.

Trupul sîngerînd al gîndului smuls de lupii nopţii! Simţimîntul dominant al poesiei d-lui Cotruş e regretul timpulni trecut şi cu el acel al copilăriei care ar putea primi încadrarea într'o formă corectă a versului clasic şi haina unui stil simplu, care poate fi oricît de strălucitor.

In volumaşul celor şasezeci şi trei

de pagini ni se prezintă o poesie înpăunată silit şi obositor cu forme de stil care cer toată preocuparea, îndepărtîndu te de înţelegerea fondului şi de pătrunderea simţirii.

Foarte clare apar unele prosaisme care contrastează evident cu ceia ce numim noi poesie:

„Obrajii lor rotunzi mai roşii
ca sfecla“

sau

Ah, îmi venia să mă reped la ei“

sau

„Ca un măcelar înfuriat“.

Credem că Ardealului ar trebui să i se dea poesia sănătoasă şi plină a sufletului romănesc, in graiul limpede asemeni cristalului pîraelor de munte. nu bîlbîială în explicarea fiinţei şi nefiinţei, şi nu limba încurcată aşezată în toate şaradele stilului modernist.

G. V. B.

Reviste

L'Illustration économique et financière, număr special pentru România, 1925.

Pentru deplina cunoaştere a aşezămintelor noastre economice şi financiare, numărul acesta, pe care marea revistă francesă ni-l consacră nouă, este de un interes peste care presa noastră în general şi revistele în special au trecut foarte uşor.

Cele mai de samă personalităţi ale instituţiilor noastre particulare şi de Stat au pus la contribuţie informaţia cea mai documentată cu putinţă. Niei o ramură de bogăţie naţională şi nici o instituţie prin care să se fi pus în valoare această bogăţie, n'a rămas netrecută la răboj. Şi nu numai atît. Cei cari au avut a spune ceva, au spus-o c'un lux de date şi de consideraţii speciale, alăturînd şi cele mai nemerite clişeie de propagandă, încît nu se putea arăta o mai minuţioasă şi mai clară oglindire *despre ceia ce avem.* Rînd pe rînd trec prin faţa cititorului: imensa bogăţie petroliferă cu utilajul şi societăţile respective, comorile miniere, izvoarele de energie electrică, metalurgia, şantierele, fabricile de cherestea, lucrările agricole, lucrările de artă, comerţul, finanţele, etc.

Urmărind însă cu atenţiune această publicaţie specială, închinată României, nu se poate să-ţi scape larga *contribuţie culturală* pe care o dau d-nii N. Iorga, S. Mehedinţi, V. Zaborovschi, C. Kiriţescu, N, Maxim, M. Haret, Căpitanul Laurent şi mai ales d. de Manneville, ministrul Franciei la Bucureşti, despre ceia ce sîntem. E în adevăr un omagiu de o distincţie rară, acela pe care ni-l aduce representantul civilisaţiei franceze la Bucureşti. Portretul pe care-l face ţeranilor noştri îi aduce aminte de strămoşii francesi, iar acela pe care-l schiţează sătencelor romîne ii evocă înrudirea cu frumoasele Greciei antice. Ce frumos consemnează acest om de elită spusele unui ţeran romăn care nu se îndoieşte «că sîntem de aceiaşi familie de oarece *cînd trec Francesii prin satele noastre, cînii nu latră!*» Nu-i scapă pietatea cu care Romănii întreţin mormintele francese presărate darnic în ţintirimul dela Bucureşti, Iaşi şi Constanţa, nici primirea ospitalieră al cării secret îl are numai Romînul, nici îudemnul către compatrioţii săi turişti de a lăsa toate pentru a colinda „o ţară seducătoare şi cu deosebire originală» cum e România, unde „e mai mult aur ca aiurea într'o rază de soare şi mai mult pitoresc de cît ori unde. Pînă şi coloanele de praf ridicat de turme i se par «de-o incomparabilă splendoare».

Excursia ştiinţifică pe care o face d. profesor Iorga de-a lungul istoriei ce evocă legăturile franco-romîne, din cele mai vechi timpuri şi pînă la închegarea definitivă a unităţii noastre politice, constituie un monument de prietenie şi dragoste naţională.

La toate cele spuse vom adăuga că n'a rămas monument de artă veche sau nouă, care să caracteriseze ţara şi poporul romănesc şi să nu figureze în acest nnmăr de întărire a legărurilor sufleteşti şi economice dintre Franţa şi Romănia.

I. Gr. O.

* * *

„Mişcarea Literară“, *nr. 42—43.*— Număr pios închinat memoriei lui Slavici, cuprinde reproduceri din opera dispărutului prosator. „Pagini inedite“ sînt un capitol din istoria vieţii sale.

Un studiu literar ni oferă d. Struţeanu îndrituire a cunoscătorului şi înţelegătorul literaturii româneşti şi a deaproapelui cercetător al operei lui Slavici.

In celelalte articole, încercări reuşite de a înfăţişa omul.

Cu prilejul acestei morţi prea s'a crezut dator tot cetăţeanul purtător de condeiu să scrie despre suferinţele şi greşala politică a lui Slavici, prea s'au legat toţi, cercînd să justifice, ceia ce fatal e legat de trecătoarea mînă de pămînt.

Am fi vrut mai multă preocupare pentru opera ce presintă atîta valoare pentru literatura romînă, nu pentru istoria literară, d-le Lovinescu.

Am fi vrut un studiu care să cuprindă înţelegerea valorii acestei opere. O analisă clară, deplină a fondului şi a conţinutului n'am văzut. O caracterisare sintetică n'a ispitit pe profesioniştii teoriilor literare la noi.

Cît de interesantă ar fi fost şi o încercare de cercetare genetică a operei lui Slavici! In schimb, aprecierile formei în care a scris unul din făuritorii prosei romăneşti, n'au lipsit nimănui.

Ce uşor e să te rosteşti reproducînd în perifrase ceia ce a spus altcineva cu o zi mai înainte hotărît şi clar.

G. V. B.

In toamna aceasta se împlinesc **douăzeci** *de ani dela apariţia revistei literare* **„Ramuri“** *al cării director este astăzi d. N. Iorga.*

Pentru aceasta s'a hotărît punerea de pe acum supt tipar a unui volum sărbătoresc.

Volumul va fi tipărit în condiţiuni tehnice neobişnuite şi în cele 300 pagini se intenţionează strîngerea tuturor colaboratorilor de pănă acum ai **„Ramurilor“,**

Pentru aceasta redacţia revistei face un călduros apel la vechii şi noii colaboratori cu rugămintea de a trimete manuscrise, fotografii şi semnături pe adresa: Institutul de arte grafice **„Ramuri“**, *Craiova.*

Cu prilejul deschiderii cursurilor universitare de anul acesta „UNIVERSUL LITERAR“ va apărea într'un număr închinat vieţii universitare, la care vor colabora domni profesori şi studenţi ai tuturor universităţilor din ţară.

Universul Literar

Cuponul Nr. 23.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

— Tragerea în toamnă —

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI.— No. 39. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 27 Septembre 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

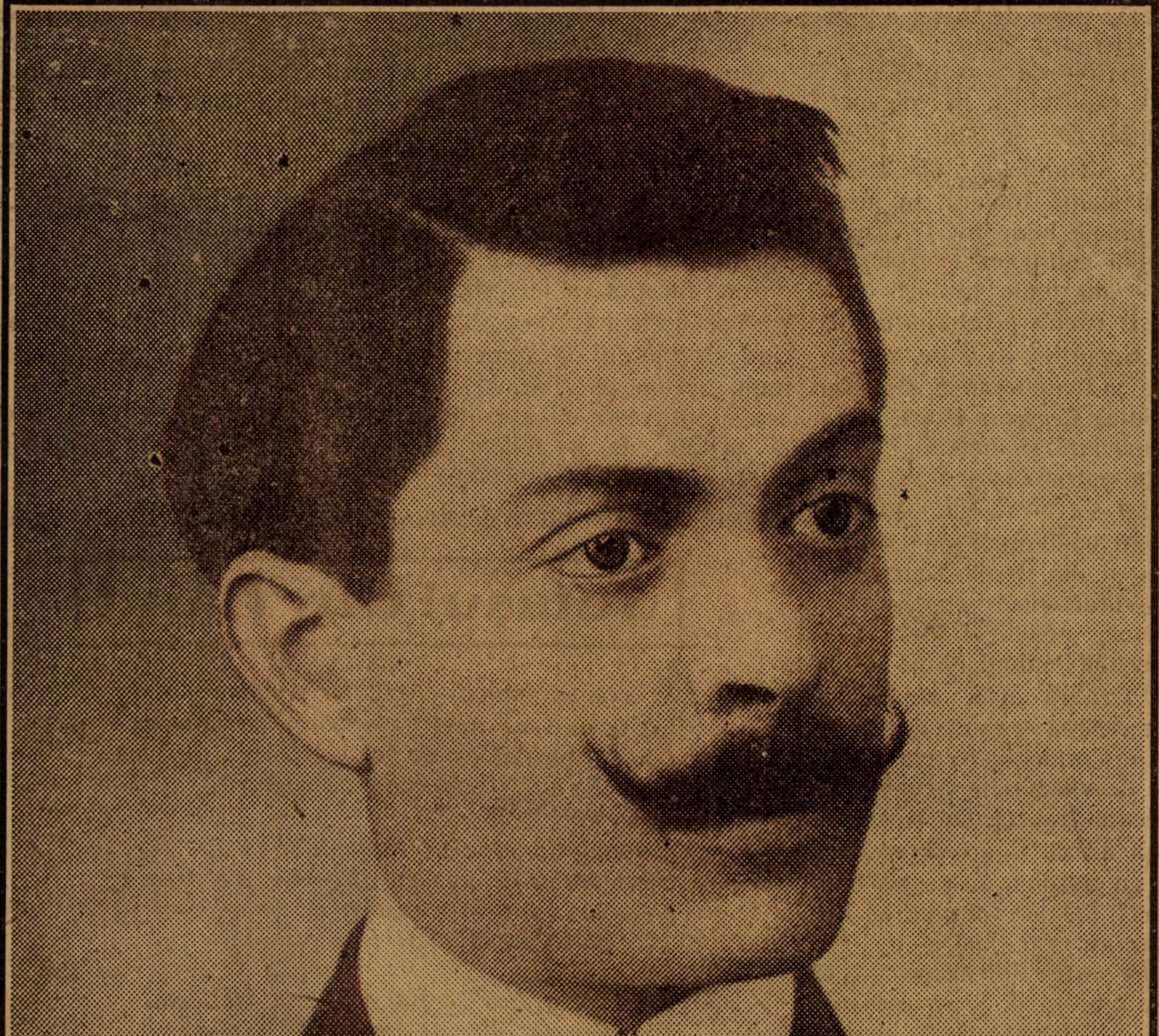

ST. O. IOSIF

Casul Bernard Shaw

de **N. IORGA**

Nu știu cine a crezut că Teatrul Național din București, ținîndu se la nivelul civilisației europene în domeniul său, trebuie să aleagă din dramaturgia englesă, cîtă-i de mare, o piesă a lui Bernard Shaw.

Hotărîrea de a o presinta e foarte explicabilă. În adevăr e de uimit cîte le știu scriitorii de azi. Erudiția lor mă înspăimîntă și mă bucură. În nici o țară de pe lume nu se discută cu atîta competență produse literare din toate limbile ca la noi. E Atena prosternărilor acest București avid de a se închina la toate altarele, săvîrșind înnaintea fiecăruia exact atîtea închinăciuni și metanii cîte se fac în patria însăși a ritului.

Deci s'a ales din literatura englesă contemporană Bernard Shaw și din Bernard Shaw cea mai caracteristic englesă, londoniană, actual-londoniană și intelectual-londoniană din piesele lui, O satiră acră, amară, satanic de rea contra acelor figuri din antichitatea clasică pe care de veacuri le încunjură cu oarecare respect. De ce nu s'ar stropi aceste figuri representative cu noroiul de pe Holborn Street! De ce din ce a fost Cesar nu s'ar lua și nu s'ar exhiba partea ridiculă pe care, ca orice om — și d. Shaw el însuși, cutez a crede — va fi avut-o? De ce din mîndra regină a Orientului pe care Dumnezeu a bătut o cu frumuseța după care au nebunit oamenii nu s'ar face, după curtesana nerușinată a amatorilor de voluptăți scenice, și o caraghioasă? Și caraghioși din toți ceilalți? N'a scris Scarron un *Virgile travesti* (toți criticii din București îl au la îndemînă) și Voltaire o *Pucelle* (lămuriri asupra ei la orice cafenea de intelectuali)?

Dacă, pe lîngă aceasta culegi și ceva neîncredere în instituțiile, bune-rele, pe care se sprijină lumea și fără care ajungi de-a dreptul la plotoanele de execuție ale Cecăi, cu atîta mai bine. Publicul nostru și are nevoie de asemenea lecții.

Sînt mulți ani de atunci, un amic mi-a trimes din Anglia cîteva piese de Shaw (spun acest lucru ca să se vadă că multe lucruri le a știut și generatia mea, care nu era chiar așa de proastă).

Am început a le ceti. Pe vremea aceia aveam un obiceiu, care s'a pierdut de atunci; mai mult, aveam *un simț*. Acela de ce se potrivește cu noi, de ce ni priește, *de ce putem asimila*. Ni mai dădeam sama și de nevoia de a ne orienta mai ales în literatura care *a rămas*, peste gusturi trecătoare și mode de apariție. Mai gîndiam și aceia că viața e scurtă și că și în literatură trebuie să facem economie cu dînsa. Și, cum era vădit că în acele piese era *alt cap* și *altă inimă* decît ale noastre, n'am mai cetit. Dacă nu vedeam ce necesitate sufletească e pentru ai noștri de azi Bernard Shaw, zău că nici nu m'ar fi mustrat cugetul pentru greșeala pe care am făcut-o atunci.

Și, totuși, iată, nici acuma n'aș ceti pe Bernard Shaw. Ca și pe mulți alții.

Dar am cetit cu multă plăcere o carte a unui romancier engles, care se zice a fi mare: Thackeray. Ea se chiamă *Cartea Snobilor*,

Ați cetit o și d-voastră, o tineri domni atît de învățați s' atît de fini?

* * *

Sutașul din Căiuț

In urletul goanei, căzind a rămas
Cu ochii spre Nistru, și trage să moară;
De asupra-i se pierde 'n văzduhuri un glas,
Un strigăt prelung de cocoară.

Privind cum plutește măruntul șirag
Spre zarea de flăcări, fugarnic s'o treacă
De umeri cuprinde tovarașu-i drag,
Și capul în piept i se pleacă:

„Așa mi-a fost scrisul, ori sînt blestemat
S'adorm pe tărîmul străinelor graiuri;
Și sufletu-mi geme: tu știi ce-am lăsat
In urmă, pe'ntinsele plaiuri.

S'or duce lăstunii, și flori n'or mai fi,
Nici freamăt de ulmi, la budăiul din vale;
Doar plopii lunateci s'asculte-or mai ști,
Cîntarea ce-a plină de jale“.,.

Prin vadul Sorocii trecnt-au în zbor
Să prindă convoiul de robi și de pradă;
Se leagăn' amurgul pe urmele lor
Și fulgeră'n luciuri de spadă.

Cum poartă cu dreapta-i liman de vieți,

Şi robu-i ogarnic în coame l-ascunde,
Se'ndreaptă spre dînşii un nor de săgeţi,
Şi una prin coastă-l pătrunde.

Ca tunetu'n codri, cu gîndul aprins,
Spre inima gloatei răsbat, şi tresare
Văzduhul de chiot; şi groaza s'a'ntins
De-alungul cîmpiei tătare

Cu frîul pe-oblîncuri, întinşi, năvălesc,
Şi'n lături a hoardelor şiruri despică:
Gonace copitele'n prunduri scrîşnesc,
Şi pulberea'n slăvi se ridică.„

Şi tot mai departe se văd fluturînd
Ca pînze de neguri ce vîntul le mînă.
Pleoape de aur tresar, cînd şi cînd,
Pe liniştea'n larguri stăpînă...

‚Din munţi să mă cheme ca'n vremea de mult
Suspinul de bucium, şi'n taină să-mi spuie
Trotuşul povestea-i de valuri; s'ascult
Cum turmele'n măguri se suie.

Acolo 'nţeles-am, în clipe de dor,
Al codrilor cîntec şi cerului slova:
Măi frate Ioane, de este să mor,
Mă du şi mă'ngroapă'n Moldova“,

G. Tutoveanu

ST. O. IOSIF

— Idei dintr'o conferinţă —

de ION SÂN-GIORGIU

St. O. Iosif a apărut în literatura romînă într'un moment cînd aceasta se găsia la o cruce de drum. Eminescianismul începea să descrească, autoritatea Convorbirilor era în declin, iar poesia lui Coşbuc, ardeleanul optimist şi viguros, se impunea ca o forţă elementară a sufletului romînesc.

St. O. Iosif venia şi el din Ardeal şi aducea cu el două elemente caracteristice, nu numai pentru un debutant, dar pentru era nouă literară care se întrevedea la orizont, aducea sinceritatea unei sensibilităţi naive şi conştiinţa că poesia nu este numai expresia unei individualităţi, ci întrupează sufletul unei naţii şi înfăţişările exterioare ale unei ţări. Intr'o vreme cînd toată lumea cînta dureri închipuite şi cînd doar poesia lui Alexandru Macedonski, Vlăhuţă şi Coşbuc însemna o realitate, St. O. Iosif îşi luă în serios meseria de poet.

Tînărul student nu se mulţumi să versifice, ci întrezări de la început drumul golgotei literare. In „Patriarhale“ el ştie că menirea poeţilor e să culeagă piatra scumpă a poesiei din sfîşierile inimei.

Ei plîng de drag, ei plîng de dor
Şi cearcă în zadar uitare,
Sporind cu lacrimile lor
Comoara de mărgăritare

In volumul „Poezii“, concepţia sa despre însemnătatea morală a poetului se amplifiică şi mai mult. El cheamă pe „poeţii pierduţi prin zări albastre“ să „înalţe flamura străbună a dragostei de Lege şi de Ţară“ şi să sădească în inimi vechia bărbăţie, avînturi mari, eterne aspiraţii“ El ştie bine că nu e decît „un singur glas din satul pierdut pierdut în noapte“. St, O. Iosif în modestia sa nu se crede decît crainicul vestitor al cîntăreţului ce va să vie. Poetul de mai tîrziu al popularului „La arme!“ îşi întrezăria menirea încă din clipa cînd făcea în literatură primii paşi dibuitori.

Evoluţia sa literară este, din cauza acestei idei centrale care'l călăuzeşte pe poet, extrem de simplă. Poetul nu are decît două coarde la lira sa: coarda sentimentală şi cea naţională. In toate culegerile sale vom întîlni aceste două motive de poesie, variind ca o temă musicală, fără însă o prea bogată orchestraţie. Ceiace caracterizează înainte de toate pe poet este simplicitatea şi lipsa de pretenţie Pecît e de conştient de însemnătateă misiunei unui adevărat poet, pe atît e de modest şi firesc în manifestările sale poetice. Chiar şi titlurile volumelor sale de poesii arată nu numai simplicitatea şi lipsa de pretenţie a poetului, dar şi caracterul organic şi unitar al poesiei sale.

Prima calitate a poesiei lui St. O. Iosif e spontaneitatea, Poetul cîntă. In faţa vieţei, sau în faţa naturei, sufletul său crează spontan şi nemijlocit o poezie, care poate din cauza aceasta poate părea unora prea simplă şi elementară. Forma versului său nu e chinuită de ambiţia artistului de a crea opera pură de artă. El cîntă cu aceiaşi chemare primară pe care o întîlnim numai la marii poeţi. Pe dînsul l'a învăţat sa cînte codrul, munţii, cîmpiile arzînd în soare, murmurul isvoarelor, dar mai ales amintirile unui trecut pe care noua viaţă de oraş îl face din ce în ce mai viu.

„Patriarhalele“ sînt în această privinţă tipice. Oraşul îl face să se simtă străin în mijlocul vieţei sale lipsită de intimitate. In cîntece simple şi de o discretă musicalitate, poetul recheamă imaginea bunicăi, „cu părul nins, cu ochii mici şi calzi de duioşie“ şi prin pîcla vremii o vede „torcînd cu minţile aiurea, cîntînd la foc pierdută“. Sau iată-l evocînd cu o plasticitate, care surprinde la un cîntăreţ obsedat mai mult de ritmul versului şi muşica dulce a cuvintelor, pe un moşneag.

Sub arţar plecat moşneagul
Şade cu luleaua 'n gură,
Pare că-i cioplit în piatră
Luminoasa ini figură. (Vară)

Această putere de evocare, ca şi plasticitatea imaginilor, îl duce pe poet la acea colecţie de pasteluri, care pentru frăgesimea şi claritatea lor merită să fie puse alături de cele ale lui Alecsandri. Aceiaşi tendinţă de a prinde în strofe lapidare şi înmagini tipice formele vieţei naţionale îl fac pe poet un adevărat creator de mitologie populară, iar seria de sonete în care evocă pe boieri, cronicari şi lăutari ca și momente caracteristice ale vieței populare, ni arată cum stilul său concis pînă la clasicism şi simplu pînă la lipsa totală de artă literară s'a armonisat cu larga sa pricepere a vieței neamului său. St. O. Iosif este în această privință un adevărat creator de mitologii naționale și poetice și ceva ce e și mai interesant, un precursor în această direcție a lui Corneliu Moldoveanu și Mateiu Caragiale. Identificarea lui cu poporul merge atît de departe încît nu numai în primul său volum, dar chiar și mai tîrziu în ciclul de poesii „Credințe“, poetul adoptă forma simplă a cîntecului și a baladei populare. Dacă în „Patriarhale“ întîlnim o „Doină“ și atît de proaspetele versuri din „Cîntec vechiu“ :

Codrule, stăpînule
Codrule, bătrînule,
Scutură-ți tu pletele
Să s'adune cetele,
Cetele haiducilor,
Spaimele răscrucilor
Să răstoarne carăle.
Vînzolind covoarele
Să desfunde lăzile
Să-și împartă prăzile.

In „Credințe“ „muza populară“, care pînă atunci îl stăpînise pe neştiute, îl cucereşte cu desăvîrşire şi îi rămîne ca o tovarăşă nedeslipită de poesie.

Cînd seara'n ceasuri de singurătate
Imi sprijin fruntea visător pe mînă,
Povești străbune, cîntece uitate
Ca glasuri de tilinci îndepărtate
Imi amăgesc iar gîndurile mă'ngînă
Si-atunci te văd plutind surîzătoare
Din negura de vremi băsmuitoare

Ești tu isvor de nouă poesie,
Prilej de gînduri vechi, urzite iară
O, drăgălașe muză populară.
In ochi tăi e cer senin de vară
Si fermecata mea copilărie
Mi-o readuci de tine-ademenită —
Fii dar la vatra mea binevenită...

Această chemare a muzei populare de către poet nu va rămîne fără roade în opera sa. Nu-i vom întîlni urmele numai în cîntece al căror ritm cuprinde ceva din sprinteneala versului popular, în balade ca „Năframa“, „Doi voinici“, „Smeoaica“ etc., dar și în povestea versificată „A fost odată“ şi în poemul scris în colaborare cu D. Anghel, „Legenda Funigeilor“.

Colaborarea cu Anghel poate părea mai mult decît paradoxală.

Colaborările sînt de obiceiu cu putință între spirite identice. Anghel era un cerebral un iubitor de artă, un rafinat, iar poesia sa un rod exclusiv al jocurilor fantasiei sale capricioase; Iosif era un sentimental, un primitiv, iar poezia sa, cum am mai spus, o imagine fidelă a frămîntărilor sale sufletești expresia unei sensibilitățî excesive. Priveliștea Parisului și a Luvrului îl covîrșesc pe Iosif prin supracivilisația ei și întoarce gîndurile poetului patriarhal la satul său natal; lungile rătăciri ale lui Anghel in țările Apusului, contactul său cu cele mai inaintate culturi și cele mai rafinate literaturi, îl fac să creieze acea poesie subtilă, parnasiană, sculpturală aproape, şi care pentru întîia oară introduce în poesia românească precăderea elementului plastic. Cu toate aceste fundamentale deosebiri de temperament şi de concepție literară, Iosif şi Anghel s'au întîlnit în marea lor dragoste pentru poesie. Sentimentalismul, duioșia și spontaneitatea lui Iosif s'a armonizat într'un chip uimitor cu fantesia, spiritul, verva și artificialitatea suprarafinată a lui Anghel. Din această colaborare s'a născut A. Mirea, satiricul poet al vieței noastre contimporane, „Legenda Funizeilo“ în care domină încă spiritul lui Iosif și „Cometa“ în care cei doi poeți se contopesc sufleteşte în acea minunată cascadă de versuri. „Cometa“, inainte de a fi o delicioasă comedie țesută pe o fabulă banală, e un omagiu adus poesiei şi versului.

Dar se zice că pentru popor cometele prevestesc răsboiu. „Cometa“ lui Anghel şi Iosif prevest a sfîrşitul unei prietenii şi a unei colaborări. Ea aduse un războiu conjugal, o destrămare a vieței lor intime şi o sfîşiere a sufletului atât de sensibil al lui St. O. Iosif.

Iubirea care luminase un timp viața singuratecă a poetului se prefăcu în furtună. Poetul fu părăsit de iubită și pentru el acest eveniment fu hotărîtor pentru întreaga sa viață și pentru lirica sa. Din desnădejdea tragediei sale casnice se născu culegerea sa de versuri „*Cîntece*“, care a isvorît de supt condeiu odată cu cele dintîi lacrimi ale marii sale desnădejdi.

In celelalte culegeri de versuri, coarda iubirei răsună rar şi senin. Visător, el considera pe iubita, care mai tîrziu avea săi sîngere inima, părăsindu-l drept „vis întrupat al visurilor sale“. Ea îi apare dătătoare de viață şi de senin ca o primăvară :

Și-ai venit odată cu mîndra primăvară,
Tu primăvară mîndră a vieții mele, Li.

Abia în clipa cînd iubirea îl părăseşte, ea devine patimă!

Tremură de dor
Gîndurile mele.
Nu te 'nduri de ele
Tu, stăpîna lor,

Care 'n orice floare
Pe un curcubeu,
Tu surîzătoare
Rază 'n plînsul meu.

Abia acum ştie poetul că femeia care pleacă e aceia pe care o va iubi în veci. Totuşi el nu o blestemă, el nu o acuză, el nu-și sfărîmă visul de altă dată, ci se înfășoară în lumina lui de odinioară.

O, zboară iar pe drum de sară
Trist cîntec, pin' la casa Liei,
La casa 'n veci iubitei sboară
Și tainic la fereşti adie-i.

Adie-i la fereşti și spune i
Stăpînei dulci și'n veci iubite,
Povestea 'ntunecată-a unei
Sărmane inime sdrobite.

Să-i spui că nici să o blesteme
Nici ură n'ar putea să i poarte,
Ci plînge, singură și geme
Şi o s'o cheme pîn' la moarte.

Și ce sălbatec a iubit-o
In patima-i mistuitoare, —
Și cum ea însăși a sdrobit-o,
Cum a călcat-o ea 'n picioare.

Imaginea fericirei din trecut e singura mîngîere a poetului. El știe că iubita îi aparține, chiar dacă ar fi să moară, căci :

Dacă viața mea e stînsă
Și tu mă dai uitării mîne,
In cîntecele mele însă
Iubirea-mi trainică rămîne;

Și-oricît te-ai apăra 'mpotriva
Iubirei ce-o 'ngropai în ele,
Fantoma tristă răsări-va
Mereu din cîntecele mele.

Cerul vieţei sale s'a întunecat. Nu-l mai chiamă codrul şi nu-i mai luminează priveliştele albastre ale munților pe care i-a cîntat altădată. Toamna vine ca o mamă părăsită la fereastra sa, zările sînt întunecoase şi triste, iar moartea îl chiamă de departe cu împăcarea ei eternă. Cînd şi cînd un peisaj de altă dată, un fragment de basm, sau imaginea pură a copilului căruia îi șoptește un cîntec de leagăn, aduc puţintica lumină în această culegere de cîntece triste.

Amurgul vieţei se apropie. Poetul regretă vremea de la el de acasă.

Motivul „Patriarhalelor“ revine luminos în simfonia tragediei sale.

In „Scrisoare lui Goga“, acest *mea culpa* capătă accente sfîşietoate. Poetul se simte un desrădăcinat şi se căeşte că a părăsit Ardealul.

Şi totuşi acest poet atît de delicat şi îngenunchiat de viaţă cu ochii spre Ardeal, găseşte acele eroice accente din cîntecul său de lebădă, acel minunat *La Arme*, care nu e numai strigătul unui învins ce vrea să se mai ridice odată încă din dărîmăturile vieţii sale, dar care a devenit prin însăşi epopeia naţională pe care a deschis-o, simbolul unităţii noastre naţionale.

D-na MARIA FILOTI artistă a Teatrului Naţional

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu“

de I. Agîrbiceanu

Intreg drumul spre casă Vasile Grecu frămîntă în fel şi chip ce e ce auzise dela contele cel tînăr. Un gind îi stăruia mereu în cap: ar putea ca Andrei Vasilievici Petrov să-şi facă vr'un rău cu arma pe care i-o ducea? Aşa blînd şi liniştit cum era, aşa de gingaş, de delicat, i-ar putea trece lui prin gînd sinuciderea? Intrebarea aceasta îl frămînta atît de cumplit, încît nici nu se mai gîndi la sine însuşi, la legăturile dintre ei şi Vilma. Intră în sat cu hotărîrea ca să ascundă arma, să-l mai studieze pe Rus, să-i cunoască mai bine firea şi aplicările, şi numai pe urmă să i-o dea.

Dar, intrînd în casă, cel dintăiu cuvint al Vilmei fu:

— Avem arma?

Privirile ei erau calde, îmbrăţişau parcă. Obrajii erau rumeni. Pieptul i se înălţa des; sînii micuţi, rotunzi şi tari ca de fetişcană, împungeau prin bluza de mătasă.

Ofiţerul izvorî din camera lui, zîmbitor. Se opri în prag şi aşteptă.

— Am făcut prinsoare cu d. Petrov, zise cu o rugăminte arzătoare în voace. Am cîştigat sau nu?

Vasile mai stătu o clipă la îndoială. Dar i se păru că ar fi păcat să-i strice bucuria Vilmei.

— Ai cîştigat, răspunse el. Am adus arma!

— Şi permisul?

— Şi!

— Ura! Trăiască! strigă Vilma cu însufleţire.

Vasile tresări. Era întăia oară, de cînd li intrase ofiţerul în casă, că Vilma se poartă aşa de neastîmpărată în faţa lui Petrov. Iar o bucurie ca asta nu mai văzu la ea de cînd se duseseră ofiţerii găzduiţi în Martie. Nu! Se înşela! Aşa bucurie, o aşa iluminare încă nu văzuse la Vilma! Vasile simţia că isbucneşte din întreaga inimă, ca o inundare a vieţii.

— Şi pe ce aţi făcut prinsoarea, dacă-i permis să întreb?

— Pe un cîntec! spuse Vilma, înnecîndu-i-se puţin vocea de însufleţire. Domnul Petrov trebuie să ni cînte un cîntec rusesc.

Ofiţerul se oprise, cu acelaş zîmbet în ochi, pe faţă, şi strînse mîna notarului.

— Iţi mulţămesc!, zise el. Sînteţi foarte buni cu mine.

Inchipuieţi, Vasile, izbucni Vilma, d. Petrov spune că nu ştie cînta! E de neînchipuit cu voacea d-sale! I-am zis: toţi prisonierii ştiu a cînta. I-am auzit şi la biserică. Ce cîntece! Iar dînsul cu vocea aceia...

Ea nu mai continuă, se înroşi toată şi fugi în bucătărie să-i poruncească slujnicei pentru cină.

Sluga, la porunca lui Vasile, aduse în casă arma, traista cu cartuşe şi cărţile.

Ofiţerul păru adînc mişcat. Luă arma, o privi cu încîntare, o deschise, o măsură de greutate.

— Splendidă. Fabricaţie englesă! Mulţămesc, domnule notar! Dar unde se mai pot găsi la dumneavoastră, în al treilea an de războiu, astfel de arme? E aproape nouă.

— Unde am găsit şi volumele acestea, domnule Petrov, zise Vasile, arătînd cărţile.

— Cum? Şi acestea sînt pentru mine?

— Da! Pentru dumneavoastră. Cine altul ar putea ceti aici ruseşte?

Ofiţerul îl privia întrebător. Nu putea crede. Notarul vrea să glumească?

— Sînt ruseşti?

— Da! Tolstoi şi Dostoiewschi.

Andrei Vasilievici Petrov păli,

îşi duse mîna la frunte a oi o întinse tremurătoare, luă un volum, îl deschise, privi îndelung ca prin tr'un geam prin care ar vedea în finitul, la titlu, la editură. Işi uită de sine contemplînd volumul.

Vasile Grecu îl înţelegea şi simţi ca un şiroiu cald de lacrimi, cum îi inundă sufletul. Nu zise un cuvînt, nu se mişca, ci se pierdu în contemplarea lui Petrov, în gîndurile care crescură deodată într'însul, cum ţîşnesc izvoarele astupate. Săracă ţară, sărac neam, săraci oameni! Sărmană Patrie! A cui? A Rusului? A sa, pe care o simţia continuată peste munţi din clipa în care a izbucnit războiul mondial? Oricare, e tot atît. Amîndouă sufără, amîndouă sînt departe, amîndouă ameninţate de primejdii!

Ofiţerul puse încet, cu sfială, volumul de-o parte, luă pe altul, apoi pe toate în şir, contemplîndu-le cu aceiaşi sfinţenie.

— Nu ştiu cum să-ţi pot mulţumi, domnule notar, începu el cu un glas schimbat, împăinjenit parcă de lacrimi, pătrunzător pînă în adîncimile inimii. Nu-ţi pot mulţumi! Dar cum le-ai găsit?

— Dumneata n'ai luat în samă dedicaţia dela pagina a doua a primului volum. Te rog s'o cauţi. Vei vedea atunci că nu eu sînt acela căruia trebuie să-i mulţămeşti.

Ofiţerul îl privi cu mirare.

— Cum aş fi putut face rost eu, notar romîn, de-o armă în anul al treilea de războiu? Iar cărţi ruseşti unde se pot căpăta la noi?

— Adevărat, spuse Petrov. La asta nu m'am gîndit.

— Ai dumneata un protector, sau mai curînd ai un prieten. Pe el m'am bizuit şi eu cînd am spus că putem cîştiga o armă.

Rusul căuta volumul cu dedicaţia. Avu expresia unei uimiri plăcute.

— A, da. L-am cunoscut pe contele. Şi încă într'o împrejurare destul de neplăcută pentru mine. M'a apărat. Dar nu l-am mai întîlnit de mult. E un om plăcut!

— Dînsul s'a interesat mereu de dumneavoastră. Nu ştiu dacă aveţi cunoştinţă că prisonierii ruşi muncesc pe moşiile sale?

Mirarea ofiţerului crescu.

— Atunci tot dînsul va fi intervenit pentru ca să fiu adus şi eu aici?

— Da, domnule Petrov. Ştia că v'ar face plăcere să trăiţi la ţară.

— Admirabil om! Îi sînt adînc recunoscător.

Vilma intră uşoară, veselă, luminoasă. Se opri lîngă Vasile.

— Ce bine-mi pare că am cîştigat! şopti ea, dar în clipa aceia zări arma, şi scoase un ţipăt de plăcere.

— Ce frumoasă e!, zise ea, ţinînd-o în mînă, departe de trup.

Rusul se însenină puţin văzînd gestul acesta femeiesc.

Privirile Vilmei fură atrase de volumele groase.

— Dar astea ce sînt? Se aplecă uşurică, luă o carte, o deschise.

— A, cu litere chirilice! Dar unde se mai găsesc azi as fel de cărţi? Cine le mai poate citi? Pentru ce le vei fi adus, Vasile?

Intrebînd, ochii ei umblau dela ofiţer la bărbatul său, apoi de-odată pricepu.

— Cărţi ruseşti! Le aveaţi în bagaj?, întrebă ea.

— Nu. Le-a adus domnul notar.

— Sînt toate, şi arma şi cărţile, dela domnul conte cel tînăr, Vilmo, zise notarul. Cunoştea mai de mult pe domnul conte Andrei Vasilievici Petrov!

Vilma înălţa capul, privi drept în ochi pe Rus, şi, cînd înţelese afirmarea aceluia, privirile ei se umplură încet-încet de regrete, şi se plecară la pămînt.

— V'a mărturisit deci totul prietenul miu?, întrebă ofiţerul.

— Da.

— Iar eu acum am pierdut prinsoarea, zise Vilma cu voacea stinsă. Vasile îngălbeni: după voacea Vilmei, el înţelese că e gata să izbucnească în plînsul acela nervos. Doamne! aic în faţa ofiţerului!

— Pentru ce l-ai pierdut, doamnă?, întrebă Rusul

— Eu am făcut legămîntul cu ofiţerul Andrei Vasilievici Petrov, iar acum am în faţa mea pe domnul conte cu acelaşi nume.

Andrei rîse din toată inima.

— Ei, adică, ce vrei să spui doamnă? Că un conte nu trebuie să-şi ţină cuvîntul? Cu atît mai mult aţi cîştigat prinsoarea. O să cînt, doamnă, să nu vă temeţi.

Dar în seara aceia prisonierul se retrase foarte de timpuriu în camera sa. Era luat de gînduri, de amintiri. Notarul se întrebă din nou: Nu era mai bine să nu fi pomenit nimic de armă?

VII

Vilma, de cînd împlinise zece ani, fusese trimisă la şcoală la oraş. Tatăl său, notarul Perţa, avea aici rubedenii, oameni bine situaţi. Alesese pe un văr de al său, judecător de ocol, la care o dase în gazdă. Nu-i plătia mai nimic, ci, în fiecare an îi aducea din Cozla lemnele trebuincioase, grîul, şi, la Crăciun, un porc gras. Vărul său nu avea copii. Vilma urmă ca externă cursurile şcolii secundare. La rudenii, crescuse în singurătate: n'avea nicio prietenă de şcoală în apropiere, ia nevasta judecătorului n'o lăsa să meargă nicăieri. Cum nu avuse copii, se temea de ei ca de nişte fiinţe neînţelese: „Doamne fereşte, să nu păţească ceva! Cine ştie ce i se poate întîmpla? Cîte lucruri fără minte nu-s în stare să facă? Să cadă dintr'un pod, să se înnece la scaldă, să treacă o căruţă peste ea?

De groaza primejdiilor n'o lăsa pe Vilma nicăieri din curte. Dar nici nu avea ce vorbi cu copila, aşa că Vilma, ceasuri întregi, trecută de patrusprezece ani, se juca cu păpuşa, într'o odaie dela parter, mare, rece şi întunecoasă.

Se desvoltă puţin; părinţii se mirau de ea cu cine samănă, de cîte ori veniau s'o cerceteze, de cîte-ori Vilma venia acasă pe vacanţă. Şi domnul Perţa şi nevastă-sa erau oameni voinici, cu feţele rumenite de soare şi de vînturile Cozlei. Nu se puteau gîndi că fetica ar duce vr'o lipsă. Nici nu ducea. Nevasta judecătorului decît că-i purta vre-o grijă, apoi aceasta era chiar îndoparea copilei de şapte ori pe zi. Dar Vilma abia gusta din bunătăţi. Şi rudenia aceasta mai înţelegea într'un fel educaţia Vilmei: nici vacanţă de vară n'o lăsa s'o petreacă întreagă la Cozla, în casa părintească. La două, la trei săptămîni, venia ca o furtună după ea.

— Nu se poate să mai rămînă, aicea. Aici la sat se modifică. Voi n'aveţi ideie nici nu vă daţi sama cît de bădărane se fac la sate şi domnişoarele cele mai bine crescute. Abia începeau să i se rumenească obrajii palizi în aierul, în soarele de-acasă, în alergările prin grădină, şi Vilma trebuia să se întoarcă din nou la oraş. Tatăl său, notarul, se mai împotrivia.

— Fugi încolo, Leontino, zicea el, ce vorbeşti de domnişoare? Vilma e abia o copiliţă. Are destulă vreme să se supţieze. Dar notărăşiţa nu cuteza să iasă din vorba Leontinei. Ea ţinea ca la viaţa ei ca Vilma să ajungă o domnişoară care să facă cinstea oricărui salon. De unde să înveţe dacă nu la oraş, într'o societete atît de aleasă ca aceia în care se învîrtia Leontina?

Cele două femei rămîneau biruitoare, şi Vilma abia la începutul vacanţei pleca la oraş cu Leontina. Reminiscenţele intelectuale despre vechea nobleţă, pierdută de mult, a notăresei, era tulbure de tot Nu prea ştia să pomenească nume mulie, nu ştia vremurile in care au trăit. Doi trei strămoşi erau cei mai des pomeniţi. Dar aburul de mărire, rivna după distincţie îi rămase mereu în suflet, ca singura moştenire a trecutului. Strămoşii ei, pe cari îi mai ştia cu numele, nici nu se mai puteau numi nobili: săraciseră atit de mult incit, după citeva generaţii, se romanisară, ajungind o apă şi un pămint cu sătenii.

Dar se pare că moştenirile sufleteşti pot veni din vremuri cufundate de mult în noapte.

Doamna Perţa umblase abia trei ani la şcoală la oraş, dar işi ţinea casa aranjată intru toate ca acele pe care le văzuse: cu salon, cu odaie pentru oaspeţi, cu dormitor şi odaie de prinzit separat. Notarul avu mult de furcă cu ea pină să-i împlinească gusturile. Şi, în toalete, mergea la pas cu cocoanele dela oraş.

Notarul Perţa nu prea se supăra pentru asta. Avea venituri bune, alţi copii afară de Vilma n'a avut. Şi-i plăcea să vadă trecindu-i, pe dinainte o femeie curăţică şi bine îmbrăcată.

Notărăşiţa stăruise ca Vilma să facă şi un curs de croitorie. Rudenia lor dela oraş, doamna Leontina, soţia judecătorului, se împotrivi din răsputeri.

— Cum? Vrei s'o pui în rind cu fetele sărace, cu cele care trebuie să-şi agonisească pinea? Dar n'aveţi numai o fată. Ce Dumnezeu!, veţi fi harnici s'o înzestraţi.

Notărăşiţa însă ştia un lucru: Norocul fetei cine ştie de va fi la sat sau la oraş? Dar, de se va întimpla la sat, e bine să ştie. Nu va fugi pentru orice nimica la oraş. Şi cite nimicuri de-astea nu le trebuiesc femeilor pentru a se face drăguţe? Cit n'ar fi dat ea, pină a fost mai tinără, să se priceapă la cusut?

Leontina, văzind că n'are încotro, îi făgădui, dar nu o duse pe Vilma la cursul de cusut, deşi il urmaseră multe fete din familii bune, pină cind nu auzi că umblă la curs şi fata unui president de tribunal, care venise aici să petreacă la nişte rudenii.

Fata, neobicinuită cu vre-un fel de lucru pină acum, nu fu bucuroasă de cursuri, deşi se deosebi din întăiele săptămini că are un gust ascuţit şi fin, un mare simţ pentru armonia liniilor şi a colorilor. Profesoarele o lăudau mereu pentru gustul ei distins. Dar Vilmei nici lucrul, nici laudele nu-i făcea nicio plăcere. Ceia ce o făcu să urmeze totuşi cursul pină la sfirşit, fu prietenia pe care o legase cu două fete. Prietenie? Era mai mult un fel de simpatie. Dar din simpatia asta izvorîră parcă primele rose care-i încălziră viaţa şi deschiseră citeva luminişuri în sufletul său.

Dela ele începu să citească, la vristă de şeptesprezece-optsprezece ani, cele dintăiu cărţi cu povestiri sentimentale. Dar puţin pricepea din ceia ce cetia. Sufletul ei era închis încă. Cărţile nu fac decit să-i atragă o nouă tristeţă.

In vremea asta o luă doamna Leontina la primele visite, şi o ducea în salon cind primia ea. Tot atunci o duse la primele baluri.

Fata rămăsese şi la vrista asta tot plapîndă, puţintică la trup, delicată şi închisă în sine. Privirile ei albastre verzui se măriră, se adinciră, şi părea în ele lumea ca într'un vis, ca într'o aşteptare.

Dar la un bal se întimplă ceva la care Leontina rămase ca trăsnită. Vilma după ce dansase o tură de vals cu un student universitar, nu mai veni să şadă lingă Leontina, ci rămase la braţul studentului, înconjurară, plimbîndu-se de cite-va ori sala, apoi începură o horă nouă, după care cei doi tineri şezură pe canapea lingă olaltă. Cind musica începu din nou, se ridicară şi porniră la altă tură. Obrajii fetei se împurpurără, ridea, răspunzîndu-i studentului ferindu-şi uşor capul de faţa lui, în ritmul valsului.

La sfirşitul jocului, Leontina, aprinsă de ruşine, părîndu-i că toată lumea e cu ochii la ea, porni cu paşi hotăriţi şi luă pe Vilma la braţ.

— E tîrziu, dragă, mergem acasă, zise ea.

— O, te rog! Să mai rămînem. Sint abia ceasurile două, suspină fata, Leontina o privia mirată: ce musică dulce îi pătrunsese în urechi? Vocea aceasta a Vilmei, încă nu o auzise. Dar rămase neînduplecată. Incepu să-i spună pe rind familiile care plecară. Erau tot dintre cele mai de frunte.

Acasă, Leontina, o înfruntă pentru purtarea ei.

— Am făcut vr'un rău? Am danţat, ati a tot! Un fel de răsvrătire era acum în glasul ei.

— Dansul n'ar fi nimic, pentru aceia te-ai dus. Dar atita vreme cu acelaşi tinăr!

— Dar, mătuşico, era cel mai bun dansator. Dumneata n'ai băgat de samă?

— Chiar aşa să fie, nu se cade. Lumea începuse să vă urmărească. Mi se pare chiar şi şoaptele porniră.

— Ei, lumea! făcu cu aceiaşi voce Vilma. Apoi oftind începu să se desbrace.

Dar de atunci doamna Leontina a fost cu mare supraveghere, şi nici nu se grăbi s'o mai ducă la baluri. Cele citeva „oficiale“, ale „elitei“, de unde nu puteau rămînea.

— Iată cum sint tinerii, cum sint copii, işi zicea după aceia de multe ori doamna Leontina. S'aprinde cine nici nu gîndeşti. Ce folos de creştere, de supraveghere? Şi, în clipe ca acelea simţia totdeauna o satisfacţie că ea nu avea copii, şi că, deci, nu poate păţi nicio ruşine pe urma lor.

Vilmei îi trecu supărarea până dimineaţa, şi recăzu iarăşi în viaţa ei monotonă de mai înainte. Pe lingă luminişurile pe cari i le deschise în suflet simpatia pentru cele două fete, se mai adăugă unul, cel lăsat de noaptea aceia de bal. Dar cursul se termină, fetele se împrăştiară, zilele şi lunile trecură dela balul care supără pe mătuşica, şi Vilma simţi că şi luminişurile acele se spălăcesc din zi în zi, până ce se întunecară de tot.

Trăi ultimul an, înnainte de căsătorie, între două drumuri. Dela Cozla la oraş. In răstimpuri, neînţeles tristeţi începeau să crească în ea, şi o dorinţă tot mai vie de-a se bucura de viaţă. Rămînea, în grădina lor din Cozla, ceasuri întregi înnaintea straturilor de flori. Culorile, armonia, parfumul lor o îmbătau. Ea intra ca la nişte minuni la florile proaspăt înflorite, scăpate de învelişul bobocului.

Intr'o dimineaţă pe la sfirşitul lui Maiu, sfătuia în verandă. Cu două zile înnainte îi venise lui Perţa numirea de pretor. Ierau veseli de înaintarea lor şi trişti că trebuiau să-şi părăsească locuinţa de aici. Vilma, venind din grădină, trecu pe lingă ei, părînd că nici nu-i vede.

Notărăşiţa o privi îndelungat.

— M'am tot gîndit cu cine samănă Vilma. Iată, acum îmi aduc aminte! Ştiam că samănă cu cineva din neamul nostru, dar cu cine anume, nu. Acum mi s'a deschis mintea!

— Dar trebuie numai decit să samene cu neamul nostru? întrebă notarul. După cit ştiu nu vă puteţi lăduda cu trupuri atit de zvelte.

Va urma

„MEINE HIR“

de N. Dunăreanu

Cînd să ieşim din Nisporeni, o firmă ştearsă de ploaie, atîrnată de-asupra unei case mari, cu streşină prelungită îmi atrase privirea.

,,Casele Naţionale“
iar dedesupt
,,Baia populară“.

— Ehei, dar ştii că staţi bine aici, măi Ioane, aveţi şi vană, mă întorseiu eu spre viziiu.

— Cum de nu, cucoane, răspunse zdrahonul cu ceafa arsă de soare si cu o voace de bas...

— Şi de mult aveţi voi baie? Ion mă privi cu atenţie şi dădu biciu cailor. Trăsurica, cu arcurile tocite, se sdruncina din adîncuri.

— M-da, cucoane, răspunse Ion peste puţin... de mult... aşa de vre-o doi ani...

Intorseiu din nou privirea spre şandramaua lungă cu coperişul aplecat.

— Ehei boierule, îngăimă el cu tristeţă: Ce a fost aici cînd s'a deschis vana asta!... A venit şi „don perfect“, şi doftorii cei mari dela Chişinău, şi norod cît vedeai cu ochii... Ce de-a reciuri!... Că norodul trebuie să se ducă la baie... să se înveţe cu curăţenia..., dar totul a fost degeaba!

— De ce?

Ion iarăşi clătină cu tristeţă din cap...

Trăsurica coboară o pantă rîpoasă, şi Ion cu grijă stăpînea hăţurile, încordînd braţele lui de oţel, ca să nu iea caii vînt. In jurul nostru amurgul cobora singuratic, învăluit într'o tristeţă de moarte.

Nici un zvon, nici o urmă de viaţă.

Ici colo petece de popuşoaie netăiate şi cîmpii secetoase arse de soarele unei veri fără pic de ploaie...

Mă uitam la voinicul acesta încruntat, cu părul de-un negru mat, la picioarele lui goale veşnic pe drumuri, prin no roaie, ploi, pe vînturi, zorind mereu cu trăsurica zemstvei, om fară hodină şi fără nici un rost, şi-mi spuneam mereu aceleaşi vorbe care mi le-am spus de atîtea ori..: Greu trăiesc unii oameni pe lume.

O stare sufletească deosebită, în mijlocul unei naturi, pline de tristeţă, o călătorie neaşteptată, departe la un conac, îmi zgîria sufletul şi-mi răscolia toată viaţa şi toate amintirile mele pline de dureri.

N. Dunăreanu

— Da, cucoane, vorbi într'o vreme Ion, pe cînd trăsurica urca la deal...

Norodul nostru e „teomnîi“... degeaba orice ai face... Nu e ca în Ghermania...!

— Dar ce? tu ai fost în Germania...?

— Am fost.., cum de nu.., în „plen“... Dar să nu-mi uit vorba...

Spuneam de vană. La început, cucoane, mai venia el norodul să se scalde, dar pe urmă a trebuit să-i aducă cu jandarmii..., şi tot de geaba... Cînd venia rîndul muierilor apoi era o jale şi o văicăreală, de parcă le duceau la moarte... Ce să faci? Ţăranului nostru trebue să-i facă binele cu bătaia şi atunci tot nu pricepe... Norod „teomnîi“ cucoane, şi pace!

Ion tuşi se scărpină în cap, şi-mi ceru o ţigară... O aprinse; se întoarse jumătate spre mine... Aştepta parcă să-l întreb.

— Şi cum ai dus-o în Germania... El se întoarse să-şi vadă din nou caii şi să observe drumul, apoi iar răsuci capul.

— La început prost de tot cucoane, dar pe urmă n'am ce mă plînge, slavă Domnului... Ca să vezi d-ta, ni dăduse la lucru, şi mie mi-a căzut sorţu' la o pomeştiţă.

— Şi-n ce loc era asta?..

— La Marea Baltică.,.! Dela curtea boierească vedeai marea şi parahoadele ca la o cortină.

— Şi-ţi era bine acolo?

— Cum de nu cucoane.., Eu eram totul.., rasporiaditel.-, adecă mai mare peste slugi.., ţineam socotelele.., mă rog...

— Dar cucoana era singură?

— Singură; bărbatul îi murise la bătălie; n'avea nici un copil şi numai o mamă bătrînă.,.

Ion tăcu şi oftă,.. Eu căutam să-i observ chipul, el anume şi-l ascundea, poate pentru aceia ca să nu-i observ tristeţa, şi chiar o lacrimă care-i se strecurase supt gene,..

Şi cînd să plec, vorbi el într'o vreme, cîtă jelanie..! Cum să mai ruga cucoana: rămîi meine hir, rămîi aici... Plîngea şi se ţinea de gîtul meu ca un copil.., Rămîi meine hir..! Şi am plecat cucoane! Am venit aici la sărăcie.., slugă la cine?... minte proastă de moldovan E hei... adaugă el ca pentru dînsul după cîteva minute. Odată trece norocul pe lîngă om... Ion dete biciu cailor, ca şi cînd în goana trăsurii voia să-şi uite amintirile şi tăcu... Seara cădea... Figurile noastre începură să nu se mai vadă bine...

Cîteva lumini singuratice se iviră departe într'o vale...

— E Vărzăreşti, vorbi el într'o vreme. Şi iarăşi căzu pe gînduri. La ce se gîndea? La cei doi ochi albaştri, rămaşi pe ţărmurile Balticei şi pe care n'avea să-i vadă niciodată? La norocul lui pe veci?

Eu mă gîndeam la doi ochi negri, pe cari, înfriguraţi de boală aveam să-i văd peste cîteva ore, ca apoi să nu-i mai revăd niciodată...

Şi aşa, amîndoi în noaptea aceia de toamnă, călătoriam împreună, şi sufletele noastre prinse de melancolia iubirei tăceau, tăceau.

* * *

In toamna aceasta se împlinesc **douăzeci** *de ani dela apariția revistei literare* **„Ramuri“** *al cării director este astăzi d. N. Iorga.*

Pentru aceasta s'a hotărît punerea de pe acum supt tipar a unui volum sărbătoresc.

Volumul va fi tipărit în condițiuni tehnice neobișnuite și în cele 300 pagini se intenționează strîngerea tuturor colaboratorilor de până acum ai **„Ramurilor“**,

Pentru aceasta redacția revistei face un călduros apel la vechii și noii colaboratori cu rugămintea de a trimete manuscrise, fotografii și semnături pe adresa: Institutul de arte grafice **„Ramuri“**, *Craiova.*

* * *

* * *

Cu prilejul deschiderii cursurilor universitare de anul acesta „UNIVERSUL LITERAR“ va apărea într'un număr închinat vieţii universitare, la care vor colabora domni profesori şi studenţ ai tuturor universităţilor din ţară.

* * *

Universul Literar

Cuponul Nr. 24.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă —

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

Edmond Rostand

Amintire tulbure sau Parantesele

Supt un stejar puternic ședeam în acea sară
(Supt un ștejar ce poate era numai un teiu)
Și penteu ca'nainte-ți să stau în genunchi iară
De-oparte jețu'n care mă leagăn, il duseiu

Tu, cu chip blînd așa cum vezi doar în vre-o revistă
Mișcai alene jețul c'un ritm de barcă, rar;
Iși fluiera botgrosul în crengi aria tristă
(Botgrosul care poate era doar cînepar).

Sosiau dintr'o orhestră acorduri în andante
(Andante, care poate era doar un cuplet),
Și gestul unei ramuri sfioase, elegante,
Părea că pe-o vioară alunecă încet.

Plutiau dantele albe pe bolta cea înaltă
Și 'n undele-aurite ale unui eleșteu
(Biet eleșteu, ce poate era numai o baltă).
Luciri de-albaștri arbori lin tremurau mere

Și, cînd năștea nădejdea în gîndurile mele
(Nădejde, ce dorință de fapt poate era)
Alene'n legănare-mi făceai vînt cu dantele,
Pe care încercam să le prind în mîna mea,

Pe cute de volane pe care jucau raze
Făceam calcule infinite simale 'n minte
Tînjind, cu gîndu-aiurea, schimbam amîndoi frase
(Oh, frase, care poate erau numai cuvinte).

Frumoasă-ți pălărie își flutura ghirlanda
Și guleru'n dantele de Genova 'mbrăcat
(De Genova ce poate erau doar de Irlanda)
Se ridica 'mpînzindu-ți privirea ne'ncetat.

Dar negru ca un punct de cerneală mînjind textul
Căzu, un gîndac pe roche, și teama ta, subit,
(O teamă, care poate era numai pretextul)
Te strînse lîngă mine — O tu, gîndac iubit!

O creangă uscățivă pe cerul pal ca ceara
Un deget înălțase ca'n paza lui să fiu,
Și-un șal înfășurat-ai pe gît cînd veni seara
(Un șal, ce și el poate era doar un fișiu).

Mi-a dat umbra curajul mărturisiri să-ți spun,
Și'n ochii tăi, ce'n jururi priviau așa'n neștire,
Eu am zărit un suflet adînc, duios și bun
(Un suflet, care poate era doar o privire).

Trad. de **Ioan Ciorănescu**

Jindra Huşcova Flajşhansova

Slovacia şi Rusia Subcarpatică (Murăşul de sus)

De două motive am fost condusă, cînd mi-am propus că voiu ţine această conferinţă, în care tratez numai despre Slovacia şi Rusia suptcarpatică

I. Pentru că prin graniţele ei ne învecinăm cu România prietenă şi aliată.

II. pentru că aceste ţări sînt pîn'acuma mai puţin cunoscute decît celelalte părţi ale republicei noastre şi mai ales pentru că foarte des se colportează asupra lor prin presa duşmană sau iredentistă relaţiuni falşe şi mincinoase. Cu acestea fireşte nu vom polemisa; ne vom sili însă să vă dăm nişte informaţiuni precise despre Slovacia de azi, în comparaţie cu Slovacia de ieri, sfîrşind cu descripţia Rusiei subcarpatice şi a locuitorilor ei.

Prin Slovacia se înţelege partea de Nord a fostei Ungarii, care se întindea de la graniţele Moraviei pînă la oraşul Uzhorod, unde încep graniţele Rusiei subcarpatice, prin care ne învecinăm cu România. Suprafaţa teritoriului Slovaciei e de 50.000 km. pătraţi, avînd în anul 1919 2.950.000 locuitori, din cari naţiunea slovacă şi funcţionarii cehi fac cam vre-o 2 milioane iar restul Unguri 670.000, Nemţi 150.000 şi Ruşii subcarpatici 90.000. In ceia ce priveşte religiunea, majoritatea e romano-catolică, adică mai mult de cît 2 milioane. După ei vin evanghelicii de confesie augsburgica cu 370.000, greco-catolicii cu 200.000, calvinii cu 143.000 şi Evreii cu 140.000.

In Slovacia sînt 3542 comune, care sînt răspîndite în cele 6 judeţe ale ei şi cele 95 de plăşi. In fosta Ungarie Slovacia cuprindea 16 judeţe, care prin reforma judeţeană făcută de Statul cehoslovac după războiu au fost reduse la numărul de 6: aceasta pentru simplificare şi economia administrativă.

După aceste cîteva date statistice, care ni dau dovadă că Slovacii constituesc unul din popoarele cele mai mici dintre Slavi—poporul însă cel mai apropriat poporului ceh, cu care formează naţiunea cehoslovacă —vreau să vă dedau o imagine cît de clară de ceiace era Slovacia înainte de războiu. Ca să mă pot face înţeleasă mai lesne voiu încerca a vă reda aceasta în mod comparativ, alegînd ca măsură de comparaţie Ardealul dv., care a suferit în decursul secolelor cam aceiaşi soartă ca şi Slovacia supt îngenuncherea maghiară. La fel ca la dv., cum n'a fost Ardeleanul, aşa nici Slovacul n'a fost stăpîn pe pămîntul său. In ceia ce priveşte însă oprimarea politică, economică şi culturală, ea a fost mult mai drastic aplicată în Slovacia decît în Ardeal şi pentru a proba aceasta n'avem decît să spunem că Slovacia pînă la 1918 nu avea niciun liceu şi numai 344 şcoale elementare şi primare, care erau întreţinute de bisericile evanghelice şi romano catolice. In acelaş timp Ungurii profitau de 3223 de şcoli. Pînă la 1918 Slovacii nu aveau nici o instituţie culturală în felul „Astrei" din Sibiiu—stăpînirea ungurească înhizînd şi desfiinţînd chiar în timpurile formaţiunii ei Societatea „Matiţa", care corespunde „Astrei" dv. Ungurii au comis chiar următorul fapt barbar:. S'au folosit de fondurile şi averea „Matiţei" pentru scopuri de maghiarisare.

Mai trist însă stăteau lucrurile cu educaţiunea tinerimii slovace—după cum ni arată statistica din 1913—14, cînd în Slovacia se găsiau numai 1000 de Slovaci studenţi de licee, cari susţineau şi limba slovacă adevărata limbă maternă şi dintre aceştia numai cîteva zecimi cari aveau conştinţă naţională.

Astfel şcolile ungare au reuşit să desnaţionaliseze peste 11.000 de studenţi şi să-i utiliseze pentru oprimarea conaţionalilor lor.

Atît de tristă a fost situaţia în Slovacia; că în ultimul timp înainte de sfîrşirea războiului mondial se puteau întîlni inteligenţi şi inteligente slovace ca nişte păsări rare. In ceia ce priveşte presa, ea a fost înainte de răsboiul mondial urmărită la fel ca şi presa romînă în Transilvania. Au rămas numai cîteva reviste săptămînale ale căror articole au fost răscumpărate cu ani de temniţă la închisorile din Seghedin şi Vaţ, astfel că după mare străduinţă din partea inteligenţei naţionaliste războiul mondial a găsit în Slovacia numai un singur ziar slovac, care la sfîrşitul anului 1915 a fost desfiinţat şi el de către Unguri pentru că n'a scris destul de patriotic din punct de vedere ungar

Cel mai puternic mijloc de desnaţionalisare şi nimicire a existenţelor slovace a fost însă politica agrară a regimului vechiu unguresc. Acest sistem de politică avea scopul de a lua din mîna Slovacilor pămîntul rămas şi să ocrotească pe marii proprietari latifundiari de origine ungară.

Poporul slovac este în majoritate agricol. El a fost nevoit a munci pe pămînt străin; politica veche se înfricoşa la gîndul că poporul agricol slovac să se împroprietărească ştiind că astfel el va deveni primejdios pentru Statul unguresc, care îşi avea ţinta ca prin nivelarea intereselor naţiunilor neungare să creeze marea naţiune de 39 de milioane Unguri, cum, în diverse rînduri susţineau.

Astfel un publicist slovac al epocei dinainte de războiu se plîngea des că politica economică a regimului ungar, cît şi publicul unguresc nimicesc şi lovesc interesele ţăranilor slovaci, cari trebuie să învingă insuportabila greutate a vieţii lor, mai ales în ceia ce privia dările, astfel că în diverse localităţi latifundiarul plătia numai 1 sau 2 coroane contribuţie, pe cînd ţăranul slovac plătia pentru acelaş pămînt 15—20 coroane.

Acelaş publicist dinainte de războiu se plîngea mai departe, că bestiile feroce latifundiare aveau mai multe drepturi de cît ţăranul slovac—susţinînd totuşi că toate oprimările ce se vor încerca de Unguri nu vor putea învinge forţa naţională a poporului slovac. Astfel se consola ziaristul observator de pe-atuncea al vieţii slovace. Mă îndoesc însă că fără răsboiu şi fără dreapta judecată a împărţelei nu s'ar putea vorbi azi nici despre Slovacia liberă, nici despre puterea de resistenţă a Slovacului, pentru că amîndouă ar fi fost înghiţite de Ungaria şi feudalismul său.

Acum trecem la politica Slovaciei înainte de războiu care a fost şi ea analogă celei din Transilvania ea stînd chiar deseori mai rău de cît acolo. Vechea Ungarie n'a fost decît o insulă unde numai naţiunea ungară, şi din ea numai feudalii şi birocraţia „gentriei" aveau libertatea politică şi puteau profita de supremaţia dreptului, astfel că nu poate fi vorba de libertatea unei naţiuni într'un astfel de Stat în care curajul afirmării naţionale se plătia cu sîngele ei: dovadă este asasinarea celor 16 ţărani slovaci în satul Cernova la 1907. Astfel s'a făcut că în această epocă numele patrioţilor romîni se aflau alături de ale celor Slovaci, în registrele temniţelor din vechea Ungarie. S'ar găsi multe analogii în cea ce priveşte istoria politică a Slovacilor cu a Ardelenilor, cu toate că diferenţa este destul de mare, de oare ce în Slovacia totul a fost străin: Biserică şi societate, episcopi şi preoţi, funcţionari şi servitori, prefect şi jandarm —pe cînd în Transilvania se găsia o mai mare forţă naţională de a resista influenţei ungare de desnaţionalisare.

In tot casul trebuie însă să admirăm marea rezistenţă a poporului slovac, care împotriva tuturor oprimărilor şi-a păstrat conştiinţa naţională, astfel că după războiul mondial să poată întemeia un Stat propriu, unde să se poată întîlni cu contrastele lor bine exprimate: Orientul cu Occidentul, ortodoxul cu catolicul şi Slavul cu Ungurul. Războiul mondial însă a fost o salvare pentru Slovacia şi poporul ei. Cu toate că la începutul lui Slovacii au fost nevoiţi să meargă contra intereselor lor şi să lupte sub steagurile ungureşti ca şi Romînii din Ardeal, ei totuşi mai tîrziu pe cîmpul de cîmpul de luptă şi în timpul prisonieratului s'au unit solidar cu celelalte naţiuni oprimate de Unguri. Astfel şi-au luat obîrşia legiunile, care s'au format în Rusia, Franţa, America, Italia, Iugoslavia şi chiar pe pămîntul României. De acest fapt s'au folosit mai tîrziu oamenii politici în frunte cu preşedintele Masaryk pentru a justifica individualitatea etnică a poporului slovac. Dintre ei s'a distins şi personalitatea generalului Stefanik—el fiind un savant de mare renume pe lîngă marile calităţi de militar ce avea. El a devenit şi cel dintîui—şi pîn'acum ultimul—ministru de Războiu al republicei.

In această vreme de străduinţe pentru emanciparea naţiunii se făceau de catre Germani şi Unguri multe intrigi şi încercări de a nimici uniunea cehoslovacă pentru a se menţine Statul vechii Ungarii Aceste încercări însă n'au reuşit pentru că anul 1918 a însemnat, libertate atît pentru Slovacia, cît şi pentru Ardeal, cu deosebire însă, că în Slovacia se găsia numai un mic număr de intelectuali, iar poporul, într'o nespusă miserie, morală punea foarte puţină încredere în oamenii cari anunţau renaşterea naţiunii şi viaţă nouă. Inainte de războiu, biserica, şcoala, fabricile, birourile erau toate în mînile străinilor, precum tot în mînile lor era pămîntul. După războiu însă a trebuit să se reformeze personalul administrativ punîndu-se în locul celor străini—oameni ai naţiunii, cari pe lîngă dragostea de muncă ar avea şi simţul datoriei faţă de noul Stat.

Trebuie să accentuăm că a fost o mare fericire pentru Slovacia că ţările cehe nu erau departe şi că aci se găsia un mare număr de inteligenţe şi conştiinţe naţionale, care apoi au venit în ajutorul Slovaciei.

Statul cehoslovac a început să ia viaţă în toamna anului 1918. Slovacia de bună voie s'a unit cu Cehii la 28 Octombre 1918. Expresia adevăratei uniri a dat-o la 30 Octombre într'o întrunire a conducătorilor politici din Slovacia în oraşul Turci-Sv-Martin. Această întrunire se asamănă mult cu aceia a Romînilor de la Alba Iulia. Aci s'a pronunţat poporul slovac că el se socoteşte ca o latură a poporului cehoslovac cu care voieşte să creeze un Stat. Conform acestui fapt a trimes guvernul din Praga un împuternicit al său numindu-l ministrul Slovaciei, care a şi fost ocupată de soldaţii cehi, în urma cărora veniau funcţionarii. Capitala Slovaciei a devenit Bratislava, care a fost ocupată după o luptă mai îndelungată la 1 Ianuarie 1919. Aici apoi a fost şi reşedinţa guvernului slovac. Bratislava a rămas capitala Slovaciei şi pîn'acuma, fiind reşedinţa ministrului pentru administrarea Slovaciei. După ocupaţia aceasta din anul 1918, la care au luat parte şi locuitorii ei, Slovacia a mai avut de îndurat încă odată suferinţile răsboiului. In timpul regimului bolşevic la Buda pesta teritoriul slovac a fost inundat de puhoiul armatei bolşevice, ea fiind condusă de dorul iredentist de a întoarce Ungurilor provinciile răpite. La început bolşevicii unguri s'au bucurat de oarecare succese. La sfîrşit însă au fost nevoiţi să se retragă, şi iniţiativa aventuroasă a Ungurilor s'a sfîrşit cu ocuparea Budapestei de către armatele romîne, care astfel au şi împiedicat mişcarea bolşevică cu vărsare de sînge inutil atît pentru Ungaria cît şi ţările vecine. Din acest fapt reiese visibil cît de largi interese comune pe cîmpul politic au ambele naţiuni romănă şi cehoslovacă. Luptele bolşevice au sărăcit însă mult pe Slovaci, întreaga lor avere fiind nimicită sau furată de trupele în retragere. Munca de consolidare totuşi în scurt timp a vindecat rănile adînci făcute de trupele bolsevice — munca de consolidare, care se iveşte mai ales în două direcţii.

I. In ruperea tuturor legăturilor avute cu regimul unguresc, care împiedica evoluţia sănătoasă a poporului slovac.

II. In substituirea regimului trecut printr'unul nou, care ar putea — precum a şi dat—putinţă poporului slovac să se desvolte individual în cadrul cultural-social şi economic-natural.

Poporul slovac prin eliberarea sa a avut putinţă de autodeterminare, cerînd ajutorul Cehilor, cari au făcut dintr'un popor şi o ţară robită — poporul slovac înfloritor de azi cu o proprie cultura şi o ţară pe urme de mare progres. Aceasta însă n'a fost prea uşor la început: a trebuit să se ia din mîna Ungurilor toate şcolile, care înainte desnaţionalisau poporul nostru. In Slovacia pe atunci erau şi destule licee ungureşti (45), care au trebuit să fie transformate în şcoli slovace, lăsîndu-se numai un mic număr din ele pentru a deservi minorităţile ungare. In Bratislava chiar se găsia şi o Universitate ungurească, care a devenit apoi în 1920, Universitate cehoslovacă. Din funcţionarii de Stat, cari erau în majoritate unguri, au rămas numai aceia care s'au asimilat, pe cînd ceilalţi au plecat din Slovacia în Ungaria. O foarte dureroasă pagina a vieţii noastre înainte de războiu au fost relaţiunile dintre diversele categorii de religiune, care în ultimul timp au devenit instrumente de maghiarisare. Astfel mulţi dintre episcopii maghiarisaţi au fost nevoiţi să părăsească imediat teritoriile slovace. Biserica evanghelică, ea care era în ceia ce priveşte conştiinţa naţională mai puternică, a făcut singură ordine în administraţia ei, aducîndu-şi episcopi noi.

In scurt, amintim că şi în ceia ce priveşte partea economică s'a introdus sistemul naţionalisării, Slovacii străduindu-se şi pe acest teren să se emancipeze de influenţa străină. Mai trebuie amintit că pe toate căile se luptă pentru interzicerea presei ungare iredentiste, care ar otrăvi sufletul poporului.

In ceia ce priveşte noua administraţie, ea a trebuit să fie introdusă şi în cele trei ramuri principale: socială, economică şi culturală — accentuîndu-se silinţa de a uni Slovacia mai strîns cu celelalte provincii ale republicei, care tendinţă se înfăptueşte în mod docil şi cuminte, evitîndu-se fricţiunile si conflictele.

Trebuie amintit că republica a acordat cele mai largi drepturi poporului slovac prin alegerile universale, care dau dreptul de vot atît bărbatului, cît și femeii de la 20 de ani în sus. Această libertate politică avînd drept consecință înființarea multor partide politice, există astăzi numai la Slovaci în afară de minorități și în afară de multe alte grupări mici, aceste mari partide: țărănesc, național-democrat (capitalist), social democrat, clerical (partidul poporului din Slovacia, „Iudova strana“ (cu părintele Hlinka șef al partidului) și comunist. Se înțelege că această mulțime de grupări n'ar prii mersului bun al administrației, dacă aceasta n'ar fi condusă de excepțional de buni funcționari, de mare merit. Basa însă a acestei administrații, care s'a făcut prin mai sus citata reformă județeană, rămîne însă în colaborarea directă a cetățenilor în toate ramurile administrației Statului prin multiple instituții comunale și județene.

In Slovacia de astăzi există deplina libertate a presei și a cuvîntului, care nu e împiedicată nici de diversitatea intereselor naționale, nici a celor bisericești, nici a celor politice.

In ceia ce privește viața ei politică, trebuie încă amintit că Slovacia este administrată de guvernul din Praga, care are proporțional un numar de membri slovaci.

In ceia ce privește viața culturală, cea mai importantă problemă a fost problema școlilor slovace. Astăzi în Slovacia există o Universitate cu 1200 studenți, 38 licee și școli reale, din care cehoslovace sînt 32. Ele au în total 73.000 de studenți, pe cînd școlile populare în număr de 2700 sînt frecventate de 3 0.000 de copii. Ungurii au 7-9 de școli elementare cu 100 de mii de copii.

In Slovacia sînt vre-o 8000 de institutori și profesori, dintre cari 1400 unguri, 300 nemți, 150 ruși subcarpatici și 100 evrei — restul 6000 fiind cehoslovaci. Un foarte important element în ceia ce privește evoluția culturală sînt și școlile economice cu un număr însemnat al ramurii lor în agricultură.

O mare misiune au și secțiunile culturale în mijlocul armatei, care au grija educației pentru indivizii întîrziați. In Slovacia mai există multe societăți culturale, ca de exemplu mai sus citata „Matiță“, societatea femeilor slovace „Zivena“, etc., etc. Astăzi avem în Slovacia trei teatre mari, dintre care unul la Bratislava, altul la Kosice (Cașovia) și o societate dramatică ambulantă, care visitează centrele mai mari ale Slovaciei. (Ungurii și Nemții au și ei teatrele lor).

Cel mai important fapt al vieții economice a fost pentru Slovacia efectuarea reformei agrare, care a devenit programul comun al tuturor partidelor politice. In legătură cu reforma agrară este și chestiunea colonisării teritoriului desnaționalisat, unde s'au introdus elementele țărănești slovace.

Statul cehoslovac se străduește să îmbunătățească și starea socială, care a lăsat mult de dorit în urma războiului. Astfel Statul se ocupă serios să vie în ajutorul micului funcționar — clădind multe case noi. Numai în cei trei ani din urmă s'au clădit cu ajutorul Statului (800 de milioane) 3500 de clădiri. (Pentru clădirile publice Statul a dat 500 de milioane de coroane cehoslovace. Portul din Bratislava și cel din Komarno avînd subvenție de la Stat și el 10 milioane de coroane cehe).

* * *

Trecem acuma la *Rusia subcarpatică*, care de obiceiu se numește puntea acea cehoslovacă spre Orient ea îndeplinind acest lucru mai ales din punct de vedere geografic

Prin vecinătatea ei cu România și Polonia ne leagă cu aceste țări, prin ea țările cehe fiind complectate cu un teritoriu destul de diferit în ceia ce privește limba, religia și mentalitatea locuitorilor.

Majoritatea locuitorilor Rusiei subcarpatice o formează Rușii subcarpatici, cari din totalul locuitorilor 600 000 sînt 375.000, restul fiind împărțit Ungurilor, 104 de mii Rominilor și 80.000 Evreilor.

Rușii subcarpatici fac parte din popoarele slave, înrudiți fiind ca limbă și moravuri cu Rușii din Galiția și Ucraina.

Intre Rușii subcarpatici și mai mult în inteligența acestei țări e un grup, care dorește să introducă chiar limba rusă ca limbă literară. Intre această grupare și cealaltă, care accentuează individualitatea sa teritorială apărînd limba locală există o ceartă continuă, care împiedică consolidarea țării.

Odată cu aceste lupte și certe culturale s'au mai ivit și diverse certuri bisericești din causă că majoritatea locuitorilor aparține bisericii greco-catolice (332 de mii), iar bisericii ortodoxe numai 60 de mii. Trebuie de notat că tocmai aceşti din urmă sînt aceia cari înclină spre Rusia. Aceste certuri religioase au basa lor în moravurile primitive ale locuitorilor acestei țări, care pînă la anul 1919 făcea parte din fosta Ungaria, fiind subjugată și maghiarisată la fel ca și celelalte provincii ale fostei Ungarii. Aici ca în toate locurile se găsiau marii latifundiari unguri încunjurați de țăranii unguri, pe cînd poporul neaoș se ocupa cu păstoritul, trăind într'o miserie continuă el fiind oprimat în ceia ce privește economia și cultura.

Astfel se găsiau pe teritoriul de azi al Rusiei subcarpatice numai 18 școli, dintre care niciuna nu era propriu, zis națională. Din această causă se poate pricepe ușor marea proporție de analfabeți a Rusiei Subcarpatice (înainte de războiu 85 la sută).

Rusia Subcarpatică înainte de războiu era oglindă fidelă a miseriei materiale și sufletești. Din această causă emigrau în fiecare an mii de oameni peste Ocean pentru a-și găsi o viață mai bună. Astfel au plecat acolo în cîteva zeci de ani peste 500.000 de mii de Ruși subcarpatici, din cari numai 100 de mii și-au păstrat individualitatea lor națională. La aceștia din urmă a și luat obîrșie ideia liberării de sub jugul unguresc. Ei la începutul anului 1918 au strîns legături cu profesorul Masaryk, care era animatorul popoarelor slave în lupta împotriva vechii monarhii.

Pe lîngă Cehi și Slovaci s'au presintat și Rușii subcarpatici în acelaș front și s'au hotărît să lucreze pentru eliberare, dorind unirea cu republica cehoslovacă.

Prin intervenția lor la conferința de pace vedem devenind Rusia subcarpatică o provincie autonomă a republicei cehoslovace, care de acum înainte s'a îndreptat spre o viață nouă.

Astfel școlile ungare au fost desființate, introducîndu-se cursuri speciale pentru analfabeții întîrziați. In aceiași vreme s'a ivit și un mare număr de gazete locale. Am amintit că din locuitorii Rusiei subcarpatice 600.000, 375.000 sînt Ruși subcarpatici, 104.000 sunt Unguri și 80.000 Evrei. Inainte de anul 1918 însa numai cele două elemente din urmă represintau partea culturală mai ridicată și mai puternică în ceia ce privește politica și economia — Ungurii fiind stăpîni pe pămîntul, iar Evreii pe comerțul ei

Dacă situația ar fi trebuit să se schimbe, asta însemna că și poporul Rușilor subcarpatici ar fi trebuit să aibă pămînt pentru a nu muri de foame. Aceasta se înfăptuește deabia acum prin reforma agrară — poporul în afară de aceasta fiind şi instruit special să lucreze pămîntul în mod superior prin sfaturi şi adunări săteşti.

Rusia subcarpatică însă face progres şi în celelalte ramuri ale economiei naţionale — astfel că poporul nu mai e forţat să emigreze ca odinioară.

Rusia subcarpatică însă are şi foarte frumoase posiţiuni şi bogăţii naturale. In afară de numeroase păduri, ea mai are mine de sare (la Ocna Slatinei), surse minerale şi vii, care dau o calitate superioară de vin.

Astfel şi această parte a republicei noastre poate aştepta şi ea un viitor mai bun, mai ales cînd generaţia actuală va ieşi formată din şcolile înfiinţate după războiu.

*

Incheind acum conferinţele mele despre Cehoslovacia, trebuie să repet încă odată viile mele mulţumiri Institutului Sud Est-European în general şi directorului său, d-lui Nicolae Iorga în special, pentru că lui îi aparţine această ideie a acestor conferinţe despre ţara vecină, prietenă şi aliată.

Viile mele mulţumiri trebuie să privească şi pe ascultătorii mei, cari cu atîta bunăvoinţă şi indulgenţă m'au urmărit.

Cît mă priveşte pe mine, ştiu bine că conferinţile mele ar fi putut evoca unele obiecţiuni în ceia ce priveşte fondul şi cuprinsul lor. Ar fi putut să fie mai complecte, mai largi şi mai bogate. Trebuie însă să amintesc că am evitat dinadins complicaţiunile şi împodobirea stilului, ca să vă pot lăsa dv. imaginea cît mai clară despre republica noastră şi viaţa ei culturală în trăsături generale. Şi afirm că aş fi deplin de satisfăcută dacă s'ar găsi în curînd altcineva care ar putea să perfecţioneze opera mea modestă şi simplă — care însă am înfăptuit-o cu multă dragoste, ceia ce îmi poate fi cel mai desăvîrşit apărător.

Jndra Flajshansova

NB. — Nota despre Slovacia a fost redactată de către d. *C. Huşec*, şef redactor la „Slovensky Dennik“, iar partea despre Rusia Subcarpatică de către d. redactor *Haju* de la Ministerul de Externe. Traducerea e făcută tot cu concursul d-lui *D. Basiliu*.

* * *

Ce mi-a povestit bunica

de **Anatole France**

Intr'o seară, întorcîndu-se de la Comedie, bunică-mea găsi la uşa ei un om slab, palid, desfigurat de o barbă cenuşie şi murdară, care se aruncă la picioarele ei şi-i zise:

— Cetăţeana Danger, sînt Alcide, scapă-mă!

Ea-l recunoscu atunci.

— Doamne!, îi zise ea, se poate să fii d-ta domnul Alcide, profesorul meu de dans? In ce stare te revăd, d-le Alcide!

— Sînt proscris, cetăţeano, scapă-mă!

— Nu pot decît să 'ncerc. Chiar eu sînt suspectă, şi bucătăreasa mea este iacobină. Urmează-mă. Dar bagă de samă să nu te vadă portarul. El este ofiţer municipal.

Amîndoi suiră scara, şi mica şi buna d-nă Danger se 'nchise în apartamentul ei cu nenorocitul Alcide, pe care-l scuturau frigurile, şi repeta clănţănindu-i dinţii:

— Scapă-mă, scapă mă!

Văzîndu-l în aşa hal, ei îi venia să rîdă.

Cu toate astea situaţia era critică.

— Unde să-l ascund?, se'ntreba bunică-mea, uitîndu-se la dulapuri şi la scrinuri.

Negăsindu-i un alt loc, îi veni ideia să-l dosească în pat. Trase două saltele în afară de celelalte şi, formînd astfel un spaţiu lîngă zid, vîrî pe Alcide. Astfel patul părea numai deranjat.

Ea se desbrăcă şi se sui într'însul. Apoi sună pe bucătăreasă.

— Zoe, nu mă simt bine, dă-mi un puişor fript, salata şi un păhar de vin de Bordeaux. Zoe, ce mai este nou?

— Un complot al blestemaţilor de aristocraţi, cari vor să fie ghilotinaţi pîn'la cel din urmă. Dar îi pîndesc bine golanii (*les sans-culotte*): or să meargă lucrurile, or să meargă!... Portarul mi-a spus că un nemernic, numit Alcide, este căutat în secţia noastră, şi că te poţi aştepta la o visită domiciliară în noaptea asta.

Alcide între cele două saltele auzia aceste vorbe dulci. După plecarea Zoii, îl apucă un tremur nervos, care zguduia tot patul, şi respiraţia lui atît se'ngreuie, încît se auzia în toată odaia un şuierat ascuţit.

Foarte bine merge, îşi zise d-na Dauger. Mînca o aripă de de puiu, şi trecu puţin vin de Bordeaux bietului Alcide.

— Ah! Doamne!... Ah! Isuse Hristoase!.., gemea Alcide. Şi se apucă să se vaiete cu mai multă putere şi mai puţin motiv.

— Prea bine!, îşi zise d-na Danger: municipalitatea n'are decît să sosească...

Tocmai cînd gîndia astfel, un zgomot de paturi de puşti, care loviau greoiu în scînduri, zgudui palimarul. Zoe introduse patru ofiţeri municipali şi treizeci de soldaţi din garda naţională.

Alcide nu se mai mişca: de abia sufla.

— Scoală-te, cetăţeano, zise unul dintre garzi. Un altul obiectă că cetăţeana nu se putea îmbrăca în faţa bărbaţilor. Un cetăţean, văzînd o sticlă cu vin, o luă, gustă din ea, şi ceilalţi băură pe rînd. Un tovarăş glumeţ se aşeză pe pat şi, luînd de bărbie pe d-na Danger: — Ce păcat, zise el, să fie aristocrată cu o figură aşa de frumoasă, şi să trebuie să i se taie gîtişorul ăsta!

— Haide!, zise d-na Danger, văd că sunteţi oameni politicoşi. Căutaţi răpede tot ce aveţi de căutat, căci mor de somn.

Ei stătură două ceasuri nesfîrşite în odaie; trecură de douăzeci de ori prin faţa patului, şi se uitară supt pat să nu fie cineva ascuns. Apoi, după ce spuseră o mie de obrăznicii, plecară. De abia plecase cel din urmă, şi micuţa d-nă Danger, cu capu 'n ulicioara patului, chemă: Domnule Alcide, domnule Alcide! O voace răspunse gemînd:

— Dumnezeule! poate să ne audă cineva! Isuse!... Doamnă, fie-ţi milă de mine!

— Domnule Alcide, urmă bunică-mea, ce spaimă am tras! Nu te mai auziam, credeam că ai murit, și, cu gîndul că dorm peste un mort, am crezut că leșin de o sută de ori! Domnule Alcide, nu te porţi bine cu mine. Cînd n'ai murit, o spui, ce dracu! N'am să-ţi iert niciodată frica pe care am îndurat-o. Nu fu minunat de bună, mama mare, cu sărmanul domn Alcide? A doua zi dînsa se duse și-l ascunse la Mendon, și astfel îl scăpa atît de frumușel.

Tradus de **Eufrosina Pală**

CRONICA

Desvoltarea literaturii şi încurajarea scriitorului

Subvenţionarea teatrelor cu intenţia sprijinirii literaturii dramatice originale, iar acum în urmă înfiinţarea pe cale de lege a unui Consiliu al literelor în cadrul Ministeriului Artelor, au stîrnit una din cele mai animate dar şi mai controversate discuţii. Competinţe depline sau găunoase s'au rostit hotărîtor, înfăţişîndu-se în atitudini de ultimă instanţă. Laude sau hulă s'au adus Ministeriului Artelor sau titularului său, după cum anumite convingeri quasi-literare sau legături pecuniare comandau pana îndrumătorului literar sau reportericescului critic.

Categorisiri de tot felul au curs la adresa scriitorilor, a operelor lor sau către criticul advers. Cu acest prilej am aflat că pentru tineri răscopţi în căldura supra-valorificării proprii şi în matura lor obrăznicie literatura română e „bleagă prin definiţie“.

Asistăm la cea mai abundentă polemică în legătură cu chestiunea, nu însă şi la o cercetare a fond a problemei complecte şi complexe în cadrul căreia intră şi aceia a subvenţionărilor

Din întreaga problemă a desvoltării şi răspîndirii literaturii noastre ne interesează deocamdată capitolul: Rolul Statului în această desvoltare.

Singura conclusie a multiplelor desbateri asupra căreia s'a stabilit un acord aproape unanim şi care se impune cu imperativul ei strict, este necesitatea intervenţiei Statului în desvoltarea şi răspîndirea literaturii.

Lăsînd la o parte netăgăduita cale indirectă, aceia a desvoltării învăţămîntului, care totdeauna, în chip normal, precede înflorirea literelor şi artelor, a îngrijirii tuturor treptelor de învăţămînt, care să nu sufere de niciun fel de lipsă, ne interesează mijloacele directe ce slujesc la desvoltarea literaturii noastre, ne interesează opera literară, inclusiv scriitorul (dar nu scriitorul exclusiv, după sistemul politicianismului în literatură) şi publicul cetitor.

Zădarnic vom da milioane trupelor teatrale — fie ele şi de operete —, vom subvenţiona reviste, sau vom creia Sîmbete-de-jos, conchizînd că prin aceasta am ridicat o pleiadă de literaţi artişti, fiecare fiind părinte de numeroase opere de artă, dacă aceste opere de artă sînt menite să populeze bibliotecile şi nu vor fi o literatură vie, cerută şi gustată de sufletul unui public cetitor, pe care să-l fecundeze, stimulîndu-i puterile creatoare.

Şi tot atît de zădarnică va fi şi străduinţa de a cultiva un public cetitor prin alte mijloace decît acela de a-i pune la îndămînă o literatură originală, în care, înainte de orice consideraţii pur estetice sau înalt umane, băştinaşul să-şi vadă oglinda fiinţei lui proprii.

Grija oficialităţii va trebui să se îndrepte în egală măsură în două direcţii; va trebui să țintească două scopuri, a căror împlinire e condiţionată de reciprocitate.

O literatură desvoltată fără un public cetitor va fi o haină pompoasă fără un corp viu, iar un public cetitor fără o literatură corespunzătoare va fi o fiinţă căreia îi lipseşte o parte din totalitatea mijloacelor de existenţă.

In lumina acestor premise ni apare clară greşala oficialităţii noastre. Pentru desvoltarea, nu a gustului, dar a unei necesităţi de a se ceti, Statul nu a întrebuinţat mai niciunul din prea numeroasele mijloace. Slabe încercări, care n'au păşit niciodată spre desăvîrşire, s'au făcut prin editura şi bibliotecile «Casei Şcoalelor» şi prin subvenţionarea unor anumite turneuri de scriitori, prin Ardeal.

Gînditu-s'a vre-odată Ministeriul Artelor la problema foarte serioasă a reeditării în număr suficient de exemplare şi în ediţii îngrijite a tuturor operelor clasicilor noştri, opere al căror preţ să nu treacă peste totalul cheltuielilor?

Gînditu-s'a oficialitatea noastră la înzestrare cu biblioteci a tuturor oraşelor şi satelor acestei ţări? Are măcar capitala ţării bibliotecile necesare?

Ce s'a făcut pentru sufletul celor mulţi, pentru a strecura în acest suflet setea după frumosul cuprins în slova cărţii?

Pentru împlinirea părţii a doua a problemei, aceiaşi slabă preocupare, aceiaşi absenţă a unui sistem resultat dint'o convingere şi un discernămînt, au presidat la întreaga activitate de sprijinire a cărţii sau a scriitorului.

Cînd s'a sprijinit tipărirea unei cărţi sau a fost ajutat autorul ei, s'a adoptat exclusiv criteriul interesului politic. Binefacerile ajutorului literar s'au revărsat asupra clientului politic supt formă de subvenţii, sinecure, premii. Micile abateri dela această apucătură îndătinată sînt praf în ochii privitorilor din jur.

Acum Ministeriul Artelor subvenţionează — nu ne interesează motivul determinant — teatrele din Bucureşti care represintă piese originale, în vederea — zice se — a desvoltării literaturii dramatice băştinaşe.

Critica deslănţuită cu acest prilej nu se îndreaptă împotriva măsurii în sine, care nu e rea dacă nu trece la risipă, ci împotriva lipsei unei concepţii pe care a desvălit-o această măsură.

Procedeele Ministeriului, căruia i se cere putere creatoare, pătrundere şi înţelegere a cerinţelor celor mai înalte ale unui neam şi pe de asupra o concepţie şi un program mai mult decît al celui al Comunicaţiilor sau Sănătăţii, sînt pare că aprobarea unor solicitări insistente pe care cei din afară le fac potrivit intereselor lor.

Subvenţionarea teatrelor e o slăbuţă armonisare a acestor interese cu acela al desvoltării literaturii şi încurajării scriitorului.

G. V. Botez

* * *

Cîteva lămuriri pentru „Mişcarea Literară“. —Articolul mieu „*Conspirația Tăcerii*“, publicat într'un număr trecut al „Universului Literar“ a dat prilej ziarului săptămînal „Mișcarea Literară“ să recunoască, făcînd și un mic *mea culpa* de reporter întîrziat, că revista noastră, de cînd a trecut supt noua conducere a d-lui N. Iorga, „s'a schimbat considerabil, îmbunătățindu-se și devenind o revistă literară serioasă“. Apreciem firește atenția și sîntem extrem de măguliți că „Mișcarea Literară“ se coboară a sta de vorbă cu noi. Modestia noastră nu ne-ar fi îngăduit să credem că foaia editată de d-l Dominic, condusă olimpic de d-l Liviu Rebreanu și scrisă de d-nii Aderca, Elena Protopopescu, Tudor Șoimaru, Ionescu-Orion și alte nume tot atît de autorisate, va coborî și asupra scrisului nostru fără pretenții o miloasă binecuvîntare.

Dar „Mișcarea Literară“ nu se mulțumește numai cu această favorabilă apreciere, ci ni aduce și o învinuire. Ne învinuește anume că isolarea în care ne găsim nu e datorită unei „conspirații a tăcerii“, ci e opera însăși a directorului nostru d-l N. Iorga. D-sa e acusat că, fiind o „personalitate covîrșitoare“ și suferind de un „subiectivism excesiv“, nu ar îngădui talentelor să se apropie de d-sa și ar nedreptăți pe unii începători.

Este absolut inexact că d-l Iorga ar avea un cenaclu de minori. Cum își închipuie „Mișcarea Literară“ că d-l Iorga ar face în această privință concurență d-lui E. Lovinescu?. Oricine e primit de d-sa dacă are talent și e cuviincios. Și care dintre scriitorii de astăzi a bătut vre odată la ușa d-lui Iorga, fără să se deschidă și fără să nu primească un sfat și o încurajare? Dar, cînd tineri necopți își permit să discute cu un învățat de reputația și autoritatea d-lui Iorga, cu inconștiența pretenției fără talent sau a talentului întărîtat de ambiții vane, atunci ce e mai natural ca fluturele buimac de noapte să-și frigă aripile în flacăra de care s'a apropiat prea mult? Dacă i se poate aduce vre-o învinuire d-lui Iorga, e că-și dăruiește cu prea multă lărgime atenția unei literaturi, care foarte dese ori nu merită risipa timpului atît de scump unui învățat. Poate că „Mișcarea Literară“ dorește în simpatica ei naivitate ca d-l Iorga să discute literatură cu d-l Cazaban la Capșa, să facă lectură în cenaclul d-lui Lovinescu, sau să asiste la cetirea pieselor d-lui Zi-i pe nume? Alții mai mici decît d-sa nu se simt în stare să resiste unei astfel de supra-alimentații literare; cu atît mai puțin d-l Iorga, care e convins că politicianismul literar e o molimă ce poate deveni periculoasă literaturii românești.

„Mișcarea Literară“ caută să coboare meritul revistei noastre, contestînd talentul d-lor Volbură Poiană și Eugen Boureanul. Totuși noi credem mai mult în talentul d-lui Boureanul decît în acel al d-lui Aderca, precum socotim ciclul de poecii „Galbenii“ al numitului Volbură Poiană, cu toate inegalitățile ce ar putea să aibă ca emotivitate și spontaneitate superior bibelourilor de carton vapsit ale d-lui Ion Pilat din „Satul mieu“.

„Universul Literar“ și-a făcut și își face datoria față de scriitorii de talent cerîndu-li și aici încă odată colaborarea. De un lucru trebuie însă să-i asigurăm că această revistă nu e o tribună liberă sau o tarabă de reclamă unde fiecare poate publica *orice*. Nu știu dacă apelul nostru va sparge zidul de reavoință ce ne încunjură. Experiența ne face chiar să fim pesimiști. Nu putem uita de pildă că, invitînd să colaboreze la această revistă pe un tînăr poet consacrat și tradus, chiar, de d-l Iorga, d-sa ni-a răspuns cu un surîs desprețuitor, de estet pretențios: Nu face să mă compromit la „Universul Literar“.

Cei ce nu sufăr de groaza compromiterii și cei ce înțeleg că la această revistă trebuie să fie musafiri cari știu să respecte casa gazdei, sînt bineveniți.

Ion Sân-Giorgiu.

* * *

Sovietele şi Arta.— *D-na Kamenev,* sora lui Troţchi şi delegata oficială a guvernului rus la Expoziţia de Arte decorative din Paris, poate fi cu adevărat mulţămită. Pavilionul rus consacrat artelor şi literelor a fost organisat cu atîta gust şi mai ales cu atîtea mijloace de fast şi bogăţie, încît străinătatea este aproape convinsă că Edenul artei şi al poesiei se află situat actualmente în Rusia Sovietelor.

Cam acelaşi lucru pare că vor să-l spună marile reviste ilustrate străine prin publicitatea mai mult decît generoasă acordată „minunăţiilor“ pavilionului rus, precum şi diversele ziare mai mult sau mai puţin „prietene“, care elogiază înflorirea fără samăn a Rusiei artistice de astăzi.

Sînt însă — din fericire — oameni destui cari au înţeles că toate silinţile *d-nei Camenev* ca şi concursul, fireşte desinteresat (!), al unei părţi din presă, nu au alt înţeles decît acela al unei opere de propagandă de proporţii americăneşti, menită să orbească străinătatea.

Goethe sfătuieşte cîndva că, dacă vrei să înţelegi pe poeţii unei ţari, trebuie să mergi la dinşii acasă. Cam aşa ceva face importanta revistă franceză „*Mercure de France*", care publică într'un număr recent cîteva documente lămuritoare asupra situaţiei reale a scriitorilor şi artiştilor din Rusia. Aceste documente nu sînt decît o serie de articole publicate de cunoscutul romancier rus *Veresaiev* in cotidianul „*Pravda*" din Moscova; aşa dar nicio îndoială nu încape asupra veracităţii lor.

Şi aflăm, astfel, că literaţii şi artiştii de samă cîştigă în Rusia maximum 50 de ruble pe lună, ceia ce înseamnă cu mult mai puţin de cît minimum necesar existenţii. Cei mai mulţi însă cîştigă şi mai puţin trăind in cea mai cumplită miserie.

Sînt unii cari nu şi-au schimbat cămaşa de şase luni de zile; alţii mănîncă odata la două zile, şi cu toate acestea toţi sînt impuşi la cele mai aspre imposite. Mai anii trecuţi, cei mai mulţi scriitori rămaşi în Rusia erau nevoiţi, pentru a-şi agonisi pînea zilnică, să primească şi cele mai grosolane... funcţiuni: taietori de lemne, pavagii, etc. De la un timp, Sovietele îi întrebuinţează pentru a răscoli Arhivele Statului ori pe cele ale vechilor familii burghese, exilate sau exterminate. Li se plătesc însă salarii de foame, de şi graţie priceperii şi silinţelor acestor bieţi exploataţi, au fost desgropate documente de mare valoare, scrieri inedite de cei mai mari autori ruşi din sec. al XIX-lea ori mai vechi, care valorează multe milioane.

Ca să se înţeleagă însă şi mai bine despreţul şi lipsa de preţuire a Sovietelor pentru tot ce este artă, vom mai aminti despre un cas, de sigur fără pareche în lumea civilisată: descoperindu-se acum doi ani, un imens material inedit al marelui *Dostoievschi*, Sovietele n'au pregetat sa-l vîndă pentru cîteva sute de mii de mărci aur unei case de editură din München: Piper & C-ie. S'au şi tipărit prospectele acestei case, anunţînd cu ifos că în curînd se va pune pe piaţă ediţia completă: „*Dostoievski inedit*", care apare astfel. «pentru prima oară în limba germană, *ca operă originală germană*».

Şi dacă aceasta este consideraţia de care se bucură astăzi în Rusia un Dostoievschi, închipuiască-şi oricine care este situaţia reală a scriitorilor în genere, fericiţi să trăiască în Edenul străjuit de luciferii cu săbii de foc ai bolşevismului!

N. N. V.

* * *

Comemorarea lui St. O. Iosif.— Societatea pentru ridicarea de monumente marilor dispăruţi ai culturii romîneşti a ţinut să comemoreze pe *St. O. Iosif*, pe delicatul poet al «Patriarhalelor» şi «Cîntecelor», printr'o serbare dată la Teatrul Popular, cu care ocaise s'a reprezentat *Cometa*, admirabila comedie a lui St. O. Iosif şi D. Anghel, jucată de trupa Teatrului Popular, iar d. *Ion Sân-Giorgiu* a ţinut o conferinţă despre neuitatul poet, din care publicăm un fragment in numărul de faţă al *Universului Literar*. Dela această serbare a lipsit ca de obiceiu „Societatea Scriitorilor Români".

* * *

† Alex. Florescu.— In ultimul moment aflăm încetarea din viaţă a d-lui Alex. Florescu, autorul bine cunoscut al pieselor „Sanda" şi „Chinul", fost ministru plenipotenţiar al României la Varşovia şi unul din fruntaşii vieţii bucureştene. Om de spirit şi de vastă cultură, Alex. Florescu lasă în toate straturile sociale regrete adînci.

In istoria teatrului românesc el şi-a creat un nume pe care critica obiectivă a posterităţii i-l acordă fără şovăire.

In numărul viitor vom publica un articol al d-lui Ion Sân-Giorgiu asupra activităţii literare şi dramatice a celui prea curînd smuls dintre noi.

⁂

Turneul doamnei Maria Filoti.

D-na Maria Filoti, al cărei chip îl dăm in corpul revistei, cea dintîiu dintre valoroasele societare ale Teatrului Naţional pleacă într'un lung turneu teatral în ţinuturile alipite cu două lucrări dramatice româneşti.

Marea artistă va duce cuvîntul şi arta românească la fraţii de peste hotar. Sîntem siguri că se va bucura de primirea pe care o merită marile şi reputatul ei talent. Interpreta Doamnei lui Ieremia Vodă şi a atîtor alte roluri mari va şti să ridice şi mai mult în ochii Ardelenilor şi minoritarilor prestigiul primei noastre scene.

* * *

Folklore românesc în Anglia

D-l Béla Bartok, un mare iubitor al musicei populare romîneşti şi o dată cu ea şi al versurilor ce întovărăşesc această musică, vechiu culegător de melodii româneşti din Ardeal — odinioară chiar din îndemnul Academiei Romîne — va face să apară în curînd la Londra un volum de colinde româneşti.

In acest volum d. Béla Bartok urmăreşte asămănarea între colindele noastre şi acele ale naţiei sale, cea maghiară.

Pe lîngă interesul pur ştiinţific pe care -l pot avea folkloriştii pentru această importantă lucrare şi pe lîngă propaganda binevoitoare pe care implicit ni-o face in străinătate, d. Bartok va reuşi să dea la iveală şi unele motive de apropiere între cele două naţii în bună parte conlocuitoare.

⁂

Cine împrăştie slova poporului.— Adesea relevăm, cu o adecvată dosă de supărare, greşelile pe care le face cîte cineva din străinătate în precisarea unor puncte geografice din cuprinsul ţării noastre.

„Ignoranţii" de peste hotare au aruncat une ori Bucureştii peste Dunăre, ba alte ori i-au împlîntat tocmai în coastele Asiei Mici.

Erau numeroase exemplele care ni arătau că nu prea erau familiarisaţi cu geografia apropiatului Orient mulţi din cei ce incidental pomeniau şi de ţara noastră.

Iată acum însă, cînd străinii ne-au cam rărit cu inofensivele lor mişcări de translaţie, că acest rol şi l-a luat o foaie de la Cluj, menită — zice ea — să facă educaţia poporului, să-i dea cunoştinţe de tot felul, exacte şi folositoare.

In numărul său din 20 Septembrie „Infrăţirea Poporului" are această informaţie plină de tîlc:

„Incepînd cu ziua de 15 Septembrie staţia Ramadan din Dobrogea va primi numele Giurgiu-port. Se crede că şi alte staţii cu nume străin din Dobrogea vor primi nume romănesc".

Aşa dar Giurgiu va deveni port la lacul Babadag sau poate chiar la Mare, urmînd ca mîne-poimîne să mutăm Constanţa pe Ialomiţa sau printre sondele din jurul Cîmpinei, sau Clujul pe Nistru.

Oare nu „se crede că" şi unii redactori romîni trebuie examinaţi din geografia celor patru clase primare?

G. V. B.

Incepînd cu numărul viitor, „*Universul Literar*" va publica săptămînal cîte o cronică a mişcării teatrale bucureştene, scrisă de d. Mircea Ştefănescu, autor dramatic şi critic teatral.

ANUL XLI.— No. 40. 3 LEI EXEMPLARUL Duminică 4 Octombre 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

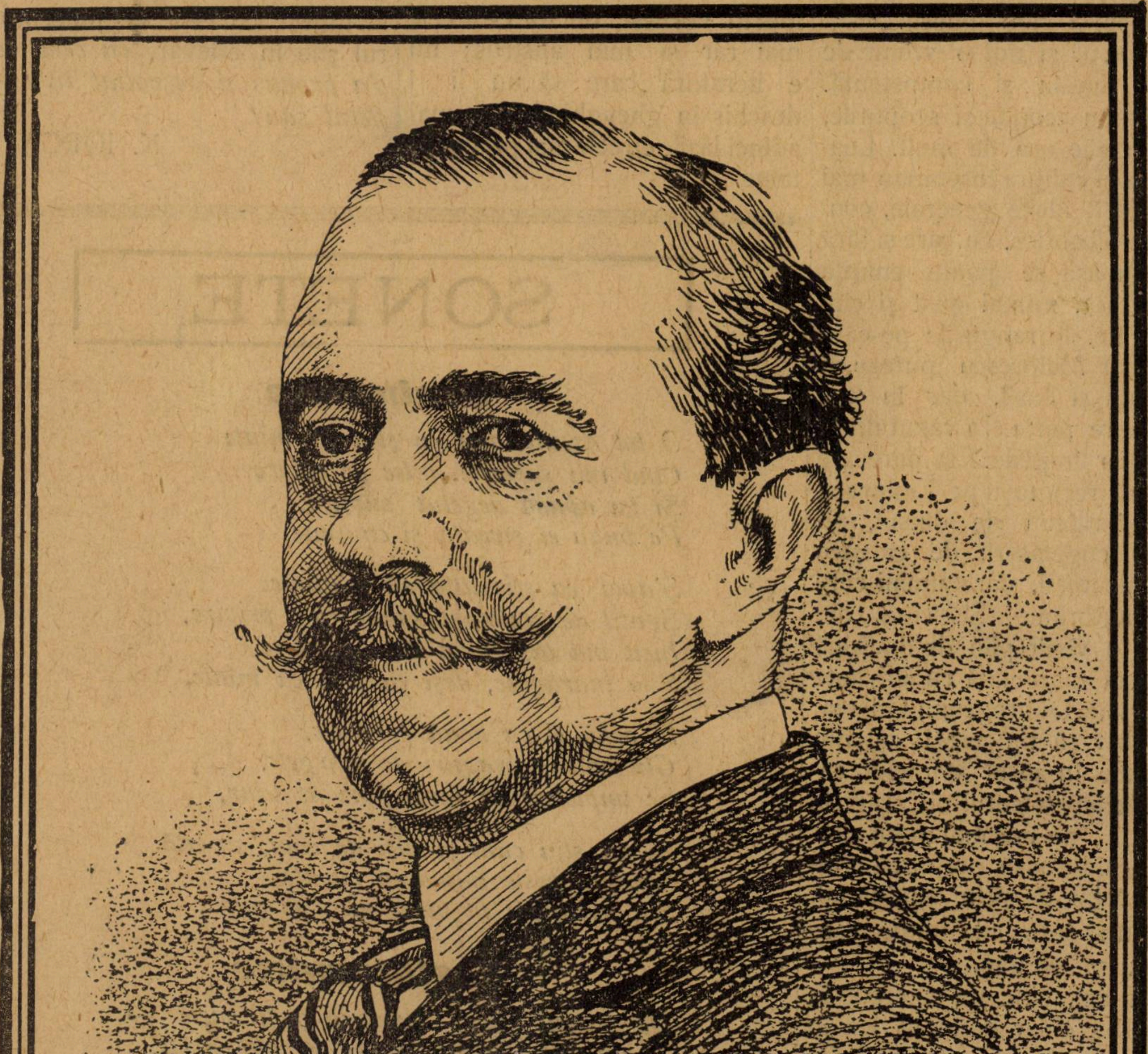

† Alexandru Florescu

Cine judecă

de N. IORGA

In literatură ca şi în toată viaţa noastră publică — dar în literatură lucrul e şi mai jignitor şi mai periculos — e de mirare cine şi cum judecă.

Am avut şi noi o vreme de critică onestă şi competentă. Care-i erau teoriile şi scopurile, n'are a face aşa de mult. Loaialitatea şi cultura însemnau mai mult decît ideile generale, concepţiile filosofice, cu care şi fără care tot aşa se poate enunţa o judecată, numai gust şi cinste să fie. In rangurile pe care le-a fixat Maiorescu puteau fi prevenţii şi ilusii, dar în cea mai mare parte el a văzut drept şi a spus limpede. Era oarecare curaj să recunoşti pe Eminescu cînd îşi rîdeau de dînsul, nu numai cugetătorii de cafenea din Bucureştî, dar oameni culţi şi cu autoritate. Şi, cînd, din Rusia, a venit plin de doctrină marxistă îngreuiată cu naivitate moscovită, Dobrogeanu Gherea, erai liber să nu crezi că din discuţiile în jurul crimelor capitalului iese talentul lui Caragiale de pildă ; nu era mai puţin simpatic călduroasă preţuirea criticului venit de prin străinătăţi.

Aş mai putea cita nume, care prea uşor se uită.

Dar azi, cine nu se crede în stare, ba chiar dator să iea în cercetare o operă literară ? Ce interesantă ar fi o biografie a criticilor, de pus alături cu aceia a victimelor pe care le fac (ori de batjocuresc ori de laudă ; ba chiar mai mult în casul ultim urmă)! Mai la urmă, nu e lucru aşa de înjositor scrisul ca să trebuiască să cazi supt proslăvirea, osînda ori superbă tăcere a oricărui adunător de mucuri de ţigări.

Am zis: mucuri de ţigări. In mare parte din acestea se face materialul cu care e înzestrat criticul. Un om sărac poate fuma o ţigară proastă, dar e a lui. Aceştia toţi pe mîna cărora sîntem daţi au în gură numai nume mari din literaturile străine; îţi vorbesc de tot ce au ele mai rar şi mai abstrus; nu e literatură care să nu li fi deschis în ghevghirele cele mai adînci lăzile cu cele mai preţioase taine.

Dar uită-te bine. Vei vedea că toate acestea sînt prinse la întîmplare. Erudiţie de vitrină; spumă de conversaţie ; împrumut de cenacul. Sînt lucruri culese de pe jos.

Să se judece cît de aspru, dar *dela înălţimea care neapărat se cere.* Şi, pe lîngă aceasta, să se judece cu ceia ce judecătorul ştie în adevăr, *cu ceia ce s'a produs şi desvoltat în sufletul său!*

N. IORGA

SONETE

Seninătate

O tot ascult, deşi eu ştiu că minte
Cînd îmi şopteşte dulce de iubire
Şi îşi apasă degetul supţire,
Pe buza ei şireată şi cuminte.

Ş'apoi ea ştie atîta să m'alinte,
Şi-atît de multe-mi spune cu-o privire,
Încît mă las furat de o zîmbire,
Şi-o îndrăgesc, deşi eu ştiu că minte.

In ochii ei ca două peruşele,
Gîndirile-i, şiraguri de mărgele,
Se împletesc ca nişte flori de laur,

Şi nu ştiu cum şi nici de cînd, şireată.
Stăpînă peste inima-mi curată,
S'a incrustat în visul meu de aur...

Nestatornicle

De dragul tău, — lumina vieţii mele —
Ţi am dat ieri un buchet de margarete.
Şi ţi-am şoptit în ritmice sonete:
De dragoste, de lună şi de stele.

Tu ai zîmbit la şoaptele-mi rebele.
Privind la flori, cu ondulări cochete,
Tu mi-ai mărturisit, fără regrete,
C'a mea vei fi cît vor trăi şi ele...

Şi ne am iubit apoi trei nopţi de-arîndul ;
Iar, cînd, şireată, mi-ai furat şi gîndul,
Luînd cu tine viaţa, ai plecat...

De-aş fi ştiut c'atît de trecătoare
Sînt florile, — iubito, ţi-aş fi dat
Un braţ întreg de flori nemuritoare...

Dem. Gâlman

† Alexandru Florescu

de ION SÂN-GIORGIU

Sînt oameni atît de înrădăcinaţi în viaţa noastră de toate zilele încît dispariţia lor lasă un gol pe care îl simţim la fiecare pas şi care ni umple sufletul de melancolia pe care ni-o produce în ore de reculeasă singurătate conştiinţa inuilităţii trecătoare a vieţei. Alexandru Florescu era, cu impetuositatea cu care îşi trăia viaţa, cu locul de frunte ce l ocupa în viaţa bucureşteană şi cu tinereţa cu care se dăruia vieţii intelectuale ca şi celei mondene, un astfel de om. Opera sa literară, pe care „istoricul viitorului o va preţui altfel decît cum a preţuit-o mai acum un an-doi la reluarea „Sandei“, bîrfeala cafenelei bucureştene, era de mult încheiată. Nu cred că ar fi găsit reculegerea necesară pentru a închega o nouă lucrare dramatică. Era ca mulţi dintre intelectualii noştri un „causeur“ şi-i plăcea să-şi risipească verva şi extraordinarul său spirit de observaţie în convorbiri. Era un talent şi o inteligenţă ce se fărîmiţa, fără a reuşi să se închege într'o operă definitivă. In felul său era, de sigur, un mare diletant, căci, nu numai tot ce era nou şi interesant în artă îl pasiona, ci şi tot ce era ciudat şi îndrăzneţ în rasa omenească. Iubia anecdota, nu pentru partea ei distractivă, ci pentru materialul psihologic şi etern uman pe care-l închide în ea. De şi de o largă toleranţă cu slăbiciunile omeneşti şi de o rară bunătate faţă de păcatele semenilor, era totuşi persecutat de viciile vremii, pe care le urmăria şi le diseca totdeauna cu o eleganţă de chirurg rafinat. Demasca, cu aceiaşi voluptate, prietenii, duşmanii şi femeile cele mai făţarnice şi mai prefăcute. De cîte ori, cînd dădea de tîlcul adînc al unei taine sau al unei intrigi, nu spunea surîzînd: „Am fost făcut să fiu judecător de instrucţie. Nimic, chiar şi cele mai dragi fiinţe, nu scapă setei mele de a descoperi adevărul“.

Setea aceasta de adevăr a cunoscut-o lumea în acea epocă a vieţii sale cînd Florescu făcea politică şi gazetărie şi cînd, la o vîrstă foarte tînără a jucat în viaţa noastră publică un rol de frunte. N'avu totuşi prilejul mai tîrziu să-şi exercite talentul de jude-instructor, căci întră în diplomaţie. Sau poate că, socotind diplomaţia ca un fel de spionaj protejat de legi şi de protocoale, Al. Florescu îşi putu satisface plăcerea de a pătrunde misterele şi de a sfîşia măştile?

*

Unde regăsim însă în toată îndrăzneaţa lui cercetare pe răscolitorul de patimi şi de idei, este opera sa dramatică. Sîntem astăzi destul de departe de epoca dela 1908—10, cînd Alexandru Davila impunea lumii intelectuale pe aristocratul care îndrăznise după Ion Miclescu să scrie teatru, iar moartea, care calmează atîtea duşmănii şi intrigi, a reuşit, cred, să împrăştie atmosfera cam apăsătoare pe care presa o crease în jurul operei dramatice a lui Alexandru Florescu. De sigur că abia Istoria Literară va putea stabili locul definitiv ce-l va ocupa în drama românească Alexandru Florescu; totuşi piesele sale îşi precisează de pe acum însemnătatea lor în literatura dramatică românească mai nouă.

Recetind „Sanda“ şi „Chinul“, singurele piese rămase de pe urma lui Alexandru Florescu, el ni apare, astăzi, după ce cunoaştem drama psihologică românească a ultimului deceniu, ca un novator. In dramă, pînă la Florescu se cunoştea societatea înaltă bucureşteană numai superficial. Nimeni nu o zugrăvise cu atenţie şi nimeni nu o studiase cu atîta obiectivitate. Literatura pînă atunci mersese alături cu elita noastră socială. Al. Florescu înţelese să rupă cu tradiţia. Deveni fără sfială gazetar şi literat. Teatrul Naţional, înainte de directoratul lui Alexandru Davila, era uitat de lumea bogată. Davila modernisă teatrul, îl apropiè prin montare, joc şi repertoriu de teatrele occidentale. Deschizînd porţile larg noului autor dramatic Alex. Florescu, Davila reabilita Teatrul Naţional în faţa elitei bucureştene. Nu era oare şi acesta un punct din programul său cîştigat definitiv?

*

Piesele lui Alex. Florescu sînt de sigur de factură francesă. In construcţie, în situaţie, în dialog chiar, simţi prediecţia a utorului pentru „piesa“ modernă de salon în genul lui Bataille şi Bernstein. Astăzi, de sigur, lucrul acesta poate fi socotit, dacă nu ca o scădere, în tot casul ca semnul unei influenţe pe care cei mai tineri caută s'o învingă.

In clipa însă cînd Alex. Florescu apare în teatrul românesc, construcţia arhitectonică şi liniară a pieselor sale, cu grija de a respecta anumite norme de aiurea, însemna un pas înainte în literatura dramatică românească. Alex Florescu dovedise printre cel dintîi că limba noastră vorbită zilnic în societate şi în saloane poate fi încetăţenită în literatură. Prin însăşi această îndrăzneaţă faptă el merită locul unui precursor. Nu era puţin lucru să piepteni dialogul franţuzit şi afectat al saloanelor pentru a-i face loc pe portiţa literaturii. Şi nu era puţin lucru să culegi elemente de viaţă românească obişnuită şi zilnică şi să aduci pentru întîia oară pe scenă o lume cu totul necunos cută pentru marele public. Dacă nu ar fi decît atît, şi ar ajunge pentru ca locul lui Alexandru Florescu să nu mai poată fi discutat. Dar influenţa pe care factura sa teatrală ca și mediul pe care-l zugrăveşte l-a avut asupra generaţiei următoare de dramaturgi, ni-l impune pe Florescu ca pe un premergător. Locul unui scriitor într'o literatură nu se fixează numai după valoarea intrinsecă a operei sale, ci și după valoarea sa relativă. Deschizători de drumuri şi creatori de genuri, chiar dacă opera lor nu are o necontestată valoare, se impun prin ceia ce lasă moştenire urmaşilor lor cari îi vor întrece. Nu încape nicio îndoială că excelentul tehnician care e d-l A. de Herz, purcede dela ,,Sanda", iar asămănarea între unele scene din ultima piesă a d-lui Prodan cu anumite scene din aceiaşi „Sandă" a lui Florescu este surprinzătoare.

Dar, ceia ce mai ales face valoarea pieselor lui Alexandru Florescu e fondul adînc şi problemele care-l preocupă pe dramaturg. „Sanda" nu e de sigur o simplă piesă de salon cu cîteva scene sentimentale şi unele replici scăpărătoare. E o piesă de idei şi e o pagină din istoria contimporană a Romîniei. Alex. Florescu a ştiut să vadă în dosul snprafeţei problemele care preocupau la 1908 societatea noastră înaltă. El a zugrăvit cu trăsături rare de psiholog desăvîrşit antagonismul dintre două generaţii. Pe de o parte în Ana Radan mama uşuratecă şi frivolă Florescu a sintetisat ceva din inconştienţa mamelor care îşi întîrzie prea mult tinereţa şi uită de educaţia fetelor, pe de altă parte în Sanda Radan a zugrăvit efectele educaţiei fetelor la pensionatele de călugăriţe şi influenţa culturii catolice asupra lor. Era o problemă care pasiona pe acea vreme societatea românească. Prin felul discret al tratării şi prin puterea de viaţă a eroilor, piesa lui Florescu interesează şi astăzi încă. Analisa sufletească minuţioasă a acestui procuror sentimental a reuşit, nu numai să redea atîtea elemente umane definitive, dar să creeze tipuri, ca acela al boierului tradiţionalist Ştefan Radan, sau ca al reporterului monden Iorgu, care au fost de atîtea ori reeditate de către dramaturgi mai noi.

A douap iesă ,,Chinul" a avut mai puţin succes decît, „Sanda", e însă, prin ţinuta ei intelectuală şi prin ideile pe care le discută, superioară acesteia. Alex. Florescu nu a scris aici propriu-zis o piesă à thèse. Era pentru acesta o minte prea concretă.

E însă hotărît o piesă de idei şi poate cea dintîiu de acest fel în literatura românească. Florescu a tratat aici nu numai problema eredităţii, dar a dramatisat conflictul între conştiinţa omului de ştiinţă şi dreptul său la bucuriile vieţii şi la fericire. Dinu Mureş, tînărul medic savant, a stabilit după cercetări îndelungate că nebunia este optzeci la sută ereditară. E gata să-şi publice cercetările, să-şi deschidă cursul la Universitate cu această descoperire. E pe cale de a urca treptele succesului. O căsnicie apropiată îi luminează drumul pe care păşeşte cu încredere. Dar iată că află adevărata causă a morţii tatălui și bunicului său: nebunia. Invăţatul, îngrozit de ce-l aşteaptă, şovăie. Conştiinţa i se turbură. O luptă aprigă îi încinge sufletul.

Văzîndu-se pe marginea prăpăstiei, ştiind ce-l aştepta, renunţă la căsnicie, din teama de a nenoroci o femeie şi în chinurile cele mai adînci mîna i se întinde horărîtă spre revolver. Mama sa Ana surprinde gestul, urmează o scurtă explicaţie dramatică şi o mărturisire a Anei, din care Dinu află că tatăl său a fost alt bărbat şi că este un copil al păcatului. El o iartă pe mamă, primeşte cu resemnare viaţa ce i se deschide acum din nou, dar nu îndrăzneşte să se mai apropie de fericire.

Cu toate că une ori acţiunea lîncezeşte şi că personagiile nu sînt toate egal reliefate, piesa aceasta se impune prin preocuparea ei intelectuală şi prin unele situaţii dramatice remarcabile.

Cine ştie, dacă fără anii din urmă cu agitaţiile lor politice şi activitatea diplomatică nu ar fi fărîmiţat atît timpul scriitorului Al. Florescu nu ar mai fi scris o dramă, în care calităţile dramatice din ,,Sanda" cu cele intelectuale din ,,Chinul" s'ar fi întîlnit într'o matură sintesă literară?

Redusă cum e, opera lui Al. Florescu înseamnă totuşi un nou punct de plecare pentru teatrul românesc. Căci rare ori s'a întîlnit în literatura noastră un spirit atît de distins şi un analist atît de atent ca Florescu. Omul de lume a întins surîzător şi curtenitor mîna scriitorului modest şi fără pretenţie. Acei cari i-au cunoscut pe amîndoi, vor înţelege ce a pierdut intelectualitatea românească prin moartea lui Florescu şi în atmosfera de mahala şi de bîrfeală a literaturii de azi vor regreta pe gentlemenul care a trecut nepăsător şi îngăduitor prin mijlocul duşmanilor liliputani, cari nu l-au putut înţelege.

In toamna aceasta se împlinesc **douăzeci** *de ani dela apariţia revistei literare* **„Ramuri"** *al cării director este astăzi d. N. Iorga.*

Pentru aceasta s'a hotărît punerea de pe acum supt tipar a unui volum sărbătoresc.

Volumul va fi tipărit în condiţiuni tehnice neobişnuite şi în cele 300 pagini se intenţionează strîngerea tuturor colaboratorilor de până acum ai **„Ramurilor"**.

Pentru aceasta redacţia revistei face un călduros apel la vechii şi noii colaboratori cu rugămintea de a trimete manuscrise, fotografii şi semnături pe adresa: Institutul de arte grafice **„Ramuri"**, *Craiova.*

SCRISOARE

De-ar fi să vii acuma din nou la Vorniceni,
N'ai mai găsi postata cu gluga de coceni:

Temîndu-ne de-o vreme ploioasă de Brumar,
Au fost căraţi pe vale în vaiete de car,

Şi-ori cîte-ar fi de multe ciopoarele de dropii,
N'ai unde sta la pîndă şi cum să mai te-apropii.

E cîmpul gol şi negru, şi drumul e glodos,
Şi pîclele de-o vreme coboară tot mai jos!

Iar preşurile luncii, cu fiecare zi,
Devin mai grele parcă, şi mai cărămizii.

Pe malul api 'ncinsă cu brîu de pipirig,
Cum cade-amurgu—acuma se face tot mai frig;

Zadarnic lîngă smîrcuri te-apropii pe furiş;
Nu mişcă nicio raţă sălbatecă 'n trestiş.

Prin burniţă şi ceaţă din răsărit spre scapăt
Trec corbi 'n hoarde grele şi fără niciun capăt,

Iar dangătul la gîtul buhailor pe pod
Imprăştie pe lume jălanii de prohod.

Ştefan Bălceşti

SANDA

— FRAGMENT —

de Alexandru Florescu

ACTUL II. — SCENA IX.

Sanda, Ştefan.

ŞTEFAN

Fără să vreau, am prins cîteva crîmpee din sfîrşitul convorbirii voastre... Ai fost cam aspră cu maică-ta, Sando... Te cunosc îndestul pentru a fi încredinţat că numai dintr'o simplă chestiune de etichetă, nu te-ai fi turburat tu astfel... Vei fi avînd alte cuvinte de supărare...

SANDA

Lasă-mă, unchiule!...

ŞTEFAN

Ştii cît te iubesc... Te poţi încrede în mine. Aşi voi să risipesc orice nor care ar întuneca seninătatea vieţii ce o veţi duce împreună de aici înainte, tu şi cu Elena... Eu îţi înţeleg oare cum mîhnirea. Ai eşit de curînd dintr'un mediu de o rigiditate deosebită... şi de aceia te-au izbit şi ţi-au displăcut poate unele apucături, ce le vei fi observat la mama ta... prea multă zburdălnicie... prea mare plecare pentru nişte plăceri, care nu se mai potrivesc cu vîrsta sa... prea multă tinereţe... Ce vrei? neavîndu-te pe lîngă dînsa, a cam uitat să îmbătrînească... Aşa e că ţi am ghicit gîndul?

SANDA

Lasă mă... lasă-mă...

ŞTEFAN

Sau poate că ţi displace lumea care te înconjoară... o lume cam uşuratică, de care fug şi eu, dar din care, de ai întîlnì un bărbat de treabă, ai putea eşì; şi ai vedea atunci că sînt alt undeva şi familii ce sînt pilde de vrednicie, de demnitate şi de cinste...

SANDA

Parcă la măritiş îmi este gîndul! . . .

ŞTEFAN

Dar atunci ce ai?... Nu-ţi dai samă că refuzul tău de a vorbì e mai grav decît orice ai spune... Nu-ţi fie teamă... deschide ţi inima, Sando... De ai nevoe de mîngîiere, nu te îndoi o clipă de dragostea mea... Vino aici lîngă mine... aproape, mai aproape... şi spune-ţi păsul...

SANDA (care s'a apropiat de Ştefan, şi cu adîncă emoţie)

Dar nu pot... Ce chin, Doamne!

ŞTEFAN

Spune... spune...

SANDA (după multă gîndire)

Vrei cu orice preţ?... Ei bine... fie!... (după un timp) Ştii, unchiule, cum îmi închipuiam eu o mamă!... o fiinţă dulce, bună, care te mîngîie, te păzeşte, te apără, pe care o simţi totdeauna pe lîngă tine, chiar cînd e departe, o fiinţă care îţi umple gîndul, inima, pe care o pui sus, sus de tot, pe care o respecţi, o cinsteşti, înaintea căreia te închini ca în faţa unei icoane... Aşa mamă aş fi dorit să am... şi aşa mamă din nenorocire nu mai pot avea...

ŞTEFAN

De ce?

SANDA (cu emoţie)

Cînd am plecat din ţară, acum şapte ani, cîteva zile după moartea tatei, duceam cu mine, copilă cum eram, întipărită în adîncul meu, amintirea jalei răspîndite aicì... Printr'o ultimă privire, îmi umplusem ochii cu tot ce mai plutia prin casă din sufletul aceluia ce se dusese... Şi astfel am pornit la drum... A! Doamne! ştiu că durerea nu poate fi veşnică...

Dar totuşi... Cînd m'am întors aici, parcă toate se schimbaseră... şi mama şi casa şi lumea... nu-mi mai vorbia nimic, nimeni de tata... chiar locul lui era luat de un alt...

ŞTEFAN

Nu e adevărat...

SANDA

Nu-mi pot închipui că ai vrea să fii complicele mamei.

ŞTEFAN

Sando!

SANDA

Vezi... parcă nu mai tăgădueşti... De altminteri, ar fi şi de prisos... Am văzut, înţelegi, am văzut... A! de ce nu poţi, scoţîndu-ţi ochii, să-ţi ştergi dintr'odată din minte, dimpreună cu unele vedenii şi amintirea lor... în braţele lui... ea, mama!... Ce grozăvîe!...

ŞTEFAN

Sărmana mea copilă!...

SANDA

Cum de n'am murit pe loc în acea clipă, nu pot încă înţelege... Firea omenească găseşte uneori în sine o energie parcă sălbatecă... Era tocmai în seara balului... Lovitura ce mă doborîse mi-a lăsat totuşi puterea — m'ai văzut — de a juca mai departe; am condus chiar cotilionul... şi ochii trebuiau să-mi rîză, cînd îmi plîngea inima... Dar încordarea fusese prea mare... n'am putut astăzi să mă mai stăpînesc... După atîta durere să mai aflu şi moartea nenorocitului, sărmanului Mihai... datorită ei, desigur... să-i mai văd şi nepăsarea şi cum, cu surîsul pe buze, se gătia de teatru... a! atunci s'a produs în mine o revoltă... toată voinţa mea de a mă stăpîni mai departe mi s'a stins într'o clipă... şi mi-a scăpat acea mişcare, acele cîteva vorbe pe care le ai prins adineaori... mi-au scăpat şi mărturisirile ce ţi le-am făcut acum, şi după care plîng ca după ceva ce piere în mine din cinstea şi din mîndria mea...

ŞTEFAN

Nu mi dă în gînd să iau apărarea mamei tale... Dar eşti nedreaptă cu dînsa, cînd îi faci o vină din nepăsare... A suferit şi sufere.,. Dar ceia ce ţi s'a părut nepăsare, nu era de cît dorinţa de a ascunde lumii această legătură, spre a nu ajunge zvonul pînă la urechile tale... Da, maică-ta a comis o greşală de cea mai mare gravitate. — A! Doamne! Numai de n'ar afla că îi ştii păcatul! Dar azi vrea sa-şi ispăşească vina... Eşti bună şi milostivă... Ajută-i şi tu... şi iartă.

SANDA

La ce ar folosi iertare... fără uitare...

ŞTEFAN

Vei uita... Iubirea unei mame alină multe dureri.

SANDA

Tîrzie iubire!

ŞTEFAN

Sînt şi eu aici... Amîndoi împreună vom izbuti poate... nu zic îndată, dar cu timpul... să-ţi vindecăm rana...

SANDA

Sînt foarte mişcată de cuvintele d-tale, unchiule... Dar am avut prilej de a vedea, în aşa scurt timp, atîtea lucruri urîte, în cît am nevoie de un alt soiu de mîngîieri...

ŞTEFAN

De care mîngîieri?

SANDA

De acelea ce mi le va da credinţa în Dumnezeu...

ŞTEFAN

A! aşa e... îţi uitasem evlavia. Cu atît mai bine pentru tine... Religia învaţă resemnarea...

SANDA

Nu rîde de cele sfinte...

ŞTEFAN

Nu rîd... Dar, ce vrei?... eu şi fără de religie sînt resemnat.

SANDA

Ai suferit şi d-ta?

ŞTEFAN

Şi mult încă, o ştii....

SANDA

Fericirile cereşti îţi vor răsplăti durerile pămînteşti...

ŞTEFAN

Nu ştiu cu ce mă voiu înfrupta din fericirile cereşti... Nu le cunosc şi nu le cunoaşte nimeni... dar ştiu că am avut partea mea pe lumea aceasta din amarurile ei... De-ţi vorbesc astfel, crede-mă, nu o fac cu gîndul de a mă atinge de convingerile tale... Apăr pe ale mele, şi atîta tot... Aveam şi eu odinioară o credinţă... ca şi tine... o credinţă adîncă, curată, în care nu intră nici un soiu de temere sau de socoteală.... Şi sînt un om cinstit... şi n'am pizmuit şi n'am prigonit pe nimeni... şi am făcut în juru-mi tot binele ce am putut... şi totuşi am fost lovit — şi cu ce cruzime încă! — Din ziua aceia mi-am pierdut credinţa într'un Dumnezeu de bunătate şi de dreptate...

SANDA

Nenorocirea trebuia să-ţi întărească credinţa... De ţi ai perdut-o, este că nu prinsese rădăcini adînci, este că învăţămintele religiei d-tale nu cuprindeau acea parte de adevăr care luminează, convinge şi mîngîie...

ŞTEFAN

Religia mea?... Parcă n'ar fi şi a ta?

SANDA (după oare care ezitare)

Nu mai este a mea.,.

ŞTEFAN

Ce?.,. Te-ai lepădat de lege?... Tu?

SANDA

Eu... da...

ŞTEFAN

Tu catolică?

SANDA

Da, catolică... Ş'apoi?

ŞTEFAN

A! nelegiuitele!

SANDA

Unchiule!

ȘTEFAN

Ți ai schimbat credința?... Ce rușine!... Și pentru ce?... Așezat-ai față în față cele două credințe ca să pătrunzi partea lor de minciună și de adevăr?... Au pus stăpînire pe mintea ta... și ți-au schingiuit o.

SANDA

Prin convingere, iar nu prin constrîngere, mi s'a prefăcut credința...

ȘTEFAN

Cunosc convingerile acelea... Și nu te-ai împotrivit?... Și nu ți-ai dat socoteală că, păstrîndu-ți legea, nu apărai numai o dogmă, ci mai cu samă o moștenire mare?

SANDA

Dar ce te supără pe d-ta că sînt catolică, protestantă sau ortodoxă, dacă d-ta nu mai crezi?

ȘTEFAN (cu multă simplicitate)

Imi lipsește credința... da... Oameni însă ca mine cari nu cred, dar care lasă nesupărați pe ceilalți să creadă, sînt neprimejdioși... Ființe ca tine care își părăsesc altarul pentru a luptà din înălțimea altuia, sunt vrăjmași periculoși... Imi lipsește credința da... De altminteri, nu discut aicì nici dogmă, nici ceremonial, nici eresuri... Dar am o religie... aceia a trecutului... Ei bine, legea noastră ortodoxă e legată de trecutul țării... și de înfățișarea ei, cum sînt legate și cîmpiile noastre întinse cu zările lor fără sfîrșit... și lumina noastră dulce și argintie... și clima noastră cu salturile ei neașteptate... și graiul nostru cel desmierdător... și granițele noastre cele scumpe... Legea noastră este ceva care ne închiagă... printr'însa e ferecată țara... Dar mai însemnează legea noastră încă ceva... Este ca un fel de talisman ce ni-a apărat în decursul veacurilor; este ca un soiu de moaște vrednice de cinste... căci, prin evangheliile mucegăite, prin tămîia altarurilor, noi prindem ca dintr'o adiere a trecutului, ceva din sufletul morților noștri, ceva din grijile, din frămîntările, din fericirile lor, ceva din opintirile, din bărbăția lor... de vreme ce prin acea lege și pentru dînsa au luptat și într'însa au adormit.

SANDA

Cum vrei să le înțeleg toate acestea?... trebuie să trăești aicì ca să simți astfel... Și mama m'a îndepărtat și de dînsa și de țară...

ȘTEFAN

Știe maică-ta că ți ai schimbat credința?

SANDA

Nu știe.

(Ștefan sună; un servitor intră).

BOIERUL

Ca sfîntul din biserica bătrînă,
Implătoșat cu spadă grea la brîu,
Boierul, cu mustața spic de grîu,
Proptește 'n mijlocul legat, o mînă..,

— „Să-mi vie telegarul cerchezin!"...
Grăbit sosește calul: strîns în frîu,
Și coama 'i unduește 'n lung pîrîu,
Iar trei argați de curte-abia îl țin...

Se-aprople boierul și zîmbește,
Iar dintr'un salt... ușor s'aruncă'n șea...
Și ca un vis, în zare se topește...
..., Din pragul ușii, Doamna îi zîmbia...

Ilarie Bardeș

Din *„Icoane vechi"*.

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu"

de **I. Agîrbiceanu**

— Ba da, ba da! a fost una! Stai, nu-mi amintesc cum a chemat-o!, zise c'un fel de înfrigurare notărăsița. Dacă nu mă înșel, adaose îndată, mi se pare că am o fotografie făcută după un desem vechiu. Desemnul eu nu l-am mai apucat.

Ea se sculă, trecu în odaia de alături, apoi nu peste mult notarul auzi pașii ei îndesați pe scările podului.

Domnul Perța avu să aștepte.

După vre-o jumătate de ceas nevastă-sa se înapoiè cu o fotografie veche. O mai ștergea și acum de praf.

— Iat'o! E Piroska! E Piroska Ujvári! Cînd am descoperit fotografia, mi-am adus aminte și de nume. Dar cum de nu m'am gîndit mai de mult la asta? Privește! Samănă ca două picături de apă.

Notarul se uită de aproape, o ținu la lumină.

— Da, într'adevăr! Samănă! Ca două picături de apà, nu, dar cîteva din liniile feței și mai ales statura: supțirică, delicată. Numai cît, cum faci legătura între neamul vostru și numele de Ujvári? Acesta din urmă a fost un neam vestit. Îi mai trăiesc mlădițele și azi.

— O, a fost o întreagă poveste cu Piroska asta! A părăsit familia, a fugit cu unul din neamul Ujváari, a ajuns prin Budapesta, prin Viena, apoi i s'a pierdut urma. Dar ai noștri așa o pomeniau, cu numele ăsta străin, deși nimeni n'a știut vro-odată dacă au fost cununați.

Notarul zîmbi.

— Țineți la fala numelui, nu vă gîndiți și la cinstea lui. Hei, soro!

Vremuri apuse, lucruri moarte! Tot alte vremuri o să vină de acum Nu numai numele se uită, ci şi stăpînirile. Ce-ar zice strămoşii noştri cei vechi dacă s'ar deştepta, şi ar vedea aici peste un an, peste doi, stăpînirea românească?

Dar notărăşiţa nu răspunse: Pe cît fu de bucuroasă că a aflat în sfîrşit cu cine samănă Vilma, pe atît o cuprinse acum o tristeţă neînţeleasă.

* * *

Durerea după moartea năpraznică a tatălui său, întunecă şi mai mult sufletul Vilmei. Cu zilele nu părăsia odaia, nu spunea o vorbă. Mamă-sa văzu că trebuie să-şi curme durerea sa şi să se intereseze de fată. După cîteva luni Vilma ajunsese în starea sufletească d'înaintea morţii tatălui său, cu deosebire că era mai închisă, mai palidă, şi mai ales, mai fricoasă.

Privea cu o mirare adîncă în lume: catastrofa ce se abătuse asupra familiei lor îi lăsa sensaţia puternică în suflet că ori cînd pot izbucni astfel de nenorociri neinţelese, astfel de imposibilităţi. Cine le trimitea? De unde izvorau?

Nu-şi putu da sama, dar siguranţa vieţii o învăli ca într'o manta rece, peste fiinţa sa se mai puse un strat străin care o apăsa, o turtia une ori, şi nu o lăsa să izbucnească la lumină.

In starea aceasta sufletească o cunoscu Vasile Grecu.

Pentru el, înăsprit de luptele intelectului, de frămîntările din seminar, de hotărîrea de a-şi schimba cariera, apariţia fetei palide şi delicate, cu privirile limpezi şi adînci, — fu o odihnă a sufletului. Dar Vilma nu înţelegea visitele lui dese. Ochii ei nu se opriră niciodată asupra lui cu însufleţire, dar nici cu desgust, ori cu o expresie de povară. Se uita la el c'un fel de pace, de linişte. Nu se temea că din fiinţa lui ar putea ţişni o nenorocire oarbă, ca aceia care a răpus pe notar. O încredere crescu în ea. „E un om cum se cade", îşi zicea Vilma. Atmosfera aceia de iubire, care radia din sufletul lui Vasile, fără ca el să-şi dea seama, fără ca Vilma să fie inundată de ea, ci îi dădu o sensaţie a siguranţei în preajma lui.

Cînd o ceru, Vilma se sperie. Căsătorie!? Dar ce este căsătoria? Patru zile se ascunse dinnaintea lui. Dar mamă-sa insista. O ştia cît sufere în urma morţii notarului. De ce i-ar creşte supărarea? Şi, în sfîrşit, de ce era vorba? Poate însemnează aceaşi lucru cu care se obişnuise atîţia ani: de a părăsi casa părintească. Va trăi la tuşica Leontina, ori în casa notarului poate: că e tot atît.

Iar de Vasile nu se temea.

Şi, se mărită.

Cînd în sfîrşit i se deschiseră ochii, voi să se spînzure. Nici Vasile, nici notărăşiţa cea bătrînă, nu ştiură nimic. Dar, a doua zi după cununie, cît ce rămase singură, alergă în grajdul vitelor, luă o funie şi se urcă în podul casei. O legase de căpriori, cînd odată, aşa din bun senin, izbucni într'un plins isteric. Nimeni n'o auzi. Puterile i se frînseră. Căzu pe vestemă. Leşină. Işi veni în fire către amiazi. Se trezi cu toate mădularele bătute. Se simţia grea ca de plumb. Văzu funia, o deslegă, o ascunse într'un sac, şi scobori scările, îngrozită în fiecare clipă că se va prăbuşi. Cînd cobori cel din urmă fuscel, se răzimă de zid. Lumea se învîrtia.

Apoi duse funia la loc, intră în casă şi se culcă în pat. Cînd veni Vasile, Vilma avea febră mare. Chemă, îngrozit, pe soacră-sa.

Notărăşiţa veni într'un suflet. Dar, după un ceas, ieşi dela Vilma, şi-i spuse liniştită lui Vasile.

— Nu e nimic grav. Să rămînă numai liniştită în pat. Se mai întîmplă aşa. Nu-i nimic.

O săptămînă Vilma nu se ridică din pat. Nu mai avea febră, n'o durea nimic, numai o mirare întunecoasă îi tot creştea în fundul privirilor mărite.

Vasile o îngriji ca pe-un copil. La sfîrşitul săptămînii, mişcată de suferinţa lui, îşi zise: „El e un om cum se cade! El n'are nicio vină", şi se sculă din pat.

Nici atunci, nici mai tîrziu nu se aprinse niciun strop de ură în sufletul ei împotriva bărbatului. Se obişnui cu el, se simţia în siguranţă lîngă dînsul, în casa lui. Iubirea cu care o înconjură el, deşi nu o simţia, îi făcea bine. O pătrundea liniştea. Nu se feria de mîngîierile lui. Dar, nu le simţia, nu le doria. Vilma nu era fericită!

Iar, dela o vreme, mai ales după începutul anului al doilea de căsnicie, simţia tot mai vii pornirile nedesluşite încă după adevărata fericire. Îi venia parcă ar şti ea cum să îmbrăţişeze, cum să sărute, cum să iubească! Dar o ţinea un cerc de fier vrăjit. Se simţia ca într'o carapace! Cum ar fi voit să-şi spargă temniţa, să se desvălue la soare, să ţişnească în lumină ca o floare proaspăt înflorită!

Dorinţile, sensaţiile acestea îi aduceau crise de lacrimi şi de nervi de care se speria cumplit Vasile Grecu.

Dar, nu peste mult, se potoliau. Urma aceiaşi viaţă uniformă, pînă cînd, la intervaluri depărtate, crisele isbucniau din nou.

Vasile Grecu înţelese mai în grabă decît Vilma ceia cei trebuie femeii sale: iubirea pe care el nu i-o putu deştepta. Şi, de cînd ajunse la conştiinţa limpede a adevărului, el nu se mai folosi de aşa-zisele drepturi ale bărbatului. Ştia, simţia, în adîncurile firei lui care nu puteau primi decît adevărul că a se atinge acum de Vilma, cînd era convins că femeia nu-l iubeşte, ar fi tot un sacrilegiu, ca şi cînd s'ar fi hirotonit de preot şi ar fi slujit la altar fără să creadă în jertfa liturghiei.

Era o nenorocire, era o catastrofă, dar el n'o putea opri, cum a putut pe cea dintăiu cînd a fugit de preoţie. El nu e de vină că iubirea lui a fost aşà de mare, aşa de oarbă! Nu el a născut-o: farmecul Vilmei i-a trimis-o şi i-a umplut cu ea fiinţa. Dacă atunci ar fi ştiut că Vilma nu-l iubeşte, ar fi luat-o? Dar iubirea lui a fost oarbă! Toate sentimentele adînci sînt aşa. Atunci cine-i de vină de nenorocirile ce nasc pe urma lor?

Vilma văzu schimbarea lui Vasile. Avu un sentiment de plăcere, de eliberare. Şi une ori îi părea că vede în el alt om, că ceva ar îndemna-o pentru întîia oară să se apropie de el, altfel decît pînă atunci.

Dar sosiră prisonierii ruşi, şi în viaţa lor intră adînc ofiţerul rus Andrei Vasilievici Petrov. Cine i-ar fi urmărit pe amîndoi, pe Vasile şi pe Vilma, dela întîia întîlnire cu ofiţerul pînă acum, la o lună de petrecere în familia lor, n'ar fi ştiut să spună cine e mai încîntat, mai mulţămit de Petrov: femeia sau bărbatul?

Presenţa lui întinse parcă o punte de mai intimă, de mai sinceră apropiere, şi acum reciproc între Vilma şi Vasile. Adevărat că această apropiere era toată în legătură cu năzuinţile de a-l face pe Rus mulţămit în casa lor. Dar, cînd s'au sfătuit mai intim, mai îndelungat cei doi soţi asupra prînzului sau cinei din fiecare zi, de pildă, decît acum de cînd aveau pe străin în casă? Cînd s'a bucurat Vilma atît de adînc la darurile ce i le aducea Vasile, şi l-a mulţămit mai mişcată, decît acum cînd i-a adus Rusului arma de vînătoare şi cărţile? Cînd s'au legat între e doi conversaţii aşa de pline de suflet, de înfăcărare, ca acum cînd era la mijloc şi ofiţerul şi lua şi el parte la discuţie?

Dar, în vreme ce presenţa străinului întindea parcă o punte de apropiere sinceră între cei doi soţi, o alta cu mult mai misterioasă, mai delicată, pornia din sufletul Vilmei, ca o ţîşnire de raze tot mai dese, spre Andrei Vasilievici Petrov.

Prinsoarea făcută în absenţa lui Vasile, fu întăia întruchipare reală a acelor raze, care, din fiinţa Vilmei, începură să izvorască la întăiul sunet al vocii lui Petrov, din curtea domnească, cînd li-a vorbit prisonierilor. De aceia, cînd voacea i se schimbă, cînd privirile îi căzură la pămînt, — la mărturisirea lui Vasile că Rusul era dintr'un neam mare — Vilma nu căzu în plînsul acela isteric pe care Vasile îl presimţia din glasul ei. Rămase în picioare. Avea cine s'o susţină: avea o nădejde, avea o încredere.

Andrei Vasilievici Petrov nu era dintre oamenii aceia cari să nu cunoască simţimintele femeilor. El, din ziua a doua a petrecerii sale în casa notarului, simţi simpatia Vilmei. Se bucură din suflet, dar îşi zise: „Aşa sînt toate femeile". Simpatisează cu oamenii noi, cu oamenii pe cari nu-i cunosc. Cu atît mai bine. O să mă cufund în simpatia asta. O să-mi facă bine.

Dar, în ziua cînd făcuse prinsoarea cu Vilma, îşi schimbă părerea Nu se mai simţi aşa de tare cum se crezuse. În ziua aceia Vilma fu de-o vioiciune şi de-o veselie cum nu o văzuse pănă atunci. Iar cînd, după cîteva cascade de rîs cristalin, de rîs plin şi sănătos, Petrov ştiu, în sfîrşit, cu al cui glas samănă voacea Vilmei, simţi un junghiu pănă în adîncul inimei. Fruntea lui se întunecă, privirile i se umplură de o grea tristeţă. Cu greu mai spunea vre'un cuvînt. Se gîndia la o fată pe care o iubi în tinereţă şi care muri. Era voacea ei, voacea Vilmei. Amintirile îl copleşiră. Tăcea greu.

Dar, lucru ciudat, Vilma nu luă în samă tăcerea şi tristeţa lui. Vorbia aproape singură, rîdea, îi spunea întîmplări cu tuşica Leontina, se învîrtia în jurul lui, întocmai ca o pisică în jurul vrăbiei c'o aripă ruptă. Părea că-i dă putere vioiciune, lumină şi bucurie, sensaţia că-l are'n mînă că nu-i va scăpa.

Iar, cînd, înţelegîndu-se asupra prinsorii, Vilma îi strînse cu voinicie mîna lungă, mare, cu mănuşa ei albă, moale, de copilă, Petrov simţi o adîncă înfiorare şi căzu din nou pe gînduri.

Din ziua aceia Vilma se schimbă cu desăvîrşire în purtarea ei cu prisonierul. Nu mai tăcea la masă, din potrivă ea conducea discuţia. Ochii ei uitară a se mai uita în pămînt, paliditatea în faţă nu i se mai ivia. Părea că învie din ceas în ceas mai tare, că înfloreşte din clipă în clipă mai desăvîrşit. Rîsul ei trecea ca o năvălire de lumină prin sufletele celor doi bărbaţi.

Mai ales de cînd Andrei Petrov îşi ţinu cuvîntul şi-i cîntă o romanţă melancolică din Rusia, Vilma părea că înflorise deplin.

Vasile o văzuse de cîteva ori şi mai înainte în izbucniri de voioşie. Dar nu se puteau asămăna cu cele de acum. Înfiorat, îngrozit de ceia ce simţia că are să urmeze, — căci acum înţelegea şi el deplin—, o asculta totuşi fericit. Îi era cu neputinţă să-i facă vre'o observaţie. Avea vre'un drept? se întreba, şi ştia că n'are. Şi nu putea să nu se bucure de eliberarea Vilmei Iată, în sfîrşit, că deslegarea problemei începe şi pentru Vilma.

Nu trecea zi să nu-şi pună întrebarea: „Ce rost mai am eu aici? Trebuie să mă supun poruncii adevărului". În fiecare zi se hotăra să-i spună Vilmei, să-i spună soacră-sii. Nu se cădea să li stea în drumul fericirii. Dar tot de atîtea ori îl opria o spaimă de necunoscut, o spaimă ca de moarte. Simţia că vestea asta, spusă celor două femei, i-ar fi smuls şi rădăcinile vieţii sale. O iubia pe Vilma şi, încă din zi în zi mai adînc.

De altfel Andrei Vasilievici Petrov se purta cu cea mai mare cuviinţă. Se făcea că nu bagă de samă nimic, pentru a nu-l stînjeni pe Vasile. Era corect în vorbă, în purtare, în surîs, în privire. El însuşi credea că Vasile n'are de unde să ştie că dînsul înţelege iubirea femeii. Iar despre împrejurarea că o iubeşte şi el ori ba, Rusul ar fi jurat că Vasile nu poate descoperi nimic.

Însă nenorocitul înţelegea. De cînd i s'a făcut întîia lumină în suflet, pricepînd că Vilma nu l-a iubit niciodată, că pentru ea el era un străin, un protector, un om bun cu care trăia supt acelaşi acoperiş, notarul părea că fusese cinstit de Dumnezeu c'un simţ deosebit pentru a cunoaşte anume aceste stări sufleteşti în care mai înainte nu putea privi.

Ofiţerul era gata să jure cu conştiinţa liniştită. El încă nu-şi putea da seamă dacă e iubire nelinistea ce-i creştea în suflet în preajma acestei femei, supt ploaia de lumină cu care ea îl bătea în faţă.

Dar un lucru era cu totul sigur: El nu voia să iubească pe Vilma! Bucuros se va lăsa scăldat în simpatia ei, — acesta e un sentiment totdeauna plăcut şi nevinovat, dar nu va face nici un pas mai departe!

Nu-i ardea lui de o dragoste acum! Şi mai ales aici, într'un sat, în casa unui om care l-a primit cu braţele deschise, care-i un suflet aşa de bun? Şi, cu cine să facă dragoste? Cu o femeiuşcă, vioaie, drăguţă, delicată, ce-i drept, dar care poate, tot aşa ar fi simpatisat şi cu alt ofiţer. Aşa-s femeile acum în vremea războiului; toate sînt aşa. Se pare că un val de nervositate li-a pătruns fiinţa. Nesiguranţa, aşteptarea, primejdia veşnică, ştirile măcelului grozav, Dumnezeu ştie ce le-a scos aşa din fire! Dar că-i o boală generală, — nu mai încape îndoială! Cîte femei n'a cunoscut el în Rusia în Polonia, în Ungaria, şi toate, din orice clasă socială ar fi, sînt aşa ieşite din fire ca şi această biată gîscă de la sate!

Cu acestea şi asemenea alte dovezi şi argumente cerca Andrei Petrov să se încredinţeze de hotărîrea sa nestrămutată de-a nu face niciun pas mai departe.

Dar Vasile simţia în ofiţer bacilul infecţiei. Îl respecta, îl admira pentru purtarea lui cu totul corectă. Dar simţia că Vilma va rămînea biruitoare.

Şi un pustiu îngheţat îi umplea sufletul, cu toată porunca conştiinţii, care-i spunea că nu are niciun drept să fie fericit.

VIII

Pe la mijlocul lui Iulie sosiră şi ceilalţi prisonieri pe cari-i aştepta administratorul. Fură împărţiţi ca şi cei dintîiu la cele două moşii din Cozla şi alte trei din hotarul satului învecinat. Cei mai mulţi nu erau aduşi în Cozla decît Dumineca, la liturghie. Dar prin cele două curţi boiereşti din Cozla aveau veşnic de lucru. Apoi pe lîngă carele ce începură să aducă sacii sătui în grînarele celor două curţi, erau acum numai prisonieri ruşi. Slugile, toţi bărbaţi cu familii, între treizeci şi şaizeci de ani, fură chemaţi la oaste. Mai plecară din Cozla vr'o treizeci de Romîni, stîrnind o nouă furtună de jale şi plîns. Părintele Mihuleţ îi spovedi şi-i cuminecă, cum făcuse cu atîtea rînduri de oameni. Dar un gînd greu nu-l mai părăsia: Se pare că aici e taina aducerii prisonierilor în Cozla, să curețe satul de cei din urmă bărbați. Şi, dacă se urmărise într'adevăr acest lucru, era cu neputință ca şi gînerele său, dascălul Petru, să fi fost înrolat din acelaşi motiv? Să fie adevărat ce-i spusese la despărțire Petru, că a fost arătat ca primejdios?

Acum îl credea pe administrator gata la orice ticăloşie. De cînd găzduia pe cei doi ofițeri, locuința administratorului se schimbă într'un han la drumul mare, în care ziua-noaptea nu mai contenia benchetuiala, în care era ospătat cu un fel de furie orice representant al Statului unguresc, dela pretor şi prim pretor, cari se abăteau une ori prin comună, pînă la executorul de dare, pînă la cel din urmă jandarm din sat. Administratorul părea că se deşteaptă dintr'un vis greu şi îndelungat: Ani de zile a crezut că el nu are altă menire pe pămînt decît să îngrijească de moşiile conților, să sporească averea lor şi pe a lui. Şi acum, de odată, în necurmata tovărăşie a celor doi ofițeri, în beția din care nu se mai trezia, crescu în el conştiința că-i un stîlp al țării şi al nației ungureşti, şi că menirea lui aici, într'un ținut curat românesc, e dintre cele mai mari.

Poate că această conştiință se datora mai mult beției lui necurmate. Nu se mai putea plînge că n'are cu cine să bea un pahar de vin. Căpitanul, Svabul era un sugaciu de mîna întîi, iar celălalt ofițer ştia toate cîntecele ungureşti. a

Şi, de cum însera, începea în curtea boierească o petrecanie care nu se spărgea pînă în zori. Cîntecele ofițerului celui tînăr erau urmate de altele mai supțiri, adese ori stridente, şi care se înecau uneori, sugrumate de prea marile înălțimi unde voiau să se ridice. Cîntau cele două cumnate ale d-lui Ponorl, şi adese ori însăşi nevasta administratorului. El secunda pe toată lumea cu voacea lui groasă de bondar.

In răstimpuri țipau cu toții în cor, hărmălaia lor trezia cînii satului, cari începeau să urle în liniştea adîncă a nopții de vară.

Se schimbase într'un cuib de fîrbințeli locuința administratorului. Căpitanul, cînd vinul i se suia la cap, făcea ochi dulci celor două fete. El simpatisa mai mult cu cea mai mare, cu Şari: era mai grasă şi mai albă. Dar, ameţit de vin, el nu şi dădea seama că li face ochi dulci la amîndouă.

Va urma

Fulgi tîrzii*)

Lunecă leneş fulgii tîrzii,
Straiu de lumină ceresc în cîmpii.
Hora de fluturi, flutură viu
Să-şi risipească darul tîrziu...
...Lunecă 'n horă fulgii pribegi...
Dar, din ninsoarea largă, deslegi
Cum stă să spargă poarta de nori
Soarele dornic de cînt şi de flori
Ca să răsune hohotu-i plin
De-atîta goană, — de-atît alin,
Şi să trezească zîmbete noi
In înflorirea pomilor goi!...

Gr. Vêja

---

*) Din volumul „La Hanul Văii", ce va apărea în toamna aceasta.

Jurămîntul

„Nu'nțelegi că-i tot aceia
De te razemi de o umbră
Sau de crezi ce-a spus femeia?„
Eminescu

Spre uimirea lui Andrei, cearta nu izbucni. Neînțelegerea din timpul mesei fu alungată de rîsul zgomotos al Mariei, care-şi aruncase ochii pe fereastră şi zărise o cucoană cu o pălărie înzorzonată ca acum treizeci de ani. C'un glas pe care de multă vreme nu-l avusese întrerupîndu-se des ca să rîdă mai puternic, întrebă:

— Spune drept, Andrei, mi-ar sta bine c'o asemenea pălărie?

Andrei rîse şi el fără să ştie de ce; o învălui apoi într'o privire lungă, aproape tristă, şi-i spuse, bătînd-o încetişor cu palma peste obraz:

— Ție-ți stă bine cu orişice.

— Crezi?

— O, da!

Şi ca să întărească răspunsul, îi sărută uşor mîna albă ce se juca cu o furculiță. Ea îl privi cu ochii luminoşi, rîzînd mereu. Apoi, apropiindu-şi capul de al lui, îl întrebă nedumerită şi alintată:

— Andrei dragă, ai putea să-mi spui şi mie de ce ne certăm noi atît de des?

El îşi plecă ochii, oftă adînc şi-i răspunse cu glasul plin de tristeță:

— E-atîta vreme de cînd mă trudesc să aflu! Poate tu ştii mai bine.

— Nu stiu, Andrei, şi mi pare atît de rău după zilele de altădată!..

In adevăr, de mai bine de doi ani, viața lor era un iad. Nu trecea o zi fără ca vîntul vrajbei să'nceapă a bate. Orice vorbă, orice mişcare aprindea cearta, şi'n atmosfera caldă şi senină de odinioară năvăliau furtuni de vorbe usturătoare. Andrei îşi amintia în fiecare clipă de cei dintîiu doi ani ai căsniciei lor; închidea ochii şi retrăia cu voluptate zilele acelea de neîntreruptă ciripire, cînd Maria, ca o rază uşoară, lumina casa, poleind totul cu aur. Fericiri mărunte, scuturate de pe aripele clipelor îi reveniau în minte ca parfumul unor flori de mult uscate, şi-aşa, cu ochii închişi' cu simțirea topită de căldura unei iubiri crescute zi cu zi, se trudia să reînchege ceva din farmecul zilelor dintîiu, cînd Maria ştia atît de bine să-i alunge mîhnirile, reîntărindu-i credința că viața lor nu e ca orice viață, ci un fenomen cu obîrşia adîncită în cea mai ideală înțelegere. Zilele nevoilor prime, cu dejunuri reduse la două ouă, cu soba nu tocmai caldă şi cu nopțile fără lumină, trecuseră'n freamăt de veselie, înmormîntîndu-se sub nădejdea strălucitoare a altor zile mai bune. Toate micile necazuri se'necaseră'n valul limpede şi cald al aceloraşi avînturi şi paşii lor mergeau alături, năzuind spre aceleaşi colori. Amîndoi se strîngeau de braț, privind în extas răsăritul soarelui, urmărind mişcaţi zborul păsărelelor flămînde sau ascultînd cu ochii închişi tăcerea adîncă a nopţilor care năvălia la ei prin fereastra deschisă. Inţelegeau că mica lor gospodărie, crescută la umbra marii lor iubiri, preţuia mai mult decît toate bogăţiile lumii şi fiecare se trudia să'nlăture spinii din drumul celuilalt.

Şi, cu teama aceia vagă izvorîtă din nevoia de a ni întări credinţele, o întreba fringînd-o lîngă el:

— Ai să fii totdeauna aşa, Marie?

Ea, înfăşurîndu-se ca o iederă în jurul lui, îi răspund a:

— O, da! Iţi jur de mii şi milioane de ori!

Dîndu-şi capul, pe spate, Maria îşi scutura pletele parfumate, din care săriau toate acele şi, ţinîndu-l strîns, îl privia luminos, cu gura înflorită în încremenirea unui surîs trandafiriu. Andrei o sorbia ca pe o mireasmă, îşi îngropa obrazul în mătasa părului ei, trăind adînc fermecatul vis al eternului neînţeles.

— Şi eu îţi jur, Marie, că voi fi mereu oglinda conştiinţei tale!

— Oh, Andrei! Dacă m'ai înşela vre-odată, aş înnebuni!

—Dacă ţi s'ar înstrăina vre-odată iubirea, m'aş omorî!

— Dragul meu Andrei!

— Draga mea Marie!

In hohotiri cristaline, în desmierdări vaporoase, în îmbrăţişări stropite cu raze de ideală confundare, îşi repetau acest jurămînt din care parcă răsăriau din ce în ce mai luminoase culmile năzuinţelor lor.

Şi de-odată, ca la un semn venit dintr'o lume nevăzută, zîmbetele au îngheţat. Bucuriile, una cîte una, părăsiră odăiţa şi'n clipele de amară reverie, Andrei le vedea parcă fugind pe fereastră, strecurîndu-se pe supt uşă, triste şi palide ca nişte petale desprinse înnainte de vreme. Ca o spadă cu lama înveninată, se înfipse între ei neînţelegerea, iar vorbele, care odinioară aveau răsunet de cristal şi vibrări de harfă pătimaşă, acum cădeau aspre, scurte, tăioase, de pe buze strnîse de amărăciune. Strîngerile de mînă dela despărţire erau din ce în ce mai reci, revederile din ce în ce mai fără zîmbet. O pînză cenuşie învăluia silnic întreaga lor căruţă, înnăbuşind orice chemare, zădărnicind orice surîs.

— Vrei să ieşim puţin, Marie?

— Nu'nţeleg cum stăruieşti să ieşim pe asemenea vreme!

— Nu stăruiesc, te întreb.

— Puteai să nu mai întrebi.

— Vrei să-ţi cetesc ceva?

— Nu sînt dispusă.

Andrei îşi muşca buzele.

— Dar pentru ceartă eşti dispusă?

— Te rog, sfîrşeşte.

— Nu! Vreau să ştiu ce ai.

— N'am nimic.

— Ba da.

— Ce te priveşte?

— Nu mă priveşte? Pe mine?

Ea tăcea. El stăruia:

— Trebuie să aflu! Trebuie să ştiu pentruce te porţi aşa rău cu mine.

— Pentru că aşa meriţi!

— Eu? Aşa merit eu?

Şi Andrei, enervat, se plimba de colo-colo, fuma, îşi rupea degetele strîngîndu-le, privind-o din cînd în cînd, furios ca un animal rănit. Ea, aproape nepăsătoare, îi întorcea spatele, plecîndu şi ochii pe-o unghie nu îndeajuns de lustruită sau pe o carte din care nu cetia nimic.

Tăceau amîndoi. Toată ziua tăceau, şi toată noaptea, şi a doua zi. Şi tăcerea asta îl durea pe Andrei mai mult decît cearta, mai mult decît vorbele grele. Ea însă ar fi tăcut şi-o săptămînă, şi-o lună, şi-un an. Nu cunoştea nici nevoia, nici poesia împăcărilor, şi Andrei îi spunea, o ruga, se umilia, silindu-se să-i înlăture împotrivirile. La masă mai ales izbucnia furtuna. Fiecare lingură, fiecare furculiţă cu fiecare ţăcănit părea că li biciueşte simţirea.

Cînd venia din oraş, Andrei o găsia cu ochii plecaţi spre aceiaşi unghie nu îndestul de lustruită sau spre pagina din care nu cetia un rînd. O privia adînc, trudindu-se să înţeleagă ce se petrece dincolo de fruntea aceia înnorată? Şi-i era frică să se oprească la gîndul acela care i se desluşia mare cît un munte: gîndul că Maria şi-a înstrăinat iubirea! Asta era cu neputinţă! Se adîncia în fotoliu, fuma ţigară după ţigară, şi o privia stăruitor. Simţia cum îl pătrunde suferinţa, o suferinţă umedă ca răsuflarea unui mormînt.... Il atingea întîiu la inimă, apoi i se împrăştia în sînge, rece şi veninoasă.

Nu se poate, nu se poate!, îşi zicea el, silindu-se să scape din încleştarea acestei temeri.

Şi din nou destrăma trecutul zi cu zi, clipă cu clipă, căutînd să-şi refacă, din frămîntările amintirilor, o bucăţică de credinţă nouă pentru ziua de mîine. Işi zicea că iubirea se hrăneşte din iubire, ca apa din apă. La pîrîiaşul celei dintîiu iubiri se adaugă viaţa cu alte mii de pîrîiaşe care, se învălmăşesc, se topesc în imensitatea unui fluviu peste care se cern etern topazele şi rubinele idealului.. Iubirea lui nu era una, ci un lanţ întreg de iubiri împrospătate, şi dela sfiiciunea izvoraşului de munte a ajuns la torentele în care fiinţa se confundă cu vărsarea, cu infinitul... Adîncit în fotoliu, fumînd ţigară după ţigară, o privia adînc şi nu regăsia niciuna din privirile ei de altă dată, niciuna din vorbele ei de tainică şi desmierdătoare înţelegere. Incerca adesea să deschidă vorba cetindu-i o pagină. De unde altă dată îl asculta cu respiraţia oprită, scuturată de emoţie, acum privia aiurea, cu gîndul absent.

Andrei lăsă cartea pe genuchi şi, privind-o mereu, simţia cum i se strecoară pustiul în suflet, cum se rătăceşte pe drumuri neumblate.

Cînd se'ntorcea une ori acasă şi-o auzia cîntînd, i se risipia toată întristarea.. I se umpleau ochii de lumină... Dar, cînd deschidea uşa, se stingea lumina...

— Şi-a înstrăinat iubirea...

Şi de gîndul acesta se lega răpede altul: „Iubeşte oare pe altcineva? Şi pe cine?".

Ah! acest „pe cine" i se'nvîrtia in minte supt mii de înfăţişări şi, căutînd să lămurească ceva, se adîncia în întunecimi din ce în ce mai nepătrunse.

Incepuse să întîrzie în oraş, căci avea groază de cearta de acasă.

— Da, da... Şi-a înstrăinat iubirea...

Căuta să afle *cînd* şi *cum*, şi atunci rechema din nou zilele însorite ale primilor doi ani, cu toate minunile îngropate acum într'o mare şi dureroasă desamăgire.

Zi cu zi, prăpastia se adîncia. şi totuşi din ce în ce i se părea mai cu neputinţă că Maria să se fi îndepărtat. Poate o fi avînd vre-un dor, vre-o mihnire, vre-un gînd pe care nu i-l poate spune dar pe care el trebuie să-l ghîcească. I-o fi lipsind poate ceva; o fi atins o cu vre-o vorbă, cu vre-o alusie.

Incepu din nou să vie de vreme acasă, cu cîte un lucruşor în buzunar, cu cîte o noutate pe buze. Un moment părea că ghiaţa se topeşte.,. O lua atunci de mijloc, şi-o apropia încetişor şi cu tot ce era blîndeţă şi regrete, o întreba:

— Ce ai tu, Marie?

Ea hohotia într'un rîs străin, cu modulaţii falşe, supărătoare.

- Prostule, nu vezi c'a trecut tinereţia?

— Şi, dacă a trecut tinereţa, trebue să fii rea cu mine?

— Nu meriţi să fiu bună.

— Dar, pentru Dumnezeu, ce ţi-am făcut?

Şi zilele se'nşirau una după alta, negre, lungi, nesfîrşite... Cîteva zbîrcituri în jurul ochilor, cîteva fire argintii pe la tîmple şi două crestături adînci de-asupra gurii făcură din Andrei un om obosit şi resemnat. N'o mai întreba nimic. Îi urmăria mişcările unduioase şi sfărîma între gene orice ilusie, simţind cum îl cuprinde dorul de zilele care se'ndepărtau mereu, mereu, într'o nesfîrşită şi tragică desfrunzire...

⁂

Şi-acum, spre uimirea lui, cearta nu izbucni! Ci cascadele de rîs ale Mariei, vesele şi nestăpînite, plutiau în aer ca ruladele fragede şi libere ale unei păsărele scăpate din colivie.

Desmierdîndu-i mîna albă, Andrei repeta cu simţirea însîngerată:

— E multă vreme de cînd caut să aflu de ce ne certăm...

— Văd şi eu, Andrei, c'am devenit răutăcioasă, nesuferită Se vede că sînt bolnavă... Chiar mă gîndeam să-ţi spun că ar fi bine să mergem undeva, o lună la aier...

El o privia ca în vis... Auzia melodii uitate... Da, da, o fi obosit-o singurătatea, şi el nu s'a gîndit la asta şi a învinuit-o pe nedrept. Negreşit, o să meargă undeva, o lună... S'o vadă mereu veselă, mereu regină... Îi era aşa de dor de bunătatea ei, de şăgălnicia ei volubilă, de toanele ei alintate! Îi străluci o lacrimă între gene...

— Ştii tu, Marie, ce eram hotărît?

— Nu.

— Eram hotărît să-mi ţin jurămîntul...

Privind-o printre lacrămi, îi arătă o cutioară.

— Uite... O singură pilulă.. Una singură...

Izbucni în plîns şi-şi culcă fruntea pe mîna ei.. Maria, palidă, se trudi să rîdă şi spuse stăpînit:

— Mai sînt cel puţin cincizeci de ani pînă atunci...

— Adevărat, Marie?

— Da, dragă...

— Îmi juri?

— Iţi jur...

Strîngîndu-se la pieptul lui, Maria a redevenit minunea din trecut, iar Andrei, înviat, scrutează cu încredere zările viitorului. Sînt atît de adînci aceste zări şi totuşi atît de clare!..

Pendula bate două oare. Andrei se ridică... Trebuie să plece chiar acum, să-şi ceară concediu, să caute bani, să plece, să plece pentru o lună cu Maria lui. Într'un colţ de ţara înecat în verdeaţă şi'n singurătate! O sărută lung, lung, şi Maria se strînge lîngă el fragedă, ca o păsărică alintată!...

⁂

Şi-a prins surîsul ei la cheutoaee şi coboară'n stradă cu sufletul luminos. E atîta soare pretutindeni, şi lumea roieşte pe trotuar veselă, neastîmpărată. Incheindu-şi mănuşile, Andrei se uită'n lungul şinelor, să vadă tramvaiul. Apoi îşi ridică ochii spre ferestrele în dosul cărora a lăsat pe Maria cîntînd. Andrei zîmbeşte şi cugetă la toanele acestei micuţe alintate, la temerile lui copilăroase... Apoi la concediu, la odihna aceia de o lună, în liniştea şi răcoarea codrilor... De-odată i se prind privirile de umbra unui om cu şapcă roşie, care s'a oprit în faţa casei lui, căutînd tăbliţa cu numărul, apoi cercetînd adresa unei scrisori. Îl vede ridicînd mîna spre sonerie... Dintr'un pas, Andrei îl ajunge. N'are niciun gînd, dar s'a îngălbenit de-odată şi tremură ca de friguri. Omul vrea să-şi ascundă mîna, dar Andrei i-a şi smuls scrisoarea. Ceteşte adresa... E pentru Maria! O întoarce şi pe o parte şi pe alta, şi nu'nţelege... Nu poate să'nţeleagă...

— Dela cine?

— Dela un domn...

— Cum îl chiamă?

— Nu ştiu.

— Bine. Du-te!

— Dar trebuie răspuns...

— Da? Trebuie?

Intoarce din nou plicul şi ceteşte adresa...

— N'are răspuns!

Şi, ca să sfîrşească, îi aruncă o sută de lei. „Hai, pleacă!"

Stă pe trotuar înmărmurit... Priveşte'n urma omului cu şapcă roşie şi se'ntreabă: Ce să fie asta? De unde să fie? Ce „domn" îi poate scrie Mariei? Şi ce poate să-i scrie? Işi ridică ochii spre ferestrele ei.. Să se întoarcă şi să i-o dea... Primind-o chiar dela el, n'are să ascundă adevărul. Adevărul! Să fie oare acela de care i-a fost frică să se apropie chiar cu gîndul?

Andrei îşi muşcă buzele pînă la sînge, privind mereu adresa de pe scrisoare. Nu recunoaşte scrisul, dar e de bărbat... Dela un alt bărbat... Dela un... Işi ridică iar ochii spre storurile coborîte şi iar i se 'ntunecă mintea... Parcă-i poartă cineva prin faţă o perdea groasă, care aci îl orbeşte, aci se ridică lăsînd să-l pătrundă lumina înţelegerii. Sa fie oare cu putinţa?

Dar dacă nu i-ar da-o? Dacă ar deschide-o ei? I se urcă sîngele'n obraz... Niciodată nu şi-a îngăduit să-i deschidă scrisorile.

Dar dac'o fi dela vre-o rudă, dela vre-o prietenă?

Nu, comisionarul i-a spus lămurit: dela un domn! Dela cine? Şi ce-i poate scrie acel domn?

Privind mereu spre ferestrele Mariei, strecură încet scrisoarea în buzunar. Nu, nu i-o dă! Orice ar fi, orice s'ar întîmpla! Un presentiment îi spunea limpede că în plicul acela e închisă prăbuşirea...

Porni de-odată cu paşi răpezi înspre tramvaiul care se apropia. Se urcă la urmă, la aier liber. Inăduşia, ţinînd mîna încleştată pe scrisoarea din buzunar. Simţia cuprinzîndu-l ameţelile. Privia cu ochii mari, bolnavi... Nu, nu i-o dă! Trebuie s'o deschidă el întîiu! La o parte orice scrupul! E un drept, e o datorie.. Cineva parcă-i şopti: o osîndă!

Zgomotul tramvaiului îl lovia ca un ciocan; parcă toată maşinăria asta i se învîrtia în cap... Sari din mers în faţa unei cafenele şi intră repede, cu ochii mari, căutînd parcă pe cineva. Se aşeză într'un colţ. Cafeneaua era aproape goală. Ceru ceva, apoi scoase scrisoarea.. Dela cine să fie? Scrisul îi era cu totul necunoscut.... De sigur că şi „domnul" care o scrisese îi era necunoscut... Ei însa nu-i era necunoscut... Vorbise cu el, se'ntîlnise poate.... Şi acum îi scria...

Privind scrisoarea, căuta să pătrundă, să destrame hîrtia, să afle ce este închis acolo? Un plic pe care dai cîţiva gologani, să poată nărui o viaţă? Căci de bună samă, în el e închisă năruirea...

Rapede, nervos, voi să-l rupă. Dar se opri. Nu! Să-l deslipească încet, să-l citească.. Poate nu e nimic grav. Poate vreo rudă. vre-un... In sfîrşit, o scrisoare poate fi dela vre-o femeie ... Comisionarul s'a încurcat... Sau poate el n'o fi auzit bine... Se poate şi asta, de ce să nu se poată?

Dar scrisul bărbătesc... Ei bine, s'o deschidă binişor, s'o poată lipi iar...

Bagă lama cuţitaşului supt indoitură... Parcă şi-a înfipt o in carne! Hîrtia groasă se deslipeşte uşor.... Clapa se ridică...

Andrei se'nfioară... Interiorul plicului îi apare ca o prăpastie în care trebuie să i se rostogolească toată viaţa, tot norocul! Cu degetele albe, tremurînde, scoate scrisoarea îndoita... Are un sunet metalic... Se răspîndeşte o mireasmă vagă de parfum... Andrei se pleacă... E întuneric de iad în care se prăbuşeşte lovit de o stîncă ce i-a căzut drept în creştet...

Se deşteaptă ca dintr'un leşin. Totul e turbure. O lacrimă vrăjmaşă îi săruieşte pe gene... Işi simte puterile istovite, căci, de cînd a aflat adevărul au trecut cîteva veacuri Aprinde ţigară după ţigară, şi fumul îi ţese în jurul capului un văl albastru, des, înăbuşitor. Nicio licărire de care să-şi prindă gîndul.... Un zid negru, înalt pînă la cer... Ba nu, o prăpastie în care a căzut sfărîmîndu-se în mii de bucăţi... Se miră că-şi vede mîna întreagă.. El doar e rupt în firimituri şi'n atmosfera neagră firimiturile se risipesc ca o pleavă. Ca o pleavă... Totul s'a redus la pleavă, la nimic, la un nimic mare cît universul, cît închipuirea omenească. Toate altarele sfărîmate. Toţi sorii stinşi, totul învăluit în doliu, în cenuşă şi'n lacrimi...

Inconştient, Andrei îşi scutură palmele. Ca o pleavă... Unde merge pleava şi ce se alege din ea? Un nimic uriaş în jurul căruia năzuinţile mor bătînd din aripi!

Il ustură tîmplele... Işi cuprinde capul între palme şi urmăreşte risipirea...

* * *

Dar dacă nu-i adevărat? In lumina unui fulger gîndul acesta îi aruncă frînghia. Se prinse de ea cu mîinile, cu dinţii... Poate că nu-i adevărat! Poate că e prima *lui* încercare... Din cele cîteva vorbe nu reise că s'ar mai fi întîlnit sau că Maria ar fi răspuns. O întîlnire la ara şapte... O propunere, o încercare. Prima încercare, de ce nu? Şi cine-i spune că Maria va primi? Dela propunere şi pînă la... Şi apoi, se poate să fie şi o farsă, o intrigă... E mai bine poate să aştepte, să se încredinţeze mai temeinic de adevăr, să vadă dacă Maria se va duce... Poate nu se va duce... De sigur că nu se va duce... Maria la o întîlnire? Maria? Nu se poate!

Ţinînd strîns capătul de frînghie aruncat de gîndul îndoielii, Andrei se trudeşte să reînchege o credinţă. Sfărîmăturile de adineauri se adună se întruchipează din nou.

De sigur că nu-i adevărat! Trebuie să fie ceva pus la cale! Şi-a amintit neînţelegerile de pînă acum: Andrei vede tot: e mînă vrăjmaşă Maria este a lui, e născută din sufletul, din conştiinţa lui, şi 'ntreaga ei fiinţă creşte din visul, din inima şi simţirea lui. Maria nu e o femeie, ci e totalitatea tuturor iubirilor, tuturor viselor, tuturor decepţiilor topite într'o mare, unică şi luminoasă iluzie!

Şi, totuşi, poate fi şi adevărat..

Andrei ceteşte şi receteşte bileţelul. Ia literă cu literă, le măsoară, le cîntăreşte se trudeşte să-şi închipuie mîna celui care le-a scris, apoi umărul, capul, obrazul... Cine, cine să fie? Litere oblice, caligrafice, lipsite de expresie, de spirit, ireproşabile ca o dungă de pantalon sau ca un nod de cravată... Şi nuanţa asta de parfum îl doare ca o ofensă... E ceva impudic, brutal, josnic!

Andrei ridică ochii. Pe lîngă el trece un comisionar care caută parcă pe cineva. I se îngrămădeşte sîngele la inimă... O, nu va mai putea întîlni un comisionar care să nu-i amintească ruşinea de acum! Şi ăsta, ca şi celălalt, poartă o şapcă roşie şi duce undeva o scrisoare... Ar trebui să poarte şapcă neagră şi doliu la mînă, ca nişte mesageri ai nefericirii... Duc scrisori şi aduc răspunsuri, închise, parfumate trivial! Dela cine şi pentru cine? Un ticălos ca ăsta duce'n buzunarul lui soios pîngărirea atîtor sanctuare şi sămînţa atîtor drame... Ce batjocură!

Se hotărăşte. Inchide plicul şi chiamă comisionarul.

— Cu răspuns! Şi-n jumătate de ceas să fii înapoi!

O jumătate de ceas! Poate un om îmbătrîni în treizeci de minute cum a îmbătrînit Andrei? I s'au stins ochii şi barba i-a crescut de odată, căruntă şi aspră. Fruntea i s'a destins, căzînd peste ochi ca o lespede a suferinţii şi printre norii fumului de ţigară, umerii încovoiaţi par scuturaţi de friguri. In mintea lui e învălmăşală cumplită... Fulgerele se ating între ele, luminează o clipă, apoi întunericul se lasă mai gros şi vijelia bate mai năprasnic.

Ce-o să se întîmple? Ce-o să răspundă Maria? Şi el, de ce i-a trimis scrisoarea? Poate că nu trebuia.. Ba da! Trebuia! A făcut bine! Numai aşa putea afla adevărul!

Şi adevărul a sosit, încătuşat în trei litere care alcătuiau un cuvînt: „Vin"! Cine a căutat frumuseţile adevărului? Ce nebun l-a proslăvit şi l-a îmbrăcat în lumini de apoteosă? Adevărul! Ha-ha-ha! Uite-l: un şarpe care şi-a înfipt dinţii aici, în inimă, şi muşcă, vărsîndu-şi veninul în torente!... Uite-l, batjocoritor şi ucigaş, îmbrăcat în slove mărunte: „Vin!".

Palid, cu săgeata 'n inimă, Andrei simte cum îl pălmuieşte mîndria.

— Ei bine, nu! Voiu ucide şarpele! Il voiu strivi! Maria nu se va duce? Şi nimic nu va fi adevărat!

Se ridică şi iese cu paşi hotărîţi. Airul de-afară îi răcoreşte fruntea şi mintea i se face largă. Işi aprinde încă o ţigară şi porneşte frămîntînd în mînă bileţelul Mariei cu acel „vin" care trebuie să fie o minciună!

* * *

Maria îl priveşte mirată.

— Dar ce s'a întîmplat de ai venit la ora asta?

Andrei se uită la pendulă: trei şi jumătate! Numai un ceas şi jumătate a trecut de-atunci? Se aşează într'un fotoliu.

— Mi-e îngrozitor de rău.

— Dar ce ai? Ar fi bine să te culci niţel.

Da, ar fi bine! Ştie şi el asta, şi-o să se culce, negreşit... Adîncindu-se în fotoliu, cu ochii întredeschişi, priveşte vag lucrurile dinprejur, printre care Maria pluteşte albă... Işi pudra obrajii cînd a intrat... Şi-a pudrat şi gîtul, şi pieptul, şi umerii... Şi-a ondulat părul, mătasa aceia fină şi parfumată... Se găteşte, se împodobeşte, căci se va duce *acolo*... Şi doar mai sînt trei are şi ceva... Dar ea se găteşte... Vrea să fie frumoasă trebuie să fie frumoasă *acolo*... Pe ea n'o înnăbuşa parfumul acela frivol, iar şarpele adevărului n'o muşcă de inimă... Şarpele adevărului... Negreşit, trebuie să-l ucidă...

— Stai bine acolo? De ce nu te culci?

— Am să mă culc...

O priveşte mereu. Cu dulapul deschis, ea îşi alege o batistă şi din dulap se revarsă'n odaie miresme de rufărie proaspătă şi de rochii parfumate.

— Te duci undeva?

— Da... Vreau să-mi cumpăr ceva... Tu culcă te... In adevăr, eşti schimbat... Ce ai?

— Ţi-am spus, mi-e foarte rău...

— Tocmai de aceia, culcă-te...

Ii trece cu mîna peste frunte... El i-o prinde încetişor; o îndepărtează puţin şi o priveşte din creştet pănă'n tălpi. Rochia aceia albă o scaldă într'o baie de lumină, o desmiardă ca o spumă din care ea răsare, ca ce? Ca o închipuire cu zîmbetul sîngeros. S'a gătit să se ducă undeva, acolo unde o aşteaptă, cine? Un altul... Il vede desgolindu-i braţele, umerii, înnecîndu-şi obrazul în părul ei mătăsos... Şi ea se va lăsa în braţele lui, prostituindu-şi frumuseţa! Ea, Maria lui...

Işi şterge încet fruntea asudată. Ea deschide o cutie şi îşi scoate pălăria.

— Vrei să pleci chiar acum?

Și Andrei își ridică ochii la pendulă, voind parcă să spuie: Nu e încă nici patru... Dar ea nu'nțelege.. Își pune pălăria și din oglindă îi zîmbește și-l ceartă:

— Culcă-te, Andrei! De ce nu m'asculți?

El repetă întrebarea:

— Pleci chiar acum?

— Da, căci am să-mi cumpăr ceva ce nu se prea găsește ușor...

Andrei se'ntreabă: De ce pleacă *acum?*

— Și vii tîrziu, Marie?

— Da, dragul meu. Tocmai pe la opt... Fii băiat cuminte, culcă-te...

— Marie, n'ai putea renunța? Te-ai duce mîne... Acum rămîi... Mi-e foarte rău...

— Tocmai de-aceia. E bine să rămîi singur... Haide, sărută mîna și fii cuminte.

Andrei închide ochii. Trebuie, trebuie să ucidă adevărul!

— Nu, Marie, nu trebuie să pleci!

Vorbise răstit și Maria îl privi surprinsă, cu fruntea senină ca de precistă...

— Să nu te duci, Marie, căci, uite, mi-am adus aminte de ceva, de-un jurămînt... Trebuie să mi-l țin, pentru că astăzi... am aflat adevărul... și vreau să-l omor... Rămîi, Marie!

— Dragul mieu, dar înțelege...

— Am înțeles! La revedere!

Și'ntr'o clipă, pilula se mistui în gîtul lui... Se ridică drept, palid, și-i întinse mînile amîndouă.

— Nu puteam trăi... Nu te puteam vedea în noroiu... Iartă-mă!

Vru s'o prindă. Ea se feri, scoase un țipăt; apoi, înțelegînd totul, se răpezi pe scări, scoasă din minți!... Andrei, cu brațele întinse, rămase singur. Spatele i se strînse, strivit parcă de o stîncă de ghiață... Un val-vîrtej de scîntei îl orbi și, negăsind un sprijin, căzu în genunchi, apoi se rostogoli lîngă dulapul rămas deschis, din care pătrundea în odaie parfumul rochiilor Mariei..

⁂

Tic-tac... Tic-tac... Tic-tac...

Andrei deschise ochii. Pe supt pleoapele grele, lacrimile așternuseră ceață groasă. Un cleşte greu îi strîngea tîmplele și fiori de ghiață îi scuturau trupul. Zări o umbră plecîndu-se peste el.

— Tu ești, Marie?

— Pst! Nicio mișcare! Nicio vorbă!

Simți o batistă umedă ștergîndu-i fața.. Zîmbi și închise iar ochii.. Auzi lîngă el un plîns înnăbușit...

— Nu plînge, Marie...

— Pst! N'ai voie! Așa a spus doctorul!

— Așa a spus doctorul... Bine, Marie..

Un joc fantastic de lumini și umbre... Printre lumini, Maria... Printre umbre, *adevărul*, ucis! Il învălue o desmerdare, o adiere caldă de parfum... Adoarme cu mîna'n lungul trupului, cu fruntea înseninată de conștiința biruinței...

Tic-tac.. Tic-tac.. Tic-tac...

Maria-și ridică ochii spre pendulă, apoi potrivește bine perna supt capul lui Andrei, îi învelește mîna rămasă goală în lungul trupului și-l privește cîteva clipe cu ochii umezi. Se scoală, lasă perdelele, și, în vîrful picioarelor, iese încet, încredințată că încă mai este vreme...

G. M. Vlădescu.

CRONICA

Din autobiografia lui Dostoievschi *). — Eu, Fedor Mihailovici Dostoievschi, am venit pe lume în familia unui medic; aveam „cămașă", ceeia ce, după cum spun bătrînii, era o chezășie de noroc, de și nu mi-a fost dat decît să sufăr.

Tatăl mieu, medic cu multă experiență, n'a observat cîtuși de puțin că din cea mai fragedă copilărie începeam să dau dovadă de nervositate, iar, cînd a băgat de samă era prea tîrziu; n'a mai putut să mă vindece și am rămas, dacă pot zice astfel, infirm pentru toată viața. In mica locuință cu două încăperi, ocupată de medic la spital, eram șapte copii. Tatăl mieu se ocupa cu multă stăruință de serviciul său; cu toate acestea nu ne uita și-și petrecea toate clipele de libertate cu copiii săi. După vîrstă eram al doilea. Eram vioiu, setos de a ști, foarte curios, sîcîitor pesfe măsură și înzestrat. La trei ani începusem să inventez istorisiri destul de complicate, teribile ori pline de haz. Aveam nouă ani cînd tatăl meu cumpără o modestă proprietate în districtul Cașinschi, nu departe de Moscova. Mama se instala aci de îndată ce se arăta soarele de April. Aici ne bucuram de frumusețile naturii și tot aici începu instrucțiunea noastră. Mama se pricepea de minune să ne învețe. Se silia mai ales să ne facă simțitori la sentimentul frumuseții.

Eram entusiasmat nebunește de unica noastră moșioară și împărtășiam profundele mele impresii cu buna mea mamă, atît de inteligentă și așa de îndemînatecă în arta de a învăța.

Cum însă eu doriam să știu totul, fuiu foarte mulțumit cînd, întorcîndu-ne la Moscova, furăm puși eu și fratele meu Mihai, în pensionul Cerenac. Aici avurăm un cîmp imens pentru lecturile noastre. Cetiam zi și noapte și la treisprezece ani credeam că știu totul, și din causa aceasta eram foarte mîndru Dar la 15 ani pierdui pe mama. Am plîns din toată inima această pierdere și starea mea sufletească deveni nespus de tristă.

Cam în vremea aceasta ne instalarăm la Petersburg. Mai întîiu intrarăm într'un pension pregătitor și mai apoi la Școala de Ingineri.

Din această epocă datează primele mele încercări literare. In același timp, cu o tragere de inimă extraordinară, mă puseiu să cetesc și să studiez clasicii ruși și străini, mai ales opera lui Pușchin, a cării influență a fost și a rămas toată viața mea, foarte mare. La șaptesprezece ani pierduiu pe tatăl mieu. Mă găsiam fără tutelă, din care cauză avuiu de suferit. La douăzeci și unuț de ani terminam Școala de ingineri și fuiu numit în serviciu în capitală.

Am făcut parte din *Petrașevți*, care fură precursorii socialiștilor. Admiram pe *Fourier* și, la urma urmelor, mă treziiu în casa morților, în Siberia. Aici nu eram trist, dar copleșit cu totul de viața de ocnă.

Judecați-mă cum vă va place, dar nu mă învinuiți de lipsă de sinceritate. N'am putut suferi minciuna. Am vestejit-o întotdeauna, chiar din operele mele de tinerețǎ. In aceste opere, sînt un protestator fără leac, lucru pe care l-am plătit scump. Cruda învățătură pe care-am primit-o s'a răsfrînt peste întreaga mea viață și, după cum fiecare poate să vadă, în romanele și operele mele de critică.

⁂

Din literatura englesă contimporană sînt cunoscute și prețuite pe continent, cu deosebire, operele

---

*) Printre ineditele lui Dostoievski, publicate în presa rusă, se găsește și o scurtă autobiografie, din care d. *Bienstock* publică vre o cîteva fragmente în „*Mercurede France*" pe Iulie a. c.

scriitorilor: Bernard Shaw, Wells şi Kipling.

Celebritatea nu indică însă întotdeauna meritul corespunzător, fiindcă în epoca noastră reclama, cu miile de mijloace de care dispune, poate dacă vrea şi mai ales când anumite interese o cer, să impună opiniei publice, surprinsă ori derutată, nume pînă eri necunoscute, talente discutabile, genii factice şi efemere.

Fireşte, nu vrem să spunem prin aceasta că cele trei celebrităţi mondiale amintite nu şi-ar merita, în mare măsură, renumele pe care-l au...

E fapt, însă, că în Anglia se accentuiază tot mai mult o oarecare răceală în special pentru operele lui Shaw şi Wells. Chiar şi America a început o vie acţiune împotriva acestora. Ni-o spune unul din cei mai reputaţi critici englezi, *Edward Shanks*, într'un număr recent al cunoscutei reviste „The London Mercury".

In schimb, unanimitatea criticei engleze recunoaşte cu mari elogii, un nume: **John Galsworthy**. El este scriitorul tipic engles, înainte de toate, şi mai ales engles. Romanele sale se remarcă prin puterea observaţiunii, prin verva pitorească a stilului, prin bogăţia imaginaţiei, sentimentul realităţii, prin descrierea fină şi profundă a pasiunilor umane. Aceste calităţi îl apropie de Balzac într'atît, incit i se spune chiar „Balzacul Angliei".

In Iulie trecut a visitat Parisul, şi cu acest prilej hebdomadara „Les Nouvelles Littéraires" a publicat un articol din care spicuim aceste cîteva date despre Galsworthy şi opera sa:

„Fiul unei vechi şi orgolioase familii *gentry*, John Galsworthy aparţine acelei puternice şi teribile clase diriguitoare englezeşti, aşa de bine adăpostită în dosul asprului zid chinezesc al averii, privilegiilor şi prejudecăţilor ei. El o cunoaşte în acţiunile sale hereditare, nu pe dinafară ca un Schaw sau Wells, dar pînă în cele mai intime cute ale conştinţei acestei clase. Şi i-a plăcut lui Galsworthy, să-i fie criticul lucid şi neiertător."

„In teatru — a scris drame sociale — a pus probleme în care se infruntă două lumi deosebite, ordinea veche cu noua ordine a lucrurilor. Reputaţia şi-a făcut-o însă cu puternicele sale romane, dintre care cele mai de seamă sînt acelea ce alcătuiesc ciclul aşa numit „Saga Forsyţilor". Aci se face istoria naturală a unei dinastii din marea burghesie englesă, în cursul a două sau trei generaţii. Cu virtuţile sale: energie neînfrîntă orgoliul unei caste ce nu se dă, voinţa tenace de a persista, dar şi cu defectele sale: egoism sălbatec, cultul banilor şi al puterii, cruzime neiertătoare faţă de oricine ar cerca să nesocotească normele de viaţă ale castei. Această măreaţă epopee va rămîne ca un document despre Anglia contimporană, document asemănător operei unui Balzac ori Proust".

Şi, cu toate acestea, mai nimic nu s'a tradus în Europa din opera acestui mare romancier, despre care se ştie doar atît că a luat iniţiativa înfiinţării *Pens Club-ului*, organisaţie ce urmăreşte solidarismul intelectual al tuturor neamurilor civilizate.

N. N. V.

⁂

Concursul „Ideii Europene".— Se cunoaște în general chipul cum se distribuie premiile literare și artistice. Cu excepția „Academiei Romîne" unde protecționismul nu-și are loc, toate celelalte institute și instituții procedează în familie. Ideia „Ideii Europene" de a apela la sufragiul cetitorilor pentru a decerne un premiu literar e și originală și dreaptă. Nu știm a cui o fi vina că totalul voturilor exprimate cu această ocasie nu trece de două sute. Poate nu are „Ideia Europeană" mai mulți cetitori sau poate cetitorii revistei se desinteresează de asemenea loterii literare. Un lucru precizează însă acest sufragiu: că cel mai iubit dintre scriitorii noi este d-l Ion Minulescu, căruia Societatea Scriitorilor îi refusase mai dăunăzi premiul. E o spirituală satisfacție a sufragiului literar.

⁂

Dem. Gîlman, care publică de mai multă vreme în diferitele reviste literare versuri în care se întrezăria un adevărat talent, a oferit „Universului Literar" spre publicare o serie de sonete, care, prin adîncimea simțirii, îndrăzneala ideilor poetice și plasticitatea formei, pot fi socotite drept cele mai frumoase sonete scrise în limba romînă. Ne bucurăm că din marele număr de începători se desprinde în sfîrșit un talent atît de sănătos și de original totodată și că el poate să fie impus marelui public de către revista noastră

S.

⁂

D-l I. Simionescu relevă cu legitimă revoltă chipul cum se înfățișează cartea romănească în vitrinile librăriilor din Ardeal. Broșuri cu un anumit conținut care se adresează simțurilor se răspîndesc din bielșug cu aceiași nesăturată dorință de cîștig.

O anumită editură bucureșteană a pornit exploatarea ținuturilor virgine de dincolo de vechile hotare.

G. V. B.

Reviste

Sufletul Romănesc, Anul I Nr. 1. — Noua revistă craioveană ni amintește iarăși numărul mare de institute grafice pe care-l posedă cetatea Banilor. Lipsa de lucru a tipografilor, probabil, le face să încurajeze mai mult decît e nevoie literatura autohtonă. Altfel nu ni putem explica apariția *Sufletului Romănesc*, prin care trei tineri ce-și puteau găsi oriunde o bună primire, caută să se impună mai răpede decît li îngăduie vîrsta și talentul. Nu ajunge să fii tradiționalist și entusiast pentru a tipări o nouă revistă literară. Păcatul cel mare al generației actuale se evidențiază și de astădată: nerăbdarea de a parveni și individualismul sterp al unor ambiții vane.

Ciclul de poesii pe care îl inaugurează aci d. Ion Pilat ni-l presintă pe poet într'un nou aspect de transformist literar. După influența liricei francese moderne și după cea a lui Vasile Alecsandri, d-l Ion Pilat se inspiră din misticismul sincer al lui Nichifor Crainic și din splendida plastică a lui Reiner Maria Rilke. Cele cîteva poesii publicate din acest ciclu ni arată însă că d-l Pilat se menține în artificialitatea rece din „Satul mieu" și în aceiași lipsă de spontaneitate cu care ne-am obicinuit la d-sa.

S.

⁂

„Cartea sau scriitorul"—In vehementa campanie pentru și contra subvențiilor ministeriale acordate unor scriitori sau unor opere literare, d. Liviu Rebreanu, președintele societății Scriitorilor Romîni, în articolul prim al „Mișcării Literare", discută chestiunea din punct de vedere al interesului scriitorului. D-sa atribuie lipsa de echitate în sprijinul oficialității numai desorganisării breslei sriitoricești. De aceia d-sa concide la desăvîrșita unire și bună înțelegere a acestei bresle.

„Scriitorii romîni nu vor dobin i cele cuvenite cîtă vreme nu vor ajunge să pună interesul profesiunii lor mai presus de meschinele interese personale.

Singurateci, scriitorii pot fi personalităţi strălucite, se pot bucura de stimă şi de admiraţie, dar nu vor înălţa cîtuşi de puţin prestigiul colectiv al breslei. Drepturi însă nu sînt în stare să cucerească decît grupările organisate, solidare, conştiente de menirea şi de puterea lor.

Numai o breaslă respectată poate spera împlinirea desideratelor ei juste. Respectul începe dela tine însuţi Scriitorii romîni, ca profesiune nu se respectă pe ei înşişi; cum să i respecte alţii?“

G. V. B.

Cărţi

Un bun manual şcolar. — De cîte ori i s'a ivit prilejul, d-l profesor Iorga a arătat lămurit scăderile grave ale şcolii noastre. Oricui i s'a înfăţişat dovezile acestor scăderi a rămas convins de ce sistem perfect de inchisiţie, de schingiuire a sufletelor este instituţia de educaţie şi instrucţie a tineretului dela şapte la douăzeci de ani.

Programe analitice confuse, încărcate şi greşite, manuale nepotrivite, plictisitoare, greoaie, lipsite de viaţă, scrise adesea într'o prosă de băcănie, cînd ele ar trebui să fie numai pură literatură, şi metode de predare unilateral pestaloziene menite să sugrume puterile sufleteşti în desvoltare ale copilului.

In ceia ce priveşte manualele şcolare, nu s'a realisat un cît de redus progres de zeci de ani în şcoala romînească.

In fiecare pagină întîlneşti aceiaşi morală utilitaristă respingătoare, care ţinteşte să scoată suflete de pleşcari pînditori de profit la fiecare pas. Din fiecare istorioară învaţă să facă binele pentru răsplată, de cele mai multe ori materială.

Inţelegîndu-se greşit principiul concentrării materiilor, cartea de cetire a fost umplută numai cu poveşti din mitologie, vînători prin Africa, întîmplări din vechea Grecie, ţinîndu-se pe această cale să se ajute studiul geografiei şi al istoriei şi neglijîndu-se formarea sufletului copilului cu ceia ce se află în jurul lui, nedeschizindu-i se ochii asupra lucrurilor ce-l inconjoară.

Copilul orăşanului nostru nu cunoaşte plugul, săcerea, grîul, şi-l silești să ştie de rost toate ruinele Egiptului.

De aceia a fost o revelaţie cînd am întîlnit un manual—cartea de citire de curs secundar a d-lui profesor C. Dinu — care înlăturînd, nu lipsa de principii a vechilor deprinderi, dar aceia a unei sănătoase judecăţi elementare, s'a gîndit în primul rînd să pună la îndemîna elevilor un material de lectură uşoară şi frumoasă, care să corespundă desvoltării lor sufleteşti.

Cît de bine a înţăles puterea poruncitoare a acestui principiu d. Dinu ni-o arată aşa de potrivit în cîteva din cuvintele prefeţei:

„Pe elevi nu i am despărţit de la început de casa părintească şi li-am lărgit orizontul şcolii; i-am plimbat prin colţuri minunate ale firii şi i am pus aproape de voinicii uni neam viteaz: ne-am oprit cu el lîngă firicelul de iarbă, clătinat de mersul unei furnici şi i-am condus prin lumea sufletelor mici şi devotate ale fiinţelor negrăitoare, etc.»

Sădirea simţimintelor *iubirii de ţară* şi a *dragostei de viaţă* e urmărită în atîtea bucăţi de cetire.

„Cetind cartea de faţă, copilul va cunoaşte şi va simţi hărnicia şi sănătatea ţăranului nostru şi legătura dintril el şi brazdă; îi va vedea şezătore şi sărbătorile; va trece uimit pe lîngă tainele munţilor; va auzi susurul izvoarelor, va privi cerul; se va bucura de vitejie străbune şi se va simţi mai mult al nostru şi al lumii.»

Alegerea bucăţilor de lectură şi gruparea lor pe idei principale, e aplicarea în chip fericit şi măestrit a principiilor enunţate în prefaţă.

O dovadă că această carte de cetire, ca şi oricare alta, e bună, e şi aceea că ea poate fi cetită cu aceiaşi tragere de inimă şi cu acelaşi folos, nu numai de copilul căruia i se adresează direct, dar, în aceiaşi măsură chiar de omul matur, care a alunecat cîndva grăbit sau pe departe de şcoală.

* * *

O carte nouă în literatura noastră pedagogică.

Sărăcăcioasa noastră literatură pedagogică s'a îmbogăţit anul acesta cu o lucrare dintr'un gen total inexistent pînă acum. *Dicţionarul pedagogic enciclopedic* al d-lui Dimitriu, e menit să fie cel mai preţios ajutor, adesea chiar îndrumător tînărului dascăl, care pleacă aşa de slab înarmat de pe băncile şcolii să lupte cu greutăţile pe care viaţa i le aruncă înainte i mai cu dărnicie decît oricui.

Enunţarea materiilor din care s'au cules anumite chestiuni, unele subiecte mai de samă ni arată cît de spornic ajută la desvoltarea culturii generale şi profesionale acest dicţionar pedagogic.

Psihologie, pedagogie, pedologie, metodică, didactică, istoria pedagogiei, grădinile de copii cu lecţiunile ei, educaţia în general, higiena copilului, chestiuni de pedagogie experimentală, pedagogia modernă, chestiuni de învăţămînt, şcoala activă, istoricul şcolii româneşti, metodica tuturor obiectelor de învăţămînt, schiţe de plan pentru toate subiectele: de gramatică, aritmetică, geometrie, istorie şi multe din celelalte obiecte, tratarea dexterităţilor, datoriile directorilor de şcoli, legile şi regulamentele şcolare, a comitetelor şcolare, a băncilor populare, a căminurilor culturale, casele de sfat şi cetire cu statutele şi modul de înfiinţare şi funcţionare, organisarea şcolară, sfaturi asupra vieţii învăţătorului în sat.

Dicţionarul e lucrat după modelul *Enciclopediei Pedagogice* a profesorului Rein din Jena şi *Dicţionarul Pedagogic* de Buisson, consultîndu-se multe alte lucrări străine.

Lucrarea e cu atît mai bine venită, cu cît ea poate fi utilisată şi de părinţii pătrunşi de mai multă grijă pentru buna creştere a copiilor lor.

Primul volum apărut de curînd cuprinde 412 pagini şi merge pînă la litera E.

G. V. B.

Cu prilejul deschiderii cursurilor universitare de anul acesta „UNIVERSUL LITERAR“ va apărea într'un număr închinat vieţii universitare, la care vor colabora domni profesori şi studenţi ai tuturor universităţilor din ţară.

Universul Literar

Cuponul Nr. 25.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă -

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI.— No. 41. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 11 Octombre 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

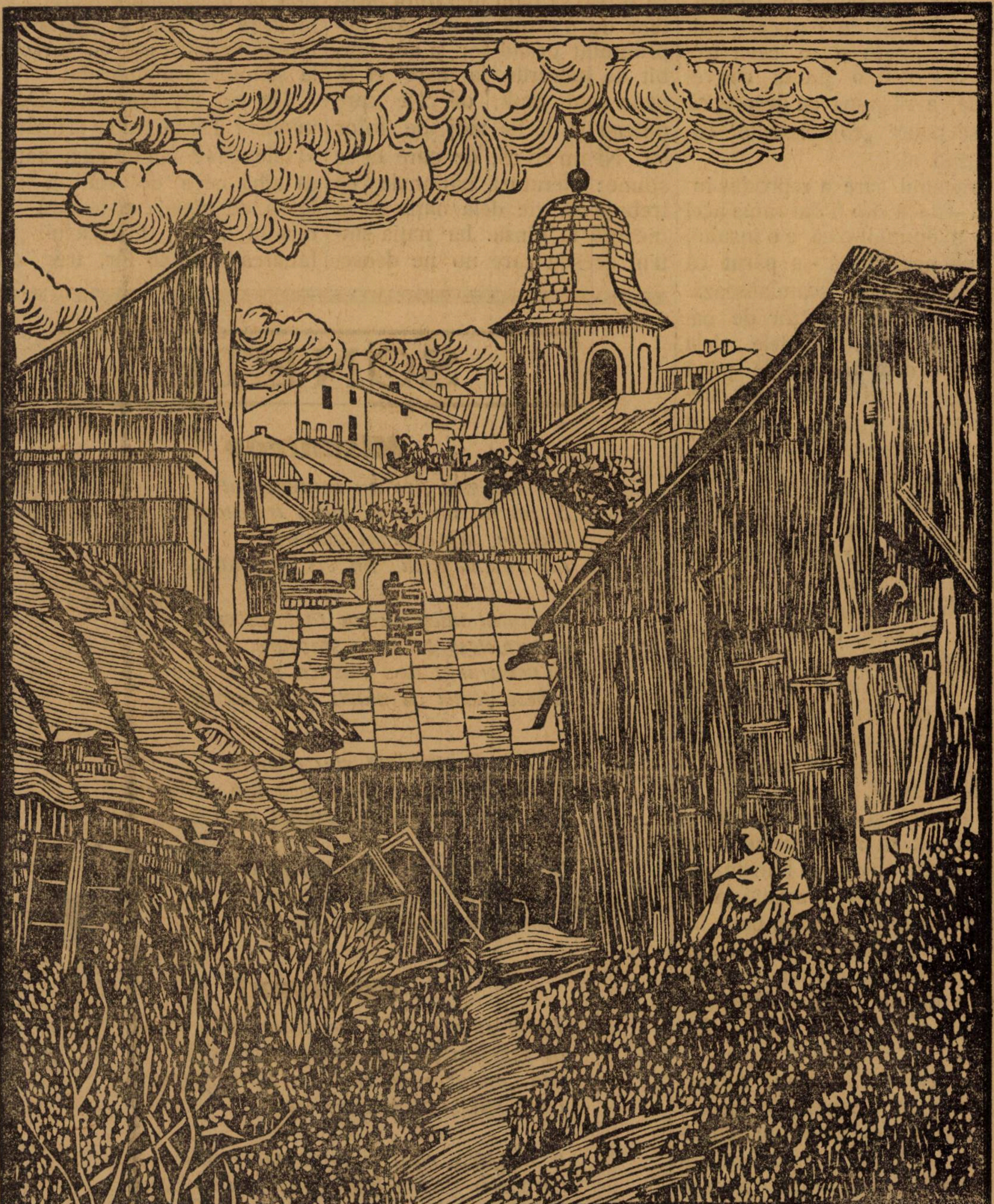

Biserica Sfîntul Pantelimon din Iaşi
(Desen de Horia Teodoru)

Zeii revin?...

de **N. IORGA**

In numărul trecut al acestei foi a fost vorba de un scriitor tînăr căruia, propuindu-i-se a scrie în această revistă aşa de răspîndită, şi căreia ne trudim, cîţiva oameni cu oarecare cultură, ba poate şi cu ceva trecut, să-i dăm o ţinută convenabilă, a răspuns cu despreţ că nu se poate „compromite“ colaborînd aici.

Prietenul care a reprodus insulta—dacă și-o fi dat sama acel care a enunţat-o că e o insultă, şi una nemeritată – a părut că se miră, că se scandalisează. Mai vechiu cunoscător de oameni, din toate speţele, dela micimile cele mai umile până la «zgîrie-norii» literaturii trecute şi presente, eu n'am avut acest sentiment.

Mi-am pus numai o întrebare: zeii revin?

I-am cunoscut pe zei la începutul unei cariere pe care junii mei confraţi eminamente estetici să-mi permită a o numi totuşi: literară, chiar dacă ar fi să-i jignesc. Cercul lor era închis, înnalte ziduri de despreţ apărau cu oţelul lor strălucitor cetatea cu merele de aur. Cîtă trudă ca să ajungi acolo! Tîrîndu-te mult, ajungeai să-ţi se recunoască şi ţie o fărîmă de talent, cît să nu mori pe drum de setea gloriei. Pătrunzînd în sfînta sfintelor, asistai la săvîrşirea riturilor, misterioase, îngrozitoare, după perdele cu îngrijire trase. Cuvintele magice ieşiau de pe buzele divine în ritmul prescris de biblia fiecăruia.

Tot ce era comun, vulgar, burghes era acoperit de insulta locuitorilor exclusivi ai empireului. Faţă de «oameni ca toţi oamenii» nicio milă, necum oarecare iubire. Se poate comite cu astfel de creaturi unsul Domnului ţinînd în mînă schiptrul supranaturalelor misiuni? În hohote de rîs treceau ierofanţii în faţa mulţimilor.

Un timp, ne-am străduit cîţiva proşti să dăm literatură proştilor de o samă cu noi. Am împrumutat graiul lor şi am vorbit de lucrurile la care ei ţineau mai mult, de cele care puteau să li fie mai de folos lor. Ni-am zis că, de oare ce se spune: literatură naţională, ea trebuie să vie dela naţie şi să meargă la dînsa. Iar naţia sîntem aceştia care nu ne deosebim prin nimic de cel dintăiu trecător din cale.

Dar nu: era o înjosire a artei, a sfintei arte. Iarăşi se încheie cenaculul în jurul celor cari au proprietatea exclusivă, cereşte dăruită, a «talentului»: riturile se reîntronează şi silabele ritmului ascuns răsună din nou la urechile norodului. Zeul înţelege pe zeu, şi singur ierofantul iniţiat trage cu urechea la şoaptele sanctuarului.

De ce nu reapare «Dorul inimii»? De ce nu se retipăresc «Haiducii»? Nu de alta, dar ca să aibă ceva de cetit și ticăloasa de naţie, de-asupra căreia în nouri, interzicînd profanarea misiunii lor, trec zeii.

SONETE

Misantrop

Eu sînt din fire un sentimental
N'am niciun țel în viața trecătoare;
Ilusia-i suprema mi alinare,
Iar rostul mieu: un vis oriental...

Cuvîntul mieu, cu un fast imperial
Il împletesc pe rime statuare,
Și'ncunjurat de-o mistică splendoare
Iubesc femei cu măști de carnaval.

Și totuși cîte-odată sînt cuprins
De-un larg fior, și-atuncea mă cutremur,
Iar sufletu-mi se zbuciumă aprins.

Și-așa cum stau învins, pînă tîrziu,
Înfiorat de patimă, eu tremur,
Cum tremură nisipul în pustiu...

Cadavrul

Tăcut și grav, pe veci înțepenit
In perspectiva celor patru scînduri,
Stă „omul“ rece, calm și fără gînduri,
Cu visul supt pleoape ținuit.

E noapte..., cald și totul adormit.
Străjerii s'au schimbat în două rînduri
La ceasul hotărît, după orînduri
Cu pasul stins și ochiul obosit.

O oră, două, trei; în neagra morgă
Cadavrul scoate sunete de orgă
In prada descompunerii forţate...

Iar peste drum, — metalic şi obraznic —
Un orologiu epileptic bate,
Pe cina, din umbră, viermii ies la praznic...

Dem. Gâlman

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu"

de **I. Agîrbiceanu**

Sublocotenentul, prin colţuri de odaie, prin ganguri, le săruta pe rind, dar, cu bătrinii de faţă, se purta mai cuviincios. Numai pe supt masă îi atingea pantoful, şezind vecinic intre cele două.

Doamna Ponori era incintată. Vedea plăcerea cum radia de unsuroasă pe faţa căpitanului, dar se simţia măgulită. Cine ştie de unde poate răsări norocul fetelor? Zestre bunicică am, slavă lui Dumnezeu.

Administratorul, avînd prilej de băutură, era prea mulţumit. Dar mai ales era incintat de societatea ce avea.

Ca dovadă li dădu jertfa ce făcuse: trecu de la pipă la ţigara de foi, crezind că nu se cuvine să afume din lulea feţe aşa de distinse. Sublocotenentul vorbia de rudele lui, care au intrare la orice ceas la primul ministru, de moşiile familiei, de fabricile lor schimbate acum in fabrici de muniţiuni. Vorbia despre războiu şi despre viitorul Ungariei c'o inflăcărare care-l aprindea pe administrator, cum aprinde chibritul un şomoiag de paie uscate. Locuinţa lui, in citeva zile, se umplu de o atmosferă patriotică atit de groasă, incit puteai tăia in ea cu cuţitul.

Ceia ce se petrecea în familia administratorului era o deşteptare bolnavă a simţămintului de unitate cu restul neamului lor, simţămint slăbit prin traiul continuu şi indelungat intr'o mare de Romini, era trezirea dorinţei de viaţă veselă, zgomotoasă, atit de inrădăcinată in fiinţa Ungurului neaoş, dorinţă care nu prea avuse inainte prilejul să se manifesteze. Un chef monstru cu lăutari şi cu ciardaş e dorit şi de cele mai delicate suflete de femei maghiare. Şi mai era inchipuirea deşartă a omului din provincie că prin oaspeţii ce-i găzdueşte îşi ridică preţul propriu.

In locuinţa administratorului cheful, deci, nu se mai sfirşia. Din partea celor doi ofiţeri, Ruşii ar fi putut fugi unul după altul. Dar d-l Panori în zori de zi încăleca şi-şi vedea de treabă. Se purta acum mai solemn, părea că mai crescuse pe cal, şi spre mirarea Corlenilor tot mai mult boscorodia pe ungureşte. Mai înainte numai sudălmile grozave le trimeea oamenilor in limba maternă acum, tot mai des şi poruncile. Dar n'avea încotro! Trebuia să le repete şi in româneste, dacă voia să fie înţeles cind vorbia cu femeile, bătrinii sau copiii din Cozla.

Se simţi parcă la largul lui cind rămase să aibă de lucru numai cu prisonierii ruşi. Soldaţii de pază erau numai Unguri, şi numai ei înţelegeau sudalmele nelegiuite cu care încărca pe prisonieri.

Şi nu avea nicio pricină de sfadă ori de minie: Ruşii munciau intins, ca nişte vite de jug.

Cozlenii se imprieteniră în grabă cu ei. Duminecile, mai ales, îi puteai vedea pe unii şezînd pe la portiţe, în rind cu oamenii. Erau îmbiaţi cu mincare, cu tutun. Ba chiar şi cu cite-un păhărel de rachiu. Cite-un bărbos ţinea pe genunchi vr'un copilas, îl alinta, îi netezia părul, şi-i punea întrebări in limba lui ciudată. Copilul ridea, femeile, bătrinii zimbiau.

— Nu-s oameni răi, săracii!

— Sint blinzi ca oile!

— Păcat că nu ni înţeleg limba! Cite lucruri nu i-am putea întreba de pre ţara lor, pe unde se vor ofili ai noştri.

Duminecile şi în faptul serii, după ce satul se liniştia, prisonierii se amestecau tot mai mult printre Cozleni. Iar cite un glas, de ici, de colo incepeau să cinte. Cintau in cor, pe patru voci, cintece nemai pomenit de frumoase. Erau tot melodii adîncii, pline de-o jale depărtată, cu intorsături calde, pline de patimă. Ascultindu-le Cozlenii se umpleau de mirare, se uitau la namilele acestea de oameni ca şi cind ar fi avut în faţa lor o taină. Nu numai simpatia creştea în suflet le Cozlenilor după aceste coruri, ci şi un fel de sfială, de respect pentru oameni voinici şi nenorociţi, cari, iată, despre ţara lor îşi aduc aminte cind se pierd in cintecele acestea inlăcrămate.

După cîntec, cind se osteniau, prisonierii se trintiau buşteni la pămint şi rămineau muţi, lucru neobişnuit cind erau mai mulţi laolaltă. Cind se aduna un grup de zece, de douăzeci, ei incepeau o discuţie nesfirşită. Oamenii se mirau cum pot vorbi atita! Cite unul părea că-i popa şi ţine cazanii in biserică. Nesfirşite cazanii! Ceasuri întregi, nu mai sfirşiau. Şi cit ţinea ciorovăiala, toţi se schimbau; din cit fuseseră mai inainte de liniştiţi, pe-atit se aprindeau acum. Mişcau din capete, dădeau din braţele lungi, fulgerau din privirile care deveniau acum dure.

Cozlenii făceau roată în jurul lor şi ascultau cu mare pătrundere. Ce puteau înţelege? Dar de bună samă vorbiau de lucruri pentru care oameni se pot certa, işi ziceau femeile. Dacă şi-ar aminti numai de ţara lor, de familiile lor, pentru ce ar sta une ori să sară unul la celălalt?

— Ciudaţi oameni, spunea cineva din roata ce inconjura pe Ruşi.

— Ciudaţi şi neinţeleşi! Une ori crezi că poţi despica butuci pe ei, alte ori sint gata de ceartă din nimica toată.

Alte ori, împrăştiaţi printre oameni, pătind roşcat prin rindurile cămăşilor albe, prisonierii, şezind pe laviţi, pe lungi trunchiuri de stejar, aşternute dinaintea curţilor ori pe pămintul gol, stăteau cu ceasurile şi priviau nemişcaţi, pierduţi în depărtări.

Incă din întiele zile bătrînii mai sfătoşi din sat voiră să ştie dacă prisonierii au cunoştinţă de căderea Ţarului, de schimbările din ţara lor. Dar nu cutezară să se apropie de ei cu intrebarea aceasta pină mai tirziu.

Pomeniau numele de Ţar, închipuiau cu braţele o izbitură de pămint, şi apoi arătau depărtările Răsăritului.

Catre citi se apropiară cu acest semn, toţi înţeleseră, şi Romînii se minunară iar: toţi ştiau. Raspundeau făcînd din palmă un briciu şi închipuind tăierea capului.

— De unde vor fi auzit ei, măi oameni buni? Limbă nu cunosc, gazete nu cetesc, şi au trecut doi ani de cînd sînt prisonieri, spune „şpanul".

— De unde? Noi de unde am ştiut că se porneşte bătaie? Nu vorbia satul întreg înainte cu săptămîni?

— Adevărat! Şi tot aşa a venit vestea cu toate înfrîngerile ungureşti, deşi jandarmii păziau să nu sufle cineva o vorbă.

— Dar cu intrarea României? N'am ştiut noi aici, încă în dimineaţa zilei de Sfînta Mărie? Cum a venit vestea din depărtări?

Şi oamenii ar fi dorit să ştie de li pare bine Ruşilor ori ba de prăbuşirea Ţarului. Dar prisonierii nu mai răspundeau, fie că nu înţelegeau, fie că nu-i auziau şi nu-i vedeau.

Numai după ce veniră şi prisonierii cei noi, începu între Ruşi o fierbere mare. Grupuri-grupuri se adunau şi începeau discuţiile acelea nesfîrşite. Erau acum mai vioi, mai sprinteni. veşnica tristeţă le dispăru din priviri, şi prin ochii lor treceau rar sclipiri de fulger.

Acum erau destui prisonieri, după şase săptămîni, cari înţelegeau cîteva vorbe româneşti.

Cozlenii aflară în grabă că în Galiţia a început din nou războiul, că Ruşii atacă şi că în România au început lupte mari. Mai aflară că în Rusia Ţarul, cu tot neamul lui, şi-a pierdut urma, că nu mai e Ţarul cel ce poartă azi bătaia şi că în curînd se va pune capăt războiului. Ruşii vor intra din nou în Ţara Ungurească, vor ajunge pînă la Budapesta şi la Viena şi se va încheia pacea. Mai aflară că în Rusia se vor împărţi moşiile boiereşti, şi că armata lor abia aşteaptă să isprăvească războiul, să se întoarcă acasă, să-şi ia în primire noile moşii.

Fierberea în rîndurile prisonierilor, după sosirea celor noi, ţinu zile de-a rîndul. Soldaţii de gardă năvăliau adese ori pe uliţă, pe hotar, cu armele între ei, să le împrăştie adunările. Işi uitau să mai înceapă lucrul. Ori, dacă-l începeau, se treziau de-odată în grupul format, şi începeau sfătuirile aprinse care nu mai aveau capăt.

Dar fierberea intră şi în rîndurile Cozlenilor. Ştirile cu noile lupte din România, cu pătrunderea Ruşilor în Galiţia, începură să li dea noi nădejdi.

— Poate-i aduce Dumnezeu acum!

— Atunci să tragem clopotele, nu ca la căderea Bucureştilor. Vorbele zburau de la o casă la alta, şi oamenii, cîtă vreme ţinu înfrîngerea Ruşilor, nu-şi prea bătură capul cu trebile lor.

Dar, după o săptămînă două, Ruşii se liniştiră, şi se schimbară iar în blînde vite de jug, spre năcazul administratorului, care nu mai avea prilejul să-i pună pe soldaţii de gardă să izbească cu patul puştii în cei ce nu-şi vedeau de lucru. Cu cît trăia mai mult în beţie, cu atît devenia dl. Ponori mai sălbatec.

Un prilej de-a asmuta pe soldaţii de gardă împotriva prisonierilor, îl dădu Moş Damian, pîrgarul satului, la vr'o trei săptămîni după sosirea noilor prisonieri.

Fusese a treia Duminecă în care Ruşii cîntară în cor la sfînta liturghie. Femeile, bătrînii, după întîia Duminecă, nu mai vorbiră decît de minunea asta.

— Nici la vlădicie nu cîntă aşa!

— Crezi că în trupurile lor mari se ascund arhanghelii din cer, şi aceia cîntă.

— Şi uite că popa se'nţelege cu ei. De unde ştie Sfinţia sa cînd să înceapă: „Iară şi iară cu pace Domnului să ne rugăm"?

— Dar ei cum înţeleg cînd trebuie să răspundă?

— Şi nu-i mirare că noi nu pricepem vorbele, şi cîntarea totuşi o pricepem? Ştim cînd e „Unul născut", cînd e „Carii pe Heruvimi", cînd e „Cuvine se cu adevărat? Cum se poate asta?

Cozlenii se întrebau aşa şi se minunau, avînd mereu în urechi şi în suflet dulceaţa nespusă a cîntărilor bisericeşti, cîntate de prisonieri.

Cu această dulceaţă în suflet, ameţită parcă de ea, se întoarse dela liturghie şi lelea Marina nevasta lui Moş Damian, pîrgarul satului,

De dimineaţă nu fu chip să-l urnească pe moşneag la biserică. Se zvonise puţin că ar fi să cînte Ruşii, dar cei mai mulţi nu crezură. Cum să cînte dacă nu ştiu româneşte şi nu se pot înţelege cu popa?

Marina încă nu credea, dar voi să se folosească de zvon, pentru a-l duce pe pîrgar la biserică: nici în ziua de Inviere nu l-a putut duce. De ani de zile bătrînul nu mai călcase pragul lăcaşului dumnezeesc.

Ii puse, de cu sară, hainele de sărbătoare, lîngă pat. dar moşul nu se lăsă. dimineaţa, ademenit Le văzu, zîmbi pe supt musteţi, dar îşi primeni numai cămaşa. Şi ieşi la portiţă, îşi umplu pipa, şi începu să co buiască.

— Dar n'ai văzut hainele toate, omule?, îl întrebă Marina ieşind răpede după el la uliţă.

— Ba le-am văzut!

— Şi de ce nu le-ai îmbrăcat?

— Dar ce, sînt Paştile? Să-mi ieau pieptarul pe căldura asta?

— Să vii la biserică, păgînule! O să cînte azi Ruşii.

— Cîntă dracu?

— O, tiu, ucigă-te cel din pietre, făcu lelea Marina, scuipîndu-şi în sîn, dar nu te temi de Dumnezeu să vorbeşti aşa?

— Dacă te pui să spui prostii! Cum să cînte în biserică, tu? Nu-i vez, sărcii de ei, că nu ştiu zice decât *hleba* şi *nema*?

Femeia se gătia de biserică, şi apoi, ieşind la portiţă, începu să-l tragă de mînecă.

Moş Damian se sculă oţărît se scutură de ea, şi porni spre crîşmă.

— Of! Că nu te mai satură odată Dumnezeu, păgînule, suspină ea. şi porni amărîtă la biserică.

Ruşii cîntară atunci întîia oară. Cînd sosi acasă, îl găsi pe Damian în păcel, lîngă părete.

— N'ai fost, păgînule, nu m'ai ascultat, începu bătrîna, şi n'ai ajuns să guşti dulceaţa cea cerească.

Bătrânul auzise înainte de la alţii şi, cum stătea după masă în crîşmă, simţi că se betegeşte de odată. Se sculă, veni acasă şi se trînti supărat în păcel. Murea după cîntecele Ruşilor; seară de seară nu se culca, trecea dela un grup la altul, pînă cînd nu se făcea linişte în sat. Dar cum să cînte ei în biserică?

— Dă-mi pace, femee, nu mi amări zilele! Ştiu, am auzit. Şi moşneagul se întoarse întunecat, cu faţa către părete.

Dar scăpă corul şi în Dumineca a doua. In zorii zilei îi pică o rudenie care nu locuia în sat, ci la hotar, cîţiva kilometri depărtare. Porniră să se omenească la crîşma Mărgineanului, iar bătrîna nu-l mai putu urni.

Dar cînd corul Ruşilor cîntă pentru a treia oara în biserică, moş Damian fu cel dintîi în biserică, frumos premenit, ras proaspăt. Părea mai tînăr şi mai voinic acum

De cînd începură să cînte Ruşii, biserica nu mai încăpea de creştini. Veniră cu droaia femeile din satele vecine.

Pîrgarul asculta, clătina de fericire din cap, ochii i se înlăcrămară. Privi mai mult timp spre cor decît spre altar vremea cît ţinu liturghia.

Moş Damian părăsi biserica cu

un gînd hotărît: dacă nici aşa o cîntare nu-i vrednică de un adălmaş, ce mai poate fi în lume vrednic?

Nu era nici acum împăcat in sufletul său că atunci, la sosire, nu l-au lăsat să-i omenească. Dar acum, era cu capul limpede şi înţelegea că banii ce-i are el nu-s destui pentru a omeni atîţia inşi cîţi cîntară în biserică.

Vreme de trei ceasuri colindă pe la cei mai bogaţi din sat. Văzîndu-l ieşind pe-o portiţă şi intrînd pe alta mulţi se îngrijorară: Ce porunci noi ni mai împarte pîrgarul?

Cînd crezu că-i de-ajuns, se duse aţă la crîşma mărgineanului să pună la cale adălmaşul. Moşul ştia că în crîşmă nu-i lasă patrulele să intre. Dar înaintea celei de-a treia curţi boiereşti din Cozla erau vr'o zece stejari, cum i-au adus dela pădure, lăsaţi să se usuce.

La spatele lor pînă la zidul curţii, locul era înecat în bălării mari şi tufe dese de soc. Aici se adunau grupuri mai mari de Ruşi, ba chiar aici cîntau aceia cari l-au ridicat azi în biserică pînă la al nouălea cer. Aici trebuia ascunsă băutura. Puteai bea aici, pe rînd, să nu te ştie nimeni.

Moş Damian potrivi lucrurile aşa de bine încît, după ce veniră Ruşii, şi el li descoperi taina, aceştia izbucniră într'un rîs aşa de puternic, încît răsunară gangurile caselor boiereşti în toate trei părţile.

La început fură vr'o douăzeci de Ruşi, apoi treizeci, apoi mai mulţi. Cîntară toţi în biserică? Dumnezeu îi ştie, dar lui moş Andrei nu-i păsa de asta, ci se gîndia că, de vor veni şi mai mulţi, nu va fi de-ajuns băutura. Dar alţii nu mai veniră. Stăteau în poveşti cu oamenii, sau în mici grupuri pe uliţile satului.

De cîte ori se întorcea cîte unul din ascunziş, îi zîmbia lui moş Damian.

— Haraşo! Bun Damian. Bun!

După ce se perindară a treia, a patra oară, începură discuţii înfocate, dar fiecare trăgea cu ochiul să vadă nu zăboveşte prea mult cel care era la rînd? Larma se ridica tot mai puternică, ochii se tulburau. Făcură cîteva cîntece, dar mai lipsite de armonie, mai sălbatice, mai pline de patimă.

De odată doi se răpeziră şi-l traseră pe al treilea de cizme din bălării. Era un prisonier cu barba aprinsă ca blana de vulpe în bătaia soarelui, slab, lung cu obrajii căzuţi. In vremea cîntecului, că nu-i venise rîndul, el se lăsă pe burtă între bălării, puse o sticlă pîntecoasă, îmbrăcată în nuiele, la gură şi supse ca un şarpe care dă de lapte. Cînd îl prinseră, era prea tîrziu. La cîteva clipe după ce-l scoaseră din bălării şi-l puseră în picioare, el începu să se clatine şi se prăvăli cît a fost de lung. Dar pilda lui, în loc să desguste, atrase şi pe alţii. Cîţi nu mai puteau scăpa de supravegherea tovarăşilor, sugeau cu sete din rachiul tare, aproape numai spirt.

Moş Damian era mîndru de isprava lui.

— Băutură odată, nu li urcă!, zicea el bătînd pe Ruşi pe umeri. Şi se uita cu satisfacţie la cei prăvăliţi, sau la aceia, tot mai mulţi acum, cari, clătinîndu-se pe picioare jucau, urlau, făceau gesturi desrădăcinate. Cîntecele se încurcau. Larma creştea. Cîţiva se luară la ceartă, se prinseră de piept.

Inima moşului se înduioşă acum.

— Săracii de ei: nu mai sînt obişnuiţi cu băutura, de aceia-i trăsneşte aşa de în grabă.

In curînd prisonierii numai tăcură nicio samă din îndeletnicirea lor. Scoaseră sticlele din bălării: erau patru, toate pîntecoase şi învălite în nuiele, şi începură să închine cu ele. Moş Damian trebuia să guste şi el mereu, să închine. In grabă două se isprăvise. Una fu învîrtită peste cap de-o namilă de Muscal cu pieptul gol, păros, şi aruncată pînă în mijlocul drumului. Pentru a doua se iscă o ceartă aprinsă: Cine a golit-o atît de răpede? Larma şi strigătele creşteau. Veniră Ruşii din alte grupuri, şi lacomi se aruncară asupra băuturii. Dar cei beţi se împotriviră. In curînd numai rămase în sticle niciun strop, şi cei cari se mai ţineau pe picioare se încăierară cu noii veniţi.

In curînd fu ca o izbucnire de vulcan ne mai văzută de Cozleni. Un Muscal cu cap de berbec se îndrepta cu glăvăţîna în zidul curţii domneşti să şi-l spargă. Altul trîntit la pămînt, mestecîndu şi barba în ţărînă, plîngea cu strîmbături de fiară şi se ruga de un tovarăş vecin să-l junghe cu cuţitul. Al treilea bătea mătănii, se închina şi clătina din capul mare ca şi cînd s'ar sili să deslege o taină. Al patrulea se vîrî supt unul din trunchii de stejar şi cînta de acolo popeşte. Unii se tîrău în patru labe, alţii se îmbrăţişau mestecîndu-şi bărbile murdare şi lacrămile. Iar pe deasupra celor ce căzuseră la pămînt stăpînia mînia deslănţuită în cei ce se mai ţineau pe picioare.

Cozlenii, adunaţi aci din toate uliţele satului, îi priviau îngroziţi, îşi făceau cruce. Ce i-o fi apucat? Ce i-o fi schimba aşa de cumplit? Pentru ce se bat? De ce plîng? Ursul acela pentru ce stă călare pe zidul curţii şi se tot închină cum fac caii de căldură? Dar cei doi gligani bălani de ce se ţin de mînă şi se leagănă la dreapta şi la stînga? Dumnezeu să ferească! Au băut, s'au îmbătat! Bine, se mai îmbată creştinul! Dar nu dă nebunia peste om dintr'o băutură de rachiu!

Aşa vorbiau Cozlenii, femei şi bărbaţi, privindu-i cu spaimă c'un fel de compătimire şi depărtîndu-se răpede pentru a veni alţii să se mire.

Dar larma crescuse peste satul întreg, pătrunse prin cîntecele stridente ale celor două cumnate ale administratorului, şi sublocotenentul ţîşni pe uşă.

— Ce este? Ce s'a întâmplat? Intrebă căpitanul cu limba legată.

— Se pare că se bat dobitoacele acele, de Muscali, răspunse dl. Ponori şi, avîntîndu-şi arma în spate, ieşi după sublocotenent.

Se auziră semnale. Patrulele de pază se adunară.

— Să daţi fără milă! Să daţi să stîngeţi, striga administratorul, ca scos din fire.

Oamenii fugiră, se împrăştiară, Paturile puştilor izbiră în încăierare, baionetele luciră.

Dar mulţi dintre cei beţi trîntiţi pe pămînt nu putură fi mişcaţi din loc.

Işi desgoliau pepturile păroase, gemînd.

— Impunge batiuşca, ucide!

Ei rămaseră în drum. Gemetele, urletele lor se auziră pînă tîrziu. Apoi satul se linişti.

Atunci moş Damian ieşi din bălării, dintre tufele de soci, cu sticlele. Se uită la cei întinşi pe jos şi zise, atingîndu-i cu piciorul:

— „Bine măi firtaţi, aşa sînteţi voi de slabi la fire?“ El făcea socoteala în cap: cîţi Ruşi, cîte chilograme de rachiu? „Nu vine o jumătate pe cap de om. Acum se poate că unii au lăcomit şi au supt prosteşte, cînd se lăsau pe burtă în bălării. Dar de-o jumătate cine se îmbată? Nicio femeie mai în virtute! Ei, săracilor n'aţi mai băut de mult, asta e! Eu dup'o boală ce m'a tras între moarte şi viaţă, cînd am băut mai întîiu, m'am ameţit ca o găină din trei păhărele!“

Bădicul se strecura printre trupuri şi vorbia singur. Se opri înaintea unuia, care reuşi să se scoale pe lungi picioare încovoiate îngropate în cizme, şi care începu a pocni din degete ca de joc. Dar se prăvăli răpede, şi, ridicîndu-se în genunchi, începu să se închine:

— Ce pozne-s astea, bre tovarăşe?, întrebă moş Damian, crezînd că Rusul trebuie să-l înţeleagă pentru cele două cuvinte din urmă? De ce nu poţi avea pace? Ce te arde? La ce te gîndeşti?

Dar Muscalul nu-l auzi îşi văzu de închipuirile lui, iar moşul, scîrbit acum, porni să ducă sticlele la crîşma Mărgineanului.

— Oameni buni vor fi ei. Dar nu-i duh cît într'o femeie! Băutura nu-i pentru ei. Şi în drum spre birt se gîndi la superioritatea lui: Cît poate el înghiţi pînă-i vine să cînte? Şi, cîntînd, cît mai poate încă bea? Iar că s'a întrecut măsura, cine s'apucă de ceartă ori de plîns? Te culci şi dormi buştean. Iaca se mai supără baba, dar îi trece şi ei. Pe cînd ăştia, dacă se îmbată, ce nu-s în stare să facă? Din neclintit şi mut, urlă şi sare pe păreţi. Hm! Oameni primejdioşi! Dar, de cîntat, cîntă cum n'am mai pomenit! Intră în crîşmă şi dădu sticlele.

Mărgineanul era îngrijorat.

— Eu n'am ştiut nimic, moş Damiane!

— Vezi bine că nu!

— Dumneata ai dus rachiul să vă omeniţi în epitropia bisericească.

— Bine, bine, Mitre, ce mai tot îndrugi?

— Vorba e că într'o strîmtoare putem jura amîndoi pe înţelesul acesta.

— Eu fac, eu răspund. Tu nu avea nicio grijă. Dă-mi mai bine un păhărel c'aici e vînt, zise el, arătînd sticlele.

Moş Damian mai zăbovi puţin la Mărgineanul, gîndindu-se mereu la firea slabă a Ruşilor.

Dar isprava lui fu descoperită, şi şezu două săptămîni la răcoare.

Cîteva zile după beţia prisonierilor, Cozienii se feriră de ei, părîndu-li că poartă mereu ceva împungaciu în privire, şi temîndu-se să nu izbucnească din nou în ei nebunia aceia. Dar Ruşii rămaseră mereu liniştiţi, tăcuţi, plecîndu-şi grumazii în jug. Oamenii se apropiară din nou de ei, şi unii dintre prisonieri începură a învăţa binişor româneşte.

⁂

Dela o vreme, prin Septembre, mai trecînd toiul lucrului, cei doi ofiţeri căpătară îndrumări să împartă prisonierii pe la gospodăriile ţărăneşti cari aveau să se folosească de ajutorul lor.

Părintele Mihuleţ ceru patru. Nu mai avea nicio slugă, şi, cum Petru nu se mai întorcea, iar despre partea lui Vasile moşia ar fi putut rămînea nemuncită, părintele nu mai răzbia cu munca, cu alergarea. Cei doi ofiţeri fură gata să li împlinească dorinţa. dar Administratorul se împotrivi. Preotul ceru ajutorul notarului, şi acesta, prin mijlocirea ofiţerului rus, reuşi să înduplece pe căpitan să treacă peste supărarea d-lui Ponori.

— Ni face şi părintele destule servicii, domnule administrator, zise Şvabul, cercînd să-l îmbune pe cel cu mustaţa mereu îmbîrzoiată. Li face slujbă la biserică, îi împărtăşeşte cînd sînt bolnavi. De două ori a sfinţit apa şi i-a botezat. Şi nu ştii că n'a vrut să primească nici odată un ban pentru osteneală?.

Patru prisonieri grei, întunecaţi şi bărboşi intrară în slujba părintelui. Bătrînul începu să mai răsufle. Mai ales că nu mult după ce cîştigă pe Ruşi, îi sosi o scrisoare dela ginerele său, dascălul Petru Grecu, în care acesta îi trimitea o veste bună. Scăpase de front, înainte de a-l vedea. A fost mutat în cîteva garnisoane, iar acum e împărţit la serviciul de aprovisionare al armatei.

— Cumpără vite de prin sate şi nutreţ, a spus tare părintele.

— Ce face?, întrebă lelea Ana.

Părintele clătină din cap şi zîmbi:

— Işi scapă omul capul cum poate. Bine că a cunoscut meşteşugul de-acasă; că a început cu cei de aici. Nu ţi-am spus eu că după trei ani de războiu, toată armata-i putredă? Numai bani să fie, îţi mîntui capul din gura tunului. Iată ni mai cere, dar spune că-s cei din urmă. Scrie că de-aici în colo e domn, şi poate o să facă el bani să ni întoarcă paguba şi să-i mai rămînă. Asta nu samănă cu răposatul, cuscră! Mi s'ar părea că e copilul dumitale.

Vestea cea bună umplu de bucurie pe Anastasia, care, într'o după-amiază, îşi vesti pe toţi cunoscuţii de marele noroc al lui Petru. Işi săruta mai cu patimă cei doi copilaşi, se însenină şi se puse pe-o hărnicie încît îl băgă în speriaţi pe preot.

Pilda părintelui fu urmată de alţii, şi, către toamnă, în vr'o douăzeci-treizeci de gospodării ţărăneşti se învîrtiau un Rus sau doi, iar, cînd se puse iarna, pe lîngă şi mai multe sănii cu lemne şi cu gunoiu treceau prisonierii cu biciul pe umăr.

Lelea Ana se linişti acum din partea dascălului, dar, cu cît trecea vremea, era tot mai neliniştită din partea lui Vasile, a notarului. Băiatul se făcuse şi mai slab, şi mai uscat, iar ochii negri, arzînd mereu ca de friguri, păreau că s'au adîncit şi mai mult în orbite.

Il opria în drum, se făcea că are de lucru la cancelarie, la el acasă, şi, unde-l prindea între patru ochi zicea: Doamne, Vasile, cum te-ai, schimbat tu!

Şi îndată îi şi izvorau lacrimile.

— Cum m'am schimbat, mamă?

— Dar tu nu vezi, nu simţeşti? Trebuie să ai o boală.

— Am mult de lucru, mamă, asta-i! Puterile se istovesc cînd munceşti pentru trei patru!

Dar bătrîna nu se liniştia cu răspunsul. Ştia dînsa bine că munca prea multă istoveşte. Ea ştia ce înseamnă să lucrezi în locul a doi şi trei. Dar nu topeşte, nu te stinge numai chinul cel din lăuntru. Cine-s mai prăpădite în sat? Acelea care au morţi departe, schilavi pe lîngă casă, şi în bătaie oameni de la cari nu mai au nici o ştire de ani de zile. Lua pildă de la ea însăşi: pînă n'a ştiut că Petru-şi poate pune la adăpost viaţa, ce-a păţit? Preţul ei o cîrpă lăpădată. Şi cum s'a topit? A îmbătrînit cu ani!

Notarul trebuia să aibă o suferinţă, poate chiar o boală. Şi lelea Ana se gîndia tot mai cu năcaz la seminarul de clerici. De acolo. mai întîiu, i-a venit băiatul schimbat, slab şi deşirat ca o prăjină. Vr'un rău se va fi încuibat poate în mădularele lui încă de acolo.

Dar, după ce începu să vadă pe noru-sa notăriţa tot mai des plimbîndu-se pe uliţele satului cu ofiţerul acela rus, alte bănuieli începură să coboare în sufletul mame. Văzu cu mirare că Vilma se rumenise, se îngrăşase puţin, părea chiar că a crescut mai mare, că s'a făcut mai voinică. Şi cum rîdea la dreapta ofiţerului, cum îşi dădea pe spate capul acela de păpuşă, lăsînd să i se vadă grumazii albi şi fragezi!

Lelea Ana nici odată nu s'a putut împăca cu căsătoria asta! Ce găsise Vasile la muieruşca aceia palidă şi puţintică, s'o ducă vîntu? Şi nici avere nu avuse un colţ de ţară! Vr'o zece jugăre de pămînt, şi se mai vorbia de bani puşi la bancă, dar de aceia nu s'a ales nimic. Aui fost, n'au fost? Dumnezeu ştie! I-va fi pus bătrîna de-o parte pentru zilele bătrîneţelor!

Insă avu ea cu cine vorbi atunci? A întrebat-o Vasile o singură vorbă? De capul lui a făcut!

Şi, totuşi, nu putea să zică: „De cap să-şi facă acum". Nu! Trebile-i mergeau bine lui Vasile; moşia, muncită de Petru, chiar dijmuindu-i veniturile, îi aducea parale frumoase pe scumpetea asta la care lelea Ana se gîndia c'un fel de lăcomie. Apoi aducea şi slujba! Dacă nu curgea, picura! Lelea Ana se împăcase cu vremea de părăsirea preoţiei din partea lui Vasile. E tot in sat, e tot lingă ea!

Dar s'ar putea ca o femeie să strice rosturile unui bărbat? Se înşală dinsa, ori chiar zburdalnicia aceasta a notărăşiţii cu Rusul îi strică zilele copilului ei? Dar cum se poate? El n'are ochi să vadă? Şi, dacă are, nu ştie care-i legea muierii ce începe a se uita după bărbat străin? Să lase el să i se strice inima şi rostul vietii? Dar mînă nu-i? Plete nu-s? Şi cine-i poate porunci să ţină pe Rus in casă?

Lelea Ana se frămînta cu bănuielile. Nu ştia ce să creadă. Doamnele aşa-s! Ele rîd şi-şi petrec şi cu bărbaţi străini, şi nimeni nu li ia in nume de rău. Poate aşa-i legea lor. Una de-ale noastre, dacă s'ar purta aşa, ar aprinde gura satului. De, ce mai ştiţi! Poate muieruşca nu-i vinovată, poate tot a rămas el cu rău in trup de cînd a fost in seminar.

Nu se putea hotărî ce să creadă, dar începu să urmărească mai de aproape cărările Vilmei.

(va urma)

Ruga omului

In amurg, pietoşii munţi,
Preoţi ai singurătăţii,
Pe ruinele cetăţii,
Ninse cu argint de lună,
In amurguri, nalţii munţi
Către apus îngenunchiază,
Iară albele lor frunţi
Nimburi aurii de rază
Tainic le 'ncunună...

Peste munţi înalt ierarh,
Din pietrosul lui coclaur,
Omul — *ca un patriarh —*
Inălţînd spre cer, în palmă,
Soarele—potir de aur —
In tăcerea sării, calmă,
Pe noptateca irugă,
Glasul lui şopteşte-o rugă:

„Soare, inimă de aur,
Sacră flacără eternă,
Tu ce'nvii a noastră ţărnă,
Şi tăriile albastre
In lumina ta se scaldă, —
Dă-ni sufletelor noastre
Pînea ta de-apururi caldă,
In felie de lumină,
Ca să radieze 'n tină.
Sufletul să-mi fie plin
Pururea de har divin!

Ion Buzdugan

Moş Toader Grindu

După „La Bronnette", poem de Edmond Rostand

În sara zilei Sf. Arhanghel Mihail şi Gavril, Mihalache Drozan, primarul comunei Păstrăveni, era încunjurat de cîţiva prieteni vechi, cu cari îşi serbătoria ziua numelui. Ghiţă Hromei, notarul satului şi preotul Costache Mrejeriu erau cei mai veseli şi buni de gură. Notarul, un om mărunţel, ciupit de vărsat şi negricios, spunea felurite snoave pline de haz, iar, cînd cei dinprejur rîdieau cu poftă mare, Ghiţă Hromei tăcea de odată, se uita la dînşii, surîzînd, mulţumit, şi ochii săi mici scînteiau de şiretenie. Părintele Costache, om bătrîn, dar sănătos şi voinic ca o grindă de stejar, povestia felurite istorisiri, pline de pilde şi învăţături frumoase, din cărţile sfinte şi din vremurile de mult trecute ale voevozilor pămînteni. Preotul avea o frunte mare şi senină, de-asupra bărbii albe străluciau ochii albaştri, plini de bunătate şi blîndeţe.

Mihai Drozan era om cuprins, avînd avere destulă, moştenită dela părinţi şi agonisită de dînsul prin muncă cinstită. Douăzeci de fălci arătură, o vie măricşoară pe coasta Cireşului trăsnit, vite destule, o casă frumoasă cu cerdac şi livadă, în vatra satului. Foarte harnic şi păzitor al datinilor strămoşeşti, primarul a stăruit atît de mult pe lîngă oamenii din sat, încît, în vre-o trei ani, au strîns, cu toţii, bani destui şi s'a clădit o biserică mare avînd hramul Adormirei Maicii Domnului.

Astfel, s'a împlinit visul de tinereţe al preotului.

Imbielşugată masă era, în seara aceia, la băditţa Mihalache, cum îi spun sătenii. După ce au aşternut mai întîiu, drept tencuială, un borş de crap pipărat, trandafiri cu usturoiu, costiţe de purcel pe varză şi o friptură de curcan rumenit la jăratec potolit, moş Toader Grindu, socrul gazdei, a adus, din pimniţă, două căni mari, burduhoase, pline cu vin vechiu tămîios, galben ca chihlimbarul topit.

Sfînt lucru, lăsat de Dumnezeu spre bucuria noastră a păcătoşilor, un păhar de vin bun, dar, mai cu samă, la un ospăţ bogat şi cu prieteni încercaţi împrejurul tău...

Se înserase de-a-binelea. Era un ger uscat de crăpau pietrele. Troiene mari de zăpadă acoperiau cuprinsul.

Tăriile cereşti, unde începură să clipească ochii de aur ai stelelor, revărsau o linişte adîncă de-asupra satului amorţit în visul iernii. In vatră ardea o loadbă mare şi noduroasă de fag, gemînd sub bicele flăcărilor. Glumele curgeau gîrlă, aşijderea şi vinul în păhare, unde nu prea sta să mucezească.

Moş Toader a făcut mai multe drumuri cu cănile la pivniţă.

Doamne, ce mai pîntece hlupav aveau şi cănile acelea! Oricît vin turnai în ele, – degeaba, nu se mai săturau, ba, parcă, li se căsca gura tot mai mare spre paguba polobocului.

Tată, zise, într'un tîrziu, Floarea, nevasta lui Drozan către bătrîn, ia vezi că s'a făcut noapte. Lui Gavrilaş şi Irinucăi li-a venit moş Iene pe la gene. Spune li o poveste frumoasă, după cum ştii. Ei vor adormi ca doi îngeraşi, iar noi ne vom minuna de vorbele matale.

Moş Toader Grindu luă de mîni pe Gavrilaş şi Irinuca, apoi îi puse în genunchi faţă de sfintele icoane, îmbrăcate în argint şi afumate de vechime. După ce au spus cu glas tremurat „Tatăl Nostru" şi s'au s'au închinat, copiii se aşezară în patul lor, cu ochii nevinovaţi, mari, deschişi în spre bunicul, pentru care aveau o dragoste neţărmurită.

Moş Toader, aşezat pe margenea vetrei, se uită o clipă, înduioşat, la nepoţi, pe urmă, trecîndu şi mîna prin pletele mari albe, începu să povestească:

„Pe vremea aceia, de mult, trăiau, la marginea unui sat departe, o biată babă hodorogită de bătrîneţe, mama Frăsina, împreună cu doi nepoţi mititei *Negoiţă* şi *Simina*. Părinţii copiilor muriseră, de vre-o cîţiva ani, într'o întîmplare grozavă. Fiind plecaţi des-de-dimineaţă cu o căruţă de grîu la oraş, au întîrziat cu cumpărăturile şi i-a apucat noaptea pe drum. Era iarnă grea ca acum. Cînd au ajuns la moara părăsită, aproape de poarta ţarinei, li a ieşit înainte o haită de lupi flămînzi, şi i-a sfîşiat. A doua zi oamenii au găsit osămintele lor lîngă căruţa goală. Cei doi copilaşi orfani, Negoiţă şi Simina, precum şi toată gospodăria, au rămas în sama mamei Frăsina.

Dar, ce poate să facă o biată babă singură acolo unde e nevoie de mîna unui bărbat vrednic?

Averea, încetul cu încetul, s'a prăpădit de tot. Au venit vre-o două veri secetoase la rînd şi bătrîna, nemai avînd parale pentru lucratul pămîntului, a vîndut două vite slabe, ce mai rămăseseră, iar locul l-a dat în dijmă la unul Vasile Oană, om aprig şi hrăpareţ.

Aistuia, ce credeţi că i-a trecut prin gînd? Ia să pună ghiara pe pămîntul copiilor. Ba, într'un an, că n'a avut sămînţă destulă şi a trebuit să mai cumpere, ba, într'alt an, că muncile au fost prea scumpe, încît mama Frăsina, ca să poată hrăni, îmbrăca copiii şi, să-i ţină la şcoală, a trebuit să zălogească locul, chiar lui Vasile Oană.

Atît a aşteptat şi badea Vasile, care, înscriind o camătă mare de tot în act, peste un an a scos pămîntul la mezat şi a rămas asupra lui.

Biata babă se trudia din greu să iasă la liman, dar fără nici-un folos. A început să dea din lucrurile ce avea, iar, la urma urmei, a vîndut şi vechea casă a părinţilor. Cu ce li-a mai rămas din bani, mama Frăsina a cumpărat o căsuţă de vălătuci cu două încăperi şi un locuşor împrejur, unde samăna zarzavat pentru hrană.

Iarna, stăteau cu toţii în bucătărie. La fiecare colţ rînjia sărăcia: o plită de lut cu două ochiuri. Lîngă zid erau laviţe de lemn acoperite cu cergi vechi, făcute din petecuţe împletite. Pe o policioară, se vedeau o traistă cu mălai, o sticlă cu oloiu şi o gazorniţă spartă. Intr'un ungher, o icoană şi un hîrb de candelă. In cotlon torcea, cu ochii închişi, un motan roşcat, cu care se jucau copiii.

Era în ajunul Crăciunului. Un ger amarnic de ţipa mîţa de frig. Negoiţă, umblînd prin omăt, s'a răcit greu şi a început să tuşească. Mama Frăsina l-a pus în pat, i-a descîntat de deochi, l-a frecat bine cu oţet şi i-a dat să bea un păhărel de vin roş, fiert cu zahăr şi scorţişoară. Dar, degeaba. Negoiţă tuşia din ce în ce mai rău. Pieptul lui horcăi atît de tare, cînd îl apuca tusa, încît te podidiau lacrimile de milă. Noaptea îl scuturau frigurile şi băieţelul aiuria. Mama Frăsina şi Simina erau tare îngrijate.

A doua zi, urma să fie Crăciunul. Baba, văzînd că nu mai are lemne de foc, a plecat, fiind vremea liniştită şi cerul limpede, cu o roabă, să ceară cîteva hlenduri de gîrneaţă lui Vasile Oană. Dar badea Vasile, om rău şi abraş, a dat-o afară.

Mama Frăsina stătea aşa, lîngă roabă, în mijlocul drumului, plîngînd, neştiind încotro să apuce.

De-odată, se apropiară doi drumeţi. Unul era tînăr, înalt, bălan, cu ochii mari negri. Celălat, care se ţinea puţin mai în urma celui dintîiu, era bătrîn, gârbovit, cu barba lungă albă şi ţinea un toiag în mînă. Tînărul se opri şi cercetă pe babă de ce plînge.

— Ei, mă mai întrebi şi d-ta de ce mă bocesc? Da' sînt o biată femie bătrînă. Am un nepoţel greu bolnav. Banii s'au isprăvit, lemnele de asemenea, şi-i frig grozav. Ce să mă fac? Doar de mi-ar da Dumnezeu puterea să smulg un bulgăr din soare şi să l duc în roabă acasă la copii, ca să i mai încălzesc. Mama Frăsina povestî apoi călătorului, în scurte cuvinte, tot ce-a păţit de vre-o cîţiva ani încoace.

Btîrînul luă pe acel tînăr la o parte şi-i zise zorit:

— Doamne, nu vezi că baba asta-i nebună? Auzi, să care în roabă un bulgăre de soare? Mai bine să ne vedem de drum.

Cei doi călători erau Isus Hristos şi Sfîntu Petre. Mîntuitorul se uită lung la paznicul Raiului şi la bătrînă, cu o bunătate nesfîrşită.

— Lasă, Petre, să se împlinească vrerea femeii, – şi Isus ridică mîna dreaptă spre ceruri.

Atunci, cu o scăpărare de

fulger, un strop mare de lumină s'a desprins din soare şi, rostogolindu-se pe o rază, se opri drept în roaba mamei Frăsina. Biata femeie, văzînd o minune atît de mare, s'a prăbuşit la pămînt cu fruntea în ţărînă, şi prea slăvind numele Domnului nostru Iisus Hristos....

Cînd s'a ridicat bătrîna, cei doi drumeţi dispăruseră. Mama Frăsina a simţit, de-odată, cum se risipia grija ce-i apăsa inima şi o linişte dumnezeiască i se pogora în suflet.

Apoi, baba, nemai avînd altă treabă, apucă de hlubele roabei şi o porni spre casă cu bulgărul de soare, ce răspîndea o lumină puternică de-ţi lua vederile.

Un bătrîn frumos, cu haine albe ca zăpada, o întîmpină în dreptul porţei.

— Haide, mamă Frăsino, bine că te-ai întors odată, de cînd te aştept. Iaca să ştii, eu sînt Sfîntul Niculai cel puternic şi bogat, care stă în Raiu pe doi saci cu galbeni. M'a trimis Mîntuitorul să dreg trebuşoarele pe aici. Hai, vino de vezi dacă mai cunoşti ce-a fost înainte.

Bătrîna rămase înmărmurită. Cocioaba cea veche se prefăcuse într'o casă mare cu cerdac. In ogradă erau nişte grajduri înalte, unde se auziau nechezînd cai, mugind boi şi grohăind purcei. D'apoi cînd a păşit pragul! Negoiţă, sănătos, vesel şi Simina, trăgeau de hăţuri un căluţ frumos de lemn, îmbrăcat cu hamuri de piele aurită. Imprejur unde te uitai numai lucruri bogate: velinţe de lînă şi mătasă, aşternuturi, lucrate la gherghef cu arniciu roş şi negru, scrinuri de nuc, dulapuri cu oglindă. Din camera de mîncare de alături, venia un miros tare bun de friptură de curcan, taman ca acum, încheie vorba, rîzînd moş Toader Grindu...

Gavrilaş şi Irinuca adormiseră de mult.

— Bravo, moş Toadere, frumoasă poveste, zise Notarul Ghiţă Hromei. Bea şi mata o leacă de *vin*, că ţi s'o fi uscat gîtlejul de atîta povestit.

Moş Toader luă de pe masă o stacană plină ochiu cu tămîios şi o duse la gură încet, cu multă cumpătare.

N. N. Lenguceanu.

Caer blînd resfiră-te *)

Caier blînd, rsăfiră te,
Fir auios înşira-te;
Caier tainic, spune-le,
Nu uita niciunele.
Iar, tu dor, sporeşti-le,
Să-mi urziţi poveştile...

Nod de lacrimi, iar te urci
Firele să mi te'ncurci,
Cînd aşa de bine mi-i
Gîndului şi inimii?

Ci te lasă că-i păcat —
Cu cît tremur l-am veghiat
Pînă l-am văzut ales
Dintr'al nopţilor eres,
Şi din zilele de dor,
Aşteptatul drag fuior!

Ori, de poate nu mai ai
Loc în suflet să mai stai,
Te destă încet şi vin'
Fără hohot, nici suspin,
Ci în lacrimi dulci şi moi
Scaldă-mi ochii amîndoi
Şi le spală din lumini
Umbra orişicari vini...

. . . .

Caer blînd, răsfiră te,
Fir auios înşira-te;
Caer tainic, spune-le;
Nu uita nici-unele,
Iar tu, dor, sporeşti-le
Să mi urziţi poveştile...

Elena Farago

***) Cu această poesie a debutat în „Sămănătorul" cu douăzeci de ani în urmă d-na Elena Farago.**

Bătrînii

E dupa-amiaza. In cerdacul umbrit de rourusca, Cuconu' Iancu şade, sorbind rar din cafea, dînd drumul ades la rotocoale de fum din lulea, spre tavanul cerdacului. Linga el, baba împleteşte ciorapi cu ochelarii pe nas. Motanul s'a încurcat în ghemul de lîna, şi-şi face de joaca, prinzîndu-se ca într'o reţea. In streaşina casei rîndunelele nu mai contenesc din cipţait. E o zi de vara. Firea leneveşte ca o batrîna molcuma. Şi liniştea nu o turbura decît doi cocoşi de prin vecini, ce se tot ocaresc în limba lor neînţeleasa.

In departare, se zaresc ca prin vis vîrfurile sinilii ale munţilor. E tăcere. Dintr'un timp, batrînii au aţipit în cerdacul lor. Batrîna, cu ochelarii cazuţi pe vîrful nasului, şi cu lucrul pe podele, cuconul Iancu cu luleaua fumegînda 'n colţul gurii. Is minunaţi, aşa cum dorm împreuna într'o amiaza de vară. De supt caciula moşului curg rare fire argintii, şi barba mica şi neîngrijita îi împunge pieptul. Bătrîna, asemenea, e albă colilie. Şi dorm somn uşor ca doi copii.

De-odată cocoşul, care tot dăduse tîrcoale, sare din ogradă pe parmacul pridvorului, şi dă drumul la o trîmbiţare nebună, batînd furtunos din aripi. Ptiu!, uciga-te toaca de zdrahon, —

strigă cu obidă moșneagul, adunind de pe jos luleaua și ochelarii batrini.

— Ia te uită, domnule, ce pasare nerușinata, sa te sperie din somn: te uiţi mata, — hm; îţi place, Zoiţo?

— De, Iancule pasăre de la Dumnezeu! Ce știe ea?

— Păi pasare, pasare, da-i soiu ráu; azi așa, mini așa; păi stai ca-i taiu eu porţia..., sa vezi, mata cum o să-i mai șada de bine in oala cu fiertura. Stai ca te 'nvaţ eu pe mata domnule cocoș..., sa mai turburi somnul creștin lor.., mai graește el, amenințindu-l cu degetul. Bătrina ride pe ascuns și gindește:

— O pierdut mult moșul mieu!

Ea nu vede că miţa a ajuns cu ghemul in fundul pridvorului, înșirîndu-l de toate cele... Moșul a plecat nu știu ce sa trebaluiasca prin casă. Cucoana Zoiţa mai ride ce ride, pîna vede bunatatea de treaba ce-i făcuse miţa și incepe și ea cu dojana, ţipind ascuţit:

— Bata-te să te bată de miţa nebuna și de soiu rau: te uită mata ce mi-a facut, mai sa ma ieu cu minile de par!...

Și tot ocarăște in van, caci miţa șade cocoţata sus pe policioara și-și spala tacticoasa lăbuţele albe. Fata mica și vesela a cuconului Iancu se arata boţita de ris, in cadrul ușii:

— De, Zoiţo... gîndește.., dobitoc nepriceput.., poţi sa-l omori?

Și-și intoarce faţa și ride şugubaţ, gindind:

— Hei!... a pierdut mult baba mea..., saraca!...

⁂

E pe 'nserate, soarele se ascunde din ce in ce dupa un holm. Ciocirliile au prins să amuţească, una cite una, aruncind cite un ultim ciripit din slava, catre lanurile coapte... Vitele vin de la pășune agale, ridicind colbul drumului; de departe se aude boncăluitul buhaiului...

La cuconu' Iancu, nu se simte niciun suflet, nicio mișcare; numai dac'ai privi după impletitura de rouruscă, ai vedea cum bartinii șed spate 'n spate, ne spunindu-şi iota.

Moșneagul, ca toţi moșnegii, cari au cite o leacă de arţag, ia așa ca sa se afle 'n treaba, a rascolit prin unghere, și a văzut ca-i lipsesc nişte sticle. Atît i-a trebuit...

— Ha!... Ai mata știință Zoiţo, ca ni lipsesc trei sticle?... Dar ce să mai zic, ai mata grija de ce se află in casa asta?...

— Iar, Iancule, iar, — intîmpina batrina cu blîndeţă, catind sa-l împace.

Dar el, aș, îi da 'nainte:

— Sigur, iar... las' sa mi se prăpădească toată casa, să mi se duca totu 'n vint, ca praful, și eu să tac, pai... hm!...

Și dintr'asta s'au supărat, dar rău de tot, caci acum șed spate 'n spate și bombanesc mereu, jurîndu-și fiecare sa nu-şi mai vorbească.

⁂

Pe uliţă un flăcău trece agale, ingînind o frîntură de cintec vechiu:

Noi ne-am iubit de mici copii,
Și ne am iubit de-atunci mereu,
Iar, dac'a fost bolnav să fii,
M'a știut numai Dumnezeu.

Şi glasul cela tinăr răsună limpede și trist în sfințitul de vară. Trist ca ecoul unor amintiri ce se 'ntoarnă din vremi apuse.

O lacrimă se ivi pe obrazul zbîrcit al batrînului, o alta pe al batrînei.

— Ce plingi, Iorgule?...

— Ce plingi, Zoiţo?...

Şi batrinii uitara supărarea, privindu-se blind cu ochii inlăcrimaţi...

Soarele scăzuse acum cu totul după holm, lasind un pîrjol rubiniu in urma, și cintecul tinar, acum departe, trist, plin de aduceri aminte...

Greierii ţirîiau molcum. Ţinînd ison zefirului, pir, pir, pir, pir. Rubiniul apusului li poleia faţa și parul argintiu, și, cum ședeau așa alaturaţi, cu ochii pierduţi in zarea asfinţitului, păreau că gindesc sa spuna amindoi aceleași vorbe, aceleași ginduri.

— Ţi-aduci aminte din vremea ceia de demult?...

Radu Boureanu

INTUNERIC

— FRAGMENT —

— Dă-i drumul!

Caii se opintiră o clipă în şleauri înfioraţi de biciu, apoi, căruţa stătută, cu roţile înfundate în glodul cleios se urni greoiu scăpătînd pe prundul şoselei, asprit de ploile necurmate de două săptămîni.

In larg cerul era încă închis, Norii se mînau unii pe alţii se îngrămădiau spre apus, alungîndu-se ca o haită înebunită.

Hîncu cătă îngrijorat în sus, apoi privi plictisit, cu ochii osteniţi, pădurile îndepărtate, golaşe de frunză; zări luneca înecată în petece lungi de apă mîloasă.

— Mînă, Ioane, înoptăm pe drum.

Omul şfichiui tăcut de două ori gloabele care rămîneau tot în trapul lor anevoios.

Lui Hîncu i se părea că merge prea încet.

Oraşul era departe, cale de două poşte, şi el se temea să nu-l prindă întunerecul in drum.

Răcoarea stăruia.

Strînse între umeri şuba

groasă cu blană de miel crud, apoi căzu pe gînduri,

Toamna se arătase timpuriu.

După călduri mari se lăsaseră neaşteptat ploi nesfîrşite, zile posomorîte, reci.

Frunzele abia ofilite, lacome încă de viaţă, păliau una cîte una învinse, şi căile se împînziră de odată, cu trupul lor sîngeriu.

Hîncu mormăi nemulţumit.

Două săptămîni stătuse ca într'o cuşcă în satul acela sărăcăcios, cu oameni năcăjiţi cari-l priviau posomorîţi ori nepăsători.

Umblase prin părţile locului mai mult timp, chemat de treburi prelungite.

Cînd au început ploile, a rămas în sat o zi, două, apoi podul peste Siret fu rupt, zvîrlit de şivoaie.

Işi aminti de năcazul şi prepusurile chinuitoare din timpul petrecut fără de voie închis între cei patru păreţi afumaţi, coşcoviţi de var, păreţi împodobiţi cu cadre sărace îngălbenite de vreme, cumpărate de pe timpuri din cine ştie ce iarmaroace.

Aierul tare nu-i putuse alunga încă impresia de miros înecăcios, ce i umpluse pieptul, din casa săteanului sărac.

Drumul era mereu greoiu, singuratec.

Pe de lăturile şoselii înămolite se iviau din depărtare în depărtare, singurateci, pîlcuri, pîlcuri, de copaci trişti, goi, cu ramurile încărcate de apă, printre cari se ridica un miros puternic de jilăveală şi frunză putredă. Mai avea cale lungă, şi el se neliniştia.

I se părea că va merge zile 'ntregi, — un drum lung fără sfîrşit, iar neputinţa de a se vedea de-odată la capătul căii i se urca în piept, îi înfăşura sufletul într'o nemulţumire apăsătoare, şi el căuta să-şi omoare gîndurile ce-l cerca supărător, privind, — numărînd copac după copac din lungul drumului. Se uită spre pădurile care pieriau încet, mistuindu-şi în salturi d'inaintea ochilor în zdruncinătura căruţii fără arcuri, le privia cum dispăreau înghiţite de trupuri de dealuri, cum izvorau altele, — întorcea înainte capul şi iarăşi privia înapoi.

Ar fi vrut să-i răsară în cale tîrgul cu casele lui multe, să simtă mişcare împrejur, dar zarea rămînea pustie, nemişcată, ca un gînd stăruitor.

De la o vreme închise ochii, şi strîngînd pleoapele, le încleşta mai puternic, se silia parcă s'alunge ceva neplăcut ce-şi amintise.

Un val cald de amărăciune îi umplea pe nesimţite inima.

Ce-l aştepta acolo unde grăbia?

Pustiul de totdeauna, viaţa aceiaşi, veşnic aceiaşi, cu certuri zilnice şi scăpărări de ironii, cu lovituri de vorbe grele.

O scurgere anevoioasă de ani o dusese astfel şi putea zice că s'a obişnuit, că toate erau aşa să fie.

Şi totuşi se cutremură.

Cînd deschise ochii, cele din urmă păduri se pierdeau departe acum, înnecate în ceaţa străvezie ce se lăsa din urmă.

Calea i se scurtase.

In spre oraş nu privi, şi Hîncu apăsă iar pleoapele pe ochi : se simţia mai bine aşa, în întuneric, încălzit de şubă.

Pe de oparte se bucura.

Treburile îi ieşiseră în bine, dar îl mîhnia întîrzierea ; auzia parcă murmurile neterminate ori zbucnirile soţiei lui, — pricepea iscodirile vecinilor şi ştia că orice va spune nu va fi ascultat, înţeles.

De douăzeci de ani se însurase şi de douăzeci de ani aproape, nu trecea zi fără încrucişări de vorbe aspre ori bocete, şi lui îi venia cîte-odată să-şi iea lumea'n cap, să plece, să i se piardă urma.

Deschise ochii.

O geană de lumină spălăcită deschidea acum apusul printre care gîcia stingerea întîrziată a soarelui, apoi umbrele începură să se lase.

Dela fîntîna cu cumpănă, — calea jumătate trecută, — puţin la vale, un drum apuca pe stînga, tăia un deluşor, apoi pieria cotind.

Caii opriră osteniţi.

Pe Hîncu îl înduioşa totdeauna drumeagul acela singuratic care-şi făcea loc printre dealuri.

Ii venia să creadă că-i aproape de suflet, că-i un tovarăş stingher care trăia tăcut şi fericit, uitat de lume. Pe drumul ăsta odinioară găsise Stîlpenii.

Era tînăr atunci şi, cînd a plecat din sat după o zăbavă de timp, simţia că rămăsese în urmă o parte din sufletul lui.

Şi multă vreme trăi străin de oricine, cu gîndurile încurcate, bolnav de ducă.

Hîncu bătrînul era om hotărît şi feciorul trebuia să se supună, iar gospodăria începută cu vrerea acestuia o ducea şi acum.

Prin Stîlpeni n'a mai trecut.

Ştia însă că acolo se trecea în singurătate şi durere, odată cu anii scurşi şi pentru dînsul, — un suflet.

Hîncu scutură din cap, cercînd să uite.

Drumul spre oraş i se părea închis, îl simţia ca sufletul în care i apăsa plumb.

Acuma, după atîta risipă de timp, înţelegea că nu a trăit, că viaţa dată lui i-a fost mai mult o povară cu care se obişnuise.

Parcă i se luase o ceaţă de pe ochi şi sufletul începu să-i plîngă odată cu învierea amintirilor îngropate de grijile traiului : se simţia că era înfrînt, supus cum îi fusese hotărît.

Odihniţi caii porniră la trap.

Fîntîna rămăsese o sută de paşi în urmă, şi el vedea, gîcia prin întunericul ce mistuse lumina, drumeagul acela care tăia dealul. Il vedea că se apropia tot mai mult de dînsul, luminat parcă de i se vedeau până şi pietrele.

Se înăbuşia cercînd să uite; tîmplele-i şuroiau.

Inainte drumul era înghiţit de întuneric, din care i se părea că l privesc ochii iscoditori şi răi ai neveste sei, – apoi drumeagul rămase şi el în urmă.

Pe Hîncu căruţa îl ducea prea râpede acum, iar cei doi ochi, ce-i zăria nepărăsindu l, licăriau verzui în spuma neagră a nopţii.

Se încălzia, apoi frămîntîndu se o clipă se ridică și, cu glasul schimbat ca de o hotă rîre peste putinţă luată, se lăsă pe umerii ţăranului din faţă îngînînd în neştire:

— Ioane, întoarce pe drumul Stîlpenilor.

Omul îl privi o clipă, apoi întoarse caii opriţi în pas..

Mihail Straje

CRONICA

Tradiţionalismul d lui N Iorga şi expresionismul meu. Tot pentru „Mişcarea Literara“.

La o notiţă iscălită cu primele iniţiale ale alfabetului, iniţiale, care dintr'un exces de modestie le utilizeaza d. Liviu Rebreanu cînd polemiseaza am dat cîte-va lămuriri într'un număr trecut al acestei reviste. „Mişcarea Literară“, revenind în replică, renunţa de astă dată şi la cele doua iniţiale pentru a căuta să insinueze două lucruri: inconsecvenţa mea literară şi tovărăşia mea cu.. detractorii d-lui Iorga.

„Mişcarea literară” pretinde că aş fi frate de cruce cu d-l.. Aderca fiincă d-l.. Aderca ar scrie literatură expresionista, iar eu aş fi „campionul“ expresionismului in România Nu voiu nega nici un singur moment că socotesc anumite laturi ale expresionismului literar ca representînd sufletul modern european şi că pregatirea mea ştiinţifică şi literară a facut să fiu cel dintîiu controlor al expresionismului la noi Dar „Mişcarea Literară“ vrea cu-ori ce preţ sa fiu campionul expresionismului. Dacă a analisa un curent literar într'un studiu scris cu cea mai desăvîrşită obiectivitate şi cu epuisarea materialului bibliografic—vezi *Cercetări Critice, Expresionismul dramatic* p. p. 85 1 0—, insemna a fi campionul acelui curent, nu refus acest titlu. Dar aşa cum în studiul amintit ca şi într'un articol al mieu publicat în „Mişcarea Literară“, am ştiut să disting in opera lui Werfel, Unruh Hasencever şi Kaiser, partea constructivă, creatoare şi deci noua de cea destructivă, tot aşa înţeleg sa deosebesc expresionismul contrafacut al d-lui... Aderca de ceia ce e viabil şi autentic la modelele sale

„Mişcarea Literara“ pretinde că între felul cum d-l Iorga concepe literatura şi cum o judec eu, ar exista o prăpastie. Se înşală profund. Intîiu findcă amîndoi cerem literaturei o calitate esenţială: sinceritatea. Al doilea, findcă între tradiţionalism, care insemnă oglindirea în poesie a sufletului specific al unei naţii şi al unei societăţi, şi între modernism care nu însamnă schilodire a limbii şi caricatură formală, ci represintă pur şi simplu expresia sinceră a sufletului nostru de astăzi, nu există decît o deosebire de nuanţe. Intr'o serie de foiletoane publicate mai de mult în „Neamul Românesc“, am arătat că adevăratul modernism nu poate fi decît altoiul aplicat pe trunchiul tradiţiei. Expresionismul nu este şi el decît o latură a romantismului, o reînoire a mai multor elemente vechi tradiţionale, ca misticism religios, individualism, negaţie revoluţionară, idealism excesiv şi abstracţie. Intre maniera lui formală, degenerată repede în caricatură şi între conţinutul său psihologic ştiu să fac deosebire. Cea mai buna dovadă că d-l Iorga cugetă la fel, e faptul că, pe vremea cînd d-l.. Aderca, de pildă, nu ştia nimic de existenţa expresionismului, d-l Iorga traducea în româneşte pe Franz Werfel, cel mai valoros poet expresionist german. Dar ce sînt eu de vină că d-l Iorga ştie să faca distincţie între talentul real de aiurea şi contra-facerile din cartierul Văcăreşti şi că detestă mediocritatea supt orice formă s'ar presenta ?.

Cred că „Mişcarea Literară“ va înţelege că nu era nevoie să sară peste prăpăstii pentru a putea lucra alături de d-l Iorga şi că modesta mea colaborare de la această revistă nu însamnă o capitulare sau o renegare a credinţelor mele literare. Faptul că între d-l Iorga şi mine există unele deosebiri de nuanţe şi de apreciere nu mă poate împiedeca să l ajut la redactarea acestei reviste, care înţelege, cum am mai spus-o, să dea marelui public literatura cea mai representativă pentru naţia şi epoca noastră. Colaborarea aceasta nu m'a silit şi nu mă va sili să'mi schimb scrisul, care este pentru mine o confesiune, nu o posă. De aceia voiu semna cu conştiinţa împăcată traducerea „Antigonei“ lui Hasenclever care va apare curînd in biblioteca „Dimineţei”, voiu iscăli fără remuşcări noua mea dramă *Eva*, în care nu pretind sa fi pus altceva decît o fărîmă de gînd şi o frîntură de suflet, precum voiu continua a colabora la conducerea acestei reviste şi a crede că d. Eugen Boureanul are, în genul in care scrie, mai mult talent decît d... Aderca intr'al d sale.

In ce priveşte insinuările „Mişcărei Literare“ privitoare la lipsa mea de devotament faţa de d-l Iorga, ţin să amintesc amatorilor cari cred că reuşesc sa facă o intrigă, că la judecătoria Ocolului 4 se va judeca la 4 Noiembre agresiunea odioasă a carei victimă am fost, pentru că n'am răbdat ca d. Iorga să fie insultat în faţa mea.

Ion Sîn-Giorgiu

* * *

Mişcarea teatrală.

Socotit în aspectul lui general, acest început de nouă stagiune teatrală se distinge în primul rînd printr'o concurenţă manifestă între cele patru teatre stabile ale Bucureştilor. Pe de o parte, Teatrul Naţional, debitor unei literaturi dramatice originale întîrziate, a reuşit să-şi fixeze un repertoriu limitat clasic şi original; alături de el, şi supt stimulentul unor reţete ispititoare, Teatrul Regina Maria s'a dovedit sensibil succesului pieselor româneşti şi, atrăgîndu-şi binecuvîntarea unei grase subvenţii de Stat, a deschis «generos» porţile repertoriului primilor autori romîni cari au dat năvală. Pe de altă parte, Teatrul Popular, chemat supt o nouă conducere, şi a amintit de ideia generoasă, în numele căreia fusese creat, şi a surprins opinia publică prin îndrăzneala celui mai eclectic repertoriu al acestei întregi stagiuni, pus în serviciul unui rost de înaltă propagandă culturală; şi alături de el, dar în perfectă oposiţie principială, Teatrul Mic a rămas fidel unui repertoriu uşor şi amusant.

....Şi critica rămîne inoperantă în faţa concurenţei care, din patru centre deosebite, răspunde — mai larg ca oricînd – gustului variat al publicului.

Teatrul Naţional şi-a deschis stagiunea cu «Vlaicu-Vodă», drama istorică a d-lui Davila, piesă sortită să atingă acum a suta ei representaţie. Interesul acestei reluări a fost mai ales actoricesc: autorul piesei a ales d-lui Demetriad, vrednicul deţinător al rolului titular, un urmaş. Alesul a fost d, G. Calboreanu. Şi tînărul stagiar al Naţionalului a întrecut chiar aşteptările d lui Davila: a creat un nou Vlaicu-Vodă.

A doua premieră a Teatrului Naţional a fost comedia lui Bernard Shaw, — «Cesar şi Cleopatra». Ne-am rostit asupra ei.

* * *

Teatrul privilegiat «Regina Maria» a trecut pe afiş, pînă acum, două premiere. Cu reţetele asigurate prin Ministerul Artelor, acest teatru a început să ignoreze spaima riscului în faţa representării de piese originale. Şi a montat două: «Stăvilarul» de d. Carapancea şi «Amedeu Stînjenel» de d-nii Victor Prodan şi N. Vlădoianu. D. Carapancea a fost magistrat şi e actualmente prefect. După cum se vede, e un om ocupat, care a avut totuş timpul să ni dovedească în scris ce poate face un actor mare, ca d. Storin, dintr'o piesă proastă. I se cuvin, vă asigur, multe mulţumiri d lui Carapancea.

D-nii Rodan şi Vlădoianu au mărturisit din vreme că au scris o piesă cu unica ţintă... de a provoca rîsul. Au reuşit din plin.

* * *

Teatrul Popular şi-a deschis stagiunea cu «Cometa», feeria poeţilor Anghel şi Iosif. Montarea acestei piese a descoperit fantasia d-lui Victor Popa, directorul de scenă al Teatrului Popular, care a reuşit să redea, cu mijloace ingrate, toată atmosfera de poesie şi spumoasă imaginaţie, în care versul suplu al poeţilor se întretaie colorat şi proaspăt, ca un joc de serpentine.

Importanţa acestui spectacol şi meritul lui constau mai ales în entusiasmul şi conştiinţiositatea cu care o mînă de tineri, strînşi supt o nouă şi tinerească direcţie, au hotărît cu orice preţ reabilitarea unui teatru şi împlinirea unui scop cultural de o covîrşitoare importanţă. Şi sînt mari speranţele deplinei lor reuşite finale.

De altfel, un pas mare spre această reuşită l a făcut Teatrul Popular cu representarea comediei lui Holberg, — «Erasmus Montanus». Acest spectacol a fost primit de public şi de întreaga presă, ca o răsunătoare manifestaţie de bucurie. A fost un spectacol cu atît mai reuşit, cu cît comedia lui Holberg, atît de apropiată de noi în conflictele ei, a datorit succesul ei unei interpretări încredinţate exclusiv personalului artistic al Teatrului Popular. A fost remarcat cu această ocazie talentul comic al d-lui Matei, actor înzestrat cu humor personal şi jocul măsurat al d-lui Şubă,după cum spectacolul «Cometei» a cîştigat aplause meritate d lui Cristobald, a cărui apariţie într'un Neamţ a fost o reală creaţie.

Dar Teatrul Popular se manifestă puternic şi pe alt teren: a creat un teatru pentru copii.

E o inovaţie care şi-a găsit imediat ecou. Cele două piese ale d-lui Popa, două acte în versuri («Pufuşor şi Mustăcioară» şi «Păpuşă cu Piciorul rupt») au găsit acestei literaturi speciale soluţia fericită a împletirii visului cu realitatea, elementului fantastic şi atractiv cu fondul moral. Aceste spectacole, răsplătite cu o faimă fulgerătoare, sînt foarte căutate.

* * *

Teatrul Mic a jucat pînă ecum două piese, bine înţeles franţuzeşti şi, bine înţeles, una datorită lui Verneuil. A doua piesă „Nu mi-înşel bărbatul", comedie de Feydeau, e plină de vervă şi pe alocuri foarte spirituală. In amîndouă piesele, d, Iancovescu a fost cuceritor. In „Nu mi înşel bărbatul", d-na Annie Capustin a făcut surprisa unei interpretări minunate. In general, ansamblurile teatrului Mic sînt remarcabile.

* *

Teatru pentru copii.

Crearea Teatrului pentru copii revine cu cinste programului variat cu care s'a presentat Teatrul Popular la deschiderea acestei stagiuni

Am subliniat, în capitolul precedent, meritnl acestei inovaţii. E necesar să ne ocupăm mai de aproape de ea.

Aceste spectacole speciale — pentru care Teatrul Ligei Culturale şi-a reservat toate matineurile - urmăresc un scop mai mult de cît distractiv. Ele complectează fericit o stare actuală a literaturii noastre pentru copii, dînd coloare şi viaţă nouă acelor poveşti în imagini, închipuite ca cel mai bun mijloc de impresionare folositoare minţilor crude.

Dar literatura noastră pentru copii, fie ea închisă în volume ilustrate şi rimate în versuri şchioape şi plictisitoare, fie ea redată in alt chip e în genere lipsită de un control eficace. Şi, apoi, această literatură e adresată unui număr limitat de cititori.

Prin înfiinţarea teatrului pentru copii, controlul e operat în numele unei instituţii, care, putînd subordona interesele materiale, are latitudinea în acelaşi timp să apeleze la un număr de scriitori specialişti şi să servească astfel copiilor o literatură conştientă de scopurile ei. Numele scriitorilor şi scriitoarelor cari s'au grupat în jurul conducătorilor Teatrului Popular, pentru slujirea acestui delicat punct de program, lipsesc în general din coloanele revistelor pentru copii. Numai cei cari au urmărit desvoltarea literaturii pentru copii, cu progresele ei de aiurea, îşi dau sama că acest gen e o artă specială, animată de o înţelegere specială a sufletelor şi garantată doar printr'o serioasă experienţă.

Dar, afară de această garantare a genului, care ni vine azi prin selectarea operată de o comisie specială a Teatrului Popular, înfinţarea Teatrului pentru copii mai presintă un mare avantagiu.

Constatăm că, în de obşte, literatura pentru copii se adresează unui număr limitat de cititori. Se înţelege că ea nu se adresează decît copiilor *cititori*, Pentru copiii între 4 şi 7 ani, cu alte cuvinte pentru acea perioadă de vîrstă în care copilul fără a fi todeauua apt unei activităţii mintale, are totuşi ochi atenţi în faţa vieţii şi curiositatea desvoltată, literatura *scrisă* era un teren mai puţin viu, pe care primele licăriri ale minţii nu puteau să cetească nimic. Acestei vîrste, Teatrul pentru copii îi oferă o literatură vorbită şi încă mai impresionabilă.

Şi, în atmosfera de sănătoasă veselie în care s'au petrecut primele spectacole pentru copii ale Teatrului Popular, învăţă mintele morale ale celor două piese ale d lui Victor Popa s'au strecurat uşor între două glume, comunicînd real cu sufletul copiilor, înduioşîndu-i, fie că era vorba de pocăinţa păpuşei care gonise un cîne credincios, fie de lăcomia pedepsită a unei pisici.

Aceste spectacole. care au prins dincolo chiar de aşteptările celor cari le-au organisat, sînt un început fericit, care va da un avînt nebănuit pînă acum acestui gen.

Mircea Ştefănesuc

* * *

Blocul Latin înjghebat în 1923 cu prilejul Congresului dela Lyon corespunde unei necesităţi imperioase. Civilisaţia latină este ameninţată. Ameninţată în ce priveşte prestigiul său, in ce priveşte rolul său în omenire, ameninţată însuşi în spiritul său organic, de unele evidente tendinţe barbare cari ar vrea parcă să i altereze caracterul specifica...

Civilisaţia anglo-saxonă, civilisaţia mai nouă germanică, aspiră fiecare la hegemonia spirituală, ba şi politică, în lume. Teoriile despre superioritatea rasei anglo-saxone, despre lupta titanică a spiritului german împotriva Romei, a „virtuţii" teutonice împotriva „viţiului' latin, după cum se exprima un mare scriitor german contimporan, evidenţiază îndîrjirea cu care se disputa locul latinităţii...

De aceia mişcarea latină de împotrivire şi de afirmare a geniului rasei noastre, mişcare concretisată în acest bloc latin care stringe într'o singură mare şi invincibilă armată: Francesi, Spanioli, Italieni, Belgieni Portughesi, Romini,— constituie o mişcare de capitală importanţă, pe care aşi asămui-o cruciadelor din Evul Mediu: Cruciada pentru supremaţia Romei eterne, pentru strălucirea în veacuri a geniului latin..

Efectele acestei sforţări comune încep să se vadă în chipul cel mai îmbucurător. Aşa în America de Sud, America latină, unde propaganda germanică, puternic organisată prin agenţi de tot felul, prin presa dibaciu camuflată, prin filme etc, reuşise să domine în bune, parte viaţa spirituală, se produca dela o vreme, graţie tocmai contrapropagandei susţinute de blocul latin, o mişcare de redeşteptare ce merge progresînd dela războiu încoace.

Necesitatea acestei concentrări a latinităţii ameninţate a fost unanim recunoscută cu prilejul congreselor din ultimii ani, dela Lisabona şi Florenţa. Desbaterile ce au avut loc au privit chestiuni de covîrşitoare importanţă, la care au participat representanţii tuturor ţărilor latine, stabilindu se, tot odată, cu acest prilej, legături de rodnică simpatie între toţi aceştia.

Intelectualitatea românească nu poate decît să se bucure de această salutară mişcare şi de sigur nu e nimeni la noi să nu aiba dorinţa ca viitorul Congres al blocului să aibă loc într'o localitate din ţara noastră.

In felul acesta, pe lîngă onoarea deosebită ce ni s'ar face şi de care am fi de sigur foarte mîndri, s'ar aduce României un meritat omagiu pentru credinţa neclintită şi vitejia fără samăn cu care de sute de ani veghiază, ca sentinelă a latinităţii, aci la porţile Orientului.

N. N. V.

* * *

Voltaire, maestru al romanului frances. Această afirmaţiune ar fi părut desigur paradoxală pe la 1800 cînd toată lumea îl preţuia pentru *Henriada,* ori pentru *Dicţionarul filosofic,* pentru *Meropa* şi chiar pentru operele sale istorice despre *Ludovic al XIV-lea* şi *Carol al XII-lea.* Astăzi însă nu se mai entusiasmează nimeni de aceste scrieri. Scepticismul şi ironia plină de venin a marelui enciclopedist, desbrăcate de ori ce actualitate, au pierdut chiar şi interesul pentru epoca noastră, eminamente criticistă. Pînă şi anticlericalismul lui Voltaire nu mai corespunde astăzi spiritului în care o bună parte din militanţii francesi înţeleg să lupte în contra tendinţelor morale, sociale şi politice ale clericalilor,

Aşa dar, ce-a rămas din opera lui Voltaire? Ce se mai ceteşte astăzi, din opera aceasta?

Şi răspunsul este: *romanele Zadig* şi *Candide* şi mai cu samă „Candide. Acesta din urmă cunoaşte un succes de librărie pe care nu-l egalează decît doară cărţile lui *Anatole France.*

Claritatea cu care sînt scrise, perfecţiunea stilului, momente minunat conturate fac din Voltaire un maestru al prosei. Încă pe la 1844, spirite ca *Flaubert* mărturisiau, valoarea romanelor lui Voltaire: „am citit *Candide* de douăzeci de ori, am tradus acest roman în englezeşte şi încă îl mai cetesc din timp în timp. Este dovada strigătoare a unui geniu de primul ordin'', spune undeva autorul lui *Salambo.*

Flaubert nu s'a înşelat.

De atunci încoace admiraţiunea pentru romanele lui Voltaire n'a încetat de a creşte şi se răspîndi neîncetat.

Un distins scriitor comtimporan d. *Bellessort,* autorul unei cărţi despre Voltaire, nu esită chiar să afirme că romanele amintite sînt „des modèles qu'on désespêre d'égaler''.

N. N. V.

* * *

Facultate pentru gazetari

Izvorîtă din înţelegerea unei serioase necesităţi, plutia acum cîţiva ani, ca un nouraş răpede trecător ideia înfiinţării unei facultăţi menite să pregătească pe viitorul gazetar.

Injghebarea acestei instituţii de instrucţie publică apărea cu atît mai fericită, cu cît şi-ar fi înscris în regulamentul ei obligativitatea pentru toţi cei cari simţiau în sîngele lor clocotitor o misiune în conducerea demostraţiei moderne, în orientarea politică a ţării sau în răspîndirea în popor a luminii, care se revărsase de-asupra capului lor cu nestăvilită îmbelşugare. Pe calea aceasta s'ar fi creat categoria gazetarului profesionist prin drept şi capacitate, nu prin pretenţie, împrejurări şi altceva.

Alături de gazetarul profesor universitar şi literat nu s'ar fi aşezat îndrăzneţ şi nul gazetarul de provenienţa „fost funcţionar comercial".

Dar ideia a trecut în pas cu timpul fără să lase altă urmă decît aceia a unui articol de gazetă.

Şi cine era să pună temelia acestei facultăţi?

Oficialitatea? Dar cine se simte dator să se gîndească, sau obligat, să se ocupe cu împlinirea necesităţilor morale şi culturale (şi, Doamne, multe mai sînt!) ale acestei ţări şi ale acestui popor? Ce ni pasă de slova care, zilnic mergînd în mîna cetăţeanului, e menită să-i formeze sufletul şi să-l îndrume în viaţă!

In locul gazetarului care să toarne suflet din sufletul lui, învăţătură din pregătirea lui academică, avem pe redactorul, fost reporter, care în căutarea şi culegerea subiectelor îţi aminteşte goana copiilor după gînganiile zburătoare. Cum scrie, e o chestiune care nu-i smulge prea multe clipe de preocupare; cît scrie pentru a complecta coloana, acesta e gîndul chinuitor permanent.

In această ordine de idei notam într'un alt număr al revistei noastre grava uşurinţă cu care ignoranţa în cunoaşterea ţării se aşternea în foile unei gazete populare din Cluj.

Acum aceiaşi—să-i zicem—greşală e împărţită cu toată dărnicia pe două coloane, într'un ziar bucureştean, căruia îi place să se intituleze şi cultural. Sînt greşeli dintre acelea care nu se mai pot arunca în sama atotîndurătorului zeţar. Pentru reporterul, redactorul şi corectorul culturalo-politicului cotidian bucureştean judeţul Sătmar poate fi de multe ori Satu Mare, iar plasa şi oraşul e, cînd Satu Mare, cînd Satu mare. Care din toate? Tîrnova în loc de Tîrnava nu e o greşală a culegătorului. Halmeiu e Halmen, vestita Ţară a Oaşului e Onaş, Fernezia e Fernezein, iar Şomcutenii sînt Şomentenii.

Şi, cînd cunoştinţele geografice ale scumpului ţinut desrobit, pe care îl doriam atît, îl desmierdam în visurile noastre de viitor, se înfăţişează cu acest certificat de paupertate, de ce, măcar, nu ne-am opri cercetători o clipă asupra unei hărţi, care să ni lămurească taina localităţilor ardelene, şi nu a celor mai obscure?

G. V. B.

Cărţi

Barbu Solacolu: *Saint-Simon.* Edit. Analelor statistice şi Economice. Autorul paginilor închinate figurii contelui de Saint-Simon, dela dispariţia căruia s'au împlinit în Mai o sută de ani, ne-a obişnuit cu broşuri ca aceasta în care expune succiut şi clar diferite chestiuni de interes ştiinţific cu scopul de a împărtăşi publicului cititor preocupări şi gînduri puţin răspîndite. Aşa au fost expunerile apărute în cursul anilor 1924—925 despre *„Doctrina liberă spenceriană"*, despre *„Regionalismul cultural"* ori cealaltă, *„In jurul problemei muncii"*.

Broşura de faţă, menită să evoce figura visionarului Saint Simon, reuşeşte să prindă în cîteva trăsături esenţialul doctrinei saint-simoniste şi să înfăţişeze în adevărata sa lumină caracterul de apostol al marelui gînditor frances de după Revoluţie.

Reţinem în deosebi justa observaţiune a d-lui Solacolu referitor la părerea că autorul „Noul creştinism" ar putea fi socotit ca precursor al socialismului ştiinţific, cînd în realitate el este şi rămîne un utopist şi un reformator social prin mijloace moral-creştine şi nu prin rigidele mijloace mecanice ridicate la rangul de legi economice şi sociale imutabile, cum au făcut ceva mai tîrziu Marx şi marxiştii.

Ultimul capitol, al IV-lea, este o prea frumoasă caracterisare de ansamblu a operei saint-simoniste, în care se vede să Saint-Simon, „în tot ce a cugetat şi scris referitor la mijloacele unei reforme sociale, n'a fost decît pelerinul pasionat, dornic de-o lume mai dreaptă, mai bună"..., „sămănător generos de idei".

Intr'un cuvînt, critici ca aceasta, bine gîndită, metodic împărţită şi literar scrisă, constituie un model de monografie ştiinţifică cum nu prea avem multe.

N. N. V.

* * *

Arta de a creşte copii sugari, de *Dr. Z. Iordăchescu.* Atenţia asupra cărţilor cu bun rost practic e total redusă la noi. Cînd una din aceste cărţi îţi cade în mîni, nu ştii cum să te străduești să găseşti cuvîntul cel mai potrivit, să o recomanzi şi altora. Verbul e slab, adjectivul prea puţin colorat pentru a te ajuta să strecori şi în sufletul altora convingerea şi frămîntarea care s'au născut în sufletul tău.

Astfel gîndiam după fugitiva lectură a cărţii d-lui dr. Z. Iordăchescu, pe care cineva mi-a înmînat-o într'un din zile.

Cît de necesare sînt sforţările şi îndrumările pe care d-l dr. Iordăchescu le dă mamelor întru buna creştere a copiilor, se înţelege din presentarea procentului de morţi între sugari. Mortalitatea copiilor în vîrstă până la doi ani e de 160.000 anual, aproape 30% asupra naşterilor. In judeţul Bihor, în luna August procentul a fost de 57%. „Pierdem jumătate din copiii ţării jumătate din viitoarea ei energie, jumătate din viitoare a ei valoare" Şi aceasta pentru că, „dintre toate vieţuitoarele ce se nasc, noul născut uman e cel mai lipsit de mijloace de apărare". Căci, „dacă toate mamele îşi iubesc copiii, prea puţine au priceperea şi cunoştinţile necesare creşterii şi îngrijirii lor". De aceia, pentru a micşora groaznicul procent al mortalităţii copiilor, trebuie să se risipească mai întâiu nepriceperea, să se înlocuiască prejudecăţile, obiceiurile rele prin principii, sfaturi şi îndrumări pe care le dă ştiinţa.

Aceasta o face în chip desăvîrşit în cartea sa d. dr. Iordăchescu.

Cercetînd capitol de capitol din această carte, te încredinţezi că *„Arta de a creşte copiii sugari"* e o evanghelie a mamelor.

G. V. B.

⁂

A apărut în broşură lucrarea „Romînii şi Ruşii" de Mihel Prévost, publicată mai înainte în traducerea d-lui Barbu Solacolu, în foiletonul ziarului „Neamul Romînesc".

Lucrarea e însoţită de o prefaţă a d-lui profesor N. Iorga, prin care d-l Stroilă e încredinţat că „a făcut un serviciu istoriei şi moralei publice" ascultînd sfatul de a aduna în volum însemnările *d-lui Prévost.*

Orice corespondenţă pentru „Universul Literar" precum şi revistele sau cărţile trimise spre recensie se vor adresa d-lui Ion Sân Giorgiu, Calea Victoriei, numarul 89 scara B.

Reviste

Intr'o recensie a poesiilor d-lui Densuşianu, *Limanuri albe*, pe care o face în *Mişcarea Literară* d-l Const. T. Stoica încearcă o definiţie a poesiei noi:

„Poesia nouă — *poesia viitorului* — e poesia subtilisată, tăiată în cristalele fine ale gîndirii, — poema izvorîtă din acea *inteligenţă a lumii* a lui Plotin. Toată vigoarea acestei poesii nu residă în formă cum s'a zis, şi nici în muzicalitatea resultată din apropierea imediată a noţiunilor, ci cu osebire din reflexul ideilor creatoare care găseşte în sufletul artistului o representare superioară şi o concretisare emotiva variată şi profund omenească". n'am înţeles nimic!

Din acelaşi număr al *Mişcării Literare* notăm caracterisarea pe care d-l George Dumitrescu o face italianului Antonio Fogazzaro.

Cine s'a împărtăşit din opera de un atît de cald şi comunicativ lirism, de un atît de mîngîietor şi binefăcător umanism al vieţii reale, a idealistului celui mai pur, Fogazzaro, va subsemna, alături de d-l Dumitrescu, rîndurile ce cuprind o adîncă înţelegere, prin care acesta caracterisează pe unul din scriitorii Italiei moderne:

„Din paginile sale se desface, ca o mireasma sufletească nemuritoare visul captivant şi consolator al unui poet superior, care crede cu tărie că, de-asupra tuturor miseriilor meschine lumeşti, se ridică sufletul liber, cu cerul lui de idealitate.

„Fogazzaro vede pe om mai puternic decît este, mai bun decît îl cunoaştem, mai generos decît ni apare în traiul cotidian.

Opera sa ni prilejeşte un ceas de visare într'o lume mai bună, cu imagini de viaţă înaltă ce deşteaptă în suflet resonanţe adînci".

G. V. B.

Reviste apărute:

Răsăritul, an. VIII nr 1.

Cele trei Crişuri, nr. 8 9 Aug.—Sept. 1925.

Tiparniţa, nr. 1, 1925.

Vestea bună, nr. 20 21, Sept 1925.

Casa noastră, Iulie. 1925.

Arhivele Olteniei, nr 20, 1925

Numărul viitor al **„Universului Literar"** *va fi închinat vieţei academice şi universitare şi va fi scris în întregime de profesori universitari şi studenţi. Vor colabora d-nii profesori universitari: V. Iorga, Pangrati, D. Gusti, V. Vîlcovici, I. N. Anghelescu, Gh. Taşcă, Vasile Bogrea, Ştefan Bezdechi, Ion Sân-Giorgiu etc. şi cei mai distinşi studenţi ai facultăţilor noastre. Un număr mare de ilustraţii şi fotografii, vor completa acest număr special, care se va vinde tot cu patru lei exemplarul*

In toamna aceasta se împlinesc douăzeci *de ani dela apariţia revistei literare* **„Ramuri"** *al cărui director este astăzi d. N. Iorga.*

Pentru aceasta s'a hotărît punerea de pe acum supt tipar a unui volum sărbătoresc.

Volumul va fi tipărit în condiţiuni tehnice neobişnuite şi în cele 300 pagini se intenţionează strîngerea tuturor colaboratorilor de până acum ai **„Ramurilor"**.

Pentru aceasta redacţia revistei face un călduros apel la vechii şi noii colaboratori cu rugămintea de a trimete manuscrise, fotografii şi semnături pe adresa: Institutul de arte grafice **„Ramuri"**, *Craiova.*

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

Universul Literar

Cuponul Nr. 26.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamna

Citiţi în „Universul" lista premiilor.

ANUL XLI. — No. 42. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 18 Octombre 1925

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

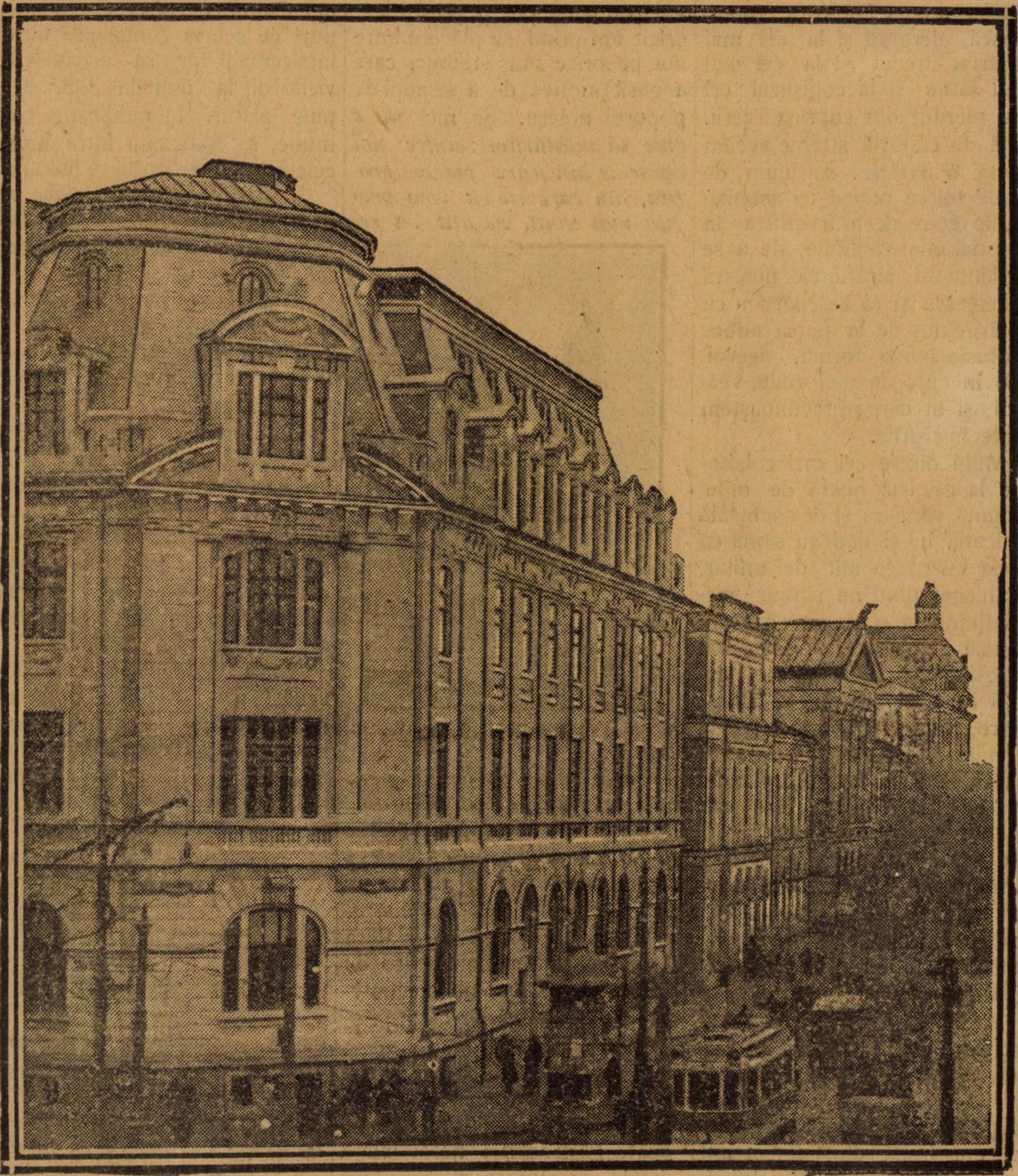

UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
cu noile aripi ale Facultătilor de Stiinte si Drept

Spre noile sintese pentru tineret

de **N. IORGA**

Cîtă vreme în hotare restrînse trăiam o viață culturală strict națională, o singură preocupaţie ni se impunea, şi ni-am adus aminte, la timpul cuvenit, de dînsa: să scormonim tot ce cuprinde ştiinţa noastră românească, alergînd şi la cel mai depărtat trecut şi la cel mai umil sătuc şi la colţişorul cel mai pierdut din cuprinsul ţerii. Faţă de culturile străine aveam numai o datorie: să luăm de la ele tot ce puteai ca asimilabil, în stare de a fructifica în propria noastră fiinţă, de a se frămînta în alcătuirea noastră sufletească şi să îndepărtăm cu hotărîre tot ce ar putea aduce confusie într'o formă, desvoltată în curs de mai multe veacuri, şi în care ni recunoaştem toate însuşirile.

Mulţi dintre cei cari colaborau la această operă de îndelungată răbdare şi de socoteală delicată, nu şi dădeau samă că aceia ce părea atît de unitar, ca turnat dintr'un singur metal ţinînd la o singură mişcare pentru a cădea într'o formă cu conştiinţă pregătită era o sintesă în care, puţin la întîmplare veniseră elemente din toată vecinătatea noastră, de la toate naţiile de aceiaşi origine şi chiar din civilisaţia generală a mai multor epoce şî că numai focul viu al unei originalităţi de rasă puternic pronunţată a putut produce acest metal nou care e arama de Corint a multor statui topite în vălvătaie dogoritor.

Astăzi însă ne găsim acasă, în casa noastră care e şi casa lor, cu naţii care n'au, ca Evreii, o cultură de împrumut, după locul unde au stat şi stau, ci una ieşită din adîncul unei adevărate naturi naţionale, legate de un mediu de durabilă dăinuire. *Cultura germană, ungurească, rusească au devenit culturi ale patriei.*

Să iasă din mintea patriotarzilor nesocotiţi în grija lor intolerantă că aceste culturi, în legătură cu mase mari naţionale independente pot fi absorbite, oricît am primi cu plăcere între noi pe orice om vrednic, care a găsit motive de a se alipi de poporul nostru. Şi nici *nu e bine să înlăturăm dintre noi elemente din care putem profita, din care cu cît vom profita mai mult, cu atît va reieși mai bine superioritatea cea mai distinsă a unui neam: aceia de a trece fără a pierde nota dominantă dintr'o sintesă existentă în una și mai complexă, deci și mai frumoasă.*

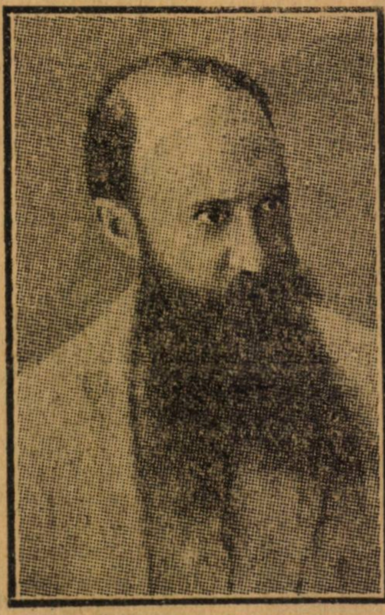

D l Prof. N. Iorga

Ca să se ajungă la sintesa de eri a trebuit conlocuire de multă vreme, contact necontenit, împrumuturi din inimă prietenească, iubitoare.

Aceste condiţii se cer şi azi pentru marea sintesă a viitorului românesc, dar una nu se poate găsi astăzi: acea lungă vreme de atingeri şi schimburi care a fost îngăduită de alte împrejurări.

Adecă trebuie grăbit artificial ceia ce natural ar cere prea multă vreme.

Aşezăminte speciale au această chemare.

De aceia am îndemnat să se creeze acela care poartă numele Regelui Ferdinand, aşezămîntul contactului sufletesc între naţiile ţerii.

El va trebui, supt egida Ligei Culturale, să creeze cămînuri de scurtă conlocuire între intelectualii lor, să organiseze visite de la unii la alţii, să-i pune alături în publicaţii comune, să transmită între dînşii cele mai alese produse literare.

Această ideie n'are a face cu ce vrea, tărziu sau ba, să întemeieze cu ajutorul Camerelor, Guvernul.

De aceia subscriptia deschisă de „Universul" nu trebuie socotită ca închisă. Și nici nu trebuie să se ruşineze cineva dacă dă puţin.

Celor cari ne cetesc cu plăcere şi ne înţeleg, li fac, aici, un apel călduros: ori ce sumă se poate trimete şi cu cît *vor fi mai mici subscripțiile celor fără avere, cu atîta în această creațiune se va simți mai bine ceia ce dorim mai mult: un act popular.*

Un leu studenţesc, care dovedeşte că sînt tineri cari înţeleg „drumul drept" al adevăratului naţionalism, face mai mult decît dacă ar da bogatul miile de lei pe cari mi le-a refusat până acum.

N. Iorga

Epigramă

Studenţilor cari studiază

Mai sînt naivi, ce cu candoare,
Cultivă gîndul și țiparul:
N'au observat și dînșii, oare,
Ce lesne-i să convingi cu parul?

V. Bogrea

Rostul „Universului Literar“

„Universul Literar“ tinde să devie, supt ıngrijirea Domnului Profesor Iorga, o tribună, în care literatura cea mai sănătoasă, bazată pe ideea naţională, şi patriotismul cel mai luminat să încălzească sufletele la flacăra comorilor trecutului şi să pregătească viitorului o generaţie de scriitori, lipsită de scăderile şi de materialismul contimporanilor asupra cărora războiul a lucrat cu fatalitatea datorită marilor cataclisme.

D l Stelian Popescu
Directorul ziarului „Universul“

După sforţarea extraordinară făcută pentru realisarea unităţii naţionale, la care a luat parte pînă şi copiii supt forma cercetăşiei — dacă, pînă la un punct este explicabilă oprirea avîntului literar destul de pronunţat cu un deceniu mai înainte, nu mai este nici un motiv astăzi să nu reintrăm pe calea sănătoasă de altă dată şi să nu stăvilim curentele periculoase, care supt tot felul de forme imprumutate literaturilor decadente, tind să ni compromită pînă şi trecutul literar cu care ori ce alt popor s'ar mîndri.

Publicarea acestui număr special destinat studenţimei în care penele cele mai sănătoase şi-au dat întîlnire, poate fi socotit ca punct de plecare pentru noile cărări ce se deschid tinerilor generaţiuni, iar grija deosebită pe care marele profesor şi apostol al neamului, dl. Jorga, o pune pentru redactarea acestei foi, ne îndreptăţeşte să multiplicăm sacrificiile pentru ca ţinta noastră să fie atinsă cu toată indiferenţa ce pînă azi, o constatăm din partea acelora cari chemaţi să aprecieze aceste sacrificii nu li-au dat urmarea necesară.

Cunoaştem prin noi înşine greutăţile începutului şi pericolele ce stau în calea tineretului, dacă o literatură sănătoasă nu-i dă sprijinul necesar în ceasul cînd cărările vieţei i se deschid în faţa umanitarismului interesat—ca să nu-i zicem deşănţat— cu care unii scriitori caută astăzi, să zăpăcească minţile încă neîndeajuns de formate ale tineretului, pentru ca la umbra lui să-şi pună în aplicare planurile diabolice de distrugere a statelor naţionale cine ştie ce neofit gros şi gras plătit de duşmanii noştri, — trebuie să-i aplicăm botniţa de care are absolută nevoie.

Sîntem ţară mare, sîntem şi destui romîni astăzi cu simţul răspunderei nealterat, pentru ca să putem opune curentelor literare bolnăvăcioase, stavila necesară. Şi o vom face.

Stelian Popescu

* * *

Atributul Dumnezeirei este creaţia, Munca însă, făcînd pe om să creeze, l'a apropiat de Dumnezeu

G. Taşcă

Causa adevărată

Recentele tulburări ale studenţimii universitare au arătat că există o stare precară în viaţa tinerimii noastre universitare, care izbucneşte din cînd în cînd la suprafaţă!

Causele determinante nu au în realitate nici o importanţă, căci ele nu fac decît să ni arate, celor cari nu vrem să vedem realitatea înnăbuşită printr'o aparenţă de calm foarte fragilă, care nu aşteaptă decît o ocasie prielnică pentru a se desveli.

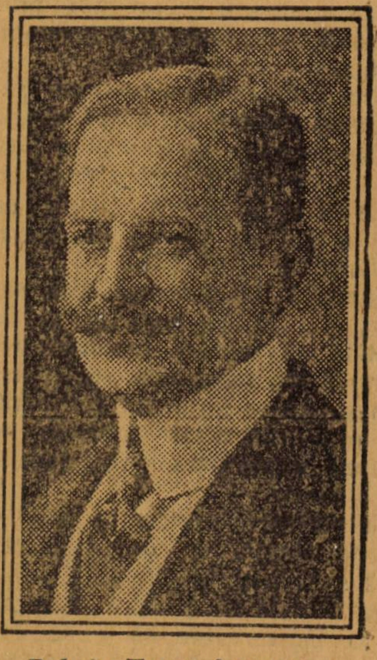

D-l dr. Toma Ionescu
Decan al Facultăţii de Medicină din Bucureşti

De aceia orice remediu adus causei determinante, ocasional, nu poate vindeca starea reală sufletească a studenţimii noastre universitare.

Calmul definitiv nu poate fi obţinut decît atunci cînd ne vom scoborî în adîncul inimii studenţimii noastre, unde vom descoperi causa reală a stării precare de care suferă şi dacă vom fi în stare să lecuim această causă numai atunci vom putea soluţiona chestiunea atît de arzătoare şi de importantă pentru viitorul acestei ţeri: chestiunea studenţească, Pentru mine, cum am spus în nenumărate rînduri, causa profundă a nemulţămirii studenţimii universitare este starea ei precară atît materială cît şi morală.

Ameliorarea stării materiale va aduce cu dînsa de-sigur, vindecarea boalei sufleteşti.

Acesta ar trebui să fie scopul nostru pentru a lecui şi a oţeli sufletul studenţimii noastre universitare.

Prof. Dr. Toma Ionescu

Universitatea socială

Consideraţii asupra unei politici sociale studenţeşti

Universitatea concepută la început ca instituţie religioasă, apoi ca instrument de dominare politică, ori ca aşezămînt de pregătire profesională, a devenit azi o instituţie socială.

Căci Universitatea nu este azi o simplă chestie de administraţie şi reglementare, de formalism fără cuprins, de cursuri pentru examene şi de examene pentru cariere; ea este în realitate un sistem social de funcţiuni şi relaţiuni.

Funcţiile Universităţii sînt sociale, căci Ştiinţa, invocată ca finalitate universitară, face parte integrantă din constituţia societăţii; prin ştiinţă se formează caractere, iar prin ştiinţă şi caractere se creează demnitatea profesională, adică cariera.

Universitatea împlineşte astfel o funcţie socială de o importanţă etică şi politică incalculabilă, căci viaţa socială şi politică aşteaptă de la Universitate să i se dea profesionişti eminenţi şi directori de conştiinţă, conducători ai opiniei publice, cari împreună să formeze elita şi nobleţa naţiunii.

Numele general de universitate nu însamnă însă numai o funcţie socială, ci şi un ansamblu de lucruri, fapte şi voinţe, mai precis un sistem de relaţii: raporturile Universităţii cu Statul şi societatea; vieaţa materială şi culturală universitară în raport cu studenţii; relaţiile studenţilor între ei, ale studenţilor cu autorităţile universitare şi, în sfîrşit, raporturile studenţilor cu profesorii.

După cum vor exista sau nu aceste raporturi, aşa va fi ori, propriu zis, nu va fi, Universitatea. Organisaţie, planuri, metode, gînduri, cuvinte despre Universitate, totul se reduce la unificarea armonioasă şi fericită a acestor relaţii desvoltate şi vii.

Numai în acest fel universitatea devine o instituţie, iar înţelegerea ei una dintre cele mai însemnate şi fermecătoare probleme sociologice; această cercetare se face însă, din nenorocire, foarte rar şi atunci fără adîncime. Aşa, pentru a da un exemplu recent, cooperarea intelectuală de pe lîngă Societatea Naţiunilor a pus în centrul preocupărilor ei studierea problemei universităţii, publicînd ca o dovadă a intenţiilor ei, un „Bulletin de l'Office international de renseignements universitaires," care pînă acum nu însamnă însă decît o desilusie.

D-l Dimitrie Gusti

Profesor la Universitatea din Bucureşti şi Preşedinte al Institutului de studii sociale.

Inainte de apariţia organelor Societăţii Naţiunelor, Seminarul de Sociologie al Universităţii din Bucureşti a întocmit un „Program studenţesc pentru organisarea vieţii „universitare" şi a elaborat în acelaş timp un chestionar, care să stea la baza unor anchete universitare în stil mare (vezi „Arhiva pentru ştiinţa şi Reforma socială", 1924).

Aceste lucrări făcute cu un deosebit avînt de studenţii în sociologie din Bucureşti au izvorît din convingerea ştiinţifică că fără date precise asupra stărilor şi faptelor universitare şi studenţeşti o bunăvoinţă, oricît ar fi ea de generoasă, ar rămînea suspendată în aer şi aşa zisele reforme universitare ar apuca calea comod bătătorită a lipsei de directive serioase în resolvirea adevăratelor probleme sociale studenţeşti.

Lucrările acestea au rămas pînă azi în stare de proiect şi aşteaptă încă un Senat universitar binevoitor şi înţelegător ca să se înfăptuiască.

Programul studenţesc preconisează un întreg sistem de politică socială academică. Iată cîteva din principiile sale mai însemnate. Viaţa universitară trebueşte democratisată prin introducerea votului studenţesc universal, secret şi obligator, în alegerea diferitelor organe de conducere a asociaţiilor şi de administrare a gospodăriei (cămine, cantine) pentru a da astfel conducătorilor studenţimei prestigiul şi răspunderea necesară; această participare obligatorie va aduce după sine desvoltarea intereselor şi înglobarea efectivă a studenţilor în rosturile universitare.

Studenţimea trebuie să devină din obiect, subiectul reglementării ce o priveşte; este nevoie deci să se stabilească care sunt drepturile ei în cadrul datoriilor, ce le are către **alma mater**; de aci principiul participării studenţimei la deliberările organelor universitare asupra chestiunilor care o privesc de aproape, cum ar fi, bunăoară, disciplina universitară.

In sfîrşit s'a afirmat principiul binefăcător al auto-ajutorării studenţeşti şi s'a păşit la crearea unui „Birou de informatie, înlesnire şi asistenţă universitară."

Biroul a luat fiinţă în 1924, activitatea lui a avut să înfrunte toate dificultăţile posibile: lipsa de local, de buget, deci de personal permanent şi mai ales ignoranţa şi neîncrederea cu care e primită în deobşte la început orice inovaţie.

Totuşi, acest „Birou" are o menire splendidă, căci el singur va putea înfăptui adevărata organisare a vieţei universitare, după cum reiese clar din oficiile ce-l compun.

Cel dintîi *oficiul de informaţii*, procură toate informaţiile în legătură cu viaţa academică din ţară şi din străinătate, privitoare la universităţi, facultăţi, şcoli speciale, programe, regulamente, condiţii de înscriere, taxe, burse, clinici, laboratorii, seminarii, biblioteci, examene, cămine, cantine, ş. a. m. d. Informaţiile se extind asupra societăţilor studenteşti (pe facultăţi, judeţene, culturale, sportive şi ştiinţifice), ca şi asupra manifestărilor vieţii culturale, economice, morale, religioase, politice şi sociale de la noi şi din alte ţări.

Al doilea oficiu, *de găsire de ocupaţii şi de găzduire,* tinde a rezolvi o bună parte din problemele de ordin material ale studenţimei. Activitatea desfăşurată de acest oficiu este deosebit de importantă pentru tinerimea universitară, care va putea găsi, prin el, răpede şi fără trudă mijloacele de adăpost şi de susţinere (meditaţii, funcţii în instituţii particulare şi publice, burse, etc).

Oficiul de *librărie* pune la dispoziţia studenţilor cărţi romîne şi străine, reviste şi rechisite, cu preţuri supt cele din comerţ; tot aici se organisează împrumutul cărţilor, ca şi procurarea pe un preţ modest a cărţilor uzate.

Un oficiu care umple o lacună simţită este acel al *corespondenţei;* el dă informaţii scrise studenţilor, care, în diferite timpuri ale anului, nu pot fi în centrele universitare, face înscrieri pentru tinerii care sînt în provincie, ş. a. m. d. Oficiul corespondenţei mai are apoi misiunea a primi corespondenţa studenţilor şi a diverselor organisaţii studenţeşti şi a o înmîna, prin serviciul său, celor în drept, în loc să se piardă, cum este casul acum, prin cancelarii şi prin afişările deschise de pe sălile universităţii.

In sfîrşit, alături de aceste oficii, care au funcţionat, se va înfiinţa un al cincilea, de *informaţii internaţionale,* ce va stabili legături e cu străinătatea, în special cu comisiunea de cooperare intelectuală internaţională de pe lingă Societatea Naţiunilor, astfel încît să poată informa lumea şcolară de pretutindeni despre viaţa noastră universitară şi extrauniversitară, făcînd propagandă pentru şcoala şi cultura romînească, atît prin informaţiile directe ce le trimete, cît şi prin publicaţiile de care se îngrijeşte.

Pe lingă aceste oficii se năzueşte a se încorona opera biroului prin crearea unei *case a studenţimei,* care să cuprindă o sală de lectură, de musică, de discuţii, de cinematograf, o sală specială a revistelor şi a ziarelor, o asistenţă medicală gratuită, un bufet, băi, ateliere de lucru manual, adăpost pentru excursionişti, cantină, săli de educaţie fisică, de jocuri de interior.

Această *Casă a studenţimei* este de altfel, spre bucuria noastră, pe punctul de realizare, datorită lăudabilei iniţiative a ziarului „Universul", care a colectat, ni se pare tocmai în acest scop, o frumoasă sumă.

Pentru moment se urmăreşte deschiderea încă în acest an a unei *săli de reviste şi ziare,* precum şi tipărirea unui *calendar şi almanah* studenţesc (cu trei capitole mari: Capitala, Universitatea şi Viaţa studenţească).

Iată programul de politică socială expus aici pe scurt şi care vorbeşte dela sine fără nici o pledoarie stilistică, menit de a reînoi fundamental universitatea şi a o transforma într'o universitate socială.

O bună parte din acest program, o recunoaştem, este alcătuită din dorinţi şi speranţe.

Să nădăjduim că anul universitar, ce se deschide acum, va realiza un maximum posibil prin munca comună a autorităţilor, profesorilor şi studenţilor. Căci să se ştie: raţiunea suficientă a unei universităţi nu poate rezida azi în planuri seducătoare, ci într'o politică socială conştientă şi efectivă.

Dimitrie Gusti

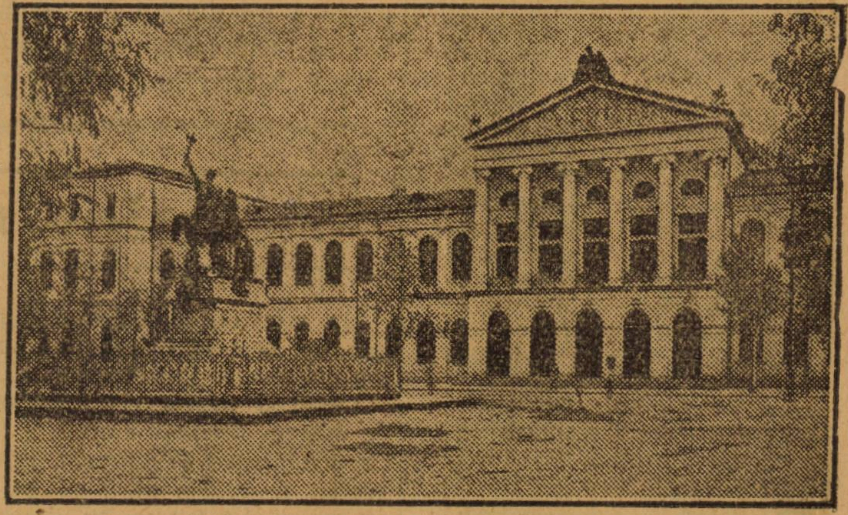

Universitatea (vechea clădire)

EPIGRAME

Domnului N. Iorga

I

Cu pietrele, ce ani de-a-rîndul,
Prietenii ţi-au aruncat,
Ţi-ai construi, nu simplă casă, —
Cum vrea Papini, — ci palat.

II

Discipolii i-aruncă pietre;
El, fără de resentiment,
Le-adună, plănuind să 'nalţe
Recunoştinţei monument.

III

Puteţi de cît dispreţ simţi, o glorii
Senine, cînd vă 'mproaşcă bîrfitorii?
Ori freamătă de indignare sorii,
Cînd zdreanţa ţi-o aruncă 'n faţă norii?

V. Bogrea, profesor la Universitatea din Cluj

Abstracţie şi realitate

Imprejurările în care trăim după războiu au impus studiilor ştiinţifice o apropiere mai simţită de realităţile vieţei: semnul cel mai înalt al acestei tendinţe a fost crearea, în sînul Academiei de Ştiinţe din Paris, a unei secţiuni speciale pentru „aplicările ştiinţei la Industrie".

Deja, în timpul războiului, în Franţa, teoria abstractă şi practica reală îşi uniseră în mod util sforţările în vederea cercetărilor şi invenţiunilor cari interesau apărarea naţională.

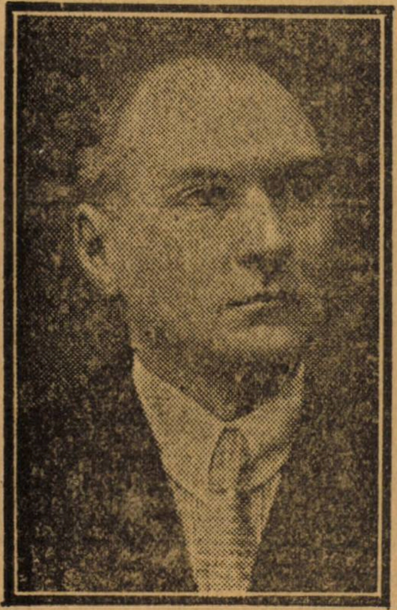

D-l D. Pompeiu
Profesor la Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti
Agreat la Sorbona

Dar, dacă viaţa pe care o trăim, şi mai ales lupta economică care a urmat luptei militare, accentuiază această tendinţă de a readuce cercetarea ştinţifică la adevărata ei origine: realitatea, nu trebue să uităm că, condiţia esenţială a desvoltării oricărei ştiinţe este abstacţiunea şi cercetarea desinteresată.

Aşa fiind însă, ştiinţa ideală cu formalismul şi cu abstracţiile ei, nu se opune ea oare tendinţei de a pune în legătură cercetările savanţilor cu realităţile vieţei?

— De loc.

Tocmai natura ei abstractă permite Ştiinţei ca resultatele ei, extrase din realitate dar ridicate de-asupra tuturor realităţilor să se poată răsfrînge apoi, după trebuinţă, la cît mai întinse şi mai felurite cîmpuri de aplicare concretă.

In acest înţeles s'a şi zis, aşa de bine, că între ştiinţa adevărată şi între viaţa practică nu poate fi antagonism ci un raport de continuă înlesnire reciprocă.

Tot aşa între ştiinţele abstracte şi cele concrete.

Fără a căuta prea departe exemple în istoria ştinţelor, e destul să ne gîndim la actuala teorie a relativităţii, atît de faimoasă, care tinde să desăvîrşească icoana noastră despre lume. Ar fi putut oare să se înjghebe această teorie nouă, care se aplică la lucruri atît de *concrete* precum sînt *Mecanica* şi *Fisica* Universului nostru, dacă făuritorii ei nu găseau la îndemînă resultatele de o înaltă *abstracţiune* precum sînt cele ale teoriei grupurilor (ca fundament al Geometriei) şi al calculului diferenţial absolut?

Să nu coborîm deci Ştiinţa supt pretext că ea trebuie să serve Realitatea concretă. Pentrucă tocmai dacă e legată de realităţi imediate, Ştiinţa nu-şi poate aplica resultatele ei la domenii mai întinse şi pierde astfel tocmai din valoarea ei practică.

D. POMPEIU

Calea mîntuirei

De zece ani omenirea înfruntă una din cele mai grele perioade, din cîte i-a fost dat să treacă.

Luxul şi sărăcia, risipa, alăturea de miseria fisică şi morală, şi din causa lor o stare de spirit anarhică, — acestea le vedem afirmîndu-se cu tot mai multă putere, în decursul acestor din urmă zece ani.

Care să fie causa acestei stranii stări de spirit?

Acei cari, de vreme îndelungată văd în capitalism causa tuturor relelor, cred că îndreptarea lucrurilor nu se poate face de cît prin o revoluţie socială, care sfărîmînd ordinea stabilită, să o înlocuească cu alta mai bună. Aceasta este evanghelia socialistă.

Dacă însă înainte de războiu, doctrina socialistă putea ademeni, prin frumuseţea construcţiei ei, mintea tineretului, după războiu însă, această doctrină nu mai poate fermeca pe nimeni.

In adevăr, înainte de războiu exista o cantitate considerabilă de bunuri de consumaţie, şi una şi mai mare de instrumente de producţie, — de capitaluri, — care dădeau posibilitatea unei producţii mereu crescînde. In vreme de patruzeci de ani de pace continuă, lumea, graţie unei activităţi prodigioase, acumulase toată această cantitate enormă de bunuri.

In timpul războiului însa toată această bogăţie s'a risipit, mare parte din capitaluri s'au sfărîmat.

Dacă înainte de războiu se putea susţine o nouă ordine socială, în care să domnească mai multă fericire, ordine socială care să fie basată numai pe o mai bună împărţire de bunuri după războiu, lipsind bunurile, nu mai avem ce împărţi, — iar capitalurile fiind distruse nu mai avem ce socialisa în vederea producţiei viitoare.

Ceia ce s'a realisat în Rusia, — egalitatea în miserie, — nu mai tentează pe nimeni.

Soluţia chestiunei sociale nu mai apare ca o problemă de repartiţie, ci mai ales ca una de producţie de bunuri.

Dacă însă doctrina socialistă nu ni poate da remediul stării actuale de lucruri, — tot aşa de puţin vom găsi remediul în antipodul socialismului, în antisemitism.

Şi-a făcut drum ideia că pricina tuturor relelor de cari suferim, stă în speculă.

Speculantul, traficantul, îmbogăţitul de războiu, este pricina întregii miserii în care ne zbatem. In vreme ce o lume întreagă sărăceşte, el se îmbogăţeşte. Era uşor să se tragă conclusia că îmbogăţirea unora este causa sărăcirei celorlalţi.

Speculantul, traficantul, îmbogăţitul de războiu însă, este, în majoritatea casurilor, ovreiul, pentrucă el deţine, aproape, monopolul speculaţiunei. Remediul ar consta dar în înlăturarea ovreiului pe o cale ori pe alta, din organisarea economică.

Iată una din feţele chestiunei sociale şi una din causele antisemitismului. De sigur mai sînt şi altele de ordin naţional ori politic, dar de acelea nu ne vom ocupa în articolul de faţă.

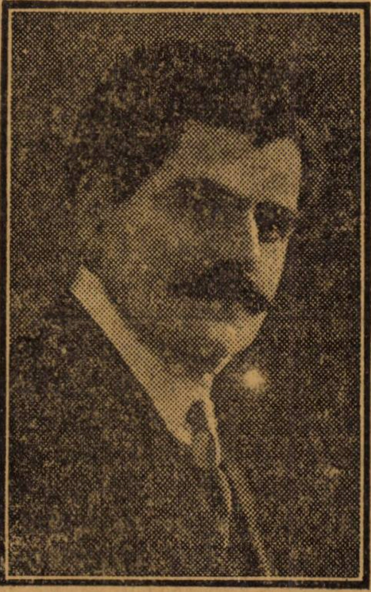

G. Taşcă
Prof. la Universitatea din Bucureşti

Causa lipsei de bunuri, causa sărăciei din care nu putem eşi, causa mizeriei în care ne zbatem şi a anarhiei de spirit ce decurge din ele nu este speculantul. El nu este decît un efect al stării economice tulburi în care trăim, nu o causă a ei; el nu face decît să profite de o stare de lucruri care există şi care e datorită altor cause. In zădar vom lua dar măsuri împotriva lui. Cîtă vreme nu vom suprima însăşi causa răului, el va dăinui.

Dacă nici socialismul, nici antisemitismul nu ni pot da remediul răului ce ne bîntue, atunci unde vom găsi mîntuirea ?

Ca întotdeauna şi ca pretutindeni remediul îl găsim în *muncă*.

Lumea are nevoe, — pentru a reintra în paradisul din care a scos-o războiul, — de a-şi reface avuţiile perdute.

Numai munca fără preget, — întemeiată pe imboldul dat de proprietatea individuală, — ni poate apropia de ţel.

Societatea va preţui tot mai mult pe aceia care, prin destoinicia şi munca lor, vor apropia omenirea cu un minut mai curînd, de această ţintă.

De aceia în locul luptei sterpe şi a orelor pierdute în sforţări inutile şi fără rezultat, tineretul trebuie să se pue pe muncă rodnică şi pregătire serioasă.

Chiar în lupta economică aprigă, care înăuntrul aceleiaşi naţiuni se dă între elemente diferite, este fără îndoială că acei mai pregătiţi şi cei mai muncitori vor învinge.

Cînd distinsul meu coleg dela Iaşi, d. A. C. Cuza, în unul din discursurile sale, dădea ca soluţie a chestiunei ovreeşti, lupta pe calea economică, la această pregătire a tineretului şi la această muncă fără odihnă, se gîndea de sigur.

Nu cunosc însă mai bună metodă de pregătire decît adunarea cunoştinţelor utile, în vremea cît ţin studiile, şi nu cunosc mai bun sistem pentru împrăştierea anarhiei ce domneşte în spirite decît munca disciplinată şi liniştită după ieşirea din şcoală. Numai astfel vom putea lupta împotriva acelora ce ni dispută dreptul la viaţă.

G. Tasca

Epocă de creaţiuni culturale

Multă vreme năzuinţele poporului român s'au îndreptat spre un singur ideal: acel al întregirii şi întăririi externe a Patriei. Avînturile sufletului tinerimei şi toate manifestările colective, generoase şi desinteresate, au fost îndrumate de acest ideal.

Acum întregirea neamului este aproape desăvîrşită. Rămas-a oare tinerimea română desorientată?

Un popor, care a trăit sub asuprirea unor neamuri străine, sau supt mizeria ce se impune celor ce stau în aşteptarea unui vis îndepărtat, s'a împărtăşit puţin din bunurile civilisaţiei timpului său. Massa cea mare a poporului român este rămasă în urmă pe drumul civilizaţiei şi a bunei stări materiale. Grăbirea acestui proces de evoluţie este una din marile meniri ale tinerimii.

Desvoltarea economică a masselor pune primele jaloane ale civilisaţiei. Bogăţia materială măreşte forţele sufleteşti ale omului şi-i crează altele noi. De aceia perfecţiunea tehnicei economice, în toate felurile de activitate economică, şi valorificarea bunurilor latente, derivate din forţele ascunse ale naturii şi ale omului, este opera cea mai de samă, pe care tinerimea de azi, clasa producătoare şi conducătoare de mîine este chemată să o împlinească.

Spiritele distinse, eşite dintr'un popor dezvoltat economiceşte şi înălţat prin cultură, trec graniţele ţării şi ale timpului lor, şi creaz operele de valoare mondială, care trăesc viaţa multor generaţii. Aceste creaţiuni apar în toate domeniile activităţii umane: artă, gîndire filosofică, concepţiuni economice şi sociale, descoperiri fisice şi chimice, aplicaţiuni tehnice. Ele nu sînt însă produsul unei scînteeri trecătoare a spiritului, dacă aceasta nu este însoţită de perseverenţa unei vieţi întregi. Iată deci o lume întreagă de producţii, menite să îndestuleze năzuinţele spiritelor celor mai pretenţioase şi mai însetate de activitate: prin ele aducem noi contribuţia poporului român a civilisaţia omenirii; în ele se topeşte şi se

D-l Prof. Dr. I. N. Anghelescu
Rectorul Academiei de Inalte Studii Comerciale şi Industriale

imprimă genialitatea neamului. Unirea sufletească a tuturor elementelor româneşti, disparate ori despărţite prin conflictul intereselor zilnice, se cimentează in aceste opere, care formează pentru fiecare generaţie: sau o tradiţie, sau o aspiraţie naţională.

Se vor găsi in tinerimea română de azi forţe destul de puternice, pentru a lumina aceste cărări, care duc spre aceste noi idealuri ale rominismului?

I. Angelescu

AN NOU

Porţile şcoalei se deschid.

Setoşi de lumină elevii se reped în valuri, în inima şcoalei, prin porţile deschise, pentru a eşi mai înţelepţi. Acolo minţile lor tinere vor frămînta adevărurile vechi în forme nouă, pregătindu-şi astfel instrumente din ce în ce mai tăioase pentru lărgirea tunelului care străbate stînca resistentă a necunoscutului.

D-l Victor Vîlcovici
Rectorul Şcoalei Politehnice din Timişoara

Insă pentru o bună reuşită, trebuie călite minţile la focul sincerităţii. Cel ce intră în şcoală cu mintea încătuşată în lanţurile prejudecăţii se găseşte nearmat în faţa neştiinţei. Şcoala va trebui întîiu să-i purifice mintea: numai aşa o va putea face folositoare lărgirii tunelulni.

Un gînditor al lumii vechi pretindea celor ce intrau în templul său filosofic, cunoaşterea ştiinţelor matematice. Pentru a pătrunde însă în templul luminii şi al adevărului trebuie să se ceară tinerilor discipoli cevá mai mult: virginitate şi linişte sufletească.

V. Valcovici

Solidarismul Universitar

de ION SÂN-GIORGIU
Prof. Suplinitor la Facultatea de litere din Bucureşti

Avem universităţi, profesori şi studenţi, nu avem însă o viaţă universitară. In alte ţări, anii petrecuţi la Universitate sînt pentru tinerii veniţi de pretutindeni nu numai prilej de studii aride, dar şi trăirea unei vieţi noi, aproape deosebită de aceia a restului societăţii.

Studenţimea în Germania, Anglia şi Elveţia e o clasă socială aparte, cu drepturile şi îndatoririle ei, bucurîndu-se de o consideraţie publică deosebită. Lumea vede în ea, cu drept cuvînt, pe conducătorii de mîne ai societăţii. In dragostea cu care este intîmpinată e desigur şi un omagiu adus tinereţii.

Dar poate că această consideraţie se dă aiurea vieţei academice şi pentrucă aceasta are un caracter unitar şi represintă o desăvîrşită solidaritate între corpul profesoral şi studenţime. Profesorii nu trăiesc în ţările Apusului alături de studenţi, ci în mijlocul lor. Eşiţi şi ei din aceiaşi variată viaţă studenţească, se consideră nu numai ca dascăli, dar ca prieteni şi îndrumători de fiecare oră ai studenţilor. In fiecare profesor trăieşte ceva din studentul de odinioară şi fiecare student vede în profesorul său pe un student îmbătrînit. Căci o adevărată universitate e aciea în care profesorul învaţă şi el aplicînd ştiinţa odată cu studentul. Ce sînt oare seminariile universitare din străinătate altceva de cît laboratoriile ştiinţifice în care profesorul şi studentul lucrează la olaltă?

Universităţilor noastre li lipseşte solidaritatea între profesori şi studenţi. Prea consideră dascălii noştri profesoratul ca un sport sau ca un titlu, şi prea puţin ca o misiune. In cel mai bun cas ei se mulţumesc a fi slujitorii unei catedre şi-ai unei ştiinţe, de care atît de greu se apropie studentul lipsit de timp şi fără bibliotecă.

Nici o înoire nu se va putea aduce vieţei universitare românești, dacă se va păstra distanţa care există între profesori şi studenţi şi dacă nu se va crea acea intimitate, de care au atîta nevoie universităţile noastre. Se vorbeşte de o bucată de vreme de crearea unui cartier universitar, în care să locuiască laolaltă profesori şi studenţi. Nu cred că această organisare pur materială ar putea schimba mult. Numai cînd studentul va avea conştiinţa deplină a rolului său cultural, şi numai cînd profesorul se va apropia prieteneşte şi camaradereşte de student, se va crea acel solidarism universitar, care ar putea feri studenţii de curentele excesive, de care au fost cuprinşi în ultimii ani.

Ion Sân-Giorgiu

Cuvinte pentru studenţi

Nici odată n'am fost mai încurcat în faţa condeiului decît acum, cînd ni se cere să scrim ceva pentru numărul „Universului Literar", închinat vieţii universitare.

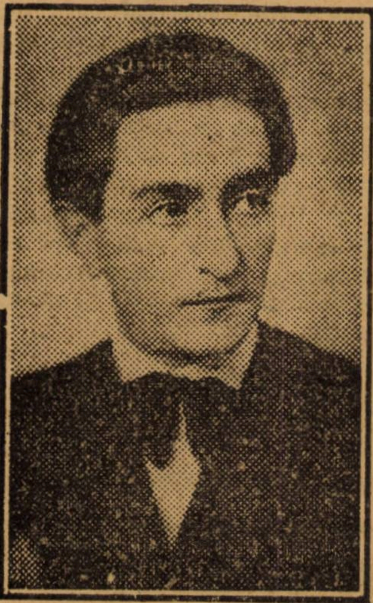

D-l I. Nona Otescu
Directorul Conservatorului de Muzică şi Artă dramatică din Bucureşti

Sînt totuşi bucuros că mi se cere prosă şi nu musică.

Să scriu umila-mi părere asupra vieţii universitare actuale la noi, mă tem să nu cad în urîtul rol al celui ce dă sfaturi.

Mă mărginesc deci să urez studenţilor noroc şi sănătate.

Noroc, fiindcă generaţia mea nu l'a avut, şi sănătate, fiindcă sănătatea generaţiei noastre (mai ales cea morală) a fost mult zdruncinată de războiu.

Ori cînd studenţii mă vor găsi alături de ei pentru drepte revendicări pe tărîmuri culturale, artistice şi naţionale.

I. Nonna Otescu

HYPATIA

Cuvîntul mi-a venit în minte cu prilejul unei proaspete visite la Văleni. Cine s'a bucurat să intre în încăpătoarea sală de cursuri n'a putut să nu fie izbit, nu numai de frumuseţa, dar şi de mulţimea fişiurilor colorate, fotelor şi bluselor cu fluturaşi. Printre ele, hainele negre ale învăţăceilor masculi arătau ca nişte pagini de ceaslov afumat, uitate într'un album cu flori şi madrigale.

Contrastul era îngrijitor. Oare lumea aceia feminină era acolo ca să înveţe? Ori cît de ciudat, de sigur că da. Cine a văzut-o cuminte şi aplicată, luînd cu furie note şi trează la toate problemele ştiinţei şi ale vieţei, şi-a spus încă odată că cei mai buni studenţi ai noştri sînt studentele... Cine le-a văzut apoi în Casa de Misionare, de alături, luminoasă şi curată ca pentru un veşnic Paşti, vrednică şi zumzuitoare ca un stup, îşi va fi repetat că gospodăria nu exclude intelectualismul şi sorţului îi şade bine cu o carte la piept.

D-l Dragoş Protopopescu
profesor la Universitatea din Cernăuţi

Şi aceasta ne duce la psihologia femeiei noastre, expresie — îmi vine să cred — mai tipică a neamului nostru decît bărbatul.

Sîntem, fără să recurgem la criteriul lui Otto Weininger, din neamurile feminine. Ascendenţa femeiei în viaţa noastră de toate felurile, de la politică la arta casnică, nu e un accident bucureştean — cum nu e, ca la poporul american cu bărbaţi stultifiaţi de muncă, despersonalisaţi şi absenţi ca o maşină, un accident tehnic. E o fatalitate, care e în acelaş timp şi un farmec al rasei noastre să împreunăm forţa cu fragilitatea şi seriositatea în faţa destinului cu un simţ cochet, galant, risipitor—cavaleresc adică—al vieţei care trece...

Intelectualismul, această apucătură femelă a umanităţei, care face dintr'un dascăl o fată bătrînă şi dintr'un filosof o bonă, nu putea să nu ne bîntuie.

Se poate spune deci în linişte, că studenta romînă e printre cele mai eminente studente europene. Cine le-a cunoscut puţin, ştie că studenta francesă e afectată şi ignoră, iar cea englesă lîncedă şi saturnină. Cea germană nu mai e studentă, ci student – procesul aici se inversează. Cît despre cea americană, ca întreaga rasă, nu există.

Hypatismul spiţei noastre să nu ne alarmeze însă, şi dacă dăscăliţa de acum cinsprezece veacuri, din Alexandria, era ucisă de creştinii geloşi, feministele noastre să ştie că un singur lucru le poate omorî, depărtarea de faptul vieţei. Cartea nu e numai decît necesară să fie un prilej de poză statică, iar pupitrul e bun cu condiţie să nu anchiloseze.

Pedantismul e cel mai cumplit divorţ cu lumea şi unui astfel de divorţ îi sînt de preferat toate mesalianţele şi adulterele acţiunei..,

Repetînd frasa de mai sus, cei mai mari regi ai Europei au fost regine, iar epoca cea mai bărbată din istoria celuimai bărbat din neamuri a fost o epocă a femeilor. Epoca celor două fantastice Marii, a precocei Lady Jane Grey, care scria în cel mai frumos caracter italian al vremei şi care cetia, între două partide de vînătoare, pe *Phaedo* în original, epoca Elisabetei, fecioară febrilă, femeie spasmodică, ducîndu-şi garderoba în o sută de camioane, în visită pe la Universitatea din Oxford şi Cambridge, dar nu mai puţin răspunzînd rectorilor în greceşte şi latineşte, după cum răspundea ambasadorilor într'o singură zi, în italieneşte, franţuseşte şi latineşte, — ca una care, tînără principesă, cetise în text pe Demosthenes şi Aeschines şi tradusese *Itieronul* lui Henophon, o piesă de Euripid şi trei cuvîntări de Isocrates.

Dragoş Protopopescu

Un cartier universitar

de Mihail Berceanu Prof. la Universitatea din Iaşi. Ajutor de primar al Capitalei.

După întregirea politică a neamului românesc, realisată cu mari jertfe urmează să se desăvîrşească întregirea lui sufletească. Aceasta trebuie să fie preocupaţia generaţiei actuale şi mai ales idealul generaţiei de mîne.

Tineretul cult, studenţimea, are rolul cel mai de samă pentru realisarea acestui ideal.

Tineretul nostru, aşa cum creşte astăzi, nu se prepară suficient în această direcţie, avînd să lupte prea mult cu greutăţile vieţii şi să fie în contact, în medii dubioase, cu elemente cari tind la descompunerea neamului nostru.

Profesorii universitari nici ei nu urmăresc destul de clar realizarea acestui ideal, fiind cei mai mulţi preocupaţi de griji mărunte de ordin material.

Pentru a da liniştea necesară profesorilor şi studenţilor şi pentru a-i departa de influenţele distrugătoare, trebuie să se creeze un cartier universitar unde profesorii şi studenţii să locuiască împreună.

Lucrul este usor de realisat. In dreptul Facultăţei de Medicină Statul are un teren de şase hectare reservat acestui scop. In faţa acestui teren se găseşte terenul rezervat gărei centrale, care nu mai corespunde nevoilor de desvoltare în viitor a Bucureştilor. Primăria are cîteva mii de metri pătraţi lîngă Grădina Botanică, pe cari, printr'un vot al comisiei interimare i-a pus la dispoziţia judeţelor în mod gratuit pentru a construi cămine studenţeşti. După planurile întocmite se pot construi pe acest teren oferit de Primărie patru cămine péntru 1500 studenţi în cari vor putea locui şi şasesprezece profesori universitari.

Grădina Botanică ar deveni parcul studenţilor.

Pe acest vast teren, admirabil grupat în dreapta şi stînga Dîmboviţei, lîngă Facultatea de Medicină şi nu departe de Universitate, se poate uşor crea cartierul universitar, unde să se desvolte într'o viaţă nouă cei 14.000 de studenţi de azi şi poate 25 000 studenţi de mîne.

Pe acest teren de aproape patruzeci hectare se va construi între flori şi arbori căminele studenţeşti, laboratorile, bibliotecile, biserica, locuinţele profesorilor universitari, cîmpuri de sporturi, sălile de conferenţe, concerte, cinematograf şi teatru, după un plan de ansamblu.

Pe acest teren profesorii şi studenţii astfel grupaţi din toate colţurile României, descătuşaţi de grijile mărunte ale vieţei, vor putea să întreţie şi să limpezească idealul de unificare sufletească al neamului nostru.

M. Berceanu

Profesori şi studenţi

Dacă în străinătate se vorbeşte de o vieaţă universitară simplă, bogată în tot felul de manifestări, şi în ţara noastră zorii unei zile mai bune au început să se arate, studenţimea începînd să vadă adevăratul ei rost în mijlocul poporului. Din cînd în cînd o notiţă scurtă de ziar aduce vestea îmbucurătoare, că în cutare colţişor de ţară, un grup de studenţi a sosit să aprindă candela de veghe a culturei în sufletul trudit al ţăranului nostru. Din nefericire aceste casuri nu sînt toc mai atît de dese, dacă ne gîndim la ce s'ar putea face de marele număr de studenţi pentru poporul dornic de lumină. Lipsa de entusiasm a celor mai mulţi dintre noi, se datoreşte în mare parte organisaţiei vieţii universitare, care are multe lacune. Oficialitatea face cît poate, dar poate foarte puţin şi răul persistă; iar îndreptarea progresează cu paşi înceţi. Lipsa de solicitudine a profesorilor, lipsa de încredere a studenţilor în profesori, fac ca viaţa internă universitară să fie cam turbure, iar cea externă să nu fie la înălţimea dorită. Contactul între studenţi şi profesori, nu este ceia ce ar trebui să fie. De cele mai multe ori acest contact se reduce la sala de curs sau laborator, unde profesorul dela înălţimea catedrei se mulţumeşte să trateze o problemă cu răceala impusă de înălţimea acestei catedre, iar studentul să asculte cu aceiaşi răceală, reţinînd cine ştie cît din cele ce i s'au spus.

O comunitate sufletească intimă între studenţi şi profesori nu există decît foarte rar, iar acolo unde există este o adevărată fericire. Se pot cita casuri în care profesorii coborîndu-se în mijlocul studenţimii, deschizîndu-şi larg sufletul la nevoile şi dorinţele noastre, au făcut cu adevărat operă socială şi naţională, prin sădirea directă în sufletele noastre a ideilor mari şi frumoase. Şi acest lucru este cu atît mai adevărat, cu cît trebuie să ştim, că tăria şi viabilitatea unei naţiuni nu residă nici în numărul fabricilor, nici în al automobilelor, nici în al producţiei chiar, şi dacă într'o oarecare măsură constă şi în acestea, apoi mai presus de toate constă în numărul fiilor buni, în numărul caracterelor. Zădarnic ne vom mărgini la laborator şi sala de curs, căci acestea dacă nu sînt puse în slujba unui ideal, nu vor face decît să creeze manechine mai mult sau mai puţin perfecte în meseria ce îmbrăţişază, dar nici cum personalităţi puternice pentru prosperarea naţiunei. Răul nu este iremediabil fiindcă, precum cum am spus mai sus, zorii au început să se arate, dar se impune ca întreaga falangă de profesori să se coboare în mijlocul studenţimii, să se apropie cît mai mult de sufltul ei, care asteaptă, ca ogorul dogorit de soarele arzător al verei, aşteaptă ploaia binefăcătoare să-l răcorească şi să i dea noi puteri de producţie şi viaţă,

Florian Ciurescu
Student în Filosofie an. IV

Studenţimea şi viaţa naţiunei

O mare datorie a tineretului

In împrejurările actuale două probleme mari se pun tineretului nostru universitar: una de ordin gospodăresc, *organisarea vieţii academice;* alta de ordin ştiinţific, *cercetarea şi cunoaşterea realităţii sociale româneşti,* asupra căreia studenţimea va avea să lucreze şi influenţeze, atît azi, cît mai ales mîne, cînd îşi va fi terminat pregătirea intelectuală şi-şi va fi ales o profesiune.

Studenţimea bucureşteană are marele noroc de a avea printre iluştrii săi conducători, savanţi cari fac mîndria culturii noastre şi al căror nume e tot aşa de bine cunoscut şi apreciat peste hotare, un bun prieten şi un înţelept îndrumător, spiritual şi practic, în persoana profesorului *Dimitrie Gusti.* Iniţiativei lui se datoreşte elaborarea celui d'intâiu program ştiinţific studenţesc de organisare a vieţii universitare, lucrat, ca proiect, de Seminarul de Sociologie, Etică şi Politică al Universităţii din Bucureşti în şedinţele din April, Maiu şi Iunie 1923; mulţămită pasiunei lui ştiinţifice şi interesului mare pe care-l poartă viitorului acestei naţiuni, s'a organisat şi inaugurat anul trecut cu Seminarul său cercetările sociologice pe teren în com. Goicea-Mâre din judeţul Dolj, stabilindu-se pentru aceasta un plan de monografie socială pentru comunele rurale şi indicîndu-se normele practice de investigaţie ştiinţifică într'un astfel de domeniu.

Cu ajutorul studenţimei idealiste şi laborioase nădăjduim să transtormăm aceste modeste începuturi de rodnică activitate academică într'o campanie de închegare şi înnălţare a vieţii universitare **prin ştiinţă pentru patrie.**

O aşteptăm la lucru.

G. Vlădescu-Răcoasa
Asistent universitar de Sociologie

Problema studenţească

Pe bulevarde cu frunza ruginită a început să sufle cu putere vîntul rece al toamnei. Pe calea Victoriei, la Şosea, în localuri de petrecere viaţa a început iarăşi să pulseze cu frenezie şi cu patimă.

Gara de Nord e asaltată. Studenţii înfriguraţi şi istoviţi de lungimea celor cîteva nopţi nedormite, coboară cu ei, din vagoane, geamantanele pline cu cărţi, şi rămîn într'o nehotărîre dureroasă. Ii înspăimîntă perspectiva plină de peripeţii a noului an care se deschide...

Iată patru ani de cînd s'au început mişcările studenţeşti. Patru ani de zbucium, de risipă de energie şi de ciocniri dureroase. A ţîşnit această mişcare nu cum se spune dintr'o aiureală spontană, ci dintr'un subconştient pe care vremea îl cimentase în sufletele tuturora. Nimeni nu zice că nu s'a alunecat uneori pe drumuri greşite. Elanul tinerimei nu cunoaşte limita în puterea lui de expansiune. Dar dacă s'a văzut pretinsul pericol în spre care mergeam, cine s'a coborît în mijlocul nostru să asculte şi să fixeze punctul regulator în jurul căruia să se învîrte activitatea studenţească...? Aveam nevoie de o directivă, cine ni-a dat-o? Comunicatele d-lui Rector nu erau suficiente pentru domolirea unui val, care în momente de agitaţie represintă o forţă socială. S'a întrebuinţat arma acolo unde trebuia să se întrebuinţeze sufletul.

Greva studenţească de anul trecut a dat prilej Senatului Universitar să se întrunească pentru a vedea dacă poate să dea satisfacţie punctelor formulate de studenţi în memoriul lor. S'a dat un comunicat unde se spunea că cererile studenţeşti sînt în întregime satisfăcute. Studetimea înţelegătoare a intrat liniştită la cursuri. A trecut un an şi nici reducerile pe căile ferate n'au fost acordate studenţilor, nici controlul la cantine n'a fost instituit. Senatul Universitar nu şi-a ţinut cuvîntul. Prestigiul autoritar al profesorilor noştri a suferit mult.

Sîntem o generaţie care are nevoie de educaţie menită să facă faţă vremurilor de mîne, care vor fi mult mai critice decît cele de astăzi. Cu ce eşim noi înarmaţi pentru greaua luptă a vieţii? Cu exemplele dureroase ale timpurilor anarhice prin care trecem? Cu învăţămintele primite dela dascăli, care au fost zvîrliţi de către un regim politic pe catedrele universitare? Cu exemplele miniştrilor cari acuzaţi de furt, continuă să rămînă pe banca ministerială?

Iată un complex de fapte care contribuie în mod hotărîtor la educaţia tinerimei de astăzi. Işi dă oare seama cineva că generaţia actuală va purta pe conştiinţă reaua creştere a altei generaţii?

Nu ştiu ce m'a facut ca în această zi de toamnă să mă gîndesc la cei patru ani, cari au trecut în veşnice agitaţii şi frămîntări. Vina nu e numai a noastră. Noi n'am avut în mijlocul nostru un om care să ne asculte şi să ne înţeleagă. Sau dacă ne-a înţeles cineva, adevărul sună şi mai dureros: Noi n'am avut o autoritate, care să domine spiritele, care să se facă respectată.

Şi totuşi privind la numele înscris pe frontispiciul acestei reviste, ni apare silueta unui apostol care luminează cu cugetul său tot spiritul timpului. Ii simţim autoritatea, şi-i vom înţelege chemarea.

C. D. Constantinescu
Preşed. Soc. Studenţilor în Litere
şi Filosofie din Bucureşti

Studentele şi Universitatea

Lipsă de curaj, timidate, stîngăcie, teama de ridicol — iată trăsăturile caracteristice ale studentei noastre în timpul anilor universitari, prin cari trece fără a lăsa nici o urmă din personalitatea sa. A venit cu puteri de muncă şi virtuţi în stare de potenţialitate, în speranţa de a le putea desvolta şi actualiza în lăcaşul dătător de lumină, cimentator de suflete curate, cari vor porni mai tîrziu să înfăptuiască aceiaşi operă de înălţare asupra maselor săteşti şi orăşeneşti.

In mod ideal aşa ar trebui să se petreacă lucrurile; resultatele practice ni dovedesc contrariul.

Vom cerceta îndată obîrşia răului, pentru a lămuri consecinţele.

Intrată în universitate, se găseşte deodată într'un vălmăşag de viaţă cu totul neprevăzută: chipuri din toate unghiurile ţării, săli numeroase — de-asupra cărora nu mai atîrnă tradiţionala tăbliţă indicînd «cl. V» sau «clasa VIII», — profesori cari discută lucruri începute cu ani în urmă, grele de priceput (evident!), fără *interes*, nici-un îndrumător care să te iniţieze în calea ce ai să urmezi, — aşa încât, anul întîiu se scurge abia întru învăţarea regulamentelor, în al doilea începe să mai dispară ceaţa care învăluie problemele şi în sfîrşit, în ultimii ani, încep să se lămurească şi să se contureze chestiuni elementare aproape — insuficiente pentru ştiinţă în general, cît și pentru tot timpul ce-a trecut.

Și atunci, dorul de a asimila cît mai multe cunoştinţi şi de a te forma, se transformă — volens, nolens – în necesitatea grijurelnică de a termina mai repede spre a ocupa „postul". Cu alte cuvinte, de unde Universitatea pretinsă la început *mijlocul* de a-ţi afirma personalitatea, acum devine *numai scopul* înjghebării unei cariere oare care.

* * *

S'a afirmat în nenumărate rînduri că Universitatea nu este o simplă fabrică de produse dăscăleşti, preoteşti, etc. — resultatele—în parte – dezastruase ale examenelor dovedesc, că alarma a rămas de domeniul teoriei.

E drept că, făcînd apel la datele psihice, s'a dovedit sensibilitatea—uneori adînc înnăscută la partea femenină. Datorită acestei stări afective, s'ar deduce timiditatea, lipsa de îndrăzneală în discuţii, urmarea fiind:

Neparticiparea *activă* la seminarii, sau, ceiace ar fi mai grav, *nefrecventarea lor*—deci *ore libere* întrebuinţate prost sau în cel mai bun caz, nu supt directa supraveghere şi îndrumare a unui profesor sau asistent.

Toată această stare de fapt se îmbină apoi în credinţa comună că fetele nu muncesc,— credinţă cu totul neîntemeiată (exceptînd casurile isolate).

După cum, în genere, orice problemă are o soluţie, voiu căuta să împletesc experienţa cu observaţia pentru a soluţiona—pe cît este posibil—problema ce ni-am propus, definind cu această ocasie rolul ce ar trebui să-l îndeplinească asistentul universitar în accentuarea personalităţii studentei.

Actualmente, pro seminariile —conduse de asistenţi – nu diferă decît printr'o graduare a subiectelor din lucrări, de seminariile propriu-zise, *metoda* este uniformă: Se citesc referatele, iar discuţia se încinge între aeei cari au curaj—recte studenţii – pregătiţi oarecum cu prestanţă şi cu imbold puternic la atac.

A lua cuvîntul într'un seminar,—în mintea unei fete ia proporţii gigantice: emoţii, frică, gîndul de a nu da greş.

Cel puţin pentru anul întîiu (poate chiar şi în al doilea), ar trebui ca pro-seminarul să ia aspectul unor coloquii, în cari discuţiile să nu mai fie lăsate la libera alegere a studenţilor, ci însuşi asistentul să desemneze pe acel sau aceia care va trebui să clarifice problemul pus în discuţie.

E necesară această mică constrîngere în primii ani, întru cît trecerea dela regimul sever şi autoritar din cursul licial, la libertatea fără îngrădire din Universitate,—duce cu totul la desorientarea studentului.

In felul acesta s'ar forma deprinderea, s'ar ascuţi inteligenţa, s'ar tempera fondul de emotivitate, s'ar înlătura acel murmur de surprindere în sală cînd ia cuvîntul o fată, ar dispărea tremurul şi şovăiala în vorbire, am putea desprinde din obscuritatea, care o înconjoară, tipul studentei romîne, luminat de încrederea în puterile sale intelectuale, morale şi sociale.

Alexandrina Suciu
Absolventă a facultăţii de litere
şi filosofie din Bucureşti

Unui filolog

Ţi-ai stors întreaga ta ştiinţă
In opuri vaste, pic cu pic,
Aşa că nu e de mirare
Că'n cap nu ţi-a rămas nimic.

Şt. Bezdechi

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

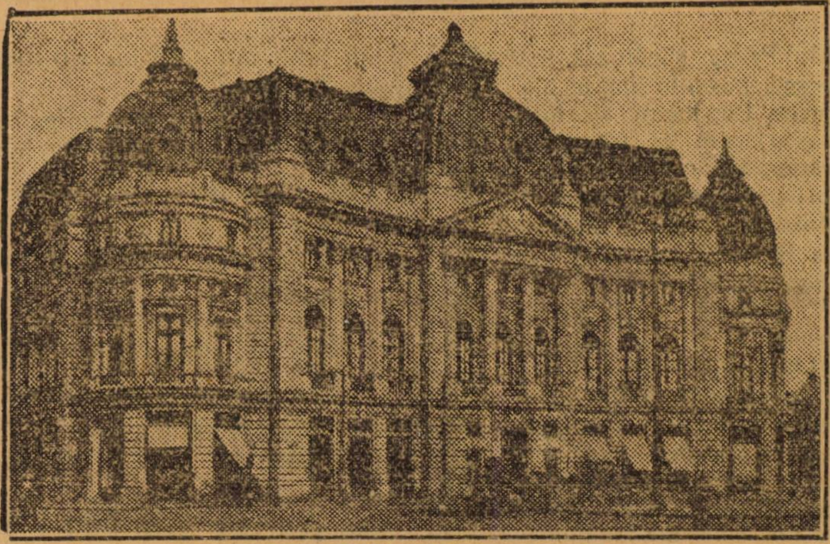

Fundaţia Universitară Carol I

Studenţimea universitară şi literatura

Studenţimea universitară a dat totdeauna elemente de valoare, care au contribuit in mod efectiv la progresul mişcării literare româneşti. Acest efort puternic l-au adus mai mult, după cum este şi logic, studenţi dela Facultatea de litere şi filosofie. Putem cita, totuşi, citeva exemple stălucite de talente literare, venite şi dela alte facultăţi, sau din afară de Universitate. In istoria literaturii noastre intilnim pe advocaţii: Al. Vlahuţă, Barbu Delavrancea, Al. Brătescu-Voineşti, Artur Gorovei, pe agronomul Sandu Aldea, pe veterinarul D. Nanu, pe magistratul Cincinat Pavelescu, pe institutorii I. Adam şi G. Tutoveanu şi pe ofiţerii Em. Gârleanu şi Tudor Pamfile, cari au ocupat locuri aşa de insemnate în literatura noastră.

In genere tinerii înscrişi la facultatea de litere şi filosofie, îmbrăţişind cariera profesoratului, atît de oropsită in timpurile actuale sint minaţi de cel mai curat idealism. Acest idealism e provocat de cele mai multe ori de acea neţărmurită dragoste pentru artă, de aceea chemare lăuntrică pentru satisfacţia unor cerinţi sufleteşti, care produce tinărului de 17-18 ani îndragostit de literatură multe neplăceri in cursul liceal. De cîte ori, reţinut o noapte intreagă de romanele lui Balzac, Gogol şi Turghenieft sau de versurile lirice ale lui Eminescu şi Coşbuc, n'a suferit consecinţe destul de grave a doua zi, la lecţiunile de trigonometrie şi zoologie...

Şi atunci în adîncul sufletului său s'a născut dorinţa aprigă de a fi odată volnic să poată citi în libertate tot ceia ce doreşte. Aceasta largă libertate nu i-o poate da decît Facultatea de litere, unde se învaţă şi se studiază în amănunţime toate cărţile brevetate de programul divers şi bogat al liceului.

Uneori tinărul are şi talent literar şi atunci tot Facultatea de litere il va ispiti, deşi, de multe ori, după dorinţa părinţilor, i se cere să se consacre altei cariere mai adecvate cu materialismul timpurilor contemporane...

In unele oraşe provinciale, tinerii cu inclinaţii literare se constituesc in societăţi, puse supt patronajul profesorului de limba română, avînd şi un organ literar. Voi cita numai in treacăt revistele liceului „Unirea" din Focşan, „Petru şi Pavel" din Ploeşt, „Naţional" din Iaşi, şi vestita revistă „Luceafărul" din Piteşti, condusă pe vremuri de liceenii Ion Minulescu şi Al. Gherghel.

In aceste organe literare îşi găsesc adăpostul şi încurajarea primele încercări literare ale tinărului licean. Indemnat de acest protectorat literar şi de vreo notă binevoitoare şi de multe ori elogioasă, a profesorului de limba română, elevul capătă curaj şi îndemnuri pentru reviste mai cunoscute şi mai mari. Revistele „Ramuri" dela Craiova, şi „Universul literar" din Capitală au primit cu largă bunăvoinţă încercările de talent ale liceenilor.

Cînd tînărul literat ajunge student in Capitală găseşte un teren mult mai favorabil pentru desvoltarea talentului său. Aci are reviste destule pentru a-şi plasa bogata sa producţiune literară, aici găseşte literaţi consacraţi.

După cum vedem, ajunşi în asemenea mediu prielnic literilor tinerii scriu mereu şi unii din ei scriu cu talent şi folos şi numărul lor creşte, creşte, ca frunza in codru primăvara. Dacă aş depăşi cadrul acestui articol menţionînd şi pe tinerii scriitori din afară de universitate, numai enunţarea lor ar umple coloane întregi ale acestei gazete literare.

Dar pentru dezvoltarea unui talent puternic, de-sigur că învăţarea unui sistem critic nu prea aduce multe roade, şi să cunosc cazuri cînd profesorul de literatură e nevoit să fie „indulgent" la examene cu studenţii poeţi. Un exemplu tipic avem cu gingaşul poet Şt. O. Iosif, care la un examen de estetică literară n'a ştiut ce ideie să cuprinde în frumoasa sa poesie „Fusul". Sintem convinşi desigur cu toţii că poeţii Cerna, Iosif şi Topîrceanu n'au prea învăţat multe lucruri dela profesorul de critică literară dela universitatea din Bucureşti, după cum nici tinerii poeţi Demostene Botez şi Al. Philippide, dela profesorul lor din Iaşi. Talentul puternic îşi croeşte singur drumul, fără a avea nevoe de îndrumările didactice ale profesorului; tot şi ospitalitatea pe care o dă revista ajută mult la încurajarea tinerilor talente. In coloanele „Sămănătorului" condus de d-l Iorga s'au publicat primele poezii ale poetului Cerna şi Vilsan, în „Convorbiri Critice" conduse de d-l Dragomiressu primele înscercări ale lui Al. Stamatiad, etc., în „Viaţa Nouă" a d-lui O. Densuşeanu primele încercări ale poetului Dragoş Protopopescu, etc., in „Viaţa Romînească" a d-lui Ibrăileanu primele debuturi ale lui Demostene Botez şi alţi.

Dacă îndrumările critice ale profesorului n'au fost aşa de prielnice dezvoltării literarea tinărului poet; in schimb metoda ştiinţifică pentru producerea operelor de istorie şi cercetări literare, a adus cele mai frumoase roade.

La „Arhiva" lui Xenopol a publicat d-l Iorgă primele d-sale studii literare; la „Convorbiri literare" conduse de I. Bogdan au apărut lucrările tinerilor istorici C. Giurescu şi St. Orăşanu; la „Noua Revistă Romînă" a d-lui

C. Rădulescu Motru a publicat d-l I. Petrovici şi alţii lucrările lor de filosofie şi tot aici a apărut lucrarea seminarială a studentului V. Caravan: „Ritmul muncii în poesiile populare"; în „Viaţa Nouă" a d-lu O. Densusianu au publicat studiile lor de istorie literară P. V. Haneş şi C. Damianovici; în revistele conduse de d. Iorga: „Drum drept", „Ramuri" şi „Revista Istorică", au apărut primele lucrări ştiinţifice ale istoricilor: Bulat, C. C. Giurescu, P. P. Panaitescu, etc..; şi în fine la revista „Roma" a d-lui R. Ortiz au căpătat metoda ştiinţifică pentru cercetări istorico-literare, tinerii Călinescu şi D. Radu, care a dat în ultimul timp un interesant studiu asupra influenţei italiene în „Ţiganiada" lui I. Budai Deleanu. Din seminarul de istoria literaturii româneşti condus de d. I. Bianu au apărut interesantele lucrări: „Alexandria în literatura romînă" a d-lui N. Cartojan şi „Stilul lui D. Cantemir" a d-lui Dragoş Protopopescu.

Astăzi o bună parte din aceste reviste au dispărut sau au trecut supt alte direcţii, totuşi studenţimea universitară de acum lucreaz metodic, şi crează mai mult decît acum 10–20 de ani.

Din acest puternic aport adus de studenţimea actuală literelor romîne, vom desprinde mai multe grupuri bine distincte, care vor avea rostul lor în mişcarea literară de mine.

Porniţi, după cum spuneam încă de pe băncile liceului către publicitate, actualii studenţi, ne mai găsind la Universitate ospitalitatea literară de altă dată, au fost nevoiţi, şi au reuşit în bună parte, să-şi creeze reviste proprii. Studenţii craioveni, cari au debutat la revista „Ramuri" au întemeiat în ultimul timp două reviste literare conduse de ei: „Flamura" şi „Suflet romînesc". Tinerii poeţi de talent: Radu Gir, N. Milcu, abilul critic: T. Ul[illegible]u traducătorul din literatura clasică N. I. Herescu şi folkloristul N. Popşor sunt colaboratorii şi conducătorii revistelor citate mai sus.

Un alt grup de tineri studenţi dela Galaţi, în frunte cu agerul conducător Gr. Véja, după ce au „licărit" cu sfiala şi modostie la o revistă liceală, au întemeiat în ultimul timp revista „Mioriţa" cu un program nou şi bine distinct.

În Capitală alţi studenţi literaţi conduc revista „Ritmul vremii", în care se relevează o conduită sănătoasă. Prosa sănătoasă a d-rei E. Velescu, poesiile simţite ale d-rei Cornelia Buzdugan ale lui S. Dumitrescu cum şi traducerile lui Murăraşu şi Gr. Sălceanu nu dovedesc cu prisosinţă cele propuse de conducători în programul revistei.

La Bîrlad apare „Ţara de jos" condusă de d-nii G. V. Boez, N. N. Vasiliu, N. Manolescu şi Gh. Rinzescu în care se accentuiază o sănătoasă notă romînească.

Caracterisarea generală a producţiunilor literare studenţeşti, se relevează printr'o notă predominantă a tradiţionalismului literar, trecut adesea prin rafineriile şcoalelor noi. Excepţie fac numai câtiva poeţi ca Vladimir Străinu şi Mihail Steriade, care scriu supt influenţa simboliştilor francesi.

Acest respect al tinerilor literati studenţi faţă de literatura românească a înaintaşilor, face ca producţiile lor literare să fie mai sănătoase şi mai trainice, limba mai curată şi mai armonioasă şi deci şi efortul lor poate contribui cu folos la progresul literaturii noastre.

Gh. Cardaş
Asistent universitar

Gînduri de student

Eram deunăzi în tovărăşia cîtor-va colegi. Era vorba despre numărul acesta al „Universului Literar", eare trebuia să fie al nostru, al studenţilor,

Un prieten, care se ocupa cu stringerea materialului stndenţesc menit să vadă lumina tiparului în acest număr, îmi propuse să scriu şi eu un articol, cît de scurt, şi scoase chiar din servietă vre o două coale de hîrtie pe care să i-l redactez!?

— Bine, să scriu. Dar ce?

— Există atîtea chestiuni interesante în care poţi cu prilejul acesta să-ţi dai părerea, a fost răspunsul!

Chestiuni interesante sînt, într'adevăr. Dar deşi aveam această convingere, îmi dam totuşi sama că mă stăpîneşte acel sentiment de nehotărîre, întru cît-va de desorientare, pe care îl încerci uneori în faţa hîrtiei albe, cînd trebuie s'o înegreşti cu slove.

...Şi totuşi unii, am reflectat atunci, unii nu se sfiesc de loc de a-şi da o părere cît de pripită, nici nu pregetă cînd e vorba să ia vre-o atitudine în faţa faptelor.

Dar, a nu se sfii, a nu pregeta, este o calitate sufletească ar putea obiecta cineva ghicindu-mi poate intenţia de a-i critica pe acei la care m'am referit.

Da, aşa este. Avînd însă în vedere că multe păreri greşite s'au exagerate au fost emise, că multe vorbe ne la locul lor au fost rostite, şi aceasta numai datorită perspectivei înguste sub care mulţi sînt obişnuiţi să privească lucrurile, datorită modului incomplect şi unilateral în care studiază unii problemele, cred că o pătrundere mai adîncă, mai serioasă a diferitelor chestiuni care se ivesc o îmbrăţişare a lor sub toate aspectele este recomandabilă, şi aceasta, cu atît mai mult cu cît ne gîndim la problemele cu caracter social la care fiecare dintre noi este înclinat să găsească o soluţie sentimentală.

Şi fac aceste consideratiuni gîndindu-mă în deosebi la viaţa noastră universitară din ultimii ani, în care multe fapte regretabile s'ar fi putut evita, dacă, mainte de a fi luat vre-o hotărîre, am fi pregetat — implicit am fi gîndit — mai mult, şi dacă, ceia ce e trist, mulţi dintre noi nu ne am fi grăbit să luăm în faţa chestiunilor cari s'au agitat, atitudini pornite nu din sufletul nostru, ci determinate de atmosfera, de multe ori nesănătoasă, care ne înconjura.

D. C. Prejbeanu

Orice corespondenţă pentru „Universul Literar" precum şi revistele sau cărţile trimise spre recensie se vor adresa d-lui Ion Sân-Giorgiu, Calea Victoriei, numărul 89. scara B.

Cuvîntul studenţimei

de I. Gr. Oprişan

A izbucnit din adîncul acelei permanente conştiinţe studenţeşti pentru apărarea integrală a lor noastre.

Era în Octombrie 1913. Anumiţi cetăţeni, de limbă şi spirit străin, căutau să escaladeze zidurile principalului nostru templu de artă naţională cu o piesă în care tendinţa jignia demnitatea noastră romînească. Poate că în altă vreme, cînd spiritele ar fi fost mai puţin agitate, obiecţii de natură pur estetică n'ar fi oprit accesul acelei piese pe prima noastră scenă. Dar, cum abia venisem atunci din expediţia din Bulgaria şi se vîntura — ca totdeauna în asemenea vremuri — chestiunea drepturilor, anumiţi cetăţeni deveniseră mai mult decît îndrăzneţi şi voiau à tout prix să ni arate, indirect, justificarea acestor drepturi. Era o chestiune de atmosferă, de ambiţie să strecoare în repertoriul Teatrului Naţional pe „Manasse". Şi au găsit întregul sprijin în directorul de atunci al Teatrului — d-l Davila — şi'n toţi cei cari nu simţiau jignirea profundă ce se aducea romînismului. Vasăzică era vorba de o piesă care — după cum spunea la marea întrunire studenţească din 24 Octombrie un profesor universitar — nu fusese gîndită romîneşte. Şi în al doilea rînd ceea ce s'a putut vedea de toată lumea, era tendinţa urmărită cu perseverenţă de acei cetăţeni, de a se înjosi instituţiile noastre în proprii noştri ochi.

Studenţimea s'a găsit mobilisată, unită cu toţi cei, în sufletul cărora vibra conştiinţa demnitatea romînească, şi a impus, cu solidaritatea ei scoaterea din repertoriu a piesei „Manasse". Atunci s'a văzut ce era în dosul piesei.

Au răsărit ca din senin sprijinitorii estetismului, în toate ungherele Bucureştilor, s'a pornit o campanie deşănţată contra studenţimii din oficinele *tuturor ziarelor aproape*, ba s'au lipit afişe oficioase arătîndu-se că mişcarea este a unei „infime minorităţi ca număr şi valoare". Dar studenţimea — *alături de profesorii ei* — expresiunea cea mai înaltă a demnităţii naţionale, a izbutit pînă la capăt, respingînd încercările încăpăţînate de a se relua piesa.

„Cuvîntul studenţimii" a fost organul prin care vorbia atunci conştiinţa obştimii. In articolul deschizător al foii „pentru lupta culturală naţională" se spunea categoric: „*Să luptăm contra oricărei încercări de încălcare a fiinţei noastre etnice: să nu îngăduim să ni se atace limba, datinele cele bune, demnitatea întreagă*".

Şi în adevăr generaţia aceia de studenţi s'a ţinut de program. A primit pe „Manasse" teatrul d-nei Marioara Voiculescu. Ba, chiar acolo, direcţia teatrului, în urma intervenţiei, a suprimat părţile ofensatoare pentru noi.

Foaia a continuat lupta cea bună, paşnică, în mijlocul clocotului de patimi pe care le-a ridicat „chestia Manasse". Demnitatea studenţească nu s'a coborît nici o clipă. *Nu s'a înregistrat nici un geam spart şi nici o lovire.* Un preşedinte de centru studenţesc, trecînd peste colaboratorii săi şi deservind mişcarea în ziare, a căpătat o colegială corecţiune—dar atît!

Gruparea din jurul ziarului a închegat o tradiţie studenţească de bună gospodărie în viaţa universitară.

Dela această grupare a plecat ideia înfiinţării căminurilor studenţeşti (Vezi articolele d-lui C. N. Pîrvulescu). Tot aici se publicau dările de samă dela societăţile speciale şi frumoasa şi rodnica activitate a cercurilor judeţene. Cine va ceti paginile acestor fapte extrauniversitare va găsi în ele mult îndemn şi multă jertfă. Foaia întreţinea legături cu studenţimea romînă de peste hotare şi cu centrul universitar dela Iaşi. Cronica culturală semnată de d. G. Ra oare (B lgaru), va rămîne o pildă pentru toate generaţiile de studenţi.

Gruparea din jurul acestei gazete păstra încă vie amintirea lui 13 Martie 1906. In 1914 şi 1915 ea a serbătorit—cum poate niciodată nu se mai serbătorise—ziua aceasta scumpă studenţimii. Atît la Universitate cît şi la Ateneu. Mi aduc aminte de emoţiunea sfîntă ce ne încălzia pe toţi cînd profesorul nostru, sufletul mişcării din 1906 intra în sala a patra a Universităţei în ploaia de flori. Sala era supratixită de studenţi, iar pe primele scaune, din faţa catedrei, puteam vedea chiar profesori universitari asistînd la serbătorirea organisată de noi

„Cuvîntul studenţimii", apărut la 24 Octombrie 1913 şi încetat la 12 Martie 1915, a însemnat, în lungul şir al generaţiilor studenţeşti, încă o făclie curată a conştiinţei naţionale.

Iată şi cîteva nume din războiul acestei foi: Zh. Florian, C. N. Pîrvulescu, Şt. Boţoiu, Traian Petreanu-Giurgiu, Virgil Duiculescu, I. Gr. Oprişan, G. Banu, C. Beldiceanu, P. Chirica, Gh. R oare, C. C. Ionescu Brăila, Traian Dimitriu, C. E. Samson, N. Petrescu-Zoiţa, M. Iliescu, Mihnea Olmazu, M. Iordachescu Mugu, N. Enescu, I. N. Florescu, D. Enăchescu.

Bibliotecile

Bibliotecile la îndemîna tineretului universitar din Capitala ţării, au ajuns, din cauza numărului mereu crescînd al cercetătorilor, cu totul neîndestulătoare.

Pe lîngă aceasta anumite lipsuri administrative, se constată chiar la singura mare bibliotecă universitară, a Fundaţiunii Regele Carol I.

Se întîmplă uneori să nu găseşti cartea de care ai nevoie — deşi e catalogată — fiindcă va fi fost cine ştie cînd împrumutată cuiva, care n'a restituit-o încă. Din cutare volum, operă de migăloasă artă tehnică a trecutui, un cititor lipsit de pietate a sustras planşele dintr'un altul chiar paginele, — iar cînd administraţia a prins de veste, era prea tîrziu... Intîlneşti alteori, cărţi cu filele gata să se răvăşească, — şi altele, avînd pagini întregi ticsite cu tot felul de „comentarii" scrise în toate sensurile şi în toate culorile, încît ţi-i silă să le mai răsfoeşti.

Reviste de ale noastre, ori din cele ce ni vin de peste hotare, nu se mai văd. Am socotit că bugetul desigur sărac al Fundaţiei, nu mai îngăduie cumpărarea periodicelor originare în ţările cu valuta ridicată. Dar „moşul" un devotat slujbaş al bibliotecii, încărunţit între rafturile cu miros de hîrtie veche, mă lămureşte cu un accent de mustrătoare tristeţe: „Tot ni mai vin reviste din acestea, dar avem ordin să nu le mai lăsăm folosinţii cetitorului, fiindcă nu era zi să nu se „rătăcească" cîte una... S'au rătăcit aşa şi mîndreţe de cărţi cu trainică legătură în piele şi multe din celelalte. Dacă-o merge tot aşa!.... Şi-i păcat, Domnule, mare păcat!"

Un mare neajuns este şi întîrzierea cu care biblioteca îşi procură, cînd şi le procură, operile cu răsunet, recent apărute la noi şi mai ales în străinătate. Şi cum mai întotdeauna o carte francesă, ori vre-o importantă publicaţiune străină preţuieşte costul unei cartele pe cinci spre zece zile la cantină, studentul sărac se mărgineşte să ştie despre cutare operă de samă, atît cît a citit în vre-o recensie fugară. Astfel, chiar cei mai sîrguitori studenţi nu sînt în curent cu ce se publică în domeniul specialităţii lor.

Bucureştii — centru radiator de lumină în toate unghiurile romînismului — merită, fără îndoială şi Domnul Samurcaş va fi de acord, o Fundaţiune Universitară altfel îngrijită...

* * *

Anul trecut mersese zvonul că Ministerul Instrucţiunei studiază clădirea unui local pentru biblioteca Academiei Romîne. Proectul însă, a rămas, precum se vede, în stare de studiu pînă astăzi.

Clădirea *va trebui* totuşi, să se ridice. Actuala sală de lectură a bibliotecii Academiei, a ajuns cu totul insuficientă pentru a cuprinde, ospitalier şi comod, pe toţi doritorii de a cerceta cărţile rare, manuscrisele valoroase, tesaurizate aci. Pe lîngă acest neajuns, lipsa stingheritoare de încăperi constrînge Administraţia Academiei să nu poată îngriji potrivit tuturor cerinţelor unei biblioteci moderne, de cărţile, publicaţiunile şi tipăriturile de tot felul, ce vin să îmbogăţească necontenit colecţia existentă.

De asemeni este de dorit ca odată cu împlinirea acestor lipsuri să se aviseze de cei în drept la găsirea tuturor mijloacelor materiale, aşa de trebuitoare complectării catalogului Academiei cu volumele ce lipsesc şi înzestrarea acestei biblioteci, în viitor, în aşa fel, încît cercetătorul de orice specialitate să găsească isvoarele ample de informaţie şi documentare, ce-i vor fi necesare.

* * *

In toată ţara, dar mai ales în Capitală, se manifestă dela o vreme o aprigă sete de cultură. Fenomenul e neîndoios. Nevoia unei vaste biblioteci bine înzestrate, unde marele public să găsească cartea potrivită cu priceperea şi cultura fiecăruia, este astăzi de netăgăduit.

Cam acestei necesităţi ar vrea să corespundă proectata bibliotecă publică a Ateneului, a cărei inaugurare ar fi de dorit să nu întîrzie prea mult.

Si am dori de asemeni ca această operă să nu se întocmească după formulele simpliste şi superficiale care stau mai totdeauna la baza înfăpturilor de folos obştesc, din ţara noastră.

Să se ia toate măsurile premergătoare unei bune funcţionări, să se asigure de mai înainte mijloacele materiale suficiente — pentru ca astfel nici una din lipsurile aşa de dureros resimţite la bibliotecile sus menţionate, să nu se repete.

* * *

Nu putem încheia această însemnare, fără a nu aminti şi de bibliotecile ce funcţionează pe lîngă Facultăţile de Medicină, Litere şi Filosofie, şi Drept.

Aceste două din urmă deşi gospodărite cu multă tragere de inimă de tineri intelectuali geloşi de bunul lor mers, cum e spre exemplu d profesor Const. Georgiade bibliotecarul Facultăţii de Litere şi Filosofie, — nu au însă mijloacele necesare unei bogate înzestrări cu cărţile necesare studenţilor.

Singură biblioteca Facultăţii de Medicină face excepţie. Susţinută mai ales din cotisaţiile studenţilor şi a medicilor din ţară, această instituţiune este din toate punctele de vedere vrednică de laudă şi constitue un model de bibliotecă de specialitate.

* * *

Acum cînd viaţa universitară pare că păşeşte spre o nouă epocă cînd experienţele trecutului, atît de dureros simţite şi astăzi, vor îndemna la o mai sănătoasă şi înţeleaptă îndrumare, cînd silinţelor statului se adaugă generosul sprijin al iniţiativei private, — putem nădăjdui temeinic şi la o reorganizare a bibliotecilor, aceste indispensabile auxiliare ale vieţii academice şi minunate mijloace de înaintare culturală.

N. N. Vasiliu
Doctorand în drept

Studentul actor

— „Tot să nu fii tu în rînd cu oamenii, măi Neculai. Te ţii numai de fleacuri. Auzi, să flecărească el toată ziua în pustiu. Societatea „Noua Generaţie", să joace Teatru!... Ce naiba nu cauţi şi tu o ocupaţie mai onorabilă? Ai s'ajungi un stricat ca bietul Ionescu: cu doi ani la drept, îi mănîncă cînii din traistă şi îi mucezesc coatele în birourile Administraţiei Financiare. Fă-te şi tu un Doctor, un Avocat, un Inginer, — mai lasă-te de fleacuri"......

Aşa-mi spunea o soră bună, acum cîţiva ani, cînd eram învăţător, elev de liceu şi politician!

Imi erau dragi oamenii şi ignoranţa celor mulţi mă atrăgea mai mult decît deşteptăciunea celor cari se închideau în turnuri de fildeş — şi îmi spuneam că tuturor acestor oameni trebuie să li se deschidă capul asupra rostului lor pe pămînt. — Dar cum să te pui mai cu folos în slujba lor?... Asta era întrebarea mea de toate zilele. Şi de aceia eram învăţător, făceam politică şi îmi dădeam examenele ultimelor clase de liceu în particular, în vreme ce eram şi Vice-Preşedintele societăţii „Noua Generaţie".....

Am jucat odată într'un grup de diletanţi „Scrisoarea pierdută" a lui Caragiale şi m'am luminat, căci bune urmări a avut această piesă printre cei ce-au ascultat'o.

Toate celelalte ramuri de activitate omenească sînt bune şi cinstite în măsura adevărurilor pe cari le propagă, dar mulţimea le consideră ca pe o mîncare necesară şi obişnuită. Şi apoi puţinii ce-şi sacrifică năzuinţele lor bune acestor ramuri, mai adesea nu-şi pot spune cuvîntul întreg din cauza moravurilor prea bizantine ale societăţii noastre actuale.

Un om, care a avut nenorocul să se vadă la un moment dat mai bun decît cei cari îl înconjoară, cred că trebuie să cultive şi în ceilalţi aceiaşi bunătate. Si toate sentimentele bune, nu se pot propovădui mai cu folos decît pe *Scenă*, fiindcă acolo se face *Artă*, arta înseamnă *Frumos*, iar frumosul atrage şi atinge coardele sensibile ale sufletului omenesc.

. . . .

Iată cum cu ajutorul studenţiei m'am făcut Actor; iată cum judecă un Actor—Student...

Surioară bună, tu eşti învăţătoare de copii mici la ţară, eu sunt învăţător de suflete.

N. N. Matei
Actor — Student

Universul Literar

Cuponul Nr. 27.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. şi
2 VILE.
—Tragerea în toamnă—
Citiţi în „Universul" lista premiilor.

ANUL XLI.— No. 43. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 25 Octombre 1925

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

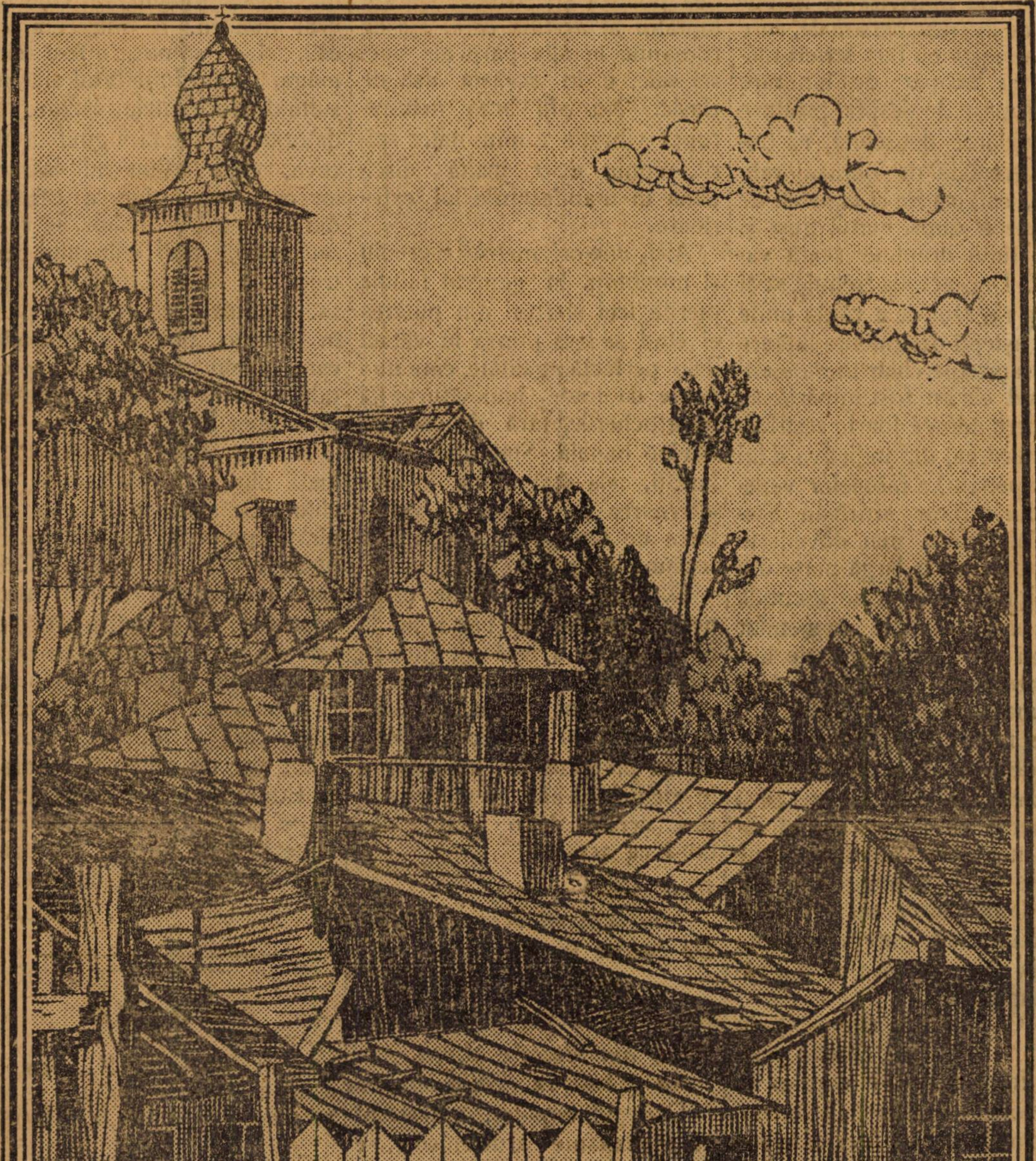

Biserica Sfîntul Dumitru din Iași

Desen de Horia Teodoru

Cîteva fabule de-acum cincizeci de ani

de N. IORGA

Literatura românească nu stă, ca aceia a popoarelor cu o mai veche cultură şi, aş zice, cu una mai publică, la îndemîna oricui. Judecată la întîmplare, după tot felul de potriveli, şi mai adesea de interese personale, care scot la iveală cu fast scrieri mediocre şi acopăr de ignorare sau stropesc de despreţ produse de o valoare deosebită, ea trebuie cercetată de oameni răbdători, cari să fie şi capabili de a răsturna după bunul gust şi biata sfîntă dreptate scara valorilor. Dar aceştia trebuie să-şi deie şi răgazul de a căuta unde nu te aştepţi fragmente literare uitate aproape chiar în momentul cînd ele au fost împărtăşite unui cerc adesea foarte restrîns.

Publicarea, din iniţiativa d lui Al. Lapedatu, a fabulelor venerabilului scriitor ardelean Ştefan Cacoveanu mai dovedeşte un lucru: că o largă parte din scrisul mai vechiu se ascunde încă prin saltarele oamenilor discreţi sau prin vraful de hîrtii amestecate pe care le lasă în urma lor cei ce dispar. Şi cît de rar se găsesc între prietenii celor d'intîiu, între moştenitorii celorlalţi oameni cari să şi dea sama că aceste pagini rămase netipărite de-atîta vreme trebuie să se adauge la o tradiţie literară care nu e aşa de lungă încît să putem renunţa la ceia ce pe vremea sa n'a văzut lumina!

D. Cacoveanu, cunoscut în oarecare, şi puţine, cercuri printr'un frumos poem cuprins în „Convorbiri literare", s'a îndemnat din Grigore Alexandrescu pentru a scrie apologuri pe care însuşi le datează din vremea cînd Eminescu şi forma abia măreaţa limbă poetică. Imitatorul nu pretinde să atingă un model de o perfectă măsură şi egalitate, din care, cu toate rezervele făcute asupra formei de scriitorul nostru însuşi, nu s'a desfăcut pînă acum, cu toate schimbările vremurilor, un singur rînd. Nu e aici nici pasiunea politică şi socială, spiritul luptător al aceluia care, aşa de romantic în alte părţi ale operei sale, e în aceasta aşa de clasic. Nu afli acea neîntreruptă vibraţie a unui mare spirit, reţinut de-o înaltă disciplină în manifestările lui exterioare.

Aici, une-ori metrul e greoiu şi monoton. In general fabula pierde trei sferturi din puterea ei cînd se lasă prinsă în versul de-o perfectă egalitate, care nu i poate da toate întorsăturile şi întortocherile, fără de care ea devine banală. Sînt însă atîtea bucăţi, cele mai multe, în care alternarea de ritmuri dă varietatea de ton pe care genul o reclamă neapărat.

D. Cacoveanu, oricît originea sa ţărănească l ar ispiti la ghiduşii, nu e însă un glumeţ, nici măcar un satiric. Genul său e poemul serios, şi, cînd, ca în „*Cerbul la izvor*„ subiectul se pretează la legendă, e în elementul său, şi atunci sclipesc versuri de o factură distinsă ca acestea:

Pe-o netedă cîmpie,
din ochi cît vezi de lungă,
De pasăre măiastră
părea să nu-l ajungă,

ori aiurea cerbul care se vede

Orbiş din stîncă'n stîncă,
din jghiab în jghiab sărind.

Dialogul popular, amestecat cu interesante ardelenisme, e sprinten şi iute, de şi nu totdeauna. Ţeranul nostru neumblat la şcoală o nemereşte adesea mai bine decît toţi cărturarii lui, chiar şi aceia pe cari el i-a scos din casa lui. Cîteva din cuvintele neobisnuite ar merita o încetăţenire în limba literară.

Subiectele sînt cele care se tratează de sute de ani. Cîte unul e însă nou şi bun, ca atunci cînd corbul muribund îşi caută ajutor şi maică-sa-i spune că acela ce a trăit ca dînsul, «scobind» ochii din capul morţilor, nu se poate aştepta la nimic, de la nimeni, ori cînd catîrul mîndru, la întrecere cu caii, îşi dă samă „c'a fost taica măgar", cînd Impăratul află, insultînd mormintele tăcute, că datoria se face fără gînd la altceva, cînd imitatorul săracilor care, neminţind, a căpătat din apă securea de aur, se vede mustrat de zeul adîncului pentrucă s'a lăcomit îndată la dînsa. Fabula care caută a pune în versuri povestea muştelor care mănîncă mai puţin pe cel odată atacat de ele e presintată cam prea lung.

Bucata „Racul şi Broasca" e luată dintr'un „manuscript vechiu". Se simte o undă de inspiraţie populară nemijlocită. Ea poate înviora şi astăzi. Celui care a cules o îi sîntem recunoscători, cît şi pentru articolele sale de cărturar stăpîn pe limba neprefăcută a claselor populare.

Fabula ce vine după dînsa şi cu care se mîntuie volumul e tot aşa de săltăreaţă şi arată în ritmul ei uşor şi elastic că şi pe lîngă tipicul lui La Fontaine putem nemeri. E aici o cale de urmat mai departe.

N, IORGA

* * *

Erată

In articolul d-lui N. Iorga din numărul trecut strecurîndu se cîteva greşeli de tipar le rectificăm astfel:

Coloana I, rîndul 7 se va ceti *fiinţa* în loc de *ştiinţa*.

Coloana I rîndul 14 se va ceti *fi* în loc de *ca*.

Coloana I rîndul 22 se va ceti *recunoşteam* în loc de *recunoaştem*.

Priveghiu de toamnă

Supt bolți, în schit de coaru, s'aprind făclii de toamnă,
Paduri de flăcări roșii în zări de spuză ard
Și răspîndesc miresme de chilimbar și nard;
Goruni în schit de codru și-aprind făclii de toamnă.

Cădelnițe de aur supt bolți cadelnițează
In zorii de rubin fuioare ai tămîii:
Iar undeva, departe, trist Dumnezeu veghiază
Pămîntului bolnav la căpătîiu.

Supt bolți, în schit de codru, s'aprind făclii în toamnă
Și glas de prohodire, departe 'n zări suspină:
Pe drumuri rătăcește o îndoliată doamnă,
Purtînd în mîna-i albă o faclă de lumină.

Tu, care porți în mînă-ți făclia mea de ceară,
Lumina dulce a vieții, lumină preacurată,
O 'ndurerată soră și pururea fecioară,
Iubire sîngerîndă, fii binecuvîntată!

Fiți binecuvîntate și voi, cîmpii deșarte,
Lumina ce se stînge și frunza care moare,
Și voi catifelate noi holde pe ogoare,
Care 'n mormîntul tainic ați tresărit din moarte!

Eu știu că voi îmi sînteți simbolul învierii:
Cînd va 'mbrăca pămîntul veșmînt de serbătoare
Vă va veni 'n lumină mîntuitorul soare,
Vestind și celor morți, solia primăverii!...

I. Buzdugan

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu"

de **I. Agîrbiceanu**

IX

Andrei Vasilievici Petrov rămase la hotărîrea lui: nu va începe acum și aici o aventură! Era sătul, de altfel, de aventuri de felul acesta, de iubiri repezi, arzătoare, mai mult o descărcare a simțurilor decît o pornire a sufletului. In societatea din care cobora și în care se învîrtia până la războiu, până la vrîstă de douăzeci și doi de ani, avuse prilejul să cunoască moravuri dintre cele mai ușoare Iar în războiu, în Rusia, în Polonia, în Galiția si Ungaria întîlnise pretutindenea femei care la întîia întîlnire, abia ce s'au cunoscut, erau gata de atac. N'a văzut el patrule curățind vagoanele soldaților, la plecarea dintr'o localitate într'alta, de femei care nu mai voiau să-i părăsească? Nu e aceiași stricăciune în toate clasele sociale?

Deșteptarea amintirii aceleia pe care o iubise în tinerețe, moartă acum, era ca o pavăză împotriva biciuirii cu lumină și căldură, cu aromă dulce, pe care Vilma cu surîsul, cu privirea cu apropierea i-o trimitea zilnic în față.

Erau apoi cărțile aduse de la oraș, avea arma de vînătoare. Dar arma, deocamdată, putea să ruginească. Ofițerul, de a doua zi, începu să cetească. Nu se arăta decît în vremea mesei și cînd notarul era acasă. Ceti zile de-arîndul înșelîndu-se cu sensația că-i acasă, că nu s'a schimbat nimic nici in lume nici în Rusia.

Intr'una, din zile cînd era cufundat în cetire, nici nu simți cum se deschise ușa, nici pașii ușori ce se apropiară. Simți numai o respirare ușoară, arzătoare trecîndu-i pe lîngă urechea stîngă, iar pe umăr adierea ușoară a unei mîni.

Infiorat, el sări de pe scaun.

— Te-am speriat?, îl întrebă Vilma, privindu-l adînc în ochi. Apoi de-odată izbucni într'un rîs nestăpînit. Ii dăduseră lacrimile și ochii ei păreau două nestemate albastre-verzui care strălucesc în rouă.

— Ce bine îmi pare că te-am speriat! zise în urmă, respirînd din adînc, pieptul tînăr, rotund și tare împurgînd prin blusa albă supțire și ușoară ca spuma.

— Ești rea dacă te bucuri de răul altuia, zîmbi Petrov, rămînînd îndată surprins de familiaritatea cu care-i răspundea.

— După faptă răsplată!, zise Vilma recăpătîndu și vioiciunea din ziua în care făcuseră prinsoarea.

— Adică pedeapsă?

Vilma înclina ușor.

— Cetești cu ziua de cap. Bărbatul meu la slujbă! Poate muri cineva de urît aici, zise ea!

Ofițerul închise cartea și o puse pe masă.

— Ai dreptate, doamnă, și te rog să mă ierți. Dar cred că înțelegeți ademenirea acestor cărți. De cînd n'am mai cetit o carte în limba mea!

Un val rece, ca de ciudă, năvăli în ochii femeii. Se uită cît va clipe prin geamul ce răspundea în grădină. și porni spre ieșire.

— Sînteți cu toții urși de la miază-noapte, domnule Petrov? întrebă ea din ușa deschisă. Nu, nu, te rog, nu te osteni, adause ea văzînd mișcarea ofițerului. Iți mulțămesc. Rămîi și cetește. Și ieși. Ușa fu izbită cu putere.

Rusul rămase multă vreme tulburat. Apoi, învîrtind cheia în ușă, își luă din nou volumul.

Dar din ziua aceia rămînea puțin pe-acasă. Nu putea sta aici cu ușa încuiată. Nu putea să o ofenseze pe Vilma. Cine știe ce va fi în sufletul ei! Poate are cu adevărat nevoie de dragoste. Iși luă cartea subsuară și ieșia de cele mai multe ori, odată cu notarul.

Cînd se înapoie întăia oară după ce lipsise întreagă după amiaza de acasă, și văzu privirea întunecată a Vilmei, voi să-i dea explicații. Fusese silit de nevoile prisonierilor, avuse de vorbit cu cei doi ofițeri.

Vilma îi tăie însă repede cuvîntul.

— Nu-i nevoe de nici-o explicare. De-sigur că d-ta ești stăpîn pe vremea d-tale.

Andrei se bucura că încep astfel să se răcească pornirile Vilmei sau că cel puțin se mai depărtează de intimitatea pe care o simția tot mai primejdioasă. Dar sufletul lui se întristă. Vedea c'o face pe Vilma să sufere. Totuși săptămîni de-arîndul tot cetind și recitind volumele, Rusul eșia mereu și petrecea după-amiezile într'una din camerile pustii ale cancelariei.

Vasile îl înțelegea și-l prețuia tot mai mult pentru voința lui bărbătească. Il privia cu recunoștință, îi vorbia ca la un frate mai mare, dar din adîncul sufletului său nu se clătina convingerea că biruința nu poate fi decît a femeii. Și suferința lui creștea. Dacă ofițerul ar fi ajutat pe Vilma în apropierea acesteia de el, dacă ar fi cercat chiar în mod fățiș s'o ademenească, Vasile n'ar fi ajuns să se disprețuiască pe sine însuși în așa măsură. Ar fi zis: el îi învîrte mințile. Dar, cum Rusul era de-o purtare așa de corectă, notarul nu judeca purtarea Vilmei decît în paguba sa.

In acest răstimp Vilma deveni din nou tăcută, dar în privirile surii ale ochilor săi nu se mai putea ceti o așteptare grea, o întrebare nelămurită. Acolo în adîncuri ardea ascuns ceva arzător și neînduplecat. Părea că și pierduse puțin din mlădierea mersului, părea uneori că i greu capul și aceasta o împiedecă în umblet. Asculta discuțiile nesfîrșite ce începeau după masă între cei doi bărbați, și nici unul dintre ei nu băga de seamă cum se aprind din cînd în cînd privirile acelea! cu foc nou, cu lumină și căldură nouă. Părea că numai de aceia e tăcută, de aceia își ține pleoapele mai mult plecate, pentru că la adăpost să poată crește în liniște, în taină, focul tot mai mare.

Ofițerul crezu multă vreme că Vilma e supărată pentru că o ofensa mereu cu neatenția lui, cu fuga lui.

Dar cînd, într'o după amiază, rămînînd acasă, descoperi în privirile ei acest foc mărit, ca un incendiu verde, cînd îi văzu surîsul mai plin, mai i' volt, și-i auzi glasul mai plin de melodie ca înainte, sufletul lui se umplu de înduioșare.

— Te rog, să mă ierți, doamnă, zise el, nu voiu să te supăr cu purtarea mea.

— Știu! spuse Vilma cu hotărîre. De aceia vezi că nici nu mă supăr. Aștept să treacă.

Andrei o privi mirat.

— Melancolia dumitale sînt sigură ca va trece. Vezi, noi femeile simțim unele lucruri. Cărțile cu farmecul lor, pe urmă vînătoarea, la care văd că nici nu te mai gîndești; o să treacă cu farmecul lor toate cele ce-s departe. Poate chiar Rusia cea depărtată și nemărginită n'o să te mai țină zile întregi cufundat în visuri. Eu aștept!

Ca un vînt de spaimă trecu prin sufletul ofițerului. Se trase un pas înapoi fără să-și dea sama ce face.

— Nu te speria, zîmbi Vilma, și privirile ei se înduioșară. N'o să se întîmple nimic de silă.

— Dar ce aștepți dumneata? întrebă Andrei neputîndu-și lua ochii mirati dela dînsa.

— Te aștept! zise Vilma cu vocea înceată ca o șoaptă și eși din odae.

— Dar nu peste mult reveni. Andrei era în aceiași posiție.

— Poftești ceaiul? întrebă dînsa părînd acum cu totul liniștită. Cred că are să vină și Vasile. Pentru el se pregătește cafeaua. Eu m'am obișnuit acum cu ceaiul. E băutura rusească domnule Andrei, Vasilievici Petrov. Și cu fața inundată de lumină eși iar și așternu în verandă pentru ceai.

— Vezi că, dacă sîntem singuri. nici unuia nu ni vine să ne închinăm. domnule Petrov, începu Vilma după ce șezură la masă. Trebuie să fie Vasile aici să ni aducă aminte.

— Da, răspunse ofițerul cu gravitate, deși la noi acasă se obișnuește.

— La Vasile e mai mult decît obișnuință. Pentru el închinarea rugăciunile de seara și de dimineață, sînt tot ce i-a mai rămas din preoție.

— Din preotie?

— Cum? Dumneata nu știi nimic? Nu știi că Vasile a lăsat preoția? Nu ți-a vorbit niciodată despre asta?

Mirarea lui Andrei fu atît de adîncă încît îi făcu bine, descordindu-i nervii ce rămaseră încă tari, în încremenire, după scena ce-o avu mai înainte. Se simția acum mai liber, putea vorbi mai liniștit, mai nestînjenit.

— Nu, doamnă, nu mi-a pomenit niciodată. Dar e adevărat?

— Adică de preoțit nu s'a preoțit, dar după terminarea liceului, și-a schimbat hotărîrea, spre marea durere a mamei sale. Ea ținea morțiș să-l vadă preot aici în sat, unde celălalt copil, Petru, e învățător.

— Iată un lucru vrednic de mirare doamnă! zise Rusul cu gravitate. Și, desigur, dumneata știi ce l-a hotărît să nu se preoțească.

— Nu știu, răspunse Vilma cu supărare.

— N'ați vorbit despre asta?

— Cum nu! Și încă de cîte ori!

Rusul crezu că Vilma pune la cale o mică bătae de joc. Zîmbi și zise:

— Ei bine, o să spun eu cauza pentru care nu s'a preoțit. Desigur ești dumneata de vină.

— Eu? Cum?

— Va fi înțeles că n'ai dori să fii preoteasă! Va fi voit să-și aleagă o carieră prin care poate ajunge mai departe decît preoția.

— Nu știu! Nu mi-a vorbit așa niciodată. De altfel nici nu cred că ai dreptate. Cînd și-a luat hotărîrea asta, Notarul abia mă cunoștea. Alt motiv pomenia el.

— Anume care? întrebă Petrov cu un interes mereu crescînd.

— Ei bine, mi-a spus că nu putea să se facă preot odată ce nu putea crede.

— Să creadă? Cum înțelege asta?

— Dumnezeu știe! Să creadă în Dumnezeu, în Hristos, în viața viitoare. Cred că de credința asta vorbia. Vilma părea obosită de-o astfel de discuție.

— Dar, bine, domnul notar nu crede în Dumnezeu? Nu crede în Iisus Hristos? Andrei era adînc mirat,

— Ei, iată la ce te oprești d-ta acum? Eu de unde să știu? Spunînd adevărul, eu n'am înțeles nici odată explicarea aceasta a lui, și de aceia am rămas pînă azi nelămurită asupra adevăratului motiv care l'a abătut dela preoție.

— Și cu toate acestea, doamnă, motivul dat de d-l notar poate fi cel adevărat. Și în cazul acesta, soțul d-tale e unul dintre oamenii cei mai vrednici de stimă.

Andrei Vasilievici Petrov încă nu se liberase de puternica impresie ce i-o făcuse vestea asta cînd intră în verandă notarul.

— Iată-l aici, de față! zise Vilma cu ciudă, și c'o întunecare a glasului. Intreabă-l, să-ți spună el!

Și Vilma se ridica și dispăru, venind cu cafeaua lui Vasile.

Notarul sosise obosit. Își trecu de cîteva ori mîna pe frunte, cum făcea totdeauna cînd era ostenit.

— Despre ce vorbiați? Ce să mă întrebe?. zise el așezîndu-se la masă.

VIAȚA

Aud într'una chiote de hoarde,
Și tropot greu de cai nepotcoviți,
Și plîns sfîșietor de robi izbiți,
Cu bice lungi de flăcări și cu joarde.

Măceluri crîncene, măceluri crude
Se făptuesc pe undeva pe-aproape.
Am stropi de sînge risipiți pe pleoape
Și mînile de sînge cald mi-s ude.

Și eu sînt fără za! n'am coif pe plete,
De laurii izbînzii nu mi-e sete,
Nu-s dornic de omor, de iaf, de pradă.

Și-un vechiu blestem ceresc mă mînă 'n luptă
Spre cîmpul alb de oasele 'n grămadă
Cu scutul ciuruit, cu lancea ruptă.

Zaharia Stançu,

— E adevărat domnule notar că d-ta te-ai pregătit pentru preoție? întrebă ofițerul, privindu-l cu mirare.

— Foarte adevărat!, răspunse Vasile.

— Dar nu v'ati hirotonisit!

— Nu! Nu puteam!

— Și motivul, dacă se poate să-l știu?

— Simplu de tot. Nu credeam.

— Cum? Ești ateu?

Vasile se opri din mincat, îl privi cu ochii lui arzători.

— Nu. Ateu nu sint! Cum ași putea să fiu?

— Dar, atunci ce v'a impiedicat?

— Sint lucruri la care nu mă mai gindesc bucuros, domnule Petrov. M'am frămintat de-ajuns, și zadarnic. Le am inmormintat. Preoția nu-ți cere numai să crezi intr'o ființă supremă, atot stăpinitoare, prea puternică și veșnică. Nu! Daca ar fi fost numai atit! Dar cere să crezi în divinitatea lui Hristos, în o mamă a lui Dumnezeu, in cuminecătură in care se cuprinde real și substanțial insăși Hristos Dumnezeu și om adevărat. Și cite alte dogme și taine.

— Și, în toate acestea trebuie să crezi să 'nțelege! Vasile nu pricepu ce voia să spună Rusul.

— Un preot nu se poate închipui fără credința în tot ceia ce învață Biserica. Astfel ar fi un preot mincinos o slugă rea, fără credința care și-ar înșela zilnic stăpinul. Nu voiam să fiu un mincinos slujitor al altarului. Iată adevărul.

— Ei n'am avut dreptate?, întrebă Vilma. Motivul acesta îl aduce Vasile totdeauna. Rusul tăcu un răstimp. Privi cu băgare de samă pe Vasile. Văzu parcă pentru întiia oară cit e de uscat, și cum îi ard ochii in fundul capului.

— Dar va fi fost nevoie să treci prin suferințe mari, domnule notar luindu-te cu astfel de intrebări, și până să-ți ieai o hotărire.

O privire de intelegere și de simpatie porni din ochii notarului.

— Da, aveți dreptate. Lupta a fost destul de grea, dar pe urmă, ajungînd la convingerea că nu cred hotărirea a fost ușor de luat. Nu poți trăi din minciună, sfirși ei cu vocea mai întunecată, și continuă să mănince.

— Dacă toți cari intră în slujba Domnului ar urma pilda dumitale, dacă ar fi urmat-o, de la Hristos şi până azi, cred că am fi ajuns la o altă inflorire a creștinismului, și la o altă desăvirșire a vieții. Azi, poate lumea întreagă ar fi creștină. Ofițerul nu-și putu ascunde un suspin.

— Da, pilda preoților răi e moartea creștinismului, zise Vasile. Din întreaga credință, din etica creștină, n'a rămas aproape nimic, fiind că propovăduirea adevărului nu a fost urmată de fapte. Iată, și atit cit il avem, creștinismul de azi e o formă goală: n'a putut opri măcelărirea a atitor popoare creștine

Multă vreme Andrei nu mai zise un cuvint. Se cufundă in gindurile lui ca intr'un abis. Uitase și de Vilma, nu-i mai auzi intrebările, nici rîsul. Numai intărîtarea ei, vocea ei plină de ciudă cu care se ridică de la masă îi intrase in suflet și se cuibări acolo.

Intr'un tirziu Andrei își ridică capul și zise cu voacea lui profundă:

— Eu cred domnule notar! Cred în Dumnezeu, in Isus Hristos Dumnezeu, în Maica Preacurată, cred in sfinta împărtășanie şi în viața veșnică a sufletului.

La sfirșit glasul lui părea că a obosit urcind din adincuri nespus de departare.

Vasile nu se miră. Il privi copleșit de ginduri triste. Privirile negre ii ardeau in fundul capului. Intr'un tirziu zise:

— Da, se poate! Dumneata ești un om cinstit. Insă, totuși nu te va putea mintui.

Ofițerul nu pricepu ce vrea să zică.

— Ești și dumneata, fără să crei in multe din cele ce cred eu.

— Da, însă situaţia mea e neasemănat mai ușoară decit a d-tale, şi privirile lui bolnave de suferință căzură din nou asupra lui Andreiu, Acela se zgudui, păli la față: din ochii acești el vedea pentru intiia oară că Notarul știa ce se petrece in casa lui. Vasile, văzind că fusese ințeles, păru că regretă, și adause îndată: De altfel eu am avut îndoieli, nu m'am putut încredința de unele adevăruri ale credinții. Cu desăvirşire n'am respins niciodată pe nici unul din ele. Insă îndoiala am crezut că e prea de ajuns pentru a nu mă hirotonisi ca preot.

Notarul se ridică să plece. Mai avea ceva de lucru la cancelarie. Peste puțin Andreiu își luă pălăria voind să iească și el. Vilma lipsia de mult din casă.

Dar cind să iasă pe ușă o mină mică şi caldă i se puse în piept și-l opri.

— Ei bine, ești lămnrit acum?, intrebă Vilma.

— Da Sint lămurit.

— Adică ințelegi pentru ce nu s'a făcut Vasile preot?

— Ințeleg!

— Și, ești mai mulțămit acum?

— Da, îl stimez și mai mult pe domnul Notar.

— Nu-i așa că samănă cu sfinții din icoane? Aș face o prinsoare cu d-ta că tot preot o să ajungă. Ești așa de drăguț să batem palma?

— Nu doamnă.

— Ți-e frică să nu pierzi? Iți și poate fi!

Ea începu să rîdă și să se învîrte prin casă. Rochia-i zbura ca o roată de spumă albă, obrajii i se îmbujorară.

— Faci rău că vorbești așa. Dumneata nu-ți dai sama că trăiești supt un acoperiș cu un om vrednic de stimă și de iubire. Ofițerul spuse cuvintele acestea cu voacea din adînc. și privi îngîndurat la femeie. Vilma era mereu în alt colț al odăii, și nu se mai putea liniști din svăpăiarea ce o cuprinse.

— Bine, domnule ofițer. Iți mulțămesc de lecție, zise ea oprindu-se de-odată la cuvintele lui. Eu nu mă supăr nici acum.

Andrei Vasilievici Petrov o privi din nou ca din adîncuri și-o întrebă:

— Dumneata nu-ți iubești bărbatul?

— Nu! Domnule Petrov.

— Nu l-ai iubit nici odată?

— Niciodată!

— Nici... innainte de a veni eu aici?

— Nici atunci.

— Dar pe cine ai iubit dumneata? întrebă cutremurîndu-se Andreiu. Din ochii ei aprinși, măriți ca de spaimă, din paliditatea de moarte a obrajilor mici și delicați, din disperarea ce o încătușa, înțelegea răspunsul. Dar nu de răspuns se cutremura Andrei, ci de iubirea neașteptată care izbucnise deodată din adîncurile ființii lui, nemai putînd s'o țină nimic închisă. Presimțise nenorocirea de îndată ce femeia îi puse mîna mică în piept și-l împinse în odae. Și întrebările ca de interogatoriu le punea numai pentru a întîrzia această izbucnire. Picur de picur se strecurase în suflet, se ascunse, la porunca lui, la voința lui, în adîncurile tainice ale inimei. Și acum se umpluse tainicele rezervoare.

Rusul fu inundat de o tristeță de moarte. Abia auzi răspunsul Vilmei:

— Pe nimeni! Pe tine singur!

Femeia dintr'un avînt fu lîngă el. Ii înfășurase brațele pe după grumazi. Andreiu înălță capul și-i prinse brațele; era să-i sugrume.

— Faci rău! facem rău! oftă Andreiu cu un glas obosit, neputincios.

— Nu! Nu! Doamne, ce bine e așa! Suspină Vilma înlănțuindu-l din nou cu brațele albe și subțiri pe după grumazi și lipindu-și buzele palide de gura lui Andrei.

Ofițerul îi cuprinse domol, cu brațul drept mijlocul subțire. Trupul fraged se alipi de el tremurînd ușor.

— Strînge-mă, înalță-mă, du-mă! gemea încet femeia lăsîndu-și capul greu pe umărul lui.

Dar abia spuse cuvintele și izbucni într'un plîns vijelios de care răsuna casa întreagă, pătrundea în curte și îngheța sufletul în Andreiu. Trîntită la pămînt cu părul despletit, se înnecă în hohotele plînsului. De-odată se liniști cu desăvîrșire. Trupul ei micuț și delicat se întinse, înțepeni.

— A murit! strigă ofițerul eșit din fire.

Dar nu murise. Iși pierduse cunoștința. După o jumătate de ceas Andreiu o putu ajuta să șadă pe divan.

— Nu-i nimic! Da, mă simt bine acum! răspundea Vilma la întrebările și mîngîierile lui. O să-mi fie de-aici încolo mereu bine.

Il inunda cu privirile verzi, pline de bunătate și recunoștință.

— Nu te mai doare nimic? întrebă Andreiu.

— De-acum n'o să mă mai doară nimic. Pînă n'ai venit tu, de-asemenea nu mă durea nimic. Insă de cînd te-am văzut o suferință dulce mi-a picurat în inimă. A tot crescut în răstimpul tăcerii și încunjurului tău. Pînă cînd n'a mai încăput. Scumpule, te-am silit?

Andrei clătină greu din cap.

— Nu.

— Era în tine ceia ce te atrăgea spre mine și tu cercai să ți-o ascunzi? De iubirea ta ai fugit mereu, lăsîndu-mă în părăsire.

Andrei înclină iarăși din cap.

— Da. Acum îmi dau cu desăvîrșire sama.

— Eu simțiam, scumpule, și, deaceea nu mă supăram pe tine. Dar, în sfîrșit bine c'a trecut! Acum sînt cu totul liberă! Toate lanțurile mi-au căzut depe trup și de pe suflet! Izbucnirea atît de mult presimțită, așteptată, dorită de moarte a venit!

Ea îl îmbrățișă și ochii i se umplură din nou de lacrimi.

— De ce izbucnire vorbești? Iubirea?

— Da. Acum trăesc și eu. Și ce adîncă, ce nemărginit de frumoasă e viața!

Andrei o mîngîie ușor pe părul bogat de-un roșu arămiu. Era trist.

— Știu la ce te gîndești! șopti Vilma, „la bietul Vasile".

— Ai dreptate „răspunse ofițerul". Mă gîndesc la nenorocul ce i l-am adus în casă.

— Nu mi l-ai adus tu! Exista înainte de venirea ta! izbucni cu patimă Vilma. Acum văd toată viața limpede. Pînă la sosirea ta nu mi-am dat sama dacă Vasile mă iubește. Nu mă interesa. Acum știu că i-s dragă, și că i-am fost nenorocul. Dar el n'a avut ochi să mă vadă înainte de a mă lua, că se însoară cu o statuetă de marmoră? De ce n'a văzut atunci, dacă m'a iubit? Pe urmă a înțeles. De-atunci s'a cuibărit aici nenorocirea.

— Cum? Iți dădeai sama că Vasile știa că nu are iubirea ta?

— Inainte nu-mi băteam capul cu asta. Dar acum văd limpede, simțesc că el știa!

— Crezi că știa de mult?

— Nu pot precisa! Dar cred că la cîteva săptămîni după cununie a început să bănuiască. Limpede vede din seara în care știam că o să vină prisonieri în sat. Iar de cînd ai venit tu, el e în totul convins. Da, el...

Insă tăcu de-odată și obrajii i se împurpurară de sfială și rușine. Voia să-i spună că de atunci bărbatul său nu mai intră în dormitor pînă ce ea nu e culcată și luminarea stinsă. Dar se îngrozi și se rușină la gîndul acestei descoperiri.

— Acum înțeleg de ce-i ard ochii mereu. Și simțesc cît de nenorocit este, zise cu tristețe Andrei Petrov". Ei iată, adause el oftînd, noi sîntem gata să-l ucidem. Privirile lui rămaseră tulburi, capul îi căzu greu pe piept.

Vilma îl privi cu spaimă:

— Să-l ucidem? șopti ea abia respirînd.

— Da. Il vom ucide cu siguranță căci omul acesta te-a iubit nemărginit de mult... te iubește mai mult decît mine. Crezi că ne vom putea ascunde dragostea înaintea lui? Dar el știe și până acum. Știe și suferă. Dacă va vedea unde am ajuns, crezi că nu-l vom ucide?

Vilma scoase un țipat de bucurie. Parea că mîni nevăzute și repezi ca de vînt i-au smuls din inimă pumnale împlîntate de vorbele lui Andrei. „Il vom ucide cu siguranță!" Așa dar nu era vorba de ucidere trupească! Cum se îngrozise de Andrei, și cu cîtă recunoștință și dragoste îl privia acum!

(va urma)

Nu-ţi va răspunde nimeni

Ai să te 'ntorci odată din nou la casa ta...
Din casă pe fereastră atunci te vei uita,
Să vezi dacă mai trece, purtîndu-şi pasu 'ncet
Pe caldarîmul străzii lunaticul poet.
Şi azi .. şi totdeauna, te vei uita mereu,
Nedumerirea 'n suflet ţi s'o aşterne greu
Odată cu 'ntrebarea: de ce nu trece oare
Cu lira prinsa'n suflet cu strune vorbitoare?
Nu ţi va răspunde nimeni, căci nimeni n'a simţit
Cînd iadul aşteptării pe veci l-a adormit.

Volbură Poiană

Făclii stinse

L-am găsit după un un ceas şi jumătate de căutare prin ulicioarele întortochiate dela periferia cartierului.

Intr'o curte îngustă, prin care àbia ar fi putut trece doi oameni alături, era o magherniţă lungă şi scundă cu păreţi de pamînt, cu acoperişul de tablă mîncată de rugină, susţinută de cărămizi şi de pietroae. Părea mai mult un bordeiu. Locuia în camera din fund. Pînă să ajung acolo, m'au întîmpinat dela ferestre ochi sfioşi de copii gălbejiţi capete de femei uscate, îmbrăcate în zbrenţele mizeriei. O figură vînătă de bărbat scofîlcit cu doi ochi sticloşi m'a urmărit din pervazul unei uşi deschise cu o curiositate sălbatecă. Aveam impresia că trebuie să fie vre-un bandit. Pe jos între păreţii mu uiţi cu albastru şi scîndurile supţiri ale uluci, lor un depozit de oase, foi de ceapă, hîrtii mototolite, resturi de mîncare, coji de lămîie, petece de haine, crîmpeie de piele, cioburi de sticlă, ce nu vedeai pe făşioara aceia de curte largă de trei sferturi de metru!

Uşa era deschisă.

Cînd am intrat înăuntru l-am găsit lungit, cu capul pe pernă, cu ochii, — frumoşii lui ochi de altă data – adînciţi în cearcane, măriţi, arşi de boala în cămăruţa aceia strîmtă ca o celulă, cu păreţii strîmbi coşcoviţi, brăzdaţi de dîre galbene în colţul din stînga. Ploaia trecuse prin acoperiş şi prin tavan. Un pat din vergele de fier cu urme de vapsea albastră, o măsuţă de lemn acoperită cu jurnale şi de-asupra un teanc de cărţi şi un maldăr de cursuri trase la piatră. In celalt părete îi atîrna paltonul şi pălăria într'un cuiu, Lîngă uşă o valiză de pînză neagră, un scaun fără spate lîngă masă, un lighian de tinichea supt pat, jos în dreptul patului o scuipătoare şi pe fereastră doctorii.

I-am dat bună ziua, i-am strîns mîna şi am rămas cîtăva vreme mut. Ce puteam să-i spun? Cuvinte de încurajare? Nu mai era un copil. La ce i-ar fi folosit? A deschis el vorba. M'a întrebat ce mai ştiu de prin locurile noastre, ce mai cetesc. Observase că înfăţişarea lui mă impresionase prea mult, a căutat să fie vesel, mi-a zîmbit:

— Numai de o săptămînă sînt mai rău.

— De ce nu te duci acasă?

—Imi pierd postul... Vreau să-mi iau concediu pentru examene.

— Ia-ţi concediu de boală...

— Nu-mi dau. Mă înlocuesc. Sînt numit numai de patru luni; e mult de lucru. Şi m'a privit zîmbind, ca şi cum m'ar fi întrebat:

— Parcă nu ştiu?

In cele din urmă adăugă:

— Dar tot am să mă duc... Numai că mi-i jale de părinţi...

După o săptămînă cînd m'am dus iar, nu l-am mai găsit. O bătrînă sbîrcită ca Sfînta Vineri, proprietăreasa, m'a oprit în loc:

— Pe domnu' Jaleş îl cauţi? Nu mai e la mine. S'a dus acasă. I-au rămas nişte cărţi. Le-am pus în pod. Poţi să le iei. D'a nu te povăţuesc... Boala lui...

Am ieşit pe poartă cu moartea în inimă. Un coleg dela Litere mi-a spus după vre-o lună că e tot bolnav acasă. Cîtva timp n'am mai ştiut nimic.

In vacanţă, după serbătorile Crăciunului, tata mi-a adus vestea cu nespusă mîhnire:

— Ştii că bietul Jaleş a murit! L-au îngropat cu trei zile înainte de sărbători...

Mi-a răsărit de-odată în faţă chipul lui vioiu, cum îl cunoscusem prima oară, şi mi-am adus aminte iar şi de Dumitru Paţica dela Ciuperceni şi de Buzatu dintr'un sat din Dolj, cari au căzut în acelaş fel şi de acel coleg din Teleorman, tot fiu de ţăran, căruia i-au pus capăt dosarele arhivei din podul Ministerului de Finanţe, unde, după cum îmi povestia un coleg, lucra în toiul iernii fără palton, împroşcat de zăpada care năpustia prin ferestrele fără geamuri...

Amintiri... ale unor făclii stinse prea de timpuriu amintiri triste, amintiri banale, amintiri zadarnice.

Vasile Cârlogea

Student la Filosofie, anul III

Din literatura olandeză

RESEMNARE

de Peter von der Meer

In faţa ferestrei, în lumina palidă a unei după-amiezi de toamnă, Mina stătea şi cosea. Mobilele din prejur, tăcute şi nemişcate ca nişte fiinţe cuminţi, parc'o priviau cum lucrează, cu o gravă bunătate. Un ceasornic micuţ aşezat pe cămin, în mijlocul unor portrete strălucitoare, îşi spunea neobosit tic tacul măsurînd timpul care trecea încet, încet. O tăcere adîncă umplea odaia ca o apă stătătoare în care tic-tacul ceasornicului părea că se îneacă. Nina nu mai auzia nimic, mînile i se opriau şi atunci i se părea că distinge un zgomot, iar ochii ei albaştri, plini de o infinită tristeţă, priviau afară.

Prin canalul ale cărui maluri erau plantate cu ulmi înalţi, ale căror trunchiuri puternice şi al cărui frunziş ruginit se oglindia în apa liniştită, trecu un vapor, lunecînd fără zgomot, ca în vis. Un om manevra cu o cange lungă, împingînd puntea spre malul înverzit, de iarbă. Catargul, foarte drept, avea un aer solemn şi trist, iar o femeie cu bonetă albă stătea la cîrmă. Mina distingea niste vase cu flori în fața celor două ferestre ale cabinei, globuri de aramă strălucitoare, iar, în urmă, drapelul roș alb și albastru, fluturînd în vînt. O bărcuță cu lopeți venia în urmă, trasă de o frînghie.

Seara se lăsa greoaia. Lumina devenea cenușie; de cealaltă parte a canalului se ridica o ceață albăstrie, care plutia peste câmpiile întinse unde vacile păşteau în liniște iarba umedă. La dreapta o moară de vînt își ținea aripile nemișcate. Totul se odihnia în singurătatea nesfîrșită. Cerul era cenușiu, fără nori, exasperant de monoton.

Urechea Minei regăsi tic-tacul ceasornicului. Ochii ei priviră din nou în odaia învăluită'n umbrele amurgului.

Cîte odată, foarte rar, un bărbat sau o femeie trecea pe cheiu. Mina, în marele gol ce o încunjura, asculta încercând să recunoască mersul trecătorilor; apoi, după ce zgomotul se pierdea în depărtări, ea își relua lucrul.

In felul acesta cususe toată dupăamiaza. Căsuța, așezată într'un cartier ciudat al orășelului, era în fața livezilor atît de bine cunoscute de Mina supt toate diferitele aspecte ale anotimpurilor. Mina venise aici a doua zi după căsătoria ei, într'o seară de vară... Livezile erau aurite de lumina apusului, cerul era adînc și clar. In curmezișul canalului, în fața căsuței cu perdele verzi și roșii, ardea un lac de aur. Nu era aceasta imaginea visului ei de tînără căsătorită?

Dar în această după-amiază de toamnă ea nu-și amintea de acea zi fericită; ea se gîndia:

— E ultima dată cînd mă aflu aici, lîngă fereastră, unde am cusut aproape în fiecare zi timp de nouă ani liniștiți ai căsătoriei mele!...

Și, de fiecare dată cînd acest gînd îi trecea prin minte, toate lucrurile îi păreau străine, văzute parcă în lumina adîncă a unui vis. Ea se hotărîse să-i spună chiar în seara aceasta bărbatului său că va pleca la *celălalt*; dar aceasta i se părea așa de departe!... In adevăr îi era frică de acest moment hotărîtor.

Amurgul creștea. Mina se aplecă mai mult peste lucru, apropiindu-l de fereastră și îndată se făcu întuneric de tot. Mînile-i rămaseră nemișcate, iar ea își lăsă ochii să rătăcească peste priveliștile de afară.

Pe marginea canalului, copacii se înălțau ca niște fantome triste, iar mai departe nu se mai zăria nimic în desolarea goală a acestei seri de toamnă. In depărtare o vacă mugia încetișor. Cheiul rămăsese gol. Niciun vapor nu mai trecea. Apoi se auziră pași apropiindu-se. Era lampagiul; și de-odată, o lumină șovăelnică, pătată de umbre mari și neregulate, umplu odaia.

Cu inima plină de o vagă tristeță, ea se gîndi din nou:

— Astăzi este ultima zi cînd mai stau lîngă această fereastră... Se va întîmpla oare aceasta? N'ar trebui să fiu foarte fericită, acum cînd m'am hotărît să plec?

Totuși nu putea alunga din suflet această tristeță nebănuită. Ah! Ea iubia pe un altul, și el o adora la nebunie. Cînd era aproape de el, simția cum o cuprinde o căldură dulce, o bucurie adîncă, și el nu pierdea niciun prilej de a-i arăta cu delicateță dragostea, adînca lui dragoste. Bărbatul, ei din contra, cu toate că trăia cu el de nouă ani, îi era cu totul indiferent. Ea abia îl cunoștea, nu știa, nu știuse niciodată ce simția, ce gîndia. Niciodată vr'o discuție mai apropiată. Trăiau unul lîngă altul ca niște străini, de cînd se căsătoriseră.

Nu se cădea deci să fie bucuroasă, plină de exaltare, acum cînd venise fericirea? Nu năzuise ea cu tot sufletul să înceapă o viață nouă? Cîte odată i se părea că toate acestea se făceau din întîmplare și că totul se petrece în afară de voința ei. Nu înțelegea...

In apropiere clopotul unei biserici sună trist. Ea numără cinci lovituri, apoi căută cu privirea, pe cămin, unicul ceasornic care, în amurg, își continua mersul mărunt; dar nu putu distinge acele subțiri, pe cadranul alb.

Mina se ridică, își puse lucrurile pe un scaun, străbătu odaia de alături și intră în bucătăria mică, a cării fereastră și ușă cu geamuri răspundeau într'o grădină de zarzavat înconjurată de zăplaz negru. Rămase câte-va minute nemișcată; i se părea că tăcerea și seara s'au ținut după dînsa venind din celelalte odăi, atingînd cu mîini străine lucrurile care se retrăgeau într'o nemișcare misterioasă...

Aprinzînd lampa, se apropiă de mașină și pregăti legumele pentru bucate.

Mina nu se mai gîndia de loc la cele ce au să se întîmple: ea pregătia masa, cu o grijă amănunțită, ca de obiceiu, și gîndul nu se abătuse dela aceasta

Abia se făcuse ziuă și, iată, venise noaptea. Nimic nu prevestea apropierea unui eveniment extraordinar; totul era indiferent, ca în toate zilele.

Totuși, în seara asta, în timp ce spăla legumele și curăța cartofii, ea avusese, de mai multe ori sensația înțepătoare a unei mari singurătăți, și îndată această impresiune penibilă de a fi cu totul singură și foarte departe de alți oameni, o exasperă, făcînd să-i bată inima de spaimă. Se ridică fără să-și dea sama, ieși din bucătărie și străbătu încetișor cele două odăi întunecoase, înnăbușindu-și pașii ca și cînd i-ar fi fost teamă să nu deștepte pe cineva. Rămase lîngă masă, și privi țintă prin geam spre peisagiul decolorat al serei.

Apoi se întoarse și începu din nou să curățe legumele. Cîntecul vag al apei clocotinde era singurul sgomot, împreună cu scrișnitul cuțitașului Minei. Din mijlocul mesei, lampa răspîndia peste lucruri lumina ei acrită.

Și, îndată, fără cauză văzută, sufletul Minei se deschise ca marile spații; golul ce-o chinuise totdeauna se umplu cu o lumină caldă răspîndită din izvorul fericirii.

Răsufla adînc, exaltată, apăsîndu-și obrajii cu palmele, într'o stare de fericire care-i făcea aproape rău. In sfîrșit, această viață se va sfîrși; ușa aceasta care părea închisă pentru veșnicie, la capătul coridorului gol al vieții sale fără bucurii, se va deschide; lumina va năvăli... Și va vedea pe celălalt cu surîsul lui dulce și bun, întinzîndu-i mînile c'un gest simplu și dornic.

Cu obrazul luminat de bucurie, se ridica cu brațele întinse: își trăia visul! Și, rușinată de această pornire, se'nroși, se îndoi ca să vadă focul, îl scormoni încetișor, mai puse două lemne, apoi se așeză lîngă masă, într'o liniște desăvîrșită.

Părea că toată atențiunea ei e pentru grijile mesei; carnea e în tigaie și trebuie să facă sosul, legumele fierbeau, cartofii erau în cuptor, mînile-i mereu în mișcare, dar ea gîndia mereu la trecut și la viitor. Era încremenită parcă de bucurie: era ultima dată cînd făcea toate astea! Va părăsi acest loc, această bucătărie, acest cuptor, toate aceste lucruri atît de bine cunoscute

— Nouă ani, își zicea cîteodată, dînd încetișor din cap

Viața Minei și a lui Gerrit, bărbatu-său, a fost cu desăvîrșire tristă. Cînd se luaseră, ea avea douăzeci de ani. De ce l-a luat pe el și nu pe un altul? Nu știa.

Trecea un om pe drum

Trecea un om pe drum aseară
Trecea cîntînd încet pe drum.
Ştiu eu? Poate cînta să-i pară
Drumul mai scurt — ori poate cum,
Era aşa frumos aseară,
Poate cînta ca să nu-l doară
Că-i singur numai el pe drum?

Trecea, şi eu eram în poartă,
Şi şi-a văzut de drumu lui,
Dar ce mi-o fi venit de-dată
De am oftat, n'oiu şti să spui
Şi nu-mi venia să plec din poartă
Şi parc'un dor de viaţă, toată
M'a prins, privind în urma lui...

Aşa ni-o fi la fiecare,
Că stăm în poartă şi nu ştim
Pe călător măcar de-l doare
Ceva, — şi de ne pomenim
Oftînd, pe semne fiecare
Ne-om fi simţind departe tare
De-un drum pe care-am vrea să fim.

Elena Farago

El era un tînăr de treabă, nici beţiv, nici risipitor, nici afemeiat, care-şi împlinia serios şi punctual slujba lui de funcţionar comercial şi care trebuia negreşit să-şi facă gospodăria lui. Ce-i putea imputa? Odată însurat, rămăsese acelaş funcţionar model, aducînd întreg salariul fără să cheltuiască un ban, plecînd de acasă şi întorcîndu-se la aceiaşi oră şi pe drumul cel mai scurt. El nu se mînia niciodată, nu se răstia: totdeauna în acelaşi fel şi de-o nepăsare ce-ţi făcea rău. Nimic nu-l mişca, nimic nu-l speria, nimic nu-i putea schimba gesturile, gesturile lui calme şi măsurate. Acelaşi, de cînd îl cunoscuse: Mina nu-l auzise vreodată cîntînd sau fluerînd. Cînd se născu unicul lor copil, el rămase rece şi nepăsător. Cînd micuţul muri după groaznice suferinţe, la trei ani, el tatăl, n'a fost mai mişcat. S'ar fi putut spune că nimic nu-l privia. Niciodată n'avuse o vorbă drăgălaşă pentru Mina, nevasta lui: nici-o desmierdare, nici o atenţiune. Ea i se supunea în linişte, fără să audă de pe buzele lui vorbele acelea pe care dorinţa le inspiră de obiceiu bărbaţilor. Fiecare trăia într'o mutime desăvîrşită. Aşezaţi lîngă aceiaşi masă, în aceiaşi odaie, împărţind acelaş pat, era totuşi o prăpastie între ei.

Şi nimeni nu putea spune că au fost nenorociţi.

Dar se întîmplă ca Gerrit să aducă la el pe un coleg de birou, un om dulce şi liniştit. In prima seară jucară domino cîteva ceasuri şi'n tot acest timp nimeni nu spuse nici-o vorbă. Mina, aşezată lîngă ei, la masă, cosea: abia se uitase la musafir. Doar blîndeţa glasului lui o atinse cînd ei spuse bună-seara la plecare. De atunci el venia regulat de două ori pe săptămînă ca să joace domino. Cît despre Gerrit, el fuma dintr'o pipă lungă de pe care nu lua mîna toată vremea. Mina le dădea mai întîi ceaiu, apoi spre zece ore li pregătia două groguri. Şi musafirul rămînea pentru ea un străin.

Dar într'o zi, cînd Gerrit fusese oprit la biurou pentru un supliment de lucru, fără ca prietenul lui să ştie, acesta rămase toată seara alături de Mina; îi vorbi despre lucruri multe, cărora dînsa nu prea le înţelegea sensul. Dar presenţa lui îi lăsă o impresiune adîncă. De atunci, îi cunoştea bine obrazul blînd şi gura care trăda o mare bunătate.

Mina simţia crescîndu-i în suflet o duioşie necunoscută, ceva dulce ca aerul zilelor de primăvară şi sentimentul acesta-i era străin nu-l cunoştea. Atunci, aceste serate de domino deveniră pentru dînsa tot atîtea sărbători. Ea îl pîndia cu ochii, în timpul jocului, şi uneori privirile li se întîlniau, vesele şi luminoase.

Pe nesimţite, apropierea crescu şi Mina nu-şi lămuria simţirile. Cîte odată i se revărsa sufletul şi atunci plângea încetişor, şi toată fiinţa simţia un dor nebun de ceva ce nu este, dar ar trebui să fie.

I se părea că o nouă lume se naşte pentru dînsa şi că Gerrit devenia mai hursuz, mai tăcut. Seara, cînd el îşi cetea jurnalul, ea dormita în scaun sau se prefăcea că a adormit, ca să înlăture putinţa unui cuvînt. Şi traiul acesta fu de cîte-va luni, pînă cînd se hotărî să-i spună că pleacă.

Şi acest moment venise.

* * *

De-odată auzi o cheie învîrtindu-se în broasca portiţei de la stradă. Era un zgomot zilnic, care n'o turburase niciodată; şi-l nesocotia ca pe ceva neplăcut. Cineva deschise poarta, care se închise zgomotos, apoi dînsa auzi paşi grei pe pietrele coridorului. Mina se ridică de-odată, ca şi cînd ar fi atins-o un lucru desgustător. Ascultă cu băgare de samă; paşii se apropiau. El îşi puse mantaua şi pălăria în cuer; apoi intră în bucătărie fără să spună o vorbă şi nici dînsa nu-i spuse bună-seara. Părea că fiecare este singur şi că nu ştie de existenţa celuilalt. Gerrit se aşeză la celălalt capăt al mesei, privi cîteva clipe spre maşina de bucate, spre lampa căreia îi ridică puţin fitilul, apoi scoase din buzunarul din lăuntrul hainei un jurnal şi începu să cetească.

El mînca citind; nici odată nu-i spunea o vorbă măcar Minei care tăcută, şedea în faţa lui, abia gustînd din farfurie. In mintea ei turburată, revenia, din cînd în cînd, un gînd:

— Eu nu ştiu nimic despre el... Mi-a vorbit atît de rar!... Am uitat sunetul glasului lui... Şi acum, acum, trebue să-i spun, îndată...

Cînd scurta lor masă fu isprăvită, Gerrit trecu în cealaltă cameră şi-şi reluă cetirea jurnalelor. El cetia în fiecare zi două jurnale; le cetia în întregime fără să piardă un anunţ dela cea dintîi pînă la cea din urmă linie.

Mina intră din nou în bucătărie pentru a spăla vasele, ca de obiceiu, şi puse, în amănunt, fiecare lucru la locul lui, într'un dulăpaş. Inainte de a stinge lampa, privi încă odată în jurul ei, apoi suflă încetişor în lumină şi ieşi. Trecînd prin odaia de culcare unde era patul cu polog, încunjurat cu lungi perdele verzi, îşi pregăti mantila şi boneta.

In salon storurile erau coborîte la ferestre. Prin închipuire, Mina vedea canalul gol şi pustiu, arborii înalţi cari, din loc în loc, erau luminaţi de flacările şovăelnice ale felinarelor; şi mai departe, de cealaltă parte a apei, singurătatea şi noaptea...

Mina rămase o clipă lîngă pat, şi se uită spre bărbatu-său. El şedea puţin aplecat spre masă; cu mîna dreaptă ţinea o parte din jurnal supt lumină, ca să vadă mai bine. Cu două degete dela mâna stîngă ţinea capătul pipei din care încetişor, în spirale neregulate, se ridica fumul albastru, destrămîndu-se de-asupra lămpii ca o fină ţesătură de mătase. Faţa lui era fără expresie. Aşa era de cînd la cunoscut; aceiaşi figură, acelaşi om invariabil şi de rînd.

— Oare nu bănueşte el nimic? se întrebă ea privindu-l ţintă.

Se apropiă de masă, nu departe de el. El cetia înainte, suflînd la intervale regulate un norişor de fum, ca un automat. Mina mai aşteptă puţin; voia să fie în întregime stăpînă pe ea însăşi, cu voacea rece nepăsătoare, hotărîtă, fără umbră de tremur. Se uita la urechea lui mare şi roşie, la părul din deschizătura ei. Aproape de ei, pe cămin micul ceasornic îşi număra regulat tic-tacul.

Mina răsuflă adînc şi zise îndată, foarte repede şi fără să şovăiască:

— Gerrit, eu plec. Nu mai pot trăi cu tine. Asta nu este viaţă. Imi vine să înebunesc, să mor! Nu sînt şi eu o fiinţă vie? Eu plec, înţelegi? Plec.

Glasul i se opri scurt, dar ea nu se mişcă. Asculta.

Gerrit îşi puse jurnalul pe masă, iar peste el pipa din care se vărsă cenuşa. Se întoarse şi-şi sprijini cotul de marginea mesei.

Cu o voace foarte liniştită, ca şi cînd nimic nu l-ar fi atins, răspunse:

— Ce spui? Vrei să pleci? Ah! da.. Bine, bine. Dar eu? Ce să fac eu?

Tăcu şi, privirea lui fără expresie se pierdu în contemplarea flacării dela lampă. Işi strînse puţin sprîncenile şi repetă:

— Vrei să pleci?

Apoi, de-odată începu să rîdă.

— Ştiu unde te duci... Te duci la celălalt, la Polman... Părea că vorbeşte cu multă greutate. Mina rămase în picioare şi, fără voie, ascultă cu băgare de samă, cu toate că era hotărîtă să se îmbrace şi să plece îndată ce i-a spus. Dar era acum ceva atît de ciudat să-i audă voacea!

— Şi eu, eu cum să trăesc? Am văzut bine că Polman este...

Cu mîna dreaptă mişca mereu pipa în aşa fel că cenuşa curgea toată pe jurnal: părea că nu ştie ce spune, iar pentru Mina era o spaimă acest om, căruia nu-i cunoştea decît tăcerea, făcînd sforţări să vorbească.

— Polman nu e un băiat rău... Are o inimă foarte bună şi a fost bine primit la noi...

Şi din nou începu să rîdă. Şi din nou tăcu.

Mina se simţia atît de apăsată de această întîmplare, încît abia-şi stăpînia plînsul ce i se urca în gît. Ce om! Era în adevăr un idiot? Ar fi voit să izbucnească în strigăte, în lacrămi.

De-odată el se ridică, cu pumnii apăsaţi pe marginea mesei. Figura lui palidă se făcu roşie de mînie.

— Tu pleci, izbucni el cu putere. Mă laş singur, mă părăseşti! Ei bine, ce faci tu cu toţi aceşti nouă ani cât am trăit împreună? Nimic? Ştii bine ce vrei să faci?

Se ridicase drept în faţa ei. Indată mîndria Minei se răsvrăti; îi simţi hotărîrea mai puternică şi, fără să-i fie frică de această atitudine ameninţătoare, îl privi în faţă. Cu mînile lui mari, Gerrit o prinse de braţ şi, scuturînd-o cu putere, privind-o mereu, repetă de câteva ori rîsul lui nervos, întrerupt de vorbe scoase cu cleştele.

— Aşa dar, vei pleca îndată la Polman?

Dar ştii tu că eu te pot împiedeca? Că eşti în puterea mea? Nu poţi pleca fără învoirea mea; nu poţi părăsi casa dacă eu nu vreau. Dar eu vreau!

Mînia i se risipise şi rîse iar, ca un idiot.

— Imi este cu totul indiferent. Pleacă, lasă-mă singur. Dar să ştii bine, Mina, că eşti femeia mea şi că vei rămînea pentru totdeauna femeia mea. Niciodată nu vei fi liberă...

Iar, după o clipă, adaogă, fără să înţeleagă însuşi adîncul sens al vorbelor.

— Sînt legături care te ţin lîngă mine, în această casă, lîngă mine, în această casă, lîngă toate aceste lucruri. Acum du-te, du-te repede. In adevăr, toate astea nu mă privesc; totul îmi este indiferent.

Mina se îmbrăcă repede, apoi, cînd să deschidă uşa, slăbi o clipă. Inchizîndu-şi mantila cu degetele tremurătoare, se întoarse spre Gerrit, care, scuturat din nou de rîsul acela fără de rost, îşi reluase locul în faţa jurnalului aprinzîndu-şi din nou pipa.

Ea spuse cu tărie:

— Mîne san poimîne, voiu veni să-mi iau hainele şi lucrurile.

— Bine, bine, răspunse Gerrit, făcând o mişcare uşoară.

El ascultă paşii Minei îndepărtîndu-se pe coridor. Ea deschise uşa, apoi o închise cu un zgomot ce răsuna trist în tăcerea nopţei. Paşii se îndepărtară repede şi el nu mai auzi nimic.

Gerrit era singur în odaie, şi, supt lumina lampei, părea că se gîndeşte adînc. Adesea ori privia împrejur, părînd c'ar vrea să caute ceva, apoi clătină încetişor capul şi se uită ţintă la păretele de care erau acăţate trei portrete ale unor oameni pe cari nu-i cunoştea; lustrul ramelor negre strălucia în umbră..

După ce-şi curăţi bine pipa umplînd-o din nou cu tutun, o aprinse şi-şi reluă cetitul jurnalelor, exact dela cuvîntul unde se întrerupsese, ca şi cînd nu s'ar fi întîmplat nimic.

* * *

La cîteva zile după plecarea ei, Mina intră în căsuţa a cării cheie o păstrase, ca să-şi ia hainele şi celelalte lucruri ale ei. In faţa portiţei, Polman, întovărăşit de-un hamal cu un cărucior, aştepta pe cheiu. Ea intră singură.

Străbătu coridorul pardosit cu pietricele roşii şi albe. In cuer atîrna o pălărie de-a ei şi o haină a lui bărbatu-său. Ea intră întâiu în dormitor. Acesta avea o înfăţişare groaznică pustie ca şi cînd, de multă vreme nimeni n'ar mai fi intrat acolo. Patul era nefăcut; rufe murdare şi bucăţi de hîrtie. Pe masă în neregulă, farfuri şi ceşti murdare în jurul cănii de cafea şi o pîne uscată. Mina aruncă o privire în cealaltă odaie: pe cămin micul ceasornic nu mai mergea.

O pătrunse o emoţie nelămurită. Incepu, fără să-şi dea sama, să facă regulă. Făcu mai întîiu patul, mătură scîndurile şi covorul. Apoi trecu în cealaltă odaie, uitînd ce totul că Polman o aştepta la poartă. Şi de-odată zări pe masă o bucată de hîrtie. O luă şi văzu cîteva vorbe scrise. Se aşeză încetişor, ţinînd hîrtia într'o mînă, iar cu cealaltă ţinînd o jiletcă ce atîrna pe marginea mesei.

Ceti cu ochii uimiţi:

„Mina,

Inainte de a pleca definitiv, vrei să-mi pui aceşti doi nasturi la vestă?

Sînt în buzunarul din dreapta. Mulţumesc.

Gerrit"

Şi nimic altceva.

Ţinu multă vreme hîrtia în mînă, ceti şi receti dela un capăt la altul aceste rînduri. Şi nu ştia ce simte. Dar ochii îi înotau în lacrimi; îşi prinse obrazul în palme şi plînse.

In starea asta o găsi Polman. Văzînd-o plîngînd, nu înţelese nimic. Îi fu teamă, dar, cînd ceti biletelul, o privi din nou, şi nu putu spune nicio vorbă. Doar obrazul i se umbri de o imensă durere. Îi întinse mîna şi-i dărui pe frunte cel dintâiu sărut. Apoi plecă. Ea îl auzi îndepărtîndu-se; i se părea că, odată cu el, pleca şi viaţa de lîngă ea... Se simţi înfrîntă.

Mina era singură în căsuţă; nu mai plîngea: puse biletul şi vesta pe masă, şi începu să curăţe odaia din faţă.

Cînd isprăvi şi cînd puse toate lucrurile la locul lor, după ce se duse în bucătărie şi privi cu ochii umezi tingirile, maşina de gătit, masa, lampa şi oalele cu flori din deschizătura ferestrei, se întoarse în dormitor, luă vesta şi nasturii, merse lîngă fereastră şi se aşeză în locul ei obişnuit.

La început rămase cu ochii [illegible] tăcînd afară. Auzea tic-tac-ul familiar al micului ceasornic pe care-l întorsese...

In apa canalului se oglindia lumina splendidă a apusului. Frunzele rare ale ulmilor înalţi păreau de aur. Privirea-i mai rătăci spre livezile unde, într'o atmosferă străvezie, vacile păşteau liniştite, apoi spre depărtările înnegurate ale zărilor.

Trecu un vapor, din spre orăşel; era gol şi înalt. Umbra lui măreaţă, lunecînd încetişor şi fără zgomot printre malurile verzi, trălucia o clipă în lumina soarelui care, spre dreapta, cobora pe nesimţite ca să se'nnece în marea însîngerată a norilor.

Mina privia fără să vadă. Imensul pustiu din sufletul ei nu mai avea nici lacrimi.

Pătratul de lumină aurie pe care soarele o trimetea prin fereastră poleind zidul odăii, în faţa ei, se supţie ca o linie şi dispăru.

Apoi, Mina oftă, resemnată, şi puse cu grijă, unul lîngă altul, nasturii jiletcei, aşa cum o rugase bărbatu-său....

Trad. de **G. M. Vlădescu**

Viaţă studenţească

Viaţa spirituală şi materială a studenţimii trece prin grele încercări.

Realităţile nemiloase ale vieţii îşi rîd astăzi mai crud ca ori cînd de inocentele încercări ale tinerimii de a adînci mai departe un gînd, de a toarce un vis, de a se avînta spre sferele pure ale unui ideal.

Cu expresia mizeriei oglindindu-se pe faţă şi în îmbrăcămintea trupului, aceşti eroi ai culturii, se strecoară tăcuţi pe străzile Capitalei, ca să păstreze apoi în viaţa lor amare amintiri din cei patru ani de tinereţă petrecuţi în grele suferinţe.

Atîtea plănuiri romantice de a trăi intens fiorii apropierii de mari personalităţi culturale sau în celebrele instituţii ale ţării, de a face îndelungi ucenicii plăcute în slujba adevărului, frumosului şi divinului, în sfîrşit: de a dărui personalităţii tale toată valoarea de care-i susceptibilă, ca să poţi, în urmă, s'o pui tu în serviciul societăţii — toate se nărue deodată, cum se topeşte neaua căzută în natura proaspăt înfrunzită la ivirea soarelui primăvăratec.

Studenţimea nu-şi găseste astăzi bune condiţii de studiu. Toată fiinţa noastră se avîntă în luptă cu piedicile grele ale vremii, dar vai, aripile entuziasmului nostru, nesusţinut de nimeni, sînt frînte dintr'o dată. Ni se scurge energia în detrimentul nostru spiritual, prin birouri fiind întrebuinţaţi prematur în folosul Statului puşi fără nici un rost în slujbe cari pot fi foarte bine împlinite de alţi oameni; sîntem lipsiţi de un oricît de modest acoperemînt de cămin, pentru că cele existente nici nu contează la atîta populaţie studenţească, şi lăsaţi să sporim numărul nevoiaşilor fără sălaş, rătăcitori pe străzile murdare ale mahalalelor, ni se serveşte o masă care să ne ţină cu zile de azi pe mîne şi să nu ne sufle vînturile cari desrădăcinează pomii bulevardelor.

Să mai vorbim de condiţiile culturale în sălile neîncăpătoare de cursuri, în biblioteci cari nu sînt, căci a Academiei aproape nu e accesibilă şi a Fundaţiei e insuficientă, în micul interval de timp în care să te cultivi, recreîndu-te de munca dela birou şi în condiţiile de hrană şi de adăpost arătate mai sus? Ştiinţile şi artele nu ştiu întrucît vor da 'nainte în asemenea condiţiuni. In această atmosferă, repet, e greu să adînceşti mai departe un gînd, să torci un vis, să te avînţi spre sferele pure ale unui ideal.

Visuri şi idealuri! Cea mai crudă ironie pentru noi! Şi mă gîndesc la vorbele cu cari, în înţelepciunea sa, sfătuia pe studenţi Anatole France:

„Visaţi.., visaţi adesea, prieteni dragi. Visarea e necesară. Alţii de pe această tribună propovădui-vor munca, îndemnîndu-vă la ştiinţă. Eu, eu vă sfătuesc din cînd în cînd să vă lăsaţi pradă visărei... Ea zămisleşte viitorul şi ni aduce acea adiere caldă a poesiei, farmec fără care viaţa ar fi doar o vale a plîngerii (către studenţii din Cartierul Latin, Paris). Lucruri cu cari, pe noi, în asemenea codiţiuni, nu cred să 'ndrăznească a ne ironiza nici unul din răuvoitorii noştri.

Sărman tineret, dornic de lumină! Vrei să-ţi înalţi spiritul, şi cătuşele grele ţi-l trag în jos, vrei să priveşti spre lumină, şi solzi grei de tină îţi îngreuiază ochii, vrei să înaintezi pe calea progresului, şi haite de fiare îţi aţin calea la răspîntii.

Cu entusiasmul şi optimismul propriu tinereţii ne vom ameţi însă din nou cu iluzii şi vom stărui în lupta noastră! Căci sperăm să mai fie şi oameni înţelegători pentru noi. Şi... poate vom învinge!

Căci nu astfel trebuie să se formeze cultura românească de mîne.

Aristide Geamăru
Student în Teologie
la Universitatea din Bucureşti

Orice corespondenţă pentru „Universul Literar" precum şi revistele sau cărţile trimise spre recensie se vor adresa d-lui Ion Sân-Giorgiu, Calea Victoriei, numărul 89 scara B.

Legenda morţii în Bretania de jos

de **Maurice le Braz**

Volumul de unde culegem aceste pagine a apărut în 1892 supt titlul; «Legenda morţii în Bretania de jos.» El se împarte în nouă capitole, cuprinzînd: 1) semnele sau presimţirile; 2) superstiţii relative la Ankou, personificaţia masculină a morţii la Bretonii de jos; 3) privigherile funebre, înfăţişările supt care îşi represintă despărţirea sufletului de corp, cărţile magice care servă la evocări, slujbele de noapte pentru pocăinţă, în sanctuare speciale închinate acestor ceremonii religioase; 4) tradiţiile la care dau naştere cimitirele, bolniţele cu osăminte, pelerinagiile pe care morţii n'au putut să le facă şi pe care cei vii sînt ţinuţi să le îndeplinaescă în locul lor; 5) sinuciderile, oraşele pierite, vrăjitoriile şi ursitorile mortale; 6) Anaonii sau sufletele păcătoase chinuite, ce trebuie făcut pentru ele, locurile şi forma pedepsei lor; 7) strigoii cei buni; 8) morţii cei răi, vrăjeli pentru îndepărtarea diavolului, balta pentru descîntece; 9) călătoriile celor vii în lumea cealaltă, descripţiile iadului şi ale raiului aşa cum şi le închipuiesc oamenii din popor în Armorica. Printre cele nouăzeci de legende cuprinse în acest întins ciclu, am ales pe acelea care ni s'au părut mai potrivite pentru a caracterisa fiecare din grupurile a căror enumerare s'a cetit mai sus. Toate au fost culese din gura chiar a povestitorilor localnici. In afară de interesul pe care l pot presenta pentru mitologia comparată şi ştiinţa generală a credinţlior, ele constitue, luate separat, felurite mici drame populare unde emoţia atinge une ori pateticul cel mai intens. Mai cu samă pentru aceasta oferim cititorilor aceste specimene.

Maria Cornic din Brehat se căsătorise cu un căpitan de marină pe care l iubia din tot sufletul. Din nenorocire, din meserie, el era silit să trăiască mai în totdeauna departe de ea. Maria Cornic îşi petrecea nopţile şi zilele nutrindu-se de amintirea trecutului. Cum pleca el, se închidea în casă, neprimind altă tovărăşie decît pe a mamei ei care locuia la dînsa, şi care o bombănea chiar, cîfe odată, pentru această dragoste prea exclusivă pe care o avea pentru soţul ei.

Ea îi zicea într'una:

— Nu e bine să iubeşti prea mult, Mario. „Bătrînii“ noştri cel puţin aşa pretindeau. Ce este prea mult, nu e bun.

Maria, la aceasta, răspundea şi ea cu un proverb.

— Nu e nimic pe lume decît să iubeşti şi să fii iubit.

Tînăra femeie nu ieşia din casă decît dimineaţa, şi numai ca să se ducă la biserică unde asista regulat la toate slujbele, rugîndu-se lui Dumnezeu şi la toţi sfinţii din Bretania să păzească pe bărbatu-său, şi să-l aducă la Brehat bun zdravăn.

Grădina care i încunjura casa era alături de cimitir. Ea puse să facă o uşă în zidul despărţitor şi putu de aici încolo să se ducă şi să vie dela biserică la ea, fără să mai treacă prin tîrg supt privirile indiscrete ale cumetrelor.

Intr'o noapte ea se deşteptă de-odată. I se păru că auzise sunînd un clopot.

— Să fie oare prima slujbă? Slujba zorilor?, se'ntreba ea.

Odaia ei era luminată de o lumină nehotărîtă. Cum era iarnă, ea crezu că se lumina de zi lat'o sculîndu se, îmbrăcîndu se răpede, apoi ducîndu se drept la biserică.

Fu foarte mirată, cînd intră, să găsească tinda bisericii plină de lume, şi mai mirată să vadă că era un preot străin care slujia.

Ea se aplecă în spre urechea uneia dintre vecinele sale:

— Iartă mă, zise ea, dacă te deranjez, dar ce 'nseamnă această solemnitate? Am fost la slujba de Dumineca trecută, am ascultat cu luare aminte predica şi nu mi amintesc să fi auzit anunţîndu-se vre-o sărbătoare mare pentru săptămîna asta.

Vecina era aşa de adînc cufundată în rugăciunea ei, încît Maria Cornic nu obţinu dela ea niciun răspuns.

In acel minut, se făcu un fel de mişcare în adunare. Era paracliserul, care se strecura printre rîndurile dese ale mulţimii. Intr'o mînă ţinea baltagul şi'n cealaltă o tavă de aramă, pe care o vîra supt nasul oamenilor văietîndu-se cu glas jalnic:

— Pentru Anaon, vă rog! Pentru Anaon!

Banii plouau pe tava de aramă.

Maria Cornic privia cum înainta cel cu cheta.

— Ciudat lucru, se gîndia ea. Nu recunosc pe nimeni aici‘ nici măcar pe paracliser. Cu toate astea n'am auzit să fi fost înlocuit Pepi Laur. Dumineca trecută tot el ducea baltagul. ...In adevăr, îmi vine să cred că visez. De abia sfîrşise acest gînd şi paracliserul se apropie de dînsa.

Ea băgă răpede mîna'n buzunar. Fatalitate! In graba de a se duce la biserică uitase să-şi ia portofelul.

— Pentru Anaon! Pentru sărmanul şi scumpul Anaon!, striga el.

— Doamne!, bîlbîi Maria Cornic, care se simţia gata să leşine de ruşine, nu am o lăscae la mine,

Paracliserul îi zise atunci cu un ton aspru:

— Nu se cuvine, la această slujbă, să nu aduci pomană pentru sufletele răposate.

Sărmana femeie își întoarse buzunarele ca să i arăte că erau goale.

— Vezi bine că n'am sfanț.

— Trebuie cu toate astea să-mi dai ceva! Trebuie!

— Ce? Ce pot să-ți dau? șopti ea, sleită de puteri.

— Ai inelul de aur. Pune-l pe tavă. Dînsa nu îndrăzni să zică nu. I se părea că toate privirile se'ndreptau asupra ei. Scoase inelul de logodnă din deget. Dar de abia îl pusese pe tavă și o îngrijorare ciudată îi strînse inima. Își luă fruntea'n mîni și începu să plîngă în tăcere. Cîtă vreme stătu ea în această atitudine, n'ar fi știut sa spună.

...Sunase oara șase. Preotul din Brehat, deschizînd una din porțile bisericei, fu foarte mirat să vadă o femeie îngenunchiată la picioarele unui stîlp. O recunoscu îndata, și, îndreptîndu-se spre ea, o atinse pe umăr.

— Ce faci aici, Mario Cornic?

Ea sări în sus.

— Păi..., asist la slujbă... părinte!...

— La slujbă! Cel puțin trebuia să aștepți să înceapă!

Numai atunci, Maria Cornic se gîndi să privească în jurul ei. Din numeroasa asistență, care adineauri umplea biserica nu mai era nimeni. Fu gata să leșine de încremenire. Dar preotul cu duioșia cuvintelor o îmbărbătă.

— Mario, îi zise el, spune-mi ce s'a întîmplat.

Ea istorisi tot, punct cu punct, fără să treacă un detaliu. Povestirea terminată, preotul grăi cu întristare:

— Haide, Mario, Acel care ți a luat inelul n'a putut să l ducă departe.

Vorbind astfel, trecu de balustrada corului și, suind treptele altarului, ridică fața de pe masa sfîntă. Inelul era pe piatra sacră.

— Ia-l, zise dînsul, dîndu l înapoi tinerei femei, și dute acasă. Ai iubit mult, ai să plîngi mult.

...După cincisprezece zile, Maria Cornic afla că văduvise. Vaporul pe care-l comanda soțul ei se scufundase pe coastele Angliei, în noaptea cînd fusese ea la acea slujbă ciudată și chiar la ora cînd paracliserul morților o silia să-și dea inelul.

Trad. **Eufrosina Pallă**

Student și funcționar

Luptă, sacrificiu, ideal, simboale înălțătoare!

Cine nu a simțit farmecul vostru?

Ieșiți de pe băncile liceului în epoca marilor avînturi, am urcat scările Universității cu dorința vie de a lupta, de a realisa un ideal frumos și mare. Pe cine nu-l atrag marile înălțimi?

Dar, ca să lupți, îți trebuie energie, și, ca să ai energie îți trebuie hrană..., și noi eram să raci. Trebuia deci să ne cîștigăm existența... și-am devenit funcționari. Funcționar și student; ciudată împărechere de cuvinte; mai ciudată alăturare de datorii. Libertate de gîndire, muncă activă, critică, ni impune datoria de student; supunere oarbă, automatism, lipsă de critică ni ordonă datoria de funcționar· Pe lîngă asta a fi un bun student însamnă a fi un rău funcționar și invers; căci fiecare din aceste datorii nu se poate îndeplini decât cu sacrificiul întregului nostru timp și cu consumarea întregii noastre energii Ce ni rămâne de făcut, pentru a nu peri de foame și pentru a nu renunța la studiile ce le îmbrățișasem cu atâta căldură? Compromisul. Și astfel nemulțumim pe profesorii noștri, nemulțumim și pe cei cărora li datorăm supunere oarbă și muncă, coborîndu ne în proprii noștrii ochi. Se mai adaugă influența nefastă a mediului pervertit în care suntem nevoiți să trăim.

Idealele noastre se prăsaizează, se fărîmițesc într'o mulțime de scopuri mărunte de fiecare zi; intrăm în făgașul comun... și timpul trece. Cînd și cînd, printr'o străfulgerare a conștiinții noastre morale, redeșteptată prin cine știe ce împrejurare, zărim departe. atât de departe!, vechile noastre aspirații frumoase și mari, lacrimi ni se ivesc în ochi și plângem idealul pierdut, viața noastră pierdută.

Ilie D. Decusară,
Studenr an. I. la filosofie

Scrisoare către un coleg

Iubite prietene,

Îmi ceri cîteva rînduri cu prilejul numărului daruit vieții studențești de „Universul Literar".

Mă întreb cu ce să-ți scriu? Exhibițiuni doctrinare nu am putința și nici nu am de gînd să fac, dar sugestionat de cererea ta și de intenția numărului acestuia, mă treziiu făcînd cîteva considerațiuni generale asupra vieții noastre studențești, asupra necazurilor noastre și. mai cu samă, asupra neincetatelor și îndelungatelor noastre plîngeri scrise sau spuse, oricînd și tuturor.

Legitimitatea sau adevărul acestora mă feresc să le discut. Poți tot atît de bine să le susții sau să le dovedești într'o oarecare măsură reaua credință, sau precisîndu-mi intenția, exagerarea vinovată, vinovată prin lipsa de dreaptă apreciere a lucrurilor și împrejurărilor.

Dar ceia ce voiam să ți spun e numai faptul de a ți împărtăși un gînd:

Prea ne văităm mult și pe toate cărările. Nu cîștigăm ca să nu zic: pierdem. Insă lu-

crul acesta, mărturisesc că îl las pe planul al doilea. Mă interesează mai mult starea noastră sufletească, pentru noi care cerem să fim ascultaţi, mai cu samă preţuiţi, şi adaug: puţin, nu mult, mai mult control sufletesc şi mîndrie, care cred că nu ni-ar sta rău, chiar de loc.

Al tău
Mitu Georgescu

Căminuri studenţeşt

Şi profesorii şi studenţimea leagă de fiecare început de an nădejdi încîntătoare de schimbare a condiţiilor şi mijloacelor de muncă.

Vor fi săli încăpătoare, va fi lumină, va fi ordine, coridoarele Universităţii nu vor mai avea aspectul unui local de vot năpădit de supra-numărul votanţilor. Şi vor fi căminuri. Nu va mai tremura nimeni de frig, nu se vor mai zări prin umbra străzilor întunecoase studenţi furişindu se cu o lădiţă subţioară, alungaţi—pentru a cîtea oară—de o gazdă tot aşa de nevoiaşă.

Şi începutul noului an şcolar e la fel cu ceilalţi: taxe, ghete rupte, gazde fioroase, frigul tot aşa de nemilos.

Cine a înţeles această mizerie a pregătirii culturii neamului nu se poate să nu fi avut o tresărire de revoltă împotriva soartei şi oamenilor — fie ei şi oficialitate, — şi să nu încerce o posibilă reacţiune.

Astfel a făcut directorul ziarului «Universul», cînd a deschis lista de subscripţie pentru clădirea căminurilor studenţeşti, listă care însumează până acum şepte milioane de lei.

Sintem informaţi că, dacă anumite piedici nu s'ar fi ivit, s'ar fi trecut chiar anul acesta la concretisarea atît de frumosului şi patrioticului gînd,

Cu facerea planurilor pentru noile cămine a fost însărcinat d. arhiect Smărăndescu.

Intărzierea e datorită faptului că Primăria n'a pus însă la dispoziţie terenul de lîngă Grădina Botanică.

Acum s'a ajuns la o înţelegere cu «Liga Culturală», în sensul ca pe terenul pe care aceasta intenţionează să-şi clădească un palat să se ridice Căminul studenţesc cu banii adunaţi de către ziarul «Universul», iar în schimb să i se dea Ligii Culturale un etaj.

B.

Doi binefăcători

Sînt fără îndoială binefăcători, în adevăratul înţeles al cuvîntului, d-nii Vasiliu Bolnavu şi I. Stănescu. In zilele acestea de utilitarism cras, de egoism feroce, de scepticism şi indiferentism faţă de amărăciunile altora, faţă de cultura şi de viitorul însuşi al acestui neam, în aceste zile de robie a sufletului materiei moarte, ucigătoare, dînşii au dat o pildă demnă de amintirea marilor cititori din alte vremuri: au rupt cu dragă inimă din rodul ostenelilor drepte şi au dat din plin ca să aline o parte măcar din multele dureri care sîngeră şi care impresionează atît de puţin tocmai pe cei ce ar trebui să le înţeleagă, să le simtă şi să le aline.

Atîţia colegi găzduiţi în căminurile întemeiate de dînşii li datoresc răgazul scump închinat cărţii, binelui şi frumosului.

Studenţimea romînă, care ştie a aprecia faptele după înălţimea gîndului şi după căldura inimilor din care pornesc, îşi exprimă şi pe această cale recunoştinţa vie pe care li-o păstrează şi li-o va păstra totdeauna.

C.

CRONICA

Dela Pierre Loti la Kadri-Paşa. In romanul său «Desamăgitele», Pierre Loti face un desolant tablou al martiragiului femeii musulmane.

Socotită ca o ființă inferioară, aproape necurată, ţinută în stare de reclusiune perpetuă, intr'un fel de umilitoare quasi sclavie — aceste misere făpturi umane suferiau, resemnate, toate rigorile unor inexorabile legi sociale.

Aşa am cunoscut-o pe femeia musulmană din paginile cu suflu de tragedie, ale lui Loti.

Şi totuşi, o alta este ea, astăzi. O aflăm, încremeniţi de surprindere, din notele publicate în *„Le Monde Nouveau“* de către un jurist de la Curtea din Cairo; aşa de profund s'au schimbat condiţiunile de viaţă ale femeii musulmane —, sub influenţa reformei codului civil din ultimi ani, reformă datorită învăţatului *Kadri-Paşa*, incit nu numai că starea ei nu mai e de plins, ca odinioară, dar poate fi invidiată de femeia francesă, de-o pildă... Din punct de vedere al capacităţii civile, lucrul apare cu atît mai categoric. Iată acum şi cîteva din ideile directoare ale codului lui Kadri-Paşa:

«Legea musulmană acordă femeii măritate o libertate întreagă, fără nici-o restricţiune. Bărbatul nu are nici-o putere asupra bunurilor femeii sale. Ea poate dispune de dînsele, fără consimţimîntul soţului. Dacă e majoră şi se bucură de drepturile sale civile, nu e nevoie de nici o autorisaţie pentru validarea actelor civile pe care le va fi îndeplinit fără să-şi mai consulte soţul, tatăl sau bunicul. Ori, care i-ar fi averea, soţia nu-i obligată să contribuie la sarcinele căsătoriei. Mobilierul aflător în casa soţilor aparţine exclusiv femeii, a provenind din dota primită de la soţul său“.

Surprinzător, nu este aşa? Şi să nu vă miraţi, auzind mine vajnicele femeniste francese:

Vreau emanciparea femeii. Vreau drepturi civile şi politice. Ca în... Turcia!»

N. N. V.

* * *

Viaţa şi aventurile ciudate şi surprinzătoare ale lui Daniel de Foë sint povestite pe larg şi foarte atrăgător, intr'o bogată carte cu acelaş titlu, de preţuitul istoric literar frances, *d. Paul Doitin.*

In rîndurile ce urmează voiu culege pentru cetitorii noştri datele cele mai cuprinzătoare şi mai caracteristice din viaţa popularului autor al faimosului roman *Robinson Crusoe.* S'a născut acum două sute şasezeci şi cinci de ani, adică la 1660, în Londra,—tatăl său fiind un mic negustoraş de origină flamandă.

Familia tînărului Daniel ar fi dorit mult să-l vadă într'o zi pastor, dar a trebuit să renunţe la proectul acesta curînd, dat fiind caracterul vijelios şi inclinaţiunile eminamente mirene ale temperamentului său. Intr'adevăr Daniel de Foë iubia arzător viaţa şi visa să ajungă puternic şi bogat. De aceia hotărî să se facă negustor, şi încă tînăr de tot intră ca funcţionar la un importator de vinuri. In această calitate făcu multe călătorii, cunoscu lumea şi învăţă să preţuiască şi altfel decît negustoreşte un păhar de vin bun.

Muncitor şi energic, ajunge la douăzeci şi trei de ani patronul unui mic magasin, iar peste un an se căsătoreşte cu Maria Tuffley, care-l dărui cu nu mai puţin de opt copii.

Numai că Daniel de Foë nu era făcut nici pentru negustorie şi nici pentru căsnicie. Avea ambiţii cu mult mai mari. Incepu să iubească literele şi, pentru că doria să ajungă cu orice preţ, se pasionă de politică Se face partisanul ducelui de Monmouth şi participă la încercarea acestuia de a alunga pe Iacob al II lea. Revolta fu răpede înăbuşită, iar răsvrătitul nostru nu ştiu unde să se ascundă mai bine. Fire svăpăiată nu se astîmpără şi reapare după un răstimp intr'o nouă conspiraţie contra aceluiaş Iacob al II-lea.

Zădarnic încercă viteaza sa tovarăşă să pună oarecare regulă în afacerile lui comerciale cu totul neglijate. Fu declarat falit şi nevoit să se ascundă la loc sigur pînă cînd cîţiva prieteni devotaţi îl reabilitară.

De la această întimplare norocul începe să-i suridă; dar nu in comerţ, ci tot in politică. Odată cu instalarea la putere a partidului său, Daniel de Foë publică prima sa lucrare de samă, intitulată *„Incercare asupra citorva proiecte“*. Cartea fu bine primită, îi merse faima de om cu idei şi iată-l numit membru al unei comisiuni fiscale. Fu presentat chiar la Curte şi ajunge consilierul regelui. Işi văzuse visul cu ochii: era puternic şi bogat. Uită şi de comerţ, şi de buna lui Marie şi de copii, — ducînd o viaţă de desfătări.

Inchiriază mai multe apartamente în diverse puncte ale Londrei, are o metresă, frecventează cele mai de sus cercuri sociale. In tot timpul acesta el dovedeşte geniale însuşiri de om de Stat, — dar norocul îl părăseşte pe neaşteptate.

Urcîndu-se pe tron regina Ana, el cade in disgraţie la Curte. Faptul îl irită într'atît încît scrie un violent pamflet contra usurpatorilor, din care cauză este pus în urmărire. Se salvează fugind.

Mai tîrziu, împrejurările politice fiindu-i prielnice, se întoarce la Londra, unde este salutat cu entusiasm de prietenii săi politici. I se încredinţează conducerea unui biurou central de informaţiuni şi voiajează în această calitate pe contul Statului. In acelaş timp, conduce şi un mare ziar politic, dovedind extraordinare însuşiri de gazetar.

Niciodată nu fusese Daniel de Foë mai puternic.

Dar soarta are surprizele ei. Şi iată-l din nou la strimtoare, fără slujbă, fără resurse, şi pe de asupra şi bolnav.

Aproape bătrîn, avea cinci zeci şi nouă de ani, el se hotărăşte, silit de sărăcie, să scrie pentru a cîştiga. Nu se gîndia la glorie, nu-l preocupa cine ştie ce idealuri artistice înalte. Atunci scrise capodoperile sale: *Robinson Crusoe, Colonelul Jack Roxana, Viaţa şi aventurile piratului Singleton,* care fac din Daniel de Foë inventatorul romanului modern şi unul din cei mai mari scriitori ai omenirii.

A murit sărac, la 1731, în vîrstă de 71 de ani.

N. N. V.

* * *

Sufletul aromânesc în artă. Una din cele mai viguroase ramuri ale neamului nostru sînt, fără îndoială Macedo-Romînii.

Aceasta o dovedeşte, nu numai extraordinara lor forţă de resistenţă, datorită căreia şi-au păstrat fiinţa etnică în ciuda tuturor asupririlor milenare; o dovedesc de asemeni multiplele resurse ale inteligenţii lor, marile calităţi ale caracterului lor.

In comerţ, industrie şi toate ramurile de activitate practică unde se cere chibzuială, stăruinţă, spiri gospodăresc, Aromînii s'au dovedit admirabile elemente de progres. Inainte de unire, cînd forţele neamului nostru se irosiau în mare parte pentru scopuri ce nu erau şi ale noastre, mulţi se gîndiau că numai cu sprijinul Aromînilor s'ar fi putut lupta cu sucses pentru naţionalisarea vieţii noastre economice.

De asemeni pentru viaţa spirituală sînt minunat înzestraţi, Au ieşit din mijlocul lor erudiţi, profesori, literaţi, artişti.

Arta, care este în primul rînd forma de concretisare a unui suflet superior, a unei personalităţi excepţional înzestrate, a trebuit să aibă representanţi de frunte printre Aromîni.

Menţionăm în treacăt pe literatul de mare merit G. Murnu, ale cărui traduceri (Iliada, Odiseia) sînt adevărate opere de creaţiune artistică, pentru a aminti de recenta biruinţă a unor tineri arhitecţi macedo romîni, autorii premiaţi ai celor mai frumoase planuri presentate la concursul pentru palatul comunal al Capitalei.

Numele lor merită să fie recomandate publicului nostru cetitor. Sînt arhitecţii: *D. Petrescu* — din Gopeş —, *I. C. Roşu* — din Bitolia —, *Ion Ghiaciu* — din Gramoste — şi *Şt. Becu* — din Albania.

Subliniind această biruinţă artistică aromânească, excelenta revistă *Peninsula Balcanică“* scrie:

„Condiţiunile de precisiune, soliditate şi artă, pe care le reclamă arhitectura, sînt şi laturi ale sufletului macedonean. Macedo-Romînii sînt precişi în vrerile şi năzuinţele lor; sunt hotărîţi şi gospodari, ceia ce formează soliditatea temperamentului lor de muncitori neobosiţi; şi în sufletul lor e revărsat valul frumosului, fiindcă sufletele lor au fost totdeauna libere şi însetate de libertate.

N. N. V.

* * *

Goga sau Eminescu ?. — O foaie din Sin Nicolaul mare face o amănunţită dare de samă a marii sărbători naţionale, ce a avut loc în acel tîrg, cu prilejul desvelirii monumentului ridicat lui Eminescu.

Amănuntele reportericeşti vor să ni spună că, dacă acolo s'a sfinţit bronzul nemuritorului poet, sărbătorirea a fost a persoanei bine trăitoare a d-lui poet O. Goga.

„Splendidul praznic naţional“ şi-a avut astfel şi o pronunţată notă carnavalescă.

„La ora 11 a sosit şi d. *Octavian Goga* într'o căruţă cu patru cai albi, însoţită de un convoiu lung de trăsuri, cu călăreţi şi cu vr'o două zeci de biciclişti, etc.“. La fel călătorea şi castelanul Eminescu, dar numai în vis.

„Pe drum d. Goga este aclamat

de mulţimea oaspeţilor cari aşteptau cu drag pe acest distins oaspe“.

In sunetul musicei militare, în intonările corului din Igriş şi în „călduroasele aplause ale miilor de oaspeţi“, d. Goga coboară la şcoală.

Pentru nemuritoarea operă a autorului „Luceafărului“, d. Goga a fost răsplătit, cu acest prilej, cu o *„peană de aur“* şi i s'a aşezat pe mareaţa-i frunte *„coroană de lauri de argint“*, rostindu-i-se şi „cuvinte pline de avînt“.

Se va fi aşezat oare şi pe aceia a bronzului sfinţit cunună de „veştede ramuri“? Nimic nu ni o spune, pentrucă cele trei ilustraţiuni ni înfăţişează poza d-lui Goga: „în grup“, în trăsura „cu patru cai albi“ şi „în spre monumentul poetului M. Eminescu, din balcon, citind splendidul discurs festiv“.

Desigur că la această sărbătorire de zeu, la nenumăratele discursuri ce i s'au ţinut, la închinările dela banchet, care i s'au făcut înainte de aceia a Prinţului Carol, visătorul dela Ciucea a raspuns pretutindeni „emoţionat“ şi „cu verva care o stapîneşte“.

Şi pentru inteligentul reporter al „Primăverii“, această deslanţuire a lipsei de bun simţ însamnă „legarea trecutului cu presentul“.

D. Goga şi cei ce l-au înconjurat la Sîn Nicolaul-mare cunosc bine — se vede — versurile „Scrisorilor“ lui Eminescu de s'au silit să le ilustreze la superlativ.

G. V. B.

Reviste

„Răsăritul“, anul VIII, nr. 1. — Păşind cu hotărîre şi voinicie pe calea celui de-al optulea an, născutul în vremuri de aprigă încercare a sufletului unui neam, are ceva din revărsarea aierului sănătos şi tare ce porneşte în jos pe văile munţilor.

Cu acest prilej redacţia ni aminteşte credinţa şi gîndurile dădătoare de puteri şi îndrumare sufletelor ce slujesc in acest altar al slovei romăneşti:

„Ni place a crede că, trecînd peste frămîntările unui estetism pretenţios şi ale unor preocupaţii literare străine de sufletul onest al acestei naţii, am stăruit a merge drumul nostru tradiţional către o operă de sintesă a sufletelor supt presiunea culturii şi intereselor permanente naţionale“.

„Treaba sămănătorului e să arunce în brazdă, cu gîndul spre cer, sămînţa cea bună“.

Ca o admirabilă ilustrare a acesei enunţări programatice, urmează schiţa d lui Lascarov Moldovanu, care marcheasă punctul de deplină desvoltare a unui talent literar.

Pe lîngă darul de povestitor de o fermecătoare familiaritate, de data aceasta, d. Moldovanu se înfăţişază şi stăpînitorul unui vocabular bogat şi variat. Simţirea caldă a iubitorului de oameni parcă porneşte mai puternică din adîncuri care acum îşi deschid comorile.

„Doctorul Grigoraş“ devine tot atît de drag şi cetitorului cum a fost cîndva autorului.

E un suflet ale cărui puteri, revărsîndu-se, formează alte suflete.

D. I. Gr. Oprişan în „Pe ţărmul Mării“ e albina care culege frumosul de oriunde îl întîlneşte. Şi unde nu-l întîlneşte? Intre oameni şi'n mijlocul naturii, în oraş şi pe ţărmul sbuciumatei mări în prietenia de o clipă a valurilor. Proză iscăleşte şi d. N. Pora şi M. Rossaro.

Poesia ar fi fost şi ea mai bine represintată dacă lipsia „Amurgul în sat dobrogean“ a d-lui I. Valerian. Greşala creşte cînd această poesie e aşezată în prima pagină. Iţi aruncă în suflet desgust să mai începi şi cetirea celorlalte. Şi-i păcat.

Cît de îndreptăţită îmi pare şi de data aceasta caracterisarea pe care un profesor o face poesiilor d-lui Valerian, ocupîndu-se de „Făclii în noapte“: „Neologisme rebarbative şi nişte imagini pe care nu le poate reconstitui o minte sănătoasă“, „O babilonie de vocabular“. Adevărată babilonie cînd ţi se spune de „Svoane de păsări“ sau că

„Amurgul văruеşte păreţii violet“

sau

„Toată ziua am păscut cirezile de gînduri...“.

Cine păzeşte cirezile celelalte vorbeşte mai sănătos. Cît de mulţămitor ne răsbună „Autumnala“ d-lui Zaharia Stancu, cu un vocabular simplu şi viguros cu imagini noi şi vioaie, cu forma corectă şi limpede cu o plasticitate care nu-ţi chinuie înţelegerea, ci iţi desfată simţirea:

„Uite, pe dealuri roşii podgoriile ard.
Zorelele cu rouă în ploape rîd pe gard.
Văzduhul dimineaţa e limpede de rece.
Nimic nu s'a schimbat şi rîul încă trece
Cu ape străvezii să cînte'n roata morii.

Şi imaginile nu rămîn numai cele din medii concrete, vizuale şi auditive, căci mai departe găsim versul acesta:

„Mi-e teamă, vreau tristeţea să n'afle unde sînt“

G. V. B.

* * *

Reviste. — *„Ţara de Jos“*. anul II, numerele 9-10. conţine: *Orientări Literare* de Ion Sîn-Giorgiu; *Sară* (versuri) de George Boldea; *Trenuri şi înzăpădiri de altădată...* de Al. Lascarov Moldovanu: *Marină* şi *Cîntec* (versuri din Paul Verlaine) de Ion Gane; *In marginea mişcării sămănătoriste* de Const. Georgiade; *Păsul lui Noapteş* (versuri) de Nicolae N Manolescu; *Un factor de cultură activă: Teatrul Popular* de N. N. Vasiliu; *Cuvinte pentru opera de creaţie* de N N. Manolescu; *Cartea românească în Ardeal* de Ion Baila; *Basmul vieţii* (versuri) de I Valerian; *Caraula* de Ion Paloda; *Cîntecul cînilor* şi *Cîntecul lupilor* (versuri din Al. Petöfi) de Ion Bailă; *Mişcarea creştină în Rusia* de I. Gr Oprişan; *Ion Slavici a murit* de G. V. Botez. *Cronica* de Vasiliu, Oprişan şi Botez.

BIBLIOGRAFIE

Prof. Mih. Gr. Posluşnicu — *Din trecutul musical al Romînilor*, Cartea Românească, 1925.

Em. Papazissu — *Raze de Soare Poezii* Bazargic, 1925.

Ion Dafin — *Povestea unui vis* Iaşi, 1925. *Viaţa Românească*.

Ion Dafin — *Pe vremea mea.* Iaşi, 1925 *Viaţa Românească*.

Universul Literar

Cuponul Nr. 28.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă

Citiţi în „Universul“ lista premiilor.

ANUL XLI.— No. 44. 7 LEI EXEMPLARUL Duminică 1 Noembrie 1925

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

M. S. REGINA LA BALCIC.

Foto «Julietta»

Suflet basarabean

de **N. IORGA**

Într'o foaie din Chişinău am cetit dăunăzi însemnările d-lui Iorgu Tudor cu privire la acea îndelungată, foarte serioasă şi mai ales adînc mişcată acţiune a Basarabenilor însişi, mult înainte de războiul neprevăzut, în firea şi mai ales în urmările lui, care tindea la întoarcerea către viaţa poporului romănesc înfăţişata prin regatul de dincoace de Prut.

In aceste note ale unui scriitor care e şi poet — şi un poet de o reală inspiraţie — nu e ceia ce obişnuim noi a numi literatură: scrisul fabricat cu intenţie, ieşit din lecturi stăruitoare, îndreptat după anume modele, mai ales din străinătate, disciplinat, revăzut, corectat şi, pe de asupra, înscris în cutare sau cutare tagmă «estetică». Nu, în acele scurte frase tăcute sînt *izbucniri de suflet*, — adecă tocmai ce a fost literatura la începuturile ei, cînd era marele fenomen naţional întrupînd ce era mai adînc în viaţa unei rase şi ceia ce, fără editori, „public“ şi critici, ar putea să fie şi azi.

Am cunoscut la Iaşi, pe o vreme cînd o anume critică bucureşteana făcea sluj la Nemţi şi pregătia starea de spirit dorită la «Kommandatur», pe poetul care a ştiut să deie expresie cugetului şi simţirii celor umili, necărturari şi buni din părţile moldoveneşti de peste Prut, Mateevici. Ce curios părea în 1917 să învii cîntecul lui Gheorghe Sion: „Mult e dulce şi frumoasă limba ce-o vorbim“.. Să rîzi un an de zile în cenaculele noii literaturi! Numai bietul popa n'auzise de aşa ceva, cu toate că s'ar fi putut întîmpla ca el să fi cetit mai mult decît atîţia cari adună titlurile ultimelor cărţi răsfăţate la vitrine. Şi părechea poesiei de acum şaptezeci de ani a ieşit stîngace, naivă, dar profund emoţionantă, introducînd într'un ritm de multă vreme scos din us prin decisiune a obştii „scriitorilor romîni“, cu preşedinte, vice-preşedinte, casier şi secretar, lucruri neaşteptate, în faţa cărora tresăriai.

Uitaţi vă la Buzduganul nostru, ale cărui intervenţii parlamentare, sincere şi curagiose, sînt aşa de puţin gustate de o majoritate în care nu e unul care să nu se creadă mai hîtru decît dînsul. L-am văzut tot la Iaşi şi tot pe vremea aceia, îmbrăcat ca „Muscal“, cu manta lungă de şaiac, cu cizme şi cu şapcă, năvălind la mine în casă de eram sigur că a venit să mă omoare ca să-mi spuie două lucruri: că «tovarăşii» vor merge cu Nemţii — şi nu l-am crezut, dar era adevărat — şi că el vrea să cumpere cărţi romăneşti. Am aflat pe urmă că el e poetul supt pseudonim al foii d lui Hallipa şi n'a trecut multă vreme până să mă încredinţez ca fierbe ceva supt această bună faţă de copil doritor de a şti lucruri nouă, multe solide şi — romăneşti. La scrisul lui puţini s'au uitat cu simpatie; ar fi fost de ajuns să-l descurajeze. Dar el nu cîntă pentru „public“ şi pentru critici. E la dînsul *nevoia interioară*, e *instinctul creator* şi mai e ceva: e *caracterul representativ* al atîtora cari sînt ca dînsul, dar nu pot vorbi. Şi iată o poesie în adevăr nouă care în chip firesc se desface din acest suflet „modovenesc“.

Ei toţi aduc, împreună cu fulgerătoare icoane neaşteptate, cuvinte vechi, cuvinte locale, cuvinte rare, cuvinte create îndrăzneţ, cum n'am gîndi noi că se poate, dar care se prind. Ritmuri ciudate, frînte, greşite adesea, alintă gînduri şi simţiri care iese în vileag cum vor ele, nepăsătoare şi une ori straşnic de frumoase. Din această *pătură geologică* a romînismului răsar vietăţi „literare“ care pe plaiurile noastre au fost de mult stîrpite de glontele criticei, teoriei şi sistemului, de învăţătura şcolilor înnalte, de călătoriile în străinătate, de gluma înveninată a cafenelei.

Am crezut că în Basarabia luăm un pămînt bun şi un număr de oameni credincioşi şi supuşi. Am luat mai mult: complectarea propriei noastre fiinţi morale şi elemente esenţiale de înoire pentru sufletul romănesc.

* * *

Bate vînt de toamnă, doamnă [1)]

Bate vînt de toamnă,
Doamnă,
Şi e frig, şi printre arini
Sita lunii nu mai cerne pulbere de flori de crini.

Pe cărările tivite 'n lung cu cetine de brazi,
Nu mai vezi pe nimeni azi,
Că de cînd ţineau soboruri şi-au plecat plîngînd lăstunii,
Au murit de frig, pe straturi parfumatele petunii,
Iar din caierele zării de funingine şi sgura.
Toarce mîna toamni 'ntr'una fire lungi de ploaie sură.
Goi şi schilodiţi aguzii gem de mila crăngilor
Şi din fund de văi suspină sufletul tălăngilor...

---

1) Dintr'un volum în lucru.

Sălcile de lîngă lac
Desnădăjduite,
Bat mătănii şi desfac
Frunze ruginite.
Să mai lunece tăcută ca o perină de atlas,
Din tot pîlcul de-altădată doar o lebădă-a rămas...
— Bate vîntul şi o duce, şi o poartă ca pe-o coală
Ruptă din caiet să tae faţa lacului de smoală..

Stefan Bălceşti

O nouă carte de critică a d-lui N. Iorga*)

de ION SAN-GIORGIU

Ceia ce a impus încă de acum douăzeci de ani pe d-l N. Iorga în critica romănească este talentul său de a caracterisa opere literare, scriitori şi curente.

Cu o intuiţie rară pătrunde repede în miezul operei literare şi cu o nemai intîlnită inventivitate verbală descopere pentru fiecare operă poetică caracterisarea care consacră sau distruge. Critica sa incisivă şi lapidară ca o formulă sau ca o sentinţă aşează pentru totdeauna pe scriitor la locul de unde nici posteritatea nu-l va schimba.

Spiritul sintetic al învăţatului, care, deprins să smulgă esenţialul din haosul evenimentelor istorice, se armonisează minunat cu visiunea poetului, care nu se găseşte în faţa operei poetice ca un rece judecător, ci ca un indrăgostit cercetător de frumos.

Caracterisările literare ale d-lui[1] N. Iorga, care isvorăsc din această contopire cu opera poetică, creînd-o din nou în stilul lor nervos şi plastic, sînt în critica romănească singurul îndreptar pentru istoricul literar de mîine.

* * *

Pe neaşteptate d-l N. Iorga oferă publicului apusean o carte de critică, ce represintă un nou fel de a vedea şi judeca literatura. Istoricul s'a oprit de data aceasta în faţa unei părţi restrînse din literatura romănească spre a vedea în ea numai expresia societăţii romăneşti la un anumit moment al desvoltărei sale. Chiar după titlul ei: „Scriitorii realişti în România, ca martori ai schimbării de mediu în veacul al XIX lea", arată lămurit punctul de vedere al criticului. Pentru d-l Iorga literatura nu e un produs individual, nu e o simplă formă estetică, ci e resultatul unei lungi elaboraţii sociale trecută prin sensibilitatea şi puterea de exteriorisare artistică a unei personalităţi. Şcoala literară pe care a întemeiat-o d-sa şi care poate înfrunta toate snobismele şi modernismele zilei de astăzi, se sprijină tocmai pe această concepţie că literatura trebuie să fie expresia unei realităţi psihologice şi sociale.

Incercarea d-sale de a studia evoluţia claselor noastre sociale prin prisma prosatorilor noştri e şi originală şi nouă. Căci, dacă în opera critică şi istorică a lui Taine şi Gervinus, de pildă, întîlnim acest punct de vedere, va trebui să recunoaştem că celor doi istorici literari li lipsesc cunoştinţile istorice propriu zise şi întrucîtva chiar şi intenţia de a reconstitui evoluţia unui mediu social după documentele literare ale vremii. O încercare similară de critică etnologică a făcut-o în timpurile mai noi istoricul literar german Iosef Nadler cu a sa „Literaturgeschichte der deutschen Stämme und Landschaften" (1912), dar şi acesta pornia de la ideia de a explica literatura numai prin caracterele etnologice pe care aceasta le are imprimate şi nu de a explica şi a analisa o stare socială după operile literare corespunzătoare cum procedează istoricul şi sociologul N. Iorga.

Metoda explicată de d-l profesor Iorga este nouă şi ea deschide noi posibilităţi de cercetare criticei literare. De sigur că nu oricine poate fi îndreptăţit să se folosească de o asemenea metodă, căci ea cere, nu numai o erudiţie şi o cunoaştere adîncită a stărilor sociale, dar şi o intuiţie de creator.

Cartea d-lui N. Iorga nu este decît o redactare mai atentă a prelegerilor pe care profesorul le-a ţinut la Sorbona în iarna trecută. D-l Iorga a voit să dea străinătăţii o imagine a prefacerilor vieţei sociale romăneşti pînă la marele războiu, folosindu-se pentru aceasta de literatura epică a ultimelor decenii şi a voit în acelaşi timp să recomande publicului apusean prosatorii noştri mai de samă.

Din acest ultim punct de vedere prelegerile şi acum în urmă cartea d-sale, însamnă şi o rară manifestaţie de propagandă romănească. D-l Iorga are însă, nepreţuita însuşire ca atunci cînd luptă pentru naţiunea şi cultura sa, să nu uite că are datoria imparţialităţii pe care şi învăţatul şi criticul şi-o impun.

De aceia cartea aceasta este mai mult decît o lucrare de propagandă. Ea este pe lîngă o interesantă lucrare de sociologie, şi o urmărire a evoluţiei prosei noastre de la Const. Nagruzzi pînă la Ion Agîrbiceanu, întovărăşită de acele plastice şi definitive caracterisări, care l-au impus încă acum douăzeci şi cinci de ani pe d-l N, Iorga în critica romănească.

D-l Iorga arată cum în prosa noastră se întîlneşte la început romantismul istoric, remarcînd cu drept cuvînt că nuvela istorică a lui Const. Negruzzi era lipsită de aprofundare şi detaliu istoric, pe cînd aceia a lui Alex. Odobescu se sprijină pe o cunoaştere mai atentă a istoriei şi se deosebeşte printr'o puritate de stil neobişnuită pînă la el.

Dar urmărind formele societăţii romăneşti în prosa timpului, d-l N. Iorga nu putea să nu se oprească la N. Filimon, care a ştiut să evoce cu atîta talent prefacerile societăţii romăneşti de pe la 1810-1820. D-sa vede urmînd acestei epoci literare una patriarhală, în care se disting trei povestitori de talent; Slavici, Creangă şi Gane. Dacă în opera lui Slavici se întîlneşte o ţărănime liberă ardelenească şi ne pronunţată atitudine morală, în opera lui Creangă intîlnim ţărănimea moldovenească cu melancolia şi umorul ei, iar în opera cu frumoase descrieri a lui N. Gane, o admirabilă zugrăvire a vechei boerimi moldoveneşti. La toţi aceşti evocatori ai vieţei patriarhale de pe la 1880 90 d-l Iorga distinge mai ales atitudinea lor morală bine definită.

Pe Dimitrie Bolintineanu ca prosator d-l Iorga ştie să-l preţuiască fără exagerare ca pe un romantic şi liric ce nu şi poate desminţi caracterul liric în romanele sale din care numai Elena merită să fie amintită. Duiliu Zamfirescu, care a trăit multă vreme departe de ţară, a ştiut totuşi în romanele sale, scrise toate cu o deosebită îngrijire stilistică, să prindă atîtea aspecte din viaţa noastră socială şi să ni dea, mai ales în romanul său principal: „In Războiu“ cîteva pagini cuprinzînd o evocare a eroismului ţărănesc. Foarte interesantă e şi aprecierea asupra literaturei narative a lui Al. Vlahuţă, care e o „protestare lirică în isolarea poetului individual, care se continuă într'o altă formă“. Vorbind de Caragiale d-l Iorga crede că opera sa e mai puţin însemnată decît popularitatea pe care a dobîndit-o în ultimii ani, iar în prosa d-lui Brătescu Voineşti remarcă unele aspecte bine prinse ale micii burghesii muntene.

---

[1] N. Iorga — Les écrivains réalistes en Roumanie, comme tèmoins du changement de milieu au XIX-e siècle. Paris Librairie Universitaire J. Gamber — 1925

O deosebită însemnătate dă d-l Iorga prosei d-lui Vîlsan amintind şi de curentul „Semănătorului“, a cărui realisare o vede cu drept cuvînt în puterea creatoare a lui d-lui Mihail Sadoveanu şi în armonia perfectă a stilului său. Reabilitînd pe Gîrleanu după o lungă uitare din partea criticei contimporane, d-l Iorga nu face numai un act de dreptate, dar şi unul de revisuire literară. De asemenea şi însemnătatea pe care o dă prosei puternice a d-lui I. Agîrbiceanu e pe deplin meritată de către acest singur prosator al Ardealului şi reprezentant al sufletului românesc de peste Munţi.

⁂

Cartea d-lui Iorga e scrisă întro francesă admirabilă şi de o rară eleganţă. Dacă mai adăogăm şi faptul mişcător că d-l Iorga intercalează în studiul său pagini alese traduse într'o francesă care ştie să redea tot farmecul originalului, atunci înţelegem pe deplin valoarea acestei lucrări unice, pe care numai d-sa ar fi putut-o scrie.

Orice corespondenţă pentru „Universul Literar“ precum şi revistele sau cărţile trimise spre recensie se vor adresa d-lui Ion Sân-Giorgiu, Calea Victoriei, numărul 89. scara B.

CEAHLAUL

D-lui Nicolae Iorga

Etern şi uriaş, întroienit de vreme,
Cu gluga de zăpezi în spate, sta Ceahlăul:
De veacuri a'ndurat şi binele şi răul,
Dar, stînd supt vijelii, în veci de veci nu geme!

Puternic şi semeţ ridică alba-i frunte
Către albastrul cer, spre luminosul soare:
Din nori posomorît priveşte lung în zare,
Cu ochi înstreşinaţi de genele cărunte...

Bătut de gînduri vechi şi-aducerile-aminte,
Priveşte peste culmi, în vremi îndepărtate:
Hei, cîte năvăliri n'au fost pe-aici, de gloate,
Dar cîte dealuri vezi, sînt toate a lor morminte;

Şi cîţi păstori străini, cu falnicile turme,
N'au băciuit pe-aici cu seminţii de neamuri,
Nici codrii verzi nu au atîta frunză'n ramuri,
Dar toate au perit, odată cu-a lor urme!...

Iară Ceahlăul alb, altar Dumnezeirii,
Şi ţării-Patriarc, priveşte'n zări şi tace:
Şi'n veci de veci va sta pe plaiurile dace,
Păstor bătrîn de neam, străjer al Nemuririi!

I. Buzdugan

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu“

de **I. Agîrbiceanu**

Scumpule, dragule!, Of ă ea îmbrăţişîndu-l din nou! Cît m-a fost de frică! Da', vai n'o să-i facem nici un rău bietului Vasile, nu-i aşa? Şi apoi, de ce te temi? adause Vilma, desfăcîndu-se de el şi privindu-l drept în ochi. N'o să se schimbe nimic între noi doi, înţelegi? Mă iubeşti, şi atît. Atîta-ţi cer: să fii prietenos cu mine, să mă priveşti deschis cu ochii dumitale aşa de dulci, să nu mă mai încunjuri, să nu fugi de mine, să mă iei cu tine în plimbările ce le faci. Să nu mă laşi singură, înţelegi? Şi eu voiu fi fericită. Nimic nu-mi va mai lipsi.

Peptul ei se înălţa des pînă ce vorbia, şi obrajii palizi se împurpurară. Andrei simţi că Vilma vorbise sincer, se minună de nevinovăţia acestei femei, şi dragostea lui, un fel de adorare acum, îi umplu sufletul cu duioşie.

— Copil ce eşti! zise el cu vocea a încă mîngîietoare, netezîndu-i părul. Copil ce eşti! spuse din nou. Dar nu cunoşti tu povestea fluturelui care se învîrte, jucîndu-se în jurul luminării aprinse? Nu-şi pîrleşte aripioarele, nu cade jertfă jocului fericirii?

Vilma îşi plecă capul în piept păru că se gîndeşte.

— Nu mi-e frică! zise ea ridicîndu-şi capul, dar nu-şi dădea sama că roşise pînă după urechi. Simţia numai că n'are curajul să-l privească pe Rus în ochi.

— Iată ce cred eu, adause după alt răstimp de gîndire, Vasile mă iubeşte, nu-i aşa?

— Ţi-am spus că mai mult decît mine.

— Ei bine iubirea lui nu-i dă puteri să se poarte cu mine aşa cum vezi? Dela o vreme eu am început a simţi că numai din iubire îndură el toate. Crezi că noi amîndoi tot din iubire, nu vom putea să... ne purtăm frumos, cinstit?

— Eşti copil şi nu ştii ce vorbeşti, Vilma. Cum ai putut rămînea copil până la vîrsta ta? Dar este o deosebire: Vasile ştie că nu-l iubeşti: Şi apoi el are o taină; el, aşa cum îl vezi, uscat şi slab, cu ochii lui mistuindu-se în suferinţă, este un om superior. Nu trece peste marginile dreptului său... Pe cînd eu şi chiar tu, cine ştie... Ce spui tu e aşa de frumos! Mi-am zis de cînd am intrat în casa asta şi am simţit cum ţi se deschide sufletul ca o floare: Foarte bine, o să mă cufund în această simpatie ca într'un nor de lumină şi parfum. O să-mi facă bine tristeţile mele. Dar m'am oprit aici? N'am ajuns unde mă vezi, cu toată împotrivirea mea? Şi... cine mă încredinţează că odată nu voiu merge şi mai departe?

Andreiu văzu că Vilma se înfiorează la cuvintele lui din urmă. Dar el pricepu că nu era un fior de spaimă, ci unul de voluptate, care părea că vine din adîncurile fiinţii ei, inconştient încă, dar fără să dea greş în vestirea furtunii care avea să vină.

Se învoiră însă, ca doi prieteni să împlinească dorinţele femeii. Nu o va mai încunjura, nu o va mai lăsa singură, va lua-o cu el la plimbare.

Vilma, după înţelegerea asta, fu veselă ca un copil căruia i-ai dat jucăria dorită de el cu înfocare, ani de-a rîndul.

Rusul se miră adînc de valul de lumină ce-i năvăli în ochi, în faţă, care încunjura parcă întreaga ei fiinţa, radiind din ea însăşi. Andreiu era trist, cu inima grea: simţia că o iubeşte şi mai mult.

Toate acestea se petrecură într'o zi senină din a doua jumătate a lui August. De-atunci casa Notarului se umplu iarăşi de rîs şi veselie. Tot mai des Cozlenii puteau să vadă la plimbare pe uliţele satului, pe cărările din fîneţele mărginaşe pe ofiţerul rus şi pe notărăşiţa. Ea înfloria dintr'o zi într'alta, şi zburdălnicia ei îl făcea adeseori să rîdă chiar pe Vasile. In vremea asta începu lelea Ana să-l descoasă pe Notar de durerea lui tăinuită. Şi tot de atunci să supravegheze mai de aproape purtările Vilmei.

Incepu să umble şi gura satului. Intîi în şoaptă, vorbe spuse la ureche, semne ce-şi făceau din cap şi din mîni femeile pe la porţiţe. Apoi tot mai deschis, femeile, babele, se mirau crucindu-se. Arunci cu piatra într'o femeie greşită, al cărui bărbat e dus de ani, zise într'o seară nevasta administratorului între femei, unde erau şi rudenii de-ale lelei Ana. Dar ce să mai zici de cele care zburdă fiindu-li bărbaţii acasă?" Ea voi să-i ajungă vorba pînă la soacra notărăşiţii. Şi ajunse. Dar doamna Ponori cînd vorbia aşa nu ştia că, sublocotenentul îşi bătea joc de amîndouă surorile ei, fete mari. Satul însă ştia de mult de asta, din şoaptele slujnicilor dela curte. Şi o bătrînă, clătinînd din cap după Unguroaică, spuse gîndul tuturor:

— Nu-s mai breze doamnele ca ţărancele. Aşa se pare.

X.

Vasile Grecu după ce văzu schimbarea din casa lui, înţelese. Ştia ce are să facă. Nici un drept să se pună în calea fericirii celor doi, nu avea. Ştia că, dacă ar încerca, ar ajunge din nou într'o situaţie mincinoasă, că ar trăi iar din minciună. Deci el ştia ce va face: va spune soacră-sii, va spune Vilmei că pot începe despărţirea, că el e hotărît chiar de acum să se mute la Primărie, ori la mamă-sa. Sau, ceiace ar fi şi mai potrivit, Ofiţerul cu Vilma să se se mute în casa soacră-sa. Şi aşa stă goală.

Pe bătrîna trebuia să o încunoştiinţeze mai întîi, dar soacră-sa stătea la oraş. In fiecare seară Vasile se hotărî să plece dimineaţa în oraş, dar nu pleca. In fiecare seară, pentru a se hotărî mai temeinic, intra, după slujbă în crîşma de peste drum.

Mărgineanul Mitru se mira de regularitatea uimitoare cu care venia Notarul, aşezîndu-se veşnic la aceiaş masă din colţ, în odaia pentru oaspeţi. Bea singur-singurel. Bea şi se gîndea.

Abia se aşeza pe scaun, îşi ducea mîna la frunte şi privirile lui arzătoare cădeau pe masă, ca şi cînd acolo şi-ar fi lăsat scrise gîndurile lui seara trecută, şi ca şi cînd fără a ceti pînă unde ajunsese seara trecută n'ar fi putut gîndi azi mai departe.

Şi, din seară în seară, măsura vinului băut creştea. Birtaşul nu-l întreba nimic, nu lăsa pe nime să pătrundă în odaia de oaspeţi cînd notarul era acolo. Vedea că Vasile Grecu e ros de o durere.

Acasă, seara, sosia tot mai tîrziu. Gîndurile care-i aţîţau cum să şi îndeplinească planul erau tot mai multe, tot mai luminoase. Dar ajuns acasă, hotărîrea lui de-a pleca dimineaţa la oraş, cădea ca o pasere cu aripa frîntă.

Cum era aprins de vin, intra în discuţii mari cu Andreiu Vasilievici Petrov. In casă era voie bună, seninătate, o atmosferă de dragoste. Incepu să nu mai lipsească nici băutura dela masă. Vilma se îngrijia. Pentru Andreiu, pentru Vasile?

Ofiţerul, la dorinţa celor doi soţi, cînta adese ori, şi baritonul lui adînc umplea sufletul Vilmei de furtună, iar al lui Vasile cu gînduri înalte. Simţia o pornire pe care n'o putea birui de-a începe cu Rusul discuţii metafisice: Existenţa sufletului, a vieţii viitoare, realitatea lumii materiale. Ori că Vasile era obicinuit cu astfel de subiecte, ori că vinul îi ascuţia drăceşte intelectul, dar Andreiu Petrov uneori abia-l mai putea urmări, abia-l mai putea înţelege. Se cufundau amîndoi într'o viaţă ideală care adeseori îi ameţia ca o băutură tare.

De cîteori, noaptea tîrziu, după ce Vilma se retrăsese ei urmau cu aprindere discuţia începută! Uneori îi apuca dimineaţa cu lampa aprinsă şi cu băutura pe masă.

Ameţit de vin, întins în patul lui care părăsise acum dormitorul şi stătea în odăiţa de-a treia, cea mai mică, Vasile Grecu se întreba: Pentru ce să merg la oraş? Mai este vreme! Lucrurile n'au ajuns aşa de departe cum am crezut eu. Şi apoi ce s'ar face ea? S'o ruşinez aşa înaintea lumii? Dar ea m'a luat pe mine de bărbat? Ea mi-a cerut mîna? N'am luat-o eu? Şi acum să-i dau cu piciorul pentrucă n'am putut-o face fericită? Ei, drăcia dracului! Incă n'am căzut aşa de adînc.

Gîndurile acestea îi treceau prin cap, cum stătea întins în patul rece. Pe unele le spunea tare. Alteori vorbia singur, cu ceasurile. Pomenia de bucuria lui de-acum: unde ar mai putea întinde astfel de discuţii dacă i-ar alunga din casă? Şi cu cine!

Iar el, din ce trăeşte acum? Din disputele acele cu Rusul. Straşnic cap are Andreiu, dar a lui e mai tare. De cîte ori mi-l înfundă de nu mai poate răspunde un cuvînt?

Şi de ce are el plăcere aşa de mare în discuţiile aceste? Ce discuţii? Adevărate lupte! Mai straşnice ca cele din seminar! Ii plac, nu se poate lipsi de ele, fiindcă îl limpezesc. Ii descoperă înţelesuri pe care înainte nu le putea pătrunde, carei se păreau întunecate, şi iată acum sînt luminoase ca lumina.

De multe ori după astfel de frămîntări, din odăiţă pornia un geamăt adînc, ca de un înjunghiat, apoi se făcea linişte. I se împlînta în suflet, ca un cuţit, conştiinţa că Vilma îl opeşte dela hotărîrea lui. Iubirea, care-i creştea în suflet pe măsură ce o vedea pe nevastă-sa înflorind de iubire şi viaţă. Pentru ce nu era el Andreiu Vasilievici Petrov? Ar fi răbdat, ar fi aşteptat o viaţă, numai să fi putut ajunge el, Vasile Grecu ceia ce e azi pentru Vilma Andreiu Vasilievici Petrov!

Din negurile instinctului i se ridica uneori pornirea să meargă tiptil, să intre în odaia Rusului şi să-l sugrume. Dar conştiinţa îndepărta, scîrbită, această pornire. Iar mintea limpede îi spunea: Cu ce e vinovat Rusul? El e un om de omenie, şi iată-l, pînă acum nici nu s'a atins de Vilma.

Astfel se apropia sfîrşitul lui Septemvrie, şi Vasile Grecu nu-şi mai ducea la îndeplinire hotărîrea. Intr'o dimineaţă cînd îi păru că ceteşte dispreţ în privirea Vilmei, se urcă în căruţă şi mînă la oraş ca o furtună. Dar aici n'a ajuns să vadă pe soacră-sa. A intrat într'un birt şi a băut pînă seara. Trebui să-l urce în căruţă sluga, ajutat de birtaş. Nici odată înainte nu se îmbăta atît de cumplit, băuse rom, după ce începuse cu vin.

Care nu-i fu mirarea lui moş Damian, pîrgarul satului, cînd într'o zi, notarul îl chemă în birou şi-l trimise la crîşma de peste drum să-i aducă rom?

Şi după ce băutura se făcuse lege adusă regulat pe masa de scris şi înainte şi după masă, de cîte ori venia bătrînul pîrgar în odae, notarul îl întreba rîzînd:

— Cum ai spus tu, măi ticălos de bătrîn, atunci seara? Că omul bea de necaz? Că bea să se amortească? Hai? Aşa ai spus ticăla bătrînă? De unde ştiai? Ia să-mi spui!

Moşul nu-i răspundea, eşia trist. Vedea că nu-i a bună cu stăpînul său.

In vremea asta, dragostea între ofiţer şi Vilma se lega prin tot mai multe legături. Rusul se silia şi acum să se împotrivească. Vasile îi apărea tot mai mult ca un spectru al mustrării. Andreiu începu să iasă la vînătoare încă dela sfîrşitul lui August, şi adese ori ziua întreagă nu dădea pe acasă. Il durea inima că o chinue pe Vilma, dar simţia că numai încunjurînd-o se mai putea mîntui de cădere. Şi nu patima lui îl speria. Se ţinea de Vilma, care de la o vreme se făcuse iar palidă şi ochii începură să-i ardă în friguri.

Dar într'o zi cum stătea tolănit într'o poiană, şi razele soarelui de după amiază umpleau de strălucire văzduhul, se trezi cu Vilma lîngă dînsul. Cînd o văzu tăcută şi palidă, o nebunie se abătu peste el. Femeia îi căzu în braţe ca o moartă.

Din ziua aceia Vilma începu să-l urască pe Vasile. Notarul simţi şi se dădu şi mai tare băuturii. Nu mai putea intra în discuţii îndelungate nici cu Andreiu. Acesta nu-i mai putea suporta privirea aceia care-i cădea în ochi ca două picături de jar.

Vasile începu să dea tot mai rar pe acasă. Numai noaptea tîrziu venia tiptil şi intra uşor în camera lui. Bea în crîşmă şi bea în cancelarie. Şi din ce fusese slab, devenise în cîteva săptămîni numai un schelet.

Mamă-sa, lelea Ana, de 'ndată ce-l simţi că bea rachiu, începu să-l înfrunte cu asprime.

— Om eşti tu? Şi încă om cu carte? Pentru o zdreanţă de femee îţi pui capăt zilelor? Să nu te mai vad! Să nu te mai prind că beai! In loc să-i dai cu piciorul, tu rabzi şi te dărîmi ca un putregaiu?

Vasile asculta nepăsător. Îi părea că nu mamă-sa îi vorbeşte.

— Ai ajuns de rîsul satului! Numai de Sila lui Dumitru mai vueşte satul aşa. Şi că s'a încurcat cu un bărbos! De-aceia ne-am năcăjit să vă facem domni, ca să nu vă ştiţi apăra nici cinstea casei? Dar de ce nu o laşi? De ce nu o alungi? Ce găseşti şi ce-ai găsit tu în muieruşca aceia? Şi să mai spuneţi că nu sînt vrăji! Hoţomana aceia de mamă-sa te-a vrăjit! Îi venia bine la socoteală după ce dăduse nenorocirea peste ei.

NOAPTE

Pierdut îţi pare-acuma al ochilor scump dar,
Zădarnică ţi-i vrerea şi clipătu'n zădar:
O umbră nu poţi prinde, mai slabă ori mai vie,
Ci-i una 'ntunecimea greoaie şi pustie,
De par'că n'ar fi noapte, ci umbra nefiinţii
S'ar fi întins în preajmă-ţi....

..... Te-apasă greul minţii
Şi liniştea din tine te'nghiaţă şi te doare,
Căci nici un gînd din haos de gînduri nu răsare
Să-ţi fulgere-o spaimă, un dor, o voioşie
O clipă de nădejde în ziua ce-o să vie;
Ori zborul să-şi ridice o vrajă 'naripată
Trecînd prin ani din ţărmii ce i-ai umblat odată,
Să-ţi fluture un zîmbet din rîsul altor vremuri,
Din lacrămi de departe un strop în ochi să-l tremuri.

Ţi-i greu ca după boală, şi nimeni lîngă tine,
Şi nimeni pe aproape să chemi, să ştii că vine
Cu paşi grăbiţi, cu faţa duios îngrijorată
Un suflet drag s'aprindă lumină dintr'odată,
Şi'n casă şi în gînduri...

O, lasă-i să se 'nchidă trudiţii ochi, şi cată
S'adormi puţin... se poate că din durerea-ţi toată
Să se 'nchege-o umbră în somn... s'o simţi cum vine
Şi'ncet, încet, uşoară se-aşează lîngă tine
Şi răcorindu-ţi fruntea, pe nume blînd te chiamă,
Cum numa'n vis chemaţi's copiii fără mamă...

Elena Farago

Azi moarte, peste o jumătate de an cununie! Te-a vrăjit, îți spun eu! Și nu vezi că v'a lăsat în plata Domnului? Stă mereu la oraș; ce mai știi, poate se mărită din nou, ori Dumnezeu să mă ierte, face și ea ce face tată sa.

Notarul o asculta fără supărare. Venia mereu pe-acasă acum. Părea că simte nevoia ca mamă-sa să-l înfrunte.

Mamă-sa avea dreptate. Gura satului începuse să umble. Dar mai ales la început. Abia porni, pe la începutul lui August, și Cozlenii fură cuprinși de altă înfiorare. Venise vestea cu bătăile mari din România. Spitalele de pe la graniță și chiar pînă adînc în Ardeal nu mai încăpeau de răniți.

Dela curte, dela administrator I. se auzi că-s răniți romîni, din armata romănească pe care o zdrobește acum de istov oștirea grea de tunuri a lui Hindenburg. Pentru d. Ponori ori e bătălie mare pe care o porniau Nemții și-o cîștigau era purtată de Hindenburg, generalul german al cărui nume ajunsese mai întîiu popular în mulțime.

Dar chiar înainte de a porni vr'un svon dela curte, Cozlenii aflară adevărul: era zdrobită armata germană.

Satul întreg fu ca un furnicar cîteva săptămîni. Până noaptea tîrziu tăinuiau oamenii. Prisonierii ruși îi ajutau: știau și ei că Nemții mănîncă o bătae strașnică.

Cozlenii așteptară înfrigurați urmarea biruinții.

— Acuși îi vezi venind! spuneau șoptind cu fețele iluminate.

— De-or veni acum, apoi să știți, măi dragii mei, că nu se mai întorc!

Astfel Cozlenii nu mai purtau prin sat povestea no ărășții, ci-și împărtășau din priviri, din vorbă, nădejdea care-i înviase din nou și-i puse în picioare și pe cei mai bătrîni.

Vasile Grecu auzi și el vestea. [illegible], se bucura, dar ca pentru un lucru din trecut, pe care oamenii îl știu numai din poveste. În rarile clipe, în care se mai ținea treaz de tot, el își dădea seama de prăpastia în care se zvîrle, și era adînc scîrbit de el însuși.

Mai ales că nici nu voise el vreodată să ajungă aici: să-și amorțească durerea prin beție. Nu-și putea da sama cum a căzut la patimă. El simția că e o patimă scîrboasă, și mai ales era pătruns pînă'n rărunchi de lașitatea purtării sale. În clipele de trezie deplină îi venia să se scuipe. El înțelegea și simția adînc un lucru: că-i gata să moară fără nici o părere de rău după vieață. Dar să-și grăbească însuși moartea? Să se amorțească pe sineși, pentru a-și uita durerea, și astfel să se apropie de moarte pe nesimțite? Să trăiască zilele amărîte ce-i mai rămîn de trăit, într'o minciună?

Nu! Trebuie să isprăvească odată! își zicea de cînd era treaz. Clipele acestea ajunseseră însă destul de rare.

* * *

Într'o seară cînd se desbraca în odăița lui pustie, doborî de pe masă ceva greu. Se aplecă, dibui în întuneric, și ridică de jos o sticlă. Mirosi și simți că e rachiu? Il aduse el? Nu știa, nu-și aducea aminte. Pană dimineața o goli pe jumătate.

Găsi însă sticla în acelaș loc și seara următoare și celelalte seri. Într'o seară un gînd îi fulgeră în minte „Vilma mi-l aduce. Vrea să mă otrăvesc mai repede!“.

Gîndul acesta îi căzu ca un paloș greu, drept în creștetul capului, despicîndu-i-l parcă în două. Își pierdu conștiința, rămase înnemnit vreme îndelungată? Nici el nu-și putu da sama. Dar, cînd se deșteptă, se simți așa de treaz cum nu fu în vieața lui întreagă. Și în treaza aceasta limpede simți cum se apropie de el, baltă neagră verzuie, cum vine tot mai aproape, și cum, fără să i se poată împotrivi cu toată groaza lui i se strecoară în trup, în suflet, îl pătrunse întreg. Durerea fără de margini, de care nu-și putu da sama pînă acum că există, îl înghițea. Avea sensația că-i un fir de paiu, o așchie care plutește de-asupra acelei bălți. Era mic, neînsemnat în univers, nici un punct. Niciodată nu și-a simțit nimicnicia lui și a lumii cu atîta intensitate ca acum.

„Dacă vrea să mor mai repede, înseamnă că nu mai ține la mine nici cît la un fir de praf. Și eu credeam că pentru mine se prăpădește lumea“. Așa își spunea mereu, și se uita cu groază la balta din el. „Poate e chiar așa, nu's nici cît un fir de nisip pentru... ea pentru ea... iar pentru... Dar pentru... dar pentru“. Repetă de multe ori cuvîntul ce-l avea pe buze.

— Da, sînt un fir de nisip ori poate de gunoiu, șoptia gemînd cînd de-odată creierul lui, ca și cînd ar fi prins flăcări, văzu limpede cuvîntul care nu-i venia mai înainte în minte: „dar pentru Dumnezeu, ce sînt? Ce însemnez în fața lui?“ Simiți o zguduire nervoasă cu întreaga lui ființă, dar îndată inima lui fu inundată de o căldură dulce! „Și totuși decîteori m'am prins cu El! Am crezut că-s un urias, și iată nu sînt nimic, nimic. Sunet gol e numele meu, până ce se risipește viața mea. Nimic nu sînt. Și căutam să înțeleg infinitul, și credeam că durerea mea umple lumea întreagă. Și iată sînt un nimic! Repeta cuvîntul acesta ca și cînd în fiecare clipă i l-ar fi scos cineva din suflet și i l-ar fi așezat pe limbă.

(va urma)

ȘARPELE

De mult, într'o iarnă cumplită — din tinereța mea — rătăcisem drumurile și ajunsesem oaspetele întîmplător al lui Neculai Vîrnav.

Bătrînul acesta era o ființă foarte ciudată, despre care se vorbiau multe minunății. Oamenii de pe vremea aceia îl ocoliau bucuroși, uitîndu-l în sihăstria în care își trăia zilele, într'un conac, nu tare departe de Iași, ...undeva, prin părțile Bîrnovei.

Cînd intră în iatacul din care nu ieșia aproape de loc cercăiu să-i vorbesc:

— Mă ierți că te tulbur, — dar viscolul m'a silit!... Eu sînt...

— La ce nevoie, să-mi spui cine ești? mă curmă gazda. — Cînd ți-am deschis ușa, nu știam dacă vine cutare,... sau cutare... Ce nevoie-i să știu cum te chiamă?... Șezi cît poți... ori cît vrei?... Cînd n'o mai vremui, ai să pleci,... și n'am să te mai văd niciodată! — Apoi ieși în sală și-mi arătă o ușă: — Uite, aista-i iatacul dumitale!...

— Ursuz om! gîndiiu, cînd mă văzuiu singur, în odaia aceia, largă cît o casă de azi. Dăduiu din umeri: Ce să faci?... Nevoia te duce pe unde nu ți-i voia! Și mă așezăiu lîngă soba din care jăratecul răsfringea o căldură pe care nici pînă atunci și nici de-atunci încoace n'am mai simțit-o pătrunzîndu-mă cu atîta binecuvîntare.

Mă gîndiam la multe..., la întîmplările vieții, la prețul zilelor omenești..., și toate gîndurile acelea nu izvorau — poate — decît din împrejurarea care printr'o întîmplăoare rătăcire mă smulsese dela o moarte sigură, în mijlocul troienilor. Drumul greşit mă apropiase de-o locuinţă omenească, a cării vedere îmi muiase cerbicia tinereţii de a ajunge cu orice preţ ţinta spre care călătoriam... Căci dragii mii — pornisem să-mi văd o logodnică, pe care n'am mai întilnit-o de atunci!

Acolo, în faţa focului şi departe de primejdia care de-abia atunci începuse să mă înfioare, rătăcirea devenise o întîmplare binecuvîntată..., una din acele fericiri pe care atît de rar le simte şi le preţuieşte omul, în viaţă...

Mi era nespus de bine!... Dar pe măsură ce te pătrunzi de fiinţa binelui, în locul pe care l lărgeşti în sufletul tău pentru ca binele acesta, de care nu te mai saturi un timp să pătrundă cit mai adînc, rămîne, totdeauna, un gol, cît de mic, dar, totuşi, un gol..., în care se iveşte un fel de îndoială, un fel de nemulţumire de ceia ce este şi ceia ce ai... Şi năzuieşti altceva, pe care nu-l Ştii anume: ce-i? dar despre care simţi bine că, nu a fost, că nu l-ai avut, încă!...

E sămînţa zădărniciei pe care-o purtăm, ca pe un blestem, în sufletele noastre şi care niciodată nu ne lasă să ni desăvîrşim viaţa într'un fel, sau în altul să ni-o ţărcuim în anumite înfăţişări, sau să ni-o îndestulăm cu anumite întocmeli... Ştiu eu?... Poate în preţul nefericirii acesteia, izvodită din veşnica năzuinţă spre „altceva", stă singura mîngîiere care ni mai înfioară clipele lîncede ale vieţii pămînteşti... Poate că această nefericire e însăşi fericirea pe care, întrevăzînd-o undeva, mereu înainte, în desfaşurarea vremii viitoare, o înpînzim în vedeniile strălucitoare, pline de îndemnul de a duce mai departe povara grea a zilelor vieţii, strecurînd în golul inimilor noastre nădejdea înfăptuirilor acelora, spre care tindem mereu!... Cine ştie?...

Azi, cînd mă gîndesc la clipele acelea atît îmi lămuresc: mi era bine!... Mă feriSciam chiar că scăpasem de moartea năprasnică ce mă ameninţase din toate părţile.

Dar, pe încetul, îndoiala îşi făcu loc în inima mea. Pustiul începu să mă apese.

Eram singur, şi-mi era urît.. Mă apropieiu de fereastră. Timpul părea că se 'năspreşte mereu. In şuierăturile, în urletele, în vînzolirea de afară părea că se frămîntă prăpădul tutulor iernilor trecute şi viitoare... Mă depărtaiu de geam, hotărît să mă culc, dar, de-abia îmi întorsei ochii, privirile mi se ţintuiră pe două puncte, care plutiau de-asupra patului... Sămţiiu ceva ca o săgetare dureroasă şi rămăsei locului.

Ce-i asta?... Mă apropieiu încet, cu un fel de teamă...

De părete atîrna un tablou, un portret de femeie, despre care n'aş putea să vă spun dacă era frumoasă, ori urîtă..., dacă era aşa, sau altfel.

De pe acel chip însă, se desprindeau nişte priviri straşnice, doi ochi, pe cari-i mai văzusem undeva, doi ochi cari trăiau în mine, în inconştientul amintirii, cu puterea aceia—nebănuită în urmările ei — pe care-o închide scînteia în desvăluirea unui incendiu catastrofal...

De unde porniau privirile acesta!.. Cînd şi unde le întîlnisem?... Ai cui erau ochii aceştia, cari-mi vorbiau, cari mă chinuiau, cari-mi sfredeliau mintea, îmi răscoliau sufletul cu năprasna unei întîmplări, pe care-o trăisem, pe care mă încrîncenasem?... Cum?... Unde?...

...Iar de undeva, de departe, de demult, de atît de departe şi atît de mult, în cît mai mult bănuiam decît să aud, izvorî un glas tainic, dar hotărît:

— Eu sînt!... Sînt ochii mei!... Ce? — nu-i mai cunoşti?... Tot eu sînt!

— Cine?... Ai cui?... Dar nu puteam da de nici o dezlegare.

Iar zilele treceau Viscolul frămînta tot mai amarnic întinderile, încercuindu-le din ce în ce mai vajnic...

⁂

Trecuse vre-o săptămînă... Putea să-mi treacă tot restul zilelor şi nu li-aş fi simţit risipa.

Pe Neculai Vîrnav nu-l mai văzusem. In casa lui, viaţa cu totul îmbelşugată, dar peste puterile îndurării de pustie.

Intr'o zi — după ce strînse masa—, servitoarea se opri în prag:

— Dacă vi-i urît, boierul a spus să treceţi în odaia de alături... Acolo sînt o mulţime de cărţi...

— Dar ce face stăpînul tău! De ce nu se arată?

— El sade totdeauna aşa, singur!... Cine ştie de ce-i el aşa?!... Dar, dacă vi-i urît,... dă!... ştiu eu!?

— Şi ce dimon de femeie era fiinţa aceia, care te privia atît de poftitor, şi-atît de îndemnătoare...

...Din afundul sufletului, ori din largul îndepărtărilor, mulcomi glasul necunoscut:

— Eu sînt!... Nu ştii?...

— Cine? — . . . . .

Marioara Zimniceanu
Societară la Teatrul Naţional din Bucureşti.

...Şi femeia plecă, fulgerînd din priviri un simţ de mihnire sau un gînd de mînie...

. . . .

Tîrziu, deschiseiu uşa odăii ce mi se arătase. Era o încăpere tot pe atît de largă şi plină cu odoare, dar în clipa nrmătoare, de de-asupra unui divan, aceiaşi ochi nălucitori, pironitori de gînduri şi de voinţi, mă prinseră în urzeala lor, ţintuindu-mă locului:

— Eu sînt!... Adu-ţi aminte! Eu!

Mă trăseiu înnapoi Inchiseiu uşa şi mă lăsaiu pe pat, înspăimîntat, ca prins de friguri.

— Cine?.. Cine?..,

Tîmplele-mi zvicniau. Gîndurile mi se 'nvăluiau, iar în cutia lor pocănla aşa.. ca şi cum cineva ar fi bătut la poarta minţii, aşteptînd să i se spună: „intră!".

Abia atunci, în isonul viscolului de afară, în zvonurile purtate din neştiutul îndepărtărilor, din pustiurile goale ale nefiinţei, — ca din noaptea deşartă ce ni se aşterne peste trecut, — se desvălui, cu încetul, taina întrebării care mă frămînta.

Icoana aceia mi se închegă în amintire, orbitor de luminoasă, chinuitor de adevărată...

— Ei sînt!

(Va urma) Eugen Boureanu

Tristeța toamnei

Tristeța toamnei, ca o elegie,
Imi plînge 'n suflet triste amintiri...
Copacii goi par schingiuiți martiri
De-a vînturilor crîncenă urgie.

Tristeța toamnei, negre împletiri
De presimțiri și gînduri, ce sfîșie
In sufletul mieu lasă chezășie,
Că în curînd, cu aspre pustiiri

Și toamna vieții mele va sosi,
Iar floarea dragostei s'o irosi
Ca orice floare plămădită 'n lut...

Tristeța toamnei m'a pătruns atît,
Că în acest amurg posomorît
Eu simt al morții înghețat sărut!

Em. Papazissu

UMBRE...

de **Lia Hârsu**

April.

Ciripesc păsărelele în copacii din grădină. Mugurii se deschid fragezi la razele calde de soare. In aier şi în suflete e primăvară. Un vînt călduţ aduce ca un ecou o frîntură de cîntec de prin vecini.

Un cîntec de jale – se tînguie un suflet chinuit.

Pe prispa curată, lipită de curînd, a căsuţei din fundul grădinii, pe un scăunel alb de brad femeia împleteşte la ciorap.

Fetiţa — o codană de vre-o cincisprezece ani – pe un scaun alături de ea – ceteşte rar, tărăgănat, o poveste veche, găsită într'o carte soioasă, fără scoarţe, fără titlu. Şi, cînd glasul fetiţei se ridică sau cuvintele iese mai răpezi şi mai calde de pe buzele ei fragede, femeia împleteşte mai cu zor, ca și cînd mînile ei ar atîrna de glasul dulce şi nevinovat.

Incet, încet se lasă amurgul zilei frumoase de primăvară. Uruituri îndepărtate de trăsuri, paşii de abia simţiţi ai trecătorilor pe uliţa pustie şi mirezme nehotărîte plutesc în aierul călduţ şi mîngîietor.

Povestea se sfîrşeşte. Se sfîrşeşte trist, duios – o poveste de dragoste neîmpărtășită, cu un adio de veci...

Glasul copilei se aude înecat în lacrimi, ochii ei urmăresc cu greu șirurile, amurgul s'a lăsat adînc şi a stins ultimele raze de soare. S'a înserat.

Au tăcut amîndouă. Copila şi-a lăsat gîndurile să zboare la lucruri nehotărîte, unele copilăreşti, altele nepotrivite cu vîrsta ei.

Visează adesea cu gîndul la *el*. Visează cum visează copiii la feţi-frumoși și zîne, la zmei şi balauri.

Nimic de femeie încă. Simţire de copil nevinovat.

Şi parcă-l vede: înalt, voinic ca şi femeia de lîngă ea—mama lui—, cu privirea blîndă ca şi a ei, cu glasul aspru întocmai ca şi ea.

Pe nesimţite gîndurile copilei s'au încrucişat cu ale femeii. Şi au pornit gîndurile alături, vorbindu-şi. Şi s'au pomenit că gîndurile lor au prins glas.

Şi bătrîna a zis, ca şi cum şi-ar fi urmat, vorbind, şirul gîndurilor:

«... dă, fata mamei, cînd a murit maică-ta, biata vară-mea Maria, şi-ai rămas mică, fără mamă, fără tată, lăsată de izbelişte, mi-a zis Nicu, dragul mamei: «ia-o d-ta, mamă, că eu plec pe-aci încolo şi o să ai cu cine-ţi omorî urîtul».

— Ce suflet bun, nenea Nicu, mătuşică! Şi copila simţi în suflet o undă caldă de recunoştinţă pentru necunoscutul caruia îi fusese mila de ea.

Batrîna ofta dureros, închise ochii stinşi de lacramile plînse odinioara şi rămase tacuta, depănîndu-şi înainte gîndurile.

Apoi începu iar a vorbi de el, de fiul ratăcit, plecat pentru totdeauna, al carui trup o fi putrezind cine ştie de cînd în pamînt străin.

„Era frumos, urmă batrîna, era voinic și chipeș. Avea ochii negri ca tata-sau, faţa alba cum era a mea cînd eram tînara.

— Și era bun, nu-i așa, mătușico?

—Da, bun..., și batrîna se cutremura ca de groaza unei amintiri dureroase, neșterse.

— Avea ochii negri, faţa albă, urma copila, privind în zare, ca şi cînd închipuirea ei ar fi faurit în minte acel chip frumos și drag —, așa cum îl zugravise amintirea dragostei de mama.

Ce drag îi era copilei necunoscutul acela frumos și bun, cum îl vedea ea, necunoscutul care se înduioșase de orfana ramasa pe drumuri, și de pe urma caruia își aflase un adăpost.

Nu şi-l amintia. Era mică pe atunci, şi el a plecat departe şi nu s'a mai întors.

Bătrîna începu iar povestea spusă de atîtea ori, povestea pe care fetiţa o auzise de cînd prinsese şi ea a pricepe şi pe care o ştia pe de rost.

Un băiat frumos şi voinic, iute la fire, dar bun la inimă ca pînea caldă. Şi amintiri din copilăria pribeagului, pe care copila nu o să-l vadă niciodată, bătrîna le istorisia iar, cu sufletul cuprins de căldura dragostei de mamă, înfrumuseţate de trecerea atîtor ani şi depărtare.

De la o vreme bătrîna tăcu iar.

Copila îl vedea aievea parcă, şi ochii ei cătau în înserarea zilei de primăvară, ca şi cînd iar avea aici chiar chipul în faţa ei.

Dar în mintea bătrînei icoana celui dus se schimbă de odată. O schimbare grozavă, care-i îngheţă sîngele în vine. Chipul frumos de copil al băiatului îl vedea acum aşa cum era la plecare: buhăit de băutură, glasul răguşit de nopţile pierdute în fumul cafenelelor la jocul de cărţi, privirea încruntată ca a unui tîlhar şi pumnul ameninţător cînd îi cerea bani.

Adevărul, grozavul adevăr veni să gonească din minte idolul făurit de iubirea ei de mamă şi să-i aducă aminte că minţia de ani de zile, minţia copilei încrezătoare şi neştiutoare, îşi minţia sieşi, ca să-şi amăgească sufletul.

Glasul copilei se auzi iar, dulce şi blînd, murmurînd ca refrenul unui cîntec drag:

— Ce bun trebuie să fi fost nenea Nicu, mătuşică!

Deodată bătrîna rămase cu ochii deschişi mari ca la o vedenie înspăimîntătoare. In portiţă un cerşetor zdrenţeros şi plin de praf s'a oprit şi a întins mîna spre cele două făpturi singuratece.

Era înalt şi voinic, glasul îi era răguşit, şi, prin întunerecul uşor al înserării, bătrînei i s'a părut că vede privirea încruntată de ucigaş a celui plecat.

Tresări şi se feri înlături ca şi cum ar fi simţit lovitura pumnului.

Cerşetorul întinse iar mîna-i murdară şi aspră, murmură cîteva cuvinte neînţelese şi, văzînd că nimeni nu-l miluieşte, porni cu paşi rari pe uliţa tăcută şi pustie.

Copila privi mirată pe bătrînă. O ştia milostivă, dar bătrîna rămase împietrită ca de spaima unei arătări grozave.

Cîntecul a amuţit, păsărelele au tăcut de mult, fetiţa şi-a lăsat gîndurile furate de visuri, bătrîna şi-a simţit sufletul încetul cu încetul uşurat ca de o povară grea, şi în întunerecul care s'a lăsat cu totul a început să povestească iar, în şoapte, ca pentru sine:

Era înalt şi chipeş, avea ochii negri şi faţa albă... S'a dus departe, dragul mami... Cine să-mi închidă ochii... cine?!...

Şi lacrămi calde de dor picurau încet pe mînile ei zbîrcite, puse cruce în poala rochiei negre.

Dar pribeagul n'o să mai vie niciodată; trupul lui putrezeşte de mult în pămînt străin.

Bătrîna plînge potolit şi dureros, copila visează la feţi frumoşi şi balauri.

Uliţa e pustie, iar cîntecul de jale începe iar tînguitor ca durerea unui suflet chinuit.

Guillaume Apollinaire

LORELEY

Trăia la Bacharach o blondă vrăjitoare:
Lăsa pe toţi în juru-i să i moară la picioare

Chemată de-un episcop a fost la tribunal
Şi tu iertată pentru frumosul ei chip pal.

O tu Loreley mândră ce'n ochi ai giuvaeruri:
Din iad vrăjitoria o ai tu sau din ceruri?

De viaţă-s obosită mi-s ochii blestemaţi,
Şi veţi muri cu toţii în ei de-o să cătaţi.

De flăcări îmi sint ochii şi nu de pietre scumpe:
Aruncă'n flăcări vraja şi vraja se va rumpe

Eu ard eu ard în flăcări frumoasă Loreley,
M'ai fermecat de mult timp dar nu te condamn vai,

O nu rîde de mine ci fă-mă să-mi dorm somnul
De veci bune episcop şi te-ocrotească Domnul

Plecat-a 'n ţări străine iubitul ce-l ador
Şi nu iubesc pe nimeni şi fă-mă ca să mor,

Ah inima 'n tot şirul tristeţilor mă poartă:
De m'aş privi pe mine de-sigur c'aş fi moartă.

Mi-e inima sfărmată de cînd mă părăsi,
Mi-e inima sfărmată de cînd nu-l văd aci

Episcopul trei oameni chemă ca să li spună:
Să luaţi la mînăstire pe fata-asta nebună.

Te du te du Loreley cu ochi de vijelii:
Călugăriţă 'n negru şi alb tu ai să fii

Şi au mers au mers tus-patru pe drumul greu sihastri,
Şi-i implora Loreley cu ochii ca doi aştri,

Vedeţi voi piscu-acela să mergem către el,
Să văd încă odată frumosul meu castel

In faţa mea vreau fluviul şi valea să se 'nşire,
Şi'n urmă bucuroasă mă duc la mînăstire

Şi vîntu'şi smulgea părul în valuri despletit
Loreley — Cei trei oameni strigau necontenit

Pe Rin se vede-o luntre voi nu băgaţi de samă
Iubitul meu e-acolo mă vede şi mă cheamă;

Atît de fericită-s iubite vino vin,
Şi ea atunci se-apleacă şi cade jos în Rin,

Văzînd în apă chipul unei Loreley care
Avea ochii ca Rinul şi pletele de soare.

(Din „Alcools"). Trad. de **Ioan Ciorănescu**

FETELE BOIERULUI DUMITRACHE

...Ba, să mă slăbeşti dumneata, cu „sade rău."... cu: „ce zice lumea?..." Asta e!... Neamul ni l-a făcut de rîs fratele-mieu Voicu, cit a trăit. Pentru... „Voicu tatei..." n'ai găsi ani întregi un cuvînt de mustrare, oricîte isprăvi ţi-a făcut. A avut datorii la cărţi, i le-ai plătit. A nenorocit atîtea fete 'n tîrg, te-ai dat peste cap şi l-ai scăpat. A împrumutat bani pe poliţe măsluite, ţi-ai recunoscut iscălitura, ai vîndut munţii şi pădurea de la „Feţele-Crăsnei" şi ai plătit. I-a trîntit un glonţ în spate Postolache boiangiul, fiindcă l-a prins sărind pe fereastră din iatacul nevestei-sei, în loc să-ţi pui cenuşă 'n cap şi să-l laşi să piară ca un nemernic ce era, într'o săptămînă cit a tras să moară, şepte doctori i-ai adus la cap. Iar, de cînd a murit — patru luni şi ceva, — te prăpădeşti pe picioare după „scula de aur" care ţi s'a pierdut. După „domnişorul" care ne-a tocat zestrea noastră şi ne-a lăsat pe drumuri!.. Vă fac eu neamul de rîs?... Nu vă place? Mă mut cu chirie 'n tîrg şi gata. Cu leafa mea pot trăi singură, fără să mă doară capul. Azi viaţa nu mă mai sperie! Datorită lui „Voicu tatei"... am învăţat s'o cunosc!... Aşa să ştiţi!...

Uşa din fundul iatacului se închise trîntită cu putere, o alta se deschise vijelios în antreu şi.. glasul războinic al Norei Gorgane nu, cea mai mare din fetele boierului Dumitrache, începu în ietăcelul întunecos de lîngă sufragerie vorbă şi mai aprinsă cu cele două surori mai mici.

Rămaşi singuri, bătrînii se priviră lung, înmărmuriţi. Boier Dumitrache, slab, prăpădit, cu ochii stinşi în adîncul orbitelor, aducîndu-şi greu, pe genunchi, braţul stîng damblagit de patru luni, care-i scăpase acum de pe marginea jeţului. Cucoana Saftica, umbră încovoiată a unei femei frumoase odinioară azi cu chipul zbîrcit de suferinţi, c'un trup mărunţel şi slab, înfăşurată într'un tartan de lînă cu ciucuri roşii de vechime în picioare, sprijinită de soba rece, în care muriau cărbunii unei singure bucăţi de lemn. Pe bătrîn îl zgudui un plîns scurt, înghiţit în colţul pieptului cu răsuflări grele. Apoi se linişti:

— Bravo!... Frumoase zile am mai ajuns!... Foarte frumoase! Iaca, acum mulţămeşte-te, cucoană, c'ai răsfăţat-o de mică şi nu i-ai sucit gîtul la vreme! O auziş, nu? Se mută cu chirie 'n tîrg!... Frumos! Nici nu se putea mai frumos! Fireşte! Să n'o mai ţină nimeni din scurt. Să umble *haimana* în toată voia zi şi noapte, după cum văd c'a început de un an încoace... Auzi dumneata batjocură!? „Logodnicul mieu în sus, logodnicul mieu în jos", primeşte-l în casă omeneşte-l... şi cînd colo, a...amantul dumneaei. Iar pe lîngă el încă şi alţii prin tîrg.. Şi eu să nu înţeleg nimic, să nu ştiu nimic! Să-şi bată joc astfel de bătrîneţile tale, de bătrîneţile mele! Doamne, cu ce ţi-am greşit să mă pedepseşti astfel cu ce?..

— Dumitrache, frate, ascultă... poate că...

— A nu, nu, nu!.. Mai bine să mă strîngă Dumnezeu de pe drumuri, să 'nchid ochii, să se sfîrşească odată!.. Mă miram eu, de ce mă tot ocoliau şi toţi Dimăcheşti şi Cristache Măgureanu şi doctorul Frâncu şi văru Ghiţă Vălăceanu şi *toţi cîţi am mai rămas*, ori de cîte ori îi întîlniam. Li era ruşine cu mine, li era ruşine de ruşinea mea. Pînă ce ieri, întîlnindu-l pe văru Ghiţă, luîndu-l aşa, ştii, mai cu anasîna, şi-a dat omul drum sufletului:

— Hei, tu cu supărările şi boala ta nu mai auzi nimic, nu mai pricepi nimic. Deschide, omule, ochii şi uită-te bine 'n jurul tău! De ce te ocolim? Apoi, iacă şi iacă, cum e povestea..

Am crezut că se crapă pămîntul şi mă 'nghite de viu. M'a trăsnit aşa ca o măciucă de foc în creier, mi s'au împăienjenit vederile..., şi-am simţit că mă duc, mă duc într'o prăpastie fără fund.. Cînd m'am trezit din leşin, toată cafeneaua era'n jurul mieu. Cristache plîngea. Văru'Ghiţă, alb ca varul, îşi muşca mînile că de ce mi spusese adevărul... Saftico! Mai bine muriam de eri acolo şi nu mai vedeam lumina zilei... Domnişoara Nora... poftim! O auzişi singură ce vorbeşte... Doamne, ai milă de bătrîneţele mele, Doamne!...

Şi, cum, pe faţa galbenă, lacrimi amare se drumuiră spre barba de multe luni nerasă, bătrînul, scoase tremurînd o basmăluţă de mătasă roşie — singura rămasă din vremea bună de demult, cînd erau bogaţi — şi-şi şterse ochii în tăcere. Cucoana Saftica, se mulţumi să ofteze. să nu scoată un cuvînt şi să privească în lături, undeva, în gol... doar nu l-o mai vedea plîngînd. Singură durerea asta îi mai strîngea inima: cînd îl vedea pe dumnealui că plînge. Pentru toate celelalte dureri, găsise un leac sigur: băutura, vişinata, liqueurul şi coniacul îi erau mîngîierea de toate zilele. Bea, se culca şi nu mai ştia de nimic. Bea, cu vremea, uitase întreg noianul de nenorociri căzute pe casa şi neamul lor. Arare ori, pînza grea ce-i cădea zi cu zi peste minte se mai mişca, învolburîndu-i amintirile. De pildă acum, stînd în picioare lîngă soba rece, îşi simte spinarea îngheţată, dar mintea aprinsă şi limpede. Da, da, dumneaei şi spuse dela început toate umbletele Norei. Ceia ce bătrînul aflase abia acum, dumneaei simţise de mult. Da!... Dar, ce putea să facă ea, o biată femeie!?... Se vede că-i ajunsese bătaia cine ştie cărui blăstăm strămoşesc. Cu zece ani în urmă, cînd i-a venit dumnealui întîia lovitură de dambla, li gemeau de belşug şi casele şi curtea. Vie pe rod la capul tîrgului, curte, case şi livezi în sat la Hoboreni, patru fierăstraie pe apa Drajnei, oi şi vite fără număr în munţii dela „Feţele-Crasnei“... Iar copiii, sănătoşi şi cuminţi, îi ciripiau împrejur umplîndu-li viaţa cu soare. Băiatul, Voicu, „dragu tatii“... slăbiciunea dumnealui. Fetele, Nora, Viorica şi Mioara „păsărelele mamii“... slăbiciunea dumneaei. Azi, Voicu mort, Mioara bolnavă, Nora slujbaşă în tîrg, a apucat purtări rele... Averea, făcută praf toată, afară de casele bătrîneşti, în care vor închide ochii cît de curînd!...

Cucoana Săftica oftează. Îşi aminteşte limpede de tot, cum a 'ncremenit în ziua aceia nenorocită, în care o prietenă, Ruxanda Zăvoianu, îi spusese hotărît ce vorbia gura lumii:

— Ce mai încoace-ncolo! Nora trăieşte cu Dinu, dirigintele Poştei. Mă rog, e lucru pe faţă. Une ori iese dela slujbă, braţ la braţ, fără pic de ruşine. Să-mi fi spus cineva străin, nu credeam. Dar i-am văzut cu ochii, Săftico dragă!..“

Era cea din urmă şi cea mai grea a lor prăbuşire. Cuibul Gorgănenilor se sfărîma supt ochii ei şi *ea,* biată pasăre cu aripile sufletului frînte, n'avea nici o putere. Să-i spună... *dumnealui* vorbele Zăvoiencii? Unui biet damblagiu, doborît de lovituri şi sărăcie? Dacă, doamne-fereşte, se prăpădia, toată viaţa ar fi chinuit-o gîndul că ea l-a omorît!...

O clipă, perdeaua întunerecului i se lasă peste minte:

— Pe urmă?... Oare ce-a mai fost pe urmă?... Ce-a mai fost.. A, da. Pe urmă, domnul Dinu li-a venit în casă, Nora, înfăţişîndu-l tuturor drept logodnic. Şi dumneaei şi boier Dumitrache au crezut lucrul şi erau fericiţi. Aşa a mers aşa cîteva luni după care Dinu... nu mai vine azi, nu mai vine mîine, ba primeşte o avansare şi pleacă din tîrg la poşta din Ploeşti. Boier Dumitrache se zbuciumă nopţi şi zile în şir... O 'ntreabă într'o zi la vremea mesei pe Nora:

— Fetiţo, spune tu tatei de ce aţi rupt logodna şi te-a părăsit Dinu aşa fără să vină pe la noi, fără să ni spună un cuvînt, să ne vadă şi să-l vedem?...

— Pentru că n'ai fost vrednic să-ţi păstrezi averea ca să ai cu ce-ţi înzestra fetele la vreme. Pentru că te-ai lăsat prostit de Voicu şi-ai cheltuit, plătindu-i datoriile şi răutăţile, atît cu cît ne-ai fi putut însestra pe fiecare fată de zece ori. Iată!...

Şi a ieşit din iatac trîntind uşile, ca adineauri, iar în vremea asta, prin tîrg se svoneşte că... în locul lui Dinu... ba doctorul, ba judecătorul cel nou, ba Subprefectul. Ei dar ea, ca mamă nu crede chiar tot. Ca să nu mai audă răutăţile lumii, nu mai face nici visite, se'nchide'n casă, bea să-şi înece durerile şi-şi macină pustiul zilelor, între bătrînul damblagit din nou şi fata cea mică — Mioara — căreia de doi ani îi roade plămînii o tusă seacă... Noroc că Viorica e cuminte şi nu-i iese niciodată din vorbă. De vr'o şase luni a căpătat locul a doilea de asistentă la Farmacia Răducanului. Pin'acum, de ea n'a auzit vorbindu-se nimic. Dela Facultate, unde era întîia, au trebuit s'o retragă din lipsă de bani. Poate c'o vrea Dumnezeu, să-i mîngîie cuminţenia Viorichii de rătăcirea Norei şi mai ales de apropiata pierderea a Mioarei. Sărăcuţa mamii Mioara!... Doctorul a spus hotărît că n'o să se mai chinuiască mult. În primăvară, s'a dus. Amîndoi plămînii, prinşi...

— Aşa cucoană, nu răspunzi nimic, nu zici nimic, hai?...

— Să răspund, ce să răspund? Parcă eu ce putere am, ce să mă ştiu face?

— Aşa? Ce putere ai? Dacă nu ai, trebuia s'o fi avut altă dată... S'o fi strîns de gît cînd era mică, să-i fi tăiat coadele cînd ai văzut-o că-i umblă ochii după dracu!... S'o fi încuiat în casă cînd ai simţit că are pofte şi gînduri necurate... Auzi, auzi ruşine pe capul mieu, pe tot neamul nostru întreg şi cinstit de cînd s'au pomenit Gorgînenii pe pămînt!... Nora mea, fetiţă mea cea mare la care mă uitam... şi'n care credeam ca'n Dumnezeu, să se facă de rîsul tîrgului. Să-mi necinstească mie bătrîneţele!?... Şi eu orbul, să nu văz nimic, să nu'nţeleg nimic!...

— Dumitrache, frate... lasă şi dumneata, nu mai plînge. Întăreşte-ţi sufletul. Acum altceva nu mai avem de făcut. Ăştia ne-au fost copiii? Să-i iubim aşa cum sînt. Dinaintea lui Dumnezeu nu ne putem da!

(Va urma)

Sandu Teleajen

SONETE

Sărutările

Superbele minciuni nemuritore!...
Răsar ori-cînd şi nu li ştii izvorul.
De şi neschimbător li e decorul,
Sînt totuşi noi şi veşnic schimbătoare...

In faţa lor se'nclină fiecare;
E gluma ce-a făcut-o Creatorul,
Ca omul să se creadă 'nvingătorul
Mizeriei atotstăpînitoare...

Sînt sărutări nervoase şi profane,
Prolog al tragediilor umane,
Şi sărutări sfioase de fecioare;

Dar cea mai sfîntă ce-o păstrează sorţii
Iubirilor adînci, — nemuritoare, —
E sărutarea veşnicii morţii...

Noapte de Iarnă

In rama'n care-ţi odihneşti portretul,
Iubita mea, pling razele de lună,
Şi ca un paj tăcut te încunună
Cu floarea suferinţelor, — regretul...

Şi aşa cum stau şi-mi dăltuiesc sonetul
In ceasul trist de vis şi de minciună,
In juru-mi amintirile se-adună
Şi se dustramă 'ncetul cu încetul...

Din vechile poveşti îmi cîntă focul
Duios şi blînd cu glasul rugăciunii
Şi zîmbitor mi-apare 'n vis norocul...

Iar cînd tîrziu de tot mă'nvinge dorul,
Tot deşirind păianjenişul lunii,
Pe obositu-mi suflet trag zăvorul...

Dem. Gălman

Léon Bourgeois şi „Solidaritatea" sa

După moartea lui Léon Bourgeois, democraţia, nu numai a Franciei, dar a lumii întregi, trebuie să poarte zăbranic.

Léon Bourgeois a fost nu numai omul politic care de patruzeci de ani a ocupat neîncetat primele locuri în arena politică a Franciei, fiind şi preşedintele Consiliului de miniştri, a fost încă unul din cei mai originali sociologi, producînd curente de idei şi dincolo de hotarele ţării sale.

Opera principală, aceia care i-a dus numele lui Bourgeois în toate ţările, este cunoscuta carte «La solidarité». De aceia, cu acest trist prilej, ne vom ocupa de teoria solidarităţii, nu numai ca un pios omagiu adus memoriei marelui dispărut, dar şi pentru că „La solidarité" nu şi-a pierdut încă prestigiul actualităţii.

«Solidaritatea» ocupă, în raportul dintre individ şi societate, locul de mijloc, la egală distanţă de cei doi poli extremi: socialism şi individualism. Intre socialismul care, voind întoarcerea la comunism, vrea, cum zice Gumplowitz, întoarcerea omului la maimuţă, şi între individualism, care, plecînd dela principiul libertăţii omeneşti, conchide că dreptul individului merge pînă acolo unde el poate, şi conturează teoria solidarităţii ca o sintesă lipsită de exagerările ambelor şcoale. Nici tirania societăţii, dar nici a individului.

Omul — datul primar — este cum l-a definit, Aristotel un animal sociabil („zoon politikon").

Isolat, suspendat în atmosferă, nu poate exista decît abstracţiunea om, atîrnat de cîrligul imaginaţiei vre unui utopist. Omul realitate nu poate trăi decît în societate. Acesta-i adevărul incontestabil, dela care pleacă metodicul sociolog. E postulatul pe care-şi clădeşte întreaga teorie. Nu există o lege alcătuită de o societate transcendentală şi impusă oamenilor. Legile sociale sînt alcătuite de totalitatea indivizilor şi impuse fiecăruia.

„Societatea nu poate progresa decît prin progresul oamenilor", tot astfel după cum o pajişte nu este înflorită decît după ce fiecare floare în parte a înflorit.

Ecuaţia personală îşi are importanţa ei, căci: „facultatea de desvoltare a fiecărui individ nu poate găsi limită decît în facultatea de desvoltare tot aşa de necesară fiecăruia din semenii săi".

Dar şi drepturile individului sînt mărginite, pentru că dreptul unuia încetează acolo unde începe dreptul altuia. Fără o limitare a drepturilor, a „sferelor de activitate, n'ar fi posibilă armonia şi deci viaţa socială."

Rousseau vedea în partidul social alienarea totală a fiecărui asociat cu toate drepturile sale, comunităţii. Ca şi Rousseau, cea mai mare parte de gînditori văd în opera de armonie socială o renunţare a individului la o parte din drepturi.

Bourgeois aduce o notă de o puternică originalitate. Insul încă dela naştere găseşte un patrimoniu de utilităţi produse de munca generaţiilor care l-au precedat.

Numai datorită muncii depuse de înaintaşii lui, omul poate trăi comod în societate. Omul se naşte debitor societăţii. Acesta este adevărul, pe care de altfel l-a enunţat şi Auguste Comte:

«Nous naissons chargés d'obligations de toute sorte envers la société.» Fiecare pas în domeniul social ni evoacă datorii. Limba — resultatul încercărilor generaţiilor dinainte, ştiinţa — gîndirea şi experienţa trecutului, căile ferate şi mijloacele de locomoţie, poşta, telegraful, telefonul, toate invenţiunile care ni fac viaţa comodă, cu un cuvînt întreaga civilisaţie nu este decît truda condensată a celor ce au trăit înaintea noastră.

Pînă şi geniile, după Renan sînt „capitaluri acumulate de mai multe generaţii".

Aşa fiind, „omul, trăind în societate şi neputînd trăi fără ea, este în orice moment un debitor al ei. Aici este basa datoriilor sale, sarcina libertăţii sale.

Impunerea regulelor sociale nu e decît recunoaşterea datoriilor individului faţă de societate. *E limitarea drepturilor prin datorii.* Bourgeois dă exemple: la o societate, înainte de a se plăti dividendele, se plătesc funcţionarii societăţii şi amortismentele. Aceasta nu înseamnă deloc că, plătindu-se ceia ce se datora se ştirbese întru cîtva drepturile membrilor societăţii. Un legat oneros, o donaţie cu sarcini silesc pe legatarul sau donatorul respectiv a-şi achita sarcina şi apoi a beneficia de drepturi.

Raportul dintre stat şi individ nu este numai un raport moral, ci şi un raport juridic.

Bourgeois caracterisează acest raport ca un *quasi-„contract de asociaţie“*. Insuşi faptul convieţuirii în societate constituie tacita ratificare, pe care o dă individul acestui quasi-contract. De şi calificarea juridică este susceptibilă de discuţii, pe cari nu le vom face aici, totuşi în general, teoria solidarismului are o puternică basă ştiinţifică. După cum moleculele unui corp solid sînt legate de o forţă ce se chiamă coesiune, iar ale lichidelor de adesiune, după cum corpurile cereşti sînt dominate de legea gravităţii, graţie căreia aştrii sînt împiedicaţi de a rătăci în haosul interplanetar, tot astfel indivizii — molecule ale societăţii — sînt apropiaţi unii de alţii de *solidaritate socială*, care, astfel presintată, apare ca o manifestare parţială a unei legi generale ce domneşte în întreg macrocosmul.

Dacă am proiecta lumina adevărului desvoltat mai sus la realităţile de acum, am putea vedea că dela *libertatea* revoluţiei francese, a „sacrei şi inviolabilei“ proprietăţi din Codul Napoleon, şi pînă la intervenţionismul Statului şi proprietatea „funcţiune socială“, este un mers mereu ascendent spre concepţiunea solidarităţii sociale.

Dar acest titan al gîndirii contimporane a voit mai mult decît linişte claselor sociale. El visa perpetua pace a popoarelor. Şi a încercat să aplice moţiunea solidarităţii şi între naţiuni.

Creierul „Ligii Naţiunilor“, această miraculoasă confederaţie, sursă de mari ilusii pentru biata Europă însîngerată, nu era decît el, bătrînul şi blîndul Bourgeois.

Un demiurg al unei inimi mai bune şi mai drepte, un crainic al unor vremuri etern senine, un brav „cetăţean al regatului umanităţii“, iată ce mai vedem noi în Léon Borgeois.

De aceia, memoriei lui omenîrea zbuciumată de astăzi îi e datoare o lacrimă.

V. V. Stanciu

CRONICA

Un inovator: *Marcel Proust*:— A dus o viaţă săracă în evenimente, către sfîrşit, de-o tragică monotonie.

Tatăl său a fost un medic frances, iar mamă-sa o Evreică. Era bogat, ceia ce i-a permis să trăiască, pînă la patruzeci de ani, o viaţă luxoasă. Boala însă — o boală ciudată ce se manifestase încă de copil — îl smulge brusc din fastuosul mediu social, în care se complăcea, şi-l sileşte să se isoleze, departe de lume, departe de viaţă. Inchis între zidurile camerei sale, fără fereşti, îşi petrece zilele dormind şi noptile la masa de lucru, scriind mereu. Nu primia decît puţini prieteni, rar, şi din cînd în cînd pe medicul curant; respira greu la fiecare clipă părea că-şi dă sufletul, — şi din această pricină o intrevedere cît de scurtă era penibilă, un chin spăimos, pentru oricine.

In aceste condiţii de tragică monotonie trăeşte Proust zeci ani; iar în 1922, odată cu terminarea ultimului volum al uriaşei sale opere, închide ochii liniştit, conştient că intră în dumbrăvile elisee ale nemuririi.

Pe cît de miseră şi de monotonă i a fost viaţa, pe atît de luminoasă şi complexă, opera.

A debutat la douăzeci şi trei de ani, cu volumul „Les jours et les plaisirs“, prefaţat de Anatole France Cartea aceasta, în prima sa ediţie, a fost o minune de artă tehnică, ilustrată de cei mai talentaţi desemnatori ai Parisului. Puţin după apariţie, multe din poesiile volumului fură puse în musică de compositori vestiţi.

Cu toate acestea, numele lui Proust nu răsbătu în marele public. De alt fel el a rămas necunoscut masei cetitorilor vreme îndelungată, şi numai de vre o doi ani, adecă după moarte, numele său a devenit celebru. Cînd, în 1919, i-a fost decernat premiul Academiei Goncourt, după cît ni amintim pentru primul volum din seria „A la recherche du temps perdu“, apărut prin 1914, toată lumea se întreba cine să fie acest Marcel Proust (E soarta tuturor marilor artişti: *Baudelaire*, de o pildă, a trăit în cea mai umilitoare obscuritate şi numai după moarte i s'a proclamat intrarea în eternitate).

Proust „est bien plus grand que tout ce qu'on peut dire de lui“ a scris Rivière. O sintesă complectă a operei proustiene intrece puterile celui mai pătrunzător spirit.

Niciodată omenirea n'a avut inainte i o construcţie literară mai originală şi mai bogată, mai minuţioasă şi mai profundă.

„A la recherche du temps perdu“., este o vastă serie de volume, intregindu-se unele pe altele, complectindu-se, în care găseşti analisa întregii civilisaţii a epocei din punct de vedere social, psihologic, moral şi artistic. N'am putea asămăna această formidabilă operă decît ci lului *Comedia umană* a romanelor lui Balzac.

Opera lui Marcel Proust se presintă cu un fel de unitate organică, pe care n'o poţi fragmenta cum nu poţi fragmenta viaţa însăşi. Citindu-i volumele „Din partea de spre Swann“, „La umbra pletelor cu flori“, etc., etc., simţi că intri într'o lume pe care, de şi o recunoşti reală, n'ai văsut-o totuşi niciodată aşa, şi nici nu ţi-ai închipuit să o cunoşti vreodată prin prisma aceasta cu totul nouă, turburător de nouă.

Toată puterea magică, aproape diabolică, a marelui creator, constă de sigur în extraordinarul dar de a înfăţişa sufletul uman în toate amănunţimile funcţiilor sale, în toate aspectele, cu o precisiune şi un naturalism ce depăşesc şi răstoarnă toate vechile norme ale tehnicei romanului psihologic.

Pentru aceste însuşiri, Proust trece drept „cel mai considerabil fenomen literar al vremii actuale", „inovator epocal al literaturii mondiale".

In ceia ce priveşte forma, „veşmîntul sensibil", al acestei măreţe creaţiuni de artă, observăm că, întocmai ca la Tolstoi şi Balzac, imperfecţiunile de stil abundă. Frasele sînt lungi, fără proporţii, construcţiile greoaie, metaforele abstracte pînă la neinţeligibil; cuvintele curg împînzind paginele, in descrieri minuţioase, migăloase pănă la plictiseală, — acţiunea e dese ori fără colorit şi relief, dialogul lipseşte cu desăvîrşire, totul îţi dă impresia de haos. Din acest nebulos se'nchiagă însă universul operei proustiene, aşa cum din haosul cosmic s'au închegat sorii eterni.

N. N. Vasiliu

* * *

O mişcătoare pagină despre Paul Verlaine, *scrisă de François Coppée,* prietenul său de odinioară, — publică in loc de prefaţă la cea mai nouă culegere de poesii a e neintrecutului artist, editura bibliotecii Charpentier, din Paris:

„De-abia impliniserăm douăzeci de ani — povesteşte Coppée, — cind ne am cunoscut, cînd ni împărtăşirăm primele confidenţe, cînd ni cetirăm cele dintîiu versuri. Revăd în această clipă frunţile noastre plecate frăţeşte peste aceiaşi pagină; retrăiesc în amintire, cu toată ardoarea de atunci, admiraţia şi entusiasmul de odinioară şi evoc visurile noastre trecute. Eram doi copii; mergeam increzători, spre viitor. Dar Verlaine n'a intilnit niciodată experienţa, acest tovarăş rece şi sigur, care ni ia cu asprime mina spre a ni călăuzi paşii pe drumul aprig al vieţii. El a rămas mereu un copil.

Să-l plingem? E aşa de dureros să ajungi un om şi un înţelept, să nu mai alergi pe drumul larg deschis al fantasiei de teamă ca nu cumva să cazi, să nu mai culegi trandafirul voluptăţii de frica de a nu ţi sfîşia carnea în tăişul ghimpilor, să nu te mai atingi de fluturul dorinţii, gîndindu te că se va fărîmiţa între degetele tale neîndemănatece!

Fericit poetul care, la fel cu sărmanul mieu prieten, păstrează sufletul său de copil, frăgezimea sensaţiilor, instinctiva nevoie de mîngiieri; care păcătueşte fără perversitate şi se căieşte sincer, care iubeşte cu nevinovăţie, crede în Dumnezeu şi se roagă umilit în ceasuri de restrişte; şi care mărturiseşte cu naivitate tot ce gîndeşte, tot ce simte, cu încîntătoare neîndemînare, cu stîngăcii pline de graţie!

Iată de ce Verlaine a creat o poesie care este numai a lui, o poesie de-o inspiraţie tot de odată naivă şi subtilă, bogată în nuanţe, evocatoare a celor mai delicate vibraţii lăuntrice, a celor mai îndepărtate ecouri ale inimii; o poesie cu toate acestea naturală şi nesilită, venită ca dintr'un izvor, cite odată aproape populară; o poesie in care ritmul, liber ori rupt, păstrează o delicioasă armonie, în care strofele horesc şi cîntă ca un danţ de copil in care versurile sînt o adevărată musică. Şi în această poesie inimitabilă, el a pus toate dorurile sale, toate greşelile sale, toate remuşcările, toate înduioşările, toate visurile sale arătîndu-ni întregu-i suflet atît de turburat şi totuşi atit de nevinovat.

Sărman şi glorios poet, care, asemeni frunzişului, a gemut mai deseori decît a cîntat. Nefericit prieten ce mi ai fost totdeauna atît de drag şi care nu m'ai uitat!... In agonia ta cerei să-ţi fiu alături, ci eu sosesc prea tîrziu, gîndindu-mă că este totuşi aproape ceasul cind va trebui să-ţi ascult, în sfîrşit, chemarea. Căci sufletul mieu, ca şi al lui, au nădăjduit totdeauna, au crezut chiar că ne vom întîlni in eternitate, acolo unde e numai lumină şi pace şi unde toţi vom fi ertaţi, purificaţi, — cine, oare, ar avea ipocrisia să se proclame inocent şi pur? — şi acolo, în plin ideal, îţi dau întîlnire, acolo îţi voiu răspunde: iată-mă".

Sînt opt spre zece ani de cînd François Coppée şi-a regăsit prietenul „în eternitate, acolo unde e numai lumină şi pace"... **N. N. V.**

* * *

Un rău social; Romanul în fascicole. — E vorba de romanele produse ale unor creieri bolnavi care, răspîndite apoi în zeci de mii de exemplare, formează tot atîtea focare de microbi, ce vor infecta de bună samă sufletele celor cari n'au altă vină decît aceia că vor să se instruiască, căci sînt în necunoştinţă de causă cei cari afirmă că nu se ceteşte la noi. Eu cred, şi voiu arăta îndată, că azi se ceteşte la noi mai mult decît înainte de războiu. Războiul, cu tot cortegiul lui de suferinţe şi lipsuri, a deschis ochii pînă şi celor mai îndărătnici asupra foloaselor învăţăturii, Aşa dar, după un proverb frances, — tot răul spre bine. Cei mai mulţi dintre cetitori însă, de şi simt nevoia cetitului, nu cetesc cărţi, care, pe lîngă gustul de a învăţa, să li desvolte şi pornirile către fapte bune şi, fie că n'au nicio îndrumare, fie că sînt lesne încrezători in nişte titluri puse pe copertele cărţilor anume ca să i amăgească, cad prada unui cunoscut editor din Bucureşti, Ignatz Hertz, care şi-a făcut din aceasta o tristă, dar şi bănoasă ocupaţie.

El şi-a creat o reputaţie din timpul războiului, cînd s'a făcut vinovat de fapte care, aiurea, după părerea D-lui Iorga, i-ar fi atras condamnarea la moarte. N'aş fi pomenit această chestiune, în de ajuns de cunoscută publicului din coloanele ziarului „Universul", dar vreau să pun în legătură urîtele lui fapte cu rolul de îndrumător cultural, de educator pe care, dacă alţii, cari il meritau cu prisosinţă, nu şi l-au luat, ni e dat nouă astăzi să vedem pe acest trădător al neamului romănesc, amnistiat fără să merite, tipărind şi împărţind în dreapta şi în stînga tot ce mintea unor rătăcitori internaţionali a putut concepe mai stupid dar şi mai distrugător, înşelînd naivitatea croitoreselor şi a ucenicilor de tot soiul şi răpindu-li în felul acesta banii cîştigaţi cu trudă.

Cînd sînt atîţia inspectori şi para-inspectori la Ministerul Instrucţiunii Publice, cred că n'ar fi atît de greu să se instituie un fel de cercetare a lucrărilor care trebuie să apară aici în Bucureşti. In oraşele mai mici lucrul acesta e şi mai uşor, căci acolo nu apar atîtea cărţi cum apar în capitala ţerii.

Se strică prea multă hîrtie cu tipărituri care cuprind lucruri de care ar trebui să roşească şi cel cel mai fără ruşine obraz. Iată titluri apărute în editura „Cugetarea": „Cum cad fetele" de Realista (?!!), Mary Ana sau „Maria la baie".

Cărţi de acestea fac mare zgomot şi trec din mînă în mînă, mai ales că cei începători nu pot să facă alegerea sau nimeni nu i-a îndrumat, nu i-a îndemnat ce trebuie să cetească şi mai ales ce nu trebuie să cetească.

Dacă din partea Ministerului nu s'ar putea institui un control eficace Societatea „Scriitorilor Romîni" şi-ar avea în această chestiune un rol mai puţin şters decît il are azi, controlînd şi îndrumînd pe editori.

S'ar ajunge într'un timp nu prea lung la resultate minunate, dacă s'ar numi persoane care să merite această grea şi mare demnitate. Sancţiuni de aplicat ar fi: amenzi de 10.000 de lei, 5.000, 2 000, etc.. potrivit vinovăţiei infractorilor, căci ce sînt aceşti editori de cărţi pornografice decît nişte oameni certaţi cu morala?

De altfel este şi în interesul scriitorilor buni să facă să dispară neghina şi buruiana rea care vor să copleşească literatura adevărată.

N'ar mai avea posibilitatea editorul Hertz să şi publice romanele în fascicole: „Erica zîna lanurilor", „Izgonită în noaptea nunţii" sau „Misterele Curţii din Petrograd". Ca să se vadă cum ştie să otrăvească sufletele, dar şi să stoarcă bani acest editor, e de ajuns să spun că „Winetu", roman în curs de publicare, a ajuns până la numărul 150 seria I-a, şi probabil va începe şi seria II-a.

O mică socoteală: 150 de fascicole a trei lei fac 450 de lei. Ce nu s'ar putea cumpăra cu această sumă? N'ar putea oare să ni spună d. Ministru al Culturii cum i se mai zice Ministerului Instrucţiunii Publice din ţara noastră?

Nu mai pomenesc de «Sherlock Holmes», ai cărui cetitori sînt cu zecile de mii. De altfel şi alte romane de acestea sînt căutate ca pînea zilnică de cizmari sau croitorese, şi ceia ce e mai trist, de către unii funcţionari".

„Editura Românească" de asemenea s'a luat la întrecere cu editura Herz Iată resultatul concurenţii: „Cum îşi caută norocul fetele" şi „Cum operează apaşii Capitalei". Pot să afirm cu toata siguranţa că cetitoarele acestea care-şi caută norocul sfîrşesc gasindu l la Colentina, dacă n'au curajul să-şi zboare creierii, iar dintre infractorii de tot felul pariez că nu-i niciunul să nu le fi cetit. Şi, fiindcă veni vorba de clienţii poliţiei, s'au gîndit cei cari au conducerea poliţiei de moravuri că frecventatorii cei mai stăruitori ai cinematografelor sînt aceiaşi cetitori de cari e vorba mai sus, cari se duc pe acolo, să-şi desăvîrşească „educaţia" profesională.

Ce ar fi dacă s'ar censura cu străşnicie filmele de cinematograf — se zice numai că s'ar face—care cele mai multe sînt şcolile crimei şi ale desfrîului? Ba au început şi şcolarii de ambele sexe să le visiteze mai des ca altă dată! Şi să se mai mire cineva că nivelul învăţămîntului e atît de scăzut! Cutare fată din clasa VII-a, în loc să-şi facă temele, e mîndră că, cetind „Baletana", poate povesti colegelor, a doua zi, capitole din această carte.

Sînt atîtea Atenee populare sau Universităţi libere, — cum vreţi să li ziceţi —, şi conferenţiarii nu lipsesc. Un subiect inepuisabil este şi acesta: „Ce trebuie să cetim, dar mai ales ce trebue să nu cetim» Chestiunea aceasta merită mai multă atenţiune decît s'ar crede, şi sperăm că toţi oamenii de bine îşi vor da contribuţia lor pentru reuşita cît mai răpede a desideratelor de mai sus, de care e strîns legat viitorul tineretului nostru şi deci al neamului întreg.

Dobrin Vornicul.

* * *

Em. Papazissu. — *Raze de soare,* Poesii, Bazargic 1925. — Dl. Em. Papazissu, cunoscut mai de mult prin versuri corecte publicate prin unele dintre revistele noastre, strînge în volum o parte din aceste poesii.

Dacă d-sa nu aduce în aceste poesii sale nimic nou şi original şi nici măcar o puternică sensibilitate lirică, poesia sa are calitatea de a fi sinceră, fără pretenţie şi deci onestă. Unele versuri surprind plăcut prin musicalitatea lor, altele prin cîte vre-o imagine fericită. In general culegerea este lipsită de unitate. Cităm pentru plasticitatea ei „Amiază de vară."

Se odihnesc trudite seceri, coase,
Pe cîmp, înumbră alături de stăpîni;
Ciobani trîndăvi adorm veghiaţi
[de cîini
Cu limbile de-o palmă scoase.

La poarta muncii s'a tras greu
[zăvor...
Şi-atît de-aprins e soarele văratec,
Că însăşi soarele într'un izvor
Işi spală faţa de jăratec...

Dacă dl. Papazissu ar continua în această direcţie şi nu s'ar lăsa furat de sonorităţi inutile, ar putea scrie lucruri mai trainice.

I. S. G.

* * *

Literatură, enciclopedie sau altăceva. — Mania „bazaristă a ieşenilor dela „Adevărul Literar" vrea să ni înfăţişeze supt formă de revistă literară, un fel de mic magasin ambulant de mărunţişuri, aşa cum sînt cele ce abundă prin străzile anumitor cartiere ale Ieşilor.

Din atotcuprinzătoarea „boccea" ni s'au presentat leacuri pentru „Desinfectarea hîrtiei monedă" sau pentru „Moartea muştelor" (comp tinţa insectivoră a ieşenilor îşi are o explicare locală).

Acelaşi principiu al variaţiei ni-a dat în poesie „Nocturnă Zoologică" şi pe temeiul lui ni s'au făcut lecţii despre „Radiofonia păsărilor" sau am cunoscut „Tunelul din Caucaz".

Ba grija binevoitoare pentru împlinirea complexităţii necesităţilor, care frămîntă sufletul omenesc, a mers şi mai departe. — I s'a dat cetitorului şi parte distractivă, supt formă de anecdote sărate, pipărate, dar şi pornografe.

Toate bune, până aici, dar să ni fie îngăduit să spunem că lipseşte puţintel cinstea negustorească. S'ar putea indica cu două vorbe izvorul de anecdote, din care „Adevărul Literar" împrumută cu nevinovată hărnicie.

„La revue française" nu pierde nici nu se supără, dar s'ar putea ivi într'o bună zi guri rele care să vorbească de reminescenţe ale unor vechi îndeletniciri.

B.

Reviste

Reviste.— „*Ramuri*", anul XIX, No. 9, cuprinde: *N. Iorga:* Un succes cultural românesc; *N. Iorga:* Din poemele d-şoarei Elena Văcărescu; *D. Tomescu:* Războiul şi Literatura; *Ştefan Bălceşti:* Cîntec de amurg; *N. N. Lenguceanu:* Floarea de nufăr; *N, Dobrotescu:* Cîntec (P. Verlaine); *P. Partenie:* O poveste cu draci; *Ştefan Bălceşti* şi *A. Pop Marţian:* Am scris să ştie lumea (Comtesse de Noailles); *Virgil Tempeanu:* Icoane de pe drumuri; *Adia Val:* Cîntec; *Al. Al. Leontescu:* Moartea lui Baltazar; *Otokar Hnik:* Literatura Ceho-Slovacă dela Hus până azi.

Mişcarea Literară şi Culturală: Kant în filosofia şi literatura română.

Cronica Revistelor: Datina, Năzuinţa, Flamura, Mioriţa, Gîndul nostru, Ţara-de-Jos.

Bibliografii.

Universul Literar
Cuponul Nr. 29.
Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.
—Tragerea în toamna
Citiţi în „Universul" lista premiilor.

ANUL XLI.— No. 45. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 8 Noiembrie 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

M. S. REGINEI MARIA

Inchinare M. S. Reginei Maria rostită de A. S. R. Principele Moştenitor cu ocazia represintării unui tablou din „Ilderim“, în seara de 29 Octombre, la Castelul Peleş:

Ţie, Doamnă, Iţi închinăm acest tablou. Ni-ai dat din inima Ta inimii noastre. Dăm şi noi acum, la rândul nostru, din inima noastră inimii Tale.

„Ilderim“, pe care L-ai creat, vine să Ţi se închine, aşa precum, în această zi de sărbătoare, cu toţii ne închinăm Ţie.

CAROL

INCHINARE

de **Gh. Coşbuc**

Cu dar de nuntă,-Ţi iese'n drum
Şi Te salut' un neam acum,
Din inima lui plină,
Că te-au menit divine sorţi
Pe frunte-Ţi nobilă să porţi
Coroana de Regină:

Carpaţii mânile-şi întind,
La horă vesele se prind
Şi-ar vrea mai mari să crească,
Să spuie cerului uimit
Că soare nou a răsărit
In Ţara Românească.

Să-Ţi fie drumul cu noroc!
Bine-ai sosit într'acest loc,
Să-I fii al doilea soare!
Străin el pînă ieri Ţi-a fost,
Dar el Iţi dă azi adăpost,
Şi Tu-i dă lui splendoare,

Tu vei afla'n ăst mic pământ
Şi inimi mari, şi mult avînt
Şi nume glorioase;
C'avem şi noi voinici flăcăi,
Şi fete dragi, din mîndre văi,
Şi cântece frumoase.

Tu vei iubi acest popor
Că-i blând, şi bun, şi primitor,
Şi'n vechia noastră ţară
Eroii parcă's mai eroi,
Şi primăvara-i pe la noi
Mai mîndră primăvară.

Şi noi, Marie, Te-om iubi!
Ivirea Ta'ntre noi va fi
Avîntul inspirării.
Când dăm iubirii noi răspuns,
Nu-i pentru noi grazov de-ajuns
Intreg adîncul Mării.

Şi ne vom pune toţi cu drag
Supt sfîntul soţului Tău steag,
Şi-L vom urma cu toţii
Când va pleca la bătălii!
Şi vom iubi pe-ai Tăi copii
Şi-Ţi vom stima nepoţii.

Să ai tot parte de iubiri,
Să-Ţi fie calea trandafiri
Şi binecuvîntată
In ţara noastră să trăieşti,
Că ţării noastre fiică-i eşti
Şi mamă tot odată.

REGINA MARIA

— Simple amintiri —

Acel care scrie aceste rînduri nu e un om obişnuit a linguşi, ba nici măcar a spune lucruri agreabile semenilor săi. Un defect de temperament pe care-l gust prea mult pentru a mă gîndi să încerc a-l îndrepta. Şi oricine are dreptul să reserve din sufletul său o parte care să-l bucure pe dînsul, chiar dacă, vai!, supără pe alţii...

Totuşi oricînd eu sînt gata a ridica înnaintea tuturora această excepţională personalitate care e Regina Maria.

Am avut deosebita onoare s'o cunosc în circumstanţe care nu sînt obişnuite.

Mulţi ani de zile n'am ştiut ce se chiamă o audienţă. Eram profesor la Universitate de atîta vreme şi nu călcasem pragul Palatului Regal. Nu era spirit de oposiţie, ci numai conştiinţa că nici acolo nu e nevoie de mine. A trebuit o suggestie a aceluia care e azi Regele României ca să caut printr'o cerere de a fi primit de Carol I-iu, severă figură adînc respectabilă, drumul la Palatul Cotroceni, unde am gasit în Prinţul Moştenitor cultură, inteligenţă, mult humor şi o perfectă francheţă. Dar au trecut vre-o doi ani, cred, şi demonstraţiile contra snobismului francoman la Teatrul Naţional au făcut ca o tînără şi frumoasă princesă să-şi fi comandat în zădar o admirabilă rochie, — represintaţia ne mai avînd loc.

Pe urmă, nu ştîu cum, aceasta s'a uitat. In Palatul Cotrocenilor am cunoscut un suflet de mare spontaneitate şi de admirabilă energie, care trebuia să-şi ascundă puterile şi să abdice de la rolul pe care atîta viaţă îl cerea. A merge acolo atunci nu era un omagiu adus puterii. Şi, cînd, la suirea pe tron a lui Ferdinand I-iu, mi s'a remis scrisoarea de curagioasă iniţiativă prin care şi mie mi se cerea o colaboraţie de devotament pentru a sprijini un tron bătut de pasiunile populare ale marelui războiu şi de intrigile pe care nimeni nu le va mătura niciodată de la nicio Curte, nici Regina cea nouă nu se adresa unui puternic al situaţiilor.

Acel devotament l-am dat şi el rămîne nezguduit. El nu se leagă numai de neobişnuitele daruri ale unei fiinţe de elită, dar şi de setea pe care la orice prilej ea o dovedeşte de a *marturisi* şi de a *crea*.

Tot ce a făcut Regina Maria, literatură, fără formule învăţate şi pretenţii de a inova, opere de caritate, opere sociale şi patriotice; vine din acest izvor, care e pasiunea de a-şi analisa sufletul, de a-l înţelege şi de a spune lìmpede, chiar dacă s'ar obiecta că nu se desvăluie orice, aceia ce se află în sufletul crescut în adevăr şi în credinţă. Şi neodihna care o stăpîneşte pleacă din misiunea de a întemeia, de a înoi, de a da viaţă şi de a învia.

Reginei îi place să fie înfăţişată ca o ctitoră de pe zidurile vechilor biserici. Are dreptul s'o voiască. In adevăr ea este, alături de regalul ei soţ, ctitoră a aceste ţeri nouă în care totdeauna ceva din sufletul ei de voinţă străbătătoare şi imperioasă, va trăi.

N. IORGA.

Copilăria M. S. Reginei Maria

— Descrisă de Ea însăşi —

Mama era singura fată a Ţarului Alexandru al II-lea. Curtea rusească era, fără îndoială, una din cele mai strălucite Curţi din Europa. De-acolo venia mama mea, şi, pe cât îmi amintesc, tot ce aparţinea acestei Curţi era încunjurat pentru noi copiii de un prestigiu extraordinar, de o vrajă puternică, căreia nu-i găsiam asămănare. Ţarul era figura cea mai importantă Lumea întreagă părea că gravitează împrejurul acestei fiinţe, „Ţarul, cu un înţeles aproape mistic. Şi acum sunt cuprinsă de un respect aproape straniu când mă gândesc la atmosfera care încunjura pe „Ţarul tuturor Ruşilor".

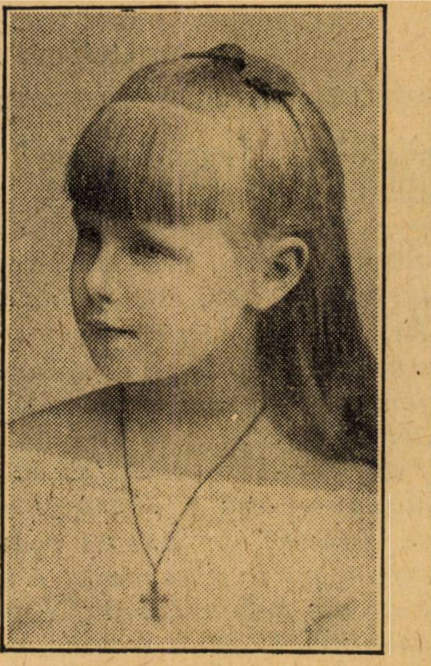

M. S. Regina, la 5 ani

Văd palate imense, şi soldaţi, şi curteni fără sfârşit. Lungi coridoare tăcute cu sentinele în uniforme ciudate; în faţa uşilor imperiale Cazaci uriaşi în haine roşii, cu căciuli enorme pe cap, cu privirea sălbatecă şi cu cingătorile pline de pumnale şi pistoale. Un miros special pătrundea locuinţile imperiale.

Afară, la portalurile palatului, şiruri peste şiruri de trăsuri aşteptau cu vizitiii lor înalţi şi bărboşi, învăliţi în caftane lungi, albastre. Caii erau minunaţi. Mai toţi erau negri cu părul luciu, une ori coastele lor aurii străluciau ca nişte scuturi poleite la soare; cu mândrie îşi scuturau coamele lungi, iar cu vârful cozilor măsurau drumul.

M. S. Regina la 6 ani

In visiunile aceste imperiale bisericile aveau un mare rol. Multe biserici, capèle şi preoţi. In cupole boltite am auzit cântări minunate, iar glasurile adânci ca nişte clopote de bronz umpleau tăcerea extatică de emoţii divine. Văd şi acum scânteierea aurului şi a pietrelor preţioase ca şi strălucirea discretă a bătrânelor icoane, şi mă minunez de coloanele uriaşe, tăiate din blocuri rare de porfir, de malahit sau de lapis. Şi în lumina mistică a miilor de lumânări zăresc preoţi bătrâni şi diaconi tineri în odoare de brocard, săvârşind rituri stranii, neînţelese de mintea abia deşteaptă, însă umplând copilăria mea de idolatră adorare. Bătrânii aveau bărbile albe ca neaua, iar tinerii cu părul strălucitor sămănau ciudat cu icoanele care închipuiau pe Fiul Domnului. Glasurile lor făceau inima mea să tremure, pe când din cădelniţele de aur legănate tămâia dulce mirositoare se înălţa în nouri...

Tot acolo văd multe chipuri de femei frumoase, încoronate cu tiare semeţe, încovoiate de greutatea podoabelor, şi alături de ele bărbaţii înalţi în uniforme pompoase, unii cu chipul blând, alţii cu înfăţişarea severă, şi unii şi alţii cufundaţi în sfânta slujbă, îngenunchind, plecându-şi fruntea şi făcând cu gesturi mari semnul crucii.

Când eram mică, mergeam la Curtea Ţarului Alexandru al II-lea, dar el a fost ucis în 1881 şi a fost urmat de Alexandru al III-lea, a cărui soţie era veselă şi populară şi ai cărui fraţi erau căsătoriţi tocmai atunci cu femei tinere şi frumoase. In zilele acestea Curtea avea o strălucire neobişnuită, iar diferiţii membri ai numeroasei familii se întâlniau dese ori. Era o privelişte vrednică de văzut.

M. S. Regina la 13 ani

Fraţii şi verii mamei mele erau înalţi şi foarte voinici. Imi aduc aminte că, uitându-mă la ei, mă întrebam cum pot să existe oameni atât de mari. In zarea sclipitoare îi văd şi acum cu aceiaşi ochi miraţi de copil. Erau un neam de uriaşi, născuţi şi crescuţi ca să fe cârmuitori şi domni, cari credeau în dreptul lor de a fi stăpânii lumii. Generaţia mai tânără, generaţia mea, era mai puţin înaltă, nu mai avea vigoarea aproape brutală a părinţilor lor, aveau încă năzuinţa spre stăpânire, însă li lipsia puterea poruncitoare a bătrânilor.

Trupul li era format pentru timpuri mai noi, însă felul lor de a gândi nu fusese schimbat.

Cea dintâiu amintire a mea despre Ţarul Nicolae, sau despre Nicky, cum îl numiam noi toţi, o am de pe când era „băiat mare".

M. S. Regina la 15 ani

Era încunjurat de vraja viitorului cârmuitor, viitorului Mare Domn, căruia într'o zi toţi i se vor supune. Cu vre-o opt ani mai mare decât mine, părea timid; ochii căprii erau buni şi aveau o expresie visătoare, mirată, iar zimbetul sfios de pe buze părea că arată pe un om care nu poate spune decât vorbe blânde.

Il văd călărind spre noi prin potecile umbroase ale reşedinţei, într'o uniformă albă de vară, pe un cal căzăcesc, buiestraş, cu coada lungă. In urma lui o droaie de ogari alergau printre copaci, săriau până la gâtul calului, cu ochii ţintă la tânărul frumos cu chipul gingaş, Moştenitorul împărăţiei celei mari. După cuvinte de glumă cu noi copiii a dat iarăşi drum calului şi, urmat de ogarii albi, mlădioşi, l-am pierdut din ochi. Noi ne uitam mereu în urma lui, dorind să se întoarcă şi să ne privească cu ochii lui buni şi galeşi. Aşa l-am văzut întâia oară....

Alte zile de tinereţă ale M. S. Reginei

In Germania, pentru a cării masivă putere şi îndrăzneaţă înaintare politica economică şi culturală Principesa Maria nu putea să aibă nicio preţuire, familia ducelui de Edinburg, bucuroasă când ajungea să-l aibă — ni spune într'o scrisoare către Carol I-iu, Alexandru, prinţul Bulgariei, un peţitor la Curtea Angliei, unde-l iubia prinţesa Beatrice, fica Reginei Victoria — se aşeza în „bătrânul castel de ţară Rosenau, un încântător colţ romantic, simplu paşnic, unde ducesa cultiva minunate flori de tot felul".

Dar locul care a lăsat Princesei amintirile cele mai puternice şi fără îndoială s'a îmbogăţit sufletul dindu-I odată cu sensaţia nouă a Orientului, ideia că poate fi şi alt trecut decât al negrelor cetăţui feodale din Anglia naşterii sale, a fost insula Malta. Era şi o visiune de Italie, acea Italie din care ea n'a cunoscut decât ce putea să se vadă într'o repede trecere spre insulă, reşedinţă a prinţului-amiral, ori de acolo înapoi. „Adora Malta", spune marturul ocular, „şi amintirile ei despre curioasa insuliţă stâncoasă, cu splendidele ei fortificaţii naturale, au rămas printre cele mai fericite ale copilăriei sale".

Orice Romîn, se gîndeşte la Regina Maria, nu are nevoie să-şi aducă aminte nici de Constituţie, nici de Romănia întregită, nici de zilele noastre bune sau de zilele noastre rele pentru a şi da samă că în dinasticismul nostru, pe lîngă toate cîte ni le dictează raţiunea, mai e şi ceva care porneşte din inimă.

Pe lîngă cei cincizeci de ani trăiţi numai pe jumătate printre noi, îi urăm alţi cincizeci pe cari să-i petreacă pe dea'ntregul *printre* noi şi *pentru* noi.

C. Argetoianu.

M. S. Regina Maria a Romăniei şi „Crucea Roşie"

Zilele acestea întreaga populație a Romîniei și-a adus cu bucurie aminte de aniversara nașterii Maiestății Sale Regina Maria.

Această populație, ca un singur suflet, nu poate uita minunile de curaj de care a dat dovadă, în timpul războiului, această nobilă femeie, Regină înzestrată de Dumnezeu cu atît de mari și neprețuite însușiri.

*

Eram la Iași, în timpul greielor si neuitatelor zile din Ianuarie 1917, cînd, într'o dimineață, întîlnesc la serviciu pe unul din aghiotanții regali, un ofițer distins cum puțini are armata noastră.

Cu un aier foarte deprimat aghiotantul îmi comunică știrea că tifosul exantematic face ravagii printre ostașii noștri

— „A murit și medicul frances, șeful spitalului instalat la vila „Greierul" la marginea Iașilor, d-rul Clunet.

Dar ceeace e uimitor, — adăogă ofițerul — ceeia ce ne-a îngrozit pe toți, este faptul că Regina a stat ieri vreme de ceasuri întregi lîngă el, încurajîndu-l, pînă cînd bolnavul și-a dat sufletul. .

Rugăminți, sfaturi ale medicilor, — cari o implorau să se ferească de această boală căreia nu i se cunoaște leac, toate au fost în zădar... E un admirabil suflet de femeie, fără șovăiri și fără frică..."

*

Cum, după chibzuința celor cari aveau atunci cuvînt hotăritor, mi se dăduse în ultimul timp însărcinarea de a totalisa numărul celor pieriți de tifos exantematic, — și se știe că muriau cu miile pe zi, — m'am dus a doua zi la spitalul Sf. Spiridon.

Am văzut atunci, cu propriii mei ochi, admirabilul exemplu de devotament al Reginei noastre.

Am văzut-o, în albul costum și cu boneta de soră de cari-

tate, cu crucea roșie la frunte, mergând din bolnav în bolnav, — dînd personalului sfaturi și porunci, — avînd pentru fiecare suferind, nu numai o vorbă bună, dar punînd mînile Sale pe fruntea și obrajii nefericiților bolnavi, așezîndu-se lîngă patul lor, uimind pe doctori și pe infirmieri prin curajul Său care sfida moartea ..

For Mr. Jorga
with the wish that our country
should rise strengthened and cleansed
out of disaster

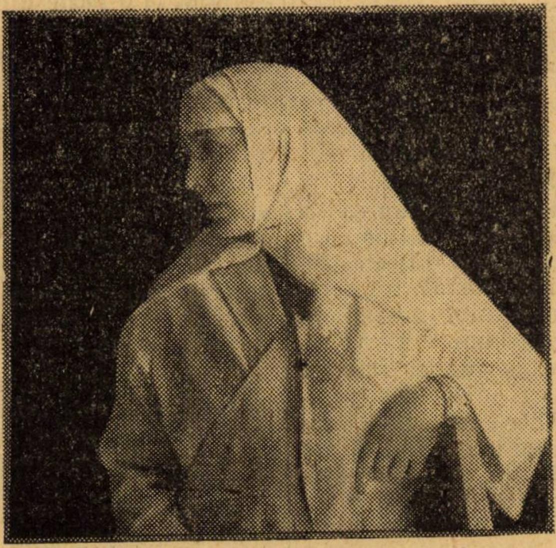

Marie
1916
December 6th
Jassy

„Cu dorința ca țara să se ridice întărită și curățită din desastru,
1916, 6 Decembre".

Cine poate spune lumina care se cobora în inimile celor ce muriau acolo, departe de ai lor, cari nu li știau de urmă? Cine va putea vre odată să înfățișeze, întreagă, liniștea fericită cu care bolnavii suportau durerile sfîrșitului lor, supt ochii buni și mîngâietori ai acestei minunate femei?

Transfigurați, ei se simțeau plini de puteri și de nădejdi, în fața unui asemenea nobil curaj și în fața unei inimi care nu se temea de moarte, ci o sfida

De sigur, mulți au perit în paturile triste ale spitalelor reci, în luptă cu un dușman împotriva căruia n'aveau niciun mijloc de apărare.

Alții, mai norocoși și mai tari, au scăpat, au învins boala.

Supraviețuitorii acestor ori bile ceasuri nu vor uita niciodată pe îngerul care li-a stat alături, cu iubire, în momentele supreme, când poate că nimeni nu se mai atingea de ei, socotindu-i osîndiți.

Dar, dacă recunoștina acestora trebuie să fie o recunoștință nesfârșită și de o viață întreagă, nu trebuie uitată nici binecuvîntarea vărsată în sufletele celor ce s'au dus dintre noi.

Ca un balsam a căzut, în inimile lor speriate, mîngîierea ochilor plini de calde lacrămi ai Reginei Maria, și ca o dumnezeiască suflare a fost atingerea mînilor Ei pe frunțile lor arse de frigurile boalei...

*

Aceasta a fost Regina Maria a României ca infirmieră a Crucei Roșii în timpul războiului, astfel și a făcut Ea o datorie spre care n'o chema decât generositatea unei inimi fără de păreche.

Din toate darurile pe care Dumnezeu i le-a hărăzit, poate că îndurarea Ei a fost aceia care a mișcat și a folosit mai mult unui neam copleșit de dureri și ajuns într'o vreme până și fără puterea de a mai spera.

Ea n'a pierdut niciodată încrederea. Și oricine va înțelege cît eroism intră într'o asemenea concepție, mai ales atunci cînd Ea era singură, și peste tot numai jale și moarte.

*

Am ținut ca, în acest număr festiv, să amintesc cititorilor noștri această latura a activității M. Sale Reginei Maria în timpul războiului.

Fie încredințată Augusta și nobila Doamnă că sufletul Ei a fost înțeles și nimeni nu-l va uita. Mai tare decât monumentele durate în granit sau în bronz, Regina Maria și-a ridicat un monument în inimile unui întreg popor. Ingenunchind în fața Ei, acest popor îi va pronunța numele, totdeauna cu un respect și cu o dragoste pe care nimeni și nimic n'o va șterge și n'o va 'ntuneca niciodată.

Stelian Popescu

M. S. Regina Maria şi Ţara Românească

„Nimic nu este în ţara aceasta românească pe care să nu-l fi iubit eu. Mai adânc şi decât copiii născuţi pe brazda ei m'am împărtăşit eu sufleteşte cu şesurile ei întinse, cu nesfârşitele-i drumuri, cu apusurile de soare, cu pajiştele-i umede de roua zorilor, cu pădurile-i adânci şi cîmpii de grîu copt luminat ca aurul. Mi-a fost drag şi de spinul uriaş care în vre-un loc sterp şi pietros întindea spre ceruri frumuseţa fără folos a ţepoaselor lui braţe. In cursul rătăcirilor mele am ajuns la locuri aşa de singure încît păreau a fi la capătul lumii, şi am stat acolo de am privit gloria ultimă a soarelui până se cobora spre odihnă, şi mi-a mai plăcut de singurătatea din jurul mieu. Mi-a plăcut de bolta aprinsă a cerurilor, de strania melancolie a nopţii ce cade, de mirosul rouăi pe ierburi, de vălul prafului ce atârna asupra lumii. Mi-au fost dragi toate, adânc şi cu adevărat dragi !"

REGINA ŞI ARMATA

„Da, am fost cu ostaşii miei, cînd o crudă încercare a înduplecat vigoarea lor, energia lor şi speranţele lor. Am fost cu ei cînd erau strînşi laolaltă, ca o turmă, într'un lagăr, unde holera-şi făcea de cap, smulgînd vieţile lor tinere aşa cum o furtună smulge puternicii stejari.

Am împărţit cu ei aceste zile de surgun, cînd ei erau despărţiţi de oamenii ceilalţi ca printr'o dungă de foc pe care puţini cutezau s'o treacă. Am mers la ei pentru că mulţi se feriau de dînşii, am mers la ei pentru că mulţi se temeau...

Erau închişi ca nişte prisonieri. ca să nu poată întinde o molimă fatală ţerii celeilalte.

Inţelegînd groaza numelui de holeră şi pentru inimile cele mai viteze, dîndu-mi seamă de miseria. de singurătatea, de chinul şi suferinţa ostaşilor miei şi de cît de puţini erau aceia cari să voiască a rămînea cu dînşii, m'am crezut datoare să fiu eu aceia care să rămîn şi am simţit că acuma sosise vremea să li dovedesc iubirea mea. să-mi chem un curaj care ştiam bine că nu-mi va lipsi niciodată cînd ceasul primejdiei va fi bătut.

Frică mie ? O, nu, nu ! Nu-mi era frică, şi de aceia-mi era mai uşor decît cum li se părea altora în ce-i priveşte. dar. fiind sănătoasă şi plină de viaţă. deprinsă cu lucruri frumoase şi curate în jurul mieu, carnea şi sîngele mi se cutremurau instinctiv la gîndul că trebuie să intru în atingere aşa de groaznică şi să văd lucruri aşa de triste la privire.

Oarecare ajutor am putut să li aduc. pentru că pînă la venirea mea lipsia. Nimeni nu fusese pregătit pentru acest crud biciu al lui Dumnezeu pe care ostaşii miei îl aduseseră cu ei din ţara duşmană. Totul se ţinuse gata pentru răni şi accidente. dar. dacă lumea-şi aduce aminte, Romînii noştri n'au întîlnit **la 1913 o împotrivire înarmată**, ci au fost atacaţi de spectrala boală care dădea jos omul în cîteva ceasuri, băgînd groaza în rînduri şi oroare între cei cari trebuiau să li poarte grija. Molima s'a întins cu o aşa de înspăimîntătoare iuţeală, încît mulţi, prinşi de panică, fugiseră.

Am strîns lîngă mine medici şi surori de caritate; cum era firesc presenţa mea acolo unde infecţia era mai puternică, mi-a dat încredere şi a dovedit că primejdia nu putea să fie aşa de mare. Indată am fost încunjurată de inimi credincioase, gata de orice jertfă, şi lupta ce am purtat a fost o luptă bună. de şi piedecile împotriva noastră erau mari.

Mă aşezasem într'o tabără lîngă Dunăre, pe calea ce trebuia s'o ieie oastea mea întorcîndu-se din ţara duşmană.

Era numai un cîmp gol, unde se ridicaseră lungi bărăci de lemn, fără niciun confort, una lîngă alta.

Intunecate erau acele colibi de lemn, joase şi pustii. clădite pe pămîntul gol. cu o cărăruşă ca un şanţ la mijloc, şi, cum ploua din bielşug, cărăruşele se făceau noroiu, şi de pe asprele coperişuri de lemn apa curgea în pâraie, udînd paiele pe care ostaşii miei erau întinşi. Unul lîngă altul stăteau murind vitejii miei ostaşi tineri, cari aşa de veseli se duseseră, cu speranţă în inimile lor.

La început orişice lipsia, şi ploua înlăuntru din toate părţile. Dar în curînd avură paturi şi cearşafuri şi medici din destul, şi cîteva devotate surori de caritate. care pas cu pas se luptau cu boala crudă. care stăteau în umilă jertfire zi şi noapte lîngă paturile celor în suferinţă.

Intre alţii. câţiva medici indieni îşi oferiseră mărinimos ajutorul. Veniseră din Turcia unde făcuseră. şi acolo, ispravă bună. Deprinşi cu o astfel de epidemie. asistenţa lor era foarte preţioasă. pentru că mulţi puteau fi salvaţi dacă li se dădea odată o îngrijire necontenită şi neobosită. Aşa de răpede e cursul acestei boli, încît e esenţial s'o combaţi chiar la cel d'intîiu semn al ei. Aceşti medici indieni au rămas cu noi cît timp am avut nevoie de dînşii, şi ni aducem aminte recunoscători de ajutorul ce ni-au dat cu neobosită energie pînă ce am biruit. Afară de aceasta era pentru mine în deosebi mişcător să pot vorbi englezeşte într'un loc aşa de neaşteptat !

Soţul mieu, care avea comanda asupra tuturor trupelor, venia zilnic să inspecteze ce făceam noi. Presenţa lui ni-a fost o mare încurajare, şi toţi bolnavii noştri salutau sosirea lui ca un semn că nu s'a lăsat la o parte nimic din ce putea să le fie de folos. Şi fiul mieu erà cu mine, fiul mieu cel mai mare ; el mi-a fost mâna dreaptă, tovarăşul de muncă, energia lui tînără intrînd în acţiune unde zîmbetele mele nu ajungeau.

Multe zile am rămas în mijlocul soldaţilor miei, şi Dumnezeu mi-a îngăduit să pot fi de vre-un ajutor; zile de straşnică trudă, zile de întunerec, cînd ce vedeam erau lucruri pe care niciodată nu voiu mai putea să le uit.

In vremea aceasta m'am apropiat foarte mult de inimile ostaşilor miei. Ei ştiau că nu m'am ferit de ei cînd mulţi se temeau ; ei ştiau că am rămas cu ei aşa încît să nu se simtă părăsiţi, să nu fie trataţi ca nişte lepădături, cînd aşa de crudă li-a fost partea.

Pe deplin fuiu în stare atunci să li dovedesc că străina nu mai era străină, ci cu toată inima şi sufletul întreg, dintre ai lor una!

O, bieţii miei ostaşi tineri ! I-am văzut cu umflatele feţe vinete, cu ochii căzuţi în cap, sîngeraţi, spectrali ; i-am văzut cu spasme groaznice, cînd orice ajutor omenesc li lipsia ; i-am văzut ţapeni şi muţi cînd îşi sfîrşiseră ultima luptă. Am stat lîngă paturile chinului lor, rugîndu-mă tăcut pentru umilele lor vieţi fragede. Cele d'intîiu zimbete ale lor. eu le-am cules, cînd, după zile de tortură. ei se strecurau iarăşi pe încetul spre viaţă.

Nici în mormintele lor ei nu se puteau simţi, astfel, uitaţi. Am îngenunchiat lîngă ele. acolo unde ar fi îngenunchiat mamele lor, soţiile, copiii lor, şi pe fiecare moviliţă pustie am sămănat flori de mireazmă. ca şi florile ce cresc în jurul caselor pe care nu le vor mai vedea. Noi n'am vrut să lăsăm ca ei să fie aruncaţi în groapa comună, ci am voit ca fiecare din tinerele lor trupuri să fie însemnat cu crucea lui.

Zilnic cercetam de jur împrejur colibile mele : odată, de două, de trei ori, cum cerea nevoia.

Une ori soarele ardea de nesuferit de-asupra capetelor noastre, prefăcînd adăposturile de lemn în sobe încălzite peste măsură, din care ieşiau desgustătoare duhori de boală, amestecate cu mirosul antisepticelor, în aburi pe cari cu greu puteai să-i înfrunţi.

Dar şi mai rele au fost zilele de ploaie: pămîntul nostru românesc fiind bogat, tot lagărul s'a prefăcut într'un rîu de noroiu curgător. Prin coperişurile crăpate ale colibelor noastre picurau reci pîrîiaşe în paturile celor în suferinţă; pînă la genunchi înotam prin noroiu. In zilele acestea de depresiune trebuia să-mi îndoiesc silinţele şi zimbetele...

Simţiam lămurit cum cădea curajul fiecăruia odată cu căderea barometrului. Cu cît mai grea apărea sarcina noastră; cu cît mai imposibilă speranţa; cu cît se făcea mai desperată lupta cu moartea! Căci cu adevărat cruda boală părea că turbă cu creşterea umezelii şi murdăriei.

In zilele acestea aveam grijă să-mi fie mînile de două ori mai pline, să fie florile ce aduceam cele mai frumoase ce puteam găsi. Mişcătoare era plăcerea betegilor mici şi pentru cea mai umilă crenguţă; feţele lor nenorocite se luminau ca prin minune, şi cei ce erau prea slabi ca să-şi ridice capetele îşi întindeau spre mine tremurătoarele degete, nerăbdători să primească şi cel mai mic dar.

Li aduceam şi lămîi şi bomboane acrişoare, căci nestinsă li era setea, parcă foc li-ar fi ars în gîtlej. N'o să uit niciodată cum sugeau lămî-

M. S. Regina Maria la venirea în ţară.

ile acelea, întinzînd mîinile ca să mai aibă!

Celor ce erau mai bine acuma ni era îngăduit a li da vin, și mare bucurie era cînd apăream în prag cu brațele pline de sticle, altele fiind aduse în urma mea de aceia cari cu credință mă întovărășiau în toate aceste drumuri. De sigur că eram binevenită, căci cu mînile goale nu veniam niciodată.

Dar era una din aceste colibe unde zăceau gemînd cei mai greu bolnavi dintre toți și căreia îi ziceam „gura iadului“: a întra între pereții ei de lemn era parcă ai fi pătruns în cuprinsul vre-unui vis grozav.

De fapt aici nu puteam face decît să stau cu mînile încrucișate, ridicîndu-mi cugetul în fierbinte rugăciune către Dumnezeu!

Intunecate scene de miserie a noastră, muritorii, care și acum rătăcesc prin mintea mea, vedenii de moarte și de spectrală suferință, la care nici iubirea, nici știința n'ajută la nimic.“

Către o infirmieră francesă

„Cea d'intîiu campanie a noastră, a ta și a mea, a fost în 1913, cînd ne-am sîrguit să combatem epidemia de holeră care pustia crud rîndurile armatei noastre la întoarcerea din țara dușmanului. Și atunci ai stat lângă mine, primind orice greutate, mișcîndu-te cu o desăvîrșită seninătate în mijlocul celei mai ucigașe molime, luptîndu-ți lupta cea bună împotriva morții.

Incă de atunci cele două aripi ale vălului tău alb ca zăpada mă făceau să gîndesc la aripile îngerilor cari zboară încoace și 'ncolo între cele mai sinistre vedenii de nenorocire.

Nicio o greutate nu ți-a împuținat focul de muncă, nicio vreme neprielnică nu ți-a răpit buna disposiție; nici lipsa de confort, nici osteneala, nici privațiunile nu ți-au smuls un suspin; zimbetul nu ți-a pierit de pe buze; aveai vreme pentru oricine și pentru orice lucru; urechea ta prindea orice strigăt de suferință; mîna ta era pretutindeni unde se simția mai mult nevoia de ajutor.

Acele săptămîni petrecute la olaltă în mijlocul grozăviilor bolii care avea într'însa ceva dintr'un vis rău au făurit un nou inel în această legătură a celor cari înfruntă aceiași primejdie cu aceiași nezguduită hotărîre de a nu se da pînă nu cîștigă bătălia. Acele săptămâni ne-au pregătit și pentru mai marea și mai îndelungata sforțare ce se aștepta de la noi în 1916—17, așa încît, cînd din nou încercările luptei ne-au chemat, de la sine ne-am găsit alături.“

* * *

Versuri ale M. S. Reginei în zilele înfrângerii

Credeam că pot să-i duc pe toți
Spre visul unde toți s'ar duce,
Cu toți să mergi credeam că poți,
Și nu știam vremea ce aduce.
Visam de inimi nesupuse,
Din suflete ca și al mieu,
De încordările nespuse
Spre scopul ce-l vrea Dumnezeu...
La mine-acas'am apucat
S'aud la vatră glas de luptă,
Și-mi sună trimbiți, departat,
Cîntare din războaie ruptă.

Și acuma-mi spun că s'a sfirșit,
Că nu-i nimica inainte.
Că trebuie înăbușit
Ce aveam mai drept și mare 'n minte,
Îmi spun de ce e înțelept
Și rid de nebunia noastră —
Și, iată, singură, aștept,
Supt vijelie stînd sihastră,
Și numai noaptea ar putea
Să știe de durerea mea.

Și oare nu mai e un cînt,
Un cînt să-mi fie mîngîiere,
Un cînt bătrîn, sălbatec, sfînt,
Un cînt de aprigă putere?
Ori a venit acum un ceas
Cînd n'are sunet al mieu glas,
Și tot ce'n lume-i mai frumos
Stă singerat în țernă jos?

Și-atunci mai bine aș îngropa
Această fața ce s'ascunde,
Și'n umbră o aș cufunda,
Să nu mă afle orișiunde...
Și aș închide'n vremuri moarte
Ce n'a fost voia crudei soarte!

MARIA

Adesea ori curajul femeilor începe atunci cînd al bărbaților încetează. La înnălțătoarele casuri din Istoria omenirii, atitudinea Reginei noastre în ceasurile de restriște dela Iași confirmă cu strălucire încă odată acest adevăr.

Prof. Em. Antonescu.
3 Novembre 1925.

Aceia care a zugrăvit 'n chipuri și icoane Țara noastră, împodobind aceste icoane vechi de țară în aur și argint și dăruindu-le cu nestimatele sufletului său împărătesc, aceia nu putea să nu fie și regina sufletelor noastre!

Ion Buzdugan

Am avut o regină, Elisabeta maghiara. Acum avem una Maria. Maghiarul e dinastic și stimează foarte mult pe Regina. Acesta e caracterul nostru maghiar. Să trăiască regina noastră Maria!

Sándor József, deputat.

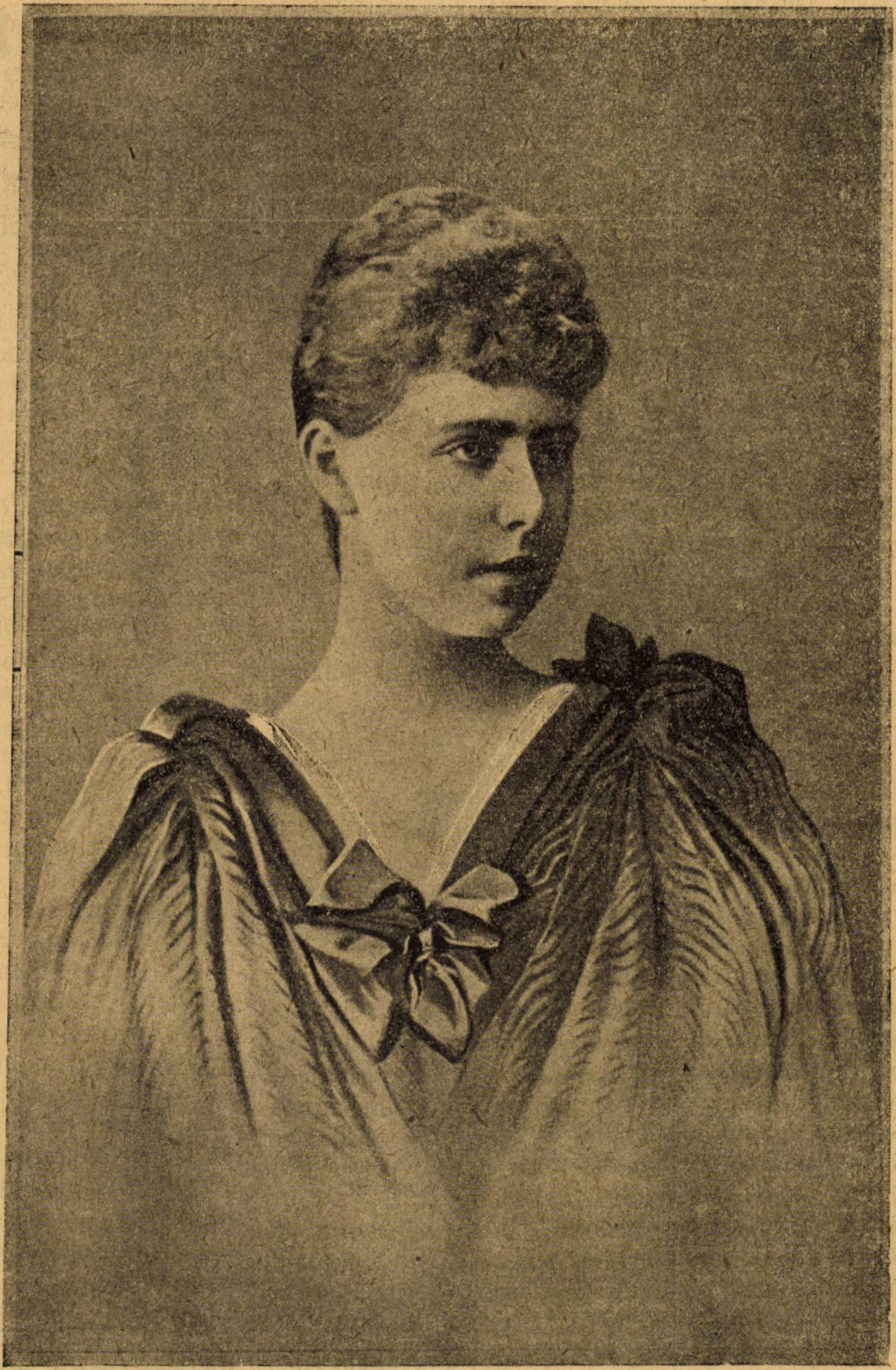

M. S. Regina la 17 ani.

M. S. Regina şi Copăcenii

„O veche casă tristă se înălţa în mijlocul grădinii, una ce-mi părea stăpînită de ciudate amintiri care o umplu de întunerec. Cînd boierul acela bătrîn a murit, el mi-a lăsat casa şi grădina: îndemnat de gîndul că-mi era drag de singurătatea ei, a vrut mai bine să fie a mea. Copii n'avea şi se temea că alţii nu vor îndrăgi locul scump tinereţelor sale.

Astfel parcul cu frumoşii lui copaci vechi şi cu cărările crescute cu iarbă al mieu ajunse a fi cea d'intâiu bucăţică de pămînt pe care în numele mieu însumi am stăpînit-o!

Un simţ de mîndrie-mi cuprinse sufletul, şi cu el minunate vedenii de frumuseţă. Văzuiu grădina prefăcîndu-se pe încetul într'un raiu de colori veşnic-schimbătoare. Fiecare anotimp cu floarea lui, aşa de larg sădită, încît locuri întregi să fie numai flori.

Mi-ar fi plăcut să fi rătăcit prin cîmpii roşii cu stînjinei de toate nuanţele, sămănaţi cu atîta bielşug că pînă şi pe cărări s'ar fi întrecut a creşte în strălucirea lor glorioasă. Cît despre trandafiri, erau să fie atîţia, încît şi-ar fi întins crengile pline de flori pînă de-asupra apelor, tărcînd malurile cu pete largi de roşu.

Maci ca focul în mîndre pîlcuri ar fi chemat ochiul de departe, şi mai de vreme zarnacadele fără de număr ar fi acoperit margenea pădurii, dînd închipuirea unei zăpezi tărzii, pe cînd curpenii de aur ar fi umplut crîngul cu o strălucire ca şi cum pămîntul tot ar fi fost aşternut cu lumină.

Cît despre casa cea veche, faţada ei era să fie schimbată într'o mai dulce simplicitate, căci, de şi părăsită într'o grădină năpustită de buruieni departe de vuietul lumii, căutase a-şi da un aier de importanţă pe care nu o avea cu adevărat. Aveam de gînd să-i armonisez liniile. îndepărtînd toate sforţările de falsă decoraţie, prefăcînd-o într'o locuinţă simplă, albă, cinstită, aşa cum în mai vechi veacuri era datina să clădească această ţară. Joasă, largă şi zdravănă, aşa mi-o vedeam eu, plină de tihnă, urîtu-i acoperiş supţire fiind înlocuit cu altul de şindrilă, cu streşinile larg întinse.

Plănuisem şi tainice grădiniţe căptuşite cu piatră şi încunjurate de ziduri ca nişte curţi de mănăstire. Le şi vedeam pline de flori în jurul adîncilor iazuri, reci şi răcoritoare în căldurile de vară."

Regina şi Anglia

Eram încă la Londra cînd sosia în faimoasa visită, cu Augustul Ei soţ, Regina Maria a României.

Englezii sînt— ca şi, în ciuda republicanismului lor, Francesii, dar cu o notă de devotată seriositate ce lipseşte acestora — mari amatori de purpură regală. Nu e la mijloc numai setea de sensaţional, nici cultul fastului şi al puterii. In suveranii altor neamuri Englesii văd putinţa participărei la un destin înţelept şi înfrăţirea, prin aceasta, cu Anglia a popoarelor care se vor face ca şi ea vrednice de alese capete încoronate.

Mi aduc aminte ca acum de rumoarea din pensiunea mea ca şi din toate pensiunile pe care le frecventam. Cîte complimente primiam, ce felicitări pentru poporul mieu că avea în fruntea lui un Rege atît de mare şi iscusit şi o regină atît de aidoma Lui. Cîte comentarii apoi, şi cîtă forfotă, de pare că fiecare se pregătia să primească pe Queen Mary of Roumania. Interviewurile pe care le-a dat cu acest prilej ar umplea un volum; destul că odată în curs de patru ani de zile situaţia mea de Romîn la Londra devenia importantă, — de o importanţă într'adevăr îngrijitoare...

Ca student n'am fost la recepţia coloniei romîne la Legaţie, nici, în calitate de Secretar al P. E. N-Clubului romîn, n'am luat parte la serata de gală dată de scriitorii englesi augustei lor colege, care, de şi apărută în mijlocul lor „incognito", atrăsese acolo cele mai strălucitoare nume al scrisului societăţii englese.

In schimb m'a interesat că pînă în Piccadilly Circus, de-alungul mişcătoarei New Oxford Street şi Shaftesbury Avenue, în ceainării şi staţii de metrò, ca şi în prăvălii şi teatre, lumea nu vorbia decît de Queen Mary of Roumania.

De atunci pînă la plecarea mea, cîteva luni de zile n'am putut spune cuiva că sînt Romîn fără să-mi cînte frumuseţa şi prestanţa unei regalităţi de rasă. Astăzi dacă m'aş duce din nou la Londra, ar fi acelaşi lucru.

Am devenit mai bine cunoscuţi în Anglia cu o visită regească decît am fi cu zece biurouri de propagandă.

Fiindcă, de sigur, alături de Suveranii Spaniei, nu sînt alţii mai populari în Anglia decît Regele şi Regina noastră.

Dragoş Protopopescu

Oricine a fost visitat ca bolnav în spital în timpul războiului de Augusta Protectoare a bolnavilor şi răniților va păstra o caldă amintire de recunoştinţa pentru atenţiunea regală care a luminat cu o rază de bunătate suferinţile imense ale epopeii de desrobire naţională.

Gh. Popp.

Regina poetă

Cu ochiu de pictor care vede numai frumuseţă şi cu intuiţie de poet care descopere tainele cele mai deosebite ale vieţii, Regina Maria şi-a dăruit sufletul întreg ţarii sale, cu care s'a identificat.

A face bine, a fi drept, a fi erou sînt calităţi pe care o Suverană cînd le are se confundă cu însăşi existenţa ţării sale.

A descoperi comorile de artă ale pămîntului pe care-l stăpîneşti, a-l privi cu ochi cari aureolează şi consacră frumuseţile şi a preface toate aspectele vieţii în minunate icoane nemuritoare sau în cîntece fermecătoare, înseamnă a crea pentru a doua oară patria ce ţi se închină.

Regina Maria ne iubeşte şi luptă alături de noi. Zilele grele de la Iaşi sînt vii în sufletele noastre şi sînt o pildă care va trece cîndva în mitologia neamului nostru.

Regina însă şi-a cîntat ţara. Şi-a cîntat-o cu atîta talent, cu atîta înţelegere pentru tot ce ea are bun şi frumos, încît cîntecul ei este pentru generaţia noastră un psalm de patriotism şi de frumos. Căci Regina Maria, cu darul ei unic de a vedea în imagini şi de a transpune în rare sonorităţi visurile ei de aur, ni-a dăruit o ţară nouă şi necunoscută, prin frumuseţile pe care a ştiut să le evoce.

Ion Sîn-Giorgiu

Pentru Regina

Dacă în palate domneşti a strălucit vre-odată mai cristalin clara visiune a destinelor unui neam, istoria va păstra cu sfinţenie scînteia divină ce a licărit în sufletul primei regine a tuturor Românilor.

Impărţirea suferinţilor şi legătura cu toate urmările marelui războiu a întipărit indelebil în fastele neamului figura Reginei Maria ca o fermecătoare ursitoare care a ştiut să înceapă a toarce din fuiorul vremilor bune firul zilelor de aur pentru înţeleptul şi viteazul nostru popor.

Nicolae Bălănescu-Giurgiu
Deputat, 1925.

Regina şi satul românesc

„Cu totul altfel decît satele de la cîmp sunt cele din munte.

Căsuţele sunt mai puţin sărăcăcioase, nu aşa de mici, coperişurile de stuh sunt înlocuite cu cele de tablă, care strălucesc ca argintul în soare. Mai bogate şi mai felurite sunt veşmintele ţeranilor toamna, când copacii sunt o înflăcărată strălucire, când anul ce trage de moarte aruncă o ultimă sforţare de frumuseţă înainte să-l învingă frigul şi zăpada.

De multe ori am fost primită din inimă în aceste sătucene, ţeranii ieşindu-mi înnainte cu mînile pline cu flori. La cel d'intîiu semn de apropiere a trăsurii mele, cete de călăreţi rustici vin în goană ca să mă întîmpine, săltînd grăbit pe căluţii lor zburliţi, purtînd steguleţe ori ramuri înflorite şi chiuind de bucurie. Se ţin hojma de trăsură, ridicînd nori de praf. Ca şi stăpînii lor, caii mărunţi sunt nebun de aprinşi; totul e zvon, coloare, mişcare; sălbatec aleargă bucuria pe pămînt.

Clopotele satului sună, glasurile lor sunt pline de voioşie; şi ele-ţi strigă: bine-ai venit! Cete de femei îmbrăcate vesel şi de copii se revarsă din case, după ce şi-au prădat grădinile ca să samene flori în calea Reginei lor.

Biserica se află 'n de obşte în mijlocul satului; acolo Doamna trebuie să-şi lase trăsura, şi, încunjurată de o mulţime iute, fericită, e dusă spre sfîntul lăcaş unde preotul o primeşte la uşă cu crucea în mînă.

Ori încotro se duce, mulţimea o întovărăşeşte; nu e stîngăcie, nu e sfială, dar nu e nici îmbulzeală ori strivire. Ţeranii romîni rămîn plini de demnitate; rare ori ei sunt gălăgioşi în bucuria lor. Li trebuie să se uite la cineva, să-l atingă, să-i audă glasul; dar nu arată mirare, şi curiositate, numai puţină. De cele mai multe ori expresia feţei lor rămîne serioasă, şi copiii lor se uită

M. S. Regina la Incoronare

Guggenberger Mairovits (Fotoglob)

lung la om, cu fețe grave şi ochi mari plini de expresie.

Numai călăreţii aceia în goană ajung a face zgomot în voioşia lor“.

* * *

„Seara femeile stau torcînd din furcă pe praguri, pe cînd turmele vin spre casă tropotind moale prin praf şi dulăii latră furios, umplînd de zarva lor tot văzduhul.

Nicăiri n’am văzut atâţia dulăi ca într’un sat românesc, — grea încercare pentru cine călăreşte pe un cal neastîmpărat.

Cît e noaptea de mare, cînii latră, îngînîndu-se. Nu se opresc nicio clipă; e un zgomot nedespărţit de noaptea românească.

Totdeauna mi-a plăcut să cutreier satele acestea. Am făcut aşa în orice timp al anului, şi nu e lună care să nu-şi aibă farmecul.

Primăvara, sunt pe jumătate îngropate ’n pomi, o Mare spumegînd pe flori albe, din mijlocul cărora coperişurile rotunde ale colibelor răsar ca nişte nouri mari cenuşii.“

M. S. Regina în exil

„Acolo departe — şi acolo e primăvară. Departe, pe pămîntul părăsit de noi. Soarele fără îndoială arde şi acolo, păsările cîntă ca şi cînd moartea universală n’ar fi trecut pe pămînt. Totuşi, altfel acolo... Cu toate razele de soare, cu toate glasurile primăverii, ţarina noastră românească va avea în acest an o deşteptare tragică, binecuvîntata noastră ţarina românească... Cîtă vreme plugul străinului o va sfîşia adînc pentru a o sili să dea rod pe sama vrăjmaşului urît, un strigăt de groază se va ridica din adâncul ei, un strigăt de protestare, un strigăt de desnădejde.

Copiii ei surguniţi îl vor auzi şi-i vor pătrunde înţelesul. Inima lor se va cutremura de dorinţa pioasă de a o scăpa din cătuşe, de a o feri să-şi dea în umilinţă bogăţiile pentru cei cari li batjocuresc nevestele, li înfometează copiii, li ard satele şi aruncă asupră-li o pată de umbră. Moşie românească, în adevăr tu eşti binecuvântată! Mana ta generoasă e fără sfîrşit. Ca o mamă iubitoare răsplăteşti şi eşti gata totdeauna să dai iarăşi. Cea mai măruntă sămînţă încredinţată sînului tău rodeşte însutit. Şi ierburile rele sunt tot atît de îmbielşugate ca şi florile tale, fiindcă mila ta n’are hotar.

N’avea teamă însă, pămînt al României! Feciorii tăi se vor întoarce şi-ţi vor sfărîma lanţurile. Aceasta e solia pe care ei ţi-o trimit cu vocile renăscute ale primăverii. Nu **vor şovăi, nu vor tremura în faţa** sforţării ce-şi aşteaptă împlinirea. Tu ai sorbit mult din sîngele lor, — dar ei sunt gata să te facă să bei încă prin jertfa acestui sînge; ei pot să-ţi răscumpere libertatea şi să azvîrle pe vrăjmaş afară. Şi, dacă nu vor libera pe cei vii, copiii tăi vor veni să-ţi libereze morţii, să desrobească mormintele. Niciodată nu vom şti unde dorm copiii tăi vrednici, seceraţi cu miile. Nu putem decît să te rugăm să nu-i apeşi prea tare cu ţărîna ta, şi să li fie odihna uşoară în sînul tău. Departe, în nemărginire, risipiţi în patru colţuri ale ţării, liniştiţi şi fără să se plîngă, ei zac în gropile lor pe care nicio cruce nu le însemnă, — în locuri fără nume zac aşteptînd, şi nu sunt nerăbdători, bine ştiind că noi ne vom întoarce.“

Confidens Domino...

Boli, foame. frig.. Mor oameni, vite;
Iar bestiile moscovite
Își primblă bărbile ’ncîlcite
Și gîndurile otrăvite
Pe uliți, — pe cînd alte fiare,
Dincolo, stau la pândă ’n zare.
Dar bun e Dumnezeu și mare!
— Va trece de la noi păharul?
Sorbi-vom pînă ’n fund amarul
Și ne va sugruma tîlharul
Din stînga și din dreapta, poate!
In voia ta sînt, Doamne, toate!
Dar voia ta din veac se știe:
Cei răstigniți nedrept, învie.
Dreptatea noastră va să vie!
Dreptatea noastră are vreme:
Un neam, care de veacuri geme
Și care crede, nu se teme.
Iar, cînd se va ’mplini sorocul
Și ni-o zîmbi ’n sfîrșit norocul,
Va povesti cu lacrămi slova
Ce-a pătimit acum Moldova.

Iaşi, 1917.

V. Bogrea

O nouă carte de poveşti
a Reginei

Puţini sînt cei ce-i înţeleg pe cei mici şi încă mai puţini pot scrie pe înţelesul lor. Şi de curînd am cetit una din aceste puţine cărţi, anume ticluite parcă pentru noi. Ba chiar şi pentru cei mai mărișori e potrivită cartea de *Povești* a M. S. Reginei Maria a României.

Sînt şase poveşti, şase minunate izvodiri, în care lumea închipuirii şi cea aievea se luptă pentru intîietate şi se îmbină atît de fericit, că te răpeşte, filă cu filă, purtîndu te pe ţărmurii idealului.

Cu atîta dragoste sînt înfăţişaţi eroii acestor poveşti, că ţi-e peste putinţă să nu fii mişcat pînă în fundul sufletului, străbătînd această carte preţioasă, mai ales pentru literatura noastră atîta de săracă în opere trainice pentru cei mici.

Intreagă dragostea de mamă, de mamă care s’a bucurat şi a suferit tremură în paginele acestei cărţi cu adevărat rare, pe care Măria Sa Regina Maria a României a scris-o pentru micuţii ţărei noastre.

N. Pora

Regină, mamă şi artistă

— C'est une mère excellente et une bonne maîtresse de maisone!, zicea despre Regina Maria, acuma cîţiva ani, un diplomat străin către un coleg al său abia debarcat în Capitală. Elogiu frumos, de sigur, cel mai frumos poate dintre cele ce se cuvin să fie adresate unei persoane de un rang atît de înalt.

E mamă, în adevăr, cum sînt puţine. Plecînd dela acest învăţămînt cu înţeles dublu: că „nu trebuie să mergi prea iute cînd ţii un copil de mînă", regina Maria şi-a crescut copiii nu numai cum creşte cineva o umanitate embrionară care se ridică, ci mai ales cum se formează mintea şi inima primilor cetăţeni de adopţiune ai unei ţeri încrezătoare.

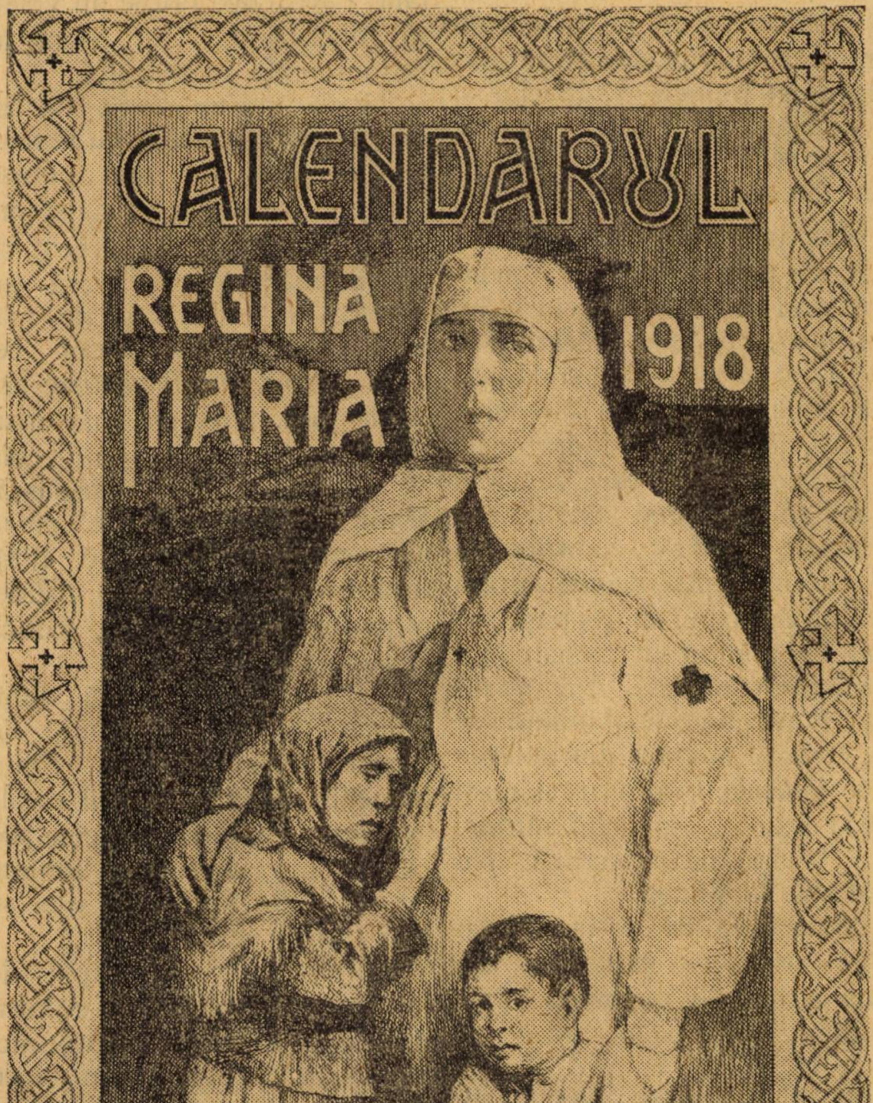

Copertă de Stoica, inedită

A voit să realiseze perfecţiunea în grija faţă de familie, utilisînd totul fără a avea aierul că menajează ceva, răspîndind în juru-i cît mai multă mulţămire şi eleganţă. Un ideal înalt de bunătate, de poesie şi de religie a dominat viaţa şi a dirijat actele acestei realisări a reginei, femeii şi mamei în deplina exprimare a măreţiei şi simplicităţii.

Dacă Regina Maria e artistă, e fiindcă ştie că sînt îndeletniciri care înfrumuseţează viaţa, fac spiritul mai conştient de frumuseţă, mai apt să se bucure de ea. Omagiul pe care-l aduce muselor e acela al unei artiste care-şi urmează cu inteligenţă instinctul Arta e o religie consolatoare; nu e nevoie să aspire cineva la canonisare pentru a se bucura de consolările credinţei.

Ceia ce caracterisează înainte de toate pe Regina Maria este arta de a şi împodobi căminul. Acest cămin e prelungirea şi reflectul personalităţii Sale. Mobilele, bibelourile, cărţile îi desvăluesc gusturile tainice, ideile chiar, concepţia-i asupra fericirii şi frumuseţii. Forme inedite, extrem de simple sau ingenios complicate, realisînd un interior fermecător ca visul unui poet. Nu-i un cămin provisoriu, fără amintiri temeinice şi aproape fără proiecte: e căminul stabil al adevăratei vieţi familiare, al unei vieţi care e şi mîndria şi visul de artă al unei regine.

Şi nu e artistă mai prodigioasă ca iubirea mîngîietoare ş caritabilă.

Ion Dragu

* * *

Regina Maria ? — Valuri de cerneală se vor vărsa de aci înainte spre a fixa extraordinara personalitate şi misiune a Reginei Maria în destinele poporului romîn. Nicio femeie nu poate fi comparată în trecutul nostru cu Ea, iradiindu-şi imensul prestigiu şi dincolo de hotare, peste întreg Orientul european, ceeace îi îndemna pe cei de peste Ocean a-i decerne titlul de: prima femeie a Europei! De noi e prea aproape, dar cînd ceia ce este mortal în minunata ei întrupare nu va mai fi, ea se va preface în astrul de prima ordine al istoriei noastre, care va străluci peste toate timpurile.

Dr. Costinescu

* * *

Lacrimile M. S. Reginei

După pacea din Bucureşti, în primăvara anului 1917.

Toate privirile cătau posomorîte. Mînile se strîngeau lung, fără vorbe, cu dinţii încleştaţi, ca după înmormîntare.

Munţii trecuseră în altă ţară. Rămăşiţele armatei ruseşti, risipite, îşi tîrau gloatele de-a lungul drumurilor, lepădînd în cale la puşti, chesoane şi tunuri, rătăcind moliu în ronţăit de seminţe.

Hotarul nou rupea în susul Moldovei crestele munţilor. De la ţărmul Moldovei, în sus de Mălini, spre Broşteni, Borcea, Fărcaşa, Neagra Şarului, satele cu nume tari ca stînca şi stîncile cu brazi înalţi unde nu pătrunsese încă securea, treceau la vrăjmaş. Oamenii se pregătiau să şi caute aşezări noi. Incepeau să curgă turmele de vite, mînate în urmă de femei voinice cu portul nobil înflorit al muntelui.

Acolo am văzut întîia oară pe Regina plîngînd.

Era o gospodărie a Coroanei, vestită şi îmbielşugată.

Case cu şindrila proaspătă după livezii cu pruni şi arţari încă neînmuguriţi. Oameni în stăriţi, vite cu pete galbene de neam bun şi cu ugerul plin, cai sprinteni cu copita tare; tot ce norodul cîtorva sate învăţase şi împrumutase de la gospodăria regală. Acum acelea treceau hotarul.

Regina venia să-şi ia rămas bun.

Primirea a fost săracă. Două automobile grăbite; aghiotantul, prefectul şi atît. Regina şi cele două domniţe. De astă dată o primire fără arc triumfal.

Tristeţa era şi în văzduhul frumos, în grădinile cu pămîntul negru şi ud, în arborii unde nu plesniseră mugurii şi croncăniau gureşe ciori.

Regina ţinuse să-şi ia rămas bun împărţind cele din urmă daruri. Daruri ca pentru acele vremuri. O haină pentru orfani; mălaiu şi pită pentru văduve. Pe atunci văduve şi orfani erau mulţi; mălaiu şi pită, puţine.

O încăpere scundă, velinţe pe pereţi, steagul înfipt acolo de unde avea să fie în curînd smuls. Primarul striga cu glas zugrumat numele văduvelor şi al copiilor, din prag. Fiecare trecea să-şi primească darul ultim din alba mînă a Reginei.

S'au petrecut două, trei femei, cu paşi şovăielnici, neîndrăznind să privească în ochi. Dar una, cea mai bătrînă dintre toate şi aceia care-şi dăduse războiului toţi flăcăii, a lăsat darul alături, jos, şi cu o îndrăzneală a desnădejdei, de care se va fi mirat singură mai tîrziu, şi-a înfundat capul alb, cu broboada căzută, în pieptul Reginei. Eram de tot aproape, la trei paşi, aşa cum îmi impunea trecătoarea-mi însărcinare oficială. Am văzut faţa femeii bătrîne chinuindu-se să verse o lacrimă din durerea care tălăzuia înlăuntru şi nu-şi găsia ieşire. Şi în ochii bătrînei nu izvora nicio lacrimă. Nu mai ştia să plîngă.

Mîna Reginei a încunjurat capul osos, l-a strîns nu aşa cum strînge o regină la piept fruntea unei biete femei de ţară, ci numai cum o femeie bună alină durerea altei femei.

Toate privirile au căutat în pămînt. Se simţiau în pumnii strînşi gemetele înăbuşite. Primarul de sat, în haina lui ţărănească, răsucia un vîrf de cureluşă şi îi ghiciam în măselele strînse pînă la scrîşnet, toate silinţile să-şi acopere cu tărie lacrimile pe care le socotea incompatibile cu demnitatea lui oficială şi bărbătească. Dar lacrimile regale au fost pentru toţi cei de acolo, dela capătul de ţara pierdut, o uşurare. Nu se mai simţiau singuri şi părăsiţi. Invăţau să nădăjduiască. In durere unica alinare e să nu te mai ştii de tot singur în pustiul tău.

Pe urmă satul a rămas iarăşi deşert. Ordinele orînduiau cum se va petrece trecerea ţinutului la vrăjmaş. Nădejdile prindeau din nou să se stingă. Iar primăvara era tîrzie şi încruntată. Parcă nici florile nu voiau să aducă surîsul lor frivol în posomoreala văzduhului.

Tîrziu, într'un sfîrşit de zi, m'am trezit la scară cu femeia bătrînă care nu mai putuse plînge. Se codia să-şi spună gîndul, ruşinată. Am crezut că nu îndrăzneşte să ceară un ajutor: era bătrînă şi nu mai avea niciun flăcău din cei cinci feciori, morţi la toate hotarele ţării. Nu mi-a mărturisit decît cu anevoie. Nu venia să ceară. Venia să dăruiască. Dintr'o învelitoare de pînză albă mi-a desfăşurat o cusătură veche, cu colorile palide, o podoabă de demult, săracă şi simplă

— Am venit, dragă domnule, să te rog să trimiţi lucruşorul ista Reginei... Spun oamenii că i plac sărăcii de ale noastre... Nu i frumos cine ştie ce, dar are să i aducă aminte de noi... De noi, cari n'o să mai fim de acum ai Ei...

Vorbind. plecase capul de tot spre pămînt. M'am coborît din capul scărilor. Abia atunci am văzut că ochii mătuşei cu cinci feciori îngropaţi la toate graniţile mai ştiau încă, tîrziu, să fie înlăcrimaţi.

Cesar Petrescu.

* * *

Orice corespondenţă pentru „Universul Literar" precum şi revistele sau cărţile trimise spre recensie se vor adresa d-lui Ion Sân-Giorgiu, Calea Victoriei, numărul 89 scara B.

M. S. Regina şi arta romănească

„Am văzut o biserică în mijlocul unui cîmp de porumb. Coperişul căzuse înlăuntru, păreţii erau crăpaţi, pe alocurea căzînd în ruină; înaltă, floarea soarelui se iţia la ferestile-i fără cercevele şi păsările-şi făcuse cuiburile între grinzile bolţilor ei dărîmate. Era de plâns cu adevărat, să priveşti o aşa desolare; dar niciodată n'am văzut o mai magică privelişte.

Păreţii erau încă acoperiţi cu fresce, colorile fiind aproape nevătămate, catapeteasma bogat săpată arăta încă semne de auritură; abia erau stricate multele-i chipuri de sfinţi. Zdravenii stâlpi cari despărţiau o parte de alta stăteau tari şi neatinşi, afară numai că pe alocuri învelişul lor de tencuială căzuse.

Unic în adevăr era farmecul acestei ruine. Albastra boltă de de-asupra-i era coperiş, şi solemnii sfinţi se uitau de sus de pe ziduri ca şi cum ei ar fi întrebat de ce nu s'a ridicat vre-o mînă prietenoasă ca să ocrotească frageda lor frumuseţă, de vifor şi ploaie.

Nu ştiu de ce o comoară ca aceasta a fost lăsată să cadă în bucăţi, — poate că nu e vreme să se caute de vechi ruine într'o ţară unde aşa de mult e de făcut! In adevăr, biserica era de o rară putere de fascinaţie, expusă astfel luminii zilei, dar supărător era gândul că, de nu va fi răpăde acoperită, drăguţele fresce vor cădea cu totul.

Era un chp al Maicii Domnului care în deosebi mi-a atras atenţia; se uita la mine dn fondul ei de aur cu ochi mari, patetici. Pe genunchii ei stătea Pruncul Iisus, ţapăn ridicat, cu o mînă întinsă spre binecuvîntare; copilul era slăbuţ, cu o ciudată faţă palidă şi ochi cu mult prea mari pentru această faţă.

Nu mă puteam smulge din acest loc de închinare părăsit; iarăşi şi iarăşi o cercetam de jur împrejur, sorbind în sufletul mieu icoana ei.

La urmă am lăsat-o, dar de multe ori m'am întors ca să prind o ultmă privelişte.

Floarea soarelui stătea în grupe înalte, cu capetele plecate spre biserică de parcă voia să se uite înnăuntru; un zbor de porumbei albi ca zăpada se roia în juru-i, aripile lor fără pată scînteind în lumină. Aceasta am văzut-o la urmă; zidurile ruinate şi, plutind asupra lor, aceşti porumbei albi ca zăpada."

Regina Maria şi Toamna

„Dar nimic nu e mai glorios decît toamna romînească. Natura vrea să se îmbrace într'o ultimă mantie de frumuseţă înainte de a se mărturisi învinsă de înaintarea iernii.

Bolta se face adânc albastră; tot ce se ridică spre dînsa pare să capete o nouă valoare. Copacii se îmbracă în colori minunate, une ori ca aurul, alte ori ca rugina, câte odată roşii ca focul. Intre porumbul nalt cît omul, uriaşa floare a soarelui stă plecîndu-şi capul, apăsată de greutatea roatei cu seminţe; ca nişte stele prodigioase, petalele-i ca şofranul strălucesc pe fundul bolţii de azur.

Am văzut câmpii întregi cu aceste plante uriaşe, adevărate oştiri de flori în chipul soarelui, triumfător galbene supt razele marii lumini pe care îndrăznesc s'o imite. Dar adesea mi se pare că-şi întorc faţa ruşinată, cu trista constiinţă că nu sunt decît o biată copie a aceluia căruia-i poartă numele. Se face uleiu din seminţele acestor flori; de aceia ţeranii le cultivă aşa de mult.

Adesea în umbra acestor uriaşi am văzut ţărani aşezaţi în cerc împrejurul grămezilor de porumb, al cărui fruct îl curăţă de frunze. In piramide pitice portocalii, grăunţele coapte zac risipite în largul cîmpiilor vesteji, şi culoarea lor strălucitoare atrage ochiul de departe. Adesea năfrămile femeilor sunt de aceiaşi coloare.

Imi plac aceste pete înfocate de coloare în mijlocul imensităţilor aride ale cîmpilor culeşi; cu dragoste ochiul artistului se opreşte să le privească, şi numai fără voie se întoarce dela ele.

O privelişte frumoasă e şi aceia a şezătorilor ţărăneşti, în case sau în şuri largi ori curţi, pentru a desface grăuntele porumbului din ştiulete. Sunt prilejuri de mare bucurie, cînd tinerii se adună, când rîs şi muncă se amestecă voios, cînd se povestesc lungi poveşti şi se cîntă cîntece de dragoste. Babele stau la un loc, torcînd sau ţesînd, cu capetele tremurătoare asupra sfaturilor tăcute, cu ochiul asupra flăcăilor şi fetelor, cari îmbrăcaţi cu ce au mai bun, cu o floare ochioasă după ureche, se privesc pe supt ascuns, şi glumesc, şi se sărută, şi sunt fericiţi.

„ILDERIM"

Mai presus de zbuciumul omenesc, la o altitudine morală de unde spectacolul vieţii pierde cruditatea amănuntului spre a cîştiga în amploarea perspectivelor, ochiul regal înregistrează altfel, sensibilitatea regală se lasă invadată cu totul deosebit de tumultul fără astîmpăr al vieţii. Dacă ceilalţi oameni sîntem prisonieri ai amănuntului, timizi navigatori în apele relativului, inteligenţa regală se mişcă în general şi poate contempla fără prea mare străduinţă absolutul. Nu e de mirare deci acea expresie nedefinită, acea estompare în alb a literaturii regale. Coloarea puternică, vie, cu alăturări brutale de contraste, cu precisie, materiale contururi de desemn formează în artă maniera sensibilităţii de proaspătă rasă, vigoarea temperamentului acceptă fără să alambicheze impresiile pe care le redă cu pulsaţia năvalnică a primitivilor. Năzuinţa spre nedefinit, dragostea de diafan, atenţia aleasă spre nuanţa abia perceptibilă, înclinarea spre abstract, viaţa proiectîndu-se în vagul umbrelor ca printr'un geam mat sînt elementele caracteristice ale raselor a căror sînge a fost filtrat într'o continuă selecţie de-a lungul veacurilor.

„Ilderim", poemul M. S. Regina Maria, înfăţişează toate însuşirile unei sensibilităţi regale. E dacă voiţi, o literatură aparte, imaginaţia fiind alimentată de o optică eliberată din iobăgia amănuntului, visurile frămîntînd întinsurile fără hotar ale absolutului. „Ilderim" se desfăşoară dincolo chiar de legendă şi mit, în lumea entităţilor. „Ilderim" pare o nesfîrşită fluturare de aripi imaculate în lumina albă a înălţimilor de vis, „Ilderim" este o regească evadare din legile materiale ale vieţii.

De aceia am socotit totdeauna poemul „Ilderim" aşa de ciudat la prima lectură, căci depăşeşte toate canoanele obişnuite de estetică literară, fiind cel mai representativ, cel mai sintetic pentru înţelegerea sensibilităţii regale transpuse în literatură. M. S. Regina Maria a dat expresie sufletului nedefinit, de o altă temperatură morală, a celor cari domnesc. „Ilderim" este o rară, i-am putea spune chiar o mică şi somptuoasă confesie regală, tălmăcită în albul cheruvimic al legendei. La prima pagină începînd, critica trebuie să abdice, ritmul poemului se desfăşoară pe alt plan, „Ilderim" este mai presus şi în afară de ceia ce obişnuit numim literatură.

Pamfil Şeicaru

Ţara M. S. Reginei

A primi omagiile nesfîrşite, înfăţişate în cea mai fină poleială a bunei creşteri, omagiile pe care supuşii tăi s'au deprins să le pună între tine şi lumea reală, învăluindu-te ca în zăbranicul albăstriu al fumului de tămîie, — iată o îndeletnicire care n'a putut mulţumi sufletul de artist al unei regine. Arta este ea însăşi un omagiu pe care îl aducem lui Dumnezeu şi făpturilor lui, şi inima, care tresare la atingerile frumuseţii, trecînd peste maldărele de adorări, ce i se aruncă la picioare, nu se poate smulge acelei voluptăţi neasămănate de a se umili în faţa minunilor firii, aducîndu-li omagiul acesta al înţelegerii şi al simţiri, care este creaţia artistică. Regina Maria nu s'a sfiit să ni arăte că, în faţa unui crin cu miezul galben ca o fărîmă de lună ori în faţa unui stînjinel cu petale vinete ca cerul de seară, sufletul său ştie să îngenuncheze evlavios ca al oricărui îndrăgostit de armonia colorilor, a liniilor şi a sunetelor. Sufletul acesta de o fineţă rară a plutit cu pajura măiastră în împărăţiile basmelor, s'a coborît cu fluturii pe inima florilor, a cîntat în amurguri cu greierii miriştilor, a ciripit în cuiburi cu păsarelele, s'a legănat cu grînele, a susurat cu frunzele, a răsfrînt în limpezimea lui căderea apelor, s'a deschis cu zorile şi s'a întristat cu asfinţitul, s'a multiplicat cu ecourile şi s'a împrăştiat cu parfumurile ca să se adune în urmă, ca izvoarele, în matca operei de artă. Regina Maria ne-a învăţat că în vastul sîn al naturii toate mărunţişurile în care s'a farîmiţat frumuseţa lui Dumnezeu sînt de o potrivă de vrednice să odihnească în umbra lor pietatea unei inimi regale.

Călătoare pasionată de înfăţişările pămîntului romănesc, Regina aducea în faţa priveliştilor lui o sensibilitate formată de natura altor meleaguri şi tocmai prin aceasta capabilă să prindă nota deosebită, aspectul caracteristic, noutatea acestui pămînt pe care l-a înţeles cu acea intuiţie ageră, care se ridică une ori la puterea divinaţiei. A întîrziat supt bolţile mănăstirilor strămoşeşti şi reveriile sale au alunecat pe patina veacurilor ce cocleşte piatra zidurilor vechi şi s'au cufundat în trecutul neamului nostru.

Duhurile care dorm acolo, supt inscripţii lapidare, i-au vorbit, şi graiul lor nu i-a rămas necunoscut. Ochiul său generos s'a oprit apoi asupra căsuţelor sărace de ţară, prididite de gluga fantastică a omătului, şi raza privirii albastre a străbătut dincolo de păreţii umezi, în inima acelei vieţi de dureri şi de necazuri. Turmele de oi revărsate pe plaiuri le iubeşte ca un A. Vlahuţă, şi ca un Grigorescu are viziunea plastică a unei pitoreşti taberi de ţigani. Surprinde ritmul lent al bivolilor ce trîndăvesc în fundul unei cîmpii dunărene, încropită de soare, şi drag îi este gînguritul porumbeilor rotunjiţi pe marginea cerului, sus, pe un acoperiş. Idilele lîngă fîntîni o vrăjesc ca pe Coşbuc. Armatei i-a închinat pagini fierbinţi de recunoştinţă. Iar din Moldova pribegiei a trimes Bucureştilor zugrumaţi un dor neogoit, o nostalgie copleşitoare.

Impresii puternice îi colorează frasa, care, în tălmăcirea d-lui N. Iorga, se balansează în simetrii armonioase, se mlădie şi înfăşoară lucrurile într'un văl de dragoste înţelegătoare. De pe tărîmul închipuirii, imaginile izvorăsc strălucitoare şi plastice ca un alaiu de rădvane domneşti.

Ţara mea, ţara Reginei, este interpretarea de o rară valoare estetică a frumuseţilor pămîntului nostru şi un omagiu cald pe care o inimă regală îl aduce patriei noastre, patriei sale.

Dar cartea pe care însăşi mîna Reginei o lăsa la căpătîiul suferinzilor aduce, pe lîngă frăgezimea ei literară, şi o învăţătura de preţ. Noi nu ştim să preţuim comoara de frumuseţi pe care ni-o oferă, cu o variată bogăţie, vatra naţiei noastre. Cei dela şes nu cunosc munţii; cei dela munte nu cunosc şesurile. Pasionaţii pitorescului pornesc, cînd li dă mîna, să străbată ţinuturi exotice şi să se minuneze de înfăţişarea măreaţă a altor pămînturi, fără să fi cunoscut mai întîiu pe aceia a ţării lor. Parcă în zadar şi a colorat Grigorescu pînzele şi în zădar A. Vlăhuţă şi d. N. Iorga au răsfrînt în pagini clasice splendoarea naturii romăneşti. Regina înnalţă o nouă Cîntare Romăniei. Podoabele noastre capătă o consfinţire domnească. Poate cetitorul **Ţării Mele** va sfîrşi prin a o înţelege şi a o iubi cum trebuie şi cît trebuie. Linia ondulată a colinelor ne va fi mai dragă ştiind că ochii albaştri ai Reginei s'au odihnit fermecaţi pe sinuosităţile ei. Şi vom învăţa atunci şi jertfele să ni le preţuim, ştiind că sîngele vărsat s'a ridicat şi a înflorit în strălucita frumuseţă a ţării noastre.

Nichifor Crainic

ANUL XLI.—No. 46. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică, 15 Noiembre 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

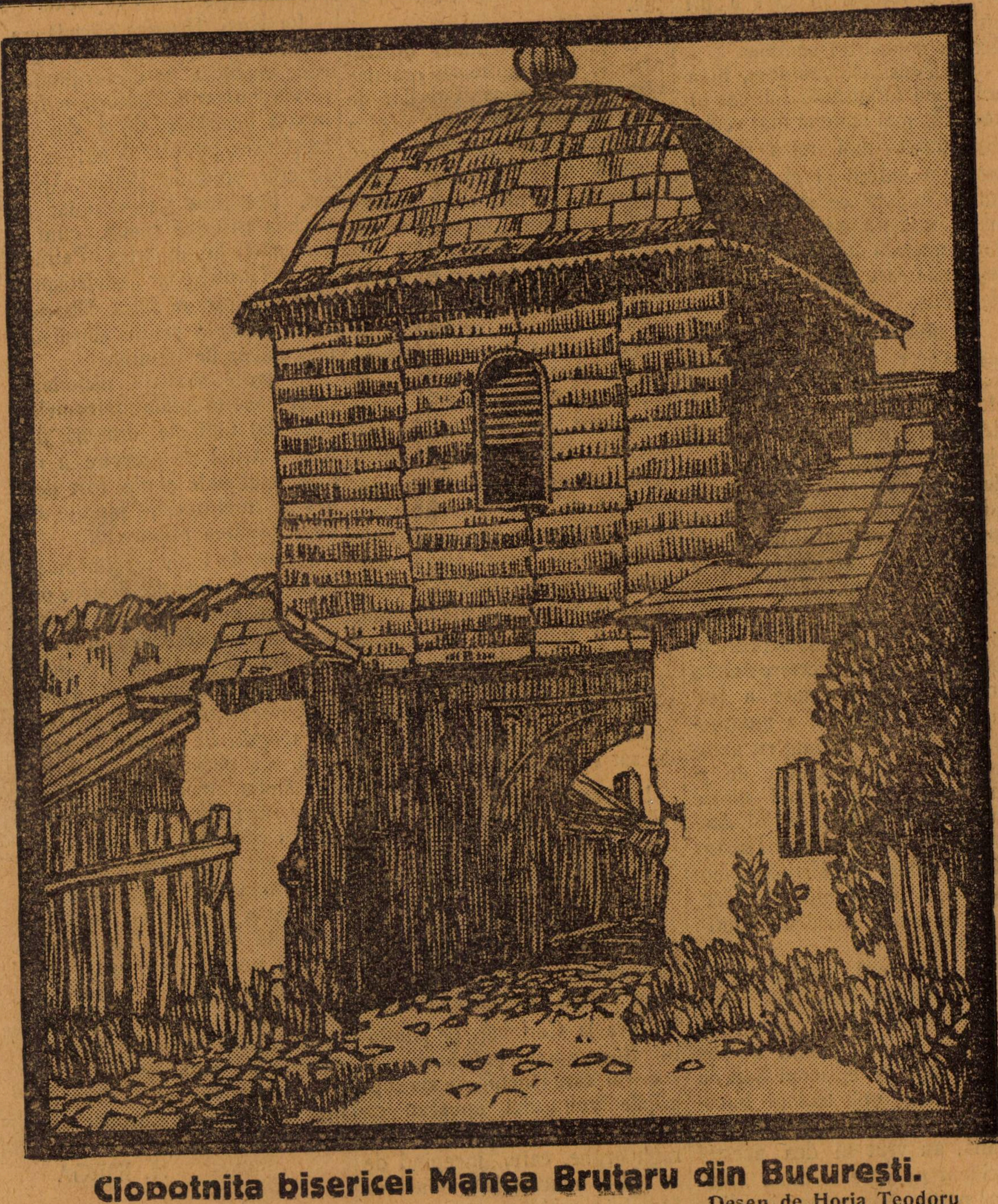

Clopotnița bisericei Manea Brutaru din București.

Desen de Horia Teodoru

Concepţia românească a creştinismului

Idei dintr'o conferinţă la Galaţi (8 Noembrie)

de N. IORGA

Orice religie influenţează naţia care o primeşte, dar nu e ea mai puţin adevărat că naţia însăşi împărtăşeşte ceva din sufletul ei religiei pe care a primit-o şi care, astfel, se transformă pentru a-i sămăna.

Creştinismul romănesc, în amîndouă înfăţişările lui, cea ortodoxă, mai mare şi mai veche, cea unită, mai mică şi mai nouă, a suferit şi el prefaceri adînci îndată ce şi l-a însuşit naţia noastră sau, mai bine, prin aceasta unele însuşiri au ieșit mai tare în lumină faţă de altele.

Să observăm în adevăr aceiaşi religie a lui Hristos, în această formă răsăriteană, la alte neamuri şi uşor se va vedea că aceia ce au luat ele dintr'însa, aceia ce au desvoltat mai ales, aceia ce au adăugit nu se întîlneşte şi în forma pe care am dat-o noi acelei „legi" dumnezeieşti a neamului nostru.

Pentru Greci, ca popor, şi religia e un prilej de nesfîrşită discuţie filosofică, de cercetare asupra noţiunilor, de rafinare a formulelor, de *apariţii* a interpretărilor. Vechiul Bizanţ cu aceasta şi-a trecut vremea, de şi supt înfăţişarea certei dintre Arieni şi Niceeni de ai lui Atanasie, dintre cei pentru Hristos „homoiusios" şi Hristos „homoiusios" se ascunde o veche, o neîmpăcată rivalitate între provincii.

Pe noi însă aceste arguţii şi gîlcevi ne lasă indiferenţi. Un exemplu: cînd, acum cîţiva ani, anume patimi au pus faţă în faţă pe episcopii Safiron şi Atanasie, unii teologi bucovineni, crescuţi la şcoala germană, au vrut să dea acestui incident pe care o mînă energică putea să-l suprime imediat, un caracter de antagonism dogmatic. Un agent al propagandei catolice s'a amestecat. Dar opinia publică nu s'a lăsat cîştigată, ci s'a dat cu scîrbă înapoi.

O pompă splendidă întovărăşeşte, după străvechi practice bizantine, biserica Grecilor de pretutindeni. Din iubire pentru frumos, și Romînilor li place această strălucire. Dar, socotind-o şi cuvenită unor anume trepte arhiereşti, ei nu văd înainte de toate ceremoniile Vlădicilor: mitre de aur, engolpioanuri cu pietre scumpe, azi falşe, aurul odăjdiilor, sculptura de metal a cîrjei. Temeiul pentru aceşti oameni, cari nu sînt de cetate, ci de sat, rămîne smeritul prest, bietul popă de sat, adevărat şef al obştii înaintea căreia slujeşte şi în fruntea căreia stă de drept înnaintea tuturora. Se vede că de acolo de la ţară vine toată vlaga neamului, şi astfel Biserica însăşi de acolo-şi trage toate puterile. Nu e o întîmplare că întăiul Patriarh romănesc e fiu de ţeran din părţile Bistriţei ardelene şi că, precum a spus-o cu mîndrie, şi-a început ca dascăl de sat strălucita carieră.

Despre Bulgari s'a spus că religia e la dînşii lucru secundar, şi, cînd se gîndeşte cineva la ofertele, din motive politice, de a trece la catolicism, precum şi la alte manifestări, trebuie să admită, cu toată splendoarea catedralei din Sofia, acest fel de a judeca. La Sîrbi, Patriarhul era la Carlovăţ, pe pămîntul Suveranului habsburgic şi soborul care l încunjura sta supt aripile vulturului apusean cu două capete. Răscoala lui Caragheorghe, care, începînd de la 1804, a lucrat la întemeierea Statului naţional sîrbesc din epoca modernă, a fost făcută, cu o singură excepţie, de ţerrani laici, fără preoţi.

Pe cînd Romînii au primit totdeauna de la Biserica lor iniţiative pentru viaţa politică şi socială. De aici, Mitropolitul îndreptînd pe Domn; de aici, preotul sătesc ducînd mai mult decît odată pe ai săi la luptă.

La Ruşi, Biserica oficială era favorisată, încărcată de onoruri, copleşită de daruri fiindcă servia ţarismul. Alături, o frumoasă încercare de a da un creştinism popular liber, ca în scrierile preotului Petrov. Apoi, azi, libertatea s'a refugiat în vechea Biserică roabă, cum a fost până la moartea Patriarhului Tihon, iar sovietismul şi-a fabricat o falsă Biserică «vie», care e pentru dînşii un instrument de domnie.

In ţerile noastre niciodată, chiar în greşelile reformelor laice din ultimele timpuri, n'a fost o astfel de aservire a religiei naţionale şi n'a fost deci nevoia unei opoziţii plecate din nemulţămirea poporului.

Avem deci un creştinism ţerănesc, democratic, deschis oricui, aşa cum cere şi tradiţia noastră politică. Avem un creştinism care dă poporului şi ce doreşte acesta, din care causă şi până azi Unirea cu Roma, făcută pentru scopuri de interes ale preoţimii, n'a putut izgoni nici ritul nici limba, nici vechea rugăciune, nici chiar formula purcederii Sfîntului Duh, în Crez. Avem un creştinism care nu se închină Statului şi nu cere Statului a i se închina. Iar, prin nesfîrşita iubire de frumuseţă a acestui neam, avem un creştinism care a dat în construcţii, în icoane, în odăjdii, în odoare, în cărţi acea sintesă interesantă de artă pe care, ieri, o privia cu stimă şi simpatie critica cea mai exigentă a Europei apusene.

N. IORGA

PLECARE

Lui Dimitriță

Supt un surîs de toamnă timpurie
Zvîrliam cu bățu 'n nucul din ogradă,
Să cadă unele din crengi grămadă
Cu sutele, pîn' se'mplinia o mie.
Imi zise tata:
– Lasă-le acum,
Gătește-te ca să pornim la drum:
Tu știi că mergi, la tîrg, la 'nvățătură,
Hai, suie-te alături în trăsură.

Și, pe cînd tata da cu biciu 'n cal,
Simțiam cum crește-al lacrimilor val
Indurerat de ce lăsam acasă;
Iar soarele, de ciudă că mă duc,
Legîndu-și frînghia lui de mătasă
Se spînzura în crengile de nuc.

Volbură Poiană

Vremuri şi oameni

„Biruinţa lui Vasile Grecu“

de **I. Agîrbiceanu**

Dar căldura aceia bună din inimă nu-l mai părăsia, dimpotrivă creştea mereu. Se simţia izbit de pămînt, supt o piatră de moară, şi totuşi nu se prăpădia: căldura aceia, din care ţîşniau mari raze de lumină, nu-l lăsa să moară. De odată simţi o uşurare: Cine ridicase piatra? Un gînd îi veni limpede: „Tu eşti nimic, dar El este totul. Scoală-te!“.

Vasile rămase uimit: văzu gîndul acela, îl citi ca în slove de lumină. Se ridică dela pămînt, dar de-odată îl umplu o negrăită duioşie. Se lăsă în genunchi, cum făcu de-atîtea ori în seminar, şi începu să plîngă cu amar.

— „Tu exişti şi eşti cu mine, Doamne“, şopti fostul cleric, apoi se cufundă într'un plîns nepotolit. Din cînd în cînd se auzia cîte-un cuvînt din acele pe care le spunea în taină celui a cărui atingere o simţise în nenorocirea lui fără hotar. Mai adeseori se putea înţelege cuvintele: „Tu eşti totul, eu sînt nimica!“.

⁂

In dimineaţa următoare, ploua mărunt şi des o ploaie rece. Incepuse Noembrie. Norii grei şi plumburii plutiau greoi. Vasile se sculă în zorii zilei. Merse la birou, lucră până la nouă, apoi se duse la locuinţa părintească, puse pe-un prisonier rus să înhame caii la trăsură, şi se opri cu ea înaintea locuinţii sale.

— E nevoie să mergem numai decît până la oraş, Vilma, zise el cu glas răsunător, dar plin de voinţă şi de seninătate.

Vilma păli. Andrei se uita mirat la Vasile; nu-l mai recunoştea. Işi ţinea trupul drept şi privirile lui erau limpezi acum. Nimic nu mai ardea în ele. Numai o voinţă neclintită, ca un tăiuş de oţel lumina în ochii lui negri.

— Nu te speria. Nu-i nici un rău zise el Vilmei. Mamă-ta are să ne vestească ceva foarte însemnat. Dar Vilma nu se speriase de vestea mergerii la oraş, ci de înfăţişarea schimbată a lui Vasile.

— Poate să-ţi spună şi ţie. Nu mă duc, zise Vilma în silă.

— Voiam să-ţi cruţ o durere. Dar văd că nu-mi foloseşte minciuna. Mamă-ta e bolnavă, Vilma. Am primit acum un avis la telefon. Şi vrea să te vadă numai decît. Căruţa aşteaptă în drum. Te rog, să te pregăteşti în grabă. Eu am să-mi caut nişte scrisori. Şi Vasile eşind, intră în odăiţa lui. Văzu sticla cu rachiu neatinsă pe masă, şi se cutremură. Apoi începu să caute după nişte hîrtii în sertarul mesei sale de scris.

Andrei şi Vilma nu putură spune multă vreme un cuvînt. Se uitau cu privirile duse în mari depărtări. Nici de ei nu se vedeau.

Vilma, după întîlnirea cu Andrei la pădure, începu să-l urască pe Vasile. Intîiu crezu că ura izvorăşte din teama că Vasile va afla cărările ei. Dar după ce începură ploile de toamnă, ofiţerul nu mai eşia la vînătoare. Părăsi vînatul chiar înainte de-a începe vremea rea: Vilma pornia aproape în fiecare zi după dînsul. Nu căuta cărări dosnice, nu se feria de oameni, ţinea morţiş să se întoarcă alăturea de dînsul, la oraşul lui chiar.

Andrei nu putea înţelege nepăsarea Vilmei. Căzuse dintr'una din cea mai curată nevinovăţie în prăpastia desfrîului, în care nu se ajunge decît după ani de amorţire a simţului moral prin căderi mereu repetate? Se ascunsese din naştere, ceva bolnăvicios şi corupt în femeia aceasta atît de puternică? Sau Vilma încă nu-şi dădea sama de fapta sa?

Trebuia să iea dînsul măsuri de prevedere. Şi nu era greu să le găsească. Notarul dădea tot mai rar pe acasă. Iar vremea cît o petrecea în crîşma Mărgineanului, cei doi ştiau că sînt în deplină siguranţă.

Numai de lelea Ana era mai greu să se păzească. Bătrîna îşi făcea tot mai des de lucru pe la locuinţa Notarului, intra totdeauna fără să bată la uşe, şi adeseori ochii ei cercetători se iviau în dunga geamurilor care dădeau înspre curte şi grădină.

Vilma, după întîiul păcat, crezu că ura ei împotriva lui Vasile naşte din teama ca el să nu-i afle cărările. Dar simţia îndată că teama aceasta nu era decît o adiere de vînt trecător, o undă fără viaţă care nu tulbură adîncul, fiindcă nu pornia din adîncurile fiinţii sale. Se convinse că ea nu se teme nici de spionările soacrei sale, pentru că nu află de lipsă să iea nici o măsură de apărare. Putea încuia în orice vreme uşa odăilor, ar fi putut astupa fereştile, dar ea nici nu se gîndia să se ascundă.

Şi totuşi ura faţă de Vasile creştea mereu. Dela o vreme începu să-i simţească izvorul: îl vedea pe Notar ca un bolnav greu şi înghețat în calea fericirii sale. Nu-şi putea da seama cum o împiedeca Vasile în drumul fericirii! Dar simţia că dacă n'ar fi el, ea s'ar putea cufunda cu mult mai adînc în valurile acele senine de lumină şi căldură.

Erau întiile licăriri ale renaşterii de conştiinţă, ale glasului lăuntric ce-i spunea că greşeşte. Aceste licăriri crescură cu trecerea vremii, dar Vilma nu le înţelegea conştient, ci numai supt forma urei mereu în creştere, faţă de bărbatul său.

Cînd se hotărî să-i pună la îndemînă întiia sticlă cu băutură tare, Vilma simţi întiia teamă adevărată în viaţa ei. Se bătu cu gîndurile, se frămîntă ziua întreagă. Iar seara, deşi era întuneric beznă în atac, ea intră tiptil, cu multe precauţiuni, ca şi cînd ar fi avut conştiinţa că săvîrşeşte o crimă.

Andrei Vasilevici Petrov trăi cîteva săptămîni cufundat în deliciile iubirei proaspete, tinere. Erau ceasuri cînd uita de situaţia reală în care se află, uita de războiu, uita de Rusia. In conştiinţa lui avea o mîngîiere, afla o desvinovăţire în faptul că el se împotrivise, luptase din răsputeri împotriva acestei iubiri. Numai Vasile ca o arătare de groază pentru ofiţer, deşi nu l-a înfruntat o singură dată, îl trezia uneori la realitate.

Cu trecerea vremii însă Andrei începea să se gîndească, tot mai des la nenorocirea patriei sale. Veniau, pînă la el, ştiri tot mai rele, tot mai pline de groază din Rusia.

Indepărtările lui trecătoare, Vilma le simţia numai decît. Ii făcea mustrări, după cari flacările iubirii izbucneau şi mai mistuitoare. El îi jurase că nu-i însurat, că va lua-o cu dînsul în Rusia, şi Vilma începu să înveţe cu sîrguinţă ruseşte.

Ofiţerul însă simţia tot mai poruncitor îndemnul de-a părăsi de acum, cu Vilma, locuinţa lui Vasile. Un simţămînt de bărbat şi o sensaţie tot mai puternică de proprie ticăloşire nu-l mai lăsa liniştit. Dacă în locul Notarului ar fi fost alt bărbat! Dar acesta, cu resemnnarea lui superioară, cu nobleţea iubirii lui, nu era vrednic să fie bătaie de joc, şi încă aici în casa lui. Lui Andrei i se părea că murdăreşte ceva foarte curat. Dar niciodată nu cuteză să-i spună Vilmei gîndurile sale. Unde s'ar fi dus cu ea acum?

Numai după ce Vasile se dădu la băutură, Rusul se mai linişti. Işi zicea: Pentru el e tot atît! Pentru el nu mai există mîntuire! Va bea poate şi mai năprasnic dacă vom pleca noi de aici.

Andrei şi Vilma rămaseră multă vreme tăcuţi după ce Notarul părăsi odaia. Amîndoi aveau sentimentul că s'a petrecut ceva de-o însemnătate hotărîtoare pentru ei. Sentimentul acesta se născu din impresia adîncă ce li o făcu noua înfăţişare a lui Vasile. Da, era tot slab şi deşirat, dar părea că mai crescuse, părea că întreaga lui fiinţă e încordată de o putere nouă, de o voinţă care nu ştie ce-i întoarcerea. Şi totuşi niciunul nu se sperie de această nouă înfăţişare: vocea lui era limpede, fără nici un ascuţiş care să arate urmă de patimă. O, de sigur, Vasile nu se gîndea să-i ucidă pe nici unul din ei! Dar ce voia să facă? Că trecuse peste pragul hotărîrii, pentru cei doi nu mai putea fi nici o îndoială.

— Găteşte-te de drum! zise într'un tîrziu Andreiu Petrov. Poate se va lămuri într'un fel întreaga situaţie în care ne găsim".

Vilma avea cu totul acelaşi sentiment. Incă de mult aştepta şi ea o lămurire, dar ce anume şi cum se va produce, nu-şi va putea da sama.

Incepu să se îmbrace.

XI

Vasile Grecu nu avu să caute mult în masa lui de scris pe care o ţinea mereu încuiată. Află într'un colţ, unde le ştia legate cu fundă albastră singurele trei scrisori pe care le avea dela Vilma, şi în care el crezu odată că descopere dragostea ei. Erau din vremea logodnei lor, şi trimise lui Vasile dela oraş, în răstimpul cît stătuse Vilma la mătuşica sa. In ele Vilma îi scria cît a înaintat cu pregătirile pentru cununie, de unde a comandat mobila, cît e de frumoasă şi de solidă, cît e de harnică mătuşica, cum murmură în casă maşina de cusut. Erau scrisori cuviincioase, în care fata abia-l întreba ce mai face şi dacă nu avea vr'un drum la oraş!

De cîte ori nu le cetise el şi înainte şi după căsătorie, voind să descopere în rîndurile acelea convenţionale un semn al dragostei Vilmei! Le cetise de cîteva ori chiar după ce începu să se dea băuturii de rachiu. Deşi în timpul din urmă nu mai descoperi în ele nimic, şi le simţi întreg pustiul, totuşi nu putu să se despartă de ele. Părea că tot mai sperează în ele, părea că tot mai pot ascunde o taină!

Dar acum nu mai avea nici o nădejde. Pustiul pătrundea din ele rece. îngheţat, încît Vasile nici nu mai cutează să le deschidă. Le ţinu un timp în mînă ca pe nişte frunze moarte, uscate. Lacrimi grele, curgînd în tăcere, picurară cu sunet pustiu pe plicuri.

Apoi, cu paşi şovăitori, se apropie de cuptor, aprinde un chibrit şi le dădu foc. Il arse ceva şi pe el, ca un fier roşu, în inimă, şi gemu înnăduşit.

— Sărac de mine! Să mi ne scrisori! Zise el ridicîndu-se. Cînd părăs odaia avea sensaţia că se desparte pentru totdeauna de Vasile Grecu cel care a trăit până în clipa asta.

Cît ce trecu pragul însă, trupul lui se îndreptă, în priviri îi apărlumina aceia de oţel sur, aspră, tăioasă.

— Dumneata, domule Petrov, mă vei aştepta aici... spuse el ofiţerului întinzîndu-i mîna.

Ieşiră în mizguirea de afară. Ajută Vilmei să se urce în trăsură, apoi se avîntă şi Vasile lîngă dînsa, Sluga ridica e biciul.

— N'aţi mai fi putut amîna? Pe o vreme ca asta!, zise Andreiu, simţind o lungă înfiorare de frig.

— Nu se poate, e lucru grabnic!, zise Vasile.

Caii porniră. Andrei urmări căruţa până dispăru la o cotitură. Vilma nu-şi întoarse o singură dată capul. Credea într'adevăr că mamă-sa era bolnavă, şi îngrijorarea făcu să nu se mai gîndească la aceia că el a rămas în drum, mai aşteptînd un semn? Era pătrunsă, ca şi el, că are să se întîmple ceva hotărîtor pentru amîndoi?

Ofiţerul intră în casă, gîndindu-se: cum s'a schimbat aşa de-odată Vasile? Parcă a căzut de pe el un vestmînt greu de lut. E mai tînăr, e mai bărbat, e chiar simpatic acum! Frumuseţa bărbătească o împrumută hotărîrea? Din faţa lui radia acum ceva superior şi inperceptibil, care îl făcea nespus de atrăgător şi în aceiaşi vreme îndemna la respect. Dar ce voise să spună cu cuvintele: dumneata să mă aştepţi aici?

Abia ieşiră dintre fîneţe, pe drumul înnegrit de ploaia deasă, şi Vasile, pipăindu-se în buzunar, scoase un strigăt de uimire.

— Of! cum mi-am uitat! Opreşte, Nicolae. Tu să te întorci cu scrisoarea asta, zise el, scoţînd o epistolă din buzunar, şi mergi cu ea aţă la părintele. E o ştire de la fratemieu. El a sosit pe o zi la Sebeş. Incă azi trebuie să fie părintele acolo, dacă vreau să se întîlnească. Treci prin ocoale, caii părintelui sînt la păşune. Prinde-i şi îndată să fii în sat.

— Ei, şi dumneata o să aştepţi aici în mijlocul hotarului până mă înnapoiez? zise sluga de pe capră, cu capul întors spre Vasile. Să aşteptaţi aici în ploaie?

— Coboară-te şi porneşte! zise,

SONETE

Peisaj

Infipte 'n zări, căpițele de fîn
Imi par călugări îmbrăcați în rase
Ce își trimit cîntările sfioase,
Spre cerul nevăzutului stăpîn.

Din larguri, respirînd ca un plămîn,
Nemărgenirea 'n visele-i frumoase
A tresărit, și șoaptele-i pioase
S'au contopit într'un fior păgîn....

Voluptos se'nnalță'n zări parfumul
Atîtor flori ce-au împînzit cărarea....
Și stelele mi-au argintat tot drumul....

Cu ochii'nchiși cetesc ca într'o carte
Și simt cum se'nfioară depărtarea,
Iar luna-și zvîrle vălul într'o parte...

Năzuință

O, cît de strîmtă este colivia
In care sufletu-mi nebun se zbate
Ca un vultur cu-aripele tăiate
Pe care l'a învins zădărnicia..,.

Pe fruntea mea e scrisă veșnicia
De zbucium, de iubire și păcate;
Cu cîte-un strop eu mă răsfrîng în toate,
Și soră 'mi-este nestatornicia...

O de-ași putea, povara mea de lut,
Cu tot ce m'a iubit sau m'a durut
S'o zvîrl în fața celui ce nu iartă,—

Stăpîn, în infinit m'aș înnălța,
Și 'ndrăgostit de visul mieu de artă,
Aș incrusta pe cer iubirea mea...

Dem. Gâlman

Notarul cu asprime. De noi nu purta grija! Parcă eu nu știu mîna caii? Dă hățurile!

Sluga-i dădu hățurile pe care le ținea înfășurate în jurul mînii, sări de pe capră, iar Notarul, nemișcîndu-se de lîngă Vilma, dădu biciu cailor.

Vre-o jumătate de ceas fugarii fură ținuți în trap. Cernerea ploii contenise, dar neguri mari, lăptoase, plutiau aproape pe pămînt, pe umerii dealurilor. Intrară în miriștile triste, ruginite, înverzite călcate în picioare de cirezile satului. Ajunseră între lanurile unde fusese porumb, și care arătau acum cotoare scurte. Unde și unde piramide de jipi mai dădeau viață pustietății hotarului. Pe una un uliu mare, cenușiu, ședea de veghe. La apropierea căruții fîlfîi larg și rar din aripile-i lungi și trecu pe-o piramidă mai depărtată. Ciori singuratice treceau uneori pe aproape de pămînt cu un fîlfîit domol.

Drumul era tot mai tinos, plouase mai bine pe aici. Tina neagră se prindea de roți, îngropînd până la diformitate rafurile de fier, obezile.

Până la plecarea slugii, Vasile și Vilma schimbară cîteva cuvinte. Vorbiră despre moșiile printre care treceau, ale cui erau, ce fusese sămănat în ele. Vorbiră despre ploaia ce se pusese. Apoi tăcură.

După ce sluga porni, tăcerea stăpîni mai departe între cei doi soți. Vasile vorbia din cînd în cînd cu caii, îndemnîndu-i. Din porumbiști drumul apuca la deal. Se apropiau de pădurea Valea-Plopului, unde începea hotarul Secuenilor. Coama ei ruginie se ivia de după muchia dealului.

Vilma nu-și făcu niciun gînd cînd Vasile trimisese pe slugă în sat. Dar acum, văzînd pădurea, avu un fior de spaimă.. Pentru ce-l trimisese pe Nicolae în sat? Nu era minciună scrisoarea aceia? L-a trimes pentru ca să rămînă singuri? Vilma nu crezuse că mamă-sa e bolnavă, dar acasă totuși se mai îndoia. Nu ar fi cu neputință. Dar în clipa asta simți hotărît că nu pentru mamă-sa o porni Vasile de acasă. Ce voia cu dînsa?

Nu-și putea lua ochii dela pădurea ce se ivise pe deal. Poate... vrea să mă omoare acolo în pădure? Privi jur-împrejur: nu văzu suflet de om. Intreg hotarul era pustiu. Voi să țipe, dar glasul îi muri în piept. Se înțepeni pe perna trăsurii ca și cînd, în felul acesta ar fi putut să o oprească.

Vasile lăsă caii la pas.

— E greu drumul, zise el. Voacea-i era clară, liniștită, limpede. Vorbi cu glasul lui de azi dimineață. Vilma se mai liniști. Trebuie să-i lăsăm la pas. De altfel o să ajungem destul de rapede. Am venit bine pînă aici.

Vilma îl privi c'un fel de recunoștință: nu era nimic dușmănos în glasul lui. Un suspin de ușurare se înălță din pieptul ei delicat.

— Acum putem vorbi în liniște, Vilmo! Sîntem numai amîndoi și Dumnezeu de-asupra. Și, mai întâiu, pentru a te liniști deplin, te rog sa mă ierți că am mințit și a doua: mamă-ta nu e bolnavă.

Vilma își inclină capu 'n piept, ca și cînd ar fi zis: Am știut. Am simțit că e vorba de ceva mai grav. Caii înaintau la pas. Trăsura nu făcea niciun zgomot

Vasile vorbi de la început cu destulă ușurință. Dar, cu cît trecea vremea, glasul lui era tot mai sigur, mai armonios.

— Știi pentru ce trebuia să pleci, Vilmo? Nu puteam să te las să ajungi o criminală. Iubirea mea,— să nu te superi că mai pomenesc de ea—nu te putea lăsa să cazi așa de jos. Nu m'aș fi putut mîngîia nici în mormînt. Inţelegi la ce fac aluzie, nu-i așa, Vilma?

Femeia înlemnise. Nu putu avea

nicio mișcare, nu putu răspunde cu o singură privire.

— Simțiam că ai început să mă urăști, continuă Vasile. Dar ura aș fi putut-o îndura. Era vorba de mine, de suferința mea. Dar văd că ai început să-mi pui la îndemînă rachiu: nu mai era vorba de mine: Erai în joc tu, cu tot sufletul tău, cu toată viața ta. Erai gata să-ți încarci sufletul cu o crimă. Atunci am simțit că a sosit clipa să dispar din drumul vostru cu desăvîrșire, să nu vă mai pun nicio piedică iubirii. Nu mă lasă sufletul să te văd căzînd așa de jos.

Vilma tăcea mereu. Devenise palidă ca o moartă și respirarea abia i se mai simția. Vasile nu-i punea întrebări, nu-i aștepta răspunsurile, nu o privia, ci în răstimpuri, ca și cînd s'ar fi obosit, tăcea, îndemna cu voace blînda caii, și apoi continua.

— Eu trebuia să plec mai degrabă din drumul vostru. A fost o fatalitate să vă întîlniți? A fost un noroc? Cine știe! Eu, copila mea, mi-am dat prea tîrziu sama că tu nu mă iubești. Nu ești vinovată, știu. Iubirea nu se poate porunci. Și apoi tu erai o copilă poate nici nu știai ce este iubirea, poate nici nu-ți dădeai sama de mă iubești ori ba. Te rog, Vilma, dacă poți vorbi, dă-mi o mîngîiere: Nu-i așa că, de știai că nu mă iubești, nu veniai după mine?

Pentru întîia oară Vasile își coborî privirile întrebătoare asupra nevestei sale. Vilma rămase multă vreme nemișcată, cu capul în pămînt. Numai în răstimpuri zguduirile trăsurii îi clătinau trupșorul înțepenit. Într'un tîrziu își ridică încet capul și-i trimise lui Vasile o privire de o nesfîrșită tristeță. Apoi capul ei se plecă din nou, și bărbatul abia auzi în șoaptă:

— Nu!

— Îți mulțumesc, Vilma. Dar pe iubire nimeni nu e stăpîn. Cum nu m'ai iubit tu, așa te-am iubit eu dela întîiele întîlniri. Și adevăratul vinovat sînt eu: eu trebuia să văd din bună vreme că-ți sînt indiferent. Dar, pe dragoste nimeni nu-i stăpîn! Și, după ce începuiu să bănuesc, tot mai nădăjduiam că mă înșel, tot mai speram că poate mă vei iubi. Minciuna dintre noi trebuia să înceteze de mult.

Vilma își ridică din nou capul, și aceiași privire de adîncă tristeță din care spaima se topise acum cu totul.

— Eu nu cred în căsătorii întemeiate pe minciună. Nu le-am dorit, nu le doresc, nu le pot încuviința. Nimeni n'are dreptul să nenorocească pe de-aproapele său, să se facă stăpîn pe sufletul cuiva, dacă acela nu e dat de bună voie. Vina mea, grea și fără putință de îndreptare, este că, de și aveam această credință, această convingere, iubirea nu m'a lăsat să dărîm mai de vreme minciuna. Voința era slabă. Și din voința slabă pornesc nenorocirile vieții, copila mea!

Vilmei îi părea că Vasile îi vorbește une ori din mari depărtări. Vorbia el, într'adevăr, sau visa dînsa? Dacă era bărbatul său, cum îi putea vorbi atît de liniștit, așa de imaterial parcă, despre lucruri ca acestea, care, iată, pe ea, deși nu se gîndise vr'odată la ele mai amănunțit, începeau s'o ardă, punîndu-i sămînța focului în fiecare părticică din trup? Ea, cînd se văzu singură cu el, cînd zări pădurea, se îngrozi de moarte. Și iată omul care ședea lîngă dînsa n'o atingea nici cu o vorbă aspră! Voacea lui era așa de blîndă! Era bărbatul său care-i vorbia? În răstimpuri își ridica ochii și-l privia în taină. Dar poate nu este Vasile! Niciun fel de milogeală, de neputință nu se mai deprindea din fața asta plină de energie și luminată parcă de ceva metalic.

Vasile tăcu un răstimp, privind întins pe de-asupra cailor cari se opintiau, arcuindu-și spinările, pe dealul către pădurea din Valea Plopului. Nu mai era mult pînă deasupra.

— Deci vinovatul de căpetenie sînt eu Vilma, pentru tot ce a urmat, înțelegi? Pentru tot. N'am decît o singură desvinovățire: iubirea prea mare mă făcea să cred că mă înșel, sau că nădăjduesc în viitor. Și mai era ceva...

El tăcu, și voacea lui se întunecă de odată. Vilma își ridică instinctiv privirile spre el.

— Nu puteam avea voința trebuincioasă, fiindcă nu era vorba de mai puțin decît de însăși viața mea. Lămurind situația, simțiam că-mi smulg rădăcinile vieții mele. Am fost laș! Mai prețuiam viața, mă prețuiam pe mine însumi. Până cînd tu mi-ai arătat că nu-s nici cît un fir de nisip, că nu am preț nici cît o mînă de tină. Din desprețul tău, din ura ta, din dorința de-a termina mai răpede cu mine, am înțeles că rădăcinile acestei vieți pot fi, foarte bine smulse, fără să se uimească lumea că i-ar lipsi ceva. Și simțiam că pentru tine merită să fie smulse: Nu puteam să te las să cazi atît de jos: prea mult adorasem acest suflet!

Vasile, își deschide larg gura după aier. Crezu că se îneacă.

Pentru întăia oară, în întreg drumul, Vilma avu o pornire de ură. Teama de necunoscutul spre care pornise de acasă, apoi groaza de Vasile cînd se văzu singură cu el, așteptarea de a se descoperi odată taina acestui drum, trimise undeva în fundul sufletului simțămîntul ei de ură.

(Va urma)

Cocostîrcii fîntînilor

La răspîntii vechi de țară,
În amurgul roș de vară
Cumpenele de fîntîni
Își atîrnă peste piscuri
Sîngeratele lor pliscuri
Lungi, de cocostîrci bătrîni...

La răscruci, visînd supt cer,
Cumpenele din pripor,
Cocostîrci cu plisc de fier
Stau înfipți într'un picior
Și privesc în depărtare
La apusul roș de sînge
Cum îmbujoratul soare
Își rostogolește-o minge
De văpaie — pe răzoare...

Negri cocostîrci bătrînî,,
Gînditori și singuratici
Priveghind lîngă fîntîni,
Cînd aud glas de buratici,
Prin stufișuri verzi de gîrle
S'adîncesc în mlaștină:
După broaște și șopîrle
Și năpîrci de baștină.

Iar apoi din ierburi coapte,
Speriați din vis chimeric,
Cînd dă soarele în noapte,
Cocostîrci de întuneric
Își iau zborul către piscuri,
Peste cîmpul singuratic,
Fulgerînd supt zări, din pliscuri
Șărpi cu solzii de jăratic...

Ion Buzdugan

Cu No. 30 s'a încheiat seria cupoanelor de premii. Cititorii noștri sunt rugați a le trimete administrației ziarului „Universul" pentru a li se libera bonul de participare la premii.

Regina noastră

de N. IORGA

Articolul de mai jos ni-a sosit prea tîrziu pentru a fi trecut în numărul din revista noastră închinat României. Il publicăm astăzi ținînd cu tot diandinsul ca măcar azi cititorii să cunoască frumosul studiu închinat Suveranei sale în „Revue française“.

E cîtva timp, nu voiu spune cîți ani, dar nu e de ieri, de cînd a venit din Anglia îndepărtată printre Români o princesă, care cunoaște fără îndoială geografia, îndrăznim să spunem chiar istoria; dar atît cît se poate ști cînd ai abia șeaptesprezece ani, cînd ești de națiune engleză și mai mult încă, atunci cînd ești princesă, nepoată chiar a unei mari regine, a împărătesei Indiilor.

Nu e nicio îndoială că nimeni la Curtea României nu s'a crezut dator să spună noii sosite că această țară cu văi umbroase, cu largi țarini bogate, adăpostite supt zăpezi, cu codrii bătrîni putrezind uitați, are o frumuseță proprie numai ei, o frumuseță, care trebuie descoperită.

Nimeni nu a luat de mînă pe străina care ar fi putut rămânea o străină ani îndelungați, ca să o ducă în cutare colț plin de taină și de răcoare pentru a-i lămuri farmecul bisericuței care își înșirue supt streașina de șindrilă stîlpișorii fațadei, desvăluind cu modestia unei flori cîmpenești covorul învristat cu chipuri și vederi sfinte.

Nimeni nu a îndemnat-o să vorbească țăranului care trece pe drum, purtînd pe plete străvechea căciulă frigiană, sau să întrebe pe fetița sprintenă, care își îndoește la fiecare pas talia sveltă în cămașa împodobită cu flori fantastice, strînsă în cingătoarea care prinde fota cu desenuri arhaice. Nu cred că i-a mărturisit cineva taina că aici se vorbește o adevărată limbă romană de rost bun latin și că sînt aici oameni, cari, fiindcă nu au avut guvernantă, nu ciripesc cîtuși de puțin cu o sută-două de cuvinte franțuzești învățate, frase de o pretenție copilărească.

Maria, principesă a României, veșnică școlăriță, supravegheată deaproape într'o curte, în care regulele convenienței monarhice erau aspre și dure, a descoperit singură toate aceste lucruri.

Nu vom spune că posedă un accent românesc desăvîrșit, nici că poate spune pe dinafară seria de o sută sau două de domni ce au stăpînit în țară.

Un lucru e sigur, că ea cunoaște mai bine decît oricine, cari sînt cele mai frumoase locuri din Regatul său și care este deasemenea cea mai de valoare dintre lucrările de artă pe care le adăpostește schitul, în care nu intră, de cele mai multe ori, decît un ciudat erudit și cîțiva țărani lipsiți de orice cultură.

De-ar fi numai atît și încă ar fi deajuns ca să merite să fie iubită cu acel fel de stimă pe care oricine e liber să o dăruiască sau nu.

Insă acești naivi fabricanți de lucruri frumoase, trăind într'o țară, care are uneori o strălucire aproape ca în basme, sînt făpturi omenești al căror suflet nu-l poți cunoaște decît în contactul cu o mare durere au o grea încercare. Erau fără îndoială, în anturajul acestei prințese destui oameni, cari, fiind Romîni, sau pentrucă erau Romîni, nu se îndoiau de calitățile acestui suflet.

Și iată că veniră fără veste două războaie. Unul pentru libertatea sud-estului Europei, altul pentru unitatea rasei.

Aceia care nu se inspiră din bibliotecile noastre, avu ideia de a-și apropia urechea de această viață, care supt liniștea ei înșelătoare începea deodată să fiarbă. A înțeles de ce e vorba și, cum pentru dînsa a înțelege însemnează a lucra, s'a apucat de treabă cu curaj.

Noua regină a fost în tot timpul acestor mari și grei ani *o foarte bună camaradă*. A fost o foarte bună camaradă în spitalele unde bîntuiau boale de care putea muri — și a fost greu bolnavă cînd a părăsit cel din urmă pat de soldat în agonie — a fost o foarte bună camaradă în tranșeele, în care vitejii anonimi se svîrcoleau în noroiul însîngerat, a fost o foarte bună camaradă și atunci cînd în fața biruinței trufașe a năvălitorului s'a împietrit nebiruită într'un suprem gest de dispreț.

Dealungul istoriei va întovărăși cu vraja, cu truda grea, cu mila ei dulce momentul suprem al națiunii, căreia îi bănuise gîndurile negrăite, sentimentele tainice.

Și toate acestea alcătuesc pentru gloria sa mult mai mult decît nimicul aurit pe care îl poate da obiectul, foarte banalisat astăzi, care se numește coroana.

Trad. din „*Revue francaise*“ de
V. Cîrlogea

Acum vioara plînge

La hanul din răscruce,
Aseară m'a oprit
Cărarea care duce,
Pe șesul nesfîrșit,
Spre casa unde plopii
De strajă la cerdac,
Uitați, își scutur' stropii
Pe florile de mac...

Era și lăutarul;
Zicea și-acum de dor
Că se 'nclește paharul
De gura tuturor,
Și stau învinși flăcăii
Cu sufletul răpus,
Privind spre largul văii,
La soarele 'n apus...

Cu valuri de răcoare,
Veniau de pe livezi
Suspinuri de mioare
Și muget de cirezi;
Și lanurile grele
Și fînul, ca și-atunci,
Pornise către stele
Mireasma de prin lunci...

Dar tot mai trist apasă,
Mai trudnic, mai barbar,
Pe fiecare masă,
Pustiul din umbrar;
Și frunțile se 'nclină
Sălbatice, și nu-i
O dungă de lumină
In ochii nimănui...

Clipiau lunatec zorii
Pe culmi, cînd am plecat,
Și'n urmă 'nsoțitorii
Zbătîndu-se-au oftat
De a prins să curgă'n spume
Pîrăul adormit...
Și nu mai știu anume
Pe unde am rătăcit...
Cu dragostea mi se stinge
Și han și lăutar...
Acum vioara plînge
Și vinul îi amar.

G. Tutoveanu

FETELE BOIERULUI DUMITRACHE

Stringîndu-şi tartanul vechiu pe umeri, cucoana Săftica luă pe furiş de după sobă o sticlă goală şi ieşi din iatac, lăsîndu-l pe bătrîn singur.

In vremea asta în odaia fetelor se aprinsese cearta cu desvăluiri de lucruri şi cu urmări afară din cale nenorocite. Nora intrase tunînd şi fulgerînd:

— Auzi dumneata?, se gîndeşte boierul să mai îmi facă şi *morală*, după ce că n'a fost vrednic să ni strîngă un ban de zestre, după ce c'a prăpădit şi tot ce-a mai avut!... Damblagiul!...

Mioara, de pe canapeaua pe care-o ţintuia boala, se ridicase dintre perne, cu glasul stins, întretăiat de tusă:

— De ce vorbeşti aşa Nora?... Nu-i frumos. Te pedepseşte Dumnezeu. Ni e tată. El ni-a dat viaţă... şi ne-a crescut cu dragoste, pe toţi. Dacă azi e bolnav şi sărac, nu e vina lui.

— Nu-u-u?... Dumneata ai face mai bine să-ţi ţii gura, miorlăito!.. Mai bine te-ai scula dintre perne, ţi-ai căuta o slujbă şi ţi-ai cîştiga astfel laptele şi ouăle pe care le mănînci de pomană!

Dela fereastră, unde cetia un roman, Viorica sări încruntată:

— Nora, ai înebunit? Ce căşunezi acum pe Mioara?

— Las'o, las'o să zică tot ce-i place, scinci bolnava... N'am să mai mănînc nimic, nici n'am să vă mai stau povară, acasă. Mîne chiar, mă duc la spital, da... la spital... ca orice sărac!

— Du-te unde-i pofti!

— Nora, isprăveşte!..., neruşinato!...

— Tu să isprăveşti. Să nu-mi ţipi şi să nu mă judeci pe mine, că pe urmă e rău. Am un dinte otrăvit cu care pot muşca pe toată lumea.

— Cum ai spus?... Cum ai spus?... Domnişoară, te rog să mă lămureşti!

— Numai decît, dacă-mi ceri. Mă rog, dumneata care-mi faci pe sfînta, spune-mi: unde te găsiai... aseară la ora unsprezece?... Poftim?... N'aud răspunsul.

Viorica păli. Işi prinse tîmplele în mîni şi abia putu îngîima:

— Eşti nebună de-a binelea!... Aseară... pe la... unsprezece... da... plecam dela Farmacie.

— Ei bine. Nu. Ieşiai dela avocatul Bănciulescu din Uliţa Zorilor. Farmacia o'nchiseşi la nouă. Domnul te aşteptase în dosul bisericii unde v'aţi întîlnit, te condusese la el acasă şi-acolo,... ştii mai bine ca mine, ce s'a petrecut *acolo*.. De unde ştiu? Eram în urma voastră, şi mie nu mi-e ruşine s'o mărturisesc. M'am dus *vis-a-vis* la Micloş Papaianopol, cu care trăiesc de două luni.

Urmă o clipă de tăcere omorîtoare. Viorica se nărui pe pat şi-şi înfundă capul în perne gemînd. Bolnava vru să strige ceva, tuşi, se înecă şi înroşi batista. Cucoana Săftica, intrînd în aceiaşi clipă pe uşă, cum dădu cu ochii de batista însîngerată, se răpezi spre canapea:

— Mioara, fetiţa mamei!... Ţi-e rău tare?... Vai de păcatele noastre! Săriţi, fetelor..., daţi o mînă de ajutor.

— Aier, duceţi-mă... la a...ier! Mă-'nec!...

* * *

In ietăcelul rece cu miros de doctorii, — ca un cîntec de candelă pe sfîrşite, respirarea greoaie a Mioarei punctează aierul cu fâşii scurte de timp.

S'a lăsat dusă cu canapeaua lîngă fereastra deschisă şi, înfofolită pînă la gît, respiră cu lăcomie dureroasă, aierul proaspăt. Afară e o zi caldă de iarnă cu soare firav. Straşin le picură lenevoase, iar de pe crăcile pomilor vrăbiuţe rebegite, ciripind în soare, scutură în aier căciuliţe de zăpadă afînată. Bolnava pare c'a uitat tot ce-a auzit rostindu-se mai adineauri în iatac. Cum se uită afară, în neştire, simte doar în gît un nod amar, iar în minte îi pîlpîie o singură luminiţă: să moară mai răpede. Din gîndul ăsta, o trezeşte voacea Norei.

— Veniai să ni spui ceva, mamă?

— Doamne, doamne!... Cu răul ce-i fuse bietei Mioara, chiar că uitasem. Adevărat, veniam la voi c'o rugăminte. Dac'aveţi schimbat — spuse ea către cele două slujbaşe — daţi-mi cîteva piese să-i cumpăr dumnealui nişte...

— Nu-i nevoie să ne mai spui *ce*. Poftim!..., îi întinse Nora două piese a cîte cinci lei. Bătrînei i se lumină chipul, strînse banii în pumn şi plecă cu grabă spre uşă. Cînd să treacă pragul însă, un ciucure dela tartan i se agăţă în ivorul de fier, şi tartanul i-alunecă de pe umeri. Ceia ce ferise ca de obiceiu cu grijă, stringînd la subţioară — sticla — acum o da de gol. Se roşi ca un copil şi trecu grăbită pragul...

Intorcînd capul, Nora întîlni privirile umede ale Mioarei şi acelaşi gînd făcu să li se înfrăţească inimile: *„neamul Gorgănenilor se stinge în chip nemernic!..“* Cuvintele de foc cu care moşul lor, Andrei Gorgăneanu, îi eşise pentru cea din urmă oară din casă, acum doi ani cînd venise să ceară socoeală lui văru-său Dumitrache pentru vînzarea pădurii dela „Feţele-Crasnei...“

Şi, pe dată, îndîrjirea se rupse din inima Norei, asemeni unei coarde prea întinse. Se aruncă de gîtul Viorichii, o aduse pe canapea lîngă Mioara şi, dînd drum curat lacrimilor pînă atunci stăpînite, li acoperi obrajii cu sărutări:

— Iertaţi-mă fetelor... mai ales tu, Mioară, iartă-mă. Sîntem nişte nenorocite!... Adecă, toţi în casa asta sîntem nişte nenorociţi. Acum aţi văzut şi voi aceia ce ni era ruşine să mărturisim c'o ştim, fiecare din noi: *mama bea*. In fiece zi ni cere supt diferite motive, banii..., şi cu aceşti bani nu-şi cumpără altceva decît băutură pentru ea: vişinată, rom, liqueur sau coniac, în sticla pe care o ascunde veşnic supt tartan. Bea pînă se ameţeşte, apoi se culcă şi doarme, doarme ceasuri întregi, să uite de noi, să uite de tata, să uite de sărăcia în care ne-a aruncat isprăvile fratelui Voicu şi slăbiciunea lor... Plîngeţi, surioare dragi!... Lacrimile ni sînt singura avere!...

* * *

De cele petrecute în iatacul fetelor, boier Dumitrache nu ştie nimic. Zidurile cuibului bătrîn sînt prea groase ca să poată auzi ceva. Şade buimac în jeţ şi-şi deapănă în minte întreg firul vieţii. Boală, nenorociri, un copil rău — singurul urmaş bărbătesc, pe care, tot nădăjduind să-l îndrepte, l-a pierdut, si cu el şi averea. Iar acum, acum Nora, care-i necinsteşte numele, Nora, care-i îngroapă în ruşine mîndria şi cinstea celor cinci sute fără zece ani, în cari Gorgănenii toţi au fost fruntea boierimii munteneşti... In jurul lui pustiul unei dureri şi mai mari: cele mai multe din vechile neamuri de boieri munteni, s'au stins ca şi neamul Gorgănenilor. Pricina?... Pentru unii Parisul, cărţile ori femeile. Pentru alţii nenorocirile, copiii răi. Şi, pentru toţi, slăbiciunea cu care s'au lăsat pe mîna argaţilor ajunşi ciocoi. Despreţul lor de lumea cea nouă, care i-a îngropat după un an, fără umbra unei păreri de rău. Şi-odată cu ei, s'a dus toată curăţenia, tot sufletul şi toate obiceiurile cele bune de demult... In tîrgul copilăriei lui, azi stau pustii curţile şi grădinile Zăgănenilor, ale Joimăreştilor şi Bordeenilor, ale lui Ştefănache Ursu şi Costache Bărăţ anu. din cuibul adormitului boier Manolache Lupoian, treti-logofăt, B znea măcelarul şi-a făcut han şi coteneaţă de porci la drumul mare. Doamne!... Doamne!... Ni se sfărimă cuiburile şi ni se fring aripile... Mor Vulturii şi Şoimii, iar peste ei şi cuiburile lor se fac tot mai negre şi mai mari cîrdurile de ciori; corbi flămînzi, stînci fără şoimi... cuiburi sfărimate!... Sfărimate, da. La fel cu mulţi dintre *ai lui*; trebuie, grabnic, s'o sfîrşească. Dup'o astfel de cădere şi ruşine, un boier de neam nu mai poate trăi. Trebuie să moară aşa cum s'a născut, cum a trăit şi cum credea să închidă ochii: Viţă muntenească, mîndră şi curată, sînge din sîngele vornicului Gorgan. Decît ruşine la bătrîneţe, mai bine în pămînt, alături de oasele celor adormiţi, moşi şi strămoşi cari-l aşteaptă acolo în bolta de lîngă altarul bisericii Sfîntului Ioan.

Iată-l că se ridică din jeţ şi se tîrăşte cu hotărîre spre sicriu. Deschide *Psaltirea* pe paginile căreia în atîţia ani de suferinţă şi-a odihnit sufletul, caută un loc alb, netipărit, şi scrie grăbit patru rînduri rare:

„Mi-am făcut rugăciunea. Dum-
„nezeu, care-mi vede durerea, să
„mă ierte. Ingropaţi-mă lîngă taica.
„Iarăşi, să nu mă plîngeţi pe mine
„şi sufletul înegurat în ruşine al
„Norei, care mi-a fost cea mai
„dragă dintre fete. D.".

Fără o lacrimă se opreşte în faţa icoanelor, spune *Tatăl Nostru* şi se'nchină larg, bătînd trei mătănii. Apoi se'ndreaptă spre pat. Panoplia grea de arme vechi îi zîmbeşte cu sclipiri prietenoase de oţele şi colori calde ale chilimului strămoşesc. Ia pistolul cu două ţevi pe care-l păstra totdeauna încărcat, îi încearcă cocoaşele şi capsele, apoi vine în faţa oglinzii prinsă în păretele opus icoanelor. Desface vesta şi cămaşa în dreptul inimei, apasă ţevile reci pe carne şi trage amîndouă piedicele. Un rîu de foc pare că-i sbucneşte supt ţîţa stîngă, o moleşeală dulce îi cuprinde tot trupul, o perdea de catifea neagră i se lasă peste ochi, e uşor, uşor ca un fulg şi..., trupul i se rostogoleşte, zgîrcindu-se scurt, pe covor. Prin ochiul de sus al ferestrei, un colţ de soare i-aruncă pe fruntea albă o coroană de raze. Urmaşul celui mai vechiu neam de boieri munteni adormia pe veci...

Acum cîţiva ani, într'o zi de toamnă, mă întorceam în trăsură, cu tata, dela via părintelui Macarie Saftu, din Mălăeşti. Cînd, ajunşi în Văleni, am dat cu ochii de cuibul boierului Dumitrache Gorgăneanu, mi-am simţit inima strînsă ca'ntr'un cleşte de ghiaţă. In cîtiva ani numai, în cari viaţa mă rupsese de leagănul copilăriei, ce prăbuşire... Porţile dărăpănate, curtea vraişte, uşile şi ferestrele căzute, păreţii umezi cu tencuiala coşcovită, prin crăpăturile zidurilor tufe de iarbă, odăile caselor, pustii, mîini străine tăiaseră şi podoaba de nuci şi cireşi a grădiniţei ce străjuiau odată în faţa pălimarului cu cerdac de piatră. Singuri teii rămăseseră lîngă porţi în picioare, bătrîni şi gîrbovi, cu frunzele pălite de bruma nopţilor reci.

— Mai ştii ale cui au fost curţile şi casa asta?..., mă întrebă tata, văzîndu-mă pe gînduri...

— Curţile..., casa?...

— Da, da. Ia adu-ţi aminte! Veniam de multe ori aci cînd erai mic.

— Aşa e, tată. Veniam de multe ori aci. Eu mă jucam cu nişte fetiţe cuminţi, alergînd în lungul pălimarului aceluia pustiu, răscolind toate colţurile grădiniţii şi-a grădinii celei mari din fund, iar dumneata cu mama sfătuiaţi ceasuri întregi cu doi buni bătrîni colo, în umbra cerdacului, azi dărăpănat...

Să-l odihnească Dumnezeu în pace pe bietul nenea Dumitrache, vărul bunicului... Dar, dumneata mai ştii: Fetele, fetele ce i s'au făcut?

— Apoi, cea mititică, Mioara, era ofticoasă. A murit la cîteva luni după ce s'a împuşcat bietul taică-său. Celelalte i-au îmbrobodit mintea mai ăsii, au făcut-o să vîndă tot ce mai aveau aci şi... şi-au luat lumea'n cap. Aud că bat străzile Bucureştiului. Haimanale!..

Şi tata privi în lături, întristat, neputînd împărtăşi ceia ce-i înegurase sufletul... Ieşisem din tîrg fără să-mi dau sama, cînd hinu, Vasile, birjarul nostru, îşi zoria fugarii cu chiote şi plesnituri de biciu. Se temea şi de noaptea care ne putea prinde pe cîmpul Teişanilor, dar mai ales de munţii vineţi din miazănoapte, cari fumegau a vreme rea.

Tata, după o lungă tăcere, întoarse capul îndărăt spre tîrg. Şezu aşa cîteva clipe, apoi, oftînd greu, aruncă în aier un:

— Săracu? nenea Dumitrache!... Săracu'!... Şi-şi îngropă două lacrimi, grăbit, în batistă.

Sandu Teleajen

Desnădejde[1]

Ploaie şi vînt,
Lacrimi pe geamuri,
Frunze şi ramuri
Toate-s pămînt.

Ce drum s'apuc?
De-atîta ploaie,
Lutul mă'ndoaie,
Toate se duc.

Din tot ce-a fost
Nimic nu vine,
Regrete, suspine
Sînt făr' de rost.

Să uit a mă frînge
Mă duc... şi beau...
Dar fără să vreau
Inima-mi plînge.

G. Nikita

---

[1] Din volumul de poesii „Prăbuşire" supt tipar.

ŞARPELE

Viziunea îndepărtată, pe care-o credeam mistuită în noaptea trecutului, se limpezi cu puterea şi adeverirea lucrului petrecut în clipa de faţă, căci în copilărie am trăit o întîmplare căreia îi datorez cea dintîiu lecţie de amărăciune şi pătrunderea celui dintîiu adevăr din acele, nespus de puţine, pe care le închide viaţa.

Scena aceasta am văzut-o repetîndu-se apoi mereu. In milioanele de forme ale întîmplărilor vieţii n'am deslegat decît esenţa celor imprimate pe simţirea copilului care eram atunci.

De-asupra şi spre apusul Tecuciului, se întinde un podiş care se prăbuşeşte în grindurile Siretului. Intr'o margine a platoului se înpînzia pădurea Falcenilor.

Tatăl mieu, om cu gînduri de gospodării mari, dar mijloace puţine, cosia de ani poienile pădurii. Timpul coasei era prilejul celor mai mulţămite zile ale mele.

Săptămîni întregi rătăciam prin tainiţele pădurii, în aromirea fînului înflorit, gîndind cele dintîiu gînduri din lungul şir al celor care aveau să-mi hotărască soarta, mai tîrziu..

...Era 'ntr'o dimineaţă caldă, cu cer senin şi cu o boare care abia susura prin frunzişul stejărişului. Apucasem pe o cărare care undoia mai tare ca toate acelea pe care le cunoşteam.

Departe, în urma mea, ciocăniau bătăile cosaşilor, cari-şi ascuţiau uneltele. Bătăile lor sunau din ce în ce mai slabe, mai nelămurite. De la o vreme nu mai auziu decît zumzănitul solemn al pădurilor, care pare o rugă sau un îndemn la tăcere.

Sufletul mi-era liniştit, gol de orice înfiorare,... în goliciunea aceia a copilăriei, urzită parcă anume să poată primi în ea intregul unei privelişti, unei înrîuriri, cu toate amănuntele, cu toate vibrările, cu toată puterea lor de întipărire

De-odată, dinaintea mea, dintr'un tufiş, ţişnira două chiţcuituri. Impărecherea sunetelor, ori şirul gîndurilor şi vorbelor omeneşti, nu pot prinde nici cînd adînca realitate a unui fapt!.. Desnădejdea, spaima chemării sfîşietoare a celor două ţipete păsăreşti nu le vor putea zugrăvi, nu le vor putea face pricepute toate nuanţele vorbei, adunate din toate graiurile de pe pămînt!..

M'a urmărit totdeauna gîndul că, din negura vremurilor cele două ţipete pe care le-am auzit în dimineaţa aceia, au fost accentele cele mai complexe, cele mai sfîşietoare, cele mai zbuciumate, din toate cîte au răsunat vre-odată supt cerurile tutulor lumilor...

Şi se făcu tăcere... O tăcere grea, plină de întrebări, de temeri, de nehotărîri... Două ţipete mistuite în imensitatea hăurilor!...

Incremenisem. Inspăimîntat sfredeliam cu privirile locul unde nu se vedea, de unde nu se mai auzia nimic. In tufiş, între ramurile întreţesute, nu se auzia nici o mişcare care să-mi deslege taina celor două strigăte.

Apoi un ram începu să se mişte. Atunci zăriiu doi pui de măcăleandru cari tremurau uşor şi abia zărit. Ferindu-se costiş se ridicau pe creangă, încet, cu puteri din ce în ce mai sleite. Aripile, încă în tuleie, li căzură răsfirate, tremurînd. Capetele li se plecaseră pe spate. Pliscurile, încăşuite, se deschideau cu mişcări silnice, dureroase, ca şi cum s'ar fi innăbuşit. Ochii, mici ca două gămălii de bolduri, răsfrîngeau privirile cele mai îngrozite pe care le-am văzut sau mi le-aş fi inchipuit vre-odată...

Vor fi întrezărit ceva, în mintea lor de păsăruici nepricepute?... Vor fi aşteptat vre-un ajutor de undeva?... li vor fi nădăjduit dela mine?... Nu ştiu! Dar în stropii aceia de smoală se schimbau în fulgerări cele mai grăitoare priviri de invocare şi de groază desnădăjduită.

Ii vedeam rotindu-se, cercetînd golul din preajmă, apoi înţînduindu-se grozavi cu ape de ghiaţă, ca ipnotisaţi, undeva, în jurul ramurei, pe care o clătinau din ce în ce mai tare, ca pe o vergea de oţel, mişcată printr'o vibrare crescîndă.

Inima-mi zvîcni, sîngele îmi năvăli de cîteva ori spre cap, apoi... parcă mi-se slei cu totul!.... Pe acelaşi ram se prelingea un şearpe...

Se încîlcia atît de încet, muşchii i se zgîrciau cu atîta stăpînită mişcare! Capul i se învîrtia la o atît de nepreschimbată depărtare de creangă, în cît nu mai părea întruparea unei fiinţe vii, ci cel mai precis resort al unei maşinării desăvîrşite!... Doar ochii, cu priviri metalice, ameţitoare, stăpînitoare, îşi păstrau neclintirea punctului de privire, faţă cu mişcarea chinuitor de înceată a trupului...

Puii tremurau din ce în ce mai încet, mai pierduţi în somnul care-i cotropia, iar şarpele se apropia, se apropia mereu, ca cea mai oarbă sentinţă a peirii!..

Distanţa se micşorase aproape cu totul. Şarpele se opri!... Apoi, cu aceiaşi încetineală, începu să se ridice şi să se încovoaie înnapoi, încercuind ramura în inelele cozii. O ultimă scuturătură de aripi şi o singură înfiorare a trupşoarelor abia împănate!... Piepturile li se umflară. Ai fi zis că, în clipa următoare, corpurile lor firave trebuiau să zbucnească, fărîmiţîndu-se în puzderii... Şi aripile li se înmuiară brusc, iar capetele li se aplecară unul spre altul, îngemănîndu-se, ca moarte.

Tivda lată, pătată de cele două scîntei,.. de ochii aceia ai tîrîtoarei, se opri, şi de-odată cu plecarea căpşoarelor lor, îi ţinti cu priviri grozave!...

Nu ştiu de unde am avut puterea aceia, dar pădurea clocoti de ţipătul pieptului meu strîmt!... Mă prăbuşisem peste tufiş!

. . . .

Cînd, după cîteva zile, am retrecut pe acolo, supt acelaşi frunzar, pe acelaşi ram poate, fluiera un forian... Cînta vesel, sătul, plin de sănătate, bucurîndu-se de razele soarelui, care se prelungiau printre frunze, întraurindu-i penele de borangic.

...De atunci am trecut ani..., ani mulţi, grei şi furtunateci. Dar priveliştea aceia m'a urmărit cu stăruinţa îndărătnică, apăsătoare, neînlăturătoare a unei sentinţe..., glăsuită o dată cu înfăptuirea celei dintăiu părticele de viaţă de pe pămîntul acesta care o ocroteşte şi o distruge!

Privirile acelea, ochii aceia, amintirea mi-i zugrăvia cu puterile grozave ale celor dintăiu întipăriri puternice din viaţă...

Şi de-odată trecutul peri. In ureche-mi tremură ca o şoaptă:

— Eu sînt!

Săriiu îngrozit şi privii spre tablou, dar chipul perise şi, ca dintr'o prăpastie ce se deschisese în părete, se desprindea un şarpe uriaş... Şarpele, înmiit de mare, al amintirii mele, de pe tivda căruia sfredeliau ochii din trecut, îngemănaţi privirilor care se desprindeau din portret..

Trecuiu în odaia alăturată... Acelaşi şarpe!...

Cînd mi-am revenit, femeia aprinsese luminările şi sta aplecată asupra mea.

— Ţi-a fost rău!

Priviiu spre tablou. Din rama bronzată ochii mă ţintuiau necruţători: Eu sînt!

Femeia mă întrebă iarăşi:

— De ce nu te culci?... Poate, ţi-i rău?

— Ochii... şarpelui!... Uite-i!

In zilele următoare, ea mă privi şi mai nedumerită. Stăruia mereu:

— Ai slăbit... Poate nu ţi-i bine?.. De ce nu vrei să spui?... Vremea s'a potolit. N'ar fi rău să pleci!... Aici e casă afurisită, nici eu nu mai stau!... Mor de urît! Am să mă 'ntorc acasă, la Iaşi! Iar zilele treceau.

Crivăţul amuţise. Troienii se'mpînziau nămornici, albind întinderile şi ştergînd totul supt nesfîrşirea albului lor.

Eu nu mai plecam. Stam ceasuri întregi privind spre portretul de de-asupra patului, ţintuit de ochii aceia pe cari de-abia acum îi înţelegeam în deplinătatea puterii lor distrugătoare...

In vraja lor, mă pierdeam ca'ntr'o nouă Nirvana.

II

După zilele viscolului, urmă un răstimp de linişte. Parcă şi firea obosise de atîta zbucium Nu se mai clintia un ram, o steluţă de zăpadă nu mai mişca din locul ei.

Dacă ţi-ai fi ţărcuit privirile, aşa ca să nu mai vezi nimic din întocmirile omeneşti şi ţi-ai fi înpînzit vederea numai pe sălbătăcia necuprinsurilor mute ale troienelor, neîndoios, ai fi avut înnaintea ochilor cea din urmă înfăţişare a pămîntului!... Muţenia întinderilor albe te făcea să vieţuieşti răstimpul cela, care va dura poate o veşnicie, după ce viaţa se va fi stîns între margenile lumii noastre pămînteşti.

Apoi începu să ningă grozav de liniştit. Din neştiuturi scoborau fulgi mari, ca nişte pene presărate din aripile vînturilor înlănţuite. Ca o moarte albă îmbrăţişa pămîntul.

Intr'o după-amiază, cineva ciocăni în uşă. Gazda mea intră. Mă privi tot atît de rece, cu ochi tot atît de muţi, ca şi atunci cînd îl văzusem pentru întîiaşi dată.

Se aşeză într'un jilţ, în faţa mea, şi mă privi lung.

— Dumneata eşti bolnav, domnule Udrea!, hotărî el. Dumneata eşti... foarte bolnav!... N'aş vrea să trec peste datoria mea faţă de un... oaspete, dar trebuie să pleci de-aici!... Eşti prea tînăr ca să înţelegi unele lucruri şi să poţi înfrîna unele gînduri.. De aceia ar trebui să te duci, ca să-ţi linişteşti gîndurile acestea, domnule Udrea!... Poate ai vre-o boală ascunsă,.... poate..

— Eu?, izbutiiu să-l întreb.

— Dumneata!... Mi-a spus femeia...

— Urîtul!... Mi-era urît.. Mă chinuia un gînd!

— Tocmai gîndul acesta... poate să fie de vină!, mă curmă Neculai Vîrnav. — Şi... aici, pot porni unele gînduri!.. In casa asta trăiesc numai... gînduri...

De ce l-am curmat?... Poate ca să-i ridic o bănuială?... Dar, deodată, începuiu să-i povestesc întîmplarea de demult, trăită în copilăria mea, în pădurea Furcenilor din ţinutul Tecuciului. Vorbiam răpede, nespus de răpede. Am povestit mult, grozav de mult. Cred că, în ceasurile acelea, prin gura mea a ieşit cea mai adevărată, povestirea cea mai apropiată de adevăr a unei întîmplări.

Neculai Vîrnav mă asculta cu priviri pline de înţelegere. Pe chipul lui se desfăşurau toate amănunţimile istorisirii mele. Din cînd în cînd, privirile i se 'nţintuiau pe tabloul de de-asupra patului...

Isprăvisem de mult El părea că urmăreşte un gînd şi-o nălucire. Apoi vorbi:

— Dumneata nu mai eşti bolnav! Ai ajuns pe marginea aceia a prăpastiei de unde te poţi prăvăli... ori unde!.. Acum te înţeleg şi mai bine. pentru că, înaintea dumitale, am înţeles însumi atîtea lucruri, pe care, dacă le-ai trăit, cîndva cîteva clipe, eu le zilesc aproape de-o viaţă...

— Ce-ai înţeles?

Bătrînul mă privi lung, stăruitor O urmă de milă i se tăie în ochi apoi peri în fringerea unei clipiri care-i undi privirile ca supt trîmba unor lacrămi.

— Domnule Udrea.., du-te!.. Ca să înţelegi de ce te alung, am să-ţi spun ceva..., dar, cele ce ţi voi povesti, n'ai să le spui la nimeni, cel puţin... cît voiu trăi eu..

Tăcu. Işi prinse capu 'ntre palme, apăsîndu-şi ochii supt degetele străvezii. Stătu o vreme aşa, ca şi cum ar fi voit să-şi limpezească şirul gîndurilor. Intr'un tîrziu, începu să vorbească atît de încet, încît deabia îl auziam:

— Pe mine... nu mă chiamă Neculai Vîrnav. Numele acesta l-am împrumutat... Ai să înţelegi de ce.

...Cîndva, pe locurile acestea ale dumneavoastră a trăit un rege nenorocit.. Pe-aici au trecut mulţi oameni de felul lui! Poate pentru că-i îngăduia.. sufletul larg al neamului acestuia moldovenesc, călit în vitejii şi vitregii şi preţuitor al mărirei înfrînte de izbelişti,... Poate că...; Dar, cine ştie să descoase taina celor ce-s date „să fie aşa“, — şi cine se poate încumeta să răspundă: de ce-a fost să se întîmple astfel, şi nu altfel?.. Ce l-a adus pe-aci pe Hatmanul Mazepa?... Ce furtuni l-au mînat aici, şi nu în alte părţi pe... Iacob Basilikos... şi pe atîţi alţii?... Cine s'a gîndit că avîntul regelui mieu avea să se frîngă şi să se stîngă pe plaiurile acestea?...

Poate, vrei să ştii care a fost numele mieu cel adevărat?... La ce folos? N'are să-ţi servească la nimic,—căci niciodată n'am să pot fi cel ce am fost, sau cel ce ar fi trebuit să fiu!... Azi nu-s decît un om, ca oricare altul, şi nu-mi astept de cît acelaşi sfîrşit,... al pămîntului care nu te întreabă nici cine eşti sau ai fost nici cum te chiamă, cînd te priveşte în sînul lui.

Ei!—dar nu despre asta începusem să-ţi vorbesc!

Venisem cu regele mieu.. Lăsasem departe, în ţara mea de la Miazănoapte... dar, cîte nu lăsasem acolo? La ce să-mi mai aduc aminte?..

Pribegisem îndelung prin cuprinsul neamului nostru şi... ne întorceam.

Poţi înţelege d-ta, ce vra să zică: să te întorci „acasă“, după ani de pribegie?... Nu!... chiar dacă ţi-aş putea spune, cît de lămurit, ce simţi atunci..., tot n'ai să mă pricepi, — pentru că niciodată nu poţi înţelegeîn deplinul lui lucrul nevăzut, faptul netrăit...

Mă întorceam acasă, în ţara bradului verde, în care sufletele oamenilor sînt curate ca zăpezile iernilor, şi ochii lor.. limpezi ca apele străvezii ale lacurilor nenumărate, care împînzesc locurile noastre!...

Ne întorceam.., o mînă de oameni, ducînd în sufletele noastre din mărirea trecută doar lumina amintirii ei.

In sufletele acestea întrezăriam căminele îndepărtate, ca pe alte lumini mîntuitoare, spre care zoriam cu aripi de erete...

Dar, acele ce-s „date să fie“... se întîmplă!..“

Aşa povestia, dragii mei, acel pe care noi toţi îl ştiam drept Neculai Vîrnav, şi aşa îşi urmă el istoria vieţii:

„Pe vremea aceia, atît de îndepărtată, pe aici nu erau alte drumuri decît părţile schimbătoare aproape dela an la an: cărări de picior, ori tăieturi de şleau. Pe aşa drumuri întîmplătoare ne întorceam

EPIGRAME

Definiţie

Mă'ntrebi, ce e o epigramă?
E, uite-aşa, o telegramă
Concisă, sprintenă—şireata —
Şi 'nţepătoare ca săgeata.

Antichitatea

Antichitatea nu-i ruină,
Pe care creşte muşchiu modern:
Antichitatea-i o grădină
Cu flori care zîmbesc etern.

Epigonism

Peutru-a gusta filologia
Ce s'a făcut după Haşdeu,
Ar trebui să-l uiţi pe-acesta:
O face ea, dar n'o pot eu.

Unui latinist

Cunosc un dascăl de latină
Sever, de'n lume samăn n'are:
Examinare *sa divină*
El a făcut... exanimare.

V. Bogrea

noi, cei puțini, dintre mulții plecați odinioară!

Ajunserăm prin părțile acestea. Calea trecea pe de-asupra unei rupturi.. Și «datul» s'a împlinit!... Calul mi-a răpăgat. S'a prăvălit. Cînd l-am ridicat, piciorul îi era zdruncinat. Codrul ne încunjura de toate părțile. Nici urmă de locuință omenească.

— Vedeți-vă de drum!... Vă ajung eu!... Așteptați-mă la întîiul popas! Și-am rămas în urmă. Dar, după ce i-a trecut fierbinteala, calul a început să șchioapete mai tare. Cu încetul se opri... Noaptea venia. Descălecăiu și-l luăiu de frîu...

Cum a fost?... Ce fel am rătăcit calea? — Nu știu... Dela o vreme, o lumină se încrustă în beznă.. Am luat-o spre ea și... am ajuns aici.

Purtam mondirul strălucit al oștii regești și-al rangului mieu, și porțile mi s'au deschis pe dată, la vremea aceia tîrzie, de noapte.

Pe stăpîni nu i-am văzut. Mi s'a arătat un iatac și am rămas singur...

A doua zi, cînd m'am deșteptat, era tîrziu. Soarele se urcase sus... Abia atunci mi-am dat sama că locuința aceasta era una din rarele case, la fel cu cele în care nu mai pășisem de-atîția ani: un cuib larg, în care se îngrămădia tot ceia ce se putea rîvni...

Cineva mă scoase din gînduri... Stăpîna mă aștepta în cerdac.

Incepuiu să-mi pregătesc cuvinte de mulțumire, ca pentru împrejurări de-acelea și față de oameni isteți, în cumpănirea spuselor, cum îi știam pe boierii noștri... Am ieșit.

Dar, gura mi-a rămas mută. Pașii mi s'au oprit..."

Neculai Varnav tăcu. Zvîrli o privire fugară spre portretul din părete și rămase pe gînduri cîteva clipe.

„Trebuia să vezi,... ceia ce eu am văzut trăind aievea, pentru ca să poți înțelege de ce-mi uitasem cuvintele de mulțămire, pe care mi le pregătisem... pentru că mă încremeniseră ochii aceia, cari m'au țintuit aici pentru vecie!... Lucrurile acestea nu se pot povesti, ci doar se trăiesc, arare.

— Măria-Voastră e încă obosit?

Cine-mi vorbise în limba mea?... Avuiu pe-o clipă vedenia țării spre care năzuiam!... Cum?—Ajunsesem atît de curînd?...

Cînd îmi orîndui gîndurile, eram dinaintea ei, lîngă ea, și nu știu ce căldură ciudată mă învăluia, înfiorîndu-mă așa cum niciodată nu mai simțisem puterea fiorilor... Soarele ce ne scălda în lumina lui, strecurată printre frunzele răuruștii, ori ochii aceia? — ochii pe care nimeni nu-i va mai întîlni niciodată printre oameni?

Mi-ai istorisit o împrejurare din copilăria dumitale, și asta m'a făcut, poate, să-ți povestesc și eu o întîmplare, căreia dumneata i-ai început trăirea în sîmburele ei, eu i-am desăvîrșit-o în zilirea cea mai mistuitoare.

Dacă te-aș întreba azi, după atîta vreme: ce te-a făcut să te prăbușești peste tufa aceia, din care țîșniau privirile uluitoare ale răpunerii, ai să-mi răspunzi... Hei! ce-ai să-mi spui, nu va prinde nici pe departe adevărul puterii care te-a aruncat spre cei doi ochi... Nici mila, nici simțul jertfei pentru ființele care-și așteptau răpunerea nu te-au năpustit într'acolo!... Insu-mi am întîlnit asemenea priviri, și, sub vraja lor, m-am prăbușit tîrînd după mine pe toți ai miei, poate, și cine știe ce rosturi ale multora, care-și puneau încă nădejdea în viața mea! Eu i-am răpus pe toți și atîtea, supt chemarea unor asemenea priviri..

— Măria voastră, nu călătorește mai departe? mă întreabă într'o zi gazda mea. Și un zămbet tăia privirile și chipul.

Tăcuiu. Ce poate să răspundă acel care nu mai voiește nimic? Acel care-a uitat cu totul cine și ce era? De unde venia și încotro se îndrepta?...

O urmă de dârzie, cea din urmă din viața mea, se răscoli — o altă dată — din rămășița, care fusesem odată „eu" și îngînăiu:

— Ba da!... Am să plec! Dar dacă m'ar fi întrebat: unde? N'aș fi știut ce să răspund.

— Măria Voastră poate să rămînă cît vrea, dacă-i plac locurile noastre!...

Zece ani am trăit astfel. Și'n răstimpul acestor zece ani s'au întîmplat atîtea lucruri!... Eu, cel de pînă atunci perisem, ca mistuit de puterea unor vrăji, iar în locul celui pierit, firea, în tainicele ei cumpăniri, făcuse să se ivească omul care sînt și pe care toți mă cunosc.. Neculai Vîrnav.., prefăcutul în boier moldovean și bărbatul celei din urmă femei dintr'o spiță aleasă a neamului acestuia, printre care trăiesc acum,..

Viața mea era ștearsă pentru lume. Aici nu venia nimeni. Tot pămîntul, toată lumea, se restrînsese în două frîngurele negre, cu răsfrîngeri verzi, cu punctări de aur din care formau niște priviri grozave! Totul încăpea numai între laturile curții, după cum, azi, toată viața de atunci s'a îngrămădit în cutia asta a capului mieu, în care-și mai are ființă, ca o chinuitoare amintire.

Așa a trecut vremea aceia.

Intr'o zi, nevastă-mea a perit. Nimeni nu știa încotro plecase Din curte nu lipsia decît un rădvan și vizitiul bătrîn, care de mult se cerea să se tragă spre părțile lui, către munte.

Pe-o masă găsii un petec de hîrtie: „Așteaptă-mă!"

Ce să-ți mai spun?... Am așteptat mereu!... Și tînji așa boierul Neculai Vîrnav, care se împrejmuise de toate nimicurile găsite pe urma nevestei plecate, care răscolise sipetele și saltarele adunînd răvașe, însemnări, gînduri pe care ea și le limpezise în scris, și din care am priceput că o chemaseră largurile lumii, pe care le colindase cu ani în urmă.

Aștepta neclintit boierul Neculai, către care se'ndreptau din cînd în cînd portrete de acestea de care-mi vezi casa plină, chipuri zugrăvite de meșteri mari, de prin țerile pe care ea le cutreiera. Iar, de la o vreme, nici ele nu mi-au mai venit. Și eu așteptam, pentru că de pretutindeni ochii aceia mă țintuiau, și niciun grăunte din suflet nu putea să mi se desrobească de supt stăpînirea lor neînțeleasă".

Neculai Vîrnav tăcuse. Tărziu, cînd lumina iatacului începu să se păinjenească, el se ridică și privi spre părete; ochii portretului străpungeau întunericul, care nu putea să-i umbrească. Apoi se'ntoarse spre mine:

— Drumurile s'au uscat!... Codrui a înverzit!... Du-te!

Și a ieșit.

*

Am rămas sigur, împreunîndu-mi gîndurile cu spusele bătrînului.

Luminile s'au aprins, apoi s'au stîns, iar eu mă zbăteam în grozăvia visului.

Pe'ntinderile lumii, între cer și pămînt, hăul era cotropit de un șarpe uriaș, care mă încercuise, înnăbușindu-mă.

Mă zvîrcoliam în silinți grozave. Izbiam. Mă sfîrșiam... Inchideam pleoapele, lovind în neștire, lovind mereu,.. să nu mai văd ochii aceia,... miile de ochi care străpungeau noaptea, lemnul, piatra...; săgețile acelea de flacări se îngrămădiau, totuși, în doi ochi, cari nu erau ai nimănui,... ci plutiau în adîncimile unei nopţi fără de fiinţă...

Tresăriiu. Zorii străbătuseră prin ferestre. Priviiu în preajmă. Îmi ridicăiu ochii spre tablou.... O gaură păta locul privirilor de până aseară.

Ce-a fost? Cine l-a rupt din pînze?... Sudorile îmi îmbrobonau fruntea. Ridicăiu mîna să-mi şterg faţa... O arsură mă săgetă. Din pumnul mieu căzură nişte gogoloaşe de pînză uscată....

M'am îmbrăcat. Am ieşit. Mi-am căutat vizitiul, de care, în ceasul acela mi-am adus aminte, ca de un om de care, parcăî mă despărţisem abia in ajun

.. Şi am plecat...

Grigore Udrea tăcu. Işi trecu mîna uscată peste frunte şi privi undeva, departe,... spre nişte zări văzute doar de ochii lui.

— Şi ce s'a făcut, cucoane Grigore, cu Neculai Vîrnav?... E mult de-atunci?, întrebă cineva, cu un zîmbet uşor de neîncredere.

— Azi am optzeci de ani, răspunse boierul. Pe atunci aveam douăzeci... Şi, cînd am plecat din casa lui Neculai Vîrnav, el trecuse de vrîsta pe care o am eu acum...

— Dar... el, ce s'a făcut? Mai sînt curţile acelea?... Le-ai mai văzut vre-odată?...

— Tîrziu, am aflat că le-a mistuit focul. Am trecut pe-acolo, după mulţi ani... Pe vatra curţii de-odinioară e un cătun... Povestiau bătrînii că, atunci cînd casele au luat foc, boierul Neculai n'a lăsat pe nimeni să se apropie, sau să scoată ceva din flacări... Singur bătrînul alerga pretutindeni, înteţind focul, unde-i părea că-i prea slab, bombănind mereu: Aşa!... Aşa!... Să nu mai rămînă nimic!.. Să piară tot! apoi a încălecat pe un cal, care aştepta înşelat...

— Şi?

— Şi, încotro a apucat, nu a ştiut nimeni şi nici nu s'a putut afla!..

Eug. Boureanul.

Universul Literar

Cuponul Nr. 30.

Strângeţi complect aceste cupoane şi veţi lua parte la premiile „Universului" printre cari 2 CASE. şi 2 VILE.

—Tragerea în toamnă—

Citiţi în „Universul" lista premiilor.

Iapa popei Vasile

— Ce zici, Profiro, de iapa noastră, întrebă cu glasul uşor înduioşat, preotul Vasile Melinte, din Cîrligi, pe soţia sa. A cam îmbătrînit, e chioară de ochiul stîng, se coseşte la picioare şi s'a muiat de tot la mers.

— Apoi, dă, părinte, răspunse cucoana Profira preoteasa, cusururile istea i le cunosc cam de mult. Ni facem trebuşoarele cu dînsa mai bine de zece ani. Ar fi vremea s'o vindem cuiva. Iaca, mîni e zi de tîrg la Piatra. Pleacă cu iapa disdedimineaţă şi trage în gazdă la hanul lui Altăr Baraf. Jidanul cela e om de treabă şi vechiu prieten al nostru. Poate ţi-a găsi el vreun geambaş să ni cumpere pe Luţa... Da, zău părinte, să-ţi spun drept, tare-mi vine greu, oarecum, să mă despart de ea.

— Îra, Profiro, şi 'mneata îi tot dai cu cele petrecute de demult! Mi se rupe inima 'n două cînd îmi aduc aminte!... Cu Luţa am dus acasă la ginere-mieu, la Şerbeşti, pe Ilenuţa noastră, mireasă. Cu Luţa îi aduceam Ilenuţei, cînd era fetişcană, străiţe şi jucărele. Cu Luţa am îngropat pe biata maica... Iapa asta a fost faţă la toate lucrurile mai de samă din casa noastră. Nu ştiu, zău, dac'oi vinde-o, chiar aşa degrabă.

Preotul Vasile, cum era pe la sfîrşitul cinei şi golise o ulcică, cam bărdăhoasă, cu tămîios, îşi şterse cu podul palmei o lacrimă, ivită în colţul genelor.

— Părinte, zise cucoana Profira cu sprîncenele încruntate, eu, de şi-s o biată femeie slabă, da-s mai tare de suflet decît mata. Mă duc să-ţi fac cafeaua. Pe urmă, să ştii c'am să-ţi pregătesc bucceluţa de mers la drum. Să te culci mai de vreme astă sară, fiindcă, mîni, ai să porneşti, cînd s'o crăpa de ziuă, la Piatra.

A doua zi, la revărsatul zorilor, preotul Vasile a plecat cu iapa la oraş. Luţa nu-şi schimba de loc pasul. La trap poate să fi mers acum vreo zece ani, la galop şi mai de mult, la zile mari. Acum, umblă *„trei-trei, trei-trei"*, după vorba Moldovenilor, aşa ceva între trapul mic şi pasul domol.

Preotul o lăsa în voia ei şi ţinea hăţurile, doar ca să cîrmească pe drumul cel bun la vre-o răscruce, iar biciu nici n'avea.

De ce să baţi biata iapă? Ce, parcă era să meargă mai repede? Nici nu suferia Luţa sfîrcul biciului. Avea năravul să zvîrle tare, dacă îndrăzniai s'o croeşti pe spinare. Preotul, cunoscîndu-i firea, a moţăit pe capră tot drumul de vre-o poştă şi jumătate, de la Cîrligi până la Piatra.

Aproape de rohatca oraşului, lîngă podul de peste Cuejdiu, e un loc destul de mare, unde se ţine iarmaroc de vite în fiecare Duminică.

Pe drum popa-şi făcea socoteală cîte parale să facă iape. Să ceară trei, patru sute de lei? Oare n'a fi prea mult şi s'or speria muşteriii? Cum să ştii cînd te paşte norocul? Apoi, după ce va vinde pe Luţa, are să-şi cumpere un cal nou, tînăr, voinic, aşa de vre-o patru, cinci mii de lei...

Nu-l cunoaşteţi, poate, pe părintele Vasile Melinte de la Cîrligi? Om de vreo şaizeci de ani trecuţi, se ţinea bine. Mic de stat, roşcovan la faţă, cu barba albă-roşcată, cu ochii mici, negri, vioi, preotul este un om foarte bun la inimă, răbdător şi iertător. Sătenii săi îl iubesc ca pe un sfînt. Cucoana Profira, preoteasa, destul de iute şi mînioasă în tinereţe, se mai domolise cu vremea şi greutatea vîrstei. Gospodăria lor e vestită în tot ţinutul.

Luţa se opri de la sine la hanul lui Altăr Baraf, cunoscînd locul.

Hangiul, cum zări pe preotul Vasile Melinte, sări ars, din fundul dughenii şi, făcîndu-şi drum cu coatele prin mulţimea muşteriilor, salută cu deosebită grije pe vechiul său prieten.

— Bună dimineaţa, părinte. Da, ce mai faci? Da', cucoana Profiriţa-i sănătoasă? Da', duduia Ilenuţa cum o duce cu copiii?... Vai de mine, dă-te, răpede, jos de pe capră; nu vezi c'ai îngheţat de frig? Acuma-i toamnă, vremea s'a răcit de tot. Hai înăuntru, să-ţi dau un păhăruţ de drojdie, să te mai încălzeşti. Ori, dacă ţi-e foame cumva, am nişte pastramă cuşer proaspătă, bine potrivită din chiperiu şi usturoiu... He, he, d'apoi mustul ce-am căpătat aseară dela via lui cuconu Leon, dela Bozieni, — chihlimbar topit, zău, să n'am parte de fata mea Rebeca, că balabusta, dă, e cam bătrînă acuma, taman ca şi preoteasa matale, cucoana Profiriţa, să-i sărut mînile...

Preotul intră în cîrciumă şi trecu în odăiţa din fund, unde erau trei mese. La una, neocupată, a luat loc Sfinţia Sa. La masa din faţă, stăteau Afilache Puia, plutonierul jandarmilor din Budești, cu notarul Toader Hanganu. La altă masă erau mai mulți Evrei bătrîni din Piatra, Moise Alamaru, Leiba Harăs, Herșcu Badraganu și vestitul samsar Lupu Geambașul.

Hangiul Altăr Baraf sosi, curînd, cu o strachină de pastramă friptă și o oală cu must, așezîndu-le pe masa preotului, cu care a cinstit un păhărel, două.

Convorbirea dintre oaspeți, vechi cunoștințe, deveni generală. Toți se plîngeau de scumpetea vieței și de netrebnicia ocărmuirii. După ce preotul li povesti dorința sa de a-și vinde iapa, la un moment dat, Lupu Geambașul s'a sculat tiptil și a dispărut.

Preotul Vasile, după ce s'a săturat bine cu de toate, a plecat să vadă cum merg treburile prin iarmaroc.

Lume multă. Vite și cai frumoși. Pe fonduri de culoare brună și cenușie răsăriau petele viu colorate ale vestitelor cojoace moldovenești, cusute cu arniciu roș, negru și brodate cu fluturi auriți. Oamenii erau voioși, vorbăreți, mulțumiți.

Iată și jupîn Lupu Geambașul.

— Părinte, cît ceri pe iapa matale? Am auzit, adineaori, la han, că vrei s'o vinzi. Poate să-ți găsesc vre-un mușteriu.

— Bine, Lupule, mă duc să aduc iapa și, dacă mi'i putea-o vinde, am să te mulțămesc îndestul. Lupu Geambașul s'a uitat puțin la iapă și, auzind de preț — cinci sute de lei, — a strîmbat din nas, i-a spus popei că nu face și a plecat.

Preotul, cam supărat pe sine de prețul prea mare pe care îl ceruse, era gata să se reîntoarcă la han. De-odată doi Evrei tineri se opriră în fața sa.

— Ai iapa de vînzare, părinte? Ce frumoasă iapă! Dacă vrei o mie de lei, noi ți-o cumpărăm chiar acum și putem să-ți dăm și un cal bun în loc.

Popa a rămas înmărmurit de bucurie. O mie de franci pe Luța lui hodorogită! Se vede c'o fi de neam arăpesc.

Tîrgul s'a isprăvit răpede. Cumpărătorii au plătit prețul, apoi și-au dat întîlnire cu preotul spre seară la han, ca să-i aducă un cal tânăr și frumos în locul iepei.

Toată ziulica popa a umblat teleleu Tănase prin Piatra.

Pe înserate, se întoarse la hanul lui Altăr Baraf. Cei doi Evrei tineri îl așteptau în cerdac, mîncînd sămînță de floarea soarelui.

Au plecat cu toții la grajd, unde i-au oferit preotului, în locul Luței, o iapă neagră ca pana corbului, cu coada scurtă, bine țesălată, cu copitele văcsuite glanț, — pentru trei mii de lei ultimul preț.

Evreii au înhămat iapa la trăsurica popei și, cînd i-au dat un biciu, chiuind și strigînd „hi, frumoaso“! a pornit deodată într'un trap nebun; de abia puteau tustrei s'o țină de hățuri.

— Ei vezi, părinte, iaca ce iapă grozavă ți-am adus noi. Parcă a mîncat jăratec, curat iapă năsdrăvană, pe legea mea, zise unul din cei doi tovarăși, mic la stat și negricios.

— Taică, răspunse popa, abia răsuflînd și gîfîind pe cînd se scobora din trăsurică, nici nu mai stau la tocmeală. Haidem în han să vă număr banii și să beau aldămașul.

Cît ai clipi din ochi, jupînul Altăr Baraf, li-a adus ouă răscoapte, saramură de obleți și pîrjoale cu murături pipărate, însoțite de o cană mare de must profiriu.

Tîrziu popa Vasile, turlac deabinelea, a pornit la drum și, după o scurtă moțăială, a adormit cu hățurile în mînă.

Incepuse să bureze binișor.

Prin ce minune se va gîci numai de cît, iapa cea nouă, cu adevărat năsdrăvană, s'a oprit drept la casa Sfinției Sale, din Cîrligi, deși popa dormea dus.

A doua zi dimineața, cucoana Profira, preuteasa, trezi dintr'un somn adînc pe preot, scuturîndu-l cu putere.

— Hai, scoală, Vasile, scoală și du-te la grajd să vezi ce scofală mi-ai făcut eri, la iarmaroc.

In grajd, era desastru.

Iapa cumpărată de popă drept neagră ca pana corbului era, acum, vărgată de dungi galbene și negre. Fusese vopsită de geambași și, din causa ploaiei din ajun, boiaua se prelingea pe podele.

Preotul Vasile a rămas încremenit.

— Bine, bre, omule, răcnia cucoana Profira tremurînd de mînie, — la vîrsta ta, să te lege de gard doi jidănași geambași la găinări? N'ai văzut că e tot Luța noastră? Am recunoscut-o aseară după o crestătură la urechea dreaptă... Te-au chiorît cu mia de franci, ca pe urmă să-ți șteargă trei mii... Va'să'zică drumul de ieri la Piatra, ne costă două mii de lei și o bătae de gioc... Ce bine te-au vrăjit cu vîntul luat de iapă la 'ncercat, d'apoi, 'mneata se vede că n'ai mai auzit de geambași, cari dau miez de pîne cu rom ș'apoi li pune rogojina 'n cap și-i bat ceasuri întregi, ca pe urmă la ham, speriați, să rupă hățurile în goana nebună... Vai, — vai, Vasile, ce-are să ne mai rîdă lumea, cînd va afla de pățania noastră.

Preotul asculta aspra dojană a soției sale cu un surîs de nesfîrșită bunătate.

— Lasă, dragă Profiriță, liniștește-te, așa vrea Dumnezeu, ca Luța să moară de bătrînețe în grajd la noi. Ar fi fost chiar păcat să se sfîrșească biata iapă ruptă 'n bătăi la cine știe ce Cotiugar din Piatra... Doar, cu Luța mergeam la oraș de aduceam străițe și jucărele Ilenuței cînd era mititică. Dar... vezi..., urmă preotul Vasile cu glasul sfîșiat, pe vremea aceia, fata noastră era pe lîngă noi. Acum e măritată, departe, și-am rămas singuri, singurei, să ne sfădim dela niște biete parale...

Cucoana Profira se uită lung, cu o jale nespusă, la bărbatul său, apoi, deodată, se aruncă în brațele preotului, plîngînd cu hohote de dorul fetei.

N. N. Lenguceanu

Prin cultură, la înfrățirea spirituală a omenirei

Alături de sforțările, mai mult sau mai puțin sincere ale diplomaților în direcția consolidării păcii între popoare, se observă, de la războiu încoace, tendința tot mai puternică a unei apropieri între intelectualii de pretutindeni, în același scop al asigurării păcii.

Tot felul de asociații intelectuale internaționale: cluburi, ligi, federațiuni, însuflețite de cea mai nobilă ideologie umanitaristă, — lucrează în toate părțile lumii pentru a adînci în conștiința universală ideile noii evanghelii sociale.

Niciun mijloc însă nu poate servi cu mai mult folos la durarea operei pentru înfrățirea spirituală a neamurilor, — operă ce răspunde unei generale și adînc resimțite nevoi sufletești, marcînd caracteristica cea mai de samă a epocei noastre — decît cunoașterea cît mai deaproape a popoarelor între ele, în ceia ce viaţa fiecăruia în parte are mai intim şi mai adînc omenesc. Cunoscîndu-se aşa cum sînt, cu păcatele şi virtuţile lor, şi nu aşa cum au interesul să le arăte oamenii de afaceri, politicienii, oficialitatea, — popoarele se vor înţelege; şi înţelegîndu-se se vor simpatisa, se vor iubi şi stima.

Popoare cunoaşteţi-vă!— 'aceasta trebuie să fie lozinca tuturor luptătorilor pentru înfrăţirea spirituală a omenirii, pentru pace...

*

De nicăiri nu poţi cunoaşte mai bine sufletul întreg al unui popor decît din operele artistice izvorîte din adîncul misterios al vieţii lui naţionale. Artiştii sînt tipuri representative, caracteristice şi resumative ale neamurilor cărora aparţin; opera lor va fi astfel, în chip firesc, chintesenţa unitară şi armonică a datelor sufleteşti ale unui popor, potenţarea la cea mai înaltă expresie de etern omenesc a caracterului specific naţional.

Ne gîndim mai ales la operele literare care, prin natura lor, pot fi mai totdeauna accesibile şi altor popoare decît aceluia căruia aparţine originalul, prin mijlocirea tălmăcirilor.

(In casul în discuţie, nu vom stărui nici asupra rostului estetic al literaturii în genere şi implicit al traducerilor — punîndu-ne în contact cu cele mai desăvîrşite producţiuni potice ale omenirii din toate timpurile ni se desvoltă şi îmbogăţeşte gustul frumosului, — şi nici asupra celui pur educativ — ni disciplinează şi inobilează sufletul făcîndu-l mai bun, mai simţitor, mai înţelegător: —, ci, vom semnala atenţiunii marele rol social al literaturii).

Nicio propagandă nu va duce mai sigur la acest resultat al cunoaşterii şi apropierii între popoare de cum o poate face popularisarea operelor representative ale fiecării naţiuni, prin traduceri bune şi ieftine în toate limbile vorbite azi în largul lumii.

Polonii ar fi însemnat, poate, şi astăzi pentru restul omenirii un popor care a strălucit odată în istorie şi nimic alta. — dacă n'ar fi dat scriitori ca Sienkiewicz ale cărui opere, traduse în toate graiurile, au arătat lumii fermecate că trăeşte încă un nobil popor nenorocit, trezind simpatia şi interesul Europei întregi pentru dînsul.

Mă'ntreb dacă, fără marii scriitori, musicanţi, pictori, ieşiţi din sînul poporului polon, ar fi mai fost posibilă, astăzi, reînvierea Statului polonez.

Aşa dar, arta şi în special opera de creaţie literară, prin însuşirea de a circula lesne, datorită traducerilor, a îndeplinit în totdeauna un măreţ rol social, constînd din aceia că a pregătit calea apropierii sufleteşti între popoare.

Această însuşire, am spune militantă, a literaturii trebuie să reţină în clipa presentă atenţiunea tuturor factorilor preocupaţi de marea problemă a pacificării popoarelor.

Marile reviste din Apus întreprind în cuprinsul paginilor lor „anchete" asupra mişcării literare din diferite ţări, urmărind prin aceasta să informeze şi mai ales să intereseze marele public pentru producţiile artistice ale străinătăţii. Traducerile ce se fac an de an, pe o scară foarte întinsă şi în condiţiile cele mai bune, vin să complecteze această mare operă moral-socială a înfrăţirii spirituale dintre popoare.

*

Intelectualii noştri şi în deosebi scriitorii şi oamenii de litere, cari sînt aşa de încredinţaţi că participă la concertul cultural al Europei contimporane şi că trăiesc în acelaş ritm de viaţă spirituală cu intelectualitatea apuseană, sînt datori să dovedească aceste pretenţii cu fapte. E timpul să vedem pe intelectualul romîn participînd serios şi activ la marea operă de construcţie a visatului „regat al umanităţii"; e timpul să se integreze în curentul ideologic al acestei vremi zămislitoare de mari prefaceri morale. „Federaţia Uniunilor intelectuale", „P.E.N. Clubul", aşteaptă aportul de suflet, de entusiasm şi credinţă al intelectualităţii româneşti.

Iar acest aport n'ar putea găsi o expresie mai fericită decît în înţelegerea spiritului în care activează astăzi soldaţii păcii şi în realisarea, la noi acasă a desideratului prin cultură, prin cultivarea literelor ca forţă moral-socială militantă, la înfrăţirea spirituală cu restul lumii civilisate.

Un început, pe cît de lăudabil pe atît de necesar, ar fi îmbogăţirea literaturii naţionale cu traduceri îngrijite din scriitorii străini, şi mai ales din operile scriitorilor aparţinînd popoarelor vecine: Unguri, Bulgari, Sîrbi, Cehi, etc.

Luînd contact cu asociaţiile de intelectuali şi scriitori din străinătate, cărturarii noştri vor putea găsi, pe de altă parte, mijlocul de a ne face cunoscuţi străinătăţii, îngrijind cu binevoitorul concurs al acelor asociaţii traduceri din operele literare româneşti.

Şi astfel, mai mult decît orice propagandă politică, va ajuta la apropierea popoarelor această cooperare a intelectualilor de pretutindeni, prin mijlocul culturii şi al artei, singurele instrumente în stare să înalţe templul înfrăţirii între oameni, prin însăşi forţa lor de propulsie moral-socială.

N. N. Vasiliu

CRONICA

Aspecte din literatura bulgară: prosatorul **Elin Pelin.**

Cunoaştem foarte puţin literatura popoarelor balcanice, deşi adese ori această literatură merită să fie cunoscută. Aşa, spre pildă, din scrisul Bulgariei moderne, abia dacă au răsbătut cîteva crîmpeie din opera poetului şi romancierului *Ivan Vazov,* — care este pentru literatura naţională bulgară ceia ce era pentru literatura noastră, acum vre-o cincizeci de ani, Vasile Alecsandri; din literatura greacă contimporană nu cunoaştem, de asemeni, decît prea puţin, — iar despre producţia literară a Sîrbilor se poate spune că nu avem nicio cunoştinţă.

Lucrul nu poate să fie indiferent, fiindcă trăim foarte aproape de aceste popoare balcanice şi *aşa fiind,* trebuie să ne interesăm de viaţa lor sufletească, cel puţin tot atît cît ne interesăm de viaţa lor politică. Aspirăm de-sigur cu cea mai legitimă îndreptăţire la hegemonia culturală în această parte a lumii; de aceia trebuie să ni şi apropiem această lume, cunoscîndu-i viaţa sufletească, obiceiurile, caracterul.

*

Literatura bulgară modernă s'a născut în exil, odată cu începutul luptei pentru independenţă. Pe la 1850, cînd regatul bulgar de astăzi era o miserabilă provincie turcească, orice putinţă de viaţă naţională fiind cu totul exclusă, luptătorii pentru trezirea conştiinţei naţionale căutau peste graniţe răgazul şi siguranţa, necesare operei lor de revendicări naţionaliste. Şi astfel, mulţi dintre aceşti luptători au trecut la noi, în ţară. Aci au găsit, nu numai obişnuita ospitalitate romînească, dar în oarecare măsură şi condiţiuni mult mai prielnice de luptă. Iar, după suirea pe tronul Principatelor Romîne a Prinţului Carol, naţionaliştii bulgari s'au simţit mai la largul lor pe teritoriul nostru.

Incă pela 1852, unul din precursorii literaturii culte bulgare, *Raco Slaveeicov,* publică la Bucureşti opera sa „Pesnopoika". Tot aci îşi publicară poesiile lor, *Botigov* şi *Stambulov,* prin anii 1873. Iar, în 1870, unul din marii cîntăreţi bulgari anume *Raiko Zinzifov*, tipări la Brăila opera sa de frunte. Cam la aceiași epocă marele prosator *Liuben Caravelov*, creatorul jurnalismului bulgar, scotea la București faimosul ziar „Libertatea", care a jucat un rol determinant în pregătirea independenței bulgare.

*

Dela *Caravelov* la *Elin-Pelin*, literatura bulgară a făcut cam același drum pe care l-a făcut literatura noastră, dela „Alexandru Lăpușneanu" la prosa d-lui Brătescu Voinești și a altor contemporani. Raportul acesta exemplifică stadiul de evoluție la care au ajuns astăzi literile bulgare.

Iar, dacă ar fi să căutăm vre-o înrudire între opera lui Elin-Pelin și acela a vre-unui scriitor romîn, am găsi multe puncte de contact între M. Sadoveanu și acest pictor al satului bulgar care este Elin-Pelin.

Vom spicui mai jos cîteva din datele caracteristice despre viața și opera scriitorului acesta, servindu-ne de studiul d-lui Doncev publicat în europenescul cotidian bulgar, în limba francesă, „La Bulgarie".

Dimitrie Ivanov, cunoscut în literatură supt pseudonimul de Elin-Pelin, s'a născut la 1878 într'un sătuleț Bailovo, de lîngă Sofia. Incă de copil arăta o puternică aplecare spre lecturile romantice, ceia-ce îl făcu să neglijeze foarte îndatoririle sale școlărești. De aceia nici n'a putut să urmeze la școală decît cursul primar și două clase gimnasiale. A mai încercat el să pregătească, în particular, și clasa a treia, dar fără succes, întregul lui suflet fiind cîștigat, cu totul, îndeletnicirilor literare.

Cum însă anii treceau și el ajunsese la o vîrstă cînd trebuia să se gîndească și la mijlocul prin care să-și asigure existența, se hotărî să se facă învățător, carieră căreia se consacraseră de asemeni cei doi frați ai săi mai mari.

Și iată-l pe Elin-Pelin de mai tîrziu dascăl la școala primară din satul său natal. Aici trăi mulți ani, de-avalma cu flăcăii de-o vîrstă cu el.

Niciodată însă nu simți el mai mult ca în acest timp vocația pentru creațiunea literară. Scria și cetia mereu. Intr'o bună zi îndrăzni să trimeată o nuvelă la o revistă literară. Nuvela apăru. Soarta lui Dimitrie Ivanov era hotărîtă.

Povestirile care urmară îl impuse atențiunii lumii literare. In 1904 publică primul său volum, care se bucură de o primire binevoitoare din partea publicului. Acestui succes se datorește numirea sa în postul de bibliotecar al Bibliotecii Universitare din Sofia. Puțin după aceia, e trimis de ministrul Instrucțiunii, care-l prețuia, la Paris. Intorcîndu-se din străinătate, intră la Biblioteca Națională unde lucrează și astăzi.

Pînă la Elin-Pelin, satul n'a fost aproape de loc izvorul de inspirație al poeților bulgari. El, cel dintiu, l-a descris cu o superioară înțelegere artistică, în toată profunziunea și intensitatea. Satul bulgăresc a găsit în Elin-Pelin pictorul cel mai inspirat, iar țăranul bulgar pe adevăratul purtător de cuvînt al sentimentelor sale și al filosofiei sale practice. Cum era și firesc, peisagiul ține un loc de căpetenie în operile lui Elin-Pelin. Peisagiile lui se disting printr'o mare simplicitate, prin coloritul lor patriarcal, prin plasticitatea primitivă a descrierii.

Niciun alt scriitor bulgar nu dăduse încă acele tablouri de-o eleganță așa de simplă, ale naturii și ale vieții cîmpenești bulgare. Elin-Pelin a dat literaturii bulgare adevărate perle de artă, produse ale unei creațiuni libere și spontane, făcînd din viața țărănească un izvor bogat de meditațiuni și creațiuni artistice. Inainte de apariția lui Elin-Pelin, acest cîntăreț dulce și emoționant al vieții rustice, satul bulgar era cu totul ignorat, străin de orice interes literar.

De asemeni trebuie să amintim că în domeniul literaturii pentru copii, Elin-Pelin ocupă unul din locurile de frunte. Prin istorioarele și poesiile sale a devenit favoritul copiilor. El le-a dat două volume de versuri, dintre cari unul, „Cărțile de aur" se bucură de o mare popularitate.

Acesta este în trăsături mari scriitorul bulgar Elin-Pelin.

Traduceri din opera lui ar împodobi literatura traducerilor în romănește, literatură peste măsură de aservită operelor bulevardiere franceze.

La Universitatea din București studiază cîteva zeci de tineri romîni din valea Timocului. Unii sînt la litere. E de dorit ca dintre aceștia să se găsească cîțiva, cari să transpună în limba noastră operele de samă din literatura bulgară.

Sprijin și îndrumare, vor găsi, sîntem siguri.

N. N. V.

*

Un așezămînt tipografic. — La Vălenii de Munte vechea tipografie întemeiată de d. Iorga în 1908 și-a reluat de aproape un an activitatea, în aceiași clădire în care odinioară se tipăriau primele numere ale „Neamului Romănesc" și sumedenia de cărți cu care d. Iorga a dăruit cultura romănești. Vechea tipografie „Cultura Neamului Romănesc" refăcută și adăogită cu nou material technic, a devenit astăzi „Datina Romănească". Activitatea ei se află supt dire ta supraveghere a d-lui Iorga, a cărui grijă și bun gust se observă la toate lucrările ieșite din atelierele „Datinei Romănești". Ultimele publicații ca „Mélanges", „Scrisori de Negustori" și „Calendarul Ligei Culturale" sînt adevărate pilde de execuție tehnică.

S.

*

„La Vie" din 1 Oct. 1925. Număr special pentru Romănia. — Revista parisiană „La Vie" publică un nou număr închinat Romăniei, la a cărui alcătuire a contribuit în bună parte d. profesor Șerban. D. Louis Marin, într'un articol prim se ocupă cu primele principii ale relațiunilor politice între Romănia și Franța. D. Mario Roques, profesor la Sorbonna, publică o statistică a războiului, din care se vede că Romănia a mobilisat un milion de soldați, la care a avut 250 000 oameni morți și dispăruți, ceiace constitue procentul cel mai mare dat dintre toate țările care au făcut războiul. Profesorul Ed. de Martonne, un cunoscător și un bun prieten al nostru, se ocupă de felul cum s'ar putea strînge și mai mult relațiunile franco-romîne. D. de Martonne crede că aceasta s'ar putea realisa atrăgînd în Franța un număr cît mai mare de învățați, profesori, artiști și studenți romîni și trimițînd în Romănia cît mai numeroși representanți ai culturei franceze. D-sa arată că un început s'a și făcut prin întemeierea Institutului frances de studii la București.

Numărul e complectat cu traduceri din Eminescu, Goga și Pillat, cărora li lipsește însă, mult prea mult din caracterul originalului.

S.

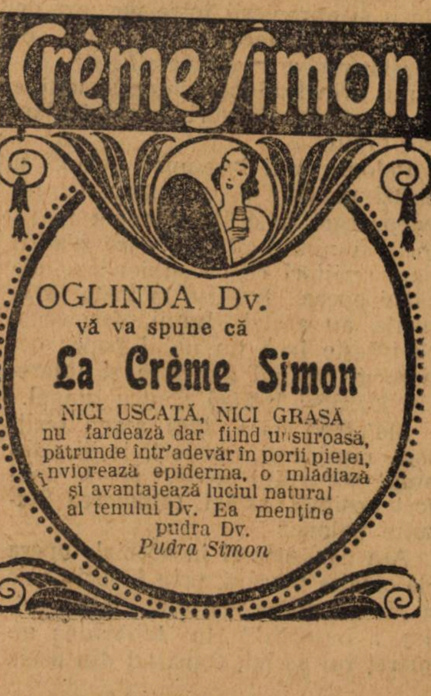
Crème Simon

OGLINDA Dv.
vă va spune că
La Crème Simon
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ
nu fardează dar fiind untsuroasă,
pătrunde într'adevăr în porii pielei,
înviorează epiderma, o mlădiază
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
pudra Dv.
Pudra Simon

ANUL XLI.—No. 47. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 22 Noiembre 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Sanctitatea Sa Patriarhul Miron Cristea

Ridicarea bisericei ortodoxe romîne la rangul de patriarhie și înălțarea mea la suprema treaptă de patriarh, însemnează înălțarea cu sufletul a fiecăruia din cele patrusprezece milioane de dreptcredincioși creștini, cari formează **biserica noastră cea vie.** *Drept urmare trebuie, ca fiecare creștin să se simtă tot mai strîns legat sufletește de biserica și așezămintele ei; să-l dispună pentru jertfele morale și materiale in scopul întăririi lor și a înlesnirii chiemării lor, silindu-se fiecare fiu al bisericei patriarhale a se face pe sine și a face și pe deaproapele său mai bun, mai blînd, mai iertător, mai milostiv mai nobil, cu un cuvînt, mai aproape de Dumnezeu, cel întru toate desăvîrșit.*

București—Noemvrie 1925

Miron
patriarh

S. S. Patriarhul Miron

de STELIAN POPESCU

Acei cari trăim astăzi pe pămîntul romînesc, sîntem datori să aducem laude Dumnezeului a Totputernic, că ne-a învrednicit să vedem realizîndu-se pe lîngă atîtea fapte mărețe săvîrșite în zilele noastre, și ridicarea Sfintei noastre Biserici creștine la rangul de Patriarhie, iar cel din urmă mitropolit Miron Cristea sfințit Patriarh al tuturor Romînilor.

Patriarchul, fiind cel mai înalt rang în eparhia ortodoxă, ținea sub sceptrul puterei sale sufletești, toată creștinătatea de răsărit, iar cînd în locul puterei lumești a creștinilor s'a instalat împăratul otomanilor, Patriarhul a rămas singura nădejde a tuturor creștinilor și singura mîngăiere pentru vremurile de atîta groasnică asuprire. Prefacerile urmate războiului mondial, mai ales în răsăritul Europei, au avut repercusiuni din cele mai grele asupra bisericei ortodoxe creștine din Rusia cît și a acelei din Imperiul Turcesc, iar drept credincioșii au rămas fără o căpetenie, către care să se îndrepte ca în trecut nădejdile lor. Se ridicase însă acum aci, la porțile Orientului, neamul romînesc ca o mare putere creștină ieșită din războiul mondial, și către el se îndreptau acum privirile întregei creștinități de Răsărit. Niciodată ca acuma n'a fost mai simțită nevoia creerii înaltei demnități de Patriarch pentru neamul romînesc, și realizîndu-se în persoana I. P. S. Mitropolit Miron Cristea, umple de bucurie pe deoparte sufletele Romînilor cari au convingerea că alesul este persoana trimesă de Dumnezeu să dea Bisericei noastre organizarea temeinică, prin care virtuțile creștine să pătrundă în massele adînci ale poporului, iar pe de alta servește creștinilor din răsărit, cari vor găsi aci la noi sprijinul de cari au atîta nevoie. O înaltă demnitate își găsește rostul și explicația ființărei sale, numai dacă persoana celui care o îndeplinește, corespunde marilor nădejdi și marilor cerințe legate de el. Nu într'un mic articol de ziar se poate arăta multele daruri cu cari Dumnezeu a înzestrat pe alesul său la Patriarchia Romînească, S. S. Miron Cristea, dar putem afirma că alegerea Sa a fost fericită, și că nimeni altul nu ar fi corespuns astăzi mai mult ca Sfinția Sa înaltei meniri de a reorganiza din temelii biserica noastră peste care se abătuse suflul necredinței încă dela mijlocul veacului al XIX-lea cînd reorganizatorii Statului nostru, crescuți în mediile cosmopolite din Apus și sătui de jefuirea țărei pînă și cu ajutorul reprezentanților neromîni ai bisericei. — neglijeaseră din preocupările lor vechi atît Biserica și rolul ei în Stat în cît ravagiile se văd pretutindeni.

Iată de ce îi dorim S S. multă sănătate pentru ca să realizeze cu un minut mai de vreme înaltele postulate morale necesare bisericei și neamului, și după care întreg poporul nostru este insetat.

* * *

Și în slujba neamului

Din rodnica și neobosita activitate a Sanctității Sale Patriarhul, închinată culturii și bisericii, desprindem și pe aceia hotărîtă și fățișă pentru neam.

După pilda înaintașilor Săi, nu se sfia în fața vrăjmașului să-și spună deshis cuvîntul care arăta grija pentru nevoile neamului Său oropsit.

In zilele întunecoase ale războiului, în pastorala de Crăciun a anului 1917, Episcopul de Caransebeș strecura în sufletul păstoriților îmbărbătare și încredere în vremuri mai bune :

„Democrația cere ca fiecare națiune, fie mare sau mică, să fie stăpînă pe sine, să se conducă însăși, spre binele și înaintarea sa, și prin sine spre progresul țării și al omenirei“. Pentru aceaste cuvinte a fost chemat la Budapesta, unde i s'au făcut aspre mustrări.

Cînd zorii senini se ivesc pentru neamul nostru, Episcopul Miron Cristea al Banatului, împreună cu alți trei soli ai Ardealului, a adus în chip oficial Regelui Ferdinand, vestea unirei.

In toate celelalte acte ale vieții primului nostru Patriarh se vede același puternic simțămînt patriotic, care stăpînește de-alungul veacurilor inimile înaintașilor săi, vrednici reprezentați ai bisericii naționale.

* * *

„Munca a fost și în trecutul meu scara înălțării mele din modestul dar onorificul post de dascăl primar și pînă la Patriarh“.

Dr. Miron Cristea.

„Vă felicităm că, după unirea națională a bravului popor romîn, puteți serba acum și unirea bisericească prin o festivitate atît de strălucită. Să fiți încredințați că noi știm a aprecia marea însemnătate a acestei investituri pentru întreaga biserică ortodoxă și în deosebi pentru poporul romîn“.

Cu frățească salutare,

Dr. *Adolph Kury*,

Episcopul bisericii vechi catolice

Berna, 25 Oct. 1925.

Elena Văcărescu

Cîntec românesc

Şi-a'ncolţit porumbu 'n cîmp foaia de mătasă;
S'a deschis portiţa'n vînt, n'o închide, lasă!

Singurică s'a deschis, las'o'n vînt să bată;
A 'nverzit porumbu 'n cîmp şi livada toată.

Boarea nopţii de florar ar putea să-ţi spună
Că nu ţie ţi-a deschis, galeşi ochi de luna.

Şi nici ţie, soare'n zori, nu ţi sluji zefirul,—
Singură portiţa mea ştie-şi musafirul,

Singurică ea cîntînd viers de bucurie
Dornic se deschide 'n vînt calea să i afle.

Singurele ea şi eu ştim ce mîndru-i dragul,
Pentru paşii lui voioşi ţinem slobod pragul.

Pragu 'n care seara torc să-mi alung urîtul
Pin'ce badea va veni să mi cuprindă gîtul.

Pin' ce iarăşi s'o pleca fruntea să-mi sărute
Povestindu-mi din războiu zilele durute.

Şi-mi va strînge'n mîini vînjos mîna mea
plăpîndă
Povestindu-mi înfocat lupta de izbîndă.

Şi apoi va doini 'ngînat de zefirul sarii
De-un pamînt recîştigat de vitejii ţarii.

Şi mi va spune— şi am să-l cred — cît îi sînt
de dragă
Şi scăldată 'n soare-o fi pajiştea întreagă.

Şi-a'ncolţit porumbu 'n cîmp foaia de mătasă;
S'a deschis portiţa'n vînt, n'o 'nchide, lasă!

Singurică s'a deschis; las'o 'n vînt să bată,
A 'nverzit porumbu 'n cîmp şi livada toată.

Elena Farago

Noiembre, 1925.

BISERICA VIE

Din veacuri creştinismul propovădueşte că Biserica vie este sufletul omului. Un întemeietor de împărăţie este Isus Hristos, dar împărăţia lui nu se asamănă cu împărăţiile lumii acesteia. Inaintea lui Pilat din Pont, Mîntuitorul a zis: «Tu zici că împărat sînt eu însă împărăţia mea nu este din lumea aceasta.» E o nouă împărăţie întemeiată nu pe faţă, nici pe simple organizaţii, ci pe puterile de desvoltare ale sufletului omenesc, pe credinţă, pe nădejde, pe iubire mai cu samă, iubirea de Dumnezeu şi deaproapele, — virtuţi menite să dea posibilitatea unei astfel de vieţi trecătoare, care să se poată continua în veşnicie.

O împaraţie întemeiată pe puterile şi aptitudinile părţii nemuritoare din noi: înflorirea şi desăvîrşirea sufletească. Biserica vie.

Regenerarea vieţii omeneşti, desăvîrşirea ei, Hristos n'a văzut o posibilă prin reforme externe, care să premeargă reformei interne, sufleteşti. Legea lui pleacă dela mîntuirea omului prin eliberarea lui de sine însuşi, prin triumful părţii bune din noi asupra celei rele.

Inceputul reformei creştine residează în porunca: fiţi desăvîrşiţi cum tatăl nostru cel ceresc desăvîrşit este. Iar supremul memento etic: Ce vei cîştiga dobîndind lumea întreagă, iar sufletul tău ţi-l vei pierde?

Marile reforme sociale, menite să întemeieze dreptatea, creştinismul le vede posibile nu ca o impunere de afară, ci ca o poruncă interioară a conştiinţii omeneşti ajunsă stăpînă pe adevăratul înţeles al vieţii: trai frăţesc întemeiat pe dragoste Singură această conştiinţă poate schimba pe oameni, şi astfel e dată şi posibilitatea schimbării societaţii.

Din Biserica cea vie, din sufletul creştin al singuraticilor, se clădeşte evoluţia dreptăţii sociale. Căci ce folos e că arunci «mărgăritare porcilor», cum zice Scriptura? Cel mai idealist program de guvernare, de vieaţă, n'are nici o urmare nu se poate realiza, dacă societatea pentru care e dat, nu se compune din oameni cari să fie destoinici să l execute.

Numai din Biserica vie a sufletului poate naşte împărăţia lui Dumnezeu pe pămînt. Din om, din individ.

⁂

Strălucirea externă a Bisericii poate fi impunătoare, organizaţia ei externă cît mai desăvîrşită e de dorit, dar prin însăşi firea şi menirea ei, Biserica nu poate fi o forţă morală şi socială, nu poate însemna mai mult decît o formă fără fond, dacă nu e constituită, nu e susţinută, condusă, pusă în lucrare, de Biserica vie care e sufletul creştin al omului.

Acest suflet, această împărăţie a lui Dumnezeu pe pămînt, trebuie să l lucreze orice Biserică. Aici e adevărata ei menire.

Biserica românească deplin organizată, ridicată la înalta treaptă a Patriarhiei, are o menire strîns legată de întregul viitor al Naţiunii romîne,

Idealul naţional ajuns, trebuie să ni dăm sama că el nu poate fi păstrat decît prin realisarea continuă, succesivă a *idealului etic*, care nici cînd nu va ajunge la un punct de saturaţie, întrucît desăvîrşirea, ce ni se cere e mergerea pe urmele lui Isus Hristos.

Ţara noastră e contrastul izbitor dintre două morale. Una fundamental, ancestral etică, a ţărănimei, care prin cîteva mari însuşiri a reuşit să ni păstreze continuitatea, dar cari nu sînt astfel clădite şi întărite încît să asigure păstrarea lor şi cînd fiul de ţăran a trecut în altă clasă socială. Bunul simţ, cuminţenia, simţul de dreptate, perfecta onestitate a ţăranului necorupt, la noi nu se moştenesc, nu trec de obiceiu în generaţiile care ajung în alte clase sociale, fiindcă aceste însuşiri trăesc în ţărănime mai mult ca instincte poruncite de traiul lui în imediat contact cu natura, decît ca principii *de educaţie conştient creştină*. Le putem numi şi creştine întrucît temeliile creştinismului sînt săpate în însăşi natură. Indată ce aceste însuşiri ajung în contact cu *a doua morală* stăpînitoare în ţara noastră, şi care e lipsa aproape cumplită a ori căror principii etice, fiul de ţăran se clatină. In locul mediului încunjurător, în locul constrîngerii în care trăeşte fiul naturii, el vede alte legi şi alte obiceiuri, şi dacă *instinctul nu s'a schimbat în conştiinţa*, printr'o educaţie conştient creştină, el, în noile împrejurări nu mai are nici un razim.

Şi mulţi cad mai cumplit decît alţii din alte pături sociale.

Să nu se creadă, deci, că Biserica românească de azi, în toată strălucirea ei externă actuală va avea de lucru numai la oraşe. Ea va trebuì să lucreze cu aceiaşi încredere şi la sate. De biserică vie, de suflet conştient, creştin, printr'o stăruitoare educaţie, are nevoie şi satul şi oraşul românesc. Poporul nostru n'a avut pînă azi din nenumărate motive, o suficientă educaţie creştină, nici prin propovăduirea cuvîntului, nici, mai ales, prin pilda vieţii creştine.

Munca va fi grea şi la oraşe şi la sate. Crearea Bisericii vii a sufletului de adevărat creştin, are însă o importanţă atît de covîrşitoare în asigurarea viitorului acestui popor, prin împlîntarea în sufletul lui a noului *ideal de vieaţă*, a idealului etic, baza tuturor reformelor sociale, încît cei mai buni fii ai neamului, sufletele cele mai alese trebuie să se dedice acestei misiuni.

Minciuna, corupţia, lăcomia, ura, superficialitatea, neputinţa de a te ridica peste interesele pur personale, însuşiri de cari geme ţara noastră ca un bîlciu nu vor dispare decît în Biserica vie a sufletului conştient creştin. Oameni cu cultură mare avem destui, dar vedem că ei nu ne pot mîntui de însuşiri şi moravuri otrăvitoare. Să vie oamenii *cu credinţă mare!* Să iească la luptă slujitorii, creştini convinşi ai Bisericii romîneşti!

I. Agîrbiceanu.

„Din Sfînta Scriptură veţi putea zilnic sorbi ca din o comoară nesecată, hrana răcoritoare pentru sufletul vostru, căci nu este năcaz, nu este încurcătură, nu este criză şi nici o nevoie sau suferinţă pămînteană, pentru care să nu poţi găsi în ea cuvenita mîngîiere şi îndrumare".

Dr. Miron Cristea.
Episcop de Caransebeş

Părinţi fericiţi

Era aşa de frumos supt bolta înstelată a acelei seri de Iulie, aproape de ziua proorocului Ilie!

Dintr'una într'alta s'au dat în vorbă şi de slăbiciunea Domniţei Florica, pe care Dumnezeu o dăruise cu trei fete, fiind acum aproape să nască al patrulea copil.

— Mă cam cuprinde grija, frate Ioane, dacă va fi şi al patrulea copil tot fată, zise gazda. E greu de măritat o fată azi... Patru perechi de boi cu patru care... şi nu am decît două..., apoi unde mai pui ale casei..., toate, îmbrăcăminte, pămînt, casă, bani şi cine ştie cum va nimeri?! Ce mult mi-ar împlini ăl de sus gîndul de mi-ar dărui *un ficior*, în veci fie lăudat. Şi cînd a zis cuvîntul fecior, mînile i se împreunează fără să vrea şi privirea i se îndreaptă spre cer, într'o tăcută rugăciune. Tăcură amîndoi cîteva clipe... Deodată, ca deşteptat dintr'un somn, într'un moment de inspiraţie, cu glas de profet, chiaburul cioban, Badea Ion, vorbeşte ca un tunet:

— Nu pierde nădejdea, măi frate Cristea! Dumnezeu, care întocmeşte toate pe lumea asta, ţi-a înţeles dorinţa mai înainte de a ţi-o arăta tu. Ştie el ce face. *Tu vei dobîndi un fecior şi acest fecior al tău va fi domn mare, cum n'a fost în neamul nost' romînesc*, şi iacă mă leg să ţi-l botez eu Ion Herţa, să i pun numele proorocului Ilie..., iar a doua zi de dimineaţă cînd ciocîrlia înalţă ruga cu zboru-i pînă în slăvile cerului, Badea Ion pornia oile pe acelaş drum bătut de-atîtea ori, între Carpaţi şi Dunăre.

S'a întors peste cîteva zile singur înapoi, parcă frămîntat de gîndul să vadă ce va fi cu prietenii săi.

A fost un glas profetic cuvîntul lui Badea Ion. După plecarea lui, Domniţa Florica din Topliţa romînă, vrednica şi evlavioasa soţie a lui Badea Gheorghe a Sofiei zis Cristea, dete naştere *unui fecior*, c'aşa a binevoit Cel de sus.

L·a botezat în ziua proorocului, dîndu·i numele lui, iar Badea Ion, care l-a ţinut în braţe, la biserica din sat, cîn l l·a dat maică·si, i·a spus şi urarea:

— *De acu popă în sat îi dorim să ajungă, ba şi mai mult: Vlădică, Mitropolit şi mai mare!...*

A trecut mult de atunci..., vremea şi a depănat firul pe ghemul vieţii, Badea Ion Herţa şi a tot coborît oile şi le-a suit iar în munte, în fiecare an, şi în fieeare an se abătea şi pe la cumătrul său dela izvorul Murăşului să·şi vază finul, cum creşte şi se înţelepţeşte... Cred că ştiţi de cine e vorba şi de aeeia nu vă spun numele,... *iar mama, Domniţa Florica, păstra în inima ei cuvintele auzite la botez din gura naşului, caşi Maica Domnului pe cele spuse de îngerul Gavriil la Buna-Vestire!*

Micul Ilie creştea sub dogoarea dragostei surorilor şi a a părinţilor fericiţi.

Pr. Eugen Bărbulescu
Asesor

Tatăl, badea Gheorghe Cristea a murit în Iulie 1924 în vîrstă de 93 de ani, iar mama în Decembrie 1924 în vârstă de 84 de ani.

Odinioară la învestire, Patriarhii, Mitropoliţii cum şi Episcopii, erau purtaţi călare prin capitala ţării.

Charles Diehl, schiţându-şi impresiile de la Iaşi, într'un loc, evidenţiază „un amănunt în această din urmă vizită, pe care a-şi vrea — zice el — să-l însămn, căci el era prielnic, să răpească un suflet de bizantinist *şi mai mult încă, de oarece acest amănunt mărturiseşte* continuitatea tradiţiei bizantine *în ţările romîne.*

Odinioară — continuă acelaş — în palatul sacru al Bizanţului, cînd un străin era primit în audienţă împărătească, el era introdus la *basileus*, sprijinit de supţiori de doi înalţi dregători ai curţii. Şi aşişderea după acest rit, sprijinit de supţioara dreaptă de mitropolit şi de supţioara stîngă de un ajutor al său, am avut cinstea şi eu pe neaşteptate, să cobor încet, treptele marei scări a palatului metropolitan; şi în timp ce în mintea mea plutiau amintirile *Curţei Ţeremoniilor*, aproape mă întrebam, dacă în josul treptelor, nu aveam să'ntîlnesc pe Impăratul".

Cetind, *„Programul învestirii Patriarhului"* nostru şi cunoscînd în parte, pe alte căi, chipul cum se făcea odinioară o instalare de Patriarh, de cît din aceia *„Carte a Ţeremoniilor"* indicată de Charles Diehl, am socotit, că-i nimerit a schiţa ceva din dsfăşurarea ei, pentru a vedea, ce a schimbat timpul. Mai ales, că la noi a persistat încă multă vreme, *continuitatea tradiţiei bizantine* — după spusa aceluiaşi — şi această tradiţie după cît ştim s'a menţinut pînă la jumătatea secolului al XVIII-lea şi la instalarea Mitropoliţilor şi Episcopilor noştri, adecă încetînd cu venirea lui Ioan Mavrocordat în scaunul Moldovei la 29 Iunie 1743.

Şi explicaţia ni vine şi pe altă cale, dacă-i vorba de a arăta de ce mitropoliţii şi episcopii noştri la instalare s'au bucurat de aceiaşi prerogativă, ca şi Patriarhul.

Patriarhul Hrisant al Erusalimului într'o carte a sa *„Sintagmation*, care s'a tipărit întîia oară la Tîrgovişte (1740); iar a doua oară în Veneţia (1778) vorbind despre Arhiepiscopul Ardealului, arată, *că are relaţia sa* — cu toată partea sa jurisdicţională — către Mitropolitul Ungro-vlahiei, cum ar avea-o către un Patriarh".

De ce?

Fiindcă, îndată după Patriarhi, cel dintăi loc ca titulatură, dintre cele şapte zeci de scaune mitropolitane ale Orientului, fu dat Mitropolitului Ungrovlahiei în persoana lui Grigorie la 1776 luna Octombrie în 10 cu titlul de *„Exarh plaiurilor"* şi *„locţiitorului Chesarei"*, de unde pînă atunci fusese al *„Anghirei"*. *(Condica Sîntă* p. 183).

Aşa că, după o aşteptare de 149 de ani, a scaunului nostru mitropolitan — odată cu adunarea tuturor Romînilor supt aceiaşi oblăduire — de la sine trebuia, să vie şi această înaintare în rang a scaunului din Bucureşti, la patriarhie; cînd este ştiut că vecinii noştri cu mai puţine mijloace, dar mai ales şi cu mai puţine sacrificii pentru ortodocsie, de mult şi-au însuşit această titulatură.

Dar să venim la instalarea Patriarhului aşa cum se făcea după tipicul ceremonial bizantin, acum cinci sute de ani şi mai bine, şi care în parte s'a aplicat multă vreme şi la instalarea mitropoliţilor şi episcopilor noştri.

Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului († 1429) întrebîndu-se; *„Pentruce trimite Impăratul mantia şi engolpiul la cel ce este ipopsifist adecă ales de patriarh; iar toiagul i-l dă cu mîna sa?"*

El răspunde:

„... Toiagul, ca un mai cinstit, şi sămnul stăpînirii cei păstoreşti, însuşi el îl dă cu mâna lui pentru cinstea şi mai întărirea, arătînd tuturor, că însuşi primeşte pe acesta păstor, pe care Dumnezeu l-a ales.

Şi mai arătat mărturisind aceasta, porunceşte de să împodobeşte un cal cu rafturi şi încalecă ipopsifios (alesul) şi comisul pe jos ţiind frîul calului în locul Impăratului său — precum şi marele între Impăraţi Constantin a făcut sfîntului Silivestru — îl petrece cu cinste prin toată curtea împărătească şi pe uliţa cea mare pînă la patriarhie. Şi de are Impăratul fiu, merge călare mai pe urmă şi toată boerimea Intr'acest chip dar şi pentru acestea şi ceia ce se chiamă provlisis se face pentru cinstea bisericii, care la Hristos se sue". „Şi făcîndu-i-se ce obicinuită provlisis de către Impăratul precum am arătat mai sus, vine în biserică şi intră în altar...." (cap. 229).

Dar această pompă, era observată nu numai la instalarea Patriarhului, ci şi la noul arhiereu, care îndată *„ce s'a hirotonit umblînd blagosloveşte-zice Simeon al Tesalonicul. Drept aceia, şi încălecînd încungiura cetatea purtat fiind cu darde, şi blagosloveşte pe toţi şi sfinţeşte cetatea, rugîn-*

du-se ca unul, ce s'a făcut arhiereu nou, dînd ei dumnezeescul dar cu care s'a· înoit întru el, şi cu blagoslovenie dă sfinţenie" (cap. 217).

Această preumblare călare trebuia să facă parte absolut din programul noului ales (cap 232)).

Că aceasta era o tradiţie veche, se poate deduce şi din faptul, că atunci, cînd Patriarhul prin intrigi ar fi căzut în disgraţia Impăratului — cum spre pildă, s'a întâmplat în luna Noembrie sau Decembrie a anului 742 cu Patriarhul Anastase — atunci el era purtat tot călare, însă spre batjocură (Pargoire „L'église byzantine p. 297).

Deci datina — ca să fie purtaţi călare arhiereii la instalare — era constantinopolitană. D-l Iorga o pune a-şi trage obîrşia din Apusul medieval, uzată fată de Papi (Ist. Rom. prin călători I p. 284).

După 29 Mai al anului 1453, când Mahomed al II-lea punea stăpânire peste Constantinopol, creştinii rămînînd fără Patriarh — de oarece Isidor agentul Papei fugise — el dă ordin ca să-şi aleagă un altul.

Ei aleseră pe Gheorghe Şcolarul care cu trecere în monalism îşi schimbă numele în acela de Ghenadie.

Deci după hirotonie, ducîndu-se la Sultan insoţit de arhierei, clerici şi norod, acesta ar fi întrebat, că ce obicei aveau împăraţii de mai înainte de el, faţă de noul ales? Iar creştinii ar fi răspuns, că împăratul trebuia să-i dăruiască o *pălărie preţioasă* (preciosum pileum), *o haină cu ape*, (pallium undulatum) adecă mantia, *un cal alb pe care-l încălecă şi încunjură oraşul blagoslovind şi-i* mai dete Sultanul cu mîna sa *pateriţa* sau *cîrja*. (Martin Crusius „Patriarchica"... cart. II, pp. 106-184).

Noul ales stătu şi la masă cu Sultanul şi poate să-i mai fi dat şi o altă haină de onoare — un preţios *decanichion — îl însoţi în persoană până în mijlocul curţii s'apoi îl trimise aşa călare cu toată cinstea cuvenită până acasă* (N. Iorga, Geschichte des osmanischen Reiches, zweiter Band, p. 37).

Iar un alt izvor, pe lîngă toate acestea, mai adaugă, că i s'a dat voie *să poarte crucea de aur pe acea pălărie, acordîndu-i-se şi o pensiune*. (Histoire des religions et des moeurs de tous les peuples du monde. Publiées en Holland par J. F. Bernard. Paris. MDCCCXVIII, p. 6).

Pompa aceasta însă, s'a păzit pe vremuri şi la instalarea mitropoliţilor şi episcopilor noştri.

Iată ce ne relatează o carte de ceremonii, cu privire la aceasta:

„Şi cînd va să iească din curte — adecă noul episcop — era cel vechiu obiceiu din purtarea de grijă a lui vl marele Visternic, de i se gătia un cal domnesc îmbrăcat peste tot cu astar alb şi cusut astarul pe cal. Şi rînduia Domnul pe vel Logofăt şi vel Postelnic cu postelnicei, vel comis, cu alţi boiernaşi şi cu ciohodari, îl duceau pe episcop petrecîndu-l prin tot tîrgul, blagoslovind norodul, trăgînd clopote mari şi mici la toate bisericile şi pe urmă îl descăleca la Mitropolie, poroncind Domnul de mergea mai pe urmă şi mehterhaneana (muzica), făcîndu-i obicinuit şi politicească cinste". (Letop. III, p. 327).

Cu toate acestea, noi întîlnim în trecutul nostru, pe Patriarh, fie Mitropolitul sau Episcopul, călărind şi cu alte prilejuri, în afară, deci de datina arătată mai sus.

Aşa, Patriarhul Macarie al Antiohiei, slujind la una din mănăstirile domneşti din preajma Iaşului, la care slujbă a asistat însuşi Vodă Vasile Lupu — iubitorul de pompă ţarigrădeană — după terminare, aflăm dela un martor ocular, cum că *„Hatmanul îi ţinia poala în urmă, iar la suirea pe cal* — el Vodă —*îi ţinu scările până afară din mănăstire*". (Em. Cioranu, p. 52).

De oarece pe vremea lui Constantin Basarab (Cîrnul) — cel care a săpat ultimile zile de domnie ale lui Matei Vodă — se întîmplase ca sărbătoarea Floriilor, să cadă odată cu venirea sa la tron, deci în 1654, precum şi'ntr'un timp critic pentru ţară — adecă de năvălire a Ungurilor — se zice, că: „îşi reaminti cît de nemerit a fost ceia ce făcuse Ţarul din Moscova la o astfel de ocazie; făcu şi el tot astfel, deşi niciunul din Domnitorii precedenţi nu mai făcuse aşa. *era călare, îmbrăcat în odăjdiile sale, cu crucea şi evanghelia în mîna dreaptă; iar Domnul tîrînd căpăstrul, mergea însoţit la dreapta şi stînga de oamenii săi calul cu şeaua dinaintea lui şi urmat de marii dregători ai Statului, fiecare* Anume, îmbrăcîndu-se în hainile cele mai bogate, luînd cu sine o mulţime de creştini, ieşi afară din oraş cu o mare asistenţă *Mitropolitul cetăţii* — deci Ignat Sîrbul — *conducînd un cal. Astfel ei au înaintat cu toută ploaia teribilă, ce căzuse şi noroiul adînc până ce au încunjurat tot Bucureştiul; apoi s'au întors la mănăstire, unde Mitropolitul sfîrşi slujba*". (Em. Cioranu, p. 238).

Cu timpul însă, se vede că, obiceiul de a fi purtaţi călare mitropoliţii cum şi episcopii la instalarea lor, căzuse în desuetudine.

In Ardeal, această tradiţie, poate şi din pricina contactului direct cu celelalte confesiuni, se desfiinţase de mult. Şi apoi e foarte posibil ca nici să nu fi fost, cînd ne gîndim, că episcopii primiau hirotonia de la Bucureşti şi prin urmare aici li se făcea tot fastul.

Aşa, fiind vorba de înscăunarea Mitropolitului Atanasie — a celui ce a pecetluit unirea cu Papa — cronica vremei zice că, „însuşi Apor, cu mare litie şi cu *rădvanul* său l-au dus la biserica cea mare romînească de l-au pus episcop". Şi au fost *mare pompă*, continuă aceiaşi cronică. „Mulţimea cea mare a preoţilor romîneşti, ca nişte berbeci negri, unii mergeau înainte, alţii pre de laturi, alţii din dărăpt; mulţi mergeau plîngînd şi unii dintre dînşii ziceau: „Acum seceră orzul, dară după orz vor secera şi grîul". Cu hinteao sau rădvane mergea comitul Seşan, tot statul romano-catolic din Ardeal" şi puţini calvini... (Gh. Şincai, Chron. Rom. III, p. 313).

Cu venirea la scaunul Moldovei, a lui Ioan Mavrocordat (1744), datina ca episcopii la înscăunarea lor să fie purtaţi călare prin capitala ţării, încetează. Nu putem precisa dacă şi pentru Muntenia, unde e foarte posibil ca ea să nu se mai fi practicat, încă de mult.

Deci tradiţia aceasta aşa de veche încetează în Moldova odată cu alegerea lui Iacob Putneanul, ca episcop al Rădăuţului şi poate şi cu a lui Ieroteiu de Huşi.

Inaintaşii acestora, fuseseră purtaţi pe cal îmbrăcat în astar, pe uliţile capitalei Moldovei, binecuvîntînd călări pe popor, în sunetul clopotelor de la toate bisericile; iar de la ei nu avea să se mai vadă aşa ceva.

„Dară de la Ioan-Vodă Mavrocordat încoace, — zice cartea de ceremonii a logofătului Gheorgachi, — *s'au rîdicat acel obiceiu de a se purta Episcopii, ce se făceau, pe cal îmbrăcat în astar, socotindu-se ca un lucru anoston şi foarte făr' de cale, rînduindu-se de atuncea, ca ori cînd şi ori la ce Domn.*

se va întîmpla a se face episcop, să-l ducă de la curte cu careta domnească cu șease telegari și cu tot alaiul arătat mai sus și cu ciohodari, și de atuncea așa s'au urmat". (Letop. III, p. 327).

Aceasta se 'nțelege, la instalare, cît privește însă, de cerințele vieții, împrejurările — mai ales pe atunci — siliau pe un episcop, ca și pe un preot de mir, de a umbla călare, în orice timp.

Așa nu mai departe, decît către sfîrșitul sec. al XVIII-lea, ni se păstra tradiția, despre episcopul Inochentie al Hușilor (1752 — 1782), că „îmbla prin sate călare, cu desagii pe șea, întra prin casele răzășilor, vorbia cu ei despre trebile gospodăriei, petrecea cu ei, li boteza copiii, etc.

El era așa de popular în cît toți alergau la dînsul în nevoile lor și pe toți îi ajuta și-i povățuia (Episc. Melhisedec. Chron. Hușului I, p. 301).

Dacă cu Ioan Mavrocordat — după cum am văzut — obiceiul ca episcopii, la instalarea lor, de a fi purtați călare a încetat, dacă vre-un patriarh venit prin țările noastre nu mai reînvia moda constantinopolitană de altă dată, în schimb, din acel alaiu bisericesc, acel care era obligat, să 'nsoțească pe episcop călare — adecă arhidiaconul purtătorul cîrjei — el pe la 1840, singurul își mai păstra datina, de a merge călare în fruntea alaiului.

De aceia cetim, în gazeta vremei, adecă „Albina romînească" a lui Asachi ; că'n luna Fevruar a anului 1844, făcîndu-se alegerea la scaunul de Mitropolit al Moldovei a lui Meletie, dîndu-i-se „după vechiul obiceiu, insigniile acestui post sfințit" însoțit și de un cuvînt al Domnului „după aceasta preasfinția sa în mijlocul urărilor adunărei, însoțit de d. Logofătul dreptăței Ștefan Catargiu și de d. secretariul de stat Teodor Balș, *s'au suit în echipajul (sic) domnesc încungiurat de o sfită de curtezani (sic) strălucită și propășită de sf. s. arhidiaconul Mitropoliei, ce cu paterița arhierească mergea călare. La sunetul clopotelor Preaosfinția Sa au purces la Sfînta Mitropolie petrecînd cele mai însemnate părți a Capitaliei, unde o nenumărată mulțime de popor sta îndesată pînă și pe acoperemintele caselor și primia cu umilință binecuvîntarea arhierească*". (Albina rom. an, 1844 Duminică 6 Fevr. no. 11 pp. 41—2).

Intîmplător dăm în arhiva sfintei mitropolii și de dosarul „pentru înscăunarea Mitropolitului" dela București, Neofit petrecută la 28 Iunie 1840, și'n „programa pentru parada orînduirii noului Mitropolit" găsim următoarele :

... Un escadron cavalerie din care trei plotoane, va urma înainte ; iar unul pă alăturea carîtei".

Apoi cortegiul mai trebuia să fie urmat : „*De toți protopopii, arhidiaconii, toți preoții și diaconii, cari vor merge pă jos, înaintea caritei ; iar un arhidiacon va duce paterița în mînă urmînd înaintea caritei*".

Programa însă, nu lămurește mai mult ; dacă arhidiaconul cu paterița în mînă, trebuia să meargă pe jos sau călare, ca și colegul său dela Iași.

In cortegiul de învestire a Patriarhului nostru, Miron, ce a parcurs străzile indicate de programa oficială, am văzut cum că locul celor doi arhidiaconi a fost ocupat de „*un preot ducînd crucea patriarhală*" pe cînd cîrja era purtată de însuși Patriarhul.

Cît privește de vechea tradiție a învestirei, a mai fi pretins astăzi, — pe lîngă că, ar fi fost un lucru *anoston* după cum îi plăcea logo-

SONETE

Spleen

Iubita mea dă-mi brațele și gura
Sa te'ncrustez în visul meu de artă;
Eu am trăit din plin. din cupa-mi spartă
Mulțimea azi să soarba numai sgura...

Nu-s egoist, nu mi am smolit figura
Și nici nu am ambitia deșarta
Sa mi se treacă numele 'n vre-o hartă
Căci preamarirea lumii, este : ura...

Ci liniștit sorbind din buza ta
Aroma dătatoare de durere,
Să prind din suferință, iar putere;

Și despărțit din casa mea de lut,
Purtind în suflet toată arta mea,
Să mă cufund în larg, necunoscut...

Final

Atît de-adînc s'a risipit în mine
Parfumul gurii tale 'mbălsămate,
Incit aroma cărnii vinovate
Mă urmărește 'n nopțile senine.

Cu insinuări subtile, detracate ..
In suflet port castele în ruine
Și 'nfiorat gîndindu mă la tine,
Plîng zorile de mine 'ndoliate...

In tine eu iubesc zădărnicia
Cu care minte 'ntr'una veșnicia,
Purtindu ne pe drumul larg al morții;

Și'n cupa de iubire și avînt,
In care visul trece pragul porții,
Simt sarutari de viermi și de pamînt....

Dem. Gîlman

fătului Gheorgachi a o numi pe vremea lui — dar ar fi stîrnit şi o discuţie zădarnică, chiar dacă s'ar fi invocat în sprijinul ei cele mai autentice documente. De oarece chiar şi formele cele bisericeşti, supt care svîcnesc tradiţii de tot vechi, evoluţionează şi ele supt puterea ideilor care frămîntă o societate.

Atunci, de mult de tot, stăpînind ideea monarhică, a trebuit, ca şi căpitenia bisericească, după oarecare asemnare, să fie încunjurată cu ceva măcar din amploarea puterei monarhice; a trebuit deci ca şi ea să călărească măcar la învestire.

Pe măsură ce puterea monarhică a scăzut, fastul bisericesc privitor la învestire n'a putut să se mişte de cît în cadrul bunei voinţi domneşti, adecă de a i se trimite rădvanul sau caräta şi a fi purtat dela Curtea domnească spre reşedinţă, pe uliţile cele mai principale pentru a binecuvînta norodul.

Venind la actualitate, ideia democraţiei se vede cît de colo, prin disposiţia luată pentru ca El, Patriarhul şi cel dintîi Patriarh, să meargă pe jos, dela Palatul regal şi pînă la reşedinţa patriarhală— fostă pînă eri mitropolitană — şi înconjurat de toţi prelaţii.

Iar aici dacă am făcut amintire, de felul cum se făcea o învestire odinioară, m'a împins la aceasta îndemnul cronicarului, adecă, pentru ca *„să nu se înece anii cei trecuţi...“*.

C. Bobulescu

Sanctitatea Sa Patriarhul Miron Cristea

Viaţa şi faptele

Dr. Miron Elie Cristea s'a născut la 18 Iulie 1368, in *Topliţa romînă*, o comună mare aproape de izvoarele Murăşului.

După terminarea cursului primar a trecut la liceul săsesc din Bistriţa, apoi la cel romănesc din Năsăud, unde şi-a trecut, în 1887, examenul de bacalaureat în chip strălucit. La 1890 şi-a terminat studiile teologice la seminarul «Andreian« din Sibiiu.

In 1890—91 a funcţionat ca simplu dascăl de şcoală primară în Orăştie, unde a fost izvor nesecat de energie întru ridicarea bisericii şi şcolii poporului. Orăştenii păstrează şi azi frumoasele amintiri pe cari le-a lăsat sufletul înnalt creştinesc şi activ patriotic închinat cu toate puterile lui binelui obştesc,

In 1891 prin stăruinţa profesorului Ioan Popescu este trecut de către Mitropolitul Miron Romanul la Universitatea din Budapesta spre a-şi complecta cunoştinţele. Acolo a stat patru ani, studiind literatura romînă, germană şi maghiară, psihologia, pedagogia şi ştiinţele naturale.

In Mai 1895 îşi trece examenul de doctorat în litere presentînd lucrarea: „Viaţa şi operile lui Eminescu“, înteresantă prin studiul înrîurirei literaturii germane asupra scrierilor lui Eminescu.

La 1895 e numit secretar al consistorului arhidiecesan, post de o deosebită importanţă pentru biserica romănească de dincolo de Carpaţi, pe care îl ocupă pînă la 1902, fiind de multă priinţă înaintării neamului său prin munca stăruitoare şi priceperea pe care le-a arătat.

In acest timp a avut de împlinit şi grele misiuni speciale pe lîngă ministerul Cultelor din Budapesta, de unde după o muncă de şepte luni, zi şi noapte, s'a întors cu deplina şi satisfăcătoarea regulare a stării financiare a celor o mie de parohii ortodoxe din Transilvania, mulţămind prin rezultatele obţinute şi clerul şi—lucru prea anevoios—Statul maghiar. Consistoriul arhidiecesan i-a adresa mulţămiri, iar preoţimea i s'a arătat sincer recunoscătoare.

Paralel cu activitatea de secretar al consistoriului, depune şi pe aceia de director al foii clerului ardelean «Telegraful Romîn», în care publică judicioase articole în chestiunile Bisericeşti, culturale, sociale, apoi studii, disertaţii. Aceste ocupaţiuni nu-l împiedecau să ia parte activă la orice manifestaţie menită să sprijine interesele culturale naţionale.

Orice asociaţie, orice iniţiativă în acest scop găsiau în tînărul şi învăţatul teolog un sprijinitor aşezat totdeauna în primul rînd al luptătorilor.

A fost directorul despărţimîntului Sibiiu al «*Asociaţiunei pentru literatura romînă şi cultura poporului romîn*», membru fruntaş al «Societăţii pentru crearea unul fond de teatru», al «Reuniunii femeilor romîne» şi membru al tuturor celorlalte reuniuni romăneşti.

La 25 Iunie 1902 a fost uns monah de către arhimandritul Augustin Hamzea în mănăstirea Hodoş-Bodrog de lîngă Arad, ceia ce însă nu l'a înlăturat din lupta pentru înaintarea neamului în care se aruncase cu tot sufletul lui de puternic şi priceput ostaş.

Cînd în 1908, scaunul de episcop al Caransebeşului rămîne liber prin moartea bătrînului şi valorosului ucenic al lui Şaguna, Nicolae Popea, după îndărătnica răspingere de către guvernul maghiar a învăţatului, a bătrînului şi vajnicului naţionalist Filaret Mustea, şi a unui alt candidat, scaunul episcopiei bănăţene e ocupat de asesorul arhidiecesei, Miron Cristea. Fericita eparhie se bucură de păstorirea sa dela 1910 pînă la 1919, cînd, fără a se mai opri în Sibiu, a trecut ca Mitropolit Primat al ţării întregite, al ţării libere a Regelui Ferdinand.

Ca un simbol al înălţării neamului, fiul de ţăran ardelean e ales Patriarh al ortodocsiei romăneşti, la 4 Februar 1925, de către Sf. Sinod. Investirea de către M. S. Regele și instalarea în scaunul Patriarhal s'a făcut în ziua de 1 Noembre 1925.

Patriarhul Miron Cristea nu e numai o representativă figură bisericească, ci un representant al culturii românești sintetice, a tuturor străduințelor și aspirațiilor permanente ale neamului. Nu e numai un pelerin către supremul idial etic, e un frămîntător al realităților vieții conform preceptelor de morală în deplină armonie cu realitățile și necesitățile naționale. In toate actele vieții sale, inițiativei pline de avînt și entusiasm în urma perseverența înfăptuirei. Totdeauna idialistul era fericit întregit prin omul priceperii și al acțiunei.

In afară de munca închinată bisericii neamului său, vom încresta pe răboj pe aceia desfășurată cu toată dărnicia pentru împlinirea marilor nevoi culturale dublate de atîtea greutăți materiale. Cît de însemnată e partea sa în ridicarea măreței catedrale a Romînilor Ortodocși din Ardeal!

Pe mulți tineri din Toplița i-a îndrumat, adesea întreținîndu-i numai din veniturile sale, către învățarea meseriilor la Budapesta și Viena, populînd în urmă cu meseriași romîni atîtea centre românești ale Ardealului. In 1907 a înființat cu mai mulți prieteni institutul de credit „Vatra“ din Cluj. In 1909, prin stăruința sa se înființează prima *Bancă Culturală*, începînd cu un capital de 600.000 de coroane.

Puterea de convingere și pătrundere a strălucitului cuvîntător înlesnea împlinirea străduințelor sale.

Ca o complectare a activității practice pentru întărirea și înălțarea bisericii, vin o samă de opere scrise al căror autor e Patriarhul Miron Cristea. Vom încerca o enumerare a lor:

Viața și operile lui Eminescu Gherla, 1895; *Alexandru Roman*. Sibiiu, 1897; O colecție de *proverbe, maxime, asămănături și idiotisme*, Sibiu 1901; *Iconografia și întocmirile din interiorul bisericii răsăritene*. Sibiu, 1905; *Istoricul catedralei dela Sibiu*, în colaborare, Sibiu; O colecție de trei zeci de *cuvîntări și predici ocazionale*: Două volume de „*Pastorale și cuvîntari ale unui episcop romîn în țara supt stăpînire străină*“, București, 1923; *Trei ani de propăvăduire pastorală*. București, 1923; *Principii fundamentale pentru organizarea unitară a bisericii ortodoxe romîne*, 1920.

G. V. Botez,

Sanctitatea Sa Patriarhul și problema teatrului român

O carcteristică simpatică în viața clerului nostru din Ardeal a fost totdeauna viul interes ce l-a avut acest cler față de mișcările social-culturale ale societății mirene ardelenești. Preoțimea noastră, care în privința religioasă a fost în toate vremurile la înălțimea situațiilor date de împrejurări, a avut legături strînse și cu „cele lumești“ ale vieții poporului de supt păstoria sa. Incepînd dela umilii preoți dela sate și pînă la vlădicii din fruntea bisericii, clerul nostru participa intensiv la viața socială, în orice chip s'ar fi manifestat aceasta.

Nu mai vorbim de mișcările politice și economice, în fruntea cărora se găsiau totdeauna și în tot locul preoții noștri; nu mai vorbim nici de propaganda culturală, ce se făcea în cadrele „Asociațiunei“ și dela care preoțimea noastră de-asemenea era nelipsită.

Dar acești slujitori ai altarului, crescuți în spiritul larg, tolerant și liberal al bisericei romîne, nu se sfiiau să intre și în acele localuri, unde se aranjau petreceri cu caracter absolut lumesc. Sălile de teatru și de concerte erau totdeauna onorate de presența preoților noștri. Mulțămită unei concepțiuni superioare a vieții omenești, preoțimea noastră, în frunte cu prelații, dădeau tot concursul ei inițiativei sociale cu caracter pronunțat al distracției. Partea aceasta a vieței sociale era cultivată chiar și în seminarile teologice din Ardeal, fiindcă educația viitorilor preoți nu se putea concepe fără legătură strînsă cu toate manifestările de viață ale poporului. Felul acesta de-a vedea viața a dus la cimentarea sufletească dintre preoțime și popor, așa cum se găsește ea azi în Ardeal. Dacă preoțimea noastră n'ar fi trăit pînă acum cu poporul în felul arătat mai sus, de-sigur că, furtuna socială deslănțuită după războiu, ar fi causat mari stricăciuni așezămîntului preoțesc din Ardeal. Date fiind însă rădăcinile adînci, pe care le avea preoțimea în sînul populației păstorite de dînsa, preoții noștri au rămas la locul lor, înconjurați de acea dragoste mare a credincioșilor, care li-a asigurat în trecut rolul de conducători în treburile publice și i-a indicat și pentru prezent ca și pentru viitor să fie tot conducătorii adevărați ai masselor populare.

Din mijlocul acestei preoțimi, crescut în aceleași condițiuni și cencepții de viață, s'a ridicat și Sanctitatea Sa Patriarhul Miron.

Imi amintesc decînd a venit la Sibiu ca secretar consistorial. In calitatea aceasta a luat parte la toate manifestările sociale ale societății sibiiene. Pe vremurile acelea viața socială din Sibiu luase un avînt, cum nu-l mai avusese înainte și nu l-a mai atins nici în urmă.

Din multipla Sa activitate pe terenul social menționez aici numai un singur punct, care apare acum oare cum în contrast cu situația în care se găsește azi primul Patriarch al Romînilor.

Era în anul 1901 sau 1902 cînd tineretul din Sibiiu a fost invitat la o consfătuire intimă în chestiuni de teatru. Cel ce ni trimitea această invitare în numele și din însărcinarea „Societății pentru fond de teatru romîn“ dela Brașov, nu era altul decît tînărul secretar consistorial, pe atunci Dr. Elie Cristea. Consfătuirea a avut loc într'unul din saloanele cafanelei „Unicum“ și a fost cercetată de toți tinerii din Sibiiu. Problema teatrului romînesc pasiona atunci pe toată lumea și expunerile celui ce ne convocase, au fost primite cu mare însuflețire de cei presenți. S'a și hotărît înființarea unei agenții pentru Sibiu, s'au ales organele prescrise de statute și noi eram convinși, că, cel mai tîrziu într'un an, vom deschide la Sibiu primul teatru național. Insuflețirea noastră a fost însă întocmai ca la teatru. După ce s'a lăsat cortina, am trecut la inevitabilul pahar de vin... și cu atît ne-am ales.

Focul sacru al ideilor și idealurilor mărețe nu s'a stîns însă tot atît de repede și in sufletul lui Dr. Elie Cristea. In vara anului 1912 s'a serbat la Blaj, jubileul de 50 de ani al „Asociațiunei“. Cu prilejul acelei memorabile aniversări am revăzut pe vechiul propagator al ideei teatrului romîn în Ardeal. Dar atunci nu mai era un secretar mirean al consistorului, ci era episcopul ortodox dela Caransebeș. In ornatul său frumos, luxos chiar, de monach, episcopul Miron Cristea a ținut o cuvîntare „despre problema teatrală“, care dovedia nu numai cunoștințe temeinice ale chestiunei, ci, și mai presus de toate, o justă și pătrunzătoare concepție despre rolul ce-l are și trebuie să-l aibă teatrul în viața fiecărui popor. Nu știu, dacă s'a păstrat textul acelei înălțătoare cuvîntări. De-o fi existînd undeva, ar trebui publicat de Ministerul Artelor pentru propagandă și în interesul teatrului național și rațional.

Făcînd acum legătura logică a faptelor, vedem că biserica noastră numai așa a putut ajunge să-și îndeplinească adevărata ei misiune, că a înțeles să fie totdeauna în cea mai strînsă legătură sufletească cu toate manifestările vieței poporului romîn.

Inchinînd aceste amintiri Sanctitățci Sale Patriarhului Dr. Miron Cristea doresc ca, partea cea mai însemnată a rodnicei Sale munci în vastul ogor al întregei biserici romîne, să fie destinată răspîndirei acelui spirit larg, tolerant și liberal creștinesc, în care S'a născut și a viețuit și Sanctitatea Sa.

Ion Băilă

Literatura comparată în străinătate și la noi

Studiul metodic al literaturilor comparate este de origine recentă. El s'a desvoltat în mod științific numai de cîteva decenii; încercări isolate s'au făcut încă dela începutul veacului al XIX-lea.

Marele Goethe își imaginase odată „ștergerea frontierelor naturale ale literaturilor și crearea unei literaturi universale, formată din spiritele eminente ale tuturor națiunilor, care instruindu-se reciproc, se completează și se continuă, unul dela altul“. El încerca să scoată din opera mare a unui scriitor partea care interesează pe toată lumea cultivată; aceasta era, după el, *arta* și *adevărul* durabil și nemuritor. In acest sens Goethe este primul scriitor care se gîndește la o înfrățire literară mondială.

Ideia lui Goethe trece puțin amplificată și la romantici. Istoria comparată a literaturilor este o creațiune a lor. Căutîndu-și noi motive de inspirație în evul mediu, ei au îmbrățișat Italia creștină cu Dante, Spania cu Calderon și Anglia cu Shakespeare. Au cercetat misteriosul Orient și, odată cu numeroasele studii de folklor comparat și filologie comparată, încep și acele de literatură comparată.

In 1810 apare „*Cours de peinture et de littérature comparées*“ de Sobry. După șase ani, la 1816 Noël și Laplace publică un alt „*Cours de littérature comparée*“. Villemain în prefața cărții sale, apărută în 1827 — 1828 „*Tableau du XVIII-e siécle*“ vorbește de „étude de littérature comparée“. Dar prima lucrare serioasă în acest domeniu este aceia publicată de André Sayous „*Histoire de la littèrature française à l'étranger depuis le commencement du XVII-e siécle*: Genève, Cherbuliez 1853 2 vol. Amvot 1861 2 vol *siécle*, Amyot, 1861, 2 vol. Tot în acest timp, la 1859 Delatouche publică un „*Cours de littérature comparée*“, lucrare mult mai slabă decît a lui Sayous. Nici Sainte-Beuve nu era străin de acest nou termen și, într'un articol publicat în „*Revue des Deux Mondes*“ (1 Sept. 1868), întrebuințează și el expresia de „literatură comparată“. Pentru istoricul pe larg al acestei chestiuni se poate cerceta articolul lui Fernand Baldensperger „*Littérature comparée. Le mot et la chose*“, publicat în primul număr din „*Revue de littérature comparée*“ anul I (1921), revistă condusă de dînsul, împreună cu P. Hazard.

Astăzi literatura comparată și-a lărgit sfera preocupărilor sale și nu se mărginește, ca în trecut, numai la studiul influențelor străine, ci descoperind noi terenuri de cercetări, ea merge pe un drum bine fixat:

„Recherche des *sources* étrangères d'une idée ou d'une livre; histoire d'un thème, situation, type ou legende à travers deux ou plusieurs littératures; étude de la *fortune*, dans un pays étranger, d'un auvrage ou d'un écrivain: c'est à ces trois genres, on le sait, qu'appartinnent la plupart des travaux de littérature comparée“... (P. Van Tieghem, „*La synthèse en histoire littéraire. Littérature comparée et littérature générale*“, în „*Revue de synthèse historique*“ tomul XXXI (1920) p. 7. Tot la legătură cu studiile de literatură comparată se poate cerceta și un articol mai vechiu al aceluiaș autor „*La Notion de littérature comparée*“ în „*Revue des Mots*“ (Mart 1906), cum și unul a lui F. Baldensperger „*Où nous en sommes: examen de conscience d'un comparatiste*“ publicat în „*Revue universitaire*“ (Novembre 1919). Valoarea studiului comparativ în istoria Literară a oricării literaturi e atît de însemnată încît B. Croce și De Lollis au ajuns chiar să-i tăgăduiască existența ca știință aparte de oare-ce „*orice istorie literară nu poate și nu trebuie să fie decît comparată*“.

Pentru a ni da seama și mai bine despre importanța studiilor comparative, vom schița în mod fugitiv, cîteva aspecte ale literaturilor mari din Europa arătînd totodată și influențele reciproce pe care le-au suferit în desvoltarea lor.

In antichitate, literatura latină iea naștere supt influența literaturii grecești. Tragedia și comedia lui Plaut și Terențiu datoresc mult lui Euripide și Aristoane. Profesorii greci învață pe latini poetica lor și primele versuri se scriu supt înrîurirea metricei grecești (Lafaye „*L'alexandrinisme chez les poètes latins*“ și „*Les Grecs professeurs de poésie chez les Roumains*“ în „*Revue de l'enseignement superieur*“, 15 Sept. 1893 et 15 August 1894). Dar literatura greacă nu s'a mărginit numai la influența ei asupra celei latine, ci străbătînd veacurile, a pătruns cu mult succes în toate țările civilizate și a ajutat la renașterea literară a tuturor popoarelor culte. După influența greacă și paralel cu ea se desvoltă și cea latină. Datorită anumitor împrejurări, aceasta din urmă, de-și inferioară ca valoare artistică, a izbutit să exercite asupra evului mediu și timpurilor moderne o influență cu mult mai mare. Serviciul pe care l-a adus limba latină în timpurile medievale, a făcut ca literatura să nu-și piardă însemnătatea, de-și odată cu ocuparea Romei de către Barbari, autoritatea ei începuse să decline. Continuată de poeți galo-romani, ca Fortunat, istorici ca Grigore de Tours etc., ea ajută și la renașterea literară carolingiană.

Se știe că evul mediu limbile vulgare n'au servit decît literaturii poporane. Cea cultă era scrisă în limba latină. De abia, Dante în Italimba latină.

Totuși scriitori mari că Petrarea și Beccacie scriu și în latinește și în italienește.

In acest timp și ceva mai înainte Virgil servește de model la alcătuirea frumoaselor epopei, (Comparetti. *Virgilio nel Medio Evo*, Livorno, 1872.), Ovid și Horațiu celor care scriu arte poetice, Cicerone oratorilor, Seneca moraliștilor și Titu Liviu istoricilor. Literatura populară, cu Roman dela Rose și altele e plină de reminiscențe latine. Montaigne și mai tîrziu Y. J. Rousseau și Diderot scriu supt influența lui Seneca, Corneille supt a lui Lucan, Boileau supt a lui Horațiu și Juvenal, Bossuet supt influența lui Cicerone și Tacit. In afară de Franța, în Anglia, prima comedie a lui Nicolas Udall este scrisă supt inspirația lui Plaut. Tragedia se desvoltă după Seneca, ca și în Italia și Franța. Indirect literatura latină își continuă influența în Anglia și mai tîrziu, în secolul al XVI-lea, asupra poeților Wyatt și Surrey, care scriu supt înrîurirea renașterii literare din Italia; pentru ca după două veacuri Pope și Addison să se desvolte direct dela cultura latină. In Italia influența latină a fost mult mai puternică decît în celelalte țări. Numai în Germania, literatura latină pătrunde cu greu și nici influența italiană de reputație europeană pe acea vreme, exponentul cel mai puternic al literatlrii latine în evul mediu, n'a fost acceptat. Cultura latină, pe care se grefase creștinismul, se răspîndia ușor în țările de neam romanic, dar în Germania, datorită animosităților dintre Germani și Roma, ea găsia c îndîrjită resistență. Spiritul german se opunea culturii latine. Numai în secolul al XVII-lea, începînd din timpul războiului „de treizeci de ani" și pînă în vremea domniei lui Frederic al II-lea, latinitatea prin ajutorul culturii franceze, exercită o puternică influență în Germania Starea de decădere produsă de greutățile lungilor războaie și de luptele religioase dintre protestanți și catolici, luterani și calvini, face ca literatura germană să decadă și să se refugieze într'o provincie, în Silezia unde Martin Opitz întemeiază o școală nouă. Pe acea vreme în Germania învățămîntul superior se făcea în limba latină, iar în relațiile diplomatice și în scrisorile comerciale se utilisa limba franceză. Acuma și literatura franceză își are drumul deschis. Romanul sentimental *L'Astrée* a lui d'Honoré d'Urfé, la Clélie de M-lle de Scudéry, la Diane de Montemayor și l'Arcadie de Sidney, influențează literatura germană. Canitz imită în satirele sale pe autorii Pleiadei. Epoca literară germană numită „Sturm und Drang", acea perioadă revoluționară a literaturii germane, se desvoltă supt influența franceză a lui G. J. Rousseau și Sébastien Mercires. (Cf. *I. Sîn-Giorgu, Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*, Basel, 1921) Tot acum și literatura latină își găsește admiratori în marii scriitori, Lessing, Goethe și Schiller, spirite luminate și degajate de acel principiu naționalist îngust, de care a fost stăpînită întreaga literatură germană. După cum vedem, Germanii ajung să creeze o literatură de reputație mondială, numai atunci cînd vin în contact cu literatura antică și cu acea a popoarelor de neam latin.

Cea mai bogată literatură europeană, literatura franceză ajunge la înflorire datorită influențelor din afară. Renașterea literară franceză se face supt înrîurirea antichității.

Renașterea este acea mișcare literară care s'a produs în Europa occidentală la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, pricinuită de două cauze principale: *descoperirea comorilor antice de către savanții greci*, odată cu căderea Constantinopolului (1453) și *invenția tiparului*. Renașterea a început în Italia din mai multe motive. Mai întîi această țară fusese mai conservatoare cu mărturiile civilisației antice ce se aflau pe pămîntul ei, și al doilea, situația economică și politică era mai înfloritoare decît în celelalte țări; și în sfîrșit artele erau protejate acolo de prinți mecenați ca: Medicii din Florența, Sforza din Milan, Gonzagae din Mantoua. Alfons Magnificul din Neapole și de Papii Alexandru al VII-a și mai ales Leon al X-lea. Din Italia Renașterea a trecut în Franța. Aici a găsit deasemeni protectori în Francisc I-iu și sora sa Margurieta de Navara și în instituțiile nu de mult întemeiate „Collége de France", Academia lui Carol al IX-lea numită „Academia de poesie sau de musică" etc. In acest timp literatura italiană pătrunde în Franța și se continuă pînă în vremea lui Ludovic al XIV-lea (cef. Rathery, „*Influnce de l'Ita le XIII-e siècle jusqu'au régne de louis XIV*" și J. Texte „*L'influence italienne dans la Renaisance française*" în volumul „*Études de littérature européenne*" (1898).

Scriitorii francesi desvoltați, cum am arătat mai sus, supt influența literaturilor latină, italiană și chiar spaniolă (Moliére de pildă a imitat pe comedianii spanioli), ajung la rîndul lor să exercite o influență preponderantă asupra literaturilor europene

(Va urma).

C. Cardaș

Singurătate

Cad frunzele triste din ramuri,
Și amarnic se tînguie plopul,
Cad picuri de ploaie în geamuri,
De ai crede că vine potopul.

Ascult cum pustiul și'ntinde
Aripa tăcerii în casă,
Un gînd lăcrimat mă suprinde
Ca toamna de-afară ploioasă.

Și gîndul mi e cîntec de jale,
Iar dorul ce aleargă hoinar,
Uitat e pe-a dragostei cale,
Ca vinul trezit din pahar.

Sînt singur și nimeni nu vine...
Și-atît de pustie-i odaia..
Pătrunde pustiul și'n mine,
Și'n noapte aud cucuvaia!...

Const. Barcaroiu

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de I. Agîrbiceanu

Dar acum își zise: „Iată rostul acestui drum! A voit să-mi facă lecții pentru a mă convinge să mă întorc de bună voie la el. Ce înțeles mai are pomenirea repetată a iubirii lui? Ce am eu cu ea?“.

Și, într'o învolburare de revoltă, era gata să-i arunce lui Vasile o privire de despreț ucigător. Dar veninul nu ieși în priviri. Rămase să-i simtă singură amărala. Ridicînd ochii, ea văzu pe Vasile liniștit, nepătruns, radiind din față, din ochi aerul acela, lumina aceea metalică, și își plecă privirile neputincioase, ca și cînd ele s'ar fi atins de o ființă superioară. Simți că greșise cu bănuiala ei.

Vasile Grecu îndemnă caii. Incă puțin și erau în vîrful dealului.

— Simțiam deci, continuă el, că pentru tine, pentru a nu cădea tu în crimă, pot fi smulse rădăcinile vieții mele. Și le-am tras din adîncuri fără de milă. Eram, mă simțiam așa de mic, mai puțin ca un bulgăre de tină, și știam că lumea nu se va prăpădi fără de fericirea mea. Dumnezeu a voit ca în clipa aceasta să-mi vie în ajutor. Cînd m'am simțit mai neînsemnat, o zdreanță în vînt, mi s'au descoperit rosturile vieții. Eu, Vilma, cred acum deplin. Nu mai am nicio îndoială. Mi-e milă de toată lumea, de întreaga existență, și doresc fericirea tuturor. Fără să mor, vă pot dori acum, vă doresc, din toată inima: „Fiți fericiți!“.

Ajunseră în vîrful dealului. Vasile sări din trăsură; trase caii de urechi. Trupurile lor aburiau. Norii, deasupra se lăsaseră în neguri până pe muchea dealului. Colțuri de pădure se arătau și dispăreau din negurile ce învăluiau neîncetat.

Vilma rămase nemișcată în căruță. Ce voia Vasile să-i spună? Unde o duce? Ce avea de gînd cu ea? Ce însemnează cuvintele: Fiți fericiți? Nu cumva vrea s'o încurce cu vorbele, s'o amețească de cap? Dar pentru ce? Să fie fericiți! Cum? Dar, dacă e vorba de ea și de Andrei, nu erau fericiți?

Caii răsuflară. De aici nu mai aveau decît o jumătate de ceas bun pînă la oraș. Vasile sări în trăsură, luă hățurile, învîrti piedeca și dădu drumul cailor.

— Acum, copila mea, vă pot spune din toată inima: Fiți fericiți. Și n'am pentru ce să mă tem că nu veți fi. Numai pietroiul din drum trebuie înlăturat. De azi veți fi cu desăvîrșire liberi, Vilma.

Femeia asculta glasul lui solemn și-și zicea: „Se împușcă. Are să se împuște!“. Și inima începu să-i bată în piept ca un clopot cu bătăi rare.

— Eu nu vă voi mai sta în drum. Dar nu puteam să te las pe gura satului și în desprețul oamenilor. Nu puteam să mă mai fac de rîs nici pe mine. Cred că lucrul acesta îl înțelegeți amîndoi. Deci în Cozla nu mai puteți rămînea.

Femeia, mai deșteptată acum, îl privi cu uimire. Se zărea orașul. Nicio teamă că s'ar mai putea întîmpla ceva pe drum cu ea sau cu el, nu o mai atingea.

— Tu, deci, vei rămînea la mamă-ta, sau la mătușică-ta, Vilma. Vei fi singură numai până mîine. Mîine va veni și Andrei. O să mijlocesc pe lîngă contele, am auzit că e acasă să-i facă rost lui Andrei să se mute la oraș.

Îi va face, de bună samă Apoi veți lua amîndoi o locuință. S'ar putea chiar să rămîi la mamă-ta până la cununie.

Despărțirea noastră va fi ușoară. Cîteva săptămîni și e desfăcută toată comedia. Invoirea noastră reciprocă va fi o mare ușurare pentru divorț. In sat oamenii vor ști că ai venit la mama bolnavă. E bine așa, Vilma? Am lucrat bine?

Femeia nu-i răspunse, nici nu-l privi.

Destăinuirea adevăratei ținte a acestui drum răsturnă parcă întreg restul lumii. Era o lămurire a situației, dorită de ea și de Andrei, era tocmai deslegarea care nu știa cum va fi, cum va veni, era singura soluție cinstită pentru ei și pentru Vasile, și totuși Vilmei îi părea imposibilă. Din cînd în cînd își ducea mîna la frunte, își pipăia fața mică și palidă, o apăsa: nu visează oare? Apoi, dela o vreme, cu cît se apropiau mai mult de oraș, își zicea: De ce să visez? Nu e lucru firesc.

— Cu mamă-ta vei aranja totul singură, Vilma. Eu nu-i pot pomeni un singur cuvînt din ce s'a petrecut. Ar fi să te jignesc pe tine. Cît ce ajungeam, eu o să plec în căutarea contelui. E nevoie să-l întîlnesc încă azi.

Ajunseră la poala dealului drumul se așternea acum drept, era mai bine pietruit, și Vasile lăsă caii la trap. Cei doi soți nu mai schimbară un singur cuvînt până în oraș. Se cufundară în gîndurile lor

Vasile se simți acum cu totul liniștit. Cearcănele negre din jurul ochilor luminau straniu, părea că nu mai au ce căuta să păteze fața aceia plină de energie, din care liniștea superioară, voința hotărîtă, puterea de a trece peste suferința proprie radiau ca o lumină metalică

Intreg drumul până în oraș Vilma cerca să înțeleagă lumea care-i părea răsturnată și acum. E bine cum rînduise Vasile. Simția acum că era singura posibilitate de a lămuri cinstit situația. Dar cum putuse Vasile face asta? Cum plănuise, cum se gîndise la toate, ca și cînd ar fi vorba de cineva străin? Ce l-a îndemnat? Ce i-a dat putere? Ce l-a schimbat așa încît să nu-l mai cunoști? E într'adevăr bărbatul său, ori un străin a îmbrăcat trupul lui pentru a o duce pe ea în rătăcire? N'o mai iubește acum și-i indiferentă toată aranjarea asta a încurcăturii pe care o jucase ea? Privia despărțirea de ea ca pe o problemă matematică? Pentru aceia îi putu spune toate grozăviile acestea fără să i se miște un mușchiu al feței?

Sau poate fi așa din iubire, cum spune dînsul? O iubește și acum? Dar ar fi iubire asta? Poate exista o astfel de iubire care să aducă astfel de jertfă? Să se desființeze pe sine pentru a ferici pe alții? Și Vasile, care era bărbatul ei, căruia ea i-a greșit atît de mult, poate avea pentru ea o astfel de dragoste? Ei cu ce rămînea, cum mai putea trăi dacă o iubește așa de adînc?

Dar, nu! Nu poate fi vorba de dragoste, aici. Poate e o poruncă a sufletului lui de cleric, de preot, o impunere a eticei creștine. Ori..., poate e o adîncă scîrbă și un dispreț pentru ei doi, pentru ea mai ales, dar a ascuns-o în cuvinte alese?

De bună samă va fi scîrba de ea și de Andreiu! Dar ce-i pasă ei de simțimintele lui Andrei! Bine că se lămurise situația! Și aici avea dreptate Vasile: Nu mai putea trăi supt ochii sătenilor, în casa lui Vasile.

In sufletul Vilmei începu o frămîntare chinuitoare. Se mira de ce nu-i fericită, văzîndu-se liberă. Se mira în clipa următoare de schimbarea lui Andrei. Se întreba! Pentru ce nu a fost și până acum așa? De unde i-a izvorît de-odată bărbăția asta în față, în priviri, în ținuta trupului?

In răsturnarea ce o simția în lume, în ea însăși avea un singur punct de spirit. Gîndul că mîne va veni Andrei... Dar nu mai simția nicio prindere, nici o bucurie de gîndul acesta, și încerca din nou să-l înțeleagă pe Vasile. Din cînd în cînd îi arunca priviri furișe. Dacă toate lucrurile acestea le-ar face el din iubire? Dar lumina aceia nouă, tare și liniștită, în care i se scălda fața, putea porni din iubire?

Vilma cerca să-și alunge gîndurile, să și întocmească planul după care-i va povesti mamă-sei totul. Va începe cu nenorocirea căsătoriei sale.. Dar întrebările de mai înainte reveniau, rupeau ce-a clădit din planul ei de explicare, și trebuia să-l înceap mereu din nou

Ajunseră. Vasile sări și deschise poarta. Era numai o slujnică acasă. Mama sa era dusă la mătușica. Era o locuință modestă, cu două camere, pe care văduva o cumpărase după moartea notarului Perța. Voia să-și aibă adăpostul ei. Casa din Cozia o dăduse Vilmei.

— Nu-i acasă nimeni, cu atît mai bine, zise Vasile. Îi ajută Vilmei să se coboare, o petrecu în salonașul pe care-l descuie slujnica. Stătură amîndoi tăcuți în picioare.

Apoi Vasile scoase ceasul. Vilma văzu că mîna lui tremură ușor, și că buzele i se string. Ochii lui nu se ridicară spre soție,

— N'am crezut, începu Vasile, și glasul îi era înnăbușit acum — n'am crezut că mai am dreptul să mă ating de tine, de trupul tău, de cînd am înțeles că în suflet ți-s un străin. Dar acum la despărțire, cred că nu te voiu supăra, dacă îți cer o favoare, Vilmo.

El își ridică ochii și o învălui într'o grea tristeță. Vilma îl privia mereu, mută, palidă, parcă mirată că au ajuns la clipa asta.

— Deci un ultim favor, copila mea. Dă-mi mica ta mînuță albă să ți-o sărut pentru cea din urmă oară. Va fi o amintire lîngă altele.

Vilma, privindu-l mereu neclintit, și abia putînd să mai respire, ridică spre el, cu greutate mîna ei dreaptă care atîrna moartă de-a-lungul trupului.

Vasile o prinse ușor, abia atingînd-o și o sărută. Cînd își ridică capul, în ochii lui luciau lacrimile.

— Iți mulțumesc Vilma. Și-acum, adio!

Vilma se zbătu sufocată după aer, și abia putu șopti:

— Dar tu... tu... de ce faci toate astea?

— Pentru ca tu să fii fericită, mica mea copilă. Ce nu ți-a dat Dumnezeu întîia oară, îți dă acum...

Vilma se dădu un pas înapoi, întinse o mînă și se sprijini de perete:

— Dar tu... tu... cu ce rămîi Vasile? întrebă ea iarăși, abia șoptit, în vreme ce în privirile ei albastre-verzui plutia ca un nour greu și tulbure.

Bărbatul se opri o clipă. Zise fără s'o privească:

— De mine să nu-ți pese Vilma. Nu rămîn sărac. Rămîn cu Dumnezeu și cu iubirea mea. Să nu-ți fie teamă: n'am s'o pîngăresc. După despărțire, mă voiu hirotonisi de preot. Nu mai am nici o îndoială în credință. Și-acum, fii fericită!

Dar el se urni cu greu din loc: părea că picioarele i se împlîntaseră în pămînt. Totuși birui, și, fără să se mai uite la femeie, porni spre ieșire.

Dar nu apucă să închidă ușa și înapoia lui auzi un țipăt sfîșietor, un singur cuvînt: numele său, apoi o grea isbitură de podele.

Cine-l strigase pe nume? Avea sensația că dela ultimele lui cuvinte până auzi țipătul, trecuse multă vreme. Și-apoi nici nu cunoscu glasul. Poate a fost o halucinație a lui. Se oprise totuși cu un picior pe întîia treaptă dela scară și privi în odaie: Vilma zăcea nemișcată cu fața la pămînt, cu brațele subțiri întinse înlături.

Dintr'o săritură, Vasile fu lîngă dînsa. O ridică pe brațe și o puse pe divanul de lîngă perete. Cunoștea leșinurile femeii și știa cum să o readucă la conștiință. Dar acum îi curgeau sudori grele pe frunte, pe față: trecu aproape un ceas până o putu trezi. In vremea asta Vasile se gîndia mereu: „S'a văzut singură în fața mamei sale, în fața mătușii, că ea va fi început să-și dea seama de situația ei și se va fi temut de explicările cu cele două femei. Ințelese că greșise: el trebuia să le lămurească pe cele două femei. Oricît de greu i-ar fi, trebuie".

Cînd, în sfîrșit, Vilma deschise ochii, Vasile suspină ușurat. Se ridică încet de lîngă divan și zise:

— Să nu-ți fie frică Vilma. O să duc eu lucrurile pînă la sfîrșit. Inainte de-a merge să-l întîlnesc pe domnul conte, voiu trece pe la mătușică-ta, să vorbesc cu mamă-ta, să-i lămuresc, să-i explic totul. Așa trebuia să fac dela început, să te cruț de...

Insă notarul nu putu sfîrși. Vilma îl învăluia într'o privire atît de adîncă, atît de arzătoare, plină parcă de rugăminte și de adorare, încît lui Vasile i se opriră cuvintele pe buze. Inlemnit, abia cutezînd să respire, se uită la ea. Nici cînd nu o văzuse așa de frumoasă.

— Nu! gemu Vilma în clipa următoare, zvîcnind de pe divan, încunjurîndu-i grumazii cu brațele. „Nu!" zise din nou. „Nu te duce. Nu trebuie! Iartă-mă Vasile", șopti ea arzător, și bărbatul simți lacrimile ei. Se simți parcă pînă'n adîncurile ființii sale, aprinzînd și răcnind în aceiași vreme:

Un suspin adînc ridică pieptul lui Vasile, apoi rămase nemișcat ca și cînd s'ar fi cufundat în grele gînduri.

Vilma se desfăcu de el cu teamă, tremurînd ușor, îl privi, tot mai înspăimîntată:

— Nu mă poți ierta? îngînă ea fără putere. „Vai, trebuia să mă gîndesc!" Făcu cîți-va pași, obosită, și se lăsă frîntă pe divan. Incepu să plîngă potolit, ca o bătrînică neputincioasă. Părea că toată puterea de viață i-a secat.

Vasile se trezi din gîndurile lui, se apropie încet și șezu lîngă dînsa.

— Nu de iertarea mea e vorba acum, draga mea copilă. Eu te-am iertat de mult. Altfel ai fi aici. Dar e vorba de tine...

Foi de aur*)

Foi de aur are draga 'n păru-i,
Și în ochi lumini de sărbătoare.
Pe cărări, prin parcul nins cu aur
Sîngerată și pustie Vara moare...
... Tremură 'n lumina amurgirii
Șoapta de mătase a înserării
Iar, departe, soarele se'nclină
Și sărută marginile zării...
Mînă 'n mînă, rătăcim alene
Pe cărări cu aur troienite.
Moare vara 'n fiecare frunză....
Crăngile s'alintă ostenite...
Dar în noi e-atîta bucurie
Ca'n lumina palidă de sară,
Zugrăvim în sufletele noastre
Infloriri de altă primăvară...

Gr. Vêja,

---

1) Din volumul „La Hanul Văil" ce va apărea în toamna aceasta.

— Nu mai sînt vrednică să te iubesc? Da? şopti puţin răguşită, Vilma.

— Nici de vrednicie nu e vorba. Ci de altceva. Vilma, eşti acum sigură că... ţi-e drag puţin de mine?

Femeia-l învălui într'o privire adîncă, înlăcrimată, plină de adorare. Vasile se înfioră ca planta arsă de secetă cînd încep s'o bată picurii grei de apă. Simţia că Vilma nu s'a mai uitat la el aşa nici odată. Simţia... iubirea ei pentru întiia oară, fără putinţă de a se înşela. Fără să-şi dea seama întinse braţul sting şi îmbrăţişe mijlocul femeii. Vilma închise, palidă, ochii, şi-şi lăsă capul uşor pe spate. Buzele ei şopteau ceva ce nu putea auzi. Işi aplecă urechea. Intr'o şoaptă dulce treceau aceleaşi două cuvinte: Te iubesc. Te iubesc! Cînd simţi faţa bărbatului său aproape, c'o mînă pe după grumazii lui, ea-i atrase capul, şi gura-i mică se lipi de gura lui Vasile într'o sărutare nesfîrşită.

Notarul simţia lumea învîrtindu-se Pe fiecare clipă muria de groază şi învia de bucurie. Nu se 'nşela Vilma? Nu se crede cu... celălalt? Cum îl poate iubi acum? Nu e tot acelaşi om? Şi dacă Vilma s'ar înşela! Abia acum, simţind sufletul întreg, toată profuziunea iubirii, înţelegea deplin cît era de nenorocit. Viaţa lui va birui şi această nouă încercare? Dar el, acum nu se putea înşela: Vilma îl iubia. Prin ce minune? Cum? nu-şi putea da sama!

Atras de o putere mai mare decît el, işi îmbrăţişe soţia şi o acoperi de sărutări arzătoare, pe gură, pe ochi, pe obrazi, pe gîtul alb, pe părul bogat.

— Ah! gemu Vilma, mă ierţi, m'ai iertat! Iţi mulţămesc! Nici odată să nu-mi pomeneşti de ce-a fost! Dragule, iubitule, îmi făgădueşti? Ce suflet frumos ai tu, dragul meu, şi eu nu l-am cunoscut!

Ea izbucni acum într'un plîns cu hohote. Tîrziu se putu linişti.

— Dar eşti tu sigură de iubirea ta, Vilma? mă vei iubi şi mîne şi poimîne, şi peste un an şi peste douăzeci?

— Cum aş putea să nu te mai iubesc dacă mi s'au deschis ochii, dacă sufletul meu, orb înainte, te simte acum şi te înţelege?

— Intreb, copila mea, fiindcă ar fi mai primejdios pentru amîndoi să ne cufundăm din nou în minciună.

— Nu! niciodată nu ne vom mai cufunda! In fericire ne vom cufunda Vasile", zise cu însufleţire Vilma, îmbrăţişîndu-l din nou.

— Dar nu te gîndeşti, scumpa copilă, ca eu nu sînt un bărbat frumos? Şi vezi, orice suflet, ca şi al tău e atras, ademenit de frumuseţe. De cîte ori nu mi-am blestemat eu...

— O priveşte!" şopti ea cu încîntare.

Vasile se uită uimit la faţa nouă din oglindă. Se vedea acolo o faţă bărbătească plină de energie, două priviri tari, încălzite, umezite puţin de sentimentul reţinut. El nu-şi dăduse sama ce adîncă înrîurire a avut şi asupra liniilor feţei sale, tragedia sufletească prin care trecuse, vieaţa superioară care-l anima acum, voinţa care trona peste ranele şi chinurile simţirii.

— Totdeauna te voiu iubi, numai pe tine. Ce-a fost era o nebunie trecătoare... Cred că glasul lui mă ademenise. Poate vocea aceia o iubiam. Iartă-mă Vasile, şi iubeşte-mă!

Ea il sărută înlăcrimată. Apoi, se desfăcu de-odată de el, deveni de-o zburdălnicie ca în ceasurile cele bune cu Rusul, ba încă mai drăguţă, mai luminoasă, mai ciripitoare. Incepu să zburde prin casă, să danseze, să cînte. Vasile o privia cu sufletul plin, ca în vis. Poate fi adevărată schimbarea asta? El ştiuse, el simţise totdeauna că Vilma nu-i desfrînată, că ceia ce i-a lipsit a fost iubirea.

In clipa aceia soacră-sa intră în casă.

— Frumos că vă mai aduceţi aminte şi de mine! zise ea. Şi ce veselie pe capul tău Vilma! Nu te cunoşteam atît de primăvaratică, adause îmbrăţişindu-şi fata.

— Ah! mamă cît mi-e de bine! Cît sînt de fericită! zise Vilma în braţele mamei sale, apoi izbucni din nou în plîns. Mamă-sa simţia că-i un plîns de uşurare, de fericire, ochii i se umeziră, se uită la Vasile şi zise:

— Nu ţi-am spus eu că are să fie bine? Vilma a fost o copilă neştiutoare dar totdeauna bună şi curată. A ţinut'o ca într'o temniţă mătuşică-sa. Dar vă mulţumesc că v'aţi mai adus aminte şi de mine.

— Da, zise Vasile. Nu numai atît, dar Vilma o să rămînă la dumneata două săptămîni. E dorinţa ei, şi eu nu pot decît să i-o împlinesc.

Vilma, peste umărul mamei sale îl privi îngrozită. O clipă îi veni să creadă că Vasile nu renunţase la planul să. Dar cînd îi întîlni privirile şi se cufundă în dragostea lui, ea înţelese, se desfăcu din braţele bătrînei şi zise:

— Da, mamă, n'am mai fost de mult pela voi. Vreau să mai stau cu tine şi cu mătuşica. Pela noi au căzut acum ploile şi dumneata ştii ce tină se prăseşte toamna prin Cozla.

XII

Vasile Grecu, părăsind locuinţa soacre sale, eşi în stradă şi se îndreptă spre locuinţa contelui celui tînăr. Dar abia făcu cîţi-va paşi şi se opri. Ce avea să-i spună? Abia acum îşi dădu sama că toată esplicarea pregătită de mai înainte pentru a-l convinge pe stăpîn că trebuie să-i ajute să-l mute pe Andrei din Cozla, căzuse baltă. Vasile nu voia să-i ascundă nimic. Voia să-i spună întreg adevărul şi că, ce făcea el acuma, era numai pentru înlesnirea căsătoriei lui Andrei cu Vilma.

Dar acum, după cele petrecute ce avea să-i spună? Nu mai putea descoperi nimic, e limpede. El se opri în stradă, cu capul gol de ginduri. O să-i spun, zice el în sfârşit, că ofiţerului i s'a urît la sat, că nu mai are ce face pe vremea asta ploioasă de toamnă. Pe urmă avînd asigurarea contelui, îi va fi uşor să-l convingă pe Andrei. Lui poate să nu-i spună chiar nimic din cele petrecute între el şi Vilma. Va merge la oraş, şi va înţelege singur schimbarea". Şi porni pe drum înainte.

Contele B. era de vre-o cinci zile în concediu. Bătrînul, tatăl-său cel încremenit în aşternut, trăgea să moară. Se apropia vremea mesei cînd ajunse Vasile, şi contele B. era acasă. Era în uniformă de locotenent şi părea cu mult mai îmbătrânit.

— Ce vînturi, domnule notar? întrebă el cu un glas înăsprit de suferinţă. Ii strînse mîna şi-l pofti să şadă.

— Domnul cel bătrîn e tot în pat? întrebă Vasile, înfricat că, pentru dispoziţia rea a contelui, nu-i va reuşi planul.

Locotenentul făcu un gest de desnădejde.

— Nu mai trăeşte, se chinue. Şi doctorii ăştia sînt toţi nişte imbecili Nu pot să-i aline suferinţele. Ce chin, ce iad şi pe fronturi şi aici! Dar ce mai fac prisonierii noştri domnule notar? Ofiţerii îi ştiu că s'au purtat ca nişte brute!

Vasile Grecu îngălbeni. Vestea

va fi pătruns pînă la oraș, pînă în urechile acestui om venit abia de cinci zile de pe front. Notarul păli ca un mort și privia prostit la ofițer.

— Cum? Dumneata nu știi nimic? întrebă cu uimire stăpînul.

Vasile clătină din cap.

— Mă mir! Alaltăeri a fost căpitanul aici și mi-a povestit întreg scandalul. Sublocotenentul acela e un porc.

Notarului i să tăie respirarea.

— Admnistratorul urlă și-l ține încuiat în casă. Țipă mereu că trebuie să ia pe cumnată-sa pe care ticălosul a însărcinat'o! Scandalul porni cînd l-au prins cu cealaltă fată. Dar cum de nu știi dumneata ce se petrece în sat?

— Eu nu ies din birou, domnule conte. Sînt singur și am o groază de lucru. Zise Vasile ușurat. Dar tot pentru un ofițer vin și eu, pentru domnul Andrei Vsilievici Potrov.

— Da, îmi închipuiam eu! zise locotenentul. El nu vrea de sigur să mai rămînă. Dar n'avem încătrău. Am alergat pentru el. Nu se poate! Toți trei trebuiesc imediat mutați. Căpitanul a făcut raport. Pentru a acoperi scandalul trebuie să apară lucrurile așa ca și cînd ar fi mutați în interes de serviciu.

— Dar, vă înșelați, domnule conte. Rusul vrea să plece din Cozla. Eu nu știu nimic de scandal și am venit la dumneata tocmai la dorința lui Andrei Potrov. I s'a urît la țară. S'au pus vremile ploioase și numai are nici o distracție. Cărțile le-a citit de mult. Iar la plimbare prin Cozla acum, e un chin. Dumneata știi ce tină se face toamna pela noi!

Ofițerul se însenină pe-o clipă.

— Iată, în sfîrșit, și o rază de lumină! Nu știam ce să mai fac, la cine să mai intervin pentru a putea rămînea acolo. Iți mulțumesc că m'ai scăpat de-o grije. Spune-i te rog, adause sculîndu-se, că poate veni aci în orice clipă. Este rînduit ce are să facă. Mai sînt cinci ofițeri ruși prisonieri aici. Iar casa mea-i rămîne deschisă în ori ce vreme". Ii întinse mîna lui Vasile, întunecîndu-se din nou.

Notarul salută și eși. Simți că-i căzu o piatră de moară de pe suflet. Trecea vesel și ușor pe ulițele orașului să ajungă mai repede la locuința soacră-sa. Prin geamul unei florării văzu într'un mănunchiu trei trandafiri galbeni, abia învolți. Intră, îi cumpără și îi duse Vilmei.

Fără a-i explica mai amănunțit, îi spuse că lucrurile erau puse la cale cum era mai bine. Rusul va veni la oraș, fiindcă îi schimbă pe toți trei ofițerii. O să trimita pe alții în loc. Vasile întrebă c'un zîmbet:

— Mai luăm și noi în cvartir pe vr'unul?

Vilma îl îmbrățișă și-l sărută cu patimă.

— Te-am rugat să nu mai pomenești de asta. Știu că îmi vei asculta rugămintea. Locuința noastră nu va fi de aici încolo destul de largă pentru fericirea noastră.

Vasile puse caii, deschise poarta și porni. Vilma îl petrecu din ochi pînă ce dispăru la o cotitură a străzii, trimițîndu-i mereu sărutări. Vasile, cu capul întors, o privia cu fața inundată de lumină.

In faptul serii intră în sat. Rămase uimit cînd se văzu ajuns. Nu-și dădu sama cum a făcut drumul, cum a trecut vremea.

Andrei intrase în casă adînc neliniștit în dimineața aceia ploioasă și rece de Noemvrie. Ce avea să se întîmple? Ce hotărîre luase Vasile Grecu? O amenință pe Vilma vr'o primejdie,?

Deschise un volum de Tolstoi dar nu putu ceti. Se plimba prin odae cu gîndurile tulburi, eșia la portiță, se uita pe ulița pustie, apoi intră din nou și se izbia pe un scaun. Dar nu avea pace.

Fu pentru el o ușurare cînd ușa se deschise și căpitanul șvab intră în odae. Andrei se sculă, salută militărește, îl îmbie să șadă.

— Trebuie să ne pregătim de drum domnule Petrov, zise el, sîntem mutați pe ziua de mîne.

(Va urma)

EPIGRAME

Unui elenist

Ai simț destul pentru proporții:
La un popor mai mărunțel,
Nu poți fi chiar un Wilamovitz
Ci doar un... Wilamowitzel.

Hipercriticism: magistrului.

O operă, ca dînsul harnic
Nu știe nimeni să consulte;
Dar nici pe autor mai darnic
Să-l sîcîie și să-l insulte.

Hipocriticism: discipolului

Cine spunea că, la „Arhiva",
Ți-ai fi epuizat saliva?
Temperamentul dumitale
E un vulcan nestins de bale!

In utrumque

Să fie drept, că Philippide
In chilioara lui se 'nchide,
Iar Facultatea a rămas cu
George Pascu?

V. Bogrea

CRONICA

Convorbiri despre limbă.

„Dejà", „de-acum" sau „și"?—

Prin presă s'a pus, zilele trecute în discuție posibilitatea și modalitatea întrebuințării, în limba vorbită și în cea scrisă a expresiunii „déjà" împrumutată din limba franceză, expresiune de care anumiți Romîni fac un adevărat abus.

Expresiunea această există și în limba germană; *schon* sau *bereits*. Multă lume — regretabil că în această lume sînt și scriitori —, în dorința de a elimina din vorbire această expresiune a găsit că este inteligent lucru s'o înlocuiască și au înlocuit-o cu expresia „*de-acum*". Se spune și se scrie dela o vreme: „*Ai venit de-acum*"? în înțelesul de „*Ai venit déjà*"? căci este cît se poate de inestetic și de neromânesc.

Nimeni nu s'a gîndit încă că graiul românesc are totuși o expresiune ce înlocuiește admirabil cuvîntul „*deja*" și îi este chiar pe deplin corespunzătoare. Românul are pur și simplu, expresiunea „*și*". Astfel, el spune neted: „*ai* și *venit?*" în înțelesul de „*ai venit déjà?*" El mai spune, de pildă: „*Teatrul nu s'a deschis* încă, *și lumea s'a* și *îngrămădit la casă*".

Faptul că unii scriitori sau pretinși scriitori au uitat această expresiune sau nu s'au gîndit nici odată la existența ei, nu însemnează că limba românească e săracă în expresiuni corespunzătoare variate ori forme de rostire a gîndirii.

Cît privește expresiunea „*de-acum*" ea are strict un înțeles de *viitor* și în acest înțeles a întrebuințat-o Eminescu în versurile:

„De-acuma nu te-oiu mai vedea"

Există totuşi şi o altă expresiune oarecum corespunzătoare lui *„dejà"*, s'ar putea spune de pildă *„ai venit de pe-acum?"* în înţelesul de *„ai şi venit?"*.

Această expresiune, fără să fie inestetică, e, totuşi, greoaie şi de nefolosit.

Se mai susţine că sint frase în care e cu neputinţă să-l înlocueşti pe acest funest *„dejà"*. Noi vedem că un stilist consacrat nu numai oficial sau din snobism, dar de însăşi puterea şi calitatea talentului său va găsi totdeauna expresia fericită şi salvatoare.

Am auzit dăunăzi; Intreb pe cineva *„cîţi ani ai?"* si el îmi răspunde *„şaizeci de ani"*. Eu rămîn uimit şi-i răspund la rîndul meu: *„Dejà?"*

Se poate răspunde totuşi: *„Atît de curînd?"* sau *„Ai şi împlinit şaizeci de ani?"*

Chiar dacă e nevoie să te foloseşti de perifrase, ca să exprimi o gîndire ce altfel s'ar putea spune într'un singur cuvînt elegant şi estetic este să renunţi la cuvîntul ce ar suna urît în graiu sau în scris, şi să dai drumul perifrasei ce cuprinde acea gîndire într'un chip mai frumos.

In tot casul, simţul estetic al celui care vorbeşte sau scrie va găsi totdeauna expresiunea potrivită şi la înălţimea culturii pe care acela o are într'adevăr, dacă o are.

L. I.

*

Situaţia materială a scriitorului frances este tot aşa de precară ca şi a scriitorului romîn şi, după cît se pare, ca a mai tuturor scriitorilor de pretutindeni.

Aceasta se vede din răspusnurile publicate de periodicul *„La Revue Mondiale"* cu prilejul unei anchete întreprinse de redactorul său d, Gaston Picard. D-sa a adresat unui număr de literaţi două chestiuni ce se pot resuma astfel:

Ocupă astăzi scriitorul, din punct de vedere material, locul care-i revine în Societate?

Cari sînt sforţările maxime ce pot fi cerute scriitorului de către Stat şi cari ar fi îndatoririle acestuia faţă de scriitor?

Răspunsurile primite au fost cam acestea: Soarta scriitorului frances este vrednică de plîns şi nedreaptă. Scriitorii sînt desmoşteniţii soartei, un fel de paria ai societăţii. Scriitorul nu realisează beneficii, ci capătă, din cînd in cînd bacşişuri (des pourboires;) el este un om ce trăeşte din caritatea publică; face pe oameni să rîdă ori să plîngă, şi apoi întinde pălăria. Dacă Statul şi-ar înţelege îndatoririle sale, ar trebui să selecţioneze pe cei mai buni dintre scriitori, cărora asigurîndu-le o rentă i-ar pune în situaţia de a creia operile lor în linişte, la adăpost de sbuciumul luptei pentru existenţă. Aşa proceda Ludovic al XIV-lea şi diferiţi seniori amatori de dedicaţii lucru ce a contribuit, după cum ştim, la înflorirea artelor. Astăzi nimeni nu mai plăteşte dedicaţiile se plînge cu amară ironie un scriitor anchetat; ar trebui o reformă a moravurilor din acest punct de privire...

Situaţiunea intelectualului în genere, şi în special a scriitorului, nu este deloc de invidiat; din fericire, continuă în acelaş ton humoristic scriitorul nostru — se găsesc şi oameni inteligenţi printre scriitori. Aceştia trăesc foarte bine, datorită unor procedee mai mult sau mai puţin onorabile; se căsătoresc cu fete bogat înzestrate, obţin prin reclame sgomotoase tiragii mari, organisează anchete, etc.

N. N. V.

Cărţi

Cutreierînd prin Europa de Mihail Negru. — D-l Mihail Negru este un călător pasionat şi un călător care are ochiul larg deschis asupra locurilor pe care le străbate. D-sa nu face statistică inutilă şi nici literatură de duzină. Totuşi vede destul pentru a interesa pe cei cărora li povesteşte călătoria şi scrie limpede, sobru şi uneori chiar cu adevărate însuşiri literare pentru ca să cucerească pe cetitor.

Ultima descriere de călătorie a d-lui Negru cuprinde însemnările impresiilor. pe care zborul cu aeroplanul deasupra Europei, i le-a putut trezi. Preferăm o carte de notaţii sincere, precise şi lipsite de pretenţie la tot ce se scrie azi afectat şi falş şi se impune prin intriga de cafenea. Cartea d-lui Negru are o mare calitate: aceia a simplicităţii. Intr'o epocă de pretenţie artificială simplicitatea devine o calitate literară de care trebuie să se ţie neapărat samă.

S.

*

Cele trei Crişuri.—Revista d-lui colonel Bacaloglu din Oradea-Mare închină numărul ei pe Octombrie lui Iosif Vulcan. Bucurîndu-se de colaborarea celor mai de samă scriitori romîni, Cele trei Crişuri, represintă în mişcarea culturală ardeleană avangarda însăşi a culturii româneşti unitare. Căci cercul revistei nu se mulţumeşte numai de cuvîntul scris al publicaţiei, ci el caută prin conferinţe şi şezători să menţie viu interesul pentru literatura românească. Conferinţele organizate anul acesta la Oradea-Mare şi Bucureşti sînt o dovadă că publicaţia pe care o conduce cu nesfirşite sacrificii d-l Bacaloglu, nu are numai trainice legături în lumea intelectuală de peste Munţi, dar îşi înţelege menirea mult mai bine, decît de pildă revista d-lui Octavian Goga, care împroaşcă Ardealul cu veninul pe care lacomul poet îl are atunci cînd îşi dă sama de zădărnicia ambiţiilor sale.

S.

BIBLIOGRAFIE

Al. Davila. — *Viaicu Vodă* — Ediţia IV. Cartea Românească.

Dr. P. Cazacu. — *Cîteva date din Istoria Basarabiei* — Cartea Românească.

Ion Dragoslav.—*Facerea Lumii* — Cartea Românească.

Mihail Negru. — *Cutreerând prin Europa.* — Cartea Românească.

Incepînd cu acest număr d-l prof. N. Iorga se retrage dela conducerea acestei reviste. De asemenea se retrage şi d-l prof. Ion Sân Giorgiu.

In numărul 45 a revistei noastre. număr inslinat M. S. Reginei, s'a strecurat o greşală, pe care o îndreptăm acum: Autorul rîndurilor iscălite *Dr. Costinescu* e d-l *Sever Bocu*.

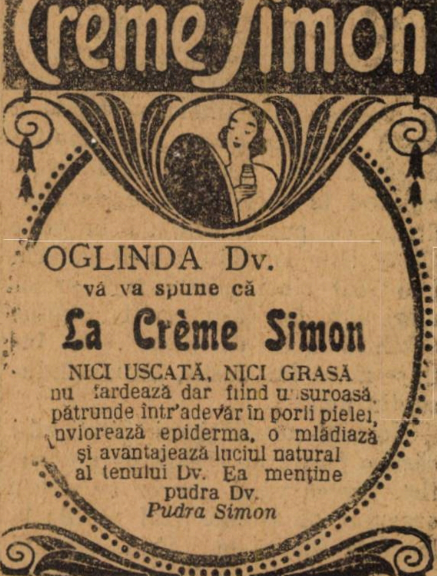
Crème Simon

OGLINDA Dv.
vă va spune că
La Crème Simon
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ
nu fardează dar fiind unsuroasă,
pătrunde într'adevăr în porii pielei,
înviorează epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
pudra Dv.
Pudra Simon

ANUL XLI.—No. 48. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 29 Noiembrie 1925

UNIVERSUL · LITERAR

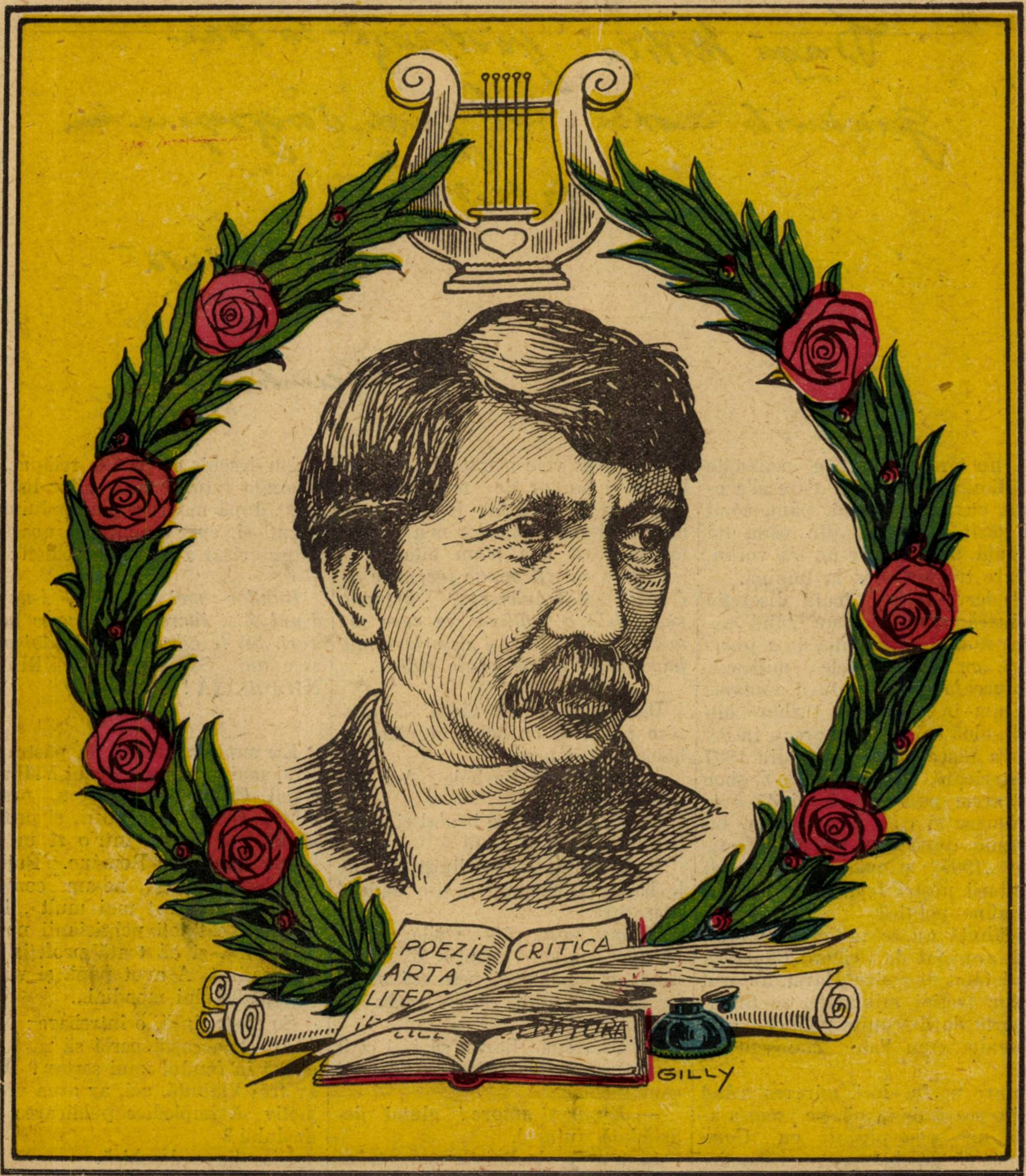
POEZIE
CRITICA
ARTA
LITER
ATURA
GILLY

Alexandru Vlăhuţă

Vlăhuță și politica

de RADU D. ROSETTI

Ceva inedit despre Vlăhuță!

Greu. Și totuși, în marea mea dragoste și admirație pentru marele scriitor, cu prilejul împlinirii a cinci ani dela moartea lui, am depănat pe pânza amintiri ceasurile, nu prea depărtate, petrecute în intimitatea poetului, care m'a onorat cu prietenia lui, până când am găsit un episod din viața lui Vlăhuță, despre care nu s'a vorbit, și care trebuia scos la lumină.

Il dezvălui cu toată discreția necesară, fără nici un gând ascuns, numai cu intenția de a preamări, cu slabele mele mijloace, un luceafăr al literaturii române.

Eram în perioada turbure din 1909, abia scăpați din greau încercare a răscoalei țăranilor din 1907 (posterioară poeziei lui Coșbuc *Noi vrem pământ*) răzmiriță care dărâmase și casa dela țară a lui Vlăhuță, după care Carageali scrisese *„1907“* și pe când mai toți scriitorii noștri fruntași luaseră o atitudine politică.

Vlăhuță nu se pronunțase încă. Deși apreciat de Grigore Păucescu și răsfățat de Spiru Haret, autorul atâtor pagini minunate, se ținuse departe de discuțiile politice, calm și senin, cum l'am cunoscut cu toții.

Mare ne fu, deci, mirarea, când într'o seară de iarnă, pe vremea aceia, ne pomenirăm cu *Conu Alecu*, că deschide grav și emoționat câte-va coale de hârtie, spunându-ne să fim atenți, că are să ne citească... un aricol politic.

Era un imn de slavă la adresa unui șef de partid, al cărui nume nu se poate da în vileag, din considerentele ce se vor vedea mai jos, — de-o frumusețe rară.

Trebuia să apară în fruntea unui ziar, sub titlul *In zile grele, — Intre două revoluții* — și avea ca dată *15 Decembrie 1909*.

Am cerut voie maestrului să mă bucur și singur de muzicalitatea frazelor, limpezi ca izvoarele de munte, și rezonanța lor m'a încântat atât, că una n'am uitat-o:

„Acela care'ți spune lucrurile acestea, domnule........., privește viața dela o înălțime, la care nimic din ambițiile și deșertăciunile pământești nu se poate ridica...

Dar Delavrancea tăcea. Devenise palid, și cu ochii în pământ, bătea barabancea.

— Ei, ce zici Barbule? Am sau nu dreptate?

— N'ai! răspunse brutal și scurt tribunul cu experiență.

Și Vlăhuță strânse liniștit colile, le băgă în buzunar, și-o dădu'n literatură.

Tocmai peste câte-va zile, un alt prieten comun, Mitică Z...... venind cu soția să-și petreacă seara în casa poetului, aduse vorba de articol.

— Mi-a spus Barbu că i-ai cetit ceva, care nu i-a plăcut, și că te-ai cam pichirisit.

— *E pur și muove!* glumi deastădată autorul.

Și tot așa de liniștit cum strânsese colile cu câte-va seri mai'nainte, le desfăcu, și ceti avântat perioadele sonore a doua oară.

Spre marea lui decepție, Mitică Z.... fu mai categoric ca Barbu:

— Ce profund te'nșeli d-mata, coane Alecule“, asupra omului căruia-i ridici osanale! Ești așa de greșit în aprecieri, că până nu va cânta cocoșul pentru a treia oară, după cum se zice la Evanghelie, te vei convinge singur de adevăr.

Atunci, Vlăhuță, închise tacticos manuscrisul într'un plic galben, și scrise pe el cu creionul următoarele rânduri:

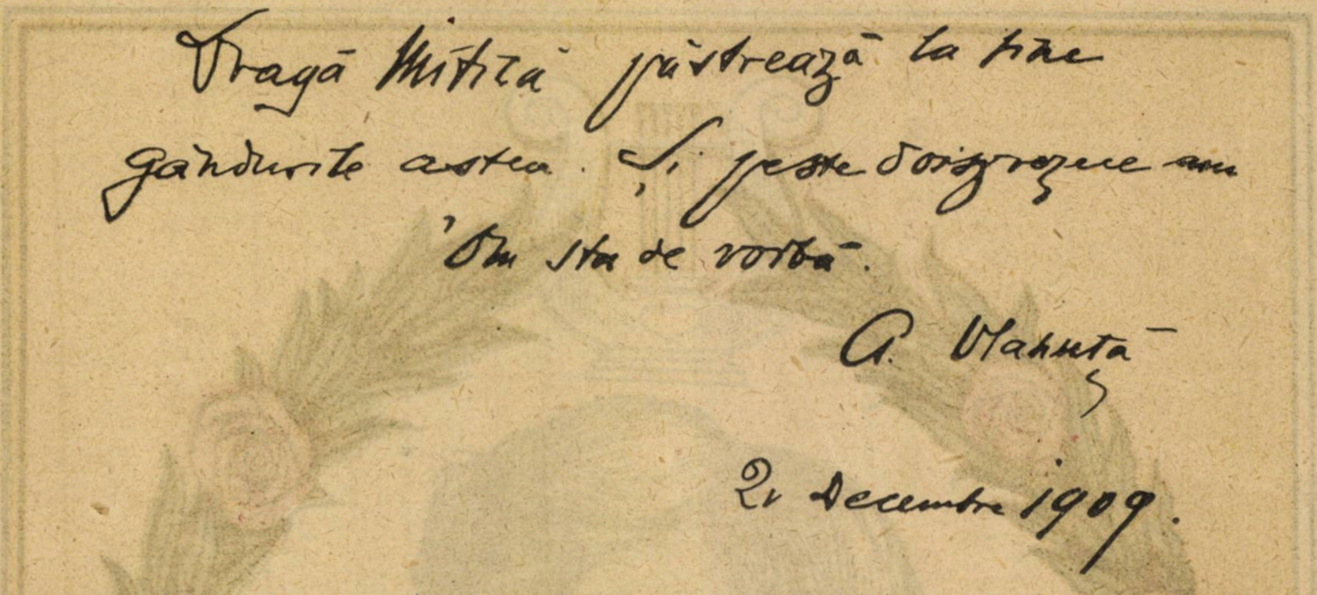

Dragă Mitică păstrează la tine
gândurile astea. Și peste doisprezece ani
'om sta de vorbă.

A. Vlahuță

21 Decembre 1909.

Am deschis cu pietate reliqua, în prezența tuturor prietenilor lui, în 1920, după moartea scumpului dispărut, și, spre uimirea noastră, manuscrisul avea și-un codicil:

Bunilor mei prieteni, d-na și d-nul Z...., încredințez aceste gânduri. Să le citească peste doisprezece ani, SĂ NU LE PUBLICE NICIODATĂ!

*

Ele sunt în prezent în păstrarea celui mai bun amic al lui Vlăhuță, d-nul Cristache Grecescu, președintele Curții de conturi, și probabil că vor figura într'o zi în arhiva Academiei Române. Puținii cari le-am recitit, ne-am convins că poetul a avut mai mult „fler“ politic decât toți politicianii noștri la un loc, și că toată profeția lui s'a realizat. A avut până și viziunea războiului mondial...

Se naște, însă, o întrebare: Nu-i păcat ca această perlă să zacă ascunsă în fundul unui sertar? Dacă ar trăi Vlăhuță, azi, ar avea vreun motiv să împiedice publicarea articolului?

Discuția e deschisă.

Și poate, cu ocazia discuției, se va vorbi din nou cetitorilor, de unul din cei mai străluciți scriitori ai noștri, pus la index de înaintașii literaturii de azi — alături de Eminescu!

Prima lecție

Taci că doarme păpușa !
Mimi

In coltișorul ei, stăpână
Pe-un vraf de jucării stricate,
Din cărți de joc, din hârtioare,
Ea-și face parcuri și palate:

Vorbește, râde cu păpușa..
Ce fericite-s amândouă,
Că s'a putut, din vechi nimicuri,
Zidi o 'mpărăție nouă!

Păpușa n'are nas e cheală,
Ș'un braț din umăr îi lipsește,
Dar Mimi-o vede tot frumoasă:
Căci ea e mamă, *ș'o iubește.*

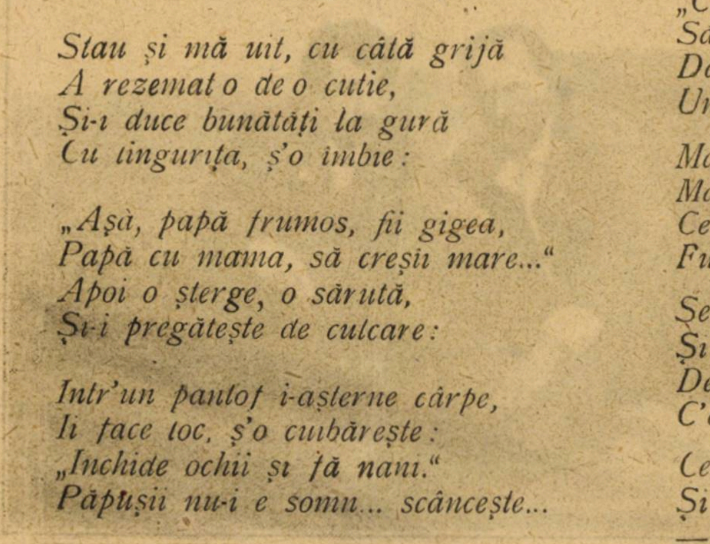

Stau și mă uit, cu câtă grijă
A rezemat o de o cutie,
Și-i duce bunătăți la gură
Cu lingurița, ș'o îmbie:

„Așà, papă frumos, fii gigea,
Papă cu mama, să crești mare...“
Apoi o șterge, o sărută,
Și-i pregătește de culcare:

Intr'un pantof i-așterne cârpe,
Ii face loc, ș'o cuibărește:
„Inchide ochii și fă nani.“
Păpușii nu-i e somn... scâncește...

E răsfățată, vreà să i cânte,
Și basme de-ale ei să-i spună...
O, e un chin până s'o adoarmă.
Noroc că i Mimi mamă bună!

Să nu te 'ncerci s'o iai în brațe,
Ori s'o săruți, că nu se lasă;
Ce-i ea, copil? Nu-și vede capul
De supărări, de griji, de casă...

Mă umflă râsul... ce drăguță-i
In demnitatea ei de mamă!
Și cuget la o viclenie:
— Te fac eu să mă bagi în samă!...

Pe-ascuns, din buzunarul hainei
Mă fac că scot o păsărică,
Și 'ncep să 'nșir ce pene are,
Cât de frumoasă e și mică...

„Ce bine-mi pare că nu i nime
Să vadă ce am eu aici!...“
Dar cine-o fi? Aud prin casă
Un tropot de picioare mici...

Mă 'ntorc. Cu ochii mari și limpezi
Mă farmecă, lingușitoarea?
Ce cauți, mamă de păpușă,
Fudula mea de-adineoarea?

Se uită după păsărică,
Și i se pare c'o și vede;
Degeaba-i spun c'am amăgit-o,
C'am vrut să râd de ea.. nu crede.

Cerșind, mânuțele-și întinde
Și de genunchii mei s'agață...
— De-ai ști tu păsărica asta
Ce adevăruri te învață!

Al. Vlăhuță

Opera poetică a lui Al. Vlăhuță

Opera poetică a lui Alexandru Vlăhuță a apărut în epoca, în care Mihail Eminescu începuse să exercite influența sa covârșitoare asupra tinerilor versificatori. Al Vlăhuță a suferit și el influența celui mai fecund și profund gânditor dintre poeții noștri, dar această influență n'a făcut dintr'însul un imitator servil, ci i-a dat numai impulsul necesar de a-și putea manifesta propriul său geniu poetic.

In poezia lui Al. Vlăhuță, găsim accente de sinceritate; inspirațiuni variate și independente; idei și sentimente izvorîte dintr'un spirit cercetător, meditativ, neliniștit și profund sensitiv.

„Il n'est nul si beau passetemps
Que de jouer à sa pensée“,

spunea Charles d'Orléans. Al. Vlăhuță nu s'a „jucat“ cu gândurile sale și „ideea“ nu i-a slujit de pretext ca să îmbrace într'o formă poetică ușoară, meditațiuni, — fie pe tema nimicniciei vieței, fie pe tema suferințelor, ce le crează amorul pasional.

Sufletul său a vibrat puternic sub imperiul sentimentelor și al ideilor.

Aceste sentimente și idei au găsit expresiunea cea mai nobilă și firească în opera sa poetică. Judecată în ansamblul ei, această operă nu poate fi caracterizată de pesimistă. In tot cazul pesimismul din poezia lui Al. Vlăhuță dezvălue un fel de a gândi și de a simți, care n'a fost impus dinafară, care n'a fost împrumutat și nici adoptat din snobism literar, sau din spirit servil de imitațiune.

El nu-i nici atât de profund ca acel din poezia lui Leopardi, nici atât de nuanțat și variat, ca acel din poezia lui Eminescu. Atunci când, sub influența lui Eminescu, apăruse o legiune de versificatori „pesimiști“, Al. Vlăhuță s'a ridicat împotriva curentului artificial și nepotrivit cu cerințele vremei și cu interesele neamului.

In poezia *„Unde ni sunt visătorii?“* poetul s'a revoltat împotriva acelora cari plâng suferinți închipuite sau cari „împrăștie în lume o misterioasă jale, parc'ar sta să bată ora stingerii universale!“

„Căci mă 'ntreb, ce sunt aceste vaete nemângâiate“
Ce'i acest popor de spectri cu priviri întunecate.

Chipuri palide de tineri osteniţi pe nemuncite,
Trişti poeţi ce plâng şi cântă suferinţi închipuite,
Inimi laşe abătute, fără-a fi luptat vreodată,
„Şi străine de-o simţire mai înaltă mai curată!
Unde ni's entusiaştii, visătorii, trubadurii,
Să ni cânte rostul lumii şi splendorile naturii?“

In numeroase poezii găsim apoi o succesiune de stări sufleteşti, care dezvălue varietatea sentimentelor şi a ideilor şi adâncimea cugetărilor.

In poezia „Iubire“ avem o frumoasă definiţie a iubirei:

„Iubire, sete de viaţă,
Tu eşti puterea creatoare
Sub care inimile noastre
Renasc ca florile în soare.
Şi îmbătate de-al tău farmec,
Ce peste lume se aşterne,
In tremurarea lor de-o clipă
Visează fericiri eterne....“

In strofa următoare e desfăşurată o idee de ordin metafizic:

„Din haos şi din întuneric
Te-ai smuls, fecundă şi senină;
Al tău surîs de *„alama parens“*,
Fu prima rază de lumină
Şi, de căldură ta, planeţii
Treptat se desmorţesc, învie...
Pe toţi ca într'o mireajă-i leagă
Uinversala simpatie
„Tu faci să circule în lume
Puterea ta de zămislire
Şi miliardele de forme,
De-alungul vremii să se'nşire.
Vieţile, ascunse'n germeni,
Din somn — cât le atingi-tresar
Şi toate 'n raza ta învie
Şi toate mai frumoase par...

E un imn înălţat iubirei şi vieţei universale, care *„valuri de vibraţii din depărtatele planete, trezesc în sufletele noastre dureri şi bucurii secrete“*..

Iubind, poetului i se pare că e atins de însăşi farmecul secret al vieţei şi de aceia el se simte „o forţă în univers“..

„....Şi glasul meu devine cântec
Gândirea mea devine vers“.

In poezia *„Pilde vechi“* dintr'o idilă ţâşnesc idei tot de ordin metafizic:

„....Nu te face-a nu pricepe,
Tu le ştii — că eşti, un drac,
Iar cu noi o lume 'ncepe
Dacă ochii mei îţi plac
Ca în cea dintâi ispită,
Ce'n păcatul cel dintâi
Şiruri de vieţi palpită
Deşteptate'n ochii tăi...

Al. Vlăhuţă, după procesul memorandului a scris poezia *„Eroilor-martiri“* (ardeleni), în cari a prevăzut evenimetele istorice, care urmau să unească pe toţi românii la un loc.

„Triumful e al nostru. Acei ce nu văd încă,
Că'n voi palpită dorul unui popor întreg
Şi'n glasul vostru strigă durerea lui adâncă,
Vor înţelege mâine ce astăzi nu înţeleg“...

Dacă unii poeţi şi versificatori moderni urmăresc să lărgească domeniul poeticei prin armonizarea lirismului cu raţionalismul şi pozitivismul; iar alţii, au declarat războiu lirismului, spre a putea cultiva în libertate fantasticul şi misticismul, — religios sau morbid — opera poetică a lui Al. Vlăhuţă prezintă, în ansamblul ei, o armonizare a lirismului cu romantismul.

Ea a însemnat un mare progres în domeniul gândirei, şi al artei versificaţiei româneşti.

Romulus Seişanu

Delavrancea şi Vlăhuţă. — *Dumitreşti 1914*

Strigătul vremii

de AL. VLAHUŢĂ

Un sentiment general din ce în ce mai limpede şi mai hotărît, se desface din toate câte le-am suferit: nevoia de-o altă viaţă.

O altă lume, cu alte întocmiri, cu altfel de conducători — iată ce e în aşteptarea tuturora. Cum se deschid izvoare proaspete în urma unei adânci zguduiri telurice, aşa din zbuciumările prin care-am trecut, a izbucnit lumina aceata neaşteptată, care ni-a arătat de odată în ce infern de minciuni ne-am deprins a trăi, şi ce putredă şi de aruncat în foc e toată îmbrăcămintea asta de forme deşerte sub care ni-ascundem mulţimea păcatelor, ce ne-au îngenunchiat. Noi n'am stat nici odată să ne întrebăm ce-a urmărit politica noastră, ce-au vrut să facă din ţara asta cârmuitorii noştri. A fost vr'un plan de muncă susţinută, în vr'o direcţie? Au avut partidele noastre politice vr'o ţintă lămurită, vr'o continuitate de acţiune, în afară de acea nenorocită pânză a Penolopei, care trebuia să fie organizarea ţării, şi pe care atâta au ţesut-o şi au distrămat-o, că parcă numai pen-

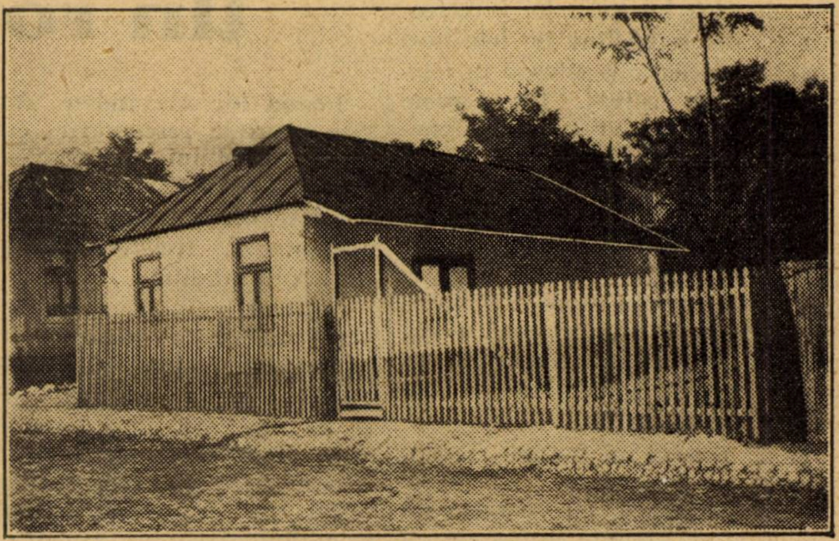

Casa în care a stat la gazdă Vlăhuţă, (vis-à-vis de Bujor)
Cotu-Negru—Bîrlad

tru isprava asta se succedau la putere?

In şcoală, în administraţie, în armată n'a fost nici un fel de îndrumare, nici un fel de pregătire indicată şi cerută de însuşirile, nevoile şi aspiraţiile neamului nostru.

O prăpastie pururea deschisă a stat între popor şi conducătorii lui. De-o parte numai datorii — de alta numai drepturi. Şi nicio încercare serioasă nu s'a făcut pentru a se întinde o punte între cele două lumi. Se va umplea oare prăpastia aceasta cu sutele de mii de leşuri, pe cari tu mai ales, ţărănime harnică şi îndurătoare, le-ai dat jertfă unui ideal, despre care nimeni nu ţi-a vorbit, spre care nimeni nu te-a îndreptat? Nu ştiu, zău. Ceia ce ştim însă cu toţii e că, în felul cum am trăit, nu se mai poate trăi, — că focul acesta grozav, prin care am trecut, şi care încă nu e stins, trebuie să ardă tot putregaiul, toată stricăciunea din noi, ca să ne putem învrednici de viaţa cea nouă, care ne aşteaptă la capătul atâtor suferinţi Altfel toată dreptatea pentru care am sângerat şi toate revendicările noastre, dincolo de munţii şi de apele care ne-au despărţit, nu ni vor folosi la nimic. Vom fi aceiaşi ticăloşi, pe-o suprafaţă mai mare.

Ni trebuiau, fireşte, şi Basarabia, şi Bucovina, şi Ardealul cu Banatul, ca să ni vedem ţara întregită şi neamul „statornicit în vechile lui drepturi“. Dar tot aşa de strigătoare nevoe avem de un om, care să cunoască adânc rănile noastre şi să nu gândească decât la vindecarea lor. Omul acesta nu trebuie să aibă nici un partid de întărit, nici clienţi de îmbogăţit, nici rude de procopsit, — nimic din ştiutele păcate ale politicianului să nu-l stânjenească în acţiunea lui mântuitoare. Să fie puternic nu prin mulţimea ciracilor interesaţi, ci prin spiritul lui de dreptate, prin marea lor dragoste de popor şi mai ales prin acea sfântă lepădare de sine şi contopire în fiinţa neamului, care a fost în toate vremile taina şi forţa cea adevărată a eroului. Din viaţa lui curată, lipsită de orice deşertăciune, şi din larga înţelegere a vremii lui să-şi tragă prestigiul şi autoritatea de care un conducător are nevoe. Il vom cunoaşte când va veni. In jurul lui se vor strânge dela sine, fără chemări de trâmbiţi, toţi oamenii cu adevărat cinstiţi ai ţării, şi fără tocmeli negustoreşti, toată marea lor putere tăcută se va pune în slujba puterii lui.

Aşa se va alcătui partidul pe care-l cere conştiinţa publică de azi, partidul de «refacere» naţională, pe care cu toţi îl aşteptăm. Il aşteptăm cu atâta încordare de suflet, cu atâta credinţă, în cât nu se poate să nu vie.

(*Dacia*, 28 Decembrie 1918).

* * *

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Ştiinţelor Populare şi Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an şi costă 210 lei fiecare.

Apă !...

In Noembrie 1920, Consiliul de război din Constanţa, prezidat de generalul Gorski, judeca procesul fraudelor dela Brăila. Când se inventariase proviziile rămase dela inamicul fugit din teritoriul ocupat, multe dispăruseră. In special, vagoane întregi de zahăr intraseră în depozitele negustorilor amatori de câştiguri mari. Pe banca acuzării, ofiţeri superiori şi inferiori, alături de tăinuitorii civili, unii cu situaţii sociale, din diferite părţi ale ţării. Desbaterile au durat mai mult ca o lună. Avocaţii şi martorii ocupaseră întreg „Grandul“, hotelul cel mai apropiat de Consiliu. Se găsiau acolo, urmărind şedinţele, dimineaţa, după amiazi şi noaptea, Radu Rosetti, Osvald Teodoreanu, Homoriceanu, Popescu Tudor, Pompiliu Ioaniţescu, împreună cu nedespărţiţii Gherghel şi Negrea, din Constanţa.

Intr'o zi, pe când mă duceam la proces, un băiat îmi întinde un afiş cu următorul cuprins :

SALA ELPIS
Astă seară la orele 9
ŞEZĂTOARE PENTRU COMEMORAREA LUI AL. VLAHUŢĂ
D. RADU ROSETTI, va citi din opera marelui poet.
D. OSVALD TEODOREANU, va examina această operă.
D. M. MORA, va istorisi diferite scene din viaţă.

Osvald Teodoreanu mă trezeşte din uimire.

— Astă noapte a venit ştirea despre moartea lui Vlahuță. Directoarea școalei secundare de fete ne-a rugat să facem o șezătoare în folosul copiilor săraci. Tot suntem aici. N'am avut vreme să te consult. La nouă, la Elpis!

Seara, sala gemea de lume.

Cu durerea lui de vechiu prieten al lui Vlahuță și cu afinitatea poetului, mai simțitor decât oricine la o atât de mare pierdere a literaturii, Radu Rosetti impresionă adânc publicul, imprimând versurilor superbe, accentele sguduitoare ale poeziei în doliu.

Veni rândul lui Osvald Teodoreanu.

Așezat la masă, cu operele lui Eminescu și Vlăhuță dinnainte, el își propunea să spulbere tema atât de slabă a invidioșilor lui Vlăhuță, că n'ar fi fost decât un satelit, care ar fi strălucit prin lumina lui Eminescu.

Inteligența vie a conferențiarului și verva-i cunoscută, oferiră o sinteză remarcabilă despre personalitatea literară a poetului deplâns.

Dar cum pledase peste zi niște incidente la Consiliul de război și cum punea tot sufletul în slăvirea lui Vlăhuță, Osvald simți că răgușește. Se întoarse pe scena unde se găsia singur și șopti într'un „a-part“ teatral:

— Un pahar cu apă!

Și continuă expunerea.

Argumentele se înșirau, versurile curgeau, — dar apa nu venia.

Un bătrân care ațipise rezemat de bulumacul din fundul scenii, în așteptare să lase cortina, fu deșteptat de ordinul dat de astă dată mai tare, între două strofe:

— N'auzi?... Apă!...

Gâtul lui Osvald avea toată bunăvoința, dar oboseala lupta să-l învingă.

Bătrânul colindă prin toate colțurile scenei, unde nu fusese de multă vreme spectacol, găsi numai păianjeni și praf, și revenind la spatele conferențiarului, îi suflă la ureche:

— Nu e!

Osvald lăsă cartea din mână, se ridică aprins și strigă:

— Cum se poate una ca asta?... Aveți marea la Constanța și nu puteți să-mi dați un pahar cu apă?!...

Sala isbucni în aplause, omul o luă la picior, apa sosi — și Teodoreanu își sfârși conferința într'o atmosferă din cele mai calde, în care singura intervenție răcoritoare fusese afacerea cu paharul.

Mihail Mora

Un român poet

Poezia lui Alexandru Vlăhuță este expresia resemnării caracteristice sufletului românesc — o resemnare potolită, corectă și demnă, cu care orice rațiune normală și disciplinată, trebuie să întâmpine un act al fatalității.

Copacul eminescian, făcea prea mare umbră în jurul lui și prea își înfipsese adânc rădăcinile în pământ, ca să mai poată fi clintit de veleitatea altor curente literare, afară de singurul care plătia în atmosferă pe vremea aceia. Cei veniți după Eminescu, trebuia să se mulțumească dar, numai cu puținele pete de lumină scăpate ne umbrite de frunzișul compact al marelui înaintaș. Totuși, în sfera lor strict definită, opera lui Vlăhuță s'a desvoltat modest, dar cu prestigiul neștirbit al unei perseverențe de apostol național — produs caracteristic pământului și atmosferei românești, cu a căror directă înrudire și-a legitimat de altfel și prezența în literatura română.

Contimporan cu pictorul Grigorescu, poetul Vlăhuță a fost un admirabil interpret verbal al imaginei plastice, cu care prietenul său colorist, risipia din belșug, senzațiile unei convenționale vieți idilice românești.

In poezia lui Vlăhuță, admirăm bogăția variată a unei vitrine, închinată exclusiv producției naționale. Ea tronează în vârful unui car cu fân de curând cosit, însuflețește firul de lână pe care îl toarce țăranca pe prispa casei și dă glas fluerului, cu care ciobanul își adoarme turma cu oi, odată cu asfințitul soarelui. Poezia lui, plutește totdeauna în imediata vecinătate a pământului, nu se ridică nici odată peste nivelul subiectului vizual și nici nu se aventurează până spre adâncimile fatale de unde sufletul artistului nu se mai întreabă de ce origină este.

Ori, marele merit al poetului este tocmai această atitudine, dictată de cea mai perfectă conștiință artistică.

Alexandru Vlăhuță nu este un poet român, ci un român poet.

Ion Minulescu

Alexandru Vlăhuță

Ca poet posteminescian, ca homerid al marelui nostru cintareț, istoria literară va constata la Vlahuța doua etape: o perioadă romantică, începând cu primele publicații pîna la „Unde ni sunt visatorii?“, și o perioada constructivă, tradiționalista și naționala. El n'a creat o școala, cu dinsul a murit o doctrină aceia a pesimismului de comanda, a resemnarii incurabile a învinsului, a psihozii revoluționare a plebeului oprimat. Valoarea lui nu resida atit în creațiunile artistice, cit in continuarea și propagarea ideilor doctrinare ale lui Eminescu. Marele maestru al „Luceafarului“ și al „Satirelor“ n'a fost numai un cântareț incomparabil, un formidabil rascolitor de energii naționale, prin ale sale versuri fatidice și de o frumusețe necunoscută pănă la el, a fost mai mult, un doctrinar al naționalismului integral. Pe acest revoluționar, pe acest profet al țaranimii libere și sanatoase la temelia țării, îl considerau junimiștii ca omul lor, pe acest antisemit și xenofob îl reclamau și alții ca autor al poemei „Imparat și proletar“, ceia ce era cu desăvîrșire fals.

Pornind de la naționalismul lui Eminescu, Vlahuța a mers mai departe alaturi de alți carturari ai neamului, cerînd emanciparea țaranimei. De la tradiționalismul lui Eminescu s'a inspirat cînd a fost împotriva inovatorilor pripiți în arta; partizan și creator al acelei limbi literare, care s'a impus în toate teritoriile romînești, ca singura și drept cea mai buna.

Fara a fi fost înscris într'un

Şcoala primară dela Podu-Negru, unde a învăţat Vlăhuţă. Astăzi casele Vrioni. — Bârlad.

club politic, fără să fi avut simpatii sau antipatii: el iubia pe boierul gospodar și iubitor de țară, apărător al granițelor în timp de războiu, părinte al țărănimei în timp de pace, așa după cum voia o țărănime liberă, neexploatată de paraziți localnici sau de lipitori străine.

Poate în literatură va prevala proza lui mai mult decât poezia lui, dealtfel corectă, conștiincioasă, dar departe de izvoarele pure ale inspirației neimitate. Dimpotrivă, nuvelele sale, scrierile sale de tot felul, în proză, au o frază îngrijită, precisă, model de limbă literară bună.

In progresul poeziei romînești a pregătit trecerea dela vulcanul eminescian la frumoasa inspirație idilo-țărănească a lui Coșbuc, Iosif, Cerna, Anghel, Goga, în versuri, Sadoveanu, Sandu Aldea, Agîrbiceanu și alții în proză. A fost un maestru sever cu sine, mîndru de arta lui, de un orgoliu demn de rarele sale calități sufletești. A ținut sus steagul literaturii și nu s'a coborît la niciun compromis ca s'o sacrifice, s'o speculeze pentru bunurile materiale, ce le-ar fi primit în schimb.

Ion Foti

Indrumătorul

Cea mai caldă recunoștință din parte-mi amintirii lui Alexandru Vlăhuță.

Mi a fost îndrumător.

Copilăria mea pe malurile Bârladului a fost luminată de paginile marelui poet în care orașul meu natal era „Cîntat". Un punct de orgoliu și un imbold pentru copilul care vrea și el să scrie.

Licean, Alexandru Vlăhuță îmi tipărește versurile și-mi dă sfaturi cu o bunătate părintească. Poșta redacției din primii ani ai „Sămănătorului" îmi consacră rînduri prietenoase atunci cînd coloanele revistei mi se închid.

Student sărac, grație unei cărți de vizită a lui Alexandru Vlăhuță, sunt primit corector la „Cronica" *ziarul lui Toma Bazilescu, care peste o lună mă înaintează la rangul de reporter.*

Atîtea cuvinte ca să picur o lacrimă de evlavie și să-mi aprind gîndul, ca o făclie de rugăciune închinîndu-l amintirii marelui poet.

Corneliu Moldovanu

„Unde ni sunt visătorii?"

de LEONTIN ILIESCU

„Renaşterea" a strălucit prin artă şi desfrîu. Acestea porniau firesc din superioara înţelegere a frumosului. Estetica rafinată, expresie a unei civilizaţii profunde, trebuia s'aducă în veacul Renaşterii, acel val de crimă şi prihană, ce dă acestui veac măreţia contrastului.

Şi pe noi valul stricăciunii ne bîntuie să ne soarbă. El ne face să trăim ca 'ntr'o Sodomă nouă, asfixiaţi de aerul păcatelor mărunte. Nu trăim însă măreţia contrastului, pentrucă vremii noastre nu-i corespunde o înţelegere superioară a frumosului, o manifestare grandioasă în artă, şi nici fapte într'aripate de oameni mari de suflet deopotrivă de mari prin virtuţile ca şi prin viciile lor.

Societatea Renaşterii era un bizar amestec de întuneric şi lumină, de pământ şi cer, de prăpăstii şi culmi. De aceia străluci ea prin conrupţie şi artă.

Pe cînd noi?..

„Nu ştim, e melancolia secolului care moare?"

Iată viziunea profetică a maestrului. Creerul muncit de gînduri al maestrului Vlăhuţă şi-a pus de mult această întrebare, răscolitoare de conştiinţi. Intrebarea se lega, evident, de o serie de constatări şi observaţiuni adevărate, priviri vultureşti pe deasupra unui veac de necazuri.

Intrebarea e logică, nemăsurat adevărată şi pentru zilele noastre. Sufletul maestrului s'a liberat din temnița argilei, ca albina pornită din stup, după flori, ca să se întoarne iarăși la stup, și totuși gîndirea, întrebarea gîndită de mai sus rămîne și astăzi deplin legată de soarta societății în care trăim.

A fost o viziune profetică a unui poet, al cărui suflet presimte efluviile sociale, prevede furtuna și vrea s'o îndrepte, precugetă marile vremuri și le cîntă apoteoza.

Poeți de geniu sunt apostoli în vremuri mari.

Fluiditatea lor presimte frămîntările sociale după cum harfele eoliane vestesc schimbările naturii, cu deosebire că poeții de geniu sînt vehicule divine, pe când harfele eoliane sunt multe omenești.

Scriind aceste gânduri, îmi vin în minte versurile ce sfârșesc poezia maestrului Vlahuță, „*Unde ni sunt visătorii?*“ cari ni-a inspirat aceste însemnări.

Iată versurile:

Unde ni'-s entusiaștii, visătorii, trubadurii,
Să ne cânte rostul lumii și splendorile naturii?
Unde ni's sămănătorii generoaselor cuvinte,
Magii ocrotiți de stele, mergătorii înainte,
Sub credințele sfărmate și sub pravilele șterse
Ingropând vechea durere, cu al lor cântec să reverse
Peste inimile noastre mângîiere și iubire,—
Și cuvîntul lor profetic, inspirata lor privire,
Valurile de'ntuneric despicându le în două,
Splendidă 'naintea noastră să ni-arate o lume nouă!

E văpaia durerii, pe care o simt oamenii cei mai presus de gloate. E aceiași hiperbolică durere pe care o simt astăzi toți acei într'aripați la suflet, cari văd și înțeleg aceia ce nu toți oamenii văd și înțeleg.

Și atunci, nu e drept că, evocând astăzi amintirea cântărețului gânditor, care acum cincî ani și-a lepădat vestmântul pământesc, plecând dela noi, din voia Celui mai presus de voia tuturor, să ne gândim că versurile profetice de mai sus se potrivesc admirabil și împrejurărilor de azi?

„*Unde ni sunt visătorii*“ să ni-arate în zare coloanele de marmoră ale Cetății, spre care cei mai buni dintre noi năzuiesc? Unde sunt cântăreții cari, renunțând la formele șchioape și schiloade ale versului frivol, să ni cânte speranțele viitorului în versuri încărcate de gânduri și foc?

Gimnaziul și apoi liceul, la care a învățat Vlăhuță. (Piața Domnească, Bârlad.

O lature caracteristică a familiei lui Vlăhuță

— Dintr'un studiu —

Pe tatăl lui Alecu Vlăhuță îl chema Nicolai, iar mama sa se numea Ecaterina (Acasă-i zicea Catinca). Fire evlavioasă, încă din copilărie, ea a intrat în tagma monachală de la Mănăstirea Adam (Tutova). Fiindcă era deosebit de frumoasă, ea și-a atras simpatia lui Nicolai Vlăhuță, care în cutreierările lui vînătorești[1]) se rătăcise și pe la Adam. D-l Lupu Costache, de la Dealu Mare, cred că știe lucruri foarte interesante din tinerețea lui Nicolai Vlăhuță, de care era nedespărțit în petrecerile de vînătoare[2]).

Despre dragostea romantică, din care s'au luat părinții lui Vlăhuță, avem o mărturie a Poetului în poezia «In Mânăstire» 3).

Locuiau la Pleșeștii de pe valea Similii, unde erau mici proprietari de pămînt. După ce băieții s'au mai sburătăcit plecînd care și'ncotro, după ce mezinul (Alecu) împlinise nouă ani și Eliza se măritase cu Străjescu, bătrînii s'au mutat la ginere, în Poenești. Iar prin 1892 îi găsim retrași în liniștea de mînăstire. Tatăl, la Neamțu sub numele de Nectarie; mama, la Agapia numită Elisabeta. După cîtva timp, bătrînul a cerut învoire de la Mitropolie să poată sta la Agapia împreună cu tovarășa vieții lui. Aici și au dat amîndoi obștescul sfîrșit: mama, la 2 Septembrie 1898, iar tatăl, trecut de sută, la 8 Mai 1909.

Despre tatal lui se pomenește foarte puțin, aproape de loc, în operele lui Vlăhuță. In schimb, despre mamă: o antologie întreagă. Pentru dînsul mama este o religie. Rare ori un

---

1) Despre această ocupație a tatălui său ni vorbește Vlăhuță în frumoasa bucată „La gura sobii“: „Vasile Petrovici zicea că-i cumătrul urșilor; cunoștea pe tata—vechiu tovarăș *de vinătoare.*

2) Cum că și după însurătoare, Nicolai Vlăhuță păstră tradiția vechei hoinăreli, se vede dintr'o afirmație a d lui V. Voiculescu, pe care o deține dela însuși maestru Vlăhuță „Năluca tatălui său, lipsind cu lunile de acasă, după treburi, petreceri și vînători, și pe care abia își amintea că l'a văzut odată subt chipul unui străin voinic, ce-a descălecat în grabă la pragul lor și iar a încălecat; iar maică-sa arătându-i-l i-a spus cu durere uite „ăla este tat-tu“.

3) Măicuță nopțile de vară
Sunt înfiorător de dulci
Incremeniși privind afară,
Pe cine aștepți de nu te culci?
……Și dacă în a vieței cale
Un suflet tânăr s'a oprit
Subt raza frumuseții tale
Tremurător și fericit,
La ce pustii să-și treacă anii,…

cea slabă și zise — Ce'nseamnă asta ? Ce-ți tot bați burta ? Crezi că nu i-s eu popa ? Dar în clipa aceia ochii lui se zgâiră : văzu că fata era însărcinată. Scoase un răcnet și o izbi cu piciorul. Fata se prăvăli, soru-sa, nevasta administratorului năvăli, se aruncă asupra ei. — Ai omorît-o ! Ai ucis-o tâlharule, țipă ea.

— Imi făgăduise că mă iea de nevastă ! gemu fata, apoi își pierdu conștiința.

— Cea proaspăt vinovată era moartă de spaimă. Ungurul o trase de păr din pat și o zvârli în coridor. Eși și el, și încuie ușa pe dinafară.

Trei zile și trei nopți a stat de pază la ușe. Nu te puteai apropia de el. Nevastă-sa trebui să-i schimbe mereu vadra cu vin de lângă el. Nu-l va lăsa să iasă până ce nu iscălește contractul de căsătorie. Beat, turbat amenința cu sabia.

Căpitanul tăcu și suflă din greu.

—Ce mă puteam face? Pe fereastră nu era chip să iasă. Răspundea în curte, lângă tigru, și avea și zăbrele groase de fier. Nevastă-sa trebui să-i aducă și pușca, și Ungurul o încărcă cu gloanțe pentru mistreți. El urla necontenit. Se aduna satul pe la poartă. Nu mai puteam să aștept. Pe soldați nu-i puteam folosi. Trebuia deci să fac raport, să vie ordin pentru a scăpa din capcana asta ! Și, alaltăeri am raportat. Pentru mâne trebuie să ne prezentăm toți trei la oraș.

— Dar bine, cum îl scoți pe Sublocotenent din ghiarele tigrului ?

Căpitanul râse cu hohot.

— E la răcoare, tigrul !

— Cum așa !

— Am adus alaltăeri un ordin de mobilizare pentru el. Fictiv, se'nțelege. Să-l fi văzut cum s'a îmblânzit numai decât ! Și cum cerca să se pună bine cu noi. Tremura din tot trupul ! Ei, dacă ești cineva, toate se pot face ! Contele cel tânăr când i-am spus povestea a aflat el mijlocul acesta de a scăpa de urs. Ii cunoștea firea și știa că-i primejdios. Și, pentru nimic în lume, nu trebuia să se întâmple un scandal la moșia lui. Așa dar, pe mâine dimineață, domnule Petrow, să fim gata ! Trebuia un ordin de mutare pentru toți. Altfel scandalul nu ar fi putut rămâne tăinuit în cercurile conducătoare ale armatei. Hhia ! ce-i de făcut ? Pentru un nebun sufere veșnic zece înțelpți, nu-i așa domnule Petrow ?“

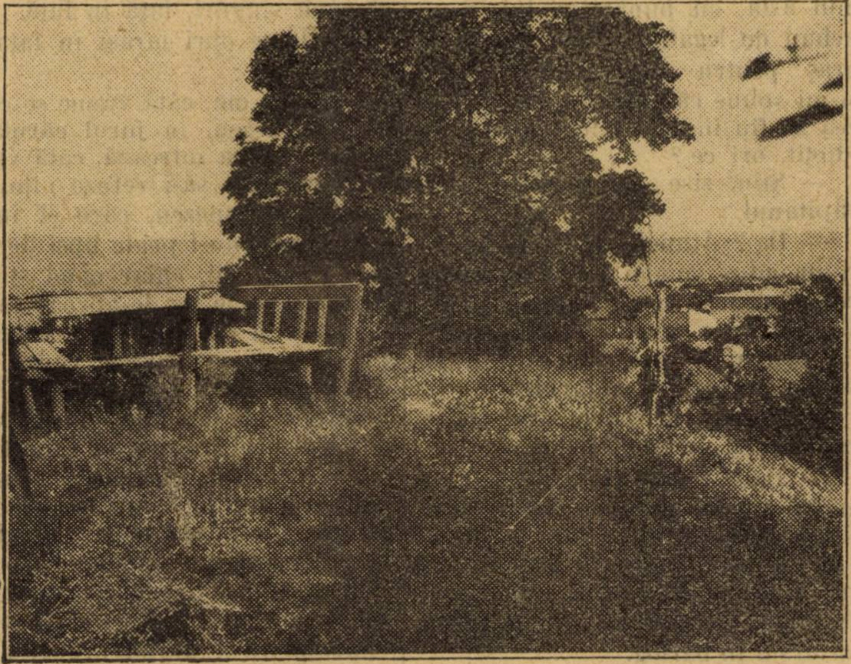

„La Movilă“, în via d-lui E. Bulbuc, unde ședea adesea Vlăhuță în timpul refugiului. -- Bîrlad

Căpitanul oftă, se sculă, își luă chipiul.

Andrei se gândia mereu că hotărîrea lui Vasile era în legătură cu schimbarea asta. Nu voia ca Vilma să fie aici la despărțire. Om cuminte, desigur. Cine știe dacă un scandal n'ar fi izbucnit și aici ? Și Andrei știa acum că Vasile se va întoarce singur dela oraș.

Intreabă pe căpitan :

— Desigur domnul notar știe de schimbarea asta !

— Nu știe dragă nimeni pe lume afară de noi trei. Nici administratorul, nici nimeni din casa lui. Trebuie să o ștergem pe nesimțite. Un plutonier va lua comanda până la ieșirea noilor ofițeri.

Andrei rămase uimit. Dacă nu știa notarul, cum să-și explice hotărîrea lui năprasnică ?

Poate mama Vilmei era într'adevăr bolnavă ? Dar dacă nu era, și Vilma se întorcea deseară ?

Rusul rămase frământat de chinuri și de îndoială până în faptul serii, când auzi oprindu-se căruța înaintea porții. Prin fereastră văzu că Vasile venia singur și răsuflă mai ușurat : se gândia cu groază și cu sfâșiere de inimă la ceasul despărțirii. Dar ori cât de mare îi era desnădejdea, teama că Vilma se va agăța de el, că nu va voi să-l părăsească, și că-l va însoți la oraș, biruia durerea din inimă. Pentru nimic în lume nu voia să-i facă notarului scene cari să-l facă de râsul lumii pe toată viața. El nu se gândia să părăsească femeia, știa că nu se poate, că, cel puțin acuma ar fi fost pentru Vilma o lovitură de pumnal drept în inimă. Dar să se întâlnească la oraș peste o zi, peste două, după ce el va fi plecat singur, fără scandal din casa notarului. Nu știa ce va face cu ea, unde vor locui, cum vor trăi, dar simția că nu o poate părăsi, că sufletul nu-l lasă, că s'ar cufunda într'o noapte rece și neagră fără această bucurie și lumină a vieții lui din vremea din urmă.

Se simți deci, ușurat, când îl văzu pe Vasile singur.

Notarul intră în casă luminos, cu trupul drept, plin de siguranță, plin de prietenie.

— E într'adevăr bolnavă greu doamna ? întrebă Andrei, liniștindu-se deodată când îl văzu pe Vasile senin.

— Cine ? Soacra ?

— Da.

— E răcită puțin. Dar știi dumneata cum sunt femeile ! Repede se tem de moarte. Vilma a rămas lângă dânsa. Cred că o să petreacă la oraș câteva săptămâni.

El se uită pe furiși la Rus, dar nu văzu nici o surprindere de neplăcere sau de mirare.

— Pentru dumneata însă, domnule Petrow, nu aduc o veste prea bună ! Va trebui să te muți la oraș !

Andrei avu o tresărire de milă,

de compătimire față de Vasile. Omul ăsta, cu bunătatea lui, e un nebun de legat. Işi lasă femeia la oraş pentru mai multă vreme, şi-mi spune că pentru mine e veste rea să fiu în acelaş loc cu ea! S'a idioțit, ori ce?

— Ştiu, zise Andrei. Mi-a spus căpitanul.

— Da? Atunci mă bucur că nu ți-am adus eu mai întâiu vestea cea rea. Am fost la contele cel tânăr. Dânsul mi-a spus. Orice intervenție pentru a mai rămânea dumneata aici a fost zadarnică.

— Mâne vom fi toți trei ofițerii la oraş, domnule notar.

— Da! Nu te vei supăra dacă eu mi-am luat libertatea să-i spun d-lui conte că e şi dorința dumitale să pleci. Căci, la noi, de-aici în colo, e plictiseală. Se pune toamna, încep ploile. Ne închidem ca ursul în bârlog.

Andrei îl privi mirat, dar notarul nu mai dădu nici o lămurire. Rămase nepătruns.

— D-l conte cel tânăr e necăjit acum. Tatăl dânsului trage de moarte. Dar m'a încredințat să-ți spune, că vă stă deschisă casa lui ori când pofteşti. Şi că speră să te mai distrezi, căci mai sunt în oraş cinci ofițeri prizonieri ruşi.

— Da, mi-a spus şi căpitanul.

Vasile se 'ntoarse, şi Rusul auzi îndată cum fluera în odaia vecină, apoi în curte, pe drum, spre cancelarie.

Dimineața, o căruță cu doi ofițeri se opri înaintea locuinței lui Vasile Grecu.

— Sunt aici. Trebue să plec, domnule notar! zise c'o voce surdă Andrei. Nu cuteza să-l privească în față pe omul a cărui casă a batjocorit-o. Andrei îl privi un răstimp nepăsător, apoi îi zise:

— Ne despărțim, domnule Andrei Vasilievici Petrow. N'am să-ți spun nimic. Dumneata cunoşti sentimentele pe care le-am avut. Dar pentru viează, vreau să-ți spun un lucru, domnule ofițer! Dumneata ai vrut să fi un om cinstit!

Vasile tăcu şi făcu câțiva paşi largi prin odaie. Oprindu-se în fața ofițerului, adăogă:

— Nu ți-a reuşit! Când eu îți mărturisisem îndoielile mele asupra credinței, mi-ai spus că dumneata crezi în Dumnezeu, în Hristos, în sfintele Taine. Şi totuşi nu ți-a reuşit!

Notarul măsură din nou odaia. Rusul îl asculta înfiorat. Nu avea omul acesta, cu înfățişarea atât de solemnă, un gând de răzbunare? Poate de aceia a îndepărtot-o pe Vilma, ca în clipa despărțirii să rămână singuri, față în față.

Vasile se opri iarăşi în fața lui şi continuă:

— Orice om, câtă vreme se crede un Dumnezeu, în jurul căruia se învârte lumea întreagă, câtă vreme nu-i în stare să-i refuze nimic acestui Dumnezeu, care el însuşi câtă vreme nu-l poate lipsi de plăceri şi bucurii, chiar când ştie că prin ele ucide pe de-aproapele lui, nu poate fi un adevărat credincios. El, dându-i-se prilejul, cade.

Notarul tăcu iar, cu ochii duşi prin peretele din față, atraşi parcă de nevăzutul magnet al infinitului.

— Inceputul şi temelia cinstei, ale caracterului ce nu se poate înfrânge, ale bunătății şi ale iubirii, este conştiința nimicniciei tale. Numai atunci poți alege, ca un om liber, ce să-ți dai şi ce să-ți refuzi, cunoscându-ți prețul propriu. Atunci ştii, simțeşti că poți renunța la plăceri, când ele nenorocesc pe altul, fără să prăpădească lumea. Căci nu e vorba de plăcerile unui zeu nemuritor, ci a unei biete mâini de pământ. Şi acum, adio!

Vasile Grecu îi întinse mâna cu hotărîre, şi i-o strânse pe a Rusului cu bărbăție.

Andrei Vasilievici Petrow nu-i putu răspunde un singur cuvânt. Eşi pe uşe urmat de Vasile.

Cei doi ofițeri îşi pierdură răbdarea aşteptându-l.

— Repede, domnule Petrow! Ce Dumenzeu! La zece fix trebuie să ne prezentăm, zise căpitanul cu glasul hodorogit. Era palid, nedormit, cu ochii înroşiți. Se vedea bine că chefuise noaptea întreagă. De despărțire, se pare!

— Rămas bun, domnule notar, mai zise căpitanul. Bun sat Cozla. Buni oameni! Bun vin! O să ni aducem cu plăcere aminte, domnule notar, dacă nu ne vom lăsa ciolanele pe frontul italian! Ziua bună! Trei brațe se ridicară strâmb la chipie, căruța porni.

Fluerând încet un marş, Vasile Grecu intra în curte.

(Va urma).

Alfred de Vigny

Moartea lupului

Spre luna cea aprinsă îşi luau toți norii drumul,
Aşa cum la incendii spre slăvi se 'nalță fumul,
Iar codrul des şi negru se întindea în zări.
Mergeam tăcuți, alături pe umede cărări,
Prin mărăcinii aspri şi bălăria 'naltă,
Cînd, pe sub brazii falnici zărirăm la olaltă,
In țărnă, nişte urme de lupi, pe care noi
Ii urmărim cu haita 'n sălbatecul zăvoi.
Ne-am reținut suflarea, ca linişte să fie,
Si am încetinit pasul. — In codru, pe câmpie.
Nu se-auzia un zgomot. Doar pe un stîlp stingher
Sfîrleaza 'nvârtitoare țipa, prelung spre cer;
Căci nu putea în zboru-i s'atingă 'n treacăt vîntul
Decît înalte turnuri, şi nici decum pămîntul.
Stejarii-şi plecau vîrful, iar jos, lipiți de stînci,
Păreau că dorm în umbra acestei păci adânci.
Nu se-auzia un foşnet şi abia licăriau zorii.
Bătrînul cel mai meşter decât toți vînătarii
Privi atunci nisipul şi capul jos plecând
El, care depe urme nu se 'nşela nicicând.
Ne 'nştiință în taină că dânsul după ghiare
Putuse recunoaşte că sunt acele fiare
Doi râşi voinici, sălbateci, cum şi doi pui de lup,
Ni-am pipăit cuțitul, ce prins sta 'n şold, de trup
Şi puşca ascunzând-o, căci prea strălucia tare
Mergeam, depărtând ramuri din cale fiecare.
Trei inşi atunci se-opriră. Pe urma lor mă iau,
Privesc, şi văd de-odată doi ochi ce străluciau
Şi patru umbre care dansau toate 'mpreună
In deasa bălărie, sub farmecul de lună,
Aşa cum saltă veseli în fiecare zi
Ogarii, când stăpânul începe-a se ivi.
Li-era acelaşi chipul şi acelaşi li-era jocul
Dar puii de lup parcă cu teamă scrutau locul,

Ştiind că între ziduri, dormind un somn uşor,
La câţi va paşi sta omul, duşmanul crunt al lor.
Sta tatăl în picioare privind spre cărărue,
Lupoaica sa alături, părea acea statue
Ce-o adorau Romanii, la viaţă c'a adus
Pe semi-zeii gemeni, Remus şi Romulus.
Tăcut lupul şi'nalţă brăzdat de-o dungă chipul
Şi unghiile sa'e adânc scurmă nisipul,
Pierdut el se socoate, findcă i e de-acum
Retragerea tăiată şi 'nchis orişice drum.
Atunci apucă grabnic cu botul lui fierbinte
Pe ogarul cel mai aprig din cei ce-i stau 'nainte
Şi nu vru să-i dea drumul din fălcile-i de-otel
Măcar c'atâtea gloanţe ploau cumplit pe el.
Măcar că se 'mplântară în el nestăvilite,
Adânc în măruntae tăioasele cuţite —
Până în clipa 'n care cu ultimul efort
Rostogoli pe câne alături de el, mort.
Atunci doar îl sloboade şi 'n faţă ne priveşte.
Junghierele în trupu-i şedeau ca nişte cleşte,
De iarbă ţintuindu-l cu ochii larg deschişi
Iar puştile în preajmă-i se'ngrămădiau cruciş.
El iarăş ne priveşte, se'ntinde-apoi cu totul
Lingând sângele care-i acoperă 'ntreg botul
Şi fără-a scoate un ţipăt de groaza morţii nici
Incet şi 'nchide ochii pentru a dormi pe veci

II

Imi rezemai de puşcă îngândurata frunte
Şi n'avui hotărîrea, în faţa morţii crunte
Să-i urmăresc lupoaica şi puii, ce tus-trei
Voiră să-l aştepte; o, fără puii ei,
Ar fi murit cu soţul şi văduva lui, care
Nu l'ar fi lăsat singur în greaua încercare.
Ci-i fuse datoria să-i scape de prăpăd
Şi să-i înveţe cele ce ochii lor nu văd:
Să nu calce 'nvoiala, ce dintr'un timp încoace
A încheiat-o omul cu-atâtea dobitoace
S'alunge, ca lui pacea să-i stei la căpătâiu,
Pe cei, ce stânci şi codru le-au stăpânit întâiu.

III

Cu-acest nume de oameni*, de care mi e ruşine*
Ce firavi suntem totuşi, — am cugetat îu mine!
Cum să părăseşti viaţa de chinuri şi nevoi
Sublime animale, o ştiţi asta doar voi!
Gândind ce-ai fost odată când jalea te răpune
Tăcerea doar e mare, tot restu-i slăbicirne.
Ah! te-am înţeles bine, sălbatec călător,
Şi n'am să uit privirea ta până ce o să mor.
Ea îmi spunea; „Incearcă prin trudă îndelungă
Ca 'ngînduratu-ţi suflet şovăitor s'ajungă
La stoicismul mândru prin care toate 'nduri
La viata care-am dus-o născêndu-mă 'n păduri.
Rugi, gemete şi plânset — zadarnice strădanii
Du-ţi sarcina pe care pe umeri ţi-o dau anii
Oricit de amară soarta îţi pare uneori,
Şi suferă ca mine şi fără-a vorbi, mori."

Trad. de **Ioan Ciorănescu**

Din "Antologia Poeţilor francezi", care va apărea.

Literatura comparată în străinătate şi la noi

Lăsând la o parte rolul trubadurilor francezi din secolii XI—XIII, cari au produs o vastă literatură de imitaţie, pe marii scriitori din epoca Renaşterii, pe clasicii din veacul al XVII-lea, să ne oprim un moment asupra veacului al XVIII-lea. Acest secol, după ce a fost stăpânit de spiritele novatoare ale lui J. J. Rousseau şi Voltaire, îşi schimbă aspectul sub influenţa străină. Prin emigraţi, prin războaie, prin proselitismul revoluţionar, relaţiunile franceze cu străinii devin din ce în ce mai intense. Spiritul francez, care a dominat asupra Europei, a fost cel mai larg primitor cu străinii.

Anglia cu Ossian, face cunoscută în Franţa poezia primitivă şi barbară. Din Germania vin alte curente. Cu „Werther" a lui Goethe se redeşteaptă sentimentul naturii şi al amorului, preconizat de J. J. Rousseau în „*La Nouvelle Héloïse*". Când în 1814, se traduce în limba franceză „Cursul de literatură" a lui Schlegel, prin concepţiile sale noi de estetică şi prin severul rechizitoriu adus teatrului clasic, a produs un adevărat scandal. De atunci prinde gust publicul francez pentru ţările cu legende şi pentru poeţii şi povestitorii străini, cari vorbiau aşa de bine sensibilităţii lor. Dar opera germană, de care se vorbia mult în Franţa în acel timp, era Faust. M-me de Staël scrisese despre primul Faust în cartea sa „*L'Allemagne*" apărută în 1823. Cu traducerea bună a lui Gérard de Nerval din 1828, Faust devine francez. Mephistopheles şi Margareta ajung populari.

Cunoştinţa operelor străine a fost pentru Francezi, nu numai un mijloc de imitaţie, ci şi o emancipare a formelor literare mai vechi. Această mişcare nouă a dat naştere romantismului, care apăruse mai înainte în Anglia, dela 1789 până la 1837, cu Byron, Shelley, Keats, Walter Scott, Wordsworth... ; în Germania, dela 1795 până la 1816, cu Novalis. Tieck, Fichte, Schelling, fraţii Schlegel, Arnim, Brentano, Görres... ; în Italia, dela 1816 până la 1825, cu Manzoni, etc... Romantismul francez, desvoltat sub influenţele străine, ajunge în scurt timp la o expansivitate europeană.

Influenţa engleză, asupra căreia vom insista puţin, a fost tot aşa de însemnată, ca şi cea franceză.

Poezia lakiştilor ajunge să fie cunoscută în Franţa la începutul veacului al 19-lea, şi un Sainte-Beuve, de exemplu, ia modele pentru „*Joseph Delorme*" (cf. Maxwell Austin Smith „*L'influence des Lakistes sur les Romantiques français*" Paris 1920). Arta dramatică engleză serveşte şi ea de model. Shakespeare devine idolul romanticilor. Este foarte interesant de urmărit influenţa lui Shakespeare în Franţa. Ignorat un secol şi mai bine, el ajunge în urmă, cel mai popular scriitor străin. De altfel, se ştie că şi în patria sa, marele dramaturg fusese proscris de puritani şi de abia la mijlocul veacului al XVIII-lea, se găseşte un public care să-l aprecieze. Este meritul lui Voltaire, de a fi introdus în Franţa pe marele poet dramatic englez. Cu toate că cenzura îl condamnase pe rug, Voltaire în *Lettres philosophiques*", publicate în 1731, zicea: „*Shakespeare avait un génie plein de force et de fécondité*". Dar admiraţia lui Voltaire nu se reduce numai la atât. El imită în piesele sale pe poetul englez. După Voltaire. admiratorii lui Shakespeare în Franţa se înmulţesc.

Dacă dramaturgia romantică a

luat multe dela Shakespeare, romanul istoric s'a născut sub influența directă a lui Walter Scott. Balzac scrie „*Les Chouans*“, Vigny „*Cinq Mars*“, Victor Hugo „*Notre-Dame de Paris*“, Mérimée „*Chronique du régne de Charles IX*“, sub influența romancierului scoțian. (Louis Maigron „*Le roman historique a l'époque romantique. Essai sur l'influence de Walter Scott*“. Paris 1912). Influența lui Scott nu s'a restrâns numai asupra Franței, ci s'a întins și în alte țări. In Italia, Manzoni scrie „Logodnicii“, în Rusia, Gogol pe „Tarass Bulba“, în Danemarca, Ingemann, în Olanda Van Lennep, în Spania Alarcón, în Polonia Bronikowski, în Germania Willibald Alexis și, în fine, în Ungaria Jokai, toți sufăr marea influență a lui Walter Scott.

Anglia, cu uriașii ei scriitori, cari au exercitat puternice influențe asupra literaturilor europene: Shakespeare, Walter Scott, Ossian, Byron, etc..., a suferit și ea dealungul veacurilor, influențe din afară. După înrâurirea latină, de care am vorbit mai sus, vine influența comediei italiene, în urma căreia teatrul englez tinde spre o formă originală. Marea epocă elisabetiană a renașterii engleze, cu Sidney și Spenser, este pregătită tot de influența străină. Inrâurirea franceză, cea spaniolă a romanelor cavalerești și mai ales cea italiană, pregătesc noua mișcare. Spenser se desvoltă la influența lui Du Bellay. In marea sa poemă „Regina Zânelor“, el vrea să se ridice deasupra lui Ariosto. In ea găsim reminiscențe din : Homer, Lucrețiu, Virgil, Ovid, Guillaume de Lorris, Chaucer, Langland, Ariosto, Tasso, etc...

Din cele expuse sumar în rândurile de mai sus, vedem în ce strânse relații se afla toate literaturile mondiale. Dacă literaturile bogate ale popoarelor mari și civilizate, nu pot ajunge la o desvoltare, până nu vin în contact cu o altă literatură străină, cu atât mai mult au nevoe de această influență, literaturile popoarelor mai mici. Ele datoresc viața lor și desvoltarea, unei literaturi mai superioare. Vom vedea în articolul viitor, folosul pe care i-a avut literatura noastră dela literatura franceză. Dar din evoluția unei literaturi mai putem remarca și un alt fapt. O literatură nu ajunge la creațuni superioare, dacă nu altoește la aportul străin, specificul etnic. Romantismul este singura școală literară, care a dat o deosebită importanță acestui lucru. Dacă școlile clasice au produs opere de valoare superioară, marii ei scriitori nu pot fi revendicați în intregime de țara lor ; pe când romantismul, cu toată variația sa de inspirații străine, a căutat totdeauna să scoată în relief specificul național. Din acest punct de vedere, este mai mult franceză o dramă a lui Victor Hugo, decât cutare tragedie a lui Corneille și Racine.

O literatură nu se poate desvolta singură, ci are mereu relații și legături cu alte literaturi străine. Din această cauză, s'a născut și noua disciplină a studiilor de literatură comparată. Primele cercetări s'au făcut în direcția influențelor generale între două sau mai multe popoare. Vom cita câteva lucrări mai însemnate : ÉMILE DESCHAMPS „*De l'influence de l'esprit français sur l'Europe, depuis deux siécles*“ (Paris 1846) ; F. HENNEBERT „*Histoire des Traducteurs français d'auteurs grecs et latins pendant le XVI-e le XVII-e siècle*“ (Gand 1858) ; EGGER „*L'hellénisme en France*“ (Didier 1869) ; JUSTIN BELLANGER „*Histoire de la Traduction en France (auteurs grecs et latins)*“ (Paris 1892 și 1903) ; VIRGILE ROSSEL „*Histoire de la littérature française hors de France*“ (Lausane 1894) ; JORET „*Essai sur les rapports intellectuels de la France et de l'Alemagne avant 1789* (Paris 1884) ; V. ROSSEL „*Histoire des relations littéraires de la France et de l'Alemagne* (1897) ; MANUEL UGARTE „*Influence de la littérature française en Espagne*“ ; MAURICE WILMOTTE „*La culture française en Belgique*“ (1912); A. DUPOUY „*France et Allemagne. Littératures comparées*“ (1913) ; L. REYNAUD „*Histoire générale de l'influence française en Allemagne*“ (Paris 1914); E. MARTINENCHE „*Histoire de l'influence espagnole sur la littérature française*“ ; G. COHEN „*Écrivains français en Holande*“ ; M. MIGNON „*Les affinités intellectuelles de l'Italie et de la France*“ (Paris 1923), etc....

Paralel cu aceste studii generale au urmat și altele referitoare la diferitele epoce și școli literare, sau la raportul dintre doi scriitori străini :

STENDHAL „*Racine et Shakespeare*“ (1823) ; STAPFER „*Molière et Shakespeare*“ ; P. STAPFER „*Shakespeare et l'antiquité*“ ; L. MOLAND „*Molière et la comèdie italienne*“ (Didier 1867) ; P. DE NOLHAC „*Pétrarque et l'humanisme*“ (1892) ; A. FARINELLI „*Grillparzer und Lope de Vega*“ (Berlin 1894) ; A. LEFRANC „*Marguerite de Navarre et le Platonisme de la Renaissance*“ (1897); E. MARTINENCHE „*La Comedia espagnole en France de Hardy à Racine*“ (Paris 1900) ; R. SANVISENTI „*I primi influssi di Dante, del Petrarca e del Boccaccio sulla letteratura spagnuolo*“ (Milano 1902) ; MARTINENCHE „*Molière et le thèâtre espagnol*“ (1906) ; ESTÈVE „*Byron et le romantisme français*“ (1907) ; VÉZINET „*Molière, Florian et la littérature espagnole*“ (1909) ; I. SÂN-GIORGIU „*Sébastien Merciers dramaturgische Ideen in Strum und Drang*“ (Basel 1921) ; E. MARTINENCHE „*L'Espagne et le romantisme français*“ (Paris 1922) ; M-LLE B. STRAUSS „*La culture français à Francfort au XVIII-e siécle*“ ; H. LIEBRECHT „*Histoire du théâtre français á Bruxelles aux XVII-e et XVIII-e siécles*“ ; L. FERARI „*Le traduzioni italiane del teatro tragico francese nei secoli XVII-o e XVIII-o*“ ; DANIEL STERN „*Dante et Goethe*“ ; J. Y. A. BERTRAUD „*L. Tieck et le théâtre espagnol*“ ; A. EHRHARD „*Henrik Ibsen et le Théâtre contemporain*“ etc...

O altă direcție, spre care să îndreaptă studiile de literatură comparată, este și soarta (la fortune) pe care o are un scriitor într'o țară străină. In acest sens să studiază opera și influența ce o exercită scriitorul asupra literaturii străine :

G. HUSZAR „*P. Corneille et le théâtre espangnol*“ (1903) ; J. J. JUSSERAND „*Shakespeare en France sous l'ancien régime*“ ; G. HUSZAR „*Moliére et l'Espagne*“ (1907) ; ARTURO FARINELLI „*Dante et la Francia*“ (Milano 1908) ; F. BALDENSPERGER „*Goethe en France, étude de littérature comparée*“ (1914); HENRI TRONCHON „*La Fortune intellectuelle de Herder en France* (Paris 1920) ; N. ȘERBAN „*Leopardi et la Franec. Essai de littérature comparée*“ ; S. GOULDING „*Swift en France au XVIII-e siécle*“ ; F. C. ROE „*Taine et l'Angleterre*“ ; P. VAN TIEGHEM „*Ossian en France*“ ; B. CLARK „*Boileau in England*“ etc...

In fine cea mai nouă direcție în care lucrează comparatiștii în ultimele decenii, este studiul motivelor poetice. Să ia un oarecare motiv literar de importanță universală și să urmărește evoluția lui cronologică în toate literaturile, fără a se stabili influența și insistându-se numai asupra asemănărilor. Lucrarea lui *Arturo Farinelli* „LA VITA É UN SOGNO“ 2 vol. (Torino 1916), în care se studiază teatrul lui Calderon și motivele asemănătoare din toate literaturile vechi și moderne, poate servi de strălucit model.

Odată cu studiile de literatură comparată referitoare la raporturile dintre două țări străine, s'a ivit și gândul de a se da o istorie generală a tuturor literaturilor europene. Incercări s'au făcut în Anglia, Germania, Italia și mai ales în Franța, dar nu s'a ajuns până acum la un succes desăvârșit. Unii istorici literari au procedat într'un mod cu totul simplist. Au luat câte o istorie literarà a unei țări și amestecând-o cu celelalte, s'au încercat să dea o operă de ansamblu. In acest sens au lucrat Marc Monnier, Fr. Loliée și L. P. Betz. Mai izbutite sunt lucrările referitoare numai la o anumită epocă sau la anumite popoare, ce au fost în mai strânse relații unele cu altele. Studiile lui J. DEMOGEOT „*Historie des Littératures étrangéres considérees dans leur rapportes avec le dévelopement de la Littérature française*“ (1884); J. TEXTE „*Études de littérature européenne*“ (1898); E. ESTÉVE „*Études de littérature préromantique*“; P. VAN TIEGHEM „*Le mouvement romantique (Angleterre, Allemagne. Iatlie, France)* (Paris 1912); VIAL ET DENISE, *Idées et doctrines littéraires du XIX-e siécle* (1918), dovedesc cele afirmate. In acest cadru voi cita o lucrare de mare valoare scrisă în românește și despre importanța căreia s'a vorbit prea puțin la noi; iar în Occident, nefiind tradusă în limba franceză, desigur că nu este cunoscută și nici nu poate fi consultată. Este vorba de „*Istoria literaturilor romanice în desvoltarea și legăturile lor*“ (București 1920 vol. I-III) scrisă de d-l. N. Iorga.

Cea mai nouă lucrare de literatură comparată generală este breviarul lui PAUL VAN TIEGHEM „*Précis d'histoire littéraire de l'Europe depuis la renaissance*“ (Paris 1925). D-l P. Van Tieghem care este un specialist în acest domeniu, a reușit să ni dea o schiță destul de clară asupra literaturilor europene, urmărind totodată și strânsele legături, pe care le-au avut aceste literaturi. Asupra unui singur fapt, voi aduce o acuzare autorului. Dacă limba română a fost trecută încă din anul 1869 de marele romanist Diez, în rândul limbelor romanice la locul pe care il merita, tot așa și literatura românească, după ce a produs pe Creangă, Eminescu, Coșbuc, Caragiale, poate să fie măcar înregistrată într'un tratat sumar cum este acel al lui Van Tieghem, mai ales că autorul citează atâția autori străini: pe polonezul Bronikowski, pe ungurul Jokai etc... față de care, scriitori noștri, au avut cel puțin tot atâta talent. Savantul comparatist găsia desigur informații despre literatura noastră chiar la Paris. Studiile lui Pompiliu Eliade, Apostolescu și antologia publicată de d-l. N. Iorga, au apărut în edituri destul de răspândite și nu puteau fi necunoscute de d-l P. Van Tieghem.

In ultimul timp, după războiul mondial, studiul literaturilor comparate a luat mare avânt mai ales în Franța. Din 1921 apare la Paris „Revue de littérature comparée“ condusă de F. Baldensperger și P. Hazard. Aci s'au publicat numeroase articole de erudiție și în fiecare număr se dă o bibliografie a literaturii comparate, împărțită pe diferite materii: *teorie, relațiuni generale. motive, teme și tipuri, influențe străine...*; iar biblioteca acestei reviste a dat la lumină numeroase studii, citate de mine mai sus.

G. Cardaş

CRONICA

Contribuţii africane la civilizaţia modernă

Nu au trecut nici o sută de ani de când corăbiile negustorilor de robi încărcau de pe coastele Africei, ca pe niște simple animale de muncă, mii și mii de băștinași, pentru a-i transporta pe celălalt țărm al oceanului, în America. Până mai acum șase—șapte decenii, prosperau încă, acele companii maritime pentru exploatarea comerțului cu robii negri, — comerț stârpit în fine, cu foarte multă trudă, sub presiunea conștiinței morale a lumii civilizate.

Astăzi, negrii din Africa nu mai sunt socotiți ca un fel de marfă vie la dispoziția cămătarilor setoși de aur, ci se pot bucura și dânșii de roadele progresului, ca oameni mai mult sau mai puțin liberi, grație mandatelor civilizatoare ale marilor puteri europene.

Mai mult chiar: lumea civilizată începe a privi Africa, ca pe un rezervoriu de posibilități morale, de surprinzătoare virtualități sufletești. O dovadă despre aceasta ar fi, poate, gustul unor anumite clase culte, pentru dansul și muzica africană. In orice caz, această dovadă o găsim, indiscutabil, în interesul cu care lumea civilizată urmărește manifestările spiritului rasei negre, manifestări destul de frequente în direcții felurite: artă, știință, viață socială, etc. In limba franceză scriu astăzi opere literare destul de interesante, o samă de literați negri, cărora li se adaogă în Europa, dar mai ales în America, alte elemente aparținând aceleiași rase și care, în domeniul științific, fac, cu acelaș succes, dovada aptitudinilor și a calităților ce posedă. Ingineri, doctori, arhitecți, scoborîtorii din robii de acum o sută de ani pe țărmurile lumii noui, se întâlnesc cu zecile, nu numai în cartierul, în dispreț numit „al negrilor“, din New-York, dar chiar în cele privilegiate ale albilor.

Iar în Franța, vom găsi, în funcțiunea de conferențiar la Școala de înalte studii sociale din Paris, pe învățatul *Kojo Tovalu Huenu*, reprezentant al aceleiași rase negre.

Lecțiunile acestui învățat negru, tratând despre „Metempsychosele langajului“ și despre „Involuția fonetică“, au fost o revelație pentru lumea științifică. Iar acum câțiva ani a tipărit primul volum din opera sa despre „Involuția Metamorfozelor și Metempsychozele Universului“.

Și cum într'un loc din acest prim volum al său, autorul mărturisește cu oarecare mândrie că „nu a abdicat dela sufletul său, venind în Europa“, — cred că nu e lipsit de interes să spicuesc câteva din gândurile surprinzător de originale ce se întâlnesc la fiecare pagină. Iată-le:

„Incordați-vă voința către infinit: te vei simți astfel plin de suflul infinitului, iar faptele tale vor fi divine“.

„Sunt realităţi pe care le schimbăm în mituri, numai fiindcă nu avem curajul să le verificăm noi înşine ; tot astfel, din cauza lenii refuzăm puterea de a convinge a credinţei“.

„Fiecare are adevărul şi frumosul pe care-l merită“.

„Iubeşte, adoră şi taci : Dumnezeu nu cere decât atâta. Preoţii şi femeile preferă însă vorbăria“.

„A sfărâma idolii însamnă a crede într'înşii“.

„Infinitul este acidul care dizolvă materia“.

„Dumnezeu, viaţa, eternitatea, mişcarea, — sunt numele singurului lucru pe care nu-l putem defini“.

Africa nu şi-a adus încă, contribuţia sa, civilisaţiei ; dar va veni, desigur, şi rândul său. Şi să nu ne surprindă dacă aceşti oameni de bronz, vor minuna mâne, cu forţa şi lumina lor, ţările ceţoase ale Europei : soarele e doar de pe la dânşii...

N. N. V.

*

Maupassant... aviator.

Cel dintâiu scriitor, care s'a ridicat în nori şi altfel decât cu imaginaţia, a fost Guy de Maupassant. Intr'o frumoasă zi de Iulie din anul 1887, marele scriitor se sui în nacela unui balon sferic, construit de un inginer, prieten al său. Balonul se numea *la Horla*, titlul unui roman, care tocmai apăruse de al lui Maupassant.

Sborul a durat vreo opt ore, în care timp, balonul — pilotat de însuşi constructorul, — străbătu distanţa dintre Paris şi Heyt-sur-Mer, un orăşel pe ţărmul dinspre Belgia al Pasului Calais. Cu acest prilej, Guy de Maupassant dădu dovadă de mult curaj : vorbia, în cea mai bună dispoziţie, cu amicul său, pilotul, recită câteva strofe de Victor Hugo, ba, după cinci ore de sbor, făcându-i-se foame, mâncă, cu mare poftă un picior de pui şi bău câteva păhăruţe de şampanie.

Când auziră parisienii de isprava aceasta a lui Maupassant — căci pe vremea aceia era lucru extraordinar să sbori cu balonul — il crezură nebun, — deşi nu era încă.

E curios că despre această călătorie, celebrul scriitor nu a lăsat nici o amintire în opera sa literară.

N. N. V.

* * *

Sportul moralizator

Adesea sportul e arătat cu juste argumente ca o piedică a culturii didactice.

Tineretul e furat de plăcerile tuturor jocurilor, cărora li închină neobosită tot timpul liber şi o parte din cel destinat studiilor, iar profesorimea, condusă de *noile* principii educative, dă preferinţă obiectelor, în care partea de muncă a creerului uneori e inexistentă, în care capul, din sediu al raţiunei şi al tuturor celorlalte facultăţi intelectuale, e transformat în obiect amorf menit să opună rezistenţă mingii, pe care un călcâiu tot aşa de inteligent a aruncat-o către el.

Astăzi sporturile, înţelegând temeinicia acuzărilor, vin să ni dea o compensaţie, căptuşindu-şi rolul de factor al educaţiei fizice cu acel de agent al progagandei morale.

In Anglia sportul nu se opreşte la a fi o acţiune distractivă sau de sporire a forţelor fizice ; el prezintă o accentuată tendinţă de moralizare a tineretului. Sunt societăţi de foot-ball, care nu primesc ca membrii pe fumători, dansatori sau consumatori de băuturi alcoolice.

Cit işi va împlini acest rol, care ii vor fi rezultatele şi dacă nu va fi silit să dea îndărăt în faţa nevoilor de ordin cultural, cărora deocamdată li-a trecut înainte. vom vedea.

B.

* * *

Maxim Gorki. încântat de literatura sovietică, anunţă că scrie şi el acum un roman, în care se oglindeşte viaţa din ultimii ani în Rusia, cuprinzând toate evenimentele care au frământat ţara nenorocitelor experienţe.

*

Străduinţa „*Răsăritului*“ duce la aceleaşi bune rezultate, înfăţişîndu-se şi cu cel de-al doilea număr al anului opt, ca una dintre pe-degete-număratele bune reviste române. Articolul părintelui Toma Chiricuţă ilustrează şi precisează una din tendinţele revistei, unul din principiile de bază ale scrisului conducătorului şi unora din colaboratorii „Răsăritului“.

Proza d-lui Lascarov-Moldovanu şi versurile d-lui D. Nanu, stăruitorii şi preţioşii colaboratori, vin să împlinească, cu aceiaşi deplină încântare, aşteptările cetitorului.

Invăţăminte juste spuse cu darul omului sfătos, ni dă d-l Batzaria în articolul despre problema minorităţilor etnice.

Interesante şi prielnice sufletului sînt mărturiile despre credinţa în Biblie a chirurgului Howard Kelly, traduse de d-l I. Gr. Oprişan.

Observaţii de pătrundere psihologică, spuse cu duioşia părintelui poet şi alăturate amintirilor din copilărie, face d-l Moldovanu despre teatrul de copii dela *Teatrul Popular*.

*

La Berlin a apărut un nou studiu asupra fostului Kaiser. Ca documentare, el nu aduce nimic nou, mai ales pentru cei cari au citit memoriile lui Bismarck, Moltke, Von Eckardstein şi alţii. Totuşi, autorul său, d. Emil Ludwig, a scris cu un material vechiu, dar privit printr'o prizmă de absolută imparţialitate, o capo d'operă biografică, formând un ansamblu original şi artistic.

El arată în trăsături precise, caracterul impulsiv, şovăelnic şi schimbător al fostului Kaiser, care fiind din naştere infirm (avea un braţ paralizat), a suferit toată viaţa de pe urma acestei infirmităţi fizice, din pricina căreia — credea el, — nu-şi putea afirma marea sa personalitate. Relevă apoi ura, şi în acelaşi timp dragostea ce avea pentru Anglia, pe care, nu se putea împiedeca de a o admira ; iar în ultimele capitole, cu multă măestrie, — trebuie s'o recunoaştem deşi noi nu împărtăşim felul d-sale de a vedea, — caută să micşoreze vina Kaiserului în deslănţuirea marelui războiu, arătând că, pe când el şovăia în luarea vreunei hotărîri, a fost pur şi simplu dat la o parte de oameni, cari puteau să nu fie „mari“, dar în tot cazul erau mai mari decât dânsul.

C

Crème Simon

OGLINDA Dv.
vă va spune că
La Crème Simon
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ
nu fardează dar fiind u-suroasă,
pătrunde într'adevăr în porii pielei,
înviorează epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
pudra Dv.
Pudra Simon

ANUL XLI.—No. 49. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 6 Decembrie 1925

UNIVERSUL · LITERAR

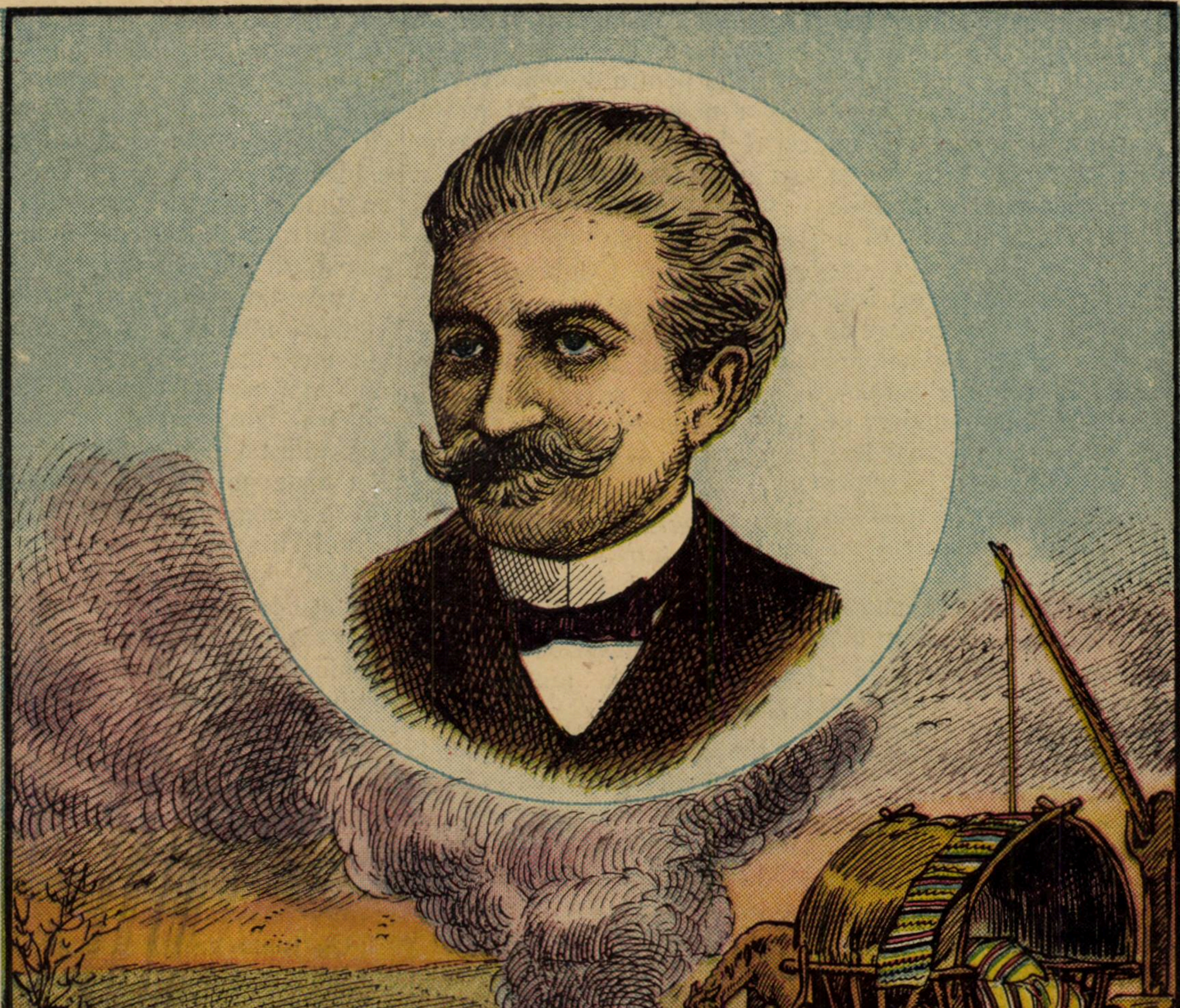

ALEXANDRU ODOBESCU

Alexandru Odobescu şi cultura clasică

de G. POPA LISSEANU

Orice literatură, ca să se poată desvolta, are necesitate, pe lângă un mediu prielnic, de cât mai multe izvoare de inspiraţie, are necesitate de cât mai multă hrană, din care să se alimenteze. Izvorul principal şi hrana cea mai bună o găsesc literaturile în puterile sufleteşti ale poporului de jos, şi aceste mulţimi sunt înzestrate din firea lor cu aptitudini deosebite, când ele sunt capabile de o cultură anumită.

De cele mai multe ori însă literatura îşi găseşte izvoare de inspiraţiune, şi hrană dătătoare de viaţă în literaturile străine, în literaturile unor popoare de cultură mai veche şi mai înaintată. In acest caz literatura se zice că nu se desvoltă în mod organic şi că suferă influenţe străine.

Literatura noastră românească, al cărei representant mai de seamă, cel puţin în ceia ce priveşte proza, a fost Alexandru Odobescu, la începutul înfiripării ei şi în momentul când ea a devenit purtătoarea unei culturi naţionale, a trebuit să sufere diferite influenţe.

Poporul român fiind obligat să facă aceiaşi paşi gigantici şi aceleaşi salturi şi în literatură ca şi pe celelalte tărâmuri ale propăşirii sale, spre a se pune astfel în rândul popoarelor de cultură europeană, această literatură a sa nu s'a mulţumit numai să soarbă seva sănătoasă şi pururea vie a producţiunilor literare populare, urmând în special îndemnurile date de un Vasile Alecsandri, Ioan Ghica şi alţii, ci a recurs şi la literaturile străine, în special la literatura franceză şi germană, netrecând cu vederea nici operile mai de seamă din literaturile italiană, englesă, chiar rusă, etc.

Alexandru Odobescu, suflet de elită, fiind înzestrat cu o intuiţie superioară şi cu o putere de muncă, pe care astăzi noi nici nu o bănuim, şi a îndreptat privirile în altă direcţie, şi a găsit că singurul izvor de inspiraţiune şi singura hrană potrivită pentru desvoltarea puterilor noastre sufleteşti pe terenul literaturii este *clasicitatea greco-romană*.

Şi pare paradoxal şi în acelaş timp straniu de constatat, că Alexandru Odobescu, protagonistul şi propagatorul cel mai înfocat al culturii clasice, să fi fost în aceiaşi vreme şi cel mai dârz adversar al şcoalei latiniste dela noi.

Aşezat la confiniile celor două lumi, ce au luat fiinţă pe ruinele imperiului roman, aşezat la mijloc, între lumea de Apus a latinităţii şi între lumea de Răsărit a elenismului bizantin, poporul românesc era fatal să se resimtă de antagonismul celor două lumi.

De aceia, pe lângă influenţa slavonă care ni-a lăsat în limbă numeroase elemente aşa de mult apreciate de Alexandru Odobescu, ca având să îmbogăţească şi să dea variaţie graiului românesc, dar cari au rămas astăzi mai mult ca ornamente de stil,—poporul nostru, foarte iubitor de neologisme nu primeşte în civilisaţie decât vorbele latine şi elimină pe cele slave — găsim şi influenţa Apusului şi influenţa Răsăritului.

Ardealul a căzut în sfera de influenţă a Apusului. Atât şcoala cît şi inştituţiunile sale culturale erau influenţate de latinitate; iar la începutul secolului al XVII-lea chiar şi o parte a bisericii sale s'a făcut dependentă de Roma. Scoalele sale de la Blaj, din 1754 şi de la Beiuş, de mai târziu, erau şcoale latineşti. Era deci aşa de natural, ca din Ardeal să ni vină un curent latinesc.

Moldova şi Muntenia însă căzură sub sfera de influenţă a Răsăritului. Domnii acestor ţări, un Vasile Lupu şi un Şerban Cantacuzino, se simţiră obligaţi să susţină elenismul isgonit din Fanar, sau cel puţin jenat pe malurile Bosforului şi să întemeieze şcoli şi Academii cu limba de propunere greceasca, şcoli cari aveau să rivaliseze cu cele latine din Occident. Şi e bine să se ştie că nu Grecii au fundat şcoalele greceşti, ci domnii români, ca representanţi ai culturii din Orient.

Au existat, prin urmare, în desvoltarea noastră istorică, două curente, care au tins la formarea unor tradiţii culturale. Impotriva amânduror acestora, Alexandru Odobescu a luptat din toate puterile sale, curentul grecesc condamnându l, iar curentul latinesc combătându l.

Atât curentul grecesc, care isbutise la un moment dat să formeze o tradiţie a studiilor elenice la noi, cât şi curentul latinesc al lui Cipariu, Laurian, Maxim şi alţii, care tindea să scălâmbeze cu totul limba noastră şi împotriva cărui curent Alexandru Odobescu a dus o luptă aprigă, au cedat fără urme apreciabile în limba şi în literatura noastră.

Cu toată lupta, pe care Al. Odobescu a purtat-o împotriva curentului tradiţiei latiniste, el a fost cel mai vajnic propagator al culturii clasice greco-romane. Cunoscător profund al limbilor latină şi elenă, în timpul când un Laurian şi un Cipariu scriau încă latineşte, Alexandru Odobescu, cu toate că vorbia şi scria limba francesă, tot aşa de bine ca şi pe cea română, a voit să facă din literaturile clasice izvorul de căpetenie al literaturii noastre naţionale.

Fire de artist şi versificator de samă — pe lângă cele două poesii publicate în „România

Literară" a lui Alecsandri, ni s'a mai păstrat în manuscris o mulţime de încercări poetice, poesie lirică şi poesie dramatică, mai ales din tinereţe — Alexandru Odobescu s'a găsit îndemnat să redea în româneşte mai multe din producţiunile geniului poetic grec şi latin. Aceste producţiuni le-a redat el atât în versuri cât şi în prosă. Şi, după cum prosatorii clasici în deosebi oratorii şi istoricii, se ocupau în primul rând de armonia frazelor, sacrificând uneori chiar adevărul istoric pentru sonoritatea frasei, tot astfel şi Alexandru Odobescu punea cea mai mare greutate pe musicalitatea composiţiei sale. Urechea lui Alexandru Odobescu, întocmai ca şi urechea musicantului, simţia un deliciu, când percepea cadenţa periodului compus artistic şi se revolta, când o disonanţă îi atingea neplăcut timpanul.

Tot ce a scris Alexandru Odobescu se resimte puternic de influenţa culturii sale clasice. Spre a face această cultură mai accesibilă şcolarilor săi şi spre a arăta superioritatea formei asupra fondului, Alexandru Odobescu n'a pregetat să traducă în româneşte o sumedenie de opere atât din limba franceză cât şi din limbile clasice. A tradus pe Hesiod în întregime; manuscrisul în parte, este încă în mâinile mele; tradusese pe Horatius, al cărui manuscris mi l-a arătat şi din care o odă păstrată am publicat-o în Orpheus 1), tradusese nenumărate pasagii din Homer şi Vergiliu, dintre cari unele se mai găsesc pe la elevii săi şi a redat în româneşte pe Pausanias, din care, pasagii întregi, a cetit studenţilor săi de la Universitate sau de la Şcoala Normală superioară, al careia director era în timpul din urmă.

Cine ceteşte astăzi o scriere de a lui Alexandru Odobescu, se alege nu numai cu cunoştinţe noui, dar, în acelaşi timp, pe lângă emoţiuni artistice, formate la căldura literaturilor clasice, se alege şi cu o îmbogăţire a propriului său stil. De aceia, nu fără temeiu, Titu Maiorescu recomandă studenţilor săi să copieze pasagii întregi din scrierile lui Alexandru Odobescu spre a şi forma şi ameliora stilul lor.

G Popa Lisseanu

---

1) Vezi *Orpheus* I, 1.

Alexandru Odobescu

şi politica sa culturală

Când se va scrie istoria culturii româneşti în perioada în care Alexandru Odobescu strălucia printr'o activitate culturală care făcuse din el un fel de prinţ al culturii şi aristocrat al spiritului, se va vedea cât de bogată, cât de generoasă a fost acea epocă.

In manuscrisele lui Odobescu se găsesc numeroase scrisori către personalităţile mai însemnate atât din ţară cât şi din străinătate. Nu mai puţin interes au scrisorile ce Odobescu a primit de la aceştia.

Bunăvoinţii d-lui G. Popa Lisseanu datorăm comunicarea următoarele două scrisori, pe care le-a primit Odobescu de la G. Perrot, directorul de pe vremuri al Scolii Normale din Paris şi una din partea lui V. Alecsandri.

Odobescu conducea Şcoala Normală superioară de pe lângă Universitatea din Bucureşti, în care s'au format cei mai eminenţi dintre profesorii noştri de azi. In această calitate Odobescu a stăruit să fie trimişi la Paris pentru continuarea studiilor d. S. Mehedinţi şi regretatul Pompiliu Eliade.

In scrisoarea lui G. Perrot din 14 Octombrie 1892, geograful, de care acesta scrie că d. Marcel Dubois este foarte mulţumit, nu-i altul de cât d. S. Mehedinţi.

Cariera culturală strălucită a acestui elev al lui Odobescu a confirma în totul aşteptările acelora cari l-au încurajat cu atâta dragoste în formarea lui intelectuală.

Pompiliu Eliade este primul român care a făcut, ca intern, Şcoala Normală dela Paris. Aprehensiunile lui G. Perrot în scrisoarea către Odobescu s'au dovedit a fi neîntemeiate. Intr'adevăr Pompiliu Eliade a fost un strălucit normalian. Teza în latineşte tratând despre valoarea silogismului, a fost trecută de acesta în mod strălucit, iar purtarea lui în şcoală, sârguinţa la studii, îndrumarea în acel spirit normalian, al cărui reprezentant a fost la noi Pompiliu Eliade, au sfârşit prin a-l cuceri definitiv pe G. Perrot, care a devenit în urmă un mare prieten al nostru.

Tot lui Pompiliu Eliade datorim interesul pentru ţara noastră al marelui geograf E. de Martonne, cu care a fost coleg de internat.

In scrisoarea dela 22 Dec. 1879 învăţatul archeolog care era G. Perrot vorbeşte cu mult interes de lucrarea lui Odobescu asupra descoperirilor archeologice făcute de acesta.

Cu scrisul fin şi femenin caracteristic, Vasile Alecsandri comunică lui Odobescu mici dificultăţi în traducerea făcută lucrării „Furnica".

Dăm în traducere aceste scrisori, iar pe aceia a lui V. Alecsandri n'am putut rezista tentaţiunei de a o prezinta în original cititorilor noştri.

A. P. N.

Paris, 14 Oct. 1892

Scumpe coleg şi prieten,

Treaba se poate face, dar ar trebui să-l văd mai întâiu pe tânărul d-tale şi să stau puţin de vorbă cu el, pentru ca să ştiu şi eu cum stă, ce a învăţat până acuma, dacă este în măsură să urmeze cu folos toate cursurile noastre, dacă este, din toată inima, hotărît a se supune regimului Şcoalei noastre, care, de altfel, este foarte blând, a primi să fie intern şi a lucra serios, cum face geograful d-tale, de care d. Marcel Dubois este foarte mulţumit. D-ta ai vrea ca să treacă doctoratul; dar, ca să fie în drept a se prezenta la examen, ar trebui să ia mai întâiu licenţa aici, sau să obţină echivalenţa pentru gradul universitar pe care l-a luat acolo, ceia ce n'ar fi tocmai greu: dar una din cele două teze trebuie să fie scrisă în latineşte. Ştie tânărul d-tale latineşte, ori este hotărît să înveţe atâta latinească pentru a ieşi din această încurcătură cu faţa curată?

Preţul pensiunii Şcoalei este destul de mic, astfel încât o să poată foarte uşor plăti din bursa pe care o să i-o serviţi; nu e decât 1200 franci pe an. Pentru a intra în Şcoală, însă Domnul Eliad va trebui să plătească odată la început, 400 de franci, cheltueli pentru trusou, *pentru care sumă Școala se va însărcina, pe timp de trei ani, cu întreținerea sa, cu rufăria și cu îmbrăcămintea. I-ar mai rămâne, precum vezi și d-ta, mai mulți bani de buzunar de cât au cea mai mare parte dintre aceia al cărora camarad are să fie.*

Roagă-l pe d. Eliad să vină să mă vadă, dacă i-ar face plăcere lucrul ăsta. O să mă găsească oricând, afară de joia și duminica, în cabinetul meu de la douăsprezece și jumătate la unu și jumătate.

Se înțelege că n'ar trebui să intre în Școală, unde va fi intern, dacă și-a făcut obiceiuri de cafenea sau să se culce cu femeile, căci i-ar fi greu să renunțe la ele. Studenții români au, în cartier, reputația că, în genere, le cam place să petreacă. Orce regulă, de altfel, își are excepțiile sale.

Cu totul al d-tale
G. PERROT

Paris, 22 Dec. 1879

BIBLIOTECA
Institutului Național
al Franței

Scumpe confrate,

Am primit lucarea pe care ai avut bunătatea să mi-o trimiți și m'a dus la desperare. Parcurgând planșele d-tale executate cu atâta îngrijire, și citind tabla d-tale de materii, am putut să-mi fac o idee despre tot ceia ce ași avea de învățat din cetirea cărții, și am durerea să nu înțeleg limba în care este scrisă. Și părerea mea de rău este cu atât mai mare, cu cât d-ta mi-ai făcut cinstea de a te ocupa de sculpturile în stâncă pe care le-am descoperit în Capadocia, iar apropierile și comparațiile, ce ele ți-au sugerat d-tale, mi-ar fi, fără îndoială, de mult folos.

De ce n'ai făcut și d-ta ceia ce au făcut, de mai mulți ani încoace, unii savanți olandezi, suedezi sau danezi, aceia cari scriu în limbi ce nu sunt de loc cunoscute dincolo de țările cărora le aparțin? La memoriul lor, scris în limba națională, au adăogat un scurt rezumat scris în germană sau în franceză, într'o Weltsprache *oarecare. Tocmai ceia ce a făcut, de exemplu, pentru mai multe memorii despre care am făcut dări de seamă, d. Iulius Ussiney, profesor la Universitatea din Copenhaga, pe care îl cunoști poate din nume.*

D-ta nu te-ai gândit la asta; dar pentru a asigura un răsunet mai mare în străinătate lucrării d-tale, n'ai putea măcar să împlinești lacuna aceasta? Desigur că și d-ta, ca și cea mai mare parte din compatrioții d-tale cultivați, scrii în mod curent franțuzește. N'ai vrea să compui pentru Revue Archéologique, *pe care o conduc eu, un rezumat în opt sau zece pagini al cărții d-tale? Ai arăta principalele rezultate la care ai ajuns prin studierea acestei serii de monumente. Cu dragă inimă aș publica acest rezumat. Ai vrea mai bine poate să-mi trimiți o dare de seamă critică, scrisă de vreunul din elevii d-tale sau vreun prieten și, în care, fără a luneca în reclamă, s'ar expune metoda ce ai urmat-o și s'ar pune în valoare concluziile la care ajungi? Și într'un fel și într'altul, ași dori foarte mult ca* Revista *noastră să întrețină pe cititorii săi despre o lucrare, care, după tabla de materii și după planșe, ne face să bănuim o lectură așa de vastă și o curiozitate atât de vie și atât de pricepută. Vezi ce se poate și ce vrei să faci în această direcție.*

Voiu avea cinstea să-ți trimit la începutul anului viitor o lecție a cursului meu, pe care am scos-o aparte; dar o să fie prea puțin lucru, față de darul pe care mi l-ai făcut d-ta. Cel puțin voiu avea plăcerea de a putea fi înțeles de d-ta. Adesea suspin după vremea când latineasca era limba comună a tuturor minților cultivate.

Primește, te rog, scumpe confrate, asigurarea considerațiunii mele foarte distinse,

G. PERROT

21 Dec. 1879 Rue de Seine, 7-eme

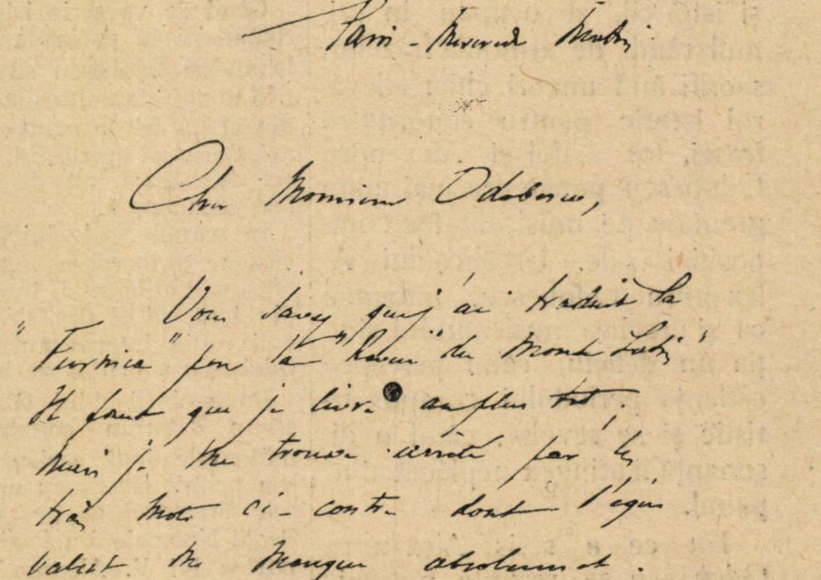

Paris, Miercuri dimineața

Scumpe domnule Odobescu,

Știi că am tradus „Furnica" pentru „Revue du monde Latin". Trebuie s'o dau cât mai curând; dar sunt ținut în loc de cele trei cuvinte, ce le însemn alături, al căror echivalent îmi lipsește cu totul.

„O să fii așa de bun să-mi trimiți traducerea lor în franțuzește? Dacă ai vrea s-o pui la poștă chiar azi, aș putea scri mâine Baronului. Ți-aș rămâne tare îndatorat.

Al d-tale sincer și devotat,

ALECSANDRI

Valnicu
fleur de la reine
ochiul paserei.

Din „Pseudokynegeticos“

de AL. ODOBESCU

Pe o frumoasă zi de vară mă odihnisem câte-va ore la schitul Găvanul, — o minunată înfundătură călugărească din munți, câte-va colibe și o bisericuță de bârne, semănate printr'o pajiște smălțuită cu flori, pe care o încinge un semicerc de nalte stânci pestrițe, ce poartă numirea foarte nimerită de Curcubeată. De acolo plecaiu călare ca să merg la Bisoca sat în două chipuri interesant : mai întâi fiindcă de sub dealul pe care el șade, izvorăște Peceneaga, un pârîu cu nume prețios pentru etnografii țării ; al doilea, pentru că într'însul trăiesc și se prăsesc din neam în neam, cei mai frumoși bărbați din tot plaiul împrejmuitor. Ca probă despre această din urmă particularitatea satului Bisoca, — particularitate pe care am putut mai târziu să o constat în toată întinderea ei, — aveam cu mine, drept călăuză dela Găvanul până acolo, un voinic Bisocean, un fel de oacheș Apolon muntenesc, carele cunoștea ca în palmă toate cotiturile munților și se mai pricepea și la multe altele, căci era și vânător, și cioban, și cosaș, și cântăreț la biserică, și cântăreț cu cavalul, — Doamne iartă ! pare-mi-se că mai meșter era la fluier decât în strană, — ba încă știa să spună și basme de'ți era drag să'l asculți.

Cât a ținut calea, — vre-o șase ore, — gurița nu i-a tăcut. D'apoi nici eu nu-i dam vreme să răsufle : „Bădiță, ce livede e asta ?“— îl întrebam, trecând prin niște guri de văi care mă îmbătau cu dulcele lor miros de fân proaspăt cosit. — „Cum se chiamă ierbile cele care par împletite și la vârf găitănite ?“—Și el îmi spunea numirile tuturor florilor, ierburilor, arătându-mi chiar și pe acelea care sunt bune de leac : — „Ceia este dobrișor și cealaltă ghisdei ; asta e laptele-stâncei și astălaltă, zârnămițoasă ; ici iată brândușe și colea dedeței ; apoi lobodă și drob, vâzdroagă și siminoc, iarba-ciutei și piperig, pojarniță și sefterea“ și altele multe... Dar cine le mai ține minte ! D'aș fi stat să le însemnez pe toate, poate că îmi da și mie Societatea Academică să lucrez,— nu, vai de mine, la *Dicționariul* cel cu vorbe numai plivite, alese și mai cu seamă croite de pe curata lătinie, — ci la păgubașul de *Glosariu*, unde pricopsiții noștri lexicografi și scornitori de graiu nou și pocit asvârlă ca borhot, mai bine de jumătate biata frumoasa noastră limbă românească.

Din norocire, Bisoceanul meu nu știa nimic despre chipul cum ne batem noi joc în orașe de ce avem mai scump rămas dela părinți, și el, în limba sa pe care aș da ani din viață-mi ca s'o pot scrie întocmai după cum el o rostia, în aceea limbă spornică, vârtoasă și limpede a țăranilor noștri, îmi povestia păsurile și plăcerile oamenilor dela munte.

Când ajunserăm pe muchea plaiului ce desparte văile despre Buzău de cele despre Râmnic, priveliștea, din veselă și plăcută ce era, se făcu de odată măreață.

In spate aveam culmea întinsă a Penteleului, starostele munților din Buzău, și pe sub dânsul se rânduiau, ca trepte ale unei scări de urieași,plaiul Răboiului, munții Neharnița, ambele Mușe, Macieșul, Brezeul, Pieatra-penei, Carâmbul și multe altele mai așezate ; dar drept în fața noastră, adăpostite sub piscurile semețe ale Furului și ale Steșicului, se înălțau, ca niște păreți suri și măcinați d'alungul unei perdele de brădet, stâncele Năculelor la poalele cărora se așternea, întocmai ca un lăicer verde și înflorat, o poiană largă și desfătată.

Intr'adevăr ai fi zis, ca balada păstorească, că acel picior de plai este întocmai o gură de rai.

Stam și mă uitam cu acea uimire produsă adesea în noi de priveliștile neașteptate ce isbesc vederile pe unele culmi despărțitoare de văi. Călăuzul meu carele, cum am spus, avea sămânță multă de vorbă, mă deșteptă din acea mirare mută ; — „Așa-i, Domnule, că's mândre *Petrele fetei* dela Năcule? Văz c'ai rămas cu ochii la ele ; dar mi-te când ai ști și povestea lor ?“ — „Apoi ce mai stai, voinice ?“ — îi răspunseiu cu grabă ; — spune-o, dacă o știi. O să-mi țină de urât pe drum. Și Bisoceanul meu, carele atâta aștepta, începu a-mi spune următorul basm, povestindu-l în al său graiu poetic și armonios, pe care în deșert mă voi sili eu a-l rechiema în amintirile mele :

. . . .

. . . .

Cam pe aci ajunsese cu povestea Bisoceanul meu, când deodată auzirăm la spatele nostru, o detunătură de pușcă urmată de un *Donner-Wetter-Saperment !* exprimat cu o energie de adevărat granadir kesaro-krăiesc. Ne întorserăm iute ochii îndărăt ; dar nu mai era nimeni ; tovarășul meu, neamțul, se făcuse nevăzut.

— „Sărăcuț de maica mea !“— strigă din băierile inimei Bisoceanul, — s'a răpus domnul *Ininger*. (Acest fel găsise el cu cale ca să localizeze titlul de inginer al tovarășului meu).

Alergarăm de grabă la locul de unde venise sgomotul și, sub o tufă găsirăm pe neamț răsturnat pe spate, dând din mâini și din picioare ca să se scoale ; alături era pușca lui, din a cării țeavă ieșea încă fum ; puțin mai departe se tăvălia o păsărică, printre fulgii ei răsipiți pe iarbă. Calul, depe care căzuse inginerul, se zăria departe în vale ; cu șeaua pe dânsul, el apucase vesel în goana mare, drumul casei, lăsând călărețului libera facultate, sau de a rămâne unde căzuse, sau de a-și urma calea cu ori-ce alt mijloc de locomoțiune.

— „Bine, prietene, — zisei în sfârșit eu pățitului, după ce constatarăm că nu se află nici o primejdie, — „fă-mă să înțeleg mai întâiu, cum ai căzut depe cal ?... Apoi, pentru ce ai tras cu pușca?... In sfârșit pentru ce te-ai depărtat de noi ?“ La toate aceste întrebări, el nu avea alt răspuns decât: „Asta, zău, nu știu !“.

Călăuzul nostru nu era mai puțin curios decât mine ca să afle cum se petrecuse lucrurile, dar el cel puțin găsia însuși pentru toate, câte un cuvânt de răspuns și de mângâiere.

—„Lasă, domnule; nu e nimica, că ai căzut pe spate și te-ai răzimat în coate. Rău era dacă cădeai pe brânci, că puteai nasul să ți-l frângi“.

Căutând apoi prin iarbă, el dete peste păsărica rănită și jumulită, care, sărmana, se svârcolia ca vai de ea ; era o biată ciocârlie. Bisoceanul luând-o în mână, cunoscu îndată că era ucisă, nu de alice, ci de ciocul gaiței : — „Cu bună seamă, domnule, dumniata ai vrut să tragi în pasărea răpitoare și nu vei fi nemerit-o ; dar lasă că nu e nici o pagubă ; vânatul cel bun tot al domniei tale a rămas. Vorba românului ; „nu e pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimerește“.

Dar neamțul se apără că el n'a tras de fel cu pușca, că pușca s'a tras singură și că, din aceia, calul speriindu-se, a sărit și l-a trântit jos, unde l'a și lăsat fără rușine nici păcat.

— „Lasă domnule, că și așa e bine!“ — zicea Bisoceanul „Dumniata tot nu rămâi păgubaș, că, și dacă n'ai dat în vânat, vânatul ți-a picat din cer jumulit, gata. Ș'apoi despre căzătură, să n'aibi vre-o mîhniciune, că pământul nostru românesc e bun de obrânteală.

Cine cade pe el jos
Se scoală mai sănătos!!

Și într'adevăr, domnul *ininger* să rădicasă teafăr și fără vătămare. Se vede că somnul îl podidise pe când Bisoceanul îmi povestia basmul, pe care el nu-l putea pricepe, și astfel pe nesimțite rămăsese în urmă de noi. Pe când dar neamțul moțăia călare și calul își urma calea în tihnă, o veselă ciocîrlie se legăna prin aer, ciripind la soare, întocmai ca și ciocîrlia cea din grațioasele strofe ale *glumei* vechiului poet francez Ronsard, cel de viță romînească:

Hei! Doamne mult îmi sînt dragi
plăcerile dulcei tale vieți,
ciocîrlie, care despre amor
cînți dinzi de dimineață,
scuturând în aer roua,
cu care e stropită pana ta!
Mai nainte ca soarele să răsară
tu înnalți trupu-ți spălat
spre a-l șterge de nori,
clatinîndu-ți aripele mărunte
și saltându-te în mici sărituri.
Tu spui în aer așa dulci cîntări
în a ta veselă ciripire,
încît ori-ce amant ar dori,
cînd te aude cîntînd primăvara,
ca tine să fie păsărică

S'a întîmplat însă ca, în loc de poetici amanți, ciocîrlia noastră să fie auzită numai de o gaiță flămîndă și, în cazul de față, urmașul banului Mărăcine se vede silit să treacă lira în mîna strămoșului său Virgiliu, ca să sfîrșească această istorioară.

Pasărea vrăjmașă se repezi, zbierând prin aer, ca să prindă pe cîntăreață, și aceasta, mititica, în zadar cercă să-i scape prin fugă. „Pretutindeni unde dînsa, fugind ușurică, tăia văzduhul cu aripele ei, iată și dușmana, cruda gaiță o urmăria cu chiote mari prin aer.“

La țipetele de bucurie ale gaiței, la văetările sărmanei ciocîrlii, somnorosul, plecat pe oblâncul șelei, tresări și, în mișcarea-i zăpăcită, îi căzu pușca de pe umeri; cocoșul se lovi de scară; umplutura se descărcă cu sgomot; gaița și calul se speriară amîndoi de odată; una lăsă prada să-i pice din cioc;

O traducere din Horatius, de Al. Odobescu

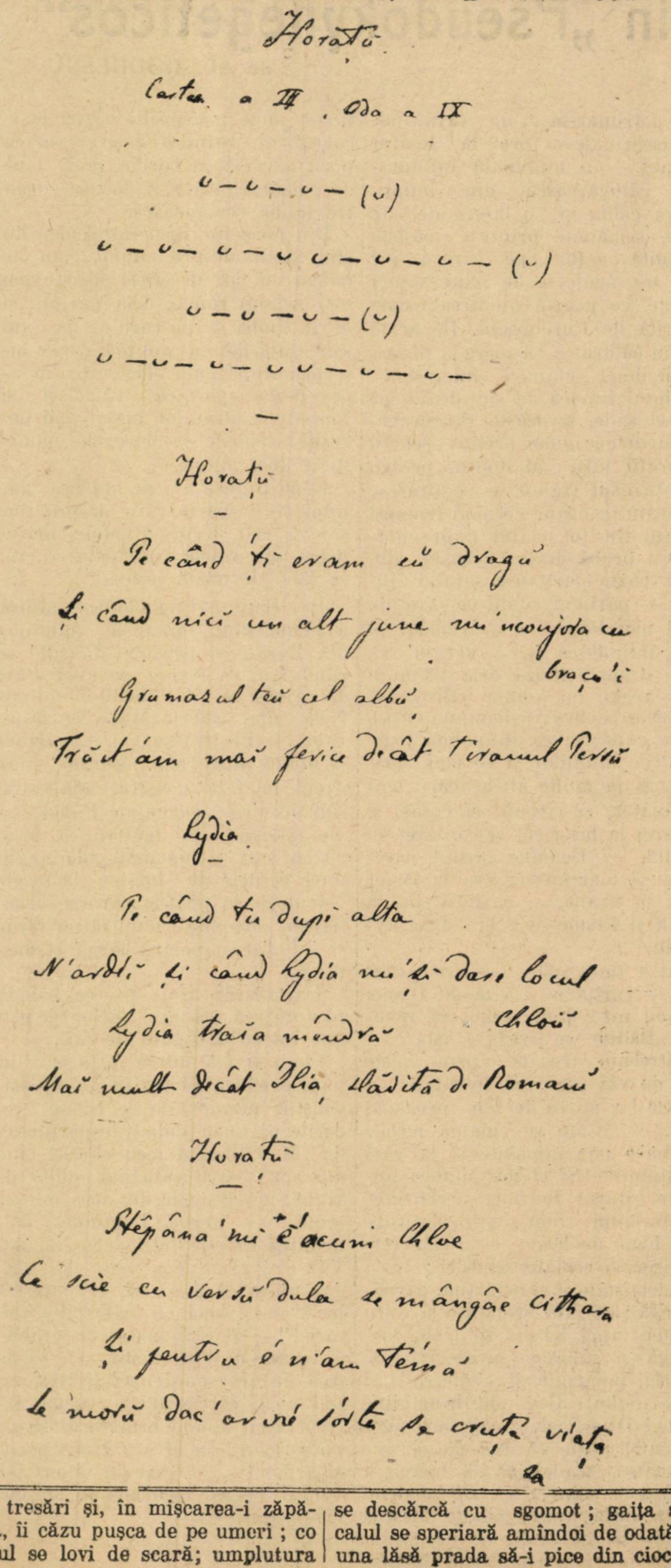

Horațiu.

Cartea a III, Oda a IX

◡ – ◡ – ◡ – (◡)
◡ – ◡ – ◡ – ◡ ◡ – ◡ – ◡ – (◡)
◡ – ◡ – ◡ – (◡)
◡ – ◡ – ◡ – ◡ ◡ – ◡ – ◡ –

—

Horațiu

—

Pe când îți eram cu dragu
Și când nici un alt june nu 'ncunjura cu brațe'i
Grumazul tău cel albu,
Trăit-am mai ferice decât tiranul Persu

Lydia

—

Pe când tu după alta
N'ardeai și când Lydia nu'ți dase locul Chloii
Lydia trăia mândră
Mai mult decât Ilia, mlădiță de Romani

Horațiu

—

Stăpână'mi e acum Chloe
Ce scie cu versuri dulci să mângâie cithara
Și pentru ea n'am teamă
Să moru dac'ar vré sórtea să cruța viața ea

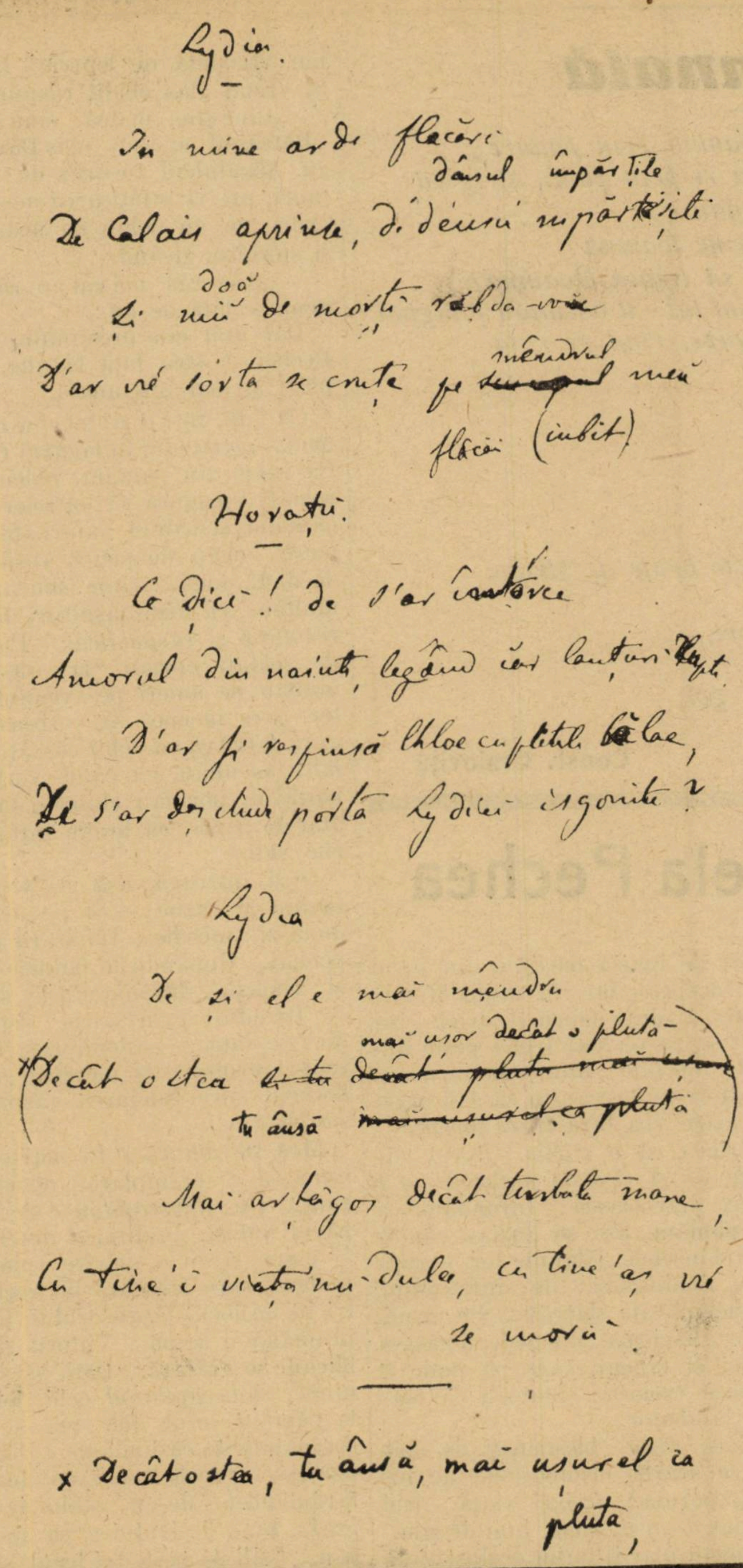

Lydia.
—

În mine arde flacări
dânsul împărțile
De Calais aprinse, di dênsu împărtășite,
două
Și mii de morți răbda-voi
mêndrul
D'ar vré sorta se cruțe pe ~~[illegible]~~ meu
flăcăi (iubit)

Horați.
—

Ce dici! de s'ar întoarce
Amorul din nainte, legând cu lanțuri [illegible]
D'ar fi respinsă Chloe cu pletele bălae,
Și s'ar deschide pórta Lydiei isgonite?

Lydia

De și el e mai mêndru
mai usor decât o pluta—
x Decât o stea ~~[illegible]~~ ~~decât pluta mai usor~~
tu însă ~~mai usurel ca pluta~~

Mai arțăgos decât turbata mare,
Cu tine'i viața mai dulce, cu tine 'aș vré
se mori.

—

x Decât o stea, tu însă, mai usurel ca
pluta,

celalt trânti jos pe călăreț, și astfel vînătorul fără voe și vânatul neașteptat se întâlniră alături, pe iarba verde a plaiului.

Dar calul, ca și gaița, își văzu de calea sa și tovarășul meu rămase pe jos. De aceia și Bisoceanul, carele era cam atins în amorul său propriu de povestitor, prin somnul inginerului, îi spunea drept mîngîiere: — „Vezi, domnule *inginer*, dacă domnia-ta știai românește și ascultai la basmul meu, nu erai să pați atâtea nevoi! Dar fie! cînd este vorba de vânătoare, apoi poți să mi te lauzi că ești născut cu tichia în cap, și

Vînătorul norocos
umblă bucuros
pe jos".

Ast-fel ne urmarăm calea spre Bisoca.

. . . .
. . . .
. . . .

Dar era noapte în toată puterea când începură să ne salute lătrătorii din satul Bisoca. În bătătura casei arendășești ardea un foc mare; descălecarăm în flăcăraia trosnitoare a brazilor, și domnul Sterie arendașul ne eși cu plin înainte. Într'o mînă ținea o botă cu păstrăvi vii, proaspeți și sglobii, pescuiți în pîrîul spumegos de sub poala umbrită a Pietrelor Fetei; în cealaltă purta o cușcă cu iepurași de casă, plocoane trămise de starețul unui schit vecin, carele hrănește și prăsește în curtea mănăstirii d'alde așa arzoi și spornic vânat, rar în țară la noi și botezat în Codicele civil, art. 468, cu numele poznaș de *Lapinii ținuți pe lângă casă*, iar în *Dicționariul limbei Romane, elaborat cu proiect după însărcinarea dată de Societatea Academică Română*, pagina 981, cu aceia, tot așa diochiată și puțin romînească, de: „*Cunicule* sau *cunicle*, specia de animali, d'in genul *iepurelui*, forte assemine cu *iepurile*, și de acea-a numitu pre a locurea și *iepure de casa*, francesce *lapin*".

Aș dori să aflu care sunt locurile unde, vorbindu-se neaoș romînește, se mai zice și altfel, bună-oară,— cine'l, cine'l, pus-ai degetul pe el? — *Cuniclu* și *Lapin*.

D'așa lătinie dobitocească,
d'așa păcălitoare franțuzească
unul Domnul să ferească
limba noastră părintească!

Dar domnul Sterie, din tindă, ne poftește la mîncare. Drumul, basmul și gândurile melancolice m'au secat la stomac; mă grăbesc dar a intra în casă, unde ne așteptă masa, care de mult stă întinsă.

Fiind-că, tu însă n'ai fost poftit împreună cu mine, te las afară și drept mîngîiere, îți trămit de departe, ca hrană intelectuală, bună de rumegat, această poveste încurcată, însoțind-o cu o prietenească salutare.... cam slabă și searbădă mâncare!...

Dar să fie cu iertare,
Căci suntem la vânătoare!

Orice corespondență în legătură cu revista noastră, colaborări, precum și reviste și cărți pentru recenzie, se vor adresa redacției „Universului Literar".

Automnală

M'am intîlnit alaltăieri cu toamna prin padure ;
Crainicul vînt, fugia 'naintea ei prin pomi, strigînd:
„Jos frunzele, jos frunzele pădure !
„Jos frunzele de-acum, căci vine toamna !
„Făceți din ele un covor uscat să treacă Doamna !
Iar pomii,—infricoșați de glasul lui - il ascultau plîngînd
și-și lepădau podoabele de frunze, rînd pe rînd.
Iar toamna, innainta rizînd,
vâzind
cum frunzele din pomi cobor
ușor,
covorul întinzînd
Și'n urma ei —copacii goi
intindeau ramuri negre ca niște brațe de strigoi
și-o blestemau.
Iar niște corbi, de sus din nori,
Jucindu-se cu niște ciori,
rideau cu haz de niște arbori goi,
și croncăniau.

Const. Craioviță

„Răspublica“ dela Pechea

Meleagurile liniștite ale ținutului covurluian, în mijloc de care, vechea așezare a Pechei se răsfață în boschete de copaci stufoși, — au cunoscut pe vremea războiului nostru, viața de câteva zile a unei „răspublici“ rusești. Oricât vestea aceasta ar párea de necrezut, dar adevăr este precum că așa a fost.

Mai întâi trebuie să lămurim că acolo, la Pechea, a fost vreme îndelungă ștabul unei divizii rusești. Scăpați curând de treburile răsboinice, trași deoparte în spatele frontului, Rușii aceștia, începând dela căpetenia lor și isprăvind cu ciorbagii dela bucătăriile acelea pe două roate, începură un trai dumnezeiesc. Aveau tot ce le trebuia pentru această desăvârșită îndestulare. Case bune, căldură din belșug, mâncare câtă vrei, băutură încă și mai multă, iarnă frumoasă, lipsă de griji,—au oare ce mai puteau cere dela pronia cerească ? !...

Și atunci se statornici pe valea aceia, o viață de cumplită nepăsare și de petrecere fără oprire. Ieșiau în miez de zi, *ștabscăpitani* morți beți, de gât cu ordonanțele lor și cântau cu glas gâjâit „*Bednaia*“ sau „*Nocica*“,—și se opriau pe la garduri și plângeau ca viței, aducându-și, se vede, aminte, de nevasta și de copiii, lăsați în fundurile uitate ale Rusiei... Și fără habar de lumea năcăjită din jurul lor, începeau iar, în mijlocul târgului, să cânte aspru și spart... Iar când seara se lăsa tristă peste durerile mocnite dimprejur, acești luptători se ferecau în case și orgia cea mare, cea fără frâu, începea.... Răbufnea ca o vijelie, dorul de stepă, — și răvășia sufletele cu o putere diavolească... Infundate, ca din pământ, așa se auziau cântările, plânsetele, jălaniile lor, —rupte, la răstimpuri, de înfricoșate, dar nevinovate sbierăte... Pe urmă, zorile albicioase și umede, îi găsiau întinși și țapeni, care pe unde îl apucase vremea... Stăteau ca berbecii la abator...

Și, ca niște blestemați de cine știe ce soartă necunoscută de nimeni, porniau aceiași viață dela început, — o zi, două, luni de zile. Și nimeni n'ar fi putut desluși, cum de fusese scris în cartea cea mare a întâmplărilor, ca acest singuratec și tăcut târgușor, cu satul potolit din jurul lui, să stea martor la atâtea ciudate și negândite întâmplări ? !

Incepuse lumea să creadă că, de acum încolo, s'a isprăvit cu ceia ce apucase din moși-strămoși... Moșnegii, babele, femeile, copiii, — singurii rămași la vatră, — șoptiau adesea între ei :

— „Oare, maică, mai scăpăm noi vreodată de leprele istea ?!...

Și vreun glas obidit răspundea :

—„Cine știe, maică, cine știe?!...“

Bătrânul avocat, moș Dărmănescu, șăgalnicul tovarăș de pe vremuri, privia înfățișarea acestor lucruri, cu un ochiu de nedumerire și surâdea, zicând :

—„Am râs noi cât am râs,—da' acum e lată de tot...“

Dar atât era prea puțin,—fu dat Pechei să stea față la alte întâmplări și mai însemnate.

Că iată, într'o zi, începu o foială nemai petrecută, în lagărul rusesc... Ca ieșite din pământ, pâlcurile de soldați începură să cutreiere satul cântând și având atârnate de umere, bucăți de petică roșie... Și deodată, două cuvinte isbucniră din mulțime, ca niște țâșnituri de apă : *revoluție* și *răspublică*... Pâlcurile de soldați opriau la răspântii, înălțau pe umeri pe vreunul de-ai lor, care începea să vorbească, cu gura largă și cu ochii căscați... Ceilalți ascultau, iar când vorbitorul isprăvia, porniau chiote și sbierăte, atât de aspre, că huiau înfundăturile văilor...

O zi întreagă, așa... Noaptea : rachiu și veghe... Și pe urmă, a doua zi : mișelie... Tăbărâră pe căpetenii... Rupându-le hainele de pe ei, epoleții,—fărâmându-le săbiile, — tîrîndu-i prin noroi, scuipându-i în față, — oștenii ruși înfăptuiau revoluția și mergeau cu pași hotărîți spre fundarea răspublicei sovietice...

Moș Dărmănescu fu martor atunci la o întâmplare nemai văzută... Un *ștabscăpitan* înalt, cu părul vâlvoi, cu tunica descheiată la piept, și cu o privire pierdută undeva, spre Moscova lui veche, se ivi în mijlocul târgușorului, ținând în mână o armă... Viitorii răspublicani se arătară... Fără să spună nimic, *ștabscăpitanul* ochi, lepșind la pământ, unul, doi, trei, — cu o seninătate de răsbunător... După ce isprăvi, aruncă arma cu desgust, fărâmând-o de-un stâlp de telegraf... Fu o deslănțuire, ca un uragan... Eșiți de peste tot locul, soldații tăbărîră... Atât putu să vadă bătrânul avocat : două brațe, ale ștabscăpitanului, stând țapene în lături, ca ramurile unei cruci, — pe urmă : praf... Nimic din trupul celui osândit nu mai fu găsit... Dar tot cu acest prilej, zece din cei ce tăbărîseră asupra ofițerului, zăceau morți în pulberea drumului, striviți de înghesuială..

Soarta țarismului fu hotărîtă... Lepădându-și căpeteniile, fie prin omorîre, fie prin exilare, oștimea rămase stăpână și, purtând prin mijlocul târgușorului un mare steag roșu (o perdea dela casa perceptorului), întronă răspublica...

Mai întâi mulțimea merse la primărie și puse în vedere primarului, domnul Costea Dobre, precum că de atunci încolo, Pechea devenia răspublică liberă, fără nici o atârnare de vechiul țarism ticălos, — că, apoi, nu recunosc nimic din autoritatea, așa zisă, a statului românesc, — că, firește, toți locuitorii, indiferent de naționalitate sau religiune, devin și rămân răspublicani, — că, mai ales, sovietul devine stăpân nediscutat asupra alimentelor de tot felul și cu deosebire, asupra vinului, cum și asupra oricărei licori alcoolice (fie chiar spirt denaturat sau tinctură de iod), și că, pe viitor, nimic nu se mișcă pe întinderea răspublicei, fără știrea și îngăduința sovietului răspublican...

De sigur că străvechea așezare, zisă Pechea, va fi avut atunci un adânc fior de îngrijorare, — dar pe cât mai mare fu fiorul de sublimă înălțare, când auzi că a devenit „răspublica dela Pechea?!...“ Pașnicul cetățean Costea Dobrea fu îngăduit să gireze mai departe destinele comunale, — iar mulțimea ostășească porni la o treabă încă mai mare: dezarmarea regimului țarist... Toate armele, tesacele, cartușele, fură scoase pe maidan, în movile enorme, alături de care, vreo patru tunuri păreau niște broaște țestoase... Făcură o listă care le cuprindea pe toate și pe dată, o delegație porni la bătrânul târgului: la moș Dărmănescu. Când avocatul se ivi în ușă, răspublicanii îi întinseră lista și-i grăiră:

— „Dă-ne adeverință de primire...“

Moș Dărmănescu luă lista, ceti, ridică privirea nehotărîtă spre ei, zâmbi abia văzut și tăcu...

Unul, isteț, din mulțime, glăsui ceva mai aspru:

—„Înțelege, bre... Noi proclămat răspublica... Nu treba arme... Dă zapisca...“.

Cînd pricepu, bătrânul avocat, zise șugubăț:

— „Bine bre, — dacă-i vorba așa, *harașo!...*“ și dădu zapiscă, precum că a primit dela „răspublica Pechea“ o cantitate de munițiuni și arme netrebnice: patru tunuri, vreo cinci mii arme, zece grămezi de muniții și *altele...*

Când rămase singur, moș Dărmănescu se opri răzimându-se de ușă... Privi dealungul uliței pline de noroi, prin care, delegația răspublicei se ducea încântată, — dădu din cap și îl păli râsul... Cine ar fi crezut vreodată pe acel care, peste vremuri, ar fi prezis Pechei așa schimbări însemnate? Ar fi crezut vreodată bătrânul avocat al liniștitei judecătorii rurale, că vechiul târgușor besmânar, prin care abia de trecea din an în Paște, vreun diregător mai simandicos din cei dela cârmă, —are să ajungă atât de repede la situația cetăților grecești din îndepărtata antichitate?!... Și că el, moș Dărmănescu, pașnicul cetățean al României avea să ajungă deținătorul armelor țariste, lepădate de voioșii răspublicani?!...

— „Ce dracu fac eu acuma?!...“ Niciodată nu avusese el așa răspundere... Și fiindcă, deocamdată, nu avea alt sfătuitor, grăi nevestei, care stătea încă spăimântată, în fundul patului...

— „Ce mă fac eu acum nevastă?!...“

Nevasta nu răspunse nimic, ci dădu din umeri...

Când veni noaptea, Costea Dobre, puțin spăriat, se ivi pe din dos, la moș Dărmănescu:

— „Ce-i de făcut, coane Spiridoane, că afurisiții iștia, au tăiat firele de telefon...“

Moș Dărmănescu, atât îi spuse:

—„Inhamă caii, — și să pornim chiar acum la Galați...“

Și toată noaptea aceia, primarul și avocatul merseră dealungul câmpiilor, spre Galați... Avocatul ducea cu sine și lista armelor țariste...

„Răspublica pechiană“ fu denunțată...

Și cum orice mărire își are decadența ei, — tot așa cu „răspublica“ dela Pechea... Nu trecu mult, și pe zarea culmilor din jurul Răspublicei, se iviră chivările românești... Se petrecea lucrul prin luna lui Ghenarie a anului de înălțare, 1918,... — când oștenii noștri erau zădufiți până peste cap de lăcustele moscovite...

Și iată că în a treia zi a lungei vieți răspublicane, —pe culmi porniră pocnete, care semănau aidoma a focuri de armă, și anumite bubăeli mai depărtate, care păreau bubuituri de tun... Șefii răspublicani, desbătați, ciuliră urechile și se cutremurară... Și fiindcă Românul e bun din fire și-i bucuros dacă poate face tot așa de bun lucru fără vărsare de sânge, — oștenii asediatori ai răspublicei, trimiseră ștafetă, precum că dacă se cară de bună voe, nu li fac nimic... La început, răspublicanii se arătară neînfricați, — dar când șirurile de asalt ale curățitorilor de țară, începură să se miște, răspublicanii, cu nepusă-masa, găsiră grabnic drumul Galațului, mânați dela spate, ca o turmă, de baionetele noastre..

Și iată, în slabe cuvinte, povestea scurtă a măririi și decadenței „răspublicei pechene“...

Al. Lascarov-Moldovanu

Propaganda culturală în straturile populare

de Leontin Iliescu

De câțiva ani s'a pornit o intensă acțiune de propagandă culturală în straturile adânci ale poporului. Universitatea populară și ateneul de cartier au fost mijloacele găsite bune pentru înfăptuirea acestei acțiuni. Aceste mijloace, experimentate de multă vreme în străinătate, n'au dat totdeauna rezultatele nădăjduite. Cel mai bun sistem pare să fie acela al Caselor de șezători și conferințe, unde mulțimea dornică de lumină e pusă în fața unui program de conferințe și producțiuni artistico-literare.

Ateneele populare de cartier pot îndeplini foarte bine menirea caselor de șezători și conferințe, cu condiția însă, ca să fie înlăturat orice motiv de popularitate politică de către cei cari au preocupări culturale pentru popor.

Propaganda culturală în masse se mai poate face izbânditor și pe calea penetrațiunei în fabrici și cazărmi, la orașe, în inima țăranilor, la sate.

O activitate, pe acest tărîm, au început-o, la sate, studenții universitari sub conducerea profesorilor. Cu prilejul mergerii la sate, s'a și luat însemnările necesare în vederea întocmirii unor monografii sociale asupra satelor noastre.

Și în Capitala țării se face o astfel de muncă, consacrată binelui cultural obștesc. E vorba de acțiunea culturală în fabrici și cazărmi pe care o duce o Universitate populară, sub auspiciile de asistență culturală ale comunei București.

Această pătrundere culturală în fabrici și cazărmi ar putea da și ea prilej de anchete în vederea întocmirii unor monografii sociale asupra vieții noastre orășenești, mai ales în ce privește centrele industriale în cartierele mărginașe ale orașelor mari.

In direcțiunea acestor îndrumări s'au luat inițiative variate și în Capitală și în cuprinsul țării. Aceste activități nu sunt legate însă între ele. La Botoșani, de pildă, nu se cunosc experiențele ce se fac la T.-Severin, și, în aceste două centre nu se știu încercările izbutite dela Oradea Mare.

Nici în București, acțiunea ateneelor populare de cartier n'are vre-o legătură cu aceia a Universității populare sau cu aceia a Fundațiunei Universitare Principele Carol și cu aceia a Ateneului Român.

Din această pricină, acțiunea e dusă disparat și răspândit. Nu e o activitate metodică, legată și unitară. Variate influențe determină variate acțiuni. Experiențe greșite dintr'o parte se repetă în alte părți.

Cel mai bun lucru ar fi strângerea la olaltă a experiențelor diferitelor instituțiuni culturale într'un fel de congres al culturii naționale.

Problema s'ar desbate pe toate fețele, ar căpăta soluțiuni corespunzătoare împrejurărilor și, în tot cazul, rezoluțiunile ce s'ar lua ar permite desfășurarea acțiunii culturale în tot cuprinsul țării, la orașe ca și la sate, după un plan metodic și unitar.

Numai în atari condițiuni, propaganda culturală în straturile populare va înflori în câțiva ani, dând roadele așteptate, din punct de vedere național și social.

Pentru înfăptuirea acestui plan uriaș va trebui însă să iasă din rânduri apostolul comprehensiv și cu perespective largi, care să fie într'adevăr la înălțimea nobilei sale chemări.

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu"

de **I. Agîrbiceanu**

XIII

Cu două săptămâni înainte de Crăciun, notarul din Cozla se pregătia de drum îndepărtat. Mamă-sa, lelea Ana, nu mai știa ce bunătăți să-i pună în geamantan. Ii mai umplu și două traiste nouă, de lână albă, frumos vărgate cu albastru.

Anastasia, cumnata lui Vasile, în doliu, cu fața palidă, cu cearcăne vinete în jurul ochilor, se purta prin casă cu mersul nesigur, neputând ajuta la nimic.

Când văzu Vasile lucrurile, ce i le adunase mamă-sa, nu-și putu opri un zâmbet :

— Dar ce vrei mamă ? Crezi că plec la capătul lumii ?

Și el, desfăcând pachetele, începu să-și aleagă lucrurile trebuincioase, adunându-le în geamantan, punându-le pe celelalte pe masă.

Bătrâna se supără, chemă în ajutor pe Anastasia să-l convingă ea pe Vasile. Dar Anastasia se uita cu tristețe la pregătiri. Gândurile ei erau risipite.

Când îl văzu în căruță, lelea Ana izbucni în plâns :

— Dragul mamii drag ! Preutul meu cel drag și scump !

Plângea și Anastasia, dar plânsul ei era de desnădejde amară : abia de-o lună îngropară pe părintele Mihuleț, și ea se simția singură și pustie în lume.

Vilma îl aștepta pe Vasile, de două zile la mătușica, în oraș. Plecase înainte să-și facă două haine : avea să-l însoțească pe Vasile la orașul de reședință a Vlădicului, unde bărbatul său va sta o săptămână pentru hirotonire.

Vasile Grecu, când îl trimisese din drum pe slugă cu o scrisoare la părintele Mihuleț, nu mințise, voind să rămână singur cu Vilma: Fratele său, dascălul, era într'adevăr într'un orășel vecin, pe scurtă vreme, și trebuia să se întâlnească cu socrul său.

Părintele Mihuleț plecă însoțit de fiică-sa, de Anastasia. Amândoi nu-i putură ierta lui Vasile că uitase să le dea scrisoarea de-cuseara. Și acum sluga părintelui descărca supărarea amândorura pe spinarea cailor, să ajungă cât mai în grabă în oraș.

Pe Petru îl întâlniseră pe stradă. Anastasia îl văzu de departe și începu să-l strige pe nume. Preotul o trăgea de mânecă : „Taci, tu fată, dar dacă te înșeli ? In haine militare toți oamenii se aseamănă !".

Dar Anastasia îl strigă pe Petru, până ce acesta se opri. Apoi, recunoscându-i, porni înaintea căruții.

Dascălul era voinic și sănătos. Se mai albise puțin la față și Anastasiei îi creștea inima privindu-l : era așa de mândru în hainele lui de ofițer.

Dar abia se sărutară, abia schimbară câteva vorbe, și Petru trebui să plece după treburi în oraș. Își dădură întâlnire la un restaurant de mâna a doua. O odăiță numai pentru ei trei. Preotul și fata așteptară ca pe spini vremea prânzului. Petru sosi asudat, obosit, plin de praf.

— De azi dimineață alerg ! zise el izbindu-și de un scaun chipiul. Apoi, la masă, începu o spovedanie lungă. Preotul și Nastasia trebuiră să-i povestească din fir în păr întreg mersul gospodăriei. De câte ori voiau să-i pomenească și alte noutăți din sat, Petru întreba din nou despre economie. Se interesa cu deosebire ce pămanturi mai sunt vanzatoare, cum e prețul vitelor, dacă avem pășune și nutreț de-ajuns.

Dintre noutățile din sat nu păru să-l intereseze decât rușii, cari munciau pe moșia lor. Bună treabă !

Părintele Mihuleț voi să pomenească ceva de ofițerii dela curte, de purtările lor cu cele două fete, ba voi să-i dea a înțelege că, poate, nici în casa notarului nu-s lucrurile curate. Dar Petru îi tăie scurt vorba :

— Ei, fleacuri ! De astea cine se mai miră acum ? Așa-i în războiu ! Toată lumea-i stricată. Și aduse iar vorba despre economie.

Mâncară și băură vorbind mereu. Preotul se mira de atâtea feluri de mâncare, și de vinurile prea scumpe. Dar Petru zâmbia cu nepăsare.

Intr'un târziu scoase din buzunar un pachet gros.

Iată de ce te-am chemat, tată! Am aci o sută de mii de coroane.

Preotul se trase înapoi. Inlemni de spaimă.

— Nu i-am furat, n'ai grije ! Dar știi că eu cumpăr vite și nutreț pentru armată. Nu pot trece la chilogram peste o anumită sumă. Dar mai eftin pot să cumpăr. Asta atârnă dela dibăcia omului. Acum, iată de ce este vorba. Dumneata să cumperi cu banii pământ și vite. In bancă n'ai pentru ce-i pune. Doar prețul vitelor și al pământului crește din zi în zi. Și va mai crește.

Preotul se liniști încetul cu încetul și începură să sfătuiască ce să cumpere: boi, viței, vaci, iar pământ, în care parte a hotarului lui.

Anastasia nu se putea bucura de norocul ce dase peste ei. Ea văzu că Petru pe ea abia o bagă în seamă. Abia i-a spus câteva cuvinte. Și nici unul de alintare, de dragoste. Drept este că și când era acasă, Petru nu prea era darnic în alintări, Dar acum, după o așa de îndelungată despărțire, sufletul lui nu se înduioșază? Femeia rămase tristă cât ținu convorbirea între cei doi bărbați. Îi părea rău că a venit! Și, un gând tot mai neliniștitor, îi umplea sufletul: Vor fi fost și pentru el femei streine care să-l mângâie! Da, asta trebuia să fie! N'a spus el că așa e în războiu, că de lucruri de-acestea nu se mai miră nimeni?

Și, în vreme ce preotul și ginerele vorbiau, Anastasia se judeca cu asprime, că muncește ca o slujnică pentru a-i crește averea, și iată el, nici nu se gândește să-i spună o vorbă de mângâiere.

Când, pe înserate, porni cu tatăl său spre casă, începu să aibă friguri. In sufletul ei îndurerat de răceala cu care a primit-o bărbatul său, se frământau dorinți de răzbunare. Nu putea fi și ea ca altele? Dacă războiul e așa, și nime nu se mai miră de femeile care cad, bine! O să-i facă și ea lui Petru această plăcere!

Incepu o ploaie rece după ce ieșiră din oraș. Cu graba de dimineață uitară să-și ia haine mai groase. Venise c'un pardesiu subțire. Anastasia începu să tremure și tatăl său o sili să îmbrace paltonul lui.

Părintele Mihuleț era înfierbântat de vinul mult și tare ce-l băuseră cu Petru. Nu simți decât din când în când câte-un fior între spete. Frig nu-i fu decât când se iviră luminile din sat. Dar, n'are să-i fie nimic! Acuși vor ajunge!

Ajunseră, dar dimineață, părintele Mihuleț nu se mai sculă din pat. In douăsprezece zile îl dăduse gata o pneumonie, deși el luptase voinicește împotriva ei. Șapte preoți îi slujiră prohodul.

Anastasia căzu la pat de supărare și inimă rea. Iși zicea că numai ea l-a dus în pământ pe tatăl său. In scrisoarea lui Petru nu era pomenit nimic de ea, și totuși s'a dus și dânsa! Dacă nu-i îmbrăca ea paltonul, bătrânul nu s'ar fi bolnăvit.

Lelea Ana și Vasile rămaseră îngroziți de chinurile Anastasiei. Nici odată nu bănuiră ca tata să-l fi iubit atât de mult pe tatăl său! Stătu între viață și moarte zile de-arândul. Simția că singurul său sprijin sufletesc, s'a dus! Preotul îi ținuse și loc de mamă, preuteasa murind când Anastasia abia avea șase ani.

Numai copiii îi dădură putere să se poată ridica din pat. Dar pustiul rămas pe urma bătrânului îi umplea sufletul și acum, iar când îi veni în gând bărbatul său, se zguduia ca și când ar presimți o nenorocire.

Se sculase din pat, asculta sfaturile dintre Vasile și lelea Ana în legătură cu parohia vacantă. îndemnurile tot mai stăruitoare ale bătrânei pe lângă Vasile să se preoțească, să se facă preot în Cozla. Dar Anastasia nu se amesteca în vorbele lor. Se feria de ei când vorbiau despre asta, ca și când s'ar pregăti să săvârșeasca o nelegiuire împotriva ei! Incă nu se uscase țărâna pe mormântul tatălui său.

Vasile se împotrivia mereu, și împotrivirile lui o mângâiau pe Anastasia. Totdeauna a simpatizat cu Vasile, mai ales de când dase nenorocirea peste el.

Dar, într'un târziu, înțelesese și Anastasia că bătrâna avea dreptate. Parochia era mare, nu putea rămâne fără de preot, mai ales că nici în satele din jur nu prea era cine să vină să suplinească. Apoi nu era văduvă, nu erau orfani, — desigur că Episcopul va numi în grabă un preot. Și n'ar fi mai potrivit Vasile decât altul?

Și, într'adevăr, la o lună după moartea părintelui Mihuleț, parohia Cozla fu dată la concurs.

Vasile făcu un drum până la Episcopie, fără să-i spună ceva Vilmei sau lelei Anei. Voia, întâiu, să se încredințeze dacă nu-i judecat cu asprime, fiindcă-și părăsise cariera. Dar fu primit cu brațele deschise, ca fiul cel rătăcit. Numai Episcopul bătrân, îl cercetă mai amănunțit.

— Știu că ai fost cleric de frunte. Dar până azi nu-s lămurit ce te-a îndemnat să fugi de preoție!

— Nu eram sigur de credința mea. Aveam îndoeli, răspunse Vasile.

— Hm! Mare lucru și semn bun pentru preotul adevărat. Dar acum nu mai ai îndoeli? Ți-e sufletul liniștit?

— Liniștit, Preasfințite. Am trecut prin suferințe mari!

Floare de sulfină

Floare viorie, floare de sulfină,
O sa ți smulga vintul, paiidele-ți toi.
Nu auzi cum codrul obidit suspina ? !..,
Floare viorie. floare de sulfina,
Lacrimile toamnei, picura în noi.

Floricică blîndă, floare de sulfină,
Incalzește-ți trupul la dogoarea gliei,
Investmintă-ți tainic, fragedă tulpină
In noian de raze smulse din lumină ;
Soarbe din adâncuri, lacrima veciei.

Floare singurică, floare din poiană,
Soarele vieții astazi va apune,..
O sa pieri... Un suflet fară de prihană
Va porni spre-o lume mai puțin tirană,
Și or miji pe-acolo dimineți mai bune.

Floare de sulfină, lacrimă sfioasă,
Poate atîția alții pînsu-ți ascultară,
Fara a-ți spune o șoapta. Floarea mea frumoasă,
Daca astazi moartea. te a ales mireasa,
O sa crești mai mindra 'n zori de primavară.

Ilarie Bardeș

— Da, suferința lămurește unecri conștiința, cum se lămurește aurul prin foc. Dar, spune-mi fiule, nu cumva și parochia bună te îndeamnă ?

— Am pământ destul și fără eclegia din Cozla, Preasfinţite.

— Dar, spune-mi, nu e teama de armată ? Ai putea să fii înrolat. Vezi fiule, să nu te înșele diavolul.

Dar Vasile nici nu se gândi la primejdia ce-l putea amenința din partea armatei. El mărturisi că numai din atragere curată pentru preoție ar cere parohia, dar că, încă nu e sigur de va cere-o sau ba, fiindcă pentru hotărîrea deplină e de lipsă să mai aibă învoirea cuiva.

Episcopul îl privi nedumerit :

— Poate nu te-ar vrea satul ? întrebă el.

— Satul m'ar vrea. Trebuie însă să cunosc și voința nevestei mele. Ei încă nu i-am spus nimic.

Argumentul din urmă îi păru Episcopului, hotărîtor pentru intenţiunea curată a lui Vasile. Ii făgădui că de va cere parohia va fi a lui.

Intors în sat, Vasile se hotărî s'o întrebe pe Vilma. El simția într'adevăr o atragere lăuntrică spre preoție, și nu de-acum, ci din seara în care, cunoscându-și nimicnicia, se hotărî să înlăture toate piedecile din calea fericirii nevestei sale. Atunci atragerea aceasta era mai mult o posibilitate de viață pentru el. Acum îi părea o datorie de dulce și înduioșată recunoștință, o atragere care creștea din zi în zi, de câte ori gândul lui se ridica spre Acela, a cărui mângâiere o simțise în ceasul cel negru al vieții.

Atragerea aceasta creștea pe măsură ce se convingea că Vilma nu-l mințise nici pe el, nu se înșelase nici pe sine.

După patru zile Vilma veni în Cozla, însoțită de mamă-sa.

— N'am mai putut-o ținea ! E o zvăpăiată și jumătate ! Și închipueți că nu se sfia să-i strige mereu în urechile mătușică-sa : Mi-e dor de el, înțelegi ? Vreau să-l văd ! Veniți și voi cu mine ! zise văduva intrând în casă cu Vilma.

—Ei bine, poftim ! Ai grije, nebuno, că-l sugrumi ! țipă apoi văzând înlănțuirea brațelor Vilmei în jurul grumazului lui Vasile. Inchipuieți cum a scandalizat-o pe mătușică-sa cu o astfel de purtare.

Rudyard Kipling, laureat

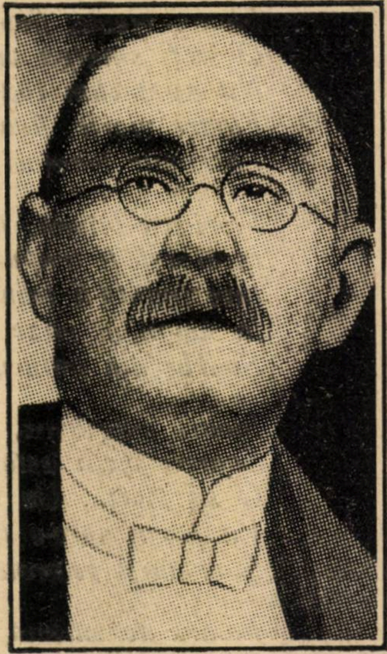

Societatea regală de literatură a Angliei și-a sărbătorit centenarul. La banchetul dat după ședința solemnă, lord Balfour a înmânat marelui scriitor englez Rudyard Kipling, medalia de aur a Societății.

Vasile se convingea zi de zi că Vilma era sinceră. Dela dânsa știu că Andrei o căută, că voi să se întâlnească cu ea. Dar nu-l primi. Avea o scuză bună cu boala mamă-sa. Ea nu părăsi casa în aceste patru zile. Nu fiindcă i-ar fi fost frică de el, dar nu voia să-l mai vadă. Andrei i-a trimis două scrisori. Vilma i le dădu lui Vasile.

Și viața începu senină și fericită în casa notarului. Soacra lui Vasile se mută în Cozla pentru toată iarna.

O singură zi către sfârșitul lui Noembrie, o petrecu Vilma, cufundată în tristeță. Dar nici Vasile nu fu vesel în ziua aceia. Administratorul le aduse știrea dela oraș că, în noaptea trecută, în mijlocul unei beții grozave a celor șase ofițeri ruși prizonieri, unul din ei s'a împușcat cu revolverul în tâmplă : Andrei Vasilievici Petrow.

Administratorul știa și motivele. Ofițerii auziră în ziua aceia știri îngrozitoare din patria lor depărtată : a izbucnit revoluția comunistă și s'a început măcelul „burjuilor", a nobililor, a ofițerilor, a intelectualilor. Plebea furioasă, nebună, drojdia societății s'a făcut stăpână pe țară. Marile proprietăți le împart și le jefuesc țăranii, distrugând conacele.

Știrile le-au adus ziarele, dar Andrei Petrow a primit și telegrame dela rudenii din străinătate, care întăriau veștile din gazete. Și administratorul continuă cu amănunte din Rusia, de care părea că se îngrozește singur. El povesti cum seara, într'o cameră la hotelul unde își aveau locuința cei șase ruși, s'au adunat să privegheze la înmormântarea Rusiei. Au băut, au cântat, au plâns, s'au îmbătat, când Petrow, sculându-se de pe scaun, și-a pus revolverul la tâmplă. Acum se fac cercetări, de unde avea arma. Tot orașul vuește !

Știrea încremeni și pe Vilma și pe Vasile. Și ziua întreagă ei nu schimbară un cuvânt.

Dar în ziua următoare, cei doi soți se luminară din nou.

— O tragedie ! zise Vasile.

— Da ! Grozav lucru !

— E numai începutul ! Câți nu-l vor urma în prăpădul ce s'a pornit.

Spre mirarea lor, toți prizonierii ruși cunoșteau noutățile din Rusia. Incepu o fierbere nemaipomenită între ei. Deveniră furioși : nu mai puteau aștepta : unii încercară să fugă. Doi fură împușcați de soldații de gardă în muchea unei păduri.

Cozlenii se molipsiră de neliniștea lor. Satul fierbea. Vasile, după moartea părintelui Mihuleț, simți și mai arzătoare atragerea spre preoție. Acum simția că și Cozlenii au nevoie de el, de sfaturile lui.

De aceia, după ce se întoarse dela episcopie, asigurat că va primi parohia, el se hotărî să-i spună Vilmei. Se temea. Știa că Vilma nu-i va pune piedici, dar el nu se mulțumia cu atât.

Mirarea lui fu însă mare când Vilma primi știrea cu o adîncă bucurie.

— O, ce bine ar fi ! strigă ea fericită, îmbrățișîndu-l. Așî scăpa de-o veșnică teamă, dragule !

— Teamă ?

— Da ! Ar putea să te cheme la armată.

— Dar uiți că am o slujbă care mă scutește, Vilma !

— Ar putea să aducă pe cineva în locul tău. O, ce liniștită, ce fericită așî fi să te știu la adăpost, și cât mai în grabă !

Soacră-sa era de aceiași părere.

Atunci Vasile își trimise cererea pentru parohia Cozla. Și fiindcă termenul de hirotonire era apropiat, el lăsă să-i crească barba, ceia ce fu o nouă încântare zilnică pentru Vilma. Barba îi creștea deasă, neagră, creață, și-i dădea o înfăţişare mai bărbătească, mai impunătoare.

Vasile nu se temea de primejdia armatei, dar presimţirea de teamă a Vilmei nu era zădarnică. Deşi nici notarul, nici cele două femei nu simţiră nimic, administratorul, d-l Ponori, îşi puse gând rău pe Vasile. Trecând prin spaimele morţii când fu chemat pentru înrolare, întors în sat, fără să ştie că a fost jertfa unei farse, cu frica mereu în spate că va putea fi chemat din nou, ars de ruşinea cu care rămase în casă, scăpându-i din mână sublocotenentul, plin de pismă că Vasile scăpase cu faţa curată, gândindu-se că poate în casa notarului nici nu s'a petrecut ce se zvonise prin sat şi că numai casa lui a rămas ruşinată, — administratorul nu se mai îmbăta acum.

Umbla prin sat, pe hotar, cu sufletul uscat, cu inima arsă de ură şi ruşine, şi, afară de prizonieri, multă vreme nu ştiu pe cine să se răzbune. Când deodată îi veni în minte Vasile.

Nu trecea zi să nu trimită pâri împotriva lui. „Câtă vreme a fost Rusul în sat, numai cu el s'a sfătuit, au ajuns prieteni nedespărţiţi. Nu vorbiau decât despre biruinţa Rusiei şi a României, despre zdrobirea puterilor centrale. L-a ales pe Rus să-l găzduiască anume pentru a putea unelti. Aveau de gînd la apropierea trupelor ruseşti ori române, să-i înarmeze pe prizonierii ruşi. Acum că Rusul e dus, cine ţine agitaţia între prizonieri? Cine-i îndeamnă la dezertare, luând drumul munţilor către România?"

Administratorul iscodia mereu noui minciuni, le aşternea pe hârtie, şi le trimitea la prim-pretorul, la prefectul. Odată, de două ori pe săptămână se repezia şi el la oraş. De câteva ori, prim-pretorul veni în Cozla, cercetă mai de aproape, dar nu putu găsi nici o confirmare.

Incă cei dela conducere se împrieteniră cu gândul că s'ar putea lipsi de Vasile. Numai să găsească un om în loc.

De toate acestea, nici Vasile, nici cele două femei nu aflară nimic. Şi de aceia, lelea Ana şi notărăşiţa cea văduvă fură adânc mirate când, în săptămâna în care Vasile era dus la Episcopie pentru hirotonire, sosi în sat un tânăr înalt, cu părul roşu, cu mustaţa abia mijind, şi-l văzură mereu cu administratorul. Se plimbară, în căruţa dela curte pe uliţele satului, se opriră în faţa primăriei, se coborîră, intrară, rămaseră mult înlăuntru, apoi ieşind, administratorul nu se mai urcă.

La academia franceză

In locul defuncţilor Maurice Barrés, d'Haussonville şi Anatole France, Academia Franceză a ales pe d-nii Louis Bertrand, Paul Valérie şi Le duc de la Force.

— E destul de agreabil, zise tânărul din căruţă.

— Să-i spuneţi d-lui prim-pretor, că vorba mea e sfântă. Aveţi dela curte mâncare, lemne. Ar fi păcat să nu veniţi.

Moş Damian, pârgarul satului, după ce străinul porni, se duse aţă la lelea Ana.

— Aţi văzut? Aţi auzit? Spune „şpanu" că bălanul ăsta e un nepot al prim-pretorului şi că vine notar în Cozla.

— De-acum poate veni! Nu-mi mai pasă! zise lelea Ana liniştită. Pe amândoi copiii a vrut să mi-i pună bine, cînele. Nu i-a ajutat Dumnezeu şi Maica Precista.

De sărbătorile Crăciunului, în biserica din Cozla, sluji preotul cel nou, Vasile Grecu. Corul ruşilor cînta pătrunzător de suflet ca totdeauna. Lelea Ana o ţinu într'un plâns dela începutul până la sfârşitul leturghiei. Anastasia îşi zbicia mereu lacrimile. Numai Vilma, într'o mirare ca în faţa unei minuni, nu-şi putea lua ochii dela Vasile. I se părea Vasile, aşa de departe de lume, aşa de înconjurat de taină, şi totuşi îl ştia, îl simţia al ei.

Când ţinu predica, ruşii ascultară nemişcaţi. Puţin pricepeau, dar îi pătrundea focul în care vorbia noul preot. Ochii Vilmei se umeziră, acum; privirile albastre-verzui căpătară adîncimi noui. Avea senzaţia că drumuri infinite se deschid, şi toate duc la viaţă, toate sunt pline de viaţă.

Moş Damian, pârgarul satului, plângea cu lacrimi tăcute, strâmbându-şi obrajii bătrâni: „Ce om, ce stăpân pierdea el! Dar ce popă căpăta satul".

Şi, după leturghie, baba lui nu-l putu scoate nici mort din crâşma Mărgineanului.

SFÂRŞIT

Poesia greacă modernă

PICATURA

(George Drosinos)

Pe vârful unei crengi de merişor,
Din ploaia scuturată dintr'un nor,
A mai rămas un fin mărgăritar;
Şi vântul tresărind, din când în când
Prin crăngi, c'un foşnet liniştit şi blând,
Il leagănă sub zări domol şi rar.

Dar lunecând pe frunze, perla fină
Se scutură, şi'n brazda din grădină
Nu-şi caută mormântul; piatră rară,
O clipă rătăcită'n zări sub soare,
Rămâne-acum plutind scânteetoare
Pe vânturi, ca o aripă fugară...

Adeseori iubeşti şi taci... Nu spui
Durerea ce te-apasă nimănui,
Şi tăinuieşti o grea mărturisire:
Iubirea fără urmă de cuvânt
E perla, ce se leagănă pe vânt
Şi rătăceşte'n gol sub larga fire.

Trad de **Al Iacobescu**

Erată

In articolul „*Unde ne sunt visătorii?*", apărut în numărul precedent, s'a strecurat o greşeală de tipar care strică înţelesul frazei. Rugăm deci ca, la pagina 8, rândul 17, socotit de sus în jos, să se cetiască: „*poeţii de geniu sunt vehicule divine, pe când harfele eoliane sunt* unelte *omeneşti*".

Cronica săptămânii

Cultură şi politică

D. prof. C. Rădulescu-Motru, întrebat de redactorul unui ziar:

— *„Care ar fi cea mai utilă politică culturala?"* — *a dat urmatorul raspuns:*

— Separaţiunea culturii de politică. Cine face politică, întoarce spatele culturii. Cultura porneşte din iubirea de oameni; politica, din egoism şi ură de clasă.

Că se întâmplă oameni politici, cari fără voia lor, ajută mersul culturii, aceasta este o excepţie, care nu schimbă regula. Şi regula să ni fie: nu amestecaţi nobila muncă a celor aleşi cu sosul politicei. Căci sosul politicei are un miros..., care face şi pe cel mai îndurător să se desguste.

Politică culturală înseamnează cultură cu de-a-sila."

*

Definitia făcută de d. Rădulescu-Motru, „politicei culturale" ni se pare paradoxala.

Credem, că d-sa e desgustat de politică, — deşi acum de curând s'a înscris în al nu ştim câtelea partid politic —, dar nu credem că politica „porneşte din ură de clasă", adică toată politica, după cum nu putem crede, că politica culturală e cultură cu de-a sila.

Poate să fie o politică de ura de clasă, poate să fie şi o întrecere de exhibiţii teatrale festive, de edituri oficiale proaste, ori de inaugurări de gesturi, pe care unii s'o eticheteze politică culturală. Dacă acestea le-a avut în vedere d. Motru, când a spus că trebuie separaţiune între cultură şi politică, apoi d-sa a pornit dela o etapă destul de nepotrivită pentru aprecieri.

Acum, mai ales acum, a fost prilejul care să procure tuturor convingerea, că este o aşa de profundă despărţire între politică şi cultură. Parlamentul, legiferarea, alegerile, luptele politice, discuţia chestiunilor celor mai de seamă în publicaţiile politice au arătat ce inferior e nivelul politicei faţă de dezideratele culturale.

Acestea desigur au desgustat pe d. Motru şi sub stăpânirea acestei repulsiuni, d-sa vrea o şi mai adâncă prăpastie între politică şi cultură?

Noi credem dimpotrivă, şi dovada o putem înfăţişa cu citarea numelor acelor bărbaţi politici, cari au fost şi oameni de mare cultură şi au avut un rol foarte important în politică, cruţând luptele politice de aparatul brutalităţilor, urei de clasă şi egoismului de Shylock.

Dacă oamenii de cultură ar intra şi acum în rândurile dintâi ale politicei, desigur situaţia ar fi alta.

Cât despre partea a doua, că ar fi cultură cu de-a sila, politica culturală, socotim că d. profesor Motru a neglijat factorul foarte important al pedagogiei, al îndemnării, al silinţei de disciplinare, pe care trebuie s'o arate societatea organizată faţă de componenţii săi.

Este necontestată continuitatea d-lui Motru dela „Cultură şi politicianism" la afirmaţia actuală „separaţiune între cultură şi politică".

Dar dacă politica se bizuie pe fapte, deci pe elementul „energetic", nu-i mai puţin adevărat, că, aici este chemarea oamenilor de cultură: să îndrumeze energiile, să le culturalizeze.

Dacă politica e atotputernică, şi nu ajută îndestulător cultura, e din pricină că ea însăşi e lipsită tocmai de acest element, foarte necesar.

B. Cecropide.

Insemnări teatrale

ANUŢA de d-na Lucreţia Petrescu, la Teatrul Naţional

In casa unei femei uşoare, (Lucia Morandelli) care are un protector bătrân (Saşa Cristoveanu) şi un amant de inimă (Puiu Calomfir), plătit pentru cariera lui amoroasă din ceia ce aduce punga bătrânului pentru trecuta (ca vârstă) protejată. E atmosfera dubioasă, pe care o întreţin profesionistele amorului şi lazaronii sociali. E un hâd realism de promiscuitate, care revoltă. Vin prietene de imoralitate şi tipi, cari-şi îndrugă nopţile în orgii. E o sodomă, pe care o înfăşurăm în tot dispreţul nostru, dar care-i prezintată de autoarea piesei cu straşnică cruzime de amănunt.

In casa aceasta suspectă apare Anuţa, fiica d-nei Morandelli. Vine dela ţară îmbrăcată ţărăneşte, dintr'un sat de deal, cu fote, cu cămaşă cu flori şi cu lada bătrânească. A stat la ţară la o biată femeie căreia-i zicea mamă, fiindcă o credea mamă. Dar după ce a murit presupusa mamă, fata fu îndemnată de tânărul învăţător al satului şi de preot să se ducă la mama adevărată.

Incepe conflictul de situaţii: mediul de vizite multe, de luxuri şi uşurinţă al d-nei Morandelli şi fiica aruncată aici cu cei nouăsprezece ani de fragedă ruralitate, de cinste feciorească şi spaimă sălbatică a sufletului, care nu se poate adapta.

Aci i se spun fetei grosolonii, i se fac propuneri identice atentatelor, — şi acestea cu consimţământul mamei ei, care-şi dă seama că îmbătrâneşte. Fata se gândeşte tot mai mult la liniştea şi seninătatea proaspătă dela ţară. Işi caută un sprijin. Crede că-l poate găsi la bătrânul Saşa Cristoveanu. Acesta se măgulia crezând, că fata-l iubeşte. Nici nu se putuse să încolţească în mintea lui de bătrân petrecător, că Anuţa s'ar ataşa altfel de el. D-na Morandelli tocmeşte vânzarea Anuţei unei lichele, pe bani mulţi. Anuţa scapă din ghiarele cumpărătorului, fuge la Sașa, care în cele din urmă se desmetecește. Iși dă sama, că Anuța cu tinerețea și sănătatea ei i se adresează ca unui bunic.

Şi piesa se termină moral și cu bună, pedagogică și instructivă exemplificare (ca în orice fabulă pentru copii) prin măritarea Anuței cu tânărul învățător din satul copilăriei ei.

*

Numai conflicte de situație, terminate cu o nuntă, cum e mai bine, ca punctul de vedere moral să fie satisfăcut și publicul să nu sufere. Ba, mai mult: să aplaude triumful virtuții.

Piesa d-nei Petrescu și ca înfățișare de moravuri, desigur curente într'o anume categorie socială, și ca tratare și ca dialog vioiu, sprinten, ocolind cu îndemânare lunecarea în prăpastia echivocurilor, proprii mediului personajelor, e desigur o meritorie piesă didactică. Infățisează urâtul social, îl lasă să defileze, ca să înspăimânte contagiunea lui, și-l doboară în cele din urmă, făcând să fie satisfăcută nevinovăția, și să nu fie înfrânt idealismul sub forma cea mai pitoresc naivă, a tinerilor dela țară.

Jocul artiștilor a pus în valoare concepția teatrală a d-nei Petrescu, dar a arătat și pletora greoaie de literatură inutilă, de care piesa ar trebui scuturată.

D-ra Puia Ionescu a fost o admirabilă Anuță; d. Soreanu un foarte adevărat Sașa Cristoveanu care a știut cum și când să se reculeagă; d-na Parisianu a înfățișat acea sinistră brutalitate a mamei, care-și târguește fiica, cu silința de-a arăta cât de profund imorală e o atare mamă. Şi toți ceilalți artiști și artiste au dat un meritos concurs autoarei.

Iar după ce s'a lăsat cortina, dela teatru spre casă, recapitulând piesa, jocul artiștilor, munca directorului de scenă, comentariile consiliului de lectură, am apreciat îndrumarea teatrului național de a încuraja pe silitorii autori dramatici români.

C-.

In toiul expozițiilor

— DECEMBRE —

Suntem în toiul expozițiilor de pictura și sculptura. Cu toata criza și cu tot prețul ridicat al salilor, artiștii noștri expun pe capete: trei expoziții la Ateneu, doua la Căminul artelor, și una la Mozart, una la „Cartea romaneasca", în afara de cele din atelierele proprii, vreo patru la numar și ele, și alți expozanți așteapta sa ia locul acestora.

La *Ateneu* expun *Iancu Iudor Vulcana, Kimon Loghi* și *Artachino.*

Iancu Iudor Vulcana are anul acesta splendide marine cu plaji animate, efecte de luna, portrete în maniera-i gustata, peisagii în deosebi dela Balcic foarte atracțioase, și minunate flori.

Kimon Loghi exprimă în afara de apreciatele-i portrete și capete de expresie, și 'n afara de sugestivele-i toamne, câteva splendide vederi ale castelului Bran sub diferite aspecte ale zilei și ale anotimpului, așa ca seria întreaga este o reușita caracterizare a acestui fermecător colț de reculegere regala.

Artachino are portrete foarte expresive, splendide interioare țaranești cu vetre în care arde focul molcon și natural, flori râzând de fragezime și de adevar și câteva elocvente naturi moarte.

La *Căminul artelor* expun *Catul Bogdan* și *Rugescu* amândoi doua nadejdi, care merita sa fie vazute și admirate.

La *Mozart* abia aștept sa vad aquarelele veteranului nostru artist *Nicolae Grant*, ale acestui reputat amant al interioarelor și florilor, care a cunoscut atâtea succese și a cinstit cu tablourile lui atâtea galerii publice și particulare dela noi.

La *Cartea românească* s'a anunțat maestrul *Bancilă*, despre ale carui lucrari îmi rezerv placerea de a vorbi în urmatorul numar.

Sculptorul pictor *Severin* expune în atelierul propriu din str. Bibescu Voda, iar pictorul *Muntenescu* în atelierul sau din str. Știrbei-Voda, 30.

Dintre expozițiile trecute, s'au remarcat acea colectiva a *Cercului artistic* reușita din punct de vedere *numai* moral; aceia a d-nei *Filotti Atanasiu* care a meritat succesul ce l'a avut, a pictorului *Ghenea* care a atras mulți cunoscatori și amatori, a *d-nei Sfințescu*, a *d-nei Ananescu* și a pictorului *Pejin.*

V. B.

ECOURI

Ne cerem iertare că suntem siliți să apreciem cum se cuvine, pe d. Ion Sân-Giorgiu, după un articol „Poesie și tiraj", publicat în „Neamul românesc literar", ca o provocare.

D. Ion Sân-Giorgiu a scris: „Dar tirajul se adresează celor mulți și deci firește și celor proști".

Profundă și onestă cugetare din partea unui scriitor, care bătea ușile ziarelor de tiraj, ca să-i anunțe piesa de teatru, sau numirea la Universitate.

Inspiratul zeilor, d. Sân-Giorgiu, care face dandysm „literar" cu domni în frac și lichele în joben, cu bizarerii expresioniste și bazaconii cubiste ia atitudine împotriva publicului strigându-i:

— Eși prost, fiindcă nu înțelegi ambițiile mele, graba mea de a face pe poetul, interesul meu de a poza în scriitor, dorința mea de a fi scriitor, dorința mea de fi autor dramatic jucat.

Iar publicul îi răspunde:

— Vreau să te înțeleg și pe d-ta, dar silește-te să te înțelegi d-ta întâiu.

Ştim că ești ambițios, știm că vrei să pari. Ştim că te superi când vreun critic îți spune că ești... bazaconios. Ştim că ai fi voit să rămâi acolo de unde ai plecat zilele astea. Dacă ești om de onoare — și un profesor trebuie să fie, — trebuie să recunoști, că „tirajul și poezia" d-tale seamănă cu copita unui... neînțeles.

Dar tot d. Ion Sân-Giorgiu, după ce se plânge împotriva tirajului, scrie: „Dacă vrei să te asculte massele trebuie să le vorbești pe limba lor".

Da, domnule poet, care te repezi la public și-l insulți. (Iartă-ne d-le Sân-Giorgiu dacă-ți spunem, că toată lumea știe că așa a făcut Beaudelaire și Edgar Poe. Dar erau Beaudelaire și Poe, nu Ion Sân-Giorgiu). Vorbește ca poporul, scrie pentru el, învață dela el ce frumoasă-i expresia simplă, precisă și cinstită.

Așa au scris Coșbuc, Vlăhuță, St. O. Iosif, așa scrie și vorbește d. Iorga, așa scrie Sadoveanu.

In graiul poporului și pentru popor, — aceasta-i datoria autorilor. Nu cu bizarerii și nici cu autolaude strecurate în ziarele de tiraj, prin complezența ziariștilor.

Iar, a te răzbuna pe public că nu te ia în serios, e cel puțin donquichotesc, d-le profesor Sân-Giorgiu.

Pentru eventuale lămuriri, suntem gata să le dăm în ce privește d. Sân-Giorgiu.

CRONICA

Intre ban și geniu.

E desigur paradoxală afirmațiunea că între aceste două valori, așa de deosebite, ar exista, totuși, o strânsă legătură de cauză și efect. Trebuie să recunoaștem însă, că paradoxul, cuprinde, uneori cel puțin, mult adevăr. Biografia oamenilor iluștri stă mărturie.

Cei mai mulți, au fost și sunt oameni săraci. Și se admite în deobște că nevoia este — după o expresie a lui Anatole France — „une bonne acoucheuse de rêves". Constrângerea, biciul aspru al lipsei, au fost totdeauna, și nu numai pentru creatorii geniali, stimulentul cel mai activ. Societatea modernă oferă foarte multe exemple de oameni „ajunși", grație eforturilor de voință, cumpătului și stoicismului susținut, învățate la școala generatoare de biruitori ai vieții, care este sărăcia.

E însă foarte curios că deși nevoia are aceiași valoare de stimulent pentru spiritele mari ca și pentru restul muritorilor de rând, numai dintre aceștia din urmă se ridică „biruitorii" ;ajung bogați, stăpâni pe toate sursele de desfătare lumească : femei frumoase, limuzine luxoase, acareturi impunătoare, etc. Ceilalți, oamenii iluștri, de-abia de-ajung să biruie eternitatea, incrustând pe fresca progresului uman diamantul creațiunei lor nepieritoare. De sărăcie însă nu pot scăpa cu nici un chip. Se vede că în materie de bani, omul mare rămâne totdeauna un copil mare.....

Iată-l în luptă cu sărăcia, pe titanul care-a fost *Balzac*. De și ar fi fost mereu urmărit de numeroșii săi creditori, poate că nu ar fi produs nici pe jumătate din acea minunată operă care este „Comedia umană." Dar romanele lui — fruct al trudei de zi și noapte, timp de-o viață — nu i-au asigurat, cel puțin, o bătrânețe lipsită cu totul de grijile multe ale traiului.

Cunoașteți, apoi, povestea vieții lui *Daniel de Föe*, autorul celebrului „Robinson Crusoe". A încercat să scape de sărăcie în toate felurile : a făcut negustorie, politică, și ce n'a mai făcut, — dar zadarnic Aproape bătrân, — avea cincizeci și nouă de ani, — nu se dă învins, și se hotărăște să scrie, nădăjduind să ajungă astfel bogat. A scris opere nemuritoare, dar acestea, în loc să-l facă bogat, l-au făcut unul din cei mai mari scriitori ai omenirii, și-atâta tot...

Lamartine, *Chateaubriand*, *Molière*, *Eminescu*, *Macedonski*, — iată atâtea spirite mari, cari au luptat în zadar să biruiască sărăcia. Biciuiți de dânsa, au creat opere ce vor trăi în secoli, — căci soarta lor a fost să fie învinși în viață și biruitori în eternitate.

N. N. Vasiliu

*

Tiparul francez a dat la iveală în cursul anului 1924, exact 8987 de volume. Revista *Bibliographie de la France*, publică detaliile acestei interesante statistice, din care se vede avîntul extraordinar al cărții franceze.

Să lăsăm să vorbească cifrele ·

Literatură	2.451	vol.
Economie și sociologie.	2.008	„
Științe istorice	1.232	„
Invățământ	920	„
Științe medicale	729	„
Teologie	718	„
Științe	378	„
Geografie și călătorii .	334	„
Arte	217	„

Așa dar, pe primul plan se așează literatura, cu aproape o pătrime din produsul total al edițiunii franceze. Intrepretând stricto sensu această dată statistică, ar trebui să conchidem că literatura merge cu pași siguri spre dominațiunea tiparului, și că este intemeiat să se nădăjduiască, de asemeni, într'o apropiată îmbunătățire a însăși situației scriitorilor.

Dacă ne gândim, însă, că literatura de mare tiragiu, aceia care se bucură de succesul de librărie, abia dacă merită — în majoritatea cazurilor, — numele de literatură, că operele de valoare răsbat cu multă greutate prin noianul romanelor bulevardiere, încât de multe ori autorul moare înainte ca opera lui să cunoască succesul librăriei, dacă mai socotim și imprejurarea că mai bine de jumătate din producția literară o dă reeditarea operelor clasice, — de-abia atunci ne dăm sama cât de puțin se poate bucura scriitorul adevărat, de rezultatele statisticei de mai sus.

Și cifrele vorbesc uneori mincinos, deși, mai ales când sunt „statistice", au reputația că spun, scurt și categoric, numai adevărul...

N. N. V.

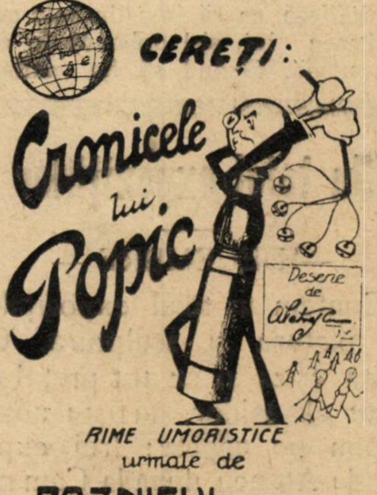

RIME UMORISTICE urmate de
PAZNICUL NEȘTIUT
comedie în versuri, într'un act

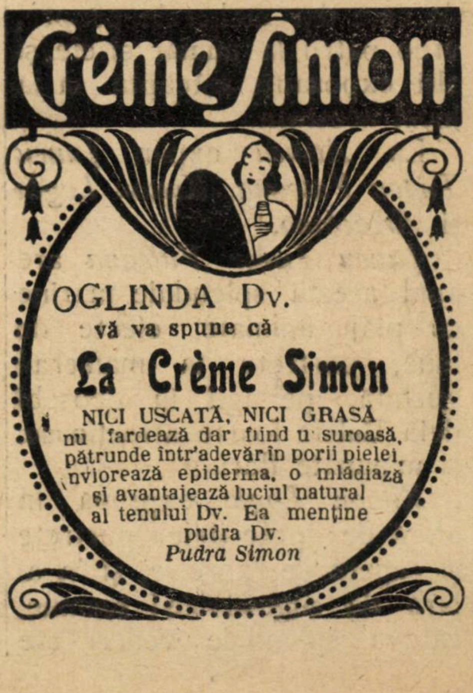

OGLINDA Dv. vă va spune că
La Crème Simon
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ
nu fardează dar fiind u suroasă, pătrunde intr'adevăr in porii pielei, nviorează epiderma, o mlădiază și avantajează luciul natural al tenului Dv. Ea menține pudra Dv.
Pudra Simon

ANUL XLI.—No. 50. 4 LEI EXEMPLARUL Duminică 13 Decembrie 1925

UNIVERSUL · LITERAR

Fântâna Meşterului Manole

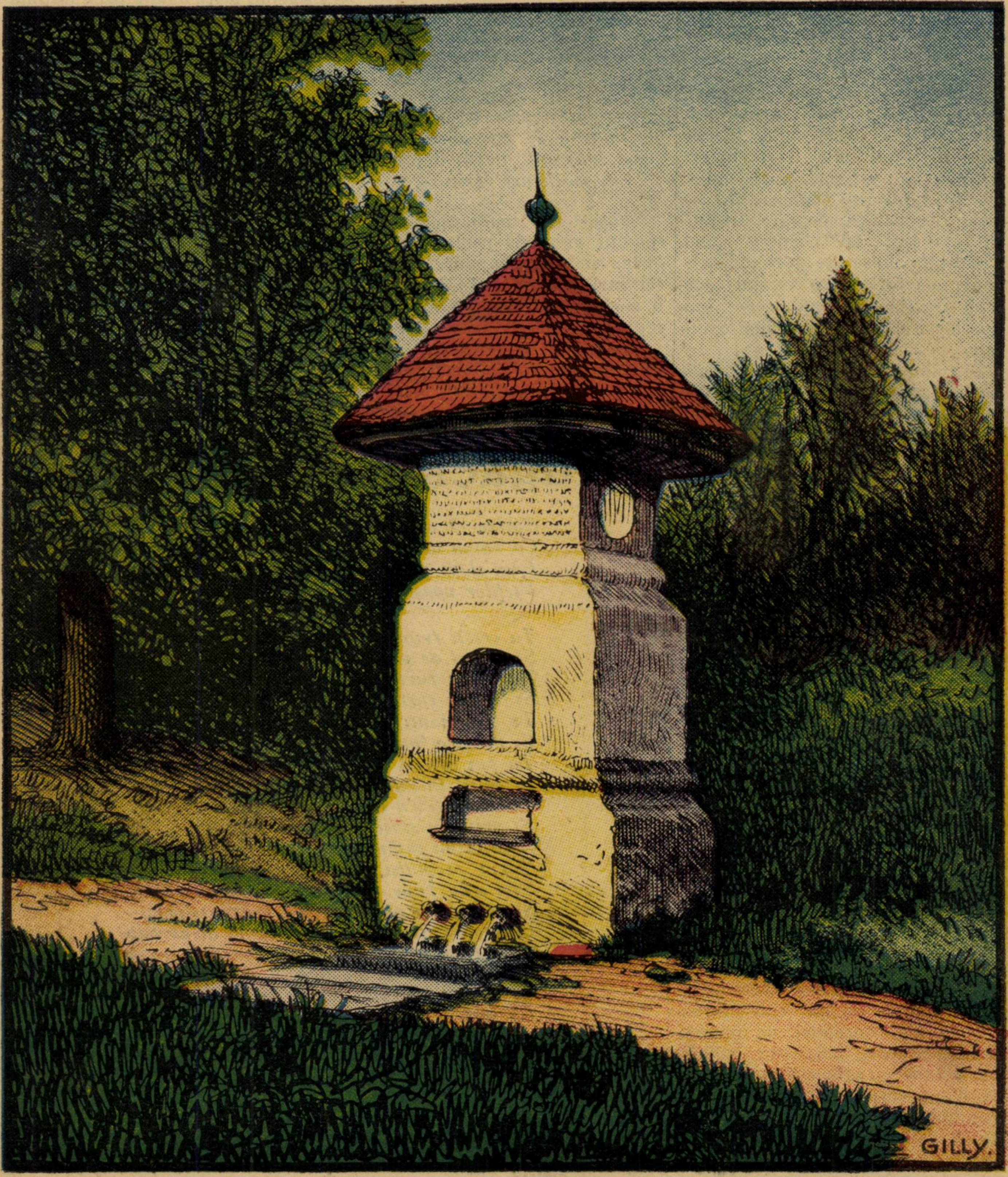

Mânăstirea Curtea-de-Argeş

Meşteşugul artistic

Domnul Vicent d'Indy, marele maestru francez, se plânge într'o revistă muzicală, de insuficienţa technică a nouilor compozitori, cari se mărginesc numai la „originalitatea verbală". Această insuficienţă technică, această necunoaştere a meşteşugului este generală: în poezie, în pictură, în sculptură, etc. Prin adoptarea unor atitudini de ierofanţi neînţeleşi, prin luarea unor poze misterioase, prin îmbrăţişarea unor forme stranii, aceşti artişti ce nu-şi cunosc meşteşugul, aceşti scriitori ce nu ştiu ce-i limba, pictori ce nu întrebuinţează desenul sau culoarea, muzicanţi ce calcă cele mai elementare regule ale armoniei, îşi acoperă golul ignoranţei, lipsa de originalitate şi de inspiraţie, şi o ascund sub beţia frazeologiei fără sens sau sub încâlceală combinaţiilor verbale.

Dictonul latin *Ars magna, vita brevis,* arată ce grea e arta, care înseamnă meşteşug şi inspiraţie. Printr'o ucenicie lungă, printr'o străduinţă şi zel perpetuu, ajungeau rapsozii la pictorii şi artiştii Renaşterii, la poezie sau artă. Un elev al lui Leonardo da Vinci, Cennino Cennini, a lucrat cinci ani ca simplu lucrător şi pe urmă de abia i s'a dat să deseneze. După alţi zece ani a luat penelul şi culoarea în mână.

Dacă am lua pe scriitorii noştri, vom vedea că Eminescu a studiat zece ani cel puţin, înainte de a scri *Venere şi Madonnă,* sau o lucrare de tinereţe demnă de el. Caragiale a făcut sute de încercări, a scris şi a asvârlit până şi-a cucerit geniul şi limba-i proprie.

Printr'un paralelism perpetuu, printr'o autocritică, printr'o conştiinţă dusă la exces, prin cetiri, prin meditări, prin jertfe, ajungi de abia la pragul artei.

Când Goethe a cetit pe Homer, scrie el în al său Werther, ar fi vrut să arunce în foc tot ce a scris. De câte ori, meditând opera marilor înaintaşi, nu ne cutremurăm de măreţia concepţiei, de puterea inspiraţiei, de prăpastia ştiinţei lor umane şi sufleteşti nesfârşite!

Inainte artistul trebuie să-şi pregătească o educaţie proprie intensă, în care să-şi precizeze misiunea sa în viaţă şi idealul său umanitar. După aceasta va căuta forma cea mai adecuată pentru concepţiunea sa, pentru realizarea în fapt a inspiraţiei sale. Pentru a izbândi, în prima perioadă îi trebuie cunoştinţe vaste, aprofundarea tuturor literaturilor, venind în contact cu istoria, cu filozofia, cu ştiinţa epocei; pentru a înfiripat scrisul său de artă îi trebuie cunoaşterea, în toate secretele, a limbei în care scrie. Şi pentru aceasta, amintim versurile lui Boileau:

Sans la langue, en un mot,
l'auteur le plus divin
Est toujours, quoiqu'il fasse,
un méchanet écrivain.

Cunoaşterea meşteşugului este condiţia esenţială pentru a scri, picta, sculpta, compune, etc., chiar cei cari păreau că-l despreţuesc, îl perfecţionează mai mult: Hugo, Baudelaire, Verlaine, Valéry.

Desigur că inspiraţia îşi joacă rolul primordial în opera de artă, dar nu credem, că fără focul sacru lăuntric, fără pasiunea de a şti, curiozitatea de a cunoaşte, însuşiri ale artistului, nimeni nu studiază o limbă, decât, poate pentru a-i număra vocalele şi consonantele, pentru a face operă de filolog şi de gramatic.

Unii prin neologisme barbare înlocuesc lipsa de inspiraţie, alţii încearcă prin provincialisme de neînţeles pentru toţi să acopere lipsa de idei; mulţi prin înfiinţarea de şcoli de admiraţie reciprocă, prin reclame deşănţate, prin recomandaţiuni ridicole, caută să se desbare de imensa greutate a unei munci disciplinate, şi să se rupă de legile de fier ale artei adevărate. Dar orice ar face, arta nu iartă nici pe superficiali, nici pe mediocri, nici pe cei insuficienţi, pe cari îi repugnă la fel. Numai cei cari merg cu sufletul cinstit, cu gândul curat, cu inima neprihănită pentru slujba ce au să îndeplinească, numai cei gata de jertfă şi eroism, pot să se apropie de altarul ei, inaccesibil pentru cei mulţi şi adorabil numai celor aleşi.

Ion Foti

Rugăciunea ostaşului

Stăpîn al veciei, al lumilor Tată,
Cu haină de ceruri şi fruntea 'nstelată,
Prin slăvi şi pe-adîncuri, a toate puternic
Vieţilor noastre, blajine vistiernic...

Tu cresti frunza 'n codri şi iarba pe şesuri,
Şi cîraul de vulturi şi aroaia de presuri:
Tu nărui furtuna pe crestele mării
Şi 'nnalţi curcubeul în taina 'nserării;
Tu pui munţi de flăcări pe zarea senină
Şi noaptea 'ntunerec şi ziua lumină:
Tu pui apa 'n nouri şi focul în soare
Şi cîntec în unde şi miros în floare.
Tu pui fieru'n arbori şi crinii pe luger
Şi grîul în spice şi laptele 'n uger;
Ascultă-mi cuvîntul de-apururea Bune,
Tăria credinţei, în suflet îmi pune,
Şi'n ochi pune-mi fulger aprins în mînie,
Şi trăsnet în glasu-mi şi'n braţ vijelie!...
Cu ploaia şi vîntul mă cheamă de-aproape
Prin jalea de bucium, strămoşii din groape;
Cu voci mînioase mă'ntreabă, Părinte,
Ce neamuri străine păşesc pe morminte
Că peste ţărîna odihnei i-apasă,
Şi somnul veciei ticnit nu li lasă:
Şi larma de glăsuri se zbate şi plînge,
Şi vîntu-i de pară, şi ploaia-i de sînge...

In iureşul aprig al luptelor du mă,
Chemările milei, în piept îmi zugrumă,
Să trec furtunatic ca dus de Rusalii,
Prin iadul de tunuri, de puşti şi mitralii;
Blestemul pierzării cumplit să mă poarte,

Să nu ştiu ce-i vieaţă, să nu ştiu ce-i moarte,
Prin grele talazuri de suliţi aprinse,
Cu creştetu'n flacări şi braţele 'ntinse;
Şi pasu-mi, prin taberi duşmane să 'nnoate,
S'alung în risipă fugarele gloate
Pe cîmpuri de groază, prin vai, peste rîuri,
Ca pleava mînată de vînt, in pustiuri !...

Si-apoi, într'o seară, Tu Doamne, mă lasă
Cu gindu 'n lumină s'alerg în spre casă;
Purtîndu-mi îu suflet iertările urii,
Să văd satul nostru din preajma pădurii,
Şi streaşina largă, cu stîlpii de afară,
Cu tainice cuiburi, şi plopii la scară ;
Să văd, peste vale, podoaba cîmpiei,
Şi turmele'n crînguri... şi ochii Mariei...
Să văd iarăşi hora de cîntec şi glume,
Şi'n luncă pîrăul cu apele 'n spume...

Iar dac'o fi scrisul poruncilor Tale
Să mor în vîrtejul de foc şi urale,
De-cum voiu cunoaşte că viaţa-mi se curmă,
Spre Tine 'ndrepta-voiu suspinul din urmă,
Să'ngădui, cînd vraja cîmpiilor tace,
Să cearnă pe chipu mi eternica pace...
Şi'n sunet de arme, de lănci şi baionete,
In ropot de asalturi şi zvon de trompete,
Pe leagăn de gladeşi, cintînd mă vor duce
Cu faţa 'n albastru, şi mînile cruce....

Şi cît va trimite cu Dunărea 'n mare
Fanfara de cetini, Carpaţii din zare,
Dormi-voiu supt paza hotarelor mele,
In plînsul de codri, cu lacrimi din stele!

G. Tutoveanu

DUELUL

de ARAMIS

Când în sfârşit s'au întâlnit la bară, pledând interese contrarii, înverşunaţii adversari politici, au avut un moment de crâncenă satisfacţie ; au pornit deci atacându-se cu o violenţă, care cadra cu sentimentele ce-şi păstrau.

Rezultatul nobilei lupte, pe care le-o pusese la dispoziţie nu mai puţin nobila profesiune de avocat, a fost o palmă viguroasă, pe care unul din preopinenţi a aplicat-o cu sete, jumătate pe ceafă, jumătate peste urechia adversarului.

După cum se vede, atacul material nu prezenta o atitudine făţişe, lucru care era natural după cum vom constata din reacţiunea promptă a pălmuitului, care, cunoscând la perfecţiune încă din mica copilărie utilizarea braţelor, fie cu palma întinsă, fie strânsă, fie în aplicaţiunea de „dosul palmei“, a ştiut, cu o măestrie demnă de apreciat, să reducă la inerţie şi la tăcere pe provocator.

In zece minute, mica urbe era informată că un fapt nou şi important vine să-i înobileze existenţa.

Un duel va avea loc. Duel fără milă şi menajamente ; era prea veche ura şi exteriorizată sub o formă destul de concretă, pentru a mai fi locul să se bănuească o altfele de împăcare decât aceia spălată cu sânge.

Martorii au luat contact şi ce martori!... Viitorii combatanţi ştiuseră săi-i aleagă astfel, ca ura, pe care ei însăşi o nutriau din raţiuni de superioară politică locală şi generală, să reprezinte pentru ei o granițe mai mult decât suficienţă, că trebuie să se verse sânge.

Să nu se creadă însă, judecând lucrurile uşor şi superficial, că incidentul, dată fiind forma sa şi personalitatea eroilor, s'ar fi redus la o afacere care îi privia personal. Ar fi să micşorăm din grandoarea evenimentului, care se prezenta sub o formă mult mai complexă.

Intr'adevăr, urbea până aci liniştită în aparenţă, la excitarea produsă de incident, a lăsat să se deslănţuească toate urile vechi, care clocotiau molcum şi iat-o dar, împărţită în două tabere bine distincte şi egal de înverşunate. Pentru fiecare tabără, eroul respectiv reprezenta exponentul urei lor. Victoria trebuia să-i impresioneze şi să-i privească personal; înfrângerea ar fi fost dezastrul propriei cauze.

Ca istorici imparţiali, trebuie să arătăm în puţine cuvinte toate zvonurile ce porniau, ca zbârnâitoare săgeţi veninoase, dintr'o grupă sau din alta.

Spre pildă, partizanii provocatorului material, cari nu avusese şansa să aibă ultimul gest în întâlnirea mecanică, acuzau pe posesorul braţelor cu aplicaţiuni multiple şi variate, că în mod intenţionat, amână prin discuţiunile inutile ale martorilor, ieşirea pe teren, pe motive, se zicea că, deşi ştia a mânui cu aceiaşi virtuozitate cunoscută, ciomagul, nu era acelaş lucru dacă se adăoga supleţei braţului, o lamă ascuţită şi lucioasă, pe care în unic punct de acord, toată urbea o primise ca instrument al valorificării cinstei.

Aceiaşi imparţialitate însă, ne obligă să arătăm că deşi era întrucâtva fundată acuzaţiunea, totuşi erau anumite circumstanţe, care, dacă nu o scuzau, o justificau totuşi.

Iată adevărul adevărat :

Chestiunea, după cum am arătat, fiind de interes general, a fost natural să fie discutată în completul clubului politic respectiv şi membrii, în unanimitate spontană, au găsit că e natural să o îmbrăţişeze şi în consecinţă, tot în aceiaşi unanimitate, s'au constituit în manageri şi s'au arogat în tutori neînduplecaţi.

In consecinţă, au comandat la centru, cele mai rezistente lame aflate pe piaţă, pentruca braţul răsbunător să aibă un instrument cu suficientă garanţie că, va fi la înnălţimea urei clocotitoare, care le mistuia fiinţa.

Lamele au sosit dela centru, însoţite de un reputat maestru al nobilei arte, care a făcut splendoarea epocei lui Ludovic al XIII-lea, şi care avea misiunea să retuşeze deprinderile, pe cari bâta le dăduse braţului viitorului combatant şi să-i canalizeze gesturile, spre nobilul port al spadei.

Pentru cinstirea curajului, pe care tutelatul îl arăta în toate împrejurările, cum şi din respect pentru adevăr, trebuie să narăm, că

Teatrul „Caragiale" din Alba Iulia

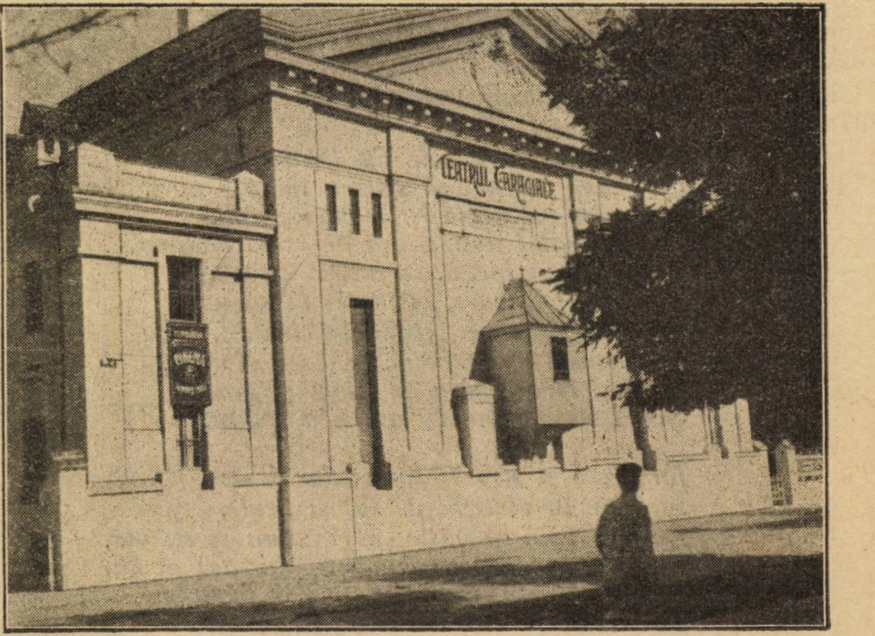

în care e instalat cinematograful Fundației „Principele Carol".
Pe frontispiciu sînt săpate următoarele:

„Fără steag de cultură, un popor e gloată, nu o oaste.
N. Iorga.

imediat cum s'a ridicat capacul de pe cutia purtătoare de moarte, brațul său s'a înarmat cu fulgerul lamei și făcând anumite mişcări cari nu ar fi fost de loc de natură să liniştească pe adversar, s'a exprimat cam în acest fel:

— „Aah... Lăsați-mă să-l curăț".

Această lapidară exteriorizare a simțămintelor eroului, ne poate reda în mod neîndoios situația de fapt.

Se vede clar cum spiritul tutelar al amicilor se interpunea avântului său eroic, neadmițând o eşire pe teren fără prealabilele pregătiri, cari să garanteze răsbunarea de neînlăturat.

In această memorabilă împrejurare, voci izolate emiteau anumite păreri reprezentând pentru fiecare, felul cum doriau sfârșitul evenimentelor. Se putea auzi în mod distinct:

— „Să-i tai nasul" !

— „Să-i tai urechile !

Totuși marea majoritate se raliază la părerea emisă cu atâta foc de beligerant:

— „Ba să-l curețe".

Un lucru este cert, că nu s'a putut trece peste voința unanimă și la adăpostul tergiversărilor provocate de tratative, care consumau zilnic mai multe procese verbale pline de fraze amenințătoare, eroul se prepara în mod asidiuu sub competintele îndrumări ale maestrului spadasin.

Tabăra adversară, deși la fel de unită în sentimente, prezenta cu totul un alt aspect.

Convinși de dreptatea cauzei lor și încrezuți în persoanlitatea eroului, fost ofițer de cavalerie, își consumau întreaga energie în aserțiuni și aprecieri numeroase, pe care le lansau ca mii de proectile asupra taberei adverse.

Cu cugetul liniștit în ce privia victoria finală, dormiau la adăpostul justiției absolute, tratând cu cea mai mare neglijență fierberea constructivă din tabăra adversă.

Şi aci ca și în toate aceste evenimente, nu este de neglijat faptul căruia se datora această deosebire de concepțiune.

Aceiași origină marchează atitudinea grupelor. Intr'adevăr, grupa, care în mod sistematic și fără rezerve, nu se dedea la oparte dela nici un sacrificiu pentru succesul final al cauzei, era grupa al cărui crez politic consta într'o acțiune pur constructivă. Fapt este că și în politică, poate, ca și aci se construia în vederea unei distrugeri.

Cealaltă grupă cu principii tradiționaliste, oferia aspectul unor contemplativi, cari în viața de toate zilele ca și în politică, lasă în grija fatalismului musulman rezolvarea tuturor problemelor.

Așa se explică de ce, în ziua când inevitabila eșire pe teren a fost hotărîtă, se văzu oprind într'un luminiș din păduricea vecină urbei, o trăsură trasă de doi cai mici și păroși, din care se scoborau patru persoane eroul, un martor, alt martor cu o mare cutie și unul din doctorii partizani din urbe.

Credem că este necesar să descrim în câte-va cuvinte personalitatea eroului.

Inalt și vânjos, părea și mai de temut sub tricoul alb care îi acoperia trupul până aproape de genunchi, pantalonii de vânătoare și jambierele imprumutate, făceau să se nască în spirit o confuziune, care putea să-l apropie de o sirenă sau de un centaur; era într'adevăr vânător până mai sus de genunchi, iar de aci încolo un strălucit reprezentant al eroilor sporturilor moderne.

Extermitatea brațelor muschiuloase era acoperită de niște mănuși, a căror lungime atingea aproape cotul.

Un privitor întâmplător n'ar fi avut vreme să facă aceste simple reflexiuni și un al doilea vehicul se opri la mică distanță de primul.

Acum este vorba de un automobil. Drept că acest automobol are o formă puțin comună pentru utilizarea transporturilor de pasageri. Scoborîrea începu să se facă pe o ușe din dosul vehiculului, care se termina cu o scară scoborîtă dinnăuntrul cupeului așa cum se obișnuește la autocamioane având misiunea transporturilor de mărfuri.

Arătăm deci că scoborărea începu să se facă. Primul apărut era însă și eroul. Imbrăcat după ultima modă locală se feria cu cea mai mare prudență să nu-și murdărească pantofii lustruiți proaspăt, călcând cu cea mai mare prevedere prin iarba umedă încă, de roua nopții.

La mic interval îl urmau martorii și în sfîrșit își făcu apariția întâi un maldăr de verdeață, apoi un domn cunoscut în urbe ca fervent adept al doctrinei contemplative, pe care o perora noaptea la club și ziua în singura cafenea existentă.

Am lăsat nelămurită descripțiunea maldărului de verdeață. La o aprofundare mai atentă a lucrului se putea preciza forma unui buchet, compus în special din planta, pe care poporul o numește în mod plastic, moțul curcanului.

Doctrinarul contemplațiunei aducea cu sine,—fie laurii ce vor împodobi triumful combatantului, fie primele flori ce se vor așterne pe rana proaspătă a eroului căzut.

Cât să fie vorba de vre-o cutie sau de ceva asemănător, care să dea impresia existenței armelor nocive, nu putea fi vorba. Chiar și a patra persoană, care la grupul transportat prin tracțiune animală, reprezenta pe doctor, personalitate strict necesară în astfel de împrejurări, vedem că e înlocuită în aceasta tabără de contemplativul „omul buchet“.

Cred că cittorul a înțeles, din descripția făcută, identitatea personagiilor și în același timp a văzut cu preciziune rezultatele diferitelor mecanisme ale concepțiunei politice.

Datorită acestei împrejurări, la primul contact, se leagă următoarea discuțiune :

— „Unde vă sunt spedele ?

— „Care spede ?

— „Păi cu ce voiți să vă bateți?

—„Păi spede nu avem. Ne-a cerut 10.000 de lei pe o pereche.

O singură vorbă căzu, apreciere sentențioasă :

— „Amărîților...

— „Ne batem cu spedele Dumneavoastră.

— „Biiine.

Este locul aici să încunoștiințăm pe lector, că în tot timpul când martorii stabiliau eșirea pe teren, spedele fuseseră date în grija unui prieten politic, care îndeplinia în urbe rolul social de tocialar, și care cu o măestrie admirabilă ascuțise armele transformându-le în enorme brice cu singura distincțiune, că aici vârful era transformat în „vârf de ac“.

După acel „biiine“ spus cu atâta înțeles amenințător se continuă astfel :

— Na, alegeți-vă.

Și li se puse la dispoziție cutia cu cele două spede.

Martorii o luară în primire.

Combatantul, cu o curiozitate explicabilă, se apropie să vadă mai de aproape ceia ce destinul îi punea la dispoziție pentru spălarea cinstei terfelite. O examinase mai atentă avu de rezultat un fapt neprevăzut. Pentru prima oară în acea zi, se auzi glasul eroului, și încă de remarcat, glăsuind fără o prealabilă consultare a însoțitorilor.

Cu degetul pe ascuțișul lamei, zise :

„In asemenea condițiuni nu mă bat.

— „Cuuum ? !“.

Furtuna era gata să se deslănțuească. Dacă același combatant nu ar fi avut grije să adauge ce vom arăta mai jos, e sigur că duelul s'ar fi urmat cu o încăerare generală și sângeroasă:

— Io, retrag duelu.

— Ce, crezi că merge pe retrasele, ai să te bați stimabile, că dacă nu, vă muiem oasele.

Priviri elocvente se încrucișau, întrebându-se ce rost avea această amenințare, care devenise colectivă. Moțul curcanului începuse a prezenta anumite tremurături, care puteau să dea diagnosticul stării de spirit a taberii amenințate.

— Noi cerem scuze.

Vedeți ce putere are sugestia se utiliza în mod definitiv și cert pluralul.

Grupa adversă, prin vocea autorizată a eroului cu tricou, puse capăt discuției cu o vorbă intrată în limba românească și definită ca „neologism împrumutat dela Turci“ și care deși nu e trecută în dicționarul academiei nici la litera A nici la S este tot atât de utilizată în limba noastră ca și „bună dimineața“.

O retragere strategică pe cât de prudentă pe atât de necesară, reumplu vehiculul cu tracțiune mecanică.

Cât de repede fu operată mișcarea, se putu totuși vedea că în ciocnirea pe care o provocase graba suirei pe scara mobilă, buchetul fu trecut cu grație eroului contemplativ, care nu se știe dacă a mulțumit sau ba.

Fapt este că, cele două spede fură duse în triumf la sediul clubului cu doctrină constructivă, reprezentând și astăzi chezășia, liniștei și mai ales mărturia unei victorii depline.

SONET

Ah! Iată soarele ce trist apune!
El pare-o gură de imens potir,
Ce 'mparte blînd din sîngeratu-i mir,
La lumi încremenite 'n rugaciune.

Și în tăcerea clipei, ce desparte
In zi și noapte atât amar de ani,
Privește lung pe-aleia de castani,
Și-apoi s'afundă 'n neguri, mult departe...

Bătrînii spun că el a fost odată
Un făt frumos, ce, îndrăgind o fată,
Să o găsească 'n lum, singher, porni...

Dar fără de noroc pribeag se stinge.,.
Cătind mereu pe aceia ce o iubi,
Se-ascunde'n neguri când îi vine-a plînge.

Ioan Drave

Rugăciunea lui Bobbio

de Luigi Pirandello

Un lucru foarte ciudat i se întâmplă acum câțiva ani lui Marco Saverio Bobbio, notar în Richieri și dintre cei mai stimați.

In puținul timp liber pe care i-l lasă profesiunea el se delectase totdeauna cu studii filozofice și citise multe, foarte multe cărți de filozofie antică și modernă, ba chiar pe unele le recitise și le meditase profund.

Bobbio avea însă mai mulți dinți stricați. Și nimic — după părerea lui — nu putea dispune mai mult la studiul filozofiei, ca durerea de dinți. Toți filozofii, după spusele sale, avusese și trebuiau să aibă în gură cel puțin un dinte stricat; Schopenhauer desigur câțiva.

Durerea de dinți adusese studiul filozofiei ; iar studiul filozofiei îi cauzase încetul cu încetul pierderea credinței foarte fierbinte într'o vreme, când Bobbio era copil și se

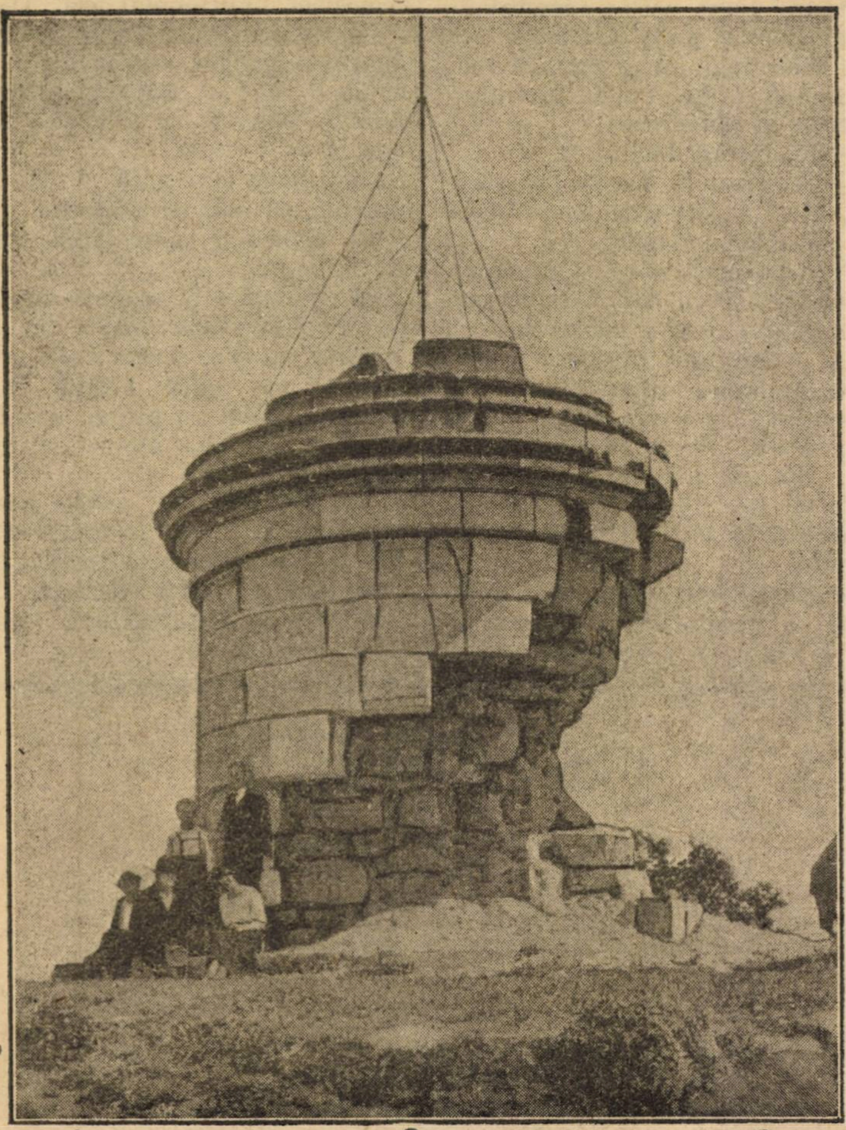

Ruina Monumentului Arpad pe vârful muntelui Tâmpa. Braşov.

ducea în fiecare dimineaţă la leturghie cu mama lui şi când se împărtăşea în fiecare Duminică în bisericuţa de la Badiola al Carmine.

E adevărat, totuşi, că ceia ce cunoaştem despre noi înşine nu e decât o parte, poate o parte foarte mică, din ceia ce suntem, că limitele memoriei noastre nu sunt absolute şi că dincolo de ele sunt percepţiuni şi raţionamente şi acţiuni cari rămân necunoscute conştiinţei noastre prezente, pentrucă nu numai noi, cei din momentul de faţă, trăim în noi înşine, dar chiar şi noi, aşa cum am fost altă dată, trăim cu toate astea şi simţim, şi raţionăm cu idei şi sentimente de multă vreme întunecate, şterse şi stinse în noi, dar care la strigătul brusc al unei sensaţii, unui miros, unei culori, unui sunet, pot să dea încă dovadă de existenţă, arătând că în noi trăeşte o altă fiinţă nebănuită.

Marco Saverio Bobbio, foarte cunoscut în Richieri nu numai pentru calitatea sa de notar foarte bun şi foarte scrupulos, dar, poate, mai mult şi din cauza staturei sale gigantice, pe care jobenul, trei rânduri de guşi şi pântecele o făceau cu adevărat spectaculoasă ; da domnilor, de acuma fără credinţă sceptic până la disperare, păstra încă în sufletul lui — şi nu ştia — pe copilaşul care în fiecare dimineaţă se ducea la liturghie cu mama lui şi în fiecare Duminică se împărtăşia la bisericuţa din Badiola al Carmine şi poate în vremea asta, fără ştirea lui, mergând cu el la culcare pentru el, împreuna mânile şi recita vechile rugăciuni, det care Bobbio nu-şi mai amintia nici cuvintele. Despre aceasta s'a convins el singur acum câţiva ani, când, i se întâmplă lucrul atât de ciudat, despre care voiu povesti îndată.

Se afla în viligiatură cu familia, la o moşioară a sa, cam la doi kilometri de Richieri. In fiecare dimineaţă se ducea cu măgarul (bietul măgăruş !) în oraş, pentru afacerile biroului care nu-i dădea odihnă ; se întorcea seara. Ziua de Duminică, o petrecea toată şi plin de fericire, în vacanţă. Veniau rudele, prietenii şi întindeau mese mari sub cerul liber ; femeile aşteptau prânzul sau flăcăriau ; copii făceau gălăgie la o parte ; bărbaţii se duceau la vânătoare sau jucau popice. Era o plăcere să-l priveşti pe Bohhio jucînd, să-l vezi alergând după bile cu guşa şi cu pântecele clătinându-se.

— Marcule — îi striga nevasta de departe — nu te obosi prea mult ! Ia seama Marcule, dacă strănuţi !

Pentrucă, Dumnezeu să ne ierte! dacă Bobbio strănuta ! Era o explozie teribilă a întregului organim ; şi adesea, lac de năduşeală, trebue să dea fuga la un loc de refugiu, ţinându-şi o mână dinainte şi alta la şale. Nu era stăpân pe trupu-i uriaş. Părea că acesta, rupând orice piedică, se libera de el, şi se prăbuşea lăsând pe toţi cu inima îngheţată şi gata de apărare. Când după aceia reintra iar în stăpânirea lui, reechilibrat, simţia nişte dureri ciudate şi junghiuri neaşteptate, la câte un braţ, la câte un picior, dar mai adesea la cap :

— Aici, în sfertul ăsta — spunea el, indicând locul.

Şi mai des încă le simţia la dinţi. Dinţii erau nenorocirea lui, Bobbio. Işi scoase patru, cinci, nu mai ştia nici el câţi ; dar acei puţini rămaşi, se părea, că-şi luaseră sarcina să-l chinuiască chiar şi pentru cei duşi.

Intr'o Duminică, când veniseră la vila Richieri cumnatul cu întreaga familie, nevestele şi copiii rudelor nevestii şi rudele rudelor, cinci trăsuri încărcate, şi se înveseliseră mai mult ca niciodată, paf ! brusc spre seară, tocmai în clipa când trebuia să se aşeze la masă, o durere d'alea... dar ştiţi o durere d'alea care...!

Ca să nu strice petrecerea celorlalţi, bietul Bobbio se retrăsese în odaia lui cu o mână la falcă, cu gura întredeschisă şi ochii ca de plumb, rugându-i pe toţi să mănânce fără să se gândească la el. Dar, după o oră reapăru ca unul care nu mai ştia pe ce lume se găseşte, dacă o moară cu aburi, da,

Urcarea proviziilor la restaurantul de pe vîrful Tîmpa (980 m.) Braşov

chiar, o moară cu aburi, putuse să-i intre în cap şi îi măcina în gură, da, da, în gură, în gură, cu furie. Dar lui nu-i curgea făina din gură. Bale, numai bale.... Nu numai asta era absurd, tot pe lume era absurd, monstruos, şi crud.. Aceia nu banchetuiau, pe când el turba, înebunia? pe când universul i-se sfărâma în cap ? Gâfâind, cu ochii peste cap, cu faţa congestionată, cu mâinile într'o continuă agitaţie, ridica în sus când un picior când altul, ca un urs, şi bălăbănia capul ca şi cum ar fi voit să-l lovească de toţi pereţii. Toate actele şi toate gesturile, în intenţia sa, trebuiau să arate furia şi să fie violente, dar în realitate erau molatice şi fără viaţă, ca şi cum nu voiau să sgândărească durerea, şi s'o întărâte mai rău.

Pentru Dumnezeu, şedeţi vă rog, şedeţi ! Oh Doamne ! Voiau să-l înebunească mai rău sărindu-i acuma toţi în spate ? Şedeţi ! vă rog şedeţi ! Nu-i nimic.... Nimeni nu-i putea da vreun ajutor ! Proştii... Mofturi... Nu-i nimic, pentru Dumnezeu! Nu putea să vorbească.. .... Cineva... să se ducă cineva jos să înhame caii la o trăsură din cele sosite dimineaţa. Voia să se ducă până la Richieri ca să-şi scoată dintele. Imediat ! Imediat !... Ceilalţi să stea locului. Cum e gata trăsura,... Nu, nu, singur, singur... Voia să se ducă singur ! Nu putea auzi vorbă, nu putea să vadă pe nimeni, pentru Dumnezeu ! Singur ! singur !

Puţin după aceia, în trăsură — singur, după cum dorise, — înfundat, pierdut în vuetul groaznicei dureri, pe când caii mergeau la pas pe drumul care urca la deal, în seara care sosise... Dar ce se întâmplase ? In turburarea conştiinţei sale, Bobbio simţise pe neaşteptate o teamă o înfiorare de o duioasă afecţiune pentru sine insuşi, pentru cel ce suferea, de Dumnezeule, suferia de nu mai putea ! Trăsura trecea în clipa aceia pe dinaintea unei capele a Sfintei Feciore, ce avea o candelă aprinsă atârnată dinaintea grilajului, şi Bobbio, în înfiorarea aceia de duioasă afecţiune, cu conştiinţa turburată, fără să-şi mai dea seama de ce făcea, îşi fixase privirea înlăcrimată la candelă şi,...

— Ave Maria, piena de grazie il Signore è cou Te, binecuvânta între toate femeile binecuvântat et fructul pântecului Tău Isus. Sfânta Maria Maica Domnului, roagă-te pentru noi păcătoşii, acuma şi în clipa morţii noastre. Amin‘.

Şi brusc, o tăcere, o mare tăcere se făcuse în sufletul său, şi în natură la fel, domnia o tăcere măreaţă, misterioasă, ca şi cum stăpânia lumea întreagă, o tăcere plină de frăgezime, tainică şi dulce.

Işi luase mâna dela falcă, şi rămăsese înmărmurit, ameţit, ascultând. O răsuflare adâncă de uşurare, odihnitoare îi redăduse curaj... Oh Dumnezeule !

Dar cum se putea aşa ceva ? Durerea de dinţi îi trecuse... da îi trecuse cu adevărat.. dintr'odată... ca prin minune... Spusese o rugăciune, şi... Cum ?... El, da.,.. Dar trecuse în adevăr... ? Da, da îi trecuse... ce mai puteai spune... Datorită rugăciunii ?.... Dar cum... el... putea să creadă că... el, rugăciunea.... Incepuse s'o spună aşa pe neaşteptate... ca o femeie....

Trăsura, în vremea asta continuase să urce dealul spre Richieri, şi Bobbio, zăpăcit, umilit, nu se mai gândise să spună birjarului să întoarcă înapoi la vilă. Il împingea şi îl desorienta ruşinea că e silt să recunoască, înainte de toate, că el, ca o femeie de rând, putuse să spună o rugăciune, şi că în adevăr după rugăciune îi trecuse durerea de dinţi, s'apoi părerea de rău că e nevoit să recunoască că, în acelaşi timp el se arătă ingrat ne crezând, ne putând să creadă, că se liberase de durere prin rugăciune, acuma când obţinuse graţia divină ; în sfârşit o teamă ascunsă, că din cauza acestei ingratitudini, durerea putea să-l cuprindă din nou....

Dar durerea nu-l mai cuprinse ; şi întorcându-se la vilă uşor ca un fulg, râzând, exuberant, spuse invitaţilor, care îi eşiseră înainte :

— Nu s'a întâmplat nimic ! Mi-a trecut dintr'odată, dela sine, pe drum, cum trecusem de capela Sfintei Fecioare... de la sine !

Ei bine, la întâmplarea sa atât de ciudată de acum câţi-va ani se gândia Bobbio cu un zâmbet sceptic pe buze într'o după amiază, întins pe canapeaua din biroul său, ţinând deschis primul volum din „*Eseurile*“ lui Montaigne.

Citea capitolul XXVII unde e demonstrat că *c'est folie de rapporter le vray et le faux a nostre suffisance.*

Totuşi zâmbetul acela sceptic de pe buze era oarecum puţin chinuit, şi citind, îşi trecea din când în când o mână pe falca dreaptă.

Montaigne spunea :

„Când citim în Bauchet minunile făcute de moaştele sfântului Hilaire, fie ; autoritatea sa nu este destul de mare ca să ne ia îndrăzneala de a contrazice ; dar mi-se pare o mare imprudenţă să condamni dintr'odată toate poveştile acestea. Cel care a fost marele sfânt Augustin dă mărturie...

— Ei da ! — făcu Bobbio când ajunse aici, accentuând mai cu putere zâmbetul său sceptic. — Ei da ! Marele sfânt Augustin atestă, s'au mai bine zis mărturiseşte că a văzut cum un copil orb şi-a recăpătat vederea atingând moaştele lui San Gervaso e Protaso la Milano .cum o femeie la Cartagina se vindecase de un cancer numai cu semnul crucii făcut asupra ei de o femeie de curând botezată.. Dar în acelaşi chip, marele sfânt Augustin ar fi putut să afirme, sau mai bine zis, să mărturisească după spusele mele că Marco Saverio Bòbbio, notar în Richieri, s'a vindecat odată brusc de o groznică durere de dinţi, spunând o rugăciune...

Bobbio închise ochii, făcu gura rotundă ca un o, şi suflă puţin.

— Miros urât !

Strânse buzele, şi aplecând capul într'o parte, cu ochii mereu închişi, trecu din nou, mai cu putere, mâna peste falcă.

Dintele, Dumnezeule ! Oh, il durea din nou dintele. Şi îl durea chiar tare... Doamne sfinte, din nou...

Pufni, disperat ; se ridică în sus cu greutate ; svârli cartea pe canapea şi începu să se plimbe prin cameră cu mâna la falcă, cu fruntea încreţită şi suflând cu putere pe nas. Se duse în faţa oglinzii de pe măsuţa de toaletă ; îşi vârî un deget la colţul gurii si o căscă într'o parte ca să vadă înăuntrul dintelui cariat. Cum dădu de aer, simţi un junghiu groaznic, îşi strânse buzele, şi faţa i se sbârci de durere ; apoi ridică faţa în sus şi răsuflă, cu ochii închişi, aiurit, obosit, disperat.

Dar ştia din experienţă că, dacă s'ar fi lăsat înfrânt de durere, sau s'ar fi înfuriat, ar fi făcut mai rău. Se sili să se stăpânească, se aruncă din nou pe canapea şi stătu puţin cu ochii întredeschişi ca şi cum îşi clocea chinul ; apoi îi deschise ; luă cartea şi reîncepu lectura.

— *...o femeie de curând botezată îi făcu ; Vesperius...* nu, mai încolo... Ah, iată... *o femeie într'o procesiune atingând pe sfântul Ştefan cu un buchet, şi frecându-se apoi cu buchetul la ochi, recăpătase vederea, pe care o credea pierdută pentru totdeauna...*

Bobbio rânji. Rânjetul i se schimbă îndată în strâmbătură din cauza unui junghiu de durere neaşteptat, şi el apăsă pe falcă pumnul strâns, cu putere. Rânjetul era de sfidare.

— Atunci, dacă-i aşa, zise el, să vedem... Rugăciunea... sfântul Augustin şi Montaigne să fie martori... Să vedem dacă acuma-mi trece, cum mi-a trecut atunci...

Inchise ochii şi spuse rugăciunea. O spuse de rândul acesta în latineşte, din respect pentru sfânt şi filozof.

Aşteptă. Deschise ochii. Mai aşteptă puţin... *Ave Maria...* Da' de unde ! Nu-i trecea... Ba îl durea şi mai tare... Uite, ahi, ahi,... mai tare ! Inchise ochii din nou ; îşi duse mâna la falcă şi două lacrimi mari ţâşniră de sub pleoapele închise şi brăzdară obrajii : două lacrimi, pe care Bobbio nu le crezu ale sale.

Erau în adevăr ale copilului, ale copilului pe care îl purta, încă în el, şi care îi spunea în fundul sufletului :

— O, uriaşule Bobbio, notar cinstit, dar filozof imbecil, cum ai spus rugăciunea ? Ai spus-o cu buzele ca să faci o încercare şi ca o sfidare. Şi nu pricepi tu că rândul trecut durerea de dinţi ţi-a trecut pentru că m'ai lăsat pe mine să mă rog, din inimă şi cu naiva noastră credinţă de atunci ?

Traducere de **F.**

Ardealul cultural

de G. V. BOTEZ

Schimbarea esenţialelor rosturi naţionale, venind în chip subit la sfârşitul războiului, ni-a pus în faţă o sumă de probleme, pentru rezolvirea cărora nu ne pregătisem nici măcar teoretic.

Străduinţele în găsirea şi aplicarea soluţiunilor, totdeauna grăbite, — vinovat de grăbite, — ni dădeau un aspect de perplexitate.

După ce încheiasem abia prefaţa unirii, prin schimbarea hotarelor, nu s'a înţeles că desăvârşirea acestei uniri e în deosebi de ordin cultural. Necesitatea evidentă era desvoltarea pe temeiurile locale a unei culturi unitare ; realizările de pretutindeni trebuiau să fie convergente către scopul unic al culturii naţionale, perfect unitare.

Ardealul, care prezenta o tradiţie de vechi începuturi de cultură românească, o continuitate a acestor începuturi, şi o ascendenţă culturală şi artistică a străinilor conlocuitori, era terenul clasic, prielnic scopului acestuia, căci nu ni punea în faţă greutăţile întemeierii ; ni cerea doar iscusinţa continuării, desvoltând şi adaptând.

Initiatori au fost. Dar numai atât nu era suficient. Lipsa entusiasmului sprijinitor din partea publicului de-acolo, a fost completată şi întrecută de indiferenţa şi neînţelegerea oficială. Cu îmbogăţitul de, sau după războiu, acolo ca şi aiurea, şi cu inspectorul ministerial, nu se face nici cultură, nici literatură, nici artă.

In lumina explicativă a acestor considerente generale, mişcarea culturală din Ardeal nu prezintă nici un fel de surprize ; ea nu putea fi nici mai slabă, nici strălucită.

Cultura oficială, a şcolilor de diferite grade, a avut de luptat cu greutăţile pe care niciodată nu le-a învins, ale personalului, ale programelor şi cele materiale.

Presa, începând cu infăptuiri temeinice, nu şi-a putut asigura dăinuirea fără sprijinul, pe care, nu l-a primit sub nici o formă. Gazetele dispar după o scurtă vieţuire. Insăşi foaia lui Gh. Bariţ, întemeiată la 1837, neclintită în timpul stăpânirii maghiare, a dispărut acum trei ani, pentru un timp, înlăturată de alte foi tinerele, care în numele sfântului ideal al politicei, au venit să-i ia locul,

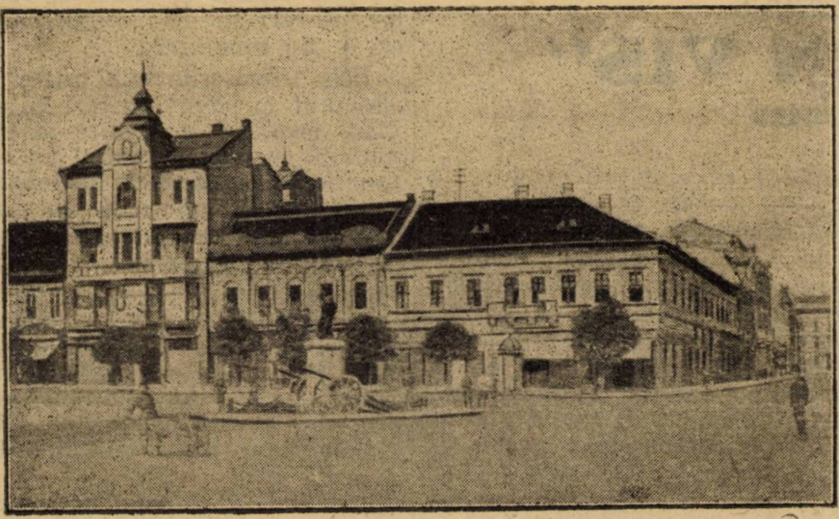

Monumentul „Ostaşului dela Mărăşeşti", inaugurat la 1 Decembrie 1922, Sătmar

sfărâmând o tradiţie de luptă naţională.

Revistele literare au avut aceiaşi soartă :

Gândirea, a luat drumul Bucureştilor, *Evoluţia* s'a silit să pună sfârşit onorabil străduinţelor ei, *Cosinzeana* d-lui Bornemisa rămăsese o biată cenuşereasă.

Incercarea aşa de fericită de a prinde într'un mănunchiu pe artiştii, scriitorii şi gazetarii români şi minoritari, prin revista *Aurora* a lui Alexandru Kereszturi, un tânăr ungur, admirator al literaturii române, nu a găsit nici un fel de solicitudine. Oficialitatea română, printr'o înţelegere tacită cu intransigenţa şovină a catolicimii şi nobilimii maghiare, i-au pus sfârşit.

Zădărnicia unor străduinţe entuziaste însă, nu a aruncat descurajarea în suflete. „*Daco-Romania*" d-lui Sextil Puşcariu persevează în a ni da cea mai bună şi serioasă revistă de filologie. „*Societatea de mâine*" a reuşit să strecoare convingerea necesităţii de a dăinui o pubicaţie de cercetări ştiinţifice, accentuând pe cele sociale. Dintre cele culturale, „*Cele trei Crişuri*" — ni se pare, — e singura, care se bucură de un sprijin efectiv din partea Statului. Revista d-lui colonel Bacaloglu şi a grupului din jurul său, cu anexa bine scrisă pentru popor, e un pioner credincios şi destoinic al culturii româneşti la hotarul de vest.

Aceleaşi greutăţi au împiedecat şi desvoltarea unei edituri locale. Tipăriturile în Ardeal, în aceşti şapte ani ai unirei, sînt aproape nebăgate în seamă, şi în ceia ce priveşte lucrările de specialitate şi literatura. S'a scris puţin despre Ardeal şi de către ardeleni, şi ce s'a scris şi-a făcut apariţia în public mai mult prin editurile bucureştene.

In afară de unele crâmpeie ale specialiştilor, publicate prin reviste, vrednice de încrestat pe răboj sânt : studiul d-lui Tache Papahogi despre maramureşeni şi oşeni, culegerile de folklor ale părintelui Bârlea dela Sighet şi monografiile câtorva localităţi din Ardeal.

„*Astra*" dela Sibiiu a sporit şi ea bibliografia ardeleană cu mici publicaţii şi cu vreo câteva calendare.

Biblioteca „*Semănătorul*" dela Arad înfăţişează intenţii onorabile, cu realizări aproape corespunzătoare.

Pentru viaţa ardeleană, un aport remarcabil în literatură îl aduc d-nii Agîrbiceanu cu numeroase schiţe şi nuvele, acum în urmă cu *Vremuri şi Oameni* —, şi Liviu Rebreanu cu *Pădurea spânzuraţilor* şi *Ion*.

In poezie, Ardealul de după războiu ni-a dat pe d-l Lucian Blagă, ceia ce nu împlineşte de loc aşteptările, nici promisiunile aruncate cu dărnicie la pariţia primului său volum.

Demnă de relevat este şi activitatea desfăşurată prin conferinţe şi teatru, care, însă, alături de cea artistică — pictură şi muzică — merită consacrarea unui articol aparte.

Literatura poporană

Cântec de leagăn

I. Din Ardeal

Culcă-te puiule, culcă,
Nu mai adurmi sub furcă,
Lui, lui, lui, şi lui, lui, lui ;
Că şi io că m'aş culca,
Da n'ar' cin' mă legăna ;
Că cine m'a legănat,
De mine s'a depărtat,
Şi cine m'a luluit,
In pământ a putrezit.
Lui, lui, lui, că mamă nu-i,
Că s'a dus la Şura mare,
Să ne-aducă de mancare ;
Şi s'a dus la Sibiel,
Să ne-aducă covrigel,
Lui, lui, lui, că mamă nu-i.
Tată este,
Nu grăeşte,
Lui, lui, lui, puiule, lui,
Lui, lui, lui,
Că mamă nu-i,
Că s'a dus şi te-a lăsat
In leagăn desfăşiiat,
Şi te culcă, mititică,
Şi te scoală măricică,
Ptru, cu mama ptru !
Vină luică,
De mi-l culcă,
Şi tu, raţă,
De-l ia'n braţă,
Şi tu, gâscă,
De-l ia'n cârcă,
Şi tu, peşte,
De mi-l creşte,
Şi tu, somn,
De mi-l adormi.

II. Din Macedonia

Lui, lui, lui, cu mama lui.
Nani, nani,
Puiul al mamii,
Nani, nani, miculu,
Miculu, Muşatulu,
Vino, somnu, an călar,
Şi mi culcă miculu,
Miculu şi scumpulu,
Culcă-l somnu, culcă-mi-l
Stă-Mărie, doarme-mi-l
— Nani, nani, puliu muşat,
Dor din inima-mi curmat,
Oclii dulci tră surbiri
Dormi fără minduiri,
Nani, nani, lu, lu, lu.
— Nani, nani, hilie
Anfăşată
Dismerdată
Di laea-ţi măta mârată,
Ce-mi ti doare şi-mi ti va
Ca oclii, ca inima,
Nani, nani, lu, lu, lu.

CRONICA LITERARĂ

„OMUL DIN VIS“

de Cezar Petrescu

Noul volum al d-lui Cezar Petrescu, „Omul din vis“, prezintă un nou aspect al presonalității sale literare. In acest mănunchiu de trei nuvele, în cari fantasticul se îmbină în chip desăvârşit şi într'o ordine preexistentă cu realitatea, se conturează caracterul de adânc analizator al autorului şi darul lui de evocare a unor tablouri, pe care le zugrăveşte într'un ton umbrit de melancolie. Atitudinea sa față de sbuciumările, prin care trec eroii povestirilor sale, nu e strict pasivă,, — indiferentă. Ii simțim simpatia pentru resemnații tragicului cotidian, pentru cei cărora viața n'a încetat să le apară ca o enigmă chinuitoare.

Din subiecte, care, prin ele înşi-le denotă o selecție adânc cugetată, spirit fin de auto-critică şi preferință, cari ies din cadrul comun, d. Cezar Petrescu, creindu-le o atmosferă între vis şi viață aevea şi imprimându-le un plus de viață, izbuteşte să realizeze rare efecte artistice.

In prima nuvelă, un jucător pasionat de cărți pleacă să-şi întremeze sufletul vlăguit de puteri, la un prieten, la țară. Acesta îl duce într'o zi la bătrânul boer Ordeanu, care se ruinase prin jocul de cărți. Eroul povestirei rămâne înmărmurit recunoscând în noua cunoştință pe „Omul din vis“, — omul providențial şi bizar, pe care-l visase aidoma înainte de a-l cunoaşte, în visuri, în care apariția lui juca un rol decisiv.

Ba încă şi câinele Soliman, nedespărțit de „Omul din vis“ are şi el o existență reală. Se stabileşte astfel între capriciul visului şi lumea exterioară, tangibilă, o curioasă identitate. Eroul nuvelei, întorcându-se dela țară, se duce la noua locuință a lui Ordeanu, care-şi vânduse proprietatea dela țară cu toate acareturile. Aici vede portretul Agatei pe care o iubise, dar n'are curajul să întrebe ce legături au fost între ea şi „Omul din vis“. Acesta e al doilea mister ireludabil, astfel în cât viața moartei iubite, viața visului, şi propria lui viață se contopesc la o laltă producându-i îndoială şi confuzie. Pleacă noaptea la club, unde Ordeanu câştigase cu ultimii bani, o sumă considerabilă.

Dar, odată cu apariția eroului nostru, roata norocului se schimbă şi toți banii câştigați de Ordeanu trec la dânsul. Pasionatul jucător de cărți se întoarce fericit acasă jurându-se să nu mai joace, şi făgăduindu-şi să ajute pe „Omul din vis“. Dar a doua zi, ducându-se la locuința acestuia, află că Ordeanu s'a împuşcat. Iar câinele Soliman îl urmează de acum pe dânsul persistent ca o remuşcare. E singura legătură între el şi „Omul din vis“, singura aducere aminte care-i turbură conştința. Până când? Până în ziua când, pentru a nu mai fi spionat, fostul jucător de cărți îi va da lui Soliman stricnină.

A doua nuvelă tratează drama lăuntrică a actorului Haralamb Tărcuş, care sub impresia covârşitoare a zădărniciei vieții deşarte pe care o duce, sub acțiunea obsedantă a versurilor pe cari le-a declamat la debutul lui şi a amintirii căminului părăsit, se spânzură. Hotărîrea aceasta desnădăjduită şi bruscă, deşi s'ar părea că n'are motivare, e totuşi firească, adâncind fondul intim al personalității lui Tărcuş, om plictisit de viață şi călăuzit ca o jucărie de sugestie.

In sfârşit, în ultima nuvelă, doctorul Constantin Negrea, retras într'o izolare ca de pustnic, povesteşte autorului faptul care l'a determinat să părăsească viața în care era menit să joace un rol de seamă. De obârşie umilă, ajunse doctor vestit, prin muncă încordată. Dar în situația aceasta a uitat de cei din sânul cărora ieşise.

Intr'o zi, mama şi fratele lui vin să-l mai vadă, imputându-i că nu mai dă semne de viață. El îi dă bani mamei sale, care pleacă împăcată. Dar noaptea, după ce joacă la club şi petrece la un varieteu, întorcându-se în tovărăşia unei englezoaice, în trăsură, calcă pe drum o femee. Nu dă multă importanță acestui fapt comun, dar în sala de autopsie ridicând aşternutul de pe fața moartei, îi constată cu groază identitatea...

Stilul d-lui Cezar Petrescu a atins în volumul de față maximum de rafinament şi de cizelare. Aşa cum sunt povestite, nuvelele, au o duioşie de o delicatețâ femenină. Sunt probleme noi de psihologie. fapte cărora uităm să le cerem un control, să le formulăm o întrebare, într'atât de mult desfăşurarea povestirei ne captivează. De-asupra acțiunilor eroilor, de-asupra sforțărilor lor de-a ieşi din cercul vițios, în care se învârtesc şi care le sugrumă toate aptitudinile lor normale, planează fatalitatea, — eternul fatum al dramei antice. D. Cezar Petrescu e prin excelență povestitorul tragediiilor lăuntrice, povestitorul vieții celor ce şi-au sfărmat cariera şi viața, al rataților, pe cari ştie să-i compătimească şi să-i umanizeze.

Dela „Scrisorile unui răzeş“ şi „Drumul cu plopi“, în cari îşi afirmase legătura puternică şi indisolubilă cu glia, devenind un ecou specific şi reprezentativ național, d. Cezar Petrescu a trecut cu aceiaş isbândă în domeniul fantasticului, unde se dă imaginației frâu liber. Şi-a reuşit să ni dea şi aici un fantastic original fără vre-o înrudire cu acel al marilor predecesori Hoffman, Poe, Evers sau London, integrând în literatura noastră acest gen nou, în care cu greu ne putem închipui c'ar putea cineva să-l egaleze.

Ioan Ciorănescu

Renunțare

Mi's dorurile veştejite, moi,
Şi vor cădea ca frunzele'n noroi.
De-ar rămânea copacul nemişcat!
Nu-l sgâțâna, căci frunza s'a
uscat.

Mi-e inima un râuleț domol,
La față limpede, la fund—nămol.
Nu mai cerca la fund să te cobori!
Deschise stau la orice pas vâltori.

Mi-e sufletul un abur nevăzut,
Ce se înnalță spre necunoscut.
Nu-l stingheri din sboru-i
triumfal,
Căci va cădea'n şuvoiu torențial.

Mi-e trupul stâncă dură de granit.
Să nu te-apropii! Dacă l-ai clintit,
Va luneca'n prăpăstiosul gol,
Zdrobindu-te'n cumplitu-i rosto-
gol.

George A. Petre

Comoara lui Iacov de Pierre Benoit

Scriitorul popular şi foarte criticat, Pierre Benoit, autorul *Atlantidei,* al lui *Koenigsmark,* continuă să-şi scrie romanele sale de aventuri. Ultimul său roman *Comoara lui Iacov, le Puits de Iacob,* are toate mărețiile şi slăbiciunile romanelor sale anterioare, o imaginație bogată, acelaşi talent de compoziției, povesitre şi observație, şi aceiaşi lipsă de psihologie. Conținutul noului roman e următorul:

O proletară, evreică din Constantinopol, Țesica, se zbate ca dansatoare prin varieteuri, cântând şi vânzându-se în Orientul apropiat, până a ajuns la Cafa în Palestina. Nu departe de acest oraş era organizată o colonie agricolă sionistă „Comoara lui Iacov“. Kochbas, bătrânul administrator al coloniei, reuşeşte s'o atragă la ideile sale pe Ţesica ; ea cade în misticismul iudaic, se stabileşte la „Comoara lui Iacov“, şi se mărită cu bătrânul Kochbas. Dar, colonia rămasă fără mijloace, este ameninţată să se desfacă, înainte ca să-i i se trimită ajutoare din partea baronului Rotschild, care chemă pe Kochbas la Paris, în vederea acestor ajutoare. Kochbas, care e bolnav de tuberculosă şi nu poate să se ducă la Paris, trimite pe Ţesica, care obţine dela baron o sumă însemnată. Dar ea găseşte la Paris o veche prietenă de varieteu şi se întoarce din nou la vechiul meşteşug. In curând devine o stea, care aprinde tot Parisul, găsind câţi amanţi voieşte, bani, diamante, din cari trei sferturi trimite coloniei. O sionistă vine la Ţesica şi îi spune că bătrânul e pe moarte, şi dacă nu se va găsi cineva să-l înlocuiască, colonia va dispărea. Ţesica se jertfeşte din nou şi pleacă la Palestina, părăsind dragostea, luxul spre a salva pe fraţii ei.

Partea întâia a romanului, în care se descriu peisagiile, obiceiurile, tipurile coloniei evreeşti, sunt foarte reuşite, cum de asemeni este bine redat sufletul evreesc şi visurile sioniste.

Cronica săptămânii

„Ce-am văzut la Moscova“ de Henri Béraud. „Ctitori de ţară“

Henri Béraud e ziarist înainte de a fi romancier. Ştie să noteze, observă disciplinat şi amănunţit, scrie repede şi-şi fixează cu precisiune atitudinea. Notele sale sunt aproape totdeauna tari expresiile viguroase, loviturile isbesc cu violenţă ca să dărâme aşezămintele rele. De aceea s'ar putea spune că Henri Bérand este unul dintre talentaţii pamfletari francezi — în sensul nobil al cuvântului.

In „Ce-am văzut la Moscova“ e o înfăţişare foarte interesantă a stărilor din oraşul de unde se alimentează propaganda de năruire a bolşevismului. E la Moscova domnia tăcerii. A tăcerii de frică. Domnesc despotismul, teroarea şi spionajul.

Egalitatea socială căutată de furibunzii bolşevismului ? E un mit. Au fost săraciţi vechii proprietari şi burghezi şi s'au îmbogăţit speculanţii... ideei sovietice.

Muncitorii n'au dobândit nicio îmbunătăţire. Muncitorii agricoli sunt daţi ca sclavi unor mari cultivatori, care au ştiut să-şi asigure favoarea şefilor comunismului exploatator. Bolşevicii sunt de-o ipocrisie infernală. Dincolo de graniţele Rusiei, fac propagandă internaţionalistă şi antimilitaristă. Dar în Rusia sunt naţionalişti sovini şi militarişti până la absurd.

Constatările lui Béraud sunt foarte interesante, fiindcă sunt înfăţişate simplu şi direct, — ca un reportaj, în care nu se încurcă nicio pretenţie de sociologie şi niciun regret de a nu părea înaintat din punct de vedere al dedemocraţiei.

Cartea aceasta scrisă, cu talent de observator, cu dorul de a fi de folos, aduce reale servicii şi celor, cari par năimiţi de cuvântul „democraţie“ şi celorlalţi, dornici de informaţie exactă.

*

„Ctitori de ţară“

D. prof. Iorga într'o cuvântare, pe care a ţinut-o la Turda, a numit pe tinerii, cari-şi fac acum pregătirea, pentru rosturile de mâine ale neamului, „ctitori de ţară“.

Admirabilă şi inspirată numire.

Oamenii generaţiei actuale mature, — oameni politici, scriitorii şi militari, — au împlnit faptul cel mai important din istoria românismului. Au făcut unirea.

Dar se cere după unire, desăvârşirea manifestărilor naţionale, afirmarea integrală a puterilor sufletului naţional, evidenţiarea însuşirilor de creare artistică şi ştiinţifică, aşezarea poporului în cadrul deplinei lui desvoltări civilizatoare. Aceasta e sarcina care trebue împlinită de generaţia de mâine.

De chipul cum îşi face acum pregătirea sufletească, cum se cultivă, cum se deprinde să-şi disciplineze munca, atârnă putinţa împlinirii chemării flăcăilor entuziaşti de azi.

Ei cresc toţi, din toate ţinuturile româneşti într'o atmosferă de libertate şi de încredere, căci către ei sunt îndreptate nădejdile. Ei sunt datori să-şi făurească sufletele cât mai zeloase de cultură, cât mai dornice de aflarea tuturor comorilor ascunse de vitregie, în sufletele poporului.

Ctitori de ţară, — păstrătorii aşezământului naţional cu toată vrednicia şi pietatea, — învăţaţi istoria ţării, cunoaşteţi-i literatura şi arta, munciţi zi şi noapte să desţeleniţi minţile închise ale celor cari n'au avut norocul să ştie ce-i şcoala.

B. Cecropide

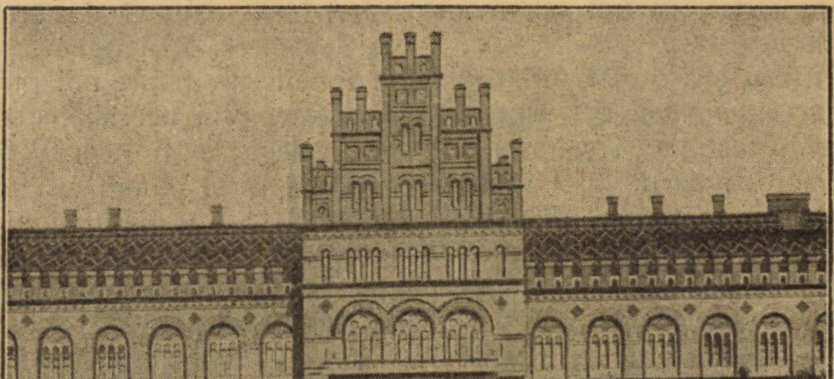

Palatul mitropolitan din Cernăuţi

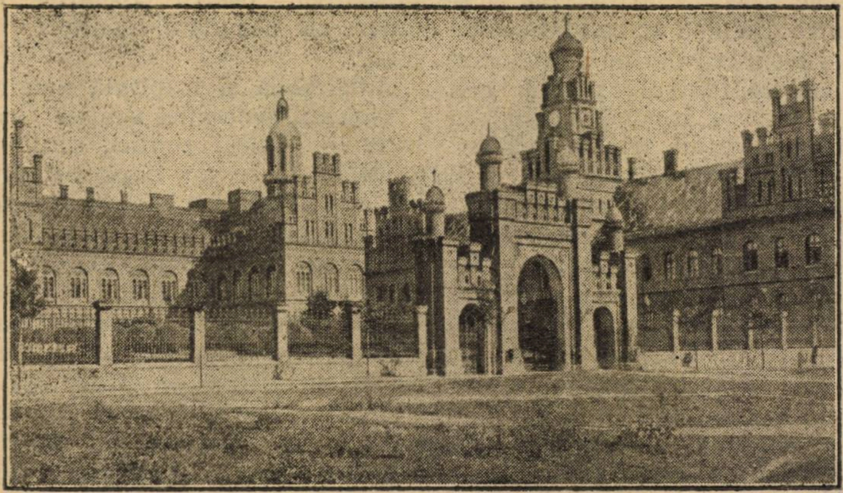

Palatul mitropolitan din Cernăuţi

Insemnări teatrale

Luigi Pirandello

Teatrul Popular din Capitală va juca o piesă de dramaturgul italian Pirandello.

Cred că e necesar, să dau câteva însemnări asupra acestui mare scriitor, care cucereşte aproape toate scenele mari ale lumii.

*

Pirandello a început să scrie teatru din 1917 şi e în vârstă de 57 de ani. Până atunci a scris nuvele şi romane şi şi-a câştigat numele de «Maupassant al Italiei».

S'a apucat să scrie teatru, fiindcă s'a simţit singur, prea singur, în ceasul, când i s'a adus vestea, că fiul său a fost rănit pe front.

Atunci şi-a căutat un mediu. Şi acesta a venit dela sine, personagii teatrale. Tovărăşia acestora i s'a părut lui Pirandello mai trainică şi mai afectuoasă.

Intr'un interview, pe care l'a dat unui ziar francez, Pirandello a spus:

— «Inainte de a începe să scriu o piesă, stabilesc un scenariu amănunţit. Fixez punctele principale ale acţiunii, în mişcarea ei progresivă. Iar când intervin personagiile, şi când simt că ele au destulă viaţă, ca să treacă dela mine, fac ce vor şi de cele mai multe ori nu ceia ce am voit eu. Vrerile lor sunt adesea aşa de brusce şi energice, că sunt silit să mă supun şi celor mai neînsemnate amănunţimi».

In teatrul lui Pirandello e urmărită preocuparea disocierii personalităţii. Căci ce-i personalitatea? Personalitatea cuiva? Sunt mii de... lucruri, de însuşiri, de caracteristici şi nu-i nimic. Oricine dintre noi are conştiinţa că e cineva aparte. Dar acest cineva aparte este el într'adevăr real? Ne facem despre noi, o imagine precisă, dar diferită. Şi de aici mereu neînţelegeri între oameni şi stăruinţi de apropiere. N'ajungem astfel să fim fiecare dintre noi mii de persoane, prin necesităţile de a ne înţelege; prin nevoia de a conceda ca să putem trăi; prin imperativele profesiunilor, pe care le am ales; prin incovoerile, la care ne supune mediul în care trăim, etc?

Acesta i substratul descrierii personalităţii din teatrul ars de viciu, surâzător şi nou al lui Pirandello.

B. C.

Drepturile de autor în Italia

Din noul decret-lege italienesc, prin care se proteguesc operile ştiinţifice literare, artistice şi didactice şi de a cărui importanţă nu i nevoie să mai pomenim, publicăm rezumatul punctelor esenţiale:

Art. 4 care se referă la jurnale şi reviste, stabileşte că articolele, monografiile, desemnele şi caricaturile sunt protejate din ziua publicării, fără să fie nevoie de vreo rezervă sau altă formalitate. E totuşi îngăduită reproducerea articolelor de polemică literară sau administrativă, informaţiunilor şi ştirilor, cu condiţia să citezi izvorul şi să indici numele autorului, dacă articolul a fost semnat.

Cât priveşte operile literare în general, se consideră difuziunea radio-telefonică ca «o execuţie publică», care dă autorului dreptul să exploateze opera sa din punct de vedere comercial.

Pentru o operă cinematografică, în cazul când nu se ia o dispoziţie contrară, drepturile de autor aparţin jumătate autorului livretului şi jumătate autorului filmului.

Pentru operile fotografice durata drepturilor de autor este de douăzeci de ani, socotite dela prima publicare.

Exercitarea drepturilor de autor începe cu prima executare, reprezentare sau publicare a operii ,şi durează cât trăeşte autorul şi cincizeci de ani după moartea sa, în afară de excepţiunile stabilite prin prezentul decret lege.

E pedepsit cu o amendă de la 500 până la 10.000 lire — şi aceasta fără prejudiciile pedepselor stabilite de codul penal:

a) Oricine, în mod abuziv, în orice scop sau formă, reproduce sau răspândeşte, cu sau fără modificări, opera altuia, şi oricine introduce sau pune în vânzare în țară, còpii reproduse în mod ilicit;

b) Oricine reproduce un număr de exemplare mai mare decât are dreptul.

In buget se vor înscrie două milioane de lire, care vor fi destinate, potrivit modalităților stabilite în regulament, încurajării autorilor și institutelor, care vor fi executat opere de valoare și de o importanță deosebită pentru cultura și industria națională.

Proectul reglementărei drepturilor de autor se datorește în cea mai mare parte d-lui Varaldo, președintele societății autorilor din Milano și sugestiunilor lui Gabriele D'Annunzio:

Decretul-lege e opera lui Mussolini.

Călătoria de nuntă

— UMORESCĂ —

Toate drumurile duc la Roma, dar printre ele cel mai plăcut e desigur cel, care te duce cu acceleratul către Italia însorită. Mi-am ales acest drum, nu singur, ci împreună cu tânăra-mi soție.

Ah, cât de înflăcărat vorbiam despre Italia, când eram burlac. N'o cunoșteam, dar către ea cătam cu suspine din piața Grande din Triest, în direcția unde plutiau vapoarele spre Veneția.

Și cât era nevestica de entuziasmată!

Sosise ziua! Mi se părea ca un vis, pe când așteptam cu nerăbdare trenul ce trebuia să ne ducă în depărtare cu soția și cu inevitabila soacră! Mi se părea, că văd de acum în mintea mea frumoasele câmpii, prin care aveam să sburăm, munții și tunelurile, prin care vom trece cu iuțeală. O, cum mă bucuram de ele! Numărasem în minte 15 tuneluri a cel puțin 15 sărutări fiecare...

In sfârșit, mult așteptatul tren sosi gâfâind. Nevastă-mea se strecoară grațios în compartiment, eu o urmez, soacră-mea se urcă pe platformă și îndruga fel de fel de povețe părintești. Sună a doua oară. Ușa compartimentului este închisă. Sărutări reciproce, strângeri de mâini, soacră-mea fâlfâie batista, un șuerat, și trenul se pune în mișcare. Fâlfâim și noi batistele în semn de adio. Trenul pornește din ce în ce mai iute.

„In sfârșit singuri!", oftaiu eu și mă apropiai de nevastă-mea. Eram foarte mulțumit că am scăpat de nunta frumoasă, de petreceri și chef. Trenul aleargă mai departe, șueră, se apropie de o stație! O-prește! Conductorul umblă grăbit, deschide, — o, ce spaimă! — ușa noastră și înăuntru se strecoară un bărbat voinic și suflând greu. Il recunoscui numai decât, că e voiajor. Un servitor îi predă o mulțime de pachete, geamantane, plaiduri și bastoane. Trenul s'a oprit în stație mai mult decât trebuia și călătorul n'are încă toate lucrurile. In sfârșit, răsună șueratul salvator! Trenul pornește iar. Ne privim, cum e obiceiul, reciproc.

Domnul n'ar fi fost călător, dacă n'ar fi reușit imediat să lege o convorbire. Il găsii foarte plăcut, căci nu puteam să bănuiesc ce o să însemne omul acesta pentru mine. Le știa toate și nimic nu-i era străin. Cunoștea aproape fiecare hotel, știa unde se găsesc cei mai buni cârnați de Frankfurt, cele mai delicioase stridii și cea mai veritabilă bere de Pilsner. Eu susțin, că omul acesta, ar fi putut să ție minte liste întregi cu adrese. unde se găsesc cele mai bune lucruri de-ale mâncării. Observai, cu nepăsare prefăcută, că vom trece în curând prin tuneluri; mă îndoiam, că ar avea inimă în trup și c'ar ști ce va să zică o sărutare. Când începui să vorbesc din nou despre tunelul apropiat, el zise nepăsător, în timp ce-și scotea un ziar din buzunar: „Ah, ce mă împiedică tunelurile, așa ceva nu mă deranjează, îmi voi citi ziarul, poate să fie oricât de întuneric cum a fost înainte de a se fi rostit cuvântul *Să fie lumină!*

La aceste vorbe, își luă bastonul. îl atinse de câteva ori, și la un moment dat se ivi pe mânerul bastonului o mică lanternă; apoi o aprinse liniștit. Turbam de necaz. Nevasta și cu mine ne privirăm și ne înțeleserăm.

Hâș! Trenul subră prin primul tunel; dar compartimentul nostru rămase luminat.

Călătorul ne privi liniștit; după ce trecurăm tunelul, ne spuse:

„Iată o invenție foarte bună".

Murmurai un da.

Mai bucuros aș fi aruncat bastonul cu lanternă cu tot sub roțile trenului. Din nefericire, nu-mi aparținea. Alunecai pe locul meu, ca un criminal, care se agită, înainte de a se năpusti asupra victimei sale. Dar deodată îmi veni o idee bună, pe când intram în al doilea tunel. Mă adresai călătorului:

— Domnul meu, începui cu o indiferență prefăcută, sunt încântat de invenția asta! Dorința mea cea mai arzătoare ar fi să stăpânesc acest baston cu lanternă! N'ai vrea să mi-l vinzi?

Călătorul mă privi cu nepăsare și urmă: — Ei, dacă îl dorești așa de mult, îți stă la dispoziție!

— Cât costă?

— Două zeci și cinci de mărci!

— Două zeci și cinci de mărci? îl întrebai mirat. Prețul îmi părea mare, dar îmi și căutai portmoneul și cât ai clipi strânsesem două zeci și cinci de mărci, le înmânai străinului și bastonul era al meu!

Cine era mai încântat ca mine?

Când eram copil, îmi făcea plăcere să sting o lumină; azi, ca bărbat îmi făcea și mai mare plăcere de a stinge această lumină nedorită.

Scopul meu era atins. Tunelul al treilea îl trecurăm în întuneric.

Ceia ce se întâmplă în întunecimea tunelului următor vreau să las în întuneric; amintesc numai că obrajii tinerei mele soții erau foarte roșii.

Acum veni o stație, în care trebuiau să se coboare mai mulți călători. Ne coborîrăm.

Când călătorul voi să plece, îl mai întrebai de unde are aceste bastoane cu lanternă.

— De unde? răspunse el, dar eu călătoresc cu articolul ăsta!

— Și faci afaceri? îl întrebai.

— Sunteți pe ziua de azi al optulea cumpărător!

— Cum e cu putință așa ceva în tren?

— Foarte simplu! Mă urc numai unde sunt tineri căsătoriți!

— Da, omule dar cum de ghicești aceste compartimente?

— Foarte simplu! Conductorii mă cunosc, le dau bacșișuri; mă ocup cu asta de cinci ani și câștig două zeci de mărci de bucată! Adio! Călătorie bună!

Râse ca Mefisto și dispăru.

Trad. din limba germană de

El. B. M.

Orice corespondență în legătură cu revista noastră, colaborări, precum și reviste și cărți pentru recenzie, se vor adresa redacției „Universului Literar".

I. Popescu-Băjenaru

„Cartea omului matur“

Editura Cartea Românească, București. 1000 de pagini. Prețul 250 lei.

In epoca de consolidare națională, de după războiu, foarte multe sunt curentele centrifugale dela axa noastră național-sufletească, Vremile tari ale războiului, cu ruperea tuturor celor obișnuite, au cercat a înscăuna o altă mentalitate, mai frivolă și mai superficială. Năzuințele de cultivare personală, străduințele spre o înobilare a sufletelor prin cultură, au fost, din nefericire, înlocuite prin altele, care trebuiau să ducă la un maximun de avere printr'un minimum de efort și la o îndepărtare de o cultură serioasă și cinstită.

Se înțelege cât de rele roade au avut și au, asemenea mentalități, firești de altfel, după marile dislocări prilejuite de războiu. Aceste rele se resimt în toate mișcările noastre sufletești, și în familie, și școală, și în societate. Pretutindeni simțim un rău nezis, dar precis, — un fel de marasm, care nu știm de unde vine, — o stingherire în toate acțiunile noastre sufletești. Pretutindeni, o supărătoare superficialitate își cântă ariile ei întristătoare....

Și în fața acestor situațiuni, care trebuiesc neapărat schimbate (așa cere instinctul național de pretutindeni), iată că, ici-colo, pe trupul neamului nostru, se arată oameni de bine, care luând taurul de coarne și adânc convinși că trebuie să izbutească, — dau obștimei noastre arme cu care să se lupte împotriva răului.

De mult se simția la noi nevoia unei mici enciclopedii populare, în care cetățeanul nostru, să găsească tot ce-i trebuie pentru satisfacerea celor mai grabnice întrebări ce i-se pun în fața minții. Și iată că d. Popescu-Băjenaru dă această armă, căci o adevărată mică enciclopedie populară este respectabilul său volum : *Cartea omului matur*.

Rodul unei încăpățânate munci de culegere, selecționare, redactare și, în multe privințe, și de creare, — acest volum se prezintă clar, deslușitor, îndemnător la cetit, cultivator al simțimintelor de nație, de civilizație, — o pârghie pentru marea mulțime de la sate și de la orașe, întru ridicarea minții și a sufletului pe culmi de mai bine, de mai omenesc...

Pornind chiar dela alfabet, această enciclopedie populară urcă scara cunoștințelor, treptat, pe nesimțite, trecând prin următoarele capitole generale : fragmente însemnate din sfânta scriptură, redate pe înțeles obștesc, — câteva rugăciuni de temelie, — ușoare cunoștințe asupra naturei și universului, — schițarea organismului trupesc al omului, — povețe de higienă, — deslușiri asupra vieții gospodărești, — rezumative, dar cuprinzătoare schițări asupra geografiei pământului, — o largă expunere a poveștei neamului nostru cu lămuriri bine închegate asupra trecutului nostru istoric, fără a cădea în patriotism de paradă, — cele mai trebuitoare cunoștințe asupra limbei române și asupra punctuației, — elemente de aritmetică și geografie, — formulare de scrisori și acte...

Iată imensul material cu care d. I. Popescu-Băjenaru a avut de luptat, — și pe care, cu grijă și dragoste pentru cei mulți și umili ai noștri, l-a stăpânit, l'a învins și l'a așezat într'o armonică unitate, — isbutind să dea o carte bună, folositoare, — și, pentru greutățile de azi, destul de eftină.

Scriind aceste puține cuvinte de deslușire, mă gândesc cu intemeiere în suflet, cât bine poate face nației, o carte ca aceasta, miilor de feciori ai noștri, cari se găsesc la cine știe ce răspântie primejdioasă în viața lor sufletească și obștească. Mă gândesc la sălile fumegate și ucigătoare, unde tineri și bătrâni de-ai noștri, se adună să audă îndemnurile și momelile atâtor oameni fără țară și fără drag de țara aceasta, — mă gândesc la plicticoasele zile de sărbătoare, petrecute de mulți fie prin cârciumi, fie prin colțuri de strade, fie în cine știe ce trândăvie răusfătuitoare, — mă gândesc la ceasurile de răgaz ale muncitorilor noștri de peste tot locul, ceasuri risipite nevolnic în cine știe ce flecărie fără rost, — și atunci însemnătatea acestei cărți se arată, a-toate-învingătoare...

Ci, în clipe de răgaz, în după amiezi de sărbătoare, în ceasuri de adunare familială seara, — această carte să se găsească pe masa sau pe genunchii omului nostru, care s'o slovenească sieși sau la ai lui, întru umplerea golurilor vieții cu învățături folositoare și răcoritoare de suflet...

Nu de mult, mergând în unul din satele din preajma Capitalei, mi-a fost dat să văd pe un vrednic sătean, pe masa căruia am găsit câteva cărți bune, în mijlocul cărora, străjuia Biblia... Și minunându-mă de această înveselitoare priveliște, am pus mâna pe umărul săteanului și i-am arătat din ochi, cărțile. El, pricepând, a surâs și, potolit, mi-a spus :

— „Eu, domnule, fără aceste cărți, aș putea zice că nu mai pot trăi...“.

Și am aflat, pe urmă, ce rost temeinic avea acest gospodar înțelept, în satul lui : era îndrumătorul sufletesc al satului, — nu de cei cu gândul numai la politică, ci unul adevărat și cinstit...

Și, — trebuie s'o spunem, — numai când vom număra cât mai mulți de acești umili și necunoscuți pionieri, vom putea vorbi de desăvârșirea consolidării noastre naționale...

Al. Lascarov-Moldovanu

CRONICA

Arta romînească în America.

Cu prilejul celui de al 23-lea congres interparlamentar, care s'a ținut anul acesta în America, România, prin hărnicia și iscusința d-nei Marilena Bocu, și-a atras măgulitoare elogii al căror ecou s'a fixat cu o bogăție de amănunte în gazetele de peste Ocean.

La hotelul Mayflower din Washington, timp de opt zile, cât au durat ședințele congresului, a fost deschisă admirabila expoziție de broderii și țesături românești, organizată de d-na Marilena Bocu.

Pentru cei *cinci sute de congresiști a patru zeci și șase de națiuni,* cum și pentru mulțimea călătorilor atrași la Washington cu prilejul acesta, a fost o neașteptată senzație.

Toți se opriau „în fața unui chevalet, pe care trona un splendid portret al Reginei României, drapat cu una din acele minunate țesături de păianjen, cu broderii măiestre, ce ne-am învățat să le admirăm ca operă a femeiei române“.

Articolul d-lui M. Dubois din marele cotidian „Washington Post“ continuă : „Puținele cuvinte ce anunțau expoziția românească ne-au făcut, oricât de grăbiți eram, să intrăm să o vedem.

Am rămas uimiţi. Un minunat interior cu o artă decorativă românească, al cărui feremcător colorit, sub luminile discrete, te oprea încâtat în pragul uşii, ca într'una din acele poveşti orientale pline de minunăţii. Prîntre grupurile de vizitatori, o figură frumoasă, o apariţie albă, îmbrăcată în broderii de argint şi un lung văl alb ca unul din acele vechi chipuri bizantine,— acesta este portul sărbătoresc al ţărancei române,— d-na Marilena Bocu, dădea exjlicaţiile necesare asupra fiecăreia din aceste atât de artistice opere ale industriei casnice româneşti.

Dorim ca aceste opere ale femeiei române, care sunt mult admirate de noi Americanii, să găsească în America primirea practică pe care o merită îndeajuns, faţă de invaziunea lucrurilor scumpe şi de prost gust ce ni invadează pieţele şi casele dela războiu încoace".

Astfel şi America „oamenilor practici", ţara lui „sgîrie nori", ni dă buna lecţie a preţuirei a ceia ce avem de o atât de înaltă valoare artistică şi, în acelaşi timp şi practică.

*

Istoria în învăţămînt.

Intre multe chestiuni, care atrag şi preocupă atenţia conducătorior Franţei, cele şcolare au trecut de la o vreme pe primul plan. Problema şcoalei unice, a limbilor moarte şi streine, a predării ştiinţelor pure şi aplicate, a educaţiei fizice şi militare, desleagă limba oratorilor parlamentari, specialişti ori nu, (ca pre tutindeni) de meserie. In ultimul număr al revistei, *„Mercure de France“* d. Chaboseau dupăce expuse situaţia în care se găseşte azi studiul învăţământului istoriei în şcolile franceze, şi arată cum faptele sunt comentate după cum la putere se găsesc reacţionari sau extremiştii, d-sa ajunge la aceste concluzii, interesante prin noutatea lor :

„De sigur, omul este ceva mai mult decât un profesionist. E ştiut că el gândeşte. Deci are nevoie să înveţe să gândească. Şi istoria te învaţă să gândeşti.

Această ramură a învăţământului n'ar trebui cultivată decât din momentul în care poţi fi sigur că ea va da roade. Numai la începutul adolscenţei cineva e în stare să înceapă a gândi, prin urmare atunci şi nu mai de vreme, ar trebui să înceapă să se predea istoria.

Mai înainte, e util să te familiarizezi numai cu un număr restrâns dintre evenimentele de cea mai mare importanţă, nişte puncte de reper care sar în ochi. Partea mai de seamă a câtorva biografii de ale personalităţilor pe care cineva e silit să le socotească ca foarte reprezentative, a unora dintre frazele principale, sau a unora dintre crizele grave din viaţa unei naţiuni.

Povestea sumară a câtorva bătălii, care au influenţat cu putere şi în mod hotărîtor o naţiune. Câteva anecdote autentice, alese printre cele mai simbolice şi tipice, şi care sunt cu adevărat evocatoare. Câteva indicaţiuni asupra organizării şi funcţionării regimurilor politice şi sociale, care au durat mai mult. Iată, ce cred, că trebuie să se arate copiilor“.

*

Romanul biografic.

Viaţa oamenilor mari va fi tratată sub formă de roman. Adevărul istoric va fi cu scrupulozitate respectat, spiritul epocii şi caracterele eroilor cu nimic falşificate. Monografiile erudite şi scrise numai pentru specialişti nu mai entuziasmează.

Colecţia se va numi „Roman des grandes existences“. Primul volum va fi despre cel mai mare romancier al Franţei, Balzac. Cartea va fi intitulată. „La prodigieuse vie d'Honoré de Balzac“, de René Benjamin şi va apare peste câteva zile.

Fragmentul publicat de „Comedia“ e sugestiv pentru formarea spiritului lui Balzac, copil.

*

Cărţi

„CRONICELE LUI POPIC“ de *I. Greculescu,* editura „Eminescu“, Bucureşti, 1925.

Conţinutul volumului d-lui Greculescu depăşeşte subtitlul *„Versuri umoristice“*.

Dela humorul familiar şi ironia senină dar biciuitoare, trece pe nesimţite la satira socială, politică sau morală, redeşteptând simţăminte de revoltă, care sălăşluiau în sufletul nostru, pe vremea calvarului războiului, împotriva apucăturilor care contrastau supărător cu măreţia clipelor. Nota esenţială care caracterizează toate bucăţile e seninătatea. Nici o lamentare, nici un fel de imprecaţii ; sufletul său nu împroaşcă venin şi ură.

Peste tot clasica seninătate, cu zîmbetul ironic al celui ce judecă păcatele din juru-i cu îngăduinţă, dar fără reticenţe.

Revolta e prea subiectivă şi se pierde odată cu accentul ei, pe când ironia, hazul stârnit prin chipul cum ţi se prezintă neghiobia, ingratitudinea, necredinţa, felonia, şi toate celelalte podoabe ale sufletelor mărunte, rămâne. Hazul deschide lesne sufletul, în care, astfel autorul îşi strecoară cu efect mai sigur, intenţia sa morală.

Prin dulceaţa rîsului se strecoară amărăciunea doctoriei, aşa cum făcea vraciul lui *Rabelais* din prefaţa lui *Garagantua.*

Ce sunt altăceva comediile lui Carageale, în care nu batjocoreşte pe nimeni ? Nici unul din eroii săi, nu ni-i antipatic. O ironie compătimitoare îi învălue pe toţi.

In afară de talentul de umorist, versurile d-lui Greculescu ni înfăţişează şi un bun meşter al formei.

O versificaţie sprintenă, rimă bogată şi un ritm adecvat subiectului, în ceia ce priveşte tehnica poeziei. Un stil clar şi precis, şi plasticitate în ceea ce priveşte limba.

Versurile, care ar putea fi citate abundă ; reţinem unul :

„Căci ce'nseamnă calendarul
„Când şi'ncheie filele
„Decît sapa şi groparul
„Ce ne'ngroapă zilele“.

G. V. B.

*

COSTIN FLORIŢA: *Luminişuri,* Poezii. Am avut multă vreme slăbiciunea — o mărturisesc— să mă bucur de fiecare nume nou ce întâlniam pe coperta vre-unui sfios volumaş de versuri, proaspăt apărut, în vitrină. Mă bucura nădejdea surâzătoare că voi găsi, răsfoind cartea, scânteia talentului, parfumul originalităţii, precum mă atrăgea curiozitatea. Prea multele decepţii, însă, au sfârşit prin a-mi obosi puterea de a mă iluziona.

Astăzi, deschid volumaşele tinerilor poeţi, cu încredere şi îndoială în suflet. Şi mi-ajunge să citesc câteva poezii, la întâmplare, ca să înteleg că e zadarnic să mai caut floarea rară de care mi-e dor. Inchid cartea şi dau dreptate oamenilor „serioşi“ ce strâmbă dispreţuitor din nas de câte ori li se vorbeşte de cutare tânăr „de talent“, „poet de mare viitor“.

Cu această dispoziţie am deschis şi volumaşul d-lui Costin Floriţa. Fac mea culpa şi mă bucur din suflet că măcar de data aceasta pot spune câteva cuvinte de caldă și adevărată prietenie. D-l Costin Florița este fără dor și poate un talent, un poet veritabil.

Rezervându-mi plăcerea de a reveni cu o scurtă analiză a poeziilor sale, — mă mulțumesc deocamdată să strig bucuria mea publicului și să reproduc, la întâmplare, această minunată *„Chemare“* :

Iubito, vin cu mine să privești
Cum odihnesc întinsele ogoare
Sub luminișul razelor de soare,
Din nesfârșite șesuri oltenești...
Vom rătăci prin holde necuprinse
Ce dorm adânc, cu cerul larg în brață.
Și vom privi cum macii se răsfață
In grâu, ca niște candele aprinse.
S'admir în ochi, tot luminișul verii
Și macii în obrajii tăi fierbinți,
Să te 'mlădii ca holdele cuminți
Și 'n suflet să-ți coboare pacea serii...
Apoi ca într'un templu—noi, pioși
Ne vom pleca să'mbrățișăm câmpia,
Și-om asculta cum din adâncuri glia
Ne va chema prin glasuri de strămoși...

ECOURI

Dela 1 Decembrie, s'au deschis cursurile școalei de arte frumoase dela Cluj.

Faptul că și Clujul are o școală de arte frumoase merită toată atențiunea.

Sunt în Ardeal atâtea talente încât ar fi fost într'adevăr păcat să n'aibă școală, unde să capete îndrumarea artistică. Și în afară de aceasta, o școală de arte frumoase contribue într'o impozantă măsură la educația artistică a publicului. Pe noi ne bucură, că s'a înființat această școală la Cluj și din alt punct de vedere. Clujul are tot ce-i necesar în ceeace privește învățământul : Universitate cu care se poate mândri —, școli secundare bune și o școală de educație artistică. Spor la muncă.

*

De curând un svon funebru circulă la Paris. „Sciitorul Paul Brullart a murit“, șoptiau cu adânc regret confrații. Reporterii gazetelor au alergat la locuința defunctului să-și culeagă informațiile precise și complete.

Acolo, o surprindere legitimă îi cuprinde : ex-defunctul abia îi poate primi din pricina prea multor ocupații. Răspunsul, pe care l-a dat celor ce i-au comunicat vestea morții sale a fost următorul :

„Iertați-mă, că fără voia mea v'am deranjat, dar, după cum vedeți, sînt perfect sănătos și atât de ocupat, că n'am timp nici să mor“.

*

Pe scenele teatrelor din București se joacă piese scrise de autori ruși.

La teatrul Național, „Căsătoria“ de Gogol, la „Regina Maria“ Anfisa de Andreev.

Și la un teatru și la celalt domină regisoratul, întunecând astfel pitorescul piesei și mult din gândurile autorilor.

*

Artiștii lirici, cari n'au fost angajați la Operă, ca și cei cari au plecat dela Operă, au alcătuit o asociație căruia i-au zis „Opera populară“.

Spectacolele Operei populare vor fi la Eforie.

*

Neobositul maestru Kriac, conducătorul entuziast și vrednic al corului Carmen, va da încă un concert la Ateneul Român.

Păstrând o tradiție de a da concerte în ajunul sărbătorilor creștinești, corul Carmen are marele merit, că dă publicului frumusețea proaspătă a cântecului românesc stilizat.

Osârdia corului Carmen și entuziasmul maestrului Kiriac nu pot fi echivalate cu cuvinte de laudă. Le trebuie manifestarea celor mai sincere omagii.

*

Ministerul Instrucțiunii din Bulgaria a cerut inspectorilor săi alcătuirea unei statistice complete și precise de cărțile cetite de către tineretul școlar, în ultimii ani.

*

In suplimentul literar al ziarului „Prager Presse“ se publică o foarte bună traducere în limba germană a *Mioriței*, datorită d-lui *Robert Reiter*.

*

Revista bulgară „Săptămâna ilustrată“ publică în facsimil două scrisori inedite ale lui Guy de Maupassant adresate lui Roman Socinski, traducătorul său în limba bulgară și fostul său amic personal.

B.

BIBLIOGRAFIE

Nach Paris de Louis Dumur, trad. de A. P. N. editura „Universului“ București, 1925.

Calendarul ziarului „Universul“ pe anul 1926 cuprinzând : Astronomie, geofizică, geografie, istorie, literatură, medicină, arte furmoase agricultură, invențiuni, descoperiri, România pitorească, viața economică, statistică, etc. — editura „Universul“, București.

Adunarea, clasarea și păstrarea materialului istoric de I. Vlădescu editura „Scrisul românesc“ Craiova, 1925.

Cronicile lui Popic, versuri umoristice de I. Greculescu, editura „Eminescu“, București, 1925.

Abonamentele la Universul Literar, Ziarul Științelor Populare și Veselia fiind cu premii se fac numai pe un an și costă 210 lei fiecare.

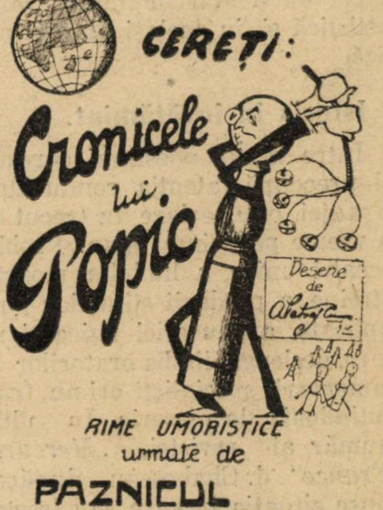
CEREȚI:
Cronicele lui Popic

RIME UMORISTICE
urmate de
PAZNICUL NEȘTIUT
comedie in versuri, într'un act

Crème Simon
OGLINDA Dv.
vă va spune că
La Crème Simon
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ
nu fardează dar fiind u suroasă, pătrunde într'adevăr în porii pielei, nviorează epiderma, o mlădiază și avantajează luciul natural al tenului Dv. Ea menține pudra Dv.
Pudra Simon

UNIVERSUL LITERAR

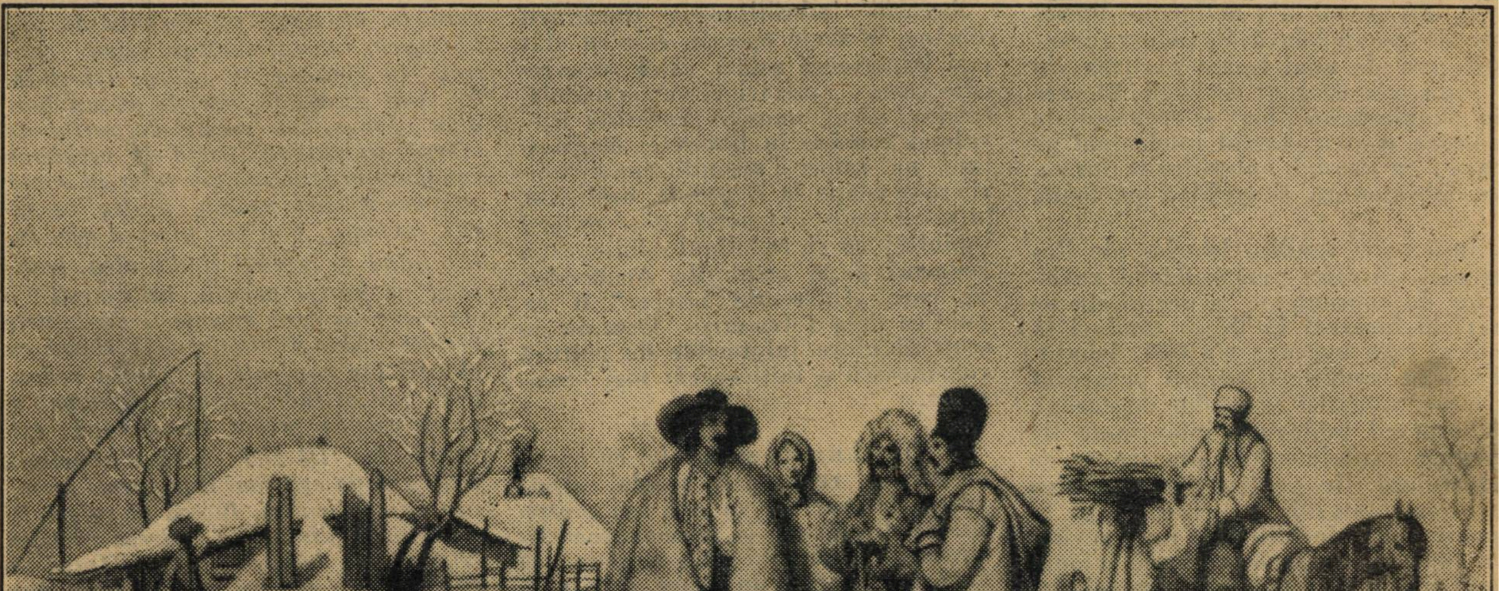

Iarna în Valachia *de MICHEL BOUQUET*

Colaborează în acest număr: LIVIU REBREANU, ION PILLAT, RAMIRO ORTIZ, C. ARDELEANU, DON JOSÉ, C. NEGRUZZI, R. P. VOINESCU, N. TONITZA, PERPESSICIUS, B. CECROPIDE, GH. CARDAŞ, I. FLOROIU, I. C. BĂCILĂ, etc. — vignete de I. TEODORESCU-SION.

An. XLI, Nr. 51
20 Dec. 1925

Lei 5.

Schiță de program

Statistica revistelor literare din Țara Românească reprezintă unul din capitolele cele mai interesante ale istoriei noastre culturale. Legate prin însăși periodicitatea lor de ritmul actualității, revistele au vibrat cu timpul și pe placa lor sensibilă s'au înregistrat, cu preciziune, variațiunile atmosferii spirituale.

Dela „Curierul de ambe sexe“ al lui Eliad și dela „Albina“ lui Asaki, prin „Dacia Literarră“ a lui Kogălniceanu și „Semănătorul“ până la bătrânele „Convorbiri literare“ și „Viața Românească“, ca să amintim numai câteva din nenumărata profuziune a revistelor, toate au reflectat în oglinda lor, mai mult sau mai puțin, câte ceva din năzuințele, din crezul, din neliniștile literare ale epocii. Adevărate planșe reconstitutive ale unui trecut pururea viu — iată ceia ce sunt revistele literare în unanimitatea lor și recunoștința noastră pentru efortul intelectual pe care l-au prestat, sub diferite forme, le îmbrățișează deopotrivă pe toate.

Insă noile condiții istorice ale României întregite pun problema revistelor de concentrare, a acelui tip de revistă încercat în dese rânduri la noi și care aproape n'a fost izbutit. Fără să contestăm, pentru progresul literar, valoarea revistelor de curent, laboratorii totdeauna interesante fie pentru experimentele literare ce se efectuiază, fie pentru personalitatea experimentatorului, — credem că se poate vorbi de utilitatea unei reviste de concentrare scriitoricească, înlăuntrul căreia să-și dea întâlnire cei mai încercați dintre luptătorii culturii și în ale cărei granițe nimic din ceia ce constitue intensa și variata manifestare intelectuală să nu fie neglijat. Nu nesocotim greutățile pe care o astfel de multilateralitate o implică — însă suntem siguri, că pentru zilele de astăzi și pentru neamul românesc, în noile lui condiții istorice, este locul pentru o revistă de un eclectism superior în literatură, de o informație variată și bogată, de o egală atenție pentru toate fenomenele intelectuale din cuprinsul țării, în primul rând și chiar din străinătate.

O astfel de revistă încearcă să fie de astăzi înainte, „Universul Literar“.

Silindu-se să se sustragă cât mai mult acelui inevitabil sectarism, propriu — pare-se — luptătorilor literari, această revistă se va strădui să realizeze o concentrare a scriitorilor români și va căuta pe dealtă parte să aducă ecouri din literaturile străine, atît din trecut cât și din cele contemporane — așa ca publicului dornic de o inițiere cât mai completă să i se ofere un instrument din cele mai proprii. Acest serviciu, „U-iversul Literar“ va căuta să-l reazeze fie prin creațiuni originale ale iitorilor români, sau prin meștete tălmăciri din literatura unilă, fie prin interpretarea critică a lucrărilor pe care tiparul le risipește cu atâta dărnicie spre binele culturii, fie printr'o cât mai amplă informație din toate domeniile intelectuale. In acest scop cronicele revistei au fost sporite așa ca să răspundă nouei sale înfățișări.

Acordând literaților înaintași toată atenția la care fapta lor are dreptul, revista noastră va exprima acest omagiu, fie prin extrase din opera înaintașilor fie prin evocări critice a valorii lor literare.

Literatura contemporană românească va îmbrățișa deopotrivă pe scriitorul consacrat ca și pe tânărul ale cărui aripi au nevoe, în sborul său, de un neapărat concurs, mai ales în aceste vremuri.

Această îmbrățișare a literaturii române, în toate epocile, este cu atât mai imperioasă astăzi, când provinciile care, până ieri sub oblăduiri străine, n'au cunoscut bogățiile literaturii române în libera ei manifestare, au astăzi și posibilitatea și datoria să se adape la isvoarele originale. In acest scop, extrasele din autorii înaintași ca și buletinul bibliografic redactat după creșterile Academiei, pe care „Universul Literar“ îl va publica dela 1 Ianuarie 1926, au de scop să ofere iubitorilor de cultură românească o inițiere cât mai completă.

In chipul acesta și paralel cu opera pe care o realizează școala, „Universul Literar“ se va sili să contribue la difuziunea și promovarea literaturii române și prin aceasta să favorizeze acea unificare spirituală pe care toți o așteaptă.

„Universul Literar“ se va strădui ca și din punct de vedere tehnic, să se apropie cât mai mult de înfățișarea revistelor occidentale. Imbunătățirile ce se pot observa dela primul număr, sunt totuși un început.

In ziua în care condițiile tipografice ne-ar îngădui suplimente artistice, bucuria noastră nu va fi mică.

Cu aceste gânduri pentru care ne vom da toată silința și pe care le vom voi pururea cât mai aproape de realizare, începem acest nou drum.

UNIVERSUL LITERAR

AFORISME

Paul Valéry

Ciclonul poate să radă de pe suprafața pământului un oraș dar nu poate să deschidă o scrisoare, să desnoade nodul ăsta de ață.

•

Fiecare autor conține câte ceva pe care n'aşi fi voit să-l scriu vreodată: Chiar și eu.

•

El deschide ușa, mă privește. El crede că nu am simțit, că n'a făcut sgomot decât pentru el și că eu stau singur cu cartea mea.

Insă eu îl simt aproape de tot, tac și mă las supraveghiat. Căci eu sunt cel ce-l observ și spatele meu imobil nu-l părăseste....

dictando

Poşta Redacţiei

Scumpul meu viitor confrate: Să nu-mi iei în nume de rău această lecție de urbanitate la care te invit pe ziua de astăzi. Cunoști versul lui Vergiliu: trahit sua quemque voluptas. *Că adică leoaica aleargă după lup, lupul după capră, capra după drobul înflorit și Corydon după Alexis. Iar eu sufăr de urbanitate. Eram indicat pentru aceasta. Poate că la leagănul meu ursitoarea nu-și scosese mănușile din degete. Iată pentru ce, astăzi, ne întâlnim, în această uliță, pe trotoare paralele, eu după un deceniu de publicistică, iar tu, scumpe viitor confrate, în ajun de a sparge crisalida. Te simt acolo, departe, în vreun bordeiu obscur, sub crinul de petrol de lampă, cu pagina striată de pâlpâirea candelei, articulând un adjectiv sonor sau construind proteze pentru versurile șchioape. Toți am început așa. Intr'o bună zi învingi timiditatea, transcrii pe hârtie curată, întocmești o scrisoare în care amintești de bunele vremuri când revistele convorbeau cu viitorii lor confrați, la „poșta redacției“, pui și mărci pentru răspuns și expediezi. In prima săptămână ești îngăduitor. Iți zici: încă n'a primit. Dela a doua ești mai înfrigurat. Ai nevoe de confirmări. Incepi să suferi, îți permiți și glume la adresa revistei. Nimeni nu bănuește nimic. După o lună de zile ești cel mai declarat dușman al foaei. Și aici intervine rolul meu. Țin să te fac atent. Urbanitatea mea îți poartă de grije. Nu te lăsa robit de instincte. Ura e frumoasă în epopee. Pentru vremurile noastre și mai ales pentru umerii unui viitor confrate, e o ghiară prea puternică. Trebue să fii senin. Sau cel puțin să pari.*

Trebue să fii senin, pentrucă toți am trecut pe aici. Să nu încep cu mine: poate că n'am încă alură de moșneag. Să spicuim însă din trecut.

In 1893, Decembrie în 5, în numărul 2 al revistei „Vieața“ a lui Vlahuță se puteau citi la „Poșta redacției“, următoarele rânduri: „D-lui St. O. I... Loco: Una s'a pus. „Nimic“ ar merge dacă strofa a doua ar fi mai lămurită. Ia vedeți... Scrisoarea dv. e în adevăr atingătoare. De ce nu încercați o nuvelă? “Debutantul, cum bănuești, era duiosul cântăreț al „Patriarhalelor“: Ștefan O. Iosif.

In 1898, Octombrie în 18, în numărul 2 al revistei „Floarea-Albastră“ se puteau citi în acelaș loc de întâlnire, al debutanților: „M. Sadov. Iași: Defecte de ritm. Poate alta“. Bănuit-ai că marele povestitor moldovan, admirabilul poet al peisajului, Mihail Sadoveanu a scris, întru'nceput, versuri? Notița aceasta și colecțiile respective stau mărturie. Și tot pentru Sadoveanu, în acelaș an 1898, din Foaia pen-

ALINA

de **LIVIU REBREANU**

— Iată imperiul fericirii! şopti Miron Mugur, sugrumat de emoţie.

Faţa însă îi strălucia şi-i jucau ochii în cap. Se uita la Urban cerându-i parcă să-i înţeleagă fericirea sau cel puţin să i-o pizmuiască.

Erau în odăiţa de lucru a lui Mugur, luminoasă, cu mobila eftină aranjată cochet de o mână de femeie şi mai ales plină de o intimitate ameţitoare. Biroul gemea de cărţi, asemenea câteva etajere şi o bibliotecă fără geamuri.

— Stau, mă uit şi nu mă dumiresc — mormăi Urban, aşezându-se într'un fotoliu, lângă masa de scris. Tu, însurat?

Miron râse sgomotos, dar puţin gol şi prefăcut, ca şi când îndoiala prietenului l'ar fi jicnit.

— Cu toate astea uite-mă! se mândri dânsul cu glas declamator.

Urban ridică fruntea. Se priviră câteva clipe ochi în ochi.

— Da, eşti de nerecunoscut, parcă ai purta o mască! Poate că e masca fericirii! rosti rar, dând din cap.

Celălalt râse iarăşi, acuma cu mai multă inimă. Ii plăcea uimirea şi mai cu seamă invidia ce o simţia în tonul tovarăşului. Murmură cu ochii mari:

— De doi ani sânt omul cel mai fericit din lume... Invidiază-mă, nu mă supăr. Invidia îmi îndulceşte plăcerea. Nu te mira de atâta egoism. N'am crezut că fericirea e egoistă. Azi îmi dau seama că nici nu se poate altfel...

— Te-ai schimbat cu totul, eşti alt om — aprobă Urban, mereu potolit şi încurcat.

— Sânt altul, fireşte... Ai să-mi dai dreptate şi să mă înţelegi după ce vei vedea-o pe ea... Dar s'o vezi e prea puţin. Trebuie s'o cunoşti! Numai atunci vei simţi poate... Deşi fericirea nu e comunicativă. Ţi-am arătat cuibul nostru, te-am observat, n'ai avut nici o tresărire. Ce ţi-ai zis? O casă ca oricare alta, confort burghez garnisit cu sentimentalism de roman popular... Te-am înţeles. Tu nu poţi respira sufletul ei, care învălue fiece lucruşor din casa asta ca oricare alta. Nu-ţi fac nici o vină. Aşa aş fi fost şi eu odinioară. Acuma însă tot ce vezi aici îmi aminteşte neîncetat că ea e aproape, pretutindeni simt urmele privirilor ei catifelate, iar în aer fâlfâe şi mă mângâie parfumul ei ca un suspin de dragoste...

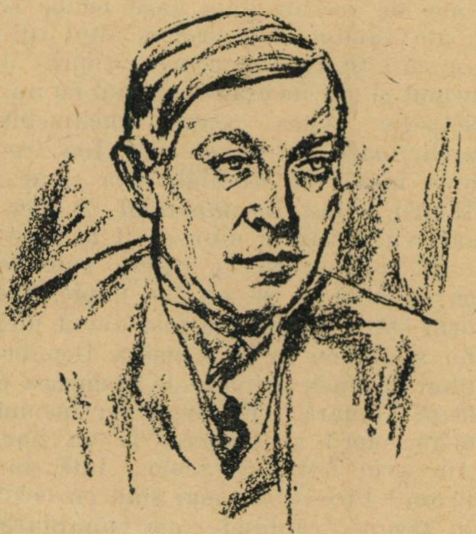

Liviu Rebreanu

Urban asculta mut, cântărindu-l. Cu cât vorbia, cu atât Miron se înflăcăra mai mult. I se iuţiau mişcă-

sclipirile patimei. Avea un cap simpatic, deşi cu ceafa colţuroasă şi cu părul negru sbârlit şi creţ. Sub fruntea dreaptă, vrâstată de trei dungi adânci, ochii albaştri pâlpâiau ca două luminiţe sfioase de candelă, dându-i o înfăţişare de blândeţe permanentă.

— Ţi-ai ras şi mustăţile? întrerupse brusc Urban.

Miron se opri aproape jicnit. Răspunse totuşi zâmbind:

— Da... Iacă, eu şi uitasem, de aceia m'a mirat întrebarea. Mi se părea că nu asculţi... Le-am ras. Alinei îi place mai bine cum îmi şade fără mustăţi...

— Alina, da, — murmură Urban, mângâindu-şi bărbuţa castanie cu amândouă mâinile parcă ar fi vrut s'o apere de o primejdie.

Intreruperea însă astâmpărase însufleţirea celuilalt. Se lăsă pe un scaun. Tăcură un răstimp, ocolindu-şi privirile. Apoi Urban reluă:

— Erai închis odinioară, trebuia să-ţi scoată omul cu cleştele vorba din gură... Iar acuma ai devenit guraliv îndată ce vine vorba de... N'am priceput cum ai amuţit deodată. Te învinuiam că nu ştii să preţueşti prietenia. Nu-mi închipuiam că...

Mugur se însenină iar:

— Nici eu nu-mi închipuiam, mărturisesc! Dar s'a întâmplat, şi mulţumesc lui Dumnezeu că s'a întâmplat...

— Aştepţi să te trag de limbă? făcu Urban deodată, aproape ursuz.

— Vrei să-ţi povestesc? se bucură Miron. Te previn că e tot ce se poate mai simplu... Câţi ani sânt de când ai plecat tu în străinătate? Trei... da... Rămăsesem stingher. Imi lipsia cumplit prietenia ta. Mă ştii cât sânt de sălbatec. Am trăit aproape un an de zile ca un sihastru. Am scris mult in vremea asta. Pe-atunci te bombardam şi pe tine, îţi aminteşti, cu scrisori kilometrice, la care tu răspundeai din cinci în cinci, cu câte cinci rânduri. Ce vrei, tu eşti altă fire... In sfârşit! Il cunoşti pe Tătaru, nu? Descoperitorul şi protectorul meu, cum îi place lui să se înfăţişeze. Izolarea mea se vede că a început să-l îngrijoreze. Atunci şi-a pus în gând să mă scoată în lume. Pe unde nu m'a purtat? Prin câte case? Eram numărul lui de atracţie: „Poftiţi, cel mai mare poet al nouei generaţii!". Imi era ruşine, dar trebuia să mă supun. Aşa m'a târît odată şi la Universitate. Aranjase o lecţie specială să vorbească despre poezia mea, iar drept ilustraţie eu aveam să citesc din operile mele, în faţa studenţilor.

---

tru toţi" aceste rânduri: „Mai trimite. Imi pare că poţi scri frumos". Prinzi sensul?

In 1898, în „Floarea Albastră", numărul 3: „P. Cerna: Daţi-i înainte! In curând eşti al nostru". In „Evenimentul literar", numărul 8, din 7 Februarie 1894: „M. Codr. Loco: Altele". Mai e nevoe să-ţi spun că nu-i vorba de altul decât de Mihail Codreanu, virtuosul sonetist şi traducător al lui Cyrano de Bergerac? Şi tot din 29 Ianuarie 1897, în aceeaşi „Poşta redacţiei": „I. M. Nirvan: Greşeli de rimă. Dacă aţi fi mulţi, am putea face o excepţie cu abonamentul". Nu ştiu ce cap vei face când îţi voiu spune că penitentul nu era altul decât admirabilul cântăreţ al „Romanţelor pentru mai târziu": poetul Ion Minulescu.

Imi dai voe, după atâtea exemple glorioase, să adaog că şi eu, acum 10 ani împliniţi, debutam cu un răspuns al bunului părinte Galaction, din care mai ţin minte şi astăzi: „Perp-Brăila. Imi pare că meriţi mai mult de două rânduri. La revedere în numărul viitor". Cum vezi am orgoliul debutului — ca şi dumneata. De sigur că ziua aceea a fost decisivă. Aşa se face că astăzi, ne aflăm stând de vorbă, scumpe viitor confrate, într'un colloquiu de urbanitate.

Căci nu mi-a fost în gând să te'ntreţin cu acest capitol amuzant de istoriografie literară — aşa într'o doară.

Ţi-am spus-o dela început: eu sunt îngerul tău protector. Scrie, trimite şi mai ales nu te supăra. Ia pildă din pildele confraţilor tăi, mai sus amintiţi, care au început ca tine şi n'au desnădăjduit. Increde-te în mine şi s'ar putea să-ţi cedez, într'o bună zi, locul.

fam. Nu-s actor. Eu simt şi scriu şi atât !... Totuşi m'am executat. Pe urmă Tătaru mi-a prezentat pe băeţii care, zicea dânsul, mă admiră. Ce să-ţi mai spun ? Un fel de teatru, prost şi anost... Dar mi-a prezentat şi o studentă. Era Alina mea. M'am zăpăcit. Se uita la mine şi zâmbia. Tu încă n'ai întâlnit-o şi n'ai putea înţelege... Nu i-ai văzut ochii, nici zâmbetul... Din clipa aceia s'a isprăvit cu mine. Am început să rog eu pe Tătaru să mă mai iea la seminarii, fireşte numai ca s'o mai pot întâlni. Ea a simţit că vin de dragul ei. Era foarte modestă, foarte simplă. Tătaru îmi spuse că e o studentă bună, printre cele mai silitoare... Mă învârtiam pe la Universitate ca un zevzec, toată ziua. Trebuia s'o văd cel puţin, altfel aşi fi înebunit. Dar eram atât de timid că aşteptam parcă să se apropie ea de mine. Nu ştiam cum se cucereşte o femeie... Intr'o zi apoi mi-am luat totuşi inima în dinţi şi am pândit-o la scară. Tremuram de sfială şi de nerăbdare. Când am văzut-o singură, m'am oferit, fără să-mi dau seama, s'o întovărăşesc până acasă. A roşit şi a primit. Toată vremea mi-a ciripit despre poeziile mele ; le ştia pe dinafară şi le recita cu glasul ei metalic care-mi răsfăţa inima. Eu tăceam şi nici s'o privesc nu îndrăzniam decât pe furiş... Pe urmă s'a oprit la o poartă, în faţa unei căsuţe cam dărăpănate, într'o stradă din dosul gării. Mi-a întins mâna. I-am apucat-o cu amândouă şi am izbucnit prosteşte : „Domnişoară, vrei să fii nevasta mea ?". Nu ştiu ce mutră voi fi făcut, dar răspunsul ei îmi răsună şi acuma în urechi, neprefăcut, dulce şi duios : „Vreau...". Atâta a fost. S'a hotărît. I-am sărutat mâna de vreo zece ori drept mulţumire pentru acel „vreau" mântuitor. Şi exact peste două luni, ne-am cununat. Tătaru ne-a cununat...

Miron tăcu, îşi petrecu degetele prin păr şi începu deodată să umble de ici-colo prin odae, cu obrajii palizi şi genele umede, ca şi când ar fi vrut să-şi ascundă turburarea ce-l cuprinsese retrăind clipele care au pus temelia fericirii lui de azi.

— Bine, bine, asta-i poezia, — zise Urban mereu rece şi puţin dispreţuitor. Dar proza ? Dacă n'aveai tu singur ce să mănânci, cum te-ai încumetat să-ţi iei şi o tovarăşe de post ?

— Iubirea îţi dă toate îndrăznelile şi te face să uiţi sărăcia, — răspunse Mugur, oprindu-se în faţa lui parcă ar fi aşteptat întrebarea şi ar fi avut răspunsul pregătit de mult. Adevărat, era o nebunie să încurci o fată tânără într'o mizerie fără perspective... Iţi aduci aminte unde stăteam, în strada Imprimeriei ? Cu chiria veşnic neplătită cel puţin pe îndrăznit ! Din momentul când a zis ea „vreau", s'a făcut în mine o schimbare uriaşă. Nu mai eram în joc eu, ci Alina, iar pentru ea aş fi fost în stare, aş fi în stare să fur, să ucid, să fac orice crimă... Dacă mi-ar cere Alina să mă arunc din turnul unei biserici, cu capul în jos, fiindcă îi face ei plăcere, m'aş arunca fără nici o şovăire...

— Noroc că nu-ţi cere, — tuşi Urban ironic.

— Noroc, — murmură Miron cu un surâs amar. Degeaba, sunt nerozii astea, dar neroziile astea alcătuiesc farmecul vieţii mele. Fără de ele n'aş mai avea nici un rost pe lume...

Glasul i se înmuiase şi pe faţă îi apăruse o umbră. Apoi se cutremură, ca să isgonească din suflet un gând duşman, şi urmă repede, cu o vioiciune silită şi supărătoare :

— Mi-am dat seama îndată că trebuie să o feresc de atingerea sărăciei. Am simţit că în mizerie nu poate înflori iubirea trainică. Şi m'am pus deocamdată pe cerşetorie ! Să vezi ce fel de cerşetorie... Aveam două volume de versuri : am găsit editor şi le-am vândut. Am propus altui editor să-i traduc un roman stupid : a primit şi am încasat onorariul cu anticipaţie. Astea pentru cheltuielile preliminare, ca să zic aşa. Imi trebuia însă ceva durabil, ceva sigur... Tătaru a fost incomparabil. A alergat, s'a sbătut şi mi-a găsit la repezeală o sinecură de câteva sute de lei pe lună ca să nu fac nimic. Tot prin stăruinţa lui am fost numit nici nu ştiu bine ce, la Camera Deputaţilor, de unde primesc de asemenea o leafă lunară. Pe urmă eu însumi m'am oferit să muncesc la un ziar. Am avut noroc şi acolo... Iată dar proza ! Fireşte, nu mai stau cu ochii în tavan, căutând rime miliardare. Muncesc mult, dar muncesc cu drag, ca niciodată. Toată ziua robotesc la redacţie, iar seara scriu pentru sufletul meu. Nu cunosc bucurie mai mare decât când pot face vreo plăcere Alinei mele. Pentru ea trăiesc... Am uitat să-ţi spun că am fost şi în călătorie de nuntă ! Tătaru, naşul nostru, a scos din buzunarul lui o sumă frumuşică şi ne-a trimes pentru o lună să ne plimbăm fericirea prin Italia... Va să zică vezi, ne-am aşezat serios, ca nişte adevăraţi burghezi...

Urban clătină din cap, nemulţumit :

— Şi totuşi nu mi-ai spus încă deloc cine e nevastă-ta ?

— Cum adică ? se miră Miron.

— Adică ce neam, ce familie ? Până acuma n'am înţeles decât că e săracă şi romantică...

— A, familia ! făcu Mugur atins. Ce întrebare ! Aceiaşi întrebare o pu-

Parcă familia ar avea vreo importanţă ! Ce-mi pasă mie de familia ei ? Nici nu m'am interesat bine, iacă ! In cele două luni, până la cununie, mi s'au şoptit toate grozăviile din lume : că mama ei a fost aşa, că sora ei e aşa, că tatăl ei a fost aşa şi a murit aşa, că şi ea e aşa şi aşa... N'am vrut să aud şi nici azi nu vreau. Nu mă interesează ce a fost, numai ce este !

— Asta e un fel de a vorbi, — se încăpăţână celălalt. Dar când e la mijloc femeia pe care o iubeşti cu adevărat, te interesează toate amănuntele trecutului...

— Nu, nu-i aşa ! sări Miron parcă l-ar fi înţepat. Nu mă interesează decât ea, aşa cum este ! Crezi că, dacă tatăl ei ar fi fost bancher, în loc să fi avut meseria de dulgher, aş iubi acuma mai mult pe Alina ?... Tu, care ai fraţi moşieri şi deputaţi, care te mândreşti cu arborele genealogic şi eşti sigur că strămoşul tău cutare a luptat alături de Mihai-Viteazul la Călugăreni, fireşte că te opreşti totdeauna la familie. Dar eu ? N'aş fi ridicol să caut strămoşii altuia, când pe ai mei nu-i ştiu ? Un biet băiat de ţăran colea şi eu... Cum mi-ar sta să mă apuc acuma de strămoşii oamenilor ?

— Iubirea nu umblă cu ochii legaţi, băiete ! stărui Urban.

— Da, pentru că are ochii plini numai de iubire şi astfel nu găseşte nici timpul, nici nevoia să scormonească în dreapta şi în stânga, să caute pretutindeni pete de noroiu...

Urban îşi muşcă mustaţa şi se apucă iar cu mâinile de bărbuţă. Ar fi vrut să mai zică ceva, dar se stăpâni. Miron, aprins, se uita la dânsul şi parcă aştepta o împotrivire. Era atât de sigur de fericire că se credea în stare să înfrunte o lume întreagă de vrăjmaşi.

Deodată însă Miron tresări şi se ridică, şoptind cu faţa luminată :

— Vine !... Vine Alina mea !...

In glas îi flutura o vrajă albă.

LIVIU REBREANU

(Dintr'un roman care va apare cândva).

Ceva despre Fr. Petrarca

și studiile limbei italiene în Romînia

de RAMIRO ORTIZ

La depărtare de șase secole, numele lui Francisco Petrarca încă face să bată inima poeților și înamoraților. Abia acum câteva zile a avut loc comemorarea dela Marsilia în fața unui numeros public de italieni și francezi, datorită unor învățați de vază ai ambelor națiuni și onorată de prezența ambasadorului Italiei; azi vine acest omagiu modest pe care prietenul și fostul meu elev Al. Popescu-Necșești, (ce-și amintește poate de unele ore puțin comune petrecute la **Seminarul de literatură italiană** în citirea dulcelor sonete și rafinatelor cântece ale nemuritorului cântăreț al Laurei), a voit să-l aducă ca tribut în cinstirea memoriei acestui poet care a făcut să bată atâtea inimi în Franța, în Spania, în Anglia, în Germania, dăruind amintirei dulcei sale prietene cu părul blond, cel mai mare omagiu care ar putea să-l dăruiască vreodată unei iubite inima și arta unui înaimorat și unui poet: imortalitatea! După Beatrice și împreună cu ea, Laura trăește și ea în împărăția senină și luminoasă a Poeziei nemuritoare. Nobila blondă avignoneză apare ca un simbol al acelei iubiri care ar trebui să strângă într'o legătură indisolubilă inimele (vai, uneori învrăjbite!) ale celor două mari surori latine care în această iubire castă, pură, ideală, cavalerească și în arta această amoroasă, limpede, de un clasicism cald și delicat care amintește liniile pure ale artei elenice, recunosc cele mai pure caracteristici ale spiritului lor, cea mai prețioasă moștenire a Romei, și mai ales acel ideal mod de a iubi care constă în înalțarea femeii iubite la rangul de inspiratoare de nobile sentimente și de glorioase acțiuni. Secole întregi, poezia italiană, franceză, și spaniolă s'a inspirat din Petrarca, și chiar după ce s'a părut la moment că petrarchismul secase, **scepticismul** (Marinismo) italian, **prețiozismul francez, gongorismul** și **calderonismul** spaniol, **enfuismul** englez nu reprezintă, cercetate cu atenție, decât corupția petrarchismului; în secolul al XVIII-lea **Arcadia** a fost și ea în mare parte petrarchistă; în sec. al XIX-lea Petrarca a fost marele maestru al lui Leopardi, care îngriji și adnotă o ediție a **Canzonier-ului,** a cărui schemă o împrumută canzonetelor sale care nu se deosibesc prea mult de acelea ale nemuritorului cântăreț al Laurei decât prin libertatea rimei și modul cum alternează endecasilabii cu „settenarii". In sfârșit în numele și în cultul lui Petrarca, România intră, cu Gheorghe Asaki, pentru prima oară într'o mișacre culturală și literară europeană, dând literaturii comparate primul nume de petrarchist român, al unui petrarchist care nu numai scrie într'o manieră petrarchescă, dar tot în mod petrarchesc iubește pe Bianca Milesi, Laura italiană a romanticilor, luptătoarea neobosită, conspiratoarea fără odihnă împotriva dușmanilor libertății țării sale, inspiratoarea și încurajatoarea tuturor patrioților italieni în momentele de descurajare și nenorocire. Urme petrarchiste găsim până și în **Lăcrimioarele** lui Alexandri, dat fiind asemănarea situației sentimentale a poetului dela Mircești după pierderea **steluței** sale cu aceea a lui Petraca după moartea Laurei. Deci în numele lui Petrarca și în iubirea ideală a unui poet italian pentru o franțuzoaică a unui poet român pentru o italiancă, națiunile latine se recunosc surori, se simt unite strâns una de alta cu cea mai dulce dintre legăturile omenești: iubirea, și în noblețea și puritatea acestei iubiri umane și divine în acelaș timp, recunosc acea armonie, acel echilibru, acea unitate a materiei și spiritului, a rațiunii și a simțurilor, a sufletului și a corpului, care a fost idealul Renașterii, al cărei precursor a fost Petrarca, iar Renașterea venea direct dela Roma. Dela Roma, ai cărei fii Români, — deveniți azi un mare popor,— ar trebui să înceapă să se socotească români, deveniți azi un popor mare și aceasta nu numai cu vorbe, dar cu fapte, întorcându-se la studiul culturii clasice, repărând astfel, nenorocitele evenimente istorice cari au făcut ca ei singuri între popoarele latine, să nu poată beneficia de mișcarea culturală a Renașterii, și convingându-se odată pentru totdeauna că și ei au dreptul să trăiască acea viață puternică care vine din profundele rădăcini ale culturii latine, în loc să se resemneze să trăiască viața aceea săracă și fără vlagă care le poate veni din starea de altoi pe una din cele mai frumoase ramuri, e adevărat, dar prin care seva vitală nu ajunge la ei în mod direct, fie ramura aceea a culturii franceze. Un popor mare cum e azi poporul român, nu se poate îndepărta dela **ideea sa,** de directivă: Ori această idee de directivă a poporului român nu poate să fie cea **slavă,** deși niciodată însuși istoricii slavi nu s'au gândit să susțină că românii sunt un popor slav; nu poate să fie cea **dacă** pentrucă nu există o cultură dacă; nu poate fi așa dar decât **ideea latină** și trebue să se înceteze odată de a se mai confunda **ideea latină** cu **ideea franceză** sau **italiană** (cum a făcut Heliade-Rădulescu) sau **spaniolă** (cum mâine, cu scuza că Traian a fost spaniol) ar putea intra în capul cuiva ca să susțină. Nu: trebue să se revină la isvorul comun: la **cultura clasică latină,** al cărei fiu e Petrarca, ai cărei fii sunt **Racine,** și **Corneille** și **Lope de Vega** și **Calderon;** trebuie să trăiască din rădăcina comuna iar nu în mod parazitar, pe o ramură, fie ea înflorită și viguroasă! Atunci, chiar și literatura franceză va fi înțeleasă mai bine și va apare mai frumoasă, mai nobilă și inspirătoare de nobile sentimente și vor fi mai bine înțeleși Dante și Petrarca, Tasso și Ariosto, Leopardi însuși și Carducci. Fără cultura lasică, o mare parte din Petrarca îți scapă. Iți scapă secretul sentimentului său atât de pur și omenesc, a formei sale atât de nobil și discret împodobită, îți scapă Petrarca intim din **Epistolae** și din **Secretum;** Petrarca atât de grandios epic din **Africa,** ai cărei exametri rivalizează în frumusețe cu aceia ai lui Virgiliu; îți scapă în fine Petrarca precursorul Renașterii, care, în entuziasmul admirației sale pentru Roma și pentru fruntașii săi scrie scrisori latine foarte elegante și mișcătoare în sinceritatea lor și în dragostea lor pentru măreților figuri ale antichității clasice.

Laura

— SONNET —

Imitație după Petrarca

Să stăm, Amor! Să ni mirăm d'odată
de minuni nouă ale maicei nature.
Vez pre pământ ce mândră zână arată
vez cît har plouă din a ei făpture.

De câte perle ș'auru-i vărgată
aleasă mantea nevăzută 'aiure
cum pasul ei ș'ochirea amorată
prin astă poartă a dâmbului pădure.

Mii și mii flori cu iarba din câmpie
unde stejarul cel umbros domniază!
ca să le atingă urma ei o'mbie.

Cerul de ai ei frumseți să înviază
Şi'mprejur sună dulce armonie,
înseninând de a ochilor săi rază.

GH. ASACHI
Poezii, *Eșii*, 1836

Iată ce-mi spune azi Petrarca. Iată ce repet eu fraților mei români, cărora am venit să le aduc acum șeasesprezece ani, atât cât puteau slabele mele puteri, dar cu multă încredere în viitor, cuvântul Romei. Dar nu pot scăpa din vedere faptul că, după șeasesprezece ani de nobil apostolat al unei idei pe care o socotesc folositoare și necesară acestui popor pe care îl iubesc pentrucă timp de șeasesprezece ani am suferit și m'am bucurat cu el; acuma e vorba ca limba italiană să nu se mai predea în școli. Nu: oamenii trec și cultura italiană e în plină expansiune. Dar nici surâsul mefistofelic al vreunui biurocrat, nu-i va putea opri creșterea. In timp ce în România se suprimă predarea limbei italiene din licee, ea intră și face parte ca materie obligatorie în învățământul altor țări nelatine, cum de ex.: Ungaria; la Universitatea din Londra sunt cinci profesori (Cippico, Pelizzi, Heyth Struckmeyer, Dobelli, Vincent) care predau limba și literatura italiană; la Cambridge trei (Okey, Macaulay-Trevelyan, Gardoner) și în toate liceele din răsăritul Franței, predarea limbei italiene e obligatorie, și eu însumi am avut onoarea în 1919 s'o predau la Dijon, la Universitate, (ca **professeur agréé)** la liceul de băeți Carnot și la cel de fete Condorcet. Dar chiar și în România elevii mei își fac o cinste din aceasta și pe când în mod oficial se suprimă catedrele de limba italiană (ultima care a dispărut a fost cea dela Școala Centrală) **comitetele școlare** le reînființează și creiază altele noui pe socoteala lor.

Cultura italiană se afirmă în România în fiecare zi tot mai mult. Peste câteva zile se va discuta la facultatea din București prima teză de doctorat în limba italiană, și un foarte scump elev al meu, doctorul Marcu își va inaugura primul său curs de docent universitar despre **Romanticismul italian.** Un altul, Călinescu, pregătește în colaborare cu mine o **Antologie a literaturii italiene** cu biografii, texte, traduceri și note, iar între timp scormonește arhivele din Roma, și găsește un material prețios pentru istoria politică și culturală a României în ce privește legăturile sale cu Italia; un distins profesor din Cernăuți, Zaharia Crițana a plecat acum câteva zile la Roma ca să se desăvârșească în literatura italiană:

Parabola savantului

— **Oscar Wilde** —

Un savant celebru şi lăudat descoperise mişcarea spontanee. Era o invenţie extraordinară. Ca să o dea în vileag, chemă la o şedinţă solemnă pe Academicienii din ţara sa, parlamentul şi pe Rege.

Iată care era experienţa anunţată: pe un plan drept, o ghiulea mare, fără de nici o maşinărie s'ar pune în mişcare şi s'ar rostogoli singură.

Dar în dimineaţa zilei cu experienţa, savantul fu foarte încurcat. Dacă cumva se înşelase în calculele sale? Se va fi isprăvit atuncea şi cu celebritatea lui şi cu vechile lui lucrări aşa de laborioase!

Un ştrengar de băiat tocmai trecea pe locul unde savantul medità. Savantul chemă pe copil şi-i spuse:

— Nu-i aşa că-ţi plac foarte mult: bilele, sfârlezile şi caramelele? Desigur că-ţi plac, ba şi alte jucării şi bomboane. Dacă vrei să le ai, să te duci cu puţin înainte de ceasurile trei în parcul oraşului. Ai să vezi acolo o ghiulea mare. E goală pe dinăuntru. Să te vâri într'însa prin gaura ce e deasupra şi să stai nemişcat până când voi sosi eu şi cu alţi oameni. Atunci voi spune încet dar destul de lămurit ca să m'auzi: „Rostogoleşte-te ghiulea!“. Tu să te clatini atunci ca să rostogoleşti ghiuleaua. Ne-am înţeles?

— Da, domnule.

La ora hotărîtă, academicienii, parlamentul şi regele fură de faţă pentru experienţă— deoarece naţiunea inventatorului s'ar împărtăşi şi ea din faima acestuia.

Şi ghiuleaua se rostogoli.

Il aplaudară şi toţi vorbiră ca de-o minune. Cu toate acestea, savantul plângea. Şi printre suspine mărturisi:

— Iertaţi-mă! Dar conştiinţa mea stiinţifică este mai presus de vanitatea mea de savant. V'am înşelat. La drept vorbind, nu ştiu dacă am descoperit mişcarea spontanee... Da, ghiuleaua s'a rostogolit dar înăuntrul ei era un copil.

Şi toţi începură să-l blesteme, să-l huiduiască şi să-l ocărască.

— Ţi-ai bătut joc, şarlatane, de ştiinţa ţării tale, îi ţipă regele înfuriat. In închisoare ai să-ţi sfârşeşti zilele.

— Santinelelor, duceţi-l de aici.

Şi cum mergea savantul târît şi întristat din cale afară către temniţă, în mijlocul batjocorilor, cortegiul străbătu o stradă. Şi un copil se deslipi dintr'o partidă de ţintar pe care o juca cu tovarăşii săi şi alergând spre savant, îi spuse:

— Domnule, sunt eu, ţii minte, băiatul de azidimineaţă. Iartă-mă, domnule: Da m'am încurcat cu prieteni de-ai mei la o partidă de ţintar foarte nostimă... Şi n'am putut să mă duc în parc să mă bag în ghiulea. Să nu fii supărat pe mine... Dacă ai şti, ce nostim e ţintarul ăsta... Da poate că tot o să-mi dai bilele şi sfârlezile şi caramelele de care spuneai...

Atunci, savantul surâse nespus de frumos. Mângâiă prieteneşte obrazul copilului şi-i dădu un galben de aur să-şi cumpere jucării şi bomboane. Şi fără să spuie o vorbă, peste măsură de fericit, se îndreptă spre temniţă.

în primele zile ale anului viitor va eşi în editura **Cartea Românească** o bună traducere din poeziile lui Carducci, făcută de d. G. Cifarelli; avem o bună **Istorie a literaturii italiene** în româneşte, eşită din seminarul meu, din îngrijirea d-nei Anita Belciugăţeanu, asistenta mea; în timp ce scriu acest articol mi-a sosit dela Brăila o bună gramatică italiană pentru români, de d. Oreste Marciapiedi; mica mea revistă **Roma,** intră fără sgomot dar cu puternică credinţă, în al şaselea an de existenţă; iar în Ianuarie **l'Instituto di Coltura Italiana** va relua conferinţele sale la Fundaţia Carol.

Acestea sunt **fapte** pe cari nici un surâs mefistofelic nu le poate împiedica. Şi nu e puţin lucru că o revistă de cultură populară cum e „Universul **Literar**" simte nevoia să vorbească publicului său despre **Petrarca.**

Mulţumesc deci amicului Popescu-Necşeşti pentru prilejul oferit de a face acest mic bilanţ moral.

Ii mulţumesc mai ales pentru mângâierea ce-mi dă, arătându-mi cu fapte că sămânţa cea bună a încolţit.

E singura recompensă la care aspiră bunul semănător!

Ramiro Ortiz

Din lumea celor umili...

LILIECII au fost totdeauna nedreptăţiţi. Ei sunt de altfel cei mai buni auxiliari ai omului.

Ei sunt victimele ignoranţei şi prejudecăţilor noastre. Natura lor misterioasă, obiceiurile lor nocturne, straniul aspectului lor îi făcură să fie condamnaţi fără apel. Moise îi puse în rândul animalelor impure; Egiptenii vedeau în ei întruchipări înfricoşătoare ale divinităţii. Grecii îi identificau cu Harpiile; Creştinii împodobiră pe Satan cu aripi de lilieci; Evul Mediu îi dădu de tovarăşi vrăjitoarelor. Din pricina acestei spaime superstiţioase sunt urmăriţi şi închinaţi peirii. Ceia ce este cu putinţă pentru specie, de oarece ei fac numai un pui, pe an.

Şi totuşi pentru agricultură şi pentru igiena publică, avem interesul să favorizăm înmulţirea liliecilor, ca şi pe a păsărilor insectivore.

Din definiţia lui Aristot care spunea liliecilor „păsări cu aripi de piele“ trebue reţinut că liliecii colaborează cu păsările, cu rândunelele de pildă, la distrugerea insectelor vătămătoare.

O SEAMĂ de CUVINTE

Turgheniev, Zola, Daudet şi Goncourt prânzesc împreună. Zola care n'are decât treizeci şi cinci de ani şi care-i, chiar dela 1871, un autor cunoscut, începe să se tânguiască, ca un copil pentrucă n'o să fie niciodată decorat, n'o să intre niciodată la Academie şi publicul o să-l considere în totdeauna ca pe un paria. Şi repetă de patru sau cinci ori într'una: un paria. Turgheniev îl priveşte cu ironie părintească şi-i povesteşte: „Zola, când cu serbarea dată la ambasada rusească, cu ocazia desrobirii sclavilor, eveniment în care, ştii, am avut şi eu partea mea, contele Orloff, care mi-i prieten şi căruia i-am fost martor la căsătoria civilă, mă invită la cină. Poate că nu-s întâiul literat rus în Rusia, dar la Paris, de vreme ce nu-i altul, fără îndoială că sunt.

Ei bine, cu toate astea, ştii cum am fost aşezat la masă: mi s'a dat locul al 47-lea, am fost aşezat după popă şi ştii de câtă consideraţie se bucură preotul în Rusia.

•

Intr'un vagon de fumători, câţiva prieteni discută despre economie şi zgârcenie.

— Am cunoscut, începe unul, un comerciant din Birmingham care-şi astupa călimara, de cum muia tocul, ca să nu se evaporeze cerneala...

— Un prieten al tatălui meu, la Glascow, începe al doilea, oprea în trecere noaptea pendulele ca să nu se totcească limbile.

— Un văr al meu, un bătrân foarte în vârstă, adăogă al treila, s'a hotărît să nu mai citească ziarele, ca să nu-şi uzeze sticlele dela ochelari.

•

Un locuitor din Aberdeen auzind că un doctor luà 6 şilingi pentru întâia consultaţie şi numai 2 şilingi pentru celelalte următoarele, se prezintă şi-i zise:

— Ei, doctore, iată-mă din nou.

— Da, mi se pare, începu doctorul, că nu te-am mai văzut niciodată.

— Ba da, ba da! am mai fost şi săptămâna trecută.

— Adevărat? Nu-mi mai amintesc. Aşa dar cum îţi mai ieste?

— Prost, prost de tot, doctore.

— Ia să vedem.

Şi, după ce-l ascultă, doctorul, zise clientului:

— Perfect, dă-i înainte cu prescripţiile mele din săptămâna trecută. Aşa-i pentru 2 şilingi.

•

Clientul — Imi garantezi că pantalonii ăştia sunt lână curată?

Negustorul — Nu vreau să vă 'nşel, da nasturii sunt de os.

•

— Explică-mi, tată, ce-i aia a „da faliment“?

— A da faliment, dragul meu, e când pui banii în buzunarul pantalonilor şi laşi pe creditor să-ţi ia surtucul.

•

— Şi... izbuteşti să-ţi câştigi viaţa numai cu condeiul?

— Da da.

— Şi la ce reviste scrişi?

— Nu scriu la nici o revistă. La 15—15 zile scriu tatei...

•

— Se zice că un om însurat trăeşte mai mult ca un celibatar.

— Prostii! Ii pare timpul mai lung — atâta tot.

Cozia

**Foşneşte Oltul — pluta a trecut,
Dar cerul spart în cioburi vine iar
Să chieme peste ape, din trecut,
O mânăstire toată de cleştar.**

**Cu murmure, şi val şi veac se scurg,
De ce şi astăzi Cozia a rămas?
Trecutul stă pe valuri, la amurg.
Cu umbra lui ca limba unui ceas.**

**Foşneşte Oltul... Stelele-au sclipit —
Cu mâna şi cu mintea nu le-ajung,
Prin ce desiş de codru încâlcit
Se 'ncearcă aripi şi se sbat prelung?**

**Un dangăt de aramă a sburat...
Se duce peste văi şi peste munţi.
Aproape-i vezi albastrul tremurat
Durând din sunet şi din suflet, punţi.**

**Aproape simţi cu ochii mari deschişi
Cum unul câte unul s'au desprins
In noaptea ce se prinde'n rămuriş
Hulubii Domnului pe cerul nins.**

**Cireşul de pe drum a înflorit —
E alb de lună multă ca de flori...
Sau poate peste pomul liniştit
Stă stolul alb al serafimilor.**

ION PILLAT

C. NEGRUZZI

Literatura românească de astăzi, ajunsă la un progres evolutiv de care ne putem mândri cu toţii, şi care-i dă dreptul să se ridice în scara erarhică a literaturilor europene, pe treptele cele mai de sus, — este rezultatul firesc al unei munci chinuite, făptuită de acea pleiadă de suflete mari şi entuziaste a înaintaşilor.

Marele Eminescu nu putea ajunge la culmile sale dacă îndrăzneţul său precursor Vasile Alecsandri, n'ar fi alcătuit o limbă poetică, plămădită din zgura aspră a scrisului cronicăresc şi din vioiul şi armoniosul grai al poeziei poporane... Mihail Sadoveanu şi Liviu Rebreanu, cei mai mari romancieri de astăzi ai literaturii noastre, nu puteau creia capodoperile lor nuvelistice şi importantele lor romane, dacă C. Negruzzi, Al. Odobescu, Ion Creangă, etc., n'ar fi dat prozei noastre acea înfăţişare armonică şi acel stil literar.

Pornind dela literatura contemporană, pe care avem fericirea să o apreciem în toată desăvârşirea ei, să ne îndreptăm gândul şi spre figurile trecutului şi să căutăm să înţelegem acum, mai bine ca altă dată, rostul lor la contribuţia şi prosperitatea literaturii noastre.

Cea mai atractivă şi mai simpatică figură literară dela începutul literaturii noastre moderne, este desigur neîntrecutul prozator Costache Negruzzi.

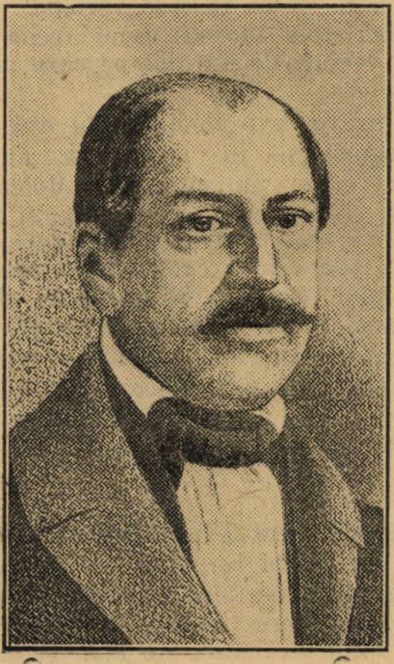

Neam de boier vechi, fiul lui Dinu Negruzzi, fost pe rând clucer, postelnic, căminar şi spătar, om vesel şi iubitor de chefuri, dar în acelaş timp şi un cărturar destul de luminat pentru vremea aceia. Primia toate cărţile şi calendarele ce se tipăriau la Buda şi Braşov. In special calendarele dela Buda erau pentru intelectualii simpli ai timpului, ceia ce este pentru intelectualul rafinat de astăzi, bagajul atât de bogat al revistelor franţuzeşti, în frunte cu „Les nouvelles littéraires".

Copilul vioi şi inteligent al acestui boier a avut prilejul să-şi petreacă anii copilăriei la ţară, în acel mediu sănătos şi curat, pe care l-a evocat atât de plastic în scrisoarea sa „Omul de ţară".

La vârsta destul de fragedă de 13—14 ani, pleacă în Basarabia, la o moşie părintească, unde scrie, ceva mai târziu „Zăbăvile mele din Basarabia în anii 1821, 1822, 1823, la satul Sărăuţi din raiaoa Hotinului".

In 1836—37 face cunoştinţă tot în Basarabia, la Chişinău, cu marele poet rus Puşchin, dela care are prilejul să capete multe cunoştinţe asupra literaturii franceze.

Costache Negruzzi, ţinându-se de moda timpului, a căutat să treacă prin toate ierarhiile administrative. Incepe prin a fi diac la visterie în 1826, spre a putea ajunge la 1831 căminar, la 1837 deputat al judeţului Iaşi şi la 1840 mare spătar. Tot în acest an devine directorul Teatrului Naţional din Iaşi, împreună cu V. Alecsandri şi M. Kogălniceanu. Cu acest prilej, scriitorul a putut să contribuie în mod efectiv la progresul artistic în publicul de pe acea vreme.

Literatura l-a atras încă de copil, încercându-se să traducă în versuri şi în proză, la început din greceşte, mai târziu direct din franţuzeşte, pe toţi autorii mai cunoscuţi şi mai populari în Franţa. Bineînţeles că, popularitatea cea mare o aveau în depărtatul nostru Orient, în genere scriitorii de a doua mână, totuşi C. Negruzzi s'a încercat la 1837, şapte ani după ce Eliade tradusese armoniile lui Lamartine, — să redea în limba noastră odele şi baladele lui V. Hugo. Deşi traducerea sa este destul de stângace, un merit destul de mare revine poetului. Dar înainte de a traduce direct din V. Hugo, C. Negruzzi publică o serie de localizări în care tendinţa de naţionalizare a unui subiect străin se vede la tot pasul. „Le Géant" a lui Victor Hugo devine „Uriaşul Daciei", poezie publicată în „Gazeta Teatrului Naţional" şi în care, după mărturisirea sa, ideia a pornit dela o legendă populară basarabeană. Dar capodopera literară, care l-a fixat pe Negruzzi în fruntea prozei noastre, este nuvela istorică „Alexandru Lăpuşneanu", publicată în 1840 în „Dacia Literară". Deşi au trecut de atunci 85 de ani, totuşi cred că nu s'a scris nimic mai perfect în acest gen.

Această monumentală nuvelă creiată de geniul literar al lui C. Negruzzi, a fost produsul fericit a două influenţe din afară. Ideia de a descrie trecutul istoric a primit-o dela romantici şi în special dela acel maestru pictor al trecutului, marele romancier englez Walter Scott; iar perfecţiunea formei: stilul neîntrecut şi limba atât de adecvată acelui stil, i le-au pus la dispoziţie letopiseţele cronicarilor din secolii anteriori, în special Neculcea şi Costineştii.

In toate directivele literare C. Negruzzi a fost un novator. El a cules şi a vorbit cu entuziasm despre literatura populară cu mult înainte de Al. Russo şi Alecsandri şi tot el a fost primul scriitor moldovean care şi-a dat seama de importanţa unei limbi literare comune, lăsând la o parte acele cuvinte dilectale care nu pot contribui la unificarea ei.

Cel mai frumos prinos l-a adus memoriei acestui mare scriitor, d-l Eugen Lovinescu, 1) care i-a închinat un admirabil studiu monografic şi cu prilejul căruia am încercat să scriu rânduri evocative.

Gh. Cardaş

---

1) Costache Negruzzi, Viaţa şi opera lui. Ed. II Editura „Cartea Românească", Buc. (1925).

Pagini vechi

CALIPSO

Scrisoarea VII-a

Septembrie 1839.

Ştii că în anul 1821, a izbucnit revoluţia Greciei, şi că ea îşi avu începutul în Iaşi. Precum în toate revoluţiile, asemenea şi în aceasta s'au făcut mai multe excesuri, căci totdeauna printre patrioţi se vâră oameni de acei cari caută a se folosi de ori ce tulburare. După stricarea Eteriştilor la Drăgăşani şi la Sculeni, toate căpeteniile ce erau mai de omenie fugind care încotro, ţările noastre rămaseră în prada birbanţilor. Iaşul se pustii. Orăşenii bejănăriră în Bucovina şi Basarabia, unde găsiră azil.

Tatăl meu cu mine, după ce am petrecut iarna în ţinutul Hotinului, în vara anului 1822 ne-am dus la Chişinău ca să ne întâlnim cu rude, prieteni cunoscuţi, refugiţi ca şi noi.

Era curios a vedea cineva atunci capitala Basarabiei atât de deşartă şi de tăcută, cât se făcuse de vie şi de sgomotoasă. Plină de o lume de oameni cari trăiau de azi pe mâne, care nu ştiau de se vor mai înturna la vetrele lor, aceşti oameni, mulţămiţi că şi-au scăpat zilele, se deprinseseră cu ideia că n'o să mai găsească în urmă decât cenuşă, şi neavând ce face altă, hotărîră a amorţi suferinţa prin vesela petrecere, care cel puţin îi făcea a uita nenorocirea. De aceia, nu vedeai altă decât primblări, muzici, mese, intrigi amoroase.

In toată însă această societate de emigraţi şi de localnici, două persoane îmi făcură o întipărire neştearsă. Acestea erau, un om tânăr de o statură mijlocie, purtând un fes pe cap, şi o jună naltă fată, învălită într'un şal negru, pe care le întâlniam în toate zilele la grădină. Aflai că junele cu fesul era poetul A. Puschin, acest Byron al Rusiei, ce avu un sfârşit atât de tragic[1]), iar tânăra cu şalul, pe cari toţi o numiau *Greaca cea frumoasă*, o curtezană emigrată dela Iaşi, numită Calipso.

Calipso umbla tot singură. Numai Puschin o întovărăşia, când o întâlnia la grădină.

Cum vorbiau ei (căci Calipso nu ştia decât greceşte şi româneşte, limbi care Puschin nu le înţelegea), nu ştiu. Se vede că 22 ani ai poetului. şi 13 ani ai curtizanei n'aveau trebuinţă de mult înţăles.

Puschin mă iubia, şi găsia plăcere a-mi îndrepta greşalele ce făceam vorbind cu el franţuzeşte. Câte odată şedea şi ne asculta ore întregi, pe mine şi pe Calipso vorbind greceşte ; apoi începea a-mi recita niscai versuri de ale lui, pe care mi le traducea.

Dar după o lună, m'am dus din Chişinău, şi în primăvara anului 1823 m'am înturnat în Moldavia, fără să mai văd pe Puşchin, şi fără să mai aud de Greaca cea frumoasă. Câte odată însă cand citiam poeziile marelui poet rus, şi mai ales *Şalul negru* aceste versuri ce sânt un poem întreg făcut înadins pentru tânăra fată, îmi aduceam aminte de acea femeie cu chip îngeresc, şi doriam să ştiu ce se făcuse.

. . . .

Intr'o seară a lunii Noembrie 1824 — era viscol şi ploaie — la poarta monastirei Neamţu ajunsese un june om, care cerea voie să intre. Hainele lui erau străbătute de apă, şi el semăna obosit de osteneală. Portarul îl primi şi îl găzdui până a doua zi când, după cererea sa, îl conduse di'naintea Stareţului. El arătă că fiind un tânăr străin şi orfan, voeşte a se călugări. Stareţul îl rândui spre *ascultare* la un bătrân Sehastru ce locuia afară de monastire în munte, unde el petrecu trei ani în cea mai mare cucerire şi umilinţă. Intr'o dimineaţă, chemând Sehastrul pe ucenicul din chilioara de alături, şi văzând că nu-i răspunde, se duse ca să vadă ce face, dar îl găsi dormind de — somnul cel vecinic.

Când erau să-l îngroape, se găsi pe pieptul lui o hârtie în care scria acestea :

„Greşit-am, Doamne! Păcătuit-am, Doamne ! şi nu sânt vrednică a mă uita la cer ; dar covârşească îndurarea Ta mulţimea fără-de-legilor mele ! — Doamne ! milueşte şi iartă pre păcătoasa Calipso !".

Titva Grecei cei frumoase, am văzut-o în catacombele monastirei.

C. NEGRUZZI

---

[1]) El fu ucis în duel de cumnatul său N. R.)

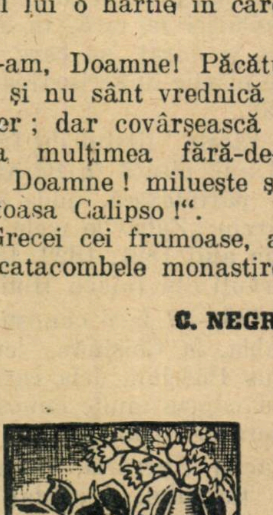

A fost odată...

Am trecut în clasa a treia !

Ce bucurie !

Şi cu toate astea, ne speria Vântu...

Incepem limba elină... Litere necunoscute... Accente... Greu de citit, greu de scris, greu de învăţat...

Şi domnul Vântu ne ia repede !

Când vine ora de elină, recreaţia nu mai e recreaţie... Leapşa, bărul, oina, capra sunt pentru elevii din celelalte clase... Noi nu mai eşim în curte... Toţi cu ochii pe carte...

Şi când se deschide uşa,, sărim drept în sus — ţinând clapele băncilor, ca să nu facă sgomot... Toate privirile îl urmăresc, dela uşe până la catedră... E înalt, e spătos; are un cap mare, mâini lungi, tălpi late; merge încet, calcă grav şi redengota, pe care n'o lasă niciodată, îl îmbracă într'o solemnitate impunătoare.

S'a suit pe catedră, a pus catalogul jos şi se uită peste toată clasa... Nu ştiu de ce, atunci, elevii respiră uşuraţi... Poate, pentrucă un zâmbet de infinită bunătate, s'a aşezat peste buzele cărnoase... Poate, pentru că ochii aceia mari, rotunzi, râd cu adevărat... Un izvor de bunătate porneşte din întreaga sa fiinţă, şi copiii, fără să desluşească de ce, se simt la adăpost de orice pericol... Dar în clipele când el, om aproape bătrân, la o lecţie de gramatică face ce face şi aduce vorba despre mama lui, singura-i comoară, într'o căsuţă sărăcăcioasă, elevii se simt mai aproape de casă şi ochişorii lor se umezesc...

Dar domnul Vântu dă note mici. Treiurile şi patrurile umplu catalogul. Pe trimestrele viitoare va fi mai larg. „Dar vreau să porniţi bine; altfel nu se'nvaţă o limbă".

De aceea, grija extemporalului ne-a chinuit mult. Şi toată clasa fu străbătută de un fior, când profesorul luă creta, înşiră treizeci de cuvinte şi spuse :

Copiaţi-le pe hârtie şi puneţi-le accentele.

Valoarea vocalelor, jocul consunantelor, mecanismul complicat al accentelor nu ne cuceriseră încă.

Din prima bancă, o tortură se'ntindea şi s'adâncea. Elevii luau tocul, scriau, ştergeau, îl lăsau, iar îl luau... se priveau întrebători şi oftaturi ţâşneau din toate părţile.

Clopotul sună şi nu acentuasem nici un cuvânt. In ultimul moment, mă simţii strâns în cleşte : ori nu pun nici un accent ,ori le pun la înnemereală. Altă soluţie nu era. Până s'adune monitorul celelalte extemporale, a doua alternativă intră în funcţiune — şi întinsei coala plină de accente, la un cuvânt pe ultima silabă, la altul pe penultima şi aşa mai încolo.

Când sosi lecţia următoare, copiii, cu inima strânsă aşteptau să prilejuiască rezultatele, ca nişte verdicte de condamnare sigură.

Mai posomorît ca totdeauna, domnul Vântu, cu teancul de lucrări la subţioară, zise grav de pe catedră :

— Sunt foarte nemulţumit !.. Nici unul nu ştiţi să puneţi accentele ! N'am dat decât trei şi patru ! Numai unul a priceput şi are numai o greşeală din toate cuvintele ! I-am dat nouă !

Scobori de pe catedră, veni până la mine, mă mângâiă şi-mi înapoiă foaia cu ceremonia înmânării unui decret de decoraţie.

DON JOSÉ

Familia fericită

de **C. Ardeleanu**

Alexandru Brebenel, om cu bani și fără de nici o slujbă, de al cărui trecut nu se știa nimic, însurat de curând, cu o fată de neam, se întoarse acasă, încărcat de pachete și sticle de băuturi scumpe. Când deschise ușa salonului îmbâcsit cu tot felul de mobile, se opri în prag, gata gata să-i cază povara bunurilor aduse pentru sindrofia de diseară. Elvira plângea.

– Ce-i dragă ?... Ce s'a întâmplat ?... Și lăsând pachetele pe o măsuță se apropie de nevastă-sa, așteptând să i se răspunză.

— Lasă-mă, lasă-mă !... Vreau să mor... Se trânti într'un fotoliu, închise ochii și lăsă capul pe spate, îngropându-se toată, într'o sumedenie de perne de mătase deasupra cărora trona o paiață cu nasul mare, cu ochii de mărgele și cu două tipsii de carton în mâini...

– Elviro... Te rog...

— Lasă-mă, lasă-mă... mă omoară servitoarea.

– Iar te-a supărat ?... și apropiindu-se, să o mângâie pe obraji, îi vorbi cu drăgălășenie :

— Nu mai fii supărată, nu-i nimic...

N'apucă însă să termine ce avea de spus și Elvira deschise ochii, ridică capul și, ca și cum viața ei ar fi fost în primejdie, răspunse :

— Da, de sigur... penrtu dumneata nu înseamnă nimic, pentru dumneata servitoare prețuește cel puțin tot atât cât prețuesc și eu... Și strepezindu-și dinții, își trânti capul din nou în maldărul pernelor colorate. Paiața îi căzu peste creștet, lipindu-și nasul roșu de obrazul Elvirei, ca și cum ar fi vrut să o sărute.

— Bine, dar eu cred că cel mai bun lucru ar fi să-i spui să-și facă legătурica și să plece. De ce să te superi, să-ți faci rău...

Elvira deschise din nou ochii :

— De sigur, ți-ar conveni... Să plece... Și pe urmă ?... Pe urmă să trec eu în locul ei, să-mi bag mâinile în spălăturile de vase, să gătesc, să fac focul, să-ți curăț dumitale ghetele, într'un cuvânt să o înlocuesc pe ea... Mersi... Cred și eu, ți-ar conveni de minune... Ei bine, domnule, eu nu m'am băgat servitoare la dumneata, eu am o casă și o mamă la care mă pot întoarce....

Elvira se ridică în picioare hotărîtă. Paiața căzu cu burta peste brațul fotoliului și atârna în două părți ruptă de mijloc

Alexandru Brebenel, sufla greu. Ochii îi erau lăcrimoși și buza de jos îi tremura de parcă nu era a lui, nu știa ce să facă, dacă trebuie sau nu să mai spună ceva, și miorlăi, ca un pisoi abia născut :

– Elviro... Elvirico... El...

– Lasă-mă !... Ești un tigru hain, fără inimă... Și iar se trânti pe fotel, înfundându-se în perine, prinzând paiața de picior și lovind-o cu capul în genunchi...

— Spune tu ce să-i fac ?... Spune !... Invață-mă... Și Alexandru Brebenel, își frângea mâinile aplecându-se umilit de mijloc, de mai mai să se frângă. Se gândia în clipa aceia dacă n'ar fi bine să îngenunche, să-i ia mâna și să o sărute ca astfel să-i treacă necazul; și-a adus aminte că altădată așa a făcut și ea a început să râză, de aceia nu știa omul cum să-și împace femeia.

— Să-ți spun eu ce să faci ?.. Ha... dar știi că îmi placi ?... Poftim ! Să-i spun eu ce să facă !... Se ridică din nou în picioare și agitată ca o salcie pe vreme de furtună, lovind mereu cu paiața în aer ca și cum s'ar fi apărat de muște, începu a se plimba prin fața lui, măsurând încăperea dela un colț la altul, vorbind singură, neputându-și stăpâni mânia :

– Auzi, auzi... Să-i spun eu ce să facă !...

– Bine, Elvirico...

— Ce bine domnule ?... Ce Elvirico domnule ?... Să te duci să o cerți, să-i faci morală, să știe că eu sunt cineva în casa aceasta, adică cineva și ceva mai mult decât nevasta dumitale... Asta să faci.

– Bine, dar dacă pleacă....

– Așa !.... atunci am să plec eu dacă ții atât de mult la ea... Poftim, rămâi... Eu am o casă și o mamă, la care... Și se îndreptă grăbită spre o cameră vecină.

Alexandru Brebenel, abia de apucă vreme să o prindă de mână să o oprie ca și cum dacă ar fi trecut pragul odăii în care voia să intre, ar fi pierdut-o pentru totdeauna.

— Rămâi Elvirico !... Mă duc, mă duc și, și... Ai să vezi...

Elvira șezu din nou pe fotoliu, frământând între degete, nasul paiaței în vreme ce Brebenel eși vijelios ca o furtună trântind ușa în urma lui, ca după două minute să se întoarcă, bucuros de isprava făcută, frecându-și mâinile.

– Am gonit-o !...

— Pe cine ?...

— Cum pe cine ?... Pe servitoare....

Elvira nu mai spuse nimic, aruncă paiața și închizând ochii își îngropă din nou capul între perne...

– Ce-i ? întrebă Brebenel, ne mai înțelegând nimic.

— Lasă-mă să mor... lasă-mă !....

— Dar n'ai spus tu să mă duc să-i fac morală și să... Eu n'am vrut să o gonesc, a plecat ea.

— Doamne, Doamne ce nenorocită sunt, ce nenorocită !... Ce o să facem diseară ?...

– Cum ce o să facem ?

— Mosafirii.

— Ei și ?...

– Cum ei și ?.... Cine o să spele farfuriile, cine o să facă focul peste tot, cine o să....

— Și pentru asta e supărarea ?...

— Cum ? ți se pare lucru de nimic ?...

— Am să fac eu și foc, am să șterg și farfuriile, am să servesc, am să fac de toate. Ce mai vrei ?...

— Bine, treaba ta, eu nu pun mâna pe nimic trebuie să-mi întrețin mosafiri și pe urmă, să umblu la foc sau să spăl vase... Nu... asta nu, toate fac dar asta nu...

– Lasă dragă, atâta să fie supărarea...

– Atunci, desbracă-te, și nu mai întârzia vremea trece...

Cinci minute în urmă, domnul Alexandru Brebenel era la bucătărie, își puse un șorț în față și, aplecat pe vine, în fața unei tingiri cu apă caldă, spăla și cânta de parcă a lui era lumea, în vreme ce Elvira, în salon, își făcea buzele cu roșu în fața oglinzei, așteptând invitații

Michel Bouquet

Pictorul francez Michel Bouquet s'a născut la Lorient (Franța) la 17 Octombrie 1807 și este cunoscut ca un renumit peisagist.

După anul 1839 a călătorit în diferite părți ale Europei: Sicilia, Grecia, Ungaria, Turcia (Constantinopole) *Muntenia și Moldova.*

Călătoria lui prin țările noastre a făcut-o prin anii 1840–1842, trecând prin Turnu-Severin, Corabia, Turnu-Măgurele, Brăila, desenând după natură, monumente, tipuri și costume.

El a vizitat și Bucureștii, unde a desenat vestitul han al lui Manuc, biserica Sft. Gheorghe, apoi Târgoviște desenând urmele palatului domnesc, apoi Câmpulungul și Curtea de Argeș.

El își continuă mai departe călătoria lui prin Moldova, vizitând Iașii, malul Prutului, a fost pe muntele Ceahlăul, la mănăstirea Bistrița, Neamțu, orașul Piatra și Cetatea Neamțului.

In anul 1843, întorcându-se la Paris, expune în 1845 la expoziție („Salon") tabloul *Vue de Iassy*, în 1847 tabloul *Bords du Danube* și în 1848 *soir dans les steppes dela Moldo-Valachie*, tablouri în ulei foarte multe apreciate.

In 1843 el scoate un album cu 12 planșe intitulat : Album Valaque. Vues et costumes pitoresque dela Valachie, dessinès d'après nature par Michel Bouquet, Paris 1843.

Tot dela el ni s'a păstrat un alt album cu desenuri originale, care n'a fost reprodus nici odată și intitulat : Album Moldave, dessiné d'après nature par Michel Bouquet.

Acest prețios album se găsește astăzi în colecția de stampe a Academiei Române.

Pe Bouquet l-a impresionat mult frumusețea țării noastre și mai ales țăranii pe cari îi schițează foarte des.

Desemnurile lui sunt foarte importante pentru timpul dela 1840 prin exactitatea lor, căci reprezintă în mod plastic scene din viața românească. Costumele, tipurile și vederile din Muntenia și Moldova sunt admirabil lucrate, ele ne servesc și de documente, mai cu seamă pentru unele orașe și monumente, cari astăzi s'au schimbat sau nu mai există.

Ion C. Băcilă

E bine să știi...

TIGRII abundă în Indochina. Totuș vânătorii nu se prea pot lăuda cu isprăvile. Un pasionat vânător Roland Savary, mărturisește că n'a vânat nici un tigru și că zadarnic a încercat să se măsoare cu ei. N'a văzut, viu, decât pe legendarul tigru Filip, închis într'o cușcă de pe promenada Pnom-Penh din Cambodge și care toarce afectuos de câte ori vreun vizitator îl gădilă după ureche. In Cambodge tigrii nu se repăd la oameni. In schimb pantera indochineză se dă la om, și mai ales aleargă după câini pe care-i vânează mergând până în mijlocul satelor.

LA SF. PETRU din Roma, monseniorul Cascioli a găsit cele 7 statuete de Michel Angelo, destinate pentru decorația coloanelor domului și cari se pierduseră.

S'A OBSERVAT de câteva luni că **Alma Mater** a lui Puvis de Chavannes, care decorează amfiteatrul Sorbonei își pierduse frăgezimea colorilor. S'a constatat că nu e vorba de vre-o primejdie serioasă și va fi curățită sub auspiciile unui specialist.

Când vrei să faci pe Nik Winter

Personagii: Jenică Tărtăcuță, Colonel Mircea, prietenul colonelului, O ordonanță

Scena reprezintă o odaie de culcare. In pat, culcat colonelul Jenică Tărtăcuță bandajat la față și mâini.

ORDONANȚA *(intrând în vârful picioarelor)*: D-le colonel... d-le colonel...

COLONELUL: Ce este ?... Ce mai vrei ?... A venit doctorul, spune-i să intre...

ORDONANȚA: Nu, să trăiți d-le colonel, nu este doctorul...

COLONELUL: Dar cine ?... spune mai iute...

ORDONANȚA: Un domn, spune că-l cheamă Mircea și că este bun prieten cu dv., mai spune că a auzit că ați fost bătut și a venit să vă vadă...

COLONELUL *(vorbindu-și sieși)*: S'a auzit în oraș... M'am făcut de râs... Cine știe ce mă mai așteaptă ? !... Poate și reforma *(tare)*. Spune-i să intre. *(Ordonanța iese)*.

MIRCEA *(intrând vârtej)*: Bună ziua Jenică. Dar ce ți s'a întâmplat ?... Care au fost mizerabilii cari s'au atins de un colonel, căci îmi închipui că au fost mai mulți, căci unul...

COLONELUL: *(gemând)*: O stradă întreagă...

MIRCEA: Cum ?... O stradă întreagă, a îndrăznit să lovească un colonel ? !... Dar trebuesc împușcați toți... au necinstit uniforma română...

COLONELUL: Nu eram îmbrăcat ca militar.

MIRCEA: Și nu ai strigat după ajutor ?...

COLONELUL: Ba da, dar cine era să-mi mai vie în ajutor, căci nu mai era nici unul pe stradă care să nu dea în mine.

MIRCEA: Fenomenal... A ajuns Bucureștiul o vlăsie, un cuib de tâlhari, te omoară ziua 'n-amează-mare...

COLONELUL: Era noaptea...

MIRCEA: Nu înțeleg... Ah ! craidonule vre-o aventură amoroasă... De,... ți-am spus, că o să ți se înfunde odată...

COLONELUL: Nu, dragă, nici o aventură amoroasă, din ele scapi mai eftin și nu te urmărește de cât unul și atunci o iei la fugă...

MIRCEA: Nu mai înțeleg nimic... doar n'o fi turbat toți de odată și au sărit pe tine ca să te bată...

COLONELUL *(făcând o mișcare să-și ia o poziție mai bună)*: Aoleo !... Aleo !... sunt snopit... nu mai e bun nici un vârf de ac pe tot corpul... Să fie a dracului inspirația și Nik Winter....

MIRCEA *(îngrijorat)*: Stai liniștit... A venit vre-un doctor, să te vadă ?.. Ai temperatură ?... Ce tot spui tu de inspirație, de Nik Winter.

COLONELUL: Numai inspirația m'a adus în halul acesta și Nik Winter.

MIRCEA: Ce mai este și cu Nik Winter ăsta ?... Ce amestec mai are el în snopeala ta ?...

COLONELUL: Păi inspirația și Nik Winter mi-au deschis pofta să fac pe detectivul și iată rezultatul *(văitându-se)*. Aoleo ! !... Aoleo ! !... M'au pisat rău tâlharii.

MIRCEA: *(îngrijorat)*: Nu pricep nimic, trebuie să ai temperatură, stai liniștit... mai bine caută de dormi puțin, somnul îți face bine...

COLONELUL: Tu oi fi crezând că eu aiurez acum ?... Nu dragă, sunt teafăr la cap și asta grație că mi l-am apărat cu mâinile că ar fi dat și în el.

MIRCEA: Apoi dacă ești teafăr la cap explică-te, căci altfel mi-e teamă să nu cred că m'am stricat eu la cap, căci nu mai pricep nimic...

COLONELUL: Ai răbdare... Tu știi că fac serviciul de informații la regimentul meu... Intr'o zi colonelul mă cheamă...

MIRCEA *(nedumirit)*: Cum tu colonel, te cheamă colonelul ?...

COLONELUL: Colonelul cu stea...

MIRCEA *(îngrijorat și a parte)*: De sigur, are temperatură, bate câmpii *(tare)*. Lasă Jenică... lasă povestea, odihnește te mai bine... Poate, vorba multă îți face rău...

COLONELUL: Din contră îmi face bine să vorbesc... Mă mai ușurează... așa colonelul cu stea îmi spune: Știi camarade că am bănueli asupra cutărui locotenent, ia să te duci la poliție și să spui să-mi facă informațiuni și supraveghere asupra lui. Am auzit că noaptea vine la el acasă un individ suspect... Nu cumva ?... Eu îi răspund: Bine d-le colonel, mă voiu duce la poliție și voiu aranja...

MIRCEA: Și te-ai dus...

COLONELUL: Și nu m'am dus. Aci începe inspirația și Nik Winter...

MIRCEA: Cum așa ?...

COLONELUL: Pe urmă, dragă Mircea, mi-am zis: Afacerea aceasta este interesantă și frumoasă și o voiu face singur, fără concursul poliției... ce, adică numai ei pot să facă o supraveghere ? !...

MIRCEA: Ei bine și...

COLONELUL: Doar, am citit din scoarță până în scoarță pe Nik Winter și-mi veni inspirația: dacă aș face eu pe detectivul ?... și l-am făcut și iată halul în care sunt... Să fie al dracului de Nik Winter cu tot neamul lui...

MIRCEA: Ei bine, l-ai făcut, dar bătaia cum a venit ?...

COLONELUL: Iată cum... Mi-am zis · Să mă duc să fac supravegherea locotenentului, îmbrăcat ca militar nu merge... să mă duc în țivil nu am nici o autoritate și atunci m'am îmbrăcat ca sergent de oraș cu haine împrumutate în schimbul unui bun bacșiș și mi-am trântit și un cioc, pe care l-am lipit cu gumă-arabică...

MIRCEA: Tot nu văd cum a venit bătaia...

COLONELUL: Ai răbdare... Ajuns la domiciliul locotenentului, după ce am făcut recunoașterea m'am ascuns pe un maidan care era în fața casei. Am stat pitulat acolo și cu ochii țintă la casa locotenentului să văd cine intră și iese... In timpul acesta, sergentul de stradă, ăl adevărat, dădea la țignale de-mi spărsese urechile și tot prin fața casei locotenentului se plimba...

MIRCEA: Ce-ți pasă ție de asta ?...

COLONELUL: Da, dar stând în fața casei locotenentului îmi strica afacerea și cum nu știam cum să-l chem să-i spui să plece, am început să-l pâsii. Acum începe nenorocirea mea... pe când eu îl pâsâiam, din curtea locotenentului iese o servitoare. Cum o vede sergentul, ăl adevărat, îi spune: Ce fă, trebuie să dau țignal o săptămână ca să ieși ?... Eu pâsâiam într'una... El ascultă și de o dată îi spune: Cine te pâsâie fă ?... și ciulind urechile să prindă de unde vine pâsâiala, de o dată se îndreaptă către mine și mă și înhață...

MIRCEA: Tu nu i-ai spus cine ești și ce cauți acolo ?

COLONELUL: Da, i-am spus, dar ce, a vrut să mă creadă ? M'a luat drept un rival în dragostea lui și mai mult pe sus, m'a dus în fața servitoarei și a început să sbiere la dânsa ca un turbat: De astea îmi ești ?... Vasăzică d-ta ai altul care te curtează și harș îi croește o sfântă de palmă.

MIRCEA: Trebuia atunci s'o ștergi binișor, să-i lași să se bată ca orbeții...

COLONELUL: Da, am vrut, însă s'a repezit la mine, m'a înhățat de gulerul tunicei și mi-a spus: nu așa camarade, stai că mai avem ceva de vorbă și harș și mie pe neașteptate o sfântă de palmă, de am văzut stele verzi și apoi harș și în servitoare...

MIRCEA: Trebuia să-l ameninți cu revolverul.

COLONELUL: Nu-l aveam. Și așa tot dând când în mine, când în servitoare, ea a început să țipe și dragă Mircea, nu a rămas casă din care să nu iasă câte doi, trei să vadă ce s'a întâmplat...

MIRCEA: Tu n'ai dat, nu te-ai apărat ?

COLONELUL: Am dat cât am putut, dar turbatul de sergent, era mult mai voinic de cât mine și țipa și spunea că sunt un hoț travestit în sergent de oraș și când mi-a smuls și ciocul și mulțimea adunată a văzut că este fals, apoi ține-te bătaie, curgeau pumnii ca grâul la treerătoare... Țipă eu că sunt colonel, țipă eu că sunt om cum se cade, că n'am venit pentru vre-un fapt rău, aș, nu m'a ascultat nimeni și m'au lăsat numai când, din întâmplare, a trecut un comisar, care ne-a dus la secție...

MIRCEA: Sărmane prietene, adevărat proastă inspirație ai avut și să-l ia dracu pe Nik Winter...

COLONELUL: La secție mi-au dresat proces-verbal pentru port ilegal de uniformă și, culme a ironiei, pentru ultraj adus sergentului de oraș.

MIRCEA: Apoi tu nu le-ai spus de ce te-ai îmbrăcat așa și că ești colonel...

COLONELUL: Atât mai trebuia să auză colonelul cu stea, că nu i-am executat porunca că din cauza aceasta s'a făcut atâta tărăboi și apoi să fi văzut...

MIRCEA: Te-a văzut vre-un doctor?... Ce-a zis?...

COLONELUL: Am chemat unul care mi-a spus că nu este nimic grav, doar carnea mi-e sfărâmată,... intern nimic. Și acum, dragă Mircea, am o rugăciune, scrie-mi o scrisoare către prefectul poliției în care să-i spui că-l rog să pue în supraveghere pe locotenent și apoi să treci pe la colonelul cu stea să-i spui că nu pot veni vre-o câteva zile la cazarmă...

MIRCEA: Ce boală să-i spui că ai?...

COLONELUL: Spune-i și tu orice...

MIRCEA *(râzând)*: O să-i spui că ai Nik Winterită, o boală nouă.

R. P. VOINESCU

Dacă am ști.....

VĂPSIREA turnului Eiffel necesită 30.000 kgr. de văpsea și 40.000 zile lucrătoare. Lucrul se face cu mâna și fără schele care sunt foarte periculoase. Fierăria a fost în dese rânduri văpsită cu minium.

In 1899, în vederea Expoziției, turnul Eiffel fu văpsit cu două straturi de văpsea-lac, resistent, dar care-și pierdu repede strălucirea.

In 1907, ceruza fiind interzisă, Turnul fu văpsit din nou cu o bază de sesquioxid de fer și mică. Apoi în 1914 când din cauza războiului fu terminat în 1917.

Văpsirea începută în 1924 continuă și astăzi.

DUPA profesorul Herbert Warren, celebrul mormânt al lui Virgiliu dela Pausilippi, pe drumul dela Neapole la Puzzuoli, n'ar conține nimic din cenușa autorului Eneidei al cărui mormânt să fi fost înnecat de valuri.

AFORISME

Paul Valéry

Mi-e teamă de ceia ce se cunoaște mai mult decât de necunoscut.

* * *

Oamenii mari mor de două ori. Odată ca oameni și odată ca oameni mari.

* * *

A inventa trebuie să semene foarte mult cu operațiunea de a recunoaște o melodie în căderea monotonă a picăturilor de apă, sau în ciocăniturile trenului sau ale unei mașini alternative.

Este o parte în om care nu se simte trăind, decât când creiază: inventez, deci sunt.

Anecdote

Dintr'o discuție literară. Unul din ei, care a mâzgălit și el puțină hârtie, hotărește:

— Nu... nu... dragul meu... Tu n'ai cum să apreciezi... Scris-ai vreodată măcar un rând?

— Absurditate, țipă un altul... nici de ouat n'am ouat niciodată... și cu toate astea pot să apreciez mai bine ca o găină, omleta...

*

Stăpâna — Ia privește încoace: pot să-mi scriu numele în praful de pe masa asta...

Servitoarea — admirativă — Ah, coniță, ce lucru frumos mai e și învățătura.

MENȚIUNI CRITICE

Cincinat Pavelescu

EPIGRAME, editura „Ramuri", Craiova, 1925.

N'ai nevoe să fi văzut pe poetul Cincinat Pavelescu, spunând versuri ca să știi, dintr'o epigramă care circulă, dintr'o mlădiță de madrigal sau de serenadă, pe care o declamă un sentimental sau o sentimentală, că poetul trebue să fie asemeni unui violoncel cu glasul de o rezonanță tainică peste care cuvintele își trec arcușul melodios. Dar e mai bine să-l fi văzut și să-l fi auzit. E un spectacol care te înobilează. Arta lui Cincinat Pavelescu e prin excelență vibrantă. Lirismul lui extrage din agoniile sentimentale atât cât trebue glasului său de metal să vibreze de o emoție stăpânită dar comunicantă. Pentru că, trebue să o spunem, Cincinat Pavelescu, e din puținii poeți, maeștri ai zicerii. Acest dar, e sigur că poetul nu l-a împrumutat dela taciturnul magistrat ce trebue să fie — și cu câtă suferință! — în anumite ore, Cincinat Pavelescu. E în atitudinea lui, în glasul său, în mimica expresivă a întregii lui ființe, în unda de lirism sau în improvizația promptă cu care tresare, ceva din vechea legendă a trubadurului, peregrin și viersuitor.

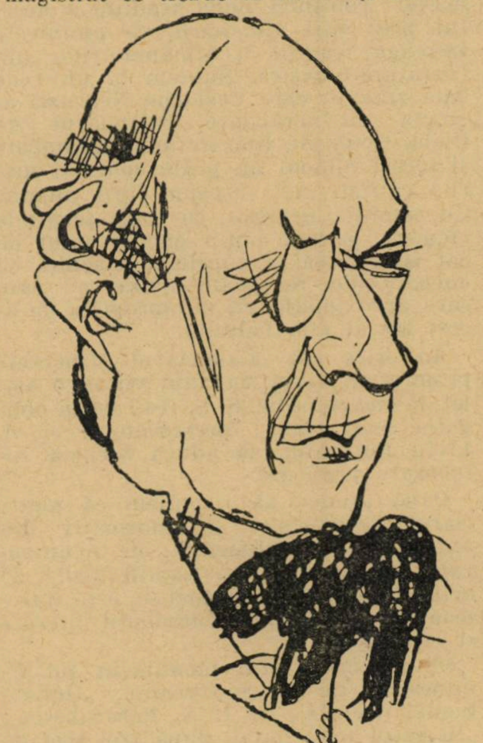

Ceva din legenda aceasta a trecut fără doar și poate și în părerea pe care o exprima o scriitoare franceză, într'un portret al poetului, publicat de „Nouvelles Littéraires", când spunea că versurile lui Cincinat le rostesc păstorii, în preajma focurilor pe la stâne. Orice exagerare, evident, conține un grăunte de adevăr. Ea voia să spue în hiperbolismul ei că poesiile lui Cincinat Pavelescu cunoșteau o celebritate circulatorie puțin comună. Și adevărul era acesta mai ales în privința epigramelor, pe care astăzi abia, poetul, le robește volumului.

Dacă în primele pagini ale volumului, în prefața așa de melancolică și de resemnată, poetul pare să-și uite pentru o clipă de îndatoririle unui amfitrion glumeț și spiritual, verva nu întârzie să se arate și abondența epigramatică spumează. Poetul, ca un adevărat senior, ospitalier și amabil, știe că oaspetele se cucerește mai ușor, cedează și se lasă torturat dacă are iluzia unei tovărășii în desfătare. Un amfitrion exemplar se consideră egalul dacă nu umilul oaspeților săi. De aceea Cincinat Pavelescu nu uită să se flageleze și pe sine. Și o face cu un deosebit succes, fie că vorbește de marile sale daruri de improvizator, fie că cedează pasul unui confrate în epigramă, fie că stărue asupra celebrei sale calviții, fie că preîntâmpină, cu agreabila malițiozitate săgețile criticei:

A scos în fine Cincinat
Volumu-atât de așteptat
Și critica s'a și rostit:
— E foarte bine tipărit!

Și Cincinat are dreptate: volumul e foarte bine tipărit. Mai mult: în vremea aceasta de subvalută el minte și încântă. Tehnica volumului lui Cincinat Pavelescu e a unui carnet de cecuri. Ce încântătoare filigrane! Dar oare sunt cu adevărat? Cu atât mai bine dacă cetind epigramele lui, te alegi și cu această iluzie.

Să lăsăm însă pe poet să cocheteze cu darurile sale și să o spunem dela început: Cincinat n'are dreptate. Critica nu e făcută numai pentru aceasta. Un șef de ateliere ar fi fost de ajuns.

Majoritatea epigramelor lui Cincinat sunt variațiuni pe tema pugilatului său epigramatic. Ar părea curios și totuși nimic mai simplu: pumnul e unul dar loviturile sunt mai multe. La fel și cu aceste lovituri de rimă. A spune că ele sunt pline de vervă ar fi să deschidem o poartă deschisă. E mai bine să vedem caracterul lor. E în ele o răutate de viespe, care se aplică mai ales moravurilor literare, o răutate de viespe dulce pentru că Cincinat are sufletul bun și camarad ideal de litere și de boemă, după picătura de fiere întinde și lingurița cu sirop. De aceea atâtea din epigramele lui au două fețe. Apoi epigramele lui au un mare dar: par nevinovate. Acidul lor dispune și dezarmează, ca în următoarea dedicată unui confrate obscur:

Un scriitor necunoscut
O epigramă mi-a făcut.
Ca să-mi răsbun pe autor
Eu voiu citi-o tuturor.

sau ceastălaltă făcută cu prilejul desvelirii statuei lui Eminescu, la Dumbrăveni și după succesul unei ode ocazionale improvizată de poet:

Gloria lui Eminescu
O să aibă două pete:
Poate: versurile mele;
Sigur statua lui Späthe,

în care se surprinde dublul tăiș al acestei spade ascuțite.

Volumul se continuă cu un ciclu de „polemici mărunte", apoi un ciclu de „improvizații" în care străbate o ușoară notă de inocent libertinaj, căruia nu i-am putea găsi o mai bună justificare—dacă așa ceva ar fi de rigoare — decât epigrama pe care Cincinat și-o face sie însuși ca magistrat:

Că Cincinat
E afemeiat
Vreți o probă?
Poartă robă!

Urmează un amuzant ciclu „Pe rime date“ din care vom desprinde această nouă variantă la adresa sa:

Când îl priveşti aşa de chel,
Nu-i Cincinat, e Cincinel!
L-ascuţi, şi zici atunci mirat:
Nu-i Cincinel, e Cincinat!

Şi evident n'am termină, citând, dacă ne-am lăsa tentaţiei. N'am termina spre bucuria autorului, a lectorului şi a noastră. Cum însă trebue să sfârşim, să încheem în chip demn şi la înălţimea unui maestru al epigramei: Să desprindem din ciclul „Inscripţii“ aceste 4 versuri — admirabil aforism horaţian — săpate pe o cruce de marmoră:

Cu toţii prin lume purtăm câte-o cruce:
Mai grea, mai uşoara, precum ne e partea,
Şi nu ne dăm seama cum timpul ne-aduce
Şi vara, şi toamna, şi iarna... şi moartea!

In care epigrama a cedat pasul elegiei.

Sanda Movilă

Crinii Roşii, poezii, ed. literară Casa Şcoalelor 1925.

O virtuoasă miniaturistă a cărei artă descinde parcă din peisajul de cireş înflorit şi hârtie roză a Japoniei. La umbra unui evantaiu cu aripile de liliac, brodează cu degete delicate, pe mătasă roză, desene graţioase, învoalte şi fluide ca în tablourile nipone. O poezie de decoraţie, de graţioasă şi fragedă decoraţie în care sentimentele alunecă, uşor, nesimţit pe sub cristalul versului, asemeni, unor mici peşti de sidef lunar. O valoroasă poezie a lucrurilor: naturi moarte peste cari trece o tremurare de rază de soare:

Alături o ghitară aruncată şi două evantalii
Dormitează ca două aripi frânte, obosite. In colţ
Un Budha mic de bronz crispează
Un zâmbet vag din lumea-i de lumină...
Basinul murmură acelaş cântec
Şi picăturile de apă care cad
Pe lespede s'ar crede că-s mărgele
Ce picură un cântec argintiu...

Insă nimic n'ar putea da impresia acestei arte de graţie, de fragilitate, de feerie de sticlă pentru păpuşi, de simbol pentru ilustrarea unui suflet discret ca această poemă venind din povestirile şi din poemele lui Samain parcă:

Marchize mici de Saxa
Cu zâmbete pudrate
Şi cu profiluri fine,
O, vă cunosc prea bine
De-atâta tristă vreme
De când vă port în mine.
Deşi'n iatacul verde
Pe etajera albă
Voi staţi de-o vreme 'ntreagă
Alăturea de albe
Şi pale Colombine
Şi de princese fine
In porţelan tăiate,
Cu ochi prelungi şi dulci
Cu buzele pictate,
Deşi de-o vreme 'ntreagă
Pe etajera albă
Voi staţi îmbrăţişate,
Eu tot vă port în mine
Cu zâmbete pudrate
Şi cu profiluri fine.
V'am modelat din piatră
Din versuri şi din mine.
V'am înviat cu gesturi,
Cu graţii şi zâmbiri
V'am scos din etajeră
Minuni fermecătoare
Şi'n clipe de uitare
V'am adorat pe toate.

De aceea
Marchize mici de Saxa
Princese japoneze
Şi pale colombine
Fragile visătoare
Podoabe inutile
Pe etajera albă,
De sufletu-mi pictate,
In seara asta tristă
. . . .
. . . .
Am să vă sparg pe toate.

Calendarul Minervei

Pe anul 1926. (Ingrijit de S. S. R.). „Cartea Românească“. 1925.

Al XX-lea an al „Calendarului Minervei“ continuă buna tradiţie a acestui prea util almanach, ce aminteşte întreaga tradiţie a almanahurilor din literatura noastră. Suntem la un veac dela ziua în care Costache Negruzzi aştepta cu nerăbdare calendarul de Buda. Condiţile literare sunt schimbate şi totuşi nimeni nu poate contesta marile calităţi ale acestor cărţi anuale. Cu condiţia negreşit, ca între scoarţele efemere (e mai puţin efemer anul de cât ziua ?), să se cuprindă o schiţă de enciclopedie. Se poate spune, cu oare care aproximaţie, că ne apropiem de acest tip al almanahului.

In orice caz „Calendarul Minervei“ promite să devie, cu anul viitor, o astfel de enciclopedie. S. S. R-ul îşi ia obligaţia prin pana preşedintelui ei, d. Liviu Rebreanu, să aducă această colaborare preţioasă.

Până atunci, să spunem că materialul calendaristic şi informativ din anul acesta, agrementat de nenumărate reproduceri din manifestările de artă ale anului ce se închee, este întreţesut de interesante contribuţii literare şi ştiinţifice.

Să spicuim: „Un monument lui Eminescu“, de M. Sadoveanu; „Duhovnicul“ (nuvelă), de I. A. Basarabescu; „In satul meu natal, după trei zeci de ani“, de Gala Galaction; „Un cetăţean“ (nuvelă), de Al. Cazaban; frumoase poeme de Ion Pillat şi Adrian Maniu; „Săpăturile dela Mangalia“, de O. Tafrali; o schiţă monografică despre Em. Gârleanu; Cronici retrospective: un an literar, un an artistic, unul muzical şi unul teatral.

PERPESSICIUS

In numele viitoare vom vorbi despre:

DRAGOŞ PROTOPOPESCU: Pagini engleze.

E. LOVINESCU: Istoria civilizaţiei române moderne.

RAMIRO ORTIZ: Italia modernă.

MIHAIL SORBUL: Don Quichotte della Mancha (după Cervantes) şi Patima Roşie, ediţia III.

MIRCEA RADULESCU: Poeme pentru Galateea.

LUCIAN BLAGA: Daria, teatru.

Expoziţiile

Ultimile expoziţii

ISER

Ultimile influenţe pariziene au modificat simţitor şi technica şi viziunea lui *Iser*.

Formele, altă dată aspre — tind spre rotunjime.

Culorile, modelându-se în clar — obscururi savant descrescute — reamintesc meşteşugul renaşterii.

Compoziţia vrea, cu totdinadinsul, un ritm.

Iser e în căutarea unei formule.

Plecat pe calea aceasta, urmăreşte oare *Iser să se afle pe el însuşi?*

Formula nu interesează de cât în măsura în care izbuteşte să exprime, fără echivocuri, viziunea interioară.

Iser e un suflet clocotitor şi aprig.

Ar fi putut fi un romantic. Mulţi l'au socotit realist. Unii l'au vrut impresionist.

Fapt e că *Iser* nu încape în spaţiul unui săltăraş .

Nu poate fi împins de umeri în oborul unei şcoli.

Personalitatea lui e mult mai vastă. Temperamentul lui prea indomptabil.

Iser va rămâne, veşnic, pe dinafara oricăror cutiuţe.

Va rămâne pe dinafară, în ciuda lui, chiar.

Iată pentru ce, sforţarea acestui talent titanic, de a se înhăma singur, acum, la corul ultimului crez parizian — *(„înapoi spre clasici“ !)* — ni se pare hazardată.

De ce satelit — când poţi fi meteor?

CIURDEA STEURER.

Expoziţia d-nei *Steurer* a trecut neobservată de „marele public“.

Era natural.

D-na Steurer e cel mai desăvârşit talent *femenin* din câte cunoaştem până în clipa de faţă.

Indeobşte femeile ţin, cu râvnă deşartă, să zugrăvească şi să sculpteze în felul „viguros“ al bărbaţilor.

Ratarea vine, inevitabil.

Ori cât s'ar ţipa după „egalitatea sexelor“ — în artă, egalitatea aceasta nu-şi poate avea rostul.

Sufletul femeiei are răsfrângeri neaşteptate şi rare.

Condamnată a fi mamă, ea are o înclinare nestăpânită pentru amănuntul precis şi delicat, pentru ritmul clopotelor în vecernie; pentru vagul acela — în lucrurile mari — care o sileşte să privească lumea înconjurătoare ca printr'o deasă atmosferă de parfumuri; pentru tot ceia ce-i poate stârni plânsul unei voluptăţi nedefinite.

Femeia nu ştie să vree nimic categoric.

In artă, mai puţin ca în ori care altă activitate.

Fiindcă n'a încercat să'şi siluiască instinctele, nici sentimentele, activitatea d-nei Steurer, e încununată, în artă, de un mare şi pe deplin meritat succes.

Fireşte — în cercurile amatorilor fini.

OCTAV BANCILA.

Arta lui *Octav Băncilă,* care a scăpat, însfârşit, de sub tirania dăunătoare a tezismului social — aleargă astăzi, pe drumul larg şi luminos al picturii proprii, cu sprinteneala spumegândă a unui taur.

Incoherentă, dezordonată, fără preocupare de stil — pictura d-sale are totuşi vigoarea, suculenţa, dezordinea naturii însăşi.

Octav Băncilă e un lacom de culoare.

Nu de culoarea care exprimă, ci de culoarea care se exprimă, pentru ea singură.

Cu toate procedeele trucate, cari ating dezagreabil retina, un tablou de Băncilă, indiferent de „subiect" — trăeşte viu şi amplu.

Te cucereşte şi te obligă să'l urmezi în cadența lui tare.

Octav Băncilă e unicul artist român, care a ştiut să smulgă paletei acorduri inedite *de alămuri*.

Octav Băncilă e o formidabilă fanfară cromatică.

MUZEUL T. STELIAN.

Pictorul Marius Bunescu, directorul muzeului Simu şi preşedintele Sindicatului artiştilor plastici, face atent — pe d. ministru Lapedatu, asupra marei însemnătăţi pe care donațiunea T. Stelian ar putea-o avea pentru organizarea şi progresul artelor, la noi.

Ar putea-o avea, dacă... dacă, măcar de data aceasta, d. Lapedatu va face efortul să nu cadă în... distrare, până după termenul fixat de testator...

„Toma Stelian a dăruit naţiei palatul său dela Şosea — scrie d. Bunescu — spre a se aşeza acolo un muzeu de folos obştesc, iar dacă timp de doi ani, nu va fi luat fiinţă acest muzeu, să se instaleze acolo o şcoală în palatul lui, ca o pedeapsă pentru cei ce nevoie având, n'au întins braţele să primească aceia ce li s'a dat.

„Pentru că Toma Stelian a ştiut prea bine că în palatul lui somptuos, nu se putea instala o şcoală; dar în afară de un muzeu al culturii generale gândurile lui nu mai putem îmbrăţişa decât şcoala.

„Când gândurile acestea prea frumoase au fost de domeniul public, sentimente pioase de recunoştinţă din partea tuturor intelectualilor noştri au pornit spre locul unde se odihneşte acum Toma Stelian, iar nevoia cea mai simţită a noastră, azi, fiind cunoscută tuturor, cei mai chemaţi au început a o comunica prin reviste şi ziare şi celor mulţi.

„Şi nevoia aceasta mare de azi a noastră, poartă numele: *Pinacotecă.*

„Dar o pinacotecă românească Statul nostru nu poate construi azi, nu pentru că ar fi în lipsă de mijloace, (ţări falite ca Ungaria şi altele nu rămân nici cu un metru în urmă pe terenul acesta) dar pentru că nu înţelege încă nevoia unei politici culturale aşa cum ar face-o un stat cu adevărate pretenţii culturale".

Dând o sumă de indicaţiuni preţioase, de ordin practic, d. Bunescu, face, în epistola sa către Ministrul Artelor, următoarele constatări, dureroase:

„Avem azi un muzeu etnografic — găzduit provizoriu într'o casă nepotrivită până la terminarea clădirei definitive, dar îl avem, cu directorul lui, cu personalul lui, avem nucleul la care se vor putea alipi toate obiectele etnografice pe care le va cumpăra ori primi Statul în viitor. Nu ne trebue deci un al doilea muzeu etnografic.

„Avem un muzeu zoologic, unul geologic, altul pedagogic, altul militar, altul vânătoresc, etc., deci nici de acestea nu mai e nevoe.

„Ne lipsesc prin urmare muzeul plastic naţional, pinacoteca, şi dacă nu ar fi fost un alt mare inspirat român care să ne fi dat „Muzeul Simu", pe terenul acesta de primă linie, am fi eşit cu obrazul roşu de ruşine, mai ales după unire, când toţi streinii şi românii din ţara mare ce ne vizitează Capitala umblă întâi să-i afle creerul ei, muzeele de artă plastică".

N. TONITZA

BIBLIOGRAFIE ARTISTICA

Gustave Coquiot „Monticelli". Albin Michel ed. 20 fr.

Claude Roger—Marx. „A Dunoyar de Segonzac". — Crès ed. 40 fr.

Florent Fels. „Propos d'artistes". Renaissance du livre. ed.

Charles Saunier. „Les descorateurs du livre" — Rieder ed. 10 fr.

Henri Clouzot. „Les métiers d'art". Payot. ed. 8 fr.

Conferinţele săptămânii

Conferinţele se bucură de cea mai mare favoare a publicului, în Capitală ca şi în provincie.

La „Ateneele poulare", care s'au înfiinţat cu sutele, la tot felul de Fundaţii şi societăţi culturale, se conferenţiază. Despre orice şi oricum. Este epoca de aur a expansiunii noastre culturale în masele largi ale poporului prin conferinţe. Nimic mai îmbucurător, pentrucă prin conferinţe mulţi iau contact cu viaţa gândurilor şi cine ştie dacă o bună parte nu vor simţi nevoia unei permanente legături cu acea viaţă!

La conferinţele din Capitală, nu cele ţinute la Ateneele populare de cartier, ci la cele din centru, auditoriul îl formează o lume aleasă şi de multe ori aceeaş. Acest public ar trebui să fie speranţa autorilor şi editorilor; ar trebui, fireşte, dar tirajul cărţilor româneşti bune se păstrează acelaş. Rostul cel mare al conferinţelor este trimiterea la carte, la autorii citaţi şi folosiţi de vorbitor, pentrucă o cultură nu se poate înjgheba numai din frecventarea conferinţelor.

Câţi din Bucureşti vor fi cumpărat lucrările apărute în româneşte ori în franţuzeşte (a doua limbă a intelectualului român) asupra Ligei Naţiunilor, în urma aleselor conferinţe ţinute privitor la ea, de d-nii N. Djuvara şi Serbescu?

Puţini, desigur, foarte puţini.

Rolul politic al Ligei Naţiunilor, este după cele spuse de d. Djuvara organizarea păcii, prin crearea unui nou spirit internaţional. Născută din nevoia de a avea un organ de justiţie internaţională şi organizată după principiile vizionarului Wilson Liga Naţiunilor nu are alte sancţiuni împotriva celora care se abat dela obligaţiile lor decât cele morale.

Pentru ea nu există învingător şi învins. Toate problemele le rezolvă în spiritul patriotismului internaţional, căutând înlăturarea conflictelor prin mijloacele cele mai pacinice. De abia la începutul existenţei sale, şi Liga Naţiunilor se poate lăuda cu o mulţime de realizări practice, pomenim: organizarea bazinului Saare, a oraşului Dantzig, reconstruirea economică a Austriei, etc. Iar în câmpul politicei internaţionale, înlăturarea războiului de agresiune şi tratatul de la Locarno, sunt date care arată că încrederea pusă în Liga Naţiunilor e meritată.

Problema minorităţilor şi Liga Naţiunilor a format subiectul conferinţei d-lui S. Serbescu, care a arătat că tratatul minorităţilor, impus nouă de marile puteri, înseamnă o ştirbire a suveranităţii naţionale. După ce a descris împrejurările care au prilejuit naşterea acestui tratat, socotind evoluţia suferită de principiul naţionalităţilor şi dorinţa înlăturării războiului ca pe cele mai de seamă d-sa a explicat pe larg cum procedează Liga Naţiunilor în rezolvirea plângerii minorităţilor care n'au voie să aducă injurii statului căruia aparţin. Pentru noi faptul că Liga Naţiunilor are sub controlul ei tratatul minorităţilor este un bine, a spus d-sa, căci altfel ar fi fost încredinţat marilor puteri, faţă de care n'am fi avut nici un cuvânt.

Aceste conferinţe au fost organizate de Asociaţia română pentru Liga Naţiunilor.

O altă conferinţă ce trebuie menţionată a fost a d-nei Alice Voinescu, despre Shakespeare. Dar despre ea, ceva mai mult altădată când vom vorbi despre toate cele 4 conferinţe ţinute de d-sa asupra comediei.

Multe lucruri noui despre legăturile noastre culturale cu Geneva şi influenţa ei asupra începuturilor vieţii noastre culturale, a adus d. prof. Iorga în comunicarea ce a ţinut Vinerea trecută la Academie.

I. FLOROIU

Cauză şi . . . efect

In „Viaţa Românească" (XVII, 10, Octombrie, 1925) poeta OTILIA CAZIMIR publică o foarte spirituală „Cronică fantezistă": PE MARGINEA UNEI MISCELLANEA'... în care este vorba de portretele din „*Antologia poeţilor de azi*". Se ştie că desenele lui Marcel Iancu din sus numita Antologie au fost multă vreme mărul de discordie al muzelor înfricoşate de fantezia desenatorului. Ca un ecou târziu ne soseşte acum, din bătrâna cetate a Moldovei, această cronică fantezistă a Otiliei Cazimir. S'o spunem fără întârziere: e foarte bună şi foarte spirituală. Şi în faţa acestui neaşteptat efect de spirit mai că am fi înclinaţi să iertăm câte ceva şi desenatorului. Tot a făcut şi el ceva bun:

. . . .

Mă văd aici
Cu gură strâmbă, cu ochi mici,
Cu nasul ca de cucuvea, —
Cum te arată, când te uiţi de-aproape,
Oglinzi'e 'nrămate 'n tinichea,
Cu sticlă verde care face ape.

Cum,— asta's eu?
Nu s'a făcut cumva confuzie?...
Mărturisesc că-mi vine greu
S'accept cu resemnare această deziluzie!

C'au să mă treacă în Antologie
Cu chipul ăsta de mumie,—
Mă apucam dela 'nceput
De altă meserie.

Şi dac'aş şti că reprezinţi,
— O, cap cubist şi fără dinţi!—
In loc de chipul meu cel viu
Expresia literaturii mele. —
Aş prefera să nu mai scriu!

Când mi-au văzut ai mei portretul,
M'au căinat, cu mâinile la gură:
—Vezi? Cin' te-a pus să faci literatură?...
Iar biata mamă m'a bocit
Că după asta, sigur,—nu mă mai mărit!

La urmă, pentru-o confruntare decisivă,
L-am arătat unei vecine.
Femee simplă şi „obiectivă".
Ea s'a uitat întâiu la mine
Apoi la el,
Prin ochelari cu ramă de bagà.
Şi-a zis: — E rudă cu mata?
Ţi-o fi bunică ori bunel

TEATRELE

ANFISA de Andreew la Teatrul Regina Maria

M'am dus la reprezentația *Anfisei* cu un fel de teamă. După răsturnările din Rusia, după știrile, pe care le tot citim asupra continuelor turburări, săvârșite de regimul sovietic, ne întrebăm mereu : ce face poporul rus, ce se petrece în acea mare slavă, ce reacțiuni sufletești se produc ? Literatura marilor scriitori ruși dinainte de catastrofa socială a sovietismului nu rămâne ea, creația izolată a unor singuratici, fără o legătură mai trainică a pătrunderii sufletului nămetului mut, mistic și în acelaș timp brutal al rusului ?

Intrebările acestea îmi provocau teama, că nu voiu putea asculta cu necesară liniște, desfășurarea piesei lui Andreew, pe scena teatrului „Regina Maria“.

Chiar după primul act, mi-am adus aminte de judiciositatea observațiilor, pe care le-a făcut iscusitul Claude Anet în „Note asupra amorului în Rusia“.

Scrisese Anet, că pentru un rus îndrăgostit nu există opinie publică, nu este conivență. E ceva primitiv prin spontaneitatea și desfășurarea pasiunei. Rusoaicele încep prin a se da trupește. Iși păstrează însă sufletele. Don Juanul care a cucerit o rusoaică, nu s'a bucurat și n'a stăpânit decât fizicul, carnea. Sufletul însă a rămas taina femeiei, și-l îngemănează ea, cu alesul ei, când l-o întâlni.

N'am putut cita admirabilele constatări și aprecieri ale lui Claude Anet, decât din memorie. Dar sub stăpânirea lor, am văzut pe „Anfisa“.

* * *

Fedor Ivanovici e însurat. Soția lui, Sașa, e o gospodină simplă și cumsecade. Fedor iubește pe cumnată-sa, Anfisa. O iubește cu pasiune. Anfisa rezistă oarecare vreme asalturilor orgoliosului, îndrăznețului și lipsitului de orice scrupul Fedor. Dar cade. Cade rău. Il iubește și ea cu pasiune. După ce a cedat, Fedor apare ca un Don Juan oarecare, satisfăcut de cucerire. Anfisa începe să sufere. Se simte umilită. Dragostea ei tainică era înfrântă și batjocorită. Aventuriera de altă dată e rănită mortal, cu atât mai mult, cu cât ea care câștigase biruința, se vedea acum dată la o parte de sora ei, o fetiță de 17 ani, noua amantă a lui Fedor. Dar Anfisa se răsbună. Otrăvește pe Fedor.

* * *

Drama aceasta de cruzimi realiste o fi având și o logică dramatică, pe care noi n'o simțim decât dacă o atribuim unei înșirări de bolnavi, de cinici, de amorali. (Iar mi-aduc aminte de Claude Anet : pentru rușii îndrăgostiți nu există jenă, sau respectul opiniei publice). Fedor e primitivul, care se îndrăgostește succesiv de toate surorile nevestei sale și cu toate face planuri de fugă.

Anfisa, ca tip de femeie, e impregnată de toate însușirile melo-dramatice. E la ea, un sinistru vagabondaj de stări sufletești. Până să cadă, e trufașă, nu știi ce vrea, nu știe nici ea. Pe urmă e roabă, e amorală, e brutală, e stupidă și ridiculă. E victima amorului tragic. E biruita amantului, pe care-l prețuește după ce l-a pierdut.

* * *

Anfisa a fost înfățișată de d-na Lucia Sturdza-Bulandra. Rolul greu, plin de amărăciuni, încărcat de contradicții și lunecat pe pista amoralității, a fost susținut cu bravură de d-na Bulandra. D-sa l-a înfășurat într'o apreciere de predestinare rea și-a dat uneori poate prea accentuat o tonalitate din înțelesul fatalului clasic.

Sașa, umila și umilita soție, a fost foarte fina interpretă de nuanțe discrete, d-na Marieta Sadoveanu.

Fetița, Ninocica, a doua amantă a lui Fedor, și a doua soră a Sașei, a fost d-na Ștefănescu-Nădejde, dovedind foarte alese însușiri artistice.

Iar în rolul meschin de Don Juan rus, a fost d. Storin, despre care n'aș putea spune mai mult, decât că acest artist are inepuisabile mijloace de a fi în fiecare rol, un stăpânitor.

B. CECROPIDE

Dela Opera din Cluj

Aflăm că d-na Lya Pop, vestita contra-alta dela Opera Română din Cluj, înainte de Crăciun, va juca în travesti **rolul Jongleurului din „Jongleurul de la Notre Dame“, interpretat până acum de d. Constantin Pavel.**

Noul dirijor al Operei Române din Cluj, D. Dubrowsky, venit din Brünn, și-a ocupat postul, începând cu repetițiile operelor wagneriene, așa că încă în cursul acestei luni se va reprezenta la Opera Clujană ciclul wagnerian : „Tannhauser“, „Lohengrin“, Walkürre.

In primele zile ale lunei Ianuarie, Opera din Cluj, va da o nouă premieră „Ebrea“ cu o montare foarte interesantă.

Săptămâna viitoare Opera Română din Cluj va avea un nou oaspe, primadona Lucesarskaia, care a obținut successe atât de frumoase la opera din București.

Va interpreta pe Carmen și Amneois din „Aida“

Puterea tradiției

Bernard Shaw judecat de ai lui

In vremea în care desele polemice ale lui Shaw stârnesc discuții în toate țările și în vreme ce polemica lui cu Bernstein pasionează cercurile literare, cartea lui Chesterton asupra lui Shaw aruncă puternice lumini de reflector peste această personalitate agitată a dramaturgului irlandez. D. LUCIAN BLAGA prezintă și comentează studiul lui Chesterton, într'un foileton din „*Cuvântul*“, sub titlul : „Omul asupra căruia s'a răzbunat povestea“ :

Una din obiecțiile cele mai întemeiate ce le face nu fără de spirit Chesterton lui Shaw, e că acesta ar fi complet lipsit de tradiție. Se știe că una din isprăvile năstrușnice cu care a debutat Shaw a fost un vehement și după unii nesocotit atac la adresa lui... Shakespeare. Invitat odată cu toată solemnitatea cuvenită la serbarea tricentenarului shakesperean a răspuns impertinent : „Eu nu serbez nici ziua nașterii mele. nu înțeleg prin urmare de ce aș serba ziua nașterii lui Shakespeare“. Și Chesterton observă : dacă Shaw ar fi avut obiceiul să-și țină ziua nașterii, ar fi avut desigur mai multă înțelegere pentru poezia lui Shakespeare. In orice caz răspunsul lui Shaw, rămas de pomină, denotă lipsa lui de legături cu propria-i copilărie. Shaw nu are trecut. Prin împrejurări, prin temperament, poate și prin educația familiară — a fost osândit să crească fără copilărie. El nu cunoaște atmosfera intimă a celor dintâi ani hrăniți de vis și de entuziasmul cald al celor din jur. Prin sângele lui nu s'a strecurat Povestea. *De aceea a rămas viața întreagă orb față de o latură a realității, ce nu poate fi ștearsă cu buretele satirei : iraționalul ; de aceea n'a înțeles eroismul, vinul și iubirea, de aceea n'a înțeles nici pe Shakespeare, de aceea e socialist din simț economic dar nu din iubire de oameni, de aceea nu a cântat niciodată deși e așa de muzical, de aceea e un mistic dar numai unul al logicei...*

Shaw e omul care a râs de toți și de toate.

Dar în acelaș timp el e și omul asupra săruia s'a răzbunat Povestea, orbindu-l.

Informații

☐ Din cauză de boală, concertul d-nei Paula Don, soprană legeră, care urma să aibă loc la Ateneu în seara de 18 crt., s'a amânat pentru Sâmbătă 23 Ianuarie 1926.

☐ Concertul d-lui Romulus Vrăbiescu fixat pentru seara de 13 Decembrie c. la Ateneu se amână pentru sera de 15 Ianuarie 1926 tot la Ateneu.

Biletele vândute sunt valabile.

•

Viitorul spectacol pentru copii al Teatrului Popular va fi alcătuit din piesele în câte un act : „Niță, Nuța și Lăbuș“ de d-na Sorina Cassvan-Pas și „Bujorel în împărăția păsărilor“ de d-na Alice Gabrielescu. Premiera va avea loc Duminică.

D-na Cassvan-Pas a mai scris, de altfel, o piesă pentru copii, „In împărăția trântorilor“, **admisă spre reprezentare la Teatrul Popular, și o altă lucrare „Calvar“ prezentată Teatrului**

CALENDAR LITERAR

20 DECEMBRIE, *1849:* S'a născut la Botoşani marele poet Mihail Eminescu.

1854: S'a născut în Tecuci publicistul Ioan Nădejde.

1858: S'a născut în Bucureşti Alexandru D. Djuvara membru la Ateneul Român.

1866: S'a născut în Bucureşti folkloristul Dumitru Stăncescu.

1876: S'a născut scriitorul Vasile Pop.

1893: Apare la Iaşi „Evenimentul literar" revistă condusă de Sofia Nădejde.

1910: S'a înfiinţat în Arad ziarul „Românul", din care apare primul număr la 1 Ianuarie 1911.

21 DECEMBRIE, *1596:* S'a născut Petru Movilă, ajuns mai târziu Mitropolit al Kievului.

1861: S'a născut la Iaşi ziaristul Constantin Mille.

22 DECEMBRIE, *1845:* S'a jucat în Iaşi pentru beneficiul artistului N. Luchian „Iaşii în carnaval sau Un complot în vis", comedie în 4 acte de V. Alecsandri. Actorii cari au luat parte la reprezentare au fost: P. Neculau, Mad. Macé, M-me Caterina, N. Teodoru, Poni, Luchian, Dimitriu, Teodorini, Sterian, Bonciu, Mangirov, Cuza, Apostolu, Handoca etc.

1846: Inaugurarea Teatrului Naţional dela Copou (Iaşi) de trupa cea nouă franceză angajată de direcţiune, jucând piesa „Clarisse Harlow", dramă cu cântece în trei de Clariville şi Guillard.

23 DECEMBRIE, *1823:* S'a născut în Iaşi marele compozitor muzical Alexandru Flechtenmacher.

1840: S'a dat o reprezentaţie de trupa franceză la teatrul inaugurat la Copou şi în jurul afişului scria că abonaţii sunt rugaţi a-şi aduce scaune în lojele lor, de acasă.

1865: G. Missail a vorbit la Ateneul Român din Bucureşti despre „Datinile şi obiceiurile româneşti".

1876: S'a născut în Iaşi scriitorul Alexandru Cazaban.

24 DECEMBRIE, *1837:* S'a născut în Bucureşti jurisconsultul Nicolae Blaremberg.

1839: S'a născut în Tecuci poetul Teodor Şerbănescu.

1854: S'a născut în Craiova marea artistă Aristiţa Romanescu.

1911: A murit istoricul ardelean Ioan Puşcariu.

25 DECEMBRIE, *1896:* Apare la Arad „Tribuna poporului" condusă de Ioan Russu Sirianu.

Apare în Bucureşti revista „Foaia pentru toţi" condusă de Dumitru Stăncescu.

1908: Apare revista „Neamul Românesc Literar" sub conducerea d-lui N. Iorga.

26 DECEMBRIE, *1848:* Trupa naţională din Iaşi joacă cea dintâi operetă românească „Baba-Hârca" de Matei Millo" cu muzică oiginală compusă de Alex. Flechtenmacher pe motive româneşti.

G. C.

ABONAMENTUL
LA
UNIVERSUL LITERAR
e numai anual
si costă 210 lei

Reviste şi ziare

Tot bacalaureatul

Câtă cerneală a curs pe tema bacalaureatului, în presa noastră, poate ar fi ajuns să îmbunătăţiască — cu banii de pe ea — soarta dascălilor. Dacă toată problema decadenţii învăţământului ar sta numai în această chestiune — cum socotim — a dascălilor.

D. I. SIMIONESCU, publică în „Viaţa Românească", XVII, Nr. 10, 1925 un foarte interesant şi foarte grav articol pe tema bacalaureatului. Un adevărat strigăt de alarmă. Să dăm un citat:

Când deschizi Anuarul Invăţământului secundar în România, *volum de 500 pagini format mare, îţi trebue şi un dicţionar geografic alăturea, spre a-ţi da seamă de localităţile unde funcţionează astăzi şcoli secundare. Din cele 363 licee, şcoli secundare de fete, gimnazii şi şcoli medii — tot nişte gimnazii — mai mult de 1/2 sânt înfiinţate dela 1919 încoace. In vechiul regat în 1916 erau 59 şcoli secundare. Numărul lor a crescut după război, cu 76. Au fost înfiinţate fie de minister, fie de comitetele şcolare deocamdată, ceiace e numai chestie de procedare, fiind luate treptat în seama bugetului statului, In realitate numărul claselor este mult mai mare, decât se poate deduce din cifrele de mai sus, multe şcoli fiind chiar dublate prin clasele paralele înfiinţate. Numai cele 48 de licee din vechiul regat au 694 clase în loc de 384, cum ar fi să aibă. Această mărire a numărului de clase este desigur un semn îmbucurător, invederând „manifestarea unui curent puternic spre şcoală, în special din partea populaţiei rurale" după cum scrie d. C.* Kiriţescu, *directorul general al învăţământului secundar, în Introducerea Anuarului pomenit.*

Dar netăgăduit că înseamnă şi o scoborîre a nivelului cultural general, din cauza „crizei pronunţate a personalului didactic, al cărui efectiv nu a putut ţinea pasul cu înfiinţarea şcoalelor", după cum foarte obiectiv constată tot d. Kiriţescu.

Atât la discuţia bugetului general a legii învăţământului primar, ca şi în câteva comunicări, mi-am permis a atrage atenţia asupra pericolului slăbirii culturale, în viitor, în special din cauza situaţiei precare materiale a corpului didactic.

Ademeniţi prin înfiinţarea claselor paralele, pentru a face faţă traiului tot mai greu cât şi din cauza insuficienţii numărului personalului didactic, profesorii secundari sânt siliţi să aibă şi 40 de ore pe săptămână. Ce înseamnă aceasta, ori cine poate să-şi dee seamă. Să se ceară profesorului însufleţire când pleoapele se lasă de oboseală? Punctualitate, când puterile sleesc? E bucuros că poate îndeplini o formă, ce-i devine la urmă, involuntar, o corvadă. Să se mai ocupe de elevi şi înafară de clasă? Să-i mai controleze dacă au cetit ceva şi ce anume au cetit? Să mai facă escursii instructive în oraş sau în împrejurimi, când aşteaptă Duminica spre a se odihni?

Din această parte, deşi cea mai importantă, slab sprijin pot găsi elevii. Dar chiar dacă profesorul, prin o sforţare supraomenească, ar vrea să-şi îndeplinească datoria conştiincios, se găseşte într'o mare încurcătură. Materia a rămas aceiaşi prea încărcată, din programele de dinainte de război. In schimb orarul s'a schimbat. E numai pe o jumătate de zi şi adesea de 50 minute ora.

O revistă din Arad

SALONUL LITERAR, frumoasa revistă pe care poetul *Stamatiad* o scoate la Arad, a ajuns la numărul 8 (Decembrie 1925). Pe lângă poeme originale ale directorului revistei sau traduceri din Baudelaire şi Gourmont, pe lângă o cronică bogată în informaţii, revista publică un emoţionant necrolog al d-lui *V. Bogrea:* „O lacrimă pentru Ion Ursu". Credincios liniei adoptată dela început, revista publică traduceri în franţuzeşte din poeme româneşti.

In acest număr, o traducere a d-lui *Leo Bachelin:* „Couchant d'Antomne" din Al. T. Stamatiad.

Poetul *A. Cotruş* publică, dintr'un volum în preparaţie: „In robia lor", două poeme din care reproducem:

Mi-am deschis ferestrele...

Mi-am deschis ferestrele spre toate ori-
[zonturile,
M'au bătut toate ploile, m'au muşcat
[toate vânturile,
Am băut din toate apele adâncului...

Am ieşit posac din toate casele visate,
M'am urcat şi-am coborît pe toate po-
[vârnişurile
Şi m'am scăldat aprins în toate mările
[plăcerilor...

Ca pe-o pâine caldă mi-am mâncat în
[lungul drumurilor:
inima...
Prădalnice albine de-aur: clipele
Mi-au ofilit toţi trandafirii anilor,
Dar mi-au lăsat un dar mai mare decât
[toate:
Dulceaţa fără margini de-a visa
Şi ochii, ce-mi deschid tărâmuri de mi-
[nuni în dosul depărtărilor.

Anchetă culturală

La ancheta politicei culturale întreprinsă de ziarul RAMPA, printre scriitori răspunde în numărul dela 14 Decembrie 1925 poetul Ion Pilat.

Desprindem din variatul d-sale răspuns, acest fragment cu foarte juste şi bogate observaţii:

Politica noastră culturală trebue să fie una conservatoare. Şi conservatoare nu în sensul doctrinar, ci în sensul lexical al cuvântului. Să păstrăm tot ce avem, până în momentul în care materialul strâns, va putea fi turnat în opere de artă. Vor concura la aceasta împrejurările istorice, cari, să sperăm că peste câteva decenii vor fi mai puţin turburi.

Dar pentru a păstra acel specific românesc al momentului, al fazei noastre actuale de evoluţie, ne trebuesc negreşit căminuri conservatoare. Căci în evoluţie se pierde, an cu an, toată poezia timpurilor arhaice, toată poezia poporană, tot versul şi *tot* viersul *sufletului românesc. De aceea cred că ne trebuesc nu numai colecţii de folklor poetic, ci şi* un muzeu de fonograme. *Culegând ca într'o antologie în muzeu acel specific care încă mai dăinueşte, vom putea face şi noi mai târziu pentru România, ceeace au făcut Rimsky Korsakof şi Musorsky pentru Rusia.*

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ Tot ce priveşte redacţia se va adresa fie revistei „Universul Literar" fie redactorului, d. Perpessicius.

☐ Vignetele ce împodobesc numărul de faţă sunt datorite pictorului I. Teodorescu-Sion.

☐ D-nii editori şi autori sunt rugaţi să trimeată volumele lor pentru recensare.

SCRIITORI

☐ D. A. Cotruş, a pus sub tipar un volum de versuri „In robia lor".

☐ In editura librăriei Diecezane din Arad (biblioteca „Semănătorul") a apărut în număr triplu: „Repertoriu critic" de Perpesscius. Cuprinde: scurte sugestii critce despre 92 scriitori.

☐ In editura „Ancora" a apărut romanul d-lui F. Aderca. „Omul descompus".

☐ Poeta Elena Farago, scoate în volum poema „Dintr'un cuib de rândunică", pentru copii.

☐ M. S. Regina Maria va scoate de Crăciun, la Londra, o nouă lucrare, „Poveşti" cu subiecte româneşti, în limba engleză.

TEATRALE

☐ „Manechinul sentimental", piesa d-lui I. Minulescu, e întâia premieră ce urmează la Teatrul Naţional.

☐ Teatrul Naţional repetă: „Striana", 1 act în versuri de Alfred Moşoiu; şi „Metamorfoze", 1 act şi prolog, în versuri de Ion Marin Sadoveanu; „Apostolii" de Liviu Rebreanu şi „Secretul lui Polichinello" de Wolff.

☐ Teatrul Naţional va putea reprezenta „Fedra" lui Racine, cu Marioara Ventura.

☐ Marţi, 8 Decembrie, Teatrul Naţional din Cluj, a jucat pentru întâia oară „Irena", piesă în 2 acte de Adrian Pascu.

☐ La 25 Dec., în matineu, premiera revistei „Floare la ureche", de N. Kiriţescu, la teatrul Carol cel Mare.

☐ Teatrul Popular repetă: „Liga Tinerimii" comedie în 5 acte de Henrik Ibsen; „Voluptatea onoarei" de Pirandello şi „R. U. R.", dramă utopică de Karl Ciapek.

☐ Luni, 21 Decembrie, la Popular, premiera piesei: „Cămila trece prin urechile acului" de Fr. Langer.

☐ Teatrul Regina Maria, Vineri, 18 Decembrie, premiera piesei: „Romanţa" de R. de Flers şi Croisset.

☐ Agatha Bârsescu va juca „Strigoii" la Teatrul Carol cel Mare.

☐ Marioara Ventura va juca la teatrul Naţional, în Februarie şi Martie. Repetiţiile pentru Ioana D'Arc, piesa lui Shaw au început.

☐ La Tteatrul Mic se repetă „Fracul" de Dregelgy.

OPERA

☐ Sâmbătă, 19 Decembrie, baritonul Zaleski apare prima oară în Rigoletto.

☐ Se repetă „Ielele", operă în două acte de Puccini.

EXPOZIŢII

☐ Catul Bogdan expune la Căminul Artelor „Regina Maria".

☐ In sala Mozart, expune pictorul N. Grant.

☐ La Căminul Artelor „Regina Maria", expune dela 15 Dec., Henry Vintilescu şi Angiolina Santacono.

☐ Pictorul şi sculptorul Severin expune în casele sale, fundătura Bibescu-Vodă, 13.

CONCERTE

☐ Luni, 14 l. c., în sala „Sindicatul Ziariştilor" concertul d-nei Maria maior Constantinescu, soprană şi Alberto della Pergola, tenor.

☐ Miercuri, 16 Decembrie, Quartetul Nottara-Barbu-Popovici-Waterstraat, în sala Sindicatului Ziariştilor, seria concertelor de muzică de cameră.

☐ Miercuri, 16 Decembrie: Concertul de Crăciun „Carmen", în sala Ateneului. Cântece religioase, colinde şi cântece populare.

CONFERINŢE, ŞEZATORI

☐ Ateneul popular „Cuibul cu barză" s'a inuagurat în cartierul Stirbey-Vodă. Au vorbit d-nii: Condurăţianu, a citit d. Moşoiu. S'a făcut muzică.

☐ Duminică, 13 Decembrie, d. Mihail Dragomirescu, a vorbit la „Asociaţia prietenilor cinematografului" despre „Estetica în cinematograf".

☐ Asociaţia Femeilor va da Duminică, 10 Ianuarie 1926, o şezătoare literară.

☐ Duminică, 13 Decembrie, la liceul Mihai-Viteazul, d. Anghel Marinescu despre: „Eroinele lui Vergilius".

☐ Duminică, 13 Decembrie, d. Al. Lapedatu, ministrul cultelor şi artelor, a vorbit la Ateneul din Giurgiu despre „Patriarhia românească".

☐ Miercuri, 16 Decembrie, în sala Fundaţiei Carol I, a VI-a şi ultima şezătoare a Casei Naţionale „Unirea" din Fălticeni. A vorbit d. prof. Ţiţeica.

PREMII

☐ Joi, 10 Decembrie comitetul român al premiului „Femina" întrunit la palatul Cotroceni, sub prezidenţia Reginei Maria, a trimis recomandat la Paris, unde comitetul francez va decide următoarele două cărţi: Emanoil Bucuta: Legătura roşie, cu 7 voturi şi Cesar Petrescu: Omul din vis, cu 3 voturi.

☐ Premiile Societăţii Scriitorilor Români vor suferi în anul acesta o inevitabilă întârziere. Urmând să se modifice statutul cu privire la modul de distribuire a acestor premii, care se vor acorda, probabil de către plenul unei Adunări Generale, viitorii candidaţi vor trebui să mai aştepte.

REVISTE

☐ Apare Sâmbătă, 19 Decembrie: CETATEA LITERARA. E pusă sub conducerea d-lui Camil Petrescu şi a câtorva dintre scriitorii noştri, care s'au ţinut într'o anumită rezervă faţă de marele public. Primul număr cuprinde numele d-lor: Ion Minulescu, Liviu Rebreanu, T. Arghezi, G. Gregorian, Ion Barbu.

Comentariile critice ale d-lui Camil Petrescu vor însuma în fiecare săptămână cronica literară, cronica dramatică, şi Revista revistelor: Pe lângă acestea: mult material critic şi informativ.

☐ A apărut „Spectatorul", revistă săptămânală, de critică, sub conducerea d-lui Sergiu Milorian.

☐ „Flacăra" face pregătiri de reapariţie.

☐ „Ideia Română", revista d-lui G. Bogdan-Duică n'a apărut încă.

☐ Se dă ca sigură reapariţia „Gândirii".

DIN PROVINCIE

☐ Cu mare solemnitate a serbat liceul „Avram Iancu" din Brad, amintirea marelui mitropolit Andrei baron de Şaguna, unul dintre întemeietorii lui. La serbare a luat parte un public numeros. Cuvântări ocazionale despre personalitatea şi activitatea celui sărbătorit, au ţinut d-nii prof. Valer Fugătă şi Ciocan.

•

☐ Societatea „Astra" a organizat cu concursul profesorilor dela Universitatea din Cluj şi altor personalităţi de frunte, o serie de conferinţe la Blaj. Până acum au vorbit d-nii: Gh. Ghiulea, despre: „Tipurile de roi în baladele populare" şi Sextil Puşcariu despre: „Societatea Naţiunilor".

•

☐ D. V. Branişte a ţinut la „Ateneul Popular" din Timişoara o conferinţă despre: „Inceputurile gazetăriei în Banat". D-sa a redat admirabil frământările gazetăriei româneşti din acel ţinut, începând cu Paul Iorgovici, la începutul sec. al XVIII-lea şi până la Rotariu, la sfârşitul sec. al XIX-lea.

•

☐ In curând va apare la Timişoara o mare revistă ilustrată literară şi economică, intitulată „Banat". Va fi redactată în româneşte, dar va cuprinde şi articole în limba franceză şi germană. Conducerea o va avea d. Const. Lahovari.

•

☐ In sala germană din Cernăuţi, d. Tafrali, a ţinut două conferinţe despre: „Arta românească" şi „Săptămâna arheologului Carter la mormântul lui Tutankamon". Conferinţele au fost organizate de „Societatea pnetru literatură şi cultură română în Bucovina".

•

☐ D. prof. univresitar R. Cândea a ţinut o conferinţă la Cernăuţi despre: Un reformator violent al Rusiei: Petru cel Mare. In principiu d-sa a arătat că Petru cel Mare a impus cu violenţa reformele sale, şi că niciodată nu a înţeles sufletul poporului rus.

Tot la Cernăuţi, cursuri de popularizare ţin d-nii prof. universitari, F. Drăgănescu şi I. Ghiţescu.

Primul despre: Functiunea socială a dreptului, cel din urmă, despre: Fascismul din punct de vedere politic, social şi cultural.

DIN STRAINATATE

☐ D. Henry Rambaud dovedeşte că ediţia romanului „Lucien Leuwen", al lui Stendhal, publicată acum 20 ani după manuscrisul de la Grenoble, de către Jean de Mitty (craioveanul-Golneanul), departe de a fi complet, precum susţinea acesta, este abia jumătate din textul integral.

•

A murit subit, pe când se pregătea să se ducă la teatru, André Beaunier, autor dramatic şi cronicar literar la „Revue des deux mondes".

•

In „Revue Bleue" (Nr. din 21 Martie), d. B. Munteanu a început publicarea unui studiu „Un chapitre de l'influence des lettres francaises en Roumanie", prezentare cu adnotări, a lucrării d-lui Gh Drouhet despre: „Vasile Alecsandri"

UNIVERSUL LITERAR

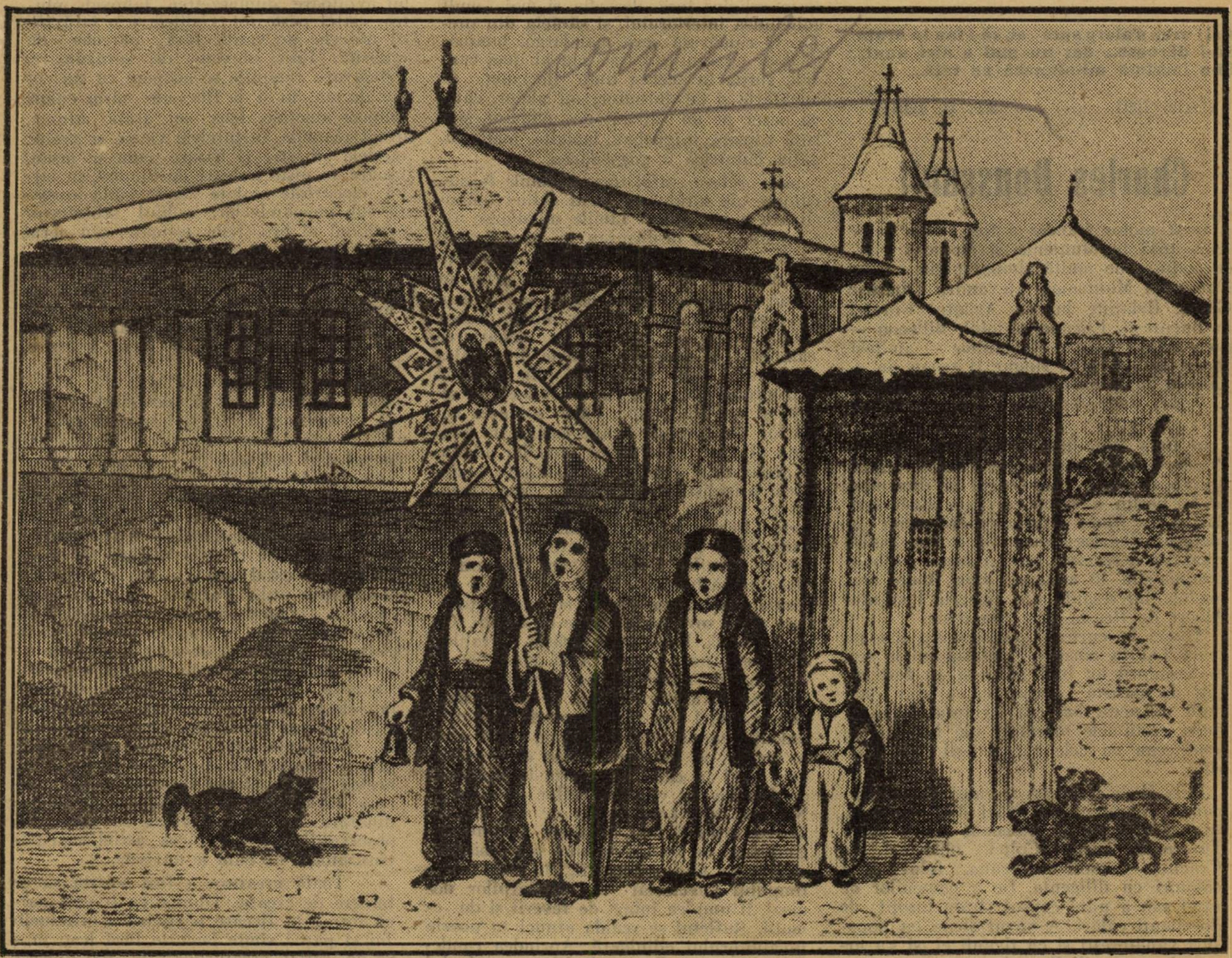

complet

Cu steaua *de CHARLES DOUSSAULT*

In acest număr: I. MINULESCU, N. DAVIDESCU, ION PILLAT, D. NANU, I. N. POTAPENKO, L. REYMONT, LOGOFATUL GHEORGACHI, DON JOSÉ, N. TONITZA, PERPESSICIUS, B. CECROPIDE, GH. CARDAȘ, I. FLOROIU, I. C. BACILA, — vignete de I. TEODORESCU-SION. — Gravuri din texte vechi.

An. XLI, Nr. 52

27 Dec. 1925

Lei 5.

De sărbători

Afară-i noapte neagră ; vijelie...
Se tângueşte vântul prin cotloane :
Adoarme-acum, ca un copil cu toane,
Acum porneşte iar, plin de mânie.

Eu stau la foc, trudit de însomnie,
Ascult cum bate ploaia în obloane ;
Visez.. şi 'n vis mă chiamă dragi icoane
Din ţara Doinei, dulcea Românie !

Văd copilaşi pe uliţele ninse
Umblând cu steaua şi cu Moş-Ajunul
Şi-aud departe-un cor de glasuri stinse...

Aşi vrea s'alerg spre ei, să-i iau în braţă,
Să-i dăruesc... dar nu mai e nici unul...
Şi-o lacrimă mi-alunecă pe faţă...

Paris, 1901. **ST. O. IOSIF**

Charles Doussault

Acest pictor francez a fost prin anii 1842—1845 în Muntenia şi Moldova bucurându-se de multă simpatie din partea Domnului Munteniei, Alexandru Dimitrie Ghica. Relaţiile lui cu Agentul Franţei la Bucureşti, Etienne—Adolph Billecoq — pietenul cel bun al Românilor — au fost foarte intime şi el singur îl scoate în evidenţă în publicaţia sa *Album Moldo-Valaque*, unde reproduce desenuri de-ale lui.

In luna Iulie 1843, Pinţul Albert de Prusia, fratele împărătesei Rusiei, venind dintr'o călătorie din Orient şi ducându-se la Berlin a trecut şi prin Bucureşti Aici i s'a făcut o primire strălucită şi pictorul Charles Doussault a fost însărcinat să deseneze într'un bogat album compus din 10 aquarele mari, toate episoadele interesante ale trecerii Prinţului Albert de Prusia prin Muntenia.

Atunci la curtea Domnului s'a dat un mare bal în cinstea Prinţului, unde toţi ambasadorii au luat parte şi au fost răpiţi de această petrecere, cu atât mai mult că acest bal era cu totul original, unde costumele orientale ale boerilor se amestecau cu cele europeneşti ale tinerilor.

Dela el ne-a rămas desenuri foarte frumoase, representând străzi din Bucureşti, cu casele care au balcoane după moda Turcească, Turnul Colţei, obiceiuri de Crăciun — copii cu steaua, felul de a călători cu diligenţa, fie a oamenilor de rând sau a unui consul străin însoţit de dorobanţi călări. A văzut stepa cu popasuri vânătoreşti şi cu ţiganii ei, şi s'a urcat şi pe munţii Bucegi.

A vizitat se pare şi Moldova, că ne dă tipuri de călugări şi de călugăriţe, şi la Iaşi este de faţă la un bal dat de Domn, unde se văd felurite costume orientale şi europeneşti, între care şi al Domnului, tot după moda orientală.

Aceste desenuri luate la faţa locului, care sunt exacte şi bine executate, sunt foarte importante, pentru că ne dau scene, tipuri şi costume din viaţa poporului român din prima jumătate a secolului XIX-lea.

Toate aceste desenuri sunt în *Album Moldo-Valaque şi sunt în număr de treisprezece.*

Ion C. Băcilă

FRAGMENT PROFAN

de N. DAVIDESCU

Se numea Isus. Crescuse în liniştea Galileei. Intâile lui impresii au fost liniştite, austere şi senine. Valea natală semăna cu un colţ de cer căzut în cuta unui munte. Nazaretul, cu casele lui pătrate şi albe, se agăţase de stânci ca o grădină de rodii, de zmochini şi de viţă, presărată, prin verdeaţă, cu porumbei albi.

Casa părintească nu se deosebia de mulţimea celorlalte. Interiorul familiei era grav şi patriarhal, şi respira pietate. Pasagii din lege şi din profeţi se desfăşurau pe bande rigide, de-asupra uşilor şi pe păreţi, în caractere caldaice. Aerul acesta religios însă, desvelia şi mai mult goliciunea interiorului, şi sărăcia din prejur. O cămăruţă ceva mai largă, luminată doar cu ajutorul uşei sau al unei candeli, slujia în acelaşi timp de coteţ, de bucătărie şi de dormitor; un ulcior, câteva perne pe un divan de pământ, şi o ladă vopsită, înjghebau, laolaltă, toată bogăţia lăuntrică a gospodăriei.

Isus prefera astfel împrejurimile fermecătoare ale satului în locul chiliei înăbuşitoare a părinţilor. Liniile mlădioase ale Carmelului se desfăşurau în spre apus, până intrau în mare, iar creştetul munţilor din ţara lui Sichem, cu locurile lor sfinte în vremea patriarhală, se ridicau cu majestatea unui leu în pustie. Tabor plutia ca un om rotund în depărtarea câmpiilor, şi acoperia o parte din valea Iordanului. Isus turna din plin armonia orizontului acesta în cupa ochilor lui senini şi, cât ţinea ziua, bătea spinarea colinelor din prejur. Seara cobora la fântâna din sat. Frumuseţea femeilor adunate acolo, ca şi veselia lor, însufleţea amintirea priveliştilor mângâiate ziua. Şezătoarea începea. Flăcăii făceau cerc. Glumele alternau cu poveştile. Credinţele strămoşeşti curgeau, turnate în argintul viu al glasului femeilor, sau în arama glasului bărbătesc, alături cu veselia generală. Inoptarea apoi, şi despărţirea. Isus pleca şovăitor aproape de emoţii. Cina de seară, luată în tovărăşia părinţilor, acasă era un repaos. După masă urma, sub îngrijirea tatălui şi a mamei sale, să studieze învăţătura primă a scripturilor. Repeta, după câte un manuscris vechiu, în cadenţă, cu părinţii împreună, până când le învăţa pe dinafară, fraze din profeţi. Din când în când lua parte la sărbători de familie, în cinstea legilor strămoşeşti Nu era însă prea ispitit de ele. Sărbătoarea tabernacului, singură, îl interesa. Umbrarul de frunze de mirt şi de măslini, ridicat în mijlocul curţii, în amintirea timpului imemorial al patriarhilor nomazi, îi umplea inima de reverii şi de emoţii. Sufletul se scălda atunci în poezia învăluitorului odinioară. Aprindea candelabrul cu şase braţe, şi citia, cu ai lui la olaltă, sfintele scripturi. Iehovah se cobora din cerul înstelat şi plutia, nu numai pe văi şi pe munţi, ci şi în candelabrul arzător al gloriei divine, în verbul cântat de ei, ca şi în umbrarul tăcut al credinţelor strămoşeşti.

Această sărbătoare însă era rară. Şedea deci mai tot timpul departe de casă. Blândeţea şi mintea lui îi adusese prietenia câtor-va flăcăi din sat, în tovărăşia cărora urma să bată împrejurimile. Vorba îi plăcea. Spiritul lui vioi şi plin de poezie era totdeauna gata să născocească ceva frumos de povestit. Se împrietenise mai ales cu doi dintre tovarăşii lui, Simion şi Petre, pescari de pe malul lacului Nazaret, îl însoţiau adesea, lăsându-şi lucrul pentru o plimbare prin împrejurimi. Urcau muntele câteşi trei, de obicei, şi acolo, sub înrâurirea spiritului arzător al tânărului lor prieten, se pierdeau în contemplaţii şi în uitare de sine. Munţii, marea, cerul de azur, câmpiile din zare, schimbau aspectul lor melancolic, pe umbra transparentă a unei lumi nevăzute încă şi a unui cer nou. Nostalgii necunoscute năvăleau astfel în sufletul lor. Simion şi Petre nu pricepeau aceste simţăminte, şi cereau tovarăşului lor mai tânăr o lămurire. Isus, cu o intensitate mult mai mare, simţea aceleaşi lucruri. Adâncimea acestor emoţii dospea, în mintea lui arzătoare, dumnezeirea. Iahovah, plutea, astfel peste tot. Galileia e o ţară fără păreche de verde, fără păreche de umbrită, fără păreche de surâzătoare. Primăvara câmpiile se acoperă cu un covor de muşchi şi de flori ale căror culori limpezi ameţesc. Isus le arăta atunci, drept răspuns, turturelele vioaie şi zvelte, merlele albastre şi uşoare, cum se lăsau, uşoare ca nişte bulgări de lumină, în iarbă; ciocârliile moţate venite până aproape sub picioarele lor, ochiul schînteetor şi blând al broaştelor ţestoase, sau aerul grav şi pudic al berzelor, şi le spunea:

— Minunată e puterea lui Dumnezeu. Surâde în acelaşi timp şi de-o potrivă cu florile, râde cu mierla prin ierburi, primeşte soarele dimineaţa cu cântecul ciocârliilor, şi, seara, capătă forme grave şi fantastice cu stâncile.

Coborau apoi spiritualizaţi de visuri uşoare, legând cerul şi pământul în poezia misticismului lor, şi intrau în sat. Acolo se strângeau împrejurul fântânei şi, înconjuraţi mai ales de copii şi de femei, cu sufletul vesel şi cu cântecul îngerilor pe buze povesteau simţămintele culese din colinda lor. Cercul se mărea însă din când în când şi împreună cu el şi călătoriile. Isus mergea de obiceiu înainte. Se oprea din când în când însă şi şoptea şi celorlalţi observaţiile sale. Porneau din nou apoi. Când îi ajungea oboseala, poposeau. Prin satele vecine nu se opreau de cât foarte puţin, în treacăt, şi aceasta în deobşte atunci când întâlneau în drumul lor vre-o sinagogă. Mulţimea necunoscută tulbura inimele lor simple. Sinagoga însă era prilej de odihnă netulburată într'un sat străin. Invăţătura sacră, pe de altă parte, plăcea simplicităţii lor blânde. Isus o cunoştea oare-cum mai bine. La eşire repeta tovarăşilor lui maximile ştiute pe dinafară; le potrivea chiar cu unele din observaţiile lor şi le făcea, astfel, mai pătrunzătoare de cum le auziseră:

— Toată creatura a fost sortită să se bucure de creaţie. Dumnezeu trăeşte parcă întreg în fiecare părticică a orînduelii lui şi parcă simte bucurie fără leac în a se da, astfel, creaturilor sale. Mai dulce e să dai de cât să primeşti.

Cuvintele lui aveau un accent mângâetor a cărui poezie făcea mai mult chiar de cât preceptul în inima tovarăşilor lui. Flăcăi de prin alte sate veneau din când în când printre nazarineni şi măreau ceata lor armonioasă şi simplă. Isus se bucura de lucrul acesta în care vedea un semn de iubire mai mult. Sufletul lui căpăta atunci un şi mai mare avânt ca de obiceiu. Ar fi vrut parcă să se ducă necontenit înainte şi să cuprindă pământul întreg în aurul acestei prietenii. Plimbările lor durau astfel câte odată zile întregi în şir. Isus nu băga de seamă. Tovarăşii lui atunci erau siliţi să-l îndemne la întoarcere. Fiecare din ei trebuia să-şi vadă şi de treburile zilnice. Isus se supunea ;

pe fruntea lui însă trecea o umbră de întristare. Ideia unei despărțiri, cât de scurte, de tovarășii lui, și de visele lor, îl întuneca:

— Când sunt între voi nu mă gândesc la nimic și la nimeni; casa cu grijile ei, ca și dorul de părinte și de rude, toate le uit. Bucuria de a trăi în iubirea voastră prietenească întrec toate celelalte preocupări. Inima mea atunci se desparte de griji și bate liberă, ca păsările cerului. Ai văzut păsările, Petre. Nimeni nu îngrijește de ele, și nici ele nu-și poartă de grije. Sunt, cu toate acestea, fericite. Sboară la olaltă în rânduri vesele și umplu copacii cu cântecul lor. Tatăl lor ceresc singur le duce grija. De ce nu faceți și voi, ca ele. Petre?

— De noi cine va îngriji însă?

— Tot tatăl cel ceresc. Bunătatea lui se răspândește de-opotrivă peste tot. Pământul ca și toate vietățile lui sunt fiii aceluiași părinte. Dumnezeu împărtășește pretutindeni.

Apoi tăcură. Isus devenea gânditor. Luară drumul satului și mergeau agale. Tovarășii lui Isus gândeau, fiecare în parte, la tâlcul acestor cuvinte. Isus mergea singur înainte. Mintea lui era aproape nedumerită. Spusese lucruri foarte firești și, totuși, găsea că sunt oare-cum ciudate. Avea chiar impresia că nu le spusese el. și că le auzise de la altul, și se căznea cu oarecare greutate să le lege armonios cu celelalte gânduri ale lui. Părea că găsise ceva; nu-și putea da socoteală însă ce anume găsise. Intrară astfel în sat. Oamenii pimiră vestea venirei lor cu uimire. Lipseau de patru zile. Seara la fântână, s'au adunat cerc împrejurul noilor sosiți. Isus lipsea. Petre povestea pe unde fusese, și repeta cuvintele și explicațiile conducătorului lor. Părea că-și bate vorbele lui metalice cu cuie. Lumea însă era intrigată și găsea ciudat felul acesta de viață. Simion și Petre nu se mai țineau de cât pe apucate de pescărie. Isus își uitase chiar cu desăvârșire de meseria lui de tâmplar. Lumea găsise și calificase drept rele apucăturile lui Isus. Petre și Simion atunci, îndârjiți, luară apărarea prietenului lor, cu patimă, și găsiră purtarea lui sublimă. Aceată hărțuială pricinui o despărțire puțin prietenoasă.

A doua zi spre seară eși din casă și Isus. Șezuse toată ziua sub un zmochin. Lumea îl întâmpină mai rece. Petre, în sfârșit, întâlnindu-l, îi povesti de cele întâmplate. Un ac se înfipse atunci în inimă. Petre simți aceasta.

— Nu te supăra, Isuse.

— Nu mă spuăr Petre. Mă întreb însă ce va fi având lumea cu noi. Nimănuia nu am făcut ceia ce nu mi-ar fi plăcut să mi se facă. Ceilalți însă nu sunt tot așa, se vede.

Tristețea apoi îi curmă o clipă gândul. Numai decât îi dete brânci însă dincolo de marginile lui inițiale și, din nevoia unei consolări, îl aruncă pe marea umilinței. Imprejurul lor se strânsese câți-va oameni. Pivirea lor măsura tăioasă și cercetătoare. Isus, văzându-i dete glas gândurilor sale.

— Nu e nimic Petre. Cine se înalță se va umili, și cine se umilește se va înălța. Nu judeca dacă nu vrei să fii judecat.

Apoi, după o tăcere scurtă, urmă:

— Când cine-va te lovește pe partea ta dreaptă, tu întoarce și pe cea stângă, și când îți cere haina, tu dăi și cămașa.

Cuvintele lui țințeau în cei care-l vorbiseră de rău în seara trecută. Aceștia, simțind răspunseră:

— Noi nu te-am judecat Isuse. Am gândit numai că faci rău trăind astfel.

Isus, la cuvintele împăciuitoare ale oamenilor, se mai potoli. Rănspunsul lui însă, deși mai blând în aparență, era, prin convingere, mai tăios în fapt:

— Cine va erta, i se va erta! Cine ridică sabia însă, de sabie va pieri.

Un bătrân se desprinse dintre oameni și se opri în fața lui:

— Tatăl tău e dulgher, și se numește Iosif. Noi te cunoaștem. Cum de cutezi dar să ne vorbești astfel?

Lumea aprobă acest răspuns. Isus însă, simțindu-se jicnit, ridică fruntea și spuse:

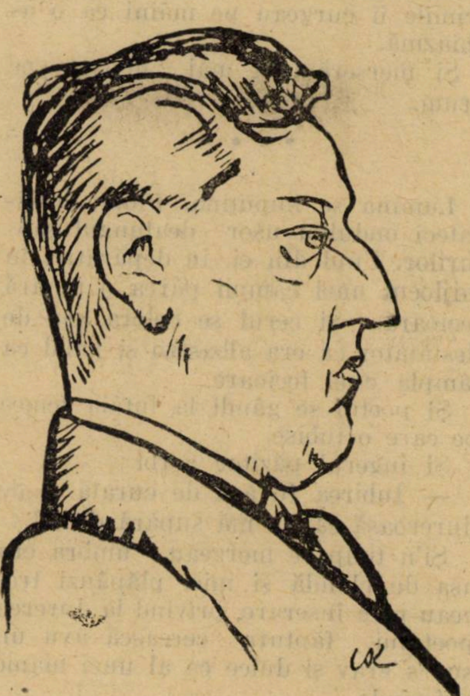

N. Davidescu

— Tatăl meu e și tatăl vostru, iată. Privirile lui cad deopotrivă și pe buni și pe răi. O femee îl întrerupse glumind:

— Băiatul dulgherului din sat vorbește ca prorocii, uitați-vă. Crede că noi nu-l știm.

Un hohot de râs eși din toate părțile. Simion și Petre veniră lângă prietenul lor. Cuvintele lui Isus însă căpătară, sub inspirația indignărei, ceva din siguranța și din tăria cremenei:

— Tatăl meu cel adevărat e sus.

Oamenii găsiră, de data aceasta, că gluma mersese prea departe, și se supărară. Unii huiduiră chiar. Intervenția gigantică a lui Petre și a lui Simeon, singură, stăpâni mânia mulțimei, și trecerea ei la fapte. Aceștia doi luară pe Isus și plecară cu el aproape pe sus. Isus, tremurând încă de durere lăuntrică, mai întoarse odată capul și adăogă:

— Cuvântul lui măturisesc eu vouă.

Apoi simțindu-se oare cum bine între cei doi prieteni, le spuse cu tristețe în suflet:

— Adevăr zic vouă, că nimeni nu este profet în țara lui.

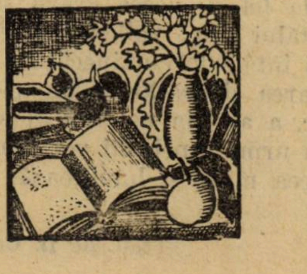

Francis Jammes

Drumul vieții

Un poet se așeză într'o zi la masă ca să scrie o poveste. Nu-i venia nimic în minte, însă era vesel pentru că soarele lumina o mușcată de pe fereastră și pentrucă'n mijlocul ferestrii, deschisă și albastră, plutia o muscă. Dintr'odată îi apăru viața trăită. Era o cărare întinsă și albă, care pornia dintr'un boschet negru în care râdeau ape și sfârșia la un mic mormânt calm și năpădit de mărăcini, de urzici și de odogaci.

In boschetul cel negru, el recunoscu pe îngerul păzitor al copilăriei lui. Avea aripi aurite ca o viespe, părul blond și chipul liniștit ca apa unei fântâni într'un amiez de vară.

Ingerul păzitor zise poetului:

— Iți aduci aminte când erai mic? Veniai pe-aici cu părinții tăi cari pescuiau cu undița. In apropiere era câmpia, caldă și sinălțată de flori frumoase și de lăcuste. Lăcustele par niște fire de iarbă frânte ce umblă. Vrei, să revezi locul acela?

Poetul răspunse: vreau.

Și merseră până la râul albastru acoperit de un cer albastru și de aluni negri.

— Iată copilăria ta, zise îngerul.

Și poetul privi apa, plânse și zise:

— Nu mai zăresc oglindindu-se în apă chipurile blânde ale părinților mei. Stăteau pe țărm, calmi, buni și fericiți: Eu aveam un șorț alb pe care-l murdăream într'una și mama îl ștergea cu batista.

Spune-mi, bunule înger ce s'a făcut imaginea dragilor chipuri? Nu le mai văd de loc. Nu le mai văd.

In clipa aceia, un frumos buchet de alune sălbatice se desprinse dintr'un alun și pluti dus de apă.

Și îngerul spuse poetului:

— Imaginea părinților tăi a urmat cursul apei asemeni fructelor ăstora. Căci totul e luat de curent, și lucruri și aparențe. Imaginea scumpilor tăi părinți s'a topit în apă și ce-a mai rămas se cheamă amintire. Reculege-te și te roagă și vei găsi din nou chipurile prea scumpilor tăi.

Și cum, în vremea asta, un pescăruș de azur zbură peste trestii, poetul strigă:

— Bunule înger! Nu cumva în aripile pescărușului văzui trecând ceva din culoarea ochilor mamei mele?

Și făptura cerească zise:

— Tocmai așa. Dar mai privește.

Și din înaltul unui arbore în care-și făcuse cuibul o turturică, un fulg alb și ușor, se lasă, răsucindu-se, pe apă.

Și poetul strigă:

— Bunule înger! Fulgul ăsta așa de alb nu e cumva bunătatea limpede a mamei mele?

— Si făptura cerească zise:

— Tocmai așa.

Seară rurală

Se uită soarele 'napoi...
O fi pierdut ceva,
Sau poate
Așteaptă 'n deal un car cu boi
Să-l plimbe și prin alte sate ?...

La noi,
Biserica și casele din sat
Par jucării
Pentru copii
Iar plopii, coșuri negre de mașini
Ce-au treerat
Bucatele din sat
Și din vecini...

Prin curți,
Găinile și porcii s'au culcat
C'așa-i în lunile de vară
Când ziua dă 'n serat...
Femeile, au pus de mămăligă
Iar oamenii s'au pus la sfat
Cu popa ce-a sosit într'o cotigă
Dela oraș,
Unde-a schimbat sedilele de caș
Cu trei duzini de lumânări de ceară..

Și-atâta-i tot ce poți vedea
La noi în sat...

— Dar unde-i soarele din deal ?

Și-a dat cu popa „seară bună"
Și-a plecat....

ION MINULESCU

O boare ușoară încreți apa și făcu să foșnească frunzișul.

Și poetul întrebă :

— Nu-i vocea dulce și gravă, a tatălui meu ?

Și făptura cerească :

— Tocmai așa.

• • •

Atunci își urmară drumul pe cărarea ce ieșea din boschet delungul râului. Și în curând, în lumina soarelui, cărarea albi. Ea era asemenea unei pânze de pe masa altarului. La dreapta și la stânga, izvoarele ascunse făceau un zguduit de cădelnițe pioase. Și îngerul zise :

— Recunoști timpul ăsta din viața ta ?

— Iată, răspunse poetul, ziua întâiei mele cuminecături. Imi amintesc și biserica și chipurile fericite ale mamei și mamei-mare. Eram și mulțumit și trist. Cu ce căldură îngenuchiai. Prin păr îmi treceau fiori. Și seara, la masa întinsă, toți ai casei mă îmbrățișau și spuneau : Era cel mai frumos.

Și amintindu-și de asta, poetul isbucni în suspine.

Și plângând așa, el era frumos ca și în ziua frumoasei ceremonii. Lacrimile îi curgeau pe mâini ca o aghiazmă.

Și merserăm și mai departe pe drum.

• • •

Lumina se împuțina. Plopii subțirateci ondulau ușor dealungul șanțurilor. Unul din ei, în depăratre, în mijlocul unei câmpii părea o tânără fecioară. Și cerul se colora așa de desfătător că era albastru și palid ca tâmpla unei fecioare.

Și poetul se gândi la intâia femee pe care o iubise.

Și îngerul păzitor vorbi :

— Iubirea fu așa de curată și de dureroasă că nu mă supără de fel.

Și'n timp ce mergeau, umbra era așa de blândă și miei plăpânzi treceau prin înserare, privind la durerea poetului, făptura cerească avu un surâs grav și dulce ca al unei mame suferinde

Și aripile i de aur se înfiorau și alungau adierile serii.

• • •

In curând stelele se aprinseră în tărie.

Și cerul semăna cu un pat părintesc înconjurat de făclii și de dureri mute. Si noaptea părea o văduvă îngenuchiată pe pământ.

— Recunoști toate astea ? îi spuse îngerul. Și poetul nu răspunse nimic și căzu în genuchi.

• • •

Ajunseră în sfârșit la locul unde drumul se termina, aproape de micul mormânt, calm și năpădit de mărăcini, de urzici și de odogaci.

Și îngerul zise poetului :

— Am vrut să-ți arăt drumul tău. Iată unde vei dormi, nu departe de ape. Ele îți vor aduce, în fiecare zi, imaginea amintirilor tale : azurul pescărușului ce seamănă cu ochii maicii tale : fulgul turturicii, asemenea blândeții ei ; ecoul frunzișului, la fel cu vocea gravă și liniștită a tatălui tău ; reflexul cărării, albă ca și întâia ta cuminecătură și întruchiparea delicată ca un plop subțiratec, a aceleia pe care ai iubit-o.

La urmă, apele îți vor aduce noaptea cea mare și luminoasă.

Trad. de **D. Cetățeanu**

O SEAMĂ de CUVINTE

Rudyard Kipling fu de curând victima unui mistificator care publică în *Times*, o poemă întitulată „Vechea gardă" și pe care o iscăli, nepăsător, cu numele poetului.

Poetul nu se formaliză de loc.

Se mulțumi să zică :

— Poemul ăsta e detestabil.

— Suntem exact de aceeași părere, declară redacția lui *Times*, dar l-am publicat crezând că e de D-voastră.

•

Intrând, într'o zi, în prăvălia unui anticar, Kipling alese un volum și adresându-se anticarului, îl întrebă :

— E interesant ?

— N'am idee, răspunde librarul, n'am avut prilejul să citesc această lucrare.

— Cum, d-ta vinzi cărți și nu le citești ?

— Zău, că nu și apoi nici nu pricep uimirea D-voastră. Dacăași fi farmacist, mi-ați cere să gust din toate doctoriile ?

•

Mark Twain, celebrul umorist american, intră într'o zi într'o librărie din New-York ca să cumpere un volum de patru dolari.

— Patru dolari, zise Twain, e pentru publicul de rând ; eu însă cum sunt jurnalist, am dreptul la o reducere.

— Negreșit, răspunse librarul.

— Dă-mi voe, te rog, să-ți mai spun că sunt și autorul a mai multe romane ceea ce neapărat îmi dă dreptul la încă o mică reducere.

— Desigur.

— In plus, trebue să adaog că sunt și acționar al casei dvs. de editură, deci cer pentru aceasta un avantaj.

— Perfect.

In sfârșit, când veți afla numele meu, sunt sigur că îmi veți, acorda încă un rabat : eu sunt Mark Twain.

— Ei și-acum, spune-mi ce-ți datoresc pentru volumul ăsta ?

— Dar absolut nimic, d-le Mark Twain, zise librarul cu un aer foarte serios. Eu vă datoresc Dvs. un dolar. Iată vi-l și dau.

Mark Twain izbucni în râs și plăti cei patru dolari.

•

H. G. Wells, autorul cunoscutei utopii a mașinei de explorat timpul, a avut începuturi foarte dificile.

Fundase cu prietenul său Henley, o publicație săptămânală : *The New Review*. Abonații erau de sămânță.

Intr'o zi, Wells și Henley, văd, dela ferestrele biroului lor, trecând o înmormântare.

Henley, după ce privește un moment cortegiul, se apleacă spre Wells și cu un ton foarte neliniștit îi zice :

„Numai de n'ar fi abonatul *nostru*".

•

Intr'un vagon de drum de fier, trei Englezi, beți-morți :

Intâiul englez. „ Ce oră e ?

Al doilea, consultând tabacherea. — Joi.

Al treilea, sculându-se brusc. — A, mulțumesc, e tocmai stația la care trebue să cobor.

Gâsca de Crăciun

— Legendă ţărănească —

de Ladislas Reymont *)

Domnul Isus se ducea odată cu sfântul Petru şi Iuda, dela Ujazd la Piotrkow.

De atunci e multă vreme, foarte multă, căci acolo unde acuma e pământ uscat erau bălţi, şi acolo unde acuma vedeţi ogoare, nu erau decât păduri. Şi ţara era atât de pustie că trebuia să străbaţi o poştie până să dai de un sat, şi două, până să întâlneşti un castel.

Domnul Isus murea de frig, ş'aproape-ţi era milă să te uiţi la el. Crăpau pietrele de ger : era noaptea Crăciunului. Câte-şi trei erau înfometaţi şi nici o colibă, nici un han, nici ţipenie de om ! Se opreau din când în când să se odihnească, dar nu zăboviau, căci lupii şi alte fiare sălbatice se ţineau după ei în haite şi urlau de ţi se sbârcia şira spinărei.

Sfântul Petru îşi tăiase o bâtă ţeapănă, iar Iuda luase un bolonav. Domnul Isus le spuse :

N'aveţi frică, vitejii mei. Eu sunt cu voi...

Sfântul Petru şi Iuda n'au frică, însă o fiară sălbatică, rămâne ori cum tot fiară sălbatică şi sunt situaţii când tot e mai sigur să ai o bâtă...

Pe înserate ajunseră la un castel. Se gândiau că acolo ar putea să se desmorţească şi să se odihnească. Dar castelul aparţinea unor nemţi care îi dădură pe uşă afară şi îi trimiseră la plimbare departe, tocmai în pădure.

Sfântul Petru se înfuria atât de mult că ţinea morţiş să-şi încerce bâta pe capul unuia dintre nemţi. Iar Iuda bombănia :

— Turbez, Doamne, turbez ! Dacă aş putea aş suci gâtul puişorului ăsta, colo în tufiş... ca să mă liniştesc. Dar Domnul Isus le spuse :

— Aveţi răbdare. Oamenii sunt întunecaţi la minte, iată pentru ce sunt răutăcioşi. Maimuţele îşi pot mânca între ele părul de pe spate, dar omul trebuie să susţină pe semenul lui, şi să-l ajute. Şi omenirea va merge aşa multă vreme...

Porni mai departe vorbindu-şi sie însuşi, pe când cei doi discipoli, în urma lui, mergeau mereu. Frigul se înteţia ; foamea li se întărâta tot mai mult. In sfârşit, tot mergând, întâlniră un han.

— Să intrăm, spuse Domnul Isus, se mai află pe lume oameni de treabă.

— Stăpâne, răspunse sfântul Petru, dar eu nu mai am nici gologani.

Bunul stăpân îşi pipăi buzunarele ; nu găsi nimic şi se turbură.

— Nici eu, zise El. Iuda, împrumută-ne tu banii pe care îi ai...

— Eu am un florin polonez, răspunse acela. Avea însă doi, dar îl durea inima ca să-i dea.

— Dă-ne florinul tău, dacă n'ai mai mult.

Domnul Isus ştia că Iuda minţia.

Iuda scose din pungă 28 de „groşi“

— Trebue să mai fie încă doi „groşi“, care s'au vîrît pe undeva, spuse el prefăcându-se că-i caută. Pe când se gândia : Banii ăştia îmi sunt bani rămaşi !

Domnul Isus luă banii. Apoi intrară în han.

— Lăudat fie Domnul Isus Cristos !

— In vecii vecilor ! Oameni buni, bună seara : Dar de unde Dumnezeu veniţi pe vremea asta ?

— De prin lume, buna mea hangioaică, de prin lume. Dar murim de foame şi de sete. Vei găsi cumva pentru noi ceva de îmbucat ? Abia ne mai tragem sufletul !

— Aşa e, dă-ne repede nişte pâine, adaogă sfântul Petru.

— Nu e pâine.

— Ei bine, atunci nişte brânză, sau cârnaţi.

— Nici d'astea.

— Atunci, buna mea doamnă, o felie de varză, sau cartofi...

— Nimic, nu înţelegeţi, nu mai avem nimic. Au fost nişte oameni înaintea voastră, care au mâncat tot.

— Dar rachiu, se găseşte ?

— Rachiu, avem, însă vă previn, dintr'acela care-ţi arde gâtlejul !

Ăla bunul s'a isprăvit !

— Vreţi să beţi un rachiu, întrebă Domnul. Iuda scuipă cu un aer dispreţuitor şi sfântul Petru zise :

— Eh, ăsta n'ar face tocmai rău ! Ii simt gustul par'că şi-mi lasă gura apă de nu mai pot !.

— Dar scrumbii ? aveţi ? întrebă Iuda, căci roşcovanul era lacom de peşti.

— Nici o scrumbie.

— Ce pot face eu pentru voi, bieţii mei prieteni ? strigă Domnul Isus, din cale afară de amărît.

— Ah, dacă aţi vrea să plătiţi s'ar găsi poate o gâscă, zise hangeoaica.

— Pe cuvântul nostru de oameni cinstiţi, vei fi plătită ! strigă Domnul Isus, aduceţi numai pasărea, ca să ne tocmim repede.

Hangeoaica se duse după gâscă.

Iuda care fusese negustor şi care se pricepea la tocmeală, o luă cel dintâi, o cântări în mâini, îi suflă între penele de pe piept :

— Slabă ! E slabă ! Uşoară ca un pumn de talaş ! Mie mi-ar ajunge. La toţi trei, nici n'ai ce pune pe măsea.

Sfântul Petru se scărpină în cap. Lui singur de-abia i-ar fi ajuns gâsca.

— Totuşi, frige-o, porunci Domnul. Apoi întorcându-se către ei :

— Nu-i aşa Petre, că-i foarte puţin pentru toţi trei ?.

— Puţin de tot, Doamne ! Dacă ar mai avea vre-o două verze împrejur şi o felie de pâine...

Domnul Isus se gândi puţin şi spuse :

— Uite cum să facem : ne culcăm, foamea se va potoli puţin. Gâsca se va frige în vremea asta şi când ne vom scula, o va mânca acela care va fi visat mai frumos.

Se culcară sus pe sobă şi adormiră. Cam după vreo două ore, Domnul se deşteptă.

— Sculaţi-vă ! Ei, Petre, ce-ai visat?

— Doamne, am visat că eram intendentul Tău, că aveam cheia moşiilor Tale, o colibă pentru mine şi că Te slujeam cu credinţă.

— Bine, bine, cinstita mea slugă, vei fi intendentul meu, spuse Domnul cuprinzând cu mâinile sale binecuvântate capul apostolului. Şi eu am visat că eram în cer, pentru că pe lumea asta nu se mai aflau nici proşti, nici nenorociţi, nici oameni răi, şi fie care ţăran îşi avea bucata lui de pământ şi toată lumea era mulţumită.

— Gâsca e a Ta Doamne, ai avut cel mai frumos vis, zise sfântul Petru. Şi deşi foamea îl chinuia destul de tare, nu simţia nici o părere de rău.

— Dar tu Iuda, ce-ai visat ? întrebă cu blândeţe Domnul Isus, uitându-se la roşcovan cum coboară de pe sobă, frecându-se la ochi şi căscând.

— Eu Doamne ? Am visat.... am visat că mă sculam... în vis... şi că mâncam gâsca, spuse el încet, sfredelind podeaua cu privirea.

— Bravo ! Tu n'ai visat atât de urât !... Hei hangiţă, dă-ne acum gâsca !

Hangeoaica veni fuga şi povesti că roşcovanul mâncase toată gâsca, fără să lase un os pentru câine !

Domnul Isus se uită la Iuda cu milă şi-i spuse :

— Aşa dar Iuda, tu ai visat cu adevărat, că mâncai gâsca ? ştii că a fost un vis frumos ?

— Ei da ! un vis frumos... repetă celalt fără să se uite la nimeni şi trăgându-se de barba-i galbenă.

— Atunci, Iuda, tu ai visat aceasta? Ei bine, rămâi aici singur şi visează cât vei pofti, că mănânci gâscă pe varză cu prieteni veseli.

Eu cu Petru plecăm să căutăm aiurea oameni cari nu-şi bat joc de noi.

Şi plecară numai ei doi.

Iată de ce, poporul din Polonia respectă acuma cu sfinţenie ajunul Cr

---

*) *S'a născut în 1868 în ţinutul Pietrkow. Rând pe rând agricultor, călugăr, actor de provincie, funcţionar la căile ferate, a început să scrie puţin câte puţin ceia ce vedea, şi să imprime într'o bună zi în anul 1873, ceia ce scrisese.*

A publicat numeroase „Nuvele şi Impresiuni“, *dintre cari cele mai remarcabile sunt volumele :* „Dreptate“ *(1900),* In ţara Chedmului *(1910) ; romane voluminoase cum sunt :* Comediana *(1896),* Pământul făgăduinţei *(1898), în care redă cu o uimitoare intensitate viaţa Lodzului ; însă opera sa capitală este imensul poem în patru romane, fiecare purtând numele unui anotimp, intitulat „Ţăranii“.*

Puţin cunoscut în ţară la noi şi chiar în Occident, deşi avea întreaga operă tradusă în limba germană, după ce a fost distins acum doi ani cu premiul Nobel, se bucură de mulţi admiratori. Primele două volume din Ţăranii, „Toamna“ *şi* „Iarna“ *au apărut în franţuzeşte.*

A murit acum o lună

Obiceiul ţeremoniilor ce se fac în agiunul Naşterii lui Hristos

de LOGOFATUL GHEORGACHI

Cel ce este logofăt al treilea, de cu seară iea răspunsul dela Domn, la câte ceasuri va să iasă la biserica cea mare după poartă, la ceasuri şi la liturghie; şi după răspunsul ce-l ia, îndată face înştiinţare cu fuştaşii [1] Mitropolitului ţării, episcopilor şi tuturor boierilor celor mari. şi al doilea, ca să vie la biserică la atâtea ceasuri, că va să iasă Domnul; cari toţi după poruncă la vremea însemnată se află la biserică aşteptând pe Domn.

Incă episcopul de Roman şedea în partea Mitropolitului din dreapta, iară episcopul de Rădăuţi, cu episcopul de Huşi, şed la stranele unde-i rânduieşte Mitropolitul. Şi să se întâmplă aicea şi vre-un Patriarh, atuncea Mitropolitul ţării dă scaunul său Patriarhului şi Mitropolitul şade în strana cea din sus, ce este împotriva scaunului Mitropolitului.

Boierii cei mari până la vel comis, cari sunt cu boerii, şed la rânduiala lor, şi de va avea Domnul să dea rânduială să mai cinstească pe vre-unul din boeri, şade şi acela unde rânduieşte Domnul; iară ceilalţi boeri mazâli, fieşte-care după rânduiala sa, şed mai jos prin stranile bisericei cele din sus. Iară vel vistiernicul are obicinuită şedere în strana dreaptă de către scaunul Mitropolitului, iară vel postelnic cu vel cămăraş şi cu vel gramatic, şi alţi boerinaşi a curţii, şed la stranile ce sunt aproape de strana Domnului din-a-dreapta. Vel clucer, vel logofăt, vel vistier şi g. logofăt şed la obicinuite stranile lor din-a-stânga boierilor celor mari.

Domnul după porunca ce au dat, dimineaţa iese dinlăuntru dela casa ce se chiamă mabei [2], şi vine la spătărie şi şeade în domnescul scaun; şi vrând ca să iasă la biserică, acel ce este v. spătar încinge sabia cea împărătească peste umăr şi ia busduganul în mâna dreaptă, ţiindu-l răzemat pe umărul său şi cel ce este vister mare, ţiind în mâna sa cuca, o pune în capul lui v. spătar. Apoi sculându-se Domnul din scaun cu toată parataxis, adică orânduiala boerimei sale, cei ce au semnele lor, carii se chiamă şi zapcii, merg la biserică, mergând înaintea Domnului: vel post., înaintea lui v. post. apoi g. post. cu alţi postelnicei înainte; înaintea acestora, vel agă, vel armaş, vel uşer, g. logofăt, apoi vătavul de aprozi; înaintea acestora: vătavul de păhărnicei, vătavul de stolnicei, căpit. de dărăbani, polcovnicul, v. armaş, v. uşer; g. armaş, g. uşer, izbaş [3] de divan; înaintea izbaşei, ciauşii cu cioianile [4] lor a-mână, după rânduială. Iară armăşeii, aprozii, copiii de casă cei mari şi călăraşii de Ţarigrad, stau la rânduiala lor, unul lângă altul, în divanul cel mic, unii din-a-dreapta, alţii din-a-stânga. Vornicii de poartă, bulucbaşii [5] Curţii, bulucbaşii hătmăneşti şi agieşti, stau pe rânduiala lor, cu semnile a-mână, în divanul cel mare din-a-dreapta. Căpit. de arnăuţi cu zapciii săi şi cu alţi arnăuţi, după aceştia stau paicii [6] cu satârbaş [7] pe rânduială, şi ciohodarii cu başciohodar din-a-stânga cum merge Domnul la biserică, iară cum iese din-a-dreapta. Şi pe la spatele acestor şăraguri de alaiu, stau fustaşii, cu dardele [8] a-mână, pe amândouă părţile, dela uşa divanului celui mare până la uşa bisericii. Printr'acest alaiu merge Domnul la biserică, făcând toţi plecăciune către Domn, pe obiceiu, şi când iese Domnul din biserică asemenea se află la rânduiala lor. După ce intră Domnul în biserică, aflându-se Mitropolitul, episcopii şi cu toată boierimea mai înainte în biserică, fieşte-care stând în picioare la rânduiala sa, şi Mitropolitul îmbrăcat în mantie, cu pateriţa a mână [9], cum şi episcopii cu cârjile (însă la sărbătorile cele mari, iară la cele mai mici, cu hazdrane [10]), şi boierii cei mari cu semnele lor.

Domnul ajungând în mijlocul bisericei, stând pe piatra cea din mijloc, se închină către icoana Mântuitorului Hristos şi către icoana Precistei apoi către uşile împărăteşti, şi întorcându-se către Mitropolitul şi către boieri, cu oarecare shimă [11] de smerenie către toţi, se suie în strana domnească. Apoi Mitropolitul, cu episcopii şi cu toată boerimea, făcând plecăciune către Domn, se suie şi ei pe stranele lor şi de are Domnul fraţi beizadele, aceştii vin pe urma Domnului şi merg la stranile lor cele obicinuite, ori din-a-dreapta ori din-a-stânga Domnului. Lângă strana Domnului din-a-stânga stă vel post. cu v. post, ig. post şi postelniceii în rând, fieştecarele cu semnile a-mână; dinapoia lui vel post. stă v. spat., cu semnele ce s'au arătat mai sus, ţiind în mâna stângă gugimana [12] Domnului, adecă şlicul cel de sobol, când îl ridică din cap, pe care mână are v. spăt. şi o năframă ce-i zic cecmeà. Din-a-dreapta Domnului stă vel camăraş, cu v. camăraş, cu vătavul de copii, cu vel cupariul şi cu alţi boiernaşi pe rânduială. In rândul lui v. spăt. stă vel agă, vel armaş, vel uşer şi alţii cu semnile lor a-mână; şi dinapoia acestora stau satârii [13] şi ciohodarii cu zapcii lor pe rânduială. La sfânta liturghie, când iese la văhodul [14] cel mic preotul şi diaconul cu Evanghelia, o sărută Mitropolitul, apoi Domnul şi fraţii Domnului (de sânt) şi apoi beizadelele asemenea şi după cetire iarăş se face sărutarea Evangheliei. Vel. post cu vel camăraş, după ce stau puţin oarece în picioare lângă strana Domnului, le zice Domnul de-şi merg la stranile lor, şi la vremea însemnată, adică la cetirea Evangheliei, la „Heruvico" vin de stau liângă Domn; şi după heruvico iarăş merg la stranile lor, şi vin la „Tatăl Nostru", şi stau până ce se isprăveşte liturghia. La priceasnă [15] după ce merge Mitropolitul de se închină la icoane pe obiceiu, întorcându-se blagosloveşte pe Domn, pre beizadele, pre boieri şi pe celălalt norod, stând jos lângă strana sa; asmenea şi episcopii şi boerii stau jos din stranele lor. Deci coborându-se şi Domnul din strana sa, merge în mijlocul bisericii şi se închină ca şi arhiereul; şi de este praznic împărătesc sau altă sărbătoare, Mitropolitul sau altul din arhierei stă lângă icoana proschinitariului [16] de către vel vist. şi mirueşte pre Domn; şi întorcându-se ca să mearгă către strana sa, face oarecare shimă de smerenie către toţi şi suindu-se în strană, vel vist. dă în blid zece lei care se chiamă „pomozanie mare"; iară la sărbătorile cele mai mici se dau de vel vist. trei zloţi, după cum sunt legaţi în visteria domnească; dară de nu se întâmplă vel. vist. la biserică, pomozania o dă ori v. vist. ori logofătul de visterie.

De se va întâmpla să fie şi Doamna în biserică, după Domn merge Doamna de se închină, asemenea şi după Doamna beizadelele, tot pe o orânduială. Iară când se întâmplă aicea vre-un Mitropolit mare, din scaunele cele alese, adică engritos, musafir, şi este poftit ca să vie la biserica domnească, la toate urmează după Mitropolitul ţării şi apoi Domnul, Doamna şi beizadelele.

---

[3] Cel ce îngrijea de condică.

[4] Toiegele pe care le purtau ciauşii.

[5] Căpitanii care conduceau trupe de arnăuţi, etc.

[6] Corp de gardă pe lângă Domn.

[7] Căpetenia corpului de soldaţi înarmaţi cu satâre.

[8] Vergi ascuţite la vârft pe care le aruncau fuştaşii.

[12] Căciulă de samur, cu fundul alb, purtată de Domn.

[13] Soldaţii înarmaţi cu satâre.

[14] Slujba cu care începea liturghia.

După săvârşirea liturghiei, merge Domnul de ia anaforă din mâna Mitropolitului ; după Domn, fraţii Domnului şi apoi beizadelele ; după suirea Domnului în strana sa şi a beizadelelor se suie şi Mitropolitul. Atuncea cu cevaşi puţină vreme mai înainte, merge un vornic de poartă la cupărie şi cu un păhărnicel, şi aduc cupa în biserică, viind înaintea cupii vornicul cel de poartă, şi ducând v. pah. cupa la Mitropolitul întâiu, o ia şi o blagosloveşte, atingând-o şi de buzele sale şi dând-o v. pah. se pleacă şi-i sărută mâna, şi apoi întorcându-se merge către Domn, şi stând dinaintea stranei domneşti, întâiu v. pah. ia credinţă, apoi întinde şi Domnul mâna la cupă, şi atingând degetele sale de o parte de pâne ce este în cupă, le atinge de buzele sale. După darea cupii, boierii făcând plecare către Domn, se suie pin stranile lor, şi dela vel logofăt până la g. logofăt merg toţi după rânduiala boierii lor de se miruesc, şi iau şi anaforă din mâna Mitropolitului, închinându-se toţi la icoana proschinitarului ; iară de este Duminică, este obiceiu de merg boierii pe la toate icoanile.

Insă la cele patru praznice împărăteşti, când iese Domnul din biserică în divanul cel mic, este obiceiu căpitanul de vânători şi cu câţiva vânători stau în rând cu vânatul lor pus de-arândul gios ; vânatul lor este cerbi, ciute, capre, râmător sălbatic, iepuri şi alte pasări ce pot vâna. După ce intră Domnul în spătărie, se sue în domnescul scaun, şi lângă scaunul Domnului aproape stă vel postelnic, vel spătar, vel visternic, vel cămăraş, v. cămăraş şi alţi boeri şi boierinaşi şi toţi boierii, zapcii şi zapcii Curţii stau în rînd cu steagurile lor şi dvoresc.

După ieşirea Domnului din biserică, iasă Mitropolitul, cu episcopi, cu alţi arhierei şi cu toţi boierii, şi mergând în Divan, şed toţi la rânduiala lor, şi cei cu boierii şi cei mazili. Apoi din poronca Domnului iasă din spătărie v. post. şi pofteşte pe Mitropolitul, pe arhierei, pe veliţii boieri, cum şi pe cei mazili, la cafea, şi intrând în spătărie fac plecare către Domn, fiind toţi cu semnile a-mână, şi Domnul rădicând şlicul său, le zice tuturor să şeadă fieştecarele la locul său şi după boieria sa, cum cei cu boierii aşa şi cei fără boierii. Insă la agiunul Crăciunului, logofătul are purtare de grijă să ducă pe toată partea bisericească în spătărie, pe rânduială ; şi ieşind în divanul cel mic, întâiu pe preoţii domneşti şi diaconi ce stau gata îmbrăcaţi în epetrafile şi în feloane, îi duce cu icoanele a-mână şi cu două făclii aprinse în două sfeşnice de argint, în spătărie ; şi dela uşa spătăriei începe protopsaltul cu al doilea cântăreţ a cânta troparul şi condacul praznicului. Atuncea Mitropolitul, Domnul, beizadelele, episcopii toţi boierii. se rădică în picioare, şi preotul cel ce au slujit liturghia dă icoana în mâna Mitropolitului, şi sărutând-o o dă în mâna Domnului ; şi când face Domnul sărutare, îndată se slobod tunuri şi începe şi mehterhaneaoa Apoi iea Mitropolitul icoana din mâna Domnului şi o dă la beizadele, dela dânşii la arhierei şi dela dânşii o poartă boierii din mână în mână, până o sărută toţi. Şi după sărutare, şeade Domnul în scaun, şi Mitropolitul. cu arhierei şi cu toţi boierii gios, şi diaconul Curţii începe a ceti oraţiile sărbătorii. După săvârşirea oraţiilor, vel vist. dă preoţilor după poartă şi preoţilor celor despre Doamna câte un galben, şi diaconului celui ce spune oraţiile asemine, cum şi lui protopsalt şi lui al doilea cântăreţ le dă vel vist. câte un galben. După preoţii domneşti, intră iconomul, adecă cel ce este arhimandrit, cu toţi egumenii mănăstirilor Sfântului Mormânt, după dânşii Sinaiţii, Stefagoriţii şi alţii, îmbrăcaţi în epetrafile şi feloane, cu sfântele icoane a-mână. Aceeaşi ţeremonie făcându-se după cum s'au arătat mai sus, şi unul din egumeni care va fi mai procopsit la învăţătură face engomion către Domn, adecă oraţii, căruia după ce sfârşeşte vel vist. îi dă ce socoteşte Domnul ; iară celorlalţi egumeni, stând la uşa spătăriei logofătul de vistierie şi cu dieacul, carele este orânduit de chieltueşte, le dau preamână câte un zlot, ce sânt obicinuiţi şi orânduiţi dela visterie. După egumenii greci intră protopopul cu preoţii din Iaşi, îmbrăcaţi în vestiminte asemine, cu icoane pre a-mână, se face aceeaş ţeremonie ce s'au zis mai sus, şi care din preoţi va fi mai procopsit face oraţii căruia i se dă de vel vist. iarăşi un galben, şi celorlalţi li se dau după rânduiala visteriei. După ieşirea preoţilor, fiind gătite de vel cămăraş vutcă şi *confeturi* (care se *chiamă confecţionate),* îndată vel cupar cu tipsia cea de argint, stând înaintea Domnului, pune vutcă în două pahare, şi întâiu *cuparul ia credinţă,* apoi Domnul singur ia paharul de-l pune la gură, şi ia şi confeturi ; şi copiii cei din casă, ce sunt orânduiţi de vel cămăraş, dau vutcă Mitropolitului, iar ceilalţi arhierei şi la boieri ; după vutcă confeturi ; după confeturi vel cafigiu pune dinaintea Domnului peşchirul cel rânduit, ce se chiamă şifota, dă Domnului cafe şi copiii din casă la Mitropolitul, la arhierei şi la boeri; însă vel cupar când dă Domnului vutcă, dă şi beizadelelor, asemenea şi vel cafegiu, şi apoi se dă celorlalaţi. După băutul cafelii, se scoală întâiu Mitropolitul şi face plecare către Domn, apoi arhiereii şi boierii şi ies din spătărie sau divan, ori în postelnicie. Obiceiu vechiu au fost care s'au urmat şi până la Grigore-Vodă Ghica. la ajunul Crăciunului cum şi la Bobotează se făcea masa domnească în spătărie, şezând Mitropolitul cu episcopii, şi cu boierii cei cu boierii, şi pe cine mai porunci Domnul şi din cei mazili : însă masa fără castane şi fără dvoreală, cu cântări bisericeşti, cu mehterhanea şi cu Ţigani. Acest obiceiu la Domnii vechi se păzia pe toţi anii, până la Grigorie-Vodă, însă şi la Grigorie-Vodă, nu pe toţi anii ; şi iarăş dela Grigorie-Vodă s'au tăiat de tot.

•

A doua zi după ziua Naşterii, vin Dascălii şcoalelor cu ucenicii cei mai aleşi ; însă întâiu Dascălul cel mare Elinesc, (fiind Domnul în Spătărie în Scaun), se închină Domnului, şi pune pe ucenicul său cel rânduit de spune engomion elinesc, adică oraţie, şi după sfîrşit merge Dascălul de sărută mâna Domnului, după dânsul ucenicul său ; şi Domnul le dă bacşiş cât socoteşte, cu mâna lui vel Vist. După acesta al doilea Dascăl grecesc asemenea prin ucenicul său cel rânduit spune engomion grecesc; apoi Dascălul şcoalei Sloveneşti, asemenea face oraţii printr'al său ucenic, pe limba Românească, şi toţi aceştii mergând pe rânduială sărută mâna Domnului şi-şi ieau bacşişul lor din mâna lui vel Vist. A treia zi după sfânta Naştere, este obiceiu de vin Egumenii Greci ai mănăstirilor din Iaşi, închinându-se Domnului cu plocoane ; obiceiul este să aducă toţi câte un miel, eară carii nu pot găsi miei, aduc viţei mici, curcani, găini, şi Domnul le zice de şed pe laviţe, fieşte-care pe rânduială, şi le dă cafe, întrebându-i Domnul cum petrec la Sfântele mănăstiri, şi ridicându-se ca să iasă, le zice Domnul : „şi la anul !“.

(Gheorgachi).

A fost odată...

— Predeal !
— Un bilet pentru Buda-Pesta.
— 18 coroane.

La 5 şi 30 seara plecasem din Bucureşti. La 9 şi 30 treceam graniţa.

Buda-Pesta !... Trei zile de plimbări. Iată insula Margareta, podurile de peste Dunăre, perspectiva de pe dealurile Budei, parlamentul unde Vaida îl repede pe Appony...

— Ne oprim la Viena ?
— Ne oprim.

In patru zile abia prididim să cutreerăm superficial Parisul austriac, cu bandele de lăutari femenini din Wenedig-in-Wien, frenezia distracţiilor din Luna-Park, Schönbrun-ul, Burg-theaterul. Opera, — unde într'o seară baletul „Excelsior" ne ia ochii, iar în alta ne apelpiseşte un tenor cât un taur, care se tolăneşte pe jos în „Lohengrin" şi ţipă de ne sparge urechile, pe când nemţii cu ochelarii pe nas şi cu partiturile pe genuchi, se extaziază,—muzeele, Ring-ul, crenvirştii din birtul de sub primărie...

Intr'o dimineaţă ne'ndreptăm spre Berlin. Seara sosim. Patru zile în oraşul Kaizerului. Avem norocul să-l vedem la paradă, cu faimoasa-i suită, — toţi drepţi şi scrobiţi, par'că-ar fi înghiţit câte un tac. Cu 60 de bani intrăm la Wintergarten şi 30 numere de varieteu defilează pe dinaintea noastră. Cu 5 lei străbatem o jumătate de zi oraşul într'un brec elegant. O cameră cu bibliotecă, 6 lei. La Aschinger îţi potoleşti foamea cu o marcă.

Călătoria pe Rin e căutată de toţi călătorii pasionaţi. Un vapor ne duce dela Frankfort la Colonia. Englezii ni-au împuiat capul. Când călcăm pe pământ suntem ameţiţi de entuziasmul lor faţă de frumuseţile de pe cele două ţărmuri.

Este expoziţie la Bruxelles. De ce n'am vedea-o ? Şi după ce-o vedem, ne-aducem aminte că Anversul e unul din marile porturi continentale. Merită să te osteneşti, ca să-ţi face o idee. Dar de aci până la Ostenda e nimica toată. In tren. Ostenda ! Din nefericire, regina plăjilor are bâzdâc : o furtună grozavă smulge pălăriile din cap şi, din mâinile comisionarilor, afişele cu : 3 franci 50 pensiune pe zi. Vântul a întors pe dos umbrela profesorului Sipsom, care-i mai necăjit decât atunci când un student nu ştie la examen ce rost are art. 151 în procedura civilă. Innapoi — spre Paris.

Douăsprezece zile, după programul provincialului internaţional : Luvru, Luxemburg, „Faust" la Operă, „Manon" la Opera Comică „Les Romanesques" la Comedia-Franceză, Versailles, Saint Germaint, Saint-Cloud—şi masa la Renaud, cu 1.50. Când dăm 2.25 primim şi un pahar de şampanie.

Buzunarul este în ultimul grad de anemie. Nevoia de refacere ne îndreaptă spre ţară, cu un popas de două zile de Zürich şi o zi la München : cum să nu bei bere neagră la sursă !

Când ajungem în Bucureşti, ne revizuim notele.

Am însemnat zi cu zi cheltuelile : trenuri, trăsuri, tramvae, hoteluri, restaurante, teatre şi micile cadouri pentru neamuri, — plus o pălărie Delion şi o duzină de banane.

Total general : 685 lei, în 30 zile, cât am cutreerat prin Europa. Din cei 50 napole-

tru ca să mă odihnesc, la vară, o lună la munte.

Era în 1910.

* * *

Eri, în gara de Nord.

Din hârtia de o mie, mai am 315, pe cari o să mi-i ia la Capato pentru doi guvizi, o scordolea de sfeclă şi un iaurt.

Ce vremuri !

Don José

Chipuri pentru o Evanghelie

FIUL RISIPITOR

Nămolul ars de soare cojindu-se, îşi crapă
Pe malul bălţii pielea clisoasă de broscoi.
Şi sub zăduful-amiezii, mânjiţi de glod, în apă
Se vâră porcii negri bălăbăcind greoi,

Işi trage turma'n umbra stejarilor porcarul.
Cu râtul râmătorii râneazâ jirul gras...
Dar el, cu traista goală, cu foamea'n gât, cu-amarul
Pierzării, 'şi-aminteşte ce nu i-a mai rămas.

Cu ochii lung măsoară pustiul şi câmpia
Şi sărăcia 'n poarta surpatului bordei —
Flămând, i se năzare conacul vechi, moşia
Cu dealul unde via se prinde în curmei.

Şi parcă'l vede-aevea, înalt, cu faţa slabă
Boerul stând cu masa întinsă în pridvor —
Aude cum le spune să'njunghie degrabă
Viţelul gras, că'i vine un fiu risipitor.

Aud şi eu ca fiul porunca dulce, glasul
Boerului ce chiamă argaţii ce se strâng...
Dar nu ştiu dacă mie mi-a hărăzit popasul
Părintele pe care l-am părăsit, nătâng.

ION PILLAT

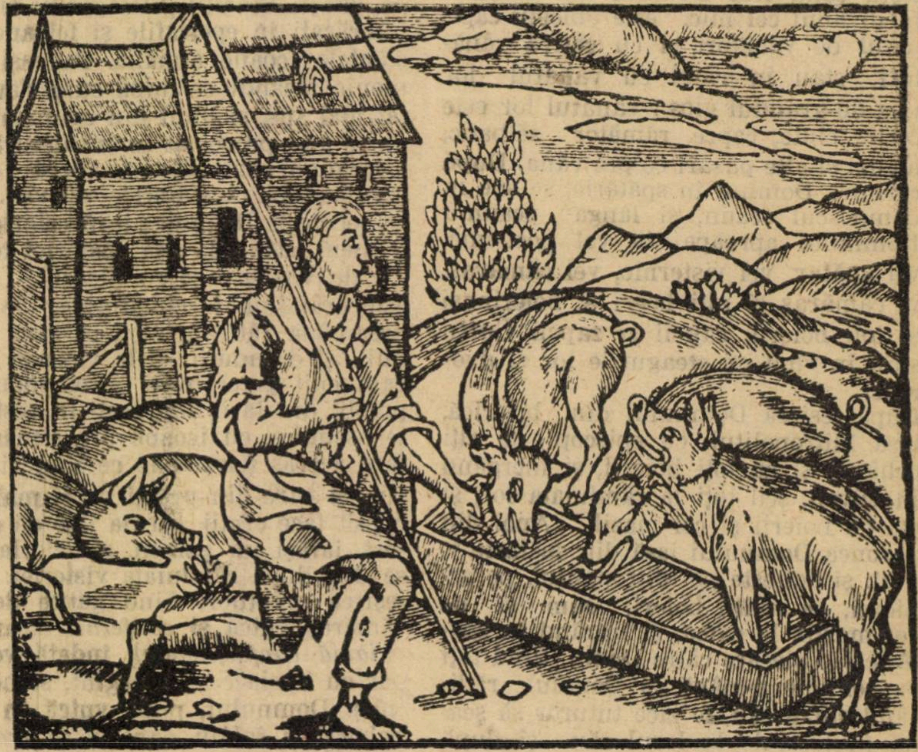

FIUL RISIPITOR

Evanghelia învăţătoare, Govora, 1642 (din Bibliografia românească veche de Ion Bianu şi Nerva Hodoş).

Logofătul Gheorgachi

Paginile despre ţeremoniile de ajunul Crăciunului şi cele din ziua naşterii Domnului, fac parte dintr'o lucrare cu astfel de obiceiuri vechi şi noi, al cărui titlu integral este: „Condica ce are întru sine obiceiuri vechi şi nuoi, a prea înălţaţilor Domni, care s'au făcut din poronca prea înălţatului, luminatului şi iubitorului de Hristos, Domnului meu şi oblăduitorului a toată Moldova, Io Grigorie Ioan V.V., care s'au alcătuit şi s'au scris de mine, prea plecată slugă Gheorgaki, al duoilea logofăt, aici în oraşul Iaşului, la anii 1762, Noemvrie 5“.

Informaţiuni despre autor găsim în „Istoria literaturii române“ în sec. XVIII, a d-lui N. Iorga, care observă că „toate menţiunile şi alusiile istorice cuprinse în Condică, *se potrivesc cu data însemnată în acest titlu“.*

Gheorgaki, acelaş cu Postelnicul Iordachi Şuţu şi acelaş cu Iorgachi Şuţu Hatmanul, — cum îl semnalează documentele, — şi căruia i se atacă o hotărîre în 1802, era nepotul lui Constantin Şuţu, zis şi Draco, fost la 1741 capuchehaie a Moldovei. Tatăl său a fost poet, scriitor, diplomat şi autor al unui interesant carnet grecesc cuprinzând însemnări de ceremonial.

Gheorgachi a fost întâi vtori Logofăt pe vremea Suţeştilor şi Calimahilor, emigră cu tatăl său în Rusia şi la întoarcere e treti logofăt, Postelnic mare şi în urmă Hatman.

Aforisme engleze

Nu cere niciodată, unei femei, inima; s'ar putea să aibă şi să ţi-o dea

•

Omul care socoteşte că toate femeile se aseamănă, e definitiv însurat.

•

Nu sunt de cât două feluri de femei: faci o nebunie însurându-te cu primele şi o crimă luând pe celelalte.

•

Bărbaţii iubesc femeile şi nu pot să sufere căsătoria. Femeile iubesc căsătoria şi...

•

O femee nu-i mulţumită decât când e măritată. Dar fericită e numai când a divorţat.

•

Nu întotdeauna ochii cei mai frumoşi, văd şi frumuseţea lumii.

•

Câţi oameni nu îşi pierd vremea regretând timpul pierdut?

•

Spune unei femei că are ochii cei mai frumoşi din lume şi-o să-ţi spună

Th. de Banville

Blestemul trădătorului de ţară

— Fragment din Esop, trad. de D. NANU —

Cresus, regele Lydiei, repurtase victorii strălucite asupra vrăjmaşilor, şi reîntregise astfel vechile hotare ale ţării; dar ţara era sleită de sforţările războiului şi noii săi miniştri doriau să continue vechiul sistem de a răzima buna stare a claselor avute, pe exploatarea ţăranilor. Aerul răsvrătirei apropiate devenise înnăbuşitor Atunci Cresus dorind să introneze mai multă justiţie în ţară găseşte pe sclavul Esop, a cărui înţelepciune o aprecia şi-l pune în fruntea cârmuirii, spre consternarea tuturor nobililor... Toţi cei jenaţi de preponderenţa lui, îi înscenează o acuzare de înnaltă trădare şi de furtişag din tezaurul ţării. Doi sclavi tocmiţi să-l spioneze, îl văzuseră pe furiş într'o seară, plecat asupra unei lăzi, unde nu mai isprăvia căutând şi aşezând! S'a dedus repede că acolo trebuia să-şi aşeze şi să-şi înnumere el aurul furat. Au cerut să se sigileze imediat lada care va fi adusă şi deschisă în faţa tuturor... Se constată că tocmai acuzatorii Cydias şi Oretes erau cei ce trădaseră ţara la Perşi Regele *îi găseşte prea criminali pentru a li se putea găsi o pedeapsă egală cu crima lor. In schimb le aruncă un blestem lăsând zeilor toată grija să-i pedepsească.*

ACTUL III

Scena IV

Cresus, Rodhopa, Sophion

Cresus

Sophion! Să se deschidă în larg uşile toate:
Ori cine o vrea să intre la mine —liber poate!
(Se deschid uşile şi mulţimea intră)

Scena V a

Oretes, Cydias, *miniştri;* **Cresus, Rodhopa, Esop** (mai în urmă).

Cresus

Bine aţi venit la mine!

Oretes

Toţi Zeii, pază-ţi fie!

Cydias

De-apururi strălucească a ta Impărăţie.
Triumful şi belşugul de roduri s'o îngraşe!

Oretes

Helada-ţi dă prieteni

Cydias

Iar Aşia trufaşe
O, Rege, te adoră.

Oretes

Tu eşti o re'nviere.
Căci slava ta e soră cu Soarele.

Cresus (aspru către cei doi miniştrii)

Tăcere!
Mai aşteptaţi o clipă. Hm.. Liniştea v'apasă?
O să-mi vorbiţi pe urmă. Vedem noi ce-o să iasă!

Sophion

Iată şi lada
(Doi servitori o aduc şi o pun la mijloc)

Oretes (încet lui Cydias)

Bine! O fi aur curat
In ea?

Cydias (îngrijorat)

E prea uşoară.

Oretes

Da, da, e-adevărat.
Aşi crede mai degrabă că ea avea de scop
S'ascundă diamante.

Cydias

Da.

Cresus (lui Sophion)

Adu pe Esop.
(Esop e introdus între soldaţi cari se retrag apoi).
(Lui Esop:)

Priveşte ochii aceştia ce ţintă te fixează
Esop! — Şi toată taina o ladă ţi o păstrează!
Ascultă! Ştii tu soarta ce aşi vrea acum să-ţi cadă?

Se zice c'al meu aur ce-ar sta închis în ladă
Te ar osândi. De asta, nici n'ar dori să știe
Stăpânul tău! Eu nu cer să am vre o mărturie.
Oi fi n'oi fi trădatul. — cât încă te iubesc
Nu vreau să știu; eu, Domnul, Stăpânul, hotărăsc!
Nu apăr eu pe-aceia ce i-am putut iubi!
Deci, să ridice lada ne atinsă de aci,
Esop,— și s'o înnece la locu-i, în tezaur.
Chiar dacă tu, un idol ți ai fi făcut din aur,
Misteru-acesta, veșnic nu l voi deschide; iacă
Iertarea mea; răspunde mi prieten drag: te'mpacă?

Esop

Da,... dacă vreai; vorbește. Porunca-i pentru sclav.
Mă 'nclin fară revoltă destinului meu grav:
Dator îți sunt cu viața; și mai mult: ți e datoare,
Și ceia ce mi e frică s'o mai numesc: onoare!
'Naintea feții tale, târît, eu n'ași avea
Nici dreptul să mă apăr... Căci bănuiala grea
M'a scos de mult din rândul celor ce'n sus privesc!
(cu nepăsare)
Să ducă dară lada unde le ai spus; primesc.

Rodhopa (ese prin mulţime în primul plan)

Eu, nu! — Te știu din vremuri, pe când înlănțuită
Eram cu tine alături o sclavă umilită
O pradă scoasă'n aer, batjocurilor dată,
Pe când treceam cu sarcini pe fruntea 'mpovărată.
Nu i josnică o stare, în ea când strălucești,
(cu hotărîre)
Și am cuvânt a-ți spune: să te arăți cum ești!
O vreau! Vor ști cu toții că ai dispreț de-averi,
Tu, om sărac; că totuși, pot încă fi puteri
Curate și înnalte încătușate'n brav,
Eroică virtute și'n sufletul de sclav!
Ah! te zbăteai în plasa unei urziri urîte,
Dar sunt doi sclavi acuma să'nfrunte-aceleași bâte!
De-aceea apararea ți o iau; al lor necaz
Svârlind noroiu în tine, mi l svârlă și'n obraz.
S'aștepți! Ii pasc din urmă; tâlharii or să cadă.
Ceyx, Lycas, deschideți și vom privi în lada
Tot, tot ce ea ascunde. Dovadă nu i mai mare!
Incepeți!
(Ceyn şi Lycas se ui ă în ochii regelui cerând o încuviinţare. Regele înc. nă capul în semn de aprobare. Cei doi rup peceţiile şi desfac panglicele capac lui, pe care îl des.hid)

Esop (oprindu-i)

Și eu însu-mi am să v'arăt ce are.
(Esop scoate unul câte unul, vestmintele lui de sclav, în timpul pasagiului ce urmează:)
..Sunt niște sdrențe negre, de ploi spălate, arse
De arșiță, — sandale ce'n tălpi, pe drum, se sparse,...
Uitați-vă: o blană de capră... un vestmânt,
Cum poate numai fauni mai poartă pe pământ,
Când cântă prin pădure și'n câmp mai dau vre-o
(raită,
(privind fix pe miniştri Oretes şi Cydias)
Ori sunt goniți săracii, din urmă, de vre-o haită.
Priviți aste cătușe ce mâinile mi zdrobiră.
Ah! câte chinuri crude, în treacăt, nu-mi înșiră!
Acum,.. acum sunt liber și sburd voios sub cer.
Dar am simțit durerea acestui lanț de fer.
Oh! tot trecutu-mi aspru de nopți și zile grele,
Sunt în aceste zdrențe și'n lanțurile mele!
(scoate o oglindă de mână)
Și lacu acesta a cărui lumină i prinsă'n ramă,
Uitați-vă, prieteni: e oglinda-mi de aramă!
(către Cresus)
O, Rege! Când spre seară, tăcut reintru'n casă,
Simțind cum lingușirea pe cuget mă apasă,
Plutesc în aburirea ciudată și grozavă
Ce-mi tămâiază-aicea a laudei otravă;
Atunci, cu grije, singur, să nu fiu tulburat,
Scot purpura în care mă aflu 'nfașurat;
Și 'mbrac, ca să-mi recapăt în trup, iar energia,
Aceste zdrențe aduse cu mine din Frigia!
Schimonosit și groaznic, cum sunt atunci la față,
Iau repede oglinda în mâini, și ce mă 'nvață?
(se uită în oglindă)
„Tu, resfățat de Rege, de nimeni înfruntat,
„Ești tot acel sinistru golan! Nu te ai schimbat!
„Ești adorat de o lume în fast și 'n strălucire?
„Vestmântul tău de purpur, să știi e o travestire!„
Da, între patru ziduri. privind oglinda sumbră,
Așa vorbesc cu tristul meu chip, eșit din umbră:
„Gândește te că singur și trist și asuprit,
„Ai fost și tu ca lupul, din loc în loc, gonit,
„Murdar, lihnit de foame, slab, gol, uitat de zei,..
(înduioşat)
„...Și 'ncearcă de ai milă de toți semenii tăi!“

Cresus (sombru lui Cydias)

Ce ziceți voi?

Esop (Pe când cei doi căutau să se strecoare)

O! Rege! In strașnica ta mână
Mă ții și blândă firea mi se cade să rămână,
Cu inimi credincioase; dar vreau ca ori ce-ași face.
De apururi adevărul să-l pot privi în pace!
Atât mi i crima!

Cresus (cu iubire)

Iartă-mi, nedreapta judecată.
Dar n'am sfârșit. — Oh cine ar fi crezut vreodată!
(Lydienilor)
Norod al meu, ascultă și veșnic stai la pândă!
Doi trădători,—e groaznic—au vrut ca să te vândă
Asemeni unei turme! Și tot ca și pe tine,
De viu, carne și sânge peșcheș m'au dat pe mine!
Doi oameni, doi, vândut-au un rege și o țară.
La Perși! Da, da, Orètes,—cu fața ta de ceară,
Tu, tu ești mincinosul, tu Cydias de-asemeni!
Ești alb,—văd spaima voastră, copii ai crimei gemeni!
Vi i scrisă 'n frunte ținta ce zi cu zi o paștefi...

Cydias

Minciună!

Oretes

Calomnie!

Cresus (scoţând nişte papiruse)

Dar astea? Le cunoașteți?
E însăși mâna voastră! Stă limpede 'naintea
Ori căruia, dovada. A! v'ați pierdut și mintea,
Tâlhari semnați in frunte cu arderea torturii!..
(lui Esop)
Tu suflet, fără fiere, nici remușcări,—rostește
Tu singur, ce pedeapsă cu ei se potrivește?

Esop

Nu Moartea! Ea spre țintă măreț și 'ndreptă pașii,
Dar s'ar scârbi de ofensă de ar fi să 'nghită lașii..

Cresus

Cu-adevărat, așa e! Sub ceruri huiduiți,
Târască se mârșavii în veci nepedepsiți.
Când i o'ntâlni moșneagul, ce blând, la toți dă sfaturi,
Cu mâinile i osoase pe ei să-i dea în laturi;
Copilul ce și apleacă ochi limpezi către flori,
Privească i prinși de frică și ne 'nțeleși fiori.
Și pentru că viața voit ai să le o lași
Și apele, și vântul numească i ucigași!
Când vor muri, pământul cel răzvrătit al țării,
Din sînu i să i asvârle ca valurile mării,
Iar soarele, prin care viețile-s hrănite,
Să mi i prefacă 'n stârvuri în veci nemistuite.
Gonească-i remușcarea în lanț chinuitor,
Mereu s'audă 'n urmă un pas răzbunător,
Și fugăriți din peșteri, din crânguri fugăriți,
Să nu mai poată veșnic, la umbră liniștiți,
In pragul unei case dormi netulburați.
Ci ducă-se de nimeni atinși!
(Lui Cydias şi Oretes:)
Plecați, plecați!

I. N. POTAPENKO

PIRAMIDA

— POVESTIRE DE CRĂCIUN —

Ilustraţii de Svaroga

Petre Ivanovici Zînin ieşi şi în ziua aceasta ca şi în toate zilele la aceaşi oră dela serviciul său, dar de data aceasta în capul lui nu era decât un gând, acela că „principalul este că Tasia să nu ştie".

Pe stradă era frig şi un vânt grozav sufla. Petru Ivanovici ridică gulerul paltonului, dar aceasta nu-i folosi la nimic. Pe străzi ardeau ruguri de foc, se opri şi el la unul să se încălzească dar vântul ridica aşa de puternic fumul şi scânteele, în cât Petru Ivanovici plecă mai departe înţelegând că focul îi va face mai rău şi nu-l va scăpa de gândul că „principalul este că Tasia să nu ştie".

Şi numai când la întretăerea a două strade vântul se întărise şi mai mult şi-l oprise în mers, în mintea lui izbucniră şi alte gânduri şi între ele şi acela „că principalul nu este că Tasia să nu ştie", dar din potrivă să ştie ceia ce s'a petrecut cu el.

Tasia este soţia lui, cu care este căsătorit de zece ani. Bineînţeles, multe s'au petrecut între ei, zece ani nu sunt zece zile şi nici zece luni, totuş Tasia este un suflet rar care ştie tot ce-l priveşte pe el.

Tasia este soţia lui, cu care este căel, care tot ce câştigă, ca dactilograf până la cea din urmă copeică, îi încredinţează ei. Altfel, nici n'ar putea trăi. Leafa de cinci zeci de ruble pe lună, de şi i se părea pentru postul pe care-l avea, destul de bun şi sporul ce i se da la Crăciun şi Paşti îl mai susţineau, totuşi fără Tasia toţi banii s'ar fi evaporat — ea ţinând casa, nutrindu-i şi îmbrăcîndu-i chiar.

Prin urmare şi banii aceştia ca şi toţi banii lui i-ar fi dat Tasei. Care bani ? Pe aceia pe care nu i-a primit ? Aceia care i-au fost numai făgăduiţi ?

Căci aceasta era toată istoria care-l preocupa şi din care „principalul era ca Tasia să nu ştie". Astăzi, două zile înainte de Crăciun trebuia să primească cincizeci ruble spor la leafă. Or, lui în loc de cincizeci, şeful de serviciu Lucasov i-a fixat numai cincisprezece ruble.

Zadarnic a protestat el în faţa lui Lucasov, acesta n'a vrut să ştie de nimic şi i-a spus că directorul general a hotărît aşa.

Când a fost încredinţat că nu va lua decât cincisprezece ruble în cap i s'a sădit gândul „că Tasia nu trebuie să ştie aceasta" şi a uitat să ia şi cele cincisprezece ruble de la casier.

II

Ajuns cu greu acasă, când era la etajul al II-lea i s'a făcut cald şi deschizându-se la palton s'a atins de buzunarul dela haina în care a simţit fosnetul unei hârtii. In hârtia aceasta scrisă pe patru pagini erau trecute toate nădejdile lor pe care credeau că le vor realiza din sporul lefei şi care acum s'au distrus. Zînin vru să o aprindă la lampa care ardea în coridor, dar gândul acesta abia apăru şi se şi stinse, iar el repede urcă treptele spre locuinţă.

Când apăsa pe cleanţa uşei, gândul că „principalul este că Tasia să nu ştie", îi trecu din nou prin cap. Ce va face, mai târziu, va vedea, dar nu putea acum s'o întristeze cu vestea rea şi desnădăjduitoare.

Uşa i-a deschis-o Tasia, iar fiul lui de opt ani a alergat la intrare, fetiţa mai mică decât băiatul, se juca într'un colţ cu nişte petece pe care le lua drept păpuşi.

— De ce aşa de târziu, îl întrebă Tasia, cu o dojeneală caldă, iar băiaţelul îl apucă de mâini.

— Am întârziat... Dă-ne să mâncăm, răspunse Petre Ivanovici, făcându-şi faţa mulţumită.

Când fu dată la masă supa, el se prefăcu că o mănâncă cu poftă de şi o pierduse cu totul şi fiecare lingură o înghiţea cu silă.

— Nu, n'am să spun, bineînţeles că n'am să spun. Aş putea oare să spun ? gândi el, făcând o mină de om mulţumit.

— Sporul ţi l'a dat, întrebă Tasia.

— Nu încă. Casierul e bolnav. Mâine însă mi-l dau.

— O Doamne ! Reuşim noi să cumpărăm toate pentru sărbători ?

— Da... reuşim. Parcă's atâtea de cumpărat ?

— Ascultă Petre, la tine este lista ? Mi-am adus aminte, ne trebuie două cuie mari ca să le batem în antreu, n'avem unde atârna hainele. Mai bine ştergem altceva, dar cuiele ne sunt necesare.

— Lista, — răspunse liniştit Petru Ivanovici, este la mine. Iat'o !

O, lista aceasta ! Cocoloşită şi murdară, pe ea erau urmele unui trecut mare. Locul ei fusese într'un sertar al mesei în care erau şi caetele băiatului şi lucrurile mamei şi se strecurase în buzunarul lui Petre Ivanovici numai cu ocazia sporului lefei. Făcea să citeşti lista aceasta care era foarte respectabilă. Era istoria vieţei unui funcţionar care avea cinci zeci de ruble pe lună, nevastă şi doi copii.

Şi greu îi era pe suflet lui Petru Ivanovici să joace rolul omului mulţumit şi liniştit. Ii venia să ţipe, să blesteme pe şeful lui de serviciu, dar ţipetele şi blestemele acestea le ascundea de soţia şi copiii lui şi se arăta lor ca şi cum treburile stau mai bine decât ori când.

In el se frământau gândurile : Bine, azi e casierul bolnav, dar mâine, dar poimâine când luăm vacanţa. Ce voi face poimâine ? Departe, mai departe ! La această depărtare îi era teamă să cugete — lăsase totul în uitare.

III

A doua zi se duse amărât la slujbă, deşi gânduri curioase îi străbăteau mintea şi i se părea că de undeva vor ieşi cele treizeci şi cinci de ruble —deşi judecând bine îşi da seama că lucrul e imposibil.

La masa lui de lucru se apropie casierul şi îi spune :

— Ascultă Zinin, ce ? tu, te-ai îmbogăţit ? Toţi au încasat sporul şi numai tu n'ai venit să-l iei. Ia-l, căci închid casa.

Zinin s'a dus şi a încasat banii abia stăpânindu-şi lacrămile.

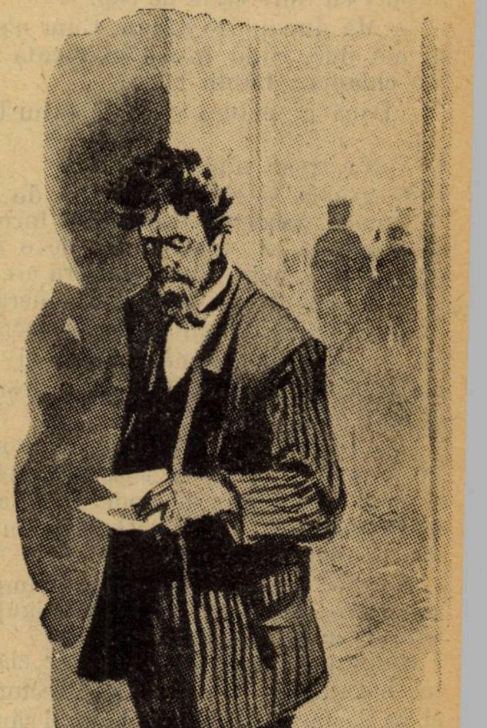

Inapoindu-se acasă, spuse soţiei
n'a primit sporul, că,casierul e în
bolnav şi că-l va căpăta a doua zi.
poi, pretextând că nu îi este bine
lepădându-şi haina se întinse pe c
napea.

Tasia oftă adânc. Bănuiala îi int
în suflet. Gândul îngrozitor că el

I. N. POTAPENKO este unul din sc itorii ruşi foarte cunoscut şi în străin tate, după cum a fost popular în Ru de eri. Chiar la noi şi încă de acum c cisprezece ani a apărut o traducere nuvelei sale „In slujba adevărată" **editura** „Minervei". **Traducerea a f mult citită, căci după război a apăru a doua ediţie.**

putut cheltui banii și că de aceia ii este și rău, îi trecu prin minte, deși erea convinsă că firea lui nu i-ar fi permis să facă aceasta.

In odaie arde lampa fără *abat jour*. Tasia, ca să micșoreze lumina, așeză o gazetă în dreptul lampei.

Se făcuse târziu când se auzi clopoțelul sunând tare la intrare. Tasia alergă să deschidă și se întoarse:

— Petre te caută de la direcția generală.

— Cine?

Și Petru Ivanovici sări de pe canapea. Cuvintele „de la direcția generală" făcură asupra-i o impresie adâncă. Ce să fie? Tasia ținea în fața lui un plic. Petre Ivanovici, îl desfăcu, semnă de primire pe el și citi repede ordinul șefului său de serviciu.

„In urma ordinului excelenței sale a domnului director general, vă veți duce imediat la excelența sa spre a scrie. Mașina de scris va fi trimisă de la directorat".

— Doamne! spuse Tasia, cum o să te duci cu durerea ta de cap.

— Mă duc spuse Zânin. Cum n'am să mă duc, când însăși excelența sa mă chiamă... Dă-mi haina.

—Dacă ai mânca ceva, îl sfătui Tasia.

— Nu vreau nimic.

Se grăbia și singur nu știa de ce. Numai coborînd treptele el începu să înțeleagă că era mânat de o nădejde. De ce oare, chiar în seara aceasta să fie chemat la directorul general? Și de ce să se întâmple aceasta tocmai azi și niciodată până acum, și în seara aceasta când era mai desnădăjduit ca ori când?

„Va încerca să se plângă directorului general?" îi trecu această întrebare prin minte. Dar de unde, la el, atâta îndrăzneală, când toată viața lui a fost a unei oi speriate.

Dar tot era o nădejde care-l impingea să meargă fără să simță frigul și vântul, care sufla îngrozitor.

Suindu-se pe treptele scărilor clădirei bogate, în care locuia directorul, el se desfăcu după un obicei al său la palton și căutând în buzunarul hainei peptenele ca să'și îndrepte părul, găsi din nou lista cu lucrurile ce le lipsiau și trebuia să le cumpere din sporul de Crăciun.

— Iar la mine hârtia aceasta, îi trecu prin minte.

Se opri la intrarea locuinței directorului. Lacheul îi deschise și-l trecu prin câteva camere pe jumătate luminate.

Zânin era așa de emoționat, în cât, în odaia în care îl lăsă singur lacheul, nu văzu alt mobilier de cât o masă pe care era o mașină de scris Remington.

In cameră nu era nimeni. Zînin, care se oprise lângă această masă, nu se mișcă până când nu intră directorul general. Il cunoștea, dar nici odată nu'l văzuse așa de aproape.

— Scuză-mă îi zise, cu o voce binevoitoare și plăcută directorul general. că îți stric repaosul. Dar am de scris ceva ce nu poate aștepta. Șezi. Vrei ceai?

Și neașteptând răspunsul, sună. Intră lacheul.

— Dă-ne ceai. Probabil ai degerat. E frig mare afară, spuse directorul după ce ieși lacheul. Ești căsătorit?

— Am soție și doi copii, Excelență, răspunse Zînin.

— Da? Și ce leafă ai?

— Cincizeci de ruble pe lună. Excelența voastră.

— Așa puțin? Cum poți... d-ta?.... Hm. Da, îl întrerupse directorul.... Să începem.

Lacheul aduse ceaiul. Directorul începu să dicteze. Mașina porni să bată încrezătoare și activă sub degetele agile ale lui Zînin.

Așa bătu o jumătate de oră. Directorul se opri și puse manuscrisul său pe masă.

— Să ne odihnim.

— Eu nu sunt obosit răspunse Zînin.

— Eu am obosit însă. D-ta ești obișnuit. Eu nu. Și va să zică, așa, 50 de ruble. Și aceasta ajunge, îl întrebă directorul adâncindu-se în fotoliu și luându-și ochelarii de pe nas.

— Pentru locuință și masă ajunge, Excelență.

— Numai, dar pentru celelalte, de pildă pentru haine, rufărie.

— Acestea, cum dă Dumnezeu, sporurile ne mai ajută....

— Cele de Crăciun și Paști?

— Da.

— Și cât căpătați?

— Cum se întâmplă.

— Cum aceasta „cum se întâmplă"?

— Așa, uneori ni se dau, alte ori un.

— De data aceasta cât v'au dat?

Doamne Dumnezeule, gândi Petre Ivanovici, se poate oare ca, convorbirea aceasta să nu însemne nimic și răspunse:

— Cincisprezece ruble.

—Cum? numai cincisprezece ruble? exclamă directorul și se ridică din fotoliu uimit. Și la toți le-a dat tot așa?

— Nu, nu la toți. Alții au primit salariul întreg.

— Hm, straniu! Și tocmai pe d-ta te-a recomdandat șeful de serviciu ca dactilograful cel mai bun. Nu poate fi, prin urmare, o pedeapsă?

— Nu, eu n'am fost niciodată pedepsit.

— Și numai cincisprezece ruble! Puțin poți face cu ei. Nu e așa?

— Nimic, excelență!

— Și eu cred așa... Nevoi ai multe? Dacă ai primi sporul întreg ce ai cumpăra?

— Nici nu vă pot spune, Excelență.

— Totuși pe mine mă interesează, vreau să știu.

Aci Petre Ivanovici fu apucat de un curaj neobișnuit la el. Fu convins că totul — și această chemare neașteptată de a lucra la director și convorbirea avută cu el, nu sunt zadarnice și că va ieși ceva de aici. El, repede și cu o mișcare hotărîtă, scoase din buzunar hârtia scrisă pe toate patru paginile, și în vârful picioarelor se apropie de directorul general și întinse lista.

— Vă rog citiți, Excelență.

Directorul luă hârtia și se uită la început la Zînin ca și cum nu l'ar fi înțeles; apoi, desfăcând hârtia și punându-și ochelarii o privi pe toate paginile.

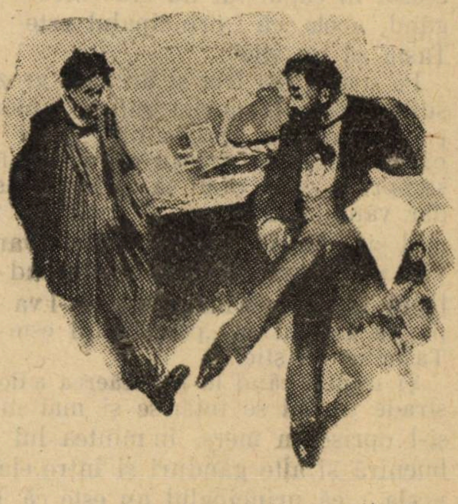

— Acestea sunt toate nevoile?

— Da, excelență!

— O piramidă întreagă. Ha, ha.. Și toate cu număr? Interesant, interesant!

Numărul întâi un: *abatjour* de hârtie pentru lampă. Hm! Da! Numărul doi: un coș pentru samovar. Numărul trei: de pengelit cismele lui Vasia.

— Fiul meu, Excelență, opt ani.

— Numărul patru — de lipit galoșul.

— Cum așa?

— Sunt cismari care fac și treaba aceasta.

— N'am știut! Numărul cinci... trei zeci, la masa de Crăciun trei sticle de bere și două cutii de curmale. Și așa mai departe.

Nouă zeci de numere! Listă foarte onorabilă. O adevărată piramidă! A lui Keops. Ha, ha....

Directorul întinse lista lui Zînin.

— M'am odihnit, să continuăm....

Petre Ivanovici reveni la locul lui. „Va să zică convorbirea s'a terminat. Excelența Sa s'a distrat cu piramida mea și acum „să continuăm". A și uitat".

Lucrul la mașina de scris mai dură un sfert de oră. Zînin simția că i se înlemnesc degetele. El era tot auz și atenție și urmăria până și virgulele și punctele, lucrarea era curată, dar nu mai era nici un entusiasm.

S'apropia sfârșitul dictatului. El îl simția căci mai toate rapoartele se termină, când se ajunge la fraza „luând în vedere cele expuse"...

Și așa a și fost. Directorul luă hârtia scrisă și ceti toate paginile.

— Foarte bine. Chiar excelent. Nici o greșeală. Stăpânești admirabil mașina, și meriți cel mai mare salar de dactilograf, șease zeci de ruble pe lună. Il vei avea!.

Directorul vorbi cu un surâs pe buze ca un om, care, încrezător în puterea lui, se joacă în ceasurile libere cu o minge, și deschizând sertarul dela masa de scris căută ceva în el.

In ceia ce privește piramida,, o poți ridica încă mâine, magazinele vor fi deschise. De altfel, ai câștigat suma aceasta dela mine.

Directorul îi întinse peste masă două hârtii de câte 25 ruble.

— Excelența Voastră... tremurându-i buzele, vorbi Petre Ivanovici... Excelență... Eu nu știu cum.... N'am meritat...

Directorul eși din dosul mesei.

— De ajuns. Numai Dumnezeu singurul știe cine din noi doi a meritat mai mult. Du-te la soția d-tale.

Când Petre Ivanovici ieși în stradă pentru el încetase și gerul și vântul. Nu mergea, dar zbura, nesimțind nici pietrele trotuarului, nici picioarele sub el.

La al cincilea etaj îl ridicară niște aripi nevăzute.

Tasia ședea lângă masă și cosea la rochia fetiței.

— Dați-mi să mănânc — sunt flămând ca un câine....

— Dar capul nu te doare ?

— Nu mă doare nimic. Tot a trecut. E bine. Teribil de bine. Șezi lângă mine să-ți spun tot. Ințelegi. Te-am mințit de zor. Nu mi-au dat de cât 15 ruble.

Nu vorbi. Stăi. Te-am mințit. Nu știam ce să fac. Dar Excelența sa. domnul director general, oh, nu mai pot răsufla...

Am vorbit cu el. — Multe nevoi ? mă întreabă. Eu îi întinsei lista noastră. O citește și-mi spune: E adevărata piramidă a lui Keops. Dracu știe ce o mai fi și aceasta ? Apoi iar mi-a dictat... Credeam că s'a isprăvit. Nu ! Am isprăvit să scriu, m'a lăudat și mi-a spus :

— Uite pentru piramida d-tale și

— Uite pentru piramida d-tale, și mi-a întins două hârtii de 25 ruble. Primește-le. Și încă 15 ruble sporul ! Iar dela 1 Ianuarie 10 ruble pe lună spor.

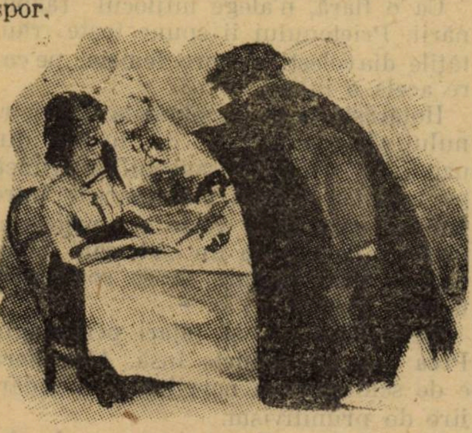

— Ha, ha, ha. Mâine de dimineață la cumpărat. Eu credeam că mă prăpădesc cu totul !

*

După sărbători șeful de serviciu Lucasov l-a primit cu o mirare respectabilă :

— Zânin, se vede că ți-a descântat cineva. Dela 1 Ianuarie vei primi 60 ruble. Ordin de sus ! Eu, totdeauna am fost de părere că ești un funcționar bun.

— Vă mulțumesc, i-a răspuns plecat Zânin. Mă voi sili...

Și într'adevăr s'a silit cât nu se putea mai mult, iar lista de nevoile lor, pe care o făcea cu Tasia au numit'o piramidă.

—Nu știi unde-i piramida noastră? Ar trebui trecute acolo și tocurile dela cizmele lui Vasia. S'au ros de tot !

trad. de **I. DUSCIAN**

MENȚIUNI CRITICE

— Dragoș Protopopescu —

PAGINI ENGLEZE, editura „Cultura Națională", 1925.

Lucrarea d-lui Dragoș Protopopescu face parte dintr'o foarte distinctă și stăruitoare activitate anglicizantă în care se întâlnesc, în timpul din urmă, pe lângă al d-sale, numele d-lor : I. Botez, M. Beza și P. Grimm. Este, de bună seamă, un semn al vremurilor, accentuate și mai mult de orientările politico-economice ale ultimului războiu, această preocupare convergentă care pornește din cele trei centre universitare, cu excepția Bucureștilor. Dar nu e vorba să trasăm harta acestei activități. Fapt e că ceeace înainte vreme era un fenomen sporadic și oarecum snob după războiu, s'a generalizat și învățământul universitar al englezei răspunde și unei cerințe a timpului și unei nevoi a intelectualității românești de astăzi. In felul acesta, poate nu suntem departe de ziua în care opera genialului Shakespeare, va fi anexată lectorului român, prin tălmăciri ideale, cel puțin în măsura în care e familiară spectatorului. Până atunci, studiile se urmează ca favorabile preliminarii și, amintind numai în treacăt, de mai recentul studiu asupra lui Hamlet, din „Viața Românească" al d-lui I. Botez (asupra căruia va trebui să revenim) să stăruim astăzi pe lângă frumosul volum „Pagini engleze" al d-lui Dragoș Protopopescu.

Volumul, cum este și firesc e al unui poet. Al unui poet dublat de un învățat. „Slăbiciuni anglomane — cu o leacă de informație...." notează despre sine—cu glumă și cochetărie, autorul, în cele câteva rânduri de prefață. Dar pe lângă informația care impune, ceeace dă acestor pagini un aer de tinerească erudiție este scrisul autorului, acea „lirică a mirării" care străbate fie studiile, fie cronicile sale engleze și care le dă un veritabil aspect de confesiuni pline de viață. Căci pentru cetitorul neinformat, trebue să notez că Dragoș Protopopescu, a fost și rămâne, în tot ce va scrie, poetul „Svon-ului de pretutindeni" și al „Poemelor neliniștei". Aviditatea sufletului său și temperamentul lui sprințar, înviorează și aceste pagini cari ar avea tot dreptul să fie mai rebarbative. Și oricât ași fi înclinat să stăruiesc asupra calităților de scriitor, ale acestei opere, n'o voiu face ca să nu răpesc nimic din considerarea gravă ce li se cuvine. Pentru că sunt mai ales studii, de o bogată informație și de o riguroasă metodă.

Volumul începe cu lecția inaugurală „Valoarea latină a culturii engleze", apărută și în plachetă-lecțiune bogată în suggestii pitorești și în care autorul lămurește misterul acestei trăinicii a civilizației și literaturii engleze, al cărei chiag a fost harul latin. „N'a fost din primele veacuri ale erei creștine și până azi o mai lacomă, statornică și înțeleaptă înfruptare din cuvântul latin ca la neamul nordului. E ceeace revelează la dânsul, dela prima impresie, note care miră și contrastează. Fiu al negurilor, l-am aștepta de o mentalitate încâlcită, haotică, indigestă cum numește Nietzsche mentalitatea germană. Englezul e însă la minte de o limpiditate și armonie clasică. Limba lui de o sintaxă concisă, simplă și eliptică își are modelul în Tacit mai mult de cât în orice sintaxă a brumelor. Rigoarea moravurilor, sobrietatea și strășnicia urcă la mama Grahilor și Catonii care mai nasc și azi în Anglia". S'ar zice poetizări de circumstanță, metaforism convențional ca și aceste două rânduri ceva mai jos : „Oxford și Cambridge din care trăește Anglia prezentului și viitorului sunt după Roma colțurile de cea mai fidelă latinitate din lume ; camera lorzilor e o plimbare de statui și senatori romani..."

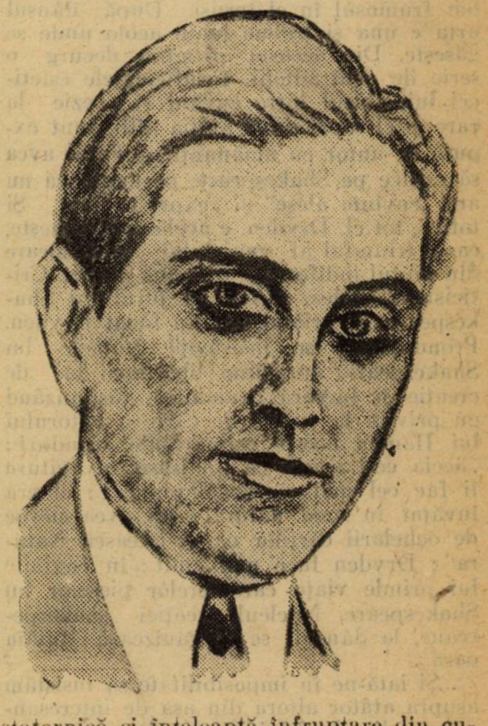

Dar d. Dragoș Protopopescu nu rămâne numai la aceste enunțări. Intr'o peregrinare pe atât de substanțială pe cât de cursivă, d-sa acumulează probe începând dela relațiunea lui Bede (Sec. VII) din Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum", prin Regele Alfred (Sec. IX care înviază pentru cronici, anglo-saxona pe temeiul limbii şi culturii latine, prin cronicele în latineşte, ale secolului 12—13. Chaucer, Shakespeare, Ben Jouson, clasicistul definitiv, şi mentor al secolului XVII-lea, Dryden, imitatorul lui Horaţiu şi Virgiliu şi până la Dr. Samuel Johnson, din a doua jumătate a veacului XVIII : „Uriaşa bibliotecă clasică ambulantă". Dar — şi cuvântul e al autorului — nu e vorba a scoate pe Englezi mai... latini decât Papa. Însă concluzia logică a acestui excurs de filiaţii este că peste fondul primitiv Saxon, cultura latină a revărsat o lumină şi o claritate caracteristică.

Un studiu cu totul remarcabil este cel următor : „Un părinte al criticismului englez : John Dryden". După ce remarcă absenţa mentalităţii critice la Englezi, şi târzia ei apariţie, şi după ce aminteşte în treacăt de rudimentele de estetică din Hobbes, la care se surprind totuşi câteva anticipate ecouri din expresionismul lui Croce, d. Dragoş Protopopescu stărue asupra personalităţei lui Dryden (1631—1700) comentând prefeţele sau esseurile lui — care sunt o formă foarte caracteristică a criticei engleze. Dryden e mai puţin critic şi mai mult estet, adică un om care iubia frumosul în el însuşi. După dânsul arta e una şi trebue luată acolo unde se găseşte. Din această atitudine decurg o serie de contradicţii. Insuficienţele esteticei lui, abisul între cuvânt şi poezie la care şi el sapă, după atâţia alţii, sunt expuse de autor cu amănunţime. Fatal avea să critice pe Shakespeare, pe motiv că nu are „cuvinte alese" şi „expresii fine". Şi totuşi, tot el, Dryden, e acela care urneşte, carul triumfal al genialului Shakespeare din şanţul indiferenţii de până atunci. Criticismul englez, începe în jurul lui Shakespeare. Şi primul pas l-a făcut Dryden. Pronunţând cu insistenţă numele lui Shakespeare, aprobând libertatea lui de creaţie şi factură dramatică, răspunzând cu privire la ştiinţa de carte a autorului lui Hamlet aceste admirabile rânduri : „aceia ce-l acuză că i-a lipsit învăţătura îi fac cel mai mare compliment : el era învăţat în mod natural ; nu avea nevoe de ochelarii cărţilor ca să citească Natura" ; Dryden face mai mult : în paginile lui prinde viaţa caracterelor pieselor lui Shakespeare. Nucleul creaţiei shakespereane, la dânsul se organizează întâia oară...

...Şi iată-ne în imposibilitate să insistăm asupra atâtor altora din aşa de interesantele studii ale d-lui Dragoş Protopopescu.

Vom aminti. pentru consolarea noastră: „Lirism englez contemporan : spre o substanţializare a poeziei" în care lectorul divers şi informat care e autorul nostru, face un bogat tablou comparativ al lirismului contimporan, cu incursiuni în lirica franceză, insistând asupra poeţilor englezi din ultimii 10 ani, din aşa zisă poezie georgiană din care nu ne vom reţine să dăm, spre exemplificare, o pildă, poezia „Omul care se visează Creatorul" de Fredegonda Shove :

Şedeam în cer ca soarele
Deasupra furtunei ; era iarnă ;
Luaii fulgi de zăpadă, câte unul.
Şi le întorsei făptura fragedă în sticlă.
Spălai râurile albastre cu ploaie
Şi făcui din nou verzi livezile.
Am prins apoi păsările şi în mâini am
Strâns primăvara din ele
Până ce au prins să cânte bucurii
[nepământene,
Au sbughit apoi pe aripi de aur
Lucind ca jucăriile unui înger.
Am umplut câmpurile cu ochii florilor
Albe ca şi stelele raiului.
Apoi m'am îndreptat spre om ; îl văzui
Tot cu gândul la moarte, tot mândru
De mânie ; atunci, îmi luai câmpii...
Imi prefăcui trupul într'un nor
Şi 'n răpătelile negre ale sufletului
Innecai deabinelea steaua pământului.

Să nu încheem însă înainte de a sublinia valoarea informativă a articolelor „Scriitorii Români în Anglia ; în America şi India", adnotări pe volumul de traduceri din literatura română a d-şoarei Byng şi mai ales acele admirabile „Scrisori din Londra", alerte spirituale, portretizante şi care amintesc de atâtea ori graţia şi dezinvoltura poetului din cronicele în versuri pe care le iscăleşte poetul Dragoş Protopopescu.

PERPESSICIUS

In numerile viitoare, despre :

E. LOVINESCU : Istoria civilizaţiei române moderne.

RAMIRO ORTIZ : Italia modernă.

MIHAIL SORBUL : Don Quichotte della Mancha, (după Cervantes) şi Patima Roşie, ed. III.

MIRCEA RADULESCU : Poeme pentru Galateea.

LUCIAN BLAGA : Daria, teatru.

M. SADOVEANU şi D. D. PATRAŞCANU : Sfintele amintiri (Din vieţile sfinţilor) ,seria II-a.

CETATEA LITERARA

Intâi vom aplauda titlul. E o vanitate a titlurilor de revistă. Şi acesta e un foarte semnificativ titlu. Pentru că este un suflet al cetăţii, o poezie a oraşului, un puls care se desprinde şi din atmosfera de iad şi din asfaltul încins de arşiţă. Şi această trepidaţie şi acest suflet modern — obiect de poezie în literaturile occidentale — merită să intre în preocuparea literatorilor cu aceleaş drepturi de împroprietărire ca şi sufletul rural. Cele 2 feţe ale lui Ianus erau doar ale aceluiaş cap.

Directorul acestei noi reviste era indicat să încerce. Temperamentul combativ al lui Camil Petrescu, iniţiativa sa, preocupările lui cu problemele muncii intelectuale — agravate din zi în zi de adversitatea împrejurărilor —îl obligau să continue opera începută acum doi ani în foaia : „Săptămâna muncii intelectuale şi artistice".

Aceeaş tinereţe, acelaş crez în superioritatea efortului intelectual, aceiaş stăruinţă, iată ceeace aduce Camil Petrescu, chiar dela primul număr.

A-i dori izbândă este pentru noi o prea plăcută şi elementară datorie...

TEATRELE

PENTRU FERICIRE la Teatrul Popular

„Pentru fericire", de scriitorul polonez Przibiszewsky, e o piesă în trei acte grele şi care n'a izbutit la Teatrul Popular.

E o piesă alcătuită din smucirile sufleteşti cele mai posomorîte, mai dârz întristătoare şi mai hâd răsbunătoare.

N'aş îndrăsni să spun, că piesa aceasta n'ar avea un subiect şi o desfăşurare dramatică, necorespunzătoare vreunor cerinţe ale artei dramatice. Sunt convins, că orice subiect motivează acţiuni şi chiar piese dramatice. Reţetele sunt cu trecere numai la profesorii şi emulii lor îmbâcsiţi de netoleranţă. Dar în „Pentru fericire", e o trudă de scormonire în laturile cele mai rebarbative ale omului. E o îngrămădire de sumbru, amestecat cu violenţă, şi cu mirosul de cadavru, aruncat cu rânjetul fiarei răsbunătoare.

Peste banalitatea adulterului, divorţului, flagrantului delict, a scenei de scandal cu făţărniciile ridicule şi convenţionale, cu manieresmul sugrumat al „oamenilor de societate", autorul piesei „Pentru fericire" a adus pe scenă, cu calculul necesar, identificarea expresiei „între ei e un cadavru".

Sunt doi prieteni. Unul căsătorit, altul nu. Amândoi sunt nebuni după aceiaşi femeie. Ea înclină către cel căsătorit. Acesta îşi lasă soţia, îngrozită de disperare şi-şi caută fericirea cu iubita.

Prietenul lui suferă, mai întâi umilinţa, că a fost ales celalt. E ros apoi de necazul vijelios al mulţumirii triumfătorului. E măcinat de gelozia stupidă a înfrântului.

Ca o fiară, n'alege mijlocul răzbunării. Prietenului îi spune toate răutăţile diavoleşti, despre femeia, pe care acela o iubea.

Hotărăşte pe soţia părăsită a prietenului să se sinucidă. Şi în cele din urmă, în cuibul îndrăgostiţilor aruncă pe moartă. Oribilă răzbunare! Intre femeia, care nu-l voise şi prietenul preferat de ea, era un cadavru. Şi unul şi altul trebuie să se socotească ucigaşi morali.

Reale desigur şi atari personagii. Prea morbide suflete însă. Atmosfera e de schingiuirea nervilor. E o îndârjire de primitivism.

Artiştii s'au silit să împace rolurile, aşa de tari, cu punerea în scenă ca de cavou.

Dar nu mai pot face nici-o apreciere, Desnădejdea d-nei Popa, (care a jucat rolul soţiei părăsite) mă turbură şi acum.

B. Cecropide

Expozițiile

O ŞCOALĂ NOUĂ:

La Ministerul artelor e gata — în cartoane — o „nouă“ şcoală de Arte Frumoase, ce va să fiinţeze la Cluj.

Avem, până acuma, trei: una la Bucureşti — în agonie; una la Iaşi — în stare cataleptică; şi cea din Kişinău — aproape inexistentă.

Nici una din ele nu aduce vre-un spor la scopul pentru care ne închipuim că au fost creiate.

Triste lagăre de vegetare.

Sunt — ca atâtea alte instituţii ale noastre — simple sclifoseli de civilizaţie. Costisitoare şi primejdioase.

Costisitoare, fiindcă, pe timpurile acestea de jale monetară, douăzeci de centime cheltuite fără rost, înseamnă un lux condamnabil.

Primejdioase, de oarece expectorează anual, în societate, plotoane de analfabeţi, cu suflete chircite, în cari arta se resfrânge, meschin şi fleşcăit, până la durere.

Absolvenţii buni sunt puţini. La intervale de câteva serii—*unul.*

Stai, şi-l priveşti uimit: cum a putut ieşi teafăr din alambicul pedant şi cârpăcit al programei oficiale — din teascurile pedagogice, ale unor „profesori“ atinşi, în *majoritate*, de uscăciune cerebrală şi parazitism? (Vom vorbi, altă dată, despre *minoritatea* profesorală, care împlineşte un supra omenesc sacrificiu: *acceptarea promiscuităţii).*

Am denunțat, cu alt prilej, cancerele cari rod din însăşi inima aşezămintelor noastre de cultură ortistică: Un program de studii, alcătuit fără cunoaşterea împrejurărilor şi necesităţilor locale — şi un corp profesoral, recrutat, îndeobşte, din faraşul intendenţilor de cluburi politice.

Un publicist ardelean, unul din poeţii rafinaţi ai actualei generaţii — se bucura, nu de mult, anticipat, de isprava pe care Ministerul Artelor plănuieşte s'o săvârşească la Cluj.

Bucurie pripită.

Şcoala din Cluj va avea aceiaşi tristă soartă ca şi celelalte trei, existente. *Chiar dacă,* prin excepţie, vor fi numite în conducerea ei — (mai mult de ochii scrutători ai inteligenţei minoritare) — câteva elemente de pricepere, de muncă disciplinată şi de bună cuviinţă.

Chiar, dacă! Ceia ce nu credem...

Interesele electorale vor cântări aici mai greu decât cele culturale.

Şopârla nu-şi devorează ouăle.

Atâta vreme cât nu se va înţelege că una cată să fie pregătirea maeştrilor de desemn şi caligrafie, şi alta aceia a artiştilor plastici; adică, până ce nu se va pune temelia unui *seminar*, pentru cei dintâi, şi a unei *Academii*, (fără nici o legătură programatică ori administrativă cu Seminarul), pentru cei din urmă — nu vom izbuti să dăm şcoalei româneşti dascăli... superiori elevilor; nici societăţii artişti, în înţelesul cel mai larg şi mai nobil al cuvântului.

Fireşte, ***seminarul*** ar fi o şcoală de specializare pedagogică — pentru bacalaureaţii cu vădite înclinări spre *înţelegerea* frumuseţilor plastice. Un corp profesoral, atent selecţionat şi *stabil*, l'ar cere însuşi programul acestei şcoli, orânduit după normele unei discipline riguroase.

Academia, din potrivă, n'ar cere elevului de cât o însuşire: Să vibreze în faţa celor văzute sau nevăzute — şi să *poată exprima*, ori cât de neîndemânatic, această fierbere a lui, lăuntrică, prin unul din *mijloacele plastice* cunoscute.

Nu l'ar cerceta nimeni nici despre vârstă, nici despre studiile anterioare.

Cu atât mai bine dacă, pe lângă ştiinţa scrisului şi a cetitului, va mai fi cunoscut, în tot crudul ei, viaţa — şi în aspectele ei, cele mai neobişnuite, natura.

Academia, n'ar avea nevoie de un palat. Ci, iarna, ateliere vaste şi luminoase Vara, bolta codrilor şi covoarele înflorite ale câmpului.

De un „corp profesoral“ doct, permanent, cu gândul la gradaţie, reumatisme şi pensie — nici vorbă!

El ar despuia ucenicia artistică de curiozitatea cercetării continue, de însufleţirea pentru înfăţişările inedite, de frământarea dezordonată care scurmă necunoscutul; de toată savoarea, de toată voluptatea consumării în *jocul* acesta, fără scop hotărît şi fără beneficiu scontat, care e Arta.

El ar fi organizatorul, metodic şi plat, al ankylozării definitive.

In Academia de Belle-Arte, pe care o visăm cu toţii, li s'ar da elevilor prilejul de a lua *contact sufletesc cu toate energiile creatoare* ale timpului şi neamului nostru.

Nici unul din poeţii, scriitorii, criticii, pictorii, sculptorii, arhitecţii si gravorii noştri mari, n'ar sta la cumpănă, (când ar fi solicitaţi de Ministerul artelor), să desfăşoare serii periodice de *cursuri vii*, în toate cele 3—4 Academii — dacă acestea ar fi organizate în spiritul arătat mai sus.

S'ar statornici un nehodinit schimb de păreri, de sentimente şi de învăţături. S'ar scormoni o emulaţie, care ne lipseşte azi, în actele dezinteresate; s'ar zdruncina, şi prăbuşi, pedantismul şi prejudecăţile; s'ar trage spre lumină talentele reale care, mai cu seamă în întunericul provinciei, se sting, înăbuşite sub neînţelegerea şi dispreţul mediocrităţii suverane.

In cazul acesta, şi cheltuelile Statului ar fi cu mult inferioare. Ca întotdeauna, când sinecurei i se arată, cu degetul, imperativ, uşa larg deschisă.

Cetitorul prudent va gândi, poate: „In ce ţară din Apus a mai îndrăznit vre-un Guvern — (cetitorul prudent gândeşte întotdauna „*guvern*“ cu G—mare)... să înlocuiască pe profesorii cu diplomă, concurs şi definitivat — prin oameni, fără domiciliu, situaţie şi ocupaţie declarată?...“

Nu te tulbura, în deşert, cetitorule prudent!

Ceia ce visez eu, în închipuirea mea fierbinte — nu se va putea înfăptui prea curând.

Generaţia noastră e respectuoasă şi milostivă. Te va lăsà să'ţi consumi, în tihnă, până la sfârşt, pensia, câştigată în anii mulţi de trudă, de ascultare, de umilinţă şi de frică.

După aceia, numai, cei „fără domiciliu, ocupaţie şi situaţie“, adică minţile superioare şi slobode, sufletele adânci şi albe ale neamului nostru, vor păşi să pribegească spre cele patru colţuri ale ţării, ca să sfâşie pâclele grele de pe fruntea şi de pe ochii tinerimii, pornită pe cărările, în pantă obositoare, ale Artei....

N. N. TONITZA

BIBLIOGRAFIE ARTISTICĂ:

Francis Carco. „Maurice Asselin“ — N. R. F. — ed. 3.75 fr.

Claude Roger-Marx „Odilon Redon“ N. R. F. ed. 3.75 fr.

CALENDAR LITERAR

27 DECEMBRIE, *1816:* S'a reprezentat la Iaşi cea dintâi piesă de teatru în limba română „Mirtil şi Hloe“ pastorală într'un act, prelucrată de Gh. Asachi după Gessner şi Florian.

1848: Costache Negri ţine la Paris în mijlocul emigraţilor şi al studenţilor români, un tuast patriotic.

1867: I. C. Massim a vorbit la Ateneul Român din Bucureşti, despre „Scrierea română cu litere latine“.

28 DECEMBRIE, *1840:* S'a născut în Bucureşti Ioan Kalinderu.

29 DECEMBRIE, *1849:* S'a născut la Iaşi junimistul Gheorghe Negruţi.

1868: I. C. Massim a vorbit la Ateneul Român din Bucureşti „Despre limbă“.

30 DECEMBRIE, *1850:* Se joacă pentru prima oară la Iaşi piesele „Şoldan Viteazul“ de V. Alecsandri şi „Profesorul şi Chineza“ de C. Negruzzi.

1865: G. Missail a vorbit la Ateneul Român din Bucureşti despe „Datinele şi obiceiurile româneşti“.

31 DECEMBRIE, *1842:* S'a născut în Iaşi Iacob C. Negruzzi, actualul preşedinte al Academiei Române.

1889: A murit în Iaşi marele scriitor Ion Creangă.

1 IANUARIE, *1809:* S'a născut în satul Mişcolţ din Ardeal, marele mitropolit Andrei Şaguna.

1825: S'a născut în Iaşi Ioan Alecsandri fratele poetului Vasile Alecsandri.

1830: S'a născut în Bucureşti marele bărbat de stat Vasile Boerescu.

1837: Apare la Braşov „Foaia literară“ condusă de Gh. Bariţ.

1855: Apare la Iaşi „România literară“ sub redacţia lui Vasile Alecsandri.

1860: Apare la Bucureşti „Revista Carpaţilor“ condusă de Gh. Sion.

1867: Apare la Blaj „Archiva pentru filologie şi istoria“ editat de Timoteiu Cipariu.

1868: Apare la Braşov, apoi la Sibiu, revista „Transilvania“ condusă de Gh. Bariţ.

1894: Apare în Bucureşti revista ilustrată „Vatra“ condusă de I. Slavici, G. L. Caragiale şi G. Coşbuc.

1895: Apare în Orăştie „Revista Orăştiei“ sub conducerea lui Dr. Silviu Moldovan.

1900: Apare „Noua Revistă Română“ condusă de d. C. Rădulescu-Motru.

1902: I. Bogdan ia conducerea revistei „Convorbiri literare“.

1906: Apare în Bucureşti „Viaţa literară“ condusă de G. Coşbuc şi I. Gorun.

1911: Apare ziarul „Românul“ în Arad.

2 IANUARIE, *1821:* Apare prima parte din „Bibioteca Românească“ pubicaţie periodică scoasă la Buda de Zaharia Carcalechi.

1837: Apare în Braşov „Foaea Duminicii“ condusă de Ioan Barac.

Pierre Reverdy. „Pablo Picasso“ N. R. F. — ed. 3.75 fr.

François Fosca. „A. Marquet“ N. R F. ed. 3.75 fr.

Pierre-Louis Duchartre et René Saulnier. „L'imagerie populaire“ — Librairie de France ed. — 120 fr.

Henri Clouzot. „Des Tuileries à Saint-Cloud“ (l'art décoratif du second empire). Payot — ed. 25 fr.

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ Tot ce privește redacția se va adresa fie revistei „Universul Literar“, fie redactorului, d. Perpessicius, în str Brezoianu, nr. 9.

☐ D-nii autori și editori sunt rugați a trimite volumele lor pentru recensare..

ȘEZATORI

☐ S. S. R-ul se întrunește în adunare generală, Duminică, 27 Dec., pentru modificarea unor articole din statut.

☐ S. S. R-ul organizează o serie de șezători literare, în București, începând din Ianuarie.

☐ Șezătorile anuale ale S. S. R-ului se vor face în prmăvară, în Basarabia și Bucovina.

☐ Șezătorile grupărei „Poesis“ au loc cu începere din Ianuarie, la Fundația Carol.

PREMII

☐ Premiul Nobel pentru pace nu s'a acordat nici anul acesta.

☐ Academia Goncourt a decernat premiul său anual lui Maurice Genevoix pentru romanul: „Raboliot“.

☐ Premiul de 20.000 lei instituit de „Ideea Europeană“ mai are de împlinit cel de al treilea scrutin. Al doilea scrutin a adus următorul rezultat: din 766 votanți, Ion Minulescu a obținut: 171 voturi; Liviu Rebreanu: 103; Ionel Theodoreanu: 94 v.; Ion Pilat: 24 voturi.

Alegerea pentru al treilea scrutin se face dintre primii doi.

CONFERINȚE

☐ La Societatea elevilor secției silvice dela Școala politechnică din București, d. inginer Titus Enacovici a vorbit despre: „Rolul social al inginerului“.

☐ La fundațiunea „Carol I.„ d. Gr. Mladenatz despre „Conducerea întreprinderilor comerciale“.

Conferința face parte din ciclul de conferințe organizat de „Institutul economic românesc, asupra „Politicei comerciale“.

☐ D. dr. Sorrel, director al spitalului din Berch sur Mer (Franța), va ține, Marți 22 Decembrie, la fundațiunea Carol I, o conferință publică despre: „Lupta împotriva tuberculosei în Franța“.

☐ Duminică 20 Dec., d. inginer silvic M Florescu, la Ateneu, conferința: „Pădurile României“.

☐ D. Ion Marin Sadoveanu, Duminică 20 Dec., în amfiteatrul fundației „Carol“, în ciclul de conferințe asupra „Esteticei nouă“, despre Expresionism.

☐ Societatea inginerilor diplomați ai Universitătei din București, anunță conferința d-lui inginer Gh. Zottovici, despre „Liniile de foarte înaltă tensiune în electrificarea României“. Duminică 20 Dec., în localul Institutului electrotechnic din str. Victor Emanuel (Cosma) Nr. 14.

☐ In ciclul de conferințe organizat de liceul „Mihai-Viteazul“ din București, Duminică 20 Decembrie, d. profesor Cristofor Mironescu, în localul liceullui din b-dul Pake 74, despre: „Aspectele noi din viața școlară“.

☐ „Asociația creștină a tinerilor“ str. Sălciilor 17—20 Dec.: părintele Gala Galaction, continuă conferința sa: „Evanghelia Nașterii Domnului“.

REVISTE

☐ „Ideea Europeană“ publică în numărul 179, an VII, din 1 Decembrie, un editorial: Laboratorul rusesc: câteva impresii dela fața locului și interpretări cu un ochiu mai de departe.

☐ „Spectatorul“ aduce în primul său număr din 17 Decembrie 1925, un fragment din piesa istorică „Danton“ a d-lui Camil Petrescu; meditațiuni teatrale de d. Ion Marin Sadoveanu, o cronică literară a d-lui Dem Teodorescu și una plastică a d-lui Victor Ion Popa.

☐ „Adevărul literar“ din 20 Decembrie 1925, publică un interesant esseu: „Derformare literară“ glose pe tema bovarysmului în artă și două nuvele: „O răbzunare“ a d-lui T. Arghezi și „Frământări“ a părintelui I. Agârbiceanu.

☐ „Cetatea literară“, revista d-lui Camil Petrescu, aduce în întâiul ei număr din 19 Decembrie, pe lângă editorialul credo, o poemă „Lumina“, de G. Gregorian și admirabile cristale „Indoiala“ pe retorta poetică a d-lui T. Arghezi, o revelantă confesiune anonimă și bogate comentarii critice ale directorului.

EXPOZIȚII

☐ Joi, 17 Decembrie, în saloanele „Căminul Artei“ Regina Maria, deschiderea expoziției Nicolae Vermont.

☐ La „Cartea Românească“, pictorul Ionël Ioanid, dela 16 Decembrie.

☐ Din inițiativa d-nei Alexandrina Cantacuzino și d-ra Elena Odobescu, s'au expus la Atena, lucrări ale d-nelor Popea, Cuțescu-Stork, Maniu, etc.

☐ La Mozart, pictorul Pejin, până la 30 Decembrie.

☐ Intre 1—25 Ianuarie, la Ateneu: pictorul Burada și sculptorul Mățăuanu.

CONFERINȚE

☐ Joi 17 Decembrie, la Fundație, conferința d-nei Alice Voinescu, despre: „Comedie“.

☐ Joi 17 Decembrie, la Teatrul Național (matineu clasic), d. Valjean, despre: „Prețioasele ridicule“, de Molière și „Căsătoria“ lui Gogol.

☐ Duminică 20 Dec., la Fundație, conferința d-lui Ion Marin Sadoveanu, despre: „Expresionism“.

TEATRALE

☐ Au demisionat dela Teatrul Mic: Leon Lefter, Annie Capustin, Mihail Fotino, Romeo Lăzărescu, G. Chamel, Ion Georgescu, F. Formescu

☐ Societatea „Teatrul Mic“ a închiriat localul teatrului pentru stagiunea viitoare d-lor Tantzi Cutava și Marietta Rareș.

☐ Rolul din „Striana“, piesa d-lui A. Moșoiu, va fi jucat la Teatrul Național de d-na Maria Giurgea.

☐ Se reia, de sărbători, „Făt-Frumos“, feeria d-lui Horia Fortună.

☐ La Teatrul Popular; de sărbători, se reia: „Școala femeilor“, de Molière și „Erasmus Montanus“, de Holberg și „Zile vesele după războiu“, de M. Sadoveanu.

☐ Festivalul ceho-român dela Teatrul Popular cu piesa „Cămila trece prin urechile acului“, s'a fixat la 4 Ianuarie.

☐ Premiera piesei d-lui I. Minulescu: „Manechinul sentimental“, are loc la Teatrul Național, la 8 Ianuarie 1926.

☐ De sărbători Teatrul Național reia: „Regele Lear“ și „Făt-Frumos“ de Horia Fortună.

[illegible] SIBIU

☐ Teatrul Popular va juca în actuala stagiune piesa „Nepot de soră“ a d-lui căpitan Alex. Bibescu.

☐ Teatrul Popular, a reluat Joi 17 Decembrie „Maestrul“, piesa de succes a d-lui Mircea Ștefănescu.

CAMINURI CULTURALE

☐ A patra șezătoare culturală a Ateneului popular „Antim Ivireanul“, la școala primară nr. 13, D. Poenărescu. Dr. Trifu vorbește despre: „Un pericol social“.

☐ Societatea „Știință și artă“ ține în sala căminului „Principele Mihai“ ultime șezători dinainte de vacanță.

☐ Duminică 20 Dec., Asociația culturală „Domnul Tudor“, o șezătoare culturală la școala primară „Dimitrie Iancu“.

☐ Duminică 20 Dec., a doua șezătoare culturală a cartierului Dealu Spirei, la școala Nr. 14 de fete

☐ Societatea culturală „Tinerimea“, la Ateneul popular „Principele Mihai o șezătoare artistică, d. N. Batzaria vorbește despre: Ce-am făcut noi pentru vecini'

☐ Inaugurarea căminului cultural „Mihai Popescu“ de pe lângă școala primară I. C. Brătianu (str. Măgurele).

IN ȚARA

☐ Cu concursul „Academiei Bârlădene“, s'a dat la Școala Normală de fete „Codreanu“ o mare șezătoare în amintirea fondatorului, Nicolae Codreanu.

Au vorbit și cetit: d-na Mina Popa, G. Tutoveanu, G. Pallady, C. Poneti, etc., etc.

☐ La 13 Decembrie, la Arad, d. G. Bogdan-Duică a vorbit despre: „Literatura viitorului“

☐ La Câmpina se va pune bazele unui Ateneu popular „B. C. Hajdeu“, a unei Universități libere și a unui cămin al funcționarilor.

☐ La Buzău, societatea „Amicii Artei‘ în frunte cu d farmacist Livovschi și căpitan Mitrofan, au dat un festival artistic. D. Valjean a vorbit despre: „Comedia de moravuri“.

☐ La 13 Decembrie, secția dramatică a „Amicilor Artei“ a jucat revista „Stăm bine“.

DIN STRAINATATE

☐ La „Théâtre des Variétés“ din Marsilia a fost reprezentată, la 4 Decembrie, pentru întâia oară, celebra operetă „Baiadera“.

Marele artist român, Leonard, a fost primit cu entuziasm de numerosul și dificilul public din Marsilia. Presa locală i-a consacrat articole de critică cât se poate de elogioase.

D. Leonard va juca în „Baiadera“ la Paris, în cursul lunii viitoare la „Théâtre Mogador“.

☐ D. D. N. Ciotori, delegat în comisia română pentru aranjarea datoriilor externe a vorbit la Universitatea din Boston, despre: problema României-Mari

ABONAMENTUL
LA
UNIVERSUL LITERAR
e numai anual
și costă 220 lei